

THEOLOGIAE

CURSUS COMPLETUS,

EX TRACTATIBUS OMNIUM PERFECTISSIMIS UBIQUE HABITIS, ET A MAGNA

PARTE EPISCOPORUM NECNON THEOLOGORUM

EUROPÆ CATHOLICÆ,

UNIVERSIM AD HOC INTERROGATORUM , DESIGNATIS

UNICE CONFLATUS,

Plurimis annotantibus presbyteris

<id docendos levitas pascendosve populos alte positis

ANNOTAVIT VERO SIMUL ET EDIDIT

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECAE CLERI UNIVERSAE,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIBNTLE ECCLESIASTICA RAMOS EDITORE.

TOMUS PRIMUS.

proloquia in t^lonieU.— Æotnmonitorinin

W prwfcRIPTIONIIM* atwrfite amicos.—W €0nfr0wrfii\$.

profiffio f^M.—w

28 vol. P«ix:158 h i.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
< VIA DICTA *D'AMMISE*, PROPE PORTAM LUTETIÆ PAHISIORDM VULGO *D'ENFER* NOMINATAM.
SEU PETIT-MONTROUGE.

1853

» . . . < . . % t † .
:

ELENCHUS
AUCTORUM ET OPERUM

QUI IN HOCCE VOLUME CONTINENTUR.

EDITORES CURSUS THEOLOGIÆ COMPLETI

In *Cursum Theologicæ completum* Prolegomena.

MELCHIOR CANUS

De Locis theologicis.

VINCENTIUS LIRINENSIS.

Commonitorium.

TERTULLIANUS

De Proscriptionibus adversus Hæreticos.

FRATRES A WALENBURCH.

De Controversiis Tractatus generales.

UDEM.

Professio Fidei catholicæ.

VERONIUS.

Regula Fidei catholicæ.

MONTAGNUS.

De Censuris, seu Notis theologicis, et de sensu Propositionum.

INDEX RERUM.

IN CURSUM

THEOLOGIAE COMPLETUM

mlcgonテナ (0<

Labia enim sacerdotis custodient scientiam, et legem
requirent ex ore ejus. *Malach. 2, 7.*

I. *Inter omnes hominum curas studium divina: sapientia: est perfectius, jucundius et utilius.* I). Tlio in. lib. 2 contra Gent. c. 2. Tanta laude theologi» disciplinam extollere angelico doctori, theologorum principi ac patrono, maxime congruebat; nec immerito cA triplici dote studium divin» sapienti» seu thcologiæ commendavit. Quippè studium illud porrectius ceteris dicendum, < quia, ut ait Contensonius in suo Prælo- < quio, per divinorum contemplationem homo magis < ad Dei similitudinem accedit; utilius, quia per verita- « tis notitiam ad veram beatitudinem pervenitur; ju- < cundius, quia nihil suavius veritate, quam omnis < homo naturaliter concupiscit, et quA adeptA felicitas < invenitur, dicente Augustino lib. 10 Confess, c. 23 : < *Peata vita est gaudium de veritate.* » Neque quidquam mirum in his L'un magnificis dotibus thcologiæ attributis, quæ scilicet, ex greco sui nominis fonte, *de Deo sermonem* exprimens, *divinum* aliquid spirat, atque ad sui amorem allicit. Porrò antequam ipsum Divinitatis

pelagus immensum ingrediamur, sistendum est parum- per in littore, ut ipsius, quam tradimus , scienti» eas colligamus notiones præambulas, quasi stellas duces ac regulas in itinere velut pixidem nauticam servandas, quas *Prolegomena* v nt.

2. Prolegomena igitur antè, if-/*, dico), latiné *Præfationes*, has complectuntur notiones in anteces- sum præmilti solitas, quibus tractaturi de aliquA disci- plina , ad illam rite ac feliciter perscrutandam ingenia préparent. Itaque Prolcgomcnorum in theologia istud erit objectum : varias de scienti» hujus naturò, divi- sione, certitudine, prestanti^, necessitate notiones, deinde locorum theologicorum explanationes, ac de- mum quascumque prælusorias disquisitiones tradere, quibus ad thcologiæ studium mens efficiatur idonea. Quem ut scopum assequamur, in duplici parte hæc ab- solvemus Prolegomena : prima questiones præambu- las, altera locos theologicos complectetur; utraquo quam sit magni momenti ex dicendis patebit.

'pars prima.

QUÆSTIONES PRÆAMBULÆ DE THEOLOGIA.

CAPUT PRIMUM.

Denomine, natura, objecto, fine ac divisione theologicæ.

ARTICULUS PRIMUS.

De nomin&ct naturel theologicæ, ubijam aliqua de methodo.

5. Theologia (e<¿; , Deus, sermo), latinó *de Deo senno, ratio*, aliquam in genere de Deo *sermocinatio- nem* significat, sub quolibet intellectuali moralive at- tingatur respectu. Ginn autem multiplex ille sit re- spectus sub quo Deus considerari queat, sive in se,

(I) Ea prolegomena quasi per partes, annotationum instar, dividere potuissemus, atque ad varios Melchio- ris Cani libros, præscrlim ad duodecimum, qui est de locorum usu, revocare. Sed convenientius esse ac utilius duximus eadem in unum colligere una rerum contexturi, ad formam traclatûs, quod etiam gratius lectori esse ex animo cupimus.

in. i-

suisqueattributis, sive in ejus operibus necnonct tu relationibus , quibus ei uniuntur entia rationabilia ; hinc ab antiquis jam Patribus, nempe græcis, usurpa- tum vidimus *theologicæ* nomen, in sensu modo latiori, modo strictiori, ut legere est apud Petavium, in suis Prolegom. c. 1.

4. Definitione vero genuinà thcologiæ naturam co- nantes explicare, alii alias excogitarunt theologi. Eam dixêrc antiqui *rerum divinarum scientiam*, ex Melchiore Ûano, infra, de Loc. Theolog. lib. 9, c. 11. Recenlio- rum autem definitiones ad sequentem fere omnes reto- cari possunt, videlicet *Theologiam esse disciplinam seu scientiam de Deo ac de rebus ad Deum pertinentibus ex principiis revelatis discursivam*. Excipe Limen duos au- ctores quibus Gallia nostra nune.gloríatp»/DD% Bhu *- * vier, Episcopum CenomanbnWto*»•el•Líébdáhi' /bi> 1

vicarium generalem diœcesis Argenloraconsis. Prior definii theologiam *Scientiam de Deo et de rebus ad Daim pertinentibus*; aller dicit *eam in genere* (seu *objectivè*) *esse complexum veritatum Religionis ex certis principiis deductum*; *subjective* autem sumptam *Cognitionem Religionis eruditam*.

5. Nos itaquê meritum utriusque ultimò laudate definitionis duobus vocabulis valde notis atque usitatis nitentes complecti, theologiam simpliciter definiemus *Scientiam Religionis*.

V Scientia dicitur, quod est *genus proximum* reteris disciplinis theologiam assimilons. Eà voce declaratur theologiam turn principiis constare, scu primariis veritatibus certis et inconcussis, turn consecrariis ex principiis ratiocinio deductis.

i' *Religionis* vocabulum *differentiam primariam* exprimens, speciale ac proprium theologiæ attribuit objectum; Deum scilicet, rosque ad Deum spectantes, et insuper legis notionem atque moralis obligationis. Id enim importat idea *Religionis*, eo quasi caractere proprio theologicum insigniens documentum.

6. Scientia igitur theologica, haud aliter ac retete scientiæ, duabus constat partibus, principiis nimiru et consecrariis; proindè hæc duo iti suo liabet conceptu: nempe principia seu veritates primarias, generales, certas, clarè expósitas; casdemque evolutas, rationali demonstratione manifestas, atque sua consecraria voluti fœcundà deductione edentes. Hinc duplex in theologià mentis operatio, nempe principiorum *expositio* et eorundem *demonstratio*; duplex proindè methodus, *expositionis* et *demonstrationis*, quà mens in utraque operatione dirigatur.

7. Eò tendit *methodus expositionis*, ut ex suis fontibus primante sedulo producantur veritates, seu dogmata. ut nitidè ac fideliter exponantur, atque ita nullà debilitentur hæsitazione, nullà, quantum fieri potest, obscuritate velentur. *Methodus* autem *demonstrationis* in his variis operationibus mentem dirigit, quibus, ope ratiocinii et dialectices regulis, principiorum fiunt evolutiones deductionesque consecratorum.

Notandum principiorum expositionem non perlinere ad scientiam ut scientiam, nisi quatenus ea preparai, methodo idoncà, deductioni, seu demonstrationi. Prout veru ad eorum precisò cognitionem inducit et contemplationem, illa expositio spectat ad sapientiam de quà infra dicemus. Igitur scientia proprie dicta formaliler in deductione conclusionum ex principiis consistit, hoc est, in demonstratione.

Art. n.

De objecto cl fine theologia.

8. *Objectum* theologiæ in genere, scudæqualum, est *Scientia Religionis*.

Duplex distinguitur: alterum *materiale*, res ipsas quas Religio complectitur, Deum primario, reterà secundario includens; alterum *formate*, quo theologi vulgò intelligimt rationem sub quà theologia suum materiale attingit objectum, modum etiam de eodem tractandi; amil quiJem.reponunt alii in Divinitate, ut Billuarl,

Jueninus, alii in ipsa rerum ex principiis fidei *deduci** *bilitate*, ut Theologus Lugdunensis: cui postrema? opiniononi assentiendo, eorum ipsorum addimus *exponibilitatem* principiorum, ut completum sit objectum formale theologiæ prout eam definivimus, atque ita duplici methodo, expositionis et demonstrationis, correspondent.

9. *Finis* theologiæscopus est.ad quem tendit. Porrò' alius est *immediatus*, nempe notitià Religionis homines imbucere prout indigeni, vel hujus capaces existent; alius *mediatus*, seu *medius*, quo theologus e; Religionis notitià illuminatos homines, eosdem in viA salutis ælernæ stabilire intendit atque dirigere: alius tandem *ultimus*, ad quem etiam reterà contendere debent, in gloriò Dei reponitur promovendi.

Art. nt.

De divisione (neologia).

10. Multifariam, pro suo diverso respectu, theologia dividitur. Precipuas tantum et momentosas hic sufficiat exponere divisiones.

Theologia ratione objecti *materialis*, dividitur in *dogmaticam*, prout veritates credendas vehit in quietò intellectùs speculatione amplectitur, et in *moralem*, quatentis pracepta regulasque morum proponit. Hinc etiam dicitur theologia: Alia *speculativa*, alia *practica*.

11. Ratione objecti *formulis*, scu potilis methodi, ut suprii (8) exposuimus, dividitur theologia in *positivam* et *discursivam*: prior versatur specialiter circa veritates primarias, ac, ut ità dicam, *doctrinales*, quas ope methodi expositionis ritè ex Scripturis sacris, simulque ex sanctis Patribus, conciliorum decretis, et pontificum, aliis denique traditionis catholire fontibus eruit, poliorique disponit ordine; quod quidem stylo ornato ac fusiori quisque pro suo ingenio theologus valet prosecui; ex quo ipsa methodus expositionis dicitur etiam *oratoria*. Altera verò, seu *discursiva* in evolvenda doctrina consclariis deducendis argumentationis ope, et quidem accuratiori ac severiori rerum tractatione, dialectices regulas et artes adhibet. Id vero discnrsivum genus cò usquè deveniens ut Aristotelicis, more Peripateticorum, principiis mhærens, dormitiones, divisiones, argumenta, ad suas demonstrationes proferat subtilius, iit quod vocant *scholasticum*. Hinc theologia *scholastica* otium) ea nuncupatur quæ usurpata apud theologos Medii Ævi, nihil aliud intendere videbatur, quam strictis definitionibus, divisionibus methodicis, cl syllogistica argumentatione, omnes illustrare quaestiones, propositiones quaslibet probare atque controversias dirimere.

12. Ex quibus compertum est theologiam *positivam* sibi propriam efficere methodum *expositionis*, atque idcirco ipsam meritò dici posse theologiam *expositivam*; eodem jure theologiam *discursivam* sibi vindicare methodum demonstrationis, ipsamque appellandam *demonstrativam*. Rursus priorem, quæ scilicet, auctoritate insistens, doctrinam variis testimoniis traditionis, juxta regulam fidei, colligit, ideò dicendam theologiam *dogmaticam*, *doctrinalem*; alleram vero ratione inni-

xam, suaque ex ratiocinio argumenta construentem, recte nuncupari theologiam *rationalem* et *philosophicam* : quæ ex utriusque methodi natura inni effluere videntur.

15. Itatione objecti *adequati*, theologia alia *est naturalis*, alia *supernaturalis**; prout ejus objectum lumine naturali aut supernaturali innotescit.

Theologia *naturalis** ex objecto materiali eam sibi attribuit partem quæ lumine naturali constat, videlicet præambulos (idei supernaturali] veritates, religionem primitivam potissimum constituentes, principia etiam ad admittendam revelationem divinam Ecclesiamve prerogativa supernaturali docentem, prerequisite. Ex objecto vero formali, methodum adhibet polissimum *demonstrationis*, liim ut evidenti inlinsecà primitiva illustret dogmate, quæ ad rationis philosophiæque forum perlinent, licet primitiis et ipso auctoritatis fundamento, ut infra mox dicemus, stare necesse sit; timi etiam in theologia supernaturali, ut veritates fidei supernaturalis ratione confirmet evolvatque, prout eas capere valebit.

14. Theologia *supernaturalis** ex objecto materiali sibi vindicat dogmata fidei, seu veritates supernaturali fultas auctoritate, quibus ex documento Ecclesia; doctrina catholica informatur. Ex formali autem objecto, methodo *expositionis*, seu doctrinali, potissimum utitur, nimirum ad proponendas dogmaticas veritates, disponendasque ordine meliori; quod etiam idem prestat ea methodus in theologia naturali, pro stabiliendis principiis veritalibusque primitivis, præsertim ad tractatum de *Religione* pertinentibus. Inde videre est methodum *expositionis* pro objecto habere doctrinam ex auctoritate, etiam in theologia naturali stabiliendam, methodum *demonstrationis* eamdem doctrinam, etiam in supernaturali theologia, ratione evolvendam ac probandam : denique timen priorem methodum suam natura theologiæ supernaturali aptari, alteram verò naturalem.

Sub aliis respectibus theologiæ divisiones prope in infinitum multiplicari possent, quarum natura vel ipso singularum nomine salis innotescit, ut theologia *polemica*, *irenica* et *ascetica*, *liturgica*, etc., quas quisque in Prolegomeni* Institut, theologicarum O. Liebermann reperiet.

CAPUT II.

De certitudine theologiæ, atque de conclusionibus theologicis.

ARTICULUS PRIMUS.

De certitudine theologiæ.

15. *Certitudo* vulgo definitur *firma mentis adhaesio irritati cognita! sine periculo errandi*. Cum certitudo sit necessarium cujuslibet disciplinæ fundamentum, eà de re tanti momenti disserere incipientes, sedulo in antecessum præmittendus est status quaestionis, tum ut oliosæ quæstiones removeantur, liim ut darius enucleentur utiles.

Certitudo, prout consideratur in ipsis rebus seu ejus objecto, videtur in homine, seu ejus subjecto, vel denique

in rationibus ad assensum moventibus, dicitur *objectiva*, *subjectiva* et *motivi*. Certitudo *objectiva*, cum nihil aliud sit quam ipsius objecti immutabilis, vel etiam realitas quæ in rerum essentiis subsistit independenter à nostra cognitione, nullam disserendi materiam nobis subministrabit. Certitudo *subjectiva*, cui specialiter competit definitio certitudinis modo exposita, ipsa pomici à certitudine *moliri*, ad quam proinde lote de certitudine quæstio est reducenda.

10. Porro triplex distinguitur certitudo molivi : *metaphysica*, in ipsis rerum essentiis fundata, earum maxime claritate. seu evidentiâ manifesti; *physica*, ex consuetis nature physicæ legibus repetenda; *moralis* tandem, in constitutione morali hominum suum habens fundamentum.

Sed animadvertendum est certitudinem limi physicam, timi moralem, ubi conditiones adsunt requisiti, æquè immutabilem et absolutam esse ac metaphysicam, proindeque ultimò, sicut ipsam, rerum essentiis innixam, ad eam revocari.

17. Certitudinis existenlia est factum generale, rationi humanæ essenziale, seu ejus constitutum, societatisque connexio eius fundamentum; quod proinde ut factum ignotum detegere, ut incertum probare nemo allentare debet; bene verò idem apud omnes receptum, ubique diffusum observare, recognoscere, atque systemate probabili explicare licebit (1). Hæc autem quæ ad philosophiæ forum specialius pertinent, nos diutius non morabuntur. Solummodo sequentes addeamus, veluti ad nostrum intentum aliquid claritatis conferentes, animadversiones.

18. T Singuli homines privatis ac individuis suis facultatibus, liim corporeis, tum intellectualibus, certitudinem, sive ex sensu intimo, sive ex evidentiâ aut testimonio sensuum hominumve immediate habent : ac proinde improbandi sunt philosophi qui nullam propriè dictam existere certitudinem in individuo, sed tantum in societate contenderunt. Cujus assertionis rationes tradit episcopus Cenomanensis, deinde illa pergit : < Non tamen dicimus individuum privilegio infallibilis gaudere eo sensu quod nunquam erret, sed eo sensu quod veritali cognita infallibiliter debereat, quemadmodum fidelis catholicus definitioni Ecclesiæ semel data infallibiliter adhæret, quamvis de controversiis fidei infallibiliter ipse judicare non possit. > Inst, philos, edit. 1855, l. 1, p. 171.

(1) D. D. Bouvier, confutatis quantum fieri potest scepticorum dillicultatibus, sic concludit : < Ergo datur principium certitudinis per se notum, omnibus commune et cum meritale essentialiter connexum... Principium istud non fuit excogitatum, sed in priinâ origie à Deo dari debuit, et perpetuò intellectum est ut natura fundatum : sine illo quippe ratio humana subsistere non potest, nec quidquam operari, unde plurimæ veritates ab omnibus semper et ubique infallibiliter admittuntur, ita ut qui eas in dubium revocare vellet, statim ut de menliâ correptus haberetur. Etenim quod ab omnibus invincibiliter admittitur falsum esse non potest, quin omnis tollatur certitudo et ratio humana destruat, quia nullum siibessel medium erroris detegendi.... > Vid. fusii-tui. philosophicas, edit, 1855, T. 1, pag. 172.

<9. 2 Objecta corporea, sensibilia, et veritates intellectuales non» eodem gradu nostris sensibus physicis, sive nostre rationi ac intellectui nostro accommodantur, ac proinde, cæteris paribus, ratione objecti non æquè percipiuntur, id est, non æquè sensibilia sunt ea corporea objecta, non æquè evidentes illæ veritates relate ad nos. Præterea evidentiā illa, ut objectiva jam inæqualis, etiam ratione subjecti seu nostri, in suis modificatur gradibus, cum sit modo evidēior, modo minus evidens pro ingenii subtilitate, vel attentione prestiti, vel etiam pro variis ex dialectici adhibitis artificiis. Hæc facile *de sensibilibus physicis* intelligi queunt, sicut et sequentia; idcirco, brevitatis causa, de illa nihil amplius dicemus. Igitur evidentiā turn objectiva, tum subjectiva est relative diversa.

20. 5^e Homines ad assentiendum cuilibet veritati moventur vel ex evidentiā rei intrinseci, vel ex testimonio externo seu auctoritate, vel ex utroque medio, prout naturi veritatis cognoscendæ. Etenim aliæ veritates, captui humano adæquatæ, ut intellectuales, naturales, sui clarescunt evidentiā; aliæ vero rationis nostra fugientes, qualia facta historica, qualesve plerumque supernaturales veritates, ex testimonio accipiuntur; aliæ denique, sive naturales, sive supernaturales, de utroque participant indole, timē evidentiā, lūm auctoritate, his quasi duobus luminaribus innotescunt; cum, V. g., veritas naturalis jam propriā evidentiā homini alicui manifesta, insuper et aliarum rationum eam æquè percipientium habet testimonium; aut veritas supernaturalis revelatione attestata, præter rationi sese præbet obviam. Verum geminam ob affinitatem rationis humanæ cum evidentiā et auctoritate, id animadvertendum eam nostram rationem valde confirmari, atque, ut ita dicam, kvitari, auctoritate in rebus naturaliter evidentibus, et evidentiā in veritatibus jam ex testimonio habitis; ac proinde majori alacritate ac firmitate innixas utroque cognitionis et certitudinis medio accipere veritates. Id etiam inde confirmatur, quod in his veritatibus, evidentiā et testimonium sibi mutuo prostant auxilium: quippe veritas semel aliqui vil nota rationem suis irradiare videtur argumentis. Unde ait Bergier: « Autre chose est de découvrir une vérité par la réflexion, autre est de la démontrer lorsqu'elle est connue. » *Traité de la ver. Religion*, t. 4, pag. 78, edil. Disant. 1820 (I). Jam præf. Lud. Vives, his egregiis verbis: *Pant rationem cognita veritas, et veritatem confirmat adhibita ratio*, hb. 1 de Veritate fidei. Ipse Meldi. Canus sic ait: « Si quid est evidens, de quo inter omnes conveniat, argumentari non soleo: *perspicuitas enim*, ut ait Cicero, *argumentatione elevatur.* » De Locis theol. infra, lib. 8, c. 4.

21. i Evidentiā igitur et auctoritas ad rationis scientiæque humanæ informationem essentialiter, utraque suo modo, concurrant. Al vero auctoritas, puerili velati ac imbecilliali rationis accommodata, ei subdi-

fl)
Alimi est meditatione cognoscere veritatem, aliud nimirum demonstrare. » (Translat. ab Edit.)

tionem imponit generalque fidem. Hinc ad eam auctoritatis viam, haud quidem placentem rationi, nativo tamen necessarioque instinctu invincibiliter propendimus; quod præciarè ostendit Melchior Canus, infra, de Loc. theol., lib. II, cap. 4, ubi vehit *principium* in antecessum mittit: *Necessarium esse homines hominibus credere, nisi vita pecudum more gerenda sit*; deinde ex Theodorelo ponit *fidem esse seu primariam artium basim, disciplinarumque omnium crepidinem*. Atque in hunc sensum hæc Isaïæ verba vertit: *Nisi credideritis, non intelligetis*, cap. 7, juxta 70 Interp. Vide Theod. De cura græcor. affect, lib. 1; I. Aug. De militate credendi ad Honor., c. 12, clde fid. rer. invisib., c. 1 et 2. Evidentiā autem genus cognoscendi perfectius ac penè divinum, cum ad visionem quasi intuitivam et beatificam veritatis tendat, multum arridet rationi, cuius tamen debilitas splendorem veri noniusi temperatum ferre valet, abundè vitiis nostris sæpius obnubilatum (1).

22. 5° Ecco illud factum generale certitudinis duobus clementis de quibus supra, nempe auctoritate et ratione, seu poliis testimonio et evidentiā constans, modo inter se et in praxi relè componantur. Porro hæc eorum compositio legitima fiet, si neutrum alterius adhibeatur loco, neque plus alterutri quàm par est tribuatur; quod quidem poliis more hominum sanorum communi, quam regulis philosophorum systematicis dijudicandum. Nos vero quæ ad praxim magis pertinent ex factis seu ex generali agendi ratione elicere pergamus.

25.6^o Singuli homines, cum sede aliqua veritate certos esse affirmant, auctoritatem, sires sit de facto historico, vel rationis superet captum, in suæ certitudinis gratiam invocant, etiam inviti; evidentiā autem suam appellare solent, gratiorem quidem rationi, quoties de veritatibus agitur quæ aliquo ejus fulgore nitescent, etiamsi aliunde auctoritate innitantur.

21. 7° Homo privatus mente sanus et corporo, id est, consuetis humanis vivens relationibus (nec aliter supponi potest, scilicet *intelligens actu* et socialis, ubi quæslio de certitudine aptatur) (2), homo, inquam,

(1) « Quamobrem, inquit D. Augustinus, ipsa quoque animæ medicina, quæ divini et ineffabili beneficii geritur, gradatim dislinctaque pulcherrima est. Distribuitur enim in auctoritatem et rationem. Auctoritas fidem flagitat et rationi preparat hominem. Datio ad intellectum cognitionemque perducit. » Lib. « leverà Relig. c. 24.

Allatis veterum testimoniis pluribus, sic concludit Pelavius: « Quamobrem procedere omnino fides debet; sequi deinde ratio et disputatio. Quod ex Clementis Alex, locis efficitur, quæ paulo ante descriptis: in quibus asserit fidem instar esse fundamenti super quod scientia et cognitio, id est, theologia struitur. Itaque *janua nostra fides est*, inquit Ambrosius. » Dogm. Pelav. in Prolog, c. 4, § 15.

1). Chrysostomus dicit eam esse sapientiam quam Christus stultitiam appellat, « piandò intelligentiam nostram vacuum ac desertam ab externi omni doctrinā facimus. » Horn. 2. — Apud Pelav. Ibid.

(2) « L'homme, à parler exactement, dit Bergier, n'a que des lumières d'emprunt; Dieu l'a créé pour être façonné par l'éducation et la société; abandonné à

privatus, ratione utens, dùm solitarias suas habet ideas, propria! evidentia! meritò rationabiliter confidit, cl quidem pro idearum claritate, atque pro mediis quæ ex regulis communibus ad eam producendam adhibuerit.

25. 8* Homo præfatus, si illam quam habet evidentiam plurium aliarum rationum evidentia! conformem senserit, fidem ei adhibebit vel majorem, nedùm insulsi diffidentia turbatus, novam evidentia! vim quaerat aliquamve testimonii auctoritatem.

2G. 9a Contradictionem vero si fuerit expertus idem homo, jam de illi sui evidentia incipiet dubitare, vel penitiis ilhisoriam abjiciet, prout cum rationum oppositarum movebit auctoritas. Quòd si nulla sil ista, vel appareat, tunc adversarium in errore versari creditum urgebit, iterum atipie iterimi rem elucidans, variisque illius evidentiam augens demonstrationibus. Quibus frustra lentatis, contra adversarium qui suæ propria! vim evidentia! forsitan objicit, ad auctoritatem corlé seu ad rationum consensionem appellabit (i).

27. 10° Quippe nullus homo sanæ mentis jus sibi seriò \indicabit, nimirum sua sola evidentia propria litem seu controversiam ultimò dirimendi; vel etiam doctrinam proponendi hominibus ex officio admittendam. Id enim nihil aliud esset quàm suam privatam rationem et doctrina! generalis fundamentum, et absolutum in controversi^ judicem predicare. E contra, in duplici laudato casu ad rationum consensionem, sive ex ipsA vi evidenti®, sive ex traditione seu ex solo testimonio natam, pro genere veritatis (2), provocant homines. !Inic nostre doctrina! consentire videtur in suis Institutionibus philosophicis jam appellatus illustis episcopus C.enomanensis : < Notandum est, < inquit, objecta evidentia eodem modo ab intelligentiis, quibus sunt proportionala, percipienda esse, si- < cui sol eodem modo ab oculis sanis videtur : undè < repugnat aliquem habere evidentiam contra sensum < generis humani, aut sanioris partis hominum; communis igitur aliorum hominum sensus ostendere potest quinam ex contenditibus evidentiam meritò < sibi vindicent, cl in controversiis ad hunc judicem < sæpè recurrentum esse omnes fatentur, aut fateri < coguntur. *Unde in discussionibus nemo propriant al-* < lui-même, il serait presque réduit a l'animalité pure; « il est de la nature de l'homme que la religion lui soit < transmise par l'éducation. » *Traité de la verité. Bel. I. 4, p. 12.*

< Homo, ut reclés loquar, inquit Bergierus, nonnisi < adscititia lumina habet : Deus creavit cum ut fingere educatione cl societate; sibimetipsi derelictus < animal ferè esset; natura human® est ut ipsi religio < per educationem transmittatur. » (*Transia!*, ab *Edit.*)

(1) Halio ipsa dictitat consensum maxime peritorum de quibus quæslio agitur, valere. Eà de re vid. infr. Melch. Can. lib. 10, c. 4, ubi philosophorum consensionem de veritatibus ordinis rationalis plurimum commendat.

(2) Consensus hominum in aliqua veritale generali, communi, primilivà. maxime ex traditione requirendus est, quod nihil (lelrahit de efficacia evidenti® illius; in ><*rilaie autem secundaria, particulari. >oliùs ex ejus evidentia consensus repetitur.

< *legare potest evidentiam tanqnhm principium demonstrationis synthcticæ; vel tanqiiun ultimam pròpositionem demonstrationis analytics* : adversarium enim < negantem rem esse evidentem ex evidentià meà < convincere non possum, sed debeo rem elucidare, et < pro viribus meis efficere ut evidens ipsi appareat si- (cui cl mihi. » Tom. 1, p. 194, etc. Edit. 1855 (i).

Hæc autem omnia sequenti compendio possunt contrahi. Homines auctoritate et evidentià ad certam veritatis cognitionem cl intelligentiam ducti, fidem auctoritati naturali propensione adhibent; libentius vero quæ res ñnelliganiur, sequuntur evidentiam. Denique sive in stabiliendà doctrinà communi, sive in controversia ultimò dirimenda, alicujus consensua, cum particularis» lùm generalis, auctoritatem solent, etiam inviti, invocare.

28. Atqui precise id solum ad certitudinem in theologia lùm naturali, lùm supernaturali desideratur, scilicet certum sine controversià catholicae doctrina! fundamentum, quod est *regula credendorum* cl infallibilis sine appellatione controversiarum iudex. Ergo auctoritate ultimò fundatur certitudo theologica, ut ex suprà dictis est manifestum.

29. Quænam vero sil illa auctoritas, id etiam jam prelibala patefaciunt, nimirum pro theologia naturali, consensionem hominum lùm generalem in generalibus principiis et veritatibus communibus; lùm particularem, sed vestitam conditionibus ex communi hominum æsimatione ac generalibus principiis determinatis; pro theologia vero supernaturali, Ecdcsia! auctoritatem divina! infallibililale atque præclaris dotibus et privilegiis prædilatam.

50. Dicit forsitan aliquis ea principia, illas primitivas veritates intrinseca adeo splendescere evidentià, ut eas admittere ratio quælibet cogatur : ex quo fit ut univers® in illis admittendis rationes consentiant ; proindeque ex evidentià earumdem certitudo veritatum oriri dicenda sit. Imo eo ipso quini sint evidentes, jam repugnat illas auctoritate fideque teneri veritates.

Respondeo ad primum omnia concedendo, nempe eam fulgentem evidentiam in plerisque saltem primitivis veritatibus, cl inde ortam rationum de illis consensionem ; sed ubi illæ *edocentur* veritates ut ab omnibus admitlendæ, ubi de illis occurrit controversia, jam

(I) Planè etiam nobis consentit Theologus Tarantasiensis, in opere inscripto : *Concordia rationis et fidei*; vir quidem eruditus et doctrina! probata!, atque in systematum philosophicorum errores cùm veterum, tum hodiernorum de certitudine invehens. Hujus autem certitudinis criterium sequenti formula exprimitur : « In veritatibus externis hoc solum cenò verum < est, quod à Deo procedit; hoc autem à Deo cerlò procedit, quod populi omnes summà semper consensione < tenuerunt, quodve homines docent divina! potestate < fulgentes. » Eam vero consensionis vim ad communes tantum et primarias veritates restringit, quibus homo et societas subsistunt, nec aliam ille quàm communem theologorum doctrinam se tenero probat. Vid. præserum cap. I, ari. 5, 6, 7. — Ipse Melch. Canus noster idem tradit vehit effatum : < Sicut enim, inquit, < apud philosophos de communibus conceptionibus < nemo judicat, sed omnes per eas judicantur; ita, » etc. Lib. 2 c. 7, tertià propositione, in medio.

evidentia privata, quācumque habeatur, minquam licet invocari, cum nulla ratio individua, nisi privilegio gaudeat supernaturali, aliis rationibus ut auctoritas infallibilis imponi queat. Igitur necesse est ad rationum consensionem, saltem ut testimonium evidentia* veritatum prestitum, seu ad hujus auctoritatem consensus recurrere : quod ex modis dictis satis liquet.

31. Ad secundum dicendum id esse meram Thonii-Gtarum opinionem, scilicet fidem et evidentiam non posse de eodem dogmate haberi, quod alii non admittunt theologi, quodque falsum esse jam ex primo ipso symboli catholici articulo quo Deum existere *creditur*, satis constat. Sed quidquid sit de opinione illa, nihil spectat ad praesentem quaestionem, ubi non agitur de affectu interno et privato, venim de fundamento doctrinae et controversiarum iudice.

52. Ex dictis igitur (29) oportet duplex, pro duplici genere auctoritatis, in scientia religionis exsurgit certitudo, *naturalis et supernaturalis, humana et divina*; item et proinde duplex lides. Priorem autem dicimus certitudinem *humanam*, quia in solis ratione humanae conditionibus sistere videtur, dum altera mediis existit supernaturalibus. *Naturalis* tamen certitudo ipsa dicenda est divina, siquidem est traditio universalis, et evidentia genuina veritatis, consensioque inde secuta, et ratio et natura ipsa humana, hinc omnia certe à Deo sunt; nec aliud discrimen in his ordinibus variis intelligendum, nisi quod Deus idem sese diversis ita mediis suumque verbum manifestet, pro diversis quas ipse condidit legibus in suo opere aequè varietate et unitate conspicuo.

33.1 Ime (1) videre est certitudinem illam, cum naturalem tamen supernaturalem, in se spectatam, hoc est, quantentis dubio opponitur, aequalem esse, imò et identicam; proinde tam certam dicendam esse naturalem fidem quam supernaturalem. At vero sub aliis respectibus, ea supernaturalis fides aut certitudo haud aliter ac ipsa theologia ejusdem ordinis, naturalem longè superat: 1. ratione objecti materialis, cum symbolum Christianum suis dogmatibus propriis atque praeclaris evolutionibus primitivo sit praestantius; 2. ratione objecti *formulis* seu potius methodi, id est, medii quo suum materiale assequitur objectum, tum intenti, nempe gratia, cujus miras ac ineffabiles operationes fide experientiūque constat (2); tum *externi*, seu Ecclesia*, cujus auctoritas veracitate divini immediati* et directe innixa, per ministerium speciale divinitus institutum infallibili documento tradit doctrinam.

(1) Non alienum est hic verba referre Clementis Alexandrini, qui ait: «Philosophiam ante Domini adventum Graeci ad justitiam fuisse necessariam (gratia quidem accedente). Nunc autem ad religiosam pietatem utilem esse, eò quod prævia quaedam conditionum sit iis qui fidei per demonstrationem fructum colligunt.» Apud Patrum Univ. Prolog, c. 4, p. II.

Vide etiam ipsius nostri Cani verba infra, lib. 10, c. IV, versus medium.

(2) Eas operationes alio loco describemus, praesertim ex D. Aug. in Joan, tract. 29, n. G. Quas jam complecti valemus uno verbo Apostoli: *Fides mea per charitatem operatur*, Gal. 5, G. Quod alibi idem exprimit sic *Veritatem facientes in charitate*. Ephes. 4, 16.

nam. Illis et aliis dotibus ac privilegiis prorsus omnino vincit universalis auctoritatem consensus de primitivis veritatibus, mentes illis iam educatione imbuentem potius quam edocentem, in coque inaximè rationi debili atque adolescenti accommodatam; 3. denique ratione finis quem supernaturalem agnoscit et sola attingere valet fides divina.

51. Vera itaque ab ordine naturali ad supernaturalem datur progressio, non in ipsa quidem certitudine ut dubii exclusiva, sed in divinis ejusdem certitudinis dotibus; qua progressionem ratio humana priminformala certitudine ac fide naturali, erigitur ad perfectiorem seu supernaturalem, auctoritate Ecclesiae mediante, etiam circa veritates istas primitivas, v. g., existentiam Dei, spiritualitatem animae, discrimen boni et mali, etc., quas ea ratio Christiana, validior proinde, sapiensque et matura effecta, iterum credendas accipit, sed perfectiori modo et eminentiori propositas. Nulla ergo fidem et certitudinem naturalem hinc et supernaturalem oppositio timenda, sed eadem elucet unitas eademque relatio qua ipsa theologia naturalis cum supernaturali connectitur, in unam ambae coalescentes scientiam, cujus elementa pariter existant. Illae ipsae sunt relationes gratiae inter et naturam à D. Thomae sic breviter expressae: *Gratia non tollit, sed perficit naturam*. Haud aliter supernaturalis fides et qua nititur certitudo fidem certitudinemque naturalem extollunt et perficiunt (I).

55. Haec quidem omnia de certitudine doctrinae theologiae ad veritates doctrinales auctoritate seu regula credendorum innixas spectant; atque idcirco sibi voluti magis propriam vindicant theologiam *positivam* methodumque expositionis. Inde sua principia habet theologia; sed ut formaliter et verè scientia constitutatur, variae adhibendae sunt explicationes deductionesque, evidentiāque conspicuae. Hujusmodi operationes ratiocinii artificio fieri soli Uerfucwrairae seu *scholasticam* theologiam, juxta methodi demonstrationis regulas, ingrediuntur. Neque id minus essentiale dicendum humanae naturae, quā invincibiliter propendimus ad intelligendum ratione quod jam fide tenemus; quippe omnium indolem hominum in sua propria manifestat D. Aug., ubi ait: «Ego quia sum affectus, ut quid sit verum non credendo solim, sed etiam intelligendo et apprehendere impatienter desiderem.» Lib. 5 cont. A. ad Rom. 2. 21-22.

(1) Sic Antonius Genuensis ipse celebrat praesentiam theologiae supernaturalis: «Interim est, inquit, non leve inter revelatam et naturalem theologiam discrimen. Nempe angustior et imperfectior est haec, illa amplior et perfectior; quippe lumen naturae exiguum est, et magna ex parte humanae naturae lenecbris obsitum; lumen vero revelatum et longius latiusque patet, et purius est, atque sincerius.» Theol. Christiana) Elementa, proleg. p. 5, edil. Colon. Agripp. 1778.

(2) Ita D. Anselmus ipse haec habet proleptice de philosophia quidem in opere *Cur Deus homo*, c. I. «Sapienter, inquit, et studiosissime à multis rogatus sum et verbis et litteris, quatenus cujusdam quaestiones de fide nostrae rationes quas soleo respondere quaerentibus, memorias scribendo commendarem; dicunt

Cùm autem conclusiones ex deductione et ratiocinio sponlù Huant, inde compertum est *scientiam* religionis in conclusionibus theologicis formaliter existentem ad theologiam discursivam, seu vulgo ad *scholasticam* allinere; nec aliud munus, preciarum quidem omnino, ei attribuitur in *Principiis theologicis*, à P. H. Kilber, S. J. editis Wiceburgi 1771 : « Scholastica, < inquit auctor, pure talis ex veritatibus revelatis cl< cit legitimas sanæ doctrinæ conclusiones quæ ad li< dei dogmata cl morum principia aut illustranda, ant< explicanda, aut firmanda conducunt ; còque extranea < rationis et auctoritatis humanæ necnon scientiarum (naturalium subsidia non rari) adsciscit. > Pag. 61. (Vide Mipra li, 7, ii, 12) (1).

Illis etiam liquet varias theologiæ divisiones in *positivam, discursivam, polemica*!, etc., non scientias specie diversas, sed plerumque ejusdem unius scienciæ exhibere partes; quod etiam notat ibidem auctor præfatus.

Art. ii.

De Conclusionibus theologicis.

5fi. *Per conclusiones theologicas* intelliguntur in genere deductiones ex principiis fidei, sive revelatis. Cum olim, saltem ante seculum proxime elapsum, principia fidei christianæ in controversiam plerumque non adducerentur ex parte adversariorum religionis calholicæ, theologi ex illis principiis haud impugnatis legitimas deducere conclusiones solimi feré intendebant ; indé theologia apud ipsos in *conclusionibus theologicis* penitus consistere videbatur, quod ex theologiæ definitionibus satis jam palet (5). Verum nostris nunc temporibus, cùm magni sit momenti religionem multis argumentis defendere, atque contra Deístas genuina et certa revelationis stabilire fundamenta, quod est theologia* naturalis pars precipua, eo ipso manifestum est *conclusiones theologicas* eam solam, majorem quidem, theologiæ à nobis definita?, seu *scientia* Religioni** ingredi partem discursivam, quæ in theologia supernaturali demonstrationem complectitur. It igitur lotam complerent deductionem ex quft scientia Religionis constat, adjiciende forent etiam conclusiones ex principiis naturalibus et primariis veritatibus nalæ. Al veri), cùm ad methodum seu artificium demonstrationis conclusionum deductio attineat, de illis ctijuscumque generis conclusionibus, modo innotescant

< enim sibi piacere eas, et arbitrantur satisfacere; (quod petunt, non ut per rationem ad fidem accedant, < sed ut conu cniæ credunt, iulelleclu et conlemplicatione delectentur; et ut sint, quantum possunt, parati semper ad sapsfactionem omni poscenti se rationem reddere deçà, quæ in nobis est, spe. Quam qmeslionem solent et infideles nobis, simplicitatem Christianam quasi fatuam deridentes, ob ieere, et fideles multi in corde versare, qui scilicet ratione vel < necessitate Deus homo factus sil, et morte sua sicut < nos credimus et conlileinur, mundo vitam reddiderit. >

(I) Ilæc non impediunt quin usus rationis etiam in theologia positivi et supernaliirali, et auctoritatis etiam in ihcologia discursive cl naturali adhibeatur, ut ex dictis dicendisque satis est compertum.

dialectices regulæ, nihil aliud Inc lutitemus tradendum, quam notiones illas quas breviter exponere solent theologi.

57. Conclusio igitur theologica, ut vulgo intelligitur, in specie duplex est; altera ex præmissis duabus revelatis deducta, quam plures theologi ut veram conclusionem non admittunt; altera ex unà pnvmisssa revelata et ex naturali illata. Vera conclusio ut dignoscatur, ad illud attendendum quod notant sedulo Turnelitis et Billuari, scilicet conclusionem in præmissis virtualiter contineri, vel ratione connexionis naturalis, ut proprietatem in essentia, cflectiuni in causó : v. g. : *Duplicis naturi? dupl< xest voluntas; atqui in Christo est duplex natura; ergo et duplex voluntas.* Vel ratione tantum significationis, ut partem in toto, singulare in universali, implicitum in explicito, terminis æquivalentibus expressum ; ut si dicas : *Christus esi unus substantia cùn Patre; ergo est Patri consubstantialis.* Equidem in priori genere conclusionis datur vera deductio, vera proinde conclusio quæ à notioribus ad minis nola incedere debet ; in posteriori veru, nou stricta conclusio, sed mera terminorum præmissarum explicatio et expositio sub forma syllogisticà. Illa crai improprie seu late dicta conclusio, *expositiva* potius quàm *illativa*, erit immediate revelata, sicut et ipsæ præmissæ, eodemque jure ad fidem pertinebit. Vid. Turn, cl Bill, in suis Proleg.

58. Nunc veri) si quæras an conclusio proprie strictèque dicta ideò habenda sit ut revefala et ad fidem perlinens, respondemus cum turbò thecologonim negative, nisi aliunde fuerit immediate revelata atque ut talis judicio Ecclesia? definita. Ratio obvia est : ea conclusio quantumvis legitima semper remanet rationis opus humanæ, nec fides supernaturalis ac divina alio fundamento quam revelatione immediate stare potest. Prælereà, < homo, ni rectè ait 1). Liebermann, quantumvis eruditus, falli potest, et in doctissimis remanet sæpé aliquis dubitandi locus an recle concluderint. > « Si tamen, pergit idem, conclusio ex fide deducitur per evidentem consecutionem, ad fidem perlinere dicenda est mediate saltem et indirecte, cl theologus qui vim argumenti comprehendit, ei ut ad fidem spectanti asscnliri debet. Neque dicas raliorem igitur fidem efficere ; nam ejusmodi conclusio (non ideò ad fidem perlinet quia legitimó co sequentia ex præmissis deducitur, sed quia hòc disserendi < ratione apparet eam in pnemissa revelata esse conclusionem. Consequentiam videt ratio, consequens fides amplectitur tanquàm in revelationis fontibus contentum. Igitur ratio medium tantum est et instrumentum quo mihi certum efficitur conclusionem in (dogmate directo revelato contineri, quod ubi mihi (compertum est, jam ei propter Dei revelantis auctoritatem firmi fideadhæreo. Quemadmodum si jurisconsultus legem aliquam è tenebris erueret ciquocobtemperandum esse ostenderet, raliio obediendi non (esset jurisconsultus, qui legem detexit, sed auctoritalas legislatoris. > Vid. Insl. theolog. tomo 1, in prolog., p. 54. Edit. Lovan 1852. Ikvc quidem admitte-

rem libenter, sed cum essentiali restrictione. Theologus ita conclusionem in revelatis per suam illationem ipsi evidentem conspiciens, eam rejicere non posset quin contra suam ageret conscientiam, veritatem divinam, saltemve quam talem esse credit repellendo; sed non idè pronuntiandum eam de fide esse etiam pro illo ipso theologo. FormA enim caret essentiali ad propositionem ut sit de fide, nempe sanctione auctoritatis Ecclesiæ. Illam itaque rejiciendo peccaret certe, contra conscientiam agendo, sed notam hærcsis non incurreret. Haud aliter non teneretur obedire legi quam jurisconsultus detegeret, si essentiali careret promulgatione.

CAPUT III.

De præstantiâ theologia: timi absoluti spectata, timi relativi ad caleras alias scientias, nempè naturales.

39. Theologiam, aliissimam esse scientiam, sub omni respectu valde commendabilem, solA ejus objecti consideratione erit omnibus compertum. Deum enim resq; ad Deum pertinentes suarum investigationum objectum habet indesinenter; neque in tarn sublimi quiescens speculatione, mortales ad suum Auctorem, imò co ipso et indirecte omnes alias creaturas in hoc mundo spectabili perducere intendit; quod est easdem ad suum ultimum finem revocare, ad ordinem, proinde ad perfectionem, pacem, felicitatenique, prout singularum natura convenit. Et quidem in naturali ordine haud immorans theologia, inde homines, vel etiam res creatas quatenus in systemate creationis humano generi subjeciæ consociantur, erigens usque ad finem supernatoralem, ità nos in Deo reponit, notiones simul mediaque subministrando consentanea ad cum possidendum, intuitive videndum, æternaliterque laudandum. Iline theologia suum omniumque potius erilium perfectum atque ultimum finem perfecto modo feliciter attingit, dico Dei glorificationem et dilectionem.

40. Scientia igitur omnium nobilissima omnimode theologia existit; nec solimi scientia, sed et *sapientia* jure ac meritò proclamanda est, id est, scientia ad gradum silissimum perfeclissimumque sublimata. Quod ut magis liqueat, notiones accuratas nunc parum vulgaras in scholis, cA de re hic evolvere opera pretium est.

Aristoteles dicit *sapientiam omnium opinione versari circa primas causas et principia*, 1 Metaphys. cap. 1; *eandem oportere esse contemplatricem primorum principiorum et causarum*; ibid. c. 2. Deinde illius excellentiam predicaos, *nullam*, ait, cA *præstantiorem esse doctrinam. Qua enim divinissima est, eadem est et præstantissima*, ibid. Vid. Pctav. prolog, c. 8, § 8. Porro eas notiones scholastici suas fecerunt, atque theologia* Christiana*, cui soli perfecte congruunt, attribuere. Quorum sic definitiones doctrinamque contraxit Polentanns in suo *liraiurio theologico*, n. 19, 1 parte: < Theologia, inquit, est sapientia : 1 Cor. 12, *alii per spiritum datur sermo sapientia*:. Subinde accipitur sapientia pro perfecta cognitione omnium scientiarum, uti « justitia pro aggregatione omnium virtutum. Quo sen-

< su videtur dixisse Cicero (4 Tuscul. cl 2 Olf.) ; *Sapientia est rerum divinarum algue humanarum, causa rumque, quibus luv res continentur, scientia*. Alias accipitur pro particulari scientia unius generis, aliquatenus tamen universali, quæ sic potest definiri : *Sapientia est rerum alliorum perfectissima cognitio. Ille* rum divinarum et humanarum, supernaturalium et naturalium quadamtenus omnium scibilium humanitus. Alliorum, non obviarum rerum, communium cl Iri- vialium, sed reconditarum, eminentium et à sensibus remotiorum. Perfectissima, certissima et firmissima cognitio, caque propter se appetibilis, ad quam omnes aliæ cognitiones ordinantur, cl ipsa ad nullam aliam superiorem. Cognitio, inquam, rerum, per omnes earum causas (si quas habent), casque ollissimas cl supremas. Causas autem, renlilcr influentes esse in res tanquam in effectus; vel causas late dictas, quæ scilicetstinlcausæ cognoscendi res à priori suntque rationes attributorum quæ de subjecto scibili demonstrantur. Ejusmodi sapientia esi theologia, quia est cognitio perfectissima, fundata in revelatione divina. Estque rerum ahiorum, divinarum cl humanarum, uno omnium scibilium eminenter cl virtualiter, hoc ipso quo tractai de Deo, omnium rerum supremi causa efficiente cl finali. Quin cl omnium scibilium in particulari, quantiim humaniliis fieri potest. Est enim cognitio theologica propter se appetibilis, ad quam aliæ cognitiones, tanquam ad supremam ordinantur. >*

Ex quibus videre esi principia scientiæ Religionis, equidem methodo expositionis ad conclusionum deductionem praparari, ut diximus (7), quod ad *scientiam* perlinet proprie dictam; sed eadem pr.rterea principia etiam expositione theologica sive ex lumine naturali, sive potissimum ex divini revelatione, expandi atque ita proponi nostri intellectûs contemplationi. Hinc primum sistit gradum theologus in illis primariis veritatibus cognoscendis medilandisque, ac co ipso res rateras, scientias quaslibet quasi in suo fonte cl modo eminentiori speculatur.

41. Quanta nunc excellentia, quanta dignitate, objecti ratione et finis, theologia adacquate sumpta rateras superet scientias, jam nemo non videt; an verò iisdem praslcl ratione certitudinis, non eadem est theologorum sententia. Qua de re ut ipsi nostram proferamus, id in antecessum pramillimus, vehit quid omnibus commune, quamvis non ità explicite reperialur in plurimis: scilicet certitudinem molivi, dequA hic agitur, quateniis dubium excludit, semper identicam esse et æqualem in qualibet re et scicntiA, subque illo respectu dicendam veliti aliquid simplex, neque majus neque minus suscipientem. Sed motivum certitudinis excedere potest id quod pracsè ad eam generandam requireretur, seu ad omne refellendum dubium, tum quia multiplex erit, tiim quia nobilior vel in suo genen* firmitus : hinc sub illo respectu alior nascitur certitudinis impressio, major securitas quam mens in quicla veritatis possessione confirmatur, ab iliA difficilior avertitur.

His positis, contendimus π certitudinem theologia, sub priori respectu, ut dubii scilicet exclusivam, eandem esse et aequalem ac in cæteris scientiis : quod ex modo dictis (53) satis liquet. 2° Sub altero respectu, eandem iterum esse illam certitudinem in parte naturali theologiæ, priusquam nempe ad certitudinem fidemque supernaturalem perveniatur, quod etiam sponte fluit ex superius assertis (55, 34). At vero in parte supernaturali, quæ maxime et principaliter constat theologia, ejus certitudo longe perfectior exterarum disciplinarum certitudine existit, et quidem iisdem rationibus quibus certitudo supernaturalis naturalem vincit, ut ibidem supra videre est. Ex quibus insuper compertum, certitudinem naturalem theologiæ ipsam supernaturalis certitudinis semel habita dotibus supervestiri. Undè, ut verbo dicamus, sequitur theologiam adæquale sumptam dicendam esse non *certiorem*, sed perfectiori modo quam cæteras scientias *certam*.

ii. Neque solim se tot lanisque dotibus prastantiorē cæteris scientiis præbet theologia; sed insuper supremum in easdem exercet principatum quem iisdem titulis quibus sapientia nomen et prærogativas sibi vindicat, neminemque in eo exercendo repugnantem sustinet, nisi cum animalem, ut vocat Apostolus, hominem, qui quidem scientiarum naturalium forsitan peritus, ipsas tamen non nisi limitatas, atque, deimpli primi causi, quasi truncatas possidebit. Ea autem domini theologiæ in scientias naturales jura sic exponit I. Thomas : < Theologia imperat omnibus aliis scientiis tanquam principalis, et utitur in obsequium < sui omnibus aliis scientiis, quasi usualis; sicut patet < in omnibus actibus ordinatis, quorum finis unus est < sub fine alterius, sicut finis pigmentaria artis, quæ < est confectio medicinarum, ordinatur ad finem medicinæ, qui est sanitas, undè medicus imperat pigmentario et utitur pigmentis ab ipso factis ad suum < finem; ita ut, cum finis totius philosophia sit intra < finem theologiæ, et ordinatus ad ipsum, theologia < debeat omnibus aliis scientiis imperare, et uti iis < quæ in eis tractantur. > Apud P. Ven. De Method. philos. diss. præl. § ix.

Igitur continuis ac intimis relationibus connexa theologia cum scientiis naturalibus, ab illis famulatus exigit jure suo munera, præsertim à philosophicis, quæ perpetuò intermiscetur, quaque ancillâ modo prænuntiâ, lucifere, modo interprete, pedissequi ulitur.

Ex quibus clarius apparet quo ponenda sit loco, quæ æsimatione habenda ea theologiæ pars, quam naturalem, rationalem seu philosophicam diximus, donec saltem, sub regimine auctoritatis Ecclesiæ, ad doles supernaturales sublimetur. Equidem illa dicenda est potius præambula theologiæ, quàm ejus pars proprie dicta. Rationem insuper à statu naturali ad supernaturalem perducit theologia, ab eademque ita novis adjectis viribus, principiisque alioribus, seu divino revelationis lumine illustrat, majora sui famulatus munera requirit.

43. Eundem istum principatum alio etiam et quidem alliori modo theologia in scientias naturales agit,

quas non solim ad suum finem servientes adducit, sed et operantibus ipsis advigilat, ne quid sana doctrina repugnans Indè prodeat quod censori notandum vel iudiciariâ suâ sententiâ habeat reprobandum. Id quoque theologiæ princeps sedulo notavit : < Non pertinet, < inquit D. Thomas, ad eam (theologiam) probare < principia aliarum scientiarum, sed solum *judicium de* < iis. Quidquid enim in aliis scientiis invenitur veritati < hujus scientiæ repugnans, totum condemnatur ut falsum. > Apud P. Ven. ibid.

Scholium.

44. Ergò theologia *una* est : cum omnes ejus partes, sive ex ratione naturali, sive ex supernaturali] revela-

unamque constituunt scientiam, sibi in cunctis suis elementis consentaneam. Hac autem de unitate theologia notio nostra consentit definitioni; non illa vero tradebatur à theologis qui, definiendo theologiam *conclusionum theologicarum ex principiis fidei deductionem*, de ejus unitate non disputabant, nisi sub ratione molivi quo deductio illa innitebatur. Nunc vero, ut par est, unitas theologia tractanda est in sensu, qui eademquæ ejus definitio proportionem, latius extendatur.

CAPÛT IV.

De necessitate et utilitate theologicæ. — Ubi de potiori methodo theologiam tractandi.

45. Per theologiam, ubi de ejus necessitate tractamus, non intelligimus doctrinam catholicam, quatenus fidem ad salutem necessariam complectitur; equidem sub illo respectu eadem necessitate necessaria dicenda esset theologia, quæ ipsa fides catholica; sed eam in sensu nostra definitionis accipimus, ut *scientiam Iteligionis*, quæ, sic intellecta, sub diversa ratione consideranda est, ut de illius necessitate et utilitate rite pronuntietur.

Id Theologia, in genere, et quoad ejus substantiam spectata, prout est scientia, Ecclesiæ seu societati catholica est necessaria. Quippè in omni societate necesse est plurimis saltem, et præsertim iis qui administrationis muneribus funguntur, hujus institutiones legesque innotescere, et quidem eo scientiæ gradu quo possim earum obscuritates elucidare, applicitionem urgere, de variis litibus judicare, easdem edocere, ac, prout opus erit, defendere atque propugnare. Hinc, V. g., necessitas jurisprudentiæ in societate civili. Porro theologia est præcisè illa scientia seu notitia evoluta institutionum et legum societatis catholica; ergo iisdem titulis suprâ relatis necessaria est. Hinc Apostolus ejus necessitatem pro variis ejus officiis prædicat, eam scilicet dicens requisitam : 1° ad fidem prædicandam : *Quicumque*, inquit, *invocaverit nomen Domini salvus erit. Quomodo ergò invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Quomodo vero prædicabunt nisi mittantur?* Rom. 10, 14. — 2° Ad fidem fovendam et conservandam : *Ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios*

verb Evangelistas, alias autem pastores et doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in adificationem corporis Christi..... Ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrina', in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. Ephes. 4, H, etc. — 3' Ad fidei defendendam, et ab hæreticorum insidiis impugnationibusque vindicandam : *Oportet episcopum esse aniplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina santi, et eos qui contradicunt, arguere. Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui et seductores... quos oportet redargui, qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet.* Ad Tit. 1, 9. Vide apud Turn. Prol. p. 10. Ille in cetani clarò sufficiant.

4C. 2' Theologia sub eodem respectu sumpta minime necessaria est singulis fidelibus; quod etiam et omnibus evidens est. Numquid omnes jurisperiti in societate civili? *Numquid*, in catholicâ, eodem ratione, *omnes apostoli?* ut ait D. Paulus; *numquid omnes doctores?* 1 Cor. 12, 29. Quod etiam rite exposuit I. Aug.: « scientiæ (nempe theologiæ) non pollent fideles plurimi, quamvis polleant fide plurimi. Aliud est enim scire tantummodo quid homo credere debeat, propter adipiscendam vitam beatam quæ non nisi æterna est; aliud autem scire quemadmodum hoc ipsum clariis opituatur, et contra impios defendatur. » D. Aug. D. 11, de Trin. C. 1, h. 3.

47. Esine verò utilis singulis fidelibus sic spectata theologia ut scientia Religionis? Id in genere determinari nequit, cimi ex indole privati!, nullisque persona*, temporis, loci, aliisve pendeat circumstantiis. Istud tantum velut quoddam generale principium tradimus, videlicet utilem valde esse scientiam theologicam, sed habitam eo precisè gradu qui proportionetur indoli, cultura ingenii hominis, simulque ejusdem idoneis dispositionibus ex parte voluntatis, nempe desiderio divinas cognoscendi veritates, eas humili rationis subdilatione suscipiendi, sese illarum meditatione ad majorem Dei dilectionem inflammandi, denique easdem prudenti conflictu, dato occasione, vindicandi. Excedens cam, ut illà dicam, mensuram gradus scientiæ theologiæ, aures simplicitati fidei noceret, aliisque sub respectibus fieret periculosior; scientia vero eadem mensurâ inferior id tantum detrimenti haberet, quòd scilicet debiliora conferret commoda.

18. 3' Theologia, ratione methodi, est etiam necessaria; id est, necessaria est in scientiâ Religionis tractandâ methodus; alioqui sine ordine, sine directione, nullisque adhibitis regulis, theologia dissereret; hinc non scientia prodiret, sed inanis prolatio verborum, idearum confusio, notionumque perturbatio. Nec intelligimus tantum methodum in genere, sed et utramque hujus speciem quam theologi attribuentiam esse contendimus, nimirum methodum expositionis et methodum demonstrationis, seu positivam et discursivam (6, 7, 11). Namque tum in expositione principiorum, tum in conclusionum deductione, aliquis habendus

est ordo, regni sunt servami : proinde utraq; methodus necessaria est.

49. 4' Quid verò de methodo discursivâ seu demonstrationis, usque ad genus scholasticum productâ (II), seu simpliciter de methodo scholasticâ? Satis conveniunt omnes eam non esse stricte necessariam, cimi de facto non fuerit in Ecclesiâ primis seculis per vulgata. An autem eadem sit utilis, inter theologos multum controversum. Scholastica methodus, sicut res omnis ex industria honestò humanò originem ducens, suos legitimos usus, sua habet commoda, simul abusus incommodaque seenni ex nostra debilitate importat; homines pralere in suis judiciis de qualibet re proferendis, naturalem indolem seu aliquam peculiarem potius sequuntur propensionem, quam quod ipsa boni vel incommodi in se res exhibent: hac duplici causa divisi de methodo scholasticâ theologi, alii, non nisi utilitatibus ejus commoti, eam nimis forsitan commendarunt, etiam exterarum detrimento; alii vero, abusus atque ex illis nata incommoda solim ferè intuentes, germanam ac utilem methodum calumniò insecuti, eam de medio tollere vellent. Nos vero, moderatis servientes opinionibus, ut par est, scholasticam perutilem esse, adhibendamque, sublato abusu, propugnamus.

r. Methodum scholasticam esse utilem, id jam ex ejus natura et praxi compertum est. Quippe dialectica, seu ratiocinatio non utilis tantum, sed etiam necessaria est et ex intellectu humani natura derivata. Adhibita certe fuit semper tum ab antiquis, tum à recentioribus, in doctrinâ ecclesiasticâ sicut in profanâ philosophiæ; semper ex principiis consecrata, et quidem juxta quasdam naturales regulas, eruerunt boulines. Hujusmodi deductiones, fatemur, plurimum nullis oratorie ac fusiori stylo dictis permiscebantur; sed fatendum etiam eas strictas, vel austeriores argumentationes vim præcisè roburque ad convictionem scriptis conferre, iisque maxime adversarios urgeri. Porro id intenderunt scholastici, formas dialecticas usurpando, neglectâque methodo positivâ, suas nimirum investigationes lucidiores, probationes doctrinæ firmiores, defensiones denique validiores efficere, quorum scripta minime corte menti placentia, efficaciora in debellandis sanæ doctrinæ hostibus suppeditabant argumenta, vel etiam in evolvendis philosophicè dogmatibus magis valebant (1). Igitur, re in se spectatâ, dialectica ejusquo ad scholasticam methodum progressio manifestas habent utilitates (2).

(1) Vid. infra Melch. Can. lib. 12, cap. H.

(2) Sic speciales veræ scholasticæ utilitates exponit Opstraët : « Hujusmodi, inquit, scholasticâ nil utilius. « 1° Quia cum doctrina theologica vastissime, tum per « sacras litteras, tum per concilia et decreta pontificum, tum per sanctorum Patrum codices, aliormque auctorum ecclesiasticorum libros sparsa sit, « paucitæ tanto ingenio vel otio abundant, ut eam « mdè valeant suo Marte colligere; plurimum sanè « commodi ac utilitatis prestiti! scholastica, quæ quid præclari in istis monumentis continetur, in « unum vehit corpus collegit, collectumque uno quasi intuitu cuivis spectandum exhibet. 2° Quia res quas

50.2" Easdem extrinsecè iteriim testimonia vel verum Patrum, experientiaque et facta demonstrant. Clemens Alex, præcipit ut < sapientiam velut septo i quodam, sic philosophic et recte vivendi instituto < muniamus, quo sophistis inaccessam servemus, » lib. 1 Strom. < Est, inquit idem, perspicua perfecta < et nullius indigens doctrina Salvatoris, ita polè fncul- < las et sapientia Dei. Porro greca philosophia, ad < eam accedens, non potentior facit veritatem, sed < sophisticam adversis eam impressionem imbecille < reddens, propulsansque dolosas contra veritatem in- < sidias, congruens vineæ sepimentum et vallum dici- < tur, » ibid. Addit in lib. 6 : < Sepimentum est dia- < lectica, ut ne ab sophistis veritas proculcetur (i). »

Eadem habet Basilius : < Artis enim dialecticæ fa- < cultas murus est propugnandis dogmatibus apprimè « opportunus, non sinens ea in diversam partem Tacitè < abripi, aut in Lotus intercipi ab his qui ea vellent < evertere. » In c. 2 Isaïæ, apud Thomassin. Prolog. cap. 40, § X. Ipsi Basilio hanc laudem tribuit amicus Grog. Nazianzenus, quod artes omnes atque doctrinas apprimè calleret, præsertim philosophiam, ejusque pariem illam, < quæ in logicis demonstrationibus, aut < oppositionibus et concertationibus versatur, quam < dialecticam nominant; in qua adeò excelluit, ut iis, < qui cum eo disputabant, facilius esset a labyrinthis < sese extricare, quam argumentorum ejus laqueos < effugere, si quando res ita postularet. » Naz. orat. 20. Subjungit Pelavius : < Ac tam ipse, quam cæteri < Patres, non verbis tantum sed sententiis, sed factis < etiam et exemplis probarunt, non esse poenitentiam < theologo dialecticæ operam; sed plerumque utilem < ac laudabilem, ut hæreticorum callida et aculeata < sophismata eodem artificio retundantur. » D. Augustinus his verbis, inter alia, dialecticæ commoda de- < cumque theologicas in suos titulos ac quæstiones < distribuit, ut cuivis in promptu sit in ea investigare < ac invenire quidquid in quovis argumento theologico, < Scriptura. Traditio. Patres, aliav auctoritas, vel < etiam ratio suppeditat. 50 Quia totam doctrinam < theologiam congruo ac facili ordine disponit, atque < ita expeditam ad docendum discendumque viam os- < tendit. » Be Locis theologis, diss. octava, c. 5.

(1) Jam præverant in hoc dialecticæ commendatione græci philosophi, ex quibus ad nos ars illa pervenit. Plato in lib. 7 de Bepub, affirmat dialecticam < sopimenti instar esse disciplinæ carceris. » — Imo, quod sane est notandum, Themistius, philosophus quarti seculi, orat. sectmdA, Aristotelicam philosophiam Platonicæ vocat < sepem et propugnaculum... < Nam cimi accessu facilis, et sophistarum impressioni- < nis exposita sit, Aristotele muniendam et obvallan- < dam esse illam ait, quo undecumque ab dogmatibus < insidia* propulsentur : cinn plerique præ inerito non < salis muniti ac parati in certamen veniant. Quo lit ut < interdum preclara quæpiam, robustaque sententia, < ab imbecilli vilique subversa et labefactata seipsam < propugnare nequeat. » — Philo, Judæus, illum dialéctica* usum predicat in lib. de Agricultori, < ut inge- < nium acuat, non hebetius sil ad singulas quæstionum < petitiones; sed divisionibus ac distinctionibus utatur, < ut rei cujusque proprietatem ab communibus quali- < talibus discernat. » Mox ait < philosophiam agri instar < esse, cujus logica vehit materia sil ac septum quo < ingruentium impetus arcetur. » Vid. Pelav. Prolog, c. 4.

clarat, simulque præcavet abusum : < Sed disputa- < lionis disciplina ad omnia genera quæstionum, quæ < in litteris sanctis sunt, penetranda et dissolvenda < plurimum valet : tantum ibi cavenda est libido ri- < xandi, et puerilis quxdam ostentatio decipiendi ad- < versarum. » Lib. 2 de Doct. Christ.— Vid. Petar. Proleg. c. 4, et Thomass. Prolog, c. 40. Hæc sufficiant quoad veteres. De iis qui sunt subsequuti nulla difficultas, cum ipsi, elapsis ignorantibus seculis, ut aiunt, artem dialecticæ usque ad abusum extulerint.

51. ʒ Auctoritati testimoniorum addenda quoque experientia. Nullo unquam tam efficaci argumento propugnata fuit veritas ac defensa quam illo ex dialecticis auctoritatibus confecto, quod adeò verum est, ut in id genus, quasi naturi duce, homines, quavis ætate, ad

etiam inviti demonstrant hærelici, austeram argumentationem vel scholasticam detractatione concitantes lacessentes. Hoc jam expertus fuerat Arnobius, cui Serapio objiciebat quod in *dialecticum topisniam prorumperet*; jamque dixit : *Cœuet ars dialectica*, ad quæ Arnobius : < Dialecticum sophisma duas facies recipit; < et ut verum probetur quod adstruitur, et non verum < ex aliqui parte arguatur. » — < Ars dialectica in rebus < obscuris ingreditur, ut videatur esse verum, < quod verum est. » In calce Iron. Pelav. ibid. Sed quàm fuerint concordantes contra scholasticam hærelici XVI seculi, in cæteris tam discordes, quantis eam contumeliis impetierint, nemo nescit. Neque dissimulandum id omnes quasi instinctu communi ac naturali adversus methodum catholicæ veritatis propugnaculum fecisse.

52. 4° Denique in scholis universis catholicis methodi de qua agitur per plura secula invaluit usus : quod factum in illo aperte utilitatem certam arguit; quippè temerarium vel nefandum esset solutimodò suspicari universos Ecclesiæ pastores nocivam aut saltem vacuum et absurdam ubique in exercitationibus et studiis theologis diffusam toleravisse methodum, dum genuinam solidamque singulari privilegio lenuissent Ecclesiæ hostes, qui nihil aliud noverunt quam unum ejus sanctamque doctrinam in frusta cedere atque dispergere !

55. Equidem, nec diffitemur, scholastici in abusum dialecticæ prolapsi, quæstionibus otiosis subtilitatibusque nimium studuerunt. Ast etiam nimium sub illo duplici respectu tantum ab hærelici plurimum, tantum a quibusdam catholicis, fuerunt insimulati. Quippè plurima? quæstiones, nunc otiosæ, non ita sese præbuerunt olim, cimi eadem ac nostris temporibus disputandi contra dogmata* catholici vel citri liani adversarios materia non occurreret : neque etiam iste quæstiones absque emolumento intellectuali ad exercitationem rationis ad majoremque scientiæ expansionem agitari sunt in scholis. Sic, apud D. Thomam, in suæ Summa Theologica, quam nullus deinceps theologus quolibet ejusmodi opere adæquare valuit, plurimas adhibet quæstiones quæ primo intuitu vel redundantes habitæ, etiam nunc serto meditatione ad completam

evolutionem doctrinae vel scientiae theologian pertinere censentur. Imo jam antiquiis Patres sese circa hujusmodi quaestiones exercitaverunt, quorum exempla et sententias praesertim ex Augustino referi Petavius, Proleg. C. VI. Quod vero spectat ad subtilitates scholasticorum, suas tractationes definitionibus, divisionibus aliisque id genus opprimentium, hoc certe in abusum verterunt, sed Lamen in abusum veræ germanæque methodi, in cuius applicatione, ex humana moderationis nescii infirmitate modum excessere. Neque id etiam sine providentia factum, quum iam acuta illa exercitatione, vitiis tandem emendatis, ratio aptior effecta fuerit ad retundendas subtilitates hæreticas sequentibus seculis exorlas, ita Deo ex ipso rei abusu bonum cruenta (i). Hæc eadem ut compendiose dicamus, methodus discursiva necessaria est in theologicæ scientiæ; ars dialecticae proinde, saltem quoad essentialia principia regulasque naturales, necessaria quoque et semper, non eodem tamen gradu adhibita; sed nulli eam tam extenderunt quam scholastici à seculo 12°, qui, neglecta insuper positiva methodo, alque in arguentialivam penitus projecti, ea ex duplici parte in abusum abierunt. Quid vero nostris temporibus conveniat, nunc aperiendum.

54. Ubi de methodo quæ in theologiâ adhibeatur res est, sententia est à pastoribus Ecclesiæ politis exposcenda, quibus determinandi munus ac dirigendi documentum theologicum ex officio incumbit, quam requirenda viri theologi privati opinio. Nostram tamen eorum iudicio plane submissam paucis exponemus vel indicabimus.

Ex dictis supra variis locis salis evidens est *methodum expositionis* doctrinae proponendo atque edocendæ magis accommodari, dogmata eruendo ex traditione et enucleando, vel etiam contra adversarios saltem argumento proscriptionis ea vindicando; *methodum* vero *demonstrationis* ad eam doctrinam ratione evolvendam vel etiam probandam defendendamque magis inservire; ultramque necessariam in scientia religionis genuinam hanc operationem requirente. Verum ut ambæ methodi non eodem gradu in diversis temporibus et circumstantiis sunt adhibendæ, et reverà adhibita fuerunt, naturâ, vel potius providentiâ duce. Sic prioribus Ecclesiæ seculis, cum doctrina catholica politis exponenda atque ex auctoritate edocenda esset, quam argumentatione discutienda, methodus positiva seu expositionis apud Patres praevaluit, nonnisique secundariò ac moderate succurrebat dialectica. Sequentibus autem temporibus, cum eadem prorsus stabilita doctrina politis evolvenda explicandaque occurreret, discursus debuit invalescere, ex quo nati scholastici ab 11° seculo. Hæc prætereà in applicatione singulorum indole doctorum modificantur, quorum alii naturaliter ad austeram argumentationem propendunt, alii ad oratorias expositiones; qui considera-

li) Consuli potest utiliter opus P. Martini Cerberi (monachi c congregat. I). Blasti in Silvi Nigra) *de recto et perverso usu theologiae scholasticae*. — Vid. etiam Berti, Proleg. c. 2.

lionem intelligitur cur inter veteres quidam jam dialectici ac prope scholastici fuere, ut apud Grecos 7° seculo Macarius Antiochensis (1), vel deinceps, 8° seculo, I). Joan. Damascenus; item inter recentiores, jam prevalente scholastici, existitòrò idures oratoriam ac positivam methodum more Patrum sectantes, qualem se inter Latinos versus medium 12° seculi exhibuit D. Bernardus. Jam verò à duobus propè seculis, quum plurima scholastica; vitia emendarentur, atque non ita exclusive genus Aristotelicum in studiis vigeret, idures auctores eruditione majori insignes scientiam theologicam fusius ac plenius tractandam suscipientes, eam ex traditione exposuerunt, inter quos eminent Petavius et Thomassinus, et ipse jam noster Melchior Canus, qui stylo iam ornato 16° seculo de locis theologicis scripsit (2) : diu in tractationibus compendiosis, methodus scholastica prevalere consuevit, utpotè brevitati favens simul et claritati. Ex quo videre est inorem scholasticum in tractatibus theologiæ dementaris senatum usque ad nos fuisse; neque id vituperandum, neque ullo modo tollendum.

Porro ratio illa theologiam tractandi antea sufficiens, atque, ut illi dicam, definitionibus solitis adaequata, ex quibus nihil videbatur esse theologia quum discursus et argumentatio, illa, inquam, ratio jam nostre non salis conveniret definitioni, qui theologia ut scientia traditur, cuius plena et completa tractatio tum principiorum seu doctrinae expositionem complectitur, tum ex iisdem conclusionum deductionem (4, 5, G).

Hinc utriusque conjunctæ methodi usus est adhibendus, nempe methodi positivæ ad exponenda primiim dogmata, et discursiva, ad eorum deinceps evolvenda consectaria. Nec aliter à nobis excogitantur elementa scientiae theologicæ, quæ hoc modo exponi posse videntur.

55. 1° Quidem, distributione facta tractatum atque divisionibus singulis absolutis, ubi scilicet quaestionem aggredimur, jam primiim distincte *propositiones* certæ atque ad doctrinam pertinentes stabiliantur, *nota theologica* insignire, puta *de fide, proxima fidei, certa*, si jam ad auctoritatem perveniatur supernaturalcm. Eadem propositiones ex solò credendorum regulò, id est, ex auctoritate seu ex variis traditionis fontibus, scilicet ex symbolis, Patribus, conciliis, SS. Pontific. decretis, theologis (3), methodo positivi evincantur.

2° Doctrinò catholica sic suis fundamentis inconcusse stabilita, jam videndum erit quid de illi disseverint homines, quas tenuerint opiniones sive extra limites ab ipsi doctrinò vel auctoritate præscriptos, sive intra eosdem terminos; quod est historiam evolvere *errorum et opinionum* circi propositiones priis

(1) Vid. T. G. Concài. Lab. p. 905.

(2) De Melcli. Cani opere sic ait Turncliiis : < Opus < certe tum singulari eruditione, tum styli nitore ac < elegantiò eximium ac præclarum, cuius lectio predicti < cari satis ac commendari non potest. > Prolegom. qu i i. 4 >

(5) Scriptura sacra, seu potius verbum Dei, fons genuinus omnis dogmatis divini, cum traditione *interprete* ad nos interpretatum transmillitur; quod infra in annotationibus de Script. et Tradit. clarius patebit.

expositas; atque proprias investigationes de illis præparare.

5° Denique theologus privatus suas ipsas opiniones, sua argumenta adhibebit, quibus methodo discursiva seu scholasticæ, propositiones doctrinales ex Scripturis sacris propria interpretatione, rationibusque theologice, evidenti in intrinseca intercedente, demonstrare pro suo ingenio conabitur, item ex objectionibus easdem suis responsis vindicare, atque excogitatis ab ipso vel solimi præteritis approbatis explicare opinionibus.

Hæc tria iribus fere verbis comprehenduntur: 1° Quid Deus revelaverit? En doctrina ex traditione innatescens. 2° Quid de illi excogitaverint homines? En errores et opiniones ex historic inquirendi. 3° Quid de eâ Jein disserat ipse auctor seu theologus? En ejus opiniones suâ ratione habitæ, simulque scientifica theologiae tractatio.

Notandum prætereâ, i° in bis tribus partibus totam completam stare scientiam Religionis; imi) eam scientiam theologiam perfectam et allissimam quam theologi veram esse sapientissimam contendunt (7, 4). 2° Fundamenta scientiæ theologicæ in printa parte, nempe doctrinali, contineri; in tertia, scilicet rationali, formam scientiæ seu formalem reperiri scientiam; in secundavero sunt varia humanæ rationis experimenta, quibus inest aliquid characteris partis doctrinalis, cimi ex testimonio, seu auctoritate historiæ habeantur, aliquid etiam partis rationalis, cimi exhibeant solimi humanas opiniones, atque ad investigationes proprias conducant theologum. 5° Regulam fidei à parte rationali exulare, non vero omnem certitudinem philosophicam, ad quam cimi penenit ratio *Christiana* theologi, argumentum ejus ita certum, et aliquâ sufficienti auctoritate, v. g., consensu moraliter unanimi cæterorum theologorum fultum, jam ad primam pariem vere pertinet. Sed in hic rationali parte id præsertim cum theologis à ratione requirendum, ul congruis argumentationibus fidem confirmet, evolvatque et illustret.

Ea autem ratione componendi res theologicas et tractandi videtur ex unâ parte doctrinam catholicam complete tradi ac methodice ordinari magis posse; eandemque ab opinionibus humanis secerni, ul fieri licet, neque nisi germanis infallibilibusque argumentis stabiliri, dum, ex alia parte, ipsa ratio, doctrinâ primæ Cognitionis cl in lulo posita, validior efficitur ac vegetior ad eandem evolvendam, atque seipsam uberiori fructu extra periculum errandi liberius exercitandam.

Hæc de methodo poliori in tractandâ theologiâ obiter attigimus, quæ tamen, si non displiceant, saltem indicabunt quâ ratione *Institutiones dogmaticas* jam incæptas absolvere, Deo juvante, ipse sperat auctor hujus de Prolegomenis tentaminis. Idem suas annotationes limi infra, Locis theologicis, tîni sequentibus tractatibus appositas litteris P. S. insignire curabit.

56. Superest aliquid etiam dicere de ipso idiomate quo Iraciare de scientiâ theologicâ coinenit. Non dissimulandum plures inter catholicos existere qui theologiam etiam dementarem vulgari lingua edoceri velent, derelicto proinde linguæ latinæ usu: quod erro-

neum esse, valdè rei calholicæ periculosum, imo cl affine studiis ac votis hæreticis haud dubitamus pronuntiare. Quiprt» idioma latinum versione aulhenlica librorum sacrorum jam ipsum sacrum alque consecrallum, liturgie expressio, catholicæ doctrinæ, seu Patrum, Conciliorum, SS. Pontificum, necnon et theologorum atque juris canonici peritorum, omnium ætatum et regionum, commune vehiculum, his, inquam, filulis, imitatis vinculum in Ecclesiâ exislit, quod disrumperè, usu linguæ vulgaris in rebus sacris et théologie is adbibito, ultimi (I) hæretici unanimi conatu non dubitaverunt. Huic præcipuæ quidem ac valdè momentosæ seu peremptori rationi idiomatis latini in studiis theologicis sc«lulò relinendi, aliæ accedunt haud contentendæ. Quippè, ut unam vel alleram referamus, ex usu Patrum, Conciliorum, SS. Pontificum atque theologorum accuratas doctrinæ in linguâ latini habemus formulas, vocesque, ul ita dicam, sacramentales in multis essentialibus exprimendis; quæ voces ac formula} in loi vulgaria idiomata absque alteratione verti moraliter est impossibile. Dicendum eliam usum lalini sermonis formis favere dialecticis tam peroptandis, si modus servetur, ul supra diximus; cumdem etiam brevitate conspicuum non semel impedire ne res facili copiâ verborum potius obruanlur in discussione, quarn elucidentur. Attamen ne ipsinos in consuetudine diam necessaria defendendi excedere videamur, notandum esse velimus hæc nihil impedire quin vulgari idiomate in singulis regionibus tractatus de rebus theologicis ab eruditis edantur, lectionibus lalinis explicationes adhibeant magistri, atque ipsi theologi candidati linguâ vernaculi exerceamur: quæ quidem recte et utiliter fient, si solimi ad textum latinum auxiliariter accedant.

CAPUT V.

De studio theologie. Hints studii historia nectitur D. Lielurniann. De stadiis theologicis.

AHTICILUS TRIMUS.

Brevis stadii theologici historia.

EPOCHA PRIMA.

Ab exordio generis humani usque ad Christum.

57. Theologi revelatæ historia cum ipso genere humano orditur: quæ primi parentes, Deo ipso institutore, didicerunt, cl quæ postmodum Deus ad patriarchas locutus est, hæc in connu qui Deum timebant familiis, sedulo conservabantur. Docendi munus vel cura juniores instruendi in iis quæ ad Deum ejusque cultum peilinebant, illis tum incubuit, qui ad illud videbanlur ab ipsâ naturâ destinali. Neque postmodum, cùm in reipublicæ formam coaluissent Judæi, et lege scripti à Deosibi tradita uterentur, immutatus est hic mos antiquus. Aliud populi mores non ferebant, quia

(I) Id est» a 16° sculo, cùm idiomata vulgaria in singulis regionibus maxime prodierunt. Vid. Orat. D. [Anguis in legatorum populi concilio (Chambre des Députés), de usu ling. latin, in scholis jurisprudenliæ, pro jure Romano; orat, quidem habitam die 7 Junii 1857, Vid. *Univers religieux*. 8 Junii, die Jovis, et *Moniteur universale* (le Moniteur).

omnes agrorum gregumque curó delinebamur, nec tempus *otii supererat, quod ipsum schola*: nornen exprimit.

Quamvis autem xaTr,xr*<« legis *privata** in hac etiam temporis periodo ad palrcs-familias perlineret, publica tamen debebatur sacerdotibus et prophetis. .Scriptura sæpiùs de filiis seu discipulis prophetarum loquitur, I Reg. c. X, XI, XIX. Ill Reg. XVIII, XX, 3, 5. IV Reg. II, IV, 58, etc. Samuel primus propheta, scholas instituisse creditur, ut pene collapsam avitam religionem restitueret. Ex his usque ad tempora captivitatis plures exierunt viri potentes opere et sermone, qui ad justitiam erudierunt multos. Præter hoc extraordinarium docendi munus, aliud erat ordinarium, sacerdotibus in lege demandatum. Deuteron. XVII, XXXIII, 8, 9, 10. I'ndè illud Malachite : *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent de ore ejus*.

Post captivitatem babylonicam, per omnes fere civitates synagogæ erecto sunt, in quibus per omne sabbathum libri legis et prophetarum legebantur, addili interpretatione et exhortatione. Si Judæis fides est, in soló urbe Hierosolymitani 480 ejusmodi synagogæ numerabantur. Præter synagogas in quibus populus erudiebatur, scholæ instituto erant non Hierosolymis tantum, sed etiam in exteris locis in quibus magistri cum discipulis conveniebant. Ciun Apostolus Ephesi commoraretur, et per tres menses in synagogó disputans et suadens de regno Dei mullos experiretur sibi contradicentes et male dicentes viam Domini coràm multitudine, discedens ab eis segregavit discipulos, quotidie disputans in *schola tyranni* cujusdam. Act. XIX, 8, 9.

Scholæ non rarò domita vocabantur (siccum dicitur contentionem fuisse inter domum Schammai et domum Hillel, intelligendum est, inter ipsorum scholas); subinde etiam domus *subtilitatis* et *acuminis*, quia quaestiones legis ibi subtilius tractabantur; proptereà Judæi cum locum discutiendis rebus aptiorem prastanlioretoque habebant ipso templo. Pauló post reditum ex Babylonià, novæ inter Judæos secto exorto sunt, non vivendi tantum ratione, sed et doctrinó multum inter se discrepantes; quælibet autem suas scholas habuit, in quibus discipulos erudiebant, qui inter eos doctiores habebantur. Plura hiedePharisæorum, Sadducæorum, Essenorum origine, institutis et doctrina dici possent, si longiores esse liceret. Vid. Slolberg, G. d. R. J. C. b. IV, Bcilage 1. *Pharisæorum* origo incerta; *Sadducæos* aiunt à *Sadoc* oriundos, qui *Antigoni* discipulus fuit. Cùm is à magistro sæpiùs audivisset, *non esse serviendum Deo, quasi ex compacto accipiendi mercedem*, sed puro omnino et gratuito amore, ac si nihil esset post hanc vitam aut sperandum aut pertimescendum, male magistri sententiam interpretatus, vitam ipsam ælernam et animæ immortalitatem sustulit. Antigonus ergo, cum *puri amoris*, ut dicitur, necessitatem, ultra quàm par erat, urgeret, itnpiæ sadducæorum secto originem dedit. Ita etiam in bono excedere periculosum est' Illud in genere notandum est. Judæos in priinis post captivitatem in duas paries scissos fuisse,

quarum una meditationi Scriptura se dabat; altera lota in eo erat ut Scriptum aliquid assueret, atque ideo traditiones non scriptas, lanquam necessarias et ipsi Scripturó perfectiores regulas observabat; undèPharisæi etEsseni orti sunt. Hæc distinctio inter Judæos *Ilabbinistas* vel *Thalmudistas*, et *Textuales* aut *Scriptuarios*, adhuc hodie oblinet. Sub nativitatem Christi duo inter Judæos floruerunt celeberrimi doctores, *Hillel et Schammai*, quorum scholæ mutuis seso odiis impetebant. Hillel traditionum auctoritatem tuebatur, et divortium admisit quacumque de causó. Hic primus *Mischnæ* auctor haberi potest, nam sex tractatus scripsit traditionum Judaicarum. *Schammai* pro textu Scriptum pugnabai, et divortium in lege ob solum adulterium permitti affirmabat.

Palet ergo Judæos anlè Christum suos habuisse *Theologos*, seu viros qui erudita legis et Religionis revelato cognitione pollebant. In libris novæ legis vocantur scribæ,7^K/cjuar<iç; et legis periti,viçíúúicçyxa)o(.

Hi verbo scripto adhærebant, cùm alii, inprimis è Pharisæorum sccló qui sapientes vocabantur in suis lectionibus traditiones urgebant. Alia adhuc doctorum species, quos *disquisitores* vocabant, quos Judæi, quoniam allegorias et subtiliores expositiones sectabantur, ut expositores acutissimos et profundissimæ perspicacitatis venerabantur. Hos omnes enumerat Apostolus I Cor. 1,20... *Ubi sapiens, ubi scriba, ubi conquisitor hujus seculi?*

EPOCHA II.

A.Christo usque ad seculum XI.

58. Christus cùm pnedicalionis munus impleret, non tantum publicó populum docuit, sed et apostolos sibi elegit et discipulos, quos in mysteriis regni Dei erudivit, et quibus ipse dixit Joan, xiii, 15 : *Vos vocatis me magister et Domine, et bene dicitis; sum etenim...* neque voluit ut ejus discipuli, et qui post cos docendi munus in Ecclesió susciperent, *magistri* aut *rabbi* vocarentur; ut scirent unum esse magistrum nostrum Jesum Christum. Et vere quidem, quia non decet Religionis aliud scire quàm Jesum crucifixum, aut aliam quam Jcsu Christi proponere doctrinam, aut sibi et non Christo formare discipulos. Hunc scilicet finem Christus sibi proposuit, cùm magisterium publicum in Ecclesió instituit... *dedit quosdam... pastores et doctores... in ædificationem corporis Christi*. Eph. IV. Porro docendi officium in Ecclesió perdurare nunquóm potuisset, nisi prater instructionem publicam et omnibus communem, viri idonei ad opus ministerii instituti fuissent. Igitur et Apostoli suos habuerunt discipulos, quos ipsi et exemplis suis et doctrinis erudierunt, hortantes cos ut quæ audierant ab ipsis per mullos testes, hæc commendarent fidelibus hominibus, qui idonei essent et alios docere. Timolb. 11,2. Apostolorum exemplum secuti sunt qui post illos Ecclesiam regebant episcopi, hi siquidem non plebis tantum curam gerebant, sed et juniores dericos in domo sua nutriebant et singulari curó instruebant tanquam filios. Sic Athanasius S. Alexandri,

Joannes Chrysostomus S. Meletii, Cyrillus Alexandrinus patru sui Theophili discipuli fuerunt. Notum est quot ex S. Augustini et S. Fulgentii scholâ prodierint episcopi» doctrinâ non minus quàm sanctitate conspicui.

Allamen jam primis Ecclesiæ seculis in magnis quibusdam urbibus scholæ, pro erudiendis catechumenis erectæ leguntur, quibus non raro viri præerant tùm divinis tum humanis scientiis egregie exculti. Illis, cùm sæpiùs in viros ex gentilibus inciderent ingenio et doctrinâ expolitos, necesse fuit ut eruditam Religionis doctrinam exponerent, et humanarum etiam scientiarum subsidio uterentur. Quod genus eruditionis, quam illud fuerit antiquis Patribus familiare, ex eorum libris satis dignoscitur. Celeberrima primis seculis erat schola Alexandrina non docentium tantùm, sed et discipulorum fami. S. Hieronymus ejus institutionem à S. Marco repetii; quamvis historia ecclesiastica ante S. Pantenum nullum, qui illi profuerit, commemoret. Panteno successit *Clemens Alexandrinus*, cujus preclara supersunt opera. Clementis discipulus et successor *Orígenes* fuit, inter omnes veleris Ecclesiæ doctores ingenio et doctrinâ facilè princeps: cujus schola sanctorum ac martyrum seminarium dicebatur.

Diffiteri tamen non possumus paucos eo tempore etiam inter Ecclesiæ pastores fuisse qui profanis scientiis animum applicuerint; et si qui reperiuntur in ejusmodi disciplinis versatissimi, eas plerumque sibi compararunt antequam ad Christianam religionem accesserint. In iis etiam quæ ad religionem perlinebant, nullam aliam discendi methodum reperimus, quàm diligens Scriptura et traditionis studium. Quamvis si ad artem illam, quæ vera philosophiæ propria est, attendimus, ut scilicet in rerum tractatione ad prima principia ascendentes, recto deinde ordine conclusiones deducamus, et viam recludamus effugia quærenlibus, in eù profecto neminem reperiemus iis quos Ecclesia ut Patres suos et doctores veneratur magis exercitatum. Quis ingenii sublimitate, quis disputationis subtilitate cum S. *Augustino* comparari potest? Qui hunc Patrem vellicat, ut bene observat Fleurius, nihil ejus laudibus detrahit, sed sibi ipsi nocet, dum prodii se veram scientiam nescire. Jam vero si ad Patres grecos transeamus, quis in philosophando subtilior solidiorque S. *Basilio*, S. *Athanasio*, S. *Gregorio Mgsseno*? Hæc autem exacte dialectics ad sacras scientias applicatio tàm parùm tunc temporis displicuit, ut S. *Gregorius Nazianzenus* primus inter Patres theologi nomen obtinuerit» quòd doctrinam de Deo et imprimis de Verbi divinitate nemo meliùs intellexisse et propugnasse videretur.

Antequam hanc studii theologici epocham absolva-
mus, quædam de studiis monasticis dicenda sunt, quæ hoc precipui* tempore maxime floruerunt; quod non absque singulari divinæ Providentiæ dispositione factum est, quæ in iis temporum angustiis hoc sacris scientiis perfugium paraverat. Jam seculo quiniò plures in Occidente monachorum familia erant, quæ cum pietatis exercitiis non exiguam conjungebant sacra-

rum litterarum culturam. Tales in urbe Massiliensi instituit *Cassianus*; tale fuit Lirinense cœnobium. Jam anno 410 conditum, quod non parùm illustravit *Vincentius*, Lirinensis dictus, auctore egregii operis, quod anno 432 sub nomine *Commonitorii* edidit. Seculo VII instiluta monastica cum religione Christiani in Anglia propagata sunt, et vix dici potest quanta exiis pullulaverit sanctorum doctommque virorum seges. Inter omnes eminet Venerabilis *Reda*, anno 735 mortuus, cujus insignia in religionem et rem litterariam merita nulla hucusque delevit dies. Multis ille ad divinas scientias dux et magister fuit, multum et exemplo et scriptis suis studiorum ardorem in religiosis domibus accendit. Ferunt ab eo excultum fuisse celebrem *Alcuinum*, quem Carolus Magnus ex Angliâ accersivit, ut cum in litterarum restauratione ducem et adiutorem adbiberet. Ab eo tempore novum videbatur divinis scientiis sidus exoriri, heu! nimis citò extinctum! Vigebant tamen per alirpior tempus monasticæ et cathedrales scholæ opera Caroli Magni per Galliam et Germaniam institutæ. Non parùm eodem seculo religionis studium promovit S. *Winfridius*, seu *Bonifacius*, qui primum in Angliâ sub celebri Winberto abbate, omnibus, quæ eo tempore ad eruditionem perlinebant disciplinis eruditus, atque ob singularem in scientiis profectum ad docendi munus assumptus est; postea cùm vehementi animas lucrandi zelo arderet, in Germaniam venit, ubi ad Mogunlinam sedem erectus precipuas in illud curas convertit, ut idonei Ecclesiæ ministri formarentur; quæ imprimis eum causa impulit, ut Fuldense monasterium conderet, ex quo postmodum tot viri prodierunt scientia non minus quam sanctitate insignes.

Præcipuum hujus scholæ decus seculo IX *Rabanus Maurus*; ejus discipulus *Valafridus Strabo*, postmodum *Augia* divitis* abbas, inter præcipuos ævi illius scriptores numeratur. Rabanus vero ob singularem virtutis et doctrinæ famam Ecclesiæ Mogunlinæ prepositus est. Is in opere, quod de institutione Clericorum scripsit, totam, quæ tunc erat, studiorum formam exposuit L. III, C. XVIII, scq. Scientiarum cursus septem, uti vocabantur, liberales artes complectebantur, quæ iterum in duas classes divisæ sic dictum *trivium* et *quadrivium* efficiebant. *Trivium Grammatica, Rhetorica et Dialectica* constabat: ad *quadrivium Musica, Arithmetica, Geometria et Astronomia* pertinebant. Qui ulrumque, trivium scilicet et quadrivium, complecti ingenio poterant, in omnium admiratione erant, et septem artium magistri vocabantur. Cùm autem religionis scientia omnium tunc disciplinarum quasi regina haberetur, reliquarum autem utilitas eo tantum quem cum religione haberent nexu æsclimaretur, non immeritò dicitur jam tunc encyclopediam theologicam exstitisse.

EPOCHÆ III.

A seculo XI usque ad seculum XV.

59. Jam seculo Vili, *Joannes Damascenus* in Oriente systema aliquod lotius doctrinæ Christianæ exposuit

in libris IV de orthodoxa fide. Verum nullos in Ecclesia saltem latina imitatores tunc habuit. Religionis veritates in unum corpus collectas, dialectice et ad schol® peripatetic® leges exactas, primi seculo XI in Occidente tradiderunt *Lanfrancu** ejusque discipulus Anw/nms, magistri sui primiim in regimine abbati® Beccensis, timi in archiepiscopotu Cantuarensi successor. Hic inprimis systematic® Theologi® parens habetur. Mox alii secuti sunt, ut *Hugo à S. Victorino*. *IlUdcbertus* archiepiscopiis Turonensis, *Roberta* Puliti**. *Otho* Frisingensis episcopus, qui dialecticam et Arislocllicam Philosophiam ex Parisiens! scholà in Germaniam intulit. Ila nova in Theologiam methodus invecta est, qu® ab initio nihil habuit quod reprehendi posset.

Veriun cimijam schol® public® et magistrorum et discentium æmulationi paterent, et exinde inclarescendi desiderium vehementer accenderetur, mox lines :i Patribus positas transilierunt inquieta et disputationibus innutrita ingenia. Vixit hoc tempore *Abatíanla**, nullis et ingenii et animi aberrationibus famosus, vir acutus et naturò perpicax, ac litterarum humanarum studio excultus, sed fam® magis quàm veritatis sectator, sui ipsius putidus jactator, et disputator ventosissimus. Sed hoc tempore, ut *Trithemius* ail, L. de Scriplorib. ecclesias!., *philosophia secuturis sacram theologiam suâ curiositate inutili foedare coepit...* Veriun omnes qui se hucusque in hoc studiorum genere exercuerunt, multi nominis et eruditionis fami superavit *Petrus Lombardas*. episcopus Parisiensis, qui alter a S. Anselmo scholastic® theologi® parens dicitur. Ille totam religionis doctrinam in 4 libris, qui Sententiarum inscribuntur, digerere conatus est, unde Magistri Sententiarum nomen accepit. Quod opus, quamvis indigestum, summo cum applausu exceperunt et infinitis forò commentariis illustrarunt theologi, atipie tanquin corpus theologi® perfectissimum publicis praelectionibus adhibuerunt. Nunc major in dies inanum qu®stionum tuona, qua data porta, irrui; institui® seculo XIII universitates novum studiis decus contulerunt; et cimi eodem seculo à *Roberto de Sorbonâ* Parisiis domus erecta fuit, mirum est quantam in universitate parisiensi celebritatem consecuta sit facultas theologica. Quidquid contra novam methodum jam XII seculo S. *Bernardus*. *Wilhelmus à S. Victore*, alique scripserint, nihil tamen potuit ardorem cohibere novè hac arte inclarescendi. Parisiis seculo XIII docuerunt, qui adhuc inter scholasticos celebratissimi sunt, Alexander Halesius Franciscanos, *doctor Irrefragabili** dictus; Albertus ex S. Dominici familia, qui *Magni* nomen accepit; S. Thomas Aquinas, Alberti discipulus, *doctor Angelicus*; Joannes Duns Scotus ex S. Francisci ordine, *doctor Subtilis*; S. Bonaventura ejusdem ordinis, *doctor Seraphicus*. Unus pr® cæteris, S. *Thomas* concinne et ordinate sacram hanc scientiam tractavit; ejus Summa theologica in tres partes distributa est, eo ordine cl rerum contextu, ea philosophandi sobrietate simul cl perspicacitate, ut ratio ubique famuletur Quare omisso Sententiarum Magistro,

qui nulla confuse cl perturbate tractat, Theologi pendò omnes rationem cl methodum S. Thorn® secuti sunt. Cimi paulò post Scotus novas opiniones S. Thorn® doctrin® opponeret, nat® sunt schol® *Thomistarum* cl *Scolistarum*.

Tertiam instituit Regidius Colonna Aiiguslinianus, pro seculi illius more *doctor fundatissimus* appellatus. Seculo XIV Vilhelmus Occam Minorila à Scoli, quem magistrum habuerat, sententià discessit, et schol® *Nominalium* initium dedit. Ne cl ipsi honoris titulus decssset, *doctor singularis* vel *venerabilis inceptor* vocatus est. Accessit demòni his scholasticorum seclis quinta *Bccentiorum* dieta qui cùn in nullius magistri verba jurandum esse dicerent, systema *eccleclicum* constituerunt.

EPOCIIA IV.

A seculo A'F usque ad tempora nostra.

60. Quantacumque fuerit eorum qui hoc scholastic® theologi® studium ingressi sunt celebritas, nunquam tamen defuerunt viri maturioris ingenii et positiva, ut vocatur, theologi® cultores, qui scholasticas tricas et artis non philosophic® sed sophistic® aberrationes damnarunt. Jam vidimus qiiænam fuerit S. Bernardi et aliorum quorundam ipsius alatis doctorum sententia. Ilis meritò adjungemus *Joannem Salusburiensem*. qui postmodum episcopus Camotcneis factus est, et *Petrum Blesensem*. anno 1200 mortuum. Nec defuerunt deinceps qui illam rem aut querimoniis, aut risu dignam habuerunt, ut *Nicolaus Cleniangis* L. de studio theologico, *Joan. Gersonius* universitatis Parisiensis cancellarius, ambo seculi XV scriptores, *Laurentius Valla* et *Budolphus Agricola* eodem seculo bon® latinitatis et humanarum litterarum cultores eximii. Seculo XIII, Gregorius IX ad Parisienses doctores gravissimam direxit epistolam, quà ipsos jubet ad veterem methodum redire; idem à Joanne XXII, seculo XIV, factum legitur. Sciiilum decimum quintum doctorum cl litteratorum nominum feracissimum fuit. Captò, anno 1453, Constantinopoli, litter® ex novi Roma in antiquam remigrarunt, magnusque doctissimorum hominum numerus ex Gnccid profugus, linguarum et veleris litteralur® studium per Europam propagavit. Illuxit tunc Occidenti post longas tenebras aurora renascentis dici; mentes ad meliorem eruditionem excitat®, ver® philosophi®, Scriptur® sacra et Patrum studium impensius colere coeperunt, ac theologiam à pseudo-scholastic® sordibus abstergere. Non tamen ita estingui subito potuit insatiabilis rixandi libido, ut non hoc adhuc tempore turbas in Gallià excitaverit; quasi voluisset novo experimento probare, quantum ad commovendos lurbandosque animos valeat. Celebre est, quod inter Nominales et Realistas, sub Ludovico XI in Gallià exarsit acerrimum bellum, in quo dii cl pertinaciter et ancipiti fortunò pugnatum est.

Interca laliiis semper sese diffudit bonarum artium cultura et vitios® subtilitatis, ac corrupt® et inculi® dictionis contemptus. II®c Leta luerunt seculi XV ini*

tia quæ spem faciebant integra restorationis studio-
ruin, nisi gravissima religionis tlissidia animos in nova
odia conjecissent, ex quibus ingens orta est rerum
omnium liim sacrarum, timi profanarum perturbatio
Non possum igitur satis mirari, quòd Protestantes ve-
lint suam reformationem ut intégro ibno'ogiæ epo-
cliam statuere. Ilà scilicet etiam bona ingenia excæ-
cat partium studium! Quis nescii novam studiorum
rationem et solidioris doclrinæ gustum ante Luiheri
ab avitâ Religione defectionem, ubique fuisse diffusum,
atque in Italia potissimum, ubi Romanorum Pontificum
elMedicææ domite in litteratos munificentia magnum
sacris et profanis scientiis incrementum dedit? Flore-
bant tunc in sacris non mimis suo in scholasticos odio
quam litterarum studio celebres viri, /Ieuc/t/miu, Eros-
inus, Nizolius, Ludovicus Vives, aliique pené multi in-
ter Catholicos. Quin et ornatissima inter novatores in-
genia, nl Melancthon, Utricas de Hutten, cl, si vis,
Luthcrus cl Calvinus, in catholicorum scholis enutriti,
quidquid doctrinó cl eruditione valebant, hoc non à
novó Ecclesia acceperunt, sed in cam intulerunt. Por-
rò concilium Trideniinum, sicut in reformandis aliis
abusibus omnem operam posuit, sic etiam catholicos
theologos ad solidiorem sacratioremque theologis tra-
ctationem non parimi excitavit. Inter concilii hujus
patres sedit Melchior Canus, Canariensis episcopus,
cujus est egregium opus de Locis theologicis, non mi-
niis dictionis puritate, perspicuitate, quim rerum va-
rietate cl gravitate commendandum. Magnam igitur
theologia ex generali litterarum restauratione utilita-
tem cepit; ab hâc epochâ nobiliorem quamdam for-
mam induit, facta paulaüm conversione scholasticæ
in dogmaticam. Impossibile est (heologoYum. qui ulti-
ma haec secula illustr&runt, indicem texere. Nota sunt
celeberrima Pe/larmini, magni Pelarti, Natalis Alexan-
dri, Turitela, etc., nomina. Magna quoque recentiorum
theologorum, qui novó methodo atque ad genium hu-
jus temporis accommodatius scripserunt in hanc rem
merita. Inter alios nominare sufficiat Stephanum Wiest,
cujus opus theologicum majus multiplici eruditione
confertum mullam et variam messere offert legenti-
bus.

a r t . n .

I)c studiis theologicis.

GL Inter varia studii objecta quibus vir theologus
operam suam debeat impendere, vel saltem utiliter
possit, alia directe cssentialiterque ad scientiam theo-
logicam perlinent, seu potius eam constituunt, alia
vero indirecte, quasi solimi eidem scientiæ subsidia
ministrarent. Ista studii theologici secundarium exhi-
bent objectum, illa primum : de utroque scorsim
dicendum.

Porro ad primum illud studii theologici objectum
ea revocare oportet studia quæ si omitterentur, jam
viri theologi doctrina de Deo seu de Religione manca
staret et incompleta; neque, ut eadem enumeremus,
aliud expendendum quam ipsum theologiae intentum.

Quippe, absolutis principiis naturalibus, probaliquo

».

TH. I.

factis religionis Christianae veritatem adstruendibus,
atque tandem his praamhulis Ecclesiam adeptus, jam
id solum intendit theologus, nempè doctrinam catholi-
cam culliimque ex verbo divino ab Ecclesiâ interpre-
talo requirere, quod est traditionem seu scripta Pa-
trum et Theologorum, Conciliorum decreta Summo-
rumque Pontificum, Ecclesiarum consuetudines, etc.,
investigare; ex illis educere conclusiones; aha tan-
dem disserendo producere, quibus scientia theologiae
efflorescit. Hinc primo ac summo loco scrutanda est
Scriptura sacra, cujus notitia ex quotidian. ! lectione
familiaris sil oportet. Sed inulta de hoc studio gralo
æquè ac necessario videas in *Cursu completo Scripta-
ræ Sacrae*. Superest igitur hic nobis de studio Patrum
cl Doctorum, seu Theologorum, Conciliorum, Decre-
talium S. Pontificum, juris canonici, historic eccle-
siaslicæ atque tandem philosophia* dicendum. De illis
autem licèi ex officio sit tractandum infra, de Locis
theologicis, plura tamen pro rei opportunitate pro-
mittemus.

62. 1° De studio Patrum et Doclorum. Auctor lām
pius quam doctus, P. Martinus Cerberi, in *Apparatu
ad eruditionem theologicam*, ex ipso nomine *Patrum*
studium incipit commendare : < Isti, inquit, quo ho-
< nore ab eo suscipiendi, quâ reverenti suscipiendi
< ipsi nominis appellatione indicamus, dūm eosdem
< *Patres* nominamus. Observarunt eruditi, isto hono-
< ris nomine, suos doctores, hebreos etiam olire salu-
< tisse : imo Romanis etiam ac Gracis doctores suos
< Patres appellatos esse. (Vid. Christoph. Heumanni
< *Via ad historiam*. Lit. c. 4, § 21.) Plures Limen no-
< bis existant causæ, cur antiquos Ecclesiæ doctores
< hoc nomine appellemus. Ipsa antiquitatis vengran-
< da canities, tunc conjuncta cum scientiA pietas san-
< ctilasque, Ecclesiam piam matrem induxit eos hoc
< honoris titulo honorandi, quoy perspexit doctrinâ
< sanâ filios Ecclesiæ generasse ac cadesti pabulo
< verbi Dei sollicité nutrisse : quorum cimi plures pa-
< stores etiam cl presides Ecclesiarum sint, lantò
< majori auctoritate pollere debent, quôd à Deo do-
< cendi Ecclesiam regendique munus acceperunt, ut
< eorum unanimis conspiratio etiam diim dispersi,
< nec congregati in Conciliis sunt, tamen invictum
< argumenti robur præbeat theologo, quòd partire,
< ut diximus, tales extiterint quibus concreditum est
< verbi divini depositum, partire sint idonei testes
i doclrinæ, suo tempore in Ecclesiâ vigentis. > Cap.7.

Quomodo vero, seu qu& dispositione ad studium
Patrum Theologus accedere debet, sic egregie auctor
gallicus anonymus, cujus verba ipse idem Cerberi
in sermonem lalinum vertit, quæque post ipsum re-
ferre operæ pretium est : < In Sanctis Patribus non
< sunt quærendæ cogitationes seu sententiæ splendi-
< dæ, aut verba magnifica, nec loci illi speciosi quibus
< aliquando ornabantur sermones et actiones causa-
< rum. Verus in illis inquirendus Scriptura sensus,
(solidæ probationes dogmatum, secure disciplinae ac
< morum regulæ. Quaerenda in SS. Patribus ratio ac
< methodus convertendi ad fidem infideles ac hæreti

*

2

« cos .mpugnandi ; ars regendi animas, interiores viæ,
 « vera picus, idque non in hunc finem ut de iis dis-
 « serere possimus, sed in praxim redigantur. Præ pri-
 < inis discamus prudentiam circumspectionemque
 < antiquorum, quatenus presenti rerum statui omnia
 • accommodemus; nove odio exponamus sancias eorum
 « regulas et effata, nimirum ea urgendo extendendoque,
 < aut ea importuné applicando, evitando nimiti in anli-
 « quitatis revocando studium annisumque : opus
 < enim foret integram eam restituere, cimi pars sola
 « sine aiterà non consisteret congrue, sen avulsis re-
 « liquis partibus. Illis nos impensius addicamus qu;c
 < propiis ad nos reformandos spectant, magno oratio-
 « nis studio in ordinem redigendo statum interiorem
 ' < ac inores. Denique communicemus aliis veritates
 < quarum cognitionem Deus nobis concesserit, sine
 < contentione, sine verborum asperitate ac exprobra-
 < tione. Primi nos simus qui in praxim id revocemus
 < quod melius esse atque ad nos pertinere visum fue-
 < ri. Identidem ad preces recurramus, patienter ex-
 < perantes donec Deo placuerit consummare opus. »
 Apud Cerberi, ibid.

Quod spectat ad modum in Patribus theologiam positivam investigandi, nihil pretiosius esse poterit lectoribus quam operum illorum delectum habere ex doctissimo Mabillonio, qui ipse cum solità suà modestia eum, quoad maiorem partem, ex episcopo Ad-densi, Ikissuet, tenere fatetur : « Une des principales choses que fon doit rechercher dans la lecture des Pères, est la science des dogmes de la Foi, et l'explication de l'Écriture-Sainte, que l'on comprend ordinairement sous le nom de théologie positive. Cette étude peut être divisée en deux parties, dont l'une traite des dogmes de la Foi par rapport aux fidèles, ce qui est proprement la théologie des Pères ; l'autre par rapport aux Païens, aux Juifs et aux hérétiques; et celle-ci s'appelle controverse. Il est à propos de commencer par la première, à moins qu'on ne veuille mêler l'une avec l'autre : et il est bon de lire pour ce sujet, i* les 3*, 4*, et 5' livres de St -Irénée, et surtout le 3'; le livre que Terlullicn a fait de la Prescription contre les hérétiques, et ensuite le *Commonitorium*, ou avertissement de Vincent de Lérins. On peut dire de ce petit livre ce que Cicéron disait du livre d'un académicien : *Est non maijnus, verùtn aureolus et ad verbum educendus libellus*.

« Il faudra lire ensuite le 5* tome des dogmes du père Pétau, afin de voir les principales difficultés qui se trouvent dans les Pères et les expressions particulières dont ils se sont servis en leur temps. On peut aussi voir le 3' vol. que le père Thomassiu a donné depuis peu au public sur le même sujet.

« Après avoir lu ou parcouru ces volumes, il faut étudier les Pères, ou de suite, ou par ordre de matières. La 1re méthode est trop longue, la 2e est plus courte et peut-être plus utile.

< Si l'on juge à propos d'étudier les dogmes à part, sans rapport à la controverse, il est bon de commencer cette étude par la lecture des Pères qui peuvent

donner une idée générale de la religion, comme sont les livres de St.-Augustin, *de catechizandis rudibus*, ceux de la doctrine chrétienne, son traité de la véritable Religion, et celui des incursions de l'Église, avec son *Enchiridion*; Eusèbe, de la Préparation et de la démonstration de l'Évangile, etc.; le livre de St.-Fulgence, *de fide ad Petrum*, où il donne quarante belles règles touchant la foi.

< Pour le traité de la Trinité, lisez St.-Athanasius sur l'explication du Consubstantiel, les 5 oraisons de S. Grégoire de Nazianze, touchant la théologie, savoir la 55e et les quatre suivantes ; les 10 livres de St.-Hilaire, St.-Basile contre Eunomius ; St.-Augustin contre Maximin Arien, et les premiers livres de son ouvrage sur la Trinité, et le livre qu'en a composé St.-Fulgence.

i Touchant l'incarnation, la lettre de St.-Athanasius à Épiclète, celle de St.-Augustin à Volusien, son traité de la Persévérance, où la prédestination de Jésus-Christ est expliquée sur la fin; les lettres de St.-Cyrille d'Alexandrie, qui furent lues au Concile d'Éphèse, et celle qu'il écrivit sur l'accord avec les Orientaux ; la lettre de St.-Léon à Flavien, la définition du Concile de Chalcedoine, les anabaptismes du 5e concile la définition du 6e Concile, St.-Fulgence, la lettre de St.-Bernard à Innocent III, contre Pierre Abeillard, touchant la satisfaction de J.-C. et la rédemption.

< Touchant le St.-Esprit, les livres de St.-Basile et ceux de Didyme, qui se trouvent parmi les ouvrages de St.-Jérôme, son traducteur et son disciple.

< Pour la grâce, les 8 Canons du Concile de Mileve, le livre de St.-Augustin, de l'esprit et de la lettre, ceux de la grâce et du libre arbitre, de la correction et de la grâce, de la prédestination des Saints, du don de la persévérance, les réponses de St.-Prosper aux objections de Vincent, et contre le collateur, le 2e Concile d'Orange, et la sixième session du Concile de Trente, l'Épître du Pape St.-Célésstin aux Gaulois, St.-Prosper et St. Fulgence.

< Pour les Sacraments, les 7 livres de St.-Augustin touchant le Baptême contre les Donatistes, ses livres contre Parténien, les uns et les autres sur l'efficacité des Sacraments en général ; St.-Justin pour le Baptême et la Liturgie ; les Catéchèses de St.-Cyrille de Jérusalem touchant l'Eucharistie, le traité de St.-Ambroise *de initiandi*, le traité des Sacraments qui est parmi ses œuvres, l'écrit 85 de St.-Jean-Crisostôme sur St.-Malthieu, les Catéchèses de St.-Gaudence. On trouvera les extraits de la plupart de ces Pères dans l'office du St.-Sacrement, pour chaque semaine de l'année. Pour le Baptême et l'Eucharistie, la lettre de St.-Fulgence à Ferrand touchant le Baptême d'un Éthiopien moribond. Pour la Pénitence, Terlullicn, de la Pénitence, les lettres de St.-Cyprien, son traité *de lapsis*, la lettre de St.-Pacien à Scmpronien contre les Novatians. St.-Ambroise de la Pénitence, la dernière des 50 homélies de St.-Augustin, son sermon 52, *de verbis Apostoli*; St.-Fulgence de la Rémission des péchés. Sur la prière pour les morts, le livre de St.-Augustin, *de curé*

pro mortuis agendi. Il faut voir aussi son *Enchiridion*.

« Sur la nature de l'âme, on peut lire le dixième livre du même St.-Augustin de la Trinité.

« Touchant l'Église, voyez St.-Cyprien de l'unité de l'Église, sa lettre à Antonien, le livre de St.-Augustin de l'unité de l'Église, plusieurs de ses lettres sur les Donatistes, auxquels il faut joindre le livre de M. Nicolle, touchant l'unité de l'Église. Les lettres de St.-Ignace pour l'autorité épiscopale, avec la défense de Pearson, la plupart de celles de St.-Cyprien sur le même sujet, et pour le gouvernement ecclésiastique, particulièrement celles qu'il a écrites au l'apc St.-Corneille, à Florentius, Papias, etc.

« Sur l'autorité du témoignage des Apôtres, St.-Jean Chrysostôme, première Homélie sur St.-Malthieu, les deux premières sur St.-Jean, les quatrième et cinquième sur la première aux Corinthiens, chap. 1, v. 26, sur ces mots : *Non nulli nobiles*. Sur la tradition et l'autorité des décisions de l'Église, St.-Irénée, liv. 3, contre les hérésies, Tertullien des Prescriptions, et le chapitre troisième de son livre, *de Coronâ militis*, avec le chap. 17 du livre de St.-Basile, touchant le St.-Esprit, et le *Commonitorium* de Vincent de Lerins.

« Sur la Tonne des jugements ecclésiastiques, les premières actions du Concile de Chalcédoine, les actes du cinquième concile, du sixième et du septième. Voilà pour ce qui regarde la plupart des dogmes en général et en particulier.

« A l'égard de la deuxième partie qui concerne les controverses, il faut lire toutes les Apologies qui ont été faites pour les Chrétiens contre les Païens, c'est-à-dire celles de Tertullien, d'Origène contre Celse, de Justin, et ses Dialogues avec Tryphon, d'Albin, de Minutius Félix, les Institutions de Lactance, etc. Il faut lire aussi les anciennes professions de foi, outre les Symboles, comme celles des évêques d'Afrique dans le troisième livre de Victor de Vile, et même celles des hérétiques, dont quelques-unes se trouvent dans les remarques du Père Garnier sur Marci-Mercator.

« Il ne sera pas aussi inutile de lire les rétractations ou abjurations des hérétiques et autres, comme celle du Moine Leporius, imprimée par le Père Sirmond, etc.

« Pour ce qui est du détail des hérésies, il faut voir S. Épiphane, S. Augustin, *ad quod vult Deum*, S. Irénée, le Moine Léonce, dont les ouvrages se trouvent dans la Bibliothèque des Pères. Théodoret dans les 5 livres qu'il a composés des fables des hérétiques, a fait un précis de S. Irénée. En particuliers. Ignace a écrit contre Simon-le-Magicien, et ses adhérents; S. Irénée contre Valentin; Tertullien contre les Valentiniens et contre Marcion; S. Cyprien et S. Pacien contre les Novations; S. Athanase, S. Hilaire, S. Ambroise et S. Augustin contre les Ariens; le même S. Athanase contre les Sabelliens; S. Basile et S. Grégoire de Nazianze contre les Eunomiens; S. Augustin et Optat contre les Donatistes; S. Jérôme contre Origène, Jovinien, Helvidius, Vigilance et Pélage; S. Augustin contre les Manichéens, les Pélagiens et les Jo-

vinianistes; S. Cyrille d'Alexandrie contre les Nestoriens, et ses 10 livres contre Julien l'Apostat, S. I/ron contre les Eulychéens et les Priscillianistes; S. Prosper cernir les Sémi-Pélagiens, S. Sophronius de Jérusalem et S. Maxime contre les Monothélites; S. Jean de Damas, et S. Théodore-Studite contre les Iconomaques; S. Anselme contre les Grecs. Il ne faut pas oublier ce que S. Athanasius écrit contre les Gentils, la Préparation évangélique (Tertullien contre les Gens d'Utile, non plus que sa démonstration contre les Juifs. » Traité des Études monastiques, part. H. chap. 4. Vido ipsum Bossuet, in opere inscripto : *Défense de la Tradition des Pères*.

Sed de studio Patrum legendum est potissimum opus eximium cui titulus : *De la lecture des Pères*, auctore P. Dargone, carthusiano.

Quæ de Patribus eadem de theologis scholasticis, servata proportion, dicenda sunt. Ex pluribus discriminibus illud maxime advertendum, quod Patres totius essent in doctrinâ stabilienda, exponenda, vindicanda, dum theologi non adeo hujus modi curis addicti, opinionibus, systematibusve defendendis magis studebant. Hinc regida nulla polior in operibus eorum scrutandis, nempè sedulo discernere quod docuerint ut testes traditionis catholice, et ad doctrinam pertinet, ab eo quod ut opinionem propugnaverint, et id sæpius negligendum).

63. 2° De studio Conciliorum. Definitiones Conciliorum doctrinam exhibent catholicam, eorum vero canones regidas ad hierarchiam, liturgiam variasque administrationis ecclesiasticæ partes spectantes : hinc atque eo solo manifestum est quantam illis operam impendere délicate theologus. Prætermittis hujus studii præscriptionibus, id solum monere volumus, scilicet doctrinam maxime in antiquis conciliis, regulas verè juris canonici in recentioribus esse quærendas ; utrumque verum in concilio Tridentino, cujus decreta atque canones nunquam ex memoriâ theologi viri excidere fas est.

De Conciliis præclariorem tractatum exhibet opus inscriptum : *De Mude des Conciles*, auctore Salmon. Collectio verò Conciliorum, curante P. Labbeo, cæteris præstat, præsertim si animadversiones et supplementa D. Mansi accedant.

64. 3° De studio Decretalium SS. Pontificum et juris canonici. Neglecta quæ primum occurrit quæstione, nimirum de vifdecretorum SS. Pontificum in rebus fidei, nam ad tractatum de Ecclesiâ perlinet, contendemus tamen ea magnò animi reverendi ac submissione esse accipienda, cum præsertim advertamus in tot tantisque definitionibus eorum ac decretis nullum deprehendi *emittere certitudine* in fide aut moribus errorem ; dum ex adverso nihil unquam in Ecclesiâ stare potuisse, quod reprobaverint, vel etiam quod non aliquo modo suâ confirmaverint auctoritate. Igitur jam sub respectu fidei et morum non parvam eis sedulus operam præstabit theologus. At verò in iisdem præsertim reperiet canonicas regidas, seu copiosam juris canonici partem. Porro sub illo novo respectu magna disco-

piatio potissimftm occurrit, nempè de authenticitate epistolarum SS. Pontificibus priorum secutorum adscripturum, prout in celebri collectione Isidori Mercatoris traduntur : neque major in theologià, præler dogmata, agitari potest quaestio, an scilicet solo scientificanum regularum entices defectu uniusque impostoris ausu totum jus ecclesiasticum vetus perturbatum ac immutatum octavo seculo locum cesserit novo, quod tamen ut perantiquum fuisset editum ; et hac quidem absque ulla reclamatione, cum plurima omnium Ecclesiarum et episcoporum jura improbó innovatione fuissent ablata ! Ea de re olim acriter fuit disputatum ; nunc autem docti de his duobus salis conveniunt, quod scilicet decretales in collectione Isidori pleraque non sint Pontificum quibus attribuuntur usque ad Siricium, versus finem quarti seculi, sed easdem ex sententiis sequentium Pontificum ac SS. Patrum coalescere, adeo ut decretales præfalæ, falsa quoad authenticitatem, genuinam tamen ac veterem disciplinam exhibeant. Hæc satis pro intento nostro, si tamen Providentia digitum in hóc decretalium questione ostenderimus, cum pio Gerbert, cujus verba hic juvat referre : < Hunc laborem examinandi per omnes particu-

• las decretales priorum Pontificum Romanorum in se

< primus suscepit Blondellus, in odium quidem Romanæ et catholica Ecclesia, sed non respondente

< successu. Quippe consilium istud profuit magis

< quam oliesl : ut adeò ci Cl. Dujat (Prænot. canon. lib. 11, c. 22, n. 6), gratias habendas pro hoc labori

< reducat, quod quacumque ad Ecclesia Romana gloriam cl auctoritatem illis in epistolis facerent» ea

< fere omnia jamdiii, si non iisdem Pontificibus, quibus eripere conatur, saltem aliis Patribus cl anli-

< quis ecclesiasticis, optima plerunque nota, scriptoribus

< ribussino fermé aut altero, vel tertiocerie post eos seculo, placuisse ostendit. Sic, qua summo labore

< convellenda sumpserat, reverá firmavit. L'ndè uni-

< verso ejus operi confutando sufficere videtur, quod Baronins observat merces illas Isidori *Mercatoris*

< per Riculphum primum illatas in Galliam ex Hispania fuisse, ne quis calumniari possit, ab Ecclesia Romana ejusmodi commentum produxisset. » *Apparat, ad erad. cap. li.* Vide etiam ejusd. Gerbert cap. G, de jure canonico, ex quo capile regulam hanc ex verbis Petri à Basificó lib. 7, cap. 2, mutuamus, à S. Carolo BoiTom.eo servatam : < Canonum ea, inquit, scientia

< ipsi perjucunda erat, qua Patrum mores cl acta re-

< présentons, Ecclesia componenda atque ordinande rationem continet. Dolens autem eos lanlum-

< modo canones communi consuetudine ad interpretandum

(Lindum seligi, qui ad lites judiciciaque valent. Con-

< stillili ipse, qui iis declarandis præesset, unde sacra

• majorum instituta et ritus, oplimumque Ecclesia

< administranda; genus hauritur. » Hac regula optima est ac sufficiens, modò addatur quòd quisque theologus legum notitiam canonicarum in suà regione vigentium potiori curi sibi debeat comparare.

65. I De studio Historia ecclesiastica. Non tàm spr< ial-m scientia theologica quàm universos fontes

exhibet historia ecclesiastica, cos non successive ac scorsim, sed simul atque in actione communi et mutua producens; nempè SS. Patres, Doctores, SS. Pontifices, Episcopos, non solimi ut scriptores ve) pastores, sed etiam ut in variis negotiis timi ecclesiasticis, limi civilibus actores, atque bellis exterioribus, vel dissidiis borelicalibuspro re catholica stantes permixtos. Hinc scripta Patrum faciliis intelliguntur; hinc rationes decretorum inconciliis latorum, decretalium SS. Pontificum ac totius juris canonici, necnon et errorum ac pqrtnrbalionnm sponte suà patescunt, lumine historico collustrata. Tini) in istis, tilín in aliis perphirimis ab auctoribus toties recensitis utilitatibus historia; ecclesiastica exponendis diutius immoralités, multa diceremus, nisi huic specialem, pro rei momento, intenderemus alibi prostare operam. Sufficiet igitur hic juniores theologia candidatos id monere, nullum studium tàm utile, ut disponantur ad cursum theologia, nullum tam necessarium ad theologum subornili respectu formandum, nullum proinde tam pretiosum atipie gratum ipsis extare posse (1) ; unde iisdem nihil tam peropfandum esse quàm ut eruditum, pium ac prudentem ductorem inveniant, qui eorum primos saltem in curriculo tàm vasto gressus lutos faciat atque rectos. Videas monita qua; de historia ecclesiastica studio tradit, sed breviiis, doctissimus Liebermann in suis Prolegomenis.

Cùm historia ecclesiastica chronologiam atque geographiam complectatur, saltem ut elementares notiones, de illis nullam peculiariem mentionem habemus.

Supcresset de Philosophia studio dicendum, necessario quidem tiim ad artem dialectica in parte scholasticâ exercendam, limi etiam ad principia naturalia comparanda; sed de usu rationis cl philosophia satis disserteretur in Locis theologicis.

6G. Hac studia à nobis digito indicata, non tractata, ad theologiam adquate sumptam attinent, scu constituunt scientiam ecclesiasticam qua à nemine theologo fas est exiliare. Non tamen omnia omnibus æquè necessaria sunt, sed quisque, pro viribus ingenii, pro conditione, sanis illustratus consiliis, impendat operam. Qui veri) eadem allitis voluerint perscrutari, jam iis potissimum necessaria sunt ea studia subsidiaria qua spedare diximus ad secundarium theologia objectum, <pia quidem hic solo prope nomine sal erit significare.

l' *Philologia*, stricte sumpta, seu idiomalum notitia, prascrim graci, ad legendos Patres Graeos,

(i) Sic de historiò ecclesiastica incipit P. M. Gerberl : < Accedimus nunc ad caput theologo formando < muli) magis necessarium quam vulgo existimetur; < quod se in omnes paries hujus disciplina «piam lallissime diflimdil; ul si à me (quemadmodum à maximo illo rhetore Demosthene quaesitum legimus) < repetitis vicibus quis sciscilclur, quid praislanlissimum siimmèque necessarium existimem, quod ille « de actione in Oratorià, ego de historia et antiquitalis ecclesiastica in Theologià usu sim in responsis < daturus. » Ibid. c. 8.

lia seculo proxime elapso Doctor ille Germanus de historiò ecclesiaslicà sentiebat. Videas ipsum nostrum (lanum do necessitate historia ecclesiastica infrà, de bist. huin.ma.

hæbrai autem ad Scriptura sacra intelligentiam; de latino tacemus, quod necessarium esse viro ecclesias tiro nemo inficietur.

2* *Litteræ humaniores*, quibus et ingenia hominum et rerum tractationes lepidè ornantur; carum autem cultura Ecclesiasticis, diverso tamen gradu, necessaria dicenda est.

5' *Historia profana*, cujus notitia tanliim utilitatis conferi studio liisloriæ ecclesiastira. ne dicam illam necessariam.

4° *Scientiæ naturales*, ut *Physica*, *Historia naturalis*, ut etiam *Mathesis*, quæ licci magis remote ad scientiam ecclesiasticam attineant, non tamen frustra a pluribus coluntur, lîmi ad discutiendas quasdam difficultates Scriptura sacra, vel liisloriæ ecclesiasticæ, timi til per viros ecclesiasticos ad suum finem revocane, iterum principiis sanctis quasi aromatibus, ut ait Baco, ista? naturales Scientiæ à corrupted serventur. Hæc per transennam dicta de studiis subsidiariis sufficiant; caveant tamen qui ea sectari intendunt, vel etiam scientiæ theologica? arcana rimari, ne suas vires in tot objecta æquè diffundentes, nimis debilem, atque indû ad effectum spectabilem miniis valeant. Seso potius uni vel alteri, pro ingenio, conditione cl voluntate superiorum scientiæ addicant, v. g., theologia? proprie dicta?, Scriptura sacra, Historia: ecclesiasticas, etc., ad quam revocabunt cæterorum notiones quas, prout opus erit, delibaverint. Denique, ut his obitet aliunde peractis finem imponamus, quisque Theologi nomine decorari intendit, sese studiis non iisdem quidem, si necessaria prorsus excipiantur, neque eodem gradu, attamen certe magnis et continuis sciat **mancipatum** (1), audiatque inclytum theologum D. Greg. Nazianz. contra temerarios, non vero **cru*** ditos Theologos indignantem : < Cùm lingua?, inquit, < pruriginem hAc tempestale vigentem conspicio, Sa- < pientesque diei unius momento exortos, atque theo- < logos electione ac suffragio effectos, quibus ad eru- < ditionem comparandam satis est, si voluntatem so- < lam afferant, Philosophia? supremæ desiderio teneor, < ac juxta Jeremiai, extremum quemdam secessum < requiro, mecumque ipse solus vita? consuetudinem < habere concupisco. > Orat. 29.

(I) Ex Augustino accipiamus quanta sil Doctrina? Christiana? profunditas, quantis proinde studiis incumbere debeat Theologus : < Tanta est, inquit ille om- < nium doctorum doctissimus, Christianarum profun- < ditas litterarum, ut in cis quotidie proficerem, si < eas solas ab ineunte puerilia usque ad decrepitam < senectutem maximo otio, summo studio, meliore < ingenio conarer addiscere. Non quod ad ea quæ ne- < cessarla sunt saluti, tanta in eis perveniatur difilcul- < tale, sed cùm quisque ibi fidem tenuerit, sine qu& < pié recleque non vivitur, tam nulla, tamque multi- < plicibus mysteriorum umbraculis opaca intelligenda < proficientibus restant, tantaque non solimi in verbis, < quibus ista dicta sunt, verum etiam in rebus quæ < intelligendæ sunt latet altitudo sapientis, ut anno- < sissirnis, auctissimis, fiagranlissimis cupiditale dis- < cendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam < loco habet : *Citm consummaverit homo, tunc incipit.* > August. Episl. 1, 2, 5. P. S.

CAPUT VI.

be dotibus viri Theologi.

G7. Doles illæ quibus verus ac tanto nomine dignu> Theologus efformalur, lùm ad intellectum in veri cognitione, tum ad voluntatem in boni operatione. spectant. Sub priori respectu jam in capite superiori dicium est, ubi de studiis theologicis, quibus scientiam sibi comparare debet theologus hujus verbi divini haud immemor : *Labia enim Sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent de ore ejus*⁹. Malach. 2, 7. Nunc allero sub respectu, nempe voluntatis, disserendum; atque primiim in genere cum SS. Patribus, sanctitate ac puritate mentis quòd theologus pollerer debeat, statuimus; deinceps de quibusdam dotibus specialibus plura subjungemus.

i' *Sanctitate* ac *pietate*, seu *puritate mentis* sc<c conspicuum prostare debet vir theologis. De qua dole omnium maxima, seu cæteras secum afferente r si realis ac solida sit, plura SS. Patrum seligemus testimonia post eruditissimos piosque viros Petavium el Thomassinum, in suis Prolegomeni. < Prater fidem vero, inquit Pelavius, æternum quoque virtutum choro stipatum esse theologum debere, incredibilis esi antiquorum consensio, c quibus pauci isti sunt ad manum. Primiim Augustinus in primo de Trinitate, de hujus mysterii cognitione agens, hoc nil : < Ecce illud < suminum bonum, quod purgatissimis mentibus cer- < nilur. > El rationem mox hujus affert : < Quia hu- < manæ mentis acies invalida in tam excellenti luce < non figitur, nisi perjustitiam fidei nutrita vegetetur. > Chrysostomus item : < Cum ubique religiosi menta < opus sil, lùm vero potissimum esse, dicit, cùm de < Deo aliquid loquimur, aut audimus. > Eleganter quoque Cyrillus Alexandrinus, cùm verba illa de Psalmo ad id accommodasset : *Vacate et videte quoniam, ego sum Deus*, ita pergit : < Oculus enim corporis pul- < c vere ac furno cælcrisque rebus vacuus quæ turbidum < illum efficiunt, subtilem, nec impeditam vim ad ea < quæ sibi objiciuntur, adjicit. Sin autem affectione < aliquft sil oblæsus, minus in illis, quam paresi, de- < figet aciem : nec abhorret, ut ab exacta rei percep- < lionc nonnunquàm deerret. Ita mens humana, si < quieta sil el tranquilla, cl vanis ac nefariis cogita- < lionum imaginibus vitandis assuefacta, aucte daré- < que cernit, cl certam sine errore notitiam rerum < accipit. Quòd si affectu quopiam crassescat, non jam < divinam pulchritudinem perspicere puierit; sedquo- < dam modo lerrenis rebus incubabit; perinde ut avi- < cula?, pennis madefactis, ipiominùs in altum evolent. < impediuntur. > Sunt enim quædam animæ penna?. quibus ad rerum, maxime divinarum, contemplationem in sublime pervehuntur, de quibus Plato in Phædo. ex coque Synesius in Dione, el alii Platonici passim. < Diadochus p ulò antea à me laudatus in capita LXXII libri ejusdem de Perfectione spirituali : < Theo- < logus, inquit, id est, rerum divinarum contemplator. < eloquiis Dei dinitus est el inflammatus animo, appli- < cal se in illà laxilaie aclaliudmeopporlunAconlem-

« piationum, ad moderandas aliquantum passiones.
 < *Eloquia enim Domini*, ait, *eloquia casta, argentum
 t igne examinatum, purgatum terree*, > Est ad eam
 rem dictum quoddam Rabbinorum inprimis memora-
 bile, quod in Praefatione ad Josué refert R. David Kim-
 chius. «Omnis, inquit, in quo timorpeccati antecedit
 « sapientiam ipsius, ejus stabilis est sapientia. Omnis
 « autem in quo sapientia ipsius antecedit timorem pec-
 « cati, non est illius firma sapientia. > Graviter et
 copiose locum hunc Gregorius Nazianzenus ornavit in
 Oratione 35 adversus Eunomianos, quos optare so-
 dicit, uti promptuli sunt ad loquendum de rebus di-
 vinis, et ad disputandum argutuli, sic ad recte agen-
 dum perinde animo ac voluntate ferri. Tum de Theo-
 logo latius disserens, qualem hunc esse oporteat ape-
 rit, atque inter alia : « Non omnium esse de Deo dis-
 « putare, dicit; sed eorum duntaxat qui explorati sint
 « ac contemplando longé processerunt, ac prius etiam
 « tàm corpus quàm animum repurgarunt, aut, ut par-
 < cissime loquar, purgare jam instituunt. Impuro enim
 « rem puram attingere, fortasse ne lutum est quidem,
 « quemadmodum nec ægris oculis solis radios intueri.»
 — ..... < Errat itaque, ut bene scripsit Augustinus,
 « quisquis veritatem se putat cognoscere, cimi adhuc
 « nequiter vivat. > Etenim si eruditi inter ethnicos ho-
 mines tanlimi inani suæ sapienti» tribuerunt ut cum
 eà consistere non posse putaverint animi labes, ac
 vilia, sed pelli adventu illius et extingui, quis non idem
 Christian», sed vene, gorman» ac suo respondenti
 nomini, hoc est, theologiæ concesserit, ut amatores
 et cultores sui sanctos et divinos aut inveniat, aut fa-
 ciat? Valer. Max. lib. 5, cap. 5. « Venerabiles doc-
 « trinæ sacrorum antistites Philosophia, ait profanus
 < quidam scriptor, inhonesto atque inutili affectu dis-
 « pulso, totos in solido virtutis munimento confirmat,
 < potentiores metu ac dolore faciens. » Et alius, Cic.
 4. Acad. : < Est, inquit, animorum ingeniorumque na-
 « turale quoddam quasi pabulum, consideratio, con-
 « templatioque nature. Erigimur, altiores fieri vide-
 « mur, humana despiciamus, cogitantcsque supera, at-
 < que coelestia, hæc nostra, ut exigua, et minima cou-
 < temnimus. >

Sequentia inter multa alia Thomassinus nobis sup-
 peditavit. Ex D. Augustino : « Quærite faciem cjussem-
 « per. Nemo quærendo deficiat, sed proficiat. Proficit
 « quærens, si pictas qnærit. Quomodò quaerit pietas?
 < Quomodò vanitas? Pictas quæril credendo, vanitas li-
 « ligando. Si enim litigare mecum velis mihi que dicere :
 < quem Deum colis? Qualem Deum colis? Ostende mihi
 « quod colis; respondebo: Etsi est quod ostendam, non
 « est cui ostendam. > Dc div. Serra. 12, nuper edito Lo-
 vani. Ex Cassiano:* Aliud namque est facilitatem oris et
 « nitorem habere sermonis, et aliud venas ac mcdul-
 « las coelestium intrare dictorum, ac profunda et abs-
 < **condita Sacramenta** purissimo cordis oculo contem-
 « piari; quod nullatenus humana doctrina nec crudi-
 « lio secularis, sed sola puritas mentis per illumina-
 « lionera sancti Spiritûs obtinebit. » Collai. U, c. 9,
 10. — « Festinandum igitur est, si adversus Scriplu-

« rarum scientiam vis pervenire, ut humilitatem cor-
 « dis immobilem primitiis consequaris, quæ te non ad
 « illam quæ indat, sed ad eam quæ illuminat scien-
 « liara, charitatis consummatione perducatur. Impossi-
 < bile namque est immundam mentem donum scien-
 < tiæ spiritalis adipisci. Et idcirco omni cautione de-
 < vita ne tibi per studium lectionis, non scienti» lumen,
 « nec illa perpetua quæ per illuminationem doctrinam
 « promittitur gloria, sed instrumenta perditionis de
 « arroganti» vanitate nascentur. Deinde hoc tibi est
 < omnimodis enitendum ut expulsó omni sollicitudine
 « et cogitatione terrenâ, assiduum te ac potius jugem
 « sacra; præbcas lectioni, donec continua meditatio
 < imbuat mentem tuam, et quasi in similitudinem sui
 < formet, arcam quodam modo ex eû faciens Testa-
 < menti. > Collât. Ibid.

Ex I). Bernardo : « Quæris, quem dicam impurum ?
 « Qui laudes requirit humanas, qui non ponit sino
 t sumptu Evangelium, qui evangeliza! ut manducet;
 « qui quaestum aestimat pietatem, qui non requirit
 < fructum, sed datum. Impuri sunt tales; at còni non
 « habeant unde videant veritatem, propter impuritatem,
 < habent tamen undé illam loquantur. Quid præpro-
 « pere agitis? Cur lucem non expectatis? Cur opus lu-
 « cis ante lucem prosumitis? Vanum est vobis antè
 < lucem surgere. Lux est puritas, lux cliaritas, quæ
 « non quæril quæ sua sunt. Hæc procedat, et pes lin-
 « guæ in incerto non ponitur. Superbo oculo veritas
 « non videtur, sincero palet. Non est quòd se veritas
 « deneget intuendam puro cordi, ac per hoc nec elo-
 « quondam. Peccatori autem dicit Deus : Quarc tuonar-
 « ras ju titias meas, et assumis Testamentum meum
 « peros tuum? Multi, puritate neglecti!, ante loqui quàm
 « videre conati sunt, et aut graviter erraverunt ne-
 « scientes de quibus loquerentur, neque de quibus
 « affirmarent; aut turpiter viluerunt, dùm qui alios do-
 « cerent, seipsos non docuissent.» In cant. Senn. G2.

Ex D. Gregorio Naz, : « Quæ cùm ipse nòritn, illud-
 « que proteres, neminem magno Deo, et s orificio,
 « et Pontifice dignum esse, qui quidem pripts Deo hos-
 « tiara viventem seipsum non ex libuerit, aut, ut rcc-
 « lifts loquar, Dei vivi templum sanctum ac vivum fac-
 « tus sit, qui tandem fieri possit ut vel ipse prompto
 « animo de Deo disputationem habere aggrediar, vel te-
 « mere aggredientem probem? Laudanda non est hæc
 « cupiditas, periculosus ac metuendus hic conatus; ac
 « proinde purgari nos antè oportet, atque ità deindé i»
 < illius, qui purus est, congressum et colloquium veni-
 « re. » Orat. 29. Ex D. Chrysostomo : « Hinc dicimus
 « quod meritò dicebat Christus : qui facit mala, non
 < venit ad lucem, et quòd vita impura est impedimento
 « sublimibus dogmatibus, non sinens ut appareat perspi-
 « cax animæ facultas. Quomodò ergò fieri non potest,
 « ut qui est in errore, el redé vivit, maneat in errore ;
 « ità non est facile, ut qui in sceleribus et flagitiis est
 « educatus, citò respiciat ad dogmatu p nostrorum al-
 « litudinem. Sed ab omnibus animi perturbationibus
 « oportet esse liberum eum qui est venaturus verila-
 « tera. Nam qui est ab iis liberatus, ab errore quoquo

« liberabitur, et veritatem asscuelur. » In e isl. I ad
 Corinl. Horn. 8. — « Quinn abundaverit iniquitas, re-
 « frigescet chantas mullorum. Ejusmodi profecto con-
 « tcmplus omnes hærescs genuit; quippe cx eo quòd
 « non diligenter fratres, secundis eorum successibus
 « invidebant. Ex cò autem invidiò, dominationis ambi-
 « tu tenebantur: porrò ex eò ambitione hærescs nasce-
 « bantur; idcirco et Paulus quum dixisset, ut denunties
 « quibusdam non aliter docere, modum etiam suggerit,
 « quo id fieri possit. Quina u veru hic est? Charirs....
 « Quippe ctvita impura schismata facit. Omnis enim
 « qui malè operatur odit lucem. ».....In luce verba
 Pauli: *Volentes esse legis Doctores, ct non intelligentes,*
neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant, sic habet:
 « Si ex ignorantia, quomodò peccare illos dicis? Prop-
 « lerci quòd legis docenti® munus sibi usurparent, tum
 « etiam quòd chantaient desererent. Nam ex hoc igno-
 « ranfia gignitur. Nam cùm anima negotiis carnalibus
 « seipsam penitus dederit, hebetatur illius acies, ac
 « penitùs obtunditur. Ubi enim i charitate deciderit,
 « nccessariò ad contentionis devolvitur studia, jamque
 « mentis acies nihil aliud quàm rixas conspiciari potest.
 « Ncmpè enim is qui aliquà rerum temporalium con-
 « cupiscentià delinetur, ejusmodi vitio ebrius nequa-
 « quàm deveniale integrum atque illibatum potest pro-
 « ferre iudicium: Nescientes, inquit, de quibus affir-
 « mani. » In EpisL 1 ad Timoth. Horn. 2.

Ex Synesio, episc. Cyrenes.: « Quippè recte vitam
 « instituere pcrindè arbitror ac sapienti® initium;
 « idque vetustissimi ac sapienti^ imi viri summoperè
 « procurandum esse declaròrunl. Ei enim qui impurus
 « .sit rem puram attingere nefas » » e testatur divina
 « vox.i Epist. 136. Ex Isidoro Pelusiola: « Impurum
 « ac sceleratum hominem nego, non modò de fidei
 « doctrinf, sed etiam de oliò re aliò os aperire de-
 « bere, quoad per sinceram pœnitentiam animi macu-
 « las absterserit. Nam cum peccatori dixerit Deus:
 « Quare tu cnarras justitias meas? mulio magiscerte ei
 « qui animo jlà constitutus est ac fidei dogmata per-
 « scrutari non veretur, silentium indixit. Tanto enim
 « dogmata justificationibus sublimiora sunt, quanlò
 « coelum terrà, clanima cwporc. Quocirca, cùm vii®
 « integritas tibi desii, de litici dogmatibus certamen
 « instituere desine, ne alioquin, ut dogma quoque su-
 « peretur, in causò sis. Solent enim complures ab co-
 « rum qui loquuntur existimatione de iis quæ dicun-
 « tur sententiam ferre. » Lib. 3, EpisL 59. « Scire vias
 « meas volunt tanquàm gens quæ justitiam fecerit et
 « legem Dei sui non dereliquerit. Quòd si, qui ipsius
 « vias, hoc est, consilia, curiosius exquirunt, suuiua
 « audaci® notam non effugiunt, an non illi ultra om-
 « nem audaciam progrediuntur, qui impura lingu®
 « operò de ipsomet Deo sermonem movent, ac pne-
 « scrilimciim, quid sit, anxie exquirunt? Oportet au-
 « lem non quid sit exquirere, sed quod sil affirmare.
 « Atque illud Uceo, quòd apud Laccdæmonios, qui
 « sermones actionum umbras esse non immerilò dell-
 « nieront, ei, qui turpiter vixisset, ne probam qui-
 « dem sententiam pronuntiare licebat. » L.3, Ep. 252.

« Si igitur virtus et probata vilæ ratio pietatem ad-
 « struit, ac velo! interposita sponsione firmat, uteertò
 « facit, danda nobis opera est, ut ilhm tabeamus, per
 « quam pietatis doctrina evadet fide digna. Nam ei
 « qui non l>enc vivit, nemo fidem adhibebit, vitio
 « quippi et recta dogmata dehonc-Unte, caque re-
 « cipi non permittente. Utcumque igitar pari studio
 « relinendum e>4, tàm virtus quàm sana pietatis doc-
 « tr ut quorum alterum fit fundament m, alterum
 « corona atque onnmentuni. » L. 4, Ep. 20.

Hæc u /itiani. Probant sanequaolà unanimitate Pa-
 tres docuerint verum Theologum cum esse qui sit
 sanctus, pius ac virtutibus universis Christianis orna-
 tus; quem verum *gnoslicum* dicit Clemens Alex. 6
 Strom., seu illuminatum et sanctum. Nunc ad quas-
 dam doles et Hrtutes speciali commendatione dignas
 deveniamus.

68. 2' *Intentio pura.* De illà intentione qui primum
 Theologus moveri debet, jam verbis suprà c uctis
 ex I). Bernardo hæc addenda suoi: « Sunt q | sciro
 « volunt eo tantum fine nt sciant, et curiosius
 « est; sunt qui scire volunt ut sciantur ei turpis va-
 « nitas est; et sunt qui scire volant ul scien-
 « tiam suam vendant, et q .e-lus est; sed sunt quo-
 « que qui scire volunt ul ædificeot, et charitas ps1 »
 Scrm .i in Cant. Concisa dem, sed egregia verba,
 quorum equenlia ex N colao de Clcmangi L. C. com-
 mentarium esse videntur: « Non ergò theologico det
 « eo fine operam studio ul Theologiam sciat: hoc
 « enim quædam curiositas est; non ut vulgi favorr.ru
 « aut plausum pepali sibi per hoc acquirat, quia ven-
 « tus inanis est; non ut fumò celebrer et danis habea-
 « tur. quia cassa et sterilis gloriatio est; non ul opes
 « et divit as per eam assequatur, quia cupiditas est;
 « non ul ad honores et dignitates proludè promoveatur,
 « (juin ambitio est; non ut Rabbi vocetur, arteris pra-
 « celiai, primus honoretur, quia superbia est; non ut
 « in quiete et otio sludii speculetur, quia lor or et
 « remissio quædam animi est de quò servus piger re-
 « prehenditur, quòd pecuniam domini sui, in sud. rio
 « repositam, apud se servaverit, nec de ilà negotiando
 « lucrum fecerit. Sed e& mente ac proposito T iieologiæ
 « aggrediatur studium, ut de Lalento docti inai sibi di-
 « vinitas commLso, fideliter Deo serviendo, secum ad
 « salutem sternam» quoscumque poterit, perducatur ac
 « lucrifaciat. Hoc enim vera char vas est, quæ, ut de-
 « finit Aposlulus, *finis est præcepti de corde puro, ct*
 « *conscientiâ bond, et fide non ficta.* »

69. 5° *Sincerus teritalis amor.* « Si enim omnes scien*
 « ti®, inquit Theologus Lugdunensis, in cum praser-
 « tim usum institut® sunt, ul latens detegatur veritas,
 « id pro nio voluti jure sibi vindicat Theologia, qu®
 « (circà Deum versatur, qui est summa veritas: *Ego*
 « *sum, inquit Christus, rm, ventas el vita.* (Joan. 14,6.)»
 Utinàm omnium Theologorum animis insideret tener-
 rimus ille in veritatem atfe< tus, q io inflammatus Au-
 gustinus sic exclamat: *O trlerna veritas! tu es Deus*
meus, ubi s ispiro die ac node! (Confess, lib. 7, cap.
 10, n. 16J

Veritatis autem cognitionem, qui nihil est optabilius, si velis assequi, tria potissimum prostanda sunt : « T Ad eam totis viribus enitendum est. St enim veritas, inquit Augustinus, *non totis animi viribus concupiscatur, inveniri nullo pacto potest; at st itti quaratur, ut dignum est, subtrahere sese atque abscondere à suis dilectoribus non potest.* (Lib. 1 de Morib. Eccl. cap. 17, n° 31. Tom. 1, page 699.) 2a Requiritur morum integritas, et vita a vitiis quæ animæ tenebras offundunt, expurgata, et maximè sincera Dei charitas. Errat, inquit S. Augustinus, *quisquis putat veritatem se posse cognoscere, citm adhuc nequiter vivat. Non intratur in veritatem, nisi per charitatem* (Lib. de Agon. Christiano, cap. 15, n° 14, et lib. 32 conlri Faustum, cap. 18.) 5* Frequenter orandus esi Deus, ut animam veritatis luce illustret. Ipsius enim cognitio Dei donum est, qui *scientiarum Dominus est.* (Lib. 1 Rcg. 2, 3.) (*jui docet hominem scientiam.* (Psalm. 96, 10.) Hinc illud Augustini (in Prologo lib. de Doctrina Christiana, n° 8) : *Omne verum ab illo est, qui ait : Ego sum veritas.* Eam igitur quisque à Deo cum Propheta sic postulet : *Disciplinam et scientiam doce me.* (Psalm. 118, 66.)>

70. 4⁺ *Vera pacis dilectio.* Hanc millies commendat Scriptura oracula, ut pergit idem theologus. < Veritatem Unium et pacem diligite. (Zachar. 8, 19.) *Inquire pacem et persequere eam.* (Psalm. 53, 15.) *Idem sapite, pacem habete ; Deus pacis et dilectionis erit vobiscum.* (2 Cor. 13, 11.) *Solliciti servate unitatem Spiritui in vinculo pacis.* (Eph. 4. 3.) *Pacem sequimini cum omnibus.* (Ilcbr. 12. 14.) Ad omnes quidem Christianos hæc dicta perlinent, sed præsertim ad Theologos spectant : Io Quòd peculiariter Deo sese devoverim, *qui non est dissensionis Deus, sed pacis.* (i Cor. 14, 35.) 2° Quod sint Ecclesia! Ministri. *Si quis autem, ait Apostolus, videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* (i Cor. cap. 11, 16.) •

Ut veri pacem in Scripturis loties præceplam retineat Theologus, firmiter inhærendum esi solemni huic effato: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus chantas.* Sapientem hanc regulam egregie sic commendat Archiepiscopus Lugdunensis, in suo per- celebri Documento Pastoralis, aim. 1772, pag. 152, in- i'. — < Suivons la règle que saint Augustin nous propose, si nous ne voulons pécher ni par défaut, ni par excès. Sur tous les points clairement enseignés dans l'Écriture et les monuments de la tradition, il ne saurait y avoir entre nous trop de concert et d'uniformité: in *necessariis unitas.* La moindre hésitation serait une faiblesse, le partage un scandale, l'indifférence un crime. Ces vérités n'ont rien perdu ni de leur prix, ni de leur certitude, parce que des hommes ignorants et présomptueux osent les contester.

< Il y a d'autres questions, ou trop profondes, ou sur lesquelles l'Écriture et les saints docteurs ne s'expliquent pas d'une manière assez décisive pour réunir tous les esprits; et c'est à l'égard de ces points obscurs, qu'il est permis à chacun d'abonder en son sens,

parce que la doctrine de la foi et la règle des mœurs sont en sûreté : *in dubiis libertas.*

< Mais de toutes les dispositions, la plus essentielle, celle qui s'étend à tous les temps et à toutes les circonstances, c'est de conserver inviolablement la charité: ni *omnibus chantas.* Tout zèle qui ne coule pas de cette source divine, de quelque nom qu'on le colore, ne peut être qu'une saillie dangereuse de l'amour-propre, ou un emportement humain. >

71. 5e *Humilitas.* < EA, dicit Theologus Lugdunensis, nihil est ad veritatem detegendam aptius : Hujus enim, ait, cognitio, donum est Dei gratuitum : *Deus porrò superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* (Jacob. 4, 1. Petr. 5.) Hinc Augustinus de viâ qu'àpervenitur ad veritatem disserens: *Ea est prima, humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, et quoties interrogares, hoc dicerem.* Episl. 118 ad Dioscorum, cap. 5, n. 22.

< Theologus autem modeste et humiliter de se sentiens, non affirmabit, quod exploratum non habuerit. Si quis error ipsi excidat, ad eum corrigendum semper paratus erit, à quocumque moneatur. Erroris admonitus sibi gratulabitur, et censori gratias aget, nec tamen illi succenseat. Absit, inquit Augustinus, *ut lædar... imo vero absit ut non cum gratiarum actione lucris meis depretem, si fuero... te emendante correctus.* Torn. 2, pag. 164. Episl. ad Hieronymum, 75, n. 1. >

72. 6^a Denique *animus ab omni novitate alienus et antiquitatis amans.* < Quam enim asserere et tueri debet. ut concludit idem Theologus, doctrina fidei, hæc verbo Dei scripto vel tradito loca nititur. Hinc veram doctrinam à falsa ita secernit Tertullianus : *Manifestatur id esse dominicum et verum, quod sit prius traditum ; id autem extraneum et falsum, quod sit posterius innisum.* Lib. de Præscrip. cap. 31. Ed. Big. 1675, pag. 215. Idcirco Timotheum monet Apostolus, ut devitet profanas vocum novitates. Tim. 6, 20: *Vocum, id est, dogmatum, rerum, sententiarum novitates, quæ sunt vetustati atque antiquitati contrariæ, quæ si recipiantur, necesse est ut fides beatorum Patrum, aut tota aut certi magis ex parte violetur.* Ita Vincenlius Lirinensis. (Commonit. cap. 24.)

Tandem, ut ipsi concludamus, totis votis à Deo Patre luminum id efflagitamus, ut universi Ecclesia! Christi theologi ac viri ecclesiastici studiis, ut par est, dediti, virtutibusque dilati, et seu profatis bis dotibus ornati, in seipsis singuli exhibeant sinceram veri theologi imaginem, quam D. Hieronymus in Neperiano immaturi morte abrepto sic ipse delineavit : c Sermo < ejus per omne convivium de Scripturis aliquid proponere, libenter audire, respondere verecundè, < recta suscipere, prava non acriter confutare, disputantem contri se magis docere quam vincere, et ingenuo pudore, qui ornabat ælalem, quid cujus os- sei simpliciter confiteri. Atque in hunc modum eruditionis gloriam declinando, eruditissimus habebatur. Illud, aiebat, Tertulliani, istud Cypriani, hoc Lactantii, illud Hilarii est Sic Minutius Felix, ita Viciorinus, in hunc modum locutus est Arnobius. Me quoque, quia pro sodalitate avunculi diligebat,

« interdum proferebat in medium; lectioneque assidui » fecerat Christi. > Torn. 4 optr. Apud Thomas». < et meditatione diuturni pectus suum Bibliothecam Proleg. c. 1, § X.

DE LOCIS THEOLOGICIS.

Ea pars precise absolvitur in sequenti opere Melchioris Cani *De Locis theologicis*. Nullum forsán opus, ejus generis prescribam, nempe *didacticum*, seu præceptivum, tantá laudum unanimitate ac perscrutá cumulatam cum inter veteres, tum inter recentiores, reperiemus; adeò ut Cani viam sibi sternentis nonnisi vestigia terendo subsequi ausi sint qui ipsi ipsum de locis theologicis scripsere. Hinc illi vel solim ejus doctrinam in compendio contraxerunt, vel simpliciter ad ipsum opus Cani remiserunt lectores. Id vcrò neutrum debuimus facere, cum precise pro

intento habuimus eximia theologorum opera edere, pro singulis theologiae partibus. Equidem, fatemur, prolixas noster auctor dissertationes habet de pluribus locis qui nunc speciales efformant tractatus, scilicet de Ecclesia, de Scripturà sacrà, etc. Verum neque illas ipsas partes de opere eximio removendas esse existimavimus, vel istud ut quid nefas habuimus; cum aliunde modus de illis disserendi tanto ingenio peculiaris, nonnisi delectamentum afferre, atque lucem eruditionemque mox edendis tractatibus de iisdem objectis parare queat.

MELCHIORIS CANI VITA.

Melchior Canus, ut viris prestantissimi* sæpiùs contigit, dies nunc acerrimis detractationibus, ob magnam dicendi libertatem, nunc laudibus eximiis, ob majorem dicendi peritiam doctrinamque incredibilem, pariter exagitatos duxit. Verum hodie silet illius canticæ vox, Canique vitam scribentibus, luxurians adeò occurrit documentorum honorificorum seges, ut clarissimus unusquisque theologus ad illum vindicandum conspirasse videatur.

Melchior Canus, vulgò Cano, inquit N. Antonius Hispalensis, Prædicatorum sodalis, oppidum quoddam Tole-tana» dioecesis Taracen appellatum patriam sortitus videtur fuisse 1525. Ibi enim edita est Anna ejus soror, Melchioris alterius Cani qui in eadem dominicani familià excellentem pietatis (amam sustinuit, mater. Domini-canis sc aggregavit noster, Salmanticæ ad S. Stephani amplissimam hujus Ordinis domum. Profecit in theolo-gicis maximè, sub summo ætatis suæ et professionis viro Francisco Victoriù ibi docente; qui Cani ingenio, ut ipse aiebat, egregie delectabatur; et tamen vereri se adjungebat, *ne hujus insolentiâ elatus et exultans* (verba audis ex principio lib. 12 de Locis» *immoderati jactaretur, et grandior effectus, non lecti modi*), *et libere ingredere-tur, sed temere etiam ac licenter præceptoris vestigia conculcaret*. Quod Victoriae judicium ne in se comprobaret, sedulam dedisse operam, sibi ipse arrogat; quanquàm illos probare non soleat, qui velut sacramento rogati, vel etiam superstitione constricti, ut Fabius ait, nefas ducunt à suscepti semel persuasione discedere. *Theologo quippi nihil est necesse* (utor semper elegantissimi* et prudenter etiam ejus verbis, eodem loco) *in cujusquam ju-rare leges. Majus enim est opus, atque præstantius, ad quod ipse tendit, quàm ut magistri debeat vestigiis semper insistere, siquidem est futurus theologia) laude perfectus*. Id vero ingenium tantæ expectations non totum is scholæ dedit, atque ejus conflictationibus : quod fere alii apud nos solent, nescientes quàm non lauta sibi ea, quàm ma-xime gloriantur, exinde cum pedem moverint, apparitura sil supellex. Imò cogitationes suas in id se aliquando contulisse, initio libri 10 affirmat, ut scilicet quavis viâ et ratione ab iis liberare; etenim animadvertens, verum theo-logum prestare illum vix posse, qui sine litterarum secularium, et historiæ cognitione, linguarumque orienta-lium peritiâ, jejune dijudicandis scholæ quaestionibus horas omnes impenderit, non solum ab his disciplinis egregia sibi comparavit adjumenta, et ornamenta, sedet insignem eloquentiæ cultum, voluti elegantissimam vestem pulchro corpori adjunxit. Quò magis instructus ad scholam rediit, cum Academia viros illos summos amisisset, qui huic doctri-næ operam dabant; prudenter existimans honestissimum se in eo exhibiturum officium Christiana», reipublicæ, si animum in scholâ suam, ut ipse loquitur libro 10, vel repugnantem contineret. Victo-ria nempe ad 1516, diem suum obeunto. Canus noster docendi locum è cathedra principe suscepisse dicitur. Academico isto conspicuus munere, in Italiam ad concilium venit sub Paulo III, Tridentinam ad urbem convo-catum, ibique lium perspicaci mentis atque judicii maturitatis, cum profundæ sapientiæ et singularis facundiæ laudem eximiam, communi omnium collegarum scientiâ reportavit. In Hispaniam reversus, Salmanticæ adhuc docuit, succedentique vice Caroli Philippo lilio gratus valde extitit. Itaque episcopus Canariarum insularum, ia

locum Francisci de La Cerda ejusdem Ordinis dominicani, creans est. Cui tamen huic honori, ne ab Hispaniis discederet, renuntiasset, non diu post electus provincia sua* Castellae praefectus, anno 1560, vixit cum morte Toleti committitur, immortalis praeparata sibi fama, in opere illo, quod verè tot laudatores et admiratores, quot lectores habet, Locorum scilicet Theologicorum lib. 12, in quibus non modò vera refellendi universos Christianae religionis hostes, confirmandique sacra dogmata ratio, ac usus exacte ostenditur, verum etiam omnia ferè, quae hodiè in controversiis habentur, luculentissime examinantur.

Id non nisi post auctoris mortem, primis Salmanticae publici juris factum fuit 1565, in-f*, editionem promouente D. Ferdinando de Valdes, Hispaniensis archiepiscopo, cui Canus edendum legato reliquerat. Venetiis prodit opus 1567, in-octavo, Lovanii 1569, Colonia 1571, iterumque 1585, apud Bituricum in-octavo, tertioque 1605, Lugduni, 1704, Patavique 1727, in-f.

Prater Locos Theologicos, reliquit etiam *Refectionem* de *Pamphili* habitam in Academia Salmantica anno 1548, super decimam quartam distinctionem lib. 4 Sententiarum.

Item *Refectionem* alteram de *Sacramentis* in genere, qua una cum superiore ac *Locis Theologicis* vulgò edita est.

PROOEMIUM.

Sapienter mecum cogitavi, lector optime, bonum plus is attulerit hominibus, qui mularum rerum copiam in disciplinas invexit, an qui rationem paravit, et viam, qua disciplina ipsa facilius et commodius ordine traderentur. Nam et rerum inventoribus nos debere multum, negare non possumus, et debemus coram iis multum, qui ratione, atque res inventas ad communem usum accommodaverunt. Equidem cum veterum eruditionem considero, et variam in eis doctrinam suppellectilem animo colligo, non minimam video per eos inventam esse partem commodorum. Cum autem junioris schola operam et curam repetere instituo, plurimas utilitates intelligo nostrae hujus artis subsidio, et diligentibus comparatis. Ac me sanè diu cogitantem ratio ipsa in hanc potissimum sententiam ducit, ut existimem utrosque de bonis artibus juxta esse bene meritos. Quoniam, etsi priscae doctrinarum auctores doctissimis quibusque ac diligentissimis magnam divitiarum copiam suppeditaverunt; at recentiorum inopia docendi facilitate pensatur, qua in rudium et inertium animos artificiosius influunt, et quae, fusae olim disputabantur ac liberè, ea nunc articularim pressèque dicentes, lucem non parvam inventis praeursorum obscurioribus afferant. Atque haec una in re, quantum animi mei conjectura colligere possum, juniores vel pares antiquis, vel etiam superiores reperientur, calidis omnibus longè inferiores. Certe post priores illos, in rerum inventionem tribuere sibi posteriores vix quidquam possunt. Ordinem verò, dispositionem, perspicuitatem sibi si assumunt, videntur ea jure suo quodam modo vindicare. Quapropter utrisque legendis efficit theologus scholasticam disputationem sine dubio plenior. Nam ex illis quasi materiam, ex his tanquam formam disserendi mutuatus, potens nimirum erit exhortari in doctrinam sanam, et eos qui contradicunt arguere. Quod est (ut Apostolus Paulus ad Titum ait) christianorum ductoris praecipuum institutum. Cujus explicandi desiderium omnino me movit, ut de locis theologicis disputationem instituerem, viris doctis (nisi me opinio fallit) non prorsus ineptam, indoctis verè magnopere necessariam. Id autem eò libentius feci, quòd nemo theologorum adhuc, quod equidem sciam, genus hoc argumenti tractandum sumpsit; cum praeter communem illam artem disserendi, quam à dialecticis accepimus, aliam theologus habeat necesse sit, aliosque item ad disputandum locos, unde argumenta non quasi communia et aliena, sed tanquam propria ducat et suis dogmatibus confirmandis, et adversariorum sententiis refellendis. Hoc vero opus, arduum quidem illud, saltem exordior, si prius animo demisso atque humili ad opem Jesu Christi supplex, abiectione confugio. Non enim ego illud aut ingenio, aut eruditione mea fretus aggredior, sed Spiritus sancti auxilio atque favore; quem si Pater et Filius mihi ad hunc librum conficiendum impertierint, operae pretium haud mediocre, ut spero, theologis facturum sum, in quorum gratiam vel maxime opusculum editur.

DE LOCIS THEOLOGICIS LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De totius operis partitione.

De his ego Theologicis perpetuam orationem habiturus, totam in quatuordecim libros partiri

constitui. Quorum primus breviter enumeret locos, è quibus idonea possit argumenta depromere, sive conclusiones suas theologus probare cupiat, seu refutare contrarias. Decem reliqui erunt, qui fusiùs et accurate

litis doceant, quam vim unusquisque locorum continent, hoc est, undè argumenta certa, undé verò probabilia solum eruantur. In duodecimo et tertio decimo disseretur, quem usum ejusmodi loci habeant, tinn in scholastica pugnè, tum in sacrarum litterarum expositione. Nam in concione populari quiseonim sil usus, haud sané difficile dictu est; sed prætereindum Lamén, ne ab scholæ instituto aliena videatur oratio. Postremus denique liber, quoniam non omnes ioc* omni disputationi conveniunt, sigillatim ostendet, quibusnam argumentis proprie adversum hærticos, quibus peculiariter adversum et Judæos et Saracenos, quibus vero tandem adversum paganos transigenda theologo disputatio sit, quando sit cum bis pro fide catholicà decertandum. Quæ scilicet cùm , (avente beo, pleniùs absolvero, undiqné apta atque perfecta erit de locis theologia: disputatio mea, expletaque omnibus suis numeris et partibus.

CAPUT 11.

De duobus generibus argumentorum, quibus omnis disputatio transigitur.

Prius autem, quiim locos theologicos numero, quod pars hujus disputationis prima pollicetur, illud nobis constituendum est, omne argumentum vel ìl ratione , velai) auctoritate duci. His enim duobus modis cujusque rei, quæ in controversiam venit, assensionem lacimus. Caini verò in reliquis disciplinis omnibus primum locum ratio teneat, postremum auctoritas, at theologia tamen una est, in quà non tòni rationis in disputando , quàm auctoritatis momenta quaerenda sunt. Etenim locum ab auctoritate adeò sibi proprium vindicavit, ul rationes vel lanquùm hospites et peregrinas excipiat, vel in suum etiam obsequium adsciscal, «piasi longé repetitas. Quippe fidei potissimum innititur, quæ nisi ab auctoritate proficiscatur, non modò lides esse, sed ne intelligi quidem potest. Est namque lides, ul Apostolus tradit, *argumentum rerum non apparentium*, cpias si certas certi velis ratione facere , cum ratione profeetò insanies. Principem itaque locum, sicut apud lidcles, ili apud theologos auctoritas habet. Ratio deindè voluti pedissequa sequitur.Tit. I, 9, hoc Apostolus videtur significare, cùm ait, oportere Ecclesiæ doctorem *amplecti cum, qui secundum doctrinam est, fidelem sirmonem, ut potens sit exhortari in doctrina sami, et eos qui contradicunt arguere*. Priimiim enim stringat fidei sermonem necesse est, quicumque christianæ scholæ magister esse volet, sed , nisi mox doclrinæ rationem adhibeat, fidelis quidem esse poterit, sed fidelium doctor esse non poterit. Nain et homines quamlibet experientes, quod ex Aristotele, i Metaph., recte colligit I). Thomas, disputare cum adversariis non queunt, nisi experimento ratio artis accesserit. Utraque igitur theologo necessaria est, et auctoritas, et ratio; sed ili Lamén, ut auctoritas primas in theologii partes obtineat, ratio verò habeat postremas. Quod ergò primæ partis fundamentum eral, preciaré illud jactum est. Nam traditi sunt quidem, è quibus argumenta ducuntur, duplices loci, uni ex

auctoritate, alteri ex ratione ; sed omnia fermé argumenta theologica à priori illo fonte derivantur. Quam rem, sicut et locorum numerum atque ordinem, index qui sequitur ostendet.

CAPUT III.

De Locorum Theologicorum numero atque ordine.

Quod i Platone prius et Aristotele traditum præcipit Cicero, omnem institutionem, quæ de re quacunque suscipitur, debere à definitione proficisci, ut iatelligntiir, quid sit id de quo disseritur, hoc mihi in disputatione, quæ de Locis Theologicis futura est. non erat certe negligendoli), ul, quid esset locus theologicus, ante omnia explicaretur, nisi ex iis, quædiximus, ìlà esset in promptu, ut res explicatione non egeret. Non enim in hoc opere de locis commundius, qui de universi re tractari solent, seu de capitibus rerum illustrium, quæ nunc etiam communes appellantur Iocit et de justificatione, de grattò, de peccato, de fide, deque aliis hujus generis, nos disputaturos pollicebamur, id quod è nostris fecére plurimi, è Lulheranis non modò Philippus, sed Calvinus etiam fecit : homines non parum eloquentes, impii tamen, ul Luiheri discipulos possis agnoscere; sed, quemadmodiim Aristoteles in Topicis proposuit communes locos, quasi argumentorum sedes et nolas, ex quibus omnis argumentatio ad omnem disputationem inveniretur, sic nos peculiares quosdam theologiæ leeos proponimus Cinquini domicilia omnium argumentorum theologicorum, ex quibus theologi omnes suas argumentationes, sive ad confirmandum , sive ad refellendum inveniant-Quart, cùm definitio loci theologici ante oculos ex iis esset, quæ in proæmio dicta sunt, non erat hic nobis aceuraliùs explicanda, sed, quod obscurum erat, id btaliin aggrediendum, et locorum hujusmodi certus drlinilusque niimenis indicandus.Locorum ergò theologicorum elenchum denario nos quidem numero complectimur, non ignari, futuros aliquos, qui eosdem hos locos iu minorem numerum redigant, alios, qui velint etiam esse majorem. Sed de enumerationis figura nihil morandum est, modò nullus omninò locus vel superfluus numeretur, vel prætermillaïur necessarius.

Primus igitur locus est auctoritas sacræ Scriptore, quæ libris canonicis continetur.

Secundus est auctoritas Traditionum Christi, et Apostolorum, quas, quoniam scriptæ non sunt, sed de auro in aurem ad nos pervenerunt, vivæ vocis oracula rectissime dixeris.

Tertius est auctoritas Ecclesiæ catholicæ.

Quartus auctoritas Conciliorum, pnesertim generalium, in quibus Ecclesiæ catholicæ auctoritas residet.

Quinius auctoritas Ecclesiæ Romanæ, quæ divino privilegio et est et vocatur Apostolica.

Sextus est auctoritas Sanctorum veterum.

Septimus est auctoritas Theologorum scholasticorum, quibus adjungemus etiam juris pontificii peritos. Nam juris hujus doctrina, quasi ex alterò parte, scho* lasiicæ thcologiæ respondet.

Octavus ratio naturalis est, quæ per omnes scientias naturali lumine inventas latissime patet.

Nonus est auctoritas philosophorum, qui naturam duces sequuntur, in quibus sine dubio sunt Cæsarei jurisconsulti, qui veram et ipsi (ut Jurisconsultus ait) philosophiam profitentur.

Postremus deniquè est humanæ auctoritas historiae, sive per auctores fide dignos scriptae, sive de gente in gentem tradita, non superstitiose atque aniliter, sed gravi constanlique ratione.

Sunt itaque hi Loci decem, in quibus argumenta omnia theologica delitescunt, eo scilicet discrimine in lucem eruenda, ut, quæ ex septem prioribus locis eliciantur, propria fere sint ea hujus facultatis; quæ verò ex Iribus posterioribus, adscriptitia sint, ac vehit ex alieno emendicata. Nam cum sint, ut suprà dixi, duo genera argumentandi, unum per auctoritatem, alterum per rationem, ciimque illud proprium sit theologi, hoc philosophi, confugiendum theologo est ad posterius, si uti ei non licet superiori. Quanquàm licet aliquandò utrumque simul argumentandi genus adhibere» ut suo postea loco demonstraturi sumus. De primà igitur operis parte, quoniam, ut à principio diximus, longà oratione non egebat, hactenus dictum sit (1).

(1) *Loci Theologici*, ex more veterum oratorum et philosophorum, sua loca *communia* habentium nuncupati, vulgò definiuntur *promptuaria seu fontes ex quibus sua theologi depromunt argumenta*. Quæ quidem definitio accurata erit apud theologos ad methodum demonstrationis, seu scholasticam, qua theologia *scientifica* fit, solùm attendentes; haud vero eadem convenit parti theologia principia et veritates fidei complectenti, quæ

proinde sibi vindicat methodum expositionis. Erit ergò nobis incompleta illa definitio, nisi forsàn inlelligalur per argumenta, in sensu lato et inusitato, quacumque theologus adhibet media ad suum objectum implendum, seu ad scientiam theologia* tractandam. Quidquid sit, sequentem, quæ dictis suprà in Prolegomenis darius accommodabitur, trademus definitionem, dicendo locos theologicos esse *fontes ex quibus theologia tùm decreta fidei et testimonia quibus constant, limi ar* Ipimenta rationalia sua depromit*. Porrei decreta fonnas principiorum et veritatum primariarum exhibentia, testimoniaque illis praestita, ad auctoritatem seu ad theologiam positivam pertinent, dinn argumenta rationalia ad rationem, ad discursivam theologiam, seu scholasticam. Iterimi circa priora versatur methodus expositionis, circa posteriora veru demonstrationis. Hinc revera, ut aiunt noster Canus, Dens, etc., duo sunt tantum loci theologici fundamentales, scilicet *auctoritas* et *ratio*, in decem nunc vulgo dispertiti. Ea ultima divisio non videtur quidem accurata, cùm maxiniè hujus partes alia* in aliis subincludi possint; sec hic nihil immorandum in re non adeò momentosa quam prælereà apud nostrum auctorem stare necesse est. Ea solimi adnolare curabimus, videlicet ex istis locis alios oriri ex auctoritate, alios ex ratione; alios esse certos, alios tantum probabiles; alios proprie theologicos, alios poliùs philosophicos. 1° Loci omnes, si excipias rationis privata argumenta, petita videlicet ex individuali et proprià evidentia, ad auctoritatem revocantur; 2° certi sunt loci qui certam et inconcusam exhibent auctoritatem, quæ sit in theologià naturali consensio genuina, directa aut indirecta, ex evidentia aut ex traditione habita; in supernatural! verà, consensio Ecclesiæ docentis, vel traditio universalis, vel simpliciter auctoritas Ecclesiæ infallibilitate divinà pollens; 5° tandem, loci theologici ex fonte supernatural! fluunt, ex naturali autem philosophici, cùm ipsa theologia naturalis de foro sit philosophia* : quæ salis ex dictis suprà modo et in Prolegoineiis liquent.

τ

LIBER II.

PROOEMIUM.

Quanquàm plures in illà senlenliàsse video, qui orationis splendore illustrare cogitationes suas nesciat, eum, si scribat, imprudenter abuti et scienlià cl litteris, ego tamen, si theologus non afferat eloquentiam, tantum abest, ut asperner, ut ne flagitem quidem. Nam de rebus obscuris, atque ad intelligendum difficilibus dilucidò dicere, nec sentiis solùm argute, sed verbis etiam ornate, adeò est operosum et arduum, ut iniquus futurus sit, qui voluerit efflagitare. Atque id quidem paucis adirne video contigisse, ut idem utroque in genere laborarent, simulque in theologiæ controversiis sequerentur et elegans illud dicendi, et hoc argutum disputandi genus. Nos autem quantum in utroque profecerimus, aliorum sit judicium; ulrumque certe secuti sumus. Flumen enim nobis inanium verborum displicet, quibus sententia decst; nec sententiarum sublimitate capimur, si orationis est siccitas. Ac de sermonis cultu nostra legens suo quisque judicio libere utatur, nihil enim impedio; in rerum autem earum tractatione, quas his libris nullas et graves, et utiles, accurate copiosèque disputaturi sumus, magnum, ut videmus, afferemus adjumentum theologis nostris, ut non modo rudes, sed etiam docti aliquantum furiasse adepturi sint et ad disserendum, et ad judicandum. Nec vero hoc arroganter dictum existimari velim : nam eloquendi scientiam concedens nullis, quod est scholæ proprium, sriclim, pressequè disserere, et quasi ad vivum omnia resecare, quoniam in eo studio ælatem consumpsi, non sum (ni fallor) arrogans, si id jure quodam meo vindicarim. Nec usquè adeò ineptus ego sum, ut non verear me in rebus quoque ipsis sæpè etiam ilhicinalum. Sed aliud est nunquam falsum sentire, quod mihi non tribui; aliud res tùm gravissimas, tùm difficillimas vià et ratione premere, quod utique assumpsi jure, ut mihi videor; at falli possum, condonetur injuria. Etenim quæ dixi, eò pertinent omnia, non ut rerum mihi scientiam arrogem : quid enim à viro modesto alienius esse [M]lesl? sed ut nemo politioris litteraturae candidatus in scholaslicà disputatione orationem à me tersam postulet, nedum rhetorum phaleris adornatam. Scholam enim ego placare volo, scholæ propria verba, peculiare*

que loquendi formas submovere non audeo. Nam etsi disputare cupio ornatili* quam solent nostri, at non debeo tamen labores duos afferre theologis, unum in rerum, alterum in verborum intelligenti. Breviter lectoribus ego mea» mentis fateor arcanum; qui per me formam in theologii disserendi habituros est, nolo ut is mea scripta difficulter intelligat, et ad theologum cognoscendum grammaticum quærat interpretem. Sed de his satis. Jam tempus est, ut ea persequamur, quæ sunt deinceps explicanda. Quæ quidem ut magnum negotium nobis, ita quoque prolixam disputationem exhibebunt. Sed prolixitas utilitate pensabitur. Nihil autem utilius scholæ theologorum tradi potest, quàm ut discant, quisnam locus argumenta firma, et quis contra infirma subministret. Quò re vel maxime theologize nervi atque artus pressi, solidique consistunt (i).

CAPUT PRIMUM.

De sacrarum litterarum solidissimo firmamento, et quatuor machinis, quibus illud impetitur.

Ac primus quidem locus sine controversi¹ firmus est, divina cademque gravissima auctoritas» Nam libros sacros et canonicos appellamus, quos, Spiritu sancio dictante, sacri auctores exceperunt. Quos igitur tales esse constiterit, cos dubio procul certissimos ac verissimos esso credemus; quemadmodum Augustinus lib. de Civit. Dei 11, cap. 5, lib. Confess, cap. 15, et epist. 7, ad Marcellinum, et epist. 19, ad Micron., et lib. 1 de Doct. Christ, cap. 37, et lib. 2 de Baptis, contra Donat, cap. 3, et in proœmio 3 lib. de Trinit., docet, resumit, inculcat. Ac recte ille quidem. Nisi enim fundamentum hoc fideliter jeceris, quidquid in theologiò superstruxeris, cornici; corrueque adeò civitas illa Dei, cujus fundamenta in montibus sanctis, et in scripturis principum, qui fuerunt in eò. Quarum Scripturarum auctor non est homo, sed Deus. *Dominus enim narrabit in scripturis populorum, et principum horum, qui fuerunt in ch*, Ps. 86, G. Dominus ilaque hujus loci auctoritatem tuetur, tuentur et principes. Turris quippè David est, et mille clypei pendent ex eà, omnis armatura fortium. Quam omninò rem, quoniam in tertio decimo libro sumus latius explicaturi, satis hic fuerit breviter attigisse. Verumcnimvero turris hæc tònì alioquii munita arietibus quatuor concuti solet : primo, quòd homines à Deo aliquandò deceptos sacra ipsæ lilleræ prodidere; fieri igitur potest, ut auctores sacri ab Spiritu sancto fallerentur; illa quodcunq; ex hujusmodi auctoribus argumentum sumas, incertum erit. Altero, quod nondum videtur exploratum, quinam libri sint in Canonem sanctarum Scripturarum referendi, cum ex veteri Testamento septem, ex novo totidem à viris et doctis, et catholicis rejiciantur. Quocirca si argumentum inde theologus promat, imbecillum erit, carebitque divinà auctoritate. Tertio, quòd, ut certo constaret, quinam essent hujusmodi sacri libri, non tamen adhuc constat, an latini codices greets hebraicisque concordent; quapropter argumentatio, ex latino exemplari ducta, infirma erit, cimi solius interpretis sensu intelligenti aque nitatur. Quarto, quòd, ut perspicuum esset, quodnam exemplar potissimum sequendum sit, tamen an Apostoli, vel Prophète in testimoniis, quæ videlicet ex ipsis afferuntur, de Spiritu Dei, an de suo loquantur, non jier-

(1) Plura in hoc loco de Scripturà sacrà negligimus, quæ fusiis hic tractari non debent, cum præsertim suum naturalem habeant locum in *Cursu de Scriptura sacrii*, atque ibi de illis uberius dicatur. P. S.

inde certum est. cum auctores sacri nonnulla humano more circa divinam revelationem scribere videantur. Non itaque omnia librorum canonicorum testimonia Dei auctoritatem habent, ut certam fidem facere possint. Nec verb in his argumentis explicandis eam copiam, quam possumus, persequemur, ne hoc uno in loco lota insumatur oratio; sed quatuor hos arietes, quibus nostra religionis mœnia nonnulli quatere et diruere conantur, quanta maxinta brevitate licebit, repellere curabimus. Non enim materiam huc et faraginem multarum rerum conamur invehere, sed formam theologo disserendi præscribere. Quæ nimirum quò brevior, eò præstabilius erit.

CAPUT II.

Ubi argumenta referuntur suadere volentium, quòd Deus fallere aliquando potest.

CONTROVERSIÀ. — Ut autem ab illi controversi ordiamur, quæ licet facillima, tamen caput est exterarum, prima veniat in medium juniorum (2) opinio, quæ plerisque notissima est, non omnium quidem, sed paucorum, asserentium, aliquandò Deum humano angelicove ministerio homines fefellisse. Nam quòd Spiritus veritatis ipse per se quempiam fallat, ne impietatis invidiam subeant, in dubium vocare non audent. Quòd xerò per alium decipere Deus possit, id persuadere sa posse arbitrantur.

Primum, quini Abraham pueris mentitus est, inquiens, Genes. 22, 5 : *Expectate hic; ego et puer, postquam adoraverimus, revertemur ad vos*. Et tamen illa erat prophetia divina revelationis ut docet Ambr. lib. 1 de Abraham, cap. 8 (5), in hæc verba : *Prophe-tavit quod ignorabat; ipse solus disponebat redire immolato filio, sed Dominus per os ejus locutus est. Captiosi autem loquebatur cum servulis, ne cognito negotio aut impediret aliquis, aut gemitu obstreperet, aut fletu*. Hominis ergo ministerio homines Deus fallit.

Alterum quoque ejusdem rei argumentum proferunt, quòd Jacob patrem suum Isaac mendacio etiam do industriò conficto decepit, dicens, Genes. 27, 19 et seq. : *Ego sum primogenitus tuus Esau : feci, sicut preveepisti mihi; surge, et comede de venatione mea*; et paulò post, cum Isaac interrogasset : *Tu es filius meus Esau?* respondit Jacob : *Ego sum*. Mentitus est ergò Jacob, id quod agnovit pater, inquiens: *Venit germanus*

(2) Per *juniores* intelligit auctor recentes sui ævi theologos, quorum alii ad innovationes hæreticas propendebant, quos haud numerosos hic meritò redarguit; alii plerique non ita temerarii, quos defendit in libro 8,

(5) Hoc Ambrosii testimonio Gratianus, quæst. 22, § 2, mendacii culpam liberat Abraham patriarcham.

tuus fraudulenter, etc. Al ea omnia Jacob ei fecit, ei dixit ex divini revelatione, ut Innocentius tradit. Deus igitur per alium decipere potest.

Ad liæc, Isaias Ezechiæ, cap. 38, 1 : *Cràs, inquit, morieris et non vives*. Isaias autem sine dubio suis ipse verbis asseutiebatur, neeverò sine lumine prophetico; agnoscebat enim revelationem illam esse divinam. Lumen ergò prophetiæ causa quandoque prophetæ est, ut decipiatur. Non enim tunc temporis mortuus est Ezechias, sed convaluit.

Prætereà, cum Dominus aliquandò inierrogàsset : *Quis deripiet Achab? Egressus autem spiritus : Ego, inquit, decipiam illum*. Cui Dominus : *In quo?* Tinn ille : *Ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Et dixit Dominus : Decipies, et pra-valebis; egredere, et fac ita*, 5 Beg. 22, 20 et seq. Subdit verò Michæas : *Nunc igitur eccè dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum, qui Ine sunt, et Dominus locutus est contrd te malum*. Deus itaque per cacodæmonem administrum decipit. Id quod Augustinus lib. 83, quæst. 53, confitetur. Quemadmodum enim iudex damnatum percutere, suà persona indignum et nefarium judicat, ejus tamen jussu hoc facit carnifex, ita quem Deus per se non falleret, eum fallit, Deo jubente, cacodæmon. Licet namque similitudine eadem, eisdem pene verbis, quibus Augustinus utitur, hujus rei argumentum facere.

Item Judæi, Domino præcipientc, Ægyptios decipere, Exod. 12 : *Fecerunt enim filii Israel, sicut praeceperat Dominus Moysi, ut petierunt ab Ægyptiis vasa argentea et aurea. Dominus autem dedit gratiam populo suo coràm Ægyptiis, ut commodarent eis, et spoliaverunt Ægyptios*. Deo igitur auctore homo hominem fallit. Nec mirum, si hostem decipi dignum decipere Deus jubet, quoniam hoc pertinet ad justitiam et veritatem, uldignis digna distribuantur, quemadmodum idem Augustinus loco nunc citato argumentatur.

Atque hæc testimonia non periodò urgent; illa difficiliora sunt, quæ quoniam unius modi sunt fermé, simul commemorabuntur. Primum est illud Job, 12, 24 et 25 : *Qui immutai cor principimi, et decipit eos, et errare eos facit quasi ebrios*. Secundum illud Ezech. 14, 4 et 9 : *Homo, qui posuerit immunditias in corde suo, et venerit ad prophetam interrogans per eum me, ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum; et Propheta cum erraverit, et locutus fuerit verbum, ego Dominus decepi prophetam illum*. Tertium illud Isai. 63, 17 : *Quare errare nos fecisti, Domine, de viis tuis?* Quartum est Apostoli dicentis ad Rom. 1.28 : *Sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum*. Quintum est etiam ejusdem Apostoli, Epist. 2 ad Thess. 2. 10 : *Eò quòd claritatem veritatis non receperunt, ideò mittet illis Deus operationem erroris*. Quibus testimoniis Augustinus, de Crai, ei lib. Arbilr. o. 21, manifestò doceri existimat, Deum in cordibus hominum operari ad inclinandas eorum voluntates in malum, nediim mentes in falsum.

Nec ab his ratio aliena est. Cùm enim error poma sit, nihil obstat, quominus Deus, qui poenarum omnium

auctor esse à Prophetis dicitur, errorem ipse efficiat in eo praesertim, qui antecedentibus culpis commeruit, ut à justo iudice in errorem induceretur. *Vita et mors, inquit Eccles. 11, v. 14,15 et 16, paupertas et honestas à Deo sunt; sapientia et disciplina apud Deum, error et tenebræ peccatoribus concreata sunt*.

Confirmat autem illud vel maxime, quòd cujusque motionis Deus est causa : *in ipso enim movemur et sumus*, Act. 17, 28. Errorem itaque, qui hominis errantis motio est, Deus efficere in homine potest, poteritque proinde decipere.

Cujus etiam rei argumentum aliud est, quòd mendacium non est suòplc naturò malum. Potest ergo Deus cuiquam præcipere, ut mentiatur. Illud vero primum ex eo ostenditur, quòd Joseph mendacium etiam juramento confirmavit. *Per salutem*, inquit Genes. 42, 16, *Pharaonis, exploratores estis*. Non est autem credendum, quòd mendacium juramento firmatum vir justus diceret, nisi divinam haberet revelationem, per quam à mortali peccato excusaretur. Deinde illud etiam probatur ex eo, quod Michæas nit, cap. 2, v. II : *Utinam non essem vir habens spiritum, ut mendacium politis loquerer!* Non ergò est intrinsecus malum, quod Propheta Deu instigante desiderat. Adde hòc, quòd Aristot. Ethicorum 4, cap. 7, mendacium in jactantiam et ironiam partitur, quæ est divisio propria mendacii, auctore divo Thom. 2-2, quæst. 110, art. 2. At usus ejus, quæ dissimulatio latine dici potest, grecò enim εἰρωνεία dicitur, frequent in sacris litteris est, ut in hoc loco Genes, cap. 55, v. 22 : *Eccè Adam quasi unus ex nobis factus est*. Et alio loco : *Jam saturati estis, jam divites facti estis, sine nobis regnatis*, ait Paulus, 1 Cor. cap. 4, v. 8. Et 3 Reg. 22, 15 : *Ascende, ait Michæas, et vade prospere*, etc. Si igitur ironia mendacium est, Deus verò per sacros auctores ironice interdum loquitur, non est, ut videtur, cur negemus, Deum posse per alios mentiri. Illis testimoniis atque rationibus opinionem suam suadere poterunt theologi novi, et in sacris litteris parimi exercitati. Nam quibus ipsi argumentis utuntur, ego datò operò sileo, ne qui hunc librum legerint, scholasticis illis auctoribus invidiam contieni, vulgique et imperitorum inscientiam academiis pñterant, còrnea audierint, quæ nonnunquàm disseruntur à nostris. Sed de his hactenus. Jam quæsiõnem ipsam explicemus, divinamque veritatem (quod erit facile) ab ejusmodi adversariis vindicemus. Deum namque deceptorem credere, nefarium et impium esse, quis non facillime intelligat*

CAPUT III.

Ostendit Deus, nec perse, nec per alium fallere unquam posse.

Eà igitur explicando quæstione, quoniam brevis esse cupio, illud statim ponendum est, divinæ potentine descriptionem esse duplicem. Nam ei generalem quamdam intelligimus, quæ, quoniam lege naturalis constringitur, à theologis absoluta vocatur; ei aliam huic subjectam, quæ spectat in rerum ordinem praefinitum, ideòque potentiam appellant ordinatam.

Atquo ilia superior definiri solet circa eas res, quas esse non repugnat, (prave non implicant contradictionem; sic enim loquuntur. Quæ autem potentia ordinaria subjecta illi priori quasi generi est, eam definiunt circi ea qira esse possunt salvi lege, statulisque divinis. Illud etiam ponere debemus, mentiri nihil aliud esse, quam asserere Talum animo fallendi. Sic enim August., lib. i de Mend. cap. 5 et 4, item, lib. de Mend. cap. 12, ac Gelasius, q. 12, c. 2, *Beatus*, definiunt. Ex duobus inique mendacium conflatur, si falsum dicitur, et si eo animo dicitur, ut fallantur audientes. Sed et quis propriè dicatur fallere, explicandum est ante breviter, quo facilius id, quod docere volumus, intelligi possit. Non enim qui venim dicit, is proprie fallax existimandus est, licet ille, qui audit, ex prava intelligentiâ veritatis in maximos incurrat errores. Improprie autem res à Deo creane dicuntur esse fallaces; dicuntur item esse *muscipula**, sed *pedibus insipientium*, Sap. 14,11. Equis igitur alium propriè fallit? nempe qui falsum asserendo, causa alii est ut fallatur. Alioqui si ex alieno errore et ignorantia fallacem quempiam definimus, ipsa quoque veritas erit nobis fallacissima.

His positis, sit prima conclusio: Ilæreticum est asserere, quòd Deus de potentia ordinarii mentiri possit. *Esi enim Deus verax; omnis autem homo mendax*, Rom. 5,4. Et rursum: *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest*, 2 Tim. c. 2, v. 15. Et alio loco tandem: *Non est Dais quasi homo, tU mentiatur*, Num. 25, 19. Atque hæc quidem conclusio adeo est apud omnes certa, ut eam testimoniis etiam apertis confirmasse, supervacaneum fuisse videatur. Quare illa breviter posita, pergamus ad reliqua.

Secunda conclusio: Qui existimat, Deum ex ordinaria potentiâ per administrum posse vel mentiri, vel fallere, errat ille in fide turpissime. Nam bæreseos nonni buie inurere, ad Ecclesiæ auctoritatem pertinebit. Atque hæc quidem conclusio primim ex eo colligitur, quòd ejusdem est præcipere malum, et facere malum: quisque enim ejus rei causa est, quæ eo imperante fit. At, juxta fidem catholicam, Deus auctor peccati esse non potest; ergò ne mendacii quidem, quod juxta potentiam ordinariam peccatum est. Non itaque Deo auctore, vel angelus, vel homo quempiam fallit. Deinde cimi Dominus per administrum, vel angelos, vel homines nobis loquitur, ipse se loqui testatur, ut nullis locis sacrarum litterarum constat, ut videre est Exod.5, Esdr. 1, Jerem. i, 2, 5, 4,5; Luc. quoque 1; ad Hebr. 1. (Vide Hilarium in Ps. 118, in illum versum: *Declaratio sermonum tuorum illuminat*, eie.) Illa si Dei administrum mentirentur, Deum quoque mentiri necesse esset. Quod quam absurdum sit, quis non videt?

Prætercà, sic opinantibus non constaret, an Deus nos per Apostolos et Prophetas fefellerit. Et cimi in sacris litteris Deus ipse perse quidem raro fuerit locutus, per angelos autem, et per homines frequentissime; si his administris falli à Deo possumus, certe sacrarum litterarum firmitas corrumpet. Atque hæc quidem ratio tam magnum apud me momentum habet, ut

non dubitem, ab Ecclesia catholicà errorem hunc (raresco* nota damnatum iri, si in consultationem referatur; quippè qui aut prorsus evenit nostra fidei fundamenta, aut certe non patitur firma consistere. Porro sacris auctoribus fidem tabere non tenebimur, si semel eam opinionem induerimus, quòd Deus per alios decipere possit. Neonila Dei pollicitatio firma erit, nisi quam Deus per se ipse prostiterit. Id quod aperte cum Apostolo pugnat. Namcùm in Epistolari Hebreos, cap. G, v. 17 et 18, in eam promissionem incidisset, quæ Abraham per Angeli haud doblé ministerium tacta est, *volens*, inquit, *Deus ostendere pollicitationis hereditibus immobilitatem consilii sui, interposuit iusjurandum; ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem quam sicut anchoram habemus anima* tutam, ac firmam*. Non esset autem luta et firma, si huic opinationi credimus. Efficitur itaque, Deum nullo modo posse fallere. Nec mihi dicas, scriptores sacros justos sanctosque fuisse: *Spiritu enim sancio inspirante locuti sunt sancti Dei homines*, 2 Petr. 1,21; et rursum Luc. i, 70: *Sioth locutus est per os sanctorum*, etc.; per hujusmodi autem viros Deum nec velle fallere, nec vero se, sed per improborum ministerium posse. Primim enim si spiritu Dei inspiratus loquitur etiam impius, Deo verba illa tribuuntur, atque adeò Dei auctoritatem habent. Deinde, si Dei vel consilio vel precepto mentitur impius, certe eodem consilio præceptove mentiri poterit pius. Non igitur Deus potest per alium fallere, id quod secunda conclusione dictum est.

Tertia conclusio: Deus etiam ex absoluta potentia nec per se, nec per alium mentiri potest. *Cum sit*, inquit Augustinus, lib. 1 de Sym., cap. 1, omnipotens, mori non potest, *falli non potat, mentiri non potat*. Et rursum idem, lib. 8 de Civil. Dei, cap. 25: *Dùm de omnipotentia Dei tam nulla dixerimus, si volunt invenire quod omnipotens non potest, habent prorsus: ego dicam, mentiri non potest*. Dominus autem id milii manifeste videtur confirmare, cùm ait, Luc. 21, 55: *Calimi et terra transibunt, verba autem mea non transibunt*. Vel concidat ergo omne coelum, oniusque untura, divina tamen veritas consistat necesse est. Prætereà et illud Apostoli testimonium, quod antè citatum est, idipsum ostendit. *Est*, inquit, *Deus verax, omnis autem homo mendax*. Quo loco Paulus non significat quidem omnes homines mentiri, sed eo esse ingenio, ut mentiri possint. De natura quippè agit, non de more. Nam reperire licet viros aliquandò, qui vel rationem ducem sequentes, vel Evangelii gratiâ legeque adjuti ac moniti à mendacio abhorrent, veritatem amplectuntur. Sed quoniam Immanitatis ea est imbecillitas, ut veritatem, quam tenet, destituere interdum possit, idcirco Scriptura omnem hominem dixit esse mendacem. Ex quo intelligitur, in eo sensu Deum appellari veracem, quòd cum divina natura mendacium pugnet. Id, quod non modò probabili argumentatione, sed etiam necessarii theologorum ratione concluditur. Nam quæ contrarietas est mali et boni, eadem est ve-

ri et falsi; sed prima bonitati repugnari facere malum: ergò et prima veritati dicere falsum. Hinc enim illa sunt Ps. lli, 15 : *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis*. Et Deui. 32, 4 : *Fidelis Deus, et absque ulla iniquitate*. Tiim alienus itaque Deus est à falsitate, quam ab iniquitate; et sicut nec per se, nec per alium iniquitatem facere, ita nec fallere quempiam potest. Quòd si quispiam Deo auctore falleretur, jam à fonte veritatis mendacium emanaret. At non solimi Evangelisti testante, Joan, cap. 1, V. 2, sed naturi etiam duce cognovimus, omne mendacium non esse ex veritate. At revera (ut eò, undò egressa est, referat se oratio) ulrumque, et malum facere, et falsum dicere, cum naturi stabili immobilique pugnat. Inde enim cimi Scriptura dixisset, Num. 25, 19 : *Non est Deus, ut horno, ut mentiatur*, è vestigio subdidit : *Necui filius hominis, ut mutetur*. Mendacium quippe mobilis naturæ nota est. Adde Ime, quòd si per alium Deus decipere homines potest, et per se quoque idem poterit efficere. Catra siquidem mala, quæ pœnam habent à culpa disjunctam, Deus dare et per ministros, et sine ministris per se ipse potest. Atque ut semel finiam, si Deus mentiri posset, merito etiam nos formidare poterimus, an fuerit aliquandi mentitus. At nullus est, inquires, formidandi locus, cimi ex polenlii ordinarii constet, Deum non posse mentiri. Belle id quidem; sed, cimi hoc nisi per revelationem constare nequeat, qui scire possumus, an illi ipsi revelatione Deus potentiisui absoluti fuerit abusus? Utenim apud Augustinum est, lib. cont. Mend. cap. 4, 18, et de Mend. cap. 8, quomodò credendum est ei, qui putet quandoque esse mentiendum? Nam cl forte tunc mentitur, cimi præcipit ut ei credamus. Perit ergi), si ita sit, sacrarum litterarum certitudo. Præterquàm quòd apud philosophos tam evidens est, Deum non mentiri, quam esse timi optimum, tum sapientissimum. ac proinde nec fallere, nec falli posse: nihil autem interesse, an perse ipse id efficiat, an per ministros suos. Etenim nec purissima veritas est, cui quodam modo est vel falsitas, vel fallacia permixta, nec summa intelligitur, qua maiorem aliam cogitamus. Veracior autem is esset, qui nec perse, nec per alium, quàm qui per alium fallere posset. Ita divini veritate firmiter positi, ac rationum ac testimoniorum certitudine corroborati, non aliud superest, nisi ut adversariorum argumenta diluamus.

CAPUT IV.

Ubi argumenta capitis secundi diluuntur.

Ad primum igitur argumentum non est theologorum una cl simplex responsio. Sunt enim qui pie graviterque contendunt, Abraham non esse mentitum. Non enim, ut aiunt, contri id, quod mente gerebat, locus esi; quin lilium credidit protiniis suscitandum, quemadmodum Apostolus ad llebr. II, 17, videtur in luce verba tradere : *Fide obtulit Abraham Isaac, dimlentaretur, et unigenitum offerebat, in quo suscepit repromissiones; arbitrans quia età mortuis suscitare potest' est Dais*. Sunt alii contra, inter quos Adrianus, quodlibet 2 ad primum princip., quibus ego vehemen-

ter assentior, qui admittunt quidem Abraham ei ratione fuisse mentitum, quòd contra mentem dissimulandi causa locus est; prophelisse autem, quia dixit verum, quod tunc scilicet ignorabat. Id namque Ambrosii verba præ se ferunt. De primo igitur argumento satis dictum est. Deinceps, ut erat propositum, et de reliquis dicamus.

Ad secundum theologi quidem non ignobiles, nempe Scot. 5, d. 58, Cajelanus in Gen. q. 74, respondent utique Jacob mentitum fuisse, sed matre consulente, non Deo revelante. At nos, quibus in animo est sanctorum sensa pro nostra quidem virili tueri, multò aliter respondere debemus. Augustinus siquidem, in quæstionibus super Genesim, Jacob à mendacio excusat; addicilque in hoc, quod de illo Scriptura dixit, virum simplicem fuisse, hoc est, non fictum et sino dolo, ut 70 Interpretes converterunt. Sine dolo igitur erat, qui dolum fecisse videtur. Quapropter in coloco, ut ait, spirituale mysterium cogimur intelligere. Et lib. 16 de Civilat. Dei, cap. 37 : c Quis est inquit, dolo clus simplicis, quæ fictio non menlienlis, nisi profundum mysterium veritatis? > Chrysoslomus etiam, hom. G in Epist. ad Coloss., et hom. 53 in Gen., sicut Abraham et Phineos ab homicidio, ita cl Jacob (quoniam Deum illi cooperatum esse credit) à mendacio excusat. Excusant etiam Amb. 1. 2 de Jacob cl Vitò beali, cap. 2 cl 5; Innocent, de divori, cap. *Gaudemus*; Magist. sent. 3, d. 38; Gratian., 22, quæsl. 2, cap. *Quæritur*; Alexand. Alen. part. 2, quæst. 139, meni. G; D. Thom. 2-2, quæst. 110, art. 3, ad 3. Nec vero audiendi sunt, qui putirunt Jacob per revelationem quidem excusari, non ne mentitus sit, sed ne peccârît mentiundo. Quod mendacium, ut aiunt, recte nonnunquàm dici potest ex familiari consilio Spirilùs sancti. Quos ego auctores non modo redarguerem, verum etiam quam plurimis argumentis graviter errisse monstrarem, nisi Augustinus in eidem causà adversum Priscillianislas accurate elaborissset, atque iti multa disseruisset, ut, si labor idem rursum à nobis suscipleretur, nihil aliud quam actum ageremus, quod vetamur veteri proverbio. Hos itaque cum sui isti ihcolo-giA relinquamus, cùm doctores sancti non modo negent peccasse Jacob, sed adslruant etiam cl verum dixisse, cl verbis illis prophetasse. Qui in re illud equidem animadverto, majores nostros, quod perspicuum cl exploratum erat, id latere non potuisse, nempè verba illa Jacob in sensu proprio esse mendacium; nec esse tamen absurdum, si homo quilibet justus semel aut iteriim mentiatur.

Quamobrem cimi constanter astrucrunt Jacob non fuisse mentitum, existimandi sunt peculiare, eademque graves causas habuisse, quibus in hanc sententiam inducerentur. Porrò, quemadmodum per legitimas allegoria rationes justus figura justorum, iniquus iniquorum est, ilà et falsum absurde in typum veritatis assumitur. Scio quæ contri* hoc dici possunt. Legi enim divi Gregorii commentaria, in quibus huic regula non alligat expositionem suam; legi et Hieronymum, qui Habac. 1, ciim spiritum malum per tropo-

logiam convertisset in bonum : *Tropologia*, inquit, *libera est. et his tantum legibus circumscripta, ut pietatem sequatur intelligentiæ*. Sed hæc longior pugna est, nec hujus temporis patitur angustias. Equidem abuti hâc libertate nollem, sed mysticos sensus quibusdam potius terminis lincisque præscribere. Nec enim consensaneum est, nisi à rebus vicinis, et similibus, ut metaphoram, itaci figuram imaginemque rerum trahi; quippe cimi rem, quæ alterius figuri est, ejus similitudinem gerere necesse sit. Nec Salomon in peccatis Christi typus erat, sed in pace; nec Jephthe in impietate adversus filiam typus erat Dei, sed in zelo. At divus Thomas, 2 secund, quæst. 88, articul. 2, ad 2, repugnat; videtur profecto. Veriim jam dixi, hic me non agere de liberis allegoriis, sed de his, quæ cendò via et ratione premuntur. Quo sensu nec Hieronymus, nec Thomas loculi sunt. Quæ enim conventio lucis ad tenebras? quid Christo cum Belial, ut per mysticum sensum, lucem quidem tenebrarum, Christum vero Belial figuram faciamus? Sed de his plura alio loco opportunius. Nunc, ut ad propositum revertamur, nobis, ad certam regulam divinæ Scripture traclandæ sunt; nec iniquum in eo, quo iniquus est, nec mendacem in eo, quo mendax, aut justi aut veracis typum faciemus. Quia ergò constat, Jacob tum etiam, còni præripuit fratri benedictionem, gentium fidem prenotasse, consequens fit, ex peculiari Dei procuracione ea omnia et dicta et facta future veritatis imaginem habuisse, ac proludè non fuisse mendacia. Quid ergò? verumne illud est : *Ego sum primogenitus tuus Esau*? Nempe verum est. Est enim primogenitus secundum carnem, primogenitus secundum jus. Nam et Apostolus duo filiorum genera exprimit, inquit, ad Rom. 9, G, 7 clseq. : *Non omnes, qui ex Israel sunt, ii sunt Israelita?; nec qui semen sunt Abraham, omnes filii; sed qui filii sunt promissionis, (vestimantur in semine)*. Et statim : *Non solimi autem illæ, sedet Hebeccax uno concubitu*, etc. Et : *Quia major serviet minori*, etc. Paulus ilaque semen Abraham vocat populum gentium, cumdemque fratrem appellat minorem cui major crii serviturus. Ut igitur sine mendacio gentium hic populus in fidem jam et hæreditatem Judæorum suffectus dicere poterai : *Ego sum semen Abraham*; ita et Jacob, quoniam jus habebat ad primogenituram, in quam Deo auctore fuerat substitutus verò utique dixit : *Ego sum primogenitus tuus Esau*. Quid? cimi Joannes Baptista Elias à Domino vocatus sil, non naturò quidem, sed precursors officio; nūn et non ad eumdeni quoque modum Jacob, qui hæreditario jure fratri successit, sc esse Esau sine falsilalc potuit asserere? Sed ais : Undè jus hoc Jacob intellexit ad se pertinere? Ccrlè vel Deo revelante, vel matre instruyente, quam Dei familiare consilium habuisse, Gen. cap. 25, traditur. Atque in secundi argumenti confutationem satis intuta diximus.

Tertium autem, quod ex Isaia testimonio nobis opponitur, D. Thoin. 2-2, q. 171, art. 6, ad 2, confutat. Quæ quidem confutatio, quoniam proluxa est, nos vero brevitali studemus, non est hic adseribenda. Nam cl aliter responderi brevius potest, ejusmodi prophetias

comminatoria* esse; rie enim scholastici vocant. Id quoniam prophctæ inlcUgebant (nam intelligentià opus est in prophctia), minime fallebantur. Quin potita fide quidem bonâ suo ministerio functi, existimabant tamen comminationes mutatis posse moribus commutari. Ob eam enim causam Jonas nolebat Ninive subversionem prænuntiare, quòd divinam putabat misericordiam Ninivitis pœnitenlibus esse flectendam. Quocirca in simplicibus ejusmodi denuntiationibus *natura rerum* ususque communis cò nos ducit, ut conditionem tacitam subaudiamus. Cujus rei insigne exemplum legitur Gen. cap. 20, ubi Abimelech regem corripiens Dominus bis verbis utitur : *En morieris propter mulierem quam tulisti*. Postquam autem ille se excusavit, in hunc modum Dominus loculus est : *Nunc redde viro suo uxorem, et orabit prole, et vives. Si autem nolueris reddere, scito, quod morte morieris*. Vides ut primo edicto vehementius animum ejus concutiat, quo satisfactioni reddat intentum : secundo autem voluntatem liquidò suam explicet, qui pœnam denuntiando nihil aliud significat, quam eos se monere, quibus vult parcere; nisi quòd syllabatim non exprimit, quod intelligere tamen promptum est. Ad tertium itaque argumentum sic responsum esto.

Ad quartum autem facile respondetur, verbum imperandi non semper aut præceptum, aut consilium seenni, sed aliquandò etiam permissionem ferre, ut apud Joannem 13, 27 : *Quod facis, fac citius* : et alio loco, Dominus ad Balaam, Num. 22, 20 : *Si vocare, inquit, te venerint homines isti, surge, et vade cum eis*. Cui tamen posteo Angelus dixit : *Ego veni ut adversarer tibi, quia perversa est via tua*. D. Thomas, de Malo quæst. 5, art. i, ad 17 : < Sic igitur dicium est : *Egre- dere et far*; sicque omninò, Deum dedisse Spiritum < mendacii in ore omnium Prophetarum, concedendo < scilicet, non jubendo. > In quem sensum illud etiam intelligitur. Matlh. 5, 13 : *Ei ne nos inducas in tentationem*; cl illud forsitan, Dan. 2, 37 : *Tu rex regum es, et Deus cadi regnum et imperium dedit tibi*, etc., et illud Joan. 1G, 11 : *Non haberes potestatem in me ullam, nisi tibi datum esset desuper*; atque illud deminn, quòd Pater dicitur Filium in manus impiorum tradidisse. Quia veri) permissionem ipsam divinam (redeundum est enim ad propositum) qua homo vel in errorem, vel in culpam inducitur, non ministri boni, sed mali exsequuntur; ideò Augustinus asseruit, per administros malos Deum aliquandò decipere. Ac quarto argumento refutando hæc dicta sint modo; nam posterius illud apertiore fortasse viâ et ratione refutabimus.

Argumentationi quoque, quæ quinto loco posita est, ita respondeo : Deum non jussisse quidem filiis Israel, ut circumvenirent Ægyptios, sed ut vasa argentea et aurea peterent commodato. Præcepil verò postea, ne accepta vasa redderentur. Id quod facere legitime potuit, tiim propter alia, tiim his præcipuè de causis, timi, quòd .Tgyplii operarum mercedem Judæis non reddiderant. Presserant siquidem cos operibus duris luti et lateris, omnique famulatu, ut Exodi cap. 1, legitur* Itaque vel in pace mercedem ab invitis rnpere

putuerunt, quando res alioqui debitas nulla alia eral tía repetendi. Altera autem eral causa, quoniam in beilo justo res hostium victoria* jure auferre poterai!U Quemadmodum cl Epiphanias in libro Ancoratùs explicuit, cl docuit ante Clemens Alexandrinus lib. 1 Stromal. Cené ulramque causam é Sapienliæ cap. 10. colligere licci. Priorem ibi : *Et reddidit justis mercedem laborum suorum*; posteriorem autem ibi : *Ideò itali lulerunt spolia impiorum*. Magister vero Sent, in 3, disi. 37, Judæos affirmat viros optimus nullo modo peccasse; infirmis autem, qui cupiditate quâdam Ægyptios fefellere, magis esse illud ul facerenlpermissum, quam jussum* Quod eniin Augustinus dixit, Israelitas jussos esse hostem decipere, id ipse eudem prorsus luco ac questione correxit, inquiens : *Facium est, ut juberet Ecus, vel politu pro illorum cupidilatepermitteret*. Perimet veru ad justitiam el veritatem, ul is qui meretur decipi decipiatur à Deo quidem concedente, ab homme autem, vel angelo malo efficiente. Quos jus liliæ suæ administros licci Deus severe sandè ad vindicandum proferat, non continuò lamen pravi eorum operis causa < si. Non enim mox, si quis ab usurario pecunias petii, hominisque perversi culpó utitur, idem ipse usurarum csl auctor. Nec vero difficile videbitur eadem opera ad Deum, Salanamque referri, si in uno eodemque motu actionem, et passionem, res planò di* versas, inspiciamus. Bæ namque res duæ faciunt, ul in talibus longé alia sii ratio dhinæ, diabolicæque actionis. In calamitalo porrò sua Job non solùm d;e* monis, sed Dei etiam opus recognoscit, quem ea dicit sibi abstulisse, quæ instigante, impellenleque Satanà per Clialdæos fuerunt erepta. Etenim, quia passio bona justa erat, consilium quoque Dei optimum, linis* que sanctissimus, in promptu viro Dei fuit, ibi inculpatam Dei operationem agnoscere, ubi hominum, Salanæque nequitia cum pravà suâ operatione se prodidit, Hoc video, dum breviter voluerim dicere, dictum à me esse paulo obscurius; sed experiar, et dicam, si potero, planius. In opere illo malo el culpa erat, el puma, ac* hoque prava recta juncta passioni. Deus igitur illic non eral otiosus; sed ejus crai omninò auctor, quod in illo opere erat bonum; ab eo autem erat alienus, quod in illo erat malum. Ita Deus viro sancio camelos abstulit quidem, al non justó solum, sed benigne; abstulit cl Satan, at crudeliter, nedinu impie : Chaldæi quoque abstuleruul; at tum avare, lùm etiam iniqui. Nihil ergò esi absurdi, si opus idem, qualenùs piena; est, ad Deum, qualenùs esi culpa, ad Salanam auctorem referamus : ul Salan et in culpó agat, cl in pænò, Deus in perni agat quidem, al in culpó non agat, sed permittat.

Atque hòc eâdeni responsione sextum quoque argumentum refellitur. Non enim decipit Deus deceptionem ipsam faciendo, sed permittendo ut fiat. Quà etiam ratione corda et excaxare dicilur, el indurare, ul Gregorius t3 Mural, lib., cap. 16, el Thom. 5, adversus Gentes, cap. 162, doctière. El Clemens Alexandrinus, lib Strom. 1, explicans illud Mattbæi 15 : *ideo in pa-*
vi Mis loquor eis, eie : < Non Dominus præbel igno-

< rationem, Inquit, hoc enim sentire csl nefarium, < sed ipsam, quæ ineral, propheticò arguii. > Si* etiam homines tradit Deus in reprobum sensum, et in passiones ignominia?. *Dimisit eos*, ait, *secundum desideria cordis eorum; ibunt iit ad inventionibus suis*. Atque huc item sensu reliqua testimonia interpretanda sunt. Nam Augustini verba ipse idem Augustinus in libro de Prædeslinaliunecl Gratia, cap. 4, docuit, quomodo accipere debeamus ; < Non operatur, inquit, Deus in c homine ipsam durtiam cordis, sed indurare eum < dicitur, quem nulliré noluerit; sic etiam excæcare, < quem illuminare noluerit; el repellere eum, quem < noluerit vocare. > Hactenus ille, el in libro de Articulis sibi falsò per Pelagianos impositis, ari. 10, eorum opinionem detestatur, qui Deum pravæ cujusquam aut voluntatis, aut actionis credunt auctorem, sive excitantem, sive suadentem, sive impellentem peccantium cupidilales. *Deus quippé neminem lentat*, Jac. 1, 15. El rursum, Eccl. 15, 12 : *Non dicas : Ille me implanavit* : Et 'iterum, Oseæ 15, 9 : *Perditio tua, Israel, tantummodo in me auxilium tuum*. El alio luco, Sap. 11, 27; *Diligis omnia quæ sunt; el nihil odisti eorum quæ fecisti*. Alodio babel Deus cæcitatem cordis, errorem, obstinationem; cimi odio sint Deo impius, cl impietas ejus, ibid. 14, 9. Deus igitur nihil ejusmodi in homine proprié facit, sed lanlinn judicio permittit. Nani obstinatio, error animi, accæcilas peccata sunt, quæ scilicet in hominibus, si proprietatem verbi sequi volumus, Deus nullo modo operatur. Nisi Melanchtonis Stultitia placet, qui in annotationibus Episl. ad Roman., æqué proprium Dei opus Judæ proditionem, ae vocationem Pauli esse ait. Verum hic error non solùm Scriptura testimoniis, sed natura quoque rationibus manifesté refellitur. Primum enim illa Augustin' ratio expedita est, nullo sapiente auctore aliquem deteriore fieri. Tanta enim culpa csl, quæ in sapientem quemvis hominem cadere nequeat. Mulló igitur mimis Deo auctore fiel homo deterior, cùm sil Deus quovis homine sapiente præslanlior. Illa item ejusdem Augustini caùsa non csl levis, quòd, quæ me auctoro fiunt, ea me volente, cl aul suadente, aul consulente, aul imperante fieri neccsseesi; nullum autem Dei justum, rectumque de culpis judicium futurum esset, si homines Dei vulunUle, suasu, consilio, præccploque peccarent. Pialo insuper in secundo de República libro, modis omnibus pugnandum esse ait, ne Deus, qui bonus esi, dicatur esse malorum causa; alioqui seenni Deum pugnaturum, qui suis legibus contraria fieri mandaverit. Itacos civitate cxlrudi jubet, qui verba illa nefaria dixerint, nobis utique pernicioza, ul inquit, sibi que ipsis inalé condona. Sed alterius, el loci, et tempe ris est, hanc sive amentiam, sive insaniam refutare. Nunc reliqua prosequamur. Nam el eis refellendis hujus sexti argumenti testimonia apertius explicabuntur.

Cùm inique septimo loco objicitur, Deum esse omnium pænarum causam, non certó id negamus; sed earum veré ac proprie causa est, quæ solùm pænæ sunl, non culpæ. Est amem interdum, ul ad Romanus. cap. Ij V. 2, et ad lhcssonicensenses, cap. 2, tra*

(JU Apostolus, una culpa alterius pœna. Quo casu in pn nam incurrit impius, Deo deserente, non efficiente. At vero Gajelanus in illuda Reg. 12, 11 : *Ecci ego suscitabo super le malum de domo tmi* , < est sermo, in- < quii, non de malo culpæ, sed de malo pœnæ. Deus < enim non csl auctor peccati, ul sie, sed quaternis < pœna est peccantis, vel ulterius. » Ilacleiūs ille El in illud 2 Reg. 10, 10 : *Dominus prœcepit ei, ul malediceret David* : < Agnoscit, ait, maledictionem illam, < quatenus pœnalem, sibi procedere à Deo. Efficit si- < quidem Deus per Seinci maledictionem illam, non < quatenus erat peccatum, sed quatenus erat pœna ip- < sins Davidis. Quemadmodum superius etiam per os < Nathan dixerat : *Suscitabo malum de domo tua*; < non quatenus erat malum culpæ, sed pœnæ. Ilacteniis etiam ille. At posterior liæc sententia quidem faciliore ratione defendi potest, si ea distinctio repetatur, quæ quinio argumento diluendo posita csl, in opere uno, eodemque el actionem considerari el passionem. Cū autem res temporariæ, salus quoque, el vita auferuntur, passio non modo ex parte Dei qsta csl, verum etiam ex parte patientis est bona. Non utilem patienti dico, (nam hoc quis dubitet?) sed honestam ac meritoriam, si æquo animo, palienierque feratur. Quia vcrò quod passio est, eo pœna est, rite, ni fallor, dici potest Deus auctor esse operis mali, non quæ est malum culpæ, sed quæ est malum pœnæ. Cū enim Aristoteli actio el passio idem motus sint, illud perinde est, ac si Deum auctorem dicamus esse non make actionis, sed horne passionis. Cæterū quando unum peccatum alterius est pœna, res non ila faciliè expediti potest. Tunc enim nec actio, nec passio honesta csl, sed is, qui plectitur, el agendo, el patiando peccat; ut cimi gentes, verbi causa, contumeliis affecerunt corpora sua in semelipsis, el relicto naturali usu, turpitudinem naturai inimicam operati sudi, mercedem, quam oportuit, erroris sui in semelipsis recipientes, nihil omnino illic distinguere possumus, cujus Deum causam asseramus. Sive enim agentes, sive patientes, et quia agebant, el quia patiebantur, ulrinque omninò peccabant. Qiamobrem Deus nec actionum ejusmodi auctor erat ullo modo, nec passionum. Illud igitur, quod priore loco Cajetanus ait, dilutius videtur esse, quàm ut consistere in verâ theologia possit, quæ an argutias adeò formales recipiat, ignoro. Si enim Deus auctor peccati est, quatenus est pœna peccantis, omnium poenarum absolute causa erit, limi etiam, ciun peccantis culpa posterior culpæ prioris pœna est. Ità erit causa indurationis, cæcilalis, erroris, entuniquè passionum, quas ne nominare quidem per verecundiam licet. Et cū causa moralis, de qua in presenti sermo est, non agat nisi per voluntatem movens, Deò certò volente, atque adeò vel jubente, vel suadente, vel instigante, ea peccata provenient, quæ in priorum poenam accidunt. Quæ nimirū omnia et per se sunt falsa perspicui, el inter se vehementer repugnantia. Intellego autem D. Augustinum, lih. con. Julian. 5, longà oratione contendere, non permissionis tantum, aut pallentiæ divinæ esse peccata, sed etiam potentiæ;

quum priora videlicet per posteriora puniuntur. Adducit vero in hoc non ea modo testimonia, quæ nos in argumentis attulimus, verum illa etiam Isaïæ 19, i>'. *Miscuit Dominus spiritimi vertiginis in medio ejus; el errare fecerunt Ægyptum, sicut errat ebrius*. Et Josué 11,20 : *Domini sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, el non mererentur ullam clementiam, sicut pnceperat Dominus Moysi*. El 3 Reg. 12, 11 : *Xon acquievit rex populo, quoniam aversatus fuerat eum Dominus, ut suscitarer verbum suum*, etc.; loco autem ejus, quod nostra translatio habet : *Quoniam aversatus fuerat cum Dominus*, 70 transtulerunt :

Quæ verba Augustinus ita reddidit : *Quoninni u Domino erat conversio. Ac recle ille quidem; nam proprie converto est. Vaie veri) illud etiam simile est: Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus, el dolum facerent in senos ejus*. Addit denique Augustinus et illud, quo uno causam videtur oblinire : *In hoc ipsum ercilarari te, ul ostendam in te virtutem meam*; ac protinus : *Quem vult, indurat*. Volens ergi) indurat Deus. El posterius : *Quod si Deus volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam*, etc. Potentiæ igitur divinæ sunt ejusmodi peccata : quaro Deus in his agit etiam, nedinn permittit. Confirmat autem hoc vel maxime, quòd cū David increparet Abisai, qui caput Semei cujicrel amputare : *Dimitte, inquit, cum; Dommus enim prtcepit ei, ul malediceret David*; et paulopost : *Dimitte eum, ait, ut maledicat juxta prœceptum Domini*. In eam quaestionem, quam velisquisque, ut dicitur, fugere conabar, vulensnokni incurri. Ità enim conjuncta est huic, quæ presenti loca versatur, ul illam ab hac non potuerim separare, quamvis in eà re diù muitumque elaboraverim. Cū cnun considero, quid ferat instituti operis ratio, occurrentes, consequentesque etiam controversias pro meà cenó virili declino; magis adeo eas, quas dignas esse video, ul el tractentur fusiùs, et explicentur accuraliùs. Hinc quippè volumen mihi grande displicet; inde aulem molesté fero, res quàm gravissimas minus accurati diligentia expendi, quàm carum amplitudo requirat. Id quod in eà, quæ esi nunc in manibus, accadat necesse csl. Nam etsi multa dicentur, nulla tamen praetereunda sunt, quæ huic argumento piene absolvendo erant valde necessaria. Atque veb res Patres, no fenestram impiis aperirent, duritiem, cæcilalein, erroresque suos, et peccala in Deum referendi, in id genus locutionibus, quæ actionem Dei sonare videntur, solam permissionem agnoscunt (1). Quam sobrietatem ut exosculor, ilà minimè periculosam judico, si permissioni nonnihil addamus, quod nec actio propriè Dei sil, nec sola permissio, Ilàcnim, ul rcor, Scriptura sacræ inintelligeniam germanam, solidam, expressamque tenebimus. Principio autem illud inlcclligendum est, Vim Scripluræ el energiam in illiusmodi locis non salis per negationem explicari. Etenim, si cum Deusexcæcat, quem non illuminai, cumque indurat, quem non

(1) Videre est Damascenum, lib. 4, cap. <4, ubi ait. (morem esse divinæ Scripluræ, permissionem Dei actionem ejus vocare. »

emollit, omnes prolecto, quicumque in peccato sunt mortui, excæcati à Deo sunt et indurati. Quod nec Scriptura, nec ratio recipit. Quosdam siquidem peculiariter excæcalos à Deo et induratos legimus, in quibus iram, justitiam, ac potentiam suam insigni singularique vindicta Dominus ostenderit. Deinde id quoque certum nobis expeditumque sit, Deum nec propriè excæcare, nec indurare, nec decipere, nec hominum corda in odium convertere, nec ea demum facere, quæ in littera superficie facere asseritur. Illa enim, quemadmodum antè constituimus, à naturâ Dei abhorrent omnia. Itaque Deo impropiè et figuralè tribuuntur, triplici, ut ego sentio, ratione. Primum enim, cum sublato ejus lumine, nihil aliud, quàm caligo, et cæcitas supersil; cum, ablato suavitatis ejus spiritu, corda nostra in lapides obdurescant; cum cessante ejus directione, in obliquitatem contorqueantur; excæcare cos, indurare, errare facere dicitur, quibus facultatem videndi, liquescendi, ad veritatem rectam ingrediendi adimit. Nam et qui lucem hanc oculis nostris auferrent, et qui columnam, qua firmatur et consistit ædificium, tollerent, ii vere ac jure et obtenebrare oculos, et diruere ædificium dicerentur. Cum autem dicimus, Deum facultatem videndi auferre, cæcitraque similia, id non ita accipiendum est, quasi homo arbitrii facultate privatus nec videre, nec mollescere, nec recta ingredi ipse possit; sed illà demum intelligere oportet, ut, quia sine lumine videre homo non valet, nec sine spiritali suavi oleo emolliri, nec sine Dei directione recta ingredi, idcirco qui illa pisto hominibus judicio adiicit, hanc facultatem quoniam ea excipiendi quodam modo dicatur adimere. Altera est ratio, quæ propius ad verborum proprietatem videtur accedere, quod ad exequenda judicia sua Satanâ administro utitur, ob idquea dicatur efficere, quæ minister illius auctoritate roboratus efficit; quemadmodum quæ judicis administrator, dum justam ejus sententiam excipit, facit, ea suo modo, à judice quoque fieri sane intelligimus. Tertiam rationem Hieronymus addidit, quæ et 10, reddidit. Sicut enim unus est solis calor, et secundum eas essentias subjacentes alia liquefacit, alia induravit, alia solvit, alia astringit, liquatur enim cera, et induratur lutum, et tamen caloris non est diversa natura; sic Deus eodem omnino lumine male affectum excæcare dicitur, bene institutum illuminare, eodemque prorsus beneficio indurare illum, hunc mollire. Videlicet miraculis eisdem editis emollitus Israel est, obduruit Pharaon; eandem doctrinæ luce Apostoli viderunt, et iis cæci facti sunt. Quoniam divina lux, tametsi per se quidem ad videndum oditur, sed per occasionem lamen in eo cæcitalem efficit, qui prave affectus habet oculos, in eo duritiem, qui pravo affectus est animo. Atque huic illud simile est, quod hi seducere decipere dicuntur, qui oratione dubia, vel obscura tenebras alicui offundunt. Hanc enim catione Dominus, in praevalis turbas allocutus, eas excæcasse dicitur. Ac Jeremias: Sordidus sum, ait, me. Domine, et seductus sum. Quia enim in principio illud audierat: *Prophetam in gentem detrahe*; et iterum *Erri constimi te super em-*

ct regna, arbitratus est, nihil se contra populum Judæorum, sed contra diversas in circuitu nationes esse dicturum, unde et prophetiam libenter assumpsit. Cum vidisset autem aliter sibi, ac existimaverat, accidisse, queritur à Domino se esse deceptum; non falsitate autem deceptus est, sed ambiguitate. Nihil autem refert, an (quod Hieronymus ait) inde Jeremias fuerit seductus, an ex illis potius verbis: *Ne timeas à facie eorum, quia tecum ego sum, ut eruam te, etc.*

His igitur Iribus rationibus non illa solum explicantur, quæ retro citata sunt, sed et illud simul intelligitur, quod Deus ministros ira suæ nunc sibilo evocalurum se minatur, nunc eos instar novaculae sibi fore ad radendum caput, et barbam universam; nunc sagem et rete ad irretiendos improbos; nunc malum ad feriendos, virgam denique, securim, serram, quam eleve, in qua sciet, quam trahi. Nam quod 2 Reg. 16 legitur, Domini precepto Semei Davidi regi maledixisse, id per figuratam dictionem usurpatum esse, vel illud salis abunde magno argumento est, quod Ecclesiast. 15, scribitur: *Nemini mandavit impiè agere*. Et revera cum rectè ratione pugnat, in eo peccare hominem, quod Deo precipiente agit. At Semei sine dubio maledicendo peccavit. Præceptum igitur in libris sacris pro lege et ordinatione quandoque accipitur, sive sit lex obligans ex imperio, sive permissio, sive poena proscripta, seu ordo etiam natura praefixus. Sic enim quod Mattii. 10 dicitur: *Ad duritiam cordis vestri permisit vobis*, Marc. cap. 10 dictum est: *Scriptis vobis præceptum istud*. Sic etiam Threnor. 5: *Quis est iste, qui dixit, ut fieret, Domino non jubente?* Quem locum alii ita vertunt: *Quis hoc dixerit, aliquid fieri, quod Dominus non praecepit?* Et iterum: *Statuit ea in aeternum et in seculum secuti, praeceptum posuit, etc.* Quod ergo ordine divina: justitia fit, id divino precepto fieri dicitur. Jam illud fueram oblitus, quod Paulus ait: *Quem vult indurat*. Sed primum, voluntas etiam permissionis à theologis ponitur, unde Augustinus in Eucherid. cap. 95: *Non fit quidquam, ait, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo*. Deinde, volente aliquo ea fieri dicuntur, quæ illo non invito fiunt; sic enim paler volens dicitur filium gignere. Ac de septimo argumento nimis multa dicta sunt.

Octavum autem brevissime refutabitur. Intelligendum est enim causarum dua esse genera, naturale, et morale. Ut qui imperat, qui consulit, qui suadet, qui impellit, is ejus rei, quæ imperio, consilio, suasionem, impulsu ejus fit, causa moralis dicitur (1). Est autem Dens causa naturalis quidem omnium motionum; nam generali naturalique concursu cum omnibus causis agentibus operatur; at causa moralis non est nec erroris, nec pravæ cujusque actionis. Actus igitur ille, qui peccatum est, si in genere rerum naturalium

(1) « Causa moralis est ea qua, non reali influxu influit in effectum, sed causam physicam liberam movet ad ejusmodi effectum producendum. Movet, inquam, sui positione, suo suasu, consilio, imperio, precibus; quin et omissione impedimenti, «mandat potest et debet impedire. » Ex Breviario theologico Polmani, n° 271, pari. i. 2. p. S.

consideratur, ad causas tantum naturales referendus est; sin consideratur in rerum moralium ordine, ad causas naturaliter agentes inepte quidem, et absurde revocabitur. Stultus quippe erit is, qui in coelorum motrices intelligentes culpas vel proprias vel alienas retorserit. Quocirca, tametsi res atque actiones universa), quatenus effecta natura sunt, Deum auctorem habent; sed, cimi de peccatis agitur, quoniam mox in peccali nomine liber et moralis actus intelligitur, ineptissimi profectò erimus, quicumque in Deum errores, peccataque nostra regeremus. Ille enim, quem admodum diximus, in moralis causæ modum nec ad errorem movet, nec ad pravam aliam quamlibet actionem, hoc est, nec mentitur omnino, nec suadet, aut imperat malum. Quibus modis, ac similibus et deciperet proprie, et causa peccatorum haberetur. Sed hæc causæ partitio in Releclione de Sacramentis in genere uberius explicata est (I). Nunc ad octavi argumenti explicationem diximus satis.

At postremum facile refellitur. Nego enim id, quod primo loco antecedit, cui scilicet suadendo tota illa argumentatio incumbit. Mendacium namque ita malum natura est, ut nullà ratione quisquam juste mentiri possit; quod et Aristoteles 4 Ethic. tradit, et Augustinus in lib. de Mendacio demonstrat. Ad primam vero rationem, quâ hujus contrarium suadetur, sunt qui respondeant, Joseph fuisse revera mentitum, sed joco tamen. Et si objicias, perjurium omne esse mortale peccatum, argute respondent, Joseph non jurasse absolute eos esse exploratores, sed ex conditione. Ait enim: *Mittite ei vobis unum, et adducat eum, donec probentur ea, quæ dixistis, vera an falsa sint; alioqui, per salutem Pharaonis, exploratores estis vos.* At D. Augustinus in quæst. super Genes., totam assertionem à mendacio liberat, et verbum illud eis accipit pro verbo, *habebimini*. Quæ verbi usurpatio non est insolens. Nam 5 Reg. 18, Elias ait: *Qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus*, hoc est, habeatur. In quam sententiam D. queque Bonaventura ivit, adjecitque, Joseph illa verba lentando, et quasi inquirendo (quod judices solent), sine mendacio dixisse. In judiciis nimirum enuntiationes loco interrogationum usurpantur. Interrogantes autem non mentiuntur. Nihil enim censentur asserere, sed ut veritatem eliciant, pertentare. Qualis illa interrogatio fuit, Gen. 44, 15: *An ignoratis, quòd non est similis mei in scientia augurandi?* Gratianus tamen docet, joco id esse dictum, quare non habendum pro mendacio, ut quod non animo fallendi dictum sit.

Ad secundam vero rationem respondeo, sermonem Prophetæ esse figuratum, vel ad exprimendam rei maximam certitudinem, vel ad desiderium vehemens explicandum, ut, si fieri posset, ea mala non acciderent: quod vulgò apud Hispanos inculpate dicitur, *plega à Dios que yo mienta*. Al tertie rationi hoc habeatur responsum: Ironiam ab Aristotele ibi accipi pro cavilla-

(I) Vide Relection., pari. 4, et Ilect. de Pæniteniâ, semper ejusdem Melch. Cani, pari. 6, quæst. an sacram. Pirniteniæ, recedente fictione, suum effectum sortiatur. ad 2 argument., etc

lionem quâdam turpi, ac dissimulati, astutêque parati ad decipiendum, Cfe. Offic. lib. i. Verbum enim gracum

interdum idem est, atque cavillatorie decipere. Atqui Socrates in omni oratione simulator, quem

Grati nominant, non solimi absque vitio, sed etiam cum laude fuit. Nam et ironia, illusio, seu irrissio, est figura apud Latinos usurpata, ubi nullum mendacium inest. Argumenta igitur omnia, quæ à principio hujus controversias posuimus, hoc quidem pacto fuerint refutata.

Occurri autem nobis potest, et quidem à doctis et eruditis, quærentibus, satisne prudenter agere videamur* qui cum hujus operis in initio Dei veritatem, cui fides innitur, primum theologiæ principium esse docuerimus, nunc tamen longe aliter doctrinam videmur instituere; quoniam divinam veritatem in quæstionem revocamus, et rationibus etiam philosophiæ confirmari nitimur? Absurdum est autem, ut Aristoteles docet, de cujusque disciplina) principiis velle cum quovis homine disserere. Et Basilius, in Psal. 115: < In quolibet studio, inquit, quod ordine in finem procedit, impossibile est primorum subjectorum demonstrationes inquirere. Sed necesse est, omnium artium, quæ probatione nituntur, principiis sine investigatione aut ratione positis, reliqua, quæ deinceps sequuntur, cum ratione ostendere. Sic et theologiæ mysterium ex fide minime rationibus probata aedificium quaerit. > Hactenus Basilius. At ipse Hilarius in lib. ad Constantium Augustum: < Fides, ait non in quaestione philosophiæ est, sed in Evangelii doctrinâ. > Cimi ergo et theologia, et fides eo tanquam summo principio adnitantur, quòd omnia in Scripturis à Deo revelata vera sint, stultum videtur esse, id aut in dubium vertere, aut philosophiæ argumentis velle finire, quasi fides in quaestionibus philosophiæ sit, et non magis oporteat, cimi in aliis doctrinis, timi in hac maxime discipulum addiscentem credere. Ac revera quemadmodum prima philosophiæ principia quibusque non omnino rationis expertibus antio antecepta sunt, nec nisi absurdissimi in quaestionem vocarentur; sic omnes Christiani istam sive anticipationem* sive pranotionem, nullo argumento intercedente, la* boni animo quasi insculptam, Deum esse natura xra* cem, neminemque proinde ab eo posse falli. Quamobrem imprudentiæ nomine, ut dictum est. accusari viris etiam eruditissimis, possumus, qui de re, quæ controversa esse non debet, controversiam fecimus, et primum fidei ac theologiæ fundamentum non testimonio solum* sed etiam ratione constituimus.

Quibus vellem satis cognita esset nostra sententiæ. Non enim sumus ii, quorum vagetur animus errore, nec habeat unquam quid sequatur. Quæ enim ista esset theologia, vel quæ disciplina poliiis principiorum ratione sublata? Quæ prorsus tollitur, si perinde atque conclusio, principium quoque in controversiam veniat. Quoniam autem mihi interdum videor disserere non cum perfectis theologis, plenèque sapientibus, sed cum iis, quibuscum preclare agitur, si insunt nullacra theologiæ, nonnullos lapides ego moveo, quos scilicet non minerem, nisi quorundam imprudentiam veritus, qui

dum juniores passim theologos sine judicio legunt, in multis opiniones indimmi, quas refellere, ut videtur, non rase est, ut theologiæ fundamenta et doctis et indoctis pariter jaciamus. Ili concedendum nobis est, si imperitorum causi quædam præter disserendi artem disse- rimus. Nec prudentiam nostram ibi desiderare oportet, ubi doctor tanti prudentiore, quanto sese magis indoctorum ingeniis et imperitia; accommodat. Porro nutem (ut viris doctis nonnihil etiam respondeamus) disciplinarum principia non eadem rationem universa subeunt. Quædam enim sunt læin nota atque perspicua, ut qui ea in quaestionem vocent, hi non sint verbis, argumentis, et disputatione philosophorum, sed verberibus, vinculis et carcere fatigandi: ut, quodlibet esse, vel non esse, omne totum esse majus sua parte; alia vero sunt ejusmodi, ut et negari ex ignorantibus quandoque possint, et rationibus etiam illustrioribus comprobari. Sic enim Aristoteles tradidit, dialecticæ ac metaphysicæ eos coarguere, qui aliarum disciplinarum principia iniitiantur: aitne ipse idem sæpè ex effectis manifestis causas rerum minus manifestas persuadet, quibus causis tamen philosophicæ principia continentur. Sed et duas esse cujusque disciplinæ partes exploratum est, unam, in qua principia ipsa tanquam fundamenta ponimus, statuimus, firmamus; alteram, in qua principiis positis, ad ea, quæ sunt indù consequentia, proficiscimur. Atque in hac quidem posteriore, si quis principia negat, quæ nimirum in scientiis stant, promittuntur, non est cum eo contentiosa disputatione certandum. Si enim theologo suas conclusiones ex propriis colligere volenti neget quisquam Deum esse, stultus erit, si adversum ejusmodi disputationem theologicam velit instituere. In illis vero, quam priorem esse diximus, licebit utique non solim obscura perspicuis illustrare, sed etiam minus nota principia ex his, quæ sunt nobis notiora, ostendero. Feni autem fit ut causa; rerum, quæ sunt suapte naturæ manifestæ, sint nobis disdire. Quemadmodum oculo iconicis radii solares tenebre sunt; ita si viro sapienti negaretur Deus, licet primum sit theologie principium, daret tamen ille operam, ut vi aliqui et ratione Deum esse coi stilucet. Non igitur mirum esse cuiquam debet, si Ime sanè libro, ubi de principiorum theologorum firmiludine agimus, ipsa nos principia non modò explicemus, verini etiam constituamus. Aliter autem urbium (andamento inimicus concutit, qui conatur evertere; aliter artifex, qui nititur non solùm jacere» sed etiam confirmare. Sed jam ista omittamus, et ad ea quæ propius ac validius urgent, festinemus. Nam prima illa quidem machina non erat adeò instructa, ut ad eam deturbandam aut longior, aut acrior futura esset oratio. In diam verò alteram, ut quam adversarii majori arto et viribus instruxerint, majori quoque nos studio, et acriori disputationis vi debemus incumbere.

CAPUT V

¶ **I** quattuordecim libri è sacris Bibliis numerantur, quos quidam rei ambigunt esse canonicos, vni certe a canone rejiciunt.

In dubium itaque et ohm et nostra hinc tempestate

vocatum est, an septem illi libri veteris Testamenti, *Baruch, Tobias, Judith, Sapientia, Ecclesiasticus*, duoque *Machabiorum* sint habendi canonici. Ex novo quoque Testamento, quæstio ferè eadem existit de Epistolis! Pauli ad Hebreos, de Epistolis! Jacobi, de secundis! Petri, duabusque posterioribus Joannis, de Epistolis! Judæ, et libro Apocalypsis. Sunt enim theologi et fuerunt, atque in his quidem et nobiles veteres longè principes, et quidam juniores docti et graves, qui multis magnisque rationibus adducti, negant eos libros oportere in canonicis computari. Alii vero auctores, ipsi quoque prestantissimi, contra asseverant, hos omnes esse canonicos. Atque ad eam rem confirmandam plurimis etiam maximisque argumentis utuntur. Itaque addm hitare cogit doctissimorum hominum de maximis tanta dissensio. Ego autem, quo controversiam hanc manifestius explicem, dividam omnino totam istam de libris canonicis quæstionem in quatuor partes. Primum illud ostendam, ad cujusnam auctoritatem spectet definire, quis liber sit canonicus. Deinde eos libros, qui nunc in dubium veniunt, sacros esse demonstrabo. Tunc adducam argumenta, quæ verisimilitudine homines alioqui et doctos et pios fallere potuerunt. Postremo eadem argumenta diluam. Hæc enim omnia ad hanc quæstionem referenda sunt.

CAPUT VI.

Continet argumenta eorum, qui suadere conantur Scripturam sacram non egere Ecclesiæ approbatione.

Et quidem, quod ad primam partem allinet, bulborum aliquando asseruerunt, Scripturam non egere Ecclesie, aut alterius cujusque approbatione, sed judicium de Scripturis ex ipsis Scripturis esse faciendum: seu potius per ipsas Scripiaras extern omnia judicanda, eas verò per se quidem cuique habenti Spiritus sancti et fidei lumen esse manifestas. Quod si ab illis roges, ecquis nobis fidem faciat, hæc à Deo produsse; ecquis salva et intacta ad nostram usque ætatem pervenisse certiores reddat, ecquis persuadeat, librum hunc reverenti excipiendum, illum veri numero expungendum; aiunt, perindè esse ac si quis roget, unde discemus lumen discernere à tenebris, album à nigro, suave ab amaro; non enim obscuriorem veritatis suæ sensum Scripturam præ se ferre, quàm coloris sui res albas ac nigras, saporis suaves, et amaras; sicut etiam apud philosophos per communes animi conceptiones (sic enim vocant) reliqua omnia probantur, cum ipsæ probatione non egeant. Ita existimant Lutherani, divini verbi cognitionem, quod est doctrina; catholica; commune principium usque adeò promptu esse, ut nulla hominum approbatio sit necessaria. Atque hic idem perniciosissimus error ohm apud Wiclefistas invaluit, ut Thomas Waldensis auctor est, lib. 2, doctr. fui. Antiq. c. 19, ne quisquam existimet à Luthero hanc primam hæresim prohibisse.

Suadent autem in principio ex eo, quod Dominus apud Joan. 5 dicit: *Ego non ab homine testimonium accipio*. At sive summus pontifex, sive concilium, seu etiam Ecclesia tota homines sunt; non igitur ab his

Christi Evangelium, aut reliquæ Scripturæ partes accipiunt testimonium.

Idem rursùm ex illo confirmant, quod 1 Joan. Apost. 2, 17, ait: *Non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, et verum est.*

Tertio loco argumentantur ex eo verbo Domini, Joan. 7, 17: *Si quis voluerit voluntatem ejus [acere, cognoscet ex doctrinà, utrius ex Deo sit;* cui simile est illud, 10, 27: *Oves meae vocem meam audiunt;* alienum autem non sequuntur. Quo testimonio Lutherus quasi re confecti gloriatur, et nondum collata manu, tanquàm ferox victor insultat. Aperte enim (ut ait) Evangelium testatur, ipsas per se oves habere idoneam discernendi Scripturas facultatem.

Quarto illud Joannis asserunt, 1, 9, 10: *Si testimonia hominum accipitis, testimonium Dei majus est; qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se.* In omnibus igitur quæ ad fidem perlinent, non ad externa hominum testimonia recurrere debemus, sed ad id quod Deus in se nos testimonium prabet.

Addunt etiam Irne illud ex Deutor. 18, 19, 20: *Qui verba (Prophetæ) quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam. Propheta autem, qui voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcæpi illi, ut diceret, interficietur. Quod si tacitè cogitatione responderis: Quomodò possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus? Hoc habebis signum: Quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, et non evenerit, hoc Dominus non est locutus,* etc. Ecce quemadmodum discernendis verbis Dei à verbis hominum non remittitur fidelis populus ad pontificem aut sacerdotem, non ad hominum concilium, sed ex ipsa rerum evidentià, ut discernat, instruitur.

Eodem quoque pertinet illud 1 Joannis 1, 1: *diarissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus Dei,* etc.

Confirmat prætereà idem ex illo Apostoli testimonio, 1 Cor. 2, 14, 15: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei; spiritualis autem judicat omnia; rursus ex eo, 14, 29: Prophetæ duo aut tres dicant, casieri judicent;* et paulò post: *Si quis videtur esse spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quod Domini sunt mandata.* Quicumque igitur, in quo est spiritus Dei, cognoscere verba Domini, eaque discernere jure suo potest. Proferunt etiam alia testimonia, quæ quoniam eodem spectant, eodemque modo refelluntur, non est necesse ea hoc loco proferre, sed rationes illas addere, quibus etiam utuntur in sui erroris confirmationem.

Si Ecclesia, inquiunt, de divinis Scripturis judicium ferret, tum inferior in superioris legem auctoritatem usurparet. Id quod absurdum planè est. Nam, ut August. inquit, non licet judici de legibus judicare, sed secundum ipsas, disi. 4, cap. *In istis.*

Prætereà, quæ securitas (aiunt) nobis erit æternæ vite, si quocumque de eà insacris litteris extant promissiones, solo hominum iudicio fulto consistant? Rursum fides nostra quantinn apud homines in suspicionem vocabitur si credatur hominum beneficio, non secui ac

precariam habere auctoritatem? Et cimi Apostolus asserat, fundamentum Ecclesia esse catholicam et apostolicam doctrinam, suam huic certitudinem antè constare oportet, quàm illa extare incipiat. Nam si Christiana Ecclesia Prophetarum scriptis, et Apostolorum predicatione fundata fuit, ubicumque reponitur ea doctrina. Ecclesiam certe præcessit ejus approbatio, sine qui nunquam Ecclesia ipsa exlisset. *Vanissimum ergò commentum est* (1 cap. Institut. Calvinus ait) *Scripturæ judicanda: potestatem esse penès Ecclesiam, quasi ab hujus nutu illius certitudo pendeat.*

Prætereà, si Scripturæ sacra ventas ab hominum testimonio penderet, ex eoque comprobaretur, tunc ultima fidei resolutio in Ecclesia auctoritatem fieret. Credimus enim Christum fuisse filium David, quoniam Deus Prophetis et Apostolis revelavit. Quod si Deum revelasse, ex Ecclesia auctoritate teneremus, jam fides nostra non in Deum tandem, sed in homines revocaretur. Quocirca ratio fidei formalis non divina, sed humana veritas esset.

Postremò, ut Aristoteles docuit 1 lib. Post. cap. 2: *Propter quod unumquodque tale, et illud magis.* Si igitur Scriptura canonica Ecclesia auctoritate comprobaretur, plus hominibus, quam Deo crederemus. Constat verò nullam auctoritatem majorem esse divini, qui videlicet sacra littera pollent. Non ergò Scriptura sacra per Ecclesiam confirmabitur, et ab illius approbatione pendebit. Ilis atque aliis argumentis errorem suum hæretici suadi re possunt. persuadere non possunt. Errant enim vehementer, ciun in asserendis Scripturis Ecclesia auctoritatem labefactare conantur. Qua de re nunc breviter, et ad hanc solum de libris canonicis causam disputabimus, proplereà quòd et à plerisque viris catholicis contrà hæreticos de Ecclesia* auctoritate accuratissime disputatum est, et hanc nos quoque in universum postea asserere et confirmare debemus.

CAPUT VII.

Docet ad cujus auctoritatem spectat de libris canonicis judicare.

Sil igitur, quind ad præsentem locum allinet, prima propositio: Judicium de Scripturis per Scripturas ipsas nullo pacto idoneum esse potest.—Nam, ut de pluribus aliis taceamus, quorum similis omninò causa est, et ceteri libros *Ruth, Esther, Job,* esse canonicos, nullo modo ex ipsis Scripturis comprobabitur. Ergò si res hæc in controversiam veniat, aliunde quàm ex sacris litteris petenda probatio est. Deinde, quoniam hoc idem ampliòs urgere volumus, si in controversia sit, an ambo Testamenta novum et vetus Deo auctore sint edita, per nullam alterutrius Testamenti auctoritatem hæc disceptatio componi potest. Qui enim ratione doto volumine dubitabitur, eadem quoque de quibus particulà voluminis ambigetur. Necesse igitur est, hujus quæstionis aliquem præter sacras litteras judicem constituere. Prætereà Basilides prophetas nescio quos produxit, Barchabam, Barchob, aliòsque id genus, qui reverà prioribus seculis nunquam extiterint, ut auctor est Eusebius, lib. 4 Eccles. histor. cap. 8. At hujus-

modi prophetarum libri per Scripturas ipsas refelli non possunt. Diceret namque Basilides, prater quatuor majores, et quatuordecim minores, alios item Prophetas in veteri Testamento fuisse, idque ejusdem Testamenti testimoniis confirmaret. Nec his rationibus alia exempla desunt. Nam quidam haeretici rejecerunt Evangelia, quòd Christus Dominus nec scripserit aliquid, nec scribendum praeceperit, ut August. 2 Retract. c. 16, refert. Alii omnes Epistolas Pauli respuerunt, apud Eusebium lib. 5 Ilistor. Eccles, cap. 27, Iren. lib. f, cap. 26, et *Origen, in Psal. 82, referente eodem* Euseb. lib. 9, cap. 28, vide Iren. cap. illo 26, 29. Alii universam Moysi legem, atque adeo omnes Instrumenti veteris scripturas abnegarunt, ut August., cùm aliàs sæpè, tùm in lib. con. Faustum, et Euseb. 5 lib. cap. ult., auctores sunt. Nos vero hos libros in universum recepimus. Item, quæ Nicodemi et Bartholomæi nomine ab hærelisis proferuntur, Evangelia contemnimus, Marci Evangelium veneramur. Ac nos quidem harum rerum causam reddimus; illi vero ejus, quod universa tenet, tenuitque semper Ecclesia, rationem reddere nullo pacto queunt. Imo, vivorum judicium auctoritate sublatis, nihil illis superest, nisi ut totum sacrorum Bibliorum codicem de medio tollant. Adde, quòd scriptura judex est mortuus, qui nec litigantium uirique rationes audire, nec sententiam ipse eloqui valet. Accedii, quòd, si in humani aliqui republicæ talis judiciorum esset forma proscripta, ut nulli essent judices vivi, sed solis exaratis litteris controversia quæcumque de illius reipublicæ scripturis exorta finiretur, proterquàm quòd forma judicandi stultissima esset, nullus etiam esset litigandi linis. Ei enim, qui neget instrumentum, nulla vis inferri queat, si vivi judices nulli habeantur. Ità Deut. 17, non ad scripturam dissidentes homines referuntur, sed ad vivorum examen judiciumque. Et Malach. 2 cap. *Labia, inquit, sacerdotis, custodient scientiam, et legem requirunt de ore ejus; de ore ejus, ait, non de lege ipsa*. Et Actor. 15, non ad Scripturam appellaverunt Antiocheni, ut intelligerent an verba Pauli divina essent, sed ad Apostolos et seniores, qui erant Hierosolymis. Nec Apostoli et seniores Scripturam judicem, sed semel ipsos et Spiritum sanctum posuerunt. Virum est, inquit, non Scriptura, sed *Spiritui sancio, et nobis*. Sanctus quippe Spiritus non habitat in Pitterà, sed in spiritu, non in syllabis, sed in cordibus. Quòd si ii qui Paulo adversabantur, Scriptura in causò illà judicium peterent, quæstio hodiè maneret ambigua.

Judicium de Scripturis canonicis ad privatos reipublicæ christianæ cives non perlinet. — Primò, quia in humani republicæ ejusmodi judicia non permetterentur privatis hominibus, nisi legislatores desipuissent. Uterque enim eorum, qui dissidium habent, hanc sibi judicandi pari ratione vindicaret auctoritatem; sicque nullus esset dissidiorum linis. Privatas ergo cujusque vel revelationes, vel opinioniones velle sequi, idque in quæstione fidei necessarii, stultum erit. Pro suà etenim tactione quisque definiet, et quæ ipse existimaverit, ea sibi asseret à Deo revelata.

Quid quòd nullus homo privatus certam habet in Ec-

lesià auctoritatem, nullus apud reliquos fideles exploratam et solidam veritatem? ità judicium quodeumque ab ejusdem privato cive profectum infirmum erit: et Scripturarum proinde fides incerto et imbecillo fundamento nitetur. Quid quòd Deuter. 17, quaestiones graves non ad privatos jubentur deferri, sed ad eos, qui habent publicam in Ecclesià potestatem? Quid? Nùm Antiocheni privati homines judicium sibi assumpsero in illà controversià, quà dubium erat, Pauline verba Dei essent, an non? Minime vero; sed miserunt ad Apostolos et seniores, qui erant in Hierusalem, Act. 15. Adde hòc, quòd, cùm quidam viri doctissimi negarint Epistolam ad Hebreos esse canonicam, alii auctores quoque ipsi non ignobiles Apocalypsim Joannis excluderint, non posset ex cujusque privati hominis sensu ca doctissimorum virorum controversia componi. Vide Origenem homilià 7 in Ezech. Gregor. Nazianzenum in Apol. Hieron. in Ezech. cap. 15, et in Jerem. cap. 23, ut intelligas, quàm parum sit deferendum in hujusmodi rebus privatorum hominum prejudices. Sed de his nulla posteriùs. Nunc reliqua persequamur.

Ab Ecclesià est determinandum, quisnam liber sit canonicus, et illius auctoritas certa regula est ad libros vel in sacrorum numerum recipiendos, vel etiam ex eo numero rejiciendos. — Hoc tenuit Irenæus, lib. 5 adversus Hæreses, cap. 2, 5 et 4; et August. lib. contrà Faustum 15, cap. 4; et lib. 28, cap. 2 et 4; et secundo libro de Doctrina christianà, cap. 8; denique in libro contra Epistolam Manichæi, cap. 4, ubi illa est omnino sermone trita sententia: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesie moveret auctoritas*.

Hæc eadem definiuntur à concilio Toletano primo, in hæc verba: *Si quis dixerit, vel crediderit alias scripturas esse canonicas, præter eas quas Ecclesia catholica recipit, anathema sit*. Ecclesiæ igitur catholicæ auctoritas certum argumentum exhibet ad libros sacros vel recipiendos, vel rejiciendos, id quod multis magnisque rationibus comprobatur.

Primum enim, si hujusmodi res in contentionem veniat, cùm nec ex Scripturis ipsis, nec ex privatorum cujusvis opinionione sit censura ferenda, ex aliquo hanc loco petere necesse est. Non est autem, unde commodius atque constantius ejusmodi judicium censuramque petere debeamus, quàm ab Ecclesià, quæ est *columna et firmamentum veritatis*, 1 Timol. 50, 15. Ad Ecclesia! igitur tribunal est hæc quæstio referenda; et ejus decretum lydius lapis erit ad explorandum quis liber canonicus sit.

Item, ut D. Augustinus lib. 55, 6, contra Faustum Manichæum, argumentatur, in fibris Ethnicorum non aliò ratione magis veros auctores exploramus, quam ex communi consensu et testimonio eorum, qui fuerunt ante nos. Unde enim Platonis, Aristotelis, Ciceronis libros novimus, nisi ex eorum, qui nos ætale antecesserunt, continuis testimoniis? Si ergò in cæteris omnibus hæc via tutissima et certissima est ad cognoscendum cujusque libri auctorem, cur hæc eadem non erit certa, et explorata viro catholico ad intelligendum hunc librum esse MaltliæijUM non esse Thomæ, hanc Epi-

stolam esse scriptam à Paulo, illam à Paulo scriptam non fuisse? Ecclesia itaque testificatione libri sacri sunt admittendi. Quod videtur Joannes evangelista significasse, cùm ait, 21 : *Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his : et scimus quia verum est testimonium ejus*. Joannes ergò testimonium perhibet Evangelii!, et Ecclesia probat, inquiens: *Et scimus*, etc. Alioqui, quorsum illa numeri tam subita et inopinata mutatio? Apostules quoque Paulus id manifeste docet in Epistola ad Calai, cap. 2. Nam cùm accepisset Evangelium per revelationem Jesu Christi, ei mansisset cum Petro et Jacobo diebus quindecim, ascendit rursus Hierosolymam secundum revelationem, ei contulit cum Apostolis et fidelibus evangelium, quod praedicabat in gentibus; seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse, ne forte in vanum curreret aut cucurrisset. Quòd si Ecclesia probatio non esset necessaria, certe non fuisset sollicitus Paulus, ut ascenderet ad conferendum evangelium, ne forte, etc. Atque (ut Augustinus contra Faustum ait lib. 25, 4), si Apostolus Paulus non inveniret in carne Apostolos, cum quibus conferrei evangelium, Ecclesia illi omninò non crederet. Et Hieronymus in epist. ad Augustinum, hæc Apostoli verba pertractans: *Ex his, inquit, ostendit, se non habuisse securitatem Evangelii praedicandi, nisi Petri, et qui cum eo erant, fuisset sententia roboratum*. Est autem hæc Epist. etiam in tomo operum Augustini secundo, num. 11. Et Tertullianus lib. 4, adversus Marcionem : *Propterea, inquit, Paulus Hierosolymam ascendit ad Apostolos consultandos, ne forte in vacuum cucurrisset. Non enim sufficeret ad fidem singularitas instrumenti destituta patrocinio antecessorum. Denique, ut cum auctoribus contulit, et convenit de regulâ fidei, dexteris miscuere. Igitur, si ipse illuminator Lucae auctoritatem antecessorum et fidei et praedicationis sute optavit, quanto magis eam Evangelio Lucae expostulem, quæ Evangelio magistri ejus fuit necessaria?* Hactenus ille.

Idem quoque habetur Act. 15. Cùm enim apud Antiochiam dubitaretur, an Paulus et Barnabas verè sentirent et docerent de cessatione legalium, statuerunt fideles, ut ascenderent Paulus, et Barnabas, et quidam alii ad Apostolos et presbyteros in Hierusalem. Non ergo unusquisque per se cognoscit, an doctrina ex Deo sit, necne, aut ipsa solatini doctrina cuivis sese esse divinam manifestat; sed Ecclesia) opus est approbatione. Quod Lutherani tandem in comitiis Augustanis confessi sunt, habere scilicet Ecclesiam auctoritatem ad discernendum verba Dei à verbis hominum. Atque Luthenis, in libro de Captivitate babylonica, ubi de ordinis Sacramento agit, confitetur quidem. Ecclesiam habere potestatem discernendi verbum Dei à verbis hominum, sed non proinde tamen judicem esse verbi Dei. Quemadmodum Augustinus ait, quòd veritate ipsa sic capitur anima, ut per eam de omnibus certissime judicare possit, sed veritatem judicare non possit, dicere autem cogatur infallibili certitudine, hanc esse veritatem judicata magis, quam judicans; ita et in Ecclesia Ullis, inquit, est sensus, illustrante spiritu, in judicandis et approbandis doctrinis, quem demonstrare

non potest, et tamen certissimum habet. Sicut enim apud philosophos de communibus conceptionibus nemo judicat, sed omnes per eas judicantur : ita apud nos doctus spiritus, qui judicat omnes, et à nemine judicatur. Sed nos hoc sanè loco de verbis certare nolumus.

Tantum definimus, id quod jam Lutherani vel inviti concedunt, ex Ecclesia auctoritate certum argumentum sumi vel ad libros sacros admittendos, vel ad eos repellendos, qui sacri non sunt.

At verò non parva quaestio se offert, an nomine Ecclesia significemus hoc loco Ecclesiam quæ fuit tempore Apostolorum; an fidelium congregationem, qui modò sunt; an potius universam collectionem Christianorum à baptismo Christi per Apostolos et cæteros successores eorum usque ad hæc tempora propagatam. Durandus enim, in 5 Sentent., distinct. 24, quasi. 1; et Gerson, de Vila spirituali anima, led. 2, coroll. 7, hujusmodi auctoritatem sacros libros approbandi, vel etiam non sacros reprobandi, ad Ecclesiam referunt fidelium, qui cum Apostolis existerint. At Joannes Driedonis lib. 1 de ecclesiasticis Scripluris et dogmat., cap. 1; et Thomas Waldensis, lib. 2 de doctrinal, fid. antiqua, cap. 19 et 20, hanc auctoritatem existimant referendam ad seriem Patrum omnium, et fidelium ab Apostolis succedentium; quæ eadem profecto videtur fuisse sententia frenai lib. 5, cap. 3, et lib. 4, cap. 63, adversus hæreses : et Tertulliani, lib. 4 adversus Marcionem, et Augustini, lib. 53 contra Faustum Manichæum, et in lib. 2, cap. 6, contra Julianum Pelagianum, et lib. 2 de Doctrinâ Christi, cap. 8; et Epist. 63. Sed et alii tamen hanc auctoritatem hujus etiam temporis Ecclesia tribuunt; qua videlicet eadem est cum antiquâ, habetque eundem veritatis Spiritum assistentem.

Ego verò primum sentio, ad Apostolos pertinuisse libros sacros probare, non sacros rejicere. Nec enim alios libros canonicos habemus sive veteris, sive novi Testamenti, quam quos Apostoli probaverunt, atque Ecclesia tradiderunt.

Existimo deinde, hujusmodi traditionem apostolicam non aliâ ratione melius innotescere, quàm per Patres et doctores Ecclesia, post Apostolos succedentes; quemadmodum non alia via certior atque expeditior est ad Christi et Apostolorum reliquas traditiones cognoscendas : quod suo postea loco demonstrabimus» Atque horum quidem neutrum opus est exquisitis rationibus confirmare : tantum salis est admonere.

illud vero demonstrandum est, Ecclesiam fidelium nunc viventium non quidem scribere canonicum librum posse, sed definire, an liber, de quo disputatio est, canonicus sit, an non, quia definitio dubiorum, qua circa fidem modi) exoriuntur, ad præsentem Ecclesiam pertinet. Oportet enim judicem vivum in Ecclesia esse, qui fidei controversias decidere possit : siquidem Deus in necessariis Ecclesia sua non deficit. At librum esse canonicum, necne, fidem maxime tangit. Ad Ecclesiam igitur hujus temporis hujus rei judicium pertinebit. Nam si errores, qui sana doctrina adversantur, Ecclesia, qua nunc est, condemnare no-

quili *profecto, iudicibus* de medio sublati, hujus seculi *hæretici impune* vivere, atque adeo regnare possunt.

Bursum, tempore Hieronymi "dubitare catholico licuit, an Apocalypsis Joannis sacra et canonica esset. Nunc autem, ut suo loco ostendemus, id non licet in dubium vertere. Ergo post tempora Hieronymi Ecclesia auctoritatem habuit illam quæstionem profligandi.

Quoniam, cum nostro tempore quidam in dubium vocent, an *Baruch* et *Isachabtrontm* libri, ac casieri, de quibus quæstio in manibus est, canonici sint, necne; hanc certò ambiguitatem præsentis Ecclesiæ* judicium explanare poterit.

*Fratre*à, Ecclesia, quæ nunc est, in fide errare non potest. Ergo, si crediderit aliquem librum esse canonicum, ex ejus testimonio idoneum firmumque sumetur à theologis argumentum. Nam et Ecclesia presens docere cos, qui fidem susceperint, suo jure potest, quæcumque fidei sunt, et sacros libros, quos per traditionem veterum accepit, posteris suis ipsa tradere. Qui quidem posterius fidem proximè habeant Ecclesiæ presentis necesse est; ut presentes credidimus proximè antecedentibus, et illi superioribus, serie quiddam et ordine usque ad Apostolos, quibus fideles tunc vivi proximius crediderunt.

Sicut enim in disciplinis duo principiorum genera cernimus, unum remotum, alterum proximum, hoc postremum, illud primum, nec conclusiones ad prima initia, nisi per postrema, referuntur; sic nec fides succedentium ad eos, qui nos a late antecesserunt, nisi per nos referri potest, donec ad Apostolos, et inde ad Christum pervenitur, ubi tanquam in primo fundamento catholica fides consistit. Quemadmodum etiam utraque disciplinarum principia firma sunt, utraque item conclusiones certo probant, licet altera mediata, altera immediata sint; ita et Ecclesia, quæ nunc est, certum aigimienlmn dogmatis christi inni exhibet, quamvis ipsius demum fides ad Christi et Apostolorum sit doctrinam referenda.

Qui de re videtur mihi falsus Thomas Waldensis. Etenim, ut paulò ante indicavimus, aliud est quærere, quid Ecclesia presens definire possit, et quæstiones habere controversias decernendi auctoritatem; aliud vero investigare, quanam vió et ratione ad rectam et firmam harum rerum definitionem valeat pervenire. Ac nos quidem ingenue fatemur, non esse nunc novas revelationes expectandas, sive à summo Pontifice, sive à Concilio, sive etiam ab Ecclesia toti; sed inquirenda potius majorum documenta, ac sanctorum scripta. Apostólicas rursum traditiones, sacras etiam litteras consulendas, atque per hujusmodi conquisita media quæstionem de fide prepositam decernendam. Nam et apostolici et seniores congregati in concilium Hierosolymitanum, magni facti conquisitione, tum ex rebus antea ictis, tum ex scripturis Prophetarum, sententiam de re propositi atque in quæstionem vocata tulerunt.

Fallitur et in alia re, nisi fallor ego, Thomas Waldensis, cum asserit testimonium Lucorum fidelium huc pertinere; sed idèò ad eos non esse opus referre, quia nescierunt, inquit, fidem suam con-

gruis vocabulis, atque ab omni intricatione liberis successorum consignare memoriis. Nam quæ ad fidem spectant, sunt in duplici differentia. Altera, quæ omnes fideles explicitè credunt, ut Filium Dei humanam naturam suscepisse; altera vero sunt, quæ videlicet soli majores credere tenentur explicitè, populus nutem implicitè in majorum fide, ut Patrem et Filium esse unum principium Spiritus sancti. A populo igitur rudi in rebus fidei, quæ sub priori genere continentur, jure forsitan testimonium postulaveris, quod earum rerum fides æquè ad majores ac minores pertinet. At in his quæ ad alium genus spectant, si qua quæstio exoritur, ineptissimum erit, ut imperitum vulgus, delirus senex, garrula anus, sutor indoctus consulatur; idque maxime, si non ad Ecclesiam presentem, sed ad eam, quæ superiorum fuit temporum, hujusmodi quæstiones sint referendæ. Quod fieri oportere, Thomas ipse Waldensis asseruit. Cum igitur fides de numero canonicorum librorum explicita non popularium sit, sed majorum, ad quos utique spectat, quinam sint sacri libri cognoscere, fateamur necesse est, in hujusmodi quæstione, quam modò versamus, testimonium à deo non esse requirendum, sed à doctoribus Ecclesiæ, quibus et plebs rudis debet credere, ad quosque similium rerum judicium pertinere, ut justum, ita quoque certum est. Quo fit, ut si omnes sancti et doctores Ecclesiæ asseruerint aliquem librum esse canonicum, id pro certo habendum sit, perindè ac si tota Ecclesia asseruisset. Quod uberius alio loco explicandum est. De tertià igitur propositione satis est dictum.

Ad concilium universale præcipuè pertinet definire, quis liber sit canonicus.—Quam quidem propositionem iequo animo paterer ab hæreticis non admitti. Sed illud tamen dñleo vehementer quòd eam nonnulli fideles inficiantur, in quibus Thomas Waldensis esse videtur, lib. 2 doctrinalis fidei anliq. cap. 19.

Probatum tamen illa manifeste, quia proponere fidelibus ea quæ sunt diviniis revelata, ad Ecclesiæ pastores maximè special, tum quia tota Ecclesia hujusmodi revelata proponere et docere non valet; tum quoniam, ut posset, non deceret tamen, ut tota Ecclesia docendi officium assumeret; tum quia pascere oves in scientiâ et doctrinâ, proprium munus pastorum est, ut Jeremiâ 3 dicitur, tum quoniam aliquando inter ipsos catholicos concertatio est, an hic aut ille liber canonicus sit. Ad dirimendam igitur hujusmodi disceptationem, oportet in Ecclesiâ iudices esse, quorum sententias fideles debeant sequi. Iudices autem in doctrinâ fulci non alios convenientiùs accipimus, atque episcopos et doctores, quibus fidelium instructio demandata est, quosque si à medio tollas, Ecclesiæ universalis iudicia protinùs auferis, cum tota ipsa Ecclesia, hoc est, fideles omnes, convenire ad judicandum de proposito questione nec debeant, nec vero possint.

Preterea Concilium est certa regula in his, quæ fidei sunt, ut posterius ostendemus. Cum igitur hæc quæstio de libris sacris atque canonicis ad fidem attineat, Concilii testimonio abundò poterit definiri. Id quod Antiochenos intellexisse constat. Non enim quæstionem de

legalibus ad fidelium plebem, sed ad Apostolorum seniorum synodum relinere. Nec posui Concilii sententiam ullus relictus est dubitandi locus, Actorum 15.

Ad summum Pontificem perlinet definire, quinam tibi canonici. Primò, quia majores Ecclesiæ causæ ad summum Pontificem referenda sunt, ut Innocentius probat de baptismo cap. 11/a jorci, nosque idem etiam sumus demonstrentur. Al hæc de libris canonicis causa maxima est: ad summum itaque Pontificem est referenda. Deinde quia contingit esse dissidium inter Patres in concilio congregatos. Quòd si non esset iudex in Ecclesia, qui hanc contentionem litemque dirimeret, certe non ossei Ecclesiæ à Deo provisum in rebus necessariis.

Præterea, quia summus Pontifex, quoties de fide pronuntiat, errare nequit: quod suo postea loco etiam monstrandum est. Ipsius ergo Pontificis testimonio lanquam certo iudice probare poterimus, quis liber sit canonicus, quis contra non sit.

Postremo id ostenditur argumento Nicolai Papa, cap. Si *Montanorum*, 19 dis. Nam quod verè sedes Apostolica probavit, hodie tenetur acceptum, et quod illa repulit, hactenus inefficax prorsus habetur. Ita opuscula doctorum, quæ approbavit, Ecclesia probat; quæ contra reprobat, Ecclesia reprobat. Summorum ergo Pontificum ille hisce rebus testimonium, ipso etiam perpetuo rerum experimento, firmum ac certum habere compellitur. Nam et evangelium, quod Paulus prædicabat in gentibus, ut antè ex Tertulliano, Hieronymo, et Augustino monstravimus, non fuisset ab Ecclesia receptum, nisi Petri auctoritate fuisset roboratum; et, ut idem Hieronimus, in libello Viri illustres. in Mare., ex Clemente in 6v. x. v. scribit, Marci Evangelium, cum Petrus audisset, probavit, et Ecclesiæ legendum sua auctoritate edidit. Idem verò Eusebius, libro 2 Ecclesiasticæ Historiæ, cap. 15, non solum Clementis, sed et Papiæ testimonio confirmat. Constat autem, qui Petro succedit, hunc eandem potestatem habere in illis sanè, quæ sunt Ecclesiæ necessaria. Ad summum ergo Pontificem huiusmodi de libris canonicis iudicium perlinet. Nam et si qua similis quæstio in veteri lege exoriretur, ad Pontificem ejus definitio pertineret, ut Dent. 17 legimus (1).

Hactenus quanti fieri potuit brevitate à nobis ea dicta sunt, quæ presenti loco salis erant, ut pius lector intelligeret, quibus auctoribus, in libris canonicis constituendis, fidem habere deberet. Nam si quæ horum majori vi et argumentis indigenti, ut in universum probentur omnibus, ea suis postea locis confirmabuntur. Nunc vero illud agendum esse puto, ut argumentationes hostium verè religionis, quam brevissime etiam possumus, refellamus.

CAPUT VIII.

Ubi confutantur argumenta capituli sexti.

Ad primum igitur argumentum sic respondeo. Si Christus ab homine testimonium non accipit, ubinam illud est Joan. 1, 6: *Fuit homo missus à Deo ut testimo-*

(1) De his quid opinandum, infra, lib. 6, cum anellare, dicemus; seu potius remitemus ad tractatum *de I celesta*. in quo de summi Pontificis auctoritate quæstiones nobis occurrent evolvendæ. P. S.

nini perhiberet de lumine? Ubi rursus illud 15, 27: *Vos testimonium perhibebitis de me, quia ab initio mecum estis?*

Ubi denique illud Actor. 18 (ne omnia repetamus):

Erilis mihi testes in Hierusalem? etc. Sensus igitur est:

Ego hominis testimonio non egeo quidem, sed affero tamen testimonium Joannis propter vos. Ideòque subjungit: *Sed hinc dico, ut vos salvi sitis*. Quòd autem ipse humanum testimonium non querat, quo videlicet ipse minimè egere credendus est, probat subjungens: *Ego habeo testimonium majus Joanne, etc.* Et reverà convenit, ut, qui divinum testimonium habet, ipse quidem propter se non accipiat ab homine testimonium, sed oblatum tamen propter aliorum utilitatem non repudiet. In eundem quoque sensum deinde subinfert: *Claritatem ab hominibus non accipio*, cum tamen Petrus dictus sit, Joan. 11, 19, sua morte Deum glorificasse. Ac de primo quidem argumento satis.

Ad secundum vert facile respondetur, Apostolum ibi non cum imperitis, sed cum doctis habere sermonem. Ait enim: *Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam*. Sapientibus ergo Ecclesiæ magistris unctio interior sufficit ad ea, quæ fidei adversantur, refutanda; al ignorantibus opus est etiam externò doctrinò, eorum maxime, quos Deus constituit in Ecclesià pastores et doctores. Intelligendum est etiam, doctrinam fidei, singulis hominibus necessariam, unicuique per se factè innotescere, si spiritino manentem in se habet. Al vert, quæ sunt in fide non singulis quidem necessaria, sed ad Ecclesiæ communem utilitatem pertinentia, non ea solum à bonis viris cognoscuntur, quamlibet spiritum Dei et unctionem habentibus. Si enim simplici mulierculæ proponatur, an accidentia in Sacramento altaris sine subjecto sint, quamvis sancta sit et justa, non est opus, ut de re ab unctis doceatur. Sed si illud ab eis inquiras, num Christus pro peccatis nostris sanguinem fuderit, id profectò ab unctione docebitur, quoniam prestanti quod in se est, Deus fidem ad salutem necessariam non negat. Porro autem, cum quæstio hæc de numero librorum canonicarum non spectet ad singulos, sed ad doctos in Ecclesià viros referenda sit, fili consequens, ut ad cognoscendum, an hic liber, an ille sit canonicus, non sit satis unctionem habere. Non enim unctio simpliciter docet de omnibus, seti quemque de his, quæ sunt ei propria et necessaria. Atque hæc satis abundè erant, ut «cundum argumentum eluderetur». Sed, ut iis morem geramus, qui aliud præleren quicquam in illius testimonii explicatione desiderant, tertia adhuc responsio adjicienda est. Non, si quidam in Ecclesià primitivi tantos babuere et in virtute et in doctrinò

(1) In hac responsione et sequentibus, unctioni Spiritus sancti nimis tribuit Canus ad intelligentiam seu Scripturæ sacra interpretationem. — Quippe Spiritus divinus, in mente viri pii docti, vel non ita eruditi, unctione sua mirisque illustrationibus agere potest: sed id peculiari flet providentiæ; neque unquam inde lex aut regula legitimæ interpretationis vel distinctionis librorum sacrorum pro quocumque hominum nere erit traducenda. Auctoritas Ecclesiæ, traditionis, hæc est regula cerne interpretationis admittenda, semper et pio omnibus, ut infra fusius dicetur. P. S.

progressus, ul nullo doctore externo indigerent, quippe qui Spiritu docente nòssent omnia, idcirco gratiam illam Spiritùs sancii nos et ad omnes, et ad hoc etiam tempus referemus. Alioqui, si quis apt linguarum donum, aut alia multa, quæ Spiritus à principio fidelibus impertiebatur, modo non habeat, non se arbitretur Spiritum accepisse, nec unctum sese existimet, nisi cum Antonio, monacho ægyptio, sine ullà scientiâ litterarum, divinas Scripturas intellexerit. Vid. Aug. in proëmio lib. de Doc. Christian. Quòd si eliamnùm unctio docet sine externo doctore de omnibus, non doceant parentes panulos suos doctrinam Christi, sed ne ad ipsum quidem Evangelium audiendum atque discendum eat populus in Ecclesias; quin etiam codices nullos legat, nec legentem explicantemque hominem audiat, expeclet \cri) rapi se usquè ad tertium cælum, et ibi omnia christiæ doctrina* mysteria percipere! «Caveamus, Augustinus ait, udes lentaliones superbissimas, magisque (cogitemus et ipsum Apostolum Paulum, licet divini \ el voce clspirilu instructum, ad hominem tamen missum esse, ut ab eo discerei, quid se oporteret facere; » Actor. 9. *El Cornelium cogitemus, quamvis et exaudita orationes ejus, tlecmosijnasque respectus ei Angelus nuntiavit, Petro tamen traditum imbuendum, à quo, quid credendum, quid sperandum, quid diligendum audiret,* Acu 10. Ac de 2 argumento hacleinis.

Tertium vero cludi primum poterat eo rerum discrimine repolito, quod in superioris argumenti confutatione posunnus. Conccdimusenim liberaliter, doctrinam cuique in suà vita el statu necessariam, illi lore perspectam et cognitam, qui fecerit voluntatem Dei : sicut enim gustus bene affectus differentias saporum facile discernit, sic animi optima affectio lacii, ut homo doctrinam Dei ad salutem necessariam discernat ab errore contrario, qui ex Deo non est; quæ vero Ecclesiæ sunt communia, hæc ad iudicium et lidem spectant singulorum, ea non ù quovis discerni et iudicari possunt, quantumcumquè isuei faciat voluntatem. Hujusmodi autem sunt, quæ versantur in hac controversia de librorum divinatorum numero. Nec diarum etiam rerum iudicium adeo perspicuum est cuivis, ut slatini ac sine doctore in promptu sit. Erant enim quidam verbum Pauli cum aviditate suscipientes, el quotidie tamen scrutabantur Scripturas, bi hæc ita se haberent (Actor. 17); et cimi quidam docuissent, sine circumcissione neminem posse salvari, non prolinùs cuilibet exploratum fuit, niim ea vox ac doctrina ex Deo esset, an non; sed relata est polium ad Apostolus el seniores quæslio, et, adhibitu concilio, magnàque prius faeü disquisitione, finita, Act. 13. Quod si, quæ in hujus argumenti refutatione dicta sunt, cuipiam adhuc non esse ilia salis videatur, habeat et hoc responsum, Christum non dixisse quidem, qui leccril voluntatem Dei, hunc per se et sine magistro venm omnem Prophetarum, Evangelistarum, Apostolorumque doctrinam posse afalsà discernere, aut oves bine doctore externo vocem Christi internoscere, contrariamque alieni refutare; sed id docuit, cimi adest (idei magister idoneus, qui rem credendam aptis loco et ternpore, solido pondere ac cerlà auctoritate propo-

nat, tunc auditorem, si bonus est, Dei doctrinam accepturum, sin malus repudiatum. De sc quippè Christus suàque doctrinà peculiariter loquebatur : (piem quoniam Paler significaverat Deus, ducem ac precepto-rem mundo dederat, omnique testimoniorum genere comprobàral, ci tot lanlisque argumentis Evangelium annuntianti, ei vilæ, doctrina?, miraculorum gloria presentanti, et humani atque adeò divini auctoritate polenti » fidern non habere nemo sine peccato jmlerai. Abeat nunc Lulberus, et quasi Ecclesiæ lidem validissimis arietibus concusserit, vanissima cxultatione bacchetta; nos vero mlelligamus politis illum, quem diximus, esse verborum Christi sensum, cimi ex aliis Evangelistæ testimoniis, tum vero precipue ex ipso eodem, quod ex cap. 10 Lulberus adversus nos citat. *Opera*, inquit Dominus, *quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me; sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis;* et slatini : *Oves inetv vocem meum audiunt.* Nam certe si non audirent, cæ oves Christi non essent, ut quæ ad vocem proprii pastoris limi exploratam el certam, clausis auribus obsurdescerent. Quà ex re palet, quàm inepte à Lulhcro illa Domini testimonia in hac causâ, de quâ nunc disserimus, referantur. De 5 igitur argumento lanltun.

Quarto priusquam respondeo, opere pretium mihi facturus v ideor, si striclim quædam attigero, quò faciliùs non hoc solimi argumentum <lilu;., lur, veruni etiam ea, quæ deinceps disserenda sunt, explicari queant.

Primiim ergo id statuo, juxta communem legem, aliqua exteriora et humana incitamenta necessaria esse, quibus ad Evangelii lidem inducamur. *Quomodò enim credent ei, quem non audierunt? Quomodò autem audient sine praticante?* Ad Horn. 10, 14. Item Joan. 15, 22 clseq.: *Si non venissem et locutus eis non fuisset, peccatum non haberent; et, si opera non fecissem, qmv nemo alius fecit, excusationem haberent de peccato suo.* Non igitur solimi necessarium est, ul credituro ca, quæ sunt fidei, simpliciter ab homine proponantur, quasi prima principia discipulo; verinn etiam opus est exteriorem aliquam persuasionem, cthumanum incitamentum adhiberi : quomodò principia geometriæ nonnulla à magistro explicantur, et suadentur. Hinc illud est, quod cimi dixisset Moyses Domino, Exod. 4, 1 : *Non credent mihi,* Dominus ei dedit potestatem signa faciendi; hinc rursiim illud Marc. ull. 20 : *Prædicavcrunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis,* Illic illa perlinent Joan. 1, 7 : *Dic venit in testimonium, eie., ut omnes crederent per illum.* El Sergius Paulus, vir prudens, cimi vidisset facium, credidit, admirans super doctrinà Domini, Actor. 15. El Centurio, videns quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens : *Veré filius Dei erat iste,* Lucæ 25. El Joan. 4, 53 : *Cognovit pater, quia illa hora esset, in quâ dixit Jesus : Filius tuus vivit, el credidii ipse, el domus ejus lota.* El pauló ante : *Ex civitate nutem illà multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris tesiimoniiim p<rhicbnlis, quia dixit mihi omnia quacumque feci:* El Joan. 10, 41 : *Mulli venerunt ad Jesum, et dicebant, quia Joannes quidem signum fecit nullum. Omnia autem*

quacumque dixit Joannes de hoc, vera erant. Et Joan. 20; *Introivit ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: et vidit, et credidit. Nondum enim sciebant scripturam, quia oportuit eum à mortuis resurgere.* Philippus, Actor. 8, denique et Petrus, Actor. 10, non utcumque fidem eunucho Cornelioque proposuere, sed et causas etiam adhibuerunt, etc.

Deinde, id quoque statuendum est, auctoritatem humanam et incitamenti omnia illa pnedicU, sive alia quæcunque adhibita ab eo, qui proponit fidem, non esse sufficientes causas ad credendum, ul credere te-neamur, sed prælereà opus esse interiori causa efficiente, id est, Dei speciali auxilio moventis ad credendum. Docet id divus Thomas ad Horn. 10, Lection. 2, ac divus Augustinus, lib. 8 Retract. cap. 21, et alias sæpc. Quin sacra littera id quoque docent. *Quàm speciosi*, inquit ad Hom. 10, 15, *pedes evangelizantium pacem, evangelizanlium bona! sed non omnes obediunt Evan*gelio. Isaías enim dicit: Domine, quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum est?* Item Joan. 6, 43 et seq. : *Nolite murmurare invicem; nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Et scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audit à Patre, et didicit, venit ad me.* Et inferius, quibusdam discipulis dicentibus: *Durus est hic sermo, et quis potest cum audire? Propterea* (inquit Dominus) *dixi vobis, quod nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* Et alio loco Joan. 12, 57 : *Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum, ut sermo Isaia: impleretur: Domine, quis credidit auditui nostro? Et brachium Domini cui revelatum est? ole.* Externæ igitur omnes et humanæ persuasiones non sunt satis ad credendum, quantiuncumque ab Imminibus competenter ea, quæ sunt fidei, proponantur; sed necessaria est insuper causa interior, hoc est, divinum quoddam lumen incitans ad credendum, et oculi quidam interni Dei beneficio ad videndum dati. *Viderunt*, inquit Moyses, Deut. 29, 5, *oculi tui signa illa, portentaque ingentia: et non dedit tibi Dominus cor ad intelligendum, et aures ad audiendum, nec oculos ad videndum.* Hoc quoque suâ voce dilucide confirmavit Christus Petro inquiens, Malth. 16, 17: *Beatuse, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est.* Certe Petrus audierat Joannis Baptisæ testimonium, Joan. 1, 51, quo aperlâ voce clamaverat Christum esse filium Dei; nulla insuper Christi miracula viderat: et tamen osi hæc pomnia non aut testimonio, aut auctoritate Joannis, non miraculis visis, fidei confessionem Christus assignat, sed divinæ revelationi. Et ad Thessalonicenses 2, 15 : *(.ratios agimus Deo, quoniam cum accepissetis à nobis verbum auditu fidei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed, sicut est vere, verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.*

Sunt et alia pleraque sacrarum litterarum testimonia in hujus rei confirmationem, ul ad Corinth. 12, 5 : *Non potest dicere: Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto,* et cetera lera quæ sequuntur. Et rursim inter Spiritus charismata Paulus I ad Cor. 15, enumerat fidem; et alibi 2 ad Cor. 3, 5 : *Non sumus sufficientes*, etc. Et apud

Lucam Actor. 19, 14, quædam mulier colens Deum audivit Paulum, *cujus Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur à Paulo.* Et illud Isa 50, 4 : *Erigit mane, mane erigit mihi aurem, et laudiam quasi magistrum; Dominus Deus aperuit mihi aurem.* Dies me deficiet, si omni} velim commemorare, quibus secundum hoc fundamentum stabilitur*

Cui et tertium subjiendum est, rationem formalem nostram fidei non esse Ecclesiæ auctoritatem, hoc est fidei ultimam resolutionem non fieri in Ecclesiæ testimonium. Ipsæ scholasticæ res formas dicendi scholasticas rapiunt, et quæ vocabula scholarum consuetudo diuturna trivit, ea Latini nobis condonare debent. Nec enim tam sermonis ornatum, quam disputationis lucem sequimur. Sed ad rem. Eorum hic errorem dissimulare non possum (1) qui asserunt, fidem nostram eò, tanquam in ultimam credendi causam, reducendam esse, ul credamus, Ecclesiam esse veracem, cui prius (inquiunt) assentimur per fidem acquisitam, quam per infusam. Quod si verum esset, prima ratio formalis infusæ fidei non esset veritas increata, sed creata. Quare fides nostra non inniteretur tanquam suo fundamento divinæ ventali, sed humanæ. Deinde, cum assensus conclusionis non sit certior principiorum assensu, ut Aristoteles, I Post. lib. demonstrat, si fides infusa fide acquiritur niteretur, tum Deum esse trinum, cui assentimur per infusam fidem, non esset nobis aut infirmius, aut certius quam Ecclesiam esse veracem, cui juxta horum sensum assentimur per fidem acquisitam, et per humanarum causarum incitamenta.

Prælereà, nunquam hominem quemvis illà per fidem acquisitam existimamus esse veracem, quin formidamus, eum posse vel falli, vel fallere. Quapropter, si assensus calholicæ fidei ex acquisitâ fide penderet, firmus omninò esse non posset.

Ad hæc, si omnes hi, qui me docuerunt, imò adeò angeli cælorum mihi astruerent oppositum ejus quod fide teneo, non ex eo fides mea labefactaretur, juxta Pauli apostoli proscriptum illud ad Galat. 3, 12: *Licet nos, aut Angelus de cado, evangelizet vobis, etc.* Nostra igitur fidei assensio humanis causis et incitamentis non innititur, quæ scilicet fides acquisita sectatur. Quare ne mens nostra vacillet, altius petenda, quam ab hominis vel ratione, vel auctoritate Scriptura divinæ, auctoritas est.

Prælereà, Apostolici Prophetæ resolvebant ultimò fidem suam in divinam et auctoritatem et veritatem. Ergo nos in humanam Ecclesiæ auctoritatem fidem nostram non resolvimus. Eadem enim fides est, idemque proinde habet objectum, rationemque formalem.

Confirmat autem hoc vel maxime, quòd ea, quæ per accidens contingunt objecto alicujus habitus, non variant illius objecti formalem rationem; sed articulos credendos proponi per hos, aut illos homines, per accidens omnino contingit. Cum ergo Prophetæ et Apostoli assensum leniunt articulis fidei, quia Deus revelavit,

(1) Vide Scot. 3 d. 25, quæst. unie. et Durand., d. 21, quæst. I, et d. 25, quæst. 5, et Gabr., d. 25, quæst. 2, art. 1 et 2, qui videntur esse in hoc errore.

eamdem quoque nos credendi rationem habebimus. Nisi forte fides nostra non est virtus theologica, cujus videlicet prima et formalis ratio, si his credimus, non divina, sed humana veritas est.

Nec desunt sacrarum testimonia litterarum in hujus rei confirmationem, ut illud Exod. 14, 51 : *Crediderunt Domino el Moysi, térra ejus. Non dixit, Moysi et Domino, sed, Domino et Moysi.* Item Joan. 12, 45 : *Qui ereditili mē, non ereditili me, sed in cum qui misit me, etcætera* quæ sequuntur : *clad Thessalo*». 2, <3 : *Cratias agimus Deo, quoniam cimi accepissetis à nobis verbum auditus fidei, accepistis illud, nun ut verbum hominum, sed, sicut est vere, verbum Dà,*

His vero tribus certis stabilibusque sententiis illa etiam conjuncta est, ultimam fidei nostre resolutionem (ieri in causam interiorem efficientem, hoc est, in Deum moventem ad credendum. Verbi gratia, huic articulo, Deus est irinus, et huic, Ecclesia non potest errare, el Cæleris universis doctrina christianæ principiis assentimrper infusam fidem, non quòd Joannes dixerit, aut quiris alius homo, sed quòd Deus revelaverit; huic autem Deus revelavit, immediate credo, à Deo motus per instinctum specialem. Itaque ex parte objecti ratio formateli* movens est divina veritas revelans; sed illa tamen non sufficit admovendum, nisi adsit causa interior, Itoceli, Deus etiam movens pre gratuitum specialcmque concursum, divus Thomas, 2, 2, qu. 1, ar. 9 ad 5, August. 2 Confess., cap. 3. El licet fundamento in hoc secundo jam jacto firmiter barcal, subsistit tamen eo etiam testimonio, quod in argumento refertur. Hunc enim sensum habet, quod Joannes Apostolus dicit : *.Si testimonium hominum accepimus, testimonium Dei majus est.* Atqui, unde credimus, Apostole, id esse Dei testimonium? *Qui credit, inquit, in filium Dei, habet testimonium Da in se.* Quòd si rem hanc à capite arcessere, el unde omnia manant, videre volumus; illud tamen intelligamus oportet, habitum fidei in ordine ad theologia disciplinam se habere ut habitus intellectus se habet ad humanas scientias, el facultates. Quemadmodum itaque intellectus noster in discursu disciplinarum naturalium, primò cum principiis congregitur, deinde ad reliqua cognoscenda proficiscitur, quæ videlicet à principiis positivis derivantur; sic in cognitione superiorum rerum, quædam sunt principia supernaturalia. ex (piorum tide fidelis animus ad cadera investiganda procedit. *Accedentem* (inquit ad llebr. II, G,) *ad Deum, oportet credere quia esi, el quod inquirentibus se remunerator sil; et iterum ad ilebr. 5, 12: Cum deberetis magistri esse propter tempus, rursum indigetis ut doceamini qm sint elementa eiurdii sermonum Dà, et statini docet quomam sint ejusmodi elementa, inquit, ibid., 6, 1 : intermittentes inchoationis Christi sermonan, ad perfectiora feramur, non rursum jacentes fundamentum pernitentia.', fida ad Deum, baptismatum doctrinas, impositionis quoque manuum, resurrectionis mortuorum et judicii trierai.* Quibus rebus expositis, fadli (ut opinor) intelligi potest, vera esse, quæ paulò ante sunt dicta, hoc est, oportere humana quædam el exteriora adminicula intervenire id credendum; nec tamen ea esse idonea per se, nec

fidei nostra resolutionem in ejusmodi fieri, sed in interiorem causam divinam, quæ excitet, et moveat, ut credamus, hi assensum siquidem principiorum geometria* el varilhmelira, multa veniunt, quasi praambubci antecedentia, ut cognitio sensitiva, explicatio, el suasio praeopteris, quieadem principia non utcùmque proponit, sed explicat etiam, vel per exempla sensibus manifesta, vel per effecta notissima. At ratio assentiendi formalis non est quicquam illorum, sed sunt ilhv quasi determinationes, et velini conditiones, sino quibus ejusmodi principia à discipulo non intelligerentur. Hæc autem formalis lumen naturale est inexistens, quo videlicet evidens ille assensus efficitur, ni el lumen hoc exterius ratio formalis est, quæ colores efficit evidentes. In hunc ergo modum, proponere credenda, suadere, miracula facere, determinant quidem intellectum, ul credat, quasi conditiones, sine quibus vix tinquàm intellectus determinatur; at ratio formalis assentiendi lumen fidei est, quod Deus infundit credenti.

Jam si hæc quæ diximus, sacris litteris accommodaveris, invenies profecti», ea esse usquè adeò consentanea, ut oblinere à quovis adversario debeamus, liic enim perlinet illud Joannis 4 : *Jam non propter luam loquelam credimus; ipsi enim audivimus, el scimus quia hic est veré Salvator mundi;* ut alia pralereamus, quit reirò sunt nobis commemorata. Nam quarto argumente refellendo salis superque dictum est; unde tamen tria postrema argumenta facillime diluantur, quamvis enim, respectu unius aut alterius hominis sacras videlicet litteras rejicientis, prior sit Ecclesia auctoritas, quoniam jure probamus illi hanc esse Epistolam Pauli, illam Jacobi, per Ecclesiæ auctoritatem; non tamen inde colligitur, quòd absolute Ecclesiæ auctoritas sit ratio credendi formalis : quomodò si neganti principia philosophias naturalis ex effectis notissimis nitamur ea suadere, noti quærimus causam, à qua principia philosophic* petideani. sed argumentum aliquod vel indicium certum ejus rei, quæ in controversiam venit. Ac forò in omnihus disciplinis coutingit, ut adversiis ignorantem causam utamur effectui; el adversiis negantem effectum utamur causò propter utriusque mutuam connexionem. Atque id quidem copiosè variis mullarum disciplinarum exemplis monstrare possem, sed, quæ perspicua sunt, longa esse non debent. Adhibebimus ergo exemplum unicum generis ejus, quod el facile intellectu sil, et positum in uñò re transferri per mulus possit. Terram interjici inter solem el lunam, ex hmæ defectu, suadet astrologus, nec affert tamen genus argumentationis inopulum. Praclarè enim est hoc usurpatum à doctissimis, quorum auctoritate non uterer, si mihi apud aliquot agrestes habenda esset oratio. Cùm vcrò ad eos scibam, quibus hæc inaudita non sunt, cur ergò similem, me, si quid in his studiis opera posuerim, perdidisset Isuqialm est igitur ab eruditissimis viris quoddam argumentandi genus, quod a posteriori juniores vocant, A* risloteles, juxta veterem interpretum demonstrationem, quia c>t, nos ab effectis voramus. Quæ quoniam suis KPpè causis notiora sunt, ad eas connumstrandas identur; ni OU ò ta n effecu base causa-

hnn suarum formales rationes erunt. Non enim, ut in eodem versemur, si terrain interjici ex lunæ defectu suademus, idcirco defectus ipse ratio est interjectionis formalis; quin è contrario, si rerum natura spectetur, ipsa terra interjectio ratio est formalis, cur luna defectum patiatur. Quod igitur in cæteris artibus, idem quoque in theologia contingit, ut rerum ordo interdum immani ingenii causi permutetur: illa fit, ut contra negantes novum Testamentum aptissime argumentemur ex veteri, atque è diverso contra negantes, vetus ex novo. Etenim ab his, quæ notiora sunt nobis, ad ea, quæ minus nota sunt, quodam quasi natura ductu homines ferri non solum philosophus auctor est, sed nullo etiam philosopho auctore experimur. Quamobrem Judæo, cui vetus Testamentum certius est, novum ex veteri suademus. //afremus, inquit Petr. 1, 19, *firmiorem propheticum sermonem, cui bent facitis attendentes, quasi lucernat lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris*. Et Act. 17, ii qui cum aviditate verbum Pauli susceperant, scrutabantur quotidie Scripturas, an hæc illi se haberent. Contra vero oportet, ut adversariis cum, qui novum Testamentum recipit, ac rejicit vetus, ex novo veteris auctoritatem colligamus. Ad eundem quoque modum auctoritas Ecclesiæ cum sacrarum litterarum auctoritate connexa est, et per legem connexorum utramque in alterius probationem sumimus. At si generaliter quæritur, unde fidei constet, ea, quæ fide tenet, esse à Deo revelata, non poterit Ecclesiæ auctoritatem inducere, quia unum de revelatis est Ecclesiam errare non posse, ut I ad Tim. cap. 3, habetur. Nec verus catholicus, quod nonnulli fingunt, assentire huic, Ecclesia est verax, solum per conjecturas humanas, quibus acquisita fides innitur: ad quem modum et Saraceni suis præceptoribus, et Judæi suis rabbinismi gentes suis philosophis, et omnes denique suis majoribus inhærent. Non sic, inquam, Christiani, sed per interius lumen infusum à Spiritu sancto quo firmissimè atque certissimè moventur ad credendum, Ecclesiam Christianam errare non posse, Saracenorum, Judæorum, Paganorum errare posse. Deinde responderi potest, quod etiamsi in universum opus esset, ut Ecclesia ea, quæ sunt credenda, proponeret, non tamen proinde colligeretur, ultimam fidei resolutionem in Ecclesiæ auctoritatem fieri. Non est enim Ecclesiæ auctoritas ratio per se movens ad credendum, sed causa sine qua non crederemus. Quippè ut nos credamus, juxta præscriptam à Paulo legem, oportet, ut illa, quæ credere debemus, nobis per hominem proponantur. Providit autem Deus, ut Ecclesia esset, quæ certo ac firmo judicio ea, quæ vere nobis sunt credenda, proponeret. Proponit enim Ecclesia (ut rem exempli causa illustremus) Evangelium Matthæi esse à Deo revelatum; nec mihi proponere nisi verum potest. Ego igitur non credo, Evangelista!!) dicere verum, quia Ecclesia eum dicat verum dicere, sed quia Deus revelavit. Et tamen Ecclesia proponens est causa, sine qua ego non admitterem illud Evangelium esse Matthæi. Spiritu itaque sancto Ecclesiam afflatam certe credo, non ut veritatem, auctoritalemve libris canonicis tribuat, sed

ut doceat, illos, non alios, esse canonicos. Nec si nobis aditum præbet ad hujusmodi sacros libros cognoscendos, protinus ibi acquiescendum est; sed ultra oportet progredi, et solidam Dei veritate niti. Quam ex re intelligitur, quid sibi voluerit Augustinus, cum ait: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ moveret auctoritas; tunc vero: Per Catholicos Evangelio credideram*. Videlicet negotium Augustino erat cum Manichæis, qui absque controversia suo cuidam Evangelio, credi volebant, et Manichæo fidem astruere. Rogat igitur Augustinus, ecquid facturi sint, si in hominem incidant, qui ne Evangelio quidem credat, quoque genere persuasionis sint eum in suam sententiam adducturi. Certe se affirmat non aliter potuisse adduci, ut Evangelium amplecteretur, quam Ecclesiæ auctoritate vicium. Non itaque docet fundatam esse Evangelii fidem in Ecclesiæ auctoritate, verum simpliciter nullam esse certam viam, quam, sive infideles, sive in fide novitii, ad sacros libros ingrediantur, nisi Ecclesiæ catholice unum eundemque consensum. hoc quod ejusdem Epistolare. I, et in libro de Viliis, cred. ad Honorat., satis ipse explicavit. Certum itaque argumentum in controversia de unoquoque libro sacro ex Ecclesiæ auctoritate sumitur, idque Augustinus Iradii; sed non ad hanc, sed ad divinam auctoritatem fides librorum divinatorum referenda est (i).

(I) In hac prolixa responsione, auctor noster in eo lotus est quod resolutio fidei ultimè in motu interiori gratiæ aut Spiritus sancti sit reponenda, nihil in externali traditione, seu Ecclesiæ auctoritate, nisi conditionem necessariam agnoscens: quod non salis communi sententia Catholicorum consentire nobis videtur. Quippè solent per *resolutionem fidei* intelligere præsertim primum principium, seu ultimum motivum quo nostra stabiliatur fides, in quo proinde mens nostra, cum fidei suum assensum præbeat, quiescere videatur. Esi igitur illud motivum ultima ratio quam de sua fide præslare queunt fideles: illud proinde est quid externum et omnibus commune, sufficiens ad fidem externè explicandam et probandam ut nece sariam; quod non impedit quin insuper auxilium requiratur ut in singulis fiat actus internus et supernaturalis fidei, quatenus est virtus theologica. Protestante tollunt medium externum; idem minuit Melchior Canus, in cujus opinione fidelis diceret se credere *fi it* Deus cum ad assensuendum Ecclesiæ docenti moveatur, dum in scilicet communi debet credere (et ubi Deus revelavit, ita docente infallibiliter Ecclesia, dum simul «agnoscit se non posse absque gratia a se in fidei supernaturalem elicere. Quamvis hæc discriminet utramque doctrinam primo intuitu, vel nullum proprium meritum, adest tamen, nec sine periculo alicuius detrimenti in sam doctrina opinio Cani permetteretur, cujus causa de re vestigiis audax, credo, insistentes fuere plurimi inter recentiores theologi, quos salis vehementer redarguit Holden. « illi etenim, inquit, Theologi, fidei divinæ certitudinem petendam esse existimant à peculiari quodam Spiritus sancti instinctu, « seti gratia Dei interna, Christianis singulis communica et concessa, quam veritatibus revelatis fidem « adhibent. In hanc etiam privatam Dei inspirationem « cuilibet credenti scorsim donatam fidei christianæ « firmitatem resolvendam esse opinantur; et ab hoc « solo capite et principio desumendam esso eam, t quam vocant supernaturalem et divinam certitudinem. » etc. (Vide quæ sequuntur apud Holden, in opere de *Analysi*, seu *Ucsolutione fidei*, lib. 1, cap. 3,

P. S.

Nec post hæc in postremis illis tribus argumentis eluendis lectorem ampiùs morari volumus, sed ad ea, quæ in medio relictæ sunt, explicanda properare. Testimonium igitur ex Deuleron. illud, quo deinceps adversarii utuntur, pro eis nihil omnino facit. Quemadmodum enim, cùm Dominus fideles monuit, ut à lupis attenderent, cosque ceu arbores, non ex foliis, sed ex fructibus internoscerent; non statim excluditur nec canum fida custodia, et ad discernendum lupos naturæ mira sagacitas, nec pastorum vigilans cura et diligens omnium providentia; nam si isthæc desunt, ipsæ per se oves sibi cavere non possunt, quàm libet signum à Christo habeant, undè lupi internoscantur: sic Moses discernendis prophetis falsis per rerum quidem eventa populum instituit, sed non proinde tamen sacerdotum in his iudicium negligi!, ad quos scilicet causas omnes dubias ipse idem paulo ante referri jusserral. Sæpè autem usu venire poterat, ut difficile esset et ambiguum de propheta quopiam iudicium, et variæ, ul fit, discrepantesque sententi».

Testimonium veri), quod affertur qx Joanne, quoniam simile est, simili quoque ratione convellitur. Aliud vero ex primi ad Corinthios Epistolii non ita facile refelli potest; sed id constat verba Pauli mirifice à Lutheranis torqueri. Nam si spiritualis homo, id est, in quo est spiritus Dei (sic enim illi interpretantur) iudicat in universum omnia, quomodò Elisæus: *Anima*, inquit, *fjwi, in amaritudine est, et Dominus celavit à me?* 4 Reg. 4. Quomodò Job, cùm nulla se ignorare argumentis certis cognovisset, ignorationem suam fatetur, inquiens: *Insuper locutus sum, et quæ ultra modum excedunt scientiam meam?* Job 38, 39, 40, 41, 42. Quomodo Apostoli non intelligebant quæ dicebantur? Lucæ 18. Quomolí» Petrus et Joannes nondiim sciebant Scripturam? Joan. 20. Quomodò aperuit Scripturas discipulis suis Christus, quæ illis anteo erant clausæ? Luc 24. Quomodo Petrus non iudicavit simulationem suam esse Evangelio contrariam? Quomodò rursus idem: *Absit, Domine*, inquit, *quia nunquam manducavi omne commune et immundum?* Ilæsitavil enim intra se. quidnam esset visio, quam vidisset, Act. 10. Expediant mihi, si possunt, Lutheranl, cur eunuchus, in pio sine dubio spiritus Dei erat, locum Isaïæ sine externo doctore expedire non poterat, Actor. 8. Explicent et id quoque, quamobrem fideles, qui erant in circumcissione, disceptabant adversus Petrum, quòd ad Cornelium accessisset, si omnia viri iusti dijudicare possunt. Exponent item, id quod paulò ante in hæc causò retulimus, quidnam Antiochenis impedimento fuit, ut non discernerent doctrinam Pauli veram esse, aliorum verb falsam; sed in senatum hicrosolymilanum retulerunt, ut seniorum, Apostolorumque concilio illa quæstio dijudicaretur. Adderem à sacris libris hujusmodi non pauca, nisi in promptu essent; et ea etiam, quæ posuimus, satis sentad evincendam causam. Paulus itaque non vult quemvis hominem Justum possède omnibus iudicare. Erant enim inter Corinthios ipsos parvuli quidam et imperfecti, quibus etsi spiritus ad justitiam non deerat, deerat tamen ad ea discernenda mysteria,

quæ Apostolus perlectis communicabat. Aon *potui*, inquit, *vobis loqui quasi spiritualibus; tanquàm parvulis in Christo lac potum vobis dedi*, etc. Per viros igitur spirituales, perfectos intelligil, inter quos sapientiam ipse loquebatur, qui similes Paulo spiritum aposlolicum acceperant, ut scirent, quæ ipsis donata essent, qui loquebantur non in doctis human» sapienti» verbis, qui breviter sensum Christi peculiaris spiritùs dono possidebant. Sed ne ii quidem simpliciter omnia dijudicabant, nisi velimus cos per spiritum et geometras, et physicos, et astrologos fuisse. Atqui nec spiritualia universa cognoscebant. Nam quædam sibi Spiritus reservavit, quædam privatim uni, alia alii revelavit. Est ergò distributio accommoda, ut ibi: *Ille docebit vos omnem veritatem*, et ibi etiam: *Uctio docet vos de omnibus*. Spirituales igitur et apostolici viri omnia discernunt, hoc est, supernaturalia et naturalia, spiritualia et corporalia, non singula, sed ea omnia, quæ ad salutem fuerint necessaria. Quibus rebus intellectis, nihil est opus respondere ad alterum ejusdem Epistola; testimonium. At vero prima ratio hoc modo eluditur. Non decet veros gravesque theologos verborum ambiguitate ludere. Non itaque hoc loco iudicium usurpamus pro ejus scntentift, qui re ipsa, quam iudicat, superior est. Alioqui, si ea semper esset vocis hujus sit gnificatio, cùm juxtà Paulum prophet» duo aut tres loquantur, et cæteri dijudicant, oporteret hos, qui iudicium ferunt, et prophetis, et prophetia esse superiores. Asserimus ergo Ecclesiam de Scripturis earunique sensu iudicrae, id est, discernere humanum à divino, verum ó falso. Atque Ecclesia sine usurpata auctoritate, quemadmodum ante constituimus, hanc habet à Christo facultatem. *Spiritus*, inquit, *meus, qui est in (e, et verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore seminis tui usque in sempiternum*. De qua re quoniam alio loco sumus fusedisputaturi, nihil est nunc prætereà dicendum. Rationes autem, quæ sequuntur, omnes jam sunt in quarti argumenti responsione confutat». Pergamus itaque ad reliquas controversias, et institutum ordinem persequamur.

CAPUT IX.

Ostendit, illos libros, de quibus erat controversia, habendos esse sine dubio pro canonicis.

In secundó hujus controversi» parte polliciti sumus, nos quidem ostensuros, quatuordecim illos libros, qui indubium sunt vocati, canonicos esse. Id ut liat quam brevissime, sil prima conclusio.

FBarucha Canone sanctarum Scripturarum eximere, non solùm temerarium, sed etiam erroneum est (1)

(i) Non solùm dicendum id esse erroneum, sed et hæreticum. Idem in sequenti conclusione pro aliis libris veteris Testamenti, quos omnes à Canone rejicere tam prohibetur sub anathemate à concilio Tridentino, quàm novi libros. < De fide est, ponit Theologus Pio < taviensis, libros omnes (in canone catholico rcccn- < silos), cum omnibus suis partibus esse vere sacros < et canonicos. Ità expresse definivit concilium Tri- < dentinum, sess. 4, *de canonicis Scripturis*, ubi, re- < censito sacrorum librorum Canone, sic pronuntiat: < *Si quis autem libros ipsos integros, cum omnibus suis*

Erroncum vcrò hic appello (quoniam varia et ambigua esi hujus nominis significatio) id, quod hæresi proximum, hæresim non audeo vocaro.

Hoc primum patet ex concilio Florentino sub Eugenio IV, in decreto super unione Jacobinorum cl Armeniorum, ubi Baruch inter Prophetas et sacros auctores annumeratur.

Deindè synodus Tridentina, sub Paulo III, apertè librum Baruch in canonicis censet. Erroneum igitur est, illum à canonicis excludere; nam et Eusebius libro de Démonst. Evangel, c. 19, prophetiam Baruch divinam esse non dubitat affirmare; affirmat quoque idem Clemens Alexand. lib 2 Pædag. cap. 5.

Denique in vigilià Pentecostes, nomine Prophetæ, (oli populo Christiano per omnes Ecclesias legitur, quà in re si Ecclesiæ Christi fallerentur, perniciosissime fallerentur. Quid ita? Nempe simul atque populus intelligeret se in re ejusmodi à sacerdotibus ludificari, nullam deinceps certam fidem haberet aut prophetias, aut etiam Evangelia proponentibus, utqui in simili causè atque negotio jamet essent falsi, cl fefellissent. Quòd si in his plebis ebristianæ fides vacillat et claudicat, certe ego non video, quo alio in loco possit firma consistere. Eorum autem, qui volimi plebem rudem non à sacerdotum auctoritate pendere, sed per scipsam exquirere, an liber qui legitur canonicus sil, jam pridem explosa sententia est.

Fateamur ergò, ne in Ecclesiæ doctrinè graviter erremus, librum Baruch, quem illa nomine Prophetæ à nullis annorum centuriis legit, inter canonicos esse censendum. Nec enim viro cuiquam pio persuaderi potest, Deum passurum fuisse, ut populus Christianus tot seculis in re adeò gravi deluderetur.

20 Tobiam, Judith, Sapientiam, Ecclesiasticum, duosque Macbabæorum libros à Canone rejicere, multò magis erroneum est, ne dicam hæreticum. Augustinus in primis hos etiam sex inter alios canonicos enumerat, lib. 2, de Doctrin. Christian, cap. 4, ubi divinarum Scripturarum catalogum intexit, ex communi Ecclesiæ procul dubio sententià.

Isidoros quoque, fi Elymolog. cap. 1, de his libris loquens, ait, quòd, licet Hebræi intrà suum canonem cos non recipiant, sed Ecclesia Christiana inter divinos honorat, et prædicat libros.

Hanc præterea conclusionem definit Innocentius I, in Episl. ad Exuperium, Tolosanum episcop., cap. ultimo, quo loco sanctarum Scripturarum libros inseruit.

Gelsius etiam Papa, cum concilio 70 episcoporum, id decrevit, asseruitque, hos quoque libros sanciam et catholicam romanam Ecclesiam in ordine veteris Testamenti suscipere ac venerari.

Hanc eamdem conclusionem docet concilium tertium Carthaginense. Quod tametsi provinciale fuit,

« partibus, prout in Ecclesia catholica tegi consue-
« rant cl in veteri vulgata latina editione habentur,
« pro sacris et canonicis non suscepit..... anathema
« sit. » Comp. Inst. Theol. T. I, de Script. sacra,
rnæsl. 2, ari. 2. P, S.

confirmatum est tamen et à Leone IV, 20 distili, cap. de libellis, et à synodo in Trullo celebratà. Nec mo- vere nos debet, quòd Truhana illa synodus concilium Carthaginense probasse legitur, non concilia; quoniam apud Grecos Carthaginense unicum est, quod Grecum vocatur, in cujus 21 c. hæc habetur sacrorum librorum annumeratio. Tametsi Patres Trullarne synodi non concilium Carthaginense probent numero singulari, ut Gratianus accepit, sed canones editos in novè Carthagine.

Postremi), hanc eamdem conclusionem habes apud duo concilia jam citata, et Florentinum sub Eugenio IV» et Tridentinum sub Paulo III.

5° Hæreticum est Epistolam ad Hebræos inter canonicas non rej>oncre. Primò, quoniam adversatur definitioni omnium Pontificum et conciliorum sacros libros annumerantium, ut cap. 59, cap. 2, distinct. 16, c. quoniam, Innocenti! I, atque Gelasii, concilii tertii Carthaginensis, Florentini insuper ac Tridentini, denique Laodicensis, quod utique concilium manifestò confirmatum est à synodo Trullanà.

Deinde probatur hæc conclusio, quoniam Epistola ad Hebræos recepta est in concilio Nicæno, ut auctor est D. Thom, in commentariis super eamdem. Rem vcrò adeò gravem vir S. non astrueret, nisi compertum habuisset.

Praeterea manifestè id ostenditur ex concilio Ephe- sino, cujus verba sunt, cap. 10 : *Pontificem et Apostolum confessionis nostræ! factum esse Christum divina Scriptura commemorat. Si quis ergo Pontificem et Apostolum nostrum negat esse factum Dei Verbum, anathema sit.* Hactenus concilium. Id autem non alio loco, nisi in Epistola ad Hebræos Apostolus dixit. Divina igitur Scriptura est, ex cujus etiam solius auctoritate efficax argumentum trahitur ad hæresim revincendam.

Quòd si post limi praeclara summorum Pontificum et conciliorum testimonia, sanctos auctores in hujus sententia confirmationem citare voluero, vereor, ne mihi illud objiciatur, quòd afferam in re non dubià testes minime necessarios. Atqui non est leve argumentum, quod ex comimini omnium sanctorum consensione ducitur. Atque ut grecos scriptores præteream, quorum omnium (ut Hieronymus ad Dardanum ait) manet ad unum firma consensio : utque latinos omit- tam reliquos, præter unum Hieronymum (de quo, quid sentiat, postea disseremus), D. Augustinus constantissime ubique tenet, hanc Epistolam esse canonicam. Nam in lib. 2, cap. 8, de Doctrinà chrislianà, in Canonem sanctarum Scripturarum refert ; et tertio de Trinil., cap. 11, ita solidam credit hujus Epistola auctoritatem, ut ab eà (sicut nec ab aliis quidem divinis Scripturis) aberrare non liceat, lib. 1 de Baptism., cap. 27. Cùmque post Augustini tempora omnes sancti, omnes theologi, omnes Catholici pro canonicè eam epistolam habuerint, quid est, quòd juniores isti in meridianam lucem tenebras inferre conentur? Nisi volunt universam Ecclesiam abhinc mille annos in summo errore, inque magnè hujus quaestionis ignorance ven-

satam : cujus videlicet usu cunctis gentibus nomine Apostoli hæc Epistola legitur.

✠ Haereticum est, Epistolam Jacobi in Canonicas non referre. Primo, quoniam Hieronymus in lib. de Viris illustribus ascrit, hanc (licet aliquando fuerit dubitatum) paulatina tamen procedente tempore, meruisse auctoritatem; jam ergo vel D. Hieronymi ætate hanc Epistolam Ecclesia receperat.

Item quoniam Innocentius et Gelasius, conciliaque omnia, Carthaginense, Laodicense, Florentinum, Tridentinum, cum *inter* sacras reposuerunt. His adde lāñelos antiquos, quos nominatilo etiam postea commemorabimus, omnesque juniores cum veteribus theologis scholasticis, breviter omnes Catholicos. Usu quippè Ecclesiæ legitur ubique gentium prò sacrò et apostolici. Abeat igitur Lulherus, et relictis gravissimis testimoniis, sibi fidem habeat, testi scilicet integro atque incorrupto. Nos autem solido fundamento innixi, teneamus illam esse canonicam.

Atque, si super hoc Ecclesiæ fundamentum sano aedificare volumus, secundam Epistolam Petri, duas posteriores Joannis, et illam aliam Judæ in canonicis numeremus, hujusque contrarium dogma haereticum censeamus. Causæ enim omnino subsunt eædem, quas dixi pauló unté.

Prima, quòd hujus sententi# fuit Hieronymus in Epistola ad Paulinum, Augustinus, 2 de Doctr. Christ, cap. 8, Isidoros, 6 lib. Etymologiarum, cap. 1, Damascenus, 4 lib. cap. 18, ne omnes commemorem antiquos : é quibus nullus ex his Epistolis tanquàm divinis testimonia non refert.

Altera, quòd Innocentius, Gelasius, concilium Laodicenmn, Carthaginense, Florentinum, Tridentinum, illas communi consensu in canonicis supputant. Id quoniam constat inter omnes, fateamur opus est, has esse canonicas.

Postrema, quòd diversis anni temporibus has Ecclesia universalis nomine Apostolorum proponit et legit. Qui in re (ul eundem locum frc<|uentiùs urgeam) si populus à sacerdotibus ludificaretur, nulla postea ratione posset adduci, ut suis pastoribus etiam in eadem sententiam concurrentibus fidem indubitata habere, quo malo non aliud gravius in Ecclesiam posset invadere.

5 Librum Apocalypsis à Canonicis excipere hærelicum est. Patet inprimis, quoniam D. Hieronymo auctore in lib. de Airis illustribus, et in epistola ad Dardanum, et in epistola ad Paulinum, et aliis quoque locis, D. quoque Augustino referente, 2 de Doctr. Christi, Ecclesia librum Apocalypsis pro canonico habet.

Item Epiphanius, hæresi 51, quæ fuit Alogorum, unquam hæreticos eos refellit, qui Joannis sive Evangelium, sive Apocalypsim scripturam sacram esse nō g ml. Et Clemens Alexandrinus, lib.2 Pædag. c. 12, inter Scriptum Apocalypsim censet. Et Dionysius libro • Eccles. Hierarch, cap. 3, Evangelista; Joannis esse comprobatur. ElOrlg. apud Euiebium, 6 lib. Eccl. Ilis tor., cap. 18 Ipse quoque idem Euseb. in Chronicis. Ac Worn i- Alex per Dei spiritimi sine dubio Apocalypsim ctse scriptam affirmat, Eusebio auctore, 7 lib.

Eccl. Hist. cap. 23. El Justin. Mart, apud Euseb., lib. 4 Eccl. Hist. cap. 18 ; cxlāt locus in Dialog, cum Thryphon. Et Ircnæus, lib. 4 adversiōn hærescs. Et Chrysost. Suidé referente. El Damasc. 4 lib. c. 18. Nam recentiores præterco, qui hunc etiam librum suis commentariis illustrarunt, Bedam, Cassiod., Babanum. Rupertum, Ricard, à Sancto Victore, cl alios bene multos. Quamobrem verissime Tertullianus, lib. 4 adversós Marcionem, astruit ordinem episcoporum ab Apostolis succedentium hunc eundem librum Joan. Evangelist# tribuere. Scriptura igitur sacra est, si ordini episcoporum ab Apostolis succedentium credimus.

Prætereàj Innocentius, Gelasius, concilium Carthaginense, Florentinum, Tridentinum, inter libros canonicos habendam esse Apocalypsim definierunt.

Prælereà, concilium Toletanum quartum : < Apocalypsim, inquit, multorum conciliorum auctoritas, et prasulum romanorum synodica decreta inter divinos libros recipiendam esse constituerunt, et quia plurimi sunt, qui ejus auctoritatem non recipiunt, si quis deinceps non receperit, excommunicationis sententiam habebit. > Hactenus concilium.

Tandem, cū usu ecclesiastico nomine Joannis Evangelista; hoc est, tanquàm sacra populo legenda proponatur, dubitare non licet, quin sit canonica. Quibus rebus et apertissime expositis, et firmissimà corroboratis, satis docuisse videor, id quod secundè quaestionis hujus par'e promiseram, quatuordecim illos libros veteris ac novi Testamenti honore divino cum sacris reliquis afficiendos, habendosque posthàc citrà controversiam pro canonicis.

CAPUT X.

Continet argumentationes adversariorum contra ea quæ capite superiori definita sunt.

Nunc tertia pars argumenta subjiciet, quibus permoti esse videntur, qui adversa dogmata temerè et inconsultè tenuerunt. Nam, quòd Luthems argumentatur, nullum librum veteris Testamenti à Christiano recipiendum, quia, si accipimus Moysen in uno mandato, oportet Moysen totum accipere, circumcidi, et sabbatum observare, nihil est cur sollicitari debeamus; cū et Tertullianus, libris quinque adversus Marcionem, et Augustinus, triginta Iribus libris contra Faustum Manichæum, non hocsolū Lutheri argumentum, sed et mulla alia copiose doctèque refutaverint. Praeterquam quòd multas multorum objectiones dedila etiam operò in hoc libro dissimulamus, partim quòd frivola; sint cl nugatoria; (docuit autem prndcter Aristoteles, quolibet stulto proferente contraria, non decere sollicitum esse sapientem), partim, quòd sint aut curiosa*, aut inutiles, nec in opere, quod ego et gravissimum et utilissimum fore cupio, expeclandum ast, dū de remo inflexo et de collo columba* respondeam.

Primum itaque argumentum primam conclusionem præfinitam labefactare conatur, quòd Baruch libellum illum nec Augustinus, nec Damascenus, nec Innocentius, nec Gelasius, nec concilium Laodicenum, nec Carthaginense in numero librorum canonicorum sup-

pulârunt. Imò Augustinus, cimi totum Cononem Scripturarum divinarum texere se profiteretur, libellum Baruch in numeratione prælermisil; et Innocentius, cælcris prater hunc unuin supputatis, reliquos asseruit esse damnandos.

Confirmat autem hujus argumenti vim proæmlolnm in hunc librum, ubi, quoniam in hebreo canone non habetur, propter notitiam solum legentium adscribí dicitur. Est autem desumptum ex proemio D. Hieronymi in commentaria Jeremíæ. Oh quant etiam causam, ciim Hieronymus reliquos omnes Prophetas commentariis illusróssel, in hunc nihil prorsus commentatus est.

Secundum verò argumentum secundam conclusionem infirmare nititur, quòd b. Hieronymus in prologo Galeato, qui præmittitur libris Regum, et in epi tola ad Chromalium et Heliodorum, quæ Proverbiorum proæmium est, sex illos libros veleris Testamenti excipit à canone. Quos autem libros rejicit Hieronymus, Ecclesia rejicit, etc. *sancta Romana*. 15 disi., Gelasius tradit. Non igitur sunt canonici. Confirmatur quoque idem aitò argumentatione non levi. Nam Cyprianus in Expositione Symboli eosdem sex libros Patrum auctoritate, à quibus se accepisse ail, à numero sacrorum eximit. Quod idem fecit Melilo: qui quid un ad Orientem hujus rei sdsdtandæ causó perrexit, ubi scilicet prædicationis nosiræ cæpil exordium: cùmque diligenter de omnibus exploraverit, omni investigatione comperii, hos libros esse à veteris Instrumenti canone rejiciendos, ut auctor est Eusebius, 4 Ecclesiastica Historias libro, cap. 2G. Orígenes etiam in Psalmum primum, hos sex libros cum Hebrais à Canone rejicit, quod Eusebius refert lib. 6, cap. 18. Sed et idem Eusebius lib. G, cap. 11, hos libros à sacris videtur eximere. Nec ab hùesciientià alienus est Damascenus. 4 lib., cap. 18; nec D. Thomas, I part., q. 89, art. 8, ad 2, de Ecclesiastico certus esl; sed ne D. quidem Augustinus in libro de Curâ pro mortuis gerendâ. Epiplian. quoque in libello de ponderibus et mensuris, libros Sapientia et Ecclesiastici à canone rejicit. Eadem autem esl ratio de aliis quinque. Non est igitur tam explórala ista conclusio, quam volumus.

Confirmatur deindA hujus argumenti robur, quoniam in concilio Laudiceno, cap. nil., ex veteri Testamento ii solum enumerantur, quos Hieronymus numerat, nec ulla prorsus mentio de sex illis habetur.

Confirmatur praterea idem, quoniam à Trullanà synodo probantur octoginta quinque capita canonum Apostolorum; at capite 84, non numerantur inter canonicos nec Tobias, nec Judith, nec Ecclesiasticus; non ergò sunt canonici. Nam hujusmodi libros kpostoli Ecclesiæ tradiderunt; nec alios sacros habemus, quam quos ab ipsis acccpimns.

Confirmat autem id postremò, quòd Synagoga in fide errare non poterat (erat quidem eadem tunc Ecclesia, quæ in gentes deinceps propagata est; quocirch eodem divino Spiritu continebatur, eundemquo Deum assistentem et gubernatorem habebat); sed Hebr.ci omnes sex illos libros à canone rejecerunt, ut

constantissimè non Hieronymus modò, et Josephus (i), verum etiam Orígenes in primum Psalmum, et auctores reliqui perhibent: non igitur illi sex libri sunt canonici.

Tertium autem argumentum cennrà ambas conclusiones insistit. Si enim esset erroneum libros illos veteris Instrumenti à canone Tejió re, profecto viri pii juxta ac docti, post Pontificum conciliorumque d linitiones, in damnatum errorem neatiquam incidissent. Nec enim verisimile est, ejusmodi viros latuisse, q iid de hác re summi Pontifices et concilia proscripserint. Constat autem plurimos eosdemque doctissimos in contrariam sententiam iisse; qui tamen semper in Eo clesià catholici sunt habili. Nam glossa in proæmium Hieronymi super omnes divina Scriptura libros, Joannes item Dricdonis, primo lib. de Ecclesiasticis Dogmatibus, negant Baruch esse canonicum. At Nicolaus Lyranus, super Esdram cap. I, D. Antoninus, 5 part., iit. 18, Cojetanus, cùm aliis locis, lùm maxime in fine commentariorum super libros historicos veteris Testamenti, alios etiam sex sacros esse inficiantur. Quos omnes si daremus á fidei definitione exorbitasse, non in ipsos modò, veriitn in reliquos etiam fideles essemus contumeliosi; ul in quibus zelus Christi ita obdormierit, ut nullus contra proscriptos auctores proclamaverit. Quod certe, ul nullum esset aliud, salis magnum argumentum est, cúreos libros non esse canonicos confiteamur.

Porrò quantum argumentum peculiare est, ul Macbnbæorum libri è numero canonicorum expungantur. Nam Gelasius Papa rejecit secundum librum, ud saprà commemoravimus; D. autem Greg. lib. Moral. 19, cap. 17, rejicit ambos; rejicit Eusebius in lib. do Temporibus: et Richanlus lib 2 Exceptionum, cap. 9; et Ocham., I parte Dialogorum, tractatu primo, lib. 5, cap. 19; ac D. August, contra secundam Gaudentii epistolam, cap. 25, docet, ab Ecclesia quidem esse receptos, sed non certó fide.

Nec dcesl hoc loco copia rationum, quibus idem suaderi poc*t.

Prima est, quòd priori libro, cap. i, dicitur Antiochus Illustris regn&sse anno centesimo trigesimo septimo regni Crocorum; quem tamen anno centesimo quinquagesimo tertio regnum tenuisse, compertum est lùm ex annalibus Cnecorum, lùm ex Eusebio in suà Chronographià. Ileni eodfcm libro et capile abominationem desolationis, quæ predil la est a Daniele, ad idolum Antiochi detorsit auctor libri ejus; quà in re falsus est, ul Cajetanus, in cap. Malth. ei 24, ostendit.

Secunda ratio esl, quòd in 2 lib. cap. nil., auctor culpam à lectoribus deprecatur: quod alienum est à divinó auctoritate. Certe qui scripta sua indigere ventò fatetur, is Spiritùs sancii oracula non esse clamat, ut etiam Calvinus, cap. 9 Institutionis, argumentatur.

Teriia ratio est, quòd eodem libro, cap. 7, slalim à

(t) *Joseph, lib. I ad Appionem*. ubi quæ volumina apud Hebreos in auctoritate habeantur, secundum majorum traditionem docet, ul auctor est Euscb. *lib. 3 Hist. Eccl. c. 9 et 10*.

principio in epistolà, quæ priori loco ponitur, fit mentio de niteri, quæ è vestigio subditur; dicitur autem «cripta anno centesimo sexagesimo nono, cùm tamen scripta fuerit anno centesimo octogesimo octavo, qnemadmodùm in ejusdem epistolæ inilio videre licet.

Quarta ratio, quòd in cò, quæ secundo loco ponitur, cujus videlicet in superiori commemoratio fit, Judas refertur esse vivus; qui Lamen non solùm anno centesimo octogesimo octavo, verilm etiam anno centesimo sexagesimo nono jam erat vilâ functus, ut primo Machabæorum libro, cap. 9, cernere est.

Quinti ratio, quòd eodem libro secundo, cap. 5, dicitur Antiochus membralim divisus; al postea mors ejus longe diversa describitur.

Sexta ratio, quòd eodem libro secundo, cap. 9, quædam apocrypha referuntur de Arcò Domini, probanturque ea ex descriptionibus Jeremiæ; quæ tamen ne per somnium quidem Jeremiás adumbravit, quin etiam contraria scripsisse videtur, cap. Ssuæ Prophetæ, inquit: *Non dicent ultra: Arca Domini*, ele.

Postrema ratio, quòd utroque libro referuntur Machaban duces fuisse super Judam el Jerusalem, quos tamen de tribu Judà non fuisse, sed de tribu Levi notius est, quàm ut à me sil in præsentia confirmandum. Philo siquidem, libro 2 de Temporibus (1), ob eam causam, inquit, inimicitias, et simultates ortas id temporis fuisse, quèd Machabæi ducatum ù domo David subripuerim; id nutem manifeste pugnat cum illà Jacob ProphetiA, Genes. 49, 10: *Non auferetur sceptrum de Juda, nec dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est*. Quæ singulæ rationes si non movent, at simul omnes movere possunt, non solimi indoctos, sed etiam doctos, ut libros Machalxeonnn non esse arbitrentur in Canone. Atque hæ rationes universa quarti argumenti appendices sunt, ut secunda conclusio labefactetur.

Nam quintum præcipuuni argumentum cum conclusionibus quidem non pugnat; rationem tamen eam, quæ à nobis affertur, non satis firmam esse contendit. Nam concilium Cartilagineuse el Innocentius numerant quinque libros Salomonis, Proverbia, Ecclesiastem, Cantica, Sapientiam, Ecclesiasticum. At hos duos posteriores non esse Salomonis, inter doctissimos quosque forò convenit, ut Augustinus etiam tradit de Civitate Dei, lib. 17, cap. 20. Erravit igitur Innocentius, erravit quoque concilium. Quocirca nolebant quicquam de tide pronuntiaro, sed ex opinione loquebantur. Ila nullum aut ex Pontificibus, aut ex conciliis certum argumentum sumitur ad id, quod volumus, confirmandum.

Sextum etiam argumentum invehitur in eas rationes, quæ duabus istis conclusionibus confirmandis constitntæ sunt. Nam canonicus liber Ialine dicitur regularis. Id vero bifariam esse potest. Vel enim regularis intelligitur ad firmandam fidem, vel ad instru-

ti) An Philonis liber hic sit, incertum est. Euseb. certe, fiS. *Eccles. Hist.* 2, e. 18, cùm indicem librorum Philonis diligentissime scripserit, bupis libelli non meminit: iû a pkriaqnc rejicitur.

dos mores. Ergo licèi illi libri à Pontificibus et conciliis definiantur esse canonici, non cogimur protinus credere Canonicos esse, ad fidei dogmata confirmanda; sed sal est, si canonicos posteriori significatione fateamur. Sancti quoque auctores eAdem religione teeth moma ex quarto libro Esdræ referunt, quæ ex his septem, qui à nobis approbantur, ut patet apud Ambrosium, libro de Bono mortis, cap. 10, et super Lucam, cap. f. At quantum Esdræ librum certum est non esse canonicum. Non igitur ex eo, quod sancti ex hujusmodi libris testimonia tanquam sacra referant, salis ostenditur, cos esse divinos.

Septimum argumentum contra tertiam conclusionem est, quòd D. Hieronymus ambigit, an Epistola illa ad Hebræos sit canonica; imò asserit Latinos eam non recipere, ut patet ex lib. de Viris illustr. in Caio, et ex commentariis super Isaiam, cap. 6 et 8. Eusebius item libro 6» cap. 16: «Cains, inquit, virdisertissimus, Pauli Apostoli iredecim esse Epistolas asserit, «earn, quæ ad Hebræos scripta est, non commemo«rans, quæ el nunc apud Latinos putatur non esse e Pauli Apostoli. » Non igitur certum esteam esse canonicam. Dubitat etiam idem Hieronymus, cap. 31, de auctoritate hujus Epistolæ in lib. de Viris illustr. in Paulo, el in epistoláad Paulinum, el in commentariis Jeremiæ.

Ac ne omnia ad divi Hieronymi auctoritatem revocentur, ratio hoc idem ipsa suadet. Prima Lutheri est, in Prologis dicentis: «Ad Hebræos Epistola nec Pauli est, nec ullius Apostoli. Nam durum habet nodum, quòd in 6 et in 10 capite simpliciter denegat poenitentiam peccatoribus post baptismum; et cap. 12, ait Esau non invenisse pœnilentia locum, quamquam cum lacrymis inquisiverit eam. Quod est contra omnia Evangelia et Epistolas Pauli. » Hæc Lulheriis.

Alteram quoque rationem adjiciunt viri quidam haud mediocriter in Ecclesia catholici celebres, quòd si Pauli hæc Epistola fuisset, procul dubio ad Hebræos ab Hebreo, sermone fuisset hebraico conscripta. At non esse nullis argumentis suadent, limi quoniam auctor ejus epistolæ, *Melchisedech*, inquit, *interpretatur rex justitia*: : quod si hebraici lingua diceret, absurdum esset, non aliter ac si dixisset: Melchisedech interpretatur Melchisedech; linn quoniam idem auctor hebraica testimonia citat, cap. 8, 9 et 10, non juxta veritatem hebraicam, sed juxta translationem Septuaginta: non erat igitur Hebræus hebræft linguò scribens ad Hebræos; tùm quoniam epistola hebraica nusquam gentium reperitur; non esi autem probabile, ex omnibus epistolis aposlolicis hanc unam periisse: nam reliqnæ in idiomale, quo ab Apostolo sunt scriplæ, apud nos servantur.

Terliò insuper ratione suadent, auctorem hujus Epistolæ non inisse Paulum, quoniam ad probandum Hebræis Christum esse Filium Dei, illo testimonio utitur, cap. 1: *Ipse erit mihi in filium, et ego ero illi in pntrem*. Quod tamen in germano litleræ sensu de Salomone intelligitur, ut palei in lib. 2 Reg., cap. 7, et in 1 lib. Paraipomenon cap. 28. Dedecet autem tantum Apostolum in lanIA re, idque in principio Epistolæ, He-

bræiilæriinacibusloquenlem, argumento imbecillo uū.

Quartam adhuc rationem addunt, quoniam auctor hujus Epistolæ asserit, cap. 2, se in doctrinA evangelicū ab his, qui Dominum audiēre, confirmatum. At Paulus ad Galatas clamat, cap. 1, se non didicisse Evangelium ab homine, sed sine homine per revelationem Jesu Clirisli.

Quinlam rursūm apponunt, quod hujus Epistolæ auctor loqueos, cap. 9, proprie do testamento, quA, ratione à pacto distinguitur, probat vetus quoque Testamentum morte ac sanguine confirmatum, probatque Exodi testimonio cap. 24, ubi tamen Moyses non de testamento propriē, sed de pacto loquebatur. Non est igitur ille Paulus, ut qui miniis aptu referat sacrarum testimonia litterarum.

Postrema ratio est, quoniam ejusdem epistolæ auctor astruit, cap. 9, in arcō fuisse urnam mannæ, virgam Aaron, et tabulas; ciim tamen tertio libro Reg., cap. 11, expresse dicatur in arcō nonnisi tabulas fuisse. Nec igitur Pauli est, nec Epistola canonica, nipote quæ cum libro canonico evidentissime pugnet. Ecce quibus rationibus Erasmus Rolerodamus, cl hunc secutus Cajetanus tertiam conclusionem moliantur evertere.

Quartam vero conclusionem infirmare conantur argumentis ejusmodi.

Salutatio Epistolæ, quæ Jacobi inscribitur, nihil Dei, nihil Jesu Clirisli, nihil grati® pacisve sonat, sed profano more salutem dicit. Non ergo sapii aposolicum usum et auctoritatem. Quare non videtur Jacobus auctor ejus Epistolæ, atque adeo ne alius quidem apostolus. Cujus rei alia conjectura est apud Euscb. lib. 2 Hist. Eccles., cap. 25, de liAc Epistola disserentem his verbis : < Sciendum (amen est, quod à nonnullis non < recipiatur, nec facile quis antiquorum meminerit < ejus. > Nam quod Lutherus pingui MinervA argumentatur, hanc Epistolam nullius apostoli esse, quia contri Paulum tribuit operibus justificationem, et à viris doctis prorsus contemnendum est, et à nobis dissimulandum, ne de fide et operibus Tracta; disseramus.

Nonum argumentum adversiis eandem conclusionem intenditur, quod stylus Epistolæ secundæ, quæ Petro tribuitur, longē alius sil ab stylo primæ, ac proindē non sint ab eodem auctore conscript®. Certum est autem, auctorem primæ fuisse Petrum apostolum. Non igitur secunda à Petro apostolo scripta fuit. ()b hoc enim argumentum de illa secundō Epistola in epistolA ad Cyprianum Hieronymus dubitat; atque Eusebius, libro tertio, cap. 5, *de secunda Petri viultii*, inquit, *incertum rstt* etc.

Decimum argumentum in eandem conclusionem est, quod Eusebius, libro tertio Eccles. Ristar., cap. 8, eorum sententi® subscribit, qui asserunt duas posteriores Joannis Epistolas non esse Evangelist®, sed ejusdam Joannis cognomento Presbyteri; unde et salutatio harum epistolarum hujusmodi esi : *Senior Caio, Senior Electæ*. Est autem idem senior, qui presbyter. Sed etiam Hieronymum in hanc Euscbii opinionem liquet descendisse, in libro de Viris Ulrtribus cum et Joannis Evangelist®, et Papi® vitam opwraque twæset.

Undecimum eandem item conclusionem labefactaro contendit, quod Epistola Judæ testimonium refert ex libro Enoch apocrypho. Quamobrem multi eam merito rejecerant. Nam plerosque rejecisse Hieronymus auctor est; Eusebius item, 3 Ecclesiast. Hist. lib. cap. 25.

Postremum argumentum contra quintam conclusionem nullis conjecturis nititur, quas omnes conguessit Erasmus in annotationibus in Apocalypsim. Igitur, quantum complector animo, novem causas reperi, cur Apocalypsis non esse Joannis Apostoli et Evangelist® videatur; unam, quod Eusebius, libro 3 Hist. *Eccles.*, cap. 39, asserit, Apocalypsim non esse Joannis Evangelislæ; alteram, Euseb. lib. 7, cap. 25, quoti Dionysius Alexandrinus, gravis inprimis auctor, el qui candidissime de hoc libro judicavit, suspicatur opus ab alio quopiam Joanne conscriptum; tertiam, quod Dorolheus, Tyri episcopus ac martyr, prodidit Joannem Evangelium suum scripsisse in instilō Palhmo, de Apocalypsi autem nullam omninō facit mentionem lib. 3, cap. 25; quartam, quod Caius, vir sanē orthodoxus, aperte negat, Apocalypsim esse Joannis Evangelist®, apud Eusebium libro septimo, capite vigesimo primo; quintam, quod Anastasius insuo catalogo, ubi sine controversia de hujusmodi rebus accuratissime disputavit, non audet affirmare, hoc opus esse Joannis Evangelist®; sextam, quod Joannes Evangelista nomen suum per modestiam in Evangelio tacet, auctor verō Apocalypseos suum contrit nomen frequenter inculcat; septimam, quod Græci hunc librum non receperunt, ut auctor est Hieren, ad Dardanum; imo multi eruditissimi viri totum librum ceu fictum insecuti sunt, quasi nihil haberet apostolic® gravitatis, nec in sententiis quicquam esset, quod apostolicā majestate dignum videretur; octavam, quod stylus Evangelii et hujus libri magnopere discrepant; nonam, quod in græcis codicibus non erat titulus Joannis Evangelislæ, sed Joannis Theologi, qui alias Presbyter cognominatus est. His conjecturis Erasmus utitur, ut hunc librum Joanni Evangelislæ adimat. At Lutberus nec aposolicum, nec propheticum existimat, quod beatos dicat eos, qui sen ani quæ in eo scripta sunt, cū tamen nemo sciat, an felix sit an non sil; et prætereà cū humana intelligentia scripturam illam k penitus non assequatur, tantiimdem (inquit) est, ac si eam non haberemus. Quippe divini libri, quoniam ad populi utilitatem accommodantur, ab humanō jnielligenciā non sunt prorsus remoli. En argumenta quibus fidei veritas impugnari quidem ab hominibus potest, vinci certe aut superari non potest. Quod parte hujus quaestionis ultimō palam fiet, ubi eorum argumentorum quanlū quodque valeat, quantūque idoneum sit, tittumquodquo videbimus.

CAPUT XI.

Lb< confutantur argumenta capite nunc proximo posita.

Non ego catholica dogmata crassis istorum ciicnmfiderem tenebris, nisi lumen possem accendere, quo qufrsi sole ex oriente fugarentur. Aiioqui in hærelicu-

rum argumentationibus recitandis digitos ad fontes solùm intendere, ne videlicet lutulenta» illorum aquæ in nostra scripta deriventur, consilium est amicorum quidem, sed (nisi me fallit amor) timentium ubi non est timor. Existimarent namque imperiti, argumenta esse majora, quàm ut à nobis refelli possent, si aut summatim et breviter perstringeremus, aut certe omninò dissimularem. Mucronem itaque adversariorum ipsi, qui acuimus, retundemus.

Nam ad primum argumentum tametsi respondere possumus, non omnes libros canonicos esse simul ab universi *Ecclesia receptos*, qtiò fieri potuisset, ut quem priora concilia minime recepissent, eum posteriora confirmarent; respondemus tamen (idque verius) Baruch prophetiam tanquam partem quamdam Jeremiæ fuisse à veteribus computatam. Quod (ne nostrum vidcalur esse commentum) testimoniis antiquitatis roborandum est. Augustinus inprimis tradit hoc 18 de Civit. Dei lib., cap. 53, hæc in verba : *Prophetans auleni dc Christo Jeremías, hic Deus meus*, inquit, Danieli 3, *et non æstimabitur alter ad cum : postime in terris visus est, et aim hominibus conversatus est*. Atque ò vestigio Augustinus : *Hoc testimonium, ail, quidam non Jercmiæ, sed Baruch scriba? ejus attribuunt : sed Jeremiæ celcbratiis habetur*. Et auctor, lib. Qu. vet. et nov. Testam, q. 102, sive Augustinus, sive quicumquo tandem alius is fuerit, Cassiod. etiam in Psalm. 81. Chrysoslomus quoque idem testimonium nomine Jeremiæ citat, in homil. quadAm de Trinitate. Sexta etiam synodus sess. 8, refert ex ejusdem Chrysost. alierà homiliâ, cujus, initium est : *Profundam sectionem*, nomine Jeremiæ illud idem testimonium. Clemens item Alex., lib. i Pædag. cap. 10, illud : *Audi, Israel, mandata vita?*, etc., quod Baruch 5 nos habemus, Jeremiæ assignavit; cl l. 2, c. 3, referens illud : *Ubi sunt*, clc., divinam scripturam vocat. El Basil. 4 lib. conIrà Eunomium, super illud : *Ut cognoscant te solum verum Deum*. Ambrosius item, lib. 1 de Pœniteuliâ, cap. 8, el lib. 5 Exameron, cap. i l, el lib. 1 de Fide, cap. 2, ex eodem lib. sub nomine Jeremiæ testimonia referunt. His adde Sixtum Papam in episl. suk primù ad omnes Christi fideles; Felicem in Ep. ad Petrum, episcopum Antiochenum, in 5 synodo condemnatum; Pelagium denique in epistola ad Vigilium. Ecce qui libellus Baruch nomine nunc legitur, cum olim antiqui Jeremiæ tribuebant : essetque difficile credere, nisi testes hujus rei certissimos haberemus, quorum auctoritate primum illud argumentum difficulter quidem, sed abundé tamen elusimus.

Ad confirmationem autem faciliis responderi potest. Fateor enim tempore I). Hieronymi, quod nunc teneamus, id non fuisse adeò certum. Sed quemadmodum antè tempora Hieronymi, licèi quidam asseruerint Episl. Jacobi ab alio sub nomine ejus editam, tamen paulalim (ut Item ait), procedente tempore, obtinuit auctoritatem, ct Epistola Judæ, quam à picrisque Hieronymus astruit fuisse rejectam, auctoritatem usu meruit; ita et liber iste Baruch, quanquhm oVim ù quibusdam non fuerit receptus, modò tamen dignus

est habitus, qui ab Ecclesia et conciliis universalibus reciperetur.

Secundum quoque argumentum facile diluitur. Nec enim verum est, in libris canonicis decernendis Ecclesiæ regulam esse Hieronymum, quod Cajelanus perperam, ne dicam perniciose, existimavit. Hieronymus quippe (ut Joan. Cocblæus veré dixit, in prine. Ep. ad Heb. et in resp. ad 16 arlic., Parisiis damnatos, art. 4, in prologo Galealo, Hist. Eccles.), in enumeratione canonicorum librorum veteris Testamenti Josephum secutus est; qui in 1 lib. adversiis Appionem, ex majorum suorum traditione, ut inquit, 22 lib., enumerai. Anclor est Euseb. lib. 3, c. 9 cl 10. Al August. non Judæos, sed Christianos in ea re sequitur, el recle hic quidem. Nam Ecclesia gentium columna esi cl firmamentum veritatis. Probatur veri) à Gelasio sententia iicrunvmi non in canone sanctarum Scripturarum constituendo, sed in his auctoribus condemnandis. quos Hieronymus zelo Dei et lidci religione reprehendit. Atque ad secundum argumentum hæc satis dicta sint.

Nam ad primam ejus confirmationem respondeo (id quod doctiores fere credunt) librum illum non esse Cypriani, sed Huffini. Certe I). Cyprianus in epistola ad llogalianum. Ecclesiasticum, cl in libro de Habitu virginum, Sapientiam, ut divinos libros citat : quod vero Ruffinus asserit, cx Patrum traditione cos libros 5 canone rejciendos (pace lectoris dictum sil), Pattuiti traditiones ignoravit Tertium namque Carlbaginense concilium, quod hos inter canonicos numeravil, dicit se à Patribus accepisse; et Augustinus, lib. 1 de Prædest. Sanctorum, proximos Apostolorum affirmat librum Sapientiæ tanquàm divinum citavisse; atque Dionysius cx eodem libro magno præfationis honore testimonium allegat, iupiiens, cap. 4 de div. Nom.: *« In primis Scripturarum institutionibus quemdam de divina sapientiâ dixisse comperics : Amor factus sum forma? illius. »* Quid omnes commemorem? Hieronymus in primum caput Jeremiæ, cap. 4, ut librum prophetæ citat; Ambrosius autem 1 lib. de Fide, Gregor. 18 Moralium, et concit. Sardtcense. in epislola ad omnes episcopos, ut divinum librum Sapientie referunt; concilium demùm Toletanum undecimum, cap. 1, in confessione fidei sanciam esse scripturam asseverat.

Quid Ecclesiasticum? Ut divinum citat Clemens Alexand., 7 lib. Strom., cap. 4, Ambros. serm. 31, ct lib. 4 de Fide; Evaristos Papa in epistola primà ad episcopos Africanos; Sixtus secundus in cpistolâ ad Gratum episcopum. Uttumque autem lib. divinam scripturam esse lanquhm rem certam in fide tradit Epipbatiius hærcsi 76, Anomæorum. Non igitur Patrum traditione eos libros Ruffinus, sed suo potius sensu refutavit, at eo tempore, quo res nondum erat definita. Quà etiam ratione cl reliquos excusamus. Nam quòd D. Thom. in eam sententiam advocatur, id ferendum nullo modo est, ut cx 1 parte, q. 1, art. 3, colligere licci, et ex commentariis in quartum capul de divinis Nominibus. Sed in illà q. 89, nihil de suo dixii; quin ad verbum retulit Augustinum; qui tamen

fluam haberet constantem finnamque sententiam, lib. '2 de Doct. Christiana, cap. 8, cl lib. 17 de Civitate Dei, c. 8, ctad Horoshim contra Priscillianistas, cap 11; imò co ipso libro de Curt pro mortuis gerendo, c. 17, manifeste declaravit.

Secunda autem confirmatio, quæ ab auctoritate concilii Laodiceni sumitur imbecilla est. Non enim concilium negat esse canonicos, licèi inter canonicos noluerit annumerare, quòd nondiim ea res salis erat explorata. Videlicet, quod sæpè jam diximus, non omnes libri canonici ab Ecclesia sunt communi consensu recepti (1).

Ad tertiam verò confirmationem (quoniam nihil in presentili de auctoritate canonum, qui dicuntur Apostolorum, disputare volumus; nam hæc quæslío ab eâ, quæ nunc in inanibus est, separatur), dupliciter respondemus. Priiis, ne quis ejusmodi argumento nos velit urgere, intelligat eodem cap. 84, lres Machabæorum libros inter canonicos supputari. Quòd si Apostolorum hos octoginta quinque canones recipere cogimur, respondeant hic ipsi nobis, qui Machabæorum libros rejiciunt; sin autem, ne confiteantur, bos esse canonicos, testimonium hujus capituli contemnunt, jam profectò non est, cur pondere illius nos velint obruere. Sed hanc disputationem (ut diximus) in aliud tempus reservantes, quod ad præsentem locum satis esi, alteram responsionem subjicimus, Clementem, qui cos canones dispersos in unum volumen congregasse dicitur, non omnes libros canonicos collegisse, quos Apostoli verbo lentis Ecclesiæ tradiderunt. Non enim aliunde vel concilia, vel Patres Apostolorum proximi, hos esse sacros, quàm ab Apostolis didicerunt. Aii lamen Iron. lib. 3, c. 5, referlurque ab Euscb. lib. 5, cap. 6, Clementem, quoniam cum Apostolis vitam semper egerit, atque ab Apostolis institutus fuerit, recentem gessisse traditionis eorum memoriam, et eorum formam semper in oculis habuisse. Ilà si hæc responsio non placet, detur alia : non omnes illos canones à Clemente edilos, sed nonnullos à Græcis adjectos esse.

Ad postremam deniquè confirmationem, hujusmodi habeto responsum. Ut cum iis liberaliter agamus, donemusque eis, Synagogam in fide errare non posse (quod tamen non perindè ut de Ecclesia catholici certum est), negamus, hos libros à Synagogò esse reiectos. Aliud est enim non recipere, aliud vero rejicere. Judæi ergò intra suum canonem hos quidem libros publici auctoritate minime receperunt ; tametsi nonnulli etiam ex cis divinos et sacros esse crediderunt. Qui de re vide Cochlæum in libello de canonica; scripture et calholicæ Ecclesiæ auctoritate, cap. 2. De secundo igitur argumento hactenùs.

(1) Ibi peccat Canus, saltem in terminis. Equidem nonnuHi libri sacri non eodem consensu primis in temporibus recepti fiière : hinc divisio librorum divinarum in *protocanonicos* et *dcuterocanónicos* ; sed ille consensus unanimis non tardus fuit in illis omnibus admittendis, nec ullus, præserùm à concilio Tridentino, inter Catholicos reperiri posset, qui ex nostro canone quidquam vellet detrachere. P. S.

Ad tertium autem præcipuum argumentum respondetur, ante id temporis nec rem fuisse tam expeditam, nec conciliorum lectionem tam assiduam, nec bærelicorum impudentiam tam procacem in libris canonicis vel infirmandis, vel etiam rejiciendis. Quorcirca non fuerunt perindè solliciti fideles de hujusmodi questione, cujus definitionem sine jacturà pietatis poterant ignorare. Quòd si argumentum idem contorquere in adversarios volumus, nihil est, quod facilius efficere possimus. Nam (ut ex concilio primo Toletano didicimus) < si quis dixerit, vel crediderit, alias scripturas præter eas, quas Ecclesia catholica recipit, in auctoritate habendas esse, vel venerandas, anathema est. > Ciim ergo plerique (quod retro nos ostendimus) hos libros tanquàm divinos venerentur, certe, si Ecclesia non reciperet, in anathema concilii Toletani pariter omnes incurrerent. Ne igitur hos audacia* et temeritatis condemnemus, illos potius ignorantia labortsse concedamus. Imo cùm perniciosius Ecclesiæ sit libros recipere pro sacris, qui revera non sunt, quam librum rejicere, qui aliis vere sacer est (ut D. Thomas, primi parte, q. 88, ari. 5, et de Polenlii q. 4, art. I, latius explicat), cum concilium Cartilagineuse, Florentinum, Tridentinum, Innocentius, Gelasius, ac fere sancti omnes (1), hos libros lanquam sacros Ecclesiæ traderint, profectò si ii non essent, perniciosissime falleremur. De tertio igitur argumento satis dictum est.

Ad quartum verò argumentum primò dicitur, quòd Gelasius forsitan unius libri nomine ambos complectitur ; quod etiam in Esdrt non ipse modo fecit, sed et Isidoras , 9 Etymol. cap. I , et Hieronymus , qui Esdram interpretatus unicum edidit, sequens Ilcbræorum consuetudinem, qui Esdræ primus cl secundus liber in uno est, ut Origen, in primum Psalmum docet, ct Eusebius lib. G, capitulo 18. Hanc autem mentem fuisse Gelasi! vel illud abunde magnum argumentum est, quòd idem ipse probat lectionem Scripturarum , quæ per anni circulum distribuuntur, libram autem Machabæorum pro dominicis octobris, in quibus ambos Ecclesia legit; deindè respondetur, Gelasium de secundo libro ambiguum forte sententiam tenuisse, eoque consilio in enumeratione cum librum prætermisisset. Al August. 18 de Civitate Dei, cap. 3G, et Isidoras, G Etymologiarum, cap. I, utcumque Machabæorum ab Ecclesia recipi asseverant : quod et in proæmio horam librorum asseritur. Nec id modò in dubium vocare licet, quod D. Gregorio, Eusebio atque reliquis licuit aliquando dubitare.

Jam ad primam rationem, quæ in hujus quarti argumenti confirmationem affertur, Joannes Annius in commentariis super secundum libram Philonis de Temporibus (2) tradit, libros Machaba onim, qui absque temporibus scripti erant, Josephum adjectione temporum apocryphos reddidisse. Ostendit vero id argbmento, quo nos usi sumus, quo eodem Joannes quoque

(1) Non dicendum *fere* sancti omnes, sed absolute omnes, travertini à concilio Tridentino, ut liquet ex n ik 'i u-ibus. P. S.

(2) Annius hos libros Pì Po ' frihuit; al dodi neganr»

Luciduspermotus est quarto suæ Chronographiæ libro. *Undè autem Annii* nosier acceperit, aut sine temporibus Macbabæoruni olim libros haberi, aut Josephum adjecisse tempora (ingenue fateor) me preterii. Sed si id verum est, quemadmodum mendum, quod in numeris facillimum est, non auctoribus, sed libris imputatur, ità menda, quæ Josephi per incuriam inducta sunt, non auctori libri Macbabæorum, sed Josepho tribuamus; nec ob id libros hos apocryphos existimabimus. Tametsi Josephum germanam veramque catholicorum lectionem vitiasse, viris ecclesiasticis omnibus dissimulantibus, atque adeo conniventibus, mihi quidem non sit verisimile Nisi volumus, mille quingentos annos, et eo amplius Ecclesia in utramque aurem dormitante, inimicum hominem zizania superseminasse. Quamobrem multò melius Eliseli. Cæsariensis, licet hos libros non crediderit in sacrorum numerum referendos, asserit tamen auctorem illorum non supputare Greeormn regnum ab Alexandro, sed ÿ Seleuco Nicanore, qui regnavit in Syrià anno à morte Alexandri exacto undecimo. Cui numero si addas quinqueannos(i) quibus Alexander tanquàm monarcha imperavit Græcis, conficitur numerus annorum exactus scxdecim, quibus minorera supputatio monarchic Græcorum juxta rationem hebraicam. Nam Greci ab Alexandro supputabant. Igiturquòd juxta annalia greca Antiochus regnasse dicitur anno centesimo quinquagesimo tertio, et juxta primum Macbabæorum anno centesimo trigesimo septimo, verborum, non rerum dissensio est. Qtippè, si centesimo trigesimo septimo scxdecim adjicias, numerus centesimus quinquagesimus tertius conficietur. Joannes vero Lucidus in eo discrepat ab Eusebio, quòd scribit, lib. 4, Alexandrum postadeptam monarchiam annos septem regnasse, Seleucum veri) anno octavo post mortem Alexandri jam exacto. Sed quod ad prescnleni allinet quaestionem, non admodum refert, utrum ex his verum sit, cimi supputatio precipua, de qua hic agimus, minimo varietur.

In hujus vero confirmatione argumenti, Ambrosius Catharinus Cajetanum affirmat tot peccata admisisse, quot verba pene effudit. Sic enim ille loquitur. Nec advertit homo ad carpendum promptulus, se quoque in reprehendendo Cajetano sæpè ac mullum errasse. Hoc cerlè loco ter erravit. Sed istius errores coarguere nec meum est, nec hujus temporis. Quid ergo? Nonne hic peccavit Cajetanus? Peccavit sane. Primùm in eo, quòd temerèel inconsiderate, ne superbe dicam et arroganter, auctorem libri Macbabæorum ait in intelligente Danielis esse deceptum, quem constat Spiritus sancti affiato cum librum scripsisse. Deindè falsò existimat Cajetanus, si auctor libri Macbabæorum verba Danielis usurpat, idcirco Danielelem interpretari. Quasi non licuerit Bernardo verbis Scripturarum passim uti : quas si quis arguat ab ipso male intelligi, quòd verba non in cum afferai sensum, qui Scripturarum erat germanus et proprius, is stultus esse videatur. Certe poete recen-

(1) Quinque annos integros : nam regnavit prælcreà et aliquot menses.

tiores veterum versus etiam integros usurparunt elegantissime, nec tamen priorum illi versus à posterioribus in eadem sententiam capiuntur. Fallitur præterea Cajetanus in eo, quòd putat Danielis prophetiam non potuisse ad idolum Antiochi referri, quia Dominus ad futura tempora referendam declaravit. Eadem quippe scriptura et ad Luciferum perlinet, et ad Nabichodonosor, et ad Anlichrislum. Vanissimum ergo fuit, auctorem libri Macbabæorum reprehendere, quòd in idolo, abominatione, et desolatione Antiochi ad verba Danielis alluserit, vel ea certe in simili causa usurparli. Nam etsi in illum sensum Danielelem adduxisset, id fecisset egregie, quod et Paulus, et Apostoli cæleri sæpè fecerunt.

At secunda ralioduobus modis refellitur. Prius enim nihil impedit, ut Spiritus S. scriptori assistat, qui in quibusdam tamen humano more ex modestia loquitur. Sic enim Paulus ait 2 Cor.G et 25 : *Etsi imperitus sermone, sed non scientia*; et rursum : *Ut miniis sapiens dico, plus ego*; et iterum 2 Cor. 12, 13 : *Donate mihi hanc injuriam*.

Posterius, aliud est loqui de ipsius historiæ veritate, aliud de interpretatione in aliam linguam. Interpres ergo veniam petit, non falsilalis, quæ nulla erat, sed elocutionis, quæ ab homine erat. Secunda igitur illa ratio hac duplici responsione convellitur.

Sed et tertia bis quoque confutari potest; et quia non est opus confiteri, epistolam, cujus in priori fit mentio, eam esse, quæ è vestigio subditur; et quòd si esse quis contendat, habet in promptu quid dicat, puncta librorum incuria esse inalò distincta. Illa enim verba, *anno centesimo octogesimo octavo*, non sunt initium epistolæ sequentis, sed finis antecedentis; ut subsequens epistola hoc principium habeat : *Populus qui est Hierosolymis*. Cujus rei illud est argumentum, quòd diem, annumve, quo scribitur epistola, non ab initio statini, sed à fine ponere solemus; salutationem verò statini a principio. Tametsi ulmmque Constantinus et in epistola ad Donum Papam, et in epistola ad Georgium Constantin, patriarcham, conjunxerit. Quæ igitur secundo loco ponitur, hæc scripta est anno centesimo sexagesimo nono, ut in priori epistola dicitur : quæ veru ordine quidem scripture antecedit, sed reipsa tamen posterius missa est, ea scripta fuit anno centesimo octogesimo octavo.

ita ad quartam rationem facile dici poterat (quod ante monuimus) illam epistolam non esso, cujus prior meminit. Quare nec necesse est fateri, eam esse scriptam anno centesimo sexagesimo nono. Quin compiler illius secundi libri, sive is fuerit Josephus, ut Annio placet, sive quisquam alius, quascumque epistolas invenire potuit à Judiéis scriptas, nullo servato ordine, in inilio libri forsitan collocavit.

Quòd si secundam illam esse admittimus, (piam commemorat prima, dicere oportet, numerum non secundum hebraicam computationem haberi, sed secundum gneam. Potuitem (nec id incommode) fieri, ut (pii eas litteras dederint, ii græcain monarchiæ supputationem fuerint secuti, quam tamen is, qui librum

illum dicitur in compendium redegissee, noluit immutare, sed exscribere numerum, ut scriptum reperii. In aliis veri) secutus est semper supputationem hebraicam. Judas itaque mortuus est, juxta Hebræorum rationem, anno centesimo quinquagesimo secundo expleto, hoc est, anno centesimo quinquagesimo tertio. Quibus si apponas sexdecim annos græcæ supputationis, constat numerus centesimus sexagesimus nonus, qui idem est cum priori. Nam, quo anno Judas mortuus est, scripsit Epistolam. Illa non est necesse cum Ruperto, libro 10 de Victoria verbi, alium à Machabæo Judam divinare, qui eam Epistolam dederit.

Ad quintam, non desunt, qui existiment non Antiochum membralim divisum, sed ducem ab eo missum : sic enim videtur, capite 1, significari; illum vert fugà elapsum morbo pestilenti inlcriisse, capitulo 9 dicitur. Sunt etiam, qui contendunt, in cap. illo 1, particulam, c/, adjectam esse librariorum vitio, lectionem autem veram hanc esse : *Percusserunt ducem, et eos, qui cum ipso erant, dividerunt membralim*, etc. Scio autem, verbum *percutere* interdum significare idem, quod occidere, ut eo loco : *Percussit Philistæum*, etc.; et ibi :

buli propriâ significatione deserta, ad dictionem confugere figuratam : præserùm cùm Danielis cap.ii, de Antiocho scriptum sit : *Venient super cum Romani, et percutietur*; quo loco Hieronymus: *Percussus*, ait, *dicitur esse, non quod interierit*, etc.; cl 2 Reg. 2 : *Servi David percusserunt de Benjamin 560, qui el mortui sunt*. Sed ne illud quidem huic expositioni repugnat, quod Lyranus objicit, Antiochum (ut hic dicitur) cecidisse. Non enim semper eo verbo mors significatur; sed, qui victus est, cecidisse vere asseritur. *Ceciderunt*, inquit Josué 7, 5, *per prona fugientes*; sed ne illud quidem distat, quod ibi legitur: *Ciim ingressus esset intrà ambitum fani, clauserunt templum; ciim autem intrinseccus Antiochus, etc.*, ubi videtur designari, Antiocho concluso nullum fuisse locum fugiendi relictum. Non enim intelligendum est templum clausum post ingressum ducis, sed ciim milites essent intra fani ambitum : ut, si, exempli causò, dicamus, in atriis sacerdotes clauserunt januas templi. Al contra, cùm milites Antiochi aditum templi occlusum aperuissent, ut cognita res esi, lapidibus sunt a Judiéis obruti. Potuit ergòdux ipse percussus, si ducis nomine Antiochus intelligitur, quo aditu aperio intraverat, exire atque fugere; obquam fugam, cap. 9 dicitur, inhoneste ac turpiter de Perside rediisse. Sed ne rimulas quærere ad elabendum videamur, illa responsio cl planior cl verior est (cui historicorum gravim consentit auctoritas) non eundem esse Antiochum, de quo primo capite, el de quo capite nono perhibetur; sed ibi Antiochi Magni mortem scribi, hic vero Antiochi Epiphanis, cujus etiam finis primi libri capite sexto textitur. Nam illum Strabo libro 16, ait templum Beli exspoliare conatum, finitimos Barbaros interemisse.

Ad sextam, licet Ruperitis omnia ea figuratè velint intelligi de arcò novi Testamenti, id est, humanitate Jesu Christi; ad litteram tamen miraculum illud vel

jam factum est, cùm expulsis gentibus à Judæâ, Ifebræi ex diversis locis, ubi erant dispersi, convenerunt, vel forte etiam in conversione Judæorum ante diem judicii futuri, fiet.

Nec nostris conjecturis divina promissio debilitanda est. Esi enim Deus verax, omnis aulem homo mendax.

Postremò demurn raiione solvendà variè torquentur auctores. Alii namque fingunt, Machabæos per matrem à tribu Judâ originem ducere, eaque ratione defendunt, sceptrum de Judâ non esse translatum. Alii, sequentes traditiones Thalmud, adslruunt, Machabæis quoque existentibus ducibus, fuisse judices quosdam ex tribu Juda, penès quos summa decernendi atque imperandi potestas resideret, qui hebraico *Zanedrin*, latine senatus, ut apud Romanos, appellabatur. Undè illud est : *Populus qui est Hierosolymis, senalusque et Judas*, etc. Hos itaque cùm Herodes, qui primus ex alienigenarum genere ortus regnum judaicæ gentis obtinuit, in odium Davidici regni de medio sustulit, tunc vere sceptrum de tribu Judâ dicitur abstulisse. Alii hunc nodum solvunt, affirmantes illam Jacob Prophetiam, promissionem fuisse ad legem comminationum intelligendam, quæ scilicet mutatis moribus commutetur : el quemadmodum sententia adversus Ninivitas post poenitentiam translata est, ità quoque divina promissio filiis Juda peccantibus fuerit commutata. Quam quidem normam in explicandis lùm comminationibus, tum promissionibus ex Ezechiele 55 desumunt, apud quem Dei et comminatio et pollicitatio pro conversis, aut aversis hominum moribus, transferuntur. Nos vero, quibus consilium est alienas expositiones non inimice aut insectari, aut repellere, iacilius hunc locum expediemus, si ex primo Machabæorum libro intelligamus, populum Judæorum ducatum Machabæis tradidisse, non lanquàm proprium et hæreditarium, sed ad legem depositi consonandam : ut videlicet israelitici plebem intereà tueremur, donec sorgerei Propheta fidelis, vel qui eos instrueret, vel quem de tribu Judâ venturum exspectabant. Qua ex re sceptrum de tribu Judâ non auferebatur eo praesertim, quod ipsa quoque tribus in hoc populi conductum sententiamque à principio sallem creditur consensisse. Quartum ergò argumentum cum suis confirmationibus hoc modo fuerit confutatum. Nam quod argumentum Cajetanusin Mallhæi cap. 2i ponit, auctorem libri Machabæorum errasse in interpretatione Propheliæ Danielis, quam ad Antiochum ille refert, cùm Lucas ad exercitum Romanorum perspicue retulerit, id nullius momenti est. Eadem quippe littera clad Nabuchodonosorem et ad Antichristum spectare potest. Sic eadem el ad Antiochum, el ad idolum Romanorum, el ad Antichristum pertinet. Quæomninò res, quoniam nihil obscura est, nostra explicatione non eget.

At quintum argumentum refellamus. Non modo concilium Carthaginense, et Innocentius, sed plerique alii, inter quos Hilarius in Ps. 128, Cassiodorus in Ps. 88, 89 et 91, Sapientiam el Ecclesiasticum Salomoni assignaverunt. Nam librum quidem Sapientia! nomine Salomonis citat Tertullianus de Pnescriptionibus hærelP eorum; Orígenes super Episl. ad Romanos lib. 8, Cy-

prianuj *sermone* quarto de Immortalitate; Basilius» *Hb. 5 contri* Eunomium; Ambrosius, sermone 8, in Ps. *Beati immaculati*, et lib. 3 Exameron, cap. 15, et *jib. 4* de Fid., cap. 6, et Euseb. lib. 11 Prapamlid^{is} evangelic^o, cap. 5. Quin Eusebius ipse lib. I Ecd. Hist. cap. 22, asserit, Egesippum, Irenæum, et omnes antiquos, librum Sapientie Salomoni tribuisse. Tribuerunt certe Evaristos in EpisL ad episcopos africanos; Felix primus ad omnes episcopos *Galliæ*; *Felix secundus* ad Albanasium et ceteros *episcopos Ægjpli*; Epiphanius bæresi 76, Anomæonim; Damascenus, quarto su^o *Theologiæ jibro*, cap. 18, ubi Jodocus Clicbtovæus *nullis argumentis* contendit, librum illum non fuisse Philonis, sed Salomonis: iit quibus illud maximum est quòd verba, quæ auctor cap. 9 ejusdem libri de se dicit, non alii quàm Salomoni congruere possunt.

Ecclesiasticum quoque auctores nobilissimi Salomonis nomine retulerunt, Clemens Alex. lib. 7 Strom., Gregorius Nnbianzenus oratione octava; Basilius quarto libro contrit Eunomium; Chrysostomus, sive quis alius fuerit, homil. tertia Imperfecti operis in Mattbæum; Ambros. super 7 caput prioris ad Corinth., Hieronymus in cap. 10 Ecclesiasticis; Cyprianus ad Rogaliauum, et lib. 5 ad Quirinum, et serin. 1 de Eleemosyna; Cassiodor. in Ps. 55, et 66, et 95; Gregorius lib. 10 Moralium, cap. ii, et quæsl. 1, cap. 1, *Nou est putanda*; Sixtus primus in episl. ad omnes fratres; Marcellinus ad Salomonem episcopum, Fabianus episl. ad omnes orientales episcopos; Sixtus secundus ad Gratum; Damasti* ad episcopo* Itali^o; Joannes Papa ad Valerium episcopum. Quòd si post loi lāinque graves anciores libros illos Salomonis esse asseveremus, nihil erit proietto cur timere debeamus.

Deinde librum esse hujus aul illius scriptoris non admodum interest catholice fidei, dummodo Spiritus saucius auctor esse credatur. Quod Gregorius in proeutio super Job, c. 1, erudite et tradit et explicat. Nec enim refert, quæ penna rex epistolam scripserit, si verè scripsit. Unde nihil obstaret, ut in cā re, quæ ad (idem non pertinet, Innocentius, et concilium Cartilagineuse communem antiquorum opinionem sequeretur. Nec proinde tamen in libris canonicis enumerandis errare potuere, quippè quòd ad finem allinere certum sil.

Denique, ul lias duas responsiones pralcrmitlercinus, habemus aliam multò putiorem, quam ex Euseb., lib. II Preparatione* evangelic^o, cap. 5, Joannes Driedoni\$ expressit. Cùm enim Salomon, juxta Scripturam, 3 Keg. c. 4, locus fuerit tria millia parabolarum, et carminum quinque millia, quæ non sunt in unum aliquod volumen à Salomone coacta, fuerunt alii atque alii, qui sententias Salomonis sparsas collegerunt, ut patet Proverbiorum c. 25. Ita Augustinus Eugubinus, in Comment. super Gen., secutus Rabbi Moyseu, et i^l almudislas, credidit Isaiam libros Salomonis scripseri— quo^l quidem imrrtum habeo; illud vero exploritum, M nirutias librorum, qui sapientiales vulgo nunc p^l ir. à Salomone quidem fuisse primum excerp^l as^l l non ab eodem auctore collectas. Unde et Jesus

Sirach in Ecclesiastico, cap. 50, non ait, se protulisse, sed renovâsse Sapientiam de corde suo. Hujus ergò rei Innocentius et concilium Cartilagineuse non ignari, optima ratione hos omnes libros Salomoni dederunt. Ac de quinio argumento hæc dixerimus.

Sextum vero argumentum Cajetani est in fine commentariorum super libros historicos veleris Testamenti. Pudet autem virum alioqui ingeniosum et doctuin, virum pium, ac nostræ familiæ columnen, vano distinctionis novæ commentu argumentum firmissimum eludere voluisse, atque, ut leviozem plagam repelleret, graviozem accepisse. Cùm enim nomen libri canonici apud scriptores omnes, uno excepto Cajetano, pro sacro atque divino sumatur, non modò comprehendi animo, sed ne suspicione quidem potest attingi, pontifices et concilia omnia aliter vocabulum usurpâsse, quàm erat in usu universorum. Deinde, concilium Cartilagineuse, ne quis abler inverteret, quid nomine Scripturarum canonicarum intelligeret, declaravit inquiens: *Præter Scripturas canonicas, nihil in Ecclesia legatur sub nomine divinarum Scripturarum. Sunt autem canonicæ Scripturæ*, etc. Et Innocentius: *Hi libri*, ait, *recipiuntur in honorem sanctarum Scripturarum*. Et in concilio Florentino eodem Spiritu inspirante, illi omnes libri, quos suscipit, et veneratur Ecclesia, et de quibus præsens disputatio instituitur, scripti è sacris auctoribus asseruntur. Prælereà, cùm sub eodem contextu omnes illi libri nullo facto discrimine definiantur esse canonici, ridiculum est, ut partim in unà significatione, parimi in alia, libros canonicos habeamus. Alsi hanc semel distinctionem admittimus, auctoritate conciliorum atque pontificum nullus liber sacer constare potuerit. Nam pari causatione, si id quidem lubitum esset, hæretici dicerent, unum quemlibet de cælcis non esse canonicum ad firmandam fidem, sed ad instruendos mores. Id quoniam absurdum omninò est, retineamus potius eam rationem oportet, quam Cajetanus voluit evertere, vir (ulsæpè jam dixi) cum primis eruditus et pius, sed qui in libris sacris constituendis Erasmi novitates ingeniumque secutus, climi alienis vestigiis voluit insistere, propriam gloriam maculavit. Ac de sexto argumento hacteniis.

Ad confirmationem autem faciliis responderi potest, non Ambrosium modò, sed et Cyprianum ad Pompeianum, et Augustinum, 18 de Civ. Dei, referre ex 3 et 4 libro Esdræ testimonia, sed non (anquàm ex Spiritu divino edita, quibus scilicet nefas sit refragari.

In septimo principali argumento molestò fero, non alienos modò, vcriun etiam nostrates (bona venià legatur) in lain novant, ne dicam levem, sententiam incidisse, ul Epistolam ad Hebræos Apostoli Pauli esso negaverint (i). Sed id multò molestius, ul, si Pauli non sil, prolinùs non sit canonica. Nam, auctore incerto, poterit Epistola certo esse canonica. Sive enim Lucas, sen Barnabas (quod quidam sunt opinati) eam Epist. scripserint, canonica erit. Nam et per Lucam et per Barnabam Spiritus sanctus loquebatur. Sed ad

(1) Arius negavit hanc Epistolam esse Pauli, ut auctor est Epiph. hæ. 69.

rein. Cum harciiciim bit, hanc Episl. à sacris Scrip-
luris excludere, certe tenurarium est (ne quid am-
plius dicam) de hujus Epistola auctore dubitare, quem
Paulum ruisse certissimis testimoniis confirmatur. Orí-
genes joprímís lib. I Commentariorum super Mal-
llueum, cl refertur ab Eusebio lib. 6 Ecclesiastics
Historia», cap. 18: « Ego dico, ail, quòd ipsa mani-
festissime est Pauli Apostoli, cl semper omnes an-
liqui majores nostri eam ul Pauli Apostoli suscepe-
runl : cl opinio usquê ad nos pervenit, quòd sermo ejus
est græco sermone composites, vel per Clementem
romaine urbis episcopum, vel per Lucam. »

Clemens ilem Alexandrinus apud Eusckiuui, Eccle-
siastica Historia! libro G: *Manifesté*, inquit *esi Pauli,*
scripta quidem hebrtro sermone tanquàm lícbraás, sed à
Luca in yraxum interpretata.

Eusebius quoque in eamdem sententiam ivit, libro 2
lhistoriæ ecclesiastica», cap. 57. Ubi cùm dixisset,
Clementem romanum episcopum in Epistola ad Co-
rinthios nomine Pauli teçtirnouis hujus Epistola» usum,
continuò subjicit : « Undè constai, quòd Apostolus
« hanc Epistolam lanquàm Hebræis mittendam, patrio
cam sermone conscripserit; el (ul quidam tradunt)
Lucam Eiangclistam, alii autem Clementem, inter-
prolatum esse : quod el magis verum est, quia el stylus
ipse Epistolæ Clementis cum hâc concordat, cl sen-
sus nimirjim ilriiisqie scripturæ plurimam similitu-
(dinem ferunt. » Haclenùs Eusebius. El cap. 5 ejus-
dem libri : *Pauli manifeste sunt l i Epistola'*. Dies me
deliciet, si velim enumerare auctores græcos, qui hanc
Epistolam Paulo tribuerunt. Nec mimis si commemo-
rem etiam latinos. Quid enim referam Alhanasium,
in epistolâ ad episcopos Africanos, lib. 11, de fide Tri-
nitatis? Quid Cyrillum, lib. 12 Thesauri? Quid « bry-
soslomum infinilis prope locis? Quid Ignalimn? Quid
Ircnæum? Quid Damascenum? Quid Anacletum, in
epistolâ de ordinatione episcoporum? Quid Iliginiuii,
in epistolâ ad omnes Christi fideles? Quid concilium
Laodiccnum? Quid tandem concilium Ephcsinum (1)?
cùm omnes greci scriptores (ut auctor est Hierony-
mus ad Dardanum) hanc Epistolam Apostoli Pauli esse
unâ voce fateantur. Theophylaclus certe miratur eorum
impudentiam, qui hanc l pislolam Pauli esse infician-
tur, affirmatque eos non scçùs peccare, quàm si à
Paulo abesse Christum negarent. Quid Latini? Nempe
fatentur etiam; fatetur Ambrosius super Psalmum:
Meati immaculali, el libro *de his, qui mysteriis initian-*
tur, cap. 8; Augustinus insuper, lib. 2 de Doctr.
Christian, cap. 8, el sæpé alias, liem Gregor, lib. 5
Moralium, cap. 3; Gelasius cum concilio septuaginta
episcoporum; Innocentius Papa; concilium Carlhagi-
nense, Florentinum, Tridentinum. Quid moror? mille
quingentos abhinc annos Ecclesia legii hanc nomine
Pauli Apostoli, el audemus nos in dubium vertere,

(1) Concilium Ephesinum expresse docet Apostoli
testimonio probari» quòd Christus est factus pontifex
cl Apostolus confessionis nostra». Concilium Ephesi-
niini dixi, quia illa ep. licet Cyrilli sil. præsideoal la-
men synodo, cl est à synodo approbata (CasshxU in
Psal. 102; Adrian, in episl. ad Const, cl frein m.)

quod omnes catholici loi reirò seculis sine ambiguitate
tenuerunt? Omillo quòd Petrus, nisi me valdê opinio
fallit, testatur Paulum Hebræis Epistolam scripsisse.
Nam primam Petri Hebraeis scriptam esse, salutatio
ipsa adeo aperte docet, ut ne Çajetanus ipse quidem
negare potuerit. At secunda Petri eisdem quoque
scripta est. Ait enim: *Eue jam vobis hanc secundam*
scribo Epistolam : in hujus verò fine, sic Petrus inquit:
Sicut el charissimus frater noster Paulus scripsit vobis,
strut et in omnibus epistolis; etc., vehis, scilicet Hebraeis,
ad quos scribebat Petrus. Undè facta distinctione sub-
jungit : *Sicut ct in omnibus epistolis* : ut non obscure io-
telligeres, quod Paulus Hebraeis de longanimitate et
salute Christi, idem cl in aliis epistolis scripsisse.
Non est ergò cur de auctore hujus Epistola» quisquam
dubitet.

Al Hieronymus dubitat. Certe, ut dubiQssct, non
proinde nostram hanc certam indubilalamque fidem
ambiguam efficere potuisset. Seti negamus, Hierony-
mum aneipitem hoc loco (quod illi falsissime impin-
gitur) habere sententiam. Nam, nl innumera loca si-
lentio prælcreamus, quibus refert Hieronymus ex hac
Epistolâ nomine Pauli testimonia; ut illud etiam dissi-
mulrmns, quòd de iris illustribus in Paulo, cum quo-
rumdam contrarium sensum expressisset, eorum ar-
rúmenla refellit; ille profecto loco i ierooymianæ sen-
(entiae clarissimus testis est, qui habetur in epistolâ ad
Dardanum de terrâ promissionis, in hæc verba : *Vas*
electionis loquitur ad lltbrcros, fide, qui locatur Abra-
ham, etc.: « Nec me fugit, quòd perfidia Judæorum
hæc testimonia non suscepit. Illud nostris dicendum
est, hanc Epistolam, quæ inscribitur ad Hebrxos,
non \$olùm ab Ecde&iis Orientis, sed ab omnibus
retrò græci sermonis scriptoribus, quasi Pauli Apo-
siuli, suscipi; el nihil interesse cujus sii, cùm ec-
cdesiaslici viri sil, cl quotidie Ecclesiarum lectione
celebretur. Quòd sl eam Latinorum consuetudo non
« recipit inter scripturas canonicas, nec Græcorum
Ecclesia? Apocalj fisim Joannis eadem libertate susci-
piunl; el lamen nos ulramqne suscipimus, nequa-
quam hujus temnpris consuetudinem, sed veterum
scriptorum auctoritatem sequentes, qui utriusque
« testimoniis utuntur, nonul interdùm de apocryphis
facere solent, sed quasi canonicis et ecclesiasticis. »
Haclenùs Hieronymus. Fl in Epistolam ad Tituii,
cap. 8.* « Lege, inquit, ad Hebreos Epislulaii Pauli
Apostoli, sivecujnscumque alterius eam esse putas,
quia jam inter ecclesiasticas est recepta. »

Ad primam igitur rationem, quoniam in Rejectione
de pœnitentiA accurate sané ac diligenter illa Apos-
toli loca explicata sunt, non est necesse modò res-
pondero (I).

(1) Porrò in eà Relecl. respondet Canus, textus
objectos l). Pauli interpretando: « Non de jKemientiâ
quæ post baptismum fit, innuil, sed de íxænilitiâ
quæ fit in baptismo, qui videlicet semel dimlaxal
percini potest. Nam pœnilcnliam baptismum appel-
lari, nabos apud Lucam capitulo ultimo: *Oportebat,*
t inquit, pnvdicori in nomine ejus pœnilcutiam, et re*
missionem peccatorum in omnes yentes. Ubi quæ Mat*

» Ad secundam respondere necesse est, et quidem eo ordine, quo adversum constitutam veritatem objectionis singulae particula» fuere propositae. Nam, quod prima particula objiciebatur, facile diluitur, cum contingere potuerit, ut interpretes reliquerit quidem in textu verba hebraica, sed in margine, quod fieri solet, addita fuerit interpretatio, quam librarius textui deinceps inseruerit. Quod etiam idem in Mathaeo usu forbis venit. In verbis illis cap. 27, v. 46: *Eli, Eli*, etc. Quod autem, quae expositor fortasse *quispiam in margine operosuerit*, ea scriptorum vitio textui nonnunquam inserantur, Nicolaus Uranus reclusus, 2 Keg. 8, animadvertit; illa *cnim verba: De quo fecit Salomon omnia vasa aurea in templo, et mare aeneum et columnas, et altare*, in hunc modum et adjecta, et inserta esse constat.

Potuit et alia ex causa proficisci, ut Apostolus vel Evangelista hebraice scribens, quorundam vocabulorum interpretationem adjecerit, quod apud Judaeos crasse verba quaedam vel chaldaica, vel syriaca, quae potuerunt commode in linguam hebraicam verti, ut (1) *Golgotha*, et *Ephphatha*.

< thaeus de baptismo dixit, Lucas nomine poenitentiae, < ac remissionis peccatorum, tradidit. Hanc expositionem Chrysostomus et Theophylactus, sequuntur < In eadem loca. Item D. Ambrosius, libro secundo de < Poenitentia, cap. 2, et D. Augustinus, libro de vera < et falsa poenitentia, cap. 3. Colligunt autem ex multis conjecturis, hanc esse eorum testimoniorum interuenientiam. Quas ego conjecturas referrem, nisi ad metam hujus disputationis festinaret oratio.

< Potest tamen utriusque locus intelligi etiam de Poenitentiae sacramento, ut videlicet intelligamus, impossibile esse per Poenitentiae sacramentum rursus renouari, id est, priorem novitatem, quam per baptismum accepimus, iterum accipere. Unde Gregorius Nazianzenus orat. 3 in sanctum Lavacrum: Non *super retum*, inquit, *regeneratio secunda, nec reformatio, sed in pristinum statum restitutio; etiamsi perquam vehementer illam lacrymis, et nullis quaeramus suspiriis, ex quibus vix quidem cicatricum obductio venit*.

< Nec te moveat, quod Apostolus ait, esse impossibile; nam per excessum loquitur, atque hyperbolicè ingentem rei difficultatem impossibile vocat, non ut desperent audientes, sed ut terreantur. Idcirco enim subdit Apostolus: *Confidimus tamen de vobis, dilectissimi, meliora, et viciniora saluti, tametsi ita loquimur*; quasi dicat Apostolus: Locutus sum ita, ut vos a peccatis retraherem, et desperationis metu facerem cautiores; celerum confido de vobis, et reliqua quae sequuntur. Quae nuidem hujus loci interpretatio mea non est, sed D. Hieronymi, libro adversus Jovianum secundo, reuertiturque à Gratiano de Poenitentia, dist. 2, c. Si enim. Nec modus hic loquendi à sacris litteris alienus est. Nam Matth. 16, quod ante Dominus dixerat, difficile esse divitem intrare in regnum caelorum, è vestigio dixit, esse impossibile, quemadmodum exposuit D. Hieronymus super caput Isaiae sexagesimum. Sed et Aristoteles, primo libro de Cado, cap. 11, inter reliquas significationes hujus vocabuli, impossibilii, eam annumeravit, ut quod non facile, neque citò» nec bene fieri potest, impossibile dicatur. Et ad eandem formam, per hyperbolem, cap. 10 ejusdem Epistola. Apostolus locutus est, ut ostenderet, quod animadversione peccata nostra digna sint, « post acceptam notitiam veritatis, si ad justitiae rigoris examinentur. Sed aliud tamen est, quod justitia postulat, aliud quod clementia et misericordia suggerit. » P. S.

(t) Joannes, cap. 19, videtur astruere vocem hebraicam esse. Sed quia voces chaldaicae erant Hebraeis

Ecce duas causas, quibus interim argumentum illud Cajetani posset eludi, quo ne librum quidem Geneseos hebraico sermone scriptum sibi Cajetanus suaderet. Nam ibi legitur, cap. 35, 18, Rachel vocasse filii sui nomen Benoni, id est, filium doloris mei; nomen verò ei à patre inditum Benjamin, id est, filium dexterae; et in Exodo, cap. 12, 11: *Est enim phase, id est, transitus Domini*. Respondeant nobis isti, qui simili argutià negotium nobis exhibere volunt; et si non valuerint, tertiam causam nos reddemus. Videlicet, sunt nomina composita ex nullis simplicibus, quae nonnunquam integra in compositione manent, interdum corrupta: ea si aliis verbis eadem etiam lingua explicare voluerò, nihil absurdum orietur: ut si, verbi causò, dicam: Deicola, interpretatur Dei cultor; paterfamilias, hoc est, domus gubernator et parens. Quod idem in nominibus Benoni et Melchisedech evenire potuit.

Sed ne ad hæc tanquam in aram confugiamus, illa causa et prestantissima et verissima est, interpretem id jure suo facere potuisse, cum videlicet necessarium fuit hebraica verba manere. Si enim interpretes transtulisset: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? non fuisset à Latinis perceptum, quorsum astantes dixerint: Eliam vocat iste*. Quare verba hebraica retinere coactus, eorum interpretationem apposuit, quod facere æquè poterat verbis hebraicis non retentis. Certe Geneseos 32, et Exodi 12, in hebreo nominum interpretatio non habetur; sed interpretes adjecit de suo.

Quod si objicias illam particulam non esse sacram scripturam, si hoc verum est, ut quae ab officinâ interpretis prodierit, primum conceditur conclusio; nec ego video cur perhorrescere debeamus. Deinde, negatur illa collectio: si ab interprete proficiscitur, extrâ sacras litteras est. Nam particula quae ad servandam vel congruitatem, vel intelligentiam in sacram litterarum interpretatione additur, non censetur à sacris litteris aliena. Unde Hieronymus in Commentariis Epistolae ad Galatas, cap. 4, in illud: *Abba Pater*: < Hanc consuetudinem, inquit, in pluribus locis Scriptura conservat, ut hebraicum verbum cum in interpretatione sua ponat: Bartimeus, filius Timothei, Ascr, divitiarum, Tabitha, Dorcas, et Mesech, vernaculus. > Ecce Scripturam Hieronymus vocat etiam eam paniculam, quam interpretem addidisse compertum est. Atque id in Epistolâ ad Hebraeos vel maxime locum habet: cujus interpretes fuit vel Lucas, vel Clemens; quod Apostolo et vivente et vidente factum esse, ad veritatis similitudinem videtur esse propensius. Verum esse asseverarem, nisi Academia» temperamentum in causò conjecturali placeret. Nihil ergò prima illa causa movere nos debet, ut credamus hanc Epistolam hebraice scriptam non fuisse. Sed ne secunda quidem causa movet; eadem enim in Apostolum torqueretur, qui in Actorum lib. cap. 12, Judaeis loquens, citat scripturam veterem juxta translationem Septuaginta. Itaque interpretes aut

quasi propriè, idè Evangelista dixit: *Hebraice autem Golgotha*; quemadmodum si ego dicam: *Hispane autem Javalì*. Quam vocem puniceam esse cerium est pro apro ab Hispanis usurpatam.

Lucas, aut Clemens, licet Hebreos hebraico Paulus fuerit allocutus, versionem tamen septuaginta Interpretum magis reddere voluit, ne Greci littore novitate turbarentur. Quam etiam oh rem Apostolus Romanis scribens, cap. 1, 17, abutitur testimonio Habacuc juxta translationem Septuaginta, ne romanis auribus insuetam orationem afferret, ut Hieronymus auctor est in commentariis super Habacuc cap. 2.

Jam vero tertia illa causa, quæ in postremi hujus rationis parte nobis opponitur, nulla est. Audivi equidem ab Hebreo, cui Hebra! Carpentoratenses primas ex suis hominibus deferebant, epistolam hanc hebraicam hodie etiam, Matlhæique Evangelium exstare. Sed ut Judæus ille nos irridere voluerit, aut etiam ex alicujus Hebræi versione illi habeant nunc hebrarcam Epistolam Pauli, Evangeliumque Matthæi, perierint vero legitimum Matthæi ad Hebreos Evangelium, et Epistola Pauli ad Hebreos, Judæorum cur id verisimillimum est accidisse.

Ad tertiam rationem, qua etiam id agitur, ut Paulus auctor hujus Epistolæ non credatur, prius respondetur, testimonium illud in sensu litterali ad Christum referri. Nec obstat, sensum etiam litteralem ad Salomonem etiam perlinere, cùm eadem littera plura simul litteralia sensa contineat, ut I). Thom. in part. I, q. 1, ad 10, clantè hunc D. Augustinus, lib. 2 de Doctr. christ, cap. 29, et lib. 12 Conf., cap. 26, 51 et 52, tradidere. Quemadmodum igitur nomine David Christus interdum ad litteram significatur, ut Ezech. 54: *Suscitabo super ea spasmorem unum, servum meum David*; et Jeremiæ 30: *Servient Domino Deo suo, et David rap suo*, etc., sic cl per nomen Salomonis Christum Dominum eo loco Scriptura signavit. Id ne nos preterirci, adjecit: *Stabiliam thronum ejus usque in sempiternum*. Quod apud Lucam, cap. I, v. 52, Angelum ad Christum retulisse, notius est, quàm ut explicandum sil: *Tiliat, inquit, Altissimi vocabitur, et super domum David sedebit*. Augustinus porrò auctor est, de Unit. Eccl. cap. 8, Psalm. 71, licèi in Salomonem inscribatur, Judæos tamen de Christo esse prophetiam invictissime defendere, quia nonnulla ibi dicta sunt, ut in Salomonem convenire non possint. Quæ eadem profecto causa, ut de Psalmo 44 idem sentiamus, cogit.

Posteritis, ut in sensu allegorico hoc testimonio Paulus abuteretur, nihil à suo more faceret alienum; qui cùm sæpè alias, tùm maxime in priori ad Corinth. Epistola, cap. 9, ex sensu allegorico argumentatur. Aliud est enim ex sensu spirituali certum et efficax argumentum trahi, quod Augustinus, in epist. 48, ad Vincent. Donatistam. Dionysius, in epist. ad Til., Hicronymiisque in Maith, cap. 15, negarunt; aliud verò argumentum inde probabile duci, id quod nemo sane doctus negare potest. Quòd enim rhetores argumenta verisimilia certis et exploratis adjungunt, id Apostolus quoquo facit. Potuit autem hoc loco multò et commodius et vehementius facere, ubi Hebræi intelligebant ea quæ David in Salomone Deus promiserat, in Christo esse complenda. Intelligebant autem eisdem sacris litteris sæpiùs admoniti, ut Mich. 4, Dan. 7, patet.

Ad quartam rationem non oporteret respondere, si oratio Pauli colo et commate aptius distingueretur. Itaque lectio in hunc modum habere debet: *Qua: cùm initium accepisset enarrari per Dominum ab eis qui audierunt, in nos confirmata est*; ut illa verba, *ab eis qui audierunt*, non ad participium sequens, sed ad infinitivum antecedens referantur. Sed cui hæc displicent, is tale habeat responsum: quod Paul, ait: *In noi confirmata est*, non ad se peculiariter refert, sed ad Judæo-gencraliter, ut glossa interlineari* admonuit. Prelerquàm quòd Paulus non ait se accepisse doctrinam ah eis, qui audierunt, sed salutis confirmationem: accepit enim et Sacramenta ab illis, et doctrina confirmationem, tum quia Ananias dixit illi, quid oporteret eum facere, tùm quia ascendit ad antecessores Apostolos, ne forte in vanum curreret, etc.

Ad quintam vero respondere oportet in hunc modum, nomen Testamenti apud Latinos interdum significare pactum et promissionem, ut Hieronymus in Jerem. cap. 51, cl in Malae, cap. 2, scripsit, et Innocentius, in capite *Cùm Martha: de celebratione missa:*, crudità postea docuit. In quam significationem illud tradidit accipiendum quod in canone dicitur: *Hic est calix novi et ertemi Testamenti*, id est, novæ et æternæ promissionis; et illud etiam ad Hebreos, cap. 9, 15: *Vori Testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui vocali sunt, hæreditatis æternæ*. Illud etiam exploratum est, apud Grecos nomen *tefifar*, interdum propriè testamentum, nonnunquàm pactum, fædus et pollicitationem significare, ut ex Actorum Apostoliconim capite tertio Dudæns in Commentariis probat. In quæ etiam posteriori significatione et Gencscos 9, cl Psalm. 54, 88 et 105, nomen otaOr.xn legitur.

Vocabulum quoque hebraicum *Berilli*, quod Exodi 21, et Jerem. 51, habetur, licèi frequenter pactum fædusque significet, quandoque tamen ad testamenti significationem flectitur. Nam el Hieron., Zachariæ 9 et Psalmorum interpretes, Psalm. 41, nomen *Berith* in testamentum vertit. Imò licèi Aquila nomen illud semper pactum interpretetur, at 70 tamen fere testamentum, ut Hieron. in cap. 2 Malach. testatur. In nomine igitur hebraico Paulus ludere potuti rhetorum more, et vocem à proprio ad improprium significatum flectere: quod idem, si aut grecò, aut latinè loqueretur, facere potuisset. Idque eo magis, quòd instrumentum, h sanis obsignatum, testamentum dicitur, quamvis codicillo postea vel mutantur aliqua, el aliqua inducantur, vel etiam totum omninò, quod testamento semel tantum eral, antiquetur. Quocirca et vetus illud legatum, testamentum quidem erat signatum à vivo, sed apertum moriente Christo, ut velum scissum ostendit, ac per cvangelicam legem velut per codicillum abolitum. Id quod Lactantius, de vert Sapienti^ cap. 20, videtur mihi intellexisse. Nihil igitur obstat, quominus Exodum loqueulem de veteri fædere, loqueos edam propriè de testamento Paulus adducal. Quinimò consentaneum argumentum est, ut perfectum testamentum, scilicet novum, sanguine confirmatum sit cl morte testatoris, quandoquidem Imperfectum illud vetus non

sine sanguine firmatam est, ut figura figuralo congrueret Atque hæc quidem responsio argumento Cantoni satisfacit; etiamsi nomen hebraicum non testamentum propriè, sed fœdus solim significet; quod et Hieronymus in cap. 15 Jerem., et hebraei docti contendunt.

Ad postremam verò rationem is ipse, qui posuit, respondet, illa tria quidem in arcâ fuisse omnia, ut Paulus dicit, sed urnam et virgam foris pendentes à latere; tabulas ven) inlûs, ul lib. 3 Regum, cap. 8, habetur. Rursum ellam fortè postilla Salomonis tempori vacenlotes cupientes, virgam cl manna, in secretiori tutforique esse custodia, intra arcam cum tabulis posuerunt. Cujus rei Paulus non erat inscius; nos sumus, qui hebraeorum traditiones ignoramus. Theoph. in Episl. ad Hebreos, cap. 9, asserit Paulum optime institutum in rebus Judaicis à Gamallele ex traditione hoc habuisse, hodlèque Phariseonim sectam assentici, rem ita se habere. Admonuerat forò idem prior Chrysostom. hom. 18. De septimo itoque argumento, et huic adjunctis rationibus satis èst dictum. Nam quod ex illis verbis : *Celerius autem videbo* ros, Cajclanus argumentatur, alienum à ratione videri, ul, postquam appellaverit Cæsarem, spondeat se Paulus daturum Judaeis, adeò leve est, ut referre pigeat, nedum refellere.

In octavo verò principali argumento, quo quarta conclusio coarguitur, Cajclanus quidem non negat Epistolam Jacobi esse canonicam, sed auctorem asserit incertum esse. Erasinus addit, eam non sapere apostolica^{TM} auctoritatem. Al cùm Hieronym. de Viris illust., Urbanus Papa in epistol. de communi viti, Alemani. quintus à Petro in epist. ad omnes episcopos, Anaclelus in episl. de oppressione episcoporum, Marcellus Papa ad episcopos Antiochen» provinci», Gelasius cum concilio septuaginta, Innocentius I, concil. Milevilanum c. 7, conc. Laodic. Carlhag. Florent. Trid. hanc Epistolam Jacobi Apostoli, Jacobi, inquam, Apostoli esse affirmaverint, idque Ecclesi» universalis usu confirmante, temerarium est, ne dicam erroneum, hujus Epistolæ certitudinem velle aut ex incerto auctore, aut ex stylo salutationis infirmare; idque argumento leviori, quàm cui respondere debeamus.

Ad nonum argumentum sic respondeo : Erroneum est, ne dicam haereticum, secundam illam Epistolam Petri Apostoli esse, negare. Adversatur enim inprimis omnibus sanctis; deinde Innocent^{TM} et Gelasio; prætereà conciliis Laodiceno, Carthaginensi, Florentino, Tridentino; deniquè usui catholic» Ecclesiæ, quæ legit eam in festo Transfigurationis nomine Petri Apostoli.

Containeret etiam aliquid falsi, si Petrus Apostolus ejus auctor non fuisset. Nam licet argumentum ex salutatione ipsius Epistolæ forsitan eluderetur, quòd à falsario quopiam esset adjuncta; at, quod capite primo illius Epistolæ legitur, cludi nulla ratione potest : *Hanc won*, ait, *noi ondMmut de catto allatam, cùm «semas in monte sancio aim* ipso. Quòd si Petrus non tenpdl Epistolam (Joanni autem Jarobovc tribuere, Mietitia minificaría.' est), falsum Epistolæ continet;

quod est hærelicum. Argumentum verò illud, quod Erasinus movit, imò plerosque olim ante Hieronymum (ul referi idem de Viris illustribus in Petro) infirmum est, cùm eundem auctorem sæpe contingat non aliam modo, veriim eandem quoque sententiam stylo scribere differenti. Quod (ul reliquos praeterea-mus) in D. Gregorio videre licet; cujus epistolas si cum aliisejusdem operibus conferas, judiciumque feras ex diverso dicendi caractere, ab alio auctore scriptas esse judicaveris. Hieronymus tamen ad Hcdibiam, quæst. II, alilerrespondet, inquit : < Duæ epistolæ, < qua} feruntur Petri, stylo inter se et caractere dis- < crepant, slructuràque verborum; ex quo intelligimus, < Petrum pro necessitate rerum diversis fuisse usum < interpretibus. > En Hieronymus ex dissimili stylo non diversos auctores colligit, sed interpretes differentes (1). Apostoli enim in alienò linguA malebant per interpretem scribere, quàm dono linguarum abuti, quod non ad elegantiam et luxum, sed ad usus necessarios acceperant. Nec me fugit, quòd Erasmus hunc locum Hieronymi detorquet; sed more suo facit, ut pro suà libidine inturbet omnia.

Propter decimum argumentum Erasmus cl Cajclanus duas illas posteriores Epistolas negant esse Joannis EvangelisUe. Quam ego sententiam non temerariam mudò, sed etiam erroneam esse crediderim. Quoniam si Joannis, cognomento Senioris, asseruntur, non sunt profectò canonic». Nec enim quisquam Joannem Presbyterum auctorem sacrum existimavit. Sunt autern sine dubio, ut antea nobis demonstratum est, Epistolæ canonicæ : non ergò sunt Joannis Presbyteri, sed Evangelist». Quod Orígenes in Psalm. 1, apud Euscbbiim, lib. 6 Ecclesiast. Hist. cap. 18, Clemens, lib. 2. Strom, cap. 18, Damasc. lib. 4, cap. I, Isidorus sexto Etymolog. August. 2 de Doctrinó christianà, cap. 8, dist. 95, c. *Legimus*, Hieronymus ad Evagrium, Innocentius primus, Gelasius, concilium Laodicennm, Cailhaginense, Florentinum, Tridentinumque testantur. Sod tempore Paschali universalis Ecclesia duas has Epistolas nomine Joannis Apostoli populo legit; Ecclesiæ autem, conciliis, et sanctis antiquis tutius nos committemus, quàm novitiis istis auctoribus, quorum argumentum cùm imbecillum sil, alió consultatione non eget.

Undecimum vero argumentum indignum esset, quod in aliorum numerum censeretur, nisi ob illud Cajclanus asseruisset, hanc Epistolam minoris esse auctoritatis, quàm alias quæ sunt certò scripturæ sacræ. Nam hujus Epistolæ auctoritatem expressè negare non audet, ne quid invidi» subeat, aut criminis. Cum autem Hieronymus asserat, auctoritatem jam vetustate et usu mentisse, el inter canonicas computari, miror equidem, cur Cajclanus aliorum opinionem sub Hieronymi censuram non redegerit, quem procerlà regula sacrorum Hbróntm habendum existimavit. Cajclani igitur assertio bue loco periculosa est, si vis comparativi teneatur : < Minoris (inquit) auctoritatis est iis, quæ

(I) demens Alrxandr., lib. 7 Stromat., Glauciam tradit fuisse Petri interpretem

«sunt certò scripluræ sacræ. » Non csl igitur cerio scriptura sacra, quod csl erroneum. Al quidam anta Hieronymum hanc epistolam non probârunt. Fateor; sed fuerunt nonnulla anta Hieronymum in controversia, quæ modò in dubium vertere hærelicum csl. At cilal librum apocryphum. Forsitan apocryphus apud Hebræos non crai. Quòd si esset, ul cl Hieronymo, cl plerisque aliis placet, nihil minim, si ab Apostolo Judà referatur, cùm testimonia referai Paulus ex Arato, Act. 17, 18, Menandro, 1 Cor. 15, 53, Epimenide, 2d Tim. 2,12, ethnicis prophanisque poclis. Vide Hieronymum in Episl. ad Ephes, c. 5, cl ad Tit. 1. At coarguit hoc responsum Cajclanus : « Non abs re, in-
« quiens, hæc epistola à multis refutata csl; quoniam
« clsi citare apocrypha nulló magis licet, quàm poetas,
« auctoritati tamen sacræ Scripluræ derogat, ut apo-
« crypha prophetia, ul simpliciter cl absolute prophe-
« lia inducatur. » Hæc ille. Verum aliud csl, lolum librum apocryphum esse, quod Hieronymus ait, quia scilicet quædam in eo libro continerentur, quæ essent ambigua; aliud particulam illam, quam Judas excitavit, apocrypham esse, quod nec Hieronymus, nec alius ex catholicis dixil. Nam licèi ex alio loco non haberemus eam esse prophetiam, al auctoritas Judæ satis est, ut illam verissimè à Spiritu sancio cxslitisse sentiamus, sicut credimus illa verba : *Beatius est magis dare, quàm accipere*, Jesu Christi esse, quia Paulus dixil. Sed stultus ego sum, qui hujusmodi argumenta conor refellere.

Ad postremum argumentum, ubi Erasini Lutherique conjecture ponuntur, ul Apocalypseos auctoritas in finnelur, post ea, quæ diximus, non fuerit opus respondere, lanium salis fuerit admonere discipulos. Manifesta enim percurrimus, ut in obscurioribus immoremur, atque Francisais Titclmannus in hâc causâ accuratissimè laboravit, edidilque peculiarem controversiam, undè lector petere ea poterit quæ huic responsioni nostre deesse videbuntur. Nam ratio postulat, ut secundæ hujus controversiæ finem aliquandò faciamus.

CAPUT XU.

Ubi eorum argumenta ponuntur, qui suadere volunt, in sacrarum intelligentiâ Scripturarum, ad fontes hebraicum et græcum recurrendum.

In terliâ verò quæstione magna dissensio est, caque nisi dijudicetur, in summo errore ncesse est nos, atque in maximarum rerum ignoratione versari, an in sacrarum litterarum intelligentiâ ad hebraicum græcuinque fontem sit recurrclidum; an potiùs a filio ipsa latina tàm magnæ sil auctoritatis et ponderis, ul nec ab originali scriplurâ pendeal, nec per eam aut corrigi oporteat, aut limari.

Prior autem hujus controversi pars suadetur ante omnia D. Hieronymi testimonio, qui in libro adversùs Helvidium hujus assertionis primus auctor esse ereditar, eà ratione vel maxinta, quòd multò purior credenda sil manare fontis unda, quàm rivi. Idem etiam in epistolâ ad Marcellam, cujus initium : *Post priorem*, cum fateretur, aliqua seso in vulgata editione

Evangeliorum latinorum emendasse, atque adgræcam originem revocasse latina, obtrectatores suos contemnens : Si *displicet* (inquit) *fontis unda purissimi, ccenos rivulos bibant, el diligentiam, qua avium sylvas, el concharum gurgites nòrunt, in scripturis legendis abjiciunt*. Idem confirmat in epistola ad Damasum de verbo Hosanna, cujus initium est : *Multi*; el in commentariis super Zachariam cap. 8, dicens : *t Cogimur* « ad Hebræos recurrere, et scienliæ veritatem do
« fonte magis, quàm de rivulis quærere : nempé,
« ut Cicero de oratore etiam ail : Tardi ingenii est,
« rivulos consecrari, fontes rerum non videre. » El in epistolâ ad Vitalem, docet, se ad hebraicam veritatem, tanquàm in præsidium el arcem, solitam esso confugere.

Hòc addo Augustini testimonium ex lib. 2 de Doctr. Christ, cap. 15, el 18 de Civil. Dei, quibus locis Hieronymi sententiæ subscribit.

Testamentum ad græcam reduceret veritatem, quemadmodum Hieronymus idem in præfatione super quatuor Evangelia testatur. Id vero Damasus non jussisset, nisi intellexisset novi Testamenti veritatem à grau o fonte petendam.

interpretem sæpè vellicat, ut qui interpretando frequenter errfrtit. Non igitur veteri editioni latinæ fidem liabere necessum est, nisi Hieronymum aut malevolentim velimus arguere, si dediti operi, aut imperitiæ, si ignorans ea, quæ benè conversa erant, reprehendit. Aliunde igitur quàm ab editione latini, quærenda est sacrarum litterarum firma intelligentiâ. Quid quòd Laurentius Faber, Erasmus, Eugubinus, alique nonnulli juniores veteris interpretis nunc oscitantium, nunc negligentiam, nunc imperitiæ, nunc superstitionem coarguere idoneis causis ralionibusque videntur? Nec animus csl tamen omnia eorum argumenta referre, qui latinam editionem, quâ Ecclesia utitur, solent reprehendere, liis enim argumentis refutandis aliud et temporis, et operis dandum est. Illas solimi reprehensiones afferemus, quibus veterem editionem falsitatis accusant. Primùm autem Num. ultim. cap., latinum aiunt interpretem sensum reddidisse non hebraiese modò veritati, verùm etiam sacris omninò litteris repugnantem. Illius enim editio præceptum non obscurum habet, ut nullus vir feminam ducat, nisi de tribu et familiâ suâ; nec ulla femina viro nubat alterius iribùs et familia». Id autem lantàn abest à Scriptura fide, ut nihil illi magis possit osso contrarium. Moyses quippè primus hoc neglexit, nec usquè de suâ ille tribu duxit uxorem. Aaron uxorem accepit Elisabeth, de tribu Judà, Exod. 6. Soror regis Judæ nupsit Joaidæ pontifici, 2 Paralip. 22, et 4 Reg. i1. Elisabeth, cùm esset de filiabus Aaron, cognata erat Beat® Mariæ, quæ sine dubio erat è tribu Judà; David Michol duxit, filiam Saûlis, de tribu Benjamin. Undecim tribus non legem, sed juramentum prætexunt, quominùs Alias suas Benjaminitis collocent, cùm interim tamen eos, qui non juràrant, nulla lega

prohiberi apertissimè pre se feront, Jud. 21. Subdiliijum ergò est, adulterinum, cl falsum, quod interpretis solum auctoritate redditum est. Deindè *Michxx* 5, latina vetus editio hunc in modum habet : *El tu, Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Judæ, ex te mihi egredietur*, etc. Al Malthæus contrario penitus sensu verba eadem allegavit, inquiens : *Et tu, Bethlehem, nequaquàm minima es*. Pretereà Psalm. 7, vers. 12, nostra editio habet : *Numquid irascitur per singulos dies ?* ubi hebraica veritas contrarium sensum habet, cui Hieronymus omnind consentit. Contendit etiam Calvinus, locum illum Ecclesiastes 9 : *Nemo scit, ntriim odio vel amore dignus sil*, mendosè esse ab interprete redditum, falsamque esse sententiam interpretis, cùm plerique sciant, se odio dignos esse, et nonnulli scierint, se fuisse amore dignos. Ac sunt, qui credant interpretem Matlh. 21, falsam reddidisse lectionem, dùm pro *Fulgore*, reddidit *Fulgur*, quod utique non pertingit ab oriente in occidentem sed solis fulgor est, qui pertingit. Atque illud quoque urgent, quod Jonæ cap. 4, vertit interpres, Dominum hederam preparasse, ut esset umbra supra caput Jonæ, etc., cùm, ipso quoque Hieronymo auctore, *hikaion*, nec hederam sit nec cucurbita, sed quoddam genus fruticis, Latinis et Grecis incognitum, quod Syris familiare est. Non crg(> Dominus hederam praepravit, nec Jonas sub timbri hederæ requievit, quod interpres falso transtulit.

Ad hac, si veteris latini interpretis editioni addicti esse debemus, compellemur adeo historiam Susannæ recipere, atque etiam Bel draconis narrationem; quam quoniam hebraica veritas non habet, Hieronymus labulam vocat, non eam sacris libris additurus, nisi apud imperitos (ut ipse ait) videretur magnam partem voluminis detruncasse; item cogemur etiam Marci postremum caput accipere, quod Hieronymus ad Hcdib. quiesl. 3, non credit esse necessarium, cùm in raris feratur Evangelii*, cl omnibus penè Greciæ libris hoc capitulum non habeatur : necessarium quoque erit historiam adultere mulieris venerari, quæ Joannis cap. 8 nunc habetur, cùm eam tamen nec Eusebius cognoscat, nisi in Evangelio secundum Hebreos; nec Hieronymus cam prorsus agnoscat; sed ne Cbrysostomus quidem eam interpretatione suà dignatus sit, quamvis illius alias fecerit mentionem. Atque Euthymius, licet eamdem enarret. pauló tamen superius ait, in exactionibus exemplaribus non haberi, eo quòd illegitima videatur.

Kursimi, si latini interpretis sequenda esset editio, fateri oporteret, omnes esse resurrecturos, ac proinde morituros, juxta id, quod in priore ad Corinthios Epistola, cap. 15,51, dicitur : *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. At* huic sententiæ stare non cogimur, ut D. etiam Thomas in commentariis super eundem locum adstruit : quin probabilissima opinio est, hommes, qui reperiuntur in die judicii vivi, nullà interveniente morte vivos esse judicandos, quod Apostolus certe videtur asserere in priore ad Thessaloi. epistolà, cap. 4, I* et seq. Adde huc, quòd

interpres non erat propheta, auctorve sacer, sed humano spiritu cl intelligent^ sacras litteras ex alienó linguâ in propriam transferebat. Errare igitur fallique interpretando potuit. Quamubrem interpretis sensum non tenemur amplecti, sed ipsum textum, quemadmodum ab auctore sacro vel hebraico, vel grecò traditus est. Aliud quippe fuerit, ut Hieronymus ait, in Pref. super Pentateuch., vatem esse, aliud interpretem; ibi enim spiritus ventura predicil, hic eruditio et verborum copia, quæ inlclligit, transfert.

Pretereà, si non licet ab interpretis latini translatione discedere, damnamus juniorum omnium in vertendis sacris litteris diligentiam, linguarumque peritiam, tanquàm V^delicet otiosam ad sacras litteras inlclligendas. Nimirum, etiamsi alium sensum habeant verba vel hebraica, vel greca, hic scilicet contemnendus esset, ille vero omni ratione tenendus, quem latina vetus littera praeferat. Nec his argumentis satisfieri eà responsione potest, quod Hieronym., hujus editionis auctor (i), multò fuerit linguarum peritior, quam alius quisquam, ac proinde illius auctoritas, ingenium, cl eruditio majora sint, quam cujusquan\alterius interpretis junioris. Hæc (inquam) responsio non facit salis. Primum, quoniam prestai oculis tuis videre, quam alienis, satius igitur erit, ut quisque linguas ipsas calleat, et videat ipse potiùs, quam credat interpreti. Deindè etiam, quoniam, cùm septuaginta Interpretes, viri doctissimi, atque hebraicæ gracæque linguæ peritissimi, interdum lapsi interpretando fuerint, non est cur existimemus, unum Hieronymum nusquàm à vero, dùm interpretaretur, errasse. Ut illud praetereamus, quòd editio hæc vetus an Hieronymi sit, an alterius, summà virorum doctissimorum dissensione certatur : novum certe Testamentum (ut de velcri taceam) aut Hieronymus non vertit, aut si vertit, ejus versio non exstat. Quòd si exstaret, manet semper integrum argumentum, quod modò posuimus, Hieronymi utique sensum, ut qui sacer aticlor non fuerit, non oportere semper amplecti.

Pretereà in Clementinà primó, titulo *de Magistris*, Viennense concilium statuit, in Universitatibus Bononiensi, Parisiensi, Salmanlicensi, parandos esse trium linguarum doctores, qui earum peritiam studiosi instructione in alios transfundant; quod nisi esset ad sacras litteras inlclligendas magnopere necessarium, nulli ratione synodus statuisset.

Insuper non videtur hoc divinæ Scripture negandum, quod humanis scripturis omnibus concedere necesse est, ut, cùm de aliqui scripturi scilicet ambigitur, ad archetypum, undè translata est, recurratur.

His argumentis, cl iis quidem non levibus, sed (ut plerique judicant) sanè firmis, novarum rerum studiosi sibi primum persuaserunt, ad veritatem novi ac veteris Testamenti cognoscendam duarum linguarum greco cl hebraicæ, peritiam esse necessariam : indò rursùm in eam opinionem descenderunt, ut non se

(1) Hieronymus, in Epist. ad August, cujus initium : *Tres simul*, et de Viris illustribus, in fine, emendationem agnoscl, non interpretationem.

existiment sacras litteras exponere, si interpretationem latinam vulgatam sequantur; id enim, inquiunt, c m non auctorem Scripture sacre, sed ejus interpretem explicare : denique et cò progressi sunt, ut asserant non oportere latini interpretis auctoritatem amplecti, sed ipsius tclxlûs liebrxi in velcri Testamento, greci autem in novo : quo (ieri, ut latina editio nostra per exemplaria hebraica el greca sit omninò limanda ac corrigenda.

Hanc veri» persuasionem, lector optime, si forsitan induisti, exue, rogo, tantisper, diun tibi, quæ sunt veriora cerlioraque, proponimus, nos siquidem banc sententiam à plerisque receptam refellere lentabimus. Refellemus autem, ut spero, illo ferente opem, cujus tueri causam cupimus adversum impugnatores veritatis. Ego enim si aut ostentatione aliquâ adductus, aut studio certandi ad banc potissimum disputationem me applicui, non modò stultitiam meam, sed etiam mores cl ingenium condemnandum puto. Nam si in minimis rebus pertinacia reprehenditur, calumnia coercetur, ergo ne de maximis, cl quæ ad Ecclesiæ unitatem continendam magnopere pertineant, aul certare cum aliis pugnaciter, aul frustrari cum aliis, tiim etiam me ipsum velim ? Causà igitur veri reperiendi disputare cupientes, controversiam hanc quatuor conclusionibus brevissime definiemus.

CAPUT XIII.

In quo veteris vulgata: editionis auctoritas demonstratur, et quòd non est nunc ad jlebratos Gracosve recurrendum.

Prima conclusio, quæ maxime rem causamque continet, nam caetera; sunt (piasi consecraria; : < Editionein hanc veterem atque vulgatam, quam post < tempora I). Hieronymi latina Ecclesia usurpavit, < fidelibus esse retinendam in bis omnibus quæ ad < Udem cl mores spectabunt. >

Secunda : < Si qua morum el fidei quæstio inter < Catholicos exoriatur, eam definiri oportet super latinam hanc veterem editionem; cujus videlicet si < aliquod testimonium alteram quaestionis pariem < confirmaverit, ea sil Catholicis amplectenda : sin < contra reprobaverit, rejicienda. • i

Tertia : c In fide ac morum disputatione non esse < nunc temporis ad hebraica grecavo exemplaria p«*o- < vocandum ; nec iis cerumi controversiarum fidem < osse faciendam. »

Quarta : < In his, quæad fidem el inores perlinent, • non esse latina exemplaria per hebraica vel greca < corrigenda. >

Primum, sive axioma, sive pronuntiatum, sive propositionem scholastico more vocare velis, concilium Tridenlinutn, sessione 4, in hæc verba definit : < Sacrosancta synodus, considerans non parimi utilitatis < accedere posse Ecclesia; Dei, si ex nullis lalinis cditionibus, quæ circumferuntur, sacrorum librorum, < quxnam pro authentic^ habenda sil, innotescat, < statuit et decrevit, ut hæc ipsa vetus el vulgata < editio, quæ longo loi secutorum usu in Ecclesià proni. i.

< bata est, in publicis lectionibus, disputationibus, < praedicationibus aut expositionibus, pro authentic^ « habeatur, et quòd cam nemo rejicere quovis præ- < textu amical vel présumai. > Hactenus concilium.

Ne nutem concilii solimi auctoritate adversarios obruamus, causas cur id definierit, subjiciemus ; nec enim synodo rationes deesse potuerunt, quibus ita judicaverit.

Priimim enim, vel in hâc scripturâ latinâ aliquod falsum continetur, quod ad fidem moresque pertineat; vel è contrario verum est, quod nobis ubique tradit. Si verum est, id confirmare nitimur : sin falsum, jam Ecclesia romana atque latina, in quâ vel solò nunc temporis fides catholica perseverat, circa ea quæ fidei sunt, graviter aberraret: falsam enim aliquam scripturam, lanquam ab Spiritu sancto revelatam nomine Prophète, vel Apostoli, vel Evangéliste proponeret. Quà una re auctoritatem sibi adimeret in reliquis proponendis; quo nihil aul absurdius, aul incommodius posset accidere.

Deindè (ut exempli causâ ponatur aliquid, quod latius palcat), si forte modo vocetur in dubium an historia mulieris adultera; vera sil, neget autem quispiam veram esse, tunc aul hic error salis exploditur ex codicum latinorum unanimi consensione, cl id profecti* est, quod quærimus ; aul non salis explodilur, impunèque licet eam historiam contemnere, quæ Latinorum omnium consensu celebratur, quæque nomine Joannis Evangelista; quotannis in Ecclesià legitur ; et jam romano; lalinæque accatholicæ Ecclesiæ fides et auctoritas infringitur, violatur, enervatur, dóni enare in cæleris, posse simili ratione existimabitur. Quod quoniam absurdum penitus erat, jure idem concilium Trideniinum eadem sessione decernit, utri *quis libros ipsos canonicos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueverunt, el in veteri vulgati lutimi editione habentur, pro sacris non suscepit, anathema sit.* Conficitur itaque, editionem latinara lol annorum centenariis usu Ecclesiæ comprobata in his quæ ad fidem cl mores attinent, esse inconcusse tenendam.

Prælereà, cum scholastici auctores abhinc fere quadringenios annos in dogmatis Iheologicis continuandis, aul etiam in bæresibus refellendis solimi latinam editionem tenuerint, id peto, an quidquam insuis disputationibus confecerint, necne? Quòd si nihil certi confectum est, ó miseros homines, qui lercenlum annos, atque eo ampliis, cl oleum cl operam perdiderunt ! Quippè liuguæ græcæ atque hebraicæ non habuerunt peritiam, sed, solo interprete latino conienti, scholæ quidem dogmata confirmabant, rejiciebant autem universa. quæ illis adversarentur, romanà atque adeo latina Ecclesià tacento, vidente, probante. Sin vero confertum est à theologis scholasticis quippiam, credendum est certe, in suis stabiliendis conclusionibus luto sese latiuæ editioni commisisse. Ea igitur editio est à fidelibus relinenda.

Postremò hæreticæ pravitatis inquisitores in refutandis hæreticis atipie puniendis, rogo, an hant editionein latinam sedulo tenere dCbcantTan politis ne-

essceſt illis, ad græcam el hebratcam, qu. n. minime rovcnini, recurrere veritatem? Quòd si indignum est, à re prorsus incognita gravissimi tribunalis pendere iudicium, si absurdum, è nostratibus ad alienos, id est, Hebreos et Grecos appellare, si impium, ad Judæorum et schismaticorum senatum referre catholica fidei consultationem; haud equidem intelligo, quorsum theologus huic errori consentiat, ut non existimet, editioni latina certam fidem habendam. Intelligo autem, nostra hæc dilcmmata versutos homines et imprudentes cum plausu etiam elusuros. Nam et irrident scholæ universos auctores, et lotum negotium cognitionis fidei cavillantur (i). Sed nos his argumentis sanè nolumus hæreticos petulantes lanquam adversarios convincere, sed theologis modestis veritatem suadere.

Enimverò, qui hanc nostram editionem infirmare cupiunt, videntur mihi nihil aliud moliri, nisi quoddam occultum hæreticorum patrocinium. Nempe inquisitores despicient, qui scripturam latinam tanquam certam regulam teneant, cùm veritatis greca atque licbraicæ ignorantia tencanlur; scholasticos auctores despicient, qui vulgari latino interpreti lidem suam nlligórint, cujus tamen, ulaiunt, inlccllignliamsequi ion cogimur; despicient sanctos etiam priscos, qui hebraica lingua peritiA cantóre. Nam, ex Gneis Dorotheum, Origenem et Eusebium hebraicas litteras legimus calluisse; ex Latinis autem, prater Clementem et Hieronymum, vix alius quispiam hebreas litteras novit. Quocirca tere sanctos in veteri Testamento alucinar! ncesse erat, imo adeo ejusdem Instrumenti sacramenta omnia cocis oculis attrectare. Ea si Christiani aures meritò perhorrescunt, consentiamus, prorsus latinam vulgatam editionem a fidelibus esse tenendam. Sanè (quod frater Franciscus Tilemannus, vir litteris et eruditione pracipuus, moribus et pietate insignis, præclarissimè dixit) diim providam Dei dispensationem advertimus, facile videmus, quemadmodum cum (idei rectitudine connexa semper fuerit) Scriptore veritas, elettro illa solita fuerit emigrare. Donec enim apud Judæos solos firmitas perstitit recta fidei, apud eos quoque solos Scripturarum soliditatem cognoscimus latitasse. Positi* vero quàm veritas à Judæis repulsa à gentibus suscepta est, digna Ecclesia gentibus est habita, quæ proprio suo idiomate, id est, greco, quod et vulgatissimum erat inter eos, qui ex gentibus crediderant, et latissime cognitum, Scripturam novi Testamenti acciperet in stabilimentum fidei salutaris. Porro autem, cùm ad Latinos devolvi jam fidei veritas empia, Gratis maxima ex parte vel ob innatam levitatem, vel ob contentionis studium ab Ecclesia corpore disjunctis, certe dignam aliquam, divino munere, Scriptura stabilitatem Latinos accepisse consequens fuit. Nec quoquam pelo illud fieri veri-

(I) Lutherani, de peritiA linguarum superbientes, mox veteres theologos contempserunt. Quòd si quis novitatibus eorum contradiceret, protendebant s latinam lectionem græcam vel hebraicam, et continuò in græcum el hebræicam litterarum ignaros plenis convictum plaustis invehebantur. Cochleus auctor est.

simile potest, latinam Ecclesiam, apud quam jam inde & multis annis Christiana fidei veritas fuit, nullam adime Scripturam latinam habuisse, cui suis stabiliendis dogmatis lutò inniti, suoque fidei adversarios condigna posset auctoritate revincere.

Aliud (quoque gravissimum incommodum in Ecclesiam mihi videntur inferre, qui latinam editionem postposita, abundè censent puram firmamque veritatem hauriendam, quòd latini fideles, grecas videlicet hebraicasque litteras ignorantes, cùm Scripturam sacram in suo diurnale latino legunt, semper ancipiti sententia pendebunt. Siquidem nesciunt, nòni, quæ latine legunt, sic, an aliter apud Grecos et Hebreos habeantur. Vacillabit itaque omni loco legentium fides, nec poterit alicubi firma consistere. Quo quid perniciosius esse potest? Latinam igitur vulgatam editionem tutam esse legentium fidelium anchoram, sine dubio teneamus; cisdemque argumentis etiam secundam conclusionem, qua ut (ante diximus) hujus prima, quam modo confirmavimus, corollaria est.

Tertiam vero primum ostendimus ex eo, quòd plures Scriptura particula nobis subtrahuntur, quæ scilicet in gratis aut hebraicis hujus temporis exemplaribus non leguntur; ut historia merorum et Susanna apud Danielem, cap. 5 et 15; et historia mulieris adultera apud Joannem, cap. 8. Imo et illud egregium de Trinitate testimonium, 1 Joan. 5,7: *Tres sunt qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, et Spiritus sanctus*, etc., ex Græcorum mendis ante aliquot annos nobis fuerat detractum; ut et Marci extremam coronidem (I), atque alia item multa ex latino exemplari novi isti interpretes expunxerunt. Non igitur in greca vel hebraica exemplaria fidei controversia resolvenda est; alioqui eas Scriptura partes rejiciamus oportet, quas concilium Tridentinum atque adeò Ecclesia una voce et consensu recipit.

Deinde tertia illa conclusio hoc etiam argumento monstratur, quòd, si est ad greca exemplaria veritas expendenda, in Psal. 15, octo versus nos habemus, quos hebraicus textus minime habet. Ita meritò à nobis expungerentur, cùm eos tamen auctoritate Apostoli, ad Rom. 5, nos habeamus.

Huic vero argumento nec Origenem, nec Hieronymum fecisse salis, Ecclesia demonstravit, qua usque ad hoc temporis octo illos versus in Psal. 15, servandos credidit, non servatura, si quod illi asserunt (2), errore ignorantium fuissent inserti.

Item Hebræorum doctores, nostri videlicet inimici, nullo studio contenderunt textum hebraicum corrumpere, ut vetus Testamento nostris exemplaribus facerent esse contrarium, ut Euseb. lib. 4 Eccles. Hist., cap. 18, refert. Greci quoque eadem contentione multis locis, ut Scripturam ad suum sensum traherent, novum Testamentum violarunt, ut Tortui, lib. 5 adversus Marcionem testatur, et Eusebius lib. 5 Eccl.

(t) Hieronymus ad Ildibiam, q. 3, asserit hoc caput in raris exemplaribus haberi.

(2) Cajetanus, in illum Psalmum, homo, ut solet, ad scribendi licentiam liber, nos omnes lanquam ignorantes et confidentes damnat.

Hist. cap. nil., el Iren, ad vera., hær. lib. 1, cap. 29, cl Basil., l. 2 contra Emioni., 1). quoque Ambros. in comment, super Ep. ad Rom., el in proëmio libri super Lucam, el Illicron., in proëmio super Epist. ad Philemonem, cl Orígenes in commentariis super Epistolam ad Romanos. Nam in plerisque græcis exemplaribus decsl tola ilia clausula : *Ei autem qui poleas est*, ele., (piam nc Theopbylactus quidem habuit. Ncc in sacris lilleris solimi, sed in sanctorum codicibus fe-tóre idem. Nam et in 6 concilio ConstantinopoliUno, action. 8, Macarius, ejusque discipuli convicii sunt, quod in confirmationem sui erroris sanctorum icsli-monia aul traudirmi, aul depravàrint. El in 7 syn. act. 4, ostenditur, Iconomaclios ex testimonio beali Nili depravato nonnullis imposuisse, et act. 5, ostensi sunt s) nodo libri quidam ab hærelieis depravati. Quin sub nomine Vigilii, romani pontificis, duos libellos productos, et epistolam, nomine Mennæ ad eiimdem Vigili-um scriptam, titulos ementitos cl supposititios habuisse, eodem concilio palam facium est. Et Leo in epistola quadam ad Palaestinos queritur epistolam, quam ad Flavianum scripscrat, à Græcis depravatam. Atque hunc Gracoram morem fuisse, in epistola ad Michael imperatorem testatur. Existimat Gregorius, cpislolà decimi quarti, lib. 5, Chalcedonensem synodum, sicut el Ephesinam, ossea Græcis depravatam. Inde monel Narsum, ul non novis codicibus passim credat; romanos autem codices veriores esse affirmat, quàm græcos. Dionysius quoque Corinthiens, episcop. apud Euseb. lib. 4, cap. 23 : < Quid autem mirum, inquit, < si dominica verba sancite Scriptura falsare conati < sunt, qui vilia hæc, quæ nos scripsimus, corrape* (runt? > Hæc Dionysius, cimi quereretur, suas epistolas esse ab hærelieis adulterinis detractionibus additionibusque, corruptas. Exstat episl. Cyrilli ad Successum Diocæsariens. episcopum, ubi refert se sciscitatum à Rudo, Einescnæ civitatis episcopo, an consentiret cpislolæ Alhanasii ad Epictetum, Corinthiorum episcopum, respondisse : < Si hæc apud vos scripta « non sunt adulterata, nam plura ex his ab hostibus (Ecclesiæ deprehenduntur esse depravata. El cimi < contulissent epistolam cum antiquis exemplaribus, < depravatam invenerunt, > etc. Quo loco admonendi sunt omnes boni, ul à Calvini, Philippi, accæterorum similium fraude cavendum intelligant, quoties sanctorum veterum sententias ad causam suam accommodabunt. Id vero limi magis, cimi nec librum, nec locum annotaverim; ibi enim eorum fides in veterum sententiis proferendis suspectior esl. Proferrem autem nulla hujusmodi loca, nisi esset lectori molestum, nec nunc alias res nos ageremus. Non igitur ad hebraica et graca exemplaria, ul quæ depravata sini, est recurrendum. Al Hieronymus in Isai. cap. G, non credit esse verisimile, ul Debrai scripturam suam depravarmi. Quid Hieronymi telalo fuerit, ego non disputo, quamvis Justinus Tryphonem evicerit, quòd à Judæis mella Prophetarum loca detruncata fuissent; illudque inter ca lera referi : *Dicite m nationibus, quia Dominus regnait à ligno*, E quo versu illa verba, *à tigno*,

detracta fuisse contendit. Post ea certe tempora à Judæis Scripturas contaminaos Hieronymus, si viverci, non negarci. Prælereà, qui hebraicis exemplaribus adhærescunt, nccssc est eos sequi Rabbiiiorum expositiones, cl non Catholicorum. Nam Catholici vel septuaginta Inierprclum, vel latinam editionem exposuêrc. Indignum autem esl, ut nunc denuò ab Hebrais nostra fidei oracula petantur : Christiana quippe veritas ab Ecclesiæ viris quaerenda est, non à Rabbinis Synagogas.

Ad hæc, ul ex nullis unum aul alteram exemplum in medium proferatur, Céneseos octavo capile nostra editio latina habet, quòd corvus à Noe dimissus egrediebatur, ci non revertebatur. Sic Hieronymus habet in dialogo contra Luciferianos, et in epislolà ad Oceanum; sic Cyprianus in epistolà ad Novaüanum hæreticum, *quod lapsis est non est spes venia deneganda*; sic Ambrosius de Noe et Arcà, cap. 17; sic A fustinus, tractatu sexto in Joannem; sic Isidoras cl Chrvsostomus in Commentariis super Genesim; sic Eusebius in Chron.; sic breviler omnes doctores catholici tàm greci, quàm latini, lùm vetusti, lùm juniores ex 70 Interpretibus babuère. Contra nunc Judæi legunt, corvum egredi et reverti, quos sequuntur novi interpretes Iullierani, Pelicanus cl Munslerus. Quibus ergo putas potius credendum esse? Niim Judæis, hostibus Christi? Nùm hærelieis, inimicis Ecclesiæ? Nonne magis septuaginta Interpretibus? Nonne magis Hieronymo? Nonne magis sanctis antiquis viris ecclesiasticis? qui omnes inter se concinentes eadem asserere nullo modo possent, nisi uno divino spirili!continerentur. Symmachi, Theodolionis, Aquilæ translationes, quòd vel Judaismo infecli, vel hæreseos nota essent infames, parùm auctoritatis habere Hieronymus non semel testatur. Irenæus etiam apud Euseb. lib. 5 cedes. Hist. cap. 8, hoc argumento Theodolionis et Aquilæ translationem infirmat, quòd Judæi essent ambo, cl prosclyii, cosque Ebionitæ sequerentur. Et nos Judæos atque hærclicos Judæorum interpretes, et in errore socios admittemus? ilàne omnia exemplaria nostra tàm greca, quàm Ialina, tàm antiqua, quàm nova à librariis corrupta sunt, sicque mille annis permanserunt? minime vero gentium. Quòd si rcccntiores aliud sentiunt, quàm veteres Eebræi, quis non malit vcierum sentcnliæ subscribere, quàm horum magis adhærere? praserlhn còni tot exiliis agitati, tantaque recitale sint percussi, ut amissi suæ linguæel omnium bonarum disciplinarum cognitione, nullam in Deum fidem, hominum vero vix communem sensum obtineant. Quo loco mirari satis non possum, Augustinum Eugubinum, virum alioqui egregie doctum et pium, maluisse Judæis et hærelieis, quàm catholicis consentire (1). Nam Cajcianus eisdem senqier vestigiis inhærendo, per omnia in veteri Testamento hebraicos, in novo grecos codices prorsiis amplectitur, vix ullà Ialini interpretis habilà ratione. Non esi autem vel à scipso admonitus, qui cùm in Luc. cap. 3 scriberet, consentaneum rationi esse dixit, ul potiùs novi (extus hebræi inauri

(1) Pagninus quoque Judæos novos secutus est.

ei corrupti sint, quāin ut 70 Interpretes, viri boni cl insignes, studuerint commento et mendacio fingendo. Hæc nimirum apud viros doctos vehemens idoneaque ratio est. Nam quas illi ratiunculas addunt ad compurgandam incredibilem novitatem, non est quidem diei locique hujus refutare. Satis enim modo est, adversarios suis quoque argumentis refi Here : quoniam his de gradu dejectis, abunde sententi@ nostre veritas comprobatur. Ct igitur cò, unde digressa est, recurrit oratio, si vocetur in quæstionem, an corvus reversus 'ucriil ad Arcam, rogo, an impune libcrèqiieà Catholico negari possit, etiamsi in hebraicis omnibus exemplaribus (quod illi dicunt) contrarium habeatur. Si negari potest, profecld evicimus hebraica exemplaria nec lirina, nec apta esse ad catholicas controversias liniendas. Si non potest, jam dicito, si ita libet, nec Hieronymum, nec Ambrosium, nec Cyprianum, nec Augustinum, nec Cbrysoslomum, nec reliquos htijti ordinis viros catholicos esse, nos vero Inrreiicos etiam dicito : con urn namque ad arcam reversum inficiamur. Hoc dicere quoniam insolentissima; vesani@ est, illud dicamus points» Ilcbræorum nova ista exemplaria in theologi@ questionibus nihil virium habere ad faciendam fidem.

Prælerch magna est dissensio sæponumcrù græcorum codicum, qui nunc habentur in manibus : undè et qui nostris temporibus ad greca dicunt se expendere latina, haud rarò inter se dissident, non in verbis modo, sed in sententiis quoque. Quid, quòd interim eadem exemplaria novi isti interpretes non eodem sensu interpretantur? Nam versum quartum Psalmi 109, aliter Lutberus, aliter Pomeranus, aliter Pelicanus, aliter Bucerus, aliter Munsterus, aliter Zuinglius, aliter Felix, aliter Pagninus duxerunt, ut jam mihi videantur Theodotionis, Symmachi, Aqud®, Quinta, item Sexta cl Septima editio, ac Vulgata quoque Septuaginta numero paucissimæ, si ad horum innumeras conferamus. Quid, quòd Erasmo cum scipso non convenit? Exstat enim Quinta, exstaret et Sexta editio, nisi vel inconstanti@ notam inurendam sibi metuisset, vel morte fuisset interceptus. At cclrlè hæc varietas versionum semper fuit hæreticis quasi gentilis et propria. Id enim Artemonitis olim a viris ecclesiasticis objectum est, quini ne ipsa quidem exemplaria sibi ipsis concordarent, si priora cum posterioribus conferrent : < Semper, inquit Eusebius, Hist, cedes, lib. < 5, cap. till., emendant, quibus semper displicet quod < emendant, et nova quæque perquirunt, cùm eis, quæ « in usu sunt, videbuntur adversa : > Et Lulberus primum quidem novi Testamenti veterem editionem germanici suà versione mutavit, quo persuaderet, populo scilicet, majores nostros usqué ad id temporis verum Evangelii textum non habuisse. Ipse tamen idem non P'*1 mullos annos suam editionem ita correxit, ut ex solo Matthau Evangelio annotaverint viri docti triginta, < i cò amplius locos immutatos. Itaque homines leves non ùm ex fontibus sacras litteras vertunt, quàm circa fontes ipsi vertuntur, doctrinisquo variis et peregrinis adducti, parvuli fluctuant, et <ircumfi runtur omni

tento doctrinæ. Et revera, cùm not itas quælibet quasi novus ventus ebullit, statini cernitur frumentorum gravitas, cl levitas palearum ; tunc sine magno molimine id excutitur ab arcò, quod nullo pondere intra aream tenebatur. Quorsum hæc, inquires, tâm longo repetita principio? Nempe, ut intelligamus, novitios istos interpretes, vel exemplarium, vel interpretationum discrepanti^, varietatem in Ecclesiam inducere magnopere suspectam, et piis omnino mentibus formidandam. Ac novitas ipsa quidem primium timenda est, quæ sine rcipublic@ perturbatione esse non potest ; ob eam causam Ilcbneis regem petentibus, si Gregorio credimus, Dominus succensuit, quòd omnem in república novitatem habeat exosam. Metuenda quoque rerum mutatio est; nam cl parva momenta lautum valent ad communem statum civium perturbandum, ut mutatis, quod Plato ait apud Ciceronem, 2 de Legib., musica; modis, cl reipublicæ morumque necesse sit mutationem fieri. Qiiamobrcin qui gravissimos legis divin@ modos novis aliis, acutis illis fortasse quidem, sed levibus tamen commutare pergunt, videant illi, ne religionis ceremonias, sacramenta, sacerdotium, versionum pretexto, simul invertant. Adeò hæc enim inter se connexa copulataque sunt, ut ex his nullum à exteris nec divelli, nec distrahi possil. Illa qui unum horum quodlibet versórit, reliqua etiam verset oportet ; id quod Luiheranorum exemplo didicimus, qui novis inventis universa illa pariter mutaverunt. Porro autem varietatem, ut aule dixi, ac multò etiam magis respuere ac formidare debemus, quæ nimirum constanti@ atque unitatis inimica est. Quas Ecclesia virtutes habere nequit, si Scripluræ non est imitas eadem et consensus. Quà in parte feliciora nostra secula sunt, quàm antiqua. Nam olim tot pene vulgabantur exemplaria, quot codices. At vero nunc sancti Spiritus sine dubio peculiari providentià, Damasi sollicitudine, Hieronymi suminis laboribus, Ecclesia sancta concordem Scripturarum unitatem accepit; omnisquesublata de medio varietas est, unici latini editione omnium consensione recepti. Quapropter, qui ad græca exemplaria nos revocant, eamdem varietatem inferre volunt, i qui olim Hieronymus libros nostros asseruit, imo eamdem falsitatem, i qui ille codices nostros expurgavit. Nam varietas codicum facilis depravationis occasio esse solet. Atque ut nulla depravatio sil, ipsa tamen varietas noxia est. Nec enim potest unquam verum asseri, quod diversum est, ut Hieronymus ad Domnionem etKogalianum scripsit, et ad Damasum : < Verum, inquit, non < esse quod variat, cliam maledicorum testimonio < comprobatur. Si enim latinis, ait, exemplaribus fules < est adhibenda, respondeant ii, quibus tot sunlexem- < piaríá pené, quot codices. > Varietas igitur exemplarium latinorum, quæ tunc erat, fidem ejusmodi exemplaribus derogabat. Atque hujus quidem argumenti tanta vis et efficacia fuit, ut vel refractariam illam Lutberi procacitatem retuderit. Is quidem, referente Cochlæo in libro de canonic@ Scriptune auctoritate, cap. II, sic ait : < Si diuliùs steterit mundus, < iterum erit necessarium, ut propter diversas Scrip-

i luræ interpretationes, quæ mine sunt, ad conser-
c vandam (idei unitatem concilii decreta recipiamus. >
Providentissime igitur à sacrò synodo Tridenlinò con-
stitutum est, ut ex multis latinis editionibus sacrorum
librorum, una vetus et vulgata editio, longo tot secu-
torum usu recepta, in publicis disputationibus pro
authentica habeatur. Non est itaque nunc temporis in
fidei ac morum disceptatione ad hebraica græcave
exemplaria provocandum : quippe cum fidei dogmata
per discrepantes aut Ilcbræorum aut Grocorum codices
male confirmari possint, aut Ecclesiæ unitas contineri.

Atque eisdem fere argumentis quarta illa postre-
maque conclusio persuaderi potest. Nec enim sunt
Ilcbræorum aut Cnecorum codices modò emenda-
tiores quhm latini; imo plerumque aliter habent,
quam ratio ipsa et veritas postulant; quemadmodum
frater Franciscus Tilclmannus et in Collationibus su-
per Epistolam ad Romanos, et in Apologià pro veteri
interprete doctissime copiosissimèque disseruit. Unde
duo solimi ex innumeris loca desumere placuit, ut in
his theologi discant, quàm parùm novis istis interpre-
tibus sil fidendum.

Unus locus est ad Rom. 12. Ubi enim nostra editio
habet : *Domino servientes*, novi fere interpretes red-
dunt : *Tempori servientes*; et tamen nostra littera pro-
ferenda est, quam cl olim greci emendali codices ha-
buere. Chrysoslomos siquidem, et Theophylaclus non
legunt tû ^{Λουχουοττε}* sed tû xufiu. Quam etiam lee-
tionem habuit Orígenes. Atque adeò Hieronymus in
epistola ad Marcellam, cujus initium est : *Post priorem
epistolam*, cùm lectionem aliam reprehendisset, asse-
ruit, secundum græcam veritatem legendum esse : *Do-
mino servientes*.

Aller habetur prioris ad Corinthios cap. 7. Nam ubi
nos legimus : *Qui cum uxore est, sollicitus est qmv sunt
mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est*, isti ex
greco, ut aiunt, Ionie, sic vertunt : *Qui aim uxore est,
cogitai quæ sunt mundi, quomodò placeat uxori; divisa
est uxor et virgo*. Quam posteriorem lectionem D. Rie-
ron. in priori adversus Joviniauum libro docci, non
esse apostolicæ veritatis: quampiam fatetur se ali-
quando illum locum in cum sensum edisseruisse, etc.
Sic igitur quædam exemplaria, tùm hebraica, tùm
græca, olim Hieronymus nactus est, nullò emenda-
tiora, quam ca, quibus juniores interpretes et exposi-
tores fidem suam alligùnmt. Cùmque nobis opponunt
codices quosdam ante annos sexcentos aureis litteris
descriptos (hos enim fontes appellant), Hieronymus
pro nobis illis respondei, inquiens in Profat. super
'ob. : < Habeant qui volimi veteres libros, vel in meni-
< brnnis purpureis auro argentoque descriptos, vel un-
• cialibus, ut vulgo aiunt, litteris, onera magis exarata,
quam codices, dummodò mihi meisque permittant
pauperes habere schedulas, et non tam pulchros co-
< dices, quam emendatos. > Quamobrem hominibus
bis, qui novandis rebus student, illud sæpe accidit, ut
dùm codicum vel hebraicorum vel græconim, quos
penès se habent, exempla sequuntur, nihil aliud agant,
quam ex non correctis emendata corrigere.

Quo quidem in loco Isidoros Clarius ferendus non
est, cujus emendatio nihil est aliud, quàm interpretis
veteris reprehensio. Pollicetur enim in operis fronte
veterem editionem correctam; postea vcrò quam polli-
citatione hòc depellit invidiam novitatis, nulla inserit,
adjicil quædam, nonnulla mutat, ut lector non aliud
possit in locis mutatis inlcclligcre, quam aut veteris in-
terpretis errorem aut veterum codicum depravationem.
Quòm bellum e:at potiis novam editionem confiteri,
quam veterem emendatam . ne lectores simplices ver-
bis a biguis deciperentur. Nota sunt ejusmodi plu-
rima loca apud Isidorom Clarium cl in velcri et in novo
Testamento; proferremque illa, nisi ad alia properaret
oratio. Illud tantùm admoneo, hujusmodi vel mutatio-
nes vel detractiones, vel additiones, quæ curiosos homi-
nes sæpè delectant, parentibus nostris, si nunc viverent,
futuras esse molestissimas. Id quod ex primo libro Hi-
storias, quam vocant Tripartitam, colligere licet:
< Cùm enim, ut ibi dicitur, nulli episcopi conveni-
(reni, cl quidam eorum rogatus esset, ul tacerei scr-
< monem populo, vir scilicet eloquio cl sapientia pro-
< ditas, ille locus venit in medium : *Tolle lectum tuum,*
< *et ambula*, ubi pro *lecto*, *cubile* dixit. Tunc Spiridion,
X Cypriorum episcopus, vir sanctissimus, indignatus
< in eum, et exsiliens de cathedra sacerdotali: Tu nic/ior
< es, inquit, *eo, qui lectum dixit, quia ejus verbis ufi*
< *confunderis?* Hoc autem fecit populo conspiciente,
< mediocritatem docens cum, qui eloquii supercilio
< praesumebat. Erat enim idoneus ad pudorem inett-
< liendum, cùm esset venerandus, et operibus glorio-
< sus simuhpic presbyter ævo atque sacerdotis officio. >
Quid hic faceret, si Isidori Clarii, quid si Erasini, quid
si Cajelani, quid si reliquorum tam varias cl nullas
versiones et inversiones audiret? Quo putas animo fer-
ret, cùm in aliis libris, tùm maxinn* in Davidicis Psal-
mis, Cajetani lectionem cl textum usque adeò à nostro
discrepantem, ul vix possis agnoscere, an idem liber
sacer, an alius sil? Quid Hieronymus? Psalmosnc ad
verbum translatos pateretur, qui in libro de raliione
interpretandi, Horatianum proceptum illud : *Xec ver-
bum verbo curabit reddere fidus interpres*, etiam in sa-
cris litteris interpretandis magnopere commendat? Et
in epistola ad Augustinum asserit Hieronymus sensuum
polius veritatem, quam verborum se ordinem conser-
vasse; et adSuniam et Fretellam boni interpretis re-
gulam ponit, ut non verba verbis quasi paria et de-
mensa respondeant, sed sensus sensui. Quid, quod
Cicero, in lib. 5 de Finibus, ait verbum c verbo ex-
primere indisertos interpretes solere? Fallitur ergo
pro cæleris Cajetanus, qui hujus procepli immemor,
Psalmorum versionem dùm fidam voluit reddere, red-
didil ad Ecclesiæ quidem usum prorsùs inutilem.

CAPUT XIV

In quo argumenta capituli duodecimi refutantur.

Ac prirnùm quidem, cùm Hieronymi auctoritas
nobis objicitur, haud difficile erit respondere. Dua-
bus enim ex causis lune crat ad fontes recurrendum ;
una quòd non tam turbidi fontes erant, nec primari «

Scripturarum scaturigines conturbatae; altera, quitti
 ume varietas latinorum codicum et dissonantia magna
 erat, nec tolli commode poterat, nisi ad exemplaria
 greca atque hebraica latina referrentur. Has veri-
 causas fuisse Hieronymo, ut in eam sententiam indu-
 ceretur, manifestè palet ex prooemio super quatuor
 Evangelistas ad Damasum, et ex epistola ad Simiam
 cl Frctelhm. At modi cimi exemplarium latinorum
 una apud omnes concordia sil, potiùs greca variantia
 per nostram lalinam editionem sunt limanda, atque
 in pristinam unitatem reducenda; saniorisque consi-
 lii est, limpidam aquam c lacunulis defæeatis, quam
 ex turbato fonte liquorem obscoenum bibere. Porri),
 ut ab scholaslica disputationem inierim excurrere,
 annuente lectore, liceat, nos, qui Abraham secun-
 dum promissionem filii sumus, puteos fodimus in
 allenì Palæstinorum regione; al verò Palæslini alienæ
 felicitili invidentes, puteos inventos conantur ob-
 struere, juxtlà Genes., cap. 26. Quos Limen Isaac
 mulló diligentia refodit ac repurgavit, donec aqua
 viva reperta est. Ibi pastores Cerare cum pastoribus
 jurgantur Isaac, dicentes: *Nostra est aqua. Quamob-*
rem nomen putei Isaac ex eo, quod acciderat, vocavit
Calumniam. Profectus indè (odit alium puteum, pro
quo non contenderunt: itaque vocavit nomen ejus IAl-
tutudo. Fodit in hunconminò modum Ecclesia romana
 atque Ialina púleos aquarum viventium, hoc est, sa-
 crarum litterarum; invenit autem aquam sapientiæ
 salutaris; venas vilæ, inquam, invenit, sed in alienó
 velati regione Judæorum et Græcorum. At illi puteos
 oblimare, obsirucque nituntur; quin etiam jurgan-
 tur contra nos, et inquirunt: *Nostra est aqua;* fons
 noster est, qui Hebraicus Grecusque non fuerit, in
 alieno solo fodere non debet. Nostro idiomalc, aiunt,
 locutus est Christus, loculi Prophetæ, Apostoli el
 Evangelista!. Vos Latini hospites estis, cl has litteras
 à nobis emendicare debetis; nostri opera, noslràque
 castigatione restituendi sunt in genuinam veritatem
 vestri codices. Sic puteos nostros Judæi hæretici, cu-
 riosi novarum rerum amatores, humo oppierò conten-
 dunt, ccertantque nobiscum, sed mera calumnia est.
 Qui enim sunt alieni ù corpore, quo pacto illustra-
 bunt ipsum? Qui sensum Christi non habent, quo-
 modo sensa Christi interpretabuntur? Qui adversum
 nos pugnant, num anna nostra sunt instructuri? ne-
 quaquam. Fodiamus igitur alium puteum, quem Lati-
 tudinem nuncupemus: Ecclesiam scilicet longé latèque
 dispersam, pro quo nulla controversia excitetur. Est
 !nim Ecclesia *columna et firmamentum veritatis*, ait
 Paulus, i ad Tim. 5, 15, est civitas Dei, *quam flit-*
mnds impetus lectificai, Ps. 45. Hæc potavit filios suos
 mille abhinc annis hujus (luminis aquà. Hanc nos
 aquam cl probare et tenere debemus, nec alios fontes
 veritatis exquirere.

Sed prima argumenta vidimus, jam reliqua videamus.
 Nam, quòd Augustini ac Damasi auctoritas obji-
 citur, post ea. quæ dicta sunt, nihil ponderis habet.
 Sive enim Augustinum, sou Damasum nobis opponas,
 de suo tempore ambo loquuntur. Innocentius ver»)

(listín. 20, cap. *De quibus*, quem nonnulli etiam nobis
 adversum esse volunt, quid sibi velit, equidem non
 inllego, nisi locus depravatus sil. Existimo enim non
 græca, sed canonica esse legendum. De quà re alio
 libro fortasse latius.

Nam illud quidem, quod Erasmus gravissimi ur-
 gere existimavit, levissimum est. Nulla siquidem,
 quæ Hieronymus primum et in novi Testamenti edi-
 tione veteri cl translatione 70 errata esse crediderat,
 ea post, majori diligentia^ perpendens, aut etiam vel
 ab amicis, vel certe ab inimicis admonitus, comperi!
 non esse corrigenda: id quod Francisais Tilclmannus
 in Apologià declaravit. Certe Hieronymus in hebraicis
 Qtiæslionibus, 70 Interpretes notat, quòd contra he-
 braicam veritatem pro *amico, opilionem* verterint. Et
 ipse tamen postea 70 secutus est. Nee me preterit
 Augustini Eugubini sententia, sed eam esse commen-
 titiam palet. Quid enim ineptius dici potest, quam 70
 Interpretum errorem vitio librariorum in Hieronymi edi-
 tionem irrepsisse? Quid rursiim improbabilius, quam 70
 Interpretes, viros clarissimos, in re aperlissimà, quæ
 vel vulgo facilis erat, fuisse allucinatos? Jam veròquàm
 indigné à Laurentio, Fabro, Erasino vetus editio pas-
 sim reprehendatur, in unà Ep. ad Romanos, Franciscos
 Tilclmannus liquido ostendit. Ex quà re satis inllegitur,
 quantum fidei Arislarchis istis sil habendum.

At illud primum, quo falsilatis nostra vetus editio
 insimulatur, Osiandri est in llarmonià Evang. argu-
 mentum. Atque camdem ante notam veteri interpreti
 inusserant Nicolaus Lyrantis, Judicum 10, cl Burg.Num.
 oG. Sed Hieronymus secutus est 70. Quibus consentiunt
 Damasc.lib. 1.cap. 15, Euseb., lib. 1 Eccl. Hist., cap. G,
 Epiphan. Hærcs. 78, Ambr. lib. 5 comment, in Lucam,
 Nicephor. libr. 1, cap. 11; Bedalib. 1 in Lucam, cap. 10.
 Quorum libentius ego æmulor negligentiam, quam isto-
 rum obscuram diligentiam. Igitur, ciim in lege ratio fi-
 nis habeatur, lex intelligenda est de feminis illis, quæ
 ex defectu masculorum paternam hæreditalem sortiun-
 tur. Qua! causa fuit D. Thomæ 1-2, q. 105, ari. 2, ad
 secundum, cl 4 Sent. disi. 50, q. 2, art. I, q. 5, ad
 quartum, ut filiabus Aaron liberum matrimonium con-
 cederet; in quibus scilicet ratio hujus legis deerat. Et
 Levitici 21, jubetur pontifex ducere uxorem virginem
 è populo suo, non de familià aut tribu suà. Et Judi-
 cum 10, constat, Tholaa et Abimelech consanguineos
 fuisse, quorum alter f. il ex tribu Issachar, alter ex
 tribu Manasses. Et vir Lévitae de sorte Ephraim uxo-
 rem duxit de tribu Judà, Judie. 19, Josephus, libra
 quinto Annal., cap. 6. Non crgi5 falsa est editio nostra,
 sed est tamen littera sanò interpretanda. Quid ergò
 (nam hoc dicet aliquis) pertinet ad Dominum genera-
 tionis ordo deductus usque ad Joseph? Certe perlinet
 nullum. Nam quand») Evangelista scribebat, Jud vis
 erat exploratum, Joseph ex eidem tribu esse; ideò
 enim ambo in Bethlehem censentur, ut de unà videli-
 cet stirpe generati. At beatam Virginem nullos fratres
 habuisse, bistôriæ orones consentiunt. Itaque viro
 contribuli nupserat. Quod ergò «opulo tunc judaico no-
 tum erat. non erat opus. ut Evangelista senberet; id

docuit, Joseph à David descendisse. Quà unà re et servavit consuetudinem Scripturarum, quà mulierum in generationibus ordo non textitur, et verè docuit id, de quo poterat esse controversia. Nam quòd Maria ex eadem familià esset, quod eo tempore plebi notissimum crai, non putavit Evangelista admonendum.

Argumentum etiam alterum ejusdem Osiandri est in Harmon. Evangel, ubi tradit, < Hebvos in dictio- < num inflexionibus neutrum genus non habere, ex < quo cilici, ut voce masculinà, vel feminina pro neu- < irà abutantur, **I** ubi nos dicimus : *Non est bonum* < *hominem esse solum*, imperitus interpret redderet : < *Non esi bonus esse Adam solus*. Ad eundem quoque < modum, loco ejus, quod Hieronymus vertit : *Parvu-* < *lus es*, perspicuè et verè convertendum est : *Parimi* < *est, ul sis inter chiliarchos, seu principes Judæ*. Cum < axiomatis causa aptissime redditur : *Ex te enim*, etc. < Quæ ratio ineptissima est, si ad præcedens pronun- < tialum juxtà Hieronymi versionem accommodetur. < Quòd autem posterius membrum prioris ratio sil, < sermonis natura prodii, sensus communis indicat, < et Spiritus sanctus per os Evangelista testatur. > Hactenus Osiandri verba retulimus. Sed miranda est hæretici insolentis impudentia. Chaldaea paraphrasis, recentiores Itidæi omnes, septuaginta Interpretes cum Hieronymo consentiunt, et hic unus sibi solus sapii. Sed cimi hebraicus textus conjunctionem non habeat, potest quidem sic tota oratio accipi, ul secundum membrum causa sit primi. Quem sensum pontifices et scriba habuerunt, quorum verba, fide quà oportuit, Matthaus retulit. Potest autem sic etiam accipi, ul posterior pars quasi adversative inichigalur, quo sensu accepit Hieronymus, ul patet ex commentariis in Michæam. Ac si rem ipsam diligentiùs animadvertas, parimi eerie interest, utro modo accipiatur oratio. Quocirca ridiculus est Osiander, qui in re nihili tantas tragædias excitet.

Illud est facile, quod tertio loco additur. Nam codices 70 Interpretum interrogandi notam habuere, et ita converterunt : *Numquid irascitur per singulos dies?* Et Augustinus quidem, licet sine interrogatione legerit, nostrum tamen sensum expressit, inquit : *Longanimis, et non iram adducens per singulos dies*. Itaque 70 Interpretes optime sensum illius versiculi videntur expressisse, si antecedentia consequentibus lucrè debeant. Quod vero Calvinus, cap. 5 Instil, objicit, frigidum id languidumque est, tamen quoniam, ul quibusdam placet, de amore et odio prædestinationis et reprobationis loquitur Salomon, idquo suaderi putant ex eo quod subjungitur : *Sed omnia in futurum servantur incerta*; limi quoniam secundum communem legem loquitur, atque ad communem etiam loquendi formam orationem accommodat, quà cum ignoret homo an amore dignus sil, verè dicit : *Nescit homo, utrum odio vel amore dignus sil*; limi quoniam, ut alias in eo libro sapo, arguinentantis locum assumit atipie personam, non definientis. Itaque co capile argumenialur à principio slatini, multa mala consequi ex eo, quòd omnia vquc eveniant just's et

impiis in hoc mundo. I num autem ex absurdis, quæ propóni!, esi, quòd sini in domo Domini seni differentes, alii boni, alii pravi, et lamen Dominus non declaret, (piem amet, quem odio prosequatur; sed ila benignò se ergà impium, ul ergà pium gerere videatur; nec miniis gravis et severus sil ergà bonus servos, quam erga improbos. Omnia enim bona malaque hujus vilæ utrique sunt communia. Nihil er ó falsi noslra editio continet, sive primum, sive secundum, sive tertium hunc sensum amplectamur.

Nam quod suspicantur quidam, Matti). 24, interpretem falsò pro *fulgore*, *fulgur* reddidisse, ideò, quòd non fulgur exit ab oriente, et proicnditur usque in occidentem, sed fulgor, perridiculum argumentum est. Primum enim, si quis hoc in loco error inest, hunc non interpretis, sed librariorum fuisse, ad veritatis similitudinem videbatur esse propensius. Voces quippè illæ, *fulgur* et *fulgor*, usquè adeò similes sunt, ut proclive sil unam pro alierà substituere (I). Quare parimi eequè ea in interpretem culpa rejicitur, quam librariis assignare æquius erat. Deinde interpretis peccatum hic nullum omnino esse potuit, ubi græca omnia exemplaria et velera et nova consentiunt, nec aliud, quam legunt, quæ utique vox non fulgorem, sed fulgur sonat. Sed ne de fulgore quidem accipi potest, etiamsi græca vox utrimque sonaret. Sol namque paulaliin oritur, ejusque adventus diti prasenlitur, antequam appareat. Illius itaque fulgor non inexpectatus advenit. Dominus autem sine dubio significat, adventum suum subitum, et inopinatum fore. Id quod fulguris similitudine aptissime exprimitur, quod priusquam expectatus, jam emicuit et abiit. Et quanquàm fulgur non pertingit ab oriente usque in occidentem, si ad philosophia rationem expendas, sed ad exprimendum subitum et inexpectatum quidem, sed conspicuum omnium oculis adventum Christi, satis est accommodare id, quod oculis nostris apparet. Alioqui arguatur D. Thomas, quasi perspectivæ facultatis indoctus, qui explicaturus quemadmodum res divinæ in humanis eluceant, exemplum ponit speculi, in quo, ut ait, rei imago conspicitur: quod licet reverà ila non sil, nobis tamen ita videtur; quin etiam arguatur Moyses tanquàm aslronomiæ imperitus, quòd duo luminaria magna posuit, còni sint alia multò majora. Sed sensui nostro illa duo maxima apparent: nec alienum est à sacræ Scripturæ auctoribus sese populo rudi attemperare, loquique, ut vulgus solet. Hisce veris rebus exempla plura ego adjungerem, nisi de hoc argumento satis superque esset dictum. Heliu certe juxta hanc rationem illud dixit : *Ab inferioribus egrediatur tempestas, et ab arcturo frigus*, Job trigesimo septimo. Similiter Propheta ait : *Qui fundavit terram super aquas*; quasi aquæ inferiores sint, ciim tamen emineant, ul decimo tertio libro ostendemus. Simili quoque lege Ires Angeli, qui Patriarchs apparuerunt,

(i) Origenes à fulgure, de quo priiniim locutus est, ad fulgorem deinde labitur. At nec græcum nopien idem utruinque significat, nec voces, quæ Grads fulgur, fukoreinque designant, similes cognatæque sunt, sed valde diverge.

comedisse dicuntur, non quòd reverá comederint, sed quòd comedere visi sint. Quanquám Justinus figurate accipit, perinde ut ignis devorare et exedere dicitur, quia consumit. Est autem locus in Dialogo cum Tryphone. Jam vero illa non longam orationem desiderant, quamobrem existimarent interpretes, non oportere semper easdem omninò res, quæ in hebræo sunt significare sermone, in græco in latinumque transferri; sed salis esse quandoque, si proximæ, atque simillimæ ponerentur. Illud enim in sacris etiam litteris convertendis præ se tulerunt, quod de lege interpretanda est à Cicerone dictum, verba non numeranda esse, sed ponderanda, sensumque sensui ita reddendum, ut quoad fieri posset et liceret, verborum quoque interdillo neglecta cura, lectoris intelligentia juvaretur. Id verò timi vel maxime licere sibi arbitrari Mini, cum hebræi auctores similitudine unaquolibet aut animalis, aut arboris, aut fruticis, aut herbæ, aut ici denique alius usi essent, quæ osse Græcis ac Latinis incognita; ut Isaia, i, ubi latina editio habet: *Cum fueritis relut quercus defluentibus foliis*, hebraice habetur *Eia*, quæ vox, si 70 Interpretibus ac Hieronymo etiam ipsi in commentariis credimus, terebinthum magis, quam quercum sonat. At quia terebinthus est arbor peregrina et incognita, soloque apud Latinos nomine celebrata, non incongrue terebinthi loco, quercus posita est, arbor omnibus cilinguis, et gentibus manifesta. Psalmo item 101, pro pelicano, in hebræo habetur *Lika*, pro niclycorace autem *kokom*. Illud alii monedulam, alii onocrotalum, alii pelicanum; hoc partim bubonem, partim cuculum, partim novulam reddiderunt. Ac 70 Interpretes quidem vocem hebræam, quam Hieronymus in onocrotalum perpetuò vertit, nunc in pelicanum, nunc in avem, nunc etiam in leonem transtulerunt. Nec verò ita id facium est ab illis, quòd voces essent multiplices et ambiguæ, sed quòd cum apud Hebræos animantium præsertim, plantarumque vocabula penitus ignorata sint, nihil referre existimarent unamquamlibet ex rebus similibus poni, si idem omninò sensus remaneret. Similitudo enim ibi queritur, in qua res omnes illæ conveniunt, non alia quivvis propria, specialisque natura. Quemadmodum etiam cimi apud Latinos proverbialiter dicitur: *In presepio canis*, si hispanè quispiam verteret: *En perro del ortolano*, olitoris canis, optime profecto interpretaretur, quoniam sub re et voce diversa unus idemque sensus esset lectori insinuatus. Quamobrem illa Cajolant religio nimia fuit, qui Isaia I, vocem *eia* noluit in latino exemplari mutari; quasi periculum esset, si aut quercum, aut terebinthum, aut aliam quamvis similem arborem legeremus. Ex eadem quoque re illorum error coarguitur, qui, quoniam ibi Hieronymus onocrotalum reddit, ibi fere Septuaginta reddunt pelicanum, eadem esse avem existimarunt. In quo errore auctor etiam Commentariorum fuit, quæ Hieronymi titulo in Psalmos circumferuntur. Ea verò divo Hieronymo tribuere, manifeste ignoranti esse vel ex hoc uno loco aperte convincitur (I).

tl; Non nego omnia illa esse Hieronymi Credo

Ait enim hic auctor, pelicanum latinè diei onocrotalum. Ecqua aulem ignoratio major esse potest quam vocem onocrotali latinam existimare? Sed de his hactenus. Nunc illud etiam atque etiam asserimus, in huiusmodi comparisonibus transferendis nihil omninò interesse, an res eadem in easdem, an in similes et proximas convertantur, si sensus non diversus, sed idem est.

Quid quòd cum Latinis res ipsa hebræa et nomenclatura deest, si interpret ex re agnato et viri rem nobis alias incognitam nominavit, nihil prorsus absurdi fecit? Quin rem lentavit interpretibus universis aut ex auctoritate, aut ex vicinitate concessam, ut aut nomen latinum ad significandum imponeret, aut certe ad rem similem vel proximam insinuandam transferret. Cum itaque Jonæ cap. 4, alii cucurbitam, alii hederam converterunt, usi sunt illi quidem jure suo, nec verborum religione astricti debuerunt committere, ut illo in loco nullam omninò rem nec Græci intelligerent, nec Latini. Non est aulem huic illud dissimile, quod Danielis Prophetiæ objecit Porphyrius, confictam esse scilicet, nec haberi apud Hebræos, sed græci sermonis esse commentum, quia in Susannæ historiâ continetur, *et irfbou irpçcotí, xalazçToG c/bou calcati*. Quam etymologiam græco magis sermoni convenire, quam hebræo. Qui quoniam id, quod Eusebius, Apollinaris, atque Hieronymus responderunt, ab Ecclesiâ reprobatur, multò nos verius respondemus, hoc interpretem græcum facere potuisse, aut jure potuisse quidem quod latinus interpret reformidavit. Non enim necesse erat, easdem arbores eo loco reddi, quas lingua haberet hebræa, quoniam si eadem redderentur, non solum etymologia servari non poterat, sed nec prophetiæ festivitas, nec ratio sententiæ. Alias ergo vel similes, vel proximas vertit, in quibus judicii prophetici et acumen servaretur et causa. Præterquam quòd arbores ike et propheta chaldæo sunt nominatæ sermone; nec opus est, sollicitos nos esse, si in hebræo nec illæ, nec similes habeantur.

Argumentis igitur, quibus editionis nostræ veritas impugnari solet, abundè, ut fallor, responsum est. Quamquam nonnulla de industriâ prætermisi, quæ scilicet faciliora visa sunt, quant quibus refellendis deberem aut oleum, aut operam consumere. Quale illud est, quod Faber Stabulensis ait, Ecclesiam interpretis errore versatam impiè pro Deo angelos legere. Nam lectionem illam impiam credit: *Jlimn&fi eum paulo miniis ab Angelis*. Quia in re quam indocte et inconsultè, quam temere et insipienter erravit, non est ei difficile ostendere, nisi ante nos Erasinus magnò argumentorum vi eandem causam evicisset.

Certe interpret Epistolæ ad Hebræos vel Clemens, vel Lucas fuit, quemadmodum auctores gravissimi prodidere. Horum ulrumlibet impietatis insimulare, piaculum erit. Ecclesiam quoque accusare, quæ eam probavit Epistolam, in quo error impius est, an sine impietate fieri possit, ignoro. Sed de his satis. Jam reliqua persequamur.

enim in quosdam Psalmos cum Commentaria edidisse.

Euimverò, cimi historiam Susannæ posi ea tempora ecclesiastici • usus approbavit, cl Danielis prophctæ nomine populo legerit, ciimque Tridentinum concilium sua quoque id definitione firmaverit, eacertihistoria nunc h fidelibus ree»menda est. Africanus quidem Origeni objecit, quod historia Susannæ ficta videatur, el aliena à scriptura prophetici, ut Eusebius testis est, lib. G, cap. 23. At illi Lunen, ul idem Eusebius ait, < Orígenes manifestissime rescribens asserit, nequa- < quam Judæorum commentis, cl fabulis auscultan- < dum, sed hoc solimi pro vero habendum in Scriptu- < ris divinis, quod 70 Interpretes transtulissent; nam < id esse solum, quod auctoritate apostolica confirma- < tum sit. > lb.ee Eusebius Idem verò referi Hieronymus in Catalogo de Julio hoc Africano loqueos ; el Hieronymus ipse, hb. i Apol. adversus Rufiin.,quæ in præfationibus dixerat, ea purgat, inquiens : < Quodau- < lem refero, quid adversus Susannæ historiam, elhym- < num trium puerorum, Cl Belis draconis fabulas, quæ < in volumine hebraico non habentur, Hebræi soleant < dicere, qui me criminatur, stultum se sycopbantem < probal; non enim quid ipse sentirem, sed quid illi con- < trinos dicerent, explicavi. > Hactemis Hieronymus.

Ad aliud ergò argumentum, quoniam nolumus esse longi in singulis explicandis, breviter respondetur, eum locum ex priori Epistola ad Corinthios bifariam apud Græcos legi, et, ul vulgata habet editio, in hunc modum : *Omnes quidem non dormiemus, sed omnes immutabimur.* Cujus rei auctor est Didymus, cl Hieronymus in Epistola ad Miuerium et Alexandrum. Neutra autern lectio l viris Ecclesiæ reprobata est. Quin admonere semper, lectionem dubiam et variam esse, nec alterutram ex eis ul certam el exploratam amplexi sunt. Neutram igitur lectionem recipere cogimur, quia neutram partem doctores Ecclesiæ lanquàm exploratam et catholicam assentire. Quod idem in alia particule qualibet lalinæ editionis fieret, si idem penitus contigisset. Al ubi doctores catholici unam el eamdem lectionem sine varietate tenuerunt, nec ancqritem assertionis libravere sententiam, nobis non licci latinam editionem in quæslionem vertere. Sed ne in loc quidem loco Erasini, Fabri el Cajetam sententia pronui potest, qui in re, ubi nihil intererat utro modo diceretur, eam lectionem deligere maluerunt, quam novitatis ratio redderet plausibilior. Id quod gentile his 3st, qui curiosa sedari volunt magis, quiim solida. Nos autem Origcnem, Didymum, Alhanasmm, Augustinum, lib. 10 de Civ. Dei, cap. 20, Cyprianum, Tertullianum, coinmiinemque Latinorum consensum sequi malumus. Nam cl Aeacius, Cæsareæ civitatis episcopus, apud Hieronymum, in pluribus græcis exemplaribus lectionem nostram haberi dicit, aliam verò in paucioribus. Nec me tamen illud preterii, quod Chrysosolomus et Thcophylaclus in commentariis, et Hieronymus quoque m Epistola quidam ad Marcellam (cujus initium est : *Magis nos provocai*), scripsere. Sed, quod ante dixi, me male habet : in rebus quæ in utramque partem controvertantur, nova delectare theologos magis, quiim velera, raque usu parentum nostrorum coin-

probata. Al de quinio argumento satis.

Ad id verò, quod sequitur, hoc habeto responsum. Magnus error eorum est, qui sine Spirilùs sancti peculiari dono Scripturam sacram existimantse posse vel inlelligere vel interpretari (I). Quod utique donum quanto magis sacris Litteris intelligendis atque interpretandis opus est, tanto rarius difficiliisque contingit. Nam eruditionem, verborum copiam, multarum linguarum peritiam hominum diligentia præstat. At si spiritus quidem peculiaris, non tamob ipsius, qui percipit, quant ob Ecclesiæ utilitatem, gratuiti Dei miseratione donatus sacrorum librorum interpreti desit,jejuna erunt el frigida omnia, quamlibet elaborata, cl diti ante excogitata cl inventa fuerint; imo falsa erunt in interpretatione pleaque humano sensu intelligentiàque traducta. Nam interpretationem Scriptum prophetiam et inspirationem Dei credit Clemens Alexandr. lib. l Strom.,et Apostolus in priori ad Corinthios Epistola inter reliqua Spiritùs sancti dona commemorat, nec philosophiam, sed prophetiam vocat : videlicet quòd sacris Litteris explicandis eodem Spiritu opus sil, quo ipsae sunt conditae, divino utique atque prophetico. Id quod Petrus posteriori sua Epistola, cap. 1,19,confirmat, ineptiens : *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benifacitis attendentes tanquhm lucerna: lucenti in caliginoso loco; hoc primiim intelligentes, quod omnis prophetia scriptura: propria interpretatione non fit; non enim voluntate humana allata est aliquando propln fia, sed Spiritu sancto inspirali loculi sunt sancti Dei homines.* Hoc autem, quemadmodum ante nos viri clarissimi intellexerunt, eum baliet sensum : Bene quidem facilis prophetiis attendentes; sed id primiim inlelligit, dninas prophetias humanA et propria interpretatione non iutelligi. S jritu enim sancio loculi sunt sancti Dei homines, cl animalis homo non percipitea quæ sunt Spirilùs Dei. Quis enim cognovit sensum Domini? Atque idipsum Isaías significavit, inquiens, cap. 30, i : *Dominus dedit mihi linguam eruditam, iit sciam sustentare eum qui lapsus est verbo. Erigit mune, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum ;* cl apud Lucam, ult . 45 : *Aperuit Dominus discipulis sensum, ut inteltigcmd Scripturas.* Quo testimonio probat Hilarius in Psal. 113, Scripturarum inteHigenliain donum Dei esse. Quòd st Scripturarum inlelligcnlia donum Dei est. Scriptura» autem interpretari, nemo, nisi qui inlelligil, potest, confit tur utique, sacrarum litterarum in aliam linguam versionem sine Dei peculiari gratia nemini posse contingere. Alioqui, si D. Hieronymus sufiicere existimat verborum copiam, eloquentiam scclarem,tri*>m linguarum peritiam, rerum multjugam cognitionem, Ciim his omnibus abundé sc noverit instructum, cur in Epistolii ad Desiderium deprecatur alienarum orationum adjutorium, ul eodem Spiritu, quo scripti sunt libri, m latinum cos possit transferre sermonem? Cur item in Epistola ad l'aulinum Scripturas sancias inter-

(!) Jamblicus Pylhagor® doctrinam ait, quonirm divinitus tradita fuerit, nonnisi quodam deorum interprétante inlelligi jtosscc. Itaque invocandum esse Deum à disriptlló, Cùm deorum auxilio' il.

prelaturas : < *llévêla*, inquit, *oculos meos; et considera-*
 < *bo mirabilia dē lege tui?* Lex enim spiritualis est, et re-
 < velatione opus est, ut intelligatur; > et rursū : < Quan-
 < li, inquit, hodie putant se nōsse litteras, et tenent
 < signatum librum, nec aperire possunt, nisi illcresce-
 < ririt, qui habet elavem David? > Et in illud ad Ca-
 lai. 1 : *Sunt aliqui qui eos conturbant, et volunt conver-*
tere evangelium Christi. < Omnis, ail, qui Evangelium
 < alio interpretatur Spiritu, quā scriptum est, ere-
 < dentes turbat, et convertit Evangelium Christi, ut
 < id, quod in facie est, post tergum faciat, elea, quæ
 f post tergum sunt, vertat in faciem. Si quis tantum
 < litteram sequitur, posteriora ponit in faciem; si quis
 < Judaeorum interpretationibus acquiescit, post tergum
 < mittit ea, quæ ex naturā suā in faciem constituta
 < sunt. > Et posterius eodem quoque cap. in illud :
Notum vobis facio Evangelium, quia non est secundum
hominem, et cætera : < Marcimi et Basilides, ait, et cæ-
 « tenu haereticorum pestes, non habent Dei Evange-
 < lum, quia non habent Spiritum sanctum, sine quo
 < humanum lit evangelium quod docetur. Nec pute-
 < mus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed
 < in sensu; non in superficie, sed in medullā; non in
 < sermonum foliis, sed in radice rationis. > Hactenus
 Hieronymus, qui si vera dicit, cogit nos profecti) cre-
 dere, aut veterem interpretem Spiritūs sancti pecu-
 liari dono sacras Litteras convertisse, aut Ecclesiam
 latinam nullis retro seculis non Dei habuisse Evange-
 lium, sed hominis. Cū igitur objicis, interpretem
 non fuisse prophetam; sane veri) propheta non fuit,
 habuit tamen (ut Tillemannus recte asseverat) Spi-
 ritum quemdam prophetico vicinum et proximum, qua-
 lem necessarium esse ostendimus sacris Litteris inter-
 pretandis; imo qualis erat necessarius, ut Ecclesia la-
 tina editionem sacrorum librorum haberet, quam lu-
 tū in fide et moribus sequeretur (I).

Jam ad postremum argumentum facile responde-
 mus. Quōd si latinorum ad greca hebraicaque colla-
 tio à nobis negligētur, exemplo I). Ambrosii tueri
 nos utcumque possemus, qui ciun grace scirei, et
 commentarios in sacras Litteras ederet, sēpē tamen
 non est dignatus gracia consulere, etiam ubi diversi-
 tatem aliquam lectionis esse constabat. Videre hoc est
 in Commentariis super caput duodecimum Epistolæ
 ad Romanos. Quōd si interpretum etiam magis varie-
 tate turbaremur, quā juvaremur, Sopbronii nos ex-
 cusaret exemplum, qui id de se apud Hieronymum in
 episl. ad Sophronium fatebatur : < Nos vero nec ver-
 t' innes novorum interpretum, nec linguarum peri-
 < liant, nec ad Graeca et hebraica exemplaria latino-
 « rum collationem damnare volumus; quin polliis
 • magnopere commendamus. • Nam si Augustinus,
 de Do. trinō Chril. lib. 2, cap. 11, vulgarium etiam et
 parimidoctorum interpretum versiones plus adjuvare
 inquit intēgentiam, quā impedire, ego varias doc-
 tissimorum hominum editiones jure reprehendere

(I) H;rr inrllege sane domerō assistenti Spiritō*
 ihtli,ne interprets riplura sacre in quemlibet con-
 irā (i lem moresve errorem incumberet, invigilantis.

V S.

nec possum, nec debeo. Atque iiL invidiam eorum de-
 precor, qui nos aut miserosei barbaros, bonarumque
 litterarum expertes, aut etiam laborum alienorum in-
 vidios reprehensores calumniari possunt; ego in lin-
 guarum cognitione idura etiam commoda ad sacras
 Litteras intelligendas esse fateor, et id quidem perin-
 genuē, tantū abest ut linguarum oeritiam insecter.

CAPUT XV.

De linguarum hebraica: et gracia? utilitate.

Principio enim sunt linguæ utilissima; ubi disse-
 ritur cum infidelibus; vel etiam ubi infideles aliene
 linguæ ad fidem instituuntur. Quæ causa vel sola red-
 ditur in illō Clementina I, *de Magistris*, propter quam
 linguæ sunt in academiis perdiscendæ. Alioqui, quor-
 sum allinebat arabica lingua, quæ ibi doceri pñeci-
 pilur? QuA de re, leviter motus videtur Erasmus, in
 Prafat. super Laurentii Annotat., ni Clementium hu-
 jus argumento assereret, ad sacras litteras intelligen-
 das hebraicam græcamque linguam esse necessarias.
 Altera linguarum harum commoditas est in his dictio-
 nibus explicandis, quæ magnam emphasim habent,
 aut aliquam innatam proprietatem apud Hebræos et
 Græcos, quam latinos sermo exprimere non valet.
 Hujusmodi dictiones nullas cū in hebraicis Quæ-
 stionibus, tōro in Commentariis adnotavit Hierony-
 mus. Nos unam aut alteram exempli causō ponemus.
 Ut Marc. G, interpretes reddidit : *Et ciun dimisisset eos;*
 ubi verbum tamen græcum ἄνωμις non signifi-
 cat simpliciter dimittere, sed dimittere benigne ac
 gratiose, quemadmodum amicis, celebrato convivio, be-
 nevole valedicimus. QuA in re Evangelista grace scri-
 bens, Jesu Christi etiam erga rusticos summam comi-
 tatem et gratiam commendavit. Id quod latinō voce
 exprimi vix potest. Et in Epist. ad Ephes., pro eo
 quod nostra editio habet : A *constitutione mundi*, gra-
 ce habetur *ciujus vocis emphasim Hierony-*
 mus in Commentariis explicare volens : < Non idip-
 < sum, inquit, x«ραϕοκί, quod constitutio sonat; unde
 < et nos propter paupertatem linguæ et rerum novi-
 < tatem, et (sicut quidam ait) quōd sit Græcorum scr-
 < mo latior, et lingua felicius, conabimur non lām
 < verbum transferre è verbo, quod impossibile est,
 < quā vim verbi quodam explicare circuitu : xocra-
 < proprie dicitur ciun quid deorsum jacitur, vel
 < cū aliqua res sumit exordium. Inde et hi, qui
 « ædium futurarum jaciunt fundamenta, xapaC6)ί/.<
 < vat dicuntur. Volens itaque Paulus ostendere, quōd
 < Deus universa sil machinatus ex nihilo, non condi-
 < tionem, non creaturam atque lacturam, sed xapaC?-
 < id est, initium fundamenti ad eum retulit. »
 Hactenus Hieronymus. Et lib. 1 adversus Jovinianum,
 tractans illum locum 1 Corinth. 7 : *Non ut laqueum*
vobis injiciam, sed et proprietatem, ait : < Gracum lati-
 < nus sermo non explicat; quibus enim verbis quis
 < possit dicere. » etc.; unde et in latinis codicibus oli
 translationis difficultatem hoc penitus non invenitur.
 Cujusmodi snnt et alia exempla plurima, quæ nos cau-
 sō brevitatis omittimus. Legat multa qui volet apud
 Hilarium in Expositione Psalmorum, plui bus in locis

asserentem (I) Jalinum sermonem plenam græcæ littera intelligentiam non reddere. Ambrosius quoque, in explanatione Psalmi 118, Latinos ait non posse in omnibus vim greci sermonis exprimere, quini in greco plerumque major sit vis et pompa sermonis. Quia in re plurimum theologos juvare possent Erasmi in novum Testamentum Annotationes, nisi casu timi multis erroribus aspersisset.

Est alia quoque utilitas ad accipiendos plures sensus catholicos ex eadem Scriptura, præsertim cum apud Grecos et Hebreos est equivocata. Sic enim dictiones polysemas et ambiguas dialectici nostri vocare solent. Nam interpretes unam solam vocabuli significationem reddere potuit. Ut Eccles. 2, ubi nostra editio habet: *Cogitavi abstrahere à vino carnem meam*, alii vertunt: *Trahere in vinum carnem meam*; alii: *Attrahere in vinum carnem meam*. Cujus quidem contraria omnino versionis contrarius verbi hebraici significatus causa fuit. Quod et Hieronymus ipse in Commentariis admonuit. Atque, lib. i Apologia adversus Rufinum, tractans illud Psal. 2: *Apprehendite disciplinam*, pro quo ipse interpretatus est: *Adorate filium*, vel etiam: *Adorate purè*: « Nisi, inquit, prolixum esset, et redoleret gloriolam, jam nunc tibi ostenderem quid utilitatis habeat magistrorum limina lere, et artem ab artificibus discere; et videres, quanta sylva sit apud Hebræos ambiguum nominum et atipie verborum, quæ res diversa interpretationi materiam præbuit, dum unusquisque inter dubia, quod sibi consequentius videtur, hoc transfert. » Hactenus Hieronymus. Ambrosium item vide, in Psal. 2, de verbo, *beresith*. Ambiguitas etiam in aliena lingua festiva quandoque vocis usum lusumque præbet, qui in nostra non solum conservari nequit, sed ne sensum quidem germanum sine magna licentia reddit. Ut Jerem. cap. I, pro eo, quod nos habemus, *vigilantem*, in hebræo est vocabulum, *soced*, quod ambiguum est, nucemque et vigilias significat; ut Hieronymus ibidem et in Ecclesiasticis cap. ult. disserit. Cum itaque Propheta in visione virga nucis seu amygdalina fuisset ostensa, rogatus a Domino quid videret, hebræa lingua virgam, *soced*, se videre respondit. Tunc ergo Dominus sermonis occasione ludens: *liene*, inquit, *vidisti*, *quia vigilabo ego*, etc. Illa quanquam Jeremias in sua significatione nomen acceperit, at Dominus ad aliam fictens, fecit ex sermonis ambiguitate concentum sententia elegantissimum, ut si sidus quoddam cedente quis videns, canem se videre diceret, scilicet illi diceretur: *liene vidisti*, *canis enim lacerabit* (e, etc. Jam vero si interpretes Latinos *soced* in nucem transtulisset, quod fecerant, absurde sanè subjungeretur: *liene vidisti*, *quia vigilabo*, etc.; nunc coactus fuit novi quidam insolitumque interpretandi licentia, *virgam vigilantem* latinis auribus reddere. Qua ego asserere non audeam, nisi auctor gravissimus Hieronymus, in 12

(I) In Ps. 65, in illum versum Psalmi 118: *Omnis consummationis vidi finem*; et in illum: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cimi dilatasti cor meum*; et in illum: *Deduc me in semitam mandatorum tuorum*.

cap. Eccles., et in 21 cap. Jeremias astruxisset.

Quarta utilitas in linguarum eruditione est ad cognoscenda idiomata, phrases et proverbia lingua aliena, ut sunt illa Gen. 19, 17: *Ne respicias post tergum*; et Lue. 10, 1: *Neminem salutaveritis in via*; quibus maxima quadam itineris celeritas quasi proverbialiter et figurate significatur. Illud etiam per proverbialem figuram apud Hebræos atque Hispanos dicitur (I): *Omni habenti dabitur; ab eo autem, qui non habet, et quod habet auferetur ab eo*. Sic apud Ecclesiasticum, cap. 57, 9, de consiliario infido et traditore dicitur: *A consiliario serva animam tuam, ne forte mittat sudem in terram, et dicat tibi: Dona est et via tua*. Sic hebræa phrasi, *fili excussorum* robusti et expediti dicuntur. Quia de re Hieronymus lege in Epistola ad Marcellam, cujus initium: *Deatus Pamphilus. Sic filice caninis*, Eccles. 22, *aurei* intelliguntur. Sic Saúl *filius unius anni* dicitur, cum regnare cepisset, id est, *innocens*. Nisi (quod Enchorio visum est) ita intelligas, Sanie electum a Samuele uno anno domi latuisse, et expleto anno emisse regnare. Sed de hoc exemplo alias. Nam vitio scribentium forte, pro 21 anni, unius anni inducitur. Sic Nembrod, *robustus venator coram Domino*, id est, sub cælo, quasi robustissimus omnium hominum, qui sub cælo erant. Scio quosdam ita interpretari, ut venator coram Domino dictus sit, quasi *Dei venator*: quo significaretur civilem unius monarchia potestatem vindictam, esse huius Deo approbatam, ut qua Dei administraretur. Sed id, quod prius dixi, Hebræorum doctissimis placet. Vel eere venator coram Deo vocatur, id est, sub dio. Homines enim ferarum more palantes in agris ad civilem societatem coegit.

Sic pluisse Dominum a Domino, Hebraismum esse quidam existimant, id est, desuper: sed *Filium à Patre* intellegunt Euseb. lib. 1 Ecclesiastic. Hist., cap. 1; Hieronymus. Osca 1; Irenæus lib. 3, cap. 6; Basilii lib. 5 contra Eunom.; Marcellinus ad Salomonem episcopum; concilium Sirmiense. canon. 15. Ac certe, ut alios libros veteris Testamenti prætermittam, Salomonis Proverbia, nisi habili ratione hebraica consuetudinis et sermonis, vix ullo pacto explicari queunt. Nam quod apud Hebræos proverbiali figura dicitur, id apud Latinos nullum quandoque proverbium est; quod plerique ignorantes, in Proverbiorum expositione, aut ad allegorias confugiunt, aut varia etiam deliramenta confingunt; nullumque melius fuerat, simpliciter inscientiam confiteri, quam imperitia sua alios haeredit facere. Horum ego Latinorum errata facile commemorarem, nisi aliud huius temporis ratio postuleret; et nos aut reverentia, aut benevolentia causâ neminem hic certo nomine volumus lacerare. Illud constat. Parabolas aliud in medulla, aliud in superficie polliceri, neque hoc sonare, quod scriptum est. Ex quo, ut Hieronymus in Ecclesiastic. cap. ult. ait, manifestum fit. Proverbiorum librum non, ut simplices arbitrantur, pa-

(I) Hispanice: *No seas oydoni visto*; id est, nullam moram facias. *At rico todos le dan, ele., al pobre aun lo que tiene te quitan. Habit con vos ij coge piedras cin los pies*

tenth habere praocpla, sed quasi in terrà aurum, in nuce nucleus, in hirsutis castaneorum operculis absconditus fructus inquiritur, ita in eis divinum sensum nltiis perscrutandum. Id quod sinehebrææ linguæ peritió difficulter, ne quid amplius dicam, faciemus. Juvaret autem Hieronymus vehementer Latinam intelligentiam, si Commentarios in libros Proverbiorum edidisset. Nam, qui circumferuntur, quanquam Hieronymo in Decretali lit. *de Constit.* tribuuntur, Hieronymi tamen non esse liquidòprehenditur.

Quinta commoditas est ad menda ea corrigenda, quæ ex incuria videlicet typographorum, aut eorum qui exeripsére imperitià obrepserunt, ut Josué cap. 11 : *Non fuit civitas, quæ sc non traderet*; ubi secunda negatio superfluit, ut ex consequentibus manifeste colligitur. Sed quia fortasse 70 Interpretes negationem illam in exemplari habuerunt, coacti sunt verbum, /radidit, ad suppositum aliud referre, et pronomen se vel expungere, vel omitiere. Item Psalm. 2 : *Ut videant voluntatem Domini*, pro, *voluptatem*, græcè cl in til. Psalm. 62 : *Idumææ*, pro, *Judæiv*, ut greca omnia hebreaque exemplaria demonstrant. Et Psalm. 65 : *Et esultavi sub lingua mat*, pro *exaltavi*, id quod lain ex græcis quàm ex hebrais manifestum est. Sunt qui putent, etiam subesse mendum Psalm. 19 : *Ipsi obligati sunt, et ceciderunt*, pro, *obliquati sunt* : sic enim Hieronymus vertit, *incurvati sunt*, et consentiunt canteri interpretes. Ac Psalm, rursum 12» : *Declinantes autem in obligationes*, pro *obliquationes*, Hieronymus reddidit *pravitates*; Felix *perversa*; alii *iniquitates*. Consentit hicTitelmannus. Verùm hæc duo loca incorrupta sunt. In priore siquidem grace habetur,

XvurociÇw autem est, obligo, nexus impedio et implico, in posteriore vero grace legimus quæ vox

Illinis est obligatio, nodus et nexus implicatus, quemadmodum et Nazianzenus in Orat, usurpavit. Ac Hieronym., in psake cap. 58, obligationes nobiscum legit. Undè et nodus gutturis, et locus strangulationis, rrpj-j-

Græcis dicitur, et 77^*77«;6, strangulo, suffoco. Illud sanè corruptum est in Psalm. 106 : *Effusa est contentio super principes*, pro *contemptio*, grátó, Ifrv-

«4 Quam canutan vocem, Psalm. 122, in *despectionem* vertit interpret. Ruffmus autem lib. « Hist. Eccl., cap. I, illud ità convertit : *Effusa est contumelia super principes*. Et Job. 19 : *Vel celte sculpantur in silice*, pro *certe*, Job 12; et Luca* 10, *suspiciens*, pro *susci- piens*,

, tametsi auctor libelli de verà et falsò Pœnitentià, qui nomine Augustini circumfertur, communem errorem secutus est; et Luem 15 : *Evertit, pro everrit*,

et primas ad Corinthios 2: *Spiritilaliter examinatur*, pro *examinatur*, à.arpimxi, et capitulo 10 : *Omnes, qui de uno pane*, pro, *omnes quidem*;

cap. 15: *Quotidie morior propter gloriam vestram, 0 per gloriam*. Jurat quippe ibidem Apostolus, et rfidica adverbium jurantis est apud Græcos. Et

Hebreos cap. 5 : *Interpretabilis sermo*, pro *ininterpretabilit*, hoc est, ineffabilis, explicatuque difficillimus, qui madniodhm ex Hieronymo in Epist. ad Evagrium J pj< i Atque idem Hieron in Quæstion. Hebr Genes.

5, legendum ait : *Ipsa conteret caput tuum*, non *ipsa*. Cùm enim apud Hebraeos neutro genere ad semen referatur, interpret rem significatam perpendens, in masculino genere transtulit, *ipse*. Quod imperiti non intelligentes, vitiumque scriptoris existimantes, substituerunt *ipsa*. Ut illa pratereamus, quæ Augustinus Eiigubinus commemorat : *Sicut cervus desiderat umbram*, Job 2, 7, pro *servus*; et, *solis ardore*. Douer. 27, 25, pro *salis*; et, *sitivit anima mea ad Deum fontem*, Psalm. 11, 5, pro *fortem*; et, *interfecta est terra à sanguinibus*, pro *infecta*. Nam et Psalm. 10, pro eo, quod nos habemus : *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*, divus Hieronym. legendum credit, *anima sua*, hoc est, ipsius: refertur enim *anima sua* ad Deum, non ad peccatorem. Sensus autem mirifice convenit, ut Deus scilicet intelligatur utrumque quidem interrogare, et justum et impium, sed impium tamen reprobare; odium enim Dei reprobatio est. Nos autem græca 70 Interpretum exemplaria, quæ nunc quidem extant, sequi possumus. Non enim illa babent sed 7 ^ ^ /; . Atque fortassis bine illud apud Tobiam acceptum est, cap. 12, 10: *Qui autem faciunt iniquitatem, hostes sunt anima sua*. Similiter et in Epistola ad Suniam et Frclellam, proco, quod in Psalm. 5 legitur : *Dirige in conspectu tuo viam meam*, legendum contendit : *Dirige in conspectu meo vitam tuam*. Sic enim ipso verterat : *Dirige antè faciem meam viam tuam*. At in hoc etiam nos Græcorum exemplaria sequimur, et vulgatam lectionem, cùm fieri sane potest, approbamus. Simile illud est ad Philippenses 3 : *Qui spiritu Deo servimus*, ubi *spiritui* legendum esse credidit Ambrosius lib. 2 de Spiritu sancto, cap. 6. Nec solùm in latinà linguà hujusmodi errores accidunt, sed eos etiam in hebraica et græcà deprehendimus. Deprehendit Cajetanus, ac verè ille, meo judicio quidem, 2 Regum 21, vocem *Michol* falsò ab Hebrais pro *Merob* fuisse substitutam, ut patet l Bcg. 12. Deprehendit quoque Hieronym. in Psalm. 151, septuaginta Interpretes non id est, *viduam*, sed *Gr.pjxj*, id est, *re- nationeni* transtulisse, sed propter vocum similitudinem pro, Ol.pa, id est, *venatione*, yytpx/, id est, *viduam*, esse suppositam, maxirnè quia in sequenti versiculo *pauperes* sequebantur. Nisi forte Latinus interpret *victum*, aut *venationem* reddidit, et error obtinuit, ut *vidua* legeretur. Nam vox hebraica nullo modo viduam, sed venationem, victum, viaticumque significat. Hujusmodi menda gravi ratione, prudentique consilio corrigi possunt. Nam illos quis ferat, qui sicut est apud Quintilianum, dinn librorum insectantur in scitiam, produnt suam, et dùm libros sacros mendis (ut aiunt) scatentes purgare volunt, contaminant? Fateor siquidem proclive fuisse et facile indocto et negligenti librario, prascrlim in verborum et rerum nonnulla similitudine, ea quæ recta erant, explodere, et quæ erant depravata, substituere: fateor etiam, tantam fuisse olim in sacras Litteras reverentiam, ut, quæ menda quamlibet dilucida semel irrepserant, religio fuerit attingere; sed video quoque hujus temporis improbam i meritam, que adró nihil non audet sacris

codicibus corrigendis, ul Manichæi olim parim in liſc re immodesti fuisse videantur, quos August, ad Hieron. scribit de Doctr. Christ, c. 12, multa divinarum Scripturarum loca vitata esse contendere solitos, non ab scribentibus Apostolis, sed à quibusdam (nescio quos) codicum depravatoribus. Verùm hæc hactenus, *id. August. de Bono persev. c. II. Illud timen non est prælereimdm, quod 1). Hieron. in 10 c. Ezechielis scribit, omnia propè verba hebraica el nomina, quæ in lalinò translatione sunt posila, nimia esse vetustate corrupta scriptorumque vitio depravata. Ut igitur hæc emendentur, hebraica linguæ cognitio necessaria est. Nam etsi nomina adhuc integra et illibata manerent omnia, sed ipsæ tamen nominum interpretationes, quibus multa Scriplune sacra mysteria aperiuntur, sine hujus linguæ peritia non habentur, ut August. 2 de Doctr. Christ, cap. 16, auctor est. Quo etiam loco illud agnoscit, non parim beneficii cos lalinis hominibus contulisse, qui hebraica nomina separatilo interpretati sunt.

Sexta utilitas fuerit ad inelligenda qiaedam loca, scilicet quæ vel apertius ab interprete reddi potermi, vel etiam quæ sine linguarum cognitione nequeunt explicari, ut apud Joannem, cap. 4, 46 : *Erat quidam regulus*, pro quo grace, *puràul*;, hoc est, de aulà regiò, seu palatinus, ut Hieron. in Isaiam, cap. 65, annotavit. Videtur interpres grace legisse, Græca vero exemplaria habent omnia id est, regalis seu regius. Qui ex re conjectura fit, interpretem *regalem* vertisse, sed à sciolo *regulum* esse suppositum. Et Joannis primo : *Qui post me venturus est, ante me factus est*, quod evidentius verteretur : *Mihi pnrpositus*, seu *ante latus est*, ul August, super Numeros, quæst. 51, et super Joannem homil. 5, subnotavit; et Actor. 27 : *Cimi non esset tuta navigatio, c'o quòd jejunium jam prateriisset*, pro *ea quod ultra tempus sustinuissent inediam*; clad Horn. 12: *Non vosmetipsos defendentes*, pro *ulciscentes*, ymh numerum bestia, qti Apoc. c. Iaseri bitur, sine alphabeti, secundum ordinem arithmeticum, intelligentia, aut vix, aut certe nullo modo exponere possumus. De qua re 15° libro (I) fusius disseremus.

Septima utilitas, ad evitandum errorem ex latini sermonis amphibolog'ia. Ul, *filius hominis* in Evangelio dicitur Christus, ubi cùm genitivus apud Latinos communis generis sil, apud Græcos articulo masculino definitur : ut non filius virginis, sed filius Adam inelligatur. Filius siquidem hominis juxta hebraicam phrasim dicitur, ut filius terra, homo obscurus et contemptibilis; quft utique nomenclatura Dei Filius identidem in Evangelio gloriatur. Tanta fuit Verbi incarnali modestia ! Quampiam, ut Augustinus ait, commendat Christus frequenter nobis, quid misericorditer dignatus sit esse pro nobis. Hujusmodi etiam exemplum est ad Romanos ultimo : *Salutat vos (aius hospes meus, et universe Ecclesie*, ubi, *universal Ecclesie* casus gignendi est, non nominandi, ul Caiqs inelligatur, non Paulum modo, veriim etiam lotam Ecclesiam hospitio excipere. El Lucæ 11 : *Quod supcrest, date eleemosynam*; ubi latinus sermo anceps est. Potest

(I) \ idc not m in fine libri 12.

enim intelligi, *quod superest*, proco, quod unum illud vobis restat, seu reliquum est : vel, *quod superest*, id est, quod superfluum est. Quam utramque inlcllign-tiam latinus quidem sermo recipit, græcus tamen excludit. Habetur cnim id est, quæ insunt, seu quæ habetis, ul el Theopliylaclus el Cyrillus, lib. 2 in Leviticum, et Augustinus super Psal. 125, cl Chrysost., hom. 35 ad populum, el super Epist. ad Hebraos, hom. 9, exponunt. Nam hunc postremum sensum greca lectio habet, primum et secundum non videtur habere, tametsi secundas ille D. Thomæ placuerit, qui quidem in eA re et Bedani sequitur super Lucam, et Gregoriani in Epistola ad Augustinum, Anglorum episcopum, referlurque 12, quæst. I, cap. *Quia tua*.

Alia denique utilitas est, ad quædam vocabula vel greca percipienda, quæ in editione latinò remanserunt, vel propter sanctiorem antiquitatis sonandam auctoritatem, vel quia in linguam alienam transferri commode non potuerunt, quod Augustinus lib. 18 de Civitate Dei, c. 11, tradit, ul Matthæi II : *Pauperes cvnnge Uzanlur*, id est, bonum accipiunt nuntium. Còni enim in humano principatu regum mysteria secreta ad pauperes per divites deriventur, in Christi regno è contrario nuntia codeslia ad divites per pauperes sunt delata; el l nd Corinth, till. : *Anathema, Muran Atha*, quorum illud prius græcnm, hoc posterius non limi hebraum. quam syri m est. Qui de re Hieronymus disserit in Epistola quadam nd Marcellam, cujus initium est. *Nuper*, ct in Epistolii ad Dainasiim, de verbo *Osanna*, in qmi Hilarium notat, quòd oh linguæ hebraicæ imperitiam, verbum illud male fuerit interpretatus. Sunt et aliæ forsitan in perilià linguarum utilitates. Nec enim ego omnes enumerar.* potui, sed quæ satis erant, ne hujus rei invidiò labefactaretur disputatio mea. Isthæc autem meliis ab aliis copiosiusque tradentur, qui linguarum patrociniū forte susceperint. Qua in causa quæ volent, omnia pole-ninl dicere, ac nos quidem libenter audiemus, si intra prascriptos modò religionis niode>lia*que terminos se contineant; nec aut veins linguarum utilitates fallaci vanitate, aut etiam veterem latini interpretis editionem novis aliis quasi elegantioribus mclioribusque permutent. Sunt enim nonnulli, quibus, quoniam novi Testamenti antiqua versio parimi elegans et culta est, placeret maxime, ul, illa submota, in illius locum lalinior alia succederet. Scilicet ariis coloribus Dei volunt sapientiam pingere, et quasi puellam rhetorum flosculis exornare. At illa modesta cimi sil, non ambit ornatum; cimi sil gravis, fucum ignorai; cimi virilis, mundo muliebri non capitur. Sine phaleris est, ait quidam, omne quod dictat affectio. Amor itaque phaleras nescit. Dicendi ornamenta, alius inquit, non sunt negotii, sed olii; nec mililia* sunt picta verba, sed quietis. Igitur quæ bellicum canil, quæ exaltat quasi tuba vocem suam, quæ irruentes hostes, mortem praesentem intonai, ea horridum nescio quid el barbaricum sonat; non (anquiim hrà cilharòvc carmen musicu n suavi dulcique sono canil. Quid Theopompo acciderit in Scriplurfi sacra rhctmmn more ludenti, memoria:

proditum est, Euseb. de Preparai. « vangel. 8, I. Sed dimittantur extrinsecus, ad nostra veniamus. *Non in persuasibilibus*, ait I Cor. 2, 4, *humanæ sapientia: verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis*. Et nirsùm, I Tim. 6, 20: *O Timothee, devota, inquit, profanas vocum novitates*. Si ergi) vitanda est vocum etiam novitas, tenenda est antiquitas; et, si profana novitas est, vetustas sacra- ta est, quemadmodum Vincent. Lirincens. dixit. Item : *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum*. Scilicet ab spiritu puro et simplici pura simplex- quo oratio expectanda erat. Nec feminam gravem, ho- nestam, seniore debeat, nisi castus ornatus; vide Aug. Hb. de Doct. Christ. 4, cap. G. Quamobrem, in- genue dicam : ne illos quidem probare unquam potui, qui paraphrases quaslibet latinas et elegantes in sa- cras Litteras ediderunt. Cum enim personam Christi Pauli loquentis assumunt, quo elegantius nitidius- que eloquuntur, cum minus illorum spiritum et majesta- tem servant, atque adeo rei quodam modo fiunt læsi spiritus et majestatis. Certe, quod olli puer magno assensu virorum sapientium dixit, si aut Christus, aut Paulus, istorum mihi lingua loquerentur, nec Chri- stus mihi, nec Paulus essent. Non est nilidulus Chri- stus, mihi crede, non est comptulus, non elaborate or- natus; Paulus vero non scienti ille quidem, sed ser- mone imperitus est tamen. Permittite Christo igitur linguam suam, linguam suam permitte Paulo : utra- que enim *calamus est scriba' velociter scribentis*, non ad singula verba et apices elaborantis. Novi ergo Testa- menti vetus editio (id namque agebamus), quamvis simplex et inculta sit, non est propter hoc minoris fa- cienda. De tertia igitur questione satis dictum est.

CAPUT XVI.

Ubi ponuntur argumenta eorum, qui sunt opinati, sacros auctores in libris canonicis non semper divino Spiritu fuisse locutos.

Quarto consequens sit, an auctores sacri in libris canonicis spiritu in seculo humano sine divina et su- pernaturali revelatione loquantur. Fuerunt enim viri ecclesiastici nonnulli (ut Hieronymus in præmio super Epistolam ad Philemonem testatus est) qui crederent, non semper auctores sacros Spiritum in se loquentem habuisse.

Quia nec humana imbecillitas unum ignorem sancti Spiritus tam longo orationis decursu ferre potuisset; nec dignum est, inquiunt, ut ad hujus corpusculi natu- rales et evidentes necessitates Spiritus saucii ma- jestatem sine causi deducamus. Adhibent verò hujus rei exempla ex Epistolâ ad Timotheum 2: *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum*; et illud*. *Lucas est nictum solus, et Throphinium reliqui infirmum*; et alia hujusmodi, quæ passim in Epistolis Pauli humanis scripta inveniuntur. Nam igitur scrip- tores sacri Spiritum sanctum semper manentem et in ipsis loquentem habuerunt. Nam et hoc Christo Domino peculiare fuit, ut Joannis I cap. dicitur : *Super quem videris*, inquit. *Spiritum descendantem, et manentem sti- ver evan*, etc. Confirmatur autem idem hoc arguiti-.

maxime quod sicut Deus non delicti in necessariis. ita non redundat in superfluis, quemadmodum Aristoteles de- monstravit. Ad ea verò, quæ naturali lumine nota erant, non erat supernaturalis revelatio necessaria. Quæ igitur Scriptores sacri viderant, et manibus attrectaverant, non divino lumine infuso, sed humano loculi sunt.

Deinde, Apostolus in priori ad Corinthios Epistola quædam ponit, de quibus asserit, quod iximini sunt mandata. *Principio*, inquit, *non ego, sed Dominus*. Mox verò subdit : *Cæteris ego dico, non Dominus*. Quod si Paulus ex interna revelatione Spiritus sancti omnia scriberet, profecto non diceret : *Ego dico, non Domi- nus*; quoniam ejusmodi consilia, quæ Deo revelante dantur, Domini sunt, quemadmodum quæ à prophetis per revelationem dicebamus, Dei verba erant. Non enim Propheta asseruisset : *Hoc ego dico, non Dominus*.

Hanc vero argumentationem non leviter, sed haud scio an gravissime, Basilius confirmat lib. 5 con- tri Eunomium, capite penultimo, in hæc verba : *Quarumque Spiritus loquitur, Dei verba sunt*; et pro- pterei omnis scriptura divinitus inspirata utilis est, quam locutus est Spiritus. Nam vere id monstrat, Spiritum non esse creaturam; quoniam omnis ratio- nalis creatura est, quando ea, quæ Dei sunt, loquitur, ut cum dicit Paulus : *De virginibus autem proreptum non habeo, consilium autem do, tanquam misericor- diam consecutus; his autem, qui matrimonio conjuncti sunt, proripio, non ego, sed Dominus*. Et propheta : *O Domine, judicia loquar ad te : Quid, quoniam impii prosperantur?* Et rursus : *Heu me, mater, ut quid me Reperisti?* Nonnunquam autem dicit : *Hæc dicit Do- minus*. Et nonnunquam Moyses : *Ego sum tenuis voce, et tarda lingua*. Aliquando verò is ipse : *Huc dicit Dominus, emittas populum meum, ut mihi sacrificet*. Spiritus autem non sic. Non enim aliquando sua, aliquando quæ Dei sunt, loquitur (id namque crea- turæ est) verum omnia Spiritus verba, Dei verba sunt. Hactenus Basilius. Sed et Origenes, homilia IG super Numeros (I). Sermo, ait, qui apud Jonam scriptus est, et non est factus, à Jona potius, quam à Deo prolatus esse videtur. Non enim semper ea, quæ per prophetam dicuntur, quasi à Deo dicta sus- cipiantur oportet. Nam per Moyse multa quidem locutus est Deus, aliquando tamen et Moyses proprii auctoritate mandavit. Quod Dominus in Evangeliiis evidentissimi distinctione secernit, cum dicit de re- pudio mulieris interrogatus, Mattii. 19, 8 : *Ad duri- tiam cordis vestri permisit vobis Moyses dimittere uxores vestras; ab initio autem non fuit sic*, etc. Osten- dit hæc et Paulus in litteris suis, cum dicit de qui- busdam : *Dominus dicit, et non ego*; et de aliis : *Hic autem ego dico, non Dominus*; ceterum in aliis, I Cor. 7, 25 : *Proreptum Domini non habeo, consilium autem do*; et iterum, 2 Cor. II, 17 : *Quia loquor, non loquor secundum Deum*. Unde similiter etiam in exteris Prophetis aliqua quidem Dominus locutus est,

(1) Nititur Origenes illo Deut. testimonio: *Quod si in nomine Domini propheta quicquam prædixerit, et non venerit, hoc Dominus non est locutus*.

« **el** non prophctæ ; alia vtrò Prophctæ, cl non Domi-
 « nus. » Ilactenùs Orígenes ; qui camdem quoque sen-
 tentiam in proëmio Commentariorum in Joanneni
 amplexus csl. Et Ambros. lib. 5 in Lucam, c. 60, ex-
 plicans illud : *Ad duritiam cordis i estri*, etc. : « Ostendit,
 « nil, locus hie, quæ propter fragilitatem humanam
 « scripta sunt, nona Deo scripta. I ndà cl Apostolos:
 « *Denuntio*, inquit, *non ego, sed Dominus, uxorem à*
 « *tiro non discedere*; cl infra : *Cæteris*, inquit, *ego*
 « *dico, non Dominus: Si quis*, ele. Hic Apostolus ne-
 « gavil legis esse divina:, ul conjugium qualccumque
 « solvatur. » Tantùm Ambrosius. Cùm igitur Basilius,
 Ambrosius el Orígenes, viri clarissimi, non in cA snodò
 sententiò fuerint, verum etiam Scriptura sacra testi-
 moniis confirmaverint, nihil erit absurdi, si nos etiam
 asseramus, non omnia quæ sacri auctores scripsêre ,
 Spiritús sancti afflatu scripta fuisse.

Adde quòd Apost. in posteriore ad Corinth. Epistola
 cap. 2, 5, affectum se poenitentia dicit, quòd illos
 prioris Epistola reprehensione vexòril. Bei autem
 •semel scriptæ non alium pernitere jntesi, nisi cum,
 qui scribendo crediderit se errasse. Non igitur Paulus,
 quæciimque ad Corinthios scripsit, divino ca Spiritu
 se scripsisse existimavit. Adde rursum quòd in hòc
 cliam Epistolò posteriore, cap. II, 21 : *In quo quis*
audet, inquit, *in insipientia dico, audio et ego. Ministri*
Christi sunt (ul miniis sapiens dico), plus ego. Albias-
 pliemum csl, verba Spiritús sancti in insipienti^ dicta
 affirmare. Spiritu igitur hominis Paulus ibidem locu-
 tus est. Adde etiam quòd in eòdem Epistolò, cùm di-
 xisset Apostolus, se plus omnibus laborasse, correc-
 tione mox adhibitò, docet parimi se caute fuisse locu-
 lum. *Non autem ego*, inquit, *sed gratia Dei niccum*.

Prælcreà, si quacumque Apostoli proscripserunt
 ex divinò auctoritate ac revelatione existunl omnia
 certe illud Pauli praceptum, quo jubet, ut episcopus
 sil unius uxoris vir, divinum esset, non humanum. Ità
 fieret ut summus pontifex in eo dispensare non posset.
 Nam, ul Aug. ad Januarium ail, episl. 118, quæ Chri-
 stus proscripsisset, ea nemo auderet variare. At, ut
 (pii bigamus fuisset, is fleret episcopus, summus pon-
 tifex, orbe etiam probante, aliquandò fecit. Non ergo
 Apostoli decreta omnia Spiritu sancio auctore pro-
 scripta sunt.

MaUhæus insuper memoria lapsus csl ; nam pro Za-
 chariò Jerciniam posuit, 27, 9; et Marcus item, 1, 2,
 cùm in Isaiò scriptum affirmet, quod in MalachiA scri-
 ptum est ; et ciim rursum bori tertia narret Dominum
 crucifixum, qui hOrò foré sexti à Pilato judicatus csl,
 til Joan. c. 19 dicitur. Qui ex re fit, ul non semper
 in omnibus Evangelista scribenti Spiritus sanctus af-
 fuerit.

Pralerà, Lucas, capile Evangelii! 3, dicit Caînam
 filium fuisse Arphaxad, Sale autem filium Caînam.
 Constat vero Genes, cap. 11, Sale non Arphaxad ne-
 potem fuisse, sed filium , nullamque inter hos me-
 diam generationem intercessisse. Superflua igitur est
 in genealogii Christi una generatio, atque adeò non
 est instinctu sancti Spiritus apposita,

Lucas denique idem Aci.. 7, nulla referi, quæ Spi-
 ritu afflante referri non poterant, ulesl illud primum,
 quòd Joseph accorsivit omnem cognationem suam m
 animabus 75. At bene 46, el Exod. f, septuaginta
 solùm anima enumerantur. Nec verò dici potest, Sle-
 phanum Josephi cos cliam filios supputare, qui nati
 sunt posteo, cl per anticipationem aut prolepsim hos
 <um illis simul 75 dicere. Eos enim Josephus accor-
 sine non potuit. Dicit autem Lucas, Joseph 75 animas
 accorasse. Illud gravius est, quod deinde subjicitur,
 Jacob et Patriarchas translatos fuisse in Sichem, cùm
 Josephus, 2 Anliq. Jib. c. 8, fratres Joseph affirmet
 conditos esse in Hebron. Quò in re non aliud scribere
 credendum est, quant quod à majoribus per manus
 traditum vulgò etiam tenebatur. Prælerquàm quòd
 Lucas hic aperte dicit, Patriarchas sepultos esse in
 sepulchro quod emit Abraham. Atqui certum est,
 Abraham in Hebron emisse sepulchnim, Genes. 25.
 Tertium vero multò difficilior est, quod rursùm addit,
 Abraham sepulchrum emisse à filiis Emor filii Si-
 chem. Jacob siquidem à filiis Emor pariem agri emit,
 ul Gen. cap. 55 scribitur. Abraham autem non à filiis
 Emor, sed ab Ephron filio Sohac speluncam emit du-
 plicem, quod Gen. cap. 55 non obscure traditum est.
 Quid, quòd Emor Lucas dicit filium fuisse Sichem,
 cùm Genes. 55, contra dicalur, Emor patrem Sichem
 fuisse, non filium? Frustrum ergo, ul videtur, asserimus,
 nihil in sacris esse libris, quod non idem Spiritús af-
 flatu scriptum sit. Nerum à contrariò parte illud facit,
 quod si in libris canonicis aliqua humano more cl spi-
 ritu vel scripta, vel commemorata fuissem, nihil ob-
 stare videretur, quominirs in iis aliquod mendacium
 esset. Jam si errorem aliquem in Scripturis sacris
 agnoscimus, earum auctorem Spiritum sanctum esse
 quis credet?

CAPUT XVII.

*Ubi ostenditur, singulas particulas librorum canonicorum
 Spirine sancto assistente scriptas fuisse.*

9 In hòc questione el controversia non defuisse, qui
 priorem illam pariem amplecterentur, auctor est D.
 Hieren, in annoi, inc. 2Maith, el l Mare., et rursus
 in cap. 27 Maith., non in eo solùm loco, quem paulò
 ante retulimus, sed in commentariis etiam super quin-
 tum Mîclueæ caput. Cujus erroris nola Erasmo quo*
 que, ut alios dissimulem, inusta est. Is autem error
 quam sil impius, illo primùm argumento demonstro,
 quòd sacrarum Scripturarum magnò ex june labefa-
 ctatur auctoritas, si hæc opinio vera csl. Nam, ut Au-
 gustinus ait, episl. 8 et 15 ad Ilieron., dist. 9, c. Ni
ad Scripturas, el cap. *Ego solis*, si in sacro quovis libro
 una qua libet falsilas rcpcrilur, lotius libri certitudo
 inierit. Quo uno argumento Augustinus de Consens.
 Evang. lib. 2, cap. 12, salis ostensum ac patefactum
 esse credit prophetarum el apostolorum scripta nul-
 lam omnino habere falsiUitem, non solùm eam, quæ
 mentii udo promitur, sed ne eam quidem, quæ obli-
 Vjsacudo. Levibus, inquiunt, in rebus, et nihil ad sa-
 lutem nostram pertinentibus, auctores sacrici fallan

tur cl fallunt. Ea igitur in dubium vocare possumus , quæ maxima cl gravissima sunt. Non eadem» aiunt, causa est, quoniam, si Ecclesiam, cujus erudiendæ grattò Spiritum sacri auctores habuere, Spiritus ipse in parvis destituit, non mox destituit in magnis. Con-sentiunt enim theologi gravissimi, Ecclesiam errare in minimis posse, in maximis non posse. Quid igitur ob- stat, inquiunt, cur non ad cumdem quoque modum asseramus, Apostolos el Evangelistas in rebus parvi momenti interdum lapsos, cùm in rebus necessariis lapsi non fuerint? Nam, si superis placet, huiusmodi errores in Apostolis maxime el Evangelistis agno- scunt ; quòd si dicimus : Spiritus suggessit Apostolis et Evangelistis omnia , aiunt, non omnia simplici- ter, sed qu.Tcumque Christus dixit illis. Hæc autem erant maxima. Si addimus : Docuit Spiritus cos omnem veritatem, respondent, non absolute omnem quidem, sed quæ esset ad salutem necessaria. Sic elabi conantur isti. Sed frustra conantur tamen. Prin- cipio enim, ecquid, rogo , isti facturi sunt, si cum ho- mine disserant, qui multa Evangeliorum miracula commentitia esse, Evangelistasque, Herodoti, Xeno- phontis ac Platonis exemplo, conflatis narrationibus abusosdical, aut ('liristi illustrandi grattò, aul fidelium in Christum affectus excitandi? Nempè hoc facere, ul homines, sine Dei Spiritu polucTC.

Deinde quàm facile erit cuique res vel graves, vel leves, pro suo arbitrato ingenioque ÷estimare? Jam hic dicet libi, tres unius substantial predican personas leviculum esse , nec ad salutem nostram perlinere; jam contendet alius, duas in Christo et operationes et voluntates è rebus esse non gravibus. Nam etSpirilûs à Patre et Filio procedentis unicum esse principium, tanquàm rem levem quidam contemnendam arbitra- bitur. Quin, quòd tertia dic an quarta Christus resur- rexerit, cùm non valde ad salutem attineat, pro nihilo quispiam habebit; in his itaque Evangelistas, Aposto- los, Pruphela» errore labi, allucinar! potuisse. Porrò, utrdiquas Scripluræ paroles prætereamus, in sacris historiis distingui discernique non posset, quid ex Deo, quid ex homine sit, quid auctor ex revelatione divina, quid contra ex spiritu humano et ingenio proferat. Quocirca fluctuaret passim et legentium et audientium lides, dùm ignorarent quonam spiritu, hominis, an Dei, nnaqualibet chronicorum sanctorum particula fuisset scripta. Quis c>l autem tam perfricti! frontis (ul pro Evangelistis nonnihil humano more loquamur), ul, si quid in publicum scribere velit de rebus, quarum me- moria sil recentissima, quasque lectores fere suis non auribus audierint, sed conspexerint oculis, eas sponte inserat, qua! cimi ad rem nihil faciant, limi narratio- nem totam falsam el incertam efficiant? Adeòne stulti erant Evangelista!, ul ea quæ omittere sine periculo poterant, aul affingerent, aut etiam pro certis assere- rent cum manifesto discrimine causæ quam persua- dendam acceperant? Quòd si tales fuissent, certi! Jin Lt ì. quibus tanto erant opere invisi, omni vi el arte contenderent, atque adeò efficerent ul huiusmodi vel Convolarci errata deprehenderentur. Sed humana lo-

quimiir. Nam si in subitis concionibus Spiritus sanctus Apostolorum linguas attemperabat, quid in scriptis quæ futura erantælerna? Etsi novi Testamenti idonei administri Apostoli el Evangelista! facti sunt, illorum profecto sufficientia non ex illis, sed ex Deo est; illorum proinde error Dei est, non illorum. Nos enim ab Apo- stolis Christi Testamentum accepimus; el cùm illos audimus, Christum audimus; cùm eorum Evangelium legimus, Christi legimus Evangelium. Al cùm lex Moy- sis, quod est ministerium mortis, lām exacto diligen- lià scripta sil, ul iota unum aul unus apex cxcà prete- rir! non possit, multò certe magis Evangelium Christi, quod est ministerium spiritûs ac vilæ, scriptum erit tanto curii el Dei assistentis afflalo, ul non modò ver- bum, sed ne apex quidem nullus sil, qui non sit à Spi- ritu divino suppedtatus. Quid, quòd Apostolus officio- sum mendacium, quodque ad Dei laudem maxime perlinere videretur, penilûs horret, inquiens : Si «u- tem Christus non resurrexit, inanis est pra'd'ualio nostra, inanis est et fides vestra. Invenimur autem et falsi testes Dei ; quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt. Quòd si falsilas hæc, quæ cùm Dei potentiam commendaret, tùm populum in offa io contineret, à sacris auctoribus excluditur, certe qtWfc- cumquealia ac multò etiam magis rejicitur. Nulla enim in sacris Litteris levis, sed gravis esset, per quali Scripture auctoritas elevaretur.

Jam si in hujus rei confirmationem arcanarum lit- terarum nos testimonia referre velimus, verendum sane est, nc, qui oppositum errorem tueri cupiunt, illi se ratione tueantur, quòd auctor Scriptura! sacræ eo etiam loco, qui à nobis affertur, non de spiritu divino, sed de suo fuerit locutus. Ita fieret, ul vix ullum c sa- cris litteris testimonium adversum hærelicos firmum esset. Quamobrem hos quidem ab hoc sermone remo- veamus , qui erronei sententi^ omnem Scripluræ et vim minuunt, el elevant auctoritatem. Ipsi verò fatea- mur singula quæque sive magna, seu parva à sacris ancioribus Spiritu sancio dictante esse edita. Id à Pa- tribus accepimus, id fidelium animis inditum et quasi insculptum est; id itaque el nos, Ecclesia præsertim ipsi magistra el duce, relinere debemus.

CAPUT XVIII.

libi refelluntur argumenta capitis decimi sexti.

Conflrmandæ atipie luenda! veritati ea rationum ac te .limoniorum præsidia satis sint, quæ capite supe- riore sunt posita. Nunc vcrò argumenta ea confutanda sunt, qmhiis adversarii contri pugnarunt. Atque à primo quidem argumento, quo veritas impugnabatur, facilis est el expedita defensio. Fateor enim, non sin- gulas Scripture particulas, ul à sacris auctoribus scri- berentur, propria cl express^ revelatione indiguisse, sed singulas tamen scriptas ex peculiari Spiritus sancti instinctu afflatuqup, vere el jure contendo. *Ille* (Christus ail, Joan. 11, 26), *vos docebit omnia, et su ,• geret vobis omnia, qmrcnnique dixero vobis.* Alias etiam oblita suggeret, alias etiam vestris auribus audita sug-

geret, quæ aliàs naturò sponteque suà in mentem venire poterant, ea quoque suggeret, non supernaturali. i. modò, sed tñ naturalia suggeret, et quæ aliàs humano more scriberentur; *omnia*, inquit, *quacumque dixi vobis*. At ipse Apostolus: *Nos, ait I Cor. 2, 12, non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis: quæ et loquimur, non in doctis humanat sapientie verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes, Spiritualis enim judicat omnia, sicut scriptum est: Quis cognovit sententiam Domini? Nos autem sensum (Iristi habemus. Ecce Apostoli, in quorum nomine Paulus loquitur, ad doctrinam Spiritus edendam Spiritum accepere, per quem in Christi sensu omnia iudicabant. Nimirò animalia illa oculis undique plena ad expressionem quatuor Evangelistarum posita, per scriptores omnes sacros transferre meritò et optimo jure possumus. Nihil ergo auctores sacri racis oculis scribebant; sed scribentium calamus Spiritus ipse attemperabat, ne scribendo laborentur. Inde enim, cimi in secundò ad Cor. Epistola, cap. 15, quædam dixisset Apostolus, quæ humano more ab Ecclesia prefecto dici possent, subiecit protinus: *An experimentum ejus quaritis, qui in me loquitur Christus!* Spiritu igitur sancio inspirati, quasvis Scripturæ partes scripsere sancti Dei homines. *Nolite*, inquit, Matth., 10, 19, *cogitare, quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini*. Quod idem profecto sacris auctoribus præceptum erat, ut non cogitarent scilicet, quomodò aut quid scriberent; dabatur enim illis in illa horò quid scriberent. Hoc veru Spiritus sancti donum toto vilæ decursu non habebant; se l tantisper «limi lingua eorum calamus erat scribere vel -citer scribentis. At Christus nullum unquam verbum locutus est, quod non idem ab Spiritu sancto extiterit. Erat enim, ul scholæ verbis utar, Christi Jesu sacratissima lingua perpetuum divinitatis instrumentum. Et hinc apparet ejus argumenti certa ruma, quo deinde contrariam pariem confirmabimus. Non enim asserimus, per immediatam Spiritus sancti revelationem, quæ quidem propriè revelatio dicenda sit, quamlibet scripturæ sacræ partem fuisse editam. Quin Lucas, quæ ab Apostolis accepit, ea scripto ipse mandavit, ut in Evangelio sui protendo testatur: et Marcum, quæ à Petro didicerat, rogatum à discipulis scripsisse, auctores sunt Clemens in 6 Dispositionum libro, apud Eusebium, lib. 2 Eccles. Hist. cap. 15; Papias apud eundem lib. cod. et c., et I. 8, cap. ult., et Orig., lib. L Comment, in Matth., eodem Euseb. referente, lib. fi, cap. 18, et Euseb. quoque ipse lib. 3, cap. 4, et Hieronymus, de Viris illustribus, in Marco, et Irenæus, lib. 5 adversum hæreses, cap. I. Sive ergo Mattheus et Joannes, sive Marcus et Lucas, quamvis illi visa, hi audita referrent, non egebant quidem novu Spiritus sancti revelatione, egebant tamen peculiari Spiritus sancti directione. Primæ igitur argumentationi hoc modo satisfecerimus.*

Secundæ vero sic responsum esto. Paulum Domini Beu præceptum, seu non vnum eo sanè loco vocare.

quod Christus Dominus ore proprio vel præcepit in Evangelio, vel consuluit. Nam, quòd consilium suum Paulus Spiritus sancti consilium existimaret, satis ipse indicat, dicens, I Cor. 7, 40: *Beatior erit, si sic permanserit, secundum meum consilium: pulo autem quod et ego Spiritum Dei habeam*. Hujus vero argumenti confirmatione ex iis maxime elicitur, quæ primæ sunt argumentationi responsa. Etenim, quæ sacri auctores scripsere, hæc in duplici sunt differentiâ. Quædam, quæ supernaturali solum revelatione cognoscebant, et ea Basilins tradidit à Spirito sancto esse: alia vero naturali cognitione tenebant, quæ scilicet aut oculis viderant, aut manibus etiam attrectaverant. Atque hæc quidem, ut paulo ante diximus, supernaturali in fine expressa revelatione, ut scriberentur, non egebant, sed egebant tamen Spiritus sancti præsentia et auxilio peculiari, ul, licet humana essent, et natura ratione cognita, divinitus tamen sine ullo errore scriberentur. Hæc vero illa sunt, quæ juxta Basilium Paulus et Propheta du suo loquebantur. Solent etiam nonnulli veterum Origenis non sententias modo, sed verba referre, non aliter certe accipienda, quàm Origenes ipse acceperit. At Origenes eam rem significavit potius quàm asseruit. Nec enim in eâ sententiâ persistit. Sed et Ambrosius, in priorem Epistolam ad Corinthios, cap. 36, ubi locus proprius erat, nobiscum apertissimi sensit.

Ad illud vero, quod tertio loco objectum est, brevis et non difficilis est responsio. Non enim ibi, pernitere, resipiscere est, sed tristari. Tristatur autem paler, cum filios dolentes videt; sed letatur, cum dolorem ad salutem fuisse intellexit. Nam quod additur, id facillimum etiam est. Quo enim modo Paulus se intelligendus, Paulus ipse explicat, inquiens: *Quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia*; et paulò antè: *Iterum dico, ne quis me putet insipientem esse, alioquin relut insipientem accipite me*; et capite ejusdem Epistolæ duodecimo: *Si voluero gloriari, non ero insipiens; veritatem enim dicam*; et pauli) juxta: *Factus sum insipiens, vos me coegistis*. Quid ergo, sapiens, et insipiens! Nempe sapiens reverá, sed quasi insipiens, qui tanquam insipientis personam assumere, et se ipsum jactare videretur. Laudare quippè se insipientis hominis nola est. Verum hæc, quæ stultitia esse videbatur, Dei erat sapientia, ul Apostolus non sponti, sed coactus, non ex vanitate, sed ex claritate gloriaretur. Ab Spiritu igitur sancio erat hujusmodi quasi stulta gloriatio. Sed ne illud quidem est difficile, quod deinde subjicitur: non enim, quod ait quidam, incaute Paulus ueral locutus; sed ne quis in eâ laude aut arrogantiam, aut vanitatem aliquam subesse interpretaretur, docet se non in se, sed in Domino gloriari: *Nun ego*, inquit, *sci gratia Dei mecum*. Simile fere illud est, quod, cum Dominus doctrinam Evangelii suam appellasset, subiecit proinits: *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me, Patris*. Hunc igitur in modum cum Paulus verè dixisset, se plus omnibus laborasse, addit, et vere etiam addit, se non plus omnibus laborasse, etc.

Ad quantum veri) argumentum sunt qui respondeant, Ecclesia auctoritatem tantam esse, ul quædam etiam

de Scripturis sacris immutabilis. Hujus generis exempla ponunt, sabbatum, esum suffocati et sanguinis, Baptisma in nomine Jesu; et quòd Christus cœnalis dedit Eucharistiam, Ecclesia jejunis; Christus sub ambabus speciebus, Ecclesia laicis sub uni: quod Paulus deniquè permisit dispares in fide conjuges, Ecclesia improbavit. Ita, quamvis lex Scriptura sit, ut is non ordinetur episcopus, qui duas habuerit uxores, Ecclesia tamen eam legem poterit vel ex parte solvere, vel etiam omnino abrogare. Hoc autem responsum hanc quidem habet viam, quæ deducit ad convenientiam conservationemque ecclesiasticæ auctoritatis, quam si sequemur, nunquam aberrabimus, sequemurque id, quod deest et lutum est, et id, quod ad fidelium consociationem accommodatum, et id, quod vehemens atque forle. Sed cavendum sane est, ne si in argumentorum confutatione ad Ecclesiam languiam in aram confugimus, theologi potius quam theologo esse videamur. Mihi itaque aliud responsum multò et doctius videtur, et verius, quod duplici partitione subnixum est. Una est hujusmodi: Scriptura praecepta quædam temporaria erant, id est, ad tempus, ex loci, temporis, personarum, aliarum rerum et causarum ratione servanda: atque hujusmodi ipsa ex se in profluito tempore antiquabantur, nulla etiam Ecclesiæ interveniente auctoritate. Quod enim pro necessitate temporis statutum est, cessante necessitate, debet cessare pariter quod urgebat, l. q. I, *Quod pro necessitate*. Ejus generis fuit sabbatismus et reliqua omnia, quæ proprie ad legem veterem pertinebant: talis etiam lex illa fuit de immolatis, sanguine et suffocato: (alis quoque usus apostolicus de baptismo in nomine Jesu, Act. 2, 58. Alia vero praecepta æterna sunt, quorum servandorum ratio non brevis est temporalis, sed perpetua et sempiterna est. Sempiternum autem Scriptura more voco quod semper erit, non quod semper fuit. In hoc genere sunt omnia natura praecepta, quæ iam in veteri, quam in novo Testamento continentur: in hoc etiam lex illa: *Qui renatus fuerit*, etc. Et altera similis de Pœnitentiæ sacramento. Præcepta rursum Apostolorum, quæ in sacris Litteris scripta sunt, quædam à Christo ipsi acceperunt gentibus evulganda, juxta illud Matth. 28: *Ita praeceptis omnes gentes, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis*: altera vero non fuerunt quidem à Christo Apostolis injuncta; sed ipsi post Christum in cœlos assumptum ea populis tradiderunt. Quæ tamen Christi Deique praecepta dicuntur, non ob eam modò causam, quòd per acceptam à Domino potestatem lata sunt; verum etiam quia Dei Spiritu peculiariter suggerente edita fuere. Visum est, inquiunt, Spiritui sancto et nobis, nihil ultra imponere, etc. Quæ verba Basil. 5 lib. contra Eunomium referens, « Spiritui sancto ait, visum est quidem, à quo ut Domino Ecclesiæ leges date sunt; Apostolis vero tanquam ministris, per quos decreta sunt edita. » Quòd autem praecepta hæc Christi quoque dici possint, Christus ipse docet, inquit: *Quod deus audit, me audit; qui vos spernit, inquit me spernit*. Inter hæc autem Scriptura mandata non videtur crimen est, quòd priora illa a Domino Aposto-

lis tradita, ut propria sunt legis novæ praecepta, ita ea Ecclesia nec solvere, nec remittere ulli potest, sicut ne legem natura quidem. Cujus rei causam nos in Relectione de pœnitentiâ dedimus, quòd legis auctor evangelicæ Christus Dominus non alia praecepta per se ipse edidit, quam quæ essent summopere ad salutem necessaria. Alia posteriora mandata proprie quidem humana et ecclesiastica fuere, quæ videlicet ab Apostolis Ecclesiam gubernantibus edita sunt, non aliter atque alia fuere postea à profectis Ecclesiæ subsèquentibus, dispari lamen auctoritate. Nam Apostolorum nemo in praeceptis suis errare poterat; sed à Spiritu sancto peculiarissime eorum quisque dirigebatur in ferendis Ecclesiæ legibus. Posteriores vero antistites hanc peculiarem Spiritus sancti præsentiā non habent, nisi cōm in nomine Christi et Ecclesiæ congregantur. Quod utique fit in conciliis generalibus. Quà de re libro postea quinto fusius disseremus. His autem praeceptis, licet apostolica fuerint, et in sacris etiam litteris scripta, summus pontifex subditos suos liberare, vel ex parte, vel omnino potest: qui etiam ratione, ut alia non esset, lex illa apostolica de abstinendo à sanguine et suffocato per Ecclesiæ potestatem abrogari potuit. Quanquam, ut diximus, eā lege admonitæ sunt gentes, ne sua libertate in fratrum offensionem abuterentur. Praescribunt autem Apostoli quaternis pro tempore expediebat, quibus illa rebus in fratrum offensionem posita sint incurrere. Quia igitur lex à fine suo æstimanda est, tunc hæc in lege abrogata, cum ab illis offensionibus ac dissidiis, quibus occurrere voluerunt Apostoli, nihil amplius periculi fuit. Quibus positis, facile, ut opinor, quartum illud argumentum refelletur, vid. D. Thom. in Addit. q. 66, art. 5 ad 2. Nam Pauli proceptum de non ordinando episcopo, qui bigamus fuerit, secundi generis est, id est, humanum et ecclesiasticum; cujus proinde vinculum solvere Ecclesia jura suo potest. Sed id tamen, nisi semel aut iterum, et gravi etiam urgente causâ, non fecit. Nec id nisi summo Pontifici permissum in Ecclesia est: nam episcopis contra Apostolum dispensare cum bigamis non licet, ut Lucius et Innocentius tradunt, de Bigamis, non ordin. cap. *Super*, et cap. *A nobis*. Divus vero Augustinus de legibus primi generis loquebatur, quas si Christus ipse tulerit, ut quæ verè et proprie divinæ et Evangelicæ sunt, nemo aut possit, aut ausit immutare. Quarto igitur argumento diluendo satis dixisse mihi videor. At quintum sic refellitur.

Primum, sunt qui velint, aut impiorum malitiâ, aut librariorum errore pro Zachariâ Jeremiam scriptum esse. Cujus sententiæ fuit Eusebius, lib. 10 Demonstr. Evangel. I. Id quod nec Origeni displicuit, et Cajetanus vero simile existimavit. Nec Hieronymus certe ab hac opinione alienus est: quin in Psal. 77, errore Scriptoris dicit pro Zachariâ Jeremiam esse suppositum. Sunt alii, qui opinentur, eandem sententiam et apud Jeremiam olim scriptam reperiri, sed non omnia Jeremiæ vaticinia nunc exiire. Opinatur quoque Augustinus, libro de Consens. Evangelist. 5, cap. 7, (quod idem spiritu Jeremias et Zacharias scripsit).

nihil referre, si unius sententiam alteri tribuas; imò peculiari Spiritalis sancti consilio id factum esse, ut ah rudem aucture scripti libri omnes sacri credantur.

Illud vero, quod Marco Evangelista! objectum est, frivolum his videri solet, qui latinam editionem passim ad græca exemplaria expendunt. In quibus quoniam non legitur : *Sicut scriptum est in Isaiâ*, sed : *Sicut scriptum est in prophetis*; argumentum esse infirmum aiunt, ut quod librorum depravatione nititur. Huic vero sententia! Theopbylactum subscripsisse, facile profectò suaderi potest. Non enim *in Isaiâ*, sed *in prophetis*, legit. Atque Hieronymus in Commem., super 5 Matthæi caput, huic quoque opinioni subscribit, inquietis • < Nos nomen Isaiæ putamus additum scriptorum vitio, quod et in aliis locis probare possumus; < aut certe de diversis testimoniis Scripturarum unum < corpus effectum. > Existimat ergo Hieronymus, sive hoc, sive illud accipias, locum esse depravatum. Id quod cl de Psalm. 15 credidit. Al Erasmus, tametsi fatetur græca exemplaria omnia, quæ videre quidem ipse potuit, *b* habere; lectionem nostram probat tamen, græcamque asserit à Graecis fuisse immutatam. Hieronymus etiam ipse, in Epistola ad Pam-inach. de opt. Gen. interp. solam hanc, quam habemus lectionem, probai; alterius autem eo loco ne meminit quidem. Et Porphy. lib. 14, Marcum Evangelista») eo nomine accusat, quòd homo imperitus cl rudis vel suas litteras nesciat, idque quasi ab uno codemque propbclA scriptum referat, quod non ab uno, sed à duobus scriptum est. Cui calumnie Chrysostomus, in hom. de Initiis Evang. secunditm Mare, respondens, non causatur, aut codices mendosos esse, aut certe ab impio locum depravatum; sed plane consentit, eo prorsus modo lectum iri, quo Porphyrens in objectione legit. QuA ex re perspicuum fit, ante Chrysostomi et Hieronymi tempora in objectionem nostram omnes et græcos cl latinos codices consensisse. Ubi non possum novitios istos interpretes non ridere, qui tanlA facilitate et confidenti^ è pravis græcis latina emendant non prava! Nimirum culm patientur hi, si de ipsis ludimus, quibus in usu est ludere de nobis; imò patientur potiis, ut, quod hoc loco eorum antesignanus Erasmus summo jure inaguAque ratione facit, idem nos aliis quoque locis faciamus, et, græcis exemplaribus posthabitis, latinam editionem veneremur. Sed ut cò revocetur, undè hòc declinavit oratio, cùm argumentum illud non sit tam facile quhm istis est visum, majore omninò vi cl arte refellendum est. Illa igitur verba : *Sicut scriptum est in Isaiâ*, non referuntur ad omnia ea quæ sequuntur, sed ad id lantàni : *Vox clamantis in deserto*, etc. Illa vcrò : *Eccì ego mitto Angelum meum*, etc., Unquam do suo Evangelista addidit, quod facere jure potuit, quamvis eadem in alio propilei reperianlur. Non enim, si Aristotelem refero, opus est sequentia verba omnia Aristotelis esse; quin licet mihi nonnulla de meo adjicere, præsertim si ad explicationem Aristotelis conducunt maxime. Sic, quoniam Evangelista! illa verba : *Eccè ego mitto Angelum meum*, etc., verborum isaiæ erant expositio

quædam, nihil Marci derogat fidei, si isaiæ tealiflûo-, niim verbis ejusmodi adjectis et exposuit, el ornavit. Nisi infidelis servus est, qui apposito verborum ornatu heri sui munus amplificat. Hoc respondet Chrysostomus. Hieronymus, de opt. Gen. interp.. Evangelista? fuisse ait non de verbis, sed de sensu sollicitos : omnia vero illa quæ in Marco sequuntur.abIsaiâscripta., non secundum verba quidem, sed secundum sensum esse. Qui enim vocem clamantem, etc., aperte dixit, i< Angelum cumdem esse sensit, qui viam Domino prepararci. Atque hæc responsio h BedA vel maxime probatur in Comment, super Marcum. Jam, quòd faisitalis etiam Marcus arguitur, qui Christum scripserit boni lerliA crucifixum, de hòc re quatuor viJco sententias ferri, quarum nulla est, in quA non major adhuc probabilitas desideretur. Prima eorum est, qui animadvertunt, Joannem non scribere, Pilatum horó fermò diei scxtA pro tribunali sedisse, sed parascceves horA ferè sexü. Aliunde vero diem, aliunde parascceven initium sumere. Nam Judæos ante dici principium, hoc est, ante solis ortum preparation! jinsellali operam dare solitos, rationi consentaneum est. Si enim Christiani in hujusmodi feslmm vigiliis mullo ante diluculum incipiunt quædam necessaria preparare, Jud.ei, ac multò etiam magis idem fecisse credendi sunt, qui non modo azyma in mullos dies, vcrùm complura quoque alia erant paraturi, non solum ad festum diem, sed ad vesperam etiam Pascbæ. Sunt et alii, qui Augustinum secuti, putant, Marcum non de crucifixione militum loculum esse, sed de crucifixione Judæonnn. Ili enim vel maxime Christum crucifixerunt, quemadmodum Actorum cap. 4, illi Petrus edixit. IT ergò ostenderet Evangelista, Dominum Jesum non tàm a militibus, qui simplex ministerium presidi pnrbuère, quàm à Judæis crucifixum, postea quàm militum ministerium expressit, inquiens : *Et crucifigentes eum, dividerunt*, etc., limi vcrò ad vocem, quæ sanguinem justì petiit, aucloresque fingiti! crucem Domini revocavit in liæc verba : *Erat autem hora tertia, cterucifixerunt eum*. Horam quippe crucifixionis n ilitum, ut quæ vulgo nola erat, non credidit exprimendam. Alii credunt huic se absurdilati salis occurrero, si dicant, Christum intra horam tertiam cl sextam crucifixum; cl ab utroque extremo, quemadmodinn media solent, horam mortis Christi esse nominatam, ab uno videlicet tertiam, ab allero sextam. Sed hæc responsio patientem habet scrupulum. Quod enim hort quintA fiat, hoc si quis vel quartâ, vel sexta fieri ab utroque extremo dicat, quamvis improprie id quidem dical, sed fieri tamen utcumque potest. At quod in quintó horâ fit, hoc in tertia vel secundó fieri, nec usus profectò, nec ratio fert. Ponunt igitur alii hoc, quòd, quemadmodum nox in quatuor vigilias, ith dies in quatuor stationes et pries divisos a Judæis est. Quarum prima incipiebat à diluculo, et durabai usquè ad horam dky tertiam, vocabaturque prima, còquòd ab horó prini initium sumeret; secunda autem incipiebat ab horA tcrlió, cl durabai usque ad horam sextam, vocabaturque hora tertia, quòd ab horó tertió principium

haberet; tertia verò diei pars incipiebat ab horà icxlà, et durabai usquè ad horam nonam, appellala- (urque similiter ab horà, unde principium acceperat, hora sexta; quarta demum statio parsque dici, incipiebat ab horà nona, et durabat usque ad occasum solis, vocabaturque vel fiora nona, vel vespera. Quæ si vera sunt, jam pulchre consentient Evangelista?. Nam in secundé statione, quæ fiora tertia dicebatur, circa finem Christus crucifixus est, boré scilicet illà nondum elapsi. Aliquanto vero priùs, in eàdem horà tamen stationeque diei, Pilatus pro tribunali sedit, nrmpe horà quasi sexti. Vere siquidem tertia erat, sed erat proxima sexta. Quæ nimirum opinio longe erit probabilissima, si probetur ad cum modum diem à Judæis dividi solitum. Atque in bistorti passionis quidem nominatilo diluculi, terliæ, sextæ et nome borarum mentio fil; de reliquis autem interfluentibus omninò tacetur. At parabola depatrefamilias operarios in vineam suam conducente, quam isti etiam afferunt in hujus rei confirmationem, non solum nihil juvat, sed etiam officii, quoniam ibi Dominus non tantum primæ, tertiæ, sextæ, cl nonæ, sed undecimæ meminit. Id quod absurdum esset, si quarta dici pars, hoc est, fiora nona, reliquum omne ejusdem dici tempus complecteretur. Ac reverá, ul breviter simpliciterque dicatur, qui undecimæ hora, quæ inter nonam cl duodecimam interfluxit, expressam mentionem fecit, cùm cerio ccrliùs constai diem non ad cum modum in stationes el horas quatuor, sed, ul moris esl nostri, in parles cl horas duodecim divisisse. Verum ut hæc cumque habeant, finie nos responsioni libentissime subscribemus, si illa diei in stationes quatuor partitio, illæque rursum al) initio denominationes qualuor, aut idoneo testimonio, aut probabili ratione constant.

Nec diam desunt, qui existiment, hæc à recentiorbtis Judæis esse confida omnia. Nani secunda (Leí statio, cùm lres solimi horas complecteretur, quartam, quintam, el sextam, non hora terlia, a fine scilicet stationis proximo clapsæ, sed hora quarta ab initio stationis ejusdem nominanda erat. Ecquis autem ferre possit stationem, quæ à décimé usque ad duodecima) finem protenditur, nonam horam appellari? Certe, sicut prima hora, si verum est quod isti dicunt, à principio suo nomen accipit, sic cl stationes ratera a suis propriis principiis nominarentur. Mihi simplicissima ratio hujus loci explicandi esse apparet, si cum Theoph. (I) cl Cajet, dixerimus, Marcum ilh scripsisse, ?■ *lì fy** c, id est, *eral autem hora sexta*; sed inducios, oscilantesvc libentarios notam illam senarii « in 7, quæ e t nota ternarii, mutasse. Quod cl hoc loco ob nonnullam litterarum similitudinem factu proclive tuil. el in his aucioribus, quorum libri hujuscemodi numeros et notas habent, sæpc fieri notius est, quam ul indicandum sil. Nec Theoph. solimi et Cajet, auctoritas, sed ratio quoque me, ul lia tenerem, impulit. Nam sextâ borii Dominum veré ac proprié crucifixum, ul omittam quod cl vulgò Christianorum persuasum e>i, cl panini in cruci* officio ac precibus ccelebratur,

(i) Refertur à D. Tb. in Calen. Joan. IO.

reclè ex Joannis Evangelio Colligitur. Tradit enim, Pilatum horà fermò sexti pro tribunali sedisse. Eral igitur propeniodfíni elapsa quinta. Alioqui falsò hora fere sexta diceretur. Incredibile autem est id, quod reliquam crat hora quinte, cum esset breve, et perexiguum, in sententia ferenda, in suscipiendo Jcsu cl educendo, in cruce u que ad Calvnríæ locum bajulandi, non esse insumptum. Eteuim nec locorum intercapedo parva erat, nec tantum fuit celeritatis in viri ut non potuerit interea cl Simon angariari Cyrenensis, et a Christo oratio haud momentanea ad mulieres haberi. Itaque sine dubio, si propriò et veré Marcus loqui voluit (cur autem noluerit, nulla est causa) non scripsit horà tertii, sed sexti Dominum crucifixum. Id quod Hieronymus, si is tamen horum commentariorum est auctor, in Psalm. 77, aperte docet. Sed ([uisquis illum Psalmum exposuit, si non fuit Hieronymus, certe eruditus fuit. Atque Erasmus in annotationibus super hunc Marci locum nomine Hieronymi hunc commentarium refert. Accedit, quod non alia fere scribit Marcus, quam Matlhæus, idque inaximò in historié passionis Christi. Itaque dum considero Marcum in historié passionis non solum eadem, eodem ordine cum Malthæo, sed eisdem etiam pene verbis scripsisse, facile adducor in sententiam, ipsum non notam Iernarii, sed senarii, ut esl apud Matthæum, possuisse. Quod autem huic sententíæ objicit auctor Commentariorum in Marcum, quæ Hieronymi titulo circumferuntur, hoc facillime refellitur : < Si sextà, inquit, < horti Dominus fuit crucifixus, cùm à sexté, usque ad < nonam tenebra suffuderint terram, non potuissent < pratercuntes in cum movere capita, quem per tenebras omninò non cernerent. > Cui ego respondeo brevissime, Christum in sextæ hora principio crucifixum. Hora autem eàdem labenle, convicia in cum jacta sunt. Sed circa ejusdem hora finem tenebræ orbem circumfuderunt. Quod Marcus apposlissimè significare videtur his verbis, *cl factá horà sexta*. Quid enim expeditius est qubm factam intelligerc, non incipientem, sed expletam? Id quippe facium cl vulgo, et philosophis veré dicitur, non quod inchoatum, sed quod consummatum est. Què ex re, vehi nolit Oslander, salis plané intelligilur, omnia Evangelista) dicta cohærerc, si legamus : *Eral autem hora sexta, cl crucifixerunt eum*. Qué hora interfluente quoniam ea gesta sunt, quæ Evangelista subjicit, idcirco ait tandem : *Et factá horà sextà tenebræ*, etc., ut exploté jam horà, nisi valde essemus tardi, tenebras factas acciperemus. Ac de quinta objectione salis abundanter, ul arbitror, disputatum est.

Eam vero objectionem, quæ sexto loco posita est qué vié Cajclanus noster repellere lentaverit, invitus quidem facio, nidicam, sed dicam tamen, ne in Evangelii veritate tuendé nostris videar pepercisse. Significat certi! ille primum (nam deindè in eé opinione non perstat) Lucani Evangelistam 70 Interpretum errorem in bée parte, sine proprio tamen errore, secutum. Id quod non solùm intelligcre, sed ne cogitatione quidem infortni ircpossvjn Si enim Evangelista imprudens 70 Inter

proles errantes in historiò Evangelii! sequitur, licèi imprudens, sed errat Limen. Sin autem videns prudens-que, ul dicitur, fictam à 70 narrationem suo Evangelio inserit, errat quoque, et cò magis, quòd dedita operâ Evangelii! sinceritatem fabula commentiti[^] contaminat. Breviter, si Cainam non fuit filius Arphaxad, nec Sale filius Cainam, falsa est proiettò evangelica historia, in qu& non obscure dicitur Cainam filius Arphaxad fuisse, Sale vero filius Cainam. Quòd autem Lucas auctores habuerit gravissimos, quos in errore sequeretur, id Evangelislam culpò liberare fortasse poterit, Evangelium certe errore non poterii. Quir magis Eugubinum reprehendendum censeo, qui aperle, constanter, cl sine ullo aut modestia ani reverentia temperamento asserii errasse 70, cosque Lucam in errore secutum. Jam, quod Hieron. adversus Helvidium ait, Evangelistas opinionem vulgi quandoque exprimere, quæ, ul inquit, vera hisloriæ lex est, recte dicitur, si ad voces spectes. Non solum enim historici, sed omnes omninò sapientes, ul Aristol. monuit, licet aliter ac vulgus sentiant, cum vulgo sæpè loquuntur; nec loquuntur falsò tamen. Sic Scriptura eos fratres appellat, qui juxta philosophia regulas proprie el vere fratres non sunt, sed qui vulgo, ac sine falsilate id quidem, fratres vocantur; sic etiam Evangelista Joseph patrem Domini vocaverunt, nec re tamen ipsft falsam opinionem vulgi secuti sunt, quamvis sint locuti cum vulgo. Pater namque Christi Joseph sine mendacio dicebatur, cl quia nutritius erat, el quia vir matris Christi erat: utrique enim patres vocari solent. Quid ergo facturi sumus, qui, ul in proverbio est, lupum utrâqtie aure tenemus? Si enim veteris Testamenti versionem, qui Ecclesia utitur, asserere et vindicare nitimur, argui mus non solum 70 Interpretes commenti frigidissimi, sed apertissimi etiam erroris Evangelislam. Sin Lucam defendere tucrique volumus, versionem Scripturæ sacra: Ecclesia usu decroloque probatam improbamus. Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

Nobis autem illud inprimis vitandum est, ne Lucam Evangelislam, atque adeò Christi Evangelium suâ, hoc est, divinò, auctoritate fraudemus. Tueamur itaque illam in genealogi;! Christi generationem, quam Lucas ex 70 Interpretum editione posuit. Etenim hanc quoque editionem Ecclesia suo usu probavit. Græci cenò scriptores omnes hanc generationem cum 70 Interpretibus agnoscunt, cl Augustinus, IGde Civilal. Dei, cap. 10. Nue quoquam pacto fit verisimile, 70 Interpretes, viros probos, vane frigideque generationem illam unam confinxisse. Quid quòd, ul Orígenes ait, Euseb. lib. 6 Eccl. Hist., c. 23, hoc pro vero habendum in Scripturis divinis est, quod 70 Interpretes transtulerunt? nam id est quod auctoritate apostolica confirmatum sit. Nostra igitur Testamenti veteris editio imminuta est. Exemplaria vero, quæ Hieron. naclus est, non fuerunt integra (I). Itaque sine culpa

(1) Id verisimilius esse credit Cajetan. in cap. 3 Lue. atque Hier, in comment, ad Gnlal. 5, non censet esse absurdum, si dicatur aut libros hebraicos aliter ante

cl errore potuit unaiu generationem omittere. Nam et Evangelista Matthæus plores omisit, cl sine errore omisit, cimi Christi genealogiam texeret. Alioqui nostram nos editionem h falsilate quidem omni, sed non ab ornni imperfectione vindicamus. Nec me illud latet, quod ab Hermanno, Joanne Naclero et Lucido dictum est, Lueæ Evangelium esse depravatum, ac pro verbo *fuit* particulam *et* substituendam hoc modo: Qui *fuit Scile, qui et Cainam*; ul Sale binomius inlclligalur. Sed hi non videntur editionem 70 legisse, unde Cainam nomen ab Evangelisti! acceptum est. In editione quippe 70 Interpretum cumdern fuisse Sale et Cainam, nec fingi quidem potest. Sed cl aliter, ac fortasse melius hæc controversia dirimitur, si dicamus exemplaria hebraica vera et emendala non halare quidem generationem illam Cainam, sed h septuaginta Interpretibus fuisse adjectam. Nec adjecta est falsò tamen; quin vel ex majorum traditione, vel ex historiis fide dignis habitum est, Arphaxad genuisse Cainam, Cainam vero genuisse Sale. Septuaginta igitur Interpretes non vere solum, sed forte etiam prudenter illam unam generationem posuere; id videlicet metuentes ne Ethnici aut Ilcbneorum antiquas traditiones, aut sacras certe litteras falsitatis arguerent, si in his legerent, Arphaxad genuisse Sale, ex illis acciperent, non Arphaxad, sed Cainam Sale genuisse. Spiritus autem Dei occulta nobis ratione Moysis mentem manumque permovit ut in ei patrum serie unam illam generationem praeteriret; quemadmodum divino consilio Matthæus plures etiam in Christi genealogi;! praterm;sil. Eamdem verò causam Moysi Matthaoque fuisse, non absurde hòc conjeo tur;! assequemur. Matthaus, ubi primòtn Christi majores recensuit: *Omnes, inquit, generationes ab Abraham usque ad David*, eie., ut ne quis suspicaretur, aliquem ex majoribus memoria* lapsu, et non potius de industria fuisse silentio præteritum. El quamvis nullas rei hujus fortasse causas Evangelista posset reddere, eam magis tamen in epilogo videtur pra se ferre, quæ tessaradecadis commendationem habet. Ob id quippe lres generationum ordines numero aquales esse voluit, ul numerus 14, 1er etiam in Domini stemmate consecraretur. Quod Moyses ul fecerit, subesi omnino causa eadem. Ab Adam enim ad Noe decem generationes attexuit; à Noe autem ad Abraham decem item alteras: ul in denario numero, in quem majorum utramque seriem redegerat, mysterium aliquod subesse inlclligeremus. Cur autem numerus quartus decimus ad legem evangelicam, decimus vero ad natura legem referatur, non est hujus diei locique disserere. Ubi id tantium dicimus, nec sine causa, septuaginta Interpretes Cainam generationem addidisse, nec sine mysterio camdem Moysen pretennisisse; utrumque veré, ulrumque prudenter dictum esse: alterum el veré et prudenter Lucam esse eeculum. Nec verò quis trago>dias nobis excitare debel, quòd editionem nostram imperfectam esse in quibusdam locis dixerimus. Possunt enim verba hebraica nonnulla in medium adduci passionem Christi habuisse, aut Hebræos post passionem aliqua >el detraxisse, vel addidisse.

quæ Hieronymus ipse in commentariis (i), fatetur significantius et meliùs potuisse transferri. Quin etiam in Isaïæ cap. 19 : *hi eo*, inquit, *quod nos transtulimus*, Incurvantem cl refrenantem, *possumus dicere*, Incurvum cl lascivientem. *Nos autem verbum hebraicum Akum (agmen), diim celeriter qua' scripta sunt vertimus, ambiguitate decepti*, Refrenantem diximus. *Quod significantius Aquila transtulit id est, qui nihil recte agit, sed omne perversum*. Hactenus Hieronymus; qui el cap. 9 ejusdem Prophclæ, vocabulum idem in *depravantem* verterat. Ac corlé nec sensus, nec verba hebraica patientur, ut *refrinnantcm* admittamus, quod alio loco explicandum erit. Nam de sexto argumento dictum est satis, ut arbitror, diligenter.

Ad illud verò quod septimo demum loco sequitur, multa quidem el varia sunt virorum doctissimorum responsa, sed adeò tamen improbabilia, ut nec doctis ucc piis faciant satis. Nam primam objectionis particulam Augustinus Eugubinus ita repellit, ut in editione 70 Interpretum, et Genes. 46, cl Exod. 1, librariorum vitio dicat pro 70 animabus scriptum esse 75. Eamdem quoque corruptelam à librariis Actor. 7. accidisse, vel etiam Lucam, ut qui hebraico nescierit, locum, ut se haberet ca tempestate, corruptum citasse, aut certe si 70 Interpretes ita converterint, Evangelistam eorum editionem, quæ ubique erat receptissima, fuisse secutum. At Hieronymus in quæslionibus hebraicis librariorum negligenti® nihil imputat, sed docet reclamare quidem hebraam veritatem, 70 autem Interpretes per prolepsim 75 animas posuisse; Lucam verò non debere contrarium aliquid scribere adversùs eam scripturam, quæ jam fuerat gentibus divulgata. Majoris enim opinionis illo dunlaxal tempore 70 Interpretum habebatur auctoritas, quàm Lucæ, qui ignotus, cl vilis, cl non mugnæ fidei in nationibus ducebatur. *Licet plerique*, inquit, *tradant Lucam Evangelistam, ut proselytum, hebnavas litteras ignorasse*. Tantum Hieronymus. Principio autem, ut à capite exordiamur, omnia exemplaria, tùm nova, tiim vetera, grecaqueoliatina Iribus simul locis fuisse corrupta, vix credibile est, nullum verò auctorem ante Eugubinum, cùm cl in ca loca, cl in hanc quæstionem incurrissent plurimi, rem apertissimam animadvertere potuisse, mihi quidem non lit verisimile. Atque si hujusmodi solvendis nodis librariorum incurta pro libidine abutimur, verendum sané illud est, ne diim alienam prodere conamur inscitiam, prodamus nostram. Alioqui si ita placet, omnes ambiguas quaestiones, cl quæ in Scripturà sacrò videntur esse pugnancia, ad istum modum explicemus. Id quod passim Eugubinus facit. Nam el ad postremam objectionis pariem pellendam affirmat, scribentium vitio irro *Jacob* positum esse *Abraham*, el *Patris* positum e[^]se pro Filii. Certe si Div. Hicronym., cum ipsi 70 Interpretum objiceretur auctoritas, h&c se defen-

sione lucri posset, eâ libentissimè abuteretur. Sed, cùm videret exemplaria universa mirifice consentire, expositioresque omnes imum idemque sonare, non mendosos codices causatus est, sed confessus est plané 70 Interpretes ita vertisse, quos Lucas Evangelista sequeretur. At enim Lucam locum ex veteri Testamento, ut eâ erat ætalc, depravatum citasse, multa absurdius invenio, cùm ad veritatem coepi revocaro rationem. Aut enim ignorantem facimus Evangelistam, si cum latebat depravatio; aul timidum facimus, si divina auctoritate pollens, non est ausus depravata restituere, quod sine ulta auctoritate Eugubinus est ausus. Impium est autem, quod Spiritùs sancti consilio scripsit Lucas, id hebraicarum litterarum ignorationi tribuere. Cùm ergo singulas Scripture particulas divinò inspiratione cl afflatu scriptas esse causis necessariis dixerimus, nulla carum profeclo potest à linguarum ignorantia proficisci, nisi Spiritus sanctus, qui Evangelistas regebatel mentem et manum, hebraicas litteras ignoràril. Dicamus igitur id, quod presenti loco salis est» 70 Interpretes 75 animas Genes. 46, et Exod. I, posuisse, id quod ex contextu manifesté colligitur. Cùm enim Genes. 46, filios Manasses et Ephraim, hoc est, Nachir, Galaad, Sutalaam, Taam, Edem, Interpretes 70 annumeraverint, nccessc fuit, ut numerus 75 confiarelur. An vero hebraica exemplaria, quæ 70 Interpretes converterunt, nepotes illos Josephi in illà genealogia supputàrint, an potiùs ipsi 70 Interpretes per anticipationem addiderint, incertum est. Illud ccr. tum, quæ detraxerint, bonà fide hæc, cl prudenti tartassò consilio detraxisse; quæ adjecerint, ca sine dolo adjecisse. Constat enim, cos nonnullis locis magis paraphrasim quam interpretationem edere. Lucas vero, ac exteri Apostoli cl Evang., 70 Interpretum editione usi sunt, quoniam eo tempore illa erat prestantissima. Nec alienum sequuntur errorem, quod nonnulli imprudenter affirmant, sed m eo, quo illi veré loculi sunt, cormn testimoniis utuntur. Nec me illud terret, quod quidam objiciunt, historia? hujus veritatem nonnisi per figuratam dictionem defendi posse. Nam cl editio nostri eadem defensione eget. Cùm enim 70 animæ ingressa; in /Egyplum dicuntur, nccesse est quoque Ephraim et Manassem ad explendum numerum supputari, qui tamen ipsi in Ægyplum non sunt ingressi. Nec mirum est, si in 70 Interpretum editione anticipatio sit, cùm etiam in noslrò admittamus postpositionem. Genescossiquidem cap. 12, post mortem Tharc, preccplum Domini scribitur, quo jubet Abraham exiro de terrò ac cognatione sita. At Actor. 7 Stephanas non obscure docet, preccplum illud datum esse in Chaldæà, priusquam Tbare moreretur, et veniret in Charran. Id quod et Div. Aug. aculé vidit, 16 lib. de Civit. Dei, cl ratio quoque ipsa demonstrat. Cùm enim jubeatur Abraham exire de terrà et cognatione sita, Chaldæam cogimur intelligere, qua; propria erat terra Abraham, ubi etiam habebat cognationem suam. Si autem de Charran juberetur exire, certe nec de terrà suà exiret, nec de cognatione. Nam licet Charran pars Mesopotami® csscl, non erat tamen Chaldææ pars, quod qui.

(1) InZachar. cap. It • *Pro plaste*, Hicron. ait, *atque fictore, statuarium ofim interpretatus sum, verbi anvigniate compulsus : cùm melius certe figulum transtulit, quemadmodum apud Malth. 27, interpretes veré*

dam pariiin docte asseruerunt. Nec clàm me est, Rie-ron. in Ezech. 20 cap., scripsisse in libris historicis praposteram narrationem nullam reperir!, sed in Psal-mis et Prophetis. Quod mirari magis equidem, quam refellere debeo, citin in Evangeliiis, Mallh. 10, conste anticipationes usurpari. Qui de re alio loco diligentius Sed ne illud quidem movet, quòd Joseph dicitur 75 ani-mas accersisse; eadem enim difficultas esset, si 70 so-lùm animas posuisset, cùm Ephraim et Manassem nus-quam omninò necersierit. Non igitur (ut Hieron. ad Pammach. de opt. Gen. inierp. recte dixit) in Scriptu-ris verba non sunt consideranda, sed sensus. De primi ergò 7 argumenti particule hactenus.

Jam secunda, fleet difficilior esse videatur, facilius tamen refelletur. Nam 12 Patriarchas sepultos esse non in Hebron, sed in Sichem, nonsoliim ex Stepbani narratione, sed etiam ex Hieronymi testimonio cognos-cimus. In epitaphio namque Paulæ ad Eustachium, quòni Paulæ peregrinationem scriberet, sic ait: Tronfi-vi/ *Sichem*, *et circa puteum Jacob extrudam intravit ecclesiam. Atque inde divertens, vidit 12 Patriarcharum sepulcra.* Ad Painmac. autem, de opi. Gen. ini. : *Duo-decim*, inquit, *Patriarchio, non sunt sepulti in Hebron, sed in Sichem. Quam* eandem sententiam Beda sequitur, aliique viri ecclesiastici. Quantum verò fidei Josepho sil in historiò habendum, undecimo postea loco demon-strabimus. Alque de 7 arg. 2 parte lantàn dictum sil.

Tertia vero, eademque postrema, indissolubilem Videine habere quæstionem (1). Nam quod Aug. Eugu-binus, et hunc secutus Aloysius Lippomanus dicunt, locum esse depravatum, et pro *Abraham*, legendum esse *Jacob*, pro *Filii*, esse substituendum *Patris*, con-sistere hoc nullo modo potest; tùm quoniam omnia exemplaria græca alque latina jam inde ab Apostolorum ælate fuisse corrupta, non verosimile quidem est; lùm quoniam non est probabile, Hieronymum, Rabanum, Bedani, aliosque item Ecclesiæ auctores, qui in hunc locum et quæstionem incidere, hujusmodi defensionis præsidium neglecturos, si vel tantillum probabilitatis in cò messe existimassem. Nec viri prudentes et gra-ves difficillimam quæstionem esse dixissent, quæ mi-nimo quidem negotio, ut junioribus istis visum est, explicaretur. Quid quòd in vocibus adeo dissimilibus nulla depravationis occasio crai? Si enim librarii pro *everrit* scribant *evertit*; pro *fortem*, *fontem*, vocum sci-licet magnò similitudine fallentur. Al pro Jareó, *Abra-ham*, pro *patris*, scribere *filii*, in tantà nimirum nomi-num discrepantiâ, nullæ depravationis causæ tingi pos-sunt, nisi librorum aut ebrietas, aut amentia. Quid quòd in exemplari greco, nec filii, nec patris expres-sum est, sed post vocem *Emor*, solus geniti*us tou scriptus legitur? Ubi latinus interpres, quoniam propensius id erat, filium subinlellexit, non patrem. Ad quem omninò modum Sancies quoque Pagninus interpretatur. Nec ine fugit in epistola ad Pammach. de opt. Gen. ini., *patris* legi, non *filii*. Sed Erasini for-tassè lectio illa est. non Hieronymi. Veriun de voce patris nihil irtOFor. Nam si græca phrasis permittit,

(1) Hieron. de opi. Gen. int. proponit, et non solvit.

quod permittit certe, ut vel filii, vel patris numen sut>-intelligatur, Stephanos, qui grace locutus est, nihil patietur in hòc parte calumnia*. Al in voce Abraham locum non habet Eugubini responsum, in recog. Ge-nes., pro quò si Lucas Jacob scripsisse dicitur, nibilò seciùs accusabitur. Jacob enim non pretio argenti se-pulcrum emit, sed centum novellis ovibus, ut Josué cap. uh. scriptum est. Scio autem, quæ novità inter-pretes hoc loco disserant; sed scriptura, quam Ecclesia probat, editio quoque 70, *Centum novellas oies habet*, non, *Nummos argenteos centum*. Maneat igitur, exem-plaria non esse corrupta. Et quoniam eadem facilitale reliquæ aliorum responsiones coargui possunt, nihil Video esse causæ, cur eis refellendis immoremur. Sed ne libenter quidem aliorum sententias reprehendimus.

Hoc igitur loco mihi Bedæ opinio placet, cui et Rabanus assensus est. Verba illius in hunc modum habent: < Beatus Stephanus, vulgò loquens, vulgi ma-gis in dicendo sequitur opinionem. Duas enim pa-riter narrationes conjungens, non tam ordinem cir-cumslantis historiæ, quàm causam, de qua agebatur, intendit, > etc. Eadem fere Rabanus. Quibus verbis verecunde quidem ac modeste significarunt, Stepbano, id quod vulgo fere solet, accidisse, ut in longa vide-licet narratione, eàdeinque prasertim subita, confu-derit nonnulla et misouerit, in quibusdam etiam me-morià lapsus fuerit, in his dunlaxat, quæ ad rem pa-riun aut nihil omninò attinerent. Nam causæ de quâ poiissimùm agebatur, erat intentus. Lucas vero his-toriæ veritatem retinere volens, ne iota quidem im-mutavit, sed rem, ut à Stepbano narrata erat, expo-suit. Nos autem non Stephanuin ab omni lapsu, sed Evangelistam vindicare debemus. Solis quippè Apo-stolis, Prophetis, et Evangelistas hunc honorem referre calholicA fide docente didicimus, ut nullum eorum vel memorià lapsum esse credamus, nullum nec in magnis, nec in parvis errasse. At Stephaniis plenus erat Spi-ritu sancio. Fateor. At Spiritus loquebatur in eo, et id equidem fateor. Sed aliter in Christo Spiritus loquitur, aliter in Prophetis et Apostolis, aliter in Stepbano et Ambrosio. Al cenò per hos omnes loquebatur. Per concilium generale Deus Ecclesiæ loquitur; per Ec-clesie pastores Deus Ecclesiæ loquitur; per veteres sanctos Deus Ecclesiæ loquitur. Et hi omnes tamen in parvis labi possunt, memoria prasertim, ubi lapsus faciliior est. Scriptorum ergo sacrorum hoc privile-gium est ut nullus eorum in scribendo erret. Stephano privilegium hoc nec ratio concedit, nec auctoritas. Nec verò à sacris auctoribus alienum est, errantium quoque verba referre. Sic enim Jephthe, Judie. 11, tre-centos annos possessionis prétendit, cùm revera tre-centi non fuissent. Et sacer tamen historicus trecentos retulit. Sic etiam Matthæus, cap. 2, si Hieronymo cre-dimus, prophetiam Michææ, non ut à Michæà scripta erat, sed, ut à scribis erat enuntiate, retulit. Scribere autem, quam vanis et frivolis argumentis hanc Hiero-nymi sententiam Erasinus, in annoi, in Maltbæum » reprehenderit, non esi hujus aut loci aut temporis» Illud dicendum est, Hieronymi et Augustini reha ia

ruin torquere sensum, ut credantur asserere Evangelistas esse aliquandò lapsos, nisi parimi prudenter flieri noa posse. Dùm enim Hieronymus in epistolàrio opt. *Gen. interp.* quadam loca à sacris auctoribus retulisset, quæ lapsui memoria assignari possent, subdit : < Hæc replico, non ut Evangelistas arguam fakitatis. < Hoc quippe impiorum est Celsi, Porphyrii, Juliani. > Id tamen ita Erasmus accipit ut falsilatis crimen abominetur in Evangelista Hieronymus, memoria hpsurn non item. Quasi falsum non sit, nisi quod mendacio de industrió conticio scriptum est. Certe sive memoria, seu ignorantia lapsi Evangelista a veritate discesserint, jure falsilatis arguentur. Cumque etiam Augustinus, libro de consensu Evangel. 5, cap. 7, non lapsui memoria, non errori tribuerit, quòd Evangelista Matth. cap. 27, nomine id Jeremía citaverit, quod apud Zacbariam reperitur, sed tribuerit SpiritAs sancti consilio, directioni, constitutioni, precepto, quamobrem contenderit illud sine falsitalc esse factum; at Erasmus errorem et lapsum Evangelista ex Augustini scntenliA interpretatur. Ea quàm falsò viris sanctissimis impingantur, facillime judicari po-

terit, cùm ex iis ipsis locis diligenter evolutis» tùm ex aliis eonmidem auctorum testimoniis, quæ nos capite superiore citavimus. Nam quarks controversia jam tempus est ut finem faciamus. Hic autem primus etiam locus concludetur, non paucis ille quidem (nam id fieri non poterat, quòd amplissimum esset, et justì voluminis copiosam materiam suppedicaret), sed quàm paucissimis fieri licuit, ut loci firmissimi auctoritas eo statu esset, quem neque humani ingenii temeritas, neque hæreticorum labefactaret injuria (1).

(I) Priusquam finem huic libro cum auctore faciamus, aliquid de interpretatione Scripturarum esset dicendum. Id verò complecteretur duplicem methodum interpretandi, alteram *traditionalent*, doctrinam catholicam ex variis prescrìim traditionis monumentis eruentem; alteram *rationalem*, variis utentem regulis ad scientiam exegeticam pertinentibus, et quidem ad priorem confirmandam, elucidandam, amplificandam, necnon et ad ipsas Scripturas variis sub respectibus evolvendas et tractandas. Porro interpretatio, scu methodus *rationalis*, ad tractatus de Scripturà sacrà (quos vide in *Cursu*) perlinet; *tradilionalis* vero magis theologica suum habet locum in libro scmicnti *de Traditionibus* P- S.

DE TRADITIONIBUS APOSTOLICIS,

QUE SECUNDO LOCO POSÎTÆ SUNT.

LIBER m .

CAPUT PRIMUM.

Ubi eorum nrjununln referuntur, qui Apostólicas traditiones impugnarunt.

Bene habet. Scripture divina auctoritatem primo jam loco constituimus. Ad secundum deinceps aggrediamur, apostolicarumque traditionum quanta sit et vis et auctoritas, via et ratione explicemus; et quidem hunc locum Lutherani imbecillioem esse credunt, quam ut ductis inde argumentis dogmata fidei confirmentur. Nam, quòd Ecclesia traditiones a Christo et Apostolis descenderint, existimant nullo modo posse probari. Non enim adeò sunt stupidi, ut verba Christi, quæ rnodò Christi esse constaret, infirmare pergant, quòd non fuerint ab Evangelistis scripta. Sed quoniam quid Chnslus, quidvc Apostoli fuerint locuti, cos solùm tnWsc putant, qui Christum et Apostolos audiere, colligunt, apud nos nunc ne unum quidem dogma posse traditione probari; quin oportere omnes fidei et religionis controversias sacrarum litterarum testimoniis componere; finire vero nihil, nisi quod sacris litteris rit expressum. Erasmus etiam, cùm sæpe alias, tum in epistola nuncupatoria operum Hilarii, hoc demum assent eruditionis veré theologica esse, nihil ultra quhm sacris libris proditum est, definire; calera omnia esse problemata in illud rejicienda tempus, quum subbio speculo, videbimus Deum de facie. Nec hi lamen aut primi, aut soli pestem huic loco afTcre ten-

lârunl. Tentaverat idem prior Wicleftus, ut Thomas Wnldensis scribit lib. Doctr. fid. antiq. 2, cap. iÜ. Tcn-tàrant hoc aliis ante seculis bardici quidam, quos Bernardus homi). 6G in Cantica commemorat. Sed et Arianis hanc hæresim tribuit Augustinus in conflictu contra Maximinum, Thoma Waldense referente, libro de sacramental. Doctr. 2. Ariani certe, qui in synodum Selcucianam convenerunt, non obscure testati sunt, se in fidei qiiæstione præter divinas Scripturas nihil omninò recepturos, ul auctor est Epipbanus, hærcs. 75, qui et ipse Arianis hunc errorem assignat, hærcs. 75; Rasilius Eunomiuin dicit in eodem errore veralum. Tertullianus, lib. de Prescript, hærel., et Irc-næus, lib. 5 adversus hæreses, cap. 2, bis adjungunt Valenlinum ac Marcionctn; Basilius verò quidam, Ancyranus episcopus, in confessione, quam exhibuit séptima synodo, analhcmalismo septimo, non solùm Iconomnchorum, sed Arii, Nestori!, Eutychis, Dioscori sententiam hanc communem fuisse confitetur. Quanquàm autem error hic communis fuit harclicis penò omnibus, Lutherani tamen quasi proprium usurparimi, quantàque maximà poluere vi astruere nisi sunt, nihil preler Scripturas sacras aposlolicam habere auctoritatem.

Infidelis, inquiunt, est, et incerta illa per manus traditio, quòd is, (pu accipit, vel non satis accurate auscultat, vel morbi, alatis naturaue injurió nonnunquam obliviscitur, vel certe inUrlum moritur, ante-

quàm trad »i accepta. Ea etiam, quæ de aure in aurem transeunt, aut in dies majora fiunt, aut non eadem profectò perseverant, sed mutatis auribus |>ermutantur. Quin etiam pereunt, nisi ea litterarum monicula conservent. Pylhagoræ quàm pauca citant! Druidarum ecquid est reliqui? Nempe traditionibus illi confisi, nihil ad memoria» ælernilalcem litteris prodiderunt. Quamobrem quæ Christus Dominus ad salutem fidelium vidit esset necessaria, et quæ in Ecclesia certa esse voluit, atque perpetua, ea litteris consecrari vel jussit, vel suggessit.

Augustinus item testis est, in Joan, tract. 4,9, nulla quidem Dominum cl fecisse, cl dixisse, quæ scripta non sunt; electa verò esse, quæ scriberentur, quæ credentium saluti sufficerent. Augustinus etiam idem docuit in lib. 2 de Pce. mer. cl rem. cap. ult. cl in cpist. ad Optai, de orig. an., < quòd ubi de re < obscurissimà disputatur, non adjuvantibus divinarum Scripturarum certis clarisque documentis, < cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in < allcram partem declinando.) Elmox : <Illud credo, (inquii, quòd divinatorum eloquiorum cliam hinc < clarissima auctoritas esset, si homo illud sine dispendiopromissæ salutis ignorare non posset. > Nihil ergo credili! necessarium extra sacras litteras est.

Paulus quoque, 2 Tim. 5, Scripturam idoneam esse docci, ul percam perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Si igitur quæ erant salis, ut fideles essent ad omne opus bonum instructi, ea scripta sunt omnia, quorsum istæ non script® traditiones moribus formandis necessari® Unguntur?

Quid quòd non jubemur credere qiiæcumque nos docuerint sacerdotes, sed quæ docuerint juxta legem Domini, ul habet Deui. 17? Si ergo quidquam illi præter legem docent, fidem eis habere non esi necessc. Cum enim ex ipsis veris Ecclesiis frequenter exeant seductores, quod ancior Imperfecti operis in Matthæum argulè dixit, < ne docloribus quidem credendum est, < Ecclesiarum traditionem quamlibet proferentibus, < nisi ea dicant quæ Scripturarum congruant veritati. > Nam cl Papias, mille illos suos posi resurrectionem futuros annos lanquàm Apostolis tradentibus inferens. Irenæum aliosque inultos Ecclesia) viros non tam veritate disputationis, quàm apostolico) traditionis auctoritate commovit. Et Irenæus quoque ipse Joannis Evangelista) aliorumque Apostolorum traditione docet, lib !, cap. 59 et 40, Christum Dominum, quo die mortuus esi, annos quadraginta fuisse natum, quod lanium abest à veritate, ul nihil verilati magis possit esse contrarium.

Itò Theophilus Alexandrinus, lib. Pase. 2, scripsit dæmoniaci spirirtsesswaliquidexlrii Scripturarum auctoritatem putare divinum. Et Hieronymus, in Agg. cap. 1, dogmata condemnavit, quæ absque auctoritate et testimoniis Scripturarum ex traditione apostolici proferuntur. Et riarsimi alibi : < Sine auctoritate, ait, < Scripturarum, garrulitas non habet fidem. > Et iterum : < Eorum sententiam, qui traditione veleris histori® tenuerunt Zacbariam illum qui occisus fuit

< inter templum et altare, patrem fuisse Joannis Baptistæ, ca solùm ratio reprobatur, quòd de Scripturis < non babel auctoritatem. Endè eòdem facilitale contentemni potest, qua probatur. > Atque Origene» in Jer. bom. 1 : < Necessc est, inquit, nobis, Scripturas < sancias in testimonium vocare. Sensus quippe nostri < cl enarrationes sine his testibus non habent fidem. >

Confirmat aulcm hoc maxime oratio illa, qnù in Nicæn.ìi synodo usum fuisse Constantinum refert Theodorclus lib. Hist. cedes. I, cap. 7 : « In disputatio* nibus, inquit, rerum divinarum, habetur sancti Spiritils doctrina proscripta. Evangelici enim et Apostorici libri cum Prophetarum antiquorum oraculis, < plene nobis ostendunt sensum Numinis. Proindè suniamus ex dictis divini Spiritûs explicationes quæstionum. > Cui orationi, Calvinus ait, nemo tunc fuit qui refragaretur. Quod silentium perfidiò non carebat, si verum est, præler Scripturas sacras Evangelistarum, Apostolorum cl prophetarum, traditiones esso tenendas in fidei ambiguis quaestionibus. Cùm igitur Thcodorctus scribat episcopos libenter amplexos esse id quod dixit imperator, constat novum esse traditionum dogma, illisque seculis omnino incognitum. Traditiones igitur istæ seniorum parùm valent ad dogmata fidei comprobanda; quin cum human® sint, nen divin®, non sunt nobis magni faciendæ, ne quod Phariseis, idem nobis objiciatur quod babel Matthæus, cap. i5, V. 19 : *Sine causn colunt me, docentes doctrinam et mandata hominum.*

Quid quòd hærticis semper gentile fiil mysteriis et traditionibus suos discipulos imbuere? Id quod à Christi doctrina alienum est, *qi i palam locutus est mundo, et in occulto locutus est nihil*, ail Joannes, cap. 18, V. 20. Ac si quid in tenebris dixit, profectò jussit Apostolis, ut dicerent ipsi in lumine (I), cl quod in aurem audierunt, ut prædicarent super lecta. Non ergò hab n ii i Cl ristiani cecidias mysteriorum traditiones*

Quòd si veterum traditionibus fidem et religionem nostram asserimus, id Pagani, id Judæi, id Saraceni faciunt, coque præsertim nomine secias suas relinent, quòd quemadmodiim nos, ita ipsi quoque majorum instituais inhærcnt, caque longissimi temporis possessione tuentur, justumque pro illis bellum suscipiunt. Non est autem disciplina nostra Pythagorica, ul traditionibus quasi vestigiis insistamus; lineris est Christi doctrina prodita; illas in omni fidei et religionis questione amplecti debemus. Hæc Lutherani argumentantur.

CAPCT 11.

*Supervacaneam videri cum Lutheranis non de huc so-
Him loco, sed de quibusque aliis disputationem.*

Ego veri) cum Lutheranis quotiescumque me comparo ad disserendum, repente à me avertitur oratio mea, et omnis slatini mihi disputandi ratio tollitur. Quo namque consilio adversum hos disputare aut de-

fi) Irenæus, jib. 1, cap. 55, scribit hærclicorum præcepium esse, non oportere mysteria eorum effari ted in abscondito contineri.

beam, aut possim, cui cimi omnia theologia» principia tollunt, timi unà fere solà asseverandi audacia utuntur, q ite illis perpetua est pro locis dialecticis theologi risque omnibus? Quid ego contra hos scribam, qui nul hm in Ecclesià legem esse volunt, per quam Scripta r.n sensa liniantur, sed suo cuique ingenio esse uton dum, nec id sentire oportere, quod alii senserint, sed quod ntio propria proscripserit? Quid autem -tu Ilius quam cum eo disputare, qui nihil admittit nisi Scripturo verba, sed hujus interpretationem sibi uni resonans, reliquos omnes existimat miris modis allucinar!? Mahumetus, ne, si res esset vià et ratione explorata, in male suscepłà causà cedere cogeretur, bnm disputationis aditum lege suis edilà praelusit, tt Luthenis disserendi principia suis universa tollens, si disputationem instituat, nec aditum, nec exitum poterit reperire. Periodò enim est, Scripturas solas sine lege et pro cuiusque interpretatas arbitrio accipere, ac si nullum fixum cclumque disserendi principium acceperis. Quapropter miseri Lutherani, haud secùs atque Saraceni, nec suas, nec magistri possunt ineptias deprehendere; nec nos cum iis disserendo aliud possumus, quam tempus et operam ludere. Qui tamen haberent jus suum disputandi, si principiorum aliquem delectum reliquissent, ut ad veritatis inventionem aditus esset. Nuncaulcm nulla principia relinquunt. Vana igitur cum eis erit cl futilis disputatio. Omninò enim meminisse debemus, id quod ab scholasticis sæpissime usurpatum, jam quasi in proverbii consuetudinem venit: < Contra negantem principia, quoniam frustra id fiat, non esse disputandum. >

Accedit eodem, quod paradoxa cum communi sensu pugnancia asserunt, quæ si vis argumentando refellere, res minime dubias argumentando dubias facis. Cum enim illa quæ in syllogismo antecedunt, ut fidem aliquam faciant, certiora notioraque esse oporteat his, quæ ex antecedentibus consequuntur, verendum sanò est, quando Lutheranorum placita coarguimus, ne res maxime absurdas minore evidenti[^] refellentes peccatum hoc ratiocinationis vitiosæ inceptæque peccemus.

Nec vero hujus rei expltcandæ gratia longe exempla petenda sunt, cum habeamus in manibus : etenim ul banc, quam modo dixi, opinionem Lutherani tueantur, ponunt primò sacras litteras non habere plures sensus. Falsò autem illud ponunt; sed demus hoc cis liberaliter. Assumimi deinde in Scripturis sensum illum unum certissime familiarissimêque doceri, nec esse eas velul cereum quemdam nasum, in sensum omnem flexibiles, sed potius esse per se expositas, cl in promptu cuique sine magistro et docente patere. Quibus egregie scitèque positis, jam facile conficiunt, sacris libris inlelligendis nec veterum traditionem, nec Ecclesiæ iudicium expectandum. Quæ omnia cùm et per se sint falsa perspicue, cl Scripturis ipsis vehementer rcjAiguntia, si contendam ego ex adverso refellere, aqua mihi, ut dicitur, hærebit; qui scilicet inlellignm, quam sil ridiculum confutare velle vanas rommentitiasque sententias, portenta non disserentium theologorum, sed hominum somniantium. qnhm

stultum cuilibet opponenti contraria respondere, quAm inutile faces in meridianam solis lucem inferre, qu:im denique otiosum in re manifesta periclitari. Petrus ait in Paulinis Epistolis esse quaedam difficilia intellectu, quæ indocti homines et instabiles depravant ad suam ipsorum perditionem; hi verò contra aiunt omnes Pauli Epistolas esse intellectu facillimas. Paulus perfectis sapientiam loquitur in mysterio absconditam, parvulis autem lac potum dat, quoniam ferre aliud non possunt : isti sine discrimine omnes, ac, si Deo placel, inter pocula universa Scriptura sacramenta devorant, cl solidum etiam cibum struthincum more concoquunt. Sapientibus cl prudentibus quædani Pater abscondit; istis omnia revelavit. Filius discipulis suis aliquandò in parabolis est locutus; his palam semper loquitur, et proverbium nullum dicit. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur, quem citm dederis homini scienti litteras ut legat, respondit libi: *Non possum; signatus est enim;* at his librum Agnus aperuit, aperuil item oculos, ul videant quæ nos miseri et cæci videre non possumus, imo quæ Orígenes, Basilios, Gregorius, Chrysoslomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Hilarius, non viderunt (i). Eunuchus ille Actorum Apostolorum tum religiosus, utrelictà aulà regià de extremis mundi finibus venirci ad templum, lām divina legis amator, ut etiam in vehiculo sacras litteras legeret, non poterat Isaïam intelligere, nisi aliquis cum doceret : et ab istis Propheta omnes sine magistro cl interprete intelliguntur. Breviter, ut Hieronymus ait, nulla ars sine praceptore percipi potest; sola Scripturarum scientia est quam hi passim sibi omnes vindicent, présumant, doceant, antequam discant. Sunt in libris sacris loca plurima, in quibus tanta difficultas cl obscuritas inest, ul post veterum omnium interpretum vigilias, studia, operas, adhuc vix à doctissimis et optimis quibusque intelligi posse videantur. Et multitudo imperita, in quā nec ratio inest, nec iudicium, universos Scriptura locos facile expediet atque interpretabitur! Itane facile est expedire, ul reliqua taceam, hebrai sermonis ambiguitatem, tropos vel vetustate obscurissimos, phrases alienas ab hisce linguis quibus assuevimus, nostris inaudita proverbia, parabolas peregrinas, translationes interdum etiam longissime petitas? Expone mihi facile, si poles, Proverbia Salomonis et Cantica; Ezcchielis, Danielis, Isaïæ, Jórcame prophetias; Davidicos Psalmos expone : cl si exposueris, tiim vero libri sacri nec sunt difficiles, utique obscuri. *Quis sapiens,* ait Oscas, *et intelligel ista? intelligent, et sciet hæc?* et Salomon : *Quis talis, ut sapiensest?* et: *Quis cognovit solutionem verbi?* Alqn sapientes sunt omnes isti, et suinina facilitate difficillimas Scriptumquæstionessolvunt. Quòd si Scriptura» in varium sensum torqueri Hectique non queunt, quomodò hærescs omnes ex pravà inlelligcnlià Scripturarum ortæ sunt (2)? At hoc non solum tradentibus Hi-

fi) Vid.» Hieronymum ad Paulin., et Augustinum in Pro omio libri de boetriñó cl ristianù.

(2) < Il erosos esse non possum, si non cl perpe»

lario» lib. 2 de Trinitate, Hieronymo ad Galat. I, Irenæo, Ub. 1 ad vera. hæres., cap. 1, Augustino in Jonnnem, traci. 18, Vincendo Liricensi contra prophanas novitates» septimi synodo, aci. C, sed manifeste etiam experimento cognovimus. Undè vero inter ipsos quoque Lulheranos de rebus maximis controversia!, si Scripture in varios sensus non flectuntur? Nam illa verba : *Hoc est enim corpus meum*, alii proprie, alii per tropum accipiunt. Quæ cùm ila sint, alià ratione, atque isti dicunt, Scripture divinæ investiganda tenendaque intelligenda est. Si enim ad privatam hæc regulam dirigatur, undè evincetur Helvidius de perpetui Mariæ virginitate? unde Arius de verâ Dei in Christo naturi? imo vero undè constabit, hujusmodi, an illius intelligentia vera sit, si Scripturas cuique licet pro suo ingenio interpretari? Cùm enim variæ erunt, ut fit, de eodem Scripturarum loco sententiæ, quæ certa sit, eam nemo prastabit. Ii enim omnes, qui inter se dissentient, pari ratione suum quisque sensum tuebuntur. Hoc enim morbi fere innatum est hominum ingeniis, ut cedere nesciant, simul atque res in contentionem vocata est; quæ postquam incaluit, hoc cuique videtur verissimum, quod temerè etiam luendum suscepit. Aut igitur sensum quisque suum certum habet, et redibit insania veterum, quam Aristoteles, Metaph. lib. 4, manifestis argumentis explosit; aut nullius sententia certa erit, et præterquàm quòd dissidiorum nullus erit finis, nullum habebimus certum fidei christianæ iudicium, sed ex sua opinione quisque suam fidem sibi affinget. Ita fides catholica nulla erit. Ac re verâ ridiculi Lutherani sunt qui postulent, ut ipsis sacras litteras interpretantibus, ac novo quidem mirabilique more interpretantibus, certa fides habeatur. Non est creditum Apostolis, ut false ridet Erasmus, donec nulla magnaue miracula fidem adstruxissent doctrinas, et nunc quilibet sibi postulat credi, quod affirmet se habere spiritum intelligentiæ, cùm nullus eorum tamen ne equum quidem dandum sanare potuerit. Multa pralereunda sunt, ne quid habeat injunctiditatis oratio; et tamen multa dicuntur, quæ aperte horum insaniam refutant.

Sanè, nisi Cocblæus in epistolis ad Germanice principes et ad Borneases antevertisset, exemplis positum periculum facerem, et in illis variè in ultamque partem luderem, ut vel hoc ipso periculo compertum esset omnibus, quàm non sit difficile unumquodlibet thoma c sacris litteris aut probari, aut improbari, si pro suo eas quisque ingenio interpretetur. Quamquam, fateor, nonnulla sunt Scriptura* loca, quæ in alium nique alium sensum trahi, ne à contentiosis quidem possunt. Quis enim illud torqueat, quod Paulus ad Corinthios scripsit, alii per Spiritum dari sermonem sapientiam, alii sermonem scientiæ. alii interpretationem sermonum? At isti omnia ecclesiastici corporis munia confundunt, istis lotum corpus est oculus. Omnes si quidem Spiritu doctore, intelligunt Scriptura universa mysteria; sed bene habet, quòd vel Lulberus ipse râm Scriptura* intelligi possent. (Tortoli. de Recessu. carnis.)

quædam in Psalmis loca se non intelligere confitetur Benè habet, quòd doctores in Ecclesiâ Christus dedidit, non omnes, sed *quosdam ad consummationem sanctorum in opus ministerii*, Ephes. 4. Verum de bis et multa in secundo libro disserui, et plura adhuc in septimo disserentur, non quòd adversum Lulheranos pugnam inire velimus, qui clausis, ut dicitur, oculis, more Andabatarum pugnant, sed quòd videant catholici, cùm omnes locos ratione animoque lustraverint, nullum esse certorem, nullum stabiliorem, nullum denique sacris litteris exponendis magis necessarium quam is est, quo Ecclesiæ traditio continetur. Quod est detestabilior Lutlieranorum impudentia, qui hunc locum labefactare ac funditus delere nituntur. Sed ut hæc omnis quæstio semel hic, ubi proprius est locus, constituatur, aliquot fundamenta jacienda sunt, quæ théologie fideique simul nervos ac vires continent.

CAPUT UL

In quo quatuor fundamenta ponuntur, ad traditiones Christi et Apostolorum constituendas.

Primum fundamentum. — Ecclesiam esse antiquiorem Scripturi, fidemque proinde ac religionem sine Scripturi constare. Nam vetustissimi illi primorum seculorum Patres, qui in lege natura ante Moyseum veri Dei cultores sunt habiti, sacrificiorum ritum, veramque de rebus divinis sententiam non scriptis legibus, sed more et instituto majorum servavere (1). Circumcisionem quoque à Deo primum acceptam, Abraham deinceps familie prodidit. Proles vero illa hominum hebraeorum ejusmodi sacramentum non aut membranis, aut tabulis inscriptum, sed in animis consuetudine imbutis quasi impressum conservavit; multisque annos in Ægypto, citri ullam scriptam legem, unius Dei veram fidem et religionem tenuit. Christus etiam Dominus librum nullum scripsit, imò, quantum legimus, ne præcepit quidem ut scriberetur. *Euntes*, non ait, *scribite*, sed, *predicate Evangelium omni creatura*, Marc. ult. Et per Jurem, cap. 30 : *Dabo, inquit, legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam*. Et Apostolus, 2 Corinth. 3 : *Eputola*, ait, *estis Christi, ministrata à nobis et scripta non atramento, sed Spiritu Dei vii i, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*. Lex ergo evangelica, quæ lex spiritus est, non littera, non est à principio litteris exarata, sed in animis fidelium insculpta. Nam et esteri Apostoli prius viva voce Evangelium docuerunt, deinde mandarunt litteris, ut testes salis graves et idonei sumus Iren. adversus Valentinum libro 5, Euseb., cùm aliis locis non obscurè, tùm luculentius in 5. hislor. Eccles., lib., cap. 24» Chrysost. Homd. I in Matthæum, Theopliilactus in inilio comment, in Matth., Dieron, in ra-

il) Josephus, lib. I Antiquit., cap. 4, tradidit Selli et posteros duas columnas edidisse, imani lateritiam, alteram lapideam, in quibus disciplinam rerum cœlestium insculpserunt, ne quæ ab ipsis inventa erant, deperirent. Sed de inventis loquimur, non de iis, quæ à majoribus acceperant, sed ne de his quidem quæ ad mores perlinerent. Has forte vocat Jamulicus antiquas. Mercurii columnas, quas Plato quondam et Pythagoras cùm inlilassent, philosophiam coconstituerunt.

talego scrip. Eccles. in Jfatlh. et in Joan., breviter, ne omnes sigilhūm enumerem, universi ecclesiastici auctores. Nolo enim in apertis rebus nullus lectori videri, cò maxime quòd Lucas Evangelista hujus rei certissimum testimonium præbct, inqtiicns: *Quoniam multi conali sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completa sunt, rerum; sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi rlderunt, el ministri fuerunt sermonis; visum est mihi assecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Théophile, ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.* Constai igitur, doctrina fidei jam vulgata scriptionem Evangeliorum accessisse, inquam, non præcessisse. Constat item, Christianam Ecclesiam et religionem non litteris primum, sed traditione substitisse. Constat rursus, fidei doctrinam in Ecclesia primitiva non à Scripturis habuisse auctoritatem, sed contra Scripturas à traditione. *Sicut tradiderunt, ait, nobis, qui ab inilio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis.* Constat denique aliquandò in Ecclesia Christi fuisse catholica dogmata, quæ sacris nullis litteris containerentur. QuA re permotus frenaos, ait : < Quòd etsi Apostoli nullas nobis scripturas reliquissent, tamen cl oportebat nos sequi ordinem traditionis Ecclesiæ, quiim fideles scilicet scriptum Evangelium sequebantur. >

Si.cuMic» fundamentum.—Non omnia, quæ ad doctrinam Christianam perlinent, esse eliamnm in sacris litteris expressa. .Nam perpetuam beata Maria Virginitatem, descensum Christi ad inferos, baptismum parvulorum, conversionem panis et vini in corpus cl sanguinem Christi, processionem Spiritftssancii ex Filio, trium personarum in unà substantif æqualilalem, earmndcmque per relativas proprietates distinctionem, non ita expressa in libris canonicis invenies, sed adeò lamen celta in fide sunt, ut contrariorum dogmatum auctores Ecclesia hærclicos judicàrit. Quemadmodíim igitur articulus resurrectionis continebatur in illo : *Ego sum Deus Abraham el Isaac*, quod postea Christus Dominus miniis inlelligentibus exposuit, ita nonnulla per Spiritum veritatis explicuit Ecclesia, quæ in sacris litteris habentur obscura (I).

Ter tiim rVNDAMENTUM. Multa perlinere ad Clirislianorum doctrinam cl fidem, qua* ncc aperte ncc obscurin sacris litteris continentur. Id primum Innocentia, probat de celcbr. Missa, c. *cimi Martha*. Verba enim, quibus in calicis consecratione utimur, quibusque Christum Dominum usum esse profitemur, scilicet : *Mysterium fidei et alterni Testamenti*, in evangelistas non habentur. Ac ne illud quidem : *Elevatis oculis ad Deum Patrem suum*. Sententiam quoque illam : *Deatij i-it multò dare, quàm accipere*, Christum dixisse

(li Ex illis dogmatibus plura nullatenus Scripturi sacri constant, sed verbo Dei tradito, verbi grattò, Virginitas pefpeiua B. Maria. Quippè dogmata non minus in Scriplurkcxktunl, quamvis obscure, miniò id conflct ex traditionescu ex definitione Ecclesiæ ila Scripturam interpretantis. Quæcumque vcrò ad textus dnmos non referuntur intuibili auctoritate Ecclesiæ, et tunen nt revelata à Deo ab ipsf proponuntur, hæc, ^•d lile sola, ad traditum seu orale verbum Dei pertinent.

nesciremus, nisi Paulus in Actis, cap. 20, 25, docuisset. Quemadmodum ergò non omnia gesta Jesu evangeliva Scriptura complexa est, juxtà Joan. uh. 25, ità ne omnia verba quidem, sed quædam per traditionem accepta sunt. Hursùm, sanctorum martyrum auxilium precibus implorandum, coranique memorias celebrandas, imagines venerandas esse, in sacrificio Eucharistia simul cum corpore sanguinem sacerdotibus esse cl conficiendum et sumendum , sacramenta Confirmattonis et Ordinis non iteranda, sacra littera nusquam forte tradiderunt. At ejusmodi atque alia pleraque id genus ita firmiter Ecclesia catholica retinet, ac si sacris codicibus fuissent inscripta. Quatuor demàni Evangelia, qua nunc Ecclesia recipit, qualuordecim Epistolæ Pauli, breviter, ut in summa dicam, utrumque cl vetus et novum Testamentum firmissime retinemus, ncc tamen ea tenere possumus Scriptura auctoritate. Nulla igitur sunt fidei catholica dogmata, qua in sacris litteris non habentur.

Quartum fukdamentum.—A postolos maximis de causis alia quidem litteris, alia autem vivâ voce prodidisse. Sed quæ illa causa sint, repetendum altiis videtur. Morem porro hunc (radendi quaidam discipulis non scripto, sed verbo, olim quoque scimus ;i philosophis observatum. I'ylthagoram certe hunc in modum discipulos instituisse, posteriorum omnium scripta testantur ; qui cl ipse, ut l Strom. Clemens Alexandr. refert, circumcisis fuit, ut adyta îngrediens, Ægyptiorum mysticam disceret pliiloàðpbiam. Galenus, libro 2 de anatomici Admin., veteres physicos ait ai les à majoribus quasi per manus Iraditas conservasse. Cicero, lib. I de Legibus, serendos in republic^ mores existimat, ucc scriptis omnia sancienda; et eodem rursiis libro, sacra putat melius in republic;! conservari, si a patribus accepta deinceps familiis prodantur. Cosar, de Bello Gallico lib. 6, Druidas scribit disciplino pneccpla nefas existimasse, ul litteris mandarentur. Scribunt item, non modo celebres Ilebnuorum doctores sed ex nostris Hilarius et Orígenes, Moyseu non Io geni solimi , sed secretiorem legis enarrationem it. monte dix initiis accepisse ; praceptmn autem ei h Deo, ul legem quidem populo scriberet, legis autem occulta mysteria ipse ministro suo Josué, hic deinceps succedentibus sacerdotum primoribus magnò silentii religione revelaret. Anatolius quoque, apud Euscium, hb. 7 Eccl. hist. cap. 28, 70 Interpretes refert Pio lemæo regi percontanti nulla ex Moysis traditionibus respondisse. Atque illud etiam auctor Libri ! Esdra, cap. 14, non obscure testatur. *Enarravi, inquit, Moy si, mirabilia mulla, et præccpi ci dicens : Ucce in palina faci s verba, et hæc abscondes.* Quod idem pnccclplum Dominus Esdra de lege instaurando dedit, inquiens : *Quædam palóni facies , quædam sapientibus absconsetrades.* Acl hujusmodi vero traditiones Propheta videtur spedasse, cum ait Ps. 43 : *Deus, auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis; cl rursum, Ps. 77, 3 : Quanta mandavit patribus nostris, nota ca facere filiis suis !* Ad similes quoque veterum traditiones Moyses ipse revocai, Deui. 32, ubi dicit ; *Inter-*

roga patres tuos, et dicent tibi; majores tuos, et annuntiabunt tibi. Quædam igitur non scripto, sed verbo «radere, non philosophorum modo, vcrinn Moysis, imo Dei etiam consilium fuit. Hujus ergò optimi consilii rationem Jesus Christus vite magister habuit, habuerunt Apostoli. Nulla enim à Domino illis tradita scribere noluerunt. Quibus votò rebus adducti idipsum fecerunt, breviter explicandum est. Cesar, de Bello Gall., lib. G, duabus de causis Druidas instituisse dicit, ne disciplinæ præcopla litteris proderentur : quòd neque in vulgus disciplinam efferri velint, neque eos, qui discunt, litteris confisos, miniis memori® studere ; quod fere picrisque accidit, ut litterarum presidio diligentiam in perdiscendo ac memoriam remittant. Nimirum, ut Joanni Pico in Apologià placet, prior illa causa Pythagoreae Platoni precipua fuit, ut mysteria quædam occulta verborum traditione discipulis commendarent. Nec enim aliter existimarunt philosophi® dignitatem se posse tueri. Ægyptios Clemens Alexand.,⁵ Slromat., referi, non quibuslibet mysteria commisisse, nec rerum divinarum cognitionem ad profanos deferre solitos, sed ad cos solos qui erant ad regnum perventuri ; et ex sacerdotibus iis, qui iudicati fuerant probatissimi et educatione, cl doctrinâ, et genere. Exstat Lysidis Pythagorei epistola, in qua Hipparchum reprehendit, quòd publice, contra ac magister instituit, philosopharetur. Nec enim fas esse ea omnibus porrigere, quæ paucis cl iis quidem disertis et laborantibus communicanda sunt. Qui autem Pylhagoræ præcepta passim vulgo traderent, æquè cos impios haberi, ut qui profanis hominibus Eleusinarum dearum arcana patefacerent. Eis etiam esse similes, qui in præallum puteum cœno plenum aquam puram atque nitentem effuderint, quos nihil aliud, quàm cœnum turbare et aquam amittere. Nec solimi à Lyside Hipparchus reprehensus est, sed accusatus à discipulis aliis, et expulsus è scholâ, el propter ipsum tanquam propter mortuum facta columna est, quemadmodum Clemens Alex.⁵ Slrom. scripsit. Non licet, inquit quoque Pindarus, apud omnes veterem aperire orationem, prælerquàm fidelissimis silentii v iis. Amat enim natura celari, ut Porphyrius, lib. 7 Hist. c. 2, scripsit, nec divina mysteria Deus patitur in aures vulgi introire pollutas. Aurum et gemmas in nltissimas terra? latebras natura condidit : ilà magno habentur in pretio; vilescerent, si essent exposita. Basilios, in lib. de Spiritu sancto, cap. 29, el Orígenes, homil. 5 in Num., oh id asserunt Moysen non esse passum, ul omnia, quæ erani in templo, omnibus essent pen ia; quòd sciret res usu tritas expositas esse contemptui : quòd vero sepositum csl el rarum, huic conjunctam esse summam admirationem et reverentiam.

Plato, scribens Dionysio de quibusdam sacrisysteriis, monet, ul epistolam è vestigio concerpat, nc in manus indigni vulgi perveniat; tante fuit olim vel ethnicis cune, disciplinarum mysteria cl à contemptu et à profano abusu defendere; id vero maxime si ad res sacras mysterium pertineret. Tarquinius rex Marcum Tullium duumvirum, quòd librum secreta sacro-

rem continentem, sua» fidei custodiæque commis*um, Petronio Sabino scribendum dedisset, culeo insutum in mare abjici jussit (Valer. Maxim, de Serv. relig. lib. 1); quod supplicii genus multò post parricidis irrogatum csl. Ac justissime quidem, ul Valerius ait, quia pari vindicte parentum ac Dei violatio expianda est. Quæ videlicet causa Apostolis fuit ut secretòquædam ex animo in animum solo intercedente verbo transfunderent. Consentaneum enim erat mysteria quædam, praesertim sacra, clàm populo rudi habere, perfectis el majoribus seorsum communicanda. *Non judicati*, inquit Paulus, 1 Cor. 2, 2 cl 6, *me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. Sapientiam autem loquimur inter perfectos.* Et rursus, 2 ad 1 im. 1, 15, el 2, 2 : *Formam*, ait, *habe sanorum verborum, quæ à me audisti, Donum depositum custodi, et qnte à me audisti per multos testes, here commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere.* Quòd si Apostoli, quibus formis sacramenta essent conficienda, quibthve ritibus administranda, aliaque id genus religionis secreta, passim vulgo tradidissent, quid esset aliud, quàm adversus Christi legem sanctum idare canibus, et inter porcos spargere margaritas? Imò vero quid esset aliud, quàm omnia mysteria Christian® religionis abolere? Nec enim mysterium est, quod ad populares aures effertur. Hæc itaque prima ratio est cur Apostoli quædam sine scripto traderent; nempè ne aut ab ethnicis sacra nostra irriderentur, aul vulgo etiam fidelium venire in contemptum (t). Secunda est, quoniam habet nescio quid latentis energia» viva vox, et in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat, quemaumodùm Hieronymus ad Paulinum ait. Indignum ergò crai, ut lota Evangelii! doctrina, quæ lex est spiritus et vii®, mortuis ubique litteris committeretur, nec ullà ex parlo committeretur cordibus, cùm de eà peculiariter scriptum esset : *Dabo legem meam in visceribus eorum, ce in corde eorum scribam eam.* Servorum cl rudium est, omnia ex proscripto agere. Judæorum ergò sil scripta lure lex, quà universa, etiam minima præfiuiantur. At filii perfecti jam viri, el in libertatem grati® vocali, habeant legem insculptam in cordibus. Quamobrem, (pii Evangelium omni ex parte in characteribus cl membranis includunt, nihil illius verbo, nihil cordibus (2) relinquentes, hi Evangelio mullum adimunt et

(1) In hâc primâ ratione auctor corté exaggerat cùm secretum quo mysteria Christiana tegebantur, lùm rationes quibus ea occultare Christiani inducebantur. Non enim, sicut veteres philosophi vel pagani suæ disciplinæ quamdam ex mysterio arcanisque venerationem conciliare lentabant, ilà et Christiani sacræ doctrinæ. Mysteria non coràm omnibus exponebantur, ne ab ethnicis oh ignorantiam vel odium in contemptum el vrisionem venirent ; nec tamen apologist® etiam priores eadem evolvere coràm principibus, til vindicarentur à calumniis, hæsitaverunt. A fortiori, non occultabantur plebi, seu vulgo fidelium ; sed illa sensim . ul par eral, edocebantur ncophv tæ cl catechumeni, usquedùnibaptismo consecrati, jam portare pleniora documenta valerent, quibus singuli pro suis facultatibus, ul nunc fit, imbuebantur (vide pnr lenâ Bergier, in Dictionar. theol. verbo *Mystères*). P. S

(2) Quòd lex nova in cordibus insculpta sit, id no

dignitatis cl virium. Papias apud Eusebium : < Si quoniam
< id, nil. advenisset aliquis ex iis qui secui' sunt Apo-
< stolos, ab ipso sedulo expiscabar quid Andræas, quid
< Petrus dixerit, quid nutem Philippus, vel Thomas,
< quid vero Jacobos, Joannes, Mallhæus. Nec enim
< tantum mihi librorum lectiones prodesse credebam,
< quantum vivæ vocis præsentialis quoque magisterium. »
Hactenus Papias. Chi vero gentium est verbum, quod
tantopere Lutherani jactare solent? Nam scriptum
verbum, si vere ac proprie loqui volumus, non est ver-
bum. Apud nos autem, qui Christi et Apostolorum
oracula voccsque tuemur, verbum Domini verè cl pro-
priè manet in æternum; verbum, inquam, vivum,
quod ex doctorum ore in discipulorum transfusum au-
res fortius resonat : *Verba*, inquit, mea, *quæ posui in*
ore tuo, non recedent de ore seminis tui amodo et usque
in sempiternum.

Adde quòd ad confutandos hærellicos, major vis in
traditione, quàm in Scripturà est. Egesippus apud
Eusebium refert, virginem mundam cl immaculatam
Ecclesiam permansisse, donec discipuli Domini existi-
terunt, corruptoribus veritatis, si qui forte fuerunt,
in occultis terra hiatibus delitescantibus; ut verò
omnis illa ætas, quæ à Domino susceperat vivæ vocis
auditum, de hac luce discessit, lùm hærellicos, nudato,
ut aiunt, capite, apostolicam veritatem oppugnàsse. Et
Ignatius apud eundem cùm maxime ratione docci, hæ-
rellicorum vitari contagia, si diligentius ac tæxaciùs
Apostolorum traditionibus inhærcalur (I). Tertullianus
quoque adhuc apertius monet ul adversum hærellicos
magis traditionibus quàm Scripturis disseramus. Scri-
ptura enim in varios sensus facile trahuntur, tradi-
tiones non item. Nemo hærellicorum est, ut Hilarius
ad Constantium Augustum tradidit, qui se non secun-
dum Scripturas predicare ea quibus blasphematur, men-
tiatur. Omnes Scripturas sine sensu loquuntur. El
Irenæus lib. I, cap. 1 : < Hærellici, inquit, Scripturis
« nituntur sua dogmata confirmare, ne sine teste esse
< videantur. Sed deformant eloquia Dei, atque ex figurè
< hominis vulpis aut ursi figuram reddunt. » Hactenus
ille. Facilius porrò hærellici quod patrem suum fecisse
vident, ut Vincentius Lirinensis eleganter ait, el au-
ctoris sui callida machinamenta sectantur. Nam quid
ille non faciet misellis hominibus, qui ipsi in Dominum
iixijestalis Scripturarum testimoniis appetivit? *Si filius*,
inquit, *Dei tu, mitte te deorsum; scriptum est enim*, etc.
Ita, quodeumque dogma hærellicis proferat, statini ait :
Scriptum est enim, et non unum, sed mille testimonia,
mille exempla parat de Lege, Psalmis, de Apostolis,

opponitur ejus scriptioni : sive enim scriptum, sive
mè traditum, verbum divinum semper fidelium ani-
mi. sua gratià Spiritus sanctus inscribit. Id suum dicen-
dum, quòd orale documentum, natura humanæ con-
formius, s diem in suis initiis ac primis institutionibus,
ita fuit Apostolis cl ipsi Christo pretiosius; item, la-
bentibus seculis, semper prévalait, utpote statui so-
ciali accommodatum ac essenziale. P. S.

(I) Montanus primus traditioni contraria nova quæ-
dam ingessisse uicilur apud eundem Eusebium, Hist.
ecclesiast. lib. 5, cap. 16, cl ibidem, lib. 5, cap. 56;
insuper in libro de l'æf. hxret.

de Prophetis, quibus novo more interpretatis senten-
tiam suam approbare conatur. Quorsum hæc in longo
sermone repetita? Nèmpè ut intelligas non snodò ad-
versum hærellicos plùs habere traditionem quàm Scri-
pturam virium, sed etiam omnem fermé cum liærellicis
disputationem ad traditiones à majoribus acceptas esso
referendam. Nam cum utrique et Catholicis, et hære-
tici, prosuà sententiè, q lisque sacras litteras referant,
in sensit cl interpretatione discrimen est. Quis autem
verus ac legitimus Scriptura sensus habendus sit, nisi
Ecclesiæ traditione cognosci certo non potest? Quem-
admodum et pauló ante docuimus, et libro 7, sumus
multis magnisque argumentis demonstraturi. Atque
hinc palet causa gravissima, cur traditiones apostolica
fuerint necessaria?. Sensus enim Scripturarum aposto-
licarum non erat ab Apostolis Scripturis aliis explican-
dus, nisi ipsi in opera sua ederent commentarios, quod
à viris gravissimis semper alienum fuit. Intelligentinm
ergo Scriptura sacra discipulis suis vivà voce tradide-
runt, ut illud Deus omni tempore in suis Ecclesiis im-
pleret : *Dabo legem meam in visceribus eorum*. < Lex si-
< quidem evangelica, ut Hieronymus in commentar, ad
< Galat. 5,1, scripsit elegantissimi, non in Scripturis
< est, sed in sensu; non in superficie, sed in medulla;
< non in verborum foliis, sed in radice rationis. » Ex
quo magis emergit, per hujusmodi traditiones eccle-
siasticos ordines suo quemque loco divinitus contineri;
dum el majores, qui regni cælorum claves habent, sa-
crosancta Scriptura sacra mysteria, quibus quoque el
tempore el loco dignum visum fuerit, aperiunt, et mi-
nores al> Ecclesiæ magistris libri clausi sacramenta
percipiunt. Alioqui nulli essent Ecclesiæ doctores, sed
quivis, quàm libei plebeius cl rudis, carum per se re-
rum sine præceptore quæreret intelligentiam, quas
Apostolorum interpretatione, el litteris obvias exposi-
tasque haberet. Nunc autem traditiones apostolica? non
quibuslibet commendata? sunt, sed, juxtà Paulum,
sapientibus et prudentibus, fidelibus quoque ac religiosis
depositi sacramenti custodibus, qui etiam idonei sint cl
dios docere. Quà de re Dionysius, de cœlest. Hierar.
cap. 1, Timotheum diligentius admonet, ne sancta
sanctorum efferat, ea passim rudibus exponens, sed
sanctis solis sacrarum rerum intelligentias secrelii
pandat; ob hanc enim causam primos illos nostros
duces necessario summa cl supersubstantialia partim
scriptis, partim non scriptis institutionibus, juxta quod
sacra definiunt leges, tradidisse. Quid quòd, ul Cicero
ait, suaviis mores in republica traditione seruntur? ne
si scripto sanciantur omnia, cl molesta illa fiant, et
legum ac doctrinæ codex suà mole cl magnitudine ter-
real. Quid quòd hac vià vel maxime Ecclesiæ com-
mendatur auctori, quam ut sponsæ diarissima*,
Christus tantopere commendavit? Cùm enim sponsi
sui non verba modo, sed sensum etiam in corde ser-
val, verè, quod Apostolus dixit, *columna est et firma-
mentum veritatis*. Et æquum erat, ul aliquis quasi
lydius lapis in manu Ecclesiæ n linqueretur, quo fal-
sas verasque doctrinas exploraret, verumque item

Scripturae sensum à falso discerneret. Sed de causis baclenùs.

Nunc fundamentum illud confirmandum est, ostendendumque Apostolos Evangelii doctrinam partira teripto, partira etiam verbo tradidisse. Cujus rei prillimi testes sunt Dionysius lib. de ecclesiast. Ilicrar. cap. 1; Clemens Alexandrinus in lib. de paseb. apud Eusebium, lib. 6 cedes. Hist. c. 11, et in lib. Strom. 1 cl 5; Justinus martyr, quæst. 128, à gentibus posila; Orígenes, bom. 5 in Num.; Papias apud Eusebium, lib. 5 ecclesiast. Hist., cap. 39; Egcsippus, eodem Eusebio auclorc, lib. 4 ecct. Hist., cap. 8; Ignatius, eodem Eusebio referente, lib. 3, cap. 36; Irenæus, lib. 3, cap 3 cl 4, quem etiam Eusebius retulit, lib. 4 cccl. Hist. cap. 14, cl lib. 5, cap. 6 el 20; Tertullianus in libro de Coroné militis; Cyprianus de Ablutione pedum; Epiphanlus de Hærcsibus, cùm alias sæpè, lùm ibi maxime, ubi Arianorum cl Aposlolicorum dogmata coarguit; Hieronymus adversum Luciferinnos; Augustinus, lib. 2 de Bapt. contra Donatistas, cap. 7, cl lib. 4, cap. 24, cl lib. 5, cap. 25 cl 26; Damascenus, lib. 4, cap. 15 et 17; Basilius, lib. de Spiritu sancio, cap. 27 et 29. Refert autem ex bis unum cl item alterum Gratianus, disi. 11, cap. *Ecclesiasticarum*, cl distinctet. 12, cap. *ilia autem*. Potest igitur quidquam veruni esse, quod sil huic talium virorum choro contrarium? Sed si lania nubes testium hærelcorum corda non movet, vel divinis testimoniis moveantur. Quanquàm quod uno codcmque consensu tot tantique viri testati sunt, id non humanum, sed divinum esi. At suppetunt etiam Scriptura divinæ pradara testimonia : *State*, inquit Paulus, 2 Thess. 2, 14, *et tenete traditiones quas accepistis, sive per epistolas, sive per sermonem*; cl rursum, 1 Cor. 11, 12: *Laudo autem vos, fratres, quòd, sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis*; cl eodem cap. posici : *Ego accepi à Domino quod et tradidi vobis*; el pauló post : *Cætera, cimi venero, disponam*; atque ad Timotheum 1, cap. I, v. 1 : *Formam habe sanorum verborum, ait, quæ à me audisti; bonum depositum custodi*; cl deinde, ibid. 2, 2 : *Quæ audisti à nie per mullos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere*. Ac Joannes in Episl. 2 : *Plura, inquit, habens vobis scribere, nolui per chartam et atramentum*; *spero enim me futurum apud vos, et ore ad os loqui*. Quid mulla? Duas Petri Epistolas habemus, el erodimus mutum annis septem Antioebiæ sedisse, elinguem Rumai annis vigiliti quinque? Nùm nihil aliud verbo docuit, quàm quod Epistolis duabus scriptum reliquit? Quid? Andreas, Thomas, Barlholoinæus, Philippus, nonne sine scriplurA, solo intercurrente verbo, Ecclesias sibi destinatas, et fundürunl in fide, et in religione continuerunt? Consentiamus igitur, quod negari non potest, fidei doctrinam non scripto totam, sed ex parte verbo ab Apostolis esse traditam.

CAPUT IV.

Vbi sternuntur viæ ad traditiones Christi et Apostolorum investigandas.

His igitur cognitis, restat illud explicandum, ubi

totius orationis cardo versatur, quonam modo theotogn constare possit, hoc aut iliud dogma ab Apostolis es e traditum. Verbi causa, ponamus aliqua quæ pateant latins. Si in quæslionem veniat, nùm minores ordines, Jejunium quadragesima*, Baptisma parvulorum. Imaginum venerationem, Symbolum fidei ex traditione Apostolorum habeamus, id nunc explicandum esse dicimus, anne sil via aliqua plana et expedita, qui ad certam earum renim inlelligenliam possit perveniri. Non enim sumus ii, qui Pharisæorum instar, traditiones nostras velimus quasi divinas el apostólicas venditare, sed ubique gentium cupimus, ut vera à falsis, ila, ab humanis divina secernere; eo vero in loco maximè, ubi de dogmatibus fidei catholice agitur. Quo in loco quidem renim illiusmodi permixta confusio perniciosissima est. Sunt igitur viæ quatuor aperte, quas si sequamur, traditionibus Apostolorum vestigandis minimè aberrabimus.

Prima via ab Augustino aperitur, cùm aliis locis, tùm lib. 4 contra Donatisi., in hæc verba : < Quod universa < tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper < retentum est, non nisi auctoritate apostolici traditum rectissime creditur. > Est autem ratio hujus in promptu. Si enim consuetudinis cujusquam dii in loti Ecclesia observalæ originem el principium, nec ad summos pontifices, nec ad concilia episcoporum referre possumus, sed ea consuetudo ad Aposlolorum usque tempora retrò trahitur, conficitur plane illam ab Apostolis esse profectam. Vt si in dubium vocetur, an minores Ordines, subdiaconatus, Iccloralus, cl exteri, ex Apostolorum traditione in Ecclesia sint, hunc in modum pervestigabitur. Si horum Ordinum initium vel à Damaso sil, vel à Symmacho, vel ab ullo alio seu pontifice, seu concilio, certe Apostolorum traditio non fuit. Sin ante quemcumque pontificem, ante qm xl-ctxnque etiam concilium mentio hujus rei apud priores habetur, donec ad Apostolorum tempora perventura est, tunc demum intelligimus minores Ordines ex apostolicé traditione fuisse, ul et reverá fuerunt, quoniam non posteriores modó, sed Ignatius, epislolà 8 ad Antioch., Dionys., cap. 5 cedes. Hier., Clemens in Episl. ad univers., Anaclel. in Decretis suis, ejus rei tanquàm in Eedesià jam acceptæ meminerunt. Eàdem quoque ratione docebis jejunii legem traditionis aposlolicæ fuisse, cujus videlicet mentionem fecisse constat Augustinum ad Casulanum, episl. SG, et ad Januar. episl. 118 cl 119; Hieronymum ad Lætamde Institutione fdia, et lib. 2 advers. Jovinianura, el in Isaiam cap. 58; Ambros. serin. 23 cl 58; Chrysost. ad popul. Antioch, hom. 5 el 16; Basii, cùm in alijl concionibus, tùm in ejus initio quam in ebriosos liae huit, et in posteriore de Jejun.; concil. Nicæn., refer-turque distinct. 18, cap. *Habeatur*; concil. Loadic., nullis capitibus; Sozoraeninn, Hist. Triparl., lib. 1, cap 10; Origenem, hom. 10 in I.cvil.; Irenæum apud Eusebium, ecclesiastic. Hist. hb. 5, cap. 24; Telcsphorum in Epist. ad universos, qui jejunii nostri auctor falsò à quibusdam exhiblimatur (1); quoniam Ignatius

il) Vide Eusebium *De Temporibus*, forte ante hxc

in Epîst. I ad Philipp., ejus rei prior meminit, atque Jubemus etiam canonem aposlol. 68, probatum oliarti a TTulhn. synod, canone 9 et canone 20. Quamobrem vere ac jure Theophil. Alexandr. jib. Paschali I cl 3, non solum legem jejunii à majoribus traditam esse praescribit, sed affirmat fuisse evangelicam traditionem. El Epiphanias, hærcesiSO, ubi doctrinam Ecclesiæ docet, cl fidem quæ traditione ecclesiastica servatur, cùm meminit jejunii quadragesima», lùm dixit aperte Apostolos tradidisse jejunia 4 el 6 feriæ. Atque Leo Papa, in concione de Pentecost., cujus initium, *P/e-nissinn',jpjuniim* quatuor temporum Trinitatis ab Apostolis didi esse institutum. Hieronymus autem ad Marcellam adversus Montanum non obscure tradit quadragesimam nos secundum traditionem Apostolorum jejunare. Quod vero in hoc exemplo fecimus, id facere per mulla possumus; cl huc eadem ratione parvulorum baptisma, consecrationem virginum, monasticam professionem, lucernam in templis cereosque lucentes, imaginum venerationem, et alia id genus multa, ab Apostolis tradita comprobare. Sane quod in moribus diximus, idem in fidei dogmate servandum est, si unumquodlibet novum esse hærelici calumniantur. Hujus rei illustre exemplum habes apud Eusebium lib. ccclesiasl. Hisl. cap. 5, ullim. Sed nos pergamus ad reliqua.

Secunda itaque via huic proxima, cl ea quidem expeditior est. Si quod fidei dogma Patres ab initio secundum suorum temporum successionem concordissime tenuerunt, hqjusque contrarium ut hærelicum refutarunt, quod lamen è sacris litteris non habetur, id nimirum per apostolica!» traditionem habet Ecclesia. Exempla sunt, perpetua B. Mariæ virginitas, descendus Christi ad inferos, ul animam Adæ cl reliquorum patrum, qui ibi tenebantur, erueret; certus Evangelioruin numerus, cl cætera id genus quæ, ne longum ficiatn, non sunt annumeranda. Omnia siquidem fidei dogmata ab Apostolis accepit Ecclesia vel scripto, vel verbo, quoniam ii ministri fuere sermonis; nec ullas in fide novas revelationes Ecclesia habet, sed eas servat quas Apostoli per Spiritum sanctum fidei populo reliquerunt, quemadmodum postea sumus demonstraturi.

Tertia via. Si quidquam est nunc in Ecclesia communi fidelium consensione probatum, quod tamen humana potestas efficere non potuit, id ex Apostolorum traditione necessario derivatum est. Ul vola dissolvere cl remittere juramenta, non erat humana? potestatis, Cùiu quia jure natura* vola nuncupata Deo reddere, et |tramonta señare tenemur, humana veri) facultas ea, quæ jure natura* debita et constituta sunt, condonare ac tollere non potest, ut Gratianus, distinet. 15, statini a principio docet; tùm etiam, quia in his quæ superiori ex conventionem debentur, inferioris potestas nulla est. Eademque est ratio de matrimonii rati direptione |K?r monasticum solemne votum. Cùm enim matrimonium l-mpnn jejunium more ab Apostolis accepto servatum est; à lelesphoro autem primum teje praescriptum cl l racepium est.

n.um etiam non consummatum ante evangelicam legem jure esset nature indissolubile, nec esset in ro publicó humana facultas ulla hujusmodi matrimoni dirimendi, consequens fit, hunc Ecclesia? morem ex Christi el Apostolorum instituto descendisse. Nec enim credi potest Ecclesiam Dei aliquam sibi potestatem generaliter usurpasse in his quæ ad jus natura? perlino reni, nisi quam Christo et Apostolis tradentibus accepisset. Jam enim hic error esset gravis in moribus, in quibus Ecclesiam errare non posse, suo loco ostendimus. Nec me clam est, quòd Alexander III aliter in postremo illo exemplo docere videatur. Cùm enim illi esset objectum, non posse per solemne religionis votum matrimonium dirimi, quoniam scriptum esset. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, respondit, lu < Scriptum testimonium de matrimonio consummate esse interpretandum. Quo videlicet responso significavit, matrimonium ratum, si consummatum non esset, licere humanitus separari. Veriim, ul omittam quòd verba illa Adæ : *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne nieà*, eie., è quibus Dominus collegit, quod conjunxisset Deus, id hominem separare nec debere, nec vero posse, eo tempore fuerunt in Paradiso dicta, quo nondiun erat matrimonium consummatum ; utque illud etiam præleream, quòd matrimonii ipse contractus adeò natura suâ firmus ac perpetuus est, ul no voluntate quidem contrahentium dissolvi possit, quæ? tamen hominum conventionibus dirimendis valere solet plurimum; certe theologis gravissimis semper absurdum visum est, matrimonium ullum per hominem separari. Quanto graviùs Innocentius III aliorum quidem, sed ad hunc etiam locum apposite dixit, non hominem, sed Deum id solvere quod summus pontifex non humanó, sed divinò auctoritate dissolveret! Nimirum quod Dominus Petro dixit : *Quodcumque solveris super terram*, etc., quousque el quatentis vel amplificandum esset, vel etiam constringendum, id ab Apostolis Ecclesiam accepisse consentaneum est, qui ejusmodi res ad Ecclesia* gubernationem necessarias sine dubio tradidere. Atque tradunt nonnulli, nempe* in Prooemio in Joannem Evangelislam, quod Hieronymo nonnulli tribuunt, Joannem Evangelislam jubento Christo à sponsòsuò Evangelii! gratia fuisse se junctum. Hieronymus certe, advers. Jovinian. libro I, Joannem affirmat el virginem fuisse, cl maritum. Theclam quoque Epiphanias, Ilxr. 78, tradit à Paulo nuptiis exsolutam, cùm sponsum haberet primum urbis formosissimum, cl virginem sanciam contempsisse terrena, ul cmlestium potens efficeretur. Sed contra Alexandrum dicimus, nam hoc forte dicet aliquis. Minime verò gentium. Nec enim statini pontifici contrarius est, qui argumento quo Catholici urgentur, aliam responsionem parat. De tediò igitur við dictum est salis.

Quarta via eadem cl mollior, et tritior, est hujusmodi. Si viri ecclesiastici aliquod dogma, vel unam quamlibet consuetudinem uno ore tesclenlur nos ab Apostolis accepisse, sine dubio certum argumentum est, ut ita esse credamus. IT imagines ab Apostolis esse traditas Patres in seplima synodo generali, ac-

cone sexti, dixerunt. Et symbolum fidei, quo vulgus Udem suam profitetur, Ecclesiam Apostolis tradentibus habuisse, auctores sunt Ruffinus in expositione Simboli; Hieronymus ad Pammachium de erroribus Joannis Hierosol.; Ambrosius in sermone 58 de Jejunio et Quadragesimi; Cassianus, lib. 6, ad Leonem imperatorem; Isidorus, lib. 6 Etymologicum, cap. 18; Leo Papa, in epistola 8 et 15 ad Augustam; Clemens, in epistola prima ad Jacobum, si Clemens lamen illius epistola auctor est. Sed de his hactenus. Nam plura exempla ponere longum esset, nec ad rem, quam instituimus, necessarium. Salis autem fuerit, quatuor vias demonstrasse, quibus traditionem aliquam esse apostolicam investigetur.

CAPUT V.

De variis generibus traditionum apostolicarum.

At verò, priusquam hujus loci auctoritatem confirmo, illud animadvertendum censeo, praecepta et instituta Apostolorum esse in duplici differentiâ. Quaedam enim temporaria fuerunt, quorum ratio brevis et ad lempos foit; alia fuere perpetua, ulpotè quæ causam habnôre sempiternam, ut in Ecclesiâ servarentur. Illius generis exempla sont, de baptismo in nomine Jesu, de abstinentiâ h sanguine et suffocato; hujus autem posterioris exemplum est, de aqua permiscendi calici. Atque etiam alia divisio est apostolica traditionis. Nam alteras Apostoli à Christo Domino acceperunt, ul Matrimonium, Confirmationem, Extremam unctionem, esse sacramenta novæ legis, quæ ipse quidem instituit Christus, suorum sacramentorum primus idemque solus auctor, sed Apostolis tradidit chrisliano populo administranda; alteras verò traditiones Apostoli ipsi, Spiritu sancto suggerente, ad Ecclesiæ utilitatem ediderunt, quas tamen eis Christus Dominus, dum in terrâ degeret, nusquam edidit, ut quadragesima jejunium; quod licet Hieronymus in secundum Iohannis caput, Ambrosius, cone. 56, Chrysostomus, homil. I in Genes., ad Christum auctorem referre videantur, at reverâ, ut equidem sentio, apostolicum institutum fuit. Quod Christo tamen assignatur, vel quia ad Christi jejunantis exemplum ab Apostolis institutum est, vel quia apostolica edicta Christi essent senior, qui per Apostolos Ecclesiæ loquebatur, atque adeò per Spiritum sanctum Apostolis, juxta illud, quod Joannis cap. 16, scriptum est: *Adhuc inulta habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Cimi autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem; non enim loquetur à semetipso, sed quaecumque audiet, loquetur, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis.* Et Apostoli cimi quoddam de suo consilium dedisset: *Puto autem, fratres, I Cor. 7, 40, quòd et ego Spiritum Dei habeam, et rursum, 2 Cor. 15, 5: An experimentum ejus queritis, qui in me loquitur Christus? In his autem traditionum generibus illa eadem consideranda sunt quidem, quæ in superiore libro de Scriptura etiam legibus, admonuimus; sed discrimen illud maxime, quod do Scripturarum praeceptis ibi positum, transferri huc ad traditiones debet. Ex traditionum*

t h. i.

quippe vinculo, quash Christo acceptas Apostoli fidelibus servandas reliquere, Ecclesia fideles eximere non potest, nec illas contraria aliqua coivueludine abolere. Si enim, exempli causâ, materias et formas sacramentorum Confirmationis, Ordinis, Extrema unctionis à Christo Apostoli, nos ab Apostolis accepimus; si ad eundem quoque modum matrimonia non consummata per solemnem castitatis professionem dirimi, consummata verti per conversionem ad fidem, conjugo infideli discedente, Christus Dominus Apostolis, illi nobis edixerunt, in his Unquam in divinis institutis Ecclesia nihil habet potestatis.

In quem sensum explicanda sunt duo illa capita: *Sunt quidam, et: Contra statuta, et*, qu. I. Nec hujusmodi traditiones possunt per contrariam consuetudinem antiquari; sed tali adversa consuetudini jure obijciuntur cap. *Veritate, et cap. Si consuetudinem, et cap. Frustra*, distinctione 8. In aliis verò, quæ videlicet Apostoli constituerunt languam Ecclesiæ pastores, poterii quidem summus pontifex, ul in caleris Ecclesia legibus dispensare (sic enim schola loquitur), poterilque item contrarius populi mos instituta hujus generis abrogare. Ut trina immersu» quam ex apostolicâ traditioe in Baptismi sacramento Ecclesiam habuisse, canon apostolorum 49 ostendit, per contrariam consuetudinem abolita est. Ejusdem quoque ordinis est quadragesima jejunium, ac pœnæ rursum ab Apostolis pro criminibus præfinitæ, quæ distinctione 82, cap. *Presbyter*, ex concilio Gangrensi referuntur. Ad hoc genus illud refertur, quod ex Anacleti primâ epistola hærelici urgere solent: « Peractâ consecratione omnes communicent, qui noluerunt ecclesiasticis carcere libenter; sic enim Apostoli statuerunt. • Quanquàm de ministris, qui episcopo sacrificanti in diebus solemnioribus inserviebant, Anacletus loquitur. Quare inde colligi non potest, omnes eos, qui missæ intererant, oportere etiam tunc communionem Eucharistiæ sumere, in his praserlhn diebus qui solemniores non essent; nam, ul antiquo more et Apostolorum instituto, communio totius etiam populi à principio statini nascentis Ecclesiæ exigetur, ætate Lamen Chrysostomi, præceptum relaxatum esse constat, et communionem adstantium voluntati permissam, ad quam eos diaconus alta voce invitabat, non cogebat. Hæc enim et alia hujusmodi Lamenti ab Apostolis tradita sunt, non sunt tamen ita fixa, ut moveri non queant; cùm Christi ipsius præcepta et instituta, quemadmodum diximus, adeò stabilia ralaque sini, ul convelli nullius hominis auctoritate liceat. Cujus ratio loco superiore reddita, frustra hic à nobis resumeretur. Atque illud de institutis ad gubernationem populi pertinentibus intelligi volo. Nam dogmata fidei sive Christus ipse per se Apostolis revelarit, seu Spirilus sanctus posi Christi Ascensionem in cælum, mulari non possunt; sed firma hæc in veritate remanent, perinde atque illa quæ Christi sunt ore erodila

CAPUT VI.

De firmitate et certitudine traditionum apostolicarum.

Quibus rebus expositis, non erit difficile ostendere*

id quod in hic parte maxime quærilur, ex Christi et Apostolorum traditionibus certissima posse argumenta elici et ad Ecclesie* consuetudines, et ad fidei dogmata comprobanda. Si enim Apostolus Paulus Ecclesie consuetudinem Corinthiis contentiosis opponit, cur... itidem Ecclesie morem ab Apostolis usque receptum, et quod secutorum usu ac gentium consensione probatum, non opponemus hæreticis, cum à nobis Scripturam in cujusque rei confirmationem efflagitant? Corté Paulus, cum per Scripturas, et per naturam rationem salis dixisse videretur ad ejus rei fidem faciendam quam Corinthiis persuasam esse cupiebat, considerans tamen inter Corinthios fore quosdam qui illiusmodi fore et testimoniis et rationibus repugnant, non aliud potius argumentum ad causam evincendam habuit quam si eos ad Ecclesie morem revocaret: Si quis, ait, *riddar contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei*. Quod dicit, tale est: Si quis adeo est durus et pertinax, ut argumentis positum non adducatur, sed adime contendat feminam aperto capite orare oportere, hunc ego non aliter refello, quam quod Ecclesia Dei talem consuetudinem non habent. Tanta vis in traditione est, ut quos nec Scripturæ, nec natura ratio movisset, eos Paulus exilimilr Ecclesiarum more et instituto refellendos. In priore rursus ad Timotheum. Epistolà, cap. G, 5: *Ni quis, ait, aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus; non dicit, Scripturis*. Et ad Galatas, 1, 9: *Si quis, inquit, vobis evangelizaverit præter id, quod accepistis, anathema sit*. Quibus ex locis recte Origenes, in commentariis Epistolae ad Titum (I), definit hærelicum cum, qui se Christo credere profitetur, et alim de ventale fidei christianæ credit, quam habeat traditio ecclesiastica. Et lib. 1 Periar.: *Sicut nullis, inquit, apud Græcos et Barbaros pollicentibus veritas talem, desuevimus apud omnes eam quærere, qui eam falsis opinionibus asserebant, postquam credidimus Filium Dei esse Christum, ab ipso hanc discordantiam esse persuasi sumus; ita, cum nulli sint, qui se putant scire quæ Christi sunt, et nonnulli eorum diversa à prioribus sentiunt» servetur verò ecclesiastica predicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita, et usque ad præsens in Ecclesiis permanens, illa sola credenda est veritas, quæ in nullo alii ecclesiastici traditione discordat.* Hactenus Origenes. Ignatius quoque in epistolà ad Hieronymum: *Omnis, ait, qui dixerit præter ea quæ tradita sunt, tametsi fide dignus sit, tametsi jejundet, tametsi virginitatem senet, tametsi signa faciat, tametsi propheta, lupus tamen libi appareat.* Si igitur anathema, licet nuntiis et lupus habendus est, qui ecclesiasticæ traditioni repugnat, ex illi proferri certissima argumentatio promittitur ad fidei dogmata et Ecclesie* mores comprobandum. Præterea auctores græcissimi aperte confirmant huiusmodi instituta etiam sine litteris accepta eandem vim habere, ac si scripta ab Apostolis laissent. Item cos, lib. 1. ad v. m. liæres s, cap. 1. et lib. i.

(I) His Commentariis caremus, sed rei rursus locus est in Pollogia Pamphili.

cap. 45; Tertullian. item, quamvis ipse postea ab Ecclesia* traditione discesserit, in lib. tamen de Coronatione militis, eandem sententiam habet. Cujus verba libet in presentii referre; nec enim scilicet quid sentiat tradit, sed cur etiam sentiat: *Antiquas, inquit, observationes Ecclesie, si nulla scripturi detenninavit, corté consuetudo corroboravit, quæ sine dubio de traditione manavit.* Et stathn, cum quarundam traditionum meminisset, quarum in Scripturis mentio nulla est: *Istarum, ait, et aliarum disciplinarum si expostulas legem, nulla tibi legis traditio præceditur. Auctrix est consuetudo, confirmatrix est, et fidei observatrix, idonea est testis traditionis veteris. Consuetudo autem etiam in civilibus rebus pro lege suscipitur; nec differt, scripturi, an ratione consistat.* Hactenus Tertullianus. Ac præclare ille quidem, quoniam si legem ratio commendat, mos, qui ratione constet, non minus quam lex auctoritate commendari, debet. 1, cap. *Consuetudo*. Basilios insuper, in libro de Spirito sancto, cap. 27, ne magno quidem argumento eandem rem confirmari, inquit: *Doctrina, quæ in Ecclesiis predicantur, (quædam linbeamus è doctrina scripto proditi, quædam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio occulto recepiamus. Quorum utraque parem vim habent ad pietatem, nee in his quisquam contradicit, qui sane vel tenuiter expertus est. Nam si consuetudines, quæ scripto proditæ non sunt, tanquam non multum licet bene momenti, concinuntur rejicere, ea damnabimus, quæ in Evangelio necessaria ad salutem habentur; imo potius ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahimus.* Hactenus Basilios. Cujus ratio, si auctoritas negligitur, certissimam rei hujus facit fidem. Cum enim Scripturas ipsas Ecclesie auctoritatem recipiamus, nec certiore argumento Evangelium Matthei nomine inscriptum ipsius verè esse probemus, quam quod sic à Patribus accepimus; simili profecto ratione ex reliquis institutis, quæ videlicet ab Apostolis relinimus, firma argumenta derivabimus. Quod si quis novum librum sacrum ingerat, quem patres nostri minime receperunt (ut Basilides, qui prophetas sibi nuncupavit atque constituit, juxta Eusebium, lib. 4 Hist. eccl.), is non alio certiore argumento refelli potest, quam traditione majorum, ut secundo jam libro latius explicatum est. Sic quippe apud Eusebium lib. G, cap. H), Evangelium nomine Petri ab hærelicis prolatum, Serapion gravissimè exclusit. Atque, ut Basilios argumentatur, etiam in reipublicæ judiciis, ubi Scripturæ deesse instrumentum. testibus habetur fides; et sic in rebus humanis oculatos testes, ita in fide auritos accipimus, quin fides ex auditu est. Esset autem ridicula respublica, quæ in judiciis scripto omnia, nihil sine scripto probari. Scripturas enim propter litigiosos facimus. Alioqui boni viri, solo verbo in veritate et officio continentur.

Præterea nulla ad hæreses mores et doctrinam pertinent quæ è sacris litteris non habentur, ut ante à nobis constitutum est; stultum ergo fuerit in omnibus Scripturam postulare. Traditione itaque opus ali-

quando est ad fidei dogmata comprobanda. Rursus, cum traditiones non scriptas Polycarpus, Tertullianus, Irenæus, Marcioni ac Valentiniano: Epiphaniis McIchi-sedechianis, Apostolici*, Acrianis; Hieronymus Yigilantio, Augustinus Donatisti*; denique (ut in surninà (ficaiu) omnes sancti adversariis calholicæ fidei fidenter objecerint, earumque vi, perinde ac si fuissent scripta», hæreses sui quisque temporis deturbaverint; certe non minori efficacia per hujusmodi traditiones nos hæreticorum, qui aut nunc sunt, aulcliam sunt futuri, quæcumque dogmata refellere ac deturbare poterimus. Absurdissimum quippe fuerit, ul Hieronymus adversus Vigilantium colligit, unum Lutherum, aut OEcolampadium, in Ecclesia) angulo obloquenlem audire, universos autem majores nostros usque ab Apostolis contemnere; quorum traditiones si necfigamus, difficile dictu est, quantum religio detrimenti silatura, quemadmodum distinct. II, cap. *Ecclesiasticorum*, dicitur. Qualis enim rerum omnium facies erit, qualis præscribi ergi Deum pictas, cultus, cæremoniæ, non in Ecclesia dico, cujus cl mysteria, cl sacramenta, maxime ex parte traditione consumi; sed in unàquàlibet república vel mediocriter instituta, si mores illi, qui à principio statim cum republica^ adoleverunt, contemnantur, labefactentur, evertantur?

Longiores hoc loco sumus, quàm necesse est. Quis enim est cui non perspicua sint illa quæ pluribus verbis à quibusdam commemorantur? Commemoratur ab his Augustinus in epistolà ad Januarium, et in allenì quoque ad (insulanum, in quibus scripsit insolentissima» insano esse disputare an ejusmodi consuetudines servandæ sint; nec mimis esse eos coercendos, qui has contempserint, quamvis humanæ aliquæ illarum sint, quam si (fitinas leges prævaricarentur. Commemorare cl alios auctores possemus, sed uteremur in re non dubià testibus non necessariis. Paulus enim unus abundò rei hujus facit fidem in 2 ad Thess. Epistolà, cap. 2, inquietis: *Tenete traditiones, quas accepistis sive per epistoliam, sive per sermonem.* Parem ergo vim habent apostolica dogmata, pariterque relinenda sunt, sive scripto, scu verbo ad Ecclesiam pervenerint, ul D. Basilios in lib. de Spin sancto, cap. 20, ex hoc ipso Apostoli testimonio argumentatur. Quin Apostolus ipse ad illebr. eos, cl ex Scripturis, cl ex traditione argumentatus est. quemadmodum Chrysostomus bomilià 18 in Epistolà ad Hebraeos admonuit.

Ex quibus omnibus nullisque aliis perspicuum est, qui traditiones contempserint, eos tanquàm hæreticos jure ac meritò ab Ecclesià fuisse semper explosos. Ilà enim hærelici illi sunt habili, qui solemnia quadragesima? jejunia ab Apostolis accepta pro nihilo habuerc, ut apud Augustinum, de hXT. cap. 53, cl apud concil. Gangrens. in epistol. ad episcopos Armeniæ videre licet; ilà, qui distinctionem episcopi el presbyteri negarunt, etiam hi hærescos sunt damnati, ut apud Augustinum, eodem lib. cl cap., cl apud Epiphanium, lib. 3, cap. 75, et apud concilium Consilanliense roperies; ita breviter, sive Wicleffistas, sive Lutheranos, Give alias quascumque antiquiores pestes non minus

exhorruit Ecclesia in eo quòd hujusmodi iradilioict inficiali sunt, quàm in eo quòd scripta dogmata rejecerunt, inde adeò venit, ut septima synodus generalis, action. 7, doctrinam nostra orationi. maxime cons n* laneam ediderit tirhæc verba: < Eatemur nos ecclesiasticas traditiones sive scripto, sive consuetudine valentes retinere velle, quarum denumero est imaginum effiguralio. Calholicæ igitur Ecclesia» traditionem observantes, definimus sancias imagines vincerandas. Qui ergò ausi fuerint aliud sentire, aut more iinpionim hærcliconim ecclesiasticas traditiones contaminare, si episcopi fuerint, deponuntur; « si laici, communione privantur. > Et in fine ejusdem sessionis: < Si quis, aiunt Patres, traditiones Ecclesie sive scripto, scu consuetudine valentes non curaverit, anathema sil. » Et concilium Tridentinum sessione 4, idem definii his verbis: < Sacrosancta Tridentina synodus, prospiciens veritatem Evangelii! salularem cimorum doctrinam contineri in libris scriptis, el sine scripto traditionibus ipsius Christi, quæ ab Apostolis accepta?, aut ab ipsis Apostolis Spiritu sancio dictante, quasi per manus Iradilæ, ad nos usquè pervenerunt; traditiones ipsas tum ad fidem, liim ad mores pertinentes, tanquàm vel ore tenus à Christo, vel à Spiritu sancto dictatas et conlinuà successionem in Ecclesià catholici conservatas, pari pietatis affectu ac reverenti^ cum fibris sacris suscipit, ac veneratur. > El póstente: < Si quis autem iraditiones prædicLas sciens et prudens contempserit, anathema sil. > Ne plura. Reverti enim decclad ea, quæ capite lenio posui fundamenta, ex quibus ut nihil aliud adjiceremus, id ipsum, quod hoc nunc capite persequimur, salis exploratum esset. Verùm ul singula persequi esi operis infiniti, ilà quædam explicare fusius osi necessarium. Nec tamen quæ huic loco explicando dedimus nimis multa videri debent. Quòd enim huic loco vis ab hærclicis major infertur, eò nobis magis elaborandum erat, ul is quàm diligenlissirnè cl explicaretur et muniretur. Atque, quemadmodum suprà diximus, ex decem partibus, in quas loci theologici naturam vimque divisimus, secunda hæc quæ in traditione consistit maximè theologiam et fidem attingit; cl res tanta paucis solvenda non erat. Sed jam argumenta ea tandem diluamus quæ capite primo adversum traditiones opposuimus (I).

CAPUT VII

In quo refelluntur argumenta capitis primi.

Illud verò argumentum, quod est à principio positum, non est difficile rehilare. Ridiculum est enim credere apostólicas traditiones non càdem fide ac diligentia posse in fidelium cordibus asservari, ac si in papyro scriberentur. Nam nec in Scriptura Spiritus Dei vivi faciliùs quam atramentum deletur, et sui ploræque traditiones quas more elusu facillime videas retineri. Quòd si Christi providentia Ecclesie Chris-

(I) Plura ibi adderemus ad potinrem iradiiinum distinctionem. ni<i infra, ad finem hujus tertii libri remissa, cum aliis utiliis exponcrvulur. P. 5»

lianx deest, lùm vera nec traditiones asservatas ego defendo, nec certam Scriptura auctoritatem; utraque enim justa res sine Dei procuracione non constat, quam si tollas, neque traditio, nec Scriptura vindicatur. Sed si Christo cura Ecclesia sua est, jam non erit ambiguum quin, quemadmodum Evangelium illa in sensu potius, quam in littera custodit, ilà et rateras custodiat traditiones, quas ei Apostoli lanloperé commendarunt. *O Timothee*, inquit Paulus, *depositum custodi, detitans prophanas vocum* (1) *novitates et oppositiones (abi nominis scientiiv*, Quem locum miror à Cajetano de gregis commissi deposito, non de commissi doctrinè esse intellectum; prasertim cùm alterum simillimum in posteriore ad Timotheum Epistolà non de grege, sed de doctrina interpretetur. Debuerat autem Cajclanus admoneri Paulum de verbo Dei fuisse locutum, ex iis quæ è vestigio subdit: *Devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi numinis scientiæ*; atraque enim harum traditioni apostolica; adversa csl, vocum prophana novitas, et falsi nominis scientia. Traditio quippe vetustate commendatur; et, si quid audieris in Ecclesia novi, lùm verò id scias esse, ut antiquitati, ilà quoque apostolica; fidei contrarium. Cùm autem legis voces esse vitandas, non libi vocum sonus venial in mentem, sed vocum significatus. Dogmata enim sententiasque novitas vitare jubet Apostolus, non verborum sonitus inanes aut novos. Tametsi novitia quoque verba, quoad licebit, vitare in fidei morumque disciplinè debemus. Scientiam verò falsi nominis vel sophisticam, vel artem cabalisticam intellige. Nam traditionibus apostolicis occullæ illæ cabalistarum traditiones non aliter opponuntur, ac fabulosa veris, sacrissuperstitiosa. Quanquàm adversus Gnósticos Apostolus disserens, ut vere Theophylactus affirmat, falsam illorum scientiam traducit, quam tamen illi rudipleti magno pretio vendebant. Quòd si nihil csl tam contri tradita ab Apostolis antiqua dogmata, quàm opiniones in Ecclesiè lùm novæ, tum prophanæ (vetera enim cademque sacra mysteria lides apostolica probai, aspematorque contraria), nihilque lùm est secundum Apostolos, quàm non recedere ab his, quæ ohm accepimus (nimirum de verbi, non de gregis depositi) Apostolus loquitur), itemque si falsi nominis scientia vel sophistica inelligitur, ul quibusdam placet, vel cabalistica, ut etiam Cajetano est visum, vel illa Gnosticorum, ul Theophylacto, milique etiam probatum csl; necesse est, cùm vera falsa scientia adversetur, contrariorum cumdem esse sermonem. Quæ quanquam ita sunt in promptu, ul res confirmatione non egeat, sunt tamen nobis Vincenlii Lirincns., viri Fralissimi, auctoritate confirmanda: < Depositum, inquit, id csl, quod libi creditum csl, non quod à te inventum; quod accepisti, non quod exeogitasti; rem non ingenii, sed doctrinæ; non private usurpationis, sed traditionis publicæ; rem ad te perductam, non à

(1) nosler legit interpretes, quemadmodum et Ambrosius et Chrysostomus legisse videntur. Ortelatina Ecclesia *novitates* legit, non *inanitates*. Sic etiam Basilii ubique legit, ut auctor csl Theophylactus.

< te prolata; in quæ non auctor esse debes, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens. Aurum accepisti, aurum redde; nolo mihi pro aliis alia subicias. Custodi propter inimicos, propter fures; custodi etiam diligenter, sedulò, fideliter, ul suo tempore, cùm oportuerit, quibusque oportuerit, reddas, devitans prophanas vocum novitates, id csl, sententiarum, dogmatum, rerum, quæ sunt vetustati contrariae. Nulla quippè hæresis nisi sub certo nomine, certo loco, certo tempore emersit; nec quisquam hæresim instituit, nisi qui se prius ab Ecclesiæ catholica; et antiquitatis consensione discreverit. Hoc ergo apud omnes hæreses legitimum fuit atque solemne, ut prophanis novitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant. Contra vero Catholicorum hoc proprium, deposita sanctorum Patrum et commissæ senare, damnareque prophanas novitates. Ité enim in concilio Ephesino omnium Patrum una fuit vox, ut, quod erat antiquitus traditum, teneretur; quod adinventum nuper, exploderetur. > Ilactenus Vincendus. Hujus verò apostolici testimonii tanta vis adversum hæreticos fuit, ut Clemens Alexandr. 2 Strom., lib., scribat, hæreticos, quoniam eo testimonio evincbantur, Epistolas Pauli ad Timotheum explosisse. Et eo igitur, unde digressa est, se referat oratio, non fuerunt majores nostri in re tam necessarià negligentes; sed quod Apostolus Timotheo, et in illo magnè curè commisit omnibus, id magnè etiam illi curè servarunt. Itaque in primo illo argumento Lutherani haud secùs ratiocinantur, ac si non divinités res ecclesiastica; gererentur. Quòd si ilà pergunt, pari ratione suadebunt, nec canonicos libros quidem eosdem mansuros semper, sed si placet, etiam perituros. Nam quot libri tincas pascimi blallasque deserti? Quot auctorum monumenta hominum incuriè interciderunt? Nimirum enim Pythagoras quoque ipse, ut Lysias Pythagoricus ad Hypparchum scribit, commentariolos quosdam Damæ filii testamento reliquit; qui lamen, ac multò etiam magis quàm traditiones interiire. Quæ dùm ilà sint, verendum non csl. ne Apostolorum instituta, quæ digito Dei non in tabulis lapideis, sed in Ecclesiæ visceribus scripta sunt, humanè oblivione deleantur. Aede primo quidem argumento salis multa diximus; vereor etiam ne nimis multa.

Al secundò ila respondeo: Non vult Augustinus, dicta faclaque Jesu ab Evangelistis scripta, ad salutem fidelium et doctrinam esse salis. Alioqui Epistola; apostolicæ, Apostolorum Acta, liber Apocalypsis, totum etiam legis veteris Instrumentum, supervacanea esse, non necessaria viderentur. Sed hoc vult, non fuisse opus ad fidelium salutem, ul ex dictis, faclisquo Jesu alia scriberentur, quàm quæ scripta sunt. Hæc enim scribere salis fuisse, reliqua ab Evangelistis sine culpè pralcrmissa. Nam quòd nirsus nobis Augustinus objicitur, facilis csl et prompta defensio. Quæ enim usu et more Ecclesiæ tenemus, ea non modò non sunt obscura, sed adeò sunt aporia, ut de iis disputare insolentissimæ insanite esse idem Augustinus existimàrit. Cùm ergo ait: *UH de re obscurissimò disputatur*, eie.

salir» indicai, se de his loqui nullo modo, quæ Ecclesiæ instituto et traditione constant. Alloqui illud nobis adversarii expediant velim, quod Augustinus idem lib. conica Creso. 1, cap. 53, disertè tradii in hæc verba :
 < Quamvis hujus rei cortè de Scripturis canonicis non
 < proferatur exemplum, carumdem tamen Scriplura-
 « min cliam in liac re à nobis teneretur veritas, cùm
 < hoc facimus, quod universo* jam placuit Ecclesiæ,
 < quam ipsarum Scripturarum commendat auclori-
 < las; ul quoniam sancta Scriptura fallere non potest,
 < quisquis falli moluit, camdem Ecclesiam consulat,
 < quam sine lillà ambiguitate saucia Scriptura demon-
 < strat. >

Jam vcrò Apostoli testimonium perversò nobis opponitur. Nam hominem Dei Ecclesiæ doctorem hic Paulus appellat, qui per hileras sacras ad omne ministerii sui opus instruitur. Quatuor quippè sunl res, quas verbi sacri administer prestara debet : nempe docere, arguere, corripere, erudire. Quæ utique omnia ductoribus Evangelii! Scriptura divina suppeditat. Quòd si qtsquain contendit, generaliter hunc locum inlelli-geiulum, huic non maximo equidem opere repugnaverim; concedat mihi rondò, Scripturas non singula-fun el in specie semper de rebus universis præcipere. Si enim specialiter scripta sunt omnia, quid illud est quod ait Paulus, ad Cor. H, 34 : *Cetera, dun venero, disponam? Quid* illud rurstiro Joannis Episl. 2, v. 12 : *Plura habens vobis scribere, nolui per chartam et atramentum : spero enim me futurum apud ros, et ore ad os loqui.* Scriptum itaque divina non de iis solùm instruit, quæ scripta sunl; sed de iis etiam, quæ non sunt scripta. *Tenete*, inquit Paulus ad Thessalonicenses, 2 Episl. 2, 14, *traditiones quas accepistis, sive per epistolas, sive per sermones.* Et in hoc ipso cap. 3 posterioris ad Tiro. episl., cujus nos testimonio impetimur, cùm dixisset Apostolus : *Tu autem assecutus es meam doctrinam et institutionem* (quibus verbis utrumque genus disciplina: complexus esl, quod scripto, et quod instituto continetur), mox subjungit : *Tu vero permane in his, qua* didicisti, et credita sunl tibi.* Didicerat enim sacras litteras Timotheus, ul ibidem tradii Apostolus, el prætreu mysteria evangelice doctrinæ concredila acceperat, ut cap. 2 dictum eral, et cap. 6 prioris ad otroideni epistole. Non ergo eo loco traditiones excludit Apostolus, sed potius commendat.

Sanè vero quod argumentum ex Deutor. 17 cap. Luiherus addit, hoc nullius propemodùm est momenti. Legem enim nos non in chartis solùm papyraceis scriptam accepimus, sed eam magis, quæ in visceribus inscripta est. Nec adeo rudes sumus, ut apud nos lex verbo lentis tradita legis nomen minus habeat, quam ea, quæ litteris editur. Fatemur ergò sacerdotes non esse audiendos, nisi docuerint juxta legem Domini. Sed qui instituta apostolica Ecclesiæ tradunt, ii vel maxime docent nos juxlii legem Domini ; qui veri» contra ecclesiasticas traditiones pugnant, hos cum lege Domini pugnare contendimus. Quò ex re Calvinii calumnia facile obteritur. Accusat enim Ecclesiam, quasi iraditiones centrò sacras litteras invexerit. Dicitur enim

Douter. 12, ne requiramus alias in colendo Deo entre-nmnios præler cas, quæ lege præceptæ sunl, nec» lus quidquain vd addamus, vel minuamus» El Salomon : *A'e addas*, inquit, *quidquam verbis Dei, et arguaris in-veniarisque mendax.* Prov. 50, G. Al vcrò quamvis tra-ditiones Ecclesiæ quædam essent Scriptura: sacrae ad-ditamenta, non tamen sunl illæ verbo Dei additæ ; quin potius divina verba sunl, non aliter ac illa quæ iti sacris libris scripta sunl. Non enim in praesenti de traditionibus disserimus, quæ à posteris Ecclesiæ præ-fectis prodiderunt, quas alterius loci et temporis est defendere ; sed de Christi et Apostolorum traditionibus disputatio est, quas, hic nos ul divina oraculi, jure verèque luemur. Nec traditiones etiam hujusmodi divi-narum Scripturarum sunl additamenta, sed comple-menta sent potius, et carum quasi commentaria. Alio-qui accusentur prophctæ, quòd legi Moysis quidpiam adjecerint; accusentur Apostoli, qui epistolas addiderint Evangeliiis, asinæque et pulli simplicitatem suis appo-site vestimentis omarini; accusa item, si placet, eos-dem, qui decretum de idolothyti* sanguine et suffo-cato sanxerint, ac canones quoque aliquot ediderint, qui in sacris libris scripti noti sunt. At non sunl iste* nldiximus, Scriptura additiones, sed interpretationes, quemadmodum adversùs Grecos in conci!. Florentino sess. 4, 5, C et 7, latius explicatum est. Quà cliam ratione ecclesiasticas, et doctrinam et leges, insiilula-qiic salutaria defendimus. Non enim Ecclesia his eden-dis aut nova fundamenta jacet, aut novas fabricas ad-dit; sed superaedificat super fundamentum Apostolo-rum et Prophetarum aumm, argentum et bpidcs pre-tiosos; regnique coelorum semina reddit non alia, sed eadem aucliora, ut Eus. 5 lib. eccl. hist., c. 57, dixit. Atque nos itidem hanc camdem doctrinam lib. 7. ca-pite postremo, si vita superasi, locupletabimus. Nuuc de 4 argumento dictum esl satis.

Ad quintum respondeamus. Chysostomus porri», sive quis alius est auctor, non ait, *Srripruraruni veri-tati* quod bærclici citare solent, sed *nisi ea dixerint quæ convenientia sunt veritati.* Quanquàm, qui tradi-tiones apostólicas docent, ii revera ea dicunt, qua) congruunt Scripturarum etiam veritati. Quod vcrò de Papiæ traditione nobis opponitur, id ab Eusebio refel-litur, lib. 5 Ecclesias!, hist., cap. ultimo, ubi ait Pa-piam, ul qui exigui seusùs viret minus capacis esset, spirituales et mysticas Apostolorum traditiones cor-poraliter et secundimi litteram suscepisse. Non ergo si unus aut item alter traditionum apostolicaruin præ-texerit auctoritatem, fidem nos statini habere debe-mus. Nam et nonnulli sacras litteras praeferunt, «pios jure ac merito explodimus, quoniam sacrarum littera-rum testimoniis abutuntur. Eodem quoque modo Ire-naeus potuit h Papià et aliis discipulis Joannis decipi in ælate Domini salvatoris; credidit enim, nec discus-sit, an vera dicentibus crediderit. Sed de hac re dis-seramus posici diligentius.

Thcophili autem, Hieronymi Origenisque (estimo niis non esl cur pluribus respondeamus. Nam adver-sum eos loquuntur, qui vel humana comtucnta saetis

etiam litteris adversa, vel historias quasdam apocryphas, Unquam res divinas el certas, posteris venditahaut. Alioqui si Hieronymus (hujus cnim testimonium *argentins* premunt) non existimabat quidquam esse credendum, nisi quod sacris litteris esset proditum, quA fronte adversus Luciferianos, Vigilantium, Helvidium traditionum auctoritate argumentatur?

Calvini porrò confirmatio quàm frivola sit et planè ridicula, faciam ul nullo negotio intelligant ii, qui me-em eam expendere volent. Equidem eum quoque hortarer, ut huc animum seriò adverteret, si quid docendo proficere me apud illum posse confiderem. Sed quandi) Lulheranis omissA veritatis ratione, hoc unum propositum est, quAcumquo possunt viA rem suam agere, pauca lantàni dicam, quibus seso boni ac veri theologi ab eorum captionibus expedire queant. Primum autem Joachinus Camerarius, non *pleni*, sed *plané*, habuit in hunc medum ; *Evangelia enim*, etc., *plane instruunt nos de sensu numinis*. Deinde ul quem in modum Calvinus citat, nos quoque legeremus, nihil affertur tamen. Nam cùm Scripturæ ipsæ et Ecclesiæ magisterium, el traditionum auctoritatem non obscuré commendent, profectò *de sensu numinis pleni nos instruunt*. Docent cnim sensum numinis sive scripto, seu verbo traditum juxlà esse tenendum. Quid quòd concitate et inerudite concionis esset, statini in prooemio verba dicentis retundere, ejus præseriim, qui bonà fide loqueretur? An mox cieri turbas æqtium esset, el id impudenter antevertere, quod eral in concilio magni vi el contentione transigendum? Illud enim Ariani proscripserant, ut capito primo ostensum est, seso in fidei quxsiiono præter Scripturas nihil omninò recepturos. Consueverunt autem synodi Patres, quæ obiter ab uno quolibet dicuntur, qui non sil fidem facturus concilio, ea prudentissime dissimulare, (piò res, do quA potissimum agendum est, suo et loco el tempore commodius agatur, quemadmodum nobis libro posici (plinto explicandum est. Nec Nicæni Patres omnia ea, quæ Constantinus dixerat, amplexi sunt; sed cimi monuisset, ut hostili positi discordi^ quæstiones expliarentur, el omnes cupercl confiteri apostolicorum dogmatum unitatem : « His, inquit Theodoretus, as-« sensus maximæ partis accessit, interque sc concor-« diam et sanitatem dogmatum constituerunt. Pauci« lamen, » ele. Ex Constantini igitur testimonio, sy-« Dodlque silentio nihil omninò conficitur. Præterquhm quòd etsi litteris sacris disputatio esset instituenda, sensum carum tamen non ex ipsis litteris mortuis, sed ex viva vocis traditione oporteret accipere ; ita traditionis semper usti et auctoritate indigeremus. De octavo igitur argumento hactenus.

Traditiones autem Apostolorum, de quibus agimus, l mana nnn sunt, sed divina». Itaque qui eas docent, Ii non docent doctrinas hominum, quæ omnino docti inr vel Deiprxcoplls contrarie intelliguntur, juxli Slud, quod Dominus Marci decimoquinto dixit: (*luari W transgredimini mandata Dei propter traditiones res- it- il xd otfosæ quædam, et vana traditiones, (pialis cui i&i de manibus a prandio abluendis, quæ ad ma-*

nuum quidem purificationem milis esse forlassé pole* rat, ad Dei certe cultum non poterat. Quam ob causam recte per Isaiam Dominus dixerat : *Sine causd autem colunt me*. At Cyprianus in cA epistola cos reprehendit, qui morem novum Christi instituto repugnantem inserere conabantur.

Decimum verò argumentum instantius equidem pressi, ut in hAc responsione explicaretur, inter lurrelicorum et Catholicorum traditiones maximum esso discrimen. Hæretici cnim mysteria sua mulierculis et idiotis homunculis produnt; at Catholici mysticas, el sacras Ecclesiæ traditiones muliercularum, homuncio- numque vulgo prodere, piaculi loco habent. Cujus rei causa quoniam capite tertio sunt reddite, jBine lector assumet, quo ad hunc locum pertinebunt. Hæretici rursum secretas illas traditiones suas à viris doctis, præserlim iis, qui Ecclesiis catholicis presimi, abscondere solent; Catholici contrA, juxtà quod Apostolus præcipil, ebrislianæ disciplinai mysteria iis solimi committunt, qui idonei sunt et alios docere. Quare doctrina? depositum publicum est, nipote quod reipti- blicæ magistratibus commendatur. *O Timothee*, inquit Paulus, ó episcope, qui Ecclesiæ cl prefectos, et doctor es, *depositum custodi*; el rursum : *Qtue audisti à me, hire commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere*. Atque illud animadvertendum est diligentius, quòd non clàm in angulo el privatirn, hoc depositum Ìmoltheo commissum est, sed coram mul- lis testibus, ut res non private usurpationis, non clan- destina? furtivæque doctrinæ, sed publicæ traditionis, disciplina? manifeste, sincque dolo inelligerclur. Quod qui parimi perspiciunt, hi non salis expediunt, quem- nain sensum locus ille habeat : *Ego in occulto locutus sum nihil*. Doctrinam quippè Christi, in quA nihil fuca- tum, nihil fictum, nihil fraudulentum est, sed omnia sincera, vera, simplicia, nihil habet omninò tectum, penetrale, tenebricosum. Hoc quoniam hæretici habent, eorum doctrina occulta recte dicitur; quemad- modinn civis quisque tum quidqunm reipublicæ occu- lere dicendus esi, quinn quæ magistralibus revelanda sunt, ea non illis plane, sed privatis hominibus furliin prodit. Nam qui, quæ populo vulganda sunt, ea populo invulgat, quæ contra solis reipublic.e magistralibus expedit aperiri, solis quidem magistratibus, sed aperte tamen manifestat, hic nihil prorsus occultò gerit. Non itaque nos hærelicorum more mysteria oculimus, sed Apostolorum instituto ea vulgo celamus, majoribus aperimus, , quæ majores scire decet, vulgus scire non decet. Quid igitur sibi vult, inquires : *Quæ in aure au- ditis, praticate super tecta?* Quod enim super tecta prædicalur, id in vulgus effertur. Enim verò quo tem- pore Dominus hoc discipulis præccplum edidit, non- dum eis aperuerat sensum, ul inelligerenl Scripturas ; nondùm per dic> quadv t inia locutus illis fuerat de regno Dei, id est, de reipublicæ chrislianæ administra- lione; nondum Spiritum miserat, qui doceret ea, quæ vivente Christo portare non poterant; eam partem evangelica disciplina) tradiderat, quæ ad omnes fido- ics pcilint ret, casque leges, quas vulgo etiam nolas

esse expediret. Hujusmodi igitur præcplum dominicum est : Quod audistis in mysterio, apertius predicale; quod didicistis abscondite, publicó loquimini; quod vos eruditi vel in monte, vel intra domum, in urbibus audacter dicite. Sed temporis rerumque ratio habenda est. Nam babeo multa vobis direre, quæ i on potestis pollare mudò, l'a cùm vobis cdixeio, aha videlicet lex crii. Nolo ilia pnedicctis super tecta; nolo vulgo annuntietis. Eadem enim vobis celandi causa tunc erit, quæ niibi nunc est : quòd vulgus portare non poterit. Scio Clenu Alexandr. Strom. 1 lib. de arcanis traditionibus quæ in aurem edite sunt, hunc locum intelligerc, quas exponit super tecta praedicandas, id est, excelse el excellenter. Sed mihi id quod dixi, multò probabilius apparet. Nam et nostrum hunc sensum illud babel : *Ego semper docui in Synagoga et in templo, quo omnes Iudæi conveniunt, et in occulto locutus sum nihil*. Decimum igitur argumentum confutatum est satis.

At undecimum, quoniam tertio decimo hujus operis libro est nobis diligenter explicandum, non est animus in presenti refellere. Tantum sunt lectores admonendi, id qgod Lucianos martyr apud Euseb., lib. 6 cedes, hist. cap. 6, fuse cruditéque persequitur, nos Christianos non húmame allcujus persuasionis errore constringi, nec indiscussi, ut alios, parentum traditione decipi, sed auctorem nobis institutionis el doctrina! Deum esse, quo magistro jure ac vere gloriamur. Sed de his plura alias. Nunc postremum argumentum diluendum esi.

Sed et ejus argumenti confutatio, ul quæ ad 13 quoque librum referenda est, brevissima hoc loco erit. Sane Julianus apóstala Christianis objecit irrationabilitatem et rusticitatem, snpientiamque, ubi nihil esset aliud, prælerqiiàm credere. Huic vero objectioni Grog. Nazianz. respondei in primó advers. Julianum Slelilenlii à, < non alienum esse à suis philosophis, quos < ille tantopere admiratur, ut hòc specie doctrina* < utantur. Siquidem primum, el maximum Pvythagoræ < præcplum crai, ut si quis discipulos suos de dogmatibus interrogasse!, aut eorum rationem aliquam < exegisset, nihil aliud responderent, quàm quòd ità « visum ftissel Pylthagoræ, cSsclque illa dogmatis < ratio inculpabilis. Ita ergo, ac multò etiam magis, < exigil ratio, ne fidem nos denegemus iis, quæ à divinis dicta sunt hominibus, liabeaturque pro raliionis demonstratione fide dignó illorum relatio omni < vi rationabiliel irrationabili validior (I). > Ilactentis Gregorius. I bi certe non videtur Gregor, horrere, id quod in argumento quasi absurdum refellitur, disciplinam nostram esse similem Pythagoricae, aut hanc politis nostre esse similem. Sed esto, dissimillima sit, cur magis argumentum illud contra doctrinam verbo inditam, quam adversum eam pugnet, quæ litteris

(I) Illud Platonis in Timæo : *fieri non potest, ut deorum filiis fides non habeatur, etiamsi absque necessariis dicant demonstrationibus*, huc etiam referi Clemens Alexandr. in Strom. Ac certe à Piai. \jdetur Gregorius hanc sententiam deprompsisse.

prodita est? Nimirum cnim utramque credimus, et utriusque, si possumus, conabimur reddere rationem. Reddemus autem, si Dominus vitam concesserit, multas, maximas, atque gravissimas, quo sumus loco polliciti. Nam locus hic concludi jam potest. Aede secund » quidem argumentorum fonie diximus. De octo autem reliquis latissime patet disputandi ratio ; sed nos, quoad poterimus, et licebit, in breves angustias contrahemus (I).

(I) Cùm permagni res sil momenti, quæ de traditione versatur, siquidem de regula caihoheò fidei ac doctitudine doctrina* catholica! simul mnxcalurqmvblo, jam dictis hami sullicienlibus ab auctore nostro, plurima hic addenda sunt.

Notandum est caput octavum hujus prioris libri unicum esse de traditione; extern ad quosdam alios locos theologicos, nimirum Scripturam sacram, cor.ciliaque el summum pontificem spectant, proinde ad libros de iisdem apud Canum sunt referenda. His tam eximiis operibus lectis, nihil sUpcrril, fatemur, desiderandum: sequentia lamen, ad accuratiorem atque strictiorem puncti adeo momentosi tractationem, Ine superaddere nos permittet leclor.

Omnis traditio usquè ad Apostolos retro ascendens, proprie dicenda est *apostolica*,, *six e* ex Deo, Christo exterius revelante, vel mlcriis Spiritu Sancto, per Apostolos ad híeles transmissa fuerit, sive ex ipsis Apostolis, vehit Ecclesia* pastoribus, derivetur. In priori casu, *du ina* traditio est, in allero *ecclesiastica*

Traditio divina potissimum ad doctrinam specui; sed ilia doctrina vel jam in scriptis canonicis continetur, et ejus sensum divinum exhibet vehit interpres; vel nullatenus inspiratione divinò scripta fuit, el est verbum Dei non scriptum, quod traditiones divinas proprie constituit. Itaque, in traditione doctrinali, ubi vera est el infallibilis, semper divina reperiuntur dogmata. quorum alia in scriptis sacris exstant jam revelata, alia solimi in ipsa traditione, quasi in originali. Priorum dogmatum traditio sensum Scripture divinum prestat ac transmittit; pòsteriorum, ipsum verbum divinum el ejus interpretationem secum et in se importat. Eà autem reguló secernitur : *quidquid in Ecclesià traditione apostulicti transmissum ut ad [idem perlinens creditur, vel in scriptis sacris jam consignatur, et traditio est mere interpres rcusus Scriptura: divina:; vel non,tl traditio est verbum Uci non scriptum, cum sensu divino simul transmissum*. Hinc videre est traditiones doctrinales, (jnales hic intelligimus, omnes æquè relate ad objectum fidei nostra*, nobis dogmata credenda ministrare. Vertutit igitur Dei, tùm scriptum, tùm non scriptum, est fons doctrina! catholica! ; Irtdilto autem, quasi hujus vehiculum , eam ad nos certò perducit. At vero soli Ecclesie est cnindem doctrinam in traditione certo ll infallibiliter nobis exhibere, atque credendam proponere. Ne concludas tamen inde semper requiri definitionem expressam; namque fides Ecclesie puElüT; vel symbolis recentis, vel consensu unanimi Patrum doctorumque catholicorum, seu etiam omnium Ecclesiarum parlicukiritim, eminere potest, absque concilii vel summi Pontificis decreto formali; quod adeo verum est, ut nonnisi ad controversiam vel quamlibet oppositionem finiendam, plerunque inlcnenial definitio Notandum insuper Ecclesiam, sic dogma definiendo in conciliis, non solàio speciali divina assistentià adjuvari in recognoscendis veris et genuinis traditionibus, atque in illis sensum divinum, sed etiam posse textus sacros interpretari, independenter a traditione, in qu& sensus eorum divinus forsán lateret. Hinc regula ad.rquala fidei erit verbum Dei ab Ecclesia inlernrrtatiim ; sive illa interpretatio solò traditione, sive definitione speciali prodeat.

Ex (juibus videre est, ut ad traditiones catholicas redeamus, quanti sil momenti ostendere cas certor et

•piidcm in ili iiegnlio nobis constare. id porrò, nræter historiens inveMiptiones, fil potissimum percelebri ar-prímenlo præscnplionis, quod evolvitur apud Vincen-tium Lirinensem, quodque sic formó strictiori ipsi nos exponimus : Tale dogma manifeste nunc in Ecclesió ubique et ab omnibus catholicis ut de fide divinò per postolos receptum creditur : ergò semper retrogre-•fiondo à tempore nostro usque ad apostohcaniælatem, ila fuit creditum. Vel enim sic res se habet, vel, laben-t bus seculis, ab aliquo novatore fuit in doctrinam iilholicam introductum. Atqui posterius repugnat, seu . ullum assignari potest tempus quo hujusmodi inno- ' itio possibilis fuisset. Non quidem Apostolis adhuc V »entibus, ut liquet; neque proximò fallente siculo, c't n rece is vigeret Apostolorum memoria, quorum d i trina ceu ipsa vox in eorum discipulis prope resonans ii novatorem vehementer reclamósscl, praeterquam quòd jam late diffundebatur fides catholica, atque ex adverso multiplicari incipiebant hæretici, undè ca ex duplici ratione conspiratio in fraudem communem eva-debat prorsiis impossibilis. Non denique tertio aut quar-to seculo, cæterisve sequentibus, cùm in prioribus tra-ditio vividior, in remotioribus veri) temporibus, ob multiplicationem tum Ecclesiarum particularium cum numero fidelium, tùm sectarum hostilium, impossibi-lior fieret conspiratio, adeò ut in genere ponendum cò difficiliorem fieri erroris insinuationem, quò propius id Apostolorum ætalem accedimus; eo vero impossi-biliorem coiscnsu in fraudem, aità propius in de-rur>u temporum ad nostram pervenitur tempestatem. Ergò dogma probandum ad apostolicim documentum vere pertinet.— Eccè illud prescriptionis celebre ar-gumentum, suam vim ex morali hominum constitu-tione mutuans, quA fit ul non ita facile fraude aportó ac sine emolumento decipiantur, maxime si de fide atque de sacris eorum institutionibus quæstio moveretur. Quippe idem argumentum æquè vel magis probat in gratiam institutionis publice quam alicujns dogmatis, proindèqíie pari successu adhibebitur pro traditionibus apostòlici ecclesiasticis institutiones et consuetudines communes plerumque inducentibus, (piani pro divinis. A fortiori validius atque cflicacitis opponetur præscri-ptio, si sit in gratiam dogmatis cum institutione publicó intímé connexi, v. g., præsentia realis, quarum sacrifi-cium, liturgia ac penò lotus cultus catholicus essentia-liter alligatur : idem etiam argumentum cò efficacius « iit, quò institutio vel doctrina mimis rationi super-bienti arridebit, ul altiera mysteria, vel natura; huma-nte repugnanlia, ut confessio auricularis, etc. Ex quo videre est argumentum prescriptionis, miniis valens pio dogmate secundario ac panini vulgari, ul ila dicam, specialem ex naturò institutionis vel doctrina; in cujus gratiam invocatur, vim mutuari.

Dicitur autem illud argumentum *præscriptio*, quia ex actuali cl anüquò possessione petitur ; atque ità appel-

latum i more forensi, quia Ecclesia catholica pacifice dogmata apostolica possidens, eo ipso secura absque controversia remove potest sola praescriptione quam-libet novatorum actionem, ul aiunt, seu eorum opinio-nes doctrina; anliquæ oppositas; neque ideò üintó mole argumenti in adversarios agere necesse foret, ul su-pra; sed illis antiquam seu actualet et pacificam op-ponere possessionem, simulque ab ipsis titulos primum exigere, et quidem eenuinos su:e petitionis, sicut jam olim sui temporis nærelicos Tertullianus his verbis prorsiis egregiis alloquebatur : < Qui estis? Quando ll t unde venistis? Quid in meo agitis, non mei? Quo, < denique, Mareion, jure, sylvam meam ardis? Quò < licenlió, Valentine, fontes meos transvertis? Quâpo-(testate, Apelles, limites meos commoves? Quid hic < c;rtcri ad volunt Hem somniatis et pascitià?..... (Mea est possessio; olim possideo, habeo origines fir-< mas ab iis auctoribus quorum fuit res ; ego sum h;e-< res Apostolorum. > Sed eó de re legendum infra in-tegrum Tertulliani opus, praeclarum sane, *de Prawi-
Cñtonibus*, ex quo verba hæc deprompta sunt, cap. 57. Vide etiam ad calcem hujus voluminis *de ControversiU. tractatus generales*, non miniis commendandos, fratrum AYnllenburgensium, seu potius compendium coriun-dem tractatuum, per ipsos auctores, librum quidem mole panum, sed rebus magnum.

Iliic usque de naturali traditionis infallibilitate, per argumentum pñrscriplionis atque ex principiis philo-sophicis habitó, diximus. At vero sub hoc præcisére-spectu, nempé certitudinis moralis, traditio catholica, specialis providentia; curis, longe præslat quibuslibet aliis traditionibus vel testimoniis historicis. 1° Quidem existii in Ecclesió continua pastorum successio, qui ministerio publico atque ex officio in singulis Ecclesiis ubique disseminatis, doctrinam catholicam fidelibus suisque successoribus debent transmittere ; 2° alia suc-cessionc, scilicet Patrum et doctorum, qui singuli suis temporibus doctrinam curant mandare scriptis atque illustrare, traditionibus catholicis Dens providit; 5° de-nique, traditio in Ecclesió non solimi successione pa-storum fit ipsa quasi paler, a transmissio; non solimi jam à prioribus seculis ac deinceps, Patrum doctorum-ve fixa scriptis, hisloriæ nada esi stabilitatem ; sed insuper ipsa (piasi in consucludinem dogmaticam trans-iens, rei chrislianæ regimen chrisianosque afficit mo-res, atque inter institutiones catholicas ipsa eminet ul sacra institutio cælerarum via el tutamen. Hinc com-mendationes Apostolorum de more Iradilionali ser-vando ad integram el quasi vivam et animatam fidei et cullùs perpetuitatem ; hinc frequens in Ecclesió seu potilis continuus el universalis traditionis usus; hinc proinde ilerium atque iterimi, ncdiim perire vel cor-rumpi queant traditiones in Ecclesió generales, è cunti ó in dies cum ipsa doctrina debent convalescere.

P. S.

DE ECCLESIAE CATHOLICAE AUCTORITATE,

QU/E TERTIO LOCO CONTINETUR.

UBER IV.

CAPUT PRIMUM.

Quitad *urgrtnicntis Ecclesia! auctoritas
impugnetur,*

T» rtia Irijus operis pars perfecta est, quam Tlicolo-çiv cupio esse notissimam. In quarto nunc libro au-rt“ Utem Ecclesie explicare ac tueri debemus : de qvj nõ n»pi<Kr à viris ecclesiasticis disputatum csl, u • ó hòc do re magna etiam volumina ediderint.

Quorum consilium quale fuerit, nihil sane ad hoc tem-pus. Illud autem csl hujus institute scriptionis ac tem-poris, de Ecclesia; auctoritate in fidei judicio disserere, atque adeo id dneere brevit«T, an ex fidelium com-muni sensu firma duci argumenta possint ad dogmata lheologiæ comprobanda. Ac Montanus quidem disci-pulis suis primus suasit, ut nihil re.vercnii t; deferrent Ecriosiæ. quæ per orbem terra; est, quemadmodum Apollinaris Eusohlu^qnc testati sunt. Ncstniius dcin-

dr lotam Ecclesiam errare affirmavit, *quæ ignaros* (sic enim aiebat) *erroneusque doctores sequeretur, ut I incanius Lirinensis* retulit. El Iconomacbi post assentòre. Ecclesiam adorandis imaginibus diù ac mullum in turpi errore versatam, quod synodus septima in actinie sexti tradidit. Nam cl Douatistas cl Rogalianos Ecclesiæ calholicæ auctoritatem non voce illos quidem, sed re ipsà tamen contempsisse, Augustinus scripsit aim alias sæpè, tùm in epistolis, 48 ad Vincentium, 50 ad Bonifacium, 161 ad Honoratum. Et, ne omnes com-memorem, Lulhcrus demùm suum Wicleffum secutus est, Ecclesiamque cùm in aliis, tum in eo errare dixil, quòd sub unà specie, contra Christi legem, communionem tribuit kiicis. Quin astruxit aliquandò, si vera Cochlæus perbibet, crràsse illam mox ab initio, ut qua'Paulo repugnante senserit, Aci. 15, legem et opera esse necessaria ad salutem. Breviter, hærclicis omnibus hoc gentile est, simul atque sese Ecclesiæ auctoritate urgeri vident, aul illam spernere, aut Ecclesiæ rem ad se nomenque transferre, et eam in illis esse negare, in quibus revera csl. Utnimque horum, quoniam ambo in unum idemque recidunt, plurimis argumentis hæretici persuadere conantur.

Primum est hujusmodi: Aaron summus ipse Sacerdos, alique ex plebe, sive majores, sive minores, vitulum conflatilem adorimini, eiqtic obtulerunt hostias pacificas el holocausta, Exod. 25; Ecclesia ergò Christi ad eundem modum poterit sculptile el imagines adorare. Id si faciat, ut facit, errabit sine dubio in fide ac religione turpissime.

Rursum, Ecclesia, Isaïæ Jcremiæquæ temporibus, in unius veri Dei cultu lapsa est : quid igitur prohibet, quominus et nunc in Deo uno veroque colendo erret? Eadem quippe Ecclesia est, nec in hòc re ullum reperitur populi novi veterisque discrimen. Quod veri) est hujus argumentationis antecedens, id eonundem Prophetarum clarissimis testimoniis existimant se ostendere. *Cognovit bos*, prior ille inquit, 15, *possessorem suum, et asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognovit*, ele. 4 *planta pedis usque ad verticem capitis non est in eo sanitas*. El posterior, 2, 2G, *Confiai sunt*, ait, *domus Israel, ipsi, et reges eorum, principes el sacerdotes, et Prophetæ, dicentes ligno : Pater meus es tu, et lapidi : Tu me genuisti*; et pauló post : *Quid vultis mccum iudicio contendere? Omnes dereliquistis me, dicit Dominus*; item, 5, 1 : *Circumite vias Hierusalem, et guarite, an inveniatis virum facientem iudicium, et quarentem fidem, el propitius ero ei. Ego autem dixi : Forsitan pauperes sunt et stulti, ignorantes viam Domini, iudicium Dei sui. Ibo igitur ad optimates; ipsi enim cognoverunt viam Domini. Et ecce magis hi confregerunt jugum*, ele. Tota igitur Ecclesia eo tempore errabat.

Prælcrcà, Ecclesiam non oportet digito demonstrari; quin nulla apparente formò, consistere in occidio potest. Frustra autem ejus iudicium expcctes, quam quæ sil, penitus ignores. Illud suadent, quoniam in populo Jttedæorum sicsæpé Ecclesia deformata est, ut nulla ejus species extarcl. Quam enim putamus for-

mam eminuisse, cùm Elias sedimi se relictum depln-nirci 5 Reg. 19? Quam, cùm populus ille apud Babylonios, Persas, Ægyptiosque dispersus sine sacerdotio, sine lemplo, sine sceptro, gentibus ac diis alienis in terrà alienò senirei? An Christi ergò adventu deformis etiam latere Ecclesia poterit, bellisque, seditionibus et hærcsibus iui opprimi, utnullà parte refulgeat?

Et sane suo jam scado Hilarius latentem Ecclesiam potiis credebat, quàm cernebat : adeò Ariana factio omnia miscuerat. < Malè, inquit, coni. Auxcnlium, < vos parietum amor cepit; male Ecclesiam Dei in Celisædificiisque veneramini; male sub his pacis nomē ingeritis. Anne ambiguum csl, in iis Anlichrrslum esse sessurum? Montes mihi, et sylvæ, et laens cl carceres, et voragines sunt tutiores; in his enim Prophetæ aut manentes, aul demersi prnpheLabant. > Quibus ille verbis modesté ac verecunde significat, Ecclesiam Christi non in episcopis, non in sacerdotibus, non in templis, non m populi frequeitià, sed in piis esse quærendam : qui interdum Prophetarum more vel in agro locisque desertis errant, vel in sylvis abstrusi sunt, in speluncis et in cavernis terræ.

Quid quòd sub diversis pontificibus, diù schismate perdurante, nulla inierim Ecclesiæ facies apparuit? Manifestam porri) Ecclesiam si ejus scadi fideles requisissent, nec aliam crederent, quàm quæ oculis cerneretur humanis, nullam profecto invenissent. An veri) tunc nulla fuit, quoniam ocului fuit?

Atque ul antehac Ecclesia dilucidé elarèque resplendisset, qui scimus Lamen, an posthac scam semper genuinamque formam sil habitura? Nimirùm enim si prælerilis seculis ità Dominus populi sui facinora vindicavit, ut eum et absurdissimis mendaciis ludi, el altissimis tenebris offundi passus sit, Cur non timeamus, Ecclesiam Christi ctmnùm cæcà nocte, crassàquo caligine adeo occultari el circumfundi pesse, ut nulla ejus vera facies effulgeat? Quasi veri) jam nulla sint Domini iudicia, ul eodem pænæ genere mundum hodie puniat, quo populi veleris ingratitudinem aliquandò ullus est; nempé, ut pastores atque oves stupore ac cæcitate percutiat, Ecclesiæque suæ exteriorem notitiam ab hominum aspectu auferat. Hic videlicet bære*lici (piasi rc Confeetà insultant, nosque miris modis irrident, qui glociemur in verbis illis Jerem. 7, 4: *Templum Domini, templum Domini est*. Translata, inquit, Samaria est; el cum Hierusalem externis larvis inhærens templum, caeremonias, sacerdotium, sacramenta, scripturasque jactaret, el ipsa quoque translata est. Ità, quod de orientali Eeelesià accidit, idem occidenLali poterit, ul forma ejus vel in fumos abeat, vel cerlè omninò delitescat. Ecquis autem fidem fecit, nul peccata nostra, quàm illorum esse leviora, aul Deum in nos, qucmadinodiim in illos, non esse anim .adversurum? Præsertim cùm non obscure vaticinetur Apostolus venturam in Eeelesià defectionem, qum utique venire non potest, dùrn vera Ecclesiæ forma cl facies exstiterit. Qualis autem hæc illo erit tempore, de quo Dominus ait : *Verumfamen /dius hominis t enicas, pu*

(ai, *inveniet fidem in terni?* Qualis, inquam, crii, cùm *defuici hostia et Merifidum?* Qualis demùm cùm, ul Joannes scribit, putei fumus solem clacrem obscurabit? Quâ ex *re* nihil sane alimi intelligitur, quam Ecclesiam usipic adeò nostra liâr aitate obscurandam, ul nisi in tenebria inveniri non queat. Quid aiiicin externam Ecclesiæ faciem fiilgoreinque defendimus, cùm *omnis gloria filice regii ab intus?* Ps. 4 L Quòd si invisâ cl occulta Ecclesia esi, inexploratum quoque cl incertum crii, quod sumetur ex ejus aurtnrilafe argumentum.

Prælercà Ecclesia ex solo praxleslinalonim numero constituitur; sóli autem Deo notus esi numerus electorum in superni felicitate locandus : Ecclesia igilur nobis abilita omnino cl incognita esi. Prior illa propositio, in què ditllcullas loia inesl, suadetur inprimis Augustini testimonio, disertis verbis asserculis, contra Penalistas, ex numero solùm prædeslinatonim, qui in occulto sunt intus, constare hortum conclusum, fontem signatum, puteum aquæ vivæ, paradisum cum pomonim fructibus. Nemo vero fidelium dubitat, Ecclesiæ Christi hæc proprièssentributa omnia. Sed ne ambigi quidem potest, quamvis non ita Augustinus exponeret, in horto concluso et Ionie signato non alios inlelligi, atque cos, <lc quibus scriptum est, 2Tim. 2, 19 : *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc : Novit Dominus, qui sunt sui.* Probai quoque camdem rem Augustinus ex eo, quòd Petrus arcam Ecclesiæ typum esse dixit, *in qua octo animiti folcir facite sunt per aquam.* Non ergi) nisi ii, qui servantur, intra arcam esse existimandi sunt. Nam Christus non csl alterius Ecclesiæ caput, nisi ejus, cujus salvator est, cl quam sibi exhibet gloriosam, ul ad Ephesios docci Apostolus. Ii ergo, qui nec salvi, nec gloriosi futuri sunt, non sunt ejus Ecclesiæ partes, cujus Christus capul est. Deinde, à liliis Dei Ecclesia conficitur, nipote ciminoli aliorum sil Ecclesia miter ac eorum, quorum Deus paler csl. Iíos autem veré filios Dei esse liquet, qui paternam hæredilatcm percepturi sunt. Si *fdii.* inquit Doni. 8, 17, *el Imredes, heredes quidem Dei, coluvredes autem Christi.* Ovíle item Christi nonnisi ex diritti ovibus constituitur; ai oves Christi ille modo sunt, de quibus ipse ait Joan. 10, 27 : *Ora mete vocem meam audiunt, et ego vitam teternam do cis, cl non peribunt in irternum.* Joannes denique Evangelista de quibusdam, qui ab Ecclesia existiisse videbantur, cùm revera nunquam fuisset in Ecclesia : *Ex nobis, ait, prodierunt; sed non erant ex nobis.* Quid ilà? Quia *si fuissent, inquit, ex nobis, permansissent utiq; nobiscum,* I Joan. 2, 19. Non igilur ex Ecclesia sunt, nisi qui in suscepLA grattò permanent. Atque lume locum, quoniam in promptu est, August, in lib. de corrvp. cl gr. cap. 9, cl de bono persev. cip. 8, de predestináis inlelligil, scilicet Hieronymum secutus in dialogo adversóm Luciferianos.

Ad In e, veram Christi Ecclesiam perfectam esse et immaculaUm oportet. Tota enim *pulchra est. cl macula non at in en,* CinL 4, 7. Et rursum, ibid. cap. 6, 8 : *I na. ail, est columba mea, perfecta mea.* El Apovi' V ad Ephes. 5, 28, ipse quoque sino maculò cam

ac ruga describit. Et Istias : *Non adjiciet,* inquit, 52, I, *ut pertranseat per te indrcumciscus et immundus.* Ecclesiam verò immaculatam censere, cujus membra nonnihil impuritatis habeant omnia, quàm inane, ac fabulosum e*!l! Nulla igilur ejusmodi nunc temporis exstat Ecclesia. Illo solimi tempore exstitisse videtur, cùm vere à Joanne scriptum est in Episl. I, cap. 3, 6 el seq. : *Omnis, qui peccat, non cognovit eum;* el : *Omnis. qui natus est ex Deo. peccatum non facit;* cl : *Non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. In hoc manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli.* Quòd si universos, qui Ecclesiaslicæ societatis participes sunt, necesse osi sine peccatoci maculò existera, ani nulli profectò sunl, ani occulti nobis cl incogniti sunt. Quod Apostolus videtur affirmare, cùm Ecclesiam Christi à Synagogò discernens, non cam sensibilem el tractatam, sed spiritualem intrnclatamque describit, nenipé ex solis perfectis pncdestinalisque constantem. *Non accessistis. ait ad Ilebræos, ad tractabilem montem, el accessibilem ignem, sed ad Sion montem cl civitatem Dei viventis, Hierusalem cælesteni, et Ecclesiam primitivorum qui conscripti sunt in cælis, ct spiritus justorum perfectorum.*

Adde, quòd Ecclesiam non quamlibet, sed sanciam C íeles, tenenlur credere. Al in sancii congregatione non nisi sancti mtelligunlur. *Eilii sapientiae,* inquit Sapiens, *Ecclesia justorum.* Quòd si homines aliquot d monstres, quorum vel unus iniquus sit, falsi) dixeris hos esse æquos, quemadmodum si ex decem viris unus sedeat, cælcris licet currentibus, decem currere falsum csl. Est quoque altera causa ejusdem rei vehemeniissima, quòd si mali membra Ecclesiæ sunt, membra etiam Christi erunt; sunl autem haud dubie membra diaboli. Quare el iidem cives Hierusalem ac B i-byloniæ simul erunt, cl membra quoque simul Christi el diaboli. Quo quid absurdius aut dici, aul excogitari potest? Nisi forte *societas est lucis ad tenebras, conventio Christi ad Déliai?* 2 Cor. 6, 15. Membra certe corporis ejusdem sibi vicissim contraria esse non queunt; al *contra bonum malum csl,* contra vitam mors, *cl contrit virum justum peccator,* ul Sapiens etiam ait : non ergo justus ct pcccalor ecclesiastici sunl corporis membra. Docci ilem Aristoteles, de Anim. lib. 2, c. 9, auctor sentiendi gravissimus, cui etiam divus Thomas assenlitr, membra mortua non aliter esse membra, atque ea, quæ picta cl figurata sunl. Pcccalor ergò, cùm mortuus sit, membrum Ecclesiæ, el pars vere ac proprie non est, sed æquivoeè ac figurale. Prætercà *unus panis ct unum corpus nulli sumus,* quemadmodum in priore ad Corinthios Epistola Apostolus tradidit; constat autem, ut acute Cyprianus ad Magnum argumentaiur, panem ex mullorum granorum adunatione congestum; pcccalores ergò, qui palea» sunt, sic ul nec in panis, ila nec in corporis Ecclesiæ compositionem veniunt. Id quod Augustinus non obscure ic* stalur; atque ila multis in locis, ul de judicio ejus dubitari non possit, quin hanc habuerit firmam perpluamque sententiam. Libro enim contra Pclilianum secundo, capile ultimo : < Nec putandi sunt mali, ait,

< in Cifristi corpore esse, quod csl Ecclesia, quamvis
 < sacramentorum ejus corporaliter participes fiant. >
 Item libro contra Cresconium secundo : < Qui mente,
 < inquit, perversi videtur intus esse, cum furis sit, ab
 < ipso Christo jam judicatus csl. > El posteritis :
 i Etiam nesciente Ecclesia propter malam pollulam-
 < que conscientiam damnati à Christo jam in corpore
 i Christi non sunl, quod est Ecclesia, quoniam non
 < potest habere Christus membra damnata. Proinde
 < el ipsi extra Ecclesiam baptizant. Omnia quippe ista
 < monstra absit omninò, ut in membris columbæ ꝑl-
 < lins unicæ computentur. > Loquitur autem dubio
 procul de fidelibus peccatoribus, ut ex antecedentibus
 el consequentibus liquidò apparet, hem libro de uni-
 tate Ecclesiæ, cap. 10, affirmat malos in Eccl&ià mi-
 nime deputari. Item libro «piarlo de baptismo, contra
 Donat, el libro sexto, diserte etiam affirmat, qui con-
 trit Christi mandata faciunt, cos ad illam Ecclesiam
 non perlinere, quam Christus mundat lavacro aquæ,
 et de qui scriptum est : *Una est columba mea*. El li-
 bro septimo, ait, malos non pertinere ad compagem
 domùs, quæ est Ecclesia, atque haud sciiis in dumo
 esse, quam palea dicitur esse in frumento. Sed el in
 eodem libru, Cyprianum refert in Epistololi ad Ma-
 gnum, hujus sentential non solimi auctorem, sed
 etiam confirmatorem. Confirmat autem eam illo pro-
 phetico testimonio : *Qui habitare facit unanimes in do-
 mo*. Quibus igilur nec una anima, nec unum cor in
 Domino est, hi in Ecclesia, quæ domus Dei csl, nullo
 modo habitant. El Hieronymus: < Ecclesia, ait, Chri-
 < sii non habet maculam, nec rugam. Qui ergo pccca-
 l tor est, et aliquà sorde maculatus, de Ecclesia Chri-
 < sii non potest appellari. Possibile csl autem, utpee-
 « calor corrai ad medicum, el curentur vulnera ipsius,
 < el liai de Ecclesia, quæ corpus osi Christi. Quòd si
 < Ecclesiam, cujus auctoritati deferimus, sanciam es-
 < se necease csl, atque adeò ex piis solum justisque
 < constare; nusquam porrò faciei certam in thecolo-
 « già fidem, quotisque cerio indicio demonstret sc san-
 « clam esse. Id quod nullo modo potest, siquidem *so-*
 < *lus Deus novit corda filiorum hominum*, 2 Paral., 6,
 < 50. >

Quærunl cliam à nobis, cur in censendA Ecclesia
 insaniamus, ciim eam miniinè dubio symbolo designà-
 rit Christus? *Ego*, inquit Joan. 10, 14, *sum pastor bo-
 nus, et cognosco oves meas, et cognoscunt me meæ. Oves
 mciv meam vocem audiunt, et ego cognosco eas, et se-
 quuntur me*. Qui crg«5 vocem Christi non audit, is ad
 ('liristi ovile non perlinet, ac proinde ne pars quidem
 Ecclesiæ Christi est.

Prælercà, si Ecclesiam boni simul ac mali consti-
 tuerent, quA ratione propter justos pauculos sancta
 dicitur, eidem, ac mullo cliam majore, propter ini-
 quos plurimos iniqua Ecclesia dicceretur. Quamobrem
 idem omninò cœtus el Christi esset Ecclesia, el syna-
 goga Salame. Non igilur nisi boni Christi Ecclesiam
 conficiunt. Quocirca invisa hominibus illa csl, atquo
 adeò miniis cognita, quàm ut ejus testimonium certam
 et exploratam faciat fidem.

Dux iniuper Ecclesiæ sunt, greca, el latina; qua-
 rum ul ei credendum sil, non salis, ul aiunt, expedi-
 tum csl. Desponderi solet, Græcos esse schismaticos;
 idcirco apud cos Ecclesiam periisse. Quo jure? Quia
 à romano pontifice desciscendo, privilegium ecclesia-
 stici nominis amiserant. Quid verò? An non multò
 magis amittunt, qui à Christo vero Ecclesiæ oqitc
 deficiunt? Atqui ante Christi nativitatem una prio-
 rum omnium Ecclesia fuit, nec in eà tamen fuit unus
 pastor aut rector. Non ergò ex uno pontifice Ecch>iæ
 nomen ac veritas pendet. Ecclesia igilur græca erit,
 quamvis episcopo romano non pareat: quo videlicet
 mortuo, nihilo sciius una Ecclesia est, cademque et
 columna, el firmamentum veritatis. Non ergo ex hoc
 capite Ecclesiæ veritas unilasque exisliuSed si unum
 Dominum habet, unam CbrLti fidem, unum Inplisma,
 si unum filium agnoscit, unum Spiritum colit, umun
 Deum el patrem omnium suscipit, una Christi Ecclesia
 erit, lis enim rebus unam Christi Ecclesiam definit
 Apostolus ad Ephesios, cap. 4. Nihil itaque causæ est,
 cur Grad, in quibus <a omnia insunt, in quibusque
 muli etiam boni sunt viri, Ecclesiam Christi non fa-
 ciant. Arroganter igilur Ecclesia latina in fulci judicio
 Ecclesiæ catholicæ sibi nomen usurpat. Quapropter
 nisi idem cum græcâ sentiat, Ecclesiæ universalis au-
 ctoritate caret, non lenemurqne perinde ejus judicium
 revereri, ac si catholica vere esset.

Prætereà catholica Ecclesia ideò vocatur, quia
 omnes gentes, perqué lotum orbem diffusa est, ut Au-
 gustinus lib. 2 contra Pelilian. patefecit : hæc vera so-
 la est, quæ suo nos judicio ligat el astringit, quoniam
 hanc et non aliam quamlibet sacre nobis litterr com-
 mendarunt, quemadmodum plurimis in locis idem Au-
 gustinus ostendit : non ergo Ecclesia, quæ modo estr
 si qua demùm csl, certam auctoritatem habet, ut quæ
 catholica, id est, universalis esse desierit.

Prælercà ex universalis Ecclesiæ sentenlià nullum
 omninò argumentum sumi potest. Quomudò enim fide-
 lium omnium sensum in fidei quæstione requiremus?
 Vanum csl igilur ab Ecclesia catbolicâ velle argumen-
 tum ducere. Forsitan quispiam dixerit : Pastores Ec-
 clesiam représentant, atque adeò ipsissima Ecclesia
 sunl. Eorum itaque sensum quærere salis esse, quip-
 pè cùm idem omninò sensus Ecclesiæ sit. At erat isaia
 temporibus Ecclesia Hierosolymis; de pastoribus va-
 rò sic loquitur, cap. SG : *Speculatores ejus ca ci omnes,
 nesc erunt universi anes muti non valentes latrare, vi-
 dentes vana, dormientes et ornantes somnia. Ipsi pastores
 ignoraverunt intelUgenliim. Omnes in viam suam decli-
 naverunt ii summo usque ad novissimum*. Durabat quo-
 que Ecclesia ad tempus Jeremiæ; audiamus quid do
 pastoribus dicat, cap. 8 : *Quomodo dicitis : Sapientes
 nos sumus, et Ier Domini uobiscuni est? Vere menda-
 cium operatus est stylus mendax scribarum. Confusi sunt
 sapientes, verbum enim Domini projecerunt, et sapientia
 nulla est in cis. A minimo usquè cd maximum omnes
 avaritiam sequuntur : à prophetá usque ad sacerdotem
 cuncti faciunt mendacium*. Cur autem secundum hanc
 rationem Ecclesiam non rcferrerl 400 prophetæ illi.

qui Acbab mentiebantur omnes, 5 Beg. 12? At Ecclesia Dei vera, Id est, quicumque in populo erant pii, à partibus Micbææ stabant. Certe, si res ad eum modum se habet, Ecclesiæ imaginem præ se ferrent prophetas et sacerdotes, cum adversus Jeremiam omnes ad unum fidenter sane jactarent, non posse fieri, ut periret *lex ñ sacerdote, consilium à sapiente, verbum à propheta*. Adversum omnes lamen unus Jeremias mittitur, qui à Domino denuntiet fore, ut lex pereat à sacerdote, consilium à sapiente, verbum à prophetâ. Quod si sacerdotes et pastores Ecclesiam Dei constituunt, cujus revereri *testimonium* oporteat, sequitur, ab Ecclesiâ Dei alienos fuisse, cumque illa etiam pugnasce, in Israele *quidem* Eliam, Michæam, et similes, in Judâ autem Jsaïam, Jeremiam, et reliquos ejus nolæ, quos sui sectili sacerdotes, pastores, et prophetæ non à se modo abalienârunt, sed diris etiam esecrati sunt. Illud si absurdum et impium existimandum est, ut ne dicam etiam stultum, maneat, sacerdotes et pastores Ecclesiam Dei non fuisse, sed impiam adversus Deum conspiracyem, cœtumque hominum pessimorum, à quorum accessu fuit consensione desciscere. Cum Lique pastores etiamniim similes veterum esse possint, nec Christi Ecclesiam profecto referunt, nec ex eorum judicio dogmata fidei probantur. Atque si ex pastoribus et episcopis Dei Ecclesia consui, ubinam gentium Ecclesia residet, ex quo Basileense concilium Eugenum Pontificatu dejecit, subrogato in ejus locum Amcædæo? Concilium siquidem, quantum ad externos ritus allinet, legitimum fuit; nec ab uno solum pontifice, sed à duobus indicium. Damnatus est illic Eugenius schismaticis, rebellionis, pertinaciæ, cum toto cardinalium, et episcoporum grege, qui concilio refragabantur. Ex illorum schismaticorum, rebellium, pertinacium gremio prodiit, quidquid postea Paparum, cardinalium, episcoporum, abbatum, presbyterorum fuit. Utram igitur in partem Ecclesiæ nomen conferetur? Negabimusne generalem synodum eam fuisse, quæ presidente romanæ Sedis legalo consecrata est? An fatebimur schismaticum Eugenum cum totâ suâ cohorte, à quâ omnes succedentes episcopi sancilileati sunt? Aut ergo pastores in concilium etiam generale coacti Ecclesiam Dei minime repræsentant, aut quotquot sunt, ab hæreticis et schismaticis ordinali sunt. His potissimum argumentis Lutherani abutuntur. Nam, quod Calvinus addit, duo esse Ecclesiæ symbola, verbi sinceram prædicationem, et sacramentorum administrationem rectam; in Catholicorum vero cœlu pro verbi ministerio mendaciis conflata regnare doctrinam, in locum cœnæ Domini foedissimum sacrilegium subiisse, publicos in templa convenios idololatria et impietatis cholas esse: quamobrem veram apud nos, et germanam Christi Ecclesiam non esse, sed Satanæ exitialem rei sacrilegam conjurationem, id quoniam imprudenter, turpiter et maledice objicitur, non est in presenti refellendum.

CAPUT II.

Quid Ecclesiæ rore significetur.

F;o verfc pergam, et id faciam, quod in principio

feri, cum in omnibus disputationibus, lûm in hac magis oportere censeo, ut quid illud sit, de quo disputatio lit, explanetur, ne vagari et errare cogatur oralio, si ii, qui inter se dissenserint, non idem esse illud, de quo agitur, intelligent. Ecclesia ergo græcum nomen est, et, si verbum verbo reddas, latiné convocatio dicitur, sive quod omnes ad se vocet, ut Julio et Habano visum est, sive quod quicumque in eam conveniunt, hi non meritis et justitiâ suâ, sed Dei gratiâ et vocatione conveniant. Nam et hanc nominis etymologiam spero lectoribus placituram. Ecclesiæ <iiippe romanæ scribens Paulus: *Omnibus, ait, qui sunt Honuv, roratis sanctis*; atque in priore ad Corinthios Epistola: *Ecclesia! Dei, inquit, quæ est Corinthi, vocatis sanctis*; et paulo post: *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem Filii ejus Jesu Christi*. Quæ sine dubio societas cum Christi Ecclesia sit, qui titulum sibi illum arrogat, hi videant, an hærelcorum more penes se Ecclesiam existere mentiantur. Verum de nominis ratione nihil moror, Ecclesia certe concio est; mulé ecclesiastes, condonator. Et licet generaliter vox illa quandoque usurpata sit pro quacumque concione sive impiorum, sive piorum infidelium aique fidelium; sed in novo Testamento, quantum memoriâ repetere possum, nusquam infidelium concio Ecclesia vocata est. Qui quidem usus adeo in Christianis invaluit, ut in nullâ nunc multitudine Ecclesiæ nomen agnoscant, nisi quæ Christi fide et vocatione coaluerit. Est autem Ecclesia, et locus ipse, quod multitudo confinii, et ipsa proprie multitudo. Cujus utriusque rei exempla sunt in sacris litteris plurima. Illud vero discrimen inter Synagogam et Ecclesiam scriptores sancti observârunt, quod populus ille venis æque et Ecclesia à Synagogâ nuncupatus est; at Christianam plebem nec Scriptura sacra, nec ullus unquam probatus ancior Synagogam appellavit. Id porro aut discernendæ utriusque reipublicæ causâ factum est, aut quod inter congregationem, quod Synagoga notat, et convocationem, quod sonat Ecclesia, nonnihil intersit. Congregari enim pecora solent, Unde et greges dicimus, non hominum proprie, sed pecudum et bestiarum; at convocari nisi homines non solent. Tanlimi Christi Ecclesia Synagogam excellit. Et quamvis societas Angelorum et hominum interdum vocetur Ecclesia, Ephes. I, 22, nonnunquam vero regnum cœlorum, quod ex hominibus comprehensoribus viatoribusque conficitur, Ephes. 5, 27; nobis tamen in presentii non est animus disserendi, nisi de Ecclesiâ militante, hoc est, cœlu fidelium viatorum. Necesse est, hos vocis significatus exemplis adhibitis ostendere, cum ea passim et in litteris sacris, et in sanctorum hominum libris occurrant. Sane vero, quemadmodum infideles nondum baptizalos in Ecclesia Christi voce introUigere. non cum veniale solimi, sed cum sensu etiam communi pugnai: ita hæreticos partes Ecclesiæ non esse, constituendum est. Id quod commune est quidem omnium theologorum, non eorum modò, qui nuper scripserunt, sed eorum etiam, qui vetustate ipsâ habentur nobilissimi. Teslanlur hoc Cyprianus, Augustinus, Gregorius, dunque concilia, La-

temnende cl Florentinum. Ille igitur Nicolaus papa delinit, Ecclesiam esse Catholicorum collectionem. Cerlè nervosius qui Ecclesiam finiunt, illi non dubitant eam fidelium tantum numero conflari; qui autem remissius, hi tamen non audent, quos catholicos esse non vident, cos Ecclesiæ homines appellare. Absurdum est enim, qui catholicae Ecclesiæ Christi partes non sint, hos Ecclesiæ Christi partes asserere.

Al Papa etiam hærelicus, aiunt, donec ab Ecclesiâ deponatur, cùm suam retineat semper auctoritatem, caput adhuc Ecclesiæ erit; hærelici itaque in Ecclesiâ partibus numerabuntur. Apostolus quoque cùm dixisset Ilymenæum et Philetum à veritate excidisse, et subvertisse quorundam fidem, subjunxit, 2 Tim. 2 : *In magna domo non solum esse rasa aurea et argentea, sed et lignea tñ fictilia; tñ quaedam quidem in honorem, alia vero in contumeliam.* Quibus verbis, ut Augustinus ait lib. 5 el 4 de Baptismo, cos etiam qui à fide aberrarunt, in magna domo esse significat, scilicet non ut vasa in honorem, sed ut vasa in contumeliam. Quam omninò sententiam Cypriani quoque ad Antonianum testimonio confirmat. Sed enim ad ea, quæ promissimus, exsolvenda properantibus non est consilium scrupulos omnes, qui in viâ objiciuntur, excutere. Quid enim illud hoc loco expendamus, an Papa hærelicus esse possit? Quid illud rursùm, an simul atque in hæresim lapsus est, Ecclesiæ caput esse desierit? At horum utrumque tamen proprie argumento diluendo necesse erat explanare. Quod nec brevitas nostra est, nec ad opus institutum pertinet; etsi quid de hisce rebus dicendum erit, alio loco opportunist dicetur. Atque illam quaestionem quidem in libro sexto nos explicaturi sumus; de hoc autem in libro de Auctor. Pap. el Cone. Cajelanus noster longe alacque diseruit.

Ne autem argumenti hujus difficultate deterriti dare terga videamur, intelligendum est, dupliciter Ecclesiam posse dici. Primum eam, quam fidelium omnium ab initio mundi usque in finem congregatio conficit, quomodò divus Thomas de Ecclesiâ loquitur, parte 3, questione 8, articulo 3, illique omnes, qui esse nunc eandem Ecclesiam dicunt, quæ fuit et in populo Iudaicò sub lege Moysi, et in hominibus piis sub lege hominū naturali. In quem sensum Catechumei in sunt membra Ecclesiæ verissima. Non enim hæc Baptismi sacramento secernitur, sed fide, quæ omni tempore populum Dei ab infidelium cœtibus discriminavit. Deinde et ea Ecclesia dicitur, quæ in Christi nomine per Baptismum cogitur, qui et fidei sacramentum est, et propriè Ecclesiæ membra partesque facit, et Christi Ecclesiam à Synagoga distinguit. Hujus Ecclesiæ nec Catechumeni paries sunt, et illi omnes sunt partes, qui à Baptismo Christi characterem habent, nisi post hæresim exteriorē publico Ecclesiæ iudicio fuerint excisi. Quamdiū enim aliquis reipublicæ minister est, ejusque auctoritate et potestate fungitur, tamdiū illius pars dici et potest, et debet. In hoc igitur sensu, quemadmodum Ecclesia, hoc est, respublica Christiana, non interiore solum fide constituitur, sed Baptismi

etiam exteriorē sacramento; sic ejus partes non interior modo infidelitas, sed schisma, excommunicatio iudicii divisio separat. Itaque si in illa Nicolai definitione Ecclesia hoc secundo modo accipiat, fideles dicantur oportet non à Christi, sed à fidei sacramento. Verum de hoc in capite hujus libri postremo plura. Argumento vero posteriori ita respondeo : Apostolus si ad Ilymenæum et Philetum verba illa retulit, non ad id tempus spectavit, quo jam de domo fidelium communi per sectam privatam exierant, sed ad illud potius, quo per susceptam fidem ac baptismum in magnā domo continebantur. Quæ sententia est Augustini, his ipsis, quos attulimus locis. Quamquā propter Cyprianum, cujus se dicit auctoritate urgeri, fatetur etiam hærelicos in magnā domo quodam modo esse, propter eadem sacramenta, quibus administrandis cum Ecclesia conveniunt. Verum id Augustinus, ut dixi, invitatus addidit; nam illud libenter sequitur. Ego vero, ut, quemadmodum sentio, loquar; non intelligo, quid causa Augustino fuerit, ut verba Cypriani in eum sensum acceperit, qui mihi sane lām apparet à Cypriani mente alienus, quam cælum à terra naturā alienum est. Nam, ut omittam quod in locis paulō ante à me citatis Cyprianus ipse hærelicos non obscure ab Ecclesia excludit, certe in epistola ad Antonianum, cujus Augustinus testimonio abutitur, non solum non ab eā sententiā discedit, sed eandem apertius confirmat, inquiens : < Quod vero ad Novaliani personam pertinet, scias < nos curiosos esse non debere, cū foris deceat. < Quisquis ille est, et qualiscumque est, Christianus < non est, qui in Christi Ecclesiā non est, > etc. Nec alia Cypriano causa fuit hæreticorum baptismi negandi, nisi quia cos extra Ecclesiam et esse, et baptizare, perpetua illi fuit firmaque sententia. In his verbis autem, quæ Augustinus refert, nihil aliud Cyprianus significat, quam Novalianorum arrogantiam et tumorem, qui putarent se posse facere id, quod ne Apostolis quidem concessum est, ut zizania à frumento discernerent, paleas separarent à tritico, vasisque ligneis et fictilibus ejectis, aurea argenteaque seligerent, libi per vasa lignea et fictilia non cos Cyprianus accepit, quorum semio ut cancer serpsit, sed eosdem prorsus, quos et zizania, et pilleas vocaverat, hoc est, fragiles, et imbecilles, qui firmis perfectisque crani, suntque semper in Ecclesia permixti. Quos Novaliani quoniam ferre non poterant, humilitatis ac lenitatis obliti, ab Ecclesiā antè tempus ejicere conabantur. Quamquā vasa lignea in liliaque ad solos improbos referre, quod Cyprianus facit, non Augustino solum, sed mihi etiam pariter probatum est. Sensus igitur Apostoli planus est. Cū enim dixisset, quosdam à veritate excidisse, etc., ne omnes fragiles existimarentur, ac proindò Ecclesiæ fidei timeremus, subjicit : *Sed firmum fundamentum Dei stat*, etc. Quia verò quæreret fortasse quispiam, cur Deus in Ecclesiā suā alios firmos, alios infirmos haberet, hos stare, illos excidere pateretur, huic respondet Apostolus, *in magnā domo non solum esse vasa aurea et argentea, sed lignea et testacea*, etc.

Est et altera hujus apostolici testimonii intelligentia,

ex quâ Manichæorum, Pelagianorum. Gatharorum, Donatistarum, Beguardorum et Beguinarum pariter eluuntur errores, in quos Ilymcnæus forte et Philclus menrrerunt. Non enim verisimile iit, in cam hos demenliani incidisse, ut astruerent corporum resurrectionem esse jam factam. Sed quoniam falsa absolute sanctimonia! persuasione imbuti, vitam in carne mortali asserebant similem ei, quam justī cum angelis post resurrectionem immortales habituri sunt, ab omni scilicet fragilitate et imperfectione alienam; idcirco vas electionis Apostolus eos asseruisse ait resurrectionem esse jam factam. Horum igitur vanam fulilemque sententiam paucis refutat Paulus, inquiens: *Sed firmum fundamentum Dei* «/ai, etc. Quæ verba, ni fallor ego, lume sensum habent: Electio fidelium ex parte Dei quidem certa atque immutabilis est. Hanc enim ille vocat fundamentum, quoniam primum est humana! salutis initium. Nam *quos pratdeslinavit, hos et vocavit, et quot vocavit, hos et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorificavit!*, ad Horn. 8, 50. Firmum igitur fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: *Novit Dominus qui sunt sui*. Electio quippe nostra, nobis ipsis obscura et incognita, solius Dei notitia «piasi signaculo quodam obsignata clauditur, ut hic cl apud nos incerta cl occulta sit, cl apud Deum stata cl fixa. Sed quia salus nostra à nostro quoque arbitrio pendet, nemo ex electione l). i certam sibi stabilemque justitiam polliceri debet, nemo sensu inllalus carnis suæ angelorum religionem in carne mortali predicare, nemo imprecantiam cl virtutem omnibus numeris absolutam sibi assumere, nemo reliquorum fidelium aspernari consortium, in quibus humanum adlnc aliquid subesse cernat. Hoc est autem, quod subjungit: *Discedat ab iniquitate*, etc. Satagat, inquit, l Pelr. 2,50, inprimis per bona ipse opera certam facere vocationem suam, nec tantum mundiliæ suæ fidai, ne timeat iniquitate se posse contaminari et pollui. Inlelligal deinde, in magmi domo non solum esse vasa aurea cl argentea, sed lignea et fictilia; ac quadam quidem in honorem, alia aillent in contumeliam. Ila, si vasa aliqua frangi cognoverit, reformet ea pro suâ virili et consolidet cons'dorans scipsum, ne forte elipse frangatur. Atque si vas in honorem sibi videtur esse, ferai patienter vasa in contumeliam, nec horum abominatione à magnò domo discedat. Nam et vasa ista inhonorata et ingloria, quemadmodum libero arbitrio versa sunt in contumeliam, sic verti cūdem libertate poterunt in honorem. Quibus ex rebus non modò argumentum illud eliditur, vcrum etiam id constat, quod in hōc definitione vel maxime quæntur. Ecclesiam omnium fidelium, et fortium cl imbre Alium, ri justorum cliniquorum collectione constivd. In quod si plané ac breviter confecerimus, nec nos industria* nostra, nec sui lectorem laboris pernitebit.

CAPUT HI.

Qi inani tini fideles itti, è quibus vere et proprie Ecclesia conflatur»

Enimverò in partibus Ecclesiæ censendis lres erro-

res fuisse animadvertimus. Primus eorum fuit, qui non putârunt illic Ecclesiam habere partem, ubi non CM solida vilæ puritas cl integritas, Aug., lib. 5 conlr. Parm. cap 2. Tales olim fuere Cathari, et, qui ad horum vesaniam accedebant, Donatista;; hodie sunt ex Lutheranis Anabaptista;, qui cum Pelagianis perfectam omnino in hōc etiam mortali vitò fidelium esse justitiam volunt: cum Citharis et Donatistis nullam in Ecclesiò infirmitatem ferunt. Fudre alii, qui solis pnedestinati ad gloriam locum in Ecclesiò concesserunt, cujus erroris auctores precipui reperiuntur Joannes Wicleffus, et Joannes Mus, damnati in concilio Constant. Postremi solos probos ad Ecclesiam pertinere arbitrati sunt, improbos autem nullo modo. M quod posi veteres quosdam rnodò asserunt Lutherani non omnes, sed qui in eis habentur nobilissimi. Vcrum non est animus, quæ adversum hos errores à Catholicis disputata sunt, ea hic exquibile resumere. Summalhn ergo argumenta referemus, quibus singuli confutantur.

Primus plaque error ante omnia refellitur eisdem omnino testimoniis, quibus Pelagiam olim et Donatisti! relutali sunt: *Sí dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est*, l Joan. 1,8; item: *Dimitte nobis debita nostra*, Matth.G, 12; «piam orationem Christus Apostolos suos docuit, «pii Ecclesiæ nimirum paries erant; item Jac. 5, 21: *In multis offendimus omnes*; item, llebr.5, 1: *Omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, ut offerat sacrificia pro peccatis, qui condolare possit iis qui errant, quoniam et ipse circumdatus esi infirmitate, et propterea debet, quemadmodum pro populo, ilii etiam pro semel ipso offerre pro peccatis*; item, Ps. 142, 2: *Non intres in iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur cor iim te omnis vivens*; item, 5 Reg. 8, 16: *Non est homo qui non pccet*; item, Prov. 20, *Quis potest dicere, mundum est cor meum, mundus sum à peccato?* item, Eccl. 7, 21: *Non est Itonio justus in terni qui faciat bonum, cl non peccet*; cæteraque similia, quæ ex Job cl Daniele referri solent. Si igitur Ecclesiam in singulis etiam membris omni prorsus labe et culpò vacare oportleret, nulla profecti) in lerris esset Ecclesia, quoniam nemo usquam mortalium est, ut predichi testimonia comprobant, qui omni ex parte perfectus et immaculatus sil. Pratrei Cephas Ecclesiæ sine dubio pars crai, qui Ecclesiæ columna eral; al ci tamen in faciem Apostolus restitit, Gal. 2, **1i**, quia reprehensibilis eral, nec recte ambulabat ad veritatem Evangelii!. Non ergi) opus csl Ecclesia; membra adeò pura esse, ul nulla in cis macula, nullus ut vus resideat.

Ad hæc, in Thessalonicensibts Ecclesiam agnoscebat Apostolus: in his vcrò iisdem quosdam etiam notabat *ambulantes inquiete, et curiose agentes*, quos docât non quasi alienos et inimicos existimandos, sed corripiendos ut fraires. Christi igitur confraternitas et societas aliquos habet fraires et socios imperfectos. Quid plura? Nonne Apostolus parvulos quosdam cl imbecilles in Ecclesiò esse affirmat? *Tanquâm parvulis in Christo*, ail, l Cor. 5, \, *lac vobis potum aedi, non*

cam ; et nirsím, Horn. II, I: *Infirmum in fide assumile*. Quid illud, Ephes. 4, 11 : *Quosdam quidem dedil Apostolos, quosdam aulem prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores, cl doctores, ad coniummaliunem sanctorum iiKvdificalioncmcorporistJiristi, donec occurramus omnes in virum perfectum, ut jam non simus parvuli fluctuantes?* Et slatini: *Crescamus*, inquit, *in illo, ex quo totum corpus compactum et connexum, augmentum corporis facit in mensuram uniuscujusque membri*. Non igitur omnia Ecclesiæ membra undique consummata sunl, xpictaque. suis omnibus numeris et partibus. Sed otiosum erit amplius in erroris hujus confutatione versari, præscrilm cùm Augustinus, lib. de peri. just., et lib. 1 cl 2 adv. Pelag. <t Hieronymus, lib. 2 conlr. Jovin., in hac ferine eadem causò diligentissime elaboraverint. Pergamus itaque ad reliqua.

Secunda porri) bærcsis à nostris majoribus primum explosa est, quoniam nexu necessario illi coluerent a);e pestilentissima! in eodem concilio Const, damnata! : < Si papa fuerit prescitos, non habet potestatem < super (jdeles, nisi forte a ('.usare. > Item : < Nullus < sine revelatione potest rationabiliter de se asserere, < quòd sii caput particularis Ecclesiæ. > liem : < Præ- < sens justitia, ct gratia non facit aliquem esse aut < Christi membrum, aut Ecclesiæ. • liem : < Pnvdesli- < nati etiam infideles semper sunl Christi Ecclesiæque < membra. Quarè nec Paulus unquam fuit membrum < diaboli, nec Judas Christi. > Quæ omnia cl per se sunl falsa perspicue, et catholica! fidei vehementer repugnantia. Kos certe Christi publica fuisset insipientissime constituta, si magistratum in c& potestas tantis esset tenebris circumfusa, ut nulli prorsis fidelium eluceret. Cùm enim universi fideles dubitent, an summus pontifex, episcopi, sacerdotes, ac cæteri Ecclesiæ ministri predestinali sint, necne, dubitent etiam oportet, mini decretis judiciisque eorum astringantur. Ita ilei, ul Ecclesiæ ac conciliorum dogmata ambigua sint omnia, cl leges cuncta! imbecilles, sineque vi ad coerendum idonea. Quid autem stultius dici potest. quam civem civitatis suæ magistratus cognoscere, qui sint, omninò non posse? Qui igitur ila sentiunt, ii cùm stultum chrislianæreipublicæ anciozem facilini, tùm omnia scila, præcepta, sanctiones evertunt, omnemque funditus Ecclesiæ potestatem; qu.e apud eos sane vacillet cl cadat necesse est, quibus occulta, Incerta atque infirma est. Nec argumentis à ratione ductis opus est irrationalem, non opinionem dicam, sed insaniam coarguere, cùm ad eam refellendam manifestissima sint Scripture testimonia. Vos, inquit Maith. 5, 14, *estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita, nec accendunt lucernam, ct ponunt eam sub modio*, etc. Item Matth. 13,25 : *Si non audierit eos, dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit*, etc. Ecclesiam igitur manifestam et cognitam fidelibus esse necessitili esi. Item, ad regnum cadorum familiamque suam Christus cum quoque servum pertinere docuit, qui, quoniam conservi sui non est misertus, tortoribus indilus CSL. Non ergi) in Christi familiò, qua' Ecclesia

est, soli servi præ'dostinaii continentur. Item, Mallii. 22, 2: *Simile lactum est regnum cadorum homini regi, qui fecit nuptius filio suo, in quas intrat it etiam ille, qui missus est in tenebras exteriores*, liem, Mallii. 25, I : *Simile est regnum calorum dcccvm virginibus, quarum quinque erant fatua*, et quinque prudentes*. Non ail. quinque simile esse, sed decem. El tamen quinque ex illis clausa est janua, liem Ecclesiam esse ex pn destimlis præscilisque permixtam, illa Christi parabola Matth. 15, 47, demonstrat, in quò reti comparatur, quo pisces omne genus colliguntur, nec seliguntur, donec in littore sint expositi, ubi angeli separabunt de medio justorum malos, cl mittent cos in caminum ignis.

Illa quoque idem ostendit, in quà agro dicitur similis, Matth. 15, 25, qui bonà fruge consiliis, zizaniis inimici fraude inficitur, quibus non expurgatur, donec in aream advecta fuerit messis, ciim colligenda zizania sunl, et all.ganda in fasciculos ad comburendum : quam parabolam Augustinus conlr. Parin, insigniter explicat. Et quoniam omnia persequimur. Ecclesia arenilla est, in qua sic collectum est trincimi, ul subpa'eâ delitescat, donec valinoci cribro repurgatum in horreum tandem recondatur; palea* autem comburuntur igni inestinguibili. Pr.vtereù non ex prescienti^, sed ex presenti jussilià Dei populum, civitatem, familiam nominari, illud demonstrat I Pelr.2, 10: *Qui aliquandò non populus Dei, nunc autem populus Dti*; illud item, Ephes. 2, 12: *Eratis illo in tempore alienati à conversatione Israel, et hospites testamentorum ;jam autem non estis hospites et advena*, sed estis cives sanctorum, ct domestici Dei*, cte. Quod nisi ita sit, beatus et justus est omnis ille, qui est prædeslinalusad gloriam, limi etiam cùm miser et iinj ius est. Non igitur à præscicnlia, sed à præscnli justil'ù proprie denominatur. *Dedit eis potestatem*, ail, Joan. I, 12, *filios Ori fieri*. Quibus? Num iis, quos præscivil esse credituros? Non, sed his, *qui credunt in nomine ejus*, hem, Ephes. 5, 8; *Eratis aliquando tenebra, nunc autem lux m Domino; ut filii lucis ambulate*. Item, I Cur. G, 15: *An nescitis, quia corpota vestra membra sunl Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?* liem, Joan. 5, 7 : *Qui facit justitiam, justus est ; qui facit peccatum, cx diabolo est. In hoc manifesti sunl filii Dd ct filii diaboli*. Item, Rom. 11,5: *Multi nnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra*. Quod nisi secundum justitiam prvscentem nullo modo sumus. Hem, Joan. 5, 7 : *In uno spiritu omnes nos in unum cerpus baptizati sumus*. Per Baptismum ergo, et non per prædestinationis gratiam in Christi corpus transimus. Sed in hujus erroris confutationem salis nulla diximus. Jam tertium cumdeimpie postremum refutemus.

Id quod in primis ea'dem omninò Evangelii! parabola' conficiunt, quibus ante usi sumus: è quibus hoc idem Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, argumentantur. In agro quippe dominico inter nitentia culta, lappæquo, ct tribuli et steriles dominantur avenæ. In arcò paleæ frumentum operiunt. In rete pisces et boni concluduntur ei mali. In inagna domo vasa sunl lignea.

cl fictilia, honorata quoque, cl inhonorata. In regno calorum cum sapientibus virginibus fatuæ sunt. In Christi familiâ servus nequam invenitur; non ille solum, qui conservo negavit misericordiam, sed is etiam, qui super familiam constitutus, ciim moram Domini causaretur, pristinumque timorem abjiceret, ccepit perculere senos et ancillas, cl edere, cl bibere, el inebriari. Quid? Annon Ecclesias in Apocalypsi legimus, quarum angelos cl ministros Dei ad poenitentiam admissi criminis cohortatur? Nonnò Apostolus ad Galatas eas etiam Ecclesias vocat, quas ipse idem errore arguit depravatas? Inter Corinthios quoque non mia erat peccati species, sed plurimæ; neque levia erant emita, sed flagilia. El lamen Apostolus cos non solim Ecclesiam, sed sanctam Christi societatem cl agnoscit, cl predica. Si inter Corinthios manet Ecclesia, ubi fervent contentiones, seelæ, aemulationes; ubi lites vigent el jurgia; ubi favetur sceleri, quod gentibus ipsis forcl esecrabile; ubi proscinditur Pauli nomen, quem ceu patrem colere debuerunt; ubi divina dona ambitioni, non cbaritati serviunt; ubi quidam mortuorum resurrectionem ludibrio habent; ubi permulta demum indecenter cl inordinatè geruntur: ecquis audet Ecclesiæ titulum eripere iis, quibus decima pars istorum criminum impingi non queat? Qui latitò morositate sæviunt in presentes Ecclesias, quid, quæso, Galatis Corinthisque fecissent, lanium non Evangclii desertoribus? Habet igitur Ecclesia carnales suos, quos non esse n spiritualibus deserendos monet Apostolus ad Galat. 6, 1; habet suos ægrolos cl infirmos, quibus parata à Christo Sacramentorum remedia medici administrant. Iis quippe, qui intus sunt, pœnitentiæ sacramentum paratum est. Quod frustra esset in Ecclesia, si nulli essent in cà peccatores. Atque Lutherani, quoniam eludere Ecclesiæ judicia volunt, ne fateri cogantur, improbos habere ecclesiasticam potestatem, hos Ecclesiæ partes esse negant, sibique proindò Ecclesiam fingunt, quam nullus hominum videre potest, ul quæ tenebras habitat inaccessibiles: Ecclesiam cenò, quam ego non intelligo. Puderet me dicere non iniciligere si ipsi inllegissent, qui defendunt. Al involvere isti, cl obscurare id volunt, quod in ciarâ luce à Christo positum est, ne à calholicæ Ecclesiæ unitate recessisse videantur. Nulla est autem, ut Augustinus ait, securitas unitatis, nisi apud Ecclesiam, quæ supra montem posita abscondi non potest, et ideò necesse csl, ul omnibus terrarum partibus nola sil. Recte etiam est ab eodem Augustino dictum, ubi Ecclesia manifesta non est, ibi ne Christum quidem manifestum esse posse: qui per Ecclesiam non solim hominibus, sed principibus, cl potestatibus in coelestibus innotescit. Nobis itaque Ecclesia lucerna csl. super candelabrum posita, quam videant omnes qui in domo sunt. Qualis nimirum Antiochenis fuit cuin disceptationis causft finiendæ Hierosolymam ascenderunt. Qualem prescripsit Dominus, ubi ait, Mallh. 18, 17: *Dic Ecclesiæ*, etc. Alioqui, quibus Ecclesia occulta est, quid habent illi facere, cùm in graves inridu il de lege ac religione controversias? Nitri

animi pendere usque, et nullo firmo luco consistere? Incerta nempe erunt omnia, si apud solos pios Ecclesia csl. In quocumque enim Ecclesiæ iudicio, excipiet is, contra quem sententia dicitur, quòd iudices non sunt pii. Quamobrem qui Ecclesiam justorum solim numero definiunt, ii ciim à malis Ecclesiæ pastoribus omnem potestatem auferunt, limi iudiciorum ecclesiasticorum vires infirmant, nec ulla habere possunt Ecclesiæ firma dogmata. Ac nisi Christus intelligrel, malos Ecclesiæ suæ non partes quaslibet, sed primat etiam aliquandò futuros, nusquam illud profecto admoneret, Mattii. 23, 2: *Super cathedram Moysi sederunt scribæ et pharisæi: quæcumque dixerint vobis facile, ucundum autem opera eorum nolite facere*. Quid vero Paulus? *irte jam quaritur*, ait, 1 Cor. 4, 2, *inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Mihi autem pro minimo est, ut à vobis iudicer*, etc. Quòd si necessarii essent boni mores, ut quis Ecclesiæ pars el administer esseposscl, non utique pro minimo haberet Apostolus ab hominibus iudicari: quippe ejusmodi iudicium cum apostoliche potestatis ruinà cernebat esse conjunctum. Nunc autem videns ad dispensatoris potestatem illtd non esse necessarium, quod Corinthii nonnulli requirebant, *Mihi*, ait, *pro minimo est*, etc. Jam quot quamque vehementes scrupuli, quanta confusio atque perplexitas ipsis etiam dispensatorum animis injicerentur, si ex peccato ab Ecclesia fierent proliniis alieni, omuemque adeò Ecclesiæ potestatem amillerent! Bene igitur subdit Apostolus: *Sed nec meipsum iudico*, etc. Humanorum autem iudiciorum (piana temeritas, si ab animi virtute Ecclesiæ partes officiaquo penderent! Ea propter adjunxit: *Itaque nolite anti tempus iudicare*, etc. Quantum vero schismatum quotidie in Ecclesiâ videremus, diini unus alteri diceret: *Tu non es de Ecclesia, quia malus es; ego de Ecclesia sum, quia sum bonus!* Dùnique etiam quem hic damnaret, eum ille defenderet, quantam putas fore litium jurgiorumque materiam? Preclare itaque concludit Apostolus: *Hæc autem transfiguravi in me, ct Apollo, ne unus adversiis alterum infletur pro alio*, etc. Maneat igitur, Ecclesiæ nomen fideles universos, probos, improbosque complecti. Quod in hoc capite suscepimus explicandum.

CAPUT IV.

Quænam sit Ecclesiæ catholica in fidei dogmate auctoritas.

De Ecclesiæ nomine ca dicta sunt quæ, cùm necessaria viderentur, preterivi à nobis nec poterant nec debebant. Nunc ad rem ipsam quæ est in manibus, aggrediamur, oslendamusque Ecclesiæ auctoritatem tantim habere ad faciendam fidem virium, ut firmissima etiam theologis argumenta suppeditet. Hoc priusquam facio, admonere opere pretium est, Ecclesiam non ipsam modo catholicorum concionem esse, quæ per baptismum Christo et nomen dedit, ct peculiaris, novaque respublica consecrata est, verum etiam principes ac prefectos ipsos ecclesiasticos, in quibus scilicci rcipublicæ hujus auctoritas potissimum residet.

Nec id nos nut recenti opinione confingimus, ani sine Scripture testimonio asserimus. Præclarum est Aristotelis illud » Ethic, lib. 9, civitatem id maximi* esse quod est in eâ principale. Inde enim, quæ principes ac gubernatores civitatis faciunt et sentiunt, ea civitas facere, sentireque dicitur. Cujus rei in sacris illud exemplum, 3 Reg. 8, 1 : *Congregatisunt omnes majores natu Israel cum principibus tribuum, et duces familiarum in Jerusalem.* Et informis : *Convertitque rex faciem suam et benedixit omni Ecclesiae! Israel : omnis enim Ecclesia Israel stabat.* Illud est etiam simile huic, Exod. 19, 7 : *Venit Moyses, et convocans majores natu populi, exposuit omnes sermones quos mandaverat Dominus. Responditque omnis populus simul : Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus.* Non est igitur, cur in hâc significatione Ecclesiae vocabulum fideles perhorrescant, quod hæretici facere solent in odium ecclesiasticæ potestatis, quam Christus non penes populares, sed penes Ecclesiae sacerdotes, ac pastores esse voluit, ut alio loco, et tempore, si facultas erit, explicabitur. Nunc scholæ more rem totam, quæ hujus libri caput est, quatuor conclusionibus absolvemus.

Sit ergo prima conclusio. Ecclesiae fides deficere non potest. Est enim sponsa Christi per fidem, sicut scriptum est, Osæ 2, 20 : *Desponsabo te mihi in fide.* Quod si Ecclesiae fides deesset, jam sponsi sponsæque matrimonium dirimeretur : quorum tamen cælum indissolubilis, perpetuaque conjunctio. *Sponsabo*, ait Osæ 2, 19, *te mihi in sempiternum* : et sponsa : *Tenui*, inquit Cani. 3, 4, *cum, nec dimittam.* Et ille rursum : *Ecce ego vobiscum sum*, ait Maith, ult. 20, *omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Quo testimonio ad id probandum utitur Leo ad Augustam et Theodorum. Probat etiam Julius in decretis suis illo Psalmi 47 testimonio : *Circumdate Sion, et complectimini eam, quoniam hic est Deus noster in seculum : ipse reget nos in secula.* Quod de Ecclesia Christi intelligi oportere, quicumque Psalmum leget, etiam me non demonstrante, intellecturus est. Idem quoque ostenditur ex eo Luc. 1, 52 : *Regnabit in domo Jacob in æternum, cælum regni ejus non erit finis.* Si ergo in æternum Ecclesia Christi manu sustinetur, Christi presidio armatur, Christi virtute fulcitur, Christi sapientia regitur, fides profecto in ea permanebit, sine qua regnum Christi in terris nullum est. Confirmat autem hoc clarissima illa Isaïæ, cap. 50, vaticinatio : *Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, spiritus meus qui est in te, et verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui amodo, et usque in sempiternum.* Huic et illa Ps. 88 similis cælum : *Disposili testamentum electis meis, juravi David servo meo, usque in æternum præparabo semen tuum*, item Ps. 151 : *Elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Ihc requies mea in scindimi scudi.* Illa vero Jeremiæ, cap. 51, cælum longe simillima : *Vere dies veniunt, dicit Dominus, etc. Præleret vir sapiens describitur a Domino is, qui edificavit domum suam super petram*, Matth. 7, 21 ; Christus igitur domum suam super petram fundavit. Quare nec pluvia, nec flumina, nec venti obruere illam possunt. At fide

stamus, ut ait Paulus 2 ad Cor. 1, 23. Ecclesia igitur fidem semper habebit. Nam alias non stabit, sed rucL Quid quod apertis verbis hanc fidei firmitatem Ecclesiae suæ Dominus pollicetur, inquiens Matth. 10, 18 ; *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et porta inferi non prævalebunt adversus eam ?* Ecclesiae igitur fidem non poterit vel infernus adimere.

Secundo, Ecclesia in credendo errare non potest, Nonnulli enim Ecclesiae perpetuam fidem sic interpretantur, ut intelligant, Deum Ecclesiae esse præsentem usque ad sæculi consummationem, nec unquam vera illi fides et chantas desit ; sed posse tamen probabiliter ignorare rem unamquamlibet, quæ scilicet ignoralis, non proinde Ecclesia fidem amitteret. Faciamus enim disputationis gratiâ, non esse à Deo revdalum, divam Virginem ab originali peccato immunem exsistisse. Nihil enim prohibet rem fictam exempli loco ponere, quo facilius res intelligatur : quanquam exemplum verum cælum, ut posterius ostendemus.

Aiunt ergo, quod quamvis Ecclesia crederet, Sanctam Virginem fuisse sine peccato concepam, idemque definirer ab omnibus esse credendum, non tamen in eo fidei jacturam facere existimaretur. Nam licet falleretur, at error probabilis et inculpatus fidem Ecclesie non excluderet. Cujus sententiæ, si facie consideres, videntur esse Glossa interlinearis (sic enim vocant) in illud : *Porte inferi non prævalebunt adversus eam* ; D. Thom. in 4, dist. 6, quæst. 1, artic. 3, quæst. 2, ad 5, et cardinalis Turrecremala, lib. Summæ Ecclesie 2, cap. 91, et Alphonsus à Castro Zamorens. de justa hæretici punit, lib. 1, cap. 5.

At revera id nos superiore propositione constituimus, nempe Ecclesiam semper fidem habituram. Verum cælum hoc ; quis negat ? Sed præleret Ecclesiam in fide errare non posse, sic à fidelibus accipiendum est, ut quicquid Ecclesia tanquam fidei dogma tenet, verum sit, nec quidquam falsum, quod illa aut credit, aut docet esse credendum. Cui enim Corpus Christi sit, ut ad Ephesios, cap. 5, docet Apostolus, à suo certe capite movetur, ac regitur. Ecclesiae igitur error ad Christum auctorem referetur. Nullo itaque pacto errare in fide potest. Nam Spiritus veritatis est hujus corporis anima. *Unus*, inquit, ad Ephes. 4, 4, *spiritus, et unum corpus.* Quod si spiritu veritatis Ecclesia agitur, ad nullum errorem nec insciens quidem moveri poterit. Præclaram deinde promissionem habet Ecclesia, quod nunquam sit à Christo deserenda ; quin ejus spiritu in omnem ducatur veritatem. *Ego rogabo Patrem*, ait in Joan. 14, 16, *et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem vos cognoscetis, qui apud vos manebit.* Et postea 14, 26 : *Paracletus autem Spiritus sanctus ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia, quæcumque dixere vobis.* Item : *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Nec me fugit, quod hæretici argumentum hoc duobus modis eludere conantur. Primum enim, ejusmodi verba, aiunt, de solis Apostolis intelligenda, neque ad posteros in Ecclesiam perlinere ; mox affirmant, Christum non tantum nu

mero duodenario conjunctum, sed Apostolis quoque seorsum singulis Spiritum veritatis promississe; imò aliis similiter discipulis, vel quos jam assumpserat, vel qui postea accessuri erant. Nam si ejusmodi promissiones sic interpretemur, quasi nemini Christianorum date sint, sed universò simul Ecclesiæ, nihil nos aliud, quàm Christianis omnibus consolationem tollere, quæ indù ad ipsos redire esimia debuerat. Sed utrâque juxta in re rusticò indocileque nugantur. Principio enim, verba illa non modò ad Apostolos, sed ad successors etiam referri oportet. Cf. Jo. 14, 16 : *Qui manet vobiscum in (eterni)ni*. Quod illi simile est ex Matt. 28 : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*. Rursim ex eo quoque patet Jo. 17, 17 : *Sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est. Pro eis ego sanctificabo meipsum : ut sint et ipsi sanctificati in veritate. Non pro eis autem ego rogo tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me*. Atque promissionis hujus Isaias mihi videtur illustris non vates modò, sed interpret. *Spiritus meus*, ait, cap. 59, V. 21, *qui est in te, non recedet de ore tuo, et de ore seminis tui amodò et usque in sempiternum*. Quem igitur Spiritum veritatis Christus promisit Apostolis, Ecclesiæ item post eos futurò promisit; nisi velimus Ecclesiam defunctis Apostolis fuisse à Domino destitutam; imò verò ad eam nec concilia, nec præcepta Evangelii pertinere. Siquidem quæ Dominus Apostolis loquebatur, hæc ad illos duntaxat, non ad futuros in Ecclesia post eos spectare dicuntur. Quo quid stultius dici potest?

Jam secunda illa tergiversatio quàm vana etiam, et ridicula est! Si enim hoc illà communiter fidelibus dictum esse volunt, ut scorsum quadret in singulos, sequitur, cuicumque fidei Spiritum veritatis sempiternum adesse, qui cum doceat omnem veritatem, suggeratque ei omnia quæcumque dicta in Evangelio sunt. Sed esto, Spiritu sapientiæ, intelligentiò, lucis, veritatis omnes polleant, nùm inficias ire possumus, quidquid particulatim membrorum unicuique tribuitur, id penitus, et ad plenum corpori convenire? Quid ad hoc respondeat Calvinus, audiamus. *Idcirco*, ait, *tametsi nonnullam veri speciem, verum tamen esse nego*. O stultum hominem, et repugnantem manliestò veritati! An ignorat, quæ Spiritus sancti dona singulis membris distribuuntur, in communem conferri omnia? An videt oculus, et non magis homo videt? An non lucerna corporis est oculus? Quid verò absurdius, quàm membrum posse quidquam quod corpus nequaquam efficere, partem habere quod non habet totum? *Unicuique nostrum*, ait Paulus ad Ephes. 4, 4, *data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, etc., ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in edificationem corporis Christi*. Et postea : *Crescamus in illo, qui est caput Christus; ex quo totum corpus compactum et connexum secundum operationem in muram uniuscujusque membri augmentum corporis facit in edificationem sui in caritate*. Membrum igitur quoniam id, quod est, lotius corporis est, nihil sibi vindicat proprium, sed ita in corpus omnia confert, ut

magis corporis, quàm membri actiones, perfectionesque osse videantur. Quocirca illud absurdum est, quòd scilicet, quibuscum nunc disseritur, eam curam, quam debent capere, non capiunt; eam capiunt, quam debent carere. Non enim probant, verba Christi minime ad Ecclesiam allinere, probant attinere ad singulos : quod contra oportebat, si propositum illis erat argumenti vires infirmare. Nos sanè, quemadmodum scimus animam actum et perfectionem esse maximò quidem corporis physici organici, secundo autem loco membrorum etiam singulorum, in quibus varias licet dial functiones, sed omnes illi et corporis propria sunt, et propter corpus ipsum membris à naturi tributò; illà Spiritum veritatis ad corpus primò Ecclesiæ referimus; deinde propter Ecclesiam ad singulas etiam Ecclesiæ partes non ex quo, sed analogià, et proportionem quàdam, juxta mensuram uniuscujusque membri. *Unum corpus*, inquit ad Ephes. 4, 4, *et unus spiritus. Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi*. Quænam verò hæc mensura Christi est? *Secundum operationem*, ait, *in mensuram uniuscujusque membri*. Spiritus ergo suo quidem modo singulis promissus est, ut magnos doceat, doceat et parvulos; at parvulis lac potum dat, ait Apostolus, majoribus solidum cibum; illis Christum loquitur, et hunc crucifixum, et ad Cor. 2, 2; his loquitur sapientiam in mysterio absconditam. Verum singulis membris sic Spiritus veritatis adest, ut non solim corpori universo non desit, sed corpori, quàm membris prius polliisque intelligatur adesse. Quin etiam, si veritas omnium membrorum donum est, tunc nimirum illa erit firmior et certior, cum in eam omnia simul membra concurrerint. Quamobrem, si quid falsi haberet Ecclesia tanquam fidei catholicæ dogma, nec Spiritus Christi æternum cum fidelibus permaneret, nec eos omnem doceret veritatem : quò, nisi Christi pollicitationes vanas et irritas facimus, vera rataque esso non possunt. Ac si dogma falsum Ecclesia crederet, credendumve proponeret, quamlibet ex ignorantibus id faceret, quomodo *columna et firmamentum esset veritatis*? Carie si veritas in Ecclesiæ humeris innixa est, decise illi omninò non potest, nisi et Ecclesiæ suò Christus, et Christo ipsa veritas desit. In summa, si Ecclesia posset in fidei quaestione falli, librum quoquo vel divinum recipere posset, qui tamen à Deo non fuisset, cimi sit eadem ratio de uno libro ac de uno quolibet dogmate. Quare non valeret argumentum : Ecclesia habet Evangelium Matthei pro canonico, ergò canonicum est. Quod quoniam impiissime et absurdissimi diceretur, illud nos dicamus potius, rectè fideles Ecclesiam catholicam credere, non solim in eo sensu, vel Ecclesiæ catholicæ fides deficiat nunquam, sed in eo etiam, vel nihil ipsa credere, vel docere possit, quod sit verò fidei contrarium. Subdoli autem atque versutè mentem nostram Calvinus Bucenisque interpretantur. Quasi in cum sensum Ecclesiam negemus errare posse, quòd Spiritus favore, ac præsculâ freta, quocumque volel pergere, luto etiam sine verbo incedat. Verò indè si quid præter Dei verbum crediderit, statue-

fit, finierit, id habendum esse nun alio loco, quàm certuni Dei oraculum. In hoc igitur discrimen esse aiunt, quòd nos Ecclesiae auctoritatem extra verbum Dei collocamus : ipsi verbo annexam volunt, nec patiuntur ab eo separari. Laborat autem Calvinus vehementer in iis locis colligendis, in quibus Prophétie, Apostoli, atque adeò Christus ipse nihil ex se attulisse, sed de ore Domini loculi fuisse memorantur. Conficit multi) æquiùs esse Ecclesiam Christi discipulam, ab ejus ore assidue pendere, nec se sapere, et cogitare quidquam, sed statuere sapientiae suae terminum, ubi loquendi finem ille fecerit. Sanctissime enim Chrysostomus, desancto et adorando Spiritu : < Mulli, inquit, < Spiritum sanctum jactant, sed qui propria loquuntur, falsò illum pretendunt. > Ul Christus non à seipso loqui se testabatur, illi si quid prater Evangelium subtitulo spiritalis obtrudatur, ne credamus. Sanè Christus nihil plus de suo Spiritu denuntiat expectandum, quàm ut mentes illuminet ad percipiendam doctrinae suae veritatem. *Spiritus*, ait, *ducat vos in omnem veritatem*. Sed quomodò? *Quia suggeret omnia, quaecumque dixerò vobis*, Joan. 24, 26. Hæc omnia Calvinus. Nam Bucerus dixit multò etiam indoctius, tunc esse Ecclesiae credendum, cimi pronuntiat secundum Scripturas rectò intellectas. Sed hoc cum dicit, omnia facit ambigua, quæ sint ab Ecclesia definita. Si enim aliter potest pronuntiare quàm Scriptura sanò intellecta exigit, excipiemus semper, Ecclesiam in toto falli, quòd falsò Scripturam intelligit. Ecquis verò iudex erit, an Ecclesia Scripturam rectè, an secus interpretetur? Nihil igitur aiunt, qui Ecclesiae auctoritatem non absolute, sed ex conditione ponunt. Si namque ad eum modum res se habet, et mihi quoque fides habenda est, quando pronuntiavero secundum Scripturas recte intellectas. Id enim est non mihi, sed Scriptura credere. At absolute, non ex conditione, populus Domino credidit, et Moysi servo ejus. Absolutò etiam Prophetis et Apostolis populi crediderunt. Quale verò esset Prophetis Apostolisque loquentibus idem càm exceptione detrahere, quòd perperam Dei verba intellexissent? Quale item esset, si illa quoque exceptio adderetur Jerem. 43, 2: *Mendacium tu loqueris, non misit te Dominus Deus noster*? Ac valile mirum est, tam nihil esse frontis istis, nebulonibus. Quid enim tandem auctoritatis in Ecclesia erit, si in omni dogmate, lege, definitione dupliciter eludi potest, quòd aut sermonem ipsa suum elterat, aut, si sermo Domini sit, non stinè intellectum? Sed redeo ad Calvinum, qui cum sibi vulgatum illud Domini testimonium objecisset Mattii. 23: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus*, fatetur demum Ecclesiam audiendam esse, ul quæ nunquam nisi in veritatem Dei consentiat, nihil nisi ex verbo Domini pronuntiet. In hoc consistere, non licere Ecclesiae novam doctrinam condere et plus pro oraculo tradere, quàm quod Dominus verbo suo revelavit.

Verumenirtiverò inter suos hic mirificò garrit, et vel stallò ignorat, vel inalitiosè mentitur, cum dicit, nos id pro oraculo fidei habere, quod homines sine Dei

revelatione consueverint. Nos sanò (idem nostram individuo nexu cum verbo Dei conjunctam esse volumus, nec ullum Ecclesiae assensum fidenter fii meque sustinemus, nisi quem à Deo exstitisse habemus cognitum, et inno conceptum animo. Sed illud quoque certò nobis persuasum est, Dominum Ecclesie suae perpetuò ac continenter adesse, et eam Spiritu suo regere, ne quidquam pro fidei doctrina tradat, quod non idem fuerit Apostolis à Deo traditum. Ita omnes prophanas novationes excramur, omnesque illud in fidei iudicio respuimus, quod non Apostoli Ecclesiae tradiderint. Non ergò in hoc, sed in eo potissimum cardine quaesio versalur, quòd Lutheran! negant Ecclesiam quidquam sine scripto ali Apostolis accepisse; nos contri plura esse accepta asseseramus. Qui de re multa aliis sæpò diximus, et dicemus multa posterius, lib. 7, quanquam in superiore libro adeò plene ac copiose quaestio hæc explanata est, ut nihil prælereà desiderandum esse videatur. Ipsa mihi veritas manum iniecit, et paulisper consistere, et commorari coegit, diu» priores conclusiones explico. Celerius proinde in posteriores incurrendum.

Sil igitur tertia conclusio : Non solimi Ecclesia antiqua in fide errare non potuit, sed ne Ecclesia quidem, quæ nunc est, quæve futura est usquè ad consummationem sæculi errare in fide aul potest, aut poterit. Hæc conclusio panini ostensa est in libri secundi capite septimo, partim ex his, quæ dudum diximus, comprobatur. Nam pollicitationes Christi de presentii suâ, de Spiritu veritatis, de regno ipsius sempiterno, de corpore, cujus ipse erat futurus caput, non ad Ecclesiam modo, quæ fuit tempore Apostolorum, verum etiam ad Ecclesiam catholicam, quæ futura erat» sæculi finem, perlinere necesse est. Id quem m ex argumentis, quæ prioribus conclusionibus confirmandis posita sunt, manifeste colligitur ; vanum profectum erit, aul acta agere, si eadem argumenta repetimus, aut, si nova ponimus, uti in re non dubià rationibus minime necessariis. Certe qui Ecclesiae præsenli Spiritum veritatis negare pretenderli» is negabit eidem potestatem ligandi atque solvendi, negabit sacramenta et sacerdotium, omniaque adeò Spiritalis sancti charismata. Ita nunc Ecclesia Christi ad nudum nomen contrahetur, eritque sine ro vocabulum commentitium. Veriim de tertia conclusione hactenùs.

Quarto, non solum Ecclesia universalis, id est, collectio omnium fidelium hunc veritatis Spiritum sempiternum habet, sed eundem habent etiam Ecclesiae principes ac pastores (I). Diximus enim, Ecclesiae vo-

(I) In hoc libro quarto, pluribus in locis, Melchior Canus videtur fidelibus nimis attribuere, eis saltem partim promissiones infallibilitatis, assistentiamque Spiritalis sancti concedendo. Hæc autem christianæ plebi concedii in articulis fidei primariis ac faciliioribus, dum solis ductoribus allions ac remotiores attribuerentur. Veriim promissiones in gratiam quidem universa? Ecclesiae factæ, ad pastores primarios, seu ad Ecclesiam docentem quoad infallibilitatem diriguntur» nec proindò in vulgo fidelium alia agnoscenda est infallibilitas, quàm certitudo fidei universalis, seu communis, cunctis in liter connexa cum infallibili pastorum documento. P, S.

cem et pro populo fidei, et pro Ecclesiae pastoribus usurpari. Priores itaque conclusiones illud astruebant, quidquid Ecclesia, hoc est, omnium fidelium concio teneret, id rerum esse; hæc autem illud affirmat, pastores Ecclesiae et doctores in fide errare non posse, sed quidquid fidelem populum docent, quod ad Christi fidem attineat, esse verissimum. Hanc conclusionem mox ostendam, si prius admonuero, pastoris unius et alterius, item errorem pastorum omnium fidei non derogare, sicut ne paucorum quidem fidelium error fidei derogat populi Christiani. Pastores igitur ac doctores omnes à fide nunquam posse aberrare contendimus. Sic est sanè.

Id primum, meam sententiam quidem, manifestè demonstrat illud Apostoli testimonium ad Ephes. 4, H: *El ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verb Evangelistas, alios autem pastores et doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis filii Dei, in virum perfectum, utjam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrina: in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.* Sanè si pastores ac doctores hoc atque illud errarent, à rectoque fidei tramite discederent, oves proiettò ipsæ etiam errarent, nec aliter quàm sine pastore dispersæ vagarentur. Cum enim pastor per abrupta graditur, necesse est, quod Gregorius ait, ut per præcipitulum grex sequatur. Nec fieri potest, ut membra reliqua cò non deferantur, quò et oculi suam vim atque aciem intenderint, et caput sese inclinaverit atque deflexerit. Bene ergo Paulus, ne populus variis doctrinae ventis circumferatur, divinae procurationis esse, astruit, doctores et pastores Ecclesiae dare; quorum videlicet auctoritate plebs suffragatur concitata atque mutabilis in fidei constanti[^] superno munere contineatur. Quòd si nullum Ecclesiae suæ pastorem daret Christus, jam sine dubio ovile suum pastor bonus ille desereret. Atqui multò melius Ecclesiae est nullos Libere, quàm errantes habere. Si igitur pastores ad unum omnes à veritate discederent, oves suas Christus vel maxime destituisset. Præterea, si pastores omnes in errore aliquo versarentur, iidem omnino populum aut de statu suo et sede moverent, aut certe nutare facerent, vacillare, fluctuare, illà domus Christi non esset columna *et firmamentum veritatis*. Faciamus insuper omnes simul episcopos in eandem sententiam convenire, hancque populo rudi credendam proponere; tunc rogo an populus hoc sequi debeat, an non? Si debet, cum errantibus ergo sacerdotibus et episcopis plebs quoque erret necesse est. Quare sacerdotum omnium error totius erit error Ecclesiae. Sin inter populum omnium pastorum doctrinam levem exi-

alia dici, aut existimari possit. Si enim bine pastores, inde oves in contrarias partes separentur, corporis compacti ac per omnem juncturam connexi disjunctio omnem Ecclesiae distrahet unitatem; et non solum inter optimates et populum constitutam à Christo societatem evertet, sed communem etiam inter se fidelium

consociationem dirimet, cujus consociationis arctissimum vinculum fidei est conspiratio eadem et consensus partium non divulsus. Divulsus autem omnino erit, si populorum membra à suis capitibus divellantur. Atque ubi semel plebs rudis à doctorum suorum communi sententia declinaverit, quorum doctrinam postea secutum est? Si salem abjecerit, in quo salietur? A Matth. 5, 13. Si à luce mentis aciem abduxerit, quid nisi tenebras intuebitur? Si oculus est malus, nonne et corpus tenebrosus erit? Lue. 11, 54. Ubi vero illud Matthaei 23, 2: *Super cathedram Moysi sederunt scribae et pharisaei; quodeumque dixerint vobis facite?* Anne meliore statu et conditione scribae et pharisaei erunt, quam Ecclesiae Christi pastores ac doctores? Certe si praesentibus solimi, et non item futuris Dominus loqueretur, ut auctor Imperfecti argumentatur in homil. 42 in Matti., dicta illa fuissent, non scripta. Dicta sunt autem propter illos, scripta propter istos. Ad hæc veritas fidei in catholicorum controversiis, quemadmodum in secundo libro constituimus, librisque etiam quinio et septimo confirmandum est, non est à populo quaerenda: timi quoniam id esset operis infiniti, vel ad quaestionem unamquamlibet discernendam omnium sententia fidelium rogaretur; timi etiam quoniam, vel fieri id commodissime posset, non deceret tamen aut cerdonum, aut muliercularum sigillatim inquirere et expectare iudicium. Sive enim unumquemque seorsum interrogas de quaestione, quæ in dubium venit, seu universò velis in concilium cogere, ridicula sane futura sit huius generis inquisitio. Ità per Ecclesiae auctoritatem nulla penitus controversia finiretur, si ad eam finiendam lotius consensum plebis requirere deberemus. Addendum eodem est, quod jam pridem diximus, quædam ad doctrinam fidemque Ecclesiae pertinere, quæ populares prorsus ignorant, vel Patrem et Filium esse unum principium Spiritus sancti, animam intellectualem esse formam substantialem humani corporis, librum Esther esse canonicum, aliaque similia, in quibus sententiam populi requirere tam est absurdum, ut non in sapientium modò animos, sed ne in stultorum quidem casurum sit; nec enim placere cuiquam potest, tantas res imperiti vulgi calculis judicari. Praeterea in Epistolii Ephesini concilii ad Nestorium, id est Nestorio, si lacere salis Ecclesiae velit, exigitur, vel iurejurando fateatur, sentire se et docere, quæ universi per orientem et occidentem episcopi praesidesque populorum crederent ac docerent. Quæ eadem Epistola comprobata etiam est à sexto synodo, actione, id est; in concilio item Tridentino, sess. 3, definitum est, Ecclesiae esse iudicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum. Ad totam fidelium congregationem de re ejusmodi velle iudicium ferre, insanum esset. Pastores igitur Ecclesiae ac doctores illi sunt, ad quos id genus iudicia pertinent. Atque Egesippi diligentissima fidei inquisitio Eusebii Caesariensis. Eccl. Hist. lib. 4, c. 20, litteris celebrata est, qui cum Romam pergeret, non popularium sententiam de fide requisivi, sed satis sibi fecisse ad fidei suae confirmationem visus est, si cum episcopis per loca singula in sermone congressus, omnes ejusdem fidei prae-

dicalores doctoresque reperirci. Irenæus rursum, cū Ecclesiæ auctoritatem liærelcis objicit, episcoporum tantū sententiam objicit, secundum seriem ab Apostolis succedentium ; horumque sensum et fidem Ecclesiæ sensum et fidem existimat, et illis qui refragelur, cum Ecclesiærefragari. Cyprianus item in lib. de simplicil. prælal.: < An esse sibi, inquit, cum Christo vi-
< detur, qui adversus sacerdotes Christi fáci? qui se i à cleri societate secernit? Anna ille contra Ecclesiam
< portat, contra Dei dispositionem repugnat, etc., qui
< contemptis episcopis, et Dei sacerdotibus derelictis,
< audet, > etc. Et in Ep. ad Pupianum : < Christus dicit
< ad Apostolos, ait, ac per hos ad omnes præposilos,
< qui Apostolis vicarisi ordinatione succedunt: *Qui vos
< audit, vie audit, et qui vos rejicit, nie rejicit.* > Et posterius asserit, Ecclesiam non esse multitudinem contumacium, sed plebem sacerdoti adunatam, et gregem suo pastori adhærentem, quæst. i, *Scire debes*, Unde qui cum episcopis non sint, eos in Ecclesia non esse, frustra sibi eos blandiri, qui pacem cum sacerdotibus non habuerint; cū Ecclesia, quæ catholica una est, scissa non sit, sed connexa, et cohærentium sibi invicem sacerdotum glutino copulata, eie. Augustinus demum, lib. 28 con. Faustum, cap. 2, ellil). 35, cap.6, quoniam longum est omnes commemorare, cū adversiōn hærelcos Ecclesiæ auctoritate nititur, episcopos Apostolis ad sua usque tempora succedentes plane intelligit.

CAPUT V.

*Adversus hanc postremam conclusionem objectiones
qurdam.*

Atque in harum conclusionum et explicationem et confirmationem abunde hæc dicta sufficerent, nisi huic postrema; illud a quibusdam theologis objiceretur, quod tempore dominicæ passionis Apostoli omnes Clirisi fidem amiserunt, quo fieri, ut et episcopi omnes Apostolis succedentes possint Christi fidem amittere. Nam quod eo tempore in sola Beati Virgine fides permaneret, candela, inquiunt, illa significat, quæ in officiis eorum dierum solimi non exstinguitur, unde discipuli lumen, quod amiserant, receperunt. Quoniam autem ratio hæc infirma illis etiam videbatur, eandem omnino rem et sanctorum veterum, et Scriptura sacra testimoniis confirmant.

Primum ergo argumentum ex illo trahitur, quod per Matthæum, cap. 26, Dominus dicit : *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte; scriptum est enim : Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis*, id est, ab unitate fidei solventur. Sic enim Glossa interlinearis exponit.

Secundum ex eo, quod apud Lucam, cap. 24, legitur, verba mulierum nuntiantium Christi resurrectionem, visa Apostolis esse quasi deliramenta.

Tertium ex eo, quod Marcus tradit, cap. 16, Christum exprobrasse omnibus Apostolis incredulitatem, et duritiam cordis.

Quartum ex August, in illud Psalmi 68 : *Defecerunt oculi mei* : < Omnes, inquit, discipuli desperaverunt
< quod ipse esset Christus. A latrone Apostoli victi

< sunt, qui tunc credidit, quando ipsi defecerunt. > Refert etiam cardinalis Turcicremnta in hoc idem Ambrosium, Hieronymum, Gregoriwn, Isidorum.

Verum difficile est, de eorum facilitate, perinde uti causa postulat, dicere, qui hujusmodi argumentis permoli, Apostolos in universum omnes fidem perdidisse

sacris litteris pugnat. Nam, ut de Petro taceamus, cujus fidem non defecisse, posterius, lib. 6, demonstraturi sumus, adirne opinio illa de cæleris Apostolis non inodò non certa, sed ne probabilis quidem est. *Discipuli abierunt in Galilcam, in montem, ubi constituerat illis Jesus; et videntes eum adoraverunt, quidam autem dubitaverunt*, Matti), ult. 1G. Quidam, ait, non omnes. Video autem hanc dubitationem à nonnullis non ad Apostolos, sed ad alios nescio quos discipulos referri ; sed mihi semper Theophylacti magis ac Remigii sententia placuit, qui illam docent ad tempus, quo Christus ante discipulis apparuerat, referendam. Id quod Marcus, ut opinor, intellexit, cū ait: *Increpavit incredulitatem et duritiam cordis, quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderant*. Sive enim apparitio hæc, quam Marcus scribit, in die Ascensionis fuerit, ut multis placet, sive antea, quemadmodum nonnullis etiam videtur, dubitandum non est, quin eas increpationes hic Marcus recapitulando perstrinxerit, quas sparsiim alii Evangelistæ conscripserunt. *Quia iis*, inquit, *qui viderant eum resurrexisse, non crediderant*. Constat autem ex aliis Evangelistis, incredulitatem et duritiam cordis ex eò scilicet causò, quia his, qui viderant Christum surrexisse, non est creditum, non ad omnes Apostolos pertinere. Petrus namque et Joannes, audito nuntio, cucurrerunt ad monumentum; ac Jacobus, juxta Ilebæonim Evangelium, ab horà quæ biberat Domini calicem, juravit se non comesturum panem, donec Christum videret resurgentem, ut auctor est Hieronymus in catalogo scriptorum ecclesiasticorum. Non igitur omnes Apostoli fidei jacturam fecisse credendi sunt, nisi, quod absurdum est, omnes infideles fuisse credideris (i). Non enim fides semel à christiano suscepta, nisi per infidelitatem tollitur. Illud absurdius, hæcseos nolam Apostolis universis inurere. Quod qui faciunt, idque sine idoneis et urgentibus causis, hi non solimi illis, sed Christo etiam et Ecclesiæ injurii sunt. Jam argumenta illa infirma esse quis non videt, quæ auctores illius opinionis subjecerunt? quæ quidem partim à nobis aule confutata sunt, partim uno nunc verbo confutabuntur. Si enim quidquam probant, id solum probant, Apostolos in fidei confessione defecisse, aut etiam in fide vivò, quæ per dilectionem operatur. Iluc verò referri iMitosi consuetudo illa ecclesiastica exslinguendi omnes cereos prater unum. Quanquam Rupertos, libro de divinis Officiis 5, asserit extinctos cereos priores significare Prophetas à Judæis interemptos, ac cereum illum, qui ad breve tempus absconditur, significare Christum. Sane veri), etiamsi Apostoli tunc temporii fide caruissent, nihil tamen contra conclusionem ha-

(I) Apostolos omnes fuisse infideles Turreeremate concedit, lib. 3 Sum., cap. 61,

beretur. Nu*b ni Augustinus, in Ps. Ili, admonuit lune *Apostoli defecerant*, cùm nondùm crani dtices Ecclesia, noe illud impletum fuerat : *Ego confirmari columnas ejus*. Unus ergi) tunc erat pastor Jesus dirigías. At Petrus ac reliqui Apostoli posleaquam à Christo pastores constituti sunt, sine controversia fidem temper catholicam tenere. Caterina, quod hærelici calumniantur, pastores Ecclesiæ homines esse, fille-reque proinde ac falli posse, argumentum exiguum sane atque mendicum est. Aliud quippd fuerit de hù-mame natone imbecillitate disputare, aliud de divinâ grattò et providente, quA homines in veritate fidei continentur. Tota namque simul fidelium concio homines sunt. Prophète item, Apostoli et Evangelista, homines crani, sed quoniam Spiritum veritatis acceperere, In falsam fidei doctrinam venire non poterant. Sic ergò tt Ecclesiæ doctores universi homines quidem sunt, led quoniam divino Spiritu gubernantur el aguntur in vera dogmata, nequeunt in falsa declinare.

Illud autem quam ineptum, quam frivolum, quam ridiculum, quod quidam interpretantur, ideò nos in Ecclesiam non credere, quia homines sunt, omnis verò homo mendax! Non est hæc illa profeetò causa, quæ gravissimos viros adduxerit, ul in Ecclesiam credendum esse negarent. Sed antiquior el pulchrior, et ab auctoribus ipsis profecta alia causa est. Augustinus quippè, in Ps. 77 : (Credimus, ait, Petro, credimus Paulo, in Paulum « aut Petrum non credimus : credere in cum, cslrc- < deudo amare, credendo in cum ire. > Hactenus Augustinus. El Buffinus : < Non dicitur, inquit, in san- < clam Ecclesiam, sed sanciam Ecclesiam credendam < esse, non tilDeum, sed ul Ecclesiam Deo congrega- < tam. Iiàc itaque propositionis syllabA Creator à crea- < luris secernitur. » Hæc ille. Ob id igitur auctores hi non admittunt, ut in Ecclesiam credamus, quia Ecclesia fidei nostro finis non est.

Existit autem hoc etiam loco quadam quæslìo subdifficilis. Cimi enim ab Hieronymo, in Comm. ad Gal. 1, dupliciter Ecclesia dicatur, cl ca quæ non habet maculam aut rugam, el veré corpus Christi sit, cl quæ in Christi nomine, absque plenìs virtutibus, inio cum vlliis quibusdam admixtis, congregatur; unde nobis constare poterit, utronam modo nomen Ecclesiæ capiatur, cùm dicitur columna el firmamentum veritatis? Hærelici siquidem quidquid in Scripturis proditum est. quod ad Ecclesia vel auctoritatem spectet, vel veritatem, id totum non in posteriore sensu, sed in priore accipiendum cavillamur. Concedunt itaque Spiritum veritatis Ecclesiæ sanctorum; Ecclesia!, quæ malos habeat permixtos, non concedunt. Nec cA se solum ratione tuentur, quòd in voce ambiguA liberum est utramlibet significationem eligere; sed argumentis aliis in id etiam incumbunt, ut hoc loco cl quæslione Ecclesia nomen non aliter usurpandum esse persuadeant. Illud primum est, quod Hieronymus sentit, Ecclesiam in secundo significatu abusive dici : < Ul fortis, inquit, < prudens. castus, justus el temperans, interdum plene < pro his qui perfecte virtutis sunl, interdum abusive < pro his, qui sunl insipientes, accipiuntur. > Stergò

prior significatio propria est, posterior impropria, com-nwdiis sine dubio Ecclesiæ vocem in illa priorem, hoc est, pro justorum concione usurpabimus. ilurstim, cùm Apostolus illa dicit : *Ecclesia subjecta est Christo, ct : Christus dilexit Ecclesiam*, etc., et : *Christus caput est Ecclesia?*, *ipse salvator corporis ejus*; vox illa pro san-Ciorum congregatione accipitur, ut Hieronymus Augiustinusque interpretati sunl. Quid igitur causa erit, cur aliter accipiamus, cùm Ecclesiam scribit Apostolus columnam esse ac firmamentum veritatis? ProtereA encomio ilio nobilitavit Paulus non Ecclesiam quamlibet, sedeam quæ esset domus Dei. At domus Dei soli justì esse creduntur, ul etiam Augustinus ait in lib. 7 contra Donatistas, cap. 51, 'q. 24, 1, *Omnibus*; non ergo columna veritatis est, nisi Ecclesia sanctorum. ProtereA Augustinus disertò docet ibidem, domum Ecclesiamque Dei, quæ in bonis solimi fidelibus est, cl sanctis Dei servis, cam esse quæ aedificata esi supra petram, quæ etiam claves accepit ac potestatem solvendi et ligandi. Eadem ergo domus Dei est, quæ est columna et firmamentum veritatis. Quamobrem, si pastores, qui Ecclesiæ sibi nomen vindicant, mali sunt, non ad eos hæc et alia similia pertinent. Quod et Augustinus idem nullis aliis locis confirmat, nempè in libro 5 conlrà Donat., cap. 20 et 2 i, et lib. 6, cap. 3, quasi. 1, 1, *Remissionem de cond. t. Quoniodò exaudit*. Quæ si vera sunt, non solitm conclusio illa postrema, quæ nunc expenditur, sed reliqua omnes funditus evertuntur, el quidquid omninò hoc nobis loco constitutum est. At vero quantum in eam sententiam hæc et alia plura abhærelicis disputantur, nos tamen Ecclesiam sequi oportet, et ah omni, quod abhorret ab ipsius approbatione, fugere. Primiim autem hoc intelligendum pulo, quæ nunc ab illis defensionis ratio viaque lentatur, cam non modi) nostras rationes evertere, sed ad id etiam deducere, quòd fidei catholicæ rcrumque omnium publicarum naturo dissonum atque inimicum sil. Si enim Spiritus veritatis solum bonis a Christo est in Evangelio promissus, catene quoque promissiones ad Ecclesiam, quæ cx solis justis constituitur, pertinebunt. Quocirca (dicendum esi enim sæpiùs) nec legum ferendarum auctoritas, nec clavium potestas, nec peccatorum remissio, nec doctrina vis, nec sacerdotii religio, nec ulla omninò publica Evangelii facultas, nisi in Ecclesia omni ex parte bona invenietur. Cùm verò in Ecclesia catholica, quæ inde at Apostolis fuit, semper fuerint mali bonique permixti, in cA nimirum nulla fuisset firma fides, nulla certa veritas, nulla expressa potestas, nulla solida auctoritas. Ita omnia quæ vel pontificum, vel conciliorum, vel totius etiam Ecclesia consensione decreta ac definita sunt, nullas omninò haberent vires. Sive enim excipias eos non esse justos, sive, ul justì sint, esse tamen nobis incognitos; utralibet viA et modo illorum dogmata, scita, leges eludes, erilque, quemadmodum suprà diximus, res Christi publica omnium quæ fingi possunt stultissimi atque absurdissime constituta.

Itaque sil verum illud, quod initio dixi, Spiritum veritatis, fidei catholica fulcimentum, ceteraque Spiritûs sancti charismata ei Ecclesia esse et promissa

cl dato, quam Apostoli suà doctrina miraculisque fundârunt, ad quam iidein suas conscripsere Epistolas, quam in terris semper habuit Christus, (piam sacra littera apte prudenterque describunt ex bonis ac malis piscibus, ex frumento et zizaniis, ex tritico et palcâ, ex fatuis sapientibusque virginibus, è servis probis improbisque constantem. Hærelici ergo Ecclesiæ nomen sibi habeant invidiosum et obscurum, eamque Ecclesiam interpretentur, quam adhuc nemo est mortalium intuitus; nos autem Ecclesiam ex consuetudine lûm divini sermonis, lûm etiam vitæ nostra interpretemur. Nec metiamur eam, ut superbi et arrogantes, verborum magnificentia; sed Ecclesiam eam quæ habetur existimemus, illam aulcè omittamus, quæ omninò nusquam reperitile. Homines enim sumus, remque proinde publicam, quæ et in hominum usu vitæque communi non tam quæ fingitur, sperare debemus. Quæ omnia sic à me dicta existimari velim, non ut nulla in terris sit coram Deo bonorum multitudo atque collectio, quæ et Ecclesia, et sponsa, et amica Dei in sacris litteris nuncupetur; sed ut cos nos à malis in domo et Ecclesia Dei minime separemus, ubi vasa aurea et argentea sunt, lignea quoque et fictilia; non in honorem omnia, sed quædam vel in contumeliam. Verùm hæc explanata sunt amò satis, ut arbitror, diligenter. Jam argumentis illis respondeamus, quæ modò suggestimus: nam iis, quæ à principio libri hujus sunt posita, capite sequenti eodemque postremo respondebimus.

In voce, inquiunt, nō biguA, licet multis unumquodlibet significatum accipere. Minimè, inquam, gentium; sed antecedentia primiim et consequentia spectanda sunt; deinde considerandum, quæ natura rerum sil, quid cohæreat, quid repugnet, nullaque omninò alia, quæ nos in tertio decimo libro accuratius et exquisitius prosequemur. Quòd si, ubi dona Ecclesiæ Christus pollicetur, continendis in officio ac veritate fidelibus necessaria, ea nos ad latentia solum et invisibilia membra referimus, inania profecto essent dona illa, partimque ad communem utilitatem accommodata. Quin, ut saprà ostensum est, noxia essent, ac perniciose valide, quippe quæ perditissimis quibusque civibus et dissidiorum praeberent perpetuas causas, et in omnibus omninò flagitiis impunitatem ac licentiam sempiternam. Jam verò si ratione duce ac magistra cum injuriam principi bono et sapienti censemus, qui illius privilegia sic interpretatur, ut non solum frustra, sed in perniciem concessa esse videantur; quantò magis ille erit Christi iniquus, pravus, et malitiosus interpres, qui gratias et favores, quos reipublicæ suæ promisit Christus, in cum sensum acceperit, qui non modò vanitatem præ se ferat, sed afferat vel exilium? De Ecclesia igitur, quæ bonos simul, malosque complectitur, locus ille Pauli, cæterique similes intelligendi sunt. At talis concio ac cœtus abusivè Ecclesia dicitur. Id primiim nego. Nec enim de forti, prudenti, justo, ac temperanti eadem est causa. Fateor siquidem cum Hieronymo, ejusmodi virtutum vocabula ad incipientes atque imperfectos non posse nisi per abusum traduci; quod uuium vera virtutis definitio non

illas inchoantes, et, ut ita dicam, informatas et impositas, sed habitus planè absolutos atque perfectos, exprimit, quemadmodum Aristoteles, D. Thomas, ac reliqui viri philosophi tradiderunt. At Ecclesiæ vox nihil tale indicat, quale isti fingunt, undè malos ab eo cecia excludamus, qui Ecclesiæ sibi nomen proprie vindicat. Quamobrem nulla est improprietas, et nullus abusus, si Ecclesia etiam ea nuncupetur, quæ in uno baptismo, ita fide, una religione improbos habeat probis admixtos.

Quamquam aliter deinde respondere possumus, Hieronymum de Ecclesia Christi in cum sensum ferè loqui, in quo populum Dei, domum Dei, sen os Christi prope modum usurpamus (1). Fit enim nescio quomodo, ut casus gignendi additus ab bonis potissimum vocum illarum intelligentiam deducat. Itasi ad Ecclesiam vitio depravatam referantur, abusus fortasse nonnullus est, qui mente magis concipi, quam verbis significari potest. Nam et populus Dei ille in sacris litteris dicitur frequentissime, qui Deo peculiariter dicatus est, in quo scilicet Dei fides viget, ac cultus, quamvis in eo sint aliqui peccatores. Sed ad Hieronymi testimonium salis.

Ad id vero quod subjunctum est capite sequenti respondebimus, ubi explicabitur, quonam sensu ad Ephes. 5, Apostolus Ecclesiam nominari. Quòd autem domus Dei etiam illa sit domus magna in qua sunt vasa aurea et argentea, lignea quoque et fictilia, non est necesse demonstrare. Id tamen, etsi perspicuum est, ad futurum tempus reservamus, cum primi capitis argumenta diluentur. Jam, quod postremo loco ex verbis Augustini objicitur, id caute et legendum et audiendum est, quemadmodum ante nos viri ecclesiastici admonuerunt. Possunt enim verba illa duplicem sensum ingerere, unum, ut soli justii intelligantur Christi et Ecclesiæ administrari esse, soli remittere peccato, soli ecclesiasticam habere et auctoritatem et potestatem. Quem sensum constat non rationi solum, sed Ecclesiæ fidei, sacrisque etiam litteris repugnare. Sed de hac re non est hujus aut loci aut instituti disserere. Alter ergo sine dubio Augustini sensus est, ut soli justii dicantur, claves regni coelorum, potestatem ligandi ac solvendi, Spiritum veritatis, et reliquas spirituales gratias accepisse, quòd universa dona hæc non propter malos, sed propter bonos Ecclesiæ et promissa et collata sint. Sic enim quæ oeconomis ac dispensatoribus paterfamilias tribuit in familias commoditates distribuenda, non oeconomis hæc, sed familiæ ipsi tributo esse intelliguntur.

Si quæ episcopis et clericis populus dedit in pauperum expendenda usus, ea non episcopis et clericis, sed pauperibus dicitur contulisse; sic etiam, si princeps homini ignoto, quidquam ob amici sui preces morilumque donarit, id jure ac verè dicet se non homini ignoto, sed amico donasse. Ad quam omninò legem illa quoque explicanda sunt quæ ex Augustino contra Petri et successorum ejus auctoritatem afferuntur: < Claves non unus homo Petrus, sed universas accepit Ecclesiæ. > Item: < Potestatem ligandi ac

(1) Dupliciter homo Dei dicitur. S. Thom. 3 p., q. 48, art. 4, ad 1.

< solvendi Petros *cum omnibus* tanquàm personain
 < gerens ipsius unitatis accepit. > Item : < Ecclesiæ cla-
 < vos *data sunt, cùm Petro data sunt*; et cùm ci di-
 < citor : *Pater oves meas*. > Quæ omnia, ul opinor,
nihil aliud significant, quàm Petrum, ac cæteros Ec-
 clesia ministros, nec sibi, nec oh sua merita, sed Ec-
 clesia, obquo Ecclesiæ causam, claves reliquaque
 Evangelii publica munem accepisse. Quoniam priora
 illa scio aliter ab aliis interpretari. Sunt enim qui ca-
 referant ad usum potestatis, quem mali, quia legiti-
 mum habere non possunt, dicuntur non habere. Alii
 referunt omninò ad gratiam, non illam sacramenta-
 le®, quæ etiam por malos ministros dari solet, sed
 quæ *precibus ministri* respondet, ut de consce, disi.
 4, quo modo Augustinus videtur significare, con-
 Donat. 1.5, c.22. Alii tandem existimant Augustinum
 de publicis raptoribus, usurariis, concubinnriis, sacri-
 legis loqui, a quibus olim, perinde ut si essent ab Ec-
 clesia præcisi, non licebat sacramenta percipere.
 Ideoque illius modi ministri gratiam sacramentorum
 non dabant. Verum hoc disputare, ut sæpèjam diximus,
 non est hujus diei ac temporis. Et Valdensium insania
 jampridem explosa est, nec in eo negotio nos nunc
 oportet elaborare. Itaque de his dictum est salis. Nunc
 argumenta, quæ à principio contrit Ecclesiæ auctorita-
 tem posita sunt, quàm brevissimè possumus, refellamus.

CAPI T VI.

In quo argumenta primi capituli confutantur.

Primum verb argumentum promptissimum est re-
 fellere : nec uno tantum, sed multis etiam modis;
 lùm, quòd nec Moyses, nec Josue, in quorum guber-
 natione tempus illud erat positum, in populi furorem
 et insaniam inciderunt; lùm, quòd ne certum est
 quidem, eos, qui in castris remanserint, in fragilium
 omnes consensisse : quin verisimillimum est, non-
 nullos etiam repugnasse. Nam ubi primum Moyses il-
 lam vocem edidit : *Si quis est Domini, jungatur mihi,*
congregati sunt ad eum omnes filii Levi, consecraveruntque
manus suas Domino, unusquisque in filio et in fratre
suo. Ex quo intelligitur, qui ad unam Moysi vocem se
 illi junxerint, qui à Domino steterint, quos Dominus
 justitiæ suæ ministros in ultione fecerit, hos in co-
 scelere cæcorum socios et consortes non fuisse.
 Quid quòd Aaron nondum sacerdotio fuerat initiatus,
 nec adhuc ei fuerat superhumeralis impositum, ratio-
 nalique adscriptum est apertum, in quo erat doctrina et
 veritas? Levit. 8, 8. Nihil ergo minimè, si Aaron, il-
 lique ejus, nec pastores populi constituti, nec sacer-
 dotes consecrati, in fide ac religione erraverunt. Quia-
 quam Aaron, quod et Petro et Marcellino postea ac-
 cidit, metu peccavit, non infidelitate. Nihil ergo contra
 nos affertur, qui asserimus, sacerdotes pastores jam
 Ecclesiæ à Christo institutos errare omnes in fide ac reli-
 gione non posse. De argumento itaque primo tantum.

Secundum autem videtur esse gravius, quo non Cal-
 vintismò, sed Donatista etiam adversum Catholicos
 uci sunt, quemadmodum in libro de unitate Ecclesiæ,
 mp. 12. Augustinus tradit. Sed non est necesse nova
 nunc responsa meditari, quando huic argumento egre-

giè ab Augustino responsum est : < Plerumque, ait,
 < sermo divinus impias turbas Ecclesiæ sic redarguit,
 < tanquàm omnes tales sint, et nullus bonus omninò
 < remanserit. Indè quippe admonemur, in suo quodam
 < numero eos dici omnes, id est, omnes filios gehenna»
 < Isti ergo vel imperite, vel fallaciter agentes, colli-
 < gunt de Scripturis talia, quæ vel in malos bonis us-
 < què in finem permixtos, vel de vastatione prioris po-
 < puli Judæorum dicta reperiuntur; et volunt ea de-
 < torquere in Ecclesiam Dei, ut tanquàm defecisse ac
 < periisse de toto orbe videatur. > Haciente Augus-
 tinus. Hujusmodi ergo Prophetarum oracula hunc in-
 primis sensum habent, ul, quoniam in comparatione
 malorum adeò pauci boni sunt, ul nulli esse videantur,
 Scriptura lotum unè comprehensione populum repre-
 hendat, quamvis in eo nonnulli sint boni. Deinde pne-
 dictiones propemodum illæ erant, non reprehensiones.
 Describitur enim populus ille non qualis tunc erat,
 sed qualis post Messiam adventum futurus erat. Ulcr-
 que sensus, ne hæretici nostrum esse causentur,
 exemplis Scriptura manifestis comprobandus est.
 Ezechiel eodem, quo et Jeremias, tempore vaticinatus
 est. Quid dicat ei Dominus, audiamus : *Domus Israel*
nolunt audire (c, quia nolunt audire nte. Omnis quippe
domus Israel attrita fronte est, et duro corde, Ezcch. 5,
 7. Et putas in tota hæc depravata domo partem aliquam
 euperesse, cui generalis illa sententia non conveniat?
 Audi quid etiam dicat Dominus, Ezcch. 9, i : *Signa*
Thau super frontes virorum gementium et dolentium su-
per cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio ejus.
 Non ergo omnes in populi fragilium consenserant, non
 omnes attrita fronte et duro erant corde. Esto aliud
 exemplum : *Salvum,* inquit, *Ps. II, me (ac, quoniam*
defecit sanctus. Vana locuti sunt unusquisque ad proxi-
um suum. En unus totius generis humani culpas
 voce magnè et queribundi deplorat, perinde ac si re-
 lictus sit solus. Sed quid dicit illi divinum responsum?
Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum nunc
exurgam. Intelligens ergo jam suæ querimonie sc plu-
 res habere consortes : *Tu, Domine,* inquit, *servabis nos*
à generatione hac in æternum. In libro autem contra Do-
 natistas, post collationem, cap. vigesimo, idem quoque
 Augustinus : < Ne forte, ait, arbitrentur Prophetarum
 < tantummodo moris fuisse» non ad novum Testamen-
 < tum, sed ad veteris consummationem pertinere, sic
 < arguere reprehensibiles, quasi omnes in eo populo ar-
 < quantur, et sic alloqui laudabiles, quasi omnes ibi hu-
 < dentur, ecce sic ad Corinthios Apostolus loquitur :
 < *Paulus Ecclesiæ, quæ est Corinthi, sanctificatis in*
 < *Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus, qui invocant*
 < *nomen Domini, gratia vobis et pax à Deo Patre nostro,*
 < *et à Domino Jesu Christo. Gratias ago Deo meo semper pro*
 < *vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo, quia in*
 < *(omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, et in*
 < *omni scientia, etc.* Quis hæc audiens credat in Ecclē-
 < sià Corinthiorum esse aliquos reprobos, quandoqui-
 < dem verba ista sic sonant, venit ad omnes directa sit
 < ista laudatio? Et tamen paulò post dicit : *Obsecro au-*
 < *tem, fratres, ut non sint in vobis schismata,* etc. Et In

« hoc horrendo vitio Unquam omnes increpandicit. di-
 « *visus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro*
 « *robis» aut in nomine Pauli baptizati estis?* etc. » Inde-
 nits ille. Poterat et ea commemorare, quæ in e&dcm
 Epistolò subjecta sunt: *Tanquàm parvulis in Christo lac*
votum vobis dedi» non escam : nondum enim poteratis;
sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis.
Cùm enim sit inter vos zelus et contentio, etc. Item :
Et vos inflati estis» clnon magis luctum habuistis, ut tol-
latur de medio vestrum» qui hoc opus fecit. Item ex
 Epistolà ad Calatas : *O insensati Calatee» quis vos fa-*
scinavit non obedire veritati? etc. Et postea tamen ait :
Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto»
vos qui spirituales estis» hujusmodi instruite spiritu leni-
tatis, etc. Item ad Philippenses : *Omnes quæ sua sunt*
quartini» et non quæ sunt Jesu Christi, etc. Quas res in
 ei disputatione, cl nullas alias similes à summo theo-
 logo praeteritas arbitror, quòd essent faciles; sunt
 certe ad praesens institutum utiles, casqué ferè in epi-
 stola ad Vincentium attigit. Jam quòd pleraque ejus-
 modi prophetarum testimonia ad populi judaici statum
 el mores posi Messiam referenda sint, et sequenti libro
 ex multis exemplis cognoscetur, et nunc salis in uno
 exemplo demonstrabitur. Aggæus Zorobabclcm, ac
 Jesum sacerdotem magnum, tolumque omnino popu-
 lum, ul domum Dei ædificarenl, his verbis admonuit:
Et nunc confortare, Zorobabel, dicit Dominus» et con-
fortore» Jesu, sacerdos magne, cl confortare, omnis po-
pulus terra?» et facite; quoniam ego vobiscum sum» et
Spiritus meus erit in medio vestrum, nolite timere. At
 eodem posteo capite subjunxit Aggæus : *Si tetigerit*
pollutus in anima ex omnibus his, numquid contamina-
bitur? Et responderunt sacerdotes : Contaminabitur. Et
respondit Aggæus : Sic populus iste anti faciem meam ,
dicit Dominus, et sic omne opus manuum eorum ; cl
omnia» quæ obtulerunt ibi» contaminata erunt. Quem
 omninò locum convenientius de populi statu post Tes-
 tamenti veleris consummationem inlclligimus, tam-
 etsi Augustinus, libr. conl. Donat. post. collât, c. 20,
 ad formam quoque superiorum hoc exemplum inter-
 pretatus csl ; sed, ut dixi, cl ad populi conditionem post
 Messiae adventum aptiis hoc congruenliftsque refertur,
 et plura alia praesertim apud Isaiam huic proposito
 inservire, lib. proximo ostensuri sumus. Itaque de
 Isaiae Jcremiæque testimoniis dictum est satis.

Illud vero, quod tertio loco subjicitur, Ecclesiam oc-
 cultam esse posse, Donatista? etiam posuere. Quibus
 tamen Augustinus, de Unit. Eccl. c. 14, occurrit in
 hæc verba : « Non est Ecclesia nobis operta, quia non
 « est sub modio, sed super candelabrum, ul luceat
 « omnibus, qui in domo sunt. Et de illi dictum csl:
 « *Non potest civitas abscondi super montem posita.* Do-
 « natistis operta est, » etc. Tantum Augustinus.

Primum autem illud falsum est, veterem populum
 aliquandò nullam Ecclesiae speciem habuisse. Nam cum
 se solum relictum quereretur Elias, septem millia vi-
 rorum Scriptura commemorat genua sua non curvasse
 antè Baal; quibus sanè illud perspectum cl explora-
 tum erat, non fidem cl unitatem, sed regnum esse di-

visum, extareque proludè in Hierusalem templum Deif
 sumum sacerdotem, veram de lege ac religione doc-
 trinam. Ejusmodi Tobiaser.il, qui, cimi tribules reliqui
 irent ad vitulos aureos, quos fecerat Jeroboam, ipse
 pergebat ad templum Domini, et ibi adorabat Dominum
 Deum Israel, decimas fideliter offerens, et cætera his
 similia secundum legem Dei puerulus etiam observans.

Deinde non sequitur, si populus ille ità vacillavit,
 ul penè cecidisse videatur, si ilà dispersus est, ul pro-
 pemodtini formam et speciem amiserit, Christi (pioque
 Ecclesiam usque adeo obscurari posse, ul nulla ejus
 species effulgeat. Plebs enim illa vetus, ut quæ casura
 esset, ruinam sæpè minabatur. Et quoniam futurum
 erat ul illi reipublicæ tanquàm sempiterna nox esset
 offusa, nihil mirum, si sensim obscurata est et evanuit.
 Quid autem si quandoque etiam vix apparuit, cum tam
 parva lux lenisque noctis splendor affulsit? nempe lu-
 cerna lucens in caliginoso loco. Sed hæc explicabantur
 in sequenti libro diligentius; nunc respondeamus ad
 quartum argumentum.

Hilarii auctoritatem, quà nos Calvinus urgendos
 existimat, Vincenlius Augustino quondam opposuit;
 sed hic loca omnia quæ ille ex Hilario collegerat, tan-
 quàm meras calumnias contudit el obtrivit ferè in hæc
 verba : « Ecclesia aliquandò obscuratur quidem multi-
 « indine scandalorum, sed cliam tunc in suis Crmis-
 « simis eminet. Aliquandò laniationum fluctibus ope-
 « ritur atque turbatur; et tale tunc erat tempus, de
 « quo scripsit Hilarius, undè putàsti insidiandum contra
 « testimonia lot divina, etc. Poles hoc modo dicere,
 « nec Ecclesias Galaliæ lune fuisse, quandò dicebat
 « Apostolus : *O stulti Galota?» quis vos fascinavit?* Sic
 « enim calumniaris docto viro, qui tardicordes cl li-
 « midos graviter increpabat. Quis enim nescit, illo lem-
 « porc obeuris verbis mullos parvi sensûs fuisse de-
 « lusos, ut putarent hoc credi ab Arianis quod cliam
 « ipsi credebant; alios autem timore cessisse, el si-
 « muale consensisse? Quanquàm et illi qui tunc fir-
 « missimi fucnint, el verba hærelicorum insidiosa m-
 « lelligere potuerunt, pauci quidem erani in compara-
 « tione ca leronim; sed tamen etiam ipsi quidem pro
 « fide fortiter exulabanl, quidam toto orbe latitabant
 « Hilarius ergi) decem provinciarum Asianarum aut
 « zizania, non trilicum, arguebat, aut ipsum etiam Iri-
 « licum quod defectu quodam periclitabatur, quantò
 « vehementius, tanto uliliùs arguendum putabat. Ha-
 « bent enim cliam Scripluræ canonica? hunc arguendi
 « morem, ut tanquàm omnibus dicatur, clad quosdam
 « verbum perveniat. » Hactenus Augustinus.

Ac Hieronymus, adversus Luciferianos: « Ingemuit
 « tolus orbis, inquit, et Arianum se esse miratus csl.
 « Periclitabatur navicula Apostolorum, urgebant venti,
 « fluctibus latera tundebantur, nihil jam supererat spei:
 « Dominus excitatur, imperat tempestati, bestia mo-
 « rilur, tranquillitas redit. Manifestius dicam : Omnes
 « episcopi, qui de propriis sedibus fuerani exterminati,
 « ad Ecclesias redeunt. Tunc triumphatorem suum
 « (Athanasiim/Egyptus excepit; tunc Hilarium de praelio
 « revertentem Galbarum Ecclesia complexa est; lupe

tad *reditum* Eusebii lugubres vestes Italia mutavit. > Hæc Hieronymus, nullaque alia, quæ brevitatis studio pratero. Sed hæc satis sunt, ut omnes intelligant, navem Ecclesiæ in alto hæresum, seditionum discordiarumque procellis fluitantem, fuisse jactatam quidem, ac pene opertam fluctibus, Sfatili. 8, 21, sed non fuisse tamen in tantâ etiam tempestate demersam. Quin in sms licet paucis fortissimis emineat, qui quo magis in remigando laborant, cò aspectabiliores clarioresque fuerunt. Nec hoc Joco opus est *Ecclesiæ* romanæ fidem *lucemque* proferre, quæ nunquàm omninò ipsa latuit, *sed toti semper* orbi manifesta fuit, quemadmodum sexto postea libro accuratius ostendetur.

Nec verò sub diversis pontificibus fides Ecclesiæ aut solvitur, aut occultatur; quin eotiam tempore Ecclesia catholica fidei suæ manifestum argumentum edit. Judicia lune pastorum periclitamur, quæ sine certo Ecclesiæ capite infirma atque incensæ erunt. De qua re alio libro disseremus.

Jam in sexto argumento Calvinus et multum opera ac verborum sumit, et vano se labore frangit. Poterat brevius ac facilius dicere, quoniam Synagoga exsincta omninò et deleta est, Ecclesiam quoque Christi funditus esse delendam. At discessio quam pradixit Apostolus, venire non potest, diu vera Ecclesiæ facies existerit. Id Calvinus dicit, non probat, itaque falsum est. Quin posteaquàm Germania non solum à romano pontifice, sed à romano eodemque suo imperatore majore ex parte defecit, illa fortassis Pauli pradiçio impleta est, insensibilis proinde Anlichristi infelicissima tempora. At Filius hominis veniens fidem non inveniet in terrâ. Sed huic argumento respondet Hieronymus in dialog. adv. Lucifer., illam hic fidem nominari, de qua Dominus aiebat: *Fides tua te salvam fecit*; et alibi, de Centurione: *Non intantam fidem in Israel*; et rursùm ad Apostolos: *Quid timidi estis, modica: fidei?* necnon et in alio loco: *Si habueritis fidem, sicut granum sinapis*, etc. Nec enim Centurio, aut illa muliercula in Trinitatis sacramenta crediderant, sed simplicitas mentis et devota Deo suo anima commendata est. Ilæc est fides quam raro inventam Deus pronuntiavit; hæc est fides quæ etiam apud eos qui bene credunt, difficile perfecta invenitur. Eodem quoque modo Augustinus respondet, de Unit. Eccl. c. 13, Dominum de perfecta fide loqui, quæ ita difficilis est in hominibus, ut in ipsis admirabilibus sanctis inveniatur aliquid, ubi trepidaverint. Addit rursùm, propter iniquorum abundantiam et paucitatem bonorum, quæ illà potissimum ælate erit, Dominum illi locutum. Propterea enim non dixit: Filius hominis veniens non inveniet fidem in terrâ, sed quasi dubitans: *Pulame, ait, inveniet fidem?* non quòd ille cunela sciens de aliquà re dubitaret, sed ut suâ dubitatione figuraret nostram; quia propter nulla scandala circa finem seculi pullulantia hoc erat infirmitas humana dictura. Illorum autem error eripiendus est, qui vanissimis argumentis adducti sunt ut putarent fidem in solo uno manere posse. Cum enim Ecclesia nomen collectivum sit, si unus tantùm crederet, non

crederet Ecclesia. Adde quod Dominus per Matthæum dicit, cap. idi.: *Eccâ ego vobiscum sum omnibus diebus usquè ad consummationem seculi*. Et per Joannem, cap. 14 Cl 16, cùm pollicetur Spiritum veritatis fidelibus sempiternum, pluribus illum pollicetur, non tantum uni. Adde etiam quòd coquis non est unum membrum, sed multa, ut Apostolus ad Corinthios docet. Sed corpus Christi, quod est Ecclesia, ut idem ad Ephesios ostendit, usquè in finem permanebit. Non ergo unquam multi fideles in Ecclesiâ deerunt.

Præterea triticum simul cum zizaniis in agro, bonique pisces cum malis in rete usquè ad consummationem seculi durabunt. Non ergo solimi in uno manebit fides. Sed deficiet hostia et sacrificium. Equidem hanc Danielis vaticinationem non ad finem seculi, sed ad Synagoga; consummationem existimo referendam. Quòd si quis ad tempus Anlichristi referre velit, cum hoc ego non magnopere contenderim, modo sic interpretetur, ul propter crudelissimi tyranni sævitiam sacerdotes à publico et solemnî sacrificio desistant. Quod verò ex Apocalypsi Joannis objicitur, quoniam valde obscurum est, nihil contra nos habet ad faciendam fidem virium, tametsi hoc oraculum in Luthero fateor osse completum, cui dala est clavis putei abyssi, ul errores penitus demersos atque defossos eruendo lania caligine orbem obduceret, ut vel lucem ipsam tenebri circumfudisse videretur. Sed affulget adhuc Ecclesiæ lumen his qui oculos habent ad videndum. Nam Lulherani cæci sunt, et duces cæcorum. Si autem omnis gloria filiæ regis ab intus, nihilque in eâ externi splendoris est, qui fieri potest ul illa cohaereant: *Astitit regina à dextris tuis, in vestitu deaurato, circum? data varietate?* Item: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona?* Et: *Non potest civitas abscondi super montem posita, neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candela» brum, ut qui ingrediuntur, lumen videant?* cæteraque similia, quæ sunt, ne longum faciam, prætereunda. Planum est igitur, in sponsa Christi, in quâ nihil fictum, nihil fucatum, nihil simulatum est, sed omnia vera, sincera, solida, omnem etiam externam gloriam ab interiore virtute et splendore procedere. Ac de sexto argumento nimis nulla diximus.

Reliquis veri argumentis diluendis illud admonere opera prolium est, per figuratam dictionem nulla, quæ parti conveniunt, in lotum solere transferri. Id nobis in usu est, cùm persæpe lias, tùm magis cum de civitate, populo, regno omnique omninò cælu loquimur, de quibus ea in universum dicimus, in quæ non omnes reipublicæ partes, sed interdum paucæ etiam concurrunt. Populum enim robustum, gentem bellicosam appellamus, non quòd omnes in eâ reipublica aut robusti aut bellicosi sint, sed quòd viri ex eâ ad rem bellicam sciceli ejusmodi soleant esse. Nec enim abler de humana reipública ac de humano corpore loquimur. Dicitur autem homo agere vel pati, quæ manus pesque vel agii, vel etiam patitur. Dicitur mundus immundusve, si facies aut munda aut immunda sit: omninò modo similiter in reliqui

Inde adeò venit, ut vocabula, quæ quibusdam Ecclesiæ partibus convenire videmus, Ecclesiæ ipsi attribuantur. Ad hanc enim legem Ecclesia dicitur amica, pulchra, immaculata, sancta, videlicet ratione bonorum; hortus conclusus, fons signatus, ratione electorum. Qui cùm prima atipie optima pars sint Ecclesiæ ebri-stianæ, imo vero regni cœlorum cùm sint principes, quamvis in icrrenà republicà despiciatissimi ac contemp-tissimi, verè ac jure ea, quæ in cos conveniunt, in totam Ecclesiam transferuntur; quoniam, ul ex Aristotele etiam ante docuimus, id civitas aut esse aul facere dicitur, quod in eà primarii aut optimates aul esse dicuntur, aut facere. Neque hoc loco, ubi à Lulheranis vel maxime petimur, Luthert testimonium negligendum est, quo intelligant hi rem esse tam apertam atque dilucidam, ul eam ne Lulherus ipse quidem negare potuerit. Is igitur, ehm in concione quadam ad populum explicaret quomadmodum Ecclesia sana dice-retur, per synecdochen docet Mattheum scripsisse latrones blasphemasse, ciim unum eorum id fecisse Lucas scribat. Sic unus el idem populus, ut ait, arguitur in prophetis, cum multi sint inter eos boni; nirsii laudatur, cùm nulli sint inter cos mali. El pulcher-rimas ebaritatis ea est figura, quæ communia faciat omnia bona, communia item omnia mala, ul aller ai-derais onera portet, et sic impicat legem Christi. Sic •civitas, vel regio, vel domus fecisse aul passa esse dicitur, quod aliquot in oû fecerunt aut passi sunt. Hactenus Luthrus. Hic ego hærelcos universos ap-pello, ut jam vel ipsi sint iudices nitm prudenter nobis opponant Ecclesiam hortum conclusum esse, fontem signatum, puteum aquæ viva», paradisum cum pomo-rum fructibus, sanciam, pulchram, perfectam, sine ma-culé el rugà gloriosam, ut in eà nullum prescilum, nul-lum infirmum, nullum improbum osse conficiant. Sed respondeamus ad singula.

In septimo argumento Canticorum de Ecclesia en-comium ponitur, cui abundé, ut reor, satisfacimus. Additur deinceps, in arcà solos eos fuisse qui salvi facti sunt, arcam autem Ecclesiæ imaginem extilisse. At ne quis in hunc errorem incideret, ul putaret omnes qui per baptismum in Ecclesiam transeunt, esse salvos, idcirco Petrus caute et sapienter adjecit : Quod el ro. \$ *nunc similis forma! salvos facit baptisma; non carnis depositio sordium, sed conscientia? bona! interrogatio*, etc. Alioqui diam, quod Hieronymus adversum Luciferianos ait, ut in arcà omnium animalium genera, ila et in Ecclesià universarum gentium el inorum ho-mines sunt; ut ibi pardus ci hædi, lupus et agni, ità et hic justii el peccatores, id est, vasa aurea et argentea cum ligneis el fictilibus commorantur. Arca igitur in eo potissimum Ecclesiæ typus est, quod extra eam nullus servatus est, non in eo quod omnes intra illam facti sunt salvi. Sed arcæ sacramenta ex Hieronymo in dialogo illo petantur. Nos pergamus ad reliqua.

Christus, aiunt, non est alterius Ecclesia? caput, nisi ejus cujus salvator est. Hoc primum non est adeò expeditum. Est enim caput Angelorum Christus, nec constat tamen aa eorum sil proprie salvator. Ccrlò

ego non puto, quamvis contra sil à nonnullis disputa-tum. De quà re non csl hic locus disserendi. Deindè ea connexio infirma csl : Christus est Ecclesiæ salva-tor, ergo omnes qui sunt in Ecclesia sénat. Eilenim w/-vator omnium hominum, maxime fidelium, 1 Tim. 4, 10, nec omnes tamen reipsà salvos facit; atque ul Chri-stus corpus suum quod est Ecclesia, servet, servet, inquam, rei clficiencia el exitu, adhuc non sequitur cum omnes qui sunt in Ecclesia senarc. Tiim quo-niam jam satis ostensum et patefactum est, quædam de Ecclesià verè dici, quæ ei non omnium, sed quarum-dam partium ratione conveniunt; tum quoniam lotius parliuinque vocabula latius fusa sunt quam voces cor-poris atque membrorum, quemadmodum pauló post explanaturi sumus, Ith non fit, ul si corpus Christi omniaquecjs membra servantur, partes Ecclesiæ ser-ventar omnes. Ncc verò Paulus ail Christum exhibere sibi gloriosam Ecclesiam; solùm adstruit scipsum tra-didisse, ut eam exhiberet gloriosam. Quomadmodum autem mortuus ille est, ut omnes viveremus, nec vi-vunt omnes tamen, sic se tradidit pro Ecclesià, ut cani mundaret et glorificarci, nec tamen omnes, qui in Ec-clesià sunt, mundantur et glorificantur. Tametsi verè Ecclesiam suam sibi exhibet gloriosam; sed nec in omnibus partibus, noe in hoc fortassé tempore.

Porrò id, quod sequitur, facillimum est. Nam quan-quàm filii Dei aliquando secundum predestinationem nominentur, al propria eademque frequens denomi-natio à presenti justilià fit, ul capile tertio explana-tum est. Videmus autem verè filios exhæredari, ac justé aliquando quidem. Non itaque colligitur : Filius est, igitur percipiet hereditatem; nisi illud simul po-nas : El jus quod accepit, non amisit. Quoniam autem Filius Dei non semper probus intelligitur, sed is quo-que interdum, qui paterna bona prodegerit, etiam hoc distinguendum puto, Ecclesiam é Dei solimi filiis con-stare. Nam si filios voces, qui per baptismum sunt Christo et Ecclesiæ geniti, id nos asserimus. Sed in his sunt improbi quidam el stulti filii, quos patris matris-que cura parturire itenim gestit, donec formetur in cis Christus. Sin filios Dei juxta frequentiore Scripture usum cos lanlùm appelles, qui probi, el sapien-tes sunl, corlé Ecclesia non ex his modo constituitur, sed ex illis etiam, qui palernæ el probitatis et sapicnliæ effigiem eluerunt. Nam et in hos nomen filii quandoque diffunditur, *h onne*, inquit Deut. 32, 6, *ipse est paler tuus?* Ai generatio perversa erat, el infideles filii. liem Isaías, 1, 2 : *Filios enutrivì, et exaltavi, ipsi autem spre-terunt me*. liem Jerem. 3, 22 : *Convertimini, filii raer-lentes, et sanabo aversiones vestras*. Item Cant. 2, 2 : *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*. Quod de sanctis Ecclesiæ viris dictum esse omnes Christi fideles agnoscunt. Ende autem appellat spinas, nisi, ut Augustinus ait, de Luit. Eccl. cap, 13, prop-ter malignitatem morum? el easdem unde filias, nisi propter communionem sacramentorum? Dona ergò filia in medio malarum est, mcàdemque paternàdomo. Sed ovile Christi nonnisi ex Christi ovibus constituitur. Quid timi, quasi non alias pecudes habeat pastor? Ho»

bel sané capras, habet et hædos. Pastori itaque non *modo ovile est, sed* et caprile, et bredile. Hædi porrò, et agni in Dei cognitione intelligentiòque discreti sunt, in *hominum* scientiâ et cogitatione confusi. Dùm hic vivitur, diversi licèi greges, in una tamen congregatione sunl, adeòque permixti, ut segregari non possint, donec ille veniat qui separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis, et statuet quidem oves à dextris, hædos autem à sinistris, Maith. 25, 25.

Sed ut argumento huic scholæ more piessius distinctiùsque respondeam, illud considerandum censeo, quòd *ul* nomen ovis non in eo solimi loco, sed in sacris fere litteris, ut Joan. 2, pro bonis ac justis accipitur, sic ovile Ecclesiam in bonis justisque desigual; quales sunl, quemadmodum supra diximus, voces aliæ nonnullæ, ut, exempli causa, amica, columba, immaculata, hortus conclusus, fons signatus, paradisos cum pomorum fructibus, quæ nimirum voces Ecclesiæ vel propter justos, vel etiam propter electos tribuuntur. Quocirca non fit, ut si in ovili non sunl nisi oves, in Ecclesia non sint Laïci, quos sponsa pascere iussa est, quoad eos autem agnis pastor ille summus segregaverit. Nomen etiam ovis malos nonnunquam in Ecclesia significat, nedum probos. Hinc enim illa sunt Ps. 118, *Î76 : Erravi sicut ovis quæ perierat.* Et Isa. 55, G : *Omnes nos quasi oves erravimus.* Et Ps. 48, 15 : *Sicut oves in inferno positi sunt.* Et Ps. 75, 1 : *Iratus est furor noster super oves pascine tue.* Et in Evangeliiis ovem errantem legimus. Et Maith. 10, G : *Oves, quæ perierunt, domus Israel.* Atque cum Dominus Petro commisit oves, si nomen hoc pro solis bonis usurpatum censeamus, verendum est utique, ne mali à Petri cura existiment se exemptos. Sanò verò quicumque fidei sacramentum habent, Petro intelliguntur esse commissi; nec ab eo modo requirendum, si gregem bonorum paverit; sed illa etiam, an quod infirmum fuit consolidant, et quod ægrotum, sanant, et quod confectum, alligant, et quod abjectum reduxerit, et quod perierat, requisierit. In quem sensum ovile Christi non est angustius quàm Ecclesia; sed perinde ut illa cum sanis morbosas etiam oves continet. Dominus autem Joannis capite decimo in illum alterum sensum vocem ovis usurpavit. Jam quod in hoc septimo principali argumento demoni obicitur, id in promptu est refellere. Nam si ex discipulis pseudopropbetæ exierunt, intus ergò prius domique erant : nec enim aliter exire potuissent. *At non erant*, inquit, *ex nobis.* Hoc duobus modis exponitur. Initio significat Joannes fidos illos et simulatos Christi discipulos fuisse, qui quasi amici ad tempus, et socii mensæ, in die necessitatis reclusi. Crim, Eccles. 6, 10. Inter nos versabantur, ait, eamdem nobiscum mensam cœlcræque omninò sacramenta habebant communia, sed simulatio virtutis erat, venditatio, ostentatio; ideòque, quòd non erant ex animo, et verè nostri, non erant ex nobis; nam si fuissent tales, quales nos sumus ex animo Christiani, permansi utique nobiscum. Deinde de viris forte apostolici* hupitur, dim ait : *Er nobis merunt, sed non erant ex nobis.* Nonnulli siquidem statim à principio

nascentis Ecclesiæ nomine se Apostolos venditarunt, Cùm non essent Apostoli Christi veri, sed pseudoapostoli, 2 Cor. 11, 15. Quod igitur dicit, tale est : *Ex nobis exierunt*, hoc est, à nostra scholâ, et societate : *Sed non erant ex nobis*, id est, non vere erant Apostoli; si enim ii fuissent, nobiscum profecto permansissent. Veri enim Apostoli, quos ad Evangelii munus delegit Christus, non tùm hoc, tùm illud, sed idem dicebant semper, eratque illis constans ac perpetua ratio et veritatis et vilæ. Hoc enim ad auctoritatem Evangelii perlinebat, ut ejus primi administri, quibus scilicet illud est creditum, odorem saporemque Christi semper et in omni loco servarent. Contra vero operarii subdoli, quamvis aliquando se transfigurassent in Apostolos Christi, sed insipientia tandem eorum manifesta erat omnibus, et linis secindimi opera ipsorum. Nunquâm, si de predestinad*, ut Hieronymo et Augustino visum est, Joannes loqueretur, nihil adhuc hærelici conficerent. Nam quæ rerum consequentia est : Non sunt ex nobis, id est, non sunt ex electis; non igitur sunt in domo Dei, quæ est Ecclesia? Quasi vero in domo Dei non sint cum vasis electis in honorem vasa etiam non electa, nempe in contumeliam! Sed ad argumentum septimum diximus nulla. Nunc octavum diluamus.

Et ad testimonia quidem ex Canticis post ea quæ dicta sunt, nihil est necesse respondere. Illud autem, quod ex Apostolo objectum est, divus Augustinus in libro secundo Retractationum cap. 49, ita interpretatur, ut Ecclesiam describat Apostolus, non quæ jam sit, sed quæ preparabile vel sit, quando apparebit etiam gloriosa. Et in libro de Perfectione iustitiæ : < Cimi < enim, ait, non tantum Apostolus dixerit, ut exhibeo < ret sibi Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, sed addiderit gloriosam, satis significavit quam < dō erit sine maculā, aut aliquid hujusmodi, tunc < utique, quando gloriosa. Non enim modo in laniis < malis, in laniis scandalis, in tanta permixtione hominum pessimorum, in laniis opprobriis impiorum, < dicendum est eam esse gloriosam. Nam si Dominus < ipse non fuit glorificatus, nisi resurrectionis gloriam, < quomodo dicenda est ante resurrectionem suam Ecclesia ejus esse gloriosa? Mundat ergo eam lavacro < aquæ ablans peccata preterita; deinde perficiens < ejus sanitates, facit eam occurrere in illam gloriosam sine macula et rugā. > Hactenus Augustinus. Cujus sententiæ fuit non solum D. Thomas, sed etiam Hieronymus ac Bernardus. In quem omninò sensum Isaïæ testimonium idem Augustinus interpretatus est in lib. coni. Donatistæ, post collat., cap. 8. Quamquam altera est ejus loci commodior intelligentia, ut incircumcisi et barbarus populus non sit Ecclesiam Dei oppressurus, quemadmodum opprimit qui pede calcit. Et cap. 9, docet distinguenda esse tempora Ecclesiæ*, et pro diversitate varia Scripture loca, quæ partim Ecclesiæ puritatem, partim malorum permixtionem enuntiant, esse concilianda. Memini me tamen sic Pauli verba aliquando exponere, ut ad efficientiam baptismi etiam præsentem illa omnia referantur. Quod

cniii) ail : *Ul ear. siui exhiberet sine maculd*, hoc planum cl expeditum est, cùm sine controversi omnes omninò maculas baptisma dealeal : quod vero subjungit : *Sine ruga*, id certum csl ad baptismi novitatem allinere, qui veterem hominem sustulit cl absumpsit. Renovatur quippe, ul aquike, juvenus nostra per lavacrum regenerationis cl renovationis Spiritus sancii, quam effudit in nos abundó, ele. At quomodo Ecclesia per baptismum gloriosa? Nempe tunc gloriosa sponsa sponso suo exhibetur, cum illi virgo genere ac virtute tiara, pulchra, munda, veste pretiosa, auro gemmisque ornata exhibetur. Non autem regina illa, quæ ad Slilil à dextris regis in vestitu deaurato, circumdata varietate; non Esther, regio fulgens habitu, ct circumdata glorià suà; non in omni glorià suà Salomon, ila gloriosi descripti sunt, quin gloriosior Ecclesia sua Christo sit recens baptismi initiata sacramento. Nec enim miniis in Ecclesiam quam in Synagogam illa quadrant Ezceh. 1G, 9 : *Lari te aquà, ct emundavi sanguinem tuum ex te; et unxi te oleo, et vestivi te discoloribus, el calceavi te hyacintho, et cinxi te bysso, et indui te subtilibus. El ornavi (e ornamento; et dedi armillas in manibus tuis, et torquem circii collum tuum. Et dedi inaurem super os tuum, ct circulos auribus tuis, et coronam decoris in capite tuo. El ornata es auro, ct argento*, de. Quæ gingillatila in baptismi efficientia explanare, eral facile id quidem, sed hujus temporis non csl. Non ergò cogimur ad futurum tempus ea effecta referre, quæ in præsclià baptismus Ecclesiæ præstat (I). Omnia siquidem illa in duo hæc Apostolus contulit, ul Ecclesia sil sancta ct immaculata. *Et exhiberet*, inquit, *sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata*; qualem certe nunc etiam credimus esse, non in omni suà parte quidem (nam id, quemadmodum ante diximus, non est ncesse), sed in nullis membris, quorum sanctitas ct puritas facit, ut Ecclesia ipsa sancta vere immaculalaque dicatur.

Sane in parvulis adullisque nunc primum per baptismum lotis, nulla prorsus quæslío est, quin Ecclesia sanciar ct immaculata sil; sed esse sine macula, ul Augustinus docuit conlrà Cœlestinum, non absurde etiam ille dicitur, qui et criminibus caret damnabilibus, el ipsa peccata venialia non negligi! munda eleemosynis. Hos enim immaculatos Scriptura vocat. *Ero*, ait, *immaculatus cum eo*. Quomodo? *Observabo me ab iniquitate mea*. Item : *Meati immaculati in vid, qui ambulant in lege Domini. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt*. In his ergò, qui ab iniquitate cl crimine mundi sunl (sunt autem plurimi), Ecclesia immaculata est, quamvis impuritatis nonnihl, hoc est, culpæ venialis ex levi inconslanliquo natura contrahant omnes.

Secundum hanc interpretationem, quæ mihi el

(I) Ad Ecclesiam in præsclià hoc omninò referre videntur Fabius papa. epist* 5 ad Hilarium; GebsiuB in decret, de apoc.; cone. Tolet. 6, cap. I; Sixtus IH, episl. unie. cap. 5; Hieronymus, in episl. ad Eph. <ap. 5.

verbis et sententiæ Pauli magis consentanea videtur, palet, Ecclesiam ctianmùm exstare in quibusdam suis membris quidem prorsus immaculatam, hoc est, sme omni omninò macula, in quibusdam verò ita puram, ul quiddam macula, levis illius tamen, possit habere. Sic in quibusdam columba est, in quibusdam perfecta. Perfectos autem pingui, ul aiunt, Minervà appellamus eos, quibus vita mortalis contenta est, qui assequuntur, quantum homines possunt, el optimam in lerrà vivendi rationem ct viam, tametsi in rebus minimis quandoque deficiunt. At *omnis qui peccat, non cognovit Deum; ct omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit*. Hunc locum D. Bernardus in concione de Sepluagcsiinà, cujus initium, *Magna mihi consolatio*, accipit de filiis Dei secundum prædeslinationem, quos interpretatur non peccare, id est, non permanere in peccato. Divus autem Augustinus homilià quarta in hanc Joannis Epistolam, ct secundo libro de Baptismate parvulorum, cap. 8, el hb. 2 conlrà Parmenianum, cap. 7, et multò fusius in lib. de Perfect, justit., exponit filios Dei non peccare ex hoc, quòd filii Dei sunt; eos verò, qui peccant, non cognoscere Deum, qua ratione peccant. Peccatum enim non à fide ct scientia, sed ab ignorance proficiscitur. Fides contra ei chantas, quibus filii Dei sumus, non agunt peperam, sed refutant omne peccatum. Quam sententiam Divus Thomas cum familià suà sequitur, secunda secunda, questione vigesimà quarta, articulo undecimo, ad primum. Eamdem secuti sunt cum Augustino alii episcopi Africani, ut patet in epist. quinque episcoporum ad Innocentium.

Quemadmodum enim Paulus dicere potuit, Rom. 7, 20 : *St autem quod nolo, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*; ita homo justus, si ex lege alias natura repugnanti lenter aliquando deficiat, illud quoque veré dicet: *Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*. Quam interpretationem, quoniam ei el hujus epistolæ quædam loca, ct viri clarissimi ctiiscnliunt, non audeo equidem improbare. Sed ut dicam ex animo quod sentio, mihi magis Hieronymi(i) sententia placet, qui non putat Joannem in genere de peccato loqui, sed lanium de mortali. Id quod in toto quasi contextu epistolæ facilè cernitur. Hoc enim Apostolus ibidem agit, ul ostendat nullam esse communicationem lucis ad tenebras, Christi ad Belial, nec misceri posse justitiam el iniquitatem, crimina el charitalem, Christum cl Antichrillum, non plus certe, quàm noctem et diem. Nam Cuòre quidam hærelici, quales nunc sunl ex Lutherans plurimi, quibus satis fuit, si semel baptismo suscepto fidem haberent etiam sine operibus. Quem

(I) In libro 2 advers. Joviuian., de Pæn., disi. 2 : *Si enim*. Simon Setenen quamdam miæstuariam sibi conjunxit, et discipulos suos docuit libere agere quæ vellent; secundum enim gratiam salvari homines, et non secundum opera justa. Irenæus auctor est, lib. I, cap. 20. Gnostici quoque in cognitione cl scientia, quam mortalibus falsò pollicebantur, beatiitudinem constituebant, cùm tamen opera charilalis négliceront : adversum (gnos Epistolæ ad Timotheum scripts sunt, Epist. Judæ, Pein 2cl l Joann.

errorem à primo slab'm capile Joannes cœpit depellere in hxc verta : *Deus lux est, cl tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, et in tenebris ambulamus, mentimur.* Item cap. 2 : *In hoc scimus, quoniam cognovimus eum, et mandata ejus observamus. Qui dicit se fidsso Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est.* Item eodem cap. : *Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, et ipse ambulare. Qui dicit se in luce esse, et fratrem suum odit, in tenebris est.* Item : *Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo, etc.* Item cap. tertio : *Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit.* Scilicet, ne quis putaret de quolibet peccato etiam levi futurum esse sermonem. Iniquitas enim grave peccatum est. Tunc ergo subjungit : *Omnis qui in eo manet, non peccat : et omnis qui peccat non vidit (N)cum, nec cognovit cum.* Nam est cognitio quædam scientiaque de Deo iis familiaris, et propria, qui spiritum intellectus, scienti», sapienti», coislliiqic habent : quo nimirum spiritu omnes improbi carent. Itaque nec vident, nec cognoscunt Deum, quamlibet visiones et revelationes Dei habere se prodicent. Item : *Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam justus est. Qui facit peccatum (nempe mortale) ex diabolo est. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non furit ; videlicet quamdiu filius Dei est, quoniam semen ipsius, hoc est, charitas, in eo manet ; et ut arbor bona, nisi vitietur, non potest malos facere fructus, sic filius Dei crimen et flagitium committere non potest, nisi filius Dei esse desierit.* In hoc manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli. Qui justus est, filius Dei est ; qui non est justus, nec diligit fratrem suum, filius est diaboli. Item in fine Epistola : *Omnis, qui natus est ex Deo, non peccat*, hoc est, non violat legem, sed servat mandata, quoniam *generatio Dei conservat eum, et malignus non tangit eum.* Nimirum quamdiu semen ille conservat, generatio Dei conservat eum, et malignus non tangit eum. At si volens semen illud abjecerit, ex quo semine natus est, tunc profecto filium diaboli confectum jam malignus non solim tangit, sed ulitur eo etiam pro suo. Quem Hieronymus sensum Augustinus etiam amplectitur, homilia in hanc Epistolam quinti. Atque utinam luce Apostoli doctrina nostri scoli hominibus non esset necessaria ! Sed videmus esse multos, qui curd fratrum suorum et charitate neglecta, aliisque Evangelii ei natur» præceptis omissis, preculis, meditaliunculis (non enim contemplationes dicam) die nocturne vacantes, mentiuntur se etiam diligere Deum. At in hoc scimus quod cognoscimus eum, si mandata ejus observamus. Qui enim non diligit, non novit Deum. Hæc est autem charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus. Sane qui timet secundam, licet maxime tertiam Epistolam ejusdem Apostoli legerit, in lucis evidentius, totum Apostoli sermone cos coarguere, qui bonos, justos, amicos, et filios Dei se esse sine proximi charitate mentiebantur, id vero gravius, qui majori simulationis artificio fingeant se cognitioni Dei, et contemplationi vacare. Verum de hoc argumento plura dicta

(1) Præteritum pro presenit.

sunt, quam fortasse ratio instituti operis postulabat.

Itaque ad illud ex Epistola ad Hebræos testimonium, ne molestum sit plura dicere, dicemus nihil. Nec necesse est tamen aliquid dicere, cum in ejusmodi argumentis diluendis nostra opera et studium minimi desiderantur.

Illud etiam est facile, quod in nono argumento primum opponitur. Jam enim demonstratum est, ut Ecclesia sancta sit, non oportere omnes eos sanctos esse, qui illius partes esse dicuntur. Non autem, quamvis id Hieronymus fecerit in Comm. Ep. ad Galat., Ecclesiam dupliciter usurpamus, et eam, quæ undique sancta et tota corpus Christi sit, et eam, quæ cum sanctis malos habeat permixtos ; sed id docemus, populum Christianum vere sanctum dici, licet non omnes, qui in hoc populo numerantur, sancti sint. Nam argutias illas elegantissimas, quibus hoc impugnatum est, consilium est negligere : sophistarum quippe sunt mera nugæ, gerris, ut aiunt, Siculis vaniores. Præterquam quod forsitan Ecclesiam sanctam credimus, quia populus est Deo per Baptismum dicatus, consecratus, sanctificabis ; hos enim Scriptura sanctos appellare solet. Illud vero, quod statim additur, diligenter expendendum est. Aliud porro est paries Ecclesiæ esse, aliud esse Ecclesiæ membre. Nomen siquidem partis latius diffunditur, nomen membri contractius est. Pars ad locum refertur, membrum ad animantis corpus. Illa pars sine vita invenitur, ut in lapide, ligno, ac cæteris ejusmodi ; membrum autem verè et proprie sine vili ne intelligi quidem potest. Quamobrem improbi partes quidem Ecclesiæ sunt, membra Ecclesiæ aut Christi non sunt : sunt autem diaboli membra ; at in Ecclesia esse censentur, civesque civitati huic et annumerati et adscripti ! ; cives mali et flagitiosi tamen. Quo verò pacto improbi atque improbi cumdem omnino populum conflent, nec sit tamen societas lucis ad tenebras, conventio Christi ad Belial, id est. Augustinus egregie explicat contra Donatisi, post coll. cap. G. Qui unà ex re cætera hujus argumenti confirmationes extremis, quod aiunt, digitulis evertuntur. Sive enim dicas corpus, sive panem, sive granum, sive triticum, seu alia similia quævis, nomina sunt, quæ bonis perse conveniunt quidem, sed per bonos illi etiam populo, cujus boni primaria sunt partes. Hunc verò sensum omnia quoque Augustini verba, in lib. 3 de Doctr. christ., præ se ferre notius est, quam ut indicandum sit. Negat enim malos in corpore gliscere esse, nec posse habere Christum membra damnata. Negat in columbæ membris computari. Negat ad illam Ecclesiam pertinere, quæ non habet maculam nec rugam. Negat spedare ad compagem domus Dei, aut in eam etiam habitare, in qua unanimes solim habitant. Etenim hæc universa, ut persæpe dicimus, tantum probis ex se attribuuntur, et horum ratione attribuuntur Ecclesiæ : quemadmodum ratione partis in toto ipso insignis atque præcipuæ quædam de loco enuntiari solent, quæ partibus singulis non perinde conveniunt. Quamquam Augustinus illam fortasse Hieronymi partitionem secutus est, ut Eccle-

Siam bifariam distribueret; el eam, quæ omni ex parte bona Christique coquis sit, et cam quæ ex bonis malisque conflatur. Qui verò fronte nobis Augustinum objiciunt, qui in libro Retract. 2, cap. 18, et in Psalmum 21 ac 25, et libro contra Polii. 5, cap. 12, et de Unitate Ecclesiæ, cap. 13, et contra Donatisti, post Collai., à 4 usquè ad undecimum cap., nostram habet apertissime constanlissimèquie sententiam? Nec dubium est, Cyprianum atque Hieronymum eadem nobiscum concinuisse : illum in Epistola ad Maximum, hunc in comment. Epistola ad Galatas et in dialogo adversum Luciferianos. Ac de nono argumento hactenus.

Decimo verò argumento ex his, quæ in septimo dicta sunt, satis, ut arbitror, responsum est.

At undecimo argumento hoc habeo responsum. Non abhorret à sacrarum litterarum consuetudine, si cumdem omninò populum nunc propter justos felicem beatumque dicamus, nunc propter improbos miserum et infelicem. En Moyses Israhælem modo vocat populum cæclum, beatum, gentem sanciam, populum Dei peculiarem; modo durissima cervicis, populum stultum et insipientem. Atque Isaías interdum populum Gomorrhæ, interdum etiam populum Dei appellat. Et reverà, si Scripture usus est, quemadmodum in confutatione secundi argumenti nullis exemplis patefecimus, perinde populum reprehendere, ac si omnes mali essent, atque ita consolari, ut si omnes essent boni, consecrarium est quoque, ut populus idem et in reprehensione vituperationeque vocetur iniquus, et in consolatione ac laudatione sanctus. Nec Augustinus dubitavit, Ecclesiam nigram in malis, formosam in bonis interpretari, in lib. 3 de Doctr. Christ. cap. 52. Quin Orígenes Ecclesiam propter cos qui columbas in illà vendunt, speluncam latronum appellavit, tract. in Mattii. 15. Quòd si hoc nobis presidium deficeret, habemus alterum, quòd in hujusmodi major quædam isboni, (piam mali est, phisque omninò valent pauci boni, ut plebs bona sit, quàm nulli iniqui, ut nominetur mala. Ecclesiam prælercà sanctam dicimus, quòd Deo peculiariter sacra sit; quà ratione, quamvis mali in ea sint plurimi, synagoga Salame appellari nec debet, nec potest. Hinc enim in concilio Constantinensi ejus impudens maledicentia damnata est, qui romanam Ecclesiam synagogam Salame appellavit. De undecimo autem argumento dictum est satis.

Duodecimum vero infirmum et nugatorium est, tametsi Calvinus indò exultare non dubitet, nudò erubescere debuisset. Ratiocinatur ille quidem interdum arguti, sæpiùs eleganter; sed quandoque adeò inepte, insulsè, frigide, ut vix eum credas, non dico eruditionem acrimenve, sed aul rationem omninò ullam, aul sensum etiam communem habuisse. Tantum hæreticus error et circa pertinacia potest, ut omnem prorsus doctrinam adimat, intelligentiæ lumen extingual, et universam ingenii retundat aciem! Sed ad rem. Illud est verum, Grecos esse schismaticos, ideòque apud cos Ecclesiam non esse. Credimus enim unam catholicam Ecclesiam. Quarè necesse est, ut qui ab unitate se separat, quoniam non est in unà Ecclesià calholicà, ne in Ecclesià quidem ille sit. Nec Greci solimi schismatici sunt, sed

etiam hæretici, limi propter alia, löffi hac precipitò de causò, quòd negant unum totius Ecclesiæ pastorem esse à Christo in B. Petro institutum. Sed hæc importunè hoc loco; alibi opportunè disserentur. Quòd si qui à Christo vero Ecclesiæ capite Ìli deficiant, ut ei abrogent fidem, hos fateor, ac nullò etiam magis, privilegium ecclesiastici nominis amittere. Mortuo autem summo pontifice, una sine dubio Ecclesia manet, et manet in ei Spiritus veritatis, sed manaci imminuta sine Christi vicario et Ecclesiæ catholica uno pastore relinquitur. Quocirca licet veritas tunc etiam in Ecclesià sit, alsi controversia fidei et religionis oriantur, Ecclesiæ judicia sine capite in terris non adeò certa erunt. Quæ persequi, hujus loci non est. Atqui Apostolus, còrneo loco dedilà operò Ecclesiæ unitatem definire vellet, ejus rei prorsus oblitus est, à quà re nos dicimus unitatem Ecclesiæ pendere. Sed mirari satis non possum istorum hominum futilitatem, qui cum non scrvarent unitatem spiritalis in vinculo pacis, sed ab Ecclesiæ se corpore sejunxerint, Paulum eo loco nobis objiciunt, qui illis vel adversissimus est. Nam si unum corpus, et non duo Christus habet, quomodo nos duas Ecclesias admittemus? Et si una est fides, qui in fide et religione discrepat, hic quomodò in unà Ecclesià est? Qui autem Christi vicarium contemnit, isne unum filium agnoscit? Certe qui cultum Dei pro suo sibi arbitrio fingit, is nec Spiritum unum colit, nec Patrem unum suscipit, nec in unà proinde Ecclesià est, quæ sine re et catholica fide Deum unum nec colere, nec habere potest. Verim is hæc, quæ extra causam preterque institutum invitis occurrunt, paucis refellenda sunt. Reliqua itaque persequamur. In Græcis, aiunt, viri boni sunt aliqui. Sane, si sunt aliqui, hi lanium erunt, qui cum catholica fide consentient, qui ab schismate alieni sunt, qui unum unius corporis tenent caput, Coloss. 2, 19, unumque unius ovilis pastorem, non in cælis solimi, sed etiam in terris (!). Sic enim Christo capiti nostro ac pastori visum est, unum loco sui Ecclesiæ relinquere, quem simul atque fidelis abjiceret, et corporis et ovilis desereret unitatem. Quemadmodum in Israel, sub Jeroboam quidam erant viri pii, sed illi lanium, qui in divisione regni nullam fidei, religionis, sacerdotii divisionem meditabantur. Verim hæc alias. Nunc illud admonendum puto. Apostolum eo loco Ecclesiæ perfectam unitatem communionemque describere, nimirum (pialis in bonis sanctisque viris repperitile. Meminisse enim opus est, corporis nomen proprium esse Ecclesiæ juslonim. Umim igitur corpus uno primium spiritu definitur, qui illud non modò quasi anima vivificet, sed lanquàm spiritus membra ejus singula ad finem suum quoque agat, moveat, insliget. Deinde unum corpus unam quoque spem vocationis requirit, ubi spei vox prore gloriæ aquesperalà usurpatur, ut illo etiam loco : *Sp« autem, quæ videtur, non ul spes*. Iium igitur finem, sicut reterà, hæc etiam respublica habet, ad quem omnes ejus cives vocati ac des-

(! Sunt boni etiam inter Grecos qui, verè bonà fide suæ Ecclesiæ schismati exteritis adhærentes, ad unitatem vero ex animo ad animamque Ecclesiæ pertinent.

Pe S»

tinati sunt, in quem proinde spectant omnia hujus corporis membra. Tertio loco, una respublica unum Dominum, unum regem, unum caput desiderat. Nam si duo habeat capiti, monstrosa erit. Exigit prætereū unam fidem. Nisi enim hujus reipublicæ cives fideles sint, Dei populum non conficiunt. Populus autem Dei intelligitur divino cultui ac religioni dicatus. Quòd nisi una sit omnium communis fides, ne una quidem religio erit, atque adeò nec una Dei Ecclesia. Quid quòd si diversa credimus, cū fides sit quasi hujus corporis oculus, cumdem scopum et finem habere non possumus? Una ergo fides necessaria est. Necessarium est denique, præter hæc, Baptisma unum, in quo inest cæteromm sacramentorum communicatio. Plebs quippe Christiana non interiore solum fidei communione ac diariis vinculo, sed externa etiam fidei testatione, sacramentorumque consociatione constat. Ex quo fit, ut nisi in eodem Baptismo, cisdemque omnino sacramentis membra exterius colligata sint, in unum Christi corpus, quod est Ecclesia, coire non queant. Fecit autem Apostolus solius Baptismi mentionem, tum quoniam inter omnia sacramenta vel maxime est unum; tum quoniam hoc sacramentum ebristianæ gentis proprium signaculum est, quo videlicet non consignamur modò, sed etiam sacramur: id quod Synagogæ circumcisio præsiabat. Jam in verbis, quæ addit Paulus: *Unus Deus, unus Pater*, eie., cò, ut mihi videtur, respicit, ne in uno hujus reipublicæ domino tyrannidem ac dominationem subesse putaremus. Unum itaque Dominum cum dixisset, blandioribus vocibus dominatum mollitæ mitigat. Ne te, inquit, terreat unus Dominus; unus enim Deus idem est, unusque etiam Pater. In Dei porrò nomine bonitatem, suavitatem, providentiam numinis inlellige. *Deatus*, ait, *populus, cujus Dominus Deus ejus*, sed ille multò beatior, cujus Dominus parte ejus. In patre siquidem singularis amor et cum minime vulgaris designatur, ut non tam regnum, quàm patris unam filiorumque familiam inlelligas. Sed nescio quo pacto, diim Pauli verbis institit atque hæsil oratio, à proposito longius excurri, insilulique mei penò immemor factus sum. Dicebam Apostolum perfectam corporis Ecclesiæ unitatem causis suis omnibus definire. Ecclesiæ verò unitas latiùs extensa est, et in eis invenitur, qui non servant unitatem spiritus in vinculo pacis nec inter se per amorem adhærescunt, nec alii alios apprehendentes capiti suo connecluntur. Quin etiam partes quædam in hoc toto sine fide insunt, ul hærelicioceniti, quamdiù ab Ecclesia non sunt exclusi. In quibus satis est unum Baptisma, sacramentorumque eadem societas et communio, ut in unà Ecclesia esse dicantur. Nam summum pontificem, episcopos, cæterosque Ecclesiæ ministros potestate ac jurisdictione per hæresim abditam inlerioremque privari, non modo non certum, led ne probabile quid esse, maxima auctoritate Ibcolopi affirmant. Rectores vero ac magistratus, et reipublicæ omninò administros illos esse, qui reipublicæ hujusmodi partes non sinunt, ne cogitatione quidem informari potest. Ex quibus magna significatio fit, non esse æquam in omnibus Ecclesiæ partibus unitatem,

sed in quibusdam valde imperfeclam. Id si minili Intelligitur, ex corpore naturali percipi potest, in quo sic spiritus et anima existit, ul partibus quibusdam vim sentiendi tribuat, quibusdam vim crescendi, aliis, ut videtur, ne ullam quidem aut animalem, aut spirabilem facultatem, perindè ul si partes illæ nec animam, nec spiritum in se haberent. Quin etiam videmus, cū membrum aliquod sensu et vitæ carens arescit in corpore, quoniam reliquis omninò partibus continuatur, motum quemdam externum ab spiritu participare: quanquàm spiritus illi nihil interius vilaleque communicat. Quem profeclo modum spiritus Christi in corpore Ecclesiæ tenet ac servat. Quasdam enim partes illi animat et vivas facit, ul nihil illis deesse vitalium motionum videatur; in quasdam sic influit, ut non vitam eis quidem, sed interiorem quamdam spirationem quasi vitalem conferat; aliis autem externam vim suam facultatemque dimittat, ut quamvis mortua prorsus et arida membra sint, quia non sunt tamen à corpore excisa, à spiritu cum corpore moveantur. Quæ partium affectarum mirabilis continuatio ac series, licet tenuis illa quidem et modica sit, at tantum in Ecclesiâ valet, ut propter locum, quem habent in corpore, nonnulla partes vel capita ecclesiastici corporis appellentur, *Va?*, inquit Arnos, 6,1, *vobis, qui opulenti estis in Sion, optimates, capita populorum*; membra videlicet aliquandò, non ex vitæ, quam suâ sponte et naturâ vindicant, sed ex situ, quem sortita in corpore sunt per metaphoram transferri solent. Ita qui locum primum in Ecclesiæ gubernatione tenet, caput Ecclesiæ ille dicitur tametsi proprie ac vere membrum corporis Ecclesiæ non est. Sed de his, quæ ad Ecclesiæ unitatem spectabant, quantum huic loco salis erat, dixisse videmur. Nunc de universitate Ecclesiæ dicamus; nam id in tertio decimo argumento quærilur.

KW greco, si verbum verbo reddas, *secundum totum* interprelabere: enim totum est. Unde catholica, ul Augustinus ait, nomen accepit, quòd in toto orbe juxta prophetarum pradictiones (i) diffusa est. Quia vero in toto orbe universæ etiam gentes intelliguntur, inde adeo venit, ul Ecclesia catholica, id est, universalis nominetur, quoniam in omni gente, populo, natione, sexu, conditione longe latè quo patet. Cujus utriusque rei exstat insigne illud oraculum Ps. 2,8: *Postula à me, et dabo gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ*. At ipse hoc discrimine non solim à Synagogâ, sed ab hæreticorum etiam conventiculis congregalionebusque distinguitur. Sunt etiam qui dicunt, Ecclesiam propter communem fidem, imiversalemque doctrinam, catholicam appellatam. Fides autem Ecclesiæ atque doctrina multifariam communis et universalis est. Primum ratione hominum, juxta illud Marc. 16,15: *Prædicatè Evangelium omni creatura*:; deindè ratione loci, quemadmodum scriptum est, Marc. 16,20: *Predicaverunt ubique*; et ad Rom. 10, 18: *In omnem terram*

(1) De hoc videre est præsertim Malach. 1. It; Daniel, 2, 44; Isai 54, 5; Ps. 18, 5, et 71, 8; Marc, till. 15; Act. 1, 8; Genes. 26, 4; Ps. 21, 28, et 116, 1; Luc. 21, 47; Apoc. 5, 10, Coloss. 5, 11, etc.

e.rivit sonus eorum. Prælcere ratione temporis; quoniam Apostoli non timi hoc, tūmillud t srd idem dixere semper. *Fidetur*, inquit 2Cor. I, 18, *Deus; quia fermo noster, qui fuit apud rns, non est iu ilio: Est, et Non; sed: Est, in ilio fait.* Item, Ps. 118, 85: *Anrra-virunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. Omnia mandata tua taitas.* Et posterius: *in crternum, Domine, permanet verbum tuum, in generationem et generationem veritas tua.* Quod igitur ab omnibus in omni cl loco cl tempore cenò atque constanter creditur et docetur, id verò dogma catholicum nuncupatur; et quæ hujusmodi dogmata ac disciplinam habet, ea vere Ecclesia catholica. Nam hæreticorum conciones privatas habent, peregrinas, inconstantes, clandestinasque doctrinas. Bene ergo et prudenter Vincentius Lirinens. de profatu Novat.: < In ipsa, inquit, calholicà Ecclesia, ad quam non una natio, non unus anguils, sed maris multitudo convertitur, id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. Hoc est eni n verè proprièque calholicè eunt, quod ipsa vis nominis raliòque declarat; quæ « oinJa hæc verè universaliter comprehendit. Quæ cum ita sint, illo est verus germanusque catholicus, qui quidquid universaliter antiquiis Ecclesiam catholicam timuisse cognoverit, id solimi sibi incudum credendumque decernit; quidquid vero ab aliquo deinceps uno præler omnes vel contrit omnes novum cl inauditum subinduci senserit, id non ad religionem, sed ad tenlalionem potius inleUignt perlinere. > Ilactenùs Lirinensis. Scio causas proferri alias solere, cur Ecclesia catholica sit; sed hæ nihil visæ sunt cognominis hujusserendi gravissima!. Quibus positis, illud argumentum facile diluitur. Primum enim Ecclesia non ita modò contracta est el adducta in angustum, ut in orbe diffusa non sil; quin nostrà memoria novus orbis apparuit multò maximus, atque latissimus, in quem discipulorum Christi sonus exivit, ne quisquam dicat, Hispanos, Gallos, Italos, Germanos, cætrasque natione, in quibus Christi nomen aul vix il, aul non omninò deletum est, minorem jiarlem orbis occupare. Deinde salis est, Ecclesiam semel in lolmn mundum esse fusam, ul ctiamninn verè catholica dicatur. Nempe eadem Ecclesia est. camdemqnc fidem tenet, quam Aju>stoli in universi terrà vulgarunt. Sane vero fidei pr.vsentis università^ ad cam universitatem referenda est, quæ tempore anteado in Ecclesià foil; el hæcad illam tandem, quam Apostoli m lotum orbem ediderunt, quemadmodum in secundo libro demonstratum csl. Ex quo efficitur, ul quamvis Christiana fides in unius forlè provincia! angustias rodigeretur, nihilominus catholica esset, et provincia item, quæ eam fidem haberet, Ecclesia esset etiam catholica. Nam el Ecclesiæ singola sub universalì comprehensa catholica vocitantur, quoniam eam fidem Latent, quam universalis tenet, tenuitque semper Ecclesia. Sed hæc, cica quoque quæ restant, perspicua sunt omnia. Breviter itaque expedienda sunt.

Objicitur ergo in quarto decimo argumento, frustrò omnium fidelium sensum exucciori. Cui ergo nrgumen-

<> hæc brevijfchné retulerim. Duo sunt rerum genera - ut alias dictum est, quæ ab Ecclesià creduntur. I num csl carum, quæ ad omnes æquè pertinent, ut Deum es*c hominem, animum nostrum esse immortalem. Ei iti hoc genere non est valdè difficile, omnium fidimi seu-sumque cognoscere. Non dico aulcm, ul seorsum ro-gentur singuli, quod cl permolestum esset, cl oppido quàm ridiculum, sed singulorum fidem in hujusmodi rebus statini sese prodere; satisque mediocri adbibilà diligenlià cognitam nobis et perspectam esse posse, præsertim si res in contentionem veniat, cl vulgus suo more calescat. Alterum est genus earum rerum, quas cognoscere non rudium cl imperitorum in Ecclesià, sed majorum cl sapientium interest, ul Epistolam ad Ilrbræos esse canonicam, ac reliqua sunilia quàm plurima. Quo in genere si vulgarem plebis scientiam ro-ges, perindò erit, ul si à cæco sensum colorum postulares. Caule igitur atque prudenter, cum hujusmodi fortasse res in sermonem popularem incidunt, qui in vulgo paulò modestiores sunt, nihil omninò affinnatū assevcnmnerque pronuntiant; sed id se credere ac sentire in hisce rebus profitentur, quoti Ecclesia credit ac senlit. Quo profecto nomine sapientes Ecclesiæ majoresque designant. Vorrò sive in hoc. sive in illo genere qmestio versetur, populus quasi de tribunali sententiam dicere nec debet, nec vero potest: quoniam, ul hic pro certo, cl proluito sumimus, ligandi » solvendi, jndiomdique potestas in singulis fidelibus non est, sed in Ecclesiæ profectis, atque pastoribus. De qua re alio loco disseremus. Nunc illud dicimus, in communi omnium controversià certum argumentum ex communi fidelium sensu depromi; quamvis non oporteat sigillatili! omnium sensum perscrutari. In fide autem earum rerum, quæ propria sunt doctorum atque sapientoni, solam horum sententiam expetendmi, vulgi ne expccLiudam quidem. Nam illi certam fidem faciunt catholici dogmatis, hi faciunt nullam. At vero in utrarumque rerum decretis ac legibus nec vulgus, nec sapientes omnes habent locum; sed ii tantum, qui sint Ecclesiæ pastores, quemadmodum libris sequentibus explicaturi sumus. Ea verò argumenta, quibus pastorum veritas atque auctoritas impugnata esi, in librum huic proximum differantur, ubi hæc multaqiie id genus alia longe opportunius refutabimus.

Cæterum quòd duo symbola Ecclesiæ intenioscendæ Calvinus ponit, nempe ordinem in verbo el sacramentis h Christo commendatum, ad quas omninò nolas ceu ad lydiuni lapidem omnis congregatio exigenda sit, quæ Ecclesiæ nomen obtendat; bene profcctA haberet, nisi hunc lydium lapidem in manu habere ipse vellet, cæteris negaret omnibus. Nos asserimus Lulheranos nec sinceram Evaugelii doctrinam, nec legitimam sacramentorum administrationem retinere. Illi contrii nobis utramque nolam inurunt. Ecquis erit judex? Negant apud nos Ecclesiam esse; apud se. ut nos dicimus, exjstero mentiuntur. Ecqui sunt ii tandem, quibus Iapis iste lydius est certus, solidus, ger* manus ad veram Ecclesiam explorandam? Arius, Ne*

tonus, Macbarius, Donatus, Pelagius, cælcricque omnes hærelici, tiim etiam cùm Ecclesiæ bellum facient, cādcm omninò insolentià sc habere profèrent <luas illas Ecclesiæ quasi tesseras. Quapropter in quacumque <lc fuie cum bærelicis controversia Ecclesiæ notio periclitabitur. Excipient enim protinus, nos aut in fidei errore versari, aut Christi sacramenta non perinde gerere, ut a Christo nobis institutum, atque proscriptum est.

Notior est Ecclesia, mihi crede, notior est quam nl quibuslibet molis quæslionibus ejus non solimi auclo- iitas, sed res omninò el nomen in dubium revocentur. Verùm hoc loco Calvinus sic insulsus exstitit, ut nihil aliud ejus, nisi ipsa insulsitas rideatur. Ecclesiam enim apud nos esse modo ait, modo negat; nunc Ecclesiam dicit nunquam fuisse intermortuam, nunc contra verbi puram pnedicationem asserit aliquot jam seculis evanuisse; lùm affirmat sub romano pontifice, quem An- lichrislum vocal, non esse Ecclesiæ nomen abolitum, sed sub ejus quoque tyrannide Ecclesias manere; tiim adslruit, presentes omnes Catholicorum cætus idolo- JatriA impiàque doctrina contaminatos esse, Claviumque proinde non habere potestatem. Quod si ita est, Christi Ecclesiæ qui sunt? Nempe, si Christi Ecclesiæ sunt, Ecclesiæ catholicæ membra erunt. Porro si membra sont vera catholicæque Ecclesiæ, nequeunt vel idololatriæ probare scelus, vel errores Evangelio contrarios docere. Item nisi stultum mihi quoque ipsi videretur, exigerem ex illo, cogcrernque ut responderet, nùm viros aliquot probos in Catholicorum concione esse arbitretur. Si nullos, quoniam, ut ait, omnes ad unum sunt idololatra, et in impiotalo esso pius nomo potest; cādcm profeelò causò ante Lutherum vir bonus in catholicis nomo ossei; quippé cùm ejusdem criminis rei essent omnes, in eodcmque errore versarentur. Ecclesia ergò Christi catholica jam ante Lutherum nulla in orbe oral. El ubinam sunt illæ de jeterno Christi regno promissiones, quas, quoniam aperto, clara, perspicua sunt, nullà iste interpretatione potuit eludere? Sin autem vcrò pii inter nos sunt aliqui, non esl rertè apud nos Ecclesia impia, sed pia; a quà cùm se contentionis studio Lutheran! separaverint, exploratissimum est, h vcrò eos Christi Ecclesià descivisse.

Quid? anne ambiguum est, Ambrosium, Hierony-

mum, Augustinum, Basilium, Chrysostornum, cælerosque optimos, ac prastanlissimos viros, quos Catholici el veneramur cl agnoscimus, vera Ecclesiæ Christi membra fuisse? At illi stant à nobis universi, Lutheranis universi repugnant; quod facillimum est ostendere. Sed quid ego stultus, qui suadere velim, Lutheranos hæreicorum more cum Ecclesià Christi bellare? Quasi vero difficile esset, causis evidentibus, ac necessariis addicere, hos neque in apostolici, neque in catholici, neque in sancti, nec in una Ecclesia esse. Nihil sand facilius esset, nihil explicatius, nihil promptius, si hujus esset aul loci aul temporis. Nimirum, quibus omninò rebus cum Donatistis Augustinus egit, ut eorum animos ad veram notionem Ecclesiæ imius, sanclæ catholicæ, atque apostolica revocaret, iisdem nos Lutlicranos vincere nullo negotio cl labore possumus. Atque si res ipsæ, quæ (amen in manu nostri! sunt, in hòc nos pugnò desererent, at cognomina Catholici ac Lutheran! apertissime planissimeque demonstrant veram gennamque Ecclesiæ nolam el characterem habere nos, illos non habere, quamvis Ecclesiæ nomen fingant, simulem, obtendant. Sicubi, ail Hieronymus adv. Luciferianos, audieris cos, qui dicuntur Christi, a quoquam alio nuncupari, ut pula Marcionilas, Valenlinianos, Pelaganios, etc., scito non Ecclesiam Christi, sed Antichrist! esse synagogam. Quo eodem discrimine Augustinus, lib. I conl. Crescon., atque Epiphanius, hæres. 70, hærelicos ù Catholicis distinguendos esse docuerunt. Cùm itaque Lutheran! cognomen ex Lutherò traxerint, planum cl expeditum esl, eos à comuni fide, atque Ecclesià catholicà, in privatam et singularem hæresim abiisse. Nobis autem super terram nullus fidei magister esl; unus cœleslis est Christus, a quo Christianorum cognomen esl, quod habemus ex illo hæreditarium. In Christi igitur Eccle ià sumus, de quà hæc ut brevissime dici potuerunt, ila a me dicta sunl. Nunc ad reliquos locos ex ordine instituto progrediar, meque ad meum munus pensumque revocabo (!).

(I) Plura in hoc libro, sicut in iribus sequentibus adnotare, alia superaddere, poteramus: sed hæc remittenda esse consumus ad Tractatum de Ecclesia, ad quem perlinent. — P. S.

DE AUCTORITATE CONCILIORUM,

QUÆ QUARTO LOCO EST POSITA.

LIESR V (<).

CAPUT PHIMUM.

Argununta continet, quibus hærelici utuntur ad hujus loci auctorilakm (abefactundam).

Post Ecclesur. auctoritatem auctoritas conciliorum

(II Quæ de conciliis hic disseruntur, ad Tractatum IxclesU spectant, ubi opinione* tùm (Itramonta-

sequitur, quam hærelici plurimis argumentis oppugnant. Illud primum est, quòd Ecclesia columna est et firmamentum veritatis. At in synodum soli cardinales cl episcopi veniunt, qui el numero pauciores sunt, nec auctoritatis pondere, hoc est, nec virtute, nec sanorum, tùm Gallicanorum exponentur: ex quibus enucleabuntur quæ aliter in hoc libro essent notanda.

picnlià graviores; non ergo synodus regula credendi Ecclesiæ csl, sed contra, Ecclesia synodo.

Deinde pontifices cl Pliai isa i collegerunt concilium, cujus sententia impia fuit, ut Joannis capitulo H legitur; non ergò semper synodi sacerdotalis judicium probandum est. Sicut enim principes sacerdotum cl omne concilium quærcbanl falsum testimonium contrà Jestnn, Mallii, 26, et omnes principes sacerdotum, et seniores populi adversum Jesum consilium inierunt, Mallh. 27, jla el episcopi ac pontifices nostri contrariam Jesu Christo sententiam ferre possunt.

Pralerchè, si verità! m episcopi tenent, et falli non queunt, id ex divino aliquo pacto proficisceretur. At pactum hoc nusquàm apparet, atipie ut appareat, haud aliter interpretandum csl, quam illud, quod cum Levi olim cl posteris ejus Dominus iniit: *Padum meum*, inquit, Malacli. 2, 5 etseq., *cum Levi. Lex veritatis fuit in ore ejus, et iniquitas non est inventa in labiis ejus; in pace et aquilate ambulavit mecum, et mullos avertit nb iniquitate. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, d legem requirent cx ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est. Vos autem recessistis de via, et scandalizastis plurimos in lege; irritam fecistis padani Levi, dicit Dominus exercituum.* Item, Dan. 9, 4: *Obsecro, Domine, custodiens pactum custodientibus mandata tua.* Iu quæ verba Hieronymus: < Non ergo, ait, quod pol- < licetur Dominus, statini futurum csl, sed in cos sua » promissa complet, qui custodiunt mandata illius, i Unde constat, pactum retinendæ veritatis quondam cum sacerdotali tribu initum per posterorum culpas irritari. Quo fit, ut ad eundem quoque modum, si Apostolis, cl succedentibus omnino pontificibus veritas à Christo promissa csl, eandem umiditi sint servaturi, quamdiù id non suis peccatis egerint, ut veritate destitui mereantur. Alioqui, ut Hieronymus in hunc Malachiæ locum ait: < Ad sacerdotem quidem perlinet < disciplinam, interrogatos respondere de lege, sed si < ignorantiam in ci teris diligentem in Scripturis san- < clis obtenderint negligensem, frustra jacent digni- < talem, cujus opera non exhibent. » Atque idem etiam Hieronymus scribit, falsò sacerdotes illa jactare, Jerem. 18, 18: *Non peribit lex à sacerdote, nec consilium à sapiente, nec sermo à Propheta*, citm Scriptura dicat: *In pertersam animam non intrabit sapientia.* El per Ezechielem, cap. 7, 26, Dominus: *Quarent, ail, visionem de Propheta, et lex peribit à sacerdote, et consilium à senioribus.* in quæ verba idem ipse Hieronymus: < Ille autem, non sohim eo tempore, quando

Id solùm animadvertimus, Canum pluribus in locis non satis attendisse ad efficaciam consensus Ecclesiæ di- tpersæ; ciimdrum etiam auctorem pluries annotàsse, » meritò, ut facium insigne, videlicet, nihil unquàm ulmisum fuisse ab Ecclesià, nihil in cà invaluisse, Inod summi pontificis confirmatione caruerit. Quan- oque etiam dicit auctor concilium *generale* posse er- rare, quod jnielligli, ubi caret summi pontificis con- firmatione. Sed id male sonat auribus catholicis. Potius dicendum esset, in sensu ultramontano, concilium nullum *generale* dici posse, absque summo pontifice consentiente. — Vide potissimùm Salmon: *Traité de Tdndc des conciles*, etc. P. S.

< Rab) Ionius contra Hierusalem veniebai exercitus, à < prophetis, sacerdotibus cl senioribus quærcbanlur, < sed quotidie in Ecclesiis requiruntur. Quæ si visio- < nem, legem, consiliumque jicrdiderml, frustrò pro- « phclns, el sacerdotes, et seniores halare se jactant. » Adde Ime illud Jeremiæ, cap. 2, 8, testimonium: *Sacerdotes non dixerunt: Ubi csl Dominus? et tenentes legem meam nescierunt me, et pastores prevaricati sunt in me, et propheta: prophetaverunt in Baal.* Quibus ver- bis utendum cscadversùs nostri ordinis magistros, Hieronymus in Commentariis auctor est. Adde illini otiaa Isa. 56, 10: *Speculatores ejus cccci omnes, nescierunt universi; canes muli non valentes latrare, videntes vana, dormientes, et amantes somnia. Ipsi pastores ignorarunt intelligentiam, omnes in viam suam declinaverunt.* Qui- bus ex rebus facilè inteUigitur, non esse fidendum pastorum sacerdotumque judiciis, prasertim si illis Dominus iratus est. Si ergo illi solum in concilium co- guntur, concilium profecto errare potest.

Pralerchè conciliorum auctoritas illo polissimùm testimonio probari solet, Mallh. 18, 19: *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque pe- tierint, [id illis à Patre meo. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. At huc testimonium probaret axpià, provincialium syno- dorum certa esse judicia, quod à rectò fide alienum esse cùm ex aliis, lùm vero magis ex concilio Cartha- ginensi sub Cypriano constat, in quo non duo vel tres, sed octoginta episcopi congregati, contrà orthodoxam de unico Baptismo doctrinam erravere (I); synodo rum ergò veritas infirmo, ani nullo potiùs fundamento nititur. Atque in eo testimonio his lantàn conciliis se affuturum promisit Christus, quæ in nomine ipsius con- venirent. Primiim ergo) fidem faciant se coire in Christi nomine: nam fieri potest, ut improbi episcopi adver- sus Christum conspirent. Deinde nihil verbo Dei ad- dant, aul detrahant; illis enim hæc lex prascripta est.*

Ad hæc, concilium Ariminense sexcentorum episco- porum erravit cum Ario, Ephesinum secundum etiam frequenlissimùm cum Dioscoro, Couslanlinopolitanum vero trecentorum pontificum cum Leone imperatore. Concilia igitur quamlibet generalia nullum argumen- tum firmum theologis subministrant.

Sexta item synodus apud Trullum celebrata non unum, sed nulla peccavit, ut videre est canone se- cundo, tertio, decimo tertio, quinquagesimo quinio cl sexagesimo seplimo. Enare igilur in fide el moribus concilia possunt.

Albertus insuper Pighius, vir doctus cl pius, multis argumentis ostendit, acta, quæ nomine scxlæ, ri septimæ synodi circumferuntur, varios errores conti- nere. Non igilur conciliorum etiam generalium fides adeò certa est, ut in dubium vocari non debeat.

Prætereà, concilium Consantiense definiit conci- lium esse saprà papam, Florentinum autem sub Euge- nio IV, el Lateranense sub Leone X, contrarium dogma

(I) Quæ quidem constant ex August, de Bapt.conlr. Donat., lib. I, cap. 18; Buflin. lib. 10 cedes. Hist., cap. 21; Leon, episl. 12, 15, 21, 22, 25, 21, 26.

finierunt; conciliorum ergo auctoritas infirma est.

Rursum concilium Basileense definit esse hæreticum qui negaverit, concilium esse superius papam, aut asseruerit papam transferre in alium locum posse concilium, aut in aliud tempus prorogare. El tamen nemo lām insanus posui ea tempora fuit, ul sententia contrarie auctores hæreticos existimaverit; conciliorum ergo iudicia incertiora sunt, quam ut certam fidem facere possint.

Praeterea Augustinus, lib. 2 de Baptismo contra Donatistas*, cap. 3 « Plenaria concilia, inquit, sæpè priora à posterioribus emendari. » Id quod certe non fieret, si semper veritatem assequerentur. Sed et Isidorus, quinquagesima distinctione, capite *Domino*: « Quotiescumque, inquit, in gestis conciliorum discors sententia invenitur, illius sententia concilii magis incerta, cuius antiquior et potior exstat auctoritas. » Non igitur conciliorum decreta certa sunt omnia, sed interdum varia sunt, atque adeò in se pugnantia.

Præterea, cum concilium dicitur errare non posse, aut intelligitur mutilum sine capite, aut integrum interveniente etiam capitis auctoritate. Si mutilum, erravit aliquandò, ul Catholici ultra ipsi fatentur; si integrum, frustra ad fidei quaestionem finiendam congregabitur, cum romanus pontifex sine generali concilio riti de fide pronuntiet, quemadmodum loco proximo sumus demonstraturi. Aut igitur conciliorum dogmata incerta sunt, aut vanè profectò congregantur. Id quod Gregorius Nazianzenus in epistola ad Procopium, quæ est numero centesimo secundo, planè testatur in hæc verba: « Quodcumque episcoporum concilium fugio, propterea quòd hactenus nullius omnino synodi finem aliquā utilitate prædilectum, et unde res male habentes non magis exacerbata; quam curato fuerint, videre licuit. »

Postremo, Oecolampadius argumentatur ex concilio Romano sub Nicolao, ubi Berengarius*. ut inquit, conclusum est ad iurare in verba falsissima, quæ nec Roffensis libro tertio contra Oecolampadium, cap. 12, nec Cajetanus in libello de Cænâ Domini ab errore liberare potuerunt. Illis atque aliis argumentis contra hujus loci auctoritatem hæretici pugnare solent. Lutberus autem more suo rem nullā argumentatione, sed solò assertionem conficit, inquiens in lib. de Captivitate Babilonis: « Sæpius erraverunt concilia, præsertim Constantiensis, quoti omnium impiissime erravit. » Et in quâdam ad populum concione, concilium primum, cui Apostoli et eorum discipuli interfuerunt, errasse ait, cò quòd senserint legem ei opera necessaria esse ad salutem. Sed enim hunc nos locum et confirmare, et tueri semper oportet. nec ex veri Ecclesie sententia falsò ullā ratione utoveri

CAPITULUM II

« Et quiddam notum aul synodi, aut concilii hoc sanè loco signified.

Nihil dubium eral, quin synodi vel concilii nomino, ead in quippe res est, patres semper nostri intellexerint sacerdotes, præsertim episcopos, in locum imum

congregatos, ul causas eas scilicet definirent, quæ ad Ecclesiam; sivo fidem, seu mores pertinent. Al Lutherani t novum concilium volimi, omnibus retri) seculis inauditum, ubi de fidei quaestione judicent non episcopi et sacerdotes, sed rhetores, et laicorum turba, qui non viâ et ratione, sed verbis et clamore prevaleant. Verum hujusmodi errorem facillimum est eripere.

Tota enim fidelium Ecclesia congregari non potest, et, ut possit quidem, non expedit lamen, ul ad indisciplinatum vulgum disciplina nostre controversia; referantur. Quòd si ad rempublicam voii in pace, vel in bello continendam stultum esset concitato et inerudito plebis consilium requirere, stultum quoque est, ac multò etiam magis, velle ul in gravissimis de lido quaestionibus populi consensionem atque iudicium requiramus. Ac si populus in rebus temporariis tulò et prudenter magister alium cure, diligentia, consilio sive tradit, nec ferendis legibus quidquam sibi aul consilii aul auctoritatis vindicat, cur plebem hi Christianam incitant, ul suis nolit rectoribus se committere, sed pergat in consessum illum admitti, ubi causæ omnino publicæ non à privatis hominibus, sed à publicis Ecclesie magistralibus transigendæ sunt? Non sumus, inquilini, adeò rudes et lardi, ul velimus aul totam plebem in concilium cogi, quod esset amentia, nul doctrina' quaestiones ad vulgum referri, quod ossei stultitio; sed id cupimus, quod et merito et optimo jure cupimus, ul nec sacerdotes imperili in concilium veniant, et si qui laici sacrarum litterarum periti sint, sunt autem plurimi, hi ad synodum evocentur; et sive sacerdotes, sive laici, deligantur viri prudenti a sapientissimi celebres, quorum consilio res omnes Ecclesiæ, publica que negotia gerantur. Quoniam non decet, ul in his, quæ religionis sunt, irreligiosus episcopus laico pio anteferatur: aul in his, quæ simi doctrinæ, laico doelo antestet sacerdos indoctus.

Sed quod de ignavis episcopis calumniantur, id in confutatione argumentorum explicabimus: nam et hoc primo jam capite inter cætera objectum est. Quod verò dicunt, sceleros è plebe viros in synodum cogendos esse, errant in eo turpissime, nec intelligunt, qualis sit reipublicæ ebristianæ facies et forma à Christo instituta. Qua de re satis abundanter multis voluminibus ab Alberto Pigino, aliisque Catholicis disputatum est. Nunc vero cum Lutheranis ego non pugno, utrum omnes fideles sacerdotes sint; non, utriusque sexus à Christo sint ad Ecclesiæ munia et sacrorum administrationem admissæ; quoniam hujusmodi quaestiones non sunt præsens operis instituti. Tantum dico, non feminas, non laicos, sed solos sacerdotes et episcopos oportere in concilium cogi: *Veniam*, inquit Dominus Moysi, Exod. 19, 9, *ad te in caligine nubis, ul audiat me populus loquentem ad te, et credat tibi in perpetuum. Descende, et contestare populum, ne forte velit transcendere terminos, et pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoque, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, et ascendes huius, et Aaron tecum*, etc. In banc ergo formam Christus per episcopos et sacerdotes populum ebristianum instituit, nec plebem ascendere ad consultandum

tum sacerdotibus debent, sed præscriptis terminis contineri.

Sed ais: Moyses sacerdos non crai, cl tamen ille docebat populum, rcliglonisque quæstiones finiebat. Atprimum nego Moyseu sacerdotem non fuisse. *Moyses*, inquit, *et Aaron in sacerdotibus ejus*, Psalmo nonagesimo octavo. Item non modo obtulit Deo munera ct Immolavit, verii n etiam Aaron < t filios ejus consecra- vit. Sacerdos igitur erat. Illud Levitici octavo disertó explicatum csl. Deinde dato mihi legislatorem alium, dato ducem et prophetam à Deo constitutum, dato ho- minem, cujus verbis D iUs tantiim auctoritatis dederit, illune ego fortasse dicam, ejusmodi virum, etiamsi hicus sil, cum sacerdotibus consulendum. Sed illud uni Moysi concessum est. Transferri itaque passim m alio» non debet. Nam quod proprie in controversiis finiendis legislator ipse præscripserit, planum in lege cl expeditum est: *Si difficile*, ait Deui. 17, 8, *et ambi- guum apud te judicium esse perspexeris, venies ad sacer- dotes Levitici generis, etc., sequerisque sententiam eorum; nec declinabis ad dexteram ncc ad sinistram*. In ambiguis ergo quæstionibus ad sacerdotes populus babel currere, in connnqtic judicio requiescere. Adde hite illud Aggæi, cap. 2, 12 : *Interroga sacerdotes legem*. Adde etiam illud Malachiæ, cap. 2, 7 : *Labia sacerdotis custodient scientiam, ct legem requirent ex ore ejus, quia angeli s Domini exercituum est*. Nec in veteri Testamento solimi ca proscripta forma est in controversiis finiendis præ- cipiendaque doctrina, sed in novo cliam asservatur, ul m utrâque juxta re populus ab episcoporum sacerdo- tumque labiis cl judicio pendeat. Nam, quòd ab episco- pis percipienda Evangelii doctrina sit, testis est Paulus ad Ephes. 4, inquires: *El ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evan- gelistas, alios autem pastores ct doctores*. Quo loco Paulus, cimi Apostolos, Prophetas, Evangelistas quasi in lres classes distribuisset, pastores tamen et doctores severe sane atque prudenter re ipsa confusos, sola cogitatione distinxit, ul iidem esse in Ecclesia, qui cl pascere, el docere, intelligrentur. Sed in bis verbis lapsa consuetudo deflexit de via, sensimque Cò deducia esi, ul alios pastores, alios doctores intelli- geret, qua nulla perniciēs major Christianorum vilæ potuit afferri. Apostolus autem penes episcopos ul re- gendi, ita quoque pascendi ac docendi auctoritatem esse voluit : *Attendite*, inquit, Aci. 20, 28, *vobis ct universo gregi, in quos vos Spiritus sanctus posuit epi- scopos regere Ecclesiam Dei*. Et ritisuni ad Timotheum Epist. I, 2, 5, cl Titum 1,9, non alios episcopos, alios doctores, sed eumdem episcopum docloremque præ- scripsit. Ac per Jervmiam, cap. 5,15, Dominus : *Dabo*, inquit, *pastores, qui pascent vos scientia et doctriind*. Doctrina igitur evangelica a pastoribus Ecclesiæ ex- pcclanda est, quos el episcopos esse, el doctores tra- didit Paulus. Al vero, quòd episcoporum ac sacer- dotum etiam sil fidei de controversiis decernere, Aci. 15, iradii laicas. Ciim enim venissent Paulus et Barnabas, et quidam alii, llierosolvnam, suscepti quidem sunt ab Ecclesia, quæ cnit Hierosolymis, sed <iim proposita esset quæstio, *convenerunt*, ait, non fe-

mime, non juvenes, non laici, sed *Apostolici presbyteri ridere de verbo hoc*. Quòd si Petrus, ut mentes Antio- chenorum dubilanliim synodi auctoritate firmarentur, non fideles omnes, sed solos presbyteros cum Apostolis congregandos existimavit, quid est, quòd nos in Ec- clesiæ gravissimum cælum mulierculas, lanios, coquo 5, sartores convenire cupiamus? Scimus enim, apud Lu- tiicra/.os hujusmodi multos sacrarum sibi litterarum scientiam assumere. Prætereà, cùm in dubium venit, qtianam pascua sint ovibus permiti uda, quæ contra Vitanda, pastorum ca consultatio est, non ovium. Ec- clesiæ igiur pastoribus hujusmodi causas Dominus de- mandavit. Prætercà claves regni cœlestis Christus non vulgo passim, sed Apostolis, conimque successoribus concessit, ut in cap. *Firmiter de sion. Trin.* dicitur; nec enim quæ alterius cl loci cl temporis sunt, ca nunc probare debemus; in clavium autem potestati eædem res sunt, aperire cl solvere, cl claudere cl li- gare, quemadmodum vel ipse Christus Matth cap. 1G explicuit. Solvere ergo quaestiones circa fidem exortas, ligareque fideles expleto jam judicio ad credendum non quorumlibet est, sed eorum tantiim, qui ut claudendi cl aperiendi, ita ligandi solvendique auctoritatem habent.

Confirmat autem hoc vel maxime, quòd ca impedi- menta tollere, quibus janua regni cœlomm clauditur, clavium munus csl proprium. Ignorantiam igiur lidvi, qua: sine dubio in ejusmodi impedimentis csl, P pro- prie tollent, quibus claves concessa: sunt. Acccod ad ha c, quòd \poslolns ad Kom. IŮ, colos esse intellexit Apostolos, cum eis illud aptavit : *In omnem terram*, etc. Apostolorum ergò, cl eorum qui Apostolis success<’r<’, proprium erit illustrare ca’teros, ac vi suà populum continere. Quòd si codi illustrationes tollis, quibus om- nia, quæ terra pai it, maturata pubescunt, infircund? hæc maneat necesse est, ac vere juxta nomen suuu arida. Atipie etiamsi tenebra: operient terram, cicaligli populos, non bas alii discutient, quhm quibus à Chri- sto dictum est : *Vos estis lux niundi*. Qui verò, qued superiorum est munus, inferioribus in l’ecles à tri- buunt, hi similes sunt, ut si qui ani in terrà vim illu- strandi ponant, aul in pedibus vim cernendi. Sed quo niam de bis fusius el accuratius ab aliis disputatum csl, salis fuerit hæc nos pauca breviter attigisse. Nec Csl profectò cur majorem in liAc re lucem desideremus, quam non ratio modo, sed perp.eluus etiam Ecclesia usus fecit esse perspicuam. Non enim patrum memori? nisi episcopi el presbyteri in concilium vocantur; ncc hi omnes, sed qui pastores Ecclesiæ el rectores sunt. Episcopi enim, quos anulares nostri vocant, sine cati?, aliquandò in synodum sunt admissi. Sed nihil mirum. Nam et sine causò in Ecclesià sunt. Verinn lure alias.

Nunc complectarqtiodproposui brevi.Sané, nisi me opinio fallii, sicut nec simplices presbyteri» ita nec anulares isti episcopi quidem in synodum cogendi sunl. Totum quippe ecclesiastici concilii negotium non or- dinis, sed jurisdictionis potestate transigitur. Ferre namque sententiam, solvere aut ligare, absque jurisdi- ctione nemo potest. Constat autem, Patres in synodo aut leges de moribus dare j^opulo, aut de fidei quæstionibus judicare, quorum neutrum sine ligandi, solvendiqiife

pire sacerdos facit. Sed hæc utcumque habeant, errant certe in modii luce Lutheran!, qni synodum aliter quàm ejHM'oporum et sacerdotum collectione definiunt; errat quoque turpiter puerililerque Bucerus, cùm ait, in synodum Ecclesiæ non debere cogi, nisi Dei filios. Primum enim, si solùm Dei filii synodum Ecclesiæ faciunt, quæro an convenire d« beant ultro nec vocati, an potius futurus sit aliquis, cujus evocentur imperio. Si vocali in concilium veniant, ecquis, rogo, ille futurus .^1, qui veros Dei filios internoscat? Sin ultri veniant, quisque *ergò de sc judicium feret, et* suæ bonitatis opinione fretus *in concilium sese* ingeret. Sed ut de *sc conjecturam* habeat, quomodò reliquos justos esse et ► antos intelliget? Atque ut hujusmodi hominum insaniam apertius deprehend is, finge in republica unà quilibet cives, qui suà et sponte, et auctoritate se congregem ad censendum de legibus, de magistratibus, de religione, idque eò quisque audaciùs, quo magis virtuti mix et studiis fidit. Nùm talis reipublicæ forma et spectes, non à Solone dico, aut Lycurgo, sed ab ullo omnino cordato homine probaretur? Non igitur ea confusio ac perturbatio in Ecclesiæ synodum inferenda est, quam ne in vicis quidem et oppidulis homo sanx mentis admitteret. Nisi forte in illam insaniam recidamus, ut putemus, hominem, simul atque Dei filius esse desierit, potestate quoque regendi, pascendi, judicandi, ligandi, solvendi iri destitutum. Q tod quidem quale sit, orni etl hujus Operis ostendere; sed in república prophana animadverti potest, ubi civium tamen vel probitas, vel improbitas non adeò obscura est, ut non queat aliquando facile deprehendi; id quod in Christiana república non perinde facile est, cujus scilicet precipua virtus, quà lili Dei et nominantur et sunt, occultissima est. Non enim qui in manifesto Judæus est, nec quæ in manifesto in carne est circumcisio, sed qui in abscondito Judæus est, et circumcisio cordis in spiritu, non lillcrà, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo c*L Quamobrem si charitale amissà potestas item publica amitteretur, dici non potest, quantis tenebris Ecclesia esset circumfusa. De quo argumento et nos superiore libro disseruimus, et alii plerique disseruerunt multò copiosius; nos quasi prælercuntcs hæc diximus, ut lectores inlcUiganl, quod ad prxsclitem locum satis est, episcopos etiam malos in synodum congregandos, ut qui potestatem pascendi, judicandi, ligandi, solvendi non amiserint. Lutheranos itaque ab hoc quidem sermone removeamus; ipsi autem mtelligamus, synodi ecclesiasticæ nomen non quosvis, sed pastores et pontificare Ecclesiæ complecti in unum locum congregatos, ut de causis ecclesiasticis, hoc est, de moribus, fide, religione pronuncenl.

CAPUT III.

quo tñjModoriuii varia genera ponuntur.

Quorum hominum conventum synodus ecclesiastica præ se ferat, salis explicatum arbitror capite superiore. Nunc vocabulum partiendum est, ut singula conciliorum gcMra quidnam veritatis et auctoritatis habeant. Vulcanius Et quidem Gratianus, disL 5, c. *Iugula*,

synodos bifariam partitur, in generales et provinciales. Hæc autem dii istorie, cùm preterire aliquid maximum lili in dividendo sil, unum prælermissum est. Nec enim solùm generales et provinciales synodi sunt, sed etiam episcopales. Ilà, si placet, nominemus, fabricemurque, si opus crii, verba. Sunl enim rebus novis, ut Cicero tradii, nova ponenda nomina. Quamvis sil recens quidem illud, sed perceptum tamen usu à nostris, trilumque non à barbaris modò, veriim etiam à Latinis. Concilia equidem generalia voco, quæ omnium Christianorum pontificum convocaiione celebrantur. Inter mullos autem sæpc disceptatum est, an generalis convocatio satis sit, an etiam sil necessaria congregatio generalis. Si enim summus pontifex concilium generale indiceret, non congregaremur tamen nisi soli decem ex Italià pontifices, hujusmodi profecto synodus non etl generalis videatur. At contra, si necesse etl episcopos omnes congregari, primiim nulum forlé in Ecclesià laie adhiic concilium fuit, in quod episcopi universi convenerint. Deinde pessimus quisque episcopus, ditm non solùm per negligentiam, sed per malitiam synodo adesse contempserit, generalem non esse calumniabitur: et princeps in república quilibet si illi synodus displicuerit, inturbare eam minimo negotio poterit, causarique episcopos suos vel morborum, vel tumultuum causò concilio interesse non posse. Veriim, quoniam omnes hujusmodi controversias persequi non etl operis instituti, huic quæslioni breviter respondemus. Non salis etl quidem ad concilium generale, si evocatio generalis est, quandi adeò pauci congregantur, ut major meliorque provinciarum pars relicta esse videatur; præsertim si causa legitima sil, cur episcopi synodo non affuerint. Al si per malitiam hominum pessimorum una et item altera provincia desit, non proptercà concilii generalis nomen amittitur. Sed ne, si per negligentiam quidem, aut aliam occasionem quamlibet, episcopi aliquot desint, nominis sui jacturam generale concilium faciet, nisi in dubium vertimus, an concilia illa quatuor, Nicænuni, Ephcsinum, Conslantinopoliianum, Chalcedonense, generalia sint. Quamobrem ut fideles, ilà nos hoc loco loquimur, ut synodum generalem omnium episcoporum evocatione legitimò finiamus, licet non sit omnium congregatio. Communi enim fidelium sensu agendum est, cùm de rebus vocibusque Ecclesiæ loquimur. Idque eodem modo fecerunt sapientes. Nec salis etl tamen ad generale concilium evocatio generalis, nisi sit etiam generalis congregatio. Sed ad generalem congregationem omnium episcoporum congregatio non requiritur. Neque hic definimus nisi id, quod frequens in Ecclesià etl. Scimus enim concilia generalia siite evocatione celebrari aliquando posse; sed id perrarum, atque adeò præler artem etl. Veriim de his postea diligentius. Nunc ad reliquas partes propositæ divisionis revertamur. Provincialia concilia sunl cùm à metropolitano vel primate omnes unius provinciæ aut etiam regni pontifices evocantur. Episcopalia sunl synodi sacerdotum, quæ; ab episcopis singulis in suà dioecesi haberi modo solent ob privatas singularum et deuium causas. Nam synodi tiujusmodi præscr-

tini in Hispaliâ, non erant in usu ohm, nisi ob cani Causatn, quæ decimò octavâ distinct., cap. postremo, exprimitur.

Hâc divisione posili, ex omnium consensu approbati, altera assumitur, conciliorum, sive generalium, sive provincialium, seu episcopalium quædam esse congregata romani pontificis auctoritate, alia verò non item; rursum alia confirmata ab eodem romano pontifice, alia verò non ab eo confirmata. Nam concilium Ephesinum secundum, auctore Leone coactum est quidem, sed non est à Leone, aut alio quovis summo pontifice comprobatum. Basileense quoque Eugenios IV indixit, nec lamen confirmavit. At Constanliense, quamvis à principio nullius romani episcopi auctoritate congregatum fuerit, confirmavit illud tamen Marions V, pontifex maximus. Concilium item Milevitanum, quod cl Innocentius, cl Cælestinus probaverunt, bine auctoritate summi pontificis coactum fuit. Cùm ergo, quam Gratianus duplicem putavit esse rationem, in tres paries distribui debere reperiatur, et singule trium, bis distribuuntur in duas, primum cl de generali concilio, sed dupliciter, lùm pari ratione de provinciali, post de episcopali disserendum.

CAPUT IV.

Ubi conclusiones ponuntur, quibus loci hujus auctoritas continetur.

His sumptis, prima conclusio sit : Concilium generale, quod auctoritate romani pontificis nec congregatum, nec confirmatum est, errare in fide potest. Hanc conclusionem manifeste probat error concilii Ariminensis cl Constanlinopolitani sub Leone imperatore, quem hujus loci auctoritati in quinto argumento capitis primi objiciebamus. Id ipsum quoque ostendit Gratianus, decimi septimi distinctione, capite *licgula*, et capit» *Multis*, Julii cl Pelagii clarissimis testimoniis. Idem delinit Damasus in epistoli ad Stephanum archiepiscopum, cl tria concilia Africana, quæ in epistoli ad eundem Damasum hoc ipsum confessa fuerant. Non est quippè verum, ralumque concilium, quod auctoritate episcopi romani caret, quemadmodum non ii solùm pontifices, sed concilia etiam tradiderunt. Tradidit septima synodus, actione sexti, tomo primo, et octava synodus, actione prima, et septimi, et synodus Romana sub Symmacho, distinctione 96, cap. *Bent*, et synodus nonaginta episcoporum sub Parnaso; historia Tripartita, libro quinto, capito vigesimo nono, et concilium Lateranense sub Leone decimo, sessione undecimi, ubi eadem res dicitur in synodo Alexandrini definita. Ili Socrates, libro quarto historial Tripartito), capite 9, iradii regulam ecclesiasticam jubere, ut concilia ejusmodi præter sententiam romani pontificis non celebrantur. Id quod Julius in epistoli ad Orientales dixit fuisse a Nicæni synodo definitum, et Marcellus in epistoli ad Antiochenos hoc ait Apostolos statuisse. Videlicet ejusmodi concilia non solùm infirma in Ecclesiâ fuèco semper ad iudem veritatis faciendam, sed conventicula propemodùm fuèco iniquitatis, cl tristes nique adeò exitiales exitus habuerunt. Mentiri verò ait Bucerus eos, qui affirmant, non licere sino romani pon-

tificis assensu concilium cogere. Id autem primum Eusebii et historia Tripartite testimoniis confirmari. Deinde : < Est Canon inquit, Nicæni concilii de synodis < habendis. Sunt quoque canones apostolici qui quoi* < annis binas synodos in provinciâ quâlibet prescribunt. Assertit autem firmum ac ralum esse quidquid < in hujusmodi conciliis statuitur pro veritate contra < mendacium, ilà ul ne à summo quidem pontifice rescindi possit. >

Sed hujus hominis impudentiæ quis polerit sine stomacho respondere? Principio namque illud impudentiæ quantum est, quòd historiam Eusebii et Tripartitam nobis objicit, in quibus contrà nos refertur nihil, pro nobis multa! Quid illud alterum, quòd Nicænum concilium. et canones Apostólicos opponit, in quibus d? synodis provincialium sermo est, quas summi pontifices pro recti Ecclesiarum institutione et administratione prescripserunt? Nos autem de synodis generalibus loquimur, quas sine summi pontificis assensu cogere non aliter accipiendum est, ac si regis primarii sine principis assensu, atque adeò illo repugnante cogentur. Illud verò quale est, firmum esse velle quidquid in bis synodis statuitur? *Pro veritate*, ait, *contrà mendacium*. Scilicet, si pro veritate est, ubicumque statuatur, accipiendum est. Sed quid nos certiores reddet, pro veritate esse quæcumque a synodis provincialium decreta sunt? Verim de his haelenùs. Nam in quarlâ conclusione fusius islhæc explicabuntur.

Secundò, concilium generale, etiam congregatum romani pontificis auctoritate, errare in fide potest. Hoc demonstratur apertè exemplo concilii Ephesini secundi, ubi legalis Leonis repugnantibus episcopi fermò omnes Dioscori baresi subscripserunt. Confirmat hanc luculentius Leo papa, in epistolis reirò citatis ad quinioni argumentum, et synodus octava, actione septima, et Nicolaus ad Michaelem imperatorem, et Eugenios IV, in decreto super unione Jacobitarum, in quo posleaquòc Ephesinam secundam sub Leone congregatam condemnavit, quæ videlicet Eulychiano errori consensit : < Suscepit, ait, sancta romana Ecclesia omnes universales < synodos, auctoritate romani pontificis legitimè congregatas, ac celebratas, et confirmatas. > Non dixit congregatas solùm, sed celebratas, et confirmatas. Eadem res ostenditur exemplo quoque Dasileensis synodi, cujus errorem in nono argumento capitis primi opponebamus. Sed de hâc re in responsione ad hoc argumentum latius. Prætereà nullum concilium ralum est, aut fuit, quod romani pontificis non fuerit fulcitur auctoritate, ut Julius, Damasus, Pelagius, nliique Paires in prioris conclusionis confirmationem allegari non obscure Indiderunt; at quamvis concilium sil edicente pontifice summo coactum, si tamen non simi ab eo concilii dogmata confirmata, sed politis vel is, vel ejus legali pugnarunt, lùm cortè synodus non est folcila apostolici auctoritate; non igilur rata, et finna erit, ac proinde ne idonea quidem, ul ex ea fidem faciamus. Sed hæc conclusio capite proximo fusius explicabitur.

Terliò, concilium generale confirmatum auctoritate romani pontificis certam fidem fácil catholicorum dogmatum. Quam quidem conclusionem ita exploratam

habere opus est, ut ejus contrariam hæreticam ewe credamus. Primum, quoniam redibuiilnlia hæreses universe corn. iliorum generalium auctoritate damnata : et symbolum quoque Nicænnm erit ambiguum, concilii genendis .auctoritate sublatA. Deindó, si concilium hujusmodi errare in fide posset, nulla profecto certa via esset reliqua, ut in fidei controversiis catholicum dogma 'xploraremus. Qui enim summi pontificis, ac reliquorum omnium Ecclesiæ pastorum judicium detrectat, is nu lum vivum judicem inventurus est, à cujus tribunali non liceat discedere. Voient Lulherani judicem incondito Scripturam esse, quæ nec sentit, nec ñnelligit, nec eloqui ipsa judicium valet. Lulherus ipse clamat illa verba : *Hoc est corpus meum*, proprie accipienda ; Zuin-glins contra figurate. Quis sententiam dicet? Num Scriptura ipsa? An poliiis judex Ecclesiæ summus cum concilio sacerdotum, quemadmodum Deutor., cap. 17, scriptum est? Quòd si in judiciis humanis vivos judices quis recusaret in república constitutos, et ad litteras mulas el inanimas confugeret, omnibus omnino modis exploderetur. Sed de bis et diximus multa alias, et nulla sæpe dicemus. Nunc ad propositum revertamur. Sanó conciliorum fide rejectà» Scriptura quoque bonam pariem amitemus. Nam si quis Epistolam Jacobi cum Ludicro à lituris canonicis expunxerit, per Scripturam hæc cenó quaglio definiri non potest. Viviergò judices constituentur oportet. Quòd si pastorum detrectato judicio ad aliud tribunal provoces, nihil aliud profcclo facies, quàm Christi cl Ecclesiæ declinare judices, et pro divinis humanos stilistitiere. Quoscumque nimirum prater pastores Ecclesiæ delegeris, humana illi incerlèque auctoritate pollebunt. Ad hæc vel populus fidelis tenetur stare definitioni concilii, vel potest etiam repugnare. Si tenetur, jam, erranto concilio, populus in eodem errore versabitur. Sin repugnare poteri. tibi nam illud est: *Qui vos audii, me audit?* I bi i.ltid nirstiin : *Super cathedram Moysi sederunt serite a pbaristti; quarumque dixerim vobis, facile?* Aiunt : Si quæcumque dixerint nobis, ea facere jubemur, cur alio loco Christus exivere voluit à fermento Pharisæommî Nam illud Malthæus Pharisæorum doctrinam interpretatur. Cur rursum eorum traditiones exemplo rtiam proprio contemnere docuit? Aliquid ergo doctrina» propria* puntati Evang lli admiscere possunt, in quo n«ui solimi non sunt audiendi, sed etiam sunt refutandi. Id ergò praeavit Christus, ne plebs malis doctentium exemplis ad contemtionem vera doctrinæ inducatur. Tunc ergo quæ dixerint nobis Phnrissai, eadem fac re jubet Christus, cùm super cathedram Moysi ► ••deriut, hoc est. legem Dei enarraverint, docuerint, proposuerint. Nam si sua doceant, eos negligere non k»»luh pUMitnus, sed debemus, quemadmodum Aipistmus in Joannrm non obscure interpretatus csl. Nihil cry) pastores evai gelicæ illæ sententiæ juvant ; quin cum de suoloqui possint, possunt à nobis vel sperni lindó llicrinymus in Matthæi decimo septimo capite, super illis verbis : Non omnis *qui dial mihi*, etc. : « Skut wprà, inquit, dixerat eos, qui haberent vestem i tilt boo:rtnonrccl>icndospnqHrrdognwtuninrqi i-

« tinnì, ita mine è contrario asserit, ne his quidem ac-
« ci»nmmdamhm fidem, qui cùm polleant integritate
« fidei, turpiter vivunt, cl doctrinæ integritatem inulis
« operibus destruunt. » Sed feti, quod de mercenariis ab Augustino dicitur, id ad veros Ecclesia» pastores vafre malitiosrqwo traducunt, nec intelligunt, inter merconarios veros semper in Ecclesia pastores esse, quorum vocem audire oves oportet, praserlim si omnium eadem sit. Tunc enim pastormn vox, Ecclesiæ quoquo vox, ntquacadeò Christi est. Alioqui, quidquam illud sibi vult, I Cor. 1,10: *Obsecro vos ul idipsmn dicatis omnes, ct non sint in vobis schismata.... Divisus est Christus?* Absit. *Non est dissensionis Deus, sed pacis*, I Cor. 14, 35. Ac revera, ul hoc argumentum conferamus in pauca, si oves omnium pastorum unam camdemque doctrinam sequantur, nihil culpæ iu ovibus erit. Sequantur ergò (foc ila), et errantibus pastoribus universis oves item omnes errabunt. Quod superiore libro fieri non posse demonstratum csl. Jam verò Hieronymus quid sibi velit, staimi indicat. Docet enim ulrunique Dei senis necessarium esse, quo cis tides accommodetur, ut cl opus sermone, cl senno operibus comprobetur.

Prætereà Martinos V, in concilio Conslanliensi, inter reliquas interrogationes, quibus suspecti in fide sunt examinandi, cam etiam proponit: « I triiin credant, « quòd quodlibet concilium generale universalem Ecclesiam repræscnlcl. » Si igitur concilium generalo universalis Ecclesiæ habet auctoritatem, qui illam de medio tollit, lotius Ecclesiæ auctoritatem cAdem operâ dissolvit. Praclarum igitur illud Augustini est libro primo de Baptismo conlrà Donatistas, cap. decimo ootno, plenarii concilii sententiam totius Ecclesiæ consensionem esse. Prætereà Paulo non alia via commodior visa est ad veritatem in quaestione exorlii vestigandam, quàm si ad concilium Hierosolymitanum controversia referretur. Eam igitur viam, quam Paulus ad fidei quæstionem terminandam aptissimam existimavit, nos ingredi el tenere debent is, eamque modestiam imitari, quæ cl in .Imi vis, et in Gentibus à Lucò, Actorum quinto decimo capite, describitur. Poterant enim Gentes cum concilio illo Hierosolymitano expostulare, quòd libertatem sibi a Christo datam eriperent, quodque ceremonias nonnullas hnineris discipulorum tanquàm necessarias imponent, quæ miniis ncccessariæ esse videbantur, cum Christi fides esset ad salutem idonea. Sed ne Judæi quidem repugnnavêrc, qui tamen concilii definitioni Scripturam possent opponere dicentem : *Homo, cujux caro præputii*, etc. Tantum itaque honoris concilio deferentes, formam futuris sonandam seculis exhibuórc, ul synodis Petri, successorumque ejus auctoritate firmatis cotta fides haberetur. *Visum csl*, inquirunt, *Spirilui sancto, ct nobis*. Concilii ergo sententia Spirituis sancti sententia ipsissima csl. Accedit illa quoque causa quòd Ecclesia callioliea conciliorum generalium decreta semper accepit, ab ipsis<pic habitas hærelicos, tales etiam esse sine dubio existimavit. Necessarium est igitur conciliorum tenero fidem, si Ecclesia» fidem tenere volumus. Quæ res

libro eliam superiore magnis argumentis confirmat » est.

Concilium provinciale non confirmatum à summo pontifice errare in fide potest. — Cujus rei exemplum Labes in concilio Mediolanensi libro 10 Hist. cedes. cap. 20, et in concilio Antiocheno 90 episcoporum, lib. 4 Hist. Trip. cap. 5, et in Seleuciano, lib. 1 Tripart. cap. 51, et in Carthaginensi, cujus inter arguendum mentionem fecimus. Iherosolymitane quoque conclusio non exemplis modo, sed testimonio etiam Symmachi, dis. 17, c. *Concilia*, comprobatur, inquietatis : « Concilia sacerdotum ecclesiasticis legibus per provincias decreta, quia presentiam papa; non habent, valetudine dilictu perdidit. » Ita leges aut nimis duras, aut parvi rationi consentaneas à conciliis provincialibus interdum editas non est negandum. Qualis illa fortasse fuit apud Aquisgranum, quae in 1. r. l. c. 6. § 6. sexta, questione secunda, cap. *Placuit*. Illa rursum non imprudenter modo, verum etiam impie à concilio Eliebiino (I), cap. 50, lata est, de tollendis imaginibus. Quod si generale concilium, cui auctori as episcopi ruminari dorsi, errare in fide potest, errabit aliquando, ac limitum etiam magis synodus provincialis.

Concilium provinciale summi pontificis auctoritate firmatum in fide nequit errare. — Stultorum autem haereticorum damnatio esset incerta, si haec conclusio certa non esset. Plerique enim haeretici non per concilia generalia, sed per provincialia sunt damnati. Ul, Priscillianus in concilio Toletano primo, Helvidius in concilio Thelessi, Pelagius in conciliis Milevitanis et Carthaginensibus. Quamquam Pelagium in synodo etiam Ephesina damnatum, de. Itaret. c. *Fraternitatis*, Gregorius tradit. Sed haec sententia hodie apud Ephesinum concilium non exstat. Deinde nec expedit, nec tolerabile est, singulis haereticis condemnandis singulas generales synodos cogere. Cum ergo Ecclesiae suae Deus prospexerit, in necessariis, nimirum ad haereses privatas in provinciis refutandas, concilia provincialia salis erunt, si erunt modo summi pontificis auctoritate roborata. Praeterea quoscumque ejusmodi concilia damnavere, Ecclesia eos semper explosit : errare igitur illa in fide nequeunt. Quod si possent, vel unum certe exemplum proferretur. At nullum omnino est. Nam quod Oecolampadius affert à Domani synodo sub Gelasio, ubi definitum esse ait, substantiam panis in Eucharistias sacramento manere, id commentitium esso loco proximo demonstraturi sumus. Nullius enim synodi illa sententia est, sed ne Gelasti quidem.

Praeterea, Symmachus papa, d. 17, cap. *Concilia*, tradit concilia provincialia quotannis per Ecclesiae leges decreta, *quia presentiam papa non habent. valetudinem perdidit* : ergo si presentiam habent, valida erunt. In 7 item synodo, actione 5, cum Theodoretus concilia generalia recepisset, statim subdit : « Locales synodos non aversamus, sed in ipsis amamus, amplectimur et recipimus. Earum etiam divinitus inspiratas canones meas constitutiones, correctiones et leges sommo observante colimus. » Hanc autem Epistolam

1) Primum confirmatum a Leone; secundum a Siricio; tertium et quartum ab Innocentio et Cedeftio.

Theodori et Crisostomi probat ipsa 7 synodus. Atque § synodus, sessione postrema, canone 1, -regulas, inquit, « quae Ecclesiae sanctae tam à sanctis Apostolis, quam ab orthodoxorum universalibus, in conciliis tradite sunt, servare ac custodire volumus. Sed et omnes, qui Christiano censentur vocabulo, damnationibus et justificationibus, quae per illas probabuntur, canonice subjici decernimus. » Hactenus 8 synodus. Cujus verba in ipsis maxime conciliis locum habere intelligenda sunt, quae à summo pontifice sunt confirmata. Summus enim pontifex, ut sequenti loco demonstrabitur, in fidei judicio errare non potest. Conciliorum ergo provincialium decreta ad fidem pertinentia firma et certa sunt, si à romano pontifice confirmantur. Id quod Actorum capite 15, explicatum est. Quod enim ibi congregatum legitur, hoc non generale, sed provinciale concilium fuit. At non minor fides habita est Petro praesentanti, quam si esset synodus generalis. Quia ex re Erasmi calumnia retunditur. Cum enim in annotatione super Epistolam ad Romanos capite 5, dixisset, se non usque adeo astringi synodo Milevitano, aliisque similibus conciliis provincialibus, subdidit : « Alioqui, si quis urgeat esse servanda quaecumque in illis decreta sunt, proferam ex illis dogmata quaedam, quae nunc Ecclesia damnat pro haereticis. » Iketicius ille; sed, ut diximus, Milevitanum concilium confirmatum est, ideo illo Christianus urgetur. Illa verò, quibus dogmata haeretica proferuntur, confirmata non sunt. Ac de his aliam conclusionem adjicimus.

Ex conciliis provincialibus, licet eis auctoritas episcopi romani desit, probabile quidem argumentum sumitur ad fidei dogmata suadenda. — Hujus rei vel illud abunde magnum argumentum est, quod ex immensis conciliis ejusmodi vix quinque aut sex reperiuntur, quae à recta definiendi ratione ac via declinant. Si ergo hujusmodi concilia rectam vel plurimum fidem tenent, varò deficient : probabilissimum sine dubio est, quod ex id genus conciliis argumentum promitur. Atque certe, nisi sint peculiariter reprobata, communi Ecclesiae vel silentio, vel etiam implicito consensu commendantur, si ad Ecclesiam communem notitiam pervenerint. Non enim fit aliquo pacto vero simile, ut concilium provincialis toto orbe vulgati haeresim Ecclesia diu dissimulaverit. *Error enim, cui non resistitur, approbatur*, 85 dis., c. *Error*. Nec mihi concilium Eliebiinum objicias. Nam in ea parte quae erravit, semper à Catholicis explosum est. Haec ergo causa est vel maxima, cur Toletana, Arclatensis, Hispalensis, et alia similia antiqua concilia, licet non expresse, implicite tamen probata ab Ecclesia videantur, 16 dis., c. *Quoniam*. Nam Ancyrilanum, Neocaesariense, Gangrense, Sardicense, Africanum et Carthaginense à Leone IV confirmata sunt, 2 dis., cap. *de libellis*. Trullana quoque synodus quaedam concilia provincialia probavit; sed quantum haec Trullana approbatio valeat, postea sunum fusè disputaturi. Nunc illud solum asserimus, concilia, quae à summo pontifice comprobata non sunt, nimirum certum quidem illud, sed probabiliter tamen arguuntur.

(uni suppeditare ad fidei dogma corroborandum. Id quod ex Innocentio colligitur, 20 disi., c. *De quibus*.

Concilia episcopalia, si à romano pontifice in deertis fidei confirmantur, certum argumentum veritatis exhibent. — Si enim Toletana synodus, presidente et confirmante Petri successore, in fide errat, non ridetur cansa esse, cur Romana synodus errare non possit. Item concilium provinciale à summo pontifice confirmatum certæ auctoritatis est; ergo et synodus episcopalis. Sed non venit in mentem alia episcopalis synodus in iudicio fidei à romano episcopo confirmata, præler Coni/lutensem sub Alphonse Carillo, archiepiscopo Toletano. (bi damnatus est magister quidam Oxoniensi?, qui falsò de clavibus Ecclesiæ et Pœnitentiæ sacramento sentirei.

Synodus episcopalis per se quidem in iudicio lucreis probabilem fidem facere potest, certam non potest. — Illud prius expedire debemus, nam hoc posterius satis expeditum est. Illud ergo ostenditur ex cap. .Id ubolendam, de hæreticis, ubi à Lucio III vinculo perpetui anathematis innodantur ii, < quos vel romana t Ecclesia, vel singuli episcopi per diœccses suas cum < concilio clericorum , vel etiam, si oportuerit, vicinorum episcoporum, hærelicos judicaverint. > Non ergò levis conjectura accipietur ex huiusmodi synodorum iudiciis, quæ Lucius tanti fecit, ul pro excommunicatis habendos esse decreverit, quos cædem synodi hærelicos definierint. Nec me clàm est, quòd quidam viri docti hanc Lucii decretalem de deprehensis in manifesta lucrosi interpretantur. Alioqui jus negant concilio episcopali, atque adeò provinciali, de hæresi judicandi. Id probant, quòd fides res est omnis communis; quare potestis censendi de fido hæresiquo contrariò non penes privatas Ecclesias, sed penes universalem Ecclesiam erit. Item suadent id ex cap. *Majora de baptis*. el ex capit. *Quoties*, 24, quæsl. i, ubi ejusmodi causæ ad solam Sedem apostolica™ dicuntur esse referendae, cùm illi speciali privilegio à Domino rosen ale sint. Ac post verba citati idem Lucius hoc videtur confirmare, inquit : < Presente < nihilominus ordinatione sancimus, ut quicumque < manifeste fuerit in hæresi deprehensus, > etc. Loquitur ergò pontifex in casu, quo hæresis est manifesta. Sed mihi semper longe probabilior illorum sententia visa est, qui putant, cos planò el simpliciter anathematis vinculo per hanc Lucii decretalem alligari, quos vel romana Ecclesia, vel synodus provincialis, aut etiam episcopalis, hærelicos judicaverint, quamvis non sil hæresis omnibus manifesta. Priinùm enim non dixit textus : *Quos hærelicos declaraverint*, sed, *judicaverint*. Alioqui, si declaratio illa rei manifeste crai, non verum in causò fidei iudicium, quorsùm eam rem ad episcopum cum concilio clericorum, el non magis ad theologos Lucius retulit, ut scilicet eos anathemate percelleret, qui à theologis eruditis hærelici declararentur? Deindè, si Lucius non proprie verbum ilhidjwdinncrmt, usurparit. sed improprii', pro C0 quod r>t, rem manifestam exponere, cùm idem omninò verbum simul et ad Ecclesiam romanam, el ad episco-

pum cum clericis suis referatur, consequens fleret, ut etiam pari modo per Ecclesiam rumanajii non luvrelicos judicatos, sed declaratos excommunicari à Lucio inlclligcremiis. At constat, vocem illam de Ecclesia romanó proprie et simpliciter intelligi : non est jgilur, cùm ad synodum episcopi refertur, in alium sensum detorquenda. Adde, quòd multifariam causa ejus, qui hæreseos insimulabatur, ad id gemis synodos referri poterat. Primo ex Sedis apostolica: commissione peculiari, ut de causò Priscilliani cognovit concilium Toletanum primum (Leo commisit), et de causò .Magistri cttjusdam Oxoniensis cognorit synodus Comphilensis sub domino Alphpnso Carillo, archiepiscopo Toletano (Sixtus IV commisit). .Mox sine commissione pontificis speciali, id quod inquisitores modo faciunt, in hæresi quidem manifestò, sed ubi non erat manifestum, an reus esset hæreticus, vel quia non erat probatum et notum, cum propositionem hæreticam asseruisse, vel certe quia, etsi asseruisset, nondum erat comperta pertincia, sinè <piò hæreticus nullus est. Postremo in hæresi non perinde manifestò, ut omnibus passim esset exposita, sed tali tamen, ut non esset necesse, aut ad concilium generale, aut ad apostolica™ Ecclesiam referre eam, quòd periti theologi liæresim esse consentirent. Et in his omnibus casibus jus et olim habebat synodus, el nunc habent ii, quibus fidei cognilio est mandata, pronuntiandi ac judicandi de causò fidei. Tametsi huiusmodi tribunalium iudicia non adeò explorata sunt, ut falsa esse non possint non in re dubia solùm, intorque viros doctos controversò, quo casu synodi locales non habent de hæresi pronuntiare; sed etiam in re quæ omnibus provinciæ theologis videretur manifesta, quo casu sine crimine usurpati iudicii de causò fidei pronuntiant. In his ergo tribus casibus, licet iudicia hæc certa et firma in EcclesiA non sint, expedit tamen, ut, quoniam sunt xalde probabilia, maximi à fidelibus habeantur. Nec enim erit parimi Ecclesiæ noxium, si non interim ab his perinde ut ab excommunicatis caveat, quos non Ecclesia romana modò, vcrùm etiam synodus aut provincialis aut episcopalis hærelicos iudicòrinl. Sed primam objectionem videamus. Causa, inquit, fidei omnibus communis est, atque adeò privatis iudicibus non licet de eò sententiam ferre. Et læsæ majestatis, ac prodilæ rcipublicæ crimen cives universos tangit, et privati tamen iudices de eo censere solent. Nam capitula illa quæ aflerunl, inlclligenda sunl, cùm res inter ipsos episcopos et viros theologos est ambigua, quemadmodùm Pelagius explicuit, 17 distinct., cap. .Ifu/th. Qui etiam sensus ex Dcut.c. 17 manifestiùs habetur: < Si difficile, inquit, et < ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, el ju- (dicum intra portas luas videris verba variari, surge < et ascende ad locum, (piem elegerit Dominus, > etc. Nam illud quidem, <piod Lucius addit, nihil militat adversum nos. Non enim dixit : *Quicumque fuerit in manifesta lucrai deprehensus*; sed : *Quicunque manifeste fuerit in htmsi deprehensus*. Vult autem, quod ibidem perspicuum est, ut nenio tradatur brachio secolari, nisi bærelieum esse constiterit. Ejusmodi enim

Miixt ul execution! muidcniur, probationer exigunt luce meridiana clariores. Sed de conciliorum auctoritate dictum est satis.

CAPUT V.

Ilī nodi quidam solvuntur, quibus interdum homines etiam docti illigari solent.

Quibus rebus expositis, nihil aliud superasse didebatur, nisi ul argumenta refelleremus, quæ à principio sint posita. Sed parami mihi eas objectiones refellere, objecerunt se scrupuli aliquot, quos prius convenit excutere, quum ad alia pergamus, ne in viâ quam superiore capite aperuimus, sint theologiae impedimento.

Primum igitur dubium illud excutiendum est, an concilium per legatos summi pontificis celebratum firmam certamque habeat auctoritatem : an potius episcopi romani confirmatio expectanda sit, ut certa habeantur decreta concilii. At Cajetanus quidem, qui sine controversâ de auctoritate papæ et concilii accuratissime disputavit, quemque nos correctione quidam adbibiti potissimum secuti sumus, nulla hic disertò dicit, quæ à presenti instituto videntur esse aliena; sed affirmat denique, id quod ad presentem locum et quaestionem attinet, concilium per legatos pontificis actum errare in fide posse. Superari enim adhuc ille, pro cuius fide rogatus Christus, ille, inquam, non quem fidei summa tandem referenda est. Quare nisi definitiones conciliorum per summos pontifices et probentur et confirmantur, certas firmasque esse non oportet. Idem etiam cardinalis Turrecremense sensit, libro tertio, capite sexto, octavo, et trigesimo octavo, quibus locis fusissime ostendit, omnia retro antiqua concilia à summis pontificibus confirmationem dogmatum petiisse, non id profectò actura, nisi existimassent necessarium. Nam quòd confirmatio pontificis ad fidei quoque dogmata referatur, liquet ex epistola Nicænæ synodi ad Sylvesterum papam. « Quidquid, aiunt, constituimus, precamur ut vestri oris consortio confluet. » Et Sylvester eidem synodo rescribens : « Confirmo, inquit, figo quæ ad doctrinam vestram redamantes de unitate Trinitatis. » Et paulò post : « Probo, ait, vera fuisse, quæ in vestrum nosrumque manerent mysterium, » etc. Et Patres concilii Chalcedonensis, in epistola ad Leonem : « Omnem, inquit, vobis gestorum vim insinuamus, ad probationem nostram sinceritatis, et ad eorum, quæ à nobis gesta sunt, fieri inter consonantiam. » Et Leo papa, in epistola ad concilium Chalcedonense, quæ est in ordine 29, epistola etiam 58 ad Pulcheriam : « Ne ergo, ait, dubitabile videatur, utriusque in qua et unanimi vestram de fide statuta sunt, approbentur, » etc. Et postea dicit se approbationem gestorum synodali in sola causa fidei mittere, propter quam scilicet concilium congregatum est. Idem patet ex epistola Leonis hujus nominis tertii, quæ confirmat sextam synodum generalem. Adde huc, quòd Ecclesia ante ipsius pontificis confirmationem nunquam firmum habuit et ratum, quod à legatis concilio praesidentibus definitum est. Hinc enim Marilianus Augustinus, à Leone contendit, ut concilii Chalcedonensis de fide iudicium non probaret. Et Leo ob hanc

quoque causam Maritano commendavit, ut confirmatio approbatioque concilii ad omnes Ecclesias perferretur, quemadmodum epistola 57, ad eundem Marilianum, scribitur. Præterea, concilium sine legatis errare potest; al summus pontifex non transfert in legatos suam fidei soliditatem, quam scilicet sibi soli privalem vindicat, cò quòd Christi vicarius est, pastor Ecclesiae universalis, et petra supra quam Christus suam fundavit Ecclesiam. Legali ergò simul cum concilio errare poterunt. Non enim pro legalis Petri, sed pro Petro rogavit Christus, etc. Ad hæc, concilium provinciale, cui legali summi Pontifex adsint, errare in fide potest : non autem si à summo pontifice confirmatum est. Non igitur legati eam habent in fidei dogmatibus auctoritatem, quam summus ipse pontifex habet. Quocirca infirma adhuc erunt decreta concilii, quamvis per legatorum iudicium confirmata. Præterea concilium Ephesinum secundum erravit cum Dioscuro; et tamen legitime, auctoritate Leone, congregatum est : non ergò firmum et ratum est concilii decretum, nisi sit à summo pontifice confirmatum. Nec valet dicere legatos pontificis, et paucos quosdam alios repugnasse. Non enim oportet omnes Patres synodali sententiae subscribere, ut generale concilii iudicium habeatur : quoniam ne omnes quidem episcopi iudicio Nicænæ synodi subscripserunt. At si legati ipsi, ut docti omnes consentiunt, errare possunt, nihil obstat, quominus aliis episcopis errantibus consensissent. Legatus demum pontificis aderat, cum in secundâ et tertîa sessione concilii Basileensis vehementer erratum est, errori quoque exterorum legatus ipso subscripsit : non ergò salis est concilium esse coactura pontificis auctoritate, et legatos concilii sententiam approbare, ut firma et coram esse in Ecclesia existimetur.

At contra, viri quidam doctissimi sentiunt concilium generale legitime congregatum, etiam absente papâ, solidam auctoritatem habere, priusquam a summo pontifice confirmetur : cuius sententiae duas potissimum causas reddere possunt. Unam, quòd ejusmodi concilium per legatos episcopi romani celebratum Ecclesiam universalem representat. quoniam est concilium Ecclesiae generale : non ergò errare in fide potest, sicut ne Ecclesia quidem universalis. Quòd autem omne concilium generale Ecclesiam universalem representet, definitum est à Martino V, in concilio Constanliensi. Altera causa est, quòd concilium generale legitime congregatum, in Spiritu sancto congregatum est : quare habet Spiritum assistentem, cuius presentia freti possunt utique Patres, cuncti aliquid definiunt, dicere, Act. 15, 28 : « Visum est Spiritui sancio, et nobis. » Confirmat autem hoc vel maxime testimonium Julii ad orientales episcopos inquitentis, 17 dist., cap. *llégala* : « Itaque vestra nullas habet vires, quoniam Romanæ Ecclesiae legatus non interfuit canonibus precipientibus, sine ejus auctoritate concilia fieri non debere, nec ullum ratum concilium, quod ejus non fuerit auctoritate. » Iactentur Julius. Sentii ergò sine dubio, com ilium habere vires, ratione esse, romane Ecclesiae nili

auctoritate , si nomarne Ecclesiæ legatus interfuit.

Ad hanc difficilem quaestionem explicandam illud ponimus, quod renim gestarum experimento constat, Minimi pontifie is legatos non solere ad concilium accedere , ubi quæstio de fide agitanda est, nisi instruí tos priùs et monitos de Ecclesiæ rornanæ tide circii ca quæ sunl in concilio finienda. Solere, inquam, non Hem oportere. Nam legati in com ilium Tridentinum non potuère commode de quaestionibus disserendis inte instrui, quoniam erant propemodùm infinite. Sed Cætera fere concilia ad unam, aut alteram fidei tractandam causam coacta sunt : ideòque legati de Apostolo Bcclesi (‘fide priùs instateti accesserunt. Principio igiia illud statuo, posse concilium legatorum doctrinæ, et instructioni repugnare , atque è contrario legatos posse repugnaro concilio : quo casu decreta concilii non solùm non erunt folcila apostolica auctoritate, sed erunt potius refutata. Sicut enim congregatio concilii redamante vero cerloque Ecclesiæ pontifice, vana est cl irrita; sic doctrina cui vel pnsens pontifex per se, vel absens per legatos suos contradicit, et incerta est et imbecilla : idque eodem prorstis argumento, quoniam utrique auctoritas episcopi romani deest, sine quà nec concilium, nec concilii decrela rata sunl. Quòd si qui existiment, concilium semel ritè ac legitime congregatum errare tùm etiam non posse, < ixn legati pontificis repugnant, respondeant illi argumento velim, quo secundam conclusionem, cap. 4, probabamus, concilii Ephesini secundi exemplum proferentes, ubi ab omnibus pene episcopis erratum est. Non fuit liberum concilium, inquiunt, sed sententia à Dloscoro arte, minis et terroribusextoita est. Video, sed si secundum hominem loquimur, qui metti frangitur, is cupiditate etiam frangatur necesse est, Eug. IV in decreto unionis Iacobinormn ; et Leo papa, cpist. 42 ad Mnrrianum Augustum. Quocircà si per nictum vera ct legitima s) nodus errat, causabuntur bærclici, reliquas etiam omnes pontificum et imperatorum cupiditatibus inservisse. Ita fiet ul nullius synodi explorata auctoritas habeatur. Quanto gravius illud nos asserimus, concilium apostolica auctoritate (innatum nullis humanis affectibus a vera posse fide discedere : ut ne Ecclesia quidem, quamvis drscndat pluvia, veniant flumina , irruant venti, cedere loco potest , fideique stationem deserere ! Sed concilii reliqua pars, qtiamlibct maxima, si pontifex ctlegati pugnent, infirmari affectu potest. Hòc enim illud perlinet : « Tu, ò Petre, « confinila fratres tuos. »

Sed ais : Quid si legatus doctrinam, quam à pontifice accepit, dorrai, et multitudinis sensum amplectatur? Primum, nullum huiusmodi exemplum proferetur, nisi fortè cx concilio sub Michaelē imperatore, ubi lladoaldus ct Zacharias Mirimeli cl Pliolio consenserunt adversus Nicolai instructionem atque mandata, ul videre est in epistola Nicolai ad patriarchas, metropolitans ac reliquos episcopos. De ndè si legatus contra instructionem a iit. non ccum tur ex potest te delegati agree, atque adeò non est cur co modo acta superioris i*aiontat<» probata esse credantur. Inde enim Agathe

papa , ul palet actione 4 scxlaē synodi : < Auclorilalem, inquit, eis, *hoc est legatis*, dedimus, in quantum < eis dunlaxat hijiint tum est ut nihilpnestnnanlaugere, < minuere vel mulare, sed traditionem hujus apostolicæ Sedis sinceriter enarrare. > Et Leo, epist. 73, ad Puicheriam Augustam : < Ltjccentium , inquit, episcopum, *et* Basilium presbyterum dirigere præpayavl, < qui dispositiones meas, secundum eas quas accepce- < nini regulas, excquantur. > Decreta igitur, si quæ à legato contra Sedis apostolica; traditionem approbentur, non habent Komanæ Ecclesiæ auctoritatem ; nCc aliter se habent, quant si à concilio sine legatis prodiissent. Quid vcrò, si legati sine apostolica; Sedis instructione ad synodum accessere? Num synodi iudicium firmum erit et certum , priusquam à summo pontifice comprobetur? Certè in his, quæ ad fidem non allinent, sed ad ecclesiasticam gubernationem, ejusmodi synodorum decreta non oportet à Spiritu sancto profilerei. Quare non sunl omnino valida , nisi romani episcopi consensione firmentur, ul videre est in epistola 51 Leonis ad Analolium, 52 ad Mailianum, 55 ad Puicheriam et 59 ad concilium (Jialcedonctise. Sed ne in causis fidei quidem adeò exploratam auctoritatem habent, ut qui eam in dubium vocet, hærelicus sil, tùm quia auctores nobilissimi, quos ante diximus, Cajetanuset Turrccremala, non solùm cilrà hærcscos crimen, sed probabiliter etiam consentiunt, nihil firmi dogmatis ab ejusmodi synodis proficisci, quousque per Christi vicarium approbentur; limi quia , ul ante dictum est, solidam auctoritatem , quam in confirmandis cl fratribus, et dogmatibus Petrus habet, in légalos transferre non potest ; tiun quia si legali, qui insti u- ciioncm ah apostolica Sede accepceunt, discedere ab illa possunt, illi etiam, qui ad concilium sine inslriiciene accedunt, poterunt cum Sedis apostolica; doctrina pugnare. Quare eorum confirmatio infirma est. Quid, quod legatus Julianus concilii Basileensis doctrina; consensit, quam nullus theologus ita solidam cl certam existimat, ut liæreticos credat, qui ab eâ doctrinó dissentiunt.

Nec contraria argumenta quidquam clliciunt. Nam primum sic refellitur : Fateor equidem quodeumque concilium g» ncralc universalem Ecclesiam repræsentare, sicut omnes procures et procuratores civitatum, ciim de rebus publicis tractaturi conveniunt, regnum totum n pra’srnlant. S il diim urges Ecclesiam errare non posse, verum est id in eo sensu, qui à fidelibus accipitur; intelligiinws rnim lotam simul Ecclesiam, hoc est, fideles omnes non errare. At nihil obstat, cur major Ecclesiæ pars non erret. Sic igitur non ego admitto, ul totum concilium cum legatis errare possit (I). At errare poterit major pars com ilii, c* erranti illi poterunt legali subscribere. Atque id est, quod nos in presentii dicimus, iudicium majoris partis, etiamsi legali sequantur, non esse certum ; certum autem esset, si à summo Pontifice confirmaretur. Nec enim opus est, ipiemadmodum pauló antè

(I) Hæc assertio auctoris non videtur concordare cum sua secundó conclusione, suprà, nisi hujus conclusionis completiva habeatur cl explicativa. P.S.

docuimus . sententiam concilii omnes simul Paires approbare. Secundo vero argumento hoc habeto responsum, concilium utique generale, cui legati præsunt, in Spiritu sancto congregatum esse, quoniam auctore Christi vicario, eodemque legitimo Ecclesiæ principe coactum est. Sed Ecclesia (in)que unum corpus est, cujus Spiritus Deus est, qui Ecclesia* semper assistit. Quemadmodum ergò quod loti pariter Ecclesiæ visum est, id Spiritui sancto etiam visum est, sed non continuo quod major Ecclesiæ pars judicâril, hoc Spiritus sancti judicium est, ita, si quid ab omnibus quidem episcopis judicatum fuerit, à Spiritu profecto Dei judicatum est; at non statim si iudices concilii Patres in unam sententiam convenerint, Spiritus sancti ea sententia credenda erit, nisi per summum pontificem confirmetur, ad quem hinc spectat Patrum lites dissidiaque componere. Jam Julii testimonium explicatu facillimum est. Tacet enim, quod manifestum erat, concilium illud summi pontificis presentia Garnisse; ponit autem ne legatos quidem Ecclesiæ romanæ adfuisse. E quibus duobus altero tacito, altero expresso, colligit nullam prorsus Ecclesiæ romanæ auctoritatem in eo concilio intercessisse, quare irritum et vanum esse. Alioqui, si quis rustice sane eo nos testimonio urgeat, is nullo negotio exploditur. Nihil enim valet illa collectio : si concilium legatos non habuit, infirmum ejus judicium fuit : ergo, si habuit, fuit firmum. Sed de primò quæstione dictum est satis.

Sequitur altera. An Patres concilii vere iudices sint, an potius consilarii? Sunt enim auctores non omnino pessimi, qui conciliorum auctoritatem non in iudicandò et finiendò causò fidei, sed in quærendò et investigandò veritate sitam esse velint. Omnem quippe iudicii vim ad unum Ecclesiæ principem, eundemque (in) isti xicarium revocant, (in) ad fidei causam decernendam eò vel iudices, vel pauciores in consilium adhibet, quò causa vel gravior, vel facilior est. Hujus verò rei primum argumentum ponitur, quòd in sex libris Decretalium et Clementinis, non Patribus, sed summo pontifici sententia tribuitur, sacro tamen approbante concilio. In dè Clemens V, concilio Viennensi praesidens • < Nos inquit, ad thm præclartim testimonium ac sanctormn Patrum communem sententiam, apostolica! < considerationis (ad qtinm duntaxat hæc declarare < perlinet) aciem convertentes, sacro approbante concilio, declaramus, > e c. Solùm ergo ad Sedem apostolicam Stoicam iudicium perlinet; Patrum vero non iudicium, sed consilium est. Pnetereò, cùm pontifex Ecclesiæ romanæ presbyteros in conventum cogit, ut causa aliqua Gdei iudicetur: < De fratrum, inquit, nostrorum consilio, > etc. (I). Consulunt ergò, non iudicant. Ad hæc, Douer. 16 : Si *difficile et ambiguum*, etc., *renies*, ait *ad sacerdotes levitici generis, et ad iudicem, qui fuerit illo tempore*, etc. Et post : *Qui autem superbient*, inquit, *nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille*. Ecce imperium non omnibus, sed summo sacerdoti assignatur, et decretum non iudicium, sed

(I) Ex Extiavaganlihus multis hoc patet.

iudicis esse dicitur. A consiliis ergo sunt reliqui xaccr-dotes, non multi iudices. A contrariò verò parte facit, quòd in concilio irio primo Hierosolymitano non solùm Petrus, sed reliqui etiam Apostoli ei seniores iudices esse dicuntur : *Propter quod ego iudico*, Jacobus ait, *non inquietari*, etc., Actorum 15. Et posteritis cap. eodem, præcipula concilii vocat Paulus præcepta Kp<> stolonmi. Et cap. 16, dicit, ea dogmata esse decreta ab Apostolis et senioribus.

Ad hanc quæstionem perfacilis est et expedita responsio, episcopos concilii in fidei causò non modò consiliarios esse, verùm etiam iudices. Alioqui non solùm episcopi ad ferendam sententiam synodalem ad Libentur, sed etiam docti theologi, et viri in Ecclesiò prudentes. Quod inauditum est, contràque formam Actorum decimoquinto præscriplam, ubi Apostoli tantùm cum presbyteris de fidei quaestione iudicârunt. Cùm igitur Ecclesiæ perpetuo usu soli pastores in concilio sedcani, consequens fit, censors eos esse, non modò consultores. Nani si, ut consulerentur, advocarentur, iis episcopis, qui theologiæ rudes et imperiti essent, nullus esset omnino in concilio locus, quondò theologiæ quæstio veniret in dubium. Præterea non romanus episcopus modo, verum reliqui etiam episcopi clave regni cœlestis habent : ergò in causò fidei ligandi quoque ac solvendi potestatem. Visum est, inquiunt, Spiritui sancio, et nobis, nihil nitrii vobis imponere oneris, quim hæc necessaria, etc. Omnes ergo episcopi onus, præceptumque imponunt, omnesque simul senlenliæ synodalis auctores sunt. Atqui consilarii, qui non sunt simul iudices, non solent iudicio sententiæque subscribere. Al in sinodali senlenliâ non pontifici solùm, sed exterorum episcoporum subscriptiones apponuntur. Sunt igitur sine dubio iudices.

Verùm Scrupulus hic existit, qui male quosdam habet. Nam si omnes episcopi sunt iudices, summus nimirum pontifex tenebitur in ferendâ senlenliâ maiorem pariem iudicium sequi, eorumque doctrinam approbare. In omni enim recto, et benè instituto tribunali, is qui præsidet, plurimum iudicium confirmare debet, paucorum negligere. Huic solvendæ quaestioni cardinalis Turccrmala l. 5 Synodi Ecclesiæ, capite sexagesimo quinio, jurisperitos ipse sequens nulla dicit, quæ mihi non probantur omnia. Nec est animus tamen singula persequi, et utriusque opiniones refutare. Acute enim disputantis, ut Cicero tradit, illud est, non quod quisque dicat, sed quid cuique dicendum sit, videre. Quod igitur assumptum est, Paires concilii non modo consiliarios esse, verim etiam iudices, id inficias ire nec possumus, nec debemus. Nam Paires Nicænæ synodi à Sylvestro contendunt, ut quidquid constituerunt, confirmet. Et Leo, quæ à concilio Chalcedonensi de fide stallila sunt, ea dicit se probare. Et concilium ipsum ad Leonem : < Decretis, inquit, luis, < nostrum honora iudicium. > Et sexta synodus, actione decimò octava : < Anathematizamus, inquit, < Iheodorum, Sergium, Cyrum, > etc. Et paulò post : < Bis omnibus, ait, à sancto hoc concilio constitutis, < et per subscriptionem nostræ fortitudinis confirma*

« iis, sam ꝑmus, ul nullus aliud quidquid de fide sa-
 « lagni, » ole. Nūm vérin hæc consulentis sunl, an
 l»o<jūs judicantis? Ab] ii in cæleris Patres non ut con-
 finarti, sed ut judices loquuntur. Caput enim tertium
 Nicænæ synodi sic habet : « Interdixit per omnia ma-
 4 gna synodus, » etc. Seni; illum verò, qui nunc op-
 ponitur, facile eximo. Nego enim, cū de fide agitur,
 « equi plurimorum judicium oportere, nec hic, ut in
 liumanis vel lectionibus, vel judiáis, ex numero suf-
 fragiorum sententiam metimur. Scimus frequenter
 usu venire, ut major pars vincat meliorem : scimus
 non ea semper esse optima, qua; placent pluribus :
 scimus in rebus, quæ ad doctrinam perlinent sapien-
 tmn sensum esse præferendum. El sapientes paucis-
 hiini sunt, ciim stultorum infinitus sit numerus. Qua-
 dringenti Propbetæ Achab mentiti sunt, 5 Beg.22; ex
 ure vero Michææ solius quidem cl contemptibilis ve-
 ritas egressa est. Non sunl igitur divina judicia huma-
 nis rationibus moderanti i. In paucis aliquando citius,
 quàm in multis salvat Dominus. Major quippe pars
 Ephesini concilii secundi in Dioscori sententiam venit,
 nec legali tamen plurium judicio subscriq sère. Quo-
 circa summus pontifex majoris partis seniculi mi non
 tenetur amplecti : imo sive pauci, sive plures ad erro-
 rem deflexerint, munus csl apostolici antistitis ad ve-
 ram eos fidem revocare, juxtlū illud, quod Petro dixit
 Christus : E</o rogari pro te, ne deft ial fides tua, et tu
 (non unum, et item alterum, sed sive paucos, scu mul-
 los) *confirma fratres tuos*. Ili Damasus, scribens ad
 episcopos per Illyricum constituos, numerum concilii
 Ariminensis magnò liberiate contempli, illique tanLe
 multitud ni unum Vincentium, et alios paucos oppo-
 suit, qui contrà illius concilii sententiam dixerunt. El
 Leo, cū Anatolius decretum Chalcedonensis synodi
 de EccIcsia Condantinopolilanæ primatu, sexcentorum
 triginta Palm ii consensione præferret : « Quasi, inquit,
 « cp. 11 ad Anaiol., refutari nequeat, quod illieilè vo-
 « luerit multitudo. Nulla sibimel de multiplicatione
 « congregationis concilia blandiantur; nec trecentis
 « illis decem atque ocio copiosior numerus sacerJo-
 « tum comparare se audeat, vel præferre, cū tanta
 « divinitus privilegio Nicama sit synodus consecrata,
 « ut sive per pauciores, sive per plures ecclesiastica
 « judicia celebrentur, omni penitiis auctoriUte sil va-
 « cuum quidquid ab illorum fuerit constitutione diver-
 « sum. » Hælenùs Leo.

Non itaque, quod in humani; consessibus fit, plu-
 rium apud nos sententia prævalel. Quòd si semel (idei
 causam ad humanas conjecturas, prudentiamque de-
 ducimus, verendum est sane, ne Ecclesia! negotium
 ex divino humanum faciamus. Quin etiam certum est,
 qui probabili multorum judicio nituntur, cos fidei no-
 stra* firmitudinem labefactare. Secundum quippè con-
 cilium generale centum quinquaginta Palnim numero
 constitit, quartum verò Patres habuit sexcentos
 triginta : ulnimque tamen pari veneratione suscepit
 Ecclesia ; non enim numero hæc judicantur, sed pon-
 dere. Pondus autem conciliis dat summus pontificis cl
 gravius et auctoritas : quæ si adsit, centum Paires

satis sunt, sin desit, nulli sunl satis, sint quamlibe
 plurimi. Noesi major pars Patrum vere sentiat, sum-
 mus Ecclesiæ pontifex repugnabit. Id enim ad peculia-
 rem Christi procuracionem perlinet, somperque perti-
 nuit, ne Ecclesia in factiones duas dividatur. Nec ro-
 manos linquam episcopus, si exemplum quæritur,
 contra Patres concilii vere sentientes dixit. Ad secun-
 dam autem quaestionem nihil est, quod addere debea-
 mus : nam argumenta ex adverso posita ex his, quæ
 diximus, facile diluuntur.

Alia quæstio etiam existit, quæ non est ad exponen-
 dum facilis. Si enim concilium summi pontificis auctori-
 tate (innatum Spiritu sancio regitur fidei causis judi-
 candis, ejus ergò definitiones ad sacram Scripturam
 pertin *bunt. Nam Scriptura sacra vocatur, quæ Spi-
 ritu sancto afilante scripta est.

Hujus vero argumenti conclusionem vir apprime
 doctus, cl qui tantos habebat in lheologià progressus,
 ut cum excellentibus theologis compararetur, non esi
 veritus me presente concedere. Atque in bone opinio-
 nem Gratianus quoque videtur descendisse, divi Au-
 gustini testimonio confirmatus, distin. 19, cap. *hi ca-
 nonis*, ubi summorum pontificum epistolas decretales
 canonicas scripturas esse dicit : eadem igitur ratione
 concilii decreta in canonicis scripturis habebuntur.

Sed el Innocentius de celebr. Miss., capite Cum
ilarlhiv, eamdem sententiam videtur amplecti. Ait
 enim Scripturam sacram asserere, quòd injuriam facit
 martyri, qui orat pro martyre. Hoc autem testimo-
 nium alicujus nimirum vel Pontificis, vel concilii est.

Balio item his testimoniis consentit. Fides enim ca-
 tholica nihil credit, nisi quod est à Deo revelatum.
 Quòd si concilii decreta tenemur certa secundum fidem
 habere, ea sunt certe à Deo revelata, atque ex conse-
 quenti scriptura canonica.

At hæc opinatio quàm sil inconsiderata, lector, vel
 me non docente, intellecturus est. Nam si symbolum
 Alhanasii conciliivc Nicæni inter sacras litteras refer-
 tur, cor n?c ii codicem sacrorum Biblioruni redigitur,
 nec cum libris canonicis annumeratur? Jam libros,
 qui decretales pontificum epistolas, synodorumque ju-
 dicia continent, in sacris et canonicis habere absur-
 dum est. Duplex enim discrimen inter sacros auctores,
 cl summum pontificem Patresque concilii reperitile.
 Unum, quòd auctores sacri ex proximi Dei vel reve-
 lation , vel inspiratione scribunt catholica dogmata.
 Ncc enim egent exteris ad scribendum incitamentis,
 aut humanó ratiocinatione è scripturis aliis argumen-
 tantur, disquirunt, colligunt. At concilium et pontifex
 humana via incedunt, rationemque sequuntur : atque
 argumentando verum à falso discernunt. Non enim exis-
 timandus est summus pontifex eam habere facultatem,
 quæ in Apostoli-, Prophetis et Evangelisti» inerat, ut
 propositó iinaqiàlibet de fide quæstione, protinùs di-
 gnoscere possit, utra quæstionis pars vera falsave sii,
 sed adhibere priiis consilium necesse est, et expendero
 utriusque partis argumenta : liim deinde sequetur auxi-
 lium Dei, quo videlicet opus est, ut summus pontifex
 in redó fide contineatur. In conciliis itidem non ha-

bent Paires mox quasi ex auctoritate sententiam absque alia discussione dicere; sed collationibus et disputationibus re ante IractatA, precibusque primum ad Deum fuis, tum verò quæstio à concilio sine errore finietur, Dei videlicet auxilio atipie favore, hominumque diligentia et studio confluentibus.

Nam et Apostolis ei presbyteris in synodum Hierosolymitanam congregatis non statim revelatum est, quod esset in fidei causa decernendum; sed facta est prius, ut Lucas ait, Act. 15, 7, magna conquisitio. Et in NicænA synodo, ut R. fims tradit, lib. 10 Hist. Eccles., c. 2, per singulos dies agitabatur conventis: nec facile ani temerè de re tantA stalliere audebant Paires. Evocabatur frequenter Arius in concilium, et assiduo tractatu assertiones ejus discutebantur, et quid adversum hæc teneri deberet, ani statim, summa cum libratione quærcbatur. Illa, post diutinum multumque tractatum, firmissimA omnium sententia Arius condemnatus est. Ex quo perspicuum est, non dormientibus et oscitantibus Patribus Spiritum S. assistere, sed diligenter humana vi et ratione quærcnlibus rei de qua disseritur, veritatem. Alterum autem discrimen est, quod scriptoribus sacris, quemadmodum primo loco fusiis explicuimus, Dei Spiritus adesi in singulis. Etiamne in minimis rebus? Eliam. At Patribus syuoli Spiritus veritatis non est præsens in omnibus, sed in rebus solimi ad salutem necessariis. Quod enim in symbolo Athanasii dicitur, carnem et animam unum esse hominem, id non oportet verum esse, quamvis cum Athanasio concilium Nicamum consensisset. Nam iitnim homo partes illæ complexus sint, an non sint, ad philosophi rationem perlinet, non fidei: quare philosophorum quæstio est, non fidelium. Synodus autem provincialis, sub Stephano hujus nominis septimo, per errorem omnes ordinationes facias, à Borioso irrilas esse decrevit, quod in synodo RomanA, sub Joanne IX, jure reprobaturum est. Sed judicium rerum gestarum erat, non religionis fideique decretum. Hujusmodi sunt ea, quæ in Clement. *Pastoralis*, de seni, et re judie, transiguntur. Non enim ad fidem et religionem attinent. Quocirca licet crrAsscl Clemens, quod Bucerus contendit, nihil inde concilii auctoritas labefactaretur. Tametsi Clementina illa Clementis est, non concilii. Verum pontificum et conciliorum eadem causa est. Sixtus IV docuit D. Catharinam Senensem Stigmata non habuisse, non defuit qui contra judicAril. Neutrius pontificis judicium ad Christi Ecclesiam spectat: utrumque aut probare aut improbare sine fidei discrimine possumus. Sed valeant stulti, qui de rebus nihili digladiantur. Nos enim hic exempla ponimus, ut lector intelligat aliter auctores sacros esse habendos, aliter conciliorum Patres: illos ubique vera dicere; hos posse in panis errare. Ita quod Christus Ecclesiæ suæ pollicitus est, Spiritum cum docturum omnem veritatem, hoc ad fidei veritatem referendum est, ut diserte Augustinus docet, et in commentariis super Joannem, et in actis contra Felicem, libro secundo. Nec enim rogavit Christus, ne deficeret Petro aut phi-

losophi, aut rerum gestarum cognitio et verius, sed ne deficeret ei fides.

Forsitan quispiam dixerit: Nonne igitur concilii Hierosolymitani decreta sacra Scriptura sunt? Facta est enim magna conquisitio: dictum est autem Scripturæ sacræ auctoribus minime convenire, ut disquirant, et humanitus ratiociniur.

Item (nam et hoc dicit aliquis) si summus pontifex et concilia, nisi diligentiam adhibeant, errare possimi, cum nobis non constet, an summus pontifex Pairesque concilii prostiterint se diligentes, et industrios, ut vi et ratione procedere inquit illo, ne constabit quidem an erraverint. Illi quæcumque definierint, erunt incerta.

Ac primus quidem scrupulus facilius eximitur. Quemadmodum enim verba Pilati ad canonem perlinent, non qua Pilatus dixit, sed qui scripsit Evangelista, sic et concilii Hierosolymitani definitio sacra Scriptura est, quod Lucas eam reliquis historiæ suæ partibus contexuerit. Et è contrario verba Petri, quæ refert Clemens, non sunt de canone, quoniam Clemens scriptor sacer non fuit. Quæ causa idonea est, ut Canones Apostolorum, quos idem Clemens scripsisse fertur, in libris canonicis non habeantur, tametsi Damascenus lib. 4, cap. 18, in catalogum, ut videtur, sacrorum librorum referat, et Epiphanius ad brevissimam postremam refellendam Apostolorum constitutiones divinam Scripturam vocet. Loquitur autem sine dubio de his constitutionibus, quæ in sacris Bibliis scriptæ non sunt. Sed alia est illa, cum veritas ipsa limatur in disputatione, subtilitas; alia cum obiter et in transcurso ad vulgarem quamdam opinionem accommodatur oratio. Quamobrem ut sapientes, ita nos hoc loco verbis ecclesiasticis utimur, ut eos solitili, qui Spiritu dictato scripti sunt libri, sacros et canonicos appellemus.

Alter verò scrupulus ita Sylvestri animo resedit, in verbo fidei, § ult., ut vix eum inde pellere potuerit; meliusque fuisset oculere, quam stimulare cæteros, quo ipse scrupulo pungebatur. Ac sunt etiam, qui non obscure dicant, quod si quando romanos pontifex in definitione fidei erravit, inde evenire oportuit, quod non tantam, quantam debeat, adhibuit diligentiam, antequam sententiam proferrei: quoniam vel rem non plene examinavit, vel non eos, quos oportebat, consuluit. Quibus si objicias, apostolicam Sedem errare in fide non posse, fatentur id quidem, sed aiunt, Sedis apostolicæ nomen non solum summum pontificem significare, sed ipsum, ut facit ea, quæ ad cathedram spectant, hoc est, quaternis non ex suo, sed ex consilio bonorum virorum et doctorum procedit: ita Sedis apostolicæ judicia intelligi, non quæ occulte, malitiose, inconsulte, per solum romanum episcopum, aut etiam cum paucis sibi faventibus proferuntur; sed quæ ab eo ex consilio plurimorum virorum sapientoni plane prius re examinata prodeunt. Quæ res ut de conciliis quoque dicatur, subsunt omnino causæ eadem, quas dixi paulo anti. Non enim existimare debemus summum solum pontificem; cum dormierit, errare, cum non dormierit, verum dicere. Patres autem, sive dormiant, sive vigilent, sem-

InterceU ingredi, et dausis, quod aiunt, oculis, vel in terebri- obscura cernere. Commune est, erede mihi, ninnibij' Ecclesia* iudicibus, ut, si decreta ediderint temeritate quidam, sino iudicio, repentino quasi vet to incitati, nihil omninò conficiant, quod solidum, quod grave, quod certum habeatur. Ea par est et gravia et ceda in Ecclesià haberi, quæ iudicio, consideralè, constmtèrque edita sint. Quamobrem qui sive pontificum, seu conciliorum diligentiam in fidei cattsà finicndà in didmnn vocant, cos nncesse est omni.i pontificum iudicia, ac conciliorum infirmare. Nos igitur scrupulum illum posteriorem, si cui infixus est, aEter cv animo evellemus. Nam Deus snavilcr disponit omnia, sitnulque prospicit, et finem, el media ad finem necessaria. Si enim promitteret cuiquam adertimi vitam, mox conferret etiam illi bonarum gratiam actionum, quibus eam vitam consequeretur. Videlicet quos glorificavi!, eosdem et justificavit, et vocavit, ut ad Romanos octavo capite dicitur. Sic omninò, cimi Ecclesiæ lidci firmitatem fuerit pollicitus, deesse non potest, quominus tribuat Ecclesiæ preces, cæteraque presidia, quibus hæc firmitas conservatur. Ncc aerò dubitari potest, quod in rebus naturalibus contingit, idem in supernaturalibus quoque usu venire, ut qui dat finem, det consequentia ad finem. Quod quoniam philosophorum pronuntiatum est, el theologorum etiam ore teritur, permittant mihi, obsecro, Latiniores, interdum cum nostris nostra loqui. Nam etsi ornatius, qiiAm hi solent, nos plerumque disserimus, sed nonnumquam quas sententias a scholasticis accepimus, eisdem verbis efferre volumus, ne dicendi forma penitus immutata, discessisse à schola videamur.

Itaque prostat semper pontifex, quod in se est, presta(que concilium, cimi de fide pronuntiant : caduque causi, si quis c nostris aliter existimat. Quemadmodiim, si Christus Petro diceret : *Ego rogavi pro te, ne deficiat chantas tua*; certo certiiis intelligeretur, diligentiam, curam, vigilias, preces, cæteraque auxilia opportuna illi impetrasse quæ sunt ad charitatis conservationeni necessaria; ila cùm dixit: *Ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua*, procul dubio intelligimus id à Paire suo consecutum, ul quæ ad rectum de fidei quæsüonc iudicium pertinerent, ea adessent Peiro omnia , sive à Deo , sive ab homine expectorentur. Quòd si Deus in sequentem annum frugum abundantiam polliceretur, ecquid stultius esse posset, quam dubitaro, anne homines semina terre mandaturi sint? Certe si seruerint, metent : si non seruerint, non melent. Sed ex Dei pollicitatione colligimus non solum propitias cadi conversiones, quibus omnia, quæ terra gignit, uberiora proveniunt, sed agricolarum etiam curas, operas, diligentiam. Non enim frugum abundantia illa promissa nisi arantibus, seminantibus, laborantibusque continget. Quibus ex rebus facile comprehenditur, cùm Spiritum veritatis Christus Apostolis, ter imque successoribus in fidei iudicio promiserit, nihil omninò illis dduturum, quod fidei controversiis finiendis fuerit necessarium. Ac si semel haereticis hanc licentiam permittimus, utin quaestionem vocent, nùm Ecclesi c iudices cam diligentiam el curam exhi-

buerint, quæ opus erat U quæstio rià el ratione finiretur, ecquis adeò arcus est, qui non videat, omnia mox pontificum co.-eiliorumque iudicia labefactari? Porrò, si illud in quæstionem veniat, ncc certis argumentis confirmati possit, at hæc res tamen theologis constituta sitae definita, concilia, quoquo modo se habeant, si à summo pontifice confirmata sunt, errare in fide noti posse. Quampiam, me quidem iudice, absurdum est, ad finem aliquem nisi per consentanea media perveniri. I nunquam ego admittam, aut pontificem, aut concilium diligentiam aliquam nec ssa-riam quæslionibus lidci decernendis omisisse. Id, quot privato cuicumque alteri homini accidere potest, ut nec diligentem navet operam ad disquirendam veritatem et ul navaverit, integrumque sese in eà rc presterit, erret adhuc tamen , quannis error sine culpa sit. Error autem, vel inculpatus, ab Ecclesia Dei longissime abest, quemad nodum libro superiore constituimus. Quæ res abundé magno argumento est, ul nec pontifex, nec concilia necessarium qnidqiiam in deliberando praetermiserint. Fac cnim, quidpiani ex necessariis omissum esse; tùm rogo, an fideles his qui do fidei quæslione iudicarunt, tantisper parere debeant, dùm illorum negligentia innotescit Ecclesiæ. Parerò d bent, aiunt. Jam igitur eo tempore, errantibus iudicibus, errabit Ecclesia. Sine vitio suo, inquis, Ecclesia tunc errabit. Agnosco. Sed, ul dictum est, ne hunc quidem errorem admittere in Dei Ecclesiam debemus. Quid quòd si semel de diligentia iudicum dubitamus, novum examen, iudicitimque semper recens postulabitur, ut de diligentia adbibitâ vel non adhibita censeatur. Concedamus ergo iudicibus à Deo in Ecclesià constitutis nihil eorum deesse posse, quæ ad rectum verumque iudicium sunt necessaria. Quibus explicatis facile inldligilur, ut ad tclriæ hujus quæslionis caput recurramus, ncc pontificum, ncc conciliorum decreta sacræ Scriptura partes esse : id quod in primo argumento objiciebatur.

Dicamus igitur ad ca, quæ in secundo argumento sunt dicta, ubi Gratianus Augustini sententiam non est assecuius, cui errori causam fortasse prabuit codex quispiam depravatus. Augustini cnim vera lectio sic habet : < In canonicis Scripturis Ecclesiarum cathoiicarum quamphiriinuni auctoritatem sequatur; inter < quas (scilicet Ecclesias) sane illæ sunt, quæ aposolicas Sedes habere, aul Epistolas accipere incruc< runt. > Est autem sensus hujusmodi, in iudicio librorum canonicorum primimi videndum esse, quid Ecclesiæ catholica! sentiant; sed inter catholicas Ecclesias illarum esse testimonium proferendum, quæ vel fufire sedes Apostolorum, ul Hierosolymitana, xcl ab Apostolis aliquam Epistolam acceperunt, ul Corinthia, Galatia. Non itaque Augustinus loquebatur de epistolis pontificum Decretalibus, ul Gratianus falsò existimavit. Id quod ante nos quidam etiam alii viri diligentissimi deprehenderunt.

Tertio verò argumento occurri potest in hunc modum : Leges pontificias quandoque sacras apì>ellnri, ul à legibus principum discriminemur. Atque hoc sensu sacram Scripturam vocavit Innocentius Sic fur-

sân divina lex vocatur canonica, humana veru civilis, de Jura, talum. cap. I, ut cardinalis Hoslensis, Andreas Barbatius Siculus, et alii jurisperiti notaverunt, et Glossa, cap. *Ex diligenti*, de Simonia. Atque adeo Innocentius IV, cap. *Cum de diversis*, de privil. in G, non obscure jus canonicum divinum vocat, civile autem humanum. l' legem canonicam sacram ac divinam appellat Justinianus in Aulhen., *ut clerici apud proprios episcopos*, § .i tero. Quam rem sciolus fortasse quispiam ignorans, disi. 20, c. *De quibus*, ubi lectio vera habebat : *Ad divina recurrit scripta canonica*, loco hujus postremæ vocis substituit *graca*. Nihil enim minus Innocentius eo capite agebat, quàm in ecclesiasticis causis judicandis ad graca Bibliorum exemplaria iudices mittere. Alioqui cur non etiam ad hebræa? Nec verosimile est, in causis Ecclesiæ decernendis scripta canonica esse ab Innocentio prætermissa; quin post divinam Scripturam secundo ea loco posuit etiam ante sanctorum scripturas. Et hoc erat Gratiani in eà distinctum, proprium institutum. Nihil igitur nobis mirum est, si scriptura canonum sacra et divina quandoque nuncupetur. Sed nos alio sensu de Scripturis sacra loquimur. Quanquàm ab Innocentio testimonium citatum quidem Augustini est de verb. Apost. inquiens : < Injuria est pro martyre orare, cujus debemus et precibus commendari. >

At postremum argumentum sic faciHimé refutatur : Duplex conclusionum genus posse in concilio definiri. Inum est carum, quæ sunt propriæ théologie facultatis, quoniam vel ex duobus principiis per fidem creditis, vel alio eredito, alio lumine natura cognito, colliguntur. Alterum autem genus est carum, quas Spiritus sanctus ipse revelavit quidem Apostolis, Evangelistas, aut Prophetis, sed quoniam non erat id perinde manifestum, à synodo declaratur. Quæ sunt prioris generis, ad fidem spectant [secundario, et ultitè dicam, mediate. Quarè quod suo postea loco fusè sumus explicaturi, qui eas negaverit, hic hærelicus erit, quòd ex consequenti negat principium, undè illæ conficiuntur. Quæ vero sunt posterioris generis, proprie et per se ad fidem perlinent : nec has à pontificibus, aut conciliis novas expellere debemus. Id enim etiam atque etiam asserimus, nullas alias Scripturas sacras Ecclesiam aut habere nunc aut deinceps habituram, præter Scripturas *populorum et principum horum qui fuerunt in eà*; non sunt, inquam, aut erunt, sed fuerunt. Omnia siquidem, quæ Pater l'ilio suo Unigenito Ecclesiæ declaranda commisit, prinmin ipse Filius Apostolis revelavit, deinde eadem ul invulgarent, iussit. Vos, inquit, *dixi amicos, quia omnia qmc audivi à Faire meo, nota feci vobis*, Joan. 15. Et rursinn : *Ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quarumque dixero rotis*, Joan. 14. Et iterimi : *Cum venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*, Joannis 16. Ii enim fuere novi Testamenti ministri, *qui revelata facie gloriam Domini speculati sunt*, secundum ad Corinthios 5. Hi fiière ministri sermonis, ul Lucas, rapile Evangelii primo, testatur. His quoque dictum est : *Docete omnes gentes ea servare, quarumque precepi vobis*, Matthæi ultimo. Omnem ergò fidei veritatem vel à Christo,

diim in terrà degeret, vel à Spiritu sancto Apostoli postea acceperunt, eamque juxta proscriptam legem aut scripto, aut verbo Ecclesia indiderunt. Hinc enim est, (juod Irenæus, Hieronymus, Augustinus adversum hæreticos semper id agunt, ul videant, an illorum nova dogmata congruant cum antiqui traditione et fide. Et si quas scripturas novas hæretici proferant, si se apostolos aut prophetas confingant, statini novitatis odio exploduntur. Itaque post Apostolos et eos qui id) Apostolis probati sunt, nullos auctores sacros expectamus. Sed sive summus pontifex, seu concilia, primum de vero sensu et interpretatione Scripturarum judicant, ut in concilio Tridentino sessione tertia definitur. Et absurdum est sanè ut Ecclesia auctoritatem habeat discernendi verba Dei h verbis hominum, sensum Dei ah humano sensu non habeat. Id igitur ante omnia conciliis tribuamus. Deindè et illud, quòd veras et legitimas Christi et Apostolorum traditiones viae ratione investigant. Rursum quoniam conclusiones his cohæcant, quæ contra dissideant, certà complexione et connexione conficiunt. Consulunt autem in hujusmodi rebus finiendis non sacras litteras modò, verim etiam Apostolorum instituta, priora concilia, summorum pontificum decreta, sauciorum veterum scripta, scholasticorum theologorum dogmata, rectam philosophia rationem. Breviter, causam, de quà disseritur, in eos locos conjiciunt, de quibus liber hic noster instituitur. Nec enim ex aliis fontibus argumenta derivare possunt ad fidei theologie solvendas questiones. Novas autem revelationes et scripturas sacras quærere Judæorum est, qui recentes etiamnum prophetas prastolantur.

Alia etiam quæstio valdè difficilis ex his, quæ diximus, oritur Si non omnia in conciliis certa sunt (nec enim in singulis Spiritus sanctus conciliis assistit) ecqua via et ratione vestigabimus conciliorum certa in fide decreta? Principio namque in Clemenlinà unica de summa Trinitate et fide catholica, ea opinio lanquàm probabilior eligitur, quæ habet, in baptismo gratiam et virtutes infundi. Pari ergo causa et in aliis conciliorum decretis dicere possumus, probabiles opiniones eligi, non res exploratas definiri. Deinde in cap. *Firmiter*, de summa Trinitate, et fide Catholicà, Patres concilii Lateranensis : < Firmiter, inquiunt, credimus, < et simpliciter confitemur, quod unus est solus verus < Deus creator omnium, visibilium et invisibilium, spiritalium et corporalium, qui simul ab initio temporis < utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem et corporealem, angelicam videlicet et mundanam. > At non es lidci adversum, Angelos ante mundum corporeum creatos. Id enim asserunt Gregorius Nazianzenus in prima oratione de Natali Domini, Basilii in Exam, congregatione primò, Damascenus, l. 2, c. 5, Ambrosius in Exam. lib. I, c. 5, Hieronymus in comment, super cap. I Epist. ad Til. Cassianus collai. 8, cap. 7. Unde nec Augustinus libro de Civit. Dei 21, cap. 52; nec D. Thomas, par. 1, qu. 61, artic. 3, hanc opinionem lidci esse contrariam putaverunt Ac concilium illud Lateranense Thomas viderat, tunc illud ipsum caput ediderat commentaria; non ergò conciliorum au*

definitiones, aut fidei confessiones certi® sunt, sed Paires, etiam cimi asserunt se firmiter quidquam ei profiteri cl credere, nihil omnino definiunt quod fideles sequi teneantur.

Huic questioni illud primum dandum est, non salis esse, ul conciliorum cl pontificum judicia firma esse credantur, in divino officio publice à tota cliam Eo desia celebrari. Ncc enim hisloriæ» quibus martyrum cl confessorum gesta jurrantur, quamvis per summum pontificem aut concilium approbat® sint, fidei decreta sunt; sicut ne opuscula quidem doctorum ecclesiasti* eorum, quæ probantur à synodo Gelasii papæ, decima quintó distinctione, cap. *Sanciti Romana*.

Item illud damus, ac libenter quidem, non statini si quidquam juris canonici volumine continetur, fidei dogma esse credendum. Nam, ul libro huic proximo apertius ostendemus, nonnulla halænlor in epistolis Decretalibus, quæ fidei calholicæ decreta non sunl, idque ipsum nunc ex Clementina unicA de summa Trinitate diserié ostendebamus. Quod non in lúe solùm Clementina existimandum csl intervenisse, sed ideircò hic admoneri nos, ut in aliis quoque locis simile quippiam credamus posse contingent id verò tùm maxime, ciim aut verbis opinandi utuntur iudices, aut responsa non ad totam universalem Ecclesiam, sed ad privatas Ecclesias et episcopos referuntur. Inelligendi sunt enim eo tanlinn casu de fide pronuntiare, ubi iudicium in omnes Christi fideles special, omnes ligat. Certitudo quippe fidei iudicibus à Deo constitutis non propter Ecclesias privatas promissa et concessa est, quæ singulæ errare possum, sed propter Ecclesiam universalem, quæ errare non potest. Itaque summorum pontificum conciliorumque doctrina, si (oli Ecclesiæ proponatur, si cum obligatione etiam credendi proponatur, lùm verò de fidei causò iudicium csl. Sed animadvertendum est diligentius, et quæ natura rerum sil, de quibus iudicium est, et quæ verborum proprietas el pondus. Nimirum enim ecclesiastic® doctrinæ, quam amplecti cliam tenemur, non idem est gradus, nec omnia iudiciorum decreta eodem loco habenda sunl. De qui re quoniam in duodecimo libro sumus longé lateque disputaturi, nunc dicere non est operæ pretium. Il dicimus, ncc omnia, quæ aut juris, aut conciliorum volumina continent, doctrinæ Christian® esse iudicia, nec omnia rursùm doctrinæ iudicia, fidei censuras esse. Nulla siquidem ad sanam Ecclesiæ disciplinam allinent, quæ fidei decreta non sunl.

Nonne igitur, dixerit quis, crii aliqua nota, quiconcliorum de fide iudicia internosci queant? Erit plané. Prima, cl ea quidem manifesta, si contrarium asserentes pro hærclicis iudicentur. Cujus rei exempla habes capite *Damnamus*, de summa Trinitate, et capit!» Unico, de Mimmâ Trinitate, in 6, cl Clement, l nie. de lumina Trinitate, § 2. Altera nola est, ciim in hanc formam synodus decreta prescribit: « Si quis hoc aut « illud senserit, anathema sil, » qualia permulta sunt in cone. Toletano primo, el in synodo Trid. Tertia esi, m in cos, qui contrai dixerint, excommunicationis sententia ipso jure feratur. Exemplum csl de hærclicis, cap. Cum *Christus*, cl c. .W atofemtam/m concilio lamen

l ritieni., sess. hábil. Il oclobris anni 1551, de Eucharistia! sacramento definitum est, confessionem sacramentalem ecclesiastic® praemittendam esse, si conscientia peccati mortalis gravat. El protinus: « Si quis, « ail synodus, contrarium docere, praedicare, vel ppr- « linacilcr asserere, seu etiam publice disputando de- « fendere praesumpserit, coipsocxcommimicalus cxw- « tal. » Sed hoc propter periculum cautum est; crai enim opinio contraria perniciosa, idcoque excommunicatio illa ad publicam doctrinam vel maxime refertur. Nam quòd sententia Cajetam non fuerit pro bærtica condemnata, cl nos lestes sumus, qui concilio interfuimus, el contextus ipse demonstrat; habet enim can, Il, idemque postremus in hunc modum: « Si quis dixit- « rii, solam fidem esse sufficientem praeparationem ad « sumendum sancilissimæ Eucharisli® sacramentum, « anathema sil. » E vestigio autem adduntur mutala dicendi formò h@c verba: « Elue lautum sacramentum, « etc.» » ubi vides Cajclani sententi® anathema non dici, sed quoniam non solùm falsa, sed noxia cliam erat, reprobari: et propter periculum, publicam praesertim praedicationem el disputationem interdicti. Quarta, si quidquam expressé c» proprie à fidelibus firmiter credendum, aut lanquim dogma fidei calholicæ accipiendum dicatur, vel aliis similibus verbis aliquid esse Evangelio doclrinæve Apostolorum contrarium. Dicatur, inquam, non ex opinione, sed certo cl firmo decreto. Licet enim opinio Durandi reprobetur, cap. Gmz-*dentus*, de divortiis, sed qui dixit: « Veriim absonum « hoc videtur cl inimicum fidei Christian®, i is noluit hærescos illum condemnare. Verbum enim *videtur* iudiciorum infirmai certitudinem. Dorrò autem, qu® in conciliorum ve) pontificum decretis vel explicandi gratiA inducuntur, vel ul objectioni respondeatur, vel etiam obiter el in transcurso praeter institutum praecipuum, de quo erat potissimùm controversia, ca non pertinent ad fidem; hoc est, non sunl calholicæ fidei iudicia. Exempli causò ponamus aliquid, quod positum in una re, transferri per nullas po&il. Quod in capite /*Trmiier, de iuihiui Trinitate*, dicitur, Angelos esse incorporeos, id non fidei decretum est, cùm post Decretalem illam nonnulli cl philosophi cl theologi falçç quidem, cl citra bærescos notam contrarium asseruerint. At enim, ul explicaret synodus, id quod fides catholica tenet, Deum esse creatorem omnium visibilium cl invisibilium, adjecit, corporalium cl incorporalium. Quas particulas exponendi, non definiendi gratift adjectas esse constat. Ac quemadmodùm concilium sumpsit id, quod el verum, et longé, longcquo plurimum probabile erat, Angelos ul invisibles, ilà quoque incorporeos esse; sic forti et illud accepit, Angelos et mundum simul esse congenitos. Non enim eo temporis hoc agebatur, ut Gregorii Nazianzeni, cl aliorum hunc sequentium opinio damnaretur. Ncc ego tamen is sum, qui opinionem hanc tueri in præsentià velim. Non enim dubito, eam hoc sané tempore temeré et inconsiderate, ne quid praeterea dicam, defendi. Sed id ago, quà in re operæ pretium me theologis facturum existimo, non omnia, quæ cliam absolute el simpliciter in conciliis affirmantur, fidei decreta esse. Cujus rei

exempla, si opus esset, permulta facile promerem; sed nolo esse longus in singulis explicandis. Nam de quarta quaestione salis.

Postrema verè quaestio animum pulsat, an concilia in moribus errare possint. Nam si quis ait, habet in primis argumentum illud, quòd Dominus solino rogavit pro Petro, ne deficeret fides ejus; in aliis ergo, quæ non ad fidem, sed ad mores attinent, errare Ecclesia poterit.

Deinde nihil a Catholicis certa fide creditur, quod non sit idem divinitus Ecclesiæ revelatum; quidquid ergo definiat synodus, si non ad fidem, sed ad mores allinet, non oportet certa fide credi.

Præterea in canonizatione sanctorum, sic enim nostri vocant, fidem Ecclesiæ detrahere sine fidei discrimine possumus. Comptum est autem eam rem ad inopes spectare: errare igitur Ecclesia in morum judicio potest. Illud verò Thomæ, quodlib. 9, ari. tdt., et Antonini, 5 part. lit. 12, cap. 8, testimonio comprobatur, qui non aiunt certa et firmare, sed piè credendum esse Ecclesiam in re hujusmodi non errare. Nam quini absolute possit, illa ratio confirmat, quòd in id genus judiciis Ecclesia hominum eorum testimoniis innititur, qui et fatari et falli possunt. Jam si concilium, cum de theologiæ dogmate censet, non certis et exploratis argumentis, sed probabilibus niteretur, fidem certa dogmatis illius indubitam non faceret. Fides ergo ambigua summo pontifici habebitur, ut qui cum hominem quemvis in divorum numerum referi, incertis mediis et argumentis nititur.

Ordinum approbatio tandem, in quibus sub diversis institutis et regulis varia hominum genera Christo irilitare dicuntur, ad mores haud dubie perlinet. At dubium non est, aliquos ordines non modo inutiliter, verum noxie etiam approbatos. Etenim in tam multis et ordinibus et institutis usque adeò religioni incommodatum est, ut inter reliqua malorum remedia hoc etiam à synodo generali jure ac merita especiare! viri pii, ut, paucis quibusdam selectissimis retentis ordinibus, cæteri omnes exploderentur. Falsum est ergo aliquandò et imprudens de moribus Ecclesiæ judicium: siquidem id quandoque approbat, quod non appaltasse oportuisset. His argumentis quidem auctoritatem ecclesiasticam infirmare pergunt, tantum in judicio inorum; nam in fidei decretis firmam esse nobiscum etiam consentiunt. Sed quoniam quædam Ecclesiæ de moribus judicia sine dubio certa sunt, quæ sint illa, repetendum altius videtur.

Omnis <le rebus theologicis duplex est quaestio. Unum genus est, quod ad contemplationem et rerum cognitionem pertinet; alterum, quod positum est in morum præceptis, quibus in omnes paries usus viue confirmari possit.

Atque etiam alia divisio est theologiæ quaestionis. Nam et una est, cujus cognitio et explicatio ad salutem est necessaria; est et altera, cujus ignoratio sine pietatis salusque jaclura esse potest. Non enim in theologiâ semper de necessariis agitur, sed interdum etiam de his quæ utilia esse videntur, quamvis non sine adeò necessaria.

ulla sunt autem et in superioribus libris, et in hoc

etiam adversum eos disputata, qui de Ecclesiæ auctoritate in fidei judiciis parim recte sentirent, atque in sequenti libro nonnulla quoque disputabuntur. Ecclesiæ vero auctoritatem eam nunc appello, quæ synodorum etiam generalium ac summi pontificis est. Ilæc enim etiam res prorsus, ut non differat nullum inter Ecclesiæ, conciliorum, Sedisque apostolice judicia: propterea quòd connexa hæc et colligata sunt, quemadmodum esse videmus humanum corpus et caput. Itaque quæ erant ecclesiasticæ auctoritatis in fidei decretis propria, locis suis aut dicuntur, aut dicta sunt. Quæ autem pertinent ad judicium morum, de quibus jamdiu loquimur, nunc dicenda sunt.

Sil igitur prima conclusio. Ecclesia in morum doctrinâ eorum, qui ad salutem necessarij sunt, errare non potest. — Exempli causâ ponatur aliquid, quod patet latius, an fideles laicos Eucharistiæ sacramentum sub utraque specie accipere oporteat, an panis poliiis species sola salis sil: quaestio est earum rerum, sine quibus salus esse non potest. In hac ergo et aliis id genus controversiis Ecclesiæ decretum certum est. Itaque si quid necessariò, vel agendum, vel vitandum firmo judicio definit, in hoc errare nequit, sicut ne in fide quidem. Deus enim non deficit in necessariis, ut sæpè ante dictum est; in doctrinâ ergo morum eorum, qui sunt ad salutem necessarij judices et doctores Ecclesiæ à Deo dati errare non queunt. Confirmat autem illud vel maiimè, quod Dominus Petro inquit, Joan. 21, 17: *l'asce ora meas*, et Paulus, ad Ephes. 4, II, dedisse Deum pastores et doctores, ait, *ad consumptionem sanctorem, ut non circumferamur omnirento doctrine*. At si errarent in moribus ejusmodi, non pascere salubriter oves. Non enim moralis doctrina mittas exigitur ad pastum ovium Christi saltitarem, quàm fidei disciplina. In his igitur Ecclesiæ pastores errare non possunt. Adde, quòd Dominus, apud Joannem, pollicitus est, capite IG, v. 53, Spiritum docturum Ecclesiam omnem veritatem, scilicet ad vitam æternam consequendam necessariam. At utraque veritas necessaria est, et quæ ad contemplationem perlinet, et quæ ad actionem; in utraque ergo definiendi Spiritus docet Ecclesiam.

Præterea Apostolus in priore ad Timotheum Epistolâ, cap. 3: *Here*, inquit, *scribo tibi, ut scias quomodo oporteat te in domo dei conversari, quæ est Ecclesia dei vivi, columna et firmamentum veritatis*. Ea autem, quæ ibi scribebat Paulus, ad morum veritatem magis ex parte spectare perspicuum est. Est ergo Ecclesia firmamentum, non ejus veritatis solum, quæ in contemplatione cernitur, sed illius etiam, quæ aliquid molitur ut faciat, nimirum ut sciamus quomodo oporteat nos in domo Dei conversari.

Præterea, si Ecclesiæ pastores, in concilium præserlim congregati, leges et præcepta vilæ sinistre interpretarentur, ut videlicet quæ essent ad salutem necessaria, ea non necessaria dicerent, aut quæ contra minimè essent necessaria, hæc esse necessaria definirent, cum Christus dixerit: *Super cathedram Moysi sederunt Scribae et Pharisei; quarumque dixerint vobis facite; et rursum: Qui vos audit, me audit;* Ecclesia

certe fuslores errantes sequens, juxtà quod illi præ-
 .criptom est, hujus erroris Christum præcipuum ha-
 beret auctorem. Ad hæc, si lex evangelica manca et
 imminuta non fuit, ul reverá non fuit, eos omninò mo-
 res præfinivil, qui essent ad salutem necessarii. Im-
 jicrfeclus enim legislator esl, nisi ea proscribat, sine
 quibus rcipub. finis constare non potest. At Spiritus ve-
 ritatis Apostolis comunque successoribus suggerit qua-
 cumque Christus dixit nobis : in praceplis ergò vita ne-
 cessariiscirareilli non possunt.ftemMatihæilfi:7fài, in-
 quit Dominus Petro, *dabo clava regni cadorum*. Degnimi
 autem aviorum utrique ignoratione clauditur, et fidei
 et morum. Ecclesia ergo utrasque quaestiones ape-
 rire Christo auctore potest, utrosque nodos solvere,
 sive ad fidem, sive ad mores attineant. Ilúe enim illud
 accedere credendum est: *Quarumque solveris super
 terram, mini solula et in caelis*. At, inquis, intelligilur
 <lave non errante. Bene volo. Sed aliud est de priva-
 lis pastorum judiciis disserere, quæ negligerecliam ali-
 quandò possumus, aliud de Ecclesiæ communibus, quæ
 perinde ul Ecclesiæ decreta debemus amplecti. El qui-
 dem cimi pontifex, quicumque ille sit tandem, quid-
 quam privalim agii, solvilque, aul ligal, errare per
 ignorantiam, aut eliam malitiam potest, cl abuti cla-
 vium potestate. Al cùm publica sunl lotius Ecclesiæ
 judicia, caque in rebus ad salutem necessariis, Eccle-
 sia totius omnes communes judices, quales sunl con-
 cillii Patres, errare nequeunt, ne per hujusmodi erro-
 rem chrisliana lota plebs in ignoratione veritatis ad
 vitam instituendam necessario versetur.

Prælercà, concilium Conslanticnsc, sess. 15, con-
 demnat ul luercticos cos qui dixerint Ecclesiam errare
 m consuetudine administrandi populo Eucharistiam
 sub unà specie tantum. Et Marlinus \, in litteris, qui-
 bus concilium approbavit, qui hoc Ecclesiæ institutum
 damnant, cos definit tanquàm hæreticos, vel sapientes
 hæresim coercendos. Ecclesia igilur in morum hujus-
 modi judiciis non errat, neque ex consequenti ne con-
 cilia quidem summi pontificis auctoritate confirmata.

Hujus vero conclusionis et allora consecraria esse
 videtur, Ecclesiam, cùm in re gravi quidem, cl quæ
 ad dirigíanos mores formandos apprime conducatur,
 leges toti populo dicit, non posse jubere quidquam,
 quod aut Evangelio, aul rationi natura contrarium sil.
 Non ego hic omnes Ecclesiæ leges approbo ; non uni-
 versas pœnas, censuras, excommunicationes, suspen-
 siones, irregularilales, interdicta commendo. Scio
 nonnullas ejusmodi leges esse, in quibus si non aliud
 pra tcrea quidquam, at prudentiam certe, modumque
 d&ideres. Id ergò dico, summorum pontificum con-
 ciliorumque præcepta, scita, sanctiones omnibus no-
 bis probatum iri, si moribus fidelium instituendis sint
 necessaria. Si enim Ecclesiæ consuetudo, quod modo
 ex concilio Conslanticnsi afferebamus, Evangelio ad-
 versari non valet, ergò ne Ecclesiæ quidem lex Evan-
 gelio advcxsabilur.

Deinde Ecclesia non potest definire, quippiam osse
 Vilium, quod honestum est, aul contra honestum esse,
 quod est turpe : ergo nec suâ edilà lege probare quid-

quam, quod Evangelio ralionive inimicum sit. Si enim
 Ecclesia expresse vel judicio, vel lege lata turpia pro-
 baret, aut reprobarct honesta, hic jam nimirum enor
 non solum fidelibus pestem ac perniciem afferret, sed
 fidei etiam quodam modo adversaretur, quæ omnem
 virtutem probat, universa vilia condemnat. Accedui.l
 illa : *Quarumque dixerint vobis, facite*;et : *Qui vos au-
 dit, me audit*. Quibus pracipimur Ecclesiæ legibus ok
 temperare. Ila, si errai illa, Christus nobis erroris au-
 ctor est. Quæ qui videat, non modo indoclé, verùm
 etiam impie faciat, si Ecclesiam in inorum doctrina
 errare contendat : praserllm si mores el præcepta vi-
 vendi sint ad salutem necessaria. Quæ autem ratio id
 de Eeelesià convincit, eadem convincit de conciliò,
 in quo universalis Ecclesia! auctoritas residet. Quare,
 quemadmodum concilium falsa plebi credenda propo-
 nere nequii, sic nec mala potest proponere facienda;
 p'oponere, iiii. m, firmo, ccrlorque decreto, quo om-
 nes <i ad credendum, cl ad faciendum 'sub æternà
 pœnà obligentur.

Sed an sil hærclicum asserere, vel aliquam Ecclesiæ
 consuetudinem esse malam vel aliquam ipsius iegem
 injustam, non ausim definire. Nam licet concilium
 Constanliense, sessione 15, statuerit, eos pro hære-
 tics condemnandos, qui afilnnàrint, Ecclesiam errare
 in more communicandi plebem sub unà specie tantinn,
 ateo tempore statuit, quo sine capite erat. Contendit
 autem Cajelanus in opusculo de auctoritate papæ et
 concil., cl in Apologià c. 20 cl 21 Turrecromata item,
 tertio libro, cap. 52 el 55, concilium mutilum sine ca-
 pile in decretis fidei ferendis nullam habere certam
 auctoritatem. El quanquam id nullis quidem argu-
 mentis suadere nituntur, sed apud me illud est maxi-
 muiD, quòd sicut Deus non deficit in necessariis, ita
 non abundat in superfluis. Cùm ergo sola auctoritas
 deponendi pontificem hæreticum, et auleligendi, aut
 decernendi catholicum, sit Ecclesiæ necessaria in ca-
 sibus quibus Ecclesia concilium sine capite cogere jure
 suo potest, nihil causa est, cur ampliorem potestatem
 concilio imperfecto tribuamus. Reliqua siquidem per
 integrum concilium expediri possunt, vel electo ponti-
 fice cilholico, qui nouerai, vel definito certo, cùm in-
 ter multos, quisnam ossei vertis pontifex, dubium erat.
 Adde quòd, ut suprù dictum est, concillii dogmata non
 sunt firma, nisi à romano pontifice confirmentur.
 Quandò ergò concilium sine capite est, non habet do-
 gmatum certitudinem. Prælercà Marlinus V, in litte-
 ris, quibus concilium probal, non simpliciter probat
 illum articulum, sed solum definit eos qui docuerint
 Ecclesiam in consuetudine ejusmodi errare, esse vel
 ul hærticos, vel ul sapientes hæresim condemnandos.
 Quod ergò Marlinus concilio prasidens non est ausus
 nomine hærescos condemnare, id ego graviore censura
 accusare non audeo, nec debeo. Quòd si in more ad
 salutem necessario, qualis ille videtur esse, de quo in
 concilio Constantiensi erat controversia, tanta fuit
 Maruni modestia, quanto nos modestiores esse oportet
 in ali s erroribus condemnandis, qui consuetudini
 Ecclesia minimè ad salutem necessaria refragantur!

Morem circumgestandi soleinni processione per vias publicas Eucharistia sacramentum Lqtberani reprobant. Si originem erroris et principium spectes, hæresis tibi erit. Nam ideò illi morem hunc circumferendi sacramenti rident, quia veram Christi praesentiam in sacramento negant. Sed si ipsum in se errorem contemplaris, hæresim sapii, temeritas et imprudentia est. Quamvis enim nullis nominibus hic error est notandus, non tamen est hæresis, cum etiamsi in bàc consuetudine erraret Ecclesia, non proinde in gravioribus rebus ejus periclitaretur auctoritas. Quæ causa concilio Tridentino foil, ut ennonem sextum de Eucharistia sacramento caule fonnàril in hæc verba: < Si cpiis dixerit, in sancio Eucharistia sacramento < Christum non esse cultu latri® etiam externo adorandum, atque ideò nec festiva peculiari celebritate < venerandum, neque in processionibus secundum < laudabilem Ecclesiæ consuetudinem solemniter circumgestandum, anathema sil. > Non enim cos anathemate simpliciter percellit synodus, qui ritum illum Ecclesiæ reprehenderint, sed qui idcirco hoc faciunt, quia nec praesentiam corporalem Christi in Eucharistia admittunt, atque adeò ne ipsius quidem adorationem et cultum. Atque hæc eadem fortasse causa Marlinum V impulit, ul qui reprehenderent ecclesiasticam illam consuetudinem imparliendi Eucharistiam populo sub muí specie, cos non ul hæreticos, sed ul sapientes hæresim condemnàrii. Cum enim sub utrûque olim specie plebs sacramentum Eucharistia acceperit, idque Apostolorum auctoritate et usu confirmata, non eral hærelicum in dubium venere, an velus ille Ecclesia mos novo esset praeferendus. Sed quoniam Widelîîslæ idcirco asserebant Ecclesiam errare, quia existimabant necessarium esse plebi ad salutem, utramque sacranlenli speciem sumere, huc detorquentes ilia Dòmini verba : *Nisi manducaveritis*, et calera ; prudentissime Marlinus V vituperationem ecclesiastici novi inoris non dixit hæresim esse, sed hæresim sapere. Est quoque illud argumentum grave, cur hujusmodi erroribus lúcreseos nota non inuratur, quòd, ul postea dicemus, non est hærelicum credere, Ecclesiam hominibus in divos referendis errare posse. At jubet Ecclesia interdum divos, quos hujusmodi honore allicit peculiari die festo et cullo colere : non est igitur hxresis astruere, in hac de uno, aut altero divo colendo lege ac consuetudine Ecclesiam enare. Sed intelligendum est, Ecclesia mores quosdam à Christo et Apostolis Ecclesia traditos, in quibus < illi Ecclesiam errare diceret, hic erroris ejus Christum et Apostolos auctores faceret. Quamobrem harelicus censeretur, ul Iconomachi, qui Ecclesiam in veneratione et cultu imaginum errare asseruerunt. Alii vero mores sunt pod Apostolos inducti, in quibus quamvis Ecclesia errant, non propter fides periclitaretur. Sine periculo igilur hæresos teneri potest, Ecclesiam in aliquà lege et mure posse errare. Sed de secondò conclusione hactenus. Sit tertia conclusio.

In moribus non toti Ecclesiæ communibus, sed qui ad privatos homines vel Ecclesias referuntur, errare

per ignorantiam Ecclesia potest, non in judicio solum n rum gestarum dico, sed in ipsis etiam privatis pra>ceptis et legibus. — Cum quis enim occulté, unà uxore habita, alteram ducit publici, jubet illi Ecclesia ut priore rellelò posteriorem accipiat. Quà in re sine dubio fallitur, et id praecipit homini, quod rationi Evangelioque adversum est. Hujus verò conclusionis veram et idoneam carsam Innocentius HI reddidit, in cap. *A nobis*, de sentent, excom. in hac verba : < Judicium < Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur; judicium autem Ecclesia nonmmquam opininem sequitur, quam et fallere sape contingit, et < falli : propier quod contingit interdum, ul qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sil solutus ; et qui < liber est apud Deum, ecclesiastici sil sententià innodatus. > Hacler.ùs Innocentius. Hæc autem quæ perspicua esse videntur, breviter et sine disceptatione dijudicanda sunt. Nec enim omnia nos, ut quoramus, exponimus, sed ul explicemus. Hoc itaque loco non tam conclusio, quàm conclusionis causa consideranda est. Nam inde liquet, id quod est animadversione dignissimum, certa et firma Ecclesia decreta esse non posse, quæ non certis et firmis principiis ac fundamentis innitantur. Quocirca si vd unum ex his, à quibus Ecclesia judicium pendet, incertum est, certum Ecclesia decretum esse non potest, sive quastio speculam a sil, seu practica : sic enirn nostri loqui solent. Conclusio quippe, ul in dialecticorum proverbio est, debiliorem pariem sequitur, etsi uniimquodlibet pri>cipionun claudicat, eam quoque ex illi parte debilitari necesse est. Antonius, p. 5, lit. fá, c. 8, Cajet opuse, de indulg. nd Julian, c. 8, I). Thom. in quodl. Qua ex re facile intelligitur. Ecclesia judicia, quæ ab incertis hominum testimoniis proficiscuntur, infirma esse ad certam et exploratam faciendam fidem. Quale illud est, quo sanctum aliquem divorum catalogo adseribendum censet. Nec tamen impune licci hujusmodi decreta in dubium revocare; quin temerarium et irreligiosum est, in divis consecrandis Ecclesia abrogare fidem. *Injuriam enim facit martyri, qui orat pro martyre*, ut capit. Cum *Martha*, de cclebr. miss. Innocentius iradii : injuriosus ergò est, ac multò etiam magis, qui martyrem catalogo adscriptum c divorum numero rejicit. Id quoniam temerò et inconsiderate faciei, jure profecto ab Ecclesià punietur.

Mox etiam si unum aliquod hujus generis decretum* in qua'stionem venial, cci lò Ilieronxmi, Ambrosii, Augustini, ac reliquorum sanclitalem sine crimine in qua'stionem vocare poterimus : atque adeò asserere, illos cum dæmonibus condemnatos. Ita posses cos maledictis concidero, ac vexare contumeliis, quæ omnia aures sane fidelium perhorrescunt. Quòd si viris justis in divorum catalogum reponendis Ecclesia erraret, nimirum non esset valde absurdum, divorum omnium cultum ab Ecclesià expibdere, eorum qui pos Clementem consecrati sunt. Quo quid aul stultius aul impudentius < licet potest ? Item multimi referi ad communes Ecclesia inores, scire quos debeas religione colere quare si in illis erraret Ecclesia, in moribus

quoque graviter falleretur. Nec diffcil, diabolus collis, an hominem condemnatum. Atque si Ecclesia abstinentiæ legem rogare, quæ vel rationi, vel Evangelio adversa esset, turpiter ab illa profecto erraretur; turpiter ergo etiam errabit in doctrinâ morum, si legem ferat de colendo divo, quem colere, si divus non est, et cum ratione et cum Evangelio pugnat. Ne igitur lanus error in Ecclesiâ sit, Deus peculiariter providere credendus est, ne Ecclesia, quæ hominibus hominum testimonia sequatur, in sanctorum canonizatione erraret. Cujus peculiarissimæ providentiæ abunde magnum argumentum est, quod nunquam infirmata est fides ab Immanis testibus semel in hujusmodi judiciis suscepta, quod in causis civilibus sæpè accidit. Quæ si singula forte non morent, universa cunctæ tamen inter se connexa atque conjuncta movere debebunt, ut qui fidem in his Ecclesiâ detrahunt, eos non hæreticos quidem, sed temerarios, impudentes, irreligiosos esso credamus. Quibus rebus expositis, primum, secundum, ac tertium argumentum facile refelluntur.

Nam quæ de postremo disputari possunt, illa nobis alio (empore atque ad aliud institutum, si facultas erit, explicabuntur.

Nunc illud breviter dici potest, qui summi pontificis omne flectere quacumque judicium temere ac sine delectu defendunt, hos Sedis apostolice auctoritatem laqueare, non fovere, evertere, non firmare. Nam ut ea prætereamus, quæ paulo ante in hoc capite explicata sunt, quid tandem adversum hæreticos disputando ille proficiet, quem viderint non iudicio, sed affectu patrocinium auctoritatis pontifici suscipere, nec id agere, ut disputationis suæ vi lucem ac veritatem eliciat, sed ut se ad alterius sensum voluntatemque convertat? Non eget Petrus mendacio nostro, nostri adulatione non eget. Ordines igitur vel probare, vel refellere, quoniam non est scientia id solim, sed etiam est prudentia pendet, non ad ea perlinet in quibus summus pontifex errare nequit. Atque jam vel in concilio Lateranensi, de rei. do. cap. ult., advertebatur religionum nimiam multitudinem, quam nunc esse videmus, valde Ecclesiæ Christi incommodare. Concilium quoque Lugdunense fatetur, de rei. do. in 6, quod importuna petentium inhiatio contra synodi decretum aliquarum religionum confirmationem extorsit. Inde quosdam ordines per Sedem etiam apostolicam approbatos, tanquam Ecclesiæ vel noxios, vel inutiles abolendos esse ita decrevit, ut nullum deinceps ad eorum professionem admitteret. Et Cæleslinus V statum vitamque Fratricellorum suo privilegio confirmavit: quod tamen confirmationis privilegium Joannes XXII aperte infirmum esse dixit, in Extrav. *Sancta Romana*. Vide etiam Extravag. Quia *quarundam*, de verb. Signific., ejusdem Joan. XXII, quod Bonifacius ex certis rationabilibus causis ea quæ Cælestinus concesserat. viribus penitus evacuasset. Paulus item III ordinem quem in Italiâ frater Baptista Cremensis instituit, litteris suis probasse dicitur; at nuper et ordo ille à Venetis est publico explosus, et Baptistæ doctrina, cui illius ordinis homines inhaerebant, Roma

est condemnata. Imbecillum itaque cunctum argumentum est, qui ex hujusmodi privilegiis, quæ his facile temporibus vel conceduntur, vel potius extorquentur, novas religiones non aliter ac de caelo lapsas excipientes esse confirmant, eas quoque quæ nullam regulam ex approbatis habent, nullam vel à suis editam profitentur. Nec ejus generis privilegia certa sunt Sedis apostolicæ judicia, quibus scilicet omnes fideles astringantur. Salis fuerit, si eam habeant auctoritatem, quam epistolæ decretales, quarum nonnullas constat posterioribus meliore consilio refutatas, quoniam non ex firmo decreto, sed ex pontificum opinione prodierunt. Et quidem aule D. Thomæ tempora adeo restricte et gravate novi ordines adhibebantur, ut ex laici gravi Augustoque iudicio probabile argumentum prudentis consilii sumeretur. Nostro vero hoc secuto tantum sunt religiones a pontificibus confirmatæ, ut qui eas omnes tueri voluerit, tanquam Ecclesiæ vel utiles vel necessarias, hic imprudenti, ne dicam stultitiæ nomine jure optimo summisque rationibus arguatur. Sed jam liber de conciliorum auctoritate concludendus est, si prius tamen eorum conatum refutemus, qui in hujus loci firmissimam soliditatem impetum facere et incursionem voluerunt.

CAPUT VI.

In quo refelluntur argumenta capitis primi.

Primum igitur adversariorum argumentum ex his, quæ superiore libro dicta sunt, promptissime refellitur. Ostendimus enim Ecclesiæ nomen principibus et majoribus solere tribui: et in illis reipublicæ silam esse auctoritatem, (pios *Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei*, Act. 20, 28. Ac si Ecclesia columna est et firmamentum veritatis, Apostoli etiam sunt Ecclesiæ fundamenta, ut ad Ephes., cap. 2 et Apoc. 21, dicitur; corporis quoque robur et firmitas in capite pendet; quod si tollas, cadat corpus accessio est. Episcopi verò populorum capita sunt, et Petrus Ecclesiæ caput est, quemadmodum sequenti libro demonstraturi sumus. At sunt idiotæ episcopi. Valentinus olim et similes imperitiam sanctorum presbyterorum arguerunt, non contemplantes, quantum pluris sit idiota religiosus blasphemus et impudens sophista, quemadmodum Irenæus ait lib. 5. Sabinus quoque idem objecit concilio Nicæno, ut lib. 2 Hist. Trip., cap. 8, scribitur. Sed et Apostoli idiotæ erant: per quos tamen Deus sapientes hujus mundi confudit. *Videte*, inquit I Cor. 11, 26, *vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes, etc., sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confunderet sapientes*. Non propter sapientiam majorem pastores Ecclesiæ firmi in fide et doctrina sunt, sed propter peculiarem Christi procuracionem, ne pastoribus et ductoribus vacillantibus populus fluctuet, circumferaturque omni vento doctrinæ. Quid vero, si sancti episcopi non sunt? An solvendi et ligandi potestatem amittunt? Num pascendi auctoritate carent? *Super cathedram*, inquit Matth., 23, 2, *Moysi, sederunt scribae et pharisæi; quodcumque dixerint vobis facite, secundum autem opera eorum nolite (acere*. Quoniam vero cum aliis picisque tum ab Augustino maxime ostensum et patefactum

est, per malos etiam administros Christi radios in Ecclesia fundi, supervacaneum erit ci nunc argumento pluribus respondere, cui ante por nos abundé responsum est.

Ad id quoque, quod deinceps sequitur, non est difficile respondere. Nam sacerdotum veterum acta quidem Christo adversa fuerunt; at sententia hominum ilioqui pessimorum non solum verissima, sed reipublicæ etiam utilissima fuit. Quin divinum oraculum fuisse Joannes Evangelista testatur. Cimi enim post longam variamque concilii deliberationem, Caiphas, qui ul summus pontifex concilio praesidebat, sententiam illam, cui omnes ferme consenserunt, dixisset: *Expedit nobis, ut unus moriatur /onio pro populo, et non tota gens pereat*, mox Evangdila nbjccit: *Hoc à scntlipsonon dixit, sed cum esset pontifex anni illius, prophetavit*. Qu' cx re iit, ut et nostrorum pontificum vita quidem et opera contraria forte sint Domino Jesu, sed eorum judicia, quæ videlicet à summo pontifice comprobata sint, el vera erunt, et Christianis utilia, ut quæ ad populi salutem sini divinitus instituta: imo adeò à Spiritu sancto erunt ob eam causam, quam ab Evangelibla didicimus, quia scilicet Ecclesiæ Christi pontifices sunt. At de secundo argumento salis.

Tertium vero argumentum sic refellitur. Nego, nulum Christi pactum cum Ecclesiæ sacerdotibus esse. Est enim primum cum Petro cælerisqtie qui illi in pontificatu succedunt, ul Matth. 18, et Lue. 22, videre csl. Promisit item Apostolis, cornmqne proinde successoribus Christus Spiritum veritatis, Joan. 14, 15 el Hi. Pactum quoque veniatis cmn Ecclesia initum, Czech. 54, 25, el 59, 26, ad Ecclesiæ tandem; astore* < l doctores referendum est. Non enim Ecclesiam suam heus aliter quam orbem administrat, ubi infima per media, media per suprema geruntur, quemadmodum Dionysius admonuit. Pacta verò et conventa illa vetera longe alia ne nostra sunt. Illa enim temporaria crant, sicut cl lex et sacerdotium. Ablatum quippè à Judæis regnum, ablata lex. translatum sacerdotium.

Sacerdotalis autem cl veritas et auctoritas paulò ante adventum Christi labefactari coopenmt. Nam quod antiquatur, cl senescit, ac propè interitum est, id debilitetur oportet, atque infirmum fiat (I). Prophetæ igitur ii vel maxime, qui Christi adventui proximiores fuerunt, identidem hanc legis, veritatis, auctoritatis, sacerdotii, sceptrique ruinam judaico populo annuntiabant. Eorum hac de re oracula si quis ad Christi Ecclesiam referre nisi ex parte velit, illa prorsus ignorat psalm. 109, 4: *Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Mrichiscdech; hcm*, psalm. 47, 1*5: *Hic est Deus noster in eternimi, et in secutum secuti, ipse reget nos in secula; ilem: Pn misericordia sempiterna misertus sum tui. Dixit redemptor tuus Dominus: Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui juravi, ut ne inducerem agnas ultra super terram, sic juravi, ut non irascar tibi. Montes enim commovebuntur, et colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à le, cl fædus*

(I) His verbis anclor pro suo ingenio egregio evem- l Inni connotili legis *transitionis*, quii in suo moluii Pio- videntiA ros omnes, tùm in physicis, tùm in moralibus, singulx jnxlà suam naluram .dirignntur ,

paci* mcæ non movebitur, Isaia 54, hem Jerem. 51, 51: *Feriam domui braci et domui Juda fædus norum, non secundum pactum quod pepigi cum patribus vestris, quod irritum fectrmil*, ele. Et paulo post: *litre dicit Dominus, qui dat solem in lumine diri: Si defecerint leges ista: corion me, tunc et semen Israel deficiet, ut non sit gens coràm me cunctis diebus*, etc. Item Jerem. 52, 40: *Feriam ei pactum sempiternum, ct timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant o me*. ítem, Ezech. 57, 26: *Percutiam illis foedus pacis, pactum icmpiternum erit cis*; caetera pie in novo Testamento similia, Lue. 1, 52: *Regnabit in domo Jacob in aeternum, cl regni ejus non erit finis*; Matth. 28, 20: *Ecce ego ro- biscum sum omnibus diebus ncqui in consummationem secuti*; Joan. 14, 16: *Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, qui maneat vobiscwn in ccUmuni, Spiritum veritatis*; Alatili. 16, 18: *Super hanc petram crdificabo Ecclesiam meant, et porta inferi non pratralc- bunt adversus eam*. Hic est sanguis novi et aeterni testamenti. Deprehensiones igitur comminaionesque illæ Prophetarum generales ad tempus Dominicæ passionis potissimùm referenda^ sunt, ut Hieronymus ipse, in Isa. 5, 5G, 57, 59, 65, non semel testatur. Quid ergò slbi nik, cùm quæ adversum antiquos sacerdotes dicta sunt, en in nostros torquet omnia? Nempe omnia in figuris contingebant illis; scripia sunt autem propter utilitatem nostram. Ea igitur, quæ Prophetæ in illo populo reprehendunt, ad nos quoque pertinent, senato Uunn Synagoga' Ecclesiæque discrimine, ul illa ad tempus, hæc perpetua esse inicHigalur. Compertum est aulem, sine lege et doctrinó, sino sacerdote et docture, sino Christo el Spiritu veritatis. Ecclesiam nullo posso modo consistere. Quod quoniam aliis locis abunde salis explicatum est, non est frustra hic repetendum. Nam et novae legis sacerdotibus conferre veteres, Scripturarum ignoratio est, Jerem. 5 cl 23, Ezech. 54, secunda ad Corinth. 5 et i. Cui autem aliquandò veterum dicium est: *Super hanc petram crdificabo Ecclesiam meam, et porta inferi f* ele. El rursum, Lue. 22, 51: *Ego rogari pro te, ut non deficiat fides tua?* Quibus verò Synagogæ sacerdotibus cl pastoribus Spiritus veritatis promissus est. Joan. 14, 16, cl 16, 17, qui cum ipsis in æternum maneret, cl in omni institueret veritate? Hieronymus itaque nec de sacerdotum concilio loquitur, nec de omnibus simul Ecclesiæ pastoribus. Ad singulas Ecclesias, prhn- tosque cl pontifices el sacerdotes verba Proplætanim refert, in Ecclesiam catholicam ejusqueaul sacerdotium aut veritatem nihil dicit.

Al verò illud movere quempiam poterit» quod Isaia cap. 22 scriptum est: *Expellam te de stallone luit, ct de ministerio tuo deponam te. Et vocabo servum meum Eliacim, et induam illum tunica lui, cl cingulo tuo confortabo cum, ct potestatem tuam dabo in manu ejus, et erit quasi paler habitantibus Hierusalem, et domui Judit. Et dabo elavem domus David super humerum ejus, ct aperiet, cl' non erit qui claudat; ct claudet. ct non erit qui aperiat. Et figam illum paxillum in loco fiddi, et erit in solio gloria* domui patris ejus*, etc. Quæ de translatione sacerdotii veteris legis in novum Christi sacerdotium prophetata esse in dubium vocari

non potest. Quod autem sequitur, videtur sensui nostro esse contrarium : *Auferetur paxillus , qui fixus fuerat in loco fideli , cl frangetur, et cadet, cl peribit, quod pependerit in eo, quia Dominus locus est.* Si enim Christus Dominus , qui tanquàm paxillus in Ecclesia fixus csl, auferatur, et qui ex co fide ante pependerit postea peribunt cl cadent, quomodo nos Ecclesiæ in fide firmitatem perpetuam pollicemur?

Quomodo etiam asserimus, Christum Ecclesiæ semper pastoribus affuturum? Hoc Hieronymus, lib. 7 in Isa., in commentariis s ifa solvit, ut ad dies novissimos referatur, cimi Mallh. 24,12, *refrigescet charitas mullo- rum, cl locuin habebit* illud Luc 18 : *Putas, filius hominis veniens inveniet fidem super terram?* Quod quemadmodum libro superiore diximus, non sic intelligendum est, quasi nulla tunc Ecclesia futura sit, nulla Christi fides, nullum mysticum fidelium corpus, nullus veritatis in eo corpore spiritus, quæ omnia sacris ipsis litteris adversarentur; sed usu Scripturarum, quod in comparatione aliorum minimum csl, nullum esse dicitur. In tantum ergò in illis diebus fidelium numerus minuetur, ul Christus de medio Ecclesiæ sublatus esse videatur. Sed non avolabit à paucis illis, qui residui cruuL doctor suus, Isa. 50, 20 ; dabit eo quoque tempore Christus pastores el doctores, Epli. 4, 15, qui dat cos, *donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis Filii Dei in virum perfectum , in mmsrram aetatis plenitudinis Christi,* Occurremus enim nos, qui vivimus, qui relinquimur in adventum Domini, et simul rum Domino erimus, 1 Thess. 4, 10. Ecclesia igitur (•jusque species cl forma in finem usque seculi permanebit, permanebitque adeò cum cà et Christus, el Spiritus veritatis, sine quibus constare illa non potest. Atque Hieronymus illam Isakn vaticinationem ad Christum secundum anagogen refert. Nam ^sensum historicum et litteralem libro Commentariorum quinto explicuerat. Ex sensu autem anagogico nullum cerium argumentum Irahifor. Sane vero illud etiam considerandum est, propheticas illas reprehensiones non sic in omnes ejus temporis pastores cl sacerdotes convertendas , ut nullus inteHigalur exceptus. Condonato ribus siquidem hoc permissum est, ut quod plerosque tangit, id ita enuntient, quasi tangat omnes. Sic aliquandò lotus ille populus ab Isaiù reprehenditur, tanquàm in co a piantò pedis usquè ad verticem ciipilis non sil inventa sanitas, Isai. 5, 6 : et tamen idem Propheta viros aliquos justos relictos esse fatetur, inquiens : *Atri Dominus Sabaoth reliquisset nobis serien,* etc. Sic Helias in omnes invehitur, quasi relictus sit solus ; at dicit illi divinum responsum : *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua sua Dual.* Sed de tertio argumento salis multa diximus. Nam cl ex his, quæ superiore libro responsa sunl, poterat abunde confutari.

Ad quaUum veri) respondeo primum conciliorum auctoritatem ili» testimonio non inniti. Nihil enim de Ecclesiæ conciliis prefiniré videtur eo loco Christus, Mii unitatis consensionem commendare, cujus ad im-

petranduin magna vis esi. Quòd si propter innocentium, d. 20, cap. *de quibus,* el propter synodum G, actione 17, et propter synodum Clialcedonensem in cpistolâ ad Leonem, de synodis, locus ille inlelligatur, aliter deindé respondere possumus, quoti quemadmodum in nomino principis concilium aggregatur, cimi ejus auctoritate indicitur, sic synodus ecclesiastica in Christi nomine cogitur, cum indicente Christo vel ejus vicario cogitur. Concilia itaque, quæ pretor auctoritatem romani pontificis fiunt, non oportet Christum in medio habeant. Talis autem synodus illa Cypriani fuit. Tametsi ne omnes quidem viri justis, qui in nomine etiam Christi congregantur, quamvis Christi in medio habeant, ad hunc semper effectum habent, ul veritatem quæstionis proposita? decernere el leñero possim. Sed si fuerit res ad salutem necessaria, hoc fiel illis à Patre caciosii, ul vel ab eo, in cujus nomine et auctoritate congregati sunl, probentur, si vera dixerint, vel doceantur, si vera non dixerint. Id enim salis csl, ul preces illorum esaudita» dicantur juxta prescriplum Matthæi testimonium. like vero, quæ sequuntur, frivole sunl Calvinii calumniæ, quibus non csl opere pretium respondere. Nam priori quidem nunc satisfecisse mihi videor, posteriori autem et in capitis superioris tertiâ quaestione ad postremum argumentum , et in tertii libri capile ultimo ad quartum respondimus. Sed de quarto argumento hactenus.

Porro ad quintum responsio ante oculos est ex his, quæ dicta sunt. Nam concilium Ariminense invilo Liberio papà hærclicorum operâ coactum fuit, ul et in historia ecclesiastica, cl in epist. Damasi ad Africanos episcopos, et indisi. 15, c. *Sancta Romana,* ex Gelasio refertur. Ephesinum quoque secundum, licet auctore Leone congregatum fuerit, sed Dioscori lùm minis, tiim favoribus corruptum csl, pontificis legalis, cl quibusdam aliis bonis viris repugnantibus. Illa nusquam fuit confirmatum, sed damnatum potius à Leone et synodo Chalcedonensi. Constanlinopolilanu denique illud repugnante Ecclesiæ pontifice coaclum est, reprobaturumque postea in synodo 7 generali, 5G7 Patrum, qui apud Nicæam convenerunt. Quo ex loco manifesté refelluntur ii, qui concilii auctoritate retenta, summi pontificis existimant non esse tenendam. Quid enim causæcsl, cur concilium Constantinopolitanum primum 150 Patrum tanquàm unum ex Evangeliiis habeatur, hoc autem alterum Constantinopolitanum , ubi mulló plures fuerunt episcopi, habeatur pro nihilo? nempe conciliorum robur ab illo csl, pro quo rogavit Christus, ne deficeret fides ejus, quo fratres suos posset in fide firmare. Sed de his sequenti libro diligentius.

Nunc sextum argumentum diluamus, in quo non parva quæstio est, niun canones Trullani ecclesiasticam habeant auctoritatem. Nam quòd habeant, his argumentis suadetur. Priminn quòd Gratianus nomine sexlæ synodi hos canones perpetui) citaverit, ut palet disi. 16, cap. *Placuit,* cl cap. *Quoniam* et de cons. disi. 1 cap. *Jacobus* , cl de cons, distinct. 2. cap. *Didicimus,* et 27, quæsi. I, Si *quis episcopus.* Sexta vcrò synodus

sine dubio Ecclesiæ auctoritatem habet, ut pauló post demonstraturi sumus. Trullanos ergò canones catholici probare debemus.

Deindé id suaderi potest ex Innocent. Iti, de ætat. cl qualil. ord., cap. A *multis*, qui in synodo G constitutum esse dicit, ut si qui eorum, qui ad clerum accedunt. nuptiali jure mulieri voluerit copulari, hoc anlé subdiaconatûs ordinem faciat. Constat verò hunc esse canonem G inter Trullanos.

Præterea Adrianos papa hos canones, el synodum à quii sunt edili, probat el recipit, ut cernere est disi. 4G, cap. Sextam, et de cons. disi. 5, cap. *Sextam*. Non igitur de Trullanis canonibus dubitare catholico licei.

Quarto loco id ipsum demonstratur ex synodo 7, act. 5, ubi Tharafiius : < Ejusdem, inquit, sextæ synodi reple cl divine decreta edita, traditosque canones recipio. > Et actione I, Petrus episcopus dixit : « Habeo codicem sextæ sacra synodi canones continentem. » Sanctissimus autem patriarcha Tharasius subjecit : < Quæ est hæc ignorantia, quæ plerique laborant circa hos canones? > Scandalum enim est dubitare, niim sint sextæ synodi. El actione G, Epiphanius, qui loco synodi respondebat Iconomacbis : « Sacra, ait, sexta synodus, posteaquàm sententiam suam de una voluntate Christi sub Constantino pronuntiasset, iterimi unanimiter omnes divinó voluntate post 4 aul 5 annos congregali, duos el centum canones edidero. » Quòd si divinó voluntate unanimiter illi canones à Patribus sunl edili, probali utique sunl seplimæ etiam synodi testimonio. Atque eadem synodus 7 : < Definierunt, inquit, sextæ synodi « sancti Paires, conventum per singulas provincias « semel in anno fieri. Hunc ergo canonem cl nos reple novamus. » Auctoritatem ergo finiendi Patres illi habuerunt, cl si sancii fuerunt, ut hic dicitur, nihil sibi usurpòrunt contra Ecclesiæ regulas. Al si præter sententiam romani pontificis coactum illud concilium csl, adversum ecclesiasticas regulas coactum esse constat; habet igilur Trullana hæc synodus solidam auctoritatem, si seplimæ synodo credimus. Accedit his, quòd synodus 7, act. 5 et G, Nicolaus in epist. ad Michaelcm imperat., concit. Florentinum, sess. 5, horum canonum auctoritate utuntur.

Sed mihi rem hanc diligentius consideranti contra» ria opinio, cl probabilior, et gravior videri solet. Cujus sententiæ auctores habeo Anastasium apostolice Sedis bibliolhecarium, in procomio in synodum 8, ad quam jussu Adriani II venit; nam erat utriusque lingua græca* el latina peritissimiiis, ut G5 disi., cap. 2, dicitur; in cAdcm opinione csl Theophanes, græcus historicus, cl Humbertos, Silvæ Candida episcopus, apocrisiarius Leonis IX, in libello contra epistol. Michaelis, patriarcha Conslantinopolitani. Qui liber citatur à Gratiano, ul liber Leonis IX contra epistolam Nicetæ Abbatis. Sed cl à Latinis non recipi hos canones, referunt Theodoretus Ikilsamon, cl Ialalthæus monachus, maximi Latinorum detractores, ille in interpretatione conimdem canonum, hic in historia conciliorum cl urorum illustrium. Sunt autem argu-

menta quæ hanc sententiam confirmant, irrefragabilia. Primum, quòd sexta synodus sub Constantino imperatore contri Monothelilas ab Agathone congregata, atque à Leone II comprobata, nullos ediderit canones. Illa verò synodus, quæ sub Justiniano imperatore postea coacta est, cnr sexta synodus appelletur, nulla csl causa. Sed de nomine nihil moror. Hoc solum assero, ei concilio nec romanum pontificem, nec ejus legatos interfuisse. Subscriptiones episcoporum videantur, et res fiet manifesta. Justinianus primum subscripsit, deindé episcopi qui sextæ synodo affiliant, sed nec numero pares, nec nominibus omninò similes, ul Theophanes et Anastasios evicerunt. Romani verò pontificis aul legatorum ejus nulla subscriptio est.

Alterum argumentum est. quòd Justinianus bis synodum apud Constanlinopolim coegisse legitur, prius sub Sergio, romano jnlifice, posterius sub Joanne VII, eodem quoque episcopo romano. Et de priore quidem Boda, de naturò renim, cap. 67, ait Justinianum, romanæ Ecclesiæ pontificem, Sergium, quia erratine suæ synodo, quam Conslantinopoli fecerat, fayere et subscribere nolisset, jussisse Constanlinopolim deportari, qui tamen ob culpam perfidiæ regni gloriò posteo privatus, exsul in Pontum secessit. Hactenus Beda. Et Platina, in vitæ Sergii : < Justinianus, inquit, < synodum habuit, in quâ n nulla approbata sunl « orthodoxæ fidei nequaquam congruentia. Eadem < quoque Sergii apocrisiarius, qui lùm Conslantino- < poli erat, subscriptione sui stolidè nimium et nfirm- < max il. Veruni, cùm postea Romam delata à Sergio < exploderentur, ira percitus Justinianus, Zacchariam < misit, qui Sergium ad se vinclum traheret. » Hactenus Platina. Do posteriore autem idem Platina, invita Joan. VII, ila scribit : < Justinianii, eadem stultitia ve- < xatus, qua fuerat ante amissum imperium, Ser- < gio pontifici duos metropolitanos Romam misit, < qui Joannem adhortarentur, ut habitò synodo, quæ < de *liomousio* crederent orientales, eadem etiam « occidentales affirmare, I, præpositis lilællis, in < quibus ci subscribendum erat. Homines tamen re- < infectò ad imperatorem pontifex remisit. » litre ille. Ac si quis Trullam concilii verba velit expendere, slatini deprehendet, quale illud concilium fuerit. Sic enim habet : < Quoniam sanctæ universales < synodi quinta cl sexta, de mysterio fidei plenis- < sime disputantes, canones non fecerunt, propter- < oû nos convenientes in hanc imperialem urbem, < sacros canones conscripsimus. Oportebat enim, ut < synodus universalis canones ecclesiasticos promut- < garct. > Hactenus concilium. Principio autem, si in Constant, urbem convenistis, dicite mihi, ecquo evo» cante convenistis? Anne romanus aliquis episcopus vobis concilium indixit? Minimi* id quidem. At romanus pontifex eo tempore certus erat, catholicus erat, addo etiam probus erat. Prælati autem Ecclesiæ sine principis ecclesiastici, et veri, et c titolici, et pii, voluntate cogere, hoc non est synodum velle facere, sed adversus Ecclesiæ principem conspirare. Quomodo-

dóni sì regni procures ad res publicas pertractandas bine regís arbitrio convenient, conjuratio illa potiùs quàm congregatio existimabitur Justinianus, inquis, ros Axii convenire. Bene profecto narras : nam istum improbum fuisse, cl Ecclesiæ rom. inimicum, memoria» proditum csl. Qualem autem synodum à tali viro profectam esse arbitrabimur? Sed audiamus causam convenitis faciendi. < Quoniam sancte universales synodi quinta et sexta canones non fecerunt, propterea < nos in banc imperialem urbem convenientes, canones conscripsimus. Oportebat enim, *ul synodus universalis** canones ecclesiasticos promulgaret. > Illa; je /i.vc frullana synodus supplementum duarum esso (Jaillir, ctquod deerat quinte et sexte, id nimirum .ddidisse. Ideò enim ncc sexta, aiunt, proprie nominatur. sed id est, quinisexta. Scilicet nomine sxti» synodi frullana se prius venditare volebat. At nunc ncc sexta, nex quinta, nec septima est, sed ttonstrum quoddam, quinisexta. Illud vero quis ferat, quòd insimulant Patres hi duo gravissima concilia tanqiiàm mutila et imminuta, ut causa congregationis noci osarla videatur? Enimverò concilium generale Ecclesia ne unum quidem habuit, ubi causa aut hæresis, aut schismatis nulla esset, frullana hæc synodus sola est, qua» non ad profligandam hæresim, non ad tollendi m schisma, sed ad canones edendos cogitur. Eo quid autem erat opus, pastores Ecclesiarum omnium suis sedibus cieri, ul post innumeros forò canones a>ostolicos, Nicrenos, Ancyriános, Ncocæsarienses, Antiochenos, aliorumque plurimorum et martyrum et confessorum, qui canone secundo frullano comprobantur, alii centum duo ab bis Patribus ederentur? Quanto verò gravius sexta synodus egit, quæ causò fidei, ob quam convenerat, absolute, noluit Ecclesiam canonibus onustam discedere! Non igitur necesse erat canones condere, sed si verum faleri vullis, alia Justiniano causa vestra congregationis fuit, nimirum ut lalmos, Sedemque praserlim nposolicam insectarentur. utque, quod Platina ait. aliqua vestra auctoritate l rubarci oriliod0x32 fidei nequaquam congruentia. Nam si. ul ipsi dicitis, post quatuor aul quinque annos à «>extà synodo exaclà (I), sub Justiniano, filio Constantini, Constantmopoliconvenistis, certe (computale tempora) hæc illa est erratica synodus, cui., auctore IV'dà . Sergius noluit subscribere. Sed jam videamus, ut reliqua, quæ nunc non exstant, dissimulemus, cur his centum duobus vestris canonibus subscribere Sergius ncc voluerit, nec vero debuerit.

Iu canone secundo suscipitis et confirmatis 85 cal.01111^ \|UKlolorum, Sedes apostolica non recepit, ut a<u tor csl bidorus, disi. 10, cap Canones, id quod < im ca Leone IX, c. Cfwimtii, càdem disi., ostendi l«t' >t. lùm verà magis ex Gelasio, dbt. 15, cap. Sancta (fomana. Cur autem Sedes apostolica probri canonem 81, quem vos probatis, ubi lres Machabronim libri cordi à omnium consensum Ecclesiarum admittuntur? Atque m eodem secundo cannnc synodum Cypriani

(I) Tlioanlmi. putat à synodo ð ad hos editos canones a s annos 16 inlcriluxrise.

de rebaptizandis hærelcis comprobatis, quasi secundului traditam Afris consuetudinem, lex illa constituta sit, et non magis adversetur omnibus Ecclesiis Dei. Ncc enim decretum illud Cypriani explicari potest ad normam canonis 95 frollani, cl 19 Nicæni; quoniam canon Cypriani de omnibus in universum hærelcis prascriptus est, inaximò Donatilis, quos constat in nomine Trinitatis baptizasse. Decrecluin ergo Cypriani ab universali Ecclesiàsimplicitate reprobatum Sergius approbare non debuit, quod frullana synodus fecit. In canone tertio Ecclesia* roman r legem de bigamis nori ordinandis summum jus appellatis, r l ex rigoro austerum; sedis autem Consantinopolitanæ mollities ac dissolutio benignitas vobis est. Mediam quasi ex duabus componitis, sed talem qualem Ecclesia latina semper explosit. Jure igitur hanc vestram synodum explosit Sergius.

Canon 13 jubet ul hypodiaconi, diaconi, presbyteri, h suis legitimis uxoribus non separentur. Ea consuetudo apud Græcos quidem invaluit; sed synodus generalis eam loti Ecclesiæ contrà Latinorum usum male præscripsit. Bene ergo Sergius vestros canones reprobavit.

Canone 36 decer, itis, qnùd thronus Constantinopolitanus æqualia privilegia cum apostolic* Sede obtineat, et Alexandrinus, Antiochenus, ac Hierosolymitanus aliis præferatur. Scitis adversum hunc canonem olim à Sancio papà Leone pugnatum. Et quanquam ratione pugnatum est, at sequentes romani pontifices Constantinop. huic ambitioni cl vanitali contmdiccro noluerunt. (De privil. anliq.)

(Linone 62 præcipilis, in omnibus diebus quadragesimæ, prater sabbatum cl dominicam, nullas novas hostias consecrari, sed, ut apud nos in dic parasceves, fieri præsanctiicalorum sacrificium. Hoc vestris Gracia præcipit, si vullis : romanos enim episcopus hoc in lotam Ecclesiam decretum non probaret.

Jam canon 55 nulla noslrà confutatione eget : absurdus enim per se est, cl manifesté in romanam Ecclesiam injurius. Ipsum audiamus : < Quoniam intolleximus in Komavorum civitate, in sanctis quadragesimæ diebus, in ejus sabbatis jejuna re prole i < ecclesiasticam traditam consuetudinem; sanctæ synodo visum csl, ut in lromnonim Ecclesià, si quis < fuerit inventus sabbato jejunans, detiens deponatur, < laicus segregetur. > N'ùm tibi videtur à romano aliquo pontifice hunc canonem probatum iri? Minime veri) gentium. Quid 67? Vide an probandus sil ! < Særa, inquiunt, Scriptura nobis pracipil, ul abstine.!.-, < mus à sanguino rtsulTocato. Meritò igitur damnamus < ros, qui cujuscumque animalis sanguinem arte aliqua < condiunt et sic comedunt. > Ecqua autem majm Scripturarum ignoratio esse poterat, quàm existimaro praccptum illud apostolicum ad ea usquè lem fiora perdurasse? Quanto verius Latini decretum hierosolymitanum, quoad sanguinem et suflbeatum attinebat, ad breve tempus tantisper manere interpretali sunt. quamdiò Iuda'orum cl gentium ccnsuetudo coalesceret, quamdiùqnc Synagoga Ecclesia com honore quodam

sepeliet. Abeal nunc Gratianus, cl scita*, synodo canones Trullonos tribuat, Innocentius vero decreUim Gratiani eodem nomine retulit, quo crai à Gratiano ciLilum ; id quod cl divo Thomæ, cl aliis quoque viris doclis aliquando accidit, ul Gratiani diligentia tisi, capila decreti ementitis auctoribus ei titulis referant. Idem quoque Gregorio IX contigit, qui, titulo de constil., nomine Hieronymi commentaria in Proverbia retulit, quæ Hieronymi non esse certum est. Caput autem illud, quod Innocentius citat, habetur disi. 32, cap. Si quis coram , nomine scxlæ synodi. Adrianum vero Triill.mos canones recepissee, tantum abest à vantage, ul ni il magis verilui possit esse contrarium. Verba siqui ltm illa reperiuntur in epistola iharasiad Adrianum, non sicut Gratianus, memoria lapsus, existimavit, in epistola Adriani ad Tharasiutn. Tharasius itaque recepit illos, non Adrianos, ul patet actione secunda cl tertia septima? synodi. Adrianos siquidem verba Tharasii refert, ul Constantinopolitanos proprio mucrone confodiat : < Si enim, inquit, vos < fatemini canones illos divinos el legales esse, canone < autem 82, imaginem Christi venerandam esse conceditis, quid nunc contra sacras imagines depugnatis? > Quodd si septima synodus uno canone utitur, ut ipsorum Græcorum testimonio imagines esse venerandas comprobet, ecquid indè argumenti promitur, ul cælcros item canones approbòril? Quasi lotum Menandrum, Aratum aul Epimenidem confirmari Paulus, quodd horum aliquando sit testimoniis usus. Nec verba illa, quæ ex septima synodo retulimus, ipsius synodi sunt, sed Tharasii, Petri episcopi, Epiphani!. Quæ non erat ejus temporis et instituti expender». Non enim id lùm agebatur, an indiana synodus probanda esset, sed an essent imagines venerande. Quamobrem, quæ obiter, el pra ter institutum à privatis hominibus in concilio dicebantur, ne nove lites suborirentur, illa sapienter a Patribus dissimulata sunt, cò vel maxime, quodd in causò præcipiunt, de qua ibi eral controversia, Tulliana; synodi auctoritate libenter utebantur. Id ne comminisci videamur, Nicolaus nimirum est auctor adhibendus, (pii in epistola ad Michaelvm imperatorem, cimi ad quamdam causam suadendam synodi hujus Trulliamo. canone quodam velici uti, in hunc modum disserit : < Provide line Conslanlinopolitana synodus < canonum suorum sexto dignoscitur prohibere capilido. Quod tamen non apud nos invenitur, sed apud < vos haberi perhibetur. Veriim novimus nos, Apostoli imbuti documentis, etiam sententiis uti paganorum; (pianò magis Christianorum, el contra ipsos, < quorum ncc vitam sequimur, nec mentem erroneam timitamur! Deinde Apostolus Paulus de libris paganorum aliqua in suis scriptis posuit; nnmquid ideò < etiam cuncta recipienda sunt, quæ cum his pariter < sunt prolata? > Hactenus Nicolaus; non itaque si aut Innocentius, aul septima synodus, aul Nicolaus, aut concilium Florentinum horum auctoritate canonum abutuntur, probato uno, aul item allero, rcijquos probaverunt. Quampiam Patres synodi Florentina hos 102

cilassc canones, nw omninò prælrrit. Nam quod actione quintò refertur, id non ex synodo, ubi hi canones sunt editi sub Justiniano, sed ex sexlo concilio universalis sub Constantino illius patre depromptum osi, ut actione 17 ejusdem sexti concilii, palei. Sed quoniam et hæc synodus apud Trnlhim, regium palatium scilicet, celebrata csl, quod de hæc dicitur, hoc per errorem ad Trnllanos canones creditum est pertinere. Quorum auctoritas ideò à nobis laliefacta est, ne quisquam falso errore deceptus cos veris legitimisque conciliis opponeret. Video autem dubitari posse, cur inter reliquos canones Ecclesiæ remane contrarios non cl 82 notaverimus, ubi prohibitum csl, ne Christus deinceps sub figurò agni pingeretur. Sed nolui equidem has Trulli regulas inimice insectari. Nego itaque in 82 canone, secundum veram lectionem tale aliquid prohiberi ; quin poliiis in eo pictura illa veneranda, quæ agnus digito Praecursoris demonstratur, el suscipitur, Ct deinceps conservari in Ecclesia jubetur. Id quod colligere licet ex epistola Adriani ad l barasium . septimæ synodi actione primò, el ex actione qtiarlò ejusdem septima'synodi. De Traili igitur canonibus, atque adeò de sexto argumento hactenus.

In argumento vero séptimo, Pighii contentio pertinax coarguenda est, qui, ul opinionem quam semel induerat, lueretur, synodos Ecclesiæ decreto susceptas vanis conjecturis infirmare perrexit. Tantino studium certandi, ubi semel efferbuit, et dura pertinacia palesi ! Milii verò nor. osi hoc loco opus pro sextà synodo, unde emersit certamen, depugnare, quam el Agatho coegit, et Leo II confirmavit, quam et Beila, lib. de Temp, rat., cap. iG, cl ca'teri post eum catholici probaverunt, quam et concilium Florentinum, sess. 5, recipit, et Eugenios IV, in decreto super unione Jacobinorum, veneratur. Alii pro sexkì et seplinià synodis apologiam edant, si diligentia illis Francisci Turrensis non adhuc facit salis. Nos enim in dogmate fidei, cl decretis ad salutem fidelium necessariis conciliorum auctoritatem asserimus, in rerum gestarum judicio el ordine non asserimus. Nec in his, quæ pariunt, vel certe nihil ad nos attinent, tempus el operam sumimus.

Ad octavum ergò argumentum Cajetanus in opusculo de Auctor, papa', cl coneil., cap. 8, respondet, concilium Conslanlicns., (pio tempore illud decretum ('didit, non fuisse el universale el integrum. Erat enim tum schisma in Ecclesià sub Iribus pontificibus, Joanne XXIII, Gregorio XII el Benedicto XIII. Lude asserere quodd id temporis illud concilium erat generale, nihil aliud est, quàm revocare antiquum schisma, aliosque damnare, qui Benedictum el Gregorium sequebantur. Quod tamen fuit, est» luc semper ambiguum. Quodd si objicias, Mnrlininn V in ultimò sessione approbassc omnia cl singula decreta in materiis fidei, quæ priùs à concilio (xinslanlicnsi prodiissent, respondet idem Cajetanus id proprie ad fidem perlinere, et tanquòin fidei dccrclum à Martino probari, quod adversum hærellicos fuisscl definitum, ut in 8, 15 el 21 sessione facium est. Qu*»d autem Marlinus Vo

sulūm probet, potei prinūmī, quoniam ad petitionem oratoris regis Poloniae illa approbatio facta est, qui hoc Lmlūm exigebat, ut acta irrconcilio contri hærelico's confirmarentur. Palet etiam, quia Marlinus dicit se omnia sic conciliaiiter facta approbare, et non aliter, nec alio modo. Supponebat enim quædani non conciliarilerncla. Nam in illa quarti et quinta sessione, ut idem Cajetanus admonet, necdisputatio aut disquisitio aliqui intercesserat, nec delecti fuerant adhuc viri docti ad disserendum et tractandum en, quæ iī fidei doctrinā essent constituenda, sed id cautum postea i concilio fuit *in sessione* sexLā. Ita, si quis tradita in sessione quartā diligenter expendat, inveniet ea non *īurm.im* habere decreti, quo videlicet aul fide Ics obligentur, aul conlnrium sentientes explodantur. Palet demum ex litteris Martini V, in quibus errores Joannis Wiclcfli, Joannis Bussi et Hieronymi Pragensis expressō damnantur, unitā de ei re, an concilium sit supra papam, factā mentione. Sed quoniam quæ de concilio Conslantiensi in dubium verti solent, ea pulcherrime explicantur à discipulis I). Thomæ, maxime à Cajelano, viro in noslrā familiā excellentissimo, nos de hic re nec verbum quidem ullum prætercā faciemus. Per octavo igitur argumento tantum.

In nono vero miror equidem illorum cæcitatē, qui concilium Basilcense tueri volunt, cum manifestum sit, illud, licet à principio Eugenio IV consentiente fuerit congregatum, postea Lamen ab eodem primum Ferrariam, deindē Florentiam translatus, ubi Basilcenses conatus publicā Ecclesiæ auctoritate repressi sunt. Nam et unio Annenorum et Gracomm populi Christiani consensione approbata, non in concilio Basilcensi, sed in Florentino facta est. Eugenium Ecclesia etiam post illam depositionis Basilcensis sententiam, pro vero pontifice habuit; Felicem autem illum in synodo electum contempsit. Quorsiiin ergo attinet mordiciis concilium Basilcense tenere? Quorsum favere bæreticis, qui conciliorum in hæreticos judicia infirma esse contendunt, quod concilium Basilcense eos hæresis nomine damnarit, quieliamnum Catholici judicantur? Quæ qui non sentiat, is nihil omninō tensurus esse videatur. Quocirca non dubito esse nunc grande piaculum, pro concilio Basilcensi stare velle, cū schisma illud jam extinctum non aliā ratione magis denuō possit accendi. Et Nicolaus V aperte sentit Felicem illum non fuisse verum Ecclesiæ pastorem, sed nominatum, nec verum concilium et generale, sed congregatum vocat nomine concilii generalis; Eugenium verō felicitis recordationis prodecessorem suum l onorificenliūs appellat. Ita in litteris suis non probat, i bi beneficiorum collationes (sic loqui solent) et hujtMnodi calera, quæ si irrita haberentur, populus, mntaiisaot pastoribus aul officialibus, multum incommodi accipere. At ipse Leo X, in concilio Lateranensi, sezione II, plane delinit concilium Basilcense non fuisse legitimē congregatum» Et postcā, cū ille quædani sanctione ageretur à concilio Basilcensi edita : < Scit Leo, inquit, ea quæ in secunda Ephesinā synodo temere conlri justitiam et catholicam fidem < gesta fuerunt, pmtmodū in Chalcedonensi concilio

< feci revocari, illā nos à Lini nefaria: sarcionis re- < i vocatione retrahi, salvā conscientia et Ecclesiæ honore non possumus, cū en omnia, positi translationem ejusmodi concilii Basilcensis per felicitis memoria Eugenium papam IV, prodecessorem nostrum, factam à Basilcensi conciliābulo, seu < potitis conventiculo facta exstiterint, ac propterea < nullum robur habere potuerint; cōni etiam solum < romanum pontificem, (anquim auctoritatem super < omnia concilia habentem, conciliorum indicendorum, < transferendorum ac dissolvendorum plenum jus et < potestatem habere, nedū ex sacra Scriptura testimonio, dictis sanctorum Patrum, ac aliorum romanorum pontificum decretis, sed propriā etiam < eorumdem conciliorum confessione manifeste constat. > Hactenus Lateranense concilium. Probat autem ea, quæ dixerat, multis et testimoniis, et exemplis, quæ nos, nec sil longum, pratermisimus. Sed provocaverunt doctores Parisienses à concilio Lateranensi, et appellatio nomine Academiae circumfertur. Quorum illa fuerit, ego hic non disputo; illud assero, non sine Ecclesiæ scandalo atque perniciē circumferri. Exstat anathema Pii II in eos qui ad fulcrum concilium appellaverint; et sine Pii causis, quas multas suis litteris reddidit, manifestum est, rem hanc et hæreticorum omnium summum patrocinium esse, et fenestram vel maximam aperire ad obedientiæ ecclesiasticæ jacturam, ac perniciem vera pictalis. Sed de his non est hujus loci temporisque disserere. Verum objicis ea quæ in secunda sessione concilii Basilcensi decreta sunt, à legitimo concilio esse decreta, ul palet ex litteris Eugenii, quæ lectæ sunt sessione IG ejusdem concilii. Sed nos huic quaestioni breviter respondeamus, non approbasse Eugenium decreta edita, sed solimi concilium generale Basilcense à tempore inchoationis suæ legitimæ continuatum fuisse. Deindē, concilium in secunda sessione non erat plenum, quia major pars episcoporum deerat, imo paucissimi aderant. Quare inchoatione quidem generale erat, sed nondū emi verē et perfecte re ipsa generale. Præterea, legatus sine commissione processit ad ea decreta ferenda, ul ex litteris Eugenii ad Julianum colligitur. Adde quod cū gravis atque difficilis semper fuisset inter catholicos altercatio, quibusdam dicentibus papam supra concilium esse, aliis contra asserentibus concilium esse supra papam, nullā conquisitione factā, nullo examine procedenti, positum est id quod erat ambiguum. Quare non fuit decretum fidei, sed simplex quædam commemoratio ejus doctrina?, quæ erat in concilio Constantensi tradita. Id quod videntes hujus synodi Patres, rursū in sessione 55, rem eandem aliter tractaverunt, definientes ea tanquā fidei decreta esse deinceps amplectenda. Sed tunc omnis legatorum potestas erat abolita, et synodus Florentiam translata. Quare nihil mirum, si turpiter et pueriliter erraverit, eos pro hæreticis condemnando, qui nunc sine controversiā fideles habentur.

Ad tertium verti argumentum responsio est facilissima, plenaria concilia à summo pontifice minime

confirmata por alia legitima el probala emendari. Ai quòd plenarium concilium summi pontificis auctoritate lumalum per aliud posterius emendetur, exemplum ne unum quidem proferri potest. Nam el hujusmodi concilia Augustinus non infirmai, sed luetur ejusdem libri r. I. Quanquam Augustinus non videtur loqui de emendatione fidei, sed de emendatione legum, quæ ad res scilicet vel gestas, vel gerendas referuntur : *Ipsa plenaria*, inquit, *concilia pri ra à posterioribus emendantur tciun aliquo rerum experimento aperitur quod clausum erat*. Quod ad fidei veritatem referri vix potest, quæ non rerum experimentis innotescit. Leges ergo nonnulla!, in quibus per imprudentiam falli concilia possunt, nihil obstat quominus à posterioribus conciliis emendentur (1). Isidoro autem ex his cliam respondetur. Non enim sunt nobis explicanda singula.

Ad undecimum diximus sæpè concilia integra el capitis auctoritate perfecta ca esse, quæ nos ab errore Xindicamus. Nec si summus pontifex firmus in fidei causò judex est, concilia frustra coguntur. Primum enim, ut capite superiore admonebamus, romanus pontifex non temere el stulte, sed considerate atque sapienter debet fidei controversias definire, advocando scilicet consiliarios, vel plures, vel pauciores, juxta rei, de quà disseritur, gravitatem. Juvant enim Patres concilii summi pontificis fidem atipie doctrinam. Unde in concilio Hierosolymitano, ciim facta esset magna conquisitio, Petrusque sententiam dixisset nullo sacrarum litterarum testimonio fulcilam, Jacobus probavit eam quidem additis testimoniis prophetarum. Adjecit item quasi de suo legem maxime necessariam de abstinentià ab idolothytis, fornicatione, suffocatis et sanguine. Ita enim divina procuratio in Ecclesiam se fundit, ul membra precipua, tametsi à capite ipsa pendoant, caput tamen tueantur el juvent. Facit quoque concilium plausibiliorem populo fidem propter acceptissima mullorum testimonia atque indicia. Nam leges, quæ communi optimatum consensuel rogantur, el feruntur, libenliis populus accipit, quam si a rege solùm ederentur. Qiiamobrem Beda, libro retræ, in Actis Apostolorum, prudenter sane monuit, Paulum contulisse cum Apostolis aliis Evangelium, quod prædicabat in gentibus, solerter in concilio disquirens, an recte de legalium cessatione doceret : < Non quòd < ipse de hac re, inquit, aliquid dubitaret, sed ut < mentes dubitantium aposolicâ synodi auctoritate < firmarentur. > Gregorius autem de synodis provincialibus locutus est, quæ in causò fidei vix quidquam obtinere potuerunt, nisi essent summi pontificis auctoritate roborata. Illa expertus est Gregorius, hæc non-est expertus. Quanquam el illo tempore concilii Ricami utilitas nondiim erat satis explorata.

De postremo argumento difficile dictu est. Quid theologi forò opinentur, video. Hoc tamen veré licet dicere, romamnn illud Nicolai concilium loculum esse

(I) Notandum etiam objectum legum [xosilivarum pro temporis, locorum, aliisve circumstantiis variari : nude et ipsas leges variandas esse, absque ulla in legislatoribus lex itatis notò; imo id ex natura rerum, ex sapienti^ proludè postulari.

P. S.

mulló ad sensum fidelium accommodatius. Concilii verba priùs audiamus : posterius expendemus verane an falsa sint : e Profiteor, inquit Berengarius, non < solùm sacramentum, sed verum etiam corpus Christi < manibus sacerdotum tractari, frangi, et fidelium den- < tibiis atteri. > Hæc Berengario proscripta à synodo confessionis forma. Ubi alterum potest Inhere dubitationem, an corpus Christi ratione sacramentalium specicrum vere et tractari dicatur, et frangi ; alterum dubitari non potest, quin in seipso Christus nec tractetur à sacerdotibus, nec frangatur. Atque alii dicent forte pro suo arbitrato quisque : nos autem hoc quidem tempore, et in hâc quæstione sequemur potissimum Thomam AValdensen, qui in libro sacramental, tit. 4, cap. 24, docet ejusmodi loquendi formulas et esse verissimas, et esse etiam ohm à patribus usurpatas. Refert in hoc Dionysium cap. 3, lib. *de ecclesiast. Hierarch.* Refert quoque Chrysoslomum, in *Matth. homil.* 85. Retulerat autem el cap. superiori: Paschasium in lib. *de Corpore et Sanguine Christi; fideles* sandò cùm species sacramentales viderint, Cbrstum se Xidissee testantur, cumdemque, cùm illas to tigerint, tetigisse. Quoti magnum profecto argumentum est, cur ita esse credamus. A fidelium vulgo, ruptis, ista sumis. Metuebam ne à lenonibus diceres. Christiani rudes disserunt isto modo. Bene profectò narras. Nam in quæstione fidei communis fidelis populi sensus haud levem facit fidem. Quæro enim ex te. (piando de rebus christianæ fidei inter nos contendimus, non de philosophia decretis, utrum potilis quærendimi est, quid philosophi atque ethnici, an quid homines christianà et doctrinà et fide instituti, sentiant? Prasertim cùm huic sententia! consenserint Patres etiam veteres, quemadmodum pauló ante demonstratum est. Prælereà molis speciebus sacramentalibus, id quod inter doctiores ferè convenit, Christus item per accidens quidem, sed movetur tamen ; nihil igitur obstat, quin visis tactisque speciebus, Christi corpus et videatur el tangatur. Nam nec ipsa substantia sensilis, nisi per accidentia sentiri potest. Ad hæc, cùm species panis vinique miscentur, Ecclesia fatetur corporis el sanguinis Domini mixtionem fieri : ergò cùm videntur el tanguntur species, corpus Christi el videtur ettangitur. Quid mulla? Sic mihi persuasi, sic sentio, Christi corpus in locum panis ita successisse, ut preter ea quæ fidei hujus sacramenti repugnant, omnia sibi Xindicet, quæ panis ante ratione accidentium Xindicabat. Alioipii, qui species panis manducaret, is Christi corpus non ederet, nec ille biberet sanguinem, <pii xini specie potaretur. Atqui scriptum est : *Accipite, et comedite ; hoc est corpus maim ;* et rursum : *Qui manducait meant carnem, et bibit meum sanguinem*, etc. Et iteriim : *Qui manducat indigne, judicium sibi manducat, non dijudicans corpus Domini*. Quòd si caro Christi in sacramento editur, certe frangitur, dentibusque fidelium atteritur. Utrumque enim ei cibo, quem edimus, est et conjunctum et proprium. Quid quòd jkt Lucam, si greci sermonis habetur ratio, Dominus ait : *Accipite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur?* Noe vero nobis divus Thomas in i

MMU^{nt}. objici debet, cū in lertiâ parle, quæstione 77, artic. 7, ad tertium argumentum, nostra» *Lujas scnlcnliæ* auctor fuerit vel præcipuus : (piem

quis non proferat sexcentis OEcolampadiis ? De postremo igilur argumentodiximussatis; salisqueproindò dequarto loco diximus. Ad sequentem deinceps transcamus.

DE ECCLESIAE ROMANÆ AUCTORITATE ,
QIÆ QI IN O LOCO CONTINETUR.

UBER VI (').

CAPUT PRIMUM.

Í/M *ponuntur argumenta , quibus hujus loci auctoritas impugnatur.*

In cum locum incidimus, quem longe lateque patientem theologi, præsclim juniores, copiose tractare solent, propicrà quòd Sedis .apostolica non auctoritas modò et gravitas, veriun etiam omnis omnino vis et facultas, cum semper ab hærelcis impugnata est. lùm nulló magis hoc tempore à Lulheranis impetitur, quorum in romanara Ecclesiam contentio pertinax, el odium ælernum est. Sed non ego persequare quæaliones infinitas de romani pontificis potestate; tantum de auctoritate dogmatum videamus. Nolo autem agere confuse, ul id explicemus hòc disputatione, quod quærilur. Itaque eorum inprimis argumentationes exponemus, qui locum impugnant. Deindè loci nos vim et auctoritatem cum catholicà Ecclesia conservabimus. Post hæc adversariorum argumenta diluemus. Quæ si longior fuerit oratio, cum magnitudine utilitatis comprata, fórtassò etiam brevior videbitur. Qui igitur locum hunc infirmare pergunt, his argumentis, ul sibi videtur, efficiunt.

Primó Joannes XXII publice docuit, justorum animas non videre Deum usquè ad jud cii diem ; cavitque, ne Parisiis tbeologiæ gradum quisquam consequeretur, nisi prius in hanc sententiam juravisset. Errare igitur summus pontifex, atque adeò Sedes apostolica in fido potest.

Secundo Cæleslinus III definivit, quòd cū alter conjugum labitur in hærcsim, dissolvitur matrimonium, ut patet de divortiis cap. *Quanto*. Super quo affirmat Hostiensis, Cæleslini epistolam decretalem habitam olim in corpore juris. Erravit Igitur in fide Cæleslinus; nam definitio illa Evangelio contraria est.

Terliò, Alexander IH de sponsò duorum, cap. *Licet*, asserit quosdam suos prædecessores judicâsse, quòd si post matrimonium contractum per verba de presenti, non consummatum tamen, aliud novum matrimonium consummetur, primum dirimitur, secundum est validum. Hic autem error csl sine dubio in fide cl moribus manifestus.

Quarto, idem Alexander III, cap. *Cùm esses*, de testament. , definit alienum esse et à generali Ecclesiæ Consuetudine, et à divinò lege et sanctorum Patrum institutis, ul testamenta, nisi quinque, vel septem te-

li) Vide notam suprà, ad mitium libri quinti.

slium fuerint subscriptione firmata, penitus rescindantur. Constat autem, civilem legem , quæ ejusmodi testamenta miniis solcmnia irritat, à viris hodie ecclesiasticis comprobari. Falsus est igitur in fide Alexander, ut qui pronuntiet, legem aliquam esse divina contrariam, quæ re verà contraria non est.

Quinti) Innocentius I, in epîstolù ad Rufum et Eusebium, cap. I : < Qui viduas, inquit, acceperunt uxjpres, < ad summum sacerdotium agnoscimus pervenisse. < Quod contra legis esse præccpla nullus ignorat, cū < Moyses clamitet : *Uxorem virginem sacerdos accipiat* : < contra quod præceplum divinò auctoritate subnixum < nulla defensio opponitur , nisi consuetudo vestra, (quæ ex ignorantibus! profecta est. > Et Innocentius III, cap. *Per venerabilem, qui filii sint legitimi*, cían quamdam legem Deuteronomii retulisset : < Sane, ait, ciun « Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex vi vocablili comprobatur , ul quod ibi decernitur, in novo < Testamento debeat observari. > At decreta veleris legis debere a nobis observari, sacris etiam litteris, non modo concilio Florentino adversatur.

Sexto, Nicolaus III in Extravag., *Exiit, qui seminat*, de verborum significatione, decernit, abdicationem proprietatis omnium rerum tàm in speciali, quàm in communi Christum Dominum et verbo cl exemplo docuisse. Quod erroneum esse Joannes XXII docet in Extravagant!, *Cùm inter nonnullos*.

Seplimò, Nicolaus ad consulta Bulgarorum , referaturque de consecratione distinet. 4, cap. A *quodam Judæo*, definit, quòd si in nomine Christi aliquis baptizetur, rebaptizari non debet ; cujus oppositum Pelagius papa déterminai in epistola ad Gaudentium episcopum, rcfcriurqiic eadem disi., cap. Si *re verà* , quæ ambo capitula ex càdem epistola sunt deprompta. Consentit et cum Pelagio Zacharias papa, cap. *In synodo*, cAdem distinctione. Aut Nicolaus igitur, aut Pelagius falsò do fidei quaestione decrevit.

Octavó, divus Gregorius in epistola quAdam ad Augustinum, Cantuariensem archiepiscopum, Gregorius quoque HI, in epistola ad Bonifacium episcopum, ex apostolica», romanæque Ecclesiæ auctoritate pronuntiàrunl, quòd si mulier infirmitate aliquà fuerit corropía, nec valuerit debitum marito suo reddere, maritus quidem aliam uxorem ducere potest, eà lege tamen, ut subsidii opem conjugii priori non subtrahat. Quòd autem vir ab uxore, quæ per infirmitatem debitum reddere non valet, discedere possit, atipie ad secundas nuptias transire, doclrinæ evangelicæ apostolicæquo

CAP. IL CUI SI DES APOSTOLICA QUINTI M L' h . i M OBTINE H.

adversum csl, ul Gratianus, quæst. 52, q. 7, dixit.

Nono, Gclusius contra Eutychem el Nestorimn definii, in altarissacramento, factâ etiam consecratione, panis, vinique substantiam manere. Id quod à fide catholicâ alienum est.

Decimò, romani pontifices litteras sæpè sacras falsò exposuerunt. Nam ut ca loca pnetet mittam, quæ Cajetanus referi in opusculo Quaestionum 27, q. ull., certe Gelasius papa cum concilio septuaginta episcoporum, el refertur sub nomine Pelagii, disi. 21, cap, Qimmrü, atque Anacletus, dIM. 22, cap. *Sacrosancta*, probant romanam Ecclesiam cæteris esse per lai, m jHA evangelici voce Domini Salvatoris : *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo l cclaiam meam*. Quod jdem plures etiam alios pontifices sensisse constat. Ilidiculum autem videtur esse, <\angelicum testimonium incum sensum velle flectere. Ad cumdem quoque modum plcrique summi pontifices ad probandum majores Ecclesiæ causas ad Sed. m romanam esse referendas, inducunt illud ex Luca : *Ego rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua*. Quod quàm ineptum sit vel ex eo liquere aiunt quòd ibi Dominus Peiro solimi, non item posteris loquebatur. Subdit enim : *Et tu augnando conversus, confirma fratres tuos*. Quæ verba si ad posteros referantur, nimirum romanos pontifices, prius aversos fuisse oporteret, ut aliquando conversi confirmarent fratres suos. Cùm itaque romani episcopi sacras litteras falsò interpretentur, falli et fallere in fidei dogmate possimi. Nam ex sacrarum litterarum recta intelligenliâ vera dogmata, ex obliquò verò falsa trahuntur.

Undécimo, si apostolica Sedes in fide errare non posset, id maxime ex privilegio Petri, Lue. 22 : *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*. At Petri fides defecit, juxta id, quod Ambrosius ait : < Fidelior < factus est Petrus, postquam fidem se perdisse de- < flevit. > Militò ergò magis cæteri successores errare in fide potuerunt, **lì** erravit certe Anastasius, distinet. 19, cap. *Anastasius*. Erravit quoque Honorius, ut in concilio sexto Constant, actione 15 et 18, definitur.

Postremò, Hieronymus in epistola ad IAgrium, cimi illi objiceretur romanæ Ecclesiæ consuetudo : < Si « auctoritas, inquit, qua rilur, orbis major est urbe. < VbicumquC fuerit episcopus, sive Komæ,'sive Con- < slantinopoli, sive Alexandria,ejusdem meriti,ejusdem < est el sacerdotii. Potentia divitiarum, el paupertates < humilitas vel sublimiorem, vel inferiorem episcopum < non facit. Cæteriun omnes Apostolorum successores < sunt. Quid ergò mihi profers unius urbis consuclitdi- < nem? quid paucitatem, de qua ortum est supercilium, < in leges Ecclesiæ vindicas? > Hactenus Hieronymus. El Ambrosius lib. 5 de Sacram, capite primo, cum romanam consuetudinem sibi opponeret, < in omnibus, < ait, cupio sequi Ecclesiam romanam : sed tamen ei < nos homines sensum habemus; ideò quod alibi recliiis < servatur,el nos recte custodimus. Ipsum sequimur < Apostolum Petrum ; ad hoc Ecclesia romana quid res- < |)ondet ? utique ipse auctor est nobis hujus assertio- < nis Petrus Apostolus, qui sacerdos fuit Ecclesiæ ro-

manæ. > Quòd m Hieronymus el Ainbro>ñi» Ecclrs.ia romanæ instílala facilè rejiciunt tceriè non csl cur spololicæ SediM pnescriptam in moribus regulam segni delicamus. Eò vel maxime quòdT rufi, synodus, can. 55, asserit romanam Ecclesiam prêter ecclesiasticam traditam consuetudinem sabbatis quadragesima jejunare, corrigitque hunc Ecclesiæ romanæ morem, qui contra Apostolorum canonem 65 inoleverit. Ilis potissimò argumentis hunc locum quidam infirmum esse contendunt. Credunt enim Sedem aposloltcam errare posse etiam cùm de fidei qnæslione judicat. Inter Parisienses Gerson el Alrnain hujus sentenliæ precipui anciores habentur. Eamdem sequitur Adrianos in 4 sentent, dconfir., quæst. ultimò. Ac Thomas quidem Wai. I. 2 doclrin. fid. anliq., c. 19, eamdem videtur sequi, tametsi in lib. de sacramentalibns doctrinó 10, longe aliter sentii. Gratianus, diclincl. 19, § *Hoc autem itelligendum est*, eidem opinioni videtur etiam assentici. Nee ab hâc, ul apparet, alienus csl cardinalis Turrecr. lib.4, part, 2, cap. <6; quamvis in l 2, cap.109,HO. contrariam sententiam el tenuerit el ostenderit. Hanc Erasmus libenter amplectitur super episl. Hieronymi ad Damasum de nomine Hypostasis. Quin in libro do ratione vere lheologiæ fenestram dicit aperire ad perniciem veræ pielatis cos, qui doceant romanam pontificem errare non posse, quoties de moribus.aut fide pronuntiat. Huic Lutherus subscribit, huic Widedistæ, alque adeò omnes hæretici subscribunt libentissime.

CAPUT H.

In quo redditur causa, cur Sedes apostoli, a quintum locum obtineat.

Iivi, m ego opinionem ex acadcmiis theologicis explose l sum. efficiamque, ul spero, vi argumentorum meorum, si integris animis expendantur, semotis contentione et odio, quibus omne judicium exoculari solet. liantem cvidenlifts intelligatur, quàm sil magnus hujus opinionis error, fingamus animo unum esse Ludicrum, in quem stylus hic noster acuatur. Nam errantium multitudo non paril errori patrociniun. Sitcfigò primus idemque solus qui audeat affirmare, sonunum IHHilificem Ecclesiamque romanam in fidei controversiis discernendis posse contri Evangelium errare. Nisi ego probavero certioribus argumentis, id esse erroneum, quàm probtuui catholici aut purgatorium esse, aul indulgentias pontificias divinó auctoritate constare, auctoritas hæc meaquanlulacumque est, apud lectores periclitabitur. Illud verò melius ostendo, si ad locum hunc firma ratione constabiliendum, allitis hujus rei fundamenta jacio. Sed ante tamen, cur hunc locum quintum fecerimus, paucis explicandum est. Erunt enim for* lassù quidam, quibus aptior ordo videretur, si priorem quo conciliorum auctoritas continetur, hic locus anteederet. Quin etiamsi aberrant à conjecturé,video lamen quid sequamur; nempe Sedis apostolica auctoritate sublata, concilia quacumque non solimi vacillare, sed cadere : at Sedem apostolicam per se etiam sine conciliis suam habere auctoritatem ; priorem itaque esse Ecclesiæ apostolica, quàm conciliorum auctoritatem *

Debus nutem suum aīſqīe servare locum natnra jubet, quēniadniodūni locus elementis suus est cuique proprius, ut terra infunimi teneat, banc inundet aqua, superior ælher. ignibus altissima ora reddatur. Quibus breviter respondemus, nos humani ingenii habita ratione, nature ordinem sæpè negligere. Est autem hominibus comparatum, quod Aristoteles non semel admonuit, ut à notioribus ad ea, quæ mimis sunt nola, proficiscantur. Quamobrem, cimi conciliorum auctoritas plerisque sit el acceptior el notior, nihil mirandum csl, si nature ordinem anteverterimus. Praeterequam quòd concilia Ecclesi ?m repraesentant, el ab Eo el<*sià catholica concilia catholica sejungere, non erat çalis ex ordine. Meritò igitur Eccle iæ concilia hærere ierimus. S d de his Incleuus. J m id, quod erat institutum, persequamur.

CAPUT III.

fria pronuntiata continet, quibus efficitur, Petri in fide firmitatem ad successores quoque derivari.

Etsi non sum nescius, quàm sil scholastica disputationis forma quibusdam invisā, sed non debeo tamen aliam inire disputandi rationem, pneler eam, quam et viris clarissimis probatam esse intellexi, el ad errores omnes refellendos semper aptissimam existimavi. Corlé quæ Augustinus conlrà adversarios Ecclesiæ disseruit, tametsi et inventa sunl acutiùs, el dicta subtilius, quàm ul quivis ea possil agnoscere, ad evincendas lamen hæresescōaptiora judicantur quòd tenuius ad vivum resecala sunl. Demonstraturus igitur apostolicamcamdemque romanam Sedem errare in fide non posse, scholæ more tres propositiones habeo ponere, in quibus hujus quæstionis cardo vertitur.

Primum, Pelrum Apostolum fuisse à Christo institutum pastorem Ecclesiæ universalis.

Hoc probat aperte illud apud Joannem testimonium, c. 21, 17 : *Pasce oves meas*. Qui enim non distinxit inter has oves el illas, alienam à suo demonstravit ovili, quæ Petrum pastorem non recognosceret, ul Innocentius, de major, el obe. cap. *Solita**, el Bernardus, lib. de Consid. ad Eugen, cap. 6, evidentissime argumentantur. Nec dubitari potest, ad Pelrum eam curam specialiter pertinuisse, quem Dominus, priusquam oves illi comminerei, interrogavit, nec idem semel ani bis, sed icrlid etiam : *Simon Joannis, diligis me plus his?* Ubi non expressll Solimi Simonis proprium nomen, sed patris etiam nomenclaturam adjecit, ne lillà possel ambiguitate Petri potestas eludi, ani perversò in alium torqueri, Atque idem rursus ex allero apud Matthæum testimonio declarator : *Reatus es*, inquit Dominus, cap. 16,17, *Simon Par Jonat quia caro et sanguis* non revelavit libi, sed Pater meus, qui in cadi* est; et ego dico libi quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam ; et quodeumque solveris s per terram*, ele. Ubi notandum inprimis illud, quòddiim omnes discipuli rogati tinssent, cæleris tacentibus, unus Petrus respondit. Deinde el illud advertendum, quòd el nomen Petri antiquum Christus servavit, inquiens : *Reatus esf Simon*, et patris eliam nomen addidit, ne ad Clunanæum possent verba referri. Nomen quoque no-

vum indidii, quod Petro non commune cum rrlitjuis Apostolis esset, sed proprium. *Et ego dico libi*, ait, non Joanni, non Jacobo; sed, *Tibi, tu es*, non solimi vocaris, sed es Petrus, hoc csl, saxum. Unde et Joannis primo cap., *Cephas*, id esi, petra ingens, scu rupes magno ferendo a'dificio idonea, à Domino vocatus est. *Et super hanc petram*, inquit, *ædificabo Ecclesiam meam*, id est, super te, ó Petre, ul exponit Hilarius super Matthæum ; Ambrosius sermone 17 de Fide Petri ; Cyprianus in Epistola ad Quintum ; Hieronymus, lib. I conlrà Jovinian. et super Mallb., et in Epislolà qnàdam ad Marcellum, et in Isaia c. 2 et 16, quamvis in concione quâdam de Pentecoste aliter exposuerit ; Chrysost. homil. 55 in Maith. ; Cyrillus, lib. 2 in Joann, cap. 12 ; Orígenes bom. I in Maith., et horn. 5 super Exodum ; Thcophylactus, Lucra 12; Gregorius, in quidam Epislolà ad Mauricium Augustum, Çliiialift ad Eulogium ; Alexand. episcop., lib. 6, epist. 57 ; Leo , concione 2, de Apostolis Petro et Paulq ; sed et in epislolà ad Flavianum : < Petrus, inquit, à principali < pelrà soliditatem et virtutis traxit et nominis. > Atque in episl. 67 ad episcopos Viennens. , id apertius exponit, disi. 19, cap. *Ita Dominus* ; Terlull., lib. do Prraser. lueret.; Epiphanius in lib. Ancoralùs ; Dionysius item, in Episl. ad Timoth., Pelrum dicit à Paulo vocatum fundamentum Ecclesiarum. Et concil. Chalcedon, vocat Petrum petram et crepidinem catholicæ Ecclesiæ ; atque ex consequenti fatetur Ecclesiam catholicam super Pelrum ædificatam. Nec me laici, Augustinum, super Joannem homil. ultimò, de verbo Domini homil. >, id veritum esse concedere. Al, lib. I Retractat., cap. 21, hunc communem sanctorum sensum non reprobai. Nec reprobari sane is poterat, quem non summi modo pontifices, verinn concilia quoque probàrunl, quemadmodum ex his quæ postea dicemus perspicuum erit.

Sed non est opus, rem alioqui lucidissimam externis admotis luminibus illustrare. Quorsinn enim dicit Dominus Simoni filio Jonæ : *Tu es ilirpoc*, hoc est, saxum, nisi ul intelligercmus, cimi c vestigio addil : *El super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, ipsissimum Petrum esse, super quem esset Ecclesia aedificanda ? Curn vero idem sil secundum metaphoram domfis fundamentum, quod servatà corporis analogia caput , manifestò colligitur, Pelrum ut Ecclesiæ capul, ita etiam fundamentum esse. Cur autem nomen capitis in Petro vereamur, si reclorem ovium Christi cum negare non possumus? Nam populi rectores capita dicuntur, Amos G, et Saúl, quoniam rex erat, caput populi dicitur, I Regum 15. Sed testimonia Patrum Bucerus quierit, negalque Petrum ab ullo unquam caput Ecclesiæ vocatum. Impudèntissimi verònegat. Quoniam Evarisilus, Alexander hujus nominis primus, Pius etiam primus, Calixlus primus item, Gregorius, Athanasius, Chrysostomus, Paires concilii Chalcedonensis, Constant. scplimæ synodi, Petrum ac successores ejus capul Ecclesiæ non òbscufè appellaverant. Quorum testimonia pauló post adscripturimus. Fateamur igitur, Petnun el capul et fundamentum, ctrectorem pastorem que esse à Christo constitutum Ecdcsiæ universalis. Hæc

culm omnia :idcò sibi cohærenl, ut si unum ex illis tollas, reliqua tullere necesse sit. Ac Clemens, G Dispos, lib. : < Petrus, Jacobus el Joannes, inquit, quamvis à Christo fuerint omnibus penò prelati, tamen non < sibi vindicabant primatus gloriam, sed Jacobum, qui < dicebatur Justus, Apostolorum episcopum statuunt. > Non igitur Clementi Petrus erat pastor Ecclesia? universi is. Hujusmodi scilicet testimonia hinc inde verantur ha retici, ut luci tenebras offundant. Dionysius, c. 5 de div. nom., P< irum dicit supremum fuisse decus el theologorum columen. Enseb., lib. 2 Eccles. Hist. cap. I i, Pelrum scribit probatissimum omnium Apostolorum el maximum fideique magnificenliò primorum principem ; Ep ph. liares. 51, : ffrmat, Chr s-tum elegerat Petrum, ut esset dux suorum discipulorum. Leo in epist. ad episcop. Viennens., evangelici muneris sacramentum, ait, ita Dominum ad omnium Apostolorum officium pertinere voluisse, ul in beatissimo Petro omnium Apostolorum summo principaliter collocaret. Ilis, nam alios enumerar longum est, his, inquam, t'im multis el idoneis testibus non credunt hærelici ; et volunt nos uni Clem. credere, qui dicat Jacobum Apostolorum episcopum institutum c se. Hierosolymorum episcopus Jacobus agnoscitur ; Apostolorum episcopus non agnoscitur ! Quanquim Apostoli, ædificationis grattò, cùm erant Hierosolymis, Jacobo sane plurimimi deferebant, qui) posteris episcopis exemplo essent, ul tanquàm subditos in aliend Ecclesia se gèrent. Sed bene habet, quòd non asserit Clemens Dominum statuuisse, sed Apostolos, modestia; causò. Nos verò hòc prima propositione asserimus, Pelrum à Domino pastorem Ecclesia; catholica» institutum. Quod quoniam Cajelanus in libel, de auctoritat. papa? et concilii, et fusiùs adhuc in altero de Eccles, romana primatu plurimis maximisque argumentis ostendit, nos breviter démonstrasse sufficiat.

Secundó, Pelrum, cùm Ecclesiam docebat, nul oves in fide innabat, errare non potuisse. Id primum ostenditurex illo testimonio Lucæ 22 : *Simon, Sinton* (1), *cccè Sotan expetivit vos, ut cribraret sicut trilicum : ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fiaestua; ct tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.* En cùm dixisset Dominus : *Satan expetivit vos*, non ait ; *Ego rogavi pro vobis*, sed : *pro te* ; nec dixit : *Et vos aliquando converti*, sed : *Tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.* Cùm autem oratio Christi, ut auctor est Paulus, semper fuerit exaudita, quod Christus oravit, id certe consecutus est, ne Petri fides deficeret, ul fratres posset in fide firmare. Deinde hanc etiam demonstrat illud Matthau IG : *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, ct porta: inferi non pra valebunt adrersits eam.* Quæ verba explicans, horn. I in M nh., Orígenes ait: i Manifestum est, etsi non exprimatur, quòd nec ad- < versus Petrum, n adversùs Eccles m porla < prevalere poterunt inferorum. Nam si prevaleren! < adversùs petram, in quA Ecclesia fundata eral, contra < Ecclesiam item prevaleren!. > Petrus ergo firmus stabat in fide, ne fabrica super ipsum fundata rueret.

(I) Bis Simonis nomen in greco repetitur, et sic legit Agatho, actione 4 sexLe synodi.

Pr.i;tereà, si Pelro.pcculiari r tione et privilegio cfaves non unius cæh, sed cadorum date sunt, quemadmodum homil. G in Manli. annotavit Orígenes, claves autem ca los aperiunt, consequens iit, ul omnia coelorum impedimenta tollant. Alex parte intellectus ingressum in cados impediit ignorantia fidei, sicut ex parte volun* talis affectio prava ; data csl igitur Petro j otesl is non minus ad loll ndam ignorantiam, quàm ad tollend.i peccata. Quacumque itaque solvisset, et quacumque ligasset, sive spectarent ad intellectum, sive ad affectum, ea ligata fi issent solutiqiic in cælis, Quamobrem qnæstioncsin fide difficiles solvere jure suo Petrus poterat, ligareque proinde suo judicio, ut id tenerent fideles, quod ipse decerneret. Atqui falso de fide judicio fideles ligari non queunt. Quòd si *divina* fio in labiis regis, et in judicio non errabit os ejus*, ut Proverb, c. IG dicitur, cur nos existimabimus, Pelrum regni cælorum principem à Deo constitutum, in gravissimo de fide judicio errare potuisse ? El si Caiphas, vir in Synagogà impius, cùm esset pontifex anni illius, quia pontifex tamen erat, prophetavit, nonne magis Pelrum summum à Christo pontificem Ecclesiæ daum, divino Spirilo ad veritatem definiendam agi credimus? Si pastor denique omnium fidelium Petrus est à Deo constitutus, doctor ergò ct magister Ecclesiæ supremus effectus est. Quòd si pascua doctrina? salubris ovibus Christi non daret, sed posset eas erroribus falsis ac perniciosis pascere, nimirum non esset à Christo Ecclesiæ prov isum. Provisum csl autem sine dubio, nisi Petrus ipse nos fefelLril, inquiens : *I iri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis ciegit, per os meum audire gentes verbum n angeiii, et credere.* Petrum ergò peculiariter inler culeros elegit Christus, ul cum gentes in fidei controversia non audirent solum loquenlcm, sed etiam crederent. Ita enim cùm Petrus sententiam edixisset, tacuit otnnis multitudo, Petro definienti consentiens, ul Actor. 15 à Lucâ refertur.

Terliò, Petro defundo, divino jure esse, qui illi succedat in eadem auctoritate cl potestate. Karn cùm oves Christi essent usque ad consummationem seculi futura, desipiet profecò qui Christum existimabit ovili perpetuo pastorem temporarium suffecisse. Quod igitur Dominus instituendo pastorale Ecclesiæ munus primo pastori contulit, id ordinarie cuilibet successor i mtelligilur contulisse, ut Cajet, de Prim. Ereles, rom. cap. 12, eruditissime comprobavit. Pni terca, regnum ('liristi futurum crai æternum ; creò et Erelosiæ principatus non fuit temporalis, quod libro etiam superiore probatum est. Alioqui, si Petri potestas ad posteros non est translata, ne ralcrorum quidem Apostolorum potestatem ad succedentes episcopos transmissam agnosceremus. Ita nunc in Ecclesia nulla aut episcoporum aul sacerdotum potestas crii, qui est error in fide manifestus, liilur etiam Bernardus ad Eugen. I. 2, cap. G, in hujus rei confirmationem, illo Exod. cap. 12, 19, testimonio : *Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, ut ostendas populo carcinomas, ct ritum eolendi. viamque perquam ingredi di beant. Pro-lido autem de omni plebe iros sapientes qui judicem*

populum omni tempore. *Quidquid autem majus fuerit, referant ad (e, et ipsi minora tanlummudo judicent. Si hoc feceris, implebis imperium Domini. Quibus auditis, Moyses fecit omnia quæ Jetro suggesserat.* Quod si Jetro concilium et optimum fuisse constat, et Synagogæ mixime necessarium, ut unus esset summus judex, ad quem majores causæ et quæsliones referrentur, nullo pacto verisimile iit, Christo Domino hujusmodi consilium defuisse, quod Ecclesiæ erat similiter necessarium. Non ergo Petro solimi ea potestas collata est a Domino, sed ad posteros quoque transii, nisi Deus majorem Synagogæ curam habuerit quàm Ecclesiæ. Confirmat eam rem vel maxime alterum legis veleris leslimonium, quo usus est Innocentius III, cap. *Per venerabilem, qui Filii sunt legitimi*: *Si difficile, inquit, ei ambiguum apud te iudicium esse prospexeris, et iudicium intra portas luas videris verba variari, surge et ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes levitici generis, et ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies quocumque dixerint, qui prtesunt loco, quem elegerit Dominus, et docuerim te juxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbicrit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, ul nullius deinceps intumescat superbia.* In quibus verbis illud primum advertendum esi, non quaslibet causas ad metropolitanum iudicem suumque sacerdotem esse referendas, sed difficiliore quàm ut minorum iudicium auctoritate absolvi possent. Deindè et illud admonendum, supremum illud tribunal, à cuius sententiæ juxta legis nonnam nulla prorsuscrat appellatio, senatum suum habuisse quidem levitarum et sacerdotum, sed unum esse primum iudicem, summumque unum sacerdotem, qui in sententiâ ferendâ vel solus significatur habere auctoritatem: *Qui autem superbicrit, inquit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat, vel præsidentem ad ministrandum, ut Septuaginta transtulerunt.* Et rursum: *Ex decreto iudicis morietur homo ille.* Nouait: *Sacerdotum et iudicium*, sed, sacerdotis et iudicis. Nec illud prætereundum, quod non jubet Dominus concilium ex toto Synagogâ congregari, sed concilium adhiberi jubet sacerdotem et leviticos, qui senatus loco summo sacerdoti in civitate matrici semper adessent. Quia enim in promptu erat, ut id genus quaestiones et controversiæ identidem orirentur, paratum et aditu facile oportebat esse tribunal: id quod non esset, si frequens cogendum esset, ex omni synagoga concilium, ul universas controversias definiret.

Sed ne id quidem negligendū est, legislatorem absolute proscribere, ut post sacerdotis præsidentis iudicium omnes suis opinionibus cedant. *Facies, ait, wpieruqte sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram ma sinistram.* Nec injuriō id quidem proscribit legislator, quoniam antea, ut securos discrepantes redderet, fuerat pollicitus, iudicium illiusse-
njtCj, ad quem consultatio referretur, verum esse

futurum: *Qui iudicabunt, inquit, tibi iudicii veritatem.* Sed, ait Bucerus, vera erunt hæc, si protulerit secundum legem. Sic enim habet Moyses: *Facies quocumque docuerint te juxta legem ejus.* Ufe primum, quod isti sæpe contra nos faciunt, revocare eos libet ad liebraicam veritatem Septuaginta quippe hoc modo verterunt: *Facitis secundum verbum, quod nuntiaverunt tibi ex loco, quem elegerit Dominus Deus tuus. Et custodies valde, ut facias secundum omnia quæ sancita fuerint tibi, secundum legem, et juxta iudicium, quod dixerint tibi, facies.* Et Sancies Pagninus ita reddidit: *Facies secundum sermonem verbi, quod annuntiabunt tibi, et custodies faciendo juxta omnia, quæ docebunt te. Juxta sermonem legis, quem docebunt te, et secundum iudicium, quod dicent tibi, facies.* Ibi non pricipit Moyses, ul sacerdotibus credant, si iudicârinl secundum legem, sed potiùs, ut quæ sacerdotes docuerint, ea pro lege habeantur. Alioqui, si de legis ac religionis controversia ad senatum recurrentibus hanc causam licet arripere, nulla unquam ejusmodi quæstio finiretur. Semper enim ille locus dubitandi esset reliquus, an sacerdotes proferrent juxta legem: cujus dubitationis nullus esset iudex institutus. Sed de his disputatum esta io loco salis, ut arbitror, diligenter. Nunc autem id solùm agimus, Deum post tempora etiam Moysi, quamdiu Synagoga futura crai, instituisse maximi pontificis unum tribunal summum, e cuius iudicio privati omnes cives ac iudices etiam minores penderent. Quid ergo? Moyses providit Synagogæ, et Christus non providit Ecclesiæ? An volumus, ul his diebus non sil iudex in Israel, sed unusquisque quod sibi videatur bonum, id et faciat et sentiat? *Volumus, inquit, Evangelii libertatem.* Anne est libertas civitati, nullum habere à quo regatur? Est libertas navi, sine gubernatore undis ventoque permitti? Libertas ergo erit, ul quidam ait, nullum esse in schola proceptorum, nullum in humano corpore caput, nullam mentem in homine, sed solis cupiditatibus turbari ac misceri omnia pro libidine. Id vero ne pecudes quidem cuperent, quarum interest pastores habere, a quibus deducantur in pascua, atque in eis defendantur ab injuriō ferarum. Non itaque, ul ad propositum revertamur, domus una sine palrefamilias, una civitas sine rectore, ovile unum sine pastore uno mortuo Petro, relictum est, sed est aliquis, qui illi in regendi ac pascendi oves auctoritate succedat.

Quod si objicias, ex typo et figurâ non sumi idoneum argumentum, memineris, quæ in veteri populo illo quasi delinca ad illius speciem et ordinem pertinerent, ea ad speciem Ecclesiæ et ordinem referri oportere. Nec nos ex figurâ argumentamur, et typo, sed à minori ad majus argumentamur, evidenti sanò ratione. Incredibile est enim, Synagogam componendis de fido, lege, et religione controversiis iudicem et senatum Deo auctore habuisse, Ecclesiam non habere: præsertim cum Ecclesiæ id sil multò etiam magis necessarium (I). Quæ cum ex tam variis natio-

(I) De his videre est Pighium, lib. 2 de Eccles. Hierarch, cap. 2.

iiibus, linguis, ingeniis, institutis emergerit, necesse est, plures gravioresque habeat de fide et religione controversias. Quas nisi hujus reipublicæ princeps valeat componere, Ecclesiæ profectò forma et species turpissima est, et sors mullo quòmodo Synagogæ deterior. Sed Ecclesiæ ac Synagogæ omissò comparatione, ex fine corlè præscribitur auctoritas, quæ principi in unaquàque societate congruat. Non enim æqua est auctoritas cuilibet imperanti; sed alia palrifamilias, alia prefecto, alia regi convenit; unicuique verò horum lania, quanta ad cujusque socialis finem necessaria erit, ulcam palrifamilias præstemus auctoritatem necesse est, quam ad finem domestici convictos necessariam esse, ratio recta et doctrina præscripserim; quoniam in una domo eodemque lèlo, ubi varia est hominum natura, et officium cujusque diversum, non aliter vivi omnino potest. Tantam ergo habet summus à Christo institutus pontifex in Ecclesiâ auctoritatem, quanta ad continendos christianæ reipublicæ cives in fide, religione, officio est necessaria. Suboriri autem inter nos necessum est de fide ac religione controversias, quibus componendis si nullus est à Christo datus iudex, ad quem referetur tandem ejusmodi quæstio omnis? sine fine esset, perpetuaque dissensio, lotque, ac tam dissonantes de fide ac religione scilicet, quod sunt in Ecclesiâ, et quòd sunt diversa capita. Quas ob res si Ecclesiæ unitatem, charitatem, consociationem conservare oportet, necesse est profectò, ut unus sit relictus a Christo princeps, qui non aliter ac Petrus dissidentium lites dirimere, solveque quæstiones possit. Videmus enim principi cujusque alterius societatis id convenire, ut si inter socios aliqua controversia oriantur, presertim quæ ad finem illius socialis proprie pertineant, dirimere eas valeat, cum adjuncto sibi seniorum prudentiumque consilio. Atque hæc demum propositio tertia definita est in concilio Constantiensi. Nam sess. 8, ille error Wicleffi damnatur: *Papa non est proximus et immediatus Vicarius Christi*. Et sess. 15, septimus error damnatus est hujusmodi: *Petrus non fuit nec est caput sancta: Ecclesia: catholica*. Et tertius decimus: *Papa non est manifestus et verus successor Petri*. Et error 27: *Non est scintilla apparentia*, quòd oporteat esse unum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum ipsâ militanti Ecclesia conversetur et conservetur*. Et in Bullâ Martini V, eidem concilio præsidentis: *Ita credat, quòd papa canonici electus, qui pro tempore fuerit, sit successor fidei Petri, habens supremam potestatem in Ecclesia Dei*. Neque hoc novum sanè fuit; quin Ecclesia semper unum summum pontificem, ac totius Ecclesiæ pastorem Petro succedentem agnovit. Quòd si reliqua omnis potestas Petro concessa sive ad remittenda peccata, sive ad quæcumque alia reipublicæ christianæ necessaria munia, non ad Petrum solùm, sed ad successores perlinet, certe quod dictum est in *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et porta: inferi non praevalent adversus eam*; illud rursùm: *Tibi dabo claves regni cælorum*; illud item: *Pasce oves meas*; illud de-

nique: *Ego rogari pro te, ut non deficiat fides tua*, ad summos pontifices, qui Petro in Ecclesiâ succedunt, est referendum. Privilegium quippè in fide non errandi, ob Ecclesiæ utilitatem, Petro concessum est. Ideò enim cum dixisset Christus: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, subdidit protinùs: *Et tu confirma fratres tuos*. Verum hæc in genere dicta sint; jam in specie, quæ ad hanc controversiam pertinent, ea evidentius explicabuntur.

CAPUT IV.

In quo ostenditur, quod romanus episcopus ille sit qui Petro, ei in fidei firmitate, et in componendis religionis controversiis, divino jure succedat.

Sequitur ut doceamus romanam Sedem eam esse ubi Petri et soliditas et auctoritas, Deo ancior colenda sunt. Quod quoniam non hæreluci modo impudente, verùm etiam catholici nonnulli imprudenter inficiale sunt, indigenissimè est nobis corroborandum. Tam enim diligenter, etsi minus verè, sed tamen accurate non modo fundatam, verùm etiam exstructam opinionem non est facile diruere: si opinio tamen dicenda est, quæ adeò certis argumentis refelletur. Ei quæ fidem hòc de re quamvis plura dicta sint à Cajetano, cum aliis in locis, lùm in lillælo de romanæ Ecclesiæ primatu; quia tamen vel ob styli quasi ingenitam obscuritatem, vel ob id forsitan, quòd minùs attentè à plerisque legitur. nihil etiam viris doctis et ingeniosis persuasit, oportebit nos de rebus eisdem iterum disputare. Explicabuntur autem hæc fortasse jejuniis; bis enim ubertas orationis adhiberi vix potest. Ycrumlamen de rebus grandioribus, atque ad exponendum difficilibus, omne quod dilucide dicitur, egregie et preciarè dicitur. Locum igitur arduum explanaturi, testibus primis id faciemus, quorum audita testimonia locum dubitationi non relinquunt. Nolo autem quam plurimis possum testimoniis lectorem onerare, sed gravissima et apertissima solum adscribam. Ordiam autem ab ipsis summis pontificibus, quorum de hòc re clara iudicia et certa sunt. Simpliciter autem adscribenlur, ne *inquit* et *ait* sæpiùs interponantur.

Anacletus in epist. 1 de oppressione episcoporum: < Difficiliores quæstiones et majores causæ ad Sedem apostolicam referantur; quoniam Apostoli hoc statuerunt iussione Salvatoris, ut majores et difficiles quæstiones semper ad Sedem deferantur apostolicam, super quam Christus universam construxerit Ecclesiam, dicente ipso ad beatum principem Apostolorum: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. > Et in epistola 3 de Patriarchis et Primatibus, explicat quidnam per Sedem apostolicam intellexerit in hæc verba: < Hæc sacrosancta romana et apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino, Salvatore nostro, primatum obtinuit, et eminentiam potestatis super universas Ecclesias, ac totum christiani populi gregem assecuta est, sicui ipse beato Petro Apostolo dixit: *Tu es Petrus, cie*. >

Evaristos . < AJ Sedem apostolicam tanquàm ad ca-
« put sunl dubia referenda. > IJ vero dixit Evaristos
episcopis African® regionis, cimi illum de fidei qu®-
sione consulerent. Dixit etiam cos in hoc nonnam Pa-
trimi secutos. Ab ineunte igitur EcclesiA romanus pon-
tifex magister fidei est agnitus. Quod erat Petri pro-
prium munus.

Alexander, hujus nominis primus, in episl. ad om-
nes orthodoxos : t Hujus sanet® el apostolic® Sedis
« apici summarum dispositiones causarum, el omnium
< negotia Ecclesiarum ah ipso Domino tradita sunl,
< quasi capiti. > Prohai verò hoc eodem Matth. testi-
monio : *Tu es Petrus*, eie.

Sixtus I, ad Gallicanas Ecclesias, atque Eleutherius
ad easdem affirmant, vel à sanctis Apostolis esse insti-
tutum, ul episcoporum judicia ad Sedem apostolicam
referantur. Scilicet, qwa *maiores Ecclesia: causée*, etc.

Pius I, In cpislolà ad omnes Ecclesias : < Hanesan-
< clam Sedem apostolicam omnium Ecclesiarum caput
< Dominus esse pncepit, dicens principi Apostolorum
< Petro : *Tu es Petrus*, etc. >

Victor, in episl. ad Theophilum, ad romanum epi-
scopum episcoporum omnium, causas ab Apostolorum
tempore perlinere definit; probatque illo testimonio :
Quacumque ligaveris, etc. Citat etiam in hoc institutum
Apostolorum, in quo romana Sedes vocatur universa-
lis apostolica Ecclesia. Eumdem quoque apostolicum
cañonera nomine Ecclesiæ refert in hoc ipsum Six-
tus II.

Zephirinns, in cpislolà ad episcopos Sicilianos :
« .Majores Ecclesiæ cans® à Sede apostolici, et non
< ab alia, sicut Apostoli statuerunt, sunt terminand®
< juxtò illud : *Quacumque ligaveris*, ele. >

.Marcellus ad episcopos Antiochen® provinci® idem
confirmat ex illo : *Tu es Petrus*, etc. Asserit etiam, ex
divinò jussione, cl Apostolorum traditione ad Eccle-
siam romanara tanquàm ad caput, referenda majora
Ecclcsi® negotia.

Eusebius ad episcopos Campani® et Tusci®, cum
aflirmisset romanam Ecclesiam Petri privilegio esso
donatam, subjicit : < Prima salus est, reel® fidei re-
• gulas custodire, cl à constitutis Patrum nullatenus
< deviare. Nec potest Domini nostri pretermittí sen-
< lentia, dicentis : *Tu es Petrus*, etc. El hæc, quæ di-
< cia sunt, rerum probantur effectibus : quia in Sede
• apostolici extra maculam scraper est catholica ser-
I vaia religio. >

Melchiades in cpislolà ad Hispaniarum episcopos :
i Privilegium episcopos judicandi Dominus beato cla-
« vigero Petro suà vice solummodò commisit. Quod
4 ejus prerogativum su® concedii sedi futuris liære-
< ditandum temporibus. Quod utique privilegium à
f temporibus Apostolorum statutum est servare; cl il-
< l®*um manet usque in hodiernum diem ; ne quan-
4 dò membra à suo discrepent capite, cl schismata
4 oriantur. *

Marcus ad Athanasinm : 4 Sancta romana Eccle-
4 sia, qu® semper immaculata mansit, et Domino pro-
< vidente, et beato Petro Apostolo opem ferente, in

4 futuro manebit, sine ullà hæretlcorum insultatione
4 firma et immobilis. Hæc apostolorum viva traditio.
< Hæc sancta et Apostolica mater omnium Ecclesia-
4 rum Christi Ecclesia, qu® per omnipotentis Dei grn-
< liant à tramite apostolic® traditionis nunquam tr-
« risse probatur, sed illibata fine tenus manet, scem-
< (him ipsius Domini pollicitationem : *Ego pro te io-*
4 *gavi, Petre, ut non deficiat fides Ina.* > Quo eodem
testimonio probat idem Lucius ad consulta episcopo-
rum Gallorum cl Hispanorum, et Felix ad Benignum.

Julius in <qisl. ad orientales epa copos : < Conci-
4 liorum convocandorum jura, et majores causas ad
4 Sedem apostolicam c\angelicis apostolicisque irt-
4 stitutis referri oportet. Id à sanctis Apostolis cl sue-
< cessoribus eorum ; id à Kicænà synodo definitum
est. > Affert verò hic pontifex ad illud confirmandum
testimonium Christi ¶ exteris repetitum : *Tu es Pe-*
trus, etc., illam quoque rationem, ne membra a suo
capite dissideant.

Idem quoque Julius in epistolà ad episcopos con-
gregatos Antiochi® : 4 Sanciam romanam Ecclesiam
< et apostolicam ipse Dominus decenter allocutus est,
4 inquires : *Tues Petrus*, etc. Habet enim potestatem
< singulari privilegio sibi concessam, et Domini ore
< sacrata atque desuper exaltata est. El sicut beatus
4 Petrus primus fuit Apostolorum omnium, iti et hæc
4 Ecclesia suo nomine consecrata Domino instituyente,
< prima cl caput est exterarum, ul ad eam, quasi ad
4 matrem cl apicem omnium majores Ecclcsi® cati®
< referantur. > Astruit vero in Nicamâ Synodo esse de-
finitum, non debere pñter sententi un romani ponti-
ficis irilo modo aut cinc lia celebrari aut episcopos
damnari, cui majora Ecclesiarum negotia ab ipso Do-
mino speciali privilegio tradita sont. Citat veri) in hu-
jus rei confirmationem caput l8Nic®ni concilii in hæc
verba : < Omnes episcopi in gravioribus causis liberò
4 apostolicam appellent Sedem, atque ad eam quasi
< ad matrem confugiant, cujus dispositioni omnes ma-
4 joros ecclesiasticas causas antiqua Apostolorum au-
4 clorilas reservavit. > Citat rursum 19 caput ejus-
dem NTexni concilii in hæc verba : 4 Qiiانquam accu-
4 sati pontificis causam comprovincialibus episcopis
4 scrutari liceat, non tamen inconsulto romano pon-
4 tifico definire, cum beato Petro Apostolo non ab
4 alio, quàm ab ipso Domino dictum sit : *Quccumque*
4 *ligaveris super terram*, ele. » En N'icænum concilium
non obscuri», quæ potestas bealo Petro à Domino da-
ta est, eam in romanum Pontificem asserit esse trans-
missam. Nec obstat sanò, quòd hæc capitula in nostris
nunc exemplaribus non habentur, lùm quoniam Ju-
lius ipse sub gravi juramento testatur, ea in scrinio
roman® Sedis haberi (fuit autem Julius hujus nominis
primus, «pii hoc testimonium perhibet, vir integrà cl
incorniptà fide) ; tum quoniam adversus cos scribebat
epistolam, quorum plerique Nica no concilio ipsi in-
terfuerunt; nec ullo pacto fieri potest verisimile, quòd
canones iis objecerit, qui facile probare possent fuisse
à pontifice confit los ; Hm quoniam iti etiam testan-
tur Athanasius, el pontifices /Egyptiorum Theba |rfi

et Lybiæ in epistola ad Felicem, qui concilio quoque eidem presentes fuerunt (I) : < Scimus, inquiunt, in < Nicænâ magnâ synodo ab omnibus concorditer esse < roboratum, non debere absque romani pontificis < sententia concilia celebrari, nec episcopos damna- < ri. > Tradunt autem in eadem epistola ejusmodi capitula, et alia plura necessaria ab hæreticis iudicata, nobisque sublata. Eundem item canonem nomine Nicæni concilii protulerunt in sexta synodo Carthaginensi Faustinos, Philippus, et Asellius, apostolica* Sedis legati, ex litteris Zozymi, romani pontificis. Testatur etiam Athanasius in epistola ad Marcum papam, fuisse 70 capitula Nicæni concilii, id quod Marcus ipse eidem rescribens planè confirmat. Et Felix papa, in epistoli ad episcopos Ægyptios queritur, ea capitula, de quibus nunc agimus, hæreticos expunxisse. Sed et Pelagius, distin. 17, cap. *Mullis*. id quod nos probare nitimur, dicit sanctam synodum statuisset. Nicænam videlicet intelligens. Quod expressit Innocent. I, ad Victorium, seu Victorinum, cap. tertio, et Leo ad Theodosium Juniorem. Non ergo dubitari potest, quin nostra hæc sententia fuerit à Nicæno concilio definita, quemadmodum Julius Pontifex asseveravit.

Damasus, ad trium conciliorum africanorum episcopos : < Summas causarum definiri absque romance < Sedis auctoritate non licet, synodumque sine ejus < auctoritate fieri, non est catholicum. Nec ulla concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta apostolici < auctoritate. Est enim firmamentum à Deo fixum < et immobile omnium episcoporum apostolica Sedes, < et vertex Ecclesiarum, super quam Christus universalem construxit Ecclesiam ; ait enim : *Tu es Petrus*, » etc. Vide eundem quoque in epistola ad Prosperum, clericos Numidiæ orthodoxos episcopos.

Innocentius I, in epistolis ad concilia duo Carthaginense et Milevitanum : < Congruè apostolica* Sedis < arcana consulitis, antiquæ regulæ formam secuti, < quam toto semper ab orbe nostris esse servatam, < præsertim quoties ratio (idei ventilatur. > Breviter, quoniam omnino verba referre molestissimum esset, idem omnino confirmant Leo, episl. 54, ad Anastasium, et episl. 67, ad episcopos Viennensis provinciae?, Gelasius ad Anastasium Augustum, et in decretis quæ cum 70 episcopis tulit, et in epistola ad episcopos Dardania*, Vigilius in decretis suis. cap. ull., Pelagius II, ad episcopos qui convenerant in civitatem Constantinopolitanam, D. Gregorius in epistola ad August., Anglorum episcopum, alique multi pontifices, quorum testimonia habes dist. 12 et 17, et 19, et 20 et 21 et 22, et 80, cap. *urbes*, et dist. 9ta, cap. *lune*, et 24, quæst. 1, permulta capita, et 25, quæst. I, et de electione cap. *Significasti*, eide Priore leg., cap. *Antiqua*, et de Baptismo, cap. *Majores*, et de elect., in 6, cap. *Fundamenta*, et in Extravag. *I nam sanctam*. Quam extravagantem renovavit et approbavit concil. Lateranense, sub Leone X.

Ginn ergo omnes episcopi, Petro in Ecclesiæ ro-

(I) Vide totam epistolam, in qua romani, caput omnium dicitur, et doctor orthodoxa doctrinæ.

manæ Sede succedentes, unanimi consensione asseruerint, fidei soliditatem Petro collatam ad romanos pontifices, tanquam ad legitimos successores pertinere, certe si Irenæi canon verus esset, qui hoc negaverit. Eo ecclesiæ auctoritatem ipse negat. Quæ causa idonea fuit, ut si quæ Ecclesiæ à romanæ Sede defecerint, non aliter à summis pontificibus ad unionem ecclesiasticam fuerint recepta*, quod sub huiusmodi confessionis formis :

< Prima salus est rectæ fidei regulam custodire; et < à constitutis Patrum nullatenus deviare. Et quia non < potest Domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia dicantis : *Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam*, et hæc quæ dicta sunt, rerum < probantur effectibus, quia in Sede apostolici extra < maculam semper est catholica servata religio, anathematizamus omnes, qui contra sanctam romanam < et apostolicam Ecclesiam suas erigunt cervices, sequentes in omnibus apostolicam Sedem, in qua est < integra et vera christianæ religionis et perfecta sollicitas; profitemurque sequestratosi communionem Ecclesiæ catholicæ, id est, non consentientes Sedi < apostolice eorum nomina inter sacra recitanda non < esse mysteria, qui videlicet sanctæ romanæ et apostolicæ Ecclesiæ privilegia cassare nituntur. > Hanc confessionis nonnam præscripsit Bonifacius II, in epistola ad Eulaliū, cartaginensem episcopum ; hanc Johannes, consilium metropolitanus episcopus fecit ; cimi Ecclesia constantinopolitana romanæ, à qua Aeacio auctore defecerat, uniretur. Eandem Hormisdas papa ad episcopos Hispania? misit, ut si qui ex schismate venientes ecclesiasticam communionem ab eis exposcerent, secundum illam professionis formam admitterentur. Hanc denique Adrianus papa dedit ad synodum 8 generalem. Salis igitur persuasum esse debet, nisi valde sumus pertinaces, in romana Sede Petri auctoritatem et firmitatem esse sitam.

CAPITULUM V.

Idem conclusio eadem ostenditur sanctorum veterum testimoniis manifestis.

Nec verò audiendi sunt illi, qui reprehendunt et irrident, quod eorum hic testimonia referamus, quorum tanquam in propria causa iudicium meritò et optimo jure detrectare adversarii possunt. Non enim pontificum romanorum causa ipsorum propria erat, sed Ecclesiæ generalis omnium communis. Atque iniis testibus quidam Latini erant, alii Græci, partim Hispani, partim Africani, partim Galli et Genoani, quibus fere hominibus Ecclesiæ romanæ causa non solim propria non erat, sed erat etiam aliena. Fuerunt quoque in his viri plurimi adeò graves in legibus doctrinæ, virtutis, moribus, vel eorum fides suspecta esse nec debeat, nec verò possit. Accedit, quod nonnulli ex his vel Apostolorum fuere discipuli, vel illi certe seculo proximi, cui nullam fictionis nolam inurere, nisi impiis, et perfrectis frontis hominibus permisum est. Sed ne ullus tergiversandi locus relinqueretur, libet quoque sanctorum veterum, qui romani pontifices non fuere, testimoniis uti. Nam si causam cur aut ignorarent, aut fingerent, nullam profectò habuerunt Irenæus, lib. 5 advere, hæres., rap. 3: < Sed quoniam omnium Eu-

etesarum numerare successiones valdè longum est, t maxima et antiquissima, et omnibus cognita, à < gloriosissimis duobus Apostolis Petro et Paulo Bornæ < fundata Ecclesiæ, eam quam babel ab Apostolis Ira- i ditionem et annuntiatam hominibus fidem, pene- • mentem usque ad nos indicantes, confundimus om- < nes cosqui prælerquàm oportet, colligunt. Ad hanc < enim Ecclesiam propter polentiorcm principalitatem < necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, < cos, qui sunt undique fideles, in qua semper conser- < vata est ea quæ est ab Apostolis traditio, > Hactenus Ire- næus. Quæ re persuasus Augustinus contra epistolam Manichici, cap. 4 : < Nulla sunt, ail, quæ in Ecclesiæ < gremio me iussissimè tenent. Tamen ab ipsâ Sede < Apostoli Petri, cui pascendas oves suas Dominus com- < mendavit usque ad præsentem episcopatum, saccr- < dotum successio. > Hanc etiam apostolicam cathe- dram et principatum in romanâ Ecclesiâ agnoscit idem Augustinus in epist. 62 ad Glorium et Elcysium, et in ep. 106 ad Paulinum, et in Joan. ir. 56, et 1.2 contra Pelag. et Cælest., et lib. 2 contra Donatisi., cap. i.

Cyprianus, lib. 1 epist. in epistolâ ad Cornelium, et lib. 4 in epist. ad Pupianum, et in tract. de simpl. prælat., eandem sententiam apertissime tenet.

Ambrosius quoque ejusdem rei testis est clarus, in lib. de excessu fratris sui Satyri cap. 7, et serm. 47, de fide Petri.

Cyrillus, apud D. Thom., in libello contra errores Cnecorum, nullo evidentius quàm auctores ceteri, huic veritati testimonium perhibet. Nec mireris, quod in libris Thesauri è quibus loca illa à I. Thorn, referuntur, ea nunc reperire non licet. Delrunc Arun enim hæretici librum illum, et quæ in eo ad romani pontificis auctoritatem perlinebant, hæc eraserunt omnia. Quod idem in commentariis Theophylacti super Joann. 21 hæreticos fecisse, à viris hodie catholicis et deprehensum et patefactum est. Quanquàm non omnes libri Thesauri latini facti sunt; nam in synodo 6 citatur liber 32, qui nobis non est redditus.

Maximum quoque referi D. Thomas eandem sententiam non asserentem modò, verum etiam eo argumento confirmantem, quod Paulus Apostolus ad Petri magisterium venit formam videlicet futuris præstans, ut ad Petri successores romanos pontifices in simili causa recurrerent.

Hieronymus insuper in epistolâ ad Damasum de nomine Hypostasis, hujus rei testis locupletissimus est. Cujus verba retulit Gratianus 24, quæstione prima cap. *Quoniam vetusto*. Nam quod ea causa et quæst., cap. *hire est fides*, refertur ex explanatione Symboli ad Damasum, consultò prælereo : quoniam Erasmus eandem epistolam Hieronymi esse negat. Sed bene habet, quod illa ad Damasum de nomine Hypostasis Hieronymi sine controversiæ est. Adde, quod lib. apolog. adversos Ituffinum pro eodem habet, quempiam romanum fidem tenere, et catholicum esse.

Bernardus quoque à nobis facit in epist. 131 ad Mediolanenses, et 166 ad Innocentium, et 189 ad cum d in, et 237 ad Eugeniun, et 112 ad Romanos. Refert etiam alios, nisi hi satis abunde essent ad ejus rei fa-

ciendam fidem. Quid enim ? Tot (antorumque Patrum consentiens, conspirans, continuataque sententia, quædem non coget ea, quæ dicuntur, comprobare? Prælerquàm quod ea sentiunt, quæ sanctarum etiam synodorum testimonia confirmant, id quod cap. sequenti demonstrabitur.

CAPUT VI.

Ubi conciliorum clarissima testimonia referuntur, quibus Ecclesia: romane vis et auctoritas comprobatur.

Hic duobus capitibus superioribus nec summorum omnium verba pontificum, nec veterum sanctorum adseripsimus, ne longior atque adeò molestior fieret oratio. Tantum loca indicavimus, quæ quidem videat lector, lumen plane intelligat, nihil nos obscurum, nihil ineptum, aut quod ad rem non faceret, attulisse. Nunc synodica hæc de re non judicia solum, sed verba quoque referemus, ut adversarii nube etiam horumque testium gravius opprimantur.

Primum igitur sit concilii Nicæni testimonium, quod Quoniam capite quarto adscriptum est, non est opone pretium hic resumere.

Alterum etiam concilii Chalcedonensis, quod retulit div. Thom., in opusculo contra errores Graecorum in hæc verba : < Veneramus secundum Scripturas et canonum definitionem, sanctissimum antiqua Roma < episcopum, primum esse et maximum episcoporum. > Et infra : < Si quis episcopus prædicalur in < famis, liberam habeat sententiam appellandi ad beatissimum episcopum antiquæ Bornæ, quia habemus < Petrum petram refugii, et ipsi soli liberam potestate < loco Dei sui jus discernendi, secundum claves à Domino sibi datas; et omnia ab eo definita teneantur, < tanquàm à vicario apostolici throni. > Ac revera in hujus synodi act. i, Leo dicitur apostolicum gubernare thronum, et Sedes romana caput omnium Ecclesiarum. Et act. 2, cōni cōssel lecta epist. Leonis, Patres clamaverunt : *Anathema, qui ita non credit. Petrus per Leonem locutus est*. Et in actione 3, romnum episcopum dominum nostrum vocant, cunctique acclamantes apostolicum et universalem appellant, et ejus doctrinam, vel beati Petri amplectuntur, atque universa concilii dogmata optant Sedis apostolica auctoritate confirmari. Et cum Leo Dioscorum condemnasset, synodus ait : < Sanctissimus archiepiscopus magna Roma < una cum ter beatissimo Petro, qui est petra, et circulo caltholicæ Ecclesiæ, et ille, qui est reclusæ fidei < fundamentum, nudavit cum episcopatus dignitate. » Et in epistolâ synodali ad Leonem gratulantur Patres, quod tantum antistitem apostolica Sedi, unde religionis nostra fons et origo manat, Dominus dederit. Atque hæc in concil. Chalcedon, quidem. Ea vero, quæ D. Thomas referi, in hujus temporis exemplaribus non habentur; sed ab hæreticis erasa Gregorius queritur, lib. 5 Epist., epistolâ 14 ad Narsen comitem.

Tertium testimonium extat in synodo quinta generali, apud Constantinopolim celebrata. In sententia siquidem illa, quam contra Anthyum pronuntiavit Mennas, Constantinopol. archiepiscopus, cui videlicet omnes concilii Patres subscripserunt, hæc verba ipso idem tunc adtedi : < Nos apostolicam Sedem suam

« mur » et obedimus, sicut cbaillas vestra scit, el ipsius
 « communicatores, communicatores habemus, el con-
 « demonios ab ips& el nos condemnamus. Synodus
 ergi » quinta generalis, M(nnæ judicio subscribens, apo-
 stoliche Sedis decreta tanquàm certa amplectitur. Non
 enim aliter cos in universum Catholicos haberet, qui
 romanæ nposolicæque (idei comunicâssenl, nec illos
 damnaret omnes, quos apostolica Sedes damnav isset.

Aliud Iestivnoniti.il gravissimum hilus in sexto
 synodo generali, actione quarto, ubi scribitur professio
 fulci, quam Agatho, romanus episcopus, ad concilium
 misit. Quamcliam repetii Agatho idem in suggestione
 synodicA (sic enim ibi appellatur), cui innumerabiles
 episcopi subscripserunt. Atque hæcsuggestio, nequis
 calumniatur, probato est ab omnibus concilii Patribus,
 actione 8,15 el 17. Verba autem professionis synodic®
 hoc modo habent: « Beati Apostoli adnilete presidio,
 « hæc apostolica ejus Ecclesia niinquàm à viA veritatis
 i in qualibet erroris parle deflexa csl. Hujus auclorita-
 « lem, iitpoté Apostolorum omnium principiis, semper
 « omnis cailmlica Christi Ecclesia, et universales sy-
 « nodi fideliter amplecclenles in cunctis secuto! sunt;
 « omnesàue venerabiles Paires apostolicam ejusdoctri-
 « nam sunl amplexi, | er quam et probatissima Christi
 « luminaria claruerunt, quam et sancti doctores or-
 « thodoxi veneriti cl sedili sunl; hærclici autem fal-
 « sis criminationibus ac derogationum odiis insecuti.
 « Hæc enim apostolica Christi Ecclesia per Dei gra-
 « tiam à tran ile apostolica! traditionis nunquam cr-
 « rässe probabitur, nec hærclicis novitatibus deprava
 « vaia succubuit; sed ul ab exordio Christian® fidei
 « percepti ab auctoribus suis Apostolorum Christi prin-
 « cipibus, illibato fide lentis permanet, secundimi
 (ipsius Domini salvatoris divinam pollicitationem :
 « *Petre, Petre, ecce Satan expetivit vos, etc. Ego an-*
 « *tem pro te rogavi, ut non deficiat fides tua. Et tu con-*
 « *firma fratres tuos.* Quod apostólicos pontifices, meos
 « predecessores, confidenter fecisse semper est cogni-
 « tum. » Ilacleniis Agatho, romanus episcopus. El ac-
 tione 18, ipsa synodus aperte profitetur romanum
 episcopum Agathonem successorem esse in Sede prin-
 cipis Apostolorum.

In septima eliam synodo generali, actione 2, lecto
 csl epistola synodica Vdriani primi, quA definit Eccle-
 siam romanam caput esse omnium Ecclesiarum. De-
 cepto vero epistola est atque probato à concilio gene-
 rali, ut patet cād. act. 2.

In oclavA (i noque synodo generali habetur libellus
 Adriani hujus nominis secundi, ab ipsA synodo acce-
 ptus el confirmatus, (ini illam fidei confessionem con-
 tinet, quam in capitis quarti fine posuimus. Patres
 vero hujus synodi 8 romani pontificis doctrinæ in hæc
 verba consentiunt (1) : « Sequentes in omnibus apo-
 « stolicam sedem, speramus ul in unA communione
 « «piam sedes apostolica predicai, esse mereamur, in
 « «(ina csl vera el inlegra christiame religionis soliditas.
 « Quarè non consenticnlcs sedi Apostolico, eorum no-
 « mina inter sacra mysteria non sunt recitanda. »

(I) Hunc scilicet in modum referi Turccremata,
 lib. 7. cau. 109

Ilacleniis Patres. In cAdcm rursum synodo approbata
 csl epistola Ignalii Consianlinop. patriarch® ad Adria-
 num, ubi eadem hæcres aperto docetur. Approbatos
 quoque est libellus Ecclesiæ romanæ, et synodus item
 Nicolai, in quibus eadem doctrina csl. Sed et in postre-
 mi sessione, canone 21, romanarn sedem vocat syno-
 dus Sedem Petri, principis Apostolorum.

Synodus romana insuper, sub Symmacho, assentito?
 romanæ Sedis præsulem meritò beati Petri Apostoli
 per universum orbem primatum obtinere saccrdo'ii,
 ei statutis synodalibus solere tribuere firmitatem.

Prælercà, synodus alia universalis, cui Nicolaus
 præsidet : « Si quis, ait, dogmata vel decreta pro ca-
 « iholicA fide, auteccllesiasticA disciplinA, a Sedis apo-
 « stolicæ preside promulgata contempserit, anathema
 « sil. » Quam ferì: sententiam Lucius III asserit, cap-
 Ad abolendam, de hærclicis.

Leo quoque, hujus nominis IX, in episl. synodicA
 ad Petrum, anliochenum patriarcham, astruit, san-
 ctam romanam et apostolicam Ecclesiam caput esse
 omnium Ecclesiarum, ad quam majores causas esse
 referendas : « Concilia, inquit, omnia sanctus san-
 « rum el rex regum confirmant. » Prætcrea, conciliixn
 Lalcran.. sub lunoc. III, sic habet : « Noluimusquid-
 « quam abbati Joachim derogari, ciim omnia scripto
 « sua assignari mandaverit apostolica! Sedis judicio
 « approbanda, vel eliam corrigenda, firmiter confiions,
 « se illam fidem tenere, quam romana tenet Ecclesia,
 « quæ, disponente Domino, cimctonim fidelium mater
 « est cl magistra. » Quod idem concilium Lugdunense
 subGregorio docuit. Ex Domini itaque institutione ro-
 mana Ecclesia fidelium magistra est, ac proinde roma-
 mis episcopus Petro succedit in Ecclesiæ magisterium.
 Idem tradii concilium Lugdunense sub Innoc. IV.
 Idemque omninò iradii concii). Tr:d. sess. 7, in hæc
 verba : « Si quis dixerit, in EcdesiA romanA, quæ
 « omnium Ecclesiarum mater est el magistra, non
 « esse veram de baptismi sacramento doctrinam, ana-
 « thema sil. »

Concilium vero Lugdunense, sub Gregorio, dicit ro-
 manum pontificem esse vicarium Jesu (hristi, succes-
 sorem Petri, rectorem Ecclesiæ universalis.

At concilium Viennense, sub Clemente, asserit dubia
 Iulei declarare ad Sedem apostolicam dunlaxal perti-
 nere.

Prætcreà, Patres concilii Florentini : (Definimus,
 « inquiunt, sanctam apostolicam Sedem et romanum
 « pontificem in universum orbem tenere primatum, cl
 (ipsius pontificem romanum successorem esse B. Pc-
 « tri, principis Apostolorum, cl verum Christi vica-
 « rium, loliusque Ecclesiæ caput, et omnium Chrislia-
 « norum patrem ac doctorem existere, cl ipsi in B.
 « Petro (ascendi et gubernandi universalem Ecclesiam
 « à Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem
 (traditam esse; sicut in gestis œcumenicortun concii-
 « liorum continetur. » Ilacleniis concilium Florenti-
 num. Sed conciliorum testimonia satis mulla retuli-
 mus. Dationibus modo theologicis ea, qua* posuimus
 corroboranda sunt; idque magis, romanum pontificem,
 cùm de fide judicat® crure non yosse»

CAPUT VII

Rationibus theologice probat romanum pontificem in fidei controversiis finiendis errare non posse.

Romanum pontificem in Petri locum, fidem auctoritatemque succedere, Ecclesia ab Apostolorum tempore semper agnovit. Quod, quoniam totius orbis consensione usuque firmatum erat, ne Ariani quidem negare potuerunt, ut Sozomenus, lib. 4 Hist. Trip. cap. 15 et IG, prodidit. Ad romanam porrò Sedem episcopos Ecclesiarum in causis quibusque gravissimis provocasse, ab illius ore fideles fidei semper oracula petiisse, illius iudicium catholicos omnes in religionis controversiis expectasse, illius denique et vim et auctoritatem sacra omnia confirmasse concilia, adeò certum et manifestum est, ut si ego ineptus, si velim ostendere. Quibus ex rebus, quoniam negari non possunt, conflatur et efficitur id, quod quaerimus argumentum, quo ex multis magnisque baud facile quis dixerit aliud nullo evidentius, aut certius. Si enim legum Christi interpretes nulli saniores, quam perpetui Ecclesiae usus, Ecclesia vero in fidei religionisque quaestione ac calidis gravissimis controversiis non ad Antiochenum, Alexandrinum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Mediolanensem, Parisiensem, Coloniensem, Toletanum, aut Bracharensem episcopos, sed ad romanum non nisi semper late recurrit: quis dubitet, hunc esse, quem vel successorem Petri, illa quoque doctrina apostolica magister, quaestionumque de fide iudicem habemus? Nam si aliquem ejusmodi posui Petrum, ad Ecclesiam instituendam atque in veritate continendam reliquit Christus, nimirum aut hic est, aut nullus est; quippe cum de aliarum Ecclesiarum episcopis nulla quaestio sit, quin non fuerint loco Petri universali Ecclesia doctores pastoresque a Deo dati. Romanus igitur episcopus, Ecclesiae usu interpretante, ille est, cui Dominus in Petro ait: *Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam;* et: *Tibi dabo claves regni caelorum;* et: *Quodcumque solveris,* etc., ac rursus: *Pasce oves meas;* et iterum: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; et tu confirma fratres tuos.*

Quid quòd ipso etiam rerum experimento comperimus, Christi de Petro et successoribus vaticinia in Ecclesia romana manifestius impleri? Hanc enim constata fixam et immobilem, orbe etiam toto omni illam machinarum genere quatiente, in tota auctoritate Petri permansisse. Et cum ceteras Apostolorum Ecclesias vel ab infidelibus occupatas, sine fidei vestigio, vel ab haereticis aliquando affectas viderimus; alia adversus hanc imam romanam Sedem nec pagani, nec haeretici prevalere potuerunt. Pugnatum est siquidem vehementer, non à Graecis solum, sed ab aliis plerisque locis orbis episcopis (I), ut hoc romanae Ecclesiae privilegium labefactaretur. Atque habebant pro se illi quidem et imperatorum arma, et maiorem Ecclesiarum numerum; nunquam tamen efficere potuerunt, ut aut

(I) Non ita fuit pugnatum contritum illud essentiale Romanorum pontificum privilegium, à plerisque episcopis totius orbis *simul*, sed forsitan successive, alio tempore pars longe major episcoporum contra errorem semper decertaverit, quod etiam à tempore schismatis Graecorum verum est.

P. S.

romani pontificis potestatem abrogarent, aut in alium transferrent episcopum. Quinimò qui à romano quidem Sede defecerunt, hi schismatici semper in Ecclesia sunt habiti; qui vero huius Sedis de fide iudicia directarunt, haeretici. Quae profecto omnia salis ostendunt, non humano, sed divino decreto Ecclesiam romanam et ceteris esse prepositam, et Petri privilegia jure suo sibi vindicasse, et eam demum petram esse, supra quam Christus universalem construxit Ecclesiam, adversus quam porne inferi prevalere non possunt. Quod si ita esset, qui potuisset Ecclesia romana tot tamque magnis principibus repugnantibus, multis haereticis contradicentibus, tam variis ecclesiis defectione molientibus obsistere? Quòd si commentitii vanaque opinione hoc romani episcopi privilegium theologi asseruissent, nec confirmaretur diuturnitate temporis, nec una cum seculis, aetatibusque hominum inveterasset. Etenim videmus opiniones fictas, atque vanas, viris praescriptis eruditissimis adversantibus, diuturnitate exluisse. Opinionum enim commenta delet dies, fidei iudicia confirmat. Adde, quòd apostolicarum traditionum sinceritas non posset ad nos usque servari, alias ecclesias haereticis episcopis toties occupantibus, nisi una Sedes apostolica, inter tot orbis tumultus, lixa intemerataque consisteret. Ad haec, cum concilia et provincialia et generalia (I), sine romani pontificis auctoritate nonnunquam erraverint; nunquam autem, si romani pontificis auctoritate firmata sunt, salis persuasum esse debet, conciliorum, atque adeò totius Ecclesiae firmitatem à romano pontifice derivari. De quo quoniam in loco superiore nulla diximus, illinc lector assumet, quae ad huius argumenti explicationem pertinebunt. Atque si in definiendo fidei quaestione romanos episcopos errare posset, redditur statim incerta nobis mullarum haeresum condemnatio; pleraque enim non sunt damnata per generalis concilii, sed per romanae Ecclesiae iudicium et decretum.

Prudenter, si inter Patres concilii est controversia vel de intellectu sacrarum litterarum, vel de unoquoque libro, an canonicus sit. necne, vel de alii huius generis quaestione, ad hanc litem componendam iudicem ponere necesse est; cuius tamen, si errare possit, incertum iudicium erit. Iudex autem inter Patres concilii dissidentes nullus in Ecclesia, nisi romanos episcopus, est agnitus.

Præterea, Ecclesiae consuetudo hoc manifestò declarat. Nunquam enim admissa est appellatio in causis fidei à Sede romana, sed haereticos ab eà iudicatos Ecclesia semper haereticos etiam iudicavit. Et ceterò, si romanae sedis iudicium fallax esset, concilii verò esset verax et certum, natura*, rationi, utraqueque theologia* is adversaretur, qui appellationem à pontifice ad concilium denegaret. Quo uno argumento ostendit Gelasius, Sedem apostolicam de tota Ecclesia iudicare, ipsam vero ad nullius pertinere iudicium. Jam illiusmodi appellationes, in fidei praescriptis dogmate, Ecclesia nescit; nam iis haeretici solim utuntur. Quòd si ad singulos haereticos condemnandos opus osaci confi) Vide notam in illo libri quinti.

gregare generate concilium, cùm iti sæpnumcrô non modi) difficile, veriim etiam impossibile sit, licebit profetò inierim hten licis impune vivere, donec synodus à lolâ Ecdesiô cogatur. Id si alienimi esse constata Click Hi providenliò, fateamur potiùs romana* Sedis am tori- tilem salis esse ad hæreses evincendas. Ila Ilel,ut hujus tribunalis de fule iudicium cerium omninò habeatur. Quid quòd non solimi Ecclesiam catholicam credimus, sed etiam apostolica!»? Ecclesia romana Patrum (iddiumque consensu apostolica dicilur, cùm reliquie omnes jam indè à nullis annis hoc cognomen amiserim.

Sed quæris : Eriine hærclicum asserere romanam Ecclesiam degenerare quoque ul caleras posse, ctapostolicam etiam Sedem à (ide posse Christi deficere? Huic quæslioni breviter respondemus. Nolumus hic nos Ecclesiæ sententiam prevenire, sed si ad generate concilium referatur, lúcreseos nola errori illi inuretur. Nee cnim video, cur quid ipse sentiam de hòc re non audeam dicere; quam eò melius cernere mihi videor, quòd el eam propius diligentiusque contemplor, el sine afleclu perlurbationeque contemplor. Quòd si in hoc erro, quòd romanæ Sedis privilegia à Christo illi concessa tueor, el contradicentes lúcreseos nomine condemnandos esse credo, non solùm lutò, sed libenter erro; nec mihi errorem utilem, quo etiam delector, sine rationis præscrilim vi extorqueri volo. Nam me non solùm ratio ac disputatio impulit ut ila crederem, sed nobilitas etiam summorum theologorum el auctoritas. Hieronymus prophanum esse, el perjurum dicit (i), qui cathedra*. Petri, el romanæ Sedis fidem non fuerit secutus. Cyprianus alienum ait esse, de simplic. præl., tr. 5, prophanum esse, hostem esse, qui universalis Ecclesiæ non tenet unitatem, hoc est lumen unum, mute multi radii; radicem unam, unde nulli rami; fontem unum, unde nulli rivi; petram unam, sopri quam Ecclesia zedificata est : imum pontificem , qui caleros omnes suù el vi el auctoritate contineat. A quo si radium tollas, extingualur; si frangas ramum, intereat;si prescindas rivum,arescat. Sic cnim ille déclarai. Al (pii in filici controversia apostolica? Sedis fidem iudiciumque detrectat, is nec unitatem tenere potest, nec lumen, nec radicem, nec fontem. Atipie Cyprianus idem : <Qui cathedram Pe- < tri, inquit, lib. 4, ep. 9, supra «piam fundata est Ec- < tetesia, descrii, in Ecclesiò esse non confidat. > Ambrosius pro eodem penitus habet, lib. de exc. fratris sui Satyr, c. 7, catholicum esse, et cum romanó Ecclesia convenire. Gregorius, 22 disi., cap. *PræcqUis*, sic Sedis romanæ auctoritatem in religionis fideique causò existimat esse amplectendam, ut qui noluerit, ab ejus peine, super (piam Christus universalem fundavit Ecclesiam, soliditate convellatur. Leo, 19 disi., c. *ità Dominus*, extorrem divini mysterii cum esse affirmai, qui ausus fuerit à Petri soliditate recedere , el impiam præsumptionem, quæ petra* istius firmitatem Deo codificante constructam nititur violare.

Nicolaus finit, 22 disi., cap. *Omne*, quòd qui romanæ Ecclesiæ privilegium ah ipso summo omnium (I) Do nomino Hypostasis nd Damasum.

Ecclesiarum capite Christo traditum auferre conatur, hic procul dubio in hæresim labilur. < Nam fidem, < inquit, violat, qui adversùs illam agit, quæ est mater e fidei. > Hanc vero Nicolai sententiam noli, quaeso, tector, contemnere. quæ scilicet actione primó et septimó synodi oclavæ confirmata est. Ibi el condemnati sunt Photius et Michael, qui hoc Sedis romanæ privilegium quatefacere nitebantur. Quòd si in hæresim labilur, qui romaniin episcopum Petro successisse negat, el Ecclesiam proinde romanam caleris esse præposilam, ecquid de illo faciendum est, qui privilegia Petro ob Ecclesiæ utilitatem à Christo data, pri- xilegia, inquam, qua» Petro ut pontifici dottori et pastori conce* a sunt, ea ad successores quoque perlinere negaverit? At enim, doctrinó sanó oves pascere, fratres m fide confirmare, universas gentes per os illius audire verbum Evangelii), el credere, supra illum .edificare Ecclesiam, ul portæ inferi non praevalerent adversus eam, non Pcstro ul privato homini, sed ut rci- publicæ christianæ prefecto congruebat. Quocirca ambigi inter Catholicos nec debet, nec vero potest, quin romanæ Sedis de fide el religione iudicia certa sint. Prætreii, qui negaret, in ligando atque solvendo eamdem potestatem in romano nunc episcopo inesse, quam Petro Christus contulisse creditur, is jure ac meritò haberetur haereticus : qui ergo firmitatem Petri ad r in-s in fide confirmandos, his, qui Petro succedunt, denegaverit, hic h.rrelicus iudicandus erit. Ad hæc faciamus ambiguam esse aliquam inter fid Ics de religione controversiam. Tùm quærimus, si rumana eademqtie apostolica Sedes, ut dissidentium Ecclesiarum liles disceptationesque componat, à Petri cathedrii, tribunalique pronuntiet, an sequi illius senti- tiiliam debeamus, an non? Si setjuimur. romanó Sette errante, Ecclesia tota in illius errore versabitur. Sinon sequimur, ubinain illud est: (*Juodiunique ligaveris super terram , erit ligatum et in eælis?* I binam rursùm illud : *Deus elegit in nobis per os meum audire gentes verbum Evangelii, et credere!* Quod igitur, saltem in rebus ambiguis, ligavcril successor Petri, id ligatum crii, et quod in questione de fide propositó docucril, hoc gentes non audire debent modo, veriim etiam credere. Non hic refero, quæ Leo in hujus rei confirmationem dicit, 20) distinct., cap. *de libellis*, non quæ Daniasus el Adrianos 25, quæsl. 1, cap. *Violatores*, el cap. *Generalì*. Illud referam, quòd in concilio Cornphilensi, conlhmato à Sixto IV, condemnatus est Petrus Oxoniensis nomine cliam hæresis, in co quod asseruit Ecclesiam urbis Komæ errare posse. Quem item errorem eodem quoque hærcsis nomine damnavit Sixtus idem, in exlravaganli adversiim Pcirum Oxoniense») editó. De qtió quoniam in Kclectione de Pænitenliò salis multa diximus, eò tector revocandus erit. Concluse»! igitur ille sententiam recantare in hanc formam : < Consentio sanclæ mairi Ecclesiæ < romanæ, el Sedi apostolicæ, el ore ac corde conli- < teor illam me fidem tenere, quam dominus Sixlus e papa auctoritate aposlolicó et evangelicó tenet. Et < omnes, qui contra hanc fidem venerint, dignos

« ælernà damnatione pronuntio. » Ilactenùsex cone. Coniplulens. Marlinus vero V, in fine concilii Constantiensis : « Sacro, inquit, approbante concilio, mandamus arcliiepiscopis, episcopis, etc., ut qui de sacramento Corporis et Sanguinis Domini, vel de Baptismate, seu peccatorum confessione, pœnilentia pro peccatis inunctione, vel reliquis Ecclesiæ sacramentis, seu fidei articulis aliter sentit ac docet, quàm sacrosancta romana Ecclesia docet et observat, cum tanquàm hæreticum judicetis. » Concilium ergò Conslantiense illos esse hæreticos judicavit, qui romana? Ecclesiæ fidei doctrina refragarentur. Illud postremò addam. Cùm ex traditionibus Apostolorum ad evincendam hæresim argumentum firmum certumque trahatur, constet autem, si testimonia rationesque hoc loco positas cum iis regulis conferas, quas in lib. 3 posuimus, romanos episcopos Petro in locum Ecclesiæ pontificatum et fidei magisterium successisse, ab Apostolis esse traditum ; cum non audebimus assertionem adversam tanquàm hæreticam condemnare? Sed, uldixi, nolo ego Ecclesia iudicium antevertere. Quianquam non videor antevertere, cum jam ipsius Ecclesiæ sermo nostram omnem comprobare de romana Sedis auctoritate sententiam. Sed hoc vix ægrè dico propter viros quosdam doctos et pios, qui nobis contradixerunt. Illud assero, ac fidenter quidem assero, pestem eos Ecclesiæ ac perniciem afferre, qui aut negant romanum pontificem Petro in fidei doctrinæque auctoritate succedere, nul certè astruunt summum Ecclesiæ pastorem, quicumque tandem ille sit, errare in fidei iudicio posse. Utrumque scilicet hæretici faciunt : qui verò illis in utroque repugnant, hi in Ecclesiâ catholici habentur.

Quamobrem non equidem intelligo, quoniam consilio fideles quidam hæreticorum, quàm catholicorum opinionibus favere malint. Nam hæretici video quid sequantur, nempe vivendi docendique licentiam, et in his omnibus impunitatem. Volunt sine capite corpus, ut neque pes, neque mens suum officium faciant. Volunt sine pastore oves, ut cimi lupi ipsi sint, pastores tamen esse videantur. Volunt sine iudice lites, ut dissidiorum nullus finis sit ; atque illà, cum amolo arbitro adversiis doctos dimicent, victores à turbò judicentur. Turbari demùm omnia volunt, quoniam, ut in Hispanorum proverbio est, turbatum flumen piscatorum est lucrimi. Nos autem communem catholicorum sententiam sequamur, ut enim sequimur, quoniam communis catholicorum est. Præterquàm quòd ea sentiunt quæ sacrarum etiam litterarum testimonia confirmant, pontificum decreta finiunt, veterum sanctorum chorus concinit, conciliorum Pares affirmant, Apostolorum traditio probat, perpetuus Ecclesia usus observat. Quapropter, si ea quæ dixi, sole ipso illustrata et clariora sunt, si omnia dixi hausta ex Ecclesia Scripluraque fontibus, si tota oratio nostra certis theologia rationibus integrisque et incorruptis testimoniis omnem sibi fidem confirmat, assentiainur tibi, ex apostolica? Sedis auctoritate firma theologia s argumenta sumere ad fidei theologiæque dogmata

comprobanda. De quinti igilur loci firmitate tantum dixerimus. Nunc adversariorum : argumentationes refellamus.

CAPUT VIII.

Ubi argumenta capituli primi refutantur.

Atque in illis argumentis, quæ à principio sunt posita, theologi nonnulli, minimi mali illi quidem, sed non salis acuti, quoquo modo possunt, tergiversantur : romanam quippe Ecclesiam à romano pontifice discernunt, aiuntque hunc in fide errare posse, illam non posse. Sic sibi videntur omnia propemodum argumenta diluere. Nam pleraque ex illis non Ecclesiæ romana, sed summi pontificis fidem impugnant. Atqui Ecclesiam romanam isti, nun romanum episcopum, ab errore vindicant. Verùm, si de errore in fidei iudicio atque decreto loquimur, ut verè loquimur, nulum ego discrimen inter apostolicam Sedem et apostolica Sedi insidentem invenio. Primum, quoniam cum ad Sedem apostolicam accedimus fidei oracula postulaturi, non singulos romana Ecclesiæ fideles interrogamus, nec Ecclesiam ipsam romanam in concilium cogimus, sed pontificis maximi iudicium quarimus, «*jusque sententiam expeclamus.

Rursùm, quoniam non romanus populus est, qui Ecclesiam universalem docet ea quæ ad fidem attinent, sed romanus episcopus. Nec potestas iudicandi de causis fidei, ligandi, solvendi, pascendi, in populo romano est, sed in romano pastore, vicario Jesu Christi. Concilia quoque non exigunt confirmationem et robur ab ipsa romanò ; debet, sed à plebis romana antistite.

Prætercà, privilegium firmitatis, ut ante probatum est, Petro fuit peculiariter datum. *Ego, inquit, Luc. 22, 32, rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua, et tu confirma fratres tuos.* Et iterum, Mallii. 16, 18: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quocircà, si vene theologia rationem sequimur, quæ capite tertio explicata est, in Petro et successoribus priuùm firmam certamque doctrinam asseremus, mox vero in Ecclesiâ romanò, cujus Petrus cum successoribus et caput et fundamentum est. Atque illud etiam animadverto, quòd, sicut omnibus simul episcopis docentibus errores falsos, necesse esset sane totam Ecclesiam vario in errore versari, illà, si pastor Ecclesie romana errorem fidei contrarium decerneret, oves quoque errante pastore dispergerentur. Testimonia demùm, (pia retulimus, id fere probant, summum Ecclesia pontificem, Petri successorem et Christi vicarium, cum de fide pronuntiat, errare non posse, lib. 5, c. 5. Quò magis illos reprehendendos iudico, qui se dirempturos controversiam putaverunt, si apostolicam Sedem ab apostolico presule secernerent. Non recipit istam responsionem ratio, aspernatur, repellit. Illud potiùs sumit, errorem esse duplicem, alterum personalem, alterum iudiciale. Nec enim scholæ propria vocabula, etiamsi miniis latina sint, aversari debemus, sed malle, quod Augustinus ait, «8 d. *Sedulo*, apertos, quàm nitidos habere sermones. Error itaque personalis privatus est cujusque error.

judicialis csl publicus. Edidit Innocent., hujus nominis IV, in libros decretalium commentaria; si in his quidquam errali csl, hominis nimirum est, non ponliCcis, quamvis ea commentaria à pontifice cdila sini. Al si idem Innocentius in judicio de fidei questione definiret quippiam, quod reverá falsum esset, jam hic error à publico Ecclesiæ censore proficisceretur, essetque proinde judicialis.

QuA ex re primum argumentum facile refellitur. Nec enim historia fide digna docet Joannem XXII, post summum adeptum pontificatum, de ejusmodi re aliquid definisse; quin potius quiirn ad hujus rei definitionem scpararet, ul Benedictus XI, in cxlrav. suAait, morte prxventus definire nequivit. Nec, si anicquàm esset pontifex, errorem illum habuerit, haereticus censendus csl, sicut nec Irenæus, nec Chrysoslomos, necThcophylactus, nec Bernardus, quos, re nondum expresse per Ecclesiam definità, illius opinionis fuisse, sunt qui contendunt; veróne an falsò contendant, non est diei locique hujus disputare.

Ad secundum etiam eodem modo respondetur. Non enim Cælestinus quidquam definivit. Verba quippe Innoc. III, sic habent, c. *Quarto*, de divor. : « Licet quidam predecessores nostri sensisse aliter videantur. » Sensisse, ait, non definisse. Sed ne Innocentius quidem definit quidquam, sed explicat sententiam el opinionem suam, inquiens : « Non credimus, quòd in hoc casu, is qui < relinquitur, possit ad secundas nuptias transire. » Quod profectò verum est, qianquam per illam Innocentii decretalem non firmiter definitum. Nec enim statini si aliquid juris Volumine continetur, fidei dogma esse credendum est. Quod penultimo superioris libri capite laliis explicatum est.

Tertio vero argumento nullum negotium est respondere. Nam verbum, *Judico*, frequenter in eà significatione usurpatur, ut idem sit, quod sentio, seu opinor. Quo n odo Alexander accipit, cimi ait quosdam praedecessores suos aliterjudicAssc.

At quartum argumentum longe difficillimum est, nec potes' ilà breviter expediri. Aperte enim Alexander docet, consuetudinem illam civili etiam lege confirmatam, quæ testamenta miniis solemnia rescindit, cl à divinò lege, cl à Patrum institutis, et à generali Ecclesiæ consuetudine alienam. Quòd autem ex auctoritate pontificii hoc sane loco pronuntiet, illud est evidens argumentum, quòd sub interminatione anathematis prohibet, nequis ejusmodi audeat rescindere testamenta. Undè et capite proxime sequenti iudicibus mandat, ul in id genus causis lres duosve solummodo testes exigant, nec civiles leges, sed canonica decreta sequantur. Si ergò jussit Ecclesiæ pontifex, et anathematis interminatione jussit, ut nemo ea irritet testamenta, quæ duorum, vel trium testium sunl testimonio firmata, nimirum non ut privatus quivis homo, sed ul publicus Ecclesiæ iudex eam quæstionem definivit. Atqui non est Dei Evangelii praeceptum, quod tamen Alexander videtur asirucre, ul omnes causæ iribus duobisve tantum testibus absolvantur, 2, quiesl. J, Arit//am, 2, quæst. 2, *P.æsul*. Alioqui non solum Leo IV, sed Syl-

voster etiam in synodi romana cap. 3, legem Evangelio Deoqiie contrariam edidissent. Decreverunt enim, ut, nisi in 72 testibus, non damnaretur episcopus. Qui ex re inlcclligitur legem civilem, quæ tollendis igrpublic* fraudibus cavet, ut testamenta non valeant, nisi quæ septem fuerint testibus obsignata, non esse logi evangelica* adversam : qucmadnodiim ne illa quidem, qrce, ul confiate in episcopos invidia occurreret, statuit ut ad episcopi condemnationem duo sohim testes non sufficerent. Atque si mortalium vita esset mediocriter instituta, moresque ad naturam, non ad avaritiam compositi, duorum hominum testimonium idoneum profecti erat, ut quaxumque in judicio causa finiretur. Sed sicut juramentum à malo est, non illius qui jurat, sed ejus qui verum dicenti non credit, sic plures, quàm duos testes requiri re, à malo quidem fuit non requirentis legis, sed hominis defraudantis. Sed hæc disserere non est hujus aul loci aul temporis. Illud proprie huc pertinet, an Alexander erraverit.

El quidem in decretis pontificiis duo cum primis distinguendi sunl. Unum est, tanquàm intentio condu-sioque decreti; alterum quasi ratio et causa à pontifice reddita ejus rei, quam constituerit. Atque in conclusione pontifices summi errare nequeunt, si fidei quæstionem ex apostolico tribunali decernant. Sin vcrò pontificum rationes necessaria non sunt, ne dicam apte, probabiles, idonea, in his nihil est videlicet immorandum. Non enim pro causis à pontificibus redditis, tanquàm pro aris cl focis depugnamus. Alexander igitur non definit, consuetudinem illiusmodi esse divina» legi contrariam, sed, jurisperitis fere placere video, jubet, ut in legalis piis duo, vel tres solimi testes* iudicibus exigantur. Hæc decreti hujus conclusio est, hic finis; nec dubium est quin rem eam pontifex jure quodam suo potuerit proscribere. Seti si in ejus prescript! confirmationem Deuteronomii lege utitur, haneque divinam nuncupat; si ad canonum statuta revocat, si Ecclesiæ a orem aflert, non est operæ pretium rationes illas ad vivum resecare. Qucmadnodiim, si concilia quædam definiant, duas esse in deitate personas, Patrem el Filium, aiïeranlque in hoc illud quoque Genescos testimonium : *Pluit Dominus à Domino, won* | rolinus in fidei judicio errant, quamvis ex illo loco pariim aptè Trinitas comprobetur. Exstat item synodus, ubi de per*petuà Mariæ virginitate pronuntiatum csl. Ad eam rem suadendam referunt Patres portam apud Ezechielem clausam. Irrideat si quis vult, sed ridebit lamen frustra!. Non eni seinper Paires in fidei quaestione cnusasaiTe-nini necessarias, sed interdùni vero similes. Quòd si etiam pontifices in hujusmodi ponendis causis quandoque falluntur, ne calumniandi sunt quidem : lanlùm abest, ul inde loci hujus auctoritas infirmetur. Porrò autem, si valere quidqua n iudicium meum potest, neque in conclusione Alexander, nequo in causis erravit. Nam suis in utroque foro subditis ferebat leges, Hostiensibiis nempe civibus, ac iudicibus Vellencns. Non ergò legem civilem, quA imperatores in regionibus suæ ditioni subjectis uliuntur, improbare voluit Alexander; sed voluit iudices etiam laicos in Ecclesiæ palrimonip noti scun-

dum imperatorum leges, sed secundum statuta canonum de testamentis judicare. Nec enim æquum esse censet, ut in rebus temporariis adjudicandis tam sint solliciti sacri canones, quam sunt leges civiles; linestiu^{que} cve ere it, in civitatibus et oppidis, quæ in Ecclesiejuris ac dominio sunt, non legis civilis, sed canonum consuetudinem observari. Quod, ut si decretalis Imperatoris ratio pressius teneatur, non solum in terris romanæ Ecclesiæ subjectis, sed in quibuscumque aliis, quæ sub episcoporum ecclesiasticæque dominio sunt, lex hæc Alexandri debeat servari, non in his modo, quæ pietatis causæ Ecclesiæ relinquuntur, verum etiam in aliis quibusque legalis. Honesta ergo Alexandri lex est, sancta, legitima, sed ne in causis erravit quidem. Nam licet non sint necessarie, non sunt tamen prorsus ineptæ. Consuetudo, inquit, quæ plures quam tres duosque testes postulat, primum aliena est à divinæ lege veteris scilicet Instrumenti, quæ duos solim tresve vel phirimiim testes exigebat; aliena etiam à Patrum institutis, hoc est, à more, jureque canonico, ubi in rebus proseriim temporariis duo testes sufficiunt; aliena demum à consuetudine Ecclesiæ generali, quæ in hujusmodi causis duobus, vel tribus testibus est contenta. Aliena autem, non quasi contraria, sed tanquam nova et extranea, idque parim in Ecclesiæ judicio probanda. Quod si hanc animi sinceritatem, dextramque de testibus opinionem, si hanc veleris legis ac juris canonici consuetudinem principes sectili in tribunalibus suis sequi nolint, sed ut fraudes tollant, majorem testium numerum in testamentis civium suorum exigant, suo quidem judicio libere possunt uti; nihil enim Alexander impedii per illam epistolam decretalem, quæ nimirum ens solim ligat, qui Ecclesiæ in utroque foro fuerint subjecti. Sed de quarto argumento salis superque dictum est.

Quintum vero facillime diluitur ex iis, quæ in quarti argumenti refutatione sunt dicta. Causas enim pontifices quandoque adferunt, non quæcogant, sed quæ suadeant. Nam quia leges quasdam Synagoga olim à Deo habuit, non modo ad gubernandum utiles et accommodatas, verum etiam ad plebis cujusque mores ac religionem instituendam propemodum necessarias. Ecclesia Christi eas in suum usum vindicavit. Quamobrem et summi pontifices, et jurisperiti horum auctoritate confirmari leges aliquot veteres probatas rursim ac denim restitutas ab Ecclesiâ, divinas vocant; non quod Dei nunc prorepta sint, cum lex illa vetus sit abolita, sed quod Dei prorepta fuerint servanda etiam nunc à nobis, non ex vi quidem veleris legis, quod falsum pontificibus doctissimis impingebatur, sed ex Ecclesiæ novæ institutione. Quæ tamen nova Ecclesiæ institutio seu restitutio potius, ex veteri divinæ lege probabiliter suadetur.

Ad sextum argumentum Turcicremala respondet lib. -, c. 111, nullam esse inter pontifices illos pugnam. Quin Joannes exponit Nicolaum. Nam post verba predicta, Nicolaus subjunxit: « Nec hic quisquam putet se obsistere, quod interdum Christus loculos dicitur habuisse: infirmorum enim personam Christus suscepit in oculis. » Id vero est, quod Joannes XXII definivit.

semper hæreticum esse, negare, Christum et Apostolos aliquid habuisse in communi, quod contrarium ex Luc. 22, Joan. 4 et 15, Actor. 4, constaret.

Ad septimum primò dicitur, quod neuter ibi pontifex definivit ejusmodi controversiam. Respondent enim sæpe pontifices ad privatas hujus, aut illius episcopi quæstiones, suam opinionem de rebus propositis explicando, non sententiam ferendo, quia fideles obligatos esse velint ad credendum. Certe, ut de Pelagio taceamus, Nicolaus nihil eo loco, quod ad hanc quidem quæstionem attineat, decrevit. Non enim illi proposita fuerat quæstio, an baptismus in nomine Christi collatus esset validus, sed an baptizatus à Pagano, vel Judæo, verum baptismi sacramentum suscepisset. Obiter autem et in transcurso, cum huic quæstioni propositæ responderet, de suo non interrogatus adjecit, baptismum in nomine Christi conferri. Qua in re falli sine dubio potuit. Immo adeo falsus est, ut in 4 Sententia, libro magnis argumentis ostendimus.

Deinde duo hi pontifices fortasse non pugnant. Nam Nicolaus intelligitur docuisse, quod in simili necessitate, qualis Apostolorum tempore fuit, sirotera paria sint, baptismus in nomine Christi nunc etiam ratus erit. Porro magis autem definit, citra ejusmodi necessitatem non valere; quemadmodum si nunc deesset balsamum, aut liber et calix qui tangeretur, et confirmationis et ordinis sacramenta manu solim imposita conficerentur, vel ad apte Apostolorum à principio statim fieri consuevit. Alibi ubi non esset similis necessitas, nec ordinatio forte, nec confirmatio sine hujusmodi sacramentorum materia valeret. Hæc autem de baptismo in nomine Christi communem secuti opinionem diximus. Primum enim nusquam, vel ego quidem sentio, baptismum in eam formam administratum est: *Ego te baptizo in nomine Christi*, Quod et divus Ambrosius et plerique alii videntur intellexisse. Sed si quæ ejusmodi formæ Apostoli usi sunt, ea fuit: *Ego te baptizo in nomine Jesu Christi*, Act. 2, 10 et 11). Deinde, non necesse est Apostolos sub allerulrâ illarum formæ baptismi sacramentum contulisse. Nec si Scriptura dicit, quidquam in Christi nomine fuisse gestum, statim cogimur existimare, his conceptis verbis non gestum administratumque fuisse. Exemplum sunt in divinis litteris plurima. Illud est in promptu: *In te inimicos nostros ventilabimus cornu, et in nomine tuo spernemus insurgentes in nos*. Item: *Cassides denuntiaverunt ne omnino loquerentur in nomine Jesu*, Act. 5. Item, Paulus dicitur *fiducialiter egisse in nomine Jesu*, Ari. 9. Hebræis porrò id in aliqujus nomine III, quod auctoritate ac virtute cujuspiam transigitur. Quare qui regis loco, et tanquam illius minister, quidpiam agit, hic in nomine regis eam rem dicitur agere. Recte igitur qui Unicum Christi administrari in aqua et spiritu homines sanctificabant, eos in nomine Christi baptismi gratiam exhibuisse interpretamur. Non ergo necesse est sentire, quod Apostoli baptismi formam à Christo præscriptam immutaverunt. Nam et hodie nos veri in Christi nomine, hoc est, loco, vi, et auctoritate, baptismum conficimus. Aesi præscriptam à Ubi formulam nominis Jesu Christi Apostoli baptizant

rimi, non putandi sunl lumen Spirilùs sancii Palrisque nomen omisisse, sed in nomine Patris et Filii ejus Jesu Christi, et Spirilùs sancii baptizâsse. Quod alterius loci esi demonstrare. De septimo igilur argumento salis.

In odavi argumenti explicationem multa quidem dici possent, sed nos in pauca conferemus. Sanò Gratianus 32, q. 7, audaciùs sanò multò quam disertius ait, illam Gregorii sententiam evangelica* et apostólicas doctrine esse contrariam. A quo ego longe dissentio. Nam, ut romanorum pontificum auctoritatem negligamus, non possumus tamen utriusque Gregorii cl primi, et terlii, contemnere definitionem, cim ruerint ambo tùm doctissimi, tiim etiam sanctissimi. Itaque non errarunt, quod Gratianus falsò existimavit, sed loculi sunl potiùs de cA, quæ ante matrimonium per infirmitatem inopia crai ad copulam conjugalem, hoc csl, ul scholæ verbis utamur, quæ erat impotens ad solvendum debitum. Cujus simile exemplum habes de frigidis, c. *Consultationi*. Atque ipse idem Gregor, hoc modo sententiam suam explicat in episl. ad Ravennatem archiepisc.. referturque a Gral. 55, q. I, cap. *Requisisti*. Nec desunt huic argumento alia» cliam responsiones, sed hæc et planior cl expeditior est. Quam quoque Gloss, sequitur, 20 d., c. *De libellis*, in verbo *Junioris*.

In nono argum. nobis Lulherani, prosertim OEcolampadius, Bucerus cl Calvinus instillant. Sed pueri* hier lamen. Quoniam librum illum Gelasii rom. pontificis non esse magnis argumentis à me et animadversum cl patefactum csl. Primiin enim auctor opusculi dicil, esse recentem altercationem de veritate duarum naturarum in Christo. Non autem erat recens tempore Gelasii, sed olim profligata à Leone et concilio Chalcedon., ubi Eulychiset Nestorii explosa sententia est. Rursùm in loto lib. nec Leonis, nec concilii Chalcedonens. meminit. Id quod maxime fecisset, si auctor esset Gelnsius. Nam, in epistola ad Faustum, hujus concilii auctoritate libenter utitur; libentius hic usuras, ubi adversarios posset tantæ synodi testimonio revincere. Ac ccrilè cùm Damasum contra Arium citaverit, cilasset ac mulló magis etiam Leonem contri Eutychem, si post tempora Leonis scripsisset. Atque Gelasius mullis annis fuit Leone posterior. Quid quòd anclor ille Damasum nomine episcopi romani nullo alio honoris titulo retulit? Quod i more posteriorum pontificum, cùm priorum testimonia referunt, valdè est alienum. Præiereà, ejus operis auctor ad probandam utriusque naturo in Christo veritatem, inter magistros Ecclesiæ catholicos censet Eusebium Pamphili, ejnsque testimoniis utitur. Quem tamen apertissimum impietatis ariamo propugnatorem fuisse, Hieronymus affirmat, in epist. ad Pammachium et Oceanum, cujus initium csl *Scheduler*. Quin etiam tanquhm Arianus, Eusebius hic cum suis operibus damnatus est, act. 5 et 6 scplimæ synodi generalis. In asserendA item Christi utrAque natura, ç Patribus lalinis auctor ille sohim Ambrosium refert: qui si ess t Gelnsius, Hiarii, Hieronymi, Augustini testimoniis uteretur, nec

quosdam grocos ibi scriptores excitassct, qui Latinis demortui semper et sunt cl fuerunt. At Gelasius scripsit de uiraque (liristi naturò adversus Eutychem et Nestorium. Non inficiamur; sed quinque libros scripsisse legitur, non hoc \a n um opusculum, quod ementito titulo circumfertur; G nnadins quoque contra Eutychem scripsit: cur magis hoc opus Gelasii, quam Gennadii fateamur? Fuit etiam Gelasius quidam episcopus Cesarea! Palæslinæ, quem Hieronymus tradit quædam eo tempore scripsisse, sed celasse. Huic ego opusculum tribuerem, nisi quòd purum cl politum sermonem dicil cum Hieronymus habuisse, quemque in hoc libello equidem non agnosco; nisi bono cl eleganti auctori contigit malus el impurus interpres. Falluntur autem, 'qui opus hoc Gelasio pontifici rom. tribuunt, ex verbis illis: « Cùm Sedem apostolicam < vestra dilectio unanimiter teneat, constanter pre<dicet, sapicnlcrque defendat: > quo loco legendum esse, *fidem apostolicam*, vel me non demonstrante lector probaturus esi. Nec novum est sane, ut nomile pontificum romanorum libri ejusmodi proferantur. Nam actione 5 synodi 7, Iconomachi duos libellos prodiderunt auctore Vigilio rom. ponlif. Sed falsò tamen. Atque, ut opus constaret esse Gelasii, nihil tamen aiTerlur. Cùm enim edunt libros de re quMibet romani pontifices, sententiam suam, ut homines alii docti, exprimunt, non Unquam Ecclesiæ judices de fide pronuntiant. Nonum igilur argumentum salis, ul arbiti or, evidenier confutatum csl.

Decimo autem refutando, quæ Cajctanus in ill(27 quaestionum opusculo dixit, non sunl hic ea nobis resumenda, ne acta agamus, quod velamur veteri proverbio (Cajet, de Primatu Ecclesiæ romanæ, c. 13). Quod nunc instat, id diligenter explicandum est, quid videlicet consequents* sit, ul si super Petrum Christus Ecclesiam aulificavii, romana stalim Sedes arteris esse proposita divino jure inlcillicalur. Inde enim plana quoque crie illa collectio: Si Petri fides juxta Chrisli orationem non defecit, majores Ecclesiæ causæ ad romanum episcopum sunl referendæ. Video autem, ejusmodi res plane cl perspicue expedire non posse, nisi doctum et iulcllignlem virum. Cujus rei lanLe lùmque dillicilis facultatem consecutum esse me non profiteor, secutum esse pro me fero. Ea enim exponenda in hoc me opere suscepisse constat, non quæ essent pervia, et omnium sermone trita, sed quæ \ix adhibita cliam diligencia à doctissimis quibusque intelhgcrenlur. Quòd si succedat conatus, jure csl laudandus; sh vcrò non succédai, non csl cerio reprehendendus. Sed hæc baclenùs. Rem jam ipsam explicemus. Priinùm autem illud commemorandum csl, quod alias sæpc diximus, quæ Petro dicta in Evangelio à Christo sunl, non ul homini privato, sed ut Ecclesiæ profecto, ca ad successores quoquo sine vi aliquA, aul lillero inversione perlinere, quemadraodùm quæ Dominus Apostolis commendavilæquè congruentia fidelibus universis, eadem futuris Christianis omnibus in sensu literali commendata sunl, juxta id quod Christus ipse Marci 15 explicuit, inquiens: *Quod vobis dico, omnibus*

dica, vigilate. Vigilare quippe ad omnes æque perlinet ; quare, etiamsi Christus id non adeò disertò fuisset interpretatus, ut ille explicuit, ità nos quoque necessariò explicaremus. Pari item ratione, quæ Dominus Apostolis locutus esi, ad ipsos quidem spectantia quatenus Ecclesiæ sacerdotes, hæc non ad fideles omnes, sed reliquos futuros in Ecclesià sacerdotes catholici referimus. Quale illud est Luc. 22 : *Hoc facite in meam commemorationem.* Cùm enim Dominus pane et accepto et fracto, clevalisque in cælum oculis Deo gratias egerit, calicemq̃ie simul et acceperit et levaverit, sine dubio eucharisticum sacrificium, hoc est, gratiarum actionis, Judæorum ritu obtulit; nisi stultus fuit et ingratus, qui cimi referre Patri summam gratiam posset, quæ ab illo nobis acceperat summa dona eidem referendo, minime retulisset. Juliens ; Laque Apostolis suis Christus, ut hoc ipsi facerent, quod scilicet illum videbant facere, nimirum id præcepit, ut hostiam Eucharistia; et gratiarum actionis offerrent. Quod et Cyprian, ad Cæcilium, et Irenæus lib. 4, cap. 52, divinò exposuerunt, de cons. disi. 2, c. *Script.* Quia ergò sacrificium facere, sacrificorum et sacerdotum proprium munus est, quod eo loco Dominus Apostolis commendavit, id proprie ad futuros Ecclesiæ sacerdotes spectat, non ad vulgus etiam muliercularum, quod hæretici crediderunt. Porro quæ iisdem Christum, quia pastores Ecclesiæ futuri erant mandasse legimus, hæc ipsa episcopis et pastoribus succedentibus ad litteram credamus esse mandata. Hujus rei exemplum est illud Mallixi 18 : *Quacumque alligaveritis*, etc. Et illud item Joann. 20 : *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos : accipite Spiritum sanctum*, etc. Hanc verò regulam si in sacris litteris explicandis tenuerimus, vitabimus procul duino permixtam illam et tenebrosam confusionem, quam in Scriptura intelligentià hæretici patiuntur. Quorsum hæc? nempe ut ea, quæ Petro in Evangelio dicta sunt, apte ac prudenter distinguamus ; et si quid illi, ut privato, congruit, hoc ad singulos fideles spectare existimemus (cujusmodi illud est, Mallii. 18, <5 : *Si peccaverit in te frater tuus, corripe illum inter te et ipsum solum*, etc.); sin verò quidquam illi convenit, ut Apostolorum principi, et Ecclesiæpastori, hoc illi controversiam putemus ad succedentes in Ecclesiæ pontificatu esse referendum, idque in genuino littera sensu. Nam et quæ legislator civilis suis delegatis præscribit, non ad cum solimi, cui vivà voce loquitur, sed ad rateros, qui illi in eodem officio succedunt, referuntur.

Deinde illud quoque magnoperò advertendum est, romanum pontificem Petro succedere, non esse per se quidem in sacris litteris revelatum, sed aliunde constare : ex eo scilicet, quod historia, gravissima? prodidit, Petrum Apostolum suam cathedram Bonæ demum collocasse, ibique cùm esset episcopus, fuisse defunctum. Hoc Velenus, hoc Sebaslianus Francos, hoc hæretici quidam alii negant; quin etiam aiunt, Petrum ne Hornam quidem invisisse. Quod tamen, cùm historici omnes graves prodiderint, malitiose negatur. Non enim existimandi sunt Isii, quod verbis negant,

id mente sentire, nisi pueri et pueri etulli esse credantur. Quid enim tantum stultum, tamque puerile dici jkilest, quàm si ea nos esse olim in republià gesta ms genius, quæ gesta esse vir quisque anò nos gravissimus affirmavit? Quòd si ejus rei, de quà disserimus, auctores quæris, Dionysius unus est in Episl. ad Timolh. Dionysius Corinthiorum episcopus, aliter est apud Eusebium, lib. 2 Ecclesiast. Hist., cap. 25. Tertius testis est Clemens in epistolà prima. Quartus est Annetus in epistolà de ordinatione episcoporum. Quintus est Marcellus 24, quæsl. I, cap. *Ilogamus.* Sextus est Leo in concione priinà de festo Petri et Pauli. Septimus est Gelasius cum concilio 70 episcoporum. Octavus est Innocentius III, in cap. *Per venerabilem. Qui filii sint legitimi.* Nonus est Nicolaus III, cap. *Fundamenta*, de elect, in 6. Decimus est Leo IX, in epistolà synodicà ad Petrum, Antiochenum patriarcham. Undecimus, Constantinus in edicto ante Nicænam synodum, l. 6 disi., cap. *Constantinus.* Duodecimus, Epiphanius, hæresi 27, quæ est Carpocratis. Tertius decimus, Irenæus, lib. 5 contra Valent., cap. 5. Quartus decimus, Tertullianus lib. i adversus Marcionem, et lib. de Prescript. i. hæret. Quintus decimus, Ambrosius in oratione contra Auxilium de Basil, trad. 2, quæsl. 7, cap. *Beali.* Sextus decimus, Hieronymus in lib. de viris illustr., in Petro. Decimus septimus, Egesippus, 5 lib. de excid. Illeus., cap. 2. Decimus octavus, Augustinus, lib. 1 contra Julianum Pelag. Postremus, Eusebius, lib. 2 Ecclesiast. Hist., cap. 14 et 15, libro quoque tertio, cap. 2 et 25. Quibus locis etiam refert Origensem, Caium, Papiam. Tamen verò multis et incorruptis testibus qui non credit, is aut stultum, aut hæreticum certe se esse demonstrat; ut publicam romanæ urbis vocem, loca item ipsa urbis præleramus, quæ clamnùm vilæ morlique Periri testimonium perhibent. His itaque positis, difficilis et perobscura quæstio facile explicatur, quæ quidem, ut dixi, doctissimos viros illà implicuit, ut se expedire non valuerint. Quòd enim pastor post Petrum à Christo in Ecclesià suffectus potestatem Petri ordinariam habeat, ac ea lera privilegia propter Ecclesiam Pelro concessa, ex Evangelio habetur, juxta ea quæ primo documento animadversa à nobis et demonstrata sunt. Quòd verò ille, quem Christus Petro mortuo suffecit, romanus fuerit episcopus, è re gcsià colligitur. Nam si Petrus semper Antiochiæ sedisset, ut cœpit, sine dubio episcopus Antiochenus illi legitimò in pontificatum successisset.

Sed et id postremo considerandum (est enim res magna, ac diligenti contemplatione dignissima), non illud modo ad doctrinam catholicam perlinere, quod Apostolis expresse revelatum est, veni in hoc etiam, quod ex alierà propositione revelatà et alierà ceilà in lumine naturali, syllogismo, collectioneque evidenti conficitur. Ut Christum Dominum habere voluntates duas, duosque intellectus, utriusque item actiones, et creatam, et increatam, aut Christum diu ridere suapte naturà, ut homines rateros posse, in sacris forte litteris non habetur expressum. Sed quoniam traditum in illis est, Filium Dei esse hominem, et naturali ra-

lionc constat, omnem hominem habere voluntatem, intellectumque creatum, operationesque utriusque potentia* etiam creatas, omnem item hominem, ut flere, ila quoque ridere posse, qui uriumquodlibet horum negaverit, is lixreticus judicabitur (I), proptercà quòd negando consequens, scilicet Filium Dei habere intellectum, intellectionemque creatam, negat proinde antecedens, ex quo illud colligebatur, hoc est, Filium Dei esse hominem. Esto aliud exemplum. Concilium Nīcænum in fide non errasse, aut Chalcedonensc, aul Ephesiiuin, nec in sacris libris, nec in Apostolorum traditionibus explicatum est; sed id solimi, concilia in Spiritu sancto legitimè congregata errare non posse. Al quòd concilium Nirannm, Chalcedonensc, Ephcsin. legitimè fuerint coacta, ex divinó revelatione non creditur, creditur tamen ex humanó fide et traditione historia? fide dignae, perquam habemus, cassynodos, indicenlibuset confirmantibus veris Ecclesiæ pastoribus, cx universo orlæ convenisse. Unde licet earum rerum certitudo ac veritas, quæ in ejusmodi conciliis definite sunt, cx duobus quasi principiis pendere videatur, quorum alterum revelatum ó D. o est, concilia videlicet legitimè congregata cortissima* veritatis esse, alterum veré sota certitudine naturali credatur, per ea quæ scriptores graves et incorrupti memoriæ prodidere; at hæreticus erit, qui negarit earum synodorum scita atque decreta, non aliter ac si negaret Evangelium. Esto quoque aliud exemplum apertissimum. Quòd sacerdotes nostra hujus ætatis a veris Episcopis rilé fuerint consecrati, non est sacris litteris proditum; sed res gesta politis est, quæ cx verbis cl animo consecrantium pendeat. Ex hoc igitur principio, quod humana certitudine tenemus, videlicet hos sacerdotes rilé initiatos esse, illud pendere necesse est, an in Ecclesió nunc sil verum Eucharistia; sacramentum. Quod qui infitiaretur, hunc Ecclesia existimaret hærelicum. Tametsi illa solimi enuntiatio universalis per revelationem accepta sit, omnes veros sacerdotes, si rectam intentionem habeant consecrandi, veriim Eucharistia? sacramentum conficere. Sed quòd ii, qui modo vivunt, sint ejusmodi, non Evangelium solimi, sed gravis et constans natura ratio simul cum Evangelio probat. Ad eumdeni profecto modum, qui negaverit romanum pontificem eandem habere. potestatem, quam Petrus a Christo accepit, fidei adversarius censendus est, quainvis ex Evangelio nihil aliud proxime colligatur, quàm Petri successores eundem habere cum PeIro principatum. Nam si huic Evangelica; conclusioni illam addas, episcopum romanum esse Petri successorem, quam cx historiis à traditione virorum gravissimorum accepimus, manifest? colligitur, romanum episcopum et cæl ris episcopis superiorem esse, el eandem habere in Ecclesió potestatem et auctoritatem, quam habuit Petrus. Apte igitur summi pontifex, atque prudenter testimonia illa evangelica ad romanum episcopum Sedemque apostolicam retulerunt.

(I) Sed addendum : *Accedentejudieio Ecclesie*^, cimi aliter mera conclusio theologica ad fidem seu doctrinam catholicam perimere nequeat : ut diximus in Proli commis, n* 3S.

P. S.

Quòd si sententia hæc nostra miniis viris doctis fuerit probata, qunnquâm haud scio cur probetur miniis, habemus tamen adhuc aliam hujus rei explicanda? formam, undè liqueat, pontificem romanum cx divina institutione. fuisse Petri in Ecclesiæ lotius pontificatu successorem, atque adeò romanis episcopis ea testimonia convenire, quæ Petri probant et primatum el fidem. Diximus quippe retri» fidem nostram non solimi scripto, sed climi traditione contineri. Ita, licèi romanos episcopos Petro succedere in sacris libris non habeatur scriptum, ab Apostolis tamen Ecclesiæ, quasi per manus, traditum est. Jam quòd hæc fuerit Apostolorum viva traditio, cx his scilicet viis manifeste constat, quas in tertio libro nos vel aperuimus, vel indicavimus. Non enim sigillatilo sunt nobis explicanda omnia, ne longft oratione negotium lectori facessamus. Certe hujus rei illud est evidens argumentum, quòd non anta Phocam modò, et Constantinum, non anta Nicænam solum synodum, veriim etiam ante quemcumque post Neronem imperatorem, antè quodeumque Ecclesiæ concilium, ante quoscumque post Petrum jrontifices maximos, semper à viris ecclesiasticis romanos episcopos Petri successor est agnitus (1). Atque apostolicam traditionem fuisse, non obscuré tradit Anacletus Petri discipulus in epistota primó de oppressione episcoporum, Sixtus primus ad Gallicanas Ecclesias, Eleutherius ad easdem, Victor in epistolà ad Theophilum. Sixtus secundus in epistolà ad Gratum episcopum, Zcphirinus in epistota ad episcopos Sicilianos, Marcellus ad episcopos Antiochenæ provinciæ, Melcbfades ad episcopos Ilispaniarum. Marcus in epistola ad Athanasium, Julius ad orientales episcopos. Nec verisimile fit, ut rem tam necessariam ad Ecclesia' unitatem continendam Christus Dominus Apostolis suis non revchiril. Si enim Moysi locus ille revelatus est, quem Dominus elegerat, ul inde a Judæis divina oracula peterentur, quanto magis credendus esi Christus Petro manifestasse, quisnnin esset ille locus, ubi constituerat regni sui et principatum, et sedem collocare? Atque si, ut transferretur Ecclesia Iljerosolvmmitana in civitatem Pellam, voce Domini sunt Apostoli admoniti, ut Eusebius, 3 lib. Eccles. Hist. cap. 5, el Epiphaiius lib. 3 conlr. hæ. cap. uli., referunt, multò magis credemus, ul è civitate Antiochena Romam emigraret Petrus, catbedramque inde transferret, dominicis oraculis fuisse commonitum. Quod si ita esi, ul reverá esi, nec aliud nisi absurdissime credi potest, jam hinc fideles intellig ml. unde illa vox Lulheranorum fuerit, quà inter cæleros articulos Wormatiæ propositos, hunc etiam posuere, ul abrogaretur romani pontificis jmolestas, quam sibi sumit suprii rateros episcopos : inlelligent rursum, quid iiam illi moliantur, qui romani episcopi monarchiam asserunt fuisse post D. Hieronymi tempus exortam (2). Nam qui Phocam scribunt instituisse, ro-

il) V. Innoc. I, ad concil. Carlbagin. et Milevitam, < I Gelas, ad Anast. Aug.

(2) Erasmus in cens, episl. Dieron, quæ inscribitur, de oblat. altar. Reatus Rhen. in I. Tertul. de pralat hæ. Maith. Pahnerius, el Herman.

manam Ecclesiam omnium esse Ecclesiarum caput, piè quidem furiasse id, nullius enim animum ego judico, sed imprudenter tamen scripserunt; intelligant etiam unde I). Th. lib. quarto adversus gentes, capite septuagesimo sexto, affirmet, eorum præsumptos errorem esse, qui se subducere nituntur ab obedientia et subjectione Petri, successorem ejus romanum pontificem universalis Ecclesiæ pastorem non recognoscen- tes; intelligant demùm quà ratione Leo X Lulheri articulum vigesimum quintum condemnaverit in hæc verba : < Romanus pontifex Petri successor non est < Christi vicarius super omnes totius mundi Ecclesias, *fab* ipso Christo in beato Petro institutus. > Decimo igitur argumento, quoniam in eo exponendo difficultas erat maxima, non potuit à nobis verbis paucioribus responderi.

Ad undecimum veri) sic respondeo : Non est profecti) admittendum, fidem etiam personalem Petri defecisse. Nam Petri iudicium in fide publicum falsum asserere, hæresis est manifesta. Sed cùm Apostolorum nemo in fidei doctrinà errare posset, id peculiare Petri privilegium fuit, ut ejus ne personalis quidem fides deficere potuisset.

Quod enim quidam asserunt, Christum Dominum recumbentium undecim exprobrasse incredulitatem, Mare. IG, II, etc., hoc Petrum Apostolum ne tangit quidem. Nam ciim Lucas cap. 24 scripsisset, mulieres undecim Apostolis ca, quæ à Domino audierant, annuntiasse, nec illos credidisse mulieribus, sed earum verba deliramenta iudicasse, protiniisubdidit: *Peints autem cucurrit ad monumentum*. Non enim cucurrisset, nisi credidisset (I). Et conjunctio adversativa, quæ Evangelista usus est, satis ostendit, Petro verba mulierum non esse visa deliramenta. Atque oratio Christi pro Petro fusa, Lue. 22,52, id aperte demonstrat, Petri fidem non defecisse. At exponunt adversarii, orasse Dominum, ne fides Petri deficeret finaliter, sic enim loquuntur, sed nullius discipuli fides hoc modi defecit. Ita oratio Christi non in singulare Petri privilegium cederet, quod non solimi Chrysoslomo, Thcophylaclo, Ambrosio, cl Bedæ, sed contextui etiam contrarium est. Cùm vero Ambrosius Petrum fidem amisisse ait, nomen fidei pro fidelitate accipit, quam scilicet amico suo Christo non servavit. Quamquàn illud etiam est frequens, ut fides pro fidei confessione usurpetur. At ridiculum est, ut si Christus collegium Apostolicum increpasse dicitur, singulos increpasse intelligatur, quasi vero non à Prophetis sæpè populus arguatur, in quo multi essent, ad quos reprehensio nullo modo allineret. De quà-re libro quarto uberius disputatum est. Id veri), quod de Anastasio cl Honorio additur, non panam ingerit quaestionem. Quoniam si oratio Christi non ad Petrum mudò, verum ad posteros quoque romanos episcopos referenda est; quà ratione Petri fides nec publica nec privata deficere potuit, càm etiam nullius successoris deficiet fides, nec in iudiciis publicis, nec in col-

fi) Contr. auctor, comm. in Psalm, qui Micron. (it. circumferuntur, in Ps. 88 : *Perfudisti eum confusione*.

Jequiis, aul consensione privntà. Sin verò cùm ad posteros oratio illa refertur, intelligenda solimi est de fide publica, scilicet in quæstionibus fidei decernendis; temerò profectò cl inconstanter eo testimonio videmur Petri fidem, etiam personalem, vindicasse.

Huic loco Albertus Pighius Campensis, I lib. Ereles. IIerosol., cap. 8, non aliter potuit occurrere, quam omnes romanos pontifices erroris notò liberando. Ita, contendit nullum unquam in hæresim incidisse. Atque ut Anastasium in libertatem assereret, Gratianum vexavit contumeliosissime, jurisperitis turpissime maledixit. Ii vero Honorium tueretur, sextæ generalis synodi exemplaria falsarios corrupisse, nullis conjecturis suadere nisus est. Deinde etiam in eam opinionem inclinavit, ut crederet epistolam Honorii ad Sergium à Græcis de more fuisse vitiatam; synodum autem in eo iudicio deceptam. Quin adeò duorum conciliorum sexti et septimi acta omnia calumniatus est, indialribade actis G cl 7 synod., ac pro suà certe virili amborum labefactavit et auctoritatem et fidem. Hæc verò Alberti opinatio nov.a quidem in Ecclesia est; sed eà etiam ratione confirmari potest, quòd non est verisimile, ut homini qui bæretictis esse possit fidei summam Dominus commiserit. Rectum enim est regula sui cl obliqui, ul Aristoteles docet. Quare si fides romani pontificis dirigere ipsum non valet, multò miniis, ul videtur, alios in fide rectos efficiet. Quid, quòd imbecillus in fide fratres in fide confirmare nequit? Si igitur romanns episcopus juxta Christi pollicitationem fratres suos confirmaturus est, firmum ipsum esse oportebit. Quamvis autem nullis in locis dicat Pighius, sicut hic dicit, salis probabiliter de summi pontificis auctoritate; tamen non id spectandum est, quid dicat sed quid consentaneum siici dicere, cui veritatem tueri ac retinere sententia est. Dicit itaque ille multis locis de hac re quidem, sed aqua hærel, ul aiunt. Defendat Uberium Pighius, quem tædio vicium exilii in pravitatem hæreticam subscripsisse, auctor est Hieronymus in Chronicis. Excuset Marcellinum, quem timore fractum idolis sacrificium obtulisse, memoria! proditum est. Victorem vindicet, quem Paulianislæ suum esse mentiti sunt, ut scribit Euscb., lib. 5 EccL Hist., cap. 2. Anastasium liberet, quem sine certo cl probabili testimonio Gratianus lúcreseos insimulavit. At Honorium quomodo ab errore vindicabit? quem hærelicum fuisse, tradit Psclhis in carmine de septem synodis, Tharasius ad summos sacerdotes Antiochia?, Alexandria!, et sancta! urbis, ul synodo 7, actione 5, scriptum est, Theodorus cum svuoilo sua Hierosolymitana, in confessione fidei, quæ habetur càm actione terlià, Epiphantias respondens hærelicis in conspectu concilii ejusdem actione 6, tomo 2, tota demùm ipsa 7 synodus, actione ultimò, et in epistola ad omnes sacerdotes et clericos. Adrianos quoque, romanus pontifex, in actione 5 synodi octava» generalis : < De romano, inquit, pontifice < quamquam iudicasse non legimus: licet enim Ilo- « norio ab Orientalibus post mortem anathema sil dicium, sciendum tamen est, cpiòd fuerat super hæresim

« accusatus, propter q tam solimi licitum csl minori-
 « bus majorum suorum molibus resistere. » (lactente
 Adrianus. Ubi etiam addit, sententiam in Honorium
 latam ex romani pontificis consensu fuisse. Id quod
 exploratum est in 6 synodo generali actione quarta.
 Ubi Agalho in cpislola ad concilium, Honorium ipsum
 anathematizat. Reda item de naturò rerum cap. 67, in
 sexta synodo, ait : « Macarius cum suis sequacibus si-
 « muletpræcessoribus, Cyro, Sergio, Honorio, Pyrrho,
 « anathematizatus est. » In libro prætereà pontificali
 refertur Leo secundus sextam synodum suscepisse, in
 quà condemnati sunt Cyrus, Sergius, Honorius. Atque
 in fine sexte synodi, ponitur epistola Leonis ad Con-
 stantium, ubi post susceptum conlirmalumque conci-
 lium : « Anathematizamus, inquit, Cyrum, Sergium,
 « necnon cl Honorium, qui hanc apostolicam Eccle-
 « siam non apostolica* traditionis doctrina illustravit,
 • sed prophanà proditiōe immaculatam fidem sub-
 « vertere conatus est. »

Prætereà illud caput, Si *Papa*, 40 distinet., quod
 pro nihilo habet Campensis, nos maximi habere de-
 bemus. Quoniam ille unus casus, in quo oves pastorem
 suum judicare possunt, scilicet cum fuerit ha retiens,
 habetur, ut alia loca prælcream, in quinq synodo ro-
 mana 218 episcoporum, in hæc verba : « A nullis
 « antecessoribus nostris synodaliter decretum, atque
 « firmatum est, ut oves pastorem suum nec reprehen-
 « dere, nisi à fide exorbitaverit, présument. » Idem
 Anacletus in episl. 5 de patriarchis et primatibus,
 inquit : « Pastor Ecclesiæ, si à fide exorbitaverit,
 « erit à fidelibus corrigendus; sed pro reprobis mo-
 « ribus magis est tolerandus, quam distringendus,
 « quia rectores Ecclesiæ à Domino sunt judicandi. »
 Idem Eusebius docet ad episcopos Ægyptios, refertur-
 que 2 quæst. 7, cap. *Oves*. Idem Joannes papa in epist.
 ad Zachariam. Idem in octavi synodo traditum est,
 ut nunc referebamus. Refert etiam Burchardus lib. 1,
 cap. 15, 158, 159, Calixtum, Clementem, Gaium in
 hanc eandem sententiam.

Non est igiur negandum, quin summus pontifex
 hæreticus esse possit, cujus rei exemplum unum et
 item alterum forsitan proferentur; at quini in fidei judi-
 cio contra fidem definierit, ne unum quidem proferri
 potest. Itaque objectioni posilæ hoc responsum ha-
 beto. Aliud est in Petro, quod spectat ad hominis pri-
 vatam excellentiam, aliud quod pertinet ad commu-
 nem Ecclesiæ utilitatem. Quòd negârit Christum,
 hominis erat; quòd confirmavit fratres, erat Ecclesiæ.
 Illud proprium, hoc commune eral. Similiter, quòd
 fides Petri propria semper interius servaretur, homi-
 nis privilegium eral; quòd verò aliis confirmandis so-
 lidam fidem proponeret, nec in fidei judicio deficeret,
 Ecclesiæ publicum privilegium erat. Romanus igiur
 episcopus non fuit hæres aut privilegiorum, aul cul-
 parum Petri propriarum, quæ videlicet ex accidenti
 publicæ Petri potestati conjungebantur, sed successit
 in his, quæ spectabant ad Ecclesiæ communes et ne-
 cessarias commoditates. Nam privilegia Apostolis à
 Christo concessa aliter ad ipsos, aliter ad successores

referuntur. Quippè in Apostolis fuerunt etiam privile-
 gia personalia amplioris gratta, quam in posteris. Ul,
 verbi causa, per illa verba : *Quotcumque ligaveritis* sm-
per terram, etc., et per illa : *Sicut misit me Pater, et*
ego mitto vos, etc., intelligimspotestatem generalem
 in universum ortam Apostolos suscepisse. Ita pares
 Petro dicuntur disi., 21, cap. *In novo*, etc., 24, quæst.
 1, cap. *Loquitur*. Sed episcopi posteriores non succes-
 sóre Apostolis in potestate generali extraordinaria,
 sed in ordinari!, quam singuli in suis Ecclesiis Apos-
 toli habuerunt, ut Simeon Jacobo in Ecclesia Hiero»
 solymitan!, etc. Esto aliud exemplum : Ex verbis illis :
Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis,
ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, re-
 cte quidem theologi colligunt. Apostolos post Spiritûs
 sancti adventum in grati! confirmatos. Cælcriim non
 ita transiit hic Spiritus in episcopos succedentes, ut
 in eis ætemùm maneat per gratta confirmationem,
 quod Apostolis ex privilegio personali donatum est;
 sed id solum transiit ad posteros Ecclesiæ pastores,
 quod necessarium erat ad Ecclesta communem utili-
 tàlem. Sic omnino privilegium fidei indeficientis, quod
 in Petro personale etiam fuit, ad episcopos romanos
 transmissum est, non in eo, quod Petri erat peculia-
 re, sed in eo quod commune erat Ecclesiæ. Unde et
 alta objectiones repelluntur, quæ pro Altarii senten-
 tia posilæ sunt. Non enim fides interior romani pon-
 tificis Ecclesiæ est necessaria; nec illius occultus et
 privatus mentis error Ecclesta Christi nocere potest.
 Quapropter non est necesse, ul interioris fidei con-
 servatione romanis pontificibus Deus semper assistât.
 Al quòd, dùm ea decernunt, quæ fidelibus credenda
 sunt, dùmque Ecclesiam Christi in fide dirigunt, non
 deficient, sed divini manu teneantur, id Ecclesta opus
 est, idque proindè romanis episcopis etiam imbecillis,
 et alias privolim errantibus non negabitur, ne videli-
 cet per publicæ potestatis errorem Ecclesiam faciant
 in communi veritatis ignoratione versari. Undecimum
 igiur argumentum abunde, ni fallor, confutatum est.

At postremo igiur argumento refutando illud non
 sunt lectores admonendi; csl enim in promptu, malos
 urbis mores, si quos forte urbs malos habeat, non esse
 hujus loci defendere. Non sumus làm nides cl stupidi,
 quàm Lutherani nos esse calumniantur. Oculos etiam
 eruditos habemus, sed modestos tamen. Scriptum est
 enim, quòd patris nudata verenda boni filii aversi ve-
 niendo texerunt, Gen. 9. Aversari autem id dicimur,
 quod reprobamus. Quid autem est, filios verenda pa-
 tris superjecto dorsis pallio aversos operuisse, nisi, ut
 Gregorius ait, 25 Mor., bonis subditis sic præposilo-
 rum suorum mala displicere, ul tamen hæc ab aliis
 occultent? « Operimentum, inquit, aversi deferunt :
 « quia judicantes facium, et venerantes magisterium,
 « nolunt videre quod tegunt. » Sic magistrorum vitam
 discipuli probi jure apud se taciti reprehendunt, et
 eos, etiam cùm displicent, venerantur : *Super Moysi*
cathedram, inquit Christus, *sederunt scribat et phartstri;*
qmvcumqite dixerint vobis facile, secundum vero opera
eorum nolite facere. Sed hæc hactenus. Illud est pixliui

lector admonendos, ut animadvertat, romanas consuetudines alias esse Romæ cum tola Ecclesia communes» quas videlicet ex Apostolorum Petri et Pauli traditione creditur accepisse; de quibus Augustinus, in epistola ad Januarium, numero 11<8, multa, sed plura fusiis Innocentius primus in epistola ad Decentium tradit, d. 12, cap. *Illa*. Aliæ verò sunt consuetudines, quas Ecclesia romana vel à se habuit privalim institutas, vel à Petro quidem Apostolo accepit, non tamen in universum orbem promulgandas, de quibus Augustinus diserte loquitur in cpisl. 86 ad Casulanurn, et in cpisl. 118, 119, ad Januarium. Priores igitur consuetudines, quas Ecclesia romana non modo tenet, veriim etiam ab universi Ecclesia docet esse servandas, omninò tenere debemus, ul Julius, disi. 11, cap. *Nolite*; et Innocentius, càd. disi., cap. Chus *nesciat*; et Calixtas, disi. 12, cap. *Non decet*; et Gregorius, ead. disi., cap. *Præceptis*, docuerunt. Posteriores verò Ecclesiæ romanæ consuetudines non oportet privatas Ecclesias sequi, ut D. Augustinus locis positus tradidit, et Nicolaus, disi. 12, cap. *Scit*; et Gregorius,

càd. dist., cap. *Novit*. Idemque omninò traditur 31, disi. cap. *Quoniam*, et cap. *Aliter*. In unà enim fide nihil offìcil sancho Ecclesiæ consuetudo diversa, ul habetar de cons. dist. 4, cap. *Dc trina*. Atque de huiusmodi consuetudinibus et Ambrosius et Hieronymus intelligendi sunt in iis locis, quæ sunt objecta, illud vero, quod ex Trullanâ synodo afierlur, facile diluitur; quoniam, ut superiore libro latius explicatum est, synodus hæc nullam habet in Ecclesiâ auctoritatem, in his praesertim, in quibus contra Ecclesiam romanam græcà se contentione crevit. Nec conciliorum conatus de legibus aut ferendis, aut abrogandis quidquam valet, nisi summi pontificis decreto et senlcmiâ confirmetur. Et consuetudinem illam de jejuniis sabbati ex his esse constat, quas in posteriore genere collocavimus, ut etiam Ambrosius dicit, duodecimi distinctione, cap. *I. a*. Quocirca vane de hac re à concilio Titillano Ecclesia romana reprehenditur. Sextus igitur liber hunc in modum absolutus sit, quem phis fortasse nimio longum fecimus : tametsi non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis.

DE SANCTORUM AUCTORITATE,

OUÆ SEXTO LOCO CONTINETUR

LIBER VII.

CAPUT PRIMUM.

Argumenta complectitur, quibus sanctorum Patrum auctoritas impugnatur.

Sanctorum auctoritas sexto jam loco nobis constituenda est, quam hæretici, maxime Lutherani, de gradu dejicere moliuntur.

Ac primum, quidquid antiqui sancti asserunt, incertum esse suadent D. Augustini plurimis testimoniis, quæ retulit universa Gratian., 9 disi., deer, ex proëm. I. 5, de Trin. ex 1. ad Vincent. Vici. 2, ex Epist. ad Hier. 19, ex Epist. item alierà ad Marcellin. 7, ex Epistola rursùm ad Vincent. 48, ex Epistola quoque alia ad Fortunat. HI, ex lib. denique 2 de Baptismo cont. Donat, cap. 5. His enim locis omnibus sui Augustinus similis idem dicit, hoc est, praeter auctores sacros, qui libros scripsere canonicos, alios omnes ita legendos, ul quant&libet sanctitate, doctrinaque polleant, non idèò verum sit putandum illud, quod asseruerint, quia ipsi illà senserunt, sed quia nobis vel auctorum sacrorum testimonio, vel probabili ratione id persuadere potuerunt; licetque proluè contra atque illi sentire, et salvò honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare alque respuere. Hoc autem divi Augustini testimonium tam constans, tamque nullis locis non obscure repetitum, si verum esse credimus, fateamur recesse est, nullum omninò à sanctis auctoribus fir-

mum argumentum sumi posse ad fidei theologiæ dogmata corroboranda. Id quod I). Thomas, D. Augustini auctoritate confirmatus, I part, quæst. I, arl. 8, ad 2 arg., plane testatur in hæc verba : < Auctoritatibus < canonica Scripturae utitur sacra doctrina ex necessitate argumentando : auctoritatibus autem aliorum < doctorum Ecclesiæ probabiliter arguendo. > Atque ejus rei causam etiam subdit, quòd innititur fides nostra revelationi factae iis, qui canonicos libros scripserunt, non autem revelationi, si qua fuit, aliis doctoribus factæ. Quòd si duo hi testes clarissimi contemnuntur, si ratio quoque I). Thomæ contemnitur, rationibus certe aliis minime contentendis id ipsum confirmari potest. Nam si in libro canonico una quælibet falsitas inveniretur, quemadmodum superiore quoque loco argumentabantur, lotius libri certitudo inleriret. Cùm ergò in libris sanctorum scriptorum unam et item alteram falsitatem liceat reperire, vel in bis etiam quæ ad fidem perlinent, fit consequens, ut sanctis scriptoribus certam fidem habere non sit necessarium. < Scio, inquit Hieronymus (I), me aliter habere Apostolos, < aliter reliquos tractatores; illos semper vera dicere, < istos in quibusdam ul homines aberrare. >

Prælereà, ne de singulorum auctoritate disseratur, quam incertam esse salis exploratum haberi potest, majus aliquid adversarii conficere argumentando vo-

ti) In epist. ad Theoplnlum advers. Joan. Hierosolym.

lunl ; nempe sanctos scriptores, etiamsi plerique in eandem sententiam conveniant, probabilem quidem fidem facere posse, certam non posse.

Nam plurimi ex cis asseruere, mundi hujus paries omnes non cod m simul die, sed multis potius fuisse editas, ornatas, absolutas. Asseruit eerie id Basilius, in hom. 2 Examen el aliis sequentibus, Eusebius in principio suæ Chronograph., Chrjsostomus, hom. 2 super Genesim, Damascenus, lib. 2 suæ Thcologiæ, Ainhros., lib. I, Exameron. cap. 7, Gregor. 52 Moral, cap. 10. Sed el Magist. Sentent., in 2, distinct. 12 ct 15, Hieronymum in hanc sententiam citat. Posset autem facile lùm Bcdam, Rabanum, Strab., tiim alios hujus ordirrs viros commemorare, qui communi sensu opera illa, quæ Genescos cap. 1 enarrantur, sex diebus succedentibus condita esse intellexerunt. At communis hic sanctorum consensus nullum argumentum Certum theologis subministrat; quin unius Augustini opinio ceteris omnibus adversa probabilis semper in Ecclesia est habita. Non itaque ex communi sanctorum sententia firmum argumentum promitur, quo conclusiones theologiae, aut etiam fidei dogmata confirmentur. Atque hujus rei. ul in eodem versemur, aliud quoque exemplum proferre possumus. Plurimi namque ex sanctorum scriptorum numero tradiderunt, Moysen Dei naturam, dùm in hoc mortali corpore viveret, aperte, el, quod dici solet, ad faciem non vidisse. Tradii ita Dieron ad Damasum papam in cap. 6 Isai.æ, GregoriusNazianzeniis, lib. 2suæ Thcologiæ ; div. Greg. 18 Moral, cap. 56; Chrysosl. homil. 1 » in Joannem ; Cyrillus .ib. I in Joannem, cap. 22 ; Evaristos papa in prima sua Episl. decret ; Dionys. in lib. de Myst. lheol. cap. 1 ; Origen, lib. 1 Periarcb., cap. 4. At opinio Augustini (I) contraria non modi) non est rejecta, veruni etiam habetur apud theologos probabilissima. De communi igitur sanctorum concessione nihil certi in theologia conficitur, id quod hoc etiam argumentó confirmari potest.

Sancti namque omnes, qui in ejus rei mentionem incidere, uno ore asseverArunt, Beatam Virginem in pecc lo originali concepta n. Hoc videlicet Ambros. asruit super Ps. 118, concione 6; hoc August. super Ps. 51, in illum versimi : *Ego autem, cum mihi molesti essent*, tic., ct lib. 2 d • Baptism, parvulor. cap. 24, cl 10 super Gen ad lilt. cap. 18, cl lib. 53 cont. Julian, cap. 9 ; hoc C rysost. super Mall i., hoc Euseb. E n ss. in 2 cone. Naliv. Dom.; hoc Remigios super Psal. 21., et Maximus in serin, de Assumpl. B. \irginis astruxére. Idem quoque affirmat Beda in homilià super *Mis-sus est*; Anselmos in libro *cur Deus homo*, cap. 16; Bernardus in Epist. ad Lugdunenses 171; Erhardus, episcopus el martyr, in conciono quàdam de Nalivil. B. Virg.; S. Antonios Paduan, in concione cliam de Nalivil. ejusdem sanclæ \irginis ; S. Bernardinos in sermonum suorum opere lerlio, in tractatu de B. Virgine, concione «piarla ; div. Bonaventura 5 sentent, disi. 3, quaxst. 1, art. 2; I). Thomas, 5 part., quæst. 27, art.

(I) August. secutus est B cilios, Lorn. 1 Exam, ct Amb. 1 Ex., c. 2

2; div. Viicentius in scrm. de Conceptione B. Virginis; div. Antonin, part. 1, lit. 8; Damas. lib. 5 Sententiarum suarum ; Hugo de sancto Victore do Sacram. part. 2, cap. 4 ; el cùm nullus sa ctonim con-Iravencril, infirmum lamen ex omnium auctoritate argumentum ducitur, quin potius contraria sententia cl probabiliter, Cl pié in Ecclesia defenditor. En argumentum illud Achillicum, quo Erasmus omnium cliam sanctorum testimonio non se existimat olimendum, si quando universis repugnaverit.

Cujus senfentiæ ratio etiam illa suffragatur, qu'xl sancti universi, præler auctores sacros, qui libros scripsere canonicos, humano spiritu libros suos ediderunt. Nam si Spirili) sancto inspirante ipsi cliam loculi sunt, nihil videtur obstare, quominus eorum libri in canonicis habeantur. Infirmus igitur nic locus est, quo sanctorum auctoritas contint tur. Humana enim veritas firma cl corla esse non potest. Omnis quippè homo mendax. Osiander vero, lib. 1 annoi, in Harmoniam evangclicam. illud argumentum addii, quòdomnes vetres commentatores à tempore Apostolorum id quod Matth. de Christo affert, *Ex.Egyptu cocavi (ilium meum*, in genuino fittene sensu ad IsraJcm referunt, juxta allegoriam verò ad Christum ; cum tamen , ut ail, allegoria utcumque fingatur, constare non queat: quoque) enim te vertas, nihil simile videtur esse, prælerquàm quod ulrique fuerunl in /Egyplo. Ita contendit lilleræ sensum à principio capitis de Christo Domino esse» qui rex Israelis est, clauroræ meritò comparatus. Quòd si in sacrarum liileranim expositione sancti omnes crrani, irrum certe auctoritas firmum argumentum ihculogis exhibiré non potest. Ecce argumenta quibus adversarii nostri locum hunc aggredi ct expugnare contendunt.

CAPUT II.

Varios modos exponit, quibus de sanctorum Patrum auctoritate potest disputari.

Nobis autem pro ejus defensione vehementer pugnandum csl, illudque in primis ponendum, de auctoritate sanctorum trifariam disputari posse. Priiniin de unius aul alterius pr iprio placito, quale fuisse videtur Augustini de Opere sex dierum (i). Rursùm de commimi plurium sanctorum consensu, a quo tamen unus nul aller sanctorum desciverit. Postremi) de omnium unanimi concorditpie sententia; nam de his omnibus facta in argumentis mentio est.

Id rursùm considerandum est sanctorum testimonia, referri posse velad philosophic confirmanda dogmata, vel ad assertiones aul fidei, aul thcologiæ comprobandas. Erant enim ex sanctis & riptoribus quidam non in sacris litteris modi), et aliis quæ ad chrislianam pertinebant disciplinam eruditi, veruni etiam in bis quæ philosophi lùm de naturâ, lùmdenioribus docuere.

Illud demùm cl «piidcm ddigenlissimè csl advertendum, inter auctores etiam ecclesiaslicos duo esse disputationum genera , alterum carum rerum quæ verò ad fidem spectant doctrinamque catholicam; allerunt

(1) Augustinum secutus est Orígenes, 1 Periarcb.

carum quæ citra jacturam pietatis ignorari non ab imperitis modo, verum à doctis etiam possunt, quòd nec fidei dogmata sunt, neque ex illis derivantur.

Hæc autem duo rerum genera non est facile discernere ; quoniam etsi nonnulla quæ alioqui per se quidem ad fidem perlinebant, ul Apostolis, Prophetis atque Evangelisti* revelata, in dubium venire possint, antequam sint ab Ecclesiâ definita, sed id tamen per ignorantiam fit, qua videlicet excusantur, qui ea vertunt in quæstionem, quæ alias divinitus sunl tradita ; ul processionem Spiritus sancti à Patre et Eilio tanquàm ab uno principio, antè Ecclesiæ definitionem Græci quidam negare sine culpó potuere, tametsi Evangelium id Apostolique tradiderunt. Athæc nos sub priori genere complectimur : quippe cum fidei catholicis dogmata non ex accidenti imprudentium hominum ignorantia, sed ex dvinû revelatione hoc sané loco metiamur. Illud ergo asserebamus esse difficile ad discernendum, ecquæ res sub illud primum genus, ecquæ autem sub hoc secundum sua quasi sponte et naturò veniant. Et quidem generaliter unique comprehensione in promptu definire licet in illo primo rerum genere omnia ea contineri, quæ Apostoli vd scripto vel verbo Ecclesiæ tradiderunt ; illa rursum, quæ inde cerlâ connexion probantur existere : quemadmodum in secundo genere ea sunl, quæ neque à Christo, neque ab Apostolis accepimus, neque ex iis cenò colliguntur, quæ Christi el Apostolorum auctoritate relinemus. At omnia hæc spedalini cerlâ definitione præscribere vix possumus, quanquàm exemplis peculiaribus quædam horum judicare possumus. Ut, verbi causò, an gratia, quà justificamur, qualitas quædam sit animo impressa, quæ ipsi præstel et esse el vivere, lindé qualitates aliæ consequantur, hoc est, virtutes quædam lùm théologie®, turn morales infus®, per quas animus divinas et su n naturales habeat actiones, inter scholasticos quidem disputatur. Item, an Sacramenta, quæ causa grati® et virtutum esse dicuntur, hujusmodi effecta vi quadam, el qualitate inexistente divinitus indita, efficiant, necne, magnò mullorum dissensione certari solet. Hujus generis vcrò quæslioncs in posteriorum ego numerum redigo, neque sacrarum litterarum testimonia de his qualitatibus intelligenda esse existimo ; neque controversiam Catholicorum cum Pelagianis de gratiâ ad credendum, ad sperandum, ad amandum, ad implendam legem, ad perseverandum, de qualitatibus potissimum esse, sed de Dei auxilio gratuito el speciali. Rursùm, si quis forte curiose disserere voluerit, an Evangelista Joannes è vita jam excesserit, an potius cum Eliâ et Enoch maneat vivus, utqiie jam mortuus fuerit, an caro ejus viderit corruptionem, an proxime fuerit suscitatus, ulrinque rationes afferre poterit ; et salvò fide Utnnnlibel vel probare vel improbare. Nam tametsi statutum sil omnibus hominibus semel mori, sed unum aut allcnim ex illa generali lege per privilegium eximere, non perinde sacris litteris adversatur, ul non queat in dubium revocari. Tria vero hæc principia, quoniam per se ipsa ratione consentiunt, non est opus

diligentius persequi ; nam si quæ sunl perspicua, in quibus non est controversia, viri docti argumentari non solent : perspicuitas enim, ut ait Cicero, argumentatione elevatur. Ilis itaque omnium assensu approbatis, prima conclusio est.

CAPUT III.

Certis conclusionibus Patrum auctoritatem definit atque defendit, simulque satisfacit argumentis capituli primi.

1. Sanctorum auctoritas, sive paucorum, sive plurium, cum ad eas facultates affertur, quæ naturali lumine continentur, certa argumenta non suppeditat, sed tantùm pollet, quanlii n ratio natur® consentanea persuaserit.

Primiim quidem, quoniam sancti auctores non erant adeò solliciti in philosophi® dogmatibus perscrutandis, quin philosophorum libros, ut tutos sesc divinai sapienti® dederint, aut valere sinebant, nui etiam interdum à limine salutabant. Gregorius quippe Nazianxenus, et Basilius, tredecim annos, omnibus libris secularium remotis, sc lis dvin® Scripture voluminibus operam dedisse, referuntur à Buffino, libro Ecclesiastic® hist, suæ secundo, cap. 9 ; et Micron. in proëmio commentariorum, lib. 5 super epistolam ad Galatas : < Plusquàm quindecim anni sunt, inquit, ex quoin < manus meas nusquam gentilium lilterarixn quilibet < auctor ascendit ; etsi quid forte inde, dùm loquimur, < obrepit, quasi antiqui per nebulam somni recorda- < mur. > Eide studiis nostrorum pauló post : < Quo- < lusquisque, ait, nunc Aristotelem legit ? quanti Pla- < tonis vel libros novere vel nomen ? vix in angulis < otiosi eos senes recolunt ; rusticanos vcrò et piscato- < res nostros lotus orbis loquitur, universus mundus < sunt. > Hactenus ille. Plura exempla non quæro, cùm manifestius hoc sil, quàm ut pluribus indigeamus.

Accedit, quòd ex sanctis antiquis nonnulli physicen el metaphysical vel non habuère quidem, vel cerlè leviter attigerunt. Alii vcrò magna ex parte fuere Platonici, priusquam converterentur ad fidem. Quamobrem, cùm in philosophi® quæslioncs incidunt, aut vulgi et rhetorum opiniones sequuntur, aut etiam quas a Platoniceis acceperant, in Christianorum scholam invehunt. Ita viri docti errores forte quosdam (quod ad philosophiam quidem humanam attinet) in sanctis antiquis deprehendunt. Atque huj is rei exempla proferre facillimum esset, sed non libet etiam in his parvis majores nostros designare.

2. Unius aut duorum sanctorum auctoritas, etiam ia his, quæ ad sacras litteras el doctrinam fidei pertinent, probabile quidem argumentum subministrare potest, firmum vero non potest. — lia despicere et pro nihilo habere, impudentissimi erit ; suscipere el habere pro certo, erit omninò imprudentis. Atque hanc conclusionem demonstrat ratio illa manifesta, cui nullà prorsis viò occurri potest ; quòd cùm sanctorum quisque, his dunlaxat exceptis, qui libros canonicos ediderunt, spiritu fuerit humano loculus, et aliquandò vel in eo errarit. quod ad fidem spectare postea demonstratum est, apeile constat ex hujumtudi auctontate exploratam

fldem fieri non posse. Quo in locuo admonendi sunt hi qui præceptis ltheologiæ nullis acceptis, post bonas, quas vocant, litteras statini ad sanctorum veterum lectionem appellant animum.

Non enim quæcumque ibi legerint, ea sunt probanda omnia. Nec quemquam hoc errore duci oportet, ut si quid Ambrosius aut Hieronymus contra morem doctrinamque hujus temporis fecerint, loeulive fuerint, /dem sibi arbitretur licere.

Primiim quoniam res nonnullæ non erant tunc adeò in EcdesiA definire, ut nunc esse videmus. Deindè quoniam magnis illi et divinis bonis quamdam licentiam faciendi dicendique assecuti sunt, quæ non est passim cuilibet permittenda. Atque etiam si nostra hæc ætale illi fuissent, quædam profectò aliter el facerent el loquerentur. Quid quòd, ul ante dicebamus, in rebus quoque ipsis, quæ ad fidem attinent, sancii nonnunquàm errare? a quibus si no transversum quidem unguem discedendum sil, necesse est sand in magnos quandoque errores, fidei etiam adversos incurrere.

At Gelas., disi. 15, decret, cap. *Sancta Romana*, probat opuscula Cypriani, Chrysostomi, Gregorii Nazianzeni, Basilii, Ambrosii. Nihil ergo in his fidei catholicæ contrarium reperitur. Alioqui, cur Ruffini opera non eodem modo ibi probata sunl, sed potiùs reprehensa, quòd Hieronymus eum in quibusdam de arbitrii libertate notavit? Cur item Origenis libri damnantur, non clkim Ambrosius, aut Cyprianus, si hi quoquo in nonnullis fidei orthodoxæ contradixerunt? Aut igitur damnentur omnes, in quibus error aliquis doctrinæ sanæ contrarius invenitur, aut probentur omnes, quamlibet uno, el item allero errore sint aspersi. His videlicet argumentis Gloss. 9, disi, decret, docet, ca divi Augustini testimonia, quibus certa fides veteribus derogatur, intelligenda esse secundiim illa tempora, cùm scripta sanctorum Patrum authentica non erant; libet enim verba Glossa* usurpare: < Sed hodie, m- < quit, jubentur omnia teneri usque ad ultimum iota. > Verùm hic error ab aliis confutatus non desiderat orationem meam. Quid enim? An hoc agere Gelasius voluit, in veterum libris non esse quidquam erroris? Atqui laterem, ut aiunt, lavorii, quisquis islhuc condor. Hanc siquidem felicitatem Deus in solis divinis voluminibus inesse voluit, quemadmodum Augustinus gravissime ac verissime tradidit. Cæleroqui nemo, quantumvis eruditus et sanctus, non interdum alincinatur, non alicubi cæcutit, non quandoque labitur. Sanctus vero is fuit, qui credidit ab hæreticis baptizalos esse rebaptizandos. Sanctus fuit, qui in Christi corpore el sensum pænæ, el dolorem fuisse negavit. Sanctus fuit, qui in Chiliastarum dogma descendit. Sanctus fuit, qui viro ob adulterii culpam uxorem repudianti alterum matrimonium concessit. Sanctus fuit, qui anij.is piorum usque ad judicii diem veram felicitatem ademit. Sanctus fuit, qui animam hominis ex traduce esse putavit. Sanctus fuit, qui animam Adæ ante corpus fuisse editam opinatus est. Sancti fuerc, qui angelos nulli> : nié mundum corpon uni aeternitatibus creatos esse existimarunt. Atque lio-

rum opuscula à Gelasio comprobata sont. Hos ego lamen reverentiæ causâ propriis nominibus non appello. Malo enim antiquitati sanctitalique parcere, quiim otioso lectori Licere salis. Legentur itaque à nobis Patres veteres cum reverentiA quidem, sed ut homines, cum delectu atque judicio. Quòd si quis alitet sapii, nec sanis consiliis acquiescit, hic jam non sanctorum religione, sed sui ipsius amore capitur; et sub veterum nomine novas opinationes invehere conatur, quA de re Vincenlius Lirinensis : < O rerum, inquit, c mini conversio! Auctores ejusdem opinionis catholici, < onseclalores vero hærelici judicantur, ahsol- < vuntur magistri, condemnantur discipuli. Quod < quidem mihi divinitus promulgatum videtur esse judicium, propter eorum maxime fraudulentiam, quî < cùm sub alieno nomine hæresim concinnare maebinentur, captant plerumque veleris cujuspian viri < scripta pauló involuliùs edita, quæ pro ipsâ sui ob- < scuritale dogmati suo congruant, ul illud, quod proferunt, nec primi, nec soli sentire videantur. Quorum ego nequitiam odio dignam judico, quòd sancti < cujusque viri memoriam, tanquam sepultos jam cineres, prophnnA manu ventilant, et quæ silentio < operire oportebat, redivhii opinione diffamant, sequentes omninò vestigia auctoris sui Cham, qui nudetalem venerandi Noe non modo operire neglexit, < verum quoque irridendam cæleris enuntiavit. Longè < aliter fratres illi sui, qui nuditatem ipsam reverendi patris nec suis t merarc oculis, nec alienis patere < voluerunt; sed aversi, ut scribitur, texerunt cura. < Quod est, erratum sancti viri nec approbasse, nec < prodidisse. > Ilacteniis ille. Ac rursùm : < Quid, inquit, si in ipsâ vetustate duorum aut trium error < deprehendatur? Curabimus omnino, ut paucorum < insciliæ universalis concilii decreta pnyponantur. < Quæsi desini, «olfalas inter se majorum sententias < lector consulat eorum, qui diversis licèi temporibus < el locis, in im us tamen Ecclesiæ catholice committioie ac fide permanentes, magistri probabiles exstiterunt. El quidquid non unus aut duo tantum, sed < omnes p/riler uno eodemque consensu, aperte, < frequenter, perseveranter tenuisse, scripsisse, docuisse cognoverit, id sibi quoque inlelligal absque < ullà dubitatione credendum. > Hæc Vincenlius Lirinensis non minus prudenter, quam vere dicit. Quibus ex rebus Calvini calumnia facile retunditur, quæ apud regem Galliæ Francisciim, ut Lutheranorum impudentiam excusarel. Catholicorum innocentiam traduxit. Cùm enim Lutheranis verissime ac gravissime objiceretur, quòd Patrum essent ubique el contemptores el adversarii : < Multa, ait Calvinus, ignoròruut < sancti illi viri; sæpe inter se conflictantur, interdum < etiam secum ipsi pugnant. > Tùm deinceps, quotquot Pat um errores colligere potuit, falsò etiam illis affictos, enumerat quæritque. Cur nos item a Patribus discedamus? Nos autem divi Augustini partitione primiim utimur, qui libro I adversus Julianum, capite 2: < Mia 'uni, inquit, in quibus interse aliquandò etiam < doctissimi atque optimi regulæ catholicæ defensore^

« - » hA Mei compage, non consonant; alia verò, quæ
e ul ip<i fñloi pertinent fundamenta. » In prioribus
jflfc à Patribus nos quandoque discedimus, in poste-
rioribus Lntherani. At nos quidein modestò ac reve-
rentor oculos A Patrum errore avertimus. Lutheran!
autem Patres aut irridendos, aut corté despiciendos
propinant. Deindé nos ah uno interdilli!, aut altero
Patrum dissentimus; at Lntherani ab omnibus con-
nticnlibns âæpè dissentiunt. Aliud est autem unius
aut duorum sanctorum privatum dogma repellere,
quod Irte secundó conclusionem aliquinndò licere dici-
mus, aliud verò contrà omnium communem fidem el
doctrinam dicere, quod quatenus liceat, et quomodò
àrquendbns conclusionibus d»'monstrabitur, si priits
tamen explicatum fuerit, quid sibi Eccl ia velit, cimi
sanctorum Patrum libros approbat. Id namque à nobis
in hòc forfè disputatione desideratur. Mondimi enim
argumenta diluimus, quæ illius Glossai opinionem con-
firmabant.

Ecclesiastici auctores etiam probatissimi non eodem
gradii et loco sunl omnes. Ncc magnopere conandum
est eorum hic stultitiam refellere, qui libris canonicis
Hieronymi, aut Augustini opuscula æqiiArint. Qiicm-
uhno<liim autem res à Deo condital, probata* quidem
fuere universae (vidit Deus cuncti quæ fecerat, el erani
valde bona) sed rerum varia*. diOerentesqiJO nature
non eumdem locum, vim, stabilitatem accrpèn* (nam
rutti em pora coelestia, el corpora terrestria); sed alia
quidem coelestium gloria, alia nutem terrestrium, alia
claritas solis, alii huía?, olia stellarum (*Mella <nini à
Meliti differt in claritate*, I Corinth. 15). Sic sane scri-
ptores ecclesiastici probati sunt; qui scilicet SpirilAs
sancii illustrati luce Ecclesiam ipsi illustrarunt; sed
ali i Limen darius Matlhæi, alia Hieronymi, alia Isaïæ,
rdin Ambrosii. Atque auctores canonici, ut superni,
<(ristes, divini, perpetuam stabilemque constantiam
servant; reliqui verò scriptores sancti inferiores et
humani sunt, dcfliciintque inlerdiun, ac monstrum
quandoque partant præler convenientem ordinem in-
UiUtlumque natura*,. Quin ergo probatur Eusebius,
t esariens. episcopus? Quin IlufQnus? Quin Orígenes?
nam et hi Ecclesiam (.liristi Miis litteris jllustràrunt.
Nrtnpè aliud fuit errare in rebus obscuris, el quæ non
erani eo tempore explicata? ac delinite, aliud in aper-
tis, el quæ tunc etiam in EcclesiA firmissime credebantur.
Illud aut Cypriano, aut Ambrosio, aut Augustino
accidit; hoc Origani, Eusebio, ac Buffino. Cyprianus
iti m, Ambrosius, Hieronymus in nullo à sancta* roma-
in* Ecclesia.* consortio «IcviAnint, ncc ab ejus fideli
pra'dicatione 'cjuncti Mint, sed communionis ipsius
gratiA semper fibre participes, ul Gelasii verbis etiam
ULmnir; at Orígenes deseruit imitatio, et fons Arii
jure ac meritò existimatus est. Hinc schismaticus à
Gdxtiodicitur; hinc etiam Eusebius Origenis laudator
minius, Ani fautor acerrimus reprehenditur. Nam Ruf-
Gmis, vir alioqui religiosus, pratenpnun quòd in libe-
r » arbitrio, re videlicet manifestissima, erravit, Oregini
Of p nuque disi ipulb vehementer favi e convincitur.
] h l aub in Ecclesia semper non solum cauta, sed etiam

arris *et* severa in Origenlstns, ul à quibus grandem in
doctrinò errleslasticA pestem fuerit experta. Sed do
secundó conduzione satis. Jam pergamus ad reliquas.

3. Plurium s ndormn iu< toritos, reliquis licèi pau-
cioribus reclamantibus, firma argumenta theologo suf-
fleereet presi re non vaici. Id q* od ex secundo ar-
gumento ante po ito sili ostenditur. Angelos quoquo
esse corporeos, Augu tinus ac pauci quidem alii inter
veteres saurios asseruerunt; el quamvis opinio Irco
falsa sit, sed tanquàm fidei adversa ex communi vete-
rum sententia evinci non potest. At Thom. Waldens,
in Prou mio doctrinalis fidei antiqua!, docet quod ma-
jor pars Patrum ab Apostolis senserit, id esse catholi-
ca* Ecclesia* fidem. Id quoque Vincent. Lirin, (radit in
libro advers. profan. novationes. Veri sunl hæc, non
inficior; sed lime» imi imius ut paucorum contrariam
sententiam Ecclesia cniliiscx| losil ut illorum, qiiipu-
làriinl ab hæreticis venientes esse iterem baptizandos;
illorum etiam, qui Melchisedec!» non hominem quem-
piam, sed Spiritum sanctum esse dixerunt; iitrumquO
enim horum post ea tempora Ecclesia semper exhor-
ruit. Porrò autem si un usant paicoriwn o inalio non
fui rii ab Eci IcsiA reject i, timi plurimorum auctoritas,
(piemadmmlùin diximus, nihil certum lirmiimque coir
field. De terliá igitur conclusione l actenfis.

í. Omnium etiam san lorum auctoritas in eo ge-
nere <pia*stionuin, quas ad fidem diximus minimò
pertinere, fidem quidem probabilem faeit, certam
tamen non facit. — Quam ego conclusionem po-
stremo illo argumento abunde probatam existimo.
Quòd enim ea controversia non sil ex illarum numero,
qua* catholicam fidem aut promovere a it immovere
possint, vel ex co perspicuum est, quòd Beatam Vir-
ginem i* jicccato originali fuisse peniliis liberam, & li-
bris sacris juxià germanum littera» sensum nusquam
habetur; qiiinhndò lex generalis iu eis traditur, quæ
universos filios Adam, carnali scilicet propagatione
creatos, bine ulla exceptione complectitur. Noe verò
dici potest, per traditionem Apostolorum id in Eccle-
siam descendisse, cimi hujusmodi traditiones non per
alios, «piam per episcopos illos antiquos et sanctos
auctores Apostolis succedentes ad nos usque pervene-
rint. At constat, priscos illos scriplores non id à majo-
ribus accepisse. Traderent enim bonà fide el ipsi po-
steris suis. Non igitur ad fidem illud altinere potest,
quod neipie in sacris litteris, aut Apostolorum traditio-
nibus invenitur, neque ex eis certà valet connexionem
confici. Cæleriun, quòd opposita etiam assertio, hoc
esi, B. Virginem peccatum originale à parentibus con-
traxisse, non sit in numero dogmatum catholicorum,
manifestissime* colligitur ex co quòd à lege universali
prrr singulare privilegium unam Dei matrem exci|M»re,
sacrarum lillerarutn fidei nullo pacto adversum esl.
Alioqui, cùm sacra* littera* in universum clament :
Aon videbit me homo, et vivet; Deum nemo vidit un-
(juirni, «pii Paulum, aut Moysen excepisset, sacras lit-
teras conirù pugnàssel. Alque ex causò est, nisi toto
cu lo animus meus errat, quamobrem nccS tus IV,
ncc concil. Lateranense, sub Leone X, ncc synodus

Trident., sub Paulo et Julio tertiis inchoata» eam quæ-
 stionem definierunt. Neutram enim ex illis opinionibus
 poterant tanquam dogma catholicum approbare,
 haec is erravit, qui asseruit, erroneum esse aliquem
 præter Christum à lege Hæc originalis peccati liberare.
 Erravit ac multo etiam magis Basilicense concilium,
 citin definivit, doctrinam illam, quæ docet Beatam Vir-
 ginem Mariam nunquam originali subjacuisse peccato,
 tanquam consonam Scriptura sacra ac fidei catholicæ
 amplectendam fore, nullique decedem licitum esse in
 contrarium docere. In pari quippò errore versantur,
 qui alterutram partem ad catholicam fidem attinere
 posse credunt. Difficile est hoc dicere. Credo, si in
 concione quæretur; at hoc loco et disputatione facilli-
 mum. Non enim Incum vulgi imperitiæ certamus, sed
 eos instituimus, qui venegertnanæque theologia» soli-
 dam et expressam effigiem tenere cupiunt, nec fugien-
 tes umbras persequi. Propositum est autem veri repe-
 riendi causa, et contra nostros, et pro alienis etiam
 dicere; et, cum res postulat, utrosque nullius acceptæ
 personæ reprehendere. Atque in eo opere maxime,
 quod ad Ecclesiæ publicam utilitatem cūdimus, priva-
 tis non debemus affectibus inservire. Nec deerunt post
 hæc etiam ex viris planè doctis, qui me objurgent,
 erunt etiam qui vituperent, quod in questione nullis
 nominibus invidiosum consultò et cogitò inciderim,
 ut rem alias gravissimam nullius ita Christiana religione
 esse momenti asseverarem. Al ego et benevolos objur-
 gatores placare, et invidos vituperatores confutare
 possum, ut alteros reprehendisse putem, alteri di-
 didicisse se gaudeant. Non mihi, fateor ingenue, alia via
 patuit ad illud Erasini argumentum eludendum, quo
 sanctorum auctoritatem acute ille quidem lentavit elu-
 dere. Nec fuit integrum, quoti hæreticis semper pro-
 prium fuit, antiquorum Patrum libros corrumpere, et
 bonam etiam partem voluminum detruncare; ut ore
 saltem, reclamant licet conscientia, possem Bernardi-
 ni, Augustinum, Ambrosium, aliosque item Patres
 in hæc fuisse opinione negare. Quid enim prodest, si ve-
 rum scire cupis, sanctorum testimonia membranis in-
 scripta radere, cimi animo insculpta abolere non pos-
 sis? Porro, si ut sanctorum auctoritatem in doctrinâ
 catholicâ lucremur, quod cetera Ecclesiæ Dei proprium
 necessarium, quorundam opiniones, ne dicam fa-
 ctiones, asseruimus non esse ad fidem et mores neces-
 sarias, quid est, per Deum obsecro, quod nos cetera re
 valeat quisquam aut admonere amice, aut inimicò in-
 sectari? Atque hæc quidem bætentis in quarta; con-
 clusionis confirmationem dicta sunt. In qua etiam causa
 habemus testem salis idoneum et gravem Vincent. Li-
 rinon*. in libro adversum profanas novationes, tibi,
 « antiqua, ait, sanctorum Patrum consensio non in
 « omnibus divina legis quæstionibus, sed solim in
 « fidei regulâ, magno nobis studio et investiganda est,
 « et sequenda. » Id quod quintò conclusionem explican-
 dum est. In qua quoniam hujus loci cardo vertitur, etsi
 multa privilegianda, nulla tamen dicenda sunt, et ad
 cognitionem sacrarum litterarum utilissima, et ad
 scholæ usum necessaria.

Quinta igitur conclusio est. In expositione san-
 ctæ litterarum communis omnium sanctorum veterum
 intelligentia certissimum argumentum theologo præ-
 statur ad theologicas assertiones corroborandas; quippe
 cimi sanctorum omnium sensus Spiritus sancti sensus
 ipse sit.—Quam ego conclusionem magnis quidem
 argumentis confirmaturus sum, et quæ, nisi me fallit
 animus, controversiam decernere ita possint, ut inter
 Catholicos ultra referri quæstio nequeat. Aggrediar au-
 tem ad eam rem, si prius pauca quasi de fama Cajetani
 dixerim. Ego virum hunc, ut sæpè aliis testatus sum,
 semper feci maximi. Plurimum enim Ecclesiæ Christi
 suis litteris juvit. Longum est autem hominis comen-
 dare sive eruditionem sive ingenium: molestum etiam
 universa ipsius opera commemorare. Illud breviter
 dici potest, Cajetanum summis ædificatoribus Ecclesiæ
 parem esse potuisse, nisi quibusdam erroribus doctri-
 nam suam, (pasi cujusdam lepre admittitione fidei Asset,
 et vel curiositatis libidine affectus, vel certe ingenii
 dexteritate confusus, litteras domini sacras suo arbi-
 tratu exposuisset, felicissimi quidem ferè, sed in pau-
 cis quibusdam locis acutius sanè multò quàm felicius.
 Nam et vetuste traditionis parum Umax, et in sancto-
 rum lectione parum quoque versatus, libri signati my-
 steria ab his noluit discere, qui non suo sensu illa, sed
 majorum traditione, vert scilicet verbi Dei clave ape-
 ruerunt. Ita, quum plurima scripsisset egregie, vertit
 ad extremum omnia, et novis quibusdam Scriptura
 expositionibus aliorum, quæ vel gravissime dixerat,
 aut elevavit, aut imminuit certe auctoritatem. Invitus
 quidem facio, ut doctissimum virum nomine etiam ex-
 presso reprehendam, sed cum nominis ac gloriæ cele-
 britas hoc loco a Lulhcranis objiceretur, notandam
 temeritatem putavi.

Atque error in quem incidit, est ejusmodi, ut cum
 ego submovere omni ratione debeam, nec sine summi
 tamen viri aperta reprehensione possim. In initio si-
 quidem commentariorum in Genesim: « Si quandò,
 « inquit, occurrerit novus sensus textui consonus,
 « quamvis in torrente doctorum sacrarum alienus,
 « æquum est praebeal lector censorem (I). » Et paulò
 post: « Nullus ait, detestetur novum sacræ Scri-
 « pturæ sensum, ex hoc quod dissonat a priscis doclo-
 « ribus; non enim alligavit Deus expositionem Scri-
 « pturarum sacrarum priscorum doctorum sensibus,
 « sed Scriptura ipsi integra sub calholiæ Ecclesiæ
 « censurâ; alioqui spes nobis et posteris tolleretur ex-
 « ponendi Scripturam sacram, nisi transferendo, ut
 « aiunt, de libro in quinlennium. » Hactenus ille. Ac
 revera sequi majores nostros per omnia, et in illorum
 vestigiis nos quoque pedes nostros figere, ut pueri
 faciunt per lusum, nihil videtur esse aliud, quum in-
 genia nostra damnare, iudicio nos privare nostro et
 facultatibus inquirendæ veritatis. Sequamur veteres, bene

(I) Si novus sensus esset, sed non a sanctorum
 sensu discors et dissidens, bene haberet forlassd. At
 si novus sensus ita a priscorum sensibus diverpetet
 abhorreat, ut si vere contrarius, erroneus si necesse
 est, Do hoc autem Cajetanus loquitur, ut patet,

babel, sed ut duces, non ut dominos. Non enim fidei nostre dominaturi sunt, nec illis illa debemus esse addicti et mancipii, ut sacris litteris exponendis nullum habeamus arbitrium. Hoc scilicet argumento Cajetanus moveri potuit, ut quinelæ conclusioni adversaretur. Nam Lutherus crassioribus conjecturis commoveri solet. In prologo siquidem assertionis suorum articulorum, Patrum auctoritate dicit neminem esse cogendum; quod in omnium scriptis multi inveniantur errores, sæpè sibi ipsi pugnent, sæpè invicem dissentiant, et Scripturas torqueant. Leges autem interpretandi verbi Dei nullas patitur, quod verbum Dei non debeat esse alligatum, sed liberum, quodque ejusdem si leges condere et interpretari. Quare homines legum quidem humanarum certos interpretes esse posse, divinarum autem nullo modo. Hanc eandem sententiam tenuit Wicleifus apud Thomam Waldens, lib. doctrinæ fid. anti, doctrin. 5. Eandem quoque Petrus Abailanus tenuit in ipsostolam suarum disputationum exordio; ut auctor est divus Bernardus in epistolâ ad Innocentium, num. 190: « Ecclesiasticorum doctorum, » inquit Bernardus, unam omnium de hac re Petrus Abailardus dicit esse sententiam, et ipsam ponit ac spernit, et gloriatur se habere meliorem, non veritus contra preceptum sapientis transgredi terminos antiquos, quos posuerunt patres nostri. » In eadem etiam erroris multum fuere Arius, Nestorius, Eutyches, Dioscorus, ut septima synodo, acti. I. anathematismo 7, Basilii ipse fatetur. De Ario certe, ejusque discipulis, labes testem Alexandrum Alexandria} episcopum, lib. 1, Institut. Trip. cap. 1 ». Nestorius autem dum eloquens fuisset, et se putaret doctum, libris antiquorum interpretum dedignabatur incumbere, omnibusque se meliorem putabat esse, ut lib. 12 Hist. Trip. cap. 4, refertur. Eadem etiam via ingressus est Paulus Samosatenus, Eusebio auctore, lib. 7 eccl. hist., c. 26; Scythorani quoque eadem viri ingressi sunt, ut idem Euseb. lib. » eccl. hist. cap. 29, testatur. Quid verò Vincentius Lirin, adversus profanas novationes de Origene referat, non pigebit adscribere, ut vel hoc uno exemplo viri pii sacris litteris exponendis discant esse modesti. Cum igitur is ancior Originis ingenium, eruditionem, eloquentiam, virtutesque alias admirabiles extulisset: « Hic idem, ait, laus ac talis, » dum gratiò Dei insolentius abutitur, dum ingenio suo nimium indulge!, sibi que satis credit; dum parvipendit antiquam Christiana* religionis simplicitatem; » dum se plus cunctis sapere presumit, dum ecclesiasticas traditiones et veterum magisteria contentem, quod videmus Scripturarum capitula novo more interpretari, meruit ut de se quoque diceretur: Stetit in medio tui propheta, etc., » Deuter. 15. Hæreticonim itaque, et schismaticorum communis fuisse videtur Cajetanam illam sententiam. Nec ego hic laevum hæreticos volo argumentando revincere. Quid enim illis facias qui eadem impudenti et apostolica} secundum divina iudicia, et conciliorum dogmata, et Apostolorum Inditiones, et sanctorum omnium doctrinam contempnunt?

Adversus Cajetanum omnis oratio suscipitur à nobis, qui, nieri ingeniosus, nostras rationes expendet; ulque erat pius, auditis gravissimis testimoniis minimè refragaretur. Atque nobis unum sat erat, ita nobis majores nostros tradidisse. Sed Cajetani auctoritatem contra nihil, ratione pugnat: patietur igitur rationes meas cum sua ratione contendere. Quanquam à philosophis quidem rationem philosophiæ conclusionis jure forsitan postularis; in sacrarum autem litterarum intelligentià majoribus nostris debes, nulli etiam ratione redditi, credere, et quas sententias dolege, de fide, deque religione ab illis accepisti, defendere. Ego vero eas defendam, semperque defendi; nec me ex eo sensu, quem à patribus accepi, ullius unquam ratio aut docti, aut indocti movebit. Sed age, ratincinemur, ostendamusque in expositione sacrarum Scripturarum uni concordem antiquorum sensum esse tenendum, si volumus esse catholici. Sed prius tamen quid majores nostri de eâ re senserint, explicemus. Quando enim me in hunc locum deduxit oratio, docebo quid de Iherosolymis, non modò theologorum ratiocinationibus, verum etiam testimoniis antiquitatis.

Clemens in primis ad discipulos Hierosolymitanos. Epist. 5: « Kelatum est, inquit, quosdam docere, non secundum traditionem patrum, sed juxta sensum suum. » Nullas enim ex illis, quæ legunt secundum ingenium et hominum verisimilitudines capiunt. Ideò diligenter observandum est, ut lex Dei non secundum propriam intelligentiam doceatur. Sunt enim multa verba in Scripturis divinis, quæ possunt trahi ad sensum, quem sibi quisque sponte praesumpsit, quod fieri non oportet. Non enim sensum, quem ex litteris secus alluleris, alienum et extraneum debetis querere, sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis. Et ideò oportet ab eo intelligentiam discere Scripturarum, qui eam à majoribus secundum veritatem sibi traditam servat, ut ipse possit ea, quæ recte suscepit, competenter asserere. » Hactenus Clemens; qui et lib. 10 Recognit. (si liber hic modò recipitur), documentum hoc à Petro Apostolo se accepisse testatur.

Dionysius item cap. 1 lib. de cœlest. Hierar.: « Ad sanctissimum, ait, Scripturarum intelligentias, » prout illas à Patribus accepimus, contuendas pro viribus pergamur. » Accedit eodem testis locuples Irenæus, qui etiam scribit lib. 4, cap. 63, expositionem legitimam Scripturarum per traditionem majorum accipiendam.

Epiphanius rursùm, hæret. Gt, cum hærelcos, qui se vocabant Apostólicos, refutat: « Scripturæ, inquit, speculatione indigent, ad cognoscendam uniuscujusque argumenti vim et facultatem. Oportet autem et traditione uti; non enim omnia à divinò Scripturâ accipi possunt. » Hæc Epiphanius. Traditionem miteni sine dubio vocal intelligentiam et sensum à Patribus acceptum. Illam enim elavem verbi Delesse auctor est Petrus apud Clementem, lib. 10 Ille cogn. Hanc autem legisperiti habuisse dicuntur, ad

quos scilicet traditiones Moysis et seniorum quasi per manus venerant.

Clemens verò Alexandrinus, Strom, lib. 7, qui adversus ecclesiasticam traditionem Scripturas interpretantur, hos regulam veritatis amisisse affirmat. El postea eodem quoque lib. de hærelcis disserens : < Gloriæ, itfquit, tenentur desiderio, qui ca, quæ ex « suâ naturâ conveniunt, sermoi ibus divinitus inspi- < ratis tradita à beatis Apostolis et magistris, suâ < sponte fallaci sapientiæ simulatione corrumpunt per < alias traditiones, humanis doctrinis resistentes di- < vinæ traditioni. Nam inter cos viros, qui tanti erant < in ecclesiasticâ cognitione, quid restabat dicendum < à Marcione Prodico, et similibus » qui non sunt ingressi « recti viâ? Neque enim cos, qui præcesserunt, supe- < rare poterant sapientiâ, ut aliquid adinvenireni iis, « quæ ab illis vere dicta sunt. Sed borið cum eis actum < esset, si scire potuissent ea quæ prius sunt tradita. » Atque Orígenes, tractatu in Matth 29: « Quoties hæ- « retici, inquit, canonicas proferunt Scripturas, in < quibus omnis Christianus consentit et credit, viden- < tur dicere : Ecce in domibus verbum est veritatis. < Sed nos illis credere non debemus, ne exire à < prima et ecclesiasticâ traditione, nec aliter credere, < nisi quemadmodum per successionem Ecclesiæ Dei < tradiderunt nobis. » Hæc Orígenes.

Ambrosius quoque, tertio ad Gratianum de fide libro, cap. 7 : « Servemus, ait, præcepta majorum; < nec hæreditaria signacula ausi rudis temeritate vio- < lemus; librum sacerdotalem quis nostrum (I) resi- < gnare audeat, signatum à confessoribus, et mullorum « jam martyrio consecratum ? »

Hieronymus instiper, in epistola ad Evagrium : « Revolve me, inquit, ad veterum libros, ul viderem < quid singuli dicrent, uti tibi quasi de multorum < consilio responderem. El deprehendi, horum om- « ninni opiniones a<l unum computui » pervenisse, ut « dicerent Melchisedech hominem fuisse Chanancum. i Et post nulla, quæ narrare longissimum est : < Habes, < ait, quæ audierim, quæ legerim de Melchisedech. < Meum fuit recitare testes ; tuum sil de fide testium < judicare. Quòd si omnes repuleris, tuum certe illum < spiritualementem interpretem non recipies, qui tanto su- < percibo et auctoritate Melchisedech Spiritum sanc- « tum pronuntiavit, ut illud verissimum comprobarii, « quod apud Græcos canitur : Imperitia confidentiam, < eruditio timorem creat. » El in Daniel, c. 12 : « Scripturæ, inquit, sanctæ intelligentiam absque Dei < gritiâ et doctrinâ majorum sibi imperitissimi vel « maxime vindicant. » Et in epistolâ illâ ad Paulinum celebri, nullis et testimoniis exemplis et rationibus elegantissime docet, neminem in Scripturis sacris sine prævio et monstrante semitam posse ingredi. Id quod Clemens Alesami. 5 Strom, lib. docuerat. Et Cicero : *In universum nulla ars*, inquit, *litteris sine præceptore et interprete percipi potest*. Is autem ad sacras litteras sine doctore aggreditur, qui neglecto

sensu antiquorum Patrum, arcanam Scripturam ex suo interpretatur.

His etiam similia concinit Augustinus in libro de Utilitate cred. ad Honoratum, cap. 7 (1). Cùm enim sacros iste libros sine alienâ ope el legere et intelligere se posse arbitraretur. < liane est? Augustinus « ait, nulla imbutus poetici disciplinâ, Terentium sirt « magistro attingere non auderes. Asper, Cornutus, « Donatus, et alii innumerabiles requiruntur, ut qui- < libet poeta possit intelligi ; tu in sanctos libro sine < duce irruis, et de his sine præceptore audes feire < sententiam? » El cap. 17 : « Si unaquæque disci- « plina, inquit, quanquàm vilis, et facilis, ul percipi « possit, doctorem aut magi* Irum requirit, quid tem- < rariæ superbire plenius, quàm divinorum sacramen- « torum libros ab interpretibus suis nolle cognoscere? » Hactenus Augustinus. Gregorius etiam, lib. 28 Mor. cap. 9, hanc ipsam conclusionem confirmat, exponens de sanctis doctonibus illud : *Super quo bases illius solidator sunt*.

Unum his Cassiodonim adjiciam, in proëmio lib. divinar, institut., disserentem in hæc verba: « Ad « dixinani Scripturam ascendamus per expositiones « probabiles Patrum, velut per quamdam scalam vi- « sionis Jacob, ut eorum sensibus provecti, ad cogila- « lionem Domini efficaciter pervenire mereamur. » El lib. eod. c. 11 : « Sunt nonnulli, ait, qui putant « esse laudabile, si quid contra antiquos sapiant, et « aliqui d novi, ul periti videantur, inveniant. » Et cap. ejusdem libri 25 : < Cuncta, inquit, quæ antiqui « expositores probabiliter dixerunt, sollicitâ mente « tenenda sunt : illa verò, quæ ab eis intacta sunt re- « hela, ne infructuoso labore fatigemur, primum ri- « manda sunt, quas virtutes habeant, aut ad quæ nos < instituta perducant. »

Adde hoc quoque Gregor. Nazianz. et Basii, qui, ut lib. 11 Eccles. Hist., cap. 2, Rufinus tradit, < divina- < rum Scripturarum intelligentiam non ex propriâ « præsumptione, sed ex majorum scriptis elauctori- « tale seculi sunt, quos et ipsos ex apostolicâ succes- « sione intelligentiæ regulam suscepisse constabat. » Hactenus ibi. Atque hæc salis erant homini modesto, ul in nostram sententiam induceretur. Nam clarissimis monumentis contestata consignataque antiquitas quem non moveat? Cend cùm Clementem, Dionysium, Irenæum, Epiphaniim, Nazianz., Basii., Ambr., Illice., Aug., Cassiod., Bernard, audio unum et Idem proferentes, non existimo totidem hominum doctissimorum quidem et sanctissimorum, attamen hominum, me audire sententiam, sed catholicæ Ecclesiæ, cujus illi fuere columnæ precipuæ. Nec enim aliud viri illi omnes tanto consensu sensisse credendi sunt, quàm quod communiter Ecclesia catholica sentiebat. Sed habemus prætereà graviores testes ad hujus rei fidem plenam et integram faciendun. Dixerit enim fortasse quispiam, testimonia fere illa, quæ retulimus, adver-

(1) Alii legunt *designare*.

(1) Vide etiam eundem Aug. in proëm. lib. de Doctrin. Christ.

sùm Lutlicrnnos magis, quam Cajetanum facere. Non enim hic adeo fuit insolens, ut ani omninò veterum magistcUum contemneret, aul eorum in sacras litteras commentaria. Negavit solimi communem antiquorum intelligentiam certam esse lineam, ad quam intelligen-
tias nostras semper dirigere debeamus. Id quod non-
dum adirne videmur refellisse. Verum utcumque hæc
habeant, placet mihi jugulum causae petere, ac propius
conferre pedes, ul Cajclani error certissimis argumen-
tationibus refutetur.

Primum autem in synodo sexta generali sess. II, ob id damnati sunl Origenistæ, quòd easdem exposi-
tiones, quas hic novas Cajelanus inferi, conati fuerint
conlrà majorum traditionem invehere. < Multa alia,
< ait Sophronius, exlrà aposlolicam atque paternam
< traditionem asseruerunt, paradisi plantationem pro-
< jieientes, in carne Adam formatum fuisse nolentes,
< ex eo Evam formatam fuisse vituperantes, serpentis
< sonitum refutantes. > Haclenùs ille. Est autem pro-
bata hæc Sophronii epistola synodicù actione 13 ejus-
dem sexti condi, generalis.

Deinde canon 19 synodi Trullanæ sic habet : < Oportet
< cos, qui prosunt Ec lesiis, clerum et populum do-
< cere, ex divinò Scriptura colligentes intelligentias cl
< judicia veritatis, el non transgredientes jam positos
< terminos, vel divinorum Patrum traditionem. Sed
< etsi ad Scripturam perlinens controversia aliqua ex-
< citati fuerit, ne eam alit r interpretentur, quàm
« quomodo Ecdesiæ luminaria cl doctores suis scriptis
< exposuerunt ; et ma orem ex his laudem assequan-
< tur, quàm si ea, quæ à se dicuntur, componant;
• ne, dum quandoque ad id hæsitant, ab eo, quod con-
< venit, excidant. > Haclenùs cone. Trullam

Ad hæc, i ùm d ' intelligentiA illius testimonii Joan-
nis Evangelista? 19, 53, *ad Jesum aulem cimi venissent,
ul viderunt eum jam mortuum*, etc., inter fideles
quæstio esset exorla, caque ad Viennense cone, refer-
retur, emens, concilio prosiden, ila loquitur:
< Nos ad sanctorum Patrum el doctorum communem
< sententiam apostolico? considerationis aciem conver-
< tentes, sacro approbante concilio declaramus, etc. >
Sedes ergo apostolica, et Viennense concilium, cùm
de tide el iuielligentià sacrarum litterarum pronun-
tiant, sauciorum communem sensum tanquàm Tluesci
filum lenenl, cosque quasi duces intelligentiæ se-
quuntur.

Concilium quoque Lateran., sub Leone decimo,
action. II, procipil omnibus, qui evangelicam verità-
lem populum docturi sunt, ut sanciam Scripturam
juxta interpretationem doctorum, quos Ecclesia, vel
usus diuturnus approbavit, explanent; ne quidquam
cis proprio sensu contrarium aul dissonum adjiciant,
sed illis semper insistant. quæ à profatorum docto-
rum interpretationibus non discordant.

Est prætercà idem definitum apertius in synodo
Trident, sess. 4, in hæc verba : < Decrevit sancta
< synodus ad coercenda petulantia ingenia, ul nemo
< suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei cl morum ad
< aedificationem doclrinæ Christiana? perlinentium,

< sacram Scripturam ad suos sensus contorqueat, aut
< contri eum sensum, quem tenuit et tenet sancta
< mater Ecclesia, aul etiam conlrà unanimem consen-
< smn Patrum, ipsam Scripturam sacram interpretari
< audeat. > Haclenùs cenci!. Trident. Poteram hue
addere decretum quinte synodi ex Ivone titulo 11,
lib. 2, cap. 11. Alterum cliam simile concilii Molden,
cap. 11, ex Burch, lib. 1, cap. 61 ; sed nulla prote-
rimus, ne disputatione longâ negotium leclori faces-
samus. S d enim ô sacris quoque litteris ad ejusdem
rei confirmationem habemus testimonia non pauca.
Ac primum illud ex Ecclesiastico, cap. 8 : *Non te
prætereat narratio seniorum ; ipsi enim didicerunt à
patribus suis ; quoniam ab ipsis disces intellectum, cl in
tempore necessitatis dare responsum.* Deinde illud Apos-
toli ad Rom. 12 : *Non pliis sapere, quàm oportet sa-
pere, sed sapere ad sobrietatem, et unicuique sicut Deus
divisit mensuram fidei. Habentes donationes secundum
gratiam differentes, ^ive prophetiam secundum rationem
fidei,* etc. Illud verò constat, prophetæ vocabulum
Apostolo usurpari non modo pro eo, qui futura videt
atque pronuntiat, veriim etiam pro eo, qui Spirilfis
sancti dono Prophetarum, Christi, Apostolorum ora-
cula intelligit clexponit. Jubet autem Paulus, ut qui
ejusmodi munus in Ecclesia suscepit, primum qui-
dem non plus sapiat, quàm oportet, sed ad modestiam
cl temperantiam sapiat: deinde, ut prophetiam habeat
secundum rationem fidei, hoc est, ne sacris litteris ex-
ponendis humani acumen ingenii, aut naturo vim ra-
tionemque sequatur, sed eas juxta fidem à majoribus
acceptam ; cl hujus fidei proportionalem rationem
interpretetur. Nam philosophos quidem poteris forsi-
tan exponere juxta rationem scientiæ, nullà cliam
adhibilà fide; at sacros libros sobrièsine majorum fide
et doctrinò non poteris. Sed el (pii explicando Aristo-
tele veteres omnes Peripateticos pro nihilo haberet,
cl hià magna consensione reclamantibus ex philosophi
sententia paradoxum nusquam auditum novà nobis in-
terpretatione proscriberet, parum ille sobrius habe-
retur. Mulló vero cliam magis, qui in Apostolorum
libris simple i-jgenio novas qua-dam sententias com-
miniscitur, casque Apostolorum discipulis et antiquis
omnibus interpretibus adversas, hic non est profecldò,
cur salis sanus habeatur. Sed de secundo testimonio
satis.

Tertium, I ad Cor. 11, habes : *Prophetæ,* inquit
Apostolus, *duo aut tres dicant, et cæteri dijudicent.* N
quis aulem à reliquis temeré dissentiat : *Non est au-*
lem, ait, dissensionis Dens, sed pacis; idest, non ejus
qui à consentiendi unilate defecerit, sed eorum, qu
in consentiendi pace permanscrit, ul Vincent. Liri-
nens. exposuit. *Sicut in omnibus* inquit, *Ecclesiis*
sanctorum doceo, hoc est, catholicorum. Qua* ideo sanc-
clæ sunt, quia in sanctorum communione persistunt. Ac
ne quis tandem harum rerum judicium ad se unum
despectis roteris revocaret, pauló post addit : *An à*
vobis verbum Dei processit ? aul in vos solos pervenit ? Si
quis videtur esse propheta aul spiritualis, cognoscat qua-
scribo vobis, quia Domini sutf mandata. Mandatum uti-

que est. ul si quis est spiritualium rerum magister summo studio unitatis cultor existai, ul nec opiniones suas communibus reliquorum omnium prederai, cl ab universorum sensibus non recédai : id ilei autem si duo præcepta teneantur. Unum, ul sacrarum litterarum interpres semper in priores spectet, à quibus verbum Dei processit in posteros; hujus enim rei Apostolus Corinthios monet, inquiens : *An à vobis verbum Dei processit?* Alterum, ul ne sensum suum tenaci contentione defendat, sed prius reliquos Ecclesiæ doctores consulat, ul si viderit omnibus id probari quod sentit, lutò jam teneat : sin reprobari, tulò jam deserat. Hoc enim significat Apostolus dicens : *Aut in vos solos pervenit?* Sic enim mihi planò videor Pauli sententiam interpretari. Quòd si hoc Apostoli testimonium videbitur cuipiam ad suadendum magis, quàm evincendum idoneum ; cum illo non existimarim equidem contentinsù disputatione certandum. Nec enim vel ipsi credimus omnia argumenta, quibus utimur, esse palmaria.

Quartum porrò ejusmodi Apostoli testimonium gravissimum csl. Habetur autem ad Ephes. 4 in hæc verba : *Ei ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam quidem prophetas, a iō vero / vangelistas, alios autem pastores et doctores, ad consummationem sanctorum in op is magisterii, in cedi rationem corpo | Christi, ut non sim s jam parvuli fluctuantes, cl circumferamur omni vento doctrina' in nequitia hominum, in astutià ad circumventionem erroris.* Quæ quidem Pauli verba, quoniam in tertio loco uberius explicata sunl, levi nunc brachio attingemus, quantinnque salis erit ad id, de quo nunc agimus, confirmandum. Ex his itaque verbis planè intelligitur, divinæ providentis fuisse, ul non solum Prophetarum, Apostolorum et Evangelistarum codices aberemus, verum etiam sanctorum doctorum in illos commentaria. Ob eam enim certe causam, post Prophetas, Apostolos et Evangelistas, Ecclesiæ à Christo doctores dantur, ul illorum sacros Li libros interpretentur. Hos ergo in Ecclesia Dei divinitus per tempora et loca procuratos quisqu in Scripturæ sensum cilindriti convenientes contempserit, non hominem contemnit, sed Deum, à quo in id illi fuere destinali, ut populum Christianum sacras Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarumque hueras edocerent. Quòd si sancii omnes, dum illa interpretarentur, errarunt, Deo auctore erraret Ecclesia; cùm doctores sibi à Christo datos sequeretur, cl in sacrarum codicum intelligentià eorum vestigiis insisterci. Nec me clàm csl Paulinum, Augustinumque in episl. 58 et 59, Prophetas in hoc Apostoli testimonio non eos accipere, qui ante Domini adventum futura prædixerant, quorum non scripturas ul canonicas ac divinas relinemus, sed illos, qui in Ecclesià Cbrisli tempore Apostolorum prop claudi grattò eminuere. Al quoniam ulrosqiie Ecclesia', à Christo datos negare non possumus, nihil mirum videri debet, si neutros ab Apostoli verbis excluserimus.

Sed quare hic forsitan aliquis : Cum sit perfectus Scripturarum canon, sibiquo ad omnia salis superquo

sufüciat, quid opus est. ut ei sanctorum et intelligentia jungatur, et auctoritas? Quia videlicet Scripturam sacram pro ipsa sui et altitudine et obscuritate non uno codemque sensu omnes accipiunt, sed aliter atque aliter alius atque alius interpretatur, ul pene quot homines, loi illinc sententiæ erui posse videantur. Aliter namque illam Novatus, aliter SabeUius, aliter Arius, aliter Donatus exponit. Quocirca necesse est, ul propheticæ et apostolice interpretationis linea propter lām varii erroris anfractus secundum normam aliquam dirigatur. Ob id ergo post Prophetas, Apostolos et Evangelistas, sanctos quoque Doctores accepimus : quo eorum catholicam, hoc est, universalem intelligentiam, tanquàm Ecclesiæ regulam à Deo præscriptam sequeremur. Preclare igitur illud adjecium esi : *Ad consummationem sanctorum, in ædificationem corporis Christi, ne simus parvuli*, etc. Ac de verbis quidem Apostoli haclenùs. Nunc Salomonis unicum testimonium addemus, quod si diligentius expendatur, multum conferci ad eam rem, de qua disserimus, corroborandam : *Verba sapientum, dit, sicut stimuli* (1), *et quasi clari in altum defixi. Quat per magistrorum concilium data sunt à pastore uno, his amplius, fili mi ne requiras.* In quem locum Hieronymus : < Exceptis, > inquit, his verbis, quoniam ab uno pastore sunt data, et < à concilio atque consensu probata sapientum, nihil < libi vindices : majorum sequere vestigia, ab eorum < auctoritate non discrepes. > Hæc Hieronymus. Nos vero, quis ille unus pastor sit, per Ezechielem, 34, 25, intelligimus : *Suscitabo, ait, super eas pastorem unum, qui pascat eas: ipse erit cis in pastorem. Se* aulem existi limes, quòd ipse per se Christus hoc semper esset factururus, per Ieremiam monet, inquiens : *Dabo vobis pastores juxta cor meum, et pascent ros scientià et doctrinam.* Quòd aulem verba sanctorum data fuerint ab illo pastore uno, talis lanlusipie omnium consensus ostendit ; nec enim intelligere idem omnes vitò mente possent, nisi uno codemque Christi spiritu in eà unitate containerentur (2). Inde divine ail Salomon, per magistrorum concilium data esse à pastore uno. Sane eos quippè antiquos sapientes fuisse, nemo negat; Ecclesiæ fuisse magistros, cerio constat; à Deo fuisse Ecclesiæ daicos, Christi erga Ecclesiam providentia manifestat : datos esse ul Apostolorum, Prophetarum, Evangelistarumque oracula exponerent, Paulus innuit ; ab uno pastore tam multos, atque adeò diversis et loco et tempore fuisse procuratos» sententiæ unitas et concordia monstrat; ul nihil aliud, quàm magistrorum concilium liceat intueri, quod ab uno veritatis spiritu inerii congregatum. Cerio, ut Augustinus lib. adversus Julianum 2 dicit, si episcoporum synodus ex toto orbe congregaretur, ul controversiam decernerem circi sacros libros exortam, nec tales possent facilò sedere, nec lot. Quia nec sancti uno tempore luerunt.

(1) Adversarii in quos durimi sit recalcitrare.

(2) Ille consensio, tum ad generalem naturalem* que legem, tum ad providentialem, csl revocandus.

Tc nunc, Cajetano pater, si filio patrem appellare licet, appello (e; Cajetano, inquam, appello te, in concilium voco, tc non in lyceum aut acadeiniam induco, sed in sanctorum Patrum pacificum honorandtiinque conventum. Pone tibi oh oculos, rogo tc, tàm numerosam seriem eruditissimorum virorum, quos in hunc usque diem tot secutorum consensus approbavit, quos prater admirabilem sacrarum litterarum peritiam, vito quoque pictas mira commendat. Aspice illos, obsecro te, quodam modo aspicientes te, et mansueto ac leniter dicentes tibi : liane nos, fili Cajetano, in sacrarum expositione litterarum simul omnes erramus? Itane nobis omnibus, quos Ecclesiæ Christus preceptores dedit, spiritus intelligenliæ defuit? Itane tu uniis adversum nos pugnare audes, et Ecclesiam credis unius sensuro hominis secuturam, hujus vcrò gravissimi sancilissimique senatus commune judicium deserturam? Utrum pliiis tribuendum esse judicas tot eruditorum, sanctorum, martyrumque praejudiciis, an luo singulari privatoque judicio? Bespondcbisnead hæc, aut omninù hiscere audebis? Videre mihi videor, Cajctane pater, modestiam tuam, tngcniique candorem, atque adeò in sanctos religiosam reverentiam el pietatem, et «piasi coram esses, audio vocem tuam aures meas circumsonantem : Vicimus utrique; uterque nostrum palmam refert, tu mei, el ego erroris. Sed nescio, bone lector, quò me impetus animi cl nimius disserendi calor evexit. Nam cl Cajet, eo jam diù loco est, ubi omnes sine mea disputatione *icit errores; cl ego non consuevi eorum insultare erroribus, quorum miror ingenia. Sed nos, ut cœpimus, pertequamur, et lheologiæ quoque rationibus hunc errorem confutemus. Licèi enim ad fidem in theologià faciendam auctoritas phis polleat, quàm ratio; quippe ciim ca sine ratione satis habeat momenti, ratio sine auctoritate non multum valeat; sed auctoritati tamen ratio conjuncta, quantum volet, habebit ad faciendam fidem virium. Et nos jam inde à principio pollicebamur hanc cum Cajetano causam ratione magis, quàm testimoniis transacturos.

Primùm autem, qui novam hanc exponendi sacras litteras rationem suscitant, hi præterquàm quòd veteres obterunt majorum laudes, cùm vanis hominibus, lùm magis hærclicis exemplo sunt, ul novis falsisque commentis sacrarum litterarum vera sensa contaminent. Quod si semel admissa fuerit hæc licentia, ut libros sacros pro suo quisque arbitrio interpretetur, borreo dicere, quantum abolendæ religionis periculum consequatur. Etenim unà qualibet parliculà sanctarum Scripturarum humanorum ingeniorum libertati permissà, alia quoque atque alia, cl omnes jam quasi cx more reliquæ humanitus tractabuntur. Porrò autem si totam Scripturam divinam hominum quorumlibet ingenio arbilratuque exponi liceat, nihil firmum relinquetur; sed < sil ibi deinceps errorum lupanar < necesse csl, ubi erat ante casto cl incorrupto sacrarum veritatis, > queinadmodùm Vincentius Lirinensis non minùs veré, quàm eleganter asseruit. Quin etiam prater incommoda et mulla el magna, quæ fu-

turis in Ecclesiâ fidelibus hæc opinatio affert, Ecclesiam, quæ nos antecessit, erroris gravissimi notà liberare nequit. Cùm enim sive concionatores, sive scriptores omnes, qui sanctis antiquis successóre, sacra Scriptura sensum populo tradiderint juxta doctrinam à sanctis acceptam, populus autem sensum eumdein fidenter acceperit; nimirum qui concorderà sanctorum veterum expositionem rejicit, inlelligentiam, quam hactenus Ecclesia habuit, rejicere convincitur. Exempli causi ponatur aliquid, quod pateat laliiis. Sancti omnes exposuero, Evam è costà Adæ, ut littera sonat, fuisse conditam. Id quoniam sacerdotes sequentes ità invenere à sanctis expositum, populo Christiano seduto significàrunt, el populus ipse boni utique fide credidit. Ita efficitur, ul sanctis antiquis errantibus in illius loci interpretatione, tota Ecclesia in eodem fuerit errore versata. Atque sanctorum et Ecclesiæ ignorance esse conjunctam, Nestorius plane intellexit, à concilio Ephcsiuo damnatus in hæc verba : < Invecti sumus in Nestorii sceleratam praesumptionem, quòd sacram Scripturam se primum < et solum inllegere, el omnes cos ignoràsse jactarei, quicumque nuto se magisterii munere praeliti < divina eloquia tractavissent; lotam etiam nunc Ecclesiam errare, quæ, ul ipsi videbatur, ignaros < doctores sequeretur. > Hactenus Ephcsinum concilium; refertur autem à Vincenlio Lirinensi, in libello illo vere aureo adversum profanas novationes.

Adde, quòd, ul jam pridem dicebamus, in his, quorum cognitio non pertinet ad populum, Ecclesiæ fides fides majorum est. Cùm igitur c Scripturit sacrò veram et sinceram intelligentiam accipere non spectet ad plebem, nisi Lulheraronum insaniam sequi volumus, patrum certe nostrorum in libris sacris inlelligentia Ecclesia inlelligentia ipsissima est. Quamobrem si sancti omnes antiqui in divinis litteris intelligendis crràrunt, Ecclesia dubio procul erravit; idque Deo principiente. Peccaret enim populus, si Scriptura juxta sanctorem oinnimnsensum exposito repugnaret; inhispasertiin quorum judicium non ad plebem, sed ad majores spectat.

Pralereà, ab omnibus sanctis, communi unòque mente idem sentientibus, non potuit Dei verbum recedere; ut videlicet omnes simul haberent aliquam scripturam pro canonicà, quæ canonica non esset, aul è diverso aliquam communi consensu exploderent, quæ canonica esset. Ergò nec vera inlelligentia verbi Dei potuit simul ab illis recedere. Utrumque enim Ecclesiæ promissum est, spiritus el verbum, et si utrumlibet omnibus sanctis doctoribus deruisset, Ecclesiæ quoque pariter defuisset. Illud nutem, quod priore loco assumptum est, si miniis inllegitur, cx aliis fidei «logmatibus percipi potest, in quibus sánelos simul omnes errare non posse, magnis argumentis ostensuri sumus: nec ila multò post, sed pauca ante dicenda sunt. Quòd vero et verbum el spiritus intelligenliæ in Ecclesia conjuncta sint, quemadmodum posteriori loco assumebamus, per Isaiam Dominus in hæc verba testatur, cap. 59, 21 : *Spiritus meui, qui est in tc, et verba mea, qua: posui in*

ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui amodò usque in sempiternum. Semen vero Christi fidelium Ecclesiam esse negabit nemo, qui vel parùm fuerit in sacris litteris exercitus. Quis csl igitur, qui res à Christo in Ecclesiâ copulatas audet errore divellere, el aut verbum, aut verbi sensum sanctis omnibus ac proindè Ecclesiæ tollere?

Prale.reà. ul Hieronymus in comment, supercap. l Epist. ad Galal. ait, Ecclesia Dei, quæ à posteris Apostolorum fidem audivit, non accepit hominis Evangelium, sed Dei: < Doctores enim Ecclesiæ, inquit, non < tam ipsi docent, quàm in ipsis Deus, qui ad sanctos < loquitur : *Ego disi, dii estis, et filii excelsi omnes, Ps.* < 81, G. Qui autem dii sunt, tradunt Dei Evangelium, < el non hominis..Marcion cl Basilides, et cæleræ bæreticoriiiii pestes non habent Dei Evangelium, quia non < habent Spiritum sanctum, sine quo humanum fit < Evangelium, quod docetur. > Ilacleniis Hieronymus. Et eodem loco statina : < Nec putemus, inquit, in < verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu; < non in superficie, sed in medulla; non in sermonum < foliis, sed in radice rationis. Alioquin et diabolus, < qui loquitur de Scripturis, cl omnes hærescs indè < sibi consuunt cervicalia. Grande periculum est in < Ecclesiâ loqui, ne forte interpretatione perversò de < Evangelio Christi hominis fiat cvangelium, aut quod pejus est, diaboli. > Hæc quoque Hieronymus. Quæ ut conferamus in pauca, lane rationem habent: Si à sanctis antiquis Apostolorum successoribus fideles sensum Scripturæ falsum accipere, certe non receperunt Dei Evangelium, quod non est in verbis Scripturarum, sed in sensu; non in littera occidente, sed in spiritu vivificante; non in membranis, sed in cordibus. Id quod non Hieronymus modo, veruni cliam Hilarius in lib. ad Constant. Augustum tradidit. El si lex spiritualis est, cl spiritu indiget, ul inlelligalur, quod in primo loco abundè monstravimus, ecqua, rogo, tanta dementia csl, Spiritum sanctum mihi uni affuisse dicere, sanctis omnibus defuisse? Age enim, ut à divinis ad humanas rationes nostra defluat oratio, si in Scriptura interpretatione qtiidquam tribuitur Ingenio et eruditioni, quid Graeoruni ingeniis aut acutius, aut perspicacius? quid in litteris sacris exercitatus? Nec verò latinis sanctis defuit ingenium, noe litterarum sacrarum peritia defuit. Nolumus enim modo aut Latinos Gracis, aut Grecos Latinis antepone, Utrosque constat cl ingenio cl eruditione valuisse. Quòd si in hoc iudicio magis spectatur vilæ sanctimonia, quis homo recens veteres illos Ecclesiæ primarios viros excellet? Verum, aiunt, sed homines erant. Alego et novitios istos interpretes homines esse rcor. Audio: quid multitudo facit ad sensum spiritús? Respondeo: quid facit paucitas? sed et in bis, quæ vel apud homines fide creduntur, nonnihil facere solet testium multitudo maxime seniorum. Nam veterrimi quique solent esse gravissimi. Juniores autem, quasi pueri, si speciem afferant veritatis non est illa quidem proliniis repudianda; vetustas tamen suo loco conservanda est. Maxima enim csl vis et auctoritas vclusta-

lis, cl ubi cum novitate certet, est illa sine dubio preferenda. Sed nescio quomodo h rationibus gravissimis ad has leviores noslra oraiio delapsa est. Jam ad illas redeamus, casque ipsas concludamus aliquandò. Illud ergo urgentius et instanliùs premebamus, qui sanctos veteres in universum omnes in sacra* unoquo* libet Scriptura loco exponendo erràssc affirmari, cum calholicæ Ecclesiæ hunc ipsum errorem attribuere. Id quod hoc etiam argumento confirmari potest. Ubi-cumque csl enim Ecclesiæ corpus, ibi etiam est Spiritus veritatis, ut Irenæus docet lib. 5, imò Christus Dominus inqiiens, l Joan. U, 16: *Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in eternum, Spiritum veritatis.* Docet quoque idem aperte Paulus ad Ephesios 4, et l Corinth. 12. Spiritus autem in corpore non easdem omnibus corporeis partibus tribuit functiones quemadmodum Apostolus ad Romanos 12, et l ad Corinthios, cap. 12, elegantissime persequitur. *Alii namque datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii prophetia, api interpretatio sermonum, etc.* Neque enim in Ecclesiâ omnes Apostoli, nec omnes Prophctæ, nec omnes interpretantur, etc. Certum csl autem quòd sacranim litterarum jnielli* genlia sanctis ductoribus, si quibus, maxime per Spiritum data est. Qui ergò Spiritum veritatis sanctis omnibus in Scriptura sacra interpretatione negat, hic sine dubio cumdem Spiritum Ecclesiæ tollit; quemadmodum qui ab oculis videndi munus aufert, hic reliquas etiam omnes corporis partes obscurat; nam si oculos non fuerit lucidus, *totum corpus tenebrosum erit*, Luc 11, 54. Atque hæ sunl qiiintæ conclusionis causæ gravissimo*. Possunt enim esse aliæ leviores. Certe Patrum optimorum el sapientissimorum exemplum non omninò leve est, qui quanquàm erant acerrimo ingenio. Scriptura tamen sanctæ interpretationes ità illi referunt, ul à majoribus didicisse. non ulex se reperisse videantur. Ad quam legem nos non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti esse debemus. Ac de quintò conclusione dictum est salis.

Sextò. *Sancti simul omnes in fidei dogmate errare non possunt.* Hoc primùm ostendit D. Augustinus, n libro adversus Julianum primo, cap. 5. Cùm enim Julianum vellet sanctorum testimoniis in dogmate fidei, de quo erat controversia, revincere: < Non omnium, inquit, < de b;ic re sententias commemorabo, sed ponam < pauca paucorum, quibus tamen nostri contradicto- < res coguntur erubescere et cedere, si ullus in eis vd < Dei timor, vel hominum pudor tantum malum pen < vicaciæ superaverit. > Et posterius: < Alia sunt^ < ait, in quibus inter se etiam doctissimi atque optini < regulæ calholicæ defensores salvà fidei compage < n n consonant, el aliasaliode unAre melius aliquid < dicit el verius. Hoc autem unde nunc agimus, ad < ipsa fidei perlinet fundamenta. > El lib.2adversùm cumdem, ità loquitur: < Hoc probavimus catholicorum < auctoritate sanctorum, ac per lue non est couse- < quens, ut falsum sil. Tales quippe ac tanti viri sc- < eundum catholicam fidem hoc verum esse conlir- < mani, ul vestra fragilis cl argulula novitas soli au-

< *ciorilate conteratur illonim*. Prælerquàmquòdea dī-
 < cuiiL ut sc per eos loqui verius ipsa teslelur; sed
 < c toncaudoriüte primitus eorum vestra cscotumacia
 < f comprimenda, ul dum ules homines Dei in fide ca-
 < Unifica errare potuisse non creditis, ausus precipites
 < tcfrenclis. > El pauló inferius : < Ego te, inquit,
 < ante istos iudices constituo, quos non amicos meos,
 < et inimicos tuos in hic nostra disceptatione consti-
 < lui cognitores, nec quorum sententiæ de hoc quod
 < inter nos disputatur incerlæ sunt, inani cogitatione
 < confixi; sed sanctos, el in sancti Ecclesià illustres
 < antistites Dei, non Platonice et Arislotelice el Ze-
 < *t nonicis* (quanquàin et 'in his nonnulli ex eis dodi
 < fuère) veruni omnes sacris litteris eruditos nomi-
 < natim, sicut oportebat, expressi, ut in eis timeas,
 < non ipsos, sed Hlmu, qui sibi cos utilia vasa forma-
 < vil. Qui tunc de istà causò judicaverunt, cùm ab odio,
 < amicilià, inimicià, irà vacui erant, quod invene-
 < runt in Ecclesià tenuerunt. > El posterius : < Us-
 < que adeò, ait, permiscuit imis summa longus dies,
 < ulvideant Pelagius, Julianus, et cæci sint Hilarius,
 < f Gregorius, Ambrosius, Cyprianus. Sed qualiscum-
 < que homo sis, tamen, quia homo es, videre mihi vi-
 < deor verecundiam luam (si lamen non in te spes est
 < omnis emortua sanitatis) et quodammodo audio vo-
 • ccm tuam, qui respondes: Absit, ul audeam caecos
 < istos viros vel cogitare, vel dicere. > Et in fine libri
 tandem, qui sanctos rejiciunt, cos universam Christi
 Ecclesiam rejicere testatur. El Vincentius Lirinensis:
 < Recesso est, inquit, omnibus catholicis, qui sese
 < Ecclesiæ legitimos filios proliare student, ul sando-
 < rum fidei inhæreant, adglulincnlur, immoriantur:
 < i profanas verò novitates delcslcnlur, horrescant,
 < persequantur. Concilio cnim Ephesino divinitùs pla-
 < cuit, nihil aliud posteris credendum decernere, nisi
 < quod sacrata sibi consentiens sanctorum Patrum le-
 < mussel antiquitas. > Hactenus ille. Nec Ephesina so-
 lum synodus ità sensit, sed Constanlinopolitana sexta,
 actione 22, in hæc verba : < El dixit sancta synodus :
 < Omnino necesse est non solum scundiim sensum
 < sequi sauciorum Patrum dogmata, sed eisdem voci-
 < bus uli cum illis, nihilque penitus innovari. > Et ite-
 rum : < Sanctorum Patrum dogmata tanquam legem
 < sanctæ Dei suscipiunt Ecclesiæ. » Nec obstat, has
 sententias Sergii esse, non synodi; tùm quoniam si hæ-
 reliciis ipse Sergius, publicó Ecclesiæ consensione
 victus, hanc nostram conclusionem negare non potuit,
 Cerlè inimici nostri sunt iudices, lùm quoniam synodus,
 actione 17 el 18, sanctos ipsos Patres Unquàm regulam
 sequitur, el synodus Lateranensis sub Martino V, ca-
 non. H el 15, qu e omnes consonantes Ecclesiæ Pa-
 tres respuunt, ca catholicam el Apostolicam Eeclesi: m
 respuere dicit, el quæ credunt, credere. Id quod non
 tuodò Augustini, Vincentii, conciliorumque gravissi-
 mis testimoniis, verum etiam invictissimis rationibus
 confirman potest. Nam si sancii in aliquo fidei dogmate
 falsi sunl, et populi, qui cos sequebantur, falsi fuis-
 sent. Constat enim, populum Christianum ante nos fi-
 dei sanctorum doctorum acquievisse. Neque enim afi-

ter fide n in Jesum habere poterat, nisi haberet etiam
 in sanctos cjus(1) *Grattai rgo Deo meo*, ait Paulus ad
 Philemonem, *audiens fidem*, (*inani habes in Domino*
Jesu, et in omne anctos ejus. In quæ verba Hierony-
 mus : < Quicumque, nquit Deo credidit, aliter ejus
 < fidem reci ere nequit, nisi credat el in sanctos ejus.
 < Non estoni i in Deum perfecta fides, quæ in mini*
 < siros ejus infidelitate tenuatur. >

Præl reà, cùm quædam ad fidem pertineant (quod
 etsi sæpc dictum est, dicendum est tamen Sæpiùs),
 quæ plebs penitus ignorat, si sancii omnes in fide re-
 rum hujusmodi decepti fuissent, Ecclesia certe fuisset
 decepta. Ad hæc, sanctorum omnium fide repulsi,
 magmi ex p rie Christi et Apostolorum traditiones re-
 p ll nlur. Non en m aliunde apertius, (pam ex san-
 ctorum veterum tcsiimor/iis plerasque apostólicas tra-
 ditiones agnovimus. Undé in septima synodo generali,
 actione I, analhetnnlismus 7 Basiliï pœnitentis sic ha-
 bet : < Qui doctrinas sanctorum Patrum , el tradilio-
 < nem calholicæ Ecclesiæ contemnunt, quique cau-
 < sanlur, el voces Arii el Neslorii, Eutychis el Dio-
 < scori jactant, dicentes quòd nisi salis ex veteri el
 < novo Testamento instructi essemus, sanctorum Pa-
 < irum et calholicæ Ecclesiæ traditiones sequeremur,
 < excrcalio. > Hæc igitur duo ita 4uni connexa atque
 conjuncta, ul divelli ac dissociari non possint, doctri-
 na sanctorum Patrum et Ecclesiæ traditio. Quisquis
 unum istorum lentàril labef.u lare, alterius quoque fi-
 dem concutiat necesse esl. Atque ejusdem synodi ac-
 tione 7, tomo quinto, Epiphanius pro synodo sic ait :
 < Quòd siis, qui hanc expositionem contri» veneran
 « das imagines edidit, asserit, sc à sanctis Patribus,
 < qui circa ca tempora floruerunt, non fuisse receptum,
 < quomodo ca, quæ sancti Patres non probaverunt,
 < nos qui indigni sumus, ut discipuli eorum nomine-
 < mur, recipiemus? » Neque synodus hæc modò, ve l
 rimi reliqua concilia omnia, omnes pontifices ac sancti
 doctores hâc vià el ratione universas hæreses refuta-
 runt. Non cnim commode aliter poterant, nisi et in
 Scripturis ipsis canonicis, et in reliquis fidei decretis
 majorum sententiam , ut acceperant, tenuissent. Quà
 de re libet prorsiiis verba Vincentii Lirinensis ads-ri-
 bere : < Sacrò, inquit, vetustatis auctoritate profa-
 < næ novitatis conteremus audaciam ; neque hoc sanó
 < novum, siquidem mos isle semper in Ecclesià viguit,
 < ul quo quisque floreret religiosior, eo promptius no
 < vellis adinventionibus contraireret. Exemplis talibus
 < plena sunt omnia ; sed ne longum fiat, summa-
 < lim nonnulla ac breviter perstringemus , ul omnes
 < luce clariùs videant, beatorum Apostolorum beala
 < successio <iuà vià semper ingressa novas doctrinas
 < refutarit. Inlciligeant cnim viri sancti atque pruden-
 < les, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi ul
 < omnia quæ fide à patribus suscepta forent, eadem
 < filiis consignarentur; idque esse proprium christia-
 < næ modesliæ ac gravitatis, non sua posteris tradere,
 < sed à majoribus accepta servare. Ducatum quippe

(I) Qui Deo credit, el in sánelos ejus credere no*
 ce.* e est.

« praebe nobis religio, non nos religioni; nec majorem sensa qua volumus trahemus, sed potiusquam illa (rabunt retrahuntque sequemur. » Ilactentis ille. Unum verò idemque praeceptum ejus rei, quam dixerat, exemplum affert ex Epbesino concilio, ubi cum de sanciendo lidei regulis contra Nestoritam disceptaretur, decretum est, ut sanctorum Patrum in medium sententiæ proferrentur. Quod cum ita factum esset, Nestorius, tanquam calholicæ vetustati contrarius, damnatus est. Cyrillus verò, tanquam sacrosanctæ antiquitati consentaneus, est probatus. Sed, ut ipse idem dixerat, *exemplis talibus plena sunt omnia*. Sic enim Hieronymus Helvidii dogma revicit; sic Basilios ad Amphilochem Spiritus sancti divinitatem asseruit; sic August. Donatisi, et Pelagianos refellit; sic Paulus Samosatensis à celebri quodam scriptore superatus est; sic Theodoretus Alexandrini concilii definitiones comprobavit; sic Leo papa apud imperatorem Eulychem hujusque sectatores confudit, asseruitque à sanctis ductoribus consentientibus nullos nisi impios et lurreticos discrepare; sic Agatho papa ecclesiasticum dogma de duplici Christi voluntate et operatione firmavit, nempe sanctorum scriptorum consentientibus testimoniis; quibus eà solùm ratione hæretici respondero se posse existimarent, si libros depravassem, et alia ex eisdem sanctis testimonia vel mutila, vel etiam conficta in confirmationem erroris adduxissent. Neque enim negare sanctorum auctoritatem integrum vel hærelieis videbatur. Quorsum autem post vetera exempla nunc novilia proferamus? ex Bernardo, epistola 77 ad Hugonem, ex Innocentio, de presbytero non baptiz. cap. *Apostolica*! ex concilio Florentino, ex multis quoque aliis quos, ne longum sit, missos in præsentiam faciemus. Salis enim nobis, si non odò in philosophic Christiani aliquid profecimus, positis exemplis rationibusque et testimoniis, persuasum esse debet, sanctorum omnium communem sensum certam fidem facere catholicorum dogmatum ac proinde ex omnium auctoritate certa argumenta depromi theologicis conclusionibus confirmandis.

Quod sexto demòni hoc loco erat nobis constituendum, constituimus longà oratione id quidem, (quomodò enim rem tantam verbis paucioribus explicaremus?) sed adeò preciaré tamen, ut tenebra, quas adversarii veritati offundere suis argumentationibus conati sunt, jam superioris disputationis luce fugate esse videantur. Certe primum, secundum et tertium argumentum, post ea, quæ dicta sunt, nullà responsione egent. Sed ne ratio illa quidem deinceps appositâ. Eadem enim non magis contra veteres sanctos, quam contrit Patres conciliorum omnes, atque adeò contra totam Ecclesiam valet. Ita nos antea duobus illam locis refutavimus. Osiandri ergo et Cajclani scrupuli modi) restant, qui si fuerint exempti, nihil profecto erit amplius quod sexto loco explicando consideretur.

CAPUT IV.

Nonnullos Osiandri et Cajclani scrupulos eximit.

Cum igitur contendit Osiandri, expositores usque

ab Apostolis universos in prophetia illius intellectione errasse, primum nihil nobis contrarium affert. Nam, ut Vincendus Lirincensis recte dixit: « Antiqua sanctorum Patrum consensio non in omnibus divinarum legis quaestiunculis, sed solùm in fidei regulis (nobis cendò est sequenda, atque in his precipue quaestionibus, quibus catholici dogmatis fundamenta nituntur. » Quod etiam capite superiore paulò latius explanavimus. Porro autem Osiandri prophetia an in sensu litterali, an in allegorico ad Christum referenda sit, ad fidei quaestionem non perlinet. Ita, quamvis sancti in hoc falsi fuissent, non in re gravi, sed quæ parvi momenti in Ecclesia est, fuissent falsi. Deinde falsum est, omnes auctores usque ab Apostolis locum illum in sensu solùm allegorico ad Christum retulisse. Referunt quidem omnes ad populum Israel, et ad Christum quoque referunt, sed non omnes asserunt per allegoriam id fieri; quin nonnulli affirmant eundem Scriptura locum phires habere interdum sensus litterales. Postremo, si dicamus sensum esse allegoricum, nullus est error. Nam ob celioni Osiandri Hieronymus in comment, super Oseam docte respondet. Vana igitur ista ratio apud eos valet, qui ipsi decipi fallique volunt. Gravioribus consilioribusque admonendi sunt, ut animadvertant ne callidè aliter ratione capiantur. Apenè enim sophisticantem nemo non videt, nisi qui admodum est indoctus; callidus ille et occultus sophista, ne veritatis specie fallat, studiose cavendum est. Nec enim facile agnoscitur. Nec verò existimari velim, Cajclanum aut in sophistis esse censendum, aut astute, aut vafre, maliciosè quempiam fallere voluisse. Sed vir ingeniosus et doctus non falleretur, nisi specie quidam obscura rationis. Quocirca quoniam vim habet majorem quam ceteri ad decipiendum, majori cura et diligentia ab hoc sanè cavendum est.

Argumentatur itaque Cajclanus: « Non alligavit Deus expositionem Scriptura sacra priscorum doctorum sensibus, eie. » Imò verò alligavit, si omnes ad unum in eandem sententiam concurrerint. Tenentur enim universi catholici sensum Ecclesiæ sequi. Sensum autem Ecclesiæ fuisse, qui idem fuit doctorum ecclesiasticorum omnium, explicatum est paulò ante satis, ut arbitror, diligenter. Nec Ecclesia nunc de Scripturarum sensu judicat divinando, sed ex traditione majorum eas interpretatur. Quemadmodum enim, si qua alia fidei quaestio occurrerit, E dei e iudicium nihil novi auribus Christianæ plebis infert, sed majorum antiquam eà re fidem et inquit et sequitur; ita cum de sacrarum litterarum sensu existit aliqua controversia, nullam novam intelligentiam à censurâ ecclesiasticâ expectare debemus, sed eam, quæ magna facta disquisitione Patrum nostrorum communem esse constiterit: « *Spes*, inquit, *nobis et posteris tollitur exponendi sacras litteras, nisi transferendo de libro in quinlernum.* » Minime vero gentium. Nam ut illud præteream, quod in sacris Bibliis loci sunt multi, atque adeò libri integri, in quibus interpretum diligentiam Ecclesia desiderat, in quibusque proinde juniores possent et eruditionis et

ingenii posteris ipsi quoque suis monumenta relinquere; in *illis cliam*, quæ antiquorum sunl inge..io ac *diligenlià* elaborata, nonnihil nos Christiano populo, si

dumus, prestare etquidem utilissime possumus. Possumus enim vetustis novitatem dare, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus naturam suam, et naturesu® omnia. Sed quoniam huic Cajetani argumento Vincendus Lirinensis doctissimècleganlissimèque respondit, verba nos ipsius adscribemus, digna illa profectò, quæ aureis litteris scriberentur: < Esto, inquit, ó doctor, quasi Beseleel Exodi < 3G, et pretiosas divini dogmatis geminas exsculpe, < fideliter coapta, adorna sapienter, adjice splendor, gratiam, venustatem; intelligatur, le exponente < illustrius, quod antea obscurius credebatur. Eadem < tamen quæ didicisti, doce, ut cùm dicas nové, non < dicas nova. Sed forsitan dicet aliquis: Nulliisne ergò < in Eeelesià Christi profectus habebitur intelligenti?» < Habeatur plané et maximus; sed ita lamen, ut vere < profectus sil ille fidei, non permutatio. Siquidem ad < profectum perlinet, ul in semelipsa onaquæqua res < amplificetur; ad permutationem vero, ul aliquid ex < alio in aliud transvertatur. Imitetur animarum ratio < rationem corporum, quæ licèi annorum processu numeros suos evolvant et explicent, eadem tamen, q:i® < erant, permanent. Parva laciendum membra, magna < juvenum, eadem ipsa sunl lamen; quot parvulorum < artus, loi virorum; et si quæ illa sunl, quæ ævi maioriorisætatepariuntur, jam in seminis ratione præinserla sunl, ul nihil novum postea proferatur in senibus, quod non in pueris jam ante latitaverit. Quòd i si humana species in aliquam deinceps non sui generis < vertatur cfligim, aul ceric addatur quippiam mcmbrorum numero vel detrahatur, necesse esi ut totum i corpus vel prodigiosum fiat, vel etiam intercizat, vel < cerlè debilitetur. Ilà cliam sacrarum litterarum inlelligcrlia sequatur has decel progressum leges, ul annis < scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur < celale; incorrupta lamen illibalaque permaneat. >

Elpauli) post. < Quodcumque igilur, ait, in Ecclesiæ < paradiso Dei agriculture. Patrum labore satum est, < hoc id m filiorum industrió colalur, floreat, maturseat, proficiat, perficiatur. Et prisca illa coelestis i philosophia* dogmata à posteris excurenlur, limentur, < poliantur. Sed nefas est, ut commutentur, detnmt contur, mutilentur, humanorumque ingeniorum quasi < extranea additamenta recipiant; accipiant licci evidentiam, lucem, distinctionem, sed retineant necesse < est plenitudinem, integritatem, proprietatem. > Hactenus ille. Cujus lota ratio eò mihi videtur probabilior, quò magis ex Apostolo, ad Ephes. 4, videtur esse deprompta. Ibi illam coqioralis augmenti similitudinem adeò et aperte, et copiose prosecutus est, ut nulli mei oratione opus sit. Tantum fuerunt lectores admonendi. De sexto autem locobacknils. Jam ad septimum transeamus, hoc est, schola* novæ auctoritatem. De qui el si nonnihil fortasse novi dicturus stun, ea lamen quæ pios lectores probaturos esse confidam (I).

(I) < *Quinam sint cautela et rtgnlce pro intelligenti*^,

quinam canones pro usu theologico SS. Patrum?—Pnnter auctoritatem Patrum, quæ sedem argumentationi theologiae præbet, ad alia attendere oportet eum, qui sine abusu el solido cum fructu, legere SS. Patrum opera, lecta inlelligcre el intellecta usurpare desiderat. Ad tria nniversim capita reducere eadem juvat, scripta scilicet, scribentes el scriptionem: circa nuæ postquam cautelas pro lectione Ct regulas pro inlelligenlió dedderimus, canones eirrà usum eoruindem addemus.

< Dico T: Cantei® pro lectione Patrum simtsquentes: 1 Circa scripta. 1' Discerne inter libros, veré aut falsò Patribus adseripios: item inter certo genuinos et dubios aul incertos. 2 Adverte, an originarium sil scriptum, an versio lanliim, el quo auctore facta? 5 Disquire de textu laudato, integerne sit, an corruptus, mutilus, vel à contextu divulsus.

< 2º Circà scribentes. 1 Attende an Patrum quisjuvenLsadhùcaul vero senex, an Catechumenus eliamniim vel fidei mysteriis plene imbutus, an lapsus in errorem aut ante lapsum, an animopacato et extra offensam aut subiratus el contentiosus scripserit; cujusmodi diversitatem in Augustino, Lactantio, Tertulliano et Cypriano notare juvat. 2 Dispice an scriptor merum agat testem rerum sufi adate creditarum vel observatarum; an doctoren), quod credendum vel observandum sit, praescribentem; an utrumque simul præstet? 5 Nota an loquatur in personó propria vel alienò; an solimi disputando, efvelul dubitanter inquirendo procedat, vel asserendo; an oratori^ et rem forsitan exaggerando, aut dogmaticé et rigoroso sermone eloquatur; an obiter et velul aliud age».do, an principaliter el ex proposito rem tractet? 4 Observa an doctrinó, antiqmlate, præserlim fidei integritate excellat, aut lapsus in errorem sit, qui benignò interrelalione mitigari nequeat, vel communi jam judicio nec temeré sil notatus? 5º Kespice ad tempus ortam ha*resin forsitan uræcedens, aul ubi de damnato postea errore, salvò auhùc fide, dubilari poterai, vel contra.

< 5 Circa scriptionem. 1 Examina, nùm qnæslionis, quai tractatur, maleria sil philosophica vel naturalis alterius scienti®; an vero theologica, atque ad fidem perlinens, aul disceptare in ulramque pariem orthodoxo adhuc licita? 2 distingue an sensus verborum sit proprius el simplex, aut melaphoricus et figuratus, an constans el conveniens cum alibi dictis, aul contra retractatus vel discrepans? 5º Perpende an sensus forsitan obscurus ex contextu vel comparatione cum aliis, vel ex scopo ac directione illustrari nequeat? 4º Observa, mini iisdem aul similibus mediis phrasis fortasse durior el usu jam obsoleta emolliri non possit? 5 Adverte ad scopum scribentis, crinomenon argumenti, el substratam quæslionis materiam. 6 Denique allende ad quos sermo sil prolatus, contra quos disputatio sil directa, et quà occasione quæstio sil tractata?

< Dico 2: Ilcgula* pro intelligentia Patrum sunt sequentes: 1 opera genuina Patrum disce vel ex judicio criticorum catholicorum el sobriorum, vel ex editionibus reccnrioribus el probatis. 2º Primigenia lectio præhabenda est transía!®; pro versionibus seligendis prior etiam regula vaici. Textum laudatum confer cum libro, nisi laudatoris fides sil probata. 4º Qualitates Patrum pernosce ex eorum historió; officium scriptoris collige ex verborum formulis; oratoriam locutionem cape etiam ex auditoribus, ad quos sermo est factus. V Diligens ad lectionem atlentio docebit, quæ loquatur persona, quæ dubitet, quæ asserat. 6 Durius dictum, si res faveat, securitati temporis aut zelo impugnationis tribue. 7 En-orem Patris, nisi apertus sit, excusa, et designatis mediis emolli; ab eodem cliam, aul singulari forsitan opinione illius aliquó, modesto discede, et salvó ejus nonoriiccnlià, ul Aug. inquit. 8 Locutionem dogmaticam intellige lùm ex opposito contrarium senlientibus anathemate, aut oppositi lanquàin hærelici dogmatis damnatione: lùm ex asserti tanquàm dogmatis fidei propositione, aul in catechesi vel sermonead neophvtas tanquàm credendi inculcal Mctapl lignosi es si nec in omni aul

longiore sornione, nccsæpc, ncc coronî quibuscumqiie phrasis ejusmodi occurrat, ncque admirationem moveat aut probationem exignL iO'Semper prae oculis habe scriptionis et scribentis finem ac scopum.

◁ Dico 3': Canones pro argumentatione ex Patribus sunt sequentes: 1 Patrum scripta non praebent argumentum, nisi genuina ctcerta, atque ex originario textu ve! probata versione desumpta. 2' Non valet auctoritas Patris in eo, quod Ecclesia vel Pontifex tanquàm erroneum respuit vel declarat. 5' Ul textus quidpiam probet, integer, clarus, cum niente auctoris congruens, nec retractatus sil, oportet, V* Patres loqueóles ut testes rerum suà ælale creditarum aut observatarum, etsi etiam omnes non refutantur, praebent certitudinem de facto, quia videntur exceptione majores. 5* Patrum auctoritas sive paucorum sive plurium in quæstionibüS philosophicis aul scientiarum naturalium, liaud certum suppeditat argumentum ; sed tantum probat, quantum naturalis ratio persuadet. GEorumdem Patrum auctoritas in genere quæstidnum theologicarum qmfead fidem non spectant, certitudinem non facit. 7 In materia fidei vel morum dogmatici unius alleriusve Pàtria non reprobata auctoritas probabilitatem quidem affert, non •Jem certitudinem, o* Plurium Patrum auctoritas in câdem malcrió firmum omninò argumentum theologo necdum praestat, si ahi adirne pauciores reclament; nisi flirtò pauciorum sententiam reprobaverit Ecclesia, aut plurium illam probârit. 9'Unanimis consensus Patrum

aliquid velut fidei dogma tradentium, firmum certum-que subministrat* fundamentum, illud pro fidei dogmate acceptandi. I(T Eidem cum proportionem canones tonent in expositione sacrarum Scripturarum circa illarum sensum à Deo intentum.

◁ *Observa.* Juvat subindè aul cliam oportet selectum Patrum timi doctrina* ex Patribus, turn Patrum pro doctrinó facere. Pro priori normam dare poterit placitum Vincenlii Lirinensis: ◁ Sequemur autem uni-◁ versiLalem hoc modo, si hanc unam fidem veram esse ◁ fateamur, quain tota per orbem terrarum confitetur ◁ Ecclesia; antiquitatem vcrò ita, si ab his nultbentri ◁ sensibus rocca imus, quos sanctos majores nosiros ◁ ac Patres celebrasse manifestum csl ; consensionem ◁ quoque itidem, si in ips& vetustate omnium vel rerie ◁ pene omnium sacerdotum pariter ac magistrorum ◁ definitiones sententiasque sectemur. ▷ Pro posteriori, praeter respectum ad qualitates, auctoritatem Patrum unitorsini evehentes, attendere praesertim dccct, quinam ex Patribus in eo, quod delectum postulat, argumento maxime et praecipuo cum fructu versati fuerint; quandoquidem limi etindò, lùm ex Ecclesiæ persuasione facile constet. Patrem hujusmodi ad illius doctrina* propagationem non minus quàm defensionem, specialiter fuisse à Deo suscitatum. ▷ Ex P. Kilbcr, in *Principiis theologicis*. (Vide praeterea P. Dnrgonc, *de la lecture des Pères*.— Vide cliam P. Thomassinum, Prolegom.— Vide supra, Prolog, n 62.) P. S.

DE AUCTORITATE DOCTORUM SCHOLASTICORUM,
QUÆ SEPTIMO LOCO POSITA EST.

LIBER VIH.

CAPUT PRIMUM.

Luthcranorum in theologiam furor; quinam veri nominis theologi censendi.

Sequitur locus huic disputationi vel maxime necessarius, qui scholæ theologies continet auctoritatem, quam hærelici juniores non modò elevant et extenuant, veriim cliam explodunt et exsibilant. Ac signifer impietatis Germanico Luthenis, Wicleffi in hoc, ut in aliis, discipulus, in libro quidem adversiis Jacobum Latomum asserii, theologiam scholasticam esse nihil aliud, quam ignorantiam veritatis, inanenique fallaciam, quam ad Colossenses cap. 2, Apostolus praecavet. In libro autem de abrogandâ Missû privati, academias dicit esse Antichrist! lupanaria. Philippus vcròMelancthon, in Apologiâ contra Parisienses, Lulctiæ natam esso ait profanam schohsliccn, quâ admissâ, Evangelium obscuratum, ac fides exstincta. Breviter, Lutheran! omnes ad unum scholæ nostrae auctoritatem et mirificó contemnunt, et inimicò insectantur. Atque hinc forlassè tanquàm ex primo fonte reliquie istorum hærcses derivatæ sunt. Principio namque, quod erat facile, scholæ auctoribus contemptis, scholæ quoquejudicia contempserunt. His neglectis, mox ncccsse erat, ut Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Ambrosius, Rasilius negligercntur, quos theologi recentes dogmatum suorum auctores habebant. At antiquis sanctis pnsthabilis, despectui quoque habita sunt eorum concilia. Unde consecutum csl, ul et libros quosdam cano-

nlicos, et ecclesiasticam auctoritatem Lulhcrani conciderent. Adeò verum illud est : qui minima negligi!, paulalim defluit ! Absit invidia verbo. Nccenim minima scholæ auctoritas esse potest, quam panî facere nemo sine fidei discrimine potest. Connexæ quippè sunl ac fuère semper post natam scholam sêholæ contemptio et hæresum pestes. Quamobrem tuear ellam hunc locum, neque facile* ac breviter, ul mihi videtur, expediam. Nam etsi facultatem disserendi à dialecticis exercitationibus acceptam scholastica in nobis theologia amplificavit; neque enim mediocrem à primo tempore ætatis in eo studio operam curamque consumpsimus; al hic sane quanquàm in loco proprio versamur, non ad copiam nostram nos in ulrainque partem exercera volumus, sedad nostrum morem tenuiter angustòquo disserere. Sed in omni oratione, memento, lector, eam me defendere scholædoctrinam, quæ sacrarum litterarum fundamentis constituta sit. Ex quo id efficitur, quod ego magno cum assensu omnium dicere me video, miseram esse scholæ doctrinam, quæ se titulis magisterii defendat; miseram cliam, atque haud scio an multò magis, quæ detractâ Scripturae sacrae auctoritate, syllogismis contortis de rebus divinis philosophatur, imò ne de rebus divinis quidem, sed nec de humanis, veriim de bis quæ nihil ad nos attinent, hiteligo autem fuisse in schola quosdam theologos ascriptilios, qui universas quæstiones theologicas frivolis argumenlisabsojvcrint.et vanis invalidisque ratiunculis magnum pondus rebus gravissimis detrahentes, cdido*

rint in theologiam commentaria vix «ligna lucubratione anicularum. Et cùm in his sacrorum Bibliorum testimonia rarissima sint, conciliorum mentio nulla, nihil ex antiquis sanctis oleant, nihil ne ex gravi philosophic quidem, sed ferè è puerilibus disciplinis; scholastici tamen, si superis placet, theologi vocantur : nec scholastici sunt, nedum theologi, qui sophismatum fæces in scholam inferentes, cl ad risum viros doctos incilant, el delatiores ad contemptum. Quem vcrò intelligimus scholasticum theologum? aut hoc verbum in quo homine ponimus? Opinor in eo, qui de Deo rebusque divinis apte, prudenter, doctè c litteris institutisque sacris raliocinclur. Quod etsi ili esse pluribus verbis postea disserendum est, illud tamen nunc brevi confitendum csl, nisi qui is sil, esse theologum scholæ neminem.

? Inlelligo etiam in scholà fuisse nonnullos quasi ad discordiam natos, qui tiim optime disseruisse se putant, cùm contra doctores dixerint, ut non lām verum invenisse velle videantur, quām adversarios convincere, concertationibusque cl rixis lotas chartas implere. Atque hos, sunt in Ecclesiā nulli, qui tanquam milites auctorati vel luentur, vel impugnant, et lota eorum de re theologica disputatio partium studium est, contentio atque dissidium. Quos ego probare nec debeo, nec possum. Nam quamvis dissentientium inter se reprehensiones non sint vituperanda;, concertationes latten in disputando pertinaces indigna philosophia profauā, nedum sacrā doctrinā, mihi videri solent. Nec enim, quod Cicero disertissime dixit, disputari sine reprehensione, nec cum pertinacia recte disputari potent. Atque illud verè à Publio dictum est, veritatem nimium altercando amitti. Minimè vcrò assentior iis, qui ex circulatorum scholasticorum disputationibus oriam esse pertinaciam volunt, irritationemque scalpenti omnia. Quin istiusmodi malorum existimo in moribus esse culpam, non in scholā. Moderili enim, nec contentiosi homines, nec pertinaces, quascumque res sobrie, ad icinperantiamque definient. Quod cum omnibus faciendum, qui disciplinam quamlibet profitentur, tūm nemini poliūs quām theologo. Fuèrc nutem Fin?, dubio in scholā multi, qui his vitiis declinatis, rem theologiam graviter sane ac modestè tractārunt. Nam quos isti pertinaces vocant, omniaque scalpentis theologos, paucos, si vere loqui volunt, significare possunt. Qin etiam mihi, si cui maxime displicent; sed propter paucorum vitia non est omnium corona traducenda; quòd ehi pleriqiie theologi in his vitiis essent, iniqua ^ssel adirne ista calumnia. Quemadmodum enim nemo iustus cl prudens universos adolescentes accusat, quamvis plurimum sint libidinosi, quoniam libido non est omnium adulescentum, sed non prolmuin; sic quoniam ista scholastica pertinacia theologorum levium est, non omnium, iniqui* profecto, ut modò «licebam, schola traducitur propter ea vitia, quæ non sunt scholæ, sed inertis, vana*, contentiosæ scholæ;. Theologos itaque scholasticos, qui modo hoc cognomine digni sunt, asserere quidem, cl vindicare volo, idque faciam, si prius tcholæ pronrium institutum, cl rationem docendi pro-

positam ostendam, quā minimi intellecti, nihil recti ant pro illis, aul contri illos dici potest.

CAPUT II.

Multiplex theologia? scholastica munus exponit.*

Theologiæ scholastica* proprium munus, quantum et u majoribus accepimus, cl hujus facultatis alumni quotidianis fere congressibus experimur, illud primum est, ut qua; in sacris litteris et Apostolorum traditionibus abdita continentur, ea in lucem quasi è tenebris eruantur. Colligit enim theologus ex principiis fidei à Deo revelatis conclusiones suas, atque in principiis ipsis implicitas per argumentationem naluræ consentaneam explicat. Quemadmodum enim musica facultas ex iis, quæ sunt in arithmetic^ posita, ea ratiocinando conuccilit, quæ sunt in numeris sonantibus aul consona, aul dissona; ità scholæ theologia ex his quæ fides posuit, ea quæ sunt consequentia, naluræ ratione conficit, do Deo rebusque divinis. Quòd si astrologia, musica, perspicendi facultas, atque aliæ id genus disciplinan» tametsi ex alienis facultatibus quasi mendica;, sed habentur in pretio tamen, tanquam utiles cl necessaria*; ccquisnam iste malus genius est scholasticam disciplinam profligare velle, quæ non ex arithmetic^, non e\ gcomclriā, non ex physicā, sed ex sacris divinisque et litteris cl institutis docci, quid consequens sil, quid conlrà repugnans? Necvcrò audiendi sunt (1) qui scholasticas quæstioncs ut curiosas reprehendunt, et scholæ temeritatem insimulant, quòd de rebus longe semotis a capiti nostro audeat pronuntiare, cl tām mulla definire, quæ citra salutis dispendium vel ignorari poterant, vel in ambiguo relinqui. Hujus generis exempla ponunt : Quid discernat Patrem à Filio; quid ab ulroque Spiritum S.; quid jnlersit inter Filii nativitatem cl Spiritus processionem; utrum Spiritus sancti à Patre cl Filio proficiscentis unicum sil principium, an duo. Ità censent id preclari cl magni theologi esse, nihil olirā quām sacris litteris proditum csl definire, hoc est, in lheologiæ principiis hærcrc, mentem à consequentibus et repugnantibus sevocare. Quorum sententia quid sibi velit non inlelligo. Potest enim quidquid esso absurdius, quām sola disciplina principia habere definita, conclusiones vero, quæ certo atque evidenti syllogismo ex illis conficiuntur, aut ignorari velle, aut in ambiguo relinqui? QuOd si in gcomclriā, physicā astro-Ingiāve quisquam assereret, verè cl jure stultissimus haberetur. Sed de his hactenus. Non libet enim mihi rem exploratam suadere, quod nulli, el hi docti sæpè fecerunt. Itaque pergamus ad reliqua.

Habet rursum hæc disserendi in scholā facultas alium propositum scopum, fidei nostre adversos bæreticos defendendæ. Est quippe ductoris scholastici, ut Magister Sententiarum in proœmio ex Augustino «le Trim. cap. 1, tradit, scirc quemamodum fides catholica cl piis opituletur, cl adversus impios defendatur. Quòd si scholæ doctor non possit docere fideles doctrinam sanam, et eos, qui sanam non habent, redarguere, apud vulgus theologus esse aliquandò poterit, reverá nunquam erit. Atque ob cam causam scholasticorum dis

(i) Erasmus in Proœmio super nTarum.

putationlbuâ adeò sunt hærciel Infensi, quòd inelligiint,catholicam fidem,quam expugnare moliuntur,horum studio doctrin&que muniri. Agnoscunt sané lupi canes,cosque odio prosequuntur;cl scholæ nomen Uli invisum est,quæ hipos arcet à gregibus,cl eorum insidias porrò cavet. Atque in hoc genere nihil csl quidem admirandum, Illorum autem hominum genus mirari non desino,qui cum catholici et habeantur cl sint, bos plausus lamen excitare solent, qui nescium juventutem ad linguarum studium adhortari, nisi prius theologos scholasticos maledicis figant, totisque concidant voluminibus. At suavissime maledicunt. Venenum animi laiguæ mella legunt,còque perniciosius paratum, quò suavius obbibilur. At sunt morosi cl prolixi scholastici theologi,si quærimus, anxie etiam superstitiosi; sed hæc, utdixi, morum vilia sunt, non scholæ. At morositas tamen, cl ea vilia, quæ theologis objiciuntur, habent aliquid excusationis vel juste, vel quæ probari posse videatur. Nam de rebus nullis et variis non solùm in genere, sed singulatim etiam disserentes, non potuerunt hæc brevi oratione conficere. Hinc autem myriades articulo- rum, quas isti reprehendunt, quæ si essent adagiorum, non reprehenderent, sed suspicerent. Accedit, quòd perspicuitas non solet esse conjuncta brevitati. Obscuri namque fiunt, qui breves esse laborant. Ita perspicui theologi esse cupientes, longiores aliquanto fuere. Adde, quòd res difficiles et obscura, quas plurimas theologi edisserunt, paucis explicari non queunt. Rudibus quoque et imperitis schola sese attemperat, atque adeò plura cl qiiærit et definit, quæ doctis hominibus, iis etiam qui ingenio haud multimi valent, supervacanea videntur. Scholastico demum more in utramque partem theologi disserentes, necesse est. ul quacumque docent, longiore ea sermone complectantur. Anxia vero superstitio quæ dicitur, religio est, non superstitio. Nempê non licet apud nos susque deque omnia ferri, sed scholæ normé decreloque universos, qui aut disputare aul scribere de re theologici velint, cerlis oportet limitibus ac proscriptis lineis contineri, lincillæ lacinæ. Illis libertas placet, imo vcrò licentia dicendi scribendique : nos cùm de rebus theologicis disputamus, licentiam omnem et temeritatem perhorrescimus. Sed lotum hoc scholasticum disserendi gemis spinosum est; et pes spinis confixus gressum deinde figere non valet. Scilicet tenerrimi istorum pedes sunt ; cl quos errores non pungunt, pungit disciplina, quam, ut ante dicere cœperam, ob id odio isti prosequuntur, quòd ars est quæ doceat tùm propugnare fidem, tùm hæreses expugnare. Id quoniam postremo libro sumus fuse ac diligenter explicaturi, breviter cl sine disceptatione mudò ponendum est. Nec enim dectt omnia eodem loco demonstrare.

Spectat denique ad scholasticorum functionem, Christi l'cclesiæqiie doctrinam, quantum fieri potest, ex disciplinis humanisant illustrare, aut etiam confirmare. Nam quod Augustinus docuit, vasa argentea et aurea, cætcrumque J'gypliorum supellectilem, etiamsi commodatam acceperimus, jure quasi nostra facere possumus inque fidelium usus vindicare : cl alienigenam mulierem, ut Hieronymus admonet, rasis crinibus, re-

jOctisque superfluis, ad Dû populum introducere. Id quod si, quo decet, temperamento gravilatoque liat, nemo, ul opinor, tam stultus futurus est, qui reprobet, nisi horum nihil unquam reputaverit. Discunt theologi à David, extorquere de manibus hostium gladium, cl Goliæ superbissimi caput proprio mucrone truncare. Diaconi à Paulo vel inscriptionem fortuitam arte torquere in argumentum fidei, et quæ in alium usum scriptasiw.t ea ad emolumentum ecclesiastic® doctrinæ convertere. Discunt cum Daniele ac Moyse Chaldæorum Ægyptiorumque sapientiam, si non ut sequantur, at ut indicent atque convincant. Nccæquum est, ut, si adversum philosophos disputant, ignorent dogmata philosophorum; nam cl si quispiam adversus mathematicos velit scribere imperitus matheseos, risui palet, d. 57, capite *Qui de mensa*. Possem persequi mulla hujus rei argumenta; sed ea ipsa, quæ dixi, senlio fuisse longiora. Ignoscet autem lector. Nam cl studio rerum nostrarum proventus sum, et schola csl pauló loquacior, ne ab omnibus eam vitiis videar vindicare. De his igitur hactenus. Egi enim secus atque initio dixeram, cl in loco presso atque angusto spatia dicendi videor quassisse; sed difficile erat rem cl ab alienis conscissam, cl à quibusdam ò nostris male tractatam ne levi quidem ratione sarcire.

Tres itaque fines vene ltheologiæ constituendi sum. Nec enim tantùm de scholasticà, sed de omni omr.imi iheologià disputo. Luihcranorum autem hærcsis, sisibi consentanea esse velit, de scholæ instituto nihil queal dicere, in qua nunquam se exercuisse vel ipsa fatetur. Nemo autem audiendus est, qui Je câ re, quam nec usu, nec ratione habet cognitam, disputabit. Quòd si tria illa veræ ltheologiæ sunt communia, ea vero schola omnia prostai; certe in his perniciosus est error, qui scholam negligendam esse existimant. Hæc est enim vera tlheologia in qua omnia insunt, quæ sunt in theologo requirenda, scientia Dei, coelestium rerum cognitio, humanarum prudentia et usus; ul cùm hæc adsint, perfecta doctoris christiani disciplina sit, et sine his esse non possit. Quod cùm optimum maximu inque sil. si id volumus adipisci, ltheologiæ scholastic® opera danda esi. sine quæ nullam omninò perfectam in Ecclesià doctrinam consequi possumus. Eà vcrò neglecta, qui se ihcologos esse arbitrantur, túrnese denique errasse sentient, cùm eos aul disputatio cum hærclicis, aul gravis aliquis cl perplexus conscienciæ casus experiri coget. Nec veri) quisquam Scripluræ sanc læ studiosus vereri debet, ne ex scholæ studio sacrarum litterarum studium retardetur. Nam et ad hunc fructum ferendum non modii non retardai, verum etiam invitat atque allectat schola; nosque ipsi quidquid ad sacras litteras attulimus, si modò aliquid attulimus, a ductoribus atipie doctrina scholastic^ iusirudi ad eas et ornati accessimus. Sed jam tempus est ut doceamus, quod est nobis hoc toco pracipuuin institutum, an scholasticorum auctoritas firma argumenta theologo pnrstet, an infuma.

CAPUT III.

Precipua Lutheranorum in scholæ auctoritatem argumenta complectitur.

I. Infirma autem ea omnia argumenta esse, qua? ab

schofccc auctoritate derivantur, illa priinnm ratio suadet, quòd nec è sacris litteris, nec ex Apostolorum institutis, neque ex Ecclesiæ definitione schote auctoritas comprobatur : ciimque scholasticis auci iribus Spiritimi veritatis nusquam Dominus fuerit p illicitus, errare ul homines possunt, atque adró nulum u argumentum ex eorum auctoritate firmum erit.

2. Item nullum est in scholA certum (login i, sed partium factionibus plena sunt omnia. Nihil igii ir certi ex scholæ auctoritate confici potest.

5. PrætereA theolugi scholæ omnes asseruere, matrimonium cliam sine Ecclesiæ ministro confractum, esse vere ac proprie novæ legis sacramentum. At hæc omnium communis sententia non solimi non facit certam fidem, sed ne probabilis quidem videtur esse. In nulla igilur re aliò scholæ testimonium certum erit.

CAPUT IV.

Schola? auctoritatem tertis finibus circumscriptam tuetur atque defendit.

At nos et quid sentiamus, et cur etiam sentiamus, paucissimis quhm fieri poterit exponemus : pugnabimusque pro scholæ auctoritate, non affectu, sed ratione. Quanqtiam non sumus ignari, mullos studiose contrà esse dicturos; quod vitare nullo modo potuimus, nisi nihil omninò scriberemus.

Quod fuerit acadcmiæ (hcologicæ initium, quos progressus, quos institutores habuerit, quosve auctores, tametsi ad scholæ commendationem allinet, non est tamen hujus loci dicere : ubi hoc sohim conamur explicare, quantum habeat virium ad faciendam fidem argumentum ex scholæ auctoritate depromptum. EA igilur rc explicandi, sil prima conclusio.

1. Theologorum scholasticorum cliam multorum testimonium, si alii contra pugnant viri docti, non pliis valet ad faciendam fidem, quam vel ratio Ipsorum, vel gravior cliam auctoritas comprobA ril.— Videlicet in scholastic^ disputatione plurium auctoritas obruere theologum non debet; sed si paucos viros modo graves secum habeat, poterit sané adversum plurimos stare. Non enim numero hæc judicantur, sed pondere. Hanc vero conclusionem probare argumentis non debeo. Nam si quid est evidens, de quo inter omnes conveniat, argumentari non soleo : *Per spicuiias* enim, ut ait Cicero, *argumentatione elevatur*. Certe uhi variæ sunt doctissimorum hominum discrepantesque sententi®, acadcmicorum temperamentum imitari, cl à rebus incertis certam assensionem cohibere debemus. (*Jtiid enim tiim temerarium, tannique indignum sapientis gravitate atque constanti^*, ut idem Cicero elegantissime tradit, *quam, quod non satis expioratè perceptum sit et cognitum, id sine ullá dubitatione defendere?* Quo loco sane arguendi sunl scholastici nonnulli, qui ex opinionum, quns in scholA acceperunt, prxjudiciis, virus alias catholicos nolis gravioribus inurunt, idque tanta facilitate, ut meritò rideantur. Nobis autem schola nostra magnam quidem Ipcntum dal, ut qiiiodcumque maxime probabile occurrat, id nostro jure Ikeat defendere; sed non licet tamen

cos, qui nobis sunl adversi, temerò ac leviter condemnare. Alia sunl scholæ placita, de quibus inox dicturi sumus, alia sunl præcepta seclæ, de quibus modo 'oquîmur. Quæ ab illis dissident, ea nolam habent, quæ ab his, non habent. Ncc enim si quid aut Scoticis aut Thomislicis pronuntiatis contrarium est, error illicò csl. Sed hæc hactenus.

2. Ex auctorum omnium scholasticorum commun! sententliA, in re quidem gravi, usque adeò probabilia sumuntur argumenta, ul illis refragari temerarium sit.—Nam in quAcumque arte peritis credendum esse, ratio monstrat. Ncc enim sanus haberetur, qui naulis in navigandi ratione non crederet. Qui igilur in arto hAc de lheologiæ dogmatibus disserendi experientibus et exercitis nullam fidem habet, aut parimi sanus, aut certe temerarius est. Deinde in Clement. Unie, de summa Trinit., Patres concilii Yiennens. : < Opinonem illam, inquiunt, quæ dicit tam parvulis < quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam el virtutes, Unquam probabiliorem, et doctorum modernorum Jicologiæ magis consonam et concordem, fore A catholicis eligendam. > Si ergo in re quæ olim inter ipsos "tinni scholasticos theologos controversa fuerat, opin.o concors juniorum tanti apud Patres in concilio fuit; quanto magis nos rei omni tempore ab schola proscriptas tenere ac revereri debemus! Et si opinatio ipsa theologorum recenriorum communis fidem facit concilio, illudque inclinat, ut definiat hujusmodi opinationem esse tenendam; quid si non ex opinione, sed ex certo cl minimè circumductili animo quidquam theologi omnes præfiniunt? An non existimas, concilium A iennense pro ejusdem dogmatibus firmiter iu scholA receptis graviora censura judicaturum? Scholæ igitur communem consensum non nisi impudenter el temere rejiciemus. PrælcrcA, cum inter ipsos theologos scholasticos magna fere ubique dissensione certetur, ilà ut in hAc parte jure forsitan reprehendantur, certe non idem omnes assererent, nisi eodem divino spiritu permoverentur(1). Nec miniis mirandum est, varias scholæ factiones doctoresque tàm inter se discrepantes in unam camdemque sententiam concurrisse, quam septuaginta Interpret, diversis, ul ferimt(2), cellulis inclusos, in unam camdemque convenisse interpretationem. Non igitur poterii esse verum illud, quod scholasticorum theologorum choro idem concinenti fuerit contrarium.

5. Concordem omnium theologorum scholæ de fido aul moribus sententiam contradicere, si ha;rcsis non est, al hæresi proximum est.—Scholæ porrò placita, si ila vocare libel, in duplici sunt diflerentiA. Altera

(1) Non ith facili» recurrendum ad siipernalurahs Spintila divini motus. Scholastici doctores existant in EcctCbiA Christi veluti calenæ traditionalis A Patribus imœplæ continuatio. I hi igilur sunt concordcs, traditionis calholicæ et doctrmæ communis, in quilibet veritate ad consensum perducuntur, testes sunt habendi.

p. S.

(2) Ircnæus, Eusebius, Epipban., Kiigusliii., Clemens Alexand., Justinus Martyr.

ad philosophiæ magis rationem expediunt, quam fidei; altera ad (idem perlinent, moresque Christiano populo necessarios. Quæ ab illis dissonant, ea scholastico theologo non sunt hæretica: quæ verò huic posteriorum rerum generi sunt adversa, ea nos hic lanquam venena refugimus. Nam iis hærescos crimen, ut quod si ipsum per se atrocissimum, impingere aperte et simpliciter non audemus; in quo equidem sæpè theologorum requiro prudentiam. Absurdum est enim, nisi crimen gravissimum nisi rebus (quoque gravissimis impingatur. Sed ad rem. Illa conclusio, ut est à me posita, primum ostendit, quòd nullum dogma reperitur, quod eadem mente oreque scholastici omnes ceterò ac firmiter asseruerint, quin idem in universum Ecclesia teneat, eorum auctoritate mota. Nam si aliquid invenire hærelici possunt, proferant, et tacebimus. Quòd si nullum proferri potest, sine dubio, velint. nolint, id, quod scholæ totius auctoritate firmatur, verum est, si ad fidem, ut dixi, moresque pertineat. Adde quòd nullum tam proprium scholæ decretum est, quod vel ex sacris litteris, vel ex Apostolorum traditione, vel ex conciliorum aut pontificum definitionibus non habeat certam originem. Illà, qui scholæ decreta refutaverunt, hi semper inventi sunt et fontem, unde illa manant, repudiasse. Atque, ut uno verbo dicam, nemo qui in catholicis habeatur, omnes sine discrimine theologos expolit. Quod abundè salis magnum argumentum est, sine fidei discrimine huiusmodi scholæ placita negari non posse.

Præterea, si qui in quaestione universi theologi eadem inter se concinunt, profecto si in eo errant, Ecclesiam item errandi periculo exponunt. Sive enim qui confessiones audiunt, sive qui ad populum habent conciones, utrique plebem instituunt, ut à theologis acceperunt. Ita fit, ut Ecclesia eorum in fide communem errorem dissimulando, Christi fideles suo silentio deciperet. *Error enim, cui non resistitur, approbatur; et veritas, cimi non defenditur, opprimitur*, ut Innocentius ait, dis. 85, c. *Error*; atque Deus ipse, si theologorum omnium errorem non aperirei, in necessariis christiano populo decisset. Quid enim factunis est populus imperitus, nisi eos sequi, quos pro illo tempore erdesiasticæ doctrina) magistros accepit? An post hæc omnia scholæ theologia contemnenda est? Crederem, nisi ejus auctoritate Ecclesia res plurimas definisset. Quippò trecentos abhinc annos, si quas Ecclesia hæreses condemnavit, si quæ de fide et moribus decreta tulit, in utrisque scholasticorum subsidio et diligentius vehementer adjuta est. Id quoniam constat inter omnes, quibus vel conciliorum gesta, vel negotia cognitionis fidei sunt cognita, fateamur necesse est, doctores scholasticos simul omnes in fide et moribus errare non posse (1).

(1) Non dubitandum quin sit de fide quod omnes doctores scholastici de fide esse unanimiter affirmant; id fieri nequeat, nisi et eorum consensus, ad quod perlinet de fide iudicium. Igilur non ex auctoritate consensus scholasticorum res ad doctrinam catholicam pertinere constat; sed eo consensu invincibiliter probatur id ita tenere Ecclesiam docentem.

P- S.

Præterea, cum Dominus dixit; *Qui vos audit, me audit, elqui ros spernit, me spernit*, non modò ad primos theologos, hoc est, Apostolos verba illa referebat; sed ad doctores etiam in Ecclesià futuros, quamdiù pascendæ essent oves inscientiæ et doctrinæ (t). Quemadmodum igitur qui theologos Christo succedentes contemnebat, Christum is etiam Dominum contemnebat; ita qui theologos juniores antiquis succedentes despiciat, hic Christum quoque ipsum despiciat necesse est. Indè Chrysostomus!, sive quis alius fuerit, in commentariis super Malacum Imperfectis, bom. 42: < Cum audieris, inquit, aliquem beatificantem antiquos doctores, proba qualis est circa suos doctores. < Si enim illos, cum quibus vivit, suslineat honorat, < sine dubio illos, si cum illis vixisset, honorasset. Si etiam suos contemnit, si cum illis vixisset, illos contempsisset. > Hactenus ille in ea verba Christi: *Vae vobis qui edificatis sepulcra prophetarum, et ornatis monumenta putorum, et dicitis: Si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quòd filii estis eorum, qui prophetas occiderunt. Et vos implete mensuram patrum vestrorum*. Nimirum pharisæorum instar hærelici ratiocinantur. Si essent scholastici doctores, quales erant Hilarius, Hieronymus, Basilios, sequeremur eos; si in diebus Augustini, Ambrosii, Hieronymi fuissetis, non essemus socii Manichæi, Novali, Vigilantii, Pelagii, Joviniani. Itaque testimonio sunt, quòd filii sunt eorum, qui sanctos antiquos contempserunt, cum juniores scholæ theologos pro nihilo putant. Postremò, ut ad Ephes. 4, Apostolus docet: *Alios dedit (Christus in Ecclesia) Apostolos, quosdam Prophetas, alios veri) Evangelistas, alios autem pastores et doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei in virum perfectum; ut jam non simus parvuli fluctuantcs, et circumferamur omni vento doctrinae*. Quamdiu igitur Christi corpus, hoc est, Ecclesia fuerit, ad divinam procuracionem pertinebit, ut ii, qui in Ecclesià sacra doctrinæ doctores habentur, tanquam à Deo dati veritatem in fide teneant, ne populus parvulorum more circumferatur. Nec verò si hoc Apostoli testimonium æquè pro antiquis et junioribus facere dicimus, juniores theologos priscis illis mox æquamus (scimus enim quantum antiquitati deferendum est, quantum etiam sanctitati)» sed firmum esse hunc etiam locum, lùm ex multis aliis, lùm ex hoc Apostoli testimonio, pro nostra quidem virili conclusionem. Reclènè an sectis» aliorum esto iudicium. Nos enim in argumento novo, ubi nullum, quem imitemur, habebamus, quæ nobis probabilissima visa sunt, ea lectoribus exposuimus. Si quis verò sic nostra rejiciat, ut adducat meliora, volentes ac libentes amjdecennir. Nihil autem necesse est de meipso dicere mihi. Quanquam non est verendum, ne vera et aperta de me pr. vdicans, nimis videar et insolens, aut loquax. Sed utcumque hunc scholæ

(1) Hæc non pertinent ad scholasticos ut magistros, sed præcisè ad pastores quorum auctoritate scholastici decernunt in scindis.

P. S.

locum ego tractavi, gratissimum, ul pulo, theologis f ei; quoniam ciim explicatissimi de cà re disseruerim, discent hodie à me, quibus facillime rationibus scholastic® theologi® asserere el gravitatem possint, el auctoritatem. Atque hæc hactenus. Nunc objectiones à principio contra posilas repellamus.

CAPUT V.

Jlespondet argumentis capituli tertii; docetque quid de variis theologorum placitis statuendum.

Ac primo quidem argumento refellendo non est opus quidquam preter ca, quæ sunt dicta, adjicere. Oslennissenini, ut opinor, scholastic® theologi® asserendo non deesse Ecclesiæ Scripturæque sancti® testimonium. Qu® testimonia nos habuimus, ca jam protulimus: ab aliis forte post et plura el graviora proferentur.

Secundum cliam argumentum nihil miniis confutatum est. Diximus enim, id quod etsi s®pc dictum >sl, dicendum est tamen sæpiis, factiones in scholâ, quasi juratas, studium contradicendi, etsi qu® sunt similia mala, non scimi®, sed hominum vitio contigisse. Alioqui decreta nulla sunt inter scholasticos certa el lirina. coque magis, quò nulla unquàm factio ca in quæstionem revocavit.

Al tertium argumentum difficillimum est, egetque disquisitione non pana.

Quarc, si longiorem orationem hujus argumenti difficultas exigit, non debet lectori molestum esse: nam orationis longitudo magnitudine utilitatis pensabitur. Principio autem theologos omnes admonitos esse velim, ut sepositis non affectibus mudò, sed opinionum etiam praejudiciis, de causis fidei prudenter graviterque decernant. Non enim si quidquam in schola bonis etiam temporibus inveteravit, mox fidei dogma existimandum est. Sunt autem nonnulli, qui pereas persuasiones, quibus à principio sunt imbuti, de rebus gravissimis sententiam ferunt, temeritate qiiAdam, sine Judicio, repentino quasi vento incitati, quæ longé alia esset, si judicio considerate consLanterque lata fuisset. Ili nutem in eo pnmtnn errant quòd schol® opiniones à certis conslanlibusque dccrctis non separant. Deinde errant in eo, quòd duo rerum genera confundunt, unum earum, qu® ad religionem attinent, carum alterum, qu® hanc nc attingunt quidem. Ac si sanctorum veterum consensio, ut libro superiore, cap. 2 el 3, definitum csl, non in omnibus legis quæstionibus sequenda nobis el tenenda csl, sed solhm in fidei regula; nec quævis illorum cliam in re gravi communis opinio fideles astringit, sed firmum conslansque judicium; ecquid de rcccnlioribus schol® theologis dicere oportet VI, quos veteres illi longé el vil® merito, el Scripturæ usu, el auctoritatis pondere siipcrArunl? Verum Ids de rebus non nccesse habeo dicere ca qu® me viri muli pii cupiunt commemorare, tametsi causa postulat, tamen quia postulat, non flagitat, prateribo. Quoniam retò utriusque erroris exempla, cùm aliàs sæpè [•esui, tùm in duodecimo libro varia cliam adjuncturus sum, uno nunc exemplo contentus ero, quod satis erit lumen, ut ji, qui in censuris theologicis precipites esse solent. su® temeritatis admoneantur.

Magister ergo Sententiarum dixit baptismi saernmentum fuisse ante Christi mortem, el A Christo ipso institutum, el ab Apostolis ministratum. Huic D. Thomas retorique schol® theologi assensi sunt. Nimirum divum Augustinum Magister secutus csl, cujus opinionones schola libenter amplectitur. At enim si quispiam forte contra fuerit opinatus, baptismum nov® legis verum el proprium, idemque primum sacramentum non prius à Christo editum, quam in cruce passus sit, non statini vexare cum gren theologi® censura debemus; sed primum illud expendere nùm theologi hoc loco, quasi re cerlâ ctconfectâ, quidquam plane suo judicio definiant, an potius re nondum satis ad liquidum expiorati, probabiliter opinentur; deindè id etiam vestigare: pertineatne ad catholicam fidem, Christum sacramentum hoc ante passionem suam edidisse, an non. Ac magister Sententiarum quidem nihil certò statuit, sed probabiliorem opinionem elegit: *Commodius*, inquit, *dicitur*, etc. Augustinus quoque: • Baptizabat < Christus, inquit in Epist. ad Selcutian., non perse < ipsum, sed per discipulos suos. Quos intelligimus < jam fuisse baptízalos, sive baptismo Joannis, sicut < nonnulli arbitrantur, sive, quod magis credibile est, < baptismo Christi. > En Augustinus non certo pronuntiat, Apostolos priis esse baptismo Christi baptízalos, quam illud baptisma administrarent, cujus Joannis tertio et quarto capite mentio fit. Quin ubique docet nos ignorare, quando Apostoli fuerint baptizad. Nullo autem pacto (it verisimile, si Apostoli veri sacramenti baptismatis jam inde administri erant, cos non priis idem sacramentum accepisse. Quò fit ut utrumque juxta in opinione, non firmoconstantique decreto silum sit.

Prætereà et in forma baptismatis illius scholastici dissident. Nam Magister et Adrianus existimant, Apostolos turn etiam in nomine Trinitatis baptizasse, id quod ego mihi persuadere non possum Alii verò tradunt, cos baptizasse in nomine Jcsu Christi, id quod verisimilius est. Sed hæc in baptismi formò tanta dissensio à certitudine dogmatis aliena est. Non itaque certum quippiam theologi de hac re stalliere voluerunt. Nec divi Thom® verba, si quis attente legat, aliud pr® se ferunt: «Videtur, inquit, quòd baptismus ante < Christi passionem fuit institutus, > clc. ., quo scilicet verbo divus Thomas uti ferè solet, cùm res non est plana ctdefinita. Itaque existimo, divum Thomam, cùm dixerit, *videri*, hoc ipsum sensisse, quod disserit, *videri* modi) non etiam oportere. Quid autem definivisset vir alioqui prudens et gravis in cA re, quam rem ad fidem nihil altinere intelligercsl? Non enim ante litteris sacris, aut ex Apostolorum institutis colligi certo potest, baptisma, quod Apostolis stalim à conversione suA in usu erat, peccata remittere, gratiam conferre. Nam quod Augustinus refert. Joan. 12,40: *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes luvet, sed esi mundus totus*; id non oportet de baptismi munditie intelligi, sed de cA, de quà postea, Joan. 15, 3: *Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis*. Quod vero a quibusdam refertur: *Ego nesciebam n/r:f*

ted qrti misil me baptizare in mimi, ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descendantem, et manentem super eum, hic est, qui baptizat Spiritu sancio; id nihil cliam cogere ullrò quoque ipsi fatentur, qui co testimonio abutuntur. At constat Apostolos baplizàsse, Joannis 1 et 1 cap., cl non baptismo Joannis, ut notum est ; ergò baptismo Christi. Sic enim Magister argumentatur. Sed hoc argumentum infirmius cl incertius est, quam ut quid firmum certumque conficiatur. Baptismus enim Joannis dupliciter vocari potest, ul Joannis instituto cl auctoritate exhibitus, aul baptismus aquæ, quale baptisma Joannis erat, qui videlicet nihil aliud esset, quam meditatio quædam cl præparatio ad novæ legis sacramentum. Baptismus item Christi aulsic vocari potest, quia Christo jubente cl auctore ministratus csl, aut quia institutus à Christo ad abluenda peccata. Dicitur ergò, nec absurde id quidem, illud Apostolorum baptismus, cujus Joan. 3 et 1 capite mentio fit, non fuisse Joannis Baplistæ in priore sensu, sed in posteriore tantum, fuisse autem baptismum Christi, quoniam illius precepto et auctoritate Apostoli baptizabant. Undè si quis colligat, jam tum illum fuisse verum novæ legis sacramentum, pari catione argumentabitur, unctionem, qua Apostoli ante passionem usi sunt, jam inde à principio fuisse verum cl proprium cxlremæ unctionis sacramentuin. Quod tametsi nonnulli theologi asseruerint, non lamen expeditum est. Apud veros sane gravesque theologos, Unctionem extremam sacramentum esse, fidei dogma est; an ante Christi passionem, an post fuerit institutum, nihil ad rem existimant pertinere. Quod idem cl dc sacramentis Confirmationis et Pœnitentiæ sentiunt. Nec video, cur de baptismo nos aliter sentiamus, putemusve fidei quæslionem esse, niim anlè passionem Christi hoc sacramentum fuerit institutum, Institutum enim esse, dictu quidem csl proclive. Itaque fere theologi loquuntur, sed quis esi tandem, qui hoc esso verum idoneis argumentis ostenderit? Quid quòd ì'hcophjlaetus in cap. Joan, tertium, et Chrysostomus homilià in Joann. 28, disertè negant, illud baptisma, dc quo agimus, sacramentum esse, quòd peccata remitteret, gratiamque conferrei? Quid quòd Hieronymus in dialogo adversiis Luciferiauos, cimi duplex baptisma distinxisset, perfectum cl imperfectum, non obscuri' docet, nisi in cruce cl resurrectione nullum baptisma perfectum esse? quamobrem Joaimis baptisma fuisse imperfectum? Quid quòd Leo in epistola ad episcopos Siciliæ inscripta, eorum omnino videtur sententiæ subscribere. qui contenderent Baptismi sacramentum, non quandi) Christus à Joanne baptízalos est, sed post resurrectionem editum el constitutum? Quæ non cò dixi, candide lector, quòd scholæ communes opiniones improbarem. Nos enim eà théologie plus utimur, in quò dicuntur ea quæ non mullínn discrepant ab opinione communi. Quid ergo csl? Primum opinionem à dogmate secerni et internosci volumus : deindè theologos admoneri, ncaflechi animi, qui plerumque brevis est et ad tempus, sed maturo judicio dc rebtr hisce pronuntient, in quibus pra scriptum non ita facile expediri potest, ad fidem pertineant,

necne. Nam si in exemplo quod modo posuimus, eai rationes Scriplurxque testimonia liberei adjungere, quibus à contrariò parte adversus communem scholæ opinionem pugnari potest, quaglio forte in utramque partem adeò ambigua redderetur, ut difficile esset judicare, utra cum fide magis cl religione consentiat. Sed, uldixi, non disputo nunc, schoke communis opinio verane, an falsa sil; quanquàm ab instituto nostro non adeò fortassis alienum ; sed id ago, scholasticas opiniones oportere à decretis sejungere, Cdeique quæsliones ab his, quæ modo hòc, modo illite transferuntur, cl sine pietatis jactará possunt in ntramque partem disputari. Decreta arcte tenere debemus, nccuratrque defendere; opiniones non item, sed si non cum academics, al cum Christians modestix temperamento. Pro fide etiam cum vilæ discrimine pugna sil; pro his, quæ fidei non sunl, sil pugna, si itù placet, sed incruenta sil tamen. Ilæc proscripta servanti licci magnificò, graviter animosèquedissererc, licet judicare constanter, veré, doctisque et indoctis utiliter. Quorsum hæc, inquires, non solùm longe, sed longis cliam ambagibus repetita? Nempe ul explicaremus, id quod cap. superiori in conclusionibus breviter significatum est, nos non in scholæ opiniones, sed in certa constantie de fide moribusque judicia jurasse. Ilæc hujus loci est defendere, illas alterius cl loci cl temporis. Ilis igitur expositis, facile, ul opinor, tertium idud argumentum refelli potest. Nego enim scbolx certo constantique decreto finitum, matrimonium sine Ecclesiæ ministro contractum, esse vere et proprie sacramentum. Nego eam rem ad fidem cl religionem allinere. Nego omnes scholæ theologos id asseruisse. Hæc tria ciim docuero, argumentum positum omni ex parte refutatum erit.

Ostendam ergò primum, opinionem communcre illam esse, non scholæ dogma firmunique judicium. Qui hoc intelligi potest? Quia de hòc re theologi videlicet ita disserunt, ul nihil finisse velle videantur. Lege Magistrum, div. Thom., Scotiini, Bonav., Kicar., Palud., Durand, cælcrosque scholæ theologos, cl nisi slalim eorum pendentes ac vacillantes animos deprehenderis, tùm xerò me aul stultum, aul temerarium judicato. Nam cl cùm quærunl, an matrimonium conferai gratiam, id quod co loco maxime finiendum crai, non definiunt lamen, sed in his referunt, quæ in hominum opinione sunt posila. In materia item cl formò hujus sacramenti statuendo adeò sunl inconstantes et varii, adeò incerti cl ambigui, ut ineptus futurus sii, qui in tanti illorum xarieUte ac discrepantia rem aliquam certam, constantem, exploratam conciur efficere. Quòd si in forimi et materiò sacramenti, quæ res in sacramentorum tractatione vel gravissima est, ambigue theologi inconstantcnpic loquuntur, nec definiunt omninò quidquam; cur in cà quæstione, quæ ct levior est, et niinùs ad sacramenti hujus constitutionem necessaria » aliquid eos certi proscripsisse fateamur? Concilium certe Florentinum dç malcrió, forma, ministro sacramenti Matrimonii prostitit nihil, id quod sine dubio faceret, cùm hoc in cæteris omnibus

Ecclesiæ sacramentis fecisset, si de iis rebus videret quippiam esse à theologis in scholà definitum. Prælerèa nùm matrimonium sine ecclesiastico administro novæ legis sacramentum esset, nec propriò et expresse in quaestionem theologi vocâruni, nec via cl ratione, ut solent, vestigórunt, nec argumentis ullis concluserunt. Qui igitur vult, cos, sine disquisitione attentò, sine diligenti tractatu, sine idoneis argumentationibus cenò de rebus theologicis pronuntiasse, hic videat, ne eidem operi illis el injurius sit, cl in rebus quoque gravissimis deroget fidem. Adde, quòd in conciliorum scriptis, ac summorum pontificum epistolis decretalibus, id observandum est, ul non quævis simplex aul affirmatio aut negatioærlum sit exploralumque judicium ; sed sunt none quaedam peculiare, quibus certas conciliorum pontificumque definitiones internoscimus, quemadmodum libro 5, cap. 5, latius explicatum est. Ilis ergo nolis, ac multò etiam magis ad scholæ quoque decreta secernenda, uti debemus. Alioqui, si quæciimque scholasticorum simplex assertio dogma fidei cerium est, major esl profecto horum quàm pontificum cl conciliorum auctoritas. Quòd si probari nemini potest, illud certe probari omnibus necesse est, theologos hoc loco et questione nihil omninò definiisse. Etenim nec sententiam adversam bærelcam erroncamve dixerunt, nec quod dixerunt, id firmiter catholicis amplectendum; breviter, nullam notam interposuere carum, quæ certa conslantiaque judicia judicare solent.

Quæ cùm ilà sint, id quod primum conficiendum pral, confectum est, theologoscò de re, quam modò versamus, nihil certo cl constanter decrevisse, sed inferiò inconstantique opinione probabilem unius sensum rateros esse insecutos. Ilà casu quodam communis forte consensio facta est, cùm contri usum quoque venire potuerit, ut si primus asseruisset, non omne fidelium conjugium sacramentum esse, sed quod religiose sacratòque fuisset constitutum; secundus, tertius, ac deinceps reliqui, quoniam probabile etiam id esset, camdem sententiam sequerentur. Sequitur ul ostendam, quidquid theologos opinari contigeeit, nihil tamen ad fidem spectare, an ejusmodi matrimonium Ecclesia) sacramentum sil, an non sil. Quod, nl milii videor, uno hoc argumento facile et fidenter expedio. Tres suit res, quibus efficitur aliquid ad lidem pertinere. Aul enim in sacris libris habetur scriptum, aul apostolici* Institutis esl traditum, aul ex ulrislibet planò cernlâ complexione el consecutione colligitur. Nulla autem harum rerum efficere potest, matrimonium sine ministro profanò contractum, esse novæ legis sacramentum. t bi ego, si Thomislæ omnes cum Scotislis existant, si cum antiquis juniores velint contri me pugnare, tamen superior sim necesse est. Non enim, quemadmodum nonnulli putant, omnia sunl in theologorum auctoritate. Est quædam tamen ilà perspicua veritas ul eam infirmare nulla ros possit. Experiantur hkquantum possunt vires suas, si qui forteconlrà votuerint dicere, et cùm in hàc eos causò sacre litière, Anoslolonim traditiones, scholæ svllogismi destituo-

Tini, lùm vero, nisi rudes et tardi sunt, mecum omninò intelligent, cam quæslionem minime ad lidem perlinere.

At argumentabitur quispiam, fidelium matrimonium esse novæ legis sacramentum, non autem esse majorem rationem de uno, quàm de alio : omne igitur fidelium matrimonium esse sacramentum. Appelletur verò hic theologus, aul hoc etiam nomine dignus putetur? Dimi quidem ita argumentabitur, non modo theologus, sed philosophus aul etiam dialecticus omninò habendus non erit. Anne ad hunc modum graves theologi ratiocinantur? Anne hisce argumentis adducti de rebus fidei pronuntiant? Equidem Baptisma sacramentum esse scio, sed si formam sacram ministrmnc non habeat, baptismus erit, sacramentum non erit, l udionis quoque sacramentum agnosco; sed sine sacrò formó, sine Ecclesiæ ministro, unctio quidem esse poterit, sacramentum verò esse non poterit.

Pœnientiæ demòni sacramentum amplector; at sine forimi sacrò cl ministro poenitentiam reperto, sacramentum reperire nec debeo, nec verò possum. Sic igitur, tametsi Matrimonium sacramentum esl, non ideò tamen conjugium quodcumqie venerari cogimur, sed id, quod formam sacram habeat, cl à vero Ecclesiæ ministro consecratum sit. Alioqui, si qumjlibet fidelium conjugium theologis necessariò sacramentum est, quis Scolimi tuebitur, qui conjugia, quæ solis nutibus contrahuntur, negat esse sacramenta? Ac nisi me fallit animus, reple negat. Etenim non Magister et divus Thomas modò, veriim etiam concilium Florentinum docci, omnia sacramenta verbis constare, quæ si desint, nullum omnino confici sacramentum. Quòd si semel admittimus formam sacramenti esse posse aliquando nulus verborum loco substitutos, nullo pacto effugere poterimus, quin el mulus sacerdos à peccatis absolvere, el mulus episcopus sacris initiare possit. Atque matrimonium non aliis quandoque nutibus contrahitur,* quàm carnali copuló. Diim enim post sponsalia sponsus cl sponsa affectu maritali coeunt, latentur omnes cl jurisperiti cl theologi verum matrimonium confici. At carnis commixtionem novæ legis proprie sacramentum dicere absurdum est; Spiritus quippò sanctus, el sacramenti gratia per coitum non datur, 5*2 quæst. 2 capit. *Columbia*; non igitur Ecclesia docet, qiiodlibet fidelium matrimonium sacramentum esse. Nisi quis adeò desipil, ul Cajelanum damnet, qui el probabilissime, et me quidem judice verissimè, matrimonium, quod inter absentes pei- litteras procuratoresque contrahitur, sacramentum esse infitatus est. Nam qui in hocGajetanmn errósse clamant, hi non intelligunt, nec quæ loquuntur, nec de quibus affirmant. Quòd si nullo idoneo el necessario argumento, sed stultis turbulentisque clamoribus alienas refellere sententias porgimi, atipie adeo damnare quæ probabiliter et veré dicta sunl, turn nos in quiete el sUentio tacili illorum stultitiam amentiamque ridebimus. Concedant illi, unum pro altero sacramento sumere, cùm pro altero contrahit;concedant, sacramenta Christi absentibus administrari, ci-demque et gratiam conferre

et peccata rem» iere. Nos enim, quoniam hæc absurda sunt, concedere potius volumus, ejusmodi contractis, qui inter absentes, transiguntur, matrimonia quidem verissima esse, vexa sacramenta nullo modo. Quibus ex rebus breviter disputatis intelligi potest, non solum non esse dogma fidei, omne fidelium matrimonium sacramentum esse, sed etiam contrariam omninò sententiam probabiliorē esse. Quod si licuit Scolo ac Cajetano, ut vere licuit, matrimonia, quæ vel non verborum, sed rerum nolis, vel per procuratores conficerentur, ab Ecclesiæ sacramentis eximere, ecqua religio nos astringit, ul matrimonium, quod civiliter et profane Judæorum, Sarracnorum, ethnicorum more, sine sacris cæremoniis, sineque Ecclesiæ ministro contrahitur, sacramentum esse proprie fateamur? Præscilim cimi contraria sententia non modò probabilior, sed et ad catholicam fidem luendam faciliior, et ad lutiicranorum lela depellenda solidior sit.

Age vero, quando me in hunc locum deduxit oratio, quibus ego argumentis persuasus sum, eisdem lectori persuadere conemur, matrimonium ejusmodi sacramentum proprie non esse, quod scilicet et signum sanctificationis sit, et ejusdem sanctificationis insumentibus dignè causa sit. Quem laborem spero me non frustra suscepturum, cùm rideam mecum et rationes, et testimonia, et sacramentorum demum naturam lotam mirifice consentire. Illud verò mihi persuasi primum, quoniam sacramenta proprie dieta sacræ sunt religionis cæremoniæ. Sacrorum enim usus ad religionem, quò Deum colimus, perlinet. Quocircà sacramentum opus est religionis. In sacramentis quoque profiteamur, nos salutem à Deo salutare quærere; hæc verò professio, quæ fidei interioris externa testatio est, ad eam virtutem attinet, qua Deo cultum exhibemus. Atque peccata, quæ in sacramentorum abusu sunt, virtuti religionis adversantur. Et Augustinus, lib. 10 de Civil. Dei, cap. 5, non quodlibet signum rei sacræ delinit esse sacramentum, sed quod sit sacrum signum. Quibus rebus efficitur, ut sacramenta divini cultûs ac religionis sacra quædam opera sint. Cùm igitur matrimonium solis verbis viri et fornirne civiliter profinèq; contractum, licet rei sacræ signaculum sit, non sit tamen opus religionis sacrum, corlè non est proprie sacramentum. Alioqui. si rebus satis est significacionem affingere ul sacramenta dicantur, serpens æncus atque manna propriò siul sacramenta, atque adeò in universum omnia, quæ graliA significandi res sacras instituta sunt. Id quoniam absurdum est, consentiamus verum illud esse quod posuimus, connubi» sine sacro ministro, sineque aliquò religionis sacrò cæremoniâ inila, non esse christianæ religionis sacramenta.

Deinde, concilium Florentinum, enumeratis septem quæ legis sacramentis : < Hæc omnia sacramenta, > inquit, tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquàm < malcrió, verbis tanquàm formó, et personó ministri > conferentis sacramentum. > Quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum. At in matrimonio, quod modo versamus, nullus est sacramenti minister : nullum ergo conficitur sacramentum. Nec vero an-

diendi sunt illi, qui putabunt, virum ac feminam esse sibi vicissim sacramenti ministros : quos ego manifestis argumentis evincerem, nisi ad alia graviora festinarem oratio.

Prælereà, fideles non se existimant esse sacrilegos, si non sunt in gratia, quo tempore sic profanè contrahunt; in animis ergo fidelium inscriptum est, ejusmodi contractum non esse Ecclesiæ sacramentum. Nam si sacramentum esset, sacrilegium haud dubie committeret is, qui in peccato mortali conjugem duceret. Atque si excommunicatus matrimonium hujusmodi contraheret, sacrilegus quoque bis esset, nipote qui sacramentis Ecclesiæ se indignè ingereret, quibus privatus per Ecclesiam est. Quæ omnia quàm abhorreant à fidelium communi sensu, facile, etiamsi ego non admoneam, intelligitur. Ad hæc Augustinus, in epist. 25 ad Bonifacium tradit, oportere res ipsas corporeas. quibus sacramenta constant, imaginem et similitudinem gerere ejus sanctificationis, cujus signa et causæ esse dicuntur : ut Baptismus, lotionē exterioris administrat, spiritualis ablutionis, quam efficit, imaginem et figuram habet. Eucharistia refectione potus cibique visibilis invisibilem refectionem adumbrat; eodemque omninò modo in cæleris sacramentis externi quidam actione et repræsentatione sanctificatio interior delineatur, et quasi ob oculos ponitur. Matrimonium autem hujusmodi civile et profanum nec sanctificationis imaginem gerit, nec ad sanctificandum sub quadam exterioris sanctitatis specie exhibetur. Non est itaque proprie sacramentum.

Prælereà, concilium Florentinum docet, idque theologorum omnium decretum est, omnia sacramenta verbis constare tanquàm formò, quò perficitur sacramentum. Incredibile est autem nisi à formò sacrò sacramentum perfici. Quemadmodum enim humana forma hominem efficit, et albedo fácil album; itò prorsus necesse est à formò sacrò quodcunque sacramentum existere. Atqui in matrimonio, quod civili more profanèque contrahitur, nulla verba sacra sunt ; nulla igitur est ibi sacramenti ne facies quidem. Nec verò dici potest, verba, quibus utuntur contrahentes, nempe : *Ego te accipio* in meant, cie., esse hujus sacramenti formam. Primo quia verba ejus, qui suscipit sacramentum, materia sacramenti esse possunt, forma esse non possunt : forma siquidem ab agente existit in passum, mediantibus causis administris. Sacramentorum ergò formæ à Deo per sacrorum ministros in eos prodeunt, qui sacramenta recipiunt, id quod inductione manifestissimè liquet in omnibus sacramentis, quæ sine controversi^a sacramenta sunt. Tùm quia in omnibus sacramentis, licei materia sit res aliqua naturalis, et quæ untò in humanos usus conferri solcai, forma lamen supernalurnlis sit oportet, cujus scilicet et vis et significatus non à naturò, sed à cau^o quòdam superiore oriatur. Cùm enim sacramentum quiddam supermalur.de sit, forma, qua constituitur, per fidem accipienda est, non item per naturam. At illa verba : *Ego te accipio in mcaui*, undique naturalia sunt, atque omnibus usurpata gentibus, quæ etiam sine fide con*

traban!. Adde, quòd forma sacramenti significat cum spirित्रale effectum, cujus causa sacramentum esse dicitur. Nam -sacramenta, ul in scholæ proverbio est» efficiunt quod figurant. Significatio autem sacramenti in formò vel maxiinò elucet. Illa vero verba : *Ego te accipio in meam*, nullius effecti spiritualis signa sunt. Verba insuper, quæ sunl sacramentorum formæ, divinò institutione proscripta et determinati sunl, neque possunt hominum arbitrio immutari, quemadmodum I). Thomas in tertiò parte demonstrat. At verba, quibus matrimonium contrahendum sil, nulla sunt omnino definita; sed innumeris verborum formis, non synonymis, sed variis et dissimilibus ejusmodi contractus fieri potest. Non ergò verba illa, quibus utuntur sponsus et sponsa ad contrahendum, formi sacramenti Christiani sunl. Prælerea, quandò verba aliqua sunt forma sacramenti, si nutus vel scriptura vel aliud unumqnodlihet signum eorum loco verborum substituitur, inanis nimirum actio est. Al si contrahentes loco verborum nutus vel scripturam supponant, æquò conficiunt matrimonium, ac si verborum millibus uterentur. Quod profectò si quis recle consideret, non leve argumentum est, ut verba contrahentium hujus sacramenti materia sint. Nam prælèrquàm quòd materiam sacramenti is, qui suscipit, administrare potest, formam non potest, cùm in idem fortò sacramentum verba loco maleriæ formæque recurrunt, pro verbis, quæ maleriæ vicem habent, nutus aliaque signa poni possunt, pro verbis autem, quæ formæ vice sunl, poni nor. possunt. Quæ res in Pænilentiæ sacramento facile cernitur. Verba igitur contrahentium, pro quibus omnino verbis signa quævis alia substituere licet, materia sacramenti esse forsitan queant, forma non queant. Id quod hoc ellam argumento confirmari potest. Nomen enim sacramenti pro malcriò accipi solet, pro forma non item; quemadmodum I). Tliom. egregie disertèque docet, 4 sent., d. I, qu. 1, ad. I, q. 5, ad. 1. el d. 3, q. I, ari. I, q. 1, ad 2. Baptismus enim, id e>i ablutio» sacramentum est, non illa verba : *Ego te baptizo*, clc. Unctio, Confirmatio, Pænitentiaque similiter. Verba aulem contrahentium sunt sacramentum, ul idem auctor testis esi Additionum quæst. 4 i, ari. 1, ad I. Dicimus namque matrimonium esse sacramentum. Matrimonium autem contractus ille est, qui ex amborum verbis constituitur. Verba igitur contrahentium materia sacramenti sunl, forma non sunt. Jam illa falsa cl commentitia esse quis non videt, quæ juniores theologi confinxere, ul civilem hunc humanimpic contractum Christi et Ecclesiæ sacramentimiri^e tuerentur? Quæ quidem pleraque infidelibus valde nugatoria sunt, fidelibus aulem parimi solida. Ille libi contrahentes ipsos esse materiam sacramenti; lic, non ipsos, sed consensum ; alius, gestus, el nutus, qui a viro feminaque exceptis verbis adhibentur; alius, prioris loquentis verba materiam esse affirmat, posterioris fornum. Quæ minam graviter, vere, probabiliterdicerentur, ne jure ab hæreticis rideremur' Quor5-iui autem allinei, in re gravissimi tenuiter, ne meam r diente philosophari? Quorsùm in re ad fidem et rdi-

gioncm necessaria tanta varietas cl inconstantia? non cnim, ut Hieronymus ait, < potest unquam verum as < seri, quod diversum est. > Et rursùm : c Verum, in- < quit, non esse quod variat, etiam maledicorum tes- « limonio comprobatur. > Quid quòd materiam nos et formam sacramenti quærimus, hoc est, res quasdam religione sacras, hi verò de formò mnteriàque contracts profani naluralisque respondent? Nam si apudolirnicos de pacti illius convnctionisqite materia cl formi controversia esset, non aliter profectò illi ac nostri theologi loquerentur. Ila Lutherus more suo theologos satis jocosè lusit, quòd religionis nostre sacramentum ex his vel inlegrum et perfectum constituissent, quæ penitus omnia in matrimoniis paganorum reprircntiir. Ac certe materiam cl formam civilis naluralisque contractlùs quibus in omni semper lege omnes usi sunl, qu eque perpetuò cl fidelibus cl infidelibus fuere communes, easdem omnlndò esse materiam et .formam, quibus integra cl perfecta nostrae religionis constituentur sacramenta, non Luthero dicam, sed vix cuiquam persuaderi poterit, nisi ei, apud quem tantum opinio praejudicata potest, ul etiam sine ratione valeat. Equidem còni ad respondendum argumentis Lulhcri me comparo, quibus ille multipliciter sacramentum hoc CONalur evertere, non id defendendum sumo, matrimonium ejusmodi sacramentum esse, in quo nulla sacri facies appareat, qifodque univoce cum caderis sacramentum esse, ne cogitatione quidem informari posse videatur. Sed sive nostra opinio vera, sive falsa sit, nihil enim moror; si Lutherani de hoc matrimonio genere disceptare voluerint, inlciligant sc in scholæ disceptationes incurrisse ; nec oportere catholicum ad eorum argumenta respondere. Sin verò argumentantur, Matrimonium cum sacris cæremoniis, cum sacra malcriò, cum sacra formò, à sacro ministro administratum, quemadmodum in Ecclesiò romanó semper usque ab apostolis administratum est, si hoc, inquam, argumententur, sacramentum Ecclesiæ non esse, tunc catholicus respondeat fidenter, animose defendat, secare conlrà pugnet. Poterit enim consentaneas causas omni poscenti reddere de có, quæ est in Ecclesiò firma, perpetua, constansque doctrina. Poterit fidem quoque nostram et suaviter insinuare fidelibus, et graviter ab infidelium calumniis vindicare. Quam ego cum Lutheranis disputationem libentissimo nunc animo aggrederer, si id hujus libri institutum pateretur. Video autem me plus, quàm ratio argumenti potili postulabat, digressum esse; si digressio tamen dicenda est, ubi quod in utramque partem adeò probabiliter disputari potest, hoc nos contendimus non ad catholicam fidem, sed ad scholæ opiniones referendum. Alca res verbis paucioribus addici poterat. Poterat sand. Vcrùm difficile est, ul in omni loco verba rebus quasi paria cl demensa respondeant. Et libuit tandem quamplurimis argumentis didicere, sino Ecclesiæ ministro conjugii sacramentum nullum esse, ut indè pateret, eam quæstionem nullo modo ad fidem allinere, quod secundo loco pollicitus sum.

Attends nunc, lector, dùm illud, quod postremum

crai» absohimus. Nun omnes, inquam, scholæ ilico-
logi in eam sententiam convenerunt, quemadmodum
ni argumento sumitur. Quin etiam nonnulli graves
auctores nobiscum sentiunt; atque in primis Guill-
elmo Parisiensis, in libro de Sacramentis, tracta-
to de Matrimonio, cap. 9, quæst. 1 (I), negat matrimonium
veri nominis sacramentum esse, et sacramentalcm
virtutem habere, nisi sacerdotali ministerio consecra-
tum fuerit. Nam Magistrum et Durandum non refero,
qui in universum opinantur, matrimonium gratiam
non conferre. Qui profectò hoc loco non errassent,
nisi communis opinio in extremo posita eis vehe-
menter improbaretur. Patres item concilii Coloniensis
Operte inficiantur, clandestinum matrimonium esse
proprie sacramentum; atque iidem quoque non ob-
scure asserunt, aliud esse verbum, quo contrahitur
matrimonium, aliud, quod efficit matrimonii sacra-
mentum; nec salis esse ad sacramentum ea verba,
quibus mutuus consensus exprimitur, sed aliud ver-
bum requirendum, quod, ut in cæteris sacramentis,
accedens ad elementum faciat sacramentum; quod
utique verbum fidei sit, non nature. Quorum senten-
tiam in hoc difficile est facto non probare. In eo non
probo, quòd verbum illud, quo sacramenti forma
continetur, non inde petunt, nudò semper catholicis
petitum est. Enimverò, quibus ritibus, quibusque om-
nino verbis sacramenta Ecclesiæ conficienda sint, non
aliunde verius, tutius, constantius peti potest, quam
»ab Ecclesiæ romance perpetuò consuetudine. Sed de
his non est hic locus disserendi. Alio forte opportu-
nius propriam hujus sacramenti materiam et formam
explicabimus. Nunc ad id, quod instituimus. Non ii
solum, quos diximus, nostræ sententiæ assentiuntur,
sed Petrus Palud. sent. 4, dist. 5, quæst. 2, impru-
dens in eam quoque descendit. Nam quum vir et fe-
mina civiliter contrahunt, etiamsi peccatores sint, nec
poenitentiam agant, non credit eos esse reos sacrilegii.
Id quod nullo modo probabile esset, si ejusmodi ma-
trimonium esset verum Ecclesiæ sacramentum. Omnes
quippè sine controversia sacrilegi sunt, qui post pecca-
tum mortale sine pœnitentiâ Christi sacramenta per-
cipiunt. D. vero Thomas, licet in scripturis communes
fere opiniones sequeretur, sed a veritate tandem ra-
tioneque coactus, nostræ opinioni subscripsit. Cum
enim in 4 dist. 1, q. 1, art. 3, docuisset, verba in
omni sacramento necessaria esse, quin id argumento
impugnavit in hunc modum: « Pernitentia et mali-
monium sunt sacramenta; sed de integritate eorum
non sunt verba aliqua, » etc. Cui argumento illo
quidem respondit, quòd « matrimonium secundum
quod est in officium, et poenitentia secundum quod
est virtus, non habent aliquam formam verborum;
sed secundum quod utrumque est sacramentum, in
dispensatione ministrorum Ecclesiæ collationis,
utrumque habet aliqua verba. » Hactenus D. Thoin.
Et 4 lib. adversus gentes, cap. 78, non aliter docet
matrimonium sacramentum esse, nisi ad modum, quem
diximus, per Ecclesiæ ministros populo dispensentur:

(!) Vide etiam cum d., cap. 1 de Baptismo.

« En, inquit, quæ per ministros Ecclesiæ populo dis-
pensantur, sacramenta dicuntur. Matrimonium igitur,
secundum quod consistit in conjunctione maris
et femine intendunt prolem ad cultum Dei generare,
et educare, est Ecclesiæ sacramentum. Lode et quædam
benedictio nubentibus per ministros Ecclesiæ adhibetur. » Hæc ille. Ac Patrum quidem
immemoria matrimonium proprie esse sacramentum, ita
demum proditum est, si sacerdotis ministerium in-
terveniat. Sic Calixtus in epist. ad omnes Calabrim
episcopos prodit, 1, q. 4, cap. *Consanguineorum*. Sic
Circius ad Cunierinum, Tarraconens. episcopum,
cap. 4, Sic Nicolaus, 51, quæst. 2, c. *Lotharius*. Sic
Ilormisdas, Evaristos, Isidoros, quos refert Gratian.
50, q. 5, prodidit. Sic concilium Carthaginense IV,
c. 15, referturque SO, q. 5, c. *Sponsus*. Sic concilium
Lugdunense, et refertur 23, q. 3, c. *Nulli*. Sic con-
cilium Lateranense de Simon, c. *Cimi in Ecclesiæ cor-
pore*. Sic concilium Conslanliense sub Martino V, in
fine concilii. Sic Clemens de privileg. Religiosi. Sic.
Ambros., lib. 1 Epistolarum, epist. 1, quæ scribitur
ad Vigilium. Quorum ego testimonia nec adscribo,
nec expendo, quoniam, ut dixi, alterius et loci et tem-
poris est disputatio. Certe Evaristos, in epist. suorum
decretorum, matrimonium clandestinum sine sacer-
dote contractum, tantum abest, ut sacramentum Ec-
clesiæ fateatur, ut adulterinum etiam contubernium
appellet. Illis adde, quòd nostræ etiam opinioni sub-
scribunt jurisperiti propemodum universi, qui quinti
negant, matrimonium gratiam conferre, sine dubio id
intelligunt de contractu civili, quem sacramentum
lalius usurpato vocabulo appellant. At cum adminis-
tratio sacerdotalis accedit, non obcure jurisperiti
tradunt, per actum sacerdotis consecrantis conjugium
gratiam conferri; ideòque non licere pro eo pecunia
accipere, quia sacramentum ecclesiasticum est. (hi
jureconsulti probabilius, ut equidem sentio, quam
theologi loquuntur: tametsi theologi etiam quidam
docti sanò et graves inventi sunt, quibus communis
illa reliquorum sententia displicet. Pro qua si qui
adbiic contra nos steterint, non debent st. » nostra
placita damnare, sed idonea aliqua argumentatione
refellere. Ego enim, etsi non is sum, qui nihil un-
quam falsi approbem, sed ea, quæ dissero tamen, non
arroganter præjudico, nec revoco ad arbitrium meum,
sed vel sanctorum testimoniis, vel ratione probabili
consentaneòque confirmo. Sic jure ac meritò possum
viris doctis postulare, ut de me non nisi causò co-
gnita judicent. Quod si rationibus, quibus ego ducor,
falsam me habere sententiam doceant, gratissime ac-
ceptoris sum. Et vero sine argumentis quisquam solò
me a severa ratione vincat, fieri certe vix potest. Sed « lo-
scholæ auctoritate dictum est salis.

CAPUT VI.

De auctoritate juris pontificii prudentium.

Atque hic quidem liber concludi jam poterat, nisi
Jicologia juris pontificii prudentia jungerentur, esset-
que proinde hoc etiam loco explicandum, (pianina

juris hujusmodi prudentium auctoritas theologo ad argumentandum conferai. Sunt enim quidam usque adeò in eâ facultate doctis infensi, ut illorum auctoritatem ab usu prorsus theologia»remotam esse arbitrentur. Nos vero, hujusmodi doctorum auctoritas quanti sit theologo facienda, paucis ostendemus, illo principio sumpto, theologis, qui pontificum canones ignorent, nimis nulla deesse ad usus theologia» necessarios.

Principio enim, si à theologis animarum cura non est aliena, sed potius animas regere eorum quasi peculiare munus est, procul dubio canonici juris scientia est illis necessaria, D. Antoninus 5 p., lit. 22, c. 2, 5 G (I). Nam quemadmodum non est in abbatem eligendus, nisi qui ante fuerit in regula competenter instructus, ut c. *Officii* de elect. Innoc. tradit; plene rura quidem Ecclesiam gubernandis ei committenda, qui ecclesiasticas regulas nescit. Theologus igitur, qui vel episcopus, vel parochus futurus est, nisi canones notè didicerit, quibus fideles debent in christianè religione et Ecclesie cæremoniis institui, non habebit profectò ad rem hanc publicam gerendam theologia» officinam satis instructam. Atque hinc illa sunt ex Cælestino, Leone, Augustino, septimi synodo, concilio Cartaginensi, concilio Toletano 4, concilio Aurelianens. 4, quæ partim à Gratiano, partim à Burchardo referuntur, Gratian, disi. 58 cl G1, cl Burchard. 1, 2, cap. 159. Quibus omnibus locis idem omnino praescribitur, hoc est, sacerdotes canonum ecclesiasticorum Oportere esse peritos. Episcopis item juris canonici intelligentiam esse necessariam, facile ostenditur ex c. *Accedentibus*, de excess, pradal., ubi definit pontifex, ad episcopum perlinere de causis matrimonialibus cognoscere, publicas pœnitentias vel injungere, vel tollere, indulgentias concedere. Al hæc omnia nisi sciat, quomodò et quatenus per jus liceant nullò ratione ritè agere poterit. Què de re quoniam late discruni Innocen. Ilostien. Anton., de Butri, cardili, abbas, et cæleri jurisperiti, in cap. *Cùm in cunctis*, de cleCtio., clin cap. Alii cimi *pridem*, de rennn., et in cap. I de consanguinit. et affimi. Gratianus quoque 21 dis., Cosmus in Pragmat. sanctione Gallicè, lit. de collatio. § *taliter*, Joan, de Anania in cap. *Quia nonnullis*, de magistris. Augustin, de Anco, in lib. de potestate vedes, qu. 108, ari. 3, Antonin. 5 pari., lit. 5, cap. 2; nos hic nihil superaddemus. Solum aigumcniabiinur, canonici juris cognitionem theologo esse pernecessariam. Cùm enim theologi propria functio sit, exhortari fideles in doctrinè sana (idem quippe theologi, qui magistri animarum esse dicuntur), d utor vero Ecclesiæ non divinas modòleges, verum etiam ecclesiasticas populum docere debeat, absurdum sanò est, auferre à theologi munere canonum disciplinam. Nam licet ia Scriptura sacrè præcepta vivendi majori ex parte tradantur, sed, ut cardinal. I'uiTccre- Ill ita in proœmio decreti docet, doctrina morum in specie, secundum gradus singulos et online officiorum Ecclesie, sine juris ecclesiastici cognitione non habet. At sermones morales absolvi esse nequeunt, si

(I.) Vide Prolegom., cap. V, de studiis theologicis.

generatini et non spèdalini habeantur, ut Arislutel. in Ethicis suis monet. Ad disciplina) igitur ecclesiastica) cultum theologus nimirum sacras ecclesiæ leges debet addiscere. Confirmat autem hoc vel maxime concil. Lalerancns. sub innocent. jII, in cap. *Quia nonnullis*, de Magistris. Praecipit enim, quòd theologus in Ecclesia cathedrali ad docendum constitutus sacerdotes doceat in sacrè Pagina, et in his praesertim informel, quæ ad animarum curam spectare noscuntur. Atqui in canonibus plurima sunt in titula, quæ ad animarum perlinent curam: canones igitur non debet theologus ignorare.

Prætereà omnis doctrina divinitus inspirata utilis est ad docendum, arguendum et corripiendum, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus, 2 Timoth. 5. At canones ecclesiastici instinctu Spiritûs sancti sunt edili (I), ut Damasus ait 25, quæstiono primè, cap. *Violatores*.

Prætereà theologi à summo pontifice et episcopis adsciscuntur, tanquam adjutores et comministri, non solimi in praedicationis officio, verum etiam in audientis confessionibus, et poenitentiis injungendis ac cæleris ejusmodi, quæ ad salutem animæ perlinent: ut ex cap. *Inter osterà*, de offic. jud. ordinario etiam rerum experimento docemur. Confessiones autem audire, ac pœnitentias injungere sine juris peritia vix quisquam potest. Nam quod Cajetanis dixit, in summè V, *confessori necessaria*, pernientes in excommunicationibus, suspensionibus, irregularitatibus, aliisque ejusmodi pœnis ad jurisperitos remittendos esse, non confessor ipse alterius facultatis onere praegravetur, id ignoro prorsus quemadmodum sine magnis incommodis fieri queat.

Primum enim interdum in pœnas juris incurrunt femina», quas pro conscientie remedio jurisperitorum adire domos absurdum erit, ac certe parimi muliebri verecundia! consentaneum. Deindè etiam ciun jurisperiti et scientiam et verba locare soleant, ad confessionis sacramentum non nisi prius datè pecuniè erit accessus. Adde, quòd homines vel sacerdoti verentur sua peccata detegere. Quòd si ad jurisperitos etiam relegentur, sacramenti hujus onus gravius efficietur» quàm ut ferri ab imbecillis possit. Sed quid ego incommoda numerare pergo, in quæ confessores incidant necesse est et adeo pœnitentes, si confessores ipsi canonum sunt ignari, cimi manifestiora sint, quàm ut indicare debeamus? Fatendum est igitur, jurisperitiam theologis magno usui futuram. Nec adeo longè repetita argumenta coii(jiirere opus est, cùm passim ipsi videamus, quanta canonum nulliludiue theologorum sint referta volumina, illorum praesertim, qui indices quæstionum scripsere, quas summas nuncupare consuevimus. Ubi quantum jus canonicum theologis conferat, vel ipsi judices esse possunt, qui quanlùmvis eximià doctrinè polleant, has et legunt, et amant epitomas. Sed et summa ipsa Cajetani, si, quæ ex jure canonica nulla continet, demas, magnè ex parte imperfecta reponetur.

(I) Vid. Innoc. sup. prorem decretal.

Prætereà, cimi ad theologum ntillæ causæ frequentius referantur, quîun matrimonii, si non respondeat, indoctus habebitur; sin citra juris peritiam respondeat, ne dicam impudens, erit imprudens. Nam, ut Alexand. cap. i, de con. et aff. tradit, causæ matrimonii non sunt tractand.e per quoslibet, sed per viros disertos, et qui statuta canonum non ignorent. Ad hæc summorum pontificum decreta à jure divino, hoc est. à libris utriusque Testamenti dimanasse creduntur, id quod habes de transá, cpisc., cap. 1, eide accusa, cap. *Qualiter et quando*, secundo. Cùm ergò theologia ex eisdem fontibus suos rivulos ducat, inepte nimirum theologus faciet, nisi opera summorum pontificum velit mi; qui eum multorum consiliis exquiritis, timi Spiritu sancto suggerente, ex divinis oraculis dogmata el leges, sive ad fidem, sive ad fidelium mores, et ecclesiasticos ritus, el ceremonias collegerunt. Item theologica facultas non est ejusmodi, ul tantummodo animo rem cernat, sed etiam aliquid molitur el facit. Est enim, utscholæ verbis utar, partim speculativa, panini practica, quemadmodum I). Thomas primó part., qu. primó, aniculo quarto demonstrat. Al juris canonici disciplina theologia quædam practica est, ut Alvaros Pelagius docet lib. de planctu cedes, secundo, ari. 20, linn quita ejus facultatis finis est, dirigere animas per canonicas leges in salutem æternam; limi etiam, quia in solo volumine decretalium nulli casus el articuli continentur, utiles et necessarii lām in consiliis animarum, et ponitentiae foro, quam in regendis el disponendis Ecclesiis, el rebus ecclesiasticis (i). Agit enim liber ille, de Baptismo, de sacra ITictione, de celebratione Missarum, de Matrimonio, de Ordinibus etcæteris sacramentis; de statu Monachorum, de clericorum honestate, de volo, de jurejurando, atque aliis ejusmodi; desimonió, de perjurio, de usuris, de furiis, el reliquis id genus criminibus, de irregularitate, suspensione, excommunicatione, interdicto, pœnisque similibus. Quæ omnia si theologus ignoret, non solimi idiota erit, ut cap. E.r *multa*, de voto Innocen. vocat, sed in nullis prasertim quæ ad actionem perlinent, et ad mores Christianos, hallucinabilur. Atque illinam theologi, qui juris canonici sunt penitus ignari, vel à decernendis conscientia' casibus abstinerent, ne imperiti risui haberentur, cimi de his nonnunquāin respondent ul magistri, quæ nunquam ul discipuli didicerunt; vel certe eó essent modcslió pediti, uti jurisperitos consulerent, ne divinando de sensu proprio responderent! Quòd si docere vellemus, in quot errores theologi nonnulli ob juris pontificii ignorance incurrent, facillimum quidem esset, iim esset longum, el aliò nostra oratio properaret. Sentiamus igitur, id quod positum csI, juris canonici doctrinam theologo esse valdè necessariam, eò vel maxime, quòd summi pontificis el conciliorum auctoritas, quæ hujus doctrina!

(I) Non ita certe canones ecclesiastici instinctu Spiliis sancti eduntur. Videtur auctor noster ad hujusmodi exaggerationes propensus. Hic dicendum Proridentiam invigilaro incanonum editione ccelesiaslicorum, quantum Ecclesiæ administratio postulat. P. S.

voluminibus continetur, theologis argumenta subministrat propria theologicæ facultatis, ul abunde duobus ante libris demonstratum eat.

CAPUT VII.

Quis usus juris canonici in thcofогicâ facultate.

Sed enim hoc posito non adhuc apparet, cuinam usui juris interpretes et professores theologis disserentibus esse possim; quæve argumenta, et qualia eorum auctoritas theologicis disputationibus administret. Id quoniam nemo vel leviter attigit, dicam ego, ul potero, incondite fortasse, sed tamen ut res possit intelligi. Juris pontificii volumina circa varia renim genera versantur. Primum cniin catholicam fidem el profitentur et explicant, ul in lit. desum. TriniL Deinde de moribus definiunt, et religione chrislianó, quanlūm aut ex evangelica lege, aut natura ratione definire licet; ul videre est in til. de usura, de jurejurando, de divortiis, desimonió. Prætereà disserunt quoque d: moribus ecclesiasticis, deque religionis ceremoniis, el officiis ministrorum Ecclesiæ, quatenus hæc omnia disponuntur legibus positivis; nam scholastico verbo libeoter utimur, nec grammaticorum censuras perii-mescimus; alioqui, ul Aristoteles ait, res gravissima! interdum nitore verborum atque ornamentis immodicæ diligentia! deformantur. Atque hæc mihi causa est, cur sermone eo quandoque utar, qui scholæ notus est, ne, ut quidam latinissime loquenles, a scholæ theologis jure optimo irridear. Quoniam veru scio, graves sententias inconditis verbis elatas, delicatiorum pnerserlim aures offendere, adhibere soleo sermonis munditiam non odiosam, nec exquisitam nimis, tantum quæ fugiat agrestem quorundam negligenliam. Sed ad rem. Humanas ego leges de ritibus el moribus ecclesiasticis, quoniam sic vocant, positivas appellavi; quales sunt muliæ in tit. de celcbr. Miss., de cleri, peregri. conjugatis, etc., de ælate et qualitate ordi., de obser. jeju. et breviter in lib. 1 decre., de officiis judicum, et in 2 de ordine judiciario. Postremo autem hujusmodi pontificia jura prascibunt pomas his, qui leges vel evangélicas, vel naturales, vel etiam ecclesiasticas perruperint, ut in litu, de exco. de raptu, do apostu, de hærelis licèi cernere.

I. Hoc igitur fundamento posito, sit prima conclusio. In his quæ ad fidem pertinent, jurisconsultorum auctoritate theologus non eget.—Quin politis eorum titulorum expositionem, qui de fide decernunt, legisperilus à theologo mutuari debet. Ratio vero in promptu est. Sive cniin pontifices, seu concilia, quæ in volumina juris coguntur, quidquam definiant, quod ad fidem spectare videatur, id certe, ul alio jam loco explicuimus, non ex sensu suo, sed ex sacris litteris, atipie Christi el apostolorum traditionibus colligant necesse est. Cùm ergò principia, unde pontifices el concilia ad quæstiuncm fidei decernendam proficiscuntur, propria sint theologicæ facultatis, cujus est cognoscere, quæ à Deo sunt revelata, quæque his sunt ve' consequentia, vel repugnantia; idañéconficitur, in ejusmodi rebus canonum sacrorum intelligenliam non a

jurisperitis» sed à theologis esse petendam. Kl quod Patres, quibus est fidei cognitio mandata, libenter agnoscunt. Non enim priùs quemquam lúcreseos criminis damnant, quàm theologi definierint, quod in judicium venit, id liæresim esse.

Quæ cùm ità sint, non video equidem quonam consilio nunc apud nostros, in negotio cognitionis fidei, liarles postrema; ne dicam nullæ, theologis permittantur, jureconsultis veri) vel primæve! etiam omnes. Cùm* que pncipuus sit in hoc negotio labor decernere, quid liXTesis sit, quid hærelicum faciat, quid fides teneat, quid contra «uni fide pugnet, quantum cl quatenus *doctrinæ* sanæ ac catolicæ adversetur id quod reus asseruerit; ad reorum quidem pamas decernendas, quod posterius est, decreti sunl in republic^ judices, ad illud autem, quod cl gravius csl, cl in fidei negotio prius, nullos habet respublica theologos patres conscriptos, quorum de culpis judicium, ciim de poenis judicant, jurisperiti sequantur. Faxil Christus, cujus hæc causa csl, ul principes Christiani, qui huic operi, quo fides cl religio continetur, libentissime favere solent, rem, quam semel cœpenint, absolvant, cl gravissimo tribunali theologos probatissimos, probatissimos, inquam, adjungant ad hujus negotii absolutissimam moderationem ! Id enim si fuerit Ecdesiæ præstitnm nihil erit, quod in sanctissimo cl maxime necessario inquisitionis officio desideretur. Sed de primó conclusione salis. Jam pergamus ad reliqua»

2. In his cliam, quæ ad inores perlinent, quatenus tel lex evangelica, vel ratio philosophiæ de hujusmodi proscribit, jureconsultorum auctoritas parimi, aut cortó nihil theologo conferre potest.—Quin rectam el sanam carum rerum cognitionem jurisperiti à theologis mutuam accepturi sunt. Nam quemadmodum musicus ab arithmetico conclusionum suarum rationem sumit, quòd hæ conclusiones à principiis arithmetics derivantur; ilà cl si quæ dogmata de moribus jus pontificium vel ex Evangelio, vel ex pphilosophià colligit, ea sanò tanquàm à propriis principiis accepta theologus agnoscat, reciiùsque cl inelliget, cl interpretabitur. Qua ex re facilis conjectura esi, jurisperitos quosdam in summo errore, et magnò veritatis ignorance versari, cùm asserunt in malcrió usurarum, simonia', cl aliis ejusmodi, in quibus de peccado mortali agitur, ad Jurisperitos poliiis, quàm ad theologos recurrendum. Quo in errore fuerunt Ancharanus in disputatione, cujus initium est : *Antiquis et modernis temporibus*, cl Joannes de Anania, in cap. *In civitate*, de usuris, cl Alexander in concilio primo, et Alvaros Pelagius lib. 2, ait. 20. cl lloslicnsis in c. penult, de a lai. et qualit. ordin. Quos tamen non est difficile refellere. Nam cùm theologo sacrarum litterarum cognitio propria sil, quæcumque de moribus vel in sacris litteris continentur, vel ex iisdem per certam connectionem conficiuntur, ubivis theologus invenerit, ea tanquàm sua vindicabit, Jurisperitus autem ut aliena mutuabitur. Cùmque rursùm philosophiæ principia à theologis etiam habeantur, ut qui de virtutibus cl vitiis, de fine humanæ vite, deque actionibus, quibus

ad hunc finem pervenitur, longé latêquo disserant, et super harum rorum jadis fundamentis morum fabricam exstruant; certe quæ in jure de moribus ex principiis natura ratione constitutis proscribuntur, ea theologus quasi suo sibi jure assumet, jurisconsultisque exposita et enucleata Iradel.

5. In tertio illo genere rerum, ubi scilicet de moribus Ecclesiæ el religionis institutis per leges tantino pontificias decernitur, in illo cliam postremo, ubi po>næ juris praflniuntur, jurisperitorum omnium communis consensus, concorsque sententia theologo magnam fidem facere debet, si quando incidat quæstio circa res hujusmodi. Ul si exempli causò veniat in dubium an hic aut ille sit vel irregularis, vel excommunicabis, vel interdicto, vel suspensioni obnoxius; item an delegatus possit subdelegare, an episcopus in his, illisvc possit dispensare (scholæ verbis liceat uti), an Ecclesiæ pastor rite sit electus, niim judex ecclesiasticus causam in judicio legitime definierit : in his, aliisque sexcentis hujus generis, theologus iis solentissimus crit, si, quod ignorat, judian it; insolentior, si posici quàm jurisperitos consuluerit, omnium auctoritati refragabitur. Etenim, ut aliàs sæpè diximus, cujusque rei peritia non aliis certius, meliusque contingit, quàm ejusdem rei peritis hominibus. Ilà doctissimis quibusque in arte suà fidem habere opus csl. Juris ergo pontificii prudentibus in his, quæ propria sint illius facultatis, non credere, crii profectò temerarium.

Deinde in ejusmodi canonum interpretatione Ecclesiæ judices et administri concordem omnium jurisconsultorum sententiam amplectuntur. Qui enim in actionibus vel judiciis ecclesiasticis suo sensu, et non communi jurisperitorum omnium duceretur, sine dubio suo illum judicio Ecclesia coaceret. Ille Ecclesia usum judicum approbando, de const, cap. I, eorum quoque videtur intelligenliam approbare, quos hi in Ecclesia' administratione sequuntur. Nec alienum est à veri) Conjecturi), Christum Dominum juris hujus periti* quodam modo cliam adesse in legum ecclesiasticarum verà interpretatione. Cùm enim sacri canones, instigante Spiritu sancto, ad Ecdesiæ sint utilitatem editi, ut Damasti* papa definit, consentaneum est, ul Ecclesia, cui canones illi sunl necessarii, quò in religione cl moribus ecclesiasticis contili atur, interpretes à Deo sanos acceperit carum legum cl institutorum, qnb bus est administranda. Parùm enim profuisset leges mortuas in membranis scriptas habere, nisi habent quosque respublica ebristiana vivos interpretes, qui rectum carum legum sensum assequerentur. Deus itaque, quoniam non deficit in necessariis, non in theologos solùm, sed in juris pontificii peritos Spiritum veritatis effudit. Quapropter ex concordia omnium sententià probabilissimum argumentum sumere theologum potest adeas quæstioncs decernendis, quæ circa ilb duo rerum genera posteriore loco posita exorientur. Exorientur autem in utroque genere pluinuc, quarum definitionem theologis ignorare fas non est; his vel maximè, qui aut laicorum et clericorum confessioncl

ludiuid, mil etiam theologiam in academiis profitentur. Ili enim, quoniam de inultis, qui ex jure pendent, magnum munus respondendi sustinent, si responsa, atipie decreta jurisconsultorum negligimi, periculosò

nonnunquàm ac turpiter errabunt. Quæ autem cum ▼ iris in sufi quibusque arte peritis consuluntur, ea aut minimo, aut nullo certe periculo respondentur. Ac de septimo quidem loco satis dixisse mihi videor.

DE OCTAVO LOCO,

QUI RATIONIS NATURALIS ARGUMENTA CONTINET.

CAPUT PRIMUM.

Primus error in hujus lori usu vitandus, ne plus crquo in re thcolutjicâ rationi naturali tribuatur.

Sequitur, ut doceam, quidnam argumentorum ratio naturalis tleologo suppeditet, quod in octavo loco me acturum pollicebar. Agam autem, quantum res ipsa patietur, brevissime. Est enim hic locus late patens, et quanquàm non est lheologiæ proprius, sed alienus, magnus tamen est, cl'dim ab scholasticis reliquis, lùm à l>. Thomæ familiâ excultus uberrime; non quòd de lici hujus aut vi, aut usu quisquam adhuc scholæ theologus disputaverit, sed quòd universi philosophiam, cæterasque naturali ratione parlas disciplinas vel in scholam Christianam invexerint, vel certe ab aliis in vectas excoluerint, pro suâ quidem facultate quisque, sed in theologorum, ul ita dicam, grege, sine conirovereto D. Thomas excelluit. Principio autem in hujus luci tractatione duos errores contrarios fugere debemus. Primus csl eorum, qui usque adeò argumentis à ratione ductis addixerunt se, ut sive disputent, sive scribant, Scripturam sacram, sanctorumque Patrum libros ne legisse quidem videantur. Qui parimi illis dissimiles sunl, quos Eusebius, lib. 5 Hist, ocelos, postremo capite commemorat, in lanlùm stultiliæ prolapsos, ut si quis sermonem de Scripturis proposuisset, illi è contrario proponerent, utrum ille sermo, de quo agebatur, conjunctum an separatum genus syllogismi faceret. De quibus rureiim Eusebius : < Derc- < limpíenles, ait, sanctas Scripturas Dei, geometriam < tractant, et qui vere de terrâ sunl, de terrâ loquun- < tur : et ideò cum, qui de sursum est, et de coelis < venii, ignoranl. Denique Euclides apud cos vel maxi- < me in geometri® disciplinis viget. Sed el Aristote- < les, cl Theophrastus ab his in admiratione haben- < tur. (l'alentis vcrò à nonnullis eorum adoratur < etiam. > Ac fuisse oïim in Ecclesiâ nonnullos, qui rationem auctoritati preferentes, rem theologiam syllogismis absolverint, Augustinus in epistoto ad Dioscorum numero 56, Bernardus quoque episl. 189, testes locupletissimi sunt. Hoc vero seculo fuisse etiam in neadcniiis multos, qui omnem fermé lheologiæ disputationem sophisticis ineptisque rationibus transegerint, minam ipsi non fuissemus experti? Egit autem diabolus, quod sine lacrvniis non queo dicere, ut quo tempore adversum ingruentes ex Germania h: e-

reses oportebat scimi® theologos optimis esse armis instructos, co nulla proreüs haberent, nisi arundines longas, arma videlicet levia puerorum. Ila irrisi sunt à plerisque, ac merito irrisi, quoniam veræ lheologiæ solidam effigiem nullam tenebant, umbris utebantur, easque ipsas ulinnm sequerentur. Feruntur enim è Scriptura sacra principiis, cujus isti vel umbras non sunt assecuti. Quocirca homines veri» tenus in llico- logto magistri, pugnare illi quidem adversiim Ecclesiæ inimicos, sed valde tamen infelicer. Male enim seres habet, cùm quod ingenio et eruditione effici debet, id lentatur à viris, qui et ingenio parùm valent, nec sunl admodum eruditi. Errabant illi autem à principio statini studiorum suorum. Cùm enim facultates eas, quæ linguam expoliunt, mirum in modum neglexissent, cùm sese in sophistici arte torsissent diuliùs, lùm demùm ad theologiam aggressi, non theologum, sed fumum lheologiæ sequebantur. Quòd si vituperandi sunl, qui per ignorantiam erraverunt, quid de iis existimandam est, qui valentes cl prudentes in errorem inciderunt? Nam cùm rem perditam el colapsam suâ restituere auctoritate deberent, tempori, ul inquirunt, servientes, non modò sophismata non profligârunt, verùm etiam auxerunt. Quæ nimirùm cùm à philosophiâ, lùm verò magis à theologiâ tollenda sunt, caque argumentandi are. quæ vult illa quidem videri se esse dialecticam, sed abest ab cà distatquo plurimum. Dialectica enim est locata in periliâ usuque partiendi, liniendi, argumentandi, id quodlhcolo- go csl pernecessarium; sophistica autem nihil habet nisi argutationes vanas, quarum nullus in tbeolog A fructus est. Quin adeò nulla perniciēs lheologiæ major inveniri potest, quàm in sophismatum fece simuhtio lheologiæ. Ex quo illa absurda nascuntur, ul sopi, sl® theologi esse, videantur. Quòd si quem etiam ista delectant, ne bellum omnino indixisse videar sophismatibus, quorum est etiam fortasse quidam modus, non jniellilo, quid causæ fuerit viris doctis, ul sub dialectica! nomine exponibiles, obligationes, insolubiles, reflexivas, aliavo id genus monstra in scholam intulerint, de usu autem dialectic® non fecerint ne verbum quidem ullum. Nonne igitur illa sunl pueris utilia? sint; nam nos quoque sophiste fuimus aliquando; sed obsecro, ità utilia habeantur ista, non ut ornamenta virornm, sedul exercitamenta puerorum. Atqn* vel ipsi pueri intelligant, sophismatum brevem quem-

dam ludum esse oportere, aliumque usum à dialectici requirendum, philosophise theologiæque maxime necessarium. Veruni hæc haclenùs. Jam ad propositum revellamur. Qui igitur theologiæ dogmata humanis metiuntur argumentis, nec ea, quæ à ratione ducuntur, volunt preponderan auctoritate, hi pritiim omnem vim theologiæ el gravibtem amittunt, deinde faciunt, ut theologia, detractà auctoritate, non solum contemnatur, sed ne theologia quidem sil. Nam si vera el legitima theologia est, à tide descendat oportet, ubi hujus facultatis propria principia resident, quemadmodum in hujus operis initio constituimus. Fides autem tota Scripturarum el Ecclesiæ auctoritate continetur. Quamobrem salis exploratum habere possumus, quàm male valeant ii de re theologicà aut scribere aul disputare, qui sacros libros, Apostolorum traditiones, conciliorum dogmata, juris pontificii decreta, sanctorum veterum doctrinam vel rejiciunt vel ignorant, linque hoc quidem opinantium genus pellantur é medio (est enim lotum improbabile el impium), qui opinantur aptiora theologo ea argumenta esse, quæ ex ratione, quàm ea, quæ ex auctoritate ducantur. Jicbus enim ante dictis aperte intelliigitur, cùm de Deo pnescriim, divinisque mysteriis disputatio incidit, argumentis pphilosophiæ præponenda esse argumenta, quæ pertinent ad Dei fidem, quà nihil theologo debet esse antiquius. Sed prioris hujus erroris levitas, quoniam facilè deprehenditur, non est pluribus refutanda.

CAPUT II.

Extremum aliorum errorem percenset, qui à natura: rationibus prorsis abhorrent; quorum etiam argumenta proponit.

Alterantem error illorum est, qui solis sacrarum fitterarum testimoniis, aul interdum etiam scriptorum veterum omnia definiunt, argumentis naturæ haud aliter abhorrentes, quàm si essent theologiæ adversa el inimica. Hunc aulem errorem plurimis testibus suadent.

I. Ac primus testis citatur Gregorius Nazianzenus, brat. I in Julianum, ubi ait, disciplinam nostram esse Pythagoricam. Atqui apud Pythagoreos tantino auctoriUs præjudicata poterat, ul sine ratione valerci. Alter csl Hieronymus in 10 Matthæi caput, quo loco non vult Evangelii! doctores humanæ ratiocinationis presidiis nili; quia hujusmodi, ul inquit, *virga et baculus arundineus est, quem si paululum presseris, frangitur, d manum perforat incumbentis*. Et in 51 caput Jeremiæ, de verbis Dei humano sensu argumentari dicit esse sacrilegium. Tertius csl Aug., lib. I de aciis cum Felice Manichino, cap. 10. Cum enim Felix Maiich i'is efferret, quòd docuisset discipbtos snos initium, medium, el finem et quomodò, vel quarè factus sil inundas, de cursu solis, el lunæ, deque aliis hujusmodi rebus physicis, sacr. lib. i hist. cap. 8, Augustinus contra ait, quòd Spirilus paracletus non docet has veritates. Christianos enim vult facere, non malhcmatiev-j. Sufficere autem, ut homines de his rebus propter

humanos usus noverint id, quod in scindi didicerim!, scilicet priusquam ad Christi religionem converterentur. Propter humanos usus, inquit; adusimi igitur theologiæ humanæ ratio doclrinæ nihil catholico proderit. Referuntur etiam à Gratiano trigesimi septimi distinctione, duo testimonia, unum ex Ambrosio, alterum ex quarto concilio Carlhagincnsi, quibus suadere videtur humanas disciplinas, ul perniciosas, vel cortó ut inutiles, à theologià repellendas. Concilium quippi Carthagincnsc quantum velai episcopis, ne libros gentilium legant. Ambrosius autem dicit, astrologiam et alias hujusmodi disciplinas nihil valeread salutem, sed in errorem mittere. Epiphanius quoque, hæresi Septuagesimi sexta adversus Actium disserens, ait quòd non revelat Deus Patrem el filium per Spiritum sanctum his, qui de ipso per syllogismos ratiocinantur. Qui ergò in theologiam humanas rationes invehunt, hi divina revelationis non possunt esse participes.

2. Ncc solimi testimoniis Patrum, sed sacrarum ctinm litterarum abutuntur in sui erroris confirmationem. Principio enim affermit illud Ecclesiastes primo: *Proposui in animo meo quærere, et investigare sapienter de omnibus qu r fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in eJ. Vidiqitæ fiunt cuncta sub sole, et ccce universa vanitas et afflictio spiritus*. Si ergò occupatio pessima est studium humanæ litteratura, si vanitas ct afflictio spirids, non csl profeclo à theologis expetenda.

3. Deinde, argumentantur ex illo Proverbiorum quinto • *Ne attendas fallacia: mulieris: favus enim distillans labia meretricis*, etc.; posteo: *Quare, seduceris, fili mi, ab aliena*, clc. Hanc aulem humanam sapientiam interpretantur, quam nimirum esse fallacem ad Colossenses secundo testatur Apostolus in hæc verba: *Videte ne quis vos decipiat per philosophiam ct inanem fallaciam*.

4. Addunt illud primæ ad Corinthios primo: *Perdam sapientiam sapientium, ct prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? ubi scriba? ubi inquisitor hujus secali? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi?* Addunt cliam illud ex eodem Apostolo primæ Corinthiorum octavo: *Scientia inflat*. Aliud quoque pn-mæ ad Timotheum sexto: *Si quis non acquiescit sanis sermonibus, et ei, quæ secundum pietatem est, doclrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstioncs*. Quo loco volunt Apostolum significare, disciplinas humanas morbos esse, solamque Christi doctrinam esse sanam; hancsecundum pietatem, id est religioni conformem el consentaneam esse, illas non esse.

5. Prætercà Apostoli non habuerunt philosophiam; non est igitur theologo necessaria. Si enim Spirilus sanctus docuit Apostolos omjiem veritatem, juxlà Domini pollifilationem, Joannis decimo sexto, el has disciplinas non docuit; sequitur non esse Christiano do<tori utiles, atque adeò ne versari quidem circi veritatem. Prælereà vel philosophia est theologo necessaria, dum imperfectos in Ecclesià instruit, vel diim perfectos alloquitur. Imperfectis lac Apostolus dat. nec existimat se <piid<piam inter hujusmodi res scire, nisi

Christum, et hunc crucifixum. Perfectis verò sapientiam loquitur, non hujus seculi, neque principum hujus seculi, hoc est philosophorum. Non ergo theologus philosophus eget, sive cimi parvulis, seu cum profectionibus sermones divinos conferat.

6. Pergunt etiam argumentari, quòd si utilis, et necessarius! esset theologo philosophia, hoc esset oh id maxime, quòd non aliò vià el ratione melius philosophi Christo repugnantes exciterentur. At hoc constat esse vanissimum, primum quoniam evacuaretur crux Christi, ut Apostolus ait, 1 Cor., 1, 11, si de philosophis et sophistis per humanam sapientiam triumpharet; rursus quoniam ul idem Apostolus secundæ ad Corinthios capite « cimo auctor est, *arma Christiana! militie non carnalia sunt, sed potentia de Deo ad destructionem mundi; consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.*

Non ergo theologus, Christi miles, humanarum disciplinarum præsidiis egeat, ul fidei adversarios possit evincere. Id, quod exemplo Nicæni concilii facile demonstratur, ubi philosopho superando plus valuit simplicis hominis sincera fides, quàm omnes omnium dialecticorum et philosophorum arguti, Ruffin. lib. c. cap. 8. Corlè Hieronymus ad Pammachium adversus Joannis errores, argumenta à ratione ducta, et de gonidium fonte manantia, tanquàm gentiliū arma, Christiano dicit esse deponenda. Postremo etiam argumentantur, Christi doctrinam perfectam esse; non itaque philosophi subsidii indigere.

CAPUT III.

Memorali erroris architectos ac sectatores percenset.

His argumentis nituntur illi, qui in hoc errore fuerunt. Nam fuisse quosdam testatur Clemens Alexandrinus primo Stromatum libro in hæc verba: « Non me autem latuerunt ea, quæ ab aliquibus imperitè et tumultuatis jactantur, qui dicunt oportere in his versari, quæ fidem continent, externa aulem et quæ sunt鄙僻 icanea, transilire, quæ nos frustra conterunt, et delinunt in iis quæ ad fidem nihil conferunt; et alii aulem etiam philosophiam ex malo ad hominum perniciem existimant in viam Osse ingressam, ut quæ profecta sit à maligno aliquo inventore. » Et nirsus eodem libro: « Nonnulli, ait, qui se putant esse ingeniosos, nec philosophiam attingere volunt nec dialecticam, sed nec contemplationem discere naturalem, sed solam et nudam fidem requirunt, perinde ac si cum nullam vilis curam gesserint, velint ab initio slatini huius accipere. Dicitur autem Dominus vilis allegorice, à quo cum diligentia et agri colendi arte, quæ fiunt ratione ac sermone, fructus est vindec miandus, » etc.

Lulherus etiam, qui omnes omnium hæreliconn hæresûs in unam fecit Camarinam confluere, non modo asseruit philosophiam esse theologo inutilem et noxiam, verum etiam omnes speculativas disciplinas errores esse. Scilicet inorum philosophiam novus hic Socrates mirificò complexus est: quæ in contemplatione versa-

tur, crini solimi danm. il. Cornelius quoque Agrippa, vir post hominum memoriam vanissimus, in suo dio libro, qui *de Vanitale scientiarum* inscribitur, non, sicut Zethus ille Pacuvianus, philosophi solùm, sed omnibus humanis disciplinis, atque adeo divinis bellum indixit. Atque horum hominum ingenium quale esse soleat, non est necesse disputare; est enim in promptu. Facile siquidem intelligitur, quamobrem isti discipulos suos à facultatibus, quæ ratione constant, alienos esse velint.

Quemadmodum enim Epicurus rejicit dialecticam (t), Alfaquini etiam Malmmetis Sarracenos procul ab omnibus disciplinis, abducunt, quoniam mtdligunt disciplinas, arte*que omnes rationales doctrinæ perversæ esse contrarias; ita Lutheran!, ne quandò à discipulis errores sectæ absurdissimi deprehendantur, cupiunt eos ab omni cognoscendi ratione sevocare. Sed enim cùm veritas veritati nunquam adversetur, consentiat semper, et subserviat; jure ac meritò scholæ nostræ auctores nobilissimi humanas omnes scientias, tanquàm ancillas, ad arcem et ministerium vera sapientiæ advocarunt. Id quod Julianus invidens, Christianis lege interdixit studiis bonarum artium, Socrates, libro tertio histoire Ecclesiasticæ capite 12 et IG, Sozomenus, libro sexto historię Tripartitæ, capite 57. Quapropter mirari non desino, morem ejiciendi humanas rationes, cùm in theologia disseritur, in quibusdam etiam catholicorum gymnasiis insertum esse, haud parvò certè jacluræ ecclesiasticæ disciplinæ, si illa consuetudo invalescat. Erunt enim ii, si illa res procedit, optimi pnestanlissimique theologi, qui plurima loca memoria tenuerint, et. quod jurisperitis objicitur, qui c'eichl fuerint librorum et indices. Id, quod in Germaniæ, regnante Luthero, accidit, ul sutores, qui novum Testamentum memoriæ mandant, magni et pradari theologi haberentur: atque adeò mulierculæ, quoniam Evangelia, et laulinas epistolas memoriter recitare poterant, omnium academiæ theologos ad disputandum provocarent, auderentque viris concurrere non virgines, sed mulieres corruptissimæ.

Talis scilicet est hithcrana theologia, in qua quoniam nullum acumen, nullum ingenii specimen et, optimo quisque, splendidissimoque ingenio, quamlibet acie mentis et veri perspicienti polleat, quàmlibet rerum et divinarum et humanarum ordinem ac connexionem teneat, quamlibet omnium causas, et tecta, antecedentia, consequentia non animo solùm perlustrarti, sed etiam comprehenderit, nullo tamen apud istos habeatur in pretio. Sed hæc alio loco forte tempestivius dicentur. Nunc ad id, quod institutum, revertamur.

CAPUT IV.

In quo recensitus error refellitur.

Aures itaque ad naturam rationis otciidere, siquandò à theologis alferantur, id nos in errore maximo ducimus. Si enim cadit in theologum aliquando, ut de rebus

(I) Plutarch, de Piae, philos., Euseb., lib. 1. Prapxrev; mg. c. 5.

humanis philosophelur, quod profecto cadit, nisi ex co extirpatam humanitatem arbitremur, quænam, rogo, causa est, cur naturales argumentationes à theologià pellamus, ne, utquæ divina sit, humanis adminiculis eguisse videatur? Non egeat his esto, cùm suis, hoc est divinis quasi lineis contineatur. At volumusne nos theologum, qui solum divina calleat, in humanis;errct, labatur, cuculiai, ballucinatur? Quid autem interest, ratione animi sublatà, non dico inter rusticum et theologum, sed inter theologum cl pecudem, aut saxum etiam, aut truncum, aut quidvis generis ejusmodi? Quæ verò ista sit mens, vel quæ hominis ratio poliiis, si nec philosophiam, nec dialecticam habeat, nec ullam omnino humanæ rationis disciplinam? Inlelligendum est autem, chrislianæ doclrinæ professores duabus quasi indutos esse personis, quarum una est communis, ex co, quòd omnes participes sumus rationis, à quà omnis argumentatio natura trahitur et ex qua ratio inveniendi argumenti naturalis exquiritur; allora autem, quæ proprié theologis est attributa, undé argumenta experiantur, quæ propria sunt ltheologicæ facultatis. Deponat igitur theologus personam hominis, si ita placet, cùm divina tractat; cùm verò tractat humana, quænam, rogo, stultitia erit hominem ex homine tollere? Quanquam in quacumque disputatione, sive de humanis sive de divinis disseritur, utramlibet personam deponere stultissimum erit. Quid enim stubtins esse potest, quam vel pedem abjicere, cum caput munus suum explet, vel caput tollere, cùm pes munere suo fungitur? Nam nec pes capiti officii, nec caput pedi, quin etiam, ut Apostolus monet, I Cor. 12, 21, non potest caput dicere pedibus : *Non estis mihi necessarii*. Sic nimiriim, cum nec humanarum rerum intelligentia divinarum cognitioni obsit, nec divinarum cognitio humanarum inlelligenliæ, neutram debemus in alterius propria functione abjicere, nisi volumus esse stulti. Porrò qui theologiam sie instituit, ul nihil habeat cum untune ratione conjunctum, omniaque egregia! disciplinto dogmata sola Scripturarum fide metitur, hic, si in eà opinione persistat, et non interdum natura bonitate vincatur, nec theologiam colere, tucrique possit, nec fidem, nec humanitatem. Non humanitatem,sæpê enim dicendum est, quia sine ratione humanitas extirpator; qui autem rationales disciplinas theologo auferunt, hi suam illi rationem eripiunt; quoniam si veritatem quæ in disciplinis cernitur cl hominis intelligentiæ, i ratione tollas, jacebit profecto, vel nulla erit potius. Nec fides rursinn se ipsa sola sine doctrinó et ratione lutari potest. Nam phUoBOphià, et omni ratione disputandi sublatà, cum fide sancta rusticitas manet, quæ, ut Hieronymus ad Paulinum scribit, quantùm prodest vite memo, tantino simplicitate nocet, si adversariis non resistat. Itaque vacillabit fides, nisi fidelis, quod Petrus ait, paratus sil reddere rationem, id quod soló tide sine ratione fieri non potest. Theologia denique titra natura rationem non constat. Cùm cnim sil homo rationalis, est illi ingenita ratiocinatio, sive agat scennin quui, sive cum altero, sive velit humana sen divina rogiMMccrc Quare ubi homines disserent, rationem

naturalem repellere nec debent, nec ven) possunt, nisi homines esse desierint. Balio enim res omnes conlil et; quoquò te verteris, prestò est, nullà disputatione excluditur. Qiinmobreni qui naturalem rationem ab usu thcologiæ remotam esse volunt, ii omnem à thenlogià disputationem excludunt; sine quà tamen, quid in unàquàque re verum sil, discerni cl comprehendi non valet. Quocircà hoc quidem constai, ut opinor, theologis inter theologos necessariam esse rationem, <|u.e est disputationiscujusque fons à naturò constitutus. Quid quòd gratia non tollit naturam, sed perficit, nec natura gratiam repellit, sed suscipit? Sacra igitur theologia humanæ nature rationem non abjiciet. Multa etiam in thcologiæ principiis continentur, ul alio quodam loco diximus, quæ nisi naturali ratione, cl discursu interveniente, inlelligi et explicari non possunt. In principiis \crò ipsis hærcrc, à consequentibus, et repugnantibus oculorum aciem sevocare stultum erit. Rationem ilen) si à theologia submoveas, theologia ipsa et rem amittet cl nomen. Nec enim quidquam aliud est theologia, si interpretari velis, quam sermo ratioquo de Deo. Si autem rem ipsam quæras, est, ul à caneris theologis definitur, rerum divinarum scientia. *Scientia* verò, ut Aristoteles demonstravit, 2 Post, lib., *nonnisi per syllogismum qmeritur*. Quòd si etiam illud addimus, quod recte addi potest, nihil esse fere, cujus in Scripturi sacri mentio non liat, non angelum, non animam, non acrem, non ignem, non aquam, non cœluin, non lenam, concedatur profecld verum esse, si ornaté et crudité hæc theologus explicare velit, philosophiam, hoc csl, rerum hujusmodi inlelligenliam eum habiturum. Maximum itaque ornamentum thcologiæ tollit, qui ex eà tollit philosophiam quà Scriptura etiam ipsa divina, nedum humana ratio excolitur. Acmeiquidem sententii, omnis institutio thcologiæ humanæ ration» adjuncta desiderat, sed illa inprimis, in quà de rebus natura disseritur. Disseritur autem de ejusmodi sæpcnumerò. Atque ut illud omittam, quòd sacra doctrina mores natura moderationi consentaneos praescribit, vilia rationi contraria refutat; quo loco sive in scholà de hisce definias quidquam, sive populo in concione persuadeas recta, prava dissuadeas, natura, rationis, philosophia» opem contemnere, amentis erit; hoc tamen expeditum csl, nulla in sacris litteris haberi, quæ sine philosophiæ, arilhmcticæ, geometria}, geographiæ aslronomiæque subsidiis expediri non queunt. Ileni exemplorum sunt sacri libri, cùm sæpê alias, lùm maxime, ubi rcnim naturalium quasi miracula, quæ in disciplinis humanis explicantur, à Salomone, Davide, Job et Civleris Prophetis in divinæ vel potenliæ, vel sapientia* commendationem afiernnlur. Quod quoniam in tertio decimo lil>ro fusé sumus ac diligenter persecuturi, non libet in presentii exponere. Nunc cnim salis est fuisse demonstratum, rationes humanas homini theologo non solùm utiles, sed etiam necessariaesse. Homo quippe, rationem omnem tollens, theologus ex auctoritate omnia statuens, esse certe nullo modo illesi. Quò etiam magis vituperanda est rei maxime necessaria; tam noxia reprchensio, Una esi

enim philosophia in rebus humanis; de cuius utilitate Ecclesias scriptores eodem omnes ore consentiunt, quanquàm à Lulheranis ipsa contemnitur, et fallacia quædam atque ostentatio esse dicitur. Qui autem hoc dicunt, atti nihil contri natura rationem existimant se dicere, aul censent se giganlum more bellare cimi diis, id est, natura repugnare. Si nihil existimant dissonum rationi se docere, quid cum illis disseras* qui rationem naturalem homini theologo eripere, non inte lligiintl rationi esse contrarium? Sin adversari quidem rationi putant, errant in eo turpiter, quod homini rationali errorem rationi adversum suadere se posse credunt. Abeant igitur, el quoniam cum hominibus homines nec ratiocinari, nec philosophari volunt, ei (pii sit ex pecudum genere (sunt enim quidam homines nun re, sed nomine) se suamque theologiam insinuent.

CAPUT V.

Philosophiam Theologo necessariam ostendit.

Porrò ul ad illud, quod de ecclesiasticorum auclo- rum consensu diximus, revertamur, Clemens Alexand. l Strom, lib. cl à nobis stat, el nullas etiam causas affert, cur philosophia sil theologo necessaria. Inani, ad philosophos edocendos; simili enim edocemur si- tuile. Sicut ergò Apostolus hebræis Hebræus factus est, atque adeò omnia omnibus, ul omnes lucrifaceret; ita thcologiæ professor fiat necesse est philosophus philosophis, ul hos convenientius faciliusque lueretur. Exhibenda enim cuique sunt, quæ ei conveniunt, et quæ sunt familiaria, ut per propria ad fidem veniat ve- ritatis. Atque hanc etiam causam lib. 5 Strom, resu- mit. Alteram affert ad refellendos sophistas. Nam quo j Mielo fallaces philosophorum argutias refutare possu- mus, nisi arguendi et refellendi artem persequamur? Tertiam, quòd varia ac multiplex praeopteris doctrina cl delectat, et admirationem adferL atque adeò audi- tores captat. Quod varié item multiformi argumento suadetur, id firmiis bæret animis discipulorum. Apo- stolus quoque docere se ail, Coloss. 1.28, *in omni sa- pienti i, ut exhibeat omnem hominem perfectum in (7iri- sto. In omni*, inquit, *tapien ia*, hoc est, divinò el hu- manó, ul cuiusvis generis homines afficeret pcrficcret- que in Christo. *Astitit prælcreà regina à dextris Christi, circumdata varietate* j Psahn. 41, 10. Ad hæc quomodo ferri ac silicis concussione ignis, sic hominum doctis- simorum conflictu cl disputatione veritas elicitur. Quam oh causam Peripateticorum morem de omnibus rebus in utramque pariem disserendi Cicero sibi dicit placuisse. Disputationes autem inter homines humana) disciplino) imperitos soient esse ineptissima?. Quòd si inutilis ossei sapienti philosophia, quorsum Deus Sa- lomoni philosophiam indidisset? Snp. 7, 17 : *Dedit autem illi Deus horum, quæ sunt, scientiam veram, ut sciret dispositionem orbis terrarum, et virtutes elementorum, divisiones temporum, stellarum dispositiones, na- turas animalium, vim ventorum, differentias virgultorum*. Si igitur Dominus harum rerum scientiam docet, est verò Deus, qui utilia docet, ul Isaías ait. certe illa non

potest esse theologo noxia, m-cl erit potius accommoda. El si hæc scientia veri est, ut dicit Salomon, quid di- cet Lulherus, qui speculativas omnes disciplinas erro- res esse affirmat, inanrsque fallacias? Pergit Clemens argumentari ex eo etiam, quòd athleta, qui non se prius instruxit ad certamen, jure contemnitur. Qui er- go ad certandum cum fidei adversariis multiformibus non est etiam multiformi disciplinó instructus, is non est dignus, qui in perfectis theologis habeatur : < lu- < super dividere, inquit, voces, quæ in Scripturi af- < feruntur ancipites, theologo necessarium (rit, ne ex < amphibologii cl eludat et eludatur. > L'oc autem praslarc sine grammatica? artis auxilio non poterit. Quòd si grammatica semel admittitur, quidni diale- ctica? quidni philosophia? An volunt grammatici sibi solis theologiam vindicare, rateros omnes. dialec- ticos, physicos, astronomes, geometras ab illius par- ticipatione secludere (1)? Id quoniam constat esse vanissimum fateamur necesse esi humanas disci- plinas theologo esse perutiles. < Quòd si non sunl, < inquit Clemens, adhuc necesse csl illas addiscere, < ul rite valeant damnari. Quà enim fronte de bis sen- < tenliam ferimus, quæ perspecta et cognita non ba- < bemus? > Hactenus Clement Alex, secuti sumus, non ut interpretes, sed, ut solemus reliquos, iudicio arbitrioque nostro, quantum quoque modo videtur c fontibus eorum haurientes.

Orígenes autem, ul Eusebius auctor est lib. sexto ecclesiast. Hist. cap. 15(2), philosophia? studia detrec- tantibus respond t, se huic quidem operam navasse diligentem, sed jion absque virorum gravissimorum exemplo, Panihæni, Heraclæ, aliorumque similium. qui cùm essent doctores apostoloci, nihilo secius phi- losophorum libros legere et in philosophi® studiis exerceri solebant. Refert etiam Eusebius Origeni mo- rem istum fuisse, ut si quos nostrorum adolescenlulo- rum ingeniosos videret, traderet eis etiam ea, quibus philosophi discipulos suos velul primis elementis im- buere solent; dicere verò solitum, non parùm ad inelligentiam Scripturarum emolumenti fidelibus con- ferri, si in liberalibus et philosophicis litteris exerce- rentur; nostra enim philosophiæ partes Græcos an- tevertisse, nec debere paries suas omittere veritatem, quia eas sibiprævenciens falsilas vindicasset. Vide etiam Eusebium, lib. >, cap. 7, et Sozomenum, lib. 3 Hist. su«, c. 15.

Theodoretus quoque, lib. 8 hist. Tripar., c. 8, Di- dymum refert grammaticam, rhetoricam, arithmelieun, geometriam, astronomiam, syllogismosque Aristot lis didicisse, quòd adversùs mendacium anna veritatis existèrent. Fortiter crini expugnantur hostes, quando adversum eos ipsorum annis utimur. Socr.it. lib. 3, c. <6, et Damasus lib. 4, c. 18. Neque statini pravà opi- nione fallaris, contri hostes hoc esse licitum, in aliis disputationibus dissimulandum; quia, ul Hieronymus ad Magnum ait, omnes penò omnium doctorum Ec- clesie libri cjosmodi eruditionis plenissimi sunl. Quod

(1) Vide Prolog, c. 5.

pi} h» versione Mmcid lialx ntur l.xc* ca?. 18 Ct 20

autem ibidem Theodoretus ait, huiusmodi disciplinis «erilatem, nempe fidei, non erudiri, id significat, non his Evangelium quasi (ignis fulciri, nul indé catholicæ veritatis probationem pendere. Alioqui, viri gravis-Mini ad ea etiam suadenda, quæ fidei nostra ac religionis propria sunt, naturalia argumenta inseruerunt. Exemplo nobis sunt Eusebius libro tertio Hist. Eccl. cap. 25, et hb. 9, cap. 8. Melito rursum apud eundem lib. 4, cap. 20, Justinus quoque, eodem Eusebio referente, lib. 4, c. 8. Tertullianus puncturæ in Apolog. id quod Euseb. etiam retulit, lib. 2, cap. 24. Lucianos deiūquō Martyr, et sumina eruditione vir, eodem Eusebio auctore, lib. 9, c. 6. Non hic refero Damasce-num lib. I, c. 3, non Epiph. hæresi 76, non Aug. lib. 1, de mor. Eccl., cap. 3, et loco primo adversus Crecouium libro, qui ut grammaticus dialecticam in Augustino damnabat, et de utilil. cred. capit. 97, et contra episl. Funda, cap. 4 et 18, de civil. cap. 11. Non Bedam d. 37, c. *Turbohir; non* Dieron. ead. d., c. Si quis arlan, etc. *Qui de mensa*, non Syn. Eug. pap., C. *De quibusdam*, non (leni., c. *Delatum*. Ilæc, inquam, et alia plura non refero, quoniam libris sequentibus huiusmodi argumentum sum diligentius persecuturus, hi modo constat, clarissimos viros, non solim ad ea suadenda, quæ rationi nature consentiunt, sed etiam ad ea, quæ lumen nature superant, humanis rationibus usos esso; cisdemque ab ethnicis calumniaribus christianam religionem asseruisse (I).

CAPUT VI

Apostolos aliosque saucios viros natura: diam rationibus usos evincit.

Sed quoniam hæreticis proclive est veterum Patrum usum auctoritalemque contemnere, ostendam deinceps, ipsorum quoque Apostolorum doctrinæ et exemplis rationes naturales in theologiam inventas; his adductos externos, ad fidem confirmatos fratres, invitatos dociles, repulsos repugnantes, Clem. Alex., lib. 1 et 7, Strom., c. 8. Adducuntur primim ratione externi ad fidem et quasi praparanlur. Deus quippe ad fidem in mortalium mentes inducendam naturæ incitamentis utitur, ut primo loco fidei explicatum est. Hinc etenim et resurrectionis suæ oculatos testes protulit, et miracula doctrinæ conjunxit; nimirum, ut Apostoli non solum per verbum, sed etiam per ipsum opus persuadereni fidem audientibus, ut Ephiph. lib. 2, hæ. 51, v. 15, docet, et Aiiibr. in comment. Episl. ad Rom. cap. 1 : « Testis, ait, doctrinæ Virtus est, ut, quia quoti prædicalur incredibile mundo est, gestis fieret credibile. » Et Beda lib. 3 in Lue. 7 : « Concessò, inquit primò poleslale signorum, misil prædicare regnum Dei, ut fidem verbis daret virtus ostrom. » Signisergò et miraculis via fidei per sensus i rationem sternitur. Sic enim Sergius Paulus, vir prudens, cum vidisset (actum, credidit admirans super

(I) Pr.vlereh ratio maxime inservit ad principii evolvenda, consectoria eruendo; in theologia naturali, precipuas sibi partes vi dicat, atque etiam in supernaturali, irguineita naturalia seu philosophica P. S

doctrinæ Domini. Act. 13, 12. Sic Centurio, Malli. 27, 51, Lue. 25, 47, videns quod facium luerat, glorificavit Deum dicens ; *I ere filini Dei erat iste.* Petrus etiam, ac Paulus, Aci. 1,2 et 15, quò suaviis audientes ad fidem resurrectionis allicerent, ratione naturæ ostendunt, locum illum Scriptura : Non *dabis sanctum tuum videre corruptionem*, de David intelligi non posse, ac proinde de Christo intelligendum. Ac Petrus ipse alio iterum loco, Act. 3, 15, Christi resurrectionem insinuat audientibus primim lestium oculatorum clarissimo testimonio, deinde evidenti miraculi editi. Nos, ait, *testes hujus sumus.* Et mox : *In nomine ejus*, inquit, *hunc quem vos videtis et nostis, Deus confirmavit, et dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum.* En Petrus, sensus ipsos citando testes clarissimos seritatis, (lucisti resurrectionem suadere conatur. Necfrustra tamen; nulli enim audientium crediderunt.

Confirmantur deinde ratione natura fratres. Non enim ait, *præcedentibus*, sed *sequentibus signis*, nec sermonem inferente, sed, *confirmante*. Marci ultimo cap. Ita Hieronymus in octavum Matthæi caput adnotat, Dominum, post sermonem illum montis, egregium miraculum edidisse, ut per hoc præcritus apud audientes sermo fumaretur. Petrus insuper persuasurus fidelibus conclusionem illam de legalibus, dequâ in concilio erat controversia : *Viri fratres*, inquit, Act. 15,8, *(pii novit corda, Deus testimonium perhibuit, dms illis Spiritum sanctum*, etc. Et proliniis *tacuit omnis multitudo, et audiebant Barnabam et Paulum narrantes quanta Deus fecisset signa et prodigia in gentibus.* En quæ acciderant res extornæ et sensuum testimonia referuntur in controversiâ etiam fidei apud Catholicos dirimendi. Atque in concilio illo legem de abstinendo à sanguine et suffocato, idolothyto et fornicatione. Apostoli nullo modo tulissent nisi rationem natura sequerentur. Testimonia siquidem nulla suppetebant, quæ ad eam legem probandam idonea viderentur. Non modo igitur ad externos, qui naturam ducem solam habent, sed etiam ad cos, qui intra Ecclesiam sunt, humanis rationibus theologo licet uti. Id vero eo loco magis, ut ante jam diximus, ubi res naturæ lumine cognoscibiles, sive alienis seu nostris persuadere cupi. Ilac enim viâ Barnabas et Paulus ingressi sunt, ut Act. 17 legitur. Nam cimi sacerdos et populus Barnabæ et Paulo sacrificare vellent, quod oral naturæ rationi contrarium naturali quoquo ratione ipsi contradixci uni : *Viri*, inquit, *quid dluvc facitis? et nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis converti ab his vanis ad Deum vivum, qui fecit cadimi et terram, et mare, et omnia quæ in eis sunt*, etc. *Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cado, dans pluvias et tempora fructifera*, etc. Quia ergd res naturales testimonium perhibent Deo, quemadmodum hoc loco Apostolus asserit, non est absurdum, quin etiam et maxime consentaneum, ut et theologus de divinis quoque disserens, Inijusmodi etiam naturalium rerum testimoniis, utatur. Nam et Act. 17, Paulus idem probat, Deum non indigere alnpio, quod cudi et terra*, sit Dominus, et det ipse omnibus vitam et inspirationem

et omnia. Probat item, Deum non esse longe ab uno-
 <jio<|ic nostrum, quoniam in ipso vivimus, movemur
 et sumus. Ac Propheta, Ps. 158, ostendit Deum co-
 njioscere nos et intima nostra, quia formavit nos, et
 posuit super nos manum suam. Quod idem naturale
 argumentum habes et Ps. 95. Quibus ex rebus brevi-
 ter disputatis intelligi potest, id quod ante poneba-
 mus, dociles quidem, si infideles sunt, ratione allici
 invitarique ad fidem, sin vero fideles confirmari : utros
 que autem in his, quæ naturalia sunt, persuaderi.
 Quod si indociles sunt et repugnantes, ut evincantur,
 ratio quoque nature valet. Principes enim et senio-
 res, *videntes Petri constantiam et Joannis*, Aci. 4, 15,
comperto quod homines essent sine litteris et idiota?, ad-
mirabantur;•hornin:m quoque videntes stantem cum eis,
qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere. Cæcns
 quoque ille apud Joannem Judæos Christo adversos
 nature ratione eludit inquiens Joan., 9, 50 : *In hoc*
mirabile est, quia vas nescitis undè sit et aperuit meos
oculos. Dominus item, Matti). 12, cos, qui calumnia-
 bantur, quod in sabbato curassel ægrolum, naturali et
 rationed exemplo refellit; et Matlh. 22, Sadducæos
 refutat duobus principiis positis. Quorum unum erat
 Exodi testimonium illud 5, 6 : *Ego sum Detis Abra-*
ham, Isaac et Jacob : quo posilo, et adversariorum
 consensu approbato, alterum Christus è ratione natu-
 rali assumpsit, nempe non esse Deum mortuorum, sed
 viventium. Quo syllogismo collegit, Abraham), Isaaci
 et Jacobi animas vivere, quod Sadducæi repellentes,
 resurrectionem mortuorum ex consequenti negabant.
 Dationes itaque naturales contra fidei adversarios mul-
 tum valent. Nec sunt arma Saulis, qua' pugilem Christi
 magis gravent quam juvent, ut quidam inepte lær al-
 legoriam argumentantur; sed si allegoriis agendum est,
 sunt potius gladius Goliath, quem cum ipsi e manibus
 extorseris, suo illum gladio jugulas. Sed aiunt : Si
 credo quod traditum est, quid opus est opcosò dis-
 putatione? Si non credo, nullis Immanis rationibus
 persuadebitur. Egregio vero dilemmale rem alioqui
 lucidissimam obscurare volunt. Non (redo, adducor;
 «redo, confirmor; repugno, confundor; ratione non
 dominò, sed administró, syllogismo non presidente,
 sed subserviente. Quid multa? Nonne videmus cum
 reliquorum Apostolorum, lum vero maxime Pauli Epi-
 stolas, et adversarios concidero, et fidei domesticos in-
 struere non Scripturarum modo testimoniis, verrini
 etiam naturai rationibus? Id quoniam dubium non est,
 maneat, hunc disserendi morem à Christo Domino
 profectum, ab Apostolis repetitum, à sanctis aucto-
 ribus confirmatum, theologis non solimi utiliter, sed
 etiam necessario usurpari.

CAPUT VII.

Extrema quorundam theologorum vitia in usu philoso-
phic castigantur.

In hoc tamen disciplinarum genere theologia* profes-
 soribus et honesto/H necessario duo illa vitia maxime
 dunda sunt, quæ Cicero commemoravit. Unum, ne in
 ugnila pro cognitis, incertaque pro certis habeamus

Quod in re etiam in theologi nulla peccantur. ul illi,
 qui divi Thomæ Scolique opiniones, vel indiscussa»
 amplectuntur, proque his non aliter pugnant, ac pro
 aris et focus. Quamvis autem qui nihil caridò compre-
 hendi posse existiindònt, multa illi absurde dixerint,
 hoc preciaré tamen : debere sapientem ea, quæ sibi
 probabilia viderentur, sequi, quæ contri), improbare,
 atque affirmandi arrogantiam vitantem fugere teme-
 ritatem, quæ à sapientifi dissidet plurimum. Sed hoc
 vilium effugere, qui volet, non salis est, si ad res
 considerandas abhibeat et tempus et diligentiam, nisi
 ad ea etiam, quæ ignorat, à doctissimis quibusque in-
 terroganda adhibeat et curam et modestiam. Qui veri»
 in academiis Christiani orbis insignibus litteras discunt,
 hi et eruditissimorum virorum frequenti disputatione
 instructi, et juvenum exercitatissimorum quotidiani
 conflictatione vexati, vilium hujusmodi vitare facilius
 possunt. Preclare autem cum eo agetur, cui prece-
 ptor contigerit et eruditus et pius; qui cum certa ab in-
 certis separet, lum vanis quaestionibus declinatis,
 utiles et necessarias seligat, docealque discipulos,
 esse quamdam doctam, ut ilà dicam, ignorantiam, sa-
 pienliusque cscsequadam nescire quim scire. Alterum
 enim est vilium, quod quidam nimis magnum stucEum
 multamque operam in res obscuras atque difficiles
 conferunt, easdemque non necessarias. Quo in genere
 mullos etiam è nostris peccasse video; ut eas quoque
 quxstiones latissime persequerentur, quibus Porphy-
 rins abstinuit, homo impius, sed in hac re prudens
 tamen, ut Platonis Arisloldisque discipulum possis
 agnoscere, qui nec quidquam nisi opportunis et loco
 et tempore tractavere, nec quæstiones ullas persecuti
 sunt quæ juvenum ingenia obruerent, non juvarenL
 Nostri autem theologi, importunis vel locis, longa de
 his oratione disserunt, quæ nec juvenes portare pos-
 sunt, nec senes ferre. Quis enim ferre possit disputa-
 tiones illas de universalibus, de nominum analogia, de
 primo cognito, de principio individualionis, sic enim
 inscribunt, de distinctione quantitatis à re quanta, de
 maximo et minimo, de infinito, de intentione et re-
 missione, de proportionibus et gradibus, deque aliis
 hujusmodi sexcentis, quæ ego etiam, cum nec essem
 ingenio nimis tardo, nec his intelligendisparum tempo-
 ris et diligentiae adhibuissem, animo vel informaro
 non poteram? Puderet me dicere non intelligere, si
 ipsi intelligerent, qui hæc tractòrunt. Quid verò illas
 nunc quaestiones referamus? nùm Deus materiam j»o>-
 bil facere sine formò, nùm plores angelos ejusdem
 speciei condere, nùm continuum in omnes suas partes
 dividere, nùm relationem à subjecto separare, alias-
 quo multò vaniores, quas scribere liic nec libet, nec
 decet, ne qui in hunc forte locum inciderint, ex quo-
 rumdam ingenio omnes schoke auctores æstiment.
 Illis igitur vitiis declinatis, quod in rebus naturalibus
 et cognitione dignis opere curæque ponetur, id non
 mudò, ul inquit ille, jure laudabitur, veriim id ut fiat
 etiam sunimoperiJ necessarium, si theologi perfecti
 plriiêque sapientes esse volumus. Prudenter enim
 Hieronymus Pammichiui admonet, ut i adamòrit

captivam mulierem, id est, sapientiam secularem, decalvet eam, et illecebras crinium atque ornamenta veriorum cum emortuis unguibus amputet. Multos enim tunc fœtus captiva dabit, et de Moabitide efficietur Israelitis.

CAPUT Vili.

Quæ sit hujus loci firmitas in theologica disciplinæ.

Quibus rebus expositis, superest, ut doceamus, an hic locus in Theologia firmus, an potius infirmus sit. Ubi nihil nobis immorandum esse video, cum natura argumentationes constet unas certas, alteras incertas esse. Ac certæ quidem sunt, quas dialectici demonstrationes vocant, hoc est, quæ ex perspicuis exploratisque principiis aliquid certo evidenierque conficiunt. Incerta vero, quæ licet probabiles sint, conjecturis tamen Ime atque illuc trahuntur, nullam habent suadendi necessitatem. Firmum argumentum illud est: *Non longe est Deus ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, moremur, et sumus*, Actor, i 7. Illud hem: *Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerai?* Psalm. 93. Atque illud etiam: *Edentes et bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua*, Lura 10, et 1 Corin. 9. Probabile argumentum hoc est, quo Points Act. 2 utitur: *Non enim ebrii sunt hi, cum sit hora diei tertia*. Illa patet, natura argumentationes, quæ in usum Theologiæ veniunt, interdum infirmas, firmas nonnunquam esse. Nam qui omnium rerum infinitam volunt esse quæstionem, et nullo loco veritatem fixam constanterque persistere, et in naturam ipsam, et in Deum impii sunt. Sapienter siquidem Apostolus, cum rationes à natura profectas manifestas esse dixisset, tum demum ad Deum cas auctorem revocavit: *Quod notum est Dei*, inquit, *manifestum est illis*? Deus enim illis manifestavit. Num per angelos? Num per Prophetas? Num per Apostolos? Minime id quidem: *Sed invisibilia Dei, autem, ita creaturi mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*. Conspicua igitur et certæ sunt quandoque natura rationes. Vani namque sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, neque operibus attendentes cognoverunt, quis esset artifex. A magnitudine etiam speciei creatura! cognoscibiliter poltrii creator horum videri. Sap. 13, 1 et 5. Evidentes itaque sunt, atque adeo firmæ naturales quædam argumentationes. Non ergo speculativa disciplina, quæ ex hujusmodi argumentationibus conflantur et efficiuntur, errores sunt inanesque fallacia. Quod Lutherus non stulte modo, verum impiè etiam asseruit. Quod enim humana scientia atque sapientia omnis à Deo sit, non solum illo Apostoli testimonio, quod modo posuimus, ostenditur, sed aliis etiam, quæ à Clemente Alexandrino referuntur. Unum est illud Ecd. I, 1: *Omnis sapientia à Domino Deo cit*. Alterum illud Exod. 5, 2: *Vocari ex nomine Deuteri, et implevi cum sapientia et intelligentia ad exco-gitandum quidquid fabrefieri potest*, CIC. Fabrilis igitur ars, atque omnis proinde humana disciplina ad Deum tanquam ad fontem, et primum sapientia cujusque principium referenda est. Ex quo, et multis aliis in-

telligi debet, qui philosophiam errorem esse inanemque fallaciam aiunt, eos non solum stultitia, sed etiam impietatis esse damnandos. Deusquippè veritas est, et ab eo error est nullus. Quæ re facile etiam intelligitur, cum philosophie rationes à divino ventale sial sumptæ alque petilæ, qui illas rejiciunt, hos Dei veritati, quæ inæsubstant, refragari. Nec quod illi fundamento nititur, imbecillum esse aut infirmum potest. Quocirca frustra homines vani conabuntur philosophia! naturaque rationes evertere. Ulrumquo enim lumen et natura et fidei, quorum altero naturalia, altero supernaturalia videre dicimur, à Deo est. Illa enim, Joan. 1, 9: *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem*; et Psalm. 1, 7: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*, ad naturalem etiam mentis illustrationem referuntur. Illa non minus à Deo falleremur, errantes in natura lumine, quam si per fidei lumen erraremus. Luminis igitur naturalis ducatum, investigationem, argumenta repellere, non modò stultum est, quod Aug. 5, de Trin. j Cap. G, docet, verum etiam impium, quod hoc nos loco abunde docuimus. Qui quidem locus concludi jam poterat, nisi prius argumentis illis respondendum esset, quæ hæretici contra posuerunt. Prima igitur videamus, deinceps ordine reliqua.

CAPUT IX.

Satisfacit argumentis capite secundo propositis.

Principio itaque veterum nobis auctoritatem opponunt. Quod diu faciunt, veteribus sunt injurii. Quid enim est aliud humanas scientias omnes a Patribus condemnari, quam eos fuisse non modò imperitos, verum etiam alienos ab humanitate? Nam, quoniam homo rationis est particeps, consequentia cernit principia et causas rerum videt, eamque progressus, et quasi antecessiones inquit, similitudines comparat, et rebus visibilibus adjungit atque annectit invisibiles. Quæ mentis inquisitione investigationeque efficiuntur naturales in homine disciplinæ, quarum studium qui vituperat, haud sanè intelligo, quidnam sit, quod laudandum putet. Quia verò longum esset alia loca ex eisdem ipsis Patribus adseribere, in quibus humana doctrinæ commendatur, non libet, nisi imum solum ex Augustino referre, in illo etiam ipso libro contra Felicem Manichæum, cujus testimonium nobis isti vel maxime objiciunt. Augustinus igitur, quamvis eos hæreticos reprehendisset, qui auderent auctoritatem Ecclesiæ rationis pollicitatione superare, naturales tamen rationes suo loco et gradu commendat, inquiens: < Fidei imperator ciernentissimus, et per conventus < celeberrimos populorum atque gentium sedesquod < ipsas Apostolorum arce auctoritatis munivit Ecclesiæ, et per pauciores pie doctos copiosissimis ap- < parilibus etiam invictissimæ rationis armavit. > < rum illa rectissima disciplina est, in arcem fulci re- < cipi infirmos, ut procis jam in luto positos fortissimæ < ratione pugnetur. > Ex quo loco quid Augustino placeat, lectores vident. Cum enim apud illum ratio cum auctoritate confertur, jacet quidem rationis species valet auctoritas. Sed nusquam ille tamen

duas argument, ndi xirlules ita sejungit, quasi possit quisquam, qui non idem simili el ratione el niiclorl-tale nitatur, esse theologus. Indoctum quippe armat tide, doctum etiam ratione. Non igilur humanas disciplinas i naiuralesve carum ratiocinationes damnant doctissimi viri, sed illos, qui cum in unitate calholicâ non sint, el Christiano tamen nomine glorienlur, audent Inméritos quasi ratione traducere : quia jacere 6C abjectissimi: sentiunt, si eorum cum auctoritate catholica auctoritas conferatur, ut ab Augustino ad Dioscorn scriptum est. Illos cliam damnant, qui philosophiam Evangeliiis praeferunt, quibus Averrei* Paulus csl, Alexander Aphrodisæus Petrus, Aristoteles Christus, Plato non divinus, sed Deus, cujusmodi nos ipsi prasertim in Ilaliâ vidimus mullos, qui Scripturâ saciâ neglcclâ, ad horum philosophorum doctrinas lampiôni ad Syrcnum scopulos adhaerebant, postque galeros etiam el insulas non Prophetas, non Apostolos, non Evangelistas, sed Cicerones, Platones, Aristoteles personabant. Eos quoque sacerdotes patres nostri reprehendunt, qui plus nimio philosophorum libris indulgent. Noluerunt cnim illi, quos occupationibus et gravissimis, el maxime necessariis oportebat esse districtos, cos philosophise studiis præpediri. Basibus certe ac Gregorius tredecim annis (libro 10 Hist. suæ. cap. 8, Ruflinus), ul litteris sacris lolosse dederent, sapienlke secularis libris omnibus valedixerunt. Testatur cliam de se in Epist. ad Galat. Hieronymus, annis quindecim nullius sapientium Gentilium hbrum ne in manus quidem ascendisse. Clemens porri) Alexandrinus, lib. 6 Sirom., hujusmodi viris, qui in Ecclesiâ doctores perfecti el absoluti esse detieni, plû-losophiæ studia, causa solim relaxandi animi, in otio permittit : el quoniam ancillas, ut vocarent ad arcem, rapientia misit, Prov. 9,5, admonuère Patres disciplinas quas vocant liberales, tlicologiæ subservire nporlcre, non dominari. Curaturum itaque illorum studiosum, ait (demens 2 Strom., ne dùm ancillarum amatoriiis delectalir, dominam, hoc est, veram sapientiam negligal; quin cliam curaturum, ut si Agar /Egyptia Abrabami complexibus insolescit, Genes. 16 e121, ejiciatur foràs atque exolei, nec sinatur aul Ismael Isaaci simplicitatem irridere, aut Agar Sara bonitatem contemnere (I). Affligat ancillam domina el corrigat, habeat in manibus, utatur cà ul libilum fuerit. Si cnim modesta, erit utilis : quæ cùm ci praler modum indulgclur, est cliam perniciosa. Fugax csl cnim vita nostra, el quod plus temporis studiis humanis impertimur, id divinis adimamus necesse csl, quibus nos Christi religio consecravil. Qui doctrinis item liberalibus nimium vacant, ii fere errores imbibunt, qui vix clui possunt. Quà de rc lege quoque cautum est in concilio Lateranensi, sub Leone decimo, sessione dcciniA. Est cnim lex apud nostros sanctissima, quæ in hujusmodi disciplinis solim adolescentes, neque omnes, sed ingeniosos exercet ; grandioribus autem natu, ingenioque tardiore studia hæc

(I) Hieronymi sormo in Prophetis incultus aliquando non placuit.

interdicit. Quòd si legem perrumpunt quidam, aut in philosophie et dialectic^ plus temporis el cura sumunt, quùm æqnum csl, non propter istorum vilium csl aut philosophia speculativa, aul scholastica theologia, quæ illa in usum suum Vindicat, contumeliose vexanda. Nam ne illa quidem nos fugiunt, quæ vulgidiam sermone teruntur : Ac *quid nimis : Modus omnibus in rebus est optimus*, el quod versibus persecutus csl Horatius :

Est modus in rebus, sunl certi denique fines ;

cælera que gravissime. Notum enim lectoribus carmen. Virum que itaque vitium reprehendimus, et eorum qui Aristotelis Phlonis que libros diti noctu que versant, el conim, ac multò cliam magis, qui cùm omni rerum naturalium cognitione vacui sint, ubi primoribus, quod aiunt, labris sacras litteras degnstârint, lùm sc theologos absolutissimos profitentur, lùm philosophiam quasi rebus theologicis tractandis ineptam negligimi. Sed ad sanctorum testimonia salis dbdsse vide-mur.

E sacris veri) litteris Ecclesiastis primum testimonium objicitur. Cujustamen veram gennanamque intelligcnliam facile assequemur, si libri totius quasi scopum el mentem teneamus. Salomonis antem co libro prxeipuum institutum est, declarare, quisnam sZ hominis ille finis, gratia cujus sil conditus, hoc est, quonam loco humana felicitas sita sil. Nam cætera, quæ Ecclesiastes eâ concione disserit, hùc demùm perlinent el revolvuntur omnia. Ponit igilur à principio slatini generale pronuntiatum illud : < Vanitas vanitatum, el omnia vanitas, > quo significat, nulla hujus seculi bona ca esse, qnæ finem homini suum exhloere possint veramque illi præslare felicitatem. Hoc cnim sensu res omnes vanas Sapiens vocat. Nec absurde id quidem. Vanum namque id definiri sulci(2 Physic. Arisi.), quod fine carel, scu ad finem, qui quærilur, otiosum est. Jure itaque res illæ vana» vocantur, ut quibus quietem homosi quxrat, non inveniatur; felicitatem si exspectet, frustra exspectet : finem suum si persequi ac tenere cupiat, vanus fiat. Themate igitur in hunc sensum ab initio concionis posito, quo universa hujus mundi bona Salomon complexus csl, tiim deinde sigillatim omnia |>ersequilur, oslendilque non in sapienti^, non opibus, non divitiis, non voluptate hominis bealitudincm esse locandam. Monstrat autem primo capite, per humanas disciplinas hominem non beari. Id quàm apte et divinò probet, non csl hujus loci exponere. Tantum sunl lectores admonendi, ul ne Aristotelis vario versentur errore. qui in contemplatione rerum supremarum summum hominis bonum collocavit, IO Eth. lib. Qui si loqueretur de mentibus corpore solutis, el vilæ futura» felicitatem quærerel, nobis, id est, divi Thoma? familiæ, aliquid profecto diceret. Sed cùm de immortalitate animi lùm hoc, lùm iitud, nec idem dicat semper, quid que polissimim sentiat, difficile sil intelligere, de alierà profecto vilâ, quam vel non habebat exploratam vol penilùs ignorabat, ecquid dicturus crai homo aut impius, aut certi» varius el anceps, sensuumque pre-

sidio destitutus, quibus ille administris in iudicio rerum omnium utebatur? Do felicitato igitur presentis vite loquitur. Hinc enim in ethicis et politicis opes, divitias, amicos, salutem, cæteraque huiusmodi caduca etiam et temporaria bona, quasi felicitatis adjumenta requirit. El in lib. de bona fort., sine exterioribus bonis, quorum fortuna, ut ait, est domina, negat aliquem felicem esse. Quam ob rem de iudicio Aristotelis dubitari non potest; recline autem dixerit an secus, de eo tartassò dubitari potest. Veriim qui Ecclesiastis hoc primum caput intellexerit, is jam sine dubio poterit Aristotelis errorem facile deprehendere. Nam cujusmodi *felicitatem* habebit superna illa ac supercælestia contemplando, animus tanta mole corporis non onustus, sed obrutus? *Cogitationes*, inquit Sapiens, cap. 9, 14, *mortalium timida, et incerta providentia nostra. Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, et terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Et difficile astimamus qua in terni sunt; et qua in prospectu sunt, invenimus cum labore: qua autem in calis sunt quis inxi* sligabil? Ecclesiastes quoque primo: *Cuncta*, ait, *res difficiles, non potest eas humo explicare sermone*. Miranda sane, cl digna Salomone sententia, qua? declarat id, quod Aristoteles quoque ipse severi atque prudenter dixit, mentis nostre aciem non aliter ad ea qua? manifestissima sunl caligare, quam nocino? oculos ad fulgorem solis. Qui) magis Aristotelis consilium nonnulli, ac reple illi quidem, admirantur, quòd cùm non ignoraret quàm infirma? essenl ingenii nostri vires, memoria angusta, (luxa, infidelis, acumen retusum, impeditum, debile, segnis diligentia cl larda, in eo constituerit felicitatem, quod adeò in hac vilA tenue est cl exiguum, adeò obscurum et imperfectum, adeò infirmum et instabile, adeò non per se idoneius ad beandum, adeò denique paucorum hominum, ut nihil propemodtim habere videatur ex his, quæ vera felicitatis definitio continet. Qualis enim felicitas est, quæ frequentissimi intercipitur, el rebus abjectissimis cedit? quæ non est commune bonum humani generis, sed quod paucissimi consequi ac tenere possint? ad quam si omnes homines, ut par est, ad finem suum conarentur, respublica omnis interiret? quæ aucta hominis requiem non augeat, sed laborem, quæ hominis desiderium non saliet, sed excitet? humana quippè mens, quamdiu hic vivitur, rerum cognitione torqueri potest; satiari non potest. Maneat igitur, vite huius felicitatem in primæ philosophia? usu, hoc est, in rerum immaterialium contemplatione non consistere, ut quam morbus tollere valeat, dolor intercidere, inopia inturbare. Nam si ad hunc Aristotelicam felicitatem necessarius est aliorum etiam bonorum quasi concentus. talem nobis felicem Aristoteles lingit, qualis, ul arbitror, nemounquàm crii, cl ut confirmare possum, nemo certe fuit. Quid quoti ul idem Aristoteles in libro de bona fortunó tradit • ubi plurimus intellectus, ibi minima fortuna; ubi autem plurima fortuna, ibi i minimus intellectus? » Ecclesiastes, cap. 9: *Vidi*, ait, *nec sapientium panna, nec ductorum divitias, nec artificum gratiam, sed me tempus rasumque in omnibus*.

Qua igitur ratione fortuite bona ad felicitatem necessaria esse dicemus, quæ casui subjecta insipienti quàm sapienti magis obveniunt? Quanto sapientius Salomon hominis finem, qualis in hfte mortali vita quæri potest, in Dei timore et amore constituit! *Deum time*, inquit, *et mandata ejus serva, hoc est omnts homo*. Atque sententiæ huic reliqua omnis divina Scriptura consentit: *Beatus vir*, ait, *qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis*. El: *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus*. El: *Beati immaculati in via, etc*. El apud Mailliæum Dominus, *Beati*, inquit, *qui esuriunt et sitiunt justitiam*. Et: *Beati mundo corde*. Nimirum in presomi seculo aul hæc beatitudocsl, aul nulla omnino est. Per hanc enim veram el perfectam felicitatem assequimur, per hanc etiam summe bealo, hoc est, Deo maxime appropinquamus. Quemadmodifira autem quò quidque est maxime calido propinquius ac similis, eo calidius est, illi quò quis Deo csl in hfte vila proximior, ac similior, cò beatior ac feliciior erit. Paulus etiam Apostolus, Cor. 15, 2, non modò D. Thomas (1) dixit, dilectionem Dei in hac vita cognitioni scientiæque prestare. In dilectione jlaque Dei huius vita* felicitas sila csl. non in cognitione. Nec si rerum terrestrium alqtie cadestium cognitio, quam naturales in homine disciplinæ partant, neminem facere felicem potest, statini est à Salomone damnata. Sed studium humanæ scienciæ occupationem vocal pessimam, quòd molestissima sil. Malum enim in Scripturis (Isai. 45, 7. Amos. 5, G), inierdùm non pro culpa, sed propænà usui palar. Idem quoque studium vanitalem nuncupat, quòd nec homini fiuom suum prestat, el ad veram felicitatem consequendam oliosum est. Hoc vero testimonio si adversum liberales scientias abutimur, vituperemus simul opes, divitias, regna, aries, omnia denique, quæ sub sole fluid. Nam eadem de his quoque Sapiens dixit. Illud quoniam stultissimum csl, fateamur omnino ex verbis Ecclesiastis nihil contrà disciplinas humanas confici posse.

Multò vero miniis ex Proverbiis conficitur: nam verba illa plane de cæcà voluptate intelligimur, (liem. l Strom., quam apud Ciceronem in Cal. Major. Pialo escam malorum appellat, quòd câ videlicet homines capiantur, ul hamo pisces. Non est philosophia meretrix illa vaga et garrula, quietis impatiens, procax, blanda, adulatrix, preparata ad decipiendas animas, sed si quid tale est, est illa Thamar, quæ causò prolis sedit in trivio, ad quam studiosus el fidelis Judas declinavit, indeque genuit Phares cl Zaram, qui in Evangeliiis memorantur. Non sunt Music Sirenes, ul est apud Pvthagoram: casta? sunt, non meretrices, veraces sunl, non fallaces. Qui Sirenum cantibus delantur, hi sunt in vitio: qui Musas amant, in vitio non sunl. In epistola auleni ad Colossenses, eodem Clemente auctore non reprehendit Apostolus philosophiam veram, hoc est, quæ de naturæ rebus vere sentit, sed Epicuream, quæ videlicet tollit providentiam, el in Deorum numerum refert voluptatem, cl preler

(I) 2-2.<j. 5, art. 6, ad I. Nam quo l Cajet, ait dilectioiirni l>ci unlin dem vit lutem non esse, absurdum esV-

res corporeas nihil esse credit. Hujusmodi ergò alias-
«pie similes philosophorum doctrinas condemnat Pau-
lus, quæ ah ipsis auctoribus philosophi® nomine ven-
ditantur, cum nihil revera mimis sint, sed ignorantium
hominum traditiones, quemadmodum eas vocat Apo-
stolus, Colos. 2, 8. Vera autem et naturalis philosophia
non hominum traditione, sed Dei revelatione habita
est, ut supra ejusdem etiam Apostoli testimonio
ostendimus. Cimi vero eodem ipso capite scriptum sit:
*Huc autem dico, ut nemo vos decipiat in sublimitate ser-
monis*, minim esi, cur Lulberus, Philippus, cl alii,
quos quoniam adhuc in Catholicis habentur, nolo hic
nominatili) cum hærclicis lacerare, eloquentiam et
omnem sublimem dicendi characterem non reprehende-
rint. Absurdum csl enim, ut quibus verborum disci-
plinæ placent, his rerum cognitio displiceat. Sed peri-
culosa curiositas (nam hoc dicit quidam) cl nimia in
definiendis rebus obscuris audacia è philosophiæ studio
Mint*nobis nal®. Atque idem excusatione summae stul-
titi®,summ® improbitatis odium deprecans adjicit, se
non in totum philosophiam damnandam putare. Iloe
autem calumniandi gentis, quale sit, et cujus hominis,
quis non videt? Certe non aperti, non simplicis csl,
non ingenui, non justii, non viri boni; seti versuti po-
tius, obscuri, astuli, fallacis, malitiosi, callidi, vetera-
toris, vafri. Non nascuntur, mihi crede, è studio phi-
losophias vilia, sed ex errore cl ignorantia nascuntur.
Quid enim philosophiæ magis contrarium esse potest,
quàm aut vana periculosaque sectari, aul quod non sa-
tis exploratum sil cl cognitum, id sine ulla dubitatione
definire? Quid vero sibi vult oratio illa : se non in lo-
tum philosophiam damnandam putare? Quam igitur
pariem philosophiæ damnat? At, ut Lulherus, eam qui
contemplatur cl cernit, explicet, atque excutiat intel-
ligenliam suam, ut videat, quæ sil in ea species, forma
cl notio philosophiæ. Nos enim non more vulgi do-
ctrinam Stoicam, aul Platoniam, aul Pythagoricam,
aut Aristotelicam, philosophiam appellamus, sed, ut
homines definiendi periti, si interpretari volumus, stu-
dium sapienti®, si rem ipsam quærimns, rerum hu-
manarum ac divinarum, terrestrium atque coelestium
scientiam. Quam non dico in lotum, sed ne in partem
quidem damnare, vel insignis stelliti® est vel inalili®
manifest®. Augustinus porrò, libro primo de morii).
Eccles, calimi, cap. 21, curiosam natur® inquisitio-
nem, cl nimium quemdam amorem Ierren® sapienti®
cavendum intelligit, non veram philosophiam, quæ csl
amor sapienti® moderatus.

Jam veri) quod ex priore ad Corinthios epistolà op-
ponitur» nihil illud movere potest. Nam quod ait, *Per-
dam sapientiam sapientium*, id perinde est ne si dixisset,
sapientiam sapientium obscurabo. Quomodo? Nempe
illustrando mundum majori doctrina? lumine, ad quam
doctrina philosophorum omnis nulla esse videatur;
sicut etiam sol fulgore suo stellarum lucernarumque
lucem dicitur perdidisse, prudentiam autem pruden-
tium Deus reprobavit, quia non elegit, nisi quæ stulta
sunt mundi, ul confunderet sapientes. In quem sen-
sum fortes cl potentes reprobasse dicitur, quia inflr-

mosci ignobiles elegit Apostolos, ul Dei virtus ma-
gis in Evangelii! pncdicatione clareret. Quanquàm
Clemens, primo libro cl quinto Stromatum, docet, non
esse hic forte sermonem de vere sapientibus et pru-
dentibus, sed de his, qui sibi sapientes cl prudentes
viderentur. Sicut non vocatur Evangelium stultitia,
quòd stultitia sil, sed quòd ita hujus mundi sapien-
tibus visa sit. Nam illud : *Scientia inflat*, facillimum
intellectu est. Non enim magis scientiam hic dam-
nat Apostolus, quàm opes, regna, pulchritudinem,
vires, abstinentiam, virginitàtereque damnaret is, qui
hæc omnia inflare testaretur. Clemens vcròAlexandri-
nus, secundo Stromatum libro, de illis hoc exponit, qui
se sapientes existimant, cùm tamen superili sint, nihil
reveni scientes, sed languentes circa quæsliones. Qu®
intelligentià ex eo probabilior efficitur, quod slatini
Apostolus subdit : *Si quis autem se existimat scire ali-
quid, nondiun cognovit, quemadmodum oporteat eum
scire*. Non itaque vera scientia inflat, sed quæ videtur
esse nec est tamen, ea inflat. At septimo Stromatum
libro novè exponit inflare, pro eo, quod est facere ut
manifeste sentiant, qui eam habuerint. Refert vero in
hoc illud quod Ecclesiastici quarto capite, 4 ubvç

id est, *sapientia filios suos inflavit*; sic
enim vertit interpres : quod alii, *exaltavit*, Hierony-
mus veri), *vitam inspiravit*. Verbum autem
elevare et tollere est. At vcrò illi testimonio ex priore
ad Tim. cap. C, divus Hieronymus in commentariis
stqær epistolam ad Titum, cap. i, respondet in hæc
verba : « Quærilur, quare ad id, quod Apostolus ail,
« *secundum fidem electorum Dà*, el cognitionem veri-
« tatis junxerit, qu® juxta pietatem est, utrumnam sil
« aliqua veritas, quæ non in pietate sil posita, cl
« nunc ad distinctionem illius inferatur cognitio veri-
« talis, qu® juxta pietatem est. Est planò veritas,
« qu® non habet pietatem, ut si quis grammaticam
« artem noverit, vel dialecticam, ut rationem reciò
« loquendi habeat, el inter falsa el vera adjmlicet. Geo-
« melria quoque, el arithmetica, cl musica tabent in
« sui scionCiA veritatem, sed non est scientia illa pie-
« talis. Scientia pietatis est nôssc legem, intelligere
« Prophetas, evangelio credere, Apostolos non igno-
« rare. Absque pietate veri) notitia veritatis delectat
« ad præsens; sed aeternitatem non habetpraemiorum.»
Hactenus Hieronymus. Sanos ergò sermones vocat
Apostolus eos, «pii salutem anima? præstant, pios vero
qui pios el religiosos homines faciunt. Hæc humanascieih
lia non exhibet; sed non proinde est theologo inutilis.

At \M)sloli non fuerunt humanis litteris eruditi. Fa-
teor. Christus non docuit eos geometriam, astrono-
miam, physicam. El hoc item fateor. Spiritus sanctus
docuit eos omnem veritatem, nec philosophiam, ari-
thmeticam, aul geographiam docuit. Verum est el id
quidem. Christus nobis et Apostoli non dialecticam
r.ilcm, sed nudam scientiam, qu® fide ac bonis ope-
libus custoditur, tradiderunt. Non repugno. Non igi-
tur sunl disciplinæ istæ chrisliano doelori utiles. Id
vcrò est, quod ego constantissime pernego. Apostolis
siquidem, ul ait Clemens, lib. I Stromal., Spiritus

sanctos omnia plene suggerebat, quæ erant et ad Scripturam sacram intelligendam, et ad docendum cujosvis genaris homines necessaria. Nos autem, qui Spirilûs *hoc* peculiare donum non habemus, si humanarum simus litterarum rudes et ignari, nec divina percipere sane possumus, nec perfecti esse in Eeelesiâ doctores. Christus etiam et Apostoli non docuerunt nos immanas disciplinas, ul fides nostra non esset in sapientiâ hominum, sed in virtute Dei. Docere etiam nihil voluerunt, nisi quod esset ad salutem nec&sa-rium. Alioqui, si exemplum placet, ignoremus grammaticam, quoniam Apostoli grammatici non fuere. Simus barbari, quia non fuerunt eloquentes Apostoli. Nihfl consulti) ac cogitalò meditatum et praeparatum inferamus, quòd Apostoli luereticis philosophis, tyrannisque-evincendis repente, atque ex tempore sapientissime loquebantur. Quomodo autem docti sint omnem veritatem, Augustinus in Joannem declaravit. Sunt autem sine dubio humanæ quædam veritates, quas tamen si Apostoli non sunt edocti, nos tamen utiliter ad-
discimus.

Quòd enim discipulis humanis subjecta sit veritas, quam tractent, et in quâ versentur, adeò etiam manifestum, ul stultum sil et me reprobare velle, et alios negare. Quo vcrò tempore, quo loco, quo cum hominum genere disciplinis humanis theologo sit utendum, nam et hoc in argumento quærilur, alio libro sumus fuse

ac diligenter explicaturi. Itaque nunc res cas pnelc-mittimus, quarum ratio et majores!, et in aliud tempus differenda.

Taiitiim ergo postremum illud argumentum resini, cui respondere debeamus. Id quod argute Clemens Alexandrinus, primo Stromatum libro facit, inquietisi
< Non per ablationem philosophie perimitur veritas,
< sed ad eam cooperate!* et adjutrix invenitur ; sicut
< primus et secundus gradus ei qui ascendit in cœna-
< culum, et grammaticus ei qui etiam philosophaturus.
< Nam et visus et audilus confert ad veritatem, mens
< autem est, quæ etiam apposite et naturaliter cognos-
< cit. Perspicuitas etiam opem fert ad trahendam ve-
< rilalem; et dialectica, ne prosternamur ab bærcsi-
< bus. Et est quidem per se perfecta Senatoris do-
< cirina , et nullius indiga, cùm sii Dei virtus et
< sapientia. Accedens autem philosophia non verita-
< tem facit potenliorem, sed debilem adversiis cani-
< efficit sophisticam argumentationem, et propulsans
< dolosas adversiis veritatem insidias, vmeæ est sepes
< et vallum. Et quæ etiam quidem ex fide veritas , lan-
< quàm panis necessaria etiam ad vivendum. Quæ autem
< pnceccdit disciplina, etiam obsonio similis et bellariis.
< Desinente cœnâ, suavis etiam placenlula, ut ait Pinda-
< rus Thebanus.> Hactenus Clemens. Ilacleniis etiam nos de octavo loco disserimus. Ac si quæ sunt fortó reliqua , ea in nono, qui statini sequitur, disserentur.

DE PHILOSOPHORUM NATURAM DUCEM SEQUENTIUM

AUCTORITATE,

QUÆ NONO LOCO POSITA EST.

LIBER X.

CAPUT PRIMUM.

Hujus luci pertractandi necessitatem exponit.

Quiemadmodiim argumenta theologo ducerentur à philosophia, atque ab omni omnino ratione naturæ, satis explicatum arbitror loco superiore. Sequitur, ul cælera persequar, quæ perlinent ad philosophorum etiam historiæ humana: auctoritatem. Ili namque soli duo restant ex locis, qui sunt in inilio propositi; de quibus dicere aggrediar, si pauca priùs de instituto ac judicio meo dixero. Quamvis enim libri nostri non modò in scholastica pugna et concertatione versentur, sed multa etiam alia contineant iis utilissima, qui interiores scrutantur, et reconditas litteras, tamen interdum vereor, ne quibusdam bonis viris scholæ nomen sit invisum, mirenturque in eâ illustranda tantum me operæ et temporis ponere. Ego autem, quaindiii res scholastica per eos gerebatur, qui juventutem ad scholæ theologiam incilare sunt Militi, meas curas cogitationesque omnes iu id conferebam, ut me quavis viâ et ratione à M Imi islii is conflictationibus liberarem. Non enim existimabam meam operam scholæ theologis quoquo nmdo

necessariam. Cùm autem Academia viros illos summos amiserit, et quidam ex reliquis, qui hujus rei tuendæ socii esse deberent, studia hæc vel tanquàm arida, contentiosaque dimiserint, vel certe ul laboriosa et molesta declinaverint, Lutheran! vcrò quasi noxia quoque reprehenderint, indignum judicavi illi me otio dare, quod multis ante mihi, magnisque desideriis optaram. Itaque in his studiis ab initio versatus ælalis, existimavi honestissime me christianæ reipublicæ inservire posse, si animum in Scholâ meum vel reputantem continerem. Cui cùm multimi adolescens, discendi causa, temporis tribuissem, postlenquàm theologiam publice profiteri cœpi, meque ipsum discipulis tradidi, tempus fere lotum consumebatur in docendo, scribendi otium non erat. Sustinebam enim magnum onus, non discipulos modò quotidianis et lectionibus, et disputationibus instituendi, veriim etiam de nullis et verbo et scripto respondendi. Accedebant etiam non infrequentes ad populum conciones, quibus me vel necessitas adjudicabat, vel voluntas. Mures autem res. præsciliin magnas, eodem simul tempore non modò agere, sed ne cogitare quidem possumus. Quamobrem

de hoc opere absolvendo, in quo lantani difficultatem ꝓnesse videbamus, ut viro indigeret non solino egregie docto, sed nullis aliis negotiis præpedilo, omnem omnino spem sꝓpiis abjecimus. Sed partim discipulorum precibus efflagitati, partim amicorum convitiis evicti, luo vero jussu potius, paler optime, cujus studiis, ppæsertim in re tàm justó, cimi difficile est, lùm ne æqtiuni quidem obsistere, subcisivis ul aiunt, horis, opus hoc informare decrevimus, ut si quo forte casu nequeamus, absolvere, certe instituisse videamur. Eò vero me miniis instituti mei pmnitel. quòd facile sentio, ul nihil aliud agam, excitare me homines non socordes ad rei magnæ investigami® cupiditatem. No» enim si non assecuti, at id secuti profectò sumus, ulen, his libris explicaremus, quæ necsaliserant nota nostris, et erant cognitione dignissima. Sed jam ad instituta pergamus. Danda enim opera est, ul cliam si ad alia aberrare aliquando cœpcri, ad hæc revocetur oralio.

CAPI i II.

Ubi argumenta proponuntur, quibus philosophorum auctoritas elevatur.

i Fuisse olim in Eeelesià nonnu'.Ios, qui philosophorum auctoritatem à scholà christianâ rejecerint, Clemens Alexandrinus perhibet, gravis in primis auctor. Tradit cliam hanc illos persuasionem induisse, quòd Dominus apud Joannem dixerit, omnes quotquot amò se venissent, fuies fuisse et latrones, nec audisse eos oves. Fures aulem vocatos aiunt, quòd fuerint sophist® fallaces. Nam sophi ticen quamdam furandi artem ipse quoque Aristoteles dixit*

2" El Justinus, cimi docuisset philosophos similes esse latronibus, cl tanquàm deceptores redarguisset, per insidias Crescentis philosophi interemptus est, ul Eusebius scribit, lib. 4 Ecclesiast. Hist. cap. 16. Non sunl igilur philosophi audiendi, prescripti! cùm nostre semper doclrinæ repugnàrinl. Nani ul Buffinus, lib. 1 Ecclesiast. Hist. c. 2. referi, Ario favebant viri in quæslionibus callidi, et ob id simplicitati fidei adversi. Atque Epiphanius, lib. 2 adversùnt Ilæreses, cap. G9, conomine taxat Atianos, quòd fuerint novi Aristotelici, et ab hoc philosopho veneni jaculationes sibi ipsi affricuerint, relictàque Domini mansuetudine, Aristotelem induerint. Ità nec Spirilûs donum in se habere digni facti sunl. El Illicronymus adversum Luriferianos Arianam dicit hæresim argumentationum rivos de Aristotelis fonte mutuari.

3 Paulus denique ait, philosophos dicentes se esso sapientes, stulto» factos esse, traditosqiie in reprobum sensum. Eorum igitur auctoritas nullius apud nos momenti esse debet. Ilis cl similibus argumentis vetustus error ille nitebatur. Quem lamen jam diù sepultum sine ullo etiam argumento Ludicrus suscitare conatus est, damnareque subinde cùm scholasticos cæteros, tum magis D. Thomam, quasi *auctor fuerit regnantis Aristotelis, vastatoris pia' tloclrinir* : sic enim loquitur conIrà Latomum. Videlicet Domitiani exemplo, philosophos non urbe solum, sed orbe pellendos esse credit. Nos aulem quid fides catholica ratioque sana teneat, breviter cl sine disceptatione docebimus.

CAPUT III.

Qui philosophi sint theologis utiles.

Philosophorum auctoritas eorum qui falsa senserunt, nostram non potest adjuvare doctrinam, cl latentia cognita facere, ul Augustinus ad Diosconnn veré cl sapenter scripsit : < Quid enim nobis est, ait, propter < defensionem chrislianæ religionis, quærerc quid < senserint Anaximenes, Democritus, Epicurus, Parmenides et Melissus, alique similes hujus farina* philosophi, quorum doctrina erroribus natura rationi < contrariis plena fuit? > Non itaque omnes philosophi scholæ nostra probati sunt, sed illi, de quibus apud Platonem Socrates : < Sunt, inquit, in mysteriis < nulli quidem, qui gestant ferulam, pauci veri» Bac* < clii. > Magnifica verò vox, cl magno viro ac sapiente digna, quà docemur, mullos utique barbò et pallio tenus, sed paucos revera fuisse philosophos. Paucos igilur hos, qui scilicet natura vim cl effecta, morum ac vite normam vià et ratione investigarunt, magnòque ex parte consecuti sunt, theologis esse utiles» hòc nos oratione contendimus. Nec video equidem, cur ejusmodi philosophos tanto Lutherani odio prosequantur, nisi quòd auctores obscuros, inlellclcluque difficiles perdiscere nec volimi, nec verò possunt. Etenim optimi cujusque philosophi commentaria, prescribare Aristotelis discipulum non modò ingeniosum, sed amantem etiam laboris exigunt. Isti veri» cùm panini ingenio valent, lùm in laboribus e vita etiam Christiana pellendis occupati cl sunt et fuerunt. Quamobrem, quod in philosophorum libris difficile atque arduum esse viderent, id et horrent ipsi, et ab eo juvenum animos alienant. Quid autem sibi Theophilus Alexandrinus velit, penitus non intelligo, cùm in secundo paschali libro Origencm carpit, quòd philosophorum argutias tractatibus suis miscuerit, atque ita ex malo exordio in fabulas cl deliramenta processerit, ac theologicum dogma ludum cl jocum fecerit. Quando illud apud Porphyrium, quauquàm ab impio philosopho dictum est. vcriùs tamen el luculentius dictum est, Origencm Gracorum divitias omnes ad Christianum dogma locupletandum convertisse. Sed hæc forte obscuia sunl, cùm lente argumentis nullis apposis explicantur. Factis primum illustranda sunl summorum xirorum hæc, deinde patrum nostrorum testimoniis, limi rationibus apertissimis illis quidem, sed quàm paucissimis. Cùm enim in hujusmodi causis, quæ scholæ propria' sunt, verear equidem, ne cui ei scholasticorum disputationibus, non ex Ecclesiæ sensu deprompta nostra videatur oralio, interdum argumenta ducta à ratione perstringimus, et veritatem quam sequimur, majonun potissimum auctoritate suademus. Inlelligendum est autem, cùm proposita sint genera decem, è quibus argumenta raliocinalionesque manarent, splendidissimum videri, quod veterum traditione cxemplisijiie consistit. Atipie si bono loco res essent, quæ more aguntur cl institutis Ecclesiæ, de his nihil erat argumentandum; illa enim ipsa certissima argumenta sunt. Lutharanonim veri» oralio

tota inox eral rejicienda. Est eriim inimica ecclesiastics regulæ, sino quò nihil rectum esse potest, nihil constans, nihil verum. Sed hæc alias; nunc quod Instat agamus. Porrò olirli Ecclesiæ doctores summi fuere, qui iidcin fuère philosophi, Didvms, Justinus, Orígenes, Gregorius Nazianzeims, Basilios, Gregorius Nvsscns, Damascenus, Augustinus. Tales enim, ciim habebantur, ecclesiastic® scholæ perfici solere, Eusebius, lib. 5 Eccles. Bist. cap. 10, scribit his verbis : < Consuetudo antiquitus tradita servabatur, ul divina- < rum Scripturarum doctores in schola ecclesiastica < haberentur Uri dimlaxal scientiA el eruditione pro- < fintissimi. Bojus officii ancior el dux lune salis illu- < stris habebatur Panllurnus, qui in philosophis Stoicis < priiis nobiliter floruisset. > Tradii quoque Orígenes apud Eusebium. lib. fi, capile 15, non solimi à Panthæno, sed ab Brracla aliisqtíc plerisque doctoribiis apostolicis philosophorum libros legi solitos. Quòdsi sanctorum loca referre voluerimus, quibus illi philosophorum testimoniis utuntur, non eorum modo, qui de moribus, sed eorum cliam, qui de naturò scripserunt, verendum nobis est, ne in causò parum dubiò testibus utamur minime necessariis. Legant isti omnia eorum commentaria, quibus de opere sex dierum disputatio, instilóla est; alque in his vel solis videre poterunt, cl quanta fucrit majorum nostrorum in perlegendis philosophis diligentia, cl quantus sil philosophorum explicandis sacris litteris usus. Vide autem etiam Hieronymum in 17 cap. Jerein., ct lib. 2 adversùs Jovinian., ubi cliam cum h.crelico disserens, variis philosophorum testimoniis utitur; nullisque philosophorum commentariis, rerum naturalium exemplis editis, plane docci, quantum horum auctoritas theologo ad argumentandum conferat. Sed de hAc re paulo posi. Nunc id quod eral institutum persequamur. Sané ut reliquos pr.eleream, quos stare à nobis adversarii nostri non dubitant; Epiphanius certe ipse quem nobis objiciunt, philosophorum auctoritatem haud semel usurpat. Docturus enim, hæresi 51, quftnam catione essent hæretici fugandi : < Aiunt, inquit, hi qui hæc in consuetu- < dine habuerunt, odore dictamni, slyracis, libanotidis, < abrotoni, bituminis, thymiamatis, lapidis Gagate, < aut cornu cervi fugari reptilia, cl venenum jaculan- < lia. > Item hæresi 78, ciim nullis argumentis suasisset, Beatam Virginem post parium virginitatem con'servasse, subdii : < Si vero cliam ab alia quadam spe < culalione ipsas res accipere convenit, attingemus < quoque rationum nature cognitiones. Aiunt leānam < non parere præterqtiām semel et unum. > Cumque subjecisset causam, quam ejus rei philosophi naturales redderent, colligit Beatam Virginem, quæ leonem peperit de tribu Juda, non nisi semel alque unicum pétrisse. En Epiphanius el Christianos instruens, cl cum h en liciis de fide certans, philosophorum testimonia refert. Quin etiam Paulus non solum ciim ethnic is persuadet, sed cliam cūm fideles instituit, poetarum cl philosophorum testimonia referre solet, exque iis argumenta sumere. Nam ad Athenienses loquens ex Arali astronomi fili momem* usurpat illud • /nsiis

enim cl geniti sumus; ad Corinthios verò ex Euripidis poctæ tragoediis illud : *Corrumpunt bonos mores colloquia prava*; ad Titum autem ex oraculis Epimenidis philosophi illud : *Cretenses semper mendaces, mules bestia®, ventres pigri*. Ac subjicit Ide protinus : *Testimonium hoc verum est*. Si igiur hæc dicit Apostolus, ct philosophorum testimoniis confirmat, Pauli cliam, non modii aliorum sanctorum exemplo facere nos idem cl possumus cl debemus.

Alter erat locus, a Patrum testimoniis ostendere theologis philosophos esse utiles, ubi nihil laboris esse video, cūm lestenlur hue plerique quidem non obscure, sed nperlissimé, Augustinus lib. de Doctrinā Christiana 2, rap. 50; Socrates, lib. 5 Ilistor. Eccl., cap. ifi. Nimi locupletiores quæris auctores? Citarem alios, nisi aliò nostra Cestinarci oratio. Certè Hieronymus, in cpislola ad oratorem Magnum, non testatur modo, sed magnis cliam argumentis confirmat. Tertium est propositum, rationibus illud ipsum demonstrarè. Id quod faciam plané, cl faciam brevius quam res tanta fieri possit.

Multa a philosophis prudenter fuisse cl graviter disputata, mulla cliam breviler cl commode dicta, multa denique ingeniose et luculenter exposita, qui negaverint, ii non sunt verbis ct ratione, sed vinculis et carcere fatigandi. Alque si etiam hoc naturæ ratio præscribii, utquæ. viri graves, ingeniosi, eruditi acuti diligenlerque tradiderint, ca juvenes memori® mandent, ficrique sludeant illorum ct scicniia cl prudentia docti, necesse est Philosophorum doctrinam non juvenibus solūm, sed his cliam omnibus esse utilem, (jilibus ullum aliquandò commercium cum humana sapienliā cl prudentiA futurum est. Quod si ila csl. idque nos superiore loco salis ostendimus, theologos ad res multas hujusmodi commercium habituros, nimirūm quoad poterunt cl licebil, ab eorum latere non discedent, qui redé de moribus cl naturò sentiunt. Idque ipsum si ita est, philosophorum corté libris tino-logidare operam debent; non enim alios hodiè repedent, qui de rebus hujusmodi apliūs cl sapicnliūs philosophentur. Verum aulcm primum, verum igiur cl extremum. Nam ilhid quidem absurdum est, quod quidam dicunt omnia esse sacris litteris prodita, quæ ad rationem hominis instituendam videntur esse opportuna cl necessaria. Quorum error, quoniam abunde ex iis, que supra diximus, exploditur, non csl hic piuribis refellendus. Quid enim stultius esse potest, quam aut ScriptuiA sacrà liberales omnes disciplinas naditas credere, aul hujusmodi disciplinis existimare hominis rationem non hené cl militer institui? Quòd si philosophia theologo utilis et bona est, eam aulen nisi philosophorum libris adjutus consequi non polest, non uli(jiic sunt ei philosophi negligendi. Cūm aulcm herbarum, lapidum, animai liuni, arborum, elementorum, aliaruimpic rerum terrestrium cœlestiuniquft cognitio sacris litteris inelligendis sil magnopere necessaria, queniadmodiun Augusl. 2, de Doctrinó ihribtiaud lib., docet» nosqucel'am sumus idem in là hujus oocris libro fusius demonstraturi; insanus tuo*

fectòcrit, qui in harum rerum cognitione parandò cos auctores neglexerit, qui cl stimino ingenio, et magnò pei vestigatione, et nulli temporis experimentis in his cognoscendis elaborarunt. Cùm igitur hic locus nihil habeat dubitationis, quin philosophi plurimum theoligis prosilit, illud, de quo dubitari à doctis cliam potent, jam statuendum est, argumenta è philosophorum auctoritate petita, certane an potitis incerta sint.

CAPUT IV.

Ifuani habeat in re theologica certitudinem philosophorum auctoritas.

Philosophorum omnium ima cademque consensio certam fidem facit philosophici dogmatis. Quod enim in aliis artibus valet, ul auctores probali tantiim apud cos, qui eam artem sequuntur, auctoritatis habeant, ut inde nonnisi temerò discedi soleat, id in philosophie, ac multò cliam magis valere debet, ne in rerum naturalium cognitione vario discipuli versentur errore, nec habeant unquam quos sequantur. < Bene, inquit < Aristoteles, libro secundode Coelo, sese habet quem- < que sibi persuadere, veteres, cl majorum maxime < nostrorum sententias veras esse. > Alque si in omni disciplina cl arte oportet addicentem credere, ut et Aristoteles idem prudenter admonuit, et Theodorctus magnò exemplorum vi ostendit cl patefecit, in philosophic certe perdiscendò selenita» hujus professoribus, in eadem praserlim sententiam concurrentibus, fidem habeamus oportet. Quanta vero arrogantia erit, quanta temeritas, non cum Platone dicam, Aristotele, Hippocrate, Galeno, Theophrasto, Themistio, Alexandro, Dioscoride, cæterisque hujus chori philosophis unum idem continentibus dissentire, quorum scripta et magnò cura studioque elaborata, cl posteriorum non examinatione modo expensa, verum cliam consensione probata sunt; sed contra sui temporis homines doctos dicere, cl singularia placita communibus anteponere? Nempe id est, ubille inquit, bellare cum diis, id est, natura repugnare; major enim pars eò deferri solet, quò a naturò ipsò deducitur. Ex quo intelligitur, non esse alienum theologicis institutis ad ea conjectanda, quæ in naturò dubitationem allerunt, adhibere doctos homines, et, si morum quaglio est, usu peritos; cl quid his de. unoquolibet quaestionis genere placeat, exquirere. Quòd si pictures, cl ii qui signa fabricantur, et veri cliam poetai, suum quisque opus a vulgo etiam considerari vult, ut si quid reprehensum sil à pluribus, corrigatur, (pianò magis theologo prudenti, non vulgi, sed sapientium philosophorum judicio, pennultæ de rebus natura sententia» mutaiid.e cl corrigendo; sunt, licet illi vera esse videantur? Aleniin in rebus, quæ ad mores perlinent, non doctissimorum philosophorum modo, sed virorum quoque optimorum, nulla etiam causò redditò, valebit auctoritas. Nam, quod Aristoteles docti, ut omnia fere, tradidit, quemadmodum de saporibus palatum sanum rocié judicat, infectum non item; sic vir bonus e! justus bonum ò malo, reclumque à pravo egregie discernit, cortrò tamen omnis affectus animi perturbati tollit judicium

veri, idque adulterat. Adeò illud verum csl, qualis unusquisque erit, tale etiam judicium proferet. Atque ipse idem Aristoteles, Ethic. II, plané testatur non minus eorum, qui suiti experti cl seniorum pm-dentiumque sententiis, quàm ipsis demonstrationibus adhibere animum eqtortare. Tanquàm oculum enim, ait, per experientiam, habentes, principia ipsa rerum agendarum cernunt, cl ab iis perinde atque a naturò acti recte discernunt. Quamobrem sancte ac prudenter Innocentius, dis. 20, cap. *de quibus*, in morum judiciis sanctorum exempla nos sequi voluit. Gravissime quoque Plato in Timæo: < Fieri, inquit, non potest, ut < deorum filiis fides non habeatur, etiamsi absque pro- < habilibus et necessariis dicant demonstrationibus. • Et Ecclesiasticus. 57,17: *Cor, ait, boni consilii statae tecum. Anima enim tiri sancii enuntiat aliquando vera, melius quam septem circumspectores sedentes in txetLo cd speculandum.* Quæ causa mihi semper fuit, pater sanctissime atque optime, ut in rebus hujusmodi gravissimum judicium tuum non miniis exspectarem, quum alterius cujusque eruditissimi philosophi, atque theologi. Inielligebam enim virtutes illas omnes, quis »xperlus fueram in te, nullo cliam dialectico syllogismo interveniente, id quod rectum esset, secuturas, dedinalurasque contrarium. Mihi autem hæc oratio suscepta non de te csl, sed de proborum genere loto. Neque illam de scientiæ dogmatibus, sed de pruJenliæ judiciis potissimum intellectam velim. Judicia quippò prudcnliæ, mutatis fnoribus, permutantur» scientiæ verò decreta non item. Ab iis autem longé dissentio, qui decernendis conscicnliæ casibus (sic enim vocant) relidis doctissimis philosophis ac theologis, spirituales nescio quos homines consulunt, qui *visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.* Jer. 25, IG. Multò quoque perfectione excreitationeque virtutum opus est, quemadmodum ait, in cap. 4 Joannis, Orígenes, ut bona et mala, vera cl falsa dijudicare possimus. Rari autem illi sunt, qui quod Apostolus ait, exercitatos habeant sensus ad discretionem boni et mali. Sed hæc hactenus. Nunc eo redeamus, undè huc digressi sumus. Constitutum csl igiur. philosophorum judicium, eorum scillicet, qui magnò doctrinó excellentique ingenio valuerunt, in magno pretio esse nobis habendum, si nolumus haberi temerarii.

Omnino si quidquam csl probabile, nihil est profectò magis, quàm natura principem naturalis disciplina» doctores aliquos mortalium generi providisse. Quis enim adeò esset insipiens ul academiam unamquamlibel sine praeceptoribus institueret? Certe, quoniam notus in Jiidæâ Deus, quasi divina» scientiæ gymnasium erexit, Rabbinos ibi etiam procuravit. El quoniam apud Christianos evangelicæ doclrinæ academias esse voluit, Apostolos quoquo, Prophetas, Evangelistas, Doctores dedit, qui cam in Christi republicó doctrinam profiterentur. Quapropter, cùm universis gentibus edocendis natura leges ac discjplinas ediderit, non fit verisimile, Otilios hujusmodi legum ac disciplinarum magistros instituisse. Atque etiam si ab aliò similitu-

dine argumentari convenit, Clemens Alexandrinus philosophiam ait Græcis à Deo veloci proprium testamentum esse datam. Quemadmodum ergo nec Judaeorum, nec Christianorum testamenta, ita ne Græcorum testamentum quidem absque interprete dereliquit. Quocirca dhinæ hie quoque procurationis erat, ut non omnes simul philosophi aut in Dei cognitione, aut in morum et vilæ regulæ, aut etiam in rerum naturalium ititelligentiâ, quæ quidem esset ad illa duo priora necessaria, haihuinarentur. Quæ res effecit, ut juxta Pauli sententiam Græci fuerint inexcusabiles. Qui tamen excusari possent, si eorum preceptores non ad veritatem bonitatis instructi satis, informatique essent, auctore nature optimo duce atipie magistro. Id verò Scripture etiam divinæ testantur. De Deo enim in Psalmo 93 scriptum est : *Qui docet hominem scientiam*; et rursùm in libro Job, cap. 55 : *Qui docet super nos jumenta terne, et stiper volucres coeli erudit nos*. Nimirum sicut quibusdam animantibus, qui tanquàm principes, et duces reliquorum à naturâ dati sunt, concessi sunt quidam instinctus, quibus ad gregis quisque sui ducatum rectum ulilemque ferantur, obliquo retrahuntur et noxio; ita in hominum eorum mentibus, qui naturâ duces sunt cæterorum, inditas esse notiones credendum est, quibus in illa, quæ ad imperitorum et rudium populorum doctrinam spectant, inducantur. Nec enim melior est belliarum conditio, quàm nostra. Atque Boetius, magno vir ingenio, inprimisque doctus, communes sapientium conceptiones (sic enim appellat) non minoris facit, quàm si communes essent omnium hominum. Nosque ipsi 6 ac 7 loco, ad eandem quoque rationem ostendimus, communia doctorum ecclesiasticorum prejudicia non aliter esse accipienda, ac si omnium fidelium essent communes, conspirantesque sententiæ. Quamobrem id quidem non est dubium, quin verum et exploratum illud sit, de quo omnium philosophorum ratio consentit. Quomodo enim homines, et ambitiosi honoris et gloria', et cæci fere aviditate carpiendi, et plurimis seculis maximisque locorum intervallis sejuncti, in unam sententiam convenirent, nisi in hanc quasi conspiracyem nature impulsu quodam agerentur? Ex quo rursùm intelligi perspicue licet, id quod paulò ante dictum est, philosophos ab uno aliquo mortalium magistro excepisse ea, quæ populis ac gentibus universis communi consensione conscripserint. Verissima ergo sunt communia philosophorum placita, nec ab illis licei, si omnes ad unum idem sentiant, dissentire. At Hieronymus, lib. I adversus Pelagianos, cum adversarius eam philosophorum communem sententiam objecisset, qui unam habeat, cum omnes habere virtutes; respondet eam quidem philosophorum fuisse sententiam, sed non Apostolorum, neque esse illi cune, quid Aristoteles, sed quid Paulus doceat. Sane quis sit Hieronymi in dialogo mos, quæ in argumentis eludendis figura, ne longum faciam, hoc loco præteream. Huic enim argumento facillè respondetur, Hieronymum sententiam tunc eandem et veram consensisse, et philosophorum auctoritate probasse; et in Isai. cap. 26: < Philoso-

< phorum, ait, sententia est, et Apostoli Jacobi, hæc < rere sibi virtutes, ut cui una defuerit, huic omnes < desint. > Et in 56 caput ejusdem prophetæ: < Vir- < les, inquit, invicem scitfuntur: ita ut qui unam ba- < buerit, omnes habent, et qui una caruerit, cunctis < carent. > In dialogo igitur illo non vidi Hieronymus se in dogmate fidei et auctoritate philosophorum urgeri, quam tamen ipsam idem aliis locis usurpat (1).

CAPUT V.

Quibus finibus Aristotelis auctoritas circumscribenda.

Cum verò de unius aut alterius philosophi secti disseritur, longe diversa quæstio est. Atipie quò quisque doctior et graviore est, eò est illius quidem et probabilior auctoritas, et fide dignius testimonium. Sed nulli theologus ita sese adjudicare debet, ut ab eo ne latum quidem unguem putet discedendum. Non enim uquum est, ut apud Christi discipulos tantum ethnici unius auctoritas possit, ut etiam sine ratione vincat. Refert certe in quacumque arte pluriinùm, unum in illa excellentem auctorem legere, cui potissimum tradendas: nullus (amen, et quamlibet eruditus, sentiendi (ibi ac dissentienti auctor futurus est. Nemo enim fuit omnium, qui non, ut homo, interdum hallucinaretur. Enim verò qui primas inter philosophos habeat, quisque proinde ille sit, cui precipuam dare operam opere pretium sit, varia sunt doctissimorum hominum discrepantesque sententiæ. Nam, ut alios præteream, in hujusmodi causâ aliud D. Aug. videri solei, cui cave quem quam anteponas; nec enim doctior vir fuit Augustino quisquam, nec clarior. Aliud autem videtur D. Thomæ maximo gravissimoque theologo atque philosopho. D. Augustino Platonum summus est, D. Thomæ summus Aristoteles; sic ferres habent, ut id doctrinæ genus quisque maxime probet, cui à teneris annis maxime assuetus est. Exoritur Augustini ratio ex alterâ parie, nullos esse omnium ebristianæ magis doctrinæ concordantes, quàm illos latonicos: Plato siquidem fuit excellentissimus philosophus,

(1) In hoc capite nullum commendat auctor philosophorum consensum, ut argumentum veritatis in quæstionibus philosophicis: ea ratione naturali, quòd, in singulis rebus, consensus peritorum, seu judicium idoneorum multum valeat, ac dissentientibus opinionibus prevalere debeat. Alteram etiam inducit rationem, ad philosophiæ seu potius philosophorum commendationem in quibus concordant, videlicet philosophicum institutum apud gentes ad divinam pertinere Providentiam; quod quidem verum est, sed forsitan ab auctore exaggeratum, saltem in verbis; cum id institutum testamento judaico necnon et Christiano videatur, licet, ut putandum est, in sensu lato, assimilare, atque prope divinum exhibere, ut etiam infra, cap. G, iterum tradit. Præterea, ex dictis, licet in isto capite i, turn in sequenti, principia de usu philosophorum, in quæstionibus naturalibus, analogia haud parvâ cum regulis de usu Patrum et doctiorum Ecclesiæ in doctrinâ catholicâ pollere videntur; in quo etiam cavendum ne cum auctore, versus finem capituli i, ipsi videamur oblivisci fusiorum consensionem in Ecclesiâ assistentia' peculiari divinæ adhibendam, præter rationes naturales ad idem concurrentes. Quidquid sit hæc de noslra reprehensione, Melchior Canus in his capitibus, potissimum in I, nonnisi altissimi specimina dedit ingenii. (Vid. Prolog., n° 2G et 52.) p. S.

ul Clemens Alexand. auctor est. Imu vero, inquit Thomas, Peripateticorum dottrina Christiano dogmati consentii pliiriminn. Clemens enim Alexand., lib. 5 Slrom., etiam refert Aristobulum nullis libris prolisse pbilosophiaiu Peripateticam ex lege Mosaici cl aliis dependisse Prophetis. Ac D. Thomæ sententia quidem, cl omnium pené gentium, et nullorum secnlonim usu probala est. Platonem enim jam indé à multis annis MX in angulis homines otiosi legunt; Aristotelem verò magno consensu orbis academia* resonant. In Aristotelem quoque illud elogium unicum universa: consentiunt gentes, per antonomasiam philosophum, hoc csl philosophorum primarium fuisse. Jure ergo illum amplectimur, cujus de laude omnium sit fama consentiens. Divo cliam Thomæ ila sunl theologi scholastici assensi, ut in scholà theologiæ Plato ne locum habeal quidem, ita eam Aristoteles occupavit. Illud constat, neminem in rebus naturalibus planò eruditum esse posse, si solum Platonem legat. Solus autem Aristoteles abundé sal est, ut sil homo in philosophia: Iribus omnino partibus eruditus. Sané, ne quis causatur, misero seculo Aristotelem theologis, Platonem autem meliore Ecclesia: statu placuisse, sciatis, quicumque est tandem, scholam Arislolelicam Alexandria* lùm cliam vigere sobtam, cùm ibi doctores apostolici vigerent plurimum. Sed enim, ut mihi quidem videtur, nec Augustini, nec Thomæ contemnenda csl sententia. Nam el iis concedendum est, qui Aristotelem amant, et iis forsitan, qui Platonis amici sunt. Quorum iudicium in eo quod de animi immortalitate, de Dei providentiâ, de rerum creatione, de finibus bonorum et malorum, deque alterius vilæ vel præmio vel poenis, Platonem apertius conslantiiisque loculum asserant, difficile factu est non probare. Probanda verò magis est divi Thomæ opinio, sed ilà tamen ul adhibeatur moderatio quædam, sine qua probari illa non potest. Placet enim quoque nobis Aristoteles, et recte placet, modo ne repugnantem cliam illum ad Christi velimus semper dogma convertere. Id quod interpretes feré solent : qui vim contextui sæpc aflcniunt, atque Aristotelem cogunt, ul, velit nolit, pro fide catholica pronuntiet. Periclitemur autem, si placet, Pl in iis quidem exemplis, in quibus errasse Aristotelem vulgus theologorum fortasse non putat. Nec enim hoc loco de æternitate mundi, meniiumque præflnilo numero disserendum est; sed ne de animi immortalitate quidem. Nam illa priora obvia sunt omnibus ; hæc autem quæstio in his commentariis, quos de ani nifi scripsit, accuratissime est à f.ajelano disputata. Verum hæc consideremus, quæ difficiliora sunl ; et quæ Aristoteles vafré verbisque de industriò ad imponendum compositis, obscure videtur cnunliasse, ul si doctis fortasse viris jure quandoque el veré ivprehenderetiir, haberet quòd posse! elabi, atque ab amicis excusari. Nec ego hic tamen adversus Aristotelem accusationem instituo, virum doctissimum, deque humanis litteris omnibus bene meritum. Sed cùm plerique ab illo nunc non aliter atque ab oraculo pendere videantur, securéquo omnia illius opera legere, minuenda est hæc opinio, ne ab hujus philosophi placitis dissentire, pia-

euh loco sil. Audivimus cnini líalos esse quosdam, qui sois et Aristoteli et Annoi tantino temporis dant, quantum sacris lillcri* ii, qui maxime sacri doctrinó delectantur; tantum vero fidei, quantum Apostolis et Evangelistis ir, qui maxime sunt in Christi doctrinam religiosi. Ex quo nata sunl iu Italiâ pestifera illa dogmata de mortalitate animi, et divini circi res humanas improvidentia, si verum est, quod dicitur. Nihil enim prater auditum habeo, cum homines Aristotelis inflati opinionibus turpi lerbibi blandiuntur, clindù in maximo versantur errore. Sed hæc hactenus. Nunc ad propositum revertamur.

Primus igitur locus, ubi contrà Scripturarum fidem errasse Aristotelem existimo, habetur de soninoci vigiliis, quo loco negat Deum immittere somnia, redditque ejus rei causam, quòd si Deus eorum esbd auctor, sapientibus vel maxime cl his quidem vigilantibus ea imminerentur.

Alterum exemplum est in tractam de boni fortunó, ubi res fortuitas divinæ gubernationi ac directioni subtrahit, duobus argumentis persuasus, uno quòd res secundæ pravis obveniant quorum Deum habere curam non sit verisimile; altero, quòd Deus potras dirigen: in effecta fortuna» homines sapientes, cùm contrà forò videamus, imprudcnlissimos quosque esse fortunatissimos.

Tertius locus csl libro primo de Carlo, ubi quidquid gentium esset, id corruptibile asseruit; nec incorruptibile qnidquam, quod non esset ingenitum. Posuerat verò ante omnia varias hanno vocum significationes, ne res verbi ignorantia clauderetur. Halus itaque sc adversiis Platonem bonam habere causam, cclrainque proinde sibi victoriam pollicitus, contra morem suum non obscure, sed quàm fieri potuit aperte docuit, quidquid incorruptibile esset, id ingenitum esse ac pequetuim oportere, hoc csl, nullo unquam modo incæpisse. Sic enim vocem illam interpretatur. Qua ex re lien t, ut anima rationalis aut correptioni esset obnoxia, aul esset cerlé ingenita ac sempiterna.

Quarius locus est libro quinto, nirsùmque duodecimo Melaphys., quibus locis definit, Deum animal esse perpetuum et optimum. Vocat autem Deum communi nomine substantiam (piancumque cœlestem el divinam. Nam post hæc incipit inquirere, an illa substantia sempiterna una, an plyres sint. Atque eodem lib. 22, consentit bene, antiquos res illas præstantissimas deos appi llusse. Ludit autem per amphibologiam; nunc enim mentem ipsam Deum vocat, nunc culum, cujus anima mens est, iti quod libro etiam secundo de Cu lo videre licet. Sed ne quis sit admiratus, quòd cœlestes Substantias animalia hic Aristoteles nnnciqæl; nam veterum more substantiam animatam sive animò sensitiva, seu intellectivi, vocat animal. Itaque arbitratur Deum illum unum principem cætrorum, extremo cœloaffixum, per se movere ipsum, quo modo cætene mentes suos orbes movent, suntque Arist. ipsorum orbium aniline; ut et D. Thom. 2, conl. Gent. c. 70, admiltit. Nec Aristot., aul 8 Physic, aul 12 Metaph. heminis intelligenliam ad aliud principium revocat,

quàm ad illuni primam mentem, quæ vi sempiternò primum mobile ciel.

Quintus locus est eodem quoque libro, uhi substandis intellectualibus cœlorum ;notricibus virtutem tribuit infinitam, quòd infinito tempore moveant.

Sextus locus est eodem etiam libro, ubi, ut mihi quidem videtur, Dei providentiam præmiaque ei supplicia, quæ probos et improbos in futurà vitò manent, fibulas esse significavit, grattò vulgi continendi in offlido confictas. < Reliqua, ait, fabulose jam sunt allata < ad persuasionem vulgi, alquo ad usum legum, vitæ- < que húmame utilitatem. > Ecqua; enim, rogo, illa sunt veteribus tradita, in quibus hæc ambo conveniant, ul sint et ad usum legum, et ad vita; humanæ utilitatem tradita, nisi ea, quæ nos explicare voluimus, Aristoteles noluit, ne proborum hominum, eorum vel maxime, qui reipublicæ curam gererent, invidiam sibi odiumque conflaret? Nam quòd Aristoteles Deo rerum humanarum providentiam adimat, maxima auctoritate theologi affirmant, Clemens Alexand. lib. 5 Strom. et Epiphan. lib. 3 adversiim Ilæreses, cap. ultimo. Quos autem locupletiores auctores quærimus, quam sanctos eruditos, in Græcorumque doctrinis apprime versatos? Anne ipsius etiam Aristotelis de se testimonium expectations? Nimirum, 12 Melapbysicor. libro, verbis artificiosi excogitatis, ne in hoc etiam a moro suo discederet, absurdum esse docuit, Deum de-quibusdam intelligerc, quòd præstel videre aliqua, quiun non videre. Ubi non dicit absurdum esse Deum quædam intelligere, sed de quibusdam intelligerc, aut meditari, ul vetus interpret reddidit; ut non tam simplex rerum vilium inlelligenlia, quam providentia carum, et cura significaretur. Sentit itaque Deum magna curare, parva negligere. Atque in libello de Mundo, si modò ejus est hoc opus, Deum facit similem magno Persarum regi Xerxi, vel Cambysi, vel Dario, qui ipse per se maxima ei pulcherrima regni obeat munia, minora, ei sordida mandat aliis. Ac I!) Ethicorum libro: < Quòd si dii. < inquit, curam habent aliquam humanarum rerum, < quemadmodum existimatur et creditur, rationabile < est, eos amantibus mentem honorantibusque favore, < unquam rerum sibi charissimarum curatoribus, ac < bene agentibus. » Nota, *ut existimatur ei creditor*, etc. Jam Diogenes Laertius aporté tradit Aristotelem Dei providentiam ad coelestia usque perlringere. Jam, quòd libertatem Deo in naturæ rebus Aristoteles neget, viri docti ei graves ita magnis argumentis suadent, ul supervacaneum sil. eas hic à me rationes repeti, quas in promptu est ex illorum libris cognoscere. Certe ubi de mundi ælernitale velis equisque, ul aiunt, cum Platone certat, si naturæ auctorem liberum faciat, ridiculus <Nse videatur. Quid de indignatione ob prospera impiorum exenta, quam ad bonos mores perlinere secundo Rhetoricorum libro affirmat? Quid quòd, 7 Politicorum, libro pr i scribit, nihil mutilum et imminutum nrbalumque naturò educendum? scilicet, ne nimtò filiorum multitudine res sua illa publica formam specimque congruentem amitteret, propter quam etiam causant pervertendo* fœtus existimat, abortiimque

ante animationem faciendum, Vani postquam vitam acceperint, nefas putat attingere. Quid de animarum infinità multitudine? quam admittat nccesse est, ne in Pylhagoræ incidat. Iltò vero admissi, ciim infinita corpora esse non posse existimet demonstratum. resurrectionis articulum non admittit. Quid quòd duo principia Aristoteles posuit, Deum ei materiam? nec enim rerum creationem ex nihilo agnovit. Cujus quidem rei testes non mediocres, sed haud scio an gravissimos, Clementem Alexandrinum, Epiphaniumque noli, lector, contemnere. Atque hæc quidem Aristotelis sensa fuisse, verccundiùs assero propter D. Thomam, qui hujus philosophi solet forò esse patronus; sed doctores doctissimi probant illum ita sensisse, quos ego in hòc parte secutus sum. Si quis verò pro Aristotelis sensu apologiam adornet, cum hoc ego non magnopere contenderim. Tantum à lectore postulo, ul mihi concedat, si potest, Aristotelem in his locis errasse; sin hoc non licet peri). Thomam, al illud certe dabit, vel caule cum ut varium et lubricum esso legendum, vel corte c&e in nonnullis placitis reprobandum. Mihi utrumvis satis osi, et limi hoc, tùm illud probabilius videtur, nec prætercà quidquam probabile. Quantum ergo philosophi vel simul omnes, vel separarmi singuli ad faciendam fidem habeant virium, salis, ul arbitror, diligenter explicatum est.

CAPUT YI.

I'W *satisfit argumentis capite secundo positis.*

Nullius verò negotii erit objectiones contra à principio positas repellere. Primiim enim facile intelligitur, non eos, qui missi sunl, sed illos, qui venerunt, vel pseudoprophetas, vel pscudophilosophos à Domino reprobati. *Non mittebam*, inquit, *et ipsi currebant*. Veros aulem philosophos divinitus fuisse procuratos, satis suprà, nl fallor, argumentati sumus (I). Deinde Græciæ philosophos aliò ratione litres esse dictos contendit Clemens, quòd ultra quam à Moyse ei Prophetis sapientiam subripuerint, gloriolæ aucupandæ grati;) quasi suam jactare sunt solili. Pythagoras quidem discipulus fuit Judæi cujusdam Nazareti, ut Alexander in libro de symbolis Pythagoricis scribit. Quin divus Ambrosius Pylhagoram genere fuisse llebræum non obscure tradidit. Certe fuisse circumcisum Clemens Alexandrinus ancior csl.

Clearchus aulem Peripateticus in primo libro de Somno dicitse nôssc Judæmn quemdam gravissimum non solimi eloquio, sed etiam animo, cum quo versatus esi Aristoteles. Nam Platonem non solimi à Pvlhagorà, sed à nostris etiam doctrinam accepisse, et Augustinus ei Clemens testati sunt, et Ambrosius multis argumentis suadet. Id quod Plato ipse in Tinnvo ingenue fatetur. Cùm itaque ea, quæ à philosophis recte et sapienter dicta sunt, nostris nos disputationibus inseruerimus, repetemus nostra tunc, non aliena mutabimur. Ac de primo quidem argumento hactenus. Nam cætera sunl hujusmodi, ut negolium lectori facturi simus, si ea modo refutemus.

(1) Vide suprà notam superiorem, coi. 452.

CAPUT VII.

*Uc juris civili' in theologicis controversiis auctoritate.
Quibus impugnatur argumentis.*

Quoniam vcrò perlinet quidem ad hunc locum juris civilis auctoritas, cl ilà |>erliiit, ul non recondita quídam ratione cernatur, sed sil in promptu, necesse est ut de illa quoque pauca dicantur. Est enim sine dubio juris legumque peritia recta morum et vitæ disciplina; philosophia aulem vitæ lex est ac ratio. Quò fit ul legum civilium perili philosophi censendi sint, scilicet I qui veram, ul ille ail, philosophiam profitentur; jus veni civile nulla in parle theologis prodesse posse, ex eo primiim suadetur, quòd hujusmodi jura discere, presbyteris atque adeo monachis est interdictum. Repugnat ergo ltheologiæ illa facultas, à qua ul clerici abhorreant, lege canonicé praescribitur. Cumque theologia rursum de rebus divinis sit, jus vcrò civile in rerum humanarum earumque temporalium administratione versetur, vix inielligi potest, quem usum theologo de rebus retends disserenti,scientia, quæ res temporarias administrat, prestare queat. Ac Cyprianus fatetur quidem pontifices legibus imperatorum uti, sed pro cursu rerum tantummodo temporalium. Non igitur viri ecclesiastici, cùm res theologicas, hoc est, divinas sempiternasque tractare volunt, leges imperiales usurpare debent. Imperatorum quoque edicta, quæ jus civile continent, Dei quandoque legibus ad-versantur.

Non ergò theologus ex illis argumentum aliquod idoneum accipiet ad conclusiones ltheologiæ comprobandas.

CAPUT Vili.

Juris civilis studium theologo utilissimum probat.

Sed illud verius est, juris humani facultatem in nullis theologo commodam esse posse. Si enim illi canonica scientia est necessaria, huic aulem peritia legum adeò conjuncta et colligata est, ut vix altera possit ab alterà separari, theologus sané It jus canonicum, ilà quoque et civile cum illo connexum vindicare debet. Quòd aulem sacrorum stallila canonum principum constitutionibus adjuventur, vicissimque illas juvent, testatur Lucius 5, de novi operis nun. cap. I. Undè illud apud Italos : *Il legista senza capitolò vale poco, ma il canonista senza legge vale niente (1)*, factum est jam tritum sermone proverbium. Rursùm pontificum jura plerumque civili auctoritate rationeque utuntur. A theologo igitur, cui jus pontificium familiare esse oportet, non erit juris civilis cognitio aliena. Augustinus prretereà non improbat, si terreni imperii leges in suum adjutorium lireretiei assumant; id enim fecit Apostolus. Probandus est igitur ac multò etiam magis theologus, si ndversimi hrerelicos, cùm vel de rerum temporalium dispositione rcelà disserit, vel de moribus in república ani constituendis aut constitutis, legum civilium auctoritatem adsciscit. Id

(I) LI est, scientiam juris civilis parùm valere, absque jure canonico, nihil vcrò canonici scientiam neglectà civilis juris notitia.

<ji. i.

quod Augustinus idem contra Donatistas sæpe facit. Nec enim peculiarem aliquem locum referre libet, cùm tam multis hoc sil à divo Augustino usurpatum. Ad luce in disputationem de justitia cl jure incidat theologus aliquandò necesse est. Quo loco sané ineptus erit si ea, quæ graviter à viris clarissimis de jure dicta sunt, negligere voluerit. Prætereà, in pactis, stipulationibus creterisque contractibus, in rerum dominio, prescriptione, testamentis, donationibus, testibus, iudiciis, aliisque sexcentis hujus generis, quotie» theologo opus esi album à nigro æquumque ab iniquo secernere? Sæpenimirùm; si ejus munus esse creditur, animarum cavere periculis, earumque saluti consulere. Injustitia quippé mortale peccatum est; quare nihil est mirandum, si qui et mullorum confessiones audire debet, et de injuslilià plurimis respondere, ah eo legum talem qualem cognitionem ipse requirat. Quid cùm ad restitutionis materiam apte exactèque tractandam [de rebus hujusmodi theologus disputaturus est? Num justitia; et æquilalis, in foro cliam con - scientia; , rectus arbiter esse poterit, nisi multa à jurisconsultis , et civili prudentia mutuatur? Minime id quidem. Nam licet justum , injuslumqnc internoscere philosophorum, divique fhombre libris theologus adjutus possit ; at id solum faciei in genere, in specie aulem sine juris aliquà perilià non laciет. Sed hæc videri possunt obscuriora, dùm sine appositione exemplorum lentius disputantur. Exemplis illustranda sunt hæc, quæ rationibus subtilius quam salis est, disputari videntur. Proferam aulem aliqua è mullis exempla, nam omnia, esse operis infiniti. Sil igitur primùm : Si pœniletis dicat se habere scrupulum super his aut illis bonis, quæ videlicet ex prescriptione longi temporis possidet, quæ ex donatione uxoris aliena habet, quæ ex testamento miniis solemni, quæ ab intestato obvenerunt. Si (secundum exemplum : Si ait pœnitens, se habere litem super hâc illâve causé, nescireque se an cedere debeat liti, an potitis illam valeat justo prosecui. Sit tertium: Si quis primogenitus à theologo quærat, an peccet mortaliter, nisi sorores justo matrimonio collocet, nisi res alienum solvat, quod parens contraxerit, nisi protogenium curet, el tueatur. Quid in donatario? An teneatur ad debita? Quid in domino? An à subditis possit solita quædam munera exigere, cosque ad consueta onera sive rcalia, sive personalia obligare? Placent enim nobis hoc loco quidem jurisperitorum illre voces; nec semper nos oportet accurati dictione disserere; quin satius est de nominili is parùm esse sollicitos, esseque interdùm faciles el negligentes, qiïmadmodúm Plato nos el jn Theoleto el in Politico admonuit. Vcrùm hæc obiter. Jam ad illa redeamus. Sed quid opus est plora? Anne spedalini definire, (piando in iudiciis, in contractibus, in ultimis voluntatibus, ne nonnnnquàn etiam in delictis com* mittatur injustitia, vires theologi non excedit? cùm casus occurrant innumeri, qui naturæ lege definiri non queunt. Id si ita est, ut est cenò, insolentire erit maxim u, in ejusmodi quæstionibus juris |erilium coniemnerc. Juris autem peritia non aut con nitidi

invest./iri aut inve.ur. certius potest, quant in juris voluminibus, quæ non alia qtuccumque philosophorum volumina, nec eloquentia, nec prudentia superant; de quinquaginta loquor Pandectarum libris. Nam posteriores leges multum omnino utraq̃ue in re ab illis declinòrunl. Quòd si bibliothecas omnium philosophorum unus Ciceroni visus est duodecim tabularum libellus et auctoritatis pondere, et utilitatis ubertate superare, quid nos credere oportet de illis quinquaginta libris, quibus non leges modo duodecim tabularum, verum multæ etiam ali.c continentur de hominum conventionibus, deque jure cl æquo prudenter sanctèque proscrip̃te? Sanctum, inquam, volumen est.cl justitiæ templum meritò illud Justinianus appellavit. Atque cùm è sacrò inorum philosophia jus esse ortum civile constet, ut fontem, sic certe cl rivulos theologus colat, ne parum s̃t in philosophiam ipsam religiosus. Sanò qui jus civile theologo negligendum putat, is bonam partem philosophiæ moralis revellit; cujus subsidium si quis illi neget de moribus disserenti, stultus esse videatur. Quia ergò sæpè utitur theologus subsidio juris in disputatione theologica, hircò illam juris scientiam ltheologiæ tanquàm ancillula n, pedissequamque adjunxi.

CAPUT IX.

Qittr vis ac potestas argumenti ex jure civili desumpti.

Et quanquàm argumentum, quod à jure civili ducitur, nec certum tartassò, nec exploratum est; sed probabilissimum csl tamen, ciim omne, lùm illud magis, quod à legibus Christian® rcipublicæ usu probatis theologus accipiet. Non enim sine divino nutu hujusmodi leges Romanis esse datas credendum csl; quin divinitus per ora principum promulgatas fuisse, Joannes Vili predicai. Et Augustinus inquit, humana jura per imperatores et rectores seculi Deum humani generi distribuisse. Ac Demosthenes, leges, inventum munusque deorum esse putat. Et Cicero principis legem ad jubendum et velandum aptam, rationem rectam esse ait summi Jovis. El Salomon : *Divinatio*, inquit, Prov. 16, in *labiis regis, in judicio non errabit os tjus*. Ad Dei ergo procurationem pertinuit, ut numine quodam legum romanarum latores afflarcatur, quo ad rcipublicæ moderationem ea scita praescriberent, quæ essent justa atque legitima. Quamobrem si iheologus ex illis argumentum sumat, nihil abhorrebit h profes-
* onis su e. instituto, et si non certo, at probabiliter irgumentabitur. Nec enim mihi Ludovicus Vives probari potest, in co, quòd universam legum romanarum cl vim nititur frangere, cl elevare auctoritatem ; plus ille nimio interdum sibi indulgcl dùm corruptas disciplinas persequitur. Nec novillos solùm errores, qui

vel irrepserunt, vel invaserunt, coarguere, sed antiquorum recepta placito conveliere pertentat, maximo quidem temper verborum ambitu, sed vi quandoque argumeoiorum minima. Dixit ille quidem in libris de COrruplb-disciplinis nulla vere, nulla præclare; atque fidenter pronuntiavit aliquando, tanquàm e divorum concilio 'gescendisset. Multò autem viris doctis j^obaretur magis, si quà diligentia cl disertitudine causas corrupta cum artium expressit, càdein collapsas restituisset; tedin tradendis disciplinis elanguil, ciim in carpenti* erroribus viguisset. Nec mirum, nam aliorum eroda cliam probabiliter reprehendere, facile est id quidou; artes vero, quas jam inde à nullis annis viri quinam cl indocti, et barbari deflexerunt, ad rectam lineam revocare, scilicet hoc opus, hic labor est. Ilùcqiie erat omnino conandum, si quidquam magni laude d gnum agendum erat. Aliud est autem leges civiles, pr.escriim in república bene instituti, longo usu probatas reprehendere, aliud, errorem interpretum increpare. Quanquàm Ludovicus, quod ad jurisperitos attinet, eadem nobiscum sensit. Ait enim : Ac juris civilis veteres interpretes summo olim in honore fuère, jure quidem merito magnisque rationibus. Quoniam jus civile, ul à prædatis philosophis graviter prudentlcrq̃ue editum fuerat, ità illud ctiam nonnisi graves prudentesque philosophi interpretabantur Postea vero quàm facultas hæc in eorum manu esse cœpit, qui nullà philosophé, nullà gravi disciplina ante instructi ad earn et ornatu accesserant, scienti® hujus splendor omnis deletus est, neque ejus professores habentur in prelio nisi à vulgo, quod litibus plenum est omne. Quemadmodum autem ægyptii sacerdotes mirinecòlcbanlur,quòd multam in mathematicis posuissent operam, gcometrià vcrò Ægyplus tota indigeret, confusis per annos singulos agrorum iimilibusab inundante Nilo ; sic cùm licet inundatione suà orbis Christiani fines pervaserint, miscuerint, confuderint, necesse est, eos honore summo affici, qui jurgiorum componendorum dicuntur esse periti. Component necne ipsi viderint; hoc nos certe videmus, miniis ibi esse litium, ubi minus est hujus generis litteratorum. Novillos itaque cos jure consultos ne e\$o quidem in usum ltheologiæ vindicare cupio. Nec enim mihi jureconsultus csl legulcius quispiam, caplus cl acutus, cautor formularum, anceps sllabaruni, injustitiæ æquè ul justitiæ patronus. Sed id docco, civiles leges, eas vel maxime, quæ Christiani populi usu cl more observæ diù sunt, theologo ad argumentum indum esse utiks. Sed de his salis. Nunc di hisloriæ auctoritate dicamus. Nam argument, quaposuimus, ul juris civilis auctoritatem elevaremus, faciliora sunt, quàm quibus refutandis nostra immoral* debeat oratio.

DE HISTORIÆ HUMANÆ AUCTORITATE, QUÆ POSTREMO LOCO EST ROSITA.

L3SER SI

CAPUT PRIMUM.

*Nuntius de morte parentis vixdum finito superiori libro
allatus enarratur.*

Superiorem locum vixdum finieram, cl ecce imulius affertur, parentem meum cbarissimum \icnnæ diem extremum obiisse. Eo vcrò audito nuntio, si motum me negem, quam id recle faciam, viderint sapientes, sed certe mentiar. Motus sum enim tali parente orbatus, qualis, ul arbilror, apud mortales reliquus nullus csl. Ciim autem ego illi meas has lucubrationes nuncuparem, scilicet à laboribus, quos ejus potissimum causé suscepam, aliquandiù cessatum est. Mihi enim ante ilà jucunda hujus libri confectio crai, ut non modò omnes abstergeret laborum molestias, sed efficeret labores molles cliam cl jucundos. Al vero poslcà nihil omninò crai, quo tædium cl cura levaretur. Etenim vivo paire, cùm de locis theologicis aliqu:d vellem scribere, ille mihi occurrebal non co solùm dignus munere, sed in cujus cliam nomine, vigili» nostræ graliùs apparerent. Nunc autem quem similem inventurus sum, ul patris loco substituam? Solebam mihi equidem cbarissimum parentis vultum sistere; cl quotiescumque scribendum erat, aut ego eram cum illo, aut ille mecum. Ille addebat aculeos, ille torpentem excitabat, ille ne oscitare quidem me sinebat, lania erat in absentem etiam patrem reverentia! Al modò opus cœptum persequi cupienti aqua hærci, ul aiunt, nec quidquam conor, ul non labascat animus vicius quàm citò. Longo enim à me ille spalio sejunctus, non minus mihi reliquit moriendo doloris, quam afferebat vivendo lætitiæ. Sed cùm, accepto vulnere, otium mihi magnum, inspcriaumque contigerit, n.hil autem agere animus nec deberet, nec posset, ad postremum locum omninò appellandus fuit; ne res bene cl utiliter inchoata, ejus morte interciperetur, fui cliamnùm c superis vigiliarum mearum munus exigit. Nec vero dubitem ego quærcnli, cui scribam, respondere : Patri meo scribo, qui me non ipsi hæc tantummodo (lare voluit, sed etiam aliis prodere. Quanta igitur apud theologos sil historia: humante et utilitas el auctoritas, explicaturi modo sumus. Orabit autem sine dubio paler, ul quod iter illo in terris cogente carpsimus, eodem nunc è cœlis favente peragamus.

CAPUT II.

De historica humana? in theologiam utililate.

Emersi jam c vadis, et scopulos prælcrcvccia est oratio mea. A rebus enim difficillimis ad res faciles delapsus sum, neque in hisloriæ human» auclorilate explicando, potest aut ingenium, aut theologian^? n?-

ricililari. Multò vcrò id minùs, cùm illud explico, quàm sil theologo humana historia utilis et necessaria. Nullos quippe hic adversarios habemus, nulla contrà veritatem argumenta sunt. Etenim viri omnes docti consentiunt, rudes omninò theologos illos esse, in quorum lucubrationibus historia mula est. Mihi quidem non theologi solùm, sed nulli salis eruditi videntur, quibus res olim geslæ ignote sunl. Mulla enim nobis è Ihc-sauns suis historia suppeditat, quibus si careamos, et in theologià, el in quàcumque fermé aliò facultate, inopes sæpenumerò cl indocti reperiemur. Cùm vcrò pateat quandoque in re quondam gesté theologian disputationis cardinem verti, quis est hic, qui neget, interdum cliam in scholastici disputatione opus esse ex annalium monumentis testes excitare clarissimos veritatis? Equidem historiam esse theologo disserenti necessariam, cùm sæpè alias, tùm maximè in hoc opere animadverti, ubi quantus mihi fucril hisloriæ humanæ usus, qui superiores libros attigerint, ii facile judicabunt. Nam quàm magnus poslcà futurus sit, non audeo ego in præsenüà dicere, ne montes aureos videar polliceri.

Certe quaitùm hisloriæ cognitione theologus indigeat, vel illi abunde magno argumento sunt, qui ejus ignoratione sunl in varios errures lapsi. Hujus generis quidam exemplum ponunt, quòd Trajanum Gregorii precibus à gehenna liberalum, non vulgo solùm, sed diò etiam Thomæ olim juveni persuasum est. Persuasum est autem Joannis Damasceni auctoritate, cui D. sané Thomas plurimum deferebat. Sed illius fabel-læ, inquiunt, argumento nemo adduceretur, si ex temporum ratione inelligeret, Joannem Damascenum rei ejus auctorem esse non posse, ut qui plus uno secuto, juxta horum scnlcnliain, Gregorium antecesserit. Nam Raphael Volaterranus, Vintenlms Yalvascensis, ac divus Antoninus illum tradunt sub Theodosio floruisse. Sed hoc exemplum ineptum est, cùm Joannes ille Damascenus, qui quatuor de orthodoxà fide libros edidit, sub Constantino el Leone floruerit, hoc est, divo Gregorio jam defuncto. Nec in re apcrlà opus est aut Joannem, patriarcham Hierosolymitanum, aul rerum scriptorem romanarum, bb. 21 cl 22, aut alios etiam historicos excitare, ubi Joannes ipso Damascenus non obscure indicat, quo tempore exstiterit. Primùm enim Cyrillum sæpè refert, qui post Theodosium fuit. Synodi quoque Chalcedon, aliquandò meminit. Quin lib. 5, cap. 10, Petri cujusdam Gnaphæi facit mentionem, qui sub Justiniano in quinté synodo damnatus est. Sed cl lib. 4, cap. i7, contra Iconomachos, scribit, cosdemque in lib. lueres. Iconoclastas el Thymo-Iconics appellat, à Leone scilicet, qui secke illius vr.ccipuus et auctor cl adjutor fuit. Eodem praeterea

11-Tres. libro, Jlonolliclitas commemorai Gvnm, *Serpiutn et* Eusiachiuni, qui damnati sunt in sextâ synodo sub Agalhonc papâ; adversum quos copiose etiam scripsit, lib. 5 de ortliod. fid., cap. 11 et 15. Quæ omnia qui expendat, is facile hitelliget, Joannem Damascenum post Gregoriani exstitisse. Nam quod Trithemins ait, duos fuisse hujus nominis, alteram sub fheodosio, qui libros illos theologi e composuerit, alterum sub Leone, qui pro imaginibus depugnArit, id commentitium lotum est, ut ex locis modp recitatis appanni. Nec verò historiam ego illam probo. Mirum enim est, hominem græcum, rem nostram, cl toto, ut fpse inquit, orbe vulgatam. Cnecis suis prodidisse, quam historia tamen omnis Latinorum ignorat. Sint ergo fibulæ, non repugno, ea quæ de Trajano el Gregorio referuntur. Al non ob illam causam tamen, quia prior Gregorio Damascenus fuerit. Veriun hoc in genere Hispanus noster Genesius Sepulveda nuper erravit, homo neque meo judicio imperitus, cl suo valde doctus, certe el eloquendi arte clarus, cl à tbeologiæ studio non abhorrens, qui cum persuadere vellet, barbaris novi orbis oppugnandis justam esse belli causam, in eam argumentationem incubuit, quòd, Gregorius iu epistola, lib. primi septuagesimâ torli! (id quod referatur qu. 25, c. 4 St non), Gennadium commendat, qui tantum chrislianæ dilatando» causâ reipublicæ bella suscepit, quatenùs Christi nomen per subditas gentes (idei prædicatione circumquaque discurreret. Hoc verò Gregorii testimonium quiln sil ineptum ad rem propositam comprobendam, is quoque ipse Genesius facile judicAsset, si ex historiis didicisset, cos adversum quos bella Gennadius gessit, hostes non imperii romani modò, veriun cliain Ecclesiæ Christique fuisse Id quod ex aliò qnùdam ad cuindem Gennadium enistolA, quæ est in eodem lib. 19, num. 72, luce darius xidere licet. Nec dubitari potest, Vandalos, quorum reliquie co usque in Africana provincia supererant, Ariana pesio affectos; nec ignoratur Donalistas, quibus Africa limi etiam plena crai, preliis cl vi contra Catholicas, non solum disputatione, pugnassee. Sed de bis c emplis non est iic locus disserendi, ubi brevil er cl in transcurso theologum admonemus, ul ne historiam ecclesiasticam negligat.cujus et cognitio magnos fractus prit, cl ignoratio paril errores.

Jam verò Augustinus, lib. de Doelr. Christ., lib. 2, cap 28, Ethnicorum diam historias ad intelligentiam Scripture sacre plurimum conferre tradii, ostendilque, «x carum ignoralione,qiKhdamcircà Scripturaserrasse. Aidelircl Irenæus et Tertullianus, prior quidem, lib.2, cap. 59 et 40, posterior in opere advers. Judæos, circi .datent quò Christus passus csl, in vario sunt quidem errore versati, sed ob camdem causam tamen. Historias enim humanas hoc loco neglexerunt, quibus cognitisea res facillime exp»»dilur. Qnanquam uterque erroris sui ex Evangelio quoque poterat admoneri. Atipie Erasmus, quas tenebras superuuiversam terram factas plané scribit Evangelista, eas ipse super Judæam imitimi fusas intrUigitJaîKcqueinlelligcnliæcausam ponit, neque veram, neque, si \cra c>scl, salis idoneam, quòd si hæ te-

nabrfe tanto spatio contigissent per universum orbem, aliquis certe seu Intimis seu gracus scriptor ejus rei meminisset. Nam epistolam, qua Dionysius astniil cclipsim illam se diligenter et vidisse oculis cl animo considerasse, quasi nomine Dionysii confidam decidendam propinat. At verò nec (nam philosophic cl doclrinæ laudem Dionysio Areopagita» eripere conatur Erasmus, eam ego in hoc opere asserere instituo; nec id etiam reprebendo, quòd D. Hieronymum ejus interpretationis auctorem facit, cui non alius quisquam Scriptune interpres apertius contradicit. Illud ago, nisi humanas historias hic ignoraret Erasmus, tenebras profecto illas aliter» ac vere quidem, interpretaturum. Phlegon enim, Olympiadem egregius supputator, in quartodecimo libro itascrilil: < Quarto autem anno 207 < Olympiadis, magna cl excellens inler omnes, quæ < anteeam acciderant, defectio solis csl facta. Dies < lloré sexta ita in tenebrosam noctem versus, ut < stellæ cælo visæ sint, terneque motus in Bithynii < Nicænæ urbis mullas ædes subverterit. > Quem annum cum passione Dominici concurrisse Euscb. in Chronicis patefecit. Lucianos quoque, presbyter Antiochenus, vir moribus el eruditione præcipuits, cum gentibus de tide Christian! disputans: < Requirit, < inquit, in annalibus vestris, cl invenietis temporibus Pitali, Christo patiente, fugato sole interrupium tenebris diem. > Anclor est Eusebius, libro (T ecclesiast. Ilislor., cap. G. Tertullianus demòni : < Eodem, inquit, momento, dies, medium orbem signantesole, subducta esi. Deliquium utique pulaverunt, qui id super Christum prædicalum non scierimi, et tamen cum mundi casum relatum in archivis vestris habetis. > Hactemisille in Apoc. cap. 21. Quibus ex rebus facile intelligitur, sacris litteris exponendis historias etiam gentilium esse necessarias. Quæ quanquàm itù sunt in promplu, ul res disputatione non egeat, sunt tamen nobis in tertio decimo libro fusius explicanda.

Cimi igilur ibi hæc simus exemplis manifestissimis illustraturi, non csl cur quæ ejus libri propria doctrina erit, hoc nos cam loco importuné antevertamus. Atque ut geomelræ solcnl non omnia argumentis ostendere, sed postulare, ul quædam sibi concedantur, quò facilius quæ velint, explicent; sic ego inierim à lectore postulo, ut mihi concedat esse in libris sacris loca plurima, quæ sine hisloriæ Imrnanæ cognitione expediri non queunt. Quod autem in dissertatione adversimi fidei chrislianæ inimicos rerum gestarum monumento theologo peropportuna sini, clarissimorum virorum usus aporté confirmat. Tertullianus ex ipsis Romanorum historiis argumentatur, in Apologetico, pessimos quosque sævos Christianis cnidelesque fuisse. Bonum itaque esse id, quòd mali homines insectarentur. In libro vero ad Scapulam, quot renim ^vbUHim exemplis usus csl, ul persuaderet ob vexatos Christianos, mullos gentilium presides tristes exitus habuisse! Quamobrem qui cum nostris pugnavissent, cos cum Deo quoque sine dubio certAsse. Cyprianus idolorum omnium vanitatem quA historiarum sricnliA

el commemoratione coarguit! Hieronymus, advers. Jovinian., quotquamque varias adversiim Jovinianum historias in commendationem virginitatis castitatisque commemorat! Lucianos presbyter, quemadmodum suprà diximus, ipsos gentium annales citat, ut nostrae etiam (idei dogmata illorum testimoniis asserat. Eusebius Judæos et paganos sæpè ex historiis Immanis refutat. Non ergò historia solimi ecclesiastica, sed etiam, quæ est ab ethnicis auctoribus scripta, theologo contra adversarios fidei utilissima est. Quapropter rudem esse omninò in historiis gentium, aut incertissima) segnitiæ est, aut fastidii delicatissimi. Enimverò quòd commodè ac prudenter non in concionibus modo, sed etiam in disputationibus, theologus exempla proferat, dum quippiam vel justum esse suadet, vel injustum, quoniam a viris aut probis, aut improbis usurpatum est, Tertullianus, Hieronymus, alique viri gravissimi salis obtinent, qui non rarò hujusmodi persuasionis genere delectantur. At exempla probabilia sine historiarum cognitione proferri qui possunt? Quàm late igitur historiarum utilitas fusa sit, apporci: siquidem quacumque theologi ingredimur sive concionando, sive disputando, seu sacras litteras exponendo, in aliquam historiam vestigium ponimus. Itaque cum ad has multas res theologo peritiles sine historiarum libri, studiose profecto ab eo legendi sunt, ne turpiter in rebus ad se maxime pertinentibus errei, quæ ignoret, quæ ignorari non sine imprudentià modo sed ne sine imperitiâ quidem possunt. Historia quippe, ut Cicero verissime dixit, cum magistra vilis est, tamen lux clari veritatis. De historia* ergò utilitate hactenus dicium est, nunc de auctoritate videamus.

CAPUT III.

Argumenta continet, quibus auctoritas humanæ historicæ impugnatur.

Quancumque, ut paulò ante dicebamus, à locis scopulosis enavigavit oratio, nec ea, quæ in hujus loci explicatione disserenda sunt, ingenii vim aciemque desiderant, egent tamen quædam horum gravi maturoque judicio. Quia ex re ita, id quod vix credibile est, ut in loco facile explicato perdifficile et lubricæ quæstiones existant. In primis enim constituendum est, qualis quantaque sit historiæ humanæ auctoritas, et quam faciat in theologia fidem, quod non adeò expeditum est. Deinde quis auctor probabilis ac tunc dignus existimari debeat; quia res est omnium difficillima. Cuius enim non ex sermone hominum recenti, sed ex majorum memoriâ atque annalium vetustate eruenda sæpè sit veritatis explicatio ejus, quæ in theologicâ disputatione versatur, oportebit sanò de historiâ præsertim veteri judicare, historicos omnes internoscere, mendacesque à veracibus discernere. Quam facultatem quoniam mihi nec ardo, nec debeo, fateor me non sine metu ac pudore quodam hanc provinciam suscepisse, munere necessitatis, non voluntatis opere perfuncturus; non quòd mihi in tanto officio, tamque gravi causâ cura defuerit, sed quòd video periculosum esse, eo vel maxime loco iudicem velle fieri, ubi vir illeni-

mirum exigitur, qui et antiquitatis memoriam in numero habere, et prudentia summò gravissimoque fidei sit prædilectus. Sed quòd citius hoc, quod suscepimus, non mediocre munus conficere possimus, nunc aut ignorationis mæ, aut temeritatis, aut uliusque etiam deprecatione, ad earum rerum, quas proposuimus, explicationem disputationemque veniamus.

Principio itaque historiarum humanæ auctoritatis argumentis oppositis impugnabimus. Mox docebimus ex ejusmodi historiâ qualia in theologiâ usum argumenta ducantur. Tertio loco ostendemus, quinam illi auctores sint, quos in historia theologi probare debeant. Postremo argumenta opposita refutando finem hujus libri faciemus.

Primum ergò argumentum, quo historiarum humanæ fides labefactari potest, est hujusmodi. Joseph secundum naturam filium fuisse Jacob, secundum legem fuisse filium Eli, Africanus in epistola ad Aristidem, Justinus martyr quæstione ad Orthodoxos GG, Eusebius, libro I Ecclesiæ. Histor. cap. 7, Nicephorus, lib. item primo, cap. II, Ambrosius, lib. in Lucam 3, Hieronymus in primum Mallhæi cap., Augustinus, lib. 2 de concord. Evang. cap. 5, et 2 Retractat, lib., cap. 5 et 16, Damascenus, lib. 4, cap. 15, Beda, lib. primus, in Lucam, cap. 10, Theophylactus in Lucae tertium caput, omnesque ferè Patres scripserunt. Neque illis subito reperta hæc, aut sine auctoribus conficta sunt, sed ab ipsis Salvatoris nostri propinquis et consanguineis tradita, quemadmodum Africanus affirmat. Hæc verò nullis argumentis commentitia esse probat libro primo Hannoniæ Evangelica) Osiander, atque, ut sibi quidem videtur, ila probat, ut non modo I). Thomæ, cæterisque theologis, quasi portenta somniantibus insultet, verum etiam eos insanos appellet, qui hæc primi in lucem ediderunt.

Secundum argumentum est, quòd Joseph, vir Mariæ, alteram prius uxorem habuisset, ex quo filios suscepit, qui fratres Domini in Evangelio dicuntur; Eusebius, libro secundo Ecclesiæ. Histor. cap. I, Nicephorus, lib. 2, cap. 3, ubi etiam referi Hippolytum ejusdem sententiæ auctorem, Ambrosius, in libro de Instil. Virgin., cap. G, Epiphanius, lib. 2 con. hæc., cap. 51 et 78, Hilarius, can. I in Matth., aperte consentiunt. At historiam hanc Hieronymus in Mallhæi duodecimum caput tanquam apocryphorum deliramenta contemnit; quin etiam adversus Helvidium asserit, audaciam temeritate conficiam.

Tertium argumentum: Hieronymus scribit veterem historiam narrare, quòd Herodias, cujus Mallhæus meminit, filia fuerit Arelæ regis; idem quoque adscribit Beda, libro Com. in Marcum secundo. Eusebiusque, Ruffinus interprete, libro Ecclesiæ. Hist. primo, cap. 15. At illud esse falsum et Josephus, lib. 18 Antiq. cap. 5, et Egesippus lib. 2 de Excid. Hier., cap. 12, testes locupletissimi sunt. Quibus etiam assentitur Nicephorus, lib. 1, cap. 20. Nihil igitur ex rerum veterum publicò commemoratione, non corlò dicam, sed ne probabiliter quidem suadere possumus. Nam si historias, quæ in his ipsis argumentis referuntur, ex-

piolen», et pro nihilo putare licet ; nulla profectò humana historia reperitur, quæ quidquam habeat ad faciendam (Idem virium.

Quartum argumentum : Magos, qui Christum adoraturi < X Oriente venerunt, reges fuisse, nedum philosophos, (radunt Cyprianusin sermonado Baptismo Christi, cl manifestò Trimi. Athanasius quaestione secundò ad regem Antiochum, Hieronymus, in Psal. 71, Augustinus sermone *quadragesimo tertio ad fratres in eremo et de mirabilibus sacra Scripturerai* tamen hæc opera Augustinisunt, Chrysostomus, homilià sextò in Match. Tertullianus conlrà Judæos, Doctor quidam antiquus, nomine Christianus, in cap. Mallii. 2, Isidoros in præfatione Missæ, quæ vulgò dicitur *Mocarme*, divus Thomas in Maith, cap. 2, cl in Joannis cap. 11, nani et tertii parte, quaestione trigesimi sextò, articulo tertio, ail non solùm fuisse sapientes, sed potentes. Ejusdem sententiæ fuerunt Albertus Magnus, D. Yincntius, Nicolaus Lyranus, Dionysius Carthusianus, Simon deCassià, Doctor incognitus, in Psal. 71, Tilclmannus, Joannes, Echijs, D. Antoninus, aliique ex junioribus, quos longum csl enumerare. At certe historia esse videtur per manus à majoribus nostris accepta. Sed hæc lamen communis traditio nullam prorsùs in Ecclesià fácil fidem. Quin probabilissime à Baptistò Mantuano aliisque rcccnioribus asseritur, magos reges non fuisse; non enim id silentio prætermisurum Evangelislam, quod ad rem magnopere perlinebat; nec Herodem, si reges essent, eos adeò imperiosè el inciviliter excepturum.

Quintum argumentum : Magos venisse Hierosolymam diebus à Christi nativitate Iredccim, non Hieronymus modò cl Augustinus, vertnn cliam omnes prope auctores cl veteres el recentes memori® prodiderunt. Al Epiphanijs hæresi quinquagesimi primi constanter affirmat, posi duos annos ii nalo CbristO Magos ex Oriente advenisse. Cujus opinionis du® caus® sunl non omivnò passim®. Una, quòd in die Purificationis non agnum, sed turturem, aul columbee pullum Christi mater obtulit; non ergo potuit invenire manus ejus pretium agni, ilque adeo ne thesaurum quidem h magis acceperat. Altera causa csl, quòd Herodes occidit omnes pueros à bimatu, cl infrà secundum tempus quod exqomeral à magis. Non csl aulem verisimile, Herodem bimos pueros interfectorum juxta tempus stelli*, cujus apparitionem diligenter h magis exquisimt, <l ab orla steli® ad magorum adventum non ntsi Iredecim dies interfluxissent. His adde, quòd ipsi quoque totali sunt, se stellam In Oriente vidisse. Quæ pr* <tò verta plus aliquid significant, quam regionem, ttdlpMMI sunt,comparatione lantàni ad Hkrosolymam orientalem fuisse. Si igitur, ut plane scribit EvanMiMa. ab Oriente venerunt, cùm non sit obscurum Hierosolymam longissimo inhn alio nbOriente distare, intra tim piucos dies et stellam vidisse, et consilium de profectione rnmunidhsc, et adornase iter, cl ab Oirntis partibus per tot regiones ac populos ad Pab>tmim accessisse, prorsus abhorret ab humanæ judicio rationis.

Sextum : Miraculum nuptiarum în die anniversariâ Epiphaniæ fuisse editum, *posteritati suæ*, quod ait Maximus, *fidelis mandavit antiquitas*. At Epiphanius conlrà docet, hærcsi 51, eodem die, quo Christus natus est, completo jam anno trigesimo, filium cum matre convivio nuptiali interfuisse. Nihil igitur certum ex temporum publicò commemoratione accipere possumus.

Septimum : Lex veræ historiæ csl, ut Hieronymus sæpc dixit, ea scribere, quæ vulgus existimat, quamvis rcipsa falsa sint. Sic enim Joseph ab ipsà quoquo Marià appellabatur paler Jesu, et Herodem Evangelista contristatum esse ait, non quod reverà aul Joseph paler Christi esset, aul Herodes esset animo contristatus, sed quòd illud eo tempore sic vulgò ab hominibus putaretur, hoc autem discumbentes existimarent : cùm potius illud credendum sit dissimulasse mentis suæ malitiam artificem homicidam, cimi tristitiam in facie cl fetidam haberet in mente. Ob quam causam vulpes est à Domino appellatus. Unde et Josephus, IS Aniiq. lib., cap. 7, asserit, ab Herode Joannem esse occisum, quia timebat ne auctore Joanne defectionem populus moliretur. Ambiguum igitur omno argumentum est, quod ex historiò pelilur. Nam vulgi fermò opinio falsa est; et poterit omnis ejusmodi argumentatio refelli, quòd historicus non veritatem rerum, sed vulgi opinionem expresserit.

Octavum: Augustinus, sermone 71, de immolatione Isaac : < Antiquorum, ait, relatione refertur, quòd < Adam primus homo in ipso loco, ubi crux fixa est, fuerit sepultas. > Et Cyprianus in sermone de resurrectione Christi : < Adam, inquit, sub loco, quo crux < Domini fixa csl, humatus traditur ab antiquis. > Atque Paula et Eustochius in epistolà ad Marcellam, eamdem historiam tanquàm habitantium ore celebratam narrant. Ita eam refert quasi minimò dubiam Epiphanius lib. 2 cont. hærcs., cap. ultimo. Al Hieronymusin Maith, cap. 27, cl in cap. 5 Epistol. ad Ephcs., quasi fabulam irridet, quòd Josué, cap. 1 i, Adam in Cariatharbc dicatur esse conditus. Opinionem verò Hieronymi Isidoros secutus est.

Nonum : Clemens Alexandrinus, Eusebius Cæsariensis, Theodorclus, Hieronymus et Augustinus, ex annalium ratione colligunt, septuaginta desolationis annos in secundo Darii Hystaspis fuisse completos. At hoc non modo falsum et commentitium csl, sed sacris cliam litteris adversum, quæ non implicate et abscondite, sed patentius cl expeditiis continent, septuaginta illos annos statim ab initio regni Cyri absolutos. Nullum ergò idoneum argumentum ex temporum ratione promitur.

Decimum : Hieronymus auctor gravissimus historia! prodii, quòd in secundo Darii anno templum ædificali eo plum csl. Al vero exploralè perceptum csl et cognitum, Zorobabelcni sub Cyro templi fundamenta jecisse. Imbecillum ergò est quodeumque argumentum ex historia humanò depromptum, quàm libel lictori® auctor gravis sit.

Undecimum : Plcrique historici cl ii nobiles tradiderunt, Artaxxcm ædificationem templi impedisse

At contra Scriptura tradit, templum ædificatum es e præcipiente Gyro, Dario et Artaxerxe.

Duodecimum : Josué post mortem Moysis 26 annos imperasse, auctores sunt Josephus, lib. 5 Antiq., cap. 1 ; Sabellicus Ennea. lib. 1, cap. 4 ; Naclerus Chronographia sua? generatione 28. Nam Eusebius in Chronicis, atque hunc secuti Isidoros, Sulpilius Severus, et Joannes Corion, 27 annos Josué imperio tribuerunt. Quæ si vera essent, non esset verasumma 480 annorum, quæ ab exitu liliorum Israel de Ægypto ad templi ædificationem, 5 Reg., cap. 6, colligitur.

Tertium decimum : Si qua historia theologo probanda est, ea erit maximè, quæ omnium Ecclesiarum ore celebratur. At ejusmodi multæ nullam faciunt prorsus in theologiâ fidem. Etenim, ut ea prætcreamus, quæ ridicule et false de Cirico et Juliâ, de Gregorio, de Catharinâ martyre, deque undecim mille Virginibus referuntur, certe historia Thomæ Apostoli apocrypha et commentitia est, non solum Gelasio auctor, disi. 15, cap. *Sancta Iuliana*, sed etiam August., lib. 22 contra Faust., cap. 79, et lib. unico advers. Adimantini, cap. 17, et lib. 1 de Senn. Dorn, in mont., cap. 38. Illis adde Martha» et Mariæ Magdalenas fabulam, quæ narra, ad Mariam quidem Magdalcinam, ad Maritain veri) Bethaniam sode hæreditariâ pervenisse, cum contra scribal Joannes, Bethaniam castellum Mariæ Marthæque fuisse.

Quartum decimum : ea historia reliquas videtur excellere, quæ à summis pontificibus probata est; Constantini verdonatio, lepra, baptismus, sanilas non modo historiis celebrantur Ecclesiæ, verum etiam per summos Pontifices approbantur. At hæc ficta esse omnia multi xiri doctissimi contenderunt. Nulla igitur ced» (iusticia historia theologo idonea argumenta ministrat.

Quintum decimum : Nemo in ecclesiasticis viris est, qui bistorta probabilis auctor haberi queat. Non Philo in temporum Breviario. Nam in eo libello, quamvis exiguo, tot mendacia sunt, ul sint numeratu difficillima. Non Josephus. Prius, quia nulla tradit sacris litteris vehementer repugnantia. Deinde, quia tertium Esdræ librum in historiâ sequitur, quem Hieronymus non aliter, quàm somnia rejicit. Postremò, quia in temporibus rerum notandis vario fuit errore versatus. Ecquis ergò in Ecclesiâ auctor historiæ certus habebitur? An Africanus? Sed hujus historia Gelasio apocrypha est. An Eusebius? Sed hujus quoque historiam, tanquàm apocrypham, idem Gelasius reprobat. Sed in historiâ Tripartitâ Sozomenus princeps habetur. At hunc damnat Gregorius, inquit : « In historiâ Sozomeni de quodam Eudoxio aliqua narrantur. « Sed ipsam historiam Sedes apostolica recipere recusat, quoniam nulla mentitur, et Theodorum nimirum laudat, atque usque ad ultimum sul diem regnum Ecclesiæ doctorem fuisse predica. » Si igitur qui primas in historiâ ecclesiasticâ partes habent, incerti ac mendaces auctores sunt, nimirum neque ex his neque ex aliis, quorum minor est auctoritas, idoneum sumet theologus argumentum ad suas conclusiones corroborandas.

Sextum decimum : Innocentius disi. 20. c. *De quibus*, solas ecclesiasticas historias in causis Ecclesiæ finiendis approbavit. Et ethnicorum ergò de rebus gestis monumenta parum in theologiæ usum valere possunt. Id quod concilium Florentinum, sessione septimâ, confirmat in hæc verba : *liomanarum aul Græconum historia nequaquam in synodo uti debemus.*

Decimum septimum : In Assyriorum monarchia Berossus commendari supra cæteros solet. At hujus anterior nulla exstat historia. Nam quæ Berossi nomine est ab Annio edita, torn fletam esse viri eruditiprehenderunt. In Persarum veri) rebus gestis commemorandis præfertur Mctislnenes, qui veros et publicos Persarum annales, ul fertur, secutus est. At hujus etiam monumenta multò falsiore titulo Annius edidit. Mctislnenes siquidem iste Annianus, octo solum Persarum reges fuisse tradit, cum tamen fuerint quatuordecim, quos ordine et Hieronymus in septimum Daniel» caput, et Eusebius censet in Chronicis. Jam Græcarum rerum historia quid nisi fabulas continet, quas illi passim pro veris historiis edunt? Cicero quippe auctor est gravis in Oral, pro L. Fiacco, quod « Alimoniorum religionem greca natio non coluit. Scipio item apud Livium Dee. 3, l. 8, non aliter, historias græcas ac fabulas refert. Vere quoque dixit Fabius, lib. 2, Oral. Instil., c. 4, græcis historiis plerumque poclicæ similem esse licentiam, ut jure iudex salin vulgi etiam sermone teratur : *Et quidquid Gravia mendax amfei in historiâ*, Juren, sat. 10. Atque Josephus in proæmio lib. de bello Judaico veritatem à Græcis, in historiâ negligi testis est. Id quod in I cont. App. lib. confirmat. Sed et c nostris Hieronymus, cum græcas historias opposuisset : « Non debemus, inquit, eorum auctoritati acquiescere, quorum mendacia detestamur. » Sane, ut taceam de reliquis, Herodotus et Xenophon, quos bistorta parentes Græci habent, confictis feri narrationibus abuluntur (1). Quid in imperio Romanorum? An ulli exstant annales publici, quibus credere debeamus? Minimi gentium. Sed quisque pro affectu suo res illorum gestas scripsit. « Laudationibus porro, quod Tullius ait, de ciar. Orator., « historia rerum romanarum est facta mendacior. i Quædam autem in Livio esse, quædam in Sallustio, quædam in Cornelio Tacito, quædam in Trogo, quorum fides manifestis testimoniis labefactari possit, Flavius Vopiscus, in vilâ Aureliani, verissime dixit. Nil ergò fidei ethnicorum historiis habendum est, ulpote quæ nullam habeant nonmodò certam, sed ne probabilem quidem auctoritatem.

Postremum arguiflentum historias omnes generaliter et ecclesiasticas et prophanas impugnat, illud est hujusmodi. Fidem humanam idcirco Aristoteles virtutum intellectualium numero exemit, quod juxta ad falsum et verum Inclinat. Theologia ergo, quæ tota veritate perpenditur, non accipiet ab humana fido adiutorium, ne verax cum fallaci argumentandum

(1) Cicero, de Leg. I : « Anud Herodotum, inquit, « historiæ patrem, et apud Theopompum, sunt innumerabiles fabulae. »

consociationem contrahat; quoniam tale argumentum e\ eà parte» quà humanæ fidei innititur, æqué lalsitati ac ventati innititur. Confirmat autem hoc vel maxime, qìKxl homines mendaces sunl, fallereque et falli omnes ad unum possunt. She igitur pauci seu plores historici quidquam affirmant, imbecilla ea omnis argumentatio erit, quæ in testimonia hominum inclinata recumbit. Quocirca argumentum quodeumque ex humanó historió petilum imbecillius est, qm̀m ut in lheologift ullam omninò faciat fidem. Ilis argumentis loci hujus auctoritas impugnatur. Nani m' quæ sunt alia, erunt autem fortasse plura, similia sunt, atque adeò similiter *refellentur*.

CAPUT IV.

Quod auctoritas humanæ historia* aliquandb probabilis, quandoque etiam certa sit.

Sequitur ut explanemus, qualis quantaque sit humanæ historie apud theologos auctoritas : nam hoc secundo loco nos acturos pollicebamur. Quod quid magis intelligi possit, illud principio ponendum est, ne-
cessarium esse homines hominibus credere, nisi vita pecudum more degenda sit. Eam rem quoniam Theodoretus in Opere de Curò Græc. affect, lib. primo, Augustinus item in libro de Utililat. cred, ad HononL, cap. 12, cl de Fide rerum invisibilium, cap. primo et secando, diligentissimò persecuti sunt, non crii nobis hic magnopere laborandum. Atque Augustinus quidem plane asserii non amicitiam rnodò, veriim omnem omninò humanam societatem interire, nisi amicus amico, maritus uxori, parentibus lili, fratres fratribus, civibus cives, sociis socii fidem habeant. Multa ille affert, quibus ostendat, necessitudinem el pietatem duo generis humani sanctissima vincula violari at uc dissolvi, nihilque prorsus in hominum consociatione incolume remanere, si nihil credere statuerimus, quod non idem possumus quasi manu tangere ac tenere perceptum. Humanæ itaque vilæ necessarium e**e, hominum dictis homines sine lillà etiam dubitatione credere. Tkeodorelus vero fidem esse ceu primariam artium basim, disciplinanimquo omnium crepidinem protali etiam manifeste. Nec cnim, ut cætæra Uctamos, pueri elementarii ullam omninò possunt iiM̀plimc puerilis facultatem adipisci, nisi el nomina litti rarum cl syllabarum nexus fide ò praeceptoribus h i ep> vint; u' illud Isaiaë in omni etiam cl arte et rtate verissimum comprobetur : Nisi *credideritis*, non *inkllipti**. Praclarum est igitur Aristotelis illud l'Irnch l. l. *In orimi facultate atque doctrina oportere ad-*
à . . . n. / re, l xpei imroiis quippe quotidianis hoc,

* nullo adr oni «ile. discimus, q iòd cognitionem ac.
r«-nnn mtelHçenüam **prendit** tides, subsequitur autem 'd ir 'olia qua cumque veri. Quà e\ re l l, ul naturi nncli'f hi hominum mentibus inclinationem >d <redenduro naturalem impresserit; siquidem non r ' fu' > ice» an» est hominis et vilæ ct discipli i qu on 'Ut igni locus supremus, aul terne imus, ni b ' lu?» i t. t »tr*<annx est. His autem propon-
' quMdim et quad appetitiones natura indidit

ad fines et perfectiones necessarias. Quamobrem qui humanam fidem ex hominum animis evellere conantur, ii non solimi stulti sunl, sed giganlum more cum diis bellant, hoc est, cum natimi pugnant. An vero quidquam tam puerile et stultum dici potest, quam si ea, qu e viderunt alii, negemus esse, quia ipsi non vidimus? Credere igitur ne» esse est, nisi pueris stultiores esse volumus. Quibus positis sil

Prima conclusio: Præter auctores sacros nullus historicus certus esse potest, id est idoneus ad faciendam certam in theologia fidem. — Hæc, quoniam cuique per se est obvia cl manifesta, non est nostris argumentationibus comprobanda. Flavius porrò Vopiscus veré falséque dixit, neminem historicorum noti aliquid esse mentitum; undè fidenter sc historiam aggredi, habiturum mendaciorum comites.

Secunda conclusio: Historici graves ac fide digni, quales nonnulli sine dubio et in ecclesiasticis et in secularibus fuérc, probabile argumentum theologo suppeditant, cùm ad ea, quæ sua sunt, corroboranda, tùm ad falsas adversariorum opiniones refellendas. — Quæ conclusio salis per se etiam videtur exposita. Nec enim est hominis bene instituti et ad vitam humanam recte compositi, viro gravi rem credibilem asserenti non credere. Rem credibilem dixi, quoniam quædarn ò Plinio aliisque historicis vel gravissimis referuntur, quæ cinn vix credibilia sint, si ea fuisse negemus, non ideò historiæ auctoritatem labefacimus. Uterque igitur, et qui citò credit, et qui ad credendum mmitim est tardus, jure reprehenditur; multò verò hic magis, si cum pluribus historicis probatis gravibusque dissenserit. Si namque in duorum ore vel trium stat omne verbum, cur adversùs hanc legem pluribus testibus rem camdem ofim gestam conleslantibus fidem theologus abrogabit? Praesertim cùm testimonia ex vetustate desumpta hoc polentiora ad probandum sint, quòd ea sola, ut Fabius ait, criminibus odii grùtiæqite vacant. Nimirum Innocentius auctor csl gravis, in humanis historiis nonnihil probabilitatis jnesse, cùm lego edita pneccpit, ut in causis Ecclesiæ finiendis illarum auctoritate, quamvis antera argumenta <lcssenl, ecclesiastici judices uterentur. Sed plcrique nostrà hòc ælate prrverbê, ne dicam impudenter, res quas esse gestas gravissimi auctores testali sunl, in dubium vocant. Qui si idoneas causas probabilesque reddcreni, audiendi fortassè essent. Cùm verò reddant nullas, contemnendi sunl, ut qui communem hominum censura exuerint, judiciorum humanorum potissima instn menti, hoc csl, testimonia rejecerint, vita* magistram, prudentiæ subsidium, lucem veritatis historiam neglexerint.

Tertia conclusio : Si omnes probati ac graves historici in eamdem rem gestam concurrant, lune ex horum auctoritate certum argumentum promitur, ul theologiæ dogmata firma diam ratione constituentur. — Exempla sunl ejus rei mulla, sed pauca subjiciam. Petrum Roma* cl collocasse sedem, d pro Christo martyrii gloria coronatum esse, omnes graves historiæ tradunt; undè nos certò in lib. 5, argumentatione confecimus

romanum episcopum Petro in pontificatu succedere. Item concilium Nicænum tempore Constantini à S. J. vestro vero Ecclesiæ pontifice esse coactum, historici quique gravissimi prodidere. Eà nos è re colligimus» concilii Nicæni definitiones certas esse, quòd certum sit, synodum Ecclesiæ generalem, romano Pontifici comprobata, errare non possi; certum quoque, Nicænum ejusmodi esse, cui nec universitas pastorum Ecclesiæ defuerit, nec romani episcopi comprobatio. Plurima sunt ejusmodi, quæ communi historicorum consensione traduntur. Hæc non modo negaro, sed in his etiam addubitare, stultissimum est. Quid enim stultius esse potest, ut cumdem locum diutius urgeam, quam si ea genera belluarum, quæ in Rubro mari Indio gignuntur, nulla esse dicamus, quia nunquam vidimus? Omnia tollamus ergò, si ita placet, quæ aut historia nobis, aut testes graves et probati adferunt. Ità fit in Mediterranei mare esse non credant, nec in insula nati, in quâ lepusculos vulpeculasque solim viderint, credant Icones et pantheras esse; si verò de elephanto quis dicat, etiam rideri se putent. Historiæ igitur fides vel certa habenda est, cimi in idem auctores universi consentiunt. Certa quippe apud homines ea sunt, quæ negari sine pervicacia et stultiâ non possunt. Preciarè Josephus contra Appionem, lib. 1, illud veritatis historiæ signum certum esse divit, si de iisdem rebus eadem omnes conscribant. Verim de his, licet breviter, diximus tamen quod satis est. Nam his paucis expositis, nisi ego fallor, qualis quantaipie sit historiæ humanæ auctoritas, facile intelligetur. Historia nimirum etsi, ut Quintilianus ait, scripta est non ab improbandum, sed ad narrandum, aliquid tamen sine dubio probat, probabiliter fere: nam est aliquandò etiam necessaria. Nunc argumenta contri historiæ fidem posita diluamus (I).

(I) His regulis historicæ certitudinis plurima addenda sunt, quædam in iisdem corrigenda; quod brevius, pro rei momento, salis tamen ad intentum nostrum, sequentibus in presenti nota coatlis absolvemus.

I. Factorum coævorum certitudo constat, si ex illis testibus, nascentur qui neque decepti, neque deceptores supponi queant; quod manifestum est ex eorum mimerò et conditione: si nempe pro multitudine, vel solim pro diversis seu oppositis eorum. licet paucorum, ingeniis, cupiditatibus, commodis, aliisve causis, nulla conspiratio in fraudem ullo pacto supponi queat. Hæc autem suam vim infallibilem ex morali hominis constitutione mutantur.

2. Factorum verò præteritorum certitudo ex coævo testimonio certo certè vult usque ad nos transmissio, nascitur. Quænam sit illa via? duplex maxime, traditio oralis et historia, quarum in confirmationem inire accedunt monumenta proprie dicta, ul statine, inscriptiones, templa, dicati dies, etc. Sed quæstio nostra de historiâ instituta est, de cujus certitudine solim proinde disserendum.

Certitudo factorum præteritorum ad nos per historiam vehitur, ut diximus: tota igitur quæstio in eo versatur, an testimonium historici sit verax et certum, seu quibusnam conditionibus, illud tale esse constare possit. Porro duo maxime ad id requiruntur, scilicet I. ut factum narratum publicum sit ac momentosum, tempe si coram multitudine patratum fuerit, seu certè in coævorum notitiam venerit, atque maxime si ex illo

CAPUT V.

I bi respondetur argumentis capituli tertii.

Ad primum argumentum. Non est facile contrarias objectiones excutere; sed excutienda sunt. Lamen. Al-

pendeant fortuna, sors, honor, vita multorum hominum apud quos it ejus relatio historica; à fortiori, si quo pertineat modo, gravi tamen et directo, ad regimen politicum, vel cultum gentilem seu nationalcm, ad opiniones, usus, mores, legesque aut quaslibet publicas reipublicæ institutiones; 2. ul historia usque ad tempus facti coævum aliquà via certo ascendat, simulque constet eam historiam, eo in tempore quo contigit facium, vel saltem coætaneis viventibus, inter ipsos per plurima exemplaria vulgatam fuisse. Hæc verò cum præsertim autbenicitate historiæ jobentor, ad quatuorhuiusauthenticitatisnotasattendendum, I. si historicus, seu cui attribuitur historia, testimonium aliquod ex ejusdem ætatis ad quam scilicet factum refertur, scriptoribus accipiat; 2. si ejusdem historici narratio styli nationi, moribus et secuto redoleat proprium; 3. si mores illius ætatis gentisque, vel usus aut religionem genuine describat, nec ea que tantum posterioribus nota fuere seculis tangere videatur; 4. tandem si traditio constans ul factis coævum lia* beat historicum.

Quæ de historiâ, eadem de commentariis dicenda.

Kalio autem carum conditionum est in promptu. Historicus, quem hic unicum supponimus tacti narratorem, revera relative ad posteros vehit unicus testis existit, cujus veracitas, cum ex conflictu seu diversitate commodorum, cupiditatum, etc., aliorum testium, ut pro factis coævis, nequeat constare. Ex aliunde inquirenda est, scilicet saltem ex silentio coævorum hominum. Atqui ex hujusmodi silentio nihil in gratiam veracitatis historici concludi possit, nisi quaternis ex circumstantiis facti et narrationis, nique ad moralem hominis constitutionem attendendo, liquet omnino reclamationes undique exarsuras fuisse in historicum, si falsa retulisset: hinc proinde, narratio sit publica et divulgata Luti publici, mortalium mentes commovere soliti, necesse est.

Hæc nonnisi generalibus formulis proponi queunt. Al verò in praxi variè pro variis circumstantiis sunt habenda. Sic, v. g., pro factis valde momentosis et publicis, facilius nec laniis conditionibus adhibitis veram esse eorum narrationem constabit. Ex quo videro est non omnes simul semper flagitari conditiones, aliasque aliis quandoque compensari.

Denique ad conclusionem deveniendum. Ergo certitudo historica haberi potest factorum præteritorum ex uno historico, positis conditionibus ul supra; ubi scilicet nullas factas fuisse reclamationes ex nullis constat monumentis, quæ exstare debuissent in adversò hypothesi. Hujus autem consecrarii primæ conclusioni Melchioris Cani adversantis prolatio satis ex dictis palet; sed ipsius discriminis clarissimum auctorem inter et nostram eà de re doctrinam ratio notanda est. Ex indole quippè aliisque propriis historici qualitibus ille certitudinem historicam requirit; nos veri» ex factorum narrationisque seu historiæ circumstantiis. Hinc meritò, hæc suà opinione admissa, Canus ponit certitudinem, non ex uno, sed ex pluribus historicis stare posse, eodem propè modo ac certitudinem facti coævi ex oculatis testibus plurimis habitam; neque etiam ad oppositiones attendere videtur, ubi in tertiâ conclusione factum ex pluribus historicis dicit certum; quòd veri» in capite sexto sequenti easdem criticos ponat regulas pro delectu auctorum, id ex eodem fluit principio. Igitur eo in loco theologico, tam fuse quam erudite tractato, Canus haud satis vel nullatenus ad factorum et historiæ circumstantias attendit, ex quibus maximam certitudinem moralis sibi vim adsciscit, adeò ul ex historico uno, datis conclusio! i-

que in hoc argumento quidem non Osiander modò. veriim etiam catholici quidam omni vi cl ratione contendunt, id, quod de duobus patribus Joseph naturali et legali refertur, commentum, portentum, monstrum, somnium esse. His enim nominibus sententiam illam Africani notandam putant. Certe auctor lib. qq. vct. ct nov. Testant, sive Augustinus is fuerit, seu quisquam alius, sententiam eam asserit ncc probabilem esse, nec ad ullam rem proficere, no sil qui existimet icierem historiam solis junioribus displicuisse. Utuntur autem hi ad Africani traditionem infirmandam argumentis hujusmodi (1).

Primò, quòd nullum vel testimonium vel exemplum noe è sacris, nec cx profanis Hcbraorum litteris erui possit, quo talis primogenitus filius defuncti nuncupetur; non ergò mortuus ille pater primogeniti vocabitur.

Deinde, nl demus, inquiunt, quantumvis iniqui conditione, ejusmodi primogenitum duos patres sortitum esse, adhuc tamen nihil faciet, ut evangelica discrepantia* scrupulus eximatur. Nam legalem filium nemo poterai ex uxore defuncti procreare, nisi frater fuisset defuncti germanus, simulqnc cum eo liabitâscl, quemadmodum Dent. 15 evidentissime traditur. Illud vero non contingit nisi cx eodem patre natis;

bus, possit concludi. Neque idcirco ct ipsi nos, quales in se fuerint historici, negligimus expendere, ct nn novos sub illo respectu historica certitudo acquirat gradus. Etenim eo probabilius in se prostat testimonium historicus, quòd majora scientiæ, prudentia ac probitatis exhibet Signa; nec diffitemur defectum quarumdam vel debilitatem conditionum compensari in cAdcin proportionem quii se prenci historicus eà virtutum auctoritate ornatum. Sed ultra progrediendum est, atque in genere dicendum historiam jam absoluti, nempe iis quæ ritè sufficiunt conditionibus, certam, eo plures evidentia su.c certitudinis demonstrationes atqip gradus cumulare, quòd numerosiores Insuper gravioresque alias conditiones, lùm cx parte historici, lùm cx parte factorum, sibi conciliat. Sic, v. g., ca augebitur magis ac magis evidentia, si historicus narrans tactum publicum ct momentosum, ct quidem In histon i ambeniu à, prætereà sese persuicuitalc, doctrina, sapientia, sinceritate insignem exhibent. %i tacta sint insuper valde momentosa, omnibus oInia. mullum animos commoventia, qualia quæ ad aliquam fidei avii i* mutationem spectant; si non unum talium factorum sii narrator, sed plures Tipie Conspicui; si denique ad pluralitatem gravitalemque historicorum, publica etiam monumentorum constansque traditionis oralis accedat auctoritas. Ultimum corie apicem certitudinis, lot tantisque ornata dotibus historia attinget. Sed, ul in line obiter id notemus, nostri sacri libri historici eas cl quidem in summo gradu <unditiones soli sibi \indicant, ac proinde caderas Ir dorias etiam prointissimas veritate longé superant nc certitudine, lime historia profana, etiamsi ad certitudinem paviendam nulla, quod impossibile est, idonea invenirentur, sacra lamen historia, sel soli r ilion * mturali perpensa, adhuc certa* demonstrari nuisent. Quiil veri) ii illæ fpsaj revocarentur in du-Imhi'l' Penilùs sané historica certitudo aboleretur, ac prnlndè perturbari omnem societ item necesse foret, llqu tl< drill.

P. S.

(I) De hoc cl sequentibus responsis, si quid superc ct desiderandum, vide Cursum Scriptura sacra in quo textus, circa quos versantur, rite disculleûdl IUDl.

P. S.

nam qui diversos habent patres, ii diversas etiam capiunt hæreditales, atque adeò non habitant simul. Nunc nutem Jacob cl licii nec fuerunt ex iisdem patribus, avis, aut proavis, ncc simul habitare potuerunt, cimi alter censeatur in posteris Nathain, alter in posteris Salomonis. Nam, quòd etiam argumentantur, Joseph non fuisse vocatum nomine patris legalis, quæ res erat necessaria juxta illam Douter, legem, id exiguum sané ac mendicum argumentum est, cui August., et 5 lib. qq. in Deui., q. 4G, cl 1. 2 Retract., c. 12, nullo negotio respondet. Mihi vero opinio communis magis placet, quamvis illorum opinio non displiceat, qui asserunt Beli Josephi socerum fuisse, eundem qui cl Joakim parentem Virginis Marias, ut Lucas genealogiam Christi |>er patrem attexuerit, Malthans verò per cum, qui paler putabatur. Ncc proinde lamen genealogiam mulierum contra Scriptura usum Evangelista texuit. Nam cùm ait : *Qui fuit Eli*, relativum ad Christum referendum csl, ut sit sensus : El ipse Jesus putabatur quidem esse Joseph!, al revera non illius fuit, sed licii. Cùm enim sine virili opera cx virgine matre nattis sit, nullum habuit in terris, cujus filius veré dici posset preteriteli, qui avus scilicet ipsius maternus erat. Ne quis ergò miraretur, quòd in texendii genealogia Christi ab nepote statini transilierit ad avum, interjecit causam, quia Joseph, quem patrem Christi dicere debebat, non vere erat pater, sed putabatur. Qtianquam ct relativum ad Joseph quoque referri potest, ul intelligas eum fuisse Heli non naturalem filium, sed ad cum modum, quo gener soceri filius esse dicitur. Itaque Josephuin Evangelista ad parentes suos retulerunt, alter ad eos, quos ex se habuit, alterad eos, quos ex conjugio sortitus csl. Hujus opinionis Augustinus lib. quæstionum cvangelicarum 2, q. 5, meminit. Hanc tenuit auctor libelli cujusdam de ortu Virginis, qui Hieronymo fdsò tribuitur. Itane Joannes Annius, Joannes item Lucidus, Georgius WiccHus, nliiqtc nonnulli juniores amplexi sunt. Huic etiam nominum significatio consonat. Nam Joakim, Eliachim, Heli, idem fere significant (1), proqueeodem fere usurpantur, 4 Hcg. 23, 2 Paral. 5G. Probabilis opinio hæc sit, quis negai? Sed ne ipsa quidem certa csl. Osiandri enim argumenta, quæ ille firma esse existimat, sunl profeclò infirmissima.

Objicit primo, nusquam in sacris litteris reperiri!, quòd ille primogenitus filius mortui nuncupetur. Id verò de morte imprudenter objicit. Si autem Obcd, Illius Nocini illique natus esse dicilur, Ruth. 4, cur non dicatur natus Maaloni, hujusque proinde etiam filius J it m Deui. 25 : *Accipiet coni, inquit frater ejus, et su^ citabit temeti fratris sui, cl prnuogmitum ex eà filium nuuiiuc illius appellabit*. Pralcrca ecquid, obsecro, est suscitare semen fratris, nisi filium illi gignere? Quid? Nonnft illud manifestum est : *Ille sciens non nasci sibi filios, zeinen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nr.^-crentur?* Genes 58. Al hæc ipsa loca retulit Osian

(I) Philo Ankmus tradit Syris et Ægjpliis *Joakim, Eliachim cl lidi*, esse synonyma.

der; retulit quidem, sed ila tamen, ul aporiis teslinomis respondere nequiverit, nisi hæreticormn rito aut vulgatam editionem accusaret, aut etiam Scripturæ et verba ei sensum eluderet. Nam sanctorum omnium communem inlcUigentiam pro nihilo habere est illi familiare, ei cum caleris Lulhcranis gentile ac proprium. Jam quod secundo loco accipit, fratres, de quibus lex loquitur, simul habitare oportere, id est, in cādem hæredilate paterni, atque adeò germanos esse, ab eodemque patre genitos, speciem fortasse veritatis habet, veritatem nullam proietto habet. Fratres quippò in illi Deuteronomii lege non germani modò intelligendi sunt, verum etiam consanguinei, qui Scripturarum usu fratres appellantur. Id quod non comuni solum sanctorum omnium sententia, sed aperto Scriplnræ testimonio comprobari potest. Booz enim Maalonis non germanus erat, sed propinquus. Nec confundimus nos negotium redemptionis cum negotio leviri, quod Osiander calumniatur. Sed contendimus, summoque omninò jure contendimus, exemplum libri Huth ad legem illam Défit. pertinere. Alioqui, si eos simul habitare interpretamur, qui in eAdem hæreditate paterni habitant, cur non magis, nam hoc simplicius est, eos, qui in eadem domo? ila quamvis fratres germani sint, nisi eandem domum habeant communem, cā lege minimè tenebuntur. Quod ne Osiander ipse quidem, quamlibet perfricta fronte, concessurus esset. Exponamus igitur, quod ei Hebraeorum mos, et legis rallo exigit, tum etiam fratres habitare simul, cū in eodem oppido vel civitate habitarent. Id verò non duobus solum uterinis, quales Jacob et Heli fuisse perhibentur, usu venire potuit, sed propinquis etiam aliis vel remotis. Nihil ergò nos Osiandri argumenta movent, quominiis fidem Africano habeamus.

Eluti lorié movere potest, quod in tertiā conclusione capitis superioris asseruimus, communem Scriptorum omnium traditionem certo, nedum probabiliter pro verā historia habendam esse. Huic autem Africani traditioni historici omnes ecclesiastici testimonium perhibent. Igitur non modo probabilis, sed certa illa doctrina erit, qui duos patres Joseph, legalem et naturalem infert. Minime vero. Mullum enim referi, res geMas quā historici asseveratione narrent. Si enim is ipse, qui primus auctor lusloriæ fuit, rem non ul visam ac certam, sed ul auditam et incertam scripserit, tunc qui simi i temperamento rem ceu probabilem referunt, ii quamvis consentiant omnes, non faciunt tamen historia) firmitudinem. Porrò autem Africanus, undè cælcri hanc historiam acceperunt, nihil pr.rter auditum habuit, nec referentibus certam habuit fidem. Nam postquam rem perinde ut à Judæis quibusdam acceperat, ad Aristidem retulisset, huiusmodi verba, Muscido interprete, adjecit: < Sive itaque ad hunc < modum, sive aliter habet res ista, non poterii < quisquam, meo iudicio, clariorem illius, scilicet qua! < objecta oral, Evangelistarum discrepanti® oxpositionem reperire. Quisquis autem æquo animo præ- < dilus est, idem quod nos curabit, etiamsi certum < desit testimonium: ob id videlicet, quòd meliorem

c ac veriore expositionem proferre non poterii. < Evangelium sane per omnia quæ vera sunt, tradit. > Hactenus Africanus. Quibus verbis salis ille significat, si componendis Evangelisti* ratio alia quæcumque probabilior appareret, eam se libenter amplexurum. Quæ omninò res et August, et Thofn. videtur compulisse, ut præler hanc, alias quoque rationes tollendae discrepanti® investigarent. Sed de primo argumento salis inulta diximus.

Ad secundum verò dicendum est, huiusmodi quoque ros non lām ex fide historia, quàm ex probabili eorum conjecturè pendere, qui sacras litteras interpretantur. Non est enim aliquis probatus auctor, qui asserat se præler Mariam, aliam Insephi uxorem aut vidisse, aut certis testibus accepisse. Sed cū in Evangelio fratres Domini legerentur, et religio velaret filios Mari® suspicari, Scriptor® expositoribus conjectandum fuit, quonam id patto fieri potuerit, ul veritas Evangelii! cum MnrñÉ perpoliri virginitate congrueret. Ila quidam filios Joseph ex atri uxore intulerunt, Chrisliquo proindè fratres non veros, sed qui putarentur, interpretati sunt; nam et Joseph non venis erat paler, sed putabatur. Neque horum conjectura vana commentitine fuit nullave ratione lanliim ad respondendum hæreticis excogitata; sed probabiles habuit causas, qu® Scripturarum etiam testimoniis niterentur. Priimiim quia Jacobus Jerosolvmilanus episcopus non peculiariter esset frater Domini cognominatus, si cognatione solimi fratres Domini vocarentur, cum et Jacobus, Zebedei filius, à quo ille cognomento distinguitur, ad cum quoque modum frater Domini esset. Deinde non simpliciter quidam in Evangelio diceret, Malth, fî, 17: *Ecce mateir tua et fratres lui forts stant quarentes te*; alioqui, si generali sanguinis conjunctione fralcmilatem definiret. Jacobus namque ei Joannes tunc temporis cum Christo inliri domum erant, qui illo modo erant fratres.

Accedii quòd apud Marcum A quibusdam dictum est: *Nonne hic est faber piius)Iarìa\frater Jacobi, et Joseph, et Judir, et Simonis? Nonne et sorores ejus lûc nobiscum sunt? Filius*, inquiunt, *Mariit, [rater Jacobi et Josephi, eie.*, ut non ex Marié, seti ex Josepho fratres inleHigerentur. Iude tt juxta Lucam interrogant: *Nonne hic esi piius Joseph?* Atque sorores, filias Josephi Esther et Tliamar intelligendas Osse, Hippohlus ac Nicephorus graves inpriniis auctores asserunt. Fratres ergò similiter infelligendi sunt Jacobus, Joseph, Simon et Juda, quos qualiior filios ex priore conjugo, cui nomen erat Salome, Josephim suscepisse, iidem auctores prodidere. Accedii etiam, quòd Josophum, cum Mariam uxorem accepit, 80 annorum fuisse senem, Epiphanius non semel adstruit. At in tam longè a late non csl profecto verisimile illum sine *conjugo* exstitisse. Hæc auctores illi sine fidei discrimino argumentari, atque adeò asserere potueram. Sed Hieronymus tamen rem diligentius animadvertens, ul crai in sacris litteris apprimè versatus, probabillo rem mullo rationem Invenit, l[ti citril et Mari® Corruptionem. < t JoM'phi bigainiam fratres Domini in

Scripturis intelligerentur. Quòd enim Jacobus, frater Domini vulgo cognominatus, Josephi filius non fuerit, ex Evangeliiis videtur manifeste colligi. Marcus siquidem quos capite sexto fratres Domini vocatos scripserat, eos capite quinto decimo filios cujusdam Maria scribit esse, quæ nimirum uxor Josephi esse non poterat, nisi duas illum simul uxores habuisse contendas, Mariam Virginem, et alteram Mariam, quod nulla ratio probat, nulla prodit historia. Quin hominem pauperem, qui vix unam alere et sustinere posset, duarum conjugum onera subiisse, et imprudentia, et incontinentia argumentum est. Ea vilia viro justo tribuere quam sit stultum, ne dicam impium, non est opus longâ oratione suadere.

Adde, quini hæc eadem à Joanne Maria Clcophæ cognominata est. Erat autem Clcophas frater Joseplii, ut Eusebius, lib. 5 eccl. Hist., cap. 11, ex Egesippo retulit; ob quam causam, nisi me conjectura fallit, soror Maria Virginis appellatur. Nam et leviri fratres vulgo dici solent, et fratrum uxores sorores. Non igitur, ut sentio equidem, Maria illa (anquam mater, sed tanquam uxor Clcophæ, nomen accepit. Joseplii itaque coojuX non erat; at ipse adeò nec hujus filii, filii erant Joseplii, sed Clcophæ. Verini), quicquidmodi in Josephus pater Christi existimabatur, sic filii Clcophæ, Jacobus, Joseph, Judas, Simon existimabantur Christi consobrini, Christi quæ patruus Clcophas. Qua ratione Maria ista Christi matertera nuncupari potest, non quòd vere Mariæ Virginis germana fuerit, sed quòd soror et ballila et du la sit. Atqui consobrinos fratres etiam dici, omnia Scriptura demonstrat. Nec prioris opinionis necesse est argumenta refellere. Nonnulla enim assumit, quæ caleris de causis à plerisque aliter existimantur: ut filios Zebcdæi Christi esse consanguineos, et proinde Scripture usu fratres, item Joseplii 80 annos natum esse, cum Mariam uxorem accepit. Quæ res dici possimi, probari non possunt. Nam et Act. cap. 1, Lucas cum Jacobino Alphæi, Simonem et Judam retulisset, subdit: *Illi omnes crani perseverante in vii Ume* cum Varió, *matre Jesu, et fratribus ejus*. Constat autem, Jacobum Alphæi, Simonem ac Judam fratres Domini appellatos. Sed de his disputatum est ab altis diligentius. Nos in presenti non id agimus. Tantum dicimus, ex diversis opinionibus, quas in Scripturarum interpretatione orthodoxi sequuntur, minime historia fidei periclitari. Hæc quippé sola oratio erat secundo argumento confutando necessaria.

At tertium sic diluitur. Non fuit Herodias filia Arela regis, sed Arislobuli, sicut Josephus nullis in locis, lib. 11 Anliq., c. 9, testatur. Id quod nomen quoque ipsum indicat. Est enim quasi palroniniicum ab Herode, nihilque proinde aliud significat quam filiam, vel neptem, vel aliquam è posteris Herodis. Quamobrem un AreUi, rege Arabum, nihil videtur habere commune; cum Herode magno, cujus fuit neptis, commune habet genus. Quod autem Hieronymus tradit ex vetere historiò, pace tanti viri dixerim, in eà re sine dubio folbitur. Appareleum sane vel in historiam quampiam auctoris incerti incidisse; ob id enim quidam ve-

torero historiam appellatam volunt: vel certe in Eusebii latinam incidit, quæ in Ruflinus fecit sua traditione vitiosam. Quòd autem rus planior fiat, verba luci illius subscribemus. < Concordi verò testimonio etiam Josephus de hoc scribit nominatim, etiam de Herodiado < commemorans, velut de conjugio fratris Philippi < ventis violenter absractâ, et suis ab Herode incestis < nuptiis sociali, propriâ et legitimâ uxore depulsâ, < quam Herodiadem filiam fuisse dicit Arche, regis < Arabiæ. > Hactenus Eusebius, Rullino interpreto.

Ex (ililibus verbis, si tollas nomen *Herodiatlem* postea riore loco positum, quod nec Eusebius habet, nec Josephus, vera erit lectio, atque adeò germana Eusebii greci in latinum conversio. Nam relativum, *Quum*, non ad Herodiadem, quod Ruflinus falsò intellexit, sed ad propriam et legitimam uxorem depulsam referendum est; quod recte Musculus in nova nunc interpretatione fecit. Verum de tertio argumento hæc nobis dicta sint.

Ad quartum ita respondeo: Quicquid sit de Magis, an fuerint reges necne, quod in controversiâ est positum, certum illud est, non ex eo re historia fidei labefactari, quòd plurimi auctores Magos reges fuisse tradiderint. Nempe res hæc ejus generis est, quam nemo historicorum sese affirmet aut vidisse, aut ex viris fide dignis, qui viderint, audivisse. Nituntur itaque auctores illi non historia auctoritate, (piam nullam probatam habemus, sed probabilibus conjecturis, quas porri) habuere nonnullas. Qualis est, quòd in Magis videtur impletum illud Psalm. 71, 10: *Rege Tharsis et insula: munera offerent; reges Arabum et Saba dona adducent*. Item illud Isai. 60, 5: *Ambulabunt reges in splendore ortus tui, etc.* Quæ in Epiplianiò Domini non hodiernum vulgus, sed antiquus semper Ecclesiæ chorus intonuit. Accedit quòd, ut Tertullianus ait, *Magos reges ferè habuit Oriens*. Accedit quòd in reges illud Mallh. 2, 11, maxime quadrat: *Apertis thesauris suis, etc.* Exstat etiam Claudiani epigramma, ubi Magos appellat (*Italæ dæos reges*). Quod si Claudiani non est, certe elegantissimi poche est. Hanc opinionem, ut quæ plausibilis sit ac popularis, Christi fideles jam olim libenter induerunt. Neque opera. prelimn judico, si quis in concione publica eam dissuadere conetur. Nam dissuadere nihil attinet; ac frustra nili, et nihil aliud quam laborando odium quicquid credere, extrema dementia est. Quòd si paucis forte quibusdam fidem argumentatione la feceris, nullas lamen in populo querelas, dissidia ac liles induces. Sine ergò plebem, probabilissimam opinionem, præsertim qua peniliis insedit atque inveteravit, cum suis majoribus relinere. Quòd si conjecturis aliis permotus contrariam sententiam habes, liceat per me, equidem non repugno. Illud ago, sive hæc, sive illa opinio vera sit, non induit historia auctoritatem aut devari aut imminui, cum neutra earum opinionum historia auctoritati, sed probabili conjectura innitatur. Quòd enim regum nomen Evangelista suppresserit, id omnino nihil est. Non enim existimavit Evangelii testimonium regio apparatu cumulandum, quod Magorum sapientiam et gravitatem amplissime ornauerat. In ve-

rítate sané occultò confirmandi regia app« llaiioob cura ei otiosa eral, Jlagoriun vox preclara el opportuna. Nani quòd Herodes Magos parino honorifice exceperit, hoc aut Herodiani fastta indicium est, aut romanæ gloriæ et majestatis. Indignum vcrò est magni regis tumorem in minutorum invidiam odiumque convertere.

he (piarlo igitur argumento hactenus. Nunc ad quintum respondeamus. Non Hieronymus modò, Augustinus, Thomas, ac cæteri fere omnes auctores, vcriim cliam antiqua Ecclesiæ tradillo tenet, quòd Magi dirislum decimo tertio die, ex quo natus fuerat, adoràriinl. Cujus quidem rei cimi causam quærerem, quidnam esset cur tanti id consensione ab Ecclesià receptum sit, ■pianquàm veteri traditioni in hujusmodi rebus multimi debetur fidei, nt ratio alia non subsit, has causas tamen inveniebam duas, casque ambas ex ipso Evangelio collectas, ’nam, quòd Matlhæus di' it: Cùm *natus c^et Jesus, ecce JIagi ab Oriente venerunt*. Sane si, quandò Magi venerunt, Christus esset anniculus, aut bimus, ut Epiphanius, Zacharias, Faber, Osiander existimant, non dixisset Evangelista: *Cum natus esset, ecce Magi*. Quod non de re tam seri, sed de subita et improvisi, vel certe proximà, ct quasi presente dici solet. *Ncedimi*, inquit Genes. 2 i, *intra se verba compleverat, cl ecce Rebecca egrediebatur*. El Pocla : *Audiat hæc aliqids, vel qui venit, ecce Palæmon*. Hinc cliam cùm Mariæ dixisset Angelus: *Ecce concipies*, etc., intelligens ipsa Malim se concepturam, ait: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Recens ergò natus erat infans, quandò Magi advenerunt. Altera causa est hæc: Magi invenerunt puerum in Bclhlecm; ergò ante diem purificationis accesserunt, quia nitrii id temporis Christus non fuit in Bclhlecm. Lucas enim iis descriptis, quæ ad purificationem attinebant, subdit2, 59: *Ut perfecterunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in dalilæam, in civitate insuam Nazareth*. Non ait, *in Beth-Iceni*, sed *in Nazareth*. Cur autem Bclhlecm revertentur, ubi adeo nihil habebant supellectilis, ul Virgini ad reclinandum infantem nonalius, quam presepe locus fuerit in diversorio? Nec Evangelista docet cos venisse ut morarentur, sed ut profiterentur in chilate suà. Manserunt itaque ibidem quantum nccessc fuit ad implendam legem, quæ jubet, ut post circumcismum inlmlulum maneat mulier *triginta tribus diebus in sanguine purificationis sutr*. Intra quos dies Bellileem venisse Magos recle credimus, e! puerum indicio stellæ inventum adorasse.

In eà vero ratione, quæ riimim opponitur, quidam librcralilalcu ac beneficentiam Virginis animadvertunt, quæ brevi aurum acceptum in pauperes crogñril; alii prudentiam, quòd viaticum paraverit in /Egxptum. Sive cnim Joseph ante purificationem de fugà ab Angelo fuerit admonitus, juxta illud Maltb. 2, 15: *Cimi Magi recessissent, ecce Angelus apparuit in somnis*, etc.; sive Magi oraculum de reditu per aliam viam Virgini communicaverint; credibile profectò est, feminam prudentissimam jam inde illud, quod ad fugam cl peregrinationem opus erat, providere. Sunt qui modestiam advertant. Atque hæc ratio mihi videtur sanctissime et

previdentissimi constituía. Non decebat enim, ul quæ paiijx r erat, ca di\itum oblationem subito inferret. Ab omni fastu cl ostentatione cml Virgo aliena, nec mulare conditionem illi erat animus, quam sciebat Dei Filio placuisse. Quid quòd aurum beo à Magis oblatum in sacros fortassé usus cconsuit consecrandum? Prima itaque adversariorum ratio bis omninò modis facile diluitur. Secunda pressius videtur urgere. Si enim diligenter à Magis Herodes tempus stellæ iidicll; *Occidit autem omnes pueros à bnnotu, et infra, secundum tempus quod erquisicrat à Magis*, biennium ergòai.tc stella Magis apparuit. Non igilur mox à Christo nato advenerunt. Nam slatini recedentibus Magis, Herodes occidit pueros. Illa cnim particula, *June*, non minus rem praesentem proximiamve significai, quam vocula, *Ecce*, cujus vim pauló ante expendebamus. Ait vcrò Evangelista : *Tunc Herodes ridens quoniam illusus esset à Magis, mittens occidit*. Sed hic nodus bifariam solvi potest. Primum cnim, quod Eulyimus admonuit, illa oratio, *Secundum tempus, ole.*, non refertur ad id, (puni præccssit, à *bimatu*, sed solùm ad particulam, *infra*, cui proxime conjuncta est. Itaque continenter lingendum csl: *Occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, ct in omnibus finibus ejus à bimatu*. El ibi facti hypodiastole, subjungatur: *Et infrà, seaindian tempus, quod cxquisicrat ù Magis*. Non itaque inlelligendus csl peremisse bimulos secundum tempus exquisitum; sed lantiim alios minimos quibus videlicet solis tempus stellæ accommodavit. Sed ais, cur bimos interfecit, si non secundum tempus stellæ? Respondeo : Cur in omnibus finibus Bethlecm, si in Bclhlecm juxta prophetam natus est Christus? Quemadmodum ergo ex proprii malitia ampliavit locum, sicampliavit eltempus. Deinde probabile est id, quod mihi semper verisimilius fuit, Herodem Romam evocatum, ul accusationi liliorum responderet, stragem illam puerorum ed re distulisse, quam edidit posteli, cùm Iljerosolymam regressus est. Quòd si nccessc esset biennium Magis ad iter faciendum concedere, quod tamen absunlum est, non protinus necessario fit consequens, ut biennio post Christum natum advenerint. Multò enim facilitaexpeditiùsquedice-tur, quod Chrysobtomo Augu>iinoque video placuisse, apparuisse stellam Magis lai lò ante Christi nativitatem, quantùm fuit opus, ut tot regionibus ac provinciis peragratis, puerum haud multò ante natum adorarent.

Cùm verò demòni qu vritur qui fieri potuerit ul ab Oriente Magi tàm paucis diebus pervenerint, huic questioni responsum facile el promptum est. Non enim opus fuerit, quod Remigius facit, cam rem nati pueri facultati viribusque tribuere, quæ Magos ad se tàm brevi dierum spatio perduxerint. Sed Oriens in sacris litteris frequenter accipitur pro terris quæ Orientales ad illam sint, in <pià sunl qui loquuntur. IT Genes. 15, i l : *Eleqit sibi Lotii regionem circa Jordanem, et recessit ab Oriente*. Item Num. 25, 7 : *De Aram adduxit me Balie, rex Moabitarum, de montibus Orientis*. Sive ergò Magi jlosleri fuerint Balaam, ac proinde ex Mesopotamia Syriæ venerint, ul Chrysostomo, Hieronymo < Ambrosio visum est; sive ex Arabii accesserint, quæ

aentcnfia Justini martyris perpetua fuit; seu sapientes alii, vel Persæ, vel Chaldæi, quod Magorum nomen pre *fert*; dubitari non potest, quin totum illud quicquid erat itineris, decem diebus conficere potuerint. Distat siquidem Hierusalem ab Aram centum septuaginta duabus parasangis persicis et hispanis, ab Ilr verò Chaldæonun ducentis duodecim. Atque cum Laban Jacob fugientem a Mesopotamia in Judæam insequeretur, septimo die consecutus est illum in monte Galaad, qui est principium Libani. Et ferebat tamen Jacob greges, et uxores, ac parvulos. Al Liban non noté tertium diem fugam deprehenderat. Quid quòd in regione illà abundant dromedarii, quos uno die stadiorum mille iter conficere, scribit in viti Apollonii Philostrates? Aristoteles quoque, lib. 9 Hist, animal., cap. ultimo, testatur, celerius cos currere, quàm Nisæos equos. Nec te illud turbet, quod Hieronymus, in Jerem. cap. 25, Imò Jeremías ipse» Cbaldæam, ait, in aquilonis parte juxtà silum Hierusalem collocatam esse. Quia enim inter aquilonem et orientem sita est, modò aquilonari, modò orientalis nuncupatur. Hæc fastidioso lectori scio'molestia fore; sed erat ostendendum, quàm temere quidem à sinceri historiæ fide et communi sanctorum opinione dissenserint. Veróni de quinto argumento salis. Nunc sequentia refellamus.

Sané quidem, cùm in sexto argumento Epiphanii sententia contri» historiæ fidem ponitur, nihil prorsus movere nos debet. Primum, quoniam in rerum gestarum lemporumque ratione nullos ille graves auctores sequi solet; atque adèd in carum rerum niemorià interdum fallitur. Deindò quoniam hoc saltem loco nullà argumentatione probabili, nullis prolatis veteribus monumentis, antiquo Ecclesiæ usui contradicit. Quòd si verum esl, ul verum esl profectò, Christum passum esse anno ælalis suæ trigesimo tertio, inchoato per lres menses ac decem forlassè dies; nam de hic re nullam modò quæslionem habere volumus; docuisse aulem cum Iribus annis, et Ignatius in episl. 1 ad Tralianos, et Eusebius in Chronicis prodiderunt; certè Epiphanii opinio videtur vera esse non posse. A trigemino namque anno expleto usque ad passionem, non nisi duo anni supersunt. Quamvis nodum hunc soheret Epiphantias, si tempus doclrinæ Christi non à nuptiis, sed à baptismo inchoaret. Quod nos quoque dicere oportet, qui Maximi sententiam vetoremque Ecd» usum propugnamus, nuptias quippè anno post baptismum integro elapso facias esse credimus. QuA iu re nobiscum dissentiant quidam, nec sine cauta disst-nliunl tamen. Primimi enim toto illo anno nihil, inquiunt, scriptum haberemus de doctrinò Christi; quin eo anno nihil omninò docuisset, quod est credibile nullo modo. In baptismo siquidem Filius, el sapientia Dei dux populi, atque magister, Patris testimonio declaratus est. Nec post Evangelii munus evidenlissimà Trudis commendatione, leslificationeque susceptum, otiosos Christm» tot diebus vitam in silentio degeret. S»nj illud, ut par erat, proliuùs excquerclur. Id quod m conjecUirA nostri solum, sed Joannis etiam Evangelio comprobatur. Joannes porrò ita diserte rerum

gestarum post baptismum tempora notat, ut ad nuptias, non dicam annus, sed ne pauci quidem menses interfluxisse videantur. *Alierà*, inquit, *die, vidit Joannes Jesum venientem ad se*; et rursus, paulo inferius *Altera die iterimi stabat Joannes, et ex discipulis ejus duo*, etc. Et postea: *In crastinum votuit exire in Galilæam, et invenit Philippum*, etc. Denique statim in secundi capitis initio: *Et die tertia nuptiæ factat sunl in Cami Galilaw*. En cùm Joannes Judæorum legalis respondisset, postero die vidit Jesum venientem ad se; quo tempore Jesus nec notus erat, nec discipulos acceperat, ut ex hoc primo Joannis capite manifestissime liquet. Sed postero die, hoc est, iribus à legatione diebus, duo discipuli Joannis secuti sunt Jesum; ac proximo huic die exiens in Galilæam Jesus ipse Philippum invenit. Cùm vero subjungit Evangelista: *El tertia dienuptiæ factes sunt in Cami Galitææ*, salis aperld indicat, quàm breve tempus inter baptismum, vocationem discipulorum ac nuptias fluxerit. Non itaque annus integer intercessit. Prælercà post secundum adventum in Galilæam cœpit Jesus predicare, ut Matthæi cap. 4 dicitur. Non ergò anlè nuptias prædicaverat. Nam illæ factæ sunt, cùm post baptismum primò advenit in Galilæam. Quòd si annus integer à baptismo ad nuptias interfluxisset, jam lres anni prædicationis Christi nullo modo invenirentur. Adde quòd ex câ sententià consequens fieret ul Christus anno ælalis suæ trigesimo quarto inchoato fuerit passus. Mlud non obscure colligitur, quoniam si vera esset, quinquies pascha à baptismo ad mortem intervenisset. Primum id esset, de quo nihil habemus in Evangelio scriptum, inter baptismum et nuptias. Secundum, quod Joannes statim post nuptias commemorat, cap. 2, ubi Christus ementes ac vendentes de templo primum ejecit. Tertium, de quo fit mentio Joannis quinto, cùm sanavit paralyticum. Quartum, cujus idem Evangelista meminit, cap. 6, inquiens: *Erat autem proximum pascha*, etc. Quintum, in quo passus esl Christus; de quo Joannis 12 et 13. Nam quòd tertium illud, de quo dubium esso potest, festum paschæ fuerit, non modò Rupertos, sed Irenæus etiam testatur. Ac reverà nomen festi simpliciter pro paschft solei in Evangeliiis accipi, ut ibi: *Non in die feslo*, Matthæi SG. Ilcm: *Secundum consuetudinem diei festi*, Luc. 2. Item: *Emeca, quæ opus sunt nobis ad diem festum*, Joan. 13. Cùm itaque Christus baptizalos fuerit anno tricesimo ælalis suæ inchoato per tredecim dies, erat enim incipiens quasi annorum triginta, ut Lucas affirmat, si quinquies festum paschæ intercessit, nimirum mortuus est anno ælalis suæ trigesimo quarto. Quod licei Beda alique nonnulli juniores asseruerint, defendi tamen nullA ratione potest, ut Paulus episcopus Foroscompronionsis, lib. 9, part. 2, et lib. 5 ejusdem partis, Joannes item Lucidus in libro de vero die passionis Christi ostenderunt. At vero nullæ hujusmodi rationes ab antiquA Patrum traditione, quam communis Ecclesie consuetudo in divino officio, hymnis, antipnonsque confirmat, potuerunt me movere. Non quòd hæc ad fidem, religionemve magnopere attineant, see

quòd in rebus vel ex utrâque parte probabilibus, vel *tiam ambiguïs, veteris ecclesiastico* historia* fides communis me delectat.

Primum veri) alterius opinionis videamus argumentum. Anno, qui inter baptismum et nuptias fluxit nihil omninò docuit Christus; cessator ergò fuit maximus, qui post injunctum munus tamdiii fuit otiosus. Sanè quidem eo anno non est publicò concionatila Christus, neque turbis Evangelium predicavi. Sod non fuit interim otiosus. Quin et frequenter ad Joannem accessit, ut frequens cliam de ipso Joannes testimonium diceret, et privati) quoque docuit quosdam, ne Ecclesiæ condonator reputò prodiret. Non enim discipuli Joannis illum Rabbi, hoc est, magistrum appellarent, nisi jam docere incœpisset, quemadmodum Cajelanus noster diligenter advertit.

Nam quod in secundo argumento aiunt, ex Joannis Evangelio colligi, paucos dies inter baptismum et nuptias intercessisse, id nullo modo verum es; cum Joannes adventum Jesu ad baptismum nusquam omninò narraverit, ut idem Cajelanus manifestò argumentatione confecit. Quampiam in eo fallitur, quòd pro certo asserit, ex quatuor Baptista* testimoniis, quæ primo capite Evangelista refert, tertium datum esse die proximo post secundum. Secundum quippe, ut mihi videtur quidem, de futuro est; et licci Scripture ordine sequatur, tempore tamen primum cliam testimonium antecessit, ut vel Cajelanus ipse confitetur. illud enim, quod à Joann. legatis Judæorum impertitum est, idem omninò ipsum fuit, quod se ante dixisse Baptista meminerat. Estque multò verisimilius eo tempore nondiim Christum à Joanne baptismum suscepisse. *Medius*, inquit, *vestrum stetit, quem vos nescitis. Ipse est, qui post me venturus est.* Diun ergò Evangelista inquit: *Alierà die vidit Joannes Jesum venientem ad se*, nec intelligit de adventu ad baptismum, nec scribit quid postero die à legatione Judæorum gestum sit; sed docet, tertium testimonium allero die post illud, quod primo loco scripserat, datum esse. Nam secundum obiter est utrique, id est primo et tertio ab Evangelisti interpositum, ut explicaretur Baptistam semper fuisse sui in testificatione similem, nec aliud futurum ante dixisse, quàm in presenti testificaretur. Itaque temporis ordine, ul diximus, illud fuit primum, quod secundo loco Evangelista commemorat. Deinde secutum est id, quod à principio positum est. Post hoc proximo die tertium Baptista testimonium dedit, cùm vidit Jesum venire ad se. Sæpè enim post baptismum, ul supra dictum est, ad Joannem veniebat. Postero autem die quartum testimonium addidit, cùm intéressent illi ex discipulis ejus duo, quorum unus erat Andreas. Cùm igitur non constet, quantum temporis inter baptismum, et tria illa testimonia de presenti fluxerit, quamvis omnia illa post baptismum data sint, certe ex Evangelio Joannis non colligitur, paucos dies inter baptismum ac nuptias infltxisse. Quid? quòd cùm ait: *In crastinum roluit exire in Galilæam, et invenit Philippum*, non Christum fortasse Evangelista intellexit, sed Andream,

quem primum dixerat invenisse Simonem, nunc dicit, postero die invenisse Philippum, cùm ex habitaculo Christi in Galilæam exiisset? Ob id enim interpres latinos ait: *El dicis ci Jesus*, cum nomen Jesus non reperiatur in Greco.

Ad tertium verò argumentum, quot dies intercesserint inter postremum illud testimonium Joannis, cerimi duobus discipulis tributum, et hunc diem, quo Andreas invenit Simonem, incertum est. Nam illud quidem apud Mallhæum de publicò ad plebem predicatione intelligitur; cùm perspicuum sit, in primo adventu Christi ad Galilæam, quem solus Joannes capite secundo narrat, jam Christum discipulos habuisse. Malthæus aulem de secundo adventu loquitur, quum jam Joannes erat in carcere. Non igitur de privati doctrinò, sed de publicò et populari intelligi potest.

JEnc ad quartum argumentum, tempus predicationis Christi quantum fuerit, non salis à veteribus expeditum est. Eusebius quoque ipse parimi sibi in hac re constare videtur. Nam in Chronicis post quintum decimum annum Tiberii tribus annis scribit Dominum predicasse; idque astruit à Joanne etiam in Evangelio conscriptum. Cælerùm idem in libro Demonstrat. evangel. 8, demonstratione secundò, Joannis item testimonio confirmat, tribus annis, et sex mensibus Christum predicavisse. Quòd si ad passionem venit anno Tiberii decimo octavo, ut in Chronicis Eusebius ait, qui fieri potest, ut post annum Tiberii quintum decimum, annis tribus, et sex mensibus predicant? Atqui post annum decimum quintum Tiberii inchoatam esse Evangelii doctrinam, è Lucæ, cap. 3 patescit.

Quod autem ad quintum argumentum attinet, si trium annorum doctrinam explere volumus, unum doctrinæ privata*, duos verò publica* doctrinæ imperiemur. Huic enim totum triennium dare nulla ratio cogit, nulla probat auctoritas. Negamus siquidem, probabiliterque negamus, festum, cujus Joannes c. 5, meminit, pascha fuisse: Chrysostomus porro ac Cyrillus affirmant fuisse, Pentecostes. Quod mihi, fateor ingenue, non fit verisimile. Primò, quoniam post pascha Jesús moratus est in Judæa cum discipulis suis, cap. 5, Joann. scribit; at mora juxta Scripture usum in paucis his diebus, qui ad Pentecosten interfluxerunt, intelligi non potest; eò vel maxime, quòd postquam Christus moratus in Judæa est, abiit iterim illò relictà in Galilæam, quemadmodum Joannis cap. 4 dicitur. Ac rursum è Galilæa venit Hierusalem, quod habes cap. 5. Quæ omnia lām brevi tempore, nisi Christum cursorem faciamus, expediri vix queunt. Cajelanus sanò in quartum Joannis caput(1), haud absurdò ratione computat, Christum in Judæa post pascha celebratum, in quo vendentes ejecit de templo, longam mullorum mensium inoram interposuisse. Non igitur festum illud, quod, cap. 5 commemoratur, Pentecostes solemne erat.

Ad sextum deinde argumentum, quod capite 5 unum

(I) In illud: *Adhiic quatuor menses sunt, et vmsis venit.*

miraculum Evangelisti narrarli in paschà patratum, et quòd Malim capite G ad alterum pascha transierit, omnibus cl gestis cl dictis unius anni intermissis, non iù probabile .apparel. Festum ergò illud, in quo paralyticus sanatus est, ul recle Cnjelaiiis existimavit, hycmale fuit. Nihil autem interest, sive dicas fuisse festum dedicationis templi secundi sub Zorubabcle, quod celebrabatur tertii dic mensis Adar, hoc est, februarii; sive politis festum sortium, quod Judæis solemne eral, l * ct 15 die ejusdem postremi mensis, Esili. 9,12. Tune enim online egregio cap. G sequitur: *Erat autem proximum pascha*, ele. Sed in hujus argumenti confutationem nimis mulla diximus.

Septimo veri) argumento libri secundi cap. decimo octavo respondisse videmur. Sed ibi breviter; nunc ubi proprius osi locus longiore oratione argumentum illud refellendum est. Non sunl verba Hieronymi in cum sensum inlelligenda, ul existimemus ad veritatem historia) satis esse, si ea, quæ auctor affirmat, vera à vulgo esse creduntur, tùm etiam eùm falsa sunl. Alioqui si ad eam regulam liceret Scripluræ historias interpretari, diceremus, còni Apostolus ait, Saniem regnàsse 40 annis, cum vulgo loquenlem hoc, quod fama crebrior haberet, dicere voluisse. Quod Beda in 15 c. Actor. Aposlolicorum assentii; rectenè, an secus, aliorum esto iudicium. De tanto quippe viro non libet in presenti iudicare. Diceremus rursùm, Mallhæum, virum Mariæ Josephum appelasse, non quòd revera ossei, sed quòd vulgò esse eraderetur; turbatum (jnoque Herodem, ct omnem cum illo llierosolyinam n'n re quidem, sed opinione vulgi; mortuum deniquò, siila jdacci, esse Christum, non veré, sed ad vulgi existimationem apparenter. Certe si consuetudinis Scripturarum csl, ul opinionem mullorum sic narret historicus, quomodo eo tempore ab hominibus credebatur; omnia quæ de Nabuchodonosore, Dario, Cyro, Alexandro, Samsonc, Machabæis, Scriptura refert, poterit quis inficias ire, quòd videlicet auctores sacri ea narrtirint, quæ vulgo erant persuasa, non que ipsi vera esse crediderint. Quod quàm sil auditu horribile ac pertimescendum, nemo fidelium non videt. Aims esi igitur Hieronymi sensus multò cl sanior el verior, quem ex subjects partitione fucilé le< lor accipiet. Falsæ vulgi opiniones in duplici sunl diiTrenliù. Quædam, quæ nonnisi verbis falsis significari atque exprimi possunt, ut Christum esse Joanirm Baptistam, vel Jeremum, vel unum ex prioribus Prophetis. Atque hujusmodi opiniones semper auctores sacri ità referunt, ut non ex se, sed ex vulgi nomine retulisse videantur. Aliæ sunt vulgi opiniones f.iU v quidem, sed verbis iis expressæ ac significala), qiiæ in sensu aliquo vulgari vera sint, ut Joseph esse patron Christi ad vulgi sensum falsum omninò eral, sed veré tunen pater, el sino falsilale dicebatur; tùm quo- »i un nutritius eral, turn quonhm vir matris eral. Et Urti vulgi sermone, veré lamen privignus filius voe tur, nuter noverca, vitricus paler. In quibus rebus, l'tror, vera bLtorix lex e t vulgi opinionem exprimere. Nam si de priore m in g< nere sermo sil, in

historiò profana absurdus est, in sacrò etiam impius. Sapientes quippe cum vulgo loquuntur fere, sed non sentiunt cum vulgo. Nec mendacii lamen rei sunl, quoniam qua) loquuntur, ea secundum aliquem verbi significatum vera esse intelligunt. Sic Maria \irgo dixit: *Pater tuus ct ego dolentes quærebarus te*, sermone vulgi quidem, sed veré tamen. Sic etiamsi nullam habuisset interiorem admirationem Christus, veré tamen admiratus dici posset, cinn speciem admirantisexhibuit, quemadmodùm Beda, lib. 2 in Lue. cap. 2», exposuit. Sic contristatum Herodem Matthæus Marcusque dixerunt, qui tristitiam haberet in vultu. In quem sensum hypocritas tristitiam simulantes, tristes quoque appellavit Dominus, Matth. 6, 16. Vulgatâ enim dictione rerum vocabula pro rerum imaginibus usurpantur. Tametsi in prascriptis exemplis cl Christus, si divo Thomæ credimus, aliquo modo iñleriùs qdmiratus est, el Herodes etiam contristatus. Etenim peccatores simul in vitiis tristantur et exultant, gaudent doleulque. At de hoc argumento salis. Jam pergamus ad reliqua.

Ad octavum aulem argumentum» non debuit sanò tantopere ridere Hieronymus Adami in loco Calvario) sepulturam: nec nos, viri licet sanctissimi exemplo, historias ejusmodi ridere debemus. Vulgus, video equidem, hisce rebus credendis nimium est facile. Credulitas etiam in optimi cujusque mente facillime irrepit. At viri quidam excellentes cùm à vulgi facilitateci credulitate declinant, in adversum quandoque vilium incurrunt; sunlque tùm etiam increduli, cùm in fide nihil est vitii, in incredulitate vitii nonnihil esi. Testimonium aulem, «pioti ex Josué c. 11 historia) veteri opponitur, nihil profecto urget, ulpolè cùm nomen Adam eo loco non proprium sil, sed commune. Reddit enim Scriptura causam, cur quæ post Hebron, ea ante Cariath Arbah, id est, civitas Arlææ dicta sil; quòd videlicet Arbah, quem Arbcam 70 vocavere, homo inter gigantes, magnus ibi fuerit (I). Qui sensus præterquàm quòd Scriptura) contextui aptissime jungitur (quapropter à Chaldæo, interprete Pugnino, aliisque viris clarissimis expressus est), inde etiam facile probari potest, quòd capite ejusdem libri decimoquinto Arbah pater Enoch fuisse dicitur; ut promptum sil cuique inldligere, el Arbah nomen fuisse gigantis proprium, à quo Cariai Arbah nominata sil, cl Arbah patrem primumque fuisse illius terra gigantmn. Omitto hic 70 versionem (2), qu; tametsi magnitudinem non ad Arbah, sed ad civitatem retulerunt, ul ea urbs metropolis inlcUigrcctur, salis lamen indicùrunt, Arbah nomen esse gigantis proprium, undè civitas illa suum olim cognomentum acceperit. l'aquo primi parentis m civitate Arbca fuisse sepulcrum, nec ex eo loco, neque abundé colligitur. Quin illud multò probabilius csl, quod publica rerum veterum memoria prodidit, primum Arbah ibi jacere conditum, ubi secundus etiam

(I) Sic omnes llecbrai testantur. Sed Rieron, ridens in licbr. utroque modo vocem accipi posse, reliquit in latinó liiguà eamdcm hebr. vocem

(2) Orlé habuerunt aliud exemplar hebraicum.

se, ullus csl. De oclavo igitur argumento hactenus.

Nonum argumentum nun solimi in chronographis sed in Scripturarum intelligentiâ difficillimam quaestionem habet, quæ auctores nobilissimos in varias sententias traxit. Josephus sané 70 illos annos judaicæ captivitatis ad primum Cyri annum computavit. Quem secuti sunt Africanus in quinio Temporum volumine, Abulensis noster in secundum Matth. cap., quæst. 91, Annii cum Philone suo lib. 11, Joannes Lucidus lib. 2, cap. 11, aliique viri graves, et antiqui et juniores. Nituntur vero hi Scripluræ sacræ clarissimis testimoniis. Primum est Jeremiæ capit. 23, inquit tfe: *Servient (jentes istee regi Babylonis 70 annis. Cumque impleti fuerint 70 anni, visitabo super regem Babylonis, ele. Septuaginta ergi» anni jtidaicæ captivitatis jam tunc expleti crani, cùm Babylon capta à Persis ac vastata est. At rem hanc primo anno Cyri gestam esse, nemo est qui ignprcL Liem Jeremiæ 29 : Cùm cæp rint impleti in Babylone 70 anni, visitabo ros, et suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.* Quam vaticinationem primo Cyri anno funse expletam, 2 lib. Paralip. cap. 5G, et 1 lib. Esdræ, c. 1, non obscure traditur. Atquo Hieronymus ipse, quamvis aliis in locis aliter senserit, in hunc tamen Jeremiæ locum non potuit cum manifesti veritate pugnare : *Nisi, inquit, septuaginta anni expleti fuerint, Cyro rege Persarum laxante captivos, nequaquam in patriamjcvrtcmini.*

A contraria parte illud primum csl, quòd Angelus, qui in Zacharia loquebatur : *Usqucquò, ait, non misereberis Hierusalem, et urbium Juda, quibus iratus es ? Iste jam septuagesimus annus cst(l).* Isium aulem annum Darii secundum cumdem esse, Zacharias, cap. I, testatus est; non ergo 70 anni in primo anno Cyri, sed in secundo Darii completi sunt. Quo argumento Clemens, Theodoretus, Eusebius, Hieronymus, Augustinusque nituntur. Quod verò exponunt quidam, *iste jam 70 annus est*, scilicet jam diu transactus, vix audiri sine molestia potest; cum pronomen, *iste*, hanc intelligentiam evidentissime excludat; quæ, si pronomen abjiceretur, esset fortasse probabilis. Denique 70 illi anni, quos praedixerat Jeremías, non transmigrationis Judæorum (2), sed desolationis templi ac civitatis intelliguntur. At 70 desolationis anni non soni ad primum Cyri annum, sed ad secundum Darii referendi. Annus ergo 70, de quo est Jeremiæ vaticinatio, non in primo Cyri anno, sed in Darii secundo expletus est. Illud prius, quod in hac argumentatione sumpsimus, ex 2 Paralipom. c. 36, probari facile potest, ubi hæc verba scripta sunt : *Cunctis diebus desolationis egit sabbatum, usque ditm complerentur 70 anni, ele.* El Daniells 9 : *Fu anno 1 Darii, filii Assueri, de semine Medorum, ego*

(1) Idem confirmant verba illa : *Cùm jejunaretis et slanacretis per hos 70 ann., ele.*

(2) Transmigrationem hic dico, ciim Joakim sponte ledit se, translatusque est in Babylonem ann. 8 regni Sahucbodonosor. Quo modo Ezech. I iwurpatum est, ic recte quidem, nt Dieron, in Jerem. I », c. annotavit. Nam transmigrationis vocem scio à Joseph? aliisque diter aliquandòque usurpari.

Daniel intellexi numerum annorum, de quo factus csl sermo Domini ad Jercudam Prophetam, ut complerentur desolationis Hierusalem septuaginta anni. Et Jerem. 25 : *Et erit terra in solitudinem, tñ in stuporem, el servient regi Babylonis 70 annis.* Anni ergo septuaginta nen transmigrationis, sed desolationis intelligendi sunt, ut Josephus etiam testis est libro de Anliq. 10, c. 10, 11, cl lib. 2 conlr. App. Desolationis aulem annos non in primo anno Cyri, sed in secundo Darii fuisse completos, id enim posteriore loco sumptum csl, Esdræ testimonio à Hieronymo, in Procem, super Agg., comprobatur. Esdras quippe verbis minime obscuris testimonium perhibet, templum u<que ad Darii tempora deturbatum perstitisse. Septuaginta igitur eversionis annos non ad primum Cyri annum, sed ad Darii secundum computare debemus. Quibus ex rebus salis profecti» intelligilur quantis omninò tenebris quæstio persons sacras etiam litteras circumfundat; sed in ratione quoque t* mporum adeò iinj» edita et complicata est, ut vix aul nullo certè modo expediri atque extricari possit. Clemens porri» Alexandrinus, à desolationis initio, quod decimo nono Nabuchodonosoris anno, et Sedeciæ undecimo fuisse, 4 Begum 25, scribitur, ad primum annum Cyri, quo laxata captivitas Judæorum est, nonnisi triginta annos computavit. Cui numero, ut dixi, Eusebius, Tbcodorelns, Hieronymus Augustinusque consentiunt. Cujus rei etiam illud argumentum esi. quòd si ad imperium Cyri 70 anni interfluxere, Mardocliæus certe eà ælale res tales ac laniassessisse invenietur, qua per summam senectutem non dico rempublicam administrare, sed ne inter vivos quidem numerari possit. Fuit namque ex eorum numero captivorum, quos cum Jecchoniâ, rege Juda, Nabuchodonosor transtulit. Quarè vel secundum illos, qui non a desolatione, sed à transmigratione 70 annos computaro volunt, expleta captivitate, hoc est, primo Cyri anno, jam Mardocheus erat propemodftm octogenarius, nisi credamus illum bimum aul trimum in Chaldæam esse translatum. Sed fac anniculum fuisse. Minimum ergo imum el septuaginta annos natus erat, quandò laxata per Cyrum captivitas csl. Cyrus aulem, ul nobilissimus quisque tradit historicus (1), aul triginta, aul triginta ferme annos imperavit. Cambyses el Magi imperarunt novem. In principio itaque regni Darii Hystaspis, Mardocheo anni ælatis centum decem accesserant. Ponamus igitur id quod videtur cum ratione pugnare miniis, Darium fuisse eum sub quo res Mardochei gestas Scriptura complectitur (2). Nam illas sub Artaxerxe Lon*

(1) Clem. Alex., Euseb. Hieronym., Africanus. 30 annos Cyro tribuunt, Herod. 29; solus Melasthenrs Anuían. 24 assignat, sed à Babylone tamen expugnata Itaque reipsa idem cum cæteris sentit.

(2) Confer principium lib. Esther cum initior, tertii 3 lib. Esdræ. Hujus opinionis Joann, (ùirion fuit. Joseph, lib. 11 Anliq. c. 6, virum Esther Longimanum credidit. Euseb., in chronicis, Memnonem. Josephum videtur sequi August., lib. IS de Civ., c. 56. Josephus 6 annos solum illis assignat, lib. 11. Anliq. Jud. can. 2; Herndot., L 5, annos 7, el menses 5; cui potius habenda fides, ouoniam eo tempore fuit Cambyses parim» propitius Jud. vis, fuit Assueras multum.

pmano, aut etiam sub Memnone contigisse, ut qui mulbs inni* Dario fuerint posteriores, longé incredibfliufr est; nullo veri» modo probabile ad Cambysem filium Cyri liare ipsa traducere, qui octo solùm annos tenuit Imperium. At post duodecimum Assueri annum quædam Mirdocliæi gesta historia sacra commemorat. Non ergò Assueras ille Cambyzes fuit, praesertim cùm bujas acta adis illius nullo pacto cohaereant. Manet ergò Mardochæum co etiam tempore, quo ad centesimum vigesimum secundum annum vitam perduxerat (I), non imbecillum, Ingravescentem, senioxe confectum, sed solidum, robustum ac valentem in rebus magnis prxdarisque gerendis fuisse versatum. Quod in illis seculis vix credi potest, nipote cùm multò ante nondum hominum aitale adeò inclinala, illud Propheta dixerit : *Si autem in potentatibus 80 anni cl amplius, rorum labor ct dolor.* Quas ob res triginta anni, quos ad primum Cyri Augustinus, Hieronymus, Eusebius, Tbeodorctus Clcmnsqie Alexandrinus colligunt, historic libri Esther magis convenire et quadrare videntur, quàm numerus 70, qui aliorum opinione colligitur. Nisi Philonis Anfani fabulis delectamur, qui Mardochæum ait decem cl octo annis ætatem Isaaci superasse. Vcrumenimverò Josephus, lib. 10 Anliq., ii decimo nono anno Nabuchodonosors, quo anno templum deturbatam eversuinque fuisse sacre liller.o produnt, ad finem regni Balthasar, cùm Babylon à Dario cl Cyro capta est, non solùm 70 annos, sed multò eli un pliirs enumerat. Scribit enim Abilamarodac lumi (2), Nabuchodonosors filium, nimis 18 imperasse, Ncglisarem (5) deinceps annis 40. Labosordachum post mensibus novem; Ballhasarem denique annis 17. Itaque pnclcr annos, quibus a templo vastato Nabuchodonosor vixit, qui fuere non pain i, septuaginta sex alii, i Josephus vera di. it, ad primum C)ri intercesserunt (1). Berosus autem, in 3 libro Clialdæorum, non nisi j8 annos à dcsulalionc ad Cyrum supputat. Nabuchodonosorem namque ait Í5 annos imperium tenuisse; hujus filium Evilmcrodachum annos duos; Niglisarcem, quem mantum sororis IA ilmerodat hi fuisse tradit, annosi; Labosordachum, Niglisaris filium, menses novem; Naboniduio, ex eùdem genie, annos 17, cujus postremo anno Babylon ù Cyro capta est. Quæ eadem fermé computatio ex Pbo ui<um historiis hatetnr, quas Josephus, contrb Applon. lib. 1, retulit. At Metasthenes, a vastatione Hierusalem ad primum annum Cyri, septuaginta annos computavit in hunc modum : Nabuchodouosor, qui templum rivitatemque vastavit, imperium tenuit 40 annis; Evilmerodacb, filius ejus, 50 r.-pavit; Asar, hujus filius. 5; Lab Asar Dadi, hujus fratri r, fi; Balla Asar, horum cliam frater, 5. Si enim accer

(IiCentesimum trigesimum secundum colliges, si à ib m» itione 70 annos enumeres, ul veré sunl enumerandi.

(2) *Evilmrrodach* legit Hier. Daniel. 5.

(3) *iiijlunr* legit Dieron. Dan. 5.

ilj \ transmigratione Joakim ail primum annum Evtln erndarhi, filii Nabuchodonosoris, 57 annos intertexİM< scribitur 4 Ilcg. lib., c. 25.

peris 26 annos, quibus post eversum templum (1) Nabuchodonosor vixit, cl illis addideris 4 i, quibus Nabuchodonosoris filius unus ac lres nepotes iniperfirunt, conficies dictum munerum 70. In ratione igitur temporum quæsiio hæc valdè ifiplies(a est, atque illi implicita, ul ne à viris quidem historiæ peritis explicari posse videatur.

Nam Judæi, quippe qui chron igrapbiæ penitus sint ignari, nihil hoc loco et quæstione valent, nisi mera somnia fingere. In quibus etiam Lyranus èst, qui suo arbitrato 70 annos ab octavo Joakim, patris Jechoniæ, ad quartum Cyri numeravit (2), lantàni ut sententiam suam diceret, nullius gravis auctoris testimonio subnixam, nullà annalium ratione probatam, nullis argumentis persuasam, à sacris etiam litteris alienam. Sed hoc in re ambigui ferri potest. Illud quis ferat, quòd nonnulli apud Eusebium, à 15 anno Josiæ ad primum annum Cyri septuaginta illos annos, de quibus est contraversia, computandos esse adsinixerunt? Quid, quòd in hòc etiam quæstione illud varium atque irretitum est, quod vel maxime erat explicatu necessarium, ul hujus quaislionis difficultas exponeretur, nempè an Balthasar filius Nabuchodonosoris fuerit an nepos, an pronepos? Nam si verum cs1, quod Eusebius ait, Balliasar filium fuisse Nabuchodonosoris, fratrem Evii* miTodacbi, nihil absurdum videtur dicere, cùm negat à demolitione templi ad primum Cyri annum plures quant 30 annos intercessisse. Sin autem idem Nabuchodonosoris non filius, non nepos, sed pronepos fuit, tin* verò inter eversionem civitatis et primum annum Cyri nonnisi triginta annos interfluxisse, nullo modo est credibile. At fuisse pronepotem, Hieronymus, auctoribus Beroso ac Josepho, in 5 Danielis caput affirmat; ct referlur de verb, significat, c. *Nam cl rex.* Quanquam Josephus libre decimo Annal., c. 15, Balthasar nepotem Nabuchodonosoris fuisse scripsit. Quod ct Mcclaslhenes Annianus a-scruit. Quæ omnia idcirco à me tam prolixè sunl posita ut lector intelligal primum hujus argumenti quæsiio quaulis sil difficultatibus illigata, deinde ne in re perdifficili ac perobscura, quam explanare nomo adhiic poluit, sententiam à me exspectet perspicuam, certam, constantem, sed probabilem, verisimilem, minime absurdam.

Principio igilur illud pono, quòd, nisi ego fallor, satis abundé probatum est, septuaginta annorum initium à desolatione sumendum esse, non à transmigratione, hoc est, non ab anno 8 regni Nabuchodonosoris, cùm Joakim cognomento Jcchonias ultri» «e dedit, 4 Ilcg. 24, sed ab undevigesimo ejusdem Nabuchodonosoris, quando Nabuxardam templum, domos murosque civitatis evertit, í Keg 25. Id ipioniain, ut dixi, ex 2 Paralip. cap. 56, l lAdr. l cl Jercm. 26, oslen um est, supervacaneum existimo, si eadem ilcrùm resumantur. Al Cajetanus, in 2 Paral, cap 5, conlrà dicit, à Jecho-

(1) Beda ponit mortem Nabuchodonosoris à 3! anno post eversionem Hierosolymorum.

(2) Joseph., lib. 10 Ant. C. 7, scribit, Joakim «8 anno regni sui fuisse à rege Babylonis captum. Sed conica, Dan. I, dicitur, quòd anno Ionio regni Joakim venit Nabuchodonosor. Quòd autem eodem anno sii capi is, Eusebius in Chronicis docuit.

nix transmigratione 70 annos computari oportere, quòd Jeremías, cap. 29, iis qui cum Jechonià translati sunt, ait : *Cùm cæperint impleri in Babylone 70 anni, visitabo vos et suscitabo*, etc. Verum satis expeditum est ea quæ cap. 29 dicuntur, ad sensum capitis 25 esse referenda. Non enim inquit : *Cimi cæperint in vobis impleri 70 anni*, sed : *Cum cæperint impleri 70 anni*, illi scilicet, quos prodixerat. Perspicuum est autem, 70 annos capitis 25, desolationis intelligendos esse, lùm quoniam omni populo Judææ loquitur, ut palet ex initio capitis, tinn quoniam per transmigrationem Jechoniæ non est facta universa terra illa in solitudinem et stuporem, tum quoniam statim subditur : *Et servient omnes gentes istæ regi Babylonis 70 annis*. Si autem soli illi qui cum Jechonià cominigrarunt, 70 annis senierunt, quomodò omnibus dicitur : *Et servient omnes gentes istæ*, etc.; nempe etiam vicina Hierusalem, etc.? Quid quòd eliam solitudinis fuissent 70 anni, desolationis lamen non fuerunt, si à transmigratione Jechoniæ computamus? Aliud quippò est solitudo, aliud desolatio. Non ergò 70 anni à transmigratione Jechoniæ numerandi sunt. Quamobrem qui vel à decimo tertio anno Josiæ, vel etiam ab octavo Joakim, aut à tertio quoque hujus computare 70 annos incipiunt, eos equidem ab hac disputatione multò magis removendos existimo.

Primum itaque fundamentum praeclare jactum est. Deindò non mihi sane verisimile fit à desolatione ad primum Cyri annum nonnisi annos triginta interfluxisse, quos Eusebius, et qui Eusebio consentiunt, Theodoretus, Hieronymus et Augustinus numerent necesse est, si ad secundum annum Darii Hystaspis (I), septuagesimi anni absolutionem trahant. Constat siquidem Nabuchodonosorem, patrem Evihnerodachi, ad quadragesimum quintum annum imperium perduxisse. Quos illi vere Melaslnes Annianus tribuit. A transmigratione enim Jechoniæ ad primum annum Evilmemdachi, triginta septem anni effluxerunt, 4 Reg. 29 et Jerem. 25. Jam ergo Nabuchodonosor hos triginta septem annos imperavit. His si addas octo annos, quos ante regnami, i Regum 24, annos quinque et quadraginta conficies. Nec huic sententiæ repugnai Hieronymus, qui in Daniel, cap. 5 Nabuchodonosorem ait annis Iribus et quadraginta regnasse. Quam sententiam ex Josepho accepit, primo contra Appionem libro, Josephus verò à Beroso, in tertio libro Chaldaeorum. Computat namque annos integros, non integros excludit. Qui mos est auctoribus profanis sacrisque familiaris. Sic Jeremiæ 25, scribitur primum Nabuchodonosoris annum, eundem regis Joakim fuisse quartum, cum tamen anno tertio Joakim, regis Judo, Nabuchodonosor, rex Babylonis, in Hierusalem venerit et obsederit eam, Daniel 7. Eodem autem tertio anno Joakim, Judæam captam à rege Babylonis, Eusebius etiam in Chronicis auctor est. Annus ergo tertius Joakim primus erat Nabuchodonosoris, sed non integer, annus vero Joakim quartus, idem Nabuchodonosoris primus integer fuit. Nos porrò annos Nabii-

I) Alii *Clydaspini* vocant.

chodonosoris 45, licet non omnes integri fuerint, numeramus. Sicque de annis non integris in loca hæc disputatione loquimur. Ende error Ijiscbii coarguitur, qui non nisi 58 anno* imperii Nabuchodonosori assignavit. Ponit enim illius mortem anno à desolatione decimo nono, cum in vigesimo sexto ponenda esset,

W II

post desolationem 26 annos imperium tenuisse. Nam à decimo nono anno, in quo templum vastatum est, ad 45, ad quem Nabuchodonosor vitam regnumque perduxit, anni sex et viginli computantur. Item, si à 37 annis, quos à transmigratione Joakim Nabuchodonosor vixit, undecim ademeris, quibus regnavit Sedecias, 26 annos pariter supputabis. Atque hinc etiam error aller Eusebii refellitur, qui Evilmcrodacho cæterisque Nabuchodonosoris posteris quatuor dilaxat annos imperii reliquit, aut plurimum sex, neque eos integros lamen. Certe si à desolatione ad primum annum Cyri triginta anni numerentur, cum viginli sex illis Nabuchodonosori accesserint, quatuor solùm aut quinque restant, quos Evilmcrodacho, Nigiisari, Labosordacho, Balhasari impertiamur. Illos enim Nabuchodonosori ordine successisse, non Josephus modò affirmat, verum et Hieronymus Berorum prodidisse consentii. Quæ res omninò mihi magnam admirationem movet. Quid enim causa Hieronymo fuerit, equidem non intelligo, ut Beroso Josaphoque consentiens Balthasar Nabuchodonosoris pronepotem fuisse crediderit, et cum Eusebio lamen à fine regni Nabuchodonosoris ad primum Cyri annum adeò paucos annos computarit. Eusebius enim excusari forte potest, qui Balhasar fratrem Evilmcrodachi fuisse, filium verò Nabuchodonosoris existimavit. Sed cur Eusebium excusam, cum Mattheus dicat Jechoniam post transmigrationem Babylonis genuisse Salathiel, Sobillici autem Zorobabel? Hic autem in primo anno Cyri jam grandior erat, cum esset dux et princeps Judæorum. At ne intelligi quidem potest, Jechoniam in tam paucis annis ab Eusebio computatis nepotem adeò adultum habuisse. Non ergò à desolatione ad remigrationem triginta solùm anni intercesserunt. Ilis duabus conclusionibus illam adjicio, à desolatione ad primum Cyri annum sepluaginla annos intercessisse. Quam ego conclusionem negare non queo, cum cap. 25 Jeremiæ, et 2 Paralipom. 36 diligenter expendo. Si quis autem his Scripturæ testimoniis apte ac probabiliter respondebit, cum eo quidem non magnopere contenderim. Milii profeclò, ut dixi, nulla via explicandorum eorum testimoniorum apparet, nisi planè consentiendo quòd ad primum annum Cyri septuaginta desolationis anni interfluxerunt. Intelligo autem quosdam rei hujus summam ita distinguere, ut captivitatis septuaginta annos à transmigratione ad primum annum Cyri computent; at in secundo Darii anno septuaginta desolationis absolvant. Quod si verum caset, discrepantium Opinionum probabilis sanè concordia esset inventa, do quàm recte videre est Theodorclum, in cap. I Zachariæ Sed nihil falsius invenio, cum ad veritatem co»pi rovo* care rationem. Transmigratio enim fuit in anno Na-

buc/odonosoris octavo, ut I Regum libro, cap. 24, scribitur, desolatio verò in ejusdem regis anno undevigesimo inda csl. 4 Reg. 25. Vastatio ergò post undecim annos transmigrationi successit. A primo aulcm anno Gyri ad Darii secundum bine controversi[^] plures quàm triginta interfluxerunt. Nullo ergò modo fleri potest, ul à transmigratione Jcclioniae ad primum annum Cyri septuaginta anni, à desolatione item ad annum Darii secundum, septuaginta alii numerentur. Quocirca variis dissentientium auctorum sententiis omissis ?d argumenta cum terliâ hòc conclusione pugnancia respondeamus.

Objicitur primum quòd Angelus, apud Zachariain, cùm de secundo Darii anno loqueretur : *Iste, ail, jam septuagesimus annus csl.* Cui nos argumento ante omnia respondemus, locum illum ab interprete Chaldaeo Sanrleque Pagnino multò aliter, atque ad Scriptura sensum fortasse aptius fuisse conversum. Horum porrò vendo sic habet : *Vsqcqb, Domine, non misereberis Hierusdìcm et urbium Juda, quibus iratus es istis septuaginta annis?* Nimirum enim, apud Hebreos, interrogatio non illius orationis medio rumpitur, sed ad finem continenti sermone produci potest. Quà cx re iit ut in cJ'lione nostri, tametsi oratio divisa est, dine tamen interrogationes in unà angeli querimonià intelligantur, quarum prior illa sit : *Vsqcquo, Domine, non misereberis Hierusalem el urbium Juda, quibus iratus es?* Posterior iila : *Iste septuagesimus minus est.* Quasi angelus in hunc modum conqueratur : Itine, Domine, promissionis tuæ oblitus es? Nùm iste estseptuagesimus annus quem scilicet cl lu nobis tanti benignitate promiseras, et nos à te tim ardenti desiderio expectabamus? Ecquid nobis confert laxata captivitas, facultas concessa el templum exstruendi, et civitatem, si illud eversum, luce vastata perseverat? Nec vero insolitum csl ul quædam passim sine nota interrogandi proferantur, quæ rectiùs aliter enuntiarentur. Habes exemplum, ut ratera omittam, in Epistola ad Romanos, capite octavo, cujus nos particulam sic pronuntiare solemus : *Quis accusabit adversus electos Dei? Deus, qui justificat. Qui* at, qui condem id? Christus Jesus, qui mortuus esi, qui resurrexit, qui est in dextera Dei, qui diam interpellat pro nobis.* ¶ Augustinus, lib. 5 deDoct. christ., cap. 5, rectissime indicat, sic legi ac proferri oportere : *Quis accusabit adversus electos Dei? Deus, qui justificat?* ut tacite respondeatur: Non. Et item : *Quis est, qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, qui resurrejft, qì i est in detterà Dei, qui etiam interpellat pi o nobis?* quaii dicat: Absit. Quo in loco vides percunctationibus duabus duas interrogationes adjunctascùm nullum habere venustatis, tiim acrimonia: plurimum. Quod ego idem in prascnli de angeli querelò sentio. Major quèppe vis in illà inerit, si duabus interrogationibus continebitur. Seti fac nihil hic percunctatione quxsitum. Anne idcirco nihil est quod non dolore expressum videatur? Puto equidem, nec absurdi: pulo illa quasi dolentis ac dejecti animi verba esse, quæ Vibii minus conquestione depressa quàm sublatà interrogatione, significant. Id quò melius intelligaUir,

exemplis etiam Scriptura illustrandum est, quæ aperte mihi rem totam videntur exponere. Jeremías, cap. I, V. 2, primum duas quoque querela ejusdem partes facit, quarum una interrogationem habet, altera non habet : *Quare, inquit, via impiorum prosperatur, benè est omnibus qui praevaricantur et inique agunt? Dlantâsti eos, et radicem miserunt, proficiunt, et faciunt fructum.* Simillimum cx Habacuc I, 13, exemplum proferam : *Quare, ait, non respicis super iniqua agentes, et taces, devorante impio justiore se? Et faites hommes quasi pisces maris, et quasi reptile non habens principem.* Nùm Prophetæ hi aliud conquestione atipie interrogatione denotârunt? Nùm quidquam asseruere, diirn queruntur? Non certe plus quam dùm interrogant. Ad cilindrili ergo modum angelum in Zacharià duas suæ querimonia: particulas fecisse intelligo, (piarum prior per interrogationem expressa sit, posterior per conquestionem. Non itaque asserit, illum annum, in quo loquitur, septuagesimum à desolatione esse, sed istum tam promissum, tam desideratum jamdiii praleriisso conqueritur; nihil enim, ut modo diximus, conquerendo exprimit, nisi quod interrogando expressisset. Iram Dei scilicet ullrà tempus prailnitum trahi, illà interrogatione questus est : *Usquequo non misereberis?* Misericordiam item plus nimio differri questus est, illam conquestionem adjiciens: *hteseptuagcsknusannus est.* Quod non vultu asserentis, sed flentis, voce videlicet queribundh, proferendum est. Vcriim de Zacbarue testimonio satis. Opponitur deindò, quòd anni septuaginta non captivitatis, sed eversionis numerandi sunt; id quod nos libentissime concedimus. Sed septuaginta eversionis annos non in primo Cyri, sed in Darii secundo expletos esse, id vero constantissime jiernegamus, non nostrà opinione nos, sed Scriptura testimonio lieti, nempè Dan. I, 5 Paral. 3G, cl I Esdr. I. At, iuqiiis, templum usque ad Darii secundum annum dejectum eversuimpie permansit. Si nihil templi factum intelligis, falsum est; cùm in primis Cyri annis altare fucril extruclum templique fundamenta jacta, ut primo Esdr. lib., cap. 5 elo, scribitur. Sin templum ais non fuisse Cyro regnante perfectum, ita est sane, sed ne usque ad Darii sextum quidem annum perfectum est, quemadmodum primo Esdra libro, cap. G, legimus. Quin Josephus lib. II Antiq., c. 4, memoria: prodidit templum usque ad annum nonum Darii non fuisse omni cx parte expletum. Cui opinioni Judæi consentientes, quadraginta sex annis aiunt templum ædiicatum, Joan. 2, 20. Alque idem Josephus, libro eodem, cap. 5, tradit templum ne anno quidem Xerxis 25 esse suis numeris omnibus absolutum. Quocirca si demolitio templi taimiù perdurasse intelligitur, quamdiù informatum illud atque imperfectum mansit, nimirum septuaginta anni, non jam ad secundum, sed ad sextum vel nonum Darii, vel etiam vigesimum nonum Xerxis numerabuntur. Quid quod septuaginta anni vastitatis non modò templi, sed urbis cliam intelligendi sunt? *Ego⁹ inquit Dan. 9, 2, intellexi numerum annorum, de quo factus est sermo ad Jeremiam prophetam, ut complerentur desolationis Hierusalem seutuaginta anni.* Si igitur ad cum

modum annos vastitatis accipimus, cū Hierusalem in vigesimo etiam Artaxerxis anno adirne deserta perstiterit, muri dissipati, porlæ consumptæ, ut 2 Esdræ, rap. 2, habes, dicimus utique septuaginta illos annos ad Nehemiæ quoque tempora protrahendos, cū civitas ab eo est per Artaxerxis imperium instaurata. Nos ergo, tametsi in secundo (I), vel saltem tertio Cyri anno templi fabricam inchoatam esse credimus, septuaginta tamen eversionis annos tunc expletos arbitramur, non quando templum aut incœptuin, aut consummatum est, sed quando Judæis est laxata captivitas, (htaque adeo facultas ul in patrium solum remigrarent, altare exstruerent, fabricarent templum, civitatem reticerent, ruinas implerent. Quem omnino sensum, ut diximus, à sacris videmur litteris accepisse, quæ verbum Jeremiæ primo Cyri anno impletum esse tradiderunt.

At Mardochæi ætas, imo poliùs res preclare geslæ cum nostri opinione dissentiunt. Nam si tanta fuit, quantam ex nobis adversarii colligunt, non modo summa, sed decrepita etiam ac caduca fuit, nec rebus itii magnis gerendis idonea. Cujus argumenti responsio illa quæ à viris doctissimis accepta est, non est omnino contemnenda. Ecquid eni. absurdi est, si illis adhuc seculis homo unus aut aller, telale, temperamento, corporis animique vigore longè reliquis sui temporis senibus anlcelhierit, cū cliamnūm quidam sini, quorum in sommō senectute nec ingenium, nec memoria, nec cælcræ animi vires non modo lalæfactalæ, sed ne extenuate quidem videantur? Atque hac responsione illud quoque argumentum diluitur, quod ex Aggæi 2 (rahi polesl: Qufe *in vobis*, inquit, *csl derelictus, qui i idit domum istam in gloriò sua prima?* etc.; in secundo igitur anno Darii quidam supererant, annos nali 116 el co ampliùs. Si enim 70 annis desolationis, 50 Cyri, Cambysis, el Magorum 9 (2), Darii duos el quinque, vel etiam septem addas quibus ante vastitatem vixerant, si templum videre, et gloriæ ejus post tot annos recordari potuissent, certe summam illam 116 annorum conficies. Atque hæc responsio quidem miniis absurda judicabitur, si 50 Cyri anni non a captō Babylonē, sed ab Astyage vieto numerentur. Tunc enim primū Persarum ac Medorum regnum accepit. Denique hoc quoque respondendum censeo: quod Mardochæus fuisse legitur de eo numero captivorum, quos transtulit Nabuchodonosor cum Jechoniú, rege Juda, non sic accipi oportet, quasi is ipse tunc fuerit inter captivos numeratus, sed quasi ex illis exstiterit, exquo eis duxerit originem. Hoc verò in Mardochæi laude Scriptura posuit, quod non ex iis fuerit parentibus qui Prophetis contradixerunt, sed ex cis qui Jeremiæ obtemperarunt. Quæ hujus loci interpretatio ex primo Esdræ libro, cap. secundo, colligitur, ubi numerantur illi qui ascenderunt de captivitate, quam transtulerat

Nabuchodonosor, el in Judæam reversi sunt, cū ex ipsis quidam non in Babyloniam venerint, sed patres eorum. Compertum siquidem ex Maithæo est, Zorobabelcm in Babylone genitum fuisse. Sed el 5 Esd. lib., cap. 5, ita legis: *Sunt autem hi qui ascenderunt ex Judirò*, etc. Nullam ergo vim Scriptore afferimus, si interpretamur Mardochæum de Hierusalem translatum esse, quini pier ejus translatus sil. Quod si quis adhuc hanc intelligeniiam violentam esse conlend.it, sic quoque respondere possumus. Assuerus ille, de quo in libro Esther perpetua momio iit, Astyages forlassé fuit, paler Darii Medi (1). Dime enim Daniel, cap. 9, Assueram vocat. Vel certe Cyaxares hujus pater; quem primum Asiæ populos in provincias distinxisse, Herodotus tradit. Fuisse diam ait, cū ingenii tenebatur iri, peracerbum. Quæ omnia in Assueram apprime conveniunt, qui in libro Esther eisdem coloribus pictus csl.

Nec refert hi, an alii Medorum reges ante Cyrum Asia' imperilArint. Scimus enim Clesiam Gniduni apud Diodorum in tertio, alios atque Herodot» scripsit, posuisse. Sed Herodotum Eusebius sequitor. Accedit, quod nusquam Assuerus iste rex Babylonis dicitur, sed Persarum atque Medorum. Antè Cyrum autem et Darium avunculum, una erat monarchia Medorum alque Persarum; Babylon rex proprius imperabat, ut in primo libro Herodotus scribit. Accedit edam quod huic expositioni omnia consonam, nec ex eâ quidquam absurdi emergit. Nam quod Mardochæus primum in Babylonem translatus sii, deindè in Susis appareat, nulla repugnantia est. Constat enim fieri putuisse, ut Babylonii quosdam ex captivis Persis Medisque venderint; ul causas alias omittam, quæ ejus rei multæ esse pulveroni. D mielem sane in Babylonem principio translatum, compertum est; at in Susis postea exstittisse, capite ejusdem Propheta' octavo legimus (2). Quanto illud urgentius adversarios premit, quod si tempore aul Darii Hystaspis, aul Artaxerxis Longimani illa contigissent, quæ ipsius Esther narrat historia, nullo modo Esdras Nehemiasque silentio præleriiissent! Nam hæc ad Artaxerxis Memnonis tempora reforme, si Mardochæus cum Jechonià commigravit, somnio quam simillimum csl. Nec me fugit, Susa regiam aliquandò Medorum ac Persarum civitatem, in qua Assueras convivium Wlud instruxit, à Dario Hystaspis fdio conditam. Plinium lib. 6, cap. 27, scribere. Quæ res si vera est, illa de Astyage aut Cyaxare sententia vera esse non polesl. Sed Plinii nos auctoritas urgere nequit. Quin multò prubabiliùs Strabo in libro 15 scribit Susa Thiloni patris Memnonis a dificium esse. Atque Herod., l. 5, urbem Memnonis vocari solitam ait, non Artaxerxis Memnonis, sed illius prestantissimi juvenis, qui Priamo c Syrià auxiliaturus

(1) Hier, communem sententliain sequilur, Assuerum illum Artaxerx. à (iræcis appellatum ait. At nec Astyages, nec Cyaxurcs Artaxerxes vocatus est

(2) Narrant Hebraei, ul in IOZacb. cap. Hieronymus refert, captivum populum Jiidæorum non solimi in Medos et Persas, sed in Bcsphonnn quoque el selenii ionalem plagam à Chaldæis esse translatum

(1) In 2 anno Cyri templi fundamenta posita, Josephus, l cont. Appion. lib. tradit. Cui ego libenter assentior.

(2) Hier, annos Magorum pCququod excipit, et 8 solino Cambysi assignat.

venit, qui etiam in Susis regiam ædiflevit, Memnoniam ab illo cognominatam, ut Diodorus scripsit lib. 5; Sosa veri) ante Cyrum fuisse conditi, Daniel certissimus aucter est : *Anno*, inquit, *tertio regni Halthasar, cimi cu. m in Susis, eie*. Quam urbem metropolim esse reponis Elamitarum, Hieronymus vere quidem interpretatur, sed in eâ Daniele turrim exlruxisse falsò existimat. Josephus siquidem, in decimi libri postremo cap., Daniele ait, apud Ecbatana Medix turrim eam ædificâsse, apud Susa verò, primariam Persidis urbem, illa vidisse quæ Danieli* 8 narrantur» Quantiàni Susa proprie nec Persidis, nec Mediæ civitas est, sed Susa* Persis Medisque vicime. Quæ quoniam non duabus his provinciis modo, verùm etiam Babyloni confinis erat, impie harum trium regionum medio collocata, ideò reges Persarum atque Medorum in eâ sedem imperii locaverunt. Quod Cyrum fecisse Strabo affirmat, nos alios cliam priores fecisse credimus. Jun si Susa principium regni Assucri fuit, ul prim. lib. Esther cap. dicitur, non fuit aulem aut Darii Hystaspis, aut Longimani, nul alterius Artaxerxis cognomento Memnonis Susa regni principium, sed vel Thiloni, vel alius regis, qui primus Susa nobilitavit, atque inde exordium imperii sumpsit : certe non est absurdum Assuenim, virum Esther, Astyagem Cyaxarenne hujus patrem inteUigere. Hterque enim Medis cliam ac Persis imperavit, quemadmodum scribit in libro I Herodotus. Belili ul illud tandem exponamus, qui fieri potuerit ul 70 annos, quos prxdixit Jeremías, Josephus in primo Cyri anno expletos dicat, cum nulli) idures ipse Nabudodonosoris posteriorumque hujus imperio computing Sed in numeris Josephi libri menda habent innumera. Quæ ergò menda viro diligentissimo atque gravissimo assignare nec volo, nec debeo. Librariorum ergò Vitio accidisse credendum est, ul in Niglisaris regno, pro 70 subjecta fuerint 40, in Balthasaris aulem, p-o 7, posita fuerint 17. Hos enim duos numeros si ortvxrris, 70 anni constabunt, quos Josephus à desolatione ad primum Cyri annum scripsit effinxisse. Sic tamen 70 annorum summa constabit, si post desolationem solos 25 Nabuchodonosori tribuas, quòd 26 incoeptus fuit, non absolutus; si excludas item postremum Balthasaris, quòd in illius inilio Babylon in Cyri ditionem venit. Ac si 5 annos Balthasari dedit, sed exscribentium vitio substituti sunt seplemdecim, tunc 70 anni conflantur; nec opus erit eos, qui integri non fuerunt, excludere. Verùm in his minutulis explicandis ego quoque mihi ipse displiceo. Sed haruutrerum curiosis semel satisfaciendum fuit. El Gordianus iste nodus, quamvis mullo labore verbisque cliam inultis, erat tamen explicité distincteque solvendus.

Decimum argumentum facile esi quidem, sed ad Scriptura cognitionem explicatu necessarium. Non enim Hieronymus solum, sed Aggæus etiam scribit, in secundo Darii anno templi esso fundamenta jacta. Aupje illud, quod ex commentariis in Daniele objecimus, nihil habet omnino questionis; cùm Hieronymus ipse in Isai li, sua verbi fuerit interpretatus. *Cyro ri-*

N . ait, (r»np l *jacta* xttnt *fundamenta*. Cæteriim, sub

Dario, anno illius secundo, templum ædificari cœpium est. Hoc itaque facillimum, id difficilius, quod Hieronymus, imò Aggæus ipse dicit in hæc verba : *Ponite corda vestra ex die istâ et in futurum, à quartâ et vicesima nonimemis; à die, quâ fundamenta jacta sunt templi Domini*, etc. Lt Hieronymus, in Agg. cap. 2:4 *die vicesima quarta noni mensis, in qua templi fundamenta sunt jacta*, etc. Loquiluraulem sinedubio Propheta de nono mense anni secundi sub Dario. Huic argumento variò quidem à nullis responsum est. Lyranus sentit fundamenta hoc sanè loco appellari pariem ædificii inferioris; quæ celeras sustentet ac ferat, etiamsi ima non sit, sed fundamentis imis superposita. Beda credit (I), atipie id receptius est, templi interioris fundamenta vîvenle Cyro fuisse posita, atrii vero exterioris porticum el gnzQphylacii in secundo anno Darii. Illud quoque dici potest, sub Cyro fundamenta inchoata informalaeque fuisse, sub Dario perfecta et consummata. Adde, à Cyro ad Darium, 40 annis interfluentibus, fundamenta, et temporum injuriò, el inimicorum opera, fuisse propemodum eversa et labefactata; sed sub Dario reconcinnata rcfecclaque fuisse. Unde et Josephus, Buffino interprete, scripsit, lib. 11, c. 14, quòd sub Dario fundamentis restitutis superæJWlCabflur. AlqiE* ut quemadmodum sentio loquar, non mihi Aggæus videtur adsluere, quod in secundo Darii anno templi fundamenta jacta sint; sed hunc sensum Propheta habet: Attendile non solùm ex die ishi, quæ videlicet est vicesima el quarta noni mensis, sed à die, qua fundamenta jada sunl templi, et invenietis in templo meo inchoato nullos uberiores fructus prædia vestra tulisse. Nimirum enim ncgligentibus Dei religionem el cultum nihil adhuc prosperé evenit. At ex die ista benedicam, etc. Et hic sensus paulo ante fuerat explicatus his verbis : *Et nunc ponite corda vestra à dic Ime*; et suprâ : *Antequam poneretur lapis super lapidem in templo Domini*, etc. Quasi ex eo tempore, quo primiim jubente Cyro è Babylone venerint, eorum frugibus maledixerit, ne quidquam eis feliciter terra produxerit, quòd in Dei opere et templi structurâ cessaverint. Sed de argumento decimo hæc salis.

In undecimo non est facile expedire quisnam ille Artaxerxes fuerit, qui cum Cyro et Dario jusscrit templum ædifleari. Babbi Samuel eundem esse credidit Darium el Artaxerxem. Hoc enim non proprium nomen, sed regum Persarum omnium fuisse cognomen; ut Cæsar Romanorum, Pharaò Ægyptiorum. Non itaque iribus jubentibus templum jediticatum, sed duobus, Cyro el Dario Artaxerxe. Cui opinioni vehementer conjunctio repugnai quæ nomen Darii cum Artaxerxe non so linn in Ialino, sed in greco el hebraico exemplari conjungit. Ineptæ sanò loquendi formulæ sunl, Julius el Cæsar, Marcus el Tullius, Chosroes et Pharaò. Huir quoque sententia illud refragatur, quòd pari ratione Artaxerxis cognomen Cyro fuerat addendum, qui rex utique nobilissimus Persarum fuit. Atipie idem Rabbi per Artaxerxem, de quo cap. 4 sermo lil, vere, ut ego

iti Refertur in Glossò ordinarii.

sentio, non Cambysen, sed Cyrum intellexit (I). Cur Igitur Scriptura cognomen utrique regi commune alteri adjiceret, ab allero auferret? Hanc denique Opinionem illud miniis probabilem facit, quòd si Artaxerxes cognomen omnium regum Persarum esset, id esset absurdum, quod I Esdr. 7, scribitur : *ht regnú autem Artaxerxis, regis Persarum, Esdras*, etc. Nullus enim peculiariter intelligcretur, non plus certe quam si solum regem Persarum sine Artaxerxis voce posuisset Sed de liée sententia satis. Pergamus ad reliquas. Josephus porrò, apud Lyranum, hunc Xerxcm filium Darii interpretatur. Undecimo quippe Antiq. Judaic. 1, c. 10, scribit Xerxcm libum Darii pietatis paterna perinde ut regni hæredem fuisse; uihilquecx patris institutiscinta divinum cultum immutasse, sed Judæos summa fuisse benevolentia prosecutum. Addit cliam hujus tempore Esdram quidem argento, auro cl vasis pretiosis, quæ cx universa provincial Babylonis attulerat, templum ornasse, ac Dei cumulasse cultum; Nehemiam vcrò, eodem rege concedente, non modò civitatem cl muros instaurasse, sed cl id supplesse, quod ad fabricam templi deerat. Veriim hæc sententia duos scrupulos habet. Prior est, quòd huic regi 58 annos imperii tribuit. Qua in re cum omnium chronographorum ratione pugnat, qui Xerxi filio Darii non nisi vigiliti regni annos imperiuntur. Posterior scrupulus est hujusmodi : Primi Esdr. cap. 6, dicitur quòd Judæi aedificaverunt, construxerunt el compleverunt domum Dei, Cyro et Dario ct Artaxerxe jubentibus, sed compleverunt tamen in anno 6 Darii. Necesse est igitur, ul Artaxerxes ille, quicumque tandem fuerit, ante annum Darii 6 fuerit. Alioqui quomodò usque ad 6 annum Darii construxerunt Judæi, cl compleverunt lem lum, vivente Cyro ct Dario ct Artaxerxe? Non itaque in nomine Artaxerxis Xerxes, Illius Darii, intelligitur. Quæ eadem causa cos etiam uiget, qui hoc loco Artaxerxem Longimanum filium Xerxis accipiunt, cujus diebus, ul Eusebius est auctor, el Esdras, cl Neliemias ca quæ templo, civitati murisque deerant, expleverunt. Acne illud quidem verum est, quod nonnulli aiunt, Darium Medum hoc loco accipi oportere, nam Darium Hystaspis nomine Artaxerxis accipiunt (2). Primum enim nusquam aut in litteris sacris, aut in auctore aliquo historia* probato legitur, quòd Darius Medus templi fabricam aut juverit, aut jusserit. Solus quippe Daniel hujus Darii mentionem l'cit, nec tale quippiam illi assignavit. Deinde cum Darius hic avunculus Cyri esset, ul jderisque visum est, multòque celale major, ul visum est omnibus, nequáquam Scriptura sacra, contra aliarum omnium morem, Cyrum priusqiihin Darium nominaret: *Jubente*. inquit, *Cyro, ct Dario, ct Artaxerxe* (3). Quæ eadem ratio vetat, ul Darius hic Medus per Artaxerxis vocem jnielligalur. Quanqttam septuaginta Interpretes Daniclis sc-

(1) *Notum*, inquit, *ait regi, quòd Judari, qui ascenderunt à te ad nos*, etc., I Esdr. 4. Cyro ergò scribebant illi, a quo Judæi in Juda*am dimissi fuerant. Josephus, ac ca*leri hunc Cambysen interpretantur.

(2) Glossa interlinearis, Dan. 9, ait, Darium primum captum Israel solvisse, sed non probal.

(3) Melaslhcnès Annianus hunc ordinem invertit

ptiino pro Dario Artaxerxem interpretati sunt, quemadmodiim Hieronymus noster admonuit. Prælerca, nulla historia, neque humana, neque divina. Darium Hystaspis Artaxerxem appellavit. Nulla ergo causa est, cur hoc loco Darium Hystaspis Artaxerxis nomine intelligamus; præserlim cùm in toto libro j»rr nomen Darii non alius unquàm, nisi Hystaspis filius intelligatur. Quid autem Scriptura nobis per nominis ambiguitatem illuderet, si in ezidem cliam orationis clausulé Darii nomen in varios significatus distraheret? *Ædificaveruti*, ait, *jubente Cyro, ct Dario, ct Artaxerxe, el compleverunt domum Dei istam, usque ad diem tertium mentis Adar, qui est annus sextus Darii regis*.

Mihi duæviæ hujus quæstionis explicandæ apparent. Una est, tueamur id, quod nunc impugnatum est, Artaxerxem Longimanum hic accipi oportere, qui primus hujus nominis in historiis prophanis invenitur. Quæ eadem sententia Bedæ fuit. Loquitur autem Scriptum per anticipationem, id, quod sæpè aliis sacri auctores factitarunt. Non enim omnes illi lres intelligendi sunl templum et edificasse, et complesse, usque ad sextum Darii annum. Sed lres illi opus complevere quidem, quos Judæis constat in opere faciendo explendoque favisse; at a dificalum est, atque aliqui ex parte completum usque ad sextum Dani annum, Cyro el Dario jubentibus. Tametsi eo anno templum non est omni cx parte absolutum; quoniam, ut Josephus ait, Esdras ac Nebemias sub Artaxerxe postea templi fabricam, ornatum ct cultum expleverunt. Hoc vero solùm à Josephi opinione nostra discrepat, quòd ca quæ Esdras et Neliemias gessisse in Scripturi referuntur, ille Xerxe filio Darii imperante, nos Longimano jubentibus, gesta esso contendimus. Illud autem sine controversià verum est, Cyrum, ct Darium, ct Artaxerxem, cum, cui Neliemias atque Esdras placuere» templum ædificusse, absolvisse et omésse.

Altera quoque scrupuli hujus eximendi ratio est, si dicamus, duas illas particulas, *et Artaxerxe*, ab Hebræo quopiam adjectas esse in margine primiim, deinde textui, ut (ieri solei, insertas; nec aliunde quam cx eodem libro exemplum hujus erroris petere necesse est. In ca pile enim Esdra* quarto, sic latina editio habet : *In regno autem Assucris, ipse est Arturcrxes*, etc., ubi lres ille voces, *Ipsè est Artarcries*, non sunl Scripturae partes, sed ab cvposilore, nescio quo, in margine furiasse possine, scribentium errore textui nostro inlerjcclæ sunl, cùm nec in hebneis exemplaribus, nec in græcis septuaginta Interpretum haberetur;quemadmodumcliam fintò nos I Vramis admonuit. Idem quoque errur accidit in lalinis codicibus, 2 Reg. cap. 8, ubi verba illa: *De quo fecit Salomon omnia vasa a rca in templo, cl mare ccneum, ct columnas, et altare*, nec hebrea exemplaria habent, nec greca Septuaginta, etc. Quod autem \ilium in latinant editionem irrepsit, idem poluil accidere, ut in hebrea quoquo irrepserit exemplaria. Qué de re et lib. 2 multa oportuno diximus, et jamjam in sequentis argumenti explicatione quaedam haud importundò disseremus. Illud nunc dico, me non levi conjecturé ductum de hujus loci errore ita existiinussc. Josephus si-

quidem, undecimo Judaic. Antiq. lib., cap. 4, hunc ipsum Esdra locum referens, sic ait : < Magnis omnium < studiis proliciebat templi ædificatio, juxta mandata < Cyri et Darii, prophetantibus intérim Aggæo et Zachariâ; absolutumque et intra septennium. » Et lib. 15, cap. postremo, non alium templi auctorem facit Herodes, prater Cyrum et Darium. Non ergo alius tertius in hebrais exemplaribus veris habetur. Verum G.V.C. hactenus. Calerâ diluamus.

Argumentatio duodecima usque eâ difficilis et obscura est, ut aut nullo modo, aut multo difficillime dici possit. Nimirum enim in historiâ cum sacro, turn profano, ille sæpè librariorum vitio numeri depravati sunt, ut qui cos ad veram rationem revocare voluerit, is non dico in scopulosis locis arduisque versetur, sed in labyrinthum inexplicabilium quaestionum iniret necesse sit, unde exire non queat, nec si Thesei quidem Illam habeat. Hujusmodi autem errores in historiis humanis prodere supervacaneum erit : nam obviæ sunt passim plurimi. In sacris paucos quosdam commemorabo, qui salis sint tamen, ut intelligantur omnes quàm lubricum et facile librariis sit, vel in divinâ Scripturâ numerum pro numero substituere. Agendum ergo, primum hujus rei exemplum proferamus, ex libri secundi Paral., cap. 15, ubi illa legimus : *Delium vero non [nit usque ad tricesimum quintum annum regni Asa]*. Et è vestigio, in initio capitis sexti decimi : *Anno autem tricesimo sexto regni ejus, ascendit Baasa*, eie. Quo utroque loco pro tricesimo, legere oportet vicesimum. Nam Baasa, anno teditio regis Asa, regnare cepit, solumque regnavit annos quatuor et viginti, ut 5 lib. Reg., cap. 15 traditur; non ergo ad tricesimum sextum annum regis Asa regnum viliamque perduxit. Id quod perspicuum quoque illi ex 3 Reg. lib., cap. 16 : Anno, inquit, *vicesimo texto Asa regis Jmla, regnavit Jlela, filius Baasa, super Israel*, etc. Et posterius : Anno *vicesimo septimo regis Asa, regnavit Zaniri, qui scilicet occiderat Ilicia. Quem* errorem Joannes Lucidus in secundo Temporum libro animadvertit.

Ne verò imperitus quisquam hujus loci viliam in latine editionis odium torqueat, sequi sciam greca hebraeque exemplaria esse corrupta. Id quod 2 Paral., c. 56, etiam contigit. Ubi in hæc verba exemplaria omnia, quæ mihi videre licuit, consentiunt : *Octo annorum erat Joakim, cum regnare cepisset, et tribus mensibus, ac decem diebus regnavit in Hierusalem, fecitque malum in conspectu Domini*. Quo loco, pro *decem et octo*, librarius aut indoctus, aut negligens *octo* subjecit. Sic enim, 3 Reg. 24, verè legis : *Decem et octo annorum erat Joakim, cum regnare cepisset*, eie. Alioqui, quomodo fecit malum in conspectu Domini? Quomodo egressus est ad regem Babylonis, et cum esset natura bonus, ne civitas peridiuretur, ultro se dedit? > Reg. 24. Josephus 10 Antiq., cap. 0. Atque hunc etiam errorem Cajetanus prior deprehendit. Nolo enim quidquam aliorum aut industrie aut ingenio detrahare. Verum ego etiam ipse interdum conjecturæ ditor ad suspicandum auctores sacros quibusdam in locis alios numeros poluisse nunc inveniantur. Verbi causæ, ponamus

aliquid, ubi conjectura hujus argumentum appareat. Primo Reg. lib. cap. 15, scribitur quod illius unius anni erat Saül cum regnare cepisset. Quod si filius anni unius intelligitur, quasi puer unius anni innocens, qui nesciret interdextram sinistramque discernere, quoque pacto illud accipiemus, Jerem. 52, 1 : *Filius viginti et unius annierat Sederias, cum regnare cepisset*? Quid si hic etiam numerus ille viginti ex scribentium esset errore pratermissus? Annoti tibi videtur, si ita hi perineurium negligentiamque fecissent, falsis interpretantium expositionibus locum esse duros? Rursum, quale, quæso, illud est 12 Reg. 5, 4 : *Filius triginta annorum erat David, cum regnare cepisset, et quadraginta annis regnavit*, si lilius unius anni innocentem interpretamur? In simili ergo dicendi forma similis sit interpretatio. Sed similis esse non potest, si unius anni filius Saül esse dicatur. Quamobrem verisimile est, auctorem lib. Regum filium eum viginti et unius anni scripsisse, sed scriptorum vilio majorem numerum in hebrais exemplaribus omisum. Quem deinceps errorem in græca latinaque exempla aut alii quilibet, aut etiam interpretes transfuderunt. Quod idem 2 Paral., c. 15, 16 et 36, accidit, sicut paulo ante demonstravimus. Et quoniam non est animus singula loca discutere, unum solummodò ex Rabani opinione adjiciam, ut jam demonstri ea quæ sunt hujus argumenti propria, expediantur. Jeremiæ 52, vulgata lectio sic habet : *Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor, in anno septimo, Judatos tria millia et viginti tres. In anno octavo decimo, Nabuchodonosor transtulit de Hierusalem animas octingentas triginta duas. In anno vigesimo tertio Nabuchodonosoris, transtulit Nabuzardan, magister militiæ, animas Judæorum septingentas quadraginta quinque. Omnes ergo viri quatuor millia sexcenti*. Quæ ex lectione subdifficiles et perobscuræ quæstiones emergunt, quarum nonnullas Lyranus movit, sed quàm belle responderit, aliorum esto judicium. Rabanus in Jeremiam 1er Judæos à Nabuchodonosore captos scribit, harum trium captivitatum numerum hic propheta censeri. Prima fuit, cimi Naburlionosor Joakim, filium Josiæ, vinculum catenis duxit in Babylonem, 2 Paral. 56 (1). Nec enim est verisimile, non etiam alios plurimos cum Joakimo in Babylonem transtulisse. Nam et Daniel, capite primo, verbis non valde obscuris significat, anno tertio Joakimi quosdam à Judæâ in Babylonem esse translatos. At Cajetanus negat Joakimum in Chaldæam advenisse. Sanè quidem; verum infirmè ratione negat. *Interfectus est*, inquit, *Joakim in Judæâ, et sepultus asini, juxta Jeremiæ prædictionem, sepultus est, ac projectus extra portas Hierusalem*. Quid timi? Quasi verò fieri nullo modo posset, ut ductus primò in Babylonem, deindè in Hierosolymam remitteretur, ubi, cum fidem regi Babylonio datam violasset, ingruerent morte perirei. Non itaque camus inficias, Joakimum cum aliis nullis in Babylonem esse traducimi). Id enim non Ra-

fi) Josephus, contrit Appionem Alex. lib. I, ex Beroso referit, Nabuchodonosorem primo anno regni sui quosdam Judæorum captivos in Babylonem adduxisse.

banns solini), sed divinæ etiam Scriptura tradunt, 2 Paral. 36, 6.

Secundam captivitatem Rabanus ponit in transmigatione Jechoniæ, quæ I lib. Reg. 24, habetur expresse. Tertia quoque in eodem lib. c. 25, expressa est, cum Nabuzardan templum etiam, urbemque vastavit. Trium ergo harum captivitatum, ut Rabanus autumat, Jeremias singillatim scribit numerum. Quæ si veni sententia est, tres numeri mutandi sunt, ut pro septimo anno in primo captivitate scribatur, primo. Illa enim anno primo Nabuchodonosoris contigit, qui idem Joakimi tertius fuit: quemadmodum paulo ante dicebamus. In secundo vero captivitate, pro octavo decimo scribendum est, octavo. Constat enim, Jechoniam in Babylonem octavo Nabuchodonosoris anno commigrasse, 4 Reg. 24. Pro vicesimo autem tertio in captivitate prostremit legi oportet, undevicesimo. Nam, ut I Reg. 25, scriptum est, Jeremias item 52, Scdecias in anno 19 Nabuchodonosoris ductus est in Babiloniam. Nec huic sententiæ repugnat, quod lib. Reg. I, cap. 2, decem Judæorum millia cum Jechoniâ dicuntur esse translata. Quoniam Jeremias non vulgus promiscuum, aut milites quoslibet annumerat, sed principes Judæ, et eos qui erant in dignitate aliqua constituti, ut Josephus decimo Judaic. Antiq. lib., cap. 8, animadvertit. Vel etiam eos hic supputat Jeremias, qui in libris Regum non fuerant numerati. Prius siquidem ac postremæ captivitatis numerum auctor libri Regum omnino præterierat. In secunda autem posuerat majorem quidem, hoc est, decem millia; prætermiserat minorem, quem hic supplet Jeremias, id est, animarum Octingentas triginta duas. Quod Josephus intelligens, in decimo Antiq. Judaic. lib., cap. 9, utrumque numerum complectitur, asseritque eos qui cum Jechoniâ ducti sunt, fuisse decem millia numero, et amplius octingentos triginta duos. Quanquam primam captivitatem ad eum annum refert, quo rex Babylonius Joakimum interemit, insepultumque extra mœnia jussit projici. Timi enim scribit, tria millia Judæorum Babylonem in captivitatem esse ducta. Qui annus procul dubio septimus Nabuchodonosoris fuit. In octavo namque Jechonias pro patre est constitutus, I Reg. 24; quod si accipimus, numerus primæ captivitatis in Jeremiâ sine ulla correctione rectissime constat. Inleto autem locum Jeremiæ totum posse à mendis notò vindicari, si dicamus secundam captivitatem anno 18 Nabuchodonosoris fuisse, annis scilicet integris numeralis; sicut et prima anno septimo est in hunc sensum adscribenda. Alioqui, si de annis non expleti sermo sit, prima in anno 8, secunda in Nabuchodonosoris fuit. At tertia fuit anno 25, cum quinto post excidium Hierosolymitanum anno, qui fuit regni Nabuchodonosoris 25, invasit Cule-Syriam, Ammonitas, Moabitasque subegit, Egyptios perdomuit, ac relictos ibi Judæos captivos Babylonem adduxit, ut Josephus auctor est 10 Antiq. Judaic. lib., cap. II. Sed quoniam Jeremias eos numerare videtur, non qui de Egypto, sed qui de Judæa translati sunt; quia rursus eas videtur captivitates recensere, quæ è sacris historiis colliguntur, quia domini eam quæ sub Nabuzardan fuit

omnium celeberrima, templique atque urbis incendio vel maxime nobilitata, tertio loco videtur scribere, ut redeat, unde est paulo ante digressus, ut numerum annorum in secunda et tertia captivitate ad formam I lib. Reg. restituendum contenderet, ei ego non magno pere repugnare. Nam si in primo captivitate Josephum quam Rabamini sequi malis, non equidem improbo. Ego autem, ut ingenue loquar, nunquam mihi minus quam in hac digressionem placui, quanquam magis adeo id argumenti difficillimi explicandi cupiditate quam ulla culpa meo contigit; qui dum monere volo numerorum quaestiones lubricas esse atque difficiles, quod error in numeris facilis ac lubricus sit, mei pene sum oblitus: fecique id repentino quasi motu perdis, quod ne meditatus quidem opere ad hoc instituto facturus eram, ut de iis rebus, quæ maximi sunt negotii, inter refellendum argumenta disputarem. Sed hoc tamen ceridii mihi peropportune, quod duodecimi argumenti difficultas omnis in eo numero annorum sita est, qui 3 Reg. lib., cap. 6, proscribitur, ab egressione liliorum Israel de Egypto ad templum à Salomone inchoatum. Est autem in omnibus exemplaribus græcis, latinis et hebraicis, idem omnino numerus annorum quadringentorum octoginta, quem mimorum ex scribentium errore a vero esse immutatum, hisce argumentis suaderi potest. Primum, quod Josephus, lib. Antiq. Judaic. 8, cap. 5, scribit Salomonem templi fabricam exorsum esse annis «prope ingentis nonaginta duobus (i), postquam Israelita! ex Egypto excesserunt: mille vero viginti annis postquam Abraham in Chanaanæam regionem et Mesopotamiam migravit. Nam si quadringentis triginta, qui juxta Exodum à migratione Abraham ad exitum Israelitanum de Egypto interfluxerunt, quingentos nonaginta addideris, ab exitu ad templi ædificium coeptum, summa illa Josephi relinquetur annorum mille viginti, atque adeo cluterque sibi numerus, et inter se vicissim ambo constabunt. Deinde Josephus idem, lib. II Antiq. Judaic., c. 4. : «Ante Saulem et Davidem, inquit, rempublicam iudices administraverunt. Qui reipublicæ status plus quam quingentis annis duravit post Moysen et Josué imperium.» Non ergo ab exitu Israel de Egypto ad initium templi, ISO solum anni intercesserunt.

Præterea, Moyses quadraginta annis imperavit. Erat enim annorum octoginta, cum eduxit Israel, Exod. 7, et centesimo vicesimo ætatis anno mortuus est. D. ultimo.

Adde annos octo interregni, quibus Israelita* servierunt, post mortem Josué, regi Mesopotamia?, Judie. 5. Josephus, lib. 6 Antiquit., cap. 5, scribit hos fuisse duodeviginti. Quorum octo servitutis fuisse, lib. 5, cap. 7, tradiderat.

Olhoniël judicavit populum quadraginta annis, Judie. 3.

(I) Sic Gebenius ac vere ille quidem transtulit. Numerus enim 562, qui habetur in versione Ruffini, ex scribentium errore est positus, nisi Josephus ipse seenni pugnet, lib. 2, cap. -I. Ende patet Sabellici error, Ennead. I, lib. 9, ubi vulgatum vilius secutus, affirmat annum templi inchoati fuisse ali eo quo filii Israel de Egypto sunt egressi, quingentesimum secundum

Adde duodeviginti annos interregni, quibus sen ierunt regi Moab. Judie. 3.
Aiola judicavit populum octoginta annis, Judie. 3.
Adde viginti annos interregni, quibus servierunt regi Chanaan, Judie. 4.
Rine et Deberá judicarunt populum quadraginta annis, Judie. 5.
Adde interregnum septem annorum sub Madian, Judie. G.
Gedeon judicavit populum quadraginta annis, Judie. 8.
Abimelec/i, tribus annis, Judie, c. 9.
Thola, viginti tribus annis, Judie. 10.
Jair, viginti duobus annis, Judie. 10.
Interregnum decem et octo annorum sub Pliilista is et Ammonitis, Judie. 10.
Jepljlc, sex annis judicavit, Judie. 12.
Atiesan, septem annis, Judie. 12.
Aliialon, decem annis, Judie. 12.
Abdon, octo annis, Judie. 12.
Interregnum quadraginta annorum sub PbilisLeis, Judie. 13.
Samson, viginti annis, Judie. 16.
Heli, quadraginta annis, 1 Reg. 4.
Said regnavit quadraginta, Act. 13. Nam Josephus, lib. 6 Antiq. Judaic., cap. postremo, ait illum regnasse, vivente Samuele, annis duodeviginti, post Samuelis mortem, annis viginti.
David regnavit annis quadraginta, 2 Keg. 5, et 1 Paralip. 3.
Salomon quarto anno regni sui templi fabricam colpii, 3 Ileg. G.
Qui in summam redacti faciunt numerum quingentorum septuaginta quatuor annorum. Quibus ti adjicias annos Josué, Samgar et Samuelis, interregnum quoque, quod inter Samson et lleli fuisse Scriptura dicit, major utique summa quàm illa Josepbis conficietur. Plures igitur quàm ISO anni ab excessu Israel de Ægypto, ad templi fabricam intercesserunt. Mendum itaque in hoc Scripture loco inest, sunlque proludè ad veram rationem codices hebraiet, greci et latini corrigendi. Ad hæc, si greca omnia exemplaria fidem aliquam faciunt, ut in ejusmodi rebus ambiguïs, cl numerorum ratione controversé æquum est, Paulus certe, Act. 13,20, post terram Chanaan liliis Israel sorle distributam, tempus Judicum usque ad Samuel, quadringentis quinquaginta annis, non multò sociis delinivit : Sic enim greca habent : Kxl IM k-.wb 7^ Ka /ouc*, àùwî» «v t ô». Kat fîtrû t x Gt ix 2 í Titfaxtfloi; xal tftrrrjtorra Kw/c xfi-(v; la.aautL «G Quæ Erasmus ita convertit: El deletis gentibus septem in terrà Chanaan, sorte distribuit eii terram corum. El post heee annis cirriter quadringentis quinquaginta, dedit judices usque ad Samud prophetam. In eundem sensum Pngninus vertit, •æterique juniores omnes interpretes. Nec enim greca illa aliter reddi possunt. Quod si quadringentis quinquaginta annis, quos Paulus judicibus à distributione terre ad Samuclem impertitur, addamus Moysis quadraginta.

Saùl jlem quadraginta, David quoque alios quadraginta, et quatuor denique Salomonis, eamdem proiettò summam conficiemus cum eâ quæ pauló ante è certis Scripturo testimoniis confecta est, quingentorum septuaginta quatuor annorum, ut novum Testamentum veteri omninò consentiat. Sed ait Cajelanus greca omnia exemplaria et latina esse vitata : et grecò rpta/offerfo<;,non TiTfotxoTíoií, latiné trecentis, non quadringentis, esse legendum. Qui sic ? evincitur, inquit, quoniam alias non constabit numerus annorum, quem lib. 3 Reg., cap. G, delinit; scilicet, quasi non in hoc controversia sit, an ille numerus, an hic scribentium errore sit inductus. Numero sane lib. 3 Regum reliqua omnes Scripturæ dissentiunt. Numero actorum Apostolorum Scripture consonant omnes; non ergò lue, sed ille numerus vitio librariorum est corruptus.
Confirmat aulem hanc sententiam illud tandem, quòd qui contrariam tueri volunt, numerumque illum quadringentorum octoginta annorum relinere, ii tantum absurdilatam in supputatione sua faciunt, ut vix audiri sine aurium molestiâ possint. Nicolaus porrò cl Abttlensis, qui in Scripture explanatione habentur insignes, ut summa illis 480 annorum justa constituantur, primum aiunt annos Josué minimè computandos, sed in Othonidis quadraginta includendos. Eodomque modo de Samuele judicant, cujus annos similiter inirà quadraginta Saillis includunt. Mox addunt annos quibus Judæi servierunt regi Mesopotamia;, aliisque postea sequenti tempore regibus, eis annis includi, quibus Ierra quievisse dicitur, vel etiam judex hic, aul ille Israelilis præfuisse. Unum solùm annorum duodeviginti interregnum in computationem adseisennt, ul cilm tribus annis Salomonis summam 480 annorum suo belle arbitrato conficiant. Sed, ut dixi', hæc computandi ratio multimi omninò absurditalis habet. Ii enim omittam alia, ne in re notò et perspicui inultus cl insolens sim, illud ante omnia expediri velim, e quo pacto interregnorum anni in eos redigi valeant, et contrahi, quibus sub judicibus terra à præliis dicitur quievisse? Sane in interregnis aul perpetuum Judæis bellum conlrà inimicos fuit, aut servitus sine judice misera, res afflietæ, turbata omnia, milia quies.
Prælereà, ecquid de quadraginta annorum interregno isti dicturi sunt, quod inter Abdoncm cl Samsoncm Scriptura commemorat? An 40 illos annos in Samsonis vigilili inclusuri sunt? An potius in Abdonisoclo? prælereà, cur unicum interregnum annorum decem elocto accipiunt, rejiciunt cætera? Quòd si causam reddere ne unam quidem idoneam possunt, sane aul interregnum hoc cum caderis abjiciant, et summa crii minor; aulcum hoc, ul par csl, admittant reliqua, et sumina erit major. Ad hæc liber Judicum explicate docet, terram duce Judà, qui successit Josué, minime quievisse, sed nullis bellis fuisse agitatam, quibus Chananæt ac Pberezæi victi oppressique fuerunt» Nan» ductum Josué præliis frequentibus turbulentum exstittisse, Josuc liber ipse manifestat. Cùm vero rex Mesopotamia», Josué, Judàque defunctis, filios Israel pugnà vicerit, octoque annis sen ire coegerit, tunc tempora

pacata quicquamque terram describere, prorsus est à sensu communi alienum. Quòd si annos Josué ac Judæ illos quoque, quibus rex Mesopotamia: Israelitas expugnavit, et oppressit, in id temporis trahas, quo terra quievisse dicitur, nonne turbidos et inquietos annos cum tranquillis quicquid confundes? Nonne etiam Scripturæ sacra in ipse narratio vim afferes manifestam? Illa nimirum non obscurè refert, Judic. 3, i I, post mortem Josué, post Chanaanæ Pherezeosque devictos, post quod Israel per Othoniel à senectute liberatos, terram quadraginta annis quievisse. Quid Paulus? Alinot post Samuelem quadraginta annos Saulis regno impertitur, Act. 13,21? Qua ergò ratione Samuelis annos in annis Sablis includemus? quos triginta octo fuisse Josephus prodit, fuisse quadraginta prodit Paulus.

Nulla ergò ratione, ut videtur, numerus ille quadringentesimus defendi potest. Ab eo siquidem tempore, «pio filii Israel terram promissionis incolere haberequecœperunt, ad primum Jephthæ annum, trecentos interfluxisse testis est Jephthæ ipse locupletissimus, Judic. 11, 20. Trecentis si addas quadraginta, quibus populus moram in deserto fecit, ac viginti annos Samuelis, qui ex primo lib. Regum (i) à quibusdam colliguntur, illos demum quos à Jephthæ ad annum 4 Salomonis, aule numeravimus, eadem omni à summa constituetur, quæ bis supra constituta est, quingentorum septuaginta quatuor annorum; ut quoquo te vertas, et sive ex temporibus interregnorum ac judicum singulorum, sive ex Pauli calculo atque ratione, sive ex Jephthæ testimonio et inculpatæ defensionis judicio, verum certumque annorum numerum ab excessu Israel de Ægypto ad templi fabricam efficere pertentes, semper eundem invenias quingentesimum septuagesimum quartum. Porro autem qui numeri cujusque summam exigue nimis, et exiliter ad calculos revocare cupiunt, hi numerum cum verissimum ac rectissimum censent, quem plurimis confectis rationibus undique constantem, colligunt, consentaneum sibi cæcisque reperiunt, qui sæpè in unum collati eandem prorsus summam efficiunt. Illis argumentis numerus ille 5 lib. Regum infirmari potest, qui tamen non modo omnibus exemplaribus, sed universis auctoribus latinis, græcis, hebraeis consentientibus confirmatur. Venimenimvero in numeri hujus summa luenda et conservando, vix reperias præsidium aliquod omni ex parte munitum. Eusebius ceterum, qui sine controversi in ratione temporum diligentissimus est, hanc summam 480 annorum defendit quidem, sed ita defendit tamen, ut defensionis ratio neglecta esse videatur, Principio namque, 10 annos Ahialon et quadringentesimo octogesimo numero eximit, quoniam septuaginta Interpretes ait illum judicem omisisse; quare coactus fuit viginti septem annos Josué administratione dare, ut quadringentesimus octogesimus expleretur. Quòd si 10 annos Ahialon in 480 numero

(I) Josephus, Annal, lib. G, cap. 15, tradit quòd Samuel primum solus per annos duodecim, deinde Saul regnante annis 18.

includerei, cimi Josué viginti septem attribuerit, 490 annorum summa conficeretur. Incidit autem in codices mendosiores. Nam complutenses cum judicem in 70 versione habent. Codex quoque fuit illi similiter depravatus hi tempore, quo justus 70, Holi populum judicavit. Scribit enim in 70 interpretatione viginti annos inveniri. Atqui in hispaniensi id est, quadraginta reperiuntur. Quem Eusebius errorem sæpè sum admiratus. Si enim 70 interpretationem sequi libuit, cur, quemadmodum decem annos Ahialon, ita et Ili viginti non ademit? Quòd si visum est licet annos 40 relinere, cur decem Ahialon à numero eximit? Illud etiam incommodi Eusebio accidit, quòd cum inter regna omnia posteriorum judicum temporibus includeret, videlicet ex illis quædam accidentia ineptissime sequentibus copulari, eam rem traditionibus Ibraeorum attribuit, ne ipse rei perabsurdæ primus esse auctor videretur. Circa annos vero Samuelis ac S idis eodem in luto cum cæcis lueret. Ambobus enim non plures quam quadraginta annos assignat. At totidem Paulus soli Sauli impertitur. Josephus autem Samueli soli duodecim, regnante Salile duodeviginti; Sauli, post Samuelis mortem, viginti. Quo in loco Beda magnè me admiratione afficit. Primum quòd sermonem permittit Paulo cum vulgarem, lumen etiam falsum; deinde quini ante Samuelem trecentos nonaginta sex annos judices profuisse eorum librum indicare asserit, cum in Judicum libro non nisi trecenti triginta novem reperiantur. Quare ad explendum summam illam necesse est Moysis 40 annos apponas, Josué vero 17. Al Josué septemdecim non ex historiæ aut divinæ aul humanæ veritate, sed ex eorum opinione solim habentur, qui ad summam illam 480 annorum numeros quoslibet revocare pergunt; idque ut faciant, non dubitant historias omnes contravenire. Quid, quòd Josephus Beda ait Samueli annos viginti, Sauli totidem alios impertiri? cum quinquaginta ambobus sine dubio impertitur, quemadmodum è locis ante citatis manifestissime constat. Cnjctanus porro videlicet longe diversissima ingressus est. Nam quadraginta annos quidem soli Sauli distribuit; sed ut summa illi 480 annorum constet, Josué annos decem, septem vero Samueli dispergit. Quod præter historiæ fidem suo solum arbitrio facit. Quid igitur? semper ego alienarum opinionum relator lanlum? Nunquam me reponam? Sane et de meo aliquid exsolvere lectori debeo, si quid tamen probati nummi exsolvi possit.

Primum autem non existimo aul fidei aul religionis quæstionem esse, nùm 480 iste annorum numerus, qui in codicibus pervulgatis reperitur, librorum vitio scriptus sit, an potius idem ab auctore sacro in suo exemplari positus? Ostendimus enim errorem in numeris promptissimum esse, atque facillimum. Ostendimus numeros quosdam in libris sacris ex scribentium errore vitiatos. Ostendimus denique nullas esse causas, cur hic de quo agimus, 480 annorum numerus, corrupto inductus videatur. Atque Josephus et Sabellicus, hebraus unus, latinus alter, cum locum illum ex lib. 3 Reg., c. 6, referrent, non 480 annos, sed nullò plu-

res posuerunt. Incredibile autem videtur esse, Josephum >i omnia hebraea exemplaria 480 numerum habuissent, ab illo certo ac praescripto numero discessurum. Nec Hugo cardinalis, cimi sententiam Josephi retulisset, eam reprobendam consuit. Non igitur si quisquam dicat ab egressione filiorum Israel de /Egyplo ad templum incœptum quingentos annos, et eo amplius interfluxisse, protinus refellendus est, quia res al fidem religionemve pertineat. Illud deindò sentio, interregnorum annos vere inter annos iudicium cfdoxisse : *¡Lique non esse*, quod llebr.ri falsò tradunt, in temporibus vel priorum vel posteriorum iudicum computandos. Quocircà Josephus, quoniam non ea solimi tempora, quibus iudices præfuêre, computare voluit, sed illa etiam, quæ in interregnis sine iudice fluxerunt, vere summam quingentorum nonaginta confecit annorum. At auctor libri Regum interregnorum annis omissis, eos tantiim redegit in numerum, quos intellexit, dùm iudices administrarent, intercessisse. Anni ergò phires ab eo, quo Israel excessit de .Egyplo, ad templi initia fluxere. Sed ducum, iudicum et regum non fluxere nisi quadringenti octoginta. Advertendum quoque, ex iis qui populo à Moyse ad Salomonem praefuerunt, quatuor esse quorum tempora nusquam scriptura vetus denotari!, nempe Josué, Samgar, Samuel, Said; nam reliquorum omnium certus annorum numerus in ipsis est Testamenti veleris libris designatus. E quibus summa colligitur annorum 419. His si Salomonis adjungas tres, quarto enim anno templum fabricare coepit, reliqui erunt anni 58, quos Josué, Samgar, Salimeli Saùlique dispartias.

Ac Samgar quidem, quoniam nondum vertente anno munere simul ac vita defunctus est, merito ab hujus numeri sunnnà eximitur. Cùm vero Sailli Paulus, Act. 15, 21, impertierit quadraginta (I), dubium non erit, quin decem et octo sint inter Josué, et Samuelcm distribuendi. At decem ne ex bis Josué, reliquos autem Samucl assignare oporteat, an contra pauciores Josué, Samucl plures, de hóc re dubitari potest. Cajelano illud placuit, mihi etiam idem visum est. Quoniam Josepho aliisque probatis historicis longior ductus Josué fuit, qu'un Samuelis iudicatus. Nec nostrae huic opinioni contrarium est. Arcam sub Samuelis tempore in Canahiarim vigilili annis permansisse, 1 Reg. 7, 2. Non enim his vigilili annis, quod quidam, inter quos Aliolensis, falsò existimarunt, Samuel plebis israclilica? iudex erat, sed propheta. Quin Scriptura ipsa salis, nisi ego fallor, apertè significat, post vicesimum illum annum cœpisse à Samuele populum iudicari. In Josué autem tcnijH»rc computando ita magna auctorum varietas et discrepantia est, ut nullà ex parte historiae labefactetur auctoritas; si ubi variae sunt historicorum disirepantrisque sententiæ, ibi nulla eorum premi nos urgenque patiamur. Josephus, lib. 5 Anliq. cap. I, Silrnio interprete, Josué vigilili quinque annos annu-

morat. Eusebius vigilili septem; Beda, Joannes Lucidus aliique nonnulli septemdecim impertiunt; Cajetanus decem» Quamobrem cùm nos decem et octo Josué Samuelique disjiertiendos dicimus, nihil sanò absurdi dicimus. Quampiam ratio subest, ut sine Scriptura veritatisque discrimine octo aut novem alios annos his duobus iudicibus adjungamus. Quid illi? Nonne hisce vel octo, vel novem adjunctis, anni plures quam 150 efficientur? Efficientur utique. Falsum ergò erit, inquires, anno 480, ex eo «pio Israel de /Egyplo exiit, templum ædificari cœplum. Minime gentium. Quin utrumque verum esse nihil obstat; Scriptura enim minutos numeros praeterire aliquandò solet, de quo videre est Augustinum, lib. 16 de Civitate Dei, cap. 25; et nos hujus rei exemplum paulò ante posuimus ex 4 Reg. lib. cap. 24, ubi decem mille Jtidai dicuntur esse translati, quibus tamen Josephus octingentos triginta duos adjecit, imo et Jeremías, quemadmodum est nobis suprà explicatum. Atqui Scriptura Jonæ ¡Mist quadraginta dies ait Ninivem subvertendam, et tamen septuaginta Interpretes ¡5 græcis litteris prodiderunt, qui reverà ab initio praedicationis Jonæ computantur; hos verò tres sacer auctor omisi! j q!»* à toto triduo illa semper verba Propheta intonabat: *Ac/ihc quadraginta dies*. etc. : epiamvis ab initio, si Ninive subverteretur, 45 erant interfluxuri. Quòd autem 43 dies septuaginta Interpretes scripserint, auctor est Justinus in dialogo cum Triphone. Quia vero Augustinus non 43, sed 5 solum legit, diflieuiller se ex hac quaestione extricavit, lib. 18 de Civitate, cap. 4. Quæ eadem causa erroris Hieronymo fuit. Si eniin in Septuaginta non triduum, sed 55 dies ipse legisset, omnis admirandi occasio cessasset. Sic ergo, licet plures fuerint quam 480 anni, quia tamen non ad ¡90 accesserunt, rectè suo more Scriptura dixit annos ¡80 interfluxisse. Id si probabile est, ut est certe, jam vigiliti septem annos Josué et Samucl poterimus impertri, Samucl decem, septemdecim Josué, quos huic Beda, aliique viri graves imperclerunt. Sed valeant istae numerorum letricæ salebrosæque qtiæsiones, in quibus potènim ignorantiam meam simpliciter confiteri et omne curiosorum hominum desiderium contemnere. At levioris culpæ arbitratus sum, in explicando difficillima argumentatione, tam nulla fuisse quàm omninò nihil dicere.

Tertium decimum argumentum parvè difficultate nos implicat. Nec enim historias omnes tueri est animus, quæ passim in Ecclesia lectitantur. Video tantum vulgi non solimi in laicis, sed in ecclesiasticis etiam essi?, ul eas quoque fabulas oppidi) quant libenter accipiant, quas janidiii Ecclesia explosit. In hit cœrtò pontificum non diligentia modò, verinn etiani prudentia desideratur. Quidam namque dinn reduviam curant, capiti incommodant. Videlicet historias graves pro Apocryphis reddunt quidem, sed divinum Ecclesia» officium usque eò præler solitum immutant, ut vix ulla antiquæ religionis forma in quotidianis precibus relictæ esse videatur. Quòd ex re qu'im nmiia et magna mala Ecclesia' Dei accidunt, non est huius loci

11i Totidem Augustinus, lib. 15 de Civitate Dei, c. 20. Nam quòd Eopolm. hebnv. v scriptor historian, 21 Unum point. ad id tempus referendum est quo mortuo Saturnic regnavit

et temporis (licere. Sed esto, quædam in publicis Ecclesiæ precibus habeantur ambigua, quædam etiam falsa mîni idcirco historiis Ecclesiæ omnibus (idem abrogare perges, quòd nonnullæ earum sint vulgo jactate et credite, in quibus, prescûra quoties de miraculis incidit serum, ficta roperías tartassò plura, quæ jure ac meritò reprobentur? Mihi profecta iliud (îelasii disi. 95, c. *Sancta romana*, consilium placet, ut cimi hujus generis historias Catholici legerint, beati Pauli sententia précédai : *Omnia probate, quod bonum est tincte*. Atqui irridere episcopos, de theologis scholæ ludere, in monachorum imperitiam insultare, quasi fabulas hujusmodi ventris grattò rudi vulgo inferant et intrudent, hæc non puto equidem hominis ingenui esse, qui ad bonitatem fuerit à natura compositus, nediim ejus, quem Christus simplicem sicut columbam ad legem Evangelii formaverit. Quòd si ex quibusdam lictis, falsisque narrationibus historias gentium æstimemus, nulla omninò erit, quam non similiter illudamus. Id si hominum imprudentium atque adeo stultorum est, maneat, divorum gesta, quæ in Ecclesia legi solent despici nullo modo oportere, quanquam nonnulla ex his incerta subî, apocrypha, levia, falsa. Nam et pleraque credibilia ac vera sunt, quædam etiam Certa. De tertio decimo autem argumento liactenus.

In quarti decimi argumenti responsione nulla sunt brevissime animadvertenda. Primiim in maximo illi errore versantur, qui rerum gestarum memorias tanqmini Ecclesiæ oracula accipiunt, si ens in epistolis et decretis suis pontifices aliquando usurparmi. Non est idem, mihi crede, historia» approbatio cl usurpatio. Utitur quidem interdum pontifex, si quidquam suadere cupit, receptis opinionibus, sentiitiis rebusque vulgatis : al non continuò quæcumque in hunc usum attulerit, ea Sedis apostolica» judicio probat. Aliud quippe est suadentis munus, aliud definientis. Qui pronuntiat, res veras ille adfert; qui suadet, nonnunquàin etiam verisimiles. Audiebam de præceptlore meo puer, nullum omninò argumentum esse negligendum, in quo aliqua significatio veritatis appareat; amplectendum autem esse ità unumquodque maxime, ut quodque ad faciendam fidem erit aptissimum. Ad cuius præcepti formam non modo dialectici et oratores, sed veteres etiam theologi suas disputationes effinxerunt. Nam in causam suam quisque el quibuslibet argumentis quandoque abusi sunt, el vulgi etiam credulitate. Itaque imprudentium hominum erit historias quasvis obiter etiam, et ad præsonlem causam h pontifice adductas, non aliter amplecti atque eas, quæ Bini Ecclesiæ certo judicio comprobate.

Quod deinde ad Constantini donationem attinet, de eo non libel in presentii disputare. Disputent alii quibus cordi tarlò est romanæ Ecclesiæ majestatem amplitudinemque minuere. Laurentium Vallam scimus integro libro adversus receptam communi opinione sententiam declamòssc. Jurisperiti, quæ vulgo circumfertur ejus donationis formula, eam commentitiã esse salis indicant, ciun Paleæ inscriptiones denotari, disi. 96, can. *Constmil*. Eusebius, Ruflinus, Theodore-

tus, Socrates, Sozomenus, Eutropius, Víctor retorique proba* fidei auctores, qui omnia Constantini gesta seri-jisère diligentissimi», non modò nullam donationis ejus mentionem faciunt, sed tradunt etiam orbem romanillo sic inter tres illius filios distributum, ullitalia unieorum lota contigerit. Ammianus Marcellinus, lib, 15, Constantinum urbis dominationem habuisse, cl læontiiim prefectura ibi constituisse, auctor csl. Nonnullos deinceps imperatores Itali.e, atque adeo Romæ imperasse, omnes historici memorie prodiderunt, ll.rc dalia ejusmodi quis ignorat? Veriun quid refert, à Constantino facta ca donatio sit, an à principibus posterioribus? Fictam et commentitiã fabulam diami i Nicolao Clemenleque prolata. Quasi vero pontifex aut factam eam donationem suo decreto definiat, aut tiritera eo solimi titulo defendat. Negant donatam à Constantino urbem esse; quanqiam nequeunt probaro id quidem. Sed quæro, quod negant, ca si non donata esset, quidnam facerent? An urbem Caesari concederent? l rgenl rustice sanò. Negant enim donatam esse, cl in eo perstant. Nos verò lanquàm tormenta quædam adhibemus, ut si responderint quòd donata a Constantino non est, idcirco ad jus mine Cæsaris pertinere, stultos se esse fateantur. Potuit enim donare alius. Poluit quoque romanus pontifex urbem, justo alio nomimi possidere. Certe longi temporis proscriptione potuit. Sio negaverint jus omne Casari in urbem, omniaqu. u de Constantini donatione disputant, vana esse concedant. Sed jam ne nos vani itidem simus, reliqua persequamur. Lepri Constantinum laboriose, apud idoneos auctores nusquam legi, sed ejus nominis alium, cognomento Copronytnum. I nde tartassò ambiguitate vocis error inductus. Nisi rumor iste de lepró inde ortus videri possit quòd Byzantio ad aquas calidas valetudinis grattò eum egressum ferunt. D. Thom. p. 3, q. 69, in4 argum., historiam vulgatam sumit, atque, ul videtur, probal; Gajclaniis non item. Habet hic auctores suos, Plalinam in Vilù Marci, Ludovicuin Vivera, lib. de Cor. disc. 2, Alciatum, lib. de Parcrg. 7, cap. 19, qui aperte negant. Habet scriptores omnes veteres ejus ætatis, qui tacuerunt, non omissuri, si scivissent, scituri omninò rem, si fuisset. Nam quod nomine Constantini circumfertur edictum, tametsi Nicæno concilio adjunctum est, non tamen habet concilii auctoritatem. ILec illi. Ego hæc nec pro certis aflirmare ausim, nec pro falsis refellere. Silvestri acta, in quibus ea res gesta commemoratur, Celasius non reprobat. Refertur eadem in synodo Romanó sub Silvestro, canone I, in septintò rursus synodo, actione 2. Eamdem denique Nicepliorus lib. 7, cap. 55, ut veram historiam refert. Quocirca pontifices duos. Clementem ac Nicolaum, aut divum etiam Thomam in eo quòd eà historiò usi sunt, nec ridere jure possumus nec arguere. Quamvis, ut dixi, lepre Constanlinianæ testis gravis cl probatus ex veteribus nemo est. Itaque, si negemus, nec pontificum, nec historicorum auctoritatem labefaciamus.

De baptismo historici quoque ipsi nobilissimi variò loquuntur. Hieronymus in Chronicis, Eusebius, lib. 5 de Vitó Constantini, Socrates, lib, l nisl. suæ, cap. 59

Theodorctas, lib. item I, cap. 51, Sozomonus, lib. 2, cap. 34, Cassiodorus, qui historiam ab bis tribus ecclesiasticam compilavit, Pomponius Latus, aliique scriptores hujus ordinis, Constantinum tradunt non Romam à Silvestro, sed Nicomediam ab Eusebio episcopo, et quidem Ariano, sacrum baptismum suscepisse. Contra Damasus, in libro Pontificali tradit illum Romam à Silvestro sacris lustricis ablutum esse. Cui omnino consentiunt Marianus Scotius, Sabellicus, Platina, in Vilfi Marci, Nicephoros lib. 7, cap. 55, et lib. 8, cap. 54, ne divum Thotnam, Nicolaum, Clementem, duasdeniquesynodos in hujus rei testimonium repetamus. Atque Nicephorus in hac re asseverandi et contrarium opinionem refellenda, oratione sane quam acriter usus est. Ita enim suam de baptismo Constantini sententiam Ecclesiae consensioni tribuit, ut adversam Arianorum commentis assignet : < Qui in Oriente, inquit, olim in Ariana secta fuere, Constantinum Nicomedia, ab < Eusebio, ejus urbis episcopo, jam moriturum baptizatum suscepisse, prodiderunt, propterea eum sacrum < lavacrum distulisse dicentes, quod id in Jordane perficere voluerit. Id verò ex eo facile refellitur, quod Ecclesia à Silvestro eum Romam baptizatum esse certo testatur. Quapropter testatum omnibus esse volo, < ut hoc sic clarius tuto et opinentur et credant. Ariani < enim, male sentientes animo, et consilio diabolico, < hoc confinxerunt, non Romam baptizatum eum esse < asserentes, aut tartassent eadem cum illi sensisse astutientes, perinde atque ab ipsis propter baptismum < gratiam suscepit. Quod absurditatis et mendacii < plenum est. Quod si nondum sacri lavacri particeps < fuit, consequitur cum neque in Nicana synodo cum < Patribus congressam esse, neque cum eis mysteria < participasse, seculi historia tradit. > Illi et ille. Et paulo antea : < Quod autem Roma à Silvestro sacratus < sit, satis ostendit baptisterium, quod ad hoc usque < tempus ejus rei gratia in testimonium certissimum < Roma asservatur. > Quae duae profecto rationes efficiunt, ut non temere iis accedam, qui Constantinum Romae sacro linctum lavacro ferunt. Quod si baptisterium tam insigni structum apparatu, si rerum veterum publica commemoratio, non solum habitantium animis, sed lapidibus clarius insculpta, nullum nobis argumentum est, jam jamque non dico quae vetustatis in ipsis munimenta sunt, sed quae sunt in urbe majorum traditione recepta, ire contra omnia inficias poterimus, quamvis indicia exstant rerum, locorum, temporum manifesta. Ac nisi prius baptismi fuisset fonte sublatum, qui credi potest. Constantino episcopos aut eulparum et querimoniarum libellos obtulisse, aut, ut synodum et disputationibus interesset, permisisse? Baptizatus ergo ante synodum Nicaenam fuerat Constantinus. Ibi hereticorum industriam ac diligentiam in propaganda sectae mirari satis non queo. Omnia quippe illi susque deque miscent, ut riri pietate insignes, praesertim si reges aut imperatores sunt, ipsorum partes fovisse videantur. Tanta veri arte id efficiunt, ut doctos etiam viros, nedum imperitos fallant. Eusebius porro Pamphili, vel quia Eusebio Nicomediae iud. c. Aierisque

amicis credulum se praebuit, vel quia sectam cujus apertissimus propugnator erat, hac laude et gloria voluit ornare, ejus fabula primus auctor Christianis fuit. Huic enim scribenti Hieronymus ac reliqui auctores crediderunt. Sed de Eusebii fide plura postea. Nam Constantiam Constantino fratri Arianum presbyterum insinuasse, à quo vir religiosissimus seductus sit, hoc ut credam, quantum Constantia levitas et inconstantia movet, tantum Constantini pietas et gravitas remorantur. Ac si presbyter ille Arianus pium alias imperatorem quidem, sed potestate, divitiis, honoribus, triumphis, meritis, secundis denique rebus omnibus insolentiorum facium decepit, ut Arium revocaret, Athanasium repelleret, viris etenim bonis in rebus ejusmodi facile imponitur, non tamen adeo in errore processisse credendus est, ut Ariano ritu alterum baptismum Nicomedia susciperet. Quanquam sunt qui existiment, qui per sororem falsum in fide Constantinum produunt, eos falsos nominis similitudine videtur id patri attribuisse, quod tiliis scelere patratum est. Verum sive hoc modo, sive alio res habeat, illud tenendum est, nervos atque artus esse sapientia non temere credere, iis praesertim historicis, qui quoniam fidem divinam violaverunt, fidei humana auctoritatem amiserunt. Sed de his capite sequenti accuratius disseremus. (Ad reliqua argumenta respondetur cap. ultimo.)

CAPITULUM VI

Qui sint probata! fulci auctores, qui contra non sint.

Quatuordecim argumenta superiore capite sigillatim refutata sunt. Nunc quintum decimum, sextum decimum, septimum decimum, refelli oportet; quoniam haec tria unum atque idem exquirunt, quod supra, capite 5, sumus quidem in quadripartita divisione polliciti, sed cogitationibus multis variisque distenti, tertium ejus divisionis membrum voluntaria quodam oblivione contrivimus. Quis enim auctor historia probatus sit, tertio loco me scripsi dicturum, nec exsolvi quod promiseram; quin operis instituti penitus immemor factus sum. Eam quippe rem nitimur fere omnes aut ex memorio deponere, aut diu nullumque protrahere, quam non libentes et voluntarii, sed invito et repugnanter aggredimur. Atqui licet non constituto tempore et loco, reddam tamen in presenti, et cum faenore fortasse reddam id quod me debere non inficior. Antea vero quam de historicis ulisque et ecclesiasticis et profanis sententiam meam dico, illud est opera pretium quare stantem regula aliqua, et quidem historia quasi indies, quibus historici cujusque fides ac veritas exploretur. Nam Joannes Annius tres regulas ponit, casque Blacthenis testimonio confirmat, ad quas omnes chronorum librorum expendere et examinare haud secus atque ad lydiu lapidem debeamus.

Prima, inquit, regula est ista : Suscipiendi sunt absque repugnantia omnes qui publico et probato descripserunt. Secunda : Gesta et annales quatuor monarchiarum non possunt negari et rejici ab aliquo, quia solum publico fide notabantur, et in bibliothecis aut

archivis servabantur. Unde et in Esdrâ legimus quod controversi® de reparando templo diffiniebantur ex annalibus Persanini servatis in bibliothecis. Tertia regula : Qui solo auditu, vel per opiniones scribunt, hi, tanquam privati, recipiendi non sunt, nisi ubi à publica fide non dissentiunt. Ex quibus colligit, quod nemo in chronicis suscipiendus est, nisi annalibus quatuor monarchiarum concordet. Et in monarchia quidem Assyriorum, quia publici fide scripsit Berosus Chaldaeus, consequens est, ut in temporibus ejusdem monarchi® ipsi detur palma ; et hunc seculis item ex Persis Metastheni, ex Græcis Xenophonti, in®quivocis et Archilocho, et Eusebio. Rejiciuntur à temporibus hujus monacelli® ex Græcis Herodotus, Hellanici, Acusilaei ; ex Latinis Justinus, Gellius et Orosius, qui contra publicam et probatam fidem scripserunt.

In secunda vero monarchia Persarum et Medorum auctor public® fidei fuit Melasthenes Persa, et Ctesias Gnidius, ut in tertio libro Diodorus notavit. Rejiciuntur Josephus ex Hebraeis ; et Clemens, Tatianus, Africanus et Eusebius ex Græcis : quia privatas opiniones secuti, contra publicam fidem nolani reges et tempora, quæ in bibliothecis et annalibus non fuerunt ; et contra omnem publicam fidem scribunt, Cyrum ante dedisse licentiam Hebraeis in Babylone captivis, et mortuum, quam Babylonia Darius ejus patruus poliretur. Proinde idem Eusebius, quoniam in tertio monarchic Graecorum, et in quarto Romanorum publicam annalium fidem sequitur, in ultimum recipitur. Recipitur et Philo Hebraeus, qui solus habuit chronographiam omnium quatuor monarchiarum, et ideo solus ipse in temporibus ex Hebraeorum scriptoribus recipitur. Qui non per opiniones, ut Josephus, sed etiam 70 Seniorum testimonio usus certissima scribit. Hæc Annii in II et 14 libro, hoc est, in Metasthenem Philonemque suos censet ; fidenter sanè, ut solent isli, nihil tam veretis quam ne dubitare aliqua de re videretur. Sed videndum nobis, an in censurâ hæc quantum securitatis est, tantum sit etiam veritatis. Nec vero libenter nos scriptorum, praesertim familiar nostra vitia delegimus. Sed in publica studiorum causa nullo modo praevaricandum erit. Cum viderem plerumque viros quosdam eruditos in his Annii praeceptis et exemplis ballucinari, necessarium existimavi et regulas vanas esse ostendere, et falsa item regularum exempla (I). Principio igitur affirmare videtur Annii in quatuor tantum monarchiis scribas certos haberi solitos, quos respublica in id constituerit, ut gesta temporaque notarent. Horum annales in locis suis asservari, quemadmodum in bene instituta civitate videmus, quæ in-

(i) Nisi forte Annii sentit, gesta et annos quatuor monarchiarum, non à privatis scriptoribus solere scribi, sed ab iis tantum, quibus respublica id muneris commisisset. Qui omnino sensus et falsior et absurdior est. Constât siquidem, in omni monarchia privatos quosdam historicos etiam fuisse. Nam tunc graeca romaniAque taceamus, in quibus ea res verti in dubium non potest, Diodorus in 5 Clasicam, aliosque de rebus babilonicis discrepantes inducit, nec hos Clemens®, nec his Clasicam praeferendo. Quod certo indicio nullum eorum publica auctoritate scripsisse.

strumenta scripturarum publica à tabellionibus obsignata custodi® lui® committit. Verum illud non in quatuor solum monarchiis, sed in Iudaeum Aegyptiorumque republici (ieri solere, Josephus auctor est, primo contra Appionem Alexandrinum libro. Nec omnes quatuor ill® monarchi® hujusmodi rerum gestarum scribas et annales publicos habuere, quibus rerum temporum quoque lites, si quæ essent exortæ, finirentur. Graecos siquidem hisce et scriptoribus et annalibus cunctis, multo probabilius est. Sanè ante olympiades Eusebius scribit, praeterea de temporibus historiam falsam credi, quod ut cuicunque historico visum est, diversas Graeci sententias protulerunt. At post olympiades non asserit ejus generis annales à destinatis republic® ministris adscriptos extitisse ; sed id asserit, ex eo veram de temporibus Graecorum historiam creari, quo olympiades in usu esse cœperunt. At Marcus Varro, apud Censorinum, lib. de Natali die, cap. 17, non aliud tradit, quam quod Eusebius accipit, ante olympiades tempus avtafe, hoc est, fabulosum extitisse, quia in eo multi® fabulae refertur. Cum olympiadibus vero emperisset, quod res eo gest® veris historiis contineantur. Itaque, post olympiades Graeci res verè gestas scribere coeperunt, habitaque est deinceps apud eos quædam historiae ratio, temporum convenientia, et historicorum nonnulla consensio. Atque Graecorum rempublicam certos historiae administratos ex eo tempore constituisse dicere Annii poterit, probare non poterit. Quia è contrario Josephus, bonus in primis auctor, scribit Gravius nihil firmiter scientes tradidisse, sed < quod unusquisque, ait, opinatus est, < hoc studuit explanare. Ende etiam libri se invicem < arguunt, et in multis Hellanicus ab Acusilao, dis- < crepat, Hesiodum corrigit Acusilaus, Ephorus Hellanicum in plurimis ostendit esse mendacem, Ephorus verò Timæus, Timæum qui post Ilium fuere, < Herodotum verò cuncti. Sed neque de siculis rebus, qui cas conscripserunt, neque rursim de aliis < hi ipsi Atticas, nec de Argolicis qui Argolicas memo- < ri® prodidere, consentiunt. Nam et Thucydides in < nullis etiam tanquam fallax accusatur, licet scrupulo < sissimani sui temporis historiam scripserit. Causa vero < hujus dissonanti® ea praecipua est, quod non fuerit < studium apud Graecos publicas de iis quæ semper < aguntur, proferre conscriptiones. Non enim dumtaxat apud Graecos alios publica conscriptio est neglecta, sed neque apud ipsos Athenienses disciplina tultores < aliquid hujusmodi repetitur. > Hactenus Josephus. Quia de re liquet, falsum Annii Josephi testimonium usurpasset, ut probaret publicos Graecorum annales in templorum bibliothecis custodiri. Nihil enim tale Josephus argumentatus est, quale illi tribuit Annii. Sed hoc argumentatur, quod à Endino litteras Graeci se accepisse gloriantur, id persuadere illos non posse, cum nulla inscriptio vel in templi parietibus, vel in vasis, statuis ceterisque donis templo dicatis, ex eo tempore relicta sit. At in his tamen post litteras inventas, aut deorum quibus ea dona offerebantur, aut offerentium nomina semper inscribi sunt solita. Plutarchus

quoque, auctor et ipso g avissunus, aflirmal, in vitó Solonis, millos siri ælate publicos Gracoruin annales ritan', præter nuncupatos amones temporales, quonun auctoritas parum apud eum vaici, quòd multaram rerum inventa in ipsis repugnantia (olli nequiverit, quamvis in có re plurimi mullum opone studiique posuerint. Vanum igitur et commentitium est, in Græconun regno et monarchia post olympiades ejusmodi historicos publicó auctoritate difinitos destinnosque fuisse.

Illud autem vanius, in hac monarchs solos Philonem atque Eusebium accipere, qui publicos probatosqiir annales fuerint secuti. Etenim Eusebius, si eam auctoritatem suis Chronicis posset adjungere, nullo nimio reticuisset se hujusmodi annalibus inhære. Philo verò Judæus nec quatuor monarchiarum annales habuit, quod illi falsò sine quâ ratione ac testimonio tribuit Annius, nec si habuisset, quidquam nobis attulisset commodi. Nulla enim Philo aul rerum gestarum aut temporum monumenta reliquit. Nam libellus, qui de Temporibus inscribitur, cùm fabularum plenus sit, nullius gravis auctoris est, nediim Philonis. Auctor certe ejus libri non solimi mendacia consecatur, sed adeò etiam historiæ rudis est, ul solos Hebneos, nec pralereà quemquam de profanis scriptoribus legisse videatur. Sed hoc nec ila multò posi salis abunde ostendemus. Nunc de Romanorum quoque annalibus pauca dicantur. Quibus fuisse publicos annales olim, Cicero, iu secundo de Orat, libro, csl auctor : < Ab initio, inquit, rerum romanarum usque ad P. Mutium pontificem maximum res omnes singulorum annorum mandabat litteris pontifex maximus, eiïerebatque t in album, el proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi ; ii qui etiam nunc annales maximi nominantur. > Primo item de Legibus libro, inducit Atticum sic loquentem : < Nam posi annales pontificum maximorum, quibus nihil potest esse nudius (I), si aul ad Fabium, aut ad Catonem, aul ad Pisonem venias ; tamen quid l;im exile quam isti omnes? > Annales igitur isti pontificum maximorum à tempore P. Mulii intermissi sunt, iliisque in historiò Cato, Fabius Pictor, Piso aliique successere, graves omninò auctores quidem, sed sine publicó auctoritate tamen. Nec vero audiendi sunl, qui ejusmodi poulif. max. annales post Publium quoque Mutium continuatos asserunt, quòd hoc loco apud Ciceronem Atticus cos se vidisse significet ; videre autem nullo modo potuerit, nisi essent continuali, cùm Livius priorum temporum pontificios annales incensò à Gallis urbe interiisse dicat. Non enim interiisse dicit omnes, sed plerosque. Qui ex re non fit, ut si in Livii manus annales isti pontificii non venerant, quoniam rari ex incendio relictì sunt, ne in manus quidem Attici pervenisse existimemus, qui his quærendis majorem forte diligentiam et curam adhibuit, quam Livius. Quanquiu codices ejusmodi non semper hominum diligentiae obveniunt, sed fortune. Annalium igitur ponlif. max.

(i) Alii *jusundiu** legunt, sed perperam, et ad sensum Ciceronis oariun ame.

jxisl Publicum Mutium nm mterniUslo est. Etenim, si ea pontificum diligentia perseverasse!, aut annales isti publici in bibliothecis templisque deorum exstarent, nec tam multis locis animi penderet Livius, et annalium inceriitudinem causaretur, nec adeò sæpè in notandis consulibus consuhunque etiam annis erraret. Nam errAsse, Henricus Glareanus perquàm diligenter ostendit ; dubitAsse de personis frequentissime Fabius Quintilianus ait.

Ac decadis primæ libro sexto Livius ipse, quæ a conditi urbe RomAad captam camdcin a Gallis urbem, id est, ad olympiadem 97, quinque libris exposuerat, ea obscura, el parum constantia queritur, timi quòd perrare por eadem tempora lilteræ fuerint, tùm quòd etiam, si quæ in commentariis pontifie um aliisque publicis privatisque erant monumentis, incensò urbe pleraque interierint. Et rursinn in octavo libro, poslcaquum historicorum romanorum varias discrepanlesque sententias posuit : < Nec facile est, inquit, aut rem rei, aul auctorem auctori pr.cferre. Vilia tam memoriæ funebribus laudibus reor, falsisque imaginm titulis, diim familias ad se quæque famam reonn gestarum honornmque fallente mendacio trahunt. Indù certe el singulorum gesta, el publica monumenta rerum confusa; nec quisqiiam æqunlís temporibus illis scriptor exstat, quo satis certo auctore stetur. > In libris quoque nono el decimo, ul loca alia pratermittam, satis ille aperte docet, quam nullos habuerit certos, probatosque annales, quos in scribendo sequeretur. Dionysius etiam Halicarnasseus sc ejusmodi annales publicos minime consecutum haud obscure significat. Cùm enim historiæ suæ fidem conciliare cupret, et veteres scriptorum romanorum historias se consuluisse testaretur, eorum vel maxime qui gravissimi el nobilissimi fuerint habiti, horum tamen annalium publicorum nullam omninò mentionem fecit, facturus sine dubio, si adeò magnam ac certam auctoritatem suo posset operi adjicere. Quid multa? Julius Cæsar, auctore Tranquillo, inito consulatu primus omnium instituit, ut lain senatûs quam populi diurna acta conficerentur et publicarentur. Quo Salyricum illud allinet : *Cupient ei in acta referri* ; Plinianum item illud : *Siitene cautam dicente lateribus coctis pluisse, in ejus anni acta relatum est*. Veterem ergi) pontili, maxim, morem, qui jam diu fuerat interruptus, Julius Cæsar primus omnium renovavit. Nec me praterit, Romanis quondam libros quoque linteos fuisse, qui nihil forò prater consulum el magistratum nomina continebant. Sed neque hos Livius vidit, quoniam incensò urbe forte hi etiam perierant ; neqno ita horum auctoritate permotus est, ul non cos interdum ab aliis citatos neglexerit. Quin Marcum Licinium cum libris linteis suis aliquando coarguit. Imòvcrò et Tuberonem et Licinium refert in discrepanti opinions utramque libros linteos protulisse ; ul intelligas. libris isiis linteis quam tenuem e', exilem fidem haberet Livius. Quibus ex rebus facili Annius refellitur, qui circa finem commentariorum m Philonem suum astruit, Titum Livium publicos annales romanæ monarchic se-

culum esse, bujusque Philonem vestigiis instituisse. I bi multimi omninò de gradu Philonem smini dejicit ; qui si publicos omnium monarchiarum annales habuit, ut pauló ante Annius dixerat, imprudenter sané ac leviter Livium secutus est, quem constat, primum nullos publicos annales habuisse, deindè in plerisque dubitasse, denique errasse in nullis, et ità crràssc, ul errorum quorumdam ah aliis evincatur, quorumdam ipse etiam se arguat.

Nec patiar, ul quisquam mihi Flavium Vopiscum Syracusium opponat, qui in vilâ Probi fatetur sc usum libris ex bibliotheca (JlpiA, registris etiam scribarum porticus Porphyretica», actis demum senatus ac populi. In vili verò Aureliani, scribit Aurelianum, in libris linteis qui in (JlpiA bibliothecâ erant, ut quotidiana sua acta scriberentur, praecepisse. Multò vero mimis illud feram, ut mihi Diodorus opponatur, qui in primo libro asserit, ex veteribus annalibus gesta sc ac duces Romanorum cognovisse. Flavius quipî» nihil nisi libros linteos restitutos, diligentiamque |iontif. max. non antiquam illam, sed à Julio Cesare primum instauratam affert : Diodorus autem non affirmat se publicos Romanorum annales nactura esse, sed veteres. At hi in privatis monumentis esse potuerunt. Nihil igitur asserunt, qui in Greco-ruin Romanorum-que monarchiis publicos fuisse annales aiunt, ad quos celeras oporteat historias revocare, ut si his consentiant, approbentur, reprobentur si dissentiant. Ostensum est enim, nullos neque è Græcis, neque è Romanis publicos annales exstare ; atque adeò nullos auctores esse, qui secundum ejusmodi annales Græcorum Romanorumque scripserint aut res gestas, aul tempora. Nisi forte in uno aut altero loco auctor quispiam affirmet, se eam rem, quam scribit, ex libris linteis aut elephantinis, activse publicis excepisse. Atqui ex una parte de lutò historiò judicare stultissimum erit. Præterquàm quòd si quis suam historiam dicat publicis hujus, aul illius monarchiæ annalibus consentire, non continuò publicam ejus monarchiæ auctoritatem habet. Alioqui facile ac promptum cuique erit, ad omnem etiam fabulam legentium conciliare uno mendacio dicendo fidem. Id quod Philo historicus apud mullos obtinuit, qui in historiis suis omnia tempora quadrasse ad veros quatuor monarchiarum annales, plerisque sine omni el ratione, el testimonio persuasit. Historicum dixi; nam verus ille Philo, gravissimus philosophus idemque theologus eruditissimus, ul ah jrprudentiâ el mendacio, iti quoque ah historiò scribendâ alienus fuit. Eusebius cnim, Hieronymus ac Suidas, qui Philonis opera diligentissime enumerarunt, nullum opus habent, in quo Philo res gestas regni cujusqum temporaque notàrit. Ila doctis omninò viris liber ille de Temporibus inscriptione plané cmenliente videtur esse suppositus. Quæ res manifestis quoque argumentis evincitur. Primum illud est, quòd libelli ejus auctor scribit, stirpem Salomonis in Ochoziâ defecisse, el Joas, qui illi in regno successit, non de Salomonis, sed de Nalhanis fuisse progenie. Quod qiiàm falsum sit, c sacris litteris facile patescit.

Quarti cnim libri Regum cap. II, ita legitur ; *Athalia verb, mater Ochoziæ, videns mortuum filium situm, jnferferit omne semen regium. Tollens autem Josaba, filia regis Joram, soror Ochoziæ, Joas, filium Ochozicc, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, et abscondit cum à facie Alhalix, ut non interficeretur.* El capite duodecimo : *Tulit Joas rex Juda omnia quæ consecraverunt Josaphal, el Joram, el Ochozias, patres ejus, etc.* El capite 13 : *Anno vicesimo tertio Joas, filii Ochozicc, regis Judcv, etc.* Item 2 Paralipomenon cap. 22 : *Ncc erat ultrà spes aliqua, ut de stirpe quis regnaret Ochoziæ, etc.* Est deniqué in lume rem preciarum illud testimonium, contra quod nullus est ad tergiversandum locus, c primi libri Paralipomenon capite tertio, ubi in posterilate Salomonis, verbis nihil obscuris, recensetur Joas filius Ochoziæ. Id quod Matlhæus explicate confirmai, inquiens : *Josaphal genuit Joram, Joram autem genuit Ozimi, Ozias artem genuit Joathan, Joathan autem garnit fichas, Achaz autem genuit Ezcchiam.* Generatione ergò el natura Ezcchias fdus erat Joseph, ac proindè Salomonis, ul Matlhæus ait, el non Davidis edicto in filium deputabatur, ul asserit Philo.

Ecquis igitur cos ferat, qui contra apertissima Scripture sacre testimonia, stirpem Salomonis in Ochozii defecisse asseverant? Sed ne hic quidem ille Philo finem mentiendi facit. Tradii quippe el id rursum, quos Scriptura filios Josaphat frairesque Juram appellavit, cos non vere filios Josaphal germanos<|ue Joram, sed Nalhanis posteros fuisse. Quod ut mireris, imò exccreris etiam, verba subscribenda sunt, quæ secundi Paralip. libri cap. 21 leguntur : *Durmivit, inquit, Josaphal cum patribus mis, et sepultas est cum eis in civitate David, regnavitque Joram filius ejus pro eo, qui habuit fratres filios Josaphal Azariam, et Jaitici, el Zachariam, el Azariam, el Michael, el Saphaliam. Omnes hi filii Josaphal, regis Juda. Deditqne cis pater suus multa munera argenti et auri, el pensationes cum civitatibus munitissimis in Judâ. Ilegnum autem tradidit Joram. eò quòd esset primogenitus. Surrexit autem Joram super regnum patris sui, cumque se confirmâsset, occidit omnes fratres suos gladio.* Quo in loco quæ potest esse tergiversatio, quæ lania interpretandi licentia, quæ lùm magna comminiscendi libido, imò verò quæ tàm insignis impudentia, ut eos filios Josaphal, verosque germanos Joram fuisse negemus, quos, non sic modo Scriptura vocat, sed reddit etiam causam, cur germanos fratres Inldligi necessc sil? *Joram, ait, fratres habuit filios Josaphat, ne aliunde fratres existimares; idque etiam ne dubitare posses, itcriim atque iterum repetit : Omnes hi filii Josaphal, regis Juda. Dedilque cis pater suus multa munera..... regnum autem tradidit Joram, eo quòdesset primogenitus.* Quid nutem illa commemorem, quæ sine omni sacre el profano testimonio, sineque ulki rationis conjeclurâ Philo iste falsus comminiscitur? Ortam litem inter filios David ex Bcthsnhec, Davidis edictum de posteris in regnum quodam oidine buccessuris. à rege Joas cm :cs sequenL*s Initu-

míos trinomíósque etiam fuisse, à desolatione nd carceres Joachim 20 annos interfluxisse. Mardochæum decem et octo annis ælalem Isaac superisse, Mácha-teos simul cum pontificatu etiam ducatum à domo David subripuisse, unde inimicitias exortas multaque ilia ejusmodi, quæ partim commentitia sunt, partim saens etiam litteris adversa? Quid quòd vel in humanó historiό Philo iste adeò sæpc delirat, ul facile dicenti ipsi credas, se in ultimo anno ætilis suæ decrepite libellum illum scripsisse? Scribit siquidem, anno Cyri secundo Aggæum el Zachariam prophclòsse; item ob mortem Darii Hystaspis opus esse impeditum, nec adiri potuisse Cyrum, qui bello Tamyrico orat implicitus, ilem Cyro Assuerum Priscum Artaxerxem successisse, qui cl plus quam 12 annos imperirii, cl Ilo-loferncm in Judæam miserit, item hunc duos filios habuisse, qui de imperio contenderint, sed cùm alter eorum, hoc est, Darius Longimanus, victoriam fuisset consecuius, in ejus primo anno Jesum hortantibus iisdem prophetis templi aedificium aggressum. Quæ omnia falsa esse et historicis probatis omnibus vehementer repugnantia, quis non videt? Itaque miror quid in mentem Annio venerit, ut cum librum, qui de Temporibus inscribitur, in quo nulla falsò, pleraque absurde» nonnulla contra Scripturam etiam dicuntur, Philoni attribuerit, viro doctissimo et prudentissimo. Quis enim credat, Philonem, Xerxcm illum Persarum regu momnium apudGracos celeberrimum, ignorasse? Darium Hystaspis cum Dario Medo Cyri avunculo confudisse? Assuerum illum, qui opus templi impedivit, patrem Longimani exislimóssò? Nempé in eos errores bolus ipse posset incurrere, qui utriusque litteratura et sacra cl proprianæ rudis omninò et imperitius esset. Non ergò Philo Judæus, cujus ingenium, eruditionem, facundiam, celebravit antiquitas, aui tor illius libelli fuit, sed homo quispiam sine ullà bonâ arte, sine eloquenlió. sine ingenio, sine litteris. Nullo certe loco Philo iste falsus plalonizal, sed ubique non modo indocte cl indiserte, vcriim inculte etiam atipie inornate loquitur*

Sed ut cò, unde digressa est, recurrat oratio, cum inonarchiæ græcæ atipie romanæ nulli nunc publici annales exstent, uullique omninò auctores, quorum historial ad Illius mudi annales convenient cl quadrent, nimirum in his duabus monarchiis, regule Annii nulli lænitùs usui futura sunt. Sed et in prioribus duabus monarchiis mihi sanò videntur otiosæ ad omnemque usum prorsus ineplæ. Nam tametsi Medos ac Persas publicos annales asservatos habuisse sacra littera prodiderunt, Babyloniis etiam publicæ auctoritatis hiuCol-ras fuisse, non Josephus modò testatus est, sed aulores alii nobilissimi:ejusmodi tamen annalibus nos hodie caremus, omnique etiam historico, quem hosco annales secutum esse certum atque exploratum sit. Derosum fateor, quoniam valde probabile csl, auctoritate publicó Chaldaeorum historiam edidisse. Melasthenem verò publicum Persarum historicum fuisse cur falcar, non video, quem res Indicas scripsisse cl in Plinio, cl in Josepho legi» res Persicas non legi. Sed quoniam

non in hoc contentionis summa impendet, demuv illud Annio gratis, sicut cl id quoque, Ctesiaín Gnidiuin in Persarum ct rebus gestis (I) et temporibus accipiendum esse. Videlicet apud Diodorum, in tertio, Ctesias ipse testimonium perhibet, Græcis se veros certosquo annales Persarum ac Medorum attulisse. Hoc igitur quoniam Ctesias de se dicit, credamus illi. Nam Lucianos Ctesiam Gnidiuin ait de rebus Indicis scripsisse ea quæ ncc ipse viderit, ncc de alio narrante audierit; itaque fabulas esse. At donemus hæc inierim, nec enim de omnibus certandum csl; illud agimus, quos libros Berosi cl Melaslhenis nomini inscriptos Annius protulit, cos ncc Berosi esse, nec Melaslhenis.

Berosum porrò Annianum non verum esse, sed fictum, Raphael Volaterranus libro Antbropologiæ decimo quarto animadvertit. Cui Ludovicus Vives (2), pluresque alii viri doctissimi assenliunt. Quæ mihi res argumentis idoneis videtur confici posse. Primiim, quòd Berosus iste Annianus scribit, Noe, prater tres primores filios, Sem, Cham cl Japlict, plures alios post diluvium genuisse : quod sacris litteris videtur esso contrarium. *Tres isti*, inquit Genes. 9, 19, *filií suti: Noe, cl ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram*. Non ergo alii lilií Noe fuerunt, qui colonias orbis terrarum precipuas, Nue jubante, constituerint (5). Refert deinde, cùm Noe ebrius jaceret, Chain illius virilia comprehendisse, ac tacite submurmurando carmine magico patri illudentem, sterilem cum perinde ac castratum effecisse. Scribit pratercà, Noe in Italiam venisse, naturaliumque et divinatorum libros conscriptos Italis reliquissse, eundem quoque Noe Janum illum exstitisse, qui primus in Italia imprcârít. liem Ncinrod magis studuisse paci religionique deorum, quam opulentiae, ideòque translalum a diissubilo non comparasse. Quæ commentitia esse omnia facile ostenderem, nisi quòd plus etiam nimio hujus voluminis magnitudo crevit. Item ait, hunc ipsum Ncmrod, Assyrium, Medum et Magoguin in Asiam misisse, qui regna condiderint Assyrium, Medum cl Magogum. At hi cùm essent filii Jnphct, vel patre, vel avo principiente, credibilis est colonias deduxisse, vel certe, ut Céneseos capite undecimo dicitur, is ipse Deus qui divisit linguas eorum in Babel, inde dispersit eos super faciem cunelarum regionum. Praterea nariat, Scmiramidcm Babylonem urbem maximam ex oppido fecisse, cl magis illam ædifieftsse quìun ampliassse. At verius è contrario Berosiis apud Josephum, in primo contra Appionem Alexandrinum libro, scriptores gracos reprehendit, qui falsò tradiderint, à Semiramide BabMonem ædificalam, el mira

(1) Ctesias Gnidius apud Diodorum nullius Persarum regis mentionem facit; regum Medorum lanium seriem ponit, cl in càm Mandammi quemdam, quem historia) omnes ignorant, jure, ul viuetnr quidem, quoniam nomen poliùs feminæ est quàm viri.

(2) in lib. i de veris narraí, statini à pr. de Trad. dis. lib.5, el in proæm., in lib. 18 dcCiv. Dei. l'aber Stap. in I. I Poli. Arisi, lib. 2.

(3) Omnia, quæ de antiquitate sapienliæ nostra, qu.v eadem Judæorum fuit, Joseph., Eusvb., August., disputant, vana sunl, si hæc vera sunt.

opera al) illà circihanc fuisse constructa. Ad hæc Derosus Annianus prodit, Cenchrem, Ægypti regem, Itebræorum magià in mari periissc. Quod utique nullo esset modo à Josepho prælcnnissum, qui cùm beimele gentis antiquitatem adversum Grtecos conaretur ostendere, nullum aut prius aut antiquius expressum testimonium potuit Berosi proferre, quàm ex tertio libro Chaldæorum, ubi Nabuchodonosorem scripsit templum Judæorum civitatemque vastasse. Berosus insuper Annianus nullam nec aperte, nec obscuri, Abrabami mentionem facit. At Berosus ille verus, ul Josephus auctor est, Abrabami impliciti meminit bis verbis : « Post diluvium autem decimò ætate, apud « Chaldæos crai quidam justitiæ cultor, vir magnus et « sideralis scientiæ peritus. » Prælereà Berosus Sennacherib, regis Assyriorum, gesta commemoravit, quemadmodum Josephus Hieronymusque testantur. At in Beroso Anniano nulla Sennacherib commemoratio est. Prætereà lictus iste Berosus in Ascarade, decimo octavo Assyriorum rege, finem historiæ suæ fecit, post quem Lamen vigiliti alii reges usque ad Sardanapalum Babyloniis imperarunt. Sed hos tamen Berosus non omisit, quin cos etiam annumeravit, qui Nabuchodonosoro, Nabulassari filio, usquè ad Cyrum in imperio Babylonico successere, ut Josephus, contrà Appion. libro primo, divusque Hieronymus in Daniel, cap. 5, affirmant. Atque Melasthenes Annianus, cùm triginta octo Assyriorum reges à Saturno ad Sardanapalum numerûsset, tempusque etiam regni cujusque eorum subjecisset, in his omnibus se Berosum sequi, atque adeò ejus se verba exscribere testatus est.

Nec verò dici potest, libellum istum de Antiquitatibus fragmentum esse Berosi, non integrum opus, quoniam vel Annius ipse nobis tanquàm integrum opusculum venditavit. Mancthon quoque Annianus aperte dicit, se indè historiam exordiri, ubi finem historiæ suæ Berosus fecit. Ita in supplemento Mancthon decem clocto regibus Berosi quatuordecim alios adjecit, quos si à Beroso accepisset, nullo pacto inficiaretur. Fictus est ergo Berosus iste Annianus, non mancus. Quid quòd apud auctores veteres Berosus non /Egyptionim, non Lybicortnn, non Celtiberorum, non Itatorum, non Germanorum, sed Chaldæorum scripsit historiam? Annianus verò iste æquè horum omnium regnorum historicum se pr.ubel. Nullum certe probatum auctorem invenies, qui Berosum, nisi in rebus Chaldaicis testem excitet veritatis. Atqui, si auctor gravissimus res alias scripsisset, sine dubio in eis ab aliquo vel hebræo, vel græco, vel latino auctore aliquando citaretur. Sed nescio an Berosum istum satius fuisset nulli argumentatione conficere. Ros quippà ita priscas memorix* prodit, ut licet falsas intelligere per tui animi conjecturam possis, arguere tamen |>er illarum vetustatem nimiam non possis. In rebus enim ejusmodi, quò quisque improbior est, cò majorem habet lingendi licentiam, adeò ut de libris quidem totis et auctoribus, quemadmodum ait Fabius, mentiatur lutò, (piia inveniri, qui nunquàm ftière, non possunt; de rebus autem ipsis vel tutissime mentiatur, quia

nulli testes produci queunt, qui non sint pueri, si contrà veterrimos proferantur. QuA in re cùm episcopus quidam nostros deprehensus esset sæpè pcccAssc, cos enim auctores citArat inlcrdiim, quos nulla unquam habuit ætas, eas re» olim gestas scripserat, qua» nulli homines ediderunt, respondit referre nihil in historia sic an aliter omninò scotiis, quòd omnia essent ambigua, nisi quæ sacris litteris continerentur. Indigna quidem episcopo, coque theologo sententia. Nam rusticus homo cl vanus si hæc dicat, non est mirum. Sed ut cò revertamur unde discessimus, facilius dico esse Berosum istum Annianum contemnere quàm refellere. Nam viris doctis ipsa libelli lectio salis magna persuasio est, indoctis persuadere nihil attinet. Suo Beroso fruantur licet, quem solum de Temporibus inscriptionum quarumdam, per annosquadringentos octoginta anlç Ninum cl Phoroneum supputasse, Annius ait Plinium tetigisse; cum Plinius tamen nihil aliud tradat quàm Berosum usque adeò aslrologià enituisse, ut Athenienses ei ob divinas prædictiones publico in gymnasio statuam inaurati linguâ statuerint. Fruantur itaque, ul dixi, Beroso suo, sed Plinii auctoritate non fruantur; imò ne probabili testimonio ullo quidem, aut ratione aliquA consctaneA. Illa enim ridicula csl, Hieronymum Berosi hujus verbis quandoque uti; quasi verò commento locus esse posset, nisi Berosus iste fictus veri Berosi quædam verba complasse!.

Sed jam Annianum Mclaslbcncm, quàm fieri poterit brevisslmò, explodamus. Non autem persequar errata minuta, quæ in pano volumine plura sunt. Tantum quæ sunt majora videamus. Scribit igitur monarchiæ jk'rsicæ reges cl tempora in hunc modum : « Ballhasare interfecto, regnaverunt simul Cyrus cl Darius « annis duobus, inde solus Cyrus, duobus et vigniti. « Filius Darii Priscus Artaxerxes assuctus, annis viginti; ultione inlereà sumptà de factione Tamyricn, « quæ per dolum patrum tradiderat Tamyra, hujus « duo filii Cyrus Artabanus et Darius Longimanus sepiem mensibus pro imperio dimicaverunt, el septimo « mense Longimano victoria cessit, regnavilque annis « septem cl triginta. Ejus filius, Darius Nothus, annis « decem cl novem, magnus Artaxerxes Darius BTemnon, annis quinquaginta quinque, Artaxerxes Ochus, « sex cl viginti, noslrà ætate Arses, annis quatuor, « Darius ultimus, sex. i Hos quoque reges cl tempora eodem ordine cisdemque pene verbis Philo Annii notavit, ul eumdem fuisse utriusque fabtilæ artificem suspiceris, vel politis inlelligas. Hoc solimi addit Philo, videlicet ex Hcbræoruin officina, Assuerum istum Nabuchodonosorem esse, cujus res gesias Judith scribit historia. Illud autem in primis rogo, ecquis iste est Priscus Artaxerxes Assueras, qui patrem habuit Darium, patrum Cyrum, qui Cyro in imperio successit, qui viginti annos regnavit, qui el Nabuchodonosor fuit, cujus exercitum principemque mililiæ Holofeniem mulier una deturbaverit; qui denique duos filios sortitus est. Cyrum Artabanum el Darium Longimanum? Sane Cambysen respoiidenl esse. !d naumjic Mctastliene»

pauló ante stripperai, Cyrum, et Darium sex annos priusquam Bab} Ionem raperent, bellum Tamyre regione ilbturos, regnum persicum Cambysi filio resignàs-
«e. *Id* etiam historicorum omnium consensione proditum est, Cambysen slatiin à Cyro Persarum imperium tenuisse. Assueras ergo iste idem, qui et Cambyses fuit. Al verò quæ in prisco Assuero sive adjuncta, she antecedentia consequentiaque ponuntur, adeò sunt à Cambyse aliena, ut etiam contraria esse videantur.

Prinnim enim Darius Cambysis pater non fuit, sed Cyrus. Id quod non Herodotus modò, Josephus, Hieronymus, sed universi scriptores greci latinique testantur. Cujus omninò rei illud quoque argumentum est, quòd Cyri parenti Cambyses nomen erat, ul historici uno ore dixerunt omnes. Darius autem nullum majorem habuit, qui Cambyses vocaretur. Consentaneum est ergo. Cambysen linum Cyri fuisse, non Darii. Preterei, si Cambyses Darii filius fuit, certe Dario mortuo in regnum patris successisset; at, Dario mortuo, Cyrus solus Persis ac Medis viginti duobus annis imperavit, ul etiam Melasilienes et Philo confessi sunt. Non ergo Darii filius Cambyses finè, sed Cyri, cui in imperio successit. Itelercà, cùm monarchia à Medis in Persas per Cyrum fuerit translata, ecquo pacto verisimile fit, lilium Darii Medi in monarchiam successisse, filium Cyri Persæ non successisse? Sed quid ego demens eam rem conor argumentis demonstrare, quæ cùm ex historia; fide pendeat, historicis omnibus consentientibus memoria' prodita sit? Nihil profecto necesse est, contra cum ratione pugnare, quem omnium et ecclesiasticorum et profanorum auctoritas vincit. Simile est, quod deinde subjicit, Cyrum patrum fuisse hujus Assiieri. Fuerunt igitur Cyrus Persa, ac Darius Medus germani fratres, quod cum ratione etiam pugnat. Atque auctore* universi alios parentes Dario Medo, alios Cyro Persuc fuisse scribunt. Quod rursum tertio loco addit Assueram islum viginli annos imperasse, illud historiis item omnibus adversum est. Apparet aulem in hoc c^e confictum, ul historia libri Judilh sub isto scripta videatur; id quod Eusebius in Chronicis magis referi quam sequitur. Traditio quippè llebreorum est, qnx nec idoneo testimonio, nec probabili ratione consistit. Josephus sanò repugnat, qui libro Judaic. Ailiq. undecimo, capite secundo, Camb)sen ait septimo anno regni sui mortem oppetiisse. Sed et Eusebius Cambysi ocio solùm annos imperii tribuit, Herodotus verò septem annos et menses quinque. At Nabucodonosor, qui in libro Judilh commemoratur, plures etiam quàm l"» annos imperavit, ut cap. - habes. Non ergò Cambyss Nabucodonosor ille fuit. Pretcrea omnes liislorix Irodunt et Cambysen, et Cyrum, cui ille in regno successit, reges Medorum Persarumque fuisse. At Nabubodonosor libri Judilh nusquam aut Medorum aut Persarum rex, sed ubique et Assyriorum fuisse, et regnasse in Ninive civitate magna dicitur.

Ad hxc, si Cambyses Medix rex erat, ut vera erat, quomodò Nabucodonosor is fuit, qui Arpliaxal regem Malorum obtinuit? Nempè quamvis fingere nostro arUiralu libeat id, quod Philo Annius facit, Arpbaxat

factionis Tamyricx laulorem Assyrios, Medos ac Persas ad defectionem compulisse, at non proinde tamen regem eum Medorum Scriptura appellaret. Pari enirratione Persarum Assyriorumque rex Arpliaxal iste vocaretur. Quid quòd Nabucodonosor tùm etiam rei Assyriorum fuisse dicitur, cùm Arpbaxat regem Medorum superavit? Quale ergo Philonis commentum est, Aqibaxat cum Persis ac Medis Assyrios quoque ad defectionem compulisse? Pratercà, Arpliaxalille, contra quem Nabucodonosor depugnavit, civitatem Medix florentissimam condidit, cui nomen Ecbanis, ut Judilh capite I legitur. At civitas hxc multis ante Cambysen annis erat edificata, à Diode videlicet, quinio Medorum rege, quemadmodum Eusebius testatur in Chronicis, itemque in primo libro Herodotus. Nec excidit mihi scripsisse in tertio Diodorum, Ecbanana ante Semiramidem condita, in quibus regiam quoque illa edificarit; Plinium vero, lib. G, c. II, Seleuci edificium esse. Verim, quoniam non eo sullo, sed casu in hujus rei mentionem incidi, satisfaciam itrique (piasi prelcuens quàm brevissime. Diodorus primùm sæpè ac nullum in historia nugatur. Eadem certè habuit, ul exteri Greci, mentiendi libidinem. Quid enim levius in mentiando, quàm Gracia, regio vana et ad omnem impulsu mobilis? Nisi forte Diodorum defendit titulus libri ejus, qui nunc unus exstat, deaniipiorum fabulosis gestis inscriptus, qui quoniam inscriptioni suæ ipse respondet, neminem fallit. Quod enim promiserai, idem exsohit. Nam (quod Plinius in proæinio lotius operis asserit, Diodorum apud Grecos primum desiisse nugari, id facile ex orationis Plinianæ contextu intelligitur non ad historiarum falsitatem, sed ad inscriptionum vanitatem pertinere. Greci enim auctores inanes ventosasque inscriptiones libris suis passim praeponabant. At Diodorus, ul Plinius ibi refert, librum suum nullo levi vanoque indice iividiosu fecit, ul priores, sed Bibliolhecæ Historiam inscripsit. Non ergo Diodori nos urgebit auctoritas, si quæ de Semiramidis magtiiicenià et in Ecbanis exluctà regià gravis fabulis decantata sunt, ea ipse vel retulerit, vel etiam fuerit secutus. Plinius verò iis, qui urbes preclaras condiderunt, nobilitandis, sæpe fallitur.

Sed ad rem. Cùm Arpbaxal cum, qui Ecbanana edificavit, ante Cambysem fuisse certum exploratimque sit, fieri non potest, ul Cambyses Nabucodonosor ille intelligatur, qui ab Arpbaxal, Ecbananarum conditore, victoriam reportavit. Pnvicreà, Ninive, tempore regni Persarum, à Babyloniis vastata fuerat, ut Nalmm vaticinatio indicat. Nec Persis monarchiam occupalilibus regem proprium hxc civitas habuit. At Nabuchodonosor, cujus in libro Judilh mentio est, regnabat in Ninive civitate magnà; non igitur quæ Judilh historia refert, ea sub Cambyse, sed, ul verè Carton sensit, ante Persarum imperium gesta sunt. Nec, ut ab bfe sententia discedam, Acbioris me verba movent, quix cap. 5 referuntur. Quoniam ante insignem illam captivitatem Babylonicam afflixit aliquoties Dominus omno semen Israel, et tradidit eos in manus diripientium,

nunc Agyptiorum, nunc Syrorum, nunc Assyriorum, mine Moabitaniin et Ammonitarum, donec tandem projecit eos à facie suà. Quia vero in varias regiones raptivi addotti sunt, sed brevi tempore reduxit eos Dominus in terram suam, idcirco in libris Regum ejusmodi miniis celebres captivitates silentio premuntur. Nam et Judie, c. 18, cujusdam captivitatis mentio iit, .mam Gajetanus vere, ut ego sentio, dicit in libris Regum praetermissam. *Non enim*, ait, *omnia scripta sunt*. Non itaque Achior de captivitate ðift insigni Babylonici loquitur, sed de alift quipiam. Juditli porri) ælate, templum hierosolymianum non èra! eversum, nec civitas ipsa vastata. *Iterimi*, ait, *possident Hierusalem, tfti wnt sancta sanctorum*. At regnante Cambyse et eversum templum erat, et nondum civitas instaurata. Manet igitur, ea, quæ ipsius Judilh narrat historia, non esse ad Cambysen referenda. Meritò igitur Assuerim istum priscum Artaxerxem negant ullum fuisse quidam; quoniam reveni, qualem Melastliens Philoque describunt, nullus fuit. Qui etiamsi fuisset, si à Cyro slatini imperavit, Longimani profecto parens non fuisset. Ecquis enim dubitet, post Cyri et Cambysis regnum Darium Hystaspis Persarum dominationem adeptum, cui Xerxes filius in imperio successerit? Nimirum id Herodotus, Justinus, Orosius, cæleriqiie scriplores profani tradiderunt, atque universi etiam veteres ecclesiastici, Josephus, Clemens, Africanus, Hippolytus, Eusebius, Hieronymus. Hieronymus certe eam rem non tanquàm dubiam et incertam, sed tanquam perspicuam atque constantem prodidit in Daniclis caput septimum, inquiens: « Tres ordines, qui erant in ore bestia», quidam tres reges post Cyrum fuisse Persarum autumant, et quæ illis sunt nomina reticent. Nos vero, cimi post Cyrum, qui regnavit annis triginta, sciamus apud Persas regnasse Cambysen, lilium ejus, et fratres Magos, et deinceps Dariunì, cujus secundo anno cœptum est a dilicari templum in Hierusalem; quintum Xerxem lilium Darii; sextum, Artabanum; septimum, Artaxerxem Longimanum; Octavia, Xerxem; nonum, Sogdianum; decimum, Darium Nothum; undecimum, Artaxerxem Memnonem; duodecimum, Artaxerxem Ochum; tertium decimum, Arsen, Ochi lilium; quartum decimum, Darium, Arsanis lilium, qui ab Alexandro superatus est; quomodu tres reges Persarum fuisse dicemus?) Hacteniis Hieronymiis.

Sanò si in regum Persarum serie aut fratres Magos, aut Artabanum, aut secundum Xerxem sive Thucydides, seu quisquam alius historicus pnetierit, nihil mirum esse debet, quoniam illi vel brevissimo tempore imperarunt, vel cerifico quoque brevi tenqiore de imperio cum aliis contenderunt. At Darium Hystaspis, et Xerxem filium ejus, qui potentissimus rex atque ditissimus adversiòn Græciam innumerabilem duxit exercitum, et ea gessit, quæ græcorum et latinorum gentilium ac fidelium historiæ narrant; hos, inquam, duns iam excellentes ac preclaros reges silentio transire, extrema ignorantia, ne dicam impudentia est. Etenim hos in Persià regnasse si quis ne-

get, negare poterit Constantinum Theodosiunique liorna* imperasse. Non enim plures gravioresque historici hoc quàm illud affirmant, atque Herodotus et Thucydides de his videlicet sui sæculi regibus ita loquuntur, ut non res auditas, sed visas narrare videantur. Nec si historiæ sus Herodotus fabulas miscet, idcirco tides illi abroganda est in rebus sui temporis publicis et manifestis, in quibus nullus erat fictioni locus. Alioqm, Plutarchus, qui minimos quosque errores Herodoti persecutus reprehensione est, hunc, quoniam erat maximus, potissimum insectaretur. Credamus itaque potius Herodoto, Thucydidi, Justino, Orosio, Africano, Eusebio, Hieronymo, Josepho, cælerisque auctoribus probatissimis, quàm Metastheni huic, non veteri et erudito, sed recenti, rudi, sine sensu, sine sapore, ignoranti, atque adeò impudenti; nempe qui polliceatur scripturum se regum Persarum tempora, ut in analibus publicis liquidè et verè digesta sunt, reges quoque, et nomina, quàm apud eos splendidissime regnatum est; et tamen eos reges omittat, qui in Persis magnificentissime atque amplissime regnaverunt.

Nec me fugit, Joannem Carionem operose etiam contendisse, ut inter Eusebium, Hieronymum, ac reliquos ainlon-s graves, et Melasthenein Persam istum nulla esse repugnantia videretur. Ila in summà discordià ac dissensione pacem conciliare nititur, et quæ discrepant plurimum, ea facere ut consentiant vel maxime. Primiim ergò ait Carton, Assuerunt illuni priscum, Darium Hystaspis inteUigi oportere. Quà uni ex re lotum disce Carionem. Quid enim stultius dici potuit, quàm Danum Hystaspis patrem habere Darium Medum, palmum Cyrum, filium Longimanum? Illis enim attributis priscum illum Assuerum Metasthenes cumulavit. Quid aulem à Dario Hystaspis alienius quàm publico edicto vetare, ne templum Hierosolymis instauraretur, quod Assuero illi prisco Philo Annianus assignat? Nam causæ à Curione reddilæ. cur à Metasthene Xerxes fuerit omissus, usque adeò ridicula» et ineplæ sunt, ut non sint à me in presentii referendæ. Atque eas omnes sigillatilo Joan. Yeldara, Canonicus Solclamis, vir græcæ ac latinæ linguæ ærilissimus, in libello 8 Quæsl. hispanè edito, accuratius refutavit. Cujus nos opera et diligenti inultum hoc loco adjuti sumus. Malumus enim, quod nos Plinius in Proæmio admonuit, mutuum omninò reddere, quàm in furto deprehendi. Illud enim Basilii præceptum semper nobis probatum est, si quid ex alio discitur, minime cekndum, more pnvæ mulieris, quæ lartus notos clàm supponit; quamobrem sermonis et doctrinæ patrem ingenue manifestandinn. Quibus rebus demonstratis, omni luce clarius apparet, id quod hujus orationis institutum erat, Annii regulas in historiæ judicio utiles esso non posse. quando ne ex his quidem posterioribus Cluddæornni a Persarum monarchiis annales ulli publici relict' sunt, nec auctoris rijjispim) monumenta, qui historiam suam ad veram erumpip eorum annalium formulam cornposu».rii. Quocirca Josephum, Eusebium, Hieronymum wrterosque proba* fidei auctores, in Persarum aut rebus

lis, aul temporibus explodere, quòd Mctnslhēni huic, et iis qui pretextuntur, Susianis annalibus non cohæreant, magnum inscilix, imò verò etiam temeritatis argumentum est. Quo loco Joannes Dricdonis vehementer erravit, homo quod ad theologiae diligentiam pertinet, plane doctus, quod ad liistoriæ humana cognitionem, valdè rudis. Qui cùm in hæc Annii volumina incidisset, cl Berosi Chahlai, Mctasthenis Persa, Ctesia Gnidii, Philonis Judai, Diodori Siculi, Bibliotheca Susiana, septuaginta Seniorum excitato inani verliorum sonitu iHitis complevisset aures, ad Eusebii, *Joseplii*, *Hieronimi vocem* oppidò quàm gravem obsurduit. Quanto prudentius Ecclesia, qua, cùm Adorn, *Enoch et* Noe quidam libelli producerentur, eos noluit recipere ! Quoniam, ul Augustinus ait, « quòd » in auctoritate non essent, nimia fecit antiquitas, < propter quam videbantur habenda esse suspecta, ne < proferrentur falsa pro veris. Nam cl proferuntur c quadam quæ ipsorum esse dicuntur, ab cis, qui pro < suo sensu passim, quod volunt, credunt. » Hactenus in decimo octavo de Civitate libro, cap. 38, Augustinus. Viro igitur prudenti, ul liber quisque sub antiquitatis nomine profertur maximè, ila maxime debel ille esse suspectus. Quam nos prudentiam secuti, Berosi hos, Mclasihenisque libellos, vel nimiù vetustate suspectos haberemus, etiamsi nihil illi containerent, quod viris gravissimis contraveniret. Quibus rebus efficitur, ut prima Annii causa quamobrem in Persarum monarchie Josephum Eusebiumque rejici oporteat, inutilis cl vana sil. Nam altera falsissima est. Non cnim aul Eusebius, aut quisquam alius probatus auctor scribit, Cyrum ante dedisse licentiam Hebreis in Babylone captivis, cl mortuum, quàm Babylonià Darius ille Medus potiretur. Eusebius porrò Darii Medi in Chronicis nusquam meminit, nec sub eo nomine, nec sub nomine Cyaxaris, quo cum appellat Xenophon. Non ergo Eusebius scripsit, Cyrum ante interfectum esse, quam Darius Medus Baby Ioniam cepisset, cùm Darium omninò Medum in Chronicis pretermiserit. Herodotus autem nihil ejusmodi scripsit, quale illi Annius impingit. Darium, Hystaspis filium, Eusebius Herodotusque commemorant; ille, ut solet, breviter regni tempora notans, hic latius ejus gesta describens. In quibus illud refert, Darium Hystaspis Babylonem, quæ a Persarum imperio defecerat, ilerùm cl obsidione cinxisse et expugnasse. Atque hinc turpis Annii error exstitit. Cùm cnim audisset, Herodotum scribere, post Cyri mortem Babylonem à Dario capiam, existiinavitum de Dario Medo intellexisse, cùm Darium Hystaspis sine dubio Herodotus expresserit. Nam h Cyro semel expugnatam Babylonem primo libro dixerat. Deindé in tertio eà iteriim captò Darium Hystaspis potitum affirmat, muros ejus circumcidisse, et portas omnes amolitum esse, quorum neutrum Cyrus fecerat priùs eidem a se capta. Abeai ergò nunc Annius, et dicat Herodotum et Eusebium sommòsse. Annius ipse reverh potiùs somniat, qui c duobus hominibus, Daiio Medo et Dario Versò, unum facit, exque

duabus Babylonis expugnationibus Item unam. Id quod proprii» dormientium et somniantium est.

Sed ais : Daniel, cap. 11, post Darium Medum, quatuor solimi Persanon reges usqué ad Alexandrum futuros vaticinatus esl (*Ŵ*). Non ergò qualuordecim fuère, quemadmodum nos Eusebium Hieronymiimque secuti, fuisse diximus. Hujus argumenti ratio Tertullianum in hoc libro quem contrò Judæos scripsit, videtur impulsisse, ut inter Darium Medum et Alexandrum quatuor duntaxat Persarum reges intermedios poneret, Artaxerxem, Ochum, qui el Cyrus, Argum denique ac Darium ultimili !, qui cl Mêlas nominatus esl. In quem errorem Nicolaus Lyranus, licet ab Hieronymo admonitus, videns prudensque incurrit. Hebraeorum somnia sequens, qui historia humanæ pcnitùssunt ignari : quoniam nulla externi regni monumenta in lingua sufi habent; nec alios aut Persarum, aut Græconun reges agnoscunt, nisi quos Scriptura commemorat. Quod qui parimi perspiciunt, hi Judæos in carum cliam scripturarum explicatione sequuntur, quarum intelligentia, si gentilium ignorentur historia, aut vix, aul certe nullo modo haberi potest. Ità Ifebrei rationes sape historiarum vertunt, elid, quod probare non possunt, fingere conantur. Quorum error eripiendus est, omnisque opinio adeam speciem traducenda, ut Scripturà sacrò interpretandi, in iis prescripta locis, qua res externas gentium attingunt, gentium monumenta sequamur, Illectiis igitur veriis-que Hieronymus quartum illum regem, quern Propheta commemorat, Xerxcm, Darii Hystaspis filium fuisse nielligi; talem enim hunc ethnicorum historia narrant, qualem propheta describit. Quòd autem Daniel, quatuor Persarum regibus enumeratis, noveni, qui luire post Xerxcm pretermiserit, hoc non solim contra nos, sed contra Mclasthenem Annii, Philonemquo etiam facit. Non autem cura fuit, ul Hieronymus ait, Spiritui prophetali historia ordinem sequi, sed preclara quaque perstringere. Ac si quis prophetarum transitiones diligenter animadvertet, inveniet multa intermedia frequentissime pertransiri; qua si, ex tautuli silentio, nunquam fuisse judicabit, in magno cum errore nccessc est, cl multarum rerum ignorance versari. Hoc vero loco peculiaris causa fuit, ciir in rege Persarum Xerxe spiritus prophète subsisteret. In eo siquidem Persarum monarchia maximè adversiòn Grecos eminuit, adeò ut ab innumerabili exercilùs multitudine Grecia vel brevi momento vastanda atque exinanienda videretur. Itaque repente Danieli Alexander grecus ostensus est, qui non solim Grecos posset h Persis eripere, sed de Persis cliam triumphare. Sed de regulis Annii, carumque regularum exemplis, ac de totò dcimiim Annii censurò satis, ul arbitror, diligenter disputatum est. Quid igitur? (nam hoc dicet fortasse aliquis) nulla via ralioque erit, quò verace» historicos à fallacibus distinguere atque internoscere

(I) Daniel, cap. 9 et 11, ubi hos quatuor reces ait tuisse Cyrum, Cambysen, Assucnim, maritum Esther, et Darium, filium Assncrri, quem Alexander, ut inquit, di bellavit. Darius amem ipse postremus, juxta horum sententiam, Longimanus intclligitur, sub quo aiunt templum a dificatum.

valeamus? Eril nertjpè, cl multiplex etiam erit (I).

Prima lex ex hominum probitate inlegrilateque sumetur. Quæ omninò res locum habet, ehm qua» nar- rimi historici, ca vel ipsi se vidisse testantur, vel ab his, qui viderunt, accepisse. Qualia sunl pleraque in epistolis Ambrosii, Cypriani, Hieronymi, Augustini, in libris quoque hujus de Civitate Dei, in Dialogis Gregorii, breviter in omnibus forò doctorum Ecclesiæ probatissimorum scriptis : in quibus mendacium suspicari, quod ad memoriam sempiternam transferre illi scribendo voluerint, piaculum est. Magnis quippè IT.uchrisque virtutibus viri sanctissimi atque optimi id consequi meruerunt, ut in rebus ejusmodi, quas vel spectâsse se, vel ab aliis fide dignis, qui spe< lárint, se audisse testati sunt, fides omninò illis habeatur» Quii in re Erasinus, Rotrodainus aliique juniores quidam sa*pe ac licenter crr&rtml. Quid enim liberius, licentius, immoderatus dici potuit, quam Hieronymum asserentem Malthxi Evangelium liebraicum describendi sibi copiam fuisse, in eo virum gravissimum sanclissimutnque mentiri? Jure itaque piis hominibus nimia h ce quorundam juniorum liberiorqiie licentia displicuit, jure etiam in crimen vocata est. I'æc nutem prima lex in prophanis quoque auctoribus locum habet. Quadam enim Julius Cæsar, quaedam Suetonius, quaedam Cornelius Tacitus, qtiædam Fiu- tai chus, qiiædam Plinius narrant, quæ auctores ipsi fartiin oculis aspexerunt, parimi acceperunt ab his, qui ea proseóles aspexerant. In hisce vero auctoribus (mirisi pietatem, absolulaque virtutis officia spectare non licet, licet tamen probitatem quamdam bonitatemque nature. Quidam enim eorum aul veritatis amore inducti, aul ingenui pudoris verecundia, usqué adeo à mendacio abhorruerunt, ul jam pudendum fortasse sit, historicos gentium quosdam veraciores fuisse quam nostros. Dolenter hoc dico, potiùs quàm contumeliose, nulló à Lai ilio severhìs vitas philosophorum seripus, qu.'m à Christianis vitas Sanctorum, longeque incorruptius et integrius Suetonium res Cæsanim exposuisse, quiun expqsuerinl Catholici, non res dico imperatorum, sed martyrum, virginum cl confessorum. Illi enim in probis aut philosophis, aul principibus, nec vitia, nec suspensiones vitiorum tacent, in improbis vero etiam colores virtutum produnt. Nostri autem plerique vel affectibus inserviunt, vel de industrió quoque ita multa confingunt, ul eorum me nimirùm non soliim pudeat, sed etiam krdeal. Hos enim inlHlgo Ecclesiæ ('liristi cùm nihil utilitatis attulisse, lùm incommodationis pluriinùm. Nominibus parco, quoniam hujus loci judicium morem etiam est, cl non eruditionis tanliim, in qua liberior potest esse censura. Nam quæ morum est, hæc debet prpfectò esse et in vivos cautior, el in mortuos reverentior. Certum esl autem, qui licet fallaciter historiam ecclesiasticam scribunt, eos viros bonos atque sinceros esse non posse, totamque eorum narrationem inventam esse aut ad quæslum. aut ad erro- rrm, quorum alterum fædtltn est, alterum perniciosum. luMissiinn est Ludovici querela de historiis quibusdam

/I) Vide suprà notam, ad finem capitis quarti.

in Ecclesià confie lis. Prudenter ille sanó ac graviter eos arguit, qui pietatis loco duxerint mendacia pro religione Ungere. Id quod ei maximè periculosum esl, cl minime necessarium. Mendaci quippè homini ne verum quidem dicenti credere solemus. Quamobrem qim falsis atque mendacibus scriptis mentes mortalium concitare ad divorum cultum voluérc, hi nihil mihi ídiid Videntur egisse, quam ul veris propter falsa adimatur fides, et quæ severe ab auctoribus plane veracibus edita sunt, ca etiam revocentur in dubium.

In Herodoti lucubratione rebus fictis cl adumbratis quidem loci plurimiim fuit. Veriim inscriptione ipsà ille promonuit, non esse in eo libro historia rationem ad vivum resecandam. Musas videlicet inscripsit, quibus fabulæ interdiraconccssæ sunl, ul audientium animos jucundius el suavius allectent, quod severitate narrationis non perinde assequereninr. Xenophon, qui, ul Fabius, lib. 10, c. 1, ait, magis inter philosophos quàm inter historicos reddendus est, optimi cl absolutissimi principis formam in Cyro perfectam conatur effingere. Ilaque non est ab eo expeclandum, qualisnam Cyrus reverá fuerit, rex licet excellens cl eximius, sed qualis futurus sil in republicâ imperator, si ad normam exemplaris exactissimi componatur (i). At in historia cbrislianA, quæ lota, ut diximus, non voluptate, sed veritate perpenditur, quorsum allinei liisloriæ nomen commentis fabulisque protendere? Quasi vero sancti Dei homines nostris mendaciis egeant, qui tam multa vera pro Christo gesserunt, ut falsa quaniilumvis lied erudita simulationis artifido composita, ul noxia non sint, quoniam inutilia sunt tamen, Linquam ignavi milites oneri sint magis quàm auxilio. Heroum porrò nostrorum res vere gestu, sb culi ego existimo, non solùm amplæ magniflcæque fuerunt, veriim multò etiam majores quàm famà feruntur. Neque eorum qui fecère, vii tus tanta habenda est, quantum eam verbis extollere potuerunt nostri ; sed tanta potius, ul el proclara ingenia rebus ipsis, el ingeniis prodaris verba quoque defuerint. Sed dùm quidam affectui suo nimiiim indulgent, el ea scribunt quæ animus scribentis dictat, non veritas, tales divos quandoque nobis exhibent, quales divi ipsi, etsi possent, esse tamen noluissent. Equis enim credat, divum Franciscum pediculos semel excussos in se ipsum soldum esse immittere? Quod ad sanctitatem viri scriptor pertinere putavit, equidem non puto, qui paupertatem sciam viro sanctissimo placuisse semper, sordes nunquam. Illud item quam ridiculum, diabolum Dominico, Patri nostro, semel obstrepentem, à divo esse coactum, ul lucernam haberet in manibus, quoad illa absumpta non molestiam solimi, sed incredibilem dolorem etiam afferrel? Non possunt hujusmodi exempla numero comprehendi, sed in his paucis pleraque alia intelligentur, quæ divorum clarissimorum historias obscurirunt» Non autem decebat, veras sanctorum res gestas falsis cl commentitiis fabulis

(!) Cicero ad Quintum fratrem : < Cyrus ille, inquit, A Xenophonte, non ad historiæ fidem scriptus, SCO ad effigiem j ti imperii, i

contaminari. Qua causa Gelasio fuit, ul hujus generis historias nullas in concilio septuaginta episcoporum reprobaret. Ejus pontificis verba sunt legi cognoscique dignissima, idcirco adseribenda sunt : < Gesta, inquit, < sanctorum martynnn, qui multiplicibus tormento-
• rum cruciatibus cl mirabilibus confessionum trium-
< phis irradiant, quis ità esse Catholicorum dubitet,
< et majora eos in agonibus esso perpessos, nec suis
< viribus, seti Dei graliò et adjutorio universa tolcriisse?
< Sed ideo secundum auctoritatem antiquam, vel
• consuetudinem, singulari cautelò in sancta Romanó
< *Ecdesiù non* leguntur, quia eorum, qui scripsère,
< nomina pcnil&s ignorantur; et ab infidelibus aul
t dieu superflue, aut miniis aplè quàm rei ordo fue-
< rii, scripta esse putantur; sicut cujusdam Quiriti et
< Julita matris ejus, sicut Georgii, aliorumque passio-
< nes hujusmodi, quæ abhærelicis probantur, con-
< scripte; propler quod (ul dictum csl) nc vel levius
« subsannandi oriretur occasio, in sancta romana
< Ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædictâ
< Ecclesiù omnes martyres, cl eorum gloriosos ago-
< nos, qui Deo mngisquùm hominibus noti sunt, cum
< omni devotione veneramur. Item vitas Patrum An-
< tonii, Pauli, Hilarionis cl omnium eremitarum, quas
< Lamén vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum
< omni honore suscipimus, liem actus beati Silvestri
« apostolica Sedis prasulis, licci ejus qui scripsit no-
♦ men ignoremus, à multis tamen in urbe Romó Ca-
tholicis legi cognovimus, cl pro antiquo usu multæ
i hoc imitantur Ecclesiæ. Item scripta de inventione
< sancto Crucis dominica el alia scripta de inventione
< capitis beati Joannis Baptista, novella quidem re-
< velationes sunt. cl nonnulli eas Catholici legunt, sed
< cùm hoc ad Catholicorum manus pervenerit, beat'
« Pauli apostoli sententia procedat : *Omnia probale*
< *quod bonum est lenclè*, > Haclenùs Gelasius.

Quòd si prophetias, quæ Numinis afflatu edi solent, Paulus docet non spernendas quidem, sed explorandas tamen, ecquis nos accusare jam audebit, si historias l minuo sensu editas exploremus? Gelasius sané ancior est cmn concilio gravissimus, quod de prophetiù ab Apertolo dictum est, hoc apte etiam in historiam quadrare, Jubet ergo inprimis pontifex, ul eas historias nullo modo amplectamur, quæ sine certo auctoris nomii c proferuntur. Olent enim nul quaestuosorum hominum imposturam, aul, quod Gelasius ipse ait, bærelitorum fœtum. Quæ eadem omninò causa subesi, nt bistorto illa valde etiam suspiciosa sint, quæ tametsi ancioris cujnspiam nomen pr.c se ferunt, sed quis ille qualisvc sil, obscurum el incertum csl; cu-
.vsniodi ante hos paucos dies quodam fabula prodière, quarum cl auctores et loca adeò longo intervallo dilani, ut an mentiantur illi, non possit inveniri; an h«r sini, addubitari etiam possit. Sed benè habet, qnòd lotum narrationis corpus commentitium apparvi, ut q iòd Hispanorum sermone teritur, id quoque in hòc io facile probes • *De tumgaj tia.t, luenga* mentirai*. Seti nd Gebsium redeamus. Qui illius deindè erroris nos admonuit, in mio olim non vulgus soh'121

sed Gratianus etiam versatus csl, ut librorum deceptus indicibus credere, omnia quæ Hieronymi et Augustini nominibus inscripta erant, Ilietonymi Augustinique veré etiam esse. Sic librum qui do \ ilis Patrtini inscriptus esi, Hieronymi nomine, vulgus circumferibat, quum paucissimas Limen Patrum vitas ille s< ripseril, quæ cl hoc loco fere à pontifice referuntur. Gclasii itaque testimonio cormn impudentiam retundemus, qui harum rerum auctorem Hieronymum pervulgArunl, quas nemo nisi rudis alque elinguis ederet. Hujus generis fabula cliam illa csl insulsa æquè ac barbara de Nativitate sancta Maria, ad Chromatium cl Heliodorum episcopos. Hujus generis sunt alia multa, quæ cl diligentissimi et rectissime Erasmus refutavit. Illud cliam in his Gclasii verbis equidem animadverto, novellas revelationes (sic enim vocal) nos admirari cl suspicere minime oportere. Jam enim passim non pro Ecclesiæ necessitale, sed pro hominum affectu expromuntur, adeò ul in Conceptionis causò utrinque, si superis placet, revelationes vel contraria proferantur. Quæ res impiis quidem non levem subsannandi occasionem probet, piis vero lacrymandi. Contemnantur profectò necesse est Dei cl dona et miracula, si nostrisaul opinionibus, ani affectibus inservierint. Ecclesia igiur Christi Jii vehementer incommodant, qui res divorum præclarè gestas non se putant egregie exposituros, nisi eas lictis et revelationibus cl miraculis adornarint. Qua in re nec sanctæ Virgini, nec Christo Domino hominum impudentia pepercit, quin quod in aliis divis factitavit, idem quoque in Christi cl Matris historia scribendi faceret, et pro humani ingenii levitate nulla vana et ridicula comminisceretur. Cùm superioribus annis Tridentino concilio interesssem, a quibusdam audiui, Aloysium Lippomanum, episcopum Veronensem, huic malo mederi, historiò de Vitis sanctorum constanti ac gravi ratione edita. Sed h mc mihi adime videre non licuit, nec aliam quamvis, quæ mihi quidem probari possit de his, quæ venerunt in manus. Spissum sane erit opus et operosum, sed vehementer omnibus Christianis utile, si quis prostiterit dignum modi) divis, Ecclesia, Christo. Id quod haud dubie prostabit nemo, nisi vir probus, integer, incorruptus, ul nequid falsi dicere audeat, nc quid veri non audeat, nc qua suspicio gratto sit inscribendo, ne qua simultatis. Qua cùm ad probitatis integrilatisque officia perlinere notum sit, miror ab uno Suetonio señaia esse omnia, à picrisque nostris omnia esse deserta. Qui autem res humanas a divis, quorum historias scribendas sumunt, alienas fore censent, hi divos ipsos nc homines quidem fuisse, videntur credere. Quanti» sapientius Evangelista M ciunt, qui vel in ipsis Apostolis, quos eramus vitx totius exemplum habituri, nec affectus natura imbecilliores, nec casuscliam graviores dissimulant. Divina ha'C sapientia quidem Evangelistarum fuit, sed bonitas quoque integritasque natura, ut nihil illis in scrilvenda historiò decsscl, quod in historia loge vel ethnici requisissrnt.

Ecrmloris nutem nrobitas et integritas (nam hoc

qihitcl aliquis) in his, qui ohm fuerunt, licet aliquando in scriptis ipsis doceat, sed fama cl gravi atque frequenti prateritoruin hominum testimonio cognoscetur. Sunt enim, ut dixi, in prophanis auctoribus non pauci, quorum ingenuitas et verecondia sic hominum sermone celebrata csl, ul nemo illos unquam mendaces, et in lingendo impudentes existimaverit. Quales sunt Cesar, Valerius Maximus, Terentius Varro, Livius, Cornelius Tacitus. Seneca, Ammianus Marcellinus, Eutropius, Flavius Vopiscus, Paulus Diaconus, Lucius Florus, Polybius, Dionysius Ilalicaruassæus, Julius Capitolinus, Cornelius Nepos, Strabo, alique plores, latini præ criim auctores Nam Gracoinm fides majori ex parle fraila ac debilitata est. Religiosus est Thucydides, ct,ul Josephus ait, inter omnes Clíseos historicos in primis scrupulosus. Appianos Alexandrinus, gracus licet auctor, *ed quoniam hesterna etch ilia romana bulla memoria? mandavit, in alienis rebus mendax non fuit, futurus in suis, si Gratorum morem et ingenium sequeretur. Quorum jactantia et vanitas impudentius est aucta, postquam certare cum Latinis de imperio, de rebus gestis, de doctrinæ veritate incœperunt. Latinus siquidem fulgor el gloria Graciæ claritatem obscuravit, et adeò Cnecorum perstrinxit oculos, ul vel Pliitarchus, scriptor alioqui verax, in rebus Cnecorum illustrandis el æcutire et fingere interdiim etiam videatur. Quod liim in opere de \iris illustrium gracorum et romanorum, tiim in Parallelis Ludovicus Vives animadvertit. At verò in nostris, Ime est, ecclesiasticis, faciliior est ratio virtutis cl bonæ fidei cognoscenda. Optimos enim quosque apud nos non solimi humanus sermo atque existimatio colit, vcriim etiam Ecclesiæ decretum in concilio cu lestium collocat. Hos itaque mendacii impidenliæqnc arguere, quemadmodum supra diximus, impietatis etiam, non modo temeritatis argumentum C l. Cum his ego sanctis justisque viris Fgesippitm, Paulum Orosium, aliosque nonnullos Ecclesiæ historicus annumerandos censeo, qui à me brevitatis causò prætreuntiir. Non enim hic bibliothecas excutimus, sed genera degustamus, nc quis negligenti nos in imulct, si ullos aut laudando, aul vituperando transimus. Sed ais : Crispus Sallustius in perditis omninò moribus veridicus liistoria: scriptor est habitus. Sane quidem. Al cùm Sallustium objicis, hominem objicis, in quo si non honestatis pudor, at infamia? ejus limor fuit, quam Romani cum primis declinarunt, ne mendaces, qnemadmodiim Greci, in historiis haberentur. Deindè non mihi Sallustius videtur vitiis caruisse et gratia* et simultatis. Certe ciim de Cicerone scribit, multa silentio preterit, quæ libentissime in aliorum gratiam retulisset. Sed hæc duo vilia cùm historicorum fert? omnium communia sunt, tiim quorumdam quasi propria. In quibus Paulus Jovius est in quamli- In*! partem nimius odio et amore, grnliò et simultate. Et quoniam pecuniam amabat, in historiò quoque scribendó pecunia servus init. Postremo, aliud csl dicere viros bonos veraces esse omnes, aliud improbos omnes esse mendaces. Illud nos diximus, hoc non

diximus. Quanquâm nescio quomodo fit, ul nusquam securus animus nisi in viri boni testimonio conquiescat. At officio veritas adeò conjuncta est, ut in homine vitioso esse illa fortasse possit, sed esse lamen credi vix possit. Quæ causa Cbaldæts Ægyptiisque fuit quamobrem non alios historia*, auctores approkarcnl. nisi qui sacerdotio fungerentur, quòd sanctos religiososqtie viros mentituros esse nullo modo existimarent. *Homo*, inquiunt, *cx Juderis quidam saardet unii; non decipiet nos*, i Mach. 7, i i. Vcriim de prima .ad historiam dijudicandam reguló hæc dicta sint.

Lex vero secunda in historiæ judicio sanciat, ut eos historicos reliquis anteferam, qui ingenii severitati quamdam prudentiam adjunxerunt cl ad eligendum cl ad judicandum. Quæ lex in iis rebus locum liabet, quas res neque scriplores ipsi sunt intuiti, nec a viris fide dignis, qni viderint, audierunt. Quo in genere est opera pretium levitatem eorum recordari, «pii muliercularum more quod nimis miseri volunt, hoc facile credunt. Nam cl ætas nostra sacerdotem vidit, cui persuasissimuni esset nihil omninò esse falsum, quod semel typis fuisset excusum. Non enim, ut niellai, tantum facinus reipublica? administros commissuros, ul non solum divulgari mendacia sinerent, sed suo etiam communirent privilegio, quò illa totius mentes mortalium pervagarentur. Quo sanò argumento permotus animum induxit credere, ab Amadiso et Ciarlano res cas vere gestas, quæ in illorum libris commentitiis referuntur. Al verò quantum illa adversum reipublicæ administros ratio valeat, non est hujus loci temporisque disserere. Certe hoc ego pro me ipso el animi sensu ac dolore pronuntio, magnò l.cclrsiæ calamitate alque pernicie id solimi in libris vulgandis pracaveri, ne erroribus (idei adversis aspt?r>i sint; ne sint moribus exitiales, non item. Nec de fabulis istis polisMiniim excrucior, quas modo dixi, quamvis ineruditus el nihil omninò conferentibus, non dico ad bene bealrque vivendum, sed ne ad recti* quidem dc rebus humanis sentiendum. Quid enim conferant mene ac vana* unga* ab hominibus otiosis fictæ, à corruptis ingeniis versat®? Sed acerbissimus csl dolor, et vix omninò consolabilis, quòd diim quidam (ulinàm tàm prudenter quam ferventer) incommodum hoc rejicere ac devitare cupiunt, non pre fabulis veras el graves historias edunt, id quod esset plebi utilissimum, sed libros un sierim uni Ecclesiæ plenos, à quii u; arcendi prephani erant; id quod esi, mei quidemsentenliò, pestilentissimum, eò verò magis, quò vulgus eos libellos securius legit, quia probatos videt non modo a civili magistratu, vcriim etiam ab iis, qui doctrina' censores sunt in Christi republicò definiti. Sed hæc alias, nunc quod instat, agamus.

Miseranda sanò hominis ignorantia potius quam ludenda, qui usque adeò aul bonus, nul stultus cr.il, ul omni narrationi slatini crederet, si modo esset litteris prodita. Verum invenias alios non pari insciliò quidein. sed impnideritià pene pari, qui veritatem rerum non inde petunt, ubi ea residere sil solita, sed ex iis, in quibus rarò est eam invenire, nempè cv dissipatis

in multisque rumoribus. Quæ res plerumque iis accidit, qui sunt bene constanti levique natura. Nam homines graves atque severi non solent inanem vulgi sermonem aucupari. Quamquam negare non possumus, viros aliquando gravissimos, in divorum præscribitis prodigiis describendis, sparsos rumores et excepisse, et scriptis etiam ad posterum retulisse. Quam in re, ut mihi quidem videtur, aut nimium illi sibi, aut fidelium certe vulgo indigne; quod vulgus sentiebant non tam ea facile miracula credere, sed impense etiam flagitare. Itaque signa nonnulla *et prodigia* sancti quoque memorie prodiderant, non quo cavere crederent, sed ne deesse fidelium votis viderentur. Id vero eo magis sibi licere existimaverunt, quod intellexerunt auctoribus nobilissimis placuisse, veram historia legem esse, ea scribere, quæ vulgo vera haberentur. Nec ego hic libri illius auctorem excuso, qui Speculum exemplorum inscribit; nec historia? etiam ejus, quæ Legenda aurea nominatur. In illo enim miraculorum monstra sapientis quam vera miracula legas; hanc homo scripsit ferre oris, plumbei cordis, animi certe parvi severe et prudentis. Veteres excuso et sceleris et cruci los viros, quorum et libros et nomina volentem adscribere! pudor me ac religio vetaret, nisi contra vererem, ne mea hæc tacite plerisque causa esset, ut aut damnerent quæ non intelligerent, aut errore vario circum sanctorum omnium historias vagarentur. Atque illi M. Bernardus etiam admoneri oportet pretium est, ne id statim illi persuasum sit, omnia quæ magni auctores scripserim, undique esse perfecta. Nam et labuntur aliquando, vel ille autem, et oneri cedimus, et indulgent ingeniorum suorum voluptati, vulgoque, ut dixi, interdillo etiam indulgent; nec semper intendunt animum, et nonnunquam fatigantur, adeo ut Ciceroni Demosthenes dormire, Horatio verum Homerus quandoque ipse rideatur. Summi enim sunt, homines tamen. Quæ ergo eadem de Beda atque Gregorio jure fortasse ac verè dicere possum. Quorum ille in historiis Anglorum, hic in Dialogis quidam miracula scribunt vulgo jactata et credita, que hujus præscribiti seculi Alistan hi scelerata esse censebunt. Equidem historias illas probarem magis, si earum auctores, juxta præliminam nonnam, severitati judicii curam in eligendo majorem adjunxissent. Sed quoniam modestè et circumspecto judicio de laudis viris pronuntiandum est, non in his quidem duobus rejicienda sunt plurima. Pauca enim in eis (lossis arguere, quamvis historiam ecclesiasticam revocare ad severiora judicia contendas. Ac si necesse est in alteram leccare pariem, omnia eorum probari legentibus, quam multa reprobari malo.

De Vincentio Bellovacensi (1) et divo Antonio liliensis ju Leo, quorum uterque non tam dedit operam ut veras certasque describeret, quam ne nihil omnino peccaret, quod scriptum in schedulis quibuslibet

(1) Nonio fallat quod Gelasius Vincennes laboriosum opus conumndavit. Mendosi enim sunt plerique «odici s. Nam correcti et emendati Juvenci Labent, i >» Vincennes. Alioqui Gelasius, qui nullis seculis Vincendo prior fuit, propheta in eo capite fuisset, non indei.

operiretur. Iam ad historiam unamquamque existimandam, momentoque suo ponderandam non artificum statera, sed ne populari quidem tralinfu usi sunt. Quam obrem boni licei ac minime fallaces viri, quia tamen nec auctores eos, à quibus suos exscripsere liliros, diligenter exanimant, nec res justis libratis ponderibus memoria! prodiderunt, apud criticos graves atque severos auctoritate carent. Historicus autem, qui theologiæ decreto probandus erit, nec omnes schedas lectione etiam indignas excutiet, nec anilibus fabulis accommodabit operam, nec prius leda nudituque describet, quam ea prudenti accuratiorie iudicio expendat ac seligat. Sed in sectandæ regulæ explicationem diximus satis.

Tertia regula sil. Si cui historico auctoritatem Ecclesia tribuit, hic dubio procul dignus est cui nos etiam auctoritatem adjungamus. Centro veri), cui Ecclesia derogavit fidem, ei quoque nos fidem jure ac meriti) derogabimus. Gelasius porro historiam de Vilis Ailioni, Pauli, Iliarionis, ac cæterorum eremitarum, quos tamen Hieronymus scripsit, cum omni honore suscepit. Acta rursus beati Silvestri, ijeel non panvencralione, sed suscepit tamen. Collaudavit Orosium Eusebii Chronica, hoc est, de temporibus, quantum animi cōnjecturà colligo, non rejecit.

Rejecit Itinerarii Clementis libros ocio. Acta Andron», Philippi, Pelri, Thomæ nominibus falsu edita, r.bnim de Infancia Salvatoris, allentm item de ejusdem Nativitate, librum Pastoris, Acta Theclæ et Pauli, quæ Epiphaniis usurpat interdum, Revelationem Pauli, librum, qui Mariæ Transitus inscribitur, libellos de Patnitentia Adæ, Origenis, Cypriani, Epistolam Jesu ad Abgarum, Passiones Georgii ac Quinci et Julii e, et historiam demum Eusebii Pamphili (I). In qua refellendâ Gelasius magna, ut mihi quidem videtur, prudentia est usus. Nam quod Rhenanus dixit, verba hæc postrema Gelasii non esse, sedesse potius ab asino quopiam adjecta, hoc insolenter, rustice imperilèquie dixit. Principio quippe, pontifex ad hunc modum (censural : < Chronicon Eusebii Caesariensis, atque « ejusdem Historiæ ecclesiasticæ libros, quamvis in « primo narrationis suæ libro respuerit, et in laudibus < atque excusatione Origenis schismatici unum conscripserit librum, propter eorum tamen singularem < notitiam, uspicquaque non dicimus renuendos. » Postea verò sic censet : < Historia Eusebii Pamphili < apocrypha. » Quæ duæ sententiæ cum contrariolo non sinunt, lùm sunt etiam verissima!, et nimis quam graviter ac severe! lata». Cur autem Gelasius historiam Eusebii apocrypham pruniinliarit, causæ sunt sanè plures atque vchciier les. Primum in primo libro refert Eusebius epistolam Jesu ad Abgarum scriptam, quam Gelasius eadem distinctione explodit. Fuit etiam altera causa Gelasio, quam oh rem historiam Eusebii apocrypham definierit, quod nulla ibi Clementis

(I) Hieronymus ad I/i lam, de Instil, fil. : < Caveat, inquit, omniâ apocrypha. Et si quando ea non ad dogmatum veritatem, sed ad sigimimn reverentiam legere voluerit, sciai non eorum esse, quoniam titulis l reponantur. »

Alexandrini testimonio confirmetur, cujus opuscula eadem distinctione apocrypha judicata sunt. Prætereà et librum sextum Eusebius texuit in laudem et excusationem Origenis. Cum autem et discipuli Origenis magnas in Ecclesia tragædias excitassent, et Origenes ipse tanquàm schismaticus, deque fidei catholicæ viâ sæpè deflectens, fuisset Ecclesiæ judicio condemnatus, jure illius historia refellitur, qui Origenem non solimi immodice prædieat, sed ad cælum, jwrindè ul si Pater esset Ecclesiæ, extollit.

Prælereà, in synodi seplimæ actione quinquâ, cùm Iconomachi pro se Eusebium testem excitassent, et lecta etiam asset ejusdem Epistola, ubi Ario consentiebat, Ibarasius rogavit : < Recipimus hoc? > Sacra cerò synodus dixit : < Nequaquam. Ille reliquis est non < bis majore odio persequendus. > Et legali Adriani lapæ dixerunt : < Ipsa lectio indicat, quòd Arianorum < sententiam sapiat. Habet enim ante lectus Eusebii < liber et alias blasphemias, quas synodus audire re- < spuit. > Sanctissimus patrian ha dixit : < Libros il- < litis rejiciamus. < Sancta synodus dixit : < Rejicimus < et anathematizamus. > Et actione rursùm sextâ, E; iphanus, respondens testimonio Eusebii » < Euse- < bins, inquit, ab illis in testimi advocatus, qui tamen < ab omni calholiæ Ecclesia Arianæ hærescos defen- < soresse cognoscitur, quemadmodum in commentariis « suis et omnibus à se editis libris manifestum iit. > Et p jslcrius : < Quis fidelium, ait, in Ecclesiâ dubitai, Eii- < sebi Pamphili in reprobum sensum traditum Arii « placitis consensisse? Nam in cunctis historicis suis < libellis Filium creaturam vocat, subministrum, sc- < cundo loco adorandum. > Id postquam ex nullis li-bris Eusebii probavit, tandem asserit, Eusebium dup-licis animi fuisse, inconstanterque synodo subscripsisse. Nusquàm enim aut librorum suorum errores depulit, aut apologiam pro se fecit ; cùm tamen Arius non obscure testaretur, se sententia» suæ Eusebium habere studiosum ac fautorem, quâ de re videre csl epistolam Arii ad Eusebium Nicomediensem, cujus initium est *Schedula*. Et Hieronymus ad Pammachium et Oceanum : < Ecclesiasticam, inquit, pulchre Eusebius historiam textit, sed impietatis Arii aperlissimus propugnator est. > Et ad Ctesiphontem : < Euse- < bium Cæsariensem, ait, Arianum fuisse, nemo est « qui nesciat. > In primo certe ecclesiasticæ hystoriæ suæ libro, cap. I, Musculo interprete, Filium dicit paternæ voluntatis exculorem, qui post Patrem omnium sil causa et origo. Item, cùm illum psalmi 52 versiculum attulisset : *Ipsè dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt*, subjecit : < Quibus verbis Propheta Pa- < irem inducit factorem, tanquàm universalem princi- < peni rogali suo nutu præcipientem ; sermonem verò < Hei illi secundo loco addit, non alium ab eo qui inter < nos prodicatur, paternis jussionibus obsectmdan- < lem. > Et capite secundo primiim affirmat, Patri Filium in omnium opificio administrasse; deinde Patris ministrum in omnibus bonis fuisse ait. Meritò ergò Gelasius pontifex hystoriæ Eusebii Cæsariensis auctoritatem ademit. Quid? Annon etiam absurdum

est, ul qui infidelis Ecclesiæ fuerit, ei fidem Ecclesia in rebus ecclesiasticis habeat? Expenmur sane hæ-
ticos sectæ suæ non dogmata solùm ac præcepta, sed res etiam gestas accommodare. linò verò torquere atque adeò fingere, ul sectam undique et comprobasse, et ornasse videantur. Hinc enim, quemadmodum supra diximus, Constantinum finxit Eusebius ab Eusebio Nicornediensi baptizalum, quòd Arianorum factioni majorem et fidem et auctoritatem adjungeret, time etiam, cùm in synodi Nicænæ mentionem incidit, dogma fidei, quo damnatus est Arius astute dissimulai it, in Paschalis quæstionem repentè digressus. Sed ne Arii quidem unquam in historia suâ meminit, callide hominis memoriam præleriens, quem synodi auctoritate obrutus laudare non est ausus, amicitia lege constrictus noluit vituperaro. Quæ cædem omnino causæ subsunt, ul historiam Carionis omnes Christi fideles explodant. Quosdam enim summos pontifices, siros quidem optimos, illius lacerat et cruentat oratio : quosdam verò imperatores Germanos commendat et illustrat, qui Ecclesiæ romanæ perduelles inimici-que fuere. Itaque ex unguibus leonem agnosces, hoc est, ex laude vituperatione Lullieranum. Quanquàm Carionem Lulheri erroribus adhæsisse, non est opus conjecturis suadere. Nullis quippe in locis aperte ille se prodit. Quocirca mirum est, cur ejus hysteria non sil cum cæclris hærelicorum libris ab Ecclesiæ judicibus explosa, cùm plerique tamen eam securi legant, nullà prorsus nota atque animadversione pnvini-

Sed ad Eusebium revertamur, in cujus hystoriâ ecclesiasticâ satis Gelasius os Ludii, cæclri sibi ac concilio placuisse, dùm quædam displicuisse commonuit. Itaque si fabulam Abgaii, laudesque Origenis ab Eusebio demeres, digna ejus historia esset, cui fides ozi nino haberetur, præsertim si in Ecclesia* contra Arium pugna, non ab Ario, sed ab Ecclesia stetisset. Ac de cc* (lesiasticæ hystoriæ libris hactenus. Nam in Chronicis admiranda fuit hominis diligentia, magnus omninò labor, varia et penè incredibilis lectio, ac grave pi >rsus in lectionis varietate judicium. Nec scio an quisquam alius inter Ecclesiæ sive latinos, set græcos auctores, quamvis summà vi, ope atque operà eniteretur, præslantiora nobis posset temporum monimenta relinquere. Tametsi describentium incuria adeò nullis in is vitiata sunt, ut dici sine animi dolore non queat. Sed ne illa quidem, quæ ibi Eusebius refert, vera funi omnia ; quin reperias aliqua, quæ jure ac vere reprehendas. Cujusmodi illud est, quòd cumdem scribit fuisse Sennacherib, qui temporibus Ezechta hicrosolymm obsedit, et Salmanassar, qui Samariam ceperrat. Id quod divinis litteris esse contrarium, Hieronymus in Isaia» caput 56 edocuit. Atque Tobia» cap. i, Salmanassar dicitur fuisse pater Sennacherib. At nihil est, ut ille ait, omni ex parte beatum ; in opere, ut ita dicam, immenso, rarò peccasse felicissimum fuit. Yo rimi de Eusebio hæc salis.

(I) Post scripta hæc, Carionis historiam Paulus 15 condemnavit.

Sozortenos sequitur, de cujus nos fide et auctoritate dicere divus Gregorius cogit, «pii historiam illius drubus precipue rausis improbavit, una quòd sæpe in eo mentitus sit; alierà quòd Theodorum iminodicò extulerit, quem constat et hæreticum fuisse, et in quinta synodo ab Ecclesiò damnatum. Equidem Sozoiicni mendacia non excuso; græcus namque fuit, et alio hæc, ut diximus, est, fulque semper ad menti'ndum promptula. Atqui in novem ecclesiastic® illi*loriæ libris, quos ante hos paucos dies Musculo interpele accepimus, nihil tale Sozomenus scribit, quale secundo *loco illi Gregorius*, nempe lib. 8, c. 2, objicit. Tantùm ail, Theo forum discipulum Libanti fuisse, ad quem ; relapsus Chrysostomus Epistolam dederit, qui etiam postea episcopus MopsuesLc fuerit constitutus. Andreas certe in concilio Florentino, uhi pro Ecclesiò lilinà respondet, hujus historici testimonium non solùm usurpat, «ed etiam probat. Cùm enim imperator PaleologíainlCrrogasset, iiiim congruum esset, ul synodus historiæ auctoritate niteretur, Andreas illi respondit, ad res gestas cognoscendas synodum historiò uti debere. Tùm imperator : < Historiam illam, ait, in < nosrà religione debemus suscipere, quam majores < nostri probaverunt, aliam verò minime. > Cui Andreas: < De Romanorum, inquit, auGræcontm, aut regum befo historiò nequaquam in synodo uti deliemus; sed cùm historia h.ec, scilicet lllermii Sozomeni, ecclesiastica sit, in quo omnium synodorum < acta et Patrum sanctorum defensiones explicantur, < cur ei credendum non esl?> Hactenus in concilio Florentino, sessione 7. Non videtur itaque hoc concilium fidem Sozomeno abrogasse, sed habuisse. Sed huic argumento responsum facile atque expeditur* est.

lili V rii alteri non video quemadmodum responderi pos>it nisi dicamus, aut Gregorium alios libros Sozomeni legisse, qui in manus nostras non venerunt, aut n IV ria hpsmn, pro Theodorelo Sozomenum scripf»ssc. Nam Theodorcti veri» illa sunl, quæ Gregorius retulit; libro quippe Historiæ suæ quinto, c. 27, Theodorum istum do<lorem preciorum fuisse scribit. El cap »0 : < Moritur, inquit, Theodorus episcopus Mo• palealius, cùm omnium ecclesiarum doctor, lilii hæ< retice cohortis prodigatur. » Iheodoretus ergò erat eo nomine damnandus, qui et revera oli hanc causam danmatv esi in quinta synodo generali, actione 5, can. 15 cIl * ; at Ihcodorus can. 12: Meruit etiam Theodontus <à ex causò damnari, quòd impié adversuin (anilum et primam Epbestnam synodum scripsit, diK Miceimque Gyrilli capita reprehendit, quæ rectam fidem continebant. Nec veri» de Theodorelo desperare quispiam debet. Nam, ut Bessarion in oratione quam [rounione apud Patres Florenliæ habuit, affirmat, suum postea cognovit errorem, et in concilio Cbalcedmicim palinodiam recatilavit. Verùm ut bæccumque b.ilw'sint, illiis modi errantium patrocinia histnriæ Jet ml et auctoritatem et (Idem. Quo mihi nomine, nt ca lera omitLam, Sm ratis srbola^lii i miniis historia riac» t. Etenim et Origrnis ipvc quoque patronus est.

et Nestorium excusat, et Cyrillum mordet, et Alexandrum vellicat, et in rejectione presbyteri pnnilenliarii Homousianonim innocentiam infamat. De tertiò verò regulò in histnriæ judicio servandò haclenùs. Ac perspicua sunl hæc quidem, et in vulgari prudentiò sita. Nam in quibus animi quædam major vis acriorqiie in judicando prudentia est, ii sine hisce regulis, exacuendo illam ingenii aciem vera deligent, rejicientque contraria. Mihi sane aliquandò et verum ipsum in scrilicnlis sinceritate candoreque relucet, et mendacium contra ancioris quidam angor et calliditas patefaciunt. Sincera, mihi creile, veritas est, et si animimi repurgatum invenerit, ipsa per se reple influui (I). Falsilas circuitiones quæril et anfractus, seque verborum ambitu sollicite circumdat ac protegit. Atque etiam cùm in historiæ ratione quid quemque deceat, considero, facile intelligohistoricos non sohì falsò, sed imprudenter res quasdam memoria? prodidisse. Quis enim vel mediocriter prudens ab Apostoli Thomæ Jonnnisque Evangelista? personò illa non videat abhorreere, quæ in rebus eorum gestis refcnmliir, ut aut ille injuriæ vindictam expeiicrk, aut hic rupta veste, suumque ipsius caput tundens equum acceperit, ex Ecclesia, quantum potuerit, properaverit, et senex adolescentem juveniliter fuerit insecutus. Non itaque prudentibus et ingeniosis, judicandi præcepta diligenter elaborata dedimus, sed, utdicitur, crassò pinguique Minervò rudioribus. Nec verò adeò stultus ego sum, ut existimem in has formulas omnia historiæ judicia conclusa et comprehensa. Sed si quæ fuerunt pnescribendæ forinulæ, hæ vidèntur potissimum consentancæ conventesque fuisse.

In quo decimum quintum, decimum sestum, decimum septimum et decimum octavum argumenta capite tertio proposita refelluntur.

Quoniam ex iis quæ capite superiore diximus, argumentorum eorum refutatio apparet, quæ decimo quinto loco necnon decimo sexto, decimo septimo ac decimo octavo sila sunt, sed ordine tamen refutanda sunt singula, ul scholæ etiam minutis theologis morigeremur.

Ij in decimo quinto argumento quidem l bilonis primiim auctoritas quæritur. Quæ sane magna fuit, sed brevium illud temporum Philonis non fuit, nec libellus aller de Antiquitatibus, quem constat ejusdem esse farina?.

Joseph! veri) in historiò fidem non romani modò principes, sed viri quoque Ecclesia? celebròrunt, Egesippus bonus inprimis auctor, vir probalæ fidei, ac gravis omninò historiens, Josephum egregie laudat in prooemio lib. 5, de excidio Hierosolyma?, quod ad historia? auctoritatem perlinet quidem; nam quod ad n?ligionem. consortem cum facit perfidia? Jmkvorum.

(I) Euripides, in *Phoenicis* : < Veritatis suevit esse < oratio simplex, vafis non egens ambagibus, siquidem ipsa p» r se conmiit. At senno iniquus, quia per « s» fit morbidus, medicamina exquisitaucjwvscit sibi >

Illerunv mus nun dubitat locum illi inter Ecclesiæ seriplores dare, atque adeò ejus de rebus gestis monumenta inter ecclesiasticas historias recensere. Eusebius Cæsariensis, Sozuiienus, Niccphorus, nt alius omittam, miris modis Josephi historiam commendant. Quin el Josephus ipse historiam suam gravibus proliakilibusque rationibus commendavit. Quæ non minorem faciunt fidein , quàm si eadem ab Hieronymo ani alio quopiam auctore posite fuissent.

At serpentis pomam nimium crasse interpretatur, vim ligni scientiæ boni et mali falsam, fictiliarnque commemorat; Herodiadem scribit non Philippi, seti Herodis uxorem fuisse, qui Herodis quoque tetrarchie frater erat (1); templum in secundo anno regni Darii dicit esse perfectum; seniorum lamentationes, cùm templi veteris ani; liludinem recordarentur, non ad novum fundatum, sed ad jam consummatum refert; iliaque demum ait partim Scripture sacre, partim veris aliis ac probatis historiis adversa. Plané ait, non i iicior. Sed errores fuire ignorantis, non mendacia fallentis. Neque æquum est paucis c maculis laliein loti narrationis corpori aspergere. Egregius inique historicus Josephus fuit, quemadmodum Egesippus affirmat, el rerum indagini sobrieutique sermonum attentus. Quòd vero in temporibus notandis cum quidam reprehendunt , id jure an injuria faciant, non facile dixerim. Equidem ejusmodi errata indoctis negligcnlibusque librariis promplè ac libenter assigno.

Julii porrò Africani quinque de Temporibus volumina in manus nostras non venerunt. Quarè de ejus liBloriæ fide ipsi per nos judicare non |»ossumus. Sed exstat Gelasti praejudicium, quod in argumento objectum est, idque sequi theologos oportet de rebus ejusmodi judicatuos : < Opuscula, inquit, Tertulliani, < sive Africani apocrypha. > Quo in luco an Julium Africanum voluerit Gelasius improbare, non satis expeditum est. Primum enim de Julio Africano nullus veterum malam opinionem habuit. Eusebius veru ct Hieronymus ubique ejus de rebus gestis testimonia colunt. Nec Julius hic est in fidei doctrina reprehensus. Nam quòd historiam Susannæ fictam esse credidit, in eo virorum doctissimorum errorem secutus est. Atqui ob peccatum unum, cujus vel probabilis excusatio est, omnia Julii opuscula à Gelasio damnari, non fit mihi profectò verisimile. Eadem quippe culpa, si culpa fuit, Julio fuit cum ductoribus Ecclesiæ communis. Vix enim roperías quemquam, qui non in aliquo erróri!. Deinde, quorstim Gelasius, quasi nihil in(eresse!, ulriun hic an ille damnaretur, ineam formam censet : *Opuscula, Tertulliani, sive Africani apocrypha?* Atque si duo auctores illi essent numinibus, reque cliam ipsù differentes, more suo Gelasius utriusque sigillatili! opera condcmnAssct. (aim autem Tertullianum, sive Africanum un:\ comprehensione notat, non est existimandus auctores diversos, sed eumdexn intellexisse. Mihi sanò hujusmodi conjectura suspicio-

ni Cajetanns ait, fuisse binominem, ciimdcmqne Philippum el Herodem appellatum. Sed ne Josepl.uni quidem ipsum viderat

nem afferunt, locum esse corruptum , ul a.ia in hoc capite pleraque ; el particulam lire, scriptorum vitio additam, legendum iLique esse : *Opuscula Tertulliani apocrypha*. Nisi furiò Africani cognomen quidam Tertulliano impertiebant; quocirca in cum modum senleutinnì Gelasius tulerit, ut sive nomine proprio, seu cognomine à quolibet vocaretur, inlciligcre.t us esse damnatum.

Reliqui sunt Eusebius el Sozomenus, quorum auctoritas quintò decimò tandem argumentatione urgebatur. Vcrùm de bis auctoribus quid senserim, capite superiore habes.

In quinto decimo argumento nullus scrupulus objectus est, qui non fuerit excussus. In sexto decimo autem Innocentii decretum primum objicitur. Sed ille, si Ecclesiæ monumenta probai, non slatini gentilium historias improbat. Sunt hæ, fateor, usui ecclesiastici fori, liliumque vulgarium parùm aplæ; quamvis el in hunc usum possint esse aliquando utiles; sed quibus in locis, et quæstionibus, quoniam à prasenti instituto alienum est, non est opera pretium dicere. In sacrarum veru litterarum expositione, quod in capite hujus Kbri secundo fuse diximus, historiæ prophanæ multimi omnino valent. Quamobrem si quæstio cirtà divinas litteras incidat, el concilia, el caleri ecclesiastici judices ejusmodi historias negligere nec debent, nec verò possunt. Nec his solum \$< riplura usibus gentium historiæ accommodantur. Quin sunl alias lhcOlng's necessaria*, quemadmodum et nobis ante explicatum est, ct sequentibus quoque libi is explicabitur. Andreas porrò in synodo Fiorentini nihil aliud docet, ih m Gracorum aut Romanorum bella cognoscere nequaquam ad synodum perlinere. Poterat dicere, Trojanorum, aut etiam Florentinorum. Nam Gracorum ; c Romanorum bella quædam cognita utilissima sunl prophetarum vaticinat onibus explicandis. Sed hæc facillima sunl ; cætera persequamur. Quæ et ipsa posi ea qu u retro disseruimus, nihil difficultatis habent.

Sane m responsionem decimi septimi argumenti ne verbum tpiideni unum adjiciendum censeo, quippè quòd, nisi ego fallor, in rap. G accurate est ac diligenter expeditum. Duodevigessimuni ergo idemque postremum, (piani brevissime potero, expediam, quo jam sil tandem hujus loci finis.

Duo igitur argumentorum genera theologus usurpat. (num est certum, alterum probabile. De utrisqtæ proximo libro est latiiis disserendum. None in jauta restringam. Non est necesse, theologus certa semper principia sumat. Ex incertis, probabilia sint modò, argumentationes aliquandò conficit, non nd v incidimi quidem, sed ad pei*suadendum idonea. Stultus verò theologus ille erit, qui in omni suo syllogismo res necessarias velit rebus quoque necessariis addicere. Sunl enim nonnulla adeò implicata el obscura ut prudenti theologica) sit, non ea demonstrare velle, >eJ suadere, non jwlentiùs illustrare, sed utcumque exjiedire.

In hujusmodi itaque argumentorum generosi quis humanà litio urubabiliter usus fuerit, falli nimirùu

aliquandô poterit, reprehendi sino injuri?» non poterit. Atque etiam, quemadmodum supra diximus, quædam jü cenò humana tides tradit, ut ea in dubium vertere Mullitiæ sit argumentum vel certissimum. Hæc .si in usum suum theologus) indicant, nihil fallax, nihil imbecillum incplumque conficiet, sed rem veram, firmam, ralionique tum htimanæ, tum etiam divinæ consentaneam. Veriim ah his hisloriæ partibus, quæ sunt exposite, quemadmodum ducatur argumentum, satis expositum videtur. Omnia igitur argumenta theologica manare à fontibus decem, dictum est in primo libro. In dccc m nutem sequentibus libris, cujusmodi argumenta e singulis locis erui possint ostensum est.

Quæ dicta sunt fortasse longius, quàm instituta causa postulabat, sed breviiis certe, quam res tantas posse à me dici existimaram. In hisloriæ húmame auctoritate explicando, fateor, magna mihi longitudo orationis fuit. Sed nullus è locis lheologiæ eral, ubi am latior occurreret disserendi malcria, aul me oporteret magis cura, diligentiO, industrió elaborare. Quod elsì miniis prestiti, quàm rei magnitudo desiderabat, non tamen frustra elaboravi. Admonere enim reliquos potui, ut accuratius scribant, ct res vel meliores addant, vel supervacuas detrahant, vel dispersé et diffusé dictas nngustiiis et contractius astringant; breviter, si quid nórunt rectius istis, candidi impertiant.

DE LOCORUM USU IN SCHOLASTICA DISPUTATIONE.

LIBER XII O

IN LIBRUM DUODECIMUM PROOEMIUM.

Fratrem Franciscum de Victoria, lector optime, eum quem summum lheologiæ præceptorccn Hispania De? singulari munere accepit, solitum dicere audivi, postquam ab illius scioló discessi, se ingenio meo quidem egregie detectan, sed id vereri, ne hujus excellentia quAdam elatus ct cxultans, immoderate jactarer, cl grandior effectus, non latè modò et liberò ingrederer, sed temeré cliam ac licenter præceptoris vestigia conculcarem. Audierat enim, me opinionem ipsius unam, el item alteram non probasse. Vellem autem de nobis ea veré dicerentur, quæ ille pro nimia suà in filium indulgenti^ dicebat. Sed si miniis imitatione tantam ingenii præstantiam consequi possumus, voluntate certe proxime accedimus, mngistrumque conamur exprimere. Nimirum si doctrinam meam approbet quispiam, quæ utinam eruditorum opinione digna esset, si in rerum judicio prudentiam, quæ utinam esset digna nostro cognomine, si orationis cultum, quem elegantiorem adhibere soleo quàm consueverunt scholastici m libris suis; in hoc sumus docti, prudentes cl facundi, quòd virum hunc rerum earum omnium ducem optimum sequimur, atque ejus praeceptis monilisque paremus. Quod verò ad animi moderationem attinet, quam vir in me modestissimus desiderabat, in eo dedi operam ul timbren) illius ego fallerem. Effecerim, annon, alii incorruptius judicabunt. Sanò si qua in me temeritatis culpa est, vix eam excusatione alicujus rei legere el adumbrare possum, qui sciam, parimi ingenium valere, quàm libct excellens ct eximium, posse, nisi prudentis intelligentiæ freno, et definità animi moderatione gubernetur. Quanquàm illos probare non soleo, qui volui sacramento rogali, vel etiam superstitione constricti, ul Fabii verbis utar, nefas ducunt à susceplà semel persuasione discedere. Theologo nihil csl necesse in cujusquam jurare loges. Majus enim est opus atque preslantius, nd quod ipse lendit, quàm ul magistri debeat vestigiis semper insistere, siquidem est futurus lheologiæ laude perfectus. Memini de preccplorc meo ipso audire, ciim nobis secundam socundæ partem cœpissct exponere, tanti divi Thomæ sententiam esse faciendam, ul si polior alia ratio non succurreret, sanctissimi ct doctissimi viri satis nobis esset auctoritas. Sed admonebat rursum, non oportere sancti doctoris verba sine delectu et examine accipere; imo vero si quid aul durius, aut improbabilius dixerit, imitatuos nos ejusdem in simili re modestiam et industriam, qui nec auctoribus antiquitatis suffragio comprobatis fidem abrogat, nec in sententiam eorum ratione in contrariam vocante, transit. Quod ego præceptum diligentissime tenui. Non enim ullam, non divi Thomæ dico, sed ne magistri mei opinionem quidem revocavi ad arbitrium meum; nec cordi tamen fuit jurare in verba magistri. Nam clvir erat ille naturò ipsà moderatus; at cum divo cliam Tbomò aliquandô dissensit, majorcinque, meo judicio, laudem dissentiendo quàm consentiendo assequabatur, tanta erat in dissentiendo reverentia ! Sed hæc hactenus. Nulla enim sæpè laudandi ꝑ receptoris nostri grattò dicemus. Nunc ad reliquas partes propositi operis revertamur.

Dc locorum usu lres libros polfieitus sum, unum in scholaslicà pugnò, alterum in Scriptura', sacræ expositione, postremum specialim adversiim fidei clirislianæ singulos inimicos, hærelicos, Paganos, Judæos, Sarra-cenos. Ilis enim rebus i2, 13 cl l » librum impartivi. Atque, ul ad præceptorcm redeam, locorum usum in scimi r (onccrlalio'íc, praesertim si tractare ille voluisset, gravissime ct copiosissime potuisset scribere. Sed quoniam nulla ejus ingenii monumenta mandata litteris, nullum opus eruditionis, nullum doctrinæ munus exstat, nos ad hujus rei scribendæ operam omne studium curamque convertimus. Ginn enim tota theologia

(I) Prolegomena in antecessum missa ad hunc potissimum librum spectant, quasi hujus annotationes exuarvnt atque supplementa, ul jam initio premo-

nuimus. Hinc pauca notanda vel supplenda de usu lo-eorum nobis supererunt; si quæ tamen insuper notatù occurrent digna, neque ea pretermitemus. P.S.

frugifera et fructuosa, nec ulla pars ejus inculta ac deserta sit, nullus feracior in ea locus est, nec ulterior, quam de locorum usu et argumentis» quæ à locis theologiæ ducuntur. Quare quantum condili animo missum, quantum labore contendere, si scribendi liber labor est polius quam voluptas, latènti faciam, ut efficiam ne. cum omnia à præceptis Grece inibi harum rerum principia suppeditata sint, ipse mihi, præceptorum item meo videar defuisse. Hujus enim clarissimi viri eruditionem memoria prodimus, atque ei, etsi nequaquam parem illius ingenio, al pro nostro tamen studio meritam gratiam debilamque referimus. Quanquam postulo ab iis qui hæc in manus sument, ut majus quiddam de magistro meo, quam quantum à me exprimi potest, suspicentur.

CAPUT PRIMUM.

Quid theologia sit, quæ rei objecta sit, et quæ finis.

Propositum est nobis hoc libro de locorum theologicorum usu in schola disputare. Id quo recte atque ex ordine fiat, optimum fuerit initio definire. quidnam theologia sit, quæ illius quasi subjecta materies, quis scopus, in quem theologo studia dirigenda sint omnia. At theologia quidem, si græcam vocem in latinam vertimus, ratio est sermoque de Deo; omnis autem, quæ ratione et viâ de aliquâ re suscipitur institutio, essentiam et potentias, quas vorant, accelerant omnia vestigat, quæ illi rei sunt peculiariter ac proprie tributa. In theologiâ ergo facultas quædam intelligitur, quæ Dei naturam, vim et proprietates inquirat. Nec verò theologo satis est, quæ Deo in se absolute conveniunt, ea facultatis suæ viribus juribusque tribuere, nisi etiam illa vindicet, quæ Deo quasi accidunt in ordine ad creaturas. Dei enim notionem omni ex parte rimatur. Bipartita igitur est theologiæ tractatio, una de Deo secundum se, altera de eodem, quia rerum est principium ac finis. Nec theologus tamen summa et infima, divina et humana miseri, sed adeò articulate, dare et artificiose hæc componit illis, his illa jungit, ut non modo nullam sibi vicissim obscuritatem afferant, verum etiam utraque utrisque adhibeant lumen. Quid, quòd sicut solem intueri nequimus adversum, ejusque radiis acies nostra sensusque vincitur, sic ad divinæ lucis obtutum mentis nostra occidit allucinantur et caligant? Quamobrem necesse est, ut Deum suam naturam invisibilem in effectis seu in umbra, in speculo, in imagine, in signis, in vestigiisque cognoscamus. *Invisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellectus conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas*, ait Paulus ad Rom. i, 20. Cum vero inter omnia, quæ oculorum sensu percipimus, rationalis creatura simillima Deo sit. ad imaginem quippe Dei factus est homo, nihil profecto invenias, in quo divina bonitas, potestas et sapientia magis eluceant. Quare theologiæ disciplina, quamvis de Deo ipsa precipite sit, plurimum tamen circi homines innam quo versatur; et cum ex homine, tum ex iis quæ Deus homini fecit alque effecit, divina natura, cognitionem quaerit. Quòd si potentiam, benignitatem et providentiam Dei indagare et proferre proprium theologiæ munus est, de fine, quem Deus non alium, quam scipsum hominibus comparavit, deque mediis ad hunc finem necessariis, virtutibus, legibus, gratia, incarnatione, sacramentis, longissima licet theologi disputatio, non est ab instituto theologiæ aliena, non solum obeam causam, quam divus sane Thomas gravem reddidit, ne theologia, que effectrix etiam est, non modo specula-

trix, manca et imminuta, hac parte omissa linquatur; sed multo magis quòd ea res Dei ipsius probitatem, æquitatem, virtutem, integritatem, beneficentiam, libenter, misericordiam, patientiam, longanimitatem insigni et preciarè patefaciunt et illustrant. Cujus rei ignoratio causa quibusdam erroris illius fuit, ut existimarent disciplinam hanc non esse contemplandi gratia inventam» sed agendi. Al enim quitus argumentis utantur, videamus.

Primum, contemplationis tractatus, inquit longè minor est quam actionis. Illi enim D. Thomas primam Summam suam partem dedit, huic secundam et tertiam, quæ voluminis magnitudine illam singula etiam exsuperant. De fine rursum, ac mediis disputare, ad eam facultatem sine dubio pertinet, quæ aliquid molitur et agit. Nimirum non ad mentem ea, sed ad effectum referuntur. Cum ergo de fide et mediis humanæ vitæ plurimam theologus disputationem instituat. fieri videtur, ut theologiæ vis non in cernendo potissimum, sed in agendo sita sit. In theologiâ insuper et divinarum Scripturarum idem est finis. Nec enim finem alium disciplina ejusdem principia ac conclusiones habent. At divinarum omnium Scripturarum finis dilectio est, ut Augustinus Gregoriusque testantur. Non ergo theologia precipue ad contemplandum tendit, sed ad amandum.

Præterea, quæ doctrina cujuscumque speculatrix venatrixque natura, oculos maxime ad cernendum molatur, non ad agendum vires. Nec stultitia? cos arguit, qui in actione torpent, sed qui sunt in speculatione tardi. At Scriptura omnis à discipulis opera exigit, cosque cessatione torpentes tanquam vanos et otiosos reprehendit. Non igitur speculandi enus hæc doctrina potissimi traditur, sed agendi. Ad hæc, fides in charitate refertur, non è contrario in (baritas, ut ex Maith, cap. 22, et ex Assiolo, in Uorinlh. 15, colligitur. Notitia ergo principiorum theologiæ, quam notitiam fidei vocabulo accipimus, diligendi causa primum omnium fidelibus data est. (Causa quippe, Thirxol, quam finaliter possumus interpretari, eadem et prima et principalis est. Quòd si notio principiorum doctrinæ hujus actiosa est, fides scilicet, quæ per dilectionem operatur, conficitur sane doctrinam quoque ipsam ad mores primo vitæ pie actionem altinere. Item si fides speculatio quædam est, non moralis disciplina, unde illud Jacobi 2, 17 : *Fides sine operibus mortua est?* unde illud rursum Lucæ I, 77 : *Ad dandam scientiam salutis plebi ejus in remissionem peccatorum eorum?* Nam scientia salutis corporalis in praxim maxime spectat, in contemplatione non item. Quid illa Sapient. 10 : *Dedit illi scientiam sanctorum;* et Proverb. 9, 10 : *Scientia sanctorum prudentia;* O

2 Tim. 3, 16 : *Omitis scriptum dii initus inspirata utilis est.* etc., w/ *perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus*; el Joan. 20, 31 : *Hæc autem scripta sunt, ut credatis, et ut credentes vitam habeatis in nomine ipsius*; el I Joan. 2, 4 : *Qui dicit se nasse Deum, et mandata ejus non servat, mendax est*, aiaque hujus generis sexcenta, quæ in divina passim Scripturi reperiuntur? Ex quibus omninò videtur effici, Ihcologiam non esse speculatricem, sed effectricem, atque adeo finem ejus principium non esse contemplationem, sed actionem. Id quod opinati sunt scholastici quidam theologi in primis clari et nobiles, qui in eâ re Magistrum forte sequuntur, hanc disciplinam ex usu et fruitione partientem. Nec intelligimt doctissimi viri (sic enim mihi modestissimum csl vocare illos) alium esse finem doctriæ, alium doctoris, vel. ut verbis differentibus rem fere eandem exprimamus, alium esse finem doctrinas primum, alium postremum, ut si, verbi causa, dicimus vini duos esse fines, unum ad bibendum, alterum ad medendum. Chantas ergò docentis Dei, atque eâ re doctrinæ quidem hujus finis est, at non primus, sed secundus. Nam el < cognitio contemplatio nature, ut ait eleganter Cicero, manca (quodam modo atque inchoata est, si nulla actio verum consequatur. > *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei*, ait Sapiens, 15, i; et alius item, nempe Paulus ad Rom. I, 21 : *Quia cimi cognovissent Deum, non sicut Deum glori/caverunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis*, etc. Quapropter, si ex fine secundo naturam disciplinæ consideres, jam libi physica inter actuosas numerabitur. Quid, quòd finis noster primus, ut divus Thomas verissime sentit, visio Dei est clara et manifesta? Quia veri finem illum adipiscimur mente el voluntate, et cognitione el amore, fit, non ut cognitio ex se ad amorem, sed ut utriusque res ad visionem referatur. Quòd si cognitio viæ ex se non nisi ad patri cognitionem referenda csl, quamvis illa non sil per se idonea, nisi ei affectus dilectionis jungatur; visio verò Dei, cujus fides seminarium csl, contemplatio potissimum est, non affectio, sequitur Ihcologiam maxime speculativam esse, non practican!; liceat enim, quandò de schola; disputatione habetur oratio, scholæ verba usurpare. Adde, quòd theologia Dei naturam, potentiam el proprietatem inquirat. Esi ergi» Deus hujus scientiæ proprium objectum, atque adei speculationis causa comparatur. Atque Augustinus aperte docci, in libro 12 de Trinitate, cap. 14 el 15, scientiam, de qua Apostolus, I Corinth. 12, loquitur, intellectualem notionem esse el contemplationem rerum aeternarum. Sine dubio aulem sacra doctrina sapientia est, eaque re speculativam esse constat, quod, ut cætera taceamus, vel theologia; nomen pre se fert. Quemadmodum enim non solùm asserere, sed etiam addubitare stultissimum est, mini physiologia astrologiaque speculatrices sint, an effectrices, quod nomina ipsa insigniter egregieque declarant, contemplationem rerum ingeri, non mores el actionem, tametsi medici, nantæ ac ceteri, qui rebus publicis addicti et destinati sunt, otiosam

nature astrorumque notionem aspernantur el fugiunt; quæ actiosa est, eam et amplectuntur et colunt; sic ambigere, theologià speculatiivæ sit, an effectrix, a communi etiam mediocri intelligentiâ el sensu remotum est; nupote cùm nihil aliud illa sit quàm rationalis sermo quædam de Deo; quanquani viri prudentes vacantem illam el otiosam esse nolunt, sed ad humanæ vitæ el usum et finem accommodari. Prætereà, thenologia omnem de Deo cognitionem tradit, sive ea per naturæ lumen, seu divino solùm munere et illustratione habeatur. Cùm igitur speculetur quidquid de Deo cognoscere humana ingenia possunt, nimirum aut speculativa csl, aut scientia de Deo nulla esse speculativa potest. Quod licet nonnulli huic argumento derint, adeo lamen absurdum csl, ut refelli non debeat. Quid, quòd theologia nostra divinæ sapientiæ quædam impressio est, quæ eadem et speculandi vim habet el agendi? Nihil igitur obstat, cur non idem lumen vultus Dei, quod signatum est super nos, utraque ostendat, el quæ contemplari oportet, et quæ agere. Sicul anima rationalis, quòd formarum omnium prestantissima sil, vires quidem excellentes habet, el sentiendi el vigendi, sed iri ea lamen visus intelligendi prima eademque precipua est. Nec vires illa exercet reliquas, nisi ut proprio tandem intelligentiæ munere perfungatur.

In hunc itaque modum divus Thomas scienter ac perite dixit, Ihcologiam muneribus ultriusque fungi, el speculandi el agendi, quamvis magis speculelur quàm agat. Non enim agit, nisi quia agendo ad perfectam Dei cognitionem tendit. Quibus rebus breviter explicatis, illa iria perspicuè salis et planè intelliguntur, quæ à principio hujus capituli exponenda suscepì, nernpè quænam sil theologiæ propria notio ac definitio, quæ rursiini illi subjecta materies, circa quam ipsa versetur, quis tandem illius finis lùm primus, tùm secundus. Theologia scientia est, quæ docet, quidnam natura divina sil, et quæ nature ejus vires ac proprietates. Deus ipse est doctrinæ huic objectum subiectumque propositum, el quasi versanda materia: his enim modis res, quam facultas quælibet meule tractandam cognoscendamque proponit, à philosophis appellatur. Finis primarius quidem natura divinæ notio el contemplatio per Dei potentias, virtutes el proprietates ovposita; postremus autem earum rerum actio quæ ad mores sunt, ad bene beatèque vivendum necessariæ. El quidem quem usum loci theologici habeant, vitæ moribus el actionibus accommodatum, non institui in præsenti dicere: quamvis magnus ille omninò sil, el qui nobis disserendi prestarci valde utilem copiosamque materiam. Is tantum usus, ut supra dixi, nunc mihi exponendus est. quem theologus capere è locis potest, st in scholæ disputationibus illos verset el iradet, cùm scilicet, quantum potest, tantum cognoscere curat de Deo rebusque divinis. Non autem mihi excidii, scripsisse me in libro quinto, cùm de Ecclesiæ auctoritate in morum judicio dicerem, duplicem esse de rebus theologicis quæstionem, unam, quæ ad contemplationem allineret, alteram, quæ in moribus atque usu vitæ sita esset. Quod à quibusdam sic accipi potest, tan-

quàm hoc, quod nunc babeo institutum, priori diversum sit. Li verò à me procul aberit. Namque aliud est locorum usum ecclesiarum in concione docere, ubi de moribus aul boriando, aul deboriando Agitur, aliud theologum in usu locorum instituere, et in morum quaestionem incidit, sive illa sit earum rerum, quas scire ad salutem est necessarium, sive carum etiam, quæ fuerint opportuna. Atque contionatoribus, quemadmodum loca theologica usurpare debeant, praescribere, id ego hoc tempore praetereundum censi.

At quoniam quaestiones fidei et morum à theologo eadem via et ratione tractantur, quoniam in disputationem theologiae veniunt, id ambigendum non est, quæ superiorum quaestionum praecepta fuerint, eadem ad sequentes perlinere. Hæc enim est una res prorsus, ut non differat nullum inter fidei decreta et iudicia morum; eaque est ex eisdem locis eademque rationem tractanda. Nec verò velim, ut rursum me quispiam in lumen frigidum tamque jejuna calumniatio remearet, quod theologia simpliciter et absque nullo temperamento scientiam nuncuparem, quasi nescirem, Aristotelem in scientia evidentem et claram conclusionis notitiam exigere. Gujusmodi quum in principiis theologia non habeat, ne in conclusionibus quidem habere potest. Pugnat enim, rationis conclusionem dilucidam, apertam et manifestam effici, si res, à quibus illa colligitur, obscuræ, opertæ atque involuta sunt. Porro aulem si non, ut Aristoteles, ut sacri auctores, sic nos cortè loquimur, qui doctrinam hanc scientiam absolutè vocaverunt. < Scire, Augustinus inquit, quemadmodum fides < et piis opituletur, et contra impios defendatur, propterea appellare vocabulo scientiam videtur Apostolus. < Illud aulem sine dubio munus theologiae proprium < et officium est. > Et Hieronymus, ut alios omitam, Scripturæ sacra doctrinam, quam theologi profiteamur, scientiam sapientiamque passim appellat. Quin sacre litteræ, ubi res certa est, ibi nullo modo sciendi vocabulum reformidant. Nota sunt illa timi Job. 19, 25 : *Scio quod redemptor meus vivit, etc.*, linn I Reg. 21, 21 : *Scio quod certissime regnaturus sis*, etc., turn Sap. 10, 10 : *Dedit illi scientiam sanctorum*; limi etiam Prov. 2, 5 : *Scientiam Dei invenies, quia Domini s dat sapientiam, et ex ore ejus prudentia et scientia*. Et Apostolus tandem, I ad Cor. 12, 18 : *Alii quidem per spiritum datur sermo sapientia, alii autem sermo scientiarum*. Præterea evidentiam Aristoteles in disciplinis flagitat, ut rerum cognitio nec fallere possit, nec mutari. Firmam enim immutabilemque notionem scientiæ vocabulum postulat. Ginn igitur quæ res in fidem ac theologiam incidunt, qui ratione ineas incidunt, stabiles immobilesquesint, nec in eis theologus errare, labi aut decipi queat, sit, ut sine perspicuitate etiam theologia scientiæ proprie sibi appellationem vindicet. Quæ eadem causa subest, ut disciplina hæc circa res etiam contingentes, hoc est, suam naturam minime necessarias, sine sui nominis impendio et laesione versetur. Necessitatem quippè in doctrinam idcirco Aristoteles requisivit, quod sine ea nec rerum nec cognitionis stabilitas et immutabilitas appareret. At causæ vel fortuito antegresse,

hanimque effecta snòpte naturam pariter firma et constantia. ut sub theologiam et fidem cadunt, non mobilia, et quæ modò huc atque illuc transferantur, sed certa immutataque perinde ac perennia manent. Quamobrem utraque Deus proprie scire dicitur, ei quæ necessarium eveniunt, et quæ nobis in casu et fortunè sunt prolusila. Rile ergo theologiam scientiam dicimus, in quæ certitudo immobilis, firma constantia, et, ut ita dicam, infallibilitas cognitionis est. Quid, quod musica et astronomia à plerisque scientiæ nuncupantur, ei tamen vix unus aul alter coelorum siderumque errantium conversiones, à quibus disciplina: illæ nunc pendent, proprio vel instrumento vel experimento exploravit? Quin astrologi fere juniores veterum experimenta, tanquam certa carum rerum praejudicia, sequuntur, quas ipsi tractandas judicandasque suscipiunt. Theologia igitur jure quoque scientia vocitabitur, praesertim aim hujus doctrinae principiis accidat, ut obscure nobis sint cognita. Nimirum enim, si nobis perspicua ac dilucida forent, nihilo secius suum hæc disciplina et nomen et rationem tueretur. Ac reverà, si modò Aristoteles viveret, non aliud nomen inveniret, quo theologiam aptius et congruentius appellaret. Nam fidem dicere, quæ non auctoritali proxime, sed rationi et syllogismo innitatur, absurdum est. Alioqui, si prior propositio certa ex fide sit, posterior autem ratione natura probabilis, conclusionis fides erit, non opinio. Quod planè falsum est.

Theologiam ergo, quando aliud melius non occurrit, scientiæ vocabulo nuncupemus. Firma enim et stabilis carum rerum perceptio et comprehensio est, quæ certis constantibusque principiis manifestè connexionem nectuntur. Nec enim illud vere dici potest, theologiae consequentias probabiles et obscuras esse, non evidentes et firmas. Cujus rei argumentum ponunt minime acutum, sed in primis bebes, quod si certa esset, daraque connexio, conclusiones non jam ad theologiam, sed ad fidem attinerent. Verum hæc ratio ridicula est; jure itaque à plerisque reprehenditur. Est enim facile et apertum fidei theologiaeque discrimen, quod fides proximo, et ut sic dicam, immediate auctoritate nititur; theologia vero proximo et immediate ratione. Habent enim se, quemadmodum supra dixi, fides et theologia, non aliter quàm habitus principiorum, et scientia conclusionum. Et sic ut natura lumen absque rationis medio principiorum naturalium notitiam et fidei, ita lumen fidei, nullo adhibito rationis argumento, earum rerum persuasionem facit, quibus fideles assentimur, divinò solum auctoritate nixi. Non igitur consecutionis evidentia et firmitas theologiam tollit, sed facit; non aufert sed inferi. Quanquam sunt in hoc, sicut et in aliis disciplinis opinioniones quædam rebus scitis exploratisque penmixtæ. Ac quemadmodum doctrina physica, natura licet ipsa congruens et consentanea, non omnes conclusiones explore conficit, sed quasdam probabili argumentatione suadet; sic plurima theologus pronuntiat quidem constanter, eo tamen, fidenter, in quibusdam tamen praclaris: agi secum pillai, si verisimile quod sit, invenerit. Nec arbitratur sese sciro

quod nesciat; ant periodò ut si omnia certa essent
lheologiæ dogmata, nihil formidat, nihil ambigit; sed
iliud cavet et providet, ne universis temerè assentiens,
et valde cuncta asseverans, earum etiam rerum aucto-
ritilcm, quæ sunt certiores et illustriores amittat. Sed
ad rem. Cùm incerta connexio est, vel altera propo-
sitis est incerta, quæ cum fidei principio sumitur, con-
clusionis opinio erit, theologia proprie non erit. At sive
ambo syllogismi principia fidei sint, seu alterum ex
fide certum, alterum ex naturò evidens, conclusio ad
theologiam pertinebit; modò consecutio aut clara luce
natura? sit, aut fidei illustralione cognita. Haud enim so-
cùs, quod etsi dixi, sæpè ac sæpiùs dicturus sum, haud
secùs, inquam, ejusmodi conclusionis scientia refertur
ad fidem, quàm ad habitum principiorum naturales di-
sciplina Quæ quoniam ità sunt in promptu, ut res ar-
gumentatione non egeat, his omissis pergamus ad re-
liqua.

CAPUT II.

Qius sint lheologiæ principia.

Enimverò cùm disciplina omnis quosdam habeat
fontes, quos scientiæ principia dicimus, quosdam
deindè rivulos, quos quasi scientiæ fines, conclusiones
appellamus, necesse est theologo usum locorum para-
turo discere ante omnia, quænam facultatis suæ cans
et principia sini, quæ effecta causis illis principiisque
connexa. Principia verò lheologiæ primum cognoscenda
simi; nam his cognitis, multò facilius extrema intelli-
genius. Sed quoniam decem locorum generibus propo-
sitis adjunximus causas cujusque generis, casque res
antè constituimus, quibus cujusque vis et natura con-
tinetur, non deerit fortasse, qui tractationem hanc su-
perfluum esse contendat, imò ea eliam omnia, quæ
riscere de locorum usu instituimus. Argumentabitur
enim lheologiæ non alios esse fonica ac locos ipsos,
quos digito etiam indicavimus, tàmque apertè et clarè
Ungulorum vires cl naturam explicavimus, ut facilè ex
quoque loco possimus, nisi simus valdè Unii, argu-
menta colligere. Quid! (nam cl hoc dicet aliquis) nonno
el antè nostram hanc artem, si modò liæc ars est, theo-
logi et argumenta invenerunt, et alia cx aliis necten-
tes, rem theologicam vià et ratione tractàrnt? Nùm
divus Thomas, perfectus absolutusque theologus, si
tane theologiæ partem necessariam judicAsset, eam
penitòs intaclam omisisset? A quo non verisimile est,
cùm cæteræ parles theologia benè descriptæ sint, ex-
tremum act Lanquàm ab inertii poetò esse neglectum.
Quid igitur labore opus est, aul in quo evigilare curas
et cogitationes nostras, siquidem nihil locorum usu
explicando parare Lile possumus, nihil consequi, quod
theologis magnoperè utile et necessarium? Sed non
poterunt hujusmodi arguii mentem meam è suà sede
statu dimovere. Ego enim sic mihi persuasi, sic
Aeolio, has nostras de locis præcepliones plurimas res
e w linere; «pioquò se theologus verterit, prestò esse,
n il i disputatione excludi. Nam sive argumentum quæ-
riur ad lheologiæ prohandia dogmata firmissimum,
Mve ratio ad sacras litteras explicandas aptissima quæ-

ntar, aut hæc res ars est, aut nulla omninò, per quam
ea assequamur. Nullam verò dicere maximarum re-
rum artem esse, cum minimarum sine arte nulla sit,
hominum est parimi considerate loquendum, atque in
maximis rebus errantium. Sed hæc, quibus ad locorum
cognitionem et usum cohortamur, accuratius essent
forsitan disputanda. Quod aliis quidem libris fecimus

Hoc autem tempore tantùm nobis declarandum fuit,
cur D. Thomas, diligentissimus absolitissimusque
theologus, hunc de locis tractatum dereliquerit, si tòm
est, quàm nos dicimus, theologo necessarius. Et qui-
dem divus Thomas in part. 1, quæst. í, arile. 8, nd
secundum, restricte breviterque, ut solet, theologiæ
locos indicavit, non omnes, sed plerosque. Quin etiam,
ulhomominimè ingralusi Hi me dedam, cui in tantoperd
debeo, et hujus officii servitutem astringam testimo-
nio sempiterno, divus Thomas mihi et auctor et ma-
gister fuit hujus operis componendi. Sed ille locorum
fere naturam explicuit presse et angostè ac suo de-
mùm modo. Non enim dilatat argumentum, sed quasi
punctis, quod proponit, cllicat. Rationem autem trac-
tandi locos ipsos nec divus Thomas, neque alius quis-
quam, quod equidem sciam, conatus est explicare»
Quod idem Aristoteles in locis dialecticis fecerat, qui
locos ipsos variè ac fusè quidem complexus est, sed
non ostendit, quomodò inveniendum sil ex ipsis, neque
usum eorum demonstravit, qui in hòc re esset maximus
et potissimus; sed usum nescio quem ad probabilium
et communium argumentorum inventionem litteris
prodidit, quem ignorare eruditi possunt, nec magnam
eruditionis jacturam facere. Quanquàm, Topic, lib.
ambitiose forte magis quàm vere, quæ in Topicis à so
traduntur, ea quatuor usus habere ipse Aristoteles
jactat. Quid igitur? si divus Thomas locorum usum si-
lentio præterivit, persecuturus, nisi aliquis 'casus aut
occupatio consilium ejus praevenisset; aut si non res
has consultò cl judicio persequi instituit, ccrètè vel non
omnia possumus omnes, vel divinæ procurationis fuit,
ul priores aliquid posterioribus reliquerint, in quo eia
borare quoque ipsi, et exercere utiliter non solùm
memoriam, sed etiam ingenium possent. Hanc igitur
partem relictam explebimus nullius adminiculis, sed,
ut dicitur, Marte nostro. Nec enim quidquam de locis
lheologiæ post divum Thomam explicatum est, quod
mihi probaretur, de iis quæ in manus nostras vene-
runt.

Quemadmodum igitur in re militari solet, ubi dux
non satis esse putat militibus arma dare, sed docci
quomodò sil ipsis utendum, manus illorum aptat, com-
ponit gradus, quandò fugere adversarium debeant præ-
cipit, quandò insequi, quandò fidere viribus, quanti
arte uti, quandò ferire hostem, quandò ejus ictus elu-
dere; ducit deniquè in aciem, praescribit ordinem, lo-
cum assignat, de quo injussu suo non liceat eis disce-
dere, sic mihi videor factururus, si discipulos meos et
informare et instituere ad effigiem absolutæ cujusdam
eruditionis volo. Nec verbis modò præfinire hæc habeo,
sed arreptis eliam telis in ludicrum certamen discen-
dere ad exemplum posterorum. Quæ tametsi non ad

vulnus, sed ad speciem valere videntur, non inutilia erunt tamen. Quidquid enim in his rebus ad aspectum venustum est, idem utiliter fit ad veram pugnam, si quando illa cum adversariis comminatur. Quòd si quis sine arte id quod artis csl eflicil, permittat, obsecro, mihi meique similibus, ut artem et præcepta adhibeamus. Sunt prata quibus nativus et indigenitalis humor interitis infusus est. Sunt quæ nisi extrinsecus humore allapso irrigari non possunt. At disseruerunt theologi nonnulli ante me valdè feliciter. Primum, idem erant expeditius cœrlūsquo facturi, si hoc genus exercitatio num nostrarum dégustassent. Quamlibet ager fœcundus sit, fœcundiores eum tamen faciei agricola, si diligenter et studiose colat. Sic igitur etsi ingeniis magnis predili quidam, copiam in theologia disserendi sine arte consecuti sunt, ars tamen, ut Tullius ait, csl duxeer lior quàm natura. Aliud enim est argumenta congerere, aut potius spargere ac dissipare, aliud cādē viū el artificio premere. Nam qui sciet ubi quidque positum sil, quaque eò veniat, is etiamsi quid obrutum erit, poterit eruere, semperque esse in disputando suus. Non itaque si nulli fuerunt, qui locos artificiose digestos generatim composuerint, nulli qui partem hanc theologiæ dissolutam divulsamque conglutinārint, cl raliōne constrinxerint, staltro nostrum hoc opusculum supervacaneum erit, imò verò eò magis necessarium doctis el ingeniosis fortasse, lardis et rudioribus sine dubio.

Deindè non mihi videntur scholastici theologi (fatendum est enim quod sentio) admodum composite et ordinate disputationes theologiæ distinxisse. Divum Thomam semper excipio, apud quem mirabilis est contextus rerum, summus quæslionum cl articulorum ordo, et compositio disciplinae incredibilis, adeò respondent extrema primis, media iitrisque, omnia omninus. Nam de argumentorum copia quid allinet dicere? cùm de infinitis propè quæstionibus in ulrainque partem disserendi tanta illi facilitas cl abundantia fuerit, ut non contrà omnia semper, sicut Archesilas, dispulerit, el tamen, ul in omnibus rebus quidquid ex utrūque parte dici posset, expresserit. Cæteri scholæ auctores perturbatione rationis atque ordinis multum omninò peccaverunt; Magistrum videlicet seculi, in cuius quatuor Sententiarum libri is mulla quidem lectio sanctorum apparet, el pro tempore illo haud mediocris sanè eruditio. Sed prater distinctionum vocabula, in quas libri illi divisi sunt, nihil distinctum fere videas, relectoque ordine distributum. Testimoniorum congeriem dicas potius quàm dispositionem cl rationem disciplina*. De Trinitate prima est illi disputatio. Illa prius relata quàm absoluta persequitur. Nam de iustitii el misericordiæ Dei in quarto Sentent., quasi præteritis disputavit. De virtutibus in tertio. De vitiis quibusdam item in quarto. Innumera sunt ejusmodi confuse ab illo perturbatèque tractata. Quamob rem scholasticis, qui hujus vestigiis inhæserunt, confusa eliam fere ac perturbata sunt omnia. Nec Magistrum ego volo fraudare suo veteri nomine, magnum utique, ulætate illà, virum, cl quem jure coluerint posterii. Nec scholasticorum lami, quam multorum seculorum firmarii ool-

nio, detrahere quidquam volo. Sed ingenuè ac liberà dico, quid in istis desideretur, quidque illi praslarent homines ingenio doctrinàque prestantes, nisi disserendi artem neglexissent. Nam quod spectat ad argumenti inveniendi rationem, fontes quosdam videntur etiam ignorasse, adeò nulla ex quibusdam eorum fontium argumenta proferunt. Quotus enim quisque ex traditionibus Christi et Apostolorum argumentatur? Atque ex conciliis raro, ex sacris litteris non adeò frequenter, ex historicis vix semel. At, meâ quidem sententiâ, nemo poterit omni laude esse cumulatus theologus, nisi et erit horum locorum omnium scientiam, consecutus, et ex eis promptum expeditumque parant ad argumentandum usum. Nam de locorum natura et vi quidem salis fateor supra à me dictum.

Sed in eisdem nunc non frustra xersabimur, cùm docebimus, quisnam eorum locorum usus sil, et quemadmodum ex cis argumenta ducenda. Id quod non omnibus ità facile csl. ul nec preceptis, nec exemplis nostris indigeant. Sed liæc hactenùs. Jam ad instituta pergamus. Ac ne plura, quæ sunt pene innumerabilia, coBsecter, comprehendam brevi, quæ sint theologiæ principia. Theologiæ naturalis et supematuralis (hinc enim ordiendum est facilis est cl expedita distinctio. Theologiam naturalem voco metaphysicam, eà parte, quâ Dei naturam per nature rationes inquirat; quæ est nobis, id est, Christianis <um philosophis gentium communis. Supematuralom autem eam dico, quæ ejusdem Dei et naturam et proprietates per principia ea investigat, quæ sunt hominibus divinitus revelata. Revelationem porrò theologorum more hic accipio, quæ hominis cl captum superai el ingenium. Nam Paulus, ad Rom. I, ea etiam, quæ naturali ratione el lumine cognoscuntur, Dei revelationi el manifestationi tribuit. Atque hæc supernaturalis theologia propria csl fidelium cl Christianorum, tanto disciplinis cæleris melior, quantò divina auctoritas, in quâ illa sustentatur, humanà omni raliōne polior et antiquior est. Recte igitur divus Thomas docet † quod < argumentari < ex auctoritate est maximò proprium hujus doctrinæ, < eò quòd principia hujus doctrinæ per revelationi m < habentur; cl sic oportet quòd credalur auctoritati < eorum quibus revelatio facta est. Nec hoc derogat < dignitati hujus doctrinæ. Nam licèi locus ab auctoritate < tale, qui fundatur super raliōne liumanâ, sil infirmissimus, locus tamen ab auctoritate, qui fundatur < super revelatione divini, est cflicacissimus. > Tanlùm ille. Ego quoniam omnis oratio nobis de theologiâ eâ quæ est suprâ naturam, instituitur » ideò hujus solum principia, quæ et qualia sint, exponendum est.

Hoc verò ul scholæ congruenter fiat, nodos illos et proferendos, el solvendos puto, qui rem totam istam illigant et impediunt Primus est, quòd divus Thomas paucis verbis multa peccare ridetur, unum, quòd seenni ipse pugnat. Modò enim ait articulos fidei esse theologiæ principia; nunc autem illa omnia, quæ in sacris litteris continentur, imò nliquiundò universa etiam, quæ sunt dirinilùs revelata, in quibus traditiones orofóctò Apostolorum sunt, quanquàm in libris

canonicis non inveninntur scriptae. Polesine magis se-
enni ipse pugnare? Alterum peccatum, quòd cùn'
Paulus, Hcbr. 11,6, inter ea, quæ credere oportet,
duo illa numeret, Deum esse, elesse remuneratorem
inquirentium sc, divus Thomas contra docet illa fidei
articulis minime comprehendendi, sed à fide potius sup-
poni. Non sunt igilur D. Thomæ hæc lheologiæ prin-
cipia, siquidem non sunt propositiones revelata*, quas
fide credimus, sed nature lumine ab hominibus co-
gnoscentur; ob *idque fidem ipsam anU?ccdunt, cujus
decreta* ea demùm sunt, quæ in propriis lheologiæ
principiis habere debemus. Nec Apostolo solum, sed
rationi quoque ille divus Thomas videtur adversiis,
quæ dilucide probat, Deum esse, proprium idemque
primum censi lheologiæ principium. Est enim Deus,
ut suprà dixi, res huic disciplina proprie subjecta.
Omnis autem disciplina pomi inprimis, et rem sibi
subjectam esse, et quid etiam res illa sit. Deum itaque
esse, proprium est theologis principium, quia specu-
latrix est. Nam quia et effectrix, illud habet princi-
pium primum, Derrn esse remuneratorem inquirentium
sc. Tertium divi Thomæ peccatum commune cum
picrisque theologis, quòd cùm plurima sint à Deo re-
velata, non solum iis, qui canonicos libros scripserunt,
sed aliis etiam sanctis Dei hominibus, Martino, Nicolao,
Benedicto, Dominico, Francisco, fidem cl theologiam
asserit non quibuslibet Dei revelationibus niti, sed iis
duntaxat quas Scripluræ sacræ auctores habuere.
Consi aulem, cl divinam revelationem generaliter
esse fidei lheologiæque rationem formalem, cl fidem
quibusque Dei dictis assentivi; est namque virtus,
quæ Deo dicenti credit. Atque hic nodus primus in
verbis quidem divi Thomæ csl.

Secundus autem non modo divum Thomam, sed
esteros fere omnes astringit. Nulla enim omninò
disciplina sua principia ratiocinatione probat, sed
ponit; idcirco enim positiones scu petitiones nuncu-
pantur. At theologia ca, quæ fides tenet, ratiocinatione
concludit; non ergò eadem sunl hujus disciplina?
principia, quæ et fidei decreta. Quòd verò theologia
fidei dogmata argumentando comprobet, multifariam
suaderi potest. Primum, quia Deum esse unum, im-
mortalem, et rerum humanarum procuratorem, et
Cælera ejuMuodi per fidem à Christianis accepta claris
philosophia? argumentis demonstramus. Tum rursus,
quia Deum esse creatorem, fidei articulus csl; id
autem ratio quoque naturalis ostendit. Adde, quòd
Apostolus Petrus jubet nos esse paratos ad reddendam
rationem de câ, quæ in nobis esi, spe, atque ideò de
ca, quæ in nobis est, fide. Adde etiam quòd huic
scienliæ attribuitur illud, quo fides saluberrima gigni-
tur, nutritur, defenditur, roboratur; quod ex divo
Augustino acceptum omnium theologorum ore teritur.
Si ergò rerum naturalium cognitio, ul Augustinus ail,
fidem clgignit cl nutrii cl roborat; nimirum ca quæ
fidei sunl, ratione naturali theologia patefacit. Non
ergò fules theologo principia tradit, nisi sua ipse prin-
cipia probet; quod ab omni pronus disciplinè alie-

num esse, adeò exploratè perceptum est cl cognitum,
ul non sit à me in prascntiâ confirmandum.

Tertius nodus ex verbis quoque I). Thomæ nectitur.
Docet namque, ad fidem aliquid perlinere dupliciter,
uno modo directe, sicut ca, quæ nobis sunl principa-
liter à Deo tradita; alio modo indirecte, ut ea, quibus
negatis consequitur aliquid fidei manifesté contrarium,
ut si quis neget Samuelem esse filium Hcleanæ, ex
quoseqmiurdivinamSscripturam esse falsam. Ilactenùs
non verbis quidem eisdem, sed sensu eodem ille ait.
Et rursum alio loco affirmat, omnia quæ sunl in sacris
litteris tradita, prater ca, quibus homo beatus effici-
tur, per accidens ad fidem spectare; ut Abranam duos
filios habuisse, et David fuisse filium Isai. Quòd si
ejusmodi, licèi in libris sacris expresse etiam con-
scripta sint, indircté tamen et per accidens ad fidem
attinent, non sunl profectòlheologiæ principia. Nec
enim cujusquam disciplina? fundamenta fabricam illius
disciplina? ex accidenti cl indirecte constituunt. Polc-
ram et aliis argumentis hanc quaestionem implicare;
sed verebar ne et hæc quoque lectori delicato nulla
nimiùm viderentur. Atque hæc, pauca licet, urgent
tamen, et nihil remittunt, ul omnia ca explanemus,
quæ lheologiæ initiis exponendis necessaria sunt. Ex-
pediemus itaque primum, quænam sil hujus doctrinæ
ratio formalis, deinde quæ ejus nativa germanaque
principia; atque in his, quæ capitalia sint, quæ verò
legitima quidem, sed secundaria tamen; postremò quæ
sint extranea et aliena, hoc est, adseita et accorsila ab
exteris disciplinis.

Formalis ratio theologiæ, quoniam illud inprimis
suscepi explicandum, non est una et simplex, sed du-
plex et bipartita. Est namque ratio formalis rei ob-
jecta?, quia res csl, quomodo Deitas lheologiæ ratio
dicitur. Est item ratio rei, ut mentem ad assenlien-
dum movet, quemadmodum veritas prima revelans
thcologiæ habetur ratio. Sic rationes videndi intolli-
ginnis el colorem et lucem; colorem quidem priore
modo, lucem aulem posteriore. Atque illam quidem
vocant rationem *quæ*, hanc rationem *sub quâ*. Puto
nobis concedi oportere, ul scholæ verbis utamur, si
quandò miniis occurrent Ialina. Quin Ialina cliam in-
terdiim relinquenda sunt, ne in scholasticA disputa-
tione non tàm explicòsse res quàm verba aflcctàsse
videamur. Quia verò de ratione formali rei buie doc-
trino? subjects, quia res est, nulla esse potest inter
viros doctos controversia, de ratione formali ex parte
habitus cl potentia? cognoscentis hujusmodi conclu-
siones statuo.

Prima est: Ratio formalis fidei non est ratio theo-
logiæ formalis. Nam si theologiæ principia lumine pro-
phetia? cognoscerentur, aul lumine cliam gloria?
beatorum, conclusiones nihilo secius ad theologiam
pertinerent. Erat enim Christus Dominus longé om-
nium, quicumque fuerunt, theologiæ divinæque natura
cognitione princeps, qui tamen sine fide conclusioni-
bus lheologiæ assenticbaiur. Exigit quippe fides in
ratione sué formali obscurum quiddam et invisum,
cùm sit substantia rerum sperandarum, et argumen-

tum non apparentium. Theologia verò evidens quoque 2t clara esse potest. Nam csl ratio sermoque de Deo. Atque inter prophetiam et fidem, si divo Thomæ cre- Jimus, nonnihil interest; nec lumina sunl eadem, quibus vates ad vaticinandum, et fideles ad credendum illustrantur. Al si vales illustratione suà illa thcologiæ principia cognoscat, cl ea, quæ consequuntur ac repugnant, ratiocinando colligat, theologos profectò erit, tametsi thcologiæ ejusmodi ratio formalis non fidei lumen sit, sed prophetiæ.

Secunda conclusio est : Esse revelatum à Deo, lumenve divinitus infusum, est ratio lheologiæ formalis, sive illud lumen fidei sil, seu prophetiæ, seu gloriæ. Theologia namque supernaluralis, de quà nunc loquimur, lumen aliquod naturà ipsà superius generaliter ad principia cognoscenda requirit; sed quale id in specie futurum sil, nec nomen thcologiæ, nec notio propria definit. Veriim, quia theologi non de beatorum, sed de viatorum theologià disputant, nec quierunt quid disciplina ipsi, sed quid naturæ nostre consentaneum sit, idcirco ferè asserunt, thcologiæ principia per fidem à theologo intelligi. Lumen quippe prophetiæ, vel quoniam rarum csl, generali præceplioni nihil obstare creditur; vel quoniam est, ut lumen fidei, obscurum, in lumine fidei communiter et confuse iniciligitur. A quà nos consuetudine minime abhorrentes, lheologiæ nostra principia per fidem accipi oportere sæpè dedimus.

Undè illa tertia conclusio nascitur, lheologiæ nostra formalem rationem eamdein ac fidei esse, tametsi aliter ad assenliendum principiis movet, aliter ad assentiendum conclusioni. Illis, inquam, sine medio, syllogismo cl ratione, huic ratione el syllogismo intermedio. Quo discrimine, ul diximus, theologia et fides non verbis et cogitatione, sed universi re el tolo genere secernuntur, quamvis uiriusque ratio eadem formalis sit. Sanè D. Thomas nullis in locis fidei nomen, ul videtur, existimat patere lalissimè, idque versari in omnibus, quæ à Deo sunl dicta et revelata, sive auctoribus sacris atque canonicis, sive aliis quibuscumque divino quodam Spiritu afflatis. Quod si verum est, ratio fidei formalis longe etiam lalcque patebit, ul non solum contineat revelationes Prophetis et Apostolis facias, sed eas etiam, quæ caleris quoque sanctis Ecclesiæ Dei facta sunl; imo illas etiam, quas viri inlerdum improbi divinitus habuerunt, ut Balaam et Caiphas, quorum pradictiones ad fidem attinere, ne dubitari quidem potest. Eadem ergo causa subest, ut calera etiam, quæ quibuslibet aliis revelata à Deo sunt, ad fidei rationem referantur. At enim, part. I, quasi. I, arl. 8, ad secundum, ul inter argumentandum objecimus, verbis nihil obscuris docet, fidem nostiam non nili revelationibus aliis prater eas, quas Apostoli et Propheta, auctores videlicet canonicorum librorum, ediderunt. Id quod Paulus confirmat, quo loco ait, *fideles esse superartificatos super fundamentum Apostolorum et Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu*. Nulla igilur alia nisi Prophetarum^ Christi Apostolorumque doctrina fidem Ecclesiæ fim-

dat, nulla alia theologia principia continet. Eadem enim sunt disciplinarum principia ac fundamenta. Adde quòd fides est virtus theologica cum religione Ecclesiæ ergà Deum conjuncta et sociata. Non ergò quacumque à Deo revelata ad fidei virtutem pertinent, sed ca tantum, quæ ad Ecclesiæ cliam religionem pertinebunt. Quia verò nihil Ecclesiæ refert, ea credere, annon, quæ Brigidæ Calharinæque Senensi visa sunt; nullo corlé modo ad fidem illa referuntur. Adde cliam quòd fides, de quà hic sermo fit, non est privata virtus, sed communis. Eà enim re catholica dicitur, hoc est universalis. Quocirca privata revelationes, cujusmodicumque et quorumcumque illa sint, ad fidem catholicam non spectant, nec ad fundamenta cl principia ecclesiaslicæ doctrinæ, quæ vera germanaque theologia est. Cujus rei illud item non leve argumentum est, quòd quæ non per Ecclesiam et ejns públicos administras fidelibus proponuntur, illa non credit catholica fides. Videlicet æquum erat, ut quæ ad rempublicam generaliter attinerent, hæc non privad quivis homines ad eam retulissent, sed ejus communes omninò administri. *Fundamenta ejus*, inquit» Ps. 86, !, *in montibus sanctis*. Id quod explicaturus statim adjunxit : *Dominus narrabit in scripturis populorum et prindpum horum, qui fuerunt in eà*. Scriptura ergò privata non sunt fidei ecclesiaslicæ fundamenta, sed Scriplura populorum, quas nobis principes Ecclesiæ tradiderunt. Quamobrem in principiis theologia nostra non ea sunl habenda, quæ privale el singulariter quibusdam hominibus significata à Deo sunt» sed quæ communiter cl publice Ecclesiæ suæ locus est Deus. Id si consentaneum est, ut videtur ccllè» nccessariò fit consequens, ut ratio fidei theologioque formalis non sil tàm diffusa et ampla, quàm nonnullis apparet, sed multò astrictior atque contractior ; ut intelligalur esse veritas prima Ecclesia revelans ea quæ ad religionem allinent. Id quod sine dubio fidei constantia, certitudo el firmitas requirebant. Nullo enim loco firma stabilisque ac fixa consisteret, si privatas revelationes sequeretur.

Nec mihi quisquam angelorum in vià fidem et religionem objiciat, quibus nescimus an Deus, quæ credere illos oportebat, per se hæc, an per aliquem publicum administrum angelum superiorem proposuerit. Illud dico, in angelis quoque communem fuisse fidem» communem revelationem, quæ non privata usurpationis esset, sed publica religionis. Nam quod objiciebatur de Balaam et Caiphæ prophetiis, hoc facile rejicitur. Non enim illorum verba ad fidem spectant, quia dixerunt illi, sed quia auctores sacri scripserunt. Ac formalis lheologiæ ratto quænam illa sil, breviter quidem> sed non indiligenter exposui.

Sequitur ut explicem, quæ sint hujus disciplina propria legitimaque principia. Quà in re video, nihil nos laborare oportere. Facile enim è rebus positis intelligitur, omnia, quæ sunt per sacros auctores Ecclesiæ diviitiis revelata, in propriis lheologiæ principiis habenda. Non ca solimi dico, quæ auctores sacri scripturi^ suis vrudiderunt, sed quæ verbo cliam posteris

commendarunt. IJ quod explanatam est in tertio huius operis libro diligentissimè. Auctores autem sacros appello, non eos modò qui libros canonicos scripserunt, verum etiam Christum Dominum, qui et rite et doctrinæ calholicæ primas est auctor, et Apostolos, qui ministri fuêre sermonis. Nec si conciliorum et apostolicæ Sedis auctoritas fidem certam facit catholici dogmatis, aut sanctorum etiam omnium consensos et conspiratio una, idcirco aut principia theologiæ cumulamus, aut ejus formalem rationem extendimus. Quoniam, ut sæpè aliis diximus, nec concilia, nec Sedis apostolicæ pontifex, nec sancti Scripturarum interpretes novas fidelibus revelationes edunt, sed quas ab Apostolis accepit Ecclesia, aut posteris integras et illibatas tradunt, aut illas exprimunt et interpretantur, aut certe consequentia et connexa colligunt, adversa el repugnantia manifestant.

Principiorum itaque theologiæ numerus c libris sacris atque Apostolorum traditionibus integerrimè constituitur. Quamobrem duobus primis locis contenta sunt omnia, quæ in initiis theologiæ veris et germanis numeranda sunt. Sed his initiis languàm seminibus ab Ecclesiâ datis, quæ Christus Apostolis, Apostoli Ecclesiæ dederunt, pastores et doctores ac theologi in universum omnes coganl et excolunt, et quæ plantæ, traduces, propagines ex eis oriuntur, proferunt et ostendunt. Illa fundamenta sunt theologiæ ecclesiasticæque doctrinæ, quæ Christus per Apostolos posuit, cæteri sive concilii Patres, sive pontifices summi, seu Ecclesiæ doctores, sancti omnino superædificant. Nam *fundamenta alia nemo potest ponere præter ea, quæ potila sunt*, Apostolorum et Prophetarum, *ipso summo angulari lapide Christo Jesu*. Enimvero disciplinarum principia ne eodem gradu locata sunt omnia. Qmcdam enim simpliciter prima sunt, quæ vi suâ generali estera continent; ul in metaphysicis illud : *Imponibile est simul affirmare et negare*; qualia in theologiâ sunt illa : *Deus est*; et : *Est remunerator inquirentium se*; in quibus languàm in primis credibilibus omnes fidei articuli implicite continentur, quemadmodum div. Thomas eisdem quoque verbis affirmat. Alia sunt principia precipua quidem et immediata, sed contractiora Limen quàm illa communia, quæ erant cttterorum omnium quasi fontes. Hujus generis in physicis cæ sunt : *Res naturales nialmd formaque constare*; *naturam esse principium motte et quietis*; in theologia veru articuli fidei capitales, qui, ut D. idem Thomas ait, pruno cl per se credendi fidelibus proponuntur. Nimirum enim de Deo, qui csl res theologiæ subjecta, cæ articuli enuntiant, quæ vel ex perpetuò eternitele in Deo insunt, vel humanæ salutis ergò disposila in tempore ac dispensala sunt. Eundem quippò Deum, qui innus cl unus est, qui creavit mundum, qui el impios facit justos, et felices pios, cum<Hn, inquam, credimus clhominem factum, cl natum, rt mortuum, et sepultura, et suscitatum, et elevatum in cado*. Jure igitur hæc prima suul et propria theologiæ pronuntiata, quæ à nobis de subjecto disciplina; **nostra, vel** maximò supponuntur. Initiis enim Uis

principalibus non concessis, theologus progredi no digitum quidem potest. Ac sunt priora illa similia iis, quas philosophus appellat dignitates. *Accedentem namque ad Deum oportet credere quia est^o et inquirentibus sc remunerator sil*. Quicumque igitur disciplinam aliquam supernaturalem discere parat, eum necesse est duas illas generales prænotiones animo antò cepisse. Quæ dignitatum nota propria atque insignis est. At hæc posteriora principia suppositiones theologiæ non injuriA vocabuntur. Eas enim theologus discipulo suadere quodam modo aut explicare certe valet. Sed præter hæc duo principiorum genera, sunt alia non propter se potissimè petita, sed, ut D. Thomas sentit, eorum quæ sunt potissima, explicandorum gratiA. Cujusmodi sunt, inquit, præter articulos fidei, omnia quæ in sacris litteris assumuntur, vel Dei naturò et majestate explicandà, vel exponendà ipsius in homines benevolentia rerumque omnium procuracione, quæ illis essent utiles et necessaria;. Ilæcvero tametsi non fidei sunt, nec theologiæ precipua capita, sed his ex accidenti conjuncta, clquasi principia secundaria; accipit tamen ea theologus, non aliter ac philosophus principia perse nota, sine medio et ratione, perindò ut articulos fidei acceperat. Hæc enim quasi naturalis atque insita in animis fidelium notio inest, ul quidquid ab Apostolis scriptum traditumque est, verum esse sentiant. Ac theologiæ legitima germanaque principia hæc sunt. Nam quæ vel à metaphysicis, vel à physicis, vel à mathematicis, vel à reliquis demiim nature disciplinis adsciscit, perspicua per se evidentique principia, non ex suâ sumit vi atque naturò, sed foris inventa in proprium usum mutuatur, aut certè jure quodam suo vindicat. Forsitan quispiam dixerit : Nonnò igitur nullæ variæque erunt rationes theologiæ formales? siquidem multarum disciplinarum varia item principia sunt. Minime vero. Non enim ex adjunctis et extrinsecus attributis doctrinarum formalis ratio pelitur, sed ex propriis nativisque principiis. Atqui in theologiâ horum omnium una cleadem ratio formalis est, nempe fidei lumen supenaturalc. Quæ igitur sint theologiæ principia, lùm germana, lùm aliena, atque ex illis quæ prima, quæ secunda, ex primis verò quæ generalia, qnæ quasi in speciem contracta, satis, ut reor dilucidò apertèque docuimus. Quibus ex rebus intelligitur, è decem locis duos primos propria et legitima theologiæ principia continere, lres postremos externa et aliena; nam quinque intermedii aut interpretacionem principiorum propriorum continent, aut eas, quæ ex Insorte et profecte sunt, conclusiones. Ilæc cujusmodi in theologiâ sunt, statim explico, si prius argumenta refello quibus saprà usus sum, quum de principiis ejusdem theologiæ quærerem. Ad quas ipsas argumentationes ex superioribus dictis salis nulla responsa sunt, quibus perspicui possit, adversum D. Thomam, quem vel maximè impugnant, eas nihil habere virium. Tanta vis est veri, ut speciem falsitatis obscurer, si modò id patefactum et illustratum est. Sed giu* gulis tamen respondere volumus, ut rudiorum ingeuu morigeremur.

CAPUT UL.

Capitis superioris argumenta refdlii.

Primum crgò argumentum tria D. Thomæ falsa peccata objicit, quorum unum jam omninò depulsum est. Ecquid enim illa pugnant, articulos fidei primaria esse theologiæ nostre principia, sacras autem litteras continere etiam secundaria? Quia verò non omnia continent, sed pleraque, illud etiam his valdè consentit et congruit, divinam veritatem sine scripto quoque rationem esse lidci formalem. Sunl enim quanlam verbo tenùs Ecclesiæ tradita, quæ in theologiæ veris ger, inanisque principiis habentur. Prima itaque calumnia adhibita nihil premit. Quæ secundo loco adhibetur, ca pressiis urget. Sed si, cùm animum attenderis, videas de Deo nos duobus modis loqui posse, tunc hæc etiam calumnia contundetur. Inlelligendum crgò, sermonem de Deo dupliciter haberi: aut quia principium est finisque nature, aut quia suprà naturam est el principium et finis. Sandò quamdiù præslanlem æternamque mentem intelligimus solutam à corpore el liberam, segregatam ab omni concretionem mortali, quæ omnia sentiat el moveat, quæ coelum ac terras tueatur ac regat, ad quam res univers® quoquo modo possunt, contendunt el enitantur ut veniant; tamdiù Deum naturaliter intelligimus, tamdiù de eo naturaliter loquimur. At si consideremus Deum ipsum polior quodam lumine nobis ostensum, quo apparet in unideitate trinus, in effectis supra naturam admirabilis, omnium ejusmodi effectorum supernaturalimn et prima causa efficiens el postremus finis, atque aded creaturæ rationalis una et summa felicitas; tunc ratio Dei multò alia, sermo longè diversus est. Cùm igitur Paulus, inter ca quæ credere necesse est, duo illa ponit, Deum esse, el esse remuneratorem inquirentium sc, Deum intelligit, non ut naturæ oculis cernitur, sed ul illustratione superiore apparel supernaturalium rerum primum principium, ultimusque etiam finis. Quo sensu divus Thomas secundò scundæ, quæslione prima, articulo septimo, ait omnes articulos in primis illis credibilibus contineri, scilicet ut credatur Deus esse, et providentiam habere clrcó hominum salutem. Cùm autem aliis locis affirmat duo illa in fidei articulis non esse, sed à fide potiùs supponi, de Deo juxtà naturæ lucem loquitur. Quemadmodum enim gratia supponit naturam, illi cognitio gratuita cognitionem naturalem, ul idem divus Thomas refert. Frustrò ven» cum fidei doctrinò velis imbuere, qui non habeat duas illas naturæ anticipationes, Dcuin esse, et habere hominum providentiam. « Nulla porrò gens tònì fera est, ut ait Cicero, de Naturò Dei, lib. 2, quæ non, etiamsi ignoret qualem < Deum haliere deceat, tamen habendum sciat. Qui • autem Deum non prænoverit procuratorem esse < rerum humanarum, atque aded hominum rectorem « et judicem, is longissimè abest à nostró disciplinò. < Quòd si judex hominum et rector Deus est, si etiam « alio modo intelligi non potest nisi summó sapienti^, « justitiò et potestate præditus sit, ut et præmia virtutibus parata habeat, et supplicia vitiis. Nec enim

i ulla omninò respublica, quod Solon verissimè dixit, < nisi duabus rebus contineri potest, præmio el pœnâ. • Quæ causa Platonem movit, ul quoniam videbat oportimos sæpè viros pro rebus prædare gestis nullo in < hác vitò præmio virtutis, nullo insigni honoris, nullo « monumento laudis decoratos, assereret animos immortales officii præmium et fructum aliquandò accepturos: absurdum qtiippè esse, ul verus, justus et < honestus labor honoribus, præmiis, splendore careal, si qua est in coelo pietas, si quod numen, quod < talia curel; non itaque aut campos Elysios aul Si- < syphi saxum, Ixionis rotam, Tantali sitim poematis < solùm esse, sed historiæ. Nam ul ficta sint à poetis < islhæc omnia, veri tamen significandi gratià ficta < sunt, ul utilissima illa, verissimaque sententia in < animis hominum inscriberetur: reciò factis præmia, < peccatis supplicia deberi. » Quò magis Cajetanum miror, qui in Epistolam ad Hebraeos multò omninò el à sensu Apostoli, el à veri nature institutione describit. Atque eum in errore seculi sunt quidam, non satis diligenter, nec Pauli consilium, nec vim rationis attendentes. Sed ut perspiciat lector undè omnis iste natus sit error, totam rem aperiarn, caque ipsa verba subscribam, quæ ab inventore el quasi architecto hujus opinionis dicta sunl: « Qui non cre- < dii Deum esse, ail, nunquóm accedet ad eum. < At si objeceris hoc non congruere iis qui evidenter cognoscunt demonstrativi scientiò Deum esse, < tales enim, cùm videant Deum esse, impossibile est » quòd credant Deum esse, cùm fides sit argumentum < rerum non apparentium; solutio est, quòd doctrina < hæc in communi datur, et propterea dicitur in communi, quòd oportet credere, quia est. Longe autem < melius esset, si non crederet, sed sciret, quia est. < Sed hoc rarum, aut rarissimum est. Alterum verò, « quòd Dens inquirentibus se remunerator sit, scilicet « in futurò vitâ, oportet fide teneri, quoniam nulla « scientia speculativa hoc attingere potest, et sina < hujus rei fide nullus accedii ad Deum. » Ilactenùs ilio. Quo in loco universA ratione meó cum illius tolli confligendum pulo. Primùm ergò, si placet, quæ da ilio principio: *Deus est*, sunl à Gajelano dicta, videamus. Atque illud videns prudensque prætereo, longè melius esse scire, quàm credere. Id quod venia esset, si de humanò fide loqueretur. At fides, qih Deo dicenti innititur, multò certior el polior est, quàn ea scientia, quæ ingeniorum nostrorum ratione constat. Sed hæc ostendere non est praesentis lociel leni poris, illud proprie hujus disputationis est, si Pauli sententiam in communi, et de iis quæ frequenter evt> niunt, intelligamus, tunc totam nos Pauli argumentationem eludere. Conabatur siquidem Apostolus eo capile monstrare veteres omnes, quotquot à Deo probati sunt, testimonio fidei probatos esse. Cùm verò in enumeracione Enoch quoque inter cæteros induxisset, not aliter ostendit illum fide esse probatum, nisi quia antò translationem testimonium habuerat placuisse Deo. QuA propositione à sacris litteris posita, è vestigio assumptionem adjunxit: *Sine fide autem impou-*

bile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, etc. Hoc verò argumentum, quo assumptio- nem illam probat Apostolus, vanum et imbecillum est, si demus non oportere semper credere accedentem ad Deum, quia est, sed aliquando, rarò tamen, satis esse scire. Refellemus enim argumentantem Apostolum à responsione, quòd fieri potest, idque melius esse, ut quis sciat esse Deum, quo casu non oportebit credere Deum esse. Itaque licet, ut non sit impossibile sine fide placere Deo; Enoch nutem unum ex eis esse, qui non credebant, sed sciebant esse Deum. Quemadmodum ergò cum Apostolus ait : *Sine fide impossibile esse placere Deo*, non in communi et ut plurimum loqui intelligendus est, sed semper ac de singulis hominibus viatoribus, sic quoniam causam ejus rei reddit, inquit : *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est*, eodem modo intelligitur nullum omninò excipere, sed de omnibus, atque de omni tempore loqui, si illa ipsius argumentatio quidquam habitura est, ad faciendam fidem, virum.

Jam vero quod ad sequens principium attinet, Cajetanus in hoc defendendus est, quòd dixerit, per nui- fanam speculatricem scientiam cognosci evidentiter posse, Deum esse remuneratorem inquirentium se, si de remuneratione supernaturali intelligit. In nulla vero scientià ostendi premium aliquod justos, sapientes- que viros manere post mortem, hoc Cajetanus genera- liter videtur asserere, hoc cogor ego improbare. Chry- sostomus porrò, bom. 4 de Provid., tradit, qui animi immortalitatem in dubium vocant, eos addubitare, nisi in meridie sol dies : < Si enim, inquit, negant ani- mos esse immortales, negant supplicia improborum post hanc vitam, negant premia justorum. Provi- dentiam itaque Deo negant, atque adeò divinitatem, qua sine providentià intelligi non potest. Nam si ii, qui Deum rite colunt, injuriis affecti migrant, impii contra injusta felicitate politi, non ergò justitia in Deo est, si suos non potest honoribus premiisque donare; quòd si Deo aut potentiam, aut justitiam, aut oculos ad cernendum tollis, Dei vocabulum inane est. (11. Omni namque ratione concluditur, ut si nullo premio afficit eos, qui inquirunt illum, ne Deus qui- dem ullo modo sit, nisi Deum aut cæcum, aut im- becillum, aut Iniquum habeamus; cæcum, qui suos non videat, imbecillum, qui dare premia non possit; iniquum, qui nolit. > Qui igitur negat alterum, is utrumque tollat necesse est : et si non habet remun- ratorem inquirentium se, ne Deum quidem habeat oportet. Ulud quoque vix inlello, quid sibi Cajeta- nus velit, cum ait nullam scientiam speculativam hoc •ningere, an Deus sit remunerator inquirentium sc, unde colligit oportere ut id fide teneamus. Quid enim si nulla speculatrix scientia illud assequitur? Nonnò satis erit, si aliqua effectrix assequatur? Mihi quidem illud persuasum est, quemadmodum Deum, hoc est, primam causam efficientem esse, speculatrix nature disciplina declarat, illa et effectricem quoque nature ejusdem disciplinam, Deum esse omnium postremum (•nem, obtendere, neque hoc solum, sed illud etiam,

nature leges aliquem habere et auctorem et judicem; nisi forte sola hæc lex deserta sit, quæ nullum legis- latorem habeat, aut si quis jura hæc mundo prescri- psit, nulla juris hujus servandi curi tangatur. Quòd si tam ignarus est, ut nesciat premia et honores vir- tutem alere, jacereque eam semper, si premito et honoribus destituta sit, indignus profecto est, ad quem auctorem et judicem sanctissimas nature lepes refe- ramus. Quocirca si de Deo divinaque rem moralione sermonem facimus, quatenus naturæ lumen ostendit, utrumque in hoc lumine agnoscimus, et Deum esse, et esse remuneratorem inquirentium se. Quia vero ut Deo placere possimus, non sal est ipsum cognoscere principium esse, auctoremque nature, sed oportet in Deum ferri, quia finis est supernaturalis, atque adeò supri nature vires eminens et excellens, rectissime, ut in universum dixit Apostolus, accedentem ad Deum, finem utique supernaturalem, oportere credere, quia est, etc. Nam quod naturalis ratio docet, id scire ad supernaturalem hunc accessum non est salis. Habe- mus quippè accessum ad Deum per fidem. Quòd autem Paulus de accessu ad finem supernaturalem, de remuneratione quoque supra naturam loqueretur, illa ma- nifestò demonstrant : *Exspectabat fundamenta habentem civitatem, cujus artifex et conditor Deus*; et posterius : *Nunc autem meliorem patriam appetunt, id est, caelestem; ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum, prævavit enim illis civitatem*. Et rursum : *Aspiciebat in remunerationem. invisibilem enim tanquam videns sustinuit*. Et denique : *Non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem*. Atqui hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur. Sed crimen illud, quod D. Thomæ secundo loco inferebatur, salis, ut mea fert opinio, dilutum est. Idcirco tertio veri) peccato nihil est necesse illum purgare, quoniam jam explicari docuerimus, fidem theologiam, de qua in presenti disserimus, non quibuslibet Dei dictis assensuri, sed iis, quæ duntaxat et ad fidelium communem religionem spectent, et communes Ecclesiæ administri denun- tiant. Ac primum nodum solvimus quidem, secundus vero expediatur hoc modo.

Quæ sunt fidei, ea sunt in duplici differentià. Quon- dam enim simpliciter, et apud omnes fidei sunt, ut quæ rationem superant naturalem. Alia fidei dicuntur esse non per se quidem, sed quasi per accidens divi- nilus revelata, propter eos, qui eorum demonstrationem et evidentiam non habent, ut Deum esse, et esse unum, eundemque æternum, sapientem, justum. Quas res omnes licet in nature lumine videamus, populo laico rudi Deus providentissime revelavit, quemadmodum D. Thomas 2-2, q. 1, art. 5, c. 2, art. 4, explicuit. De Deo rursum dupliciter loqui possumus, quæ divisione primo argumento diluendo utebamur, vel quia est principium finisque nature, vel quia principium et finis est supra naturam. Priore modo Deum esse, esse unum, immortalem, sapientem, et hujus generis reli- qua, naturale lumen ostendit; posteriore autem il-?

eadem sola fides tenet. Undo cl I). Thom. 2-2, q. 1, ari. 8, cùm in primo argumento opposuisset, Deum esse unum, non oportere in articulis fidei computari, quòd sciri per demonstrationem posset, respondet quòd < nulla per fidem tenemus de Deo, quæ nalu- < rali ratione philosophi investigare non potuerunt, < puta circa providentiam ejus el omnipotentiam, et < quòd ipse solus sil colendus. Quæ omnia continentur < sub articulo unitatis Dei. » Hactenus ille. Loquitur au- tem de providentia et omnipotentia rerum etiam «upernaturaliui. El q, 2, ari. 2, ad 5 : < Credere (Deum , inquit, non convenit infidelibus sub eò rali- one, qua ponitur actus fidei, etc. > Quæ ca- lumniam fortasse non effugient, nisi td hujus distin- ctionis normam revocentur. Quibus reluis expositis, D. l liornas aperte docet, ea quæ proprie et per se fidei sunt, nulla posse naturali argumentatione patefieri. Quin prima parte. quaestione 52, articulo primo, illos arguit quasi fidei vñicos. religionique nostra! etiam noxios, qui ea, quæ fidei sunt, nature rationibus co- nantur ostendere. Quòd si quæ argumenta fidei decre- tis comprobendis sancti doctores afferunt, congruentia illa esse, non evidentia, probabilia, non necessaria, suadere, non cogere, adducere, non cogere, adducere, non evincere. Lumen enim naturale id patefacit et illustrat, quod naluræ congruens ac consentaneum est. Cùm ergo fides, ul sæpè diximus, rerum carum pro- prie sil, quæ hominum naturam el ingenium exsupe- rant, fit, ul res ejusmodi nullo monstrari natura! lu- mine, nullà confici natura! ratione queant. Quòd si fi- des substantia esbrerum sperandarum, ut ad Hcbræos Apostolus ait, spes autem quæ videtur, non esi spes, ut idem tradit ad Romanos, consequitur necessari^ ut quæ credit fides, quoniam et spes eadem sperat, hæc nec oculi cernant, nec aures audiant, nec in cor homi- nis ascendant, atque adeò ne rationibus quidem demon- strentur humanis. Nisi forte aut res divinas huinanæ fulciunt ac sustinent, aul certe Paulus fallit el fallitur, qui fidem argumentum esse non apparentium adstruit, nostramque sapientiam in mysterio absconditam nullum hujus sectili principem cognovisse. Nostre ergò disci- plina! principia philosophi ostendere proliabiliter pos- sunt, demonstrare necessario non possimi. Quocirca me- tuere non debet quisquam, ul fidei meritum sil amissu- rus si rationes quoque ad fidei veritatem et explican- dam et ornandam adhibuerit. Non enim, condor licet quantum potest, rationes adhibebit ejusmodi, quæ præ- beant experimentum sensuum, sed tales tamen, quibus cl ii qui non credunt, ad fidem adducantur suavius, et ii qui credimi , in fide contineantur libentius. Fides sane cum naturò non pugnat, sed consentit; nec dissident humana et divina ratio, sed cdhærcnt. lîra- que vera est, nec verum vero adversatur; utraque est à Deo, nec Deus sibi contrarius est. Pervertimi itaque homines fundamenta naluræ, còm illam a fide sejun- gunt. Quin fide dirigenda naluræ ratio csl, et quidem sic, ul hæc duo verba inter se, non res discrepare vi- deantur. El cum divinis humana similia el agnata sint, qui hominis officium Deo exhibet, et gratiæ naturam

servire facit, is probé theologi munere perfungitur. Quam omninò rem cl D. Thomas sæpè probal, et nos cùm alias mullis, lib. 8, 9, iOet il, lùm in quarto decimo libro copiose disseremus.

Nunc autem argumenta illa refutanda sunt, quibus id effici videbatur, ul theologia fidei decreta compro- baret. Ac prima! quidem argumentationi responsum est salis. At secunda sic refellitur : Non est articulus fidei mundum à Deo exstitisse, sed Deum in principio tem- poris cadum terramque creasse; id verò articulus fidei est, qui demonstrari nullà ratione potest, quemadmo- dum D. Thomas, l p., q. 46, art. 2, disserit. Nam quòd tertio loco Petri testimonium objicitur, nihil aliud effi- cit quam religionem disdplinamque Christianam non esse omni ex parte similem Pythagorise, cujus alumni nullà rationis anteceptà informatione , nullàque om- ninò reddita causò, auctoritatem praeceptoris arelé mordicùsque tenebant. Indoctorum est ista consuetudo, caque Sarraccnorum, Paganorum, haereticorum, ut cæca el temeraria sectæ sua! dogmata sine judicio am- plectantur, el quæ disquisitione egent maxime, hæc sine lillà disquisitione recipiant. Non erudiuntur isti, crede mihi, sed astringuntur; nec viò et rali- one docen- tur, sed quasi veneficiis el cantionibus in insaniam agitantur. Enimverò quæ in Evangelio docemur om- nia, quamvis accrrimè ad supernaturalia capessenda moveant animos, tamen leniori naluræ rali- one Chri- stus ipso prælexuit, ne discipulos rationis expertes ha- bere videretur. Sapientia quippè Dei, quanquam attingit à fine usquè ad finem fortiter, sed disponit tamen omnia suaviter, hominesque humano more instituit et erudii, hoc est, rationales rationibus. Nec verò aliter discipulos suos Deus vult esse compositos ad doctri- nam cælerorum, qua ipsi abeo sunl edocti. *Dedit illis linguam eruditam*, ail Isafas, cap. 50, *ut sciant susten- tare euni qui lapsus est verbo ; aperuit quoque illis au- rem, ut audirent quasi magistrum*. Quemadmodum igitur Christi discipuli ipsum quasi magistrum eradica- lem audimus, non quasi veneficum incantantem, itæt linguam habemus, non quæ huc atque iljiic feratur vo- lubilitate verborum, sed doctam et eruditam, quæ di> cipliua suæ sciat causas et rationem reddere.

Lucianum Antiochenum scribit Eusebius, eccl. HisL lib. 9, rogatum à preside, cur, cùm vir rationalis et prudens esset, sequeretur sectam cujus non posset reddere rationem, in hæc verba respondisse : < Nos < Christiani non, sicut vos putatis, humana) alicujus < persuasionis errore constringimur, nec indiscussò. < ul alii, parentum traditione decipimur. Auctor nobis < de Deo Deus est; nec enim posset sublimis illa maje- < stas sensibus humana' mentis illabi, nisi vel Spirilùs < sui xirtule delató, vel verbi ac sapienliæ suæ inter < c prolationibus indicate. Fateor, erravimus nos etiam < aliquando, el simulacra quæ ipsi finximus, deos cceli i ac terne putabamus auctores. Sed arguebat eos fra- < gilis substantia! suæ à nobis prestila consecratio, < in quibus tantum venerationis inerat, quantum de<x>- < ris mens contulisset artificum. Vcriim oninipotcn- < **Deus ille, quem non nostris manibus fictum, sed cib**

«**j**os nas **d**ecebat esse figmentum, errores miseratus r humanos, sapientiam suam misit in hunc mundum t carne vestitam, quæ nos doceret, Deum, qui cadum t fecisset et terram, non in manufatti?, sed in invisibilibus requirendum. Vite et nobis leges, ac disciplinæ praecepta constituit, servare parcimoniam, < paupertate gaudere, mansuetudinem colere, studere < paci, puritatem coniiis amplecti, patientiam custodire. Sed et omnia hæc, quæ nunc adversum nos < geritis, ventura nobis esse pnedixit. Inde enim qui c erat immortalis, ipse morti se pr.rbuil, quò nobis < pntientiæ præberetexemplum. Seti nec nossu! morte < decepit, quibus post tertiam diem resurrexit, ul morlem vinceret resurgendo. Quæ autem dico, non sunt < in obscuro gesta loco, nec testibus indigent; pars « pene mundi jam major huic veritati adslipulatur. Aut < si quid in his suspectum videtur, contestatur de iis e etiam agrestis manus ignara figmenti; si minusad< hòc creditur, adhibebo vobis etiam loci ipsius in quo < res gesta est, testimonium. Adslipulatur bis ipse in < Hierosolymis locus, clGolgothana rupes sub patibuli < onere disrupta; antrum quoque illud, quod avulsis < inferni januis corpus denuò reddidit animatum. Quòd < si terrena vobis miniis digna videntur, accipite etiam < de cælo adstipulalorem fidelem. Solem ipsum horum < robis produco testem, qui cùm hæc fieri per impios videret in terris, lumen suum meridie abscondit in cælo. < Requirit in annalibus vestris; invenietis, temporibus < Pilati, Christo patiente, fugato sole interruptum tenebris diem. Quòd si terra*, si cælo, si sanguini martyrum fidem non accommodatis, quomodò meis verbis < allegationibusque credetis?» Et cùm pené jam his vérins auditoribus suadere cœpisset, arripi jubetur in carcerem, ibiqueabsque tumultu populi necari. Hujusmodi ergò rationes jubet Petrus a dottoribus fidelium reddi, quæ videlicet cum fidem antecedunt, infideles non trahant, sed inducant: quum sequuntur, non vim fidelibus afferant, sed adjiciant robur. In hanc enim sententiam Augustinus dicit, rerum naturalium notiolu m fidem gignere, nutrire, roborare. Nam defendit Ctiam, quoniam rebus naturalibus perceptis explorete cl cognitis slalim intelligilur, primum tidem cum natura nullo mouo pugnare, sed mirifice consentire, deinde argumenta captiosa et vana esse omnia, quæ fidei veritatem impugnant.

Sed in secundo nodo expediendo multum omninò moræ interposuimus. Beni autem habet, quòd tertius idemque postremus nulla dissolutione eget. Quid enim addamus quod legere opere pretium sit, post divi Tbomæ sententiam adeò perspicue, diligenter atipie Cnodalè in superioribus explicatam? De principiis ergò theologia; haelenùs.

CAPUT IV.

QuiF tint qmrstioncs, tra *conclusiones theologia*.

Theologi» causis expositis, consequens est ul effecta exponamus, quæ quum in dubium vocantur, quæstiones sunt, quum ratiocinatione coguntur, conclusiones. Quæstio igitur theologica, quoniam circii eam omnis theologi versatur labor, quid sil, cl quæ illius

partes, inprimis explicabimus. Nam quomodò tractanda sil, deinceps exponemus. Noverò quempiam fallat hums nominis ambiguità⁸, intelligendum est quæstionem theologiam aliquandò appellari pronuntiatum omne, quod a theologo quovis forte etiam et temerò fuerit ad dubitatum. Atsi adeò latè lheologiæ materiam quæslioremque tendamus, quæslio theologica non jam ex naturi *hujus* facultatis, sed ex hominum vel stultorum an» bitrio aestimabitur. Ità fici, ut in theologi» quaestionibus illas ponamus: iVum, *si forma aquæ per divinam potestà* lem à materti separetur, in materia vel formi seorsum baptismus conficiatis?*—Num asinus baptismum possit *bi* bere?* cæterasque his similes, quas studio brevitatis omitto, ne fastidium stomacho lectoris faciam. Mihi profectò non est cordi stultas et sine disciplinò quæstiones, quas vitare Apostoluspiæcipit, in lheologiæ finibus comprehendere. Finis porrò, extremaque disciplinarum, conclusiones voco. Eadem verò res est, ut à principio capitis leviter attigimus, quæsli ^{.*} conclusio. Sed qmim per interrogationem elata m controversi! ponitur, quæslio est; quum argumentatione colligitur, conclusio. Quòd si eamdem rem argumentis suis theologus addicit et conficit, quæ in quæstionem fuera adducta, futilissima^ scilicet illæ quæstiones theologicae vocari nec debent, nec verò possunt, ut quæ in principiis lheologiæ finiri nequeant et solvi, atquo adeò ne conclusiones quidem esse doctrinæ ejus, sed indoctorum hominum commentili» chimera. Quam ergo intelligimus theologiam quæstionem? Opinor eam, quæ plané ad rem facial, hoc est, ad theologiam spectet. Non aulem spectant vanæ, inepte, noxiæ, sed solidæ, aplæ, commodæ. *Ego*⁹ inquit, *sum Deus tuus docens te utilia*, Isq. i. i8, 17. Theologia ergò, quæ Dei nimirum doctrina est, nullo modo inutilia colligit. Quin super fidei fundamentum, quod ab Apostolis csl positum, aurum, argentum, lapides pcciosos superadifical, ICor. 3, 12. Nam qui ligna, farnum et stipulam, ii non hoc ex theologi!, sed ex errore faciunt. Mancai igitur, eam esse propriè theologiam conclusionem, quæ ex lheologiæ principiis, ul effecta è causis suis, oriatur. Unde illud consecrarium est, nullam lheologiæ quæstionem existimandam, quæ non possit ad ejusmodi initia referri, exque fis aplè et congruenter argumentando definiri. Quanquam sunt quæstiones quasi appendices, quas, quoniam grati! explicandi illas quæ vcrò cl propriè théologie» sunl, appositi cl gravitar adjunguntur, jure quodam vel similitudinis, vel propinquitatis, vel ctiam ordinis, theologicas itidem haud absurdi appellaveris. Vcrùm hoc loeoet tempore de quæstione theologici secundum nahm met ordinem disciplinæ loquimur.

Contingit enim aliquandò non in theologi! modo, sed in cæteris feri humanis etiam disciplinis, ut quæ suapte natur! principia sunt, idcòque à discipulo supponenda, si res vi! ordineque procederet, ca ut hominum ingenia sunt, cl revocentur in dubium, cl argumentationibus comprobentur; ità fiat perturbatus ac preposteris rerum ordo, ul causæ posteriores sint, prioraque effecta sumantur. Quæ res effecit, ut D. Tho-

mas cæariquo theologi in quæstionibus theologicis eam etiam ponant : *Situe Deus?* et alias omninò similes, in quibus dubium non est, prima certaque principia in dubium verti, ac perinde, utsi essem disciplinæ hujus connexiones, ex aliis quasi principiis necti. Atque hæc causa Aristoteli quoque luit, ul in scientias omnes quatuor genera quæslionum inferrei, nempe an res sil, quid sil, qualis sil, propter quam causam sit. Quæ duæ posteriores quæstiones terminari rectè atque ex ordine nature possunt, priores dûæ non possunt; nisi forte quùm duæ ejusdem rei definitiones sunt, quarum una per materialem causam, altera per finalem definita* rei naturam explicant. Tunc enim definitio posterior per priorem demonstratur, ratione quodam modo et via naturæ servata. Al enim rei finitio, qua*, secundam illam quæstionem solvit, prope modum ex effectis notescit; qua* licet natura posteriora sint, nobis, hoc est, in nostra cogitatione, priora çuní lamen. Illud item cùm in aliis, tùm magis in theologiæ doctrina usu venii, ul principia ipsa vel disposila inter se cl ordinata sint, quemadmodum causæ ipsæ in quatuor genera distribute ordinem prioris el posterioris habent; vel certe connexa et colligata sint, ila ul ex utrisque concessis, ad alterutra dubia liceat pervenire. Quapropter si adversarius admittit principia quædam, quamvis cælera neget, ex concessis poterimus non concessa colligere,, præsertim si mutuo nexu conjuncta el copulata sunt. Hinc enim theologi veteres vetus Instrumentum prenanant ex novo, contraque novum ex velcri; Ecclesiæ auctoritatem è libris sacris asserunt, librorum nirsiim sacrorum ex Ecclesià. Ità ne unum quidem principium in theologià esi, quod in quæstionem theologi non verterint, ut si à quopiam fuerit negatum, qui alia forti* principia concedet, paratissimus ex his, quæ dederit, hominem evincere, el quasi arrepto mucrone confodere. Quæ res explanata csl in secundo libro diligenter, el in postremo diligentius explanabitur. Nec ob eas 60-liim causas principiorum suorum theologi quæstionem faciunt, sed cò etiam magis, ut illa explicent et exponant. Nam, quod apud rhetores olim pueri didicimus, omni disserenti proposita est quæslio, non ei modò, qui disputatione res ambiguas jactat, sed et historicis, cl poetis, qui quæstionessibi propositas non tam argumentatione solvunt, quam expositione. Expositio autem fidem in auditóre sæpe invenit, argumentatio facit. Ubi familiæ nostra quosdam sæpò risi, qui in co laborant vehementer, ut divi Thomæ rationes, quas identidem ad explicandam fidem congruentes ille adfert, perinde ac si essent demonstrationes certe atque perspicua^, defendant. Nam cl adversarios ipsos ridere soleo, qui in co in quo divus Thomas egregium se fidei administrum praubit, illum impugnant quasi hostem. Nec inlcUigunl viri, magis ad certandum quàm ad docendum prompti, quæstiones fidei gravissime sanctissineque proponi, non quia fidem dubitanti auditori facere nitimur, sed quia credenti ea qua* minus percipit cl inlcUhgil, cxponcre conamur. Quid igitur quæslio theologica sit, si eam ex disciplinæ ordine na-

turaque finiamus; quid rursum illa sit, sl ex ingenio nostro existimetur, quæ quæstiones in theologià primaria?, quæ appendices, quæ argumentatione potissimum, quæ contra potissimum expositione solvantur, dictum csl salis.

Nunc quæslio partienda est, ul ea, quæ in re dispersa atque infinita videntur esse, ratione cl distributione sub uno aspectu ponantur. Quæslionum ergò theologicarum, quacumque de re sini, duo sunl genera; alterum cognitionis, alterum actionis. Cognitionis sunt hæ*, quarum finis esi scientia : si quærnlur, *Pater et Filius sintne unum principium Spiritus sancti, an duo ? — Diviner Persona an proprietatibus relativis, an absolutis distinguantur?* Actionis autem hujusmodi exempla sunt : *Siine poenitentia ad salutem necessaria tanquàm medium, an etiam ul præceptum ? — Num sacramenta nover legis gratiam et virtutes conferant?* Cognitionis quæstiones, si generaliter loquamur, quadripartite sunl, cum aut, siine vel Deus, vel angelus, vel anima rationalis, aul quid sit, aul qualis sit, aul cur sit talis, quærilur. Quarum prima cl secunda, ul diximus, ex ingenii nostri conditione, secunda et lerlia ex naturà rerum cl disciplinæ ipsius explicantur.

Actionis porrò duo sunl genera, unum ad salutem necessarium, alterum carum rerum quæ utiles esse videantur. Prioris generis bæ sunt quæstiones : Si, exempli causò, *honor Christi periclitawr, aul salus etixm spiritualis proximi, vir christianus mortemne pro his rebus subire debeat, annon? — De baptismo suscipiendo præceptumnc Evangelii! sit?* Posterioris autem generis, ut cimi quærilur : *Diluatne aqua lustralis, quam benedictam scholastici appellant, peccata venialia, planique pamas peccatorum tollat ri suá, et, quod aiunt, ex opere operato, an potiis ex operantis merito?* —xVùm *Eucharistia' Sacramentum cxattrito faciat contritum?* Itemque, *an recedente fictkmc, quemadmodum baptismus et poenitentia, suum affectum sortiatur?* Plena est D. Thomæ Summa talium quæslionum. Non enim theologus semper de necessariis disscrit, sed quandoque etiam de iis sine quibus salus religioque constat. El quoniam omnia persequimur, dicendum csl etiam, quæstionem theologicam, sive ad contemplationem, sive ad mores attineat, aliam naturalem esse, aliam vcrò supernaturalcm. Snaturalcm, opinor, quæstionem vocare licei, quæ ex supernaturalibus solino principiis definitur; naturalem aulem quæstionem eam esse dico, cujus, cur ita sit, ratio natura constans reddi potest. Est et quæslio media, qum partim ex supernaturali principio, parlim ex principio naturali pendei. Primi generis exemplum csl : *An omnes mortui simus?* Quam quæstionem Paulus hac argumentatione delinit: Si pro omnibus Christus mortuus est, omnes murtui sunt; at pro omnibus mortuus est Christus Item : *An omnes raurgemus?* Quam sic Apostolus terminal: *Christus resurrexit;* ergò cl nos resurgemus. Secundi verò generis hæc sunl exempla : *A'ítrn Deus sit ubiquef—Nùm immutabilis?—Num animus hominis immortalis sil!—Nùm dividi et secari in paries possit?* Quonm omninò probationes quamvis è sacris litteris petere liceat, quàm m-

liane ad fidem utique ocrlinent, sunt tómen in lumine naturo ciane cl evidentes, eâque re non sunl per se ffdci qii.rslioncs, sed, ul diximus, quasi jwr accidens. Tertii generis, ut: Siine *Christus risivus?*—*Habcalne duas voluntates, et intellectus duos, duasque item ulchisque potentia operationes?* Quæ ex utriusque principiis l «b-acunl. Prima ex his: *Christus est homo, el omnis henna est risiius.* Iteliquæ vero ex his: *Christus duas huras perfectas habet, divinam ct humanam; omnis auh tu natura perfecta propriam sibi cl operationem ct potentiam vindicat.*

Est deniquè alia divisio theologicæ quæstionis, ad quodeumque genus illa pertineat. Sunl enim fidei quæstum 'S quedam, hoc est, quæ c ni ad fidem spectent, prncui um veritate theologo csl iu capitis cliam discrimen veniendum. Alia: vero sunt, quæ in utramque partem el ignorari cl negari sine Odei jactará possunt. Qu un partitionem Augustinus cùm alias sæpc, lùm in libro secundo de peccalo originali contrà Pelagium ct (ùil l stium capite vigesimo tertio commemorat. Atque p niliH *partitio* hæc non est solían memoriæ commondanda, sed in oculis semper habenda, si absoluti theologi esse volumus. Utriusque generis exempla sunt; prioris hoc pacto : An *Christi anima simul atque Verbo conjuncta fuit, Deum clare viderit?* Item : An in *locis inferis ignis purgatorius sit, ubi fidelium animal pamas peccatorum luant?* Posterioris Augustinus quidem varia atque innumerabilia esse dicit, cl quæ certo aliquo genere complet li ac definire difficile sil ; sed quæ ponit, ea sunt, cùm quæritur, *qualis, vel ubi sit Paradisus, ubi constituit Deus hominem, (piem formavit ex pulvere?* quùm tamen esse illum paradisum fides Christiana non dubitet ; vel cùm quæritur, *ubi sil nunc Helias vel Enoch, an ibi, an alicubi alibi?* quos tamen non dubitamus, in quibus nati sunt, corporibus vivere; vel cùm quæritur: *t hum in corpore, an extra corpus in tertium caelum sit sapins l/ ojlofiu ?* quanquùm sit ista impudens inquisitio id scire volentium, quod se ille, cui hoc prostituta c 4, sahh utique tide nescire testator; vel : *Quot sint c rii in quorum tertium se raptum esse commcnwrat?* vel: *r Irum elementa mundi hujus conspicabilis quatuor, an plura sint?* — *Quid faciat solem lunamve deficere his defectibus, quos pnrdicere astrologi certa temporum annumeratione consueverunt?*—*Cur antiqui homines tamdiii i aerini, quàm sancta Scriptura testatur, et utrum proportionem longioris irtalis filios sera pubertate gignere ca>perint?*—*l bi potuerU Malhusalcm vivere, qui in arai non fuit, qui, sicut in pterisque codicibus el gravis ct tali iis nunurantur anni, reperitur supervixisse diluvio, vel utrum paucioribus, qui rarissimi inveniuntur, potiùs credendum sit, in quibus ita est numerus conscriptus anno-r>;m, ut antè diluvium defunctus fuisse monstretur?* Hactenus exempla Augustini posui. In hoc genere divus Thomas, Î conl. genU, cap. 70, quæstionem illam esse censet : An cirium onimximum sit? (quam *inter arteros errores Drigcnu Hieronymus enumerat in cpistolà ad Avit - n*); sed divo Thomæ consentire videtur Augustinus u Enchiridio, capite 57. Vcriim ne diutius lectorem remorer, de omni isto genere quæslionum quid sen-

liant, et quæ proccptó danda existimem, perbrevider exponam.

Nulla theologicæ quæstionis proccptó firma stabiliaque tradi possunt, nisi ab his, qui in scholA sesemub lùm ac (liù exercuerunt. Itaque propria est ca proceplio scholasticorum, quoniam eorum, qui scholam negligemlam esse existimant, nulla idonea, exquisita, excellens <le theologia quæslione disputatio est, tantum abest, ul harum rerum preceptores sint, quas nullo usu habent cognitatas. Admonebat me res, ul hoc quoque loco intermissionem scholasticæ theologiæ, ne dicam interitum, deplorarem, nisi vererer, ne cùm do aliis academiis quererem, Hispaniam meam immodicè extollerem, in quâ valde his temporibus scholæ theologia viget. Sed apud nos etiam videmus, quibus extinctis theologis, quàm in paucis spes, quântô in paucioribus facultas, quam in multis sil audacia. Nihil verò de me ; de proccplo dicam libentius, qui academias hispanas adeò insigniter ingenio suo cl doctria illustravil, adeùque nostris hominibus ct spectabiles, cl amabiles reddidit, ut in cas certólin non confluxerint modò, sed irruperint. Quòd si ille Gallis, Germanis atque Italis scripsisset, quæ erat hominis in disputando perspicuitas, elegantia cl suavitas, non ita nunc apud eas gentes scholæ studia jacerent. Nam ex eo credo quibusdam usu venire, ul abhorreant ù scholA, quòd inciderint in inculta quædam el horrida de malis quæstionibus deterius vestigato, deterime cliam inventó el conclusa. Sed age, his omissis, id, quod instituimus, persequamur. Ncc tómen nccessceat, ul res faciles separatim instituamus theologiæ præccplis, sita sunl enim ante oculos. Ncc rursùm de iis leges ferre opero pretium est, quæ multum à ratione discrepent; ea enim facile apparent, nec magnopere admonitionem cl proccptó desiderant. Quæ autem difficilia videntur esse, neque à multis inlcelligi possunt, de iis csl diligentius pracipicndum.

Primum ergò officium theologi disserentis existimo, ul quæstionem quam versaturus est sæpc dispiciat, et identidem interroget se cujus generis illa sil. Aliter namque quaestiones illæ fmicndæ sunl, quæ natura cl disciplinæ ordine in theologiam veniunt, aliter quas humani ingemi vel imbecillitas, vel certe malitia movet. Ncc codi m modo disserendum est de iis, quæ quærimus ul exponamus, ac de aliis, quæ quæruntui ut demonstramus ; longéque diversa instituitur disputatio de naturali ac supernatural*! quæstiouc, alique loci theologici sunl huic atque illi accommodandi. Nam cognitionis actionisque quæslioncs, ut alias diximus, eodem fere modo, exque eisdem locis traclandæ d solvendæ sunt.

Sed ciim uniuscujusque genus quæstionis diligenter investigandum est, lùm illud maxime, an proter fidem illa sit, an potius ad fidem rdigioncmque pertineat. Cum his porrò, qui in fidei quæstio c errant, velis equisque, ul dicitur, decertandum csl • cum aliis vero, qui de his controversantur, in quibus sahA fide decipi, errare .labi homines possunt, pugnare quidem, quod alias monui, theologi ct possunt, » l quandoque cliam debent, sed

cruenta pugna illis omninò interdicta est. Quam ridi illud est enim nervos omnes corporis et animi intendere in eà quæsiione solvenda, cujus inscientia nihil periculi habet, error nihil habet criminis? Sed in loto hoc posteriori quæstionum genere quam magna theologo sit adhibenda moderatio, in octavo et nono libris non indiligenter exposui. Hic dico quantum proposito ac formularum brevitali satis est; reliqua illinc petentur. Non enim mihi libet eadem hoc tempore et loco resumere. Illud hujus loci et temporis est theologum admonere, ut non stultas modi) quæsliones, et genealogias, et contentiones, et pugnas legis devitet, quæ sunt interdigi) quoque noxiæ, verino etiam inutiles quascunque, et vanas, quæ theologo nequeunt in usum aut cognitionis aut actionis accorsili.

In his Hieronymus illas quæsliones censet: *Quot annos vicerit Mathusai'eni?—Quoto alatis suæ anno Salomon sortitus sit conjugium?* Ne forsitan lloboam undecimo ætalis illius anno natus esse credatur. In epistola quoque ad Vitalem, cum posteriori harum dupliciter respondisset, ad extremum ait, Apostolum de istiusmodi interdicere quaestionibus. Et post pauca: < Relege inquit, omnes, et veleris, et novi Testamenti < libros, et tantam annorum reperies dissonantiam, et < numerum inter Judam et Israel, id est, inter regnum « utrumque confusum, ut hujusmodi hæerere quæslionibus non tam studiosi hominis quam otiosi esse < videatur. > Athene habet, quod non dixit, *attingere*, sed *haerere*. Nam si id genus quæsliones breviter exponere otiosum et inutile est, non ego sohim, qui in superiore libro multas ejusmodi explicui, sed Augustinus ac Hieronymus quoque ipsi arguentur. Non est igitur immorandum in hujusmodi quæstionibus minium necessariis, licet ad veritatem liistoriæ sacre quodam modo spectare videantur; sed cum in omni disputatione, tamen magis in eâ quæ ad (Idem et salutem nihil attinet, exercenda est facilitas quædam, itesi hisce rebus disserendis diu ac nullum hæreamus, in morositatem inutilem et odiosam incidamus. Al divitò Augustinus supervacaneum esse existimavit quærere, ubi et quomodo sit in cælo corpus Dominicum. Sed de fide, et symbolo, licet coram synodi Patribus, ad novitios tamen doctrinam instituebat. Alioqui, Cajetanus, quem unum nostre familiæ non ingenio solius et eruditione præslantissimum audeo dicere, sed in hujus generis quæstionibus excitandis modestissimum, non est veritus, quum sacras litteras interpretaretur, eam rem quærere, paucisque etiam explicare. At idem Augustinus eas quæsliones nullo modo patitur, quas ex (egritudine animi dicil existere: *Ecquid faciebat Deus, antequam faceret coelum et terram?—Ecquid ei venit in mentem, ut aliquid faceret, quum anteit nunquam aliquid fecerit?* Sed poenitentiam agens, confitensque peccata, vix ægré fert quæsliones necessariis, nedum mimis utiles, curiosas, importunas. Non itaque eadem disputandi regula theologo præscribenda est, cum in gymnasio certat, et cum in cubili, aut etiam in templo luget.

Sed regula hæc erit et rationi et sanctorum auctoritati maxime consentanea, ut omnis theologus de resu-

pernaturali disputaturus (nam hæc ipsa propria disputatio est), nomen theologiæ serum iose reputet; titulum suum, hoc est, theologi, frequenter legat; quæral à se non semel, sed sæpius, quorsum esperii disputare, sciatque nullam illi quæstionem ascendendam, nisi quæ ad veram, quæ supra naturam est, Christi, Apostolorum et Prophetarum philosophiam referatur. Hujus enim præcepti quidam immemore* innumeris quæstionibus, præsertim dialecticis, physicis et metaphysicis explicandis importunissimi longissimeque fuerunt. Nemo autem est longus, qui materiæ immoratur, si aliquid accersit atque attrahit, quod suo videlicet instituto congruens consentiensque sit. Nec tamen (pia tiones istas, quamvis non adeo necessarias, exterminandas puto. Est enim animorum ingenionimque exercitatio quadam non modò acumiis plena, sed etiam ad theologiam scholæ valdè utilis. Nam quod Augustinus ait, nihil ad se pertinere, utrum cælum sicut sphaera undique concludat terram in medio mundi mole libratam, an eam ex una parte desuper volui discus operiat? item, an stet cælum? an potius moveatur? hoc vel in Manichæorum invidiam et odium dicil, qui similes nullas quæsliones se à magistro didicisse jactabant; vel illos certe reprehendit, qui iis excitandis et solvendis quæstionibus multum prolixa et rebus salubribus impendenda temporum spatia occuparent; illius enim verbis libenter utimur. Cæterum, quasi præteritis id genus quæsliones iuxta solvit, quibus tamen, ut ait, ineundis atque tractandis, neque episcopo temporis salis crai, neque illis, quos ad salutem et sancte Ecclesiæ necessariam utilitatem cupiebat informari. Nec dissimile huic est, quod Augustinus idem curiosissimas Dioscori quæsliones reprehendit, et scribit tamen, se non idcirco ea dicere, quia istiusmodi discuntur, sed quia vano (ine discuntur, ha respondit quibusdam earum breviter, aliis vel prolixè. Ego vero si ab amico essem de rebus ejusmodi interrogatus, aut dissimulanter præterirem, aut aperte etiam responsa negarem. Nec enim dignes eas quæsliones censerem, quibus vel tantulum temporis impertirer. Sed Augustinus erat vel in amicos liberalior, vel in Dioscorum indulgentior. Quorsum hæc? Ut intelligantur ii, qui scholæ perpetuam invidiam condant, controversias circa Aristotelem exortas non esse disquisitiones theologi indignas, si quæ in Cicerone ambigua erant, ea non est dedignatus explicare Augustinus. Quid, quod is ipse nescientem quid sit nihil, quid informis materia, quid formatum exanime, quid corpus, quid species in corpore, quid locus, quid tempus, quid in loco, quid in tempore, quid motus secundum locum, quid motus non secundum locum, quid stabilis motus, quid sit ævum, et quid sit præter tempus et semper esse, nec usquam, et quid sit præter tempus et semper esse, quid sit et nusquam esse, et nusquam non esse, et nunquam esse, et nunquam non esse; hæc, inquam, nescientem, nec de Deo, nec de animò suâ quidquam recte aut (merere aut disputare posse assoerat? Non sunt igitur quæsliones isicæ physicæ et metaphysicæ à scholâ postrò exjellendæ, ne illæ quidem, quæ En

smo *cæterisque* sîmilibus curiosæ sophisticæque etiam vis® sunt. Sed de hoc alio loco pluribus. Nunc ad *fidei* quæstionem redeo, quæ nisi theologo in primis constituta sit, nihil ratione docere potest neque viâ.

In hæc igiur re vehementer elaborandum est, si in theologiâ, quis sit gradus veritatis ac falsitalis exquirimus. Id nimirum ut theologiæ maxime proprium est, ita est omnium difficillimum. Quare illud prestare valet nemo, nisi perfectus consummatusque theologus. Dixerit quisquam : *Quid?* normo sunt notæ aliquæ, *quibus quæstiones fidei seungi ab* eis, quæ fidei non sunt, et internosci possunt? Sanè vero; sed nec cuivis contigit adire. Corinthum, nec sunt ista omnium communia contrilaque præcepta. Ac pertinet quidem ad omnem fidei quæstionem constituendam semper in promptu habere ejusmodi nolas, et quæstionum fidei quasi indices; verum causa magna omnino res est, egetque doctrinâ et exercitatione non parum. Illas itaque, si poterimus, proferemus; nec ita nulla post, sed pauca ante dicenda sunt. Fidei porro quæstio bifariam intelligitur, una, quæ immediate ad fidem attinet, ut vere attinent omnia, quæ Deus Ecclesia suæ aut verbo edidit, aut scripto; altera quæ mediato fidei est, cujusmodi sunt omnes conclusiones, quas ordine disciplinas ex illis prioribus colligere et definire possumus. Quæ, quoniam non in seipsis, sed in aliis tanquam principiis revelate à Deo sunt, mediate fidei dicuntur esse, et qui eas negat, is fidem negare hoc modo dicitur. Atque equidem illud etiam animadverto, eas non abs re forsitan quæstiones fidei vocari, quæ vehementer ad Ecclesie doctrinam perlinent, fidei quoque sunt propter affinitatem appendices; non quod nullo ex his pendeat fides» aut his sublati funditus illa tollatur, sed quod affecta ægraque sit, si harum rerum veritas labefiat, quæ illi hærent et adiunguntur. Oportet nempe in Ecclesia sanam doctrinam esse et verbum sanum, ut Apostolus ait, I ad Tim. 1, 10, et alibi passim. Quemadmodum autem morbi quidam letales sunt, alii verò non interficiunt quidem hominem, sed afficiunt lamen valetudinem; sic errores quidam non fidem extinguunt, sed obscurant; non evertunt, sed infirmant; morbumque afferunt, non exitium. Sicul ergo quod saluti est letale, vitæ id quoque letale est, ita quodcumque sana» doctrinæ adversatur, hoc fidei est etiam quodam modo adversum. Ex quo intelligitur, quæstiones illas quæ ad doctrinæ ecclesiasticæ sanitatem spectant, ad fidem suo quodammodo spectare. Sed nos hujus generis controversias non in fide propriè, sed propter fidem esse dicimus; nec qui in his errant, eos in fide, sed præter fidem errare existimamus. Alque ita rebus his primò simpliciter collocatis, reliqua deinceps subtilius persequemur.

CAPUT V.

Quibus nolis quæstionet fidei dijudicari possint.

Quibus autem rationibus hanc dijudicandi facultatem assequi possimus, nec in constitutionem causarum fidei erremus, accurate nunc et diligenter exponendum est. Et cardinalis quidem Turcicreniata, lib. 4,

Sum. Eccles., p. 2, c. 9, septem gradus ordine ponit propositionum catholicarum, quæ eadem, cum in disputandi controversiam disceptationem quoque vocantur, quæstiones fidei dicuntur.

Primus earum est, quæ in libris sacris habentur expressa. Secundus earum, quæ ex hisce per certam et necessariam consecutionem fiunt. Tertius earum, quas verbo tenus Christus Apostolis, Apostoli Ecclesiæ tradiderunt. Quartus earum, quæ in conciliis universalibus definita sunt. Quintus earum, quæ à Sede apostolicè sunt fidelibus ad credendum proposita. Sextus illarum, quæ de fide et refutatione hæresum sancti doctores unâ mente unâque voce docuerunt. Septimus illarum est, quæ ex tertio, quarto, quinto et sexto generibus consecutione firmè et necessariè derivantur. Ex quibus capite sequenti distinguit etiam septem genera hæreticarum propositionum, quæ septem illis generibus propositionum fidei repugnant. At vero more jurisperitorum illa sunt tradita, quæ fortasse minutius in tenuissimas particulas conciduntur. Nobis tamen, qui docendi compendiarium viam et rationem profiteamur, ad breviorum numerum et absque quamdam disciplina formulam redigenda sunt omnia. Cum igitur veritas fidei, ut paulò antè diximus, bipartita sit, et hæc ad fidem mediate, illa immediate pertineat, necesse est, duos gradus propositionum fidei generales statim à principio collocare. Prior earum erit, quæ theologi legitima principia sunt, cujusmodicumque sint illa, sive primaria, sive secundaria, hoc est, ea omnia quæ Deus in se ipsis Ecclesiæ revelavit. Posterior vero gradus harum erit, quæ ex prioribus illis necessario colliguntur. Hoc enim gemis conclusionum, ut cum rebus fidei colligatum, ad fidem etiam special. Ratio enim connexi, quum concesseris superius, cogit inferius concedere: et quum inferius negaris, superius item negare cogit. Rursum in superiori illo gradu duos intelligimus, unum earum propositionum fidei, quas in libris canonicis sacri auctores scriptas reliquere; alterum earum, quas verbo traditas Ecclesia, ut crederet, à Christo et Apostolis accipit. In posteriore itidem gradu duo genera intelliguntur, unum conclusionum ejusmodi, quæ ex principiis solim fidei nascuntur, alterum earum, quas non fides sola confititur sine externarum disciplinarum adiutorio, sed accitis aut uno principio aut pluribus naturæ ratione cognitis. Atque hæc quidem, tametsi non eodem loco et gradu, omnes tamen simpliciter et sine additamento quæstiones fidei vocari possunt, neque enim cum ex utrisque fidei veritas pendet, cum utriusque conjuncta et copulata sit. Nam quæstiones illæ quasi fidei appendices, quod nuper, et quid dico nuper! imò verò planè paulò antè dicebam, fidei quodam modo sunt, non simpliciter. Nec enim sic fidei adhærescunt, ut separari ab illa non queant. Egrotit sanè, ut ita dicam, in earum errore fides, non perit.

Sed quoniam Scriptura sacra nativa et germana sensus est, et multa interdum et implicata sunt, nec semper exploratum esse cognitum quænam illa sint, quæ sine

scripto Apostoli memorine prodiderunt, sæpe etiam impeditum est, et quasi tenebris circumfusum, an conclusio controversa necessario è rebus fidei ducatur, id os modò expedire alque explanare cupimus, quibus jolis et signis cognosci ac distinguì possit veritas fidei, tiim illa, quæ in sacris scripta libris est, limi quæ est verbo ab Apostolis tradita, lùm domimi ca, quæ ex harum vel alierà, vel ulràque conficitur. Eò verò studiosius hoc negotium suscipimus, quòd non mndò scholæ theologis utilissimum fore inlelligimus, sed illis cliam maxime necessarium, quibus apostolica Sedes fidei cognitionem et censuram imposuit. Non enim parimi in se babel fruclùs certa conslansque ars in lheologià disserendi ; nec sine hac arte eorum errores æquabiliter notari possunt, qui à tide Christi et antiquà Ecclesiæ institutione desciscunt. Contrariorum enim, quod à philosophis vere dicitur, eadem est disciplina. Quarè, si veritates fidei calholicæconstituimus, errores adversos pariter designamus. Age ergo, conferamus pedem, ul aiunt, et ad rem propius accedamus.

De rebus perspicuis, ut dixi, nihil præcipi oportet. Illaque si Scriptura divinæ locus, ul inde ordiamur, planum et apertum habet sensum, vel ex contextu, vel ex alio ejusdem Scriptura loco, vel ex verborum ipsorum darà luce, nullum nostrum præceptum csl. Ipse enim apertus Scriptura sensus certum præ se fert calholicæ veritatis indicium (1). Quo lit, ul Lutito vanorum plerasque Inereses theologus vel mediocriter Scriptura divinæ sensu imbutus perfacile denotet. Nullum quippe negotium csl cos errores inurere, qui Scriptura manifestò repugnant. Ut illi, Ecclesiam universalem in fide errare posse. Item, humanas omnes actiones criminosas esse. Item, tristitiam de peccatis non esse necessariam, sed inutilem. Mulli denique abi, quos commemorare longum est. Atenim de Scriptura sacrò dicta hæc intalligi volumus, quam esse canonicam constanter sil ab Ecclesia definitum. Nam, quemadmodum in secundo libro docuimus , libellum Baruch non adeò explorato et firmiter in sacrorum numero Ecclesia reposuit, ut aul illum esse sacrum fidei calholicæ veritas expedita sit, aul non esso sacrum, hæresis expedita sit (2). Libellus ergò iste, sive quilibet alius, qui in qu.vstionem citri crimen h.rrcscos vocari possit, quantumvis clara et aperta inferat sensa, non statini efficiet certas atque constantes catbolicæ fidei veritates. Sed transeamus ad alia, et in rerum difficiliorum judicio è superioribus libris summa quæque carpamus. Ex eo enim tempore hæc res elaborata est, ex quo locorum theologorum firmitudinem constituimus.

Sit igitur prima praceptio. Cùm Scriptura divinæ Sensus fuerit obscurus, tunc Ecclesiæ intelligentia calem est germana Scriptura intelligentia, ex quà ha-

(1) Semper addendum *Accedente Ecclesiæ nuctoritate*. Vide suprà, col. 93, not. (I), et col. 104, not. (I).

P.S.
(2) Vide suprà, col. 104, not. (1).

bebihir (crepet licèi hærticus) et calholicæ veritatis insigne certum, et ad probandas theologiæ conclusiones certi ejus, quod exquirimus, «argumenti delectus (i). Si enim Ecclesia certissimum jus habet discernendi verba Dei à verbis hnminum, ut in seaiuF do libro nobis constitutum est, halæbit quoque id< m jus, ut in verbis ipsis sensum Dei ab hominum sensu discernat. Nisi credimus, perinde Scripturam Ecclesiæ, ut PlolomæO /Egypliisque concessam; vel certe, ut nunc est concessa Judæis, quos scriniarios Ecclesiæ Christi Augustinus non ineleganter appellavit. Scimus autem, utrumque depositum Ecclesiæ commissum, ut utrumque cliam perpetua fide conservât, reddatqufl simul, quas accepit, <l Scripturam et Scriptura intelligentiam. *Spiritus meus, qui est in te*, inquit Dominus per Isaiain, cap. 59, 21, *et verba mea, qtur posui in ore luo, non recedi nt de ore tuo, et de ore seminis tui amodd, et usque in sempiternum*. Ambas igiur res Christi Ecclesia custodit, custodietque semper, et verbum, et spiritum verbi. Item Christus Spiritum veritatis promisit Ecclesiæ, qui cum illa maneret æternus, eique omnia suggereret, quæ illi à Christo sunt dicta. Item, cùm verum Dei Evangelium, quemadmodum Hieronymus clàganlissinto dixit, non in Scripturis sil, sed in sensu, non in sujærficie, sed in mcdullà, non in verborum foliis, sed in radice rationis; si Ecclesia Scripturam haberet, non autem legitimum Scriptura sensum , non haberet profectò verum Dei Evangelitum, atque adeò ne fidem Christi quidem, quæ sine vero Dei Evangelio non est. Nec enim ad verba fides, sed ad sensa refertur. Alioqui et hæretîci Scripturas sine sensu loquuntur, et diabolus Scripturas etiam profert; sed in inlclligenlià falsà falsum Evangelium habent; certe non divinum , sed humanum , imò, quod p 'jus est, diabolicum. Cùm verò intar catholicos et hærticos non de Scripturù, sed de sensu plurima controversia sit, si Ecclesiæ interpretatio non est certa inlelligendi norma, equis erit illius modi controversiæ judex? Sensus enim suum pro suâ virili quisque defendet. Quòd si in explorandà Srripluræ intelligenlià nullus est Ecclesia» certus judex, audeo dicere rempublicam fuisse nullam stultius constitutam ; nullum enim dissidiorum futurum finem, consensionem fidelium nullam, nullam fidei unitatem. Quà sublalà, non charitas modò et pax, sed fidos cliam ipsa penitus tollitur, atque ipsum omnino Ecclesiæ nomen. Quòd autem Apostolis Christus *aperuit sensum, ut inteUigrcnt Scripturas*, Lue. 24, 15, non id propter illos tantiim, sed multò etiam magis propter Ecclesiam fecit. Ex quo inlelligimus, Christum læclesiæ suæ librum signatum perpetuò aperuisse. Scriptura insuper inlelligenliam Apostoli Ecclesiis ira-

(t) Vide suprà, col. 94, not. (<).— Iteriim cliam j»ro claris, ul aiunt, textibus, requiritur auctoritas Ecclesiæ, ulex illis fidescertò stabiliatur. Equidem ipsius vi claritatis niimpiàm forsan seso manifestavit de illis controversia ; ast eo ipso consensu constat de iisdem doctrina Ecclesiæ docentis, ex cujus auctoritate illi textus in suo sensu obvio ubique admissio interpretati ad fidem pectuieuu

•

didcraní. Xwi si non sensum, sed verba dunlaxal tradidissent, non utique predicassent Evangelium omni *creature*, nec docuissent omnes gentes señare quæcumque illis fuissent à Christo commendata. Qualis enim Evangelii! predicano, qialisvc doctrina absque intdligcnlià esset? Nempe qualis aut puerorum aulpsittacorum est, qui sine mente dant accipiuntque sonum. Al apostolica; traditionis certior testis nemo esl, quàm Ecclesia. Nam quid acceperit, ecquis clarius evidcnliùsque testabitur, quàm ipsa, quæ accepit? Scripture igitur sensus ab Apostolis Ecclesiæ traditus pcnç\$ Ecclesiam est.

Prælereà Ecclesia columna esl et firmamentum veritatis; at veritas et proprie in intellectu Scripture est, in Scripturit autem improprie tanquàm in signo; quemadmodum urina figurate sana dicitur, cùm animal id sil, quod esi proprie sanum. Si ergo Ecclesia firmamentum esl veritatis, firmam certe habet ac certam rerum cognitionem veritatum, quæ in sacris litteris continentur. Sed quid opus est plura? Jam enim quartus superior liber comprobavit veram fidelcmque omnem de Ecclesiæ auctoritate sententiam. Obtensum est autem nullis cl testimoniis et rationibus, Ecclesiam in fide errare non posse. Atqui nihil magis ad fidem attinet, quàm divinorum dictorum vera cognitio et sensus. In Ecclesià igilur explorata Scripture intelligentia residet, ex qua nimirum intelligeulià cl compertum habere possumus fidei catholicæ signum, cl eodem quoque signo errores contrarios denotare. Sané primum hujus preceptionis clarissimum exemplum est in paradiso terrestri, in fictione Adæ de limo terne, in Evæ formatione de costà Adæ, denique in tcnlatione serpentis. Quæ omnia Origenistæ allegoricis figuratisque interpretationibus perverterunt. Sed ciim Ecclesia semper ea non figurate dicta, sed proprie ad historiam acceperit, jure illos synodus scxlà actione undecimà explosit.

Secunda præceptio. In Ecclesiæ nomine non modò fidelium omnium concio intelligitur, veriim cliam Ecclesiæ pastores cl doctores, prescribo in concilio congregali (i). Hæc ostensa nobis est libro 4, cap. 4, concii. 4, cl lib. 5, cap. 4, concii. 5. Preceptionis verò hujus exempla nulla sunt, sed nos pauca ponemus. Illa Domini lege: *Hoc facite in meam commemorationem*, omnes semper Ecclesiæ sacerdotes intellexere id prescribí, ul hoc idem ipsi facerent, quod et Jesus Christus lùm faciebat, hoc esi, ul Eucharistia; sacrificium afferrent. Nam post illa verba in persona Christi provila: *Cndc et memores, inquiunt, nos servi tui*, etc., *Oifcrunus majestati tuæ de luis donis ac datis hostiam sanctam*, etc. Wj. leflislæ igilur, qui dixerunt, non esse fundatum in Evangelio, quòd Christus missam ordinaverit, Lutheran! item, ac mullo etiam magis qui negant in Ecclesià Eucharistia sacrificium esse, jure à nobis h vertici habentur. Sed de hâc re in hoc, eodem libro, posterius. Rursùm concilium Lateranense Patrem cl Filium vere cl proprie rem unam eaindemque esse intellexit ex illo: *Ego et Pater unum sumus*, Ilà

(i) Vide suprii, coi.258, not. (Q,

in hoc abbas Joaehimus damnatus est, qui hunc locum non ad rei ejusdem el nature unitatem, sed ad consensionem voluntatis unius retulisset. Pari enim errore illum alterum locum Joan. 17, 22, interpretabatur: *Charitatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut et nos unum sumus*. Prælereà Spiritum sanctum a Filio procedere, concilium Ephesinumcx illo Joan. 16 loco accepit: *De meo accipiet*; cx illo cliam Joan. 15, 26: *Quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritalis*, etc. Animam rationalem tandem forma esse subsistentem quidem, sed essentialiter, vere ac per se humanum corpus informare, concilium Viennense, ut equidem sentio ex eo loco habuit: *Inspiravit in factem ejus spiraculum vitee, et factus est homo in animam viventem*. In eo enim quòd Deus animam homini inspt-ràsse dicitur, illam Patres foris venisse interpretati sunt, quemadmodum flatus extrinsecus venit. Non itaque sprillili! hominis educi de malcrió, nec ab ipsâ pendere, sed per se omninò subsistere. In eo autem, quòd pereumdem spiritum factus est homo in animam viventem, cognovere utique, illam corpus vere vivum efficere, atque adeò formam substantialem esse humani corporis. Item hoc traxerant cx illo llebr. 2, 7: *Nusquam enim Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit*. Si namque animus hominis non esset corporis vera forma, parsque omninò hurnanæ nature, sed corpori, ut naula navi, juxta Platonis Origenisque sententiam, assistere; sine dubio substantia esset, quod ad nature conditionem allineret, separata, quam nos angelum nuncupamus. Quare Deus animam rationalem assumens, angelicam naturam assumpsisset.

ilæc igilur et alia ejusmodi tametsi in Scripturà obscurius continentur, Ecclesia tamen jure suo explicat, fidelibusque ad credendum exponit. Quod dum facit, ipsius decretum non solùm non esse falsum, sed etiam stabile, fixum ralumque esse debet, perinde ac si in libris sacris patentius haberetur. Pastores ergi) ecclesiastici, quos in Ecclesiæ voce communiter intelligiinus. cùm Scripture certam constantemque intelligentiam prescribunt, cl absolutam veritatis catholicæ exhibent formulam, cl notis quoque certissimas, quibus hærescs contraria; dijudicentur.

Tenia præceptio. Si Sedes apostolica aliquem Scripture sensum prefinierit, ille idem catholica veritas censenda est (I). Quam sané praceptionem, ni opinio nos fallit, diligentissime in sexlo superiore libro demonstravimus. Nullis quippi ibi ac necessariis argumentis addiximus, Sedem apostolicam in fidei judicio labi non posse. Scripturarum verò interpretatio, quinn. in disceputationem ilke veniunt, fidei judicium est; non ergò in Scripturarum intelligentià Sedes apostolica errai, si cas ex proscripto interpretatur. Nam si non constanti judicio lixocpic decreto, sed ex opinione suà quasi pra terciens exposuerit id, quoti alias sa*pè dictum est, nihil constituet omninò, quod certum exploratum que sit. Quarè si tunc erret, Scripturam vel parim: apte interpretando, vel in sensum cliam alienum detorquendo, nihil huic præceptioni obstat. Quæ non om

(i) Vide supra, coi. 267, uot. (1).

ma ꝑIb se isa prestimi!, quæ pontifices c Scripturi sacrò ad res de quibus agebant suadendas accorsi runt, srd illa docci firmó esse tenenda quæ fldcLbus a Sede apostolici præsliluunliir. Quibus autem signis Si dis OjKiSlolicæ com iliorumque lùrna judicia internoscan- tur, in quinto libro, cap. 5, explicatum csl. Ae reit é ejusmodi judicia, quæ in Scriptura interpretanda ver- santur, ad Sedem aposlolicam peculiariter attinere, adeò clare hodie est in Clement. I niv. de summâ Tri- nitate et fide calholicA diillnitum, til minime -I h si landuni, quin pontificis sententia eadem el Viennoisis concilii sit. Quid, quòd claves Isabel Petrus, ul librum clausum aperiat? Quid, quòd qm dunque solverit in terris, erunt soluta et in calis? Quid, quòd ab initio constiulum est, ut cx ore cjos gentes virbum Ev.m- gelii cl audirent et ciederent? Quid, quòd adversum hanc petram ne parta; quidem inferi prevalere queam? Quid, quòd pro eo oravil Christus, nc deficeret fides ipsius, quò fratrum vacillantem cl nutantem fidem confirmaret? At quid ego stultus contra proverbium vetus acta ago? et argutis minutisque interrogatiunculis quasi aculeis lectorem pungo, atque ca ut modo pri- mique nascentia edo, quæ in sexto libro sitissimis defixa radicibus usquè adeò confirmata sunt, ut nul a unquam vi labefactari possint? Hujus autem præce- plionis exemplum habes in Extravaganli Benedicti XI, cujus initium : *Benedicius Deus in donis suis*, ubi pro- nuntiat pontifex, hærclicos cos fore, qui negaverint animas justorum, simul atque è corpore excesserint, divinam essentiam clari; videro, si nihil tamen habue- rint, quod poenis purgatoriis ante expiandum sil. Hoc xctò sino dubio accepit ex illo 2 Cor. 4, 17 : /</, *quod in prxsclnli esi momentaneum cl leve tribulationis nostra** (*tícrnum gloriar pondus operatur in nobis*. Nc quis nutem falso errore ductus existimaret, hanc operationem æternæ gloriæ aut ad præsens mortalis vit.c tempus, aul ad futurum universale judicium esse referendam, subjungit slatini Paulus, 2 Cor. 5, 1 : *Scimus enim, quòd si terrestri domus nostra hujus hai ꝑtalionis dis& Iv i- tur, aedificationem c j Beo habemus, domum non mam - factam arternani in cadis*. Ac ne quis rursùm aliter in- ternam illam gloriam interpretaretur Immini cornigere, quàm per claram divina; essentia* visionem, mox rem eamdem apertius exponens, subdit : *Scientes quoniam, diim sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, et non per speciem : audemus au- tem, et bonam voluntatem habemus magis peregrinati à corpore, et présentes esse ad Dominum*. Quem locum I). Thomas, quarto adversum gentes libro, cap. ÍH, pressius urget, Ubi quamvis el alia ScriplUrtr testimo- nia referat, sed ad meum sensum, imo ad sincerum subtileqno judicium, nullum aliud est hoc testimonio præslanlius, ul et illa lidei veritas comprobari, el con- traria hærcsis refutari queat. Preclari; itaque mihi sentire videor, si summum pontificem autumo, ex his ipsis Pauli verbis illud fidei dogma elicuisse. Eaig tur verba in falsum alium sensum peregrinumque defle- ttere liærelicoriim erit.

Quart i præceptio. Consentiens eadem sauriorum TU. i.

omnium conspiransque Scripturarum intelligentia ip- sissima esi fidei catholice veritas. Quæ præcej lfo m septimo libro, cap. 5, conci. 5, adeò fosé latecque et c (plicata exemplis, et rationibus ac testimoniis confir- mala est, ut ineptus ego sim, si qui Iquam in præscnũ adjiciam.

Quinta præceptio. Si ex Apostolorum traditione com- munis Ecclesiæ usus imamquandibet Scriptura; inter- I.relationem præ sc tulerit, m ul fidei veritas terenda est. (Î Ecclesiæ mos ꝑ erpeiutis expressit, in illis ver- hi> : (*J.ircumque sulvcris super terram, erunt soluta a ia cicli i*. Pelro PCirique successoribus datam e»e facul- tatem d solvendi vota, cl rdaxandi juramenti; qui Lane Ecclesiæ facilitai' m inficiatus fuerit, b veré ac jure krnlicus judicabitur. Atque hanc quoque præri;- l tionem nec probare argnmentis, nec exemplis iiln- <Imre debeo, propterca quòd in lb. 5 illam utrisque rebus pifferi.

Sexta praeceptio. Quodcumque d*-rma fidei vel Ec- clesia habuerit, vel concilium auctoritate pontificis ro- boratum, vd etiam summus ipse pontifex fidelibus praescripserit, vel certe sancti omnes concordissime conslantissimèque tenuerint, ilà nobis illtid prO calho- lirii veritate habendum csl, ut contrariam tenter.lhm hæreticain sentiamus, quamvis nec aperte, nec obsemtà in ScripturA sacrii contineatur. Docui niuirùn in Ur- lio libro copiosius, dogmata fulci non è soli Scriplurũ petenda, sed cx apostolici traditione. Quæ verò Christi cl Apostolorum traditiones sint, non alii via cl ratione melius investigari posse, quàm Ecclesia ipsA duce at- que magistri, superius non send cijdinalum est. Ecclesiæ porrò auctoritatem non modò in omnium fi- delium cœtu consistere, veriim cliam conciliorum d« - cretis. Sedis apostolica* judicio, sanctorum doctorum consensione, superioribus quoque libris expositum est satis, ut arbitror,*diligenter. Christi quippe Apostolo- rumque doctrinam pai tini scripto, partim verbo in Ec- clesiam descendisse, cùm alias s.vpè, lùm fusiùs in tertio libro monstravi. Ostendi cliam sæpissimc, nihil per se ad Ecclesiæ fidem allinere, nisi quod Christo el Ajiostolis rc\dantibus accepit. Cùm autem neque Ecclesia, neque concilium, neque Sedes apostolica, neque sancti omnes simul possint in (idei judicio falli, qticmndmodinn suis querque locis palcfai ta sunl, certo quodeumque nobis lidei dogma tradiderint, si in sacris litteris non habetur, Christo Apostolisque tradentibus in Ecclesiam venit. Eodem itaque gradu habendum, ac si patenter illud Scriptura tradeivt. Omitto jam ꝑihir.i exempla hærcsum notissimarum, quibus pracej liomv hujus nola inusta est. Nam in tertio libro cxcnqda sm I pené innumerabilia.

Septima præceplio. Si vel Ecclesia, vel concilium, vel Sedes apostolica, vel cliam sancti unà mente câ- demque voce aliquam thcologiæ conclusionem cl con- fecerint, et fidelibus cliam praescripserint, hæc veritas catholica ilà censebitur, ut si esset per sc à Christo re- velata ; cl illi qui adversetur, xquè crii hærelicus, ac si sacris litteris Iraditionibusvo A j>osf0lurum refiada-

relui (1). Conclusionem sané ltheologiæ hic appello eam proprie, quæ ex principiis hujus factitatis cei ta cl firmò consecutione ducitur. Hujus rei exempla sunt in pruruptu vel plurima. Sexta synodiis generalis duas esse in Christo voluntates, dunsque item operationes collo g.t, timi ex illo, Mallii. 2G, 29 : *Non sicut ego, sed *i-i it tu vis*, timi ex eo, quòd Christus Deus est el homo perfectus. Concilium Lugdunense, sub Gregorio X, ratione quoque ltheologiæ constanti demonstravit, Spiritum sanctum ex Patirei Filio, non tanquàm ex duobus principiis sed tanquàm ex uno, non duabus spirationibus, sed unà procedere. Pater siquidem et Filius juxtâ /deni sunl unus Deus, una potentia, una sapientia ; breviter, in omnibus unum, in quibus non obviat relationis oppositio; nec enim aliterdivinæ nature unitas in duabus personis sen ari potest. Cùm itaque in spirando nulla sil à Patre Filii distinctio, sequitur Patrem cl Filium non esse duo principia Spiritús sancti, sed unum; quemadmodum non sunl duo principia creature, sed unum. Qua ex re intelligilur utcumque errâsse vehementer, Erasinum nempé et Ambrosium Calharinum; illum, quia hanc conclusionem nihil ad fidem perlinere credidit ; hunc» quia eam, cùm sil ltheologiæ proprie conclusio, inter principia prima, hoc est, fidei articulos numeravit. Item concilium Lateranense, sub Innocentio III, ratiocinatione thcologicâ adversum Joachimum effecit, divinam essentiam nec genitam esse, nec generare. Bcm videlicet genitam cl generantem realiter distingui oportere; quare si essentia divina generaret essentiam, ipsam a se non solò cogitatione, sed re etiam esse distinctam. Item Patres ad unum omnes ex co principio : *Hoc est corpus meum*, ratiocinati sunt, conversionem panis in corpus Christi fieri, sine quâ r»ce verborum illorum veritatem poterant comprehendere, neccætera quæ fides catholica de verâ inclusione (torporis Christi sub spedo panis confitetur. lia concilium Lateranense Patrum 'clerum consensione constituit, panem in corpus, vinumque in sanguinem iransubstantiari : sic enim concilium loquitur. Hac re « unsiiuü, illa fueruntconsectaria, quæ concilium Conslantiense decrevit, panem post consecrationem non manere, atque adeo manere sine subjecto accidentia. In mutatione quippe cl conversione quâcumque terminus, à quo mutatio cl conversio initium sumit, non manet. Quarê, si per consecrationis verba panis transit i i corpus, non utique perstat ille, sed perstant accidentia ejus. Item synodus Complutensis, Sixto IV in Exiravng. suâ corroborante, certo ltheologiæ argumento, « infecit ex illo Joannis 20 testimonio : *Sicut misit me i*4er, rl ego mitto vos : quorum remismlis peccatu rc- • idtuntur r>*, *tí quorum retinueritis, retenta sunt*, non

(1) Ad eam praeceptionem auctoris cl superiorem revicanda sunt qua' supra de traditione, conciliis, auctoritate Ecclesie, summo pontifice, curavimus adnotandi. Addendum tamen, vel rursus dicendum luijns-m< di decreta, ex lege saltem generali, ad lid in pertinere dim quaternis proximi vel remote ex verbo Dei scripto v4 iridilo, Interpretatione infallibili accedente, oriuntur. Ille aliundè rursùs ac fusius tractabuntur, ubi de r» çu 4 (idei agemus.—P. S.

solùm sacramenti Poenitentiae institutionem haberi, sed confessionis etiam pccceptum. Id, quod nos in Itelcelione de Pumilenliâ evidentissime deduximus. Inde ergo exempli hujus probatio petetur. Nam el reliqua delibamus, extremisque, ut dicitur, digitis attingimus, quæ late longéque dillusiùs in lectionibus olim quotidianis persecuti sumus.

Octava præceptip. Si scholastici theologi aliquam itidem conclusionem firmam cl stabilem uno ore omnes statuerint, atque ut certum ltheologiæ decretum fidelibus amplectendum constanter et perpetuò docuerint, illam ul catholicam veritatem fideles sanò amplectemur (I). Constituimus autem, ul reor, hanc praeceptionem in lib. 8 firmiter et necessariò, nec ad opinionem meam solimi, sed idane ad veritatem. Ac fieri potest, ut aliorum judicio errem, sed meo ita prorsùs existimo. Christi igitur animam, statini ut est in corpore inclusa, Deum aperte vidisse, scholastici ad unum omnes fidentissime docent. Eam rem unde sibi persuaserint, non omnibus passim expeditum est. Sed ità esse minime ambigitur, nisi quod Erasmus in quæslionem vocat. At quibus rationibus cl testimoniis ca conclusio confecta sil, posterius xplicabilur.

Illud modò ponimus, universos schohe theologos in ltheologiæ certis conslantibusque decretis pñefiniendis errare non posse, sicut ne in fidem quidem : quòd eorum error, error fuisset Ecclesiae, nipote quùm ad cernendum hujus generis res non alios Ecclesia, quam theologorum oculos habeat, qui si fallerentur, lotum Ecclesiae corpus in suo facerent errore versari. At enim, ut dixi, post ea, quæ lib. 8 disputata sunt, non est operæ pretium in hac re consililucndà elaborare. Sed ne quis sil admiratus, cur, cùm inter omnes ferii theologos constet, à meque ipso sæpè affirmatum sil, ejusmodi conclusiones, quæ ex fide perexplicatam consecutionem derivantur, ltheologiæ proprie esse, non fidei, nunc ita confundam, quasi theologia ct fides eadem virtus sint. Si enim error conclusionis thcologicæ error fidei est, ut csl reverá, si eam negaro sil hærcsis, sequitur fidem atque theologiam ad ean d. ru pertinere virtutem, <piandoquidem errores ulritjue facultati contrarii ad idem perlinent vitium. Sunl enim utrique hæreses. Sed non erit difficile ei qui superiora releget, hanc obterere conlundereque calumniam. Diximus enim, fidem, licèi non immediate, sed versari tamen circh eas conclusiones, quæ per evidentem et necessariam consequentiam ex articulis fidei colliguntur. Quarè necesse est ul infidelitas mediale quoque circa conclusiones ltheologiæ contrarias versetur. Cùm autem ex hujusmodi adversis erroribus non aegrotatio modo fidei, sed cliam corruptio sequatur. Iit, ul eorum el fidei sil indirecta quidem cl consequens, sed vera cl naturalis repugnantia. Quamobrem Ecclesia, tametsi nielligli ejusmodi conclusiones now è fide solùm, sed è principiis quoque nature pendere ; quia tamen non putat, hominem rationalem ea quæ rationi perspicua sunl el manifesta negare, cum qni illas inlicialus sil, bardiemn judicat. Sumit enim t

(1) Xidesuprù, col. 401.

maximèque ex causis sumit, illi non in nature ratione, quæ erat evidens, sed in fide claudicare. Alvero bi quis vel consequentiam rerum alias perspicuam ignoraret, vel principium etiam naturale, quod cum a titulo fidei ad colligendam theologiæ conclusionem fumitur, certe non esset hæreticus; ut si homo indoctus, verb; sausa, existimaret hanc enuntiationem esse fabam: *Omnis homo est risivus*; undè, quamvis eroderet Christum esse hominem, non idè arbitraretur cum posse ridere, hic proietto non esset propriè infidelis, sed stultus, qui non perse supernatural*! lumini, sed naturali repugnaret. Verini! quoniam ejusmodi stultitia, quamvis per accidens et indirecte, fidei tamen ex consequenti corrumpit depravatque judicium, jure apud Ecclesiam non in stultitiâ habetur, sed in crimine. Atipie hæ mihi videntur praeceptiones summæ atipie oplimæ, in quibus tanquàm insignita note et catholicarum veritatum et hæresum contrariarum appareant. Si cpiis vero certiores melioresque protulerit, ei magnam habebo gratiam. Quanquàm erunt fortasse, qui reprehendent communiter illa quidem omnia, quæ præter opinionem suam in his libris meis animadvertent, separatim autem in singulis si perspicient quædam, in quibus vel à communi ego opinione, vel à clementia et lenitatis specie discedo. Nam et praeceptionum lerliæ et postrema acerba cuiquam forte severaque judicia videbuntur. Sed is primis rationes illas expendat velim, quibus in Gei 8 lib. usi sumus ad duas has praeceptiones corroborandas; modestiam quoque ac temperamentum, quo hujus nostri judicii acerbiteriam indulgenter etiam, nisi nos sententia fallit, emollivimus. Deindè si tam indulgens in hujus sectili temerariam insolentiam esse vult, ul asperior ei disciplinæ correctio displiceat, obsecro videat, ne dum judicium ecclesiasticorum animos à severitate et vehementiâ ad remissionem indulgentianupie traducit, nox modo forum Ecclesiæ relaxet, sed usquè ad atrium licentiæ impudentis alque adeò intolerandæ explicet. Crudele est, fateor illud: *Vexat censura columbas*; sed illud etiam dissolutum: *Dat veniam corvis*; utnim verò hoc tempore et telate perniciosius, non facile dixerim. Sed quoniam eorum errores, qui de Ecclesiæ doctrina parum recte sentirent, non eodem gradu esso omnes, nullis in locis perquam breviter perstrinxi atipie attingi, de his quoque errorum gradibus pauca dicantur. Accepimus enim è concilio præscilicet Con-Manliensi, alias propositiones haereticas esse, alias erroneas, alias sapientes liæresim, alias temerarias, alias scandalosa*, alias piarum aurium ofensivas.

CAPUT VI.

De variis errorum gradibus, primumque de barei et hærelicâ propositione.

Prius verò quàm islitismodi propositionum genera nolasque definitio, illud explicandum est, an omnia illa ad uæiesim requirantur, quæ sunt ad hærelicum constituendum necessaria. Sunt enim auctores nobiles, qui existiment, omnem propositionem hæresim esse, quæ fidei veritati repugnet, quamvis ab ignorante sine illi

pertinaci defendatur, Hæreticus autem, nisi sit perlinax, nullo modo intelligitur. Hujus autem opinionis suæ nullas causas reddere conantur. Primam, quòd nisi ita cscsi, aliqua propositio ab nro affirmata esset hæresis, ab alio non esset; ut si homo doctus sciens contrarium in sacris libris contineri, assereret, Moyseu non Judæum fuisse, sed Ægyptium; tunc illam propositionem haereticam esse, hæsitari non potest. At si eadem inscilè ab aliquo homine rustico et idiota affirmaretur, hærelica non esset. Illa fieret, ut propositio ab asserente janderet; quod, ul inquiunt, quàm sit erroneum, vel mediocriter docto esi manifestum. Si enim propositio falsa est, à quocumque dicatur, semper erit falsa; ergò si esi propositio hærelica, à quocumque illa asseratur, semper erit hærelica. Alteram causam reddunt, quòd veritas catholica non pendet ab asserente, ul veritas catholica sit. Nam sive Judæus, sive Paganus, sive Christianus Deum esse unum et irinum affirmet, illa cortè assertio catholica est; ergò neque contraria falsitas ex eo à quo asseritur, hæresis sibi aul nomen, aul rationem vindicat; sed absolute et per se est hærelica, quoniam absolutè et per se cum catliolicâ veritate pugnat. Crieras causas vel ego non intelligo, vel certe indignas judico, ul à nobis referantur. Illa vehementior apparet, quæ ab illis emillit, quòd theologi rogati an propositio aliqua hærelica sit, an non, simpliciter respondent, aut esse, aut non esse, nullà ejus, qui asseruit, habita ratione. Nova autem res esset et inaudita, si theologi propositiones eas, quarum note quænmur, designare nolent, nisi illis ante asserentium ingenium, condilio, doctrina et culpa innotescerent. Hinc colligunt omnem pro]ositionem, quæ modò est hærelica, semper hærelicam fuisse; nec Ecclesiam definitione suâ ex non hærelicâ hærelicam facere, sed id quod re ipsâ erat, ignoratum tamen et occultum, declarare. Hanc sententiam Occam, tenuit, I part. Dialogor., lib. 2, part. 2, c. II, et cardinalis Turccreniata, lib. 1, part. 2, cap. 5, et Adri. I Senton., q. i, de Confess., et Mphonsus Castro Zamorensis, lib. 1 de justa hæreiic. Punit, cap. I.

At auctores alii hand deteriores, meà quidem sententiâ (nam meliores nulli credunt) ab his longe dissentiunt; in quibus est CojçUtius 2-2, q. I, a. 1. Divusque etiam Thornas prioris ad Corinth. cap. II, lecl. 4. Alfenml autem ad hujus sententiae confirmationem argumenta plurima. Primum est, quòd concilium Constant, distinguit propositiones hærelicas, erroneas, sapientes hæresim; (quas res difficulter omninò secer-nemus, si omnis error in materiâ fidei est hæresis, prius etiam (piam definiatur ab Ecclesiâ. Ddnde, 21, q. i, cap. *Quod autem*; et cap. *Achatius, et 21, q. 5, cap. Xotandum*, dicuntur aliquæ liæreses esse novæ, aliquæ veteres; non ergò absolute sine ullo respectu asserentis hæresis dici potest (I). PræliTcà, ad hæreliri rationem, quâ hæreticus est, j^rliaia requiritur. ergò de ratione, hæresis est, perlinacia. Quemad-

(I) Hieronymus eodem modo loquitur In cap. 3 Epht. ad lit.

modum si cœnatum non nisi vespro intelligumis , nec orna quidem nisi vespertina inlcelligelur. Ac certe sifut ò candore candidum, ità ab hæresi nominatur hæreticus; quare qui hæresim asserit, hæreticus ille est, ul qui habet candorem, est candidus Quid enim absurdius dici potest, quàm veram fornicationem esse in eo, qui non est fornicarius , verum et proprium homicidium in eo, qui non est homicida? Absurdum igitur etiam est. in eo veré cl proprié bærcsim esse, qui non sit hæreticus. Ad li.ee, hæresis est vilium non solimi *intelleclùs* , sed eliam voluntatis, nempê *crimen esi*, quod nisi voluntate consentienteinlclligi non potest; ubi ergo nullum csl crimen, nullavc cordis advcrsiim fidem repugnantia, ibi nc ulla quidem hæresis est. Adde, quòd actus *Cnici* calholicæ non osi, nisi assentiamus propositioni catholicis ab Ecdesi.Vdefinitæ; quamdiù enim resesi ambigua, neque Ecclesia alterutram controversée partem pedinivi!, neutrius opinionis assensus fidei calholicæ iudicium est. Quà cx re intelligitur, non esse bærcsim, nisi quis veritati calholicæ, quam Ecclesia certo præscripsit, rcfragclur. Adde etiam, quòd veritatem catholicam appellare, quam ncc Ecclesia credendam proposuit, nec fideles per fidem infusam credunt; sed unusquisque probabili opinione tenet, videtur à nomine quoque ipso veritatis calholicæ alienum. Atque opinionem, quæ inficias irci, divinas personas relationibus distinguì, anlcquàm esset ab Ecclesia definitum, nemo hæresim vocare auderet, ncc veritatem catholicam , quæ adversam sententiam lueretur.

Mihi vero semper consilium foil nominum controversias aut declinare omninò aut paucis exponere. Itaque si de hæresi proprie loquimur, non dubito quin rcccnlior, crebriorqiie sententia eadem verior sit, nempe non aliud exigi ad constituendum hærticum, quàm id, quo b eresis constituitur; hæresis quippê flagilium in aliquo homine csl, illumque denominai, in quo esse c institerit. Cuicumque iftitur hæresis nota veré et jure inuri potest, is veré jureque erit hæreticus; id, quod cx argumentis nunc positis quædam manifeste probant. Sed quemadmodum urina improprie sana dicitur, quòd signum csl sanitatis, etiamsi fallax aliipiaudò sil, sic propositio in voce, vel in scripto vocatur hæretica, quòd signum hæresis esse soleat, quannis interdura ab hæresi is, qui dixerit, excusetur, quia ignorans fuit. In quo sensu illorum opinio vera est, qui arbitrantur aliquam propositionem lucreticam esse, tum etiam cum is qui asserit, hæreticus non csl. Vel loquuntur etiam dc bærcsi ex genere, cl objecto, ul si quispiam concubitum illum primum Jacob cum Lia , de quo Genes. Î9, îo, fornicarium appellaret, non quM reveni fornicatio fuerit, sed quòd ex genere el naturò talis sit, quamvis ignorantia interveniat. Verum scholæ theologi, qui vocum significatus pressius tenent, n c concubitum Jacobi cum Lió fornicationem esse dicunt, ncc acceptionem rei alicnæ, furtum, nec caulem hominis, homicidium, nisi quùm el res allena male perinjuriam attrectatur, cl homo inique contra jus occiditur. Maneat ergòperpeiuumquesit, six mm et pnqri m

nominis rationem sequimur, krresim min e«i», rui pertinacia non est adjuncta , et *omninò calera* , *sine* quibus crimen Itéreseos veré et jiroprió non constat. Ncc si ad fidem illa ex se pertinent, quæ à Deo sunt Ecclesiæ revelata, quaiiq ari) in eoi uni forte nos ignorance versamur, contrarios slatini errores hæreses *judicamus*. *Non* enim si quispiam color albo contrarius esi, protinus estator; nec si aliquid liberalilati adversatur, mox avaritiæ nomen habet. Sic igitur fieri potest, quod pauló post demonstraturi sumus , ut etiam in Christiano error aliquis sit fidei qiiodamniodò adversus; ncc hæresis t-unen sit, vilium interea quæ fdi repugnant, vel maximum. Quemadmodiimaiiie(nnm hoc exemplum eliam atque etiam premendum est) colori albo gilvus, glaucus cl pallidus contrarii sunt, imperfecte tamen, ità quidam etiam sunt Christianorum errores, qui, cum inchoati sint et informes, Inóreseos speciem non attingunt, licet ad eam ipsam quàm proxime accedant. Quia vero hæresis eum fide non solùm pugnat, sed summe maximeque eliam pugnat, sequitur, errorem lune propriê hæresim esse , quùm non fidei materialiter, sod formaliter adversatur. Libet enim hoc loco scholæ verbis abuti. Sed experiar, et dicam, si potero, melius. Si quis fidelis in his, quæ fidn sunt, vitiose per inscitiam erret, et flagitiose eliam catholicam unamquamvisveritatem ignoret; ad dialecticorum legem quidem fidei contradicit, ad monimquo Cliam normam culpæ mortalis reus csl ;scd nisi vi.us, ut dicitur, vidensque pereat, hoc est, nisi prudens volensque sc à catholico dogmate separet, ncc facit sectam, neque hæresim admittit. Nondiin enim simpliciter et absolute cum fidei formò pugnat, si de pugnò morali senno sit. Nam de pugnò dialectica nulla nobis quæstionunc csl. Sunt tamen ejusmodi errores informationes et inchoationes quædam liærdicæ pravitatis, ad cujus speciem indirecte, ut imperfecta ad perfecta, rediguntur, quemadmodum hominis embryo homo quidam informis est, el inchoatus, at non simpliciter homo, sed sccumlùm quid. Non ergò si quispiam error fidei contrarius per ignorantiam, vel negligenciam vituperabilem fidei obrepi, illico hæresis nominabitur, quæ est summa quædam infidelitatis species, crronpie fidei calholicæadversus, non utcumque, sed perfode, absolute, formaliter. Perfecta verò hæc, absoluta et formalis repugnantia, quiim sit eliam moralis, non modò/lialectica, ex objecto et genere seorsùm non accipitur , nisi subjecti quoque, cl voluntatis húmame ratio habeatur. Equis enim nesciat, mordes actus ex dispari hominum statu, conditione, affectu, nolitiæquo varietate diversò, sarias item nominationes, speciesque oriri? Error igitur ille : *Christus non est reres Dens*, tametsi in quocumque cujusque conditionis homine fidei repugnat, in Judæo inmrn infidelitas judaica est, in pagano paganica , in Christiano hærtica. Nisi adeò loquendi imperili simus, ul hujusmodi erroris culpam in pagano hæresim appellemus. Apud nos er;»d. qui nullas cl discn‘panles infidelitatis species ex vario hominum cultu ac professione distinguimus, nihil ob sint, cur non illiusmodi cl rerum, el xocum genera

assereniibus pndeanl. Quibus rebus expositis, facile, ul opinor, intelligiliir inalò hæresim ralionē definiri, quòd sil error catholice veniali contrarius; quippe ciun ista definitio una in omnes errores talent, Judeorum, Saracenorum, paganorum, hærellicorum. Sed hoc quidem sane luculenter, m ab hominibus defiliendi peritis, à ltheologis sciolæ diciūm csl, h presiili esse ejus, qui fidem professus fuerit, pertinacem errorem, illi veritati manifestó contrarium, quæ caiholica cerio sit (I).

CAPUT VII.

Contrà hæresis definilionem argumenta quadam.

At enim ut hæc definitio illustrior appareat, quibusdam argumentis exploranda est.

I' Primiū Christiana doctrina et institutum est hæresis, ul auctor csl Philo in libello de Vitó theoreticā supplicali) apud Eusebium libro IIIstor. ecclesiast. secundo, c. 17. Al non csl error, sed ipsa potius catholica veritas, etc.

2* Apostala á fide cl religione christianò calholicæ veniali aperte repugnat, quam semel professus es! ; non lamen est hærellicus.

5* Ex verbis inordinati* prolatis, ul Hieronymus ait, incurritur hæresis; sine errore ergò cl pertinacia Ime crimen invenitur.

f' Prætereà : Dubius in fide infidelis est, de Hærellicis r. I; si ergo antea orai ebrislianus, ex hujusmodi dubitatione clicirlur hæreticus. Nihil mini est in genere, quia in nliquà cjtis generis specie constitutum sii. Quòd si liæsilioilla est hæresis, qui aulem bæsitai, suspensus ii incertus animi pendei, nullique rei omninò asscnli-

(1) *Hæresis (crptsiç, electio)* indicai in se dogma urivalimi, seu decitone privata el extra auctoritatem !.rc'esia*,nc proindecontrà fidem communem habitum; hiac *lurrclicut* sibi opinionem lingit propriam, *sectam*que vel instituit vel suam fácil. Sub illo respectu hæresis naturò sua errorem semper fundamentalem ac fidei subversivum complecteretur, neque immeriti) in eo sensu ah auctore dicitur *error qui cum fide non so-lam pugnai, sed summi marinieque etiam pugnat* (vid. modò suprà, et infra, cap. X). Al vero h crasis maxime mb r< spechi juris canonici, vd unirò in pravi, prop'er scilicet pamas canonicas, definienda est, Inacqui* de 'lia qu vstio ad Ecclesi e definitiones spectabit omnino. Potrò definitiones ill v duplici modo proferuntur; vel enim Ecclesia definii lalem propo^ilionem de fide esu*, sub eodemque anathemate promulgat, atque eo ipso h eretica declaratur propositio contradictoria, vel directò. pronuntiat lalem propositionem formiditer contra fidem esse, sub eodemque anathemate eam damnat. Ex hujusmodi definitionibus propositiones falsædicnd.e sunt in soci habenda*ul *lut rescs*; pamrn nutem contra hærellicos ab eðdein Ecclesià lare non incurruntur nisi ab iis qui baptizad eas cum perlina-ria, contra proinde ejus auctoritatem, tenent. — *Erronea* aulem latitimi erit propositio, si nulla tali definitione prodigata, contra tamen doctrinam Ecclesiæ* communem, el certam pugnet. Hæc satis hic de quibus ex professo fusius di< elur in bacialo *de Eida*, còni scilicei de regalò fidei ri nolis theologis propositionum disseremus. Ostendant tamen illa eas nolas *dc fide, luv-r.tica, erronea*, etc., alicui propositioni appositas, ad jus cinonicmn eliam perlinere, pendereque ultimò cx Ec< h si e deiiniunibus et auctoritate, nec proinde *ideò subliliûs de illis esse lhcologis disputandum. P. S

lur; fil, ni hæresis sine errore aliquando sii. Nani error veritati repugnans assentionem halæl. Ad hæc divus Thomas pari. I, quæst. 32, art. 4, docet, quòd opinari falsum circh ca, quæ sunt nobis principaliter ex fide tradita, hoc ipso inducit hæresim, maxime si pertinacia adjungatur; sine pertinaci!) igitur hæresis esse potest. Id quod Ecclesiæ usus confirmai, quæ ex una actione adorandi idola, circumcidendivc puerum, homine n quasi hæreticum judicat; non judicatura, si ad bærcsim pertinacia nimiaque illa in errore perduratio exigeretur.

» Adde quòd incredulitas et duritia cordis sine perEmaciò esse non [illesi; discipuli ergò undecim, quorum incredulitatem et duritiam cordis Dominus increpavit, habuerunt in errore pertinaciam. At error circà resurreEionis articulum, quam Dominus ipse manifestó prædixerat, fidei calholicæ aperte erat contrarius; quarè si definitio illa vera et perfecta csl, discipuli in hæreseos crimen inctirrêrr. Id si perabsurdum csl, dicamus potiùs in câ definitione et superasse quidquam, cl etiam allesse.

næcvcrò argumenta paucis quàm fieri polcril expediemus. Non enim hoc l<x?o nos de hæresi institutionem suscipimus, quæ nisi longissimò oratione nullo modo absolveretur; sed quasi prætereuntes breviter, el circumscripte explicare volumus, quidnam proprie hæresis sit, unde, quis sil hæreticus error eluceat, el quæ hærellica propositio: quam in voce, vel scripto erroris lucratici signum osse, nemo qui vir doctus sil, ignorare potest.

Ad primum igitur, hæresis græcè ab electione dicitur, ul auctor csl Hieronymus in c. 5 Ep. ad Cabalas, cline. 3 Episl. ad Titum, Isidoros, lib. 8 Elymol cap. 3., div. Thomas secundó secunda?, quæst. II, ari. 1, el inc. 3 Episl. ad Titum. Græcam verò banc vocem Latinus novi Testamenti interpret interdum sen at, quandoque in seciam vertit, ul ad Galatas quintó, ubi editio nostra: *In carnis operibus secta* habet, graca habet: *Horres*. Et Aci. 28, Judæi cum Paulo inquirunt: *Nam de secti lute notum est nobis, quod ubique ei contradicitur*. Hæresis grace Lucas dixit. Setta igitur cl hæresis eadem res sunt; sed ut secta à sectando, sic hæresis ab eligendo dicitur, ç-á row quod est, *eligo*. Dcihdè et illud animadvertendum, nomen hærescos apud Gratos veteres el latinos auctores generale esse, el unam quamlibet sectam designare, ut Platoniam, Stoicam, Peripateticam. Al Christiani scriptores, contracto vocabulo, hæresim nuncupant sectam et divisionem, quâ qms à communi se Ecclesiæ fide sejungit, privatamque opinionem eligens, ó calholicà institutione discedit. Prætereà el illud, licet sil in promjitu cl multorum sermone teratur, commemorandum est tamen, doctrinam cvangelicam proprie neque hæresim, neque sectam appellandam, limi quia eam non sequimur ex decitone noslr'l (nec enim momentum aut inventum nostrum csl), sed habemus ex traditione divini; ul non nobis sic, an aliter opinandi optio detur, sed Deum, quàcumqiic traini retraliitqu», sequamur; tírn etiam, quoniam Evafigcliu

« trina semper catholica et universalis fuit » ad omnes æquè pertinuit, omnesquæ eam omni tempore tenuerant, qui de Deo, et veritate re te sentirent. Cùm ergò hæresis et secula privatam quamdam disciplinam sonent, quam sibi unusquisque pro suo arbitrio et eligit, et sequitur, nimirum catholica disciplina hominibus ad unum omnibus à Deo tradita, nec secta, nec hæresis vocanda est, quamlibet philosophorum placita hæreses vocitentur. Auctores sunt Hieronymus, in cap. 5 Epistolæ ad Titum, fædonis lib. 8 Etym., cap. 5, Theophylactis, in cap. 2 Epistolæ ad Colossenses, Tertullianus, in libro de Præscriptionibus hæreticorum. Quòd igitur Philo nostram religionem hæresim dicit, neque in malam partem tamen, more illius glatis facit. Sic enim fere ab hominibus appellabatur.

Ad secundum vero, utrum apostasia hæresis sit, magnâ doctissimorum dissensione certatur. Sylvester, in verbo *Hæresis* I, questione secunda, affirmat, apostatam hæreticum proprie non esse. Sed in verbo *Apostata*, § 1 et 2, secum ipse, ut videtur, pugnat. Cajetanus 2-2, quæst. II, art. I, docet, quòd apostatæ vere hæretici sunt, quia licet non credant in Christum, ut ait, actu elicto, profitentur tamen eum caractere Christiano. In hæresim itaque incidunt, cum desciscant à fide catholica, quam professione tenebant. At in Summa in verbo *Apostata*, videtur contra sentire, inquiens : *Apostasia peior est hæresi, utpole excedens ipsam totaliter tollendo fidem*. Cardinalis Turrecremata, in lib. 4, part. 2, c. 15, aperte confirmat, apostatam hæreticum non esse. Quæ eadem sententia est 1). Thomæ, 2-2, quæst. II, art. I, et quæst. 2, art. 1 ad 3, ubi expresse dicit apostasiam non importare determinatam speciem infidelitatis, sed recipere speciem a termino, ad quem est motus recedentis à fide. Ac certe usu et more loquendi sanctorum, hæreticus ille dunlaxat est, qui post professionem christianæ fidei sub nomine Christiano doctrinæ Christi resistit, ut Augustinus inquit, 18 de Civitate Dei, cap. 51, et lib. 16, c. 2, Iradrii, quòd etiam, medius Noe filius, nec in primitiis Israelitarum, nec in plenitudine gentium languit se ab utroque discernens, et inter utrumque remanens, typus hæreticorum fuit. Atque Orígenes, in tertium caput Epistolæ ad Titum : « Hæreticus, inquit, ille est qui Christo se credere profitetur, sed aliud deveniale christianæ fidei credit, quàm habeat » traditio definitionis ecclesiasticæ. » Et ne singulorum verba referendo prolixi et molesti simus, Ambrosius in cap. 3 Epistolæ ad Titum, Gregorius, in quinio Moralium cap. 11, Beda in Lucæ cap. 17, idem cum divo Thomà et Augustino sentiunt ; nec quisquam veterum in longissimis adversum Julianum disputationibus cum hæreticum, sed apostatam nominavit. Sed ne ratio quidem divi Thomæ pessima est ; is enim, qui totam Christiani doctrinam rejicit, nihil videtur eligere, sed penitus à fide discedere. Item apostasia motum quemdam importat discedentis à fide : motus autem non habet speciem a termino à quo, sed à termino ad quem. Cùm ergò apostata ad Judæorum superstitionem et contrarium accedit, judaico infidelitatis reus est : cum vero

ad paganismum, paganica infidelitatis culpam contrahit. Quo fieret, ut apostasia, si hæresis est, in diffinitione specibus ejusdem proximi generis collocaretur. Itoctius ergo divus Thomas philosophatur, cùm ait, non apostasiam nullam determinatam speciem infidelitatis præ se ferre, sed ad eam redigi et reduci, ad quam assimilata accessit. Nam ex eo quòd recessit à Christiana fide, apostasia speciem noti habet, sed circumstantiam quamdam aggravantem, juxta illud : *Helias erat cis non cognoscere viam justitiae, quam post agnitionem retrorsum converti*. Quo magis eos miror, qui in contrariam sententiam verba D. Thomæ, rationesque deflectunt. Sed eorum argumenta videamus.

Unum est, quòd hæreticus homo per multiplicationem hæresum hæreticus esse desinere. Nam si in aliam et aliam hæresim quotidie laberetur, quousque totapi prorsus desereret catholicam fidem, jam ex hæretico per augmentum hæresum, priore nomine amisso, non apostata fieret. Alterum argumentum est, quòd pœnæ in jure adversum hæreticos decretae apostatas etiam comprehendunt, id quod non esset, si illi non essent hæretici ; quum nulla lex canonica sit, quæ in hujusmodi apostatas animadvertat, nisi in hæreticis contineantur. Postremum argumentum gravius est multò, quàm cætera, quòd Bonifacios VII apostatas hæreticos esse definierit in hæc verba : *Contrit Christianos, qui ad ritum transierint Judæorum, ceteri tanquam contrit in articulo procedendum*.

Sed primum argumentum non est difficile eludere : quamlibet enim hæreses cumulentur, si Christum homo ille generaliter profitetur, et sub Christiano vocabulo ejus fidem impugnat, hæreticus semper erit, apostata non erit. At ubi primi et Christi nomen, et totam omnino religionem deserere instituerit, apostata fit, et nomen hæreseos amittit, non per hæresim superioribus adjectam, sed per apostasiam novam, quæ hæresis non est, sed majus aliquid hæresi. Quis autem dubitat, minora per majora aboleri, et nominibus commutatis, priora in posteriora transire ? Dispositiones mutantur in habitus, et nomen dispositionis cessat. Scientia viatoris in scientiam comprehensionis vertitur, et scientia illa prior, fidesque et fidei nomen cluitur. Incontinens, incontinentiis sapius iteratis, pravus efficitur, nomen illud vetus evanescit, aut certe in gravius aliud permutatur. Quapropter nihil est admirandum, si asserimus, hæreticum per apostasiam, quæ novum crimen est ab hæresi separatum, mulloque gravius crimen, quam hæresis, antiipsum nomen amittere, novum comparare ; præsertim quum hæreticus apud veteres sanctos non ille apertus hostis sit, sed falsus propheta, qui venit in vestimentis ovium ; leprosus item, qui dum rectis prava permiscet, eoiorem sanum maculis aspergit ; Pharaonis magus, qui veritatis imaginem præ se ferens, veritati resistit ; fons denique et nubes sine aqua, arbor autumnalis, sidus errans, quæ omnia aquæ, fructus, hinc speciem obducunt. Cùm igitur hæretici nomen generalem quamdam Christi professionem connotei, non est absurdum, si, cum connotato abest, absit quoque hæretici vocabulum. Quem-

ndmodūin , si quis amam ad sequentem diem variis poculis quam maximè possit, varioque item M Tinone produxerit, cœna jam illi, mutato tempore, in jentaculum , aut prandium cliam convertetur, nec proprii nomenclaturam priorem retinebit.

Secundum vcrò argumentum illi refellitur. Non est dubium, quin apostate in pœnas hærellicorum incur-
• III t (I). Id quod ab ineunte Ecclesia perpetuò serva-
lam esi, quemadmodum ex Cypriani opusculis vel maxi me liquet. Falluntur autem in ea re plurimi ,
piò d omnes Ecclesia! leges a juris voluminibus peten-
• I is esse existimant, in quæ vel Kayinondus, vel Gra-
tianus, vel quilibet alius decreta sanò quàm plura con-
gessit. Hinc enim Cajclanus noster praeceptum jejunii quadragesimalis, quoniam in decretis pontificis, quæ passim circumferuntur, non apparet, vix potuit constituere; eodemque labore pene confectus esi, dum legem quaereret, qua clerici monasticam religionem professi, ad divinas proscriptas preces exsolvendum astringerentur. Multe sunl, mihi crede, Ecclesiæ leges, quas non Scriptura , sed usus inseruit. Nec conciliorum, atipie pontificum scripta omnia juris contrihxn volumen complectitur. Apostatarum ergò pœnas ante BonUacium Vili mos Ecclesiæ præscripscrat. Sed quoniam quispiam dubitavit, illius dubitationem pontifex in capite resolvit, definiens, non aliter adversum apostatas, quàm contra hærellicos procedendum. Veram è pontificis verbis cl definitione non habetur apostatas hærellicos esse ; nam illa particula, fnnquòm, similitudinem rei aliquandò, non semper venialem affert. Cujus rei exempla non est opus in præsentià referre, quia in sacris et profanis litteris obvia sunt plurima. At de hoc argumento, cimi nominis etiam conlro\ersia in habeat, nimis nulla dicta sunt.

Ad tertium argumentum, illud testimonium , quod Hieronymi nomine scholæ theologi, jurisque periti diam terunt, Hieronymi non est, sed à Magistro Sentmtiarum acceptum divus Thomas, 'cælerique deinceps, ul solet, usurparunt. At si illa Hieronymiana ad Ihmasum epistola de trium bypostascon vocabulo acciratiiis relegatur, divus Hieronymus in ei potius sententi^ est, ul existimet, è sensu, non è verbis hæresim æstimandam. Ecquid enim aliud sibi vult, cum ilà loquitur? < Ab Arianorum presule cl Campcusi-
< bm trium hypostaseon novellum à me homine ro-
< mano nomen exigitur. Interrogamus, quid lres liy-
< postases posse arbitrentur intelligi. lres perso-
< nas subsistentes, aiunt, Respondemus nos ita cre-
< dore. Non sufficit sensus, ipsum nomen efflagitant;
< quia nescio quid veneni in syllabis latet. Et quin vo-
< cabula non edicimus, hæretici judicamur. > Et nulla alia posterius ejusmodi, c quibus intelligas Hieronymum nihil sibi in recti et sanò intelligently à crimine hiéreseos timuisse , sed novam vocem, ubi vc-

(1) Pronum est concludere tàm vetari lectionem librorum apostatarum quàm hærellicoimu per stallila u*1 leges simpliciter in libros h.vrellicoruni latas; de (pio tamen quidam dubitari posse contendunt. Nostra aulem conclusio menti ancioris nostri plane consentit; sed ista etiam fiu.eslm alibi erit definienda. -- P. S.

nonum sub incile latere suspicabatur, reformidasse. Alioqui, illud Ililarii Hieronymus legerat : < De intel-
< ligentià hæresis, non de Scripturi orta est, et sensus
< non sermo, fit crimen. > Itaque ex verbis inordinate prolatis in hæresis suspicionem incurrere fortasse possumus, in hæresim, si error in fide absit, non possumus. Quin enim fides in intellectu sit, necesse est infidelitatem, cujus species est hæresis, in intellectu quoque esse. Hem veritati nihil contrarium est, nisi error; quum ergò hæresis fidei veritati adversetur, sine dubio est error. Sed quoniam interdum legislatores el judices juris fictione et pr.esmptioae, in foro exteriori crimina persequuntur dicta faclaque externa, quæ hæresim testari soient, cl hæreses vocant, cl probær» sibus puniunt. Quemadmodum et in eos, qui foris deserunt fidem, opereve externo cultum idolo exhibent, quamvis ex metu id faciani, animadvertunt, ac si interius à fide et religione descivissent. Sed quod ad voces attinet, nihil moror. Nam sicut externa testatio cl professio fidei interdum fides nuncupatur, ita etiam extema testatio hæresis eamdem quoque nomenclaturam babel. Iterum quippe signa et imagines rerum sæpe nominibus appellantur. Quomodò proverbium illud vetus, atque laudatum, cui ego vix unquam sum assensus, v< nini est in sermone vulgari : < Ex
< verbis inordinate prolatis incurritur hæresis. i Ai sermone proprio, ut diximus, hæresis apud Christianos error est ejus, qui fidem Christi generaliter se habero profitetur, nec tamen veram habet. Sed enim de rebus ipsis eos, qui fidei et religionis iudicium exercent, admonendos putavi, ut non eodem modo dictorum ac factorum iudicia faciant. In factis sané, quæ ipsa per se letra, ac fragiliosa sunt, nihil est periculi, si ritu judaico circumcidenim, aut idolo, dæmonive sacra facientem pœnis hæreticorum mulclent. Tametsi non sum nescius, viris et thcolegiæ, et juris perithsiinis placuisse id, quod mihi ipsi non displicet, ul quoniam illiusmodi homines non sunt aut ha Felici, aut apatalæ, nisi juris fictione, cl præsumlacione probabili, iudices fidei in ea ipsa quidem exteni. i fragilia studiose* nimis ac diligenter inquirant, num re-
< eia ex interiori infidelitate proficiscantur, el prodeant. Quòd si constiterit, non errore intelledfis, sed cupiditale, metu, aut alia quivis animi perturbatione id genus scelerata patrata, perfeclaque fuisse; lunedia non tanquam lureses, sed levioze animadversione punienda. Vcrùm, quinn verba quantùm eumque inordinate prolata, sæpè à crimine hæreseos, noununquair. cliam à crimine omninò vacent, in eormn sensu cl meule investigandi adhibeat iudex licet diligentiam vel maximam; sed si in verbis perversis el inquinatis recti sententia dicentis appareat, sanaque et munda fidvs, admonendus est homo, corripiendus, terrendus quoque; clementer tamen, moderateque mulctandus Interdillo vero dissimulanter est vel lota poma mortalium inscitia) et imbecillitati condonanda ; cùm liberior Io quendi licentia hominum levissimorum, quamvis errorem non habeat, vehementer coercenda sil ; ut qn.e afferai audientibus aliquandò perniciem. At hæc ut à

presenti insliffiioalica, quasi primoribus labris gustat. l. l. deilimns. Qnxsequuntur, ca nostra sunl; ad hoc alqtic *lempas. et locum* proprie pertinent. Quamobrem, ut bre- *utrrquidem* ilbi, sed enodate explicentur, ingenii qttan- *liim potero*, laboris plus pené quàm potero, adhibebo.

Ad quartum igitur argumentum, controversantur juris periti, atque theologi, an dubius in fide hærelicus sit; itcmqnc similiter (eadem enim quæstio csl) dubitare de unâ quâlibet calholicà veritate an sit etiam hæresis. Nam esse, ratio illa posita primum videtur ostendere. Deindó et Augustini testimonium illud Enchin cap. 17 et 19: < Errare, est verum putare c quod falsam est, falsumque quod verum est, vel i certum hnlnc pro incerto, incertum vero pro certo, t sive falsum, sive verum sil. > Al qui de unâ quâvis fidei veritate dubitat, is habet certa pro incertis; errat ergò conlrà fidem; fides enim, ul Bernardus ait, ambiguum non Labet; quòd si habet, fides non est. Ike- sitalio igitur i'liu »ndi error est cum fide pugnans. Quare si pertinaci:m habeat adjunctam, procul dubio est hæresis. Prælercà, concilium Viennense doclri- nam omnem aut (emere asserentem, aut vertentem in dubium, quòd substantia animæ rationalis non sit hu- mani corporis forma, tanquàm erroneam ne veritati fidei calholicæ inimicam reprobat. Non igitur ille so- lum errat in fide, ciqucontrarius est, qui asserit pro- positionem hærticam, sed cliam qui veritatem catho- licam vertit in dubium. Quorsum insuper illud caput: *Dubius in fide infidelis c:t*, in titulo de Ilært. cæteris omninò C0[ilibus præponcretur, nisi ut intelligcremus, id genus homines et hærticos habendos esse cl tanquàm l.ærelicos puniendos? Prælercà is qui dubitat, fidem amittit, alioquin non esset infidelis; ac fides in baptismo suscepta nisi per hæresim non amittitur. Adde quòd de ratione fulci est constans et certa firmitudo; vacillatio autem cl dubitatio per- tinax filici corrompît firmitudinem; est ergò fidei sal- tem indirecte contraria, atque adeò est hæresis. Eà enim re error adversus theologiae conclusioni hæresis est, quia fidei csl indirecto corruptor. Ilis argumentis utuntur illi, qui dubium in fide, si est in dubitando pertinax, h.ærticum censent (1). Nam si ex infirmitate, non ex pertinacia vacillat et claudicat, omnium una SQitenlia est, hunc hærticam non esse: *Modica* in- quit, *fidei, quare dubitati?* Mallh. 14, 51. Dubitatio igitur hominis infirmi non funditus tollit fidem, quam in imbecillo modicam ait Dominus esse, non nullam.

Alii Veró auctores cliam ipsi eruditissimi contra sen- tiunt, dubitationem in tide fidei quidem opponi priva- tile, non contrarie; hæresim autem fidei esse contra- riam positive; sic enim scholastici loquuntur; Itaque dubitationem non propriè esse hæresim; etiamsi homo prudens vidensque dubitaverit. Quam opinionem mul- tis ei ipsi argumentis persuadere conantur. Primum ORt divi Tbomæ testimonium prioris ad Corinth. 11,

(i) Vide Ailriaoum, Quodlibet 2, Gabr. 5, disi. 25, q 2; nrchiep Flor, p.3, lit 25, c. fin.; Joan. Andr. ri Danor., super cap. I delivres., Vugust. de Anchor, in lib. de Potest. Eccles. Vide cliam iurrecrem. lib. 4, p. 2 < ip 12.

loci. I, ubi doerf, de ratione. ha' resis esse, ut quii l rivaitæ disciplinæ pertinaciter inhæroal. Nam electio, ut ait, firmam importat inlræslonem; lindé rnlligh hærelicum non esse, nisi «pii spernit disciplinam fidei div imiùs traditam, et pertiliacitor proprium errorem sectatur. Quæ eadem sententia Hieronymi est in cap. ; Ep. ad Cal., et cap. 5 Epist. ad Tit., inquierlis: < Hæresis ab electione dicitur, quòd scilicet eam hæ- < retiens sibi cKgat disciplinar», quam putat esse me- < lloran. > Atque August., de Ulilit. cred, ad Hono- rat., cap. primo: < Hærelicus, inquit, est qui falsas < opiniones vel gignit, vel sequitur. > Al qui dubitat, bic ncque habet firmam inliæslonem, nec alterutram qnæslioris partem eligit, nec opinionem falsam nul gignit, aut sequitur; non est igilur hærelicus. Kursum, hæresis contrarié opponitur fidei, et non per negatio- nem aut privationem; at dubitatio, cùm non habeat assensum, nec dissensum, non adversatur fidei con- trarie; nam fides assensum præ se fert. Dubitatio igilur non est hæresis. Prælercà, hæresis error est catholics veritati contrarius, error autem assensus est, vel dis- sensus falsus; cùm ergò liæsitntio nec assensus, nec dissensus sit, ne hæresis quidem est. Ad hæc, dubi- tatio medium quoddam est inter duas extremas con- troversantium partes, fides vero cl hæresis duo sunl extrema summe maximèque pugnantia; dubitatio igi- tur, quæ inter dogma hærelicum cl veritatem catholi- cam intermedia est, non csl bieresis, sed illius parti- ceps atque vicina. En catisæ quibus auctores sane nobiles moveri solent, ut isto modo opinentur.

Nec argumenta eos adversariorum urgent, quominus in sua sententia perstent. Etenim cùm |rimino illis objicitur, dubium in fide infidelem esse, hoc ilà repel- limi. Infidelitas, inquiunt, tripliciter accipi potest, uno modo secundimi puram et simplicem nrgationem, ul dicatur quis infidelis ex hoc solo, quòd non halrt fidem; et hoc modo, ul dicit sanctus Thom. 2-2. q. P, art. I, in his, qui nihil audiverunt de fule, non habmt rationem ctilpæ, sed magis pænæ. Secundó, cajdiir infidclilas secundinn conlrariclatem ad fidem, piò scilicet aliquis repugnat auditæ fidei vel cliam contem- nit ipsam, < l in hoc proprie, nl eodem loeoD. Thanas affirmat, relio infidelitatis perficitur. Tertius nodus infidelitatis est medius inter duos modos |i*a dictos, el est finctualio quædam inter duas partes, nec uni nec alteri adhærendo; quomodò Slcphanus paj a loquitur in illo cap. I de bærclicis. Tres verò infidelitatis spe- cies eius esse intelliguntur, quæ proprie fidei contraria est, hoces!, non primo, nul tertio modo, sed secundo

Errare autem cos, qui certa pro incertis líale, nt, ilà demùm esse interpretantur, si aut affirmant in- certa esse illa, quæ certa sunt, nul negent cliam esse certa. Error enim est propositio falca, verbo she affirmato snc negalo. Qui varò nihil vel affirmat vel negat, hunc proprie non errare; nisi Porté is cliam errare dicitur, qui scopum non attingit, quilín sagittam quidem non j cerit, collineaturus tamen si jccissel. In quem sensum incentores in univer- sum errant, non ii mode», qui op fantur malum.

verium etiam illi qui non facili bonum. Sed hoc improprium est. Alioqui, ul ad propositum revertamur, si propterea quod fidem certam esse oportet, quisquis incertus esi, errorem babel, qui opinabitur Christum esse De* in, hic quoque proprie el errabit, el erit hærelicus, nempè cùm non habet firmitudinem eam quam veritas fidei requirit. Sicut enim dubitatio fidem pellit, ita etiam opinatio. Formulo namque opinionationi concimela, perinde tercio fidei assensui repugnat, ut illa dubitantis ambiguitas. Al, esine qui .quam tanto ductus errore, ut veram opinionem esse errorem existimet, quia cum certo assensu, quem fides exigit, simul esse non potest? Qui igilur habebit certa pro incertis, nihil aul asserendo aul inficiando, sed quia pendens animi nec veritatem catholicam, nec dogma contrarium eligil, is fictione juris hærelicus forte erit, vocis certe proprietate non cii; cùm non sil contrariè el positive infidelis, quanquàm es infidelis negative, auleliam private», cò quod fides sine ullo errore et abjclâ omni formidine el cunctatione vera esscintelligilnr; si autem formidinem aul cunctationem habet, fides non est.

Quod verò ex concilio Viennensi testimonium ex-
(itur non modi) non csl contra hos, sed maxime horum causam opinionemque confirmat. Cùm enim doctrinam omnem sive asserentem sive vertentem in dubium, quod substantia animæ rationalis humani corporis non sil forma, tanquam erroneam, ac fidei calholicæ inimicam sj nodus reprobasset, no quispiam putaret, dubium atque assertionem eodem gradu et loco habenda esse, subjungit : < Definiens, quod < quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere < pertinaciter pr.csumpscri, quod anima rationalis < non sil forma corporis Immani, tanquam hærelicus < sit censendus. > In quibus verbis perspicuum est, cos, qui eam rem in dubium verterent, non esse i concilio tanquàm hæreticos condemnatos, sed eos tantummodo, qui ejus rei contrarium pertinaciter assererent. Nec enim sine causa existimandum concilium est cos, qui in dubium verterent, prælermissis. Doctrina igitur **hærea**, qua; in dubium vocat catholicas veritates, inimica est fidei Christiana*, non consummated absolute, sed imperfecte Ct inchoate; nam el suo quodammodo eoiores medii albo inimici et contrarii sunl, et non solum color ater extremus. QuA ex re salis intelligitur, blesitâ lionçm meram sine assensu atipie dissensu neque errorem proprie esse, neque fidei omni ex parte inimicam.

Jam, <piod capul illud : *Dubiti* in fide infidelis est*, aule cælera ponitur in eo titulo, qui de Ikvrclis i i scriplus csl, non prqbat dubium in fide ba n licum verè esse, sed juris fictione esse. Id quod secundum ejus tilul. cap. ostendit : < Qui alios, inquit Leo, cùm (potosí, ab errore non revocai, seipsmn errare de- < monstrat. » Al qui liærcüci» favent, et in eorum errore conveniunt afleclu illiciente, non errante intellectu, hi juris quidem suspitione hærelici Sunl, vere ani n el proprii* non sunl. < Error, Imioceulius ait, < disi. 85, c. Error, cui non resistitur, approbatur, et • veritas, quiim minime* defensatur, opprimitur. Quid • ilà ? Nec enim Calti » rapalo societatis oi culla- qui

< manifesto facinori desinit obliare. > El Gregorius : « Consentire, inquit, cAd. disi., c. Consentire, videtur < erranti, (pii ad resecanda, quæ corrigi debent, non < occurrit. > Nec Stephanos papa, cujus decretimi illud esse dicitur, aliter sc i sc interpretatur. Nempe docere volebat, quibusnam testibus fides habenda sil, et inter cæteros cos à testimoniorum fide rejicit, qui aul fidem veritatis ignorant, aut dubii nimirum in fide sunt, llos enim pontifex jure el infideles esse sumit, cl in testimoniis ferendis mendaces. Quocirca primam illud caput non cò forsitan spectat, ul ex illius sententia homines hærelici judicentur, sed cò potitis, ul fidei iudices inlelligant, quosnam sint in causò fidei testes legitimos habituri. Absurdum enim esset, ut infideles de fide advenus Christianos teslificenlur, she infideles veritatis ignorance, aul dubitatione sint, s< u mulloque etiam magis errore contrario.

At eum, qui non infirmitate, sed pertinaci^ dubitat, fidei habitum amittere mihi vehementer probabile csl. Nam actum fidei omnis vel pertinax, vel imbecilla dubitatio tollit, qui quidem ambiguum non habet. et si babel, actus fidei non est. Fidem vero in baptismo susceptam non nisi per hæresim perdi, hujus opinionis auctores facile negant. Colorem namque album non modo ater expellit, sed gilvus etiam el glaucus, ac cæleri omninò intermedi; fides item non solum infidelitate excluditur, sed clari etiam v'sione. Quùm enim venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. Nihil igitur obstat quin et per hæresim perfecte contrariam, et per duhilationem, et opinionem, quæ ex parte fidei adversæ sunl, fides ipsa tollatur.

Enimvero quod i osremo loco argiimenlniu additur, facillimum osi. Error quippe theologiæ contrarius cum el assensum falsum habeat, el in falsitate contumaciam, indircele; licet, undique tamen fidei adversus e>L lùm ex intellectu, lùm ex voluntate. Dubitatio aulem i K'rlinax ex voluntate quidem fidei perfecte adversatur, ex intellectu non item, ut qui, quaindiii dubitat, en orem assensionemque non habeat. QuA ex parte rationi m contrariis claudicaro, qui aul admiratur am ambigit, is se, qui sil vir doctus, nescire falctur. Cairn ergò hæresis non ex parle, sed undique fidi i contraria sit, efficitur duhitatioium hæresim proprie non esse, quantumvis dubitatio sil pertinax.

Quid ergò? sal in hoc esi, ut de fidei veritate pertinaciter dubitantes non esse hærelici videantur? Mihi quidem non videtur; qianquam alleram carum opinionum inclaplinsicus probo, alleram philosophus moralis non reprobó. Ad normam siquidem inel^diy-sicj*, legesque contrariorum à diale» liciis physicisque pr.i scriptas, dubitatio neque speciem habet, neque formam. Nihil enim atf rt, nihil ponit» quod aut res sil aul forma* nilionem hak-at. (Jonslat autem, qua* proprie contraria sunl, ea duas formas esse maxime repugnantes. Quo modo satis cvincilur, diibilalione in ner esse h.vrcs-m, nec fidei esse contrariam. At Si philosophie moralis sequimur leges, quæ in iti spectat, quod freqüentissimum est, tùm vero hominem per i'.nariier de veritate catholicò dubitantem, ciimdem

Bullum omninò errarem hatero fidei vere contrarium, prorsus incredibile est. Quòd enim quispiam vel <lc conclusione aliqua, vel de uno cliam quolibet theolo- gi v principio ambigai, nihil est admirandum. Quòd aulem non conclusiones modo in Ecclesià certas, ve- rum etiam omnia calholicæ doclrinæ prima principia in dubium vertat, nulli assentiatur, nulli repugnet, ne- quaquam verisimile fll;nñM velimus hominem quem- piam lingere ha renlcm ad omnia, et nutantem, cui universarum rerum infinita quæstio sit, cl nullo loco constans, et fixa veritas. Verum pono hominem ejus- modi referiri, qui ancipiti semper gradii pendéal, nñm, si Christum generaliter profitetur, Christi etiam do- ctrinam in generali probat? fac ergo cum Scripturas sacras admittere, aul certe Ecclesia* auctoritatem. Cfnñ ergo is dubitaverit de uno quolibet dogmate, quod in Scripturis invenitur, vel ab Ecclesia definitum est, si illi ostendas aut Ecdesiæ definitionem, aut Scripture apclrum dogma, nccesse est illum aut dubium abji- cere, aul credere, Ecdesiæ Scriplur.cque testimonia incerta esse. Nam si certa illi sunl, omnem habitatio- nem pellent. Meritò igitur ecclesiastici iudices el theo- logorum, el jurisperitorum auctoritate confirmati, cos omnes ha reseos nomine condemnant, qui de dogmate catholico pertinaciter dubitari. Sed nunc quid per- tinacia sit, ea qu.c vel maxime bærelicum perficit, quàm brevissime explanandum est.

Ad quintum aulem argumentum, quòd hæresis esse sine perlinacià nequeat (nam id primum quærilur) non est difficile ostendere, limi communi omnium et theologorum, cl jurisperitorum consensione, turn gravissimis veterum testimoniis, in quibus illa preclara sunl, quæ ex Augusti j0 referuntur, 24, quæsl. 3. cap. *Dixit Apostolus*; el cap. *Qui in Ecclesià*. Idem colligitur ex cap. *Damnamus*, de stimmà Trinitate; non enim tanquàm hærelicus condemnatur, nisi qui doctrinam (idei contrariam defendere presumpseril; prestimplio aulem (sic enim vulgus arrogantiam ap- pallai) radix esi perlinaciæ. Ex cap. unie, de summà î i initate in G, illi censentur hærelici, qui *prasmnpserint, ani temerario ausu asseruerint*, etc. El in Clement* de summa Trinitate apertius: *Quisq <is asserere pertinaci!' r præsumpserit*, etc. Divus quoque Thomas tantum abest, ut ab hâc sententià alienus sil, ul non modo arbitretur lueresitu sine pertinacia rejæriri non posse, sed cliam contendat, cam in hæresis ratione includi. Quam rem suadet in primis ex nominis origine; nam, ut explicatum est, hæresis grecò ab electione dicitur. Non csl ergo hærelicus, nisi qui videns et prudens doctrinam eligit fidei contrariam; id quod sine porti- li u.ia non fit. Utitur deinde illo Apostoli testimonio, lim. G, 3 : *Si quis aliter daca, et non acquiescit sanis termonibus Domini nostri Jcsn Christi, et ci, quæ se- «unrlum pietatem est, doctrinar*, etc. Qui ergo Ecclesia* doclrinæ resistit, atque ideò est pettinai, is duntaxal livrvlicus hatendns est. Preterii hæresis, ut supra quoque diximus, fidei rathnlicæ maxime ac summè repugnat; non est autem perfecta fides, nisi intellec- l.s a censio vera voluntatis reetâ consensione lirmc-

tur. Igitur nec hæresis absoluta, et consmum.ili. i cM, nisi falsum intellectfis errorem prava voluntatis cleclio confirmet, ut quemadmodum in fido constantia veri- tatis exigitur, jll in hæresi contraria insit perlinam falsilalis. Sed tenè habet, quòd in hòc re asserendi nullum adversarium habemus. Quapropter etiamsi ra- tiones nec probabiles essent, nec salis idonea» ad fa- ciendam fidem; communi tamen omnium sensu ea definitionis particula comprobaretur. Non eum arbi- trantur hominem quempiam bærelicum esse, quin idem in errore sit pertinax.

At quid pertinacia sil, à multis quidem addubita- tum csl, à paucis vero expeditum. Sive anioni dica- tur pertinax, quasi nimium tenax, scu plus etiam quàm decet animo pertendens (hæc enim minutula ni- mistpic depicta libentius omitto), persj icmim est ta- men, cum nunc vocari pertinacem, qui valde nimisque etiam in errore permanet, falsarmpic sententiam mor- diciis tenet, arctcque defendit, lia à quibusdam deli- nitur hoc modo : *Pertinax est, qui id tenere pertendit, quod debet dimittere*. Cui definitioni illa vel finitima, vel certe eadem : *Pertinax est, qui in errore persistit, quem des rere tenetur*. Facillime dicuntur hæc, quis du- bitat? Sed si ea pertinacia explicata est, quæ errori adjuncta facit hærelicum, plurcs sane in hærelicis habebuntur, qui hæretici non sunl. Primum enim si error contri» fidem sil, illum fugere ac declinare de- beo, sive fidei contrarium esse videam, sive cliam ignorem. Errant quippe illi vehementer, qui ignora- tionem existimant obligandi vim à pnveeptis auferre. Non id, mihi crede, ignoratio efficit, ut obligatione solvamus, sed no res alias velite nobis impingantur ul culpam. Omnis igitur homo, etiamsi in ignoratione versetur, errores fidei contrarios simpliciter, absolute evitare debet, si eos nondum habet, cl si habet, de-stituere. Itaque, si in cis perstat vel ignorans, id ni- iniriim tenet, quod dimittere tenebatur. Ycriim isl- hæc omissa faciamus, quæ lenuiis disseverunt, quàm ut quivis ea possil agnosccre, cl ca persequamur, quæ fucilò vel imperiti comprehendent. Enimvcrò, cimi homo imperitus vel ab episcopo suo csl admonitus, vel à fidei iudicibus, vel à theologis insignis cujuspiam academia», vel ab amicis cliam eruditis cl piis; si adhiic errorem non deserit, in co nimirimi perslai, quod debet dimittere. Esi ergò veri» pertinax, si in verbi ejus definitione neque abest quidquam, nec re- dundat. Nihil igitur deerit, quod ad bæresim consti- tuendam est necessarium. Intel enim homo illo er- rorem fidei contrarium, in quo cliam est pertinax. Al minimè ambigitur ejusmo li hominem, tametsi omnino peccai, hæreticum tamen non esso, si non existimat, sententiam suam Ecclesi e esse contrariam, sed aul episcopum, aul inquisitores (sic vulgò appel- lantur), aul theologos acadcmiæ falli. Quocirca non- diim videtur, ex iis quæ dicta sunl, pertinacia illa in- notescere, qui hæresis constituitur. Sed nc hanc rem qudem ca perlinaciæ insignia patefaciunt, quæ ut ederent, plurimi sine causi sudarunt. Nam rei hujus quosdam notas septem, alios duodecim, alios etiam

viginti edidisse pervulgatum est. El cùm signa ex dliis quædam dubia sint, potest accidere, ul aliquandò signum dubii? datum pro certo à fidei iudicibus sit acceptum; ila liet, ul pertimix is, et b;rreticus iudicetur, qui hærelicus veré non est. Sed quoniam aliter jurisperiti, aliter theologi hæc cl similia tractant; jurisperiti, quatenus tenere manu res possimi; theologi, quaternis ratione cl inlelligcnlià; exponamus primum ad theologorum leges, quænam ca pertinacia bit, quæ hæresim perficit; deinde, si fieri potest, juris quoque prudentibus pcrlinaciæ hujus signa, nolasque tradamus, non illas tam nullas, lām varias, lain ambiguas, sed perpaucas, fixas atipie constantes.

Ad primam igitur confirmationem quinti hujus argumenti, ratio hoc theologiæ postulat, ut pertinacia, quæ hæresim facit, non sil temporis diuturnitate æstimanda, ul scilicet ille sil perlinas, qui din in errore persistiti Certo si constaret, quod una solùm hora quispiam, Deum non esse Irinum, cx animo defendisset, is hæreticus ab Ecclesià iudicaretur, quæ ex uno actu, quamtiimvis brevi, vel adorandi idola, vel puerum circumcidendi, solet homines, tanquàm si essent hæretici, iudicare; nequam iudicatura, si crimen hæreseos diuturnum longumque illud tempus exigeret Rursum, si quis sciens prudensque lotam fidem abnegari!, quamvis brevissimam moram interposuerit, apostata vere cl jure ab Ecclesià censebitur; ergo cl ille hærelicus iudicabitur, qui manifesto fidei articulo repugnaverit, etiamsi repugnantia illa diutina et longinqua non fuerit. Prælereà, ut fidei aclus omnibus suis numeris expletus sit, temporis longinquitas nulla esi necessaria; ergo nec hæreseos adversa actio diu l m nilaleni sibi erroris vindicat el requirit. Illud nirsùm ratio theologiæ docet, hæreticum eum esse, qui volens unicuilibel dogmati assentitili*, timi etiam cùm inlelligil Ecclesiæ fidei esse contrarium, ul si quis postea quàm illi constat, rem quam credit, ve) sacris litteris, vel Ecclesia? apenè definitioni refragari, sui adhiicjuris scnlcnliæque sil; hæc scilicet vera lucre ris est, atipie in suà specie perfecta. Id quod egregio argumento Cajelanus demonstravit, l ides enim assensu inlelleclùs perficitur, cx consensione voluntatis in eo, qui rem, quam credit, cognoscit esse catholicam veritatem; ergo et infidelitas dissensu inlelleclùs perficitur cx consensione voluntatis, in eo, qui rem, cui assentii, cognoscit esse conlrà Ecclesiæ communem fidem. Contrariorum enim contrarias oportet esse notiones. Confirmat aulem hoc vel maxime præclanim illud Augustini testimonium inquieritis, lib. 4 conlrà Donalistas : « Constituamus aliquem id sentire de Christo, quod Pholinus opinatus est, existimantorn ipsam esse catholicam fidem; istum nondùm i hæreticum dico, nisi manifesté sibi doctrina calholicæ fidei resistere maluerit, et illud quod tenebat, degerit. » Prælereà, qui sic tenet errorem fidei contrarium, ut non sit paratus al) Ecclesià corrigi, sine dubio est hærelicus, nt Augustinus idem in cpisjolâ nd Glorium cl Elcusium affirmat. Sed qui videt suam opinionem adversam esse catholica» fidei, et adhuc in

eà permanet, hic non est paratus ab Ecclesià corrigi, cujus videlicet auctoritatem rejicit cl contemnit; velimi igitur crimen hæreseos admittit. Quà ex re intel* ligilur, pertinaciam cam, quæ hæreticum facit, semper sohimque in eo inveniri, qui dogma aliquod tenere pergit, cui cognoscit catholicam sententiam adversari. Id vero nominis ipsa quoque notio declarat. Pertinax quippe is dicitur, qui phis nimio in proprià senlenlià hæret. At qui opinionem suam intdligit communi Ecclesie sensui et fidei repugnare, atque in eà perstat nimis, profecto ille in prhatà senlenlià perseverai; vere igitur est pertinax; imò hæc sola consummata pertinacia est, quæ absoluto cum fidei constantia pugnat, atque adeò sola ca simpliciter hæresim conficit. Nam quemadmodum, ul pauló ante dictum csl, fides eà electione perficitur, ubi is, qui vult veniali assentiri!, intelligit illam esse catholicam veritatem; sic cl hæresis contrarià omninò electione consummabitur ejus, qui adversante catholici fide, propriam sententiam videns voleosque complectitur. Ecquis enim eo pertinacior esse potest, quem de suscepta causa proposilàque senlenlià nulla Ecclesiæ vis, nulla catholicorum depellit auctoritas? Præclare itaque Hieronymus interpretatur, hæreticum idcirco subversum esse, et proprio iudicio condemnatum, quia suo arbitrio ab Ecclesiæ institutione discessit, quæ discessio propriæ conscientiæ videtur esse damnatio.

Quibus rebus positis, illa consecraria sunl. Primiim» si dogma aliquod nondùm csl certum el expeditum ad catholicam fidem allinere, quamvis plerique viri docti existiment à Deo esse rcvdalum, peccat ille quidem graviter, qui cum eo dogmate pugnat, eslque itcm pertinax, qui plurimorum cl doctissimorum auctoritatem contemnit, eamque obstinatione quadam sententiam repudiat : sed non est hærelicus, quoniam pertinacia illa, tametsi impudens cl vitiosa csl, non tamen in Ecclesiam tendit, sed in viros illos eruditos ac pios, quos ille arroganter despicit, ac pro nihilo putat (I).

Illud deinde consecrarium est : Si certum exploratinnque sil, dogma unumquodlibet fidei veritatem esse, qui ignoraverit ejusmodi dogma ad fidem spectare catholicam, et quamvis admonitus ab episcopo, ab bisque rursùm, quibus fidei cognitio concessa est, à viris doctis cl piis, placitum suum præfracte nimis ul>stinatèque defenderit; hic temerarius, contumax, præccps, insolens, sapiens hæresim, et quibusque hujus generis nominibus notari poterit; nec tamen eliammi notam hæreseos habebit, quia (dicendum csl enim sapius)pertinacia ejus nondùm cum fidei verilate cl Ecclesiæ auctoritate pugnat, sed cum eorum senlenlià, qui et fallere et falli possunt. Recte igitur D. Thomas as Fendt, eum qui paratus est corrigi secundùm Ecclesiæ determinalioticm, hærelictun non esse, quia non ex malilià errai, sed ex ignorantia. Quod de crassa cliam

(I) Attamen, priusquam peccati reus ità censeatur, id expendendum maxime, an sdlicet Ecclesia aliquo modo certe illam improbaverit opinionem quam ille t>net contra plures viros pios el doctos, nec hberim m scholis permiserit»

P. S.

ignoranti! dictum accipio ; nam quæ affectata est, liar non tollit quin peccatum sit ejusmodi cujusmodi esset, si à sciente cl vidente committeretur. Nempe affectatus error ex electione est, nec paratus est ille corrigi, qui de industri! commonitionem Ecclesiæ doctrinamque declinat. At qui ex ignorantia non affectati errat, lic quodammodo invitatus est et repugnans, non libens et voluntarius. Quocirca nec errorem eligit, nec gravate feret, quum ab Ecclesiâ corrigetur, errorem suum ille corrigere.

Verim nostris *hisce* documentis illud ioprimis objicitur, quòd error iste ignorantiæ vitiosæ mortale peccatum est, præscribitur positi admonitionem episcopi docti, prudeotum judicum, theologorum sapientium. Peccatum autem mortale hoc non nisi sub infidelitatis genere continetur. Tres vero solum esse infidelitatis species, 1). Thomas definivit. Cùm ergò crimen ejusmodi necpaganismus, nec judaismus sit, erit profecto bærcsis. Adde quòd si quis ex ignorant! vitiosus et supin! hominem occideret, veré et proprie homicida esset, in casque pœnas incorrere quæ fuerint homicidis à jure præscriptæ. Eadem verò causa subesi in eis qui manus violentas clericis attulerim, atque in cæteris omninò sacrilegis. Qui igitur ex ignoranti! crass! post susceptum Christi baptismum, errorem habuerit fidei contrarium, is vere erit hæreticus. Actus enim, qui ex hujusmodi ignorant! proficiscitur, simpliciter et absolut! et volentis est cl consentientis; poterit ergò excusari quidem, ne tam gravis culpa sit, non autem ul hærescos culpa non sil, cl ejus omninò generis, cujus esset, si à non ignaro proficisceretur. Adde etiam divi Thomæ testimonium in hæc verba : < Ab errore i cire! articulos fidei non possunt aliqui propter sim- » pUcitalcm excusari, quin sint hæretici, præscribitur quantum adea, qua! Ecclesia solemniza), cl quæ i communiter versantur in ore fidelium. Sed circa » alfa, qua* indirecte perlinent ad fidei disciplinam, m < quòd Isaac fuit filius Abrahæ, non judicatur aliquis < hæreticus, nisi ab errore non recedat, etiam viso » quid ex eo sequatur. » Hactenus ilio. Quæ verba adeò aperte cum hac nostr! doctrinò pugnare videntur, ul non sii necesse argumentari. Sed Cbrysostoinus videtur quoque nobis adversari, qui illum Pauli lacum : Cimi *modcsliâ corripientem cos qui resistunt veritati*, etc., de eis accipit, qui non adversandi affectu, sed studio descend e, veritatis veritati resistunt. At Paulus de hærelcis loquebatur, quos alio loco, nempe 2 ad Tim. 2, 25, semel atque iterum commonefaciendos esse corripiendosque præcepit, sed post unam el alteram correptionem devitandos.

Quibus argumentis breviter ita respondeo. Diximus s quà dupliciter aliquod peccatum in genere et specie collucari, uno modo funnaliterel directe, altero modo materlalitar cl reductive. Dent mihi Latini veniam, precor, si verba miniis latina usurparim. Sic i dialecthis accrpinuis, materiam in predicamento substanti » poni, punctum in genere quantitatis, embrionem m fyw specie animantis, cujus gratia a natur! paratur; y m, inquam, non i»cr se cl proprie quidem, sed per

accidens, et quasi improprie. In moribus itidem quædam i cerata sunlin sua spe je perfecta, quæ videntes et scientes de industri! committunt, et eò proprié per se et foimalilcr in siiA quodque specie reponuntur. Alia verò imperfecta sunt, qua* pra ter intentionem ignorantcs admittunt, et ejusmodi ad speciem el gemis per accidens reducuntur. Error igitur ille calholicæ veritati contrarius, quando in vitio ignorantia est, ad speciem h.vresis referetur ; nec tamen lucrosis perfecta erit, nec perfecta infidelitas, qu:r, ut ante etiam dictum est, in lres species à divo Thorn! distinguitur. Prima itaque objectio minimo negotio pellitur.

Illa altera difficilior est, ubi quæritur, cur qui hominem ignorans perimit, veré homicida est, atque adeò pœnas homicidii contrahit, si ejus ignorantia est in vitio ; isautem, qui contra fidem errat post fidem in baptismo susceptam, nec crimen hærescos vere patrat, nec in pernas bærticorum incidit. Quæ sanéquæstio solvitur. Non est hæreticus nec theologorum, nec jurisperitorum usu, qui in hæresim illam imperfectam incurrit; nec bærcsis illa imperfecta in freipienti vulgaloque sermone simpliciter et absolute bærcsis est ; sed ille tantummodo hæreticus dicitur, qui formaliter el ex electione, quasi dedil! oper!, cum communi fide pugnai. Quarè nisi à perfecta cl consummat! hæresi nullum hærelicum nominabimus, si frequentem cunidemque proprium hujus usum vocabuli volumus conservare. Eam rem quoniam tùm ex nominis origine, el notione, lùm ex vetrium testimoniis, tùm ex communi omnium sensu pauló ante ostendebamus, nihil est necesse arta agere. Hinc illud est, do Ilærel. can. *I'c communicamus* : < Excommunicamus omnem h.rrc- » < sim extollentem se adversùs catholicam fidem. » Non errorem ait extollentem se adversum episcopum, non adversum inquisitores, non adversiòn theologos aul Parieuses, aut Salmanticenses, aul Complutenses, aut Bononienses, sed adversos catholicam fidem. Hinc etiam illud 2 ad Tim. «, 5 : Non *acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, et ei, qttee secandtnii pictnte'in est, doctrina?*. Non dixit: Sanis sermonibus episcopi sui, non connu, qui de fide inquirunt, non theologorum etiam mullorum, sed *Domini nostri*, eie. Quòd si vel in divinis libris, vel in Ecclesiæ doctrina non acquiescit, hæreticus est; quamvis non sil nec ab amicis, nec à theologis, nec a lidei iudicibus admonitus. Contra verò, si horum omnium repudiatis et monitis et præceptis, sennonem tamen Dei el Ecclesia: non industria repudiat, sed ignorant!, hærelicus non est. Nec verò eadcm causa: subsunt, ni ca lera vitia, cùm ex ignorant! crass! supinAqic prodierint, et nomen el speciem amittant. Non enim homicida is solùm dicitur, qui hominem dat! oper! occidit, seu qui ihjusté occidit, quamvis animi perturbatione aut etiam imprudens id fecerit. Atque item similiter in reliquis.

Jam D. Thomas vel prudenter fidei iudices admonet, idque illis præcipit, quòd non suspicari modo, sed sumere etiam atque existimare delicia ; vel non putal ca. quæ in Omñiinn Cailioliconim ore versantur

ab ullo omninò fideli ignorari posse, nisi qui errorem affectaverit; vel de heresi imperici lù ònielligli, que nec pertinaciam requirit, nec absolute et simpliciter bæreticum facit, sed (in)udam modo. Atque hoc responsum idem illa etiam verba recipiunt, quæ ex part, i suprà scripsimus.

Al Chrysostonws à nobis stat, non contra nos. Qui etiam non studio certandi, sed descendx* veritatis doctrinas resistit, cum doceri paratus sil, cum nec Chrysostomus, nec alius quispiam bæreticum proprie vocaverit. Et illos tamen, de quibus Paulus Timotheo sermonem faciebat, grave peccatum peccavisse, vertia quæslionem non potest. Invenitur crgò, Chrysostomo auctore, error fidei contrarius, qui tametsi in sitio est, non tamen est hæresis : quia non est malitiosi error, sed ignorantis. Quòd si Chrysostom! interpretationem sequimur, non erat Paulo dehærclicis sermo, qui, quoniam obstinate pugnaces sunt, non sunl admonendi sed vitandi. Quem sensum iudices lidei videntur sequi, rum in uniorum jubent, hærclicos vel omnia fraterni! correctione dentini.ari. Quod utique præceptum vulgi datum prudentia plenissimum est; quanquàm non omnium hæreticorum aures, ut quidam falsò putant, ila clatisæ sunt veritati, ut ab amico pr.rserliin docto et sapienti verum audire non queant. Hanc spem, fateor, de amicis hærclicis non sunt passim indocti habituri ; paucorum erit ista fiducia, caque prudentissimorum , sapienlissimorum,conjunctissimorum, qui et prudenter mclligant, quonnn non sil desperanda salus, et sapienter nmicque possint Suos ad fidem Ecclesiæ revocare. De quibus non valdè obliuiscimur Paulum quoque ad Timotheum loqui, haud absurde intelligimus. Nulo autem, ut quispiam quamvis doctus et amicus, hac periculosissimi! a late, ubi hæretici obfirmatissimni sunl vel plerique, vel omnes, fraterna correptione abutatur, nisi firmiter et certo existimaverit, hæreticum esse ex animo convertendum. Non enim propter conjecturas aut verisimiles, aul etiam probabiles, rem tanti momenti debet periculo exponere; præscrilim cùm experimento exploratum fuerit, quantum nostratibus in commodi attulerit in crimine hæresis intenta correptio. Meminisse debet vir doctus et prudens, Paulum mulieri consulere, ut maneat cum viro infideli ; quòd videlicet inter gentes, quibus tunc scribebat, spes erat, ut uxor vintiti suum ad fidem alliceret. At ubi Ecclesia comperili, inter Judæos præsertim uxores potius corrumpi ii viris, prudentissime sanxit, ne uxor ad fidem conversa cum viro infideli maneret. Qua lege non Pauli consilium evertit, sed firmat. Sic fidei iudices, quando nullis magnisqne experimentis acceptis legem tulerunt de denuntiando b.rreliro, quamvis occulto, fraterna* correptionis legem à Christo præscriplain non xjolant, sed stabiliunt. Nisi natura* juribus legislator repugnauit, cùm sapientissime edixit : *Si libi ruluerit persuadere frater tuus, aut filius tuus vel filia, sit e uxor quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens : Eamus, et seruiamus diis alienis, quos ignoras tu, et patres tui ; nun parcat ci oculus tuus.*

ut miserearis et occultes cum, sed statini interficies, etc.

Deut t . 15. Hæcigitur lex in crimine hæresis populo servanda est diligenter, ne, diu per falsam misericordiam homini indulget, in reni Christi publicam crudelis sil.

Ad secundam quinti argumenti confimationem, nnn o, cre pretium erit hoc loco disputare, an Apostoli hæretici fuerint ; quod qui fatetur, quàm hunc objurgatione, an quo òliis convicio a tinto errore conor avertere? Polesine enim, Deus immortalis, absurdus dici quidquam, quam ministros proprios Evangelii! ad unum omnes, non c fide modo alenos, veriim etiam hærclicos fuisse? Quanto et veritatis modestius illi sentiunt, qui arbitrantur, Apostolos Christi non ex malilift, nec de industria, sed ex animi perturbatione et ignorantià peciasse! Aperte illis Dominus mortem et resurrexionem suam predictat, et tamen ipsi, ul Lucas ait, non intelligebant, quæ dicebantur, et credemus nos, postmodumque magnas turbas excitatas, discipulos non perurbatione animi, sed in alitià dubitasse! Nam incredulitas et duritia cordis cujusmodi illa fuerit, Evangelista nobis exposuit, inquiens, quia his, qui viderant eum r sorrexisse, non crediderunt. Illi porrò, qui viderant, digni omninò erant, quibus fides haberetur, sed falli poterant tamen. Ilis ergò non credentes Apostoli quidam et multis et corruptis lectibus, duri erant incredulique etiam erant, at non Deo, sed hominibus. Pertinaces itaque crani adversus homines, non adversus Deum et Christum ejus. Quocirca Christi discipulos hæreseos insimulare, stultitiæ est manifesta*, si ea quæ diximus, in hæresis finitione constituenda, recte et dicta et confirmata su. i. Confirmatum est autem multa esse, quæ concurrant, ul quispiam hæreticus constituatur. Primiim errorem habeat oportet, deinde ul is error calholicæ veritati contrarius sil. Tertio loro, cerium esse necesse est, atque expeditum, errorem illum veritati calholicæ repugnare. Quarto errori pertinaciam adungi non quamvis, sed quæ cum cerui Ecclesiæ regulà pugnet. Quinto, ul is error sit post suscripiam lidei professionem in illo, qui Christo se credere profitetur.

Hactenus theologis nostris attenuate* pressèque definivimus, quidnam hæresis sil, unde illis siaüin jicrispicuum liat, quænam sit hærcica propositio. Nam ia mente eadem prorsòs resesi, in voce litem vel scripto hæretica propositio dicitur, quæ hæresim anteriorem enuntiat, illiusque est omninò signum. Quia verò solus Deus unxit et corda et cogitata filiorum hominum, nemo mortalium tunc potest alterius habere clarè cognitam hæresim, et satis firmè conceptam animo atque comprehensam. Quoniam cùm xox scriptumque ipsum, ac c riera demum omnia externa signa fallacia aliquandò sint, non est facile certas et constantes formulas fidei iudicibus esprimere, ut recte atque ex online valeant de Ineresibus judicare. Nam theologii, quòni compertum habuerim, propositum aliquam fidei calholicæ esse iudicium.

contrariam, subscribent forte illicò, hærelìcam illam esse, quoniam interdiiin de rebus ipsis nudò positis ex genere naiuràqiic loquuntur, et eas, quas circinnsan-tías appellant, quandoque aut negligimi, aut certe in-judicum fide ac diligenti^ deponunt. Itaque suo sc mu-nere probè functos arbitrantur, si unum illud explora-verint, an eiror, cujus ab cis nota quær tur, fideia perle adversetur. Ciun autem ad hæresim perficiendam eam, qn e legibus proscripta el damnata est, quaedam alia sint, ul diximus, necessaria, non videtur esse bene consultum multorum infirmitati et innocentia, nisi fidei censores iterùm atque iterimi admoneantur, ul diligentissirnd errantium iudicium, ingenium et ani-mum studeant indagare, illudque potissimùm an eam pertinaciam habeant quæ saprà studiosè nobis el se-dnlò definita est, quòd in hòc revel maxime ecclesias-tici iudicii cardo versatur. Nec salis csl ad sententiam de hæresi rilé jiistéque ferendam, hæresim ipsam su* spii ionc attigisse, sed comprehensione quàdain opus est, ul sine errore de erroribus iudicetur. Nisi enim illos iudex quasi manu teneat, præceps ferè erit leme-rariimque iudicium. Quòd si in causa sanguinis id ci-viles leges præscripsère, ut probationes essent luce meridiana clariores; ecquid fieri oportet ab Ecclesiæ iudicibus in eis causis decernendis in quibus non so-lum res, honor, fama, viu hominis unius periclitatur, sed totius etiam generis ac familia* preclara el sempi-terna existimatio? Age ergò normas præstituamus, quibus Ecclesiæ iudices lutò in hæresi dijudicandà uti possint.

CAPUT VIII.

Reguler lres, ad quas fidei externa iudicia dirigenda sunl.

Prima formula in promptu est, *ipsius conlrà sc er-rantis testimonium*, quod in omni foro exploratum est admissi criminis argumentum, praesertim si crimen suum reus suà sponte el voluntate lesiificetur. Tametsi ea etiam confessio, quam à reo iudex questione ac tormentis exprimit, secundum leges lùm civiles, limi canonicas, idonea est ad faciendam in externo iudicio fidem. Sed de toto hoc el confessionis el qnostonis genere commodius non à jurisperitis solimi, veriim à quibusdam etiam optimis viris familiariter colloquen-libus, quàm ab ullis theologis lillà in scholà disputa-tur. Nec veri) quempiam velim in eum sensum for-mole hujus verba interpretari, ul reus, qui hæresis fortasse vim et naturam nescii, hæresim ipse sil suo iudicio æslimaturus, illumque secuturi in scnlentià ju-dices. Sed ita accipi oportet, ut reus cum faetorum atque dictorum suorum, lùm proprie conscientia at-que .mimi testis conlrà sc sil; iudices ex tactis, dictis mento, ingenioque illius hæresim deprehendant, cujus notionem ante oculos positam habere in omni fidei rdigionisque iudicio délient. In hominem pnvcej tor ohm meus incidit, qui vehementer se ipse affirmaret h m licum Quid ilhî rogat; curte hærelìcuui • se arbitraris* Respondit se tenere conlrà catholicam VI. m Hic ille urgí t : An tu credis catholicam fidem

falsam esse? Minime gentium, inquit iste ; ideò culm me h.iTclìciini existimo, hoc est errantem et à veritate alienum, quia conlrà fidem catholicam sentio. Jam preceptor risum continere non valens : Abi, stulte, ait; cò enim minus hæreticus es, qui) magis te liare-ticum opinaris; salva quippe res est, si tunc errare te sentis, quiim fidei catholica; repugnas. Sic hominis stultitia est non tam theologial rationibus, quàm pru-dentia manibus cotñprehensá. Mihi etiam ipsi ali-quandò contigit, ut à iudicibus fidei errores nescio quos denotandos acciperem ; certe hominis ejus erro-res, ut postea comperi, qui iudicum nec jussu, nec accersilu ad tribunal venerat, sed sacerdotis ctijusdam suasu et consilio, quem pœuilenliæ administrum ha-bebat. Sponte igitur, suoque iudicio hæreses adver-sum se plurimas (sic censebat), excipiente notario, prodidit. Ad me ergo ifuni est, ul errorum nolas ede-rem. Quos ut mullos variosque conspexi, cœpimeciin ipse attentius cogitare, quisnam eorum anclor Itaberi ; Kissel. Quicumque pórrò is esset, partim ex Arii, partim ex Macedonii, partim ex Wielcffi, partim ex Lutheri fontibus , quasi quosdam deduxisse rivulos videbatur. Crederes cum assidue in omnium haereticorum lectione versatum; quòd si ulla esset rerum con-sequentia et connexio, errorumvc compositio el coa-gmentatio aliqua, mihi quoque objecta esset ista su-spicio. Sed cùm cernerem, in tanlà erroruin copiò non complexionem esse, non vinculum, insanial ho-minis poliis quàm lúcreseos venit in mentem. Nolui itaque de erroribus iudicare, nisi priais auctoris inge-nium el iudicium explorassem. Ergo iudices rogo nùm Copia sit videndi hominis. Aiunt esse, nam datus eral in custodiam, et conjectus in carcerimi. Solvitur vin-culis, coram producit, intueor oculis, animo conio, video illum parùm sana mente esse. Periculum ex rebus præsentibus feci, quas loi gum ossei commemorare; probavi itàsc habere rem, ut anti ego cogilàram. Vix tamen à judie uni animis opinionem infixam potui di-veliere, sed vici tandem, et persuasi atque, ul erant viri boni, dederunt manus, amenlemque sponte con-fessum, suoque iudicio convicium, in parentum do-mum cerebro vacuum quidem, sed omni etiam perià vacuum dimiserunt. Ac de his nihil csl necesse, ul theologi præcipianl ; sunl tamen ca cognoscenda . pertinent enim ad eum usimi, quem juris prudentes sunl c locis theologicis habituri, de cpià re hoc libre disserimus. Reliqua deinceps persequamur; nam for-mula hæc tantum attingenda fuit.

Alteram D. Thomas protulit in prtina parte et in priorem ad Corinthios Epistolam. Ea csl hujusmodi *Si error fidei contrarius circa ea sit, quæ nullo modo est probabile ab errantibus ignorari, qui ad fident catholicam certo pertineant*, tunc iudices lutò de hæresi pronun-tiabunt. Ul si, exempli causò, homo quivis etiam de mediò plebe, aul neget Christum cruci suffixum, vere mortuum, verè à mortuis excitatum ; aul aial super-fluum esse el vanum orare pro mortuis, nullo pnemio justos à Deo affici, nullo supplicio improbos, el cale-ra similia. Item st vir in s<holà theologia diu inultum

que versatus contendat, Spiritum sanctum à l'ilio non procedere, aut Patrem et l'iliū Spiritò» ejusdem duo esse principia; aul non esse lres pœnitentiæ partes; nui Christianis nullo modo esse licitum cum hostibus belligerare; aul episcopum non esse superiorem simplici sacerdote, aut qiiidquamejOsinodi, quod incredibile est nescire theologos ad Ecclesiæ communionem fidem allinere, pnesertim si in schola, ut dixi, tardilise ac valdè exercuerunt. QuA in re non dubito, quandoque Ajudicibus per remissionem nimiam, aut magnam certe ignorationem erratum. Nolo enim suspicari, lidei leges per gratiam esse aut populi furori, aut potentium voluntati concessas. Fuerunt ante paucos dies theologi quidam habili doctissimi, in iis erroribus deprehensi; quos el Lutheranorum esse proprios, et Ecclesiæ communi adversos, nemo addubitare poterat, qui vel mediocriter rebus theologicis esset instructus. Coacti sunl hæreses abjurare, quasi suspecti de hærcsibus, non convicii. Ginn tamen si hæc non dico ad rhythmicorum, aul musicorum acerrimam normam, sed ad perpendiculum communis juris et vulgarem rationis formulam dirigerentur, nullum facilius erat procliviusque judicium. Turpe fuit autem ea dubitare peritos, quæ ne rustici quidem dubitant, nempe nullo paolo verisimile fieri, ul homines in catum rerum, quas diù mullùmqtie traclArunt, ignoratione versentur. Ecquis autem credat, viros theologicissimos (sic censebat vulgus) carum rerum inscios el rudes, quæ theologis universis nolæ el pervulgatæ Sunl? Erat in animo, quæ horum theologorum fuerint errala, subscribere; ut inhàc quasi imagined ejus proscriptionis regula illustrior appareret, et admonerentur quoque futuri judices, ut alieno periculo sapèrent, neque animi relaxationem el mollitiem, dementiam, el misericordiam esse arbitrarentur. In illis nimirum el reis el judicibus, ne quod perni iostini exemplum esset proditum, pertimescebam. Quod enim exemplo iit, jure fieri putant. Sed quoniam jam rei ipsi decesserunt, omniipie odio carent et invidiò, non putavi ejusmodi errores traducendo?; quos si contestatos et consignatos ederem ad sempiternam memoriam turpitudinis, non solum in mortuos reos, sed in vivos etiam judices viderer maledicta conferre. Quampiam forte ibi timeo, ubi non erat limor. Sed utcumque res Italiani, jurisperitos admonui, ne in animum inducavi credere, nullos esse pertinaces, nisi qui judicum monitiones pr.vceptaque despexerint. Aule hominum hortatus istos, crede mihi, vera hærelicorum pertinacia reperitur, eorum scilicet, qui minime ignorant opinioniones suas centrò fidem Ecclesiæ venire. Ipsa verò omnium fidelium vox, idemqne communis sensus, non pro unA monitione dico, sed pro mille sufficit. Quapropter Ecclesiæ unam vocem qui spernit, hic multò pertinacior esi quàm si sexcentas aul theologorum, aul judicum contempsisset. Ac de secundA quidem regula hacleniis. Tertiam hanc habebimus.

Si de cujuspiam errantis pertinacia dubitant judices, dmr res illis sunt accuratius transigendo (quarum una theologorum propria esl altera cum theologis Jnrispe-

ritonim etiam communis : priorem ergò à theologo jurisperitus mutuabitur, posteriorem autem suo sibi jure vindicabit) : *Primiim Zi sapientissimis theologis illud explicatum diffinitumque habeant judices, an error, qui in judicium venii, cum fide catholica aperti pugnet.* Nam unA ex hòc parte dupliciter hæreseos judicium excludclur, vel quia incertum est, dogma illi errori contrarium catholicæ fidei veritatem esse, vel quia repugnantia erroris ejusmodi el catholicæ veritatis, obscura esi, el in opinione posita, lisi, verbi gratis idiin negaret quis, Epistolam ad Hebreos esse Paul», habeat autem pro certo illam esse canonicam, et de auctore Epistola* quæstionem moveat, non de auctoritate, sunl theologi qui sentiant hæresim illam esse. Ego verò, nisi Ecclesiæ definitio oletant, non puto, qui existimem Christi fidem in nullo extremo versari discrimine, si libri canonici auctorem nesciamus, modo sciamus librum esse canonicum. Quocirca sive Paulum, sive Lucam, seu Bamnbam illius Epistole auctorem quispiam dixerit, si solida ei est fixaque H constans Epistole auctoritas, non continuò Christi fidem evertet. Cbm igitur tempore D. Hieronymi «ondimi fuerit explorate cognitum, an fidei certa veritissil, Paulum illam nd Hcbr. Epistolam scripsisse, si error adversus ad tribunal lidei tunc referretur, criminis fortasse quidem judicium fuisset, sed li cresco* judicium non fuisset, liem, Dei auxilio peculiari nos egere, ul sicut oportet, credere, sperare, diligereque possimus, filici dogma est longé certissimum. Qui infitiabuntur, nullos esse habitus spei et cbarilatis infusos, illi dogmati huic, ul quidam sentiunt, repugnabunt; sed quia ca pugna, tametsi valde probabiliter apparet, non tamen est manifestò ratione comprehensa, eorum hominum error notandus est, temeritas et imprudentia notanda, hæresis ne suspicanda quidem anlè sacri concilii Tridentini decreta. Qui locus, nullo etiam commemorante, lidei censores admonet, ut id mutui, quod à theologis sunl necessario accepturi, non à quibusvis accipiant. sed ah eruditiss, expertiss, exercitiss. Qui scilicet cùm exploratum habeant, quinam ex tbeologiæ locis certi ne lirmi sint, qui contra probabiles el non necessarii, lùm argumentorum theologorum frequenti atque expedito usu faeüè quoscumque i rrores deprehendant, qui fidei catholicæ dilucidé refragenlur. Alierà erat res, ul judices diligentem navent operam, quò illis errantis pertinacia patescat. Quæ si in dubium fortasse vertitur, et neque ex ante aut dictis aut laciis, neque ex errantium statu, conditione el ingenio colligitur, non aliò eam ratione melius deprehendent, (quàiii si erranti cerium signum catliolicæ ejus veritatis ostendant, cui error istius contradicit. lî si proferatur apertius til.quis Scriptum locus aul definitio legitimi concilii generalis, aut decretum constans apostolico Sedis, aut una (juælilxi alia certa nota earum, quibus el catholicæ veritates, el contraria* omninò h.rn ses dijudicantur. Quòd si hisce signis nolisque prolatis ille cesserit, argumentum erit ignorantia* probabilissimum : sin repugnaverit, argumentum crii jicrUnaciæ certissimum : pnesertim d

sillones contrà catholicas fuisse divisas, et inferiore quodam gradu quam hærellicas, fuisse locatas. Error itaque, qui et minus quidem quàm aperta hieresis, et catholicæ doctrinæ tamen contrarius est, propositio erronea vocatur. Theologi denique modestiores, qui in disputationibus suis quidquam sanæ doctrinæ adversum hærellicum appellare non audent, temperato vocabulo erroneum esse confirmant. Quum verò in hunc sensum et vulgari consuetudine alliciar, et compilar majore philosophiæ ratione, facile me patior in cum adduci, libenterque in eo cupio retineri.

Esi et propositionis erronea; alius item gradus. Quum enim veritas aliqua, sapientium quidem opinione vehementi, fidei veritas est, sed non est plane ab Ecclesiâ definita, nec certo argumento demonstrata; tunc veritati illi adversari non est hærellicum, sed erroneum. Nihil idelicet hæresis, quemadmodum supra diximus, à voluntate quoque errantium pendet, nedum ab intellectu. Error aulem, sicut et falsitas, è rebus ipsius significatis perpenditur, nulla assensibus habita ratione. Ita licet veritas illa ad fidem suamque naturam pertineat, quia tamen nec hoc certum nec expeditum est, hærellica pertinacia abest, error gravis et periculosus non abest. Similiter et propositio erronea tertio quodam gradu vocari potest, quæ certa veritati catholicæ fidei adversatur, non manifeste quidem, sed sapientium omnium longe probabili ac firmè necessariâ sententi. Ejus quippe erratio gravis est, qui hoc defendit contumaciter, quod viri omnes docti sentiunt periculum grande catholicæ fidei conflare. Quicumque ergo vel doctrinam fidei appendicem liquidò evertit, vel fidem ipsam in discrimen adducit, vehementer ille sane in Christiana disciplinâ errat, atque adeo ejus dicta jure appellantur et ronca. Verum de erronea propositione plus quàm satis dictum est.

Propositio verò sapiens hæresim à quibusdam definitur ea, quæ in significatione, quam verba prima facie ostendunt, sensum habet hærellicum, quamvis pie intellecta sensum aliquem habeat verum; ut sunt inquit, istae propositiones: *Pater est major Filius, Christus est creatura, tres sunt dii*. Quæ definitio nec vocabuli potestatem exprimit, nec rei definita vim naturamque declarat, nec mutuo nexu cum illâ est copulata. Quis enim dubitet, illam propositionem: *Hidiculum est Eucharistico sacramentum solemnium ritu per vias publicas circumferre*, Lutherianorum hæresim sapere, quâ negant in Eucharistiâ corpus Christi verum contineri? Et tamen in nullo pio sensu vera est. Hujusmodi propositiones multas in Erasmo, Joanne Carione, aliisque quibusdam hujus sæculi scriptoribus passim leges, quæ nec aperias hæreses præ se ferant, nec sanum atque habent sensum, sed quia hiæreseos saporem quemdam et odorem referunt, meritis quidem dicimus hæresim sapere; qui vero illas proferunt, hos hæreticorum et saporem habere et proferre odorem. Nec exempla illa placent, quibus hi suam definitionem illustrent. Veriora equidem exempla desidero, et magis ad rem, de qua agitur, accommodata; quamvis in hoc genere nihil ab iis requiritur.

random est, qui omnes istos propositionum gradus permixtos esse ac confusos opinantur. Sed primum exemplum à Joannis Evangelio Christi quælibet doctrinæ sumptum est. Quod verò Christi doctrina et Evangelium hæresim sapiat, scribere ego non audeam. Illud secundum exemplum congruens atque apud est, si eis assentimur qui existimant, illam orationem, *Christus est creatura*, simpliciter veram esse, sed canonicos theologos refutasse, quod fœlorem quemdam à Anno contraxerit. In quam sententiam I. Thomas nulla dixit. Ac Sophronius, in sexta synodo, plane fatetur, Christum creatum et increatum, idemque, in lib. 5, Joannes Damascenus. Sed et Hieronymus, creaturæ nomen in Christo non horrei. Ego verò semper habui persuasum, enuntiationem illam et simpliciter falsam esse, et catholicæ fidei absolute contrariam. Est enim in creaturæ voce negatio intus inclusa, quæ Christi supposito absolute divinitatem tollit. Nam qui dicit rem aliquam factam ex nihilo, is negat eam de substantiâ generantis exstitisse; hoc enim discrimine id quod verè et proprie factum est ab eo, quod vere et propriè est genitum, separatur. Quemadmodum igitur illud, *Christus carpit verum*, fidei adversum est, quoniam inde perspicua argumentatione sequitur, Filium Dei esse empisse, atque adeo aliquandò non fuisse, sic illud, *Christus (actus est ex nihilo)*, fidei quoque adversatur, quod implicate Filius Dei de naturâ ejus, à quo exstitit, esse negatur. Sive igitur incipere, sive facium esse, seu esse creaturam, de Filio Dei verè enuntiari non possunt, quoniam inficialionem abditam et latentem continent, quæ à Filio Dei, pro quo nomen Christi accipitur, vel perpetuum esse, vel esse à Patre depellat. Itaque, ut mea fert opinio, propositiones illæ ac cæteræ ejusmodi non tanquam sapientes hæresim, sed tanquam hærellicæ à Nicænis Patribus sunt damnata. At propositionem hærellicam et sapientem hæresim eandem esse, mihi quidem non lit verisimile. Stultus nempe haberetur is, qui quam rem vinum esse constaret, hanc vinum sapere, nisi per jocos et ridiculum, diceret. Jam Patrem et Filium et Spiritum sanctum tres deos esse, cum fide aperte pugnat. Nam sensus ille, qui pius dicitur, impius est. Pari certe ratione illa propositio, *Deitas est crucifixa*, hæresim sapere diceretur; quam tamen, ut hærellicam manifestè quinta synodus condemnavit. Illa item. *Essentia generat essentiam*, in gradu sapientium hæresim locaretur, quam in hærellicarum numero poni oportere, concilium Lateranense definii. Quid illæ: *Essentia divina non est persona Patris; In tribus personis tres sunt deitates*, aliæque plures hujusmodi, quas in sensu novitio, et nupera se excogitato, quidam veras dixerunt? Sanè nihil tam absurdum dici aulex cogitari poterit, quod in sensum aliquem fictum si detorqueas verum non sit, ac rationi tum humanæ, tum divinæ consentaneum. Sed consentaneum non est, sensa ejusmodi commentitia, ab usuque sanctorum et Ecclesiæ aliena, pia nuncupare, et homines futes talium sensuum excogitatione defendere. Ego certe, ut quod sentio loquar, harum propositionum auctores nullo

mimis, quam hœreticorum saporem habuisse arbitror. Sed si *in* eis aliquem meo gustu percipio, inscitiae sapor ille est, non hœreseos. Quùm verò loquendi vim ei consuetudinem verborum teneo, propositiones ipsas, de quibus loquimur, non sapientes heresim dico, seti fidei manifeste contrarias. Sermones porrò istos per metaphoram figuratos, considerata intelligentiA magis percipere possumus, quam circumscriptA definitione explicare. Quamobrem, quid hœresim sapiat, quid non sapiat, non tam finitione et argumentatione epcculatrids dfsciplinæ, quàm sensu quodam, gustuque prudenti® judicatur. Videas hominem in Luiheranorum dogmatibus expugnandis, et internoscendi monte exercitatum, qui, ut canes venatici, in libro quem legendum suscipit, hœrescs odore quodam suspicionis quam sagacissime pervestiget, ejusque libri anciozem corruptum esse, acutissime sentiat. Leget cum librum fortasse alius stipes sine seusu, qui nihil omninò indagare, nihil olfacere, nihil ne suspicione quidem possit attingere. Quales sunt hodie non pauci, qui Baptistam Cremenseni, IlcnriCum Ilarph., Joannem Taulerum, aliosque hujus farinæ auctores quotidie habentes in manibus, quotidie in ore, eorum errata tamen, mentem, animum non odore ullo, non vestigiis, non sapore capiunt. Videlicet abstulit Dominus à Judà et Hierusalem judicem et prophetam, cl ariolum, cl senem, clsapientem de architectis, et prudentem, non solum eloquii mystici, sed hœresis occillæ dijudicandæ. Quidni muti sint canes, et latrare non valeant, quibus ad investigandum nulla jam csl sagacitas narium? Eleum tot signis lupi déclarent, qui sint ac velint, quid quærant ac desiderent, canes tamen vere slu;or oppressit, pastores verò excutiunt, el obsurdescunt nescio quo modo, ul ncc ca, quæ à viris sagacibus monentur, audiant, neque ca, quæ à lupis genmtur, videant; nisi forte omnes cl pastores, cl canes stupidi timore obmutuerunt. Atqui undelibet stupiditas accidat, ad Ecclesiæ perniciem idem csl. Securi enim jam potuerunt viri improbi non modo aurem admoveere sermonem, qui ut cancer serpat, sed patentius venenum spargere, atque evomere virus pestilentissimum erroris sui, quod, si mens non laeva fuisset, cliam occultum, alque in venis inclusum à sano humore secerni, cl internosci tam poterat, adhibiti diligentia cl curò, gravique et acri judicio, quam polesl color albus a n gro, aul dulcis sapor ah amaro distingui. Sed non csl hujus loci, Ecclesiæ calamitatem deplorare. Nunc enim id solum agitur, propositionum saporis magis sentiendi cl gustandi viribus discernendos, quam speculandi. Causa quippe hos, non natura distinguit. Itaque non præceptis et regulis, sed prudcnliAct sagacitate dijudicantur. Expediam brevi rem hanc, et planam exemplo uno faciam. Leges illam propositionem, *Pater major ine e;tl* in Evangelio. Habes illius doelrinæ auctorem cognitum et perfectum; antecedentia et consequentia in Evangelio verba diligenter attendis, ejus doelrinæ principia memoriù lenes. Jam experiere, nisi habes tumore aliquo malo affectum gustum, proposith nem

illam, *Pater major me est* non hœresim libi sapere, sed modestiam. Legebat camdem inArianorum libris Athanasius; auctores intus, et in cule noverat; Ariana disciplinam causas et effecta, principia cl connexa perspexerat; cl quæ in Evangelio Christi dulcis erat super mei cl favum, eadem propositio in Arii libros transfusa sapiebat hœresim, eratque ejus gustui vel amarissima. Atque ul idem vinum ex vase uno sapii picem, ex altero non sapii, cl res eadem illud olet, unde sit, c cœno male, ex arcuA muliebri bene; sic una cl canem oratio ex uno corde cl ore odorem spirat jucundissimum, ex altero tclerrimn; ex uno saporem suavem servat, ex allero insuavem. Quemadmodum etiam videmus, aquam è radicibus cl canalibus, per quos transit, aliud alque aliud et olere, cl sapere. Non itaque è rerum ipsarum orationumque naturò sapor, odore omnis existimandus est, sed turn res, limi orationes ipsæ à venis aliquandò et viis, perqiws permeant, saporem et odorem accipiunt. Saporem igitur propositionum, ul dixi, non tòn scientia quam prudentia djudicat. Quocirca, quæ propositio hœresim sapiat, quæ contra non sapiat, non theologi quivis, sed prudentes solimi atque experientes poterunt judicare.

Idem vero de propositione male sonante, seu piarum aurium offensivi dixerim. Esi enim, ut lingua* nariumque, itaci aurium judicium suum, absurdos et abhorrentes sonos respuentium. Quemadmodum aulem non solinn res falsæ atque perabsurda, sed graves quoque æ vera sententia inconditis verbis elatæ offendunt aures, acres praserllm el aculas; sic theologorum aures teretes et religiosa non à sententiis modò falsis et hærelicis, sed ab iis etiam abhorrent, quas intelligenti judicio percipiunt male atque absurde sonare, quamvis nullam in cis falsilatcm hœreseos deprehendant. Dupliciter ergi) de propositione malè sonante loqui possumus, uno modo generaliter, quo omnis propositio fidei contraria fidelium aures offendit, eòque magis, quò aperliis illam vident fidei calholicæ esse contrariam; alio modo specialiter, quo gradum quemdam propositionum constituimus ab illo hærclicarum supremo distantem. Quò ratione cas propriè malè sonantes propositiones, cl piarum aurium offensivas dicimus, in quibus nullus error fidei adversus manifeste notari potest, sed absonum nescio quid alque absurdum, quod indignum esse piis el religiosis auribus videatur. Enimverò in hisce absonis cl absurdis; repositionibus discernendis, nollem equidem imperilo alque imprudenti vulgo aures dedere, quarum est judicium pinguissimum. Sané, quanquhm nonnullis in rebus, quæ fidelium omnium scilicet communes sunt, judicium rectum adeò <lodis atque indoctis est et promiscue cl communiter h fide datum, ul quæ propositiones vulgi o; inione male sonantes habentur, intelligentium quoque judicio male sonantes fere sint; at promiscuum vulgus auditum plerumque hclæliorem habet, inlerdiim etiam teneriorem, quam opus csl; cl inulta sæpè tiim auribus accipit, tum animo refert, quæ trilæ atque intelligentes aures aspernantur; quædam contra refutat quasi absona, quæ theologos peri-

tos cl sapientes non inodò non laccessunt, sed ne ðno-
 veni quidem; theologos, inquam, peritos el sapientes.
 Nam in quibusdam aurium sensus fastidiosissimus est,
 in quibusdam etiam superbissimus. Quia igiur vel
 theologi quidam nonnulla respuunt, quæ aures de-
 mentes el modestas minime offendunt; necessarium
 csl, si res has reeled sapienter dijudicare volumus,
 aurium habere sensum politum, tersum, subtilem,
 prudentem. Quòd si propositionum absomrumconsona-
 rumquejudicium Ecclesia in vulgi auribus collocasse!,
 illam corie propositionem : *lienla Virgo peccatum ori-*
ginis ii primo parente contraxit, male sonare cl pias
 aures offendere judicemus. HIA enim audita, vulgus
 sine dubio perstringitur, percutitur, torquetur. Al pia-
 rum aurium offensio crimen csl. Id autem in crimine cœn-
 suit, temerari® insolenti® est. Evangelii item verba
 quædam, si turba nobis lex est, male sonantia fuis-
 sent, cl piarum cliam aurium offensiva. Turbas quippe
 aliquandò Dominus vocibus ambiguis obscurisque tur-
 bavit. Quin insigniter atque aspere discipulorum
 quandoque teneras aurículas perculit; nam pbarisxo-
 rum aures mordaci solebat radere verbo. Pharisei,
 audito Christi verbo, scandalizabantur; picrisque dis-
 cipulis durus erat illius sermo; turbis habere dæmo-
 niutii videbatur. Ncc est ambiguum hoc tempore esse
 pharisæos quosdam, esse stolidam turbam el multitu-
 dinem falsis opinionibus obtusam, certos demum esse
 discipulos, quibus est sermo vei itatis durissimus. Hi,
 si abusus reprehendas, qui in imaginibus clcolendis
 cl ornandis, in sacellis, templis, monasteriis sepulcro-
 rum monumentis, sempitemisque memoriis condendis
 sunt plurimi; si affirmes in hujuscemodi interdum, vel
 potiis nimium sæpè plus vanitatem valere quam reli-
 gionem, diabolum quam Christum; hi, inquam, for-
 tasse dicent, te lutheranis opinionibus occupatum, in-
 tolerabiles sonos fundere. Non est igitur habenda ratio
 vulgi promiscui, imbecilli, perturbati, imprudentis, sed
 prudentis, sinceri, pii, incorrupti. Nec theologia modò
 requirenda csl, sed pictas et prudentia, sine quà null®
 aures possunt consentaneos sonos abhorrentesque dis-
 cernere.

Itaque, ut semel finiamus, ciim non sil cnjusvis
 male sonantem propositionem à benè sonante distin-
 guere, prudentissimi theologi, quod jam iteriim ac
 sæpè dixi, consulendi à judicibus Ecclesia) sunt, nisi
 volunt in harum rerum judiciis vehementer errare. Et
 quamvis nullam nos quidem comprehensionem habea-
 mus, definitionem nullam, quà judices valeant singulas
 in specie malè sonantes propositiones judicare; illud
 tamen speciatim admonere possumus, hujuscemodi
 propositionum duos esse gradus, unum earum quas
 anlè diximus hæresim sapere; videlicet» quæ fidelium
 gustui male sapiunt, cædeni male sonant auditui. Ve-
 riim quia gustatus sensus pinguior et crassior csl, au-
 ditus subtilior el acutior, alter gradus male sonantium
 propositionum est, quæ licet hæresim non sapiant, so-
 num tamen quemdam absurdum el peregrinum refe-
 runt, qui à doctrinà sanà, siiccroque. cl solido Eccle-

si® sermone discrepare videatur. Quà raliione piasilhM
 aures feliunt, cl aspere, cl graviter, tametsi cur ila
 feriam, causa Siepe occultissima est. Hujus generis illa
 exempla videntur oppositissima, quæ concilium Con-
 stantiense notavit : < Graduatfcfties cl magisteria uni-
 < vcrsilalum esse vnnà gentilitate introducta, el tan-
 < timi prudesse Ecclesiæ, quantum diabolus; Silves-
 < Irum cl Constantinum errasse Ecclesiam dolando;
 < Ecclesiam romnharn esse synagogam Satan®; clec-
 < lionem pap® à cardinalibus per diabolum fuisse in-
 < iroduetam. > Item : < Papam non debere dici sanctis-
 < simum propter officium : alioqui diabolus diceretur
 < sanctus, quia csl officialis Dei.) Item : < Plores
 < Rom® nunc salvari ex conjugalibus quam ex clericis. >
 Item : < Monachatum non esse pietatem. > liem : < R<J-
 < mani episcopi monarchiam post divi Hieronymi tem-
 < pus exortam esse. > Item : < Phocam instituisse, ro-
 < manam Ecclesiam omnium esse Ecclesiarum caput; >
 cl alia innumera, quæ, ne longum faciam, preter-
 mitiô. Quòd si quis adeò tenui palato esi, ut lias cliam
 propositiones hæreseos saporem referre judicet, cum
 co equidem non magnopere contenderim, præserthn
 si de harum unà cl item alierà sermo sil. Quanquam
 mihi, fateor, palatum torpe t quandoque ac jacet, auris
 subtilior el erectior csl. Ita mihi videor facilius posso
 propositiones auditu quam gustatu percipere. Sed, ut
 dixi, neuter sensus regulis instituitur, si defuerit pru-
 dentia cl spiritus quidam dijudicandi; si veri) hæc af-
 fuerint, sine praeceptis nostris theologiudicium poterii
 asso vel rectissimum. Ac de propositione male sonante
 hactenus.

Propositio verò temeraria duobus itidem modis
 usurpari solet, el communiter, el proprie. Communi-
 ter, ui omnis propositio à fide aversa temeraria quo-
 que appelletur, etiamsi hæresis manifesta sit. Ecquid
 enim inconsideratissimà ac dementissima lemeritaiu
 plenius quam Christi Ecclesiam coniradicene? Proprie
 autem ea vox usurpatur, quùm asseveratio ul teme-
 raria notari polesl; ul hærellica, vel erronea, vel sae-
 piens hæresim non potest. In quem sensum posi istos
 propositionum gradus postremum locum propositio
 temeraria tenet. Temeritas, porrò non uno el simplici
 modo inlelligitur. Temerò enim ea quandoque fieri di-
 cimus, quæ non consilio, sed fortuito geruntur; qw>
 modo ea temeraria sunt, quæ turbulente et inconsultò
 effutita sunt. In hoc verò significatu temeritas, quæ
 nullo delectu aul discrimine ducitur ad judicandum,
 sapienti® contraria est, in quam non casus el fortuna»
 sed ratio cl consilium valet. Qui ergò, nullà aut ratione
 aul auctoritate impulsus, res ipsas affirmat, sed te-
 mere scribit el dictitat, vel quod in buccam venit, jure
 is tanqtnun stultus et temerarius reprehenditur. Nani
 quamvis vera aliquandò dicat, sed ut vendicai, tamen
 non id consilium cl ratio, sed fors cl casus efficit.
 Qualia sunt nonnulla, quæ viri quidem pii in vilà rebus-
 que gestis Christi Domini magis comminiscuntur quàiū
 contemplantur; quæ cliam scribunt non tam vert}
 et prudenter quàm devote ac ferventer. Quorum csl
 intcnlimi cæca ac temeraria quidem et in assentiemía

nvduſſâS *† in asserendo facilitas ; sed temeritas Irce lamen non est ejusmodi, ul à fidei iudicibus coerceri debeat, qui graviorum errorum censuram assumere suo jure possunt, levioris hujus vel imprudenti», vel stoltithe non possunt. Fidei quippe cognitio illis mandata est, non prudenti», ejus prasertim, quæ viros pios sæpè destituit. V. demus nutem illiusmodi seu meditationes, seu contemplationes, licet inconsiderate atque imprudenter, sine ratione et gravi testimonio editas, cum pietate fere, atque adeò cum sanctitate esse conjunctas. Non decet igitur, ut simplicitas columbina severissimi tribunalis iudicio vexetur, quantumvis illa sit inconsulta et imprudens. Dicitur rursum el id temeré asseri, quod insolenter nimiiimq̃ie audacter asseritur. Quo modo omnibus in rebus asseverandi temeritas, pronuntiandique audacia turpis est quidem, sed in his, quæ ad Ecclesiæ doctrinam allinent, csl periculosa vel maxime. Habet enim contemtionem superbam ecclesiastic» regulæ; quam contemtionem nisi fidei iudices coerceam el comprimant, dici non potest, quantum discriminis omnis Ecclesiæ doctrina sil habitura. Quæ igilur non inconsulti oratione modo, sed, ul verbis utar gravioribus, confidenti audaciâ, insolentii protoni, exultatione impudenti, jactatione superbi, non contri fidem dico, sed contri ecclesiasticæ modesti» regulam asseruntur, ea theologi in presenti temeraria censent, atque inter errorum gradus constituunt et locant, qui, quoniam hæresum appendices sunt, i fidei iudicibus sunl animadvertendi, ut Beatam Virginem non esse in cœlos cum corpore assumptam; licet fidei minime adversum sit, sed quia communi Ecclesiæ consensioni repugnat, petulanti temeritate diceretur. Item, in bapti <no non infundi parvulis informantem gratiam, el virtutes, ciim concilium Viennense contrariam opinionem duxerit eligendam. Item, Angelum non esse simul cum mundo corporeo creatum, aul ipsum cliam non esse incorporeum; cùm utriusque rei contrarium concilium Lateranense, sub Innocentio III, nos docuit. Item, diem iudicii ad certum quemdam diem, mensem, annumve iulunim, ut, verbi rause, abhinc quinio, vel sexto, quod à concilio Lateranensi, sub Leone X, diligenter prae-cautum atque provisum csl. Nec enim parva est temeritas ejus rei praesagationem usurpare, quam inclusam divinitus Pater in sua posuit potestate, et neque Apostolis, neque Angelis revelavit. Item, Joannes Evangelista fuit in utero sancilicatus; atque in summâ omnes illæ propositiones, in quibus à fidei el Scripturarum lege universali quispiam sine idoneo testimonio, aul probabili ratione eximitur. Nam hujus generis exceptiones temerari» fidei leges tametsi non tollant, pr† ci Inni tamen. Est demum el ca temeraria propositio, quæ tn doctrina fidei cum celebris Vniversiatis communi decreto ac definitione pugnat. Qunquam i nini circumferuntur articuli Parisienses, qui non sunt art culi fidei omnes, quoniam ne hanc quidem vel lon-ridirne tangunt ; sed ejus academia* tamen de lido el ttligionc fivaconslantiaquedecreia semper Christi Ecksia suspexit; qui vero contempserunt, inaniaque,

el levia, ac pro nihilo existimarunt, omnes ad unum periclitati sunl, et ii qui manifeste ab Ecclesiâ discesere, el ii qui Ecclesiæ fuóre suspecti ; postremo ii qui in occulto adhuc latent, sed sc suo tempore, ut cætri, prodent.

Propositionem autem scandnlosam quidam cum piarum aurium offensiva confundunt, ut verbis distinguantur, re eadem prorsus sint. Atque hujus generis exempla illa ponunt : *Tyrannum potest quilibet illius subditus occidere. — Jejulare impertinent est Christiana: perfectioni. — Nullum est præceptum de baptismo sturplendo.* At iis jla perturbati sunt, el confusi errorum gradus, nullus ul sil primus, nullus ul secundus, nullus ut tertius, nui quartus. Propositio igitur scandalosa duobus similiter modis appellari solet. Prius usurpatione communi, quâ omnis oratio, quæ occasionem ruinæ prostet, quamvis hæretica aporté sit, scandalosa dicitur. Quo sensu concilium Constanlicnse decimam quintam illam propositionem : *Quilibet tyrannus potest licite à quocumque subdito occidi*, etc., taiiq̃iâ hærelit.un et scandnlosam condemnavit. Quales sunt item reliquæ duæ, quæ ab his in exemplum sunt posilæ. At ▼ erò posterius scandalosa illa proprie oratio vocatur, in quâ scandalum notari potest, lucrosis non potest. Qualis illa fuit enumeratio incommodorum auricularis confessionis, in quâ incommodorum enumeratione tanto cum Germani» scandalo Erasmus versatus est. Talcs illæ sunt sive commentiti» fabula*, seu narrationes etiam vcrø,qiibu~ monachorum occulta vitia vel finguntur, vel deteguntur. Id quod, sine dubio, sine imbecillium offendiculo fieri non potest. Non enim hic scandalum more vulgi usurpamus, pro eo quod aures offendit, quodvc fidelis populus horret, sed pro eo, quod infirmis causam ruinæ prostat, quod ante fidelium pedes positum, eos facit in illud incurrere, irruere, offeuderc. Sic Ecclesiæ romanæ abusus plebi rudi objicere, atque in vulgus edere, scandalum est. Sic propositiones illæ scandaloso! sunt : *Præclatus malus verè est fur el latro. — Per censuras ecclesiasticas clerus populum snp peditat, et avaritiam multiplicat. — Sacerdotes criminosi viventes sacerdotii polluant potestatem. — Clerici epistolis decretalibus studentes stulti sunl. — Dantes eleemosynam fratribus mendicantibus sunt cxcommiuiicati. — Confirmatio juvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio reservantur episcopis propter cupiditatem lucri temporalis et honoris. — Universitates et collegia vanitate hominum sunt inducta. — Leguminibus et piscibus venter inflatur et turget, atque adeo ad concubitum ac venereas voluptates aptissimus redditur.* Quarum nonnullae hæresim sapiunt, non inficior; sed quamvis ni verum sensum deflectantur, non solim error, sed ipsa etiam jsiluro veritas, qualiscumque illa sil, qnæ forfè in bis dictis inveniri potest, scandalum affert idiotis et infirmis. Non enim solim falsa scandalum faciunt, sei aliquando cliam vera. Ac de propositione scandalosi satis ferc diximus. Propositionem autem schismaticam, seditiosam, maledicam et contumeliosam quorsum alinei definire? Quis est enim, cui non perspicua sint illa, quæ pluribus verbis à quibusdam explicantur? Res

itaque faciles ei cuique per se satis expositas consultò præterco. Quoniam liber hic noster non pollicetur, quæ passim vulgata et contrita sunt, sed ea conatur exponere, quæ ei sunt obscura, nec satis omnibus occurrentia et obvia. Sed ne Amalthæam quidem edimus, ei bibliothecam rebus universis insruclam. Brevitati quippe studemus, atque illinam non hoc decipiat nos brevitatis studium. Decepit enim multos quosdam, qui cum sibi breves esse putarent, fuere longissimi, alios qui cum se breves esse laborarent, fuere obscurissimi. Sed hæc hactenus, jam pergamus ad reliqua.

CAPUT X.

*Quemadmodum argumenta theologiæ inveniendæ, atque
in locis ducenda sint.*

De notis ei catholicæ veritatis et erroris contrarii diximus, erroresque ipsos quam brevissime fieri potuit, internovimus. Sequitur, ut utriusque generis nota queratur, ei formula viam rationemque docere. Quæ admodum critici ars argumenti inveniendi, ex locisque theologiæ ducendi. Quanquam theologi argumenti investigandi quidem, atque eruendi communiora præcepta sunt. Illud enim perspicuum est, omnium rerum in contrarias partes facultatem ex eisdem suppeditari locis. Quocirca nihil minus hæreticus est locis theologiæ argumenta ducendi, quam theologus. Sed illius incerta, infirma, et specie veri fallacia erunt; hujus, ulqui non umbram, sed veritatem ipsam assecutus est, erunt certa, lirina ei constantia. Nec argumentationes tamen omnes theologus ex locis certas exprimit, sed interdum, innotè sæpè etiam, probabiles. Nec id solemus, quia loci quidam incerta fere argumenta præbent, sed quia locus firmus argumentum quandoque præbet non firmum. Nolim enim, quispiam hoc ducatur errore, ut si locus firmus est, omnia argumenta inde ducta esse firma arbitretur; aut si est contrarius infirmus est locus, omnia ex eo accepta infirma esse. E sacris quippe litteris inierdunt argimonia probabilia ducuntur, ut si est sensu mystico petita sint, aut sensus etiam litteralis non sit explorete difflinitus. Atque est diverso historia! humana auctoritas, imbecilla ipsa cum sit, certa aliquandò argumenta suppeditat. Quapropter, ubi artem ei præcepta adhibuerimus, quibus argumenta in locis theologicis eruantur, adhuc iudicium deus ul explorentur. Quod si nulla iudicii ratio, nullum discrimen accesserit, copia quidem argumentandi facilis ei prompta erit, sed nullo in prelio tamen, nisi apud eos (pii res numero æstimare solent, non pondere. Perfectus autem absolutusque theologus non modo varia est locis argumenta congeret, sed dissentientia ei consentientia, etiamque ei incerta secernet. Quemadmodum enim dialectici consummati facultas duabus rebus expletur, inventionem ac iudicio, sic theologum instructum esse oportet, cum ad inveniendum, tum ad iudicandum, si ars illi in theologia disserendi expleta futura est, per quam, dico et sua dogmata firmare possit, ei errores contrarios refellere. Theologi porrò iudicium tunc mihi videor instruxisse, cum locorum theologicorum vim ei naturam expressi. Nec potè est decem partibus in quas loci theologi amplitudinem potestatemque divisi,

quænam earum partium firma argumenta continerent, quæ vero infirma, patefecit; cumque etiam veritatum catholicarum notæ eadem sint, et certissima signa, ul quæ theologi fidei discernantur, ei argumenta quoque certissima, ut conclusiones theologiæ proferantur; non aliud mihi negotii dandum credidi in iudicandis argumentis, quæ dogmata nostra probarent, quam datum paulo ante fuit in iis notis edendis, quæ nostras veritates insignirent. Pars ergo illa iudicandi net post en, quæ diximus, admonitione ac præceptis indiget, nec proprie ad locorum tractatum attinet, quem liber hic nostrò sui inscriptione pollicetur. Quod cum perspicuum sit, sequitur ut disseramus (id quod presentis est negotii) quibus rebus possimus cum, quem in locis theologiæ volumus, adipisci usum argumentandi. Ubi illud primum occurrit, quod disciplinarum ordo remque contextus ipse ac connexio monet, ul quisquis est theologiæ locis invenire cupiet, is communes præceptiones teneat, quas de inveniendis argumentis dialectici tradiderunt. Hæc etenim, si est simpliciter breviterque dicendum, quibus præceptis eruntur in locis dialecticis, eadem ferme ac quæ in theologicis, tametsi est alius quoque quidam aditus ad theologicos, ut ex iis peculiari viâ et ratione argumenta deriventur, firma præsertim, quæ usui theologi sunt necessaria vel maxime.

Primum præfixum xncratEvni xvEMExm. Omne autem ejusmodi præceptorum illud est caput, *ul theologus habeat omnes theologiae notas ei tractatos locos*. Notos, inquam, ei tractatos locos; nec enim memoriti tenuisse sal est, sed paratos ei expeditos habere oportet. Primum ergo discatur numerus naturalisque locorum, qui sint, quot sint, quæ vis cujusque ac proprietas. Quæ res sive in nobis accipientur, seu ab alio, qui ad hæc scribenda paratior post me atque instructior venerit, non multum refert. Certe quæ bisce rebus perdiscendis necessaria sunt, ea mediocriter, ul mihi, videtur quidem, libris superioribus edocui. Locorum itaque numerum, vires et proprietates sive hinc» sive aliunde ad manum habere, id est, in eorum cognitione primum.

Proximum est locos ipsos lustrasse ac comprehendisse universos. Nam qui sacras litteras aut non legerit, aut etiam ledas minime intellexerit, is quo pacto est primo loco argumentabitur? Qui traditiones Christi et Apostolorum nusquam omnino observaverit, quo hic modo est secundo loco argumenta ducendi? Qui nec in Ecclesiæ, nec in conciliorum, nec in pontificum doctrinâ fuerit assiduus, (pieri huic argumentandi usum loci ejusmodi suppeditabunt? Quas veri argumentationes est sanctis auctoribus ille colliget, qui sanctorum libros ne attigerit quidem? Quam ruteni disserendi facultatem est scholæ theologis habere potest, qui nullo se tempore in schola conilictionibus exercuerit? An ejusmodi, metaphysicæ, astronomicæ, geometricæ, is homo ratiocinabitur, qui humanam rationem his nunquam disciplinis excoluerit? Philosophi denique ei historici ecquid ei emolumenti afferent, qui non fuerint.

In illunim lectione versatus? Hæc igitur omnia, cùm argumentum quxrimus, complecti animo, cogitatione Intdligentiâquo debemus, nec locos modo habere cognitos, sed ipsos etiam diligentissime coluisse.

Sed ais : Esine quisquam tanto inflatus errore, ul \$*)i se illa scire omnia persuaserit ? Ego, si theologus isthæc non fuerit consecutus, nihil sané vitupero; id reprehendo, si non secutus, nomen sibi theologi usurpaverit. Illud tamen argumentandi genus, quod ex eronibus locis apte ducitur, perfectum et absolutum est atque omnes *numeros habet, nec prater consummatum theologum cadere* in quemquam potest. Cùm vero aliquid persuasum est, in quo vel mc-i'iocria argumenta comparcant, id cumulate videtur esse perfectum, propterch quòd vulgus theologorum, quid absit à perferto non fete jnielligli; quaternis autem jnielligli, nihil putat pratermismm. Quod cliam, ut Cicero ait, in poematibus et picturis usu venit, in aliisque compluribus, ut delectentur imperiti, laudentque ea quæ laudanda non sint, oh eam, *ul credit, causam, quod* insit in his «aliquid probi, quod capiat ignaros ; sic nonnullos invenias, quos, quoniam jidem, quid in unaquàqiic re vitii sil, nequeunt judicare, mirifice delectent juniorum opus-tuia quædam; in quibus nihil reconditum cl exactum tst, nulla ex propriis argumenta ducta; communia Omnia, vulgaria, imperfecta, ac fere ex genere probabilem. Ilà jejuna cl arida illorum tota csl disputatio, quæ vix unius fontis, ejusque vulgaris ac triti, aquA Communi cl perexigui rigatur. Quanto divus Thomas copiosior cl nervosior csl, qui non solum aul rationi su< auctoritati confidit, sed omni modo argumentatur, cl accurate ex omni loco disserit, testimoniisque simul ac rationibus conquisitis disputai ! At obscura quædam in divi Thomæ lucubrationibus sunl, istorum verò lucubrationes sunl hiciðæ. Sané quidem. Non lamen ab ilio ila dicuntur de industriò; nec in ingenio inest» sed in rebus ipsis obscuritas. El propria, quàm communia, obeuriora sunl, Vinum quoque aqtia mixtum clarius est quidem, sed dilutius esi tamen. Merum •d bibendum difficilior, plus omninò habet virium. Ac de primo inventionis praeopto hactenus. Reliqua persequamur.

Sr.ciMiVM **rmnvM**. — *Argumentationes* porrò *theologorum suis locis reddere*, adeò videtur esse facile, ni non sil fortasse praecipendum. Nemo enim lain rudis est, (juin sciai cò slatini unumquodque argumentum lheologiæ referre, undè petilum csl, aul ad sacras Hileras, aut ad concilia, cie. Quanquàm non csl inutile argumenta, quæ in docloribus probatis inveneris, ad locum suum quodque redigere. Hinc enim cl tbesaiinun libi comparabis ex aliorum inventis, cl cùm intellexeris cujus loci usus illis defuerit, ipse per te ca quæomissa sunl, diligenter inquires; ul in controversià Catholicorum cum Pclagianis, posi sacrarum litterarum, conciliorum, Sedis apostolica! sanctorumque testimonia, quibus Augustinus salis abundé caupm obtinnit, rationes lheologiæ Thomas addidit, quæ imuiioniis pondus, cl causæ luem adhiberent. Ag-

noscere igitur apud veteres theologos argumentationum locos plurimum prodest, lùm in intelligendi eorum virtutibus, lùm in discernenda variò cornili argumentandi ratione, lùm quòd copia quædam paratur hac diligenti et usu, ut non solùm quæ illi invenerint, ca habeamus in promptu, sed ul quoties é locis lheologiæ quærcmtis, similibus in rebus similes nobis argumentationes occurrant. Atque in omni arte utrum, que scire operæ pretium csl, et quid et quo pacto sil faciendum. Ambas vcrò has res imitatione peritorum sic assequimur, ut difficile sil judicare, plusne praceplis assequamur, an exemplis. Theologos sane, quod ad inventionem allinei, magis veterum exempla juvabunt, quàm praeopta, non dico nostra, sed ne cujus-Ciimque quidem alterius artificis. Prudentia nempè argumentandi, nedùm scientia theologi veteres polluerunt, qui nec indoctiores, quàm recentes isti, cl certe prudentiores melioresque fuerunt viri. Nam do Scriptura sacra peritià, in quà argumenti theologici thesaurus precipue inclusus est, cenare cum veteribus nulli possunt. Verùm non in Scriptura solùm intelligentiA quærcndà, sed cùm mull's aliis in rebus negligentes juniores sunl, lùm maxime in argumentis lheologiæ propriis cruendis. Nec rcccnliores ego theologos contemno, quorum salis arguta mulla, sed ul modò primùmque nascentia, depicta nimis atque minuta, si ad vetera conferantur. Quæ plus nescio quo pacto videntur habere auctoritatis, plus nervorum, plus virium, non solùm ad effectus promovendos, sed ad fidei quoque evincendos adversarios. In hòc igitur praceplione, quamvis facili, elaborandum est, si non copiam modo, sed gradus cliam argumentorum exquirimus.

Teut iū h pr æ c e p t ū m. — *Multò vero magis theologo elaborandum, ut cognitis ac tractatis locis, quæstionem quam versare cupit, in locos theologico conjiciat.* Cùm autem illam per omnes deduxerit, considerare accurnliùs debet, quid è singulis in ulramque partem dici argumentando possit. Tùm ei colligenda sunt omnia, cl quæ consentire causæ proposita*, cl quæ dissentire vi (leanlur, el judicio adhibito pervidendum, utramne quæslionis pariem duela argumenta probent. Vix enim, quemadmodum suprii dixi, theologus potest ab inventionem judicium separare, si veritatem quærcrcclamplecti est illi instilulum. Nec in omni loco tamen aut pro re, aulcontra rem argumenta semper idonea reperiemus. Non enim si aut venator, aul piscator loca apta venationi ac piscationi cognoverint, quamvis diligentiam adhibeant vel maximam, protinus aul piscabitur hic, aul ille venabitur. Nulla quippe ars adeò esse certa potest, quæ non interdùm operis sui fructu careni, **Iñ** igilur in disputationenosirà loci concurrant omnes, optabile csl; si miniis, plores majoresque ponderis plus halæbunt. Si vcrò nulli, non csl minuenda artis opinio, nec de gradu dejiciendus animus, sed etiam atque etiam argumenta quærcnda. Quamvis enim demorsa sint, emergent lamen hæc aliquando, M pelagus vel immensum et noslrà dðigenlià excite-tur, et divinà gralià. quæ pulsantibus ancrit, cl quæ-

rentibus nunquàm deest. Illud autem de probabilium quæstionum genere dictum accipi velim. Nam fidei dogmata ab his locis, qui auctoritate consistunt, manant omnia. Quare nullum apud noscrlu n decretum est, quod non idem è locis oriatur. Non igitur Laque verendum, ne in fidei quæstionum locorum nos argumenta destituant. Sed utcumque aderunt res (nec enim omnes eodem ingenio et solerlià, nec similiter inquirimus), argumenta rerum hujusmodi semper quidem in locis inclusa erunt; eò autem eruentur vel pauciora, vel plura, quo inquirentis erit eruditio, ingenium ac diligentia major. Atque hæc quidem hactenus. Patefacti enim res ipsa est, ut non sit difficile, in exquirendo argumento quid cuique faciendum sit, videre. Et nulla cliam sine inquisitione se ipsa afferunt, præsertim hominibus eruditis, atque in harum rerum usu diti multumque versatis. Quanquàm quæ cogitata, meditata, et preparata in disputationem inferuntur, ea jure illis anteponimus quæ repentina animi cogitatione prodeunt. Quæ quoniam celerrima est, atque ad brevissimum tempus afferre argumenta potest, ponderare non potest. Itaque ut sine errore et investigare argumenta, et invenire possimus, formula quædam constituenda est, quam si sequemur in disputatione theologicâ, nunquàm à recto tramile recedemus. Erit autem hæc formida theologorum rationi disciplinæque maxime consentanea. Ibi theologo disserendi materia fuerit oblata, quæstionem accurate habet expendere, saluereque in primis cujus generis illa sit ex omni illâ, quam supra explicuimus, quæstionum varietate. Nisi enim theologus naturam quæstionis comprehenderit, nec facile intelliget qualia sint et investiganda argumenta, nec ex quibus cliam petenda locis. Quanquàm enim omnes inter se colligati atque implicati sunt, tamen ex singulis certa argumentorum genera nascuntur; nec universi, ut à principio statini hujus operis dixi, æquè omni questionì accommodantur. Ginn veri) genus quæstionis constituerit illud vel maxime, quod est omnium difficillimum, an fidei sit, an non sit; per omnes locos ducal cam, illos præsertim, qui erunt quæstioni magis apti et congruentes. Nam si quæstio est supernaturalis, in eos locos conjicienda est potissimè, qui Dei auctoritate nituntur. Sin autem est naturalis, per eos precipui locos deducetur, qui naturæ ratione constant. Quòd si mixta quæstio est, et partim à naturâ, partim à revelatione pendet, per omnes dicatur oportet; cimeli enim juxta possunt argumenta præbere. Tametsi nullius omninò generis quæstio est, quæ non per omnes locos utiliter deducatur. Nature quippe res sæpè Scriptura tradit, et res quoque supernaturales, vel laudat ratio, vel exponit. Ac divina auctoritas humanam fulcit, contriique humana divinæ servii. Nec verò veritas, quæ simplex esse debet, ex dissimilibus rebus misceri et temperari potest. Sed divina et humana ratio (quod sæpissime dixi) dissimiles non sunt, nec aliò hæc, aliò ducit illa; quicquidem spectant ambæ, et in eodem finem referuntur.

Itaque accepimus, majores nostros solitos excentricos qui primùm hæc natura aduentia opinione disira-

xissent. Quibus quidem ita sunt sciolæ theologi assensu, ut nisi has duas res in disputatione suâ conjunxissent, non se putarent theologos verè esse. Conjectâ illaque per omnes locos quæstionum, et collectis hinc inde argumentis, sive quæ discrepare, seu quæ congruere videantur, in utramque partem dispaici; sed tamen ad extremum finem, quid verum sit, quid contra falsum. Doceat verò primùm, quid fides Christi de eâ questione leneat, quibusque idoneis ac certe testimoniis id, quod tenet, evincat; deindè, quid aut proscribat, aut cerio suadeat ratio. Nam si quæstio naturalis est, ratio proscribit; sin est supra naturam, ratio suadet; qua in re, ut modestissime dicam, scholam apud nostros mediocriter ego juvi. Quæ ante nos non erat adeò fidei argumentis instructa; à ratione ductis res theologica propemodum agebatur. Ordinem ego divi Thomæ immutavi. Etenim in Summâ adversum gentes ille quidem primo rationes, mox testimonia ponit. Ego verò in lectoribus meis semper à principio docui, quid præfinire de unâquâlibet quæstione fides, lùm quid ostenderet ratio. Sed immutationis hujus prompta est atque expedita causa. Divus porrò Thomas adversum gentes theologiæ negotium conficere nullo debuit: quia Scripture testimonia apud eas vel secunda vel nullo cliam loco sunt. At apud nos, qui Christianos discipulos insiliuimus, primas paries auctoritas habet, secundas ratio. Quin et hunc disserendi ordinem, Unquam natura nostra consensit magis, Augustinus probat, De morib. Eccles. calimi., c. 2; quamvis Manichæissesc attemperans, id agal interdum, quod in disputando fatetur esse vitiosum/ < Natura, inquit, < ordo ita se habet, ut, cum aliquid discimus, ratio < non procedat auctoritas. Sed quoniam cum iis nobis resesi, qui omnia contra ordinem et sentiunt et loquuntur, nihilque aliud maxime dictitant, nisi rationem prius esse reddendam, in orem illis geram, et quod fateor in disputando vitiosum esse, suscipiam,* de verâ Helig. c. 2 i. Quo exemplo divus Thomas ad eundem modum se gentibus accommodavit; nam in Summâ theologiæ auctoritas fere rationi proporci hominem, ratio deinceps ad intellectum cognoscendumque perducit. In ipsâ vero et auctori et ratione utriusque gradus argumentorum, et quod cuique presci, intelligi facile potest, ut prima sint, quæ à Scriptura ducuntur; secunda, quæ à traditionibus Christi et Apostolorum; tertia, quæ ex Ecclesiæ decretis; deinceps gradatim reliqua consequantur. Est autem inter theologos controversum, utra sit prior, Scriptura auctoriis, an Ecclesiæ. Verum hæc, sicut et cætera, quæ non ad inventionem, sed ad dispositionem attinent, non putavi esse persequenda. Atque quæ res, si quando in contentionem venerit, quemadmodum dijudicanda sit, salis est, nisi male memini, supra disputatum. Illud perspicuum est, eandem omninò esse Spiritus sancti Scriptura et Ecclesiæ auctoritatem, si res ipsas inspicias. Quare in se quidem neutra aut prior aut major, neutra aut posterior, aut minor est. Quid est ergo quod in hoc loco nonnunquàm diu in lationem afferre, soleat, cum id in diu in latione videatur? Credo, stupant lū

dubitalio accidit, quale sil hominis ejus ingenium, cni-
dino, institutum, quoctim disputationem institueris,
spettare decet. Ut enim sunt, qui Scnpluras Ecclesiæ
usui anteponunt, sic roperías multos, quibus Ecclesiæ
mos et sensus majores osse videantur. Quia vcrò Ec-
clesia prior et antiquior est, dubitari non potest,
ipsius auctoritatem quodammodò esse majorem, nam
quòd sil cl notior et crebrior, exploratum est. At in
omnibus, ut dixi, ejus cum quo disseris, habenda est
ntio. Sir enim Peints *Judæis ait*, Epist. 2, c. 1 : *llabe-*
mut firmiorem propheticum termonem; cùm Petri tamen
senno *nullo nobis* gradu inferiorsit. Sed de hoc (magna
cnirn res est) alio loco pluribus. Nunc ad propositum.

Jlb igilur el talia circumspicienda sunl in omni quæ-
sione, cl consuetudo exercilatioque capienda, ut boni
ratiocinatores argumentorum esse possimus, cl ad-
dendo deduccndoquè videre, quæ omnium summa fiat,
cx quo, quantum cuique quaestioni detan tor, intelligas.
Sed ut nec medici, nec imperatores, nec orales
quamvis artis præcepta perceperint, quidquam magnò
laude dignum sine usu et exrn ptatione consequi pos-
sunt, sic argumenti theologici inveniendi præcepta
traduntur, illa quidem ul servemus ipsi, sed rei magni-
tudo usum exercilationemque desiderat. Quia igilur
parinn verba prodesse nostra poterunt, nisi ad rem
conferantur, ususque præcepta confirmet, necesse fuc-
ili theses exercitationis graliñdicere, id quod ferè est à
Peripateticis institutum. Archelaum primum scribit
Diogenes in utramque partem disputasse ; fides sit pe-
nes illum. Cicero enim hujusmodi exercitationem tra-
dit ab Aristotele inventam. Cujus consuetudo de om-
nibus in contrarias partes disserendi, jure ab scholæ
theologis probata est ; cò quòd quid in unàquàque re
verum sit, quid contra falsum, aliter nequeat inveniri.
Qiimquàm enim cognitio veritatis, ul Augustinus ad
Diosconim ait, epist. 56, omnia falsa, si modii profe-
rantur, etiam qui' prius inaudita erant, et dijudicare
et subvertere idonea est ; quia tamen hæc ipsa veritas
i lucere in disputatione nequii, nisi cx ulraque parte
causarum sil facta contentio, nec pelosi fides ullù de-
>e fieri, nisi priis adversariorum persuasiones evel-
lantur, maxime naturale est, ul antequam probemus
nostra, amoliamur adversa, cl opiniones contrarias re-
futemus. Vix autem repectetur aliquid tàm omnibus
ingeniis consentaneum el quadrans, ul nefninem ha-
lical repugnantem. < Omnis namque, ul Hilarii verbis
< utar, humani eloquii sermo contradictioni obnoxius
« fuit semper, non solùm quia in alio capite et mente
• alia propemodum sententia csl, sed quia dissentien-
• libus voluntatum motibus, dissentiens quoque fit
• sensus animorum. > Unde existimat, philosophorum
placita diri, quòd unusquisque illud fermò amplecti-
tur. non quod ratio præscribit, sed quod placet animo :
non quod dictat illa, sed quod dictat affectus. Nccesse
• 4 rrgò theologis varie in contrarias partes disserendo,
quasi in Simulacro pugnx exercere se ipsos ; id quod
l) Thoma* in qu i-stionibus disputatis diligentissime
<?rii C«im vcrò in omnium artium usu optimorum

imitatio artificum valent plurimum, exempta in theo-
logia disserendi ab his peti .rquiim est, qui in hac arto
excelluerunt : quorum Augustinus et Thomas sunt
facile principes, Augustinus dirà aleam, Thomas judi-
cio peritorum. Neque enim in am ptiti solùm disputa-
tione, in quà de universo genere nlrinque disserere co-
piosi licci, sed in ornili omninò questione adeò bine
inde uberac dives est, ul mirandum sit, in rebus tini
multis et variis, iisqiie sæpè neque pervulgatis, neque
tritis, egregia in utramque partem argumenta prom-
pta illi paralaque fuisse. In multos articulos, fateor,
concidit omnia, et articulo fere cuique proscripsit,
vehit lege quAdam, argumentationum numerum. Ari-
dum quoque illi fuit disputandi genus, cl quæstionum
tractatus iinù perpetuò specie compositus. In eâ deni-
que fuit auctorum sectà, quæ adeò nullum florem ora-
tionis sequitur, ut apparentibus sine carne, nervis, de-
forme videatur disputationis corpus, certe ab omni
eloquentiae ornatu alienum. Ita à doctissimo el gravis-
simo viro curiosi quidem homines et delicatuli longio-
ris operis satietate, fastidio similitudinis, incullaque
dictionis horrore abalienantur.

Dixit in concilio Tridentino vir eloquens sand ae
facundus, sed parum theologus tamen, qui id suadere
vellet audientibus, adversum hærclicos, præscrilm Lu-
thermos, non esse magnum usum scholasticæ concer-
tationis, oratorio potius more cum illis disserendum ;
nostrum enim spinosum esse ac permolestum. Quæ si
vera ossent, exempla in theologia disputandi non ah
his, quos ante dixi meliora peterentur. Equidem etsi
non sum nescius, quàm sit, non scholæ dico in dispu-
tando mos, sed lota omninò scholæ theologia hærelieis
invisa, sed cò magis existimo, scholasticam disserendi
formam ad hæreses refellendas eflicaciorem, quò ma-
gis hærelieis invisà est. Quòd si Lullicrani acadcmiæ
subtilitate minime capiuntur; ne oratione quidem ad
rhetorum leges artificiosi compositi capi poterunt,
quoniam grandiores sunl cl callidiores effecti, quàm ut
orationis artificio apprehendantur. Ciun autem nec
argutum theologum pertimescant, nec rhetorem, quam-
vis eloquentem; non sunl» mihi crede, aul theologi
acumine, aut rhetoris flumine, hoc est, non verbis
sunt, et disputatione, sed viribus cl flagellis feriendi.
Veriim si eo loco res sil, ul adversum Lulherana do-
gmata certare cogar, eligant alii (nihil enim impedio)
suave orationis genus, quo molliis el familiaris ho-
mines isliusmodi ad Ecclesiæ benevolentiam alli-
dant ; dummodò mihi relinquant scholæ ossa nervos-
que, ac pressam disserendi soliditatem. Quæ Augu-
stinus porrò contra adversarios Ecclesiæ disseruit,
tametsi et inventa sunt acutiùs, cl dicta subíiliis, quàm
ut quivis ea possit agnoscere ; ad refellendos tamen
ha relicos tanto majorem habent efficacitatem, quanto
lentmisad vivum resecala sunl. Atquecliam, quinn onv
torum more quasi torrens fertur oratio, quamvis multa
cujusque modi rapiat, nihil tamen fere teneas, nihil
apprehendas. Cùm autem ad scholæ normam certà vii
et ratione premitur, contineri ampleclliquo facilius

potest. Haque præclarum à divo ThoinA accepimus morem disputandi, si cum teneremus* Nemo verò a viro gravissimo oi.itionis delicias quæral, pigmenta muliebria, fucum puerilem, sed veras gravesque sententias, argumenta solida el propria, sermonem rei, dequa disseritur, accommodatum. Quæomnia D. 'Ilio* mas, adeò egregie præstitit, ul si vilia in eo pauca sint, quæ ab istis invidiose commemorantur, plurimis tamen maximisque virtutibus illa compenset. Quanquam, ul erat cl modestus el prudens, minutissimorum articulorum numerimi, legemque disputationis æquabilem limi rudioribus, tum magis suo illi seculo dedit. Equidem non divum Tbomam modo, scii scholæ auctores quosdam alios existimo, si humaniores litteras coluissent, cl quæ in sebolà didicerant, eloqui voluissent, ornatissime splendidissimæque potuisse facere; et viros cloipicniæ studiosos, si ab scholæ instituto non abhorruissent, sed theologiam hanc didicissent, cl tractare voluissent, gravissime cl copiosissime dicere potuisse. Sed aut utrique suo studio delectati alteros contempserunt, aut nihil omni ex parte beatum, ul semper aliquid desideremus. Veriim, si alterum sil optandum, malim quidem indisertam scientiam, quàm inscitiam loquacem. Nam exempla illa disputationis ltheologicæ suis omnibus nubians absoluta is solùm supped Lare potest, qui eloquentiam sapientiæ conjunxerit. Age tamen, qualiacumque.nostra sint, cica ipsi afferamus, quæ etsi non meliora erunt quàm vetera, erunt tempori fortassis aptiora (i).

CAPUT XI.

Exemplum primum, ubi principium theologicæ in qttccs-tionem vertitur.

Controversia de eucharistie sacrificio. De Eucharistiae sacrificio prima mihi cum Wicleflisli cl Lutheranis controversia est. Incinquo contra institutum meum, cimi de re apertissimi disputationem instituo. Nam si quid adeò certum et exploratura est, ut de eo inter viros doctos constanter perpetuòle convenerit, argumentari non soleo, ne rem minime dub.im argumentando dubiam faciam. Ncc vero in hoc dabo operam, ut rem plane in Ecclesia definitam meis ego argumentis probem ; sed in id po'iùs incumbam, ut unum è theologiæ principiis non tàm ratiocinatione, quàm expositione confirmem. Ilà fiet ul, ventale illustrati, omnium tenebras depellam errorum.

Quanquam argumenta pio Eucharistia' sacrificio certissima sunt. Quibus autem Lulherani coirrà pu-

(!) Si de methodis res ageretur, hic riostra mm auctoris methodo esset conferenda, faeilique neçolio ad praxim redigeretur, iisdem scilicet ac in cip scq. exemplis adductis. Quippè l doctrina cattolica de Eucharistia e sacrificio, etc., pluribus in proiosilionibus Üicologicè notatis, ex traditione stariliretur; 2 errorum opinionumque circa easdem lexæelur historia ; 5" denique, propositiones doctrinales jun regulà lidei inconcusse fundatæ, omnimode raliomlibus argumentis ac more scholasticorum cvincerentlir iterinn, illustrarentur, atque, discussis opinioiibti, vindicarentur. Sed hæc siiflicianl.—A id.Prologonrna, ubi de methodo, n. 54, 55.

P* S.

gnant, ut ipsis quidem videtur, sunt maxima; ut ego vcrò sentio, frivola et commentitia sunl omnia, vix digna lucubratione, et ingemo anicularum ; talia certè, propter quæ non modò à communi fidelium sensu cuique esset, sed ncc ab amici unius privala opinione discedendum (I). At discipuli acci magistri furentis rapiuntur errore, sibique Eucharistiam non esse sacrificium argumentando persuadent.

T Calvinus igitur illo Apostoli testimonio inprimh nititur : *Et alii quidem plures [acti sunt sacerdotes, idcirco quòd morte prohiberentur permanere. Ilie autem co quòd maneat in aterniim, sempiternum habet sacerdotium. Ende cl salvare in perpetuum potest accedentes per ipsum ad Deum, semper vicens ad interpellandum pro nobis. Tatis cnvn decebat, ut nobis esset pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, et excelsior calis [actus, qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, prini pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi; hoc enim fecit semel se offerendo. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes; sermo autem iurijurandi, qui post legem est, filium in veternum perfectum.* Quo loco Paulus sacerdotium veleris Testamenti à novi sacerdotio distinguit, quòd in illo plures erant sacerdotes, in hoc unicus est sacerdos. Hujus vero rei causam explicat, quòd illi mortales erant, quare indigebant successoribus, qui in demortuorum locum subrogarentur; at Christo, qui immortalis est, nullos oportet succedentes vicarios substituere; quales ii sunt, qui nunc quotidie sacrificant, et plures ipsi atque mortales ad umbras logis deflectunt, in quà plures iidemque mortales facti sunl sacerdotes. Nostri quoque sacerdotes infirmi et ipsi sunl, babentque necessitatem quotidie, quemadmodum veteres, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi. Novi ergò isti, cùm sint veteribus simillimi, legales sacerdotes sunt, non evangelici. Confirmat autem, ul ait, hoc illud vel maxime, quòd sacerdos à Deo vocatus esse debcl, quemadmodum Aaron, ul Apostolus idem affirmat; Hcbr. 7,23, at nullam vocationem proferre nos possumus, quæ nostro sacerdotio patrocinctur. Evanescit igilur sacrificium, quod sino sacerdote esse non potest.

tl' Existimat rursum Calvinus idem, Paulum cum Ecclesiæ fide pugnare, cùm in eùdein Epistola 5,4, inquit: *Ncc ut serpe offerat semetipsum,quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine ali no. Alioquin oportebat frequenter cum pati cb origine mundi. Nunc autem semel in consummationem secutorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit.* Quo ex loco iterimi colligit, nostros sacerdotes esse legales, qui non modo per singulos annos, veriim cliam per singulos dies intrant in sancta, offerentes alienum sanguinem, qui semel juxta Apostolum oblatus est. Cùm verò diserte Paulus asserat, hostiam, quæ oblatione

(1 Lulherus, cùm sæpè aliàs, lùm in libro de Abrogatione Missæ private, et de Captivitate Babylonica; t Ecolnmpadius in libell, qui à quibusdam inscribitur, de (>rnA Dominile. 9; Bucerus, lib. 2 dover, et fais. Cien. Dorn. Admin.; Calvinus, Instil, cap. 11; Prole (antes, in Apolog. August.

tacrifiatar » Immolari ei occidi necesse esso, profectò si singulis missis Christus in sacrificium offertur, singulis quoque missis interficitur. Aut ergo Pauli argumentum vanum est, cimi ait : *Alioquin oportebat, eam frequenter pati ab origine muniti*; aut si Christus in sacrificium exhibetur, vere patitur. At corpus vivum, ei impassibile in altari non offerimus; oblatio igitur forsitan esse poterit, sacrificium nullo modo. Hoc verò illud argumentum est, quod Calvinus atque OEcolampadius mirejactant; et nondum collatò manu, tanquàm feroces victores insultant.

3* *Ulmi* propterea locum, Hebr. 10, 1, Lutherani prossius urgent : *Umbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos, eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere, alioquin cessassent offerri, ideò quod nullam haberent nitrii conscientiam peccati cultores semel mundati*. Et post multa alia, quæ referre longum est, ita legimus: *Omnis quidem sacerdos pnr̃ao est quotidie ministrans, et easdem scapi offerens hostias; hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, unii oblatione consummavit in sempiternum solidificatos*. Oblationes igitur veteris Testamenti imbecillas ac debiles ostendit Paulus, quòd sæpiùs iterabantur. Qui ergò in nova lege eadem sacrificia iterant, ii suâ repetitione testes sunt, oblationes suas priores infirmas, exiguasque fuisse, atque adeò Christi oblationem fuisse imperfectam, cui quotidie nullas adjiciunt. Medicamenti enim illa virtus est, quod Chrysostomus ait, ut semel imponatur, et non frequenter. Et Theophylactus : « Pharmace, inquit, fortiora semel etiam imposita curant; quæ autem sæpiùs iterantur et impositæ iunlur, hoc ipso ostenduntur mimis fortia. Sed et i pharmacum, quòd sæpe admovetur idem, significat eandem acritudinem interturbare laborantem. » Quocirca si eadem etiam hostia novis sacerdotum oblationibus, quasi idem medicamentum sæpiùs apponitur, prima Christi oblatio nec perfecte curavit ægrotos, nec consummavit in æternum sanctificatos, ulpotècùm homines novis quotidie, ac repetitis sacrificiis curentur, unrlificentur, consummentur. Adde quòd paulo post Apostolus asserit, *ubi peccatorum remissio est, jam non oblationem pro peccato*. Post Christi igitur hostiam unicam, qui omnia sunt in cruce expiata delicta, post remissas etiam per Christi sacramenta iniquitates, nulla reliqua est oblatio pro peccato. Non e-t itaque in Ecclesiò huiusmodi sacrificium. Id quod Apostolus e vestigio testatur inquiens : *Voluntarii peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam nulla relinquitur pro peccatis hostia*. Qui nitem nullam dicit, is non biptisnn solùm, sed nullam dicit hostiam superasse. Nos autem dicimus, quòd aliqua superest, contra Apostolum ergò dicimus. Neque his occurri potest, inquiunt, pretextendo in novi lege non varia esse aut multa sacrificia, ut olim in lege, sed unum ei idem s rpe repeti; quomodò Chrysostomus ei Theophylactus occurruuL Quoniam Apostolus c novo Testamento non solùm nullarum diversarumque rerum sacrificia reja »l, seti ejusdem etiam hostie repetitam oblationem

damnat in hæc verba, Hobr. 9,25 : *Neque ut sæpe olie-rai semetipsum*, etc. At Christus in altari scipsum nunc etiam offert, ut posteritis ex catholicorum senlenlil ostendetur. Iteratam quoque oblationem in veteri Testamento ideò factam esse dicit, Hebr. 10, quia prior erat imperfecta. Sive autem pluies res, sive eadem sæpiùs offeratur, Pauli argumentum manet invictum, si prima oblatio perfecta esset, nullâ posteriore indigere ; ita posteriores sacerdotes ab offerendo cessaturos. Quo fieri argumentantur, ut illud alterum catholicorum effugium vanum etiam sit, nempe, Apostolum loqui de oblatione cruentò, quâ Christus semel in cruce defunctus est; nostras autem esse incruentas; she enim cruentum, seu incruentum sacrificium sil, si sæpiùs resumitur, prior oblatio non perfectò sanctificavit, nec exhaustit delicta preterita, pro quibus alia hostia profertur. Nullâ itaque, ut putant, ritmi effugere possumus, sed fateamur necesse est, totam ad Hebreos Epistolam novorum sacrificia sacerdotum explodere, presortini cap. 10, ubi si Paulus de cruentò solùm hostiâ sermonem faceret, facile eluderetur, vel quilin ait : *Ubi autem horum remissio, jam non est oblatio pro peccato*; vel etiam magis quàm dicit : *Voluntarii peccantibus nobis, nulla relinquitur pro peccatis hostia*. Nihil enim interest, cruenta sit, an incruenta, si oblatio est et hostia pro peccato.

4° Ad hæc, Matthæus, Lucas ei Paulus aperte narrant, Dominum in ultimò cœnâ non obtulisse quidem corpus et sanguinem Deo, sed Eucharistiam discipulis accipiendam distribuisse. Optima igitur missa illa erit quæ erit primæ quam simillima; prima aulem cœna fuit, non sacrificium. Etenim si sanguinem pro peccatis tunc Christus obtulisset, jam ante crucem essent remissa peccati, nisi frustra Christi sanguis in cœnâ oblatus est, qui peccatorum remissionem non obtinuit, quam vel nunc obtinet Patri ù sacerdotibus exhibitus.

5 Ea insuper loca nobis Lulherus objicit, quibus locis calix sanguinis Christi Testamentum dicitur, Lue. 22, I Cor. 11 ; testamentum vero non est opus bæredis, sed testatoris. At sacrificium opus est nostrum. Sacramentum igitur sanguinis non est sacrificium. Hanc verò ratiocinationem, bone Deus, quanto verborum ornatu, quasi simiam purpurò, vestit? Quæ est, inquit, tanta temeritas, ut testamentum, hoc est promissionem bæreditatis, nos opus esse nostrum dicamus, quod testatori in satisfactionem exhibemus, et ubi de acceptis gratos nos esse oportet, ibi accedamus superbi daturi accipienda ; ut testâlor jam non suorum argilor bonorum, sed nostrorum sil acceptor! Neque eiim fieri potest, ait, ut idem ab eodem simul et accipitur, et detur, ei offeratur, ei accipitur. Quam veri insanus erit pauper ei indigens, si bonum opus dica se conferre divili, de cujus manu accipit beneficium f

6° Assenni etiam in hanc rem sanctorum veterum testimonia. Primiim illud Chrysostomi : « Hoc nostrum sacrificium exemplar est illius, quod Christus in cruce habuit. Non aulem aliud sacrificium, sed id ipsum scripsit facimus, magis autem recordationem

« ipsius operamur. » Et Theophylactus Includit : « Imò, potius, aile, memoriam illius oblationis facimus, quâ se (Christus obtulit. » Ex quâ correctione Oecolampadius colligit, Chrysostomo et Theophylacto missam nostram non esse proprie sacrificium corporis et sanguinis Christi, sed exemplar. Alioqui non correxissent quod verè ac propriè dictum est. Addunt illud Augustini : « Ilocausli sui imaginem in Ecclesia celebrandam dedit. » Alio rursùm loco, « Christianos, inquit, peracti sacrificii memoriam celebrare. » Et in epistola (piùdaim ad Bonifacium docci, in Eucharistiæ immolatione nomen rerum ipsi figuræ exemplarique tribui solere. Basilius demum apud Euthymium, hæc nostra exemplaria dixit esse veri sacrificii; non ergo sunt verum sacrificium, sed sacrificii figura.

7° Nec testimoniis solùm premere nos, sed etiam ratione volunt. Nam si sacrificio peccata redimerentur, quod Catholici astruimus, redemptio nostra à nobis quoque ipsis per nostras oblationes existeret. Ita, non solùm Christus redemptor esset, sed homines etiam sui essent redemptores. Id quod stultitiæ est manifestai.

8° Addunt, fieri non posse, ut operatio nostra alteri peccati remissionem conferat ex vi ipsius operis, quod nostri quidam dicunt ex opere operato. Solius enim Christi opera et actiones ex se peccata remittunt. At sacrificium et missa operatio nostra est; nefarium est igitur affirmare, quòd ratione sui et Deum propitium reddat, et deleat quoque peccata. Atque in hoc uno Lutherani hujus controversia; statum constituent censent. Asserunt enim se habere hanc rationem adeò firmam, certam expeditam, ut adversus omnes portas inferi consistere queat. Hanc autem rationem videtur confirmare Irenæus in hæc verba lib. I, c. 11 : « Non sacrificia sanctificant hominem, sed contra scientia ejus qui offert sanctificat sacrificium, pura existens, et prestat acceptare Deum quasi ab amico. » Peccator, inquit, qui occidit mihi vitulum, quasi (piùdaim occidat canem. Quoniam igitur cum simplicitate Ecclesia offert, juste munus ejus purum sacrificium apud Deum deputatum est, quemadmodum et Paulus in Philippensibus ait : *Repletus enim acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis in odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.* Dixerat autem, sacrificium hoc illud esse, quod ex Malachia primo capite theologo conantur inferre. » Nulla igitur apud nos hostia manet, quæ ex se aliorum peccata deleat, sed si quid habet, id habet ex offerente. Quo argumento nos Bucerus impugnat.

9° Præterea, remissio peccatorum, hominis sanctificatio et justificatio est; hæc autem per fidem cuique propriam obvenit, ut ad Romanos, 5, 27, scribit Apostolus; nulla ergò sacerdotis oblatio ex opere operato aliorum peccata remittit. Nam ne Christi operationes quidem, nisi per propriam fidem applicantur hominibus, juxta illud : *Quem proposuit Deus propitiatorem* [idem. Item : Si igitur oblatio sacerdotis aliorum diluit culpas, gratiam ergo hoc sacrificium confert. Ablutio enim culparum sine gratia aquæ salientis in vitam

æternam esse non potest. Neque elabi possumus dicentes, remitti per sacrificium peccata venialia, non etiam mortalia. Quoniam si sanguis Christi in sacrificium offertur, omnia profectò remittit, qui in omnium remissionem effusus est. Nisi frustra ac sine causâ Catholici petimus, ut hoc sacrificium omnia crimina nostra detergat; et rursùm, *ut sil oblatio scelerum, et omnium remissio peccatorum.*

10° Præterea, cum catholici fateamur, in hoc sacrificio sanguinem Christi contineri, fieret, ut unico sacrificio omnes peccatorum pœnæ abolerentur. Res quippe oblata infiniti valori est. Vanum itaque esset pro iisdem plures missas celebrare. Qui vero dicunt, infinite hostia, fructum à sacerdote offerente limitari, hi refelluntur à Lutheranis multiplici varietate. Primum, quòd sacramentorum fructus non delinitur à ministris; ergò ne sacrificii quidem. Deinde, quia quamvis sacerdos offerens in peccato mortali sil, sacrificium tamen illi prodest, pro quo offertur. Non ergò hujus sacrificii virtus à sacerdote offerente terminum ullum accipit. Item, quia infiniti rei pretium non minuitur, sive à paupere detur, sive à divite. Centum scilicet aurei centum valent, à quocunque tandem offerantur. Imò, quòd et oblata major est, et hic, qui offert, est pauperior, cò oblatio majori habetur in pretio. Ad hæc, si semel offero sanguinem meum Deo, sanguis meus fusus est idoneus ad omnia peccata delenda, nec prolium imminuitur ab offerente. Martyres namque universi, inæquabilis licet meriti, aequè tamen consequabantur omnium veniam peccatorum. Si igitur verè offert sacerdos sanguinem Christi, nullis cum finibus circumscribet, quin satis sit etiam semel oblatus ad omnia redimenda peccata. Sacrificium denique altaris à Christo summo sacerdote nunc etiam Patri pro nobis offertur; ab illo igitur infinitum valorem habet, quem videlicet eadem ex causâ infinitum habuit in cruce. Neque enim illud negare possumus, cum Christus sempiternum habeat sacerdotium undè et Sahare in perpetuum potest accedentes per ipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis. Atque Lateranense concilium sub Innocentio III, cap. *Einniter*, de summò Trinitate et fide catholicâ : *« Ina, »* inquit, *est fidelium universalis Ecclesia,* » in qua idem ipse est et sacerdos et sacrificium. Loquitur autem sine dubio de eo, quod offerimus in altari. In concilio rursùm Tridentino, definitum est, nostras omnes satisfactiones Christum offerre Patri; multò ergò magis illam victimam offeret, quàm ut Deum placeamus, nos in altari probemus ad sacrificium. Quam rem non Ambrosius modo insigniter, præter Latinos cæteros, sed Græci in canone suo manifeste testantur. Sanò, quemadmodum sacerdos non in nomine suo consecrat, et conficit Eucharistiæ sacramentum, Ita non in nomine suo, sed Christi offert Eucharistiæ sacrificium. Quòd si Christi sanguis hostia nunc est ad culparum redemptionem, hujus verò sanguinis pretium nullo fine concluditur, prorsus si à Christo ipso offeratur, manet omnino, unica oblatione omnes culparum pœnas» resolveri.

t rContenditposlromò Calvinus, Eucharistiæ sacra-
nientnni cum sacrificii voce pugnare. Eucharistia, in-
quit, donum est cum gratiarum actione percipiendum, sa-
crificium vero est prelitimlquod Deus in satisfactionem
accipit. Quantum ergi) interest inter dare et accipere,
lanium a sacramento sacrificium distat. ILic enim argu-
mentatione fit, ul reliqua sacramenta sacrificia esse non
queant. Eucharistia quoque post peccata gratis remissa,
posi reconciliationem adeptam, vite nobis promittit,
et gratiarum augmentum. At sacrificium cantilenam
aliam canit, nempe Deum quasi ad irne iratum, tanqinim
pretio quodam exhibito placari, nec esse expiata sce-
lera, quæ sacrificium expiare dicitur. Pralereo alia
argumenta ridicula; indigna cniin sunt, quibus nos
serió respondeamus. Sed cl illa superiora, ut anui
jam dixi, tametsi in faciem apparent probabilia, dili-
genter lamen inspecta, vana esse deprehenduntur. Id
tantisper dùm explico, cl fidem meam de Ecclesiæ
sacrificio breviter expono, quæso, lector, attende.

Si «pia disputatio est, tibi id, de quo disputetur, ne-
cease sit definire, hanc ego vel maxime esse credi-
derim, quæ nobis hodiè instituitur; cùm non modo
Widefiislas el Lulheranos, sed quosdam etiam catho-
licos videamus, sacrificii vi et naturò ignorala, in sum-
mo errore et maximarum rerum ignorance versari.
Explicaturus igitur, quidnam sacrificium sit, quidque
sufi definitione contineat, illud in primis accipio, sa-
crificium proprium esse religionis opus, id est, ejus
virtutis, quæ cultum Deo et cæremoniæ affert. Est
enim sacrificium quasi sacrum factum, ul Gregorius
ait. Sacra vero Dei facere, haud dublé ad Dei cultum
et reverentiam pertinet. Sacrificare igitur propria est
religionis actio, quæ videlicet solius Dei honori dedi-
cata csl, quemadmodum, Augustinus conlr. adver
leg. cl proph. L 1, c. 18; cl de Civit. Dei, lib. 10, c
4; Actor.qiioquuccap.i l, Lucas scribil.

Illud deinde sumo, sacrificium speciem esse operis
sacri cl religiosi; atque aded opus sacrum quasi genus
esse sacrificii. Etenim qui vocem hanc ad sacras oni-
nes caeremonias cl religionis actus extendunt, qufi ra-
tione id laciunt, ipsi viderint; certe cum p«»rpeiwo cl
Ecclesiæ cl Scriptura usu pugnant. Septem cniin sa-
rramenU agnoscit Ecclesia, septem sacrificia, non
agnoscit. Non itaque «juodeumque opus sacrum,
«piicumque religionis ritus csl, sacrificium. Vndè
el concilium Florentinum non obscure à sacris cade-
ris sacrificia distinguit. Alque in lege veteri alias
fuisse leges de sacrificiis constat, alias de reliquis sa-
cris ritibus. Quæ causa necessaria est, ne nos sacrificia
cum sacris aliis confundamus. Adde quòd in sacrificio
hostiam esse oportet, qm v Deo immoletur; hostiam
verii in omni religiosa cærcmonià velle fingere ridicu-
m est. Adde etiam quòd sacrificium lalinus interpres
semper appellat, quam Graci flvrto»; Gracis autem
CvfìX non est quod litet unum sacrum opus, sed spe-
cialis religionis cærcmonia, in qué res Deo sacra vel
ver sanguinem, vel per ignem, vel alio quovis modo
j onfidtur. Quampiun Theophylaclus auctor csl, Ov t ik ç
^r»priè magis esse, qua' per ignem sacrificantur, quam

ca quæ per sanguinem. Sed et Porphyrius : « Ab ex-
« halalione, inquit, ignis, quani Græci flu/Haio dicunt,
« thysia quoque, quam sacrificium latine appellamus,
« apud Grecos antiquitus «licita est. Nunc verò non
« recte sopimus, thysiam illuni cultum appellants,
« qui sanguine celebratur. » Hactenus Porphyrius. Sed,
ut prima vocis origo illa sit, non negant auctores lii,
vulgarem ejus vocis usurpationem universo ca conti-
nere, quæ vel per ignem, vel per sanguinem imriKT-
lantur. Atque hæc latini interpretes sacrificia vocari
perhibent. Sit itaque exploratum, sacrificium speciem
quamdam esse cullò s sacri.

Quòd si ex usu recte loquendum divintrque Scri-
pture consuetudine propria ejus nominis significatio
acoipienda sil, inveniemus sane, sacrificium tum solita)
esse, quum res aliqua sacra offertur Deo. I bi namque
oblatio non est ibi ne sacrificium quidem esse potest.
Qui enim aut Baptismi, aut confirmationis, aut Ordinis,
aut Matrimonii, aut Uctionis extremæ sacramentum
conficit, is quanivis sine dubio rem sacram et divinam
faciat, sacrificium tamen facere non nisi absurdissime
diceretur. Quoniam ne ipsa quidem Eucharistia, quam-
diù servatur in pyxide, sacrificii nomen babel. Tunc
veré primiim hostia nuncupatur, ciun offertur. Oblatio
igitur est de ratione sacrificii. Id quod Paulus sæpé
docet, ut ad Ilebr. 5 : *Omnis, ait, pontifex constituitur,
ut offerat sacrificia pro peccatis.* Et (rapite septimo :
Pro suis delictis hostiam offerre. Et capite nono : *Mu-
nera et hostia: offeruntur,* etc. Et capite decimo : *Eisdem
ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter,* eie. Ncc hic la-
borare opus est, ubi nihil est ambigui, illud addo, quod
difficulter admittunt quidam, si vis et natura hujus vo-
cabuli perpendatur, non omnem oblationem sacram
sacrificium esse, sed quiddam aliud prater oblatio-
nem sacrificii vocem vindicare, quemadmodum divus
Thomas argulissimè, ut omnia, dixit. El Theophyla-
clus: (Doni, inquit, et viclimæ exacta ralionc quidem
c csl discrimin; Curtae enim, hoc csl, sacrificia sunt
« per sanguinem et carnem oblationes, vel corie omnia,
« quæ per ignem sacrificantur; dona autem sunt, ul
« fructus, cl quæcunque alia exsanguia, cl ignicaren-
« lia. » Quod ulique discrimin Paulus in Epistolà ad
Hebræos diligenter observat : *Omnis, ait, pontifex**
constituitur, ut offerat dona et sacrificia. Et iterimi :
Omnis pontifex ad offerendum munera et hostias, con-
stituitur. Atque Chrysostomus, explicans illud : *Sacri-*
ficium et oblationem nolui, oblationis el sacrificii
hanc differentiam esse accurate notavit. Non itaque
omnis oblatio sacrificium csl. Quam omninò rem illud
vel maxime argumentum probat, quod ciun animalis
vivi juxta legis prascriptiplmn fiebat oblatio, nusquam
hæcaut hostia, aut sacrificium vocabatur. Nisi velis,
limi à Judæis filios immolari in sacrificium, ciun post
purificationis caeremonias Domino sistebantur. Quod
quoniam absurdum est, consentiamus non omnes res
Deo oblatas, hostias esse, aut sacrificia. Porrò autem
si circa rem, qua» offerebatur, quippiam sacri sacerdos
faciebat, ul si animalis fundebat sanguinem, si thus
ardere faciebat, si conterebat frumentum, si olcosv*

milam conspersam frigebat in sartagine; tñrn demùm veré sacrificium faciebat. Earum quippe rerum omnium sacrificia esse, LeviliciScI G Num. 5 et 2 Paral., c. 28, legimus. Scile ergò ac præclarè I). Thomas admonuit, in eo sitam esse rationem sacrificii, si circa rem Deo oblatam quidquam Geret, quo res ipsa sacra quodammodo conficeretur. Nam si integram, et ilkesam sacerdos offerret, donum dici, cl munus, non item sacrificium. Id, quod in græcà voce tota explicaliis animadvertitur, ul pauli) ante dicebamus.

Quibus rebus expositis, facile intelligitnr, Lutheranos in Apologià Augustana perperam sacrificium definiisse, quòd sit ca rmonia vel opus à nobis Deo redditum, ut eum honore afficiamus. Velati munera, primitif, dccimæ. Hanc veri) definitionem cum exemplis suis, ul alia argumenta pralereamus, satis refellit Apsolohis, timi dona à sacrificiis distinguens, tum magis argumentons, quòd si Christus sæpè sc in sacrificium offerret, Sæpè eliam pateretur.

Sed ut occulte atque involtine rei notitia aperiatur his, quæ dicta sunt, illud primum objicitur quòd Propheta sacrificium laudis sæpè, Ps. Scilicet 59, 10G, i 15, coinmemoraf, quod Paulus, ad Hcbr. 13, 15, ininterpretatur *fructum labiorum coufitentium nomini Dei*. Sacrificii igitur definitio non csl tam anguste conclùsa.

Illud deinde videtur esse contrarium, quod Apostolus ad Romanos, 12, I, scribit: *Obsecro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam. Non ergo* in sacrificio hostiam esse oportet, quæ mactetur, sed saliscst, si corpus nostrum vivum ad sacrificium præbeamus.

Tertio loco, id opponitur, quod in omnium ore est, Ps. 50 : *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus*. Illa domimi Phil. 4, 18: *Depletus sum his, qua: misistis in odorem suavitatis, hostiam acceptam*. El rursum ad llebr. 15, 1G : *lieneficenliic et communionis nolite oblivisci, talibus enim hostiis promeretur Deus*. Quibus videlicet argumentis moti quidam putaverunt, sacrificii nomen terminis esse latioribus circumscribendum ; à nobis enim strictissime coarclatum. Ego verò lanium absum ab illà scnlentià, ul non modo non arbitrer, veram sacrificii definitionem, quæ est à nobis ante posita, his argumentis obscurari, sed fieri eliam illustriorem existimem. Duobus quippe modis verba in sacris litteris usurpantur, uno per proprietatem, allero per figuram. Atque id quidem, licet facillimum, est tamen animadversione dignissimum. Mullos lamen elex alienis, cl ex nostris hujus rei ignoratio fefellit. Dico igitur, nomen sacrificii dupliciter in Scriptura sacrò accipi, et proprie, et translate. Nos porrò, quùm res definimus, necessari^ philosophiæ ducti raliione, non quid vox per metaphoram aut alium tropum translata significet, sed qfiid proprie contineat, exponimus. Sacrificii itaque natura propria plané nobis definita est ; at in omnibus testimoniis, quæ contri posuimus, nominis translatio quædam et abusus csl. Id quod in singulis facile inlelligimus, si ca ad veram cl propriam sacrificii naturam referamus.

In primo siquidem testimonio fructus labiorum laudantium Deum hostia dicitur, cùm lingua labiaquo

mortificata Dei laudibus consecrantur. Quemadmodum enim vitulus mactatus in hostiam, nullas alias edebat voces, quam in Dei laudem cl gloriam, sic lingua conviciis, d(tractioni, ac turpiloquio mortua, et soli Deo laudando sacra, quasi sacrificium quoddam offertur, juxta illud, quod scriptum est, Oseæ. 14: *lirddemus vitulos labiorum nostrorum*. Quanquàm in psalrnis dici potest, sacrificii hosliæque voces sine tropo usurpatas. Erat enim in lege prax ripiani inter ca lera gratiarum actionis sacrificium, in quo vera hostia? mactabantur. Sed Paulus, ul solet, per allegoriam hostias illas carnales ad labiorum laudantium Deum spirituale sacrificium traduxit.

In secundo vero testimonio expeditior cl planior csl metaphora ratio. Tunc enim offerimus corpus nostrum hostiam Deo, cimi mortificamus membra nostra, quæ sunt super terram, carnemque nostram peccato quidem mortuam, viventem aulcrn justilix Domino offerimus. Quemadmodiim Hieronymus advers. Jovinianum : < Illa, inquit, virginitas hostia Christi csl, < cujus nec mentem cogitatio, neque carnem libido < maculavit. > Atque fortassisquùm Apostolus vivam hostiam dixit, quasi pugnantibus inter se vocibus de more lusit. Similia sunt illa : *Qua in deliciis est vidua, vivens mortua est*, I Tim. 5, G, mare dulce, terra cælestis, spiritualis caro, spiritus came s. Non ilaque ex co, quòd Apostolus vivam hostiam dixit, slatini colligere oportet, animal non esse maciandum, quùm in hostiam prabetur. Quin potius, si Pauli ingenium tenemus, contrario modo argumentabimur.

Jam in tertio quoque testimonio aperta translatio est. Cor namque instar frumenti contritum, cl divine amoris igne quasi succensum, similitudine quidam sacrdicium vocatur. Adde quòd familiare auctoribus sacris eel imaginum vocabula rebus per imagines significatis attribuere, ut nomen Davidis Christo, Ezechielicli* 54. Nomen eliam Petra eidem, I ad Corinth. 10. Tale illud c^I : *I'go sum vitis vera*. Quia igitur per sacrificia illa legis externa res quædam spirituales poliores prassignabantur, has omninò res sacrificia, holocausta, hostias sacra littera appellant. IT mactationes brutorum animantium figura erant mortificationis carnalium el irrationalium affectuum, qui regnant in corjwe ; ideòque camis mortificatio hostia dicitur, non proprie quidem, sed figurati dictione (I). El hunc in modum cætera, quæ non sunt modò longo sermone explicanda. Tres ergò priores scnipulos plane excussimus; quartum verò ilhnn facilius eximemus, si semel stabilitum fuerit, his in locis Apostolum non proprie loqui, sed figurate. Id quod liquido demonstrari potest. Primiim quia sacrificium ad religionem proxime pertinet : at cleemosvna ct beneficentia ad misericordiam vel liberalitatem. Dein ex illo Oseæ testimonio : *Misericordiam volo, ct non sacrificium*. Quo loco sacrificium

(I) Ad eumdeni modum Augustinus, 10 de Civit. I., c. G, Impiitur cùm affirmat, verum sacrificium esse omne opus quod agitur, ul saucia societate inba*reamus Deo. Nam, cap% 5, dixerat, sacrificium visibile esse invisibilis sacrificii sacramentum, id est sacrum signum.

non obscurd A ndscricordiæ operibus separatur. Cert**, bi sacrificii vox dona pauperibus cullata proprie conti* neret, nullo modo Propheta diceret : *Sacrificium ct oblationem noluisti*. Quid igitur sibi Apostolus vult, qiiiini ea munera hostias vocal, quæ pauperibus tri- buuntur? Nempe illa esse Deo acceptissima. \idolice! hostias credebat populus maxime placero Deo, spirareque illi odorem jucundissimum, Genes. 8, Exod. 29, Lex it. i et 3, num. 28. Usque eò nutem persuasio hæc in animis vel fidelium insederat, ut pra sacrificiis opera interdmn pietatis chari.'alisque contemnerent. *Hujus rei Apostoli* minime ignari, et plebem rudem ad vcr.im ct germanam pietatem revocare cupientes, misericordie ac charitalis officia hostias appellabant, non faltó id quidem, sed verbis pauluhim quidam dicendi figuri immutatis. Sic Paulus ad Philipp. I, 18, hostiam acceptam dixit in odorem suavitatis. Sic Jacobus, 1, 27 : *Religionem mundam et immaculam esse visitare pupillos ct viduas in tribulatione eorum*. Quam rem | lane cl sine verborum immutatione legis ille peritus significavit, inquiens, Mare. 12, 53 : *Diligere proximum, tanquàm se ipsum, majus est omnibus holocaustomatibus ct sacrificiis*. Quid ergò proprie sacrificium sit, quà etiam ratione per tropum transferatur, salis dictum est. Noe h.ec tamen nimis mulla videri debent, cimi hujus vocis vi ac potestate ignorata, multorum disputationes vagari cl errare cernamus. Erant autem hæc copiosius explicanda, ne immodicæ brevitatis studio raperentur verborum pondera disserentis celeritate. Sed de his hactenus. Sequitur, ut sacrificium in species suas quàm brevissime partiamur.

Lutherani, in Apolog. August, duas proximas sacrificii species esso aiunt, necesse piales. l'num enim esse sacrificium propiliatorium, nempe ad placandum Deum cl impetrandam veniam peccatorum, alterum id est, gratiarum actionis. Ilasduas species sacrificii magnopere oportere asserunt in hAc conlroversiâ nos in conspectu positas habere, ct singulari diligentia cavere, ne confundantur. Id quod ipse cliam nique etiam moneo; sed illud quoque animadverto, hâc divi- rione nullas sacrificiorum species vitiosi fuisse præ- l* rmissa. Non enim solum vel pro peccalo, veletiam ad gratiam referendam sacrificium fieri solebat, sed el vice supplicationis, ul à Deo vitæ commoditas ac prosperitas haberetur. Quod si latiné liceret, possemus *impetratorium* vocare. Quale fuit sacrificium Jacob, Genesis 28, qualeque etiam mulier illa prætulit, quæ in proverbiiis, 7, U, dixit: *Victimas pro salute devoti*. Sané in Lenitico, 7, II, post sacrificium pro peccato litKliæ pacific® in duas species distribuuntur, ul aliæ riot gratiarum actiones Deo exorato, aliæ voto vel sppntc Mi*ccj.læ Deo exorando. At prater luce sacriñl- < u gene ra aliud butasse fuit in hoc paratum , ut firdus ettn Deo fuso sanguino sanciretur. Cujusmodi Exod. 21, ct liti g. 25, mentio fil. l t omittam sacrificium pro consecratione pontificis, quod legislator à reliquis sacrificiis distinxit, Levit. 7, 55. Nam holocaustum, quod humana* servitutis tributum proprium erat, et ad testationem divinæ majestatis ac dominationis Deo sa-

erum, dubium non est, ad duas illas sacrificii species minime perlinere. Plura itaque, quàm duo hostiarum genera fuere inveteri Testamento; at in novo iilriun unum saltem sil quæritur. Cui quaestioni statin) ego respondeo, si duo illa prius explicuero, quæ in hic coutroversiA explicatu quidem facillima sunt, sed sunl tamen necessaria vel maxime. Illud primum est, nomen sacrificii inlerdùm pro re, quæ Domino offertur, interdum verò » ro actione ipsA sacrificandi solere accipi. Pro re, ut ad Ilebr. 5 : *Omnis pontifex constituitur, ut offerat dona ct sacrificia pro peccatis*. Pro actione, ut in illo apud Tullium loco : *Rræbrcr hostias ad sacrificium*. Quo modo divus Thomas hanc vocem usurpavit, nec usurpavit absurde, cùm artificium, lanificium, cl similia ad etimdem modum à doctissimis usurpentur. Alterum est, catholicos sicut Eucharistia; sacramentum , ilA Eucharistiæ sacrificium duobus modis asserere. Est enim sacramentum tantum, hoc est species illæ vini ct panis externæ> quæ corpus Christi ac sanguinem continent. Et item res el sacramentum, ncrnpò corpus Christi el sanguis, quæ res interiorius sub speciebus continentur. Similiter cliam in oblatione et missa nostrA esi sacrificium externum specierum panis ct vini; quod Augustinus, in Psal. 57, sacrificium panis et vini nuncupavit. Est et rursus sacrificium interiorius corporis cl sanguinis Christi, quod Deo Patri sub speciebus illis potissimum offerimus, ht* tenus dico, non quòd ipsum per species non suo quodam modo videatur, sed quòd intra species inclusum í occultum in se et indivisum sit.

Ilis positis, sil prima conclusio : *hi lege nova veré nunc est proprii sacrificium*. Quæ omninò res primum ex Malachia aperte conficitur: *Non est mihi, ait 1, i0> voluntas in vobis, ct munus non suscipiam de manu vested. A solis enim ortu usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, ct in omni loco sacrificatur ct offertur nomini meo oblatio munda*. At inter; retantur hunc locum Lutherani de sacrificio spirituali omnibus fidelibus communi. Id quod nullo pacto defendi potest. Primum, quia nostra opera omnia sunt tanquàm pannus menstruatae, Isa. 64, G. Non igitur possunt dici absolute oblatio munda, Lulhero præscriim, qui nostras justitias peccata esse contendit. Deinde quia ofierre opus nostrum tanquàm mundam oblationem et sacrificium, isti dicunt esse pliai isaicum. At Propheta non loquitur de pharisaico sacrificio.

Pralcreh, quia sacrificia spiritualia non sunl propria legis evangelic®, sed communia in omni lege fuere. Propheta aulem diserte loquitur de sacrificio quodam legis no\æ proprio ac singulari. Postremò, quia idem propheta, c. 5, loqueos rursum de ipso eodem nova- legis sacrificio: *Sedebit, ait, confions ct emundans argentum, tl purgabit filios Levi*. Non dicit filios Israel, sed Levi; *ct erunt Domino offerentes sacrificia injustitia*. Peculiare ergo sacerdotium erat instituendum, cl peculiare sanctificandi ministri ad peculiare sari | licioni legis evangelic®. Nam quòd Protestantes illud primi capitis referunt ad sacrificium spirituale commune omnium fidelium, hoc verò tertii capitis ad prxdicationem Evan-

pellì, (lo quí Paulus nd Rom. 15, *sanctificum I'vangc-*
(*ium*, etc., suà hác varietale testantur se à veritatis
unitate discedere. Clinique hęc siili per figuratam di-
ctionem sacrificia; qui ad tropos confugiunt hoc loco, ii
et omnem Scripturarum vim labefactant, cl sibi cliam
repugnant. Fatentur enim et ipsi, non esse in sacra-
rum litterarum inlelligcnlia ad tropos confugiendum,
nisi ex proprietate vocabulorum magna absurditas se-
queretur. Nec vero cum his Augustinus facit, qui li-
bro conlrà hileras Petiliani 2, cap. 86, hunc Malachiæ
locum de laudis sacrificio interpretatur, de quo scri-
ptum est, Ps. 49, **I.** : *Immola Deo sacrificium laudis*.
Sic enim et Septuaginta verterunt: *Ab ortu solis usque*
ad occasum glorificatimi est nomen meum in nationibus;
id quod Apostolus explicat, inquires ad Horn. 13,15:
Der ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo,
id est (ructum labiorum confidentium nomini ejus. Sed
ne Hieronymus quidem ab his dissidet, quum Mala-
chite testimonium his verbis exponit (1) : < Ergò pro-
< prié nunc ad sacerdotes Judæorum sermo fit, qui
< offerunt cæcum, cl claudum, et languidum, ad im-
< molandum, ut sciant carnalibus victimis spirituales
< victimas successuras, cl nequaquam laurorum hir-
< corumqiic sanguinem, sed thymiaa, hoc csl, san-
< clorum orationes Domino offerendas; et non in unì
< orbis provincia Judæà, sed in omni loco offeri i obla-
< lionem nequaquam immundam, ul a populo Israel,
« sed mundum, ul in ceremoniis Christianorum. » Non
sunt, inquam, pro adversariis auctores hi, nec stant
à mendacio contra verum. Regula siquidem Scriptu-
rarum est, ut idem Hieronymus eodem ipso loco te-
statur : ubi manifestissima prophetia de futuris texti-
tur, per incerta allegoria! non extenuare quæ scripta
sunl. Cùm ergo in universo orbe, atque adeò apud om-
nes gentes una cl eadem offeratur hostia munda, sa-
cramentalis el externa quidem spectorum panis et vini,
al» omnicanus cl ernoris foeditate aliena, interior vero
incruenta etiam, quamvis corporis sanguinisque ipsa
sil; quid allinei vaticinationem, quam in purissimo
Cliristi sacrificio proprie impletam cernimus, allego-
rici* et spiritualibus interpretationibus invertere? Non
itaque, si Augustinus atque Hieron) musiliEcclesiàgen-
tium laudis sacrificium, sanctorum orationes, et cæleras
deiniim spirituales hostias agnoscunt, qua» allegorica!
cl figiiratae hostis sunl, idcirco verum et proprium
Eutharisliæ sacrificium excludunt. Quinimu, is ipse
Augustinus, ad Panliniim scribens, in missà cl sacri-
ficio quod celebratane frequentai, Ecclesia omne pre-
cum, orationum laudmnque genus, de quo Paulus, 1
ndTimot.2, loquitur, contineri existimavit. Sané qui-
dem Eucharistia* oblatio magnò cum excellentia pra>
stanliftqiie oblationum reliquarum, sacrificium est gra-
tiarum actionis et laudis, in quo nomen Dei gloriosis-
simi cl magnificentissime summo splendore illustratur;
Eucharistia item verum ilhid thymiaa suavissimi odo-
ris est, quo omnes sanctorum proces et orationes
referuntur, unde jucundum et ipsæ odorera mutuantur.
Quæ causa Ircnæo fuit ut ex Malachiæ prophetia uliaiii-

(1) Idem lère in Zach. c. 8.

(pie hostiam in Christi Ecclesià futuram intelligerecl,
et cam quæ proprie hostia csl gratiarum actionis cl
budis, quam oh id ipsum Eucharist am appellamus, d
quæ figurale per allegoriam hostia nuncupatur. Ventiti
ne propheticis obscurisque.lestimoniisLutherani se im-
pugnari causcnlur, alterum ex E\augello clarissimum
proferamus.

Exstai ergò apud Lucam, 22, 19, scriptum aperti»
simum testimonium ad hujus rei approbationem : Ac-
cepto, inquit, *pane, gratias egit, cl [regii, et dedii rii*
dicens : Hoc est corpus menni gitoti pro vobis datur; hoc
facite in meam commemorationem. Similiter et calicem,
hoc csl accepit, *et gratias egit, dicens : Hic est calix*
novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fun-
detur. Ehi illud primiim animadverto, jure Comcliuir
episcopum Bizonlinum inconcilio apud Trid. à Patri
bus cl theologis universis explosum, qui dixerit, Chri-
stum in cœnà non suum corpus cl sanguinem obtu-
lisse. Ritu quippe judaico gratias Deo agere, calicem
in inanibus accipiendo cl levando, vere e]l hostiam
gratiarum actionis offerre. Quùm itaque dixit Dominus;
Hoc facite, plane jussit Apostolis, ul quod ipsum fa-
cere cernebant, id quoque illi facerent, Eucharistiâ,
hoc est, gratiarum actionis hostiam exhibendo. Quem-
admodum Cyprianus ad Cæcilium enucleavit in hęc
verba: « Scriptura dicit ut quotiescumque calicem in
< commemorationem Domini cl passionis ejus offeri-
« mus, id quod constat Dominum fecisse, faciamus, i
El pauló post : < A Domino admoniti cl instructi su-
< mus, ut calicem Domini rum » ino mixtum secundum
c ipiod Dominus obtulit, offeramus. » Atque Irenæus:
« Calicem inquit, similiter suum sanguinem confessus
< est, et novi Testamenti novam docuit oblationem.
< Quam ecclesia ab Apostolis accipiens, in universo
< mundo offert Deo ei qui alimenta nobis prestaì, pri-
« initias suorum munerum in novo Testamento. » Et
cap. postea 51 : « Offerimus, ait. ei Eucharistiam non
c quasi indigenti, sed gratias agentes donaliomejus, » etc.
I bi omissis auctoritatibus non dubitem ipsà re el ra-
tione exquirere veritatem. Quemadmodum enim in re-
bus aliis contingit, ul eas sancte ac religiose offeramus
Deo, ab illo primiim acceptas; itó, ac multò cliam ma-
gis, cùm in Eucharistiâ corpus Christi ac sanguinem
Cívlestis benedictionis largitate acceperimus, impii pro-
fecto criiqus cl ingrati nisi summam gratiam referamus,
eadem dona, quæ à Deo accepimus, ipsi reddendo, ju-
xtà illud, quod scriptum est 1 Paral. 29, 11 : *Tua sunt,*
Domine omnia, cl quæ de manu tuá suscepimus, reddi-
mus tibi. El iterum, Ps. 115, 12 : *Quid retribuam Domino*
pro omnibus ipur retribuit mihi! Calicem salutaris acci-
piam. In <piem locum Paraphrasis chaldaica sic banel:
Calicem redemptionis accipiam mundo venturo. Nam el
hunc psalmum ad mysteria el fidem Evangelii perli-
nere, auctor csl Paulus, 2 ad Cor. 4, 13. Salutare au-
tem Christus est, ul Simeon in Evangelio cecinit. Sed
bene, accipiam, quia nisi accepero, retribuere non va-
leo. El cùm generaliter nihil ex nobis Deo daie possi-
mus, sed quod ab illo accepimus, id tanquàm jam no-
sirum ilerùm illi reddere, cujus dono acceperamus

pcculianter (amen hæc dona, hæc numera, hæc sancta sacrificia coelestia erant; de cœlo ergo accipienda crani, et nomen Domini invocandum, ut tali nomine consecrata, nobis fierent corpus et sanguis Domini nostri Jesu Christi.

Quòd si nos piè, grate atque sapienter sanguinem Deo proprium fundimus, ul beneficiorum non memoriam mudò, sed observantiam teneamus, cur sanguinem Christi à Deo nobis proprié (I) tribulum non illi jefundamus, *qui* nobis cum Filio Filii sanguinem dedit? Hesiodus eadem mensuré jubet reddere, qué acceperis; aut etiam cumulatiore, si possis. Nos qui Christi sanguinem et corpus accepimus, si mensura cumulatiore non possumus, non reddemus eadem? Quid Christus, annon per amicithe vim, quasi unus nobiscum elleclus, dona nobis à Patre collata pro suis existimabat? Sane quidem. Nisi ergò stultus fuit et ingratus, accipiens panem cl calicem non solimi nostro nomine gratias egit, sed Patri pro suo summo beneficio meritam ac debitam gratiam cumulatissime retulit, certe parem Patri jiersolvit, el commemorandam, dum fidelium genus erit; persolvOndamqtm putavit. *Hoc*, ait, *facite in meam commemorationem*. Te appello, Ludiere, atque adeò vos appello omnes, Lutherani, nonne intelligitis, quàm apertum vobis sit cum Christi Evangelio certamen? Vos porrò Eucharistiam percipientes, non item offerentes, Domini quidem comam agilis, sacrificium vero crucis non agitis. Quod vester quidam confitetur evictus. < *In nostra, Eucharistia*, ait Bucerus, *mors Christi* » (*alitimi verbis, non etiam symbolis prœdicatur*. > Non igitur Christiana est eucharistia vestra. Christus enim nonjussil ut dicamus hæc in memoriam ejus, sed u tfaciamus : *Hoc facite, uit, in meam commemorationem*. Non est itaque in mysteriis hostia Christi dicenda solùm, sed etiam facienda. Symbolis ergo, el non verbis tantummodo sacrificii Christi memoria inaltari repraesentanda erit. Alioqui, si manducatio est, non oblatio, exemplar et imago cœnæ erit, exemplar, cl imago sacrificii non erit. Quanlò melius tota per orbem Ecclesia intellexit, quæ, quim sacerdos confectis in nomine Christi mysteriis, ail : *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*, ipsius voce sacerdotis illa respondet : *Cndè et memores, Domine, nos tui servi, sed cl plebs tua sancta*, etc., *offerimus pnvcluræ majestati tuer de luis donis ac da<is hostiam puram*, etc. Nullo ergò modo negavi potest, quin Ecclesia offerens corpus Christi cl sanguinem in Eucharistie, cl Christi exemplo id faciat, cl evidenti catione ducta, cl præcepto denique ipsius Domini impulsa.

Sed bis tamen objicitur, quòd ciim Apostolus illud Domini præceptum retulisset : *Hoc facite*, eie., è vestigio subjecit : *Quotiescumque enim manducabitis panem lume, ct calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntia-* *Ms, clc*. Ipsa ergò manducatio ct potatio symbolum est Dominica* passionis. Non itaque necessarium est

(I) Propriè dico, quia singulis attributus est; quo sensu cl sol, cùm omnium communis sit, cujusque etiam csl pruprius.

offerre sacrificium, ul hostiam Christi etiam symbolis commemoremus.— Buie argumento primum ita respondeo. Non si quispiam dicat : Quotiescumque concacaverimus, confabulabimur, mox inllegimus concœnationi el confabulationem eamdem esse. Sic si Apostolus dixit : *Quotiescumque manducabitis*, etc., non necesse csl interpretari, cœnationem Dominicæ mortis annuntiationem esse. Voluit ergò Dominiis, ut quæ mensa csl, ea sil nobis el aliare, hoc est, ut non modi comaremus, vertim etiam sacrificaremus. Quare idem instituit, ut esset simul et sacramentum, et sacrificium, quorum alterum Dominicæ cœnæ, alterum Dominicæ morlisesset symbolum. Pauli ergò sententia hæcest: Ne putetis vos satisfacturos legi, si manducetis cl bitatis; qua in re cœnæ Christi commemorationem facietis; oportel enim vos mortem etiam commemorare, id quod magis sacrificando, quàm manducando fit. Deinde non inficior equidem, quin manducando corpus, sanguinemque potando, in divisione sanguinis ex corpore, id quod in cnice gestum est, aperte designetur. < Ciim frangitur hostia, Augustinus ait, ciim sanguis Christi in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio designatur? » Sed reverá, ut diximus, in separatione sanguinis à corpore mors significari potest, non autem propriè significatur hostia, nisi corpus, quod moritur, offeratur. Quanquàm consumptio specierum oblatarum ad perfectionem sacrificii perlinet. Ita populus cum sacerdote hostiam olim consumens, vere explebat sacrificium atque adeò hostia crucis perfectum signum dabat.

Illud pærtereà animadvertendum censeo, quamvis Christus in cœnâ nullum omninò sacrificium obtulisset, eo tamen quod dixit : *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, etc., mox verò subjungit : *Hoc facile in meam commemorationem*, satis ostendisse, nos mystice corpus tradituros, sanguinemque effusuros; quod rcipsi aperté et sine mysterio ipse erat posteó factururus. Hoc scilicet quòd ego faciam, vos facite; sed quod ego faciam sacrificio emento, vos facite in meam commentationem incruento. At Dominus, ul in græcis omnibus exemplaribus videre licet, semper est usus verbo prxsenlis temporis. Non enim ail : *Iiac csl enim corpus meum, quod pro vobis dabitur*, sed, *quod pro vobis datur*. Nec si verbum verbo reddas, dixit : *Ilie csl sanguis, qui pro vobis effundetur*, sed, *qui pro vobis effunditur*, Luc. 22, 20. Et apud Paulum, 2 ad Cor. 12, 24 : Tg&w po'j àùuv. únip id est ; *Iloc meum corpus, quod pro vobis frangitur*; quemadmodum cl Ambrosius in hunc Pauli locum, el Beda enarrans Evangelium Lucæ legunt. Nec dubitandum Catholicis est (quam rem posterius explanabimus) in altaris sacrificio sanguinem Christi fundi non aliter ad effectum, quàm si nunc funderetur in cnice; corpus Christi item frangi ad efficientiam, perindè ul si nunc nobis in cruce frangeretur. Prælerquàm quòd in sacrificio externo mystici et tanquàm in exemplari atque imagine, et sanguis Chnsti funditur, cl frangitur corpus. Unde Augustinus : < Quiim frangitur hostia, inquit, quid aliud, quàm l)ominici corporis in cruce immolatio designatur? » d«

Consecr. dist. 2, cap. *Quiim frangitur*. Ac ne sacramentum quidem solùm, sed verum etiam corpus Christi sacerdotum manibus frangi, Romanum concilium, sub Nicolao, definivit, de consecr. disi. 2, cap. *Ego Ucrengurius*. Videsne quemadmodum nubis omnia consentiunt, qui et Christum in cœnà corpus suum, et sanguinem mysticè tradidisse, et ad eandem nos formam constituisse, non rebus solùm et rationibus, sed verbis quoque ipsis effecimus? Nihil enim prohibet, quum Lutheranos redarguimus, exemplaribus græcis pneserum consentientibus adhærescere.

Sed quia Sacramentarti causantur se his ferè argumentis non premi, ut quæ majori ex parte sumant, corpus Christi verum, et sanguinem in Eucharistia esse, id quod isti pernegant, age, rationibus conquisitis hos quoque urgeamus. Tametsi quædam ex his, quæ ante posuimus, Sacramentarios etiam pressius astringunt quàm ut fugere aliquandò possint. Atque ul omittam, quòd rem perspicuam, atque è sacris litteris manifestè exploratam et comprehensam inficiantur; nolo enim hodiè hâc de re cum Sacramentaras certare; de sacrificio dico, etiamsi in speciebus panis et vini nec corpus Christi, nec sanguis essent, ul vere sunt, adhuc tamen sacrificium in altari Christianorum existeret nullis et gravibus argumentis posse doceri. Est hoc primum et ex definitione sacrificii, et ex perpetuò consuetudine Ecclesiæ gravissimum, et firmissimum argumentum, quòd sacerdotes nostri panem et vinum offerunt Deo, faciuntque sacri aliquid circa res oblatas, panem scilicet frangentes, hujusque portionem tingentes vino; adde, si placet, rem utramque etiam consumentes; vere ergò et proprie sacrificant. Si enim oblatio similæ ac farinæ conspersæ oleo in figuram mortis Christi futuræ sacrificium erat, nihil est ambiguum, quin panem oblatum frangere ac vino tingere in figuram mortis prælerilæ, sacrificium sit. Quid aulem in hoc opere Lutherani reprehendent? An quòd panis et vini munera à Deo accepta referimus? Arguant Abel, *ac easterns in lege nature patres; arguant Moysem cum scriplâ lege sua; arguant oblationes quas in Ecclesiâ priinilivâ piè offerri solere libenter illi concedunt. Quin naturam ipsam potiùs arguant, quæ nos ad gratiam referendam informavit, quam Deo tamen referre aliter non valemus, nisi dona quæ accepimus ipsi reddendo. — Sed panem frangi ac lingi reprehendent. At hisce cæremoniis crucis immolationem designamus. Mirum est autem, si hoc nobis vitio vertant, quòd Christi passionem non verbis mudò, sed rebus etiam commeinoremus: pnesertim ciim Dominus dixerit: *Hoc facile in tncam commemorationem*. Sane, si illud peccatum est, qui baptizant, ii quoque peccant, quoniam symbolis mortem Christi figurant. Si ergo jmjus verbi definitio recte nobis declarata et circumscripta est, sine dubio sacerdos in altari vere sacrificat, quamvis nihil aliud spectes, quàm species ipsas vini et panis externas. At ipie etiam, si sacrificii partes ipsas expendas, hoc est, offerri, frangi, lingi, addecliam consumi; cùm his rebus mystice peragendis nihil insit vitii, qncmndmodinn ostensum est; iit ut non solùm vere ac proprie, sed

piè diam, atque religiose sacerdotes nostri sacrificent. Eam quippe rem Augustinus considerans, speciem panis hostiam appellat in loco citato; quod utique nomen usque adeò in omnium fidelium et auribus et linguis inhæsit, ut vanus et stultus sil, qui illud inde evellere tenlâril. Sacramentara igitur quamvis negarent esse in Ecclesiâ corporis et sanguinis Christi sacrificium, at sacrificium panis, et vini nullo modo erant negaturi (I), ne propriam sacrificii notionem ignorare viderentur.

Prælereà, Melchisedech sacerdos erat Dei altissimi, sacrificium ergo offerebat Deo, omnis enim sacerdos constituitur, ul sacrificium offerat; at non legitur aliud quàm panem et vinum obtulisse. Cum igitur nos ad eundem modum et ordinem panis et vini species offeramus, propriè vereque sacrificium exhibemus. Quia causa Ecclesiæ fuit, ut illud D. Thomæ in die festo, atque solcamus Eucharistia celebraret: *Sacerdos in veterum, secundum ordinem ifclchisedech, panem et vinum obtulit*. Verùm argumentum hoc Lutherani duobus modis eludunt. Primum negant Melchisedech Deo panem et vinum obtulisse; scilicet Abrahamo obtulit, non Deo, ul Genes, cap. 14, legitur. Id, quod Epiphanius libro 2, contrà Hæreses, heresi 55, agnovit. Deinde negant sacrificium Christi in eo fuisse secundum ordinem Melchisedech, quòd panem et vinum obtulerit; sed in eo fuisse affirmant, quòd Christus non secundum legem mandati carnalis, oleo isto corporeo sacerdos effectus est, sed quemadmodum Melchisedech, oleo Spiritus uncus sil à Deo præ participibus suis. Sic enim Apostolus ad Hæbræos interpretatur. Sed scrupulus prior sic eximitur: Non inficior equidem, Melchisedech panem et vinum Abrahamo ad reficiendum exercitum contulisse; sed cùm Scriptura statini adjecerit: *Erat enim sacerdos Dei altissimi*, nisi causa inepta est, intelligere oportet, easdem res obtulisse solitum Deo, quas tunc proferebat Abrahamo, sed huic in cibum, illi in sacrificium, quemadmodum Cyprianus ad Cæcilium, Ambrosius, lib. 5 de Sacrament., cap. I, Hieronymus, in Mathæi caput 26, Augustinus in Psalm. 55, concione primò, Cassiodorus, in Psalm. 109, Damascenus, lib. 4, cap. 14, Chrysostomus, homiliâ de Prodit. Judæ, auctores sunt de Consecr. disi. 2, cap. *In Calicem* et cap. *Accipite*. Scrupulum vero posterio-rem hoc modo eximemus. Non, si bruni re sacerdotium Christi simile est Melchisedechi sacerdotio, omnis illa similitudo excluditur. Quin si figura perfecta est, apud quadrare ad multa potest. Nihil igitur obstat, cur non in sacerdotii et constitutione et oblatione, Melchisedech Christus appareat simillimus. Lex insuper, et religio nulla est sine sacerdotii munere, atque functione. Hæc enim tria ita sunt, semperque fuere conjuncta, ut si unum tollas, reliqua accesso sil esse sublata. *Translato*, inquit, *sacerdotio, necesse est ut it legis translatio fiat*, ad Ilcbr. 7. Si ergo Christiani legent ac religionem habemus, habemus profecto et sacerdo-

(I) Sacrificium panis et vini Augustinus vocat in Psalro. 57.

lient. Al sácenlos omnis in hoc paratur, ul sacrificium offerat. Christiani ergo etianmùm sacrificium tenemus, sine quo nec sacerdotium, nec religionem, nec legem tueri possumus. At non omnes esse sacerdotes affirmant, hosliasque spirituales offerre. Sed cùm h® non proprie sint hostiæ, sed translaté, sacerdotium quoque non proprium, sed translatum cl improprium erit; translato vcrò sacerdotio, religionis item translatio fiet. Ilà nimirum, qui nobis sacrificium eripiunt, simul hi et veram Christi religionem conantur eripere, et falsam ejus inducere, qui juge ab Eeelesià auferet sacrificium. Nam cl Danielis, 12, 11, testimonio constringi fortius potuerunt, quàm ul elabantur. Rogandi sunl videlicet adversarii, quodnam sit illud juge sacrificium, quod Antichristus ab Eeelesià ablaturus est per dies 1290. Et cùm in Eeelesià non sil aliud sacrificium juge prater id quod in altari offerimus, jure arguimus, Lutheranos esse ministros Anlichristi.

Sed quid ego argumentor? Quid plura disputo? Eliamne in tàm perspicuis rebus argumentatio quaerenda aul conjectura capienda est? An dubitari potest, ubi nullum peculiare sacrificium, privatilo res sacra nulla, sacerdos proprie nullus est, ibi ne religionem quidem esse posse? Tradit Plato, lib. 4G de Regno, sacerdotes magni claritate oportere abundare, propter eorum, qu® tractant, magnitudinem. Quapropter apud /Egyptios non licere regem absque sacerdotio imperare. In plurimis quoque Graecorum civitatibus pracipua sacra à magistralibus summis institui, atque apud Athenienses creato regi sacra maxima esse attributa. Tradit rursum, dialog. 8 de Regibus, oportere, ul unus semper ex magistralibus deorum alicui pro civitate sacrificet. Aristoteles deindè, lib. Polit. 5, c. 10, auctor est, in heroicis temporibus reges divin® rei cultum exercere solitos, nisi talia essent sacrificia, qu® sacerdotium requirerent. Docet alio loco idem, in optimà republica sacerdotes honoratissimos constituendos. < Neque enim, ait, agricola, neque artifex neque vilium exercitiorum quisque sacerdos est deputandus; i honos namque diis esi à civibus impendendus. > Cicero cl Valerius scribunt, tantum studium antiquis observanti® religionis fuisse, ut senatus lune, quùm florebat imperium, decreverit, ut de principimi filiis pauci quidam electi Elruri® populis ad disciplinam sacrorum percipiendam traderemur, ne ars tanta propter tenuitatem hominum, et religionis auctoritatem, adduceretur ad mercedem et quæslum. Tantus bonos apud veteres naturi duce religioni csl habitus, ul nulli, nisi principes el optimates, caeremoniarum ergi Deum haberent facultatem. Et volunt Lutherani adeò Christum desipuisse, ul rempublicam instituerit, in qua sacrificia omnia vulgaria passim et contrita essent, sacerdotes, deliri etiam senes, garrul® anus, adolescentes leves, sartores, lanii el coqui, quos, honos prafandus sit, si vel cnrsim velis recensere! scilicet, sacerdotium nostrum Lutberani Turearum more informare cupiunt, apud quos à communi populo non nullum sacerdotes differunt. Qnantò religiosius antiqui obm Germani statuerunt, ul verberandi animad-

vertendique in hominem, nisi sacerdotum auctoritate, nvilis esset concessa facultas, quòd judicia non humana, sed divina viderentur! Sed quid ego communes naturæ rationes profero? Ad nostras, hoc est theologicas redeamus. Apostolus fideles cupiens ab idolorum cultu detertere, eo maxime argumento usus est, quod si, idolis immolarent, participes essent altaris el mens® impi® atque irreligios.®; nam sine discrimine camdem vocat et mensam, et altare; qui autem ad altare Christi accedunt, participes sunl hujus etiam altaris; fieri autem non posse, ut utriusque simul participes simus, nisi Deo cl idolis pariter serviamus. Altare igilur habet Ecclesia; habet igitur sacrificium. Etenim sicut mensa dicitur, in quà editur cibus, sic altare, in quo offertur sacrificium. Negent ergò altaria fidelibus Lutherani, solimi concedant mensas, quia cibus nobis esse aiunt, sacrificium non item. Nec altaris modò, sed et miss® nomenclaturam adimant, qu® cassimi quiddam, et Inanis vocis dono decoratum erit, si nobis in altari oblatio non est. Miss® porrò vocem ex hebræà lingua mutuò acceptam cùm doctissimi è nostris, lùm plerique è Lutheri familià testantur. Esi autem llebrais Micaea oblatio (1).

Sanò verò lùm altaria, lùm oblationem corporis et sanguinis Christi, quam missam el sacrificium appellamus, ex Apostolorum traditione nos habere exploratissimum erit, si regulas eas hòc referamus, qu® investigandis Apostolorum traditionibus libro hujus operis tertio sunl à nobis constitui®. Certè Irenæus, lib. 4, verbis nihil obscuris affirmat, ex traditione Apostolorum esse, quod corpus et sanguinem Domini offeramus. Andreas quoque Apostolus, referente Philacteto ex litteris sacerdotum Achaiaë Egæ® proconsuli, < immaculatum, ait, agnum quotidie in altari sacrificio. > Jacobum etiam miss® celebrationem addidisse, testei sunl Patres Trullan® synodi, can. 32. Concilium insuper Carlhag. 3, ait Dominum tradidisse, ut in sacramento corporis et sanguinis ejus nihil ampliùs quàm panis et vinum offerantur. Sed, ul dixi, nihil est opus oratione longiore, ubi promptum est formulas illas quærend® traditionis ad praesentem disputationem accommodare.

Jam Ecclesi® auctoritas pro hàc conclusione notior cl crebrior est, quàm ul indicanda sil. Nihil enim frequentius tùm in canone, timi aliàs sæpè intonat, quàm, hostiam Deo sc corporis cl sanguinis Christi puram et immaculatam offerre.

Concilia verò ab hàc sententià sunt plurima, Toletanum primum, c. 5, Toletanum XI, cap. 14, Toletanum XII, c. 5, Bracliarensc III cap. 1, Anlissiodorensc, cap. 8, Carthaginoise III, Ephesinum, Nicxnum, cap. 14, Lateranense, sub Innocentio III. Adde etiam

(1) Deui. 16, ubi nos habemus: *Spontaneam oblationem, Debrai habent, Mictam*. Quo etiam significato concilium Carlhaginensc quartum, cap. 84, hoc nomen nsurpavit in hæc verba: < Episcopus nullum prohibent ingredi Ecclesiam et audire verum Dei, sive gentilem, sive hærelicum, sive Judæum, usque ad missam catechumenorum. > (De Consecr. disi. 1, cap. Epfxcopu.)

Trullanum, quod nomine scxlæ synodi à Gratiano refertur. Adde etiam Florentinum in decreto unionis Arincnorum. Sed et in concilio Constanliensi ille error condemnatus est, non esse fundatum in Evangelio, quòd Christus missam ordinaverit.

Quid Sedis apostolice antistites? Nempe eandem Apostolorum et Ecclesiæ fidem profitentur. Anaciólas, de Consecr. disi. 2, cap. *Episcopus*; Clemen, de Consecr. d. 2, cap. *Hic ergo*; Alex. I, de Consecr. d. 2, cap. *Nihil*; Euseb. de Consecr. d. 1, cap. *Considio*; Julius, de Consecr. d. 2, c. *Cum omne crimen*; Felix, de Consecr. disi. 1, cap. *Sicut non olii*; Soterus, in epistolà ad episcopos Italiæ; Syricus, ad Cumerium, Tarraconensem episcopum, cap. 1; Innocentius I, ad Exuperiam, Tolos, episcopum, c. 1; Leo, ad Dioscorum episc. 79, de Cons. disi. 1, cap. *Necessè est*. Ili omnes antiqui Ecclesiæ pontifices, nam posteriores quid allinet commemorare?

Auctores verò veteres, quos Ecclesia et consecravii, et publicò dedicavit, si referre velim, negotium lectori facessetur. Itaque non omnes referam, sed nobilissimos. Docent in primis hoc est Græcis, Dionysius, cap. 5 lib. de Eccles. Hier.; Ignatius, in episc. ad Smyrnens.; Athanasius, in lib. Quæstionum ad Antiochum, quæst. 34; Gregorius Nazianzenus, in Carminib. ad episcopos; Eusebius Emissenus, de Consecr. disi. 2, c. *Quia corpus*. Chrysostomus, hom. 17 in Episc. ad Hebræos, qui falso nomine Ambrosii citatur à Gratiano, de Consecr. dist. 2, c. *In Christo*; Chrysost. quoque idem, lib. 6 de Sacrdol. paulò post principium. Cui Theophylactus consentii in c. 10 Episc. ad Hebr.; et Damascenus, lib. 4, cap. 11. E Latinis verò habes Irenæum, lib. 4, cap. 52 et 35, et 54 et 65; Cyprianum, lib. 2, episc. 3, quæ scribitur ad Cæcilium, de Consecr. d. 2, c. 1 et 2. Atque idem repetit in sermone de Cænâ Domini; Ambros., lib. 1 Officiorum, c. 48; Hieronymum ad Hedibiam, quasi. 2, et ad Tim. 1; Paschasium, in lib. de Paschâ, de Consecr. d. 2, cap. *Iteratur*; August., lib. 10 de Civ., cap. 20, et lib. 17, c. 20, et lib. 20 cont. Fatisi., c. 18, quem locum et Calvinus et Bucerus impudenter pro se referunt; Gregoriani, lib. 4 Dialogorum, c. 58, et in quadam homiliâ paschali, de Consecr. disi. 2, cap. *Quid sit*. Fulgentium denique, lib. 2 ad Monimum.

Ad omnibus his testimoniis Calvinus respondet, Eucharistiam idè à Patribus sacrificium vocari, quia est exemplar et imago sacrificii. Nec enim aut novum aut insolitum est, rerum vocabula rerum imaginibus attribuire. Ad Galat. 3: *Antiquorum oculos Jesus Christus proscriptus est, et in vobis crucifixus*. Ad Rom. 6: *Consepulsi in baptismum*. Apocal. 10: *Agnus, qui occisus est ab origine mundi*; sic autem Chrysostomus, Theophylactus et Augustinus, fidem suam de sacrificio explicuisse. Hæc Calvinus, Instil. cap. 18. Nam Bucerus, lib. 2, cap. 7, dicit quidem, alios Patrum in hæc sacrificii appellatione id spectasse maxime: < sed alii < tamen, in usu, inquit, hujus vocis præcipuè spectarunt oblationes, quas suarum rerum fideles offerre ban et Domino consecrabant. > Id quod Lutherus

ciam animadverterat, in libro illo pestilentissimo de Captivitate Babylonici. Sed scitum illud est, qui vero cundia fines semel transierit, cum bene et naviter oportere esse impudentem. Primum enim isti colligunt, si sancti auctores asserunt, Eucharistiam esse exemplar sacrificii in cruce facti, statim haberi, non esse verum sacrificium. Quod si ad eum modum colligere licet, ne vetera quidem sacrificia propriè et verè sacrificia fuissent, quoniam omnia figura et imago erant unica illius hosiæ, quam Christus moriens immolavit. Ulrumque igitur signum unius et ejusdem hosiæ censendum est, nostrum quidem præterita, illud autem legis veteris futura; sed ulrumque tamen vere sacrificium. Nisi quis adè insaniat, ut putet magis perlinere ad rationem sacrificii, quòd significet rem faciendam quàm quòd commemoret rem factam. Ego sane ita judico, Eucharistiam nostram exemplar sacrificii Christi esse non posse, nisi esset quoque ipsa sacrificium. Quæ res paulò antè est à me diligenter explicata. Quemadmodum enim cæna nostra commemoratio non esset dominion cænæ, imagoque illius et exemplar, nisi verè manducaremus; sic nec Eucharistia nostra hosiæ Christi exemplar et «mago esset» nisi vere sacrificaremus. Deinde illud ab his quæro» an sancti dicant, offerre nos in hoc mysterio corpus Christi et sanguinem. Bucerus negat, sed rem tamen apertam negat. Nam, ut externos omittam, manifestè id tradunt Cyprianus ad Cæcilium, Ambrosius lib. Officior. 1; Aug., 17 de Civ. Dei. et conir. Faustum lib. 20; Damascen., lib. 4; Irenæus item, lib. 4, ac demùm Alexander papa ad omnes orthodoxos; nolo enim esse longus in reliquis recitandis. Quòd si sanguinem Christi in hoc mysterio offerimus, verè illud est quidem sacrificium, et exemplar est lamen; quoniam hosiæ cruce imago incruenta est, sed illa inenitela, ut pro eo sit, ac si nunc cruor ipse effunderetur.

Atque argumenta hæc usque adè plerosque Lutheranos cogunt, ut in sacrificio offerendo ex parte jam cum Ecclesiâ consentiant. Non enim penitus sacrificium negant, sed in eo persiani, qui hostiam pro peccatis admittunt, eos injuriam imponere Christi perfectissimo sacrificio, quo uno cuncta sunt remissa peccata. Itaque gratiarum actionis sacrificium in Ecclesia esse quidem, quod eucharisticum isli vocant, sed pro peccato nullum esse, quod propitiatorum appellant.

Secunda verò nobis in hac controversiâ conclusio certissima et ipsa est, *Eucharistiam non modò juxta nomen suum sacrificium esse, quo Deo gratiam referamus, sed id etiam esse, quod nobis Deum placatum propitiumque reddat*. Eandem itaque hostiam pro gratiarum actione pro peccato esse. Hæc prius ostenditur ex illo loco apud Lucam, 22, 19: *Hoc est corpus meum quod pro vobis datur*. Et de calice similiter: *qui pro vobis effunditur*. Ambros. de Cons. dist. 2, c. *Si*

quod forma consecrationis præ se fert, quæ habet: *Effundi sanguinem in remissionem peccatorum*. Nam quòd Lutherani quidam aiunt, verba, quibus hoc my-

Ocrium *sácenlos* confidi, materialiter accipi, non significativi, non osi hujus loci 'tempûisque refellere. *Illud sane* exploratum est, si verba fornite materialiter iccípércñlñr, nec sacerdotem in Christi nomine corpus saignincnive conficere, imù ne conficere quidem ullo modo. Quin etiam, si sacerdos verba illa significative non profert, ex yi verborum neque corpus Christi in sacramento habemus, neque sanguinem. Ex quo Sacranientariorum stultitia ciistiu

Deinde, *omnis sacerdos*, m ad Hebræos (nidit Apostolus, *cñslituilur, ut ofrerat dona ct sacrificia pro peccatis*; aut ergo nullus nobis sacerdos est, ani sacrificium propitiatorium habemus. Nec verò Paulus de solo legali sacerdote loquebatur, nisi inepte argumentatus fuisset, Christum pro peccatis quoque obtulisse, quoniam sacerdos erat.

Prætercà pœnam aliquam manere, remissà jam Culpó, non solum Ecclesià definiente, sed Scripturit etiam indente credimus. Cum ergò corpus Christi el sanguinem Dei dono fanquàm res nostras habeamus, utique poterimus offerre Deo ad redemptionem animarum nostrarum; quemadmodum el pœnas proprias el sanguinem quoquo nostrum offerimus.

plane verò esse apostolica!» traditionem, cl Epiphanius, lib. 5 (unirà hæreses, eîChrysostomus ad populum Antioch, aperte docent, et facili! per regulas supra à me positas ostendi potest, (pias permolestum erit post timi longam disputationem ad hujus nos loci usum in præsentià convertere. Quanqmun una Ecclesia satis est ad hujus rei certam fidem in animis inserendam. Illa quidem cùm alias frequentissime, tùm in canone maxime profitetur, plebem sanctam fidelium hanc hostiam Deo pro redemptione animarum suarum offerre.

Romanos vero pontifices supervacaneum erit recensere. Itaque duos solùm antiquissimos cl sanctissimos referemus. Alexandrum, in epist. ad omnes orthodoxos, inquietitelo crimina atque peccata his sacrificiis deleri; cui assenlilur Julius, de Consecrat. disi. 2, c ip. *Cum imine crimen*. Quibus div. etiam Gregarium addo, de Coiisecr. disi. 2, cap. *Quid sit*.

Kam in conciliis habemus Gabiloneiise de Coiisecr. disL I, cap. Visum *csl*. Florentinum quoquo habemus, ac Tridciiliuiiii; adde etiam si videtur el Trullanum.

Jam sancti veteres cam rem constantissime tradunt. Chtysosloims, burnii. 17 ad Hebræos, et Theophylactus in cap. 8 ejusdem Epistola! palàm dirimi, in mysteriis et sacrificio esse remissionem peccatorum. Ensebios Einissenus hanc redemptionis oblationem vocat. Damascenus affirmat esse omnis sordis expuitionem. Idem astruxit et Athanasius, lib. Quæst. ad Antiochum. Epiphanius item inducit hæresim Aerii in hæc verba: < Orai vivus, aul dispensationem facit < (id est missam); quid profuerit mortuo? > Cui respondet Epiphanius, quòd omninò prosunt preces vjusmodi defunctis, etiamsi totam culpam non absandunL Quem locum incredibile dictu csl, quam (rave Bucerus torquere nititur. Sed bene habet, quòd

habemus alios, quos hæretici, rumpantur licet, torquere non possunt. Chrysoslomos, liomil. 69 ad populum Antiochenum: < Non temeré, inquit, ab Apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremendis mysteriis < defunctorum agatur commemoratio. Sciunt cnim, < inde mullum eis posse contingere lucrum. Cùm < cnim totus constiterit populus, sacerdotalis pleniludo, cl tremendum proponatur sacrificium, quòd < mudò non exorabimus pro his deprecante#? > Vida etiam cutndcm, lib. 6, de Dignitate sacerdotali. Gregorius, lib. 4 Dialog., c. 55: c Si culpæ, ait, post < mortem insolubiles non sunt, sicut non esse docuerat, multum solet animas, etiam post mortem, sn-era oblatio hostiæ salutaris adjuvare. > TheÒphylactis, in cap. Luc. 12, in illud: *Eum timete*, etc.: « Non semper, ail, qui moriuntur peccatores, inliunior in gehennam. Sed sunl in potestate Dei, ul < diam dimitti possint. Iluc autem dico propter obh-tiones qua* sunl pro defunctis, quæ non parùm con-ducunt etiam iis, qui in gravibus peccatis mortui < sunl. > Vide etiam Ambrosium, epistol. 8, lib. 2 ad Faust, cl Cyprianum, lib. I, epist. 9. Nam in sermone de Cænà Domini aperte (licit, hoc sacrificium esse iniquitatum expiationem. Vide etiam Paschasium de Consecrat, disi. 2, cap. *Iteratur*; cl Augustinus, de Curii pro mort, gerend. cap. 1, cl lib. Conf. 9, cap. II et 28, et de IlaBres, cap. 55, cl in Enchirid., cap. 110. Possemus his theologorum sequentium ma-num adjungere, in hæreticorum cædèjam sæpò victricem. Sed victoribus occurrent acto jam de inimicis Ecclesiæ triumpho. Itaque ad prælium seri) venient siquidem, sed ad palmam opportune. Quampiam hoc loco necesse fuit cos advocare, non ut nostra confirmarent argumentis ac rationibus, sed ut schol.e more presse, atque argute contraria refutarent. In refutandis quippe hereliconini argumentis tantum scholæ theologia valet, ut facile possit ea, quæ istis videntur esse gravia, ostendere vel levissima.

Primum sané argumentum, quod Calvinus tanto-peri jactat, facillime diluitur. Quis est enim, cui non perspicua sint illa, quæ verbis iste multis exornat cl amplificat? Unicum sacerdotem nostrum præstilisse id, quod omnes illi veteres minime præstiterunt, nempè remissionem peccatorum in sanguine [roprio. Rursùm immortalem esse cl iierpetiinn, qui semper coram Deo pro nobis assistat, nec suorum modo vnlnerum cicatrices, sed etiam sanguinem, quem effudi in cruce omnes Ecclesiæ et oblationes, et orationes sedemum, Ecclesiamque suam Patri in sublimi altan repi-æscnlct. Item una solà oblatione confecisse, quod ne plurimis quidem veteres tli sacrificiis valuerunt. Hæc videlicet contrita sunl, et vel minutis theologis pervulgata. Illud nos addimus, quod Calvinus ignorat, discrimen esse inter sacerdotes veteres el nostros, quòd in illis nemo fuit, cujus cæleri vicarii essent; neque enim posteriores prioris alicujus gerebant vices, sed quisque suam offerebat hostianF, cl suo non alterius sacerdotis nomine offerebat. Ità ex hác parte pluries omninò crani sacerdotes. Non enim in uno velini

capile conveniebant, cujus loco administrarent. Al nostri ciiin in nomine Christi, clin persona ejus accedant ad altare, quodammodo omnium unum csl sacerdotium sicut episcopi ac vicarii unum judicium est. Aliundè etiam veteres illi plures erant sacerdotes, quia piltres hostias, easdemque differentes exhibebant; al sacerdos à sacro faciendo dictus, ubi camdem hostiam offert, idemque omninò sacrum conficit, aliquo modo idem est, licet plures esse videantur. Ac reverá sácenles, qui Deum sanguine placaret et reconciliaret mundo, unus est Christus. Nos quippe hoc sensu non dicimur sacerdotes, sed quia dispensatores sumus mysteriorum ejus, applicantes populo sanguinem, quem ille effudit in cruce, cl simul cum illo offerentes. Inde ġnim nostra oblatio vim habet non cx nobis. Non igitur nos plures sacerdotes sumus ad cum modum, quo veteres plures fuisse tradit Apostolus. Quod verò Calvinus ait nostros sacerdotes esse infirmos ac peccatores, ut olim in lege, magno discrimine agnoscimus. Etenim illi cùm adferrent hostias, quæ cx sc placere Deo non poterant, *nec placita sunt*, inquit, *quæ tibi sétundùm legem offeruntur*; cùm sanguinem, inquam, hircorum cl taurorum offerrent, ad llebr. 9, 12, si peccatores erant, per sacrificia sua nihil consequerentur. Respexit quippe Deus ad Abel cl ad munera ejus, neque offerens à muneribus, sed munera ab offerente placuerunt, ul recte Gregorius admonuit. Legis ergò infirmitas erat, quòd ncc hostiam habebat, quæ ex se Deo esset accepta, nec sacerdotes impollutos, qui Deo gratiosi, gratam quoque hostiam efficerent. Sacerdotes verò nostri, tametsi infirmi sunt, nihil tamen Ecclesiæ sacrificio incommodant, ulpoté quod vim suam non id) illis habet, sed a Christo summo sacerdote, in quo Patri bene complacuit, qui simul est cl sacerdos cl sacrificium, quemadmodum Innocentius III in concilio dixit, de Summa Trinitate, cap. *Firmiter*. Hosti e igitur evangelica! excellens præslanlia est, quòd cl ipsa per sc Deo est quàm gratissima, el unum habet perpetuò sacerdotem sanctum atque impollutum; cujus (ddatio vim tribuit sacrificio, omnihusque fidelibus memoria seculorum omnium prodest. Quocircasicul in Christi sacramento impius administer nihil Ecclesiæ nocet; ita ne in Christi quidem sacrificio sacerdos improbus divinæ utilitatis fructu Ecclesiam privat, quamvis ipse sibi non emolumentum comparet, sed exilium. Verùm de primo argumento hactenus.

Hujus autem continuatio argumenti non est nunc oratione longà infirmenda, ne novam hic controversiam de novi sacramenti sacerdotio constituamus. Illud breviter dicimus, cos sacerdotes a Deo esse vocatos, qui ah Apostolis et eorum successoribus rilé et ordine vocali sunl. Nec verò sacerdotii nostri ratio popularis csl, multoruinve suffragiis declaranda, non de terrà cündela, sed de cælo ducta el delapsa est. *Desuscita*, inquit, *gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum* 2 Tim. 1, 6. Et alio loco, i fini. 4, LJ : *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi cum impositione manuum presbyterii*. El in Epist. ad Titum cap. 1 : *Ileliaui te Crctæ, ut constituas ver atjlates vre-*

sbyteros, sicut et ego disposui tibi. Paulus denique et Barnabas act. U, 22, constituerunt per singulas ecclesias presbyteros in oratione el jejuniis, ul mos est, cl nunc in Ecclesià fieri scúct. Quemadmodum igitur qui Apostolos audiebat, is Christum audiebat; ità etiam quos Apostoli vocabant, hos vocabat Christus, cl quos à sacerdotio repellebant, cos Christus ipse repellebat. Nam quòd hæc mine ab illis defensionis ratio viaque lentatur, in bis Scriptura! locis de senioribus agi, qui rempublicam gererent, non de sacerdotibus, qui rem divinam facerent, satis ostendunt, quam parim iri sacerdotii dignitate et auctoritate ponant, qui illud existiment ani a senectutis veneranda canitie, aulab Ecclesiæ adminislracione sejunctum. Aristoteles porrà non credidit, alios fore ad sacerdotium idoneos, nisi vel qui reges essent, aut principes civitatis, vel certe <pios post rempublicam diù suo consilio gubernatam, aut res in bello preciare gestas, defessos jam atque defatigatos omni cura humané et labore vacuos esse oporteret, ut non nisi in ælatecl auctoritate scnalorià sacerdotium resideret. Quam natura: institutionem Apostoli seculi, cùm sentirent sacerdotibus Ecclesie gubernationem fuisse à Christo commissam, eos exiliniàinnl esse in sacerdotum ordinem cooptandos, qui vere presbyteri essent, hoc est, seniores. Illi (actum csl, ul presbyteri nomen in eum qui sacra facit remaneret. Sed nos co loco locali sumus, ul non longe prospicere oporteat futuros sacerdotii casus, cùm eosin presentii videamus. Deflexit enim jam de spatio curriculumque deflexit consuetudo majorum, cl cos nobis episcopi initiatos sacerdotio tradunt, qui non modo presbyteri non sunl, sed sunl etiam valde juvenes, lia sacerdotii auctoritas sceleratissimis Ecclesia: hostilius ludibrio est. Verùm de episcoporum abusu minime contendimus; in co certamus, sacerdotis creandi rationem nos ab Apostolis, Aposlobs i Christo accepisse. Quod ne dubitare possimus, certissimo csl argumento, quòd Christus in cænàdixit: *Hoc facite in meam commemorationem*. Si enim hoe, quod prwccpit facere, sacrum erat, imò, si, ut amò. probatum csl, sacrificium erat; Apostolos sane tunc sacerdotes institui; nisi jussit facere, ncc dedit lanicii potestatem faciendi. Conficere autem Christi corpus cl sanguinem, ul sacra nostra Deo faciamus, quoniam suprà naturam csl, sine divina facultate fieri non potest. Quia verò sacrificium hoc Dominus facere jussit donec veniat, necesse est, ut copiam, quam Christus fecit Apostolis sacrificii jugis cl perpetui faciendi, illif in posteros sempiternis seculorum ælatibus transfunderinl. Sic enim, ul OEumenius ait, sacerdotium Christi ætemum est secundum ordinem Melchisedech. Sed primi argumenti confirmationi rcfellendæ plusculum etiam quàm concedebat ratio, largiti sumus.

In secundo verò argumento nulla simul objiciuntur adversùin en, quæ ex Ecclesiæ sententià diximus, sed nos exprimemus omnia perspicui', ul res dicta propd manu lentari possit. Prinnim autem illud sacerdotibus nostris opponitur, quòd offerunt alienum sanguinem id uod sine dubio falsum est, quippè cùm Christi san-

guis, dono Dei licet, nosier sil lamen ; noster, mquam, voluti universali-causa nostra est. Sol autem tuus nd generandum est; al non ità tuus, ut sine peculiari lui generet actione.

Illud deindô Calvinus objicit, Christi sanguinem semel, juxli Apostolum, oblatum esse. Quam rem non obsurdè intelligunt plurimi de oblatione cruentò, quæ falim notò oculos omnium posita fuit. Sic enim se idem Apostolus exposuit, quùm subjecit: *Semel in consummationem secutorum per hostiam suam apparuit.* De illâ ergò vietimi sermo fit, quæ in monte Calvarte palàm in ore atque oculis Judææ provincia mactata est. Ex quo intelligilur, contra oblationem altaris, ubi sanguis Christi in mysterio fusus, non corporis, sed mentis oculis cernitur, ne verbum quidem ullum Apostolum dicere. Æquè videlicet Pauli verba torquere adversarii possunt in eam oblationem, quam Christus in cœlis incruentam fecit, semper Patri pro nostris peccatis apparem?. Sed ne me in hanc quasi fugam conferam, maxiraè animadvertendum censeo, oblationem non simpliciter et uno modo esse. Una enim est universalis, altera est particularis, quæ generalem illam quasi au efficiendum applicat. Et quoniam Lutherani omqcs oblationes ad unum exemplum et regulam quærunt, nos hujus divisionis exemplum ex similitudine rerum naturalium capiemus, ul horum ignoratio illustrior appareat. Illuminatio dupliciter à philosophis accipitur, et ea, quæ universalis est, et ea quæ est particularis. Videlicet, simul atque Deus produxit solem, potest dici semel mundum illuminasse, nempè tanquam in causò universali. Sed sunt tamen plures quotldiò illuminationes propria, quæ non solino cum generali illà non pugnant, sed ita subserviunt, ut sine illis universalis illa aul propemodùm oliosa sil, aut certo penitus oliosa. Sic el Illud interpretamur. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum;* scilicet illustratione qitòdam generali, quæ in hoc quidem genere una cl eadem sufficiens cl idonea est, atipie adeo sempiterna; sed si illustrationes peculiare desint, quibus singulorum hominum mentes privatim illuminentur, universalis illa sufficientiam habet, efficaciam non habet. Nec enim generales causa quidam efficiunt, nisi privatis et propriis causarum secundarum actionibus vis illa faciendi communis ad singulos effectus adjungatur. Similiter ergo oblatio Christi una generalis fiiit redemptionis ac sanctificationis humana non solum idonea causa, sed fuit ctiam omnibus numeris absoluta; cui, in genere suo dico, nihil addi, nihil detrahi possit. At sunl plures oblationes particulares, quibus universalis illa efficientia ad effecta quodam singularia contrahitur. Nemo igitur nos legales sacerdotes existimet, quòd singulis altarium sacrificiis sæpè ac privatim offerimus, sed potiùs iú segura reputet : sacerdotes sunt illi secundi sub uno primo pontifice Christo, administri et dispensatores mysteriorum ejus.

Ac de prima quidem hujus argumentationis parte, itemque de Hcundft disputatum est; reliqua est tertia e? ! nvp»* postrema, in quà Calvinus ac Bucenu se

insolentius jactant, quasi argumentum invenerint, quod refellere nequeamus. Qitò unA in re, fiitcor, superiores sunl. Illi namque quomodò opinionem commentitiam confirmarent, invenerunt : ego tam levo argumentum quft ratione infirmem ac diluam, reperirò non possum. Sed age, horum insolentiam reprimamus, jamque doceamus seriò, quam ridicule exultent homines non solùm doctrinæ apostolica ignari, sed omnis omninò philosophiæ. Primum autem, quamvis denud velimus sacrificii complicatam notionem evolvere, non fitteilè tamen reperiemus, an ea eadem occisionemque contineat, cimi animal sacrificandum est. Contra enim dicet fortasse, quis, prophetas Dual quoddam etiam sacrificii genus præbuisse, qui lanceolis et cultris se inciderint, donec perfunderentur sanguine, 5 Reg. 18, 28. At demus illud, et concedamus argumentantibus quod ad perfectam animalis immolationem nos quoque attinere credimus, confici, dico ipsum et occidi sacrificatorem oportere, si vere sacrificatur. At corpus vivum et spirans nos offerimus; idem enim in Eucharistia est atipie in cœlo. Sed etsi Christi corpus in Eucharistie vivum csl, ac sanguis in corpore, non tamen à nobis aul corpus offertur quia vivum csl, aul sanguis quia est in corpore. Sed illud quia mactatum, hic quia effusus in cruce. Quòd si Christus in cruce se offerens non se è conspectu nostro abstulisset, sed perpetuò penderet in cruce, anlè omnium fidelium oculos omni et loco et tempore positus; nihil necesso crat, ut exemplum facti relinqueret, et in simulacrum ex animali exemplo veritas transferretur. Sicut enim ii, qui tunc fuerunt juxta emeem, eamdem cum Christo hostiam Patri obtulerunt, si modò vere erant pii, el rem quæ gerebatur, intellige bnt ; sic si eadem externa crucis hostia in conspectu nostro ælcna permaneret, nullo exemplari el imagine hostia illius indigeremus. Quia vrò licet oblatio illa cl mactatio externa transierit, sic tamen coram Deo constat acceplabilis, et perpetua virtute consistit, ut non mimis hodiè in conspectu Patris illa sil efficax, quàm eo die, quo de saucio latere sanguis exivit; ideò vere nunc offerimus eamdem crucis hostiam cum Christo, perinde atque illi, qui erant juxta crucem : quamvis illi nullo posito sub oculis simulacro, quia nullo tunc opus erat, cùm res ipsa viva in presentii esset, atque ante oculos proposita; nobis autem per imaginem Christus hostiam illam excitavit, cl quasi in quodam exemplari statuit anlè oculos. Sed imago hac cl exemplar nihil revera obstat, cur non cumdem illum sanguinem modò offeramus, quem Christus fudit in cruce, non aliter ac si nunc coràm effunderetur. Qua est sententia Chrysostomi, falsò Lamen Ambrosio attributa, de Consecr. dist.2, c. *In Christo* (I). Adde, quòd quale fuerit sacrificium, talis est requirenda mors, ut si illud cruentum est, hæc sil ctiam cruenta; sin illud incruentum erit, mors quoque erit mystica et incruenta, id csl. effectus mortis, ceu nunc prosens adesset. Satis est enim ut verè cl proprie sil sacrificium, quòd mors ità

(I) Vide etiam Eusebium Emisscu. de consce, disi. 2, C. *Quia corpus.*

nunc ad peccati remissionem applicetur, ac si nunc Christus ipse moreretur. Id quod scriptorum veterum testimoniis confirmatur. Gregorius : < in se ipso, inquit, immortaliter vivens, iterum in hoc mysterio c moritur. > Et Augustinus : < Semel immolatus est < in semclipso Christus, cl tamen quolidiè immolatur < in sacramento. > Paschasius : < Quotidie Chrismis < mystice pro nobis immolatur, et Passio Christi in < mysterio traditur, > etc. Et Cyrillus, in concilio Epbesino, Athanasius ad Antiochum, Theophylactus, in cap. 10 Epistolæ ad Hebræos, Damascenus, in lib. 4, Gregorius demùm Nazianzenus, ul cæteros prætermillam, hanc incruentam exsanguemque immolationem vocant, unicam illam quidem, qualis non fuit alia similis, per quam ad effectum scilicet sic nobis Christus immolatur, ut illis, qui præsenles erant, quando se in cruce offerebat. Sed quia sine effusione cruoris, quæ in præseniâ cernatur oculis, applicatione vero cruoris jam effusi fit oblatio, recte à Patribus incruentum sacrificium nuncupatur. Atque ad ea, quæ sunl à Lutheranis in secundo argumento dicta, diximus salis.

In tertio quoque argumento refutando post hæc nihil est necesso laborare. Docuimus enim, Christi oblationem in cruce non aliter se habere ad redimenda peccala, quàm aul lucem ad illustrandum, aul medicinam ad curandum. Lucem dico, quæ omne lumen ederet, medicinam, quæ omnes sanaret morbos. Ecquis aulem dubitet causas perfectas el principales sine adiuvantibus et proximis nihil efficere? Medicamentum quippe, quamlibet proreas et salutare sit, nisi ægro corpori adjungatur, neque opein indigenti fert, nec salutem. Quòd si agnus, qui tollit peccatum mundi, sine adjutrice et sociâ causi ipse per se expiavit nostra delicia, baptisma tollatur, poenitentia absit, sacerdotia sileant, ministeria facessant, atque adeò omne salutis nostre et sacramentum removeatur, cl instrumentum. Præceptum illud vanum sit : *Baptizate in nomine Patris, et Filii, et Spiritu sancti*; gratia illa vana : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; inanis sermo ille : *Pœnitentiam agile, cl baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum*; sil denique ille falsus : *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. Quin etiam, si ila libel, quia oravit pro nobis Christus, non oremus; quia jejunavit, non jejunemus; quia lacrymatus est, non ploremus, colligunt enim arguti isti dialectici : quia obtulit semel Christus, nos non offeramus. Sicut ergò compatimur, ut passionis ejus participes simus, ità etiam offerimus, ut oblationis ipsius partem capiamus. Nobis sane religio acinosa est, Lulheranis otiosa; qui nos feriatos vohint cessione torpere, et quasi pueros delicatos nihil agere. Ità ex animis hominum extrahunt radicitus religionem, cùm sacrificia, sacerdotes, cælculosque religionis ministros tollunt. Non ergò nos repetitis oblationibus l lristi sacrificium testamur fuisse imbecillum, sed causam principalem perfectamquo fuisse, quæ quantumvis licet sufficiens in se cl consummata sit, sine applicolione tamen causarum adiuvantium niliil efficit. Illud verò : *Unii oblatione consummavit in (vternum san-*

ctificatio*, simile csl, ul si dicerem, Deum unà illustratione mundum in ætemum illustrasse. Id quod reverà fecit, quùm solem quasi sempiternum lumen accendit. Alioqui quid alio loco, nempè Sad Cor. 7, 1, Aposlolus jubet, ul *emundemus nos ab omni inquinamento carnis et spirila**, *perficientes sanctificationem in timore Dei*? Certe Christi sanguis emundavit nos al omni delicio, cl tamen Paulus ait: *Mundemus nos*. Certe unà oblatione Christus consummavit sanctificationem; cl tamen Paulus monet, ul ipsi perficiamus *sanctificationem in timore Dei*. Christus igitur mundat ac perficit, cl nos quoque perficimus ac mundamus; sed ille agit nobiscum ul causa principalis, nos sub illo agimus ut causæ adjuvantes : *Dà namque adjutores sumus*, 1 Cor. 5, 9.

Sed addunl illud : *Ubi peccatarum remissio at, jam non est oblatio pro peccato*. Respondemus : Si remissio solum csl ul in causi universali, jam non est oblatio generalis quidem pro peccato; csl lamen oblatio specialis, quæ vim illius ad efficiendum applicat. Quemadmodum si illustratio csl mundi universalis, nullà alia generali est opus; non enim alio sole indigemus, alia lunà, aliis stellis. Sed necesse csl lamen, illustrationes quotidie singulas acris intervenire, si icrracst diebus singulis illustranda. Addunl etiam : *Post remissas per Christi sacramenta iniquitates, quorsitm oblationes facimus pro peccato*? Respondeo : Remissio iniquitatis duplex est, una peritela, altera imperfecta. Perfecta, quum non solum culpa, sed loia etiam pœna remittitur, de qua illa Jsaïæ 38 intelliguntur : *Projecisti post tergum tuum omnia peccata mea* | el Ps. 51 : *Beati quorum remissa sunt iniquitates, et quorum (cela sunt peccata; et : Projiciet in profundum nutris peccata nostra*, Midi. 7, cl cætera similia. Atque h. TC per baptismum contingit omnibus baptizatis. Imperfectam verò illam dicimus, in quà vel culpa remittitur, sed non tota pœna, vel remittitur poma, remissi jam culpà, de quà illud accipimus : *Propter remissionem præcedentium delictorum*. El rursum, Hcb. 9, 15 : *In redemptionem carum prævai icationum, quum erant sub priori testamento*. Antiquis porrò Patribus culpas ante Christi mortem fuisse remissas, ambiguum non est; juxtà fidem «piippe defuncti sunt testimonio fidei | rubati. Non esse autem perfecte remissas, confirmat Paulus, cùm ait, Christum mortimi esse in remissionem procedentium delictorum. Quæ si plene Moysi, Aaron, Davidi, cæterisque sub lego et naturò sanctis condonala fuissent, nec illis esset janua regni cœleslis occlusa, nee loci inferi in custodiam deputati. Ecquis enim dicat, omninò resoluta crimina, quorum pœnæ luuntur in carcere? Davidi rursffitt homicidii cl adulterii sedera relaxati, quo tempore ad Naiban prophetæ vocem peccatum confessus est, et Nathan ipse iilem, 2 Reg. 12, 15, et auctor libri Ecclesiastici, cap. 47, testes sunt. Al si plenam remissionem percepisset, quorsum illa : *Dele iniquitatem meam; ampliùs taram ab iniquitate meâ; averte faciem tuam à peccatis meis*? ele. Orle hanc ampliorem cl pleniorē indulgentiam non priiis à Domino impetravit, quàm multis

suppliciis in eo Dominus acerrimè vindicâset. Itaque si per *Christi* sacramenta plena cuiquam peccatorum remissio contigit, nos pro illiusmodi peccatis hostiam minime offerimus; ut si quis proxime recens baptisma suscepit; at si peccator non csl perfectam remissionem consecutus, quod in sacramento pœnitentlæ fere accidit, pro hujus delictis sacrificium exhibemus, ut cui Deus subiratus etiam nûm est, ei flat aliquandò propitius.

Quid igiur sibi Apostolus vult, quim minis horribilibus audientium animos perterrefacit in hæc verba : *VoluntarU peccantibus nobis, jam non relinquitur pro peccati* hostia?* Nempê qui dicit, voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis nullam hostiam esse reliquam, is sine dubio significat, ignorantibus aliquam hostiam superesse, iis praesertim qui ante acceptam notitiam veritatis peccaverunt, quicmadmodum Chnsostomns ac Thcophylactus argumentantur. Hem ergò Apostolus verbis grandioribus exaggerat, atque, ut solet, terrorem exsuperatione injicit. Ostendit itaque, non quid demens et misericors iudex interdum suâ lenitate concedat, sed quâ pcenâ is dignus sit, qui singulari Baptismi beneficio suscepto, Filium Dei conculcat, et sanguinem testamenti pollutum ducit, et spiritui gratiæ contumeliam facit. Indignus nimiriim est, qui fuerit hujusmodi, cui .Christus iteriim crucifigatur. Toties autem nobis crucifigitur, toties immolatur, quoties ejus crux nobis el mors ad peccati remissionem applicantur. Si de justitii ergò agitur, nulla relinquitur pro peccalis hostia iis qui ex malilii peccant. Sin vero de misericordia Dei agitur, quæ omnem cliam sensum exsuperat, non solimi infirmis et ignorantibus aliqua superesl hostia, sed iis etiam, raro tamen, qui voluntariè peccaverunt post acceptam notitiam veritatis. Enimverò quòd hæc Apostoli oratio alta et exaggerata sit, illud primùm argumento est, quòd statlm subditur : *Terribilis autem quædam exüctatio judicii*, etc. Alque è vestigio : *Irritam quis faciens ligem Moysi*, etc. Post pauca : *Rememoramini pristinos dits*, etc., et tandem : *Nolite amittere confidendam vestram, quæ magnam habet renumerationem*. Illud deinde hoc confirmat maxime, quòd in cap. G, ciim dixisset : *Impossibile est eos*. etc., ne existimaretur nulla esse rerum expectatio meliorum, quasi ù desperatione ad spem revocare cupiens : *Confidimus*, ait, *de vobis, dilectissimi, meliora et viciniora saluti, tametsi ita loquimur*, ex quo temperamento Hieronymus, lib. advers. Jovin. 2, colligit Apostolum Hebreos per exaggerationem territasse.

I -n et alimi responsum dignum, nisi me fallunt omni' i, quoti magnopere animadvertatur. Videlicet, hostia pro peccato duobus modis intelligi potest. Uno modo pro pœtta, altero etiam pro culpa. Quòd enim peccati vox pro panò peccati usurpatur, illa demonstrant, Ilum. 7, 20: *Non ego operor illud, sed quod I hitat in me peccatum*. Et rursum Luc. 7, 47 : *Remissionerei peccata multa, quoniam dilexil mullum; citi autem -miniti dimittitur, minili diligit*. Quo loco mullo- rum perratorum pctnns multa Dominus peccata vocat. Nam culpas antè fuisse remissas, qui superiores la-

crymas consideraverit, is vocare in dubium non poterit. Et quæ dilexerat, et ingemuerat, ea cenò culparum veniam fuerat consecuta. Sed cui in presenti dicitur : *Remittuntur tibi peccata, vade in pace*, ei plenissima indulgentia conceditur, onmiumque pœnarum persoliitio. In pœnis verò locum habet, ut majori dilectioni major semissio respondeat, minori que etiam minor; nam culpa; vel simul remittuntur omnes, vel nullæ. Machabæorum sententia vulgo cliam sermone teritur, *Sanctam et salubrem cogitationem esse pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur*. Ubi pœnas purgatorias pro culpis debitas peccata sine dubio appellavit. Simile csl illud Dan. 4, 24 : *Peccata tua eleemosynis redime*. Pœnas autem Daniel pecuniù redimendas existimabat; nam culpas aut poenitentia diluit, aut certe sine argento gratia resolvit. Atqui sive figuratè nomen causæ ad effectum transferatur, sive remissio pœnæ ad integram remissionem culpæ pertineat, non valde interest quidem; tametsi D. Thomas atque Innocentius hujusmodi locutiones improprias esse testantur, quibus peccata deleri, detergi, ablui, remitti dicuntur, quia solvuntur pœnæ (i). Jam ergò, cùm Apostolus ait, nullam hostiam superesse pro peccato lo culpâ proprie intelligendus est. Cui sententiæ non est illa contraria, relinqui pœnitentiæ sacramentum quod iudicium est, non sacrificium, relinqui etiam hostiam pro pœnâ, quæ impropriò dicitur hostia pro peccato. Sed quæris, quid causæ picrisque antiquoruih fuerit, ut baptismum hostiam appellaverint, ideoque dixerint non superesse hostiam pro peccato, quia baptismus repeti non potest. Sanò quia in baptismo Christo commorimur, et per hoc sacramentum applicatur nobis hostia crucis, ad plenam peccati remissionem; hinc illi baptisma translatitiè hostiam nuncuparunt, ac post baptismum semel acceptum nullam hostiam esse reliquam interpretati sunt; quia baptismum secundum non est. At in pœnitentiæ sacramento non applicatur mors Christi per modum hostiæ, sed per modum judicii. Itaque quamvis poenitentia post baptismum supersit, non proinde tamen hostia supcrest pro peccato. Sed de tertio argumento nimium multa.

Quantum verò non confutatione eget, sed reprehensione. Ecqua enim vel inscitia vel imprudentia est, ea adversum nos testimonia excitare, quæ à nobis faciunt maxime? Constat sanè, eucharistici sacrificii partes quarluor esse, unam consecrationem corporis et sanguinis, alleram oblationem, tertiam fractionem, postremam consumptionem (2). His quippe quatuor partibus nostrum sacrificium redintegrari, confici, absolvi, qui negaverit, nihil illum de ratione perfecti sacrificii didicisse, nihil quæsisse, nihil scire convincam. Consecrationem porrò atque oblationem cum gratiarum actione conjunctam ex Evangelio colligi os

(1) Sermo est de mortalibus, quæ simpliciter, et quasi per antonomasiam peccata dicuntur. Nam venialia hoc penilùs sacrificio delentur. ^De Cons. disL 2, c. *Iteratur*, et c. *Ltriim*.)

(2) Probabilissimum est, speciem nūque mixtionem ad sacrificii integritatem attinere. Nam ab Aposto!o. Eccles, traditum ambiguum non eH.

tendimus pauló ante; fraciio autern apertissimè traditur. In co discrimen est, quod Lutherani in fractione nihil mysticum esse arbitrantur, sed solam panis distributionem, nempe, ut sua cuique porlio contingat; at Ecclesia sancta, quum hostiam frangit, Dominici corporis in cruce fractionem significando, Christi hostiam commemorat, quemadmodum Christus ipse et verbo et exemplo commemorandam tradidit. Quòd verò ad plenam hujus sacrificii rationem consumptio specicrum attineat, concilium Toletanum duodecimum testatur, inquiring: *Quale erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* Augustinus insuper in libro Sententiarum Prosperi consentit, dùm sanguis de calice in ora fidelium funditur, Dominici corporis immolationem, sanguisque effusionem designari. Spectat ergo ad perfectam significationem sacrificii consumptio specierum. Quæ causa catholicis perpetuò fuit, ut dum sacerdos species sumit, non edere illum dicant, edat licet, sed consumere. Ul intelligamus, in missà potius haberi rationem consumptionis quam manducationis, magisque sacrificium spectari quàm cœnam. Quod Lutherani sentientes, negaverunt Christum corpus suum sanguinemque sumpsisse, ne consumpsisse et sacrificasse probaretur. Vcriim ratio primiim convivii hoc exigit, ul cibi communionem el consociationem habeat; alioqui, qui ad cœnam invitat, is non convicior esset, sed conditor, instructorque convivii. Atque accubationem epularem amicorum, tametsi melius nostri convivium, bene tamen Græci tiim computationem, tiim cpncœnationem vocant; ut qui vocat ad cœnam, nec concarnator ipse el computator est, non solum non urbanum convivium ineat, sed ne convivium quidem. Deindè, ul Chrysostomus argumentatur, ne discipuli horrerent carnem el sanguinem, necesse erat, ut Christus prior ipse degustaret. Christus certe, quod se videbant facere, id ul facerent, jussit Apostolis. Intellexit aulcm semper Ecclesia sacerdotibus injunctum esse, ul sumerent; sumpsit ergo et Christus, nisi sacerdos omnibus suis numeris absolutus, non absolutum, sed inchoatum sacrificium fecerit.

Nec me iugil, D. Thomam aliquandò, ul videtur quidem, docuisse, sacrificium ante fractionem hostia' esse peractum, sumptionemque spoetare proprie ad sacramentum, oblationem verò ad sacrificium; el rursum asserere, fractionem hosiiæ non ila esse necessariam ul si omittatur, sacrificium maneat imperfectum; quòd videlicet hujus rei significatio non ad corpus Christi verum, sed ad mysticum referalur; non ergo fraciio in partibus sacrificii numeranda est. Quòd autem sacrificium antò fractionem peragatur, id magno argumento sil, sacerdotem slatini à consecratione illa verba dicere: *Offerimus protelaro? majestati tuce de tuis donis ac datis hostiam puram*, etc. Jam ergò, nondùm fraclà hostia, el oblatio est el sacrificium. Veruni qui D. Thomam nobis objicit, id ille agit, id el scciim ipse Thomas, et cum vert sacrificii ratione pugnet. Ejus enim in secunda secunda' verba non obscura sunt, sacrificium proprie dici, ciim circà res oblatas

aliquid fit. Quam rem illo ciam exemplo confirmat, ul quinn panis frangitur el comeditur. Undè colligit, primilias oblationes esse, non autem sacrificium, quia nihil sacrum circi eas flebat. Hostiam igiur aliquandò ante fractionem non soliim D. Thomas, sed etiam Ecclesia vocal co more, quo rem instantem et proximam quasi presenterò nominamus. Sic Cicero, præbere, ait, *hostias ad sacrificium*. Ubi animal sacrificandum hostiam appellat. Quin el in Levitici), et in aliis quoque plerisquo locis holocaustum, hostia ac sacrificium ab eo, quod proxime futurum est, nomen accipiunt. Sed el panem ipsum ante consecrationem hostiam vulgo appellamus, à quà appellatione ne D. quidem Thomas abhorret. Sacerdos porrò, ante consecrationem, dicit se offerre *sancta sacrificia, illibata*, etc. Quis autem theologus tam insigniter stultus fuit, ut peractum sacrificium ante hostiam consecratam existimaverit? Atque ul de occulto el interiore sanguinis el corporis sacrificio nihil dicam, externum certe el mysticum solò oblatione non constat. Cùm itaque circi species ante fractionem nihil sit à sacrificio facium, ne sacrificium quidem peractum est. Item, cum symbolis rerum, Christo instituyente, debeamus mortem ipsius agere, si verum et perfectum nostrum sacrificium est, ejusque victimis absolutum exemplar, quam Christus in cruce præbuil, nullum autem sit rerum symbolum antequam species frangantur, misceantur, consumentur, certissimum accipere argumentum possumus, ante fractionem nondum esse expletum sacrificium. Manet igitur, non consecrationem modò et oblationem, vcriim et fractionem quoque ac consumptionem ad integritatem externi sacrificii perlinere. Quæ res non pertenui nobis argumento, indicioque patefacta csl, sed gravi, constantique ratione; praeterquam quòd ab Apostolis has nos sacrificii paries accepisse, promptissimum esi ostendere; nam Christum tradidisse, satis suprà est à me demonstratum. Ul Lutherani argumenta probabiliora deinceps excogitent, siquidem quartum hoc, quod modò diluimus, improbable est, improbable esse dico, Lue® Paulique testimoniis uti, ut Euchariai sacrificium explodatur.

Nam ratio ea quæ adjungitur, captiosa est, el verisimilitudine fallere imperitos potest. Primiim autem, qui Lulbcranis responderet Christum in cœnà sacrificium, non pro peccato quidem, sed gratiarum tamen actionis obtulisse, bic non ab illis facile eluderetur. Ejus enim rei probabilem rationem redderet, quòd cùm sacrificii cruenti dies instaret jam plane, aut certe jam appropinquaret hora, non oportebat hostiam in cœnà pro peccato mysticam exhibere, cùm impenderet generalis hostia illa, in quà Patri complacuit omnia peccata resolvi. Qiiaiquàni et sanguinem circumcisionis pro nobis Christus obtulit, el jejunavit, fievitque pro nobis; nec tamen remissio ea peccati secula est, quæ à cruce tandem expeclanda eral. Quemadmodum enim martyrii plena efficacia non in quàlibei sanguinis effusione csl, sed in eà demòni, in quà martvrium consummatur, quamvis sanguinem suum Deo

itatim à principio martyr obtulerit; sic passionis *Christi perpetua* vis illa absoluta et perfecta non in initio, aut medio, sed in fine fuit. Deinde mysticæ oblationis effectus non is est, quem falsò existimant. Lui he-nni nos credere, nempd, ut omnes culpas pœnasquo resolvat. Quà de re pauló post dicturi sumus. Alia enim efficientia hosliæ illius est, quam Christus pàm mactavit in cruce; alia illius est, quam sub speciebus definitis mystice præbuit in cœnâ. Illa generalis est, sicut diximus, nec per sacrificium modò, sed per omnia *sigilhlím* sacramenta ad effecta longé diversa applicatur; h.ec peculiaris efficientia est, et sub speciebus certis ad peculiaria quxdam effecta concluditur. Obtulit ergò Christus hostiam in cœnâ lùm pro culpó veniali, lùm jiro pœnâ quæ pro culpó etiam mortali deberetur. Quin in peccato solvendo sacrificii peculiaris effectus est. Hunc vero habuit in cœnâ sanguis oblatus; nam in cruce vim remissionis habuit generalem. Sed quoniam, ut modi) dixi, hanc rem sumus in confutatione sequentium argumentorum fusius explicaturi, pergamus ordine refellere argumenta quæ res-tant.

Quinto verò argumento refutando Roffensis episcopus, calicem, ait, novum Testamentum ideò dici, quia novi testamenti confirmatio est. Quem vocis USirn ut probare testimoniis non epico, ita non audeo explodere. Illud affirmo, nomen hoc pro rc, quæ ex testamento obvenit, interdum accipi, ul in Epistoló ad Hebræos, capite septimo : *Melioris testamenti sponsor factus est Jesus*. Sic enim promissionis vocabulum pro re, que promittitur, Scripture auctores usurpant; ad Hebreos sexto : *Imitatores eorum, qui fide et patientid lurreditabunt promissiones*; ad Hebreos nono : *Repromissionem accipiant aternæ hæreditatis*; et Actorum primo : *Expectorent promissionem Patris*. Si ergò promissio pro re promissa accipitur, et testamentum Ludicro ipsi quoque promi sio csl; nihil mirum, si pro rc ipsa, quæ testamento csl relióla, usurpetur. Ac prima res, eademque potissima, quam nobis in testamento suo legavit Christus, fuit sanguis. Quid igitur obstat, cur rem, quam beneficio testatoris habuerim, nan ego in funus ejus exsequiasque rependam? Quid, inquam, obstat, cur quod de manu moriontis accepimus, non id nos viventi illi reddamus? Nisi illud frustrò atque importuné repetimus: *Tua sunt, Domine, omnia; et qua: de lui manu suscepimus, reddimus (ibi*. Quòd autem calix improprii dicatur testamentum, mandí 'tum csl. Sive enim, ul Innocenti placet, tesla-l *ntum promissio est; sive, ul Ulpianus verò sentit, ntentia est voluntatis justa de eo, quod post mortem i · ri voluerimus; omninò liquet, calicem nec promissionem proprie, nec sententiam esse, sed rem, quæ l Salons promissione voluntálsique scnlcnliù relinquitur. liane verò nos hostiam præbere ad sacrificium quis prohibet? Sed de quinto argumento hactenus.

Jam argumento sexto quid attinet respondere, nisi eadem velim, quæ suprà dixi, verba repetere? Colligunt enim, acuti scilicet dialectici, si Eucharistia exemplar et imago est, nou esse illam vere ac proprié

sacrificium. Quæ sane collectio perridicula csl. Qold * enim stultius dici potest, quàm legis veteris hostias sacrificia non fuisse, quòd verorum exemplaria fuerint? Innocentius porrò III quosdam meritò irridet, qui pulitini in sacramento non esse corporis Christi et sanguinis veritatem; ex co, quòd Scriptura interdum commemorat, id quod in altari suscipitur mysterium, imaginem, figuram et exemplum esse. Quorum errorem pontifex docte, graviterqiie refellit; si enim, quia figura csl sacramentum altaris veritas esse negatur, ergò nec mors, nec resurrectio Christi veritas csl credenda; siquidem eas similitudinem et imaginem esse, Apostolus, tradit, ac Petrus quoque scribit, Christum exemplum nobis in suó passione reliquisse. Nihil igitur obstat, cur non in externo sacrificio forma sit, species, imago et exemplar sacrificii crucis, in sanguine verò et corpore, quæ sunl res inlùs inclusa, ejusdem sacrificii existat veritas. Sed quoniam in cruce, quod alias diximus, palóni et sine mysterio hostia cruenta fuit, in altari occulté et mystice abscondita; ne eodem modo, quo Christus, sacrificaro putaremur, redé cum suo Cbrysostoino Theophylactus admonuit, nos non immolare Christum, quemadmodum se ipso in cruce immolavit, sed potiùs illam crucis hostiam commemorare. Veriim, quia commemoratio nostra otiosa et umbratilis non est, sed efficit, quod significat; quanquàm non Christum occidimus, qui resurgens ex mortuis jam non moritur, Christi tamen mortem applicamus, ceu nunc facta sit. Applicant® autem non fide sola, aul solis verbis, sed etiam symbolis. Post illa namque verba : *Hoc est corpus meum, quod pro vobis (radetur, non ait Dominus : Hoc credite; non : Hoc dicite; sed : Hoc facite in meam commemorationem*. Quæ causa, nisi me fallit animus, Apostolo fuit, ut veteris legis symbola, quoniam vacua erant, umbras appellaret, non ipsas imagines rerum. Nam Evangelium ipsas rerum imagines quasi vivas continet, non ad significationem modò, sed ad efficientiam. Ut baptismus imago csl spiritualis ablutionis, quæ per Christi sanguinem facta in cruce est, sed habet tamen res ilà conjunctas, ne si Christus ipse nunc pro baptizato sanguinem funderet. Quocircà et aliquandò idem ausus est dicere, in singulis naplizatis Christum crucifigi; non illó solimi loquendi formó, quó Joannes Evangelista scripsit, Agnum occisum esse ab origine mundi, sed ita potiùs ut ad effectum idem prorsùs sii, ne si Christus vere nunc pro his, qui baptisma suscipiunt, crucifigeretur.

Nec vero existimo, quèum Paulus legem dixilumbram nabere futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, de significato disceptòssc, quod plerique interpretati sunl, ul umbra signum obscurum et imperfectum, imago rei expressum, perfectumque signum inlelligalur. Quæ ul vera esse non inficior, ilà à precipuo Apostoli instituto esse aliena judico. Id quod ex verbis ejusdem Apostoli manifesté conficitur. Ait enim : *Umbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum eisdem ipsis hostus, quas offerunt indesinenter, nunquàm potest accedentes per-*

(*cetos facere*, etc. Quia igilur hosliæ illæ vim efficiendi non habebant, ideò legem umbram habere dixit fuluro-
rum in lege graliæ bonorum. Umbra quippe ignis non id efficit, quod ignis; nec umbra hominis idem præstat, atque homo; neque enim in agendo quidquam aut imbecillius timbrò, aut inanius csl. Sacramenta vcrò et sacrificium nostrum imagines rerum sunl, non pîclæ, vel umbratiles, inanesque ad efficiendum, cl imbecillæ; sed cùm ad vivum rerum ipsarum expressæ, lùm, si ita loqui liceat, ad efficacitatem res ipsæ vivæ, quarum imagines sunl; lania Christi, et Evangelii! potentia est, ut eadem vim penitus symbolis imaginibusque tribuerit, quam res ipsæ haberent, si quum carum commemoratio fit, verè patrarentur. Sed in scxli argumenti reprehensione nullum temporis insumpsi. Nihil enim reprehensione opus erat, sed ut loca eadem diligenter isti pertractarent, et boni fide relegerent. Ibi enim plane reperirent, auctores sanctos, et verum in Ecclesia corporis cl sanguinis Christi sacrificium, et verissimum quoque exemplar affirmare; alterum in extema formò cl figura, alterum in rc, quæ inclusa atque abdila in mysterio latet occulto. Quanquàm Eulhymitis ante consecrationem exemplar interpretatur; post consecrationem autem sacrificii veritatem. In quem cliam modum Basilium exponit Damascenus quarto libro, capite decimo quinio.

In septimo argumento existimant homines parum in Ibeologià exerciti, aclus nostros nostra redemptionis, sanctificationis, ablutionis nullo modo causas esse. Quæ si vera essent, illa omnia essent falsa. *Omnis, qui habet hanc spem, sanctificat se*, 1 Joan. 5,5. Item 2 Cor. 7, 1 : *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei*. Item Dan. 4, 21 : *Peccata tua eleemosynis redime*. Item Prov. 15, 27 : *Per misericordiam et fidem purgantur peccata*. Item Prov. 16, G : *Misericordia et veritate redimitur iniquitas*; cl cætera id genus, quæ in sacris litteris passim occurrunt. Neque ex his, quemadmodum isti falsò judicant, quidquam de Christi in nos grattò, merito, vi cl redemptione detrahitur; quin gratia' Dei cl Christi nullò magis attribuitur. Exemplum ponam ex aalurà, ut graliæ vis manifestius eluceat. Bes universas ad suum quemque finem vi quadam ingeniti referri, philosophis omnibus exploratum est. Sic igni, ul ad locum naturæ snæ congruentem ascenderet, levitatem indidit procreator ille mundi Deus; ut vcrò calefaceret, quæ erat actio ignis natura conveniens, impertiit calorem. Id quod in reliquis promptum csl cernere, quæ sic à principio cl formò interiore morentur, ul non solim non repugnent, sed agi sponte videantur. Animalia porrò non modo hanc inclinationem et formam a naturò habent, vcriim ipsa etiam se movent actionibus quibusdam suis, el ad quærndum sibi consentiens bonum, cl ad propulsanda adversantia mala. Quæ res precipue in hominibus illustrior apparet, qui quoniam non aguntur, ut servi, sed liberò potius agunt, ut domini, ratione eligunt media, et se ipsi cient, ut per talia media fines propositos consequantur. Nec idcirò

lamen aul primæ causæ virlus minor est, aul potestas infirmior, imo hoc uberior et major, quòd *attingit à fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter*, Snp. 8, 1. Ecqua enim vis eà fortior esse potuit, quæ adeò suaves cl congruentes impetus in rerum naturi posuit, ut eas nulla vi quidem illalA moveat, sed vebementissimè moveat tamen? Quæ Dei virtus eximia, in ignisqnc suavitas mullo Intiis in gratuitis effectis, quàm in naturalibus se effundit. Non enim solùm vitales operationes, quæ suprà naturam sunt, in se edit mortalis homo per graliæ formam cl virtutes, sed ad vitam ipsam capiendam suà se actione parat, et vivendi sibi causa csl. Quemadmodum enim, si materia dispositiones quibus ad suscipiendam formam ignis praeparatur, ipsa in se faceret, eadem sibi causa esset effectrix, ut à formi illà informaretur, sic quoniam prapARATIONES vivificantis graliæ homo in se efficit, ipse in sui generatione Dei adjutor exislil. Qui in rc, ul dixi, suavior cl effusior gratia quàm natura csl. Vitam namque i naturi datam curare ac lucri ipse valeas, salutem qmcre, morbos pellere adversos, lùm externis quibusdam medicamentis adhibitis, lùm anima? viribus interius excitatis. At vilæ causa libi esse non poteris, sed aliunde eam accipis, nulla interveniente operatione tuà, dispositione luà nulla. Dispositio quippè omnis, quà ad animam corpus apiatur, à patre generante editur, à lilio genito nullo modo. In nativitate vero spiritali is ipse, qui nascilur, non solùm principium est, ul post ægritudinem sanus sil, vcriim cliam, ut postquàm fuerit mortuus, el vilam habeat, cl abundantius habeat. Praelabi itaque dictum illud est, atque ad philosophiae rationem aplè : *Inslus ex fide suà viret*. Ex quo Hieronymus colligit, hominem sibi esse vivificationis suæ causam. Nempe aclus fidei, spei, cbrilatis, pœnitentiæ, quibus Deus ulilur ad animum vivificandum, homo ipse in se fácil, gratuito quàmvis, et supernaturali auxilio permotus. No corles, quasi aclus nostri graliæ remissionisque culparum causæ efficientes siul; cùm nihil aliud quàm disponant animum, ul gratiam Dei jnsliliamquerecipiat. Quemadmodum calor praparialio csl, quæ ligni materiam efficiat, ut et formam ignis rapiat, et naturam. Sed sicut homo alteri homini non csl causa animæ rationalis, sed causa tamen est, ut per rationalem animam vivat; sic homo licei causa graliæ non sil, causa lamen sibi est, ul per gratiam vivat. Cujus sententiæ illa jam consecraria sunt, 1 Petr. 1, 22 : *Animas vestras castificantes*. Item, Jeroin. I, H : *Ablue à malilià cor iitimi*, liem 2 Tim. 2, 21 : *Signis emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, et ad omne opus bonum paratum*. Al vasa hæc quidem Deus ipse fecit in honorem cl prapavit in gloriam. Sed si non à volúntalo nostril purgato aniline nostra fieret, ul Damascenus argumentatur, non utique dixisset Paulus : *Si quis emundaverit se*, etc.

Ycrtim hæc subtilius fortasse dissenintur, quàm ut ca Lulherani omnis omninò philosophiæ ignari possim agnoscere. Illud breviter intclhgant, nos in salo-

lis nostre opere, sanctificatione, purgatione, curatione, *Dei* adjuutores esse : *In dic*, inquit, *salutis adjuvite*, *2 Cor. 6,2*; *acnirsùm*, *1 Cor. 15, 10* : *Gratia Dei mea*. Nam de peccatorum redemptione quæstio est mullo facilior. Ea nempe voce aliquandò persolulionem poenarum Scriptura significat, quæ post culpam remissam manent. Has autem non modò Chirstus per sacramenta sua, sed nos etiam jejuniis nostris elemosynisque resolvimus. Pretia itaque Deo constituta, *quilín* pro pœnis debitis enumeramus ac pendimus, tunc peccata nostra redimimus. Nec veri) pretium hoc aequale natura nostra, sed Dei gratia fecit, (pii tum pro culpis graviores pamas, lùm pro pœnis graviolem posset compensationem exigere. Sed hæc pretia ille pepigit, lege clementi® et mîserîcordiæ quidem, sed æquitatē justifiq̃ue permisi®. Quòd si ad peccatorum redemptionem pretia hæc, nostra licet, momenti aliciijus sunl Lamen, quoniam ita sua is lege constituit, qui arbitrio propri® voluntatis rerum omnium justus j estimator est, q̃iantò verius et justius nostras ipsi iniquitates redimemus, Christi corpus et sanguinem in altari Offerendo, (Inisti, inquam, qui nobis est factus sanctificatio, justitia et redemptio! Ac tametsi redemptor noster unus est illo, sed quia nobis tamen nostrisque actionibus utitur ad effectum redemptionis explendum, cum quoque in hòc parte nos juvamus. N c gloria redemptoris minuitur indé, sed augetur, qui non nature divinæ modo, verfîm divinæ operationis socios nos etiam fecerit et consortes. Sed in hoc argumento refutando nullum omninò operæ laborisque consumpsimus; præsertim cùm proxime quædam horum simus adhuc latiùs explicaturi.

In octavo enim argumento ridiculi citharoedi chorda semper oberrant eâdem, cùm causas Deo adjutrices In redemptionis human® opere negant. Quæ stultitia cujusmodi sit, exemplo natur® demonstrare possumus. Fuerunt quidam usque adedò naturalis sapienti® imperiti, ul opinarentur, causas secundas (sic enim appellant physici) nihil omninò ex se agere, sed rerum omnium effectorem Deum ad presentiam causami), quæ secunda* proximæque dicuntur, per scipsmii omnes effectus edere. Quæ deliratio incredibilis stultissimorum hominum è scholà philosophiæ non modò sibilis sed cliam convicio explosa osi. Verini! quod isti in natimi, idem in his qnæ supra naturam sunt; Lutheran! peccant, quim soli Deo redemptionem tribuentes, causas adjutrices accipiunt, quasi blasphemii sil, quod in naturò sapientissimi quique dixere, id nos in grattò dicere, nempe causas esse adjuvantes et proximas, quibus prima et principalis utatur, ul res Mip»'maturates efficiat. Quo loco vis et nnteslas illius tó praæhriùs exstat atque eminet, quò magis se homini confert, cum illoque communicat, non modò ut sit, sed ut causa etiam sil, quæ, vi licet accepta dhi-nitUB, veré efficiat tamen, et Deum quoque ipsum in rebus faciendis adjuvet. Nam et Apostolus non dubitavit scribere, Dei nos adjuutores esse, dispensatoresque et ministros mysteriorum ejus; item, se plantasse, et ul sapientem architectum fundamentum posuisse,

ac filios per Evangelium in Christo genuisse. IÎ illa pneiccamus : *baptizantes eos in nomine Patris*, etc. *Qua, cumque solveritis super terram* (1), etc. *Quorum rentiuritis peccata*, eie. Ex quibus Constantiensis synodi» aporté confecit, sacerdotem vere absolvere, veré conficere. Quæ si certissima sunt, ut sunt sane, nihil necosse est, quod Albertus Pighius facit, sacriliciimi operationem nostram esse negare. Multo enim dôctiàs D. Tilomas asseruit, quem locum breviter perstrinxi paulù ante, sacrificium oblationem esse, et ejus áctum virtutis, quæ Dei cultu pio continetur. Nostra igitur est operatio, non inficior equidem. Sed duplices sunl operationes nostre. Quædam, quas nostro nomine reddimus, et quæ nostril gratili meritisque nituntur, ut eleemosyna et jejunium. Altere vero sunl, qnæ non a nobis efficacitatem habent, sed prorsus à Christo, ut baptismus et absolutio sacerdotis in pœnitentiæ sacralnento. Quia enim sacerdos non in suo, sed in nomine Christi baptizat et absolvit, istiusmodi actiones, in quibus purum nudumque ministerium est, non à ministro vim accipiunt, sed à Christo, cujus reverá magis dicuntur esse, quàm nostre. Nam ille est, qui baptizat, ille est, qui absolvit. Quocirca, sive justus administer sit, sive injustus, ad effectum sacramenti nil omninò interest. Sicut referi etiam nihil, qui ignem accendit, et ad exustionem admovet, frigidus an calidus ille sit. Tantum quippe caloris imperlil, non quantum habet ipse, sed quantum habet ignis admotus. Priores igitur operationes nostre non conferunt aliis peccati remissionem ex opere operato, id est, ex vi rei facte; sed quemcumque effectum sortiuntur, ex merito cum nostro sortiuntur. At posterioris generis operationes ex se possunt peccata remittere, quia, ul diximus, Christi sunt potius, quàm nostre. Ita, si semel nos Christi sacramenta conficimus, caque aliis admovemus, ex vi rerum effectarum et aliorum culpas pœnasque resolvimus, et gratiam Christi imparlimur, non noslram.

Sacrificium porrò altaris, quod primo argumento refutando explicui, in posteriore operationum genere includitur Non (nini suo nomine sacerdos hostia. n prebel, sed Christi; nec suum meritum et gratiam Deo reprasental, sed Christi; nec suum offeri sanguinem, sed Christi. Quomadmodum autem, si ignem faceret, et ad comburendum adjungeret, ignis effectorem induceret; sic cùm sanguinem Christi in altari conficiat, cñmdeimpie suà oblatione applicet, sanguinis Christi efflicienliam affert. Quo fit, ul nec sacrificii hujus effectus aut à bono administro major sit, aut à malo minor, nec sacerdotis iniquitas effectum Imjus impediatsacrificii, quemadmodum Innocentius, lib. 5 de sacro altar, mysterio, c. 5, tutatur. Non csl autem dogma hoc nuper inventum; nam auctorum etiam veterum libris pervulgatum est. Id Gregorius tradit, l q. l cap. *Mulli*; Augustinus de consec. disi. secunda, c. *I. trimi*, Micron, advers. Lucif.; Chrysofclomus, homilfa 2 in

(i) Nide Ambrosium, lib. l de Pœn., c. 2. Novatus enim aiebat, se Domino offerre honorem, ciim ei soli remittendorum criminum potestatem tribuebat.

secundam ad Timoth. Epistolam, cujus verba libuit subscribere : < Sacra, inquit, oblatio, sive Petrus, sive (Paulus, sive cujusvis meriti sacerdos offerat, eadem < est, (pam dedit Christus ipse discipulis, quamque « sacerdotes modo conficiunt. Nihil habet ista, quàm < illa mimis. Cur id? Quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui ante sacrificaverat. Qui (autem banc illà minùs habere putat, ignorat Christum esse, qui nunc etiam adest atque operatur. > Ilacleniis ille. Quam rem exemplo philosophiæ apertius exponemus. Docent sani philosophi, causas administras non eodem modo esse omnes. Quædam enim non agunt, nisi qualitatem similem à principali causâ receperint; ut aer non illuminat oculos, nisi sol lumen cernit communicaverit; aqua non calefacit, nisi prius ab igne adorem habuerit. In quo genere eo effectus vel major, vel minor est, (piò forma et virtus agendi magis vel minus fuerit adjuvanti causæ communicata. Quâ etiam formaci virtute si cameris, nihil penitus aget, ul aer sine lumine, sine calore aqua, etc. Aliæ sunt causæ adiutrices, quæ vim principalium causarum applicant, ul is, qui admovet ignem ad stipulam, vel lignum. In quo genere actionis non facit diversos effectus diversa applicantium qualitas, modo ignis idem applicetur. Ministri autem et sacramenti, et sacrificii christiani, sunt causæ secundi generis. Non enim per sanctitatem participatam reliquos ipsi sanctificant, nec mundant alios, quia prius à Christo ipsi mundati sunt. Sed qualescumque sint, si Christi aut sacramentum exhibent, aut prebent sacrificium, eundem Christi sanguinem et merita adiungunt.

Irenæus vero primum non de solo altaris sacrificio loquitur, sed de ceteris quoque oblationibus quæ figurale sacrificia dicuntur. Id quod facile apparet, quoniam Pauli testimonium ad Philippenses excitat, ubi ille eleemosynis sermo fit. Illud etiam refert: *Hesperii Deus ad Abel, et ad munera ejus?* et item illud : *Si offers munus tuum ad altare, etc.* Deinde Irenæus sermonem operis facit de sacrificio in ordine ad offerentem. At ne hostia quidem altaris cum, qui offert, purificat, si ipse nequam et impurus est. Quin magis ex oblatione sacrilegii inquinatur. Inde était, lib. 4, c. 11, quòd si quis timorem Dei non habeat, nequaquam per id quod recte foris oblatum est sacrificium, ad se ducit Deum, intus habens peccatum. Nec oblatio talis, inquit, proderit ei aliquid. Præterea, sacrificium altaris non solum administris est, sed Ecclesiæ totius. Ità, licet sacerdoti malo offerenti non prosit, sed noceat, atei, pro quo offertur, utile est non sacerdotis merito, sed Ecclesiæ. Quam rem exposuit Irenæus eo etiam capite in hæc verba : < Quia igitur cum simplicitate Ecclesia offert, juste munus ejus purum sacrificium deputatum < est. > Cui verò in Ecclesiâ Dei caput etiam includatur, quod est Christus, consequens fit, non oportere, ul sanctitas sacerdotis administrantis sanctificet sacrificium, quod et per se sanctum est, et ab impoluto sacerdote oblatum. Idem quippe et est et sacerdos et sacrificium Christus Jesus. Cum ergo argumentum

illud, quod istis firmissimum et gravissimum videbatur, responsis omni luce clarioribus ego refellerim, qualia obsecro erunt argumenta reliqua? in quibus ad probandum vis nulla est, ad contradicendum est profecto imbecilla.

Videlicet argumentum nonum minimo negotio refutabilur. In remissione enim peccati duo intelliguntur, et condonatio culpe, et resolutio pænæ. Atque illa quidem vel per propriam fidem et charitatem contingit hominibus, vel per fidei sacramentum ; hæc vero per fidem etiam et charitatem alienam. Ecclesiæ nempe societas fratrum fidelium pœnas communes per amicitiam facit; quam rem probare, alterius loci ac temporis est. Multò verò magis hanc pænæ relaxationem vir justus à Christi passione participat; Christi autem passio per sacrificium altaris non solum commemoratur, sed communicatur etiam. Sacerdotis igitur oblatio ei, pro quo fit, bis conducit ad relaxandam pœnam, et quia sacerdotis ipsius opus meritorium est, quod etiam solvenda potest proximo suo benignè ac liberaliter impartitur; et quia Ecclesiæ atque adeò Christi sacrificium est; quem effectum sacrificio ex opere operato attribuimus, nam priorem illum habet ex opere operantis. Quare si sacerdos probus est, et suam operam et satisfactionem vult fratri indigenti dare, dupliciter, ut modò dicebam, illius commodis et utilitati servit; sin est improbus, una est utilitas sacrificii, quæ ab Eodesia et Christo offerente proficiscitur, quam omninò minister sacrilegus non intercipit. Sicut ne eleemosynas quidem (ructum domino adimit servus, qui eam distribuit, detestabilis.

In hujus autem confirmatione argumenti vis sacrificii in peccato remittendo quaeritur, culpasne remittat, an pœnas; an utrasque potius et culpas et pœnas. De quibus res video sententias ferri, quarum nullam probo. Vnam ul oblatio sacra culpas etiam mortales remittere possit, atque adeò gratiam conferre; alteram, quæ in remissione peccati nullam vim sacrificio tribuit, nisi ad impetrandum quomodò eleemosyna ab omni peccatoci à morte liberat, quia orationis loco apud Deum est, per quam ea bona impetramus. Id quod Ecclesiasticus exponit, inquit : *Conclude eleemosynam in sinu pauperis, et juve pro te exorabit ab omni malo.* Nec ideo (limen sacrificium propitiatorium esse negant. Quoniam et is, qui veniam alteri impetrat, illum propitium reddidisse dicitur, quem suis precibus placavit. Per hanc igitur viam et rationem hoc sacrificium non pœnas solum avertit, sed culpas etiam omnes veniales inoralesque remittere. Tertia sententia est, quæ sacrificium ex opere operato in pœnas valere dirai, in culpas nullo modo. Satisfactionem itaque in altaris hostia esse et exsolutionem pœnæ, non expiationem et remissionem culpa*. Ad hunc enim effectum sacramenta parata esse, ad illum veri esse institutum sacrificium.

Sed qui primariè illam opinionem induerunt, hi eisdem argumentis utuntur, quæ nos attigimus, quòd Alexander et Julius tradunt, crimina omnia hoc sacrificio deleri; Athanasius, Cyprianus et Damascenus affirmant omnes surdes expiari; Chrysostomus et

Thcophv laetus non obscure docent, esse remissionem peccatorum. Quòd si ex verbis illis: *Quorum remisistis peccata*, etc., colligunt theologi, ministros posse et cuijas omnes remittere, et gratiam ex opere operito Conferre; cur nos aliter eadem verba de sacrificio interpretemur? Præsertim cùm peccata propriè vocentur culpæ, realiis vero pænæ non nisi per tropum, quo effectus significatur nomine causæ. Atqui confugere ad tropos theologo non licet, quando nihil absurdi est in proprio sermone.

Ilursùm sancti Paires docuere sacrificium hoc crimina abluere, sordesque detergere. Qui aulem abluit, et detergi! sordes, is maculam tollit; non ergò solas pamas Lee hostia resolvit, sed culpas quoque, in quibus maculam inelligimns. Remissâ enim culpó, manet pama, non macula. Adde, quòd sanguis Christi mystice hic funditur in remissionem peccatorum, quemadmodum nos ipsa forma consecrationis instituit; at sanguis Christi pro culpis etiam effusus est, non pro pomis tantum. Utrasque ergò hoc sacrificium solvit. Postremò, cùm idem Christus Patri offeratur in altari, qui se Patri offert in calo, sicut oblatio, quam sancta sanctorum ingressus Patri exhibet, mortales cliam culpas remittit; ilà cl ca, quæ in altari fit, culpas remittet, cl pœnas.

Ncc secunda opinatio praesidiis suis destituta est. Quoniam post oblatum sacrificium pro peccato, ul fideles inelligerent vim orationis, in hostià ad illud delendum, esse, Ecclesia his verbis deprecatur: *Sil hoc sacrificium intercessio salutaris ad veniam, sit ablutio scelerum, sil fortitudo fragilium, sit contra mundi pericula firmamentum, sil remissio omnium peccatorum*. Atque D. Thomas, in 4, distinctione duodecimi, quæslione secundó, articulo secundo, quæsl. secundó, cùm in primo argumento objecisset illud: *Sit ablutio scelerum*, etc., respondit hujusmodi locutiones esse improprias. Dicitur enim hoc sacramentum scelera abluere, quia ipsa impedit, contra ipsa robur ministrando. El ad quartum: < Eucharistia, ait, in quantum esl sacrii- < cium, habet effectum in illis, pro quibus offertur; c in quibus non præcxigil vitam spiritualem in actu; cl < ideò si cos dispositos inveniat, eis gratiam oblinet < virtute veri sacrificii, à quo omnis gratia in nos in- < fluxit; cl per consequens peccati mortalia in eis < delet, non sicut causa proxima, sed in quantum gra- < tiam contritionis eis impetrat. > Hactenus divus Thomas.

Tertia demum opinio, (si opiniones tamen istas habeo dicere, quas video cum communi Catholicorum sensu pugnare) quoniam in hosliæ hujus eflicacià peccata mortalia nescita venialibus secernere, ne utraque concedat p* r sacrificium remitti, ad panas utrorumque necessario confugiendum putat, quæ est his potissima ritió ilà sentiendi.

Ilarum trium Mmlenliarain, ul dixi, nulli prorsus 4 A-M'i>tior. N»*c enim illa pruna vera est, nisi omnes theologi fallantur, qui uno ore animoque dissentiunt. Nam m culpe mortales per sacrificium solverentur, px nitenti® sacramentum non esset ad salutem neces-

sariunt. Ubi enim sacerdos eas semel oblato sacrificio delêsscl, non esset opus easdem iterum culpas alio remedio extinguere. Neque Deus, qui non abundat in superfluis, duo externa signa proxioiè ad eundem effectum institueret. Constat autem, pœnilentiæ sacramentum ad remittendas culpas fuisse institutum. Quòd si sacrificium altaris ex se quoque peccata aboleret et duobus externis signis indiscriminalim ad culpæ remissionem abuteremur. Hanc cùm adeò facilè sacrificiui exhiberet, pœnilentiæ disciplina penitus eluderetur, quoniam sacrificium offerre, remedium est cuique vel promptissimum. Quid quòd culpas mortales sine confessione sacerdotes remitterent, oblatis videlicet sacrificiis? Id si fieri à sacerdote potest, frustri confessionis praeceptam Ecclesia urgerci. Siquidem sacerdotes et sine cognitione causæ, et sine confessione peccantium culpas universas per sacrificium solverent. Ita post baptismum susceptum aliqua superesset hostia pro peccatis. Id quod reirò diximus antiquis omnibus expositoribus repugnare; novos enim fortasse isti contemnent.

Ex quo Ambrosii Calharini deliratio patet, peccata ante baptismum admissa per crucis sacrificium remitti, post baptismum verò omnia per sacrificium altaris. Hostiam quippe crucis generalem causam esse remissionis peccatorum, sive ante baptismum, sire postea commissa sint, turn ad Ilomanos el Hebraeos tradit Apostolus, tum cliam nos manifestissime proba* remus, nisi stultum esset commenta improbabilia refellere. Illa potius refellenda sunl, quæ isti conlrà afferebant. Alexander, Julius, Athanasius, ele., sacrificium aiunt dolere crimina, peccataque remitiere. Hoc tribus modis refutamus. Primum diximus, noe jlà multò antè, cùm pænæ pro culpis debita delentur, solvuntur, remittuntur, tunc crimina deleri, solvi, remitti. Quo sensu Ecclesia per indulgentias concedi peccatorum omnium plenissimam veniam, id esi, panarmi! omnium, quas peccando contraximus. Ncc refert mullum an improprie cl figurale illa sint dicla, an sine figura cl propriè, quia scilicet non est plene remissa culpa, quandiii pcccalor reus est solvendx pænæ.

Deindé, cum ad perfectionem sacrificii pertineat sumptio, quemadmodum superius ostendimus (nisi enim consumeretur, non existimabant veteres consummatum cl perfectum esse sacrificium), nihil mirum est, si corpus et sanguis Christi, quoniam gratiam conferunt, dùm sumuntur, culpas omnes ex consequenti remittant; nempè is effectus gratiæ proprius et conjunctus est. Atque hoc Ecclesia videtur significaro, cùm ait: *Sumpta sacramenta, quæsumus, Domine, ont nia crimina nostra detergant*. Quibus verbis intelligi vult, sacrificium, si culpam spectes, non quia offertur, delere crimen, sed quia sumitur. Eàdem enim hâc ratione cl sacramentum est, et perfectio sacrificii. Postremò, I). Thomas in quartum sententiarum, ul modò citatum est, respondit, sermones illos ad eam formam esse redigendos, quà hæc, quæ oratione impetrantur, dicitur oratio facere. In quem sensum dictum est: Fi»

tarn præsta puram, Solve vincla reis, eie. Quò Moyses etiam speelâsse videtur, cùm præscriptis singulis ho-urs pro peccato subjungit. Levit. 4 cl 5 : *Et orabit pro eo sacerdos, cl dimittetur.*

At vcrò ridiculum est, si verba illa : *Quorum remiseritis peccata*, etc., simpliciter ad culpas pœnasquereferimus, omnia similia, utcumque, ubicumque, et à quocumque dicantur, ad eundem quoque modum interpretari. Aliud est, mihi erede, iudices constituere, qui de peccatis sententiam ferant, qui retinendi ac solvendi habeant potestatem, qui pro culparum vel levitate vel gravitate severiorem milioemvc pœnam injungant ; aliud post gratiam initant et sacramentum reconciliationis acceptum, altaris Domini participem fieri. Quod si post remissam culpam nulla prorsus maneret pœna, nec post mortales condonatas, veniales admitterentur, nihil esset opus, post institutum Poenitentia? sacramentum hosiiam propitiationis habere. At hòc etiam in re præcipuè nobis induisit Christus, qui non solum pœnilenliam dedit ad reparandam resarrieidamque amissam gratiam, sed sacramentum Eucharistia, idemque altaris sacrificium reliquit, quo gratiam sartam lectam haberemus. Hoc enim sacrificio non modò pro conciliati amicitii par pari referimus, veriim cliam subiratum iudicem et pœnam temporalem pro admissa ac remissa culpa minitantiem propitium reddimus; hoc sacrificio detergimus pedes, cl quod Apostolis aqua in pelvim missa contulit, id ac multò etiam magis pœnitentibus tribuit sanguis missus in calicem; hoc denique oblato sacrificio disponimur, abluimur, praeparamur, ul ad mensam Dominicam puriter, nedum amice, valeamus accedere, cpulisque accumbere divùm. Ordo igitur rerum, sacramentorumque natura poscit, ne remissionem peccatorum eodem modo in Pœnilitiæ sacramento, cl in altaris hostiri interpretemur. Noe ad tropos Ide fugimus. Explicatum est namque, resolutionem pœnæ ad remissionem integram peccati allinere, nec esse plene remissam culpam, pro quâ manet solvenda pœna. Ac si sanctorum dicta hoc sane loco ad tropum deflecteremus; nec sine necessarii causi, noe sine pervulgati ejus vocis usurpatione id faceremus.

At ablutio criminum sine aqua gratiæ non est, nec, nisi maculam habeat, quidquam aul tergitur, aul abluitur. Ego, lector, nolo ablutionis et macule metaphoras ad vivum resecare, quemadmodum ii, qui ista subliliùs inquirunt, tartassò veré, sed ad communem utilitatem parùm. Nam si Scriptura ac veterum testimonia semper ad illam normam velimus exigere, inveniemus, ca quandoque a veritate discrepare. Id quod uno solimi exemplo manifestum faciam, quoniam vel mihi ipsi jam hujus disputationis longitudo molesta est. Davidi iad peccati confessionem culpam esse remissam, nemo frocare in dubium potest, nisi qui ea, quæ pauló antè (scripsimus, ani non legerit, aul nunquàm secum reputaverit. *Dixi, ait, confitebor adversum me injustitiam meam Domino*, ele. Sed quòd remissa culpfi nondum

* fuisset plenam munditiem consecutus, is ipse testatur, jnquiens ; *Ampliis lava me ab itWMfafa inc^ cl j*

cato meo inunda me. Item : *Asperges me*, Cie. Qui am~piius dicit, hic lotum scosse procul dubio sentit, sed non plene atque perfecte. Macula igilur aliqua relicta erat, sordes aliquæ permanebant, quæ non fuerant penitus priore ablutione detersta*. In hunc ergò modum dixere veteres sacrificium abluere crimen, sordesquo purgare, quamvis scirent, per pœnilenliam antè et remissam culpam, et gratiam justificationis acceptam. Pœnæ itaque resolutionem, quoniam purgatio et medicamentum animi est pœna omnis, ablutionem detersioncmqiie appelleront veteres, vel certa senserunt, per gratiam imperfectam non plenè sanari, abluì, mundari cor humanum, quoniam habitus vitiorum inhaerentes, cl inclinationes quasdam ad bonum commutabile ex peccato trahimus; quæ omninò res cùm slatini per quamlibet contritionem evanescant, tùm exploratum esl, quasi sordes animi et morbos esse. Benigne igitur fecit Dominus in voluntate suà Sion, cùm post sacrificium cordis humiliati atque contriti quo deletur culpa, alterum acceptat sacrificium justitiæ, quo solvitur pœna. Ltroque purgantur sordes, utroque abluimur et mundamur, sed non eodem modo. Multe enim variæque purificationes, à rebus diversis existant, quas si similes omnes esse velis, stultum le esse falcare. Nam peccati maculam omninò totam, ilà ul ne vestigium maneat quidem, per quamvis gratiæ ablutionem penitus clui, nec ratio admittit, nec auctoritas.

Sed sanguis Christi offertur, et mystice funditur in remissionem omnium peccatorum. Mihi profectò sæpissimta de cà re cogitanti maxime illud considerandum videri solet, quod in superioris cujusdam argumenti refutatione breviter admonui, sanguinem Christi in omnibus quidem sacramentis operari, sed in singulis suum cuique proprium effectum edere, juxta cujusque peculiarem cl significationem el naturam. Quemadmodum causa universalis prima non totam vim in singulis adjuvantibus causis effundit, sed ad illarum omninò vires xcl perfectas vel imperfectas se attemperat, et varios quasi partus procreat perfectione el imperfectione differentes; sic Christi sanguis per se quidem el in baj tismo cl in pœnientiA remissionem peccatorum facit, sed non similiter tamen. Nam in baptismo, quoniam regeneratio est, totam perfecte culpam pœnamque resolvit; in pœnitentia vcrò, quoniam est iudicium, cl satisfactionem habet adjunctam, culpam resolvit, pœnam non plenè, donec satisfactio fuerit expleta. Atque in reliquis sacramentis omnibus rcmi>sio quidem peccatorum est, sed quodam modo et quasi per accidens. Quia nimirum non sunl per se aut confirmatio, aul eucharistia, aul ordo, aul matrimonium ad remittendum peccatum jistilula; sed proprias tamen operationes habercnquctinl sine graliA, quæ si peccala in animò reperiât, ea depellit, ut contraria. Sacrificium altaris invenio, cùm ad veritatem eu pi rexocare rationem, quia per se propitiatorium est, ex se quoquo ad remissionem peccati institutum.

Veriim cum species habeat panis et vini, idemque et altare hic cl mensa sit, ratio ipsa rerum cl ordo natura postulat, ul hujus altaris effectus in illis existai, quj

mensa? bñjus participes esse possim, nempò accepto sacramento reconciliationis, antequam ad amicorum convivium accedere absurdum csl. In his autem culpa mortalis remissa est. Quarò sanguis Christi in speciebus panis et vini per se quidem remissionem pœnæ et culparum venialium tribuit; interdum tamen, quamvis per accidens, tribuit cliam mortalium; non quia offertur, sed quia sumitur. Tunc enim, ul sæpe dixi, consummatur sacrificium. Quod cùm forte invenit hominem in peccato mortali, ignorato tamen, gratiam confert, ifiimqub justificat, si D. Thomæ anciori credimus.

Quamohrcm, tametsi Christi sanguis offertur, et mistico funditur in remissionem peccatorum (ut jam argumento respondeamus), ex significatione tamen specicrum panis et vini, tanquàrn ex causa instrumental! cl adjutrice delinitur, ul eam remissionem efficiat, cujus participes sunt ii, qui non indignò ad aliare Domini accedunt, id est, qui nullius culpæ mortalis sibi suntconscii, quam non priùs per poenitentiam eluerint. De effectu sacrificii ex opere operato sermo sil; nam quasi orationis loco ad impetrandam gratiam scio pro mortali posse etiam offerri. Nec tamen effectum semper habere necessc est, el quasi lege edita poenitentiam peccatori, atque adeò veniam impetrare, tametsi 0l alio hæc csl Deo gratiosa vel maxime. Sed objicis: Exauditus csl Filius semper pro suà reverenti, el hoc sacrificium semper offert Patri Filius; sempiternum ergo effectum habet. Nec enim oratio Filii frustra cl lane fundi potest. Cui argumento respondeo. Quas Chnstus per se ipse fundit preces, eas omni el tempore clloco exaudit Pater; at quas ille offert per homines non semper exaudit. Sicut causa prima quos effectus per so sine adjutrice alia voluit edere, in his nihil frustrò egit aliquandò. Al cùm per secundas causas operatur, frustra quandoque agere dicitur, hoc csl, quandoque linis inanescit non à precipita causa, sed omninò ab adjutrice. \d eumdein quoque modum, si Christus in cirio hoc sacrificium offert, ut veré offert, non ad omnem effectum sanguinis instituit offerre, sed ad effectum sub certis speciebus et liguris definitum. Prima igilur sententia sic nobis refutata sil.

Qui veril solam vim impetrandi in altaris hoslià ponint, hi in pœnis peccatorum primiim errant; quas sacrificio sanguinis Christi Unquam pretio exhibito redimi, quoniam res nota eral, perstrinximus breviter pauli» ante. Si enim eleemosynis peccatorum pœnæ redimuntur, cur negemus, Christi sanguine oblato in altari redimi? Ecquis autem ferat, sacrificiis veteris legis pomas resoli i, sacrificio nova» legis non resolvi? An vilior csl Deo sanguis Christi, quam sanguis hirci? Sed, quemadmodiim in sacramentis, non modo quia actio nostra meritoria est, satisfactionem habet adjunctam pro perita culpæ debita, verùm cliam ex co, quòd p<r taha signa proprie nobis sanguis Christi apiole itur, ii ipsius sanguinis, et major gratia confertur, et major pars pœnæ remittitur, sic in sacrificio altaris non *olùn quia oblatio nostra meritum liabel, sed «juta per ejusmodi (vicinum signum passionis Christi

commemoratio atque adeò applicatio fit, ex opere operato, id est, virtute sanguinis ipsius cumulator pœnæ remissio el offerenti contingit, el iis etiam, pro qui* bus offertur. Desvivís intelligo; nam in defunctis non subest causa eadem. Ad hos quippe sicut merita Christi per indulgentias non nisi atl modum suffragii pene ninni, ita forsàn nec sacrificii vis, nis; orationis et suliragii locum habet. At vivis perviam redemptionis el pretii prodest, quod lege justitiæ acceptandum est, perinde ut si quanta pecunia debetur, tanta cliam ex solvatur.

Errant deindè isti in culpis venialibus, quas hoc omnino sacrificio deleri, testes sunt et scholæ theologi, cl veteres cliam sancti. Nec enim minore Ecclesiæ consensione venialia per sacrificium altaris, quàm per aquain benedictam, per orationem Dominicam, aut similia hujusmodi religionis opera, remittuntur, Estque argumentum in promptu certissimum, quòd ex vi forimi», qua consecratur sanguis, specicrumque panis et vini, retri» collegimus peccata amicorum, qui videlicet ad mensam Dominicam haud indignò accedunt, per hoc sacrificium resolvi. Illa aulem levia sunt el venialia, quæ in amicis etiam inveniri queunt. 1l aportó Christi erga nos providentiam cl benignitatem intlligas, qui gravioribus morbis graviolem poenitentia* curationem adhibuit, leviores aulem faciliiori sacrificii medicamento curavit. Sed hæc baciente, bli, atque cliam qui tertiam sententiam secuti sunt, videant, quomodò tueri causam suam possint, cinn non solùm pœnas, sed veniales cliam culpas per olaris hostiam remitti, ratio cl veritas ipsa convincat. Ac de argumenti noni confirmatione, vereor ne ninnimi multa dixerimus.

Decimum vero argumentum quæstioncm perobscuram habet de valore sacrificii, ubi quibusdam theologis, quos video doctissimos habitos in schola, placuisse intelligo mirabilia quædam; sed nihil est tðni improbabile, quin argumentando probabile quandoque appareat, his prascrlìm qui de facie rerum judicant, cl argutiis suis fumos lheologiæ persequuntur. Horum de valore missæ sententias refellere longum et molestum crii. Meam itaque breviter exponam, qiianlùm videlicet salis erit, ul argumento huic respondeatur. Priimiim ergo vocari in dubium non debet, quin valor missæ ratione qitadamtenùs infinitus sil, hoc est, ad sufficientiam, non ad efficientiam. Nam sicut Dei vir-lus ei potentia sufficiens est quidem, ut infinitum effectum edat, quoniam infinita ipsa csl, sed semper tamen edit finitum, quia infinitum capere res creata non potest; sic Christi sanguis ubicuimpie reportatur, sive in cnico, sive in altari, infiniti pretii est, quia idoneus, ut pro infinitis, si essent, hominibus satisfaceret; sed quoniam sunt liniti semper, effectus semper linitus est, quamvis pretium sanguinis nullo flue circumscriptum sil. Ac de hoslià crucis quidem nulla hodie nobis controversia («sl; hostiam veri» altaris infiniti valoris esse, duobus argumentis explorare perceptum csl et cognitum. Unum illud csl, quod refutare n:i mur In t à enim parle, docet sacrificium in-

(hiilum esse, quia sanguinem Beo infiniti pretii exhibet, difficile factu est, efficacitatem illius argumentationis non probare.

Alternili argumentum est, quòd si valor missæ finitus esset, minus satisfacerent pro pœnâ debita decem homines, qui offerrent sacrificium, quàm si duo tantummodo offerrent. Si enim rem quamcumque finitam decem hominibus partiaris, non tanta portio obveniet singulis, quanta duobus contingeret, si inter duos solùm divideretur. Ili, si decem audirent missam, valor distributus in plures, minor in quocumque illorum esisteret, quàm si duo tantum sacrificio interessent. Item, quòd plures ministri vel in altari, vel in choro sacrificio solemni inservirent, cò minorem hostiæ pariem acciperent. Quarè qui post me vel auditor, vel adjutor ad missam accederet, is fructus mihi et satisfactionis partem adimeret. Quæ profectò omnia absurda sunt. Quibus rebus efficitur, ut si duo fideles sacerdoti stipem et eleemosynam conferant, qui pro illis hostiam præbeant, non sit prior minorem ex Christi sanguine utilitatem percepturus, quam si posterior nullus omninò exstisset. Quemadmodum, si juxta crucem quis una cum Christo Patri offerret sanguinem illum, nihil consequeretur mimis si solus, quam si infiniti tunc simul adessent, qui idem cum Filio sacrificium exhiberent. Eadem quippe hostia in cruce atque in altari est; tametsi ibi patens, hic in mysterio abscondita. Nec sacerdos tamen laboris sui mercedem quamlibet accipere à nullis pro missa una potest, sed quæ satis erit, ut de altari ad sobrietatem comedat. Non enim sanguinis Christi fructum merillumque vendit, sed operas suas, ministeriumque locat. Quocirca nihil omninò pia pluribus vindicare potest ac si minor esset utilitas in pluribus, quàm in uno. Omnis aulem opinio in hoc consentiat necesse est, sacerdotem, sive pro paucis, sive pro nullis celebret, cibum vitæ necessarium expetere suo jure posse. Quem si unus non dederit, nulli facit injuriam, si expetierit à pluribus. Quin injuriosus es tu, si cogas sacerdotem, ut solùm prole ille hostiam præbeant, nisi tu illi probeas cibum. Qui quantus quamque sit homini necessarius, prudentia magis quàm theologia judicat. Uno in tempore et loco non satis erit arbuteus nummus, alio forsitan plus nimio crii.

Sandò quòd de militate sacrificii diximus, recte Cajetanus admonuit, hoc ad eos tantum (pii offerunt referendum esse. Nam qui non offerunt, ii non æqualem partem accipiunt, si pro pluribus, ac si pro uno diuinaliter offerretur. Ut si sacerdos sua sponte à nemine amicorum invitatus, pro illis absentibus sacrificet, dico, non tantum valere multis, quantum valere uni, si pro uno illorum singulariter sacrificaretur. Ad satisfactionem loquor; ad impetrationem namque nulla vis minor in sacrificio est, quod pro nullis offertur, quàm in eo, quod pro uno solo. Quæ omnino res cunctis orationibus communis est, quibus nihil detrimenti ad impetrandum est, quòd pro pluribus effunduntur. At adjutores audientesque missarum, ii etiam, qui sacerdoti alimenta ministrant, vel quoquo

modo sacrificio inserviant, reverà offerunt sacrificium, ideòque pro sua devotione quisque partem capit hostiæ illius. Gerle quòd causa adjutrix sacrificii principali causæ conjunctior est, cò magis pro pœnâ satisfacit; ut sacerdos plus quàm diaconus, diaconus plus (piam subdiaconus, subdiaconus plus quàm acolythus, acolythus plus quàm auditor; horum autem ulrumque excellit is, qui sacerdoti stipendium vitæ necessarium dederit. Atque hi etiam, quòd devotius ac religiosius suo quisque munere fungentur, cò magis satisficient. Tanta verò devotio et religio in offerendo sacrificium esse poterit, ut una oblatione lota pecunia debita resolvatur. Nec enim si sacrificium infiniti valoris est, idcirco tota semper pecunia redimitur. Quoniam infinitum est in genere causæ universalis, quam infinitam licet causæ adjuvantes ad finitos effectus determinare solent, tanto vel majores, vel minores, quanto vis adjuvantium causarum vel major, vel minor est. Id quod in prima rerum naturalium causa cernimus, quæ tametsi infinita; virtutis ipsa est, per causas secundas finitos effectus edit tantos et tales, quantos et quales causarum adjutricum viset natura poscit. Nec sacerdos sacrificio imponit limites ex merito sanctitatis, sed ex intentione et applicatione sua, quæ huic, aut illi pro quo offert, sacrificii virtutem applicat. Sane, quemadmodum parvulis baptizatis per ministri intentionem Christi sanguis applicatur, certusque gradus gratiæ confertur, non quem administrantis sanctitas præfinivit, sed quem proscribere voluit Christus (nam quolus gradus ille sit, mortalibus ignotum est), sic his, pro quibus sacrificium offertur, si simul iidem non offerunt, certus gradus pœnæ remittitur, quem nos ignoramus, Christus sua voluntate constituit. Sed ut adulti eo majorem à baptismo gratiam percipiunt, quò religiosius et devotius percipiunt baptismum, ita à sacrificio majorem utilitatem capiet is qui sacrificium sanctius et ferventius offeret. Parvulis porrò ablutio peculiaris ministri vim crucis ad certum gradum gratiæ definit, quem æqualem in omnibus illis esse credimus, quòd æqualis in omnibus dispositio est; adultis verò quoniam non eadem dispositio, sed alia cuique atque alia, non idem gradus, sed alius alii conferetur. Quo modo vim sacrificii universalem et infinitam sacerdotis singularis oblatio determinat, vel ad certam et æqualem remissionem pœnæ in his, qui eodem modo se habent ad sacrificium, vel etiam ad inæqualem in iis, (pii cum causæ adjuvantes sint sacrificii, aliter atque aliter afficiuntur, hoc est licet, melius, optime.

Quòd si Christi sanguis tam proprie noster esset, quàm suus cujusque proprius est, sine dubio Christi sanguine oblato, lota pecunia, quamvis infinita, solveretur. At, siculi diximus, noscitur Christi sanguis eo modo, quo lux solis nostra est, nempe ut causa universalis, cujus vis major minorve recipitur pro eo ut subjectum magis inimicis disponitur, pro coque ut amici adjuvantes majus minusve opis ferunt ad effectum. Atque post hæc in refutando argumento decimo otiosum erit verba plura prodigere.

Undecimum quoque argumentum ridendum magis erat quàm refutandum. Sed ridicula missa, prescripta cùm in tantà hominum recitate et miserià nihil est quod rideamus. Prior ergò ejus argumenti partioik facillimè eluditur. Nulla enim repugnantia est, quin convenit maximè, ulquâ re Deo gratiam referimus benefico, eam rem offeramus irato. Eisdem quippe muneribus, bove, ove, agno, veteres patres et gratiam Deo referebant, et illum placare curabant. Quem in modum nos corpus et sanguinem Christi, divino nobis dono concessa munera, Deo et propiziatione reddimus, et eucharistici. Nam quòd putent sacrificiorum species confundi, si idem eiicharislicum el propialorium sit, in eo mirificò isti falluntur. Non enim confunditur triplex animæ vis vegetandi, sentiendi, intelligendi, si in unâ rationali animi tres excellenter existant. Ex quo intelligitur, si veteris legis nulla, eademque varia sacrificia unum novæ legis omnia transierint, ubi contineantur et emineant, non hanc esse specierum permixtionem confusam, sed chrisliani sacrificii excellentiam perfectam. Deindè in moribus hoc videmus, ul diversa virtutum ac viriorum genera in unam actionem coeant, si huic diversi fines accedant. Idem scilicet actus est furtum el uicrilegiuin, idem misericordia el religio. Nihil igilur retat, quin eadem hostia, ad diversos relata fines, et propitioria sit, et eucharistica. Deum sanónos in remissione etiam peccati et misericordem el justum agnoscimus, ul el gratis remittat peccata, et pretio remittat tamen. *Justificati gratis per redemptionem, quæ est in Christo Jesu*, ait Apostolus ad Rom. 3, 24. Et rursùm, i Cor. 6, 20 : *Empli estis pretio magno*. Donavit autem Christus nobis pretium hoc, gratisque donavit, uldebita nostra solvamus. Quamobrem tùm filio, tum patri ingentes gratias agimus; imo, ul aliquando diximus, par pari referimus. Quia verò pretium istud acceptum licet, sed nostrum est tamen, vere hoc exhibito peccata nostra redimimus, Deumque suis beneficiis placamus. Quam rem Irenæus, lib. 4, cap. 54, in hæc verba prosequitur : < Qui nullius est indigens Deus, in se assumit bonas operationes nostras, ad hoc ut prastet nobis retributionem bonorum suorum, sicut Dominus ait : Venite, *benedicti*, etc. Ilà et verbum dedit populo faciendarum oblationum, quamvis non indigeret eis; ilà et nos offerre vult munus ad altare. > Hacteniis Irenæus. Et Cælestinus hujus nominis primus, in episl. 3 ad omnes Galliarum episcopos, eleganter exclamat : < O misericordiam Dei, qui nostra vis esse merita, quæ tua sunl dona; et pro his, quæ liberaliter largitus es, æiema premia es datums ! > Quæ causa Christo Domino fuit, ul initio statim cænæ gratias egerit, accipiens panem et vinum, ut distribuerai discipulis. Accipiebat ergò ipse, qui dabat, el idem gratias agebat. Quo modo nos el gratias agimus Deo l*o accepto munere, et damus acceptum pro redemptione animarum nostrarum. Quæ omnia fcrè in argumento 2, pro prtmà conclusione, et in argum. 3, pro conclusione 2, clin responsione ad argum. 5 explicata sunl. Nam el posterior huius undecimi argumenti par-

licula in responsione ad tertium salis confutata est. Cur autem Eucharistia sacrificium sil, adera sacramenta non sint, non est illa causa, quam isti reddunt; sed quia in Eucharistie corpus el sanguis Christi vere manent, in reteris sacramentis non manent. Undè cùm tàm pretiosa munera in Eucharistie habeamus, offerre ea Deo el possumus jure, et debemus. Sine oblatione autem sacrificium non csl. In Eucharistia* quoque oblatione mystice Christus el incruenté immolatur, ideòque ibi hostia csl, in aliis sacramentis non csl. Proprie dico; nam per translationem baptis-mus quandoque hostia dicitur. Abeant ergo cæci et indocti Lulherani, quos in uno hoc exemplo patefecimus disciplinarum omnium ignaros esse, thcologiæ, philosophiæ, dialectica, grammatica. Ncc enim rem tantummodo, sed sacrificii cliam nomen, ignorant.

CAPUT XII.

Exemplum secundum, ubi thcologiæ conclusio in stiunem vertitur.

Quæstio de visione anime CHRISTI. — Quanquam in singulis procedentibus libris, Lutheranorum nos malitia coegit de uno aliquo thcologiæ principio disse-rere, atque adeò quæstionum, quæ prater natura ac disciplina) ordinem in controversiam veniunt, multa exempla ponere; sed capite superiore tàm in eo pug-næ genere stylum diligenliùs exercuimus, el quasi ad spectaculum liberiore disputatione lusimus. Tametsi non ludicrum hoc, sed verum certamen fuit, quod spectante orbe in Tridentino concilio certavimus. Ubi Patribus magnum lumen accendimus, tenebras adversariorum dispulimus, theologi visi sumus, audaciùs verò fecimus, quàm scholæ auctores cæteri. Illi enim jejune solent, nullis ornamentis orationis adhibitis, hæreticorum sensa rationesque referre; nos autem illa ipsa hærelicorum argumenta ita amplificavimus, auximus, ornavimus, ut et quæ arma inimici habent, acuisse videamur, el quæ non habent, supeditasse. Sed, quod aliàs sæpè dixi, veritas mendacium superat, miris licèi modis instructum et ornatum. Veriim, ne plus justo volumen excrescat, non ad eum morem reliqua copiosè exempla persequemur, sed anguste et contracte disputabimus, alquc utriusque partis argumenta non omnia sed pracipua breviter perstringemus.

Agedùm ergo, illa sit nobis secunda quæstio, an Christi anima stathn ab initio creationis suæ Deum clare viderit? Sunt enim in utmmque partem argumenta adeò probabilia, ut neutra firme stabilita videantur. Bucerus porrò negat Christi animam fuisse à principio perfectam. Erasmus m dubium vocat. Tbcolog' vix ostendunt. Qui verò inficiantur, ii hujusmodi argumentis uti possunt.

i. Primùm, in Christo fuit fides, sicut scriptum est, in Isa. 11,5: *hi it fules cinctorium renum ejus*. Non ergò mens ejus videbat Deum, quoniam *fides argumentum est non apparentium*, ait Paulus ad Hebræos 11,1.

2 Deinde, Christus soem habuit, quemadmodum

ipse Patri loquens ait, Pô. 21,10 : *Spes mea ab uberibus matris mece*. Quod autem videt quis, quid sperat?

5. Prælereà, timuit, ul videre est apud Marcum, cap. 14, *Timor autem futuri et incerti muli est*, ait Aristoteles, Rhetoric, libro 2. Non igilur videbat claré Deum, in quo nihil ul futurum inccrlumve cognoscitur.

4. Prælereà, crevit gratià non solùm apud homines, sed cliam apud Deum, Luc. 2, 24. Non itaque eral beatus, nec videbat Deum, quia beati crescere in gratià non queunt.

5. In nolitià insuper el visione beali nulla rerum cognitarum successio est. At Deus Christi animæ quædam demonstrabat, alia celabat postea demonstraturus, juxta illud Joan. 5, 20 : *Pater omnia demonstrat filio, qua: ipse facit, et majora his demonstrabit à opera*. Et rursùm, Marc. 13, 52 : *De die Ulti nemo scit, nec filius*.

G. Præstantius item et jucundius est gloriam cl honorem consequi per opera digna, quàm sine ullo omninò merito. Christus ergò animæ suæ felicitatem languiaui virtutis præmium accepit. Quare non est in primo instanti visionem Dei consecutus. Meritum enim præmium antecedit, laborque mercedem. Nec fieri potest uUimul quis cl mereatur beatitudinem, cl beatus sil, nisi simul sil anima et in vià, et in viae termino.

Confirmant autem argumentum hoc sacrarum litterarum testimonia plurima. Ul illud⁹ Isa. 53, 11 : *Pro eo quòd laboravit anima ejus, videbit el saturabitur. Satiabimur* autem, ait Ps. 16, 15, *cum apparuerit gloria Dei*. Item, Ps. 44, 8 : *Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, proptereà unxit te Deus oleo lælitiæ præ consortibus luis*. Item, cùm dixisset Ps. 15,9 : *Caro nica requiescet in spe* ; cl : *Non derelinques animam meam in inferno*, subjicit Christus ipse: *Notas mihi fecisti vias vitee, adimplebis me (celilià cum vultu tuo*. Non igitur ante mortem adimpleverat cum Deus lætitià vultus sui ; quò de re ne ad faciem quidem videbat Deum. Item, Apoc. 5, 12 : *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere dignitatem el sapientiam* ; non ergò ante mortem acceperat, sed meritis csl eas accipere moriendo. Item, Isa. 62, 11 : *Ecce salvator tuus venit, cccc merces ejus cum eo, et opus illius coràm illo*. En merces, en opus ; gloriam ergò animæ commeruit. Nam gloria corporis, tametsi merces fuit operis sui Christo, non tamen fuit simul cum eo. Item llebr. 2, 10 : *Docebat cum, propter quem omnia, el per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummari*. Quid autem per consummationem intelligat Paulus quanquam nomen ipsum præ se fert, in eadem Epistola exponit, inquiens, cap. 11 : *Ut non sine nobis consummorentur*. Finem ergò suum Christus per passionem adeptus est.

Postremo, non potest esse cum summo gaudio summa tristitia conjuncta; at qui videt Deum, is mariuè gaudet; Christus verò maximè tristatus est, juxtà illud : *Tristis est anima mea*, etc. Et iterino : *Repleta esi malis anima mea*. Non ergo Deum videbat, nisi velis duo simul contraria in eodem sufucto exstisise, eaimùn-

que animam pariter et repletam malis, el repletam l» lillà cum vultu Dei. Hire videlicet sunt argumenta polissima, quæ è locis thcologiæ contra veram theologia conclusionem depromuntur. Nam si quæ sunt alia, vel facilia sunt, et cuique in promptu parata, velad ea, quæ posuimus, omnia referuntur. Sed nihil movere nos debet, ut ab scholæ decreto recedami».

Omnes autem theologi definiunt, *Christum ab instanti conceptionis Dei essentiam vidisse*. Quæ conclusio licet solà theologorum auctoritate probaretur, salis firma habenda esset, quemadmodum lib. 8 constitui-

mus; sed his quoque argumentis demonstratur.

Primùm ex illo Joan. 1, 14: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre*. Quo loco D. Thomas advertit, gloriam animæ Christi ex personali unione verbi et animæ esse derivatam : id enim Evangelista non obscure significat, cùm, voce eadem repetiti, ait : *Gloriam quasi unigeniti à Patre*. Illam sané animam talem existimemus necesse csl, qualem decbal eam esse, quæ esset Deo conjuncta vel maxime; nimirum undecumque perfectam, oiunibusque omninò numeris absolutam. Quod qui non sentiat, hic de unione personali Dei et hominis stultissime sentiet. Jam si anima Christi unita Verbo non fuisset glorificala, fuisset profecto imperfecta. Magna quippè humanæ menti perfectio decst, si felicitas deest. Ac videre Deum per speculum in xnigmate, imperfecti hominis esse, testis est Paulus in hæc verba 2 Cor. 13, 10 : *Cùm venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. Cùm essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus; quando autem factus sum vir, evacuavi, quaerant parvuZ»* Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad (aciem. Nunc cognosco ex parte, etc. Quia igilur ab utero Christus non sapiebat ut parvulus, sed vir omninò perfectus erat, ab utero quoque Deum facie ad faciem videbat. Id quod Jeremias prædixit, inquiens, cap. 51 : *Novum creavit Dominus super terram: Femina circumdabit virum*. Adde, quòd cui communicatur esse, ei etiam communicatur propria rei operatio, quæ consequitur esse, ul cui datur esse ignitum eidem quoque datur ul calefaciat; eleni daretur esse sol, is sine dubio illuminaret. At propria Dei actio csl videre se ipsum; hâc enim visione beatus est : ergo, cùm anima Christi haberet esse divinum, habebat item suo modo divinæ nature propriam actionem, atque adeò videbat Deum. Adde etiam, quòd major erat unio animæ Christi cum Verbo, quàm unio beatorum; sed ex bAc existil claritas in intellectu beati, ut Deum videat : ergo multò magis ex illa talis claritas orietur. Id divus Thomas hâc ratione confirmat : < Quanto receptivum propinquius est catisæ influenti, tintó abundantius et < plenius recipit influentiam ejus. > Sed mens Christi propinquior erat càusæ luminis gloriæ, quàm omnes angeli titoli : plehlus ergò atque perfectiùs ognoscebat Deum.

Argumentatur prælereà D. Thomas, gloriam in animà, fieri ex co, quòd divinitas sit præsens intellectui, sicut lumen in nere ex presentii! solis. Quia enim *aforn Dei ingrediebatur per viam orienta^m, terra*

splendebat à majestafeejits, ail Ezccli. 45,2. Cimi ergò lux ipsa non solùm ingressa fuerit in animam Christi, sed ei fuerit in idem esse personale conjuncta; dantas gloriosa indé secuta est, ut splendor sequitur solem. Pnctercà Deus attingitur à naturò intellectuali per cognilioncm et amorem; at anima Christi propinquisime attingebat Deum, quia crai Dco propinquissima : ergo ejus propriæ actiones, notitia et amor, non longe, sed proximo Deum attingebant. Mens verò, cùm est viatrix, peregrinatur à Domino, à longéque repromissiones aspicit; cùm autem videt per speciem, præsens esl et propinqua, ul ad Corinthios et ad Hcbræos tradit Apostolus. Si ergò anima Christi peregrina et hospes erat super terram, cené non erat Dco per cognitionem proxima, sed angeli erant Deo proximiores.

Ncc me fugit, posse à calumniantibus objici, aliud esse quod res sil præsens animæ secundum esse reale, aliud quòd sit præsens secundum esse intelligibile. Anima enim nostra intellectui nostro conjunctissima est, si esse reale consideres. Sed quia conjuncta non est secundimi esse intelligibile, videre cam insc, quamdiù mortali corpore circumdamur, non valemus.

Al hæc objectio haberet fortasse locum, si illius Dei animæ rationali, perinde ul lapidi aul stipiti fuisset unitus, nec in unione illà esse intellectuale primó speciatum exquisitumque fuisset. Verùm Patres Ecclesiæ veteres, mentem potissime assumptam credidêre, per mentem animam, per animam vel ipsam carnem. August, in « libro de agone Christiano : < Invisibilis, ait, ctincom- * < mutabilis veritas per spiritum animam, et per animam corpus accepit. > El in episl. ad Volusianum : < Ipsa magnitudo, inquit, divina virtutis animam sibi < rationalem, cl per eamdem corpus humanum, lo- < Dunque omninò hominem in melius mutandum coo < piavit. > Ac Damascenus, in lib. 5, < unitum esse ait < carni per medium intellectum verbum Dei. > Quam rem divus Thomas, p. 5, quæst. 6, divine, ul omnia, explicavit. Atque hæc causa, ni fallor, Evangelista) fuit, cur non diceret, aul filium, aul vitam, aut lucem, sed Verbum carnem facium esse. Verbum enim prolem mentis aperte significai, el naturam intellectualem præ se feri. Quorsum aulem Joannes diceret, primum intelligibile, hoc esl, Verbum extremo illi, id est, carni sc junxisse, nisi ul moneret, Sapientiam Dei attigisse quidem a line usque ad finem fortiter, sed disposuisse tamen omnia suaviter, cl carnem sibi propter animam univisse? Etenim quod per se intelligibile eral, id cui se priùs quam inlclleclui inenlique conjungeret? Nempe ex line assumptionis liquidò apparet, quid Dei verbum in eà conjunctione expellicril. De quà rc, quoniam non ita multò posi latius dicturus sum, nunc illud salic est, finem hominis Dei notitià constare. Qui ergo factus esl homo, ut hominem ad finem suum, id est, ad claram Dei cognitionem ducerci, is menlem sibi precipue conjunxit, qua Unis prænoscilur, quærilur, possidetor.

Hoc vero dia etiam argumentatio confirmat. Filius Dei in hoc nauta est, elad hoc venit in mundum, ul testimonium perhiberet veritati. *Ecce*, ait Deus in Isa.

55, 4, *testem populis dedi cum, ducem ac præccDtorem gentibus*. Ut autem testis perfectus sit. illa res m co prima quærilur, ul hoc probé cognoscat cl teneat, do quo testimonium est laturus. Si dux itidem, el preceptor consummatus quispiam habendus esl, scire illum oportet cl finem, quo ducat, el veritatem omnvto quam doceat. At Christus testis veritatis erat, à Patre dux et preceptor constitutus; quocirca nccesse crai, ut à Dei verbo mens potissimùm cl ratio hominis in ipsâ unione perficerentur. Ncc laborare diù opii est, ut invenias, quandò Apostoli gloriam quasi unigeniti à Paire viderim, cùm Petrus, Episl. 2, cap. 1, id signi» ficanlissimis verbis patefaciat : *Non doctas fabulas secuti*, ait, *notam facimus Domini nostri Jesu Christi vir* tutem et praesentiam, sed speculatores facti illius magni* tudinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem, et gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi à magnificai gloriti :* < *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum audite;* > *ct hanc vocem nos audivimus de cæloalla* tam, ehm essemus in monte sancto cum ipso. Virtutem et potentiam* vocal, qua Verbum caro factum est; *praesentiam* vero, quà habitavit in nobis; al virtutem cl presentino! simul, quia filius hominis erat in cælo, hoc est, ejus anima videbat Deum, ct vivebat tamen in mortali corpore super terram (I). Ila enim pr.vnunliaveral David in paucissima verba : *lieatum faciet eum in terrà*. Nam quòd beatus aliquis quasi transiens fuerit in terrà, in Scripturis sæpè legimus. Sed quòd habitaverit in nobis quasi colonus, el quasi viator declinans ad manendum, hæc præsentia potentiae miraculum esl. Sané viderunt gloriam animæ in corpore tanquàm in speculo, ideò aplc dixit, *spéculantes*, gloriam autem quasi unigeniti in *voce delapsà à magnifica gloria : Hic est*, etc. Testis oculatus esl : *Ipsum audite*; doclor veritatis explorata! ac visa», est : *Ipsum audite*; dux est, qui cl viam sciai, et terminum sciai : *Ipsum audite*, nique adeò videte cl contrectate; nam habitat in vobis, quamvis gloria ea sit apud me, quam in præsenlià cernitis. Sed de primo Joannis testimonio nimium nulla. Secundum principale testimonium pro cà conclusione comprobanda illud est Joan. I, **It: Verbum habitavit in nobis, plenum gratia: et veritatis**. Unde divus Thomas bifariam colligit. Sive enim plenitudinem graliæ in Christi animò ponas, sive plenitudinem veritatis, ulrinque conficitur, cam Dei essentiam vidisse. Gratia quippè viæ in ordine ad gratiam patriæ imperfecta est, tantumque deficit à plenitudine, quanlùm à perfectione deficit. Quare, si imperfecta gralia in Christo fuit, non fuit nimirum gratta plenus. Objicit aulem, Beatam Virginem, dùm vitam etiam mortalem degeret, plenam genita fuisse, nec vidisse tamen Deum. Veriim hunc scrupulum eximitterCta parte, quæslione scplimà, articulo decimo. Non enim fuit Christus gratta plenus ex parle, sed omni modo, ut articulo primo et nono ejusdem quaestionis ostenderat. Nempè *in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, pacificans*, etc.,

(1) Memento scriptum esse : *Non videbit me homo, ct vivet* ; ad Christum id esse referendum ostendit Joan nfts» cao.10. (Aide Cajetanum in Ps. 8, Jercm. 4.)

Col. 1,19. Et iterum : *In ipso inhabitet omnis plenitudo divinitatis corporaliter*, Coi. 2,9. Nulla ergo dei gratiae perfectio aut plenitudo defuit. Ha habuit gratiam consummatam, cum qua gloria animæ conjuncta et colligata est.

Quòd autem anima illa habuerit scientiæ ac veritatis plenitudinem, probat tertio parte, questione non!, articulo primo et secundo, quaestione item decima, articulo quarto. Videlicet, non in Christo omnem plenitudinem inhabitasse, quia plenitudo ei scientiæ defuisset. Nam, cum venit quod plenum et perfectum est, evacuatur quod ex parte est. Non igitur cognoscebat ex parte anima Christi Deum, sed plene atque perfecte. Quocirca non erat in ea fides, sed visio.

Atqui hujus argumenti vim et nervos omnes Cajetanus frangit, cum probabili ratione contendit, legi oportere : *Plenus gratia et veritatis, Joannes testimonium perhibet de his*. Frangeret sane, si probabilis sententia esset. Verum vulgata editione reprehensi, graecis latinisque exemplaribus rejectis, interpretibus stijggillalis, sanctis expositoribus explosis quid probabile fure putamus? Ecclesia certe melius intellexit verba illa : *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre*, per parenthesin fuisse interjecta, cum ait : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (cujus gloriam vidimus, quasi unigeniti à Patre) *plenum gratia: et veritatis*.

Tertium pro illi conclusione testimonium mox in eodem Evangelio sequitur : *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, quia gratia et veritas per Jesum Christum facta est*. Quæ sententia superiori connexa, nisi cæci sumus, apertissime ostendit, verba ea : *Plenum gratia: et veritatis*, ad Christum esse referenda. Sed hic re missa, id, quod instat agamus. Accepit igitur Christus gratiam et veritatem, ut ex eo gratia in omnes et veritas emanarent. Habuit itaque maximam et perfectissimam gratiam et veritatem. Quia enim sol lucem habuit, ut inde omnia lumen acciperem, habuit nihilominus maximam et perfectissimam lucem. Quartum, sicut perfectissima lux omnes lucis effectus edere potest, perfectissimaque justitia omnes effectus justitiæ ; sic Christi gratia et veritas omnes habebant gratia; et veritatis effectus. Unde Dionysius, cap. 4, de div. nom., ait solem, quia universalis causa generationis est, ad ea omnia sui virtute se extendere, quæ sub generationem cadunt. At effectus præcipuus gratiæ et veritatis consummate est videre Deum.

Predere, salus humanæ nature; finis fuit humanitatis assumptæ. Per hanc enim, tanquam per instrumentum, operetur et Deus salutem in medio terre. Unde et Christum Apostolus, ad Hebr. 1, 10, scribit : *multos filios in gloriam adduxisse auctorem salutis eorum*. Et alio loco : *Misil Deus filium suum*, inquit, *ut adoptionem filiorum reciperemus*. Instrumenti verò dispositio et qualitas precipue quidem pensatur ex fine. Salus autem animæ intellectu sano constat et voluntate sana. Ad voluntas per gratiam sanatur, intellectus per veritatem. Perfectam igitur oportuit habuisse et gratiam ei veritatem cum, per quem cæteris omnibus salus futura eret, omnisque omnino et gratia et veritas. Quia principium in unoquoque genere oportet esse perfe-

cium, sicut solem videmus in genere lucidorum, ignem in genere calidorum. A principio ergo Christi voluntas perfecta amabat Deum ex gratia perfecta, et perfecta cognoscebat ex perfecta veritate. Jam felicitas animæ in participatione Dei et amore eleogognitione sita est. Felix itaque crei ab initio Christiana anima, ideoque videbat Deum.

Praeterea, illud quod est in potenti, reducitur in actum per id quod est in actu ; oportet enim esse lucidum, per quod illustrentur alia. Cum ergo per Christum gratiam, veritatem, gloriam cæteri essent habiuri, ipse profecto simul atque cæteros illum ad finem movere cepit, et gratiam habuit, et veritatem, et gloriam. Eam vero motionem ab initio nimirum inchoavit. Eadem enim, quæ in primis causis moventur in finem, quidam solent temporis successione perfici; alia causæ ipsæ moventes à principio statim suam, largiente, providenteque natura, perfectionem habent. Ut ignis cum substantia calorem accepit, aqua paulatim fit calida. Carentia quoque coquere mox omnino suas virtutes accipere quibus in tempore res terrestres inferioresque perficerent. Deus ergo, qui per Christi humanitatem, et gratiam, et gloriam erat omnibus communicaturus, eas licet res cæteris in tempore largiatur, ad Christi animæ ab initio statim contulit. Nam cur non corpori gloriam ab initio darci, causæ sunt in promptu expeditæ.

Quartum pro illi conclusione testimonium est vestigio subditur : *Deum nemo vidit unquam : Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse monstravit*. Ubi in homine piscatore videre licet et rerum contextum admirabilem, et compositionem disciplina incredibilem. Quod ut perspicias, lector, quæso, diligenter attende. Nullum porro fidei negotium rite transigitur, si omnes testes auriti sint, oculatus nullus. Quin, ut Augustinus ait, auritis credimus, quia audierunt à fide dignis, qui oculis suis rem se vidisse testificarentur. Cum ergo Moyses et Joannes Baptista, primus et postremus à lege antiqua, alique adeo Prophetæ omnes, à nova item lege Apostoli Christi testes fuerint ex auditu universi, oportuit unum esse pro omnibus, qui ex visu testimonium daret. Testis autem ejusmodi, qui non pro mille, dico, esset, sed pro mille millibus, esse non poterat, nisi et justus esset, ne scilicet vellet fallere, et sapiens etiam, ne ipse utique falleretur. Quocirca necesse fuit plenum fuisse gratia et veritate, ne quidquam in optimo et absolutissimo teste desideraremus. Etenim quia gratia plena, justissimus erat, quia plenus veritate, veracissimus.

Quia igitur plenitudo testificationis et absoluta omnino perfectio ex visu est, ideoque ex auditu testis plenus veritate non est, cum Scripture de Joana dixisset : *A non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de luce*; de Christo verò : *Erat lux vera*, etc., eido Moyses : *Lex per Moysen data est*; illa etiam illic nexuit : *De plenitudine ejus omnes*, Moyses, Joannes, Propheta, Apostoli, prorsusque testes in universura omnes accepimus, quia et lux crei, et plenus gratia et veritate crei, et gratia et veritas per eum facta crei, et denique lesis ex visu erat. *Deum*

qaippè *nemo ridit imqitAm*, nec Moyses ., nec Joannēs, nec Propheta, nec Apostoli, nec Evangelislæ : *UnigeniM, qui est in sinu Patris*, qui vidit arcana, *ipse enarravit*. Ne verò hoc ad divinitatem Filii, non etiam ad humanitatem referatur, linn ratio prohibet, him auctoritas. Ratio illa est, quòd Christus testis veritatis erat à Patre destinatus, non solimi quia Deus, sed quia homo. Quarè ex utròque naturò opus erat testimonium esse perfectum. Auctoritas ejusdem Christi est, quia hanc rem postea manifestius exposuit, inquiens : *Amen, amen dico tibi, quia quod scimus, loquimur, cl quod vidimus, testamur, etc.* El protinùs : *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cado, Filins hominis, qui est in cælo*. Quo loco verè Cajetanùs cldiligenter advertit, verbum *ascendit*, non præsents, sed preteriti temporis esse ; quæ res ex greco exemplari patet. Quod enim Joannes apté dixerat : *Deum nemo vidit unquam*, id nunc aliis verbis Christus nil : *Nemo ascendit in cælum*. Tunc enim homo secundum animam in cælo esse dicitur, quum videt Deum. Quo sensu latroni dictum est : *Hodit mccum eris in paradiso*. Et Angeli iu custodiam hominum definiti, quia semper vident faciem Patris, qui in cælis est, semper quoque in cælis esse dicuntur, quamvis in terrà sæpè sint. Antè Christum ergo sicut nemo viderat Deum, ità nemo in cælum ascenderat. Ut autem quasi manu tangeres, sermonem de Christo secundum naturam humanam fieri, appositè subjunctum est : *Filius hominis, qui est in cælo*. In quam sententiam Patri ipse posteo locutus est : *Volo, Palei, ut ubi sum ego, et illi tint mecnm, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi*. Joan. 17,24. Nec Baptista hanc Christi in testificando perfectionem tacuit, imò in hòc quoque re suum ó Christi testimonio excelli professus est, inquiens, Joan. 3,32 (1) : *Quod vidit, ct audivit, hoc testatur*.

Noe veri» inscius sum, veteres theologos hæc feré loca ad Clirisli divinitatem retulisse, secundum quam Christus el videbat Deum, ct ubique erat. Sed eò ætatc bellum erat illis cum Arianis cl Eunomianis acerrimum, ob idque omnibus testimoniis, quibus poterant, Christi Deitatem asserebant, praesertim cùm res erat in promptu el facillima, quemadmodum fermé in præscriptis locis. Nam illud : *Nemo ascendit in cælum, nui Filius hominis, qui est in cælo*, quo pacto vere ac proprie in divinitatem quadrare possit, non jatis inlciligo. Non enim Filius hominis, quia Deus erat, tunc in cælum ascenderat, sed quia homo. Quomodo autem in cælum ascendisset, nisi secundiim animam, vix explicari queat. Cogor itaque cum Cajetano hunc Evangelii locum ad adstruendam animæ Clirisli gloriam urgere.

Quintum testimonium, quo D. Thomas utitur exstat ejusdem Evangelii capite octavo : *Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum, quia scio undè veni, et quo vado*. Et posterius : Si dixero

(1) Affirmat Hieronymus Christum juxta suscepti corporis dispensationem a Patre audire quid loquatur; ergo juxta humanam naturam ct vidit, ct audivit, etc. (In isa. c. 50.)

quia nescio Deum, ero sonitis vobis, mendax. Sed scio eum et sermonem ejus servo. Quòd enim sermo sil dc scientiò, ut à fide distinguitur, illa verba videntur ostendere : *Ero similis vobis, mendax*. Judæi quippj fidem habebant eo tempore, quamvis cum Christo certarent. Quòd autem secundiim humanitatem loqueretur, illud probat : *Scio eum, cl sermonem ejus servo*.

Hoc verò divi Thoma! argumentum video refutari posse. Quoniam est quædam scientia sanctorum, quæ cum charitalc conjuncta est, quàmvis evidentiam non habet. *In hoc scimus, quoniam cognovimus eum, ji mandata ejus observamus. Qui dicit se nhsse Deum, et mandata ejus non servat, mendax est*, 1 Joan. 2, 3. Do hòc scientiò si quis contendat Christum Joannis cap. 8 sermonem facere, vix refelli poterit. Quin dicet fortasse quispiam, hæc divi Thomæ argument) probare id quidem quod deceat, non id Lamen, quod oporteat. Ita congruentia illa esse, cogentia non item. Sed nos primiim non id agimus, omnia divi Thomæ argumenta, ca etiam quæ ad certam theologiæ conclusionem probandam afferuntur, certa esse el necessaria. Nimirum enim in veteribus quoque theologis, in summis Ecclesiæ pontificibus, in conciliis tandem quædam argumenta invenias, quæ suadeant quidem, non cogant; at certis aliis exploratisqne permixta, non modò lotum disputationis corpus exornent, veriun etiam confirment. Probabilia igitur argumenta necessariis adjuncta, Lanium abest ut reprehendenda sint, ut sint eliam commendanda. Quanquàm istis equidem argumentis utor, dùm adsunt; ciun absunt., non requiro. Illud hujus generis videtur esse : *In ipso sunt omnes thesauri sapientia? et sciential Dei absconditi*, Coloss. 1, 5. Illos autem in Christo non fuisse omnes, si scientia ei beatorum defuisset. Simile est hoc, Christum fuisse caput, non solum hominum, sed eliam angelorum, Eph. 1, Coloss. 2. Incongruens verò esse, ul membra capiti scienlià el claritate antecellerent. In hoc denique probabilium genere forsitan et illud est, 2 Cor. 3, 7 : *Quod si ministratio mortis fuit in gloriò, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus ejus quæ evacuatur, etc.* Et poslcriùs : *Nam nec glorificatum est, quod claruit in hAc parte propter excellentem gloriam. Si enim quod evacuatur, per gloriam est, multò magis quod manet, in gloriò est, etc.*, usque ad illud : *Nos autem revelatA facie, etc.* Non ergò decebat, ut primus novi testamenti administrator spiritus atque animæ gloriò careret, ex qufi noi solùm facies, sed totum corpus glorificaretur, ex integro, Mallh. 27. (Vide Orig., hom. 12 in Exod.) Hæc igitur dicLa in primis sint.

Deinde (quæ res certo est animadversione dignissima), non mihi illi probari possunt, qui ca in theologià argumenta confundunt, quæ id, quod dcel, ostendunt; quasi non interdum idem etiam oporteat, quasive indecora omnia paria sint, et non sint quædam à quibus el ratio, et theologia omnis abhorreat.

Sanò argumenta, quæ confirmant esse quidquam in religione nostril congruens cl decens, ea ommed bi-partita sunt. Quædam enim sunt ejusmodi, ut eliam oi

non exstitisset ea res, quæ probaqda sumitur, nihil tamen in consentaneum emergeret; ul cùm theologi ostendunt, decuisse, ut Deus ad reparandum humanum genus, carnem sumeret; ulque ex divinis personis filius is esset, decuisse, cæteraque id genus plurima, quæ decentia fuisse vel maxime theologus probat quidem; sed quandò alia Deus remedia peccalo nostro parâsset, quæ innumera sine dubio potuit, nullum rationis incommodum, nihil Deo indecorum haberetur. Talia vero argumenta nil profecto in theologiâ demon* strani, sed solum explicant, id quod fide credimus, congruenlissimum Deo nobisque fuisse. Altera argumenta sunt, quæ ita monstrant quidquam consentaneum esse, ut nisi res sic se habeat, aliquid semper emergat, quod nullo modo aul divina; natura, aut rationi humanæ consentiens videatur. Ut Divam Virginem intactam exstitisse post partum, Scriptura sacra in sensu litterali nusquam forsitan edocuit; itâ tradit aperte, in concepirei partu virginem exstitisse. Sed quoniam indecens Virgini erat, ul integritatem lâm singulari et miraculo el mysterio conservatam ipsa postea volens, ul dicitur, el prudens labefaceret, el quæ prater natura ordinem incorrupta permanserat eadem se exponeret corruptori, adeò fidelium animis inhæsit perpeluæ hujus virginitatis firma sententia, ut etiamsi nulla fuisset apostolica traditio, ea tamen ratio esset idonea ad faciendam fidem iis qui non ad contentionem informati, sed ad disciplinam sunt vel mediocriter instituti. Nec aliter ego puto, in prassenli quæslione philosophandum. Cùm enim ostendimus non decere, ul Verbum Dei animam intellectualem imperfectam, scienliâque ac sapientiâ vacuam assumere, causam nos obtinuisse arbitramur. Quia res contrariâ scilicet adeò indigna Verbi sapientiâ et providentia est, ut ne verisimilis fiat quidem, si de unione personali Verbi el animæ recte sentimus. Consentiamus igitur, cæleris Ecclesiæ sanctis gratiam per paries distributam, nempe *secundiim mensuram donationis Christi*, at Christo ipsi non fuisse datum spiritum ad mensuram. Tantam enim gratiam dari congruebat, quantam anima capere illa posset, tantam, quantam in robus esse ipsa graliæ natura pateretur. Quod verò de spiritu graliæ dicimus, id ul de spiritu sapienti®, scienti® intellecclûsque dicatur, subest omninò causa eadem. *Tanto enim melior omnibus est angelis effectus, iivant'o differentius præ illis nomen hæreditavii*, liebr. 1. 4. Itaque uncus est à Deo oleo exuitalionis pra participibus suis. Non ergo solimi habuit parem cum angelis felicitatem, sed multo etiam majorem. Quocirca, ut fruebalur, itâ quoque videbat Deum. Quod qui negant, ii non ab scholâ modò, verum à theologiæ veteris institutione desciscunt.

Ambrosius, de Incarnai. Dorn. sac. cap. 7: < Deus < in carne perfectionem naturæ assumpsit humanæ, (suscepit sensum hominis, > etc. Perfectam ergò animam assumpsit Verbum, non imperfectam. Et liber 7, episl. 47 ad Irenæum: < Accepit plenitudinem naturæ < et perfectionis humanæ; sicut Deo nihil decrai, itâ i nec hominis consummationi, ul esset perfectus in

< ulràque formò, unde et David dicit: *Speciosus [or- < mào] >* etc.

Augustinus, in lib. de Trin.: < Mox ut Verbum < venit in uterum, factum est perfectus homo. > Et super Exod.: < Non habuit omninò Christus juxlà < animæ meritum, quo posset proficere. > El illum vers. Ps. 64: *Beatus quem elegisti, et assumpsisti*, de unità humanitate interpretatur.

Bemigius in illud: *Et ecce aperti sunt et cali*, < sed < numquid tunc primò, aperti sunt ei cadi, eliam se- < eundum humanam naturam? Fides enim Ecclesiæ < tenet, quòd non minùs aperti sunt ei coeli ante < quàm post. >

Graecus, quem refert sæpissimè div. Thomas in Catena, quamvis hoc loco vitiosa sit lectio, et tribuatur Gregorio Nazianzeno: « Dicitur, ail, seamdùm humanitatem proficere, non quòd ipsa suscipiat aut gmcnlum, quæ ab initio fuerit perfecta, sed ex eo < quòd paulatim manifestabatur. »

Damascenus, lib. 3: < Qui proficere dicunt Christus < slum gratiâ, non venerantur unionem, quæ est se- < cundùm hypostasim. >

Theopbylaclus: < Divina erant quæ dicebantur et < agebantur à puero, non quasi duodecim annorum, < sed quasi perfecti viri. Evangelista verò interpretatur quid sit proficere illum sapientiâ: subdit enim, « el staurâ. Profectum enim ætatis, sapientiæ dicit < profectum, i

Hieronymus, in Isa. cap. 7 (i): < Licet multa post < secula de eo Evangelista testetur: *Puer autem profidebat*, etc., el hoc dicatur, ut veritas humani corporis approbetur: tamen adhuc pannis involutus < habebat boni malique iudicium, ul per hæc verita < noscamus, infantiam humani corporis divinæ non < præjudicasse sapientiæ. > El in Jerem. c. 31 (2): « Juxlà incrementa quidem ætatis proficere videbitur < sapientiâ, sed perfectus vir in utero femineo con- < linebilur. >

Leo, episl. 65, ad læonem Aug.: < Deitas assum- < piam naturam beatificans, ut glorificata in gloriti- < cante permaneat. > Loquebatur autem de incarnatione. Et alio item loco Cyrillum citat in hæc verba « Assumpsit Verbum humanitatis naturam in su- < ratione perfectam. > Et Cyrillus ipse, in Joan. lib. 1 cap. 47: < Vidimus, inquit, gloriam Christi adeò sublimiorem creaturarum gloriò, ul mentis quisque < compos nulli alii, quàm unigenito Dei filio illam < convenire fateretur. Plenus enim erat veritate el < gratia. Non enim mensura sibi datur ut cæleris, sed < ut imperfecto perfecta inest. Sed si plena est, in- < quies, gloria ejus grati® el veritatis, quomodò sapientia el gratiâ profecisse apud Lucam scribitur! < aut quid accedere [K>tesl ad plenum? Illorum potiùs < de Jesu opinio, quàm illius perfecta crescebat gratia, < ul magis in dies cognoscentes, magis illum proco < dere ac gratiâ crescere arbitrentur. > Vide etiam cap 20, in illud: *I)e plenitudine ejus omnes accepimus*.

in illud: *Ut sciat reprobare malum*, etc.

S in illud: *Novum creavit Dominus*, etc.

sunt ejusmodi veterum testimonia , qua? nos grafū brevitatis omittimus, cū hęc etiam, quę rēferimus, sjnc ulla aut expositione aut argumenta-*done* perstrinxerimus. Nunc argumenta contrarias junis breriter quoque refellemus. Non enim hoc loco volumus, nisi per quasdam summas et signa data ludióles admonere, ut in similibus quæstionibus, quę non sunl theologorum usu contrita*, se diligentius exerceant. Invenient quippe semper, si quæsierint ; atque in presenti* etiam qiro lionc non dubito cum longi; plura inventurum, cui et uberior lectio, et major *eruditio fuerit*.

Piirnum autem argumentum nihil difficile est, si inielligamus justitiam ibi cl fidem pro justis cl fidelibus usurpari, cujus rei non modò Hieronymus auctor est, in comment, super Isaiam, sed 70 etiam Interpretes. (Vide div. Thom. p. 5, q. 7, ari. 5.)

Ad secundum facilior adbite responsio est. Dicitur enim Deus spes Christi, quin in Deo eral fiducia ejus, non in homine. Item quia multa etiam à Deo sperabat, quānnis non speraret gloriam animæ quam jam habebat. (D. Thom. p. 5, q. 7, ari. i.)

Ad terliunivide S. Thomam, pari. 5, quasi. 15, ari. 7.

Ad quartum vide S. Thomam, pari. 5, qwest. 7, art. 12. Ubi etiam respondet illi Evangelii! testimonio. Ac nos cliam pauló ante veteres referebamus non paucos, qui nullo modo admitterent, aul gratiam, aul sapientiam Christi potuisse in seipsam aliquando prollicere; adeo plenus ah initio cl gratià cl sapientia fuit. Sed qui in hominum existimatione crescit, tametsi idem ipse omninò læsevcret, emu dial Scriptura crescere : *Proficiebat David valens et crescens*, 1 Paral* il, 9. Item : *Crevit Josaphat, el magnificalus csl usque in sublime*, 2 Paral. 17, 12. Item : *Illum oportet crescere, me aulem minui*, Joan. 5, 50. Quia vero sæpè quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum, ne existimares ostentationem esse præstigiosam cl pliarisaicam : *Talis, inquit, erat Deo intus, qualem se homini ejhibebat foris, nec hominibus probabatur solùm, ud cliam Deo*. Voluit enim Evangelista illud forsitan commemorare, quod de Samuele scriptum est, 1 Reg. 2, 26 *Puer autem Samuel proficiebat atque crescebat, ct placebat tam Deo quam hominibus*. Al D. Thomas docet, Christum crevisse in effectibus el operibus gratue clsapientiaę; quia in dies perfectiora opera faciebat. Quod amem in effectu crescit, hoc crescere quandoque dicitur Ul ibi; *Verbum Dei crescebat*, Aci. 6, 7, ct ini sum : *• miter crescebat verbum Dei*, ibid. 19, 20.

In quinio argumento duo testimonia referuntur, quibus Ariani Filii sapientiam atque adeo divinitatem impugnare sunt solili. Quę causa quibusdam Patribus Iu, ut ea de Filio juxta humanam naturam interpretando, salis te pulArint adversariis respondisse. Ac rverii m câ pugna, quam, rum Ario gerebamus, sal illud erat, ul in lúe parte ictus ejus tzonatusque omnes «¿udcervulur. Sed nobis opas est universos errores » Mucere, cl Christi cliam animam ab omni ignoraimuevihdn ire, q*tx dc ejus diguiUte quidquam demiore videatur. Ambrosius porrò, libro quinto de

Fide, cap. 8, non audet asserere, tametsi cum Ario disputabat, Christum secundum humanitatem, aut in sapientia profecisse, and quidquam penitùs ignorasse, si hęc vocabula proprii capiamus. Contrariam vero sententiam nonnullos ait tenuisse; sed *qui fuerint*, inquit, *intimidiores, quàm ego sum*. Divus sanò Thomas non dubitat, vel ejusdem Ambrosii auctoritate, confirmare Christum non secundum scientiam aut læalam aul infusam, sed secundum aliam acquisitam scu expcriincntalem quippiam aliquando ignorasse, quod postea didicerit. Didicit enim ex iis, quę passus est. Itaque side scienti^ hęc experimentalis sermo sit, Pater demonstrabat Filio ea quę faciebat per illum mirabilia; majora tempore futuro demonstraturus, quoniam cl majora facturus. Secundum hanc scientiam item diem judicii nescivit, antequam esset; nam tunc experietur, cū judicium fiet. Probabiliter dicta sint hęc, non negamus; verum nihil nccesse est in has nos angustias conjicere, quippe cū sit alia horum locorum inlelligentia sanior. Ac de priore quidem testimonio sic sentio. Reprehensus fuerat à Judæis Christus, et quòd sabbatum solveret, et quòd seæqualem faceret Deo. Respondet ergò simul ulrique cahimniæ in hęc verba: *A on potest Filius à sefacere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*. Ubi primùm sic potentia» aequalitatem agnoscit, ut nihil sibi arrogare videatur. Agnoscit enim Patris cliam auctoritatem, cui accepta referi quæcumque facit. *Non potest*, ait, *Filius à se facere quidquam*. Deindó ita arguentes redarguit : Cur me, ó Judæi, reprehenditis? Eàdem certe ratione ct Patrem meum reprehenditis. Quoniam non ex meo capite, ut dicitur, quę facio, ea ego confingo; nec affectu ct libidine opera edo, sed :i Patre accepi id, quod facio : *Non potest*, etc. Non aulem somnio accipio aut opinione aliqua commentitia, sed visu certissimo atque clarissimo cerno ct comprehendo operantem Patrem, et quæcumque ille facit, hęc ipsa eadem ego non clausis oculis, sed videns similiter facio. Si ergo me carpit, «piasi opera illicita faciam in sabbato, facio aulem eadem quę Pater meus, codcmque modo facio; coarguite, si ita lubcl, Dcum ipsum, quem ego operum omnimnmcormn auctorem cl principium habeo. Ut autem probet se videre Patrem facientem opera, suhdit : *Pater enim diligit Filium*; ideòque nihil illum celai, sedia conspectu ejus, ipsoque adeò cernente omnia facit. Nec solùm <piæ antehac fecit, ea coram Filio fecit, sedet majora, quę facturus est, in conspectu Filii, FilioipieproindespectantesimuhpiefacienleJacicl. Quibusverhisnon negai Filium intelligereres prius omninò quàm fiant, sed humano more loquitur, et se nostris sermonibus accommodat. Tunc enim res ostendere dici inur, cū ita presentes sunt, ut non ad intellectum, sed quasi digito ad sensum demonstramus. Quę est nobis certitudo maxima. Nec obstat quòd verlx) futuri utitur, *demonstrabit*, in his, quę æterno Deo præscnlià sunl. Sic enim solet Scriptura nobis, nostroquû tempore res .eternas attemperare. Paler siquidem Verbum cl genuit, cl gignit, el semper gignet. Quanquam qui subjungit : *bt vos miremini*, is de demonstratione qui

dam futuri videtur loqui, quæ cæteris etiam pateat. Quarè ex hoc loco nihil contra gloriam animæ Christi haberi potest.

Posterius quoque testimonium nihil contrà nos facit. Priminn, Hieronymus, in Mallh. 24, Ambrosiusque, lib. 5 de Fide, negant, illa verba, *Neque Filius*, nisi in paucis quibusdam græcis exemplaribus haberi. Quin Ambrosius contendit, ea ab hæreticis esse interposita, 'adem quippe lectio Matthæi et Marci erat. Matthæi verò Evangelium Ariani corruperant, eisdem quoque verbis adjectis, quæ modò nec latina, nec greca exemplaria habent. Deinde eliamsi ita fuisset ah Evangelistis scriptum, in eo sensu Filius nescire dicitur, quia scire se dissimulat, nec vult aliis revelare. Pater siquidem scit quia Filio manifestat; Filius nescii, quia occultat, nec alios scire facit. Quòd autem verbum, *scire*, in hunc modum aliquando accipiat, el usu vulgi contrito liquet, et Ambrosius probat ex illo Gen. 18, 21 : *Descendant, et videbo utrum clumorem opere compleverint; annon estit, ut sciam*. Simile et illud Ps. 52, 5 : *Deus de cielo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligent*, etc. (I). El ubi nos habemus : *Tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat an diligatis eum*, editio 70 habebat : *Ut sciat an diligatis eunt*. Sed de hac re vide Ambrosium, Hieronymum, Augustinum ac Patres cæteros. In his enim, quæ pervulgata sunt, longus ego esse nec debeo, nec volo.

Ad sextum respondet Cgregiè D. Thom. p. 5, q. 19, ari. 5; vide illum. Primum verò testimonium, quo illa ratio confirmata est. verba proxime antecedentia explicant. *Si posuerit*, ait, *pro peccato animam suam, videbit semen longanimitatis*, etc., et sta fun : *Pro eo quòd laboravit anima ejus, videbit et saturabitur*. Secundum testimonium D. I hornas sic interpretatur, ut dicat Christum meruisse manifestationem unctionis quidem, juxta illud : *Propter quod Deus exaltabit illum*, etc., sed unctionem ipsam non meruisse; in Scriptura autem tunc rem aliquam (Ieri aliquandò dici, cùm innotescit : *Data est mihi omnis potestas*, etc. Quia ergò Christus dilexit justitiam, etc., ideò exaltavit cum Deus in regem dæmonum, hominum et angelorum; ungere enim et regem constituere.

Despondet item, idque melius, hunc sensum esse, tunc virga directionis esset virga regni lui, ul diligeres justitiam, etc., proplecreà, id est, ul hæc egregie faceres, unxit te Deus oleo, etc. Illud est simile : *Homo ridet, flet, discurrit, proplecreà intellectum habet, et animam rationalem*. Non enim necesse est, ea quæ antecedunt, causam esse eorum, quæ sequuntur. Ibi : *Proplecreà sapientia /hi dixit*, etc., Luc II. Nec si diceretur expresse : *Unxit te Deus oleo lætitur, quoniam dilexisti justitiam*, etc., quidquam contra nos faceret.

(i) Qui dissimulat, is exhibet se ad modum nescientis. Sic Marcus 12 : *(imi vidisset, inquit, à longe ficum habentem folia, venit, si quid forti inveniret in eà*. Sicut ri gò ille qui pftostal speciem fingentis, et aliquid prudenter simulat, dicitur lingere, *fiiuft enim se longiùs i~e*, sic qui gerit speciem, et lormam nescientis, dissimulatque aliquid se scire, cum nescire Scriptura dicit.

Nam more Scripturæ fit, ut inlerdum effectus loco causæ ponatur. Ut ibi : *Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus*, Ps. 1G, G.

Tertio demum respondere possumus, actiones Christi non fuisse meritorias causas unctionis, sed quasi materiales el dispositivas. Docet enim D. Thomas, Irlia parte, questione trigesima quarta, articulo tertio, sanctificatum fuisse Christum per proprium actum. Quemadmodum ergo verè dicimus, materiam ligni fuisse calore dispositam, propterea fuisse ignitam; hominem fuisse contritum, propterea ei gratiam justificationis esse donatam: sic dicere Propheta potuit, Christum optimos actus in primo instanti habuisse, propterea fuisse oleo Spiritus sancti perunctum. Nec opus est, ul vox illa, *proplecreà*, causam efficientem aut meritoriam denotet, satis erit, si sil causa quæ disponat subjectum, quasi materialis.

Dr tertio verò testimonio sic haliato. Divus Thomas existimat, in eo p dmo de resurrectionis æternæ vii agi non solum in Christo, sed in membris. Nam illa omnium capitis et membrorum resurrectio, vitæque plena deliciis, fructus passionis Christi fuit, qui, ut Paulus ait, *concruscitavit nos, et consedere fecit in cadestibus*, tunc scilicet, cùm ipse excitatus sedit à dextris Dei. Si ergò Christus in hoc loco non in personi suà modò, sed in membrorum personi loquitur, nihil est difficile intellectu. Quòd si Saul dicebat : *Cur me persequeris?* quia membra ipsius Paulus insectabatur, dicere quoque potuit Patri : *Adimplebis me hrtilia cum vultu tuo*. Quoniam gloria nostra gloria Christi est, non mimis quàm ignominia laborque noster Christi omninò est. Mox etiam non video equidem, cur non proprie de Christo ipso accipiamus, quòd post resurrectionem adimpletus lætitià fuerit cum vultu Dei. Ante enim et corpus vacuum erat eà voluptate, quæ à visione Dei in corpus emanat, et anima non undique plena erat belili; quin appetitus sensitivus totus trislili angorique jalebal. Post passionem ergo implevit eum lætitià Deus cum vultu suo. Quoniam etsi prius Dei vultum clare plenòque videbat, non tamen affectus appetitusque omnis pleni' perfeelèque gaudebat. Quà de re in refutatione postremi argumenti non nihil adjiciemus, quod sil animadversione dignissimum.

Quantum insuper testimonium facilem intelligentiam habet; nam el scriptum à poeta et Priami licioni dignam fuisse imperio. In quinto aulem mercedem Christi Isaías vocat fidelium populum. *Postula à me*, inquit, *et dabo tibi gentes bareditatevi luam*. L'ndè è vestigio subdit : *Et vocabunt eos populus sanctus, redempti à Domino*. Justinus veri Martyr, in dialogo cum Tryphone, aliter legit et interpretatur hunc locum. *En tibi*, inquit, *servator adest, qui niercedem suam reddit, opusque suum anti se*. Vere enim Christus id quoti meruit, hoc est, mercedem operis sui nobis reddidit. At Hieronymus plane interpretatur, hoc ideò dici, quia Salvator ipse judex sit omnium, ut reddat unicuique secundum opera sua, justis præmia, peccatoribus ælema supplicia.

De sexto testimonio denique nil aliud in præscnlià

dico, nisi gloriam Christi antè passionem nondum fuisse consummatam; sed quidquid propter nos et propter nostram salutem ad absolutam hominis glorificationem deruit, hoc non dubium est per passionem suam Christum meruisse. Sane verò non eodem modo omnia adificia consummantur; quibusdam enim vel parietes desunt, aliis non deest nisi tectum. Nos itaque consummamur accepti non solum gloriæ corporis, verum etiam animæ, quoniam utriusque partis gloria deerat, at Christo non nisi alterius duntaxat: quare per illius adjunctionem consummatus est.

Ad postremum argumentum I). Thomas respondet, de Passionibus animæ articulo decimo ad nonum, contraria non posse esse in eodem per se quidem, sed bene per accidens, ut cum quis in navi deambulans fertur in contrarium ejus, ad quod navis movetur: < Itaque, inquit, in superiori ratione animæ Christi erat < gaudium per se, quia per actum proprium: dolor < autem per accidens, quia per corporis passionem. » Deinde respondet, quod gaudium illud et dolor non erant contraria, quia non erant de eodem. Verò responsum illud prius refelli potest. Quoniam locales motus si in eodem contrarii aliquando sunt, nihil mirum est, quippe cum tota fere eorum substantia et ratio externus quidam respectus sit. Ita Pater et Filius relationes contrarias per se ferunt, et ordine ad diversos terminos esse in eodem vere possunt. At in formis et qualitatibus absolutis id fieri nequit, ut sive per se, sive per accidens duo contraria in eodem subjecto sint. Pugnat enim cum naturæ rerum, ut aqua simul calida et frigida sit, præsertim in summo; nec si quis contendat alterum esse per se, alterum per antiphrasim. Gaudium verò et tristitia qualitates sunt absolute. Sed et posterius responsum quispiam coarguet, quoniam Christus videns rationes in Dei essentiali divinas, de sua morte lætatur, quam cernebat Dei et rationi et voluntati conformem. Tristabatur autem de eadem, quia erat multum natura contrarium. Quare objectum materiale gaudii atque tristitiae idem erit. Ut gaudium porro tristitia contrarium sit, saltem utrumque in materiali objecto convenire. Nam formalis gaudii tristitiæque ratio discrepat semper, sive de eadem re, sive de alia atque aliò iriſtemur et gaudeamus. Non ergo negare possumus, si in Christi voluntate gaudium summum suumque tristitia de morte sua fuit, quin duo simul in eodem fuerint contraria. Atque bene animi affectiones se vicissim expellunt, tametsi non res eadem objecta sint. Nimirum enim, cum pellere tristitiam volumus, aliis non modo rationibus, sed rebus etiam gaudere curamus. Quod argumentum est eas affectiones esso contrarias.

Græterum difficultas hoc tribus modis videtur expirari. Primum enim dicitur forlassè quispiam, in appetitu intellectuali Christi, quæ voluntas propriè vocatur, nullam penitus tristitiam existisse. Quoniam illa animæ portio Deo (uebatur plenissime. Quemadmodum autem à superiore potentia non derivabatur gaudium ad inferiores, ut salutis nostre mysterium in Christi passione transigeretur; sic ab inferiore po-

tentia non perveniebat ad superiorem dolor. Non fuit itaque in Christi voluntate tristitia, sed in appetitu sensitivo fuit, qui propriè tristitia subjectum est. Quam sententiam visus est Dominus significare, cum ait, Mattii. 26, 58: *Tristis est anima mea*. Appetitus enim animalis, quia animalis est, non est intellectualis, sed sensitivus. Cui etiam sententia favet D. Thomas p. 5, quasi. 15, art. 4 et 6, et qu. 46, art. 7 et 8. Nam Scoti argumenta abunde refutat Cajetanus. Quod si verum est, jam contraria non sunt in eodem subjecto proximo; sed gaudium in voluntate, tristitia in appetitu sensitivo. Ideoque propriè ne contraria quidem sunt. 1). Thomas p. 5, q. 18, art. 6, in corp., et q. 46, art. 8 ad 1.

Hide verò responsioni illud obijcitur, quod Dominus habuit in voluntate aduni, quo mortem verè noluit; at tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt, ut Augustinus ait. Prior propositio, quoniam eam Cajetanus negat, probatur, primo ex divo Thomæ, p. 3, qu. 18, art. 6, ubi dicit, quod voluntas naturalis et voluntas sensualitatis aliud voluit in Christo, quam divina voluntas. Et art. 5, refert Augustinum contra Maximinum, in hæc verbi: < In hoc quod Christus (ait: *Nunc quod volo, sed quod tu*. aliud se ostendit voluisse, quàm Pater; quod nisi humano corde non posset. > Ac revera ex illo Evangelii testimonio non solum sancti veteres, sed synodus sexta sub Agathonæ collegit, et duas voluntates in Christo, et duas voluntatum operationes. Sane qui ait: *Non sicut ego volo*, is actum voluntatis aperte significat. Vnde Cajetanus elaboretur dicens, appetitum sensitivum vocari interdum voluntatem. De quæ Ambrosius hunc Evangelii locum explicare, divus ipse Thomas interpretatur p. 5, q. 18, art. 2. Quin I). Thomas quæstionis decimæ octavæ tertiæ partis articuli quinti argumentum tertium non poterat refellere, si admisisset, Christi voluntatem aliquid velle, quod non habuerit: «Beatus < enim est, ut Augustinus docet, qui habet quæcumque vult. > In reliquis corollariè beatis probabilissime Cajetanus ejusmodi volitiones negat, < quoniam in illo statu oſiosa sunt. Cum ergo Christus secundum intellectum et voluntatem perfecte fuerit beatus, non videtur ejusmodi volitiones habuisse.

Possumus deinde postremum hoc argumentum eludere, etiamsi dicimus, id quod reverè probabile est, in voluntate Christi intellectuali, quæ propriè voluntas est, non tristitiam modò, sed summam maximamque fuisse. Quia enim in hostia pro peccato cordis contritio voluntatisque tristitia potissime desideratur: «*scripsi enim Deo spiritus contribulatus*, etc., et tristitia spiritualis hæc contraria est peccato medicina, quod sedem suam precipitò in voluntate habet, consentaneum profecto erat, ut Filius Dei hostiam se pro peccato exhibiturus, non solum corporis et anima sensitiva dolores, sed angores quoque spiritus et voluntatis tristitiam susciperet, quo pro culpis nostris omnibus hostia illa Deo acceptissima omnibus omninò modis contereretur. Sic verè *linguæ nostras ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit*.

Isa. 53,4. Sic non modo *vulneratus es propter iniquitates nostras*, sed *attritus es propter scelera nostra*. Sic *disciplina pacis nostra super te*, et *Uvora atque dolore ejus sanati sumus*. Sic *Dominus eum voluit infirmitate contere*. qui posuit *pro peccato animam suam*.

Augustinus insuper, de Civ. Lib. 44, asserit, Christum cos natone nostra directus suscepisse, qui perfectioni gratiæ non repugnant quidem, sed de amore boni et sancti clarissime veniunt. At commendat magis charitatem suam Christus, si tristitiam quoque eam Deo pro culpis nostris in sacrificium prebuit, quam nos Deo pro illis debemus maxime. Plane Ambrosius ad Gratianum imperatorem dixit: *Sicut suscepit voluntatem meam, suscepit tristitiam meam*. Nam voluntas proprie appetitus intellectualis est. Et velle proprie actus voluntatis est; aliter autem: *Non sicut ego volo*.

Voluntatis etiam dolor hominis proprie tristitia est; nam qui in solo appetitu sensitivo repentur, hic animantis magis dolor est quam hominis. Decuit autem, ut per dolorem proprie humanum humana peccata solverentur. Ila, cum dixit: *Repleta est malis anima mea*, omnem animæ appetitum repletum dolore intellexit, sive sensualem, sive rationalem. Quoniam et pronomen, *mea*, rationalem magis quam sensualem pre se ferit. Ea si vera sunt, ut videntur esse, nihil obstat, cur non per potentiam supernaturalem et gaudium summum et summa tristitia in eodem subjecto fuerim; lumen quia nec proprie contraria erant, cum oppositio debeat fieri circa idem, ut divos Thomas sæpe sumit; tamen quia quod prater naturam ordinem à Deo fili, id in natura leges referre velle stultum est. Miraculum fuit, quod idem homo esset et viator, et comprehensor; miraculum, quod à gloriæ animæ nihil derivaretur ad corpus; miraculum, quini à superioris gaudio plenitiæ nihil solatii in inferiores redundaret; miraculum, quod inferioribus perturbati, nec superiores turbarentur, nec suam perpetua operatione necessarii, nec remitterent opus, nec quietem et delectationem vel ex minimam pariter resolverent. Inter hæc miracula propter mysterium nostre redemptionis explendum, quantum voluntas Deo viso fructuatur, suscepit tamen sponte tristitiam quantum maximam capere potuit; potuit autem capere tantam quantum maxima esse in rerum natura poterat, ut dolor pro peccatis non minor esset quam chantas, et sciendi ipse quoque superemineret.

Sed et olim juvenis, ut hinc jam nos demum extricemus, coram celebri theologorum concione diximus, quod sicut per vitam Dominus gloriam animæ quasi premebat, ne in corpus efflueret, sic saltem in Tuam retinuit gaudium, quod si apte naturam ex darà Dei notitia prodiret. Gaudium, fortis, ex Deo viso in voluntate necessario nasci, non secus alque ex sole lumen, calorem ex igne. Sed retraxit aliquando sol radios suos; et ne calefaceret, comprehensus est etiam ignis; quare nihil minus videri cupiam debet, si in hominum redemptione per hominis unius dolores explenda voluptas omnis reprimeretur, quam alias ex

visione Dei proficisci nature ratio demonstrat. Nec obstat, quod beatitudinem Benedictus hujus nominis duodecimus definivit in visione et (milionem consistere. Christus autem beatus fuit in vita Quoniam illud pontifex tradidit de beatitudine consummata. Christus autem licet habuerit essentiam beatiitudinis, non tamen accidentia, quæ inde per se etiam consequuntur; decuit enim cum per passionem consummari. Quanquam et fruitio sine gaudio intelligi potest; fieri enim arboris sure fructibus tunc etiam homo, cum per morbum voluptatem nullam capit ex eis. Ita Christus non solum videbat, sed etiam fruebatur, quamvis derelictus à Deo, omnique penitus solatio destitutus non gaudebat. Quamobrem, ut reperi martyres, gaudium sibi futurum ante oculos posuit, ut crucem sustineret, confusione contempti, ad Hebræos in cap. Ubi miris omnimodis et charitatem suam in nos commendavit et exemplum. Certe sive primo, sive secundo, seu lenio modo questionem solvas, miraculum facis; sed est hoc postremum etiam plausibilis, quo majores in nobis igniculos excitat lumen penitentiae, lumen amoris, tamen gratitudinis. Sed sit jam hujus questionis finis. Perspicuum est enim, in re sterili et jejuna non panem et exiguum copiam, et locis theologiae suppeditatam. Destat tertium questionis genus pertractandum ejus, quæ à fide et naturam pendet, de qua re capite sementi disseremus.

CAPUT XIII.

In quo ca quæstio vocatur in dubium, quæ cum naturalis sit, tamen etiam ad fidem pertinet.

Disputatio de animi immortalitate. — Quoniam de eo genere argumentorum dictum est, quæ et ad fidei principia explicanda spectant, et ad conclusiones theologiæ confirmandas, deinceps de iis, quæ ad rem etiam naturalium probationem attinent, disputandum est. Sunt auleta naturales questiones in duplici differentiâ. Quædam enim solis naturæ argumentis probari possunt, aliæ fidei etiam auctoritate confirmantur. Et in natura ratione quidem nullum inter hæc duo genera discrimen est. Ulriusque enim questionis argumenta ex eisdem omnino locis petenda sunt, hoc est, ex humanis disciplinis. Quæ argumenta omnia tribus ultimis locis continentur. In hoc differunt, quod questiones posteriores, quoniam fidei sunt, latius patent, atque ex omni loco comprobari possunt. In hoc genere illa est, quam hoc capite versare cupio, an animus hominis immortalis sit, quemadmodum Pythagora, Socrati, Platoni, Theophrasto, Themistio, Senecæ, Ciceroni, melioribusque philosophis visum est; an potius mortalis, quod Lucretio, Galeno, Plinio, Alexandro video placuisse. Nec me vero reprehensores vituperare debent, quod rem aggrediar, quæ diligenter et maxime est a pluribus disceptata. In quibus I). Thomam esse constat, cujus tanta est in utramque partem argumentorum copia, ut nihil addi possit videatur. Sed quoniam fidei argumenta nulla feruntur prole, natura verò rationes Henricus atque Scolus probabiliter suadere aiunt, ut non

cessinò demonstrare ; nihil, ul mihi videtur quidem , temere facturos sum, si de eàipsà quæslione disputo, quam làin mulla el preclara ingenia vcrsàrunl. Non enim rem actam agam, sed, nisi me fallit animus, plane utilem, ne dicam necessariam ; præsertim cùm Cajclanus ctiam nosier sui valde dissimilis scripserit, se credere quidem animam rationalem incorruptibilem esse , at nescire tamen (I). Quà in re cum Henrico et Scolo ex parte consentit, quos idem miris olim modis exploserat ; ex parte, inquam , quoniam non alios quidem , sed se scire inficimus est.

Ut ergo hæc controversia , quàm fieri poterit, ac- curalissimeconstituatur , principio argumentabimur, hanc quæstionem nullo modo ad fidem allinere, deinde non posse naluræ ratione demonstrari.

1. Docci porrò Augustinus, idque non semel, sed sæpiùs, non esse fidei quæstionem , an animæ ratio- nales ex (riduce sini, an potius ex nihilo in singulis creentur singulæ. At si anima hominis ex traduce vi seminis propagaretur, sine dubio esset ut generabilis, ila etiam corruptibilis.

2. Dein Sadducei existimabant animum hominis esso mortalem ; nec tamen habebantur hærclici ; quin ul religiosos cos colebat fidelis populus.

3. Præterea, quatuor sunt Scripturæ testimonia, quibus vel maximè animorum immortalitas doceri po- test. I num illud est Eccles. 12, 7: *Donec revertatur pulvis in terram, undè erat, et spiritus redeat ad Deum, i,ui dedit illum*. Alterum Sap. 2, 25 : *Deus creavit ho- minem inexterminabilem , et ad imaginem similitudinis suæ fecit illum*. Tertium Matth. 10,28 : *Nolite (iniree cos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere*. Quartum, quo Dominus in Evangelio utitur, Matth. 22,32: *Ego sum Deus Abraham, Isaac, et Jacob. Non est Deus mortuorum, sed viventium*. Ete- nim quod Augustinus, q. 55 in Num., affirmat, ex lege Moysis esse cæteris evidentius, id ne probabile quidem mihi videri solet, ut animas ab interitu vindicemus. Ex quatuor aulem illis, quæ passim à theologis reteruntur, primum cludi potest, quod Augustinus docet lib. 10 sup. Genes., cap. 9, infirmum esse ad- versum cos, quicredunt animas per propaginem gene- rari. Infirmum ergo etiam est contra cos qui dixerint cascum corporibus interire. At sicut scriptum est, ait, *donec spiritus redeat ad cum, qui dedit illum*, sic etiain legimus: *Spiritus vadens, cl non rediens*. Secundum item refellet fortasse quispiam dicens, non ibi de auimà sermonem esse, sed de homine, quem Deus p» r gratiam fecit à principio immortalem. Undè sla- tini subicitur : *Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum*. Tertium autem de morte spirituali animæ, hoc est, de æternà, interpretari licet, de quà illud habes : *Dentes leonis, dentes ejus interficientes animas hominum*. Quæ res suadet quia protinus ad- ditur: *Eum timete, qui postquam occiderit, habet potes- tatem mittendi in gehennam*. Quarc D. Thomas nec in primi parte, nec in Summà contra gentes, nec in

(I) In can. 9 Episl. ad Humanos contra scripserat, el in parL i, cl m lib. 3 de Animi.

quæslione de animi hoc testimonium volui! usurpare. Nam quartum de resurrectione agit, non de immor- talitate. Sic enim Dominus ait: *De resurrectione autem mortuorum non legistis*, etc. Nihil vero prohibet, ut anima cum corpore simul intereat, el postea cum corpore simul exsurgat. Non ergò fidei decretum et animas esse immortales.

4. Quòd verò naturali argumentatione animæ immor- talitas nequeat ostendi, illa prima conjectura est, quòd cùm Ambrosius et Augustinus , ut id probarent, omnes nervos intenderint, nihil omninò confecêre. Non aulem præcellimus Ambrosium el Augustinum.

5. Ad hæc, cùm Scotos, Jandimus, Cajclanus divi Thomæ rationes expenderint, viri scilicet magno ingenio, inagnAque philosophiæ eruditione prediti, at pronuntiaverunt tandem, rem non esse demonstra- tam, sed creditam. Non est aulem verisimile rationes eas, si evidentes essent, ac lucidæ, nullum evidentiae lumen acribus acutisque oculis allaturas.

6. Præterea, Aristoteles non idem semper in hk re, sed tùm hoc, tùm illud scripsit: non est ergo pro- babile, eum in tanta varietate et inconstante certam exploratamque animæ immortalitatem habuisse. Nam quòd pro animæ rationalis incorruptione aliquandò senserit, ul cætera loca omittam, quæ elD. Thomas, 2 advere. gent., cap. 79, et Ferrariensis, in commen- tariis, allerunt, is locus planus el expeditus est, qui secundo libro de Gener, animæ capite tertio habetur, ubi aperte docet Aristoteles, mentem hominis non in seminis virtute esse, ut reliquas animas, sed extrin- secus advenire. Quòd si non educitur de potentia ma- teria*, nec à generante homine vi seminis editur, certe subsistens est, nec à materni dependet. Quòd verò de liAc scilentià interdum etiam desciverit, Ca- jetamis multifariam suadet, et mihi his argumentis fit verisimile, primò, quòd non potest effugere, si sua principia Aristoteles retinet in lib. 3 de Auimà, ani- marum infinitatem, nisi incidat in errorem Averrais, vcl in Pythagora' deliramentum. Secundò, quia libro primo de cælo asserit, quidquid incorruptibile sil, id perpetuum ctiam fuisse. Terliò, quia in Elliic. Lib. 1, Solonem reprehendit, qui asseruerit, post mortem veram superesse hominis beatitudinem. Undè cl de plorai brevem hominis felicitatem, el opes, ac divitia? tanquàm felicitatis adjumenta requirit. Nec de hominis animo post mortem verbum ullum in illo reperies. Non est aulem credibile, cum, si existimaret animam esse immortalem, nec de modo, quo inteUigercl se- parata, nec de ejus felicitate quidquam vel breviter perstricturum. Quarto, ex proæmio libri de Animò, ubi illud fundamentum jecit, si inielllgere csl phan- tasia , aul non sine phantasia, non contingit animam separari; in tertio autem libro posuit antecedens, quòd intelligere non est sine phantasia ; undè cl con- sequens, etc. Quintò, quia non Gregorius Nyssenui modò, (piem div. Thomas refert, veriim ctiam Justi- nus Martyr, in libro admonitorio gentium , et Theo- doretus, libro quinio de Curat, gr. Affeci., consen- tiunt Aristotvlem animorum immortalitatem nega-

visse. Quis nutem credat, Untos talesque viros falsum testimonium dixisse? Nisi etiam Alexander Aphrodisæus insignis præter cælcos Peripateticus falsò etiam Dagistro suo hanc sententiam imposuit.

7. Prælereà, animorum immortalis cum Dei ergi homines providentià adeò conjuncta et colligata est, ul qui illam negùril, is hanc quoque inGcialurus sit; qui verò hanc concesserit, cum necesse sil illam admittere, quemadmodum supra diximus. Al Dei ergi res humanas providentia non potest esse per rationes humanas manifesta, sed solimi ex divinis oraculis explorete percipitur. Id quod Propheta testatur, inquirere Ps. 72, 16: *Existimabam, ut cognoscerem hoc; labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, et intelligam in novissimis eorum.* Et iterimi Ps. 93, 11: *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam rance sunt. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, et de lege tui docueris cum.*

8. Præterea, ad indagandam animi immortalitatem illa rectissima via esi, quam Aristoteles csl ingressus, rompe aivmi operatio propria. Sicut enim res se habet ad operationem, ita se habet ad esse. Experimento autem quotidiano ille probavit, animam nostram nihil sine phantasmate intelligere. Pendere itaque à corpore, non solimi ul species intelligibilium accipiat, sed ul e!s etiam uUlur, resque ipsas intelligat. Despondent, pendere animi propriam actionem à corpore, non tanquam à subjecto, sed tanquam ab objecto. Veriim hæc responsio refellitur, quia si, quanliim rationis lumen et sensuum indagatio docet, nulla nostra intellectio sine corpore est, nihil referi hoc, an illo modo sit; cimi utrinque probabilissime colligatur, animam, si extra corpus esset, in modum glirimn torpentem omni opere vacaturam. Experimur siquidem, species intelligibiles cl in fieri cl in operari à phantasmate dependere. Hinc enim Aristoteles vacillavit, nec quidquam effecit, si effecit tamen, nisi animas cum corporibus interire; ne vanæ scilicet cl otiosæ exlrà corara remanerent.

9. Confirmat aulem hoc vel maximè, quòd si animus lær se subsisteret, atque adeò immortalis esset, non indigeret corpore, quemadmodum aliæ formæ, propter esse, sed solimi propter operationem. Necesse quippè csl, eum species intelligibiles à corporibus per corporis sensus emendicare. Alioqui intellectus perse in naturò subsistens, ideoque à corporis gravitate et materne imperfectione liber, nullo se modo corpori colligaret, sed ex se haberet species ingenitas, quibus sine corporis adjumento intelligercl. Videmus autem, species à corpore acceptas à corpore etiam in operando pendere. Ideò enim necesse est inlciligenlem phantasmata speculari. Non ergo per illas anima à corpore separata inlclligct. Alias verò species non habet superinditas. Quare sejuncta à corpore, somno otioque torpebit, quod csl absurdum.

10. Sexta insuper synodus, act. 11, tradit animam hominis non esse immortalem gpr naturam, sed per gratiam illam à morte coercentem. El mrsiini: < Non, > inquit, naturam proprie immortalem habent animæ,

< sed gratià id sortitæ sunt. > Nulla ergo ratio naturalis animæ immortalitatem monstrare potest, utpotè cùm sil suùpte naturò mortalis.

i I. Addo unum et vigiliti argumenta, quibus S. Th probabiliter egit, ul anima corruptibilis videretur. Quæ si ego hic repetam, molestus ero. Nam his alia adjicere non video qui possem, nisi Janduno, aliisque hujus farina auctoribus velim esse simillimus, qui ut argumenta afferant, quibus animi mortalitas probari posse videatur, ea ponunt, quibus suadeant cum non esse formam actumque corporis essentialiter. Quæ argumenta Cajclanus in lib. ode Animò retulit, fecissctque fortasse multò prudentius, si contempsisset.

12. Adde etiam, quod Scolus argumentis quæ probant animam esse immortalem, arguti responded Si ergo rationes inventæ à prioribus non demonstrant, alias verò excogitare novas non opis est nostra, fateamur animam immortaliter vivere, nullo certo natura argumento patescere. Hæc afferre brevissimi potui, quibus illi uterentur, qui animorum immortalitatem infirmare pergerent. Quam tamen et fides catholica firmissime docet, et certa natura ratio. Id quod conclusiones rationesque sequentes patefacient.

J Prima conclusio. *Animum hominis esse mortalem, fidei catholicæ manifesti repugnat.* — Genes. 57: *Deicendam ad filium meum lugens in infernum.* Job. 21: *Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt.* Sapient, item cap. 2, 5, 4 et 5 apertissimi traditur, animas cum corporibus non interire. Eccl. 12: *El spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* 2 Macha!). 12: *Sancta ergo et salubris,* etc. (1). Malti). 10: *Nolite (inire cos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potiis timete eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.* Joan. 12: *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Philip. 1: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum. Coarctor autem i duobus, desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo.* Primæ ad Cor. 15, pro absurdissimo Apostolus colligit: *Ergo cl qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Et posterius referens illam insipientium vocem: *Manducemus, et bibamus, cras enim moriemur,* illicò subdii: *Nolite seduci. Corrumpunt,* etc. 2 Cor 5 • *Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino; audemus autem, et bonam voluntatem habemus magis, peregrinari à corpore, et præsentcs esse ad Deum.* El pauló anlè: *Scimus, qdbd si terrestris domus nostra,* etc. Sed do Scripturæ testimoniis, quæ 1). Thomas dixit esse infinita, salis mulla recitavimus. Quanquàm xercor, ne quis nosjure ac merito reprehendat, qui in re non dubii usi fuerimus testibus non necessariis. Præsertim cùm ii, qui animæ immortalitatem inficiantur, nec Chrislo, nec Evangelio credant, Ecclesiæ verò sanclorumquo

(1) Justinus in colloquio cum Tryphone, illud affert, quod pythionissa spiritum Samuefis evocavit. In qq. verò gentium, q. 75, citat illud: *Infernus subtus te conturbatus est in occursum udvenlùs tui.* Quod de Nabuchodonosoro dictum esse ambiguum non est. Et q. 76, illud: *IIodie mecum eris in paradiso.*

fidem pro nihilo putent. Ita supervacaneum videtur esse, ex iis locis, quæ auctoritatem fidei continent, argumenta depromere. Nec conclusio hæc propriè theologica est, ut sit argumentationibus theologia confirmanda. Quin theologia, quæ ratione effectrix est, et agendi muneri incumbit, illa duo habet primaria fundamenta, Deum esse hominis et principium et finem, atque adeò procuratorem, essequeitem animorum perpetuam vitam, in qui remunerator Deus sit inquirentium se, Illebr. H, 6. Quæ nisi fidelis penitus habeat infixæ, et animo quasi insculpta, non dico media et finem consequi felicitatis sura, sed ne ad Deum quidem accedere poles, ut ab eo media finemque requirat. Cùm igitur prima cujusque disciplina principia tanquam notissima anticipationes supponantur, nihil opus erat vel ea testimonia referre, quæ ex sacris litteris commemoravimus. Nisi quòd sunt quidam adeò curiosi, qui etiam optòrin, Paulum de animorum incorruptione manifestius loqui. Quod perindè est, ac si quis philosophus adeò esset insigniter stultus, ut in philosophorum libris, præsertimque Aristotelis, cuperet principium illud sæpè et clare resumere: *Quodlibet est, vel non est*. Verum de hac prima propositione, quoniam est finitò oculos posita, diximus salis.

Secunda propositio. *Animus naturaliter est immortalis, et non ex dono gratuito*. Fuere porrò quidam Arabes, qui dicerent, animum naturò esse mortalem, sed in novissimo cum corpore immortaliter suscitandum. Simili autem errore ductus posset quispiam dicere, animum cum corpore statim quidem interiturum, si nature spiritus relinqueretur, sed vi divinæ potentia fieri, vel ad premia, vel ad pœnas conservetur rationalis.

Hoc qui assereret, Serapius facile in sensum suum detorqueret. Non enim affirmant illi, animum esse naturò suum mortalem, sed solum cum aiunt manere post mortem. Sic corpus post resurrectionem fides astruit perpetuam vitam habiturum, non tamen id in naturò corporis, sed in divinò potentia erit. Quam sententiam scripturæ synodi verba retro citata sonare videntur. Alique Augustinus, 10 super Gen. ad litt. c. 23, in illam magis opinionem inclinat, quæ docet animas à parentibus generari. Quæ si vera sententia est, non est animus suus natura immortalis. Id quod solebam equidem, non tanquam hereticum, sed tanquam erroneum condemnare; semper quippe maini città lineam consistere, quam transire, nullamque ignorantia, potius argui, quam insolentire temeraria. Al si rem diligentius animadvertas, non dubites, huic errori tamen resectos notam inurendam, quando ad Sedem apostolicam referatur.

Primum, quia manifestum est, quosdam philosophos nature ratione duce animorum immortalitatem et verum invenisse. Non est ergò supernaturalis animorum perpetua vita, aut dono eis gratuito concessa. *Quis enim hominum iræ poterit consilium Dei, aut quæ poterit cogitare, quid velit Deus, nisi dederit tibi quod nescis. et miserit Spiritum sanctum suum de altissimus?* Sap. 9, 13.

Deinde, in concilio Lateranensi, sub Letico X, sessione octavò, definitur, hæreticum esse dicere quòd ex principiis philosophia sequitur animam esse mortalem. Et tamen si naturaliter esset anima corruptibilis, hujus corruptionis esset causa aliqua naturalis: < Item, < cū nonnulli, inquit, ausi sint dicere denaturò animæ < rationalis quòd mortalis sit, et aliqui temerò philosophantes secundum philosophiam saltem verum esse < asseverent, damnamus omnes asserentes animam < rationalem mortalem esse; cū illa non solum per < se et essentialiter humani corporis forma sit, verum < etiam immortalis. > Ille concilium.

Pretereà, non theologi modò, verò fideles etiam universi animarum immortalitatem ita à majoribus accepimus, ut non per miraculum eas incorruptibiles, sed per naturam esse credamus. Hic autem Ecclesiae consensus certissimo nobis argumento esse debet catholici dogmatis. Quòd autem idem in hac re theologi ac fideles sentiant omnes, vel ex eo liquet, quòd asserentem quemcumque, animos esse mortales, statim exhorrent. Eadem quippe fide inscriptum in mente habent, angelos et hominum animas naturò suas, ut intellectuales, illas quoque immortales esse. Adde, quòd post Augustini seculum nemo fidelium in dubium vertit, quin animæ rationales creentur ex nihilo, et singula singulis corporibus infundantur, vel concilii Lateranensis verbo utar. Quòd si non generantur vi nature animæ rationales, nec de polveribus materia educuntur, sed foris veniunt, nimirum ex se subsistunt; quare non cum corpore intereunt. Illud vero testimonium: *Spiritus redeat ad Deum, qui dedit illi*, nec Augustinus quidem ipse expedit. Si enim foris venit spiritus hominis, consequens fit, ut nulla vi agentis naturalis propagetur. Quocirca, si ingenuus naturò est, naturi quoque est incorruptus. Nec enim naturales causæ corrumpunt aliquid, nisi quod eadem possunt gignere. Nam quòd interpretatur Augustinus Deum primò homini spiritum dedisse, cū inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, in illo verò, qui cæterorum hominum caput erat, crateris dedisse spiritum, hoc (pace tanti viri dictum sit) nullà ex parte argumenti vires infringit. Cū enim Moyses, in principio Genescos, rerum naturalium propriam vim et naturam exprimat, quod in primo homine significatum est, id de reliquis etiam intelligitur, Scriptura porrò, ut ostenderet viventia reliqua viribus nature edi posse, ait: *Germinet terra herbam viventem*, etc. Et rursum: *Producant aquæ reptile animatum viventis*, etc. Et iterum: *Producat terra jumenta et reptilia*, etc. (1). Nemini quippe ambiguum esse poles, prima cetorum, jumentorum, serpentium, Iconum individua à Deo sine mediò causò adjuvante condita creataque fuisse. Ob id namque adjunctum est: *Creavitque Deus cete grandia, et omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas*. Item: *Et ferit Deus bestias terre juxta species suas*, etc. At significare Scriptura voluit, sic tunc à Deo hujusmodi animantia esse edita, ut in vi tamen cler-

(1) Cajetanus turpiter hic lapsus est c. t., non in lucigenam Scripture sensum.

mentorū cl corporū, quæ ex clementis confiarentur, illorū generationem sitam esse censeremus. Sed enim, cimi ad hominem ventum est, ne hujus similis conditio crederetur, de corpore ait : *Fecit Deus hominem ex fimo terræ*; de animo nutem : *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vite*. Quod differentis conditionis varium discrimen à Moysē adeò accurate obsenatum manifestò indicat, cæterorū viventium animas in p̄tentiâ materi» esse; hominis Spiritum, quo factus est in animam viventem, non esse, sed h Deo creari et infundi, qui solus ejus el Spirator et creator est. Pnelerquā in quòd qui dicit : *Redeat ael Deum, qui dedit illum*, is non obscure docet, spiritum non perire, sed innuere. Explicat enim id, quod paulo ante dixerat : *Ibit homo in domum æternitatis suæ**. Alioqui, quomodò ad Deum vadit, si dissolvitur, tanquā mollis aer, el sia il umbra ac fumus evanescit? Quemadmodum autem corporis naturam exprimit, cū ait : *Revertatur pulvis in terram suam undè erat*, sic naturam spiritūs manifestat inquiens: *El spiritus redeat ad Deum*, etc. Jam quod Augustinus affert, *spiritus vadens, et non rediens*, à nobis est. Non enim Scriptura dicit, *spiritus veniens, et non rediens*, sed *spiritus vadens*, scilicet à corpore, *et non rediens*, etc.

Prætereà, stulti illi, quorum error Sap. cap 2, inducitur, animum existimabant naturaliter esse mortalem. Non enim de miraculo loquebantur, sed de naturi. At Sapiens non modò cum illis aperte pugnat, veriim etiam ul insipientes et insensatos reprehendit. Animos ergò sentit naturi esse immortales.

Tertia propositio. *Erroneum est, ne dicam htrrerium, astruere, animæ immortalitatem naturali rationis demonstrari non posse*. Si enim naturam habet incorruptibilem, hujus rei vel à priori, vel a posteriori ratio aliqua demonstrativa erit. Nulla siquidem propositio ex naturi rei et connexionē terminorū per se ac necessaria est, quin vel ex effectu vel ex proprietate, vel ex definitione, vel ex causò subjecti ostendi necessariò queat. Sed ais : Quadratura circuli demonstrabilis csl quidem, sed demonstratio adhuc inventa non apparet. Sic ergò Scotus, Jandunusque sentiunt animæ quidem immortalitatem ostendi posse, at non esse ostensam tamen.

Quarta propositio. *Periculosum, ac temerarium csl, ne quid amplius addam, affirmare, quòd nullum argumentum hactenus inventum vere demonstrat animæ immortalitatem*. Quia argumentum, quod sumitur ex operatione propriâ, vel cliam ex potentiâ, quæ substantiam rei necessari^ naturaliterque consequitur, veri ostendit qualisnam sil ejus rei natura, atque obstantia. Theologi verò tiim ex proprii operatione, tum ex proprii potentiâ, intellectione scilicet et intellectu, animi incorruptionem argumentantur. Syllogismi igiur illi vene sunl demonstrationes. Dicet fortasse quispiam : Non nego demonstrationes esse, sed nobis demonstrationes esse nego, quibus argumenta illa certa et clara non sunl, quamvis idonea ex se sint, ni certitudinem atque evidentiam pariant. O insolentem temeritatem, cæteros ex tuo ingenio metiri, exque luis aliorum ocu-

los jestimare, asserere, mel quidem ex naturi sui dulce esse, sed dulce lamen fuisse nemini, quia tibi non hierit, nullum videre id posse, quod in non videas; omnihns obscurum esse quod libi non pateat! Ait D. Thomas, ex præmissis manifeste ostendi posse animam humanam non corrumpi cum corpore; concludit verò in hæc verba, 2 conl. Genl. cap. 79 : < Patet igitur, < quòd intellectus humanus est incorruptibilis; ergò < et anima humana, quæ est intellectiva substantia. < hem, part. I, q. 75, art2ot 6: Nccessest dicere, < animam intellectualem esse incorpoream, eàLsWen* « lem, incorruptibilem. » Scotus conlri, homiL 4 da Provid.: < Non sunt, inquit, rationes patentes, et neccessariæ. > Affirmat Chrysostaims, qui philosophi de animi immortalitate dubitent, cos addubitare, an in meridie sit dies : et credemus nos. viros el sanctissimos cl modestissimos evidentiam, quam non habebant. fuisse ementitos! Atque Augustinus asseverat, philosophos quosdam naturali ratione animæ immortalitatem invenisse: < Quanquam pauci, ait (1), idque < ægrè invenerant, > deTriu. 15, c. 9. Prætereà, Deus non deficit in necessariis ad vitam juxto natur» rationem bene et constanter instituendam. At vix homo potest vitam recte el justò instituere, nisi et Deum esse sentiat, el animos esse immortales; vix, inquam, aut certe nullo modo. Qui enim vel sine Deo fuere, vel animum putarunt cum corpore interire, eos feri perditissimis moribus fuisse memori» proditum est Quam omninò rem Sapiens, capite 2, vers. 2, sapienter expressit. Nam simul atque impii illam opinionem induerunt, animos mori, consequenter de omni Imno fuiuræ vilæ desperantes, el nihil post mortem mali timentes, semetipsos tradiderunt impudiciæ, in operalicmcm immunditiæ omnis, in avaritiam. *Post hac*, inquiunt, *erimus tanquā si non fuerimus. Venite ergò, et fruamur bonis, quæ sunt, etc.* Et Augustinns Confessionum lib. 6, capite postremo : < Nisi credidissem. < ait, restare post mortem animæ vitam, et fructus < meritorum, quod Epicurus erodere noluit. Epicurus < palmam in animo meo accepisset. De atheis autem < ciim Propheta illud posuisset: *Non est Deus*; statim < subjunxit : *Corrupti cl abominabiles farti siati ?* > etc. Sic Justinus, in dialogo cum Tryphone : < Eorum, inquit, sententia, qui Deum me atque te curare ne< gant, quò Spectet, non est difficile cognoscere. Im* < punitas enim, el licentia faciendi, et dicendi, qua < velint omnia, cos consequitur, qui nec supplicia me < tuant, nec beneficium ullum à Deo specient. > Divinai itaque procurationis fuit, ul in morum cl vita necessari^ regulò duces natura* ac magistros non conjecturis et opinionibus imbueret, quæ huc alque illuc facile* traherentur, sed certo constantique ratione. Sic enim scriptum est, Ps. 93, 6 : Qui *docet hominum*

(1) Mirum esi Scotum hunc Augustini locum citavisse, ut opinionem suam confirmaret. Resurrectio^ nem Augustinus ail, non ratione sed auctoritate teneri; al de iminorlalitalc animæ contri dicit. Nam cl lib. deCiv. Dci I, c. 12, scribit Platonem, quò mente immortalitatem anima* vidit, ne quis sibi mortem conscisceret, prohibendam judicasse.

vientianj. *Et iterimi, Job. 35, 11 : Qui docet nos super jumenta teme, el super volucres cali erudit nos.* Quòd si animantibus cæleris dati à natura sunt quidam instinctus, et quasi anticipate cogitationes, non vagæ et inhabiles, sed fixæ firm.eque, ut ad bonum natone congruens recta ferantur, retrahantur à noxâ, cur in eorum salutem mentibus, quos natone auctor ad aliorum institutionem comparavit, inditas esse certas, et constantes prænotiones inficiemur, sine quibus ad veritatem bonitatis non satis instructi informatique fuissent? Non enim melior est belluarum conditio quam nostra. Nihil veri piget, eadem srapò verba resumere (vid. lib. 10, capi).

Hinc barbane etiam nationes pœnas improbos luere cum sapientibus consenserunt, atque adeo animos esse immortales. Deus enim semper ea, quæ cuique natura! necessaria sunt, providentissime curat. Quis autem communes animi corruptiones incertas esse asseveret? Sed ais tandem : Quænam istra rationes sunt necessarie et evidentes, quæ Scoto et Cajciano probabiles et obscure visra sunt? Dicam, si illud prius commemoravero, quod ab Aristotele prudentissime dictum est, lib. Ethic., stultum esse, æqualem in omnibus certitudinem et evidentiam exigere. In naturalibus quippè disciplinis minor est, quàm in mathematicis; in moralibus minor est etiam, quàm in naturalibus. At in dispari certitudine tàm stultus nemo est, quin scientiæ illis nomen impertiat. Syllogismi ergò illi et faciunt scire, civere demonstrationes sunt, quibus et denaturi, et de moribus philosophamur; quamvis in eis rationibus non adeò magna aul necessitas aul evidentia insit. Prima igilur ratio demonstrativa, auctore Chrysoslomo, Homil. 4, de provid. vel fato, est hæc : Qui animum esse mortalem ait, is neget necesse est, Deum humanarum rerum esse et procuratorem et judicem. Si enim justi migrant affecti injuriis, improbi rerum omnium abundantiam potiti, nec postmortem aul merces, aul supplicium est, nulla cerlè est in cælo pietas, quæ talia curet; nulla justitia, quæ vel malos puniat, vel tribuat premia bonis. Et cartera, quæ capite 4 hujus libri latius persecutus sum.

Respondet Scotus, argumentum hoc infirmius multò esse, quàm reliqua. Non enim, ait, ratione naturae notum est, esse unum rectorem hominum secundum leges justitiæ retribuentem et punientem. Quæ responsio bifariam confici potest. Priùs, quia Sapiens, cum hoc eodem argumento usus esset, hujus rei ignorance in scitiam esse dixit sacramentorum Dei. Quòd si inter mysteria Dei censet et Dei provideat, et animorum immortalitatem, non est cur nos Inter perspicua censeamus. Verba autem illius sic habent. *Et nescierunt Sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt justitiæ, nec judicaverunt honorem animarum sanctarum*, Sap. 2, 22. Posterius, quia Justinus martyr et philosophus, in libro de Aristotelis reprehensione, docet gentes non scientia, quæ ad demonstrandum valet, de Deo creataque naturai disputationes confecisse, sed probabili ratione suam explicasse sententiam. Et postea ; < Hæc, impiit, etiam satis decla-

rant, verum esse, quod à nobis de gentium philoso-
< phis dictum est, eos non scientia demonstrandi de-
< naturis disseruisse, sed conjectura verisimilique ra-
< lionc suam explicavisse sententiam. > Adde his, quòd divus Thomas hoc argumentum ubique gentium praetermisit, non praetermissurus, si certum et necessarium esset.

i Verumenimverò nulla me hujus generis argumenta movere possunt, ut ab ea sententia discedam, quam Chrysoslomo video placuisse. Habuit quippe pro re perspicua et constanti non alium negaturum, Deum esse hominum et gubernatorem et judicem, nisi cum, qui dixisset in corde suo : *Non est Deus*. Sed quia hæc res suprâ, ut dixi, manifesto argumento nobis demonstrata est, cap. 4, ad 7, et accuratius est postea demonstranda, satis nunc confectum esse arbitramur, si rationem illam, quæ animæ immortalitatem doceat, cò tandem ducere probaverimus, ut non possit Dei erga homines providentia iustitiaquo constare, nisi animæ incorruptio consistat. Nam quòd Scotus aliter eludi hanc ratiocinationem putat, perridiculum est : < Ut admittamus, ait, Deum pro meritis et praemia < bonis, et malis supplicia retribuere ; non exigia < tamen improborum vindicta est culpæ turpitudine < ipsa, cruciatus animi, conscientiaque flagellum. < Abunde vero magna merces et praemium, fructus < ipse virtutis, quo mirifice delectantur probi. > In quam sententiam illud Augustini citat omnium sermone contritum. *Voluisti, Domine, et ita est, ut omnis inordinatus animus sibi ipsi sit pama*. Poterat et illud ex Apostolo afferre : *Mercedem, quam oportuit, erroris sui in semelipsis recipientes*, Rom. 1, 27. Quæ cimi dicit, parimi attenté considerat, in quos laqueos incurrat. Primum enim nodum illum explicet necesse est : *Si in hiic vitâ tanlium in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus*, 1 Cor. 15, 19.

Deindé, Propheta non existimavit quætionem hanc expediri posse, nisi ad fines bonorum et malorum referretur, hoc est, ad novissima, quæ probos improbosque monerent, ex praesentibus autem aut bonis, aul malis illam non modo non solvi, sed etiam implicari *J/ei*, inquit, Ps. 72, *moti sunt pedes, quia zelavi supci iniquos, pacem peccatorum videns, etc. Existimaban^ ut cognoscerem hoc ; labor est untò me, donec intelligan* in novissimis eorum. Quomodo (acti sunt in desolationem,^*. Nec aliter aul Jeremías, cap. 12, aul Habacuc, cap. i, 2 et 5, huic quæslioni respondendum putaverunt. Quorum ergò sensum libentius exponerem, nisi ad alia festinaret oratio.

Prælereà, valdè restrictum Deum facimus, qui suis id solùm in mercedis loco numeret, quòd animo æquo, imò vero cliam gaudenti ac libenti servierunt* O praemium singulare, quod eripit spem futuri cujusque boni, quæ sola, ul ait Cicero, hominem in miseriis consolatur ! Quis enim dubitet mortalium animos in arduis adversisque rebus spe futurorum erigi et sublevari, frangi autem et concidere, si cum omnium rerum desperatione confligant ? Talem mihi rempublicam finge, ubi pessimi cives metum omnem pœnæ et futuræ

vindicationis abjiciant, optimi verò de spo futura gratile ac benclieii depellantur; cleòni nec probis lux adhibuerit calcaria, nec improbis frenos, civitas non dico bene morata, sed ne esse quidem poterit. Ilà qui eam sine premio pœnàque constituit, hunc lu ipse stultissimum judicabis. Quale ergò est ejus rcipublicæ Deo procurationem administrationemque tribuere, quam nemo vir sapiens sibi assignari pateretur? Demonstratum est igilur, animas esse immortales, tam evidenti et necessari[^] ratione, quæ refelli non valeat, nisi Deum facias aul improvidum esse, cl negligenclem rerum hominis, aut cam stulte urbem constituisse, in quà nullus supplicii limor sit, praemii expectatio nulla.

At sapiens ait, animorum incorruptionem ad Dei sacramenta pertinere. Primum id ego negare vere possum. Nec enim rem hanc ille in mysteria retulit, sed quòd via impiorum prosperetur, quòd ubique relinquunt lœlilia signa, quòd opprimant pauperem justum, nec vidua parcant, etc., et in his omnibus Deus non taceat modò, verum cliam probos duriter cl acerbe, improbos contra Mandò cl molliter tractare videatur. Hæc scilicet Dei sacramento sunl, quæ humana ratio comprehendit aut vix, aut nullo certò modo. Deinde sunl naturales res quasdam in oculis omnium darò posila, alia latent in occulto tenebris densissimis circumfusa. Qua natura mysteria rectissime dixeris. In his, fateor, animi immortalitas est, quæ à paucis quidem, idque difficulter, sed investigari tamen atque inveniri potest. Justinì autem verba magnò ex parte vera sunl; at universas demonstrationes philosophis eripere, tiim absurdum est, lùm Paulo etiam contrarium, quemadmodum refutando septimo argumento patefiet. Nam D Thomas ejusmodi argumentationibus uti ton solet, quamvis sint liquida cl explorata. Cavet enim, ne argumentando dc genere in genus transeat, quod Aristoteles in demonstrandi arte docuit esso virosusum. Constat verò, in hac ratiocinatione à Dei providente et justitia ad animi incorruptionem transiliri, qua in eodem genere non exislunt. Veróni de primò demonstratione salis.

Secunda est hujusmodi, ut à protervis refelli queat, à viris recte institutis non queat. Eam vero in probatione quarta propositionis postremam fecimus. Confirmat illam Cicero, lib. do Scuoci. , hunc in modum : < Sicut satis probatur Deum esse, < quia nulla natio tàm fera est, quin Deum habendum < sciat, ilà apud omncsgcnlescommuniconsenso Pinna- l tum est, animos defunctorum interitu esse lilæros. < Quam omninò rem rimeris caremoniis testatoli) cs- < se voluerunt. Nec enim eas corporibus impertirent, < nisi animos sacros esse ac divinos in animum indu- < xissenl. > Hic verò, ut Cicero, ! TiiscuL t, affirmat, < cl mrcodem funeris scpulluncque constitui, nefas es- < se putarunt, cl brutis animantibus hujusmodi honores < negaverunt. > Quas duas rationes Sapiens, ut mihi videre videor, perstrinxit. Unam cùm ait, cap. I : *mrcedem speraverunt justitia**; alteram cùm subdit.* *Mr judicaverunt honorem animarum 'sanctarum.* Sanò

<pii judicat unum esso interitum hominum et jumentorum, is cùm animum suum sommò ignominià cl dedecore afficiat, non hominum ritu ac religione, sed sepultura asini sepeliendus erat, ut dignum haberet suò opinione cl sentenliò funus. Sed de secundò ratione hactenus. Tertiam significat magis Scriptura, quam explicat, cum è vestigio subjicit : *Quoniam Deui creavit hominem inexterminabilem, el ad imaginem simililudinis suæ fecit illum.* Hominem quippe ad imaginem Dei esse factum, co quòd natura intellectualis est, verti in dubium non potest. Ex eà ergo parte homini incorruptio convenit, quà intellectum habet. Animum igilur, und[^] homo intelligit et similis Deo csl, inexterminabilem esse oportet. Qua ratio, quoniam ex hominis naturò et formò proprià ducitur, atque ideò non ex alienis et extraneis, sed ex propriis aptisque principiis, diligentius nobis et illustranda, cl exponenda csl. Id quod D. Thomas divine fecit; inlligebal enim, hanc esse certam expoditomque viam, quà ad animi immortalitatem veniretur.

Primum igitur fundamentum hujus demonstrationis csl, formam omnem intellectualem esse subsistertem, hoc est, esse ejus non ò malcrió pendere. Hanc propositionem ostendit div. Thomas, conlr.2 Geni. c. 15. Quia intellectus non eget corpore sustinente, cùm intellectio nec recipiatur in corpore, nec per corpus fiat. At dicis : Non eget corpore quidem tanquàm subjecto, sed eget tanquàm objecto. Vcriim hoc duobus modis manifestò refellitur. Primum enim animal non esset per se subsistens, quia indiget ad propriam operationem externis objectis. Deinde id, quod per accidens alicui convenit, non variat judicium de natura rei : ut Iapis, qui in loco superiore detinetur, etc. Cùm ergo?) anima intellectiva ex natura propria operationis non sustentetur à corpore, consequens est, quòd per se non pendet ab illo. Quia actus non potest per se à corpore pendere, nisi lar.quàni à malcrió et subjecto, in quo recipitur. (Vide D. Thomam, de Animò q. I k cl 2 contrit Gent., c. 55 cl 79.) Certe si intellectio in corpore susciperetur, nec omnes ros sinu discrimine intellectus perciperet, nec universale cognosceret, sed solimi singulare. Quòd si hujusmodi argumenta libi evidentia non sunt, memento, nec caleros ex tuo ingenio aestimandos osso, neque hic evidentiam mathematicam requirendam. Sed jam tempus est, ut objectiones oppositos refellamus.

Prima ergò sic rcpdlitur : Fidei quæstionem duobus modis interpretari possumus, et ex naturò suò, ci quoad nos. Ex naturò suò illa fidei quaestio csl, qua est à Deo Ecclesia revelala, quamvis à plcrisque ignoretur. Ut Spiritum à Patre Filioquo procedere, ppee Spiritus Apostolis revolavit. Item, animas sancclorum-slatinì uta corpore exierint, videro Deum. Dc quibus licuit ohm variò sentire, cl sino fidei discrimine nul affirmare, aut negaro, cum neutra res scilicet erat plané ab Ecclesià definita. Ilà quoad nos non semper fidei quæsliones illæ sunt habito»; sed salvò fide, viri quidam docti contrariam veritati sententiam tenuerant Quomodo asseruit Augustinus, non esse fidei qua*

slionem, num anima rationalise! traduce sit (I). Nunc autem cùm post ea tempora theologorum fideliumquo omnium consensu firmatum sil animum non per generationem, sed per creationem existere, sine dubio ad fidem illa quæsiio pertinet. Nec tamen si hoc fuit aliquandò in controversi^a positum, eadem de animæ immortalitate causa subesi, quæ nunquam tot à catholicis in dubium vocata. Sed de primo argumento salis.

At secundo nihil est difficile respondere, cum videamus, non solum sub infideli principe, quales Romani lime erant, sed sub imperatore catholico multos in GennaniA nunc publicò manifestas hæreses profiteri. Tantum refert principes habere et fideles, et qui hæreticonim insolentissimam temeritatem coercere linn velint, tinn etiam possint. Præterquàm quòd, ubi factiones sunt, ibi favore partium in republica^a tolerantur; quid dico tolerantur? quærentur, foveantur, stringuntur homines deterrimi ne sceleratissimi. Hoc in statu res Judæorum publica cùm esset, non est sanò mirandum, si Sadducæos ferret carnalis populus, homines videlicet factiosos, qui et carni usque adeò irisen irent, ut omnem spiritum esse negarent. Quemadmodum autem gentes tales esse volebant deos, quales ipsi etiam essent, nempe adulteros bellatores, raptores, sic plebs vitiis corrupta eos vult habere religionis presides, qui non religati sint, sed liberi, non spirilùs servi, sed mancipia carnis. Verim in argumento facillimo refutando plura quàm necesse erat verba consumpsimus.

Tertium veri brevissime refellemus. Nam primum illud testimonium certissimè probare animorum immortalitatem ostensum est à nobis paulò ante. Secundum etiam quantum momenti habeat, nunc explicabamus. At tertium nullà responsione eludi potest. Si enim homines animam non possunt occidere, corpus autem occidere possunt, certum est, animas non cum

(1) Hieronymi perpetua constansque sententia fuit, animas in singulis corporibus creari singulas; quem post tota Ecclesia secuta est, de Eccl. Doct. c. 14; animas enim non creari, sed ex parentum semine esse, Luciferianonim error fuit, ul Augustinus referi de Hæres, c. 81. Ac etiam eerie Zacharias, c. 12, ait : *Dixit Dominus extendens coelum, (undans terram, /ingens spiritum hominis*, in eo nihil aliud significat, nisi ea opera à Deo ipso sine causa subiectiA subserviente patrari, quemadmodum Hieronymus idem admonuit. vide Isaiam, cap. 42 et 45).

corporibus interire. Item, si animas Deus mittit in gehennam, non ergò cum corpore moriuntur. Quartum denique Cajetanus affirmat, probare quidem simpliciter animæ immortalitatem, unde Sadducæos deresurre- (ione vinceret, qui ideò negabant mortuos resurgere, quia credebant cum corpore animam mori. Per synecdochen autem Scriptura nomina Abraham, Isaac et Jacob pro animis eorum usurpat. Quo loco Ambrosius Catinaiinus cum, ut sæpè aliàs, sine causi reprehendit. Coargui enim Theophylactum, imo verò Hieronymum, qui Cajetano illius auctor sententiæ fuit. At D. Iioma expositio præclarior est; non repugno. Nec D. Thomas solimi illum locum sine figuræ intellexit, sed Chrysostomus, Theophylactus etiam, atque Ambrosius. At dicis : Quomodò Abraham illo tempore vivus erat? Respondet Chrysostomus, homil. 71 in Maith., quomodò Adam posteaquani de ligno velilo comedii, sentential lamen prolatus mortuus erat; sic Abraham pollicitatione resurrectionis certissima vivus erat. Alioqui, quid sibi Ecclesia vult, cùm ait : *Degent, cui omnis vivunt, et cui non pereunt corpora nostra?* At de tertio argumento hactenùs.

Quartum autem jam ante expeditum est. Diximus enim, in septimo hujus operis libro, sanctos veteres non tam humanas disciplinas, quàm divinas litteras coluisse. Quæ causa fuit, ut in rebus nature perobscuris ratione vulgari contenti essent, nec meliores requirerent. Conclusionum itaque naturalium à philosophis petenda demonstratio est, præsertimque à D. ThomA, perfecto, mea sententià, philosopho, cujus admirabilem naturam et ingenium cùm gratia perfecisset, tum ubique alias, lùm in libro contri) Gentes maxime quidquid expeti ab hominibus ingenio poterat, id unus videtur ad miraculum præstilissee.

Ad quintum deinde argumentum, Scoto, Janduno, Cajetano rationes probabiles visæ sunt, non item necessaria. Scotus porrò et Jandunus (nam de Cajetano dicam postea), videntur demonstrationes mathematicas quæsiisse. Si enim sapere ad sobrietatem vellent, et ei naturam, de qui disseritur, attente perpendere, sane intelligerent, rationes, quæ animæ incorruptionem probant, non suadere, sed vincere, si non protervum et repugnantem, certe docilem hominem, et ad disciplinam* leges bene informatum. (*Desunt ad reliqua argumenta responsiones.*)

AD LECTOREM.

En damus libi, candide lector, Reverendi quondam P. F. Melchioris Cani, OrdinisPnvdicatorum, de Locis Theologicis duodecim libros perfectos quidem, limatos, atque omnibus (ul aiunt) numeris absolutos. Te tamen admonitum velimus, duos huic operi deesse libros, quos auctor morte prevenios reliquit infectos. Nec tamen hoe te moveat, et ab ejus lectione removeat; illi enim etsi huic operi non accesserint, tamen quòd ad perfectionem ejus allinei, parum, aut nihil facere, quilibet etiam mediocriter eruditus facili judicare poterit. Quapropter auctoris labore frue. Quod si feceris, quantum utilitatis inde sis reportaturus, tu ipse postea libenter fateberis (I).

(I) Equidem et nos cum editore priori duos posteros danssimi auctoris libros vehementer desideramus. Attamen, quanlium de illorum materiis ex dneris ipsius locis, nempè ex lib. i, cap. i Jib. 5, cap. i

VINCENTII LIRINENSIS VITA.

Mnccentius natus est rulli Leucorum hi Gallili, nobili in primis familia, paire Epirodiio : si vera sunl quæ do Lupo Treccensi Episcopo, quem Vincenlii fratrem germanum fuisse constai cx epistola Euchcrii ad Hilarium de *lande cremi*, narrantur apud Siiriiim in vitó ejus. Primó militiam sectilarem sectatus, militile Lirinensis excubias, ul verbo Sidonii utamur, posteo desudavit; quippe qui in insula Lirinensi factus monachus el presbyter, ibi elegantissimum illud *Commonitorium* scripsit advcrsùs hærescs quod toties bono publico editum est. At vir modestissimus, utilitatem politis Christianorum spectans quam terrestris gloriæ vanitatem, quemadmodum de se dicebat Salvianus, nomen huic Operi suum subtraxit, quod sub Peregrini nomine vulgavit. Testis Gennadius in Catalogo virorum illustrium. Testis etiam ipse Vincentius in initio *Commonitorii*. Scripsit autem anno tertio post habitam Synodum Ephesinam, id est, anno Christi quadringentesimo trigesimo quarto, iitipsemcl docet. Mortuus est sub imperio Theodosii el Valentiniani, id est, ante annum 450, ut recte observatum est à viris eruditis. In disciplinam ejus traditus est Salonius Euchcrii Lugdunensis Episcopi filius, ul ipse Eucherius testatur. Existimant plerique illum esse auctorem Vincenlianarum objectionum adversus quas scripsit Prosper Aquitanus. Sed cum ea opinio a viris celeberrimis explosa sil, lùm speciali dissertatione in eam incubuit Rartholonrcus Petrus Duacensis in præfatione ad *Commonitorium*.

Quamvis hodierni tempestate Vincentii Lirinensis nomen sil apud omnes in orbe catholico ilorenthsimum, ecclesiastici scriptoris iudicio docti inaquo probatissimi testimonium de eo non referre non possumus : < Vincentius Lirinensis, inquit Godscardus in vil. Pair., cos (hærclicos ipsius coævus) refellit generalibus luculentisque principiis quæ cuique dogmatizare audenti usque ad mundi finem recte applicabuntur. Quibus addere csl eloquii, eruditionis, ingeniique splendorem. Prælereà pagina quælibet nescio quo pietatis suffimine lectorem allicit sibique conciliai. Nullus est controversiarum liber loi res tanlâ verborum paucitate continens. >

Hæc Godscardus. Nunc lectorem hoc unum monitum volumus, Vincenlii *Commonitorium* nos exhibere, quale emaculatum annotatumque à Stephano Baluzio ad duorum codicum Begiæ Bibliothecae Parislensis fidem, et nolis novis illustratum à D. Joanne Salinas, Can. Reg. Lateranensi, ilcrùm Romæ prodiit anno 1765. Quæ editio onmium longé csl completissima ; cui tamen nonnullas roccnlrioris nolulas adjecimus.

VINCENTII LIRIIEÏNSSS nitrariam.

Incipit thactatis (I) *Peregrini pro Catholicæ fidei antiquitate ct universitate adversus prophanas omnium Jæreticorum novitates.*

L Dicente Scripturà cl monente, *Interroga patres tuos, cl dicent tibi; seniores tuos, ct adnuntiabunt tibi,*

ctpostrem., lib. 12, cap. I, potuerimus judicare, compensationes lector habebit multas, in *Cursu Scripturæ Sacræ*, cl in adjunctis copiosis ad calcem hujus voluminis de traditione, pro libro 15, in quo sibi proponebat Canus de Scriplune expositione tractare ; alias verò pro libro I i el ultimo, m tractatu *de vera Religione*, ubi dissertationes speciales reperiet lector contrii Judæos, paganos, Manumetanos seu Sarracenos de quorum impugnatione quæstionmn auctor in præia-
•o libro instituere volebat. P. S.

d) Balúzius ct Joseph Antclinius ferunt hanc libri ••pigraphem legi in Iribus Mss. Bibi, reg , ablatis vocalis *natione Galli*, quæ in anliquioribns comparent editionibus. Suspisor cum Costerio à Lir. hunc titnlum præfixum fuisse operi : (*ommonitorium Peregrini adversus haereticos*; ut Terlull. inscripsit aureum opus, 'à quo non pauca decerpsit \inccntiis : *Re Prescript, adv hanet*. Favet opinioni Gennadius dicens < texuisse > disputationem , quam absconso nomine attitulavit, >

Deut. 52, cl item, *Verbis sapientium adeommoda aurem luam, Eccli.* G, cl item, *Filinii(I), hos sermones nr obliviscaris, mea autem verba custodiat cor tuum, Prov.* 3, videtur inibi minimo omnium servorum Dei Peregrino quod res non minimæ utilitatis, Domino adjuvante, futura sil, si ea quæ fideliter à sanctis patribus accepi litteris comprehendam, infirmitati eerie propri® pernecessaria ; quippè cùm adsit in promptu unde imbecillitas memori® mcæ adsiduà lectione reparetur. Ad quod me negotium non solùm fructus operis, sed cliam consideratio temporis ct opportunitas loci adhortallir. Tempus : proplcreà quòd cùm ab co omnia Immana rapiantur, ct nos ex eo aliquid invicem rapere

vel ut legit Corlæiensis Codex *prcctilulavit Peregrini advcrsiim hærcticos*. Præscrlim quia tractatòs nomine ab antiquis iilelligimtur non tàm disputationes COritrà hærclicos, quàm sermones ad populum habiti. Hiix noster cap. 40 Commonitorii ail : < Posuit tertio do- < cloros, (ini Tractatores nunc appellantur, cò quòd < porcos Prophetarum mysteria popuhs aperiuntur. >

(I) In vetusto Cod. Reg. scriptum est: *Pili meus, s rm*. In Reccnliori vero *Ptti, meos sermones*. Bal.

rfebemus quod *in* \ú>n> proficial a'ternam ; præsertim
 i uni cl appropinquantis divini Judicii terribilis quædam
 cr«perlalio aligeri efflagitet studia Religionis, et novo-
 rom Hæreticorum fraudulentia multum cune el atten-
 tionis indicat. Locus (!) autem, quòd urbium frequen-
 tiam turbasque vitantes, remotioris (2) villule et in eâ
 secretum monasterii incolimus habitaculum, ubi abs-
 que magnò distractione fieri possit illud quod canitur
 in psalmo: *Vacale*, inquit, *et ridete quoniam cijo sum*
Dominus, *Psal.* 15. Sed et propositi nostri ratio in id
 convenit; quippe qui cùm aliquandiù variis ac tristibus
 secularis rnilitiæ turbinibus volveremur, tandem nos
 in portum Religionis, cunctis semper fidissimum ,
Christo adspirante condidimus; ul ibi depositis vani-
 tatis ac superbia flatibus, Chrislianæ humilitatis sacri-
 ficio placantes Deum , non soliim præsentis vitæ nau-
 fragia, sed etiam futuri seculi incendia vitare possimus.
 Sed jam in nomine Domini quod instat adgrediar, ul
 scilicet à majoribus tradita cl apud nos deposita descri-
 bam, relatoris fide potius quam auctoris præsumptione;
 hâe lamen scribendi lego servati, ul nequaquam om-
 nia, sed tantùm necessaria qmcque perstringam , nc-
 que id ornalo et exacto sed facili communique sermone,
 ul pleraque significala potiùs quàm explicata videanlur.
 Scribant ii latitò cl accurate qui ad hoc munus vel in-
 genii (iducià vel officii ratione ducuntur. Me vero sub-
 levandæ recordationis vel potius oblivionis mcæ gra-
 liA Commonitorium (5) mihimcl parAssc suffecerit :
 quod lamen paulatiin, recolendo quædidici, emendare
 cl implere quotidie, Domino prestante, conabor. At-
 que hoc ipsum idcirco præmonui, ut si forte elapsum
 nobis, in manus sauciorum devenerit, nihil in eo te-
 meré reprehendant, quod adhuc videant promissa
 emendatione limandum.

II.Sæpè igilur magno studio et summà attentione
 perquirens à quamplurimis sanctitate el doctrina præ-
 stantibus viris quonam modo possim certa qiiàdain cl
 quasi generali ac regulari via calholicæ fidei veritatem
 ab hærelicæ pravitatis falsitate discernere, hujusmodi
 semper responsum ah omnibus feré retuli, quòd sive
 ego, sive quis alius vellet exsurgentium hærelicorum
 fraudes deprehendere laqueosque vitare, clin fide sand
 •anus atque integer permanere, duplici modo munire

/I) Insula terina vd Urinus , quæ jacel Lai. »7»
 30' u Long. 2* 4*2' ST. terina hodie nomen S. *Ho-
 norali* habet, qui celeberrimi quondam totius Galliæ
 monasterii in illà insulù auctor fuit cl conditor.

(2) Ergo in insula illà, præter monasterium , erat
 aliqua habitatio hominum secularium. Remotiorem
 porrò villulam vocavit Urinum \quia ciim insula esset
 m mari Mediterraneo, manifestum erat eam remotam
 esse ah urbibus el oppidis.

(3) Xincnlii tempestale in usu erat Commonitorii
 vox lùm ad significanda mandata legalis scripto data,
 ut a Theodosio Commonitorium Elpidio comiti datum
 Ephesum proficiscenti ad Synodum, cl alterum à Zo-
 Mino Faustino consignatum, quùm in Africam missus
 imi. Frequentius tamen sumebatur pro lege à man-
 dante præscripta, ul exsequatur, quoti constat ex Epist.
 Innocentii Pape pro Joanne Chnsostomo. Hic verò,
 i ! .*• .» «i Raln/iiis in notis, significat SCripliO-
 m* ftei is ' ujtismodi sunl adversaria ad sublevandam
 tuemoriam.

fidem suam, Domino adjuvante, deberet : primimi sci-
 lied divina legis auctoritate, lùm deindè Ecclesiæ ca-
 iholicæ traditione. Dic forsitan requirat aliquis : Cnr
 sil perfectus Scripturarum Canon , sibiquo ad omini
 satis superque sufficiat, quid opus est ut ei Ecclesias-
 ticæ intdligenliæ jungalur auctoritas? Quia videlicet
 Scripturam sacram pro ipsa suà altitudine non uno
 eodemque sensu universi accipiunt, sed ejusdem elo-
 quia aliter atque aliter alius alquo alius interpretatur;
 ut pendò quot homines sunt, tot illinc sententliæ erui
 posse videantur. Aliter namque illam Novatianus, ali-
 ter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arius, Eu-
 nomius, Macedonius; aliler Pbotinus, Apollinaris,
 Priscillianus, aliter Jovinianus, Pelagius, Caelestius;
 aliter postremò Ncslorius. Atque idcirco mullinn ne-
 cesse est, propter tantos lùm varii erroris anfractus,
 ut propheticæ et apostoliche interpretationis linea se-
 cundum Ecclesiastici cl Catholici sensùs normam diri-
 gatur. In ipsA item CatholicA Eeelesià magnopere cu-
 randum csl ut id teneamus quod ubique, quod semper,
 quod ab omnibus creditum est. Hoc csl etenim (!) vere
 propriæque catholicum, quod ipsa vis nominis ratioque
 declarat, quæ omnia fere universaliter comprhendii.
 Sed hoc ità demùm fiet, si sequamur universitatem,
 antiquitatem, consensionem. Sequemur autem univer-
 sitatem hoc modo, si hanc unam fidem veram esse
 fateamur quam loti per orbem terrarum confitetur
 Ecclesia; antiquitatem verò ila, si ab his sensibus
 nullatcnis recedamus quos sanctos majores ac patres
 nostros cclebrAssc manifcslum csl : consensionem
 quoque itidem, si, in ipsA vetustate, omnium vel cecie
 pené omnium sacerdotum pariter et magistrorum de-
 finitiones sententiasque sectemur.

III. Quid igilur tunc faciet Christianus catholicus,
 si sc aliqua Ecclesiæ particula ab universalis fidei com-
 munionc præcidcrii? Quid utique nisi ul pestifero cor-
 ruptoque membro sanitatem universi corporis ante-
 ponat? Quid si novella aliqua contagio non jam por-
 tiunculam tantùm, sed totam pariter Ecclesiam corn-

il* Proprietate catholici nominis usi sunt Patres ad
 refellendos hærticos, quoniam juxlxi Prophetarum va-
 ticia per Orbem diffundenda erat Ecclesia, cl non
 coarctanda in angulum parvæ regionis, vel in Terne
 particulam ; alioquin ut rectè arguii Optatus lib. 2 de
 Schism. Donatisi, num. I : < Ubi erit proprietas Calho-
 < lici nominis, qtiùm indé dicta sit Catholica, quòd sil
 < rationabilis cl ubique diffusa.» Quod nomen quia
 honorificum , spcmque salulis complectens , invident
 Hærelici nobis, conanturque eripere, iilolim Christiani
 nomen invidii Julianus Apostata. At Romana! Ecclesiæ
 i lib *convenire acutè ex tpsà hæreticorum mente de-*
monstrat Augustinus lib. Op. Imperfecti num. 75 :
 < Aihanasianos, inquit, vel Homoiisianos Ariani Calho-
 < lieos vocant, non cl alii hæretici. Vos aulem non so-
 (lùm à Catholicis, sed etiam ab Ilærclicis à vobis dis-
 < sentientibus, et vobis similibus, Pelacani vocamini :
 < quemadmodiim non tantùm a CatholicA , sed etiam
 < ab hæresibus vocantur Ariani. Vos verò soli nos ap-
 < pellatis Traducianos, sicut illi liomousianos, sicut
 < Ifonalisl.c Macarianos, sicut Manichæi Pharisæos, cl
 < ca lori liærtici diversis nominibus. Nec mirum esso.
 < debet, quòd novi hærelici, catholicis à quibus exeunt
 < novum nomen imponant (quod placuil etiam vanitati
 < hæreticorum nostri ævi) Hoc enim, cl alii fecerunt,
 (quundò similiter exierunt. »

maculare conciar? Tunc item providebit ut antiquitati inhæreat, quæ prorsum jam non potest ab ullâ novitatis fraude seduci. Quid si in ipsi vetustate, duorum aul trium hominum, vel certe civitatis unius aut etiam nrovinciae alicujus error deprehendatur? Tunc omninò curabit ul paucorum terncriplti vel inscitiae, si qua sunt, universaliter antiquitus universalis Ecclesiae (!) decreta præponat. Quid si tale aliquid emergat ubi niliil hujusmodi rperialur? Tunc operam dabit ul collatas inter sc majorum consulat interrogelque sententins, eorum duntaxat qui diversis licèi temporibus cl locis, in unius tamen Ecclesiae Catholicae communione el fide permanentes, magistri probabiles exstiterunt; el quicquid non unus aul duo tantum, sed omnes pariter uno eodemque consensu aporté, frequenter, perseveranter tenuisse, scripsisse, docuisse cognoverit, id sibi quoque intelligat absque lillâ dubitatione credendum.

IV. Sed ul planiora fiant quæ dicimus, exemplis Siugillalim illustranda sunt el pauló uberius exaggeranda; ne immodicæ brevitatis studio rapiantur rerum pondera orationis celeritate. Tempore Donati (2), à (pio Donalislæ, cùm sese (5) nulla pars Africæ in er-

(1) Vetustus Codex Regius habet, *Universalis Concilii decreto*, Baluzius.

(2) Donatum Magnum hic intelligit Vincenlius, à quo appellatos fuisse Donatistas in Divi Possidii Vila luculento Ofitati testimonio probatum esi; quem locum consulat lector. Obsonare tamen oportet longé ætale post schisma invectum appellatos fuisse ex Donati parle ejus sectatores, quùm primò dicerentur ex parte Majorini. Hinc in relatione Andini Proconsulis ad Constantinum legitur: «Libellus Ecclesiae Catholice • criminum Caeciliani traditus a parte Majorini. » Similiter Augustinus dum de libello loquitur ait ablatum fuisse à *parte Majorini*. Al quia circa ann. Cii. 570, jam dicebatur Donali pars; «quasi veré, inquit Oplatus, populum cum Deo divisisset, ut intrepidò suam diceret pariem: » proplervi isle S. Vir lib. 5 de Schism. Donatisti, num 5, disserens de libello, quem Constantino dederunt Capito, Nasucius, Dignus, el Cæleri Episcopi, vocat eos *partis Donati* et non Majorini, forte substituendo notius nomen antiquo. At ingenue nihilominus Optati lapsum fateri debemus: quia ex tali libello infert Roma' à Melchiade, el Concilio ab eodem celebrato proscriptum fqlssc Donatum Magnum; iiiiim in Collatione concesserint Catholici Pr.vsules damnatum esse Donatum esse à Casis Nigris. Vide Augustinum in Brev. Collai, diei terliæcap. 12 el 17, el in lib. Retract, cap. 21.

(5) Quarto seculo, Optalo leste, major erat numerus Catholicorum in Africa, qpiun lib. 2, n. I, Donalislis vix particulam concedat, dicens: «Ergo ul « Ecclesia in parliculi Africa*, in angulo parvæ regionis, apud vos esse possit, apud nos in alió parie « Africæ non erit? » Al eodem labeiile seculo ac vergente, longo plures erant Schismatici, ul referi Possidius in Augustini Vilâ cap. 7, dùm ait: « Per sanctum (illum virum, levare in Africâ Ecclesia Catholica « exorsa est caput, quæ.....rebaptizante Donati parte « majorem multitudinem Afrorum, seducta el oppressa « jacebat. » Suspicio ilâ crevisse factionem, quia intra iinius sectili spatium vix unus, et alter, Optatus nempe, et Augustinus, Inventi sunt, qui scriptis illorum aperirent fraudes ac dolos, convincerentque insidias, quùm interim Donatista? *omites per singula loca male-aids rodbus perstreperent*, ul loquitur Optatus lib. I, num. i, quibus ipse *ab aliquâ occasione arreptâ respon-*

Quo mod'), inquit Optatus, « satisfiet, el desideriiis

roris sui furias precipitarci, cumque immemor nominis, religionis, professionis, unius hominis sacrilegam temeritatem Ecclesiae Christi preponerel, tunc quicumque per Africam constituti, profano schismate detestato, universis mundi Ecclesiis adsociali sunl, soli ex illis omnibus intrâ sacraria catholicae fidei salvi esse potuerunt; egregiam profectò relinquentes posteris formam, quemadmodum scilicet deinceps, l'ono more, unius aut certe paucorum vesaniae universorum sanitas anteferretur. Item quandò Arianorum venenum non jam portiunculam quamdam, sed pene orbem totum contaminaverat, adeò ul prope cunctis Latini sermonis Episcopis partim vi, partim fraude deceptis, caligo quædam mentibus offunderetur, quidnam potissimum in Cantò rerum confusione sequendum foret, tunc quisquis verus Christi amator el cultor exstitit, antiquam fidem novelle perfidia? preferendo, nullâ contagii ipsius peste maculatus est. Cujus quidem temporis periculo salis superque monstratum est quantum invehatur calamitatis novelli dogmatis inductione. Hunc siquidem non solùm parvæ res, sed cliam maxima labefactata* sunt. Nec enim Unium adfinitates, cognationes, amicitiae, domus, veriim cliam urbes, populi, provincia?, nationes, universum postremò Romanum Imperium funditùs concussum el emotum est. Namque cùm prophana ipsa Arianorum novitas, vehit quædam Bellona aul furia, capio primo omnium Imperatore (I), cuncta deinde palatii culmina legibus novis subjugàsset, nequaquam deinceps destitit univers» miscere atque vexare, privata ac publica, sacra prophanaque omnia, nullum boni el veri gerere discrimen, sed quosctimque conlibuissel, tanquàm de loco superiore percutere. Tunc temerate conjuges, deputiate (2)

« aliquorum. Nam à nullis sæpé desideratum est, ut « ad eruendam veritatem, ab aliquibus defensoribus « conflictus partium haberciur; el fieri jKituit. »

(1) Constantium intelligit, de quo acerrime queritur Hilarius Pictavensis libro conlrà cumdem cdilo anno (.hr. 560. Al candide lateri oportet quòd Imperatorem prorsus excusat alter ejusdem meriti vir Gregorius Nazianzenus Inxcllivâ 1, in Julianum eadem scribens tempestate; el de patratiss acerbe incusat aulicos, lo tam in istos refundens invidiam.

(2) Ilâ antiquiores editiones, Duacensi exceptó, quæ fert *deiiopidatæ*. Notum est viduis, virginibus, ac pœnitentibus nullas impositas fuisse vestes. In Missali Francorum lib. 3, Liturgie Gallicana' mimer, t1, exilai benedictio vestimentorum Viduæ, quæ comparet etiam, in ordine Romano. Hinc Sanctus Aslcrius Amascae Hellesponti Metropolis Autistes in Oratione Sancte Euphemia', inquit numer. 3; « Adst.it A irgo puliò i veste, ac pallio philosophiam professa. ! El iterum num. 4, « casta virgo in pullis vestibus sedens sola, (manus ambas extendit in cu lum. » Floruit Asterias circi i sectili finem Arcadio Imperatore, I1 aulem viduis Ariani detraxerunt pullas vestes, ilâ Donatista? sacratis Deo virginibus mitellas abstulerunt. « Dextra xistis, inquit Optatus lili. fi. n. I. non capitis ornamenta, sed bona* voluntatis indicia. Jam consecratos « Deo sparsistis immundis cineribus crines, jussistis « etiam falsò aiptii perfundi. El ulinam vel id quod tulistis, velociter reponeretis: protraxistis moras, ut (n troacl.r in pristino habitu, aliquæ diutius reinanc- « renl, retractis signis, quibus se janidudtii conlrà « petitores el raptores muniverant. Qui quùm viderent « prescriptionem sibi janidudùni oppositam, à vobis

vlduæ, propbanalæ virgines, monasteria demolita (I), dislurtali clerici, verberati levilæ, acti in exilium sacerdotes, opplcla sanctis ergastula, carceres, metalli (2) : quorum pars maxima, interdictis urbibus, protrusi atque extorres, inter deserta, speluncas, feras, saxa, nuditate, fame, siti affecti, contriti et tabefacti sunt. Atque hæc omnia numquid ullam aliam ob causam, nisi utique dum pro cadesti dogmate humanæ superstitiones introducuntur, dùm bene fundata antiquitas scelestas novitates subruitur, dùm superiorum instituta violantur, dùm rescinduntur scita patrum, dùm convelluntur definita majorum, dùm sese intra sacrate atque i.icorruptæ vetustatis castissimos limites prophanæ ac novelle curiositatis libido non continet?

V. Sed forsitan odio novitatis et amore vetustatis hæc fingimus. Quisquis hoc æstimat, beato saltem credat Ambrosio, qui, in secundo ad Imperatorem Gratianum libro, acerbiter tempore ipse deplorans, ait : < Sed jam satis, inquit, omnipotens Deus, nostro exilio nostroque sanguine Confessorum necesse, exilia < Sacerdotum, et nefas tantæ impietatis cluimus. < Satis claruit eos qui violaverint fidem lutos esse non < posse. > *Ambros. lib. 2 de fide cap. 4, alias* 1G. Item in tertio ejusdem operis libro : < Servemus igitur, inquit, praeoptata majorum, nec hæreditaria signacula < ausi rudis temeritate violemus. Librum signatum < lum propheticum non Seniores, non Potestates, non < Angeli, non Archangeli aperire ausi sunt: soli Christo < explanandi ejus prerogativa servata est. Librum sacerdotalem quis noslrum resignare audeat, signatum < à Confessoribus, et mullorum jam martyrio consecratui? Quem qui resignare coacti sunt (3) postea

< esse sublatam, de sponsis raptos effecti sunt; nec visus est unusquisque sibi [leccasse, dùm lalem rapuit, qualem viderat, quando ut uxorem acciperet postutaba. >

(1) Cod. Keg. habet, *dilacerata monasteria*. Baluarius.

(2) Lucifer Calarilanus, in lib. Quod moriendum pro Filio Dei, Constantium culpat, quia < omnia metalla, < ut loquitur, omniaque luca, exilia vocari quæ putabantur digna, nostro lux calliditati resistentium repletli numero : relegando insontes, fame, siti, nuditate vexando. > Quintino restauravit morem a Constantino abrogatum leg. 2. de peen. Cod. Theod. ut < si quis in ludum fuerit, vel in metallum damnatus, < minime iu ejus facie scribatur.....Quo facies, quæ < ad similitudinem pulchritudinis cœlestis est figurata, < minime maculetur, > illud testante Hilario num. 5 d. t. l. libri contra eundem : < Querela famosa est, ait, < jussus à le Episcopos non esse, quos condemnare < nullus audebat, etiam nunc in ecclesiasticis frontibus scriptos metallicæ damnationis titulo recenseri. >

(3) Intelligit Ambrosius Episcopos Arimino lapsos anno Curisti 559, quos fidem ejurare coegit Constantius die 10 Oct. ejusdem anni, dùm paupertate, et adate lassissimis Episcopis, redditum ad propria negat. Quæ tantorum malorum fuerit causa Severus Sulpicius prodii lib. 2 Historie sacra, c. 41, disserens de legatis ad Imperatorem missis : < Ex parte nostrorum, inquit, < Ignorant homines adolescentes, parvi docti et parum muti : ab Arinnis autem missi senes. callidi, et < : ugnio vahrules, veterano perfidi imbuti, qui apud

< tamen damna fraude signarunt ; qui violare non < ausi sunt, Confessores et martyres exstiterunt. Quo. < modo fidem eorum possumus denegare quorum vel < loriam prædicamus? > *Ibid. lib. o. cap. 7, aliàs* 15. Prædicamus planè, inquam, ó venerande Ambrosi! prædicamus planè, laudantesque miramur. Nam quis illo tam demens est qui cos, etsi adsequi non eualcal, non exoptet sequi quos à defensione fidei majorum nulla vis depulit, non mime, non blandimenta, non vita, non mors, non palatium, non satellites, non Imperator, non imperium, non homines, nondæmones? quos, inquam, pro religioso; vetustatis tenacitate tanto munere Dominus dignos judicavit (1) ut porcos prostratas restauraret Ecclesias, extinctos spiritales populos vivificaret, dejectas sacerdotum coronas, reponeret, nefarias illas novelle impietatis non litteras, sed lituras, infuso cœlitus Episcopis fidelium lacrymarum fonte, deleret, universum postremo jam penè mundum sævè repentina; lúcreseos tempestate perculsum ad antiquam fidem à novellò perfidiù, ad antiquam sanitatem à novitatis vesanià, ad antiquam lucem à novitatis cæcitate revocaret. Sed in hac divina quòdam Confessorum (2) virtute illud etiam nobis vel maxime considerandum, quòd lune apud ipsam Ecclesiæ vetustatem non partis alicujus, sed universitatis ab iis est suscepta defensio. Neque enim fas erat,

< Begem superiores facile exstiterunt. > At cognito dolo Ariminenses Episcopi contestabantur corpus Domini, et quidquid in Ecclesia sanctum est, se nihil mali fuisse suspicatos, quæ flentes asserebant parati, et subscriptionem pristinam, et omnes Arianorum Blasphemias condemnare, ut loquitur Hieronymus in Dialogo con. l. i. j. mos.

(1) Ili Sancti Viri per quos tam mira operatus est Deus, fuere Athanasius, Hilarius, Eusebius et Ambrosius. Hinc Hieronymus in Dialogo con. Luciferianos ait : < Tunc triumphatorem suum Athanasium Ægyptus excepit, lune Hilarium de pralio hærelcorum revertentem, Galliniam Ecclesia complexa est, tunc < ad reditum Eusebii lugubres vestes Italia mutavit. > De Ambrosio verò post Hieronymum ad annum Gratiani XI, loquitur Prosper in Chronico. dicens : Posi Auxentii < seram mortem, Mediolani Ambrosio Episcopo constituto, omnis ad fidem rectam Italia convertitur, > id est, regionum illarum portio, quæ Vicario Italiae parebat, nempe Insubria, Emilia et Liguria. Suà namque predicatione Ambrosius distractas Ecclesias junxit, ac nexuit cum fidei vertice, ac custode Domano Pontifice. Hinc in Commentariis super Lucam per id temporis conscriptis lib. 9, cap. 20, gratulatur de hæresi subacta in sui episcopatus exorato dicens : < Dissensionum omnium procella deferbuit. < cuncti secutoris cupiditatis ardores, æstusque omnes < quibus Italiae populus per Judaicæ olim Arianæ proliximæ sævitatis incendia coquebatur, sereno jam spiramine temperatur. > Vnde Felix Ennodius in ejus laudem cecinit lib. l. Cann. num. xv, hymno vi.

*Adjunctus hinc Apostolis,
Ileduxit expulsam fidem,
fixit triumphos martyrum,
Linguae virentis laureis.*

Et hæc sincera fidei predicalio causa fuit, Romano Pontifice annuente, ut Metropolitana haberi ex peril Mediolanensis Ecclesia ; quod docte ac solerter vidit Benedictus Bacchini in dissert. de Eccles. Hierarchiæ originibus parte 2, num. 10.

(2) ita prorsus Codd. Regii, quum editiones haberent *Confessionum*. Baluius.

ul tanti ac laics viri unius nul duurum hominum errabundas sibique ipsiu contrarias suspiciones tain magno molimine adscrcereiil, nul verù pro alicujiis provinolo Le temerarià qiiàdiim conspiratione cortarent, sed omnium sanclæ Ecclesiæ sacerdotum apostolico el calholicæ veritatis hæredum decreta cl definita sectantes, maluerunt semelipsos quùm vetusta! universitatis (idem prodere. Undo et ad tantam gloriam pervenire meruerunt, ut non solimi Confessores, verum eliam Confessorum principes jure merilòdque habeantur.

VI. Magnum hoc igitur eorumdem beatorum exemplum, planique divinum, el veris quibusque Catholicis indefessa meditatione recolendum, qui modum septemplicis candelabri septena sancti Spiriliis luce radiante, clarissimam posteris formulam præmonslrârûni quonam modo deinceps per singula quæque errorum vaniloquia, sacrate vetustatis auctoritate prophanæ novitatis conteratur audacia. Neque hoc sanò novum. Siquidem mos isle semper in Ecclesia viguit ul quò quisque foret reUgiospr, eò promptius novellis adinventionibus contraheret. Exemplis talibus plena sunt omnia. Sed nclongum fiat, unum aliquod, et hoc ab Apostolici potissimum Sede sumemus; ut omnes luce rlariùs videant beatorum Apostolorum beala successio quanta vi semper, quanto studio, quanta contentione defenderit susceptæ semel Religionis integritatem. Quondam igitur venerabilis memoriæ Agrippinus Carthaginensis (1) Episcopus, primus umnium mortalium contrit divinum Canonem, contra universalis Ecclesiæ regulam, contra sensum omnium consacerdotum, contrirà morem atque institutia majorum, rebaptizandum esse censebat. Quæ præsumptio tantum mali invexit, ut non solum Hærelcis omnibus formam sacrilegii, sed etiam quibusdam Catholicis occasionem præbucrit erroris. Cùm ergò undique ad novitatem rei cuncti redamarent, atque omnes quaquaversùm sacerdotes pro suo quisque studio retinerentur, tunc beate memoria' Papa Stepbanus (2) Apostolica} Sedis antistes, cum

(1) Secundus Carthaginensium pnesuhim, ouorum memoria ad nos usquò pervenit. Sub eo duo celebrata fuere Carthaginensia Concilia, primum de hærelcis baptizandis al} Episcopis Proconsularis Africæ ac Numidia?, in tertiiseculi inilio. Nam Tertullianus qui cerbi, ul fertur, lapsus csl circa hærelcorum baptisma, ail in Hl ro de Baptismo edito posi annum Chi. 200 : < Circà hærelcos sane quid custodiendum sil dignó i quis retractei? ad nos enim alitum est; > quibus verbis ad Agrippini respexisse decretum concedet æquus lector, lime non salis recle à P. Ilardiiino affixum csl tale Concilium ann. Chr. 215, præserlim quùm Cyprianus in Ep. 73, ad Jubajanum data anno dir. 254, dicat : < Apud nos non nova aut repentina < ros csl, ul baptizandos censeamus eos, uni ab h;vre- l l icis ad Ecclesiam veniunt, quandò nulli jam anni < sunt, cl longa ætas, ex quo sub Agrippino home < memoriæ viro convenientes in unum plurimi Episco- < pi hoc statuerunt. > Alterum Concilium, in quo sancilus canon : *Atq̃ clericus ullus tub lam, euritmie susci-* perd, celebratum fuit circ. ami Chr. 215.

(2) Celebralo à Cypriano III, Garthaginensi Concilio in causò rebaplizationis anno Cbr. 25b vel 25G, Kal. Sept, cum Episcopis 87 Proconsularis Provincia*, Numidiæ, ac Mauritania?. graviter comments csl Stc-

cælcris quidem collegis suis, sed lamen præ cæteris restitit, dignum, ut opinor, existimans si reliquos omnes lanlùm fidei devotione vinceret quantum loci auctoritate superabat. Denique in Epistata (I) quæ tunc ad Africam missa est, his verbis sanxit : *Nihil novan-* UUM .xisi quod tu aditch est. InlcUigebal etenim vir sancius et prudens nihil aliud rationem pietatis admitiere, nisi ul omnia, quà fide à patribus suscepta forent, eadem fide filiis consignarentur; nosque Religionem, non qua vellemus ducere, sed potius quà illa duceret sequi oportere; idque esse proprium Christianæ modestia} cl gravitatis, non sua posteris tradere, sed à majoribus accepta servare. Quis ergo tunc universi ncgolii exiliis? Quis utique nisi usitatus et solitus? Hellenia csl scilicet antiquitas, explosa novitas. Sed forte lune ipsi novitiæ adinvcnlñoni patrocina defuerunt? Imò vero tanta vis ingenii adfuit, tanta eloquenliæQuinina, lanius adsertorum numerus, tanta verisimilitudo, tanta divinæ legis oracula, sed plané novo ac malo more intellecta, ul mihi omnis illa conspiratio nullo modo destrui poluisse videatur nisi sola lanii moliminis causa ipsa illa suscepta, ipsa defensa, laudata novitatis professio destituisset. Quid postremo? ipsius Africani Concilii (2) sive decreti quæ vires? Donante Deo, nullæ; sed universa lanquam somnia, tanquam fabulæ, tanqinun superflua, abolita, antiquata (5) calcata sunt. El, ó rerum mira conversio! Auctores ejusdem opinionis Catholici, consecratores vero llærctki judicantur; absolvuntur magistri, condemnantur discipuli; conscriptores librorum filii regni erunt, adsertores vero gehenna suscipiet. Nam quis ille tam demens csl qui illud sanctorum omnium cl Episcoporum et Martyrum lumen beatissimum Cyprianum cum cæteris collegis suis in ælernuin dubitet regnaturum esse cum Christo? Aut quis tam contra sacrilegus qui Donalistas ei cæctras pestes, quæ illius auctoritate Concilii

phanus, qui pauló ante Lucio successerat. Ende coactó anno 256, llom.æ synodo acres aculcalasque dedil ad Africani, ac Firmiliânium, Helenum Tarsi, aliosquo Anoslolicas hileras, el si fidem habemus Dyoniisiu Alexandrino in Episl. ad Xystum, statuit < non com- < municandum esse his, qui rebaptizant; sed debm < considerare magnitudinem rei, quia noir, quicum- < que, sed permagni, cl nobiles Episcopi viri sunt, < quibus hoc visum csl. >

(I) Deperdita epistola sententiam servatam habemus in Ep. 7 i, Cypriani ad Pompeianum. Consullus enim a Pompeio Sabratensi Episcopo hæc ex Slephani epistola decerpsit : < Si quis ergò à qiiàcumnuo ba resi venerii (ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est. ut < manus illi imponatur in |ørnilcnliam; <piùm Ipsi hæ- < retici proprio allenili uni ad se venientes non bapti- < zent, sed communicent lanlùm. > Non errasse Pomicem in rebaplizationis negotio tanta argumenloinm luce piobai Doctissimus Paler D. (oiisianiiiis Constant, tom. I, Episl. Poiilif. ù pag. 2217, ul nimium tardus, vel malignus sii, <iiii illis non suadetur.

(2) Tertium inlelligit Airicæ universale, quod singulari modestia refellit Augustinus lib. 2 el 5, de Bapl. coni. Donatisti.

(3) Suspisor Lirinensem ad hæc Hieronymi in Dialogo contra Luciferianos respexisse : < Conatus est B. < Cyprianus, inquit, contritos lacus fugere, nec bibero c de aqua alienò : et idcirco hærelcorum baplisina c reprobaos, ad Sleplianum tunc Romanæ Vibis Lui-

rebaptizare se jactitant, in sempiternum nogcl orsu-
ros esse cum diabolo ?

VII. Quod quidem mihi divinitus videtur promulga-
tum esse iudicium propter eorum maxime fraudulen-
tiam qui ciim sub alieno nomine hæresim concinnare
nnchinentur, capiant plerumque veleris cujuspiam
viri scripta pauló involutius edita, quæ pro ipsâ sul
obscuritate dogmati suo quasi congruant ; ut illud ne-
scio quid quodcunque proferunt, neque primi neque
soli sentire videantur. Quorum ego nequitiam duplici
odio dignam iudico, vel eò quòd hæreseos venenum
propinare aliis non pertimescunt, vel eò etiam quòd
sancti cujusque viri memoriam lanquam sopitos jam
tañeres propliandò manu ventilant, et quæ silentio se-
peliri oportebat, redivivi opinione diffamant, sequen-
tes omninò vestigia auctoris sui Cham, qui nuditatem
venerandi Noe non modò operire neglexit, verum (ino-
que irridendam exteris enuntiavit. Unde tantam læsæ
pietatis meruit offensam ut etiam posteri ipsius peccati
sui maledictis obligarentur, beatis illis fratribus mul-
tum longêque dissimilis, qui nuditatem ipsam reve-
rendi patris neque suis temerare oculis, neque alienis
i«itere voluerunt, sed aversi, ul scribitur, texerunt
cum : quod csl erratum sancti viri nec approbòsse nec
prodidisse (1); atque idcirco beatò in posteros benedi-
ctione donati sunl. Sed ad propositum redeamus. Ma-

< scopum, superbie read Africanam synodum direxit,
< sed conatus ejus frustra fuit. Denique illi ipsi Epi-
< scopi, qui rebaptizandos hærellicos cum eo staluc-
« rant, aci antiquam consuetudinem revoluti, novum
< emisere decretum. > Baluzius observat co sensu Hie-
ronymum dixisse novum emissum esse ab Afric. de-
cretum, quia cernebat à meliori ac majori parte Dona-
tistarum setius damnari in rebaptizandis hæreticis.
Utrumque tamen se habeat quod Hieronymus refert,
certum est post Stephani obitum Xysto sedente, Dio-
nysio Alexandrino sequestro pacem restitutam fuisse
Romanam inter,el Africanam Ecclesiam. Undè à Pon-
tio in Vilâ Cypriani num. I i, Xystus appellatur *bonus
el pacificus Sacerdos*. Et Cyprianus Ep. 80 aliis 82.
Successum de Xysti passione monet, aitque à < nuntiis
< quos Romam, ul exploratam veritatem haberet, mi-
< serat, de gravissima persecutione et Papæ marly-
< rio sc facium fuisse certiozem. > Hæc pax forte in
causò fuit, ut nulli ex Afris veritatem intelligerentl,
præscrüm quùm Cypriano teste quidam cum Slephano
communem haberent sententiam.

(I) Filios verenda patris sui supericelo dorsis pallio
aversos operuisse est, ul Gregorius 25 Moral., cap. 22,
loquitur, bonis subditis sic propositorum suorum mala
displicere, ul lamen hæc ab aliis occultent : < Operi-
< mentum, inquit, aversi deferunt, quia judicantes fa-
< cium el venerantes magisterium nolunt videre, quod
< tegunt. > Quod prudens optimi Puntilléis ac Vincen-
lii monitum, summoporè commendat celebris ex Pro-
testantium parte editor Cypriani Joannes Fellus Epi-
scopus Oxoniensis ; at aliis placet Patrum castigare er-
rala, inter quos libenter nomen professus esi suum
Clericus; quam ob causam in Ep. 6 Cuii, et Eccles,
culpat dissimulationes omnes in Ecclesiasticò historiò
ut illicitas. At demus magnorum hominum esse casti-
ganda peccati, ne forte incauli illa sequantur; quo la-
men modo id à quibusdam est prostilum, non dico
ebristianum, sed nec ingenuum decet hominem, nem-
pe cum amaritudine, rabie, acerbitate; dolose levia
errata invidiosis vocibus exasperando, praeteritis dis-
sinmlatisque ingentibus mentis. De tali ac latitò ini-
quitate graviter postúlalos est Clericus ipse a viris pro-
bitate et doctrinò conspicuis, quod opus fuil advertere,

gno igitur metu nobis immutat® fidei ac temerat® re-
ligionis piaculum pertimescendum est ; a quo nos so-
lùm constitutionis Ecclesiastic® disciplina, sed etiam
censura Apostolic® deterret auctoritatis. Scitum enim
cunctis est quàm graviter, quàm severe, quàm vehe-
menter invehatur in quosdam beatus Apostolus Pau-
lus, qui miri levitate nimium citò translati fuerant ab
eo qui eos vocaverat in gratiam Christi, in aliud Evan-
gelium (i), quod non est aliud ; 2 *Tim.* 4, qui conccr-
vòrant sibi magistros ad sua desideria, n veritate qui-
dem audilum averfienles, conversi vero ad fabulas; 1
Tim. 5, habentes damnationem quòd primam fidem ir-
ritam fecissent ; quos deceperant ii de quibus ad Ro-
manos fratres scribit idem Apostolus : *Rogo autem roj,
fratres, ul observetis eos qui dissentiones et offendicula,
præter doclrinam quam ipsi didicistis, faciunt ; cl decli-
nate ab illis. Hujusmodi enim Christo Domino non
serviunt, sed suo ventri, et per dulces sermones el bene-
dictiones seducunt corda innocentium , Rom.* 16. *Qui
intranl per domos, el captivas ducunt mulierculas onera-
tas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis ; semper di-
scenles, ct ad scientiam veritatis nunquam pervenientes,*
2 *Tini.* 3. *Vaniloqui ct seductores, qui universas domos
subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri grati.*
Tit. 1. *Homines corrupti mente, reprobi circii fidem , 2
Tim.* 3, superbi, el nihil scientes, sed languentes circa
quæsliones cl pugnas verborum ; qui ventale privati
sunl, existimantes quæslum esse piclalem : simul au-
tem et otiosi discunl circumire domos ; non solùm au-
tem otiosi, sed cl verbosi, clcuriosi loquentes quænon
oportet, 1 *Tim.* 5 : qui bonam conscientiam repellen-
tes, circa fidem naufragaverunt, 1 *Tim.* 1 : quorum
prophana vaniloquia nullùm proficiunt ad impieta-
tem, el sermo eorum ulcancer serpit, 2 *Tim.* 2. René
autem quod de iis item scribitur : *Sed nitrii non proffi-
cient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, si-
cut et illorum fuit. 2 Tini.* 3.

Vili. Cùm ergo tales quidam circumeuntes provincias
cl civitates, atque errores vcnalilios circumferendo,
etiam ad Galatas (2) devenissent, cumque his auditis
Galalæ nauseò quòdaro veritatis affecti, Apostolic®
Calbolicæque doctrinæ manna revomentes, bærticæ
novitatis sordibus oblectarentur, ita sese Apostolic®
potestatis cxeruilauctoritas, ut summò cum severitate

morem ipsi gerendo, ne quid notitia dignum dissimu-
letur in Ecclesiasticò historiò.

(1) Hoc Apostolicum testimonium non aliter à Ter-
tulliano lib. 4 cont. Marcionem, et Hieronymo in Com-
mentariis super hanc epistolam laudatur, reluctantem ta-
men Erasmo.

(2) Falsi hi fratres docebant hominem ex operibus
legis justificandum, deceperuntque Galatas, ul circum-
cisionem), ac alias legis ceremonias unà cum Christi
lege vclul ad salutem necessarias observarent. Hinc
Paulum deprimebant inter Apostolos, cum insimulan-
tes, vclul aliis contradicentem. Qm fcpnrst monos,
ubi rescivit, epistolò ægris Calatarum animis ilò mede-
tur; 1. improborum coercet audaciam, dignitatem sui
Apostolati^ defendens. 2. doctrin® suæ concordiam
cum aliis Apostolis ex habitò cum illis collatione pro-
bat. 3. accersitis rationibus ac veleris Scriniuræ lesti-
moniis seductos ab errore revocat. Epistolam scripsit
circa ann. Chr. æræ 56, à Clir. morio 23.

decerneret : *Sed Ucci* nos, inquit, *nul angelus dc cado evangclizet vobis præterquàm quod evungelizavimus* vobis, *anathema sil*, Gal. 1. Quid est quod ail, *Sed licèi nos*? Cur non potius, *Sed lìcci ego*? Hoc est : Etiam si ; 'drus, etiam si Andreas, etiam si Joannes, etiam si postremo omnis Apostolorum chorus evangelize! vobis præterquàm quod evangelizavimus, anathema sil. Tremenda districtio, propter adserendam prima* (idei tenacitatem, nec sibi, nec cæleriscoapostolis pepercisse! Parùm csl : *Etiam si angelus*, inquit, *dc caelo evangeliza! vobis, præterquàm quod cvangclizavimus*, anathema sil. Non suffecerat ad custodiam Iraditæ semel ìldei, humane conditionis commemorasse naturam, nisi angelicam quoque excellentiam comprehendisset. *Licii nos*, inquit, *aut angelus de calo*. Non quia sancti cælcstesque angeli peccare jam possint; sed hoc csl quod dicit : Si etiam, inquit, liai quod non potest fieri, quisquis ille traditam semel fidem mulare lentaverit, anathema sit. Sed hæc forsitan perfunctorie prolocutus csl, cl humano poliiis effudit impetu, quàm divinò ratione decrevit. Absit. Sequitur enim, cl hoc ipsum ingenti molimine iterate insinuationis inculcat : *Sicut pra> diximus, et nunc iterimi dico : Si quis vobis evangclizaverit, præterquàm quod accepistis, anathema sil*. Non dixit : Si quis vobis annuntiaverit præterquàm quod accepistis, benedictus sil, laudetur, recipiatur; sed, *anathema sit*, inquit, id esi, separatus, segregatus, exclusus, nc unius ovis dirum contagium innoxium gregem Christi venenata permixtione contaminet.

IX. Sed forsitan Galatis ista tantum præcepta sunl. Ergò cl illa solis Galatis imperata sunl quæ in ejusdem Epistolæ sequentibus commemorantur : qualia sunt hæc : Si *vivimus spirila, spirila ct ambulemus. Son efficiamur inanis gloria capidi, invicem provocantes, invidentes*, Gal. 5, cl reliqua. Quod si absurdum csl, cl omnibus ex æquo imperata sunt, restat ut sicut hæc morum mandata, ita etiam illa quæ de fide cauta sunt omnes pari modo comprehendant, cl sicut nemini licet invicem provocare aut invidere invicem, ita nemini liceat, præter id quod Ecclesia Catholica usquequaquò evangeliza! accipere. Aut forsitan tunc jubebatur, si quis annuntiasset præterquàm quod annuntiatum fuerat, anathematizari ; nunc veri) jam non jubetur. Ergò el illud quod item ibi ait : *Dico autem, spiritu ambulale, et desiderium carnis non perfidelis*, tunc tantùm jubebatur, modo vero jam non jubetur. Quòd si impium pariter el perniciosum est ila credere, necessariò sequilar ul sicut hæc cunctis ælatibus observanda sunl, ila dia quoquo quæ de non mutanda fide sancita sunl candis ælatibus imperala sini. Annuntiare ergo aliquid Christianis catholicis, prater id quod acceperunt nunquam licuit, nusquam licet, nunquam licebit; cl anathematizare cos qui annuntiant aliquid præterquàm quod semel acceptum est, nunquam non oportuit, nusquam non oportet, nunquàm non oportebit. Quæ cùm ita sint, esine aliquis vel tantæ audacia* qui præter id quod apud Ecclesiam annuntiatum est annuntiet, vel tanta* levitatis qui pra ter id quod ab Ecclesiò accepit accipiat? Clamat, cl repetendo clamat, cl omnibus, et

semper, et ubique per litteras suas clamat ille, file vas electionis, ille magister gentium, die Apostolorum tuba, ille terrarum praco, ille coelorum conscius, nt si quis novum dogma annuntiaverit, anathematizetur. Et contrà reclamant ranæquædam, elcyniphos, e! muscae (t) moritura* quales sunt Pelagiam, et hoc Catholicis: Nobis, inquit, auctoribus, nobis principibus, nobis expositoribus, damnate quæ tenebatis, tenete quæ damnabatis, rejicite antiquam fidem, patema instituta, majorum deposila; cl recipite : quænam illa tandem? horreo dicere : sunt enim lām superba, ul mihi non modo afirman, sed ne refelli quidem sine aliquo piaculo posse videantur.

X. Sed dicet aliquis : Cur ergò persæpe divinitus sinuntur excellentes quxdam personæ in Ecclesiò constitute res novas Catholicis annuntiare? RccU interrogatio el digna quæ diligenliùs atque uberius pertractetur : cui lamen non ingenio proprio, sed divinæ legis auctoritate, Ecclesiastici magisterii documento satisfaciendum est. Audiamus ergo sanctum Moysen; cl ipse nos doceat cur docti viri, et qui propter scientix gratiam ab Apostolo etiam prophète nuncupantur, proferre interdum permittantur nova dogmata, quæ vetus Testamentum allegorico sermone deos alienos appellare consuevit, eò quod scilicet ita ab hæreticis ipsorum opiniones sicut à gentibus dii sui observentur. Scribit ergò in Deuteronomio bealus Moyses: Si *surrexcrit*, inquit, in *medio* itti *propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, Deui*. 13, id est, magister in Ecclesia constitutus, quem discipuli vel auditores sui ex aliquà revelatione docere arbitrentur. Quid deinde? *cl prerdixerit*, inquit, *signum atque portentum, ct evererit quod locutus csl*. Magnus profectò nescio quis signatur magister cl tanlæ scienliæ qui sectatoribus propriis non solùm quæ humana sunl nosse, vcrùm etiam quæ suprà hominem sunl prænoscere >osse videatur; quales fere discipuli sui jactitant fuisse Valentinum, Donatum, Photinum* Apollinarem, cælerosque ejusmodi. Quid postea? ei *dixerit*, inquit, *libi ; Eamus, el sequamur deos alienos quos ignoras, ct serviamus eis*. Qui sunl dii alieni, nisi errore? extranei (pios ignorabas, id est, novi cl inauditi? Ei

(I) Susnicalur P. Macedo respexisse Gelasium Pontificem ad nunc Vincenlii locum, dùm in Epist. ad Episcopos per Picenum constitutos, vocat delirum quemdam senem Pelagiauum *muscam morituram*, quùm vulgata lectio, ul ille loquitur, habeat *musca.' morientes*; umlè in Comment. Eccl. Polem, cap. xj, infert Lirinensem non fuisse Pehgianà lue infeculum. Poterat addere, appellari etiam *ranam* à Gelasio. < Oblatus est « nobis, inquit, miserabilis senex Seneca nomine, in « Pelagtanæ voraginis cæno, sicut de quibusdam in « Apocalypsi legimus, vehit una ranarum imprudenter c immersus. Al Gelasio notum fuisse Vincenlii opus, non credo : alioquin illi meritum rependisset honorem in recensione librorum, el lesiimonium illud Eccl. 10, V. I, *dc muscis morituris* forte legit in Opiato Milvitano lib. 7. num. 4, vel Augustino lib. 2 coni. Ep. Petilian cap. X, ubi aii : « Propter numerositatem muscis < arbilror esse compáralos; sed bi exterminant oleum < suavitatis, qui non ipsini Dei gratiam, sed homiiiiui/i < inores intuentur. »

serviamus ris, id est, credamus cis, sequamurcos. Quid ad extremum? *non audies*, inquit, *verba propheta? illius aut somniatoris*. El quare, oro te, à Deo non prohibetur doceri quod à Deo prohibetur audiri? *Quia*, ftquil, *tentât vos Dominus Deus vester, ut palimi fiat utritm diligatis cum an non, in toto corde et in totâ anima vestra*. Luce clnriiis aperta causa csl cur interdilli! divina Pro-cidentia quosdam Ecclesiarum magistros nova quædam dogmata predicare patiatur. *Ut tentet vos*, inquit *Dominus Deus vester*. Et profecto magna (entatio est cùm ille quem tu prophetam, quem prophetarum discipulum, quem doctoren) cl adsertorem ventatis putes, quem summi veneratione et amore complexus sis, is subito latenter noxios subinducat errores, quos nec citò deprehendere valeas, dùm antiqui magisterii duceris prejudicio, nec facile damnare fas ducas, dùm magistri veleris præpediris affectu.

XÍ. Ille forsitan efflagitet aliquis ul ca qu e sancti Moysi verbis adserla sunt, Ecclesiasticis aliquibus demonstrentur exemplis. .Equa expostulatio, nec diù differenda. Nam ut à proximis cl manifestis incipiam, qualem fuisse nuper tenlalioncm putamus, cùm infelix ille Ncslorius, subito ex ove conversus in lupum, gregem Christi lacerare cœpisset, cùm cum hi ipsi qui rodebantur ex magnò adhuc parte ovem crederent, ideò-qiic morsibus ejus magis paterent? Nam quis cum facilè errare arbitraretur quem tanto Imperii judicio (i) electum, tanto sacerdotum studio prosecutum riderci; qui cùm magno sanctorum amore, summo populi favore celebraretur, quotidie palàm divina tractabat eloquia, el noxios quosque Judæorum cl Gentilium confutabat errores? Quo tandem iste modo non cuivis fidem (aceret se recta docere, recia predicare, recta sentire, qui ul uni bæresi suæ auditum patefaceret, cunctarum bærescon (2) blasphemias insectabatur? Sed hoc erat illud quod Moyses ail : *Tentât vos Dominus Deus vester si diligatis cum an non*. Et ut Nestorium pretereamus, in quo plus semper admirationis quàm utilitatis, plus famæ quàm experientiæ fuit, (pieni opinione vulgi aliquamdiu magnum humana magis fecerat

(1) Erepto è vivis Sisinio, ortis dissidiis inter clericos, Conslantinopolitanæ Ecclesiæ à Theodosio jejuniore renuntiatus est Praesul, Nestorius, qui Antiochi e Sib habitu cl professione monachi vivebat. El ul narraí Socrates lib. 7, cap. 29, ordinatus fuit anno Christi 428, l Id. Apr. bonis omnibus applaudentibus, gratuhnlibusquo quasi alter futurus esset ChrysOBtomus. Consulat lector Cæleslliii episl ad enmdein parle I, ConciI. Ephes, cap. 17, Cyrilli episl. ad Theodosium P nt. 5, Cone, cjsdsm-

(2) Vix urbem Ecclesiamque ingressus, in prima pimi habuit concione, Theodosium allocutus csl celebri illà sententi, quæ sicut nonnullis placuit, ilà truculenta, cl arrogans aliis apparuit : < Da mihi, Imperator, puram ab hærclicis terram, et ego cadum « vicissim tibi dabo : evertet inecum hæreticos, cl ego < lecum Persas evertam. » Undè acriter insequi exorsusestcojuscuniqueseclæ homines voce et manu, ITæ- r ctonnn urbis potentià fretus. Et si fides Gothofredo im h I Baronium, amnia illa Theodosii lex in Hæreticos tata omnes anno Cii 128, circa Mali finem, prodiit Nestono auctore. Vidi Comm. Golhofredi in leg. 65 Oxlic. Tlicod., et Socratem lib. 7, cap. 28 cl sequ.

gratin quàm divina, cos politis commemoremus qui multis profectibus multAquo industria predili non parva: tentationi Catholicis hominibus exstiterunt. Vehit apud Pannonias majorum memoria Photinus Ecclesiam Sirmitanam tentasse memoratur : ubi cum magno omnium favore in sacerdotium fuisset ascitus et aliquandiù tanquàm Catholicus administraret, subito, sicut malus ille propheta aut somniator quem Moyses significat, creditam sibi plebem Dei persuadere cœpit ul sequeretur deos alienos, id csl, errores extraneos, quos antea nesciebat. Sed hoc usitatum. Illud vcrò perniciosum, quòd ad tantum nefas non mediocribus adminiculis utebatur. Nam erat cl ingenii viribus valens et doctrinæ opibus (1) excellens cl eloquio

(!) De Photino natione Galalà, ità in Chronico Eusebii ab Hieronymo aucto ad aun. 379 juxta editionem, Arnaldi Püntaci Yasalensis Episcopi : < Photinus in < Galatia moritur, à quo Photinianorum dogma indu- (cium, qui multa conlinenliæ, cl ingenii bona unusu- < porbiæ malo perdidit. » At Joannes Clericus in prel. Artis Crii. Edition. Germanica pag. 15, ad sequentem transfert Basilium Voccs illas, < qui multa continenli.T < cl ingenii bona uno superbite malo perdidit, » quod probat ex MSS., < temerariam correctionem, niait, < non passis, et ex Nazianceno. » Miror hæc excidissee homini, qui ubique veritatis amorem ac candoris ingenuitatem preferi ac jaciat. Sané Pontacus sex vidit MSS. Codd. Vaticanos, quorum duo tantùm recentiores ac infimæ notas tribuunt Basilio, quiln quatuor alii notò ac vetustate digniores constanter Photino ingenii laudem, ac superbia! malum adjudicent; quibus addere liceat duos alios, nempè Cod. Bibl. Vat. Palatine num. 818, cl alterum Bild. Cani. Ottoboni lit. G. tv, 1. In Bibliolhecà etiam Chrislian.v duo sunt Codices num. 555 et 560 Chronici Eusebiani ab Hieronjmo audi, et tamen illa miiimè in Basilio comparent, quamvis nullam passi sint temerariam correctionem; et reverá Scaliger in nolis ad hunc locum testatur adjecta illa à quodam fuisse ad oram, ut à textu extranea. Quæ diximus. Patrum etiam auctoritate firmantur. De Photini ingenio, ac superbià satis sil audire Epiplianium in hæc. 71, ubi sic loquitur : < Photinus insania < non minimi elatus, et saprà omnes furiosus factus, etc., fuit loquax el acula! linguæ, et qui mullos i posset pronuntiatione, cl dicendi promplitudine decipero. » De Basilio veri) alia sunl prorsùs judicia Patrum, nam à (one. Ephesino < Magnus et Sanctissimus est appellatus : gloria Ecclesiæ cl vere famulus e Dei. » Ab Alhanasio Ep. ad Joannem < Orbis lumen, (vox el tuba orbis. Doctrina! palatium » à Greg. Nazianzen. Ep. 10. Al) Augustino lib. I, coní. Julian, cap. 5, nm. 18, *insignis vir, et clara præditus sanctitate*; cujus ingens meritum sic divinitus B. Ephremo ostensum est. Nam quærens à Deo, ul ostenderet sibi «pialis (lianlusqiie Mr esset Basilius < Annuit volis < Deus et oranti Ephremo oblata est è regione Altaris < species columnæ immensa» adeò ul jungeret codimi < terris, voccsque somière in hæc verba : Qualem vidisti < columnam igneam, talem credito esse Basilium : » quod grave testimonium exstat in tom. I Bibl. Orient, pag. 59, num. xi, magno Ecclesia! bono, ac litterari.c lleipublicæ incremento editæ à viro Clariss. Joseplo Sintomo Assemano. Nec obstat nediim ab hærclicis, sed cl à Catholicis de supercilio accusatum fuisse Basilimn, quibus cl ipse respondit Ep. 161, illosque Nazianzeni pia gravitas notat, *ut iniquos et acerbos rerum judices*. (Irai, in laudem Basilii, ac posteriorum memoriæ testatum reliquit < virum hunc, et se ab ambitione cl ihcatricA quàdam ingenii ostentatione abhor- < ruisse. »

prapolens; quippè qui utroque sermone copiose et graviter disputaret et scriberet: quod monumentis librorum suorum manifestatur, quos idem partim græco, partim latino sermone composuit. Sed benè quòd commissæ ipsi oves Christi multum pro catholicâ fide vigilantes et caula!, citò ad pncmonenüs Moysi eloquia respexerunt, et prophetæ atque pastoris sui licet admirarentur eloquentiam, tentallonem tamen non ignorent. Nam quem antea quasi arietem gregis sequebantur, cumdem deinceps veluti lupum fugere coeperunt. Neque solùm Pholini sed etiam Apollinaris (I) exemplo istius Ecclesiasticæ tentationis periculum discimus, et simul ad observandas diligentius fidei custodiam commonemur. Etenim ipse auditoribus suis magnos aestus (2) et magnas generavit angustias; quippe còmeos hic Ecclesiæ iraherci auctoritas, huc magistri retraheret consuetudo; cumque inter atraque nutabundi et fluctuantes, quid polius sibi seligendum foret non expedirent. Sed forsitan ejusmodi ille vir erat qui dignus ossei facili contemni. Imò vero tanins ac talis cui nimium citò in plurimis crederetur. Nam quid illo præslantius, acumine, exercitatione, doctrina? Quam nullas ille hæreses nullis voluminibus oppresserit, quot inimicos fidei confutaverit errores, indicio est opus illud triginta non minùs librorum, nobilissimum ne maximum, quo insanas Porphyrii calumnias magnò probationum mole confudit. Longum est universa ipsius opera commemorare; quibus profectu summis aedificatoribus Ecclesiæ par esse potuisset, nisi prophanò illà hærelicæ curiositatis libidine novum nescio quid adinvenisset quòt cunctos labores suos velut cujusdam lepre admixtione fædaret et comminerei ut doctrina ejus non lām ædificatio, quàm lenialio polius Ecclesiastica diceretur.

(1) Prater Apollinarium Hierapollitanum Antistitem magni nominis virum, qui sub M. Antonio floruit circa «piarli seculi medium duo exstiterunt Apollinarii paler nempe et Illius ambo Alexandrini genere, ac merque Laodiceam se contulit sub Theodoto urbis Episcopo, commoratique ibi sunl sub Georgio illius successore. At ab islo fuere à communione semoti, licet paler in presbyterorum, ac filius in Ledorum ordinem esset cooptatus. Quà autem de causò incertum Cdt dissentientibus veteribus. Nonnulli dicunt ob arctissimum amicitiae vinculum, quo Epiphanio Sophista homini gentili merque erat junctus; alii, ut Sozomenus. quia Athanasio communicaverant Laodiceam trans-eunte, ut Alexandriani ab exilio rediret; quoniam notum Apollinariis erat Georgiani parum in Trinitatis professione sibi constare. Ulcilmqie res acciderit, Apollinaris filius illatam injuriam impotenter ferens, artis suæ fiduciò fretus, et ulciscendi cupiditate novam excogitavit hæresim; quam nec disseminare quievit paulo posi Laodiceno Episcopo renunciato. Et quia antequam in infortunium dehiberetur. Sanctis viris Epiphanio, Athanasio, Basilio, Serapioni, aliisque fidei defensoribus erat apprimè chartis: propterva funestior ejus lapsus Ecclesiæ accidit, ubenorsque lacrymas Epiphanio et Basilio expressit, infelicem tanti viri exitum deplorantibus. Consulat Lector. Dionys. Pelav. torn. 5, Theol. Dog. lib. 1, cap. 6, num. 2 et 5.

(2) Hæc est lectio Cod. Beg. Undè confirmatur conjectura Ballimi. Petri Duac., qui in margine edit, suæ adnotavit Inc legendum *crstue* uro co quod editiones habebant *actus*. Balu/ius.

XII. Hic a me forsitan deposcatur ut horum quos Miprà commemoravi hærcses exponam f Necslorii scilicet, Apollinaris, et Pilotini. Hoc quidem ad rem de quòd nunc agimus non attinet. Propositum etenim nobis est, non singulorum errores persequi, sed paucorum exempla proferre, quibus evidenter ac perspicue demonstretur illud quod Moyses ait, quia scilicet si quando Ecclesiasticus aliquis magister, et ipse interpretandis prophetarum mysteriis propheta, novi quiddam in Ecclesiam Dei tonici inducere, ad lenialiouem id nostram fieri Providentia divina patiatur. Utile igitur fuerit, in excursu, quid suprà memorati hærclici sentiant breviter exponere, id est, Photinus, Apollinaris, Necslorius. Photini ergo secula hæc est. Dicit Deum singulum esse et solitarium, et more Judaico confitendum. Trinitatis plenitudinem negat, neque ullam Dei Verbi aut ullam Spiritus sancti putat esse personam, Christum veru hominem tantummodo solitarium adserit, cui principium adscribit ex Variò: et hoc omnimodis dogmatizat, solam nos personam Dei Patris et solum Christum hominem colere debere. Ille ergo Photinus. Apollinaris verò in unitate quidem Trinitatis quasi consentire se jactitat, et hoc ipsum non plene fidei (I) sanuare; sed in Domini incarnatione aperte professione blasphematur. Dicit enim in ipsu Salvatoris nostri came aut animam humanam pmet non fuisse, aut certe talem fuisse cui mens et ratio non esset. Sed et ipsam Domini carnem non de sancta Virginis Marix suscepam, sed de celo in virginem descendisse dicebat; eamque nutabundus semper et dubius inoducoteniā Deo Verbo, modò de Verbi divinitate faciam predicabam. Nolebat enim in Christo esse duas substantias, unam divinam, alteram humanam, unam ex Patre, alteram ex matre; sed ipsam Verbi naturam putabat esse discissam, quasi aliud ejus permaneret in Deo, aliud veri) versum fuisset in carnem; ut cum votitas dicat ex duabus substantiis unum esse Curistum, Bile contrarius veritati ex uno Christi divinitate duas dscrat factas esse substantias. Hæc itaque Apollinaris. Necslorius autem contrario Apollinari morbo, diunsese duas in Christo substantias distinguere simulat, duas introducit repente personas, et inaudito scelere duos

(1) Miror doctissimum virum Dionysium Pelavium torn. 5. Theol. Dog. lib. 1, cap. 6, n. 15, oppositum legere, quasi nemnè Vincentius dixerit, *et ipsum pleni fidei sanitate*, reclamantibus editionibus, ac contextu ipso: præsertim quia non latuit virum omni-gendò eruditione refertum à Basilio in Ep. 295, et à Gregorio Nazianzeno in Ep. 1, ad Clod. pag. 714. reprehensum fuisse Apollinarem, ut in Sabellii errorem inclinantem, cujus rei testes hic posterior affert libros illius. Hinc minime audiendus Leontius in lib. desectis Act. J, tom. 11, Bibi. PP. dum aflinnat hominem non errant circa Trinitatem. « Tametsi, inquit, Gregorii et ambo etiam hac in parte erroris illuni arguant. » Sed prater Gregorios exstat etiam Basilius et Lirinensis. ut alios omittam; undè suspicor non pervenisse ad Leonium Apollinaris libros, in quibus erratum deprehendit Nazianzenus: nisi forte quis dicere malit, hominem contraria dogmata vulgasse, quod accidere illi potuit, dum et in iracundiâ Theologia non è Scripturis, « seti ex humanis inventis argumenta petebat, » quem admodum ait Basilius.

esse vult filios Dei, duos Christos, unum Deum, alter-
nili hominem, unum qui ex Paire, alterum qui sil ge-
neratus ex maire. Atque ideò asserii sanctam Mariam
non *Theotocon*, sed *Christotocon* esse dicendam : quia
scilicet ex cò non ille Christus qui Deus, sed ille qui
erat homo, natus sit. Quòd si quis eum putat in litteris
suis unum Christum dicere et unam Christi predicare
personam, non temere credat. Aul enim istud fallendi
arte machinatus est, ut per bona facilius suaderet et
mala, sicut ait Apostolus : *Perbonum mihi operatus est
mortem*, Rom. 7. Aut ergò, ut diximus, fraudulentia
causò quibusdam in locis scriptorum suorum unum
Christum et unam Christi personam credere se jactitat,
aut certe post partum jam Virginis jlà in unum Chri-
stum duas perhibet convenisse personas, ut tamen con-
cepts seu partiis Virginei tempore, cl aliquanto postea
duos Christos fuisse contendat ; ut ciim scilicet Christus
homo communis primiim el solitarius natus sil, cl nec
iJiim Dei Verito persona unitate sociatus, postea in cum
adsummentis Verbi persona descenderit; cl licet nunc
in Dei gloria maneat adsumptus, aliquandiii tamen nihil
inter illum cl caleros homines interfuisse videatur.

XIII. Iire ergò Ncslorius, Apollinaris, Photinus ad-
versus Catholicam fidem rabidi canes latrant : Pholi-
mis, Trinitatem non confitendo; Apollinaris, converti-
bilem Verbi dicendo naturam, cl duas in Christo sub-
stantias non confitendo, et aul totam Christi animam
aut certe mentem atque rationem in anima denegando,
cl adserendo pro sensu mentis fuisse Dei Verbum;
Ncslorius, duos Christos aul semper esse, aul aliquan-
iliù fuisse adseverando. Ecclesia veri) Catholica cl de
Deo cl de Salvatore nostro recta sentiens, nec in Tri-
nitatis mysterio noe in Christi incarnatione blasphe-
mat. Nam el unam divinitatem in Trinitatis plenitudine
cl Trinitatis æqualitatem in unò atque càdìm majestate
icneralur, cl unum Christum Jesum, non duos, ciim-
ilcmque Deum pariter atque hominem confitetur. Unam
quidem in 00 personam, sed duas substantias; duas
substantias, sed unam credit esse personam : duas
substantiis, quia mutabile non csl Verbum Dei, ul
ipsum verteretur in carnem ; unam personam, ne duos
profitendo filios, quaternitatem videatur colere, non
Trinitatem. Sed opere pretium est ul id ipsum etiam
atque etiam distinctius cl expressius enucleemus. In
Deo una substantia, sed Ires person®; in Christo dua
substantia», seti una persona. In Trinitate alius atque
alius, non aliud atque aliud; in Salvatore alimi atque
aliud, non alius atque alius. Quomodò in Trinitate alius
atque alius, non aliud atque aliud? Quia scilicet alia el
lenona Patris, alia Filii, alia Spii itûs sancti ; sed ta-
men Patris cl l ilii et Spiritûs sancti non alia et alia,
sed una cademque natura. Quomodò in Salvatore aliud
atque aliud, non alius atque alius? Quia videlicet al-
tera substantia divinitatis, altera humanitatis; sed ta-
men deitas et humanitas non alter et aller, sed unus
Idemque Christus, unus idemque filius Dei, et unius
ejusdemque Christi et filii Dei una cademque persona;
sicut in homine aliud caro, el aliud anima, sed unus
demque homo anima cl caro. In Pelro et Paulo aliud

anima, aliud caro; nec tamen duo Petri, caro cl ani-
ma; aul alter Paulus anima, et alter caro; sed mnis
idemque Petrus, imus idemque Paulus, ex duplici di-
versâque subsistens animi corporisque naturò. Ilia igitur
in uno eodemque Christo duæ substantia sunt ; sed una
divina, altera humana; una ex Patre Deo, altera ex
matre Virgine; una coæterna et aqualis Patri, allora
ex tempore el minor Paire; una consubstantialis Patri,
altera consubstantialis matri; unus tamen idemque
Christus in uiròquesubstantià. Non ergò alter Christus
Deus, alter homo; non alter increatus, alter creatus;
non alter impassibilis, alter passibilis; non alleræqua-
lis Patri, alter minor Patre; non alter ex Patre, alter
ex matre; sed unus idemque Christus Deus cl homo,
idem non creatus et creatus, idem incommutabilis cl
impassibilis, idem commutatus et passus, idem Patri
et æqualis et minor, idem ex Patre ante secula genitus,
idem in sculo ex maire generatus, perfectus Deus,
perfectus homo. In Deo summa divinitas, in homine
plena humanitas. Plena, inquam, humanitas: quippe
quæ animam simul habeat et carnem, sed carnem ve-
ram, nostram, maternam, animam vero intellectu præ-
dilam, mente ac ratione pollentem. Est ergò in Christo
verbum, anima, caro; sed hoc totum unus csl Christus,
unus filius Dei, cl unus Salvator ac Redemptor noster.
Inus autem, non corruptibili nescio quò divinitatis et
humanitatis confusione, sed integrò et singulari qui-
dam unitate person®. Neque enim illa conjunctio alte-
rum in alterum convertit atque mutavit (qui est error
proprius Arianorum) (1), sed ita in unum politis utrum
que compegit, ut manente semper in Christo singula-

(I) Ut Ariani facilius improvidis suaderent Verbum
alterius esse à Patre substanti®, passum assentire in
carne; ac animæ instar fuisse corpori divinitatem illam
Verbi voluti secundariam aiebant; unde ex eorum
mente in humanitatem quasi conversa eral divinitas,
dum substantiva hominis forma in Christo locum ten-
nuit. Hunc errorem assumpta humanitatis destruen-
tem fidem prater Lirinensem exprobat illis Leontius
de seel. Aci 2, Athanasius in lib. de salutari Adventu,
el in allero de incarnatione Christi : ac potissimum
Hilarius in toto lib. x de Trinitate, unde numer. 9, ait :
« Volimi plerique eorum ex passionis metu, cl infir-
« milate patiendi, non in natura cum impassibilis Dei
« fuisse.....Sed inferioris à Deo Patre natura, cl hu-
« mana passionis trepidaverit metu, el ad corporalis
« perna congemuert atrocitatem. » Qua» quim ita sint,
jam sine ambiguitate ulla facile, dirimitur lota contro-
versia, quam Claudianus Mamertiis, Berengarius ac
Joannes quidam apud Philippum bona spei Abbatem
excitârunt Hilario, quasi humanas in Christo Passiones
neganti num. 23 ejusdem libri diun inquit : « Passus
« quidem est Dominus Jesus Christus, diun caditur,
« dinn suspenditur, diun crucifigitur, dùm moritur :
« sed in corpus Domini irruens Passio, nec non fuit
« Passio, nec tamen naturam Passionis exseruit, dum
« et panali ministerio desævit, et virtus corporis sine
« sensu pana! vim pana in sc desavientis excepit. »
Sensus ergo est : Passio quò casus est Christus, luit
ex parte corporis, seu humanitatis ò Verbo assumpla»M
qua sensu, dolore, tolerantia demutata est; sed vera
non fuit ex parle Verbi, quod demutationis effectibus
carucrit : cl hoc est quod Hilarius inquit Filium Dei
ri/n píruŧT in sc *drsm ientis sine sensu pænæ excepisse*.
Consulat loci generalem prrfal. nnemissam Operibus
D. Ililarii Edit. P. Constant. § III.

rítale unius ejusdemque persona», in ælcrnum quoque permaneat proprietas uniuscujusque naturæ; quòd scilicet nec tmquàm Deus corpus esse incipiat, nec aliquando corpus, corpus esse desistat. Quod etiam humanas conditionis demonstratur exemplo. Neque enim in praesenti tantum, sed in futuro quoque, unusquisque hominum ex anima constabit et corpore, nec tamen unquam aut corpus in animam aut anima vertetur in corpus; sed unoquoque hominum sine line victuro, in unoquoque hominum sine line necessariò ulriusquo substantiæ differentia permanebit. Ilà in Christo quòtine utriusque substantiæ sua cuique in ælcrnum proprietas, salvi tamen persona* unitale, relinenda est.

XIV. Sed ciim personam sæpiùs nominamus, cl dicimus quòd Deus per personam homo factus sil, vehementer verendum csl ne hoc dicere videamur quòd Deus verbum sola imitatione actionis quæ sunt nostra susceperit, el quidquid illud est conversationis humane, quasi adumbratus, non quasi verus homo fecerit; sicut in theatris fieri solet, ubi unus plures effingit repente personas, quarum ipse nulla est. Quotiescumque etenim aliqua suscipitur imitatio actionis alicuius, ila aliorum officia aut opera patrantur, ul tamen hi qui agunt, non sint ipsi quos agunt. Neque enim (ul, verbi gradò, secularium cl Manichæorum (i) utamur exemplis), ciim ador tragicus Sacerdotem effingit aut regem, sacerdos aut rex est. Nam desinente actu simul et ea quam susceperat persona desistit. Absit hoc à nobis nefarium scelclsumque ludibrium. Manichæorum sit ista dementia; qui phanlasia prædicatores, aiunt Filium Dei Deum, personam hominis non substantii extilisse, sed actu putativo quodam cl conversatione simulàssc. Catholica verò fides ita Verbum Dei hominem factum esse dicit, ul quæ nostra sunl, non fallaciter el adumbralé, sed vere expressèque susciperet, cl quæ erant humana, non quasi aliena imitaretur, sed potius ul sua gereret; et prorsus quod agebat, hoc Clam esset. Sicut ipsi nos quoque in eo quod loquimur, sapimus, vivimus, subsistimus, non imitamur homines, sed sumus. Neque enim Petrus et Joannes, ul cos potissimum nomen, imitando erant homines, sed subsistendo. Neque enim Paulus simulabat Apostolum, aut fingeat Paulum; sed erat Apostolus, et subsistebat Paulus. Ilà etiam Deus Verbum adsumendo et habendo carnem, loquendo, faciendo, patiando per carnem, sine lillà tamen suæ corruptione naturar, hoc omninò præstare dignatus est ut hominem perfectum non imitaretur aut fingeret, sed exhiberet, ul homo verus non videretur aut putaretur, sed esset atque subsisteret. Igitur sicut anima connexa carni, nec in carnem tamen versa, non imitatur hominem, sed csl homo, el homo non per simulationem, sed per substantiam, ila etiam Verbum Deus, absque lillà sui con-

fi) Arbitratur Bahizius ò sciolo quodam adjectam fuisse parenthesi *Manichiroruin* vocem: qui Vincen- tium non intelligens, putavit comparisonem eam sumi à Manichæis. Deinde ad voces *Sacerdotem effingit*, ait, tragoedos et comædos induisse pal&m Episcopi personam, non secus ac aliorum hominum.

versione, uniendo se homini, non confundendo, non imitando factus est homo, sed subsistendo. Abjiciatur ergo tota penilùs personæ illius intelligenlia quæ fingendo imitatione suscipitur, ubi semper alius est et aliud simulatur, ubi ille qui agit, nunquam is est quem agit. Absit etenim ut hoc fallaci modo Deus Verbum personam hominis suscepisse credatur; sed ila potius ut incommutabili sua manente substantia, et in se perfecti hominis suscipiendo naturam, ipse caro, ipse homo, ipse persona hominis esisteret, non simulatoria, sed vera, non imitativa, sed substantiva, non denique quæ cum actione desisteret, sed quæ prorsus in substantia permaneret.

XV. Hæc igitur in Christo personæ unitas nequaquam post Virginis parium, sed in ipso Virginis utero corrupta atque perfecta est. Vehementer enim prænoscere debemus, ut Christum non modò unum, sed etiam semper unum confiteamur: quia intoleranda blasphemia est ut etiamsi nunc eum unum esse concedas, aliquandò Lamen non unum, sed duos fuisse contendas, unum scilicet post tempus baptismatis, duos verò sub tempore nativitatis» Quod imrnensum sacrilegium non aliter profectò vitare poterimus nisi unitum hominem Deo, sed unitale personæ, non ab ascensu, vel resurrectione, vel baptismo, sed »am in matre, jam in ulero, jam denique in ipsi virginali conceptione fateamur: propter quam personæ unitatem indifferencler alque promiscue cl quæ Dei sunt propria tribuuntur homini, et quæ carnis propria adscribuntur Deo. Inde est enim quod divinitus scriptum est cl filium hominis descendisse de cælo, cl Dominum majestatis crucifixum in terrà, Joan. 5. 1 Cor. 2. Inde etiam est ul carne Domini factò, carne Domini crealà, ipsum Verbum Dei factum, ipsa sapientia Dei impleta, scientia creala dicatur; sicut in præscientiò manus ipsius et pedes ejus fossi esse referuntur. Per hanc, inquam, personæ unitatem illud quoque similis mysterii ratione perfectum est, ut came Verbi ex integrò maire nascente, ipse Deus Verbum natus ex Virgine calholicissimè credalur, impiissime denegetur. Quæ cùm ità sint, absit ul quisquam sanciam Mariam divinæ gratini privilegiis cl speciali gloriò fraudare conclur. Est enim singulari quodam Domini ac Dei nostri, Filii aulem sui, munere verissime ac beatissime *theotocos* confitenda; sed non eo motio *theotocos* quo impia quaedam lucrosis suspicatur, quæ adserit eam Dei matrem solò appellatione dicendam, quòd cum scilicet ppercrit hominem qui postea factus csl Deus; sicut dicimus Presbyteri matrem, aut Episcopi matrem, non jam Presbyterum aut Episcopum pariendo, sed eum generando hominem qui postea Presbyter vel Episcopus factus est. Non ila, inquam, sancta Maria *theotocos*, sed ideò poliiis quoniam, ul supra dictum est, jam in ejus sacrato utero sacrosanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quamdam atque unicam personæ unitatem, sicut Verbum in carne caro, iti homo in Deo, Deus est.

XVI. Sed jam ea quæ r suprà de memoratis liæcei-

bus vel de catholica fide breviter dicta sunt renovand» causà memori» brevius slricliùsque repelamus; quò scilicet cl inelligentur iterata plenius, et firmiùs inculcala teneantur. Anathema igitur Photino non recipienti plenitudinem Trinitatis, et Christum hominem tantummodo solitarium predicanti. Anathema Apollinari adserenti in Christo convers» divinitatis corruptionem, et auferenti perfecti» humanitatis proprietatem. Anathema Neslorio neganti ex Virgine Deum natum, adserenti duos Christos, cl explosà Trinitatis fide, quatemitatem nobis introducenti. Beata (I) verò Catholica Ecclesia, quæ unum Deum in Trinitatis plenitudine et item Trinitatis æqualilaie n in unâ Divinitate veneratur; ul neque singularitas substanti» personarum confundat proprietatem, neque item Trinitatis distinctio unitatem separet Deitatis. Beata, inquam, Ecclesia, quæ in Christo duas veras perfectasque substantias, sed unam Christi credit esse personam, ut neque naturarum distinctio unitatem person» dividat, neque item person» unitas differentiam confundat substantiarum. Beata, inquam, Ecclesia, qu» ut unum semper Christum esse cl fuisse fateatur, unitum hominem Deo, non post parium, sed jam in ipso matris ulero confitetur. Beata, inquam, Ecclesia, qu» Deum facium hominem non conversione nalur», sed person» ratione inlciligil, person» aulem non simulatori» cl transeuntis, sed substantiva ac permanentis. Beata, inquam, Ecclesia, qu» hanc person» unitatem tantam vim habere prodicat ut propter cam miro ineffabilique mysterio et divina homini cl Deo adseribat humana. Nam propter cam cl hominem de cælo scundum Deum descendisse non abnegat, et Deum secundum hominem credit in terrà factum, passum, et crucifixum. Propter ca denique et hominem Dei filium et Deum filium Virginis confitetur. Beata igilur ac veneranda» benedicta, et sacrosancta, et omninò supero» illi angelorum laudationi comparanda confessio, qu» unum Dominum Deum irinà sanctificatione glorificat. Idcirco etenim vel maximò unitatem Christi prodicat, ne mysterium Trinitatis excedat. Hæc in excursu dicta sint, alias,

(I) Quùm tot, cl tank» olim fuerint, quemadmodum cl nunc sunl, olios» hæreticoruin fraudulentis» contra Trinitatis Incarnationisque mysteria, stat nihilominus catholic» fidei integritas, tanquam rupes valida, cl immota adversus omnes ventos, pluvias, torrentes, quia, inquit Hilarius lib. 2. de Trinit. numer. 22. < Ii quædam medicamentorum genera sunt < ita comparata, ul non singulis tantum ægritudinibus < utilia sint, sed omnibus in commune medeantur < habeantque in se virtutem generalis auxilii; ila < cl fides catholica non adversus singulas pestes, sed < contri omnes morbos opem inedel» communis im- < periit; non infirmenda genere, non vincenda numero, non diversitate fallenda; sed una atque eadem adversum singula omniaque consistit. Magnum < est enim, tot in unâ cā esse remedia, quot morbi i sunl; et totidem veritatis esse doctrinas, quolidem < erunt studia fidsitatis. Contrahantur in unum nomina luvreticorum, et omnes scholæ prodeant: < audiant unum ingentum Deum patrem, et unum < unigenitum Dei Filium perfecti Patris perfectam < progeniem, > etc. qu» sequuntur.

si Deo placuerit, uberius tractanda cl explicanda. Nunc ad propositum redeamus.

XVII. Dicebamus ergo in superioribus quòd in Ecclesià Dei tenlatio esset populi, error magistri, et tanto major tenlatio quanti) ipse esset doctior qui errarci. Quod primum Scripturo auctoritate, deinde ecclesiasticis docebamur exemplis, eorum scilicet commemoratione qui ciim aliquaiidiù san» fidei forent habiti, ad extremum tamen aul in alienam decidissent sectam, aul ipsi s«am hæresim condidissent. Magna profecti) res, cl ad discendum utilis, et ad recolendum necessaria; quam ctiam atque ctiam exemplorum molibus illustraro atque inculcare debemus; ul omnes vere Catholici noverint se cum Ecclesià doctores recipere, non cum doctoribus Ecclesiæ fidem deserere decore. Sed ego ila arbitror, quòd cum mullos in hoc lentandi genere proferre valeamus, nemo penè sil qui Grigonis lenlationi valeat comparari; in quo plura adeò preclara, adeò singularia, adeò mira extiterunt, ul inter initia habendam cunctis adscrliionibus ejus fidem quivis ille facile judicaret. Nam si vita facit auctoritatem, magna illi industria, magna pudicilia (I), palieniia, tolerantia. Si genus vel

(!) Pudicili» amore suum evirare corpus ausus fuil, non iam ferro exsectis genitalibus, quàm cicutam illis adbibendo, ut Athenienses Hierophantes, ad compescendam libidinem illevisse testis est ipse lib. 7. coni. Celsum: licet in diversas abeant etiam veteres Patres opiniones, quod candidò oportuit fateri. Hoc grande facinus ipse, elsi seri), damnavit tamen, vehementerque absterruit alios torn. 15, ad cap. 19, vers. 12, in Matlhæum, tum Scripturarum auctoritate, tum rationum pondere, ne conviciis, ac ignominia afficiendos, se omnibus præcanl; et his verbis appositi Philonem, el Sextum arguit: < At his, inquit, Sacrarum litterarum circa illam sententiam minime < assecutis fides habenda non est: nam si inter friic- < lus Spiritus, cum charitale, cl gaudio, el palienlià, < cl reliquis quoque castitas recensetur, hanc potiis < tanquam fructum dare, el masculum corpus à Deo < datum, conservare oportet, quàm aliud quidpiam < audere, adeò ut transgrediatur aliquis per appositum ad rem de quà agitur hocco præceptum: Non < vitiabis aspectum barb.æ tu», Lev. 19, v. 27.....) El allatis Scripluræ locis nonnullis ferventiori fide pri ditos juvenes sic alloquitur: < Jam verò cum < animo suo cogitet, qui tale facinus commissurus < est: quænarn ab iis sit passurus, qui probris cum, < el conviciis appetentes, his verbis ulentur: Non in < «trahit Eunuchus attritis, vel amputatis testiculis in < Ecclesiam Domini; virum hunc inter castratos < numerantes. > Deindò paulò post subdit: < Quas < nam vero capitis gravedines patiuntur, quas verti < fines, qu» mentem ctiam quandoquò invadunt, cl < imaginum formatricem animæ vim sibi novas, et < inusitatas ex hac materià (semine) fingentem species < perluebant. > Quibus si addatur, id quod acute vidit Augustinus lib. G. prioris operis adv. Julianum cap. li, num. 41, spadones etiam carnalis concupiscenti» urgeri stimulis, < miniis quidem laboriose, ne, inquit, < concumbendi quamvis irritus ipse conatus in cam < turpitudinem veniat, propier quam Calligonum Vn- < lenliniani junioris Eunuchum gladio nox imus ultore < punitum meretricis confessione convicium; neque < enim, et in Lib. Ecclesiastico adhiberetur indè similado atipie diceretur: > Videns oculis, et ingemiscens, «pinsi spado complectens virginem» cl suspirans, «nisi *et ipsi morentur concupiscentia: carnalis effectibus, licet destituti carnis effectibus*; » si, inquam, vc-

eruditio, Quid cō nobilius (1) t qui primi in cōi domo natus est quæ est illustrat i mail) rio, deinde pro Christo non solimi patre sed omni quoque (acuitale privatus, lantāni inter sam læ paupertatis proferii angustias ul pro nomine Dominiæ confessionis (2) sãpiũs, ul ferunt, adlligcrelur. Neque veru hæc in illo sola erant quæ cuncta postea tentationi forent, sed tanta etiam visingenr, tam profundi, tãm acris, tam elegantis ul omnes pene multimi longeque superaret; tanta doctrinæ ac totius eruditionis magnificentia ut pauca forent divinæ, penò fortasse null i humanæ philosophiæ quæ non penitus adscqiercliir: cujus sciencia cūm Græca concederent (3), lleiræa quoque elaborata sunt. Eloquentiam verò quid memorem, cujus rum csl hoc, quod ait Sanctus Doctor, eerie nihil juvat exsiccatione, vel exsectione proprium evirare corpus. Consulat Lector Baron, ad ami. 50, cl Iluctuin lib. I, Origen, cap. I, num. 13, adversus Halloix, nui Origenis factum excusandum suscepit I. 4, Ori", def.

(1) Genere fuit Ægyptius, Alexandriæque natus anno ('hr. 185, ac Commodi G, l leulheri Pap.v 9, Friario Materno, cl M. Aitilo Bnidua Goss. Ejus pater fini Leonides Martyr, qui supplicium tulit capitis \. Kai. Maii; quimi Lælus præesset Ægypto, ac ritu ferino in Ecclesiæ filios sævirel.

(2) Doclissimus Præsul Huctius lib. 9, Origen. cap. I. nJ), ex Epiphanie in hæ. 64. cap. I, hoc præclaruin eximiumque opus ab Origene praelitum commemorai an. 18, suæ ætatis, quim à Demetrio Alexandrinx» Ecclesiæ Episcopo, Catechumenorum cura ei fuisset demandata: in quo sicut summa cum laude nomen Domini confessus est; ita exinde nunquam gentes homini pepercerunt. Quinn enim Egvptionim Deorum ministris mos esset abrasso vertice ni prophani Serapidis gradibus populum alloqui, cum palmarum ramis, ut ad sacra obeunda ascenderent, quo more gravissimæ illorum cæremoniæ continebantur: ille acceptis palmarum surculis erecto forlique animo alta voce sic compellabat adslantes: *Adeste, accipite ramum, non Templi idolis consecrati, sed Christi.* Inde animis Ethnicorum in se concitatis fugere, latitare, ac latebras commutare coactus csl. Acciderunt autem hæc sul» \qiiilā Alexandriæ Præfct lo.

(3) Amarus crudita» antiquitatis censor Joannes Clericus in quæsl. 2. Illicronvmianā suadere conatur, Origenem imperitissimum Illebraicæ lingua' fuisse, reluctantibus Tillcmonlio. Monlefalconio, el Fabricio. Non vacat hic ncc lubel Clerici expendere argumenta, quim notarum angustia' id non permittant; undè salis sil observare, ila ab Origene consultos fuisse Judæos in difficilioribus locis, quod nedimi Illicronvmus, veriim etiam ipse testatur, ut aliquandò cum illis publice dcccllāril, ac sapienlissimum illorum Alexandriæ ex Scriptura juxtV hebraicani veritatem convicerit; quod referi ipse lib. 1, conl. Celsum: • His verbis. < inquit, memini me urgere vehementer Judæum, qui < sapiens habebatur apud suos, quimquo non posset < se explicare, respondit sicut decebat Judæum. > Deinde non varò Orígenes ipse testatur Hebraicos Codices a se diligenter fuisse inspectos, ul mederetur editionibus Aquihæ, Symniáchi, Tlieodolipnis, ac 70 interpretum, ubi erant depravate. Hinc t. 8 Commentar, in Joannem pag. 150. Edit. Huctii l. 2, disserens de porcis è rupe præcipitatis, ac in mare per Dæmones mi(Tocalis, observat non recte legi in loco Gerasenorum, vel Gadarenonmi; quia < Gergesa, inquit, & quā < Gergesei, urbs est antiqua juxta stagnum, quod nunc < Tiberiadis vocamus, juxta quam rupes csl stagnum < adjacens, è quā ostenditur porcos à Dæmoniis m < pr.rceps delatos fuisse..... > Et pauló post subdit: < Talc erratum in Lege, cl Prophetis circa nomina licet

full tain amœna, Uni lactea, tam dulcis oratio ul mihi ex ore ipsius non tam verba quam mella quædam fluxisse videantur? Quæ non ille persuasu difficilia disputandi viribus elimpidavit, quæ factu ardua non ul facillima viderentur effecit? Sed forsitan argumentorum tantummodo nexibus adserlioncs suas texuit? Imò plané nemo unquàm magistrorum fuit qui pluribus divinæ legis uteretur exemplis. Sed, credo, pauca conscripsit? Nemo mortalium plura; ul mihi sua omnia non solùm non perlegi, sed ne inveniri quidem posse videantur: cui ne quicquid ad scienciæ instrumenti deesset, ctiam plenitudo exabundavit a talis (I). Sed forsitan discipulis pariim felix? Quis unquam felicior * Nempe innumeri ex sinu suo doctores, innumeri sacerdotes, confessores cl martyres extitcrunt. Jam verò quanta apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quanta gratin fuerit, quis exsequi valeat? Quis non ad cum paulo religiosor ex ultimis mundi partibus advolavit? Quis Christianorum non penó ut prophetam, quis philosophorum non ut magistrum veneratus est? Quàm aulem non solimi privalæ conditioni, sed ipsi quoque fuerit reverendus imperio declarant historiæ, quæ cum à matre (2) Alexandri Imperatoris accitum ferunt, cœlcslis utique sapienliæ merito, cujus cl ille graticci amore illa flagrabat. Sed el ejusdem Epistoke testimonium perhibent quas ad Philippum Imperatorem (3), qui primus Romanorum Principum Christia-

< cernere, ul accurate perspeximus ab Hcbræis edocti, < cum ipsorum exemplaribus nostra comparantes, < quæ testimonium habent ab editionibus Aquilæ, < Sxmachi, cl Theodotionis, quæ non sunt deprn- < valæ. > Consulat lector Fabricium lom. 5. lib. 5. cap. I. p. 223., ct 221. Tillcmonium in Mon. Eccl. de Origene disserentem, et D. Bernardum à Monlefalconis in Pncfat. ad llexapla Origen.

(1) Vixit annos G9, quimi labore confectum Tyri summum virum mors consumpsit ann. post Ch. ortum 231, quo anno Interaninæ Gallas et Volushnus interfecti sunt. Eàdem in urbe sepultos est. cujus sepulcri vestigia hodiè superesse, qui loca illa lustrarunt, apud Iluctium lib. I. Origen, cap. 4, num. 7 el 9, referunt.

(2) Mammæa nempe, quæ quum Antiochiæ moraretur. Origenem accorsivi!. Post Severi vero mortem, sub Zepherino Romam venit, non assectanda» Manimææ studio, quod consuit Baronins, sed desiderio penilüs cognoscenda» Romana» Ecclesiæ omnium antiquissima», leste Euseb. lib. 6. Eccl. Hist. cap. 10.

(5) Eusebius Cæsareensis in Chronico ab Hieronymo aucto ad ann. Olir. 217, hæc habet: < Româno- < rum xxiu, Philippus regnavit annis 7. Philipp * < Philippum filium suum consortem regni facit nri- < musquæ omnium ex Romanis Imperatoribus Cnri- < stianus fuit. > El ad an. 251. ait à Decio fuisse illos interfectos oh odami in Christianam religionem. Eusebio concinit Orosius lib. 7 Hist. cap. 20, aliique quorum testimonia preterire libet. In actis S. Pontii Martyris à Bahizio ex vetustis codicibus editis fertur à S. hòc viro fuisse ad fidem conversos. At Pagius longa dissertatione probat fabulosa esse omnia, quæ ds Philippis Christianam religionem amplexis feruntur, nixus testimoniis Ambrosii, Sulpicii, aliorumque dicentium Constantinum fuisse primum Imperatorem ('hristianum; ac ex nummis, m quibus certa Philipporum gentilitatis signa doprehendiuntur, Pctavius torn. 2 de Doct. temp. lib. 11, cap. 27, j>ost Baroniuin ex Zonarii obsonat quosdam nominis similitudine deceptos, ad Philippum imperatorem accommodasse,

nus *full*, *Christiani magisterii* auctoritate conscripsi. Oc *cujus incredibili* quAdam scientia si quis referentibus nobis Christianum non accepit testimonium, *Mitem* testiificantibus philosophis gentilem recipiat confessionem. Ait namque impius ille Porphyrius (I) excitum se fama ipsius Alexandriani puerum fere perrexisse, ibique cum ridisse jam senem, sed planò talem tantumque qui arcem totius scientiæ condidisset. Dies me ciliis defecerit quàm ea quæ in illo viro preclara exstiterunt vel ex minima saltem parte perstringam : quæ tamen omnia non soliim ad Religionis gloriam, sed etiam ad tentationis magnitudinem pertinebant. Quotus enim quisque Lanii ingenii, tante doctriinæ, tante gralix vintiti ani facile deponeret, ac non illa potius uteretur sententia, se cum Origene errare malle, quam cum aliis vera sentire? el quid plura? Eo res decidit ut tante personæ, tanti doctoris, tanti propilei®, non humana aliqua, sed, ul exitus docuit, nimirum periculosa tentado plurimos à fidei integritate deduceret. Quamobrem hic Origenes tantus ac talis, dum gratia Dei insolentius abutitur, dum ingenio suo nimirum induire!, sibiue salis credit, cum panem pendit antiquam Christianæ Religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum ecclesiasticas traditiones et veterum magisteria contemnens, quædam Scripturarum capitula (2) novo more interpretatur, meruit ul de se quoque Ecclesiæ Dei

quæ Philippo Ægypti Augustali conveniunt ; quod asserit præsertim (ie Epistolis Origenis. Huetius lib. I Origen, cap. 2, num. 12, ait occultò à Fabiano fuisse initiatum Philippum Antiochi® sub Babylæ ; et ideò celebratum à Catholicis id fuit, non reprehensum a fentilibus, quia eos latuit. Suspicio amplexum fuisse liilipnuni Christianam Religionem, quod ci exprobant nonnulli, quasi sic legere posset crimina. Hoc testatur præler suprâ laudatos Leontius Antiochenus, Chrysostomiis, et auctor Chronici Alexandrini ; sed non plene, hinc nulla, quæ gentilitatis erant, retinuit, nec lictin in posteros Imperatores transfudit. Quæ suspicio inultis firmari posset monumentis.

(I) Valcsius, el post illum Huelius ex hoc Porphyrii testimonio inferunt duos exstittisse Origenes, audios Ammonii discipulos: nostrum, qui vulgo Adamantius est dictus, de quo Porphyrius tradit nullam ex scriptis apud posteros gloriam fuisse consecutum, sibiue adolwscnti \aidé notum ; alterum vero qui fuit Herennii, el Plotini condiscipulus, de quo frequens mentio in vita Plotini ab eodem Porphyrio scripta ; nihilque posterorum memoria; reliquit præler libellum de D.rmonibus, ut constat ex Longino. Fuit autem hic condiscipulus, et æqualis Porphyrii Romæ, si Eunapiolides. Verum, ul utriusque Origenis latum appareat discrimen, oportet advertere Adamantium imperantibus Gallo et Volusiano ex Eusebio obiisse : alterum vero ex Porphyrio in vilâ Plotini sub Gallieno in vivis fuisse, ac librum quemdam elaborasse.

(2) Quæ fuerint hæc Scripturarum capitula exponit Epiphanius in Anchoratu nuincr. 51 el 62, exordia 't •i is < Plk iique . inquit, aUcr<>idc < Paradiso disputant, alque inter ca leros furiosus (Origenes adumbratam nescio quam speciem pro < veritate in mundum invexit. » El posteriori num., « ili rum : < Redeo ad Originem (quod ipsi Deus igno- < scat) : absurdissiman\aliam fabulam, el allegoriam • fall* fidis hominibus proposuit, etc. » Vide S. \irum l K. bud. Oportet tunen hic advertere, quòd licci ab Ongene peccatum sil ob frequentes allegorias, inter

diceretur : *Si surrexerit in medio tui propheta, Deut.*

15. El paulo post : *Non audies, fiujuil, verba propheta illius. Et jlem : Quia tentât vos, inquit, Dominia Dau vester utrum diligatis eum an non.* 'ere non solére tenlatio, sed eliam magna tenlatio dclftam sibi alque in se pendentem Ecclesiam admiratione ingenii, scienti®, eloquenti®, conversationis, el grati®, nihil de se suspicantem, nihil verentem, subito à veteri Religione in novam prophanitatem sensim paulalimqtie traducere. Sed dicet aliquis corruptos esse Origenis libros. Non resisto ; quin potius el malo. Nam id à quibusdam et traditum et scriptum est, non Catholicis tantiim, veriim etiam ilæreticis. Sed illud csl quod nunc debemus advertere etsi non ipsum, libros tamen sub nomine suo editos, magnæ esse lenlacioni : qui multis blasphemianun vulneribus scatentes, non ut alieni, sed quasi sui et leguntur et amantur ; ul etsi in errore concipiende Origenis non fuit sensus, ad errorem tamen persuadendum Origenis auctoritas valere videatur.

XVIII. Sed et Tertulliani quoque eadem ratio csl Nam sicut ille apud Græcos, ita hic apud Latinos nostrorum omnium facile princeps judicandus est. Quid enim hoc viro doctius, quid in divinis atque humanis rebus exercitatus? Nempê omnem philosophiam el cuncbs philosophorum sectas, auctores, adscloresque sectarum, omnesque eorum disciplinas, omnern historiarum ac studiorum varietatem mirò quâdam mentis capacitate complexus csl. Ingenio veri) nonno lām gravi ac vehementi cxcclluit ut sibi nihil pencad expugnandum proposuerit quod non aut acumine inruperit, aut pondere eliserit ? Jam porrò orationis snæ laudes quis exsequi valeat, quæ, tanta nescio qnA rationum necessitate concerta est ut ad consensum sui quos sundere non potuerit impellat ; cujus quot penò verba, tot sententiæ sunl ; quot sensus, toi vicloriæ. Sciunt hoc Marciones, Apelles, Praxcæ, Hermogenes, Judæi, Gentiles, Gnostici, cælerique; quorum ille bla^phemias nullis ac magnis voluminum suorum molibus, vehit quibusdam fulminibus, evertit. Et tamen hic quoque post hæc omnia, hic, inquam, Tertullianus, catholici dogmatis, id est, universalis ac vetuste fidei parimi tenax, ac disertior multò quàm felicior, mulnla deinceps senlenliA, fecit ad extremum quod de eo beatus confessor Hilarius quodam loco scribit : *So quenti, inquit, errore detraxit scriptis probabilibus auctoritatem*, Hilarius in Matth. c. 5. El fuit ipse quoque in Ecclesia magna tenlatio. Sed de hoc nolo plura dicere. Hoc tantiim commemorabo, quòd contra Moysi præceptum exsurgentes in EcclesiA novellas Montani furias et insana illa insanarum mulierum novitii dogmatis somnia (I) veras prophetias adseverando, meruit tilde se veteres tamen nemo accuratius illo etiam litteralem Scripturam; sensum exposuit, ul probé nolmn est illis, qui ejus lucubrationes evolverunt. Hinc optandum sané est. ut pauló æquiores in Origenem fuissent nonnulli eliam ex veterinus ; qui strenue quùm usi essent hominis laboribus, graves postea ei liles excitant.

(I) Inlelhogit Priscillam el Maximillam, nobiles ac Opulentas feminas, quæ Ecclesias plures auro primiim, deinde nefariis comipère dogmatibus. De bis ac Montano ProsDcr in Chronico ad Consulatu. Cethegi el Clari.

quoquô Cl scripturis suis «liceretur : Si *surrexcrit in medio lui propheta*. El mox : *5 on audies verba prophetæ illius*. Quan*? *Quit*, inquit, *tentai vos Dominus vestitrum diligatis cum an non*,

XIX. Ilis igitur lotae laniis cæterisque ejusmodi Ecclesiasticorum exemplorum molibus evidenter advertere, cl secundiim Deuteronomii leges luce clarius iniciligere debemus, quòd si quando aliquis Ecclesias» tiens magister à fide aberraverit, ad lentationem id nostram fieri Providentia divina patiat, ulriim diligamus Deum an non in toto corde cl in lotâ anirnâ nostri.

XX. Quæ cùm ità sini, ille est verus el germanus Catholicus qui veritatem Dei, qui Ecclesiam, qui Christi corpus di'igil, qui divina: Religioni, qui calholicæ fidei nihil præponit, non hominis cujuspian auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philosophiam ; sed hæc cunela despiciens, el in fide fixus, stabilis, permanens, quicquid universaliter antiquitus Ecclesiam Catholicam tenuisse cognoverit, id sohnn sibi tenendum credendumqiic decernit; quicquid vero ab aliquo deinceps uno præler omnes vel contra omnes sanctos novum cl inauditum subindici senserit, id non ad Religionem sed ad lentationem JK>tiis inlelligit perlinere, tùm precipitò beali Apostoli Pauli eruditus eloquiis : hoc csl enim quod in |rimàad Corinthios Epistola scribit : *Oportet, inquit, ethareses esse, ut probati manifesti fiant in vobis*, I Cor. 11 ; ac si dicerei : 01) hoc hæreseon non statim dix initus eradicantur auctores , ut probati manifesti fiant, id est, ut unusquisque quam tenax cl fidelis cl fixus calholicæ fidei sil amator appareat. El revera, cùm quæque novitas ebullit, statim cernitur frumentorum gravitasct levitas palearum; tunc sine magno molimine excutitur ab areâ quod nullo pondere intra aream tenebatur. Namque alii illico prorsus avolant ; alii verò tantummodò excussi, et perire metuunt, et redire erubescunt sau-

qui incidit in ann. Christi 170 : <Ilàc tempestate pseudo* < prophetia, quæ Calaphrygas nominatur, accepit exor- < dium, Montano auctore, PriscA MaximillAque insanis < vatibus. Nomen errori Provincia Phrygia dedit, < quia inventores ejusiUcprimitus exstiterunt, ibique < vixerunt, cl nunc etiam in eisdem partibus populos < habent. Adventum Spiritus Sancti a Domino promis- < sum, in se potitis, quam in Apostolos fuisse assentili : < « secundas nuptias pro fornicationibus habent; et ideò < (dicunt eas permisisse Apostolum Paulum, quia ex < parle sciebat, et ex parte prophetabat ; nondum enim < venerat quod perfectum csl. Hoc autem perfectum < in .Montanum, elin ejus prophetissas venissedelirant.» Vixit Tertullianus usque ad mediam ætalem Ecclesiæ presbyter; < invidiA poslcA, inquit llicronymusinCflto/. < Scrip. *Eccl. cap. 55*, clcontumeliis Clericorum liorna- < næ Ecclesiæ, ad Montani dogma delapsus, in nullis li- < bris meminit nova* prophetia: : specialiter autem a l- < versum Ecclesiam texuit volumina:de pudicitia, de < l- 'cutione, de jejuniis, do Monogami, do extasi |j- < Bros sex, et septimum quem adversus Apollonium < composuit. > Dolendus sandò hominis lapsus, quia Hieronymo eodem teste in Epist. ad Magnum, inter Latinos nihil rerulliano eruditius, vel acutius; quandò Apologetices ejus, cl contra (gentes libri, cunctam see li oblinent disciplinam Fertur vixisse usque ad decrepitam ætalem.

m. i.

rii, semineces ac semivivi ; quippò qui tantam veneni hauserint quantitatem quæ nec occidat nec digeratur, nec mori cogat nec vivere sinat, heu miseranda cundido ! quantis illi curarum aestibus, quantis turbinibus exagitantur? Nunc etenim, quà ventus impulerit, incilato errore rapiuntur ; nunc in senaclipsos reversi, tanquàm contrarii fiuculus, reliduntur, nunc temeraria præsumptione cl ea quæ incerta videntur adprobant; nunc irrationali metu, etiam quæ certa sunt expaves- cunt; incerti quà cant, quà redeant, quid adpelant, quid fugiant, quid teneant, quid dimittant. Quæ quidem dubii et nude penduli cordis afflictio divinæ erga se miserationis est medicina, si sapiant. Idcirco etenim extra tutissimum calholicæ fidei portum diversis cogitationum quatiuntur, xerlierantur, aç pené enecantur procellis, ut excussa in altum elate mentis vela depo- nant, quæ male novitatum ventis expanderant, se- seque intra fidissimam stationem placidæacbonæ ma- tris reducant cl teneant, atque amaros illos lurbulcn- losque errorum fluctus primitus revomant, ut possint deinceps vivæel salientis aquæ fluenta potare. Dedis» cani bene quod didicerant non benè ; cl ex toto Ecce- siæ dogmate quod intellectu capi polesl capiam, quad non potest credant.

XXI. Quæ cùm ila sint, iterum atq'æ ilcrum eadem meenm revolvens cl reputans, mirari salis nequeo tantam quorundam hominum vesaniam, tantam excæ- cala: mentis impictalem, tantam postremo errandi li- bidinem ut contenti non sint traditi semel et accepià antiquitus credendi regulà, sed nova ac nova in diem qnærant, scinperque aliquid gestiant Religioni addere, mutare, detrahare ; quasi non cadeste dogma sil quod semel revelatum esse sufficiat, sed terrena institutio, quæ aliter perfici nisi assiduà emendatione, imu poliiis reprehensione non possit, cùm divina clament oracula : *A'e transferas terminos quos posucritnlpatres ini*, Prov. 22 : el : *Superjudicantem nejudices*, Eceli. 8 ; et : *Scito dentem sepem mordebit rum serpens*, Eccles. 10, clillud aposlolicum, quo omnes omnium hæreseon sceleratæ novitates velai quodam spititali gladio sæpè truncatæ SCmporque liuncandæ sunt : *O Timothee, depositum custodi, devitans prophanas vocum novitates cl oppositio- nes falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem excidemnt*, I. Tim, G. El post hæc inve- niuntur aliqui tanlA inveterato: frontis durilià, tanü iinpudcnliæ incude, tanto adamante pertinacia», qui tantis eloquiorum cælestium molibus non succumbant, tantis ponderibus non fatiscant, laniis malleis non con- quassentur , tantis postremò fulminibus non conteran- tur *I Devita*, inquit, *prophanas vocum novitates* : Non dixit *antiquitates*, non dixit *vetustates*; imò plane quid c contrarip sequeretur ostendit. Nam si vitanda est no- vitas, tenenda cslantiquitas; cl si prophana est novi- tas, sacrata csl vetustas. *Et oppositiones*, inquit, *falsi nominis scientur*. Vere falsum nomen apud doctrinas llæreliconim; ut ignorantiascientiæ, et caligo sereni- tatis, et tenebra: luminis appellatione fucentur. *Quam anidan:* inquit, *promittentes^ circii fidem exciderunt*.

Quid promittentes exciderunt, nisi novam nescio quam fgnoraLimquo doctrinam? Audias etenim quosdam ipsorum dicere: Venite, ô insipientes et miseri, qui vulgò Catholici vocitamini, el discite fidem veram, quam præter nos nullus intelligit, quæ multis ante seculis latuit, nuper verò revelata el ostensa est; sed discite furlin atque secretum : delectabit enim vos. Et item : Cùm didiceritis, latentor docete; ne mundus audiat, nec Ecclesia sciat : paucis namque concessum est tanti mysterii capere secretum. Nonne hæc verba sunl illius meretricis quæ apud Salomonis Proverbia vocat ad se pncldreuntes viam qui dirigunt iter suum? *Qui 4/*, inquit, *vestrùm insipientissimus, divertat ad me.* Inopes autem sensu exhortatur dicens : *Panes occultos libenter attingite, et aquam dulcem furlin bibite.* Quid deinde? *At ille*, inquit, *nescit quoniam terrigena? apud cam pereunt, Prov. 9.* Qui sunl isti terrigenæ? Exponat Apostolus : *Qui circa fidem*, inquit, *exciderunt, i Tim. 2.*

XXII. Sed operæ pretium est totum ipsum Apostoli capitulum diligentius pertractare. *O Timothee*, inquit, *depositum custodi, devitans profanas vocum novitates.* *O!* Exclamatio ista et præscientiæ est pariter el charitalis. Prævidebal enim futuros, quos etiam prædolebat, errores. Quis est hodie Timotheus nisi vel generaliter universa Ecclesia, vel specialiter totum corpus Prepositorum, qui integram divini cultus scientiam vel habere ipsi debent vel aliis infundere? Quid est, *depositum custodi?* Custodi, inquit, propter fures, propter inimicos, ne dormientibus hominibus, superseminent zizania super illud tritici bonum semen quod seminaverat filius hominis in agro suo, *Depositum*, inquit, *custodi.* Quid est *depositum?* id est, quod tibi creditum est, non quod à te inventum; quod accepisti, non quod excogitasti; rem non ingenii, sed doctrina?, non usurpationis privata?, sed publicæ traditionis; rem ad te perductam, non à te prolata : in quâ non auctor debes esse, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens. *Depositum*, inquit, *custodi;* catholica? fidei talentum inviolatum illibatumque consena. Quod tibi creditum, hoc penes te maneat, hoc à te tradatur. Aurum accepisti, aurum redde : nolo mihi pro aliis alia subicias : nolo pro auro aut impudenter plumbum aul fraudulenter aeramenta supponas : nolo auri speciem, sed naturam plané. O Timothee, O Sacerdos, O Tractator, O Doctor, si te divinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrinó, esto spiritalis tabernaculi Deselect, pretiosas divi dogmatis gemmas exculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adjice splendorem, gratiam, venustatem. Intelligatur, te exponento illustrius, quod ante obscurius credebatur, p' er te posteritas intellectum gralnelur quod ante vetustas non intellectum venerabatur. Eadem tamen quæ did i isti doce, uteùm dicas nové, non dicas nova.

XXIII. Sed forsitan dicit aliquis : Niilliisne ergo in Ecclesiâ Christi profectus habebitur Religionis? Habeatur plane, el maximus. Nam quis ille est tam invidus hominibus, thm exosus Deo, qui istud prohibere conciar* Sed ità lamen ul veré profectus sil ille fidei,

non permutatio. Siquidem ad profectum perlinet ut in semetipsum unaquæque res amplificetur; ad permutationem verò, ut aliquid ex alio in aliud transvertatur. Crescat igitur oportet et multum vchemenlerque proli* cialtàm singulorum quàm omnium, tàm unius hominis quam totius Ecclesiæ, ætatum ac seculorum gradibus, intelligonlia, scientia, sapientia, sed in suo dunlaxa; genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententiâ. Imitetur animarum religio rationem corporum : quæ licet annorum processu numeros suos evolvant et explicent, eadem lamen quæ erant permanent. Mullum interest inter puciliæ florem et senectutis maturitatem; sed iidem tamen ipsi fiunt senes qui fuerant adolescentes; ut quamvis unius ejusdemque hominis status habitusque mutetur, una tamen nihilominus cademque natura, una cademque persona sil. Parva lactentium membra, magna juvenum, eadem ipsa sunl tamen. Quot parvulorum artus, tot virorum; et si qua illa sunl quæ ævi maturioris ælale pariimtiir, jam in seminis ratione proserta sunt; ut nihil novum posteo proferatur in sinibus quod non in pueris jamante latitaverit. Undo non dubium esiliane esse legitimam et rectam proficiendi regulam, hunc ratum atque pulcherrimum crescendi ordinem, si eas semper in grandioribus partes ac formas numerus detexat ætatis quas in parvulis Creatoris sapientia preformaverat. Quòd si humana species in aliquam deinceps non sui generis vertatur effigiem, aul certe addatur quippiam membrorum numero vel detrahatur, necesse est ul lotum corpus vel intercidat, vel prodigiosum fiat, vel certe debilitetur : ila etiam Christiana? Religionis dogma sequatur has decet profectuum leges, ul annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ælale, incorruptum tamen illibatumque permaneat, et universis partium suarum mensuris cunctisque quasi membris ac sensibus propriis plenum atque perfectum sit, quod nihil prætereà permutationis admittat, nulla proprietatis dispendia, nullam definitionis sustineat varietatem. Exempli grattò : Severunt majores nostri antiquitus in lifte ecclesiastici segete triticea? lidci semina : iniquum valdè incongruum est ul nos eorum posteri pro germana veritate frumenti subdililium zizaniæ legamus errorem. Quin potius hoc rectum et consequens est ul primis atque extremis sibimel non discrepantibus, de incrementis triticeæ institutionis triticeï quoque dogmatis frugem demetamus; ut cùm aliquid ex illis seminum primordiis accessu temporis evolvatur, el nunc lælelur el excolatur, nihil tamen de germinis proprietate muletur : addatur licci species, forma, distinctio, cadein tamen cujusque generis natura permaneat. Absit etenim ut rosea illa catholici sensfis plantaria in carduos spinasque vertantur. Absit inquam, ut in isto spiritali paradiso de cinnamomi et balsami surculis lolium repente atque aconita proveniant. Quodcunq; igitur in hac Ecclesia Dei agriculture lido patrum salum est, hoc idem filiorum industrió deed excolatur et ote servclur, hoc idem floreat el maturescat, hoc idem proficiat et perficiatur. Fas est etenim ut prisca illa cœ-

leslis philosophise dogmata processu temporis cicur-remur, limentur, poliantur; sed nefas est ut commutentur, nefas ul detruncetur, ul mutilentur. Accipiant, licet, evidentiam, lucem, distinctionem; sed retineam necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem. Nam si semel admissa fuerit hæc impiæ fraudis licentia, horreo dicere quantum excindenda? atque abolendæ Religionis periculum consequatur. Abdictitâ etenim quâlibet parte catholici dogmatis, alia quoque atque item alia, ac deinceps alia et alia, jam (piasi ex more et licito, abdicabuntur. Porro autem sigillatiti! partibus repudiatis, quid aliud ad extremum sequetur, nisi ut lotum pariter repudietur? sed è contra, si novilia veteribus, extranea domesticis, et profana sacralis admisceri cœperint, proserpat hic mos in universum necesse est ut nihil posthac apud Ecclesiam relinquatur intactum, nihil illibatum, nihil integrum, nihil immaculatum, sed sit ibidem deinceps impiorum ac turpium errorum lupanar ubi erat antea easlæ et incorrupto? sacrarium veritatis. Sed avertat hoc à suorum mentibus nefas divina pietas, silque hic potiis impiorum furor. Christi verò Ecclesia, sedula et cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat necessaria, non apponit superflua, non amittit sua, non usurpat aliena; sed omni industriô hoc imum studet ul vetera fideliter sapienterque tractando, si qua sunt illa antiquitus informata et inchoata, accuret et poliat; si qua jam expressa et enucleata consolidet, linnet; si qua jam confirmata et definita, custodiat; denique quid unquam aliud Conciliorum decretis enisa est nisi ul quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur, quod antea lentiis prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur, quod antea securius colebatur, hoc idem posici sollicitius excoleretur? Hoc, inquam semper, neque quicquam prælrrei, Hæreticorum novitatibus excitata, conciliorum suorum decretis catholica perfecit Ecclesia, nisi ut quod prius i Majoribus soli traditione susceperat, hoc deinde posteris etiam per Scriptum chirographum consignaret, magnam rerum summam paucis litteris comprehendendo, et plerumque, propter intelligentiæ lucem, non novum lidci sensum (i) novte appellationis proprietate signando.

(I) Placuit Ecclesiæ, ac bonis omnibus, ne fucus à desperatis hominibus verilati fieret; ut aliquandò antiquus fidei sensus, novæ appellationis proprietate signaretur; at indignalisunt nonnulli, inter quos Joannes Clericus. tomo primo Artis Criticæ, ubi culpat voces ab Ecclesiâ sacratas, nempè Transubstantiationis, Consubstantialis, et similia quasi voces nihili: verum injusta et reprehensio, laliterque iste se gerit, ac si «piis diceret, ul Hilarius loquitur libr. adv. Constantium Imperatorem num. 16: < Nolo adversiôn < nola venena novarum medicamentorum comparationes, < nolo adversum novos hostes nova bella, nolo ad-
« versimi novas insidias concilia recentia.... Novitates t vocum, sed prophanas devitatio jubet Apostolus: tu < cur pias excludis? quoniam præscribitur ab eo dictum
« sil: Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est.
< Innascibilem, scriptum nunquam legis: numquid ex
< hoc negandum erit, quia novum est? Decernis si-

XXIV. Sed ad Apostolum redeamus. *O Timothee, inquit, depositum custodi, decitans prophanas vocum novitates.* Devita, inquit, quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum, ne le non solum tactu, sed etiam visu affiatuque percutiant. Quid est devita? *cum hujusmodi nec cibum sumere*, 1 Cor. 5. Quid est, devita? Si fidi, inquit, *venit ad rot, et hanc doctrinam nun affert*, 2 Joann. Quam doctrinam, nisi catholicam et universalem, et unam carndemque per singulas alatum successiones incorruptâ veritatis traditione manentem, et usque in secula sine fine mansuram? Quid tóni? *Nolite, inquit, recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis. Prophanas, inquit, vocum novitates.* Quid est *prophanas*? Quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitus extraneas. *Prophanas, inquit, vocum novitates.* Vocum, id est, dogmatum, rerum, sententiarum novitates, quæ sunt vetustati atque antiquitati contrarie: quæ si recipiantur, necesse est ut fides beatorum patrum, aut totum, aut certe magna ex parte violetur; necesse est ut omnes omnium ætatum fideles, omnes sancti omnes casti, continentes, virgines, omnes clerici, levita? et sacerdotes, tanta confessorum millia, tanti martyrum exercitus, tanta urbium, tanta populorum celebritas et multitudo, tot insula», provincia», reges, gentes, regna, nationes, totus posiremò jam pene terrarum orbis, per catholicam fidem Christo capiti incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nescisse quid crederci, pronuntietur. *Prophanas, inquit, vocum novitates devita:* quas recipere atque sectari nunquam Catholicorum, semper vero Hæreticorum fuit. Et revera, quæ unquam hæresis nisi sub certo nomine, certo loco, certo tempore ebullivit? Quis unquam hæreses instituit nisi qui se prius ab Ecclesiæ calholicæ universitatis et antiquitatis consensione discreverit? Quod ita esse luce clarius exempla demonstrant. Quis enim unquam ante profanum illum Pelagium tantam virtutem liberi præsumpsit arbitrii ut ad hoc in bonis rebus per actus singulos adjuvandum necessariam Dei gratiam non putaret? Quis anle prodigiosum discipulum ejus Cœlestium (4) reatu prævaricationis Adæ omne

< milcm Patri Filium. Evangelia non prodicant: quid est, < quod non refugis hanc vocem? In uno novitas figitur, < in alio submovetur. Ubi impietatis occasio, novitas < admittitur: ubi autem religionis MAXIMA ETSOLA
« CAUTELA EST, excluditur. » Quare autem Clericus disserens de vocibus nihil significantibus in exemplum adducat voces illas ab Ecclesiâ sacratas, quis prudens intelligere potest, quando ex sensu et voluntate Ecclesiæ jam legitimus illis vocibus affixus est sensus? quod fas semper fuit, erique, licet frendentibus ferocioribus, et forte insanis Criticis, Poeli dicente: *Licuit semperque licebit Signatum piarsente notii procedere nomen.*

(1) Natu nobilis fuit, sed nature vitio Eunuchus matris utero editus. An ob hanc causam à Lirinensi appelletur prodigiosus, incertum est; Patres tamen S. Mauri post Camerium verisimile putant. Certe in Commonitorio Marii Mercatoris oblato Ecclesiæ Constantinopolitanæ ac Theodosio, hæc in illius exordio leguntur: *Cœlestius quidem Eunuchus matris utero editus.*

humanum genus denegavit adsiriclum? Quis ante sacrilegum Arium trinitatis unitatem discindere, quis anti sceleratum Sabellium unitatis Trinitatem confundere ausus est? Quis ante crudelissimum Novatianum (1) crudelem Deum dixit, cò quòd mallet mortem monentis quàm ul revertatur et vivat? Quis antò magum Simonem, apostolici districtione percussus (à quo vetus ille turpitudinum gurgis usque in novissimum Priscillianum (2) continui et occulta successione manavit) auctorem malorum (5), id est, sedesum, impietatum, ilagilionnnque nostrorum ausus est dicere creatorem Deum? Quippe quem adscribit talem hominum manibus ipsam suis creare naturam, quæ proprio quodam motu et necessaria; cujusdam voluntatis impulsu nihil aliud possit, nihil aliud velit nisi peccare, cò quòd furiis viliorum omnium exagitata et inflammata in omnia turpitudinum barathra inexhausta cupiditate rapiatur. Innumera sunt talia, quæ brevitate studio pretermittimus: quibus tamen cunctis satis evidenter perspicuèque monstratur hoc apud omnes fere lucrosos quasi solemne esse ac legitimum,

(1) Nemo ex his Vineenlii verbis inferat, nullam esse pro peccantibus indulgentiam, remissionemque servatam dixisse Novalianum. Error namque ejus sequens fuit, quem antea defenderat Tertullianus; inliciahatur fuisse Ecclesiæ concessam potestatem, ut atrociora illa peccata, apostaste nempe à tide, homicidii, ac fornicationis, perse remitteret, quim talium delictorum venia esset soli Deo reservata. L'ndò stantebat de illis perpetuò agendam esse poenitentiam. Pro minoribus vero peccatis agnovit in Ecclesia dimittendi facultatem. Vide Polarium» tom. iv. Thcol. dogm. lib. 3. E« (1) Ili' rar. cap. 12 num. G.

(2) Simonis impura, et nefanda dogmata, quæ late describuntur ab Irenæo, Epiphanio, et Theodoretis, discipulos defensoresque mullos nasci sunt, ut Saturninum, Basilidem, Iuliusque filios Epiphaniem, et Isidonum. Quorum infelices hæcædes exstiterunt Cerdon, et Marcion, ac tertio Ecclesiæ seculo Manichæi; his successoribus Priscillianistis; quos Manichæorum cognatos appellat S. Leo in cp. olim 95, nunc 15, cap. 4. L'ndè Prosper in Chronico ad Coss. Ausonium, et Olyhrium: *Eà tempestate Priscillianus Episcopus de Gallatela, ex Mamchæorum et Gnoslicorum dogmate, hæresim nominis sui condidit*. Gnósticos autem à Simone sua habuisse exordia testis est Irenæus.

(3) Optasse Simonem tanquàm Denin ab omnibus glorificari, à mulisque pro tali habitum, testis est Irenæus lib. 1. adv. hæ. cap. 20 ex Edit. Erasmi; bine non adeò facile exponi potest, quomodò dixerit, Dei creatoris impulsu et necessitate ferri homines ad malum. Ex Irenæo autem hæc habemus. Quum impius sublimissimam se profiteretur virtutem, ac Helenam quamdam, primam suæ mentis conceptionem, per hanc dicebat angelos atque archangelos conditos; à quibus fabricatus Orbis ac preposterè moderatus, ad emendationem rerum, ul ipse veniret, compulerunt. Inde addebat, ul Irenæus ait, < prophetas à mundi < fabricatoribus Anselis inspiratos dixisse prophetias; < quapropter monebat, ut culleriliis curarent cos, hi < qui in eum, et in Helenam ejus spem habebant, et < « ul liberos agere quæ velint. Secundum enim ipsius < gratiam salvari homines, sed non secundum operas < justas. Nec enim esse naturaliter operationes justas, < sed ex accidenti, quemadmodum posuerunt qui < mundum fecerunt Angeli, nec huiusmodi præcepta < in servitutem deducentes nomines. > Propter hæc Irenæus Lirinensis dixit ex ejus mente necessitate impelli homines ad malum.

ut semper profanis novitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant, et per oppositiones falsi nominis scientiæ à fide naufragent. Contra vero Catholicorum hoc verè proprium, deposita sanctorum palrum et commissa servare, damnare profanas novitates, ci sicut dixit atque iterimi pradixit Apostolus, *si quis annuntiaverit præterquàm quod acceptum est, anathema sit*, Gal. 1.

XXV. Hic fortasse aliquis interroget an et Hærelici divinæ Scripture testimoniis utantur. Utuntur plane, et vehementer quidem. Nam videas cos volare per singula quæque sanctæ legis volumina, per Moysi, per Regum libros; per Psalmos, per Apostolos, per Evangelia, per Prophetas. Sive enim apud suos, sive alienos, sive privalim, sive publice, sive in sermonibus, sive in libris, sive in conviviiis, sive in plateis, nihil unquàm pene de suo proferunt quod non etiam Scripture verbis (1) adumbrare conentur. Lege Pauli Samosatani opuscula, Priscilliani, Eunomii, Joviniani, reliquarumque pestium; cernas infinitam exemplorum congeriem, prope nullam omitti paginam quæ non novi aut veleris Testamenti sententiis fucata et colorata sit. Sed tanto magis cavendi et pertimescendi sunt, quando occultis sub divinæ legis umbraculis latent. Sciunt enim fætores suos nulli fere citò esso placituros, si nudici simplices exhalentur; atque idcirco cos cælestis eloqui vehit quodam aromate aspergunt, in ille qui humanum facile despiceret errorem, divina non fucilò contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi solent (2), qui parvulis austera quisdam temperaturi pocula, prius oras molle circumlinunt, ul incauta ætas cum dulcedinem presenscrit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam iis cure est qui mala gramina et noxios succos medicaminum vocabulis precolorant, ul nemo fere ubi superscriptum legerit remedium, suspicetur venenum. Inde denique et Salvator clamabat: *Attendite vobis ut pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ovium, ab intus autem sunt lupi rapaces*, Matth. 7. Quid est vestitus ovium, nisi Prophetarum et Apostolorum proloquia, quæ idem, ovili quadam sinceritate, agno illi immaculato, qui

(1) Quæ fuse hic et sequentibus numeris, de Scripture abusu apud hærelicos, ait Lirinensis, decerpta sunt ex lib. Tertulliani de Prescript., prescribitur cap. 58, 59 et 40. vide infra.

(2) An hæc de parvulis incauto austera pocula sorbentibus, decerpserit ex lib. 4 Lucretii de Naturis rerum, definire non audeo; similia tamen sunt his, quæ iste canit, diu pretor meritum se extollit:

.... *Pueris absinthia tetra medentes
Quum dare conantur, prius oras pocula cirem t
Contingunt mellis dulci pavoque liquore:
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Laborum leniis, interea perpotet amarum
Absinthii laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valescat.*

At quia minime valescit, qui amarum obscurumque ebibit errorem, licet colore mullo obductum; propter S. Vir consultò illorum profert exemplum, qui *noxios succos medicaminum vocabulis prtycolorant* ex quibus certa funestaque oritur mors.

Lollii peccatum mundi, lanquhm vellera quædam texuerunt? Qui sunt lupi rapaces, nisi sensus Hærcliconim feri cl rabidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant et gregem Christi quaquù possunt dilacerant? Sed ut fallacius incautis ovibus obrepant, manente luporum feroció, deponunt lupinam speciem, cl sese divinæ legis sententiis vehit quibusdam velleribus obvolvunt, ul cùm quisque lanarum mollitiem præsenscil, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Sed quid ait Salvator? Ex *fructibus eorum cognoscetis cos* : id est, cùm cœperint divinas illas voces non jam proferre tantum, sed etiam exponere, nec adirne jactare soliim, sed etiam interpretari, tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies inlelligclur, tunc novitium virus exhalabitur, tunc profana; novitates aperientur; luncprimùm scindi sepem videas, tunc transferri patrum terminos, tunc Catholicam fidem cædi, tunc Ecclesiasticum dogma lacerari. Tales erant ii quos percutit Apostolus Paulus in secundó ad Corinthios Epistola, dicens : *Nam ejusmodi, inquit, pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi?* 2 Cor. i1. Quid est *transfigurantes se in Apostolos Christi?* Proferebant Apostoli divinæ legis exempla; proferebant cl illi. Proferebant Apostoli psalmorum auctoritates; proferebant cl illi. Proferebant Apostoli sententias Prophetarum; el illi nihilominus proferebant Sed cùm ea quæ similiter protulerant, interpretari non similiter coepissent, tunc simplices à subdolis, tunc infucati à fucatis, tunc recti à perversis, tunc postremo veri Apostoli à falsis Apostolis discernebantur. *Et non mirum, inquit. Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis.* Non est ergo magnum si ministri ejus transfigurantur sicut ministri justitiæ. Ergò secundum Apostoli Pauli magisterium, quotiescumque vel pseudoapostoli vel pseudoprophetae vel pseudodoclores divinæ legis sententias proferunt, quibus male interpretatis errores suos adstruere concntur, non dubium est quin auctoris sui callida machinamenta sectentur, quæ ille nunquam profecld comminisceretur, nisi scirclomino nullam esse ad fallendum faciliorem viam, quàm ut ubi nefarii erroris subinducitur fraudulentia, ibi divinorum verborum praetendatur auctoritas.

XXVI. Sed dicet aliquis : Undè probatur quia sacræ legis exemplis Diabolus uti soleat? Legat Evangelia, in quibus scribitur : *Tunc assumpsit illum Diabolus, id est, Dominum Salvatorem, et statuit illum super pinnam templi, et dixit ei : Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim quod angelis suis mandavit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis; in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, Matth. 4.* Quid hic faciet misellis hominibus qui ipsum Dominum majestatis Scripturarum testimoniis appetivit? Si, inquit, *filius Dei es, mitte te deorsian.* Quare? *Scriptum est enim, inquit.* Magnopere nobis doctrina loci istius attendenda atque retinenda est, ul Lanio evangelica auctoritatis exemplo, quandi) aliquos apostolica seu prophetica verba proferre contra catholicam fidem viderimus, diabolum per eos loqui minime dubitemus. Nam sicut tunc caput capiti, ila nunc quoque membra

membris loquuntur, membra scilicet diaboli membra Christi, perfidi fidelibus, sacrilegi religiosis, Hærelici i^stremò Catholicis. Sed quid tandem dicunt? Si, inquit, *filius Da es, mitte te deorsian;* hoc est, si filius esse vis Dei et hæredilatcm regni caleslis accipere, mille le deorsùm, id est, ex istius le sublimis Ecclesiæ, quæ etiam templum Dei putatur, doctrinó cl Intelitione demitte. Ac si quis interroget quempiam hæreticoruni sibi talia persuadentem : Unde probas, undè doces quòd Ecclesiæ Catholicae universalem el antiquam fidem dimittere debeam? statim ille : *Scriptum est enim.* Et continuò mille testimonia, mille exempla, mille auctoritates parat de lege, de Psalmis, de Apostolis, de Prophetis, quibus novo cl malo more interpretatis, ex arce calholicà in hærescos barathrum infelix anima præcipilclnr. Jam vero illis quæ sequuntur promissionibus miro modo incautos homines Hærelici decipere consueverunt. Audent etenim polliceri et docere quòd in Ecclesià suà, id esi, in communionis suæ conventiculo, magna et specialis ac plané personalis quædam sil Dei gratia, adeò ul sine ullo labore, sine ullo studio, sine ullà industrió, etiamsi nec petant, necquærant, nec pulsent, quicumque illi ad numerum suum perlinent, lamen ilà divinilùs dispensentur ul angelicis cvccii manibus, id est, angelici protectione senati, nunquàm possint offendere ad lapidem pedem suum, id esi, nunquàm scandalizari.

XXVII. Sed dicet aliquis : Si divinis eloquiis, sentenths, promissionibus cl Diabolus et discipuli ejus utuntur, quorum alii sunt pscudoapostoli, alii pseudo prophetæ cl pseudomagislri, et omnes ex loto Hærelici, quid facient Catholici homines cl matris Ecclesiæ filii? Quonam modo in Scrii turis sauciis veritatem à falsitale discernent? Hoc scilicet facere magnopere curabunt, quod in principio Commonitorii istius sanctos et doctos viros nobis tradidisse scripsimus, ul divinum Canonem secundum universalis Ecclesiæ traditiones cl juxta Catholici dogmatis regulas interpretentur; in quà item Calholicà cl apostolici Ecclesià sequantur nccessc est universitatem, antiquitatem, consensionem. El si quandò pars contra universitatem, novitas contra vetustatem, unius vel paucorum errantium dissensio contra omnium vel certe nulló plurium Catholicorum consensionem rebellaverit, præferant partis corruptioni universitatis integritatem : in quà cãdem universitate, novitatis profanitati antiquitatis religionem, itemque in ipsâ vetustate, unius sive paucissimorum temeritati primùm omnium generalia, si qua sunt, universalis Concilii decreta praeponant; tunc deindé, si id minus csl, sequantur quod proximum est, multorum atque magnorum consentientes sibi sententias magistrorum. Quibus, adjuvante Domino, fideliter, sobrie, sollicité observatis, non magnò difficulLile noxios quosque exsurgentium Hæreticorum deprehendemus errores.

XXVIII. Hic jam consequens esse video nt exemplis demonstrem quonam modo prophanæ Ilæreü eorum novitates prolatis atque collalis veterum magistrorum concordantibus sibimet sententiis et

deprehendantur et condenmentur. Quæ tamen antiqua sanctorum patrum consensio non in omnibus divinæ legis quaestiunculis, sed solum certe precipue in fidei regulâ magno nobis studio et investiganda est et sequenda. Sed neque semper neque omnes hæreses hoc modo impugnandæ sunt, sed novitiæ recentioresque tantummodo, cum primis scilicet exoriuntur, anle quam infalsare vetuste fidei regulas ipsius temporis velantur angustiis, ac priusquam manante latius veneno, majorum volumina vitare conentur. Cæterum dilatate et inveterate hæreses nequaquam hæc viâ adgrediendæ sunt, eo quod prolixo temporum tractu longa iis fruendæ veritatis patuerit occasio. Atque ideò quascumque illas antiquiores vel schismatum vel hærescon profanitates nullo modo nos oportet nisi aut sofà, si opus est, Scripturarum auctoritate convincere, aut certè jam antiquitus universalibus sacerdotum catholicorum Conciliis convicias damnatasque vitare. Itaque, cum primis mali cujusque erroris putredo erumpere cooperit, et ad defensionem sui quædam sacræ legis verba furari, eaque fallaciter et fraudulenter exponere, slathn interpretando Canonum sanctorum congregatione; sunl; quibus illud quodeumque exsurget novitium, ideòque profanum et absque ulla ambage prodatur, et sine lillâ retractatione damnatur. Sed eorum dunlaxat patrum sententiarum conferendæ sunt, qui in fide et communione Catholici sancte, sapienter, constanter viventes (I), docentes, et permanentes, vel mori in Christo fideliter vel occidi pro Christo feliciter meruerunt. Quibus tamen hæc lege credendum est ut quicquid vel omnes vel plures uno eodemque sensu manifeste, frequenter, perseveranter, vehit quodam consentiente sibi magistrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmaverint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur. Quicquid verò, quamvis ille sanctus et doctus, quamvis Confessor et Martyr, præter omnes et etiam contra omnes senserit, id inter proprias et occultas et privatas opiniunculas à communis et publicæ ac generalis sententiæ auctoritate secretum sil; ne cum summo stern e salutis periculo, juxta sacrilegam Hæreticorum et Schismaticorum consuetudinem, universalis dogmatis antiquâ veritate dimissi, unius hominis no-

vitium sectemur errorem. Quorum beatorum patrum sanctum catholicumque consensum, ne quis sibi temere contemnendum forte arbitretur, ait in primâ ad Corinthios Apostolus: *¶ quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primis Apostolos* (quorum ipse unus erat), *secundò Prophetas* (qualem in Actibus Apostolorum legimus Agabum), *tertio Doctores*, qui tractatores nunc appellantur, quos hic idem Apostolus etiam Prophetas interdum nuncupat, eò quod per eos Prophetarum mysteria populis aperiantur. Ios ergò in Ecclesiâ Dei divinitus per tempora et loca dispersi satos quisquis in sensu catholici dogmatis unum aliquid in Christo sentientes contempserit, non hominem contemnit, sed Deum: à quorum vendicò unilate ne discrepet, impensius obtestatur idem Apostolus dicens: *Obsecro autem vos, fratres, ut id ipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia*, i Cor. 1. Quod si quis ab eorum sententiæ communione desciverit, audiet illud ejusdem Apostoli: *Non est Deus dissensionis, sed pacis*, i Cor. 14 (id est, non ejus qui à consentiendi unitate defecerit, sed eorum qui in consentiendi pace permanserint) *sicut in omnibus*, inquit, *Ecclesiis sanctorum doceo*, id est, Catholicorum: quò ideò sanctæ sunl, quia in fidei communione persistunt. Et ne quis forsitan, prætermisissis cæteris, se solum audiri, sibi soli credi adrogaret, paulò post ait: *An à vobis*, inquit, *verbum Dei processit, aut in vos solos devenit?* Et ne hoc quasi perfunctorie occiperetur, adjecit: *Si quis*, inquit, *videtur propheta esse aut spiritalis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata*. Quæ utique mandata, nisi ut si quis est propheta aut spiritalis, id est, spiritalium rerum magister, summo studio aequalitati et unitatis cultor existât; ut scilicet neque opiniones suas cæteris proférât (1), et ab universorum sensibus non recedat. *Cujus rei mandata qui ignorat*, inquit, *ignorabitur*: id est, qui aut nescita non discit, aut scita contemnit, ignorabitur, hoc est, indignus habebitur qui inter unitos fide et cæqualos humilitate divinilùs respiciatur: quo malo nescio an quicquam acerbius cogitari queat. Quod tamen juxta apostolicam comminationem Pelagiano illi provenisse cernimus Juliano (2),

li) Ex hoc loco infert Dalkens, in libro de Vero usu Patrum, inconstantes fuisse Patres in fidei doctrinâ. At Lirinensis hæc mens est: quia per plura in superioribus ostenderat non raro divino judicio buinanàque infirmitate accidere, ut Ecclesiastici viri magni meriti ac scientiæ labantur, et contra Apostolum nova dogmata annuntient, quod probat exemplis Pilotini, Apollinaris, Neslorii, Origenis, ac Tertulliani; no quis pretexta auctoritatis horum perversa sectaretur dogmata, ut in fine 2i, num. ait: hæc de causâ prudenter hic monet, haud audiendos esse illos, qui constanter non docuerunt, et vixerunt in Ecclesiâ. Iudè in num. 45, loquens de Sacerdotibus, (pii l phesi convenerant, inquit: < Hoc optimum factum i visum catul in medium SS. Patrum sententiæ proferrentur; quorum alios Confessores, omnes verò < Catholicos, Sacerdotes fuisse, et permansisse contra starci, ut scilicet rilé atque solemniter ex eorum < evosensu atque decreto antiquum dogma firmaretur. >

(1) Apposilè hæc proscribit Lirinensis ex Apostoli sensu. Nam duo Corinthiis in laud, loco procipit: primum, ut sacrarum litterarum interpretes in priores spectet, à quibus Verbum Dei processit in posteros. An, inquit, à vobis Verbum Dei processit? alterum, ne quisquam sensum suum tenaci contentione defendat, sed prius reliquos Ecclesia? Doctores consulat; ut si viderit omnibus probari id quod sentit, tulli jam teneat: sin reprobari, lutò jam deserat; quod innuit quum ait: Aut in vos solos pervenit. Consulat lector doctiss. virum Melch. Canum liber 7 de locis Theol cap. 5.

(2) Inter hærellicos, qui Ecclesiam turbare conati sunl, ac sCylo fidei vexare sententias, precipuos existit Julianus prasertim ex quo sub Zosimo anu. Chr. 118, ab lœlanensi dejectus est Episcopatu, imò pulsus ex lialiâ, vagus, et extorris nullibi sedem certam habens. Nam primò Constantinopolim fugit, sed ann. Chr. 451, vel 152, posi Ephesinam Synodum

qui se collegarum sensui aul incorporare neglexit, aul excoiporare præsumpsil. Sed jam tempus est ut pollicitum proferamus exemplum , ubi cl quomodo sanctorum patrum scnlentiæ congregate sint, ul secun-

ejectus in Gallins migravit. Anno verò 459, Xysto Papó sedente, seu per fraudem, seu per speciem voluit se ab errore vindicare , cujus dolis Leonis prudentia, et sagacitas restitit, Prospero teste in Chronico : < Hòc tempestai#, inquit, Julianus Edanensis < jactantissimiis Pelagiani erroris assertor, quem du-« diirn amissi Episcopales intemperans cupido exagi- < labat inultimodà arte fallendi correctionis speciem « præferens, inolitus est in communionem Ecclesi e < irrepere. Sed his insidiis Sixtus Papa Diaconi Leonis < hortatu vigilanter occurrens, nullum aditum pesti- < feris conatibus patere permisit : et ita omnes Ca- < tholicos de rejectione fallacis bestia» fecit gaudere, < quasi tunc primum superbissimam hærcsim Aposlo- < heus gladius dctruncósset. > Et quoniam fallax he relicus novas turbas sub Leone jam Pontifice circi anu. Chr. 444, ciebat : proplcreà adversùs saucium fidei hostem, janmue multis debilitatum ictibus movit irma Leo, teste altero Prospero in op. de Promissionibus cl Prædictionibus Dei cap. 6, pari. 4. Addit

diirn eas ex decreto atque auctoritate Concilii ecclesiasticæ (idei regula figeretur. Quod quò commodius fiat, hic sil jam hujus Commonitorii modus; ul cælcra quæ sequuntur, ab alio sumamus exordio.

Vignerius, cl post cum PP. S. Mauri, hunc ipsum in felicem hcreticum post longas hác illàcque aberrationes , ob quas alter Caín profugus , cl extorris à Fulgentio appellatur, ultimi denique perfugii loco viculum quemdam in Siciliâ incoluisse; ubi suæ seelæ homines docens, factus csl ex Episcopo ludimagisler, quam occupationem longè ante ri deslinñral Angustióos, ul genio et eruditioni ejus congruentem in l.l). 2. Op. imper, num, 51 : < Loqueris de homonymis, et < a quivocis : quomodò ergo le ipsi saltem Pelagiani < intellecturi sunt nisi prius ad scholas Dialecticorum, < ubicumque terrarum potuerint inveniri, propter hæc < dicenda mittantur? An forte et categorias Aristotelis, < antequam tuos libros legant, eis exponens ip>e le- < durus es? Cyr non et hoc facias, homo ingeniosis- < simus, quandoquidem à deceptis miseris pasceris < otiosus? > Sic Hieronymus de pseudodiacono Cele- < densi Anniano aiebat : « Copiosissime pascitur, u« < alienæ blaspheruiæ verba frivola subministret. >

SECUNDUM COMMONITORIUM

hderlapsum est (i), neque ex eo amplius quicquam quam postrema narlicula remansit, ici esi, sola recapitulatio, quæ cl subjecta csl.

XXIX. Quæ cùm ita sint, jam tempus csl ul ca quæ duobus his Commonitoriis dicta sunt, in hujus secundi fine recapitulemus. Diximus in superioribus hanc fuisse semper et esse hodièque Catholicorum consuetudinem, ut fidem veram duobus his modis adprobent, primiim divini Canonis auctoritate, deinde Ecclesiæ Calholicæ traditione; non quia Canon solus non sibi ad universa sufficiat, sed quia verba divina pro suo plerique arbitrato interpretantes, varias opiniones erroresque concipiant, atque ideò ncesse sit ul ad unam ecclesiastici SCRSÛS regulam Scripturæ coelestis intelligentia dirigatur, in his dunlaxat praci- pué quaestionibus quibus lotius Catholici dogmatis fundamenta nituntur. Item diximus in ipsâ rursus Ecclesia universitatis pariter el antiquitatis consensio- nem spectari oportere; ne aut ab unitatis integritate in pariem schismatis abrumpamur, aul à vetustatis religione in hæreseon novitates præcipitemur. Item diximus in ipsA Ecclesiæ vetustate duo quædam vehe- menter studioseque obsonanda, quibus penitus inha- > rore deberent quicumque hærelici esse nollent : pri- miim, si quid esset antiquitus ab omnibus Ecclesiæ Calholicæ sacerdotibus universalis Concilii auctoritate decretum; deinde si qua nova exsurgeret quæstio, ubi id minime reperirctor, recurrendum ad sanctorum pa- trum sententias, eorum dunlaxat qui suis quisque torn-

(!) Hæ dtiæ lineæ, quibus admonetur Lector de jacturi secundi Commonitorii, exstant in antiquis editionibus, ilemque in recenliore ex Codd. Regiis, ad quorum fidem Bahizius Lirinensis castigavit opus; relinere autem cas cum omnibus placuit.

poribus cl locis in unitate communionis cl fidei per manentes, magistri probabiles exstitissent, et quicquid mio sensu atque consensu tenuisse invenirentur, id Ecclesiæ verum et catholicum absque ullo scrupulo judicaretur. Quod ne præsumptione magis nostri quàm auctoritate ecclesiastici promere videremur, exemplum adhibuimus sancti Concilii quod ante trien- nium (1) fermé in Asii apud Ephesum celebratum est VV. CC. Basso Antiochoque Consulibus : ubi cùm de sancientiis fidei regulis disceptaretur, ne qua illic for- sitan profana novitas in modum perfidis Ariminen- sis obreperet, universis sacerdotibus, qui illo ducenti fere numero (2) convenerant, hoc calholicissimum, fidelissimum, atque optimum factu visum est ut in medium sanctorum patrum scnlentiæ profferrentur, «piorum alios martyres, alios confessores, omnes vero catholicos sacerdotes fuisse el permansisse constaret;

(1) Celebrata est Synodus ann.Ch. 451, in Eccle- sia, quæ appellatur Maria; de quâ sic Prosper in Chron. : < Congregali apud Ephesum plus ducentorum < Synodo Sacerdotum, Nestorius cum bæresi nominis < sui, et cum multis Pelagianis, qui cognatum errori « suo adjurabant dogma, damnatur. > Mde eumdem in lib. conl. Collai. 21, cap. Dinner. 2.

(2) In act. f. Coicil., post subscriptiones Episcopo- rum hæc leguntur : < Postquam hi omnes Neslorii < depositioni subscripsissent, accesserunt alii Epis- < copiad sanctam Synodum, qui et ipsi quoque præ- < posilæ damnationi subscripserunt; Episcopi itaque, < qui ipsum Nesloriim deposuerunt, plures quàm du < centi exstiterè : aliqui enim locum tenuerunt alio < rum Episcoporum, qui ad Ephesiorum Metropolim < venire non > otucrunt.

ut scilicet rite atque sollemniter ex eorum consensu atque decreto antiqui dogmatis religio confirmaretur et prophana novitatis blasphemia condemnaretur. Quod cum illa factum foret, jure meritoque impius ille Nestorius catholicæ vetustati contrarius (i), beatus

H) Hoc licet verum, non tamen desperat® conscientia! homines deterruit, quin Nestorii impurum hominem susceperint defendendum, ac diris calumniis proscindendum sanctum Cyrillum. Et ne commemorem impostorem illum, qui Nestorium pro sancto vendidit, ac Cyrillum quasi Apollinaristarum hæresis restaurator, magna probationum mole à doctiss. Petavio convictum toni. v. de Ineam, lib. 6; certe mirum est Clericum Ep. G. Grit, et Eccles. hæc indecora Cyrillo protulisse: *hominem in Epitetimi Synodo trqui atque iniqui es; gitani habuisse rationem*. Et quoniam SS. Asceta Isidori Pelusiota: epistolis abutitur, ut offus® veritati dispellantur tenebre, hæc pauca observare placuit: Quatuor Isidori exstant epistolæ ad Cyrillum, nempe 310, 323, 524, et 570. In prima cortó comparisonem instituit Theophilum inter et Chrysostomum; ut sicut ille hunc oppressit, ita Cyrillus Nestorium. Verum hoc non tam ex suo, quam aliorum sensu dicit: < Mulli, ex iis qui sunt Ephesum < *coacti, te* traducunt, ut privatam persequentem inimicitiam, non quæ sum Christi reela sententia quærenlein. Sororis Theophili, inquiunt, filius est, qui ejus animum imitatur; ulcenh ille manifestum fuorem effudit in religiosum, ac Deo amicum Joannem; sic et hic superbire gestii. > Opus autem erat in his querelis criticum adhibere lumen. Nam si ab impiis hominibus confici® ill® fuerunt, ut revera, leste Concilio ipso in Ep. ad Clerum Constantinopolitanum, nulla nediin Cyrillo, sed etiam Memnoni ab hærelis imposita fuere crimina: jam rationis ordo poscebat pro nullis habendas esse inimicorum lidei criminationes; *qui enim*, ut lepide ait Augustinus lib. I. adv. Parmenianum cap. 6, num II, *justissime rictus est, eâ cæcitate de innocente iudice murmurat, quâ cucinile de innocente adversario litigabat*. Et sanè de industrie Pelusiota his quæ recitata sunt addit: *licci magnum lutuniquè sit discrimen inter eos qui judicantur*. Probò namque noverai optimus Vir Cyrillum, ut ipse loquitur in Epist. 570, non nisi S. *Athanasii sequi ac tenere doctrinam*, Nestorio adversus liane impiani profilenle et sedante; (piani ob causam in eadem laud. Epist. S. Vtrum mirificò extollit, ut magni illius *Marci speciem atque habitum præferentem*, et in ep. 524, appellat *virum admirandum*, quilm in epist. precedente 323, summopere commendat, quia *Sanctorum Patrum tñmni, ac Athanasii nrascrlim, circii incarnationis mysterium strenue sedabatur*, et defendebat. Nil ergò inruin et novum, si ob perversitatem doctrina® Nestorio restitit, poblquàm nihil offlciorum ac benevolenti® omiserat, ut perditum hominem ab errore revocaret, quod liquet ex epistolis ad cum directis, ac ex illis ad Egyptios monachos datò. Quàm enim ad hos Nestorii Gomiliis vcnemmu pervenisset, ne peste simplices corriperentur homines, gravi monuit epistola, nbi veram eos docebat lidem, cujus exemplaribus Constanlinopolim adductis, complures in antiqua fide firmati sunt; hinc principes et magistratus, scriptis ad Cyhilum litteris, gratias ei egerunt. Ita exulceratus (uit contra Alexandrinum Antistitem Nestorii animus, omnuque molitus est. ut cum ulcisceretur; qui Imperatoris hnmanii »le abusus, calumniis in illum commovit, nuoti aeres minaccsqiic ad Cyrillum deslitate pistôte »robaiii, quibus hnpudenùs ùc irrequieti annui turbaruimpic appetentis culpatur. Al pulo potl discussis nebulis serena veritatis facies apparat, Nestorio pro hi in tiro et impio ugnilo, dum inierim Cyrillus totius Orbi» consensu simun® prohibetis sir, oc *Hicrosmutir antiquilali*, ut loquitur »metlition» nosier, con«il i. moi *est judicatus*. Propter quæ

verò Cyrillis sacrosanctæ antiquitati consentaneus judicatus est. Et ut ad fidem rerum nihil deesset, tàm nomina et numerum (licet ordinem fuisset obliti) edidimus connu patrum juxta quorum ibidem concinentem sibi concurdemque sententiam et legis sacne proloquia exposita sunt, et divini dogmatis regula constabilita est: quos, ad confirmandam memoriam, hic quoque recensere nequáquam superfluum est.

XXX. Sunt ergo hi viri quorum in illo Concilio vel tanquàm judicum vel tanquàm testium scripta recitata sunt. Sanctus Petrus (I) Alexandrinus Episcopus (2) doctor pnestanlissimus et martyr beatissimus. Sanctus Athanasius, ejusdem civitatis antistes, magister fidelissimus et confessor emincnlissimus. Sanctus Theophilus (3), ejusdem item urbis Episcopus, vir fidei, viti, scienlià salis clarus, cui successit venerandus (Cyrillus, qui nunc Alexandrinam illustrat Ecclesiam.

ingentia in Catholicam fidem merita, et ut majore cum auctoritate in Synodo Apostolica® sedis legatum ageret. phrygio à Cæleslino Papà donatus fuit, neinpè mitrò: quam Card, de Noris lib. 2 hist. Pelag. cap. xit æstimat phrygium dictam, quoniam erat peculiare legumentum capitis, quo Phryges utebantur; hinc Latinus apud Virg. /Eneid. 9, vers. 61(>, exprobrat Phrygibus Æneæ sociis, quòd mitras in capile gestarent.

*Et lunictr manicas, et habent redimicula mltrtr,
O verè Phrygiæ, neque enim Phryges!*

Consulat Leet. laud. Card, et multa velorum testimonia apud eum rem illustrantia comperici.

(I) At non miniis ordinis, quàm numeri oblitus est S. Vir. Ordinis, quin posi Petrum, et Athanasium memorandi erant Julius, et Felix, post Ithophiliim Cyprianus, deindè Ambrosius, quibus subdendi erant Nazianzemis, Basilii, ac Nyssenus, non prætermisso Attico Episcopo Constantinopolitano, et Amphiloquio Iconii pni stile, quorum testimonia postremò fuore in Synodo laudata. Unde infertur, numeri etiam fuisse oblitum, quia non decem, ut paulò post ait, sed duodecim fuerunt tanquàm testes» indices, ac consiliarii in Synodo introducti. Et sanò Amphiloquii et Allici retinenda esse testimonia ex fide JISS. Codicum, ne ex Mario Mercatore ostendit P. Ilarduinusloin. I.Cmicil. pag. 117; quibus addere liceat vetustissimum codicem Bibi. Vaticana® num. 1552, etiam testimonia illa exhibentem, qui à Baronin in annalibus frequenter appellatur Collectio Creseoniana.

(2) Eusebius hist. Ecele. lib. 8. cap. 15. Edit. Vales. enumerans eos, qui Alexandria®, et per lotam .r.egyptum ac Thebaidem nobili martyrio perfundi erant: < Primus omnium, inquit, nominandus esi Petrus < iras Alexandrin® Ecclesiæ Episcopus, Christiame < religionis doctor eximius. • Ejus liber de Divinitate nedum in Ephesinfi Synodo, verum. et panice post in Cbalcedonensi commendati s esi. Contigit ejus martyrium ann. 511, nono persecutionis nnn. sub Maximiano Imperatore, si persecutio Diocletiani cœpit an. Ch. 502, et non 505, quod lamen opinantur peritis® mi Chronologi.

(5) De Theophilo, et Joanne (Chrysostomo hæc habet Proftper in Chron. ad Cous. Vincentii, et Fraviti, qui incidit in ann. Ch. 401: < Joannes Constantino-< polifonos, et Theophilus Alexandrinus illustres Episcopi scopi habentur. Sed ulruinque obscuravit discordia, < qua® c<) usque processit, ut Joannes à Theophilo oppressus, Pontum exilio pergere cogeretur; quiim < tamen communionem ejus maxima pars Episcoporum nun, Romani Pontificis exemplum secula, se rvavov < rii. »

El ne forsitan unius civitatis ac provincia*, doctrina hæc putaretur, adhibita sunl cliam illa Cappadociæ lumina, Sanctus Gregorius Episcopus et confessor de Nazianzo; Sanctus Basilius, Ca sarca*. Cappadociæ Episcopus et confessor; Sanctus item aller Gregorius Nyssenus Episcopus, iidei, conversationis, integritatis et sapientia lucilo, fratre Basilio dignissimus. Sed ne sola Gracia aul Oriens Ianium, veriim etiam Occidentalis et Latinus orbis ilà semper sensisse adprobareliir, leche sunt quoque ibi quædam ad quosdam Epistole sancti Felicis (I) martyris et sancti Iulii, urbis Ilomæ Episcoporum. El ul non solum caput orbis, veriim cliam latera illi iudicio testimonium perhibeat.

(1) In Ephesiiià Synodo prius recitata fuere Iulii verba, deinde Felicis; at a Lirinensi, et Ilvpalio Ephesiorum Episcopo in Goliat, cum Aeephaïs, ut temporum requirit ordo, Felix Iulio praeponitur; qui nequaquam fuit ille à Constantio in Liberii locum suffectus, sed alter illius nominis primus, die 27 Decemb. anu. 269, ordinatus, ac die 22 Dee. anu. 27 i, vitâ functus. Quod liquet ex nomine Maximini praesulis Alexandrini, ad (piem Pontificis directa fuit Epistola à Synodo laudata, occasione Pauli Samosatani è suà Ecclesià ejecti. Nam encyclica Antiocheni Concilii epistola Dionysio Romano, ac Maximino fuit directa; unde arguere licet, hunc supparem et æqualem fuisse Felici primo, Dionysii Alexandrini successorem, et hæredeni. Michael Leqiiien probal spurium fuisse Felicis testimonium in Synodo laudatum : veriim ex Liberato, et Ilvpalio P. Constant tom. I. Ponlif. Ep. §. unico de Felicis Papæ scriptis ostendit prorsus genuinum esse, licet sponte concedat ab Aceplialis falsas aul adulteratas Felicis vulgatas epistolas» At ambo hi doctissimi viri magnò rationum mole compulsi sustinent cum Leontio Byzantino, qui Justiniano imperante floruit in lib. do seclis act. 8, fragmentum in Condi. Ephesino recitatum non esse Iulii Pana', sed potilis Apollinari, aut cujtisdam Timothei eâtiem peste correpti, non quia in Epistola aliquid comparcat orlhodoxæ fidei adversum, praserlim in fragmento, mio usum est Concilium, ut ait Leontius; sed quòd ApoHinaristæ ul Iulii circumduxerint, floccificandfam. Hæc autem sunl argumenta, quibus docti viri moventur. I. Nyssenus in opere contra Apollinarem nulla refert, miæ bæcepistolft continentur, raque ul prava refutat. II. Leontius ex plurium exemplarium fide loc. cil. asseruit non Iulii sed Timothei, qui Apollinarem habuit magistrum, esse epistolam. III. quod cum Leonilo proferi alter Severianorum adversarius, ipsa phrasis non convenit Iulio tanquàm conversa è Ialino, quim sit nimis græca. IV. hanc in fronte praferl inscriptionem : *Domino meo desideratissimo*, qua' in alierà sine dubio Iulio supposita etiam comparet. V. ille Prosdocius, ad (piem epistola est missa, nec presbyter, vel Episcopus nominatur contra morem Humanorum Praesulum. VI. sub Catholicis verbis infandæ docirinae semina latent : nam ubi de corpore loquitur, nusquam *mente proditum*, vel (*miniati* dicit, qtlinimò luv. quæ num. 4, habet, Apollinaiistam produnt : < qui < autem propter unionem cum increato Deo corpus < dix ;num prædicat, et secundum compositionem, quæ < simul iilnunque est, tanquàm unum increaliin Denin < adoratur, beatus erit. > Nullam tamen crediderunt acculali viri nolan inferre SS. Synodo; quia quim per manus mullorum Iulii circumferretur nomine epistola, in quâ nihil aperte falsum, non erat cur diffideret inscriptioni; veriim ubi plures alia* ex eadem prodire officimi, quibus Etilychiani vehementer abutebantur, coacti sunl fidei amatores, in relegendo auctore, operam impendere suam. Elaborata ridetur epistola post Macedonii hæresim, et sic post aim. Ch. 260

reni, adhibitus est à Meridie beatissimus Cyprianus Episcopus Carthaginensis et martyr; à Septentrione sanctus Ambrosius'Mediolanensis Episcopus. Hi sunl igitur omnes apud Ephesum sacrato Decalogi numero magistri, consilarii, testes, iudicesque producti; quorum beata illa Synodus doctrinam tenens, consilium sequens, credens testimonio, obediens iudicio, absque t.edio, praesumptione, et gratiA de fidei regulis pronuntiavit. Quanquam multò amplior majorum numerus adhiberi potuerit, sed necesse non fuit, quia neque multitudine testium negotii tempora occupari oportebat, et decem illos non aliud verè sensisse quàm caleros omnes collegas suos nemo dubitabat.

XXXI. Post quæ omnia, adjecimus etiam beati Cyrilli sententiam, quæ gestis ipsis ecclesiasticis continetur. Namque cùm lecta esset Sancti Capreoli (1), Episcopi Carthaginensis Epistola, qui nihil aliud intendebat et precabatur nisi ul, espugnati novitate, antiquitas (2) defenderetur, ita Episcopus Cyrilhis prolocutus est et definivit. Quod hic quoque interponere non abs re videtur» Ait enim in fine gestorum : *Et here, inquit, quæ lecta est Epistola venerandi et multum religiosi Episcopi Carthaginensis Capreoli, fidei gestorum inseretur; cujus aperta sententia est. Vult etenim antiquæ fidei dogmata confirmari, novitia vero et super» fiue adinventum et impij* promulgata, reprobari atque damnari. Omnes Episcopi adclamaverunt : Hir omnium voces sunt, lute omnes dicimus, hoc omnium votum est.* Quæ tandem omnium voces, aul quæ omnium vota, nisi ut yunfl erat antiquitus traditum teneretur, quod adinventum nuper, exploderetur? Post quæ admirati sumus et praedicavimus quanta Concilii illius fuerit humilitas et sanctitas, ut tot numero sacerdotes, pene ex majori parte Melropolilani, lantæ eruditionis tanhvque docirinae ut propè omnes possent de dogmatibus disputare, quibus proplereà ipsa in unum congregatio audendi ab se aliquid et statuendi addere vidcreliir fiduciam, nihil tamen novarenl, nihil præsu-

(1) Capreolus Aurelio successit, at quo anno incertum est, annaret tamen circa ann. Ch. 430. Hunc ad Synodum Iheodosius per hileras invitavit cum Afris Praesulibus, et nominalim Augustinum. Sed quum novem fere mensibus ante concilii cclebrailioiiein Augustinus coduin netiisset, et una simul ob temporis acerbitem, Vandalis Genserico duce omnia vastantibus ac depopulantibus. Primas Synodum haud cogere posset, ut ab illà electi Ephesum minerentur, vel saltem honorifica, ac solemnis legatio: voluit nihilominus pro Ecclesiasticæ disciplina* observantiâ, Besulam Carlhaginensem Diaconum, ad Synodum dirigere; eujus legationis meminit ipse Capreolus in Epist. ad Vitalem, et Tonantium, quam ex MS. Codice Sirmondus edidit.

(2) Capreoli verba hæc sunt : < Vestram sanclilalem iterum atipie iterimi rogatam cupio, ut Spiritu < Sancto cooperante quem cordibus vestris, in oinni < bus qua* acturi estis, prestò futurum non dubito, < novas doctrinas, et antehac Ecclesiasticis auribus < inusitatas, prisca* auctoritatis robore instructi è mo « dio profligatis, atque ita (piibuseimique novis erroribus resistatis. » Hujus epislohi* fragmentum recitat Feriandus in Ep. ad Pelagium et Anatolium, S. B. !.. Diae<iljos, alia tamen lation

nieronU nihil sibi penilùs, ad rogarent, set! omnimodis Irrcavcre.il ne aliquid posteris traderent quod ipsi à patribus non acceperant, et non solùm in presenti rem bene disponerent, verùm etiam post futuris exemplis praeberent ul et ipsi scilicet sacrate vetustatis dogmata colerent, profana: verò novitatis adinventam damnarent. Invecti etiam sumus in Nestorii scelera tam præsumptuosi, quòd sacram Scripturam se primum et solum intelligere (I), et omnes cos ignorasse jactare!, quicumque ante se, magisterii munere praediti, divina eloquia tractavissent, universos scilicet sacerdotes, universos confessores et martyres, quorum alii explanassent Dei legem, alii verò explanantibus consensissent vel credidissent, totam postremum etiam nunc errare et semper errasse adscriberet Ecclesiam, quod e, ut ipsi videbatur, ignaros erruicosque doctores et secula esset et sequeretur.

XXXII. Quod e munia licet cumulatò abundòque sufficerent ad profanas quasque novitates obruendas et extinguendas, tamen ne quid deesse tantae plenitudini videretur, ad extremum adjecimus geminam Apostolico» Sedis auctoritatem, unam scilicet sancti Papae Sixti (2) qui nunc Romanam Ecclesiam vene-

(1) Constat line ex quaterlione 23, cujus verba recitantur etiam à Mario Mercatore in vers. aci. 6. Ephes. Cone, licet paulò aliter : < Animadverto, *inquit* < Nestorii, plebem nostram multum religionis, et < maximum pietatis fervorem habere; verùm propter «dogmatum notitiae dhlne ignorationem graviter < errare ac labi. Hoc tamen ipsi populo vitio vertendum non est, sed *doctoribus* (quod quia modestia « dixerim tribuendum); quibus etiam non suppetit, ut < vobis aliquid de exactioribus dogmatibus proponant. > Quibus recitatis in Synodo presbyter Alexandrinus Petrus, et notariorum primicerius dixit : *En hic aperte affirmat, neminem ex doctoribus, qui ante illum exstiterunt, eum populis loculum quae ipse locus csl.* Idem etiam, qui discipulis suis suasit, ut nihil reverentia* deferrent Ecclesiae per orbem terrarum diffusa*, fuit Montanus, testibus Apollinari, et Eusebio. Vide Melch. Can. lib. 3 de Loc. Theol. in exordio.

(2) Recte à Card. Thomasio tom I Instil. Theolog. Xystus scribitur, quum à Baluzio Sixtus appelletur. Nam teste P. Constantino sic in minus vetustis exemplaribus representantur, contra Cræcorinn, et antiquorum monumentorum fidem. Successit autem Xystus Cælestino ami. Ch. 451, Aelio et Valerio Coss., de quo illi Prosper in Chronico : « Romana* Ecclesiae XLII. < Epis, omnis praeficitur Xystus, annis VII. diebus XIX, « lotius Urbis pace, et consensione mirabili. » Iiudè quum scriberet Vincenlius ann. Ch. 474, recte dixit ab eo tunc Romanam illustrari Ecclesiam. Qui olim quum roman. c. txdesier presbyter esset, à Pelagian» quasi sui erroris defensor jactabatur. Verum ubi Afrorum industria detexit Pehgianorum technas, primus omnium coram populo Romano post Zosimim Pontificem in Pehgianos anathema pronuntiavit, datis ad Augustinum, et Alypium epistolis, quibus mirò Dei gratia commendabatur. Inde in rescripto suo Augustinus ei congaudens : < Quanta nos putas, inquit, ista < tua prolixiora scripta vel exultatione legisse, vel < curi, ul legantur quibus valuimus aliis, obtulisse, « atque adhuc quibus valemus, offerre? Quid enim < gratius legi, vel audiri potest, quàm gratiae Dei iam « pura defensio adversi» inimicos ejus ex ore ejus, « quieorundem inimicorum magni momenti patronus « ante jactabatur? > Vide epist. nunc 191. De Xysto III videtur loqui S. b'o semi. 82, cap. 5, disserens

raudus illustrat, alteram decessoris sui beatae memoriae Papae Cæleslini, quam hic quoque interponere necessarium judicavimus. Ait itaque sanctus Papa Xistus in Epistola quam de causa Nestorii Antiocheno (1) misit Episcopo : *Ergo, inquit, quia, sicut nil Apostolus, fides una est, quae evidenter obtinuit, dicenda credamus et tenenda dicamus.* Quae sunt tandem illa credenda et dicenda? Sequitur, et *nil: Nihil ultra, inquit, liceat novitati, quia nihil addi convenit vetustati. Perspicua majorum fides et credulitas nulla cæni permixtione turbetur.* Omnino apostolicè : ul majorum credulitatem perspicuitatis Imine ornari, novitias verò profanitates cæni permixtione describeret. Sed et sanctus Papa Cæleslinus pari modo eademque sententia. Ait enim in Epistola quam Gallorum sacerdotibus misit, arguens eorum conniventiam quòd antiquam fidem silentio destituentes, profanas novitates exurgere paterentur : *Merito, inquit, causa nos respicit, si silentio fo: eamus errorem. Ergo corripiantur hujusmodi; non sil his liberum habere pro voluntate sermonem.* Hic aliquis fortasse addubitet quinam sint illi quos habere prohibeat liberum pro voluntate sermonem, vetustatis praedicatores, an novitatis adinventores. Ipse dicat, dubitationem legentium ipse dissolvat. Sequitur enim : *Desinat, inquit, si ita res est* (id est, si illa est ut apud me quidam urbes et provincias vestras criminantur, quòd eas quibusdam novitatibus consentire noxia dissimulatione facialis), *desinat itaque, inquit, si ita res est, incessere novitas vetustatem.* Ergò hæc fuit beati Cæleslini beata sententia, ul non vetustas cessaret obruere novitatem, sed potius novitas desineret incessere vetustatem.

XXXIII. Quibus apostolicisque catholicis decretis quisquis refragatur, insultet primis omnium necesse est memoriae sancti Cæleslini, qui statuit ut desineret incessere novitas vetustatem, deinde irrideat definita sancti Xysti, qui consuit ne ultra quicquam liceat novitati, quia nihil addi convenit vetustati, sed et beati Cyrilli statuta contemnat, qui venerandi Capreoli ze-

him magna praedicatione laudavit quòd antiqua fidei dogmata confirmari cuperet, novitia vero adinventam damnari, Ephesinam quoque synodum, id est, totius penè Orientis sanctorum Episcoporum judicata proculcet, quibus divinitus placuit nihil aliud posteris credendum decernere nisi quod sacrata sibi in Christo consem-

de Dedicatione Ecclesiae, forte S. Mariae ad Nives, quam extrudam, vel restauratam esse ab optimo Pontifice, referi nedum in liber Pontificalis, sed et Adrianos Papa in Epistola ad Carolum Magnum : < Martyres, ac < martyrum Matrem, sed etiam illius memoriam justo « honore veneramini, qui hoc die antiquam festivitatem « lem hujus loci consecratione geminavit : magnificus « quidem sruclor parietum, sed magnificentior ædificator animarum, ultra ævi sui terminos opera pietatis extendens, ul ultimatibus institutionum ejus « etiam in ipso frueretur devota posteritas, et habi- « laudo, quoti condidit, et faciendo quod docuit. »

(1) Joanni nempè. Data veri) fuit epist. xv, kalen. Oct. Theodosio xiv. et Maximo Coss. ann. Ch. 455. pace facta Cyrillum inter et Joannem, quod liquet ex alteri epistola ad Cyrillum eadem die missa.

tiens sanctorum patrum tenuisset antiquitas, quique etiam vociferantes et adclamantes, uno ore testificali sunt has esse omnium voces, hoc omnes optare, hoc omnes censere; ut siculi universi ferè ante Neslorium hæretici, contemnentes vetustatem, et adserentes novitatem, damnati fuissent, ita ipse quoque Neslorius, auctor novitatis,* et impugnator vetustatis, condemnaretur. Quorum sacrosancte et coelestis gratiæ munere inspirata consensio si cui displicet, quid aliud sequitur, nisi vel profanitatem Neslorii adserat non jure damnatam? Ad extremum quoque universam Christi Ecclesiam et magistros ejus Apostolos et prophetas, præcipueque tamen beatum Apostolum Paulum, vel quædam purgamenta contemnat; illam, quod à Religione colenda; et excolendæ semel sibi tradita! fidei nunquam recesserit; illum verò, qui scripserit : *O Timothee, depositum custodi, devitans profa-*

nas vocum novitates, et item : *Si quis vobis annuntiavere præterquàm quod accepistis, anathema sit*. Quod si C< - (pie apostolica definita neque ecclesiastica decreta temeranda sunt, quibus secundiim sacrosanctam universitatis et antiquitatis consensionem cuncti semper hæretici, et ad extremum Pelagius, Cudesius, Neslorius, jure meritoque damnati sunt, necesse est profecto omnibus deinceps Catholicis, qui sese Ecclesiæ matris legitimos filios [robare student, ut sancte sanctorum Patrum fidei inhaereant, adglutinentur, immoriantur, profanas verò profanorum novitates delestentur, horrescant, insectentur, persequantur.

Hæc sunt ferè quæ duobus Commonitoriis latito disserti, aliquanto nunc brevius recapitulandi lege constricta sunt; ut memoria mea, cui adminiculandæ ista confecimus, et commonendi assiduilate reparetur, et prolis fastidio non obruatur.

TERTULLIANI VITA.

Tertullianus (Quintus Septimius Florentius), provincia Africa, civitatis Carthaginensis, patre centurione proconsulari, primus Latinorum, post Victorem et Apollonium ab Hieronymo ponitur. Vir acris et vehementis ingenii sub Severo principe et Antonio Caracallà maxime floruit, multaque scripsit volumina, quæ, pleraque perfectissima controversiarum exempla habentur. *Quid Tertulliano acutius*, inquit Hieronymus? *Apologéticas ejus, et contra gentes libri cunctam secuit obtinent disciplinam*. Haud minoris fit liber de *Transcriptionibus adversiis hereticos*, qui Lirinensis *Commonitorium* quodam modo generasse à nullis dicitur; idem enim argumentum uterque pertractavit; et Vincenlius, qui Tertulliano perhonorificum testimonium reddit in suo *Commonitorio*, vel suprà videre est, plurima ab hoc in suum derivavit opus.

Referunt Cyprianum absque Tertulliani lectione ne unam quidem diem privariis, ac dicere solitum : *Da magistrum*, Tertullianum videlicet significans.

Hic usque ad mediam ætatem presbyter Ecclesiæ permansit; postea ad Montani dogma delapsus, ab ingemo simul ac fide descivisse visus est. Montanum postea dereliquit; sed nedum erroris remearet viam, in miseriam cumulum accessit, ut seculæ cuidam hæreticorum nomen proprium inderet. Circa annum 216 Romæ annos obiit.

Egregia! Tertulliani editioni curas dedit Jac. Pamelius Antuerpiæ 1579 et Parisiis 1655, quæ non multò post recusa est. Omnium vero portatissima judicatur editio. Vencii. 1746, in-folio, ex qua libro ai de *Pnrscriptionibus* excerptimus, cui præterch argumentum à Jac. Pamelio contextum præfigotit. Nobis etiam perutilis fuit editio Joann. Jos. Mariæ Tommasi, tom. I *Institut. Theol. antiq. Patrum*, Romæ 1709 primam excusa, et quæ iterum Romæ 1765 typis seorsim mandata est.

ARGUMENTUM,

AUCTORE JACOBO PAMELIO.

Adversus hærelcos sive hærcses tum temporis {passantes scripturus Tertullianus, videns disputationibus nihil aut parum profici, certis Proscriptionibus, sive doctrinarum retractatu (uti ipse alibi loquitur) revincendos existimavit.

1. — Priusquam nutem ad propositum veniat, docet non oportere nos admirari super hærcses, cò quod præ-nunliatæ fuerint.
2. — Sed abominandas potius, et præcavendas, tanqmun mortem æternam adferentes, nihil virium habent, nisi apud eos qui in fide infirmi sunt.
5. — Neque scandalizari quemquam oportere, si episcopus, si diaconus, si vidua, si virgo, si doctor, si etiam martyr latus à reculo fuerit; quia ex personis non probatur fides, sed ex fide personæ.

4. — Quin pofiùs memores simus (Am Dominicarum, quàm Apostolicarum litterarum, quæ futuras hæreses prantntiârunt, et fugiendas profinícrunt.
5. — Non modò dissensionum et schismatum, sed etiam ipsarum hæreseon nomina.
6. — Qaippò cùm Epistola aiTTitum Apostolus hæreticum describens, *hæreses* dictas insinuet, græcA voce, ex interpretatione *electionis*, quA quis sive ad instituendas, sive ad suscipiendas eas, utitur.
7. — Ipsas denique hæreses, quùm A pbilosopbiA subornentur, eo el curiositatis nomine etiam caveri oportere ab Apostolo proscriptum.
8. — Nihil autem obstare illud : *Qinrritert invenietis* : id enim dictum ad cos, quibus nondum agnitus Christus.
9. — Nobis autem, qui jam credidimus, aliud non quærendum.
10. — Alioqui si semper quærimus, nunquàm inveniemus, nunquam credemus.
- ÍÍ. — Nemo *enim* quærit, nisi qui aut non habuit, aut perdidit.
12. — Si tamen adhuc quærendum sit, non apud hærellicos, ad quos vetamur accedere; sed in nostro , A nostris, et de nostro quæramus.
13. — Regulam enim (seu Symbolum) fidei nobis proscriptam, ut jam hinc, quid credamus, profiteamur.
14. — Hanc A Christo institutam nullas apud nos habere quæsliones, nisi quas hæreses inferunt, et quæ hæreticos faciunt.
15. — Porrò ad propositum veniens Tertullianus, proscribit non admittendos hærellicos ad ullam de Scripturis disputationem.
16. — Primum, quòd fides nostra obsequium Apostolo debeat, disputationem prohibenti, dum post unain correctionem convenire hæreticum interdixit.
17. — *Deinde*quòd nihil proficiat congressio Scripturarum; quiim hæreses quasdam non recipiant cl si quas recipiant, adjectionibus el detractionibus intervertant, aut non recipiant integras, cl si aliquatenus integras, diversas expositiones comminiscantur.
18. — Ille etiam, cujus causò in congressum Scripturarum discendis, incertior discedet, de pari altercatione rogandi et defendendi.
19. — Illud itaque solùm disputandum, quibus competat fides, cujus sint Scriptura'. ; à quo, per quos, cl quibus sil tradita disciplina, quA Christiani fiunt.
20. — Atqui à Christo unam ejusdem fidei doctrinam Apostolis traditam, qui eam nationibus promulgaverunt, cl Ecclesias apud unamquamque civitatem condiderunt, a quibus cælero Ecclesiæ quotidie mutantur ut Ecclesie fiant ; itA ut tot ac tante Ecclesiæ, una sil illa ab Apostolis prima, ex quA omnes.
21. — Hanc itaque dirigit alleram Proscriptionem: Non alios recipiendos prodicalores, quàm quos Christu.' instituit; el proinde eam doctrinam recipiendam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesia ab Apostolis lain vi\J voce quàm per Epistolas, Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit; hoc itaque testimonium veritatis doctrinæ nostro, quod cum Ecclesiis Apostolicis communicemus.
22. — Apostolos autem (quidquid in contrarium soleat dicere diversa pars) omnia cl scisse et tradidisse, quiimi et omnes Scripturas edisserere dignatus est, et Spiritum sanctum misit, qui cos deduceret in omnem veritalem.
23. — In Petro enim non reprehensam ignorantiam aliquam à Paulo, sed conversationem.
24. — Idque pro temporibus, personis, cl causis.
25. — Neque vero occultum aliquod Evangelium prodicàsse Apostolos.
26. — Quanquàm non passim, nec inconsiderate omnibus.
27. — Unam etiam regulam fidei cos instituisse, tàm ad Ecclesias correptas postcà emendatas, quàm ad eas quas commendòrunI.
28. — Quod aulcm apud multos unum invenitur, non censi erratum, sed traditum.
29. — Hæreses potius erràsse, quæ verá doctrinó sunI posteriores.
50. — Marcionem enim, cl Valenlinum, in catholicam primó doctrinam apud Ecclesiam Romanensem sub episcopatu Eleutheri credidisse, donecobinquietam curiositatem semel cl iterum ejecti, novissime in perpetuum discidium relegati, venena doctrinarum suarum disseminarunt. Atque idem de aliis iudicium ; qui virtutibus cl miraculis novos se apostolos esse probare nequeunt.
31. — Id itaque esse verum, cl Dominicum, quod prius sil traditum ; falsum quod posterius.
32. — Si inierim quirdam sint hæreses jam inde ab ælale apostolici, proscribendum uti evolvant ordinem episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille episcopus aliquem ex Apostolis. aul Apostolicis viris habeat antecessorem, quemadmodum Smyrnæorum, el Romanorum Ecclesia ; quod quum profare non possint, in coininunicationem non recipiantur.
53. — Quid ! quòd jam lùm ab Apostolis cl demonstrate cl ejeratæ fuerint ; ex quibus et reliquas hæreses omnes sua semina sumpsisse.
31. — Atque adeo, quum habeant cum illis consortium suæ prodicalionis, habere etiam damnaionis consortium, maxime quiim ab Apostolis pronuntiate fuerint.

55. — Nullam è contrario dictarum Proscriptionum competere adversus nostram disciplinam.
- M. — Percurrenti enim Ecclesias apostólicas , apud quas adhuc ipsæ Cathedra Apostolorum suis locis praesidentur, el intercas Romanam, undè nobis quoque auctoritas prestò est (ubi Petrus, et Paulus coronati), constabit eamdem ab Apostolis suam potasse fidem ; per quam aquà signat, Spiritu sancio vestit, Eucharistiâ pascit
37. — Quiim igitur iis veritas adjudicetur, qnicumque in cà reguló incedimus, quam Ecclesia ab Apostolis accepit ; constare propositum suum, non esse admittendos hærelicos ad ineundam de Scripturis provocationem, quiim Christiani non sint, et proludè exhærcdati à possessione Christianarum litterarum.
38. — Maximé quiim illis non possit succedere corruptela doclrinæ sine corruptela instrumentorum, deprehensi in Scripturis detractatione, vel adjectione, vel transiniiUtioe, Cl interpolatione, quà alius manu scripturas, alius sensu expositiones intervertit.
39. — In co, comparandi illis, qui Virgiliocentonas cl Homcroccnlonas composuisse leguntur.
10. — Fieri hæc autem eodem diaboli instinctu, qui ipsas quoque res Sacramentorum divinorum in idolorum mysteriis æmulatur; exempli grattò, qui quosdam linguil, expiationem deliciarum de lavacro repromittit, signat in frontibus, celebrat el panis oblationem.
41. — Non omittendam denique, quà conlrà cos proscribamus, ipsius etiam hærticæ conversationis descriptionem; ubi, quis catechumenus, quis fidelis, incertum : pariterenim adeunt, pariter audiunt, panU r orant; qui pacem cum omnibus miscent; quorum mulieres audeant exorcismos agere, forsitan cl linguere. Quorum ordinationes temeraria;; cl alius hodie episcopus, cras alius; hodiè diaconus, qui cras lector; hodie presbyter, qui cras laicus, uam et laicis sacerdotalia munera injungunt.
42. — In verbi quoque adminislralione negotium illis esse, non ethnicos convertendi, sed nostros evertendi; nec suis prasidibus reverentiam prostant; et hic apud cos schismata non parere, quantumvis tamen à regulis suis inter sc varient, el etiam ab auctoribus suis.
45. — Notata etiam fuisse eorum commercia cum magis, circulatoribus, astrologis, philosophis, ut adeò doclrinæ ipsorum non vera index sil disciplina non bona.
44. — Postremo, si forte Prascriplionibus his non moveantur, ad futuri iudicii melum et hærelicos provocat et cos qui aures hæreticis accommodant.

Cæterùm, prater quàm quòd ad librum hunc adindat auctor infra, initio librorum adversus Hermogenem, 4 adversus Marcionem, cl adversus Praxcan, eam repetens Proscriptionem, de qua c. 28, 29 cl 31. *Id verum esse quod prius sii traditum ; falsum quod posterius*; certe etiam nominatilo ejus meminit lib. de Carne Christi, et lib. I adv. Marcionem. Priori loco : *Sed plenius*, inquit, *ejusmodi Pra scriplionibus adversus omnes hæreses, alibi jam usi sumus*. Posteriori : *Sed alius*, inquit, *libellus hunc gradum sustinebit, advrrsiis hærelicos, etiam sine retractatu doctrinam revincendos, quod hæc sint de Pæscriptione novitatis*. Ubi duos titulos hujus libri indicat : *De Præscriplionibus adversus Hórrese**, sive, *adversus jjarcticos*. Minime vero illum, quem quidam brevitatis grattò legunt, *De Praescriptionibus Hareticoruni* ; quia ille argumento libri contradicit; in quo (uti in nostris annotationibus laliiis) Prascriplionibus variis utitur, non hærelicorum, sed adversiis hæreses.

Q. SEPTIMII F. TERTULLIANI

\$Jr;r;cvtptionil»us (i)

ADVERSUS H/ERETICOS LIBER

Capv t primum. Conditio presentitilo temporum, etiam hanc admonitionem provocat nostram , non oportere nos mirari super liærescs istas, sive quia sunt : futura enim pronuntiabantur; sive quia fidem quorundam subvertunt : ad hoc enim sunl, ul fides, habendo tenlationein, haberet etiam probationem.

(I) Juris romani vocabulum à Tertulliano usurpatum quoad varias ejus significationes, ut omnibus palet.

Variò ergò, el inconsiderate plerique hoc ipso scandalizantur, quòd tanlùm have ses valeam (I). Quantum si non fuissent ! Cùm quid sortitum esl, ul omnimodii fit, causam accipit obquam sil. Hæc vim consequitur , per quam sit, ne esse non possil.

(I) hi vol. edit. : *Quod tanlùm hæreses valeant, quantum smif.inferiùs vero : Sicut causam accipit ob quam sit, sic vim consequitur*, etc. Clarior et dilucidior lectio Tomm.

Capitulum ii. — Febrem denique inter cæteros mortiferos et emewrios exitus erogando homini deputatam (i), neque quia csl miramur, est enim; neque quia erogat hominem, ad hoc enim csl. Proinde hæreses ad languorem, et interitum fidei productas, si expavescimus hoc eas posse, prius csl ut expavescamus hoc ea esse, quæ dum sunt, habent posse; et dùm possunt, haliens esse. Sed enim febrem, ul malum el de causà, cl de potentià sitò, ul notum est, abominamur potius quam miramur; cl quantum in nobis est, precavemos, non habentes abolitionem ejus in nôstrà Intestate. *Hæreses vcrò* mortem æternam, et majoris ignis ardorem inferentes, malunt quidam mirari, quòd hoc possint, quàm devitare ne possim: cùm habeant devitandi potestatem. Cælcrùm nihil valebunt, si illas tanlinu valere non miraniur. Aut enim dùm mirantur, in scandalum subministrantur: aut quia scandalizantur, ideò miraniur, quasi, quòd tanliim valeant, cx aliqitò veniat veritate. Mirum scilicet ul malum vires suas habeat: nisi quòd hæreses apud cos multimi valeant, qui in Ode non valent, in pugnó pugilum et gladiatorum, plerumque non quia fortis est, vincit quis, aut quia non potest vinci; sed quoniam ille qui \ictus csl, nullis viribus fuit: adeò idem ille victor benevolenti posteo comparatus, etiam superatus recedit. Non aliter hæreses de quorundam infirmitatibus habent quod valent, nihil valentes si in bencvalentem fidem incurrant.

Capitulum iii. — Solent quidem isti miriones (2) etiam de quibusdam personis ab hæresi captis, ædificari in ruinam. Quare ille vel ille fidelissimi, prudentissimi, et usitatissimi in ecclesia, in illam partem (3) transierunt? Quis hoc dicens, non ipse sibi respondet: Neque prudentes, neque fideles, neque usitatos aestimandos, quos lierases potuerint demutare? El hoc mirum (opinor) ut probatus aliquis rctrò posteo excidat? Saúl bonus pro cæteris, livore postea evertitur. David, vir bonus secundum cor Domini, posteo erodis cl stupri reus est. Salomon omni grattò, et sapientià donatus a Domino, ad idololatram à mulieribus inducitur. Soli enim Dei Filio servabatur sine delicio permanere. Quid ergò si episcopus, si diaconus, si vidua, si virgo, si doctor, si etiam martyr (1) lapsus à regulò fuerit, ideò hæreses veritatem videbuntur oblinere? Ex personis probamus fidem, an cx fide personas? Nemo sapiens est, nisi fidelis; nemo major, nisi Christianus; nemo autem Christianus, nisi qui ad finem usque perseveraverit (5).

(1) Nempè hæresis febri comparata hominem cncr- \ H. † i | m-MCM ori' In it.

(i) Forte *Infirmitates*, Toinmas. Optime; quid enim *Htmones* Ine, eo eliam sensu, quo accipiuntur à Klicnano?

i3) Schisma vel hæresim.

(I) De viduis, de virginihus, de ductoribus, cl de martyribus vide Christ. Lupum hic doclèque ad hunc f(itoli. locum disserentem.

(5) Predare Lupus Tertullianum vindicat; cum cairn ab errore qui solos ad perseverantiam electos gifril fleri veneiter justos, omninò alienum ostendit, cl quo sensu CliviAtianis vocabulum lām hic quàm arci finem capit s accipiendum sit, edocet.

Tu, ul horno, extrinsecus unumquemque ndsti • putas quod vides: vides nutem quousque oculos habes. Sed *oculi*, inquit, *Domini alti. Homo in faciem, Deus in praxordfa contemplatur*. Et ideò *cognoscit Dominus qui sunt ejus; et plantam, quam non plantavit Puter, eradica*; et: *De primis notissimos* ostendit: el *ventilabrum in manu portat ad purgandam aream suam*. Avolent quantum volent palese lev is fidei, quocumque afflatu tentationum, eò purior massa frumenti in horrea Domini reponetur. Nonne ab ipso Domino. quidarn discentium scandalizati diverterunt? Nec tamen propiorei c eleri quoque discedendum à vestigiis ejus putaverunt; sed qui scierunt illum viuc esse verbum, et à Deo venisse, perseveraverunt in comitali! ejus usque ad finem: cùm illis, si vellent cl ipsi discedere, placide obtulisset. Minus est si el Apostolum ejus aliqui Phigelhis, et Hermogenes (i), et Philetus, et llvmænciis (2) reliquerunt; ipse traditor Christi de Apostolis fuit. Miramur de Ecclesiis ejus, si à quibusdam deseruntur, cùm ca nos ostendant Christianos, que patimur ad exemplum ipsius Christi: *Ex nobis*, inquit, *prodierunt, sed non fuerunt cx nobis; si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum*, Joan. 2.

Capitulum IV. — Quin potius memores simus lām Dominicarum pronuntiationum, quàm apostolicanim litterarum, quæ nobis et futuras hæreses prænuntiārun, el fugiendas profinicrunt: et sicut esse illas non expavescimus, ili posse id propter quod fugiendæ sunt non miremur. Instruit Dominus (3) mullos esse venturos sub pellibus ovium rapaces lupos. Quænam istæ sunt pelles ovium, nisi nominis Christiani extrinsecus superficies? Qui lupi rapaces, nisi sensus, cl spiritus subdoli, ad infestandum gregem Christi intrinsecus delitescerent? Qui pseudopropheta* sunt, nisi falsi prodicalores? Qui pseudoapostoli, nisi adulteri cvangelizatores? Qui aulii lirsti interim et semper, nisi Christi rebelles? Nunc sunt liutoscs non mrnùs doctrinarum perversitate Ecclesiam lacescentes, quàm, cùm anlichrislus persecutionum atrocitate peraequetur: nisi quod persecutio cl martyres facit, hæresis apostatas tantum (4). Et ideò *hæreses* quoque *oportebat*

(1) Paulus, 2adTimot. I, 15: *Scis hoc, quòd aversi sunt à me omnes, qui in Asia sunt, cx quibus et Phigelhus et Hermogenes*. De his Ambrosius: *Eallacià pleni erant*. Hermogenem vcrò Tertullianus lib. de *Ilesurrect. carnis*, cap. 21, inter hærelicos resurrectionem camis abnegantes recenset.

(2) Paulus ibid., c. 2, 17 et 18: *Et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Ilymentmts, et Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes: Resurrectionem esse jam factam; et subverterunt quorundam (idem)*.

(3) Eadem pene ad verbum D. Cyprianus lib. *adv. Novationum*, ibi: < Prodixerat quidem Dominus, < mullos esse venturos, sub pellibus ovium, rapaces < lupos. Qui sunt isti rapaces lupi, nisi sensus sub- < doli ' »

(i) Tertulliani tempore, quo hæreses erant incrimmes; ast ubi empi nini principino gladio, vel heipublicæ auctoritate armari, ipso Anlichrislo in Catholicos fuerunt crudeliores, feceruntque non tanliim apostatas, sed et martyres, (kelerum llamclicos posse, licet non occidant, iniquis censuris martyres efficere, docet Lupus.

ewc, ut probabiles quique manifestarentur, t Cor. II, lām qui in persecutionibus steterint, quām qui ad li; > reses non exorbitaverint. Neque enim eos *probabiles* iilelligi jubet, qui in bærcsim fidem demutant: sicut ex diverso sibi interpretantur, quia dixit alibi: *Omnia examine; quod bonum est, tenete*, I Thess. 5; quasi non liceat, omnibus male examinatis, in electionem alicujus mali impingere per errorem.

Caput v. — Porro si dissensiones et schismata increpat, quæ sine dubio mala sunt, et incontinenti (i) hæreses subjungit; quod malis adjungat, malum utique proficitur, et quidem majus: cum ideò credidisse se dicat de schismatibus et dissensionibus, quia scirei etiam hæreses oportere esse. Ostendit enim gravioris mali prospectu de levioribus se facile credidisse: certe non ut ideò de malis crediderit, quia hæreses bonæ essent, sed uti de pejoris quoque notæ lenalationibus pr.vmoneret non esse mirandum, quas diceret tendere ad *probabiles* quosque manifestandos, scilicet quos non potuerint depravare. Denique si lotum capitulum ad unitatem continendam, et separationes coercendas sapii; hæreses vero non miniis ab unitate divellunt, quām schismata et dissensiones: sine dubio et hæreses in cā conditione reprehensionis constituit, in quā schismata et dissensiones. Ac per hoc non cos *probabiles* facit, qui in hæreses diverterint, cum maxime diverti ab ejusmodi objurget, edocens unum omnes loqui, et idipsum sapere, quod etiam hæreses non sinunt.

Caput vi. — Nec tiqulitis de isto, si idem est Paulus, qui et alibi hæreses inter carnalia crimina numerat, scribens ad Galatas; et qui Tito suggerit, hominem hæreticum (2) post primam correptionem recusandum, quod perversus sit ejusmodi et delinquat ut à semel- > so damnatus. Sed et in omni pené epistola de adulterinis doctrinis fugiendis inculcans, hæreses laxat, cpiarum opera sunt adultero doc rime: *hæreses* dicta? gr.ccà voce ex interpretatione *electionis* (3), quā quis sive ad instituendas, sive ad suscipiendas eas, utitur. Ideò et sibi damnatum dixit hæreticum, quia et in quo damnatur, sibi elegit. Nobis verò nihil ex nostro arbitrio inducere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio, quod inducerent elegerunt; sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationibus adsignaverunt. Itaque etiamsi Angelus de cœlis aliter c'angelizaret» anathema dicc-

(1) *Incontinenti*, statini Rhenanus.

(2) Ilodiè lume Pauli loeu h constanter legimus: *Ha reti um hominem post unam aut alteram correptionem devita*, Codices aliqui omiserunt voces *aut alteram*, teste 'i eriulliano hic, S. Cypriano Ep. 55, et lib. 5, cap. 78, ad Quirinum; Ambrosio pluribus in locis, ac Hilario Romano Ecclesiæ Diacono. S. Hieronymus verò ait, in Græcis legi: *Post unam*, in Latinis Codicibus *Post unam et alteram*.

(3) Hæreseos vocabulum potest accipi in bonam et malam pariem; anud philosophos secias ophiioncsque, apud Theologos doctrinas ab Orthodox^ fide absona t denotat.

rciur > nobis. Providerat jam tunc (1) Spiritus sanctus futurum in virgine quidam Pb■Itimene (2) Angelum seductionis, transfigurantem se in Angelum lucis: cujus signis et prjsligiis Apelles inductus, novam hæresin induxit.

Caput vii. — Ilæ sunt doctrinæ hominum et da> moniorum, prurientibus auribus nalæ de ingemo sapientia: secularis, quam Dominus *stultitiam* vocans, *stulta mundi* in confusionem etiam philosophis ipsius elegit. Ea csl enim materia sapientiæ secularis, temeraria interpret divina? naturæ, et dispositionis. Ipsæ denique hæreses à philosophic subornantur. Inde Æones et formæ (3) nescio quæ, et trinitas hominis (*) apud Valeniurn: Platonius fuerat. Inde Marcionis Deus melior de tranquillitate: à Stoicis venerat. Et ut carnis restitutio negetur, de unii omnium philosophorum sciolà sumitur. Et ubi materia cum Deo æqualur, Zenonis disciplina est. Et ubi aliquid de igneo Deo allegatur, Heraclitus intervenit. Eadem materie apud hærelicos et philosophos volutantur, iidem rciraclalus implicantur. Inde malum? Et quare? Et, undé homo? Et quomodò? Et quod proxime Valentinus proposuit: Inde Deus? Scilicet de enthymesi, et ectromate (5). Miserum Aristotelem! qui illis dialecticam instituit, artificem struendi et destruendi, versipellem in sentiis, coactam in conjecturis, duram in argumentis, operariam contentionum, molestam etiam sibi ipsi, omnia retractantem, ne quid omninò tractaverit (6). Hinc illæ fabulæ et genealogia* interminabiles et quæstiones infructuosæ, et sermones serpeóles vehit cancer; à quibus nos Apostolus refrenans, nominatili! philosophiam contestatur caveri oportere, scribens ad Colossenses: *Videte, ne quis vos circumveniat per philosophiam et inanem seductionem, secundum traditionem hominum, prater providentiam Spiritus sancti* (7). Fuerat Athenis, distaili sapientiam humanam, asseclatricem et interpolairicem veritatis, de congressibus noverat, ipsam quoque insuas hæreses multipartitam varietate sectarum invicem repugnantium. Quid ergo Athenis et Hicrosnivmts? Quid Vcademiæ et Ecclesiæ? Quid hærelicis et Christianis? Nostra insliUtlío de porticu Salomonis est; quid ipse tradiderat, Domi-

(1) Citatur hic locus, laudalurque à S. Hieronymo in Cap. I. id Calai.

(2) Philomena puella Alexandrina, quæ à familiari dæmone obsessa multa mentiebatur; hujus impudica mulieris amore captus Apelles librum scripsit visionibus plenum, cui titulus: *Philumenæ prophetia tí pliant roses*, ieslr Ijiscbio, bb J.< I.

(5) Agobanli codex habet: *El formæ nescio quæ infiniæ hominum*.

(i) Hæc Irinilas sunt homo hylicus seu choicus, id csl, materialis aut terrenus; psychicus» seu animalis; et spiritalis.

(5) Valentini hæresis plena verbis abditis, obscuris suImIoHs.

(6) Sapientes malis bene utuntur; mali bonis abutuntur.

(7) *Fabula* ad Judirorum Evangelii!* lucem refugien Hum deliria, et ridicula commenta spectant, *interminabiles* vero *gencaloijite* ad Bnsilidianos et Valeulinios, f.'noslic.i' pravitatis ramus.

num *in rimpastate cordis* esse querendum. Viderint qui Stoicum, et Platonicum, et Dialecticum, Christianismum (!) protulerunt

Capitulum v. — Nobis curiositate opus non est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium. Cum credimus, nihil desideramus ultra credere. Hoc enim prius credimus, non esse quod ultra credere debeamus. Venio itaque ad illum articulum, quem et nostri protendunt ad ineundam curiositatem, et hærelici inculcant ad importandam scrupulositatem (2). Scriptum est, inquiunt: *Querite, et invenietis*, Matth. 7. Quando hanc vocem Dominus emisit, recordemur. Puto in primitiis ipsis doctrinæ suæ, cum adhuc dubitaretur apud omnes, an Christus esset: et cum adhuc nec Petrus illum Dei Filium pronuntiasset; cum etiam Joannes (3) de illo certus, esse desisset. Merito ergo tunc dictum est: *Querite, et invenietis*; quando querendus adhuc erat, qui adhuc agnitus non erat et hoc quantum ad Judæos. Ad illos enim pertinet totus sermo suggillationis istius, qui habebant ubi querere Christum: *Habent*, inquit, Luc. 16, *Moysen et Iesum* (4), id est, Legem et Prophetas Christum predicantes; secundum quod et alibi apostolus: *Scrutamini Scripturas*, inquit Joan. 5, *in quibus salutem speratis, illæ enim de me loquuntur*. Hoc critici: *Querite, et invenietis*. Nam et sequentia in Judæos competere manifestum est: *Pulsate, et aperietur vobis*. Judæi reus penes Deum fuerant; dehinc eiectionis ob delicta, extra Deum esse coeperunt. Nationes vero nunquam penes Deum; nisi stillicidium de silula et pulvis ex area; et foris semper. Itaque qui foris semper, quomodo pulsabit eo, ubi nunquam fuit? Quam januam novit, in quam nec receptus, nec eiectionis aliquando? An qui scit se intus fuisse et foris actum, is potius pulsavit, et ostium novit? Eliam, *Petite, et accipietis*, ei competit, qui sciebat à quo esset petendum, à quo et erat aliquid repromissum, à Deo scilicet Abraham, Isaac et Jacob; quem nationes non magis noverant, quam ullam repromissionem ejus. Et ideo ad Israel loquebatur: *Non sum*, inquit, *missus, nisi ad oves perditas domus Israel, Matth. 15*. Nondum canibus jactabat panem filiorum: nondum in viam nationum ire mandabat. Siquidem in fine præcepit, ut vaderent ad docendas et tingendos nationes; consecuturi mox Spiritum saucium Paracleti, qui illos deducturus esset in omnem veritatem. Et hoc erga illos facile. Quod si nationibus destinali doctores Apostoli, ipsi quoque doctorem consecuturi erant Paracletum; nullo magis vacabat erga nos:

(1) Hinc patet, Christianis exosas esse debere; sobrietatem quæstiones et captatiunculas logicas, quibus religionis et theologiæ punias conspurcalur. Quorsum enim à Platone et Aristotele, qui ethnici ambo et veniale alieni, pendebis, ut christianus? Quorsum illorum opiniones et errores cum Christianis dogmatibus permiscebis?

(2) Idcirco hic Tertullianus vana curiositati non cedere Evangelicum præceptum in Malli. 7, 7, docet et probat.

(3) Post excessum scilicet Joannis Baptistæ.

(4) In omnibus codicibus græcis et latinis legitur: *Hoc Moyses et Prophetæ*

(*Juarite, et invenietis*; quibus ullum erat obventura doctrina per Apostolos, et ipsis apostolis per Spiritum sanctum. Omnia quidem dicta Domini omnibus posita sunt, quæ per aures Judæorum ad nos transierunt; sed pleraque in personas (1) directa, non propria admonitionis nobis constituerent, sed exemplum.

Capitulum ix. — Cedo mihi sponte de gradu isto. Omnibus dictum sit: *Querite, et invenietis*; tamen et hic expetit sensus certa: interpretationis gubernaculum (2). Nulla vox divina ita dissoluta (3) est et diffusa, ut verba tantum defendantur, et ratio verborum non constituatur. Sed in primis hoc propono: Unum utique et certum aliquid institutum esse à Christo (4), quod credere omnimode debeant nationes (5); et idcirco querere, ut possint, cum invenerint, credere. Unus porro et certi instituti infinita inquisitio non potest esse. Querendum est donec invenias, et credendum ubi inveneris: nihil amplius, nisi custodiendum quod credidisti: dum hoc insuper credas, aliud non esse credendum, ideoque nec requirendum; cum id inveneris et credideris quod ab eo institutum est, qui non aliud tibi mandat inquirendum, quam quod instituit. De hoc quidem si quis dubitat, constabit penes nos (6) esse id, quod à Christo institutum est. Interim ex fiducia probationis prævenio, admonens quosdam nihil esse querendum ultra quod crediderunt; id esse quod querere debuerunt: ne, (*Invicite, et invenietis*) sine disciplinæ rationis interpretentur.

Capitulum x. — Kalio aulem dicti hujus in tribus articulis consistit: In re, in tempore, in modo. In re, ut quid sit querendum consideres. In tempore, ut quando. In modo, ut quousque. Igilur querendum est, quod Christus instituit, utique quando non invenis, utique

(1) Subintellige: *Judæorum*.

(2) Generalim omnis sacrarum litterarum sensus seu expositio requirit certæ interpretationis gubernaculum, id est, rationem; nam non salis est ipsas voces honorare, sed divine Veritatis mens est investiganda, et constanter tenenda, juxta illud Evangelicum: *Scrutamini Scripturas*. Hujus vero recta; interpretationis donum fuit primitiva Ecclesiæ charisma, quod licet jamdum in singulis privatisque cessaverit, redam tamen per ipsum interpretatio nemine in Ecclesiæ thesauro, seu deposito, quod Timotheo tradidit Paulus, commendavitque, dicens: *Custodi*, servaturque à legitimis Apostolorum, præsertim Petri, successoribus.

(3) In libris utriusque federis contenta.

(4) Non solim inculcatur hic christianæ fidei unitas, juxta verbum Apostoli dicentis: *In una fides*, etc.: sed et Gnostici redarguuntur, qui cunctum verbum Dei describere repellerent, evangelicam, nescio ipsam, predicantem veritatem, vivere duntaxat voce traditam; quem errorem à Judæis ipsi acceperant eorum antecessoribus.

(5) Credas hic Tertullianum propheticè refellere Calvinianorum dogma, quo garriunt, unumquemque justificari et salvari in quacunque fide, seu hæresi; unum namque Evangelium, una fides à Deo missa cunctis per orbem nationibus, est uniuscujusque salutis necessaria.

(6) Non apud omnes Christi fideles, sed apud Catholicos, qui perpetuè et nunquam interrupta successionem fidem, quam à Christo acceperunt, integram sicutam pie lectam servaverunt.

donec invenias. Invenisti autem ehm òredidisti ; nam non credidisses, si non Invenisses ; sicut nec quasiis- ses, nisi ul invenires. Ad hoc ergò quæris nl invenias, clad hoc invenis ul credas. Omnem prolationem quae- rendi el inveniendi credendo fixisti. Hunc tibi modum statuit fructus ipse quærendi (I). Hanc tibi fossam de- lerinmavil ipso qui te non vult aliud credere, quàm quod instituit, ideòque nec quærere. Cætrùm, si quia et alia tanta ab aliis sunt instituía, proplcreà in tantum quærere debemus, in quantum possumus ;munire (2), semper quærcmus, et nunquamomninòcredemus. I bi enim crii finis quærendi? Ubi slatto (5) credendi? Ibi expunctio inveniendi? Apud Marcionem? Sed et Va- lentinus proponit : *Quaerite cl invenietis*. Apud Valenti- num? Sed et Apelles hàc me pronuntiatione pulsabit ; et Hebiuii, cl Simon, el omnes ordine non habent aliud, quo se mihi insinuantes, me sibi addicant. Ero itaque nusquam, dinn ubique convenior : *Qturritc, et invenie- tis*; et (i) velulsi nusquam, el quasi qui nunquàm ap- prehenderim illud, quod Chrislus instituit, quòd quæri oportel, quod credi necesse est.

Capit x i. — Impune erratur, nisi delinquatur, quamvis errare delinquere est. Impune*, inquam, vaga- tur, (jñi nihil deserit (5). At enim si quod debui credere, credidi, cl aliud denuò ;mío requirendum, spero utique el aliud esse inveniendum ; nullo modo speraturos istud, nisi quia aul non credideram qui videbar credi- disse, aul desii credidisse. Ilà fidem meam deserens, negator invenior. Semel dixerim : Nemo quærit, nisi qui aul non habuit, aul perdidit. Perdiderat unam ex decem drachmis anus illa, et ideo quærebat ; ubi ta- men invenit, quærere desiit. Panem vicinus non habe- bat, et ideò pulsabat ; ubi tamen apertum est ei, el ac- cepit, pulsare cessavit. Vidua à iudice petebat audiri, (jñía non admittebatur ; sed ubi audita est, hactenus institit. Adeò finisci quærcndi cl pulsandi, et petendi. *Petènti enim dabitur*, inquit, *et pulsanti aperietur, et quaerenti invenietur*, Lue. 11. Viderit qui quærit sem- per, (jñia non invenit ; illic enim quærit ubi non inve- nietur. Viderit qui semper pulsai, quia nunquam ape- rietur ; illic enim pulsat ubi nemo csl. Viderit qui semper petit, quia nunquam audietur ; ab eo enim petit, qui non audit.

(1) In libro Ursini legitur : *Fructus ipse credendi*. Sed nihil mutandum.

(2) Apud hæreticos, quorum instituta inter se non solimi diversa, sed et aversa plerumque, veritas non csl qu . ivnd.l.

(5) Verba *fixisti, fossam, statio*, allegorica!!! osten- dunt locutionem, à re castrensi despmntam.

(I) Male Lupus hoc loco legit : *I elint me sic esse nusquam, quasi*, etc. Sensus esi : *Yelul si nusquam (ap* prehenderim), et quasi qui nunquam*, etc.

(.*) Gnostici docebant, cos, qui reperieudæ venialis studio in errorem incidebant, cl per hæreticorum se- nas vagabantur, expertes esse peccati. Hoc sic expli- cat Tertullianus, ul concedat permissum non Calholi- co, sed Pagano, Judæo, Apostata», aut Hæretico, (jñi Veritatem aul nunquam habuerunt, aut desertores, cl negatores illius fuerunt, veritatem inquirere ; ouæ se- mel ac inventa fuerit, non amplius quærenda.

C\piT mi. — Nobis chi quærendumesset (i) adhuc, el semper, ubi lamen quæri oportel? Apud hæreticos , ubi omnia extranea cl adversaria nostra veniali; ad (jnos vetamur accedere? Quis senus cibaria ab extra- neo, ne dicam , ab inimico domini sui, sperai?Quis miles ab infoederatis, nc dicam ab hostibus regibus, donativum et stipendium capLU , nisi planò desertor, et transfuga, et relællis? Etiam anus illa intra lectum suum drachmam requirebat; cliam pulsator ille vicini januam tundebat, cliam vidua illa non inimicum, licet durum iudicem, interpellabat. Nemo inde instrui po- test, nudò distmitur. Nemo ab eo illuminatur (2), à quo contenebratur. Qoæramus ergò in nostro, et à no strisc i de nostro; idque dunlax l, quoti salvò reguló fidei potest in quæslionem devenire.

Caput x iiii. — Ite'tila (3) est antem fidci, in jam bine quid defendamus profiteamur, illa scilicet qua creditur unum omninò Deum esse, nec alium prater mundi Conditorem, qui universa dc nihilo produxerit per Verbum suum primó omnium emissum ; id Ver- bum l dium ejus appellatum, in nomine Dei varié vi- sum à Patriarchis, in Prophetis semper auditum, po- stemò delatum cx Spiritu Patris Dei et virtute in Virginem Mariam, carnem facium in utero ejus, cl cx cà natum (I) egfesc Jesum Christum ; exinde prati- casse novam legem, et noxam promissionem regai cælornm ; virtutes fecisse; fixum cruci ; tertià dic re- surrexisse; in cados ereptum sedisse (5) ad d xteram Patiis; misisse Nicariani vim Spirilûs smeli, qui cre- dentes agat ; venturoni cum claritate ad sumendos Sanctos in vilæ æternæ cl promissorum coelestium

(1) E. Georgius Imbianensis legit : *Nobis etsi qtur- rendum esset (adhuc est semper) ubi tamen qturri oport- tet?* liraque lectio retineri potest. A Catholicis quæ- renda quidem veritas, sed non apud haereticos, non adversus nostrum dogma, sed qua* salvò regula fidei |M)test in quæstionejn devenire ; exemplo D. Cypriani, (jñi sua circa Kaptisinum dubia retulit ad synodos, ad episcopos, ad ductores denique catholica* Ecclesiæ ; (pi.i*si'it nempe *in nostro, à nostris et de nostro*.

(2) De illuminatione, id est. Baptismo, ilà scribit S. Augustinus, lib. 2 conlrà epistolam Parmeniani cap. 15, n. 50 : < Dc iis vero, (jmab Ecclesiæ unilate sepa. < rati sunl, nulla jam qineslio est. quin et habeant et < dare possint(Baptismum), et quin perniciose habeant < jlernicioseque tradant extra \nciilum pacis. Hoc < enim jam in ipsa totius orbis unitate discussum, coii- < sideratum, perfectum, atqveronfirmatum est. > cie. (Vidoeumdcms. doctorem in lib. í de Baptismo, cap. 11. |2, 15. t i, i i, |6, 17.» Tornatasi

(5) llegalam hic vocat Tertullianus quod vulgi» Apo stoloruni Symbolum \oramus, cujus relui synopsim dat. Qui verò(jua*ab Apo>t»»lis sunt, quæveposi Apo- stolos ad veritatis dilucidalionem, addita, scire velit, legat Liqmm late et din te !dcdisseren' III

(4) l rsiiii codex : *F.risse Jesum (lirisium*. Lectio au- trui Aàobardi jiixtà Bigalliim csl relinenda : *Egissee Jesum Christum, hoc* est, eam hominis personam in- duisse, omniaque egisse, quæ de Jesu Christo fue- rant praedicta.

(5) Sedere quòd dicitur Deus, non membrorum po sitioficm, sed judiciariam significat potestatem ; ad dexteram xer<», hoc est. in suiunū latitudine, ubi ju- stitia el j»ax clgaudium csl; verba sunt Augustini, lib. dc Eide et Symbolo, cap 3.

fructum, el rd prophanos adjudicandos (I) igni perpe-
mo, faciô utriusque partis n suscitatione (2) cum car-
nis restitutione.

Capit xtv. — Ilæc regida à Christo, ut probabitur,
instituta, nullas habet apud nos quæstiones, nisi quas
hæreses inferunt, et quæ hæreticos faciunt. Cælerùm
manente forma ejus in suo ordine, quanlumlifel quie-
ras, et trades, et omnem libidinem curiositatis effun-
das, si quid tibi vidt tor vel ambiguitate pendere, vel
obscuritate obumbrari, est utique frater aliqui (5) do-
ctorgratiA scienti® donatus : est aliqui interexercita-
tos convcrsiltis aliqui Ircum curiosus, tecuni tamen
qua reu", novissime ignorare medius est, ne quod non
debeas nôris, quia quod debeas misti. *Fides*, inquit,
tua te salvum fecit, non exercitatio Scripturarum (I).
Fides (*) in regulô posita csl : habes legem, et salutem
de obs« n alione legis; exercitatio autem in curiositate
consistit, habe ns gloriam sidam de periti® studio. Ce-
dat ebriositas (idei; cedat gloria saluti. Orlô aut non
obstrepant , aut quiescant. Adversus regulam ni-
hil scire est. Iñ non inimici essent veritatis hæretici,
ut de refugiendis cis non pnrmm remur, quale est
conferre cum hominibus, qui et ipsi adhuc scqmvrre
profiteantur? Si enim adhuc veré quierunt, nihil adirne
certi repéreront : et ideò quæctimque videntur inte-
rim tenere, dubitationem suam ostendunt quanuliu
qi.ærunl. Itaque tu, qui perinde quarts, spectans ad
cos qui cl ipsi (pia rum, dubius à dubiis, incertus ab
incertis, caicas à cæcis, in foveam deducaris necesse
CM. Sed ciim decipiendi gralià protendunt se adhuc
qua iere, til nobis per sollicitudinis injectionem tracta-
Uls suos insinuent; denique ubi adierint ad nos, sta-
imi, quæ dicebant quærenda esse, defendunt; jam il-
los sic debemus refutare, ul sciant nos non Christo,
sed sibi negatores esse. Cùm enim quierant adirne, non-
dum tenent; cimi autem non tenent, nondùm credide-
runt; cùm autem nondum crediderunt, non sunl Chri-
stiani. Al cùm tenent quidem et credunt, quærendum
tanu n dicunt ut defendant ; antcquhm defendant, ne-
gant quod credunt, confitentes se nondum credidisse,
dùm qnivrunt. Qui ergònce sibi sunl Christiani, quanto
magis nobis! Qui per fallaciam veniunt, qualem fidem
disputant! Cui veritati patrocinantur, qui eam à men-
dacio inducunt?

Capit xv.— Sed ipsi de Scripturis agunt, et de Scri-
pturis suadent. Abundé scilicet (G) loqui possent de

(i) Videtur Tertullianus de igne, qui in inferno sta-
tuitur, liicet alibi loqui, contrit id quod docuerunt po-
sici Ilesa cl Calvinus, qui statum miserum tantiim-
modò damnatorum per ignem intelligi prodicant.

(i) *Vtriusque partis*, scilicet piorum cl impiorum.

(3) *Aliqui* apud Tcrt. pro *aliquis*. Doctores verò alii
treati ex charismate, alii cx humano labore, studio et
exercitatione.

(4) Non utitur hic Tertullianus, juxlà morem \fri-
cantim, ad Ultram Dominicis verbis, ut tuique palei.

(5) Fides ad salutem necessaria, quæ in regulô, seu
Symbolo posila esu Gelerà in hoc capile comenta
Mini clara, cl expositione non Indigent uilà.

(01] Albaspin eus interrogationis signum expungit,
quasi auctor intellicat, heréticos, præsertim Gnósti-
cos, potuisse in probationem eorum dogmatum ca ad-

rebus fidei, nisi ex litteris fidei? Venimus igitur ad
propositum (f) : hoc enim dirigebamus, el hoc pru-
struchamus ndlocutionis pnvfationc, uljani hinc dc.ec
congre diamur, de quo adversarii provocant. Scriptural
obtendunt, et hâc siiA audacia statini quosdam movent;
in ipso verò congressu firmos quidem fatigant, infir-
mos capiunt, medios cum sempulo dimittunt. Hunc
igitur potissimum gradum obstruimus, non admitten-
dos eos ad ullam de Scripturis disputationem. Si hæ
sunt illæ vires eorum (2), uti eas habere possint, di-
spici debet, cui competat possessio Scripturarum ; ne
is admittatur ad cani, cui nullo modo competit.

Capit ivi. — Hoc de consilio diflidentiae, aul de
studio aliter ineundæ constitutionis induxerim, nisi
ratio constiterit, in primis illa, quòd fides nostra ob-
sequium Apostolo délicat pndiibenli quæslioncs inire,
nox is vocibnsaiiresacconiniodare.hæi elicum post unam
correpiiomun convenire, non post dispiitalioneni.
Adeò interdixit disputationem , correptionem desi-
gnans causam hærclici conveniendi ; el hoc unam, sci-
licet, quia non est Christianus ; ne more Christiani,
semel et iterimi et sub duobus aul Iribus testibus ca-
stigandus videretur; cùm ob hoc sil castigandus, pro-
pter quòd non sil cum illo disputandum. Deinde quo-
niam nihil proficiat congressio Scripturarum, nisi
plane (3) ut aul stomachi quis ineat eversionem, aut
cerebri.

Capit xvn. — Ista hæresis non recipit (4) (piasdam
Scripturas : cl si quas recipit, non recipit integras ;
adjectionibus et detractionibus ad dispositionem insti-
tuti sui intervertit : el si aliquatenus integras prostat,
nihilominùs diversas expositiones commentata conver-
tit. Tanliun veritati obstrepi adulter sensus, quantum
et corruptor stylus. Variæ prosumpliones necessario
nolunt (5) agnoscere ca, per quæ revincuntur. Ilis ni-
tuntur quæ cx falso composueriinl (6), et quæ de am-
biguitate ceperunt. Quid promovebis, exercitatissime
Scripturarum, cùm si quid defenderis, negetur? cx di-
verso, si quid negaveris, defendatur? El tu quidem ni-
hil perdes, nisi vocem in contentione; nihil consequer-
is nisi bilem de blasphemntionc.

ducere philosophorum scripta, cx quibus sua hausis-
sent commenta.

(1) Hucusque profatus csl Tertullianus; deinceps
contendit non esse cum Gnoslicis de Scripturis alter-
candum, non quòd ecclesiastic® causic ut dubia*, diffi-
dat, sed ne illi lilasphe miarmn spurcitas Scripturarum
divinarum contextas involucris nobis obtrudant.

(2) Illoc est, an his armis uti nossint, sive an Scri-
pturo sint arma eorum, juxta Alliaspinæum supra lau-
datum.

(3) Sic in codice Divionensi ; in libro verò Agobardi
legitur : *Quo ineat*. Explicari hæc videntur istis mox
sequentibus : *Et tu quidem nihil perdes, nisi vocem in
contentione; nihil consequeris. nisi bilem dc blasphema-
tione*.

(I) Mos hic omnium ha reliconiin, qui eos Scriptu-
rarum libros, vel capita, per quæ eorum hæreses ever-
tuntur, à canone eliminant, vel perversò exponunt, ul
in suos sensus detorqueant, et ignaros decipiant.

(5) Male in codice Agob. et Divion. : *Necessario vo-
lunt*.

(G) Intelligil libros apocryphos ab aliquibus hæreti-
cis cfformalos, ab aliis deindò receptos.

Caput xviii. — Ule vero, sî quis est, cujus causa in congressum descendis Scripturartm, ut cum dubitantem confirmes, ad veritatem, an magis ad hæreses divergel (1)? Hoc ipso motus, quòd te videat nihil promovisse æquo gradu negandi et defendendi adversa parte, statu certè pari, altercatione incertior discedet, nesciens quam hæresim judicet, Hæcutique et ipsi habent in nos retorquere. Necesse est enim cl illos dicere, à nobis poliiis adulteria Scripturarum, cl expositionum mendacio inferri, qui proindè sibi defendant veritatem.

Caput XfX. — Ergo non ad Scripturas provocandum est; nec in his constituendum certamen, in quibus aul nulla aut incerta victoria est, aut parùm certa (2). Nam etsi non ilà evaderet collatio Scripturarum, ut uiramque partem parem sisteret, ordo rerum desiderabat, illud prius proponi, quod mine solùm disputandum est (3), quibus competat fides ipsa? Cujus sint Scriptura? A quo, et per quos, et quando, et quibus sil tradita disciplina, quA fiunt Christiani? Ibi enim Apparuerit esse veritatem et disciplinae et fidei ebriastianæ, illic erit veritas Scripturarum, et expositio-num, cl omnium traditionum Christianarum.

Caput xx. — Christus Jesus, Dominus noster, permittat dicere inierim, quisquis est, cujuscmque Dei Filius, cujuscumque fidei praeoptor, cujuscumque mercedis repromissor: quid esset, quid fuisset, quam Patris voluntatem administraret, quid homini agendum determinaret, quamdiu in terris agebat, ipse pronuntiabat sive populo palam, sive discentibus scorsùm; ex quibus duodecim pracipuos lateri suo adlegerat, destinatos nationibus magistros. Itaque uno eorum decusso, reliquos undecim digrediens ad Patrem post resurrectionem, jussit ire el docere nationes intingendas in Patrem et in Filium et in Spiritum sanctum. Statini igitur Apostoli (quos hæc appellatio *missos* interpretatur), assumpto per sortem duodecimo MallhiA, in locum Judæ ex auctoritate prophetiæ, quæ est in psalmo David 108 (1), consecuti promissam vim Spiritûs sancti ad virtutes el eloquium, primó (5) per Judæam contestatA fide in Jesm Christum, et Ecclesiis institutis, dehinc in orbem profecti, camdem doctrinam ejusdem fidei nationibus promulgaverunt, et proinde Ecclesias apud unamquamque civitatem condiderunt; A quibus (6) traducem fidei et semina doctrinæ

(1) Inutilis cum hærclicis altercatio, qui qmhn faeilèy juxtà Hieronymum, in lino lib. contrà Luciferianos, vinci possint, persuaderi non possunt; el quod Catholici verissime iis exprobrant, ipsos scilicet non intelligere, sed corrompere Scripturas, 'd ipsum vicissim Catholicis objiciunt.

(2) *Aut par incertèr*, emendat, legitquo Rigallms.

(5) Ne inutilis prorsus evadat altercatio cum hærolicis, præsertim Gnoslicis, lire omnia prius despicienda sunt.

(4) *El episcopatum ejus accipiet alter*,

(5) Ecclesia condita prius Hierosolymis ex Judæis, undè apud prophanos Christiani Judæornm appellatione veniebant.

(6) Per metaphoram c re rusticA sumptam Tertullianus vocat hic traducem fidei, translationem fidei do u qA Ecclesiâ in aliam; Ecclesiæ namque mutuò, qua-

certæ exindè Ecclesiæ mutuate nml, et quotidie mutantur, ut Ecclesiæ fiant. Ac per hoc cl ipsæ apostolica» deputantur, ut sóbeles apostolicartim Ecclesiarum. Ornne genus ad originem suam censeatur neceste est. Itaque tot ne tanta: Ecclesiæ, una est illa nb Apostolis prima, cx quA omnes. Sic orones primæ. et omnes apostolica; dùm unii omnes probant unitatem. Dùm est illis communicatio pacis, cl appellatio fraternitatis, et contesseratio hospitalitatis (!): quæ jora non alia ratio regii, quàm ejusdem sacramenti (2) una traditio.

Caput xxn — Hinc igitur dirigimus perscriptionem: Si (3) Dominus Jesus Christes Apostolos misil ad predicandoli), alios non esse recipiendos prædicatores, quàm quos Christus instituit: quia *nec altu* Pa-iren) novit nisi Filius, et cui Filius rivelarti*. Nec aliis videtur revelAsse Filius, quam Apostolis, quos misit ad pradicandum utique quod illis revelavit. Quid autem pradicaverint, id est. quid illis Christus revelaverit; el hic prascibam non aliter probari debere, nisi pereasdem Ecclesias, quasipsi Apostoli condiderunt, ipsi cis predicando, tam vivA (quod aiunt) voce, quàm per Epistolas posleà. Si hæc ilà sunt, constat proinde, omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis apostolicis matricibus et originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, sino dubio tenentem quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli à Christo, ChiiMus à Deo suscepit; omnem veri) doctrinam de mendacio jirajudicandam, quæ sapiat Contrà veritatem Ecclesianim, el Apostolorum, et Christi, et Dei. StiperesC ergo, uti demonstro mus, an hæc nostra doctrina, cujus regulam suprà edidimus, de Apostolorum traditione censentur; cl cx hoc ipso, an ratera de mendacio veniant. Communica-mus cum Ecclesiis apostolicis, quòd nulla doctrina diversa. Hoc esl testimonium veritatis.

Capit xxit. — Sed quoniam làm expedita probatio Csl, ut si slatini proferatur, nihil jam sil retractandum. ac si prolata non sil à nobis, locum interim demus diversa' parli, si quid putant ad infirmandam hanc prascptioncm movere se posse. Solent dicere, non omnia Apostolos scisse; cAdcm agitati dcmentiA, qui rnrsiis convertunt, omnia quidem Apostolos scisse, sed non omnia omnibus tradidisse, in utroque Christum reprehensioni subjicientes, qui aut minus instructos, aut parimi simplices Apostolos miserit. Quis igitur integra mentis credere potest, aliquid eos ignorasse, quos magistros Dominus dedit, individuos habens in comitatu, in discipulatu, in convictu; quibus obscura qiia'que scorsili) disserenat, illis dicens datum (*sse cognoscere arcana, qu» populo intelligere non li-sique per manus, apostolicam doctrinam inter sc communicavenmt, ita ut omnes apostolica; dici possint.

(1) Hæc sunl jura vera Ecclesiæ. Ubi prius legebatur *contestatio*, Rhenanus bene correxit *contesseratio*, quæ vox A tesserà efibrmata conjunctionem denotat familiariorem. qua', per signum Jiat.

(2) Hoc est Symboli, seu regula; ejusdem fidei; nam sacnmientum hic accipitur pro loto Christiano dogmate.

(3) In codice Agobardi et Divionensi legitur: Si *Deus Jesus Christus*.

cerci f Latuit aliquid Petrum, ædificandæ Ecclesiæ *petram* dictum, claves regni coelorum consecutum, et solvendi et alligandi in cœlis et in terris potestatem? Latuit et Joannem aliquid, dilectissimum Domino, pectori ejus incubantem, cui soli Dominus Judam traditorem praemonstravit, quem loco suo lilium Maria* demandavit? Quid eos ignorasse voluit, quibus etiam gloriam suam exhibuit, et Moyseu et Eliam, et insuper de cado Patris vocem, non quasi caleros reprobans, sed quoniam *in iribus testibus stabit omne verbum?* Ignoraverunt itaque et illi, quibus post resurrectionem quoque in itinere omnes Scripturas edisserere dignatus est. Dixerat planè aliquando : *Multa habeo adhuc vobis loqui, sed non potestis modo ea sustinere*, Lue. 24 ; tamen adjiciens : *Clm venerit ille Spiritus veritatis, ipse vos deducet in omnem veritatem*, Joan. 16 ; ostendit illos nihil ignorasse, quos *omnem veritatem* consecuturos per *Spiritum veritatis* repromiserat : et utique implevil repromissum, probantibus Actis Apostolorum descensum Spiritûs sancti. Quam Scripturam qui non recipiunt, nec Spiritûs sancti possunt esse, qui necdum discentibus Spiritum possint agnoscere missum ; sed nec Ecclesiam se dicant defendere, qui, quandò et quibus incunabulis institutum est hoc corpus, probare non habent. Tanti enim (!) est illis non habere probationes eorum, quæ defendunt, ne pariter admittantur traductiones eorum, quæ mentiuntur.

Caput x x i i i . — Proponunt ergò ad suggillandam ignorantiam aliquam Apostolorum, quòd Petrus et qui cum eo reprehensi sint à Paulo. Adeò, inquilini, aliquid eis defuit, ut ex hoc etiam illud struant, potuisse postea pleniorē scientiam supervenire, qualis obvenit Paulo reprehendenti antecessores. Possumus et hic Acta Apostolorum repudiantibus dicere : Prius est uli ostendatis quis iste Paulus, et quid ante Apostolum, et quomodo Apostolus; qualeniis et alias ad quæstiones plurimum eo utuntur. Neque enim (2) si ipse sc Apostolorum de persecutore profitetur, sufficit unicuique examinare (5) credenti, quando nec Dominus ipse de se testimonium dixerit. Sed credant sine Scripturis (4), ut credant adversus Scripturas ; lamen

(I) < Hæc Tertulliani verba, ait ad hunc locum Albaspinus, tam involuta sunt, ul connu sententiam interpretes expiscati non sinunt. Ait igitur, multa ab hæreticis doceri ac defendi, quæ tametsi vniu fidei consentanea sint, ad ea lamen stabilienda Scripturæ ne auctoritate et presidio eos uli nolle, ne scilicet ex eisdem Scripture locis aut libellis eorum, mendacia convellantur, et in lucem exponantur. Illi fieri, ul libellum, quo Acta Apostolorum continentur, maximo cum incommodo recusent (illud enim tanti hoc istic significat), quia ex hoc uno origo Ecclesiæ et formatio, quam fatentur, demonstrari potest. Per traductiones enim cave depravationes intelligas cum Bbenino. Sed traducilo apud Tert. est illustratio, demonstratio, detectio. Nam apud eundem traducere est in lucem exponere, aperire, detegere, > ele. (2) Codex Ursini : *quod ipse*.

(5) Hic Lupus legit *examine*, quæ vox Afris non insueta.

(4) Liber Ursini • *Sed credunt sanè Scripturis*. Vulgata ledilo est retinenda. Sensys verò hujus loci ali-

doceant ex eo, quòd allegant Petrum à Paulo repto hensum, aliam Evangelii! formam à Paulo sujnrintductam, citra eam, quam pnmiserit Pelrus et cælrri. Quin demutatus in prædicatorem de persecutore, deducitur ad fratres à fratribus, ut unus ex fratribus, et ad illos ab illis, qui ab Apostolis fidem induerant. Dehinc, sicut ipse enarrat, ascendit Hierosolymarii cognoscendi Petri causò, ex officio et jure scilicet ejusdem fidei et pndicationis. Nani et illi non essent admirati de persecutore factum prædicatorem, si aliquid contrarium predicarci; nec Dominum prætereà magnificassent, quia adversarius ejus Paulus obvenerat. Itaque et dexteram ei dederunt, signum concordis et convenientias; et inter se distributionem officii ordinauerunt, non separationem Evangelii! : nec ut aliud alter, sed ut aliis alter predicarci, Petrus in circumcisionem, Paulus in nationes. Cæteriim (1) si reprehensus est Pelrus, quòd, còni convixisset ethnicis, posteo sc à convictu eorum separabat personarum respectu; utique conversationis fuit vilium, non prædicationis. Non enim ex hoc alius Deus quam Creator, et alius Christus, quam ex Marià; et alia spes quam resurrectio annuntiabatur.

Caput x x i v . — Non mihi tam bene est, imò non mihi tam male est, ul Apostolos committam. Sed quoniam pen ersissimi isti illam reprehensionem ad hoc ostendunt, ut suspectam faciant doctrinam superiorem (2), respondebo quasi pro Pelro : ipsum Paulum dixisse, factum se esse omnibus omnia, Judæis Judæum, non Judæis non Judæum, ut omnes lucrificaret. Adeò pro temporibus, et personis, et causis quædam reprehendebant, in quæ et ipsi æquè pro temporibus et personis et causis mittebant; quicmadmodum, si et Petrus reprehenderet Paulum, quòd prohibens circumcisionem, circumciderit ipse Timotheum, viderint qui de Apostolis judicant. Bene quòd Petrus Paulo et in martyrio adæqualur (5). Sed etsi in tertium usque emioni ereptus Paulus, et in Paradisum delatus audit quædam illic, non possunt videri ea fuisse, quæ illuni in aliam docti inani instructiorem pneslarent; cum ita fuerit conditio eorum, ul nulli hominum proderentur. Quòd si ad alicujus conscientiam manavit nescio ipiil

quantulimi obscuri est; Qui non recipiunt Acta Apostolorum, credimi lamen Paulum de persecutione factum Apostolum, quod, repudiatis Actis, nullà alia aulhenlièa Scriplurà contestantur. Sed credant quidem sine Scripturis, ul alia credant adversus Scripturas; doceant tamen, etc.

(1) Non erravit Petrus in fide, vol in prædicatione fidei, sed in facto, seu in conversatione in (piam cadit reprehensio Pauli; unde inalò abutuntur romanæ Sedis hostes hoc Tertulliani loco, ex quo confectum putant, summum Pontificem reprehensioni veri» esse obnoxium.

(2) Per *doctrinam superiorem* hitelligenda hic est, (luam Apostoli ante Pauli adventum prædicarunt; nam Qnoslici sola> Epistolas Paqli recipientes, ñón solùm Petrum, sed et Joannem et Jacobum cum Paulo committebant.

(3) Summa hujus capitis, juxta Priorium, videtur esse hæc : Detur, sed non concedatur, Petrum et Paulum pares non fuisse, sive dispari exstitisse sententià; æquales lamen omninò fuisse fatendum in martyrio, quod uro Christo fortiter passi sunt.

Uli I, el hoc se aliqua hæresis sequi affirmari; aul Paulus secreti proditi reus est, aul et alius postea iu Paradisum ereptus debet ostendi, cui permissum sit eloqui* quæ Paulo miitire non licuit (t).

Caput xxv. — Sed, ut diximus, eadem dementia est, cùm confitentur quidem nihil Apostolos ignorasse, nec diversa inter se prandisse; sed non omnia volunt (2) illos omnibus revelasse; quædam enim palam el universis, quadam secretò el paucis demandasse; quia et hoc verbo usus est Paulus ad Timotheum: *O Timothee, depositum custodi* (5). El rursinn: *ilomnn depositum custodi*. Quod hoc depositum est tam tacitum, ut alteri doctrinæ deputetur? an illius denuntiationis, de quâ ait: *Hanc denuntiationem commendo apud te, fili Timothee? Denuntio tibi ante Deum, qui vitificai omnia, et Icsum Christum, qui testificatus est sub Pontio Pilato bonam confessionem, ul custodias praeceptum*. Quod autem praeceptum, quæ denuntiatio? Ex supra et infra scriptis intelligitur, non nescio quid subostendi hoc dicto de remotiore doctrinâ, sed potius inculcari de non admittenda alia praeteream, quam audierat ab ipso, el puto palam: *Coram multis*, inquit, *testibus*. Quos nullos testes, si nolunt Ecclesiam intelligi, nihil interest, (piando nihil tacitum fuerit, quod sub multis testibus proferebatur. Sed nec quia illum voluit *hæc fidelibus hominibus demandare, qui idonei sint et alius docere*; id quoque in argumentum occulti alicujus Evangelii interpretandum est. Nam cimi dicit, *hæc*, de eis dicit, de quibus in presenti scribebat; de occultis autem ul de absentibus apud conscientiam non nere, sed illa dixisset.

Caput XXVI. — Porrò consequens erat, ut cui demandabat Evangelii administrationem, non passim xec inconsiderate administrandam adjiceret, secundum Dominicam vocem (i) ne margaritam porcis, el sanctum canibus jaclarct. Dominus palam edixit, sine lillâ significatione alicujus tacili sacramenti» Ipse praeceperat, si quid in tenebris et in abscondito audissent, in luce el in lectis praedicarent (5). Ipse per similitudinem praefiguraverat, ne unam mnam, id est, unum

(1) S. Joannes Chrysostomus est hic adeundus, qui vult nec Petrum simulando, nec reprehendendo Paulum deliquisse.

(2) Ostendit in hoc capite Tertullianus contrai Gnosticos, nullam doctrinam arcanam esse admittendam; illi enim garriebant, secreta verini, quæ Paulus in raptu suo audiverat, esso sua dogmata, et ipsa per Pauli discipulos ad se solos pervenisse.

(3) Quodnam hoc depositum? respondet Theodorus: Existimo, Apostolum appellaro < depositum, < gratiam Spiritalis sancti, quam accepit Iñiolheus < per ordinationem. > Melius I Timasius I ticensis episcopus exponit sic: *Fidei per me prædicatæ depositum*; quod Apostolus non soli Timotheo, sed cunctis episcopis ac ductoribus mandat firmò ac fide custodiendum.

(4) Inde eruitur disciplina arcani, de quo sanctus Augustinus, ac alii Ialini Patres frequenter meminerunt, ul videre est apud Schelesiratum.

(5) Licet Evangelium non sit projiciendum canibus, bo< est, Gentilibus et Catechumenis* non est i.unm subtrahendum fidelibus el initialis, quod fuse hic à Tertulliano probatur.

verbum ejus, sine fructu in abdito reservarent. Ipse docebat, lucernam non sub modium abstrudi solere r sed in candelabrum constitui, *ut luceat omnibus, qui in domo sunt*. Hæc Apostoli aulneglexerunt, aul minimi intellexerunt; si non adimpleverunt abscondentes aliquid de lumine, id est, de Dei verbo el Christi Sacramento. Neminem, quod scio, verebantur, non Judaeorum vim, non ethnicorum; quò magis utique in Ecclesia libere praedicabant, qui in synagogis et in locis publicis non tacebant. Imo neque Judaeos convertere r neque ethnicos inducere potuissent, nisi quod credi ab eis volebant, ordine exponerent. Multò magis jam credentibus Ecclesiis nihil subtraxissent, quod aliis* paucis scorsim demandarent: quampiam, etsi quædam inter domesticos (I), ut iñ dixerim, disserebant, non tamen ea fuisse credendam est, quæ aliam regulam lidci superducerent, diversam el contrariam illi, (pam catholico (2) in medium proferebant; ut alium Deum in Ecclesia dicerent, alium in hospitio; et aliam Christi substantiam designarent iu aperto, aliam in secreto: el aliam spem resurrectionis apud omnes, annuntiarent, aliam apud pucos: cùm ipsi obsecrarent in Epistolis suis, ul idipsum el unum loquerentur omnes, el non essent schismata et dissensiones in Ecclesia, quia sive Paulus, sive alii, eadem praedicarent. Alioquin meminerant: Sit senno vester (5): E>rt est; *Son, non: quod amplius, hoc à malo est*, Mallii. 5. ne scilicet Evangelium in diversitate tractarent.

Caput xxvii. — Si ergò incredibile est, vel ignorasse Apostolos plenitudinem praedicationis, vel non omnem ordinem regula? omnibus edidisse, xideamus, ne forte Apostoli quidem simpliciter plene. Ecclesie (4) autem suo vitio aliter acceperint, quàm Apostoli proferereint. Omnia ista scrupulositatis incibmenta invenias praetendi ab hæreticis. Tenent correptas ab Apostolis Ecclesias: *O insensati Galaia', quis ros fascinatiti et r Tàm beni currebatis, quis vos impediit?* Ipsumque principium: *Miror quod sic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam, ad aliud Evangelium*. Item ad Corinthios scriptum, quòd essent adhuc carnales, qui lacte educarentur, nondum idonei ad pabulum; qui putarent se scire aliquid, (piando nondum scirent quemadmodum sciri oporteret. Cùm correptas Ecclesias opponunt, credunt emendatas. Sed el illas recognoscant, de quarum fide (5) el scientia el conversu-

(I) Domestici Apostolorum sunt eorum in fundandis Ecclesiis adjutores el socii; quales S. Paulo Lucas et Iarnahas, S. Petro Marcus et Iulias.

(2) Catholice legendum, non calholicæ, ul in antiquis exemplaribus, juxta Kigalliuni.

(3) Hoc est, non solum verus, sed el sincerus, ac neipiaiptam ambagibus involutus.

(i) Hæretici, Gnostici potissimum, (pios Tertullianus hic urget. Ecclesias Ajioslolorum documenta aut non intellexisse, aut suo vitio aliter accepisse siimniabanlr exemplo ducto: i Galatis el à Corinthiis per Paulum correptis, quibus Tertullianus recle re>M>nü, *si correptas Ecclesias opponunt, credant emendatas*.

(5) De fide quidem el dilectione, quæ hic conversatio apiællatiir, commendat Apostolus Romanos* Epbesins, Philippenses; de scientia veru peculiariter Ro*

lione Apostolus gaudet, et Deo gratias agit : quæ tamen hodió ¶¶¶ illis correptis unius institutionis jura miscent.

Caput xxvni. — Age nunc : omnes (i) erraverint ; deceptus sit et Apostolus de testimonio reddendo quibusdam ; nullam respexerit Spiritus sanctus uti eam in veritatem deduceret, ad hoc missus à Christo, ad hoc postulatus de Patre, ul esset doctor veritatis ; neglexerit officium Dei villicus, Christi vicarius, sinens Ecclesias aliter interim mtdligere, aliter credere quàm ipse per Apostolos prædicabat : ecquid verisimile est, ut tot ac tontæ in unam fidem erraverint ? Nullus inter mullos (2) eventus est unus excitus. Vanesse debuerat error doctrinæ Ecclesiarum. Cælerùm, quod apud mullos unum invenitur, non est erratum, sed traditum. Audeat ergo aliquis dicere, illos errasse, qui tradiderunt ?

Caput xxix. — Quoquo modo (3) silerralum, lamdiu utique regnavit error, quamdiù hæreses non erant ; aliquos Marcionitas et Valentinianos liberanda veritas exspectabat ; interea, perperam evangelizabalur, perperàm credebatur, tot millia millium perperàm tincta, tot opera fidei perperàm administrata, tot virtutes, tot charismata (4) perperàm operato, tot sacerdotia, tot ministeria (5) perperàm functa ; tot denique martyria perperàm coronata. Anisi non perperàm, nec in vacuum, quale est (6) ut ante res Dei currerent, quàm cujus Dei notum esset ? ante Christiani, quàm Christus inventus ? ante hærcsis, quàm vera doctrina (7) ? Sed enim in omnibus veritos imaginem antecedit ; post rem similitudo succedit. Cælerùm salis ineptum, ut priorin dottrini hærcsis habeatur : vel quoniam ipsa est, quæ futuras hæreses cavendas pronuntiabat. Ad ejus doctrinæ Ecclesiam scriptum est, imò ipsa doctrina ad

manos, ad quos, cap. 15, ait : *Quoniam et ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia.*

(I) Scilicet Ecclesiæ. Hic Tertullianus ob oculos ponit multos ineptias, quæ ex Gnosticorum deliramentis procedebant.

(i) Male Rigaltius legit : *Eventus unus est; exitus tariane*, etc. Sensus est : Non potuissent Ecclesiæ catholicæ toto orbe dispersa in unam convenire fidem, m aul non bene fuissent edocta*, aut suo vitio Evangelium aliter accepissent. Si ergo apud multos eadem odrina, hæc ab Apostolis, qui eam tradiderunt, dimanavit.

(3) Hoc est : Demus Gnostiicis, primitivas Ecclesias omnes ex quavis causâ errasse. Ergò usque ad Marcionitarum et Valcnlinianorum exortum erraverunt, et deviare à Deo permissæ sunt ; quod absurdum. Id ipsum nostri temporis Arislarchis possumus, ait Parodias, optime respondere, qui hactenus errasse Ecclesiam dicere non verentur : St aliquos Lutheranos, aul Calvinistas, aul Anabaptistas *liberanda veritas expeclabat*, etc.

(I) Virtutes et charismata hic sunt signa et potestas edendi miracula, ac Spiritus sancti dona.

(5) In codice Agobardi *mysteria*; hoc verò non benè coti i ret.

(6) Primarium ac necessarium recte predicationis ac fidei fundamentum est notitia veri Dei et veri i feristi»

(7) Hæresis veram doctrinam supponit et sequitur, umipw adulterare salagiL

Ecclesiam scribit : *Etsi Angelus de cælo aliter Clangelitaverit dirà quàm nos, anathema sit*, Gal. 1.

Caput xxx. — Ubi tunc Marcion, Ponticus(1) nauclerus (2) Stucæstudiosus ? Ubi Valentinus, Platonica sectator (5) ? Nam constat illos, ncque adeò olim fuisse (4), Antonini fere principatu, et in catholicæ (5) primò doctrinam credidisse apud Ecclesiam Romanen* som, sub episcopatu Eleutheri benedicti, donec ob inquietam semper eorum curiositatem, quæ fratres quoque vitiabant (6), semel et iterum ejecti, Marcion (7) quidem cum ducentis sestertiis, quæ Ecclesiæ intulerat, novissime in perpetuum (8) discidium relegati, venena doctrinarum suarum disseminaverunt. Poslino-dimi idem Marcion poenitentiam confessus, ciun conditioni dato* sibi occurrit, ità pacem recepturus, si caleros quos perditioni erudisse!, Ecclesiæ restitueret, morte proventus csl (9). Oportebat enim hæreses esse, ncc tamen ideò bonum hæreses, quia cas esse oportebat. Quasi non et malum oportuerit esse. Nam et Dominum tradi oportebat ; sed *vat* traditori ! ne quis etiam hinc hæreses defendat. Si et (10) Apellis stemma retractandum est, tàm non vetus et ipse, quàm Marcion institutor et preformalorejus ; sed lapsus in feminam desertor continentiæ Marcionensis (11), ab oculis sanctissimi magistri Alexandriani secessit. Inde post annos regressus non melior, nisi tantum quia jam non Marcionites, in alleram feminam impegit, illam virginem Philumenem (quam supra (12) edidimus), postea verò immane prostibulum et ipsam ; cujus energemate (13) circumventus, quas ab eâ didicit, Phancroscis scripsit. Adhuc in seculo supersunt qui meminerint

(1) S. Epiphanius in Panario : *Marcion fuit genere Ponticus exeâ parle quæ llelenoponlus dicitur, oppido Sinope*

(2) *Nauclerus*; monachus anachoreta et episcopi Sinopensis filius fuit Marcion ; ut tamen possibile sil, juxta Rhenanum, majores ejus naucleros exstittisse.

(3) Ul Marcion Stoicæ scctæ, sic Valentinus Platonica* adhæsil.

i (4) Hoc est, non admodum antiquos, respectu Tertulliani ; nam Eieuiherus ab ann. Christi 179 ad 194 pontificatum tenuit. Tertullianus verò inilio tertii seculi scribebat.

(5) Videlicet Ecclesiæ.

(6) in veteri exemplari : *Quam fratres quoque vitabant*; hoc est, eorum curiositatem etiam plebi christianæ odiosam finisse.

l (7) Hæc Marcionis historia, et ducenta sestertia ab eo Ecclesiæ collata, cum bis quæ ab aliis veteribus scripta sunt, non planè cotiseront.

(8) Vox *discidium* Tertulliano non insueta ; sensus : Omninò segregati.

(9) Videtur et Tertullianus Marcionem confundere cum Cerdone, cui potius quadrant bæc, juxta Epiphanium.

(10) De Apelle S. Epiphanius, hæ. 43 : « Non ille sanctus, et ab Apostolo commendatus, sed diversus..... à quo Appelleciani. Hic Luciani discipulus et Marcionis auditor fuit. Adversus magistrum et adversus ipsam veritatem armasse se videtur. »

(11) Describit Tertullianus continentiam Marcionis, qua nuptias velabat, lib. 1 adv. eundem, cap. 79.

(12) Cap. G.

(18) Græcû hæc vox, quæ in bonam et malam parlem sumitur, hic daemoniacam vexationem Philumenes dcutaU

cornili, ctiam proprii discernes elsuccessores ipsorum, ne se posteriores negare possint. Quampiam cl de operibus suis, ul dixit Dominus, revincuntur. Si enim Marcion novum Testamentum à volere separavit, posterior est co, quod separavit, quia separare non posset, nisi quod unitum fuit. Unitum ergo ante quàm separaretur, postea separatum, posteriorem ostendit separatorem. Item Valentinus, aliter exponens el sine duino emendans, hoc nomine quidquid emendat ul mendosum reirò, antèius fuisse demonstrat. Hos ul insigniores el frequenliores adúlteros veritatis nominamus. Cætriim el Nigidius (i) nescio quis, el Hermogenes (2), et multi alii, qui adhuc ambulant pervertentes vias Dei, ostendant inibi ex quà auctoritate prodierunt. Si alium Deum predicant, quomodò ejus Dei rebus, et litteris, el nominibus utuntur adversùs quem predicant? Si eumdem, quomodò abler? probeni (5) se novos Apostolos esse; dicant Christum ile-rum descendisse, iterum ipsum docuisse, ilei ina crucifixum, iterimi mortuum, iterimi resuscitalum: sic enim Apostolos solet facere, dare illis præterea virtutem eadem signa edendi, qua; el ipse (1). Volo igitur cl virtutes eorum proferri; uisi quòd agnosco maximam virtutem eorum, quii Apostolos in perversum aemulantur; illi enim de mortuis vivos faciebant, isti de vivis mortuos faciunt (5).

Ca p. XXXI. — Sed (6) ab excessu revertar ad principalitatem veritatis, el posteritatem mendacii disputandam, cx illius quoque parabole patrocinio, quæ bonum semen frumenti à Domino seminatum in primore constituit, avenarum aulem sterilis fami adulterium ab inimico diabolo postea superducit. Proprie enim doctrinarum distinctionem figurai, quia et alibi verbum Dei seminis similitudo est. Ilà ex ipso ordine manifestalur, id esse Dominicum cl verum, quod sil prius traditimi; id autem extraneum cl falsum, quod sil pos*leriiis immissum. Ea sententia manebit adversus posteriores (puisque hæreses, quibus nulla constantia de conscienlià competit ad deferendam sibi veritatem.

Ca p. XXXII.— Cæterinn, si qua* audent interserere se a lali apostoliche, ut ideò videantur ab Apostolis tradite, quia sub Apostolis fuerunl, possumus dicere : Edant ergò origines Ecclesiarum suarum; evolvant ordinem episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ul primus ille episcopus aliquem

(1) Nigidii errores refert ac refellit Arnobius in libris contra Gentes. Hic gentilis philosophus, non li.cn•liciis fuit.

(2) Alius ab co,quem laudat Apostolus, 2 Timotti. I; juxtà Augustinum, fuit Sabclhanus, sive Praxcanus.

(3) Pro bent signis novam missionem.
/I) Locus hic correptus. Rigallius legit : *Sic enim Apostolus descripsit, bore vrætercii virtutem*, etc.

(5) Gnostids fonassi, Tertulliani tempore, accidit, quod Calvino contigisse testatur in ejus vitA Bolsecus, ul scilicet de vivo mortuum redderet. (Vide Bellann. de Nolis Eccl.lib. I, cap. 14. t. 2 Conlrov.

(6) A digressionem de Valentino, Marcione, aliisque hærticis aposlolicis temporibus posterioribus. Cheterà luce clariora

ex Apostolis (I) vel aposlolicis viris, qtn tamen cum Apostolis perseveraverit, habui rii auctorem cl antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ aposiohcæ (2) census suos deferunt : sicut Smyrnaeorum Ecclesia (3) Polycarpum ab Joanne collocatum refert ; sicut Romanorum (4), Clementem à Petro ordinatum itidem; periodò utique et chclenc exhibent, quos ab Apostolis in episcopatum constitutos, apostolici seminis traduces liabcanl. Confindant tele aliquid hærclici. Quid*enim illis post blasphemiam illicitum csl? Sed clsi confinio lint, nihil promovebunt. Ipsa enim doctrina eorum cum apostolici comparata, cx diversitate et contrariété tele suà pronuntiabit, neque Apostoli alicujus auctoris esse, neque apostolici, quia sicut Apostoli non diversa inter se docuissent, ila cl apostolici non contraria Apostolis edidissent, nisi illi qui ab Apostolis desciverunt, el aliter predicavcnmL Ad banc ilaque formam provocabuntur ah illis Ecclesiis, quæ licci nullum ex Apostolis vel aposlolicis auctorem suum proferant, ut multò posteriores, quæ denique quotidie msliluunlr, tamen in eadem fide conspirantes, non minus apostolica; deputantur pro (5) consanguinitate doctrinæ Ità omnes hæreses ad ulramque formam à nostris Ecclesiis provocatae, probem se quaquaputant apostólicas. Sed adeò nec sunl, nec probare possunt quòd non sunl; nec recipiuntur in pacem cl communicationem ab Ecclesiis quoquo modo aposlolicis, scilicet ob diversitalem (6) sacramenti nullo modo apostoliche.

Ga p. xxxm. — Adhibeo (7) super hæc ipsarum doctrinarum recogniioncin, qua; lune sub Apostolis fuerunl, ab iisdem Ajposlolis et demonslraie el ejeralæ. Nam et sic facilius traducentur, dùm aut jam tunc fuisse deprehendentur, aul ex illis, quæ jam lune fuerunl, semina sumpsisse. Paulus in prima ad Corinthios notat negatores et dubitatores resurrectionis. Ha'Copinio projuia Saddureonim (8); partimi ejus usurpat Marcion el Apelles, cl Valentinus, et si qui alii resurrectionem carnis infringunt. El ad Calatas scribens, invehitur m observatores el defensoras circumcisionis el lepis : Hcbionis hærcsis esi. Timotheum instruens, nupliarum quoque interdictores suggillal : ila instituunt Marcion cl Apelles, ejus secutor. .Eque tangit cos, qui

(1) Eliam Aposlolomm lemporeEcclesiamfedànmthærclici, pula Simon Magus, Menander, Saturninus, Basilides, Nicolaus, alique plurimi; sed nullus eorum ex Apostolis, vel aposlolicis viris qui cum Apostolis jH*i*severaveril.

(2) *Census suos*, origines suas.
(3) Teste Irenæo, Polycarpi discipulo, I. 3, c. 3.
(4) De primo Petri successore, vide clarissimum Ursinum in suà Hist. Eccl lib. 1.
(5) Consanguine@ sunt doctrinæ, quæ ab uno eodemque auctore tradite, quasi ab uno parente.

(6) Sacramentum lue sumitur pro fide ac religione, iixlà Albaspinæum, non pro juramento, quod fideles antequam baptizarentur, in limine Ecclesiæ dice-rent.

(7) Demonstratur hic, hæreses Tertulliani tempore exortas,ab Apostolis demonstratas cl damnalas.

(8) Non Cerinthi, ul videtur existimare S. Epipbanius, hæresi

dicerent (!) factam jam resurrectionem; id de se Valentiniani asseverant. Sed et cùm genealogias indeterminatas nominat (*i*), Valentinus agnoscitur, apud quem Æon ille nescio quid novi, el non unius nominis, generat è suà charitalc sensum el veritatem; el hi æquò procreant duos, sermonem el vitam; dehinc et isti generant hominem el Ecclesiam; estque hęc prima ogdoas .Eonum. Exindé decem alii, el duodecim reliqui Æones miris nominibus oriuntur, in meram fabulam triginta .Eonum. item Apostolus cùm improbat clementis servientes (5). aliquid Hermogenis ostendit, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparat, et ita matrem elementorum Deam faciens, potest ei servire, quam Deo comparai. Joannes verb (4) in Apocalypsi idolothyta edentes el stupra committentes jubetur castigare. Sunt et nunc alii (5) N'icolaitæ; Cniana (6) hæresis dicitur. At (7) in Epistola ros maxime anticlirislos vocat, qui Christum negarent in carne venisse, et qui non putarent Jesum esse Filium Dei; illud Marcimi, hoc Hebion vindicavit. Simonian® aulern maghe disciplina Angelis (8) serviens, utique el ipsa inter idololatrias deputabatur, et à Petro Apostolo in ipso Simone damnabatur.

Caput xxxiv.—Hęc sunl, utnrbitror, genera doctrinarum adulterinarum, quæ sub Apostolis fuisse ab ipsis Apostolis discimus; el tamen nullam invenimus institutionem inter tot diversitates perversitatum, quæ de Deo Creatore universorum controversiam moverit. Nemo alterum Deum ausus esl suspicari; facilius de Filio quiun de Patre hæsitabatur (9), donec Marcion, prêter Crea lo-

ft) Ilymenæus et Philctus, jtixlà Apostolum, à veritate 'exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam.

(i) i Ad Timoth. 1 : *Neque intenderent fabulis et genealogiis indeterminatis, quæ quæsiioncs magis præstant, quàm aedificationem.* El c.4 ; *Ineptas et aniles fabulas divita.* Hic Apostolus suggillat Hebreos, (inorum magnum genealogie studium |X|st combustos ab l(erode veteres eorum libros.

(5) Gal. 4,9 : *Quomodo convertimini iterimi ad infirma et egena elementa?* In Epistola ad Colossenses 2, 8, philosophiam Apostolus appellat *secundùm elementa* inondi.

(4) Tertullianus Apocalypsim verum Jonnnis Apostoli foetum optimé agnoscit, non Cerinthi hærelici, ul aliqui tempore S. Dionysii, Patriarch® Alexandrini, somniarunt. (Vide Eliseti. Itisi. Eccl. lib. 7, cap. 28.)

(5) demens Alexandrinus, lib. 2 Strom., de Gnostici* ait : < Dicunt se sequi Nicolaum, adducentes ejus < \iri aliquid litterarum monumentis mandatum, sed < ab eis detortum. >

(9) Caïanos affirmat Irenæus, lib. 1, c. 55, Simonis Magi et Carpocralis progeniem, patresque Valentinianorum. Hi Cain, Esau, Sodomitas, Core, Dathan et Abiron, Judam Iscariotem, aliosque reprobos ut suos fratres el auctores venerabantur.

(7) Testatur Hieronymus iu Calai, viror, illustr. Jounnem Apostolum Evangelium suum, adeòque et primaui Epistolam *adversùs Cerinthum, aliosque lurreticos, et maxime contra llcbionitarum tunc dogma consurgens*, scripsisse.

(8) Malis Angelis Simouiani nipote magi inservic-l'aiii.

(li) Vide progressum hærcliconim, de quibus veronmi dici potest : *Parvus error in principio, maximus in fine*

rem, alium Deum solius bonitatis induceret; Apelles (f) creatorem angelorum nescio quem gloriosum superioris Dei, faceret Deum legis el Israelis, illum igneum affirmans; Valentinus Æonas suos spargeret, el unius /Eonis vitium in originem deduceret Dei creatoris. Ilis solis (2) et his primis revelata est veritas Divinitatis; majorem scilicet dignationem el plenior gratiam à diabolo consecutis, qui Deum sic quoque voluerit æmulari, ul de doctrinis venenorum (quod Dominus negavit) ipse faceret discipulos super magistrum. Eligant igitur sibi tempora universæ Iiærescs, quæ quando fuerint, dùin non intersit quæ quandi), (liim de veritale non sini : utique quæ ab Apostolis nominata! non fuerunt, sub Apostolis fuisse non possunt. Si enim fuissent, nominarentur et ipsa», ut et ipsæ coercenda!. Qu® verò sub Apostolis fuerunt, in suà nominatione damnantur. Sive ergi) eadem nunc sunl aliquanto expolitiores (3), quæ sub Apostolis rudes, habent suam exinde damnationem; sive aliæ quidem fuerunt, aliæ quidem fuerunt, aliæ aulem postea obortæ quiddam ex illis usurpaverunt, habendo cum eis consortium prædicationis, habeant necesse est etiam consortium damnationis, procedente illo fine supradicto posteritatis; quo, etsi nihil de damnalitiis participarent, de ætate sola praejudicarentur, tanto magis adultero, quantò nec ab Apostolis nominala!. Elidè firmiùs constai, has esse, quæ adhuc lune nuntiabamur futuro.

Caput xxxv. — His definitionibus provocai® à nobis et revicla hæreses omnes (sive quæ postero, sive quæ coætneæ Apostolorum, dummodo diversæ; sive generaliter, sive specialiter notate ab eis, dummodo prædamnato) audeant respondere et ipsæ aliquas ejusmodi proscriptiones adversus nostram disciplinam. Si enim negant veritatem ejus (4), debent probare illam quoque hæresin esse, eadem formà revictam, quæ ipsæ revincuntur, el ostendere simul, ubinam quærenda sil veritas, quam apud illas non esse jam constai. Posterior nostra res non esi, imo omnibus prior esl. Hoc crii testimonium verilaiis ubique occupantis principatum. Quoti ah Apostolis utique non damnatur, imo defenditur, hoc erit indicium proprietatis. Quam emm non damnant (pii extraneam quamque damnaverunt, suam ostendunt, idcoque et defendunt.

Caput xxxvi. — Age jam qui voles curiositatem melius exercere in negotio salutis tuæ, percurrere Ecclesias apostólicas, apud quas ipsæ adhuc calhedro Apostolorum suis locis prosidentur (5); apud quas ipsæ authentic® liilero eorum recitantur, sonantes vocem, el repraesentantes faciem uniuscujusque. Proxima esl

(1) Non primus Apelles Angelis adscripsit creationem mundi; primus auctor hujusec erroris, juxlà Irenætim, Simon Magus. Idem dicas de Valentino non veré parenti .Eonum.

(2) Sarcasmus lepidus; nam ironicé hæc dicuntur.

(5) liipolè humana commenta, quippe facile est inventis audere.

(I) Caput hoc anacæphaleosis est plurium procedendum.

(5) Sjc vulgò; melius in exemplari Agobardi legitui ; J^nrrident.

ibi Achaia? habes Corinthum. Si non longé es à Macodonift, habes Philippos, habes Thessalonicén-eos. Si poles in Asiam tendere, habes Ephesum. Si aulem Ilaliæ adjaces (I), habes Rumam (2), undó nobis quoque auctoritas pcestò est. feta quàm felix Ecclesia! (cui totam doctrinam Apostoli (5) cum sanguine suo profuderunt; ubi Petrus passioni Dominicae (4) adæqualur; ubi Paulus Joannis exitu (5) coronatur; ubi Apostolus Joannes postea quàm in oleum igneum demersus, nihil passus est (6), in insulam relegatur.) Videamus quid didicerit, quid docuerit, quid cum Africanis quoque Ecclesiis contesserant (7). Unum Deum novit Creatorem universitatis, et Christum Jesuin ex virgine Maria l'ilium Dei creatoris, el carnis resurrectionem; legem el Prophetas cum evangelios el apostolici* litteris miscet, et inde potat fidem (8); eam aquà signat, sancio Spiritu vestit, Eucharistia pascit, martyrio exhortatur, et ita adversùs hanc institutionem neminem recipit. Hæc est institutio, non dico jam quæ futuras hæreses praenuntiabat, sed de quà hæreses prodierunt. Sed non fuerunt ex illa, ex quo faclæ sunl adversùs illam. Eliam de oliva! nucleo mitis et opima! et necessaria! asper oleaster oritur; etiam de papavere (9) ficûs gratissima! cl suavissimæ ventosa el vana caprificus exurgii. lia cl hæreses de nostro fructificavertml, non noslnc, degeneres veritatis grano, cl mendacio sylvestres.

Caput xxxvii. — Si hæc ita se habent, ut veritas nobis adjudicetur, quicumque in eà regulà incedimus, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit; constat ratio propositi nostri (!0), definientis non esse admittendos haereticos ad ineundam de Scripturis provocationem, quos sine Scripturis probamus ad Scripturas non pertinere. Si enim hærelici sunl, Christiani esse non possunt, non à Christo habendo quod de sua electione sectati hærelicorum nomine admittunt, llà Christiani nullum jus Christianarum capiunt litterarum. Ad (pios meritò dicendum est : Qui estis? (piando, et unde venistis? quid in meo agilis, non mei? quo denique, Marcion, jure, sylvaia meam caulis? quà licentià, Valentine, fontes meos

(I) Luculentissimum testimonium Ecclesia! romana.

(2) Convincit locus hic. hærelicos, secundùm Prioriini, qui universalem adimunt pontifici romano auctoritatem, ut intra praefecti urbici jurisdictionem, quæ intra centum lapines claudebatur, adsrlinganl.

(5) Petrus el Paulus, Apostolorum principes.

(i) Eusebius, Hist. Eccl. lib. 5, c. I : (Petrus ad < extremum, cùm Romæ versaretur, capile deorsium < statuto, sic enim perpeti cupiebat, cruci suffixus < est. >

(5) Puta Baplisce.

(6) Vide Etiseb. in Chron., an. 95.

(7) Id Tertull. in 4 adv. Marcion libro, c. 5: *De societate Sacramenti eonfaedcranlitr.*

(8) Hoc est, baptizat, confirmat, Eucharistia pascit.

(9) Ficus pomum Cato dixit; postea inter J. Cous, hæsitatum fuit, an pomorum appellatione venirent ficus. Communiter *grossi* dicuntur, quos lue Tertullianus papaveres oh similitudinem appellat.

(10) In hoc capite clarissime ostenditur, hærelicos tanquàm à Scripturis alienos, sine Scripturis esse convincendos.

transvenis? quà potestate, Apelles, limites meos commoves? Mea est possessio. Quid hic cæteri ad voluntatem vestram seminatis el pascitis? Mea est possessio; ollm possideo; prior possideo; habeo origines firmai ab ipsis auctoribus, quorum fuit res. Ego sum bæres Apostolorum. Sicul caverunt testamento suo, sicul fidei commiserunt, ita teneo. Vos cçrlè exhæredaverunt semper el abdicaverunt, ul extraneos, ul inimicos. l-ndé autem extranei, et inimici Apostolis hærelici, nisi ex diversitate doctrinæ, quam unusquisque de suo arbitrio, adversùs Apostolos aul protulit, aul recepii?

Caput xxxviii. — Illic igilur el Scripturarum et expositionum adulteratio deputanda est, ubi diversitas doctrinæ invenitur. Quibus fuit propositum aliter docendi, eos necessitas coegit aliter disponendi instrumenta doclrinæ. Alias enim non potuissent aliter docere, nisi aliter haberent per quæ docerent. Sicul illis non potuisset succedere corruptela doctrina! sine corrupted instrumentorum, ejus, ita et nobis integritas doctrinæ non compclissel sine integritate eorum, per quæ doctrina tractatur. Etenim quid contrarium nobis in nostris? quid de proprio intulimus, ul aliquid contrarium ei, quod esset m Scripturis deprehensum, detractione vel adjectione vel transmutatione remediaremus? Quod sumus, hoc sunt Scripturæ ab initio suo; ex illis sumus, antequam aliter fuit, antequam à vobis interpolarentur. Cùm aulem omnis interpolatio posterior credenda sil, veniens utique ex causà æmulationis, quæ nt^ que prior neque domestica unquàm est ejus, quod a-mulaiur, lām incredibile est sapienti cuique, ut nos adulterum slyhim intulisse videamur Scripturis, qui sumus à principio et primi, quàm illos non intulisse, qui sunt el posteri el adversi. Alius (I) manu Scripturas, alius SPIISÛS expositione intervertit. Neque enim si Valentinus integro Instrumento uti videtur, non callidiore ingenio, quàm Marcion, manus intulit veritati. Marcion exorte et palàm machærà, non stylo usus esl : (luoniam ad materiam suam cædem Scripturarum confecit. Valentinus aulem pepercit : quoniam non ad materiam Scripturas, sed materiam ad Scripturas excogitavit; et tamen plus abstulit cl plus adjecit, auferens proprietates singulorum quoque verborum, cl adjiciens dispositiones non comparenlium rerum.

Caput xxxix. — Hæc sunt ingenia de spiritualibus nequitiae, cum quibus lucLilio est nobis, fratres, meritò contemplanda; fidei necessaria, ul electi manifestentur, ul reprobi detegantur. Et ideò habent vim, et in excogitandis inslruendisque erroribus facilitatem non adeò mirandam, quasi difficile m cl inexplicabi-

(I) Hærelicis, ul aliter quàm Catholici docerent, opus fuit Scripturas vel alterare, vel alio modo exponere. Sic Marcion do velt ri Testamento nihil recipiebat, de novo qua-dam tanlūni decerpserat, ex Evangelio scilicet Luca!, el Epistolis aliquibus Pauli Apostoli, resecans ex ipsis quidquid sua! non favebat opinioni; Valentinus aulem parcius se gessit, neque machærà, scu cultro (resecando), non stylo (negando) usus est.

lem, rum de socularibus quoque scripturis oxempluin prestò sit ejusmodi facilitatis. Vides hodie ex Virgilio fabulam in totum aliam componi, malcrió secundum versus, versibus secundum materiam concinnatis. Denique Hosidius (1) Gela Medæam tragoediam ex Virgilio plenissime exsuxit. Meus quidam propinquus (2) ab eodem poetó inter ratera styli sui otia Pinacem Cebelis explicuit. Homcrocentonesetiam vocari solent, qui de carminibus Homeri propria opera more centonano ex multis hinc indò compositis in unum sarcium corpus. El utique (5) fœcundior divina litteratura ad facultatem cujusque materiæ. Nec periclitor dicere, ipsas quoque Scripturas sic esse ex Dei voluntate dispositas, ut hærclicis materias subministrarent, ciim legam, oportere hæreses esse, quæ sine Scripturis esse non possunt.

Caput XL. — Sed (4) quæritur, à quo intellectus iilerprelctur eorum, quæ ad hæreses faciant? A diabolo scilicet, cujussunl partes intervertendi veritatem; qui ipsas quoque res Sacramentorum divinorum in idolorum mysteriis æmulalur. Tingali (5) et ipse quosdam, utique credentes et fideles suos; expiationem (6) delictorum de lavacro repromittit, et si adhuc initial Milhræ (7), signal illic (8) in frontibus milites suos; celebrat el panis oblationem, el imaginem resurrectionis inducit, et sub gladio redimii coronam (9). Quid, quòd et summum pontificem in unis nuptiis staulit? Habet el virgines; habet el continentes» Cæterum si Numæ Pompilii superstitiones revolvamus, si saccrdulolia officia, insignia el privilegia, si sacrificalia ministeria, et instrumenta el vasa ipsorum sacrificiorum ac piaculorum el votorum curiositates consideremus;

(1) Pamclius legit *Ovidius*, cujus Medæa laudatur in libro de Oratoribus; addilumque *Gela*, ul distingueretur à *Nasone*. Rigaltius retinet lectionem nostram, aitque Hosidium hunc fortasse fuisse illum, qui sub Claudio consul fuit cum Vasellio. Medææ fragmentum edidit Seriverius in Collect, veler, tragicor.

(2) Quis fuerit propinquus ille Tertulliani, haud ignobile furie poeta, ignoratur.

(5) Sacris Scripturas esse thesaurum, in quarum t' / brevi dictione variam sententiarum vim, et immensas divitias invenire licet, ait Chrysoslmnus, hom. 2 in Genesim.

(4) Pro sed *quæritur, sequetur* in aliquibus edition. Iegilnr, ex errore lypoihciartim.

(5) Loquitur etiam Augustinus, lib. 2, c. 10, adversus Parmenianum, et alibi, de Paganorum baptismo.

(6) Aug., adversus Cresconium lib. 2, c. : < El t ipsi non in nomine sacerdotum suorum, sed Deorum, < de quibus vana opinantur, se sanctificari putant. > Hic vero Itigaltius ex codice Agobardi legit *expositionem*, interpretaturque *depositionem*.

(7) De deo Mithra Ambrosius ep. 12 : < Quem Cælclsl lem Afri, Milbram Persæ, plenquo Venerem colunt, « pro diversilate nominis, non pro numinis varietale.*

(8) Ille, hoc est, in castris çalarne, in mysteriis Mithrae, ihristiana confirmatio æmulalur, imò el panis oblatio. Audi Justinum in 2 Apologià : < Quòd namque < panis, el poculum aquæ in sacrificiis ejus, qui initia* < tur, ponatur, verbis quibusdam additis, aul certe c stilis, aut cognoscere potestis. >

(9) Quid sibi velit hoc : Sub *gladio redimit coronam*, explicat Tertullianus lib. de Coronò militis, cap. 15, ubi dicil, in mysteriis Milhræ jemulatiimi quasi martyrii mimum fulssu.

nonne manifestò diabolus morositatem (I) illam judaica! legis imitatus est? Qui ergo ipsas res, de quibus Sacramenta Christi administrantur, lùm æmulanler affectavit exprimere in negotiis idololatriæ, utique el idem et eodem ingenio gestiit, el potuit instrumenta quoque divinarum rerum, el sanctorum Christianorum, sensum de sensibus, verba de verbis, parabolas de parabolis, profana* etæmulæ lidei attemperare. Et ideó, neque à diabolo immissa esse spiritualia nequiliæ, ex quibus etiam hæreses veniunt, dubitare quis debet; neque ab idololatria distare hæreses, quòin et auctoris, el operis ejusdem sint, cujus el idololatria. Deum aut lingunt alium adversiis Creatorem, aul si unicum Creatorem confitentur, aliter eum disserunt, quàm in vero est. Itaque omne mendacium, quod de Deo dicunt, quodammodò genus est idololatriæ.

Caput xli. — Non omittam ipsius etiam conversationis hæreticæ descriptionem, quàm futilis, quàm terrena, quàm humana sit; sine gravitate, sine (2) auctoritate, sine disciplinò ut fidei suæ congruens. In primis quis cathecumenus, quis fidelis, incertum esl; pariter adeunt, pariter audiunt, pariter orant; cliam ethnici si supervenerint, Sanctum (5) canibus, et porcis margaritas, licet non veras, jactabunt; Simplicitem volunt esse prostrationem disciplinæ, cujus penès nos curam *lenociniitm* vocant; pacem quoque passim cum omnibus miscent. Nihil enim interest illis, licet diversa metantibus, dùm ad unius veritatis expugnationem conspirent. Omnes tument, omnes scientiam pollicentur. Ante sunt perfecti catechumeni, quam edocti. Ipsæ (-4) mulieres hærelie:æ quàm procaces! quæ audeant docere, contendere, exorcismos agere, rurationes repromiltere, forsitan et linguere. Ordinationes eorum lemerariæ, leves (5), inconstantes, nunc neophytos conlocant, nunc seculo obstrictos(6), nunc apostatas nostros, ut gloriò cos obligent, quia veritate non possunt. Nusquàm facilius proficitur, quàm in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie episcopus, cràs alius; hodiè diaconus, qui cràs lector; hodie presbyter, qui eras laicus. Nam clinicis sacerdotalia munera injungunt.

Capit xlii. — De verbi autem administratione quid dicam; cùm hoc sil negotium illis, non Ethnicos convertendi, sed nostros evertendi? Hanc magis gloriam capiant, si stantibus, non si adjacentibus elevationem operentur; quoniam el ipsum opus eorum non de suo

(t) *Morositatem*, hoc est, morum et rituum Judaicorum scrupulositatem, jnxtà Riguit.

(2) In jure romano nihil à senatu decidi poterat, nisi à consulibus relatum fuisset, el hoc fieri, ipsis auctoribus, dicebat.

(3) *Sanctum* hic denotat Eucharistiam.

(4) Agit Tertullianus de Ponticis prasertim Marcio nitarnm mulieribus, hic et lib. i, cap. 1, adversus Marcionem.

(5) Ordinationes hærticorum vara, el non ad Ecclesiarum certarum senilium ac utilitatem; hinc inferius dicilur : *Alius hodie episcopus*, etc.

(6) Hoc esl, eos, qui prafeclurà aliquò apud gentiles fungebantur, curiales servos reipublicæ

proprio aditicio venit, sed de veritatis destructione. Nostra suffodiunt, ut sua ædiicent. Adime illis legem Moysi et Prophetas, et Creatorem Deum, accusatio- nem eloqui non habent, fth fit ut ruinas facilius ope- rentur stantium ædiflectionum, quàm extrucliones ja- cciilmm ruinarum. Ad hæc solummodo opera humiles et hiandi et submissi agunt. Cæterum nec suis pro- sldibus reverentiam noverunt. Et hoc est quòd schis- mata apud hærellicos forò non sunl; quia cùm sint(1), non parent. Schisma est unitis ipsis. Mentior si non etiam à regulis suis variant inter se, diim unusquis- que proinde suo arbitrio modulatur quæ accepit; quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille qui tradidit. Agnoscit naturam suam et originis suæ mo- rem, profectus rei. Idem licuit Valentiniani* quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbi- trio suo fidem innovare. Denique penitus inspecta hæreses omnes, in nullis cum auctoribus suis dissen- tientes deprehenduntur. Plerique nec Ecclesias ha- bent, sine matre, sine sede, orbi fide, extorres, sine lare vagantur.

Caput xi. ni. — Notata sunl etiam commercia hæ- reticonim cum (2) magis quàm pluribus, cum circula- toribus, cum astrologis, cum philosophis, curiositati deditis. *Qacerite, el invenietis*, ubique meminerunt. Adeò et de genere conversationis (5) qualitas fidei æstimari potest; doctrina* index (4) disciplina csl. Negant, Deum timendum : itaque libera sunt illis om- nia et soluta. Ubi autem Deus non timetur, nisi ubi non est? Ubi Dens non csl, nec veritas ulla est. Ubi veritas nulla csl, merito et talis disciplina est. At ubi Deus, ibi metus in Deum, qui est initium sapiential. Ubi metus in Deum, ibi gravitas honesta et diligentia attonita (5), cicura sollicita, eladlectio explorata (tf), et communicatio (7) deliberata, et promotio emerita (8), et subjectio religiosa, et apparitio devola, et processio modesta, et Ecclesia universa, et Dei omnia.

Caput xli v. — Proinde hæc pressioris apud nos

(1) Sunl quidem schismata, imo et innumera; sed in hoc consentire videntur, quòd similiter adversentur catholica fidei, quæ omnes similiter novitates anathe- matizat.

(2) Vetustiores hærellici, ut Simoniani, Gnostici, Carpocratiani, magià infames fuerunt.

(3) *It (ructibus \eny\w eorum cognoscetis cos.*

(4) Aliqui legunt *judex*, quod hic idem sonat ac *m- dex*.

(5) Apud Catholicos *diligentia attonita*, id est formi- dolosa, ne incidat quis in peccatum.

(G) Moros explorabantur eorum, qui clon) adopta- bantur.

(7) Communicabant in divinis cum probatissimis quibusque.

(8) Honores non pretio, sed merito adipiscebantur.

testimonia disciplinæ ad probationem veritatis acce- dunt; à quà devertere nemini expedit, qui meminerit futuri iudicii, quo omnes necesse est apud Christi tri- biinnl adslare, reddentes rationem, inprimis ipsius fidei. Quid ergò dicent, qui illam stupraverint adulte- teriò bærclico virginem traditam à Christo? Credo allegabunt, nihil unquam sibi ab iHo vel ab Apostolis ejus, de s:reis et perversis doctrinis futuris pronun- tiatum, et de cavendis abominandisque prreceptum. Agnoscant (1) suam potius culpam, quàm ;Horum qui nos tanto ante prostruxrrunt. Adjicient prætereà mob- ta de auctoritate cujusqiic doctoris hærellici, illos mà- xime doctrina suæ fidem confirmasse, mortuos (2) suscitasse, debiles reformasse, futura significasse, uti meritò Apostoli Crederentur. Quasi nec hoc scriptum sil, venturos mullos, qui etiam virtutes maximas ede- rent, ad fallaciam muniendam corrupte predicationis. Itaque veniam merebuntur (5); qui vcrò memores do- minicarum et apostolicarum denuntiationum in fide integri steterint, credo de venia periclitabuntur, res- pondente Domino : Pronuntiaveram plané futuros fal- lacia' magistros in meo nomine, et Prophetarum et Apostolorum etiam, et discentibus meis eadem ad vos predicare mandaveram; semel Evangelium, et ejusdem regula* doctrinam Apostolis meis delegave- ram; sed quum vos non crederetis. libuit mihi postea aliqua indé muían* (♦). Resurrectionem promiseram etiam carnis; sed recogitavi, ne implere non possem. Natum me ostenderam ex Virgine; sed postea turpe mihi visum est. Patrem dixeram, qui solem et pluvias facit; sed alius me Pater me melior adoptavit. Prohi- bueram vos aurem accommodare kercticis; sed er- raxi. Talia capit opinari eos, qui exorbitant, et fidei veritatis periculum non cavent.

Caput xli v. — Sed nunc quidem generaliter actum est à nobis adversus hroreses omnes certis et justis et necessariis proscriptionilms rcpçÛeqdas à coniamo- ne Scripturarum. De reliquo, si Dei gratia annuerit, etiam specialiter quibusdam respondebimus (5). Hæc in tide veritatis ei..... legentibus pax et grafia Domini nostri Jesu Christi in æternum.

(1) U.Trelici inxcisabiles erunt ante tribunalCbris- li, quia hæreses fuerunt ipsis pnunliakv.

(2) Ilærctfici magos circulatoresque imitati, non mi- racula, sed miraculorum simulacra edebant, ut disci- pulos deciperent.

(3i) Ironice hoc dictum, ut et sequentia.

(1) Est hic durus, sed verus sarcasmos in Marcio- nilas.

(5) Hoc etiam prostitit Tertullianus. Scnnsit *euirr* adversus Praxeam, Mareionein, Judæos, liermoge- nem, Valeniinianos, Apollonium, et hæreses omnes.

FRATRUM A WALENBURCÍI VITA.

Atirianus et Petris à *Walenburch* Rolcrodami apud Batavos ex inciyü ac consulari stirpe in lucem editi, patre Cornelio van Waleubiirch, maire Annà Kievil, avo paterno Petro van Walemburch, consule olim Rote- rodamensi, avi Maria van Varik. Trivialibus ac allioribus studiis in patria confectis, Petrus una cum fratre Adriano (de quo plura sequuntur) Gallias lustravit, ibique simul juris utriusque laurea donati. Roterodamuni

I

I

reduces, *in uriw*» patrié novum Oratorium condere meditabantur. Sed cùm eorum studium primoribus cleri hol-
laudici non probaretur, dotes suas alibi impensuri in Germaniam profecti sunl, ibique summos dein Ecclesia
honores assecuti. Ac primó quidem hæseruni Dusseldorlii in aula Ducis Neoburgici, cui inpiimis grati, plores
ex proceribus ejus è lulheranâ hæresi ad fidem catholicam reduxerunt.

Petrus putiorem ætatis su® partem transegit Mogunli®, Ecclesiarum ibidem Collegiatarum SS. Petri et Vi-
ctoris canonicus. Anno 1658, à Joanne Philippo deSchonborn, archiepiscopo electore Moguntino, assumptus
In Suffragancum, titulo Mysiensis episcopi consecratur, alqueanno 1659, Collegiate D. Petri Decanus installa-
tite. Hinc anno 1669, fratre Adriano Suflraganco Coloniensi, rebus humanis erepto, Coloniam ab archiepi-
scopo electore, Maximiliano Henrico Bavaro, vocatus est, illi ut succederet. Unde tum vicarii, qu® Moguntia
gexsit munia, tùm beneficia quæ ibi consecutus erat ecclesiastica, anno sequente dimisit, factus Suffragane»
Coloniensis, Ecdeskeque illius metropolitan® canonicus presbyter capitularis. VilA functus est Coloni®, die 21
decembris 1675, episcopati^ sui anno 17.

Adrianus, fratrum duorum natu major, in theologi® ac SS. Patrum studio longe eminentior , lotum pené
vit e studium, una cum fratre, stabiliendis (idei catholic® dogmatibus contra hæreliconim calumnias, transegit.

Fixo tandem Coloni® apud Ubios domicilio, metropolitan® illic Ecclesiæ canonicus presbyter ac capitularis,
dein à principe electore Maximiliano Henrico Bavaro assumptus in Suffragancum, atque vicarium generalem
in pontificalibus, anno 1661, episcopus Adrianopolitanus consecratur. Publicis etiam electorates Coloniensis
negotiis admotus fuit Adrianus à Walenburch , tandem piis oiæribus, immortalus Coloni®, die 11 Septem-
bris 1669, episcopatiis anno 8.

Porrò hi duo fratres, non infulis tantiim ac virtutibus, sed cl eruditione thcologicA inclyti, ciim ab incuna-
bulis inter Protestantes enutriti, controversis fidei dogmatibus incubuissent, in his quoque laudem anteriori-
bus theologis catholicis facilè proripuerunt, sequacibus facem prætuleruiit, à gravissimis ejusdem ®vi theolo-
gis magnopere commendati.

Elucubraciones eorum diversis temporibus edil®, primis Germani® inferioris principibus catholicis inscripte,
nonnulla* etiam ad ipsorum petitionem exarate, duobus domimi voluminibus comprehens®, prodierunt hoc
titulo : *Tractatus generales de Controversiis [idei*, ful. 2 vol., Coloni® Agrippinæ , apud Joan. Willi, l'riessem,
anno 1669.

« Hæc duo volumina, inquit Arnaldus, inter omnium corum manus esse deberent, qui theologi® dant
« operam. »

Opusculum prodiit Coloni®, anno 1682, in-12.

Exstat epistola Petri a Walenburch, ad calcem operis Arnaldi, cui titulus : *Apologie pour les Catholiques*, etc.,
in quà Petrus à Walenburch gratulatur Jacobo Roos, suo cognato , quòd ad Ecclesiam catholicam redierit.

de c o n t r o v e r s i i s

TRACTATUS GENERALES.

TRACTATUS PRIMUS

EXAMEN PRINCIPIORUM FIDEI.

INTRODUCTIO.

Principium est positio immediata, quì\ non csl alte-
ra prior. Sic dicimus : *Credere oportet accedentem ad*
Deum, quia est, Hebr. 6, 11 ; et : Deo affirmanti assen-
tiendum est.

Tenent Protestantes per modum principii : i* So-
lam Scripturam sufficere ad probandos articulos fidei.
2 Dari veram inteqirtationem Scriptor® ad proban-
dam fidem Catholici tenent unum esse solum princi-
pium fidei : X orbum Dei ab EcclesiA propositum.

Commune principium est : Doctrinam Christianam
primorum seculorum, <pi® in libris sanctorum Patrum
rt antiquorum conciliorum repentur, esse incorni-
pUm, saltem quoad articulos necessarios.

EXAMEN PRIMUM.

§ 1. Protestantes docent : *Articulos necessarios cx sold*
Scripturá esse probandos.

Docent hoc Reformati in Conf. Belg. art. 7. Angi,
poster, art. 6 el 20. Idem docent Lutherani in coni.
Wirtemb. ari. 50, Bohem. cap. I. lirioue idem sta-
tuunt de articulis morum. (Conf. Gall. art. 5, Belg,
art. 7, Bohem. cap. I.)

§ 2. *Quomodo Protestantes doceant : Articulos necessa-*
rios esse vi S. Scriptura.

Volunt Protestantes necessarios articulos fidei et
morum, perfectissimo modo, claré et pcrspicuè con-
tineri in S. Scripturi». Ita Confess. Helvct. poster. arU

L pt. art. I, Belg. art. 7, Bohem. cap. I, Wirlemb. art. s. — per islam doctrinam excludunt se Protestantes h consequentiis : nam (pii manifesta promittit, non habet interpretationes ad (pias confugiat : cl illa continentur in Scriptura perfectius et exactiitS, quæ termkiis expressis, vel æquivalentibus in eA leguntur, (p>um quæ per solam consequentiam deducuntur.

§ 5. *Ea primo Protestandum principio praeludi viam ad omnes controversias.*

Petimus à Proleslanlibus quinam sint articuli necessarii fidei el morum? Indagavimus publicam eorum cx Confessionibus, privatam cx doctoribus sententiam : et eam invenimus dissonantiam, quam tractatu separato exhibuimus. — Hinc concludimus, nisi certo statuerit Ecclesia Lulherana vel Reformata, quinam sint articuli necessarii, probaveritqie eos esse necessarios, nullius momenti habendam esse ipsorum promissionem de sufficientia solius S. Scriptura ad probandos articulos necessarios.

§ ». *Ex primo Protestandum principio praeludi viam ad singulas controversias.*

In omni controversia particulari primiim indagandum est, an agatur de articulo necessario; nam divisio in Ecclesia facienda non est, nisi propter errorem in articulo necessario. — Quæralur de communione sub ulraque specie. Doceant Lutherani : Ex sententiA Ecclesiæ suæ, eum articulum esse necessarium. Et quomodò hoc praslalabunl? Calixtus Lutheranus asserit eum articulum non esse simpliciter necessarium. (Resp.ad Theol. Mogunt. num. 26.) — Ergò ipsi Lutherani praeludunt sibi viam ad hanc controversiam, non valentes docere de sententia Ecclesiæ suæ. Idem oblinet in omnibus fere controversiis, (pias contra Catholicos movent Lutherani el Reformati.

§ 5. *Exprimo principio Protestandum destrui omnes controversias.*

Docent Protestantes omnes articulos necessarios probari ex solò Scripturit Ostendant ergo ex S. ScripturA quinam sint articuli necessarii ; ubi ipsa dicat hos esse articulos necessarios, cosque sufficere. Sed id non prastant. Quomodò ipsorum Ecclesia est vera, quæ hic nihil certi habet? Quomodò ullam controversiam Catholicis movebunt legitimé, nescientes, an ob errorem in articulo necessario ab ea recesserint?

§ 6. *Er primo principio Protestandum destrui singulas controversias.*

Ponatur controversia : An infantes fidelium salventur sine baptismo? Reformati affirmant. Catholici negant. Petimus à Reformatis (idem est in aliis particularibus controversiis, etiam cum Lutheranis) ubi Scriptura dicat eum articulum esse necessarium? Non petimus an ille articulus possit probari ex Scriptura : non petimus an sil venis, vel falsus; sed illud urgemus : Ubi legatur in ScripturA eum articulum esse necessarium?

Transeuntes autem de controversi;! in controversiam, quæ nobis est cum Lutheranis el Reformatis,

pctentesque an Scriptura dicat hunc, vel illum articulum esse necessarium, inveniemus omnes particulares controversias tolli, et Protestantes nullum allegare posse, propter quem ab unitate Ecclesiæ catholicæ recesserint.

§ 7. *Ex primo Protestandum principio praeludi cium, cl destrui omnes et singulas controversias, quas terminis negatMs proponunt.*

Docent Protestantes : Non esse invocandos sanctos; non esse Purgatorium. Petimus : Vel positivé *creditis* illos articulos ; vel tantiim *non creditis*. Si posterius, non erunt articuli necessarii, quia, secundum vos, omnia necessaria docentur claré et evidenter in ScripturA, atque ca sunl positivé credenda. Sin prius, petimus an credatis eos articulos esse necessarios? Sententiam Ecclesiæ vestra proferre non potestis. Idemque erit de aliis articulis. — Si rursum petamus ul doceatis ex ScripturA vestros articulos negativos esse veros et necessarios, nihil invenietis quod proferatis.

§ 8. *Protestantes suá praxi subvertere suam doctrinam.*

De aliquali unitate inter Lulheranos et Reformatos, vel pratensi, vel initA, videri potest synodus Delphensis (in synod. Dordrecht, sess. 2G, pag. 98. Corranus, apud Bor., lib. 3 Ilistor. Synod. Sendum, die 11 Apr. 1570). Quæque pars suæ inhæsit Confessioni. Sed ubi Scriptura determinavit cos solos articulos esse necessarios, in quibus vestra Confessiones conveniunt? ubi determinavit articulos, inter vos controversos, non esse necessarios? ubi determinavit articulos inter Protestantes cl Catholicos in controversiam tractos, esse magis necessarios, quam inter ipsos Protestantes controversos?

Reformati, in synodo national! CarenlonicA, anno 1651, decreverunt in hæc verba : < Cùm Ecclesiæ < Confessionis Augustanæ conveniant cum aliis Reformatis in principiis et punctis fundamentalibus < religionis, statuit synodus fideles dicta? Confessionis < posse, nulli pramissA abjuratione opinionum quas < tenent contrariarum fidei dictarum Ecclesiarum nostrarum, admitti ad cœnatn. > Hic nulla adest S. Scriptura auctoritas, ubi tamen oportebat magnopere. Ita nullam possunt assignare justam causam, cur à CatholicA communione recesserint, postquam Lulheranos, suo iudicio errantes, censuerunl ad cœnam suam esse admittendos; neque enim possunt ostendere, se graviori fundamento a CatholicA communione abstinuisse.

EXAMEN SECUNDUM.

De secundo Proteslanlium principio: Dari *veram Scriptura interpretationem ad probanaam fidem.*

§ 1. *ic interprete S. Scriptura, cl iudice controversiarum.*

Primo agendum de interprete S. Scriptura. Quandò Protestantes S. Scripturam iudicem nominant controversiarum, intelligunl Deum per Scripturas loquenlem, Spiritum sanctum per Scripturas pronun-

liantem; ꝑꝫ ul Scripturn sit vox judicis supremi. (Vide Conf. Hclv. post., ari. 2, Scot, ari 18, Wir-Irmb. art. de Script.)

Catholici fatentur eo sensu Scripturam posse dici judicem, sicut aliquando leges imperatorum dicuntur lites decidere et diju Beare. Cũ tamen leges non sint proprie judices, sed regula et norma, seu mensura secundum quam judicatur. El hanc rem exjuro civili apposite notavit Cujacius, dicens : « Prætorem esse « legem loquenlem, legem cutem mulum prætorem. » Itaque nisi sit instituenda de nomine quæslío, Protestantes jier judicem, nonnam, regulam et mensuram, idem inleiligunl, uti videri potest Conf. Gali. ari. 4 el 5, Bdg. art. 7, Meisn. in Pra-m. Plui. Sobr.

Neque nos negamus Scripturam esse nonnam et regulam decidendarum controversiarum fidei. Sed quia f protestantes volunt Scripturam *solam* esse normam el regulam fidei, inde quaritur l' an Scriptura contineat omnes articulos necessarios et revelatos? quod tractabimus, agentes de Testimoniis, seu Traditionibus. 2'An preler Scripturam detur infallibilis judex controversiarum fidei? I bi non quærilur an Ecclesia sil judex? id enim fatetur Conf. Wirtemb. de Eccl. Boh.vm. cap. I. Htdv. pr. art. 15. Angi. pr. art. 20. Non etiam quærilur an Ecclesia sit infallibilis judex controversiarum, quoad articulos necessarios? quia hoc falentur Protestantes, cl eo ipso lotam causam nubis traduul. Ita igitur est quæslío : An Ecclesia sit infallibilis judex controversiarum ex dono Spirilùs sancti, et promissione Christi, sine ullà resiiicliione ad articulos, sive omnibus necessarios, sive non omniims necessarios? et hoc pertinet ad materiam de EcclesiA.

Diximus de Scripturũ et Ecclesià; sequuntur concilia, quibus Protestantes non eripiunt interpretationem verbi Dei; sed dicunt conciliorum definitionis amplectendas, quatenus non dissentiant à Scripturũ. (Conf. Ilrlv. poster, ari. Angi., pr. art. 21, Scot, art. 20, Wirtemb. de Concil). Hoc autem resolvitur per quæstiones de Traditionibus, cl Ecclesiæ infallibilitale.

Quid statuendum sil de antiquorum Patrum interpretationibus el piunorum secutorum conciliis dicemus in Examine 4, quod est principii communis.

§ 2. De interpretatione S. Scripturas.

Docent Protestantes : Dari veram interpretationem Scripture ad probandam fidem. Ubi observandum dari multas interpretationes veras et bonas; quæ tamen non sufficiunt ad probandum articulum fidei, qui non tanlũ deluet esse verus, sed etiam revelatus. Eum in finem promiserunt *interpretationem Scripturas per Scripturam*.

Possemus lotam hanc materiam ex raliione unitatis cl charitatis ecclesiastice facile risolvere, quando-qmdan Conf. Hclv. poster, docet : « Illam duntaxat « Scripture interpretationem pro orthodoxà cl genmna agnoscimus quæ cum reguli fidei cl charitabs congruit. » Nam quæ est Protostanlium inb r-

pretatio, quæ conveniat cum *regula fidei*? Si ipsorum sententias speciemus, facit in articulis necessariis discordia, ul nihil certi habeant, adeòque nec regulam fidei, cui subjiciantur singuli. Nobis regula fidei est, *verbum Dei ab Ecclesia propositum*; à quo rcçessêre Protestantes, Ecclesiam gravissimorum errorum ac cúsantes. Quæ potest etiam esse Protestandum interpretatio, congruens cum *regulâ charitatis*? Hæc enim non rcperilur, nisi in integritate unitatis, quam nefando schismate diruperunt. Quasumque igitur afferunt interpretationes, cæ non conveniunt cum reguli fidei et charitatis; non sunl agnoscend.æ ut orthodoxe et genuina!. Non tamen hoc, licet solido fundamento examen ulterius declinamus. Veniamus ad particularia.

§ 5. Quoluplex sil quæslío theologica seu fidei?

Ponatur hæc qii.estio : *An Deussit?* Potest caconsiderari ut vera, ut cogniti lumine naturali, ul cognita supernaturali revelatione. In ratione vene, habet sc indiflen nier ad omnes scientias. Quaternis cognita est lumine naturali, et per rationem, perlinet ad philosophiam. Quatenus cognita est supernaturali revelatione, perlinet ad theologiam. Kalio est, quia conclusiones, in sc considerabo, possunt sc habere *ut materiale* ad diversas scientias. Si per unum tantiim medium, v. g., naturale, cognoscuntur, pertinebunt ad unam solam scientiam naturalem. Sin cognoscantur per unum solum medium supernaluralc, pertinebunt ad unam solam scientiam supernaturalem. Tandem, si cognoscantur medio naturali et supernatural!, pertinebunt ad scientiam naturalem et supernaturalem. Quia ratio et principium cognoscendi conclusionem, habet se *ut objectum formale*, seu ratio formalis objectiva; à quà ad hanc vel illam, ad unam vel plures scientias pertineat, ut communiter docent theologi. —Hinc sequitur esse quasdam quæstiones theologicas el fidei, qua* sub una tantum ratione formali, scilicet revelatione supernatural!, considerari possunt; seu, in quibus unio extremorum nonnisi h proprio aliquo theologiæ principio dependet; quales sunt omnes, quæ fidei mysteria concrmml, quæque ex hoc capite mere theologica* vocari possunt. Quasdam vero sub diversi ratione formali considerari; et tam ex philosophia*, quàm theologiæ principiis deduci posse : nudò quibusdam dicuntur quæstiones mixtlæ, seu media*, quòd tilín ad philosophiam, quàm ad theologiam pertineant.—Cũ agimus de quæstione thcologicA, non distinguimus inter necessariam, seu fundamentalem, et non necessariam, quia ulræque considerantur ut cognoscibiles revelatione supernatural!.

§ 4. Quomodo dictæ quæstiones sinl probandir?

Quæstiones, quæ tanlũ cognoscuntur per revelationem supernaturalem, non possunt probari ex principio rationis, seu medio naturali, quia ratione unionis praedicati cum subjecto, tanlũ dependent à medio, seu principio supernatural!; et si eadem quæsliones probari possent medio ex raliione petito, necessariò sequeretur, vel quòd in iis ratio unionis predicati cum subjecto etiam à medio ex ratione

pelilo dependeret; vel quòd quæslìo aliqua possit medio confirmari, à quo unio extremorum non dependet, quod contradictorium est.

Atque hinc recte observai Canus |>osl S. Thomam, cos esse fidei inimicos, religionique nostre etiam noxios, qui ea, quæ tantum ex revelatione supernaturali cognoscuntur, naluræ rationibus conantur ostendere. Si enim quæ argumenta simili!) s probandis afferuntur, congruentia illa osse, non evidentia, probabilia, non necessaria, suadere, non cogere; adducere, non evincere. (Vide Canum, lib. 12, cap. II.)

Albe autem quæstiones, quæ non Mini moré theologica*, sed per naturale lumen attingi possunt, quando sunt etiam à Deo supernaturalilcr reveála», possunt limi ex principio rationis, lùm medio supcrnalundi probari. — In his tamen observandum esi, quando proponitur quæslìo lidei, quæ etiam naturali lumine cognosci potest, incipiendum esse à probatione per medium supernaturale : neque enim primario quæ. ritur an secundum rationem et philosophiam conclusio sit vera , sod an sit à Deo siipcrnahiraliter revelata. Ilis promissis, videamus quales probationes judicent Protestantes adducendas in probationem fidei, carumque vim examinemus.

§ 5. ileformati docent I propositiones universales à raliione, quoad materiale, esse in Scriptura.

Reformati, promittentes explicationem Scriptum per Scripturam, non paucas propositiones, à ratione petilas, tribuunt ipsi Scripluræ; ut videantur medio ex Scriptura petito confirmare conclusiones lidei. De his audiendus Vedelius, lib. I, cap. 12, Reformatorum sententiam proponens. — Docet, ad probandam conclusionem fidei, posse sumi unam propositionem Scriptura*, el alteram rationis, unde sequatur conclusio theologica. El tunc promissam rationis non hnhendam pro philosophic^, sed theologici!; quia licet, non quoad formale, saltem quoad materiale, in Scripturi! continetur. Dicunt, v. g., Deformali : Omn corpus naturale est in loco; Christi corpus est naturale : Ergò Christi corpus est in loco. I bi major propositio, quoad materiale, esi in Scripturi, quæ hinc inde de corporibus naturalibus loquitur, d nulla alia corpora agnoscit vel proponit, quàm quæ in loco sunt, ul ex inductione apparet.

Resp. Materiale dicitur Ine in ordine ad voces, tanquàm ad signa; sic quoad materiale, illud in Scripturi! à quibusdam dicitur contineri, quod per bonam consequentiam ex Scripturi! deducitur; quoad formale, quod etiam quantum ad ipsas voces, xcl saltem équivalentes, in Scripturi! exstat. Sed non ideò propositio universalis csl siipernaturalilcr revelata, quia de multis particularibus in Scripturi! fit mentio: nam à nullis particularibus ad universale non obtinet consequenda. Valet sequela ab unA indefinita propositione ad universalem, quando in indefinita enuntiatur predicatimi essenziale de essenti:!, vel proprietas logica de essentiA, quia predicatimi essenziale non potest

non convenire essenliæ, el proprietas logica csl convertibilis cum essentiA. Verum, si propositiones indefinite enuntient tanlùm proprietatem physicam de subjecto, qualis illa Viddii csl : *Omne corpus naturale csl in loco*; tunc non licei inde per inductionem formare conclusionem universalem quæ habeat majorim certitudinem, quàm physicam.

Ubi advertendum dari 1ª propositiones absoluti necessarias, v. g., ex metaphysics : *Quilibet est, vel non est*; et ex logicò : *Omnis homo est animal*; &nnis borna est rationalis ; omne animal est corpus. Sunt enim liæ propositiones ita necessaria», ul repugnet instantiam ullibi dari, quà subvertantur. Dari 2ª propositiones, non absolute, sed phvsicè necessaria^, seu intuitu causarum secundarum, v. g. : *Omni* ignis urit ; omne grave tendit deor.limi*. Polest enim Deus facere ul ignis r.on urat, el grave non deorsum, sed sursùm feratur. Et licèi non daretur instantia, quòd Deus hoc aliquando fecisset, nullus tamen dubitaret an Deus hoc posset facere. Si quis diceret : *Ignis natura sud cupit urere ; grave natura suá cupit tendere deorsuim*, enuntiaret proprietatem logicam de essentià, el absolute necessariam. Verum, si quis dicat: *Ignis urit ; grave tendit deorsirm*, enuntiat proprietatem physicam de subjecto, consistentem in operatione causæ secunda» ; quæ operatio cùm sit distincta ab essentià et proprietate logic à, sine dubio impediri potest per potentiam divinam, linó ipsa Scriptura habet varias propositiones universales, qu.e sunt tanlùm physice necessaria», v. g. : *Omnis arbor bona bonos (ructus facit*, Matlh. 7, 17. Quis enim dubitat an Deus hoc possit impedire? Inierim ea propositio, prout in Scripturi esi, est supernaturalilcr revelata; el infnllibiliter verum est *omnem arborem bonam, necessitate physied, bonos fructus facere*. —Ità propositio Vedclîi : *Omne corpus naturale est in loco*, non est absolute necessaria, tum quia, *esse in loco*, non est predicatimi essenziale, vel proprietas logica corporis naturalis, lùm quia ejus oppositum non involvit contradictionem. Si ergo vellet propositiones, physicè tanlùm necessarias, esse revelatas, quoad physicam necessitatem, suarnque propositionem inter eas haberet, recta esset ejus sententia, sed nihil concluderet.

Nulla igitur propositio universalis, qua* per inductionem ex Scripturi! deduci potest, habenda est absolute necessaria ; nisi de ejus absolutâ necessitate evidenter constet. El si non evidenter constet de absolute necessitate, talis propositio est habenda ut tantùni physicè necessaria. Per inductionem, v. g., Ycdclianain, e\ Scripturi! desumptam, prodit hac universalis : *Omnis natura humana singularis subsistit subsistentia propria, et est persona*. Nam Scriptura hinc indè de naturis humanis singularibus mentionem facit, nec alias agnoscit vel proponit, quàm qua* subsistunt subsistentià propriA, et sunt persona*.

Si respondeat Vedelius Photinianis, qui predict^ universali propositione abutuntur, dari in Scripturi! instantiam, *ubi in uhi Christi persouA dure rtaliter*

ductincta natwrae sint, nos similiter res|>onde!nus dari in Scripturi instantiam, *ubi in SS. Eucharistia corpus Christi realiter in pluribus locis sil pratsens*. Neque regerere potest Vedelius nos ita petere principium ; quia idem dicent Ycdelio Pliotiniani. Nec absurdum est aliquid, de quo controvertitur, instantiae loco adhiberi, quando praeter illud non datur aliud, quod ab universali propositione excipi potest.

Informi dicimus ad argumentum Vedelii, majorem illam : *Omne corpus naturale est in loco*, non esse revelatam, Languam absolute necessariam ; neque per inductionem, ut absolute necessariam, probari ex Scripturi.

§ 6. *Reformati docent 2* propositiones à ratione, esse tantum instrumenta, non principia.*

Vedelius suum principium explicat 2", quod propositiones à ratione, cum in argumento theologico alterutrius praemissae loco adhibentur, non se habeant in ordine ad conclusionem theologicam, ut tanquam principium probent *veritatem sententiarum*; sed ut tanquam *instrumentum* ostendant veritatem connexionum.

Resp. nos hic non agere de principiis formalibus, quae modum argumentandi concernunt, quaeque *for-niella* principia vocari possunt ; quia cerium est haec tantum ul instrumenta concurrere ad conclusionem ; nec sententiarum, sed connexionum tantum veritatem concernere. Agimus de principiis materialibus, quae praerussae locum habent.

Vedelius accepit vocem *instrumenti*, pro eo quod intellectui ad hoc duntaxat inservit, ul ex materialibus principiis syllogismum excludere el conclusionem inferre possit, quo modo instrumenti vox materiae syllogismi opponitur, et formalibus tantum principiis congruit; variis enim locis opponit propositionem rationis medio termino ex Scripturis desumpto.

Vedelius utitur principiis rationis, non tantum ut instrumentis, sed ul principiis materialibus conclusionum fidei. Reformati nequeunt diffiteri se uti propositionibus rationis loco majoris in principali syllogismo, ut vidimus. Major autem propositio, sive ea ex Scripturis, sive ex ratione petita sit, materiale conclusionis principium est. Si major propositio esset Scripturae, minor rationis, concederet Vedelius conclusionem à tali majore dependere, ul à solo instrumento formali. Cur ergo diversum statuit, si propositio rationis obtineat locum majoris? Si utraque praemissa est rationis, vel utraque supernaturaliter revelata, conclusio ab utraque dependeret, tanquam à principio materiali. Viidè igitur illa differentia, si altera sil rationis, altera supernaturaliter revelata? Conclusio sequitur, quia praemissae secundum figuram et modum recte dispositae sunt; quod autem illarum utraque, vel alterutra naturaliter nota est, id non pertinet simpliciter ad esse conclusionis, de quo hic agitur, sed facit conclusionem dici, vel naturaliter notari, si dependet à praemissis naturaliter nolis-

vel theologicam, si dependet ab una praemissa rationi* allenè supernaturaliter revelata.

Unde *veritas connexionum* in syllogismo pendet à principiis formalibus syllogismi : *veritas sententiae* per consequentiam deducta! pendet ab utraque praemissarum, sive sint rationis, sive alterutra illarum supernaturaliter revelata. Nec Vedchus in philosophia aliud evincet, nec in theologia. Sic enim dicitur communiter consequentiam esse bonam, quando forma syllogismi est bona ; dicitur consequens esse verum, quando conclusio, quoad materiam, bene sequitur ex praemissis. Si aulem consideretur consequens, non ut consequens, sed ut propositio independens, tunc veritas, vel falsitas desumitur ex conformite, vel diffondite, cum objecto.

§ 7. *Reformati docent 5° se adhibere principia rationis secundum ductum Scripturae*.*

Dicunt Reformati se utendo principiis rationis, sequi exemplum Christi, qui, Luc. 2i, per experientiam sensuum probavit discipulis suis se habere verum corpus. Et ita Reformatos probare per experientiam sensuum in Eucharistia non esse verum corpus ; v. g. : *Omne corpus naturale, ubi est praesens, sub sensum cadit*; (*liristi corpus est corpus naturale : erijo*).—Resp. De minore non est dubium. Sed negamus majorem esse absolute necessitatis. Sic possunt dicere Pliotiniani secundum ductum Scripturae, principia sua ad controversiam, quae est de dualitate personarum in Christo, applicare. Nam etiam illorum minor est in Scripturis! ; v. g. : *Omnis natura humana singularis est persona*; *Christi natura humana est natura humana singularis : ergo*. Quae hic est differentia inter Reformatos et Photinianos? Instant Reformati : < De quo Christus testatur, quod verum et naturale corpus sit, de eo in fidei controversiis non possumus aliter loqui, quam corporis natura jubet; atqui de suo corpore Christus testatur, quod sit verum et naturale corpus: ergo. > El consequenter dicendum non est Christum esse praesentem, ubi nec videtur, nec tangitur. — Resp. Major non est absolute necessaria. Inde enim sequeretur propositiones physico tantum necessarias, majoris loco adhiberi posse. El quis sanus negabit, quod per Dei potentiam fieri possit, ul aliquod verum corpus alicubi praesens sil, et salvo manente ejus essentia, ab illo, cui praesens est, nec visu, nec tactu percipiatur? — Christus testatur suum corpus esse verum corpus, et naturale corpus ; sed indu non sequitur, non alia de eo praedicata, quam naturalia enuntianda esse ; alioqui nihil supernaturale ei tribuendum esset, cum corporis natura non jubeat, supernaturaliter corpori naturali tribuere.

Eodem modo dicent Pliotiniani : < De quo Christus testatur, quod verus homo sil, de eo in fidei controversiis aliter loqui non possumus, quam naturae bonis jubet; atipii de se testatur Christus, quod verus homo sit : ergo nec de eo aliter loqui possumus, quam hominis natura jubet. > Jam vero ea est hominis natura, ut nusquam sine propria subsistentia, seu personalitate existat. Ergo nec Christi humana natura sine

subsiscentiâ, seu personalitate propriâ existit. Xides, lector, quò tandem hæc opinio Reformatorum deveniat.

§ 8. *Deformatos non alare promissis de interpretatione Scriptura: per Scripturam.*

Hactenus ostendimus quomodò Reformati, promittentes interpolationem Scripturæ per Scripturam, quælibet argumenta philosophica nobis proponant; ostendentes, non tantum inanem esse novam Vedelii philosophiam, sed etiam illa ponere, quæ viam parent ad subversionem plerorumque fidei mysteriorum. — Usi verò sumus (paucis mutatis et additis) argumentis, ipsisque verbis Joannis Mustei in Acad. Jen. Prof. Lutherani, quem cum Reformati fratris loco habeant, futurum speramus, uti fraternam correctionem nec inique, nec gravatè accipiant.

§ 9. *Declaratio sententia Luthcranorum.*

Lutherani agentes de quaestionibus mere theologicis, eas intelligunt, *quæ in modo et entitate supernaturalis sunt* : in modo supernaturalis vocant, *cimi res, quæ revelatur, est ordinis naturalis, cognoscitur tamen per revelationem supernaturalem*; in entitate supernaturalis, *quando res non potest attingi per vires naturæ, cognoscitur tamen per revelationem supernaturalem*. — Ad probandas tales conclusiones, recte dicunt, quandò una propositio est Scriptura, non debere alleram tantum esse probabilem, vel ut plurimum veram. Recte dicunt, non esse adhibendam propositionem rationis, quæ si physice tantum necessaria. Recte dicunt, non esse adhibendas alias propositiones rationis, quàm absolute necessarias.

Observandum vocem *principium*, quatenus significat integram propositionem, vel promissam, sumi 1º vel generaliter pro principio materiali, ex quo conclusio dependet; quo sensu et major, et minor propositio est principium. Vel 2º specialiter, pro proprio conclusionis principio. Vel 3º pro eo, unde principia cujuscunque rei sumuntur; sicut ratio et philosophia est philosophicarum; Scriptura (sive sola, ut volunt Lutherani, sive cum verbo Dei iradilo, ut volunt Catholici) theologiarum conclusionum principium appellatur.

His positis, dicit Musæus : « Quando in aliquâ disciplina, cum principio proprio, aliud diversis disciplinis commune principium ad conclusionis illationem concurrit, tunc illud dicitur absolute conclusionis principium, à quo ipsa, tanquam à principio disciplina; proprio, dependet. » Nos non negamus, quandò in argumento una propositio est Scriptura, altera rationis evidentis et necessaria, tunc speciale et proprium principium conclusionis theologice, esse propositionem Scripturam : nullo etiam conclusio habeat, quòd ad theologiam pertineat. Sicut vicissim, contra Reformatos, nobis tenet Musæus, in tali argumento, propositionem rationis esse principium materiale, et veram causam conclusionis.

Idem Musteus dicit ulterius, lib. 2, cap. 15, § 27: « Sola Scriptura S. est genuinum et proprium principium theologiarum conclusionum. » Ibi vox, principium, sumitur in teiia significatione declarata; estque

hic sensus, inquit Musæus : « Solam Scripturam S. esse id, ex quo, tanquam ex domicilio, propria principia conclusionum theologiarum desumenda sunt. » Nos etiam dicimus S. Scripturam, cum verbo Dei tradito, esse id solum, unde, tanquam ex domicilio, propria principia conclusionum theologiarum desumenda sint. Et in his pax est cum Lutheranis.

§ 10. *Quæ sit difficultas cum Lutheranis, de interpretatione S. Scriptura, et consequentiis.*

Refert Musæus, lib. 2, cap. 15, § 12, exorlâ divisione ab Ecclesia catholica, judicasse Protestantes non esse desumendas probationes fidei, ex *traditione, decretis conciliorum*, etc., et promississe se omnia probaturos ex solo verbo Dei. Sicut hoc tempore, ita etiam illo, loca controversia fuit de articulis, quos hæc, aut illa pars sustinebat esse fidei, quorumque contradictorium doceret errorem in fide. — Lutherani ergo promittentes se probaturos omnes suos articulos ex sola Scriptura, necessario intellexerunt se probaturos suas conclusiones sub ratione articuli fidei : illa ut contradictorium esset error in fide. Non examinamus hic, an Lutherani, in materiis controversis adversus Catholicos, habeant conclusiones, quæ sequantur ex una propositione Scriptura, et altera rationis evidentis ac necessaria; sed an tales conclusiones sint fidei, et contradictorium error in fide. — Si Lutherani, promittentes *omnium dogmatum probationem ex sola Scriptura*, voluerunt afferre probationem, quæ ex utriusque partis sententiâ sufficeret probando articulo fidei, et cujus contradictorium esset error in fide; laudabilis fuit promissio, procedens nimirum à concessis ad concedenda. Sin autem cum Musæo dicas, Protestantes « ad nihil aliud se obstrinxisse, nisi quòd velint medium, seu principium proprium, ex sola Scriptura depromere; » nullius momenti erit illa promissio, quæ nihil affert utrinque concessum. Neque enim catholica Ecclesia ejusmodi conclusiones acceptavit unquam, ut sufficientes probando articulo fidei, illa ut contradictorium sit error in fide. An putarent Catholici adeò temerarios, ut dimitterent traditiones et auctoritatem conciliorum, et pro compensatione acceptarent probationem suo iudicio insufficientem? — Promissionem igitur Lutheranorum acceperunt Catholici, quatenus apud Catholicos sufficiebat probando articulo fidei, hoc est, quatenus fieret per terminos expressos, vel æquivalentes. Scriptura; illud enim solim, ex utriusque partis confessione, erat sufficiens. Et hoc est fundamentum Methodi Augustinianæ, uti k'iè advertit Musæus, de Corners Horn. disp. 9, cap. 5, ibes. 58.

§ 11. *Quas probationes admittant controversia terminis negativis proposita.*

Difficultas in hoc consistit, quandò una pars contententium sustinet affirmative quaestionem propositam esse supernaturaliter revelatam, altera pars sustinet negative eandem quaestionem propositam « falsam; quænam probationes ree à parte negante adduci possint? — Quæstiones, quæ in controversiam veniunt, si sint inivlæ, sicut earum veritas probari po-

test timi ci verbo DJ. lùm ex ratione, ilà falsilam ostendit potest tùm ex verbo Dei, lùm ex ratione. Vennii quia quæstio mixta non defenditur, ut naturaliter. Hila, sed ul supematuraliler revelata, incipiendum est à refutatione ex verbo Dei.— Sin autem defendatur quaglio, ul solo lumine supernatural) nota, tunc refutatio proprie non potest institui positivè ex solò ratione. Cùm enim unio extremorum, v. g., in hóc quæstione : *Purgatorium at existons*, dependeat à solò revcklione supernatural!, ex senlenliò defendantis et affirmantis ; non potesi oppugnans suam negationem : *Purgatorium non existit*, probare c\ solo lumine naturali, sed necessarii) instituenda est confutatio ex verbo Dei, scu revelatione supernatural!.— Tunc autem, assumptò uni propositione Scriptura, et aiterà rationis evidentis ac absolute necessarie (si quæ talis daretur), bene sequeretur non esse revelatam affirmativam, v. g. : *Purgatorium est existons*; non tamen sequeretur negativam, v. g. : *Purgatorium non existit*, esse supernaluliter revelatam, uti in antecedentibus dictum.

f 12. *Quas probationes promiserint Protestantes pro suis articulis negativis.*

Discimus in Methodo Augusliniana, juxtà Protestantes, *reprobationem confutulionemque* dogmatum et errorum omnium ex Scripturò petendam esse, cosdemque docere Confessiones suas esse fundatas *in puro et expresso* yerbo Dei. In Confessionibus autem suis promiscuè ponunt articulos affirmativos et negativos, cosque profitentur se credere.— Cùm igilur dicant se credere positivè articulos negativos, necesse est titeos probent tanquàm siipernaturaliter revelatos. At supernaluliler revelatos probare non possunt, nisi terminis expressis, vel æquivalentibus S. Scriptura; nam quæ per consequentiam derivatur probatio, non fit ex principio utrinque concesso.

EXAMEN TERTIEM.

De principio Catboli o: *Verbum Dei ab Ecclesia propositum.*

§ I. *De Verbo Dei.*

Verbum Dei catholicum, scu toti Ecclesiæ commune, v l nuta sensum divinæ mentis hominibus per auctores canonicos manifestans.

IVoposilio t. « Illud omne c\ solum csl verbum Dei i toti Ecclesiæ commune, quod Deus revelavit per Prophetas, Apostolus cl auctores canonicos. » — Propositio 2 « Catholica Ecclesia nihil recipit ul verbum Dei, « quod Deus revelavit posi tempora Apostolorum. » — Propositio 5. « Catholica Ecclesia non credit, fide <<.nboHcà, ulla miracula, quæ evererunt post icm-pora Apostolorum. »

£ 2. *De verbo Dei scripto.*

Verbum Dei scriptum vocamus, quod à Deo reveham <sl, cl ab auctore canonico litteris consignatum.

Propositio L « Illud omne csl vcibum Dei scriptum, « quod in Scripluri expressé legitur. » Hoc nullus negat.— Propudio 2 i Itevi itA propositione universali,

<etiam revclatæ sunl formaliter omnes particulares « sub universali contenta.». * Admittimus, dicit Cocclus, dlsp. 27, n. I L — Propositio 5. « Revclalò qiü- < cumque rc, simul revelantur modi intrinseci ejusdem <rei; » v. g., revelati sapienliò divinò, formalità re >olatur realilas el infinitas sapicnliæ divinæ; et rafie csl, quia nec realilas, nec infinitas sapicnliæ divine affert quiddilateiu sivo essentiam novam, distinctam formaliter à sapieilliò divinò. — Propositio 4. « Illeve- < lato definito, revelatur formaliter definitio, seu parici <definitionis. » Regula bona, inquit Cocceiis, disp.27, ibes. 15.— Propositio 5. « Revclatò definitione, forma- t liter revelatur definitum. » — Propositio fi. *Pulciaio toto physico, revelantur partes plujsiav*, v. g., diun revelatur quíd Christus sil humo, revelatur etiam quini Christus habeat corpus et animam.— Propositio 7. i Kevelatò propositione indefiniti, quæ enuntiat præ- « dicatum essenziale, vel proprietatem logicam desub- < jecto, ea æquivalct universali. » Hanc sine contradictione refertCocceius, disp. 27, thés. 19.— Proposilio8. < Develato uno correlalivonun, etiam formaliter reve- < latum Còl alterum correlativum. » Non contradicit Cocceius, disp.27, llies. 19.— Propositio9. « Quidquid < in Scriptui is prodicatur de naturò singulari rationali, < potest etiam formaliter predicali de supposito sin- « gulari, v. g. : Dominum Deum tuum adorabis, » ubi mandatur adoratio Dei: et hæc revelatio formaliter idenlificatiir supposito divino. Vmlç, licet Scriptura non dicat expresse Spiritum S. esse adorandum, quia tamen dicit Spiritum S. esse Deum, quidquid prodicatur in Scriplurò de naturò divinò , formaliter idenlilicatur Spiritui sancio, cl dc eo praedicari potest. Atque hinc cernirà Iulheranos illud efficitur, Christum Dominum in SS. Eucharisliò <ssc adorandum, quia licet S. Scriptura id expresse non dicat, est tamen fortналililer revelatum Deum esse adorandum ; cumque illud predicatimi conveniat nature divinæ, etiam convenit Christo in Eucharisliò existent!, quem verum essa Deuin nobiscum fatentur Lutherani. — Propositio 10 « Illevelalò in Scriplurò sacrò affirmatione unius conira < dictiorum, contrariorum, vel disparatorum, revela < tur formaliter negaiio contradictiorum, contrario < rum, vel disparatorum.) Et hoc valet in contradictoriis quoad necessitatem absolutam, in reliquis quoad necessitatem physicam. — Propositio 11. « Omnis exce- « ptio formaliter supponit r» gulam, » v. g., Scriptura dicit esse aliquod peccatum, quod non remittitur *in futuro secalo, Maith.* 11,32, ubi supponitur formaliter aliqua peccata n mitti in futuro seculo.— Propositio 12. < Revélalo effectu, cliam form: liter revelata csl causa. » Effectus enim sine causò perfeelè cognosci nequit, et conceptus formalis effeelùs involvit notitiam causæ, propter quam res est. — Propositio 13. « Revclatò < actione causa» c fidentis, cliam formaliter revelatus « estImniiiiK,scueffectuspropriisejns actionis. » Nam sicut effectus formaliter supponit causam, \. g.. caro Christi supponit nativitatem, ita actio causæ efficientis importat effectum, v. g., nativitas Christi importat carnemCbiisti,cica invicem sibi testimonium reddunt.

5. *De consequentiis ex Scriptura deductis.*

Propositio L. « Nulla conclusio, (ju.i* tantum deducitur ex una præmissa, quæ est Scriptura, et ex altera rationis evidentis ac necessaria; est igitur catholica, sive illa conclusio consideretur, ut deducatur ex præmissis in forma dispositis, sive consideretur independenter à fonnâ, sed tantum virtualiter contenta in præmissâ revelatâ. » Hæc propositio nullum habet dubium apud Catholicos. Sunt enim doctores qui infirmant Udes conclusiones esse igitur; sunt qui negant. Unde apud hos et illos certum est, eas non esse igitur catholicæ; sive non esse necesse ul omnes eas agnoscant pro revelatis. Atque ideò propositiones sic deductas nuquam defini Ecclesia esse igitur; sed solum decernit eas esse certas, et contrarium esse periculosum ac temerarium.—Propositio 2. « Lutherani non possunt docere tales conclusiones esse igitur catholicæ. » Probatur, quia Calixtus docet ob contradictorium talis conclusionis hominem non damnari. Ergo ex sensu Calixti, tales conclusiones non sunt fidei catholice; baruin enim contradictorium semper damnat. Quid, quòd nullas tales conclusiones habeant Lutherani?

§ 4. *De Verbo Dei non scripto.*

Verbum Dei non scriptum vocamus, *quod à Deo revelatum est, sed à nullo auctore canonico litteris mandatum.* Talis erat doctrina Christi et Apostolorum, antequam scriberetur novum Testamentum; et tales dicit Ecclesia catholica esse varios articulos, tam fidei, quam morum, qui per Apostolos quidem Ecclesiis insinuantur, non tamen ab auctoribus canonicis conscripti. De his agemus in tractatu de *Testimoniis seu Traditionibus.*

§ 5. *De Ecclesiâ, qua proponit verbum Dei.*

Per Ecclesiam catholicam intelligimus, « omnes Catholicos toto orbe dilhisos, vel concilium generale, cui presidet, vel quod approbat summus pontifex. »

Omnes fideles toto orbe diffusos rectè dici Ecclesiam, nemo negat. Concilium generale rectè dici Ecclesiam, vel non negabunt Protestantes, vel eis licebit vocare congregationem doctorum Ecclesiæ, quibus promissum Christus ul non errent. — Esse necessarium, ul sit Ecclesia proponens verbum Dei, agnoscit McInnehton, loc. comm. de Eccl. Calvin, lib. 4 Instil., cap. 11, §4. Conf. Helv. poster, art. I, 7, IS. Et S. August. in prolog, de Doctr. Christ. S. Iren. lib. 3, cap. i. S. Hilar, in Maith, can. 13.—Itaque necesse est credere Verbo Dei per Ecclesiam proposito, modò nobis constet hanc Ecclesiam nec decipi, nec decipere.

§ 6. *Eiddtsantè et post concilium Tridentinum habuisse eamdem fidem.*

In conciliis generalibus frequenter facte sunt novæ definitiones, seu propositiones articulorum fidei, v. g., baptismum extra Ecclesiam collatum esse validum, nec iterandum; de quo S. Augustinus, lib. 1 conlr. Ciescon, cap. 52: « (aim inter episcopos anterioris aetatis, quàm esse inciperet pars Donati, ista quæ-

« slio fluctuaret, et varias haberet inter se collegarum, (salvâ unitate, sententias, hoc per universam catholicam (condi. Nicæn. can. S), quæ toto orbe diffunditur, observari placuit, quod tenemus. » Ecclesia* propositio non facit ul aliquid incipiat esse revelatum, quod antea non erat revelatum à Deo; sed facit ul omnibus et singulis possit constare, articulum, v. g., de validitate baptismi extra Ecclesiam collati, esse à Deo revelatum. Cumque post eam definitionem omnes episcopi et doctores crederent cum articulum esse à Deo revelatum, non habuerunt diversam fidem ab iis, qui ante definitionem seu propositum Ecclesiæ contrariam sententiam, salva unitate, defendebant. Quia ratio formalis fidei, *auctoritas Dei revelantis*, utrisque æqualiter tenebatur, ul una et indivisibilis, cum quo statuebant amplectendam juxta propositionem Ecclesiæ, diversitate sententiarum manente circa solum materiale revelati; quia formale revelati tali materiali convenire, necdum ipsis constabat. Si post definitionem Ecclesiæ esset diversitas sententiarum circa articulum ab Ecclesiâ propositum, ea diversitas non esset tantum circa *materiale* fidei, sed etiam circa *formale*, quia constaret de formali revelatione, et negaretur verbum Dei ab Ecclesiâ propositum, essetque diversa fides.

Ita nullus hæreal in varietate sententiarum, quæ ante concilium Tridentinum inter Catholicos reprobabantur. Si enim maximi viri nihilominus fuerunt Catholici, dicamus Protestantibus cum S. Augustino, lib. 2 de Bapt., cap. U: « Venite ad cathedram concordantem, quam Cyprianus non desinui fluctuantem. » Consentit in hanc rem Haberkoniuss, Disp. Theol. conlr. P. Rosenthal., Ibes. 24.

§ 7. *De propositione Ecclesiæ.*

Propositio I. (Ecclesia proponit verbum Dei per concilia generalia, confirmata à summo Ecclesiæ totius Pastore, vel per summum Pastorem cum concilio generali.) Itaque asserimus verbum Dei proponi per Ecclesiam, id est, per pontificem cum concilio, vel per concilium cum pontificem, in quo omnes Catholici conveniunt. Vide Bellarminum hoc modo loquentem, de Judic. Conlr., lib.3 de Verb. Dei. cap. 3. Tanner. Tom. 3, disp. 1, 9, 4, dub. G, assert. 5.

Necessitatem propositionis docet Christus, Joan. 20, 22: *Si non venissem et locutus fuisset eis, peccatum non haberent.* Requiritur enim, vel ul Christus immediate per se loquatur, vel ul mediate per Ecclesiam loquatur. Vide S. Augustinum, tract. 89 in Joan. Ad hoc perlinet textus Matth. 10, 40: *Qui recipit vos, me recipit.* Luc. 10, 16; *Qui vos spernit, me spernit.* 2 Cor. 13, 5: *In experimentum queritis ejus, qui in me loquitur Christus?* Ibi observandum Aposolos fuisse loculos ex immediati revelatione, Ecclesiam vero loqui citra novam revelationem.

Propositio 2. « Longe verius est infallibilitatem pontificiæ definitionis et propositionis non pendere à concilio generali; adeoque pontificem etiam extra concilium genende, circa dubiam aliquam fidem quæstionem, infallibiliter definire, » Ille est longo

communior et verior theologorum sententia. Probationem videre licei apud Tannerum, loc. cit. Canum, tolo *lib.* 6.

Cæteràni, ul aīl Bclbrininus, lib. 4 de Horn. Pont., cap. 2 : < Catholici omnes conveniunt Pontificem solum, vel cum suo particulari concilio aliquid in re < dubbi statuentem, sive errare possit, sive non, esse < ab omnibus fidelibus obediēter audiendum. > Propositio 3. < In disputatione contra Protestantes, salis est, id quod apud omnes Catholicos in confesso, et < de fide certum, alque adeo proprie contra ipsos contra Irrosuū est, defendendum suscipere, pontificem < nimirum, si cum generali concilio aliquid circa fidem < definiat, errare in definiendo non posse. > Kalio est, quia propositio secunda non est tam certa atque prima, nec apud Catholicos usquequaque extra controversiam, imò inter ipsos in Catholicos eliaumum controversa. Ita expresse Tannerus, loco cit.

Sufficit, quod diximus; et cum modum secutus est D. Veronius, torn. 5, lai. pari. 5, in Galliā; I). Nihusius., Wecher., num. 16, in Germania; Velerianus Abgn., Judie, de calimi. Keg. cred. lib. 5, cap. 5, ex Italiā; et alii non pauci invenerunt utilem.

Propositio i. *Concilia particularia, à summo Pontifica confirmata, in fide et moribus errare non possunt.* Ille propositio confirmatur uti secunda, et non est tam certa ac prima, quæ fide catholica tenenda est: ideòque illam nemo Catholicorum negat; hanc vero non desunt, qui negent. Vide Bellann., lib. 2 de Cone, rap. 5.—Propositio 5. *Nullus articulus est fide catholica credendus, nisi proponatur universa: Ecclesia.* Kalio est, quia hoc solum est verè catholicum, quod ab omnibus est credendum. (Vide Bellarm., lib. 4 de Kom. Pontii., cap. 5.)—Propositio 6. < Articulus fidei catholice innotescit per praxim universalis Ecclesiæ. > Kalio est, quia universalis Ecclesia habet promissionem non errandi.—Propositio". «Nulla praxis universalis Ecclesiæ est definitiva, nisi sufficienter constet de illa praxi. > Kalio est, quia alioquin non haberetur ul sufficienter proponens. Ibi ergo non planè constat de cā praxi, pacis studium observandum est, expectandaque vel generalis concilii definitio, vel decretum summi pontificis, uti dictum propositione I et 2. Quousque autem valeat praxis Ecclesiæ, vide Canum lib. 2, cap. 7, et lib. 4, cap. nil.

J 8. De articulis morum ab Ecclesiā catholica propositis.

Propositio I. < Dantur articuli morum, qui ab Ecclesia catholica proponuntur, sive in generali concilio, sive per praxim universalis Ecclesiæ, ul à Deo < revelati. > Illoc nullus negat.—Propositio 2. « Omnes articuli morum, ab Ecclesia catholica propositi, sunt liciti. > Nec enim probari potest illos contravenire ulli prohibitioni.—Proposito 3. (Credendum < est omnes articulos morum ab Ecclesiā catholicā < propositos, esse licitos. > Probatur: *Ibi non est lex, vx prararicado, Doni.* i, 15. Illoc, generaliter revelatum, est positive credendum Sub hac univēnali contra uentur omni > particulares Ume, si non est lex pro-

hibens invocationem sanctorum, venerationem reliquiarum, etc., credendum est invocationem sanctorum et venerationem reliquiarum esse licitam. Talis autem lex nulla est.—Propositio 4. < Credendum est omnes < articulos morum ab Ecclesiā catholicā propositos, < esse utiles. > Probatur I : *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, Doni.* 8, 28. Et sub istā universalitate omnes passionēs continentur, atque utilitas designatur. 2° : *Sive manducatis, sive bibilis, sive aliud quid facilis, omnia ad gloriam Dei facite,* I Cor. 10, 51. item, I *Pe.tr.* 1, 11 : *In omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum.* Iste autem esse, honorare Deum, testatur ipse Deus : *Quicumque honorificaverit me, glorificabo eum,* I *Hcg.* 2, 30.—Propositio 5. < Creditendum est ordinationes morum ab Ecclesiā catholicā constitutas, esse etiam preceptos ex institutione (diximus. > Probatur I : *Omnia honeste et secundum ordinem fiant in vobis,* I Cor. 14, 40. Quod cum generaliter pnceplum sit, etiam concernit omnes particulares ordinationes morum, vel pro honestate, vel pro debito ordine servitii divini. 2° : *Omnia ad aedificationem fiant,* I Cor. I i, 26. Ubi comprehenditur particulare morum ordinationes, per se patet.

§ 9. Ulterior declaratio ex sententiis Protoscolitium.

Dicunt I, in ritibus, precibus publicis, et jejuniis particularium Ecclesiarum posse esse diversitatem.—Dicunt 2°, ritus et consuetudines ad alendam concordiam et obediētiā subditorum institutos, esse servandos, ceteros, quod publice transgrediuntur, peccare ob scandalum.—Dicunt 5°, traditiones et caeremonias ecclesiasticas, quæ cum verbo Dei non pugnant, et sunt auctoritate publica instilulæ alque probatæ, non esse privato consilio, vel data Opera violandas.—In prædictis nidia est difficultas. Sed Protestantes volunt cultum Dei removendum esse à legibus humanis, neque putandum quini Deus colatur earum observatione, illoc negat Catholici, habentiusque consentientem Zanchium, lib. I *de leg., tit. de Tradit.*, dari caeremonias in cultu divino, ab Ecclesia instilulas. Conf. Bohem. dicentem : < Et fi stas dies Beatae Virginis, ad Dei laudem et gloriam honorifice celebrantur. > Conf. Helvet. poster., art. 24. Al vero Conf. August. Apolog. (licit : « Apud adversarios camini Psalmos, non ul discant < aut orent (contrarium est verum) sed cultus causa. > quasi illud opus sit cultus. > Yerinn si relata ad Deum oratio non sit cultus, quis supererit in Ecclesiā cultus, nisi mere internus?

Dicunt ea opera proprie dici cultum, quibus Deus pronuntiat se honore affici. Dicunt etiam adiaphora laisae fieri et fide, illa ul ea opera Deo placeant, alio lamen modo, quàm cultus propriè dictus. Sed sic erit, quæstio de nomine, an, v. g., observatio jejunii ab Ecclesiā instituti, sit cultus propriè dictus. Nonne legilur de Annā, quod eral serviens die ac nocte in jejuniis et obsecrationibus? ubi, fatente Hozó, designatur cultus. Habemus mandatum, *Coloss.* 5, 17, ul omnia in nomen Domini Jesu Christi, et in gloriam Dei, 2 *Cur.* 10, 12, faciamus; ut in omnibus honorificetur

Dens per Jesum Christum, I *Petr.* 4, II. libine fiunt sine cultu?

Neque hic obstat 1' : *Sine causò colimi me, (lócenles doctrinas et mandata hominum.* Loquitur enim eo loco Christus de mandatis verbo Dei contrariis. S. Chrysost., *Horn.* 52 in *Maith.* Vel Christus procedit comparativè, volens mandata Dei magis servari. S. Cyrill. Alexandr.. *lib.* 5 in *cap.* 29 *Isa.* Hanc intelligentiam si Protestantes repudient, quomodò defendent suas ceremonias? Nonne Sunt mandata hominum, et doctrinæ hominum, quæ cum scandalo non sunt negligendæ? Non obstat 2", quòd cultus voluntarius (ita enim legunt *Cotoss.* 2, 25) censeatur illicitus. Agitur enim de cultu, qui caput non tenet, et Angelorum religionem confingit. Talis voluntarius cultus est illicitus. Et quis dicat voluntariam abstinentiam ex se esse illicitam, aut ab Apostolo, eam alibi commendante, prohibitam? Quis dicat voluntariam indiciorum ab Ecclesià jejuniorum observationem esse damnamdam, cum ipsi Protestantes mere voluntariam urgeant observationem? An propterea coram jejunia sunt improbanda? Et tamen agitur dicto loco de abstinentia *secundum præcepta et doctrinas hominum*, ut sciamus de iis præceptisagi, quibus à Deo abducuntur homines. — Non obstat 5 : *Omne quod non est ex fule, peccatum est.* *Rom.* 14, 25. Qui autem aliquid Dei colendi causò facit, nesciente vel dubitante conscientia, an Deus hoc modo coli velit, is non agit ex fide, quia ignorat, an huc suum opus placeat Deo, an verò displiceat; et Deum contemnit, eò ipsòd facere aliquid audet, eli unsi Deo displiceat.

Resp. 1' : Nos esse certos ex fide, diximus, § 8, *supra.* 2* Agit Apostolus de comestione, vultque credi (uti vobis placet) omnia esse munda, et hoc non credentem, peccare comedendo. Quid hoc contri nos? Si requiritur fides ut non peccemus, quomodò vos docebitis, omnes actiones vestras ex fide descendere, nisi nobiscum idem statuatis? 5 Si quod ex fide est, peccatum non est, quomodò docetis omnia opera justis esse peccata?

§ 10. De distinctione articulorum necessariorum.

Articuli necessarii necessitate medii dicuntur, sine quibus creditis quòd nullus absolute, secundum legem Dei ordinariam, salvari potest. Kalio est, quia Deus ea statuit tanquam media, sine quibus via æterna obtineri nequeat. — Articuli necessarii necessitate pncepti dicuntur, qui ex præcepto divino credi quidem délient, sed sine quibus aliqui absolute salvari possunt, habitis scilicet necessariis necessitate medii, etsi reliqua invincibiliter ignorantur; et tales articuli sunt, pii concernunt sacramenta.

In sequenti paragrafo dicemus quinam sint articuli necessarii omnibus et singulis, vel necessitate pcepti. Nec enim putamus necesse ut hæc duo separemus, cum inter Christianos (ubi sufficienter promulgatum est Evangelium Christi) ordinarie nullus reperitur, cui ista non innotuerint.

§ II. Quinam articuli sini omnibus et singulis necessariis.

Propositio I. < Ex solò Scripturi sufficienter haberi t nequii, quinam sint articuli omnibus et singulis necessariis. > Probatur I, quia Protestantes legerunt Scripturam diiigenter, et tamen hactenus non invenerunt catalogum articulorum necessariorum, qui sufficienter ex solà Scripturi, sub illi qualitate, probentur. 2' Quia in statuendis articulis necessariis, nec Lutherani cum Lulheranis, nec Reformali cum Reformatis conveniunt. 5' Quia nullum concilium, nullas doctor catholicus unquam dixit ex solò Scripturi sufficienter probari quinam sint articuli necessarii. — Propositio 2. < Citri traditionem verbi Dei non scribi, et testimonium Ecclesiæ, scribi nequit quinam < sini articuli necessarii i Probatur 14: Sine traditione et testimonio Ecclesiæ, non potest sufficienter scribi Scripturam esse divinam; et tamen hoc ipsum, juxta Protestantes, ante omnia sciendum est. 24 Sine traditione et testimonio Ecclesiæ, nullus probare potest quinam articuli sint necessarii. 5* Sine traditione et testimonio Ecclesiæ, nullus cognoscere potest verum sensum articulorum necessariorum. Ergò non possunt scribi, sicut oportet. — Propositio 5. < Ex fide calholicà certum est omnibus et singulis fidelibus < proponi in Ecclesià calholicà, quidquid est necessarium ad salutem. > Palet ex pravi universalis Ecclesiæ, dum simplicibus proponit catéchismes ordinarios; et semper tenuit iis comprehendere omnem doctrinam ad salutem necessariam: licet pro varietate locorum ii catechismi plus minusve contineant. — Propositio 1. < Communis sententia Doctorum Catholicorum est, < articulos omnibus et singulis necessarios ex præcepto divino, comprehendere Symbolo Apostolico, quoad fidem, et quoad mores spe divinà roborandos, præcepto orationis; et eosdem chartale divinà < illustrandos, præceptis decalogi; deinde fide eorum Sacramentorum, quibus unusquisque juxta conditionem suam debet uti. > Habet hæc sententia non exiguum fundamentum in ordinariis calcbismis Ecclesiæ calholicæ, in quibus nihil prædiclonim omitti solet. Quantum ad articulos fidei, etiam simplices debent credere verba cum vero sensu; non quoad subtiliores et magis proprios conceptus, sed quoad substantiam; v. g., rusticus credit Patrem esse Deum, Filium esse Deum, Spiritum sanctum esse Deum; et tamen non credit tres deos, sed unum Deum; nec requiritur ut rusticus intelligat distinctionem naturæ à personalitate. Quantum ad articulos morum, quando praxis est necessaria, ipsa cognitio, quæ propter praxim est, etiam necessaria, quia omnes debent benè vivere, et in necessitatibus pro auxilio, certis etiam temporibus pro gratiarum actione ad Deum se convertere. Ideò Oratio et Decalogus sunt omnibus necessaria. Sacramentorum cognitio est magis, vel minus necessaria; jiront ipsa praxis est magis vel minus necessaria.

In reliquis omnibus ignorantia non præjudicat salutis. Si tamen de reliquis sit definitio Ecclesiæ, nullus imilesi Verbo Dei per Ecclesiam proposito reluctari, ritu

pr. iudicio salmis. Ifoe autem negativum est, ideòque semper obligat, non contradicere.

Propositio 5. Reformati, Lutheran!, etc., non conrenniniann Catholicis in ftdc Symboli Apostolici. Probatur I. Catholici credentes *Ecclesiam*, intelligent incien illam Ecclesiam, quæ communissime dicitur Catholica, quamque Protestantes vocant Pontificiam. Hic idem non credunt Protestantes. 2. Catholici credentes *Sanctam* Ecclesiam, intelligunt cam regi Spinili Sancio, cl ah co duci in omnem veritatem, et nunquam errare in doctrinó Fidei. Quid simile credunt Protestantes? 3. Catholici credentes Ecclesiam Catholicam, intelligunt cam, juxta promissiones divinas, in prædicatione Evangelii!, in administratione sacramentorum, in professione fidei semper perseverantem. Nonne liic vacillant Protestantes?

Peti potest, an explicite credendum sit, I. animam esse immortalem, sine quo nihil crederemus de vitó fiitorò. 2. Peccatum originale, vel habenda cognitio peccali ingenero, quod est fundamentum redemptionis. 3. Necessitas gratia* ad justitiam oblinendam.

Resp. sufficientem fidem eorum necessariam esse, non autem explicitant. Nam qui sperat vitam æternam, satis sibi credit animæ immortalitatem. Qui credit in Deum, ul justificatorem, satis sibi credit esse necessarium auxilium melius ad salutem, quamvis de hoc specialiter non cogitet. Et idem csl de remissione peccatorum, etsi de peccato originali, sub proprio conceptu non cogitet.

§ 12. *Quot sint preecepta fidei.*

Propositio 1. < Datur præceptum interius credendi. > Probatur : Hoc csl mandatum ejus, ul credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi, I Joan. 3,25. — Propositio 2 : < Datur præceptum interius non subtrahendi < assensum veniali revelatæ. > Probatur : Justus *autem meus ex fide vivit. Quòd si subtraxerit sc, non placebit anima' mete*, Ilcbr. 10, 58. *Qui non crediderit, condemnabitur*, Mare. 16, 16.—Propositio 5 : < Dalur « præceptum non negandi exterius fidem. > Probatur: *Qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego cum coram Paire meo, qui in cadis est*, Mali. 10, 55.—Propositio 4 : < Dalur præceptum aliquam!\ exterius confitendi fidem. > Probatur : *Corde enim creditur ad juztiliam, ore autem confessio fit ad salutem*, Rom. 10, 10.

Quantum ad præcepta morum, ca in Scripturis reperiri Circa Decalogum, circà Orationem, circa Sacramenti omnibus necessaria, certum est; quæ tamen hic non adducimus, quia nullam diifieullatem habent huic loco propriam.

i 15. *De assensu catholico et resolutione fidei.*

Ul aliquis fide divinò assenliatur verbo Dei, requiritor !', ul aliquod verbum Dei, sive ul objectum, quod creditur, sil à Deo revelatum : *Cum accepissetis à nobis verbum auditu Dei, accepistis illud non ut verbas hominum, sed (sieut rere exi) r. rbum Dei, qui operatur in rotis giti credidistis.* ! Incss. 2,15. Requiritor 2 , ul illud ob/Mtum sufficienter nobis proponatur

Timuitque populus Dominum, et crediderunt Domino et Moysi servo ejus, Exod. II, 15. Crediderunt Domino revelanli, cl Moysi, hoc est, per Moysem. Ita enim legitur de Joanne BaptistA : *l t omnes crederent per illum.*

Primi fideles, exorlà quæstione de legalibus, non habuerunt recursum ad Spiritum internum, licèi tunc primiliæ Spirilûs sancti abundantiore defluxu ad multos pervenirent; non ad solani Scripturam, sed ad ministerium ordinarium, ad illos, qui à Deo constituit erant redores cl pastores Ecclesiæ. Atque hinc Apostolicum concilium propositam quæslionem definivit : *Visum csl Spiritui sancto cl nobis*, Act. 15, 28 ; hoces!, visum csl Spiritui sancio per nos docenti. Neque dicendum putaverunt : Visum csl Spiritui sancto per nos docenti. Neque dicendum putaverunt: Visum csl Spiritui sancto et Scripture; aul: Visum est Spirimi sancio, cl huic, aut illi revelanli ; sed : Visum est Spiritui sancto et *nobis*, in ministerio publico constitutis.

Requiritur 3", ut veritas, quæ proponitur credenda, sit evidenter credibilis. Nobis aulem filialis, si consideremus nolas veræ Ecclesiæ, promissionesque Ecclesie divinitus facias, divinitus prestilas. *Pnrdicaveruni ubi que, Domino cooperante el sermonem confirmante, sequentiis signis*, Mare. 16,20. Requiritur 4' gratia interna Spirilûs saucii, sinequâ nemo potest crederesi Cut oportet. Probatur : *Hoc csl opus Dei, ut credatis in eum*, Joan. 6, 29. *Vobis donatum est pro Christo, non solum ul in eum credatis*, etc. Philipp. I, 29.

His positis, difficile non est determinare, in quid ultimate resolvatur fides. Interrogatus quomodo pervenerit ad fidem, respondebit: Per docentem Ecclesiam. Iterimi interrogatus quomodo sciverit Ecclesiam catholicam esse audiendam, respondebit : Ex signis, seu nolis veræ Ecclesiæ. Postea interrogatus quid crediderit, respondebit: Verbum Dei ab Eeelesià propositum. Tandem interrogatus cui crediderit, respondebit : Deo revelanti. Itaque cx parte objecti, veritas Dei revelantis csl ratio formalis, in quam ultimate resolvitur fides. Testimonium enim Ecclesiæ proponit, el manifestò credihdiale docet objectum formale fidei. Balio rei credito csl revelatio divina ; ralio cognitionis nostra, proxime movens, propositio Ecclesiæ ; illa prior csl naturò, hæc prior quoad nos, illa posterior quoad nos, hæc posterior naturò.—Ven'im si quæerator de causò, (progenerai fidimi in mentibus nostris, nulum est dubium quin interna Spirilûs sancii gralia sil pflectha fidei. Alque ila ncque Ecclesia, quæ piaulai , est aliquid; ncque raliones moventes, quibus animus irrigatur, ut assensum prabeat docenti Ecclesia*, sun* aliquid ; sed qui incrementum dal Deus, cujus opus cl donum osi, ut credamus.

§ 11. *De iis qua' requiruntur ad probandum articulum fidei.*

Hic diversitas est inter ca quæ requiruntur ad assensum Iulei, (I ea quæ requiruntur ad probationem fidei. Licèi enim requiratur gratia Spirilûs sam li, uly

V. g., infidelis assenliatur fidei, non tamen requiritur infideli gratia Spiritalis sancii, ul infideli sufficienter proponatur cl probetur veritas fidei. Imò qui prob itur est fidem, nihil roboris addit suo argumento, si alleget se habere Spiritum sanctum, nisi illud ipsum vliundé probaverit.— Ii probetur fides, requiritur I', verbum Dei : *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* Wom. IO, Ii. El hoc apud omnes in confesso csl. Requiritur 2', ul sil, qui proponat verbum Dei : *Quomodo audient sine praedicante?* Ibid. Et de Ime eliam quod sciamus, nulla lis est, nisi forte cum Enlhttsias-tis, contra quos hic non agimus. 5 It de fidelitate j mpononlis verbum Dei sufficienter constet. Si enim auctoritas proponentis vacillet, non poterit nobis suffi-cienter constare de verbo Dei quod proponitur. Hinc dicimus tria dicta requiri cl sufficere.— Itaque proba-turi fidem catholicam, ante omnia docemus esse Ec-clesiam proponentem verbum Dei, el ostendimus ejus auctoritatem fidelitatemque in proponendo. Hoc suffi-cienter prestito, nullum est dubium quin illud sil verbum Dei, quod ab Eeelesià proponitur; nec quid-quam superest, quod possit requiri ad probandam fidem.

§ 15. De fide implicita.

Supercsi ut nonnihil dicamus de fide implicita ,lum ad præcedenlmm clucidationem, tum ul occurramus opportunis quorundam cavillationibus. Explicité credere, est credere aliquid in seipso, ila ul illud sil proximum objectum in quod cadit assensus fidei. Implicitò credere, est credere in alio tanturn, quia quod sic creditur, reverá non expressé cognoscitur, neque in-tellelus format proprium cl distinctum conceptum propositionis, quæ implicité tanturn credi dicitur, sed alterius in quà ille continetur.— Eidem implicitam et victualem esse, quando creditur principium aliquod, simul cum conclusione quæ indé deduci potest, adeò certum est, ut nullus possit contradicere. Explicité, V. g., credimus Christum esse verum hominem ; nonne simul implicitò cl virtualiter credimus Christum esse risibilem? Qui credit Christum esse verum hominem, immediate attingit essentiam hominis, cl essentia ho-minis est proximum objectum ejus assensûs; visibili-tas aulem immediate non attingitur. Sed quia sub ra-tione proprietatis, logicò immediate fluit ab cssenlià, dicitur implicitò credi et attingi cum essentià explicite eredità, tanquàm conclusio in suo principio, nudò et probari potest. Atque liàc ratione fides implicita est in intellectu. - Deindè, si quis credit uni ariindo per Ecclesiam proposito, oh veritatem Dei revelantis, ne-cessario paratus est assentiri reliquis articulis, à Deo per Ecclesiam propositis. Ratio manifesta est ; si enim quis credit ob veritatem Dei revelantis, hæc ratio for-malis assensûs extenditur ad omnia quæ Deus revela-vil, cl in omnibus est eadem, licci objecta materialia rint diversa. Undè non potest aliquis fidelis judicare dictam rationem formalem nunc sequendam esse, nunc repudiandam ; sed si in imo articulo eam sequatur, neccsariò judicial in omnibus sequendam esse; atque

ita paratus csl credere quidquid Deus pci Ecclesiam docet esse revelatum. Nam si quis unum credat, et alterum neget, cùm ulrumque sil à Deo revelatum, Uilis est *propriojudicio condemnatus*. El quomodo? quia credens unmn, eo ipso approbat rationem formalem credendi circa omnia objecta materialia fidei. Quocirca, si neget unum materiale fidei, dim in eo ipso invenia-tur ratio formalis credendi, condemnatur pnore judi-cio, quo uni veritati revelalæ assensum prxbens, ratio-nem formalem credendi circi omnia revelata probavit» et eam probando, contradictorium dissensum condemnavit.— Tandem dicimus aliquem implicite credere per relationem ad alios explicité credentes, Ecclesiam scilicet. Ilà, qui credit quod Ecclesia credit, paratus est omnia amplecti, quæ Deus per Ecclesiam propo-suit credenda. Et quia fide divinè credit Ecclesiam regi à Spiritu sancio, necessario paratus esse debet in nullo dissentire ab Eeelesià. Imò sí exaclé agendum est, ca-tholicus credens Ecclesiam omnes veritates fidei fide-liter proponere, eo ipso furmaiiter credit et ample-ctitur omnes cl singulas particulares veritates fidei ab Eeelesià propositas. Neque neccssc est ul explicitant notitiam habeat omnium particularium veritatum fidei, ul vere cl formaliter dicatur singulas credere. Sicut formaliter de omnibus el singulis hominibus dicit, est animal, qui dicit, omnis homo est animal, licet longé maximam hominum partem non noverit. Hoc tamen nihil imp?dil quominus aliqua sint explicite credenda, de quorum necessitate actum est in procedentibus.

EXAMEN QUARTUM.

De principio communi. — *Doctrinam chrirtianam pri-morum secutorum, quæ in libris SS Patmn et anti-quorum conciliorum repetitur, esse incorruptam. sal*tern quoad articulos salutis necessarios.*

§ I. Sententia Partum.

Concilium Tridenlinum, sess. I, staimi non esse permittendam interi relationem Scripturo, centrò *unaninem consensum Patrum*. Ibi notandum interpreta-tionem Scriptura non tantum eam improbari, quæ unanimi consensui Patrum Scripturam interpretantium contravenit, sed absolute, quæ unanimi consensui Pa-trum est dissentanea.— Protestantes docent communiter SS. Patres primorum seculorum in articulis lidei ne-cessariis non errasse. Eahinus, Instil, lib. i, c. 2, §3, cl lib. i, cap. 8 ; Molin. *Défense de la fui*. lib. 2, ari. 2 ; Du Plessis, *Preface du Myst.re d'iniq.* ; Hund. part. I, c. 6, n. 71, pari. 2, cap. I, n. 18.— Eo non obstante. Reformati hanc legem xmiiiil : Ministri in concioni-bus *non allegabunt, nisi bene sobrie, scripta antiquorum doctorum*. Volunt ut in disputatione de fide *non detur locus scriptis antiquorum doctorum pro judicio et deci-sione causer*, lidem illi qui nolunt astringi consentien-tibus SS. Patrum testimoniis, volimi omnes doctores et professores lheologiæ *tractare Scripturam in omni puritate, luxta analogiam fidei et confessionis nostra-rum Ecclesiarum Galliiv, quam signabunt, et disciplina: ecclesiastica:*. Vid. Discipl. Eccl. Miltclburg., ait. 57. — Ilh cupiunt tractari Scripturam juxta analogiam fi-

dei reformat#; nosjtxü analogiam fidei ab Apostolis
usque ad hæc tempora continue; illi juxta analo-
gici Confessionis Ecclesiarum Reformatorum Galli#;
nos*juiù* analogiam Confessionum per unanimem con-
sensum Patrum traditarum; illi juxth analogiam dis-
cipline gallic#recens fabricate; nos juxtà analogiam
conciliorum generalium. Hæc vestra libertas est, quam
deprædicatis, ut ab obedientià calholicæ Ecclesiæ ex-
empli, gravissimo servitutis jugo premamini, constricti
catenis gallic# Confessionis et disciplino* ecclesiastic#.
An hoc est quod ingeminatis, SS. Patres subjectos de-
bere manere Scripturis, ut omnia subjiciantur vestra?
Confessioni et discipline ecclesiastic#?

§ 2. *De consensu SS. Patrum in explicatione sanche
Scripluræ.*

S. Irenæus, lib. 4, cap. 65 : < Agnitio vera est Apo-
I slolorum doctrina, et antiquus Ecclesia? status in
• universo mundo, cl character corporis Christi, sc-
< eundum successiones episcoporum, quibus illi eam,
< quæ in unoquoque loco est, Ecclesiam tradiderunt,
c quæ pervenit usque ad uos, custodita sine fictione,
< Scripturarum tractatione plenissima, neque addita-
• mentum, neque ablationem recipiens, cl lectio sine
< falsificatione, cl secundum Scripturas exposilio le-
< gilima cl diligens, cl sine periculo, cl sine blasphe-
< mià, et præcipuum dilectionis munus, quod est
< pretiosius quam agnitio, gloriosius autem quam pro-
l pbelia, omnibus autem charismatibus supereminen-
j tins. > S. Leo, epist., dcr. 97, postquam hærelitam,
deinde catholicam proposuisset sententiam, cl illam
ex Scripturâ rculassel, hanc conflrmAssel, adductu-
rus SS. Patrum Scripturam explicantium testimonia,
sic pr.cfalur : < Ul autem pictos tua cum venerabilium
< Patrum prædicationibus nos concordare cognoscat,
< aliquantas eorum sententias buie credidi subjcien-
< das esse sermoni. Quibus si digneris attendere re-
« censitis, non aliud nos predicare roperies, quàm
< quod sancti Patres nostri tolo orbe docuerunt; nec
« quemquam ab illis, nisi solos impios hærellicos dis-
< crepare. » Theodoretus, dialog. I, post adductos
multos Paires Scripturam interpretantes, ilà conclu-
dit- < Hi viri fuerunt successores SS. Apostolorum,
< el nonnullis usuvenit, ut sacra eorum el admirabili
i visione (ruerentur. Plurimi autem eorum martyrii

< coronis exornati sinit. Fnsnc crgò tibi videltir bias-
< phemiam cl maledicam linguam adversùs cos vi-
< brare? >

§ 3. *De consensu SS. P.druni in rebus fidei et morum.*

Legitur in concilio Cbalccdonensi : < Si aliquos re-
< prreni desuis cordibus sinceritatem pietatis cjicien-
< les, elea quæ creduntur, arte verborum in dubium
< perducentes, præter expositionem SS. Patrum, væ
< illis ab utraque sententia, id est, Dei et imperato-
< ris ! > In eodem concilio, Dioscorus dixit: < An vultis
< fidem SS. Patrum innovare! Sancta synodus dixit:
< Si quis innovat, anathema sil. Si quis discutit, ana-
< thema sil. Sanctorum Patrum fidem servimus. >
S. Pacianus : < At ego hucusque securus ipsA Ecclesiæ
< serie, congregationis antiqu# pace contentus, nulla
< discordi# studia didici, nulla certaminum argumenta
< quæsivi.Tu postquam à reliquo corpore segregatus
< es, et à matre divisus, > etc. S. Epiphantias compa-
rative procedit : < Jam vero utri tandem illorum peri-
l tioressunl? an errore deceptus homuncio, qui nunc
< tandem emersit, el adhiic hodiè superstes est? An
< qui ante nos testes exstiterunt, quique ante noseam-
< dem traditionem in Ecclesia tenuerunt, quam cl ipsi
< à parentibus suis acceperant, et ipsorum parentes à
< majoribus suis didicerant, quemadmodum Ecclesia,
c quam a Patiibus suis accepit rectam ac sinceram fi-
< dem cum traditionibus ad hunc usque diem observai?
< facessat igitur, > etc.

Conclusio. — In rcipublicæ judiciis usuvenil, ubi
Scripluræ dcesl instrumentum, ut testibus habeatur
fides; el sicut in rebus humanis oculatos testes, ità
in fide auritos suscipimus, quia fides ex auditu est.
Quæ unquàm respublica scripto omnia, nihil sine
scripto probandum decrevit? Scriptura maxime uti-
mur propter litigiosos; viri boni solo verbo in veritate
el officio continentur. Si dubia legis occurrit interpre-
tatio, à communi doctorum sententia non est in ju-
dicando recedendum. Si incerta S. Scripluræ intelli-
genlia, audiendi consulendiquq sunt SS. Patres, viri
docli, sancti, Apostolis vicini, quorum sanctitatem
veneratur orbis universus; ideòque communia eorum
placita nullo modo negligenda, sed fideliter ample-
ctenda sunl. Vide S. Basil., de Spirit. S. cap. 29.

TRACTATUS SECUNDUS.

METHODUS AUGUSTIMANA.

Ea Methodus tribus absolvitur partibus. V Proponit cl supponit principia probationum, qu# in præce-
drntibus examinato sunl. 2' Defendit. 5* Probat. — *Augusiinimiam* dicimus, quia ex praxi S. Augustini dedu-
ntur.

prima.

Principia probandi fidem, vel sunl Protestanlium,
y»l Catholicorum, vel utriqne parti communia. Horum
neófitos ex eo constat, quòd onlinato veritatis in-

dagatio supponat aliqua principia. Primum Proteslan-
lium principium csl : *Solam Scripturam sufficen ad
nrobamlos articulos fidei.* Ità Reformati in Conf. Betg >

art. 5; Lutheran!, in præfat. Conf. August. S. Augustinus, lib. I cont. Maximin, in prine. : < Maximinus (dicit : Si *quid de divinis Scripturis protuleris, quod i commune est omnibus, necesse est ut audiamus*, Hæ < verò voces, quæ extra Scripturam sunt, nullo casu < h nobis suscipiuntur. Præcrea cùm ipse Dominus < moneat nos, cl dicat : *Sine causâ colunt me, docentes < mandata et praecepta hoininnin.* > Idem S. August, de Util. cred. cap. 14 : < Hoc, hæretice, principio me < docturus es. > Porro banc doctrinam intelligunt de articulis fidei ad salutem necessariis, docentque Protestantes : < Omnia ad salutem necessaria clarè et perspicuè contineri in Scripturâ, adeò ul inlerprclatione seu consequentia non egeant. > Alterum Proleslanlium principium est : *Dari veram interpretationem Sripturæ ad probandam fidem.* Ila Reformati in Conf. Helv. art. 2; Conf. Wirlemb., lit. de S. Script. S. Augustinus, in actis cum Felice Manichæo, lib. I, cap. 17 : < Felix dixit : *Ipsa se Scriptura interpretatur.* > Hoc principium concernit articulos non necessarios, vel solam illustrationem necessariorum.

Principium catholicum esi unicum : *Verbum Dei ab Ecclesiâ propositum*, Et sicut ratio verbi Dei abstrahit à scripto et non scripto, ita pariter utrumque comprehendit; nobis verò innotescit per Ecclesiæ propositionem, id est, vel per praxim universalis Ecclesiæ, vel per definitionem concilii generalis. Palet hoc ipsum, tùm ex concilio Tridentino, sess. 4, lùm ex professione fidei catholicæ. — S. Augustinus, contra episU

fund. cap. 5 : < Ego vero Evangelio non credirem, < nisi me Gallicæ Ecclesia! commoveret auctoritas. > El contri* Crescon. lib. I, cap. 55 : < Quamvis hujus < rei certe de Scripturis canonicis non proferatur < exemplum, canimdem tamen Scripturarum, etiam i in Ide re, à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, < quod universae jam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum < Scripturarum commendat auctoritas. >

Ultimum, et nobis cum Proleslanlibus commune principium est : *Doctrinam Christianam primorum seculorum, quæ in libris SS. Patrum et antiquorum conciliorum continetur, esse incorruptam, saltem quoad articulos fidei ad salutem necesarios.* Hoc esse principium nostrum, manifestum est ex principio catholico» Et licet in publicis Proleslantium Confessionibus non reperialur, est tamen apud ipsos communissimum, uli ex Reformatis testatur Eibrahitus, Viâ Compend. cap. 5, et in Epanorth. ad d. caput. De Lulhcranis idem probat Hennannus Eley, in Annalib. Circ. Westph. in præfat., n. 5.

Postquam S. Augustinus adduxisset uniformem variorum Doctorum Ecclesiæ doctrinam, lib. 2 conl. Julian. Pelag. c. 5, addit : < Agnosce, fili Juliane, < consonas catholicas voces, et ab eis desine dissonare. >

Ex dictis resultat duplex probandi modus, isque vel per terminos expressos, seu xquivalentes, vel per interpretationem, seu consequentiam, juxta naturata principiorum.

Defensiva Methodus, scuto non absimilis, absolvitur quatuor observationibus, quas præcedant nonnulla privilegia, Proleslanlibus concedenda gratis, alioquin à limine cujuscumque controversi» arcendis»

PntYiifciuM I. Non eis disputabimus venerabilem titulum Restauratorum Ecclesiæ*, sed eos tanquam tales admitteremus. (Vide S. Augustinum, contr. Epist. fund. cap. 4.)

Privilegium 2. Non arguemus ipsos Biblia in linguam vulgarem translata.

Privilegium 3. Eorum probationibus non oponeamus successionem episcoporum, Ecclesiæ catholicæ antiquitatem, auctoritatem, etc. — Addimus, compendii causâ, nos manus duros, si vel unum articulum fidei suæ controversum probaverint, vel nostre contradictorium evicerint, eo modo, qui sufficere ad stabiliendum, vel destruendum dogma fidei.

Observa 1*. — Stans quæstionis utrinque proponendus terminus professionis fidei catechismi, aut libri publice recepti. — Ila fecit S. Augustinus, contr. Epist. fund. cap. 5. — Deinde, ut status quæstionis sit magis perspicuus, numquam permittemus, ul plures quæstiones per modum unius proponantur, sed una

lanlùm. Insuper notabimus ea, quæ non sunt lidei. et alia, de quibus nobis cum Proleslanlibus convenit. Atque hæc ratione non disputabunt de quæstionibus men* scholasticis, concessa non probabunt, nec transilient de quæstione in quæstionem, aul nobis alienam alligent doctrinam, de quibus frequenter conqueritur S. Augustinus, contr. Jul. Pelag. lib. 5, cap. 5, 7, 18, cl lib. 2, cap. nil., cl conl. Maximin, lib. 3, in prine. Tandem, quotiescumque non concluditur quod est in quæstione, committitur fallacia dialectica, quæ dicitur *itjnorantia elenchi*.

OtisEiiv X 2*. — Proleslanlibus in omni controversé, sive affirmant, sive negent, saltem primo loco incumbere onus probandi : incipiendo à probatione suæ fidei, deinde pergendo ad improbationem catholicæ. — Ratio I. Quia sunt accusatores nostri, in conf. August. art. 21. Galecb. Heidelb. Doni. 50. quæst. 80. Gall. art. 28. Actorem autem debere probare suam accusationem, sive aflinrel, sive neget, apud omnes in confesso est. (Vide S. August, in opere brev. collat. 3 diei, cap. 2.) — Ratio 2. Quia dicunt se repurgasse doctrinam christianam ab erroribus, et reslaurasse Ecclesiæ collapsæ ruinas. Ila Conf. August, tit. de

conjug. SaccrJ. Conf. Gall. *art.* 31. Hinc speciosus (ilulos *Reformatorum* Ecclesiæ. Jam ille, qui reformat, debet errores demonstrare, ne deformato potius quàm reformato accedat. — Ratio 3. Quia re-*«sserunt* à priore unione, quam habebant cum Ecclesià calholicà. Patelex præfat. et concii. Conf. Saxon, et Conf. ilelvcl. poster., *art.* 17. Et nisi justas recedendi rationes allegarmi, frustrò recesserunt. (Vide S. August, *lac. cit. cap.* 5.) — Ratio 4. Negativis Protestantum articulis magis est propria, quòd doceant doctrinam nostram, v. g., de Purgatorio, adversari Scripturis. Sic Conf. Ilclv. poster, *art.* 26, atque adeò se abusus sustulisse, qui contra Scripturam recepti erant. Ita Conf. August, *art.* 21. — Cur ergò sit catholici primo loco defendere, manifestum est ex dictis, facilius etiam est recte defendere, quam solidè probare. Defendenti sufficit adversos solimi ictus debile rejicere; neque necesse est ut de suo quidquam producat. Nam quidquid ex Scriptura, ex antiquitate, aut ratione catholicus allegaverit, pr.vicr obscurationem legitime victorias (cujus, ob ingentem fructum ad auditores pervenientem, magna est habenda ratio) eludent Protestantes, omnesque adhibebit vires, ul clypcò mutato, ab onere probandi liberetur. — Sic quando constrictus adversarius non poterit ullrò progredi, communiter petet: (Quomodò ergi) intclligitur isle locus? » Quid aget catholicus? dabitne verum sensum loci allegati? nequaquam; nec enim quidquid promisit. Respondebit ergo hactenus non probatum, cl se non accessisse tanquàm doctorem!, sed qui, in gradu respondentis consistens, audiat an adversarius promissa solvat. Vcriim, ut auditoribus aliquatenus satisfiat, promittet catholicus se probaturum suo loco, sed non ante quam constiterit in omnibus defecisse. Ibi tamen cum honoratioribus vel indoctioribus agitur, moderandus est rigor methodi; et per opportunas interrogationes insinuandus veniet verus sensus loci allegati; cum pertinacibus verò procedendum jure slri-
« lo Porrò hæc observatio locum habet, ex quocumque principio probet adversarius.

Observ 5*. — Prior Prolestanlium probatio debet esse per terminos expressos, équivalentes scu æquivalentes, S. Scripture, sine hddilione, detractone, uii mutatione — S. Augustinus urget ea loca, *quæ* «ion rijcmit interpretatione, de Unit. Eccl. cap. 19. fundatur hæc observatio in primo Prolestanlium principio, el publica ipsorum promissione nos docendi per soton Scripturam. Cumque connu doctores generahier decernant, « omnia ad salutem necessaria dare, i cl perspicue, cl e\idealier in Scriptura reperit i, » nihil æquius est quàm disquirere primo loco de qn:clionibus fidei necessariis, cl ubi, *legatur* carum derisio; nam præter terminos expressos nihil legitur in Scriplurà. Ita S. Augustinus agit ex promissione ad MTsaiiorum suorum, conii. Epist. fund. cap. I i. Deindè, multiplox esl ratio postulandi terminos expressos. I Conditio teMamenli, rujus Yerba non sunl inutilia, ire carent sensu. Sic S. Augustinus, in Psal 21 : i Sedet Christus in ciclo, et contradicitur ejus testa-

« mento! Aperi, legamus, fratres sumus, quare con-
« tendimus! » 2° Ambiguitas, scu incertitudo Interpretationum vel consequentiarum. (Vide S. August. conii. Epist. fundam, cap. 12.) Quia 5° expressi termini à nemine in dubium revocantur, i" Populus non capit consequentias et humanarum contentionum an* mosa certamina. (Vide S. August, de I nit. Eccl. cap. 7.) Et 5* monitio Apostolica . *Formam habe sanorum verborum*, 2 Timolh. 1, 15.— Neque tantum in affirmativis, sed etiam in articulis negativis requiruntur termini expressi, cum ipsi doceant ex Scriplurò petendam esse *reprobationem dogmatum, aut errorum confutationem omnium*. Ila Conf. Ilclv. jxist. art. 1. Et conclusio Conf. Gall, determinat omnes Confessionis articulos, *intégrè fundatos in puro et expresso verbo Dei*. Quid, quòd generaliter dicant Confessiones suas formati ex verbo Dei? S. August, de Unit. Eccl. c. 12 : « Aliud, inquit, evangeliza!, etc., nul legat mihi hoc « m Scripturis sanctis. » — Ex dictis palet quo jure petamus terminos expressos. Cumque non raro inter indoctos agatur, qui, licèi subtilitatum incapaces, solius tamen Scriptum promissionibus inescati sunt, oportet eorum infirmitati, quantum fieri potest, condescendere, et, si necesse, eorum uti Ribliis, ut cò facilius errantes ad veritatem reducamus. Dicamus ergò cum S. Augustino, de I nit. Eccl. capite 17 : « Hoc nobis legant, quid monmtur? quid tergiversantur? quid im|xædiunt salutem gentium? legant hoc, « cl cum ipsa lectione novos Apostolos (restitutores Ecclesiæ) mittant. »

I t autem liberalius agamus, notandum, 1° nos unius tantum articuli controversi probationem exigere. Ita quoque egit S. Augustinus, conlr. Epist. fund. cap. H : « Sed non sum avarus, unum horum doce. » Et de Unit. Eccl. cap. 17 : « Legant nobis hoc de Scri-
« pluris sanctis, et credimus. Hoc, inquarn, nobis ex « canone divinorum librorum legant. » Quocirca, di-
(imus cum eodem Augustino, de Unit. Eccl. cap. I » : « Si apertum aliquod, cl manifestum testimonium ex « Scripturis canonicis protulerint, fatemur ad eos esse « transeundum. » 2° Nec lotius articuli, sed ejus lanium partis, quæ controverlitur. 5° Nec istius partis quoad li terascl syllabas, sed quoad significationem. Quandoquocumque enim inter nos et Protestantes coincnit, terminos, qui adducuntur, esse jequivalentes, non est disputandum do nomine. Attendendum tamen ne termini équivalentes iedoleant aliquam fallaciam, uti notat S. Augustinus, conii. Epist. fund. cap. 5 cl 6.— Porrò cum Protestantes allegant Scripturam, dicendum cum S. Augustino, conlr. Eorlimat. « Agnosco el t amplector leslmonia divinarum Scripturarum; » sed ibi non legitur, quod est in quæstione. Si diern' cum locum sic *debere intelligi*, respondeat cum S. Augustino, de l'nil. Eccl. cap. 2i : « Aliquid manifestum, « quod interprete non egeat, à vobis flagitamus. » Nam posteo examinabitur, quanti facienda « il ista in terprelacio. Inierim *fntennitur* Protestantes in allegato Siciptunc loco non (*egi*, quod eorum Confessio iidet docci. Vientur tpiidem infinitis digressionibus, nefa-

icantur, sed fortiter insinndiiii : cl si pra-fractus fuerit, urgeri polesl omnibus modis, ul auditores sentiant, cui parti hactemis adlurserinl.

Ilabità confessione, non statim admittendi sunl ad probationes, sed Instandum, ul *fateantur* nullum alium ex ScripturA produci posse locum, ubi legatur quod csl in quæstione. Similiter urgenda confessio de Iribus aul quatuor praecipuis controversiis, in quibus ipsi affirmant, cl postmodum generaliter, quini ne vel unum probare possint. Tiim prælegenda professio fidei catholica*; et si non valeat contradictorium ex ScripturA monstrare, ad singulos articulos urgenda < rii talis confessio. Rallo dit loram est, quia utimur jure nostro; et omnium interest scire an ullus articulus controversus, eo modo in doctrina adversó probetur, aul in nostra improbetur. EAdem fere ratione egit S. Augustinus cum felice Manichæo, (piem cliam ad idem catholicam convenit, de aci. cum Felic. lib. I, cap. 15, 14 el 18. — Ex hâc observatione sequitur auditoribus diligenter inculcandum, quomodò Protestantis promittant solam Scripturam, doceantque omnia ad salutem necessaria ibidem clare el absque interpretatione reperiri, nullum tamen dogma controversum in ScripturA *legi* posse; advoque manifestum esse, milium articulum controversum secundum ipsos esse necessarium ad salutem. Ergò *fateantur* oportet se ab Ecclesia catholica recessisse propter ea dogmata, quæ ad salutem non sunl necessaria. — Tandem hæc observatio locum babel, six c probent Protestantes ex primo suo principio, sive ex nostro, sive ex communi. Venitu ox Patribus cl conciliis non sunl audiendi, nisi priiis omnibus pateat scripturales eorum promissiones inaniter jactari.

Observa 4^a. — Posterior Protestantium probatio debet esse per interpretationem, explicationem, glosam vel consequentiam sufficientem ad articulum idei, idque ex principiis supradictis, incipiendo à probationibus Scriptura?. — libi notandum hic non agi de aniculis ad salutem necessariis, quos illi volunt darò et absque interpretatione in S. ScripturA contineri. Ciim enim manifesta promiserint, cum S. Augustino dicimus, conlr. Epist. fundam, cap. 23 : < Non habent i ergò isti interpretationes ad quas revertantur. » El Ficui ante diximus catholicum non obligari ad dandam veram loci allegali explicationem, ila non exiguum victoria* dispendium erit, si suas interpretationes Proleslantium interpretationibus opponat. Poterit tamen catholicus doctior, post designatos aliquos defectus (de quibus mox dicetur), insinúan* veram loci inlclligentiam, vel per opportunas interrogationes ex circumstantiis verborum Scripture petilas, xel per explicationem SS. Patrum, qui dicti loci evidentiam non i idorimi; ita tamen, ut illud quod atteri, non ut absoluti vennn asserat, ne relinquantur partes defendantis, ac questio mutetur. Vcriim si agatur cum homine pervicace, standum crie in rigore methodi, urgendusque ul formet integrum syllogismum, atque iia concludat, ul argumentum *sufficiat ad fundandum articulum fidei*; nam probabilia probabiliter solvuntur.

Hinc S. Augustinus, conl, Julian. Peing. lib. 5, cap. 7 : < Dialecticorum quasi jaculis oneratus aculis, in certamen procedis, et jactas plumbeos pugiones, dicens, » de. Neque disputandum est de lhesi, scu de valore consequentiarum in genere, sed de hypothesisi : An *hæc particularis consequentia sufficiat ad fundandum articulum fidei*? Si petant rationem negati, dicemus, nullam particularem Protestantium interpretationem vel consequentiam sufficere ad articulum fidei el assignabimus unum, vel plores ex sequentibus defectibus.

Primò, Profis/anta *nulla auctoritate formant suam interpretationem rei consequentiam*. Oritur hic defectus ex publicis adversæ partis confessionibus. Sic Helvetica post ari. 2, déclarai, < Scripturas sanctas non esse interpretationis privata*. » Scotica an. 28, < Scripture interpretationem, neque ad privatam aliquam, aut publicam personam pertinere. » Wiiternbergica, do S. ScripturA veram sententiam Scripture vult apud cosasse quærendam, *qui Spiritu divino excitati aunt*. Atque idcirco urgemus Protestantes, nt doceant, quA auctoritate hanc particularem forment interpretationem aul consequentiam? Quod ciim nequeant, *fateantur* se non habere legitimam auctoritalem. Habitò confessione, non statim assignandus est secundus defectus, sed similiter urgenda de aliis confessio, uti dictum observ. 5. Atque hæc notatio cliam valet pro sequentibus defectibus.

Secundo, *Protestantium interpretatio seu consequentia non tegitur in Scriptura*; fundatur hic defectus in secundo Protestantium principio, quo docent, < dari veram interpretationem Scripture, quam ex ipsft petendam esse, » affirmat Conf. Helv. pr. ari. 2. adeò *ut ipsa interpretes sit sui*. Deindè convenit inter nos dari interpretationem Scripturæ per Scripturam; id est, si, nulla loca veleris Testamenti explicari per Scriptulam novi Testamenti. Caine ergò Scriptura duobus modis aliquid doceat, vel simpliciter, vel iK*r inlreprelationem, meritò, confmmiler allero Protestantium principio, petimus, nu hæc particularis interpretatio. vel consequentia legatur in ScripturA, vel certe, ut *fateantur* hunc defectum reperiri, uli dictum de primo defeelu. Nec enim mimis Ariani et anliipii hæretici venditabant scripturales suas 'mlerprelationes, quàm moderni Protestantes. Dicebat aulem Felix Mani (lia us, de aci. cum Felle, lib. I, cap. 17: < Ipsa se < Scriptura interpretatur. » Cui S. Augustinus: < Si ergo hic nosti aliquem esse locum. ubi hoc dicat < ipsa Scriptura, etc., aperi ad locum, quem misti, < el logo mihi. »

Terliò, *Scriptura nonjudicat de bonitate hujus interpretationis vel consequentiae* Oritur hir defectus ex eo, quòd Protestantes statuunt Scripturam sacram omnium controversiarum solum judicem; Conf. Helv. poster, an. 2. Lutherani. in Colloquio Ralisbon. lies. 2. Hinc jure nostro petimus: Quis judicabit de bonitate hujus particularisinterpretationis. vel consequentia*, an sufficiat ad articulum fidei? — Dicimus cum S. Augustino contr. Maximin, lib. 5, cap. 26: t l ndè ergo ibi pc*-

« giusiun est extern superiora Patrem dixisse, hoc
« aurem Filium ! undè, quæso, distinguis ? unde dis-
« cernis ? » Si ex Scripturi, producat illa, *legamus*;
aut fatere, uti supra. Non enim Aristoteles, aul philo-
sophia, non iudicium rationis aul discretionis iudicare
poterit ; nam praeter illorum insufficientiam, assigna-
retur alius iudex praeter Scripturam. Vide S. August,
conlr. Julian. Pelag. lib. 2, cap. 10, cl lib. 6, cap. 2.

Qiiartò, *Protestantes possunt errare in forntandd
interpretatione rei consequentia*. Radicatur hic defectus
in infirmitate humanà, quæ non card errori subicitur :
nom omnishomo mendax, Psal. 116. Inio *omnes homines
simt mendaces, ct ipsa vanitate vaniores*, ul habet Conf.
Belg. art. 6. Sic etiam Felix Manichæus apud S. Au-
gustinum (de Actis cum Felice, lib. 1, cap. 6) :
« Omnis homo mendax, solus Deus verax, Scriptune
« Dei loquuntor. » — Juxtà hanc adversæ partis posi-
tionem dicit S. Augustinus, conlr. Julian. Pelagian,
lib. 5, cap 18 : « Interponis Apostoli testimonium,
i non ad (nod ab ipso positum est, sed ad quod ipse
« arbitraris. » Quocirca et nos petimus an Protes-
tantes possint errare in hâc particulari interpretatione
vel consequent^? aut *fateantur*, sicut in primo defectu,
et iterimi : linde sciemus Protestantes de facto non
errare in hâc particulari interpretatione vel consc-
quentià ? Urgemus hic certitudinem quoad nos de-
fendentes.

Quinto, *nullus SS. Patrum vidit particularem Pro-
teslautium interpretationem vel consequentiam*. Defectus
hic oritur ex co, quòd teste Eilbrachtio, in Epanorth.
annoi. 9, ad cap. 22, Protestantes doceant suas
interpretationes esse claras, evidentes, perspicuas,
necessarias, cl Scripturo consentaneas. — Qua-
propter optimo jure petimus an aliquis ex SS. Patri-
bus hunc particularem Scripture locum ita fuerit inter-
pretatus, sicut Protestantes faciunt? aut *fateantur*, ut
supra in primo defecclu. S. Augustinus, conlr. Episl.
fund. cap. 3: « Justum puto esse, quod postulo, hac
« sane lege servalà, ut vobiscum non orem, non con-
« venticula celebrem, non Munich ei nomen acci-
« piam, si non mihi (sed tanliim tibi) de omnibus
« reluis (lutò de una re) ad salutem animæ pertinen-
« libus sino lillà caligine rationem perspicuam dede-
« rilis. » — Nota hos quinque defectus esse magis ad
captum populi quàm alios sequentes.

Sexto, *altera præmiuarum est solius rationis*. Hic
defectus communem originem habet cum quarto de-
fecto. à quo Limen differt, quòd ille respicial conclu-
sionem ex qualibuscumque præmissis deductam, hic
veri» defectus respicial conclusionem ab una præmissà
rationis dependentem, atque adeò falljbilein. Hinc
urgemus Protestantes, m fateantur hanc particularem
conclusionem deduci ex antecedenti, cujus altera pre-
misMnnn est rationis lanium, cl non Scripture, adeò
ut in asserenda tali conclusione errare possit. Reliqua
ut in primo defectu. Respondemus etiam, negando
alteram præmissarum juxtà Scripturam ; quod cl in
illiis defectibus usuvenlt.

Septimo. *Scriptura non iudicat hanc conclusionem*

*esse fidei, quæ deducta est ex antecedente, cujus altera
propositio est solius rationis*. Ille defectus communem
originem habet cum tertio defectu ; differi aulem ab
co, quòd ille contempletur conclusionem respectu
quarumque premissarum, hic autem quærat iudex
particularis consequentia» ex alierà propositione ratio-
nis deducte. Differt etiam à quarto et sexto defectu,
in quibus variè consideratur fallibilitas ; hic aulem
spectetur defectus iudicis circa bonitatem talis con-
clusionis.

Undè *fateantur* Protestantes, Scripturam non iudi-
care quòd hæc conclusio, deducta ex antecedente,
cujus altera propositio non est Scripture, sed solius
rationis, sil fidei ; vel assignent decretum iudicis. Re-
liqua ul in primo defectu.

Octavó, *sylogismus peccat vcl in tnaterid, vcl in
forum*. Hic defectus communem habet originem cum
quarto defectu. Priores septem defectus nihil statuunt
de veritate, aul falsitate naturili, tum totalis argu-
menti à Proteslanlibus producti, tum ejus propo-
sitionis, quæ non erat Scripluræ. Ille aulem defectus
provenit vel ex falsitate unius propositionis, vcl ex
forma indebitò. Ideò dicimus nullum à Protestanlibiis
produci argumentum, ad stabiliendum dogma contro-
versum, quod non peccet in malcrió vel in forma. —
Hunc defectum assignabit Catholicus respondendo bre-
viter more solito : Concedo, Nego, Distinguo. Ulaudem
multiloquium adversarii cohibeat, urgebit formam
sylogismi, petetque concludi, quod est negatum.—
Quòd si importuna nectat sophismata, meminerit
Apostoli, Coloss. 2, 8 : *Videte ne quis vos decipiat per
philosophiam ct inanem fallacu m*. Itaque deleganliirso-
phismata, et, ul in primo defectu, *fateatur*, antequam
transeat ad alia. Inierim ne auditores fructu conferen-
tia» priventur, notandi erunt defectus superiores, quod
in omni argumento fieri potest, necnon auditoribus
inculcandum, Protestantes promisisse solam Scriptu-
ram, et scripturales interpretationes seu consequen-
tias, illos autem nobis velle obtrudere reformationem,
per inanem el fallacem philosophiam, qualis conflatur
ex malcrió peccante et formò fallente.

Nono, *non est formaliter revelata hæc particularis
conclusio*. Hic defectus respicit conclusionem, cujus
altera præmissarum est Scripluræ, altera supponitur
rationis vene cl evidētis ; in quo differt à quarto et
sexto defectu. Monstratur aulem ex natura articuli fi-
dei, quia nihil est formaliter fidei, nisi sil formaliter
revelatum. Ciimqne ex prædiclis defectibus constet,
Protestantes pro nullo articulo controverso habere
conclusiones formaliter revelatas, meritò, ut in primo
defectu, *fateri* debent nullas particulares ipsorum
conclusiones esse forma liter revelatas. — Ilæc observa-
tio locum suo modo habere potest, sive Protestantes
ex secundo suo primipio, sive ex nostro, concnlur
probare. Quòd si adducant argumenta in lotum à ra-
tione petita, priores quinque defectus ea prorsus
enervant.

El hacleniis quidem de hypothesi, sive de conse*
quenliis particularibus adversæ partis. An autem illud

quod Unitimi probatur per consequentiam firmam, necessariam , evidentem, deductam cx duabus propositionibus , quarum una est iu Scriptura, altera evidens el necessaria , adeòque infallibilis infallibilitatc naturali juxta lumen rationis, positis in (orimi argumenti evidētis el necessarii, adeòque naturaliter infallibilis, sit non lanium verum cl certum, sed ctiam articulus litici, «jusque contradictorium error in fide? Afiir-

inani Protestantes, cl aliqui doctores catholici volunt esse *probabiliter fidei*. Omnes aulem doctores esilio liti in eo conveniunt, quòd non sil articulus *fidei ca* tholicæ*, id csl, qui *ab omnibus credi* debeat. Halio esi quia Ecclesia catholica dictam quæstionem nunquam definivit, aut tanquam revelatam fidelibus credendam proposuit, atque ita limites mere scholasticos nunquam csl egressa.

3?«^ »Í-

Probativa methodus, gladio persimilis, iribus observationibus perficitur. — Observa T, statum quæstionis esse tenendum, uti parte 2, observat. I,fuit constilulum. — Observa 2° : Catholici esi secundo loco probare, idque incipiendo à probatione fidei catholicæ, deindè pergendo ad improbationem doctrinæ contraria*, ita tamen ut fiat ex abundantia juris, quia per partem secundam convicii sunl Protestantes. Non permittat aulem catholicus ut Protestâmes, anlè plenam probationem, quidquam objiciant, sive catholicus probet ex principio suo, sive cx principiis Protestandum, sive ex principio communi. — Observa 5° : Omnis catholica probatio debet esse per terminos expressos, seu æquivalcnles, sine additione, detractione, aul imitatione.

Probatio prima desumitur ex conciliis generalibus, nul praxi universalis Ecclesiæ, hoc e>l, ex conciliis generalibus ab anno sexcentesimo ad nos usque liabitis, vel cx praxi universalis Ecclesiæ ab eodem tempore sufficienter testalà. Nam antiquorum conciliorum, et praxis primitiva) Ecclesiæ testimonia perlinent ad principium commune.

Protestantes tenentur acquiescere huic probationi, T quia convicii sunl erroris in sua doctrina, el multa produserunt argumenta nullo robore pra dila. (Vide S. August, de Util. cred. cap. 8 cl 9.) Si enim ulla fides amplexanda ; si ex secundó ;Kirie constat, nec Protestandum, nec ullam à nostra diversam doctrinam esse tenendam, vel supererit fides catholica sola sequenda, vel certe non crii fides in terris; *fateantur* igitur Protestantes alicujus Ecclesiæ sectandam esse fidem ; nam suæ Ecclesiæ fidem sectandam non esse jam constat ; d nulam aliam valentes designare, solius catholica* fidem sequendam esse meritò statuent. — Tenemur acquiescere 2", quia non probant crimina Ecclesiæ catholicæ objecta, uti constat ex parte secunda. (Vide S. Augustinum, Opuse, brev. codal. 5 diei, cap. 5.) Debent igitir faleri permanendum esse in unione Ecclesiæ catholicæ, «jusque definitiones amplectendas. — Tenentur acquiescere 3", quia agnoscunt Scripturam. Nam si Catholicorum auctoritate commoti Scripturas amplectimur, æqunm csl ul interpretationem Scripluræ apud eosdem quæramiis, cùm Ecclesia catholica utrnquo aequaliter habeat a Christo. Ila S. Augustinus, de Util. cred. cap. 11. Quòd si hoc falcan» tur Protestantes, nullius concilii catholici determina-

tioni facile obloquentur. — Tenentur acquiescere quia Catholici satisfaciunt suo principio. Cùm enim tota parle secundó supposuerimus Prolestantium principia, ex quibus tamen, ne quidem pro uno articulo controverso potuerunt concludere, conveniens est ut catholico principio similiter supposito, eas probationes audiant, quibus nullo modo possunt contradicere. Quod cùm *faleri* debeant Protestantes, necesso est ut Ecclesiæ catholicæ determinationibus cl observationibus acquiescant.

Probatio secunda. Desumitur ex S.Scripting, incipiendo scilicet ab iis quæslionibus, qua* expressis el manifestis S. Scripluræ testimoniis nituntur, ul aberrans populus ea legere possil. S. Augustinus, de Unit. Eccl. cap. 5 : < Hoc enim pradico atque propono, ut < quæque aperta cl manifesta deligamus. > liem : < Sed < el illa inierim seponenda sunl, quæ oliscurè sunl < posita. > Verba enim Scriptura* in sensu communi et obvio intelligenda sunt, nisi abundé sufficiens ratio detur, cura proprio el litterali sensu sil recedendum. — Poslquàm igitur Catholicus textum aliquem S. Scriptura adduxerit, in quo hoc legitur, quod docent Catholici, *fateri* debent Protestantes doctrinam Catholicam probari expressis S. Scripluræ terminis. Deinde alia sunt adducenda S. Scriptura loca, quibus eadem quæslio probatur, cl post singula dicendum, *fateantur*, etc. Tandem alii sunt producendi pro duabus aul tribus controversiis principalioribus, et æqualis exigenda confessio. — His factis, monendi sunl auditores de hisulficientiù probationum adversæ partis, cl simul de efficacià probationis catholicæ. Errantes precipue sunl instruendi in malcrió de Ecclesió, ex quà omnes omninò quæstiones resolvuntur. (YideS. Augustinum, *de Unit, Eccl. cap. 22.*)

v

Probatio tertia, ex SS. Patribus S. Scripturam explicantibus. Nam communis SS. Patrum consensus in exponendis Scripturis divinis, sufficiens probatio el testimonium csl ejus, quod in primitiva læclesià fuil creditum, atipie adeò nd desumendum articulum fidei, Proteslanlibus ctiam debet suillcere, quia ciijuscumquejudicio prudentis, hS. Patrum consentiens Scripturarum explicatio pr.eferenda est particularibus Protestandum explirationibus. *Futeantiir* ergo Protestantes doctrinam catholicam probari terminis expressis SS, Patrum Scripturam explicantium. — Ienenlur autem Prolectantes acquiescere, l*,quia SS. Patres Scriptu-

ras trac *lanini* cum ingenti gloriò. Sic S. August, con-
irà Julian, lib. 2, cap. 1 : < Sententiis episcoporum,
< *qui* Scripturas sancias ingenti gloriò tractaverunt,
< tua, Juliane, Domino adjuvante, machinamenta sub-
< vertam. > El cap. 4 : < Ità (burelocum) intellexit
< Ambrosius, ità Cyprianus, ità Gregorius, ut de aliis
< interim laccam simili prädilis auctoritate doclori-
« bus. > — Tenentur acquiescere 2°, quia, testcS. Au-
gustino, ibid , cap. 9, SS. Patres per Scripturas defen-
derunt ri probò nint Ihk : n catholicam, quibus, tanquàm
doctoribus, episcopis» et circà exorientes fidei qua»-
stienes, ex doctrina S. Augustini, ibid. cap. 10, judici-
bus, *et* ex sensu Ecclesiæ loqientibus, obediendum csl.

Probatio quarta, ex SS. Patribus Scripturam non
explicantibus. Probationis hoc genus nobis suilicit ad
articulum fidei, quia continet praxim universalis Ec-
clesne quam credimus infallibilem. Debet cliam suffi-
cere Protestanlibus, quoad articulos necessarios, quod
jdeircò primo loco examinare fas csl. Ciim enim dicant
universalem primorum seculorum Ecclesiam in neces-
sariis non errasse, nequeunt SS. Patrum consona tes-
timonia rejicere. Hoc ipsum fateantur.

Generales notiones circa usum SS. Patrum. — Prima :
Quando adduximus aliquem ex SS. Patribus locum,
sive S. Scripturam explicantem, sive non, qui haud in-
certis cl ambiguis, sed claris el manifestis verbis do-
ctrinam proponit catholicam, urgendus est adversarius,
ut *fateatur*; vel ipsi dicendum : *Da parem, cl acquie-*
scimus. — Secunda : Non alia sunl producenda loca ,
(juhm clara et manifesta, qmetpte terminis expressis
illud doceant, quod est in quæslione. Ità fecit S. Au-
gust., lib. 2 centrò Julian., cap. 5. Servil hoc incapa-
citan auditorum, et præsciudilur adyersæ parti occa-
sio cavillandi.—Tertia :Ob diebm rationem consultum
csl in conferentia, unum solum Patrem producere lo-
quentem, antequam ad alios veniatur. Sic dicit S. Au-
gustinus, ibid. cap. 10 : « Nolo esse piores, > etc.; cl
anlèà, lib. i, cap 3 : < Ponam pauca paucorum, qui-
< bus lamen nostri contradictores cogantur erubescere
< cl cedere. > Ad unumquemque locum exigenda con-
fessio Proteslanlium, vel dicendum : *Da parem.* —
Quarta : Non sunt alleganda loca SS. Patrum nisi pro
articulis necessariis, ipsisque fidei fundamentis. IlàS. w
Augustinus, ibid. lib. I, cap. 6 : < Hoc autem, undè
< nunc agimus, ad ipsa fidei perlinet fundamenta. >
Nam de reliquis facilior debet l esse modus. — Quinti :
Consensus SS. Patrum coasidcrari potest, vel quate-
rnis est virorum doctorum el sanctorum, qui facit ut
torum sententias Proteslanlium opinionibus pnefera-
miLs, vel quatenus proponit sententiam primitiva! Ec-
clesie; et is sufficit ad probandum articulum fidei,
quia ejus est Ecclesiæ, quam in articulis ad salutem
necessariis a veritate non defecisse inter nos el Pro-
ic'UnU s comi nil. Hinc S. Augustinus, conl. Julian,
lib. 2, t ip. 10 i Quod invenerunt (SS. Patres) in
« Ecdesiò, tenuerunt; quod didiccront, docui rimi;
• quod à patribus acceperunt, hoc tiliis tradiderunt. >
Cui accediiquòd ciim nondum ageretur lis nostra, sen-
tirlo Uie.cn p»o nobis fail pronuntiata, quod et notat

S. Augustinus, asserens prions Paires decidisse posto
i jores controversias» tempore S. Augustini ortas.—
Sexta : Quòd si contingat, uti sapé evenit, SS. Patres
in explicatione Scripluræ non convenire, illud non
obstat quominus verum sit, nos in doctrinó catholici
SS. Patrum consentientes S. Scripluræ explicationes
sequi. Ratio est quia non est necesse ad probandum
aliquod dogma fidei. ut omnes, vel plores Patres in ex-
plicatione ejusdem loci particularis conveniant; std
sufficit, si in tali primitiva! Ecclesia» dogmate consen-
tientes, unanimiter judicent illud fundari in Scrqituris,
licet idem dogra nunc ex uno, nunc variis S. Seri-
pturæ locis deducant. Videatur S. August., conlr. Ju-
lian. lib. 1, cap. 6. — Neque enim Ecclesia solet deter-
minare aliquod dogma fundari in hoc, vel illo particu-
lari loco Scripturæ; sed videns unanimem SS. Patrum
in tali dogmate, per varia licèi Scripluræ loca expli-
cato, consensum, ipsum dogma tenendum decernit,
quia fundatur in Scripturis. Quòd si IToleslanlibus
hæc ratio non satisfaciat, nullo modo poterunt tenere
aliquod dogma'tanquàm fidei, quod, post dissentien-
tes partis suæ interín eles, ex Scripturis divinis eruere
conantur, cum ipsi doceant unicum esse Scripture
certum el determinatum sensum. Quanto igitur melius
Ecclesia catholica non rejicit SS. Patrum Scripturam
explicantium diversimode sententias, quoniam nihil
impedit quominus, secundum S. Augustinum, lib. 12
Confess., cap. 25 cl 51, ex eodem Scripluræ loco di-
verse cl verissima! possint erui senlenliæ, cliam à
Spirili! sancto inlenlæ! — Septima : Catholici non do-
cent quòd dicta SS. Patrum Scripturam explicantium,
evidenter vel legitime sequantur ex iis Scriptura! locis
qme interpretantur; sicut cliam Ecclesia catholica nun-
quàm docuit, ideò aliquod dogma ab omnibus esse cre-
dendum, quia per bonam, firmam, aul etiam eviden-
tem consequentiam ex aliquo loco S. Scripluræ dedu-
citur; non enim habemus fidem Peripateticam, sed
suflicil nos ali(luod dogma tenere, quod per Aposlulos
ipsorum successoribus, et inde SS. Patribus traditum
ab Ecclesia nobis credendum proponitur; idqucòfir-
miiis, quia vidimus Protestantes consequentiis suis
in diversa rapi, nec unum solimi articulum conlrover-
sum probare posse. — Orlava : SS. Patres judicare
de exorientibus fidei controversiis, constans est S. Au-
pistilli et ani quii: lis sententia; erant enim episcopi,
doctores cl rectores Ecclesia» Dei, lib. 5 conlr. Julian.,
cap. 10, de Vnit. Eccl. cap. 2, et conlr. Jul.an., lib.
G, cap. 11.

Conclusio. — Meminerit lector omnes probationes
catholicas procedere per terminos expressos ejus,
qtlod allegatur in probationem; adeòque dicimus cat-
holicum sufficienter probalurum fidem catholicam.
non doliere uti suis interpretationibus cl consequen-
tiis. Kalio osi quia lam nostre quam Proteslanlium
particulares consequentiæ patiuntur plerumque novem
defectus supra enumeratos. Et quamvis bonum atque
utile sit iis, làm ex S<ripturò, quàm ex SS. Patribus
deductis, uti in concionibus el scholasticis exercita-
tionibus, ubi tamen cum Protestantibusde fide agitur,

populus cas vis capit, obscuratur victoria, adversa-
riorum coiiu/io sub iis delitescit, cl quæstionem fidei
moderatur inanis aul insufficiens phiiosophtha. Adun-
que nullatenus consultum est ut iis primo loco utamur.
Insistendum ergo verbis d iris et manifestis, sive ex
Scripturi productis, sive ex SS. Patribus, juxta sen-
sum Ecclesiæ sui temporis loquentibus. Hinc S. Au-
gustinus, conlr. Julian, hh. i, cap. i : < Introduxi te
< sedandum, atque sanandum, non in alicujus philoso-
< phi auditorium, sed in SS. Patrum pacificum atque
< honorandum conventum. > Quocircà Prolestanlibus

loi lamisque ponderibus auc toritatum superatis, nec-
non veritate patcbctâet undcqoaquè legitime firmali,
tunc conveniens erit, ad tollendas minores difficulta-
tes, ad illustrationem necessariorum, ad efficacius per-
suadendum, consequentias adhibere. Finis enim dis-
putationis non debet esse commendatio scienliæ no-
stre, aut ingenii nostri ostentatio, sed patefactio
veritatis fidei, animarum conversio, incrementum Ec-
clesia», cl honor Christi ac Dei, cui gloria in secula se-
culorum.

— ■

TRACTATUS TERTIUS. DE ARTICULIS NECESSARIIS.

Skc.tio i — *De Articulis necessariis in genere.*

Atenei iis fidei cl morum necessarius dicitur, sine
(pio credito vel facto, el justitia in hâc rilà, el salus
æterna in fulurà vilà, tanquàm finis hominis obtineri
nequit.

Articuli necessarii necessitate medii dicuntur, sine
quibus credilis, vel factis, nullus hominum absolute,
secundum legem Dei ordinariam, salvari potest. Ratio
est quia Deus ca statuit tanquàm media, sine quibus
justitia cl vita æterna non oblinetur. El tales articuli
sunl simpliciter necessarii, magis quàm ii, qui tan-
tum simi necessarii ex necessitate precepti, v. g.,
rirlualis saltem pœnitentfa est necessaria ad remissio-
nem peccati.

Articuli necessarii necessitate precepti dicuntur,
qui ex precepto divino credi quidem debent, sed sine
quibus aliqui absolutè salvari possunt, hnltis scilicet
necessariis necessitate medii, el si reliqua invincibi-
liter ignorentur; et tales articuli sunt, qui concernunt
Sacramenta.

Tandem omnes omninò articuli ilà sunt omnibus cl
singulis necessarii, ut cognità propositione unhersalis
Ecclesie, nullus sine prejudicio salutis contradicat.
Imò posità cognitione veritatis cl erroris, si quis al-
teri assensum pr.vbiturus est, necessarium vsl ad sa-
lutem veritali assentivi, non errori.

Scotio ii. — *Agendum de necessariis ex necessitate
praxepti.*

Tractandum de articulis omnibus et singulis neces-
sariis, vel necessitate medii, vel necessitate precepti.
Nec enim putamus necesse ul hâc duo separemus,
cimi inter Christianos (ubi sufficienter cl abundanter
promulgatum esi Evangelium Christi) nullus sit, qui
non teneatur credere omnes articulos necesarios,
quos Deus precepil credi. — Quidquid tandem sta-
tuendum sit de câ quæslionc, an forte inter Christia-
nos sint aliqui, qui, ob invincibilem ignorantiam, à
nonnullis ex precepto divino credendis possint excu-
sari, cl iis non credilis, salutem oblinere? Quidquid
cliam sil de iis quæslionibus, quæ versantur circà so-

los articulos necesarios necessitale medii, in quibus
agitur plerùmque ex più sententi^ de divinà bonitate
(•jusque misericordia.

Sectio ih. — *Protestantes non posse determinare arti-
culos necesarios ex sold S. Scriptura.*

Ponimus, tanquàm rem, quæ dc facili evincitur :
*Ex sold Scripturd sufficienter haberi non posse, quinam
sint articuli omnibus cl singulis necessarii.*—Nam Pro-
testantes volunt, i** singulos Christianos posse erraro
in fidei essentialibus. 2* Eliam concilia generalia er-
rare posse in fidei essentialibus. — Deinde volunt so-
lam rationem cognoscendi et amplectendi fidem veram,
Consistere in examine sacrorum Bibliorum, post invo-
cationem Spiritús sancti. — Hinc sequitur i* unum-
quemque Protestamene invocalo Spirilo sancto, de-
bere determinare quinam sint libri canonici;2'unum
quemque Protestanlem debere legere, vel audire legi
tota Biblia, imò perlustra'c diversas versiones, quo.
Spiritu S. invocato, discernat quænam versio sit con-
formis originali textui, ab ipsis auctoribus c nonicis
conscripto; licèi interini certo sciat originale textum
sibi nunquhm exhibendum; 5* omnes illos Protestan-
tes, qui (consulto Spiritu smelo) non certissime cl in-
dubitati) dijudicant de libiis canonicis, non habere ve-
ram fidem, nec posse esse participes regn cadorum.
Jam consideret unusquisque Proteslanlium, coram
Deo judice, an unquam ei obligationi roratus sil sa-
tisfacere, el an sibi persuadeat se lùm certo isti obli-
gationi posse salisfacerc, ut inde velit salutem sitam
ætēmam, vel damnationem a ternam dependere. St
hoc nec prestitit, nec prestare potest, fruirà dixerit
articulos necesarios ex soli S. Scripturà sufficienter
haberi posse. — Unusquisque Proteslanlium tenetur,
invocalo Spirilo sancto, dijudicare ex S. Scripturà qui-
nam sint articuli necessarii. Atque hinc sequitur, om-
nes illos, qui non certissime el indubitanter statuunt
hos esse articulos necesarios, carere fide dixiia, nec
posse esse partidpàs regni rodorum. QuOmodò autem
singuli Protestantes isti obligationi M li-facienl? —
Nam usque in hoc tempus Protestantes legerunt S

Scripturam diligenter, nec tamen invenerunt catalogum articulorum necessariorum, qui sufficienter, ex solâ S. Scripturit, sul) illa qualitate probentur. — In statuendis articulis necessariis, nec Lutherani cum Lutheranis, nec Keformati cum reformatis conveniunt. — Nullum concilium, nullus ex sanctis Patribus, nullus pontifex, nullus doctor catholicus unquam docuit, ex soli S. Scripturi sufficienter doceri quinam sint articuli necessarii.

Sectio iv. — *Protestantes absurdi determinare, quorum respectu necessaria in S. Hibids sint clara.*

Dicunt nobis Protestantes qui ratione certa et infallibili inveniuntur articuli necessarii. Respondent Remonstrantes : < Ea tantum ad salutem scitu ac creditu < esse necessaria, quae vel in claris nptisquo Scripturanim verbis, vel per apertam et sole clariorem < consequentiam nece saria esse cuivis mentis tantum < suae compoli constare potest. > Episcopios : < Cum < Evangelium attentò à quoquam legitur vel auditur, < posso tum absque ullo supernaiurali lumine percipi < sensum omnium, quae scitu, creditu, factu, speratu < necessaria in Evangelio proponuntur. > Et è Lutiteranis Calixtos : < Quae ad salutem necessaria sunt, in < veniuntur in sacrarum litterarum locis perspicuis cl < apertis, de quorum sensu nemo, qui verba intelligat, < ambigere potest. >

At contra I", unde probatur hæc regula? Nullus allegatur tculus in negotio tanti momenti. — Contrit 2*, an vultis ut in verbo vestro hanc regulam admittamus, qui vos ipsos errori obnoxios esse non diffitemini? Haud expedit. — Contra 3°, si tantum requiratur iudicium naturale, ul cognoscamus in Scriptori! articulos necessarios, corumdemque necessitatem, quomodò non verum est, quod vobis objiciunt Keformati? Sic nihil fore necessarium ex omnibus articulis, unquam in controversiam vocatis, vel vocandis. Qui enim cos in controversiam vocant, videntur sibi mentis suae compotes. — Neque vobis licet dicere, cos, qui errant in necessariis, esse passionibus præoccupatos, quia tantumdcui de vobis dicent. El quis iudicabit, vosne, an illi, sitis mentis compotes, an impotes? Conlra i, si articuli necessarii sint tam darò in S. Scripturit, ondò ne quidem inter vos ipsos quidquam certi de iis habetis? An etiam inter vos sunt, qui oculos claudunt, ne jolem videant? — Keformati, ut hanc Scyllam Libertinismi evadant, incidunt in Charybdin spiritò* privati, docentes omnia necessaria esse quidem clare, cl evidenter in Scripturit, sed eam evidentiam non omnibus quidem alisolulè, qui mentis suae compotes sunl, verum omnibus *regentis* esse conspicuam.

At conlra T, quibus id nititur S. Scripturæ testimoniis? Nam si inter vos ipsos, in statuendis articulis fidei necessariis, non est eadem sententia, quomodo erodemus eos articulos vobis (qui regenili esse vultis) esse evidentes? manifesta S. Scriptura! testimonia in banc rem non habetis.—Contra 2", quinam * ul illi regenili? Scitis quid Remonstrah»cs vobis objicvuit (Vide Trad. de Artientis iicccas, cap. 5.

— Contra 5a, si requiratur status regenerationis, ut quis per S. Scripturam intelligat quinam sint articuli necessarii, ergò oportet esse fidelem, antequò ali quis per S. Scripturam intelligat quinam sint articuli necessarii. Ralio est, quia nullus regeneratur, nisi fiat fidelis. Ergò dantur fideles et regeniti, qui necdum sciunt per Scripturam quinam sint articuli necessarii; ergò dantur fideles et regeniti, qui non credunt articulos necessarios. Hoc, quàm absurdum sil, ipsi perspicitis.—Haetemis spectavimus Cadmeam prolem, domesticò digladiatione se invicem conficientem. Victoria manet apud Ecclesiam catholicam, à qoA * rminiani Reformatos, el hi illos immeritò recessisse convincunt. Pars atraque oppugnat adversam, et dùm atraque cadit. Ecclesia catholica à suis adversariis liberatur. — lindé dicimus, exemplo S. Hilarii, lib. 7 de Triti., coi. 89 : < Hærelici igitur omnes conlra « Ecclesiam veniunt; sed dùm hærelici omnes se in- < vicem vincunt, nihil tamen sibi vincunt Victoria < enim eorum Ecdesiæ triumphus ex omnibus esl, < dùm in eo hæresis contrit alleram pugnat, quod in < hæresi aiterà Ecdesiæ fides condemnat. »

Sectio v. — *Fundamenta Prolatantium 1° tollere disci* piinam ecclesiasticam.*

Docent è Protestantibus nulli disciplinam ecclesiasticam recte administratam, esse nolam veræ Ecclesiæ. Indù illud est consequens : Si quæ sit Ecclesia, cujus publica doctrina tollit disciplinam ecclesiasticam, non posse eam censi veram Ecclesiam, cimi inde ah initio iudicatum fuerit Ecclesiam subsistere non posse sine disciplina. — Atqui Ecdesiæ Protestandum manifestissime tollunt omnem disciplinam ecclesiasticam per sua principia cl fundamenta : Docent quippe : < Unicuique licere quorumcumque hominum, « etiam conciliorum generalium expendere doctrinam, < cl dijudicare verane, an falsa sil, quæ proponitur. > I t hoc quidem necessario docent, quaindiii statuunt doctores Ecdesiæ, imo et concilia generalia errori obnoxia.

Si liceat unicuique dissentire à decretis quorumcumque hominum, < ergo milla Ecclesia babel pote- < slalom docendi, per quam alii Christiani teneantur < credere in materia fidei el morum. > Nec enim tenetur absolute decretis Ecclesiæ acquiescere, qui tenetur decretis Ecclesia* non accipiesccre, si, examinait sacrò Scripturi!, iudicet eam errare — Si nulla Ecclesia talem habet potestatem, < subjicitur Eci lesia maximis < turbis ab unoquoque excitandis, qui amlebil jactare < Ecdesiæ decretis esse obsistendum. > Adeòque nullus crii ordo, quem unicuique licet impune turbare.

An adhuc mirantur Protestantes, si tot sedai inter ipsos fuerint exortæ, et etiamnùm exoriantur? Ilà comparata sunt eorum fundamenta cl principia, ut aliter fieri non possit; el magis mirandum foret, si id non contingeret.

Sectio vi. — *Fundamenta Protestantium 2° absolvero omnes schismaticos.*

Si verum est, quod docent Protestantes, < unicuique

« licitum esse dissensum à decretis Ecclesiæ; licitum
 « esse, imò necessarium ab Ecclesiâ discessum, ubi
 « quis judicat Ecclesiam errare in articulo necessario,
 « quem tamen errorem debeat amplecti manens in
 « ejus unitate; » quis poterit unquam declarari schis-
 maticus?— Ponamus Lutheranum, vel Reformatum,
 qui labatur in errorem Socini, et existimet Christum
 Jesum non esse Deum ab æterno; nec paucos habeat
 adhaerentes. Producantur termini expressi S. Scri-
 pturæ, vel etiam firma ex Scripturis deducta conse-
 quentia, unde probetur divinitas Christi Jesu.— Op-
 ponetur ex adverso terminos expressos non id importare
 necessario, quod est probandum, ul qui diversis locis
 similiter positi, aliud significant, adducentur variæ
 præsiimpliones, necessitatem probationis impugnan-
 tes. Et quoad absolutam articuli necessitatem, haud
 minores exurgent difficultates. — Quid hic facient sive
 Lutherani, sive Reformati ! Ille Socini errore imbutus
 sancte declarabit, se debile invocasse Spiritum sanc-
 tum, scilicet omni diligenti^æ evolvisse Scripturas, nec ta-
 men posse credere Jesum Christum esse Deum ab
 æterno. Litterius dicci se non posse permanere in com-
 munionem sive Lutheranonim, sive Reformatorum, ubi
 obtruditur articulus de Jesu Christi divinitate ab
 æterno, tanquàm necessarius : præterquam quòd sibi
 non liceat per conscientiam in illorum communione
 persistere, quos judicat adorare falsum Deum. Addet
 se propterea cogi, quia cum suis habeat privatas con-
 ventiones ecclesiasticas, in quibus unum Deum, juxta
 Scripturas, et dictamen propriæ conscientia», purè
 colat. — Quærilur quid eo casu factum sii Ecclesia
 Protestantium, sive Lutheranorum, sive Reformato-
 rum ? Nonne declarabit ejusmodi hominem turn hære-
 ticum* turn schismaticum ? Hæreticum, ulqui pertinaci-
 ter defendat errorem in re gravissimi ? Schismaticum ul
 qui privata instituat conventicula ? Et lamen nihil agit,
 nisi ex proscripto Ecclesiæ Protestantium. Nam invo-
 cato debite Spiritu sancto, juxta Scripturas determi-
 nat, ex facultate sibi à vobis concessi, quinam sint
 articuli necessarii, et à necessariis excludit articulum
 de divinitate Christi ab æterno. Audit vos contrarium
 asserentes, et varias probationes adducentes ; sed ex-
 pendens eas probationes juxta Scripturas, et debite
 invocato Spiritu sancio, judicat eas non subsistere pro
 veritate, necdum pro necessitate ejus articuli probandū.
 Ideòque ex facultate sibi per vos competente determi-
 nai Ecclesias vestras, earundemque concilia errare
 in articulo religionis essentiali, fundamentali, et neces-
 sario. Quomodo igitur fieri potest ul talis, qui leges fun-
 damentales Ecclesiarum vestrarum obsonat, possit
 declarari hærelicus, vel schismaticus ? Agit ipso, quod do-
 cetis licitum ; qui fieri potest, ut sit hærelicus ? Agit idem,
 quod ipsi jubetis ; qui fieri potest, ul sit schismaticus ?

Sectionis vit. — *Precipuos Protestantium 5*, vèrgere ad
 libertatem credendi.*

Dixit olim Apelles apud Eusebium, lib. B, cap. 15,
 « Non rationem fidei omninò quærere oportere ; sed
 « quicquid in cā fide perstare debere, quam professus

TU. I.

« fuisset. Eos enim qui in Christum crucifixum spem
 « coniecissent, salvos fore, dummodo in bonis operi-
 « bus sedulo versari reperirentur. » Itane perversissi-
 mam sententiam necesse estui omnes illi ex Proles-
 tantibus sequantur, qui salvis diversarum Ecclesiarum
 sententiis repugnantibus, iniquam pacem et dissonan-
 tem unitatem constitutam volunt ; inter quos agmen
 ducit Marcus Antonius de Dominis, olim archiepisco-
 pus Spalalensis.— Fatemur, si fundamenta Protestan-
 tium sunt admittenda, Marcum Antonium non tantum
 recte sentire, sed omnes illos peccare adversus sensum
 communem, qui ejus placitis obsecrunt. Quicumque
 enim docent articulos necessarios ex S. Scripturis, pro
 privati cujusque persuasionem determinandos, et Ec-
 clesiam posse errare in fidei essentialibus, nequeunt
 ejus sententiam perfecte rationem improbare. At-
 que inde faciū est, ut precipui Protestantium ejus
 arbitrio, vel in totum, vel pro parte, subscriberent.
 — Sed non videntur advertisse isti viri (cæcrocroqui
 non indocti) absolutam credendi quilibet libertatem,
 fundamentis Protestantium æquè cohærere, ac pro-
 jectam inter Protestantes, sive etiam alios, pacem.

Statuamus Anabaptismum non credentem, *Christum
 Jesum accepisse suam carnem à beata Virgine Maria.*
 Petimus an hanc opinionem clarius et manifestius
 possint ex S. Scripturis refellere Lutherani, quàm
 sententiam Reformatorum, negantium *realiter
 sententiam Christi in Eucharistia*. Petimus an Lutherani
 possint darius et manifestius ostendere ex Scripturis,
 talem Anabaptistam errare in articulo necessario,
 quàm id possit ostendi de Reformatis, in articulo rea-
 lis personæ Christi in Eucharistia ? Loquimur aulem
 de iis Lutheranis qui tenent Reformatos illud omne
 credere, quod est necessarium ad salutem ; eosdemquo
 Reformatos non subvertere fundamentales articulos
 fidei. — Similiter petimus à Reformatis, an istam Ana-
 baptistæ opinionem aperte et evidentius possint ex
 S. Scripturis refellere, quàm sententiam Lutheranorum
de Ubiquitate ? Petimus an Reformati possint
 aperte et evidentius ostendere ex S. Scripturis, talem
 Anabaptistam errare in articulo necessario, quam id
 possit ostendi de Lutheranis in articulo de Ubiquitate
 errantibus ? — Si fateantur Lutherani et Reformati
 unum præ alleni præstari non posse, dabitur de arti-
 culo in articulum progressus ad absolutam credendi
 libertatem. Sin autem existiment unum præ allero
 posse effici, experiantur vires suas, et invenient res-
 pondentes.

Sectionis viii. — *Nullum esse modum 4° terminandi
 schismata Protestantium.*

Ex præcedentibus sequitur : *Nullum esse modum
 terminandi schismata Protestantium.* Neque enim ha-
 bent normam, vel regulam aliquam certam, juxta
 quam Protestantium schismata, eum aliquā specie
 recti, possint terminari. — Si Lutheranis Ubiquita-
 tem non tenentibus, licet communicare cum aliis Lu-
 theranis Ubiquitatem docentibus ; cur utrisque non
 liceat communicare cum Reformatis, realiter præscis
 à”

tinni Christi in EnclirisiA negantibus? Unde docebunt Lutherani negationem realis presentis Christi in Eucharistia continere errorem fundamentalem; doctrinam vero de Ubiquitate non continere errorem fundamentalem? Si licet Lutheranis communicare cum Reformatis, cur non liceat cum Arminianis? quo sufficiente fundamento excludentur Sociniani? quia de causi repudiabuntur Anabaptistae» alique phires?— Similis est ratio de Reformatis. Cur enim ipsis liceat communicare cum Lutheranis realem praesentiam Christi in Eucharistia confitentibus, Ubiquitatem docentibus, ut de aliis nunc taceamus, et non liceat communicare cum Arminianis, quos tamen repudiant? — Deinde, qui ex Lutheranis, vel Reformatis a sententia Ecclesiae suae dissentit, is vel tenetur à sententia sua recedere, et sententiam Ecclesiae amplecti, vel non tenetur. Si non teneatur sententiam suam dimittere, eamque quae Ecclesiae est amplecti, iterum petitur an teneatur in communione Ecclesiae suae permanere, posilo quid cum iudicet errare in articulo necessario? Negabitis eum posse permanere. Verum, si nullam inveniat Ecclesiam, nisi quam iudicet errare in articulo necessario, rursum quaeritur an ei liceat instituere segregata conventicula ecclesiastica? Hic, si affirmetis, tot habebitis iuxta doctrinam vestram schismata, quot invenientur privata persuasione iudicantes non esse congregationem ecclesiasticam in necessariis non errantem. Sin autem negetis isti licere institutionem privatorum conventiculorum, iam ista negatio condemnabit separationem vestram ab unitate catholica.—Dicite itaque aperte an dissentientes à doctrina Ecclesiae, vel Lutheranorum, vel Reformatorum, teneantur suam sententiam deponere, et doctrinam Ecclesiae assumere, postquam invocato Spiritu sancto iudicant secundum Scripturas, Ecclesiam errare in articulo necessario? Hinc enim patebit nullum apud vos esse modum terminandi schismata, sed multo magis, ex principiis doctrinae vestrae, universa schismata confirmari, novisque occasionem praeberi.

Sectio H. — *Per principia Protestantis 5° non posse venire ad veram Ecclesiam.*

Constat inter omnes, ulquis, in rebus fidei ignarus, perveniat ad veritatem Christianam, unamque illam, in qua salvetur, Ecclesiam, opus esse instructore. Illa enim dicit Conf. Wirtemb. de S. Script. : « Vera sententia Scriptura quaerenda est in ipsa Scriptura, et et apud eos, qui divino Spiritu excitati Scripturam per Scripturam interpretantur. » Conf. Helv. poster. : « Iudiciis non nisi spiritualium hominum ex verbo Dei petitis acquiescimus. »

Prodeat, quasi ignarus de fide ad precipuos Protestantium in unum congregatos, vir aliquis salutis suae cupidus, uti nonnulli ante annos aliquot contigit, ac declaret, se petere instructionem; se quidem de multis multa intellexisse, sed illa omnia in praesentem seponere; se quaerere hominem divino Spiritu excitatum, qui Scripturam per Scripturam interpretetur, apostolicam, iudicium suum ex Scriptura petentem;

exurgit Lutheranus, seque, divino presente Spiritu, Scripturam per Scripturam interpretari profitetur. Respondet vir, salutis suae cupidus, cum Tertulliano, de Praescr. cap. 10 : « Sed et Apelles me hanc praedicationem pulsabit, et Ilebcon et Simon. » Et Reformati, et Arminiani et Anabaptistae, et quotquot hactenus iisdem innituntur, aut similibus principiis, hi omnes cum Lutherano idem asserunt, se nimirum, divino praecunte Spiritu, Scripturam per Scripturam interpretari.

Doccio igitur cur *potius* vos, Lutheran!, silis audiendi, quam Reformati, Arminiani, vel Anabaptistae. Quidquid enim allegatis, ut vos audiamini, idem ab omnibus allegatur. Aul igitur omnes (paria allegantes) audiendi estis, aut e vobis nullus. Non omnes audiendi estis, quia Spiritus divinus non impellit vos, vel contraria doccalis. Ergo nullus vestrum audiendus erit, donec dicatis cur pra aliis *potius* audiendi sint Lutherani. Hoc autem non potestis. « Ero itaque nusquam, diim ubique convenior, » inquit Tertullianus, loco citato.—De Reformatis eadem est ratio. Volunt ipsi iudiciis *non nisi spiritualium hominum, ex Verbo Dei petilis, nos acquiescere*. At quinam sunt illi homines spirituales? Vos enim docetis unumquemque Christianum errare posse in fidei fundamentalibus; concilia generalia errare posse in essentialibus fidei. Unde igitur sciam vos esse spirituales? Nam quod dicitis, vestra iudicia esse ex verbo Dei polita, illud ipsum aequaliter ab omnibus ingeminatur, qui a vobis dissentientes, suas opiniones recipi volunt. Cur igitur vos *potius* audiamus pra omnibus aliis? Nulla proietto est ratio.

Quocirca qui iuxta principia Protestantum cupidus est veritatis revelatae, necesse est ut quaerat homines divino Spiritu excitatos, et vere spirituales. Unde oportet ut transeat omnia imperia, regiones, provincias et pagos; lustrat omnes domos, omnia castra, omnia tuguria; trajiciat omnia flumina, freta et maria; rimetur omnes silvas, omnia antra, omnes montes, omnia deserta; an forte alicubi reconditos et delitescientes inveniat homines spirituales, qui edicant cur *praecaloris aliis* mortalibus audiendi sint. Quid, quod necesse erit omnes omnium antiquorum evolvere historias, omnes de religione examinare libros, ac videre an sexcenti haesiarchae jure condemnati sint; ut si funder unus ex illis spiritualis sit, ei soli acquiescatur. Hoc si nolint Protestantes, dicant cur *potius* audiendi sint Reformati, quam Lutherani, alii? Illud vero cum nequeant, dicemus nos omnes audire non posse, ac propterea nullam esse causam, cur ab uno ex omnibus incipiamus.

Sectio X. — *Per principia Protestantium 6° universas Ecclesias, iis utentes, esse veras.*

Ex praecedentibus facile desumitur, si vera sint Protestantium principia, universas Ecclesias iisdem principiis utentes, esse veras. Si enim utantur iisdem principiis, scrutabuntur Scripturas, atque ex iis lumen particulares, lumen synodi, et concilia determinabunt

articulos necesarios. Neque fieri poterit ut una Ecclesia condemnet .alleram, iisdem principiis utentem, tanquàm errantem in articulo necessario; quia Ecclesia condemnata, eodem utens privilegio cum Ecclesià condemnante, meritò illud objiciet pervulgatum, *par in parent non habet imperium*; et sententia, à iudice haud competente lala, non caret vitio nullitalis. — Deinde, si, exempli grattò, licol Lutheranis condemnare Anabaptistas, cur non liceat Anabaptista condemnare Lutheranos? Utrique invocatur Spiritus sanctus; utrique ex solis Scripturis (juxtà cujusque intellectum acceptis) determinantur credenda. Negant Anabaptista se iudicio Lutbemnonim subesse, sicut Lutherani negant se iudicio Anabaptistarum subjici. Dicunt utrique ex S. Scripturà determinanda esse credenda, sed insuper dicunt unumquemque particularem, imo et lotam Ecclesiam, posse fallere et falli in determinatione credendorum; nec quemquam tenori alterius iudicio acquiescere, nisi in quantum existimat illud iudicium convenire cum Scripturà. — Quandò igitur Lutherani condemnant Anabaptistas, id limitandum osi primò, quòd fateantur Lutheran! se errare posse. Limitandum est secundò, quòd nullus teneatur ei iudicio acquiescere, nisi in quantum existimat illud Scripture esse conforme. Ciim autem Anabaptista existiment iudicium Luiheranorum, quo condemnantur. Scripturis contradicere, boni Lullicranorum pace, ei iudicio non acquiescunt; monili scilicet ab ipsis Lutheranis concilia Lulherana posse errare, neminemque teneri eorum decretis acquiescere, nisi in quantum cujusque conscientia juxta Scripturas convincitur. Anabaptistis verò declarantibus suas conscientias non convinci juxta Scripturas, irrita est Luiheranorum condemnatio, quæ, cessante conditione, caret effectu. Ita, juxta principia Luiheranorum, Anabaptista habendi sunl pro non condemnatis; eorum Ecclesia habenda sunl pro veris Ecclesiis. Et pari jure vera erunt Ecclesia Deformatorum, Arminianorum, Socinianorum, aliorumque. — Hoc vero esse absurdissimum, omnes illas Ecclesias esse veras Ecclesias, abunde patet ex unitate Ecclesia in S. Scripturis commendata, ab antiquitate tradilà, ab ipsis Protestantibus agnita; patet ex horrendo schismatis malo, in S. Scripturis condemnato, ab antiquitate accrbissimè descripto, ab ipsis Proteslanlibus vituperalo. Si enim omnes illa Ecclesie, in articulis necessariis discordes, sint vene Ecclesie, frustra commendata erit unitas, frustrò condemnatum schisma.

SECTIO XI. — *Juxtà prorim Protelantium V universas Ecclesia^ cá utentes. esse falsas.*

Sequitur nunc ut ostendamus universas Ecclesias Protesianlium, per praxim domesticam, censeri falsas. Hoc tantiim ponimus, tanquàm certissimum: *Unamquamque Protestantium Ecclesiam excommunicare et anathematizare universos à se dissentientes in articulis necessariis.* Illos enim existimant lantà claritate et evidentià in Scripturis traditos, ut dissentirli-

tes securè excommunicent et anathematizent. — Neque hic objiciant Protestantes suas condemnationes neminem ligare, nisi cujus conscientia jnxlà Scripturas convincitur. Dicimus enim non ex vanis conjecturis, vos aliam habere doctrinam fundamentalem, aliam praxim. Juxta doctrinam vestram fundamentalem, nemo tenetur cujuscnmque condemnationi acquiescere, nisi cujus conscientia convincitur dejustitià condemnationis. Et hanc doctrinà indigebatis initio separationis vestra ab Ecclesià catholicà, ut sub specie conscientia non convicta, divisionem vestram à priore unitate utcumque foveretis. Eadem indigeta ta doctrinà, lùm ut incautum vulgus, tiim ul proprii persuasione inflatos, sub praetexta libertatis conscientia, nd defectionem invitaretis. — Sed negotiis vestris nonnihil constitutis, longe aliud fuil in praxi tesserà domesticò, disciplinis ecclesiasticis comprehensa. Tunc enim solemni juramento adstricti sunl ministri Ecclesia ad tenendam tradendnmque in Callià Confessionem Gallicam, et olodiendum disciplina ecclesiastica; similiterque actum est in aliis locis. Juxli eam disciplinam, si quis minister dissentii à confessione Ecclesia Reformata, populumque aliter docci, quàm juxtà proscriptum Confessionis, si monitus non desistat, amovetur, excommunicatur, declaratur schismaticus; quantumvis provocet ad iudicium S. Scriptura, declaretque se per conscientiam non posse acquiescere Confessionì. Hæc nimirum (ul hec obiter dicatur) et illa libertas conscientiarum tantoperd depradicata, quà ab obedienttò romana Ecclesia exempli tanquàm gravissimo servitutis iugo premmini, constricti nunc estis catenis lùm confessionis publica, tiim disciplina ecclesiastica.

Jam quæritur an talis minister, per synodum amotus, excommunicatus, declaratus schismaticus, teneatur acquiescere? Si non teneatur acquiescere, irrita erit vestra condemnatio, excommunicatio, amotio: quod tamen non prasumitnr, quia non censetur iudex irritam velle pronuntiare sententiam. Si autem teneatur acquiescere, ergò et primi pratensi reformatores, tanquàm subditi Ecclesia romano-catholica, tenebantur acquiescere, quandò pcreanidem Ecclesiam amovebantur, excommunicabantur, declarabantur schismatici; ergò fieri non potuit ut non acquiescentes collegerint veras Ecclesias. — Eadem esi rnlio de Lutheranis, Arminianis, Anabaptistis, Socûianis, et quibusvis aliis simili praxi utentibns. Nam eo ipso, quòd tali praxi utantur, condemnant suam separationem ab unitate Ecclesia romano-catholica.

Sc<l Protesianlium Ecclesia non tantiim excommunicant et anathematizant suarum Ecclesiarum membra et subditos, veriim etiam excommunicant et anathematizant Ecclesias à se dissentientes. Ita, prater alios complures, condemnantur Anabaptista, in Confessione Auguslanà, à Lutheranis. Illa condemnatio vel est irrita, vel valida. Non debet censeri irrita, quia iudex non prasumitnr irritam velle pronuntiare sententiam. Si etl valida, quale iudicium Luiheranini assumunt de Anabaptistis, tale assumunt Anabaptista

de Liitheranis. El quo jure Lutherani assumunt potestatem condemnandi Anabaptistas, eodem jure assumunt Anabaptiste potestatem condemnandi Lulheranos. Erit igitur Anabaplistanim, Lulheranos condemnantium, sententia valida, si Luiheranorum, Anabaptistas condemnantium, sententia est valida: utrinque aulcm illud referent, ul mutuis judiciis exeant condemnati. Nam si Lutherani prosuâ condemnatione proferant Scripturas, prout ipsi eas inlelligunt, invocato Spiritu sancto, tantndem facient Anabaptiste. Ita Protestantium Ecclesiarum muluæ condemnationes ostendunt omnes esse falsas.

Sectio xn. — *Romanam Ecclesiam 8° esse veram, juxta prima Protestantium fundamenta.*

Perromanam Ecclesiam, cam intelligimus, quæ communicat in fide cum episcopo romano, quæque communiter vocatur Catholica.

Prima Protestantium fundamenta vocamus : < Quod unusquisque possit cl teneatur, invocato Spiritu Sancto, determinare credenda ex S. Bibliis. > Similiter: < Quod nullus teneatur alterius cujuscumque judicio acquiescere nisi in quantum statuit illud judicium esse conforme S. Bibliis, > — Atqui romana Ecclesia invocato Spiritu sancio, determinat credenda ex S. Bibliis, non secundiim privatam cujusque persuasionem, nulli fundamento innixam, plurima secum incommoda adferentem ; sed secundiim unanimem, stabilem teslatissimumque consensum, inde ab inilio, divini indubie dirigente Providentia, saluberrime conservatum. Universi fideles, communicantes in fide cum episcopo romano, judicant invocato Spiritu sancto, illa esse credenda juxta Scripturas, quæ ab universali Ecclesiâ proponuntur. Hoc igitur facit Ecclesia romana, quod per principia Protestantium potest facere, et quod tenetur lacere. Ecclesia ergo romana, juxta prima Protestantium fundamenta, csl vera Ecclesia. — Neque hic dicant Protestantes Ecclesiam romanam errare in essentialibus fidei, sen necessariò credendis; quia ipsis monentibus, Ecclesia romana non tenetur Protestantium judicio acquiescere, nisi in quantum statuit illud judicium esse conforme S. Bibliis. Atqui Ecclesia romana statuit judicium illud Protestantium non esse conforme S. Bibliis. Ergi» non obstante illo Protestantium judicio, Ecclesia romana non tenetur Protestantium judicio acquiescere, manclque vera Ecclesia illud faciens quod per principia Protestantium potest facere, et tenetur facere. Similiter non dicant Ecclesiam romanam non debite invocare Spiritum sanctum, elinente preoccupata ad indaginem veritatis accedere. Respondebit enim Ecclesia romana, cum S. Cypriano de Unit.Ecd., p. 258, multò magis omnes illos qui in divisione cl schismate sunt, < precem alteram illi- > citis vocibus facere, Dominicæ hostiæ veritatem per < falsa sacrificia prophanare. > Respondebit Ecclesia romana cum S. Augustino lib. 2contr. Episl. Parin., cap. t : < O stultissimam caxilatem! quid tam bonum < est cl tam jucundum, quàm habitare fratres in < unum? Quod illi nequam dicunt, et amarum ponunt,

< qui se ab omnibus fratribus separarunt, diu vanas < suspiciones suas, ne dicam factiosas calumnias, vel < non excitare, vel excitatas tollere noluerunt. > — Jam, Domini Protestantes, interpellamus ipsam vestram conscientiam, ut coràm Deo determinetis an Ecclesia Romana, juxta prima Protestantium fundamenta, sit vera Ecclesia. Quomodò enim potest censi falsa Ecclesia, quæ, invocato Spiritu sancto, credenda declarat ex S. Bibliis; quæque accusationes Protestantium, juxta S. Biblia scdulò examinatas, judicat confictas cl temerarias? Hoc si apud Protestantes non sufficit, ul aliqua Ecclesia debeat censi vera, nccesscest ut quid novi inveniant, unde probent romanam Ecclesiam esse falsam; quod tamen eidem facilitate confutabitur, atque confingetur.

Hinc sequitur omnes illas Ecclesias esse sebismaticas, quæ non communicant in fide cum romano episcopo et Ecclesiâ cum eo communicante. Si enim hæc Ecclesia est vera, juxta prima Protestantium fundamenta, omnes alia», ab ipsâ separatæ, laborabunt vitio schismatis, et erunt falsæ.

Sectio xin. — *Ecclesiam Romanam 9* esse veram, juxta praxim Protestantium.*

I

Praxis Protestantium habet, quòd eorum Ecclesiæ judicent de doctrinâ suorum subditorum, subditique teneantur isti judicio non obstrepere, tanquàm proveniente à vera Ecclesiâ. Quantumvis enim nonnulli subditi existimarent Ecclesiam suam juxta Scripturas non procedere, volunt tamen Ecclesiæ publicum judicium oblinere præ nonnullorum privatis opinionibus. Quia scilicet Ecclesia uteritis à Deo illustratur, quàm nonnulli privati. Unde jure meritissimo manulcnenda defendendaque fil Ecclesiæ sententia ; et contrarium tradentes, si necessitas cum rigorem postulet, excommunicandi cl anathematizandi, donec resipiscant.— Hanc esse praxim Protestantium, disciplinis conwn ecclesiasticis conformem , non difficulter concedent Protestantes. Nosque ex cà praxi non difficulter concludemus romanam Ecclesiam cliammim esse veram, cujus scienleniæ non liceat Protestntibus obstrepere, nisi seipsos exponant justæ excommunicationi et anathemalizationi.

Ante separationem Protestantium, Ecclesia romana judicabat de doctrina suorum subditorum, subditique tenebantur isti judicio non obstrepere, tanquàm venienti à verâ Ecclesia. Hanc potestatem fuisse penès Ecclesiam romanam, si eadem nunc sil pones Ecclesias Protestantium, nomo prudens negaverit. Contigit autem post annum millesimum quingentesimum, ut nonnulli subditi Ecclesiæ romanæ (Lulhcrus, Zwinglius, Carolstadius, Swenckfeldius, cl alii) existimarent Ecclesiam romanam juxlà Scripturas non procedere, cl aterrare à vero. Voluit Ecclesia romana publicum suum judicium oblinere, præ istorum privatis opinionibus; quia scilicet Ecclesia uberius à Deo illuminatur, cerliisquc dirigitur, quàm illi privati. Unde jure meritissimo manulcnenda, defendendaque erat Ecclesiæ sententia. El quia contrarium sentientes per-

severabaiii in contradictione, juris ecclesiastici ordo postulabat, ut veniretur ad excommunicationem et anathema. — Si hic ordo procedendi erat legitimus, qui per praxim Protestantum illegitimus censi non potest, necesse est illud iudicium Ecclesiae romanae fuisse iudicium Ecclesiae verae, cui primis illis Protestantibus non licebat obstrepere. — Si dicant Ecclesiae romanae non competisse illud iudicium de primis Protestantibus, quia antea desiderat esse Ecclesia vera, recedens à proscripto divinarum Scripturarum, jam eo ipso enervant suam praxim et disciplinam ecclesiasticam. Petimus enim an minister Ecclesiae, v. g., Reformatae, obstrepens publicis Ecclesiae suae Confessionibus, clamansque eas esse erroneas in articulis necessariis, si monitus non desistat, et propterea excommunicetur atque anathematizetur; an talis minister recte dicturus sit non competere illud iudicium Ecclesiae reformatae, cō quod recesserit à proscripto Scripturarum, ac propterea inanem esse excommunicationem et anathematizationem? Non dicetis id rectè obijci posse, si praxim vestram, si disciplinam ecclesiasticam vultis salvam. Quod si illud vestris, adversus propria principia procedentibus, obijci nequeat, multò minus obijci potest Ecclesiae romanae suis fundamentis firmiter inhaerenti. Si fas non est illud vestris Ecclesiis, tam novis, tam male unitis obijcere, iniquissimam erit illud idem obijcere Ecclesiae romanae, antiquissima et unitissima! — Si rursùm dicatis tunc illud rectè per subditum opponi Ecclesiae, quando Ecclesia reverà errat in articulis necessariis; male autem opponi, quando Ecclesia non errat in necessariis; nec illi evadetis. Hoc enim quaeritur, cujus sit iudicare Ecclesiam, quae per subditum arguitur, erret in necessariis; nūm Ecclesia, an subditi? Si sit subditi, jam perit vestra praxis, et disciplina ecclesiastica; et quotiescumque subditos vestros excommunicatis et anathematizatis, exercetis tyrannidem spirituales in conscientias; quam tamen soletis adversus Ecclesiam romanam rethoricis amplificationibus ad plausum populi exaggerare. Sin autem sit Ecclesiae iudicare adversus suum subditum an ipsa erret in necessariis, tunc primi Protestantes immeritò objecerint Ecclesiae errorem in necessariis, et optimo jure anathematizati atque excommunicati fuerint. Ita quidquid ad propositam quaestionem attigeritis, ulcus erit, vel tyrannidem vobis imponens respecta vestrorum subditorum, vel justam condemnationem ab Ecclesia romana. Tyrannidem noletis vobis tribui. Superest igitur ut agnoscatis justam esse Ecclesiae romanae condemnationem, tanquam a vera Ecclesia proveniente; cui et reconciliemini ad salutem, Deum precamur.

SECTIO XIV. — *Romanam Ecclesiam esse veram* 10e, *juxta Protestantium doctrinam de articulis necessariis.*

Non repolimus quomodo unaquaeque Protestantium Ecclesia inter suas publicas doctrinas, inter suos doctores, nihil habeat certi, fixi immotique de articulis necessariis; id enim apertissimum esse res ipsa clamat.

— Possemus ex hic incertitudine necessariorum concludere fieri non posse, ut Ecclesiam romano-catholicam reputent falsam, quam, seu errantem in necessariis, nequeant consincero; ideòque universos illos esse schismaticos qui, deserto ejus unitate, segregatas erexerunt Ecclesias. — Sed venimus ad ipsos articulos necesarios, de quorum necessitate plures Protestantium conveniunt. Illi enim consistunt in Symbolo Apostolico, quoad credenda; in Decalogo, Sacramentis Baptismi et S. Eucharistia, ac Oratione Dominica, quoad facienda. Haec autem omnia et singula recipit Ecclesia catholica. Nihil ergo illi deest ex necessariis credendis et tenendis, quominus possit et debeat haberi vera Jesu Christi Ecclesia. — Neque hic dicant Protestantes primò ad consensum in articulis necessariis eundem sensum requiri; neque sufficere, si eadem teneantur verba. Respondetur enim Reformatos, v. g., non determinare unanimiter sensum immediatum unius solius articuli necessarii, quem non ante divisionem ipsorum receperit Ecclesia romano-catholica, si tamen excipias articulum *de Ecclesia Unâ*, Sancta Catholici et Apostolici, cujus unitatem infasti divisione reliquerunt. Et quomodo nobis unanimiter determinabunt Reformari sensum immediatum. *Descensus Christi ad inferos*, quem Ecclesia romana non teneat? Nonne ipsi, circa cum articulum, quatuor diversas sententias habent domesticas? Et Limen iste articulus apud Reformatos annumeratur necessariis, quamvis Arminiani non ita pridem à necessariis cum eliminauerint. — Neque dicant Protestantes secundò, non sufficere, etiamsi Ecclesia romana crederei universos articulos necesarios; quia illa docet, unde per legitimam consequentiam subvertuntur articuli necessarii. Respondetur enim illam objectionem peccare in domesticam Reformatum doctrinam, quando tradunt Ecclesiae tribuendum non esse quod ex ejus doctrinâ per consequentiam sequitur, ubi Ecclesia illam consequentiam negat; quasi ideò habenda sit falsa Ecclesia. Hoc enim docent Reformati, quando fraternitatem Lutherianorum ambiunt, quorum doctrinâ non pauca horrenda dogmata per consequentiam deducunt. Sed novum non est alios se præbere Reformatos domi, alios foris: alios in pace Lutherianorum tractanda, alios in divisione suâ à matre catholica quoquo modo excusanda.

Videtis, Domini Protestantes, si ad articulos necesarios pensandum est religionis negotium, nihil esse unde vestri magistri, etiam cum probabili fundamento, teneant Ecclesiam romanam non esse veram. Si enim Ecclesia romana, fatentibus idipsum Protestantibus, tenet, credit et profitetur universos et singulos articulos necesarios, qui fieri potest ut quis prudens rerum aestimator iudicet in separatione et schismate (cujus immensum est malum) persistendum esse, et ab unitate catholica, tum saluberrima, ulterius abstinendum?

SECTIO XV. — *Romanam Ecclesiam esse veram* 11e *ex comparatione errorum.* •

Lubet nunc ex abundanti instituere comparisonem

erroruni, *qui* apud Protestantes habentur pro non fumhmentalibus, ul etiam ex co capile unicuique pateat nullo jure faciam esse divisionem, ronianauique Ecclesiam esse veram Jesu Christi Ecclesiam.

Statuunt Reformati diversitatem doctrinæ in non is^cnlialibus, non scindere unitatem Ecclesiæ. Statuunt autem ejusmodi diversitatem. 1* Si quis assereret Christum præsentinliler descendisse ad inferos, ubi erant damnati; alii autem non, sed tantum virtute el vi. 2' Animas non statini solutas à corpore evolare in cælum, vivere tamen cum Domino; alii vero dicant slatini evolare. 3* Animas non ex traduce esse, sed creari de novo; alii verò, quod sint ex traduce. 4* Perpetuam Virginitatem B. Mari® negare. 5° Realem presentiam Christi sub symbolis Eucharisticis affirmare, vel negare. 6* Processionem Spiritalis sancti à Filio negare. 7° Negare, vel affirmare sententias Lulhcranorum vel Reformatorum de Predestinatione, Ubiquitate, aliisque capitibus inter illos controversis. 8* Affirmare Ecclesiam aliquo tempore post resurrectionem cum Christo mansuram. — Si hæc, et similia mulla, sine præjudicio salutis, respective affirmentur et negentur, consideret lector an concessi credendi el negandi libertate, ulla ratio esse possit, cum Reformati putaverint à Catholicis esse recedendum. Quò enim fronte dicent nos politis errare in articulis necessariis quam istos, qui negant alias veritates fidei? Hoc aulem cum probari nequeat, nullo jure instituta esi divisio; vera erit romana Ecclesia.

Inierim considerent Reformati illud S. Gregorii Nazianzeni, orat. 37 : < Nostræ ælalis sapientes, partim < vim quamdam el facultatem ipsum Spiritum sanctum < existimarunt, partim creaturam, partim Deum, partim utro potita nomine vocandus esset, minime certum el exploratum habuerunt, cù, ul aiunt, ratione < ducti, quòd Scriptura neutrum horum planè aperle < que demonslràssei. Ac proindò noe ipsum vncran- < tur, noe contemnunt, sed medio quodam modo, vel < potius misera perditæque ergh cum afficiuntur. > Numquid Reformati docent Christum Jesum in Eucharistia non manducari ore corporali? Numquid Ludiéronos Reformati fratrum loco habent, qui credunt Christum Jesum in Eucharistia manducari ore corporali? Itaque minime exploratum habent Reformati, quid de hoc negotio necessario sil tenendum. Si enim sentirent Reformati sententiam suam apertis phni^que testimoniis corroborari, impie facerent, ambiendo Lulhcranorum fraternitatem. Atque ideo cum articulum necessariis non annumerantes, el medio quodam modo se habentes, miserò erga Eucharistiam sunt affecti.

SECTIO Ivi. — *De necessitate verbi Dei non scripti, ad cognoscendos articulos necessarios.*

Catholicorum sententia est : *Cifra traditionem verbi Dei non seripii, et (estimomum Ecclesia; sciri non posse ^trinam sint articuli necessarii.* — Probatur I°. Sine u additione et testimonio Ecclesiæ, non potest sulft- < nier sriri tomín Scripturam esse divinam. Et ta-

men hoc ipsum juxtà Prole tantes, ante onuna sciendum est, lotam Scripturam esse divinam. — Probatur 2°. Sine traditione et testimonio Ecclesiæ, nullus probare potest quinam articuli sint necessarii. Ergò nec sciri aliter possunt. — Probatur 3°. Sine traditione et testimonio Ecclesiæ, nullus cognoscere potest verum sensum articulorum necessariorum. Ergò sine illis non possunt sciri, sicut oportet. — Probatur 4°. Sine trad.iione et testimonio Ecclesiæ, etsi articuli necessarii essent salis perspicue in S. Scriptura, nullus conservare potest verum sensum articulorum ncess?-riorum; maxime si opponantur alia Scripture loca, quibus vera intelligenlia manifestorum testimoniorum impugnatur. Dicit S. Scriptura de Christo : *Hic csl verus Deus*, 1 Joan. 5, 20. Dicit Christus : *Hoc est corpus meum*, Matth. 26. Ulrumque perspicue salis; el tamen inveniuntur, qui perspicuitatem sensùs ordinarii impugnant, et veritatem oppositionibus obscurant.

SECTIO xvii. — *Ecclesiam catholicam proponere omnia necessaria.*

Ex fide calholicA certum csl omnibus et singulis fule* libus proponi ab Ecclesia catholica, quidquid est necessarium ad salutem. — Palet ex praxi universalis Ecclesiæ : nec enim aliunde constare potest. Ecclesia proponit simplicibus catechismos ordinarios el semper tenuit iis comprehendere omnem doctrinam ad salutem necessariam ; licet pro varietate locorum iKi catechismi plus minùsve contineant. — Est quidem solius Dei præcipere actus interiores ; sed cimi Deus in genere pncipit actum fidei, non determinata tolà materià circiquam actus fidei ex praecepto debel versari, pendet ejus determinatio ab Ecclesià. Ita, existente mandato Dei de credendà explicitè doctrinà Evangelici, determinata est ab Apostolis materia credendorum ad Symbolum. Ila Ecclesia catholica præccplum de sumendà Eucharistia determinabit ad sumptionem semel in anno faciendam. (VideSuarem, de trip. viri, lileol. disp. 14, sec. 4, n. 13, 14. Mærat, de Fid. eie., disp. 26, seel. 2, n. o.)

SECTIO xviii. — *Comparatio nofilix Catholicorum el Protestantium circa articulos necessarios.*

El ista quidem notitia, catechismo comprehensa. Catholicis suflicil-qui tenent non tantum in iis, cjuæ omnibus el singulis necessaria sunt, sed in omnibus omnino articulis acquiescendum esse verbo Dei per Ecclesiam propositum. Protestantes aulem, qui doceAt Ecdeske unitatem non esse deserendam, propter errorem in articulis qui non sunl omnibus el singulis necessarii, necesse habent determinare quinam sint articuli necessarii, propter quos desciverunt ab unione Ecclesiæ catholicæ ; et probare debent tum necessitatem dictorum articulorum, tum errorem Catholicorum. — lidem Protestantes, qui docent errorem in articulis non necessariis non prayudicare saluti, quomodò scient quinam errores non pra judicent saluti, nisi determinate cnqmoscanl quinam sint articuli necessarii?

Manet igitur, Protestantes teneri ad determinandos

probandosque articulos omnibus et singulis necessariis, Catholicis aulem sufficere, quod diximus.

Sectio XIX. — *Catechismum Catholicis proponere omnia necessaria.*

Communis sententia Doctorum Catholicorum est articulos omnibus et singulis necesarios ex praecepto divino, comprehendendi Symbolo apostolico quoad credenda; et quoad mores spe divina roborandos, praecepto orationis, et eosdem eharitate divini illustrandos, praeceptis Decalogi: demum fide eorum Sacramentorum, quibus unusquisque iuxta conditionem suam, debet uti. — Habet hæc sententia non exiguum fundamentum in ordinariis catechismis Ecclesiae catholicae, in quibus nihil proditorum omitti solet. — Quantum ad articulos fidei, etiam simplices debent credere verba, cum vero sensu, non quoad subtiliores et magis proprios conceptus, sed quoad substantiam. Rusticus, v. g.» credit Patrem esse Deum, filium esse Deum, Spiritum sanctum esse Deum; et laicus non credit tres Deos, sed unum Deum. See requiritur ut rusticus intelligat distinctionem naturae à personalitate. Quantum ad articulos morum, quando praxis est necessaria, ipsa cognitio, quæ propter proximum, est etiam necessaria; quia omnes debent bene vivere, et in necessitatibus pro auxilio, certis etiam temporibus pro gratiarum actione ad Deum se convertere. Ideò Decalogus et Oratio sunt omnibus necessaria. Sacramentorum cognitio etiam magis vel minus necessaria, prout ipsa praxis est magis vel minus necessaria. — In reliquis omnibus ignorantia non praejudicat salutem. Cum vero sint plurima per Ecclesiam catholicam definita, nulli licet verbo Dei per Ecclesiam proposito reluctari, sine praejudicio salutis. Hoc aulem negativum est, ideòque semper obligat *non contradicere*. Cogniti propositione Ecclesiae, si assensum præbiturus etiam aliquis, vel verbo Dei per Ecclesiam proposito, vel opposito errori, necesse est veritati adhærere. — Si laicus ob præconceptionem opinionem, ipsique quasi naturae à juventute insitam difficultatem, durum videretur hoc vel illud particulare (quod omnibus necessarium non est, et cujus fundamenta needum plene intelliguntur) explicito assensu credere; sufficit animum ab omni dubitatione remove et iudicium suum generaliter submittere verbo Dei per Ecclesiam proposito. Nullum enim exstat præceptum, quo omnibus et singulis fidelibus injungitur, ut omnia explicitè, et speciali actu credere, quæ non nisi per Ecclesiam Catholicam esse definita ac proposita. — Alque hinc constat Protestantes errare, qui conquerantur de Ecclesia catholica, quod fideles multitudine credendorum oneravit; quia non præcipit Ecclesia expressam fidem, nisi in paucis articulis, licet optimo fundamento non permiserit cuilibet prurienti ingenio, pro libitu suo, circa res divinas delirare, unitatem scindere, et schisma introducere.

Diximus de iis, quæ sunt omnibus et singulis necessaria. Verilni parochi, et qui curam animarum habent, etiam debent scire explicationem articulorum necessariorum; et ubi subditis imminet periculum ab hæ-

rosi, insuper debent scire quomodo fides catholica defendatur contra hærelcos, præter ea quæ muneris sui sunt. Vide P. Coninck. de act. supernal, disp. 14, dub. 10, n. 196 et 197.

Sectio XX. — *Non omnes qui consentiunt in verbis Symboli, convenire in sensu Symboli.*

KecleS. Augustinus de Fide et Symbolo. cap. 1: < Fieri potest ut aliquis perversus, integra teneat verba Symboli, et tamen non recte credat, sive de ipsa Trinitate, sive de resurrectione. > Item: < Sub ipsis ergo paucis in Symbolo constitutis, plerumque hæretici venena sua occultare conati sunt. > Ita et S. Cyprianus, epist. 76 ad Magn: < Quod si aliquis (illud opponit, ut dicat eandem Novatianum legem tenere, quam catholica Ecclesia teneat, eodem Symbolo, quod nos, baptizare, etc., sciat, quisquis hoc opponendum putat, primum non esse nobis unam et schismaticis Symboli legem, neque eandem interrogationem. Nam cum dicunt: Credis remissionem peccatorum et vitam æternam per sanctam Ecclesiam? mentiuntur in interrogatione, quando non habent Ecclesiam. > Et S. Hieronymus advers. Lucifer. cap. 5: < Cum solemne sit in lavacro (Baptismi) et in Trinitatis confessionem interrogare: credis Sanctam Ecclesiam? credis remissionem peccatorum? (piam Ecclesiam credidisse eum dicis? Arianorum? sed non habent nostram; sed extra hanc baptizatus, non potuit eam credere quam nescivit. > Vatum igitur, quod, post M. Ant. de Dominis, putat Georgius Calixtus, et alii cum ipso, posse concordiam inter Lutheranos et Catholicos statui per convenientiam in articulis necessariis. Si enim id intelligat de convenienti in solis vocibus, quid magis insipidum? Sin nutem de articulis necessariis cum vero sensu, credant Lutherani articulos, qui apud Catholicos sunt necessarii, in sensu catholico; et nulla erit difficultas, sed pax summa. Vide Epiph. P. Erberm. cap. 1, § 11, cap. 2, n. 4, etc. Eilbrach. Epanorh. cap. II annotat. 5.

Sectio XXI. — *De erroribus privantibus salutem, iuxta S. Scripturam.*

Ecclesia catholica non patitur integritatem fidei violari, sive ablatione, sive additione. Fuit temporibus Apostolorum quidam Cerinthus resurrectionem negans mortuorum. Et quia Corinthiorum aliqui Cerintho adhærebant, scribit iis S. Paulus 1 Cor. 15, 10: *Si Christus prædicatur quod resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?* Hæc doctrina Cerinthi contradicebat doctrinæ apostolica: de resurrectione mortuorum: illud enim negabat quod Apostolus affirmabat. Similiter legitur 2 Tim. 2, 17, 18: *Ex quibus est llyniæus et Philelus, qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem mortuorum jam esse factam.* Hi non negabant verum sensum articuli de resurrectione mortuorum; ut qui erat intelligendus de resurrectione futuræ. Inventi sunt alii temporibus Apostolorum, qui crederent circumcisionem à Christianis esse observandam; et a non

scilicet quod non erat affirmandum. Quid de illis slamai Apostolus, audiamus : *Quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit*, Galat. 5, 2. Ergo Christianis, cælcroquin piis cl fidelibus, nihil proderii Christus, si circumcidantur? Sententia apostolica csl: nihil proderii. Æquale igitur crimen est, credere quod non esi credendum, cl non credere quod est credendum. Negantes subvertunt fidem; affirmantes salutem quærun, ubi non est quærenda. Considerent Protestantes doctrinam apostolicam, cl videant an determinatis pauculis necessariis, reliqua permiserint cujusigUe libertati, vel politis insanke.

Pergamus cum S. Paulo et audiamus, qui dicat : *Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos qui dissensiones et offendicula, præter doctrinam quum vos didicitis, faciunt, el declinate ab illis*, Rom. 16, 17. Videmus manifestatam Ecclesiæ doctrinam in verbo, *didicitis*. Quid autem didicerant Romani, ad quos scribit Apostolus? An solos articulos fundamentales? Ubi distinctio necessariorum à non necessariis, ut his liceat sine prejudicio salutis contradicere? Si præler necessaria etiam alia didicerunt Romani, et Apostolus velit, ut ab omnibus illis declinent qui dissensiones et offendicula faciunt, præler doctrinam quam didicerunt; non erat unicuique liberum (ex scnlentiA Apostoli) sub prætextu non necessariorum, vel conscienliæ de contrario persuasa), à doctriné illù, quam didicerant, recedere. Simili modo et alios monet Apostolus, 1 Cor. I, 10 : *Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata; silis autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia*. Quid autem dicunt Protestantes? Omnes rogant ut amplectantur articulos Beccsarios, quorum numerum in hanc usque diem ignorant, inter se divisi. Omnes rogant ut amplectantur sensum obvium articulorum necessarium, cl in reliquis pro libertate, sub prætextu persuasæ conscienliæ, impune delirent, Boccine est apostolicum mandatum sequi, ut simus perfecti in eodem sensu et in eadem sententia? Quanto sanius idem Apostolus, Philip. 5, 16. : *Vcrumtamen ad quod pervenimus, ut idem sentiamus, in eadem permaneamus regula. Imitatores nui estote, fratres; et observate eos qui ilà ambulant, sicut habetis formam nostram*. Ecclesia Catholica, ante separationem Prolestantium, ad hoc pervenerat, iit idem sentiret. Cur non maneat in eadem regnili Cur non hortetur universos ut ipsam imitentur? Cur non observet eos qui non ambulant juxta eandem formam? Cur fidem adhibeat Protestantibus, abeo q io pervenerant recedentibus? Cur fidem iisdem adhibeat novam regulam, inauditam Ecclesiæ formam pro libitu fingentibus, cl multiplicibus erroribus Ecclesiæ fores pendentibus? An regula ista, quam Apostolus proponit, et quam suam dicit, cl juxta quam cupit ut idem sentiamus omnes, consistebat in solis articulis necessariis, necdum a Protestantibus unanimiter determinatis, nunquam solide determinandis?

Nesciunt illi, «cui dicitur Jacob. 2, 10: *Quicumque ex i kqcm nnarcrrf, offendat milan in uno, factus*

est omnium reus; illi verum esse, quod ofun dixit S. Ambrosius, in Luc. c. 9: « Negat Christum, qui non omnia quæ Christi sunt confitetur. » Nam si quod Christus revelavit, licet impune non profiteri, sub prætextu non necessarii, vel conscienliæ de contrario persuasæ, post manifestatam Ecclesiæ calholicæ doctrinam; licebit veritatem Dei revelantis in dubium revocare, eidemque contradicere. Nesciunt illi generale esse mandatum apostolicum : *Ilarelicum hominem post unam et secundam correptionem devota*, Til. 3, 10; nec limitandum ad errores in fundamentalibus, temere excogitados; sed accipiendum de universis qui, manifestali doctrina calholicæ fidei, audent resistere. (Vide Theodori, in loc. citati.) Perpendere meritò illud Petri Apostoli, 2 Pctr. 3, 16: *In quibus (Epistolis S. Pauli) sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem*. Si omnia necessaria et fundamentalia reperianlur darò et evidenter in S. Scripturi, quemadmodum illi volunt, error in locis difficilibus, dummodo clara teneantur, juxti Protestantes, non præjudicabit saluti. Et tamen S. Scriptura expresse contrarium statuit. Itaque tenendum est illud Apostolicum, Galat. 1,8: *Sed licet nos, aut Angelus de cado evangelisti vobis præterquam quod evtmgelizammus vobis, anathema sil*. Hic profecto nulla invenitur distinctio fundamentalium, et non fundamentalium; necessariorum, cl non necessariorum; essentialium, cl non essentialium, conscienliæ persuasæ, vel non persuasæ; sed generaliter illis omnibus anathema dicitur, qui cvangelizant prælerquam quod evangelizatum est. (Vide S. Micron, in loc. citat, torn. 6, Pfg 121.)

SECTIO XXII. — *De erroribus privantibus salute, ex antiquitate.*

Quemadmodum prædicta doctrina est verè apostolica, ila novitia illa inventio de articulis necessariis, cl non necessariis, quasi solus error in necessariis privaretsahile, contradicit primilivæ Ecclesiæ; neque enim illa diversam habuit ab Apostolo sententiam. — Quoad negationes credendorum, dicit Vincenlius Lirinensis advers. Hærcs. cap. 51 : « Abdicati qualibet parte catholici dogmatis, alia quoque atipie item alia, ac deinceps alia cl alia, jam quasi ex more cl licito abdicabuntur. Porro autem singulatim partibus re pudiat, quid aliud ad extremum sequetur, nisi ut lotum pariter repudietur? » El lamen illi Prolestantes, qui cum Marco Antonio pacifici cupiunt haberi, permittunt Catholicis eorum omnium negationem, quæ Protestantes positive credunt adversus sententiam catholicam; permittunt Protestantibus corrn omnium negationem, quæ Catholici positivè credunt adversus sententiam Prolestantium; neque advertunt eadem ralone ad universa neganda patere vian. — Quoad affirmationes non credendorum, addit S. Vincenlius: « Sed cl écontra, si novitia veteribus, extranea doctis, et profana sacratis admisceri cœperint, proserpat hic mos in universum neccsse est, ut nihil

t posthac apud Ecclesiam relinquatur intactum, nihil
 < illibatum, nihil integrum, nihil immaculatum; sed
 < sil ibidem deinceps impiorum ac turpium errorum
 < lupanar, ubi oral antè casks el incorrupta* sacra-
 < riunì veritatis. > Et lamen isti, cum Marco Antonio
 inalò pacifici, jicrinillunl Catholicis ut quæ Prote-
 stantes judicant novitia, admisceant veteribus; quæ
 judicant Protestantes extranea, admisceant domesticis;
 quæ judicant Protestantes profana, admisceam sa-
 cralis. Et vicissim permittunt Protestantibus, ul quæ
 Catholici judicant novitia, admisceant veteribus; quæ
 Catholici judicant extranea, admisceant domesticis;
 quæ Catholici judicant profana, admisceant sacralis.
 Neque advertunt illi pacifici hunc morem pari jure
 debere ad omnia proserpere, ul nihil posthac penes
 Ecclesiam supersit intacti, nihil illibati, nihil integri,
 nihil immaculati; sed sil ibidem deinceps impiorum et
 turpium errorum lupanar, ubi erat ante casbe el in-
 corruptas sacrarium veritatis. — S. Cyprianus, epist.
 69 ad Magn., probat sententiam catholicam ex Scri-
 pUirà: «Neque enim Dominus noster Jesus Christus,
 < cùm in Evangelio suo testaretur adversarios suos
 < esse cos qui scum non essent, aliquando speciem
 « hæreseos designavit; sed omnes omninòhærelicos
 « qui scum non essent et, scum non colligentes, gre-
 < gem suum spargerent, adversarios suos esse osten-
 < dii dicens: *Qui non est mccum, adversior niecsl; et*
 < *qui mecum non colligit, spargit.* > Luc. 11. Item:
 < B. Joannes Apostolus, nec ipse ullam hæresim aut
 < schisma discrevit, sed universos qui ce Ecclesià
 < exissent, Antichristos appellavit, dicem: *Audistis*
 < *quod Antichrislus venit, nunc autem Antchrisli multi*
 « *facti sunt.* > hem: < *Ex nobis exierunt, ted non fuc-*
 < *i runt ex nobis; si enim fuissent cx nobis mansissent*
 < *utique nobiscuni,* 1 Joan. 2. Undè apparet adversarios
 < Domini Antichristos omnes esse quosemstata cba-
 « ritale alque ab unitate Ecclesiæ calholicæ rces-
 « sisse. > — Idem S. Cyprianus sententiam catholi-
 cam, in tractatu de Unibile Ecclesiæ, taiquàm in Ec-
 clesia certissimam, proponit, explicat, et Scripturis
 probat: < Nec perveniet ad Christi prati ia, qui relin-
 < quit Ecclesiam Christi; alienus et profanis esl, hos-
 « tis est, habere jam non potest Deum Patrem, qui
 < Ecclesiam non habet matrem. > Et alhnis Scriptura
 testimoniis addit: < Ili sunt quise ultro apud icme-
 - rarios convenas sine divinà dispositione pncficiunl;
 < qui, nemine episcopatum dante, episcopisibi nomen
 < assumunt. > Item: < Non enim nos ab ilis, sed illi à
 < nobis recesserunt. > Deinde: < Tales etsi occisi con-
 < fessione nominis fuerint, macula ista nte sanguine
 < abluitur; inexplabilis el gravis culpa dteordiæ nec
 « passione purgatur: esse martyr non pomosi, qui in
 < Ecclesià non est: ad regnum pervenire inn poterit,
 < qui eam, quæ regnatura est, derelinqui*. > Item:
 < Occidi talis potest, coronari non potest. > Postea:
 < Hostis altaris, adversùs sacrificium Christ rebellis,
 < etc., contemptis episcopis el Dei sacerdotibus dero-
 < lirtis, constituere audet aliud altare, præem allc-
 < ram illicitis vocibus facere. > — S. Aupisiinus,

agens contra Don?listas, quorum errores, si Marco
 Antonio fides, non erant fundamentales, ita scribit:
 < Neque hoc baptisma (ul quis coram hominibus Chri-
 < sium confiteatur et sanguine suo baptizetur) bæretico
 < prodest, si quàmvis Christum confessus, extra Ec-
 < clesiam fuerit occisus. Hoc verissimum est; exlrù Ec-
 < clesiam quippe occisus (nola probationem) chantaient
 < non habuisse convincitur, de quà Apostolus dicit, 1
 < Cor. 15, 5: *Et si tradidero corpus meum ut ardeam,*
 < *charitatein autem non habuero, nihil mihi prodest.* > Se-
 quitur ibidem alia probatio: «Salus extra Ecclesiam non
 « est: quis negat? Et ideò quæcumque ipsius Ecclē-
 < siæ habentur, extra Ecclesiam non valent ad salutem,
 < sive aliud sentiant quàm veritas habet, sive abuni-
 < Ule precisi non colligant cum Christo, sed spar-
 < gant. Nam de hæresibus dicit Apostolus: *Quoniam*
 < *qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.* > — Ad-
 versiis eosdem Donalistas ulterius dicit S. Augustinus:
 < Tempore illo quo Deus priora delicta recentibus
 « poenarum exemplis cavenda monstravit, et idoluni
 < fabricatum alque adoratum esl, el propheticus Uber
 < irà regis contemptoris incensus, Jierem. 56 et schi-
 < sma lentatum; idololatria gladio punita est, exustio
 < libri bellicàcæde el peregrinà captivitate, schisma
 « hiatu lenæ, sepullis auctoribus xivis, et cæteris
 < celesti igne consumptis. Quis jam dubitaverit hoc
 < esse sceleratius commissum, quod est gravius vin-
 < dicatum. > Vide Theodori, in *Tit.ô*, Ip. S. Micron.
 in *Galat.* 1,8. — Cur, quæso, hæc tanta severitate
 Donatilis proponuntur, quorum erant tales errores,
 qui iudiciis istis Protestantibus non præjudicabanl
 saluti? Cur non liceat Donatilis dicere? Nos apud
 animos nostros persuasi sumus Ecclesiam catholicam,
 per communionis iniquam contagionem periisse: ideò-
 que non possumus salvà conscientià eam profiteri ve-
 ram Ecclesiam vel nos ei conjungere. Nos persuasi
 sumus invalidum esse baptismum apud hærelicos col-
 latum, et iudicamus Ecclesiam catholicam emisse,
 quandò ejus baptismi confirmavit validitatem; ideòque
 non possumus illæsà conscientia vel decretum Eccle-
 siæ probare, vel legitimum baptismum dicere, quod ha-
 > relici administrant. Numquid cum istis Donatilis pa-
 ria profert Calixtus? Numquid similes causas profert,
 cur nequeat communicare Catholicis? Si ejusmodi al-
 legationes in Donatilis non subsistunt, cur subsistant
 in Protestantibus? Si Donatista, talibus non obstan-
 tibus, ab antiquà Ecclesià iudicati sunl schismatici et
 lucratici, qui Mverent errores salute privantes, quo
 fundamento ù simili iudicio eximentur Protestantes?

An quia communicant Catholicis < actuali eommu-
 < nione, in communi fide fundamentali et in clmrilate
 < exercenda, sicubi opportunitas fuerit, ergà omnes,
 < qui istâ communi fundamentali fide non exciderunt? >
 Sed ex antecedentibus salis constat, circa sensum ar-
 ticulorum fundamentalium non esse eandem Protes-
 lanlium el Catholicorum fidem. Si charitatem servis-
 sem, aut servarent, nec schisma fecissent, nec eidem
 inhalèrent. Nulla igitur est ratio, cur alio loco habea-
 mus Protestantes, alio Donalistas, — Considerent ja-

(ilio S. Augustinum in catalogohærellicorum posuisse b.8 hæreses, quarum pleraque non erant in articulis fundamentalibus, seu necessariis, si Protestantes verum dicunt; et tamen addere. < Non omnis qui ista < (hæreses ibi enumeratas) non credit, consequenter < debet se Christianum catholicum jam putare, vel dicere. Possint enim ctaliæ hæreses, qua» in hoc opere (nostro commemorata non sunt, velesse, voi fieri; quarum aliquam quisquís tenuerit, Christianus catholicus non erit. > Vel igitur totocælo aberravit S. Augustinus, vel Protestantes adversus universam luctantur antiquitatem. — Nonne S. Epiphanius commemorant 70 hæreses? Nonne Thpodoretus retulit 52 hæreses? An omnes in fundamentalibus et necessariis? An nescierunt illi quid scriberent? An ipsis per alios Ecclesiæ doctores contradictum fuit? — Salubriter dixit S. Gregorios Nazianzenus, tract. de Fide : c Ni-« hil periculosius his hærelcis esse potest, ipu cum < integré per omnia decurrant, uno tamen verbo, tanquam veneni gutti, veram illam ac simplicem lidem < Dominicam, et c.xindè ajiostolicæ traditionis inficiurit. >

EtS. Rasilius apud Theodor., lib. 4 Hist. Eccl. cap. 17 : < Qui sunt in sacris litteris educati, ne unam < quidem syllabam divinorum dogmatum prodi sinunt. < Sed pro istorum defensione, si opus est, nullum non t mortis genus libenter amplectuntur. >

Et S. Augustinus, de Civit. Dei lib. 18, cap. 51 : (Qui ergo in Ecclesia Christi morbidum aliquid pravamque sapiunt, si correpti, ut sanum rectumque < sapiant, resistunt contumaciter, etc., hærelîci fiunt, < el loris exeuntes habentur in exercentibus inimicis. > — Non igitur sufficit dicere cum Protestantibus istis, neminem censendum esse hæreicum, qui tenet articulos necessarios, ad libitum determinatos in sensuobvio, ad libitum excogitados; etiamsi in aliis morbidum quid sapiat, et monitus contumaciter resistit,quasi conscientia suæ non esset satisfactum.

Frustra dicunt cum Cresconio : *Relinquas libero arbitrio*. Nam, ut bene S. Auguslinus, lib. 3 contr. Crescono, cap. 51 : < Cur enim non in homicidiis, et in < stupris, et quibuscumque aliis facinoribus el ilagiliis • libero te arbitrio demittendum esse proclamas? Qua! « tamen omnia justis legibus comprimi utilissimum • et saluberrimum est. Dedit quidem Deus homini liberam voluntatem ; sed nec bonam infructuosam, < nec malam voluit esse impunitam, i (Vide de ver. Helig.)

Quid Undem egerunt omnia concilia Ecclesia! primitivæ, timi universalialia» lùm provincialialia; quid egerint omnes SS. Patres; quando quemlibet errorem b Ecclesià reprobatur, scu fundamentalem, seu non fiuulamenUlem (ut isti loquuntur) anathemate dainnànm? quando omnes communionis ecclesiastica iudicarent incapaces, qui manifestai doctrina fidei catholicalira resistebant? Isti enim fundamento universa ab i i tio Christianismi innituntur concilia. — Dicant isti l r ic m til« s SS. Patres, sive singulos, sive in concilio congregatos, non ini Uexisse Scripturas; non per-

spexisse usum utilissima istius distinctionis fundamentalium à non fundamentalibus, necessariorum à non necessariis; dicant universam antiquitatem non vidisse alium esse sensum obvium necessariorum, alium non obvium, libera disquisitioni permittendum. Dicant prima concilia, pro magmi parte, vel esse frustra congregata, vel per tyrannidem multos condemnasse, qui non erant condemnandi.— Si hæc non audent dicere, æqui bonique consulent, si moneamus lectorem ut caveat istos Protestantes, à S. Scriptura à primis conciliis, ab antiquà Ecclesià, SS. Patribus dissentientes; qui ubique et semper inculcant in modico esse Ecclesiarum differentiam; non esse litem do fundamentalibus; non esse controversiam de sensu obvio necessariorum. Amplectatur potius illud Apostoli; sive fundamentalis sit error, sive non fundamentalis; sive in necessariis, sive in non necessariis; *Persuasio non est ex eo qui vocat vos. Modicum fermentum totam nassam corrumpit. Ego confido in vobis in Domino, quòd nihil aliud sapietis, Galat.* S. 9.

Section x x i i l — *De erroribus privantibus salute, ex doctrina Deformatorum.*

Ili docent : < Si quis contentionem moveri in aliquo < puncto d ictrina!, aut formula Catechismi, etc., et si < resolutiori concilii nationals nolit acquiescere, etc., < rescindalir ab Ecclesià. > Ubi hic distinctio fundamentalium el non fundamentalium? In formula Cænæ celebranda!solcmniter prafalur minister: *Excommunico omnes taréticos, et cos omnes qui sectas separatas instituunt*. Ntm Ine distinctio necessariorum, et non necessariorum* In synodo Dordrechtanà condemnati, el à communionem Ecclesiæ Deformara rejecti sunt Arminiani; num profler errores in articulis necessariis? Si hæc potestas est yenes vestra concilia nationalia, in vestra Ecclesià, ut dicitis, subditos; cur non sil penès Ecclesiam catholicam in primos protensos Reformatores ipsi subditos?— Sediidem Reformati admiserunt Lulheranos ad suam conniunionem, non abjuratis erroribus, evertentem domes'icæ disciplina constitutiones, domes'icam praxim. Nam à quo tempore articulus Lulheranorum de reali prasentià Christi in S. Eucharistià, est error in non icensed necessariis; invocatio autem sanctonim est error in necessariis? A quo tempore articulus vestra prodestnationis csl necessarius, in quo Luiherani vobis non consentiunt? An forte erit necessarius, quando conlrù Amiinianos agitis, el simul non necessarius, quanlo Lulheranos vobis unitos desidentis? Quis inlelligil hæcmysteria, vel poliis absurda? Quid cU necesse jam pluribus agere conica Reformatos? i Nuncsufikit id, quod osi ab eis, qui contraria nobis < dicunt, testimonium. > S. Ircnæus, lib. 2, cap. 9. — Arminiaios nos dicimus, in hac caisà, consentire Catholicis, qui adeò sunl periculosi, ul Marcum Antonium el Calixtum longo superent intervallo. Sed quia deceit esse tolerandos, el fratrum loco habendos qui cirant in articulis de Baptismo parvulorum, de SS. Trhilaïc, de essentiali Dei omni prasentià, de pleccato originali, etc., vix condemnabunt Catholicos, nisi omnirecra rationi renuntiaverint.

Vido, lector, Petrum martyrem, ex Reformatis, usum istius distinctionis, cū Ecclesiæ peregrinorum tondini scriberet, lalé rcfulanlem.(Epist. 42.)

Sectio XXIV. — *Resumptio.*

Hæc propterea deduximus, quia Protestantes non satis ponderant, quid sil : *Manifestata sibi doctrina catholica, fidei resistere.* Si enim considérassent quid sil errare, *cum divisione Ecclesiæ*, ad exemplum S. Cypriani, aliorumque Patrum, nullum errorem levem puissent; quòd *manifesta sint opera camis*, etc., *dissensiones, scctæ*, etc. ; *qui talia agunt, regnum Dei non consequentur, datat. 5.* Non est leve crimen subditos, in statu politico, à legitimis magistralibus abducere, et ex levi causò hostilia castra sequi. Est autem gravius < Ecclesiam derelinquere contemptis episcopis, consti- > lucre aliud altare, precem alteram facere, > sub adversis castris militare, quod debile ponderavit S. Cyprianus, et cum eo concilia omnia, omnes SS. Patres. Proindò quod post ipsos tenemus, tenuerunt universi. — Protestantes autem, quandò ex gravitate objecti metiuntur malitiam dissensus, recedunt à S. Scriptu-

rà ci h consensu antiquæ Ecclesiæ; praterquàm quòd nullam possint invenire regulam certam, quæ sit incensura hærescos, sive erroris salute privantis. Quodcumque enim ab illis judicio privato excogitatur, ab aliis vel restringitur, vel ampliatur, universis private suæ persuasioni determinandi licentiam tribuentibus.

Nunc judica, Domine, causam luam inter illas Ecclesias, quæ sc matres fidelium dicunt. Protesianlium cœtus salvis fundamentalibus seu necessariis articulis de quibus nihil certi habent, oflerunt dissectionem veritatis revelata*. Catholica Ecclesia negat id lien posse, salvo Ecclesiæ spiritu. Judica, Domine, ul veins Salomon, quæ vera mater, quæ tantum pretensa sit. Protesianlium cœtus inducunt divisionem corporis Christi, et persistunt in continuandi divisione membrorum. Catholica Ecclesia horret divisionem, et modis omnibus consonat unitatem. Judica, Domine, causam luam, et dic nobis, ul verus Salomon, quæ sit vera mater. < Illa, inquit, S. Augustinus, etsi meretrix, tamen pia, quia mater ; tu autem et meretrix et el impia, quod paris prafocas, quod non paris congregas, > lib. de quinque Itares. circ. med.

— — — — —

TRACTATUS QUARTUS.
DE INSTRUMENTIS PROBANDÆ FIDEI,
SEU DISCUSSIO BIBL10RUM VULGATORUM.

Sectio i. — *Explicatio vocum.*

Instrumentum est scriptura aliquid probans (I). Quemadmodum injure agitur de publicis instrumentis (2); iti in hoc tractatu agemus de publicis fidei christianæ instrumentis, Scripturis nimirum divinis, quibus ad probandam lidem utuntur Christiani.

Jure civili inter publica numerantur instrumenta, quæ interveniente magistratu sunt publicata (5). Et sic Scripturas dicimus publicas et canonicas, quæ e à viris divinitus inspiratis vel directis sunt in Ecclesia publicata*, ac tradita*. Non est opus inquirere an forte originales etiamninn reperiantur Scriptura. Agimus tantum de illis Scripturis quæ hodie habentur, et quæ ad probandam fidem allegari solent. Ita Scriplu-

(1) L. *exigere*. 05 Ít. *de judie.*, lib. 1, c. de *Diluì*.

^2) L. *Scripturas*, c. *aut potior in pign. hab.*

(5) L. *Publicati*, ubi Dd. c. de *Testam. l. fin. c. de re judie.*

ra*, si authentica* non sint, nec eo ipso plenam lidem faciunt (I). Nostra autem, quæ nunc habemus, S. Serb plura exempla, non esse in seipsis authentica fere omnes confitentur; neque enim habent per se ad instrumentum authenticum requisita. Exempla igilur quaelibet, quatenus exempla sunt, fidem non faciunt, sed tantum conjecturam et suspensionem. Atque hinc ut S. Scriptura plenam fidem faciat, opus est et consideretur tanquàm in archivio Ecclesiæ publico à temporibus Apostolorum et Evangelistarum, habita, conservata, et hucusque tradita. Auctoritas enim publica eam recipiens, auctoritas publica eam censens, auctoritas publica in dies eà, ut divinò, utens, nullum relinquit de divinitate S. Scripture dubium. (Vide Terlacinque, de proh. 8. resp. 5, n. 10; apud D. Corvin, c. de Fid. insinuo.

(I) Lib. 2, lib. nil., ff. *de Fide lustrum, aulii. Si quis.*

prima.

MODUS DEFENSIVUS.

Sectio i. — *Observationes generales.*

Communiter apud indoctos non est disputandum de fidsificatione Bibliorum in genere, sive de totali mdilale versionis Protesianlium. Balio, quia populus m Itus apprehendit examen nlicujus loci particularis.

— Non cliam coràm indoctis est agendum de veritate, vel corruptione lexlrts hebraici vel greci. Batió, qui hæc populus non capit. — Non est inquirendum quid vox aliqua S. Scriptura possit alibi significare, sed quid ble et nunc debeat significare. Exemplum : t Tixn.

2. 5, ponimi Calviniste in Bibliis Gallicis <622:1'nw *solus mediator* (un seul), non est disputandum an græcum *ti*; afiquandô significet *unus solus*; *sed* an eo loco necessariò significet *unus solus*. Si enim id non necessario ibi significet, nullum dogma fidei poterit in eo fundari : et Calvinista manebit inermis.

Fundamentum in hoc consistit. Quandocumque terminus aliquis textûs originalis habet variani significationein, nullus auctoritate privati significationem multiplicem determinare potest ad unam solam. Licet enim fieri possit, ut ex diversis significationibus verbi originalis, unam tantum intenderit Spiritus sanctus, loquens per Apostolos et Evangelistas, nulli tamen privato penitus constat, utram significationem Spiritus sanctus intenderit, utram neglexerit. — Quod cum ita sit, quotiescumque Protestantes ex discrepantibus unius ejusdemque verbi significationibus unam solam Bibliis suis inserunt, detrahunt Verbo Dei, si utramque significationem Spiritus sanctus intenderit. Et si imam tantum Spiritus sanctus voluerit, fieri potest ut conceptus suos pro verbo Dei nobis obtrudant. Nihil quippe ratione probant, 1 Tim. 2, 5, græcum *ti*; significare ibi necessariò *unus solus*, quod iam requireretur ut translatio esset revelata, et illud idem quod Spiritus sanctus per Apostolum vult scriptum.— Non est conferendum de nullitate, aut falsilocatione eorum locorum in quibus non fundantur dogmata fidei, hoc tempore cum Proleslantibus controversa; timi quia fere superfluum est; lûm quia hæc ratione vix habent Protestantes, quod versionis Vulgate! objiciant, arguentes pleròquæ loca ad controversias hujus temporis non laciencia.

Sectio ii. — De statu quæstionis.

Quandocumque Proleslantium Biblia aliter legunt, quam ante ipsorum originem legerunt Biblia Catholicorum vulgata; tunc quia reformaturi accedunt, hoc sibi oneris imponunt, ut ostendant, vel *nostram lectionem esse malam*, vel *suam esse meliorem* eam quam apud Catholicos repêreront. Si enim id nequeant probare, sine causâ mutaverint.*—Observandum Limen csl nunquam posse impugnari nostram lectionem, Linguam malam, si ea reperitur in Bibliis Protestantium vel prioribus, vel posterioribus; ne, dum nostram lectionem conantur improbare, suam ipso facio condemnent.

Sectio iii. — Catholici est priore loco defendere.

Catholicos legisse loca S. Scripturæ controversa, ut nunc ea legunt, cimi orbis Christianus ignoraret Lutherum et nesciret Calvinum, plane certum csl. Unde antiquam habemus possessionem legendi, ut nunc legimus; nec ab ea las est recedere, nisi prægnantibus evidentibusque convincamur fundamentis. Proferant mutationis suæ rationem. — Exemplum. Beza legit Luc. 22, 20. *Hoc poculum est novum illud pactum per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur*. Ille juxta Betam, *qui*, manifesté refertur ad *sanguinem*, et non ad *poculum*. Catholici defendentis est sustinere vulga-

tam lectionem eo loco esse bonam; et lectionem *Sezænon* esse meliorem nostrâ. Si neutrum probel Calvinista, ut neutrum probare potest, consequens est sinejussu ratione eum textum esse mutatum.

Sectio iv. — Protestantes nullum ex Scripturi!, vel antiquitate afferre fundamentum mutationis, terminis expressis.

Supponimus duo Protestantium generalia principia. Alterum, omnem probationem, in materiis controversis, desumendam esse ex S. Scripturi, quæ sit regula omnis veritatis revelate. Alterum, quatuor vel quinque post Christum seculis professionem vere fidei in Ecclesiâ durasse.—Itaque dicimus Protestantes, neque ex S. Scriptura, neque ex antiquitate fidei, mutationum suarum ullum posse attingere fundamentum» Exemplum. Luc. 22, 20, legendum esse : *Hoc poculum csl novum illud pactum per sanguinem meum, qui*, etc. Vel 1 Tim. 2, 5, græcum cf; necessariò significare *unus solus*. — Hinc fateantur i* non posse probari ex S. Scripturâ, vel ex antiquitate, *solam ipsorum lectionem esse bonam*, vel *nostram esse malam*. 2 Neque etiam sic posse probari, *ipsorum lectionem esse meliorem nostrâ*. 5° Neque tandem posse probari, *ipsorum lectionem apud antiquos reperiri*.

Consueverunt Protestantes, ubi premuntur, indignum vociferari, si quis exigat probationem versionis per S. Scripturam, rem scilicet, quæ manifeste fieri nequeat. Verum hæc responsio salis ostendit, ad quæ absurda deducantur per suum principium Protestantes, quando in materiis controversis omnem probationem ex solis Scripturis volim desumptam» Ulterius arguit ista responsio non petitionem nostram esse injustam, sed novationem undequeque temerariam, imò ridiculam.— Alii aliò deflectunt, dicentes, *unus*, et *unus solus*, esse terminos æquivalentes. Verum non amplius est in statu quæstionis, adunque vanum esse effugium. Necesse est ut probent, vel *nostram versionem esse malam*, vel suam esse meliorem, magisque conformem originali, ne videantur sine causâ minuisse, et temerè ad reformationem convolasse. — Si autem pelant quæ sit distinctio inter *unus*, et *unus solus*, respondemus id non esse in statu quæstionis, et nos exigere probationem ex Scripturâ, vel ex antiquitate, unde constet ipsorum versionem esse meliorem nostrâ.—Tandem, si sustineant suam versionem esse bonam, adducant vel ex Scripturâ, vel ex antiquitate, probationem quæ doceat ipsorum versionem in isto loco esse bonam. Aliæ probationes, quam per instrumenti, vel per testes, hoc est, per Scripturam, vel antiquitatem, nondum sunt admittendæ, nisi primum fateantur utramque deficere.

Sectio v. — Protestantes nullam afferre pro suâ mutatione ex S. Scripturâ vel antiquitate consequentiam sufficientem ad dogma fidei.

Quandocumque locus S. Scripturæ, de quo agitur, pertinet ad controversiam fidei, si allegatur ad probandam aliquam doctrinam, de qua hoc tempore inter

Catholicos et Protestantes controversatur, constat ejusmodi mutationem esse maximi momenti. Itaque inter nos quaeritur an Tim. 2, 5, legendum sit: Unus sotes *mediator*. Nam in eo fundant hanc doctrinam suam: *Unus est mediator, nec sancti invocandi*.

Si grave sit in articulo fidei errare, non minus erit grave, fundamentum et regulam fidei, ipsam nimirum S. Scripturam et verbum Dei, pervertere et ad dogma suum inflectere. Itaque in conclusione Protestantium, quoad rem, hoc esse debet: Ergo 1 Tim. 2, 5, necessario legendum est, *unus solus*, et super ea lectione potest fundari articulus fidei. Postquam Protestantis formavit suam consequentiam, petit Catholicus **an** illa consequentia probetur ex Scriptura? Si probetur ex Scriptura. Chi? si non probetur ex Scriptura, quomodo erit infallibilis? Petit 2° an Protestantis possit errare in formando isti particulari consequentia? Si possit errare, ergo non est consequentia infallibilis, nec sufficiens ad probandum, quod debet esse in conclusione. Si non potest errare, quomodo dicit Scriptura: *Omnis homo mendax*? Petit 3° quinam ex SS. Patribus viderint istam consequentiam? Illi ex professo locum de quo controversatur, tractarunt, nec tamen legerunt ul' hodie legendum esse Protestantes volunt.

Section vi. — *Protestantes communi populo persuadere non posse rationabiliter, versionem suam esse magis conformem originali textui, quam nostram.*

Si quis de plebe praedicantem ex Protestantibus interrogaret: Quomodo mihi constabit tua Biblia esse magis conformia originali, quam sint Vulgata Catholicorum? videret hominem simplici petitione ad magnas angustias redactum.—Quid enim dicet? Examinaverunt viri, in hebraicis graecisque litteris exercitatiissimi. At vero id non sufficit. Dicit enim plebicus se a praedicanlibus suis edoctum, nulli mortali, ne quidem universali Ecclesiae, in negotio salutis et fidei credere, nisi Scripturam assertioni suae habuerit patrocinateli!; propterea se viris illis, caeteroquin doctissimis, ob hoc quod doctissimi sint, assentiri nullo modo posse. Dicit sibi ignoranti constare non posse, sintne viri illi in hebraicis graecisque litteris versati, quod eas ignoret. Dicci communem quidem famam assidue illorum exercitatione, cui nolit detrudere; sed parem famam esse pro Lutheranis et Calvinianis, quorum tamen versiones non conveniunt. Robustiores etiam pro Romano-Catholicis famam, quorum Biblia, in locis controversis, a lectione antiquorum Patrum

discrepant, quantum quidem fama fert publica.—Itaque nulli de plebe constare potest sua Biblia esse magis conformia originali, quam sint Vulgata Catholicorum.

Section vii. — *Occurritur effugio Protestantium.*

Quidam Protestantes, ut declinent quaestionem, dicunt cuilibet de plebe posse constare de legitima versione, per convenientiam versionum omnium in doctrinis necessariis. Sed consideremus quanta obstant isti effugio.—Primo. Si convenientia versionum omnium in doctrina necessariis securam reddit plebem de fidelitate suam, quibus utitur, versionum; opus est ut plebi certissime constet quinam sint articuli necessarii. Sed nec doctoribus ea de re plenè constat, qui inter se conveniunt; minime constat plebi.—Secundo. Si plebs Calviniana eo modo potest esse secura, etiam plebs Lutherana poterit taliter esse secura, illoc autem Calvinista: nequeunt concedere de Lutheranis, quorum doctores non eodem modo articulos necessarios cum Calvinistis determinant; atque ex eadem ratione id nequeunt Lutherani de Calvinistis concedere; ut jam nihil dicamus quod doctores Lutherani aequè sint discordes in determinandis articulis necessariis.—Tertio. Unde constabit plebi quanam sit doctrina necessaria? Non ex Scriptura, quia quamdiu ipsi non constat de fidelitate suarum versionum, non potest fidem suam fundare in ulla versione de cujus divinitate non habet certam notitiam.

Dicent forte Deum non permittere ut doctrina necessaria inversionibus corrumpatur; credendumque esse ejus providentiam non tolerare ul' veritas illa quae ad salutem hominum est destinata, ad homines non perveniat.—Resp.: Bene hoc creditur de divina providentia; atque ita intelligitur quomodo convenientia translationum per se quidem non operetur nisi fidem humanam; considerata tamen quatenus subjecta providentiae divinae, operetur fidem divinam. Nam sicut Deus posuit verbum suum in Scripturis divinis, ita posuit verbum et Spiritum suum in Ecclesia. Si ergo providentia divina tantam curam merito creditur habere de verbo suo in Scripturis posito, certe majore fundamento credetur non minorem curam impendere verbo et Spiritui suo in Ecclesia positum.—Quarto. Perpendant Protestantes an in suis versionibus, a tempore Lutheri inemptis, sit convenientia in doctrinis necessariis. Videbunt in locis particularibus adducendis, neque in hac esse convenientiam

.pars I).

MODIS PROBATIVUS ET OFFENSIVES.

Section i. — *Observationes generales, ut probetur versio Vulgata Catholicorum.*

Concilium Tridentinum, decreto de canonicis Scripturis, statuit pro sacris et canonicis suscipiendos esse

cos libros qui in Ecclesia catholica legi consueverunt, ut in veteri Vulgata latina continentur. Ex hoc non sequitur, uli male existimant Protestantes, ullam aliam versionem a concilio esse condemnatam, vel impro-

tatam : nos (psi in Ecclesià catholici multis aliis versionibns utimur. Sed hoc sequitur, nullum aliud exemplum, nullam aliam versionem à concilio fuisse agnitam, tanquàm authenticam. Si Protestantes existiment suis Ecclesiis non deesse auctoritatem, cur suas domesticas versiones non declarant authenticas?— Illa venio non est semper optima, et omnibus aliis proferenda, quæ fit de verbo ad verbum. Et sic Biblia iñol-laodien 1637, verba textilis originalis frequenter ad marginem ponunt. Unde sequitur, cùm verba bebroa plerumque varias habeant significationes, groca etiam nnn semper eandem, nulli usui esse dictionaria, ut ex iis certum ac determinatum è pluribus significationibus sensum desumamus.— Kalio est, quia quandò est varia unius vocis, vel termini significatio, ut hoc loco I Tim. Î, 5, nemo tenetur utramque significationem admittere, vehit verbum Dei, nisi (quod absurdum est) quis sustineat idem omnibus planè locis faciendum. Quæ aulem esset confusio, si omnium vocum et terminorum variæ significationes S. Scripturæ versionibus insererentur?— Similiter nemo obligatur ad eam termini significationem tanquam verbum Dei admittendam, quæ est in Scripturis communior. Si enim illa communior significatio non semper est admittenda, quemadmodum est notorium, danda est ratio sufficiens, cur hoc loco particulari sit sequenda. Porro si significatio vocis alicujus sit minus communis, qu'un pars altera contendet esse admittendam, multò minus obligat, nisi ratio adferatur manifesta et evidens.

Section. — *De statu quæsiōnis.*

Quantum ad modum probativum, sustinemus Biblia Vulgata latina, in locis ad fidem et mores pertinentibus, esso conformia originali, atque adeò certa ut in iis fundari possit articulus fidei.— Quantum ad modum offrensivum, sustinemus Protestantium Biblia posse convinci, in locis particularibus, nullilalis et erroris, ex sola Bibitorum Protestantium collatione. Utrumque nobis incumbit probandum.

Section. — *Probatio editionis Vulgate? catholicæ quoad lotum et partes, ex principio catholico.*

Sicut cùm Protestantes audivimus disputantes ex sto de solii Scriptura principio, non excepimus contrapositionem talis principii; sic neque ipsi jure merito contra nostrum excipient principium, quandò posteriore loco nos audiunt probantes. Est aulem principium nostrum : *Verbum Dei ab Ecclesia propositum.* — Sic manifesta est auctoritas editionis Vulgate, quam concilium Tridentinum commendat, quia vetus illa editio in Ecclesià legi consuevit. Quapropter, ni probemus, I Tim. 2, 5, nostram lectionem esse conformem originali, canonicam et authenticam, allegamus eam lectionem que in Ecclesia legi consuevit, in concilio Tridentino approbatam, et propositam, ubi invenitur *unus mediator*. Hxc probatio tam facilis est et tùm raulrns. ut nihil excogitari possit in contrarium.

Semo IV. — *Probatio cd idratar, in locis conirnmir, per Scripturam ex principio communi.*

Ihrobationem per Scripturam ex principio communi

vocamus, cum pronostia lectione adducimus Scripturam ex libris SS. Patrum, qui prioribus post Christum seculis vixerunt, et textum controversum legunt, uti nos etiam legimus. Illud aulem nihil aliud est, quam lectionem S. Scripturæ controversam ex ore testium fide dignissimorum exhibere.— Libet producere ad hanc rem testimonium S. Ambrosii, vel antiqui commentatoris, in Epistolam ad Romanos : < Quia < proprià quis auctoritate uti non potest ad victoriam, < verba legis adulterat *novator*, ut sensum suum quasi < verba legis asserat, ut non ratio, sed auctoritas < proscribere videatur. Constat aulem quosdam Latinos olim de veteribus græcis translato codicibus, < quos incorruptos simplicitas temporum servavit et < probat; postquam aulem à concordia animis dissidentibus, et hæreticis perturbationibus torqueri quæsiōnes coeperunt, multa immutata sunt ad sensum < humanum, vel hoc contineretur in litteris quod homini videretur. Undè et ipsi Croci diversos codices < habent. Hoc aulem verum arbitror, quandò et ratio, < et historia, et auctoritas observantur. Nam hodie, quæ < in latinis reprehenduntur codicibus (nola bent!), sic < inveniuntur à veteribus posita, Tertulliano, Victorino < et Cypriano. > — Jam considera, lector, quomodò probemus lectionem nostram, I Tim. 2, 5, ex principio communi, per S. Scripturam, ex ore testium. S. Augustinus, testis omni exceptione major, sic legit : *Unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus*. Idem habet pluribus locis. Secundum testem producimus : S. Leonem papam, qui in epistolà Synodica ad Flavianum archiepiscop. Constant., quæ est in Act. 2 Cone. Chaleed., sic habet : *Unus atque idem mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus*. Tertium testem producimus S. Ambrosium, in I Tim. cap. 2: *Unus enim Deus, et unus medietur Dei et hominum, homo Christus Jetas*. — Habemus lectionem nostram, I Tim. 2, 5, probatam ex Scripura, de cujus sinceritate, veritate et auctoritate dubitari non potest, nisi et sinceritas, et veritas, et auctoritas SS. Patrum in dubium revocaretur; quæ tamen temeritas apud æquos iudices non poterit efficere, ut Laniorum testium fides propterea vacillet.

Section. — *De modo offensivo.*

Omnis alia disputandi methodus victoriam promittit ex defensione, vel probatione; hæc ex adversariorum confessione; alia ex testibus idoneis; hæc ex iis qui ex adverso stant. Et si viri boni sunt, nos adjuvant, cùm id publico et impresso testimonio dicunt, quod nos urgemus. Sin aulem minis idonei sunt testes, nos non lædunt. Cùm, sive iis creditur, hoc ipsum quod a nobis urgetur, oblinemus; sive fides non habetur, de adversariorum testium fide derogatur; nec (quod caput rei est) Scriptura superest, ad quam adversarii provocent. Protestantes illud, quod indignissimum est, futurum arbitrari sunt, vel in negotio Religionis non de veritate translationum, sed de sensu et explicatione verbi Dei fieret disceptatio. Al verò cùm frustra disputetur de sensu verbi Dei, nisi prius constet ipsam Ecclesiam

quæ in probationem adducitur, esse verbum Dei, visum
toit ab ovo inquirere veritatem, et huinanæ sapientia:
MiÜdclcin mutationem à verbo fidelis Dei separare.

Sectio vi.— *Praxis modi offensivi.*

Obtendamus quâ ratione domesticis annis confician-
tur Protestantes. Sed ante omnia dicamus hoc esse in
quæslione : An *Protestantium Piblia sint magis confor-*
mia originali, quam sint nostra? nisi enim sint magis
conformia, frustra mutatum fuerit.—Exemplum: Bi-
blia Gallica 1622 impressa habent, 1 Tim. 2,5: *Unus*
solus mediator. At omnia priora Biblia Gallica Calvini-
starum habent : *Unus mediator.* Non omnia Biblia Gal-
lica esse magis conformia originali, quam sint Biblia
Vulgata Catholicorum, vel ex eo palet, quòd major pars
cum nostris conveniat in isto loco particulari. Sin au-
tem asserant sola sua Biblia 1622, esse magis conformia
originali, jam omnia oriora erunt miniis conformia. Po-

pulus, qui discrepantes animadvertcrilà suis docloribus
facias versiones, nulli ratione certi potest inter utram-
que distinguere; neutram, nisi temeré, potest accep-
tare, ut magis conformem originali.—lfine sequitur,
neutri discrepantium versionum Gallo-Calvinistarum
articulum fidei Calviniana posse inniti, ne scilicet
eodem facto, reos illos statuatur, qui alteri versioni con-
sentientes, violari Scripturi, vel addendo, vel de-
mendo, fundamentum fidei subvertunt.—Hoc si apud
Protestantes faciendum non esl, sequitur nullum S.
Scripture locum, ad controversias fidei perlinentem,
ab ipsis allegari posse, in quo deprehendemus poste-
riora eorum Biblia prioribus non consentire. Sequitur
insuper nullam Biblionim Catholicorum lectionem à
Prolcstantibus improbari posse, quæ habeat ipsorum-
met Protestantium aul priorem, aul posteriorem ver-
sionem sibi consentientem.

it).

Sf.ctio i.— *Ratio ordinis servandi.*

Hactenus de modo disputandi, in malcrii versionis
Bibitorum egimus, idque circa textus particulares. Se-
quitur ut observationes generales in praxim deduca-
mus. Expedit reipublicæ chrislianæ, ul facta eorum
discutiantur, qui ecclesiasticis monitionibus insana-
biles, sine cauri et factiose perturbant Ecclesiæ pacem,
quos Apostohiscompellat, proprio iudiciocondemnatos.
Magnum crimen est S. Scripluræ semel tradite, fide-
liter acceptæ, hucusque conservate reluctari, cl tot se-
cutorum unanimem testificationem in dubium revo-
care; maximum vero veritatem quam semel prudenti
Hidicio probaveris, rejicere, ut videaris *frustra credi-*
disse. Tunc enim prius iudicium posteriorem con-
demnat temeritatem, ignorantiam, errorem, prævari-
ratlonem.

Sectio ii.—*Pe mutationibus temerariis S. Scriptura:*
Calmnianorum Germania.

§ I. *An sola fides justificet?*

Affirmat Calcchismus lleidelh. quæsl. 70: *Quomodo*
justus es coram Deo? cl respondet : *Sold fide in Jesum*
Christum,—Negat concilium Triti, sess. G, can. 9 : < Si
< quis dixerit sold fide impium justificari, ita utintel-
< ligat nihil aliud requiri, quod ad justificationis gra-
< tiam consequendam cooperetur, cl nullâ ex parte
< necesso esse eum cum voluntatis motu praeparari
< atque disponi, anathema sit. > —Pro sententi^ ca-
tholici! adferlur textus Rom. 8, 4, quem cùm Germano-
calviniste aliter legant, quærilur an eorum lectio sit
nelior nostri? Non est quæslio de operibus extri gra-
doni factis, sed dc operibus legis moralis in grati;!
factis.

Praxis modi Difensivi, circa Rom. 8, 4.—ÿ.cgunl
septem Biblia Germano-Calvinistarum : *Ut justitia per*
legem expetita in nobis impleretur. (Vom gcsætz crfor-
deret.) Editio Vulgata Catholica : *Ut justificatio legis*
impleretur in nobis.—Apostolus agnoscit impletionem
justificationis legis, propter opera per gratiam facta.
Calviniste non agnoscunt pisi desiderium juslitæ. —
Dicent se quidem non reddidisse ipsa verba textus ori-
ginalis, sed verum sensum verborum. Resp. : Non
sufficit id astruere. Probent juxtà part. 1, sect. 4 cl 5.
Si nequeant probare, fateantur errorem, et corrigant
factam contri jus et fas innovationem.

Praxis modi Probativi, circa Rom. 8, 4.—Vulgata
Catholica legit : *Ut justificatio legis impleretur in nobis.*
Et hanc lectionem probamus ex Scripturi, per os SS.
Patrum, juxtà pari. 5, sect. t. —S. Augustinus, lib.
ex Epist. ad Rom. cap. 44 : *Ut justificatio legis imple-*
retur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus,
sed secundum spiritum, —S. Ambrosius, in cap. 8 ad
Rom.: *Ul justificatio legis impleretur in nobis.*—Sedu-
lius, in cap. 8 ad Rom.: *Ut justificatio legis impleretur*
in nobis.—Halamus lectionem nostram legitime pro-
batam ex Scripturi per principium commune. Videan-
tur Biblia Germanica 1477, Belgica 1528, Vulgati 1511,
1552; Pagninus, Arias, Erasinus, Greca.

Praxis modi Offensivi circa Rom. S, i. — Sequitur,
ut Germano-Calviniste emendentur per suos fratres
rectius sentientes. Sed priora Hollandorum Biblia no-
biscum legunt: *Ut justificatio legis impleretur in nobis*
(der wcl). Al Biblia 1657 habent : *Ul jus legis.* Quatuor
Gallo-Calvinistanim Biblia 1>lient : *Justitia legis* (de
la loi). Consentit Castalio, Latina figurina, Br/a, qui
habet : *Jus illud legis.* Deni Germano-CalvinisLe ra-
tionem mutationis scriptiimlcm. si possint; alioqu

fraires non rediment ipsos à noti temerari® mulatinnis.

Cum Germano-Calvinistis in eodem errore sunl Lutheranorum tredecim Biblia.

§ 2. De Sacerdotio novi Testamenti.

Status controversi® est, an etiamnùm sit in novo Testamento sacerdotium visibile et externum? Negat Calvinus, Instil, lib. 4, cap. 16, § 2, ubi dicit non esse amplius in terris ullum sacerdotium, quòd sil translatum in cœlum, Christo ibi in æternum existente Sacerdote. Vide Catech. Ifeideld., qua*st, 80.— Affirmat Concilium Trid., sess. 25, can. 1 : < Si quis dixerit non esse in novo Testamento sacerdotium visibile, eie., anathema sit. >

Praxis modi Defensivi, circa Hcbr. 7, 12.— Legunt Germano-Calvinislæ in septem suis Bibliis: *Ubi enim mutatur sacerdotium* (verciiderl).— Isla lectio à nostrà multimi distat: *Translato sacerdotio*. L'ndè petimus rationem mutationis, juxta part. 1, sect. 4 el ii.—Dicent verbum græcum æque, vel magis significare, *mutari* atque *transferri*. Repi.: Si verbum græcum possit significare mutatoci translato, petimus, juxti part. 1, sect. 1, probationem, quæ doceat hic, Hcbr. 7, 12, necessario legendum esse mutato, cl non translato; neque enim hoc privati est determinare, juxta pari. 2, sect. 1. Agnoscant ergò probationem sufficientem hic deficere, et temere mutatum.

Praxis modi Probativi, circa Hcbr. l. 12.— Legimus in edhione nostri! Vulgati: *Translato sacerdotio*, Ifonc lectionem probamus ex Scripturi!, peros SS. Patrum, juxlà part. 2, cap. 4.— Sanctus Ambrosius in Hcbr. 7: *Translato enim sacerdotio*. — Sedulius in Hcbr. 7, 12: *Translato sacerdotio*. — Habemus lectionem nostram legitime probatam ex S. Scripturi!, per principium commune. Legantur etiam Biblia Germanica 1477, Belgica 1518, Vulgata 1511, 1552; Pagninus Arias, Erasmus.

Praxis modi Offensivi, circa Hebr. 7, 12. — Calviniste Galli duobus prioribus Bibliis legunt: *Translato officio sacrificaturæ* (transporté). Castdio, Latina Tigurina. Quid ergi Germano-Calvinisl® respondebunt fratribus suis Gallis?—Cum gennano-Calvinislis in eodem errore sunl duo posteriora Biblia Gallica: *Mutato officio sacrificatoris* (étant change); septem Ilollandica: *mulato sacerdotio, et tredecim Lulherana*.

§ 3. De Presbyteris novi Testamenti.

Status controversi® est, an tempore novi Testamenti sint presbyteri? Qui sacerdotium negat sub novo Testamento, negat cl presbyteros proprie dictos. Calvinus autem cl alii negant sacerdotium.— Affirmat concilium Trid. Sess. 25, can. 6: < Si quis dixerit in Ecclesià catholicà non esse hierarchiam divinò ordinatione institutam, quæ constet ex episcopis, presbyteris cl ministris, anathema sil. >

Praxis modi Defensivi, circa l Tim. 5, 17.— Legunt Germano-Calvinist® in septem suis Bibliis: *Seniores*. Lia lectio à nostri nullum distat: *Qui bene præsunt*

presbyteri. Unde petimus rationem mutationis, jiniA part. 1, cap. 4 el 5.—Dicent voces *Presbyter* et *Senior* esse æquivalentes. — Repi. Posito illas voces esse (equivalentes, ergo, quòd priorem vocem reliquerint, non fecit veniatis proponenti® necessitas, sed innovandi perversa temeritas. Deindè, voces *Presbyter* el *Senior* non sunt équivalentes; nam presbyter creatur per impositionem manuum, l Tim. 4, 14, el l Tim. 5, 22, ct 2 Tim. 1, G. At Senior Calvinistarum nullà manuum impositione constituitur, ul patet ex ipsorum formulis et disciplinis ecclesiasticis. Lt sic, quod apud Calvinistas est *Senior*, non csl apud Scripturam *Presbyter*.

Praxis modi Probativi, circii l Tini. 5, 17.— Legimus in nostri editione Vulgati: *Qui bene præsunt presbyteri*. Hanc lectionem probamus ex Scripturi, per os SS. Patrum, juxti part. 2, cap. 4.—S. Augustinus, in Spec., ex l Tim.: *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur*.—S. Ambrosius in l Tim. 5.—*Qui bene præsunt presbyteri*.—Habemus lectionem nostram probatam ex Scripturi! per principium commune. Legantur cliam Biblia Germanica 1477, Belgica 1548, Vulgata 1511, 1552, Pagninus, Arias, Erasmus, Græca.

Praxis modi Offensivi, circa l Tim. 5, 17.— Duo antiquiora Biblia Gallica habent: *Presbyteri* (Prêtres). Item Latina Tigurina ct Beza. Satisfaciant suis fratribus. In eodem cum Germano-Calvinistis errore sunt Biblia duo posteriora Gallica, septem Ilollandica, tredecim Luthcrana.

Sf.ctio ru.— *De ignorantibus mutatione Lutheronorum Bibliis inserta.*

§ 1. In sola fides justificet?

ARirmat Confessio Augustana art. 20. Negat concilium Trident., supra, sect. 1, § 1.

Praxis modi Defensivi, circii Hom. 3, 28.— Legunt tredecim Biblia Luthcrana: Tenemus ergò hominem justificari sine concursu operum legis, *solimi per fidem* (allein (lurch den glauben).— Ista lectio à nostri! multimi distat: *Arbitramur enim justificari hominem per fidem*, l'ndè petimus rationem mutationis, juxta part. 1, sect. 4, 5.

Praxis modi Probati® i, circa Rom. 5, 28.— Lectio nem nostram probamus ex Scripturi, per os SS. Patrum, juxti pari. 2, sect. 4.— S. Augustinus, lib. de Fid. ct open cap. 14: < Cùm dicit Apostolus arbitrari se justificari hominem per fidem sine operibus legis, non hoc agit, > etc.—Eodem modo Comment, in Episl. ad Rom. cap. 5, inter opera S. Hieronymi.— S. Ambrosius, in cap. 5, ad Rom: *Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis*.—Habemus lectionem nostram legitimè probatam ex Scriptura, per principium commune. Videantur cliam Biblia Germanica 1477, Belgica 1548, Vulgata 1552, Pagninus, Arias, Erasinus et Græca.

Praxis modi Offensivi, circa Rom. 5, 28.— Gennano-Calvinistæ 1560, 1570, cum Catholicis legunt; item omnia Biblia Ilollandica, omnia Gallica, Castalio, La-

lina Tigurina , cl Beza. Ili omnes Lulherum arguunt Ignorantiae. Cum Lulheranis in eodem errore sunt Germano-Calvinislæ 1558, 1587, 1617, 1626.

§ 2. *An justificatio tollat peccata.*

Protestantes communiter volunt peccata non omnino deleri sed tantum non imputari ; apud Bellarm., lib. i de Bapt., cap. 13.—Omninò deleri peccati per baptismum, habet Concilium Trid., sess. 5, decreto de peccato originali, § 5.

Praxis modi defensivi, circa Lue. 15,22. — Ludieranorum Biblia tredecim legunt : *Adferte stolam optimam* (das best kleyd). — Ista lectio à nostra multimi distat : *Adferte stolam primam*. Unde petimus rationem mutationis, juxta part. I, sect. 4 cl 5. — Dicent idem esse *stolam primam*, cl *stolam optimam*. — Repi. Ista responsio non procedit, juxta part. I, sech ici 5. Deindè, si idem valent, *stola optima* cl *stola prima*, supervacanea fuit mutatio.

Praxis modi Probativi, circa Luc. 15, 22. — Legimus in editione nostri Vulgata : *Adferte stolam primam*. Hanc lectionem probamus ex Scriptura, per os SS. Patrum juxta pari. 2., sect. 4.—S. Augustinus, Quæst. Evang. lib. 2, quæst. 53 : *Stola prima est dignitas quam perdidit Adam*.—S. Hieron. Episl. 146 : *Proferte stolam priorem, et induite eum, stolam quam Adam peccando perdiderat*.—S. Ambros. in cap. 15 Luc. *Proferte stolam primam*.—Habemus lectionem nostram legitime probatam ex Scriptura, >cr principium commune. Videantur etiam Biblia Germanica 1477, Belgica 1458, Vulgata 1511, 1552; Pagninus, Arias, Erasmus cl Græca.

Praxis modi Offensivi, circa Luc. 15,22.—Biblia Hollandica 1657, in gloss* testantur legi ex greco : *Stolam primam* (die ccsic stole). Videantur Castalio, Latina Tigurina, Harmonia Calvinii 1614. Hi omnes condemnant lectionem Luiheranam.

In eodem cum Luiheranis errore sunt septem Biblia Germano-Calvinislarum, quatuor Gallorum septem Hollandorum.

§ 5. *An Epistola S. Jacobi sit canonica.*

Negant Luiheranonim Biblia 1535, A. 1555, B. 1540, 1548, 1566, 1572, 1575, 1582, 1589. Affirmat concilium Trid. sess. 4.

Praxis modi Defensivi, circa Epistolam S. Jacobi.—Cum dicta Biblia Lutlicrana ponant Epistolam S. Jacobi extra numerum canonicarum, petimus rationem innovationis, juxta part. I, sect. 4, 5.

Praxis modi Probativi, circa Epistolam S. Jacobi.—Probamus Epistolam S. Jacobi esse canonicam, per os SS. Patrum, juxta part. 2, sect. 4.—S. Hieronymus, de Script. Eccl.: < Jacobus unam tantam scripsit « Epistolam, quæ de septem Catholicis est. » Vide phires ex antiquis apud Bellarm. de Verbo Dei, lib. 1, cap. 18. — Habemus sententiam nostram legitime probatam per principium commune. Videantur Germanica Biblia 1577, Belgica 1548, Vulgata 1511, 1552, Pagninus, Arias, Erasmus.

Praxis modi Offensivi, circa Epistolam S. Jacobi. — Biblia Lutlicrana 1529, 1551, 1568, 1609, habent dictam Epistolam inter Canonicas, tam quia reperito? in Catalogo et ordine Epistolarum, tùm quia nulla adusi præfatio eam rejiciens. Idem sentiunt omnes Germano-Calvinislæ ; omnes Galli, omnes Hollandi, Castalio, Latina Tigurina, Beza.

Notatio ad § 3.—Præfatio Lutheri in Epistolam S. Jacobi, cujusque arbitrio permittit agnoscere eam Epistolam ul canonicam, vel eam rejicere. El tamen in eadem præfatione fatetur Lutherus, ex eà Epistolà desumi fimiuni argumentum pro justificatione ex operibus. Illoc posito, si Lutberanus, potestate à Luihero sibi facta, Epistolam S. Jacobi habeat canonicam, polcrilne fieri, ut conlrà expressam Scripturam credat Lutheranus solam fidem justificare?

Sectio iv. *De erroribus Hollandorum Bibliis insertis.*

J1. *In sanguis Domini sit in Calice.*

Negat Catechismus Heidelbergensis quæst. 78. *Nùm ergi) panis et vinum fiunt ipsum corpus et sanguis Domini?* et respondet: *Nequaquam*. — Affinnal concilium Trid., sess. 15, can. 1.

Praxis modi Defensivi, circli I Cor. 10,16.—Legunt sex priora Hollandorum Biblia : *Calix gratiarum actionis, quem gratias agentes bibimus* (dien vxo dancztseggende dzincken).—In nostris Bibliis legimus: *Ct.lix benedictionis cui benedicimus* : undè petimus rationem mutationis, juxta part. I, sect. 4. — Dicent : Græcum tam posse significare, *gratiarum actionis, quàm benedictionis*. — Repl. Hæc responsio non est juxta part. I, sect. 4 cl5. Deindè, non queritur quid possit significare verbum græcum, secundum se sumptum, sed quid hic, i Cor. 10,16, sippiificet. Postea, si nobis integrimi sil legere : *Calix benedictionis, cui benedicimus*; ergò quaerenda erit Ecclesia, in quà agnoscitur Calix benedictus et sanctificalus. Notandum insuper in nullo textu græco reperiri, *quem bibimus* ; adeò ul non tantam mutatione peccaverint ista Biblia, sed el additione.

Praxis modi Probativi, circli I Cor. 10, 16. — Legimus in editione nostra Vulgata, *Calix benedictionis, cui benedicimus*. Hanc lectionem probamus ex Scriptura, per os SS. Patrum, juxta part. 2, sect. 4.—Eodem modo legitur in comment, ad I Cor. 10, inter opera S. Hieron.—S. Ambrosius, in cap. 10 I ad Cor. : *Calix benedictionis quem benedicimus*. — S. Irvnxus. lib. 3, cap. 20 : *Calix benedictionis quem benedicimus, nonne communicatio sanguinis est Christi?* — Habemus lectionem nostram probatam ex Scriptura, per principium commune. Videantur etiam Biblia Germanica 1477» Vulgata 1511 et 1552; Arias, Erasmus el Græca.

Praxis modi Offensivi, circli I Cor. 10, 16. — Biblia Hollandica, 1657, legunt : *Calix gratiarum actionis cui gratias agentes benedicimus*. Hic habemus *benedictionem* Calicis, quæ importat *sanctificationem*, consentiente Glossò Bibliorum Hollandicorum 1582. El debere tantam verti hoc loco cui Iwneilicimus, habet glossa Bibliorum 1637. Insuper nobiscum legunt qua-

tuor Gallorum biblia; quatuor posteriora Germano-Calvunstarum; duodecim posteriora Lulberanorum; quitas accedimi Latina Tigurina cl Beza. Hi omnes improbant errorem fratrum suorum.

Cum ilollandis in errore sunl tria priora Biblia Gcrinano-Calvinistarum, quæ legunt: *Calix gratiarum actionis cum quo gratias agimus*, (mil welchen wir danclsagen.) Eumdem errorem habent Biblia Luthcrana 1519.

§ 2. *In in Eucharistia maneat substantia panis.*

Affirmat Calechismus Heidelb. quæsl. 78. Negat concilium Trid., sess. 15, can. 2.

Praxis modi Defenski, circa Marc. 14, 22.—Legunt » Biblia ilollandica 1637: *Cùm benedixisset, fregit illum* (scilicet panem) et dedit illum (scilicet panem) *ipsis*. (gaf hel hacr.)—In nostris Bibliis legimus: *Accepit Jesus panem, et benedicens (regit, el dedit eis, el ait.* Inde petimus rationem mutationis, juxtlà *part. I, sect. 4 et 5.*—Dicent esse manifestum, juxtlà idioma Belgicum, requiri expressionem relativi, *illum* el *eum*.—Repi. Illud relativum ne quidem semper exprimi in Bibliis Belgicis; sic enim Marc. 14, 22, legunt Biblia Janbdana anni 1556: *Ciim gratias egisset, fregit illum, ct dedit, el dixit*; ubi post *dedit*, non addiderunt *cum*, ut faciunt Biblia Ilollandica 1637, licet non sit major ratio addendi relativum uni, quàm alteri. Et ne forte dicant Embdanos non satis intellexisse proprietatem lingua* Belgica), legunt, Marc, **Ii**, 22, eodem cum Ernbdanis modo Biblia Belgica anni 1582, Delphis impressa. Item Biblia Belgica 1612, Dordraci impressa. Item novum Testamentum 1591, Lugduni Batavorum impressum. Possunt illa sufficere, ut ostendamus non esse manifestum, quòd juxtlà proprietatem linguæ Belgicæ ista relativa debuerint necessario exprimi.—Neque instando dicant priores impressiones Belgicas, ante annum 1637, non esse translatas ex græco, quia certum osi ncque in greco neque in latino ista relativa exprimi.

Praxis modi Probativi, circa Marc. Ii, 22.—Legimus in editione nostri Vulgatà: *Accepit Jesus panem, ct benedicens (regit, ct dedit cis, ct ait.* Hanc lectionem probamus ex Scripturi, per os SS. Patrum, juxtlà *part. 2, sect. »* S. Hieronymus, Episl. 150, ad Ilcbid.: « Nos audiamus panem, quem fregit Dominus, < deditque discipulis suis, esse corpus Domini Saha- < toris, ipso dicente ad eos: » *Accipite et comedite*, < *hoc est corpus meum.* » Et mox: tSi ergò panis, qui i de cælo descendit, corpus est Domini; et vinum, < quod discipulis dedit; » et mox: < Nec Moyses dedit • nobis panem verum, sed Dominus Jesus, ipse con- < vivaci convivium ipse comedens, ct qui comeditur. » Et comment in Marc. S. Hieronymo tributus.—Habemus lectionem nostram probatam ex S. Scripturi, per principium commune. Videantur etiam Vulgata IMI, 1552; P.igniuns, Arias, Erasmus et Greca.

Pretti m di *Offensivi, circa Marc. II, 22.*—Jam S'iprà vidimus diqua Hollandonnn Biblia, saltem pro fruir ben legere. Legunt cum prioribus Hollando-

rum Bibbi, Gallica <555, 1556, 1570» 1565, 1577—Cum Ilollandis errant Galli 1622.

§ 3. *An traditiones sint utiles.*

Negat Synopsis pur. Thcol. Disp. 4: *De Sacra Scriptura: perfectione, el inutili traditionum non Scriptarum ad eam additione.* Affirmat concilium Trid., sess. 4, decreto de canonicis Scripturis.

Praxis modi Defensivi, circa 2 Thess. 2, 15.—Legunt septem Hollandonnn Biblia* *Tenete institutiones.* (insetlingen.) In nostris Bibliis legimus: *Tenete traditiones.* Unde petimus rationem mutationis, juxtlà *part, t, sect. 4 el 5.*—Dicent vocem, *institutiones* magis, exprimere sensum Apostoli. Sed hæc responsio non est conformis *part. 1, sect. 4 el 5.*

Praxis modi Probativi, circiti Thess. 2, 15.—Probamus lectionem nostram ex S. ScriplurA, per os SS. Patrum, juxtlà *pari. 2, c. 4.*—S. Ambrosius, in 2 Thess. 2: *Itaque, fratres, state, et tenete traditiones.*—Idacius Clarus: *Itaque, fratres, state, el tenete traditionem*

Habemus lectionem nostram legitimé probatam ex Scripturà, per prjncipium commune, \ideanlur cliam Biblia Vulgata 1511, 1552; Arias et Græca.

Praxis modi Offensivi, circà 2 Thess. 2, 15.—Biblis Ilollandica 1657, declarant, se hic non errasse ex inadvcrlenliA; ponunt enim in Glossò ex græco: *Tenete traditiones* (over le veringen). Priora duo gallica similiter habent: *Tenete traditiones* (les traditions). Priora tria Germano-CalviuisUirum: *Tenete quod id tradidi vobisfas* so ich cuch angeben hab).Item cliam Lutberana 1320 ct Beza.

Cum Ilollandis in eodem errore sunt duo posteriora Biblia Gallica: *Tenete doctrinas* (les enseignements). Item quatuor posteriora Germano-Calvinislaruni: *Tenete institutiones*, et duodecim Lutherana.

SECTIO V. *De falsificationibus Dibliorum Gallo-Calvinistarum.*

§ I. *An sola Fides justificet.*

Aflirmant Gallo-Calvinislæ, art. 20 Confessionis suæ. Negat concilium Trid., sess. 6, can. 9.

Praxis modi Defcnsivi, circà Calai. 2, 16.—Lcgunl Galli in Bibliis 1622: *Homo justificatus csl solimi per fidem* (seulement par la foi).—In nostris Bibliis legimus: *Non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi.* Unde petimus rationem mutationis juxtlà *part. 1, sect. 4, 5.*—Dicent forte eam lectionem coincidere cum nostrà, aul esse magis conformem textui Græco.

Repi. Ea responsio non est conformis, *part. 1, cap. 4 et 5.* Deindè, si versio illorum eoincidat cum noslrà, jam frustrò mutatum csl. Esse autem magis conformem textui græco, sufficienter probari non potest.

Praxis modi Probativi, circa Galat. 2, 16.—Legimus in editione nostrà Vulgatà: *Nem justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi.* Hanc lectionem probamus ex Scripturit, per os SS. Patrum, juxtlà *part. 2, sect. 4.* S. Augustinus, Expos.

Episl. ad Galat. : *Sed scientes , quoniam non justificatur homo ex operibus legis , nisi per Fidem Christi Jesu.*—S. Micron. Comment, in Epist. ad Calat, c. 2. *Non justificatur' homo ex operibus tegis, nisi per Fidem Jesu Christi.*—S. Amb. in Galal. 2 : *Non justificatur homo ex operibus legis, nisi per Fidem.*

Habemus lectionem nostram probatam ex Scripting, per principium commune. Videantur etiam Biblia Belgica 1518, Vulgata 1511, 1552; Pagninus, Arias, Erasmus.

Praxis modi Offensivi, circa Gal. 2, 16.—Priora duo Gallo-Calvinistarum Biblia habent : *Nisi per fidem* (sinon par la foi); et 15G5, *sed per fidem*. Nullibi hic comparet illud, *solimi*, quo lamen Calviniste tanto pere indigebant, ut sententiam suam, de solà fide justificante firmarent. Cum istis legunt septem Bollatidorum Biblia, septem Gemiano-Calvinislarum, tredecim Lutheranorum, Latina Tigurina et Beza.

Observe hic in pejus profecisse Gallo-Calvinistas; et ab omni consensu Catholicorum cujuscumque temporis, Calvinianorum Germaniæ, Hollandonnn, et Lutlieranorum recessisse; quod an malam fidem redoleat quisque judicet.

§ 2. An sit velitum facere imagines, ul serviatur Deo.

Affirmat Calechismus Gencv., dom. 23. Negat concilium Trid., sess. 25.

Praxis modi Defensivi, circa Rom. 2,22.—Legunt tria priora Gallo-Calvinistarum Biblia : *Abominaris imagines* (les images).—In nostris Bibliis legimus : *Qui abominaris idola*. Unde petimus rationem mutationis, juxlà pari, **i**, sect, **i** et 5.

Hic nullum palet effugium, nisi dicant se initio præ-tensæ Reformationis suæ indiguissse istà falsificatione, ut catholicos imaginibus addictos ab iis deterrent.

Praxis modi Probativi, circa Rom. i, 22.—Legimus in editione nostri Vulgatà : *Qui abominaris idola*. Hanc lectionem probamus ex Scripturi, per os SS. Patrum, juxlà part. 2. sect. 4.—S. Ambrosius, in cap. 2 ad Rom. : *Qui abominaris idola*.—Sedulius ad Rom. : *Qui abominaris idola*.

Habemus lectionem nostram probatam ex Scripturi, per principium commune. Videantur etiam Biblia Germanica 1477, Belgica 1518, Vulgata 1511, 1552, Arias, et Pagninus cum Erasino, *simulacra*, cl Græca.

Praxis modi Offensivi circa Rom. 2, 22.—Legunt Biblia Gallica 1622 : *Abominaris idola*. Omnia Ilollandica legunt: *Qui abominaris idola*. Omnia Gennano-Calvinistarum : *Abominaris Deos falsos*. (Gælsen.) Ilà cliam Lulherana 1529 et 1534, reliqua legunt, *idola*. Subscribit Boza.

§ 3. An quis possit excidere à fide.

Negant Gallo-Calvinista», Conf, art- 21, Calv. Ins-til. lib. 3, cap. 2, § 12, Catechis. Heidelb. qtÓBSt. 21. Affirmat concilium Trid., scss. 6, can. 23.

Praxis modi defensivi, circa I Cor. 9, 27.—

Legunt posteriora duo Gallo-Calvinistarum Biblia • *Corpus meum in servitute redigo, ne quo modo, aim aliis prædicavcro, ipse inveniar non recipiendus* (afin qu'en quelque manière, etc., moi-même rie sols trouvé (non recevable).— In nostris Bibliis legimus : *Castigo corpus meum, ct in servitute redigo, ne forfè, cùm nine prædicaverim, reprobis efficiar*. Ende petimus rationem mutationis, juxlà part. I, sect. I el 5. Dicent cum locum, I Cor. 9,27, esse intelligendum juxtà analogiam fidei el vocem, *reprobis*, ibi non opponi, *electo*, ul docci Beza; ac proludè non vertendum, *reprobis*, nequis incautior erret, sed melius, *non recipiendus*; quòd illius verbi significatio modificetur per voces, *aliquo modo*. — Repi. II»c responsio non est juxta part. I, sect. 4 et 5. Deinde, quid sibi volunt ista verba : *Intelligeudam esse Scripturam juxtà anato» giant fidei?* Cujus fidei ? Niim CatholicæT nouliqnam. An Lutherans»? nihil miniis; sunl enim Lutberani in hàc quaestione Calvinisti contrarii. Cujus ergò fidei ? Quin dicitis aperte : Calvinislicæ? Absurdum.

Praxis modi Probativi, circa I Cor. 9, 27.—Legunt Biblia nostra vulgata : *Castigo corpus menât, ct in servitudinem redigo, ne forte, cimi aliis prædicaverim, reprobis efficiar*. Hanc lectionem probamus ex Scripturà, p r os Sanctorum Patrum; juxtà pari. 2, sed. 4. S. Aug. de Agon. Christ, cap. 6: *Castigo corpus meum, ne forte aliis prædicans, ipse reprobis inveniar*. — S. Ambros. in I Cor. 9: *Ne forfè aliis prædicans, ipse reprobis inveniar*. — S. Cyprianus, de sing. Cleric. : A'c *forte aliis prædicans, ipse reprobis inveniar*.

Habemus lectionem nostram legitime probatam ex ScripturA, per principium commune. Videantur Biblia Germanica 1477, Belgica 1518. Vulgata 1511, 1552; Pagninus, Arias el Erasmus.

Praxis modi Offensivi, circa I Cor. 9, 27.—Duo priora Biblia Gallo-Calvinislarum legunt : *Ne contingat, cimi aliis prædicavero, meipsum reprobari* (afin qu'il ifadvienne que quand j'aurai prêché aux autres, moi-même sois réprouvé). Omnia Biblia Ilollandica habent : *Ne ipse reprobis fiant* (verwoz pcliich). Ilà etiam omnes Germano-Calvinista»; omnes Luihcnni: Castalio, *rejectaneus*: Latina Tigurina, *reprobis*: Beza *rejcctaneus*, quam vocem explicat per vocem *reprobtis*. Hi omnes ostendunt Gallo-Calvinistas à majoribus, cl fratribus suis deflexisse, ut errori suo patrocinentur.

Pars iv.

Destruuntur omnia Protestantium Biblia vulgaris versionis*, simul ct separatim sumpta.

Quia ministri Protcslnntiinn nihil magis urgent pu-

blicó, nihil magis inculcant privatlm, sive apud indoctam plrlM»m, quàm salutem nostram ex Scripturis suens et divinis petendam esse; nenuc in æternæ sa-

linis negotio fidem mortalium ulli habendam ; et con* queruntur notitiam verbi divini, clectionem sacrorum fibrorum populo per Catholicos ereptam ; non inutile futurum existimavimus, si ipsas Bibliorum Protestan- ium vulgares versiones lotas et omnes aggredieremur, ostendentes nihil illis certe et infallibilis auctoritatis tribuendum esse, neque in illis lutò fundari posse ullum articulum fidei.

Sectio prima. — *De insufficientià fiblionim Protestan- dum.*

Ea probatur primò, ex ratione translationis. Nulla enim versio ex hebreo, vel graco facta est authen- tica et canonica, ex naturò suà; quia, ut aliqua ver- sio sit authentica, requiritur sufficiens auctoritas pu- blica. Nulla etiam versio, ex doctrinò Proteslanlium, est authentica; de quo vide Synop. pur. Thcol. Disp. 5, thes. 11. — Probatur secundò, ex qualitate trans- ferentium. Nam illi sunt homines fallibiles: de quibus non habemus absolutam certitudinem, quòd in trans- ferendo non erraverint. — Probatur terliò, ex con- fessione transferentium. Nam translatorez BHilionnn Lutheranorum, et aliorum, in prafationibus petunt sibi ignosci, si in quo erraverint. — Probatur quartò, ex erroribus in translatione repertis ; de quo sufficien- ter actum in procedentibus.

Sectio ii. — *Protestantes non posse provocare ad tex- tum græcum, tanquàm authenticum.*

Primò quia non constat cerlò, Mallhæum grace scripsisse, et non hebraico: S. Hieronymo posterius asserente, Praef. in quatuor Evangelia ; et S. Irenæo, lib. 5, cap. 1. Secundò, quia non constat cenò, S. Marcum grace scripsisse, et non latiné. (Vide Bellarm. de Verb. Dei, lib. 2, cap. 7.) — Terliò, quia licèi constet ipsas originales auctorum canonicorum Scrip- turas esse authenticas, non tamen constat descriptas copias, vel impressa ex istis exemplaria esse authen- tica. — Non probatur ex Deui. 17, 18, exemplaria, seu copias quasvis esse authenticas. Ibi enim sic le- gitur : *Postquam autem sederit in solio regni sui, des- eribet libri Deuteronomium, accipiens exemplar à sacer- dotibus Levitici tribus.* Vides, ex mandato Dei, accipien- dum frisse exemplaru *Sacerdotibus Leviticæ tribus*; ut quod in originali erat authenticum, interveniente aucto- ritate publicò sacerdotum Leviticæ iribûs fieret authen- ticum. — Quarto, quia ingratis exemplaribus maxima et interdum varietas, falente Bezò, prafat. in novum Testamentum, 1556. Quid in illà varietate erit au- thenticum? — Exemplum sit ex 1 Cor. 15, 51, ubi nos ex graco legimus : *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Beza ex alio graco exem- plari legil: *Non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur*, quæ est contradictoria prioris lectionis in nuierû gravi. Vide S. Hieronym., Episl. 152; S. Hi- lar, in Psalm. 52. — Aliud. Art. 1, 11, Boza legil : *Ita remet. quemadmodum spectastis etiam proficiscentem*

in catum. Et notat in Iribus vetustis codicibus legi, *Iste*, scilicet veniet. Ex quo verbo argumentatur contra substantialem Christi Domini in SS. Eucha- tístiò praesentiam; adeoque in malcriò fidei contestata. — Aliud, Joan. 8, 27, Beza legil: *Quod de Patre eis loqueretur.* Nos ex graco legimus, fatente Bezò: *Quia Patrem eis dicebat Deum*; quod testimonium insigne est pro divinitate Salvatoris. Hæc iterimi materia est fidei gravissima. — Quintò, probatur ex diversò ejus- dem graeæ vocis interpretatione. Sic legil Boza, { Joan. 5, 6: *Spiritus is est qui testificatur, quòd spiritus est veritas.* Eodem fere modo legunt Biblia Lutheran* et Hofiandica; Gallica nobiscum legunt; Calvino-Ger- manica varian. Illud autem explicat Boza de testimo- nio spiritûs privati circi uniuscujusque justitiam; et vult Gracum *iri*, significare *quod*. Vulgata lectio ha- bet : *Quoniam Christus est veritas*; quæ verba expli- cationem Beza! non admittunt. — Sexid probatur ex diversitate lectionis graeæ, orlò ex diversitate inter- punctionis. Sic nos legimus Marc. 16, 9: *Surgens au- tem mane prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magda- lenæ*. Nobis etl distinctio post terminum, aaCtòrou, et consequenter tenemur credere resurrectionem con- tiguisse mané, idque primò sabbati; ex quo tempore derivatur celebratio Paschæ, et diei Dominici. Beza tamen 1556, legit, quasi ex graco: *Quiim autem re- surrexisset Jesus, mane primo die hebdomada: apparuit primùm Mariæ Magdalena*; et tamen ipsum gracum Beza 1601, habet distinctionem post vocem, caSCárov, sicut nos habemus. (Vid. S. Hieronym., episl. 150, quæst. 5; S. Dionys. Alexandr. episl. 1.) — Sic nos et Protestantes, Luc. 25, 45, legimus : *Arnen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.* Et tamen, juxta Bezam, aliqui postposita distinctione, particulam, con- junxerunt cum verbo, Hyw, ul sensus sit: *Amen dico tibi hodie, mecum eris in paradiso.* — Septimo proba- tur ex diversitate lectionis græcæ, orlò ex diversitate aspirationis. Greci antiquitus non utebantur spiritibus et accentibus, sicut ex multis hujus temporis scrip- toribus constat, etiam fatente Bezâ, in 1 Cor. 2, 9. Et tamen cerium est, Hebr. 5, 6, ex solò diversitate spiritus, oriri diversitatem textus. Nos legimus: *Chris- tus vero tanquàm filius in domo suà.* Beza : *At Christus, ut filius, domui suæ pñrest*, auro. Quod testimonium insigne est pro divinitate Christi; nam, inquit Scrip- tura, Hebr. 5, 5; *Moses fideliserai in tota domo ejus*, scilicet Dei, nonsuò, *tanquàm famulus*, ibid. Christus verò, lampiàm filius, *in domo suà.* — Et lamen Hebr. 5, 6, aureo, *ipsius*, non, sud. Quomodò Erasmus convincet Beza, si Apostolus nec spiritum asperum, nec lenem voci avroG, apposuerit? Si conjecturas attu- lerit Beza, conjecturas adferci et Erasinus, meritoque dicet non sufficere lectionem solis conjecturis stabi- litam, ul probetur divinitas Christi Domini. — Octavò probatur ex diversitate lectionis graeæ, orlò ex diver- sitate accentus. Ita Hebr. 9, 2, communiter nos legimus *ζvíα*, accentu in penultimò, adeò ul sit adjectivum et femininum singularis numeri sensumque faciat : *Pro- positi* panum, quæ dicitur sapeta.* At ζ/-ca, accentu

in antepenu.timà , adjectivum cl neutrum pluralis nu* meri, sensum fácil : loca, de quibus loquilor Apostolus esse sancti. Priorem lectionem nos sequimur et Erasinus ; Beza falcine cam reperiri in quibusdam codicibus , cl sequitur lectionem [poslcriorem. Possent hujusmodi exempla adduci mulla ; sed nihil opus est in re planò.— Nonò probalur, quia Protestantes rejiciunt quandoque omnia excmplaria greca. Exemplum , Mallii. 10,2, in omnibus exemplaribus greets el Latinis legitur : *Primus Simon qui dicitur Petrus*. Ilà el Biblia Lutherana, Hollandica, Gallica el Germanica Calviniana.

Adversus ejusmodi consensum, à Proleslanlibus agnitum , conatur ea verba in dubium vocare Beza, quandò scribit de voce npfiroc: < Quid si hocvocabu- < lum ab aliquo additum sit, qui Petri primatum vellet < stabilire? nihil enim sequitur, quod cohæreat. > Ilà Beza, quod existimat oflicere errori Proteslanlium, audaci temeritate cupii clusum. Bezæ videtur nihil sequi, quod cohæreal ; ergo Bezæ fil verisimile, vocabulum KfAro; (etiamsi repcrialur in omnibus exemplaribus græcis cl lalinis; etiamsi ejus sensus exprimatur In editionibus vulgaribus) ab aliquo additum, qui Petri prinalum vellet stabilire. Quid hoc est, nisi contra conscientiam pervertere verbum Dei?

Sectio ni.— *Protestantes non posse provocare ad textum hebræum, tanquàm authenticum.*

Licèi, quæ haelenùs dieta sunl de lexlu greco , etiam prò magna parte applicari possint textui hebreo, visum lamen, posi D. Veroniuin , rationibus quibusdam demonstrare provocationem Proteslanlium ad textum Hebreum, non esse priori solidiorem. — Batio prima, ex ambiguitate lextiis hebræi. Ambiguum vocamus textum, quandò idem locus, eadem vox, idem verbum diversis ac discrepantibus modis, ob causas rationabiles alque urgentes explicari potest. Hoc amem apud Hebreos contingit, ex diversitate signilicalionis unius ejusdemque vocis. Contingit , quòd idem verbum in variis conjugationibus habeat non raro contrarias significationes : imò idem quandoque contingit circa idem verbum in eàdeni conjugatione. Quid , quòd eadem vox cl diversæ signilicalionis radicibus descendat ; quòd maxima sil quarumdam vocum similitudo ; quòd linone dissimiles cumulentur; quòd integre voces subaudiantur, cl vicissim redundant? Hæc, cl similia habet Pagninus.

Posilà hòc diversitate, non quaeritur quid probabiliter, cl incongruo modo dici possit, sed quid adeò cerio el indiibitatò asseverandum sil, ul segura fide acceptetur pro divino. Ipsi Protestâmes omnem significationis hebraicæ diversitatem insuis Bibliis non expresserunt ; uti nec exprimi polcsil sine ingenti confusione; de quo videri potest versio Belgica anni <637, cum suis glossis. — Docendum igitur illis incumbit, illud quod non expresserunt, non fuisse exprimendum, et illud , quod expresserunt, fuisse à Spiritu sancio intentum.

Ratio secunda, ex diversitate punctorum. Hæc enim ab initio hebrææ linguæ nen fuisse conjuncta, communissima habet sententia. Ex eorum diversitate oriri diversitatem leclionis, noiorium csl. — Exemplum : Jsai. 9, G, dicitur de Christo : *Vocabitur Deus*. Judæi, mutatis punctis, ex passivo fecerunt activum, *vocabis*. Et sic enervatur insigne testimonium pro divinitato Christi. — Lutherani 1529, pro *Deus*, legunt, *Potestas*. Hem 1551, 1555, A. <555, B. 1540, 1548,1566, 1572, 1575, 1582, 1589, 1609. Item Biblia Hollandica 1581, 1582,1612,1614. Al verò 1657, *Deus foriis*. Gallica 1555, 1554, *Dieu fort*. Calviniana Germanica 1558, 1560, 1570, 1587. *Deus fortis*, Heidelb. 1601 , 1617. (Vid. S. Hieronym. in cum loc. Bellarm. de Verb. Dei, lib. 2, cap. 2.)— Aliud : Isai. 62, 11, legitur: *Ecce Salvator* mus reni/. Mutatis punctis, legum Judæi: *Ecce salus tua venii*; quam salutem referunt ad ipsum Deum Patrem, non ad Christum. (Vid. S. Micron. in cum loc.)— Biblia Lutherana male legunt cum Judæis, *licit.*, <529 , 1534,1555, A. 1155, B. 1540, 15-18, 1566,1572, 1575, 1582, 1589, 1609; item Hollandica 1581, 1582,1602,1612, 1614, 1657. Gallica bene legunt, 1553,1554. Male ilerùm Calviniana Germanica, *Ileyl*. 1538,4560, 1570, 1587 9 1601, 1617. Aliud : Jerom. 53, 6, legimus : *Hoc esi nomen, quod vocabunt eum* (id csl, quo vocabitur Christus) *Dominus justus noster*. Quo probahir dividila* Christi. Judæi, mutato uno puncto, lotum hoc argumentum eludunt. Nobiscum bene legunt Biblia Luthera, Hollandica, Gallica, Calvinianorum Germante. In istis exemplis discrepat nostra vulgata u punctuatione; et, ut vidimus, varia Proteslanlium Biblia sequitur noslram lectionem, contrà Judæorum punctuationem. Dicam ergò Protestantes ulra, in istia exemplis, lectio sit divinaci canonica ; itàut articulus fidei in cà securè fundetur. Judæorum auctoritas prestò non est, quia ab iis recedunt. Calholicæ Ecclesiæ auctoritas si ipsis sufficit, congratulamur: debet enim et in aliis sufficere.

Ratiolerlia, quia Judæi corruperunt Biblia. Exemplum : Ps. 21, 22, 17, legit Vulgata: *Foderunt manus meas et pedes meos*. Quæ est insignis prophetia de crucifixione Christi. Legum Judæi : *Siati leo manus mece*, etc. Lutherani, Hollands, Galli, nobiscum legunt; Calvinistæ Germani initio cum Judæis, posleà nobiscum. — Aliud : Isa. 55, 8, legit Vulgata : *Propter scelus populi mei percussi cum*. Hoc in singulari de Christo accipitur. Judæi nunc in plurali legunt de populo Israelitico. Nobiscum legunt Biblia Lutherana, Hollandica, Gallica, Calvino-Germanica. — Aliud Zactariæ 9, 9 Vulgata legit : *Ecce rex tuus veniet tibi justus et salix-tur*. Nunc Biblia Hebraica legunt, *salvatus*. Quam depravationem Judæi invexerunt, ne Christum agnoscerent Salvatorem mundi. Lutherana «Biblia nobiscum legunt 1529, sed legunt, *adjutor*, in sequentibus. Hos sequuntur Hollandica, nisi quòd anno 1637 legant, *Salvator*. Gallica, *Salvator*. Calviniana Germanica 1558,1560, 1570, bene; alverò legunt, *adjutor*, 1587, 1601, 1617.— Aliud : Zacharte 9, 11, legit Vulgata x

Tn in sanguine Testamenti (ni emisisti vinctos deìaci, in quunonerataqua. Hoc testimonium de Christo, quibusdam mutatis, detorquent Judæi ad Synagogam suam. — Luinerana Biblia malè <529, et benè in sequentibus. Hollandica benè. Gallica pervertunt. Calviniana Germanica malè 1538, 1560, 1570, et iterùin benè, 4M7, Ifiol. KM7.

His positis, quilibet judfcel an Protestantes sint admittendi , provocantes ad textum hebræum, pro stabiliendo fidei dogmate. Si enim velint Judæis per omnia assentin', necesse erit ul el coruni depravationes acceptent, quod alienum est à viris bonis. Sin autem non per omnia assentiuntur Judæis, quid inconvenient, quod sufficienti fundamento contri Catholicos allegent Î

Sectio iv.— *Communis consideratio ex procedentibus.*

Docent Protestantes Deum hoc tempore non loqui hominibus, neque docere quid credendum sil, nisi per Scripturas. Petat populus : Cui Scriptura sil credendum? Respondent : Vulgari Germanico-Belgico , Gallico; *quatenus religiosissime translata pressé etpieni respondet authentica*:. An autem ista vulgaris translatio presse el plene respondeat authentica, nequii judicare populus, qui exemplaria graca ct Hebreia , à vobis habita authentica, non intelligit. Crederet fortasse vobis populus, nisi ipsi diceretis illas translationes esse *Scripturam sacram, quatenus respondet authentico*. Novit etiam populus exemplaria, quæ habetis graca cl llebraa , ex vestra confessione, non esse originales Scripturas, ab ipsis Apostolis cl discipulis Christi relidas; novit non esse copias publica auctoritate descriptas, publica auctoritate cum originali collationatas; quales etiam in profanis solent exigi judiciis, ne cui mendacium pro veritate obtrudatur. Fac tamen, in verbo ministrorum suorum, id credere populum ; quamvis, non credere hominibus, ab ipsis>ncl edoctum.

Sed audit populus ù vobis commendari *religiosissimi*

facias translationes ; quod iterum credit in veri» ministrorum suorum ; A quibus tamen didicerat hominibus non credere. Ista verò religiosissima translatio non potesl impedire, quo miniis ipsi dicatis eam non esse Scripturam sacram, nisi *quatenus pressi ct pleni respondet authentica*. Iteret populus, el nescii in quibus ista iransladio pressé et plenè respondeat aulhenlira, in quibus varò nec pressé, nec plenè respondeat authentica. Prasumit insuper de ministrorum suorum religiosA sinceritate, quòd nec ipsi sciant, in quibus suorum iransladio respondeat authentic, quòd loca non respondentia fecissent authentica respondere, siquidem ea scivissent.

Magis angitur populus, quandò ministros suos audit confitentes esse magnam diversitatem exemplarium gracorum, etiam in locis ad fidem perlinentibus ; esse frequenter variam ejusdem graeæ vocis interpretationem ; esse variam interpunctionem ; varietatem ex aspiratione; varietatem ex accentu. In exemplaribus hebrais esse nullam ambiguitatem ex diversitate significationis unius ejusdemque vocis; ex varietate conjugationum , ex diversitale punctorum, ex maliliA Judæorum. Proptereà non miratur quidem quòd dicatis translationem non esse Scripturam sacram, nisi quaternis pressé cl piene respondet authentica; sed sumopere miratur sibi mandari ul Scripturà sacrA quærat salutem suam, cùm tamen nesciat quaternis conveniat authentica ; et meritò prasumit vos idem nescire. Obstupescit verò populus considerans varietatem in exemplaribus, in ejusdem vocis interpretationibus, in interpunctionibus, in aspirationibus, in accentibus, m aliis, à vobis agnosci; et tamen suas versiones non esse Scripturam sacram, nisi quatenus pressé cl plene respondet rei varkc, quam inierim vos asseritis authenticam.

Desperabit proindè populus per ejusmodi Scripturam ad veritatem fidei perveniri posse, nisi à suis ministris firmius aliquod accipiat solatium.

TRACTATUS QUINTUS.

DE PERPETUA PROBATIONE FIDEI PER TESTES.

Sectio prima . — JuxlA Apostolum *llebr.* 11, csl *fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, Et quia non rerum apparentium est fides, probationem postulat intellects, qui citrà rei evidentiam, vel probationem temere assentitur.— Evidentiam frufetrù quæras in rebus fidei, ul quæ sint de non apparentibus per lumen naturale. Sequitur probatione indigere fidem, ne temere credamus. Itaque probatio csl testimonium j vel instrumentum, quo fides veri constat. Nam probatio testibus, ct fide tabularum conficitur.— Hic autem agemus de probatione fidei per testes; quatenùs ea distinguitur a probatione per iurumtTita. Testimoniis creditur propter testes, horumque mlegnUlc m el UdcllUkm.

Testis est qui dc aliquo facto, aliis ignoto, vel dubie testimonium dicil. Testimonium , seu attestatio, est ipsius testis asseveratio.

Agemus de perpetuA probatione, quia probalio per testes nunquam recusari potest: quia de traditis sine scripto, citra testes constare non potest; quia instrumenta fidei nostra dependent à testibus.

Sectio ii.— *Fundamentum Christianismi refertur.*

Fides, quatenùs significat assensum mentis , ex previa Dei gralià, verilati reveiate prasthum, versatur circa S]>crandarum substantiam rerum non apj>arentium. Neminem futurum existimamus, in libris novi TcsllwcuU Dumuu nostri Jesu Ghrisu vel rnodicò

versatum, qui neget fundamentum Christianismi esse idem, quam verbo Dei adhibemus. Quid enim per miversa Evangelia narratur frequentius, suadetur orliùs, inculcatur uberius, quam fides? Jesus Christus exegit fidem ab auditoribus et discipulis; et veritas doctrina» ejus merebatur fidem; fidem verbis suis haberi voluit; et ut nullus esset excusationi locus, captravit admiranda opera, quibus cl simplices et docti meritò ad fidem commoverentur. — Doctores dedit orbi universo, viros fideles, praedicatores veritatis, suasores fidei; persuasores etiam, iis signis instructos, quæ nec subtilitas gentilium, nec perversitas Judæorum posset convellere. Ita nimirum oportebat ul æterna Dei sapientia, per stultitiam enicis mundum reconciliatura Patri, quæ stulta erant mundi eligeret, quo confunderet sapientes; obediencià sublatura crimen inobedienciæ; parvis et humilibus abundantiorem concessura gratiam, tanquàm ad obedienciam. fidei, divini ordinatione singulariter dispositis. — Nolumus hic pluribus deducere quæ universis sunt perspectissima. Illud unicum non tam persuasum, quàm repetitum cupimus: Captivandum esse intellectum in obsequium fidei, ul simus Christiani.

SECTIO III.— *Christum Jesum miraculis et testibus fidem meruisse.*

Numquid ipsum Dominum Jesum videmus, quantum illa, cui et ipsi Protestantes credunt, docet historia, nihil prius, nihil fortius, quàm credi sibi voluisse; ciim discipuli necdum essent idonei, cum quibus ei ros esset, ad divina percipienda secréta. Quid enim aliud agunt tanta, cl tam multa miracula, ipso etiam dicente, illa fieri non ob aliud, nisi ut sibi crederetur? Fide ille stultos ducebat; privato illos S. Scripturarum scrutinio docendos esse, Protestantes existimant. Clamabat ille ut crederetur; Protestantes reclamant. Laudabat credentes ille; Protestantes objurgant.

Sed nec testes defuerunt, unde constaret de Domini Jesu auctoritate. Nam in nomine Jesu omne genu flectitur reverentiæ, cœlesium, terrestrium, cl infernorum; ipsaque testantur submissione ei fidem adhibendam esse. Cœlesles spiritus in nativitate ejus testimonium perhibent; sequuntur pastores; Magi, per prophetiam eruditi, stellæ ductu Jesum inveniunt; Angelis, hominibus, cl olim mortuis de eodem lesantibis.— Idem nomen testimonium habuit de cœlo, voce ab allissimis delatâ: *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.* Testimonium invenit in terrâ, dicente precursore Joanne: *Ecco agnus Dei, ecce qui tollit peccetum mundi.* Prodiit etiam testimonium ab infernalibus spiritibus, quando clamabant demonia: *Quid nobis et tibi, Jesu fili Dei?*— Aliunde Irinum testimonium, el quidem illustrius desumetur, si consideremus quomodo gloriam suam discipulis exhibuerit. Aderant enim Moyses et Elias; et insuper accedebat de coelo vox Patris æterni. Non quasi cæteros testes, vel alia reprobaret testimonia; sed quoniam in Iribus testibus stabit omne verbum.— Ergo Christus Jesus afferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura erat,

miraculis testibusque conciliavit auctoritatem; auctoritate meruit fidem; fide contraxit multitudinem; multitudine obtinuit vetustatem: vetustate roboravit religionem; quam non solim hærelcorum ineptissima novitas fraudibus agens, sed nec gentium quidem veteranos error, violenter adversans, aliquà ex parte convelleret.

SECTIO IV.— *Quibus Christus voluerit prædicari fidem.*

Notum est ex novo Testamento voluisse Christum prædicari fidem omni creatura, doctis æquè ac indoctis, simplicibus et exercitatis. Decuit enim ut qui omnes homines volebat salvos fieri, prædicationem ad omnes et singulos dirigeret. Atque ideò missi sunt Apostoli in orbem universum, ut traderent quod acceperant; nl docerent quod didicerant; ul observationem mandatorum Christi cunctis proponerent. Nam si propter cos solos Christus mortuus est, qui cerlâ intelligencià possunt ista discernere, pene frustra in Ecclesiâ laboramus.

Nullus autem datur modus efficacior et facilior deducendæ veritatis ad omnium notitiam, quàm per testes. Magnum vero testium numerum pro Christo jam produximus, ex domesticis cl alienis; ex amicis et inimicis; ex omni statu, ul veritas neminem possit latere, nisi qui eam defugerit.

SECTIO V.— *Christum voluisse ortedicari fidem per testes.*

Conveniens enim erat ul prædicatio fidei, ad omnes directa, universis ad fidem Christi adducendis esset coaptata. Ciim enim esset impossibile 4nc fide placere Deo, justo ex fide vivente; instituit procul dubio æterna Dei sapientia, infirmitati nostre sese attemperans, cum prædicandi modum, quo non mimis indocti, quàm i dodi ad fidem pervenirent. Oportet igilur cum prædicandi modum esse ad persuadendum cum efficacissimu inuui, lùm facillimum. Efficacissimum quidem, ne ingeniorum subtiliorum perversitate posset perverti, vel potius cludi. Facillimum, ne docti, pra indoctis, viderentur ad fidem electi; cum apud Deum non sil acceptio personarum; et, testante Salvatore nostro, humilibus et pauperibus singulari modo destinata sit prædicatio Evangelii.— Modum illum prædicandi efficacissimum et facillimum tradidit Salvator mundi novissimis antè ascensionem suam verbis: *Eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judæâ, et Samariâ, et usque ad ultimum terra* *. Solent parentes, ex hac vitâ abituri, postremis verbis optima quæque suis filiis commendare. Solent filii, parentum suorum amantissimi, ultimorum verborum mandatorumque à parentibus acceptorum nunquàm oblivisci. Christus Jésus, quod antè passionem suam frequenter prædixerat et commendaverat, ascendens ad Patrem, rursùm prædicat et commendat: *Eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judia, et Samaria, et usque ad ultimum terror.* Per[M]ndamus hæc verba, tanquàm filii parentis nostri amantissimi; indè enim planum fiet, quem prædicandi modum sapienlissimus Magister voluerit observari;

qui «*ŷe simul manifestabit efficacissimum cŷl facillimum.*—Probatio per testes tunc cŷl facillima, tunc *cflicacissima*, quandō ea fil per tesles omni exceptione majores, auctoritate testium dictis ipsorum fidem ooncilhMHe. Unusquisque facile judicat testibus in auctoritate constitutis fidem esse adhibendam, liticō protervus judicatur, qui se dictis talium testium» sub quocumque prælclu , opponit.—Sic igitur Evangelium predican voluit Christus, ut Apostoli testimonium perhiberent de ipso, ejusque doctrinā, usque ad ultimum terne, Domino scilicet cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis. Ita Dominus Jesus auctoritatem majorem testibus conciliavit Apostolis, verbo eos designans, cŷl loti mundo cooperationem et signa eosdem innotescere faciens; quod haberent docti et indocti, quod sequerentur facite, et quod efficaciter retinerent; omnesque illos, tum docti, turn indocti protervos aestimarent, qui se tanto auderent opponere auctoritati.

Sectio vi.—De lenibus ex S. Scripturā.

Ab initio mundi per testes (radium, propagatamque esse veram religionem , nemo nisi temere negaverit. In cum finem testimonium Moysis fuisse à Deo adhibitum , testatur Apostolus, Ilebr. 3, 5 : *Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tanquā famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant.*—De Christo predichili) fuerat in veteri Testamento : *Eccc testem populis dedi eum, ducem ac præceptorcm Gentibus.* Isa. 55, 4. Quomodō autem praeclarissimum reddiderit testimonium, tradit S. Apostolus, 1 *Tim.* 15: *Praecipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, et Christo Jesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem.* Antea quidem testimonium de scipso perhibuerat Jesus , quōd mate calumniabantur Judæi; cū illi conveniret dictum Jeremiæ cap. 29 : *Ego sum judex et testis, dicit Dominus.* Quia enim Dominus erat, cŷl Deus omniscius ab sterno» etiam solitarium de scipso testimonium tanquā errare nescii, debebat sufficere. Quod vero esset Dominus, multiplicibus erat manifestum testimoniis, quorum in antecedentibus meminimus, ipse Dominus dignatur provocare ad sua opera : *Opera quæ ego facio tn nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me.* Nam per opera Pater reddebat testimonium de Filio : cŷl quot erant opera ejus miracolosa , tot erant pro Filio testimonia. Et proinde Christus Jesus est *testis fidelis*, Apoc. 1, 5. *Est testis fidelis et verus, qui el principium creatura: Dei,* Apoc 5, 14. Ecce testificatur ul Dominus cŷl Judex : *Arnen, amen dico libi, quia quod scimus loquimur, et quod videmus testamur, et testimonium nostrum non accipiuii.* Et similiter : *Qui de cælo venit, super omnes est. Et quod vidit, cŷl audivit, hoc testatur : et testimonium ejus nemo accipit,* Rursus suam dignitatem probat : *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non cŷl virum. Alius est qui testimonium perhibet de me; el scio quia verum est testimonium quod perhibet de me. Vos mitulis ad Joannem; et testimonium perhibuit venuti. Ego aulcm non ab homine testimonium accipio, eu*.*

Ego habeo testimonium majus Joanne. Opera enim quæ dedit mihi Pater ut perfidam ea, ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me: et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit deme, Joan. 5, 11 et 52» ct 5, 51 et scq. — Non indigebat Christus testimonio Joannis, ul qui majus habebat testimonium; sed utile erat Judæis Joannis testimonium , ut ducerentur ad Christum. Nam *hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum : non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.* Iteriim : *Et testimonium perhibuit Joannes dicens : Quia vidi spiritum descendentem quasi columbam de cælo , et mansit super eum. Et ego nesciebam eum ; sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descendentem et manentem, hic est, qui baptizat in Spiritu sancio. Et ego vidi; et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.* — Antè passionem suam prodixit Apostolis suis, et discipulis Christus, futurum ul de ipso testificarentur, et propter testificationem multa paterentur : *Traident vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos; et ad præsideset ad reges ducemini propter me, in testimoniis illis et gentibus,* Mare. 10, 18. Praedixit testificationem Evangelii! per mundum universum : *El prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus : et tunc veniet consummatio,* Matth. 24, 14. Ideō creavit cos testes subordinatos Spiritui sancio. *Ginn autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me; et cos testimonium perhibebitis de me; quia ab initio mecum estis,* Joan. 15, 26. El jiosl resurrectionem suam dixit Apostolis: *Vos testes estis horum.* — Meritō igitur convenit omnibus veris Christianis, quod Corinthiis dicit Apostolus '*Testimonium Christi confirmatum est in vobis.* Et, ut loquitur idem Apostolus ad Ilebr. 12, 1 : *Tantum habentes impositam nubem testium, deponentes omne pondus, et circumstans nos peccatum per patientiam curramus ad propositum nobis certamen; aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum,* clc. Nubes illa testium ducit nos ad terram promissionis : nam, *Libera rat animas testis fidelis,* Prov. 14, 25, ideōque meritō unusquisque nostrū dicit : *Adhccsi testimoniis luis. Domine,* Ps. 118, 51.

Sectio vii.—Per testes inchoatam fidem, per testes . fuisse continuatam.

Satis jam ostendimus voluisse Christum per testes fidem prædicari. Sequitur ut declaremus quomodō per testes prædicatio fidei fuerit continuata. Audivimus S. Petrum, post defectionem Judæ, alium desiderasse resurrectionis Christi testem. Sciebat ciim Ecclesiam sine ministerio esse non posse, cŷl quotquot ad publicum ministerium assumuntur, constitui singulari modo tesles veritatum fidei; ul continuatis per officium testibus, ipsa fidei prædicatio eodem modo continuetur.—El ad sequentia prospiciens tempora, preciaré statuit S. Paulus : *Tu ergo, fili mi, Timothee, confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu ; et quæ au-*

disti à ine per multos lesta, lieve commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. Primiim commendaverat Timotheo constantem professionem Christianismi, ulqui veritatem evangelicam acceperat à S. Paulo, aliisque testibus à Deo preordinata : *Noli erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinclum ejus; sed collabora Evangelio secundinn virtutem Dei.* Non crai causa, cur Timotheus erubesceret testimonium Domini; quamvis enim revera esset testimonium hominum, quatenus tamen illi homines erant preordinati à Deo ad ferendum testimonium, erat testimonium ipsius Domini. Non erat causa, cur Timotheus erubesceret Paulum vinclum; quia hoc predixerat Dominus, futurum ul testes sui persecutionem paterentur; lindé ex infirmitate Pauli magis debebat confirmari. Non erat causa, cur Timotheus erubesceret testimonium perhibere Evangelio, monitus ab Apostolo non tam suum esse, quod perhiberet testimonium, quiim ipsius Domini. Ita fortissime eum incitat ad collaborandum Evangelio secundum virtutem Dei. Et ideò dixerat: *Admoneo te ul resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Quæ audivit Timotheus ab Apostolo conformia testimoniis Apostolorum reliquorum, qui simul cum Timotheo veritati ab Apostolo audilæ testimonium perhibere possunt, ea debent commendare fidelibus hominibus, qui idonei erunt alios docere. — Quid hoc csl? Timotheo injungitur munus docendi. Quid docebit Timotheus? Nonne quod audivit ab Apostolo? Sed illi, qui disami, stabuline testimonio solius Timothei? Hoc non dicitur. Quid ergo faciet Timotheus, ul suis verbis habeatur fides? Numquid adhibebit testes, qui cum ipso doctrinam fidei ab Apostolo audierunt? Sed lks adhibitis, lenenturne discentes ejus testimonio acquiescere? Si quidem apostolici standum est verbis, omninò tenentur. Qui aulcm didicerint à Timotheo per multos testes, tanquàm idonei alios docere, eundem observabunt docendi modum, ul adhibitis testibus propagetur cl continuetur fides ad sequentia tempora.

Habes, lector, per testes inchoatam fidem, per testes fuisse continuatam; el fideles Christi Apostolos eum predicanti! modum, qui à Christo crai commendatus, tiim observasse, limi aliis observandum tradidisse.

Sextio vili. — *Fundamentum faciendæ inquisitionis.*

Nemo dubitai cum, qui veram religionem inquit, aul jam credere immortalem esse animam, cui prosil illa religio, aul idipsum in vert religione velle invenire. Animæ igitur causa omnis religio. Nùm corporis natura, quoquo modo se habeat, nullam curam ac sollicitudinem incutit ei, praesertim post mortem, cujus anima tenuerit, quò beata sil. Animæ igiur causa vel solius, vel maxime, si qua est, vera religio instituta est. — Hæc autem anima (non inquirimus, qur in ob causam) crai ac stulta est, donec adipiscatur percipialque sapientiam; el forlassè ipsa est vera religio. Nùm quemquam ad fabulas mittimus? Nùm cogimus*

ut temeré credatur? Animam nostram dicimus, errore ac stullitià irretitam ac demersam, viam, si qua est, quærere ventatis. Si hoc in Protestanlibus locum non habuerit, dent veniam, et innatam nobiscum participant sapientiam suam; sin id quod diximus agnoscunt in scipsis, quid impedii quominus simul quæramus verum?

Sectio ix. — *Modus inquirendi.*

Ilis igitur constitutis, quæ, ul opinamur, ita justa sunt, ul oblinere apud Protestantes istam causam quovis iudice debeamus; dicendum est quo modo viri prestantissimi de verâ religione inquirendum esso putaverint, ipsarum rationum momenta ponderantes. — Iterent initio cunciabundi, diimquerecogitant quid ipsis tenendum, quid dimittendum sit, cunctatio in dies major oboritur. Sed quonam modo verum inveniendum sil, cujus amore tnenlur, necdum perspiciunt. Sæpc ipsis videtur non posse inveniri verum; inagnique fluctus cogitationum suarum in libertinorum suffragium feruntur. Sæpè rursùm intiientes quantum possunt, mentem humanam limi vivacem, tam sagacem, tàm perspicacem, non putant latere veritatem, nisi quòd in eà quærendi modus bleat, cumdemque illum modum ab aliqué divinè auctoritate esse sumendum. — Si verò quærendum est quænam illa sil auctoritas, cùm in tantis dissensionibus se quisque illam traditurum polliceatur; lune occurrere videtur inexplicabilis sylva, cui sese inserere facile pigeat. Atque inter hæc, sine ullà requie, cupiditale reporiendi veri, animus agitur; nihilque amplius in laniis periculis videtur restare, quam, ul opem feral, divinam providentiam lacrymosis cl miserabilibus vocibus deprecari.

Auctoritatem illam, modum quærendæ veritatis determinantem, nulli non inveniunt; qui dùm auctoritatem testium non salis ponderant, circa vim el gravitatem testimoniorum frustra occupantur. Cùm enim voluerit Deus nos per homines docere, necesse est ul videamus quousque iis fidendum sil, antequàm divina testimonia privato cujusque subjiciamus scrutinio; siquidem Deo visum non est, vel uniuscujusque temeritati veritatem suam discutiendam relinquere; vel unicuique homini peculiari afflatu, ul olim Prophetis, mentem suam aperire. Nam quemadmodum Prophetas voluit suos esse lestes, à quibus accipienda esset divina veritas; ità Prophetarum testimonia voluit pèr testes ad nos pervenire; voluntate nimirim sibi per omnia constante, qué decreverat mundum per testes edocere, horumque testimonia per alios testes ad omnem posteritatem deducere.

Sectio x. — *Testibus adhibendam esse fidem.*

Jam breviter totius causæ posuimus fundamenta, sed res ipsa non ità in propinquo est, ut corporis eam sensibus metiamur, etiam quando à speciebus materialibus non plané delinemur. Quid magis apud Protestantes est obvium, quàm non solimi dicere, sed etiam fortissime asseverare, se verum invenisse, a quo nunquam sint divellendi? Quid in Catholicis copiosius ar.

giunt, traducunt acerbius t quàm quòd auctoritatem sequentes, antequam iilud verum teneant, quod purà mente conspicitur, doceant testibus fidei credendo præmiinendos esse homines, et illuminaturo præparandos Deo.

Noverunt Protestantes suos praedecessores non aliam ab causam in Ltilherum, Calvinum, aliosque incidisse, nisi quòd se dicebant, terribili auctoritate spreta, solis Scripturis insistentes, introducturos ad Deum et errore omni liberaturos. Nec enim aliud illos coegit, dimissit religione, quam à parentibus acceperant, illos magistros sequi, nisi quòd Catholicos superstitione teneri, et fidem antè rationem nobis imperari dicerent; se autem nullum premere ad fidem, nisi discussa et enodati ex Scripturis veritate.—Mirum non est mullos his pollicitationibus allici, praesertim in veritate catholici non radicato atque fundato, quasi aniles fabulas, quæ ii majoribus acceperant temere spernentes, et apertum sincerumque verum è Scripturis sacris haurire cupientes. Sed quæ rursum ratio mullos retinet, praesertim in provinciis Belgii unitis, cur Protestandum religioni non penitiis associantur, atque in gradu, quem vocare licet auditorum consistent; nisi quòd ipsos Protestantes animadvertant plus in refellendis aliis disertos et copiosos esse, quàm in suis probandis firmos et stabiles consistere?

Varii etiam inter Protestantes reponuntur, qui Ecclesiam patrum suorum adeò vehementer excranlur, ut vix audiendi explorandique videantur Catholici; nullà alia re inducti, nisi magna quadam præsumptione et pollicitatione S. Scripturarum. Eò aulcm, ut diximus, catholicam Ecclesiam maxime criminantur, quòd illis, qui ad eam veniunt, præcipitur ut credant; diu magistri sui non jugum credendi imponere, sed docendi fontem se aperire gloriantur. Sed gloriatio ista non in alium finem adhibetur, nisi ut aliquam concilient multitudinem nomine Scripturarum. Quo promisso, videtur in Deo suo gaudere anima humana; nec tamen vires suas valetudinemque considerans sanorum escas appetendo, quæ male committuntur nisi benè valentibus, irruit in venena fallentium. Nam vera religio, nisi credantur ea, quæ quisque assequatur postea, si bene gesserit, dignusque fuerit, atque percipiat, omninò sine quodam gravi auctoritatis imperio iniri recte nullo pacto potest.

Sed quæritis fortasse, et de hoc ipso accipere aliquam rationem, quàm vobis persuadeatur, non prius nolitià S. Scripturarum, quàm tunc vos esse docendos. Ea autem facile reddi potest, si modò vos æquos præbeatis. Videte ergò ulrius in religione initium faciendum sit à (Ide. Si credere vitiosum est, quis poterit amicum babero? Si enim turpe est aliquid credere, aut Wrpiter facit, qui amico credit, aut cui ab amico creditur; quomodò amicum vel ipsum, vel appellet, non videmus.—Dicetis vos concedere aliquid aliquandò esse credendum: sed hoc declarandum esse, quomodò in religione turpe non sit credere, antequam de S. Scripturis ipsi Intelligamus. Præstabimus idipsuin per gratiam Deu Quocirca à vobis petimus quid existi-

metis in graviore culpà esse, religionem tradere Indigno; an credere, quod ab illis dicitur, qui eam tradunt? Indignum autem dicimus, qui ficto pectore accedit. Conceditis, ut arbitramur, magis culpandum esse tali homini pandere, si qua sunt sancti secreta, quàm religiosus viris de ipso religioni* aliquid affirmantibus credere.—Quòd nunc putetis eum adesse, qui vobis religionem sit traditurus? Quonam modo illi fidem facturi estis vero vos animo accedere, neque quidquam in vobis, quod ad hanc rem attinet, doli aut simulationis esse? Dicetis bonà vestrà conscientiam nihil vos fingere; quantum poteritis, id ipsum asseretis verbis, sed tamen verbis; non enim animi vestri latebras homines homini ajierire possetis. At, si ille dixerit: Ecco vobis credo, sed nonne est æquius, ut etiam vos credatis mihi, cum vos beneficium, si aliquid veri teneo, sitis accepturi, daturus ego? Quid respondebitis, nisi esse credendum?—Rursùm dicetis: Nonne erat melius Scripturas statim proferre, ut eas, quocumque nos ducerent, sine illà sequeremur temeritate? Eral fortasse. Sed cum res tanta sit, ut Deus vobis per Scripturas sit cognoscendus, omnesne putatis idoneos esse percipiendis Scripturis, quibus ad divinam intelligentiam mens ducitur humana, an paucos? Paucos agnoscetis idoneos; vosque inter eos computabitis; quod quidem ille credit, qui vobis religionem traditurus est.—Vos autem mementote, jam cum bis credidisse vobis incerta dicentibus; vos illi religiose admonenti, ne semel quidem voluisse credere. Vcriim sit illà, et vero vos animo ad accipiendam religionem accedere, et ita paucorum vos esse hominum, et Scripturas, quibus ad certam cognitionem homo perducitur, vos capere posse. An cæteris hominibus, qui tam sereno ingenio non sunt, negandam religionem putatis? Nonne judicatis eos pedetentini, quibusdam gradibus, ad illa summa penetralia esse deducendos? Videtis planò id esso religiosius. Neque enim vobis quivis homo, in rei tantæ cupiditate, ullo modo deserendus aut respuendus esse videbitur. Nonne statuitis, nisi primò credat, ut ad id quod instituit pervenire non possit, et simplicem præbeat, et quibusdam magnis necessariisque præceptis oblectetur, qui illam actionem non purgelur, non cum aliter illa, quæ purè vera sunt, adepturum? Censetis profecti). Quid ergo istis, quorum de genere vos esse jam credimus, qui facillime divina secreta ex Scripturis capere possunt, si hac vià veniunt, quàm illi, qui primitiis credunt; numquid tandem dèberit? non arbitramur.—Sed la* men dicetis: Quid eos capaciores morari opus est? Ratio hæc est, quia etiam facto sibi nihil, nocerent tamen exemplo cæteris. Vix enim est, qui de se tantum sentiat, quantum potest et debet; sed qui miniis, excitandus est; qui amplius, reprimendus; ut neque ille desperatione frangatur, neque iste precipitetur audacià. Quod facile fit, si etiam ii, qui valent volare, nec cui sit periculosum incitamentum, paulisper cogantur incedere, quàm etiam cæteris tutum est—Illic est quædam providentia veræ religionis. Hoc jussum divinitus. Hoc à beatis majoribus iradi-

linn. Hoc ad nos usque servatum. Hoc perturbare velle atque pervertere, nihil aliud est quàm ad veram religionem sacrilegam viam quaerere. Quod qui faciunt, nec si eis concedatur quod volimi, possunt quò tendunt pervenire. Cujusmodi enim libit excellant ingenio, nisi Deus adsit, humi repunt, lime aulcm adest, si societatis human» in Deum tendentis cura sit ; quo gradu nihil firmitus in cœlum reperir! potest.

SECTIO XI. — *Cur testibus adhibenda fides.*

Quare jam superest, ut consideremus quo pacto hi sequendi non sint, qui se pollicentur solis Scripturis docturos. Nam quomodo sine culpà possimus sequi eos, qui credere jubent, jam dictum est; ad hos autem sponsores Scripturarum, non modò Binò vituperatione, sed etiam cum aliqua laúdese venire nonnulli putant. Sed non ita est.

Quod intelligimus, debemus rationi : quod credimus, auctoritati; quod opinamur, errori. Jam quierimus : Si quod de Scripturis nescitur, credendum non est, quomodò serviant parentibus liberi, cosque inuluà pietate diligant, quos parentes suos esse non credunt? Non enim ex Scripturis ullo modo sciri potest, sed interposita matris auctoritate de patre creditur; de ipsi verò matre plerùmque nec matri, sed obstetricibus, nutricibus, famulis. Nam cui furari filius potest, aliusque supponi, nonne potuit decepta decipere? Credimus tamen, et sine ullà dubitatione credimus, quod sciri non posse confitemur. Quis enim non videat pietatem, nisi ita sit, sanctissimum generis humani vinculum, superbissimo scelere violari? Nam quis vel insanus eum culpandum putet, qui eis officia debita impendent, quos parentes esse crediderit, etiamsi non essent? Quis conlrà non exterminandum judicaverit, qui veros fortasse parentes minimi diluxerit, diu ne falsos diligat, metuit? Mulla possunt afferri, quibus ostendatur, nihil omninò hómame societatis incolume remanere, si nihil credere statuerimus, quod non possumus tenere cognitum.—Sed nunc accipite, quod jam vobis faciliis persuadendum esse confidimus. Cùm de religione, id est, cùm de colendo atque intelligendo Deo agitur, ii minùs sequendi sunt, qui nos hominibus credere velant, Scripturas promptissime pollicentes. Nam nemini dubium est omnes homines aul stultos, aul sapientes esse. Nunc autem sapientes vocamus, non cordatos el ingeniosos homines, sed eos, quibus inest, (nauta messe homini polest, ipsius hominis Deique firmissime percepta cognitio, atque huic cognitioni vita moresque congruentes; cæteros autem, cujusmodi artibus inertiisque affecti sint, quilibet vita probandi vel improbandi, stultorum in numero deputaverimus. — Quæ cùm ita sint, quis mediocriter intelligens, non plane viderit stultis melius atque salubrius esse, præceptis obtemperare sapientoni, quàm suo iudicio vitam degere? Nam omne factum, si recte actum non est, quid proderit? Nec redé faclúm est ullo minio, quod non à reclâ ratione proficiscitur. Porro recia ratio est ipsa virtus. Cui autem hominum, nisi sapientis animo prestò est? Solos

igitur sapiens utiliter operatur. Stultos ergò amnis inutiliter, nisi in iis factis, in quibus sapienti obtemperas it; à reclâ enim ratione talia facta proficiscuntur, nec, ut ilà dicamus : Dominus sui facti stultus aestimandus est, cùm est tanquàm instrumentum nur.islclriumque sapientis.—Quàrè si omnibus hominibus utiliter agere, quàm inutiliter melius est, melius profecto stulti omnes viverent, si seni possent esse sapientoni. Atque hoc si in rebus minoribus, ut in mercando vel colendo agro, in uxore ducenda, in suscipiendis educandisque liberis, in ipsa denique re familiari administranda expedire nemo ambigit, multò magis in religione. Nam et res hómame promptiores ad dignoscendum sunl, quàm divinae; et in quibuscumque sanctionibus el prftsUnlioribus, quò majus eis obsequium cullumque debemus, cò sceleratius >enculosiùsque peccator.—Nihil igitur nobis restare smodò videtis, quamdni stulti sumus, si nobis vita optima et religiosa cordi est, nisi ulquæramus sapientes, quibus obtemperando dominationem slullitiæ, neque ilà inultum sentire el evadere aliquando possimus.

SECTIO XII.—An homines inveniri possint, quibus sit credendum.

Hic rursus oritur difficillima quæslio. Quonam enim modo stolli sapientem invenire, poterimus, cùm hoc nomen tametsi nemo ferre audeat palàin, plerique tamen ex obliquo sibi vindicent; cùm de rebus ipsis, quarum cognitione constat sapientia, ilà inter sese dissentiant, ul aut nullum eorum, aul certe unum neCesse sil esse sapientem?—Sed quinam iste sit, cùm à stulto inquiratur, quo pacto queat dignosci plane atque perspicere, omninò non videmus; neque enim signis quibuslibet cognoscere aliquid potest, nisi illud ipsum, cujus ca signa sint, noverit. Atqui sapientiam stultus ignorat. Non enim ut aurum el argentum cæteraque »d genus, et cognoscere cùm videas, el nou habere concessum est; ilà sapientiam mentis ejus oculo, qui eù cttrel, videre fas est. Sensu enim corporis quæcumque attingimus, forinsecus nobis offerentur. Et ideò licet quoque res alienas oculis cernere, cùm earum, vel ejus generis nihil habeamus; quod autem intellectu capitur, inlùsapud animum esi; nec id habere quidquam est aliud, quàm videre. Non autem potesi videre, cl non habere; neque habere cl stultus esse. Nescit hanc igitur; et diim nescit, in alio loco cognoscere non potesi. Non ergò potesi, quanidiù stultus est quispiam certissimi cognitione invenire sapientem, cui obtemperando, Unio slullitiæ malo liberetur.—Huic ergò tàm immani difficultati, quoniam de religione (juærimus, Deus solus mederi potest; quem nisi el esse, et humanis mentibus opitulari credimus, nec quaerere quidem ipsam veram religionem debemus. Quid enim tandem tanto molimine investigare cupimus? Quid optamus attingere? Quò pervenire desideramus? Eòne, quod esse, aul ad nos pertinere non credimus? Nihil est tali mente perversius. Vosne inventionem religionis postulatis, cùm Deum neque esse, neque si sit, curare humana non putetis?— Quid

ai » aita n*s esi, qu,e nisi sedulo atque omnibus viribus qurstla nequeat reperirà ? Quid si ipsa difficillima inventio, ad capiendum quod inventum est, mentem qui rentis excreet ? Quid enim oculis nostris hâc luce jucundius et familiarius ? Quam tamen perpeti, atque tolerare post diuturnas tenebras nequeunt. Quid exhausto a*grotatione corpori accommodatius, quàm cibus et potus ? Videmus tamen convalescentes refrenari alque Coliibcri, ne saturitati valentium committeresese audeant, cibusque ipsis agere, ul ad eum morbum, qui eos repudiabat, revertantur. Quid ipsos ægrotantes *f nonne* urgemus ul aliquid sumant ? In quo profecto nobis, cum tanta molestiâ non obtemperarent, si se illum morbum evasuros esse non crederent.

Quandò igitur Domini Protestantes sese operosissima et laboriosissima: inquisitioni dabunt ? Quandò tantam, quanti ipsa res digna est, curam sibi audebunt imponere ? Tandem enim perspicient recte catholica* disciplina majestate institutum esse, ul accedentibus ad religionem, fides persuadeatur ante omnia. Jam igitur videndum, ubi primò quærenda sit religionis veritas.

SECTIO MU.—*Primò quærcndam esse veritatem apud Romanos Catholicos.*

Jam Protestantes nobiscum putent, nos adhuc neminem audivisse religionis insinuatorem. Ecce res nova est nobis, negoliumque susceptum. Quæcudi sunl. credimus, si ulla est, ver.c religionis professores. Facite nos reperiisse alios aliud opinantes, et diversitate opinionum ad se quemque (rabere cupientes. Sed inter hos excellere fanne inierim celebritate quosdam, atque omnium pené occupatione populorum. An aulem isti verum teneant, magna quæstio est. Sed nonne prius sunt explorandi, ut quamdiù erramus, siquidem homines sumus, cum ipso genere humano errare videamui ?

At dicetis apud paucos quosdam esse veritatem. Scitis ergò jam quæ sit, si scitis apud quos sil. Nonne dixeramus pauló ante, ut quasi rudes quæreremus ? Sed si ex ipsâ vi veritatis paucos eam tenere conjectatis, qui vero sint nescitis; quid si ila pauci sunt, qui verum sciunt, ul auctoritate suâ multitudinem teneant undè se in ilia secreta expedire, el quasi eliquare paucitas possit ? Nonne videmus quàm pauci summam eloquentiam consequantur, cùm per lotum orbem rhetorum scholæ adolescentium gregibus perstrepent ? Numquid jam imperitorum perterriti multitudine, quicumque boni oratores evadere volunt, Cæcili sibi potius, aut Erucii, aut cujuscumque obscuri nominis orationibus, quàm Tullianis navandam operam existimant ! Hæc appetunt omnes, quæ majorum auctoritate firmata sunl. Eadem imperitorum turba discere moliantur, quæ à paucis doctis dicenda recepta sunl. Assequuntur autem perpauca, agunt pauciores, clarescunt paucissimi. Quid si tale quiddam est vera religio ? Quid m multitudo imperitorum frequentat Ecclesias, sed nullum argumentum est, ideò neminem illis my-Merns tutum csmî perfectum ? El tamen si tam pauci

studerent eloquentia quàm pauci sunl eloquentes, l nunquàm nos parentes nostri magistris talibus commendandos putarent. Cùm igitur ad hæc studia nos multitudo invitaverit, quæ imperitorum parle copiosa est, ut id quod pauci adipisci possunt adamaremus, cur nobis esse similem in religione nolumus causam, quàm cum magno anima discrimine fonasse contemnimus ? Si enim verissimus et sincerissimus Dei cultus, quamvis sit apud paucos, apud eos tamen est, quibus multitudo quanquàm cupiditatibus involuta, et à puritate intelligenlhc remota, consentit; quod fieri posse quis dubitet ? quærimus, si quis temeritatem, vecordiamque nostram arguat, quòd non apud ejus magistros eam diligenter investigamus, cujus inveniendaa nobis magna cura inest, quid respondere possimus ?

An dicetis : Deterruit nos multitudo ?—cur ab studio artium liberalium, vix huic pro senti vita aliquid commodi afferentium, cur ab inquirenda pecunia, cur ab honore adipiscendo, curdeniqueà comparandâ et retinendâ bonâ valetudine, postremò cur ab ipsâ beata vita appetitione, cùm hic omnes occupentur, pauci excellant, nulla deterruit multitudo ?—Respondebitis : At apud Romano-Catholicos absurda dici videbantur. Quibus asserentibus ? Nempe inimicis; qualibet causâ ? quâlibet ratione ? Non enim hoc nunc quæritur, tamen inimicis.—An dicetis : Yos judicio discretionis, cùm S. Scripturas legeritis, certissimi cognovisse quid esset de religione tenendum ? Itane est ? Nulla imbutus poetica disciplinó, Terentianum Maurum sine magistro attingere non auderetis ? Asper, Conatus, Donatus et alii innumerabiles requiruntur, ul quilibet poeta possit intelligi, cujus carmina cl theatri plausus videntur captare ; tu in eos libros, qui quoquo modo se habeant sancti tamen divinarumque ferum pleni prope lotius humani generis confessione diffamantur, sine duce irruis, et de his sine praeceptore audes ferre sententiam ? Si tibi aliqua occurrunt, qua videantur absurda, tarditatem luam, et putrefactum labe hujus mundi animum, qualis omnium stultorum csl, accusa; et quare aliquem pium simul cl doctum, vel qui talis esse nullis consentientibus dicitur, cujus cl præceptis melior el doctrinó perilior fias.—Dicetis : Non facile repericbalur, cùm laboro investigaretur. Deerat in lerrii quam incolebatis. Qua causa uliliùs cogere peregrinari ? In conlincnti prorsùs latebat, aut non eral. Navigaretur, si in propinquo trans mare non inveniebatur, progredere mini usquo ad illas terras, in quibus vel Apostoli prædicàsscnl, vel eorum discipuli docuissent.

Quid tale fecerunt Protestantes ? cl tamen religionem fortasse sanctissimam (adhuc enim, quasi vobiscum dubitandum sit, loquimur), cujus opinio totum orbem terrarum occupavit, miserrimi pueri instar, pro vestro arbitrio judicioque damnàstis.—Non revocabat vos, aut probibel>at, à qnorendo, vel adversantium potentia, vel sacratorum persona vilis, aut turpis fama aut institutionis novitas, aut occulta professio. Nihil horum est. omnia divina cl humana jura permittunt quærere catholicam tidem. Tenere aulem et colere

per humanum jus licci certe, si de divino, quamdiu erramus, incertum est. Nemo imbecillitatem nostram terret inimicus. Quianquam veritas atque anima? salus, si diligenter quaesita, aul ubi tutissime licet inventa non fuerit, cum quovis discrimine quaeri debeat. Plurimorum dignitatum et potestatum gradus huic divino cultui inserviunt; honestissimum csl religionis nomen cl praeclarissimum. Quid impedit Undem perscrutari, atque discutere più el scdult investigatione, ulriim hic sil illud, quod sincerissime nôssc et custodire **p**u-
cos necesse est, etiamsi plerarumque in id gentium voluntas favorque conspiret? Quæ cum ita sini, facite nos, ut diximus, nunc primùm quærere cuinam religioni animas nostras purgandas, instaurandasque tradamus. Procul dubio a catholicà Ecclesia sumendum exordium. Nam Christianorum cum sini professiones plures, atque omnes Catholicos se velint videri, aliosque praelcrsc vel hærelicos nominent, vel absurdissimum Catholicismum fingant, una est Ecclesia, ul omnes concedunt, si lotum orbem, praelcrilaque tempora consideretis, refertior multitudine; ul aulem, qui noverunt, affirmant, eliam veniale sincerior cælcis omnibus; sed de veritate alia quaestio est.

Quod autem quærenlibus satis est, una csl Catholica, cui hærcses aliæ diversa nomina imponunt, cum ipsæ singulæ propriis vocabulis, quæ negare non audeant, appellentur. Ex quo intelligi datur, iudicantibus arbitris, quos nulla impedit gratia, cui sit catholicum, quod omnes ambiunt, tribuendum.

Sed ne id superflue quisquam disserendum putet, uaa est certe Ecclesia, in qua ipsæ quodammodo etiam humanæ leges christianæ sunt. Nullum tamen hinc praeiudicium fleri volumus; sed exordium quaerendi opportunissimum iudicamus. Non enim metuendum csl, ne verus Dei cultus nullo proprio robore innixus, ab eis quos fulcire debeat, fulciendus esse videatur. Sed corle perfectas felicitatis, si potuerit ibi verum inveniri, ubi inquisitio ejus et retentio securissima est: si non poluerit, tùm domino alio quocumque uericulo adeundum atque rimandum.

SECTIO XIV. — *De viris apostolicis per Europam.*

Postquam visum est, primo loco quærendain esse veritatem apud Romano-Catholicos, sequitur ul designemus majores Catholicorum, à quibus semen fidei acceperunt.

§ 1. *De viris apostolicis per Germaniam.*

S. Maternus, discipulus S. Petri, primus fuit Coloniensis episcopus, qui el Argentina?, cl Leodii praedicavit.—S. Eucharius, discipulus S. Petri, primus fuit episcopus Trevirensis; qui cum S. Materno in Germaniam venit.—S. Crescens, discipulus S. Pauli, primus fuit Mogunlinus episcopus.—Beatus, discipulus S. Petri, primus fuit episcopus Constanliciisis.—S. Lucius Cyrenensis, de quo Act. 13, I, fuit primus Ratisbonensis episcopus; ferlurque in Vindelicis, Rhetiis, provinciisque Histro conterminis praedicasse Evangelium.—Marcus, S. Pauli sectator, existimatur predicasse Laureaci in Norico.—Agiatus, discipulus S.

Petri, propè Lunækurgum praedicavit. — Thomas Apostolus in Germania praedicavit.

§ 2. — *De ririi apostolicis per Italiam.*

S. Petrus Apostolus, episcopus Romanus. — S. Paulus Apostolus Romæ praedicavit. — S. Barrabas Apostolus, primus fuit episcopus Mediolanensis.—S. Marcus Evangelista fuit primus episcopus Aquileicnsis. — S. Patras, primus Hennensis et Hadrianensis episcopus, ex 72 discipulis Christi. — S. Apollinaris, fuii primus episcopus Ravennates. — S. Prosdocimus primus fuit Patavinus episcopus. — S. Crispoldus fuit primus episcopus Fulginalensis. — S. Paulinos fuit primus episcopus Lucensis.—S. Romanus fuit primus episcopus Nepesinorum.—S. Syrus fuit primus episcopus Papiensis. — S. Herculanius fuit primus episcopus Perusinus. — S. Brilitis fuit primus episcopus Spoletanus. — S. Epaphroditus fuit primus episcopus Terracincnsis.—S. Romulus fuit primus episcopus Volatcranus. — S. Cletus, fuit primus episcopus Mutinensis. — S. Primus fuit primus episcopus Cæsenalensis. — S. Sabinianus fuit primus episcopus Senogalliensis. — S. Frontinus fuit primus episcopus Florentinus. — S. Romulus fuit primus episcopus Fesulanus. — S. Perimis fuit primus episcopus Pitanus.

§ 3. — *De viris apostolicis per Galliam.*

S. Paulus Apostolus in Gallià praedicavit. — S. Dionysius Areopagita primus episcopus fuit Parisiensis. — S. Amator fuit primus episcopus Heduenensis. — S. Photinos fuit primus episcopus Lugdunensis.—S. Nicasius fuit primus episcopus Rolomagensis. — S. Taurinus fuit primus episcopus Ebroicensis. — S. Exuperius fuit primus episcopus Bajocensis. — S. Defensor fuit primus episcopus Andegavensis. — S. Julianus fuit primus episcopus Cenomanensis. —S. Moderanus fuit primus episcopus Rcdonensis. — S. Clarus fuit primus episcopus Nannetensis. — S. Savinianus fuit primus episcopus Senonensis. — S. Allinus fuit primus episcopus Aurelianensis. — S. Adventinus fuit primus episcopus Carnotensis. — S. Austremonius fuit primus episcopus Nivernensis. — S. Sixtus fuit primus episcopus Remensis. — S. Sixtus fuit primus episcopus Suessionensis. — S. Visinus fuit primus episcopus Biluricensis. — S. Sanclinus, primus episcopus Verduncensis. — S. Mansuetus, primus episcopus Tullensis.—S. Lazarus, primus episcopus Massiliensis. — S. Gatianus, primus episcopus Turoneusis. —S. Linus, primus episcopus Vesonlionensis. — S. Memmius, primus episcopus Calhalaiinensis. — S. Regulus, primus episcopus Silvanectensis. — S. Lucianos, primus episcopus Bellovacensis. — S. Austronionius, primus episcopus Claromonlensis. — S. Martialis, primus episcopus Lemovicensis. — S. Severianos, primus episcopus Mimatensium. — S. Georgius, primus episcopus Aniciensis. — S. Gilbertos, primus episcopus Biirdigalensis. — S. Eutropius, primus episcopus Xantonensis. — S. Fronto, primus episcopus Petracoricensis. — S. Crescens, primus episcopus Viennensis. — S. Throphimus, primus episco-

pus Arehtensfe.^-S. Paulus, primus episcopus Narbonensis. — S. Saturninus, primus episcopus Tolosanus. — S. Maximinus, primus episcopus Aquensis. — S. Clemens, primus episcopus Metensis.

§ 4 — *De viris apostolici* per Hispaniam, Angliam, etc.*

S. Paulus Apostolus prodicavit Evangelium in Ilisparidi. — S. Eugenias fuit primus episcopus Toletanus.—S. Paulus Apostolus prodicavit in Anglii.—S. Simon Zelotes prodicavit in Britannia.—S. Joseph Arimalbetis prodicavit in Anglià.—S. Jacobus prodicavit in Hibernià.—S. Titus prodicavit in Dalmalià. — S. Thomas convertit Scylhas.

SECTIO XV. — *Concilium Niarnum processisse per testes*

Retulimus Apostolos et viros apostolices, qui per paries Èuropæ Evangelium Jesu Christi praedicaverunt, Unquam testes veritatis revelat#, testes Salvatoris nostri, una cum Spiritu sancto testimonium perhibentes; quorum sequamur vestigia, imitemur exempla.

In concilio Nicæno id observatum est, ut testimoniis prodecessorum potius, quàm lillà ingenii vi ac subtilitate inter Catholicos el Acianos lis finiretur. Nam referente Cassiodoro, Hist. Tripart. lib. 2, cap. 2 : < Alii < suadebant nihil innovandum circa antiquam fidei < traditionem, el maxime quando morum simplicitas < sine perscrutatione traderetur accedentibus ad fidei < sacramentum. Alii verò respondebant, non oportere < sine examinatione sequi sententias antiquorum. > Et po>tcà : < Cùmque plurimi disceputationis deleclat< tione traherentur, unus quidam ex confessoribus < laicis simplicem habens sensum, dialecticis obviavit, t dicens : Audite igitur; Christus el Apostoli non no< bis artem dialecticam tradiderunt, vanamque verborum fallaciam, sed puram scientiam iidcel operibus i observandam. H#c dicente juvene, el animo sene, < presentes quidem mirati sunt, diclumque probaverant. Dialectici verò satisfactione suscepta cesse< rant, rationem videlicet simplicem veritatis audientes. >—llæc igitur est simplex veritatis ratio; si circa antiquam lidem nihil innovandum esse statuamus; si antiquorum sententias, non dialectico examine, sed Spiritùs sancti, eas moderantis, auctoritate ponderemus. Ita enim, sine indebitò perscrutatione, tradita.l veritati adha*rcbimus, el scientiam puram, à Jesu Christo el Apostolis propositam, absque ambiguitate amplectemur. (Vid. S. Athanas. de Decret. Nicæn. synod, sub. fin. S. Cyril!. Alexandr., Apol. advers. Orient analh. 8, et in Syinb. Nicæn. Terlull. de Proscript, cap. 7.)

SECTIO XVI. — *Concilium Ephesinum processisse per testes.*

Regulam nobis perutilem tradidit S. Vincenlius Lirinensis, advers. livres. cap. 25 : < Nos cum Ecclesià • doctores recipere, non cum ductoribus lidem Eccle< tète degerere debere. » Quantumvis enim magnus

habeatur hic, aut illo particularis doctor, si contri Ecclesiam sentiat, non audiendus, sed fugiendus est. Quum enim fides Ecclesia' sil per testes tradita el accepta, non est considerandum, quid liic, aut ille particularis existimet se probabiliter, aut certo tenere, sed quid univers# djclcl fides Ecclesiæ.

Quo modo autem in conciliis utendum sil testibus, docet, cap. 39 : < Ciun primiim mali cujusque erroris < putredo erumpere coeperit, el ad defensionem sui < sacra legis verba furari caque fallaciter el fraudu< c lenter expqperc slatini interpretando Canoni majo< rum sententi# congregami# sunl, quibus illud quod< cumque exurget novitmm, idcoque profanum, abs< que lillà ambage prodatur, et sine lillà contradictione < damnetur. Sed eorum dunlaxat Patrum sententi# < conferendæ sunt, qui in fide ct communione catho< licà sancte, sapienter, constarent viventes, docentes < ct permanentes, vel mori in Christo fideliter, vel < occidi pro Christo feliciter meruerunt. > — Declarat idipsum ibid., cap. 42, exemplo concilii Epliesini : < Quod ne prasumplipne magis nostra, quàm aucto< ritale ecclesiasticà promere videremur, exemplum < adhibuimus S. concilii, quod ante triennium fermé < in Asii apud Ephesum celebratum est, etc. Ubi ciun < de sancendis fidei regulis disceptaretur, ne qua illic < forsitan profana novitas in modum perfidi# Arimi< nensis obreperet, universis sacerdotibus, qui illo < ducenti fere numero convenerant, hoc calholicissi< mnm. felicissimum atque optimum factu visum est, < ut in medium sanctorum Patrum sententi# profer< rentur, quorum alios martyres, alios confessores, c omnes veri) catholicos sacerdotes luisse, el perman< sisse constaret; ul scilicet rite atque solemniter ex < eorum consensu atque decreto antiqui dogmatis religio confirmaretur, et profan# novitatis blasphemia condemnaretur. Quod cùm ità facium foret, juro < meritùque ille Neslorius, catholica) veritati contrarius, beatus verò Cyrillus sacrosanct# antiquitati consentaneus judicatus est. >

SECTIO XVII. — *Comparatio concilii Tridentini et synodorum Protestantium.*

Nccesse est ut Ecclesia vera, ct concilia vera eum docendi atque praedicandi modum sequantur, quem Christus Jesús instituit, quem observarunt Apostoli, quem primorum secutorum tenuit Ecclesia. Eum autem modum semper obsonavit Ecclesia roinano-catholica, lioc tradens et docens, quod per testimonia prodecessorum suorum acceperat, quodque in Ecclesià universaliter credebatur. Eundem modum observavit concilium Tridentinum, indagans prodecessorum suorum sententias, et quæ universaliter recepta erant testimonia, toti Ecclesiæ credenda proposuit. Ità enim ab initio nascentis Ecclesiæ inventum est, quid esset conforme S. Scripturis el traditioni; dùm non privatus cujusque sensus, sed quod à majoribus unanimiter occeptum erat, Urtò asseritur. — Ecclesiæ verò et synodi ProtestanHum, quid habent simile? N'íim quis audeat astruere, docendi modum à Christo institutum,

In primitivâ Ecclesia observatum, ab ipsis teneri? Et quomodò de testimoniis praedecessorum suorum inquirerent, qui à communione orbis terrarum. recedentes, carebant origine? Clamant utique Ecclesiam romano-catholicam esse meretricem babyronicam, liæresum, superstitionum fœcundissimam perversissimamque matrem; neque aliam designant, quæ eodem tempore fuerit vera Jcsu Christi Ecclesia. Pleraque etiam, quæ in nobis reprehenduntur, æqualiter gravantur græcas, tunc universi Orientis Ecclesias Christianas; ut meritu dixeris eos toti orbi bellum indixisse. — Synodi Protestantium, quid aliud habent, nisi privatas quorundam particularium sententias; si homines unius partis consideres, paucos à toto corare separatos, toti corpori adversos; si doctrinam consideres, à majorum suorum testimoniis, et iudiciis plane diversam? Ejusmodi proponunt decreta fidei, quibus nullus teneatur acquiescere, si consulto Spiritu sancto, et examinatis Scripturis, ea judicet erronea; quamvis interim eos excommunicent et anathematizent, qui sententias synodorum publice erroris arguunt. Hæc scilicet sunt adoranda novarum synodorum mysteria, S. Scripturae incognita, fidei et infidei antiquitati inaudita, vel licitus dissensus excommunicatione puniatur, licita correctio anathemate feriatur. — Et tamen iidem Protestantes audent profiteri se recipere quatuor concilia, quibus illud unice propositum fuit, vel dogmata fidei secundum Scripturas, et traditionem Ecclesiæ, à majoribus fideliter commendata, ad posteros eidem fidelitate transmitterent; vel dissentientes à decretis concilii anathemati subjicerent. Etenim sciebant S. Scripturas et traditionem Ecclesiæ eo modo intelligendas, sicut erant primitivis propositæ, sicut erant à majoribus acceptæ, à praedecessoribus tradita? Idè secure omnes illos subjiciebant anathemati, qui, cognita Ecclesiæ sententiâ, contrarium tenebant; vel qui veritatibus fidei indubitatis adversarentur. Neque ulli unquam in mentem venit, perniciosam illam contradicendi et dissentiendi licentiam, quam Protestantes permittunt, cuilibet indulgere. — Si ergò prima illa recipiunt Ecclesiæ concilia, necease erit vel modum tradendi fidem, in istis conciliis observatum, amplectantur saluamque esse pronuntiandum de fide ex S. Scriptura et traditione, juxta majorum sententias intellectis.

SECTIO XVII. — *Sanctos Patres processisse per testes.*

In praecedentibus ostensum est, antiquæ, primitivæ, utriusque Ecclesiæ concilia processisse per testes; quod quamvis solim deberet sufficere apud Protestantes, ea concilia admittentes, non tamen inutile erit ex SS. Patribus seorsini ostendere, eandem singulorum fuisse sententiam, quæ fuit omnium; et hoc universis merito placuisse, quod placuit singulis. — S. Augustinus hanc materiam ex professo tractat in praeclaro libello, *de Utilitate credendi* ad Honoratum; quæ autem ibi dicit utilissima, pro parte nostro sunt applicata instituto in praecedentibus. Idem, contra Epistolam fundam., cap. 5, probat S. Scripturae ere-

dendum esse ex testimonio Ecclesiæ, et si ejusmodi Ecclesia; testimonium, in quolibet alio, per apertissimam et manifestissimam dicta Scripturae, inveniretur esse falsum, tunc nec ipsis Scripturis credendum esse, quæ ex testimonio fallenti Ecclesiæ haberentur. Aut igitur cum Catholicis credendum est Ecclesiam, divinâ dirigente providentiâ, in nulla re ideâ falli posse, aut non esse fidem in terris.

Quemadmodum S. Augustinus statuit recipiendam esse S. Scripturam ex testimonio Ecclesiæ, divini dirigente providentiâ, ab errore immuni, illi docet recipiendas esse traditiones non scriptas, ex testimonio ejusdem Ecclesiæ, de Baptismo contra Donat., lib. 2, cap. 7, et ex testimonio contra illos generalis, ibid., cap. 8. — Ibi singulariter observandum de tacto contingisse in Ecclesiâ primitivâ, vel universalis esset robustaque consuetudo, de non rebaptizandis hærelis; et eodem tempore per Africam particularis esset consuetudo, de rebaptizandis hærelis. Lite autem super ea consuetudine exorta inter episcopos catholicos, hoc confirmasse atque definivisse generale concilium, pro quo testabatur universalis consuetudo, neglecta consuetudine particulari. — Sic in aliis sæpè contigit, v. g., de libris canonicis. SS. Patres in diversis Ecclesiæ locis, varias habuerunt de quibusdam libris sententias; alia erat conformis traditioni universali; alia erat opinio quorundam privata. Sequentibus Ecclesiæ temporibus decreverunt plenaria concilia, hoc esse libros canonicos, non illos, sequentia sententiam traditioni universali conformem.

Sed quomodò, inquit aliquis, posterioris temporis Ecclesia potuit esse certa de traditionibus istis universalibus, cum prioris temporis Ecclesia diversas inter domesticos fidei toleraverit sententias; à quâ tamen priori Ecclesiâ traditio illa universalis ad posteriorem debuerit pervenire? — Et huic quidem quæstioni non difficulter satisfacit, ex iis, quæ tradit S. Augustinus. Nam facile potest contingere, ut circa rem (ab universali Ecclesiâ in concilio congregata) necdum definitam, variæ sint domesticorum fidei sententiæ, quamvis inierim universalis consuetudo alteram partem confirmet. Neque enim singulis, non tantum hominibus, sed etiam provinciis semper constat de universalitate consuetudinis. Quousque autem non sufficienter constat de universalitate consuetudinis, variæ tolerantur inter domesticos fidei sententiæ. Verum quando plenaria ex toto orbe congregantur concilia, ubi singuli episcopi de praxi suâ Ecclesiæ testantur, non potest universalis consuetudo latere, quæ à majoribus accepta, ad posteros pervenit. Et tunc qui à vero aberrant, prece et intentione mentis ad Deum, quod postea plenario concilio visum est, id verum esse perspiciunt et docent. (Vid. S. August. contr. Crescon. lib. 1, cap. 32, 55; Nicephor. Histor. lib. 2, cap. 40, 48; Grot. Je Veril, relig. Christ, lib. 3. — Pro eadem sententiâ vide S. Ireneum, lib. 4, cap. 63, lib. 3, cap. 5, lib. 4, cap. 45, lib. 3, cap. 2; S. Epiphani. Hom. 75, 78, 61; S. Hieron. epist. 126, adveniens. Lucifer, in fin. in cap. 9

Amos; S. *Clement.* Alexandr. Stromal. lib. 7, Tract, in Jfatth. Theodorei., Dialog. 1, 2, 5; S. Basil. lib. 1 *advere.* Eimom. de Spirit. S. cap. 29. Cnssiari. lib. 1 de Incam. Doni.; S. Pacían. epist. 1; Claudian. Mammerc. De Statu anim. lib. 2, cap. 9. — Etiam sequentibus seculis esse processum per (estes, palet ob Histor. Tripart. lib. 9, cap. 18,19; Leoni., lib. 1 conlr. Nestor, cl lib. 2.

SECTIO XIX. — *Frinirà culpari Catholicos, quòd fidant Ecclesiae testimonio.*

Protestantes, qui nihil in causi religionis geri volunt, nisi precedente in universis ratione indubitata, ne videantur fidem suscipere, gravi auctoritatis imperio permoti, Catholicos culpant, quasi temerè fidant Ecclesiae testimonio. Sed illi ipsi, qui se Christianos dici volunt, quam nobis rationem afferant, videamus. Quid est, undè nos à credendo, veluli à temeritate revocent? — Si nihil nos credere jubent hanc ipsam veram religionem ullam in rebus esse non credimus; quam cùm esse non credimus, nec quærimus. At illi, ul opinamur, quærentibus monstraturi sunt; ita enim scriptum est : *Quærens inveniet.* Ad Protestantes igitur, qui nos vetant credere, non veniremus, nisi aliquid crederemus. Esine ulla major imprudentia, quàm ul Proleslanlibus sola, quæ nullà scientià subnixa est, fide displiceant Catholici, quæ ad ipsos Protestantes nos sola potest perducere? — Quid, quòd Lutherani, Reformati, Arminiani, Anabaptist®, Sociniani Christo nos credere hortantur? Possiinnè magis sibi adversari? In hoc dupliciter urgendi sunt. — Primùm quærendum à Proleslanlibus, ubi sit Scriptura, quam pollicebantur, ubi objurgatio temeritatis? Si enim turpe est sine Scripturis cuipiam credere, quid expectatis, quid satagitis, ut alicui sine Scripturis credamus, quòd faciliis Scripturarum testimoniis duci possimus? An firmum aliquid superædiieabunt Scripluræ vestra*, fundamento temeritatis? Secundum illos loquimur, quibus credendo displicemus. Nam nos credere ante rationem, cùm percipiendae rationi non sis idoneus, ci ipsù tide animum excolere excipiendis seminibus veritatis, non solum saluberrimum judicamus, sed tale omninò, sine quo sequis animis salus redire non possit. Quod Proleslanlibus cùm deridendum et plenum temeritatis videatur, profecto ul Christo credamus, agunt imprudentissime. — Deinde fatemur nos jam Christo credidisse, cl in animum induxisse id esse verum, quod ille dixerit, etiamsi nulla ratione fulciatur. Hoc principio nos docturi sunt Protestantes. Sanile paululum, nobiscum ipsi consideremus. Quoniam Christum ipsum, quomodò apparere hominibus voluit, qui istis etiam vulgaribus oculis visus esse prædicatur, nos non vidimus; quibus de Christo testimonium perhibentibus crediderimus, ul ad Protestantes jam tali fide prostriteli accedamus; nullis nos videmus credidisse, nisi populorum atque gentium confirmalæ opinioni, ac famæ admodum celeberrima*. Hos autem populos per un-versam Europam Ecclesiae catholicæ mysteria, prædicantibus viris apostolicis, corninone

successoribus, usquequaque occupasse, antequam Protestantes novitatem inducerent. Cur non igitur apud cos potissimum diligentissime requiramus, quid Christus praeceperit; quorum auctoritate commoli, Christum aliquid ulilo praecepisse Jam credidimus? — An Protestantes, à Catholicis diversum sentientes, nobis melius exposituri sunt quid Christus dixerit; quem fuisse, aut esse non putaremus, si ab illis hoc commendaretur esse credendum? Hoc ergò credidimus, uti dictum est, famæ celebritate, consensione, et vetustate roborata*. Vos autem, Protestantes, cl tàm pauci, et tàm inquieti, et tàm novi, nemini dubium est quàm nihil dicium auctoritate præfcralis. — Quæ igitur tanta dementia est Catholicis dicere : Credile Christo credendum esse, cl à nobis Proleslanlibus discite, quid ille dixerit! Sed quare? Nam si Catholici deficerent, nec nos quidquam docere possem, multò faciliis nobis persuaderemus, Christo non esse credendum, quàm de illo quidquam, nisi à Catholicis, per quos ci credidissemus, discendum. O ingentem confidentiam, vel poliùs ineptiam ! Nos Protestantes docemus Catholicos, quid Christus præcepit, cui credunt. Quod si non ci crederemus, nùm aliquid de illo nos docere possetis? Sed oportet, inquiunt Protestantes, ut credatis. Nùm vobis cum commendantibus? Non, inquiunt; nam nos illos, qui Christo credunt, per Scripturas instruimus. Cur igilur illi credemus? Quia fama fundata est. Utrum, per Protestantes, an per alios? Per alios, inquiunt Protestantes. Illis ergò aliis credemus, ut per vos doccamur? Deberemus fortasse, nisi Catholici hoc nos præcipue monerent, ut omninò ad Protestantes non accederemus; dicunt enim perniciosas vos habere doctrinas. Respondebunt Protestantes : Mentiuntur Catholici. Quomodò igilur Catholicis de Christo credemus, quem non viderunt; de Proleslanlibus non credemus, quos nolunt videre? Scripturis, aiunt Protestâmes, credile. At Scriptura omnis, si nova et inaudita proferatur, vel commendetur à paucis, nullà confirmante ratione, non Scripluræ, sed illis, qui eam proferunt, creditur. Quamobrem Scripturas istas si vos, Protestantes, profertis, tàm pauci, tàm majoribus nostris ignoti, lām male uniti, nnn libet credere; simul etiam conirà promissum facilis, fidem nobis imperando.

Rursus ad mollitudinem famamque nos revocabilis. Cohibete tandem pertinaciam, et indomitam propagandi nominis libidinem; cl monete poliùs, ul hujus multiludinis primates quæramus, cl quæramus diligentissime et laboriosissime, ut ab his poliùs de his litteris divinis aliquid discamus : qui si non essent, discendum omninò esse nesciremus. Vos vero. Protestantes, ad saniora redite consilia, nec quidquam insidiemini sub nomine veritatis, quasi per vos (à inultis seculis sepullæ) tandem in S. Scripturis invent®; quam conamini eis adimere, quibus auctoritatem ipsi conceditis.

SECTIO XX. — *Qui S. Scripturam admittit, securi ad-iierrel testimonio Ecclesiae.*

Convenit inter Catholicos et Protestantes, in S. Stri

pluris prœdiclam, et promissam esse Ecclesiam, usque ad finem mundi duraturam. Convenit inter eosdem Ecclesiæ semper competere prædicationem verbi divini, et Sacramentorum administrationem. Convenit insuper Ecclesiam veram, perpetuò durantem non errare in fundamento, sive in articulis necessariis fidei et morum : quantumvis fieri possit, ut particularia Ecclesiæ membra, vel etiam particulares Ecclesiæ, à fundamento recedant. Neque ulla lis est, an Ecclesia vera possit condere novos articulos fidei, extra, contra aut præter verbum Dei; docent enim Catholici, id Ecclesiam non posse; ut quæ post tempora Apostolorum, novis, ad universalem Ecclesiam directis, revelationibus non illustretur; licet contrarium nobis imponant nonnulli Protestantes. — Hoc ergò docemus et profiteamur, de Ecclesiâ productum esse, ut non en ei in rebus fidei. Has promissiones nobiscum in S. Scripturis legerunt Protestantes; atque eæ promissiones adeò sunt evidentes, ut eas negare non possint. Quas autem negare non possim, interpretando restringunt; quasi eæ promissiones non pertinerent nisi ad articulos necessarios, cum tamen S. Scripturæ eam restrictionem de suo addant, nec eam in verbo Dei inveniant. Al verò si Scripturæ adhibenda sit fides, uti inter nos convenit, acceptemus quod illa dicit, absolute et simpliciter, et repudiemus quod aliunde infertur, illà enim et verbo Dei sua constanti auctoritas; Ecclesiæ non auferemus, quod Spiritus sanctus ei promisit, et privatæ persuasioni non dabitur locus. Quid, quòd ipsa primitiva Ecclesia istam Protestantium limitationem ignoraverit, et promissiones Dei absolutas simpliciter acceperit, ac quibuslibet erroribus, doctrinæ universalis Ecclesiæ adversantibus, anathema dixerit, eoque ipso novam illam Protestantium limitationem repudiaverit? — Manet igitur esse credendam Ecclesiam Christi, cui in Scripturis facto sunt promissiones non errandi; casque promissiones esse absolute et simpliciter accipiendas. Quapropter si petant Protestantes, quid sibi credendum sit, ut sint Romano-Catholici, respondebitur, hoc credendum esse, quod Ecclesia proponit; ei enim facias esse promissiones non errandi; de eâ productum esse, ut non erret. Vide S. August. de Unii. Eccl. caput. 22.

Jam consideremus illud Protestantium : *Ecclesia non errat in necessariis, in aliis tamen frequenter errat.* Quid hoc est? Ibi inveniuntur illa necessaria? In Scripturâ. Possuntne Protestantes errare in determinandis necessariis? Possunt; non tamen errant, quando invocalo Spiritui sancto sequuntur Scripturam. Alibi non debite invocant Spiritum sanctum, vel minus sedulo scrutantur Scripturam, possuntne errare? Et possunt, et frequenter errant. Unde ergò ipsis constat, quòd non errent? Ex testimonio interno Spiritus sancti, quod est conforme Scripturæ. An etiam contingit ut illud testimonium non habeant, quibus persuasum est, se illud habere? Omnino. Unde igitur patet, quod eo testimonio destituantur? Ex dissonantiâ à Scriptura. At, cujus est judicare, an illorum (estimo

nium dissonantia a Scriptura? Spiritus sancti in Scriptura loquentis. Verum si ille neget id judicare Spiritum sanctum, etiam post auditas oppositiones? Hic regula Protestantium quiescit, et unumquemque relinquit privato suæ persuasioni.

Similiter, Ecclesia habet promissiones non errandi in necessariis. Ergo Ecclesia judicans hoc, aut illud dogma esse verum et necessarium, non errat in necessariis. Ergo quicumque se opponit doctrinæ per Ecclesiam proposito, Unquam vera et necessaria fit hæreticus; nam, uti docent Protestantes, hæreticus est, qui pertinaciter defendit errorem in necessariis. Quid hic dicetis? nisi fieri posse, ut Ecclesia determinet aliquod dogma, sive verum, sive falsum, Unquam necessarium, quod revera non est necessarium; nec propterea errare Ecclesiam in necessariis? At verò cujus erit judicare, an dogma, quod Ecclesia proponit ut necessarium, sit revera necessarium? Nam si illud judicium competat Ecclesiæ, manent conclusiones ex doctrina vestra deductæ. Sin autem dicitis illud judicium competere cuilibet fidei, jam totam Ecclesiæ auctoritatem subjecitis privato cujusque persuasioni; et promissionem Ecclesiæ facto, de non errando in necessariis, ampliantur et restringuntur secundum cujusque beneplacitum. Quòd dicitur, humana infirmitas, cò progressa, ubi manere luto non est, necdum respiciens, ubi salvari securum est!

SECTIO XXX — *Necessariò admittendam esse auctoritatem docentis infallibilem.*

Ostendimus in precedentibus, auctoritatem docentis infallibilem in Christo Jesu fuisse constitutam, in Apostolis continuatam, in Ecclesiâ receptam et propagatam. Et tace quidem illis sufficient, qui Scriptura sacre divinitatem agnoscunt, et venerandas antiquitatis hinc sententiam, lumen praxim amplectuntur. Sed non abs re erit, illis omnibus sepositis, liquidò ostendere auctoritatem docentis infallibilem esse admittendam: hoc enim superari, ut Protestantibus manifestetur, quòd plenior sit eorum satisfactio.

Assumimus autem illud S. Augustini, de Utili. cred. cap. i. 6: Quamdiù intelligere sincera non possumus, auctoritate quidem decipi miserum est; sed certe miserius non moveri. Si enim Dei providentia non præsidet rebus humanis, nihil est de religione satagendum. Sin verò et species rerum omnium, quam profecto ex aliquo verissimæ pulchritudinis fonte manare credendum est, et interiori nescio quâ conscientia Deum querendum, Deoque serviendum melioras quosque animos quasi publice prius atque hortatur; non est desperandum ab eodem ipso Deo auctoritatem aliquam constitutam. quâ vehit gradu certo innitentes attollantur in Deum. Itoc autem, sepositâ ratione (quæ per demonstrationis viam cupit inpredi) quam sinceram intelligere, ut sæpè diximus, difficile stultis est, dupliciter nos movet, parim in miraculis, parim sequentium multitudine. Nihil horum est necessarium sapienti, quis negat? Sed id nunc agitur, ut sapientes esse possimus, id est, in-

hærere veniali. > — Omnes per naturam in eo sumus
 numerò, ut simus habendi stulli, quoad veram el sa-
 lutarem notitiam serviendi Deo. Stultis vero difficilli-
 mum est sinceram mtelligere veritatem. < Ideò naturai
 f ordo ita se habet, ut cum aliquid dicimus, rationem
 < procedat auctoritas, > loquitur Augustinus, de mo-
 rri». Eccl. cap. 2. Quamdiù melligerc sincera non pos-
 tumus, auctoritate quidem decipi miserum est, sed
 rcrle miserius non moveri; nulla enim supressci via
 ad veram sapientiam perveniendi. Ad Deum qu.rren-
 dum, Deoque serviendum esse, ipsa rerum creatarum
 manifestat universitas. Quapropter cogitandum est ab
 ipso Deo auctoritatem aliquam esse constitutam, quà
 vehit gradu certo jímítenles, attollamur in Deum. Ne-
 cesse enim est ut rationem procedat auctoritas; si
 quibuscumqiie hominibus, doctis el indoctis, ad veram
 sapientiam constituta csl via. Hæc aulem auctoritas
 dupliciter nos movet, partim miraculis, partim se-
 quentium multitudine. — Veróni si de istà auctoritate
 nobis constet per miracula el sequentium multitudi-
 nem, deerit nobis mclaphysica certitudo; el auctori-
 tas illa erit quidem evidenter credibilis, non tamen
 compellet intellectum ad necessarium assensum. Fa-
 temur rem ilh sc habere; sed et ncesse est ut ita se
 res habeat; quò agnoscentes infirmitatem iudicii no-
 stri, ad perfectius aliquid atque eminentius aspiremus.
 Poslquàrn enim ex lumine naturo notum est, Deum
 quaerendum, Deoque serviendum esse, oportet ut de
 Deo sentiamus in bonitate, et in simplicitate cordis
 indagemus eum. Sentimus autem de Deo in bonitate,
 si teneamus ejus providentiam humanis rebus prosi-
 dere; quæ profecldò, si rebus humanis non proesset,
 nihil foret de religione satagendum. — Illa ergo divina
 providentia constituit auctoritatem aliquam, quà vehit
 gradu certo attollamur in Deum; quæ quidem aucto-
 ritas nos movet, partim miraculis, partim sequentium
 multitudine, tanquàm evidenter credibilis; sed plane
 permovet, si eam consideremus, ul divinitis consti-
 tutam, quæ presidente divinó providente dirigatur.
 Vndè hanc auctoritatem tenendam esse, quilibet facile
 perspicit, modò eam consideret à Deo provenire, el
 ejus providenlià dirigi. — Hæc igitur est illa auctoritas
 indemonstrabilis, quæ necessario admittenda est, si
 ad salutarem Dei notitiam pervenire studeamus. Esse
 autem in fidei rebus veniendum ad aliquid indemon-
 strabilo, cliam tradit S. Basilius, in Psalm, i 15. et
 S. Clemens Alexandrinus, lib. 8 Strom.

Sec tio xxn. — *Adhortatio ex præccdentibus.*

Quamobrem, etiamsi docere el persuadere non
 valeremus, monere tamen non desinimus, ul quoniam
 multi sapientes videri volunt, nequeutriim sint stulti
 dignoscere facile est, omni intentione, votisque omni-
 bus, gemitibus denique, vel etiam, si fieri possit, fleti-
 bus, Deum deprocemini, ut vos ab erroris malo libe-
 ret, si vobis beata vita cordi est. Quod facilius liet, si
 praeceptis ejus, quæ tanti Ecclesia; calholicæ auctori-
 tate firmata esse voluit, libenter obtemperetis. — Cum
 enim sapiens sit ita Deo mente conjunctus, ul nihil

interponatur quod separet, Deus enim csl veritas, nec
 ullo pacto sapiens qiiisquam est, si non veritatem
 mente contingat, negaro non possumus inter stultitiam
 hominis, et sincerissimam Dei veritatem, medium
 quiddam interpositam esse hominis sapientiam.

Sapienti^, quantinn datum est, imitatur Deum;
 homini aulem stulto ad imitandum salubriter, nihil
 csl homine sapiente propinquius; quem quoniam intel-
 ligero ratione non facile est, oportebat quædam mira-
 cula ipsis oculis admoveri, quibus utantur stulti multò
 quàm mente commodius, ut commotorum auctoritate
 hominum priiis vita moresque purgarentur, et ita ra-
 tioni accipiendæ habiles fierent. — Cùm igitur el homo
 esset imitandus, et non in homine spes ponenda, quid
 potuit indulgentius et liberalius divinitus fieri, quàm
 ut ipsa Dei sincera, incommulabilisquc sapientia, cui
 nos hærere oportet, suscipere hominem dignaretur?
 Qui non modi» illa faceret, quibus ad sequendum Deum
 invitaremur, sed etiam illa pateretur, quibus à se-
 quendo Deo deterrebamur. — Nam cum adipisci cer-
 tissimum ac summum bonurn nemo possit, nisi id plene
 perfectcqiie dilexerit; quod nullo pacto fiet, quamdiù
 mala corporis atque fortuita formidantur; ille nascendo
 muabiliter el operando conciliavit charitatem; mo-
 riendo aulem et resurgendo exclusit timorem. Jam
 veri» talem se in cæteris rebus omnibus prebuil, quas
 persequi longum est. ut de divini clementia quò por-
 rigi, et humana infirmitas quò possit evehi, sentire-
 mus. — Est el saluberrima auctoritas, quà mentes
 nostro à terrenà inhabitatione elevantur, quà in
 Deum verum ab hujus mundi amore convertuntur.
 Sola est auctoritas, quæ commovet stultos, ut ad sa-
 pientiam festinent. Sed sunl etiam sordes animi, ul
 brevi explicemus, amor quarumlibet rerum, printer
 animum et Deum. A quibus sordibus, quanti» quis est
 purgator, tanto verum facilius intuetur. Verum igitur
 velle, ul animum purges, cùm ideò purgetur ul vi-
 deas, perversum certe atque præposterum est. Homini
 ergo non valenti verum intueri, ut ad id fiat idoneus,
 purgarique se sinat, auctoritas prestò est, quam, ul
 pauló ante «livimus, partim miraculis, partim multi-
 tudine valere, nemo ambigit.

Miraculum vocamus, quidquid arduum atque insoli-
 tum suprà spem vel facultatem mirantis apparet. In
 quo genere nihil est populis aptius, et omninò stultis
 hominibus, quant id quod sensibus admovetur. Sed
 rursiis hæc in duo dividuntur; quædam enim sunl,
 quæ solam faciunt admirationem, quædam verò magnam
 cliam gratiam bonevolentiamque conciliant. Nam si
 quis volantem hominem cernai, cùm ea res spectatori
 nihil olierai commodi pretor ipsum spectaculum, mi-
 ratur tantummodo. Si quis aulem gravi el desperato
 morbo affectus, mox, ul jussum fuerit, convalescat, ad-
 mirationem sanitatis suæ, sanitatis cliam charilale
 superabit. — Talia facta sunl illo tempore, quo Deus
 in vero homine, quantum sat erat, hominibus appare-
 bat. Sanati languidi, mundati leprosi; incessus clau-
 dis. cæcis visus, surdis auditus est redditus. Homines
 illiustemooris aquam in vinum conversam, saturata

quinque millia quinque panibus, transita prdibub maria, momios resurgentes viderunt; ità quædam corpori manifestiori beneficio, quædam vero menti occultiori signo, et omnia hominibus majestatis testimonio consulebant. Sic in se tunc animas errantes mortalium divina commovebat auctoritas.

Cur, inquiunt Protestantes, ista modò non fiunt? Quia non moverent, nisi mira essent. At si solita essent, mira non essent. Quod non ideo dicimus, quasi nunc ulla miracula fierent, quæ, mundo credente, fieri non desinunt; sed quia tamobvia non sunt, nec plerumque limi magna. Cæterùm dici ac noctis vices, et constanlissimum ordinem rerum coelestium, annorum quadrifariam conversionem, decedentes redemilesque frondes arboribus, infinitam vim seminum, pulchritudinem hieis, colorum, sonorum, odorum saporumque varietates, da qui primiim videat atque sentiat, cum quo tamen loqui possumus, hebescit, obrui liirque miraculis; nos verò bree omnia non cognoscendi facilitate, (quid enim causis harum abstrusius?) sed corlé sentiendi assiduitate contemnimus. Facta sunl igitur illa opportunissime, ul his multitudine credentium congregali atque propagati in ipsos mores utilis converteretur auctoritas.

Mores cliam quililæl tantum valent ad oblinendas hominum mentes, ul etiam quæ in his prava sunl, quod fere superantibus libidinibus evenit, improbare ciliis el detestari, quam deserere aul mutare possumus. Pariimne consultum rebus humanis arbitramini, quòd nihil terrenum, nihil igneum, nihil denique quod corporis sensus attingit, pro D?o colendum esse, ad quem solo intellectu ambiendum est, non pauci doctissimi disputant? — Sed imperitum etiam vulgus marium feminarumque in lain multis diversisque generibus et credit et predicat, quòd continentia usque ad tenuissimum vicium panis et aquæ, el non quotidiana solimi, sed cliam per contextos plures dies perpetua jejunia; quòd castitas usque ad conjugii plerisque contemptum; quòd patientia usque ad cruces flammisque neglectas; quòd liberadlas, usque ad patrimonia distributa pauperibus; quòd denique lotius mundiaspernatio usque ad desiderium mortis intenditur. — Pauci hoc faciunt; pauciores bene pnulenlenptelaciunt. Sed populi probant, populi audiunt, populi favent. Diligunt postremo populi. Populi suam •mbecillitalem, quòd ista non possunt, nec sine propectu mentis in Deum, nec sine quibusdam scintillis virtutis, accusant. Hoc lactum est divinò providentiel P«t Prophetarum vaticinia, per Apostolorum itinera, per Martyrum contumelias, cruces, sanguinem, mortes, per Sanctorum prædicabilem vitam, atque in his universis digna rebus tantis atque virtutibus pro temporum opportunitate miracula. — (aim igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum fniclumqiic videamus, dubitabimus nos ejus Ecclesiæ condere gremio, quæ usque ad confessionem generis humani ab apostolicé Sede per successiones episcoporum, frustrò hærelieis circumlatrantibus el partim plebis ipsius iudicio, nar-

lun conciliorum gravitate, partim etiam miraculorum majestate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit? Qui nolle primas dare, vel summæ profecld impietatis est, sci præcipitis arrogantiae. Nam st nulla certa ad sapientiam sahitemque animis via est, nisi ad ralionem intelligentiam fide præcolatur; quid csl aliud ingratum esse opi auxilioque Dei, quàm lanio labore predictis auctoritati velle resistere? Et si unaquæquedisciplina, quanquàm vilis et facilis, ul percipi possit, dorem atque magistrum requirit, quid lemerarix superbire plenius, quàm divinorum Sacramentorum libros, et ab inierprtlibus suis nolle agnoscere, et juxta privatam persuasionem velle explicare? — Quamobrem, Domini Protestantes, si quid vos vel rallo, vel oratio nostra commovit, etsi veram, ut credimus, curam vestri geritis, hoc audiatis, et bonis praeceptoribus calholicæ Christianitatis vos pià fide, alacri spe, simplici charitate committite, Deumque ipsum, cujus unius et bonitate facti sumus, et justitiæ pœnas luimus, et clemenciæ liberamur, orare non cessetis: ita vobis neque praecepta et disputationes doctissimorum hominum. et vere Christianorum, neque libri, neque serenæ* ipsæ cogitationes defuerint, quibus facile quod quærilis inveniatis. — Jam istos verbosos et miseros, (quid enim aliud mitius dixerimus?) penitus deserite; qui dùm nimis quæmunt, quomodo privalà diligenciæ è Scripturis certi quid eruant, nihil reperiunt certi, quod credant, nisi quod apud Catholicos didicerunt; et ea docent excitatos, ulrd dormire semper satius sit, quàm illo modo vigilare.

Profecld non csl imaginibus divinus cultus impendendus, neque martyribus, neque Apostolis, neque Virgini Deipara, neque ullis sanctis cum Christo regnantibus; non est Ecclesiæ auctoritas S. Scripturarum auctoritati praeferenda; non est fingenda filiarlas sacrilega; non est gratia Dei derogandum; non csl neganda per Christum gratuita peccatorum remissio; nulla apostolica traditio proprio arbitrio constituenda. Hæc enim, et hujusmodi Protestantes movebant, Ciim ea magnis invectionibus quaterent eorum magistri, et hanc esse Ecclesiæ calholicæ disciplinam insimularent; quod omninò falsissimum csl. Itaque, illos recte reprehendere ista, concedimus. Quid ergò dicetis? Nisi cùm ista reprehenduntur, disciplinam catholicam non reprehendi? Quod apud vestros verum didiceritis, tenebitis; quoti falsum inveneritis, respue-tis. Sed et alia mulla docebit vos Ecclesia catholica. quò illi homines aspirare non possunt, caque lùn necessariis fundamentis approbata, ut dubitari omninò non possit, si tamen bono ingenio pietas, et pax quædam mentis accedat, sine quæ de tantis rebus magni nihil prorsus intelligi potest.

Sed jam finem imponemus; postquam sufficienter ostensum est, fidem Christianam ab initio hucusque per testes fuisse commendatam et traditam: et sequentibus temporibus, dirigente divinè providentiel, Deoqiie promissum suum implento, per testes esse commendandam et tradendam

TRACTATUS SEXTUS.

DE TESTIMONIIS SEU TRADITIONIBUS NON SCRIPTIS

Sectio i. — *Explicatio vocum.*

Traditio idem significat, quod testimonium. Nam licui testimonium, seu attestatio idem est quod ipsius testis asseveratio, ita traditio idem est quod actio tradentis. Et quicquidmodum allestatio totam suam vim habet ab attestante, non aliter traditio à tradente.—Ejusmodi testificatio, seu traditio fit scripto, et non scripto. *Scribe hoc ad monimentum, et trade auribus Josué, Exod. 17, 14.* Ibi mandatur à Domino, ut idem scribat in libro, idem Josué tradat. Sic generaliter accipitur: *Audivimus cum dicentem: Quoniam Jesus Nazarenus hic destruet locum istum, et mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses, Act. 6.* Eodem modo: *Tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram, 2 Thes. 2, 1 L*

Attestatici seu traditio, immediate significat actionem allestantis, seu tradentis; cujus actionis terminus est illud ipsum, pro quo iit attestatio, sive quod traditur; qualis est doctrina, quæ per attestationem seu traditionem innotescit; neque refert, sive id seriale fiat, sive non scripto.—Communitè tamen à theologis, exemplo SS. Patrum, vox, *traditio*, non tam accipitur de actione tradentis quàm de traditi, neque tam de re, quæ scripto traditur, quàm de ea quæ solo verbo, seu sermone commendatur. — Dicitur proinde traditio non scripta, quæ à primo auctore huiusmodi non est relata; quamvis eadem doctrina ab aliis sit scripta. Sic doctrina de non rebaptizandis baptizatis ab hæreticis, dicitur traditio apostolica non scripta, quia non invenitur in ullo libro apostolico; licet in concilio Nicæno primo, et scriptis SS. Patrum reperiatur.

Sectio ii. — *De participatione traditionum.*

Aliè dividuntur traditiones, prout sunt actiones tradentis; aliter, prout accipiuntur de re traditi. Prout sunt actiones tradentis, respiciunt suos auctores; res tradita materiam complectitur, tanquàm terminum traditionis. Respectu auctorum, aliæ sunt *divinæ*, à Christo profectæ; aliæ *humanæ*, quæ ab Apostolis derivantur, quamvis et apostolica: dicantur divinæ quia ex immediata revelatione profectæ, et divinæ dicantur apostolicæ, quia ab his promulgatæ. — *Ecclesiastica!* traditiones dicuntur, quæ ab Ecclesiâ originem habent. Sic Ecclesia testimonium perhibet verbo Dei scripto, et non scripto; uti eide sensu verbi Dei scripti, et non scripti; hoc de illis asseverans quod accepit de illis assertum esse ab Apostolis. Sic Ecclesia sive per precepta multa proscribit, sive observantia introducitur; vocanturque traditiones ecclesiasticæ, si his, aut illis accedat antiquitas. — Respectu materiarum, aliæ sunt traditiones de fide, aliæ de moribus; aliæ *perpetuæ*, id est temporales; aliæ *universales*, alibi particulares; aliæ *præscriptæ*, aliæ liberae.

Sectio iii. — *Status quæstionis.*

Docent Protestantes nihil esse ad salvificandam fidem, et ad vitam Deo placentem informandam necessarium, quod S. Scriptura plenissime non contineat. Vid. Conf. Helv. poster., *art. 1, 2*, prior, *art. 1 et 4*, Conf. Angl. *art. 6*; Scot. *art. 18*. Belg. *art. 7*; Wirtemb. *de S. Script.* — Sacram Scripturam continere omnia ad fidem et mores necessaria, eo sensu verum est, si intelligatur de iis, quæ sunt omnibus et singulis necessaria; sed et alia sunt ministris Ecclesiæ. nonnullis Ecclesiæ membris, in certis occurrentis ipsi Ecclesiæ necessaria. — Sacram Scripturam continere omnia, vel divinitus, vel per Apostolos tradita, non asserunt Protestantes; et Lamen illa catonibus sunt necessaria, ut non liceat iis, sine prejudicio salutis, contradicere; sicut non licet contradicere ulli parti Scripture sacre, propter reverentiam, quam divinæ revelationi debemus. — Quando dicimus, S. Scripturam continere omnia, omnibus et singulis necessaria, supponimus notitiam Scripture divinæ, quam tenemus sine traditione sufficientem obtineri non posse, et nulloquæ asserimus, posse à quolibet, sine explicatione Ecclesiæ, oblineri verum sensum articulorum necessariorum.— Rejiciendas esse omnes pretensas traditiones, à S. Scriptura discrepantes, vel eidem contrarias, docent omnes Catholici.

Itaque secundum Confessiones publicas, status quæstionis est: An *dentur traditiones, sive Ecclesia, sive ministris Ecclesiæ: necessaria!*? Quamvis enim Confessiones id aperte non negent, particulares tamen Protestantium doctores sic eas accipiunt. Nos verò dicimus in professione fidei: < Apostolicas et Ecclesiasticas traditiones, etc., firmiter admitto et amplector. >

Sectio iv. — *Status quæstionis juxta particularium sententias.*

Calvinus sic loquitur, quasi negaret ullum esse verbum Dei non scriptum. Scheiblerus admittit traditiones, quæ concernunt historias. Exam. Fid. lib. 2, part. 2, cap. 10, n. 2. Petrus Martyr etiam generalius admittit traditiones, loc. comm. Class. 3, cap. 4, n. 77. Cocceius asserit suos agnoscere et defendere < doctrinam, quam Deus non tantum scriptis curavit mandari, sed etiam ipse suo ore et per missos similes Ecclesiæ commendavit. > Asserit: < Certum habemus, sensum Scripture, certè in fundamentalibus. < fuisse primitivæ Ecclesiæ Apostolorum discipula > < familiarem, etc. Quà parte rursus evidens est, nos pluris traditionem facere, quam Papistas. > Vid. Zancli. loc. 4, lib. 1 de kg. Dei, lit. de tradit., the*. 1.

Non est quæstio 1^a, an sit credendum quod verbum Dei

non scripto, sive traditioni divine et apostolicæ. Hoc enim indubitatum est apud omnes Christianos. — Non est quæstio 2^e, an detur aliqua traditio, omnibus et singulis necessaria; nam si per *traditionem* hoc accipiamus, *quod est traditum*, certissimum est doctrinam omnibus et singulis necessariam, in libris apostolicis conscriptam, esse etiam ab Apostolis ore levis prædicatam, unit cum vero sensu et explicatione. Sed, secundum istam acceptionem, non est, stricte loquendo, traditio, quæ de eo accipitur, quod à primæ auctore non est scriptum, licet doctrina ore levis tradita sit explicatior, et, secundum eam rationem explicationis, possit proprie dici traditio. Nolent autem Protestantes doctrinam illam necessariam explicationem, esse miniis necessariam quàm ipsam doctrinam necessariam in Scripturis traditam. Si autem irradtao accipialur pro actione tradentis et attestantis, non est dubitandum quin traditio apostolica ad Ecclesiam pervenerit, atque omnibus et singulis fidelibus sit necessaria, ut ad certum ac determinatum sensum articulorum necessariorum pertingant. — Non est quæstio 5^a, an dentur traditiones ecclesiasticæ, et an sint observande. Fatetur id enim Conf. Argent., cap. 11, August, de discrim. cib. Saxon., art 20, Bohem. art. 15, Cenlur. Magdeburg, cent. 5. — Non est quæstio de Ordinibus monachorum, de solemnitatibus festorum, de usu rosarii, de miraculis posteriorum temporum, quibus omnibus nonnulli Protestantes imperite insultant. Vide Eilkracht., Epanorlh.c. 5, annoi. 3, Hund. pari. 3, sect. 3.

Itaque probabimus i^a adhibendam esse fidem verbo Dei non scripto, sive traditionibus divinis et apostolicis; quod licet inter Christianos dubitationem non habeat, elucidandum tamen est, propter illos, qui universas vel pro non necessariis habent, vel pro inutilibus. 2^a Pervenisse ad Ecclesiam traditiones divinas et apostolicas, quæ scriptæ non sunt ab auctoribus canonicis. Et quia hæc res in facto consistit, adducemus testimonia veterum Ecclesiæ doctorum. Assignabimus 3° varios articulos ex traditione divinæ et apostolice necesarios, quos Protestantes nobiscum admittunt, neque ex sola Scriptura probari sufficienter possunt. Tandem 4^a adducemus probationem syllogisticam.

SECTIO V. — *Doctrinam catholicam de Traditionibus, non esse justam causam schismatis.*

Eilbraclilus controversiam de traditionibus vocat fundamentalem, Epanorth. cap. 15, sed scipsum involvit. Idem tenet Spanhemius, de Cap. 1 id. disp. 3, lites. 5, sed nulla solidò probatione instructiis. — Fatentur Protestantes græcam Ecclesiam non errare in fundamento. Hanc autem nobiscum tenere irradiliores non scriptas, nec ipsa negaverit impudentia. Inde igitur lit, ut Græci idem nobiscum tunc cōles, non errent fundamentaliter, nos vero erremus fundamentaliter? An quia sic placet Protestantibus, à quorum arbitrio ea determinatio dependet?

pats prior.

PROBATIONES PROTESTANTIUM. — I *Ex S. Scripturi.* — Dicunt I^a : Populus Israeliticus nullis seculis vixit sine alia doctrina salutis, quant quinque libris Moysis comprehensa, de quibus Deus ille loquitur, Deus, i : At^a *addite ad verbum illud quod ego prtvcipio vobis, neque detrahite de eo.* Quandò ergò credibile est, mme superesse traditiones, post libros Prophetarum, Apostolorum et Evangelistanim? — Resp. I^a : Non agitur ibi de solo verbo Dei scripto. 2ª Deus istis libris addidit verbum suum scriptum, et potuit addere non scriptum. 5ª Velatur additio humana, quæ iit sine auctoritate Dei.

Dicunt 2^a : S. Joannes, cap. 20. 31. de suo Evangelio ioquens, ait : *Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum illum filium Dei, et ut credentes habeatis vitam per nomen ejus.* — Resp. S. Joannes, ut illi volunt, agit de suo Evangelio (cùm reverá agat de miraculis Christi), unde probant in Evangelio S. Joannis omnia necessaria comprehendere. Sic ait Christus : *lieve dico vobis ut salvi sitis.* An ideò nihil est necessarium ad salutem, nisi quod Christus ibi dixit? Si quis diceret : (ibus esi necessarius, ul rivamus, non eo ipso excluderci potum, vestes, acrem.

Dicunt 5^a : *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere.* Quod Christus non diceret, nisi Scripture sufficerent ad inveniendam viam

salutis. — Resp. I^a : Loquitur Christus de Scripturâ veleris Testamenti, in quâ universa contineri, quæ tunc omnibus et singulis erant necessaria ad salutem, non diffitemur; ut vero quilibet ea sine periculo inveniret, opus erat Catechesi ore tenus tradita, et in Scripturis fundata. Simile est sub novo Testamento. Sed hoc non prohibet traditiones Ecclesiæ neccisarias.

Dicunt I^a : *Tota Scriptura divinitus est inspirata, et utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia; ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfecte instructus,* 2 Tim. 5, 10, 17. Ergo traditiones non sunt necessariæ. — Resp. I^a : Quomodò hic est sermo de tota Scriptura, cùm tunc needum esset tota scripta? 2^a Si velint agi de tota, quomodò Timotheus eam didicit ab infnitiâ, ut dicitur versu precedenti? 3ª Quomodò docebunt nullos libros periisse? 4ª Non scriptur : Scriptura est utilis, ergò sola sufficit. 5ª Miniis seipiilur, ergò non d uilur traditiones divinæ et apostolice Ecclesiæ necessariæ.

Dicunt 5^a : *Teifue à puero sacras litteras vovisse, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem,* 2 Tim. 3. Neque refert an legatur, *sapientem reddere*, an, *instruere*; cùm Apostolus non loquatiii de semiplena institutione. — Resp. : Non sequitur ; Scriptura in-

rttruit, cl sapientem rvuun ! €Tgò sola sapientem red-
dit : ergò nihil non scriptum est Ecclesiæ necessarium;
quamvis non scripta commendaverint Apostoli.

Die uni (T : *Quarè cl vos transgredimini præceptum Dei per traditionem vestram?* Matth. 15, 5, non dicit :
Quare contravenitis? sed : quare transgredimini? Plc-
ræque enim traditiones Pharisaicæ erant simplices
additiones ad legem Dei. — Resp. r vocem transgre-
diendi, ibi accipi pro contravenire, palet ab exemplo,
quod Christus adducit : *Irritum fecistis mandatum Dei
propter traditionem vestram.* 2° Pleraque Phariseorum
traditiones erant inutiles, ul, illotis manibus non man-
ducare. Centura Magdeburg, fatenlur Christum agere
in dicto textu de impiis traditionibus.

Dicunt T : *TIt in nobis discatis, suprà id quod scri-
ptum est non sapere.* Agil aulem Apostolus in praeco-
dentibus de doctrinó, et Scripturam ponit limitem
praedicationis.

Desp. : 1° Non sequitur : Apostolus agii praecedenti
capite de doctrinó; ergò el hoc capile. 2.-hnò Apo-
stolus agii de humilitate Pastorum : Ne imus adversus
alterum infletur pro alio. 3. Quæ Scriptura ponitur
limes praedicationis, cimi tunc omnes libri necdum
fuerint scripti? Referi se igitur Apostolus ad pacem
fidelium, hunfililalemqie Pastorum, de quà scri-
pserat.

Dicunt 8* : *Si quis adjecerit ad hæc, imponat ei Deus
plagas scriptas in librò isto.* Quod intelligitur de tola
Scriplurà.

fiesp. Catholica Ecclesia non docet quidquam adden-
dum esse Scripluræ : nec agnoscit aliud verbum Dei,
quàm quod per Prophetas, Apostolos, et auctores ca-
nonicos scriplo, el non scripto csl promulgatum. Nihil
hoc contra traditiones apostólicas.

Dicunt 9* : *In statutis patrum vestrorum ne ambuletis,
C. jura eorum ne observetis.*

llesp. : 1° Non agitur ibi de traditionibus divinis et
apostolicis. 2° Si de ecclesiasticis agatur, is locus vos
premet, nos non tanget : nos enim non làm ambula-
mus in statutis patrum nostrorum, quam avorum,
proavorum, et atavorum, perpetua consuetudini in-
li«renies : vos aulem in statutis patrum vestrorum
ambulatis, quorum plerique seniores nec avorum, nec
proavorum statuta invenire possunt. Nisi fondò id filios
vestros docetis, ul nunquam cum patribus suis eosdem
rilus obscivenl.

Dicunt 10' : *Dcranses receperunt sermonem Dei,
examinantes Scripturas, an hæc ita se. haberent* Act. 17,
í I. Ergo omnia ad solam Scripturam examinanda sunl.
Ergò non sunl necessaria traditiones. — Resp. 1° :
S. Paulus doctrinam suam probaverat ex Scriplurà
veleris Testamenti, tanquam ex principio Judæisct
Christianis communi. Jud.ei, per gratiam Domini in-
veniebant à S. Paulo vera esse praedicata de Christo,
de ejus passione et resurrectione : examinatis Scriptu-
ris, omnia conveniebant. Sed inde non sequitur, con-
stituto Christo, tanquam capite cl salvatore, non fuisse
entem Christo, ejusque delegatis docloribus, ulterius
k Dcrxnaibus credendum, quam pro mensuró doctrina

veteri Testamento comprehensa. Alioquin nec baptis-
mus, nec Eucharistia fuisset admittenda. 2° Quæ tat
est consequentia : Quæ probantur ex Scriplurà veleris
Testamenti, examinantur, an itàsc habeant;ergòom-
nia ad solam Scripturam examinanda sunl?

2* Ex- SS. Patribus. — Nota Io, SS. Patres frequer-
ter disputasse contra hæreticos sui temporis, aucto-
ritatem Ecclesiæ et traditionum negantes atque ideò
solas Scripturas ab iis postulàssc, cl argumenta, quæ
ipsi ex Scriplurà producebant, praecipue ursisse. 2J Di-
cunt quandoque SS. Paires, S. Scripturam continere
quidquid est necessarium ad salutem, quia praecipua
pimela comprehendit, omnibus cl singulis necessaria,
et nos remittit ad Ecclesiam ; traditiones vero non
scriptas apertissime admisisse.

Dicit Hundius, ex S. Ambrosio, lib. !, de Ofllc. c.
25 : < Quoniam quæ in sanctis Scripturis non reperi-
< mus, ea quemadmodum usurpare possumus? > —
Resp. S. Ambrosius agit de non admittendis jocis,
Hundius, de non admittendis traditionibus, quas dici-
mus apostolicas. Sic praemittit vir sanctus : < Multa
< praelereà de ratione dicendi dant praecepta seculares
< viri, quæ nobis praetereunda arbitror, ut de jocandi
< disciplinó. Nam licèi interdum honesta joca ac sua-
< via sint, tamen ab ecclesiasticà abhorrent reguló;
< quoniam quæ in Scripturis sanctis non reperi-
< mus, etc. >

Dicit 2° ex S. irenæo : < Cùm enim ex Scripturis
< redarguuntur, in accusationem convertuntur ipsarum
< Scripturarum, quasi non recte habeant, neque sint
< ex auctoritate, cl quia varie sint dicta, cl quia non
< possit ex his inveniri veritas ab his, qui nesciunt
< traditionem. > Hundius sic addit : < Dele nomen Irenæi,
< jurabunt Calvinì aul Lulheri in cos iram esse. > —
Resp. : 1° Quis Catholicorum Scripturam accusat? Ac-
cusant vestras Scripturae depravationes. Scripturam
pro verbo Dei habent. 2° : Quis Catholicus dicil Scri-
pturam *non recte habere?* 5a : Quis Catholicus dicil Scri-
pturas *non esse ex auctoritate?* 4' : Quis Catholicus as-
serii indiflerenier Scripturas *esse varie dictas?* Ne vos
quidem astruitis in omnibus claritatem. Non est ergo
quod juremus, deleto Irenæi nomine, iram Lulheri,
vel Cahini, in verbis Irenæi, contra nos apparere,
cùm sint ex luà maledicendi libidine. — S. Irenæus,
eodem capite, eodem contextu, sic pergit : < Cùm au-
< lem ad eam iterum traditionem, quæ est ab Apo-
< stolis, quæ per successiones presbyterorum in Ec-
< clesiis custoditur, provocamus eos (el Hundiuin);
< adversantur traditioni, dicentes, se non solùm pro
< shyteris (quod nunc Hundius, et quilibet Reformatus
< dicil), sed ctiam Apostolis existentes sapientiores
< sinceram invenisse veritatem; cl mox : Evenit ita
< que neque Scripturis jam, neque traditioni consen-
< lire cos. > Vides S. Irenæum agnoscere traditiones

Dicunt 5', ex S. Augustino : < Electa sunl autem
< quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere
< videbantur. > Tract. 49, in Joan. — Resp. Agit
S. Augustinus de iis, quæ miracula Christi concerne-
bant. non aulem de omnibus ad salutem necessariis.

Dicunt 4*, ex S. Augustino : < In iis, quæ aperti in
< Scriplurà posita sunt, inveniuntur illa omnia, quæ
< continent fidem moresque vivendi. > Lib. 2 de Doctr.
Christ, cap. 9. — Resp. Sequitur in S. Augustino :
< Spem scilicet atque Charilalem, de quibus libro su-
< penore tractavimus. > Cum igitur S. Augustinus in
superioribus libris non egerit de omnibus ad salutem
necessariis, quid bine Protestantes inferent? Deinde
dicil omnia aperte posita, quæ continent fidem, mo-
resque vivendi; quia nimirum in aperte positis inve-
nimus nullos articulos necesarios; et in aperte posi-
tis remittimur ad Ecclesiam, ut eam audiamus, et ab
eà erudiamur. Tandem et nos dicimus omnibus et
singulis necessaria, esse in Scripturis aporté posita.

Dicunt 5', ex S. Hieronymo : < Quod de Scriplurà
< non habet auctoritatem, eâdem facilitate conlemnt-
< tur, quâ probatur. > In Matth. 25. — Resp. Minim
est, isla verba ex Huadii calamo profluxisse, cùm
propter eadem prolata infidelitatis reum egerit Cbem-
nilitini Bellanninus. (Lib. 4 de Verbo Dei. cap. IL
§ 15.) Non dicil S. Hieronymus universaliter : < Quod
< de Scriplurà non habet auctoritatem. > Sed loquens,
uti recte Bellnnninus, de particulari quidam sententi,
quii quidam nilebantur ex libro apocrypho probare
Zachariam, quem Judæi occiderunt inter templum et
aliare, fuisse Zachariam, patrem Joannis Baptiste,
ait : < Hoc quia de Scripturis auctoritatem non habet,
< eûdem facilitate contemnitur quâ probatur. >

pars postmor.

Probationes catholicorum. — 1^a Ex Conciliis. —
Concilium Tridenlinum, sess. 4, decernit de doctrinà
clîrislianà : < Hanc veritatem et disciplinam contineri
< in libris scriptis, et sine scripio traditionibus, quæ
< ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis
< Apostolis, Spiritu sancto dictante, quasi per manus
< tradite, ad nos usque pervenerunt. >

2° Ex Scriptura. — Primus locus : *Itaque, fra-
tres. state, et tenete traditiones quas didicistis, sive per
termonem, sive per Epistolam nostram.* Didicerunt Thes-
salonicenses per concionem, seu sermonem; didi-
cerunt per Epistolam Apostoli; et utraque fide digna
sunt. Omnia, quæ per sermonem didicerunt, esse scri-
j)ta, nullibi legimus; omnia scribi potuisse, non diffi-
temur.— Secundus locus, 1 Cor. 11 : *Laudo autem vos,
fratres, quod per omnia mei memores estis, et sicut tra-
didisti vobis, præcepta mea tenetis.* Item : *Cetera, cùm
venero, disponam.* Ubi nam sunt scripta illa præcepta,
ubi dispositiones quas S. Paulus tradidit? Qualia au-
tem habeamus fidei et morum precepto, ex traditione
apostolicæ, dicemus in sequentibus.

Tertius locus : *Formam habet sanorum verborum,
quæ à me audisti in fide, et in dilectione in Christo Jesu.
Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum.* Pro-
testantes, qui dicunt huc omnia esse seri, la, quam
adducimi asserlionis suæ probationem? Nullam. Et
lamen creduni ea omnia esse scripta, ut sciamus eos
illud credere, quod ex Scriplurà nequeunt probare.

5° Ex SS. Patribus S. Scripturam explicantibus. —
Primum locum, 2 Thess. 2, 15, explicat S. Chryso-
sломus, hom. 4 in 2 Thess. *Itaque, fratres state, et
tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem,
sive per epistolam nostram.* < Hinc est perspicuum, quòd
< non omnia tradiderunt per epistolam, sed nulla
< etiam sine scriptis; et ea sunt quoque fidedigna.
< Quia mobrem Ecclesiæ quoque traditionem censeamus
< esse fide dignam. Est traditio : nihil quæras am-
< pius. > Vid. S. Basil, de Spirit, sancto, cap. 29. —
Secundum locum, 1 Cor. 11, 2, explicat S. Epipha-
nius, lucres. 61 : < Neque enim ex Scripturis prlipos-

< sunt omnia. Idcirco alia scripio, alia frodinone san-
(ctissimi Apostoli reliquerunt. Quod ipsum ila Paulus
< affirmat : *Quemadmodum tradidi volis.* Ilum alio loco :
< *Ini doceo, et ita tradidi in Ecclesiis.* Item : *Si mani-
< nislis, nisi frustra credidistis.* Jam verò illud ab Apo-
< stolis sancta Dei Ecclesia traditum accepit, post de-
< cretam virginitatem ad nuptias sese conferre, scelere
< implicatum videri. > — Audi iterum S. Epiphanium,
lucres. 65, § 8 : < Necessario facere (orare pro mor-
< tuis) illud Ecclesiam dico, quæ traditum sibi ritum
< à majoribus acceperit. Potest vero quisquam mater-
< nam sanctionem, aut legem patris evertere? Quem-
< admodum à Salomone scriptum est : *Audi, fili,
< t sermones patris tui, et ne repellas legem matris tm;*
< qui Patrem, hoc est, unigenitum Deum, cum Spiritu
< sancio declarant, partim scripio, partim sine scripto
< docuisse; matrem verò nostram Ecclesiam. > ele.
Vid. S. Basil, de Spiril. S. cap. 29; S. (hrysosl.,
horn. 26 in 1 Cor. — Tertium locum, 2 Tim. 1. 15,
explicat S. Chrysostomus, hom. 5 in 2 ad Timoth. :
< Non modò per litteras, seti etiam verbis discipulo
< quæ essent agenda declaravit; quod plurimisel aliis
< in locis ostendit : dicens : *Sire per verbum, sive per
< epistolam, quasi per nos miwam.* Hoc et hic multò
< magis fecil; ne igitur miniis aliquid doctrinam ha-
< here putemus; plurima illi absque scripio tradidit*
< quæ illi modo ad memoriam revocans, dicit : *In or-
< mani habet sanorum verborum, qm à me audisti.* Quid
< autem hoc sibi vult? Pictorum, inquit, more imngi-
< nem virtutis tibi impressimus, et omnium quæ Deo
< grata sunt, eluti normam, privauuuque formam
< tuæ indidimus anima*. Hæc igitur habeto firmiter,
< et sive de fide, sive de charitate, sive de castitate
< opus sit aliquid loqui, ac definire, (an hic nihil ad
< salutem necessarium) inde (ex verbo non scripto)
< tibi exemplaria accipe. >

4* Ex SS. Patribus Scripturam non explicantibus. —
Tempus est, ut ad testimonia SS. Patrum veniamus,
quibus probemus etiamntim exstare, et superasse ver-
bum Dei non scriptum. — Adducunt SS. Patres, ex

nola traditione articulos riccessaiics. t. Basiiius.de Spirit. S. cap. 27 : « Delicet me dies, si Ecclesiae mysteria citra scriptum tradita pergam recensere. » Omitto cadera, ipsam fidei professionem, quâ credimus in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et quibus habemus scriptis? « et mox : « Quod si glorificandi modum, velati scripto non traditum, rejicimus, proferant nobis et fidei professionis, et ceterorum quæ commemoramus, probationem et Scripturæ pluris. »

Neque dicas Symbolum Apostolicum haberi in Scripturâ quoad substantiam; quia hoc nihil impedit, quominus idem Symbolum habeatur ex traditione non scriptâ; sicut nihil impedii, idem alio modo dixisse, et alio scripsisse Apostolos; cum verbum ab Apostolis predicatum et scriptum, ex utroque capite debeat redi, si utroque modo ad nos pervenit. (Vide Zinckium, torn. 4, lib. i, de Lege Dei, tit. de Traditione.)

S. Augustinus refert traditiones morum, quæ secundum observationis necessaria* : « Illa autem quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obsonantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas; commendata nique statuta retineri, sicut quod Domini passio et resurrectio, et ascensio in cœlum, et adventus decado Spiritus sancti, anniversaria solemnitate celebrantur, et si quid aliud tale occurrit, quod servatile ab universis, quacumque se diffundit, Ecclesia. Alia verò, quæ fieri loca regionesque varianior, etc., locum hoc genus rerum liberas habet observationes, » epist. 18 ad Januar. Quod ultimum non dicit de præcætionibus. Neque objiciant Protestantes S. Augustinum curatione dies observare, menses et tempora, contra reprehensionem Apostoli, (Gal. i, 10, quia hanc cavillationem ipse praevenit, et refutavit, epist. 119, cap. 7 et lib. contr. Adamant, cap. 16. Quid, quod ipsi Protestantes certa festa nobiscum observent?

S. Cyprianus : « Admonitos autem nos scias, ut in « (alio offerendo Dominica traditio servetur, neque « aliud fiat à nobis, quam quod pro nobis Dominus « prior fecerit, et calix qui in commemorationem ejus « offertur, mixtus vino offeratur. »—S. Basilius de Spiritu S. cap. 27 : « Dogmata et instituta, quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus et doctrina, scripta prodita, quædam rursus ex traditione Apostolorum in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus : « quorum utraque parem vim habet ad pietatem, nec « his quisquam contradicit, quisquis sane vel tenuiter « expertus est, quæ sint jura ecclesiastica; nam si « consuetudines, quæ scripto proditæ non sunt, tantum haud nullum habentes momenti, conemur rejicere, imprudentes gravissimum Evangelium detrimere inferemus; imo potius ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen (quia similiter omnia alia rejici possunt) contrahemus. Quod genus est (ut ejus, « quod primum est et vulgatissimum, primo loco commemorare) ut signo enim is cos qui spem collocaverunt in Christum signemus, qui scripto docuit » et—, »

epist. 63, ad Ciceronem.—S. Justinus, Apolog. 2, in fin. referi Christianos convenire singulis dominicis, ad Cyprianum lectionem Scripturarum et concionem, offerri et consecrari « panem, vinum, et aquam. » Concludit: « Potest stridio Saturni, qui Solis dies est, cum Apostolis et discipulisque suis apparuisset, hæc illis tradidit. »—S. Augustinus, lib. 2, de Baptismo contra Donatistas, cap. 7: « Quam consuetudinem (de non rebaptizandis hæreticis) credo ex apostolica traditione venientem, sicut nulla, quæ non inveniuntur in litteris eorum, neque in conciliis posteriorum, et tamen quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis Iracundia et commendata creduntur. »—idem, lib. 10 de Genesi ad litteram, cap. 25 : « Consuetudo in Ecclesia in baptizandis parvulis nequaquam spernenda est, nec que ullo modo superfina deputanda, nec omnino eredeunda, nisi apostolica esset traditio. »—S. Hieronymus, epist. 54 ad Marcel. « Nos unam quadragesimam, « secundum traditionem Apostolorum, toto anno lem-pore nobis congruo jejunamus, illi tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint salvalores; non quod et per totum annum, excepta Pentecoste, jejunare non liceat, sed quod aliud sit necessitale, aliud voluntate munus offerre. »

Probatio ad hominem.—Protestantes Ido docent nobiscum, S. Scripturam haberi ex traditione. Ita Molinæus, Novit. Pap. lib. 1, cap. 51; Episcopus Rosp. ad 5 dilem. Calvinus, lib. i Instit. cap. 8, § 9.—Illa autem quaestio, an Scriptura, an hic, aut ille liber sit canonicus? est de articulo ad salutem necessario, Eilbrachi, Epanorh. cap. 14, annoi. 4. Licet enim in principio Christianismi nullæ gentes omnia ad salutem crediderint sine Scripturæ libris; licet etiam nunc, ex nostra doctrinâ, aliqui possint omnia necessaria credere, nihil scientes de Scripturâ, quia sufficit accipere doctrinam necessariam ab Ecclesia: apud Protestantes tamen absolute necessarium est credere divinitatem Scripturarum; siquidem docent ex hac scientia hauriendam esse doctrinam salutis. Illud autem sive fieri debeat propria lectione, sive per auditam alterius lectionem, hic non inquirimus.—Protestantes 2 credunt nobiscum esse nunc licitam comestionem sanguinis et suffocati, quamvis ea prohibeatur Act. 15, 29,—Protestantes 5ta nobiscum credunt Spiritum sanctum procedere à Patre et Filio. Unde probatur? Et tamen hæreticus est qui hunc articulum negat.—Protestantes 4ta nobiscum credunt perpetuam virginitatem B. Mariæ matris Domini nostri Jesu Christi. Conf. Helv. poster, art. 11. Neque tamen id sufficienter probari potest sine traditione.—Protestantes 5 nobiscum credunt parvulorum baptismum haberi ex traditione apostolica, judicantque iis communicandum non esse, qui contrarium tenent.—Protestantes 6ta nobiscum docent non iterandum esse baptismum, semel valide collatum. Nullis id probatur ex S. Scripturâ argumentis evidentibus et necessariis.—Protestantes 7ta nobiscum credunt, validum esse baptismum apud hæreticos collatum. Sed quo argumento necessario et evidenti ad hoc per Scripturam inducuntur?—Protestantes 8ta no-

biscuit) credunt in Jcfiu Cluislo esse unam tantiim personam. Sed ubi argumentum evidens et necessarium ex S. Scripturâ?—Protestantes 9* nobiscum credunt in baptismo pronuntianda esse aliqua verba, renuntiandum esse diabolo et mundo, ac profitendam fident. Sed cæcuticnlis est, id evidenti argumento et necessariâ consequentia, ex solâ Scripturâ probare velle. — Protestantes 10" nobiscum observant diem Dominicum. Sed quo argumento sufficienti ex S. Scripturâ?

Probatio Syllogistica.—Cùm Protestantes doceant illud, quod per consequentiam ex Scripturâ deducitur, esse dogma iidei, et Molinæus addat, Novit. Papis, .ib. I, cap. 51 : < Si eæ docirinæ vocentur traditiones, < quæ non reperiuntur terminis formalibus in Scripturâ, sed reperiuntur terminis æuiv dentibus, vel < ex illâ deducuntur per consequentiam necessariam, < nos illas traditiones non rejicimus;> opera' pretium erit, in bâcmateriâ fundamentali syllogismis procedere. — Luiherani cliam nobis banc viam aperiunt, quandò Mtisæus docet, sub universali propositione Scriptura recte subsumi particularem naturaliter nolam, etiam contingentem, scu quæ in facto consistat. Hoc enim si ila osi, dabimus majorem universalem Scriptura, minorem sub universali contentam, et moraliter certam, conclusionem theologicam, et, ut ipsi loquuntur, indubitato fidei.

1. *Syllogismus.* — Quod traditione constat aposolicâ, est credendum. — Scripturam esse verbum Dei, traditione constat apostolicâ. — Ergo Scripturam esso verbum Dei, et credendum. — Major habetur ex Scripturis, probatione 2 allegatis, et ex SS. Patribus probatione 5 adductis. Minor est S. Irenæi, Istanlis, lib. 5, cap. 4, Apostolos nobis Scripturas reliquisse. Alios non adduximus, quia res plana est. Eodem modo licet subsumere : Verum sensum Scriptura nunc haberi, constat traditione apostolicâ. Symbolum apostolicuin esse verbum Dei, constat traditione apostolicâ. Vide Zanebium, torn. 8, de S. Script., q. 8.

2. *Syllogismus.* — Parvulos esse baptizandos, constat tradilioncaposolicâ. — Ergò pan tilos esse baptizandos, est credendum. — Minor propositio est S. Augustini, lib. 4 contrit Donat, cap. 25 et 24.

3. *Syllogismus.* — Ab hærelcis ad Ecclesiam redeuntes, non esse rebaptizandos, constat traditione apostolicâ. — Ergò ab hærelcis ad Ecclesiam redeuntes non esse rebaptizandos, est credendum. — Minor est S. Augustini, de Baptis, contra Donat, lib. 5, cap. 25.

4. *Syllogismus.* — Sacrificia et preces mortuis prodesse, constat traditione apostolicâ. — Ergò sacrificia et preces mortuis prodesse est credendum. — Minor est S. Chrysostoini, hom. 5, in Epist. ad Philip. Est S. Augustini, de Verb, aposl. serin. 52. cap. 2. — Est et alius syllogismus, similis prioribus, unde hi confirmantur; libel cum praducre.

5. *Syllogismus.* — Quicumque discipuli Apostolorum audiverunt ab Apostolis, cum nullis testibus, ea debelli commendare fidelibus hominibus, qui idonei sint (dios docere, 2Tim. 2, 1,2. Sed discipuli Apostolo-

rum multa sine scripto audiverunt ab Apostolis, cum nullis testibus — Ergò discipuli Apostolorum multa, quæ sine scripto audiverunt ab Apostolis debent commendare fidelibus hominibus, qui idonei sunt et alios docere. — Major propositio est Scriptura, et universalis. Minor manifesté comprehenditur sub universali majore; cùm ne quidem Protestantes negent nulla sine scripto docuisse Apostolos. Conclusio est legitima. Hoc tantiim superest quærendum quænam illa sint, ab Apostolis sine scripto insinuala. Hoc autem, Deo dante, ostendemus in particularibus controversiis.

6. *Syllogismus.* — Qui sunt contentiosi in rebus morum, recte redarguuntur per consuetudinem Ecclesiæ, ut quæ sen anda sit, I Cor. 11,16. — Protestantes sunt contentiosi in rebus morum. — Ergò recte redarguuntur ex consuetudine Ecclesiæ, ut quæ seranda sit. I Cor. 11, 16. Constai major propositio exemplo S. Pauli, et habetur ex praxi Ecclesiæ. < Sob consuetudo < opponebatur inducere volentibus novitatem,> ait S. Augustinus, de Bapl. conlr. Donat, lib. 2, cap. 9. Minor est evidens, quia Protestantes movent varias contentiones circa articulos morum, quos perpetua Ecclesiæ consuetudo ab Apostolorum temporibus hucusque servavit. Conclusio est legitima.

7. *Syllogismus.* — Consuetudo Ecclesiæ apostoliche est servanda ex praeopto apostolico, I Cor. H, 16. Varias, v. g. in baptismo adhiberi ceremonias, est consuetudo Ecclesiæ apostolica'. — Ergo) varias, v. g., in baptismo adhibere caeremonias, est senandum ex precepto apostolico, I Cor. il, 16. — Major propositio est sententia ex Apostoli*. Minor probatur ex S. Basilio, de Spirit. S. cap. 27. aliisque Patribus. Conclusio est legitima.

8. *Syllogismus.* — Docirinæ, quæ pradicantur, contestante Deo signis et portentis, et variis virtutibus, sunt lenendæ. Hebr. 2, 1; Marc. 16, 20. — Atqui doctrina. v. g., de honore reliquiarum, pradicatur contestante Deo signis, et portentis, et variis virtutibus. — Ergò doctrina, v. g., de honore reliquiarum, est tenenda, Hebr. 2, 1; Marc. 16, 20. — Major propositio est Scriptura. Minor est contingens, sed moraliter certissima : pro quâ Patres non pauci deponunt testimonium, et qualis juxlâ Musænm adhiberi potest. Conclusio est legitima. Vid. Calvin, in cum locum; Zanch. loin. 8 de S. Script. 9, f.

9. *SylloijiMims.* — Illi puniuntur à Deo, qui resistunt docirinæ, quæ pradicatur, Deo contestante signis, etc., Hebr. 2, 2, 5. L — Atqui Protestantes resistunt doctrina*, quæ pradicatur, Deo contestante signis, etc. — Ergo Protestantes punientur à Deo. — Major est S. Palili. Minor est certa : quia Protestantes contradkuut, v. g., venerationi reliquiarum, quam nullis miraculis commendat Deus, ut testantur SS. Patres. Conclusio est legitima. Nullus autem est qui dicat Deum falsam doctrinam veris miraculis confirmare. Porro miracula redderediv num testimonium, ducent Calvinns, in Hom. 15, 18; Molinæus, Elem. log. lib. 2, cap. 17.

10. *Syllogismus.* — Qui imitatur talem prapositorui suorum, à quibus audivit verbum Dei, obedit mandato

Apostoli. Hebr. 13, 7.—Catholici imitantur fidem prepositorum suorum, à quibus audiverunt verbum Dei. —Ergò obediunt mandato Apostoli, Hebr. 13, 7. — *Major est* sententia Apostoli. Minor est certa, etiam

quando imitamur eorum fidem, v. g., de oratione pro defunctis; quam fidem prepositorum suorum Lutile* rus cum suis noluit imitari.

TRACTATUS SEPTIMUS- DE PRÆSCRIPTIONIBUS CATHOLICIS.

SECTIO I.—*De natura Proscriptionis.*

Injure civili et canonico, Praescriptio generaliter dicitur quælibet exceptio, removens actionem, et possessoris securitali consulens.—Siclicioresignificatione, dicitur proscriptio, quasi temporis profixio et praefinitio; quando scilicet ex legum auctoritate, jus quoddam acquiritur; quod quidem variis modis solet evenire; unde proscriptio dicitur jus quoddam ex tempore causam trahens.

SECTIO II.—*Quid sit proscriptio apud Tertullianum.*

Tertullianus non accipit proscriptionem strictò, pro exceptione peremptoria, manante ex cursu temporis, sive ex eo, quòd tempore legibus definito rem aliquam possedimus, vel jure aliquo usi sumus; vel quòd alius tanto tempore cessaverit ab usu hujus, vel illius juris. Multò minus pro acquisitione dominii, aut peremptione juris alterius, per vim temporis legibus definiti. Sic recte Hülsemannus, *de Prosecul. thes.* 5.—Qui rodò addit: Proscriptionem < accipi apud Tertullianum genericò, pro exceptione nascente ex aliquo vitio sive < actoris, ut. quòd ei non compellat actio, quòd sit < ignarus rerum, alienus, excommunicatus, etc.) sive < testium, sive etiam judicis: non ex temporis legati « cursu. » —Sic recte allegat Joannem Ludovicum de la Cerda in Notis ad cap. i Tertulliani de Proscriptionibus. dicentem: < Proscriptiones in hoc auctore sunt < generales Ecclesiae dimensiones et exceptiones, quibus frustrantur hæreticorum impetus. »—Addatur et I omniactis Gravina, qui post Jacokum Pamelium dicit, Tertullianum scripsisse: < de Proscriptionibus, id est, < exclusionibus, exceptionibus.confutationibus Increti* < eorum, seu quonam modo Catholici proscribant b;e- < reliéis, id est, quomodo illos propulsent, et ab eorum < insultibus se defendant. »

SECTIO III.—*Proscriptio adversiis Protestantes, quia sunt actores inimici.*

Proscriptio apud Tertullianum accipitur pro exceptione nascente ex vitio actoris. Protestantes autem, ante natum de religione dissidium, apud Catholicos fratrum loco erant, nobiscum eandem matrem. Ecclesiam catholicam, agnoscebant, ejusdemque supremam p »l Deum auctoritatem in negotiis fide reverebantur. l*04 dissidium verò exortum, multe particulares ecclesia? juri fraternitatis renuntiarunt, matrem suam aecasànmnt, auctoritatem spreverunt, subditos Eccle- * c, %et infirmos, vel instabiles, abstraxerunt. Illa ul non immeritò dixerit S. Cyprianus, de Unit. Eccl- *

< An esse sibi cum Christo videtur, qui adversiis sacerdoles Christi facit, qui se à cleri ejus et plebis < societate secernit? Arma ille contrà Ecclesiam portat, < contrà Dei dispositionem repugnat; hostis altaris, < adversiis sacrificium Christi rebellis, pro fide perfidus, pro religione sacrilegus, inobsequens senus, < filius impius, frater inimicus, etc. »—Cùm ergò, secundum jura, nec bles fratres, nec tales filii, nec tales subditi licitò accusent fratres, et parentes, et superiores, neque Protestantes personam suam possint legitimare, dicendum est eos non esse admittendos tanquàm actores contra Ecclesiam catholicam, sed exceptione inimicitiae ab omni controversiâ removendos. — Hanc proscriptionem obseravit, quandò dixit Tertullianus, cap. 12, à schismaticis et hærelcis non esse descendam veritatem fidei: < Nobis etsi quærendum esset adhuc < et semper, ubi tamen quæri oporteret? Apud hæreticos, ubi omnia extranea et adversaria nostro veritati, ad quos vetamur accedere? Quis servus cibaria < ab extranco, ne dicam ab inimico domini sui sperat? < Quis miles ab infoederatis, ne dicam ab hostibus regibus, donativum et stipendium captat, nisi planò < desertor et transfuga, et rebellis? Eliam anus illa in- < Irà lectum suum drachmam, requirebat? etiam pul- < sator ille vicini januam tundeat; etiam vidua illa < non inimicum, licet durum, judicem interpellabat. < Nemo indò strui potest, ondò destruitur. Nemo ab eo < illuminatur, à quo contenebratur. Quæramus ergò in < nostro, et à nostris, et de nostro; idque duntaxat, < quod salvò regula fidei potest in quæstionem devoc- < nire. » Et addit: < Quòd lides nostra obsequium Apo- < stolo debeat, prohibenti quæstionem inire, novis vo- < cibus aures accommodare, hærelcum post unan- < correptionem convenire, non post disputationem. » —Simili modo dicit S. Augustinus de Util. cred. cap. G: < Quis sibi unquam libros Aristotelis reconditos et ob- < scuros ab ejus inimico exponendos putavit, ut de his < loquar disciplinis, in quibus lector fortasse sine sa- < crilegio labi potest? Quis denique geometricas lil- < teras Archimedis legere, magistro Epicuro, aut < discere voluit; contrà quas ille multimi pertinaciter, < nihil carum, quantum arbitrer, intelligens, dissere- < bal? An istæ Scripturo legis planissimæ sunt, in < quas ipsi quasi vulgò expositas impetum faciunt fru- < strà et inaniter? » Et in sequentibus: < At absuida < ibi (apud Catholicos) dici videbantur. Quibus asse- < rentibus? nempe inimicis, <piàlibet causa, quàmibet < ratione, non enim hoc nunc ipiæritur, tamen ini- < micis. »

Itaque no» licci nobis audire Protestantes, tanquàm jetores, quia fratres suos accusant, (jnía matrem suam traducunt, quia magistratum ecclesiasticum impetunt. Neque enim ab inimicis nostris discenda est veritas fidei; sed in nostro, et à nostris, cl de nostro qnærndum, idque duntaxat, quod salvò regulò fidei potest in quæjlionem devenire.

SECTIO IV. — *Proscriptio adversiis Protestantes, quia sunt actores excommunicari.*

Etiam hujus prescriptionis fundamentum nobis largitur Ihdscmimus, quandò fatetur proscriptionem, apud Tertullianum, accipi pro exceptione nascente ex vitio actoris, ut quòd sit excommunicatus. Protestantes aulem apud Ecclesiam catholicam pro excommunicatis haberi, nemo dubitat. Unde ab omni actione sunt removendi, neque ad disputationem de Scripturis ullo jure admittendi.—Dicent quidem sc immerito excommunicatos esse, qui errores Ecclesiæ catholicæ voluerint correctos, qui de Scripturis sua probaverint, nihilque novi introduxerint.—Sed errorem Ecclesiæ Catholicæ tribuere, graviter errare est. Audi respondentem Tertullianum, cap. 15 : < Sed ipsi cl de Scripturis agunt, eide Scripturis suadent. Aliundescilicet loqui possunt de rebus fidei, nisi ex litteris fidei ? > Non est primo quærendum an novi aliquid invenerint; an veros, falsosve errores, ac temerò confictos, voluerint correctos; an sua debite probaverint, vel non probaverint, quod omnes æqualiter id jactent. Hoc sufficit excommunicatos, nec audiendos esse.—Recte igitur Tertullianus, cap. 50 : < Ubi tunc Marcion, Ponticus naucerus, Stoica studiosus? Ubi tunc Valentinus Platonica Sectator? Nam constat illos neque adeò eorum fuisse, Antonini fere principatu, el in catholicam primò doctrinam credidisse apud Ecclesiam Romanensem, donec sub episcopatu Eleutheri Benedicti, Ob inquietam semper eorum curiositatem, qua fratres quoque vitiabant, semel et iterum ejecti, Marcio» quidem cum ducentis sestertiis, quæ Ecclesiæ mulerat, novissime in perpetuum discidium relegati, vena doctrinarum suarum disseminaverunt. >—Tantumdem Lulheranis, aliisque reponimus. Marlinus Lulherus, in Augustinianà familiæ religiosus, doctrinam catholicam nobiscum tenuit, donec ob inquietam semper curiositatem suam, quà fratres quoque turbabat, (barolo V imperante, sub episcopatu Leonis X, variis monitionibus procedentibus, ejectus est. Zwinglius, Calvinus, Menno, Socinus, aliique schismatici, lacti sunt excommunicationis participes, quando, desertò unitate catholici, separata instituerunt conventicula* —Dicamus cum S. Cypriano, episl. 51: < Quod vero ad Novationi (Lulheii, ele.) personam pertinet, frater diarissime, de quo desideròsi! tibi scribi, quam liaTCsim introduxisset; scias nos primo loco non curiosos esse debere, quid ille doceat, cum foris doceat. Quisquis ille est, et qualiscumque est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesià non est. >

SECTIO V. — *Proscriptio catholica adversiis Protestantés, quia sunt actores rerum ignari.*

latetur Ihuschiiimus proscriptionem apud Tertul-

lianum accipi pro exceptione proveniente ex vitio actoris, ut quòd sit rerum ignarus. Isti nutem omnes censentur rerum ignari, qui sententiis discrepantes, nos reformare copiant, ciim tamen nihil adducant, cur potius à Lulheranis simus reformandi, quàm à Reformatis, aut aliis quibuslibet schismatici*. — Subtiliter hoc advertit Tertullianus, cap. 10 : < le tantum quærere debemus, in quantum possumus invenire; semper quærcimus, et nunquam omninò credemus; ubi enim erit finis quærendi? Ibi statis credendi? Ubi expunctio inveniendi? Apud Marcionem? Sed et Valentinus proponit : *quaerite et invenietis*. Apud Valentinum? Sed et Apelles lue me pronuntiatione pulsabit; et Ebion, et Simon, cl omnes ex ordine non habent aliud, quo se mihi imnueanles, me sibi adducant. Ero itaque nusquam, dum ubique convenior : *Quarite el invaiutis* : cl vehit si nusquàm, et quasi qui nunquam apprehenderim illud, quod Christus instituit, quod quæri oportet, quod eredi necesse est. > Eodem jure dicimus : In tantum quærendum nobis esse, in quantum possumus invenire. Si enim semper quærendum est, et nunquam credendum, quis tandem erit finis quærendi? Ubi credendum? Ubi inveniendum? Apud Lulheranos? Sed cl Zwinglius proponit, ut apud ipsum (pu ram, meque ipsi tradam informandum. Apud Zwinglium? Sed et Menno clamabit, ab ipso me esse corrigendum, atque emendandum : et Socinus, et Arminius, et novi Prophelæ, cl omnes ex ordini non habent aliud, quo se mihi insinuant, me sibi adducant. Ero itaque nusquàm, dum ubique convenior, et si statuam, pralcer Catholicos, esse audiendos alios, non erit ratio, cur hos illis proferam, cur bos pro illis audiam, illoc aulem si absurdum est, neque Lulherus, neque Zwinglius, neque Menno audiendus erit; ut qui aliud non habent, quo se mihi insinuent, quàm quod reformationem aequaliter spondeant, omnes aequaliter rerum ignari, qui me nusquàm esse volimi, dum ubique convenior.

SECTIO VI. — *Priscriptio advenus Protestantes, quia sunt actores illegitimi.*

Recte observavit Ilulsemannus proscriptionem accipi apud Tertullianum, pro exceptione nascente ex vitio actoris, ut quòd ei nulla competat actio. Cum enim prædicatio vero fidei ab illis tantum salubriter accipienda sit, qui à Deo, sive mediate, sive immediate sunt missi, nullique liceat sibi honorem tribuere instituendi, regundique Ecclesias Christi, nisi facultato à Deo concisa, meritò objecit Tertullianus, Icgitimam esse personam actoris; cum defectu legilimalionis non sit procedendum in causò. — Verba Tertulliani sunt : < Cupio ostendant mihi ex quà auctoritate prodierunt. > Et mox : < Pro bent se novos apostolos esse; dicant Christum iterum descendisse, iterum ipsum docuisse, iterum crucifixum, iterum mortuum, iterum resuscitatum (sic enim Apostolos solet facere) dare illis proleareà virtutem endern signa edendi, quæ et ipse. Nolo igilur et virtutes eorum proferre > nisi quòd agnoscam maximam virtutem

conun, quā Apostolos in perversum æmulanlur. Illi
emm de mortuis vivos faciebant, isti de vivis mor-
 mos faciunt. » hem, cap. 57 : « Ad quos merito di-
 cenditū est : Qui estis? Quando et jnde venistis?
 « Quid in meo agitis, non mei? Quo denique, Marcion,
 « jure, sylvam meam cædis? Quā licentiā, Valentine,
 « fontes meos transvertis? Quā jntestate, Apelles,
 « limites meos commoves? Quid hic cæten ad volun-
 « talem vestram seminalis et pascitis? » Eadem ra-
 tione universis dicimus Protestanlibus : Probate vos
 novos Apostolos esse; vel ostendite, qui sitis, quandò,
 et undè veneritis. Quo jure sylvam meam ceditis,
 fontes meos transvertitis, limites meos commovetis,
 ad voluntatem vestram seminalis et pascitis? Adferant
 aliquid Lutherani, quod non aequaliter adferant Refor-
 mati, et quotquot necessitatem missionis agnoscunt.
 Si ordinariam commendatis missionem, vel extraor-
 dinariam, vel mixtam; nihil pne reliquis sectariis ad-
 fertis. Sed Lulhcrus, ad Bohemos scribens, in casu,
 qualem ipse lingit, neccsS'ialis, vult omnes fideles
 esse sacerdotes, predicare, ex officio baptizare, ex po-
 testate absolvere, ex dignitate consecrare. Lutheri is-
 tam sententiam sequuntur Sociniani, ipsamque insu-
 per missionis necessitatem repudiant. Ab his non
 longé absunt Arminiani. Nuper etiam Hermannus Co-
 ringius scripsit, ad reformandam Ecclesiam, non esse
 opus ordinari^, vel exlraordinariā vocatione. Secun-
 diūm líos omnes, frustra dixit Tertullianus : « Cupio
 « ostendant mihi, ex quā auctoritate prodierunt. »
 Frustrī dixit : « Pro bent se novos Apostolos esse ; »
 frustra dixit : « Qui estis? Quando et unde venistis?
 « Quid in meo agitis, non mei? » Sed absit, ul ista
 frustri dixerit Tertullianus, qui nisi doctrinam Ecce-
 siæ, de necessitate missionis, habuisset perspectissi-
 mam, non ex eā deduxisset contra hærelícos praescri-
 ptionem, noviliA certe et temerarij quorūdam ne-
 gatione non evertendam.

SECTIO VI. — *Praescriptio adversus Protestantes, ex
 parte Instrumentorum abolitorum.*

Laudabile est, quod dixit Hulscmannus, praescri-
 ptionem apud Tertullianum accipi pro exceptione
 oriente ex aliquo testium vitio. Neque ullatenus du-
 bitamus quin sub voce testium, comprehenderit etiam
 Instrumenta; cimi ulrorūque, in hoc negotio, sit ea-
 dem ratio.— Notum autem est injure, si quis actione
 personali, vel reali, in petitorio convenitur, reele op-
 poni exceptionem spoli, sive ejusdem rei, sive alte-
 rius; quā exceptione probalā, non auditur actor in
 prætenlione suā, nisi priiis restituat. — Spolium rei
 diversi!, sive inhiem non deducta*, allegamus, obji-
 cientes Protestantibus, quòd ex receptis in Ecclesiā
 catholici libris canonicis, quosdam aboleverint. Cujus
 quidem exceptionis ille effectus est, quad contra Ec-
 clesiam catholicam nullam jMissini actionem instituere,
 nisi prius restituant, quod jri valā liceiiliā abstulerunt.
 — t um igilur ante munia cognoscatur ile spolio, quia
 maxime privilegiata est exceptio, et quia iniquum est,
 ut reas ad respondendum compellatur, nisi priiis res-

titula ipsius possessione, idquo co magis, si ea posfa*
 sio faciat, ul instructor ad litem sit venturns; nccesse
 csl ut Protestantes restituant spolium, antequam con-
 tra Ecclesiam catholicam, ex aliis libris canonicis, au-
 diantur agentes. — Hinc optime dixit Tertullianus,
 non esse disputandum cum hærelícis de Scripturā :
 « Quoniam nihil proficiat congressio Scripturarum,
 « nisi planò aul stomachi quis ineat eversionem, aul
 « cerebri. Ista hærcsis non recipit quasdam Scriptu*
 « ras. » — Recidò hæc dicuntur; nam qui Ecclesiæ ca-
 tholica! litem movet, si incipiat à spolio, audiendus
 non est. Quid enim iniquius, quàm Ecclesiam catholi-
 cam in judicium vocari, possessionum suarum non con-
 temnenda parte, quantum per Prolestanleslicuil, exu-
 tam? Si in disputatione allegabimus librum Tobiae,
 non agnoscetur possessio nostra; ideòque ex eo libro
 nihil proliciemus. — Itaque dicendum cum Tertulliano
 Lutherani non recipiunt quasdam Scripturas; proin-
 dèqie non admittendi sunl ad disputationem, nisi priiis
 restituant, nosque legitimos agnoscant possessores li-
 brorum, quos rejiciunt.

SECTIO VII. — *Praescriptio adversus Protestantes, ex
 mutatione Instrumentorum.*

Precedenti sectioneallegavimus spolium rei divers®,
 Protestanlibus proscribentes. Nunc ejusdem rei, quæ
 in judicium deducenda foret, spolium allegamus; quia
 Scripturns non tanliun pro parte rejecerunt, sed in li-
 bris sacris, quos recipiunt, non pauca mutarunt, sive
 addendo, sive detrahendo, sive ad institutum suum ap-
 tando. Undè concludimus Protestantes admittendos
 non esse ad ineundam de Scripturis disputationem,
 nisi antea priorem integritatem verbo Dei scripto red-
 diderint, et mutationes suas sustulerint. — Eā-
 dem proscriptione utitur Tertullianus, c. 17 : « Ista
 « hærcsis non recipit quasdam Scripturas, et si
 « quas recipit, additionibus et detractionibus ad dispo-
 « sitionem instituti sui intervertit. » Item : « Illic igi-
 « turei Scripturarum et expositionum adulteratio de-
 « putanda est, ubi diversitas invenitur doctrina*. Alias
 « enim non potuissent aliter docere, nisi aliter habe-
 « reni, per quæ docerent hæresim. Sicut illis non po-
 « missel succedere corruptela Instrumentorum ejus,
 « ilà et nobis integritas doctrina» non competiisset sine
 « integritate horum, per quæ doctrina tractatur. Et
 « i enim quid contrarium nobis in nostris, quid depro-
 « prio intulimus, ut aliquid contrarium ei, et in Scri-
 « pluris deprehensum detractione vel adjectione, vel
 « transmutatione remediaremus? Quod sumus, hoc
 « sunl. Ah initio suo ex illis sumus, antiquum nihil
 « aliud fuit, quàm sumus. Quid denique fuit, antequam
 « à nobis interpolarentur? Ciim autem omnis interpo-
 « latio posterior credenda sil, veniens utique ex causā
 « a niilationis, quæ neque prior neque domestica et
 « ejus unquàm quod aemulatur : tam incredibile sa-
 « pienti cuique, ut nos adulterum stylum videamur in-
 « tulisse Scripturis, qui sumus à principio et primi, quàm
 « illos non intulisse, qui sunl posteriores et adversi.»

Scotio IX. — *Præscriptio (idversus Protestantés ex instrumentis auctoritate destitutis).*

Si ex lege civili inveniendum est, quid si iustum vel iniustum frustra apud cum de iustitia quaeritur, cui nulla lex est authentica, nullum principis rescriptum ex auctoritate. — Eidem ratione, si ex Scripturis divinis inveniendum est, quod fideles credant, vel non credant, frustra ab eo desideratur instructio de credendi*, cui nulla Scriptura est authentica, nullum verbum Dei, nunc exstans, ex auctoritate. — Protestanlibus autem nulla translatio Scripture in linguam vulgarem est authentica, nullus consequenter textus originalis est authenticus, nisi quaternis convenit cum autographo, ab ipsis Prophetis, Apostolis et Evangelista conscripto. Clinique ea autographa nunc non exstent, juxta doctrinam suam, sufficientem certitudinem non habent, quâ judicent Biblia nunc in linguis vulgaribus exstantia, convenire cum ipsis Prophetarum et Evangelistarum scriptis; adeoque nec certitudinem habent sufficientem de suarum translationum convenientia cum iisdem scriptis divinis. — Itaque frustra cum illis disputamus de Scripturis, quibus nulla Scriptura nunc exstans est authentica, quibus nulla probatio, è Scripturis desumpta, prodii ex auctoritate. Contrit negantem principia, quoniam frustra id fit, non est disputandum.

Sicut igitur dicit Tertullianus, c. 14: « **I**lli non ini-
 « mici essent veritatis hærelici, vel de refugiendis eis
 « nos. promoneremur, quale est conferre cum homi-
 « nibus, qui et ipsi adhuc se quaerere confitentur? Si
 « enim vere adhuc quaerunt, nihil adhuc certi depre-
 « henderunt: et ideo quodeumque videntur interim
 « tenere, dubitationem suam ostendunt, quamdiu qua-
 « runt. Itaque qui perinde quaeris, spectans ad eos, qui et
 « ipsi quaerunt, dubius ad dubios, incertus ad incertos,
 « cæcens ad cæcos, in foveam ducaris necesse est. Sed
 « (cùm decipiendi gratia pretendimus se adhuc quadrare,
 « vel nobis per sollicitudinis injectionem tractatus suos
 « insinuent; denique ubi adierunt ad nos, statim, quæ
 « dicebant quaerenda esse, defendunt; jam illos sic
 « debemus refutare, ut sciant non Christo, sed sibi ne-
 « gatores esse. Cùm enim quaerunt adire, nondum te-
 « noni; cùm autem nondum tenent, nondum credide-
 « runt; cùm autem nondum crediderunt, non sunt
 « Christiani. Al cùm tenent quidem et credunt, quæ-
 « rendum tamen dicunt vel defendant; antequam de-
 « fendant, negant quod credunt, confitentes se non
 « diu credidisse, quod quaerunt. Oui ergo nec sibi
 « sunt Christiani, quanto magis nobis? Qui per falla-
 « ciani veniunt, qualem fidem disputant? Cui veritati
 « patrocinantur, qui eam à mendacio inducunt? » —
 Pari modo dicimus in hac materia: Quamvis non es-
 « sent adversarii veritatis Protestantés, quid juvat con-
 « ferre cum hominibus qui Scripturis adhuc sese carere
 « confitentur? Si enim verè Scripturas authenticas non
 « habent, nihil adhuc omnino veri deprehenderunt; et
 « ideo quodeumque videntur interim tenere, interim lu-
 « dinem suam produunt, quamdiu Scripturas authenticas
 « non habent. Itaque si quis apud Ipsos quaerat verita-
 « tem fidei, spectans ad eos, qui nec ipsi fidem habeo:

incertus ad incertos, reus ad cæcos, in foveam de-
 ducatur necesse est. Verum cùm, necessitate pressus
 fateantur Scripturas a se propositas non esse authen-
 ticas, ne infallibile Ecclesiæ catholicæ in testificando
 magisterium cogantur agnoscere; ubi adierunt ad nos
 statim, quæ authentica non esse fatebantur, ut authen-
 tica proponunt, (unde illos sic debemus refutare, ut
 sciant nos Scripturas quidem pro divinis habere; non
 tamen eas pro divinis agnoscendas, quatenus ab illis
 proponuntur, qui scripturas pro authentico Dei verbi
 non habent. Cùm enim fateantur Scripturas a se pro-
 positas non esse authenticas, fieri nequit ut habeant
 fidem, quam in solis divinis Scripturis quaerendam
 esse statuunt. Cùm autem fidem non habeant, nondum
 crediderunt: dunque nondum crediderint, non sunt
 Christiani. Al cùm credunt quidem, et Lutherum,
 aliunde recens natum dogma sequuntur, alibi tamen
 fatentur Scripturas suas non esse authenticas; hæc suâ
 confessione negant quod credunt. Qui ergo nec sibi sunt
 Christiani, quanto magis nobis? Quibus Scripture à se
 prolatae, non sunt authenticæ, qualem fidem de Scri-
 pturis suadent? Cui veritati patrocinantur, qui instru-
 menta veritatis de culmine precipitant auctoritatis?

Scotio X. — *Proscriptio adversus Protestantés, ex re-
 jectione iudicis ecclesiastici.*

Fatetur Hulsmannus prescriptionem accipi apud
 Tertullianum, pro exceptione, ex vitio iudicis prove-
 niente. Et recte; nam ubi legitimus iudex contemni-
 tur, vel incompetens aditur, nihil est, quod debito or-
 dine lentatur. Hoc loco agemus de incommodo prove-
 niente ex defectu iudicis ecclesiastici; sequenti nutem
 sectione, de iudice incompetente. — Frustra litigant
 adores et rei, similis sit iudex, qui controversiam
 dirimat; nullus vero censetur esse iudex, quando ille,
 qui est legitimus, contemnitur, aut preteritur. Fru-
 stra quisque juris civilis allegat decreta, nisi sit qui
 ex auctoritate determinet, ea recte allegari. — In re-
 bus fidei Protestantés nullum agnoscunt iudicem In-
 fallibilem, quàm Spiritum sanctum in Scripturis lo-
 quentem; atque inde iit, ut nullus sit lilius finis, dinn
 unusquisque Scriptura' allegat testimonia pro suâ sen-
 tentia, protendens se ex adverso allegatis testimoniis
 non convinci.

Si Catholici cum Protestanlibus disputant, et Scri-
 pturo testimonia pro sententiâ catholici adducunt;
 id unice pro parte adversâ agitur, vel variis in inedi-
 natis *presumptionibus*, necessitas probationis catho-
 lice in dubium revocetur. Quod cimi unicuique non
 indocto sit facillimum, superest vel difficillimum sit,
 omnes, et singulas allatas presumptiones, tam dilu-
 cide refutare, vel auditoribus de necessitate probatio-
 nis catholicæ nullum remaneat dubium. Hinc, secun-
 dum Tertullianum, nullatenus consultum est, cum
 hæreticis de Scripturis disputare; quamvis enim Ca-
 tholici non difficulter omnes, singulasque hæretico-
 rum probationes enervent, probant tamen Catholico,
 cæ vicissim adducuntur presumptiones, quibus debita
 necessitas probationis catholica? videatur omnem du-
 bitationem non effugere.

Huic autem malo cū occurri nequeat nisi per judicem ecclesiasticum infallibilem, nul allegata atque probad Scripturarum possessione . veritatis, discriplmæ et fidei chrislianæ, atque Protestantes nec illum agnoscant nec hanc amplectantur; dicimus hic, ex defectu judicis frustra disputari de Scripturis; dicturi in sequentibus de possessione catholica.

More suo subtiliter hunc in disputatione defectum advertit Tertullianus, cap. 17, 18, 19: < Si aliquate-
i nàsintegras (Scripturas) prestai hæresis, nihilomi-
l nits diversas expositiones commentata convertit.
(Tantum veritati obstrepiť adulter sensus, quanlūm
i et corruptor stylus. Varias præsumptiones necessario
< nolunt agnoscere ea, per quæ revincuntur. Ilis ni-
< tuntur, quæ ex falso composuerunt, ebquæ de ambi-
r gnitate ceperunt. Quid promovebis, exercitatissime
< Scripturarum, cū si quid defenderis, negetur ex
< adverso, si quid negaveris, detendatur? Et tu qui-
< dem nihil perdes, nisi vocem in contentione, nihil
< consequeris nisi bilem de blasphemalione. Ille vero,
< si quis esi, cujus causò in congressum descendis
< Scripturarum, ul eum dubitantem confirmes, ad vc-
< ritatem, an magis ad hæreses deverget? Hoc ipso
« motus, quòd te videat nihil promovisse, æquo gradu
< negandi, cl defendendi diversà parte statutum;
< corté de pari altercatione incertior discedet, nesciens
« quam hæresim judicet. Hæc utique cl ipsi habent in
< nos retorquere. Necesse esl enim cl illos dicere, à
< nobis politis adulteria Scripturarum, et exposilio-
< nem mendacia inferii, qui proinde sibi defendant
< veritatem. Ergò non ad Scripturas provocandum est,
< nec in his constituendum certamen, in quibus aul
< nulla, aut inceda victoria est, aut parūm certa. Nam
< etsi non ila evaderet collatio Scripturarum, ul utram-
< que partem parem sisteret, ordo rerum desiderabat,
< illud prius proponi, quod nunc solum disputandum
< est, quibus competat fides ipsa? etc. » Ex quibus
Tertulliani verbis palet, non esse cum hærelieis dispu-
ta. idum de Scripturis ob defectum necessarie probatio-
nis, quæ ex solis Scripluris tam evidenter sumi nequeat,
ut auditis oppositionibus, iisdemque ponderatis, nul-
lum auditoribus maneat dubium. Hic defectus eiim
plané tollatur per judicem ecclesiasticum infallibilem,
ingrati sunl divinæ ordinationi Protestantes, qui cum
judicem contemnunt. — Atque in hoc negotio parūm
refert, sive quis integrà utatur Scripturà, sive non;
neque enim defectus necessaria* intelligenliæ tam pro-
venilex miililatione divinorum Instrumentorum, quàm.
ex incapacitate inlellclūs humani, mentem in Scri-
ptura loquentis Dei non semper cendò attingentis vel
cliam ex ipsà Scripturà, quæ quamvis adversantes in-
lellclūs non adferat, contrarias tamen non difficiillcr
patitur interpretationes, e quibus veram cl necessa-
riam dijudicare sil difficillimum. — I mie Tertullia-
nus, cap. 58, 59: < Alius manu Scripturas, alius
< scnsūs expositione intervertit. Neque enim si Valen-
« Unus integro Instrumento uti videtur, non callidiore
< ingenio quàm Marcion manus intulit veritati; Mnr-
• con evertè et palam macherà, non stylo usus esl,

« quoniam nd materiati) suam cædeni Scripturarum
< confecit. Valenlifhis autem pepercit: quoniam non
< ad materiam Scripturas, sed materiam nd Scriptu-
< ras excogitavit; et tamen plus abstulit, cl plus ab-
< jecit, auferens proprietates singulorum quoquo ver-
< horum, et adjiciens dispositiones non comparenlium
< rerum. Hæc sunt ingenia de spiritualibus nequilir,
< cum quibus luctatio est nobis, fratres, meritò contem-
< pianda; fidei necessaria, ut electi manifestentur, ul
• reprobi delegantur. Et ideò habet vim et in excogi-
< tandis inslruendisque erroribus felicitatem non adeò
< mirandam, quasi difficilem cl inexplicabilem; cūm
< de secularibiis quoque Scripturis exemplum pr. rslū
< sil ejusmodi felicitatis. Vis hodie ex Virgilio fab | lain
< in totum aliam componi, materia scclidūm versus,
< versihus secundum materias concinnatis, denique,
< Rosidius Gela Medicam tragædiam ex Virgilio pleiis-
< simé expressit. Meus quid. ini propinquus ex eodem
< poetò inter c. vtra styli sui otia Pinacem Cæbetis ex-
< plicuit. Homerocenlones etiam vocare soleat, qui
< de carminibus Homeri propria opera more centona-
< rio, ex nullis hinc inde compositis in unum sarciant
< corpus. El utique fœcundior divina litteratura adfa-
< cullatem cujuscumque materne. Nec periclitor di-
< cere, ipsas quoque Scripturas sic esse ex Dei vohm-
< tale dispositas, ut hæreticis materiam subministra-
< rent, cūm legam oportere hæreses esse, quæ sine
< Scripturis esse non possunt. »

Sectio xi. — *Præscriptio adversus Protestantes, ex de
feclu judicis exhibiti.*

Quandò Protestantes provocant ad iudicium Spiri-
ts sancti in Scripturà loquentis, non exhibent nobis
sententiam Spiritūs sancti terminis expressis at-
que necessariis, litem nostram dirimentis; sed in-
terpretationes suas, variis expositionibus et exceptio-
nibus subjectas; quas, quia in Scripturis non ape-
riunt, ideo eas Scripturis infenml. Verūm quà ratione
Spiritus S. in Scripturis loquens habeat rationem ju-
dicis, diximus in Exam, prine. Fid. Exam. 2, § 2.
— Si Protestantes in suis consistoriis et synodis præ-
tenderent jus decidendi qmesliones, quas contra Ec-
clesiam tenent; meritò ipsis opponeremus exceptio-
nem incompetentia*, juxtlh l. *Prerscriptionci*, [in. C. de
except. Sed hic qualescumqtie sint iudices, hoc solimi
obicimus, quòd causam principalem separationis suo
ahjmitate Ecclesia*, calholicæ nunquàm unanimiter cl
exacte deciderint. — Consideremus separatilo Lulhc-
ranos; idem enim iudicium est de aliis. Hi docent non
esse deserendam Ecdesiæ unitatem, nisi propter er-
rorem in articulis necessariis; cl tamen Lutherani
nunquam unanimiter determinarunt quinam sint arti-
culi necessarii, cl præler quos non sini alii necessarii;
quod quousque non faciunt, nequeunt declarare legi-
timam causam, cur ab unitate catholicà recesserint.
— Quid ergo de Scripturis cum Lutheranis disputabi-
mus. qui in hanc usque diem non determinarunt una-
nimiter, ob quos errores (licèi pr. vtensos) articulorum

necessariorum, unitatem Ecclesiæ calholicæ deseruerint?— Cur autem ad ejusmodi decisionem non perveniant, optinè declaravit Tertullianus, cap. 42 :
 < Cælcrûin nec suis præsidibus reverentiam noverunt.
 < Et hoc est quòd schismata apud hæreticos fere non
 < sunt; quia ciim sint, non parent. Schisma est unitas
 < ipsis. Mentior, si non ciam à regulis suis variant
 < interse, dùm unusquisque proinde 8tio arbitrio mo-
 < didatur, quæ accepit, quemadmodum de suo arbi-
 < trio ca composuit ille qui tradidit. Agnoscit naturam
 < suam el originis suæ morem profectus rei. Idem li-
 « c. uil Valcnlinianis, quod Valentino; idem Manioni-
 < lis, quod Marcioni, <lc arbitrio suo fidem innovare.
 < Denique peniliis inspecte hæreses omnes, in nullis
 < cum ancioribus suis dissentientes deprehenduntur. »

SECTIO XII. — *Præscriptio, caque fundamentalis, probativa religionis catholiae adversus Protestantes.*

§ 1. — *Status quæslionis.*

De Protestanlibus perpetuò, sed immerito ad Scripturas provocantibus, dicimus cum Tertulliano, c. 15:
 < Sed ipsi de Scripturis agunt... aliunde scilicet loqui
 t possent de rebus fidei, nisi ex litteris fidei? Veni-
 < mus igitur ad propositum : hoc enim dirigebamus,
 « et hoc præslruebamus, adlocutionis præfatione, ut
 • jam hinc de eo congregiamur, de quo adversarii pro-
 < vocant. Scripturas obtendunt, et hanc suà audacia
 < slatini quosdam movent; in ipso veru congressu fir-
 < mos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum
 < scrupulo dimittunt. Hunc igitur potissimim gradum
 « obstruimus, non admittendos eos ad ullam de Scri-
 < pluris disputationem. Si hæ sunt illæ viresorum,
 « uti eas habere possint, dispici debet, cui competat
 < possessio Scripturarum, ne is admittatur ad eam,
 < cui nullo niooo competit. » — Itaque ex senlenliâ
 Tertulliani antequàm admittantur Protestantes ad
 productionem testimoniorum Scripluræ, contra sen-
 tentiam Ecclesiæ calholicæ inquirendum est : *Cui
 competat possessio Scripturarum?* Nam si |iossessio
 Scripturarum non competat Prolestantibus, non sunl
 admittendi ad ullam de Scripturis disputationem.
 — Eamdcm quæslioncm latius proponit Tertullianus,
 cap. 19 : < Ordo rerum desiderabat illud prius propo-
 < ni, quod nunc solùm disputandum est : Quibus com-
 < petat fides ipsa? Cujus sint Scripluræ? A quo et per
 < « pios, et quandò, et quibus sil tradita disciplina, quA
 < fiunt Christiani? Ubi enim apparuerit esse veritatem
 i disciplina* el fidei Chrislianæ, illic erit veritas Scri-
 < pinearum et expositionum et omnium traditionum
 < Christianarum. »

§ 2. — *Ilcsolvitur quæstio pro Catholicis, contra Protestantes.*

Primum audiamus Tertullianum, cap. 22, deinde applicemus* Verba ejus sunl : < Hinc igitur dirigimus
 < pro scriptionem : Si Dominus Jesus Christus Apo-
 < >udns misit ad pnedicandtim, alios non osse recipien-
 dos prædicnlores, quàm quos Christus instituit; quin

< nec alius Patrem novit nisi Filius, el cui Filius reve-
 < lavit; nec aliis videtur revelâsse Filius quàm Apo-
 < stolis, quos misit ad prædicandum, utique quod illis
 < revelavit. Quid autem prædicavcrint, id est, quid
 < illis Christus revelaverit, et hic proscribam neo ali-
 < ler probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas
 < ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis predicando, tam
 < vivà (quod aiunt) voce, quàm per Epistolas postea.
 < Si hæc ilà sunl, constai proinde omnem doctrinam,
 < quæ cum illis Ecclesiis apostolicis matricibus clori-
 ' ginalibus fidei conspiret, veritati deputandam, id
 < sine dubio tenentem, quod Ecclesia ab Apostolis,
 < Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit; reli-
 < quam verò omnem doctrinam de mendacio proju-
 < dicandam, quæ sapiat centra veritatem el Ecclesia-
 « rum, el Apostolorum, et Christi, el Dei. Supcresl
 (ergò ut demonstremus, an hæc nostra doctrina, cu-
 < jus regulam suprà edidimus, de Apostolorum tra-
 (ditione censeatur, el ex hoc ipso, an cæteræ de
 < mendacio veniant. Communicamus cum Ecclesiis
 < apostolicis, quòd nulla doctrina diversa; hoc csl
 < testimonium veritatis. » — Eodem modo, pro pos-
 sessione catholici hanc dirigimus præscriptionem. Si
 Apostoli à Jesu Christo missi sunl, qui mundum ad
 salutem erudiant, el salutaribus imbuant præceptis,
 non esse adinveniendain novam missionem, nec lin-
 gendum ministerium laicale, nec recipiendos alios
 predicalores, quàm qui continuò serie ab Apostolis
 descendunt. — Si quærat, an qui ab Apostolis di-
 cuntur descendere, recte doceant? Indagandum csl
 quid prædicaverint Apostoli, id est, quid illis Christus
 revelaverit. Hoc auicm statuit Tertullianus non aliter
 probari oportere, quàm per Ecclesias ab Apostolis con-
 ditas. I nde illud fit consequens, omnem doctrinam,
 qua* cum Ecclesiis per Apostolos conditis conspiret,
 veram esse ; reliquam vero ab iis diversam, de menda-
 cio præjudicandam. — Si rursum queratur an religio
 et doctrina, v. g., Ecclesia» Moguntinæ vel Colonien-
 sis sil vcrè apostolica, el hoc ipso cæteræ per Euro-
 pam Proteslanlium Ecclesiæ de mendacio veniant,
 breviter cimi Tertulliano respondemus : Communica-
 mus cum Ecclesiis apostolicis, quini nulla doctrina di-
 versa; hoc est testimonium veritatis. — IlAc solò pr.v-
 scriptione probatum damus cum Tertulliano, posses-
 sionem Scripturarum competere Catholicis ; quia
 scilicet fides ipsa Christiana Catholicorum possessio
 est, quæ à Christo per Apostolos ad Ecclesias catho-
 licas penenit, cum quibus particulares Ecclesiæ com-
 municantes, hoc tenent, quod Ecclesiæ ab Apostolis,
 Apostoli à Christo acceperunt. — IlAc eAdem proscri-
 ptione liquidò probamus, possessionem Scriplurannw
 non competere Protestanlibus per Europam ; quia non
 possident fidem Christianam. Còni enim non cominu-
 iiicni cum Ecclesiis apostolicis, nec tenenteam fidem,
 quæ à Christo, per Apostolos ad Ecclesias penenit.
 — Cumque Protestanlibus non competat lides Chri-
 stiana, vel Scriptura», nullaimpic de Scripturis actio-
 nem habeant ; non sunl admillendi ad ullam de Scri-
 pturis disputationem. Cui enim non competit acli»>,

oidem non competit ingressus in iudicium (I). — Ex his sequitur, juxta doctrinam TerluŪiani, si fules ipsa et possessio Scripturarum Catholicis competit, et à Christo per Apostolos coruinque discipulos Ecclesiis apostolicis, cum quibus communicamus, credita sil disciplina, quà fiunt Christiani, non tanlùm veritatem disciplina! et fidei Christiana apud nos esse, sed etiam veritatem Scripturarum, et expositionum, et omnium traditionum Christianarum. — Hæc proscriptio non tanlùm valet conlrà hærelcos, et schismaticos, vel aliquas, vel omnes Scripturas rejicientes; sed etiam conlrà illos, qui universas Scripturas recipiunt. Neque enim ea fundatur in receptione, vel rejectione Scripturarum, sed in antiquitate habitó, vel non habilà; quæ quidem antiquitas probatur ex continuo possessione, ut ubi invenitur continua possessio, ibi reperiatur antiquitas; ubi verò deprehenditur defectus possessionis continua*, ibi deprehendatur defectus antiquitatis. — Nam si probandum est, quid Christus revelaverit, quid Apostoli docuerint, non aliter probari debet, quàm per ipsas Ecclesias, quas Apostoli condiderunt; quia voluit Christus, ut doctrina lidei per idoneos testes ad Ecclesias perveniret; lestes autem misit Apostolos. Cumque Apostoli testimonium suum Ecclesiis à se conditis tradiderint, ab his utique accipiendum est, quale testimonium per* liibucrit. — I'ndè illud itcriim sequitur: si qui sunt hærelci, aul schismatici, qui vel aliquas, vel omnes Scripturas, vel partem aliquam doctrinæ Christiana non recipiunt, universos eos hæc solà proscriptio Convinci, uti et illi convincuntur qui vel novos libros, tanquàm divinos, vel novam doctrinam, tanquàm à Deo revelatam, proferunt.

§ 5. *Urgetur resoluta qiuvsio adversus Protestantes.*

Antequam assumamus ulterius declarandam possessionem catholicam, atque ex cà emergentem proscriptionem adversus Protestantes, Opero prelimncrii ex Tertulliano ostendere, quomodò proscriptio possessionis urgenda sit, et varia subterfugio proscindenda. — Verba Tertulliani sunl, cap. 32: < Cæ- < tortini si quæ hæreses audeant se interserere alati < apostolica', ut idei» videantur ab Apostolis tradito, < quia sub Apostolis fuerunt, possumus dicere: Edant < ergò origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordi- < nem episcoporum suorum, ilà per successiones ab < milio decurrentem, ul primus ille episcopus aliquem • ab A|K»slolis vel apostolicis viris, qui tamen cum • Apostolis perseveraverit, habuerit auctorem et an- < teccssorem. Hoc enim modo Ecclesiæ apostolica < census suos deferunt; sicut Smyrnaonim Ecclesia, < habens Polycarpum à Joanne collatum referi. Sicut • Romanorum, Clementem à Petro ordinatum edit; • proinde utique et calere exhibent, quos ab Aposlo- < lis in episcopatum constitutos, apostolici seminis < traduces habent. Confinquant tale aliquid hærelci. < Quid enim illis post blasphemiam illicitum esi? Sed • etsi confinxerint, nihil promovebunt; ipsa enim do-

(!) I. Si *pupilli*, Í *Videamus de negot. gesi.*, et Marant., part. 4, <lfer 20, n 15.

< Girina eorum cum npostolicâ comparata, ex diversi* < late et contrarietate suâ pronuntiabit, neque Apo- < stoli alicujus auctoris esse, neque apostolici; quia < sicut Apostoli non diversa inter se docuissent, uà < apostolici non contraria Apostolis edidissent, nisi illi < qui ab Apostas desciverunt. Ad hanc itaque formam < provocabuntur ab illis Ecclesiis, quæ licet nullum < ex Apostolis, vel apostolicis auctorem suum profe- < rant, ut multò posteriores, quæ deniquè quotidie < instituuntur, tamen in eàdem lido conspirantes non < mimis apostolica deputantur pro consanguinitate < doctrinæ. Ita omnes hæreses ad utramque formam < à nostris Ecclesiis provocate, probept se quaquà pu- < tant apostólicas. Sed adeò nec sunl, nec possunt < probare quod non sunl, nec recipiuntur in pacem et < in communicationem ab Ecclesiis quoquo modo apo- < stolicis; scilicet ob diversitatem sacramenti nullo < modo apostolica. > — Eodem fundamento dicimus Protestantibus, si audeant interserere se alati apostolica, «pasi sub Apostolis fuerint, edant origines Ecclesiarum suarum, C'olvanl ordinem episeojxirum suorum, atque successive pertingant ad aliquem Apostolum, vel apostolicum virum, cum Apostolis et Ecclesiis apostolicis perseverantem. Hoc enim modo probationem suam adferl Ikclesia romana, quandò episcoporum suorum ad nostra usque tempora continuatam demonstrat à S. Petro successionem. Sic alia per Italiam, Germaniam, Galliam et Hispaniam Ecclesia nominant viros apostólicos, à quibus successionis ordo ab initio decurrens, ad episcopos nunc existentes pervenit. — Sed etsi hoc ipsum confinxerint Protestantes, nihil promovebunt; ij»sa enim doctrina eorum cum aposiolicâ comparata, diversam et contrariam esse pronuntiat. Nam quia dissidet eorum sententia à doctrinâ Ecclesiarum apostolicarum, nequit ea censeri apostolica; cùm fieri non possit, ut Apostoli contraria prodicaverint. Undè dicendum est sententiam Protestantium ab illis esse, qui ab Apostolis, et Ecclesiis apostolicis desciverunt, atque aliter prædicaverint. — Ad hanc itaque formam, nomine cujusque pastoralis catholici, provocamus Protestantes. Nam licet hic aul ille pastoralis nullum ex Apostolis, vel apostolicis viris auctorem suum proferat, nipote multò posteriùs institutus; quia tamen in eàdem fide cum Ecclesiis apostolicis conspirat, eo ipso æstimatur apostólicos, propter consanguinitatem et identitatem doctrina. — Iia Protestantes ad utramque formam à nobis provocantur, ul alterutra se probent apostólicos, vel evolvant ordinem episcoporum suorum ad Apostolos, aul apostolices viros pertinentem; vel Obtendant seeamdem doctrinam tenere cum Ecclesiis verè apostolicis. Sed quia Protestantes non habent Ecclesias apostólicas, ideò ex ordine episcoporum suorum, cum Apostolis perseverantium, non possunt probare suas Ecclesias esse apostólicas. Neque illud ipsum possunt probare ex comparatione doctrina! sua cum doctrinâ apostolicâ: quia non recipiuntur in pacem et in communicationem ab Ecclesiis quoquo modo apostolicis; quocirca et diversitatem doctrina! suæ nullo modo sunt

apostolic® Protestantium Ecclesiæ. Nam sicut convenientia doctrinæ cum doctrinft apostòlici probatur ex communione cum Ecclesiis apostolicis, ilà diversitas doctrinæ a doctrina probatur ex defectu communionis cum Ecclesiis apostolicis.

§ 1. *Quid incumbat Protesomibut, pra-ccriptioncm catholicam impufjnaturis.*

Ilī lector catholicus facilius defendit contra Protestantes possessionis catholica! legitimam proscriptionem, in superioribus propositam cl confirmatam; dicendum cum Tertulliano, quid illis incumbat, qui hanc praescriptionem conantur enervare. Ilà enim manifestum fīel, nihil ab illis allegari posse, quod non facillime refutetur.—Dicit itaque Tertullianus cap. 35: < Ilis definitionibus provocat® à nobis el revici c
< hæreses omnes, sive qu® postene, sive quæ coætanc® Apostolorum, dummodo divers® sive generalc® liter, sive specialiter notat® ab eis, dummodò pr®damnat®, audeant respondere, et ips® aliquas ejusmodi proscriptiones adversus nostram disciplinam.
< Si enim negant veritatem ejus, debent probare illam quoque hæresim esse eàdem formò revictam, quà « ip .æ revincuntur, el ostendere simul ubinam qu®renda sil veritas, quam apud illos non esse jam conslat. Posterior nostra res non csl, imo omnibus prior csl; hoc erit testimonium veritatis, ubique occupantis principatum. Quod ab Apostolis non damnatur, imò defenditur, hoc erit indicium proprietatis» Quam enim non damnant, qui extraneam quamque damnaverunt, suam ostendunt, idcoque cl defendunt. > — Ilis definitionibus cl praescriptionibus provocali à nobis cl revicti Protestantes, ab Apostolis sive generaliter, sive specialiter notati, quia diversi, audeant nobis respondere, et aliquas ejusmodi praescriptiones contrà doctrinam atipie Ecclesiam catholicam proferre. — Si enim negant Ecclesiam catholicam cliarimtim tenere veram doctrinam, duo ipsis incumbunt probanda. Alterum, Ecclesiam doctrinamque catholicam esse hærticam eàdem formò revictam, quA Protestantium Ecclesiæ revincuntur, quasque duplici vià cum Tertulliano revicimus, lùm quod successionem episcoporum suorum, ab Apostolis usque ad nostra tempora decurrentem nequeant ostendere, lùm quòd doctrina eorum, cum instituto Ecclesiarum apostolicarum comparata, ex diversitate et contrarietate sita pronuntiet, eam non esse apostolicam. Alterum quod ipsis incumbit, in eo consistit, ul ostendant ubinam quærenda sil veritas, quam apud illos non esse jam constat. Huic oneri nec ex Lutheranis conatus est satisfacere Hulsemannus, Dannhavverus, Ihrbelius; noe ex Calviniani* Spaiibemius. — Doctrina Ecclesiæ apostolic® atque catholic® romanæ non osi posterior, imò doctrina Protestantium prior cm; atque hoc est testimonium veritatis, ubique occupantis principatum. Quod ab Apostolis non damnatur, neque ab Ecclesiis apostolicis, irnò defenditur ab Apostolis, quia in Ecclesiis apostolicis* defenditur, hoc ipsum erit indicium propri® cl genuina* veritatis, indicium inveniend e,

conservandæque doctrinæ apostolic®. Quam mundo-
< irinam damnant Apostoli, vel Ecclesi® apostolic®, cj habenda est extranea: quam verò nec Apostoli damnant, nec Ecclesiæ apostolic®, suam ostendunt, idcoque cl defendunt.

§ 5.— *Uterior declarado præscripliunu cdtAoliar, cz priorilate pouMionis.*

Licèi quæ hic dicturi sumus, foré coincident cum præcedenlibns, quia tamen Tertulliano visum est rem eandem variis modis illustrare, neque nobis inconveniēns videtur eum imitari, quo praescriptioni catholic® aliquid splendoris accechi. — Dicit ergò, cap 36: < Age jam, qui voles curiositatem melius exercere in
< negotio salutis tu®, percurrere Ecclesias apostólicas, c apud quas ips® adirne calhedr® Apostolorum suis
< locis praesidentur, apud quas ips® authentic® litteræ eorum recitantur, sonantes vocem, et rcfraesentantes faciem uniuscujusque. Proxima est libi
< Achaia? habes Corinthum. Si non longé es à Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si
< potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Itali® adjaces, habes Komam, undè quoque robis
< auctoritas prestò est. Ista felix Ecclesia! cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt,
< ubi Petrus passioni Dominicæ adæquatur, ubi Paúus Joannis exitu coronatur, ubi Apostolus Joannes, postquam in oleum igneum demersus, nihil passus
< est, in insulam relegatur. Videami s quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis quoque Ecclesiis
< contesserArit. I num Deum novit creatorem universitaiis, el Christum Jesum ex Virgine Maria Filium
< Dei creatoris, el carnis resurrectionem; legem et Propbetas cum evangelici* et apostolicis litteris
< sect, et indù potat fidem, eam aquà signat, Spiritu S. vestit, Eucharistie pascit, martyrio exhortatur,
< olita adversòs hanc institutionem neminem recipit. Hæc institutio, non dico jam, quæ futuras hæreses
< prænunliabat, sed de quà hæreses prodierunt. Sed non fuerunt ex illà, ex quo fade sunt adversùs illam.
< Etiam do oliv® nucleo, milis cl opini® cl necessari®, asper oleaster exoritur, etiam de papavero fici, gratissim® el suavissim®, ventosa et vaia caprilicus exurgit. Ita et hæreses de nostro fructificatione veruni, non nostra*, degeneres veritatis grano, et mendacio sylvestres. >

Agite etiam, Protestantes, percurrere Ecclesias apostólicas, apud quas ips® adhuc calhedr® Apostolorum suis locis praesidentur. Itali® adjacetis, habetis Romanam, unde nobis auctoritas prestò est. Statu fident Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt. Videamus quid docuerit, et quid duceat in hunc usque diem, quid cum Ecclesiis Germanicis, Hispani®, Galli®, Poloni®, Succis®, Norvegi® contesserArit, anlequàm Luthems, rupto charitati vinculo, separala instituit conventicula. Testantur monumenta varia, quam fidem lo nuerint, et quam reliquerint Lutherani et alii; prodierunt cain ex nobis, quia posteriores à priori

fCñi non Aicnint nobisciim, quia facti sunt adversi.

§ 6. — *Uterior declaratio ejusdem praescriptionis adversili Protestantes, ex ratione posterioritatis.*

Tertullianus, cap. 31 : < Revertar ad principalitatem < veritatis, cl posteriorilatcm mendacii deputandam, < ex illius quoqùe parabola patrocínio, quæ bonum < semen frumenti à Domino seminatum primó con- < stiliilil, avenarum autem sterilis fœni adulterium ab «inimico diabolo postea superducit. Propriô enim < doctrinarum distinctionem figurat, quia et alibi ver- < bum Dei, seminis similitudo est. Ita ex ipso ordine « *manifestatur, id esse* Dominicum cl verum, quod sil < prius traditum ; id autem extraneum ct falsum, quod « sil posterius immissum. Ea sententia manebit ad- < versus posteriores quasque hærcses, quibus nulla con- < stantia de conscientîù competii ad defendendam sibi < venialem. >

Revertamur cum Tertulliano, ul ex priorilate veritatem, ex posteriorilalc falsilalem cognoscamus. Prius seminatum est bonum semen, posterius superscmiiina- nata sunt zizania. Bonum semen doctrinæ calcstis est symbolum, zizania autem errorem in doctriiiiA fidei désignant. Ita cx ordine manifestatur, id esse Dominicum ct verum, quod sit prius traditum ; illud autem extraneum ct falsum, quod posterius immissum, ikcc manci sententia adversiis Protestantes, quibus nulla vel probabilis constantia de conscientîù suppetit, ad vindicandam sibi prioritatem veritatis. — Quoniam igitur catholica doctrina prior csl, dicimus post Tertullianum, cap. 29 : < Salis ineptum, ul prior < in doctrinó hæresis habeatur : vel quoniam ipsa csl, « quæ futuras hærcses cavendas praenuntiavit. > —

Quia vcrò doctrina Protestandum posterior est, post eundem Terlullianfim dicimus, cap. 34 : < Sive alfe < quidem fuerunt (hærcses tempore Apostolorum), < aliæ autem postea oborta! quiddam cx illis usurpa- < veruni, habendo cum cis consortium praedicationis, c habeant necesse est etiam consortium damnationis, < praecedente illo fine supradicto posterioritatis, quo < clsi nihil de damnatitiis (ab Apostolis damnatis) < participarent, de alate sola praejudicaretur, tantò < magis adulterar, (pianò ncc ab Apostolis nominate. < I ndô (irinius constat has esse, quæ adhuc tunc nun- < liabantur futurae. > — Itaque cx sententia Tertulliani, omnes omninò posteriores hærcses ab Apostolis dam- nate sunl, sive tunc existentes, sive futurae, cl illæ quidem futuris annumeranda sunl, quibus ex posterioritate falsitas tribuenda est. Cumque Protestantes sint notorie posteriores, opponimus cis exceptionem rei judicate (I).

Conclusio .— Habes, lector, praescriptiones catholicas, juxlà modum antiquissimi Tertulliani, juxlà fundamenta ab iliilscmanno agniti, breviter propositis. Quod quidem à nobis factum non est *de concilio diffidentia;*, *aut studio aliter incundee constitutionis;* qui Protestandum probationes, si quas habere se putarent, in Methodo Augustinianâ salis postulavimus, cl non paucas suis locis refutavimus : sed *er fiducia probationis*, qua nunc maxime praeveniendum esse duximus, quando adversariorum nostrorum tergiversationes magis magisque patescunt.

(I) Juxlà L. *post rem indicatam*, 50, ÍT. *dc rejudicat*. Vide Marant., part. 6, *de except.*, n° 15, pag. 282, ct nu 43, pag. 290.

TRACTATUS OCTAVUS.

DE MISSIONE PROTESTANTIUM.

Sectio I. — A *missione recti' furi initium inquisitionis.*

Anlcquàm examinetur, legitimus sil, an illegitimus cujuscumque potestatis usus, necesse est ul constet Ipsam potestatem esse legitimam, sine quà usus nequit esse legitimus. Valet lioc in rebus secularibus, valet in ccclesiasticis. Nam quomodò praedicabunt, nisi mittantur? inquit Apostolus, ad Rom. 10, 15. docens n missione derivari legitimam praedicationem, ct sic examen missionis justo ordine praecedere examen praedicationis.

Examen praedicationis mere consistit in questione juris. Lite reple constituü, examen missionis, quod cum Protestantibus instituendum est, in facto praecipue consistit, questione juris in picrisque seposilà. Quia vcrò facti controversia, cujus probationes fiunt j'cr testimonia sensibilia, nullo artificio indigentia, peculiarem affert cùm facilitatem, tùm evidentiam, qiLTstione juris non varò difficultatibus involuti. aut subject^, jure merito petuntur tabula missionis Pro- gestantium, quibus deficietibus, mox constat nullum

illos Ecclesiam potuisse congregare nischismnticam, origine légitima potestatis destitutam. — Non igiluf qii.Trcmus praecipue, quid ad missionem praecise requiratur, ciirn id longius examen postulet; sed an Luthcruscl Calvinus sint missi? Non agemus late d : explicatione missionis, sed de applicatione : non agemus diffusé de exaclâ cognitione missionis, sed de possessione. < Vestrae cathedrae originem reddite, qui < vobis vultis sanciam Ecclesiam vindicare. > S. Optat, lib. 2.

Sectio ii. — *Quid sit missio, seu vocatio.*

Ex usu Ecclesiæ communi, vocatio omnis est actio, quà alicui persona aluptid committitur ab eo, penes quem committendi potestas est; illud aulem quod committitur, consistit in opere docendi, Sacramenta administrandi, Ecclesiam regendi. — Vocatio alia dicitur ordinaria, quæ f.l ab hominibus potestatem vocandi habentibus; aliadicilur extraordinaria, quæ à Deo im- mediale procedit. Vid. Conf, Ilclv. pr. art. 8: AngL poster, ari.

Sr.cTio in. — *In quibus sit consensus.*

Convenit inter Catholicos et Protestantes I* Deum esse, qui constituit in Eeelesià juislores cl doctores in opus ministerii, in ædiflcationem corjioris Christi, ut non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur ninni vento doctrina». Hine Conf. Hclv. poster. : < Damna- f mus omnes, qui suà sponte currunt, cùm non sint t electi, missi vel ordinati. Vid.Helv. pr. ari. 17otl8. Angi. pag. 116. — Convenit 2' missionem pastorum cl doctorum in Ecclesia esse perpetuam. Vid. tract. de Eccl. conlr. 1r Ordin. Ecd. Neoburg. pari. 2, fol. 50, discipl. Eccles. Middeik. art. 4. Syuop. pur. Thcol. disp. 42, in prine. — Convenit 5* missionem extraor- dinariam aliam esse fundamentalem, quæ à primo extraordinarie misso transit ad successores ejus, qua- lis fuit Aaronis, cl Apostolorum; aliam collateralem, qualis fuil Prophetarum, cl quæ non transit it ad suc- cessores, sicut undique in confesso csl.

Sectio iv. — *Sententia Protestantium dc suorum mu- sione.*

His positis, dicunt Protestantes, Lulherum, Calvi- num aliosque primos Ecclesiæ pratenses Reformato- res, partim ordinarie, ex institutione Ecclesiæ rema- nte, partim extraordinarie à Deo missos esse. Ita Bti- canus, loc. 42, § 47; Meisncrus, Consuli. Calli, pari. 2, consid. 7, ari. 5. Synop. pur. Thcol. disp. 42, thes. 41. — In Confessionibus publicis Protestantium nul- lam invenimus mentionem *partim ordinaria:, parimi extraordinaria: missionis*. Ncc mirum; csl enim com- mentum omnibus seculis inauditum, cl novorum Pro- phetarum novissimum paradoxum. Scimus Prophetas extraordinary missos esse; scimus etiam ex Prophe- tis aliquos tiim ordinariam, tum extraordinariam ha- buisse missionem ; sed iitramque perfectam. Prote- stantes, qui partim hanc, partim illam pratendunt, neutram habent perfectam, id est, nullam habent.— Demus tamen Protestantes illud velle, quòd Lulherus, Calvinus et similes utramque missionem habuerint perfectam. Hoc facti csl, el factum probari debet (<)•

Sectio v. — *De ordinaria Protestantium missione.*

Non subsistere missionem, si facta sit à non habente potestatem, adeò manifestum est, ul nullus, qui vel micam same rationis habet, de eo possit dubitare; nullus enim dat, quod non habet. (Vide SS. Patres apud Staplel. de princ. Fid. conlr. 1, q. 5, a. 5.) — Clinique Protestantes asserant Lulherum , Calvinum, aliosque símiles ordinarie missos à romana Ecclesia ; videndum est an .Protestantes agnoscant potestatem mittendi in romana Eeelesià. Nisi agnoscerent potesta- tem mittendi in romanà Eeelesià, nec dicerent se ordi- narii» missos à romanà Eeelesià, ne viderentur missi à non habente potestatem.— Docet disciplina Gallica baptismum collatum à non habente vocationem vel commissionem, esse nullum. Cumque ipsi in suà con- fessione agnoscant validitatem baptismi apud nos col-

fl) L. *sive possidetis, c. de probat.*, quia non prasq- inilur; Mtssoch. lib. 2, prasnnipl. H, § 17.

lati, eo ipso fatentur catholicos halare veram vora- tionem vel commissionem. (NideMcisn. Consuli. Calli, pari. 2, ari. 5 ;Croc. lom.2 Anli-Bec conlr. 12, sect. 1, n. 12.) — Sedrursùm Ecclesiæ missionem arguunt nullitatis et invaliditalis. Quia juxlà disciplinam Galli- cam, sacerdotes nostri cl monachi, ad vos transeun- tes, iteratu ordinantur ad ministerium, antèsuscep- tionem functionis ecdesiaslicæ : opus enim habent alia vocatione, quòd nostra ordinationes nihil aliud sint, quàm fœdissimæ profanationes, ideòque cjurand.v, ul loquitur Bucanus, loc. 12, §48. (Vide Conf. Hclv. j r. art. 18. — Itaque si quærimus an romana Ecce- sia hab at mittendi potestatem, respondetis sectindùni carnem per *est. et non*. Et tamen dicit Apostolus : *Si quæ destruo, hire iterum irdil[ieo t praxaricatorcm me constituo*, 2 Cor. 1,17,

Sectio vi. — *Ordinariam Protestantium missionem ca- rere auctoritate.*

Fac Protestantes agnoscere in Eeelesià romanà po- lestalem mittendi ; needfan ordinariam suorum mis- sionem per propria defendent principia. — Alia est missio seu vocatio Sacramentalis, destituta uler.di < i exercendi legilimà potestate, qualis est episcoporum hæreticorum. qui vel ipsi ohm in Eeelesià catholicà sunl ordinali, vel eorum pradccessores , qualis cliam episcoporum degradatorum ; manet enim impressus character, sine legilimà exsequendi auctoritate.— Si Ecclesia Romana utramque habuit vocationem tempo- re primorum Protestantium, hoc est. Sacramentalem cum impresso caractere, el auctoritalivam cum exer- cendi facultate; (rat per consequens Ecclesia romana vera Jesu Christi Ecclesia, extraque ejus communio- nem nec erat auctoritas, nec salus. Primi ergo Prote- stantes ab cà recedentes, eamque. condemnantes. stippos privàrunl omni auctoritate cl salute. — Sin aulem dicatis Ecclesiam romnnam tunc non habuisse, nisi simplicrm missionem Sacramentalem, denudatam legilimà utendi potestate; non potuit dare primis Re- formatoribus, quod non habuit; sicut episcopi hæreli- ci, aut degradali à verà Eeelesià, nequeunt illis legi- timam communicare auctorilatcm, quos ordinant ; ne- que hi ordinali assumere exercitium ministerii sine crimine cl sacrilegio. — Quamvis aulem actiones ta- lium episcoporum, quas exercent virtute ordinationis sua», imprimant ordinalis characterem ; sunl tamen illicite cl damnabiles, ob defectum auctoritatis; ipsi- que ordinati, licet quoad characterem sacerdotes aut episcopi, legilimà utendi au&oritaie destituuntur, coque respectu nec sacerdotes sunl, nec episcopi. Sic Melelium, qui caput eral Melctianormn, ad Ecclesiam catholicam recepit concilium Niranum; sed abrogatu quoad exercitium episcopatu, ablatAquo ordinandi le- gilimà pololate, nudum ei reliquit sine ministerio ti- tulum. In Sardicensi concilio net titulus episcopi fuit relictus Theodoro Narcisso, aliisque in Arianismiim laj>sis. Similia tradit S Athanasius, et S. Hieronymus, ir>tc Davyo. Neque tamen dicendum est characterem illis episcopis defuisse, vel non fuisse applicat» in • sed

cannée illos legitimi exercendi facultate, qui vel non trausmissó, ob ordinationem ab hærelícis, vel perdití ob assumptam hæresim, non poterant cam aliunde pretendere, quùm à sola Ecclesià catholici, cui ea auctoritas competebat, quamque in concilio Nireno impertiit anleccdentèr ordinalis ù Mcletio. — Quapropter si Protestantes dicant Ecclesiam catholicam, tempore primorum Reformatorum, non habuisse nisi missionem Sacramentalem, auctoritate executivi destitutam; non potuit illis dare, nisi solam impressionem characteris, legitima utendi potestate carentem. — El hæc quidem non aliter locum habent, nisi secundum sententiam Catholicorum, credentium subsistere missionem Sacramentalem sine auctoritatis à, ordinationemque esse Sacramentalem, quòd imprimat characterem, eliam aboliti auctoritate, remanentem, pro cujus consignatione fuerat collatus; atque ideò Ecclesia cum non repetit, vel reiterat, licet auctoritatem quandoque restituat. Al vcrò juxlà sententiam Protestantium, quorum plerique ordinationem pro Sacramento non habent, unanimiter impressionem characteris negantes, nequit supponi, post auctoritatis privationem, superasse sigillum Sacramentale, quod alteri communicari possit: adeòque nec primi Reformatores potuerunt recipere ullam missionem Sacramentalem ab Ecclesià Romanò, quam illi non agnoscunt.

Sed demus, Protestantes ù suà doctrinò tantisper recedere, cl in hisce angustiis catholicam amplecti; nihil aliud sequetur, quàm nudum characterem Sacramentalem primis Reformatibus fuisse impressum; neque enim Ecclesia romana illis poterat dare quod non habebat, facultatem scilicet et auctoritatem exercendi ministerium, quam perdiderat per hæresim, subjecta anathemati per Apostolum pronuntiato (si veri sint Protestantes), quòd aliter evangelizavent, quàm ab initio invenerit evangelizalum. (Vide Zanchium, torn. 4, in 4 precept.)

Sectio vu. — *Calvinum, cl alius in Ecclesia calholicà baptízalos, non fuisse capaces missionis, si Reformatis fides.*

Qui non est baptizalus, vel qui nulliler est baptizalos, is est incapax missionis. At Calvinus (si Reformatis Odes) vel non est baptizalos, vel nulliler est baptizatus. Ergò Calvinus est incapax missionis. — Major propositio esi ipsa doctrina Reformatorum; docent enim baptismum administratum per cum qui non habet vocationem vel commissionem, esse nullum. Discipl. Gall. cap. 11, art. 1; Cone. Nation. Middelb. resp. ad interrog. 74; Zaucli. lib. de Natur. Dei, pæfat. tom. 2, pag. 7; Synop. pur. Theol. disp. 44, lhes. 12 cl 55. Est ergò notorium, quod habet propositio major. — Probatur minor, quòd Calvinus (si Reformatis fides) baptízalos sil per cum, qui nec vocationem habuit. nec commissionem. Nam disciplina Gallica vult iteratò ordinari illos sacerdotes cl monachos, qui à nobis ad ipsos transeunt. Alque hic dicit, nec licitum, nec expediens esse, audire prædicatores Ecclesiæ ro-

inanæ. El quarò? Quia nuPain de jure habent episcopi, etc., jurisdictionem ecclesiasticam, cap. 14, ari. S. Vocatio iliorum est illegitima, inquit Synopsis; addite, invalida, utrumque enim asseritis. (Vid. Coni. Gall. art. 31.) — Cùm igitur Ecclesia catholica, juxlà dios, nullam habuerit vocationem, vel commissionem, Calvinus fuerit nulliler baptízalos et incapax missionis.

Sectio viii. — *Contradictiones Ilefonnatorum.*

Antequàm ad ulteriora progrediamur, opere pretium erit ostendere quomodò à regulis suis deviem Reformati. Disciplina Gallica exigit iteratam ordinationem in sacerdotibus nostris ad Reformatos transeuntibus, conformiler id quidem Confessioni Gallica, interruptum Ecclesiæ statum asserenti; conformiler Confessioni Scotica*. Al vero hæc non cobærenl cum resolutione synodi nationalis Middelburgensis, quæ in sacerdote catholico, ad Reformatos transeunte, nihil requirit, quo ministerio fungatur, nisi solum examen. (Resp. ad interrog.).

Iterum: Demonstravimus ex doctrinò Reformatorum publicò, baptismum administratum per eum, qui non habet vocationem vel commissionem, esse nullum. Et similia tradit Confessio Scotica. Sed hæc non cohærenl cum doctrinò Confessionis Gallica*: < Quia < in papalu exigua quædam Ecclesiæ vestigia, ac presserlim baptismi substantia remansit, cujus eliam cf- < Acacia ab eo non dependet, à quo administratur, fa- < lemur illic baptízalos, secundo baptismo non egere. > Paria habet Synop. pur. Theol. disp. 44, thes. II: Petr. Mart. Class. 4 Loc. comm., cap. 6, ii. 41; Bucan. loc. 47, § 15. Ex dictis Reformatorum contradictoriis sententiis sequitur, Cahinum fuisse valide baptizaium, el non fuisse valide baptizalum, luisse Christianum, cl non fuisse Christianum, fuisse capacem missionis, et non fuisse capacem missionis. *Mentila est iniquitas sibi.*

Sectio ix. — *St primi Protestantes habuissent missionem, fuisset ablata.*

Ministrum Ecclesiæ per superiorem suum privari posse omni jurisdictione el functione ecclesiasticò, fatentur nobiscum Reformati. Causam autem privandi sufficientem hinc inde Statuimus, doctrinam falsam el liærclieam, schisma Ecclesiæ, etc., synod. nation. Dordrecht. 1578; synod. nal. Ilagæ, art. 75; Middelb., art. 65; Discipl. Gall. cap. 1, art. 2. Imò nec ipsi Reformati ministros liberant à pœnà excommunicatonis, nbicausæ gravitas cum rigorem postulai, ul videre est locis citatis.

Superior primorum Proleslantlium eral Ecclesia catholica, erant pontifices episcopi ordinariam exercentes potestatem; ab hóc enim Ecclesià, ab his episcopis prætendunt missionem ordinariam. Ecclesia autem catholica, per pontifices el episcopos, privavit primos Protestantes omni jurisdictione ecclesiasticà, secundiim jura Ecclesiæ privationem declarantes. Ergò, etiamsi habuerint, ex nostra sententia, missionem Sacramentalem, omni modo irrevocabilem, auctoritas tamen exercendi, et usus officii per legilimam

Intestатели fuit ablati. — Deindè, juxta doctrinam Disciplicx Gallicæ, ministri deponi possunt propter malam doctrinam. Imo, ut docet eadem Disciplina, sententia per consistorium vel colloquium lata, manet valida usque ad sententiam definitivam, non obstante appellatione. Ideiique statuit de suis diaconis et senioribus. Unde quamvis primi Deformatores potuerint appellasse à sententiâ privationis, contra ipsos vel jure ipso, vel per hominem latâ, debuit tamen valere sententia usque ad definitivam legitimi superioris. (Vid. Disc. Eccl. Middelb. art. 29; cone. nation. Middelb., resp. ad interrog. 104, et syn. nat. Ilngæ, art. 29.) — Dicant ergò Deformati, ad quem appellaverit Calvinus. Nōni ab Ecclesiâ ad seipsum appellavit? Dementius cortè nihil cogitari potest. Nam et ministris à vobis depositis, cur non liceat, quod Calvinio licuit? aut si bis non liceat, quomodò non inanis fuerit Calvinii appellatio? Quis hic exitus, nisi dicatis sententiam inferioris judicis, in casibus prædiclis, interjecta appellatione, debere sortiri effectum, prout Deformati, orbis terrarum judices, decreverint, sententiam contravenire verbo Dei, vel non contravenire? Sic autem nulla sententia erit inappellabilis, quoad effectum suspensivum, nisi Deformati voluerint: et eodem modo nullus erit hæreticus, qui idem privilegium non assumat. — Yerim, quod in re tanti momenti nobis obtrusum vultis, ne in minoribus quidem servatis ipse, ut sciamus vos proprio contravenire judicio, quando statuitis consistoria de scandalo et doctrinâ judicantia, non obstante judicum recusatione, etiam illos *ab Ecclesia rescindendos* esse, qui judicio synodi nationalis non acquieverint de puncto in punctum, cum expressâ errorum suorum renuntiatione. Quo procedendi modo tota nobis cedit causa.

S u t i o X. — *!</ qiw loca primi reformatore* fuerint missi.*

Primos Deformatores habuisse missionem ordinariam à romanè Ecclesiâ prædicandi et regendi Ecclesias per totum orbem, ne ipsi quidem astruunt Protestantes. Polimus ergo quâ auctoritate verbum Dei prædicaverint, Ecclesiasque erexerint, et direxerint in iis locis, ubi erant pariores ordinariè missi, quique illorum conatibus obsistebant? Neque enim videmus quo prætextu Unia potestatis amplitudo ipsis tribuatur, qui Apostolorum jurisdictioni non cedat. — Docet Disciplina Gallica : < Prædicantem unius Ecclesiæ • non posse concionaliter in aliâ, sine consensu prædicantis ejus Ecclesiæ. > Ergò non licuit Deformatis predicare in locis, ubi catholici pastores reponebantur, quorumque ordinariam missionem non poterant improbari. — Eadem Disciplina docet : < Prædicantem intrudentem seipsum, etiamsi approbatus fuisset à populo, non posse approbari per predicantes vicinos, » etc. Ergò, etiamsi habuerint predicantes hinc indò partem populi faventem, non licuit ipsis ministerium assumere, neque, vicinis prædicantibus illos approbare. (Vhl. nat. synod. Dordrecht, anni 1578, ait. 7, 9; synod. nat. Ilaga*, art. 15; Gerhard., Eoe.

torn. 6, de minisi. Eccl. cap. 3, sect. 2.) — Neque dicani pastores catholicos non debite implevisse suum munus, necdòque sibi integrum fuisse ad alias Ecclesias transire; nam si quis delegatus ad certam causam. ad certum locum, vicinos judices de tribunali deturbaret, hoc soliim præiclu, quini male judicaret, et ad palliandam violentiam diceret, id cunis jurisperito licere; quis, quæso, lalem non judicaret puniendum, vel turbulentum invasorem? (Vid. Discipl. Gall. cap. I, art. 56.)

S e c t i o x i. — *Sacerdotium et doctoratum primorum Reformatorum non sufficere ad auctoritatem missionis.*

Lutherus fuit monachus, fuit sacerdos : quid hoc ad munus pastorale et auctoritatem regendi Ecclesiam? Etenim, si, vel vos dicitis, romana Ecclesia est hæretica, idololatrica, ei abominanda, necesse est ut asseratis, nec Lutherum, nec Calvinum fuisse sacerdotes. Vos certe qui docetis sacerdotium non esse sacramentum, nec per collationem hujus ordinis characterem imprimi; quo jure defenditis eos fuisse in Ecclesiâ romana creatos sacerdotes? Ecclesia hæretica nullum habet exercitium jurisdictionis, nullam potestatem mittendi, quia lupis non competii parcendum demandare gregem Christi.

Si ex nostri sententiâ procedendum est, sacerdotes accipiunt potestatem offerendi sacrificium Missæ, et absolvendi a peccatis; monentur etiam de munere prædicandi. Missio ordinaria, quatenus importat facultatem prædicandi et Ecclesiam regendi, postea confertur separatim, et ad certa loca determinatur. Non ergò concludi potest Lutherum et Calvinum fuisse missos, quia fuerunt ordinati sacerdotes. Deinde, in nostri sententia, alia est potestas ordinis, alia juris. Fictionis; hæc tolli potest, quia executionem potestatis tolli posse, nemo dubitat : illa tolli nequit, ob indelebilem characterem. Sacerdos apostata manet sacerdos, quoad characterem; sed amittit non tantum legitimam auctoritatem exercendi sacerdotium, verum etiam jurisdictionem, si quam habuit. Unde, si ex nostra sententiâ proceditis, nullam Lutherus et Calvinus ipsi defectionem habuerunt auctoritatem vel jurisdictionem.

Lutherus fuit doctor theologiæ : quid hoc ad missionem et jurisdictionem ecclesiasticam? quid ad potestatem colligendi et regendi Ecclesias? Ne doctores quidem Lutherani habent potestatem regiminis pastoralis, nisi simul sint pastores. Etiam Deformati docent doctorem Ecclesiæ non posse prædicare, vel administrare Sacramenta, nisi simul sit doctor et prædicans. (Vid. Discipl. Eccl. Middelb. art. 5; synod. nat. Dordrech. 1578, art. 51; syn. nat. Ilagæ, art. 3; Serar., Opuse, tom. 5, orat. 5; Luthero Turc, png. 161.)

S e c t i o x i i. — *De episcopatu primorum Reformatorum, et Orientalium.*

In sententia Protestantium, sacenlos habet eandem potestatem mittendi cum episcopo; millaque est junctio de ino potestatis differentia, sed tantum humano.

Indà autem concludunt, potestatem mittendi non defuisse primis Reformatibus, quantumvis non fuerint in Ecclesià calholicà ordinali episcopi. Tenent Reformati sibi episcopos non defuisse in Anglià, quorum proinde ordinationes nequeat catholica Ecclesia improbare, maxime quòd hæc agnoscat ordinationes episcoporum orientalium esse validas. — At verò nihil habent pro ista aqualitate presbyteri et episcopi, quod hæreticus olim non habuerit Arius, si S. Epipliano creditis, ejus errorem refellenti. S. Augustinus, quem in speciem soletis venerari, Arianam sententiam in catalogo hæreticorum referens, vestram retulit, illo dicente, < presbyterum ab episcopo nullà < differentià debere discerni. > — Non igilur probant Protestantes, primos Reformatores habuisse jus ordinandi. Ponamus tamen illos fuisse episcopos: profectò exercitium potestatis legitimum non potuerunt cum caractere accipere, nisi à verà Ecclesià; si autem exercitii legitimam potestatem à verà Ecclesià cum caractere obtinuerint, romana erit vera Ecclesia, à quà sese separantes, facti sunt schismatici; et ejus in universalibus conciliis decreta impugnantes dogmata, omni destituuntur utendi auctoritate. — Deinde, etiamsi sacerdos haberet eandem cum episcopo potestatem, nullam tamen haberet jurisdictionem in particularibus Ecclesiis alteri episcopo subjectis. Dicant igilur quà potestate miserint Predicantes ad Ecclesias aliis subjectas, adversus proprias disciplinas in superioribus allegatas? An quilibet predicator habet potestatem mittendi per lotum mundum? hoc ipsi non dicitis.

Postea, hi sententià Protestandum, ne quidem unus solus predicator habet potestatem mittendi; sed ordinatio seu missio tantum fit per plures, teste Disciplinè Gallica, et Synopsi purioris theologiæ. Quotquot igitur in illo pratense Reformationis à solo Lulhero vel Zuinglio sunt missi, non habuerunt legitimam missionem; neque enim possunt dicere, se aliundè accepisse potestatem. — Quoad episcopos Angliæ*, recte observavit Davus promotionem illorum à presbyterio ad episcopatum, esse nichilò politicam, non ecclesiasticam. Doceant proinde illos episcopos esse legitimè ordinatos, illoc autem si docuerint, quid proficient? nisi solus character episcopalis dabit legitimam exercendi potestatem? Satis de eo dictum in præcedentibus.

Sed isti episcopi Angliæ tenent dignitatem episcopalem jure divino super presbyterium eminere; non ergo etiam Reformati ex fide catholica certum, eandem esse presbyteri et episcopi potestatem; consequenter illis non est certum, ullos esse in Ecclesià reformatè legitimis ministros, nisi ab episcopis ordinatos, quales extra Angliam vix reperirant. Si incertum est an extra Angliam legitimi sint ministri, similiter erit incertum an sit legitima facies ullius particularis Ecclesiæ visibilis, quæ sine legitimis ministris nequit consistere. Ili provocatio ad episcopos Angliæ magis convincit nullum ministerium Reformati.

In episcopis orientalibus, si continuata sit, quæ olim fuit, «ut in illis ministerium agnoscendus est

veris episcopatus quoad characterem*; agnoscendi, quoad characterem, veri presbyteri ab illis ordinati. Sed inde non evincitur idem de Protestantium presbyteris esse dicendum, quorum pauci ab episcopis sunt ordinati, præterquam quòd rejiciant characterem. Atque hinc in Protestantibus arguimus defectum missionis, tum ex capite ordinationis invalida*, lini, ex parte usurpane auctoritatis, in orientalibus solani legitimam desiderantes auctoritatem.

SECTIO XIII. — *De extraordinarii missione Protestantium.*

Duplex invenitur missio extraordinaria in veteri Testamento, alia fundamentalis, quæ fuit in Aaron, unde, tanquam à fundamento, derivabatur missio ordinaria; alia collateralis, quæ fuit in Prophetis, ordinarium sacerdotium non assumptibus, neque principium alteri sacrificatorum ordini facientibus. Hinc missio extraordinaria collateralis multoties fuit repetita in veteri Testamento, Prophetis ordinarium ministerium officii sui admonentibus; dimi fundamentalis illa, durante lego, iterari non poterat. *Translatio sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat*, Illebr. 7, 12.

Primorum Protestantium pretensa missio non mansit in terminis vocationis collateralis, quia non sufficit ipsis monere ordinarium ministerium officii à Deo injuncti, ad imitationem Prophetarum; sed adscripscrunt sibi vocationem fundamentalem, qualis fuit Aaronis et Apostolorum: nam ipsos constituerunt vehit novum principium successionis ecclesiasticæ, non tantum usurpantes ministerium, sed et pastores, tum per varia loca, tum qui ipsis succederent, instituentes, quasi vocati fuissent à novo legislatore ad tradendam novam religionem. — Unde patet missionem extraordinariam veteris Testamenti Protestantibus non posse patrocinari; collaterales enim non expectamus in Ecclesià Christi, nec ipsi eas valent pretendere. Fundamentalis iterari non potuit sub veteri, multò minus sub novo Testamento. Possent hæc sola sufficere; sed abs re erit particulatim ad singula descendere.

SECTIO XIV. — *Sententia? Reformatum de sua extraordinaria missione.*

Sic habet Confessio Gallica, art. 31: < Credimus, < nulli fas esse suapte auctoritate invadere Ecclesiæ < gubernacula, sed legitimè electione, quoad ejus fieri < potest, et quamdiù Dominus ejus rei potestatem facit, præeunte, adscisci unumquemque oportere. Ad < «linitis autem nominatim illam exceptionem, quoniam < intentum, ut nostris etiam temporibus, interrupto in Ecclesiâ*, statu, necesse fuit nonnullos extra ordinem < nem dixit initiis excitari, qui Ecclesiæ collapsæ ruinas < instaurarent. Ut cumque sit Lamen, credimus sciupar < sequendam esse hanc normam, ut omnes pastores? < seniores et diaconi, suæ vocationis testimonium habent < boant. > — Calvinus, epist. 190: < Remedium affert < Deus ipso, dum idoneos et probos doctores excitat, < qui Ecclesiam in deformibus principalibus ruinis jacentem < lem ædificent. Atque omnino extraordinarium fuit

< hoc munus, quod Dominus nobis injunxit, diun
« operò nostra ad colligendas Ecclesias usus csl.
< Quia ergò præter spem hominum insolito modo re-
< pnntó apparue! uni sincera pietatis vindices, eorum
i vocatio à communi reguló æstimari non debet. Cæ-
< terùni, hòc lege div initiis vocali sunl, ul Ecclesiis
< reclè compositis, alios pastores substituant in suum
< locum. > idem, de vene Eccles, reformai. : < Jam
» sum præfalus nihil esse controversi», quin ubicum-
< que incolumis, aut saltem tolerabilis est Ecclesiæ
< status. expecanda sil ordinaria vocatio. Se<l an
< proplcreh lex Deo imposita est, quin extra ordinem,
< qui collapsam dirupiamque Ecclesiam restituant,
< Prophetas ipse excitet suo spiritu, ac alios mini-
< siros? Sed cnim, inquiunt, hoc accidere nunquam
< patietur Ecclesiæ perpetuitas. Ego sani concedo,
< fieri nunquam posse ul Ecclesia intercizat. At cùm
• ad pastores referunt, quod de perpetuò Ecclesiæ
< ducatione promittitur, in eo vehementer errant. Ne-
< que cnim si desini pactores, ideò protinus desinit Ec-
4 desia. > El mox : < Quæro ubinam legerint oportere
< ad Unem usque mundi, continui serie alios succe-
< dere aliis episcopos. At nos legimus, cùm olim sa-
4 ccrdolum parim inscitià el ignavià, parim perfidiò
c el scelere, vitiatuſ esset Dei cultus, inculta jaceret
< sacrorum administratio, perversa esset pia doctrina,
< Ecclesia prope concidisset, extraordinario Dei af-
< Hatu suscitatos fuisse Prophetas, qui res perditas
< restituerent. Quid obstat, quò miniis idem nunc
4 quoque præstel? El sanè ila necesse fuit. Nec verò
< minus ad nos quàm ad veterem populum, quod ha-
4 bcliir apud Ezechielein 34, 2, cl Jer. 5, 15, cl 55,
< 12, perlinet; Deum, ul improborum pastorum nc-
< qif.tiam ulciscatur, depulsis illis, probos daturum,
< ac fideles, qui secundùm ejus voluntatem pascant. >
l X his concludit : < Qui nobis hoc tempore facem
< pralulenmt, ut à diuturno errore inviam rediremus,
< sanctos Dei prophetas fuisse, testatur præclarum
4 quod ediderunt, el vere divinum ministerii sui spe-
< cimen. > Eamdem sententiam tradit Sadccl. De Lc-
gll. Vocat. Ministr. pag. 551 ; Sophis. Turria. loe. 12,
de Vocal. Ministr. cap. 8; Bucanus, loe. 42, §41, 12,
47, j8; Zanchiis, tom. i in » præcpl., col. 727,
7G9, 77 L

Section xv. — *Sententia Liitliermicruiu de sua extraor-
dinaria missione.*

Lulherus jaciat extraordinariam vocationem in epi-
stola, (juà excusat redditum suum ex Pallimo duci
Eriderico declori : < Deus me judicabit secundùm
4 conscienliæ mete certitudinem. Certo autem scio,
< el firmissime persuasum habeo, meum verbum, seu
i initium mei Evangelii, non à me, sed à Deo profeo
< lum esse. Nec ullum genus mortis aut persecutionis,
4 Deo juvante, hoc mihi exeuliel. aul diversuni docebit.
4 Et videor mihi recié divinare, nullis terroribus aut
4 sævitià hanc lucem aboleri posse. > Posteó dicit :
.. Divinilùs accensum lumen. > Et in conclusione :
< Ç quidem Cl. Dominus est moi corpusculi et for-

4 lunarum, Christus etiam animaram, ad quas me
4 misil, et ad quarum curam me exsuscitavit. > Item,
In Præfat. lib. conlr. Rcg. Angi. : < Non ego oppro-
4 brium Boctnici nominis metuo, quæ gloria est c(<-
4 rà m Deo, sed quod Christus me hic posuit, ut lor-
4 queam papistica monstra, diim nihil Invenire in me
< possunt quod jactare vellent, in suæ incredibilis
< invidi» respiraculum. Cruciari cos vult Christus suà
4 ipsorum invidiò. Expcclo cos igilur lde,ctcxpcxtabo
4 impotcnlissimam eonim invidiam ; egregii irritatu-
< rus el torturus, donec vixero. Si autem me occide-
< rint, multò maxime cnicialunis. Sic enim datus
4 sum illis in portentum à Domino meo Christo, > etc.
— Et in ipso libro : < Cerius sum dogmata mea ba-
4 lære me de cælo, quæ etiam .¿veniis eum trium-
t phârunt, qui in ungue novissimo plus habet virtutis
4 et astuli», quàm omnes papæ, el reges, el doctores,
< ul nihil agant, qui bullas nominum el titulorum con-
< irà me jaciant, el libellos sub regiis inscriptionibus
< venditant. Dogmata mea stabunt, cl papa cadet,
< invitis omnibus portfe inferi cl potestatibus aeris,
4 et terre, et maris. Ipsi me provocarunt ad bellum,
4 bellum igilur habebunt; pacem oblatam conicmpse-
4 runl, pacem.igitur non habebunt, Deus viderit, ulcr
4 primus fessus defecerit, papa an Lulherus. Sic
< placet in Christo in dies magis ac magis superbire
< adversus insulsos islos et ineptos Basiliscos, quò
4 magis ipsi furiunt. > Et in margine horum verborum
ponitur : *Dogmata Lulheri de certo.* El cxcmpl. Tbccl.
cl doclr. Papist. : < Cùm cl ego sim unus de antipapi»,
4 revelatione divinò ad hoc vocatus, ul dissipem, per
< d.un, el destruam regnum illud maledictionis, cu-
4 pidè el libenter eo fungor ofiicio sicut bactenùs
< feci. > Vide Luther. Conlr. cælesles Prophetas. El
Enisi. Antichrist, decret, act. tum. 2 ; Meisn. Consult.
Cath. Pari. 2, consid. 7, ari. 3.

Section xvi.— *Conj'drrniHur probationes Protestantium.*

Primum signum Protestantes statuunt in purò prae-
dicatione verbi Dei, ut extraordinariam missionem
primis pratensis Reformatoribus tribuant. Ita Bucanus,
loe. 12, § to; Meisnerus, Consult. Carth. pari 2,
consider. 7, ari. 5. el part. 5, rat, 3, clc.—Resp. 1' : Vcl
ideò vobis credendum est, extraordinariam vocatio-
nem praetendentibus, quia jactatis puram verbi Dei
prædicationem ; vel non ideò vobis credendum est. Si
ideò credendum non sil, quomodò subsistet allatum
signum pro extraordinaria vestrorum missione? Sin
autem ideò vobis credendum, tam Lulbcranis quàm
Reformatis, licèi male in tradendo verbo Dei unitis ;
credendum erit et quibuslibet, pari confidentiA, puram
verbi Dei prædicationem vendilanlibus. Nam, ul dicit
S. Hilarius : 4 Memento, neminem hæreliconim esse,
4 qui se nunc non secundum Scripturas pradicarc ea,
4 quæ blasphemant, mentiatur. > — Resp. 2* : si pura
pradicatio verbi Dei signum infallibile est cxlraordi-
nariæ missionis, licebit universis ministerium assu-
mere in Ecclesià, el sacramenta administran*, modo
purè pr.cdicciiil verbum Dei, nipote eo ipso cxlraor-

in-riâ missione *instructis*. *Hoc* nutem nolunt Protestantianes, per suns disciplinas ecclesiasticas. Ergo, qui statuunt puram pntdicalionem verbi Dei signum vocationis extraordinaria?, domesticas subvertunt disciplinas; vel aliud docent, ut se adversùs Catholicos quoquo modo tueantur; aliud, ul ordinem convenientem servant in suis Ecclesiis. Adversantur tamen manifestis Snipturis, vocationem commendantibus; neque enim sufficit veritatem doctrinæ allegare, nl quis usurpet Ecclesiæ ministerium. Core, Dathan, cl Abiron horribili interitu A Deo puniti sunt, non quòd falsam doctrinam traderent, aul sacrificia diverso ritu afferrali, sed quòd ministerium non vocali invaderent, quod recte ponderavit S. Cyprianus. A Prolesimlibus verò al>sol-endi erunt Core, Dathan, el Abiron, utpole extraordinaria vocatione, ob puram prædicationem verbi Dei, et ritu ordinato oblata sacrificia, divinitus instituta; accusandus ipse Deus crudelitatis, Scriptura sacra vanitatis.

Bucanus conatur probare suum signum ex Jerem. 25, v. 21, 22, cl 25, v. 27, 28, cl 27, 15, el 22, 9. — Resp. : Rogamus lectorem, ul non gravetur ipsa loca inspicere, cl advertet sibi fumos vendi, nihilque aliud ab illis agi, nisi ut simplicibus, sub praetextu Scripturarum, misere imponatur. Coringius non credit quemquam Protestantium adeò delirasse, ut tam inepte cl stolidè fuerit argumentatus. Sed jam Ducalium nominavimus.

Secundum signum statuunt in donis Spiritus sancti, el 1° in dono dicendi et docendi; 2° in dono imperterritae in verâ Dei veri doctrina conslanliæ, exemplo Jsniæ et Christi, cl Apostolorum. Bucanus, loc. Í2, § 15, Afcisn. loc. cit. Zanch. torn. 1, lib. 1 in 4 precept. q. 5. — Resp. : Si ideò vobis credendum e?t, quia ista dona jactatis, erit etiam universis credendum paria dona jactantibus; licebit unicuique loquaci novatori, audaci turbatori, ministerium invadere, et errores suos dicere veritates, temeritatem suam voce ire constantiam. Exempla Prophetarum non juvant Protestantes, qui solam habebant vocationem extraordinariam collateralem. Exempla Christi el Apostolorum multò miniis, quia vident ejusmodi jactantiam universis patere hærclicis. Probent se novos Apostolos esse, inquit Tertullianus.

Bucanus pro isto signo allegat Isa. 5, v. 8; Isa. 6, v. 1, 2, 5; Matth. 7, 29; Lue. 4, 18; Lue. 4, 22; 1ª pbes. 5, 5, 4. Quos textus cùm inspiceremus, nihil opus luit, nisi lectorem monere, ut per ocularem inspectionem admiretur ineptientes.

Tertium signum collocant in successu Reformationis. Bucanus, loc. 42, § 15; Meisnerus, loc. citat. Zm cimis, loc. citat, el torn. 8, de Eccl. gubern. cap. 5. — Resp. : Quomodo determinabunt Protestantes, deh calne considerari successus doctrinæ Lutberianæ, ah Reformatæ? quomodò determinabunt suum successum majoris osse momenti, quhm olim fuerit successu* Arimonim, Neslorianorum, ne similium, vel b-hlik' Anabaptistarum cl Socinfcinorum?

Prete tantos sequentia citant lora Scripturæ, Je-

rem. 5, 8, 10, 19; Luc. 21, IG, Rom. 15, 18, 19, Et 2 Cor. 5, 5. El 2 Cor. 3, 10. El I Thess. I. 5. Ito rûin verò rogamus lectorem, ut inspigial ea loca; cl nisi planò cæcus sit, videbit sibi fucum fieri.

Quartum signum, vel indicium quartini in pranlielione apostolicé. Meisn. *toc. di. Znnch. toc. citai, d* tantque *Apoc.* 11, 3 et 14, G. — *liesp.* 1" : Ad Iextum ex *Apoc.* II, 5, Lutherus divinitatem Apocalypsit non agnovit, ponens eam dubiam; et discipuli Luther! snprà magistrum suum sapientes, divinam ejusdem missionem, ex libro sibi, aul saltem præcophiri eorum, non divino, conantur evolvere. Dicitur in textu : *Dabo duobus testibus meis, et prophetabunt mitte ducentis sexaginta diebus amicti saccis*. Petimus an accipiatis hunc locum litteraliter, an allegorici*? Si allegorico, non sufficici vobis ad probandam missionem extraordinariam, qui allegorias à probandis rebus fidei excluditis. Sin litteraliter accipitis, videtone dilabamini. Loquitur textus de *duobus testibus*. quinam illi duo? Alios nominabant Lutherani, alius Reformati : utris habebimus fidem? Cur his, præ illis; aul cur illis, præ his? Testes illi prophetabunt *mille ducentis sexaginta diebus* : dicant nobis, quibus id conveniat litteraliter; neque enim illi testes, quorum tempus est determinatum, assument vocationem fundamentalem, sequentibus temporibus durantem. Do his dicitur, v. G : *Iti habent potestatem claudendi cœluint ne p'uat diebus prophetiæ ipsorum : et potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, cl percutiendi terram omni plaga quotiescumque voluerint*. Num eam potestatem tribuent Protestantes litteraliter suis patriarchis? De iisdem dicitur, v. 7, quòd Occidentur, cl v. 8, quòd corpora eorum jacebunt in plateis civitatis mngnæ, ubi Domimi eorum occisus est; cl v. 9, quòd per lres dies cl dimidium videbuntur corpora eorum insepulta ; cl v. II, quòd reviviscent et v. 12, quòd ascenderunt in co l um in nube, etc. Nûni ha c omnia conveniunt litteraliter Prolestanlium patriarchis? — *liesp.* 2' : Lutherani, qui unum ex illis testibus nominant Lulhcrum, quem nominabiml secundum? Nûm forte Melanchionem? Cur hunc præ Joanne Hus? Si Joannem nominent, quo fundamento? Cur non potius nominant Joannem, cum Hieronymo Pragensi, qui simul vixerunt? quidlibet enim illis licet. Reformati Calvinum nominant, nescimus an Zwinglium constanter adjungant; interim videntur illudere Deo et hominibus; Deo quidem, quasi excilüsscl duos prophetas, quorum unus alterum peasimæ hæreseos condemnaret; hominibus sero, quasi istis nugis adhiberent fidem. Profecldò, qui talia afierunt, videntur antiquas fabulas renovare, ul hi Lulhcrum, illi Zwinglium, aul ('alvinum, Deucalionem orbis constituent. — rf-.Cur alter testium non crii Elias? (Vide S. August, lib. 20 de Civil. Dei. cap. 29). Cur aller non erit Enodi? Vide Andr. Episc. Cesar, in *Apoc.* cap. 30.— *llctp.* 4' : De textu *Apoc.* I i, G, sic loquitur Crocius : « Per primum Angelum aliquibur « intelligitur Joannes Wirlcfus, qui anno 1571 in « AiqrltA advert is Antichristum concionibus el seri

« plis detonare empium, cui ex intervallo non magno
i successerunt i.i BolicmiA Joann. Ilus el Hieron.
« Pragensis. Secundi Angelus illis designat Lulhe-
« nini el ejus paraslalas in Germaniô, Zvvinglium el
« OEcolampadium in Helvetia. Tertius reliquos do-
« ctores, qui ubique pñeonium secundi Angeli conlra
« Antichrillum hactenus continuarunt, el deinceps
« continuabunt. » Sufficit bas nugas retulisse.

Skctio Wil. — *De provocatione Protestantium ad
doctrina! puritatem.*

Bucanus dicit Christum interrogatum de suft po-
ssiate el missione noluisse respondere. Mati. 21,25,
ideòque nec Reformatos teneri. Nam, inquit, « Anti-
« christiani, cùm doctrinam Evangelii! a nostris in-
« siauratam convincere falsilatis nequeant, prnunc-
« tantiirde nostril vocatione; exemplo Christi, sunl
« a nobis ad ipsam Christi el Apostolorum doctrinam
« relegandi. » *fiesp.* I' : Christum noluisse respon-
dere, non dicit Evangelium, i' Itnò Christum ad-
duxisse responsionem, babel Evangelium. 5* Christum
relegasse petentes de missione suó, ad doctrinam
suam el Apostolorum, mrsiis non dicit Evangelium.
•V Sed numquid videtur Christus interrogando re-
spondisse? *Ilaptismus Joannis unde erat? è calo, an
cx hominibus?* Si enim prius dixissent, jam probata
erat missio; quia Joannes praxlarum Christo testi-
monium perhibuerat : posterius nutem dicere non
poterant. » Etiam si Christus non respondisset, quid
indg? habebat testimonium decæloloquenlis, habebat
miracula, quæ fidem faciebant. Quod testimonium,
quæ miracula habebant primi Reformalores?

Urgel Bucanus se cum Christo petere : Si *veritatem
dico, quare non creditis mihi?* Resp. 1 : Quid hoc ad
missionem Proleslanlium, in quâ non veritatem, sed
absurda, el contradictoria proferunt. 2* Christus im-
mediate ante dixerat : *Quis cx vobis arguet me de pec-
cata?* An idem dicent Protestantes, qui meritò ar-
guuntur ob usurpatum ministerium, nl nunc de aliis
taceamus? Peccatori aulem dixit Deus : Quarè tu
enarras justitias meas, el assumis testamentum meum
per os tuum? 2°, cur non liceat pelero cum Apostolo :
Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?

Sequitur, ul Crocium audiamus, mira proferentem :
« Non oblinent magis adversùs nos, quàm Pharisei
« adversùs Joannem et Christum. Eamdem profite mur
« doctrinam. Eam. quamdiù tenemus, frustrò suggii-
« (lanl nostram vocationem. » Addii : « PræCONis qiii-
« dem rebus omninò necessarium est, ul habeat vo-
« cationem legitimam. Verum populi salus in eo
• minime periclitatur, si forti non satis constet de
• ministri vocatione legitimó, modò recta doceat.
• Sicut ægri salus non periclitatur ex eo quòd nescii
« nude medicus venerii, el an volente magistratu me-
« dicinam faciat, modi) demonstret se leges arlis te-
« nere in curando. Non enim populus, sed doctor de
« vocatione suó reddet rationem olim in iudicio. »
— Resp. r, seposilò tantisper quæstione doctrina*,
nlm frustra in vocationem Protestantium nos inquit-

rore, res Ipsa testatur. Si ministrorum rebus neces-
sarium est, ul babeant vocationem legitimam, reddi-
turi alioquin rationem usurpati ministerii ohm ia
iudicio; nùm ægré ferel Crociasi, si ministrorum inalò
constitutis rebus pro virili consulamus? eosdemque
moneamus de usurpalo ministerio, de recogitando
extremo iudicio? Num frustra apud Protestantes mo-
nentur ministri, utiliter subditi?—Resp. 2*. juxtà
Disciplinam Gallicam: Baptismus collatus ;i non ha-
bente vocationem, vel commissionem, esl nullos. An
dicent Reformati non interesse populi, non periclitari
ullius salutem, si forte non salis conslet de ministri
vocatione legitimó, el forte sine vocatione el commis-
sione baptizantis? Percepit Christum adultis commu-
nionem SS. Eucharistiæ, Reformatis non diffitenli-
bus; Eucharistia nutem à ministris nnn vocalis
administrata, non est Eucharistia, non Sacramentum.
Qtiornodò igitur satisfaciet populus precepto Christi
de sumenda SS. Eucharistia, si ipsi sil dubium de
ministrorum suorum legitimó vocatione? An nullius
salus periclitatur, etiamsi populo non salis constet,
an satisfaciat precepto Christi? — Resp. 5*, iniqua
esl comparatio medici el ministri; nam quómvis in
medico possint concurrere scientia el auctoritas, ope-
ratio lamen ejus non habet effectum ex auctoritate,
sed ex scènlíó. In ministro aulem, quamvis ejus ope-
rationes supponant aliquam notitiam, non tamen ha-
bent effectum, v. g., in adminislracione Eucharistia*,
nisi ex auctoritate per ordinationem accèpió; el,
secundum Refórmalos, idem statuendum est de ad-
minislmtione Baptismi.

Pelii Crocius : « Quid eos juvat, si demonstrent
« in nobis vilium vocationis? Nec ideò ipsorum do-
« cirina vera, nec nostra falsa. Causa bona male po-
« (lesi agi, teste Apostolo, Philip. I, IG, 17, 18. Non
« aulem si indebitus modus agendi ab aliquo teneatur,
« mox causa est mala. Ilæreal vilium in nostra voca-
« lione, non ideò docti ina papislica est Christi, nostra
« diaboli. Doctrina noslrasiconvineaturesscà diabolo,
« nos causa cadimus; donec vincatur, non cadimus,
« quidquid Undem vitii luerent in nostril vocatione. Ai
« que hic poteramus pedem figere. » Resp. 1' : A ide igi-
lur, quam levi et volatili arenó pes ille figeretur. Necesse
esl ul hacina sil conclusio, si tamen aliquid concludas :
*Frustra à Catholicis impugnari Hcformatomm vocatio-
nem.* Illam autem conclusionem non oblines ;quod pro-
bamus. Si defectus quos arguimus in Reformntonim vo-
catione, sunt veri (quemadmodum ostendimus esse
tales), Ecclesia Reformata non est Ecclesia veni. Pro-
batur sequela : Si in Ecclesia Reformalò non sint
legitimi ministri, non est Ecclesia vera ; sed si de-
fectus quos arguimus in vocatione Reformatorum,
sunt veri, non sunt in Ecclesia Reformató legitimi
ministri. Ergò non est vera Ecclesia. Sequela majoris
est manifesta ; nam Ecclesia eousliluilur ex ministri!»
et subditis, quorum alten» deficiente, deficit Ecclesia.
Legitimi ministri, fatenlibus Reformatis, ingrediuntur
definitionem vene Ecclesia*, cui proindè non competit
definitio, nec competii definitum; neuc Ootest esse

xera Ecclesia» cu desuni legitimi ministri. Ergò ex defectu legitima vocationis, recte probamus Ecclesiam Reformatam non esse veram Ecclesiam. Ergò non frustrà impugnatur à nobis Reformatorum vocatio; quæ esl conclusio contradictoria ejus quam Crucius habet probandam. — Resp. 2' : Si defectus quos arguimus in vocatione Reformatorum, sunt veri, Ecclesia Reformata nec habet verum baptismum, nec veram Eucharistiam; de quo in antecedentibus dictum. Atqui illa non est Ecclesia vera, quæ nec verum Baptismum habet, nec veram Eucharistiam. Consequenter, ex defectu legitima vocationis, recte probamus Ecclesiam Reformatam non esse veram Ecclesiam. Ergo non frustra impugnatur à nobis Reformatorum vocatio. — Resp. 5* : Petit Crocius : < Quid cos juvat, si in nobis demonstrent vitium vocationis? > Hoc juvat, quòd eo ipso demonstremus apud vos nec veram Ecclesiam esse, nec vera Sacramenta. Juvat quemlibet Christianum, si in proximo ignota mentis detegat vulnera; ne contracti putredine, animam interimant secundi morte, omni curi et sollicitudine cavendi. Sed, inquit, < non ideò ipsorum doctrina vera, nec nostra falsa. > Agnoscimus à vocatione non dependere veritatem aul falsitatem cujuscumque doctrinæ; ostendimus aulem quid à vocatione debeat. Recle dicil : < Causa bona male agi potest, teste Apostolo. > Quis enim dubitat? Addit : < Non siindebilusmodusagendiah aliquo teneatur, mox < causa esimala. » Non quilibet indebitus modus agendi, arguii causam esse malam, sed defectus vocationis arguit Ecclesiam non esse veram ; arguit congregationem schismaticam, aposlaticam, vel tumultuantium, legitimis Sacramentis destitutam. Dicil : < Hæreat < vilium in nostrà vocatione, non ideò doctrina papi- < slica est Christi, nostra diaboli. > Ex defectu vocationis, non concludimus affirmativo pro nostrà doctrinò, pro nostrà Ecclesià, vel pro validitate nostrorum Sacramentorum ; nisi aliud addatur, elsupposita aliqua Ecclesia, reliquis de nullilale vocationis legitime convictis, una solaque remaneat. Neque ex defectu vocationis concludimus falsitatem cujuscumque doctrinæ, sed doctrina* vostre de Ecclesia, quandò asseritis Ecclesiam Reformatam esse Ecclesiam Jesu Christi; sed ex eodem defectu concludimus nuditatem Sacramentorum vestrorum, juxtà præinissas probationes. Quo proposito, vos ipsi dispicite, cujusnam sil : < Doctrina < nostra si vincatur esse à diabolo, nos causó cadimtis; donec vincatur, non cadimus, quidquid < laudem vitii hæreat in vocatione. > Si illud vitii licreat in vestrà vocatione, quod ostendimus lucrèrò; jam eo ipso convicii estis, nec veram apud vos esse Ecclesiam, nec vera Sacramenta : nec tamen credit Crocius se causó cadere, quidquid vitii hæreat in vocatione.

Quia nihil communius in bàc causó auditur à Pro-irMantibiK, quàm provocatio ad puritatem doctrinæ; libel cl Zanclium producere dicentem : < Joannes, < m Episl. 2, assignans veram differentiam verorum < el falsorum ministrorum, an a Deo sint necne, et

t ideò an audiendi sint, necne audiendi, doctrina», < non autem personarum successionem in medium < attulit, dicendo : Si *quis veniat ad vos* (nempè vel < ordinarie per homines missus ac ordinatus, vel < extra ordinem) *non habens tamen doctrinam hanc,* < *nolite euni recipere*; quasi dicat à contrai io : si vero < habeat doctrinam illam, recipite, et audito eum. > — Resp. 1° : Undè probatur eo loco agi de dilTerenliâ verorum et falsorum ministrorum, et non potiis in genere de impostoribus, sive illi missionem protexerint, sive non ? 2* Demus agi de veris falsisque ministris; hæc erit sententia Apostoli, ministrum, sive verum, sive falsum, qui veram doctrinam non adfert, non esse recipiendum. An inde sequitur ministrum, sive verum, sive falsum, modò veram doctrinam adierat, esse recipiendum? ne quidem vos ipsi hoc docetis, uti in præcedculibus est ostensum. — Itaque committit Zanchius fallaciam consequentis; ac si diceret sophista : Quodcmnque non est animal, non est homo; ergo quodcmnque est animal, est homo. Non enim hoc ex illo sequitur, cùm plus requiratur ad esse hominem, quàm ad esse animal; sicut plus requiritur ut aliquis recipiatur tanquam minister vera Ecclesiæ, quàm ul adferat veram doctrinam.

Addunt aliqui se cum Tertulliano dicere : *Ex personis probamus fidem, an ex fide personas?* consequenter non esse inquirendum de missione, sed de fide. Resp. Io: Tertullianus ibi agit de lapsis, docetque ex eorum casu non esse concludendum contra Ecclesiam catholicam. 2' Ex fide probamus personas, (piando do missione per fidem Christianam ordinati, inquirimus.

Section xviii. — *De provocatione Protestantium ad ordinationem populi, etc.*

Bucanus, quærens quæ fuerit prima Reformatorum vocatio, dicit eam fuisse ordinariam et extraordinariam ex constitutis regulis et signis. Addit vero: < Et < quia fuerunt à suis populis et gregibus, et legitimis < magistratibus agniti et ordinali legitimi pastores. > lia triplicem videtur in illis ponere vocationem, ordinariam, ab Ecclesià romanó; extraordinariam, immediate à Deo; et illam, quæ à populis et magistratibus oblinetur. Hanc, aulem referatne ad ordinariam, vel extraordinariam, judicet lector. — Sed unde docebunt Reformali populum et magistratum liabere potestatem ordinandi legitimos pastores? Novimus à populo selectos diaconos, quos Apostolis offerre ordinandos. Noximus Joseph et Matthiam à populo esse propositos. Ignoramus à populo diaconos legitimo ordinatos, Matiliam missum. Vid. S. Chrysosl. hom. 3 in Aci. — Legimus diaconos esse ordinatos per manuum impositionem ; cujus et Paulus Apostolus meminit. Legimus presbyteros à Tito esse constitutos. Nullibi vero legimus Ecclesia» ministros à populis et legitimis magistralibus esse ordinatos, aul recti» posse ordinari. Exhibeant nobis, vel concessi* nem istius potestatis magistralibus et populo competentis; vel doceant de exemplo per Scripturas divinas; qui movent ut sine Sctipturis non credamus.

Illud mirandum Reformatos in bàc materià nescire consequenter loqui. Ipsi docent : < Quòd predicaos < intrudens scipsum, etiamsi approbatus fuerit à populo, non poterit approbari > cr praedicantes vici- < nos. > Vel igitur potestas ordinandi competit populo, et magistratui conjunctim, vel divisilo. Si conjunctim, vel requiritur ut legitimus magistratus sit fidelis, vel sufficit infidelis. Infideli magistratui competere potestatem ordinandi cum populo fidei, non dicetis. Necesso igitur est ut sit fidelis. Ergo tempore Apostolorum nulla csl facta ordinatio ministri ecclesiastici per populum et magistratum; quòd tunc nullus magistratus legitimus fuerit fidelis in toto imperio romano. Rursus : Si conjunctim magistratui et populo tribuenda csl potestas ordinandi, ea crii æqualis apud omnem civitatem, et quemcumque pagunt, legitimo magistratu non destitutum. Quandò igitur gratiam populi et magistrales quis obtinuerit, poterit ab bis agnosci et ordinari, irriti prioris pastoris ordinatione. An bàc ratione quibuslibet turbulentis aperiatur via, ipsimet judicate. Sin autem divismi magistratui et populo competit potestas ordinandi, cujusum praevalerebit ordinatio, si alium populus, alium magistratus ordinauerit? Si magistratus fuerit infidelis, vel fidelis existens, nolit quemquam ordinare, licebit populo praedicantem pro libitu ordinare, nec indigebit approbatione vicinorum praedicanlium. Quomodò hæc Consistunt cum allegato decreto Disciplinæ Gallicæ?—Accedit, quòd SS. Patres ab initio Ecclesiæ arguerunt in bæreticis defectum missionis; qui lamen habebantbas, aut illas nationes sequentes.

Recte vester Zanchius : < Qui irrumpunt absque < legitima vocatione, non sunt digni nomine ministro- < rum, sed insidiatores sunt, et lupi vocantur à Christo. > Cumque hucusque non doceatis de legitimo vocatione primorum Reformationum, dicimus cum S. Augustino : *Quemnam testem vobis* (Manicbæus, Zwinglius, etc.) sui *apostolatùs adduxit?* lib. I conte. Faust, cap. 4.

SECTIO XIX.— *De provocatione Protestantium ad officium fidelium.*

Dicunt alicui : Etsi pastores non essemus, incumbere tamen nobis, prout omnibus fidelibus, officium institutionis, pro modulo graliæ à Deo accepta.— Resp. Si per officium institutionis inolligunt monitionem, Rom. 15, 14, correptionem aliquam inquietorum, I Thess. 5, II, conversionem peccatoris ab errore viæ suæ, Jacob 5, 20. nihil contradicimus. Sin autem omnibus fidelibus competere velint regimen Ecclesiæ et munus pastorale, et sibi et veritati faciunt injuriam; sibi quidem, cum propriam doctrinam destruunt; veritati autem, quia Apostolus in contrarium est *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui locatur à Deo tanquinn Aaron.*

Proponit Schciblerus, etiam laicos esse audiendos, quia etiam laicis dictum est, ut caveant falsos Prophetas. — Resp. : bidè non sequitur laicos teneri ad audiendos falsos Prophetas, quos inclitis fugiendo

cavent, quam audiendo. Similiter id non sequitur ex mandalo apostolico, de omnibus audiendis, et, quae bona sunt, retinendis. Quomodò enim probatur eo mandato teneri unumquemque particularem fidelem, et non potius id esse eorum munus, qui Ecclesiæ præsunt? Concedimus probandos esse spiritus si ex Deo sint. Sed cujus id erit? Nùm uniuscujusque particularis fidelis? Hoc non probatur. Et quamvis id certo modo concederetur, facillimum lamen fore, lestante Scriplurà : *Qui noi it Drum, audit nos. In hoc cognoscimus Spiritum veritatis, et spiritum erroris,* I Joan. 4, 6. Hòc ratione probantur spiritus falsorum Prophetarum, etiamsi doctrinam eorum non audiant fideles. Lutherus, Schciblerus, etc., non audiunt superiores Ecclesiæ, quibus debent subesse; ergò habent spiritum erroris, ergo eorum spiritus non csl ex Deo.

Iterimi dicet Schciblerus unicuique reddendam esse rationem fidei i nostra», etiam à laicis, i Petr. 3, 15.— Resp. Indù non sequitur audiendam esse doctrinam cujuscumque falsi prophetæ : potest enim fidelis etiam falso Propheta reddere rationem fidei suæ, dicendo quid credat, cui credat, cur credat; licè non audiat doctrinam falsi Prophetæ. Tenetur ergò fidelis reddere rationem perfidiæ alienat Falsos Prophetas declinando tutissime cavet particularis fidelis, et juxta Scripturam, nec Areipsis dicit, qui veritatem Ecclesiæ novis dogmatibus, pacem nefario schismate perturbant. Inde et superiores Ecclesiæ, missionem examinantes, laudantur in Angelo Ephesi : *Tentóni eos, qui se dicunt apostolos esse, et non sunt; et invenisti eos mendaces,* Apoc. 2, 2.

SECTIO XX.— *De provocatione Protestantium ad exempla.*

Dicunt, inde ab initio Prophetas non fuisse admissos, et id patere ex Michæa, cui maxime contradictum csl. — Resp. : Inde non probatur quemlibet admittendum esse, qui se dicat esse Prophetam, vel extraordinarie missum. Hinc Bucanus quærit : < Quid si extraordinariam vocationem ex unius Dei intrinseco afflatu < profectam, aliquis jactet, an prolinis erit audiendus? > et respondet : < Non ; sed ut veram et legitimam < ab adulterinà discernamus, tres observandæ regulæ : < una, ut ei demùm ibi sit locus, ubi nullus csl legitimæ < ordinariæ vocationis usus, quem ejusmodi < quispiam doctor contempsisse videri possit; altera, < ut probetur ejusmodi hominis spiritus, priusquam < admittatur, id csl, tum ejus doctrina ad verbi dei < normam, quoad ejus fieri potest, exigatur, etc.; < tertia, ut sic probati ab Ecclesià, cujus ipsi fundam- < menta jecerint, legitimè ordinentur. > Ergo exemplum Michææ, et contradictio, quæ ipsi obtigit, malo allegatur ad stabiliendam primorum Reformationum vocationem extraordinariam.

Consideret lector regulas Rucani, unde veram et legitimam vocationem, ex unius Dei intrinseco afflatu profectam discernendam tradit ab adulterinà. Prima vult nullum esse legitimæ ordinariæ vocationis usum. Quis de eo judicabit? Nùm quilibet christianus? At quid, si alii asserant legitimum soperesso usum alii

meant nullun reperiri? Eritne credendum affirmantibus vel negantibus? Si negantibus licet sii e opinioni interrèrò, dictamen conscientia» sua* jactantibus, et Ipsi suo judicabunt periculo non modico, et occasionem præbebunt quihudib t inquietis, constitutum à Christo et Apostolis Ecclesiæ ordinem , quotiescumque libuerit, perturbandi. Licebit et Anabaptistis judicare nullum apud vos esse ordinarim vocationis UMim, suosque ministros ex intrinseco unius Dei affinili vocatos credere. Si id Anabaptistis non licet, cur Leet Reformatis?— Altera regula vult hujusmodi hominis doctrinam el mores explorari. At vero quis explorabit’ Niini quilibet Christianus? Mii judicabunt doctrinam verbo Dei conformem, alii diflbrmem. Ertine standum affirmantibus, an negantibus? Si affirmantibus licet suæ opinioni inhære, dictamen conscientia» suæ jactantibus, licebit Anabaptistis judicare doctrinam magistrorum suorum esse ex verbo Dei petitam, adeòque illos arcano Dei afflatu esse vocatos. Si id Anabaptistis non licet, unde Reformatis?—Tertia regula vult ejusmodi hominem, sic prpbaluir, ab Eeelesià, cujus ipse fundamenta jecerit, legitime ordinari. Sic dicent Anabaptiste, dicent quilibet hærelici et schismatici, suos magistros pnediclo modo esse probatos ab Ecclesia , cujus ipsi fundamenta jecerint. Adeequè universi et singulierunt habendi, ex unius Dei intrinseco afflatu legitime vocali. Vel si id de Universis et singulis non est dicendum, cur de Reformatis, nisi quòd seso, omnium aliorum exemplo, venditent orbis terrarum judices , à quorum arbitrio dependeat quid sanctum sil, quid profanum?—Quoad ordinationem, aliqui hærelici et schismatici dicent cum Reformatis, suos magistros esse ab Ecclesia , cujus ipsi fundamenta jecerint, legitimó ordinatos, proindequie nihil ipsis deesse , cur non censeantur vocali unius Dei intrinseco afflatu juxlà regulas Bucani. Alii vero hærelici et sebi malici dicent à Bucano sibi fucum (ieri, qui hominum, et quidem laicorum ordinationem requirat, post Dei extraordinariam vocationem , et hoc post, et per collectam Ecclesiam ; quasi mrrè laicis (conila doclrinam RefcmiatOrum) competeret facultas ordinandi ministrum Ecclesiæ; dicent ridicule cum in finem allegari textus 1 Tim. **C,3,4**, 1», et 2 Tim. 3, G, et 2 Pclr. 2, 1 t, Judæ I.

Sed iterimi audiendus csl Bucanus : polii : < Anne « cromie ordinaria vocatione, quivis Christianus in i aciis litteris versatus, et falsam doclrinam impugnet in», et veram asserere debet, et eo nomine snggessium ascendere potest?> El respondet : < Absit; < hoc enim esset aperire ostium cuivis, ubivis, qui se i s q lentem existimaret, corrupta* seu vero, seu falso « <«> trin e impugnanda» pr.ctexlu , ad clandestinos • conventus habendos; quod factitare solent AnabapLslx et Libertini, pessimum illorum exemplum < *ccuti, qui Xnliochæ primum, ac deinceps in Caladà < d alibi clam jtrépenles, Lanios ediderunt tumultus, < i 15, 11 >

Ille responsio, uti est vera et Scriptura' conformis, III r undit (lucani regulas, prodi cernenda legitimà

vocatione, ex intrinseco Dei affialu , ab adulterini, non subsistere. Nam prima regula de defectu ordinarias vocationis hic supponitur. Alteri facile satisfit à christiano in sacris litteris versato, siquidem mores ejus multitudini probentur; quid enim omni hærclico facilius, quàm invenire adhærcntes, qui judicent doctrinam ejus verbo Dei conformem ? Tertia nullam difficultatem habet; erit enim sic probatus ah Eeelesià, cujus ipse fundamenta jecerit, et ab câ (si volet) legitime ordinabitur. Sic idem ille Christianus, juxta regulas Bucani, habendus erit unius Dei intrinseco afflatu vocatus, et legitimus minister Ecclesia* ; et tamen eidem , juxlà posteriorem Bucani responsionem, non licebit suggestum conscendere. Ex quo constat non quaslibet contradictiones adversiis assumptam à Protcslanlibus vocationem, esse contemnendas, quàmvis is Prophetarum vocationi immeriti) sit contradictum.

Scheiblerus dicit Jeremiam Prophetam reprehendisse sacerdotes , licet ipse es ei sacerdos , nec proplercà amisisse missionem, et sic egisse Ludicrum.—Resp.: Jeremías non recessit ab unitate fidei et cliaritalis; imo cum sacerdotibus ejus temporis habuit communem Dei cultum. Ne<|uc probatur omnes sacerdotes ejus temporis à vero Dei cultu aberrasse, quamvis multi peccaverint, et fuerint reprehensibiles. Hoc autem quid prodest Lulhcro, fidei unitatem deserenti, cliaritalis unitatem dilaceranti ? Jeremías extraordinario modo fuit à Deo vocatus : jdemur de suo Lulhcro probàrtinl Ludicram ?

Alii objiciunt quod etiam DonatisUi» tergiversando petiverint, quis Augustinum ordmàsscl, eodemque modo nunc Pontificios procedere.—Resp. : i ' Donalislæ volebant invalidam esse ordinationem à malo faciam : an idem volunt Protestantes, aul Catholici ? 2* Donalislæ agebant tergiversando conlrà unum episcopum . nos agimus contra omnes omninò ministros ProlesL'mtes.S'S.Augustinus respondit petentibus: vos, more Donalistarum, tergiversando quæslionem fugitis.

Section xxi.— *De vocatione in casu necessitatis.*

Docet Crocitis : < Si presbyterium aliquo casu in < loco inaccessio pereat, Ecclesia potest , pnrvià D. i < invocatione , ministrum eligere, qui numere pastoralis fungatur, donec aliundó presbyteri accedant, < qui cum ordinent. > Fatetur autem in sequentibus, ibid, n" 5, < quòd nulli ministri sint consecrati à laicis < in Eeelesià calholicà ; » additque : < Nobis ea mens i nunquàm fuit. Numpiàm diximus à more laicis consecralos esse; nemo, qupdsciam , dixit à solis presbyteris regentibus, quos laicos seniores vocant. > Resp. : Ad hunc locum primo notanda csl inadvertentia Crocii, nescientis quemquam ex Reformatis asseruisse à mere laicis consecratos esse Eccles'æ ministros, cimi tamen Bucanus asserat primos IU formatores à populis et magistratibus ordinatos esse legitimos pastores.—Deinde consideranda Reformatorum doctrina : *Sacrainctorum administratio non mimis pastoribus esi propria , /tuim verbi Dei prirdirafin.* Sacramentorum administratinnem sic prnpriam dium/

paitorilms, ut bupti mus, sine vocatione aul commisione administratus, sil nullus ; idem omninò dicendum d : Sacramento SS. Eucharistias Ponamus igilur cum Crociò, presbjteriuin aliquo casu in loco inaccessibleo perire : si Ecclesia, previa Dei invocatione , potest minister eligere, qui citra ordinationem munere pastoralis fungatur, erunt sacramenta valida, quæ talis minister administrabit; frustra cætroquin eligent lus, si valida non administraret sacramenta. Ergò male docet Disciplina Gallica baptismum administratum sine vocatione aul commissione , esse nullum ; talis enim minister, sine vocatione aul commissione, validè administrat, expectans ordinationem à presbyteris; male docet Synopsis sacramentorum administrationem pastoribus esse propriam. — Accedii, si talis à populo electus validè administrat sacramenta, cur ejus potestas non durat, nisi donec aliunde presbyteri accedant, qui emu ordinent? Ubi fundamentum in S. Scriptura, vel in antiquitate? Quis unquam audivit legitime constitutum Ecclesiæ ministerium , novi indigere ordinatione? Figmenta ca sunl pervers® novitatis. — Neque dicant necessitatem in loco inaccessibleo constitutis patrocinari. Nec enim adfert patrocinium ulla necessitas, ut valida sint sacramenta, quæ ex natura rei sunl invalida. Vid. Pclr. Mari. Luc. comm. Class. 4, cap. 2, n. 8.

Fiorimundns Kemundus retulit, inilio prætensæ Deformationis, multos predicasse, et sacramenta administrasse sine tdlà ordinatione: qui tamen successoribus suis ordinationem impertili sunt, quam non habebant. De iisdem dicit Synopsis pur. thieol. : < Si < aliqui in principio Deformationis, absque pravii < cclæ cujusdam Ecclesiæ vocatione, Evangelium < Christi plebi ipsi reclamanti annuntiirunt, illi eodem < spiritu ad illud opus ministerii acti fuerunt, quo < olim Apollo, Cyprii clCyremi, qui ohm in Judæorum < synagogis et corion gentilibus mysteria Jesu Chri li < predicasse dicuntur, Aci. 11 el 18, tametsi nuta < .lud.ris, aul à gentilibus, aut ah Apostolis, aul ab < Evangelisti* ad illud munus fuisse ordinatos uns- < quàm legatur, i — Resp. : Al veri) disputaverit Apollo, el eloquentiam suam Jesu Christo, fervens Spiritu, impenderit ; non ideò erexit l'.celestas, non ideò administravit sacramenta, episcopis et presbyteris propria, nisi pni vie ordinatus el missus. Ex (Aprils et Cyremis, Antiochiæ Christum annuntiantibus, nullos fuisse ordinatos missos, non dicit Scriptura divina. Instruere errantes, illisque viam Domini aperire, privatis omninò licet. Sed illi, quod constat, non habuerunt ministerium antè adventum Barnabæ, non erexerunt Ecclesias, non assumpserunt cathedram, non administrarunt sacramenta; de quibus sola, totaqne est qua ilio.— Eadem est ratio de dispersis fidelibus oh persecutionem Jerosolymitanam, qui leguntur evangelisise perlransonnles. Philippus etiam baptizavit, ut diaconus. Lì autem Samaria! erigeretur jærfecla Ecclesia, iverunt Petrus et Joannes. Nam Ecclesiasticum corpus formare, doctrinò et disciplinò regere, et administrare omnia sacramenta sine ordinatione,

inauditum e* t ; et vos contrarium docetis in synodo nat. Dordrecht. 1574, ari. 8 et fi.

Aliud exemplum adferl Synopsis : < Orígenes alieni. < in urbe in qn.t nullus est Christianus , evangelizantí < contingere posse asseverat, ut postmodinn communi < auditorum , quos ad Gliri*tum convertit, suffragio < episcopus ordinetur. > Hom. II in 18 Num.—Resp. : Verba Origani* hæc sunl: < Consideremus ne forte < sicut in aliquó (verbi grattò) civitate, ubi nondum < chrisliani nati sant, si accedat aliquis, et doecre inci- < piat, laboret, instruat, adducat ad fidem, cl ipse < postmoderni iis, quos docuit, princeps clepiscopus < fiat, etc. > Talem posse episcopum fleri, nemo dubitai; sed fide non l'onà Synopsis Origeni tribuit, quasi posset contingere ut talis *comnumi auditorum*, *quotad Chmlumconecrlit, lu/Iragio epizcopuiordinctur*.

St.crio XXII. *Erp udantur lententia? Probitentium.*

Constat ex dictis, vocationem extraordinariam apod Calvinistas pro articulo fidei in publicó Confessione haberi, à Calvino, el à prioribus pratensis Reformatoribus fuisse defensam, à Lulhcro jactatam. Extraordinariam autem illam vocationem, quomodo concen- tur probare, vidimus; sed cum dolore observavimus, ejusmodi esse probationes quæ magis videntur ad ludendum in re seriò, quàm ad asserendum instituta*. Quis judex non reprehendend l procuratorem, si temere suscipiat alicnæ causæ patrocinium, cui procurator non decsl? Quis princeps admitid legatum . nisi rrodcnlialibus litteris à mittente instructum (Ij? Primi Beformatores voluerunt liabcri procuratores Dei in curandó Ecclesiò, legzili Christi ad fideles missi, extra ordinem divinitus excitati. I hi mandatum, ubi liti ne credentiales? Non urgemus miracula, tanquàm sigilla Dei ; probent quóciimque ratione, sed sufiicienti, primos Reformatores esse extraordinarie missos. Determinent ipsi cx Scripturi quid sufficiat ad protendam missionem extraordinariam; quodeumque Scriptura pronuntiaverit, nobis ratum iixumque erit.

Quoad ordinariam vocationem, audiv imus quæ dicant Protestantes, non tanlùin à veritate, sed diam ab omni redà ratione aliena ; ul quæ nec inter seco! arreni , ncc initium, nec exitum inveniunt. — Itaque Protestandum alii statuunt l vocationem extraordinariam; 2 alii partim ordinariam, partim extraordinariam; 3" alii verò ordinariam ; P alii ordinationem magistratuum el populorum ; 5 alii vocationem in casu necessitatis, qua» tamen sil radix cl fundamentum nova», vocationis; (i alii volunt omnes Chrisliatios habere jus sacerdotale in semelipsis. Nullam vero habent Protestantes sententiam de vocatione toti Ecclesia! suæ communem.—Optaremus proindè ini lligere ex Protestanlibas, quomodo certi sint de validitate sui ministerii, postquam communi sententia partis suæ nequeunt »?ssccerti, sivedesolà vocatione extraordinarii. sive de vocatione partim ordinarià. partim extraordinarii, sive desoli vocatione onlinarii , sive de ordinatione magistratuum cl populorum, sive de voc«>«

(I) L. si (juì\ I , c. de mandat, print.

lione necessitatis, sire de paradoxo sacerdotii laicalis. Si causa agitur Ecclesiæ catholicæ contrà partem Prototantiuin, uti reverá agitur, hoc ipso eversum lotum est illorum ministerium, quòd nulla pars habeat communem sententiam super validitate sui ministerii; consequenter nesciunt an unquam à suis ministris sint validé absoluti à peccatis; nesciunt an unquam acceperint coquis et sanguinem Domini in suà cœnà. Hoc lutem quantum sit malum, judicent ipsi Protestantes, qui salutis suæ æternæ curam habent.

Sectio xxiii. — *Declaratur necessitas missionis,*

Quia nonnulla Protesianlium effugia hoc agunt, ut tollatur missionis necessitas, consultum erit eandem breviter stabilire, lùm ut cavillationibus obvietur, tònì ut Arminianorum, ab Annbaplistis et Sociniams mutuata sententia, missionis necessitatem destruens, convellatur. Ita enim apertu Iluttenus : < Rotunde < dico, nos non indigere missione, nec venditare missionem ; ministerium tamen nostrum, el vocationem < esse Christianam. > El postea : < Non indigemus < missione, ideòque nec volumus. >

Concilium Tridenlim ita statuit, sess. 23 : < Si < quis dixerit eos qui nec ab ecclesiastici et canonici < potestate rite ordinati, nec missi sunt, sed aliunde < veniunt, legitimos esse verbi el sacramentorum ministris, anathema sit. >

Necessitatem missionis probamus ! ex testimonio apostolico : *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* Hom. 10, 15.

Dicit Iluttenus Ie requiri missionem in Apostolis, quia quasi novam doctrinam erant annuntiaturi. Resp. 1' : Illa causa non legitur in textu, sed textui infertur. 2' Etiam si ob doctrinam novitatem requireretur missio, n>n tamen ideò cessaret esse absolute necessaria. Vid. Syn. pur. Thcol. disp. >2, thes. 10. — Dicit Iluttenus 2\ interrogationem S. Pauli ostendere nullo modo posse fieri talem prædicationem sine missione; et probat ex procedentibus, quia nulla potest fieri invocatio Dei sine fide, nulla fides sine auditu, nullus auditus sine predicante. Resp. Non vult absolute Apostolus nullam invocationem Dei posse fieri sine fide; videmus enim hæclicos invocare Christum el Deum; sed vult nullam invocationem salutarem posse fieri sine fide. 2' Ila non absolute vult Apostolus nullam dari fidem sine auditu, sive neminem credere sine predicante, cimi el ipse ex peculiari revelatione crediderit sine predicante, sed vult fidem salutarem, juxta ordinariam Dei legem, non obtineri sine predicante. 5^a Sequitur : *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* non voles absolute impossibilem esse predicationem sine missione, sed prædicationem salutiferam, quæ constituit Ecclesias Christo, quæque homines ducit ad salutiferam fidem et invocationem, sine missione fieri non posse. Nam et Ariani, v. g., prædicarunt Christum, el omnes schismatici predicant Christum; veriim quia extra Ecclesiam sine légitimè missionis predicant, non est eorum predicalio constitutiva Ecclesiarum, nec per se salutifera, i' Ipse

Iluttenus contendit factam esse prædicationem sine missione Judæis et gentibus; quomodo igitur postoasserit Apostolorum agere de (ali predicatione, quæ sine missione erat itnpossibihs? J/e/i/i/aa/mtfm7asiH.

Necessitatem missionis probamus 2* ex Apostolico edicto : *Nec quisquam sumit sibi hotui em, sed qui vocatur à Deo tanquàm Aaron*, Hebr. 5, 4,

Dicit Iluttenus ibi tantim agi de summo sacerdote veteris Testamenti, adeòque esse argumentum à specie ad speciem. Resp. T : Sit verum, agi de summo sacerdote veteris Testamenti, Hebr. 5, I, modo simul agnoscat de pontifice agi noti se ingerente, sed assumpto à Deo. 2* Postquam in particulari egit Apostolus, v. 1, 2, 5, ut transeat ad Christum, ponit generale dogma, *Nec quisquam*, etc. Ac deinde pergit in ostendendam vocationem Christi, et cancris officiis pontificiis, Christo competentibus, et à Christo exercitis. Non est ergo argumentum à specie ad speciem; sed est universalis propositio, cujus limitationem non probant Arminiani. Verba etiam statuti, negative prolata, denotant necessitatem precisam. Mars. tom. 1, cons. 59, n. 58. — Itaque Deus dat Ecclesiæ suæ pastores usque ad finem mundi, vel perseipsum immediate, et sine prævià successionem, vel mediantibus hominibus ad hoc constitutis. Invasores ministerii licet habuerint multos sequaces, graviter puniti sunt, Num. 16. Rex Jeroboam reprehenditur, quòd constituerit sacerdotes, 3 Reg. 12, 51, 52. Rex O/ias, usurpans ministerium, punitus est, Paral 26, 17. Qui non poterant ostendere successionem ab Aaronc, ejecti sunt à sacerdotio, 1 Esdr. 2, 62. In novo Testamento Christus mittit Titum, ut el alios mittat, Til. I, 5. Timotheus onlinatur, et alii ordinantur, 1 Tim. 4, 14. Væ annuntiatur iis, qui contradictionem Core imitantur, Judæ 11. Habemus itaque regulam et exempla. Quæ ab Anabaptis el similibus objici solent, habet Zancbius, toni. 4, lib. 1, ad 4 præcept., lit. de Minisi. Eccl. q. 5.

Sectio XXIV. — *Probatio S. Augurlini perpetua.*

Hoc modo procedit S. Augustinus, lib. 5 de Rapi., cap. 2. Vel ante Donatum erat vera Ecclesia, vel noti erat. Si fuit vera Ecclesia, in ea erat manendum. < Sin autem tunc non erat Ecclesia, quia sacrilegi litetici sine baptismo recipiebantur, et hoc universaliter consuetudine tenebatur, unde Donatus apparuit? de qua terrà germinavit? de quo mari emersit? de quo coelo cecidit? > El mox : < Ipsi autem consdorent, < ubi sunt, qui neque, undè propagati sint, possunt dicere. > Fuit enim SS. Patrum, in S. Scripturis fundata et constans sententia, nullam esse apud hæclicos Ecclesiam, adeòque nullam mittendi potestatem. Atque hinc urget S. Augustinus Dónaoslas insolubili argumento, ut Ecclesiam quam deseruerat Donatus, vel veram agnoscerent, clemendato schismate sequerentur, vel falsam declararent, el omni origine desilutos esse Donatista* eo ipso ostenderet. — Idem argumentum, conlr. Gaudent, lib. 2, cap. 8, sic proponit : c Responde, ulriim Ecclesia perierit? si jam tum < ocricrat, Donatum quæ peperit? si autem lot in can

« sino baptismo aggregatis, perire non potuit; respon-
 « de, quaso, ut ab cà se, tanquàm maiorum comniu-
 « nioneni devitans, pars Donati separaret, quæ domen-
 « lía persuasit? » — Eodem argumento iiliuor adversus
 Protestantes. Vel romana Ecclesia crai veri Ecclesia, se-
 parationem facientibus primis Reformatoribus, vcl non
 crai vera Ecclesia. Si fuit lune vera Ecclesia, in ejus
 communione eral permanendum; sin autem lune non
 crai vera Ecclesia, ratione exercilæ tyrannidis, doctu
 li.vresis, commissa* idololatria?, de qui temi germina-
 xil Lulberus? Peque enim len a tyrannica mansueti lie-
 gis dederit ministrum. Dequo mari aul lacu emersit Cal-
 vinus? neque enim profunda cl lacuna? hareseos mini-
 strum veritatis reddiderint. De quo cado cecidit Zwin-
 glius? neque enim idololatre cadestes dirigunt legatos.
 Respondete, Domini Protestantes, et considerate : ubi
 silis, qui nude propagali silis non potestis dicere.
 Nam si Ecclesia romana perierat per tyrannidem, per
 bæresim, per idololatriam, quæ pepril primos Refor-
 matores? Si conficta est tyrannis, commentitia h.rrer-
 sis, excogitata idololatria, ul sese pars Protesianlium
 à romana Ecclesià separaret, quæ dementia persuasit?
 Itaque si S. Augustinus recte conclusit, cl nos roció
 concludimus, ille contrà Donatista*, nos contra Pro-
 testantes.

SECTIO XXV. — *Sententia S. Cypriani.*

Audiant Protestantes S. Cyprianum in Novatinno
 missionem primorum Reformatorum exagitantem cl
 proteróntem : « Noxatianus in Ecclesià non est, nec
 « episcopus computari potest, qui evàngellicà et apo-
 « stolidi traditione contempló, nemini succedens, à
 « se ipso ortus est; babero namque aul tenere Eccle-
 « siam nullo modo potest, qui ordinatus in Ecclesià
 « non est. Foris enim non esse Ecclesiam, nec scindi
 « adversiim se, aut dividi posse, sed inseparabilis at-
 « que ilidividuæ dornùs unitatem tenere, manife lat
 « Scriptura? dix ina* tales. » — Iterimi : « Quod verò
 « ad Novaliani (LuUieri, Calvini, etc.) personam per-
 « linei, frater diarissime, de (pio desiderasti libi scribi
 « .quant hæresim introduxisset, scias nos pi imo in lo< o
 « nec curiosos esse debere, quid ille doceat, cùm loris
 « doceat. Quisquis ille csl, cl qualiscutuque est, cliri-
 « stianus non est, qui in (.liristi Ecclesia non est. »
 Sullieil ergò videre an missus sit Lutherus, eie., ut
 doceret foris; nec curiose in ejus doctrinam inquirere.
 « Jaciet se licèi, et philosophiam vel eloquentiam
 « suam (vel Evangelium à se puritati restitutum) su-

« |«rbis vocibus predicci, qui nec fraternam cliarila-
 « lem, nec ecclesiasticam unitatem tenuit, eliam, quod
 « prius fuerat, amisit. » Unde quamvis Lulherus esset
 missus, ipsi separatione missionem suam amitteret.
 El mox reprehendit S. Cyprianus Noxalianum, cl Ec-
 clesia catholica Luiberum, quòd « per plurimas civi-
 « lates novos Apostolos suos miital, » et licet consti-
 tuti sint pridem per ch ítales episcopi, « ille super eos
 « creare alios pseudoepiscopos audeat. » Concludit :
 « Episcopium autem tenere non poleM, etiamsi ept-
 « (scopus priiis factus, à coepiscoporum suorum cor-
 « pore, et Ecclesiæ unitate descisceret : quando Apo-
 « stolus admoneat ul invicem nosmelipsos suslinea-
 « mus, nec ab unitate, quam Deus constituit, recdda-
 « mus et dicat : *Sustinentes invicem in dilectione, sa-*
 « *iis agentes serrare unitatem spiritus, in conjunctione*
 « *t pacis* : (pii ergo nec unitatem spiritò^ nec conjun-
 « clionem paris observat, cl se ab Ecclesiæ vinculo,
 « atque à sacerdotum collegio separat, episcopi
 « nec potestatem potest habere, nec honorem; qui
 « episcopatus nec unitatem voluit tenere, nec pacem. »
 Vide S. Chrysostomum, hom. II in Epist. ad Ephes.

CONCLUSIO. — Videtis, Domini Protestantes, quo-
 nam tradant doctores vestri in hàc de missione mate-
 rià ; nunc ordinariam statuentes, nunc ab extraordina-
 ry opem implorantes, nunc mixtam comminiscende,
 nunc omnis missionis necessitatem haud obscure sub-
 vertentes; nullibi securi, ubique vacillantes, suis
 principiis contrarii, nostris perdili. Conspicitis illos for-
 is docere; cur curiositati indulgclis, ul singulatim
 examinetur quid doceant? Jactent philosophiam, ja-
 ctent purum putumque n se proferri Exangelium; qui
 nec fraternam tenitóre duritatem, nec Ecclesiæ unita-
 lem, si quam prius habuissent missionem, Ipsà ami-
 serunt divisione. Episcopi nunquiun fuerunt, sive Lu-
 therus, sive Zxxinglius : el tamen ordinant Ecclesiæ
 ministros, ettanquàin nox i Apostoli, quinquaxersum di-
 rigunt novitatis preconcs. lino contrarii Apostolis, an-
 tiministros constituunt in locis, pastoribus ordinariis
 non carentibus. Ninn episcopi |x)tcstatem habebunt,
 qui disrupto Ecclesiæ \vinculo, unitatem non tenue-
 runt, qui deserto sacerdotum collegio pacem procul-
 carunt? Cùm ergò manifesté omni destituantur pole-
 stale legitùnà, qui primùm Ecclesiæ prætendcrunt
 Deformationem, non csl opere pretium audire quid do-
 ceant, donec missionem suam melioribus quàm huc-
 usane fundamenta fecerint testatam.

TRACTATUS NONUS.

DE UNITATE ECCLESIAE ET SCHISMATE.

CAPIT PRIMUM.

Explicatio vocum.

Ecclesia est congregatio hominum, à Deo per ovan-
 gdicam doclrinam convocatorum, veram fidem ehrî-

stianam, sub legitimorum pastorum regimine prolilcn-
 tium.

Unitas Ecclesiæ vel I* est fidei, quà membra Eccle-
 siæ, tanquàm corpus Christi, uniuntur capiti suo Jesu
 Christo, vel 2' csl chariutis, quà uniuuntur membra

Ecclesiæ inter se, vel 5° csl obedienciæ, quæ populus fidelis subicitur legitimis pastoribus.

Iforests dividit unitatem fidei. Schisma dividit unitatem charitatis. Tamen hæretici, quàm schismatici dividunt unitatem obedienciæ.

CAPIT. II.

Quaedam supposita.

Supponimus I^a Ecclesiam vocatorum esse visibilem. — Supponimus — extra communionem externam cum verâ Jesu Christi Ecclesia, non esse salutem. — Supponimus 5^a extare hoc tempore visibilem Ecclesiam Jesu Christi, cui se fideles debeant conjungere.

CAPUT III.

Quanti farianda sit unitas Ecclesiæ.

Propheta David, descripturus regnum Christi, breviter dixit, Ps. 75 : *Factus est in pace locus ejus*. Sic, cum ex hominibus pacificis Ecclesia Christi esset constituenda, in nativitate Salvatoris pacifici pax annuntiatur, Luc. 2, 14 : *Pax hominibus bonæ voluntatis*. Et quia in pace reperitur unitas, in unitate diditas, prædicat, Math. 18, auctor Ecclesiæ, eam in petra ædificaturum, quæ una existens uni Christo jungeretur, Joan. 10, 18 : *Fiel unum ovile, et unus pastor*.—Tant» fecit hanc unitatem Salvator noster, ut si causam mortis ejus salutifere inquiras, hanc inventurus sis, Joan. 11, 52 : *Et tunc filios Dei qui erant dispersi, congregaret in unum*. Nam sicut Deus unus est, in tribus personis distinctus, ita oportet fideles assimilari Deo in ratione unitatis, Joan. 17, 21 : *Pater sancte, conserva eos in nomine tuo, (pater dedisti mihi, ut sint unum sicut et tu)*. Atque hinc Christus Jesus pacem discipulis suis reliquit et dedit, pacificus mittens ad prædicandum Evangelium pacis, Joan. 20, 21, 22 : *Pax vobis. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Hoc cum dixisset, insufflavit, et dixit eis : Accipite Spiritum sanctum*.—Magistrum suum sequitur Apostolus, unitatem Ecclesiæ singulari modo describens, 1 Cor. 12, 12 : *Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, membra autem membra corporis, cum sint multa, unum tamen corpus sunt, ita et Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum baptizari sumus*. Christus totus est caput et corpus, non corpus sine capite, nec caput sine corpore. Corpus naturale hominis unum est, licet nulla sint membra; ita Ecclesia, quæ est mysticum corpus Christi, una est, quamvis nulli sint (fideles). Nullas corporis naturalis hominis, consistit in conjunctione membrorum, quæ una vivunt animò. In illas Ecclesiæ nuntiatione fidelium in uno spirito perficitur.— Quemadmodum corporis humani membrum non est particeps vile, nisi sit unitum aliis membris, ita fidelis non vivit Spirito Christi, nisi conjunctus Ecclesiæ, quæ est corpus Chrisli. Id o monet Apostolus, Ephes. 4, 3, ut simus *solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis*. Quia 1 Cor. 12, 21, *non potest oculus dicere manui : Operit tuam non indigeo; aut ita non caput pedibus : Non estis mihi necessarii*. Atque hinc, si fidelis à communionem Ecclesiæ recedat, nec si aliorum l d dimn <»pwà non indigeret, aul sibi suffice*

rei, non polesl esse membrum corporis Chrisli, nec accipere vitam à Spirito Christi, ut qui vinculum pacti, quo membrum membro conjungitur, disrumpit. — Itaque Ephes. 1, 1 : *Unum corpus clunus spiritus, sicut vocati estis in uni spe vocationis vestrae*!. Atque ideò Ilebr. 10, 25 : *Consideremus invicem in provocationem charitatis et bonorum operum; non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam*. Illi enim qui deserunt collectionem fidelium, separantur à corpore Christi, privantur Spiritu Chrisli,—Ephes. 4, 5 : *Unus Deus, una fides, unum baptisma*. Una Ecclesia, unum corpus (fidelis), unus Spiritus Chrisli, cujus nemo particeps esse potest, nisi in unitate. Det Deus unus, 1 Cor. 12, 25, *ut non sit schisma in corpore, red idipsum pro invicem sollicita sint membra*. Del Salvator unus, ut singuli in veritate dicamus, Ilebr. 10, 59 : *Non sumus subtractionis filii in perditionem*,

CAPUT IV.

Quantum malum sit schisma.

Quamvis ex procedentibus salis pateat quantum malum sit recedere ab unitate Ecclesiæ, et corpore Chrisli; quia tamen hoc maxime tempore non apprehenditur gravitas schismatis, necessarium videtur ex 5. Scriptura, et SS. Patribus, ipsisque ProloslailiK declarare, quantum sit in schismate malum.— Quid gravius dici potest hæc apostolici sententia, Phil. 5, 2 : *Idete canes, videte malos operarios, videte concisionem?* Perpendite concisionem, sive unitati» divisionem, quæ csl propria malis operariis. Nam sicut canes dilacerant carnes, ita schismatici divellunt corpus Chrisli, quod est Ecclesia, ut hic pariem teneat, ille pariem» Apoc. 22, 15 : *Foris canes*. Foris ab imitate corporis Christi, foris ab Ecclesià, foris à Spiritu Christi, furi» à vita, foris à salute.— Judæ 19 : *Illi cuncti qui segregant simietipsos, animales, spiritum non habentes*. Quicumque semel ipsum segregat à prinià unitate, animalis est, nec satis inlcHigii in membro disisi» viam esse non posse, alque ideò spiritum non habet, qui vinculo pacis conservandus csl.

Teste S. Augustino, epist. 109, ad Felician., < nobis enim imperavit Deus congregationem, sibi antequam servavit separationem; quia ille debet separari, qui nescit errare. > Nostrum non est, quod Deus sibi reservavit, temerario ausu preoccupare; sed multò magis unitati insistere. S. Cyprianus, de Unit. Eccl. : < An seenni esse Christum, cum collecti fuerint sebi malici opinantur, qui extra Chrisli Ecclesiam coiliguntur? Tales etiamsi occisi in confessione nominis Christi fuerint, macula ista nec sanguine abluitur, cum inexpiabilis et gravis culpa discordiæ. nec passione purgetur. Esse marlsr non polesl, qui » in Ecclesià non est. > Et, ut dicit S. Augustinus, serm. de gesi, cum Emerit. : < Sanguinem et Timdcre polesl, coronam accipere non potest. >

Grave est jus Dei invadere, grave csl corpus Christi proscindere; atque ideò dicit S. Augustinus, lib. 1 contr. Epist. Parin, cap. 5 : < Sacrilegium schismatis, quod omnia scelera supergreditur, » quodque aGcò

inficit hormnem, ut do codem dicat : < Propter ipsam
 < separationis sacrilegam iniquitatem innocentes esse
 < non possunt. > Idem agens de schismate Donatista-
 rum, de bapl. conte. Donat., lib. 1, cap. 8, audet
 veritatem proferre, quæ universis terrorem incutiat :
 < Quos baptizant (Donatista») sanant à vulnere idolola-
 < trias, vel infidelitatis, sed gravius feriunt vulnere
 < schismatis. Idololatra* enim in populo Dei gladius in-
 < leremit, schismaticos aulem terne hiatus absorbit. »
 —Errant igitur multi imprudentes, qui perinde æsti-
 mant in quâ Christianorum communione Christum
 profiteantur, etiamsi suo facto ab unitate Ecclesia* non
 reces crini; nam idololatræ isti qui à Donatisti* bap-
 tizabantur, el profitebantur Christum, sanati à vulnere
 infidelitatis, nunquam fuerant in unitate Ecclesiæ ca-
 lolicæ, nunquiiin eam dilaceraverant suo facio; et
 tamen à Domuistis, quorum parti adhærebant, gravina
 feriebantur vulnere schismalis quàm crim idololatriæ
 fuissent læsi. Vide S. Optat. Milevil., *lib. 1* ; S. Cy-
 prian., *de Unit. Eccl.*; S. Iren., *lib. 4, cap. 62*; S.
 Chrysosl. /ioni. 11, *in Epist. ad Ephes.* ; Cone. 2, Cart.,
can. 1. — Audi Conf. Ilclv. post. art. 17 : < Commit-
 < tionem cum Ecclesia Chrisli veri tanti facimus, ul
 < negemus cos coràm Deo vivere posse, qui cum verâ
 < Dei Ecclesia non communicant, sed ab cù se sepa-
 < rant. > Nam ul extra arcam Noe non crai ulla salus,
 percuote mundo in diluvio, ila credimus extra Chri-
 stum, qui se electis in Ecclesia fruendolo pr.ebcl,
 nullam esse salutem certam; et proindè docemus vi-
 vere volentes non oportere separari à vera Chrisli
 Ecclesia. Vide Catecbis. Genev. *Doni. 16*; Calvin.,
lib. 4 Instil, cap. 1, § 10; Pel. Marl., *class. 4. Loe.*
comm. cap. 20, § 9. — Concludamus cum S. Paulo, qui
 Calai. 5, 21, enumeratis operibus carnis, designalsque
distentionibus et sectis, ita monet : *Quæ pnv dico vobis*
sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non
consequuntur. Nulla hic est exceptio, nulla limitatio;
 pœna aulem gravis et certa, quia, ul dicit S. Augusti-
 nus, < non habent Dei charitalem, qui Ecclesiæ non
 < diligunt unitatem, > lib. 5 de Bapl. conlr. Donat.,
 cap. 10.

CAPUT V.

A'on esse introducendum schisma propter mores in
Etclesiâ verâ corruptos.

Mullis imprudentioribus etiamninn jersuasum est
 recessisse ab Ecclesiâ calbolicâ Protestantes, quòd in
 Ecclesiæ calbolicæ episcopis, pastoribus el doeloribus
 corruptissimi mores obliuerent. Quæ persuasio, licet
 carnal fundamento, eximenda lamen est, veritatis ma-
 nifestatione.

In velen Testamento corruptos frequenter fuisse
 mores, turn in populo, turn in sacerdotibus, abundè
 testatur Sç Scriptura. Veriim, ul dicit S. Augustinus,
 Psal. conlr. part. Donat. :

I bi habes tantos Prophetas, habes multos et de plebe.
Dic mihi, quis tunc justorum separavit sibi altare?
I no templo miscebantur, sed mixti non erant corde.
iH'ebani in illos tanta, et unum habebant altare.

IU. i.

< Dicant ergo mihi (inquiit S. August., lib. 2 conlr.
 < Epist. Pann. cap. 70) cui sancio secundum salutem
 < spiritualem obfuerit, vel in sacerdotibus, vel in po-
 < pulo constituto, malus aul maculatus sacerdos ? Ubi
 • crai Moyses et Aaron, ibi murmuratores sacrilegi,
 < quos Deus à facie suâ semper perdere minabatur,
 < Ubi erat Caiphas el ca ieri tales, ibi Zacharias, ibi
 < Simeon el celeri boni. Ubi Saul, ibi David, ubi Je-
 (rumias, ubi Isaías, ubi Daniel, ubi Ezecliiei, ibi sa-
 « cerdoles mali el populi mali; sed sarcinam suam
 (unusquisque portabat. > Vid. S. August, lib. 1, c. 1,
 conlr. Episl. Parm» el lib. 2, cap. 5.

Calvinus, lib. 4 Instil, cap. I, § 18: < Sub Prophetis
 < in plelæ, in magistratu, in sacerdotibus omnia usque
 < adeò corrupta crani, ul non dubitet Isaías æquare Je-
 < rosolymam Sodomie el Gomorrhæ. Religio parlim
 < contempta, parlim contaminata ; in moribus passim
 < referuntur furta, rapirne, perfidia?, cædes el similia
 < scelera. Neque tamen proplercâ aul novas Ecclesias
 < sibi erigebant, aul nova altaria exlrucbam Propheta*,
 < in quibus separata sacrificia haberent ; sed quales-
 < cumque essent homines, quia tamen reputabant Do-
 < minum apud eos verbum suum deposuisse, el cære-
 < monias instituisse, quibus illic colebatur, in medio
 < impiorum cœlu puras manus ad illum cxlendebant.
 < Certè si putâssent aliquid contagionis indèse con-
 < trahere, centies potius mortui fuissent quàm passi
 < fuissent illuc se pertrahi. Nihil ergo cos retinebat,
 < quàm sen anda* unitatis studium. > — Eamdem doctri-
 nam tradii S. Augustinus, lib. 2 conl. Epist. Parm., cap.
 17, el lib. conl. Gaudent., cap. 5, el ex S. Augustino
 Calvinus, lib. > Inslit., cap. I, § 16 ; ciSadacl, resp. ad
 lihr. Arluri. cap. I. Consentit Ducanus, loc. 41, de
 Ecclesiasl., § 25. — Concludimus cum S. Augustino,
 tract. 1 in Epist. Joan. : < Offendit te nescio quis, sive
 < malus, sive ul tu putas malus, siveul lu fingis ma-
 < lus, et deseris lol bonos? >

CAPUT VI.

A'on cwc introducendum schisma propter ritus el
cirremonias.

Quamvis hoc loco nulla sil difficultas, videtur lamen
 consilium Protestantium piacili* testatum facere,
 non esse introducendum schisma propter ritus el ce-
 remonias. — Conf. Ilclv. post, in præfal. : < Tametsi
 < verò in diversis Ecclesiis quædam deprehenditur
 i varietas in locutionibus, in modo expositionis do-
 < cirinæ, in ritibus item el cærvmoniis, caque recepta
 < pro Ecclesiarum quarumlibet ratione, opportunitate,
 < el ædiilcatione ; nunquam tamen ea ullis in Ecclesia
 < temporibus, materiam dissentlouibus el schlsmati-
 < bus visa est suppeditare. » Elarl. 17 : < Obscrvan-
 < dum diligenter docemus, in quo potissimum sit sita
 < veritas el unitas Ecclesiæ, ne temeré schismata ex-
 < citeamus, et in Ecdesiâ foveamus. Sita est illa non in
 < cæremoniis et ritibus externis, sed magis in ventalo
 < et unitate fidei calbolicæ. > Consentit. Discipl. Eccl.
 Middeb., ar(. 42; synod. nation. Dordrac., anni 1570j
 nrl. 72; synod. nal. Ilaga*, ari. 78.

St

CAPUT VII.

Son esse introducendum schisma propter errorem in articulis non fundamentalibus seu non necessariis.

lire materia propius tangit fundamentum causæ. Docent Protest nies non esse introducendum schianti propter errorem in articulis non necessariis, quamvis de iis ipsis nihil certi habeant.—Calvinus, Instil, lib. 4, cap. 1, § 12 : < Quod dicimus purum verbi Dei i ministerium cl purum in celebrandis sacramentis • ritum idoneum esse pignus cl arrhabonem, ut telò < possimus societatem in quà utrumqnc exstiterit pro < Eedcsiâ amplexari, usque eo valet ul nusquam ab- < *jieienth* sit, quamdiu in illis perstiterit, etiamsi mul- < lis alioqui vitiis scateat. Quin etiam poterit vel in « doctrinó vel In sacramentorum administnilione vitii < quippiam obrepere, quod alienare nos ab ejus com- < muntone non debeat. Non cnim unius sunl formic < omnia vene doclrinæ capita. Sunt qiiædam ila ne- < cessaria cognitu, ul fixa es c et indubitata omnibus < oporteat, ceu propria religionis placita ; qualia sunl, < unum esse Deum ; Christum esse Deum ac Dei Fi- < *f* lium ; in misericordia salutem nobis consistere, et < similia. Sunt alia quæ, inter Ecclesias controversa, < fidei tamen unitatem non dirimant, > etc. Et mox : < Primum quidem est, ut per omnia consentiamus ; < sed quoniam nemo csl qui non aliquà ignor.mtiæ < nubeciiti obvolutus sil, aul nullam relinquamus Ec- < elesiam oportet, aut hallucinationem condonemus < in iis rebus quæ inviolati religionis summi, et citra i salutis jacturam ignorari possunt. > Idem docet Ru- emus, loc. il, de Eccl., §22; Zanchius, de Eccl., cap. 7. — Mailoratus, in I Cor. 5, 12, stipulis funda- mentum fidei non subvertentibus accenset, < dogmati < pseudoprophetarum, Pharisæorum et aliorum sert i- < rum apud Judæos, pseudoaposlólontm, hæreliconrn, < paplrtnun, scholasticorum theologorum de jiislifi- < catione à peccatis, de merito, de intercessione di- < vorum. Quæ omnia in speciem quidem aliquid i veritatis habere videntur, sed proprias perspcclaci « ad certissimam Scripturarum regulam probé exami- < nali, rucrc necesse est comperta veritate. > X i.le Crocinm, Anii lkcan. conl. 5, seel. 11, § 5 ; Sodaci., resp. ad ari. Burdeg., ari. 01. — Atque hinc patet, ex sententi^ Protestanlmm, non esse recedendum ab uni- tilo Ecclesiæ propter errorem in articulis non funda- mentalibus; quia tali errore non obstante, manet vera Jesu Christi Ecclesia; ù quàquisquis seso separaverit, subjicitur omnibus pœnis cap. 4 d.«signatis.

CAPUT VIil.

Non esse introducendum schisma propter crcrsionan fundamenti per solam consequentiam.

Itone sententiam tradii Davcnanlms, Epist. ad Da- reum, p. 29 : < Agnosco dogmata multi præler Rosee < articulos in sacris Scripturu contineri, atque ex sacris < Scripturis per firmam consequentiam posse deduci, < quæ sunl cognitu perquam ulilia, cl ad profectum < in theologiçi sidentiâ multimi conducunt ; sc<l sub < amnicodæ salutis aul communionis jericulo limi

c dciniim tenenda sunl, cùm in Scripturis cmitinen, < vel ex Scripturis necessarii') consequi manifesté de- < clarentur el intelligenlur. In hisce si qua Ecclesia < non poiest veram suam sententi.im aliis Ecclesiis ilà < manifestam reddere, ul eas in eamdem pertrahat, < renuntiare debet illarum erroribus, fraternæ ta» < men communioni propter Rosee errores renuntiare < non delict. > Et mox : < Deniqueet illud adjungendum, < non esse impossibile, neque à bonorum Christiano* < ruin officio alienum, cum illis Ecclesiis coimnuno- < nem relinere, quæ nobis opinionem aliquam sequi < videntur, quæ revera non potest cum fundamentali < articulo cohaerere ; dummodo ipsum articulum ex- < plicite profiteantur, et ambabus (quod aiunt) ulnis < amplexentur. Abhorret cnim à cbarilate, imdà recti < ratione, ul quis propter consequentias nec intellectas < nec à se concessas, putetur fundamentalem arlicu- < lum negasse, aul rejecisse, quem firmiter credit, ex- < plicite asserit, et si opus esset, veritatem ejusdem < vel sanguine suo obsignaret. > Videemndem pag.59 et 5G ; Past. Eccl. Gall., epist. ad Dur. pag. 85; Dail læum, Apol. cap. 9; Mare. Aut. de Doni., de Rep. Eccl. lib. 7, cap. II, n. 8. — Hæc doctrina ad pro- scindendas plurimas difficultates, à Reformatis conirà Ecclesiam catholicam moveri consudas, pluriminn servit. Sed non omnium Reformatorum ca csl sen- tentia. Vide Petr. Mari., epist. 42 ad Eccl. peregr, Londin., licci à scippo dissentiat, testante in ejus viti Simii ro. Eàdem varietate laborat Admon. de libr. con- cord., cap. 7 cl 11, ailler loquens cap. 12.

CAPUT IX.

Quando §parationis Protestandum ab Ecclesia ca- tholica.

Omnis quæstio quæ in præsenli negotio moveri po- test, vel est juris, vel facti, vel possessionis. A R<>- mano-Catliolicis stare possessionem unitatis, lùm quoad fidem, lùm quoad charitatem, nemo sanus ne- gaverit. Protestantes à nobis recessisse, et diversam à nobis fidem, diversam communionem, separationem- que charilatis suo facto introduxisse, adeò manifestum osi, ut nec ab ipsis negelur. Catholicos relevai pos- sessio, Protestantes premit divisio ; illi quietem d 'fi- dimt contià inquietos; Ri quàcui.r.que via conantur inchoata* separationi insisterà.— Ipsum caput rei csl: Au *jure facta sit divisio*? An Protestantes ab Ecclesiâ calhoEcâ separati, justo titulo inchoaverint divisionenit aul justo titillo in eà perseverent? Dalurdi\isio bona, datur el mala; quæ lit à bono, semper mala esi divi- sio; non tamen qu i libet divisio csl bona, quæ fil à malo. Nam si propter quodlibet malum dividemia foret Ecclesia, lot essent quotannis schismata, quoi hor.e, quot dies, quoi momenti. Hinc Prcleslanies nullam probant divisionem Ecclesiarum, nisi qux fiat ob er- rorem in articulo fundamentali seu necessario; ne scilicet aposlolica obruantur scleniia, quæ divisiones cl schisinatica operibus carius annumerai, à regno cadorum excludentibus.—Nos autem, licèi divisionem à maio, quæ solo animo fiat, libcenti prolæmus, n; o-

Moliū Lamen monitione instructi. omnem divisionem à primò unitate, sive ea sil fulci, sive cliaritatis, censemus operibus carnis h regno cœlorum excludentibus ab Apostolo annumerari.— < Hinc igitur (inquit S. Augustini*, epist. 154 ad Emerit.) caput esi ordinatis— < simæ inquisitionis, em- schisma factum sil; > et mox : < Tola igitur quaestio csl, ulrùm nihil mali sit schisma, < aut tiiriim schisma non feceritis; > et posteo : < Quæ- < ritur ulriim vestra, an nostra sil Ecclesia Dei. Quæ- < propior illud quærendum csl à capite, cur schisma < feceritis. >

Ad hanc quæstionem manuducimnr Apostolo præeunle, I Cor. 14,56 : *An à vobis verbum Dei processit? nut in vos solos pervenit?* Si à Protestanlibus non processit verbum Dei, cur ab iis non recipiunt verbum Dei, quibus à principio fuit traditum? cur ad suum beneplacitum interpretantur verbum Dei, quod aliena fidelitate cl auctoritate traditum acceperunt? Quo fundamento dividunt Ecclesiam Christi, propter intelligentiam verbi Dei, quæ ab ipsis non processit? Si ad solos Protestantes non pervenit verbum Dei, cur dividuntur h Catholicis, ad cpios à principio pervenit? Idem verbum Dei Protestantes nobiscum receperant, cl cum totà Europi; et nonnulli inquieti putâninlad se solos ejus intelligentiam pervenisse; ac magisterium reformandi Ecclesiam sibi vindicarunt; incipientes à divisione Ecclesiæ, quo vol maxime contravenitur verbo Dei.

CAPUT X.

Protestantes ab unitate Catholica recessisse, fatentur Protestantes.

Schiciblenis, disp. 2 conl. Meth. August, thés. 4, asserii : < Lutherum et asseclas, qui papatum accusâ- < nini, reformânmt cl ab eo defeceruht, copiose et < nervose justicôsso suam contrit papatum accusa- < tionem, reformationem cl discessum. > Similia habet, disp. I, lhes.5. Vide Ilulshoviim, fol. 154 Apologo Conf. August, lit. de conjug. saccrd. Mcianlh. in resp. nd art. Bavnr., q. 5; Conf. Saxon, in præfal.— Deformati idem fatentur. Confessio Helvetica poster, art. 17: < Objicitur nobis varia esse in Ecclesiis no- < siris certamina atque dissidia, postquam se h romanó < separiirunt Ecclesiâ. > Ad hoc Crocius dicil, cap 8, n. 9: < Helvetii separationem agnoscunt ab Ecclesiâ < romana. > Synodus Delphensis dicil : < Manifestum < est quòd primi Ecclesiæ Reformatores prodoloribus < Ecclesiæ pontificia* haberi noluerint, sed contra ab < iis secessionem fecerint. > Vide ('alvinum, resp. ad versipel. et Instil. lib. 4, cap. 2, § 2, 6; Petr. Mart. Loe.comm.class. 4, cap. G, n. I, 7,55; Zancli. cap.8, ad défie, à Dorn. Eccl.; Daillæiim, *la Foi fondée*, part. I. cap. 3; Jo. Bergium, de Verb. com. cap. I; Croc, cao. 8, n. 1.

CAPUT XL

Protestantiuni ad excommunicationem provocatio discutitur.

Multi Protestantes ad excommunicationem Leonis X, episcopi romani, provocant, male existimantes fieri non posse, ul excommunicali sint schismatici.

Sed cùm non dissimilem objecerim exceptionem S. Augustino Donatista, in respondendo ejus tramitem! sequemur. — Hoc certe dicendum est, vel culpam fuisse in excommunicante cl excommunicato, vel non fuisse culpam sive in excommunicanto, sive in excommunicato; vel culpam fuisse in excommunicato, non autem in excommunicanto, vel culpam fuisse in excommunicanto, non autem in excommunicato. Et in bis omnibus nullum crimen esse Ecclesiæ catholice, cui nos communicamus aperte ostendimus. — Si culpa fuit in excommunicante, et non in excommunicato, faciamus, quod ail Apostolus, Ephes. 4,52: *Donantes invicem, sicutet Detain Christo donavit nobis*; ul maligni homines, nec illi qui forte fuerunt, vel cliam sunt apud Catholicos, nec illi qui fuerunt, vel cliam sunl apud Protestantes, impedianl concordiam nostram et vinculum pacis: uno Protestandum scelere correcto, quòd se frustrò separaverunt ab Ecclesiâ catholicâ, quasi oh Leonis X culpam, cùm cl ipsi habeant excoiimunicatos similiter culpabiles. — Si autem non fuit culpa, sive in Leone X excommunicante, sive in Prolectantibus excommunicatis, nullam videmus litis causam, nisi quia est justa causa ul Protestantes se corrigant, qui seipsos sine causò separarunt, privata instituentes conventicula, unilalemque priorem deserentes. — Quòd si culpa fuit in excommunicatis, non autem in excommunicante. certe excommunicalorum fuil legitimo superiori suo acquiescere, et posterioribus Protestanlibus siandum fuit decretis generalis concilii, ad quod (.inherits appellaverat, etubi discipuli ejus causam obtinere non potuerunt. — Porrò, si culpam velint esse in Leone X excommunicante, non autem in excommunicatis, nec sic purgantur Protestantes à crimine schismatis. Nam potuit ad Leonem X pertinere ea culpa, cl ad nonnullos alios; verùm ad universam Ecclesiam catholicam perlinere non potest. Quomodò enim ea culpa ad Ecclesiam catholicam pertineat, quæ adhuc nescii an vera siul quæ à Protestantibus Leoni X tribuuntur. Putemus nobis modò probatam, modò demonstratam esse Leonis X culpam, quid agimus de tot gentibus cl populis catholicis eam culpam ignorantibus? Deseruntur nescientes, ergò deseruntur innocentes. El cùm illud sil nullum crimen illarum gentium, quòd Leonis X ignorent culpam, hoc esse incipit in Protestanlibus primum crimen, quòd innocentes deserant. — An nos, si sciremus Leonis X culpam, currere debemus, et cos decere, quòd scimus? I t quid hoc? Sicut innocentes sunt, innocentes sunl cliam dum nesciunt. Non enim malefacta hominum cognoscendo, sed cognitis non consentiendo, de incognitis autem non temerejudicando, innocentiam custodimus. — Ac per hoc, ul diximus, innocens est Ecclesia catholica, culpam quæ a Protestantibus Leoni X tribuitur, etiamsi recte tribueretur, ignorans. Ah his autem innocentibus Catholicis, qui seipsos segregariint, eodem ipso crimine separationis et schismatis, innocentiam perdiderunt. Et modò nos docent se recte tribuere culpam Leoni X, ul ut ab illis innocentibus Catholicis nos separent, m

quos non habent vera quæ dātī; vel ut videantur reclusi separati ab innocentibus catholicis, quibus culpam Leonis X non tribuunt. — Hoc enim Protestantibus dicit Ecclesia catholica, quod quidem sermone brevissimum est, sed robustissimum veniale; confligebant inter se, hinc Lutheri, inde quidam ex Ordine S. Dominici. Oborta dissensio cum latius serpere, nec per concordiam componeretur, ad summum pontificem delata est; nam generale concilium omnimomento nec colligi potest, nec debet. Quid peccabit Leo X, qui crimina, nonnullis ex Ordine S. Dominici objecta, sibi forte non probata, noluit damnare? Quid peccavit Leo X, quod Ludico silentium imposuerit, quiddamque non acquiescentem excommunicaverit? Dicunt quidem Lutherani provocasse Lutherum ad concilium generale, adeoque nec acquiescendum fuisse. Verum quilibet moderatus non difficulter iudicabit, pro pace Ecclesiarum, et ordine in Ecclesia consuevit, fuisse omnino acquiescendum. Demum tamen, Ludico non imponendum fuisse silentium, neque Lutherum fuisse excommunicandum. Quid peccavit Ecclesia catholica, quæ causam Ludici malum iudicem habuisse nescivit, et eum male iudicasse non credidit, de quo hic et ille fidelis iudicare non potuit? Sicut enim quorundam ex Ordine S. Dominici scelus, si Leonem X latuit, non cum utique contaminavit; sic et Leonis X scelus, si aliquod fuit, quia Ecclesiam catholicam latuit, eam profecto contaminare non potuit. — Illis igitur innocentibus innocenter communicamus, hodieque communicamus, nescientes quæ tunc acta sint. Quapropter, etiamsi vera esse quæ in Leonem X dicunt, Protestantibus dederimus, nulla causa est cur ab innocentibus, qui hæc nesciunt, recedamus, et transeamus ad eos qui propterea crimine schismatis omnes implicati sunt, quia id fecerunt quod nos facere suadent, ut non exemplo Apostolorum toleremus malos, etiam episcopos, sed exemplo hæreticorum deseramus bonos.

At faciamus, orbem terrarum, quod fieri non potest, hodie nobiscum ad liquidum posse cognoscere venni esse in Leone X culpam; numquid ex hoc innocentior fieri poterit, quam erat antequam nassetur? Sicut enim Leonis X culpa, quamvis adhuc in hac vita esset. Ecclesiam catholicam inficere non potuit; sic ejus, qui jam ex baptismo emigravit, etiam cognita culpa maculare non potest. Si ergo talis est causa vestra, de culpa vel Leoni X excommunicanti, vel Ludico excommunicato iribendum, ut tam invicta sit, etiamsi falsa essent quæ in Lutherum de excitatione turbis nostri dicunt, et vera essent quæ Lutherani in Leonem X dicunt, hodie cognoscamus quid habent quod respondeant? Sive illa potius vera quæ nos de Protestantibus dicimus, et falsa quæ de Leone X dicuntur, sive utraque vera sint, ubique Protestantes vincuntur, et tamen plus sibi concedi nequeunt postulare. Vide S. Augustinum, de Civitate Dei lib. 2 contra Iulianum, Petii, cap. 21, etc. et lib. 5, cap. 58.

CAPUT XII.

Excommunicato* posse esse schismaticos.

Quia nonnullis videtur excommunicatos non posse esse schismaticos, quasi, vi terminorum, ejectus ab Ecclesia non possit censeri inde abivisse, aut ejus communionem deseruisse, aut unitatem dirupisse, seseque ab ea separasse aut segregasse; non imitabile erit ostendere quomodo excommunicati possint esse schismatici. Nam si excommunicati non possint esse schismatici, omnino examinanda erit quaestio de iustitia, vel iniustitia factæ per Leonem X excommunicationis; nisi Catholici malint ostendere, ante latam excommunicationem, à Protestantibus schisma inchoatum esse. Neutrum verò necessarium esse ducimus. — Kalio schismatis non consistit totaliter in recessu à prioris unitate; nam si totaliter consisteret in recessu, nullus daretur recessus à prioris unitate sine schismate; quod tamen est falsum; quia Christianus, desertor christianæ religionis (adeoque recedens à prioris unitate) transiens ad Turcas, non est schismaticus, sed apostata. — Nec requiritur recessus à prioris unitate, ut quis sit schismaticus; nam qui nascuntur et educantur in parte schismatica, adhærentes segregatis à prioris unitate conventiculis, sunt schismatici: licet ipsi à prioris unitate non recesserint, in qua nunquam fuerunt. Item S. Augustinus, de Actis cum Felice lib. I, cap. 8, urget Manichæos tanquam recedentes ab Ecclesia et fide catholica, cum tamen ipse Manichæus, qui numquam fuerat Catholicus, à prioris unitate non recessisset, sed alii, qui Manichæi opus adhaerant. Quamvis igitur Lutheri et Calvinus numquam fuissent catholici, reclusi eis objiceremus crimen schismatis; quia pariem communionis suæ instituerunt divisam ab unitate catholica, abstractis à prioris unitate Ecclesiae membris. — Ut quis ergo dicatur facere schisma, duo requiruntur, eademque sufficiunt: Alterum est, ut instituat privata conventicula; alterum, ut illa conventicula instituantur ex desertoribus prioris unitatis. Non sufficit sola institutio privatorum conventiculorum, nam ab initio mundi et Ecclesiae nulli instituerunt privata conventicula, in quibus Deum colerent, vel falsos deos adorarent; quos tamen nullus dixerit fecisse schisma. Non sufficit sola desertio prioris unitatis catholice, quod ea apostatas quidem faciat, sed schismaticos facere non possit. Ibi autem quis instituit privata conventicula, eaque colligit ex desertoribus prioris unitatis, tunc indubie facit schisma.

Nunc videndum quoniam dicantur deserere priorem unitatem. Et cerium est excommunicatos, sive per excommunicationem ejectos, non sponte deserere priorem unitatem, adeoque nec proprie deserere, cum desertio inferat actum spontaneum et voluntarium. Excommunicatio autem vel est justa, vel injusta. Si justa sit, excommunicatus desinit esse membrum Ecclesiae. Sin autem injusta sit, excommunicatus manet membrum Ecclesiae. Si juste excommunicati instituant privata ex iuste excommunicatis conventicula,

faciunt schisma; quia cùm obligentur redire ad unitatem prioris Ecclesiæ» voluntarie recedunt debito redeundi, et ipso facto repudiant priorem unitatem, à qua diversam instituunt communionem. Si injuste excommunicati instituunt privata ex injuste excommunicatis conventicula, faciunt schisma; ciim enim injuste excommunicati sint membra Ecclesiæ unita, per institutionem privatorum conventiculorum, voluntariè renuntiant isti unioni, et priorem unitatem deserunt. — Quamvis igitur Lulhenis, ejusque assedio nullum fecissent schisma ante excommunicationem, quamvis injuste essent excommunicati, ut volunt Protestantes, tunc tamen priorem communionem deseruissent, tunc unitatem dirupissent, tunc sese separâssent et segregâssent, quando divisa a priore unitate instituerunt conventicula. Cimi enim injuste excommunicati non desinat esse membrum ejus Ecclesiæ per quam injuste excommunicatus est, per se patet ejusmodi excommunicatus tunc sese separare et segregare ab universis innocentibus Christianis prioris unitatis, tunc priorem unionem deserere et dividere, quando segregata erigit conventicula; (Icique auctorem schismatis, sive partis à corpore ecclesiastico divisa*.

— Probamus idipsum exemplo, quod referi Cassiodorus, Hist. Tripart. lib. 1, cap. 18, de Melitio. Hic cùm in -Egypto esset episcopus, et persecutionis tempore fidem negasse! atque sacrificâssent, depositus et damnatus est. < Ergo, iuquit Cassiodorus, damnatus < mullos habuit sequaces, et hæresiarcha factus est « eorum qui hæceniis ab eo in -Egypto Melitiani vocantur, nullam justitiæ satisfactionem habens, cur < remanserit ab Ecclesia separatus. Dicebat enim in < juriam se esse passum, et obloquebatur sæpitis, i ele. Melitius damnatur, et conqueritur se injuriam pati; quia tamen instituit privata conventicula, à corpore ecclesiastico segregata, tanquàm auctor schismatis damnatur in synodo Nicænâ, lestante eodem Cassiodoro, lib. 2 cap. 2. — Ità Lulhenis excommunicatur à Leone X, et mullos habet sequaces. Factus est auctor eorum qui hactenus in Europâ Lulherani ab eo dicuntur. Nullam justam causam habuit, cur manserit ab Ecclesiæ unitate divulsus. Dixit se injuriam passum esse, et etiamniim per discipulos suos obloquitur. Pari tamen jure cum Melitio habetur auctor schismatis; ipse cum suis adhaerentibus iis malis involutus, quæ ostendimus schismati esse connexa.

Simile exemplum habemus in Ario et ejus assecclis. Illis enim ab Ecclesia ejectis, scribit S. Athanasius cum episcopis provincialibus imperatori Joviniano, Hist. Tripart. lib. 7, cap. 5: < Auctores facti sunt hæc res et schismatum universalis Ecclesiæ. > Quamvis igitur ejectus sit ab Ecclesiâ Arius, quamvis plurimi ejus partibus accesserint, fuit tamen schismaticus, propter erecta conventicula ab unitate priore divisa. Atque ita Lulhenis fuit auctor schismatis, licet ejectus fuerit et plurimos habuerit adherentes. — Apollinaris cum suis damnatus est à Damaso et provincialibus conciliis. (Ex illo (inquit Ruffinus, Hist. Eccl. lib. II, cap. 20) Apollinaris ab Ecclesiâ declinantes,

< et episcopos sibi sunt partis et dogmata propria Ecclesiasque defendunt. > Ubi constat cos ab Ecclesia declinantes, proprios suæ partis episcopos, propria dogmata, proprias Ecclesias defendentes, fuisse etiam schismaticos; et tamen orant damnati et excommunicati. Nihil ergò impedit quominus aliquis sit schismaticus, etiamsi antequam sit sit damnatus et excommunicatus.

CAPUT XIII.

De officio injuriam excommunicatorum.

Ponamus illicum injuste excommunicatum esse Luiherum à Leone X, dicit nobis S. Augustinus, de verâ Intelig., cap. 7, quale fuerit ejus officium: < Sæpè < etiam sinit divina providentia per nonnullas nimium < turbulenta carnalium hominum seditiones ex illi < de congregatione christianâ, etiam viros bonos. < Quam contumeliam vel injuriam suam cùm palient < lissimè pro pace Ecclesiæ tulerint, neque ullas non < vitales vel schismatis, vel hæresis moliti fuerint, < docebunt homines quàm vero affectu, et quanta sint < ecclesiale charitalis Deo serviendum sit. Talium ergo < virorum propositum est, aut sedatis remeare turbidit < nitis; aut, si id non sinatur, vel eadem tempestate < perseverante, vel ne suo reditu talis aut salvum < oriatur, tenent voluntatem consulendi, etiam cum < ipsis quorum molibus perurbationibusque cesset < nini, sine ullâ conventiculorum segregatione usque < ad mortem defendentes et testimonio juvantes eam < fidem, quam in Ecclesiâ catholicâ predicari sciunt. « Hos coronat in occulto Pater, in occulto videns, « Rarum hoc videtur genus, sed lamen exempla non < desunt; imò plura sunt quàm eredi possunt. > Itaque Lutheri fuisset pro bono pacis necessaria, nullâ conventiculorum segregatione, publicam Ecclesiam quicquid inturbare. Nam conventicula separata insilire, est facere schisma; sive id fiat ab excommunicato, sive non excommunicato. Neque referi, etiamsi excommunicatus Ecclesiam per quam excommunicatus est, pro orthodoxa non agnoscat; nam neque Ariani, neque Donatistæ, neque Apollinaristæ Ecclesiam catholicam agnoscebant orthodoxam; et tamen habili sunt schismatici. Arius cum adhaerentibus excommunicatus est, et instituens privata conventicula declaratus schismaticus.

Neque dicant Lutheri cum suis non fuisse ab Ecclesiâ catholicâ segregatum affectu charitatis, sed tantum regimine, administratione, ritibus, et societate externa; nam illi sunt schismatici qui, societate externâ desertâ, privata instituunt conventicula. Etiamsi verò jactent ore et verbo se charitatem habere, tamen et opere ostendunt se charitate destitui. Dari segregata conventicula extra unitatem catholicam (quam schismatici negligunt aut repudiant) cum verâ charitate, par est ac si diceretur dari, secundum idem, divisum et unitum. Aeracharitas unit Ecclesias particulares in unum corpus ecclesiasticum, ubi deest unio, deest charitas. < Charitas enim christiana nisi in imitate Ecclesiæ non potest consistere. > S. Augustinus, contra Iulianum, lib. 2, cap. 77.

CAPUT XIV.

De [roteitantium ad Ecclesiam gravam aliasque orientales provocatione.

Ut Protestantes crimen schismatis sui specioso obtegant velamine, dicunt se quidem recessisse ab unitate Ecclesiæ romano-catholicæ, non lamen ideò deseruisse omnes Catholicos toto orbe dispersos, nec Ecclesiam universalem catholicam, nec Ecclesiam grecam, aliaste orientales. Vide Petr. Mart. Loe. comm. class. 4, cap. 6 n. 4; Eilbracht. Epanorth. cap. 12, annoi. 4; Croc. cap. 8, num. 54; Unisonan, de Prescript, lhes. 116. Consideratio I. — Si Ecclesiæ orientales sunt catholicæ, ergò illæ Ecclesiæ non errant in tillo articulo fundamentalì et ad salutem necessario. Consequentia patet: quia Ecclesia errans in articulo necessario non est catholica, uti fatentur Protestantes. Consideratio 2. Si Ecclesiæ orientales non errant in ullo articulo fundamentalì, ergo Protestantes tenentur cum iis colere communionem, si possint. Consequentia patet: quia Ecclesiæ particulares catholicæ, non colentes communionem cum aliis Ecclesiis particularibus catholicis, quandò possunt, sed eadem repudiantes, Hunt schismatici. — Consideratio 3. Si Protestantes tenentur colere communionem cum Ecclesiis orientalibus, si possint, ergò et Ecclesiæ orientales tenentur colere communionem cum Protestantibus, si possint; ergo Ecclesiæ orientales, ex sententi! Protestantium, sunt schismaticæ. Patet hæc consequentia: quia Orientales noluerunt amplecti communionem Protestantium, etiam ab his requisiti, uli constet ex declaratione Jeremiæ, Constantinopôlitani patriarchæ, aliisque apud Leon. Allai, de Eccl. Occhi. cl Orient, consensus, cap. 8, n. 2, 5. — Consideratio 4. Si Ecclesiæ orientales, ex sententia Protestantium, sunt schismaticæ, ergo Ecclesiæ orientales, ex sententi! Protestantium, non sim catholicæ. Consequentia patet: quia eadem Ecclesia particularis non potest simul esse schismatica et catholica. — Consideratio 5. Si Ecclesiæ orientales, ex sententi! Protestantium, sunt catholicæ, ergo nullus articulus lidei vel morum, de quo controvenitur sive inter Ecclesias orientales, sive inter Orientales et Protestantes, est fundamentalis aut necessarius ad salutem. Consequentia patet: quia alioquin diversum sentirent non possent uirique esse catholici. — Consideratio 6. Si nullus articulus fidei vel morum, de quo controvenitur sive inter Ecclesias orientales, sive inter Orientales et Protestantes, est fundamentalis, ergò Protestantes non recesserunt ab unitate Ecclesiæ romano-catholicæ propter ullum articulum, sive inter Ecclesia* Orientales, sive inter Orientales et Protestantem controversum. Consequentia patet: quia, ex sententia Protestantium, non est deserenda unitas Ecclesias propter articulum non fundamentalem. — Consideratio 7. Si Protestantes non recesserunt ab unitate Ecclesiæ romano-catholicæ propter ullum articulum, nec inter Ecclesias orientales, sive inter Orientales et Protestantes controversum, ergò nec Protestantes intercedunt ab unitate Ecclesiæ romano-catholicæ

propter ullum articulum, quem etiam orientales Ecclesiæ lenoni cum Ecclesiâ romano-catholicâ. Consequentia patet: quia alioquin respectu nostri esset fundamentalis, respectu Orientalium non fundamentalis. Consideratio 8. Si Protestantes non recesserunt ab unitate Ecclesiæ romano-catholicæ propter ullum articulum quem etiam orientales Ecclesia* orientales tenent cum romano-catholicâ, ergo omnes Protestantes, qui ejusmodi articulum assignant, tanquàm causam justam et necessariam, cur ab unitate Ecclesiæ catholicæ recesserint, eo ipso non justificant separationem suam. Consequentia patet: quia, ex sententi! Protestantium, non est faciendum schisma propter errorem in articulo non fundamentalì. Consideratio 9. Si omnes Protestantes, qui ejusmodi articulum assignant, tanquàm causam justam et necessariam, etiam ab unitate Ecclesiæ romano-catholicæ recesserint, eo ipso non justificant separationem suam, ergo Protestantes non possunt allegare unum solum articulum controversum, tanquàm justam causam separationis suæ ab unitate Ecclesiæ romano-catholicæ. Probatur consequentia: cum enim judicent Protestantes, orientales Ecclesias in multis articulis errare, nisi doceant ex sententi! Ecclesiæ suæ, errores Orientalium non subvertere fundamentales articulos, pretensos autem errores Ecclesiæ romano-catholicæ subvertere articulos necesarios; nihil ad rem faciet, quidquid allegabunt. Nisi etiam docuerint Protestantes ex S. Scriptor!, errores Orientalium non subvertere articulos fundamentales; Romano-Catholicorum autem pretensos errores subvertere articulos fundamentales, similiter in vanum laborabunt. Quomodo autem hic nobis adferent Protestantes sententiam Ecclesiæ suæ, quæ nihil certi habet de articulis fundamentalibus? Quomodo nobis probabunt ex S. Scriptur! nostros potius pretensos errores subvertere fundamentum fidei, quàm errores Orientalium? Nos existimamus omnes eos schismaticos, qui putant id prestari posse.

CAPUT XV.

De excusationibus simpliciorum.

Excusatio I est, quòd fuerint coacti recedere ob persecutionem contra ipsos molam, tyrannidemque exercitam. Respondet S. Augustinus, lib. 1 contr. liti. Pelii., cap. 15: « Objicitis persecutionem; respondet vobis frumenta Dominica: aut justè faciunt est, aut palea nostra fedi. Quid ad hoc dicitis? » — Excusatio 2 est, quòd dicant se non recessisse ab unitate Ecclesiæ Catholicæ, qui in Ecclesiis Protestantium nati deducti sunt, sed majores suos, thlvinii, Lutheri et similes. Respondet S. Augustinus, lib. 1 de Rapt, contr. Donal., cap. 5: « Illi, qui per ignorantiam ibi (apud hærelcos) baptizantur, arbitrantur ipsam esse Ecclesiam Christi, in istorum quidem consideratione (qui sciunt esse hæreticam) minime peccant; sacrilegio tamen schismatis vulnerantur » « non ideò non graviter, quia illi gravius. » Vide lib. 1 Contr. liti. Pelii., rap. 25 et lib. 2, cap. 8; et de Unii. Eccl., cap. 2; S. Optat. Milesi!, lib. 1 et 2. — Excusatio 3 est, quòd dicant se esse baptizatos, se credere

in Christum, se bonis operibus operam dare, ac prmdē se sperare salutem, etiamsi illi parti adhærcat, «pi:c divisa est ab imitate Ecclesiæ catholicæ. Respondet S. Augustinus, contr. lilt. Petii., lib. I, cap. 77 : < Solemus ostendere quomodōnon prosit hominibus, < quamvis sint vel Sacramenta vel lides, ubi non est < charitas; ul cūm ad catholicam unitatem venitis, in- < teUigatis quid vobis conferatur, et quantum sit quod < minus habebatis. Charitas enim Christiana, nisi in < unitate Ecclesiæ, non potest custodiri*; atque ilà vi- < dentis, sine illà nihil vos esse, etsi baptismum cl fidem < Uncalis, et per illam etiam montes transferre possitis. < Quodd si hæc et vestra sententia est, non exsufflemus < vel Deisacramenta, quæ novimus, vel ipsam fidem; sed < teneamus cbaritatem, sine quā cl cum sacramentis et < cum fide nihil sumus. Tenemus aulcm cbaritatem, < si amplectimur unitatem; amplectimur autem uuita- < tom, si cam non per verba nostra in parte confingi- < mus, sed per verba Christi in unitate cognoscimus. > Vide lib. 2 contr. Crescent., cap. 12, cl in Psalm. 88, et lib. 1 de Past., cap. 12 et Episl. 152. — Excusatio 4 csl, quodd nonnulli dicant Deo credendum esse se- cvjidum mensuram gratiæ ab ipso accepta; calholicos quidem nulla credere, quæ Protestantes non creduni; sed illos quimpie lalenta accepisse, hos duo, vel tria. Sc Calholicos non damnare; sed et in suà modicitàle salutem sperare. Resp. : Hic valent, quæ ex S. Augustino ad pnvcedenlia attulimus. Nam si nihil prodest baptismus el fides, sine ncessariò chántate, nulló minus pruderli aliqua porlio fidei, quæ habetur in di- visione cl schismale.

CAPUT XVI.

I)c effugiis doctorum.

Effugium 1 est, quodd dicantl Catholicos pacem Pro- testantium respuere, etiamd condonentur errores Ec- clesiæ catholicæ. — Resp. : Ecclesia Catholica non in- diget condonatione errorum, quamdiii non csl legitime convicia et roris. Catholicam autem Ecclesiam milio legitimo iudicio convictam osse, ostendetur in sequen- tibus. Quibus enim iudicibus erravit Ecclesta catholica, nisi accusatoribus ejus? cor'un quo tribunali condem- nata est, nisi illo quod cum divisione incoqui, cl etiam- niim in divisione perseverat? Si hoc tribunal, si hi iudices sequendi sunl; absoluti erunt omnes hærelici, omnes schismatici, quorum nullus unquam ebullit, qui pro defensione criminis, non ca temeritate condem- naret Ecclesiam, qua eam accusabat. — Effugium 2 csl, quodd dicant ex precepto apostolico fugiendam osse idololatriam et Babylonem, nisi plagarum Dei velimus esse participes, 1 Cor. 10, 1 Joan. 5, Apoc. 18 cl 2 Cor. 6; Conf. Hclv. poster art. 17; Arinin. disj>. 22, lites. 15.— Resp.: Is temerariorum accusatorum mos est, ut audacter objiciant crimina, nihil probantes. Ex- cutiemus suo loco objectionem idololatria», et osten- demus, vel ctiissam ignprariam, vel extremam mali- tiam isti calumnia paràsso viam; neque esse Babylo- nem in Ecclesià catholici, sed in confusa turbulentorum phanlasià. — EfTagiim 3 est, quodd dicant curn Catho- licis non posse haberi pacem; quia volunt in omnibus

et singulis probari suos errores. Eflbracht. in Epa- noi th., cap. 11, annet. 5.— Resp. : Catholici non ur- gent explicitum et expressum consensum circa omnes et singulos conciliorum canones, ab omnibus el sin- gulis fidelibus; ciim cl viris doctissimis non semper sini nolæ particulares definitiones. In multis non man- datur ab Ecclesià catholici expressa notitia; in nullis non requirit assensum omnium clsingulorum; licèi in nullo (propior reverentiam definitionibus Ecclesiæ de- bitam) liceat contradicere. Aliud utique csl, expres- sum consensum postulare a singulis; aliud, licentiam obtrectandi remove ab omnibus. Sunl apud Calholi- cos aliqui articuli, Protestantium doctrinæ contrarii, qui redeuntibus ad nos essent explicite credendi; sed ii pauci sunl, et recte intellecti atque explicati, non habent illam difficultatem quam sibi persuadent Pro- testantes. Sed cl olim dicebat schismaticus Parmenia- nus : < Væ illis qui dicunt quod nequam csl bonum, et « quod bonum esi nequam; > cui respondetS. Augu4., lib. 2 contr. Epist. Parm. cnp. 1 : < O stultissimam < cæcilitatem! quid enim tàm bonum et l'un Jucundum, < quàm habitare fratres in unum! quodd illi nequam dt- < eunt cl amarum ponunt, qui se ab omnibus frnlribus < separànmt, dñu vanas suspiciones suas, ne dicam < factiosas calumnias, vel non excitare, vel excitatas < tollere noluerunt. >

CAPUT XVII.

.Xîdlo jure fdcin esse divAionem ProtecstmVwm ab Ec- clesia calholicli) probatur iJ ex confessione Protei- (antium.

Quia in antecedentibus ostendimus, ex senlentià Protestantium, non esso recedendum ab unitate Ec- clesiæ, propter errorem in articulis non necessariis, si salvi maneant necessarii; nunc pergimus declararo quomodò. fatentibus Prolestanlibus, Ecclesia catholica non erraverit in fundamentalibus scu necessariis; unde concludemus nullo jure faclatn esse divisio- nem.

Daillæus, *la Foi fondée*, part. 3, chap. I. postquam retulisset articulos quos Reformati dicunt fundamen- tales, seu necesarios, addit : < Roma non contradicit < articulis quos credimus; ipsa profitetur se cos cre- < dere; > clmox : < Quis potest negare Romam ctiam- < nùm eos articulos necesarios tenere? » Et iterum : < Quoad meam religionem, id est, fidem, quam prolmvi < Scripturis, clarum csl omnes veros Christianos anti- < quos et modernos consentire, et per consequentes < eos esse mcæ religionis; > et mox : < Roma profite- < tur articulos necesarios, quos exposuimus. > Undi concludit: < Aimciiirnr.iMr-KxoNsixTCOXTnovEnsi. > Similia habet Calvinus, Instil, lib. I, cap. 2, § 11, et in 1 Cor. 5. 15; Petr. Marl. Loe. comm, class. 5, cap. 9, §27; Zanchiis, in Prof. lib. de Naturò Dei, cl lib. 1 in 4. pra cept. loe. 4, q. I; Eilbracht., Epnorth. cap. 22, annotat. I, 3;Croc., Ami-Bec. loin. 2, contr. 12, sect. II, n. 1G, 17, cl sect. 12, n. 4. Mare. Ani. de Doin., lib. 7, de Republ. Eccl. cap. 5, § 10. — Non disputamus hoc loco, an Ecclesia romano-calholic t sil erroribus fædata, abusibus contaminata, impuritè

tibus involuta, vel corruptelis repleta; quod seorsim suo loco examinabitur. Nunc ita concludimus : *Nullo jure fartam esse divisionem Protcslantium ab Ecclesia catholicà*; tùm quia docent non esse recedendum ab Eeelesià quæ non errai in articulo necessario; tùm quia fatentur Ecclesiam romano-calholicam non errare, vel erràsse in articulis necessariis.

De testimoniis el confessionibus suorum dicit Eilbractus, Epanorth. cap. 4, annoi. 7 : < Hujusmodi < iudicium non nititur certitudine fidei, nec prætoria < quàdam potestate, sed ebristianâ cliarilate, quæ < op(ima sperat, et ad clementiam inclinai, non ad < crudelitatem. Quamobrcm cliam, licèi interdum lon- < giùs atque par est progredierentur, Limen aliorum < rectifts sentientium judiciis, ipsique veritati non præ- < iudicaret. > — Resp. : Sed nec iudicium eorum (pii condemnant Ecclesiam catholicam, nititur certitudine fidei, nec prætoria quàdam polesLale. Quid ergò? Non Christiana charitalc, quæ optima sperat, clad clementiam inclinat; sed spiritu contradictionis, ad crudelitatem parato. Quorum proindd iudicium, pro defendendo schismate ab unitate ebristianâ abhorrens, verilati non praejudicat. Deinde, si inter Protestante^ rinl. qui dicant Ecclesiam catholicam errare in articulis necessariis; sini cliam, qui dicant eam non errare in articulis necessariis. Ergo inter Protestantes non absolute constat, quinam sint articuli necessarii. Ergo inter Protestantes non absolulè constai, an Ecclesia catholica erraverit in articulis necessariis. Ergo inter Protestantes non absolulè constat, an recesserint qb 'initate Ecclesiæ catholicæ ob errorem in articulis necessariis. Ergò Protestanlihus non absolulè constat, justé, an iujusiê divisi sint ab Ecclesia catholica. Hoc autem injustissimum est.

CAPUT XVIII.

Nullojure factam cw divisionem Protestandum ab Ecclesia catholica, probatur 2 ex Unitate Ecclesiæ.

Docent nobiscum Protestantes veram Jesu Christi Ecclesiam esse *unam*. Cumque fateantur Ecclesiali Tomanckcalholicam esse veram Ecclesiam, «piando al» <4 divisi sunl Protestantes, segregarunt se à verá Jesu Christi Eeelesià, atque adeò indio jure facta est divisio. Si enim una tantùm Ecclesia csl corpus Christi, nullo membrum ab eo corpore separatum vivificatur Spiritu Christi. Ergò quicumque se ab eo separat, subiacet omnibus pœnis supra designatis. Vel igilur £c- « lenia romano-calliolici est vera Ecclesia, vel non est vera Ecclesia. Si prius; noti potuit justa esse divisio; mo postorius, contradicunt suis. Ne igilur sibi contradicant, romana Ecclesia csl vera Ecclesia; quæ cùm una lanital sil, injusta csl separatio, redintegranda csl unio.

Hanc rationem unitatis ursit S. Optalus Milevilanus, lib. 2: < Quis dubilel vos illud legitimum in Sacra- « mentorum mysterio preterire non posse? Offerre • Deo di< ilis pro Ecclesia, quæ una esi; hoc ipsum < inrnd.icii pars csl. unam le vocare, de quâ feceris i duas. I i offerre vos dicitis pro nnà Eeelesià, quæ sit

< toto terrarum orlie diffusa. Quid si unicuique ves(riiin < dical Deus : Quid offers pro tutù, qui non es in tolà? > Quid si ctiam ProlesLmtibus dicerei Deus : Quid creditis, quid profilemini, quid docetis Ecclesiam esso unam, qui non estis in unâ, de quâ fecistis plures?

CAPIT I XIX.

Nullojure faciam esse divisionem Protestanlium ab Ee-lesià catholica, probatur 5' cx Sanctitate Ecclesiæ.

Protestantes nobiscum docent Ecclesiam Jesu Christi esse *sanctam*, quod hoc loco non accipimus, nisi de sanctitate doctrinæ. Clinique jidem Protestantes te- neant veram Jesu Christi Ecclesiam non errare in fundamento, seu articulis necessariis, videndum est quid ex eo capite statuendum silde Protestanlium divisione. — Retulimus suprâ quomodò ex sententiâ Protestan- dum Ecclesia romano-caiholica sil vera Ecclesia; hic aulem docent Prolestantes veram Ecclesiam non errarq in articulis necessariis. Ergo Ecclesia romana catholico non errat in articulis necessariis. Ergò ab eâ non fuit recedendum. Nam, ut docent, non est recedendum ab unitate Ecclesiæ, propter errorem in articulis non necessariis. Ergo nullo jure facta est divisio. — Deinde agnoscunt Reformati Ecclesiam romano-calholicam, quæ primis quingentis post Christum annis vigit, fuisse veram Jesu Christi Ecclesiam, sanctamque spon- sam Jesu Christi, non errantem in articulis necessariis. Yel igitur ista Ecclesia ita defecit, ul erraverit in arti- culis necessariis; vel sic non defecit. Si errorem in articulis necessariis astruitis; jam propriæ confessioni obloquimini; el propriam doctrinam subvertitis, quòd vera Jesu Christi Ecclesia non erret in necessariis. Sin autem defensam cupitis immunitatem ab errore in ne- cessariis, ergo nullo jure facta est divisio. — < Intelli- < gite vel sero (inquit S. Optatus, lib. 2) vos esse ramos < fractos ex arbore, vos esse abscissos palmites à vile, c vos esse rivum concisum h fonie. Non enim potest «esse origo rividi, quia parvus est, el non de sc < nascitur; aul arbora ramo concidi, cùm arbor fun- • data suis radicibus gaudeat, el ramus, si fuerit ex- < sectus, arescat. >

CAPUT XX.

Nullojure factam esse divisionem Protestanlium ab Ec-lesia catholica, probatur\ ex diffusionc Ecclesiæ.

Docent Protestantes nobiscum veram Jesu Christi Ecclesiam esse *Catholicam*, hoc est, ut loquitur S. Au- gustinus, loto orbe diffusam, non ex nominis testimo- nio, sed ex promissis Dei. Ista aulem Ecclesia catholica communicavit in fide cum romano Pontifice primis quingentis annis. Tempore autem incoala Reformatio- nis, nulla erat catholica, præter eam quæ in fido communicabat cum romano Pontifice; nec Protestan- tes aliam designant. Ergò abeà non fuit recedendum. Si enim fuisset rccedcndóm, evacuala essent promis- siones Dei. — Hinc S. Optatus, lib. 2 : < Ubi eril pro- < prietas catholici nominis, cùm indé dicta sit catholica, «quòd sil rationabilis el ubique diffusa? Nam si sic < pro voluntate vestrâ in angustum coarctalis Eccle- «siam, si universas subducitis gentes, ubi erit illud

« quod Filius Dei meruit? ubi erit quod libenter ei largitus est Pater, in secundo Psalmo dicens : *Dabo tibi gentes lurreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terra?* Ul quid tale infringitis promissum, ut à vobis mittatur quasi in quemdam carcerem latitudo regnorum! quid tantas pietati obstare contenditis? quid contra Salvatoris merita militatis? Permittite illi possidere concessa. Permittite Patri promissa complere. Cqr ponitis metas? Cur figitis limites! Cùm à Deo Patre Salvatori tota terra promissa sit, non eslquidquam in aliquà parte terrarum, quod à possessione ejus videatur exceptum. Tota est donata terra cum gentibus lotius orbis Christo, una possessio est. Hoc probat Deus, qui ait : *Dabo tibi gentes lurreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terre.* El in septuagesimo primo Psalmo, de ipso Salvatore sic scriptum est : *Dominabitur à mari usque ad marc, et à flumine usque ad terminos orbis terrarum.* Pater dùm donat, nihil excipit; vos ut concedatis unciam, totam libram auferre conamini. Et adhuc nitimini suadere hominibus apud vos solos esse Eo desati), auferentes meritum Christo, negantes prestitulum à Deo. O vestra ingrata et stulta præsumpcio! Christus vos cum cæteris in societatem regni copules invitât, et ut cohæredes silis horiatur; et vos eum in hæreditate sibi à Patre concessi fraudare laboratis, dùm Africæ partem conceditis, et totum terrarum orbem, qui ei a Patre donatus est, denegatis. Quid mendacem xideri vultis Spiritum sanctum? » ele.

Nequo dicant Protestantes se non coarctare cum Donatistis Ecclesiam intra certam orbis partem; quia nec Donatista; hoc faciebant, (pasi Evangelium non esset prædicandum in aliis orbis partibus, cùm, teste S. Optato, episcopum suum habuerint in urbe Horta, sed quia tenebant Ecclesiam catholicam in cæteris orbis partibus defecisse et apostatasse. Quocirca, si S. Optatus meritò ursil promissionem Dei Patris de diffusionem Ecclesiæ, merilumque Christi de acquisitionem Ecclesiæ in omnibus gentibus, contra separationem Dmiatarum, Ecclesiam exiguo tempore defecisse asserentium : (pantò majore fundamento à nobis urgetur eadem Dei Patris promissio, idem Christi meritum, contra separationem Protestantium, decem secutorum apostasiam Ecclesiæ tribuentium! Vide S. August., epist. 48 ad Vincent., el lib. 2 conlr. liti. Petii., cap. 70.

CAPUT XXI.

Discutitur provocatio Protestantium ad Ecclesias II ad densium, etc.

Crocitis, cap. 12, n. 12, et alii Protestantes communiter provocant ad Ecclesias Waldensium. Recesso proindò est ut dicant Waldetres non errùso in ullo articulo fundamentali seu necessario. — Et tamen juxta Reincrum, cap. 5, contra Waldenses, docuerunt I' quòd baptismus infantium nihil piodesl; 2° quòd Omne juramentum sil mortale peccatum ; 3° plus quàm homicidam reputant, qui cogit juraro quamvis sit ju-

dex ; 4° quòd omnes principes et judices damnantur.

— Idem Reincnis, cap. G, varias Waldensium sectas referi, quas asserit docere I' quòd Christus fuerit illius Joseph et Mariæ; 2° non fuisse passum Jesum Christum; 5° Trinitatem non fuisse ante nativitatem Christi; 4° resurrectionem corporum non futuram.

Catalogus testium veritatis priora forò refert ex Reincro, coi. 1508, etc. Similia de ipsis refert Petrus de Pilichdorf, et in tractatu suo, et in fragmentis. Ilornda de illis refert Ebrardus toto suo libro. Vide Bernardino Abbatem, Ermengardum, Abbatem Ursper-sengen, torn. 3 Cone., pari. 2; Giidonem Carmelitani, Bernardum Lutzenburgensem, et Antonium, t. 3 Cone., pari. 3; concilium Gallicanum anni 1176, torn. 3 Cone., part. 2; concilium Terraconense, ibid.; Eneam Sxhium, Crantzium, Scipionem du Plaix, tom. I ad ann. 1170; Jacobum de Kibeirà. De confessione postremorum Waldensium, vide Scipionem du Plaix, torn. 3, ad an. 1554; *Y Histoire Ecclésiastique des Églises Déformées an royaume de France, lit. 1, pag. 35.*

Wiclufug, in suis Dialogis, tradit I' Adorationem Angelorum, lib. 2, cap. 10; 2° Deum necessitare creaturas ad quemlibet suum actum, ibid., cap. I ; 3° multos non pni deslinatos esse in grntià, lib. 3, cap. G; 4° omnia evenire necessitate absolutù, ibid., cap. 8; 5° Dem non posse quidquam producere, nisi quod de facto producit, ibid.; 6° sanctos demortuos licite à fidelibus invocari, ibid., cap. 30; 7° devotè adorandam esse hostiam, lib. 4, cap. 7 ; 8° consecrare esse omnium proborum officium, ibid., cap. 10; 9° prædestinatos non habere certitudinem de sua prædeslinatione, nisi probabilem, ibid.; 10° quamlibet creaturam sensibilem esse realiter sacramentum, ibid., cap. 1; 11° baptismum delere quodeumque peccatum, ibid., cap. 11 ; 12° dari post hanc vitam purgatorium, ibid., cap. 22. — Ide plura de eodem apud Cocblæum, lib. I ; apud magistrum Joan. Rokysanain, tract. de sacram., cap. 19; Magistrum Joamicm Przibram, de Profess. Fid. catholicæ.

Joannis Ilussii quæ fuerit sententia, palet ex ejus operibus, quæ exstant. Docuit I' matrimonium esse sacramentum, de Matrim. cap. 3; 2° vinculum matrimonii non dissolvi per adulterium unius, ibid., cap. I ; 3° très esse partes pomitentiae. Contritionem, Confessionem, et Satisfactionem, de pœnil. fol. 37; » omnia peccata esse integre confitenda sacerdoti, ibid.; 5° in Mibsa offerri sacrificium propitiorum, de Sacram. cap. I ; 6° Christum esse realiter præsensem in sacramento venerabili, ibid., cap. 2; 7° malos in Sacramento accipere corpus et sanguinem Domini, ibid., 8° Christum esse præsensem in SS. I' ucbarislià per Iransubslantiationem, ibid., cap. 3; 9° in sacramento lamdiù esse corpus et sanguinem Domini, (pamdiù manet species panis et vini, ibid.; 10° esse purgatorium, in Fid. elucid. fol. 51 ; II° fideles in purgatorio juvari suffragiis viventium, ibid. ; 12° sanctos in cado existentes intercedere pro viventibus, ibid. ; 13° sanctos demortuos esse invocandos, ibid. ; I F leges F.c-

desia' obligare conschmlfiani, de Corp. Chris!.; I.V. Pa-
luni esse immediatam vicarium Jesu ('liristi, (imesi,
de *Credere*; IG' non predestínalos quandoque justifi-
cari, el arripere remissionem peccatorum, de E<d.
cap. 3; 17* predestínalos posse in hac viià grattò ex-
cidere, ibid., capite5; 18'neminem hic posse sine
rcrehlione vel formidine asserere, quod sit predestí-
nalos, ibid., fol. 20L — Vide plura de eodem apud
Cocldæum, Hist, iussil. lib. 2, p. 7J, cie. Et senten-
tiam discipulorum ejus, Jo. Rofyzanæ in tractatu de
ECptem Sacramentis; el Jo. Przibram, in Professione
zda catholica».—E\ dictis interrogamus Protestan-
te*, a i em am Deo possint asserere Ecclesias Walden-
siui, Wiclelistanim, et Ilussitarum, suo iudicio, non
errasse in articulis necessariis? Si affirmant, in nullis
en>nl calumniatores, qui hoc ipsum in Catholicis ar-
guunt, tanquàm errorem in articulo necessario, quod
in istis tolerant, velul iiiiin saluti non praejudican-
tem. Si negent, utquid provocant ad istas Ecclesias
malignantium, quas ipsi statuunt errasse in articulis
necessariis? Quid hoc aliud est, quam ignarum popu-
lum decipere?

CAPUT XXII.

*Nullo jure factam esse divisionem Protestantum ab Ec-
clesià catholica, probatur 5° ex successione Ec-
clesiæ.*

Docent Protestantes nobiscinn veram Jesu Christi
Ecclesiam esso *apostoheam*; eique semper competere
predicationem verbi divini, et administrationem Sa-
cramentorum. In parte divisa nequit esse perpetua
successio; cùm enim constet de initio divisionis, con-
stat etiam de initio successionis, non à Christo insti-
tute, sed ab homine inchoatae, adòq; nec perpe-
tua. — Atque bine dicit S. Optatus, lib. 2: < \iden-
< dum est, qui el ubi prior catliedrâ sederit; si ignoras,
< disce; si nôsti, erubescere. Ignorantia tibi adscribí
i non potest. Restat ergo ut noveris. Scientem errare,
« peccatum csl. Nam ignorantibus nonnnnquàm solet
< ignosci. Igitur negare non poles, scire te in urbe
< Roma Petro primo cathedram episcopalem esse coi-
< Ialini; in quâ sederit omnium Apostolorum caput
i Petrus, unde et ('epias appellatus esi: in quâ unâ
« calbetilâ imitas ab omnibus servaretur, nec retori
< Apostoli singulas sibi quisque defenderent; nt jam
< schismaticus cl peccator ossei, qui contra singtila-
« rem cathedram, alleram collocaret. Ergo cathedrâ
< unirâ, quæ est prima in dotibus, sedit prior Petrus,
« « ni successit Linus, etc. A esine (ô Doiinsiita») cathe-
• dre vos urigmem reddite, qui vobis vultis sanctam
« Ecclesiam vindicare. Sed el habere vos in urbe Ro-
« irâ jurtem aliquam dicitis Ramus est vestri erroris,
< prot<mus de mendacio, non de radice veritatis. > El
cuitan rans episcopos Donalibtannu ab ultimo ad pri-
mum. addit: < Si Vktori diceretur, ubi sederit, nec
« jmV M» .diqu.Mii illic fuisse monstraret, nec ratho-
• dram aliquam, nisi pestilentiae ostenderet. Pestilen-
• U> enim morbis exlint tos homines ad inferos mittit.
< Q u inferi portas suas habere noscuntur, conttâ quas

< portas claves salutare accepisse legimus Petrum.
< principem scilicet nostrum; cui à Christo dictum est:
< *Tibi dabo clares regni certorum, et porta! inferi non*
< *lineent eas.* Undé est ergo, quòd claves regni ustir-
< pare contenditis, qui contrit cathedram Petri, vestris
< presumptionibns et audaciis, sacrilegio militatis,
< bealiludincm repudiantes, quâ laudari meruit: *Qui*
< *non abiit in consilio impiorum, et in vid peccatorum*
< *non stetit, et in cathedrâ pestilentia: non sedit?* In
« consilio impietatis itum estâ majoribus vestris, ut
< dniderent Ecclesiam, herunt eliam peccatorum
« Main, dùm Christum partiri conali sunt, cujus Judæi
« nec vestimenta scindere voluerunt; cùm Apostolus
< Paulus clamet: *Numquid divisus est Christus?* > —
Videtis, Protest nites, nullam posse esse successionis
partem ubi non csl successionis perpetuitas; non pos-
se esse successionis perpcluilalem in divisione; alque
ideo nec ipsam divisionem, propter defectum perju>
Ime successionis, posse censi jure faciam.

CAPUT XXIII.

*Nullo jure, factam esse divisionem Protestantum ob
Ecclesia catholica probatur G' ex necessitate cornu
nionis.*

Docent Protestantes nobiscum, sine communione
externâ cum verâ Jcsu Christi Ecclesiâ, non esse salu-
tem. Atqui fatenlibus Protestantibus, Ecclesia roma-
no-câtholica est vera Ecclesia. Quomodo ergo fieri
potest sine prejudicio salutis, ul communionem ejus
deserant? Si hoc fieri non potest, ergo nullo modo
deserenda erat ejus communio; ergo nullo jure facta
csl divisio.—Neque sufficit dicere quòd Ecclesiis
Protestantium externâ communione adhærcatis; cùm
eædem Ecclesiæ à priore communione sinl divisa»,
eamque repudiaverint, et etiamnum persistent in di-
visione. Cùm autem una si! Ecclesia Clirisli, cui ve-
niat commtinicamhim; isti non communicant cum
mò Ecclesiâ, «pii pariem divisam sequuntur et à loto
corpore abstinent.

CAPUT XXIV.

*Nullo jure factam esse dhirionem Protestantum ab Ec-
clesiæ calholicâ, probatur 7' ex defectu legitimiju
dicii.*

Docent Reformati, in Admonitione de libro Con-
cordia», cap 12: < Recta ratio cl pietas dictat, nomi-
< nem esse damnandum, nedùm kedcndinn, propter
< controversiam novam nunquam legitimo iudicio
«examinatam, cognitam cl derisam. Neque delic.ro
< quemquam esse iudicem in causò propriâ, neque de-
tenti à tali iudice facti cxeclorcni. > Ilàc genendi
positione utuntur contra Ludiéronos, à quibus se di-
cunt immerito condemnari, tilín ob negatam mandu-
cationem oralem corporis Christi in Eucharisliâ, lùm
ob negatam ubiqnitatcm. Atque his non obstaniib.'s,
petunt mutuam tolerantiam.

Sed videamus quid *recta ratio et pietas didet omni-
bus.* Illoc enim depr.edicant Reformati, quandi» pacem
cum Lutheranis stabilitam cupiunt. Recta raliodiaciat,
mvinem dtc damnandimi t neditm rdcndim, vropter

controversiam novam. Quid iutelliuilis per *conirocer-
tmm novam?* nonne el cani quæ de Cœnũ Domini,
ritũ de Uhiq̃itate est? affirmabitis. Si istæcontrover-
sia situi novæ, quas habelis cum Ecclesiã calholicã
antiquas? Profcctò, quascuniquè movistis, cùm supe-
riore sediloeœplæ sini moveri, erunt novæ, cl atavis
vostn'j igneiab. Undè si propter novam controversiam
nemo damnandus csl, nemo Ludendus, recta raliò cl
pictas dicta, omnibus, immcrilò à vobis damnatos
esse Catholicos ; nullo jure à vobis læsnm esse Ecde-
siam catholicam, quam dissensione vesirà divisistis,
distractis i corpore pluribus membris. Quid hic dice-
lis? imo quid fingetis? An aliud vobis dictai recia ra-
tio el pietas, (piando pacem Lulheranorum ambitis;
aliud , quando unitatem catholicam fugitis? An aliud
vobis dictat pietas, quando illorum conjunctionem
postulatis, quorum doctrinam h. rescos arguitis ; aliud,
quaridò matris vestra Ecclesiæ calholicæ amplexum
declinatis? Quæ hæc pietas est, maternum, ob con-
troversias novas horrere consortium; cl externorum,
non obstantibus antiquis bæresibus, sollicitare contu-
bernium ? Quæ ratio dictat, tolerare hæreses, ab anti-
qua Ecclesiã non semel damnatas, el rejicere doctrinas
nunquam legitime falsilalis convictas? — I linam sic
procedendo ex iis non silis, de quibus S. Augustinus,
tract. I in Episl. Joan, dicit : < Nou tolerant pro pace
< (Christi Catholicos) quos infamatili; cl tolerant pro
< parte Donati (el Calvin) quoscondemnatit.> Quapro-
pter, ul dicit S. Athanasius, Episl. in quã mol. Eccl.
Iragœd.: < Indicta causã condemnant; quæ falsilalis
< nunquam convicerunt, rejiciunt.

Recogitato tempora, cl inquirete quo legitimo judi-
cio condemnata sil Ecclesia catholica. Nam, ul ipsi
docetis, recta raliò el pietas dictai omnibus neminem
esse damnandum, nedimi ludendum, propter contro-
versiam novam *nunquam legitimo iudicio examinatam,
cognitam et decisam.* Quando examinata esi causa Ec-
clesia calholicæ, quando cognita, quandò decisa? Nes-
cimus profcctò quã raliòne vel excogitare possili
examen, vel imaginari cognitionem, voi fingere deci-
sionem ; cùm aule ipsorum separalionem, nec species
examinis præccsseril, nec forma cognitionis interve-
nerit, nec leghimi iudicii sententia pronuntiata sil.

Dicant, tyrannide pontificia impeditum fuisse ordi-
nem legitimi iudicii. An proptereà desinebat dictare
recta raliò et pictas neminem esse damnandum, pro-
pter controversiam noxam? an desinebat dictare pie-
tas, unitatem Ecclesiæ horrendã divisione non esse
lacerandam, amò causam examinatam, cognitam el
decisam? Sed cur post separalionem introductam, nul-
lum legitimum iudicium est inchoatum? cur nullum
examen institutum? cur nulla successit cognitio? cur
nulla pronuntiata csl decisio? Quid enim horum, tan-
quãnc legitiman:, lucusque excogitarunt Reformali ?
El si tale iudicium fingant, quomodò probabunt nos
co teneri? eliam Demonstrantes (*in Synod. Dordrecht.*
rcn. 25) consuerunt schismaticis non competere legi-
timum iudicium, de doctrina ejus partis à quã sepa-
rali sunt.

Nuinqmd Jocetis *non debere quemquam esse iudicem
in propria caasã, neque decreti à fati iudice facti exeento-
rem?* exhibeant ergo aliquod iudicium contra Ecce-
siam Catholicam, quod in propriã causã pratensi ju-
dices itou pronuntiarunt ; exhibeant aliquod decretum,
cujus ipsi non fuerint auctores cl exccutores. — Itaque
recta ratio cl pictas dictat omnibus non posse Re-
formatos in scipsis defendere contra Ecclesiam catho-
licam, quod in Luthcranis reprehendunt; recta raliò
dictat ut quod quisque juris in alium statuerit, hoc
ipse utatur.— Sed gravius aliquid est in facto Refor-
matorum. Ipsi docent *non debere quemquam esse judi-
cem in causa propria, neque decreti à tali iudice facti
executorem.* Quando aliquis iudicat in causã propriã,
cl deinde excq̃iilur sententiam, licci injuste procédai,
serval lamen.ordinem justitiæ, qualcnũs ron progred-
itur nd exccutionem, nisi posi sententiam. Sed Re-
formali, non expeelato legitimo iudicio, non expectatã
sententiã, incœperunt ab exccutione, quandò initium
fecerunt à divisione. Alque adedò recta ratio dictat om-
nibus, Reformatorum divisionem indio jure factam
esse, et nullis modis justitiæ esse contrariam. Nam si
in civilibus «ausis injusta csl procedendi ratio, quando
legitimus iudex incipit ab excculione ; quanta est con-
tri Deum et Ecclesiam ejus injustitia, quando aliqua
Ecclesiæ membra, quibus judiciaria potestas noncom-
prlil, non senato justitiæ ordine, corpus Christi divi-
sione suã dilacerant!

CAPIT XXV.

A i. *Illo iurc factam esse divisionem Prutstentium ab
Ecclesia catholica, etiamsi hæc erràssei in articulo
necessario.*

Mirabitur lector à nobis asseri nuUitatcm divisionis
Proleslanlium, etiamsi ponatur Ecclesia catholica cr-
ràsse in articulo necessario. Sed rogamus ut nihil
præjToperè de istà assertionè slattarci non nisi lectis
nostris probationibus, de veritate decernat.

Quamvis Ecclesia catholica non erraverit in articulo
necessario, uti frequenler ostensum ; ad majorem ta-
men præsents quæstionis clucidalionem, supponamus
Ecclesiam catholicam, cùm ab cà recederent Protes-
tantes, erràsse in articulo necessario, eamdemque
propler lalem errorem funditus interiisse : cùm juxta
Protestâmes, mors Ecclesiæ sequatur ex errore in ar-
ticulo necessario. Dicimus equidem nullo jure faciam
esse divisionem Proleslanlium ab unitate Ecclesiæ
calholicæ. — Corpus Ecclesiæ constituitur per minis-
tros et subditos, sive ex ministris el subditiis. Nulla
est visibilis Ecclesia, ubi non pradicalur Evangelium
Jesu Chrifli, ubi non adniinislmlur sacramenla, ubi
nulla esi professio vera fidei. Quamdiù Lulhenis, (Cal-
vinus el alii, (ni primi recesserunt ab Ecclesiã valilo-
licã, fuerunt membra Ecclesiæ calholicæ, fieri non po-
test ul fuerint membra Ecclesiæ Jesu Christi, suppo-
sito quòd Ecclesia catholica erraverit in articulo neces-
sario, uti hic supponimus.

Ve! igitur Lutherus, Zvvii glius cl alii ab Ecclesiã
calholicã recedentes, ejusque unitatem descrenles,
facti sunt membra alterius cujitsdam Ecclesiæ visiti*

h-, antequam isti recederent, existente; vel non sunt fidei membra alienus Ecclesiæ visibilis, lune existente. Si non fuerunt fidei membra alterius Ecclesiæ, ergo fuerunt membra precisa, membra sine vitâ, membra mortua; et omnes qui se illis adjunxerunt, deserentes unitatem Ecclesiæ catholicæ, fuerunt membri precisa, addita membris præcisis; membra mortua, addita memoris mortuis. Sin autem primi recedentes facti sui membra alterius Ecclesiæ visibilis; cuream Ecclesiam hactenus non designant nisi præcise nullam invenient, nisi forte si verisimile tunc existisset Ecclesiam, æquè in determinandis articulis necessariis discordem, sicut discors est Protestantum Ecclesia. Ergo Heri non potuit ul tunc existit vera Jesu Christi Ecclesia, cui se potuerint conjungere, vel cui se de facto conjunxerint primi Reformatores. — Sed nec Protestantes dicunt primos Reformatores scilicet Ecclesiæ conjunxisse; cum nec somnolentus ulla ratione probabili id sibi persuadeat. Si enim talis fuisset Ecclesia, necesse habebant ab eâ accipere suam missionem, ne in vanum currerent non vocati. An à Lili Ecclesiâ acceperunt suam missionem Protestantes? cur ergo deducunt suam missionem ab Ecclesiâ catholicâ? Ergo non fuit talis Ecclesia; ergo primi Protestantes non sunt facti membra istius Ecclesiæ, etiamsi daretur tunc scilicet talis Ecclesia.

Quid hic dicent? An unusquisque Reformator, exiens ab Ecclesiâ catholicâ, luit corpus Ecclesiæ*, pariterque luit manus, caput, oculus, pedes, et cetera omnia? An unusquisque fuit minister et subditus, pastor et ovis, episcopus et grex? Ponderent illud Apostoli, Rom. 19,4: *In uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non cumdem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.* — Itaque oriente Lutero, Calvino, etc., vel erat vera Jesu Christi Ecclesia in terris, vel non erat. Si dicant tunc fuisse veram Jesu Christi Ecclesiam, Lutherus, Calvinus, etc., qui se illi non conjunxerunt, non fuerunt membra vere Ecclesiæ*; sed membra nulli corpori adjuncta, hoc est, non fuerunt membra ullius Ecclesiæ. Sin autem dicant tunc non fuisse veram Jesu Christi Ecclesiam, fieri nequii ul facti sint membra Ecclesiæ non existente, aut pars totius quod non erat.

Neque relevat subterfugium ad Ecclesiam invisibilem; quia ea non est nisi pars Ecclesiæ visibilis. Ac proinde, si nulla fuerit Ecclesia visibilis Jesu Christi, cujus sint facti membra primi Reformatores, non potuerunt fuisse membra Ecclesiæ invisibilis. Nam qui in toto non est, non potest in parte ejus reperiri; nec potest esse pars membri nisi simul sit pars totius.

Illic modum procedendi tenuit S. Augustinus contra Donatistas (lib. 5 de bapt. cap. 2), qui sese Separaverant ab unitate Ecclesiæ catholicæ, uti superiore scado fecerunt Protestantes. Vel, inquit S. Augustinus, oriente Donato, erat vera Ecclesia, vel non erat. Si tunc erat vera Ecclesia, ab eâ non se debuit separare Donatus. Si autem tunc non erat vera Ecclesia, unde Donatus apparuit de qua terra germinavit? de quo mari

emersit? de quo carlo cecidit? Cujus argumenti visci efficacia in eo consistit, quod Donatus exiens ab Ecclesiâ catholicâ, quam dicebat apostatasse, nullo modo potuerit fieri membrum veræ Ecclesiæ, ut quæ non existeret, nec fidele? sibi Imbecilli junctos. — Alquin bincapparet in lumen fuisse Protestantium separationem, etiamsi daretur Ecclesiam catholicam errasse in articulo necessario. Unde relictissime S. Irenæus, lib. 1, cap. 62: « Nulla ab eis tanta potest fieri correctio » (hoc est, correctio, emendatio, seu reformatio) « quanta est schismatis pernicies. » Et quare? Nam si schisma faciendum esset, debuisset interiisse Ecclesia, si autem interiisset vera Ecclesia, frustra fieret schisma. Sicut enim membrum humanum à corpore mortuo præcisum, non magis vivit post præcisionem, quam ante præcisionem, ita membra Ecclesiæ mortua non magis possunt vivere post præcisionem ab Ecclesiâ mortuâ, quam ante præcisionem, nisi conjungantur corpori viventi, cujus spiritu vivificentur: corpus autem tale non fuit, quando inchoata est reformatio. Atque ideo cum S. Augustino dicimus: *praescindenda unitatis nulla est justa necessitas.* Conlr. Epist. Parm. lib. 2, cap. 11. — Hanc veritatem cognovisse videtur Conf. Helv. post., art. 18, cum describens officia ministrorum Ecclesiæ, inter ea absolute recenset quod ipsorum munus sit schismate prohibere.

CAPUT XXVI.

De objecta tyrannide corporali.

Consueverunt Protestantes causas recedendi ab unitate Ecclesiæ catholicæ reducere ad tyrannidem, idololatriam et hæresim. Et de idololatriâ quidem et hæresi agendum erit in particularibus controversiis: de tyrannide hic assumenda tractatio. Tyrannis vero objicitur duplex, corporalis, et spiritualis. De spirituali agemus capite sequenti; hic de corporali.

Protestantes hæc in parte imitantur Donatistas, qui, tempore S. Augustini, objecerunt Catholicis tyrannidem corporalem; uli videre est, lib. 2 conlr. liti. Pelii, cap. 15, 16, 17, 20, 25, 52, 55, 65, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 75, 76, 78, 79, 80, 85, 85, 87, 88, 99, 100, et aliis locis multis.

Non est quæstio T an magistratui publico liceat coercere hæreticos? Non 2^a an magistratui politico liceat hæreticos seditiosos capitali supplicio afficere? Non 5° an magistratui politico liceat capitalem pœnam statuere in blasphemos. Iste enim omnia fatentur Protestantes. Sæpe capitalis pœna statuitur ex consideratione politicâ, propter periculum seditionis. Ratio blasphemie ab aliis latius, ab abis strictius accipitur. — Sed quæstio est, an liceat magistratui seductores, qui errores fundamentales in Ecclesiâ spargunt, cosque pertinaciter defundunt, ultimo supplicio afficere? illic enim Lutheranos negare, vult Gerbardus, tract. de magistr. polit. cap. 6, sect. 5, membr. 2. art. 5, n. 517. Meisnerus verò vocat quæstionem indequaquod dubiam. Philos. sobr. pari. 1, secl. 2, cap. 4, q. 4. Reformati hic nobiscum sentiunt fere in totum, nisi quod quæstiones de nomine moveant: et factum Cal*

vini idem le tilín . Explic. jersfid. Valemini, cl Refill, error., Michael Servcl.

Itaque non csl operæ pretium, hoc loco cam materiam ex professo tractare, cimi cnim Ri formali, quoad principale, à nobis non dissentiant: cl quousque extendenda sil ratio blasphemiae, inter Ludiéronos non constet; Meisnerusedam quæslionem undeqnaquèveo- cet dubiam, ne proplereà non constet de sententia Ecclesiae Liilheranæ; pergimus ad ulteriora.

CAPUT XXVII.

De objecta tyrannide spirititeli.

Tyrannidem spirituaalem dicunt Protestantes in C0 consistere, quòd Ecclesia romano-catliolica proponat fidelibus mullos articulos falsos sub credendi necessitate; à quibus nemini liceat sine periculo salutis dissentire. Vide Davcnant., epist. ad Durætun; Petr. Marl. Loe. comm, class. 4, cap. G, n. 4, 7; Eilbracht, Epanorib. cap. 10, annoi. 2, 5, G. — Fatentur inierim Protestantes ministros reele astringi Confessionibus publicis; ita ul nihil ipsis licealcontra eas movere auctoritate privalà, si in externa Ecclesiae, cl quidem ministerii publici communione permanere velint. Croc, cap. 21, n. 30, fatentur non omnes articulos proponi in confessionibus sub credendi necessitate; cl Limen non determinant quinam proponantur sub credendi necessitate.

Membri Ecclesiae, juxtà Davcnant. loc cit., sunt toleranda (si in quibusdam dissentiant ab Ecclesiae sententià), si minime praesumpserint communem Ecclesiae sententiam oppugnare, aul suam prnalailT apud vulgus extollere et disseminare. Hanc suam legem an servaverint Protestantes anlè exitum suum ab unitate catholica, ipsi judicent.

Pone Reformatum jactantem se non posse conlrà conscientiam suam, approbare mulla dogmata, in Ecclesià catholicà definita. Sed idem jactarunt Donati* 4læ; idem omnes, qui schismati hæresim adjunxerunt, idem jactant Arminium contra Reformatos; Reformati contra Lulheranos; Lutherani contra Catholicos. Nunquam licet contra conscientiam aliquod dogma approbare: frequenter tamen necesse csl, per meliorem informationem conscientiam erroneam deponere. Supposita conscientià docirinæ Ecclesiae adversante, nunquam licet privala erigere conventicula, vel creetis adliærcre.

Consideret lector Acta cl sententiam novissimæ Synodi Nalionalis Dordrechhana*, cl inveniet nilnl in hâc parle à Reformatis posse objici Ecclesiae Calholicæ, quod ipsis non objecerint Arminiani.

CAPUT XXVIII.

Qua via inveniendâ sit unitas Ecclesiae.

Acutissimus Tertullianus, probaturus nihil profici congressione Scripturarum, nisi plane, ut aul stomachi (quis ineat eversionem, aul cerebri. *Ista, inquit, hæresis non recipit quasdam Scripturas: cl si quas recipit, adjectionibus et detractionibus ad dispositionem instituti sui intervertit: cl si recipit, non recipit integras: et si aliquatenus integras præstat, nihilominus diversas*

expositiones commentata convertit. Tantum veritati j5-strepi adulter sensui, quantum et corruptor stylus.

Si Catholicus, prolaturus fidem suam, adducit ah* quod Scripluræ testimonium, quid faciunt hæretici? *Varia! prcvsumpliones* x f. c f s s u u o notimi agnoscere ca, per quas mineantur: *Ius nituntur, quæ cx [also composuerunt, cl quæ de ambiguitate ccrpcrunt. Quid promovebis, ex* tritatissime Scripturarum, cum si quid defenderis, negetur cx adverso, si quid negareris, defendatur? Et tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione; nihil consequeris, nisi bilem de blasphematione. Ille vero* (cap. 18) *ii quis est, cujus causò in congressum descendis Scripturarum, ut eum dubitantem confirmes, ad veritatem, an magis ad hæreses deverget? hoc ipso motus, quòd te videat nihil promovisse ecquo gradu negandi et defendendi, diversa porte statutum: certe de pari altercatione incertior discedet, nesciens quam hæresim judicet.*

Ex his observamus antiquos illos, ducentis post Christum annis, heréticos, per varias pnesumplioncs necessitatnn probationis à fidelibus ex Scripturis adducti*, in dubium revocasse. Quàm autem sit facile varias præsumpliones invenire cl producere, ne probationis necessitas agnoscatur, quilibet non indoctus novit. Quamvis cnim contra articulos lidci vera nequeat adduci *probabililas*, nullo tamen labore *tariti præsumpliones* sese ingerunt, quas à vera probabilitate distinguere sit difficillimum.

Atipie ideò licèi Catholicus de hærclicis veré dicat: *Ilis nituntur, quæ cx falso composuerunt, ctquæ de aut. biguitale ctrperunt*; tamen, ut subtilis advertit Tertullianus ibid.: *Hæc utique cl ipsi hærvlici habent in nos n torquere. Necesse est enim et illos dicere à nobis potius adulteria Scripturarum et expositionum mendacia inferri, qui proindt» Sibi defendant veritatem.*

Sed istis sepositis, aperiaraus viam veritatis et unitatis. < Ergo, imjuil Tertullianus c. 19, non adScri- < j turas provocandum est; nec in his constituendum < certamen, in quibus aul nulla, aut incerta victoria < est. aut parimi certa. Nam etsi non ita evaderet col- < latio Scripturarum, ut ulramque partem parem sistc- < rol, ordo tamen desiderabat, illud pritis proponi. < quod nunc solum dispuandmn est: Quibus competat < lides ipsa; cujus sint Scripluræ; à quo, et per quos. < et (piando, et quibus sii tradita disciplina qua fiuvt < Christiani. I bi cnim apparuerit esse veritatem disci- < plinæeiOdeichriislianæJllicerilveritasScripturarum, (et expositionum, el omnium traditionum chrislia- < narum. > Illyc est via unitatis el veritatis, via segura cl luta; doctis el indoctis plana. Non est speranda certitudo fidei, et communicatio fidelium, sine auctoritate Ecclesiae verbum Dei proponentis. Neque hanc viam cì> ingredimur, quasi *de consilio diffidentiir*, ul loipiilur Tertullianus, c. IG. Sæpè enim experii sumus collationem Scripturarum non ulramque pariem parem sistere; quod si contingeret, vana el infructuosa esset de Scripturis collatio; cimi tamen illa suam utilitatem habeat, et apud Ecclesiam catholicam indè à j rincij lo sit usitatissima. *Ordo acsiderabût illua priits prepem,*

quod nunc disputandum est. Nain quæ à Deo sunt, ordinata sunt; et online veritatis et unitatis indagando* non servato, facile estad devia prolabi. I'oc aulem desiderat ordo, ut primum quærat: *Quibus competat fides ipsa?* Catholici dicunt sibi competere fidem; Protestantes idem asserunt; si autem non sit utronimque fides, necessarium est, aut Catholicis, aut Prolectantibus eam non competere. Videndum igitur, *cujus sint Scriptura?* nam ejus erunt Ecclesia! quæ est vera Icsii Christi Ecclesia. Iloe nutem de suâ Ecclesiâ dicunt Catholici, de suâ Protestantes. Càmqtte non sii una utrius/joc partis Ecclesia, aut errant Catholici, aut errant Protestantes. Petamus: .1 *quo sit tradita disciplina quâ fuit Christiani?* Atque hic consentiunt Protestantes Catholicis, a Christo Jesu Domino nostro esse traditam. Ex hoc consensu pergamus ad alia. *Per quos tradita est disciplina quâ fiunt Christiani?* Consentiunt ileriim Catholicis Protestantes, Icr Apostolos esse traditam. Sed, *quibus tradita est disciplina quâ fiunt Christiani?* Et hic consentiunt Protestantes esse traditam Ecclesiis ab Apostolis institutis. Ergo isti Ecclesia* tradita est ab Apostolis doctrina quâ fiunt Christiani, quæ indò ab inilio usque ad nostra tempora in imitale permansit. Nam quamvis in variis locis in-sililucin* Ecclesias Apostoli, tamen (ibid. cap. 20) « tot ac tanta Ecclesia*, una esi illa ab Apostolis prima, < ex quâ omnes. Sic omnes primæ, et omnes apostolica*, dum unam omnes probant unitatem. Commu-
« meatio pacis, et appellatio fraternitatis, et contesso
< ratio hospitalitatis, quæ jura non alia ratio regit,
< quàm ejusdem Sacramenti una traditio. » Atqui nos soli Romano-Calholici, ibid. Cap. 21, c communicamus cum Ecclesiis Apostolicis : quod nulla doctrina
< diversa, hoc esi testimonium veritatis. » Nam inde ab initio persistimus in prima imitate; neque potest designari vera Ecclesia, quæ hucusque manserit, à quâ Catholici defecerint. Itaque Catholicis (radito est ab Apostolis doctrina quâ fiunt Christiani. Cùm igitur apparuerit apud Catholicos *esse veritatem disciplinæ et fidei Christiana.**⁹ *Uti erit veritas Scripturarum et expositionum, ei omnium traditionum Christianarum.* Noe enim fieri potest ut aliter acceperint, atque intellexerint fidem dirisliuam Ecclesiæ apostolicæ, quàm ab Apostolis proferebatur, verbum Dei cum vero sensu annuntiantibus. < An verisimile est, inquit Tertullianus,
< cap. 28, ut tot ac tanta Ecclesiæ in unam fidem cremerini? Nullus inter inultos eventus esi unus exitus; variâ>sc debuerat error doctrinæ Ecclesiarum.
< C v(crâni quod apud multos unum invenitur, non est t erratum, sed traditum. Amicai ergo aliquis dicere
< illos errasse, qui tradiderunt! »

Protestantium autem Ecclesias constat. ibid. cap. 30, *neque adeo ohm fuisse*, superiore niimriim seculo, *et i* i fnthdiaim primo doctrinam credidisse apud Ecclesiam romancnscm*⁹ loncc primi Protestantes secessionem fecerunt, discipulis ex Ecclesiâ calholicâ alxluclis. Cupio oM-cndanl mihi ex quâ auctoritate prodierunt. « Si alium Deum predicant, quomodò ejus Dei rebus, • u lituris et nominibus uluntur, adversus quem pre-

< dicant? si eundem, quomodò aliter? Pro bent m' no-
< vos Apostolos esse, dicant Chi I slum iterimi deseen-
< disse, iterum ipsum docuisse, iterimi crucifixum,
< iterimi mortuum, iterum resuscitat. ini, sic enim
< Apostolos solet facen*, dare illis prætereà virtutem
< eadem signa edendi, quæ et ipse. » Aut si hoc nequeant, ibid. cap. 52 : < Edant origines Ecclesiarum
< suarum, evolvant ordinem episcoporum suorum, Ilà
i per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille
< episcopus aliquem ex Apostolis, vel aposlolicis viris,
< qui etiam cum Apostolis perseveraverit, habuerit
< auctorem et antecessorem. » Non sufficit Protestantes varias ex Scripturis oppositiones formare Ecclesiæ catholicæ; hoc enim perfacile est. Sed, ibid. cap. 45 :
< Debent probare illam quoque hæresim esse eidem
< formò revictam, quâ ipsa* revincuntur; et (nota bene)
< ostendere simul ubinam quærendâ sit veritas, quam
i apud illos non esse jam constat. Posterior nostra
< res non est, imo omnibus (et Prolectantibus) prior
< est : hoc crii testimonium veritatis, ubique occupali-
< lis principatum. » Ibid. cap. 37 : < Si hæc ità se ha-
< boni, ut veritas nobis adjudicetur, quicumque in eà
< regnlà incedimus, quam Ecclesia ab Apostolis, Apo-
< sloii à Christo, Christus à Deo tradidit, constat ratio
< propositi nostri, definientis non esse admittendos hæ-
< relieos (ncc Protestantes) ad ineundam de Scripturis
< provocationem, quos sine Scripturis probamus ad
< Scriptix*as non pertinere. » Prolectantibus enim merito dicendum est : < Qui estis? quandò, et undè veni-
< siis? quid in meo agilis non mei? quo denique, Mar-
< Cion (l'alvine), juresylvam meam c;cdis? qiià liccnlià,
< Valentine (Zvvingli), fontes meos transvertis? quâ
< potestate, Apelles, (Lulhere), limites meos commo-
< ves? Mea csl possessio, quid hic cæteri ad voluntatem
< vestram seminatis et pascitis? Mea est possessio,
< olim possideo, prior possideo, habeo origines firmas,
< ab ipsis auctoribus quorum fuit res. Ego sum Itares
< Apostololormn. Sicul caverunt testamento suo, s'eut
< fidei commiserunt, sicul adjuraverunt, ilà teneo. »

Dicamus ergò Prolectantibus cum Apostolo, I Cor. B, 5G : *Au à vobis verbum Dei processit, aut in vos solos pervenit?* Nam ut fideles instituantur, nccesse habent verbum Dei recipere, vel ab iis à quibus illud processit, vel ab iis ad quos pen'nil. Non processit à Prolectantibus Evangdiiim, sed à Christo per Apostolos. Non receperunt iinmedintò ab Apostolis Evangelium Protestantes, quia tunc non fuerunt. Ergò debelli recipere Evangelium ab iis ad quos pervenit. Pervcnilaute mad Ecclesias apostólicas, quæ unam constituerunt Ecclesiam. Ergo ab illis recipiendum est Evangelium, qui in ista unitate hucusque perstiterunt. Perstitit verò in islà unitate Ecclesia romano-catliplica, neque enim ostendi potest alia vera Ecclesia quæ hucusque à principio manserit, età quâ romano-calliolica defecerit. Ergo Protestantes, superiore sculo membra Ecclesiæ romano-catholicæ, debuerunt rivipere Evangelium ab Ecclesiâ romanocatholicâ. *IIjre est via unitatis.*

PROFESSIO FIDEI CATHOLICÆ

Ego N. firmò fide credo ct profiteor omnia ct singula quæ continentur in Symbolo Fidel, quo sancta Itomana Ecclesia utitur, videlicet :

Credo in unum Dennt Patrem omnipotentem, factorem cadi el terne, visibilium omnium, cl invisibilium.

I. Deum non esse, auctorem peccati.

Creanttis cum Scripturò divinò, Deum ncc velle peccatum, ncc esse auctorem peccati. *Non Deus volens iniquitatem tu es*, Psal. 5, 5.

Dejectio abominandæ luvresis Calvini. — Docet ille contra Scripturam expressam : < Mala quatenus mala < sunt, quæ malo animo perpetrant homines, Deo mi- < niint? placere faleor; sed quòd otiosum ea permitiere < fingunt, quæ Scriptura non tantum eo volente, sed < auctore fieri pronuntiat, nimis frivolum csl effu- < gium. > De æILT. PrædcsI. pag. 842. Vide Instil, lib. 1, cap. IS, § 1.

II. Deum non facere iniquitatem.

Credimus cum divinò Scriptura, Deum nunquam facere quod iniquum est. *Dominus justus in medio ejus, non faciet iniquitatem*, Sophon. 3, 5.

Dejectio abominanda! hærcsis Calvini. — Docet ille contra Scripturam expressam : < A Domino procedunt, < quæ scelerate ab hominibus maleficia perpetrantur. » De ælcr. Prædst. pag. 811. Item : < Cur autem volens < errare sinat, imo arcano decreto errori addicat « pios < rectam viam tenere jubet, sobria» modestia» csl ne- < scire. > De oculi. Provid. pag. 858.

III. Deum non lentare ad nudum.

Credimus à Deo alienum esse, ut hominem lentet ad malum. Sic enim S. Scripti-m : *Deus intentatur malorum est, ipse autem neminem tentai*, Jacob. I, 15.

Dejectio abominanda: luvresis Calvini. — Docet ille contra Scripturam expressam : < Homo justo Dei im- < pulsu facit quod sibi nun heel. > Instil, lib. I, cap. IS, § Î. Item : < Manifestum csl operari Deum in cor- < ditius hominum, ad inclinandas eorum voluntates < quocumque voluerit, sive ad bona pro suà miseri- « cordiò, sive ad mala pro meritis eorum. > De ælcr. PrædcsI. pag. 815.

Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, cl ex Paire natum aule omnia secula.

IV. Filium Dei esse à Patre.

Credimus cum S. Scriplurà, Filium Dei esse a Patre. Nam dicit Christus : *Ego scio eum* (Patrem), *quia ab ipso sum*, Joan. 7, 29.

Dejectio abominanda: hærcsis Calvini. — Docet ille contra Scripturam expressam : < Si Pater sirnm esse < habet à scipso, Filius suum esse babel a Patre.

< Spiritus ab utroque; armón tresessentiæ emergimi?! Adinunit. ad Polon. pag. 795.

Demn dc Deo. lumen de lumine, Deum verum dc Deo vero; genitum non facium, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunl.

V. Christum esse omniscium.

Qui credimus Christum esse Deum verum, eundem cum S. Scriplurà credimus omniscium. Ita Discipuli de eo testantur : *Nunc scimus qui i scis omnia*. Joan. 16, 50. Ita S. Petrus profitetur : *Domine, tu scis omnia*. Joan. 21, 17. El S. Joannes de Domino refert : *Jesus itaque sciens omnia quæ ventura erant super se*, Joan. 18, E

Dejectio luvresis Calvini. — Docet contra Scripturam expressam : < Nihil absurdi fuit, Christum aliquid secundum sensum nescire. > In Matth. 21, 5. lient : < Anima ejus subjecta fuil ignorantia». > In Lue. 2, »0.

Qui propter nos homines, el propter nostram salutem descendit de co lis, et incarnatus esi de Spiritu Sancio cx Maria virgine, cl homo factus est.

\ 1. Christum esse legislatorem.

Credimus cum S. Scriplurà, Christum esse legislatorem : *Dominus judex noster, Dominus legislator noster*. Isa 55, 52. El sic Christus ipse dixit : *Mandati-m narum do vobis*, Joan. 15, 51. Testatur Apostolus : *Alter alterius onera portate, cl sic adimplebitis legem Christi*, Calat. 5, 2.

Dejectio hærcsis Calvini. — Docet contra Scripturam expressam : < Christum negamus legislatorem, qui no- < vas aliquas leges orbi tradiderit, > Anlidol. Synod. Triti., ran. 20 cl 21, pag. 558.

VIL Christum ingressum esrtc.d Discriptdosjam is clausis.

Credimus inter opera Christi mirabilia, eum ad discipulos ingressum esse januis clausis. *Venit Jesus januis clausis, ct sti tit in medio*, Joan. SO, 2G.

Dejectio luvresis Caliini. — Ducei cou Irà Scripturam expressam : < Verum esse minime concedo, quod asse- < nini Papista?, Christi corpus penetrasse per januas t clausas. > In Joan. 20, 19. liem : < Si Christus divinò < suà viriate fores clausas miraculo patefecit, an ideï» < sequetur corpus ejus esse immensum? > Admonil. ad Weslpli. pag. 955. liem : < Quod quærunt rursus, « quomodò intacto sigillo monumentum suum per- « transierit Christus, ct foribus clausis petltrans- < jcrii ad discipulos, novó solutione non indiget. Quid < c im impedirent clausura omnes, hominum artificio < ficiæ, quominus sibi transitum Deus pale facial? Nam < qui de nihilo creavit omnia, potest ad tempus in nili- < ium redigere quæ videntur impedire progressum c operum ejus. > Ibidem pag. 958.

Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus ei sepultos est.

PROFESSIO

Vili. *Christum voiunlariè esse passum.*

Credimus cum S. Scriptura, Christum voluntarie esse passum. Sic dicit : *An putas quia non possum ro-gure Patrem irteum, el exhibebit mihi modo plusqmin duodenm legiones Angelorum?* Malti). 26, 55. Item : *Veus cibis est ut faciam voluntatem ejus qui misit me , ut perficiam opus ejus*, Joan, 4, 54.

Rejectio hæresis Calvinii. — Docet ille contri) Scrip-inram expressam : < Christus mortem refugiendo, e molliem suam filclur. > In Joan, 15, 27. Item : < Votum illud, quod ingens maestitia expresserat, mox < corrigit, et quasi injeci.) manu seipsum retrahit. > Ibid.

IX. *Christum non desperasse.*

(redimus cum S. Scripturi Christum, qui nunquam peccavi, nec desperasse. *Qui peccatum non fecit, nec est inventus dolus in ore ejus*, i Petr. 2, 22. Item : *Talis decebat ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus*, Hebr. 7, 26.

Rejectio abominanda: hæresis Calvinii.— Docet conlrà Scripturam expressam: < Absurdum videtur, Christo elapsam esse desperationis vocem. Solutio facilis csl. > In Mattii. 27, 46. Item : < Sic videmus omni cx parte < fuisse vexatum, ul desperatione obrutus ab invocando < Deo absisteret, quod erat saluti renuntiare. > In Mallb. 27, 47.

X. *Christum etiam pro impiis esse mortuum.*

Credimus cum S. Scripturi), Christum etiam pro impiis essemortuum. Sic testatur Apostolus: *Christus pro impiis mortuus est*, Horn. 5, G. Item : *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis*, 2 Petr. 3, 18.

Item: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantiini, sed etiam pro totius mundi*, 1 Joan. 2, 2.

Rejectio hæresis Calvinii. — Docet conlrà Scripturam expressam : < Scire velim quomodo Christi carnem < edant impii, pro quibus non csl crucifixa, cl quo- < modo sanguinem Libani, qui expiandis eorum pcc- l calis non csl eflusu\$< > Contr. Ilcshus. de Ver. Partie. Christ, in Cœnâ, pag. 985.

XI. *Christum per passionem suam acquisivisse gloriam.*

(redimus cum divini Scripturi, quòd Christus *humiliavit tcmClipsum factus obedient usque ad mortem, mortem autem crucis ; propter quod ct Deus exaltavit illum*, Philip. 2, 8. Item : *Vidimus Jesum propter passionem mortis, glorià et honore coronatum*. Udir. 2, 9.

Rejectio temerarii judicii Calvinii. — Scripturas expressas in dubium vocal : < Quærere an Christus < sibi meruerit (quod facilini scholastici), non mimis < stulta csl curiositas quàm temeraria definitio. > In- stil. lib. 2, cap. 17, § 6.

XII. *Christi animam defendisse ad inferos post mortem.*

Credimus cum verbo Dei, Christi animam deseendi<M! ad inferos post mortem. *Sicut fuit Jonas in ventre erti tres dies et lres noeles, jlà erit Filius hominis in cor- di terr** irci dies ct tres nocla, Malli). 12, 10. Explicat

S. Irenæus. < Tribus diebus conversatus csl ubi erum < mortui, quemadmodum Propheta ait de eo : *Comme < moratus est Dominus sanctorum mortuorum suorum, < eorum qui ante dormierunt in terram stipulationis, cl < descendit ad eos, extrahere cos, el salvare eos*. El ipse < autem Dominus, quemadmodum Jonas in ventre ceti < lres dies cl lres noctes mansit, sic erit Filius horni* < nis in corde Ierra. Sed ct Apostolus* ait : *Ascendit < autem quid est, nisi quia descendit in inferiora terne?*» Lib. 5, cap. 31. Vide S. Hieron. in cap. 2 Junæ; S. Gregor. Nicæn., Orat. 1, de Resurrect. Item : *Non derelinques animam meam in inferno*, Aci. 2, 27. Explicat S. Augustinus: < Et Dominum quidem carne < mortificatimi venisse ad infernum, salis constat. Ne- < que enim contradici potest, vel prophetiæ quæ dixit: < *Quoniam non derelinques animam meam in inferno;* < quod nc aliter quisquam sapere auderet, in Actibus < Apostolorum idem Petrus exponit; vel ejusdem Petri < verbis, quibus cum asserit solvisse inferni dolores, in < quibus impossibile erat eum teneri. Quis ergò nisi < infidelis negaverit, apud inferos fuisse Christum?» Epist. 99, ad Evod. Vidccmnd. Tract. 79 in Joan.; S. Hieron. in Psalm. 15; Arnob. in Psalm. 15. Item: *Cæterinn illud ascendit, quid est, nisi quod etiam priiis descenderat in inferiores partes terra:?* Ephcd. 4. 9. Explicat Tertullianus: < Neque antè ascendit in subii* < miora cœlorum, quàm descendit in inferiora terra- < rum, ut illic Patriarchas el Prophetas compotes sul < faceret; habes ct regionem inferorum subterraneam < credere. » Lib. dc Anim. cap. 65. Vide I). Primas, in Eph. 4.

In Symbolo S. Alhanasii, quod Iota Ecclesia, quod Lutherani ct Reformati receperunt, legimus: *Descendit ad inferos*. Ipse S. Athanasius sic explicat : < Cre- < dite animam interiorem hominem esse. Quoniam id < à primó plasmatione ostenditur, et à secundó disso- < bilione commonstratur, cùm non solùm in nobis, sed < el in Christi quoque morte idipsum pateat, corpore < non ultra sepulcrum delato, animó ad inferos peno < tranle locis ingenti intervallo discriminatis; sepul- < ero quidem id quod corporeum erat, quia ibi corpus < ader.il, recipiente; inferno verò id, quod incorpo- < reum fuit. > De Incarn. contr. Apollin.

Rejectio hæresis partis adversar.— Reformati, nolen- tes cum S. Scripluróct Patribus agnoscere descensum aiiimæ Christi ad inferos post mortem, lingunt per descensum Christi ad inferos intelliigi dolores ejus in cruce perpressos. Ilà Catecbismus Genevensis: < Qui < fieri potest, ul Christus huic damnationi subjectus < fuerit? > El respondei: < Non ilà eam subbi, ut sub < eó maneret. > El mox : < Ideò videmus, quid differat < tormentum quod sustinuit, ab eo quo cruciantur < peccatores, quos Deus in irà sui punit. Nam quod in < eo temporarium fuit, in his est perpetuum. > Dò- min. 10. Vide Catechis. lleidelb. Dom. 16, quæsl. 41.

Et resurrexil lerlió die secundùm Scripturas, et as- cendit in cadum, sedei ad dexteram Patris; et iterum venturus csl cum gloriò judicare vivos cl mortuos; cujus regni non crii finis, cl in Spirilu in sanctum f

ttomimim, et vivificantem, qui ex Patre lilioque procedit; qui cum l'aire et Filio simul adoratur, et glorificatur; qui locutus est per Prophetas. Et unam, sanciam. Catholicam et Apostolicam Ecclesiam.

XIII. Prædicationem Evangelii esse perpetuam.

Credimus enim S. Scripturam, prædicationem Evangelii in Ecclesia Christi esse perpetuam: *Docete gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis; et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*, Mallh. 28, 19. Explicat S. Augustinus: < Quid est quod nescio? quid recedentes murmurant contra me? quid est quod perditum me perisse contendimus? certi enim hoc dicunt, quia < fui et non sum; annuntia mihi exiguitatem dierum meorum, non à te quaero dies illos meos; illi sine fine sunt, ubi ero, non ipsos quaero, temporales quaero, temporales dies mihi annuntia, exiguitatem dierum meorum, non æternitatem dierum meorum annuntia mihi. Quamdiu ero in isto seculo, annuntia mihi propter illos, qui dicunt: Fuit, et jam non est; propter illos qui dicunt: Impletæ sunt Scripturæ, crediderunt omnes gentes, sed apostatavi! et periiit Ecclesia de omnibus gentibus. Quid est hoc, exiguitatem dierum meorum annuntia mihi? annuntiavit et vacua fuit vox ista, quis annuntiavit nisi ipsa via? quomodo annuntiavit? *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. > Cone. 2 in Psal. 101. Vide S. Hilar, lib. 2 de Trin»; S. Chrys. in 1. 15 in Mallh. 5.

Item: *Et prædicabitur Evangelium hoc in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet consummatio*. Explicat S. Augustinus: < *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*, hic vos dicitis: De nobis dixit; nos sumus, nos erimus usque ad consummationem sæculi. Interrogetur ipse Christus, cui dictum est: *Exiguitatem dierum meorum annuntia mihi, et prædicabitur*, inquit, *hoc Evangelium in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet finis*. < Quid est quod dicebas, hoc certe fuit et periiit? Domine audit annuntiantem exiguitatem dierum meorum. *Prædicabitur*, inquit, *hoc Evangelium*, ubi? in toto orbe terrarum. Quibus? in testimonium omnibus gentibus. Quid postea? *et tunc veniet finis*. Non vides adhuc esse gentes in quibus non est predicatum Evangelium? > Et mox: < Ergo usque ad finem sæculi Ecclesia in omnibus gentibus. > Et mox: < Pereant hæretici, pereant quod sunt, et inveniantur vel sint. quod non sunt. > itaque < non eget interprete, et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet finis. > Cone. 2 in Psalm. 101. Vide de Unit. Eccl. cap. 19; S. Hieron. in Mallh. 24.

Rejectio hæresis Confess. Gallicæ. — Dicit contra Scripturam expressam: < Interdum ut nostris etiam temporibus, interrupto Ecclesiæ statu, necesse fuit nonnullos extra ordinem divinitus excitari, qui Ecclesiæ collapsæ ruinas instaurarem. > An. 51.

ut. i.

Confess. Augustana. — Dicit rimari Scripturam expressam: < Doctrina et Ecclesia usque est frequenter opprimitur et perditur, sicut in Papato contigit, ac si non esset Ecclesia, et sæpe videtur prorsus interire. > Apolog. de Eccl. fol. 70.

XIV. Administrationem Sacramentorum esse perpetuam.

Credimus cum S. Scripturis, de omnibus sacramentis à Christo institutis, quod de SS. Eucharistie testatur Apostolus: *Quotiescumque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*, 1 Cor. II, 26. Explicat S. Chrysostomus: < Deinde ostendens, quod usque ad consummationem maneat, inquit: *Donec veniat*. > In 1 Corinth. II, 26, ubi et Theophylactus. Eodem pertinet allegatus locus, Mallh. 28, 19.

Rejectio hæresis Confess. Gallicæ. — Docet contra Scripturam expressam: < Papislicos conventus damnamus, quod pura Dei veritas ab illis exidet, in quibus etiam Sacramenta fidei corrupta sunt, adullerata, falsificata, vel penitus etiam abolita. > Art. 28. Neque enim vel in aliis prioribus Ecclesiis ostendunt perpetuam Sacramentorum administrationem.

XV. Confessionem fidei esse perpetuam.

Supponimus, quod Protestantes nobisenim docent, semper in Ecclesia decios reperiri. Illis autem, juxta S. Scripturam, necessarium est fidem profiteri. *Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris*, Philip. 2, 11. Et in: *Ore confessio fit ad salutem*. Rom. 10, 10.

Rejectio hæresis Confess. Helveticæ. — Docet contra expressam Scripturam: < Ecclesiam invisibilem appellari posse; > et rationem addit: < Quod oculis nostris absconsa, Deo aulem soli nota, iudicium bu-manum sæpe subterfugiat. > Cap. 17.

XVI. Ecclesiam semper esse visibilem.

Credimus cum S. Scriptura, Ecclesiam Jesu Christi in his terris esse semper visibilem. Vos estis lux mundi; non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt, Mallh. 5, 14. Explicat S. Hilarius: < Lucerna Christi non recondenda sub modio est, neque operimento occultanda Synagoge; seti in ligni passione suspensa, lumen æternum est in Ecclesia habitantibus præbitura. Pari etiam fulgere Apostolos monet lumine, ut admonitione operis eorum Deo laus impertiatur, in Mallh. cap. 4, S. Ambrosius: < Fides nostra in illo altissimo omnium locata monte, hoc est Christo, non potest tenebris et ruinis hujus mundi abscondi, sed fulgens candore solis æterni, luce nos gratiæ spiritualis illuminat. > Lib. 7 in Luc. I. Mde S. Chrysostomus, Rom. 15 in Mallh. S. August, de Erit. Eccl. cap. 16.

Illeriores S. Scripturæ loca vide Mallh. 15, 50, 58; Psal. 47, 9, et 88, 29, 50, 57; Isa. 9, 7, et 55, 20, et 51, 17, et 60, 11; Osee 2, 19; Hebr. 12, 26, etc.

Rejectio hæresis Confess. Scolicæ. — Docet contra: J

expressam Scripturam: < Ecclesia csl invisibilis, soli
< Deo nola, qui solus novit quos elegit. > Art. 16.

X Vif. *Ecclesiae promissum esse ul non met.*

Credimus cum S. Scriplurà, Ecclesiae Christi promissum esse ut non erret. *Tu es Petrus, et super lumen petram aedificabo Ecclesiam incanè, et portas inferi non praevalerunt adversus eam*, Matth. 16, <8. Explicat S. Augustinus: < *Templum enim Dei sanctum est*, ait < Apostolus, *quod estis vos*, ipsa est Ecclesia sancta, « Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia catholica, con- < k. omnes haeresees pugnans, pugnare poles, expug- < nari non potest. Haeresees omnes de illa exierunt, < tanquam sarmenta inutilia de vile precisa; ipsa au- < tem manet in radice sua, i i rile suà, in charitate suà; < porta* inferi non vincen; *kn. > Lib. I de Symb. ad Calceli, cap. G. S. Chrysostomus: < *El porla; inferi non* < *praevalerunt adversus eam*, > Mox: < Animadvertis < quo pacto ipse etiam ad altiore de se opinionem < Petrum adducit, et scipsum bis duabus pollicitatio- < nibus revelando Filium Dei revelat et ostendit. Nam < i quae Deus concedere solus potest, peccatorum scilicet < remissionem, et ul Ecclesia tot tantisque fluctibus < impetu irrumpentibus immobilis maneat, cujus pas- < sor et caput piscator homo aliquis ignobilis, terrarum < orbe reluctantem, adamantis naturam firmitate supe- < ret. Haec, inquam, omnia, quae solius Dei sunt, se < pollicetur daturum. > Horn. 15, in cap. 16. Matth. < Item: < *Stipa hunc petram aedificabo*, etc. Examina ut < litici, quid huc sibi verbum vult, et videbis perspi- < citam ejus veritatem; nam non solimi hoc mirum est, < quod aedificavit eam per totum mundum, sed quia < invictam fecit, et invictam licet tot bella insurgant. < Hoc enim est quod portae inferi non praevalerunt ad- < versus eam, pericula, ait, quae mortem generant, pe- < ricula quae ad infernum deducunt. Vidisti praedictio- < nis veritatem? Vidisti evenite certitudinem et ro- < bustam? Vidisti verba In operibus elucet, et virtutem < absque annis omnia facile conficientem, ele. > In < demoliste. quod Christus sit Deus.

S. Hieronymus: < Quid est quod ait: *Ego dico tibi?* < quin tu mihi dixisti: *Tu es Christus Filius Dei vivi*: < et ego dico tibi sermone non casso, et nullum ha- < bere opus, sed dico tibi, quia dixisse fecisse est. > < El postea: < Ego portas inferi reor vilia et peccata, < « vel errorum haereticorum doctrinas, per quas illecti ho- < mines ducuntur ad Tartarum. > In Matth. 16.

S. Gregorius: < S. Ecclesia in hoc seculo à calho- < nicò tunc nequaquam deficiet, et in futurum cum Deo < aeternam stabilitate permanebit; nam quod in hac vitò < « nullis adversitatibus frangenda sit, nullis persecutio- < nibus superanda, ipse super quem aedificata est, cun- < « tamen ostendit. cum ait: *Portae inferi non praevalere-* < *bunt adversus eam*, Portae inferi haeresees sunt, etc.» < In Psal. I. Pœnil. Nide S. Leon. semi. 2, de Nat. Petr. < et Paul. S. Lid. Peius, lib. I. Epist. 258.

Alter Unius: *Esi Ecclesia columna et firmamentum* < *refilatici* limoth. 5. 15. Explicat S. Augustinus: < < Lece purgamenta ejus: *Quoniam abundavit iniquitas,* < • *refrigetque charitas multorum.* Ecce frumenta ejus:

< *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* < « Ubi hic Africa nominalis est in parte Donati? Erte < iterum frumenta ejus: *I t scias*, inquit Apostolus, < *et quemadmodum te oporteat in domo Dei conversari, quia* < *est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis.*» < El mox: < Ecce purgamenta ejus: *Spiritus autem*, m < quit, *manifesti dicit, quia in novissimis temporibus re-* < *cedent quidam à fide, attendentes spiritibus seducto-* < *tribus doctrinaeque daemoniorum*, etc. Ibi hic Africa < in parte Donati nominata est, ut in ea remanserit < columna et firmamentum veritatis, aut pieblis sa- < cramentum, de quo usque in finem ita cucurrit, ii; < diceret: praedicatum est in gentibus, assumptum est < in gloriam? > De Unii. Eccl. cap. 11.

S. Hieronymus: venerunt electa omnium gentium, et repleta est gloria domus Domini, quae est Ecclesia < Dei viventis, columna et firmamentum veritatis. > El mox: < His metallis illustrior fit Ecclesia Salvatoris, < quam quondam Synagoga fuerat; his lapidibus vivis < aedificatur domus Christi, et pax ei praebetur aeterna.» < In cap. 2 Aggæi.

Dejectio lueresis aduersæ, — Docet contra Scripturam expressam Conf. Helv. de Ecclesia: < Nec mi- < rum si erret, quoties deserit illum. > Cap. 17. IT haec est sententia communis omnium Protestantium. XVIII. *Doelorebus Ecclesiae, sive conciliis generalibus, promissum esse ut non errent.*

Credimus cum S. Scriplurâ, quod dicit Christus: *Etego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum*, Joan. 14, 16. Item: *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mitici Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, quaecumque dixero vobis*, Joan. 14, 26. Hem.: *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*, Joan. 16, 15. Eodem faciunt textus Matth. 28, 19; Luc. 10, 16.

Primum locum explicat S. Chrysostomus: < LTro- < biscum mancai: Hoc signat, quod neque post mortem < abiit. > El mox: < Ut vobiscum sit, quod et ipse < inquit: *Quia ego vobiscum sum.* Præterea et aliud < quiddam signat, non passurum quae ipse, nequedis- < cessurum. » In cap. 14 Joan. Alterum textum expli- < cat S. Cyrill. Alexandr., lib. 10 in Joan.

Prima concilia generalia, quae Protestantes admit- < tunt, docent sua judicia esse ultima, quae iullà ratio- < ne retractari queant. Ita Cone. Ephes. Aci. 5 et 6. Cone. Chalced. Aci. 5. Sic etiam in conciliis genera- < libus ultimatè condemnati sunt haeretici in rebus per < Scripturam non expressè definitis. Vide Cone. Con- < stant., can. 6 et 7.

Dejectio haeresis adversæ. — Conlr » expressam Scri- < pturam docet Conf. Angi.: < Generalia concilia, quia < « ex hominibus constant, qui non omnes Spiritu vi < « veri» Dei reguntur, et errare possunt, et interdum < « errant, etiam in his, quae ad normam pietatis per- < « linent. > Ari. 21. ille est sententia communis om- < nium Protestantium.

XIX. *LTi hitnn esse notam veræ Ecclesiae.*

Credimus cum S. Scripturi Unitatem esse signum, et notam veræ Ecclesiae, dicente Christo: *Non pro tu*

tantiim rogo, sed et pro eh qui credituri sunt per verbum eorum in me; ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint; ut credat mundus quia tu me misisti, Joan. 17, 20. Explicat S. Chrysostomus : < *Ut mundus credat quia tu me misisti*, < quod cl in principio dixit: *In hoc cognoscent omnes*, < *quod mei discipuli estis, si invicem diligatis*. El quomodò hinc erant credituri? *quia parus est Deus*, inquit. Si ergò quæ ex his didicerunt, servaverunt, à discipulis magistrum auditores intelligent; si dissident, non invenient Dei pacis esse discipulos. Si non ero pacificus, à le missum non confitebuntur. Vides quo pacto ad finem usque cum Paire concordiam confirmari? i El mox : < *Ulsint consummati in unum, ut cognoscat mundus quia tu me misisti*. Frequenter hoc dicit, ul potiori pacem, quàm signa ad persuadendum demonstret, i In cap. 17 Joan. Hom. 18. Vide S. Hilar, col. 122.

Aller textus : *Ego in eis, ci hi in me : ut sint consummati in unum : cl cognoscat mundus, quia lu me misisti*, Joan. 17, 23. — Explicat S. Cyrillus Alexandrinus : < Signum, inquit, certissimum el indubitatum erit vos meos esse discipulos, si quantum natura vestra et humanitatis conditio capere potest, meæ vitæ vestri* già sequamini, ul ita à multi* charitatis vinculo non disjungamini. > El mox : < Sed quæret forsitan aliquis, quamobrem chapitas signum sil ad discernendum Chrisli discipulos, > etc., lib. 9 in Joan.

Tertius textus : *In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*, Joan. 15, 55. Explicat S. Chrysostomus : < *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis*. > El mox : < Ille el vos decet amicis esse beneficos, et quibus non debetis, el omissis miraculis, quæ ipsi erant facturi, dilectionis signo notat. • In cap. 15 Joan. hom. 71. — S. Gregorius : < Testimonium superni discipulatus est domini fratri* dilectionis. Quam videlicet dilectionem, tpii omnes hæretici habere refugiant, duro ab universalis Ecclesiæ unitati dividuntur, jure de eis dicitur : quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo. > Lib. 20 Moral, cap. 9. S. Augustinus : < *In hoc cognoscent, inquit, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*; tanquàm diceret, alia munera habent, vobiscum etiam non mei, non soli naturam, vitam, sensus, rationem, el eam salutem quæ hominibus pecoribusque communis est; verum etiam linguas, sacramenta, prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, el traditionem corporis sui ut ardeant; sed quoniam chantarent non habent, cymbala concerpant, nihil sibi, nihil ipsis prodest; non ergo in illis quamvis bonis muneribus meis, quæ etiam habere possunt non discipuli mei, sed *in hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*. > El mox : < Charitas in deliciis tuis, ipsa non comperdit cum impiis animam tuam; ipsa discernit causam tuam. > Tract. 65 in Joan.

Dejectio erroris contrarii. — Licet S. Scriptura in hac parte sit expressa, nulla tamen Confessio Præteritæ (an-

tium Vnitatis, Unquàm notam, et signum vere Ecclesiæ* agnoscit. Imo Catalogus testium veritatis dicit I n Ulem non esse certam, et propriam Ecclesiæ notam. In Append, col. 2010. f.

XX. *Miracula esse notat vere Ecclesiæ.*

Credimus cum S. Scripturâ, miracula designare veram Ecclesiam. *Signa autem qui crediderint, hæc sequentur : In nomine meo dannonia ejicient*, etc. Marc. IG, 17. Item : *Nunc scimus quia scis omnia, el non oportet tibi ul quis te interroget, in hoc credimus quia à Deo esisti*, Joan. IG, 50. Item : *Ut sciatis autem, quia Filius hominis habet potestatem in terris remittendi peccata, tunc dixit paralytico : Surge*, etc. Matth. 9, 6. Item : *Scimus quia à Deo venisti, Magister; nemo enim potest signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*, Joan. 5, 2.

S. Cyrillus Alexandr. dixit : < *Cum ergo verum Patrem procedit, ille testimonium perhibebit de me; perhibebit aulem, quæso, quomodò? operando nimirum in vobis, el per vos miracula, testis erit justus ac verax divinæ meæ potestatis alique majestatis*, > lib. 10 in Joan.

Dejectio erroris contrarii. — Licet S. Scriptum in hac parte sit expressa, nulla tamen Confessio Protestantium Sanctitatem, lanquàm notam el signum Ecclesiæ agnoscit.

XXI. *Diffusionem esse notam vere Ecclesiæ.*

Credimus cum S. Scriptum, diffusionem fidelium per universum mundum esse signum vere Ecclesiæ. *Et prædicabitur hoc Evangelium in universa orbe in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet consummatio Mælh. 24, 14. Eodem facit : Depicta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes. In illa die radix Jesse qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur*. Isa. 11, 9, 10. Similiter : *Transite per portas populi, eligite lapides el elevate signa ad populos*. Isa. 62, 10.

Primum textum, et rationem catholicæ Ecclesiæ in Diffusione fundatam, explicat S. August. : < *Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet finis*. Iterum rogatus enim Dominus de fine hujus sæculi, cuius quidam initia parturitionum dixisset, ait : *Sed nondum statim finis*. Finem autem futurum prædixit : < post prædicationem Evangelii in universo orbe in omnibus gentibus. > De Univ. Eccl. cap. 19. Item : < *Exaltatus est super cados Deus noster, et super omnem terram gloria ejus*. O hæretica insania ! Credis mecum exaltatum Christum super cælos, quod non videmus; el negas gloriam ejus super omnem terram, quod videmus. i In Psal. 56. Item : < *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terra! verba eorum*. > Hinc fit ul Ecclesia vera neminem lateat. I ridi; csl illud quod in Evangelio ipse dicit : *Non potest citari abscondi super montem constituta*, etc. > Univ. liti. Pelii, lib. 2, cap. 52.

Alterum locum explicat S. Augustinus : < Dicat Isaias ubi Ecclesiam Deo revelato præviderit, tunc

«iu verbis futura dicentis pin nunc præsencia vi-
« ilcamus. *Repleta csl*, inquit, *universa Ierra ut r<>*
• *gnesrat Dominam , ut aqua multa operiat mare,*
• *et erit in illâ die radix Jesse, ct qui exurget principium*
« *habere in nationes, in eum gentes sperabunt,* » El post-
<ei : <Qui audet, contradicat; qui nutem non audet,
s|MTet in eum cum gentibus, et ab unitate gentium
<in cum sperantium non recedat; aut si recesserit,
t redeat, nc pereat. » De Unit. Eccl. cap. 7. VideS.
dieron, in cum locum. Pro maiore clucidalione nudia-
tur hoc S. Augustini : < Quasi nos etiam, si forte hinc
< sit appellata Catholica , quòd totum veraciter teneat
< (hoc dicebant hærelici), cujus veritatis nonnulla; par-
« liculæ in diversis inveniuntur hærcsibus, hujus no-
• minis testimonio nitamur ad demonstrandam Eccle-
« siam in omnihu* gentilius (item nunc dicunt Proto-
< stantes, nos merum nomen Catholica; urgere), et non
< promissis Dei, et tàm multis, tamque manifestis mi-
< caculis ipsius veritatis. » Epist. 48 ad Vincent. Vide
etiam contra Faustum, lib. 15, cap. 15.

Dejectio erroris adversi. — Quamvis S. Scriptura in
hàc prie sil expressa, nulla tamen Confessio Prolc-
stanlium rationem Ecclesiæ catholicæ, juxta promissa
divina loto orlie diffusa, tanquàm nolam cl signum
Ecclesiæ agnoscit.

XXII. *Perpetuam aoclorum successionem esse notam
vera.' Ecclesia!.*

Credimus Ecclesiam apostolicam, et continuatam
doctorum in Ecclesià successionem, sic esse vene Ec-
clesia* notam, ut uhi ea successio non reperilur, ibi
nec vera Ecclesia reperialur: *Et ipse dedit quosdam*
quidem \postolos, quosdam autem Prophetas, alios vero
Evangelistas, alios autem pastores ct doctores, ad con-
sumnationem sanctorum, in opus ministerii, in (edifica-
lionem corporis Christi, donec occurramus omnes in uni-
ta', m fidei, cl agnitionis Filii Dii, in virum perfectum,
in mensuram retatis plenitudinis Christi, utjam non simus
l>an idi fluctuantes, el circumferamur omni vento doctrina*,
in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem er-
ruris. Eph. 4, il. Item : Qui novit *Deum, audit nos;*
qui non est n Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus
spiritum veritatis el spiritum erroris, I Joan. I, 6.

Ita S. Augustinus : < Si ordo episcoporum sibi suc-
c d* n ium considerandus est, quantù certius el veré
salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Eccle-
siæ figuram gerenti Dominus ait : *Super hanc petram*
(edificaba Ecclesiam meam, et porta? inferi non vincent
urn . Petro enim successit Linus, etc. » Et mox : < In
hoc (Udine successionis nullus Donatista episcopus in-
venitur. » Et mox : < In illum autem ordinem cpisco-
tMinmi, qui ducitur ab ipso Petro usque ad Anastasium,
qui nunc eamdem Cathedram sedet, etiamsi quisquam
tradirne per d'a tempora subrepsisset, nihil perjudi-
can* E< *desh*, cl innocentibus Christianis (vanæ igitur
ep smodi disputationes), quibus Dominus providens,
ait, de prepositis malis , quæ dicunt facile, quæ au-
V m faciunt. facere nolite; dicunt enim, et non faciunt,
ut f>rU sil spi*% fidelis, quæ non in homine , sed io
Domino collocata, nunquam troquélate sacrilegi schi-

smatis dissipetur. » De I nil. Eccl. cap. 7. Vide hb. I,
de Ulil. cap. 17. S. Irenæus : < Agnitio vera csl Apo.
< stolorum doctrina, et antiquus Ecclesiæ status in
< universo mundo, cl character (signum, nola) corpo-
< risChristi secundum successiones episcoporum, cica
Lib. I, csp.63. Item : < Hàc ordinatione cl successionem,
< ea qua* est ab Apostolis in Ecclesià traditio, et veri-
< latis præconisatio pervenit usque ad nos, desi pl<*-
< nissima luce ostensio, unam el eamdem vivifleatri-
< ccm fidem esse, qua; in Ecclesià ab Apostolis usque
< nunc sil conservata cl tradita in veritate, » lib. 5,
cap. 5.

Dejectio erroris adversi. — Quamvis S. Scriptura iu
hàc fiarle sil expressa, nulla tamen Confessio Prolc-
stanlium rationem Ecclesiæ apostolica*, el perpccliain
doctorum successionem , ut notam et signum Eccle<ke
agnoscit.

Confiteor imum baptisma in remissionem peccao-
rum , cl expc clo resurrectionem mortuorum, ct vitam
venturi sedili. Arnen.

XXIII. *Daptismitmab lucreticis collatum, esse validum.*

Credimus cx tradilionc apostolica, Baptismum ab
hærelicis, in forma Ecclesiæ collatum, esse validum.
Ita S. Augustinus : < Saluberrimam consuetudinem
< tenebat Ecclesia, in ipsis quoque schismaticis (t ha*-
< reliéis corrigere quod pravum est, non iterare quod
< datum csl, sanare quod vulneratum est, non curare
< quod sanum est. Quam consuetudinem (dc non re-
< baptizandis hærelicis) credo ex apostolicâ traditione
< venientem, sicut mulla, quæ non inveniuntur in lil-
(teris eorum, neque in conciliis posteriorum, cl tamen
< quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non
< nisi ab ipsis tradita el commendata creduntur. » De
bapl. conlr. Donat., lib. 2, feip. 7. Item : « Sequimur
< sandè in hàc re canonicarum auctoritatem certissimam
i Scripturarum. Neque enim parvi momenti habendim
(est. quòd cùm inter episcopos anterioris a latis, quàm
« esse inciperet pars Donati, ista quæsiio fluctuaret, ct
« varias haberet interse, collegarum salvò unitate, sen-
« tenlias, hoc per universam calludicam. quæ loto orbe
< diffunditur, (d)scrvari placuit, quod tenemus. » Conlr.
f.rescon., lib. 1, cap. 52. Item : « Quamvis hujus rei
< cei tum de Scripturis canonicis non proferatur exeni-
< pium, carumdrm tamen Scripturarum, cliam in hàc
< n; , à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod
< universæ jam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Seri-
(pturannn commendat auctoritas, ul quoniam S. Scri-
< plura fallere non potest, quisquis falli metuit hujus
(obscuritate quæstionis, eamdem Ecclesiam de illà
< consulat, quam sine ulla ambiguitate S. Scriptura
« dcmonsirat » Ibid. cap. 55. VideS. Iliciòn, advera.
Luc if. cap. 8.

Dejectio sententia* Deformatorum. — Tenent quidem
Protestantes nobiscum, Baptismum, >n formò Ecclesiæ
collatum ah hærelicis, esse validum ; sed qui traditio-
nem non admittunt, et ad bona atque utilia c\ Scri-
pturis argumenta provocant, necessario concludenti-
bus destituti, ad hoc miserum dilabantur effugium, si
Hin sententia in Scripturis non reperialur , nec esse

necessariam ad salutem. Ilà Moliiiæus, Novit. Pap. lib. 1, cap. 56.

XXIV. *Baptismum conferri in remissionem peccatorum.*

Credimus cum S. Scripturâ, per Baptismum peccata vere remitti *Mundans lavacro aqua: in verbo vita;*, Epbes. 5, 26. Hem : *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ et Spiritu sancto*, ele Joan. 3, 5. ítem : *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*, Til. 5, 5. Item : *Cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo*, Epbes. 2, 5. Item : *Consepulli sumus cum illo per baptismum in muriem*, Hom. 6, 4.

Hunc locum explicat S. Augustinus : < Quemadmo-
« dum in illo vera mors facia est, sic in vobis vera re-
< missio peccatorum; et quemadmodum in illo vera
« resurrectio, ila in nobis vera justificatio. > Enchirid. cap. 52 Tom.

Dejectio lurrensis Calvini, et sequacium.— Docet con-
irà Scripturam expressam Calvinus : < Sacramenta
electis adminicula sunl ad salutem, aliis nihil corde-
< ront. > Incund. Concord, rat.

Beza : < Quos Dominus non elegit, etiamsi millies
< baptizantur externo baptismo aquæ, illis tamen nun-
< quam lides aut Spiritus sanctus donatur. > Colloq. Mompelg.

XXV. *Sanctos nunc esse in beatitudine.*

Credimus cum S. Scripturâ, sanctos nunc fru: bea-
titudine cadesti : *Ili sunt, qui venerunt de tribulatione
magmi, et laverunt stolas suas, ct dealbaverunt eas in
sanguine Agni. Ideo sunt ante thronum Dei, et serviunt
ci die ac nocte in templo ejus.* Apoc. 7, 11, <5. Item :
Desiderium habens dissali i, et esse cum Christo, Philip.
1.25. Item : *Ascendens in altum captivam duxit captivi-
tatem*, Eph. 4, 8.

Probal idipsum ex Scripturâ S. Justinus : « At post
< animi à corpore excessum, slatim lit bonorum, nn-
< lorumque distiifctio; ducuntur enim ad loca, qna*
< eis digna sunl, ab Angelis; bonorum (uidcin animi
< in paradisum, ubi consuetudo est el aspectus Ange-
< lorum ct An hangelorum, visio verò cliam conserva-
« toris Christi, ex verbis his, peregrinari à corpore,
< el pnvsentes esse ad Dominum. > Qmvst. 75. S. Cy-
prianus : « Quis non omnibus viribus elaboret, ul cum
< Christo statim gaudeat? m post tormenta ct supplicia
« terrena ad præmia divina pencnial?» De Exhort.
Marl. c. nil. Vener. Beila : < Singulas modi» stolas ha-
< lient animæ, de suâ bcalâ immortalitate gaudentes ;
< resurgentibus autem corporibus juxtâ Isaiam, in terrâ
< sua duplicia possidebunt. > In cap. G Apoc.

Rejectio erroris ('alvini. — Docet contra Scriptiifam
expressam : < Cum Scriptura ubique jubeat pendere
< ab expeclatione adventûs Christi, et gloria* coronam
« eousque differat, contenti simus his finibus divinitus
< nobis præscriptis; animas piorum mililiæ labore per-
« functas in beatam quietem concedere, ubi cum felici
< læliliâ fruitionem proraissæ gloria* expectant; atque
< ita omnia teneri suspensa, donec Christus appareat
• redemptor. > Instil, lib. 5, cap. 25, § 6.

Apostólicas cl Ecclesiasticas traditiones, reliqun<quc

ejusdem Ecclesiæ observationes cl constitutiones fir-
missime admitto cl amplector.

XXVI. *Traditiones Apostólicas esse admittendas.*

Credimus cum S. Scripturâ, traditiones apostólicas
esse admittendas : *Tenete traditiones, quas didicistis drz
ptr sermonem, sive p>r Epistolam nostram*, 2 Thess.

Explicat S. Chrysostomus : « *Itaque, fratres, state,
et tenete traditiones quot didicistis site per sj nnnnern,
< sire per Epistolam nostram.* Hinc est perspicuum,
quòd non omnia tradiderunt per Epistolam, sed
< nulla diam bine scriptis» cl ea sunt quoque fide di-
(gna. Quamobrem Ecclesiæ quoque traditionem cen-
seamus esse fide dignam; csl tradilip, nihil qir.rras
amplius. > Hom. 4 in 2 Thess. VideS. Basii hb. de
Spirit, sanet. cap. 29.

liem : *Laudo vos, fratres, quòd per omnia mei memo-
ren estis, ct sicut tradidi volas prorepta mea tendis*, I
Cor. 11,2. *Co ltra, cum venero, disponam*, ibid. 54.

Explicat S. Epipbanus : < Neque enim ex Scriptura
< peti possunt omnia; idcirco alia scripto, alia tradi-
< lione sanctissimi Apostoli reliquerunt. Quod ipsum
(ilà Paulus affirmat : *Quemadmodum tradidi vobis.*
< Item alio loco: *Ita doceo, et ita tradidi in Ecclesiis.*
< Item : *Si meministis, nisi frustra credidistis.* Jam verò
< illud ab Apostolis sancta Dei Ecclesia traditum ac-
« cepit, post decretam virginitatem ad nuptias sesc
«conferre, scelere implicatum videri. > livres. 61,
§ 60. Item : < Necessarii) facere (orare pro mortuis)
< illud Ecclesiam dico, quæ Iraditum sibi ritum illimi a
< majoribus accepit. Potest ven) quisquam maternam
< sanctionem, aul legem patris evertere? quemadmo-
« diim à Salomone scriptum est : Audi, *fili, sermones*
< *patris lui, ct ne repellas legem matris tuæ;* quibus pa-
< irem, hoc esi unigenitum Deum, cum Spiritu sancio
< declarat, partira scripto, partira sine scripto docuis-
< se; matrem verò nostram Ecclesiam, > etc. Hæres.
65, §8. S. Basilios : < Arbitror apostolicum esse cliam
< non scriptis traditionibus inluvrere. > *Laudo*, inquit,
ros, *quod per omnia inri meministis, cl quemadmodum*
tradidi vobis, traditiones tenetis; el illud : *Tenete tradi-*
tiones quas accepistis, sire per sermonem, streper Epi-
stolam. De Spirit. Sanci, cap. 29. VideS. Chryso6L
Horn. 26, in I ad. Cor.

liera : *Formam habe sanorum verborum, qua* it mo
audisti in fide, et in dilectione in Christo Jesu. Itonum
depositum custodi per Spiritum sanctum*, 2 Tim. I, 15*

Explicat S. Chrysostomus : < Non modò per litteras»
< sed cliam v<rbis discipulo, qua* essent agenda dicta-
«vit; quod plurimis el aliis in locis ostendit, dicens:
« *Sire p<r verbum, sive per Epistolam. quasi per nos*
< *missam.* Hoc cl hic multò magis fecit; ne igilur mi-
« mis aliquid doctrinam habere putemus; plurima illi
< absque scripto tradidit, quæ illi modo ad memoriam
< revocans didi : *Formam habe smiorum verborum qrne*
< à me *audisti.* Quid autem hoc sibi vult? *Pictorum*, in-
« quit, *more imaginem virtutis tibi impressimus, et om-*
t nimn qutr Deo grata sunt relidi normam, privatamqua

| | ii

.1

fid

f. lh Nil

11

' |

4

jll

'U

« *formam liar indidimus animit. litre igilur habetj firmi-
t ter, ci tire de fide, sire de diaritate, sive de castitate
t opus sit aliquid loqui ac definire, inde (ibi exemplaria
socape.* » Horn. 3 in 2 Tim.

Rejectio lueretis Protestandum. — Docci contra
Scripturam expressam Calvinus : < Esto hoc firmum
• axioma, non aliud habendum esse Dei verbum, qui
< detur in Eeelesià locus, quàm quod lege primum el
< Prophetis, deinde scriptis apostolices continetur. »
Instil. lib. 4, cap. 8, § 8. Vide Conf. Ilclv. poster,
cap. I et 2.

XXVII. *Leges Ecclesiæ obligare conscientiam.*

Credimus cum S. Scripturi legibus Ecclesiæ obliga-
tionem conscientii® induci. *Sicut misil me Pater, et ego
mitto vos.* Joan. 20, 21. Explicat S. Chrysostomus :
« *Sicut misit me Pater, cl ego mitto tos. Nullum habetis
impedimentum, et proptercà quæ jam (acta sunl, el
propter meam vos mittentis dignitatem.* Quare hoc di-
cit ? oorum animes erigit, et suam proponit auctorila-
tem; siquidem suum cis relicturus crai ministerium.»
Et mox : (Quemadmodum enim rex prefectos milieus,
ul in carcerem reos intrudant, el ut liberent, potesta-
tem probet; ità Jésus discipulos dimittens hic munit
auctoritate. » Horn. 85 in Joan.

liem : *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me
spernit.* Luc. 10, 16/Hunc locum perlinere ad suc-
cessores Apostolorum, tradit S. Cyprianus , episl. 35,
ad Cornei. S. Basilius, in Conslit. Monasl. cap. 22.

liem : *Omnis anima potestatibus sublimioribus sub-
dita sil; non est enim potestas nisi à Deo : qua* au-
tem sunl, ii Deo ordinatas sunt. Itaque qui resistit
potestati, Dei ordinationi resistit. Qui aulem resistunt ,
ipsi sibi damnationem acquirunt;* cl posleà: *Ideo neces-
sitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam
propter conscientiam,* Itoni. 15 , 1 , etc. Explicat S.
Chrysostomus: < Noli itaque talem, inquit, subjectio
< nem turpem libi putare, qui el vehemens isla con-
< temnentium ultor csl : neque enim vulgares pœnas
< reposcet, si non obedieris. sed quàm maximas. »
Horn. 25 in Episl. ad Hom. Vide S. August., propos.
74, cx Episl. ad Horn. 10, 4.

Apostolus, I Tim. 3, legem statuit, ne bigami ordi-
nentur. Quæ lex, etiamsi sil plané positiva, cl eccle-
siasticam concernens disciplinam ; quis tamen neget
ejus transgressionem non carere peccalo? Ideò epi-
scopus, qui sciens bigamum ordinavit, privatur po-
testate ordinandi, in concilio Carli). IV , can. 69.

hem : *Qtiæcumque alligaveris super terram , erunt li-
gata et in cerio ; el quacumque solveris super terram,
mini soluta ei in cocio,* Malli». 16, 18. Explicat S. Hie-
ronymus: !Potestatem tribuit Apostolis, ul sciant qui à
< à talibus condemnantur, humanam sententiam di-
í vini sententia roborari, cl quodeumque ligatum
; fuerithi terrà , ligari pariter et in cado. » In cum
locum.

Item : *Visum est Spiritui sancio et nubis, nihil ultra
'ovisimvouerc oneris, nisi liare necessaria, ulabstineatis
ab immolatis simulacrorum, à suffocato et sanguine*

et fornicatione, Aci. 15, 28. Explicat S. Chrysostomus*
< Il.rc nova lex non pracipit ; nusquam enim de his
t disserit Christus, sed a lege hæc sumunt; » cl post-
ra : < Quid est, *judico ego?* id est, cum potestate dico
< esse scribendum illis. » Iterimi : Vide brevem Epi-
< stolam nihil abundans habere, nequeepilhereniata,
< neque syllogismos, sed imperium, erat enim legis-
< latioSpirilûs. » Iloin. 35in Aci. Similis locuscl:
Obedite præposilis vestris,ctsubjacete eis, Hebr. 15, 17.

Rejectio hæresis contrariar. — Docet conlrà Scrip-
turam expressam Confessio Gall. < *Excludimus hu-
< mana omnia commenta , el leges omnes, qua* culliti
t Dei prætextu, astringendis conscientiiis invehuntur.*
Art. 35. Sic communiter omnes Protestantes.

Item sacram Scripturam, juxlà eum sensum, quem
tenuit cl tenetsancta mater Ecclesia, cujus csl judi-
care de vero sensu cl interpretatione Sacrarum Scrip-
turarum, admitto : nec cam unquàrn, nisi juxtà una-
nimem consensum Patrum, accipiam cl interpre-
tabor.

XXVIII. *Scripturam esse intelligendam juxtà sensum Ecclesiæ.*

Credimus cum S. Scripturi inlclligcnliam vcibi
Dei petendam esse cx sensu Ecclesiæ. *Omnis prophe-
tia Scriptura: propria interpretatione non ft. Non enim
voluntate humana allata est aliquando prophetia; sed
Spiritu sancio inspirati, locuti sunl sancti Dei homines ,*
2 Petr. I, 20 ; còdem faciunt textus Epil. 4, II, cl
I Tim. 5, 15. Sic tradit S. Augustinus : < Quærendi
< dubitatio catholicæ fidei metas non debet excedere.
< El quoniam nulli hæretici ad suam sententiam, quæ
< prater fidem est calholicæ disciplinæ, expositionem
< Scripturarum divinarum trahere consueverunt ; ante
< tractationem hujus libri catholica fides explicanda
< csl ; csl autem hæc : Deum Patrem omnipotentem
< universam creaturam fecisse,» etc. El mox subjun-
git: < Constitutam ab illo matrem Ecclesiam, quæ
< catholica dicitur, ex eo, quia universaliter perfecta
< cst,cl in nullo claudicat, et per lotum orbem diffusa
< est. » De Gen. ad lilt, imperfect, cap. I. Idem :
< Si unaquæque disciplina, quanquàm vilis et facilis,
< ut percipi possit, doctorem aut magistrum requirit,
< quid temerarie superbi® plenius, quàm divinorum
< Sacramentorum libros, et ab interpretibus suis
< « nolle agnoscere, el incognitos velle damnare? » De
Util. cred. cap. 18. Orígenes: < Quoties (hærelici)
< canonicas proferunt Scripturas, in quibus omnis
< Christianus consentit cl credit, videntur dicere:
< Ecce in domibus est verbum veritatis, sed nos illis
< credere non debemus, nec exire à primà cl eccle-
< siasticà traditione, nec aliter credere, nisi quemad
< modum per successiones Ecclesiæ Dei tradiderunt
«nobis. » Tract. 29 in Mallb. sub tin.

Rejectio hæresis adversar. — Docent Protestantes ,
contri expressam Scripturam, Ecclesiæ non compe-
tere infallibile magisterium respectu fidelium in pro-
ponendo vero sensu S. Scriptura; sed ejus declara-
tiones cnjusque examini subjiiciunt.

XXIX. *Ecclesia! compelere iudicium de vero sensu , et interpretatione S. Scripturæ.*

Credimus cum S. Scripturi , non privato cuilibet ad utilitatem communem, sed Ecclesiæ ad securitatem singulorum competere iudicium de vero sensu, et interpretatione S. Scripturæ. Hæc pertinent nulla loca in præcedentibus allegata , et illud : *Labia sacerdotia custodiunt «cientium, et legem requirent ex ore ejus*, Malach. 2, 7. Pulchre S. Augustinus: < Caveamus tales cogitationes superbissimas, magisque cogitemus et ipsum Apostolum Paulum, licet divina et celesti voce prostratum et instructum, ad hominem tamen missum esse, ut sacramenta perciperet, atque copularetur Ecclesiæ; et centurionem Cornelium, quamvis exauditas orationes ejus, eleemosynasque respectas ei Angelus nuntiaverit, Petro tamen traditum imbuendum, per quem non solum sacramenta perciperet, sed etiam quid credendum, quid sperandum , quid diligendum esset audiret. > Et mox: < Quisquis se nullis præceptis instructum divino munere quæcumque in Scripturis obscura sunt, incluligero gloriatur ; > et mox : < Cum legit, et nullo sibi homine exponente intelligit, cur ipse affectat aliis exponere, ac non potius eos remittit Deo, ut ipsi quoque non per hominem, sed illo initio docente intelligant? > In prolog. de Doctr. Christ. S. Irenæus: < Qui non participant cum (Spiritu) neque à matris (Ecclesiæ) nutriuntur invitane, neque percipiunt de corpore Christi procedentem nuncium Udissimum fontem; sed effodiunt sibi lacus detritos,» lib. 5, cap. 40. S. Hilarius :< Significat (Christus et navi docens) eos qui extra Ecclesiam positi sunt , nullam divini sermonis capere posse intelligentiam. Navi enim Ecclesiæ typum præferi ; intra quam verbum vite; positum et predicatum , hi qui extra sunt, et arene modo steriles, atque inutiles adjacent. intelligere non possunt. » In Math. cap. 15. Origenes : < Necessarium videtur de singulis certamineam, manifestamque regulam ponere. > Et mox : < Cum nulli sint, qui se putent sentire quæ Christi sunt, et nonnulli eorum diversa à patribus sentiant, servetur vero Ecclesiastica predicatio per successione ordinem ab Apostolis tradita, et usque ad præsens in Ecclesiis permanens ; illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab ecclesiastica discordat traditione, > propterea de Prin.

Illejectio hæresis adversa. — Docent Protestantes, contra expressam Scripturam , Ecclesiæ non committere infallibile iudicium de vero sensu , et interpretatione S. Scripturæ; et tamen cuique privato dicunt infallibiliter constare de vero sensu Scripturæ, in rebus ad salutem necessariis.

XXX. *S. Scripturam esse interpretandam juxta unanimitatem consensum Patrum.*

Ostensum est in præcedentibus, ex S. Scripturi et antiquitate, quomodo ductoribus Ecclesiæ promissum sit ut non errent ; atque ideo unanimis consensus

Patrum, in S. Scripturi interpretanda, non tantum est recipiendus, sed etiam ille consensus in S. Scripturis explicando est sequendus. Pro elucidatione addimus. S. Rasilus hoc modo hærelicum toquentem introducit : < Peto autem ante omnia, inquit, a vobis. qui aul his temporibus estis audituri, aut lecturi postea, ne velitis majori parti plus attribuere , ac multitudine verum à falso discernere, neque dignitate quorundam commoli, caliginem mentibus vestris offundi sinere, vel plus, his qui præoeeufârunt deferendo, posterioribus aures obsecrare. » Quilibet putaret Lutherum, aul alium c Protestantis loqui. At respondet S. Rasilus: < Quid tu narras? non dabimus plus antiquitati? non reverebimur Christianorum multitudinem, lamen connu qui sunt, quàm eorum qui fuerunt, ex quo Evangelium predicalum est? nullam rationem dignitatis comm habebimus, qui omni spirituali gratia claruerunt, quibus tu omnibus inimicam hanc impietatis malam viam et hostilem nuper excogilas ; sed claudentes simul oculos animi, exterminat ex ammo cujuslibet viri sancti memori,» et otiosam et omnino vacuum deceptionibus , alque cavillationibus tuis mentem nostram supponeremus? magna profecto esset tua potentia , si quæ multiplici artificio diabolus assecutus non es, ea tibi soloimperio oblinere contingerei, siquidem omnes a te persuasi traditionem fidei, quæ præterito tempore omni» sub tot sanctissimis viris evicit, commentis vestris impiis postponemus. > Libe. I advers. Etnom. S. Leo, postquam hæreticam, deinde catholicam proposuisset sententiam, et illam ex Scripturis refutasset, hanc coniungit: adducturus SS. Patrum Scripturam explicantium testimonia , illa præfatur : < IT aulem pictas tua cum venerabilium Patrum prædicationibus nos concordare cognoscat, aliquantas eorum sententias bene credidi subjiciendas esse sermoni. Quibus si digneris attendere recensitis, non aliud nos predicare reperies, quàm quod sancti Patres nostri toto orbo docuerunt, nec quemquam ab illis , nisi solos impios hæreticos, discrepare. » Epist. Decretal. 97. Theodorus, post adductos multos Patres Scripturam interpretantes, ita concludit : < Hi viri fuerunt successores SS. Apostolorum , et nonnullis usuvenit, ut sacra connu et admirabili visiono fruerentur. Plurimi aulem eorum martyrii coronis exornati sunt. Easne ergo tibi videtur blasphemiam et maledicam linguam adversus eos tribuere ? > Dialog. I Immutai». Idem, postquam ex Scripturi probasset, adducit multos Patres, et concludit : < Audivisti, o vir egregie» magna urbis lumina , et eorum doctrinæ radios intuitus es, et exacte didicisti, » etc. Dialog. 2 Inconfus. Idem alibi eodem modo procedens, sic finit: < Imitare ergo apes, o vir bone, et sacra Scripture præcepta, et SS. Patrum præcepta diros flores meute circumvolans, fidei favos in te contexe. Dialog. 5 Impalib. Alexander, episc. Alexandr. : < Qui etiam miliorum veterum comparationem seenni fieri, aul se magistris nostris, quibus à pueris usi sumus, a imitari patiuntur. » Et mox : < Non a!»

c fitit illas pudore claritas Duiloqna Scriplurnrein ,
 <non collegarum consentiens de Christo studium, eo-
 « ruin procacitatem conirà hunc debilitat. > Apud
 Theodori. Eccl. Hist. Lib. I, cap. 4. S. Augustinus:
 < Nunc jam mihi aggrediendum csl, quod tertio loco
 < posui dispositionis me®, cl sentiis episcoporum,
 < qui Scripturas sancias ingenti glorià tractaverunt,
 « tua, Juli me, Domino adjuvante, machinamenta sub-
 < vertam. Non ulcos ostendam secundum catholicam
 • fidem de originali sensisse peccato, hoc enim jam
 < primis hujus operis partibus feci, etc. Sed nunc ar-
 < gumenta ipsa vestra quibus agilis, ne hominum prima
 « nativitas originali peccato credatur (agebatur de ar-
 < liculo fidei; cl tamen S. Augustinus dicil, sentiis
 f episcoporum redarguam , subvertam) , obstricta
 < eloquiis sunt redarguenda sanctorum. Quos oportet
 < ut populi christiani vestris prophanis novitatibus
 < antepoant, cisque potiùs eligant adhærere, quàm
 « vobis. > Contr. Julian. Pelag. lib. 2, cap. I. Idem :
 < Proposuimus hic auctoritatis mole sauciorum, qui
 « episcopi ante nos, non solimi sermone, cùm hic vi-
 < verent, vcriim etiam scriptis, quæ posteritati relin-
 < querent, fidem catholicam strenue defenderunt,
 < vestra argumenta confringere. > Et postea : « Tales
 « quippe ac tanti viri , secundum catholicam fidem ,
 < quæ ubique loto orbe diffunditur, et hoc , et illa
 < vera esse confirmant, ul vestra fragilis, el quasi ar-
 « gulula novitas, solà auctoritate conteratur illorum,
 < præterquàm quòd ea dicunt, ul se per eos loqui ve-
 « ritas ipsa lestetur. > Ib. cap. 9.

Dejecio haresis adversa*. — Quamvis Protestantes
 communiter doceant doctrinam Christianam primorum
 secutorum , quæ in libris sanctorum Patrum el anti-
 quorum conciliorum reperirne, esse interruptam, sal-
 tem quoad articulos fidei ad salutem necessarios; te-
 nent lamen licitum esse ab iis recessum, quando pris
 nmmtiir, uti praxi suà testatum faciunt ; el quod caput
 rei csl , negant consensum doctorum Ecclesiæ, ex
 promissione divina, ab erroribus esse immmiem.

Profiteor quoque septem esse veré et proprie sa-
 cramenta nova» legis, à Jesu Christo Domino nostro
 instituta, atque ad salutem humani generis, licet non
 omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum , Con-
 limiMionctn, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam
 l nctionem, Ordinem el Matrimonium ; iliaque gratiam
 < (inferre, cl cx his Bapiismn. Confirmationem , et
 Ordinem, sine sacrilegio reiterari non jtosse.

\\\\I. Non esse liberum credere, quoi tint sacramenta.

Credimus cum S. Scripturà cl ortbodoxà antiqui-
 l ite. -eptem cv-evcre cl proprie sacramenta novæ le-
 gis, j Jc-u Christo Domino nostro instituta, uti inso
 qurnhbii- ostendetur.

Rejectio hareds adversa*. Docci contri Scripturan
 et inliquilalcu Widcfus, quamlibet ciyriuraili -ensi
 lidrm cs-c realibr -aeramentum. Dialog, hb. ». cap.
 t Ca'timts admittit impositionem m.inuum, quæ fit
 Uitrodi 'mil- ' < ris prr Intel el milli-triS E»vli-|r
 ut r n m alatum, Unquam sarramrntum. Instil, lib.
 <jp. t'\\ J 2S Luibcrus nunc pb r.i, mirr nauuota

statuit sacramenta. Protestantes inodorili, præter Ba-
 ptismum, cl S. Cumam, nullum aliud admittunt sacta-
 mentum.

XXXII. *Hapiismuni esse necessarium ad salutem.*

Credimus cum S. Scripturà, Baptismum esse ne-
 cessarium ad salutem. *Amen , amen dico tibi, nisi quis
 renatus fuerit ex aquà et Spiritu saneto , non potest in-
 troire in regnum Dei*, Joan. 5, 5. Explicat sanctus Au-
 gustinus : < Terrentur isti senlenlià Domini dicentis :
 < *Nisi quis natus fuerit denuò, non videbit regnum Dei.*
 « Quod ciim exponeret, ait : *Nisi quis renatus fuerit ex
 « aquà et Spiritu, non intrabit in regnum cælorum.*
 < Nulla hic dubitatio potest oriri. > Contr. Pelag. lib.
 I, cap. 20. Idem : < Quà isti sentià nisi moveren-
 < tur, omninò parvulos nec baptizandos esse conserent.
 < Bcclè intelligentibus sufficere debet quod dictum
 « est. *Nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre reg-
 < num Dei.* El : *Nisi quis renatus fuerit ex aquà et Spi-
 < ritu, non potest introire in regnum Dei.* Cur enim nas-
 « catur denuò nisi renovandus ? unde renovandus nisi
 « à vetustate ? quà vetustate, nisi in quà vetus hom»
 < noster simul crucifixus est eum illo , ut evacuetur
 < corpus peccati? > Ibid. cap. 30.

Rejectio haresis adversa. — Docent Protestantes
 contra expressam Scripturam, ex fidelibus natos su-
 pernatural! gratià sanctos esse , Calvinus lib. 4 Instil,
 cap. 16, § 31. Docent, quasi ex lege charitalis, contra
 decretum veritatis , fidelium infantes, sine baptismo
 morientes salvari, synop. pur. Thcol. disp. 15, thes.
 20; synod. Dordrecht, p.ig. 177; Gomarus in synod.
 Dordrecht ad art. 1; Lutherani Monteuses in 'lhes.
 anni 1645; Christ. David, part. 2, cap. 5.

XXXIII. *Administrationem Raptisini à laids factam esse
 validum.*

(redimus cum S. Scripturà, adminislralionem Bap-
 tismià laicis faciam esse validam. *Descenderunt uterque
 in aquam, Philippus et eunuchus, et baptizad! eum*, Act.
 8, 38. Philippus autem erat lantiim diaconus, Aci.
 6, 5. Explicat S. Hieronymus: < Nisi forlgeunuchus a
 Philippo diacono baplizalus sine Spiritu sancio cre-
 dendus est, de quo Scriptura ita loquilur : *Diim irent
 perdam, venerunt ad quamdam aquam ; ct descenderunt
 ambo in aquam, et baptizavit cum Philippus.* Scias Phi-
 lippum ab Apostolis non fuisse divisum, camdein ha-
 buisse Ecclesiam, eiundem Christum pnrdicâssc, dia-
 conum certe fuisse. > Contr. Lucifer, tom. I. Idem
 testatur : « Scimus etiam licere laicis baptizare. »
 Ibid. Atque idipsum determinaverat concilium Eliber-
 linum, can. 58.

Rejectio lurreis adversa*. — Docent conlrà Scriptu
 r.mi expressam Deformati : < Non csl officium diaco-
 « norm predicare verbum Dri, cl administrare sa-
 « cramenta. > Discipl. Gall. cap. 5 , art. 5. « Baptis-
 « mus administratus ab eo qui non halx l ullam vora*
 « limimi, aut commissionem , est omninò nullus, >
 ibid. cap. 11, art. I.

XXXIV. (*onfirmntionem esse Sacramentum.*

Credimus cum S. Scripturà, conio unionem cu.a

Sacramentum (*imi audlsscint Apostoli, qui crani Jerosolymis, quòd recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem. Qui rum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum. Non enim in quemquam illorum venerat, sed baplizati lantàni erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum*, Aci. 8, 14. Explicáis. Hieronymus: < Hæc esi Ecclesiarum < consuetudo, ul ad eos, qui longé in minoribus urbi- < bus per presbyteros et diaconos baplizati sunl, < episcopus nd invocationem S. Spiriius manum im- < positurus excurrat. » El mox: Quòd si qua ris, «piare < in Ecclesià baptízalos, nisi per manus episcopi, non < accipiat Spiritum sanctum «piem omnes asserimus < in vero baptismale tribui, disce observationem ex < câ auctoritate descendere, quòd posi ascensum Do- < mini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit, Act. < 2, 4, et multis in locis idem factitatum reperimus. i El pauli) posi: < Quia, cùm audisscint Apostoli, qui < erant Hierosolymis, quia recipit Samaria verbum Dei, < miserunt ad cuin Petrum et Joannem, qui cùm venis- < sent ad eos, oraverunt pro eis, ul acciperent Spiritum < sanctum; nondum enim ceciderat super ullum eorum, « Act. 8, 14. Cur ila actum sil in consequentibus < disce; ipse enim ait: *Sed solimi baplizati erant in* < *nomine Domini Jesu. Tunc imponebant illis manus,* < *et accipiebant Spiritum sanctum.* » Advers. Lucifer. Pari modo ex S. Scripturà probat sacramentum Confirmationis Innocentius, pontifex Romanus, et alii SS. Patres.

Rejectio hærcsis adverser. — Duceni contra Scripturam expressam omnes Protestantes, Confirmationem non esse sacramentum.

XXXV. Confessionem peccatorum esse faciendam.

Credimus cum S. Scripturà, Confessionem peccatorum esse faciendam: *Confitemini alterutrum peccata vestra*. Jacob. 5, 10. Item: *Mullique credentium veniebant conflentes et annuntiantes actus suos*, Aci. 19, 18. Explicat S. Basilios: < Quoniam ednversionis modus pro- < prius delicti esse peccatoris, et necesse esi ul fructus < ferantur, qui deceant resipiscentiam, neccessariuin « est, ul iis liai confessio peccatorum, quibus dispen- « salio mysteriorum Dei concedila esl. Nam in Aciis, < lpostolis, aquibus baptizabantur, peccata sua confossi < sunl omnes. » Beg. Contract. Beg. 88. S. Leo: « Et « instruat ambiguitas consulenti quid de pœniien- l lium statu «eclesiastica habeat regula, non tacebo. < Multiplex misericordia Dei illi lapsibus subvenit hu- • manis, ul non solimi per baptismi gratiam, sed etiam «per pœnitenliæ medicinam, spes vitæ reparetur < ælcrnæ, ul «pii regenerationis donum violassent pro* < prio sc judicio condemnantes, ad remissionem cri- « minum pervenirent; sic divinæ bonitatis præsiis « ordinalis, ul indulgentia Dei, nisi supplicationibus i sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei < et hominum, Homo Christus Jesus, liane pr.rpositis < Ecclesiæ iradidit potestatem, ih et confileniibus t actionem pœnitenli.v duroni, et eosdem salubri sa-

< tisfactione purgatos, ad communionem sacramento- rum per januam reconciliationis admitterent* Cui < utique Operi incessabiliter ipse Salvator intervenit, < nec unquàm ab Iris abest, qui ministris suis exe- < «picuda commisit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum* < *omnibus diebus usque ad consummationem seculi*, ut si « quid per servitutem nostram bono online et grntula- < hundo impletur afleclu, non ambigamus per Spiri- < tum sanctum fuisse donatum. » El mox: < Multimi « utile ac necessarium esi, ul peccatorum reatus ante < ultimum diem sacerdotali supplicatione solvatur, etc. < l ndè oportet unumquemque Christianum conscien- < tiæ suæ habere iudicium, ne converti ad Deum de < die in diem differat, nec satisfactionis sibi tempus in < line vitæ suæ constituai, quem periculose ignorantia < humana concludit, ud ad paucarum horarum spa- < lium se reservet incertum, et cùm possit pleniore < satisfactione indulgentiam promereri, illius temporis < angustias eligat, quo vix inveniat spatium vel con- « fossio pœnitentis, vel reconciliatio sacerdotis. Verum < etiam talium necessitati ita auxiliandum est, ul nec « alicui illis pœnitenliæ, nec communionis gratia dene- < getur, si eam etiam, amisso eis vocis officio, per ju- « dicio integri sensus quærere comprobentur. • Epis. 9, cap. 2.

Rejectio hærcsis adverser. — Docent conK à expressam Scripturam Protestantes, non esse opus, ut Christiani confiteantur peccata sua sacerdoti in particulari; quamvis Lutheranni in hac parte magis accedant Catholicis, quàm Ileformali.

XXXVI. Sacerdotis vere remittere peccata.

Credimus cum S. Scripturà, sacerdotes in nomino Jesu Christi vere remittere peccata. *Quicumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cado; et quacumque solveritis super terram, erunt soluta et in cado*, > Mallh. 18, 18, et Mallh. 16, 19. Explicat saucius Hieronymus: « Alligat vel solvit episcopus et presbyter < non cos «pii insontes sunt vel noxii, seti pro officio < suo, còni peccatorum audierit veritates, scii «pii li- < gandussit, «prive solvendus. » In Mallh. 16, 19.

Et ipse Dominus Jesus apertissime loquitur: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunl*, Joan. 20, 22.

Hærcsis adverser. — Docent contrà expressam Scripturam Ileformali, sacerdotes non vere reinii-tere peccata, seti tantum annuntiare remissionem p« calortim, vel remissa esse ih'craLi. — E Lulhcnmis «l>cel Calovius: < Absolutio, quæ lit à verbi ministri», < efficax omninò esi; ilà ul etiam in cœlis solvalur « quidquid in terris solvitur. » Synops. Coni. disp. 20. — Addit: < Pœnitentia sacramentum non est proprie < dictum, etsi absolutio sensu latiori sacramentum vo- » cari possit. » Ibid. Disp. 50.

XXXVII. Estremimi l ntionem esse sacramentum.

Crtxlimiis « um S. Scripturà, Extremam l ntioncin esse* Sacramentum. *Infirmitur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesia', et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini*, Jacob. 5, 14.

I liiur hoc lextu concilium Tridcentinum : < Instituta
< mi sacra hæc unctio infimiorum, tanquàm veré et
i proprie sacramentum novi Testamenti à Christo,
• apud Marcum quidem, cap. 6, 15, insinuat, per
• Jaeobum autem fidelibus commendatum ac promul-
• galum. *Infirmatur quis in vobis*, etc. Quibus verbis,
« ut ex apostolici traditione per manus acccplà Eccle-
< sia didicit, docet materiam, formam, proprium mini-
< sirum, el effectum hujus sacramenti, » sess. 14,
cap. f.

Explicat Innocentius Pontifex : < Illud quod in beati
i Jacobi Apostoli Epislolà, cap. 5, v. 14, conscriptum
< est : *Si infirmus aliquis in vobis est, vocet presbyteros,*
< *orent super cum ungentes cum oleo in nomine Domini;*
< *et oratio fidei salvabit laborantem, ctsuscitabit illum*
« *Dominus, etsi peccata fecit, remittet ei.* Non est du-
< bium de fidelibus arrotantibus accipi vel intelligi
i debere, qui sancio oleo Chrismatis perungi possunt,
< quo ab episcopo confecto, etc. » Tom i Cone. pag.
(i, n. 8.

Dejectio hæresis adversa. — Nulli Protestantes hoc
sacramentum admittunt. Et Calvinus dicit pro suà
modcslià consueta : < Ejusdem rationis csl unclio,
< nempe histrionica hypocrisis. » Instil, lib. 4, cap.
19, § 18.

XXXVIII. *Ordinem esse sacramentum.*

Credimus cum S. Scripturà, Ordinem esse Sacra-
mentum. Probat idipsum S. Paulus, I Tim. 4, 14 :
Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi
cum impositione manuum presbyterii. Hic csl signum,
Impositio manuum ; *ct gratia* per illud signum data. El
Christus Dominus : *Insufflavit, ct dixit cis : Accipite*
Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remit-
tuntur eis; ct quorum retinueritis, retenta sunt, Joan. 20,
22. Vides signum sensibile, *Insufflavit* ; el dixit : *Acci-*
pite Spiritum Sanctum, qui non datur sine gratia san-
ctificante. Collatio hujus potestatis, est altera pars or-
dinis presbyteratùs.

Concilium 4 Cartilagineuse dicit, can 5, p. 588 :
< Presbyter ciim ordinatur, episcopo cum benedicen-
< te, el manum super caput ejus lenente, cliam omnes
< presbyteri, qui presentes sunt, manus suas juxta
< manum episcopi super caput illius teneant. »

S. Augustinus contra Parmen, lib. 2, cap. 5 : < Ex-
• pliccni qumnodò sai ramentum baplizaii non possit
i amitti, et sacramentum ordinali possit amitti. Si
« enim iilnirnqiic sacramentum est, quod nemo dtibi-
< tat, cur illud non amittitur, et illud amittitur? Nru-
< iri sacramento injuria facienda csl. »

Dejectio hæresis adversar.—Omnes Protestantes hu-
jus temporis duo tantum admittunt Sacramenta pro-
prie dicta, Baptismum, ci S. Cœnam ; ul constat cx
ipsorum Confessionibus el Calechismis.

XXXIX. *Uatrimonium esse sacramentum.*

Credimus cum S. Scripturà, Matrimonium esse Sa-
cramentum; tradente D. Paulo, Eph. 5, 52 : *Propter*
luk retinqtbi homo patrem suum ct matrem suam, ct
tdhccrcbil uxori suæ, ct erunt duo in carne v.nd; sacra-

mentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo ct in
Ecclesia. Sanctitatem hujus Sacramenti describit S. Au-
gustinus, dc Bono Conjugal, cap. 18 : < In noslraruni
< nuptiis plus valet sanctitas sacramenti, quàm fæ-
< cundilas uteri. » El cap. 25 : < Bonum nuptiarum
< per omnes gentes atque omnes homines, in causò
< generandi, el in fide castitatis; quod autem ad popu-
< lum Dei perlinet, etiam in sanctitate sacramenti,
< per quam nefas est, cliam repudio discedentem al-
< teri nubere, dum vir ejus vivit, nec saltem ipsà causa
< pariendi. Quæ cùm sola sit, quà nuptiæ fiunt, nec
< eà re non subséquente, propter quam fiunt, solvitur
< vinculum nuptiale, nisi conjugis morte. Quemadme-
< dùm si fiat ordinatio Cleri ad plebem congregan-
< dam, etiamsi plebis congregatio non subsequatur,
< manet tamen illis ordinalis sacramentum Ordinatio*
< nis ; el si aliquà culpà quisquam ab officio removes-
< tur sacramento Domini semel imposilo non carebit,
(quamvis ad judicium permanente. Ad sacramenti
< sanctitatem pertinet illud : *Exorem à viro non disce-*
dere, quòd si discesserit, manere innuptam, I Cor. 7.
< Ilæc omnia bona sunt, propter quæ nupliæ bon®
< sunl, fides, sacramentum, » etc.

Rejectio hæresis adversat. — Calvinus dicit in Conf.
Fid. pag. 128 : < Ex sacramentorum numero Mal i-
< monium expungimus. » Idem tenent omnes Protes-
tantes.

XL. *Sacramenta gratiam conferre.*

Credimus cum S. Scripturà, sacramenta gratiam
conferre, quà emundemur à peccato. *Christus dilexit*
Ecclesiam, et semetipsum tradidit pro eá; ut illam san-
ctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut
exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habenlem
maculam aut rugam, Ephes. 5, 25 ; *sic ct vos Daptimm*
salvos facit, non carnis depositio sordium, sed conscien-
tia! bonæ interrogatio, I Peir. 5, 21.

Explicat S. Augustinus, tract, in Joan. : Lege Apo-
I stolum : *Ct eam sanctificaret,* inquit, *mundans eam*
< *lavacro aquæ in verbo.* Mundatio nequacpiàm fluxu el
< labili tribueretur elemento, nisi adderetur in ver-
< bo. Hoc verbum tantùm valet in Ecclesiâ Dei, ul etiam
< tanlibim mundet infantem, quantumvis nondum
< valentem corde credere ad justitiam, el ore confiteri
< ad salutem. El beatus Petrus : *Sic et ros,* inquit,
(*buptisnui salvos fecit, non carnis depositio sordium, sed*
< *conscientia: bonæ interrogatio.* Hoc est verbum, » etc.

Audis *mundationem*, qua: in emundato est; neque
iit per solam non imputationem, sed per gratiam, ne-
mine difflilente. Hæc autem gratia tribuitur elemento
in verbo. Ila legimus, Tit. 5, 5 : *Salvos nos fecit per*
lavacrum regenerationis; Aci. 2, 58 : *Ilaptizetur unus-*
quisque vestrum in remissionem peccatorum vestrorum;
Aci. 8, 18 : *Ciim vidisset autem Simon, quia per impo-*
sitionem manus Apostolorum duretur Spiritus sanctus.

Dejectio hæresis advertir. — Protestantes ordirinrié
in suis Confessionibus el Calechismis non tribuunt sa-
cramentis, contra expressas Scripturas divinas, nisi
vim obsignandi gratiam. Confessio tamen Belgica, art.
55, magis accedit ad sententiam Ecch»siæ calholiæ.

Receptos quoque et approbatos Ecclesia ritus, in supradictorum omnium Sacramentorum solemnī administratione, recipio et admitto.

XIJ. *litus Ecclesiæ esse observandos*

Credimus cum S. Scripturā, ritus Ecclesiæ esse observandos; de quo generaliter mandat Apostolus, I Cor. II, 40 : *Omnia autem honeste et secundum ordinem fiant in vobis*. Et iterum, I Cor. ii, 26 : *Omnia ad itidificationem fiant*. Gimiquo ipsi Protestantes nobiscum inielligant præfata loca de ritibus Ecclesiæ, neque hæc materia patiatulur ul particulares Protestalium stiggillationes adversus determinatos ritus examinemus, non est quodd bisce immoreinur.

Omnia el singula quæ de peccato originali, el dejustificatione in sacrosancti Tridentini synodo definita el declaraba fuerunt, amplector el recipio.

XLII. *In Baptismo tolli peccatum originale*.

Credimus cum S. Scripturā, in Baptismo non tantum reatum peccati originalis tolli, sed etiam auferri totum id quod veram el propriam rationem peccati habet. Illud evincunt loca Scripturæ, ari. xi allegata, Ephes. 5,25, el I Pclr. 5, 21, quibus adde Til. 5, 5 : *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. Sed el probat S. Augustinus, lib. I de peccat. Remiss., cap. 30 : « Sufficere debet quod dictum est : *AT. m' quis renatus (fuerit ex aqua el Spiritu*, Joan. 3, 5. Cur enim nascatur donno, nisi renovandus? undè renovandus, nisi à vetustate, de quā *vetus homo noster simul crucifixus est cum illo, ut evacuetur corpus peccati*. Rom. G, G? »

Et late lib. I conlr. duas Episl. Poing, cap. 15 : « Quis nisi infidelis affirmet, Baptisma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec *auferre* crimina, sed radere, ul omnium peccatorum radices in malà carne teneantur? Dicimus enim Baptisma darcominini indulgentiam peccatorum el *auferre* crimina, non radere, nec ul omnium peccatorum radices in malà carne teneantur, quasi rasorum in capite capillorum, undè crescant iterum resecanda peccata. Sed de concupiscentià carnis falli eos credo vel fallere, cum qua necesse est, ul etiam bajlizatus, el hoc si diligentissime prolicii et Spiritu Dei agitur, più mente confligat. Sed hæc, etiamsi vocatur peccatum, Rom. 7, 17, non utique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vQcaliir; sicut Scriptura, manus cuiusque dicitur, quodd manus eam fecerit. Peccata autem sunt, quæ secundum carnis concupiscentiam, vel ignorantiam, illicite fiunt, dicuntur, cogitantur; quæ transacta etiam, reos tenent, si non remittantur. Et ista ipsa carnis concupiscentia, in baptismo sic dimittitur, ul quanquàm tracta sil à nascentibus, nihil noceat renascenibus; ex quibus tamen si filios carnalitè gignunt, rursus trahitur rursusque el nocitura nascentibus, nisi eadem formò renascentibus remittantur, el insit nihil obfutura vita future, quoniam *reatus* ejus generatione tractus, re generatione *dimissus* est. Et ideò jam non sit, sive, i peccatimi. sed sic vocetur, quodd peccato fatui sit,

i sive quodd peccandi delectatione moveatur, nisi circumvincente delectatione justitiæ, non consentiatur. Nec propter ipsam, cujus jam *reatus* lavacro regenerationis *absumptus* est, dicunt in oratione baptizali : *Dimitte nobis debita*, Matth. G, 12, seti propter peccata quæ limit, sive in ejus consensionibus, cum ab eo quodlibet vincitur quod placet, sive cum per ignorantiam malum quasi bonum placet. Fiant autem sive operando, sive loquendo, sive quod facillimum atque celerrimum est, cogitando; à quibus omnibus quis etiam fidelium gloriabitur castum se habere cor? aul quis gloriabitur mundum se esse à peccato? Illud sanè, quod in Oratione sequitur, propter ipsam dicitur : *Ne nos auferas in lenlationem, sed libera nos à malo. Unusquisque enim*, sicut scriptum est, *lentatur à concupiscentia sua abstractus el illectus, deinde concupiscentia, cimi conceperit, parit peccatum*. Jacob. I, Ii. Ili omnes concupiscentiæ partus, et ipsius concupiscentiæ *reatus* antiquus, qui baptismatis *ablutione* dimissi sunt, el quidquid prout nunc ista concupiscentia, si non sint illi partus, qui non solum peccata, verum etiam *crimina* nuncupantur, pacto illo quotidiane Orationis, ubi dicimus : *Duuihk nolis debita nostra, sicut et dimittimus*, el eleemosynarum sinceritate mundantur. Neque enim quisquam siedesipil, ut dièal ad baptizalos Dominicum illud non perlinere præceptum : *Dimiuite et dimittetur vobis, date el dabitur vobis*, Luc. 8, 57. Nullus autem in Ecclesia desiò recte posset ordinari minister si dixisset Apostolus : *St quis sine peccato*, ubi ait, *et quis sine crimine est*; aul si dixisset : *Nullum peccatum habentis*; ubi ait : *Nullum crimen habentes*. Til. 1,5, el I Tim. 5,2. Mulli quippe baptizali fideles sunt sine *crimine*, sine *peccato* autem in hac vitò neminem dixerim; non (piia aliquid peccati remaneat, quod in baptismo non remittatur, sed quia in nobis, in hujus vitæ infirmitate manentibus, quotidie (ierinon quiescunt, quod tideliter orantibus et misericorditer operantibus quotidie remittantur. Hæc est *fidei catholica; sanitas*, quam sanctus *ubique* seminat Spiritus, non prout vilialis hærelicæ vanitas el prout sumptio spiritus. »

Ihjecho haresis adversa; — Docci Conf. Gall. II : « Hoc vilium (originale peccatum) etiam posi Baptismum esse vere peccatum quoad culpam allineit. quamvis qui filii Dei sunt, minime ideò condemnantur, quoniam videlicet Deus pro gratuità suà bonitate el misericordia, illud ipsis non imputat. » Idem tenent communiter Prolesiantes Juxta Crociunt tamen, manet materiale, tollitur formale. Anli-Bec. coit. tr. 8, sect. 5, n. 5.

XLIII. *Homines justificari justitiæ inhærente*.

Credimus cum S. Scripturā, homines justificari justitiæ inhærente. Rom. 8. 50 : *Quos prout desinavit, has et vocavit, et quos vocavit, hos et justificavit; quos autem justificavit, hos et glorificava*. Til. 5, 7 : *It justificati gratia ipsius, luvrcdes simus secundum socm vitam aternæ*.

S. Augustinus de peccat. remiss., lib. I, cap. 9ji ;

< Testimonia multa congeram accrvatim, quæ suffi-
 < cere videbuntur quibus npj areat Christum non aliam
 < ob causam in carne venisse, nisi ut dispensatione
 < gratiæ, omnes, quibus tanquàm membris in suocor-
 < pore constitutis, caput est, vivificaret, salvos faceret,
 < illuminaret, qui priits fuissent in peccatorum morte,
 < languoribus, tenebris constituti. Petrus in i Epist.
 < cap. t, vers. 5 : *Qui regeneravit nos in spem vitæ*
 < *alcrnæ*; cl cap. 2, v. 9 : *Vos autem genus electum,*
 < *t gens sancta, populus in adoptione.* Jam nunc attende
 < ad banc rem Pauli Apostoli testimonia, tanto utique
 < plura, quanti) diligentius curavit commendare gra-
 < tiam Dei adversus cos, qui ignorantes Dei justitiam,
 < justiliæ Dei non erant subjecti. Rom. 3,22 : *Justitia,*
 < *inquit, Dei in omnes qui credunt, justificati grafts per*
 < *i gratiam ipsius, ad ostensionem justitiæ ejus; ad osten-*
 < *dendam justitiam ipsius in Itoc tempore, ut sit justus et ju-*
 < *stificans eum qui cx fide est Jesu.* 2 Cor. 5, 17 : *Si*
 < *i qua igitur in Christo nova creatura. Vers. 21 : Eum*
 < *qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ul*
 < *nos simus justitia Dei in illo.* Eph. 2, 5 : *Conriri/ien-*
 < *vit nos Christo, cujus gratia salvi [acti sumus ; ipsius*
 < *sumus figmentum creati in Christo Jesu in operibus bo**
 < *nis, clc. 4, 23 : Renovamini spiritu mentis vestrae, ct*
 < *induite novum hominem, qui secundiim Deum creatus*
 < *est in justitia et in sanctitate veritatis ; el cap. 4, 30 :*
 < *« Nolite contristare Spiritum S. Dei, in quo signati*
 < *estis ; el Coloss. 2, 12 : In quo cl consurrexistis ; con-*
 < *vivificavit cum illo. Tit. 3, 5 : Salvos nos fecit per la-*
 < *vacrum regenerationis el renovationis Spiritus sancti*
 < *quem ditissime effudit super nos per Jesum, ut justificati*
 < *ipsius gratiâ, etc.* Hoc tanto aggere testimoniorum,
 < cujus adversus veritatem Dei elatio non prematur? ›

Rejectio hæresis adversar. — Docet Confessio Galli-
 ci, art. 18, contrit expressam Scripturam : < Credr-
 < mus totam nostram justitiam positam esse in pecca-
 < torum nostrorum remissione, quæ sil etiam , ut
 < testatur David, unica nostra felicitas. Itaque cæteras
 < omnes rationes, quibus homines existimant se posse
 < coram Deo justificari, plané repudiamus. › Idem
 communiter tenent Protestantes.

XLIV. Fideles vere mereri coronam glorile.

Credimus cum S. Scripturit, fideles veré mereri
 coronam gloria*. Legimus, 2 Tim. i, 7 : *Bonum certa-*
 < *men certavi, cursum consummati, fidem servavi. De*
 < *reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet*
 < *mihi Dominus in illa dic justus judex. Non solimi autem*
 < *mihi, clc. 2 Tbess. 11 : Sustinetis in exemplum justi*
 < *judicii Dei; ut digni habeamini in regno Dei, pro quo*
 < *ti patimini. St tamen jitstum est apud Deum, retribuere*
 < *tribulationem iti, qui roa tribulant ; et vobis qui tribula-*
 < *mini requiem nobiscum.* Matth. 25 : *Venite, benedicti*
 < *Patrii mei, possidete paratum vobis regnum à constitu-*
 < *tionem mundi ; esurivi enim, et dedistis mihi mandit-*
 < *ente , etc.* Rom. 2 : *In die iræ et revelationis justi*
 < *tdtctí Dei, qui reddet unicuique secundiim Optra ejus,*
 < *iis quidem, qui secundum patientiam boni operis , glo-*
 < *nam , ct honorem , et incorruptionem qnarunl, vitam*

iFlernam ; iis autem qui sunt ex contentione, ct qui nun
 < *acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira el in-*
 < *dignatio.* 2 Cor. o. 5 : *Omnes nos manifestari oportet*
 < *ante tribunal Christi ; ut referat unusquisque propria*
 < *corporis prout gessit, sive bonum, sive malum.* Apoc. 7 :
 < *Ili sunt, qui venerunt dc tribulatione magmi, et lacerimi*
 < *slotas suas , cl dealbaverunt eas in sanguine Agni. Ideo*
 < *sunt ante thronum Dei, etc.*

Explicat S. Augustinus, de grat. et liber, arbitr.
 cap. G : < Redeamus ad Apostolum Paulum , quem
 < certe invenimus sine ullis meritis bonis , imo cum
 < nullis meritis malis, Dei gratiam consecutum. red-
 < dentis bona pro malis. Videamus quid dicat sua jam
 < propinquante passione, scribens ad Timotheum, 2
 < « Tim. i, G : *Ego enim jam immolor, inquit, et tempi s*
 < *resolutionis meæ instat. Donum certamen certavi, cur*
 < *sum consummavi, fidem servavi.* Ista utique jam me
 < rila sua bona commemorat , ut post bona merita
 < consequatur coronam , qui post merita mala conse-
 < culus est gratiam. Denique attendite quid sequatur :
 < *Superest, inquit, mihi corona justitiæ, quam redd t*
 < *mihi Dominus in illa die justus judex.* Cui reddend l
 < coronam justus judex, si non donæssel gratiam mise-
 < ricors Paler? cl quomodt) esset ista corona justitia',
 < enisi præcessisset gratia, quæ justificat impium?
 < quomodò ista debita redderetur, nisi prima illa gni-
 < tuita donaretur? › *El cap. 7 : < Consideremus ipsa*
 < *(merita Apostoli Pauli, quibus dicit coronam reddi-*
 < *turum judicem justum : Donum . inquit, certamen*
 < *certavi, cursum consummavi, fidem servavi.* Primo ,
 < ista bona opera , etc. Cùm Apostolus dicit, Eph. 2,
 < 9 : *Non ex operibus , ne forte quis extollatur , non*
 < *dicit quia negavit, aut evacuavit opera bona , cùm**
 < *dicat , Deum unicuique reddere secundiim opera ejus,*
 < *Rom. 2, G ; sed quia Opera sunl ex fide , non ex*
 < *operibus lides ; ac per hoc ab illo sunl nobis opera*
 < *justiliæ. à quo est ipsa lides. ›*

ibidem difficultatem Proieslanlium removet S. Au-
 gustinus : < (luia cl ipsa bona opera nobis cx Deo
 < sunt, à quo nobis ct fides est, el dilectio, proplcrea
 < idem ipse doctor Gentium, etiam ipsam vitam æler-
 < nam , gratiam nuncupavit. Sed nascitur indù non
 < pana quæstio , quæ solvenda csl. Si enim vita
 < alerna bonis operibus redditur, sicut apertissime
 < dicit Scriptura , *quoniam Deus reddet unicuique sc-*
 < *cundiun opera ejuS,* Rom. 2, G, quomodo, *gratia est*
 < *vita ælema?* Rom. G , 25, cùm gratia non operibus
 < reddatur, sed gratis detur, ipso Apostolo dicente :
 < *Ei qui operatur, merces non imputatur secundiim gra-*
 < *liant, sed secundiim debitum.* Rom. i, L Et iterimi :
 < *Rcliquiir, inquit, per electionem gratia-, salvai factæ*
 < *sunt.* Et mox addidii : Si aulem grafia , *jam non cx*
 < *« operibus alioquin gratia jam non est gratia* Rom. 11, G.
 < Quomodò est ergo gratia vita æterna , quæ cx ope-
 < ribus sumitür? An forte vilain ætemam non dicii
 < Apostolus gratiam? Imò vcrò, sic dixit, ul negari
 < otnninò non possit, ncc intellectorem acutum, sed
 < tantummodo intentum desideret auditorem. Ginn
 < enim dixi<M't : *Sfipcudium peccati mors , continuò*

« subdidit : *Gialla autem Dei lini ulema in Christo*
 « *Jesu Domino nostro*, 1oin. G, 25. Isla ergo qnæ Mio
 « nullo modo mihi videtur posse dissolvi, nisi 1nielli-
 « gaums et ipsa bona opera nostra, quibus 1eterna
 « redditur vita, ad Dei gratiam pertinere, propter
 « illud quod ail Jesus : *Sim me nihil potestis facere*,
 « Joan. 15, 5. Itaque, si vita bona nostra nihil aliud
 « est, quàm Dei gratin, sine dubio cl vita 1eterna, qua;
 « borne vitæ redditur, Dei gratia csl : cl ipsa cnim gra-
 « lis datur, quia gratisdata csl illa cui dalur : sed illa,
 « cui dalur, lanlummodò gratia est ; hæc aulem quæ
 « illi dalur, quoniam premium ejus csl, gratia csl pro
 « gr1lia, tanquàm merces pro iustilià, ul verum sil,
 « quoniam verum est, *quia reddit unicuique Deus se-*
 « *eundum opera ejus*, Itoni. 2, G. Accipiemus cl gra-
 « liant pro gratia, Joan. 1, 16, quandò nobis vita
 « 1eterna reddetur, de quâ dicil Apostolus : *Stipendium*
 « *peccati mors*, meritò, *stipendium*, quia maliliæ dia-
 « bolicæ mors 1eterna tanquàm debitum redditur.
 « I hi cùm posscl dicere, et recte dicere : Stipen-
 « dium aulem iustiliæ, *vita adorna*, maluit dicere :
 « *Gratia autem Dei vita atenía*, ul bine intelligeremus,
 « non pro ineritis nostris Deum nos ad ælernam vitam,
 « sed pro suà miseratione perducere, de quo in Psal.
 « 102, 4, dicil homo aniline suæ : *Qui coronat le in*
 « *miseratione el misericordia*. Numquid non corona
 « bonis operibus rcddilur? Sed quia ipsa bona opera
 « ille in nobis operatur, ideò dicil psalmus : *Coronat*
 « *te in miseratione et misericordia*, quia ejus miseratione
 « bona operamur, quibus corona rcddilur. »

Dejectio hæresis aduerser. — Confessio Gallica,
 ari. 18, abjicit omnium virtutum el meritorum opi-
 nionem. Idem tenuerunt reliqui Protestantes. Poste-
 riores lamen magis appropinquant sententiæ calholicæ.

Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, pro-
 prium, cl propiliatorium Sacrificium, pro vivis el de-
 functis; atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento
 esse vere, rcaliler, el substantialiter corpus et san-
 guinem, unà cum animà el divinitate Domini nostri
 Jesu Christi, fierique conversionem totius substanti e
 panis in corpus, el totius substantial vini in sangui-
 nem; quam conversionem Catholica Ecclesia transub-
 slanliationem appellai. Fateor cliam sub alierà lanium
 specie, totum atque integrum Christum, verumque
 Sacramentum sumi.

XLV. *Missam fundari in S. Scripturá et antiquitate.*

Credimus, Missam fundari in S. Scripturá. Quoad
 rem ipsam, mox agimus faillis. Quoad ipsum termi-
 num, is Latinis idem significat, quod Gr.vcis Liturgia.
 Legimus nutem, Act. 13,2 : *Ministrantibus autem illis*
Domino. Quod ex græco recte vertitur: *Ipsis autem*
Liturgiám Domino celebrantibus, vcl, ul Erasinus vertit,
saciificanlibns. — In Concilio Chalcedonensi, Act. 11.
 legitur, quòd Liturgias, sive Missas celebraverint. Imo
 refertur : *Stephaniis presbyter meus fuit, quatitor annis*
mccum Missas celebrabat, mccum communicabat, et
communicabat mihi tanauám episcopo. Similia vide ibid.
 Act. 5, el cone. Carlk. 2, can. G.

Dejectio hæresis aduersæ. — Confessio Anglica dicil,
 art. 31 : « Missarum sarrificia, quibus vulgo dicebatur
 « Sacerdotem offerre Christum in remissionem pœnæ
 « aut pro vivis el defunctis, blasphema figmenta sunl
 « cl pernicioza impostura. »

XLVL *In Missti offerri Deo rerum, proprium et propi**
/iaforium sacrificium, pro this et defunctis.

Credimus cum S. Scriptura, in sacrificio Missæ hoc
 fieri, quod Christus in ultimò cœnâ fecit, dicens,
 Luc. 22, 19 : *Doc csl corpus meum, quod pro robii*
datur. Matth. 26, 28 • *Hic csl enim sanguis meus novi*
Testamenti, qui pro mullis effundetur in remissionem
peccatorum. Mare. 14,2i : *Hic csl sanguis meus noi i*
Testamenti, qui pro multis effundetur. Ubi verbum,
effundetur, tám habet significationem præsentis, quàm
 futuri. Luc. 22, 20 : *Hie est calix, novum Testamentum*
in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Ubi particula
qui non refertur ad vocem *sanguine*, sed ad vocem
calie; ul sensus sil calicem effundi pro nobis, qui
 utique non in Cruce, sed in ultimi cœnâ effusus est;
 sanguine nimirum, qui erat in calice, pro nobis effuso.
 Cùm ergò Christus *pro nobis* dederit corpus suum,
 nec alteri dederit, nisi Deo Patri suo, habemus in
 actione Christi verum el proprium sacrificium; ha-
 bemus cl propiliatorium sacrificium, quia Christus
 scipsum non obtulit pro nobis, nisi ad propitiationem;
 quoti cl explicavit iliceus : *In remissionem peccatorum*.
 El quia dixit sanguinem suum pro *mullis* effundi, Ec-
 lesia catholica intellexit, quod cl traditum ab Apo-
 stolis accepit, sacrificii incruenti effectum etiam ad
 defunctos perlinere. — SS. Patres eamdem veritatem
 tradunt e\ S. Scriptura. Ità S. Irenæus, lib. 4, cap. 52 :
 « Christus eum, qui ex naturà 1tanis est, accepit, el
 « gratias egit. dicens : *Hoc est corpus meum*, el cali-
 « eetn similiter, qui est ex ei creatura, quæ est se-
 « eundum nos, suum sanguinem confessus est; et
 « novi feslamenti novam docuit oblationem. Quam
 « Ecclesia ab Apostolis accipiens in universo mundo
 « offert Deo. De quo in duodecim Prophetis Malachias,
 « cap. I, 10: *Non csl mihi tolunlas in vobis, dicit*
 « *Dominus omnipotent, et sacrifuium non accipiam de*
 « *manibus vestris, quoniam ab ortu s lis usque ad occa**
 « *sum nomen meum glorificatur inter gentes, et in omni*
 « *loco incensum offertur nomini meo, et sacrificium pu**
 « *rum, quoniam magnum est nomen meum in Gentibar,*
 « *dicit Dominus omnipotens* : manifestissime significans
 « per hæc, quoniam prior quidem populus cessavit
 « offerre Deo, omni aulem loco sacrificium offertur
 « Deo, (t hoc purum, nomen autem ejus glorificatur
 « in gentibus. » Ibid. cap. 54 : « Igitur Ecclesiæ oblatio,
 « quam Dominus docuit offerri in universo mundo purum
 « sacrificium reputatimi est apud Deum, cl acceptum
 « est ei, non quòd indigeat à nobis sacrificio, sed quo-
 « niam is, qui offert, glorificatur ipse in eo quod of-
 « ieri, si acceptetur mimus ejus; |>cr munus enim
 « erga regem et honos el affectio ostenditur. » —
 S. Cyprianus ad Cæcilium, cpist; (>5 : « Eas non est
 infringere, aul in aliud, quàm quod divinilùsinsti-

i lutum sit, humanA traditione mutare. Nam si Jesus
 < Christus Dominus et Deus noster, ipso cl summus
 « Sacerdos Dei Patris, cl sacrificium Deo Patri, ipse
 < primus obtulit, cl hoc fieri in sui commemorationem
 t præcipit; nliquie illa sacerdos vice Christi vere fun-
 < gitur, qui id quod Christus fecit imitatur, *et sacrifi-*
 < ritmi cerimi *et plenum* lune offeri in Ecclesia Deo
 t Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum
 < Christum vidcal obtulisse. In sacerdote Melchisedech
 < sacrificii Domini sacramentum præfiguratum vide-
 < ratis, » etc. Idem, episl. 65 : < Episcopi antecessores
 < nostri salubriter providentes consueverunt, ne quis
 < frater excedens, ad tutelam, vel curam Clericum
 < nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro
 < eo, nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. »

Textum S. Pauli, Hebr. 15, 10 : *Habemus altare,*
de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo
deserviunt, explicat S. Chrysostomus, 55, cl post eum
 Theodoretos, Ioin. 5, pag. 460 : < Hoc est multo
 < veteri præstantius. Illud hostias rationis expertes
 < recipit; hoc vero rationalem cl divinam. Quamoh-
 < rem nullus illorum Sacerdotum hujus iit particeps,
 < nisi prius fidem in Dominum susceperit. »

S. Chrysostomus, hom. 41 in I Cor.: < Abierit
 < peccator, docci nili, ut juvetur prece, eleemosynis,
 < oblationibus. Non est temerò hoc excogitatum, nec
 < frustrò memoriam mortuorum inter sacra mysteria
 < celebramus, aul accedimus pro istis Agnum illum
 < jacentem cl peccata mundi tollentem deprecantes,
 < sed ul his consolatio hinc aliqua sil. Nec temere
 < qui altari assistit, inter horrenda mysteria clamat.»
 S. Augustinus, lib. de cur. pro mort. cap. I : < In
 < Machabeorum libris legimus oblatum pro mortuis
 < sacrificium. Sed etsi nusquam in Scripturis vele-
 < ribus omnino legeretur, non parva lamen est iiniver-
 < salis Ecclesiæ, quæ in liAc consuetudine claret, auc-
 < toritos; ubi in precibus sacerdotis. quæ Domino Deo
 < ad ejus aliare funduntur, locum suum habet etiam
 < commendatio mortuorum. » Et Enchir. cap. 109:
 < Neque negandum csl defunctorum animas pietate
 < viventium relevari, cum pro illis sacrificium Media-
 < toris offertur. »

Rejectione lueretis adversa? — Confessio Anglica pr.
 pag. 121 : < Quod autem dicunt, cl interdum etiam
 i stultis persuadent, sese Missis suis posse distribuere
 < atque applicare hominibus omnia merita mortis
 < Christi, el ridiculum, et ethnicum, cl ineptum est. »
 Similia lubcul alii Protestantes.

XLVII. *Christum in SS. Eucharistiae sacramento esse*
rer?, realiter et substantialiter.

Credimi» cum S. Scriptura, Jesum Christum osse
 lo SS. Eucharistia sacramento vere, realiter ei milh
 sUntialiter pratentem sub speciebus panis cl vini.
 Matth. 26 2 » : *Arripite, et comedite : Hoc est corpus*
nu:tin, v. 28 : *Hic est enim sanguis meus novi Testa-*
•nsnti, Marc. I 1, 22 : *Sumite, hoc est corpus meum* ;
 n 21 *Un rst sanguis meus novi Testamenti*. Luc 22,
 19 *Hoc est corpus meum* ; v. 20 : *Illic est calix novum*

Testamentum in sanguine mro ; Joan. G, 52 : *Panis,*
quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita, i Cor.
 10, IG : *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne*
communicatio sanguinis Christi est? et panis, quomfran-
gimus, nonne participatio corporis Domini est? v. 17 :
Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnet
qui de uno pane, participamus ; I Cor. 11,24 : *Accipite*
et manducate : Hoc est corpus meum ; v. 25 : *Hic calix*
novum Testamentum est in meo sanguine.

Explicat S. Cyrillus Hierosolymitanus. Catéch. 4
 Myslag. : < Ciim Christus dicat circa panem : *Hoc est*
t corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? et
 < eodem confirmante cl dicente : *Hic est sanguis meus*,
 < quis dubitet, dicens non esse ipsius sanguinem? »
 Et posteo : < Fias sumens corpus el sanguinem, con-
 < corporeus el consanguineus ipsius; sic enim sumus
 < Chrisiophori, corpore ipsius cl sanguine in nostra
 < membra recepto. » Origenes, hom. 9 in Levit, prope
 fin. : < Non hærcas in sanguine carnis, sed disce potiis
 f sanguinem verbi, cl audi ipsum libi dicentem : *Quia*
 < *hoc sanguis meus est, qui pro vobis effundetur in re-*
 < *missionem peccatorum*. Neque enim oportet luercre
 < in sanguine carnis, secundiim modum existendi na-
 < taraient; secl oportet discere sanguinem verbi,
 < vivificantem cl sanctificantem, secundiim modum
 < existendi realcin, simul el sacramentalcm. » S. Cy-
 prianus, de CænA Dom. : < Nova csl hujus Sacramenti
 < doctrina, et scholæ Evangelica hoc primum magi-
 < sicism protulerunt, U doctore Christo primiim ha c
 < mundo innotuit disciplina, ul biberem sanguinem
 < Christiani, cujus esum legis antiquæ auctoritas di-
 < strictissime interdicit; lex quippe esum sanguinis
 < prohibet, Evangelium præcipit, ul bibalur. » S. Am-
 brosius, lib. 4 de Sacram, cap. 4 : < Panis iste panis
 • est aule verba Sacramentorum; ubi accesserit con-
 < sccratio, de pane fit caro Christi. » S. Hilarius, de
 Trinil. lib. 8 : < De veritate carnis cl sanguinis non
 < est relictus ambigendi locus; nunc enim, et ipsius
 < Domini professione, et fide nostra vere caro csl et
 < veré sanguis csl. »

Rejectione erroris adversi. — Docet contra expressam
 Scripturam et antiquitatem Confessio Helv. post,
 ari. 21 : (*aro Christi corporaliter manducari non potest*
citra flagitium aut truculentiam. Similia docent omnes
 pratensi Deformali.

NLVIII. *Christum esse prresentem in SS. Eucharistia*
per transubstantiationem.

Credimus, juxta veritatem verborum Christi di-
 centis : *Hoc est corpus meum*, in SS. Eucharistia
 ejusdem corpus esse præsens per Iransubstantialio-
 nem. Cimi enim Christus, postquam accepit panem,
 veré pronuntiaverit, illud <piod sub speciebus offere-
 bal, esse corpus suum; neque vere hæc verba enun-
 tiare poluerit de ipsa substantia panis et vini, ut pa-
 tet; neque de suo corpore naturali, si cum snhsntia
 panis sub propriis accidentibus illis simul maneret;
 necessario fieri debuit, ul substantia panis desineret,
 < t sola substantia corporis sub illis accidentibus renuu

nerd. Nani si sub accidentibus inancret substantia panis, clque accederci corpus (liristi, non vere diceretur : *plue est corpus meum*, sed dicendum foret : *Ilie est corpus meum*, Cùm enim pronomen, *hoc*, demonstrativum, directum ad accidentia quæ sentiuntur, non demonstrat illa, sed substantiam sub illis; el propria substantia primarie, imo sola demonstratur; efficitur ul, præsenle propria, aliena nequeat demonstrari. E contrario vero, si propria substantia sub Qccidentibus suis non sil, sed aliena, recte etiam, imo nccessariò, aliena demonstratur. hiem docuerunt SS. Patres, Cyprianus de Cæn. Doni. : *Panis iste, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sai naturi mutatus.*

S. Cyrilhis Ilierosol. Catechesi 4 Myslag. : < Hoc < sciens, el pro certissimo habens, panem hunc, qui < videtur à nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem esse sentiat; sed esse corpus Christi. > S. Ambrosius, lib. de Mysi. init. cap. 9 : < Quantis utimur « exemplis, ul probemus, *non hoc esse*, quod natura « formavit, sed quod benedictio consecravit? majorem « vim esse benedictionis, quàm naluræ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur. > S. Gregorius Nyssenus Orat. Calceni, cap. 57 : < Recte etiam Dei < verbo sanctificatum panem in Dei verbi corpus credimus *immutari*. > S. Clirysoslomos, hom. 83 in Matlh. : < Non sunl human® vil lulis opera proposita : < nos ministrorum locum tenemus; qui verò sanctiheat ca, el *immutat*, ipse est. > S. Cyrilhis Alexandrinus, episl. ad Cælosyr. : < Non horremus carnem < et sanguinem apposita sacris altaribus; condescendens Deus nostris fragilitatibus, influit oblatis vim < vita!, convertens ca in veritatem propria! carnis, < ul corpus vita! (pasi quoddam semen inveniatur in « nobis. > Eusebius Eniissentis, sive anclor seim. de c rp. Doni. : < Quando benedicendo! verbis cœleslihus < creature sacris altaribus imponuntur, antequam in < vocatione summi Numinis consecrentur, substantia < illic csl panis el vini, post verba autem Christi, < corpus el sanguis est (liristi. Quid mirum csl autem. « si quæ verbo creare potuit, possit ccala *convertire*, >

S. Remigios in 1 Cor. 10: «Caro quam Verbum < Dei Patris assumpsit in utero virginali, in unitate suæ « personæ, et panis, qui consecratur in altari, unum < corpus Christi sunl; sicut enim illa caro corpus i Christi est, plà iste panis transit in corpus Christi, < nec sunl duo corpora, sed unum corpus. >

Rejectio hæresis adversa:.—Contra veritatem verborum Christi el antiquitatem, docet Confessio Czenigriana de Cænâ Doni. pag. 191 : < Impossibile esi, occidentia manere, el sumi sine subjecto, ul Pa- < pista! nugantur, videri quidem accidentia panis, sed < corpus Chrisli in MissA sumi. » Reliqui etiam Protestantes transubstantiationem negant.

Constanter lenco Purgatorium esse, animasqtic ibi detentas fidelium suffragiis juvari.

XLIX. *Purgatorium esse.*

Credimus cum S. Scripturi, Purgatorium esse.

Malli. 12, 52 : *Qui ducrit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro.*

1 Cor. 3, 25 : *Si cujus opus arserit, detrimentum palietur; ipse aulcm salvus a il; sic tamen quasi per ignem.*

Explicat S. Augustinus de Civil. Dei, lib. 22, c. 24: < Neque enim de quibusdam veraciter diceretur, < quòd non eis remittatur, neque in hoc seculo, neque in futuro, nisi essent, quibus el si non in isto, tamen remittere in futuro. > Idem in Psalm. 57 : < In hac vha purges me, el talem me reddas, cui jam < emendatorio igne non opus sil, propter illos, qui < salvi erunt, sic tamen quasi per ignem. Quarè, nisi « quia hic ædiflcantl suprâ fundamentum ligna, fœnum, < stipulam? ædiücarentl autem aurum, argentum, lapides pretiosos; el de utroque igne securi essentl; < non solùm de illo ælcerno, qui in ælcrnum eniciaturus est impios; sed etiam de illo, qui emendabit eos, < qui per ignem salvi erunt. Dicitur enim : *Ipse autan < salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* > Vide S. Gregorium, Dialog. lib. 4, cap. 39, el in Ps. pernicii., el in cap. 2 lib. 1 Regum.

Rejectio hæresis adversa:. — Docet confessio Gall conlrà Scripturam el antiquitatem, art. 21 : *Purgatorium arbitramur figmentum esse ex officinâ (Salame) profectum.*

L. *Animas in Purgatorio fidelium suffragiis juvari.*

Credimus cum S. Scripturi el antiquitate, animas in Purgatorio existentes fidelium suffragiis juvari. 2 Machab. 12, 43: *Fortissimus Judas factâ collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccato sacrificium, bene et religiose de resurrectione cogitans (nisi enim eos, qui ceciderant, rcsurrcturos speraret, superfluum videretur et vanum orare pro mortuis}, et quia considerabat, quid hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.* 1 Cor. 15, 29 : *Quid faciunt, qui baptizantur pro mortuis? si mortui non resurgunt, quid et baptizantur pro illis?* Luc. ÎG, 9 : *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.*

S. Clirysoslomos, hom. 2 in Episl. ad Philip, cap. 1 : « Non frustra hæc ab Ajmstolis sunl legibus constituta, « ut in venerandis, inquam, alque horrilicis mysteriis < memoria eorum fiat, qui decesserunt. Noverant « hinc nullùm ad illos lucri accedere, nullùm uilitatis. >

S. Hieronymus in cap. 11 Proverb. : < Etsi impiis < post mortem spes veniæ non est, sunt lamen qui « de levioribus peccatis, cum quibus obligati defuncti < sunl, post mortem possimi absolvi, vel pœnis videlicet castigati, vel suorum precibus, el eleemosynis, < Missarumque celebrationibus sed lit c quibuscum « que fiunt, el ante iudicium, el de levioribus fiunt « erratis. > Vide S. Ambr. Oral. 1 præpar. ad Miss., et do Mysi. Pascha!, cap. 4; S. August. Enchir. ad Laurent cap. 109 el 110; lib. de Curi pro mort» cap. I.

Rejectio hæresis adversæ.—Docet confessio Augusta* na, lit. <le Missà, contra S, Scripturam el antiqmtalem : < Illa applicatio Cœnæ Domini ad mortuos libe- < modos, sine Scripluræ auctoritate, imo contra < Scripturam, damnanda csl languàm novus et impius < cultus. > Conf. Helv. post ari. 26 : < Credimus fido < les recti à morie corporei migrare ad Christum, i ideòqua visentium suffragiis, aut precibus pro de- < functis, denique illis suis officiis nihil indigere. >

Similiter el Sanctos una cum Christo regnantes, venerandos atque invocandos esse, cosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas. Firmissime assero, imagines Christi ac Deipare semper Virginis, necnon aliorum SS. habendas et retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in Ecclesià relictam fuisse, illarumq;ic usum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo.

L1. *Sanctis cum Christo regnantibus liciti impendi venerationem.*

Credimus cum Scriptura et antiquitate, sanctis cum Christo regnantibus licite venerationem tribui. Gen. 19,1: *Veneruntque duo Angeli Sodoïnâ vespere, scdente Loth in [oribus civitatis; qui cùm vidisset eos, surrexil, et ivit obviam cis; atorabatque pronus in terram, et dixit: Obsecro, Domini, declinate, etc.* 3 Reg. 18. 7 : (*unique esset Abdias in via, Elias occurrit ei, qui cimi cognovisset cum, cecidit super (aciem suam.*

Explicat S. Augustinus, lib. 2 de Trinil. cap. 12: *Venerunt, inquit, duo Angeli in Sodomis vespere; Loth autem sedebat ad portam Sodomorum. Et cimi vidisset cos Loth, surrexil et ivit obviam illis, et adoravit in [aciem super terram, et dixit: Ecce, Domini, divertite in domum pueri vestri: < Hic manifestum est, duos Angelos < fuisse, el in hospitium pluraliter invitatos, et honorificc appellatos Dominos, cimi fortasse homines pulaventur. Sed rursum movet, quia nisi Angeli Dei < cognoscerentur, non adoraret Loth in faciem super < terram. > Vide Concil. Gangrense, can. 20.*

Rejectio hæresis adversæ. — Contra Scripturam et antiquitatem, docet Conf. Belgica, art. 26: *Sola diffidentia murem hunc induxit, quo sanctos (quos colere putamus) dedecore potius afficimus.* Vide Confes. Basil, art. 10.

L1L *Sanctos licite a nobis invocari.*

Credimus cum S. Scriptura, Angelos Sanctos que cum Christo regnantes licite à nobis invocari. Jos. 15, 18: *Dixilque Mamie ad Angelum Domini: Obsecro te ut acquiescas precibus meis.* Gen. 28, 16 : *Angelus, qui t rail mc de cunctis malis, benedicat pueris istis; et iuvof iur super cos nomen meum, nomina quoque patrum m eorum Abraham et Isaac.* Apoc. 1 : *Gratia vobis et pax n b eo rpu csl, qui erat, et qui venturus est, et à septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt.*

i Explicit S. Augustinus, lib. I Loc. ile Gen. : < Jacob benedicetis nepotes suos filios Joseph, ait inter < c» lera : *Et invocabitur in his nonirn meum, el nomen*

< *patrum meorum.* Inde notandum est, non solito) < exauditionem, sed etiam invocationem dici aliquan* < dò, quæ non Dei, sed hominum sil. > Vide S. Hieronvmurn Comm, in Psal. 15.

Rejectio hæresis adversæ. — Contra expressam Scripturam et antiquitatem, docet Confes. Augustana, ari. 2! : < Taxanda, et ex Ecclesia prorsis ejicienda < est consuetudo invocandi sanctos homines qui ex hâc < vita decesserunt. > Conf. Helv. post ari. 25: < Divos • cœlites invocare, aul his uti pro intercessoribus < prohibet vera Religio. >

LIII. *Sanctorum Reliquias esse venerandas.*

Credimus cum S. Scriplurâ, Sanctorum Reliquias esse venerandas. Act. 19, II : *Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manus Pauli, ità ut etiam super languidos deferrenturà corpore ejus sudaria, cl semicinctia, et recedebant ab eis languores, et spiritus nequam egrediebantur.* Legimus, Aci. 5, 15, infirmos fuisse sanatos sola umbra S. Petri. Elisæus, 4 Reg. 2, 14, percussit aquas pallio Elbe, divisaeque sunt aquæ. Cùm 4 Leg. 13,21, projectum esset cadaver defuncti in sepulcrum Elisici, ossaque ejus tetigisset, revixit homo, el stetit erectus in pedes suos.

Explicat S. Hieronymus, epist. 55 ad Ripar. : < Si < non sunl bonorandæ reliquia; Martyrum, quomodò < legimus : *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus?* si ossa mortuorum polluant contingentes, < quomodò Elisæus mortuus mortuum suscitavit, el < dedit vitam corpus, quodjuxtà Vigilantium jacebat < immundum? >—S. Cvrillus Hieros. Calli. 18: < Ul < autem non solimi anima sanctorum honoretur, ere- < daturque quòd etiam in corporibus mortuorum < inesl virtus, seu potentia; jacens in sepulchro Eli* < sæi mortuus, mortuumque corpus Prophetæ atlingens, vivificatus est; atque ila mortuum coquis Prophætæ perficit opus animæ, el mortuum jaccnsque « vitam præbuil defuncto, exhibeusque alteri vitam, < ipsum nihilominus mortuum permansit. Quft de < causa? ne si resurrexisset Elisæus, factum id soli < animæ adscriberetur, cl demonstraretur, quod < absente etiam animò inesl virlus quædam ejusmodi < corporibus sanctorum, propter tot annorum inliablationes animarum justarum in iliis, quorum ininislcrio usæ sunl. Neque vero diffidamus, ut rerum < ignari, fieri istud; si enim sudaria cl semicinctia < cxlrù corpus exislenlia, contracta ab ægrolis. liberabant illos ab infirmitate, quantò magis corpus < ipsum Propheta» mortuum excitavit? >

Rejccfio hæresis adversæ. — Docet Confessio Angi, poster, contra expressam Scripturam cl antiquitatem: < Doctrina Romanensium in veneratione et adoratione reliquiarum, res futilis csl. inaniter con- < licta, > etc.

LIV. *Licitas esse in Ecclesiis imagines Christi, Deiparce Virginis et Sanctorum.*

Credimus, ducente Scriplurâ, licitas esse in Ecclesiis imagines Christi, Deipare semper Virginis, et Sanctorum. Arci lo'deris fuit figura Dei et imago,

Exod. 20, caque in loco sacro, el iti tempio collocata fuit. Deus jussit, Exod. 25, fieri duos Cherubim aureos in Arca fu deris. Salomon, 3 Keg. 6, el precepto Domini fecit duos Cherubini in Sancto Sanctorum.— S. Basilios, epist. ad Julian, relata in 2 Cone. Nicæn., act. 4 : < Secundùm immaculatam fidem Christianorum, ele., suscipio et saucios Apostolos, prophetas el Martyres, el ad supplicationem, quæ est ad Deum, hos invoco; ul per cos, hoc csl, iulcrventionem cormn, propitius mihi sil misericors Deus, el culparum mihi redemptio fiait, el detur, unde el characteres imaginum eorum honoro el adoro; præcipue cùm hoc traditum à sanctis Apostolis, el non prohibitum sit, quin el in omnibus Ecclesiis nostris ostendatur depictum. > Synodus Antioch, can. 8 : < Ne decipiantur salvati ob idola, sed pingant in opposito divinum humanamque inanufactam imaginem mixtam effigiem Dei veri el Sakatoris nostri Jesu Christi, ipsiusque servorum contra idola el Jidæos. Neque errent in idolis, neque similes fiant Judæis. >

Rejectio hæresis adversæ.—Contra usum in S. Scriplurà probatum, et antiquitate roboratum, dicit Confessio Hclv. poster., ari. 27 : *Usum imaginum in templo pro mediis seu rebus indifferentibus reputari non debere.* Catéchisions Heidelberg., quæst. 98, «dicit in templis imagines tolerari non posse, ut pro libris sint imperila? multitudini.

LV. *In cnerationem imaginibus Christi et Sanctorum licité deferri.*

Credimus, ducente S. Scriplurà, venerationem imaginibus Christi el sanctorum licite deferri. Nullus dubitat quin Arca fœderis, de qita, Exod. 25, 26, apud Jodieos in veneratione fuerit. Ita Jos. 7, G: *Josué proinus cecidit in terram coràm arcà Domini usque ad vesperum, tum ipse, quam omnes senes Israel.* 2 Reg. 6, David cum magnò solemnilate et veneratione arcam Dei reduxit. Num. 21, <8, serpentem ameiim, qui erat figura el repræsentatio ('liristi Jesu, venerati sunt Judæi. Psal. 98, 5 : *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est.* I hi ipsi Reformati, per *scabellum*, intelligunt arcam fœderis.—S. Hieronymus, epist. 17 ad Marcelli : < Venerabantur quondam Judæi Sancta Sanctorum, quia ibi erant Cherubim, el Propitiatorium, et Arca testamenti, manna, virga Aaron, et altare aureum; nonne venerabilius tibi videtur sculpulcrum Domini?!—S. Chrysosloinus in Missâ : < Sacerdos egreditur c parvo ostio, portans Evangelium, precedente ministro cum lampade. Et conversus ad Christi imaginem inter duo ostia, inflexo capite, cum exclamatione dicit. >

Rejectio hæresis adversæ.—Contrit usum Scripluræ el antiquitatis, docet Confessio Angi, poster., ari. 22 : < Doctrina Romanensium de adoratione el veneratione imaginum, res csl inutilis, inaniter conficta. > etc.

LVI. *Indulgentiarum potestatem a Christo in Ecclesià fuisse relidam.*

Credimus cum S. Scripturi* indulgentiarum j>etc-

statini » Christo iti Ecclesià fuisse relictam, eorumque usum esse salutarem t Maith. IG, 19: *Quodriimave ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis: et quodeumque solveris super terram, erit solutum d in cælis.* Similia leguntur, Malth. 18, 18. Quæ loca Protestantes nobiscum intelligunt, de Polestale remittendi peccata, quoad culpam el ptrnarn.

Antiqua concilia, pro qualitate peccati, pœnilentiæ li nquis consiil ierunt; quod etiam ex variis causis abbreviârunt. like autem pœnilentiæ non tantum imponebantur ad satisfactionem Ecd<-4æ, sed insuper pro compensatione pœnæ temporalis, pro læccalis ferend.e. Quapropter fatenlibus Proleslanlibus esse in Ecclesia potestatem remittendi pœnas pro peccatis temporales, omninò dicendum est, el antiqua concilia cas pœnas per Indulgentias remisisse. Cujus non obscura exstant vestigia in processu apostolico, quando dicit, 2 Cor. 2, 10 : *Cui autem aliquid donastis, d ego. Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter in persona Christi.*

Rejectio hæresis adversæ. — Docci Confessio Angi, poster., ari. 22 : < Doctrina Romanensium de fndulgentiis, res est inutilis, > etc. Cùm tamen fundamentum earum sil in Scripturis expressis, et u<u antiquitatis. Conf. Àuguri., ari. 11 : < Rejiciunt el Indulgentias, quæ sunt condonationes commentitiarum satisfactionum. >

Sanctam, Catholicam el Aposolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrem et magistram agnosco; Komanoque Pontifici, B. Petri Apostolorum Principis successori, ac JesuChristi Vicario, veram obedienciam spondeo ac juro.

LYII. S. *Petrum fuisse Apostolorum principem.*

Credimus cum S. Scriplurè et antiquitate, S. Petrum fuisse Apostolorum principem, et habuisse majorem jurisdictionem, quàm reliquos Apostolos scorsim considéralos. Malth. 16, 18: *Ego dico tibi, quia tu es Petrus; et super hanc pdram ædificabo Ecclesiam meam, d portæ inferi non praevallebunt adversas eam. Et tili dabo claves regni cadorum, el quodeumque ligaveris super terram, erit et ligatum in cælis, et quodeumque solveris stipa terram, erit et solutum in cælis.* Joan. 21, 15.* *Dicit Simoni Pdros Jesus: Simon Joannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iteritm: Simen Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei tediò: Simon Joannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio: Amas me? d dixit ei: Domine, tu omnia scis; tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasee oves meas.*

Explicat S. Augustinus in Psal. 108 : < Sicut cnirr quædam dicuntur, quæ ad Apostolum Petrum proprie pertinere videantur, > nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cùm referuntur ad Ecclesiam, cujus ille agnoscitur in figura gestasse personam, propter primatum quem in discipulis habuit, sicut est : *libi dabo claves regni cætorum*, etc. S. Rasilius, in præmio de Judie. Dei : < Ille, inquam. Beatus (Pelrus)

< qui et cæteris antelatus discipulis fuit, cuique ma-
< gnificentius quàm reliquis omnibus testimonium
< datum est, magisque quàm reliqui omnes beatus ajr
« pchlus, cui claves regni cælcstis commissæ, » etc.
S. Cbrysostomus, hom.87. in Joan. : < Pasce agnos
» meos. Quid tandem aliis omissis, Petrum duniaxai
< affatur? oserai Apostolorum cl princeps, cl vertex
< ipsius cuîlùs ; proplerchè el Paulus cum prælcr alios
< visurus ascendit, simul ut ei ostenderet jam sibi ii
c duciani habendam ; tauquàm enim negationis obii-
< viscerctur, fratrum curam ei committit, neque ne-
< galionis meminit, neque exprobr.il, tanliim dicit :
< Si amas me, fratrum curam suscipias. »

Rejectio hæresis adversas. — Contra Scripturam ex-
pressam ct antiquitatem, docent omnes Protestantes,
S. Petrum non fuisse Apostolorum principem.

LYIII. *Romanum Pontificem esse B. Petri
successorem.*

Credimus cum S. ScriplurA ct antiquitate, denere
aliquem succedere B. Petro. Nam in S. Petro, Matti).
16, cl Joan. 1, est à Christo institutum officium ordi-
Murium, quod in Ecclesià debet esse perpetuum. Ha-
bemus cx traditione apostolici, successorem B. Petri
esse episcopum romanum , qui ut talis ab Ecclesia
semper csl agnitus, et à quo diversum successorem
Protestantes hucusque nec conali sunt designare.

Sic explicarunt SS. Patres, et inter cos S. Leo,
senn. 2 de assumpt. suà : < Sicut permanet quod in
< Christo Petrus credidit, ita permanet quod in
« Petro Christus instituit. » El mox : < *Quodcumque*
< *ligaveris super terram, erit ligatum ct in ca lis ; ct quod-*
< *cumque solveris super terram, eri tet solutum in cælis.*
< Manet ergò dispositio veritatis ; et B. Petrus, in ac-
< ceplà fortitudine peine perseverans, suscepta F.ccllc-
< siæ gubernacula non relinquit. » Mox : < Cujus in sede

< suà vivit potestas, excellit auctoritas. » S. Chrysoslo-
miis, lib. 2 de Saccrd. inii. : < Hic enim (Christus)
< cum Apostolorum principe verba faciens : *Petre,*
< *amas* inquit, alque, illo id confítenle, adjungit :
< Si amas me. *pasce oves meas.* Interrogai discipulum
< magister, nòni ab eo ametur ; non quò id ipse edo-
c calur, (qui enim id edoceri studeat, is cui uni mor-
< talium omnium corda pervia sunl?) veriun ul nos
< doceat quante sibi cune sit gregis hujus profectu-
< ra. » Et postea : < Qiiànam item de causà idem ille
< sanguinem effudit suum ? certe ut pecudes eas ac-
< quircret, quarum curam timi Petro , timi Pclri suc-
< cessoribus committebat. »

S. Augustinus, episl. 92 : < Quia te (Pontificem In-
< nocentium) Dominus graliæ suæ precipuo munere
< in Sede apostolici collocavit. » El postea : < Sedarbi-
< tramur, adjuvanlemisericordia Domini nostriJesu
< Clirisli, qui le ct regere consulentem, el orantem
« exaudire dignatur, auctoritati Sanctitatis tum dc
< sanctarum Scripturarum auctoritate deprompte,
< facilius cos, qui làm perversa cl perniciosa sentiunt
< esse cessuros, ut dc correctione potitis eorum gau-
< deamus, quàm contristemur interitu. »

Rejectio hæresis adversae. — Contra Scripturam ct
antiquitatem, negat primatum ct successionem pri-
matûs in Ecclesià Christi Confessio Ilclv. poster.,
ari. 17 Wirtcmb. de Summo Ponlif. el omnes Pro-
testantes.

Ciclen item omnia à sacris Canonibus, et œcumc-
nicis Conciliis, ac præcipuè à sacrosanctà Tridentinà
Synodo tradita, definita et declarata, indubitanter re-
cipio alque profiteor ; simulque contraria omnia ,
alque hæreses, quascumque ab Ecclesià damnatas,
cl rejectas ct anathematizatas, ego pariter damno,
rejicio el anathematizo.

VERGA ;II VITA.

Vcronius (Franciscos) Jcsuiiarum parisiensium familiæ sese primó aggregandum curavit : unde aliquanto
post digressus, tolus missionibus vacavit apostolici, multisque auctor fuit cur ab errore Calviniano in calilo-
ficæ religionis gremium remearent. Quin eliam incelebri Cadomi congressu, conlrà Bochardum, coævorum
Proleslanlium facilè principem, disputans, castra hostilia in modcsliæsuæ doclrinæque singularis admirationem
protraxit. Acer quidem, veriun minimè asper correplor erat, neque unquam zeli fenori attemperando defuit
prudencia. Piè obiit 1649 Charentoni, diœccsis parisiensis oppidulo, ubi parochi munere defungebatur.

Vcronius, inter clarissimos fulci calholicæ defensores habetur, cimi ob ipsius controversiarum *Methodum*, limi
imprimis ob *fidei Regulam*. in quà quidquid *de fide est* à meris theologorum interpretationibus prudens extrica
et discernit.

MONITUM.

En opusculum de ttdei Reguli, primo ab eximi) viro Francisco Ycronio editum, ac a Reverendissimis
DI). Walemburgicis tanto posteó in pretio habilum, ul in fidei controversiis lam exercitati, hoc sibi deligere el
adoptare maluerint,"quam novum concinnare.

Sané fatendum est hanc regulam eruditam admcxliim esse cl accuratam, in quà cl singulari diligenlià rt

exacclissimā curft discernuntur ea quæ fide calholicā tenenda sunt, ab iis quæ Liniam in Ecclesiā auctoritatem nondum meruerunt.

EA igitur utere, lector benevole, el ex igitur disce Ecclesiæ lidem, quam conlra hærellicos propugnare debes. Disce pariter quæ sinl dogmata quæ hactenus non definivit Ecclesia. Sic hærellicis viam sternes, ni ad Ecclesia gremium redeant. Sic quoque componendis l iliorum Ecclesiæ dissidiis utilem impendes operam, cū non lux prudenti» inniteris, sed Ecclesiæ fidem praedicabis, ejusque in praedicanda fide prudentiam zelumque emulaberis, sequens velus illud ac vulgare dictum : *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas*

DE REGULA FIDET CATHOLICÆ, SEU DE FIDE CATHOLICA.

CAPUT PRIMUM.

§ 1. *Regula fidei.*

Illud omne el solum est de fide catholica quod csl revelatum in verbo Dei, el propositum omnibus ab Ecclesiæ calholicā, fide divina credendum. Neque referi, an illa propositio emanet ex concilio aliquo universali, ex ejus decreto et definitione; an ex sensu fidelium omnium. Complectitur hæc regula verbum Dei : nam *fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*. Complectitur el Ecclesiam docentem, in concilio catholico, hoc csl universali, expresse aliquid definientem, aut enunlianlem, vel ex sensu omnium lūm pastorum, timi fidelium, velu! practicó eloquentem. El quidem *fidei catholice* nomen uIrumque hoc sonat. *Fides enim divina est, credere propter auctoritatem Dei revelantis*; in quam solam auctoritatem tola resolvitur. Proposition! per Pastores à Christo constitutos, in concilio universali congregatos, vel ex manifestato fidelium omnium sensu; nec enim aliter fieri potest, ul talibus credendis singuli fideles astringantur. *Catholicam* lidem diximus, quia sæpius theologi inter se, *an hoc vel illud sil fide divina credendum*, istis affirmantibus, illis negantibus, digladiantur. Quo ipso consentiunt omnes illi eliam qui fide divinā illud esse credendum dicunt, *non esse fide divinā calholicā credendum, nec proinde hæreticos, et ab altari seu Ecclesia? communione amovendos, qui talia fide credere respuerunt*; de hac autem fide divina quæ sil eliam *catholica*, loquimur in praesenti, ciim sola sil de quft Paulus : *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, Rom. 10; sola, quft in sinu suo Ecclesia nos contineat, cujus solius professione devios in complexum admittat, denique tales solum articulos proponat ipsamet in suft professione fidei, quam omnes, lūm catholici, turn reduces, *corde teneant*, el propalam ore pronuntient, exclusis à dicft professione doctrinis omnibus de quibus decertent inter se theologi, illis fule credendas dicentibus, aliis negantibus. Consentiant omnes synodi, Patres, theologi in hftē regula slaiuenda; et semper habiti, el habentur lucratici (nec alii) qui contrft sensum totius Ecclesiæ, seu definitionem concilii, ejus universalis aliquid sentiunt

in doctrinó salutis; propri» nimirum electionis iudicio, adversus universitatem sese elevante, condemnati.

§ 2. *Declaratio Regula?*

Duo debent conjunctim adesse, quò doctrina aliqua sil fidei calholicæ. Alterum, ut sil revelata ft Deo, per Prophetas, Apostolos, seu auctores canonicos. Alterum, ut sil proposita ab Ecclesiā. Si utrumque adsit alicui doctrinæ, illa fide divinā calholicā est credenda; si alterum desii, seu revelatio, seu propositio Ecclesiæ, non csl fide divinā calholicā credenda. Sed secundum adesse non potest, quin primum reperiaiur; quia cū Christus Ecclesiæ promiserit assistentiam Spiritus sancti, qui doceat eam ducalque in omnem veritatem; hæc nunquā stante Dei promissione, quæ semper obtinet, docet aliquid esse revelatum, quod non sil revelatum. Polesl tamen aliquid esse revelatum à Deo. eliam in verbo suo, obscure scilicet, quod nonditū sit propositum ab Ecclesiā; quia revelatum quidem est in verbo divino, sed quòd interprete egeat, el necdum Ecclesia sensum verbi Dei seu scripti, seu traditi, aperuerit, sicque nonditū definierit, et proinde nondum proposuerit hoc, vel illud esse fide credendum. Hinc novæ sæpè faclæ sunl in conciliis, eliam universalibus, definitiones; v. g.. Baptismum extra Ecclesiam collatum esse validum, nec iterandum; de quo S. Augustinus lib. 1 contrft Crescon., cap. 52 : < Cū inter episcopos anterioris ælalis ista quaglio < fluctuaret, el varias haberet inter se collegarum, < salvi unitate, sententias, hoc per universam catholice < licam (Nicænum inlelligit Concilium, can 8), quæ < tolo orbe diffunditur, obsonari placuit, quod lenomus. >

§ 5. *Deducta ex Regula declarati.*

Cū nihil sil de fide calholicā, nisi revelatum per Prophetas, Apostolos, et auctores canonicos, sequitur : *Nihil esse de fide divinā eorum omnium quæ novimus ex revelationibus factis posi tempora Apostolorum*, quibusvis etiam sanctis, Ambrosio, Cypriano, seu aliis, antiquis illis aut recentioribus, quarum myriades sunl in vilis sauciorum, Calharinæ Senensis, Bri-

giil.r, eie., etiamsi approbate forent tales visiones à quibusdam conciliis etiam universalibus, quales aliquas ^{iv h TOu Iot} in 2 Nicæno, etc. Quia ista non sunt revelata Prophetis et Apostolis. Fides pioindè quæ haberi potevi ex iis humana est, quæ penes auctores referentes tot, nutans, probabilis, certa, aut improbabilis; pro qualitate referentium, et circumstantiis talium revelationum, plcræque vel nutant, vel false sunl. Sed si credimus tide humana, Dionî, Suetonio et abis prophanis historicis, cur parem saltem, vel maiorem gravioribus auctoribus non deferemus fidem? Sequitur insuper : *Nihil fide divini credi ex ullo miraculo fatto posi témpora Apostolorum in confirmationem cuiusvis doctrinæ, nullumq̃itc horum miraculorum fide divini esse necessario credendum* ; etiamsi talia miracula referantur ab Augustino, Gregorio, et aliis, etiam ul visa ab ipsis, qualia pleraque referi Augustinus, lib. 22 de Civit. Dei, cap. 8, aut etsi contineantur in bullis summorum pontificum romanorum canonizationis sanctorum, quorum plcnæ sunt dictæ Bulks; auletiamsi referantur in conciliis universalibus, aut etiam approbentur, ut pleraque relata fuère in 2 Nicænà synodo. Kalio eadem quæ superioris illationis; quia cùm hæc minfenla facta non sint à Prophetis et Apostolis, proinde non sunt fundamentum de quo loquimur. Horum miraculorum plcnæ sunl vitæ sanctorum; quorum aliqua sunl falsò relata, alia valde nutant : prioris generis nulla sunt in vilis conscriptis à de Voragine et Mclapbrasle, præsertim in vilis Georgii, Ursule, etc., ut bene nolal Bellarminus de Scriptor. Eccl. in Mclaphraste, Baronins in Martyrologio, ad cerimi festa, et alii. Maxima pars, et fere omnia verissima sunl ; et si historiis Suetonii (idem aliquam adhibemus, nec revocamus in dubium prælia varia, et alia facta ab eo descripta, teinerariusque censeretur, qui sine ratione hæc negaret, majoris sandè temeritatis arguendus foret, qui prædicta omnia miracula, relata à sanctissimis et gravissimis testibus, etiam ea, quibus interfuerunt, referentibus, ut pleraque referi Augustinus, negaret. Fides tamen horum omnium non excedit humanam; nec eis tides catholica, tanquam fundamento innititur; nullaque doclrina tanquhm catholica creditur, ex ullo horum miraculorum. Confirmatur nihilominus his miraculis, quiniindè revelationem aliquam continent. Cimi *initium* salus seu Evangelium, accepted *enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in eos confirmata est, contestante Deo signis et portentis, et variis virtutibus, et Spiritus sancti distrofadionibus secundum suam voluntatem*, Hebr. 2, 3. Et; *Illi aubm profecti prodicaterunt ubique Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis*, Vare. 16, 20. Omne ergò miraculum, verbum q̃ioddim Di tot : *impossibili nutem est* verbo ullo *mentiri* Demit. Hebr. 6, 18. Idem itaque certitudine aul pro-Fibrillate, quæ novimus miraculum, noiimus hinc d-gya; quæ notitia varia est, certa, probabilis, aut aliquandò improbabilis, pro varietate aucturum referentium, et modò visa, modò audita, qualiter referunt A»uustinns. Gregorius et alii. Doctrina fidei, v. g.,

Reliquias sanctorum venerandas, confirmatur certissime miraculis factis ad reliquias S. Stephani, relatis à S. Augustino, de Civit. Dei lib. 2, cap. 8. (este oculato ; confirmatur solimi probabiliter, eodem, et Gregorio audita ab aliis narrantibus. Improbabilia sunt pleraque quæ refert Melaphrastes et de Voragine; talia nonnisi improbabilissime citantur ad firmandam fidem. < Exstant acta Georgii (Inquit censor justus Baronius in Martyr. 25 aprilis), à Mekiplirasle edita; < sed in iis displicent, quæ de Athanasio Mago feruntur. Vidi ea etiam quæ Jacobus de Voragine ballet < in legend. Sanci, quæ non de mediocri indigent casualigatione, etc. > Et Bellarminus descriptor. Eccl. anno 850 : < A Metaphrasle scriplæ sunl historiæ vilis (Sanctorum nullis additis ex proprio ingenio. Addit < miracula plurima et maxima in eversione templo- rum et idolorum, et in occisione persecutorum, < quorum nulla est mentio apud veteres historicos. > Sed qualemcumq̃ic habeant hæc miracula certitudinem, nullam fidei doctrinam fundare possunt; quia *non sunt revelationes facite Prophetis et Apostolis*; adde, quod nec ul plurimum proponuntur ab Ecclesiâ universali, cui soli promissa est assistentia Spiritus sancti, ne erret. Fidem ergo solam humanam, seu assensum solum humanum, merentur, ob qualitatem referentium, quæ fallibilis, et purè humana est; longo itaque abest, ul talis assensus sit fidei divinæ calholicæ, de quâ solò loquimur.

An verò assensus hi, ob revelationes privatas, extra revelationes factas Prophetis et Apostolis contentas in verbo Dei, et propositas ab Ecclesiâ universali, sint assensus supernaturalcs et divini, et fidei divinæ, quia videntur fieri ob auctoritatem divinam revelantem, licèi non constantem per verbum Dei scriptum aul traditum, nec per auctoritatem Ecclesiæ universalis proponentis, sed per scripta humana, et ex propositione hominum fallibilivim referentium ; alia est quæslio problematica inter theologos, et proindè longè à doclrinà fidei, de quâ loquimur. Probabilius censemus talem assensum non esse divinum, sed purè humanum; quia resolvitur in purè humanam auctoritatem particularem horum, vel illorum historicorum: quæ omnia sunl humana; proindè talis fides non est theologica, et longè longius non est catholica.

Tertio sequitur : *Nullam doctrinam fundatam in verbo Dei, seu Scriptura diversimode exposita à sanctis Patribus, aut docloribus nostris, esse doctrinam fidei*. Idque ex duplici defectu: primò, quia non constatasse revelatam; omnis aulem actus litici debet esse certus ex revelatione; secundo, nec proponitur talis expositio, seu sensus ille Scripluræ, ab universali Ecclesia, hoc ipso quòd variè à variis exponatur. Ubi tamen Observandum, quòd (piando sancti Patres explicant varia loca Scripluræ, et eandem veritatem alii ex dio sacra*. Scripluræ textu eruunt, alii ex alio, ipsorum consensum non lanliim unanimem esse acceptandum Ecclesiæ, sed etiam ut fundatum in Scripturâ

licèi non ul fundatum in hoc, vel illo particulari loco Scripluræ.

Quartò sequitur: *Nullam consequentiam, cclò licet et evidenter deductam ex propositione aliqua fidei, et aliti tridenti lumine naluræ, per formam logices evidentem, sufficientem esse fundando fidei catholicæ articulo; seu nullam doctrinam. quæ constet solum tali consequentia, esse doctrinam fidei catholicæ.* Idque ex duplici etiam defectu: primò, quia non esl revelata, *hides* aulem est ex auditu, *auditus per verbum Dei*; Scriptura nec addente: *Et per consequentiam deductam evidenter ex verbo Dei.* Cumque consequens contineatur *lirtualiter* in præmissis, non erit doctrina nisi *virtuali/er de fide*, neutiquàm *formaliter*: id esl, solum ejus principium erit doctrina fidei, ex quo humanus intellectus doctrinam aliquam consequentem deducet et formabit, cui assenlietur. Gerla quidem et evidens erit consequentia; sed humanis nullis concurrentibus, furina argumenti, propositione philosophica sæpè mixta; nec tamen conclusio deducitur ex illis, nisi junctis; imò illa non nisi juncta influunt; quare nihil sequitur ex separatis. Causa igitur, qua lota, humana esl; «piam ergo longe abest, ul doctrina elicila sit dix ina! *Conclusionem* vocamus in scholis *theologicam*, si præmissæ sint cerlæ; aut *doctrinam aliquam problematicani*, si aliqua sit incerta, quod sæpiùs in subselliis videre esl theologicis; *falsa*, si aliqua propositio, vel argumenti forma falsa sil; quod non tarò contingit, respectu tot placitorum, in quibus theologi digladiantur. Sed quod notandum diligentissime est, certum est varias esse sententias limi doctorum catholicorum, tum Protclantium, *an quod sic sequitur ex Scriplurà sit de fide?* Catholicorum doctorum alii asserunt, Vega, Canus; alii negent, etiam referente Daillæo. Distinguunt al i docentque, si ex duabus propositionibus Scripluræ deducatur consequentia, illam esse de tide, neutiquàm si ex unà cl alia evidenti lumino nature. Alio modo distinguit Vasquez, assensum conclusionis illius quà deducilurex præmissis, non esse fidei, qui tamen medio discursu, velul instrumento, aul polite proponente, splendei doctrinò divinò virlualiter contentò in pnvmissis, esse assensum fidei. Sic inter nostrates *certum est problematicum solum esse, an quod sequitur de fide, sit de fide.* Consentiant ergo omnes *non esse de fide catholicà*, id esl, non esse talem doctrinam cui omnes sub pænà hærcseos teneantur assentici tanquam de lido; cl si quis contrarium diceret, novator ipse valdè culpandus foret novum dogma ingerens, et oppositum sentientes damnans, in hoc ipso ipsemet temeritatis in re gravissitnà damnandus, et censurò ecclesiastic^ percellendus. *Constans itaque est, doctrinam talem neutiquàm esse doctrinam fidei catholicæ*, de quà loquimur. Protestantium pariler, alii negant, quod sequitur per consequentiam evidentem deductam ex Scriplurà, esse de fide: Osiander, Kemnitius, et nobiliores Lutheran), etiam referente Yedelio, in suo *Illationali Theologico*. Sed Vedelius affirmat, et quidem pugnacissime; quia lotum suum Rationale in eo solo versatur; cl post ipsum seu ex ipso Dailkeus; licet alii

Deformati cum Lutheranis et CatbuHcis faciàn!. Verum nullum hòc de re verbum in ipsorum confessione habetur, proindè hæc ipsa dottrina censeri nequit doctrina partis Calvinistica. Adde, quòd Lulheranos contrarium tenentes in fratres coopiàrunt: quomodò ergo doctrinam hanc, ut fundamentalem omniumcon-IrovcrMarum ponunt? Sanò fundamento hoc nutante, quàm infirma aut nutans debet esse eorum doctrina de controversiis omnibus! Alter defectus esl 2*, quòd proposita non sit illa doctrina Ecclesiæ universali, uti apud Catholicos constat; quia neque invenitur in Scriplurà expressa, neque in generalibus conciliis; cl ideò doctores hberè diversum tenent; quousque enim veritas non auctoritative proponitur, non est obligatio acceptandi eam velul divinò auctoritate revelatam. Nec etiam auctoritas publica, sive Protestantium in communi, sive Reformatorum, illam quætionem, quam nonnulli volunt fundamentalem, in ulla Confessione, juxtà dicta, delerminavil. Concludamus ergo, doctrinam talem *non esse doctrinam fidei catholicæ.*

§ 4. *Connexa ex defectu propositionis, et quandoque simul revelationis, secluduntur.*

Sequitur Ia *Decretum Gratiam*, scu ejus auctoritatem longè longiùs abesse, quod possit fundare articulum fidei: sed nihil esse de Ade, quà continetur in illo decreto. Quod notandum contra calumnias frequentes Molinæi, aliorumque, *contenta in illo decreto, doctrinam esse Ecclesiæ catholicæ*, ingerentium; quo materiam nos impugnandi aucupetur. Sed numquid religiosus ille tota est Ecclesia universalis? Nec Gregorius XIII, aul alius papa, multò minte concilium nilum universale Uà decretum probavit, quasi contentas in illo forent totius Ecclesiæ definitiones. Imò non leves in illo lapsus facile deprehendere est in citatione falsò auctorum, ole. Quin ipsemet Gratianus, initio decreti, disi. I, cap. 2, producit *Isidorum in libris Etymologiarum*; tituli ipsi, disi. I cap. 8, IO, habent: *Quid sil jus civile; quid militare; quid legis tribunitiæ?* Numquid isla sunt doctrinæ fidei? Glossarum quàm nullæ crant ridiculæ! Proindè succisæ. Quid ergò Gregorius XIII jussit, *jus canonicum expurgatum*, ul fuit ipsius jussu, non imprimi *sic expurgatum, et prout llomæ impressum fuit*; *nec alibi imprimi ad decennium?* etc.

Sequitur 2e: *Nulla Decretales romanorum pontificum contenta in corpore juris canonici*, sive in sex libris Decretalium, sive in Clemenlinis, sive in Extra^aganlibus, nullæ Bulke posteriorum qui in sede Petri sederunt, sufficientes sunl *[undando articulo fidei catholicæ]*; seu nulla doctrina est de fide, quæ continetur in istis Decretalibus aut diplomatibus. Probatur, quia papa quocumque modo loquens, etiam ex calhedrà, non esi universalis Ecclesia; ergò quod ab eo proponitur, non proponitur ah Ecclesià universali; ergò non est doctrina fidei catholicæ. Addo, conclusionem hanc tam certam esse inter doctores omnes, ulsi quis contrarium doceret, novator ipse foret, cl censurà percellendus, quippe novi dogmatis inventor. Patet ex ipso Bellarmino, qui, lib. 4 de Pontifice Rom., cap.

2, ubi tres inter Catholicos opiniones refert. < 1° Opinio > Ét, inquit, pontificem posse esse hæreticum, et
 « docere hæresim, si absque generali concilio definiat,
 < eide facto aliquandò accidisse. Hanc opinionem sc-
 < culi sunt aliquot Parisienses, ut Gerson et Almain.
 < in libris de Potest. Eccl., nec non Alphonsus de Ca-
 < siro, lib. 1, cap. 2, contra hæreses, et Adrianus VI
 « papa, in quæstionede confirmatione; qui orones non
 < in pontifico, sed in Ecclesià, sive in concilio generali
 < lantàni, constituunt infallibilitatem iudicii in rebus
 < fidei. 2° Opinio est in alio extremo, pontificem non
 < posse ullo modo esse hæreticum, nec docere publicò
 « hæresim, etiamsi solus rem aliquam definiat. Ilà
 < Pighiis, lib. 4 Hieron cap. 8. 5° Opinio est quo-
 < dammodò in medio, pontificem, sive hærelicus esse
 < possit sive non, non posse ullo modo definire aliquid
 < hæreticum àiòlâ Ecclesià credendum. Hæc est com-
 < munissima opinio forò omnium Catholicorum, B.
 < Thomæ, Cajetani, etc. Prima opinio non est proprie
 < hærelica (nam adhuc videmus ab Ecclesià tolerari,
 < qui illam sententiam sequuntur), tamen videtur om-
 < ninò erronea et hæresi proxima. Secunda probabi-
 < lis est, non tamen certa. Tercia certissima est, et
 < asserenda. > Hæc Bellarminus, quem fuisse sic cita-
 vimus, quò calumnias clueremus, qua nonnulli viri
 traducuntur, quò dicant: *quæ definita forent à pontifice,
 etiam ex cathedra, extra concilium generale, non esse fi-
 dei catholica!* Et iterum illud plà asseritur, ut statuatur
 illud esse certum ex omnium doctorum, Bellarmini
 etiam, elaborimisenlenlià. Constat enim ex Bellarmi-
 no, primam opinionem *non esse hæreliconi*. Non assen-
 timur Bellarmino dicenti, *videri erroneam, et hæresi
 proximam*; quanquàm hoc ipsum non nisi nutans dicit
 termino illo *videtur*. Non enim omnibus id videtur;
 quibus Gersonem, Almainum et Adrianum *erronea! et
 hæresi proximo opinionis insimulare* temerarium potius
 videtur. Sed ex Bellarmino ipsomet constat, *non esse
 definitum ab Ecclesià, pontificem esse infallibilem*, extra
 concilium universale, et quæ proponeret credenda, fore
 fidei *catholicæ*. Consentiant itaque ex ipsomet Bellar-
 mino doctores omnes, *doctrinam illam non esse fidei
 catholicæ*; quod solum dixi, et certissimum est; quod
 non advertunt precipiti iudicio calumniatores. Quam
 ex iis tribus primis opinionibus sequeremur, extra rem
 nostram fuisset, et foret pronuntiare (libenter Lamen
 terti® adh. Tremus, sed absque censurò prima!) qui
 devios ad fidem *catholicam*, semota omni alia doctrinò,
 reducere contendimus. Non itaque dicimus, aie *definita
 non esse de fide*, quod putant adversi, sed solum dici-
 mus e? repolimus, *non esse de fide catholica, seti non
 esse doctrinam quam omnes, quò sint Catholici, te-
 nere debeant, tanquàm de fide, cujusque contrarium sit
 hæreticum*, et removens à gremio Ecclesiæ. Omnes
 nihilominus concedimus, gravis esse auctoritatis, quod
 à p utilice LuiLi! Sedis docetur, etiam cum solo concilio
 pinato, et privatim solum rescribente aliquot epi-
 gravioris, quod cum concilio Provinciali; pra-
 < - im r, quod ex cathedra, loti Ecclesia» illud pro-
 unendo, sive cum concilio privato. sive in concilio

provinciali, temerariumque est, à sic pronuntiatis dis-
 scedere. Maturius ergò procedant hi censores, quo-
 rum censura censuram meretur, quippe inductiva novi
 dogmatis, tanquàm fide catholica credendi, quod nemo
 hucusque statuit, scilicet, *quod à pontifice foret etiam
 ex cathedra definitum, extra concilium universale, esse
 de fide catholica*, seu tale definitum esse *Mo catholici*,
 et sub peccato hæreseos ab omnibus credendum. Hai
 lucinati sunt, et cæculiendo in errorem prolapsi; quam
 quàm non tam error, quàm hallucinatio vocanda sit
 præceptis hæc censura; pulerunt multos dixisse, quod
 nec somniarent.

Sed ad rem, seu ad *decretales juris canonici*, propius.
 Sanò nec ipso Bellarminus erroris aliquot Decretales
 arguere veretur. Nam in lib. 4 de Pontifice Bom. cap.
 12, cum retulisset Magdeburgenses. cent. 8, cap. 10,
 in vita Gregorii XI, eum accusantes: < Quòd in cpi-
 < solò ad Bonifacium, permiserit viro ducere aliam
 < uxorem, si propter morbum aliquem uxor ei debi-
 < tum conjugale reddere non valeat, quod est expressè
 < contra Evangelium, ut etiam annotavit Gratianus,
 < q. 52, canone 7, *Quod proposuisti*, i respondet: < Pos-
 < set etiam dici, pontificem ex ignorantia lapsus es?
 < sc; quod posse pontificibus accidere, non negamus,
 < cum non definiunt aliquid tanquàm de fide, sed so-
 < lum opinionem suam aliis declarant, ut hoc loco vi-
 < detur Gregorius fecisse. > Quæ solutio applicata va-
 nis decretalibus, longe illas à vi fundandi articulum
 fidei abducit, scilicet respondendo passim, si prema-
 mur talibus, *Pontificem non definivisse illa tanquàm de
 fide, sed solum opinionem suam aliis declarasse*, quod
 sine dubio insufficiens est fundandæ doctrinæ fidei,
 multò minus fundandæ fidei *catholica!* Placet adhuc
 propius Decretales illas evolvere. Maxima earum pars
 versatur in regulandis officialis seu iudicis in episco-
 pali tribunali sedentis iudiciis; varia in collatione be-
 neficiorum observanda prescribunt, ex quibus officia-
 les debent lites terminare. Quid hæc ad articulos fidei?
 Non sunt hæc materia propria fidei. Pleraque etiam,
 et ferè omnes, responsa sunt particularibus data, non
 toti Ecclesiæ, in quibus responsionibus particularibus
 concedunt omnes, papam posse errare, nec talia re-
 sponsa, fundandæ doctrinæ fidei, multò minus *catholica!*
 esse sufficientia. Sed ut tot responsa decretalium seu
 pontificum romanorum liles multiplicent, ita respon-
 sum nostrum generale multiplices sopit controversias,
 quas agglomerat. Adversarii modò ex Gratiano, et
 modò ex Decretalibus, Bullisque pontificum, seu jure
 canonico, varias consarcinando, et sæpè easdem false
 glossantes, quæ obtrudunt nobis tanquàm doctrinam
 nostræ fidei *catholica!*, et impugnant; compingunt inde
 libros suos; nostrates etiam sæpè suos bis defenden-
 dis. Compendiosior via, et regia, reducendis ad castra
 catholica deviis est, propalam inclamare, *nihil horum
 esse de fide catholica*; proinde nihil horum esse in pro-
 fessione fidei nostra, quam subscribendam solum re-
 ducendis deviis proponimus.

Sequitur 3°: *Son est de fide catholica, quod dchm*

inni foret in ullo concilio provinciali, etiam papâ ci præbidente per ne, vel per legatos. Balio est, quia tale concilium non est Ecclesia universalis; quare quod ab eo proponitur, non proponitur ab Ecclesia universali; non est ergo de fide *catholica*; nisi aliunde sensus totius Ecclesiæ constaret, sicut constat de nullis pronuntiatis contra Pelagium et alios in conciliis Ragionariis, ul vocal Augustinus, v. g., in concilio Milevitano Numidia' sub Innocentio papâ. Probatur etiam ex illo Bellarmini jam relato, referente tres opiniones inter Catholicos, quarum prima est: < Pontificem, inquit < etiam ut pontificem posse esse hæreticum, et docere < hæresim, si absque concilio generali definiat, et de < facto aliquandò accidisse. Hanc opinionem secuti sunt < aliquot Parisienses, ul Gerson, Almain, nec non Ca- < siro et Adrianus, qui omnes non in pontifice, sed in < Ecclesia, sive in concilio generali tantum consti- < tuunt infallibilem iudicii de rebus fidei. > Vide jam supra dicta. Magnò tamen veneratione suscipienda sunt, quæ à tantæ auctoritatis decretis seu romani pontificis, seu talium conciliorum, manant. Item ea quæ miraculis, aut predictis revelationibus, fidei tamen, nituntur seu confirmantur.

4' *Non omnes praxes Ecclesiæ, etiam universalis, sunt sufficientes fundando articulo fidei catholicæ.* Probatur ex defectu 2 conditionis; quia praxes hæ non sunt propositiones factæ ab Ecclesiâ veritatis alicujus credendæ, sed rei faciendæ, regula autem praxcos bonæ, potest esse opinio probabilis, et non indubitata; unde etiam, ul praxes has posset mutare Ecclesia, quippe quæ regulari possunt ex opinione probabilis, quam sequi, vel contrariam etiam probabilem, licitum est. Probatur insuper ex Vasquez, pari. 3, disp. 227, cap. 3, ubi cum docuisset et probasset, et Sacrificium missæ < suapte naturò, institutione divinò seu Christi, pro < non baptizatis offerri non posse, nec unquam potuisse, sive illi Catechumeni sint, sive omninò infideles, < pagani, aut Judæi, tametsi publica orationes pro eis < fieri possint, prout Ecclesia permiserit, objecerit- < que sibi, aliquandò id factum in Ecclesiâ, sacrificium < pro ipsis Catechumenis offerri consuevisse, > probassetque ex libro qui dicitur: *Ordo Ilouanus*, c. 20, post primam suam responsionem objectioni, addit: < Cæteriun respondere quis posset, quod allinet ad < i essentiam et substantiam sacramentorum, Ecclesiam < semper eam doctrinam dictis et factis probasse, quæ < certa et indubitata est; al verò quod allinei ad alia < accidentaria, non omninò indubitata sed probabi- < lem opinionem aliquandò in praxi secutam, aliquid < fecisse, tametsi non tanquàm certum dogma fidei < declaraverit; et hæc de causò lune ex proscripto ro- < mani pontificis, Missam pro Catechumenis obtulisse, < nunc aulem eam non effere; et tunc neque publica < oratio ulla pro illis permanserit, nisi in die Para- < sceves, quando nullum in Ecclesiâ sacrificium of- < fertur. > El paulò post: < Quid igitur mirum si non- < quiliis Ecclesia secuta probabilem opinionem de < oblatione hujus sacrificii pro Catechumenis, prout < illis Missam celebraverit. nunc aulem nullam offer-

< re? > Adde his: < liceret Conciliorum (inquit benè < Bellarm., lib. 2 de Conciliis, cap. 17) non indigent < approbatione populi, cimi ab eo non accipiant aucto- < ritatem. Decreta vero de moribus si non recipiantur. < et pontifex conniveat, tandem consuetudine abro- < ganlur, quia decreta morum mutabilia sunt, et cum < pontifex videt longo tempore ea non servari, et ta- < cet, censetur ipse abrogare. At decreta de fide im- < mutabilia sunt, nec possunt ullo modo abrogari, post- < eaquàm semel statuta sunt. Verissimum quidem < est illud Augustini, Ep. 118: Si quod tota per orbem < frequenter Ecclesia, hinc quin illà faciendum sit dis- < putare, insolentissimæ insania est. > Sed non indè < sequitur, Ecclesiam per talem praxim proponere tan- < quàm credendum de fide catholicâ aliquod dogma; suf- < ficit praxim esse bonam, cui bonitati salis est, quòd < fundetur in opinione probabili; bine, ut jam notatum, < et praxes suas etiam universales Ecclesia mutare po- < test. Praxes enim sunt variabiles, nupote praecepta < nullo autem modo dogmata fidei variari possunt. < quippe veritas invariabilis est.

5* < Ea (inquit benè Vasquez, torn. 2, disp. 200, < cap. 6) quæ tradit concilium in capitibus, esse fidem < catholicam necessario credendam, colligitur ex fine < cujusque sessionis, antequam canones ponantur. > El part. 3. disp. 207, cap. 3: < Quidquid in capitibus < iradilur ante canones à concilio perlinens ad doctri- < nam, est catholica Adit, constat ex Trid. sess. 13, < can. 8, in fine, immediate, post capita, et ante cano- < nes, ubi dicitur: *Quoniam aulem non est satis veri- < tatem dicere, nisi detegantur et refellantur errores, < placuit sanctæ synodo hos canones subjungere, ut om- < nes jam agnita catholica doctrinâ* (nempe illuc usque < traditâ), *intelligant quoque, quæ ab illis hæreses ca- < veri vitarique debeant.* El sess. sexlâ, similiter post < capita et ante canones: *Post hanc catholicam de jiti- < ficatione doctrinam, placuit sanctæ synodo hos ca- < nones subjungere, ut omnes sciant, non solum quid < tenere et sequi, sed etiam quid vitare et fugere de- < beant.* > Kalio hujus rei est quia tam in capitibus, < quàm in canonibus, propositiones Ecclesiæ, quid cre- < dendum, quid damnum, continentur. Addit ibidem < Vasquez: et Quamvis interdum Ecclesia prohibere so- < let disputationem de aliquâ re, quam nondum < tanquàm dogma fidei definivit, ul quod quis damnet, < et alio modo notet propositionem aliquam, vbi < è contrariò dicat esse probabilem, tamen nunquàm < hactenùs damnavit sub excommunicationis pœnâ < eos qui aliquid pertinaciter et absolutò asseruerint, < nisi eo id damnet tanquàm errorem contra fidem, et < oppositum, ut catholicam fidem definiat, illà ul hanc < relia sit, qui talem errorem pertinaciter asseruc- < rit; pertinaciter aulem illud asserere, nihil aliud est, < quàm post predictam definitionem id scienter affir- < mare. > Addendum tamen ex eodem, eadem parte < 3, dispul. 181, cap. 9: < Aliquandò Ecclesia suam < definitionem confirmat testimoniis, ex quibus aliqua < non efficaciter eam probant, et Subjungit nihilominus, < et hæc: < Et tamen quando Patres in concilio dicunt

« ex hoc aut illo loco, hanc nūc illam veritatem Ecclesie
« siam collegisse et colligere, quis, obsecro, fundamen-
« tum illud infirmum et incertum esse dicere au-
« dent ! » Ita Vasquez. Inde generaliter dicimus, co-
roni quæ continentur in capitibus, id solum et totum
esse de fide, quod definitur, seu (ut loquuntur juri-
stic) solum dispositivum arresti seu contenti in capite
nūc canone, osi de fide; motivimi verò arresti, seu ejus
probalioncs, non sunl de fide. Kalio est, quia primum
solum proponitur credendum, cl proprie definitur, non
autem motivimi seu probalio. Hinc plurima continen-
tur io conciliis etiam universalibus, quæ non sunt de
fide, scilicet, quod in co csl obiter dictum; inulto mi-
nus, quoti in sessionibus à variis prælatis dūm sen-
tentias dicunt, prolatur; multò adhūc minus quæ à
doelioribus in discussionem rei definiendæ præmittun-
tur aul allegantur. Kalio generalis csl, quia nihil eo-
nim definitur ab Ecclesià.

Quod proximum huic est, ul sil aliquid de fide,
ojMutel ex Bellar., lib. 2 de Cone., cap. 17, adducere:
« Concilium rem eam definivisse proprie, ut decretimi
« fide catholicâ tenendum.) Hinc addit: « Non sunl
« proprie hæretici qui sentiunt pontificem non esse
« suprâ omnia concilia, licèi dicat: Lateranense ulli-
« mum concilium, sub Leone X, diserte el ex professo
« docuit pontificem esse suprâ omnia concilia, cl re-
« probavit contrarium decretum editum in concilio
« Basiliensi; quòd (inquit ille) concilium Lalcra.iense
« rem istam non definiverit proprie, ul decretum fide
« calholicâ tenendum, dubium est; et ideò non sunt
« proprie hæretici, qui contrarium sentiunt. » Requi-
rit quoque idem Bellarminus, cap. 11, esse definitum
conciliariler: « Martinus V, inquit, dixit se confir-
« mare tantum ea decreta de fide, quæ facta erant in
« concilio Constantiensi conciliariler, id est, more
« aliorum conciliorum, re diligenter examinata. Con-
« stat aulem hoc Decretum (scilicet Constantiense,
« sess. 4, concilium generale habere à Christo imme-
« dialam auctoritatem, cui omnes obedire tenentur,
« etiamsi papalis dignitatis existai) sine ullo exa-
« mine factum à concilio Consi mtiensi. Itaque Marli-
« nus cū confirmavit decreta de fide conciliariler
« conclusa, intelligebat lanium de damnatione hære-
« sum Wicleffi cl Iluss. »

7 Idem Bellarminus, tom. lib. I, de Clericis, cap.
28, ciim objecisset sibi capul qtmnqnâm, de censib.,
i ubi Bonifacios papa Vili dicit, jure humano et di-
« tino liberos esse Clericos ab exactionibus; » re-
spondei, « dicendum fuisse Boiifacium in sententiâ
« Canonhtarum, cl sententiam illam suam aperuisse,
« non aulem aliquid definivisse. Nam non loquitur per
« modum definientis rem controversam, sed simpli-
« citer et obiter id asserit; ait enim: *Cimi jure divino*
t uni imiw nei Clerici, » etc. Idem dicere possumus de
ijS omnibus, quæ Concilia etiam universalia dicunt
Uîr<T, et non per modum definientis.

8* *Objectum debet c m definibile de fide*, Bellarminus
idem, v. g. lib. 4 de Rom Pontifice, cap. 41, concedii
erràsM'Jnannem XXII in Extravaganti ad conditorem

de verbis significat., cū docuit « non posse separari
« usum à dominio, in rebus usu consiimptibilibus, sed
« non in re fidei, » inquit; hæc enim quæstio ad fidem
non pertinet. Similiter itaque doelrinæ, legum aut
philosophia» studia spectantes, non sunl definibiles de
fide.

9* *Debet esse decretum universale, propositum toti
Ecclesiæ*. Dicimus, ait Bellarmimis, eodem, lib. 4, cap.
5, « non posse errare pontificem (scu concilium gene-
« raie) in iis præceptis, quæ toti Ecclesiæ proscriban-
« tur. Quia in præceptis judiciis particularibus, non
« est absurdum, pontificem (aul concilium generale)
« errare. » El cap. 11, cū sibi objecisset « Innocen-
« tinn X III, Norvegis permisisse, ul sine vino sacri-
« licium celebrarent, » solvit sic: « Sed facile respon-
« deri potest; nam non condidit ipse Decretum, qup
« universa: Ecclesiæ declaravit licere, sine vino sa-
« criicium offerre. » Itaque si erravit, erravit facto,
non dogmate. Idem csl de conciliis generalibus.

10" Bellarminus idem cap. 12, cū sibi objecisset,
« Slephanum papam ordinatos i prædecessore suo
« Formoso, jussisse iterim ordinari, proinde sensisse
« sacramentum pendere i virtute ministri, qui est error
« in fide manifestus, » solvit sic: « Respondeo errasse
« Slephanum, sed in quæstione facti, non juris, cim alo
« exemplo, non falsa doctrina. » El pauló post: « Re-
« spondeo Slephanum non edidisse aliquod decretum,
« quo decerneret ordinatos ab episcopo degradato, vel
« nominalim à Formoso, tanquàm degradato, esse
« iterim ordinandos, sed solimi de facto jussisse ite-
« rin eos ordinari. Quæ jussio non ex ignorantia aul
« hæresi, sed ex odio in Formosum procedebat. » Idem
palesi dici de conciliis, si casus similis contingeret.

11" Ex eodem, ibidem cap. 5: « Non est erroneum
« dicere pontificem (scu concilium generale) posse
« errare in legibus quæ non versantur in rebus ne-
« cessariis ad salutem, vel per se bonis aul malis;
« nimirum supei linam legem condendo, vel mimis di-
« scretam, clc. Atque ut rem lotam exemplis declare-
« mus, non potest fieri ut pnnlifex (seu potiùs concii-
« limn generale) erret, præcipiendo aliquod vilium,
« ul usuram, vel prohibendo virtutem, ut reslitutio-
« nem, quia hæc sunt per se bona vel mala; nec po-
« lest fieri ul erret præcipiendo aliquid contra salutem,
« ul circumcisionem vel sabbatum; vel prohibendo
« aliquid necessarium ad salutem, ul Baptismum cl
« Eucharistiam, licet hæc non sint per se bona aut
« mala, l l autem jubeat aliquid quod non est bonum
« neque malum ex se, neque contra salutem, sed ta-
« men est inutile, vel sub pœnâ nimis gravi illud præci-
« pial, non est absurdum dicere, posse fieri; qianquâni
« non est subditorum de hæc re dubitare, sed simpli-
« citer obedire. »

12" Ex eodem, cap. 2: « Conveniunt omnes Calho-
« lici posse pontificem etiam ut pontificem, et cum suo
« co lu consiliariorum, vel cum generali concilio, cr-
« rare in controversiis facti particularibus, quæ ex
« informatione, testimoniisque hominum præcipuo
« pendent: » Juxta quod, cap. 11, cū objecisset sibi

vulgare Illud de Honorio papà relato inter liærclicos à synodo VI generali, rcspondissclqiie, *corruptam fuisse synodum* 17, addit : < Quòd si aliquis non possit < adduci, ut credat corruptam esse synodum \ I, is < accipiat alleram solutionem, quæ est Joannis Tur* < retrain., lib. 2 de Eccl., cap. 93, qui docci, Paires < synodi VI, damnüsse quidem Honorium, sed ex fab « sà informatione, ac proinde in eo iudicio errasse. < Quamvis enim generale concilium legitimum non < possit errare, ul neque erravit hoc VI, in dogmati* < bus fidei definiendis, tamen errare potest in quæ- < stionibus de facto. Itaque lulo dicere possumus, hos < Patres deceptos ex falsis rumoribus, el non intcl- < leciis Honorii epistolis, immerito cum hærelcis < connumerasse Honorium. > Idem ibidem Bollarmi- nus addit, < Patres synodi VII, secutos esse synodum i VI, el soliim repetivisse quod in eà legerant, proinde < deceptos fuisse ex synodo VI, quæ vel cornipia eral, < vel per errorem Honorium damnaverat. » Idem addii de Adriano papà : < Si dicamus acia synodi VI, esse < corrupta, respondendum csI, Adnanum deceptum (fuisse ex depravatis illis actis synodi VI. >

15 Addamus el illud ex Suario, disput. 56, de In diligentis, sccl. 3 : < Quamvis pontifex expresse de- < claret in Indulgentiarum dispensatione se moveri < propter talem causam, quam reputat sufficientem « ad tantam Indulgentiam concedendam, non cscsi in- < fallibile, vel causam esse talem, vel (quod conso* i quens est) lotam Indulgentiam esse validam. Quia < talis declaratio pontificis non est de doctrinà ad fi- < dem pertinente, sed de quodam facto particulari, < quod ad prudentiam spectat, in quà pontifex non < habet infallibilem assistentiam Spiritus sancti, sed < iia his tantiim quæ ad doctrinam fidei et morum < spectant, juxta illud Lue. 22, 52 : *Ego rogavi pro te,* < *Petre, ut non deficiat fides tua* (ut nec, in dispensa* < lione voti), simili modo, quamvis pontifex existimet < aul declaret talem causam subesse, nihilominus de- < cipi potest; quia quoad hoc prudentia el existima* < lione humanà gubernatur, possclque cliam humano < affectu moveri. » Quæ ratio probat idem pariter in concilio generali dicendum esse. Optiina sane est hæc Suarii regula. Ex quà etiam longe longiis abest esse *de fide*, hanc vel illam excommunicationem esse vali- dam. Addit tamen ibidem Suarez et benô : < Nunquam < tamen existimo expedire, imò nec posso absque « scandalo el imprudentia fieri, ul aliqua Indulgentia < particularis, quam constat esse à pontifice concess- < saín, publicó denuntietur esse nulla aul superfina : < quia id moraliler loquendo est inutile, et contra re* < verenliam pontifici debitam, > etc. Similiter obedien* dum legibus cl præcclplis, cliam sub excommunicatione Iniis, cl qui non obediret, peccaret cl incurrent excommunicationem, licèi in iis ferendis possit errare pontifex eo modo quo diximus, nec sil proinde de fide, non errare; quia alia est regula fidei, quæ *infallibilis* debet esse, et est; alia regula legum, ad quas ferendas ul obligent, hæc *infallibility* non requiritur; sola sufficit auctoritas in præcipiente rem, quam iudicat esse

bonam, eie. linó probabile ad hoc iudicium sufficit, jnxlà ca quæ sunl relata ex Vasqtiez; et generaliter deferendum esse plurimum, in omnibus, superiorum tiim iudicio limi voluntati, cuivis cordato el prudenti constai ratione ipsà naturali hoc dictante, cumprimis verò ipsà Scriplurà sacrà, Matth. 18, 17, Ilebr. 15, 17, ele. Attamen, cimi instituti nostri sit solùm de* vios à fide catholica ad illam reducere, haud nobis csI in his enucleandis immorandum. Solam secretionem doelrinæ fidei à quàvis alia instituimus faciendam.

CAPUT II.

Secretio doctrina: fidri à quàvis alia in varticularibus materiis controversis.

En regulæ generales secretionis exacte beiendæ doelrinæ fidei calholicæ à lheologià schohslicà et quàvis aliò doctrinà. Jam ex eà secernamus in singulis materiis, *quid sit de fide*, præsertim *catholica*, et quid non sii tali fide credendum; quidquid sii, cui sit in singulis materiis inter opiniones scholasticas potitis assenliendum, quid cliam certo moraliler tenendum, nipote non utcumque probabile, sed tanquàm ex comuni doctrinà ratum, aut cui tanquàm conclusioni thcologicæ sil inhærendum; nihil enim horum moramur, qui solummodo devium à fide calholicà ad illam reducere conamur; reliquis omissis, quæ miscenda non sunt, ne difficiliorem devio reddamus reditura, tacere de his prestat. Quin cl si devius petat de talibus, quod frequenter faciunt, sensum nostrum, satius est illi respondere, Ecclesiam nihil in his quæ petit respondisse, magistram illam nos sequi, non præire, nihil horum contineri in professione fidei calholicæ, cujus solius assensum cl sutacriplionem ab eo requirimus, quò illum iu Ecclesiæ calholicæ membrum cooptemus : Paulum monere, *non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*, Rom. 12, 3. Postquam fuerit cooptatus in Ecclesiam, nos ei, si eu riosus scholasticorum fuerit, sensa varia pansuros; si nolit, nihil horum unquam diciuros, sine quibus et sanctus, cl salvus esse polesI; inierim his non implicai animum, ne multitudine, aut varietate, nul subtilitate iinplicelur, obruatur; relinquat hæc theologorum subselliis, iu quibus aliquot annos sedere opus csI doctrinis his extra fidem enodandis. Ergò ad singula descendamus *ad amussim et regulam præscriptam fidei expendenda et secernenda*. Deductio hæc clara el evidens sufficeret cuilibet maleri.e applicata; fulcimus tamen applicationem hanc, vel singula de quibus pronuntiabimus, *non esse de fide*, doctorum aliquot auctoritate, ne temerarii alicui, qui quæ non nov il, facile damnat, saltem in aliquibus materiis videamur, aut ne quis carpat, vel aliis insusurret, aut palàm blateret.

§ I. *fie meritis gratia? el glorien.*

De meritis concilium Tridentinum habet, sess. 6, can. 52 : < Si quis dixerit hominis iustificati bona ope- < ra, ita esse dona Dei, ul non sint bona ipsius iusti- < ficati merita, aul ipsum iustificatum bonis operibus, < quæ ab eo per Dei gratiam el Jesu Chrisli meritum.

< cujus vivum membrum est, fiunt, non veré moreri
 t augmentum gratiæ, vitam ælernnm, cl ipsius vite
 < æternæ, si tamen in gratiA decesserit, consccutio-
 < nem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema
 « sil. » El can. 26 : « Si quis dixerit, justos non de-
 < lære bonis operibus, quæ in Deo fuerint facia, ex-
 < pectareet sperare ælernam retributionem à Deo per
 < ejus misericordiam, cl Jesu Christi meritum, si Renò
 < agendo, el divina mandata custodiendo usque ad fi-
 < nem perseveraverint, anathema sil. » En quid ca-
 vendum sub pœnà anathematis, tanquàm hærelicum.
 Sed et en quid ex regulé nostrà fide catholicé sit cre-
 dendum de meritis, scilicet, quia csl propositum à
 concilio universali omnibus credendum.

Ex quo à contrario sequitur non esse de fide ca-
 tholica, i* ncc dari meritimi de congruo; 2° ncc (lari
 de condigno; 5* ncc merita esse ex justitia, potius
 quàm ex fidelitate; 4° multò miniis dari ex justiliæ
 rigore. Probatur Io, quia nihil horum est in concilio
 Tridentino, ncc in òlio concilio generali propositum.
 Probatur 2°, quia non omnes doctores hoc tenent,
 referente ipsomcl Bellarmino : « Quale sit meritum,
 < lres sunt quæstiones (inquit ille lib. 5 de Justificat.
 < cap. 16); una, situe meritum justorum dicendum ex
 < condigno, an ex congruo? Altera, sime condignum
 < ratione promissionis tanturn, an etiam ratione ope-
 < ris? Tertia, niun Deus remuneret opera justorum
 « suprà condignum, et impiorum citra condignum?
 < Quod attinet ad primam quæstionem, Catholici om-
 < nes agnoscunt, opera bona justorum esse meritoria
 < vite æternæ ; sed Limen aliqui censent non esse
 < utendum his verbis, de *condigno et congruo*, sed ab-
 < solute dicendum, opera liona justorum esse merilo-
 < ria vite æternæ ex gralià Dei. Ita docet Thomas
 < Waldensis, eie. Alii volunt opera bona justorum
 < esse de condigno largo modo, ila ut hoc condignum
 < respectu condigni proprie sumpti, possit dici coi-
 < gruunt. Ita docent Durandus el Gregorius, etc. Com-
 < muni aulem sententia theologorum admittit siimpli-
 < citer meritum de condigno. Durandi sententia, si
 < nihil aliud vellet, nisi merita nostra non esse ex
 < condegno, sive ex justifié absolute, sed tanturn ex
 < bypotliesi, id esi, posità liberali Dei promissione,
 < non esset reprobanda. Cæterum videtur omninò
 < velle, m rila nostra ex gralià Dei procedenlia, et
 , < posità promissione, adhuc non esse talia, ut ex jus-
 < titià debeatur merces, sed ex solà Dei liberalità-
 < te. » Et cap. 17 : « Altera quæstio sequitur, Utrum
 i opera bona sinl meritoria ex condigno, ratione pacti
 < lantàn, an ratione operis tantum, an ratione utrius-
 • que. Non desuni qui censeant opera bona esse nic-
 < ritoria vite æternæ ex condigno ratione operis,
 < etiamsi nulla exstaret divina conventio. Ilà docent
 < Cajelanus, Solo, ele. Alii contri existimant, bona
 < opera ex gralià procedenlia non esse meritoria ex
 < condigno ratione operis, sed tantum ratione pacti et
 < acceptationis dhinæ. Ita docent Scotiis el alii, ele.
 « Distat aulem hæc opinio longissime ah lucrosi lu-
 < Ibi ranorum; non enim Sentus censet, opera bona

< non esse veré bona, sed peccata, si ad legem divi
 < nam examinentur, ut Lutherani censent. Sed existi
 < mat opera justorum esse bona veré et proprie,
 < sed non tàm excellentia, ut proportionem habeant
 < cum vité æternà, cl ideò acceptari (pridem à Deo ad
 < justam et dignam mercedem vite æternæ, sed ex
 < pacto et promissione, non ex operis dignitate. No-
 < bis media sententia probabilior esse videtur, quæ
 (docet òpera bona jugorum meritoria esse vite
 « æternæ, ex condigno, raiione padì cl operis simul;
 < non quidem quòd sine pacto vel acceptatione non
 < habeat opus bonum proportionem ad vitam ælcr-
 < nam, sed quia non tenetur Deus acceptare ad illam
 e mercedem opus bonum, quamvis par cl æquale mer-
 < cedi, nisi conventio intercedat, » etc. El cap. 19 :
 < Postrema restat quæstio, nùm Deus bona opera re-
 < muneret, ex mera liberalitate supra condignum.
 < Communis enim thcologoniin sententia id constanter
 (affirmat, ele. Contrarium docuit Vega. Probatur
 < breviter, Deum remunerare ultra vel supra condi-
 « gnuin, etc. Virum aulem operibus malis Deus pæ-
 < nam reddat citra condignum, non videtur ita esse
 (certum, » etc. Hæc Bellarm. et Vasqiez 1-2, disp.
 213, cap. 3. Tametsi scholastici omnes et Catholici scri-
 bentes conlrà hæreticos hujus temporis, aperlé pronun-
 tiant, operibus justorum inesse rationem meriti vite
 æternæ; nihilominùs cùm agitur de ratione inorili sim-
 pliciter aut meriti condigni vite æternæ, variant inter
 se. Et sane B. Thom. art. I, quæst. 11 », affirmai nostri
 apud Deum non esse meritum simpliciter. Ratio vero il-
 lius est, quia ubi non est simpliciter justitia, neque sim-
 pliciter æqualitas, non potest esse meritum simpliciter;
 nostri nutem ad Deum non csl justitia, neque æqualitas
 simpliciter. Ergo neque nostri apud Deum erit meritimi
 simpliciter. In eàdem sententia videtur esse Durando*,
 ubi docet, nostris operibus in gralià factis non inesse
 rationem meriti simpliciter el proprie. Addit prælercà
 Durandus, merita nostra apud Deum non esse condi-
 gna mercede gloriæ, sed eà duntaxat ratione dici me-
 ritoria, qrtia Deus lege cl ordinatione suà postulat
 opera nostra, ni Ipsam gloriam tribuat. Affirmai, id
 quod redditur ex promissione, non reddi meritis con-
 dignis; inter gloriam et opera meritoria justorum non
 esse æquahtalem condignitatis, adhuc instar illius
 quæ est inter semen el fructum ejus. Quocirca con-
 cludit, merita justorum comparatione vite æternæ,
 solimi esse merita congrua, tametsi dicat meritum,
 quod justì habent vite æternæ, medium esse in Vr
 meritum congruum exislenlis in peccato, cl meritum
 simpliciter condignum, quod esi ex justitià, Cl ilà pal-
 lini dici posse merilum congruum, partim meritum
 condignum. El disp. 21 i, cliam in titulis capitum sic
 habet : « Opera justorum ex se sine pacto cl acceptio-
 « ne Dei, condigna non esse vite æternæ, non pauci
 < Catholici docuerunt. » Cap. i : « Opera justonnn ali-
 < quam ex se dignitatem, magnam aulem ex meritis
 < el gralià Christi habere, alii etiam Catholici existi-
 (m&runt, » Cap. 2 : « Opera justonnn ex se hahvre
 < totam dignitatem, rationem tamen meriti In Ipsìs ex

< promissione compleri, recenſorſes alii theologi au-
 « bimani. » El disp. 215, quid ipse sentii promens:
 < Nos, inquit, qui diximus, inter Deum et nos non
 < posse esse iustitiam propriam, sed communi quodam
 « ratione, non tribuimus Deo obligationem dandi
 < gloriam in remuneratione in bonorum operum ex
 < iustitiam accepti, quasi ipse compensare debeat ex
 < iustitiam bona opera qua: à nobis accepit, sed dicimus
 < ex solo promissionis verbo ac proinde ex solo ius-
 < titato debere dare vitam æternam in remuneratione
 < nem operum; quare si eam non darei (quod fieri
 < nequit) esset quidem infidelis, quia non servaret ve-
 < ritatem promissionis; non tamen injustus proprie,
 < quia non faceret contra iustitiam propriam; diceretur
 < nihilominus injustus, quatenus fidelitas est iustitia
 < quædam, nempe pars potestativa iustitiæ, et illa in-
 < fidelitas hæc, communicatione iniustitia dici po-
 < test. » Hæc Vasquez. Nihil ergo saprà dictorum de
 fide, sed scholastica sunt varia placita, et opiniones
 diverso», cum doctorum catholicorum in hac re nu-
 tent sensus.

Facile doctrinæ fidei demeritis subscribent adversi,
 si hæc à fide removeamus. Subscripsit Meslrczalius,
 traci, de Gratia, contra pretensa merita:

< Agnoscimus, inquit, bona opera esse Deo gratia,
 < eaque obtinere vitam æternam; et solim volumus,
 < quod cum oblineant ex benignitate, gratia, bonitate,
 < et misericordia Dei; et sic nomen meriti est mcren-
 < di, sensu quem in lingua latini babel. » En ergo Mc-
 slrczalius catholicus in doctrina fidei de meritis.

Sequitur nec esse de fide, *omnia bona opera iustorum
 esse æternæ vitæ meritoria; sen quænam in specie opera
 merentur gloriam, an opera temperantia, spei, fidei, et alia
 præter claritatem*. Probatur 1º, quia Tridentinum non
 proponit talia opera in specie mereri, ut patet. Pro-
 batur 2º, quia in hoc ipso doctores variant, referentibus
 iisdem Bellarmino, et aliis, Vasquez, loco citato, disp-
 217, cap. 1: < Inter Scholasticos, inquit, in controversia
 < positum est, utrum sola charitas, et bonis operibus
 < à charitate imperatis, an quocumque opere bono,
 < etiam si à charitate non imperetur, iusti mereantur
 < æternam vitam. Prior sententia est, quod per sola
 < bona opera quæ procedunt ex imperio claritatis,
 « mereatur homo iustus æternam vitam. Quam sen-
 < tentiam tradiderunt Scottus, Gabriel, Durandus, etc. »
 Bellarminus ipse hanc sententiam sequitur, hb. 5 de
 Iustif. cap. 15: < Mihi verò, inquit, cap. 2, semper
 < visum est, quodlibet opus hominis iusti bonum et
 < secundum virtutem moralem, meritorium esse vitæ
 < æternæ. Hanc sententiam tradit Bonaventura, Ca-
 < preolus, Solus. »

Quam longe ergo absumus à deviarum communi
 calumniâ, Catholicos ponere perfectionem in jejuniis,
 cœlibatu, volis monasticis, etc., non in charitate;
 cum nec de fide sit, prima opera esse meritoria vitæ
 æternæ, nisi à charitate imperentur! et quam facile
 scholasticis istis semotis, fidei nostra doctrinæ sub-
 scribent! Mestrezatium ostendi meritum vitæ æternæ
 agnoscere in operibus, lib. de Oral, ac toto illo libro

agnoscit id in omnibus operibus bonis, nullaque eo-
 rum distinctione. Credil ergo plus quam oportet cre-
 dere, quod sit catholicus.

Sequitur 5º *non esse de fide, iustum posse mereri
 pro (diis quocumque merito, ne quidem de congruo, nec
 conversionem peccatoris, nec aliam gratiam*. Probatur
 1º quia Tridentinum *nitriti pro aliis* non meminit, nec
 proinde proponit credendum; 2º, quia variani in hac
 re doctorum opiniones catholicorum. Certum quidem
 istud est: < Gratia adoptionis, inquit bene Vasquez,
 < parte 5, disp. 4, cap. 5, quæ nunc communicatur
 < puni creatura:, subinde naturæ solum est principium
 < condigne merendi vitam æternam, et incrementum
 < sui ipsius habenti illam, nec est principium condi-
 < gnè merendi alteri primam justificationem ex mint-
 < mo gradu, nec minimum auxilium gratiæ ad Uhm;
 < ob quam causam Apostoli, nec Beata Virgo, qui lia-
 < bitualem iustitiam et gratiam adoptionis in gradu
 < perfecto habuerunt, non fuerunt condigne promeriti
 < alicui minimum auxilium gratiæ. Non alia ratio fuit,
 < nisi quia gratia habitualis solum est principium me-
 < rendi tale genus prandi, nempe gratiæ et gloriæ,
 < illudque sibi et non aliis, quamvis augeatur,
 < semper enim manet ejusdem natura. » Proprium id
 Christi est. El Suarez, disp. 48, secl. 2, refert cum
 approbatione: < Meritum gratiæ aut gloriæ illa est
 < personale, ut nemo possit alteri suum meritum præ-
 < stare vel alteri valeat ad gloriam oblinendam, et sit
 < quasi primum illius mercedis, sed illud pretium
 < esse debet proprium personale opus, quia per illud
 < solum fit homo dignus vita æterna. Hoc certissi-
 mum est. < Dicamus igitur, concludit bene Vasquez
 < loco citato, gratiam adoptionis solum esse princi-
 < pium meriti et semen gloriæ ei qui illam habet et
 < incrementi sui ipsius, non autem condigné merendi
 < alteri gratiæ auxilia vel justificationem. Ac proinde
 < unam puram creaturam non potuisse pro aliis con-
 < dignè et perfectè satisfacere. » Solius enim Christi
 id proprium est; quare *ad eum finem necessarium* fuit
 Christi Incarnatio. Sed utrum de congruo possit aliquis
 mereri pro alio, dico, *id non esse de fide*. Probatur T, quia
 Tridentinum id non proponit. Jam dixi, aliquibus theo-
 logis non placere meritum ullum dici *de congruo*, ne
 quidem pro se, multò minus pro alio. 3º Quæ dicemus
 de satisfactione, istud etiam probabunt, quia satisfac-
 tio est præter modum meriti; et Tridentinum eodem
 modo loquitur de merito et satisfactione. Si tamen
 bene intelligatur, quid nomine *meriti de congruo* sub-
 significent doctores, tale meritum non potest rejici nec
 pro alio, ne quidem à Protestantibus. Quia, < idem di-
 < cimus, docet bene Vasquez, part. 3, q. 94, art. 1,
 dub. 4, meritum de congruo, quod impetratorium
 opus, impetratorium meritum, quod de congruo dici
 solet; meritum de congruo illud est, quod impetrat
 illud cuius est meritum; meritum congruum in se
 impetratione consistit. » Ai quis ignorat, orationem
 impetrare à Deo pro se et aliis multa bona, et avertere
 multa mala? In formulâ ipsius precum deviorum no-
 strorum tempore prelis habetur, lunc exhortandum

Iopulum *precari Deum ad impetrandum miserationem*; tt cur orarent pro aliis, cl pro tot generibus hominum, lingulis diebus Dominicis publice ex formula, nisi *inivdnituros* sc sperarent? en *meritum de congruo*. Sed ei «Mis constat, *bonis operibus* diversis, fideles *bona spiritualia* el *temporalia* pro sc cl pro aliis *obtinere à Deo*, scu ejus misericordià. Quod ad reliqua, probabilius esse censemus opera mereri de condigno, condignitale orte panini ex opere ipso, parliti) ex promissione, nec sola opera charitatis, sed cl reliqua manantía ab homine justo, esse meritoria vite æternæ.

§ 2. *Dc Justificatione.*

Tridentinum sic habet, sess. G, can. 11 : < Si quis dixerit, homines justificari vel solA imputatione justitias Christi, vel solii peccatorum remissione, exclusa gratià el cbaritale, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, Rom. 5, 5, atque illis inli iTcat, aul cliam gratiam quA justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit. > Et ran. 10 : < Si quis dixerit, homines sine Christi iustiliA, per quam nobis inermi justificari, aut per eam ipsam formaliter justos esse, anathema sil. > En quid rejiciendum ut harcticum, et proindè quid credendum dc fide, quod etiam fusius explicatur, cap. 7, quia propositum per concilium universale.

I nde cliam sequitur à contrario, *non esse de fide : justitiam hunc inharentem esse habitualem*, scu quòd *justitia nobis inhærens, (juà justificamur, ut formi, sit habitus aliquis*. Probatur l', quin de hâc re nihil habet Tridentinum, nec aliud concilium universale. Probatur 2 : < In controversi^ positum csl, inquit Vasquez, 1-2, disp. 205, cap. 2, utriim Ecclesia definierit, vel ad fidem catholicam pertineat, justitiam qua impii justificantur, esso qualitatem cl habitum permanentem iu animA, an æquè bene fieri posset justificatio jxt affectum dilectionis erga Deum el contritionis de peccalo, cl omnia quæ de iustiliA nostri in Scripturâ cl conciliis, alque à Patribus dicuntur, redé constare (Missent, si aliquis diceret, justitiam iiiiherentem esse affectum dilectionis erga Deum et contritionem de peccalo. In quâ coniroversià Vega, et postea recentiores aliqui existimàninl, jam esse ab Ecclesià definitum homines justificari per qualitatem cl habitum permanentem ; el ea quæ de justitià nostrà ab Ecclesià dicuntur, in solam qualitatem permanentem et habitum convenire. Probabilis lamen sententia mihi visa est, inquit, cap 5, haclomîs ab Ecclesià definitum non esse, adultum extra sacramentum solo habitu justificari. > El titulus ipse capitis habet : < Hactenus definitum non esse, iitrmn solo habitu justificentur adulti extra sacramentum, scholasticorum auctoritate probatur. > El pauló post : < Expresse dicitur, definitum hactenus non esse, justitiam nobis inhærentem babiturn esse. Ita Solus el Canus; alque ideò dicunt concilium Trid. sess. G, cap. 7, dum definivit messe justificatis formalem justitiam ipsis intrinsecam, date operò abstinuisse à nomine habites, ne de habitu aliquid definirei, ne proinde ejus definitione declaratum solum fuisse, justificari homi-

nem non favore et iustiliàalienò, tanquàm formò, sed justitia inbærenle; hoc enim institutum concilii spectabat, ut contrai hærclicos ostenderet, homines justificari non estrinsecò iustiliA, ul illi dicebant, sed intrinsecò sibi cl inhærentc. El Stapleton dicit, non esse minutissime sibi discutiendum, quid sit illud propriò et precise, quo nobis inhærente formaliter priniùm justificamur, vcl iusti monemus, nempe uti inn sini habitus certarum virKiluin infini à Deo, et fixi in nobis manentes; an verò non habitus infusi, sed motiones tantiim animæ recta! el conlinuæ. Alias etiam quæsliones, quas ibi proponit, discutere non curat; inter quas alia similis est, utrum justitia, quà sumus formaliter iusti, sit ipsa observado legis ex fide facta, et operatio virtutum, an sil novitas inliis Operans; reddit autem rationem, quòd sint quæstioncs scholastics potius, quim hodiè controversiæ cmn hæreticis; ac proinde de illis nihil in alleram partem Ecclesia olim, aul nunc demtim in concilio Tridentino definierit. > Subdit deinde : < Nam quòd unumquemque suam justitiam in se recipere sccupdiim mensuram, quæ etiam singulis inhæret propter dona infusa, Patres concilii docent ; illud in quAcinnque prædictarum opinionum sententià aliquo modo verifican potest. > Quin cl cap. G, dicit idem Vasquez : c Ecclesia expresse non declaravit parvulorum justificationem, et eorum qui virtute sacramenti, cum solA attritione justificantur, fieri per habitum, sed in universum solùm definivit, omnem justificationem fieri per in hærcntem justitiam. > Habet tamen et recte, cap. 2 : < Communis et vera theologorum senlenliii est homines justificari, non solum creata justitia ipsis inhærenlc, veriim cliam hanc justitiam, cl sanctitatem esse qualitatem permanentem in animA, quam communiler habilum appellamus. > Quin et habet, cap. G: c Ex definitione Tridentini apertA ratione colligitur panulos cl adultos, qui virtute sacramenti remissionem peccatorum consequuntur, solo habitu, cl qualitate permanente justificari.ac proinde hanc sententiam ad fidem catholicam ila perlinere, ul sine errore negari nequeat, » *non tamen* sino hærcsi, ex *nostra reguli*.

Ex quibus palet, qui csl fructus secretionis hujus nostræ, vix jam esse controversiam dc fide inter nos cl Protestantes in hâc materià. Et cap. 10, generaliter : < Secundum communem et veram scholastu orum sententiam, concedendus est habitus graliæ justificantis in omnibus qui justificantur; licet id de fide hacleinis non sit definitum ; concesso autem hoc habitu, multò melius csl tribuere ipsi justificationem cl emundationem à peccato, quam artui, ut in omnibus eodem modo justificatio fiai; siquidem in parvulis, cl in iis qui virtute sacramenti justificantur, habitus graliæ necessario concedendus est, ulc. G, probavimus. > Ilà Vasquez.

< Justitia inhaerens, dicit Mestrezatius libello de Gralià, cap. 55, id csl renovatio animarum nosirarum in sanctitate Virtutibus Christianis, locum tend in salute nostrà > El png. 42: < Justitiam inhaerentem Deus non jinculai, sed producit in nobis, < Et pag. 57 :

c Qinnitum nd spiritum novi Adam, derivatur in nos per regenerationem, sicut corruptio habitualis Adami derivatur in nos per generationem naturalem. > Agnoscit ergo justitiam inliærenUm; est ergo catholicus; quiu el agnoscit esse *habitualement*, quod internos non est adhuc de fide. El manet solimi quæsiio de nomine. > • Si sumatur terminus justificationis, inquit Molin. in Eras., pag. 49, in sensu quo adversarii nostri accipiunt, pro regeneratione et sanctificatione; falsum est nos dicere solam lidem justificare, nam Christianus regeneratur per omnes virtutes Christianas. > En ergo etiam Molinæus catholicus. En hallucinationem causam dissidii, en secretionem nostram, causam concordia*.

§ 3. De satisfactione.

<“ < Si quis dixerit, inquit Concil. Trident, sess. 14» can 15, pro peccatis quoad pœnam temporalem, minime Deo per Christi merita satisfieri pernisi ab eo infligitis, el patienter toleratis, vel à sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ul jejuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus, anathema sit. > Et cati. 14: < Si quis dixerit satisfactiones, quibus penitentes per Christum Jesum pleccala redimunt, non esse cultus Dei, sed traditiones hominum, doctrinam de gratia el verum Dei cultum, atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes, anathema sil. > En quod damnant sub anathemate.

2 En proinde doctrina fide catholica tenenda, quia proponitur à concilio universali. Sed à contrario sensu sequitur *non esse de fide*, sicut de meritis dictum est, *an satisfactiones sint de congruo vel de condigno, an ex dignitate solò operis, an ex promissione, an ex utroque, an ex justitia, vel diam ejus rigore, an ex sola fidelitate Dei!* Probatur 1°, quia Tridentinum nihil de his habet; 2°, quia variani doctores. Ledesma el Durandus docent *homines satisfacere pro patuè ex benevolentia* > < i *acceptantis illam satisfactionem*, referente Vasquez, p. 5, q. 94, art. 1, dub. 5.

5° *Nec hanc fieri per opera, nisi per opera charitatis, aul jejuniis quidem, orationibus, eleemosynis, etc., sed diimmodò à cbaritate sint imperata.* Probatur 1° quia Tridentinum nihil de hoc habet, sive canone allato, sive alio. 2° Quia nutant opiniones doctorum. Henricus stgnificat *imperium charitatis esse necessarium*, referi Suarez, de Pœnil. disp. 57, seel. 5.

4° *Non etì de fide, justum pusse satisfacere pro alio.* Probatur 1°, quia Tridentinum id non proponit sen doct. 2° Suarez, disp. 18, sect. 2, cujus titulus est : *Virimi unus possit alteri suffragari pro illo satisfaciendo, scu pœnam illi debitam persolvendo* : < Sententia, inquit, quorundam modernorum theologorum est, non posse unum fidelem alteri suffragium ferro pro illo satisfaciendo, et solvendo pœnam debitam, sed solimi impetrando ac merendo de congruo, ut Deus remittat talem pœnam, sive immediatè gratis illam condonando propter orationes alterius, sive dando aliquod auxilium, propter easdem orationes, quò bene operetur ad ejusmodi remissionem oblinendam. Fundamentum hujus

sententiæ est, F quia debitum pœnæ est debitum personale, quod per actionem vel passionem propriæ personæ; solvendum est, el ideò non potest per alium solvi, quia non potest unus ita donare alteri actionem suam, vel passionem, ul illius propria cfiicialur. Propter peccatum fit aliquis dignus pœnà in seipso, non in alio; ergò contrahit debitum persolvendum per actionem vel passionem propriæ personæ» non alterius; 2° quia hoc debitum pœnæ talc est, ul contrahi non possit per opus alienum, sed per proprium; ergo etiam è contrario solutio hujus debiti non poteri fieri per alienum opus, sed per proprium. 5° Aliunde vero omnia quæ adduci soient ex Scripturâ, ad summum probant fideles posse se mutuò juvare orando el impetrando. Atipie ex hâc sententia inferior, etiamsi imus justus pro alio oflclral opera sua satisfactoria, ul illi obtineat remissionem pœnæ temporalis, el de facto illam impetret, nihilominus æquè satisfacere per illa pro peccatis propriis, quia non se privai fructu propriæ satisfactionis; cùm enim per pœnam pro alio non solvat, consequens est, ut pro se solvat. Sicut justus, quando orat pro alio, aut bene operatur, ul alter impetret auxilium gratia?, vel aliud bonum, non miniis meretur sibi de condigno vitam æternam, quàm si nihil alteri mereretur de congruo; ila ergò, quamvis alteri impetret de congruo remissionem pœnæ, nihilominus pro se æqualiter satisfacit de condigno, ac si nihil alteri impetraret. >

Tribus his generaliter elucidandis el comprobandis, adde duo singularia m hâc materiâ. Primum ex Vasquez, pari. 5, de Pœnit, q. 94, art. 1, dub. 4, à pœnà peccatis debiti posi culpam dimissam, non liberamur nisi per satisfactionem, non per salispassionem, et illa habet apud Deum rationem meriti. Inde inferi: *Deus postulat satisfactionem, ut pœnam condonet; lare autem cùm sit per modum meriti, nunquam habet effectum nisi sit in homine justo*; seu homo existons in peccato mortali, non potest satisfacere pro tali pœuâ; *quart hâc opera extra charitalem facta non sunt meritoria, nec satisfactoria.* Secundum esi ex Suarior, loco suprâ citato, disp. 48, sect. 2 : < In hujusmodi præniis, inquit, vel jiænis laxandis, nihil plesl ex sola rei naturò desumi, sed necessaria est supremi legislatoris institutio, qui potuit unam lanlùm pœnam purgatorii precisò ac delinite pro peccato remisso præscribere, el tune nullus possel in hâc vitâ pro tali pana, etiam per propria opera, satisfacere; tamen etiam potuit non ita definite pœnam taxare, sed quasi allcrnathe vel talem purgatorii pœnam vel aliam condignam et moraliter æquivalentem hujus vilæ, atque ita de facto facit ex virtute quam justus habent ad satisfaciendum pro suis peccatis. Ita ergò nunc dicimus potuisse Deum disjunctionem illam illic extendere, ut debeat homo tantam pœnam in purgatorio sustinere, vel in hâc vitâ pro illâ satisfacere, aut per se, aul per amicos suos, interveniente ex parte satisfaciensis voluntaria oblatione suâ pœmalilalis pro alio; et quantum est ex parte divinæ legis sufficienter illi satisfit. > Hâc Suarez generaliter de satisfactione. Qui licci addat

primi illa sententia relatà : *liane sententiam censeo esse falsam, el valde noram in theologia, ideòqne omnino vitandam in maferiis adeò gravi*; non audet tamen dicere, *esse contrit* fidem : multò miniis con/rá *fidem catholicam*, Imò ingenue fatetur : *Hujusmodi fuisse divinam institutionem* (quòd unus pro alio satisfaciat) *non possumus ratione ostendere, cùm hoc pendent ex divina voluntate, nec etiam habemus testimonium Scripluræ, quo id sufficienter convincamus; nam quæ saprà adduximus, de intercessione per modum impetrationis, el meriti de congruo, possent in rigore declarari*. Quin et probabiliter dictae senlencia? statuendo^ sufficere videtur auctoritas *Theologorum* illorum *modernorum* quos allegat idem, sect. 3. < Difficultas est, an hæc satisfactio unius pro alio, ità sit de justitiâ, cl de condigno, sicut pro seipso. Prima sententia csl, hanc satisfactionem non esse de condigno ex justitiâ, sed ex liberà acceptatione ipsius Dei; quæ potestetiam fundari in aliquà congruità(c ex pario efferentis satisfactionem suam ; non tamen propterea acceptatio crii infallibilis, etiamsi à justo el pro justo offeratur.» Ita Medina cl Corduba, 1' Quia mmquàrn tenetur iudex satisfactionem per alium acceptare, etiamsi alias fortasse æqualis sil; sed jus habet puniendi ipsammcl personam. 2" Quia ncc Scripturà sacra, nec traditione constat, cam legem seu promissionem factam esse, *scilicet acceptandi satisfactionem pro alio*. 3' Quia sicut mereri, ita cl satisfacere de condigno pro alio, censetur esse proprium Christi Domini.

5* *Longius cliam abest à doctrina cl certitudine fidei, viventem posse satisfacere pro mortuis, nisi orando, el per modum suffragii*. Palet, quia non habetur in Tridentino, aul alio concilio universali. 2* Quia variani in hâc parle doctorum senlcnliæ prime : < Sententia, inquit Suarez, sect. 6, csl, satisfactionem pro animabus purgatorii solùm esse ex misericordiâ. Ità tenent Cajctanus, Canus, Solo, eie. Idem à fortiori tenent Medina cl Corduba , cùm idem dicant de satisfactione unius viventis pro alio. Propria el unica ratio esse debet, quia de hoc nulla cxslal promissio, aut pactum divinum, cujus signum esse polesl, quia Ecclesia cl sancti orant Deum, ul acceptet hæc suffragia pro defunctis ; ergò signum esi, non esse opus justiliæ, sed misericordis. Item colligi potest ex eo, quòd anilua in purgatorio existentes jam sunt extra lorum ecclesiasticum, el perlinent tantum ad forum Dei. Cairn ergò cliam inter viventes incertum sil, an tale pactum vel promissio intercedat, verisimilius csl respectu defunctorum nullum esse; maxime, cùm nullo sufficienti testimonio, cl ratione ostendi possit. > El infra †. < Ob hanc causam tam de nostris satisfactionibus, quàmde Indulgentiis Ecclesiæ solet dici, prodesse animabus purgatorii per modum suffragii, per quam locutionem aliqui putant excludi infallibilem applicationem ad acceptationem ex justitiâ. » El pauló posi : < Si est infallibile, necesse esl ul intercédai divina lex cl promissio, quia in nullo alio potest illa infallibilis fundari. >

O' Sequitur ncc esse de fide, *thesaurum Ecclesiæ, ut*

vocant, satisfactionem sanctorum (nec proinde, ul dicetur poslea, Indulgentias, quæ dantur vivis seu defundis) dari *per distributionem hujus thesauri*. Probatur, quia non est de fide, ul ostensum est, unum posso satisfacere pro alio, quia non habetur in concilio, in quo ncc habetur hujus thesauri mentio, ncc in alio concilio universali ; non esl ergò propositum ab Ecclesia credendum fide. Verum quidem est, Clementem VI, in Extravaganti *Cnigenitus*, de Pæn. cl Rem. dicere : < Ad thesauri infiniti, *ex sanguine cl meritorum Christi* cumulum B. Dei genitricis, omniumque electorum à primo jusio usque ad ultimum merita adminiculum praslare noscuntur. De cujus consumptione seu minutione non est aliqualenùs formidandum, tam propter infinita Christi merita, quàm pro eo quòd quantò plures ex ipsius applicatione trahuntur ad justitiam, tanto magis accrescit ipsorum cumulus meritorum. > Sed Io non csl ibi mentio *satisfactionis* sauciorum, de quà scià loquimur. 2° Id solùm obiter dictum in Extravagant. 5* Quæ cliam scripta est archiepiscopo Terraconensi, non universæ Ecclesiæ. 4' Denique papa non est concilium generale. Non itaque sufficit fundando articulo fidei calholicæ. Suarez, disp. 51, quæ csl de islo thesauro, sect. 2 : < Ex theologis, inquit, præler Maironem, Durandus ausus est negare thesaurum Ecclesiæ, ut constantem ex meritis vel satisfactionibus aliorum, præler Christum. Affertque duas rationes; prima esl eadem cum ratione Matronis. Quia opera justorum sunl condigne remunerata in animabas eorum. Secunda, si quæ merita sanctorum reponerentur in thesauro Ecclesiæ, maxime illa, quæ sanctis superflua sunl; nam quæsunl ipsis necessaria, aliis non applicantur; sed nulla sunt merita ipsis superflua, quia omnia sunl eis utilia el efficacia ad aliquod pramiuni, quia nullum est vel minimum opus apud Deum, quod carcat mercede suâ; ergo milla superflua sancInrum inorila, quæ in thesauro reponantur. > Et infra: < Dixerunt aliqui, ut saprà vidimus, agendo de suffragiis, hæc opera, cliam quoad vim satisfaciendi, jlà esse propria ipsius justis operantis seu patientis, ut nullus justus præler Christum possit alteri donare illa sub hâc ratione, seu pro alio solvere, aul satisfacere; juxtà (piam opinionem consequenter dicendum est, thesaurum Ecclesiæ non constare ex satisfactionibus sanctorum, neque ex illis applicare aliquid per Indulgentias ad solutionem temporalium reatum. < In quo mullùm accedit illa sententia ad Durandi sensum; differre tamen potest ab illo, dicendo merita Sanctorum, quaternis habent vim impetrandi aliquid, merendo etiam illud de congruo aliis, sub ralinne manere reposita in thesauro Ecclesiæ. Nam sub eàdein dici possunt superabundantia seu superflua, quia sufficientia sunl ad impetrandum ct oblinendum à Deo, ex prædielâ ratione meriti plura beneficia, quàm de facto Deus propter ill.v contulerit justis seu Ecclesiæ. Quod videtur satis ad salvanda verba pontificum. Nam Clemens VI, in Extravaganti citata : *Not de satisfactione, sed de meritis loquimur*. Ità Suarez. Quæ sufficiunt finnnndæ nostra illationi, scilicet, *the-*

taurum illum constantem satisfactionibus sanctorum, non esse de fide, cimi variant in ejus assertione doctores.

Elsi illo solimi intelligatur quod actiones sanctorum in hoc vitè, vim habeant injietrandi à Deo aliquid etiam post mortem, et sub cā ratione manerent in thesauro Ecclesiæ, nequaquam devii ihesauum Ecclesiæ, negant, tam clarum in Scripturā, Gen. 26, 24: *Ego sum Deus Abraham Patris tui, benedicam (ibi et multiplicabo semen tuum propter sen um meum Abraham*. Et Psal. 151,10 : *Propter David servum tuum non avertas [aciem Christi tui*, id est, ut habet Glossa Genevensis : noli contemnere vel rejicere preces, quas rex Salomon in generali facit pro omni populo. En thesaurum Ecclesiæ explicatum, ut audivimus, ab aliquot theologis, agnitum à Protestanlibus nostris. Quam vim impetrandi, sæpè nostri *meritum de congruo* vocant. Aliis non placet nomen meriti *de congruo* ne quidem *pro se*, multò minus *pro aliis*. Audivimus etiam Meslrezatium adminiculen) merita proposita ut suprā. In quo ergò, secretionem illa exacta doctrinæ fidei nostre ab aliis doctrinis facti, manet dissidium, seu *de meritis*, seu *de satisfactione* seu *pro se*, seu *pro alio*, per modum impetrationis, ul' moratione, seu *de thesauro Ecclesiæ*? Quantas adversariorum hallucinatio circa doctrinam fidei nostre excivit dissensiones? Quot ex hallucinatione illà implent libros? Siquæris, quæ nobis probabilior videatur doctrina de bis quatuor articulis seu deductionibus, resp., eadem quæ de meritis : eodem siquidem modo de meritis et de satisfactione Tridentinum suprā allatum loquitur, et similis militat ratio. Quare censemus probabilius Io, satisfactiones esse de condigno, condignitate orta partim ex naturali operis, partim ab acceptatione divina. 2° Non sola opera caritatis civilis vel hnpelralive, sed alia etiam aliarum virtutum, maxime poenalia, esse satisfactoria. 3° Posse fideles sibi invicem suffragium ferre, diu unus pro alio solvit pœnam temporalem pro peccatis remissis debitam satisfactionis nomine in proprietate, et rigore sumpto; quod non est solum impetrare gratuitam remissionem pœnæ, sed et debitumolvere; non est itaque solum per modum impetrationis. Addo, quod fideles hoc modo satisfaciunt, lūm jiro vivis, lūm pro defunctis; et utramque satisfactionem infallibiliter prodesse iis pro quibus offeruntur, sive viventibus in hoc mundo, sive in purgatorio existentibus, et secundum lotum harum satisfactionum valorem. 4° Undè dicendum etiam esse in Ecclesiā Christi thesaurum, non solimi et quidem præcipuè constantem ex Christi meritis et satisfactione, quo sensu thesauro sumpto, fide is constat, sed etiam ex sanctorum lūm meritis, lium satisfactione proprie suniptā, pro aliis, ut dicium suprā. Quæ omnia fuse Suarez, disp. 48, sect. 2, 3, 5, G, et disp. 51, sect. 1 et 2, quo lectorem amandamus; cum nostri sibi solimi instituti, quæ sint de fide catholica credenda proponere, et ab aliis quibusvis discernere; quod pnvslitum numeris præcedentibus.

§ 4. De Indulgentiis.

Professio nostra et concilium Tridentinum hæc ha-

bet, nec aliud, de Indulgentiis. Professio quidem nostra, ex Tridentino excerpta : < Indulgentiarum potestatem à Christo in Ecclesiā relidam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo. > Tridentinum, sess. 25, decret. de Indulgentiis: < Cum potestas conferendi Indulgentias à Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujus modi potestate, divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit, sacrosancta synodus Indulgentiarum usum Christiano populo maxime salutarem, et sacrorum conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesiā relinendum esse ducet, et præcipit, cosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant; in his tamen concedendis moderationem, juxta veterem et approbatam in Ecclesia consuetudinem, adhiberi cupit, ne nimie facilitate ecclesiastica disciplina enervetur. Abusus vero qui in his irrepserunt, et quorum occasione insigne hoc Indulgentiarum nomen ab hæreticis blasphematur, emendatos et corrumpere cupiens, presenti decreto generaliter statuit, prave quæslus omnes pro his consequendis, unde plurima in Christiano populo abusuum causa fluxit, omnino abolendos esse. Cæteros vero, qui ex superstitione, ignorantia, irreverentiā, aut aliunde quomodocumque profluxerunt, cum ob multiplices locorum et provinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas, commode nequeant specialiter prohiberi; mandat omnibus episcopis, ut diligenter quisque hujusmodi abusus Ecclesiæ suæ corrigat, cosque in primis synodo provinciali referat, ut aliorum quoque episcoporum sententiā cogniti, statim ad summum romanum pontificem referantur, cujus auctoritate et prudentia, quod universis Ecclesiis expediet, statuatur : ut illa sanctarum Indulgentiarum munus pie, sane, et incorruptè omnibus fidelibus dispensetur. > Ilæc, nec plura Concilium. Undè sequitur ut hæc fide catholica sunl credenda, quia proposita à concilio universali; ita nec plura, quia nec plura proposita à concilio hoc universali, nec ab alio œcumenico.

Itaque *de fide est, potestatem esse in Ecclesia concedendi Indulgentias de initiis sibi traditam*; quia sequitur ex regulis fidei.

E contrario sequitur : Non ruede *fide catholica in usu seu concessione Indulgentiarum prout de facto fit, remitti pœnas temporales debitas post peccatum remissum in [oro Dei, sive in Purgatorio, sive in hac vitæ; aut etiam Ecclesiam habere voluntatem, cimi concedit Indulgentias, has pœnas relaxandi, et de facto illas relaxari*. Probatur T, quia hoc non proponitur à Tridentino. Et sane, cum quæstio sit de facio, seu *quid velit Ecclesia relaxare*, quomodò posset esse de fide? 2° probatur, quia variæ sunt doctorum hæc de re sententiæ, relatae à Suariorum et aliis. < Quidam catholici, inquit, disp. 49, sect. I, dixerunt, per indulgentias non remitti leatum pœnæ apud Deum, sed solum tolli obligationem excquendi canonicas pœnas, seu injunctas per Ecclesiam. Quod docuit Cajetanus; sed ille non loquitur de potestate, sed de actu. Est (referi idem disp. 50, sect. 3,

Jc Indulgent.) diversiUK opinionnm. Quidam enim senserunt, p< t indulgentias qn.rdo facto conceduntur, non remitti reatum pœnæ apud Deum, sed solam obligationem cxcqacndi sammentalem pœnilentinm. pine opinio antiqua fuit ; cam enim referunt I). Thoms et Bonaventura, et insinuat Albertus, definiens ndalgentiam, remissionem esse do pœnitentiis inunctis; fundamCiilum est, quòd in jure sœpè dicuntur dari Indulgenti r, *de ptrnilentiis injunctis, ut patet* ex c. ciim ex eo, *dc po*nit. et remiss, et* ex c. *Humana*, eodem tit. in G, etev *Clcm. unie, dercliq. ct ven rat. sam torum*. Ia quo loco intelligere licet generalem formam concedendi Indulgentias, esse *de pamitentiis injuncti**; ideòquolicòl indulgentia! concedantur simpliciter, cl aliud non exprimatur, inlelligendas esse secundum juris formam, atque adeò *dc ptrnitcntiis injunctis*; eò xrl maxime quòd pontifices sœpè concedunt Indulgentias sub hòc formò : *Concedimus annos, vel 40 dies, aut tot quadragenas Indulgentia*;: que numeratio manifeste fit *juxta canones pamitentiales*, taxantes hoc modo paynltejilias peccatis imponendas. Tandem confirmari potest llæc sententia, ex iis, quæ supra adduximus, de antiquo usu Ecclesiæ in indulgendis pœnitentiis, niminùm ex eo non posse colligi, per illas remissiones, solitas fuisse remitti poenas etiam in foro Dei. Sed Usos Indilgentiarum postea extensus est ad pœnilentibz injunctas etiam in foro sacramentali sub eadem ratione, et ad similem effectum introductus esl, cl ille esi «pii nunc dural in Indulgentiis concedendis : ergò etiam nunc per Indulgentias nihil aliud relaxatur, nisi pimileuli.e injuncte. » Ita Snare/.. Quorum auctorum relatorum auctoritas cl rationes etiam probant sententiam illam esse probabilem. Ex quà fucilò Indulgentias hoc modo explicatas admittunt Protestantes; ciim nihil sit aliud, quàm relaxatio ('.anonymi antiquorum pœnitentlialium, quosipsimel non obsonant. Adde, quòd el s:cpèsvpiùs pamas, quas iniligit Cormn disciplina, variis ex causis relaxent. Junge, quòd censeant, quotiescumque ab eorum ministris *remittuntur percuta, ministros*, ul utamur verbis Molimei in Erasm., ir 20, *remittere peccata*, nullà remanente pò nò luenda noe in purgatorio, nec in hàc vità. Dant <rgò Indulgentias et plenissimas, el singulis fere diebus, quibus conveniunt in templis.

Sequitur 2 *ne quidem esse de fide, loquendo de pausiate, esse tri Ecclesià potestatem concedendi Indulgentias, per quas remittuntur fidelibus pœnæ pro peccatis remissis debita* apud Deum*, sive in hàc vili, sive in purgatorio; seu *non est dc fule catholica, posse Ecclesiam talem Indulgentiam concedere, ni per cam remittat reatum pama* temporalis apud bcum, immediati, ac per se, prr solam relaxationem scu condonationem ipsius p<rmr luenda* sire in purgatorio, sire in hàc vità*. Probatur I , quia Tridentinum hoc non proponit ; 2 , ex div< r4s sentiis doctorum. I). I homas in supplemento, questione 2', art. I, cui titulus esl ; *litriim p.r Indulgentiam possit aliquid remitti de pa na satisfactoria!* *lc habet : < llespondeo dicendum, quod ab omnibus toucedilur, Indulgentias aliquid valere; quia

impium esset dicere, quod Ecclesia quid vané facen !. Sed quidam docent, quod non valent ad absolvendum à reatu pœnæ, quam quis in purgatorio sccimdimi iudicium Dei meretur, sed valent ad absolvendum ab obligatione, quà sacerdos obligavit pœnitòntem ad jurnam aliquam, vel ad (piam etiam obligatur ex canonum statutis» Sed hæc opinio non videtur vera, quia, etc. » Ilà D. Thomas, referens, ncc arguens ha rescos hanc opinionem. 3 ' Probatur, quia ncc Suarez, disp. 49, sect. I, et disp. fJO, sect. 2, ncc quivis alius quidquam affert, quo sufficienter probet esse de fide, præserlhn *catholica*, si bene quæ profert expendantur ad regulam fidei, et ad ea qua» ex illa supra deduximus. 4' Ostenditur positive ex ipso concilio. Nam non agnoscit Concilium potestatem conferendi Indulgentias in Ecclesià, nisi eam, *qua antiquissimis temporibus* illa usa fuit, scilicet in concilio Ancyrano, cap. 2, 5, 9, 21, 22; Neoe.Ts.ir. cap. 3; Nicaeno cap. I, 12, Carthng. IV, cap. 75; Agalli, cap. fifi. Al ipsrmel Suarez, disp. 40, sect. 5 : c Cùm Tridentinum, inquit, habet, lume usum sacrorum conciliorum auctoritaU! ftisSe approbatum, ad hoc citari solent concilium Nîcæn. can. 11, Carthng. IV, can. 65, Neocæs. cap. 3, Agalli, cap. 60, Lnodic. cap. I et 2. Sed in bis solimi legimus, semper licuisse episcopis, ex Canonicis pœnitentiis publicis, qua» pro diversis eriminibus imponi solebant, aliquid peccatoribus et pi' nitenlibus remittere, si eorum vita cl laudabilis con-versio id mereri videretur. Quod autem illa remissio se extenderet usque ad ablationem vel diminulionom reatùs pernæ apud Deum, ex illis conciliis non satis colligitur. Idcòcpie non potest ex illis sumi argumentum cfTlcnx, sed ad summum conjectura quædnm. seu probabilis ration simili, fundata in potestate clavium » El paulo post, adductis testimoniis Cypriani, BaiUii, Gregorii Nisseni, et diversorum conciliorum : < Becle convincitur, inquit, testimoniis adductis, fuisse antiquum morem in primilivA Ecclesià remittendi aliquando hujusmodi preñas (lege ccclesiaslicA taxatas) xel condonando illas, postquòd imposita» fuerunt, vel aliquandò etiam condonando delicta in extero ecclesiastico foro, nullniu vel leniorem pa nam imponendo; difilcile aiilein videtur explicare, quomodo ex illo modo remissionis satis probari possit, tunc consuetum usum Indulgentiarum, prout nunc illum probare intendimus. Nam licèi hujusmodi peccatores hanc veniam à prvlalis Ecclesiæ acciperent, ut sine tali, vel tali canonicA [WnitentiA admitterentur ad pacem el communionem cum aliis fidelibus, vel ul liberarentur ab onere exhibendi talem pernitentium publicam, nihilominus hæc remissio vel condonatio, precisò sumpta, nihil ab eis auferebat de reatu pœnn» pro lali peccato debita? apud Deum; quia pr.elatus Ecclesia» recipiens hujusmodi peccatorem ad pacem et unitatem Ecclesiæ absque onere talis pœnæ, non propicrcrri liberabat illum ah càdem purgatorii pœnà ; sod necessarium erat, ul peccator ille alio modo satisfaceret Deo, vel cenò supposebatur, et credebatur ex mode el fenore conversioni , vel alià vià, illnm plene sa

infittisse. * El pulò post : < life similibus rationibus vldelur convicios (iijelamis, til ditet el pci Indulgentia* quæ sum in usu Ecclesia-, solino renditi ÿœnilentias per ministros Ecclesia itn;HM»iUs; non vcrò peonas ipsas in iudicio Dei debitas» Quod quidem licèi falsum sii de præsentì stalli Ecclesia-, de lilis lamen temporibus antè, Gregorium Magnum, de quibus nunc inqūirimus, non videtur impossibile; non quòd positivè, ul sic dicam, nobis constet, tunc non fuisse cumdeni morem et usum indulgentiarum qui nunc esl, hoc enim nullo historiæ testimonio, aul ratione o lendi potest; sed (antimi negative, quòdex his, quæ de illis temporibus legimus, non salis convincitur hic usus, el hoc apud me suadent omnia, quæ adduxi; nihil cnim occurrit, quod omninò satisfaciat; solimi ergò potest aliqua conjectura Heri ex illo antiquo usu. > Hæc Suarez, Ex cujus admissione, jmiclâ cum minore ex Tridentino acceptè, induco conclusionem. 5" Rotandum d ligenlissimè, non defuisse doctissimos theologos in concilio, qui probe nossenl, quòd talia agitabantur in scholis; sciebant etiam quòd Proleslaiitesde hâc remissione coram Deo litem precipue intentabant indulgentiis. Ergò concilii reticentia de hâc re, non est minimum argumentum positivum, quo probatur concilium consuisse non esse de tide talem potestatem in Ecclesiâ conferendi Indulgentias, quæ forent *Remissiones p&nce temporalis coràm Deo, debita? seu in purgatorio, seu in hâc vitti*. 6* Ncc Bellarminus, tractans de liâc difficultate, lib. I de Indulg. cap. 7, prop. relatâ diclâ opinione, damnat eam hærcsis, sed solimi dicil : *Et quidem adversas Catholicos in hâc re miniis recti sentientes, probatur*, > eie. Noe ipsemet Suarez, locis citatis eamdein damnat hæreseos. Denique noe ullum ductorem cam sic damnantem legimus; ergi) *non est de fide calholicâ*, de quâ solò loquimur» 7* Ncc praxis præsens Indulgentiarum, aul sensus fidelium ex eâ pravi manans, euncil id, quod quæritur, esse dc fide, timi quia *non omnes praxes Ecclesia etiam universalis sunt sufficientes fundando articulo fidei catholica: : probabilem opinionem aliquando in praxi secuta Ecclesia aliquid facit, tametsi non tanquàm certum dogma fidei declarel*, ut fusé supra probavit Vasquez; cl ne quidem constat, quòd Ecclesia habent voluntatem remittendi has panas, cimi concedii Indulgentias. Qnomodò ergò ex praxi constarci, esse de tide hanc potestatem, de quâ quærimus?

SolisiTibinius tamen iis, quæ addii S. Tintinas loco citato supplementi, relaté prædictâ opinione. < Sed hæc opinio non videtur veri, l quia est expresse contri privilegium Peirodalum, cui dictum est, Mallh. 16, 19, ulquod in terrâ remitiere!, in cado remitteretur; imdè remissio, quæ valet quantum ad furimi Ecclesia', valet iqinni quantum nd forum Dei. El prælcrcâ Ecclesia hujusmodi Indulgentias faciens magis damnificaret, quam «adjuvaret, quia remitteret ad majores pumas, scilicet purgatorii, absolvendo à pœnitentiis injunctis. Et ideò aliter dicendum, quòd valent et quantum ad forum Ecclesia*, el quantum ad iudicium Dei, et remissionem pœnæ residuæ post contritionem el confessionem, sivo BiiinjiiiK ta, sive non, • etc. Vide probationes hujus pole

statis in EccleMÒfusissiméapud Suarium. t. 4, dfep. 18, sect. I cl 2, petitas prasertim ex usu presenti, et plurium reirò seculorum, pontificum romanonim Bullis idnribus, quas refert, concedentium Indulgentias, per quas remittantur fidelibus pœnæ pro peccatis remissis debibe apud Deum; quas probationes concedimus cur bonas. Sed non placet, quod habet ibidem Suarez, sed. illa I, hanc doctrinam esse *de fide*, Ncc hxc praxis, ut jam diximus el iterum dicimus contra Suarium, sufficit ad fundandum hanc doctrinam esse *de fide*. Sicut ncc praxis similis suffii it ad statuendum, *satisfactiones pro aliis*, aut *thesaurum Ecclesia?*, *constantem ex satisfactionibus aut meritis sanetorum e&sedc fide*, quæ duo etiam supra negavimus esse *de fide*, maximo *de fide catholicâ*, de quâ solé loquimur» Imo sola probabilitas opinionis sufficit reel® et prudenti praxi stalucndæ in Ecclesia, ut stiprJi doctó probaxil Vasquez, ut in variis materiis, ita cl in felis tribus siifiicerc posset, *satisfactionis pro aliis, distributionis thesauri, ri Indulgentiarum pro vicis*, ul ct, *pro defunctis*, de quo in sequelâ tertiâ mox; cl certum est sufficere pro nullis Indulgentiis in particulari, ob causas non il i graves datas, ut dicetur in sequelâ quarlâ. In quibus etiam elargiendis pontificem pnidenler, cl proind bi ne operari, pro certo est habendum.

Sequitur 5 longius abesse ab objecto fulci catholica*, sen *non esse de fide, Ecclesiam posse concedere defunctis, qua: sil vera Indulgentia, id <•»/, remissio pirmv; multo miniis de fide est, Ecclesiam habere voluntatem remittendi has pernas*, nisi per medimi suffragii. Probatu i', quia nihil horum habet ncc professio nostra, nec Tridenlinum. 2' Quia variant in hâc n* doctorum explicationes. Alii Catholici, refert Suarez, disp 19, sect. I, < dixerunt Ecclesiam posse concedere Indulgentiam, non autem defundis. > Et dfep. i>3, sect. I : < Inter Catholicos Hostiensis negavi! simpliciter, Indulgentias prodesse defunciis; quem secutus est Gabriel; idemque tenuit Gerson. Quia Indulgentia', ait Gerson, ordinala'Hint pro his qui submittunt curi e misericordia*, quæ durat usque ad mortem, non vcrò post mortem. > El confirmatur : « Nani concessio Indiilgentiæ est actus jurisdictionis, sed pontifex non habet jurisdictionem in purgatorium, quia non est iudex illarum animarum, sed à Christo iniincediale iudicat® sunt, clad illas p*ci* nas ligntæ; ergo non possunt ab illis solvi ab alio iudice quàm suo. > Idem Suarez, sc< l. 3: < Putant aliqui, quòd Indulgentia per modum suffragii non est omninò infallibilis, sed pendens semper ex liberâ acceptance et misericordiâ Dei. > Et confirmatur : < Nam cliam privata suffragia pro dofunetis oblata non habent tantam efficaciam, ut infallibiliter acceptentur» Imò aliqui putat l ipsum sacrificiun Miss® illam non haltere, neque esse aliquod opus, quod ex *opere operato* liberare possit animas defuiK lonihi ah illis ptomis lego cclrlâ et infallibili. Denique de hoc mTihmi hahemus dirinam promissionem; in qnâsolâpossit hæc infallibilitas fundari. Hanc sententiam docinTCajvtanus, cl eam secutus est Canus, el eam cliam magis nn hai Conluba. Hucusque Suar ex

el Vasquez, part. 3, disp. 228, cap. 4. Solus, Canns, cl Corduba censent, sacrificium Missæ circa vivos crrtâ lege semper operari remissionem pœnæ; circa defunctos votò existentes in purgatorio, non item; sed illis solimi ad hunc effectum valere per modum suffragii; vocant aulcm per modum suffragii, idem quod instar suffragii; ulquemadmodum, inquiunt, orationes vivorum defunctis solùm prosunt, prout Deo placuerit eas acceptare; neque certa lege statuerit, propter illas, defunctorum pœnas remittere; ita etiam sacrificium Missæ defunctis prosit. Idemque de indulgentiis, quæ defunctis conceduntur, affirmant. Imò ex eo quòd existiment Indulgentiarum effectum circà defunctos non esse it; certum sicut circà vivos, idem de effectu sacrificii Missæ arbitrantur. >

Diximus porrò, nisi per modum suffragii; quia *res non est certissima*, notat bene Bellarminus, de Indulg. lib. 1, cap. 11, *ctapud Catholicos indubitata; Indulgentiisjuvari posse animas, quæ in Purgatorio pœnas luunt*. Sed quis Protestantium non facile admittet Indulgentias sic explicatas *per modum suffragii*, seu per modum orationis, si concedat purgatorium? Nam admittunt, fideles posse errare pro se, cl pro aliis viventibus, et impetrare quæ petunt; sic habet eorum forma precum tempore pestis: *Ad impetrandam veniam utendum hic orationis forma*; quod est suffragium illis ferre, cl Deum intuitu talium orationum misericorditer quæ petunt elargiri. *Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui*, Psal. 131, 10. Cur Ecclesià offerente Deo merita Chrisli, el sanctorum vitam piam, et petente, *propter* rerum David Christum, cl *propter* hanc sanctorum vitam piam (sicut *propter David* dicebat Salomon Deo), remissionem pœnæ debilæ defunctis, quod est Ecclesiam largiri Indulgentias *per modum suffragii*, aul fidelibus pro defunctis privatim orantibus, *Deus misericorditer non elargiretur quod petitur*, qui exaudit alias preces, lùm Ecclesiæ ejusdem lùm aliorum fidelium? Repete memoria, quæ de ministris retulimus *remittentibus peccata* fidelibus plenò, et cum remissione totius pœnæ debilæ: cl miraberis, quomodò audeant Indulgentias denegare pontifici romano, cùm plura sibi arrogent quique vel infimi ministri. Sola ergò superasi difficultas, *an detur purgatorium, et maneant pœnæ temporales remisso peccato vendæ*. Quæ est diversa difficultas. Hoc porrò solum >1 de fide; reliqua solùm sunt probabiles opiniones.

Inter quas, ut probabiliori adhærernus, l: *Hunc effectum remissionis pernarum tiun defunctis, tùm viventibui virtute sacrificii Missæ semper concedi, et certi quidam tegeà Deo ita constitutum esse*, < quæ est communis, cl vera sententia, > Inquit Vasquez loco citato, 2. *Suffragia queri fidelibus pro defunctis fiunt certi lege illis prodi*. e. 3. Quin el cum Suario, disp. 55, sect. 5: < Verius censeo indulgentiam concessam pro defuncto infalhbUilcr habere in illo effctum, sicut habet in vivente, quando pro illo conceditur. Hanc sententiam magis probat Solo, cl fuit opinio S. Thoma!. qui supedita formò Indulgentiæ sufficiente, ilà dicit prodesse UUm defuncto sicut vivo. > Sed cùm nostri instituti

solùm sit, quæ sunl *de fide*, secernere ab aliis, cllic sola proponere deviis credenda; cùm sufficiat, quò fiant Catholici, subscribere iis solis, quæ sunt *de fide catholica*, omissis aliis, quorum ne quidem cognitionem ullam habere tenentur, talia non moramur.

Sequitur, *nullum Jubihvum, nullam Indulgentiam*, datam à pontificibus, nul à conciliis, sive jdenariam sive aliam, tot vel loi annorum *in specie, aut particularem, ob hanc vel illam causam, hæc vel illa opera præstanao, esse de fide*, seu certitudine fidei certam; plurima sunl tanlùm probabiliter validæ, aliquæ quæ circumferuntur, sunl ob pravos quæslus effectæ, et scandalosa, proindèque eliminandæ. *Quòd nulla sit de fide*, probatur, T (inia nulla *in specie aut particulari* credenda proponitur in professione nostra, in Tridentino, aut alio concilio; 2", cl quæ dantur à conciliis, vel pontificibus, praxes sunl; jam autem diximus, non semper praxes Ecclesiæ sufficere probando articulo fidei, sed posse fundari in opinione probabili. 3' Longius à certitudine fidei absunt quæ dantur à pontificibus; ciim dixerimus non esse de fide, præsertim catliolicà, quæ proponuntur à pontificibus, innqiiàm puncta doclrinæ; multò miniis praxes pontificum esse de fide. 4" Nunquam est de file, quod sequitur ex duabus propositionibus, quorum una est extra verbum Dei, multò minòssi una sii tanlùm probabilis; al talia sunt Jubilæi cl omnes Indulgentiæ, ut mox probabimus. Terliò itaque sic probatur auctoritate nostrorum doctorum: < Quia convenit inter omnes, inquit benè Bellarminus, de Indulg. lib. 2, cap. 12, sine justa causò Indulgentiam non esse ratam, (fund attinet ad expiandum reatum pœnæ coràm Deo, vel in hòc vitò, vel in aliò, ita docent Thomas, Bonaventura, Durandus, Gabriel el recentiores omnes; sed quæslio est, an ad justam causam requiratur *proportio* aliqua operis injuncti cum Indulgenti, ila ut pro majori Indulgenti^ major causa requiratur, an verò possil pro opere minimo dari Indulgentia maxima? de quà re duæ sunl opiniones. Prior est eorum qui docent, non requiri proportionem ullam, sed satis esse si causa sil pia, id est, modò non concedatur Indulgentia pro opere malo, vel pro opere merè temporali, aut pro opere vano et nihil ad gloriam divinam perlinente, sed pro quocumque opere quod ad honorem Dei vel Ecclesiæ utilitatem cedat, Indulgentia rata erit. Ita docuit sanctus Thomas, Durandus, Paludanus. Valentia et alii. Posterior sententia est aliorum, qui contendunt ad justam causam requiri aliquid non solùm pium el utile, sed etiam quod proportionem habeat cum Indulgenti^, ilii ut non sil ratum, si detur pro causò levissimò, Indulgentia maxima; ita docent Bonaventura, Richardus, Gerson, Gabriel, Cajetanus, Major, Soto et alii. Quoniam si pro quòcumqne piò causò concessæ Indulgentiæ ratæ essent, nullæ dici possent superfiuæ vel imliscretæ, cùm semper sit in promptu aliqua pia causa quæ allegari possit, cl alias possit summus pontifex in momento liberare omnes animas purgatorii, quia possci dici, non deesse piam causam, cùm ad gloriam Dei pertineat, ut tot animæ

citissime volent in cœhun. Posterior sententia, ut e>i communior, illa etiam verior mihi videtur, ul ex. g., si detur Indulgentia plenaria iis, qui semel recitant Orationem Dominicam, pro conversione bærticorum, causa non videbitur justa; quomodò etiam si detur Indulgentia iis qui nummum unum exponent, pro recuperando Ilietosolymà, non videbitur justa causa tanUe Indulgentiæ. > Hæc Bellarminus. At nunquam constat fide, hanc vel illam causam, seu hoc vel illud opus, cujus intuitu datur Jubilæum vel Indulgentia, esse *justam causam*, el opus *habere proportionem*, cum Indulgentià: ergò de nullo Jubilæo vel Indulgentiâ constat esse validò datam.

Quæ ratio probat etiam secundam partem bujus illationis, *plerasque, imo fere omnes esse solùm probabiler validas*; quia vix constare potest, quæ sit ista proportio requisita, et quò levior est causa sive opus, qualessunl plurimæ quæ conceduntur, dicendo, v.g., Orationem Dominicam el eleemosynam aliquam elargiendo, eo probabilitate minori valida est Indulgentia. Porro, non est culpandus, sed poliiis laudandus pontifex in carum concessione, cò quòd sufficit ad praxim legitimam opinio probabilis, qualis est prima quam retulimus; etsi tales Indulgentiæ, si sententia secunda sit verior, non sunt ex loto valida?, nullum ex eA Indulgentia damnum sequitur, imò inde fideles ad pia opera inducuntur.

Denique <justa semper causa requiritur, inquit ibidem Bellarminus, sed non csl subditorum judicare, ulriim causa sit justa vel injusta; debent enim simpliciter existimare justam esse; sed veteres pontifices paucissimos fuisse in Indulgentiis conferendis notissimum est. > Nec talis etiam certitudo retardare debet fideles ab Indulgentiis consequendis; quia fere in omnibus rebus humanis homines prudenter ex opinione probabili varia aggrediuntur; præscribit medicus medicinam prudentissimè, ciim probabiliter putat profuturam, licèi non cenò, sed certum non esse obfuturam. Litigans, mercator, etc., agit ex spe probabili lucri, licet etiam non constet illi damnum non indè secuturum, naufragio, ani causò cadendo. Ergò prudenter el pontifices elargiuntur, el fideles conantur lucrari tales Indulgentias. Et addit idem auctor ibidem, « nullum inde esse ut plurimum deceptionis populi periculum; quoniam sicut potest fieri, ul aliquandò Indulgentia non sortiatur effectum, ob defectum ejus qui eam suscipit; ilà nec debet videri absurdum, si aliquandò idem accidat ob defectum causæ, el Christianus populus non ignorat ad fidem pertinere, quòd sit in EcclesiA potestas Indulgentias concedendi, non autem quòd in particulari non possit fieri, ul Indulgentia vel non sil rata, vel non prosit; et ideò sic accipiunt prudentes Christiani pontificias indulgentias, ut simul etiam studeant dignos pœnitentiæ fructus ferre, ac pro suis peccatis Domino satisfacere. >

Tertiam partem nostri illati habet etiam Bellarminus. < Non desunt, inquit cap. 9, qui negent Indulgentias, quæ continent condonationem jKcnilenliæ*,

mulorum millium annorum esse à pontificibus datas, sed à quæsluariis confictas dicant. Ita sentiunt Gerson el Solo. Pontifices enim non solebant Indulgentias concedere, nisi tot annorum, quot annorum pœniteutiæ injungebantur; pœnitentiæ vero non solebant injungi, nisi unius, duorum, trium, quinque, septem, decem, viginti annorum, aul ad summum per lotam vitam, quæ ultra centum annos porrigi non solet > El lib. 2, cap. 20: Si quis nosse cupit veras historias de Indulgentiis romanis, non eas petat vel ab hostibus Ecclesiæ*, neque ab obscuris quibusdam libellis, qualem unum Kemnitius se vidisse dicit editum Nuremburgæ, germanice scriptum, el amplificatum de stationum romanarum Indulgentiis, cùm antea Ialine el brevius editus Bomæ fuisset, sed à pontificum diplomatibus, vel ab authenticis Ecclesiarum tabulis, aut certe ab auctoribus certis, gravibus, doctis, probatis: neque enim dubitari potest, quin multa vel depravata vel conficta, in ejusmodi libellis incertis et anonymis legantur. Sanò in probatis auctoribus non leguntur concessa fuisse aliquandò mulla millia dierum vel annorum Indulgentiæ. > Non paura etiam aliæ circumferuntur, quæ falsæ videntur, aut certe valde incerto?, et vix probabiles, quas hic referre non est operæ pretium, quæ quæslûs causa identidem à quæsluariis publicantur, magno deviorum præsertim scandalo, *quorum abusuum occasione*, inquit Tridentinuin, *Indulgentiarum nomen ab hæreticis blasphematur*. Hinc synodus pravos quæstus omnes pro his consequendis, unde plurima in Christiano populo abusuum causa fluxit, abolendas statuit.

Hæc secretionem faciA *doctrina* fidei ab aliis*, devii facile subscribent doctriinæ fidei catholicæ de Indulgentiis, qui hallucinatione doctriinæ lidei nostra, lot tragædias hoc seculo excilArunt, et ab hòc maleriA scissionem ab EcclesiA infeliciter sunt auspicati. Proponamus nos solùm iis ea quæ habentur in professione noslrA, et Tridentino relatis, no *plus sapiamus*, quàm sapuit Pius IV, pontifex scriptor professionis, el Tridentinum; sufficitque sine dubio quò quis sit catholicus in bâc maleriA, reliquis silentio sopitis.

§ 5. De Purgatorio et suffragiis pro defunctis.

Professio nostra sic habet: *Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari*. El: *Profiteor in Missâ offerri Deu verum, pro prium et propitiatorium sacrificium pro tivit et defunctis*, de quA soli ultima particulA hic agimus. Et Trid. Sess. 25, decret, de Purgatorio: < Cùm catholica Ecclesia Spiritu S. edocta, ex sacris litteris el anliquA Patrum traditione, in sacris conciliis, el novissime in hac œcumenicâ synodo docuerit Purgatorium esse, animasque ibi detentas, fidelium suffragiis, polissimùm vero accepubili altaris sacrificio juvari, præcipit sancta synodus episcopis, ul sanam de purgatorio doctrinam, à sanctis Patribus el sacris conciliis traditam, à Chrisli fidelibus credi, teneri, doceri, el ubique prædicari diligenter studeant; apud rudem verò plebem, difficiliores ac subtiliores quæstiones, quæqu

ad ædificAlioueni non faciunt, el ex quibus plerumque nulla sit pietatis accessio , à popularibus concionibus secludantur. Incerta item vel quæ specie falsi laborant, *evulgari* ac tractari non permittant ; ca verò quæ ad curiositatem quamdam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tanquàm scandala cl fidelium offendicula prohibeant. Curent autem episcopi, ul fidelium virorum suffragia, missarum scilicet sacrificia , orationes, eleemosyna, aliaque pietatis opera , Juæ fidelibus, pro aliis fidelibus defunctis fieri consiteverant, secundiim Ecclesiæ instituta piè et devote fiant. »

Hinc primi» palet, quæ sint de fide credenda ex reguli nostri, scilicet quæ proposita ab universali concilio Tridenlino.

Sed à contrario, scilicet, quia non proposita ab illo circa purgatorium, < i non csl de fide, inquit Belarm. lib. 2 de Purgatorio, cap. 11, verum ct proprium esse ignem purgatorii, el ejusdem speciei cum nostro elementari. Quia nusquam in concilio definitum est ; imo in concilio Florentino Græci aperte professi fuerant, se non ponere ignem in purgatorio, cl tamen in definitione factâ sess. ult. definitur purgatorium esse, nulli mentione ignis habitA. Tamen est sententia probabilissima, propter, » clc. 2* Idem, cap. 6: < Sequitur quæstio ubi sil purgatorium? de qtià quæstione nihil Ecclesia definivit. Sunl aulem inulta opiniones. » Refert plurimas : ct octava, inquit, est communis scholasticorum , purgatorium esse infra vuccra Terra!, inferno ipsi vicinum. » 5° Idem, cap. 14: « De gravitate poenarum, quamvis aliquo modo omnes admittant pœnas purgatorii esse majores pœnis hujus vitæ, tamen dubium est, quomodò hoc intelligaiur. Bonaventura ducet purgatorii pœnas esse majores pœnis hujus vitæ solùm in hoc sensu, quia maxima pœna purgatorii est major, quàm sii maxima pana hujus vitæ, licèi aliqua pœna purgatorii reperiatur minor aliqua pœna hujus vitæ. Quæ sententia mihi placet. 4' *Nec csl de fide*, quanto tempora duret purgatorium. Resesi incertissima, inquit Bollami, cap. 9, cl non nisi temeré definiri potest. »

Sané secretionem hanc positi, facile csl devio persuadere sibi purgatorium ; cùm praesertim Calvinus, Instil, lib. 3, cap. 25, § G, dicat : < Non est licitum, nec utile nobis inquirere curiosius de statu qui est inter mortem et resurrectionem. Torquentur valde plurimi, disputantes in quo loco sint animæ receptae, cl utrum Iruantur jam gloriò promissa, an non. Scriptura non cò usque progreditur. Quis doctorum docebit nos, quod Deus nobis celavit? Quandoquidem Scriptura vult, nos esse suspensos usque ad adventum Jesu Christi, et precipit nos cum expectore, cl ad illam diem nos rtmuul, recipienda corona gloria ; contineamus nos his terminis, quos Deus nobis assignavit, scilicet animas fidelium in requiem recipi, ubi expectant cum gaudio fruitionem gloria promissa, et sic omnia suspensa manere, usquequò Christus appareat in Redemplorem. »

En locus tertius ex Calvino, cl quidem cum raspen-

sione' et dilatione : *Spes* aulem *qua! differlut affligit animam*, en ergo species saltem purgatorii.

Quod ad *suffragia* attinet, ut palei ex Tridenlino quæ sint de fide, scilicet quæ ibi sunl proposita.

Iki sequilar à contrario nullam sequentium doctrinarum, esse articulum fidei. Io Non est de fide, (ul suprâ ostensum) sacrificium missæ certâ lege et promissione semper operari remissionem pœnæ circa defunctos existentes in purgatorio; sed illis solùm ad hunc effectum valere per modum suffragii; communis tamen cl vera sententia est contraria. 2* Nec est de fide, suffragia quæ à fidelibus pro defundis fiunt, cerlA lege illis prodesse. » Ratio est, quia concilium nihil horum determinat. Probabilius tamen est certi lege id fieri. 3" Nec de fide est, sacrificium missæ *ex opere operato* hoc operari. Tacet enim de his concilium, et ut bene docet Vasquez, disp. 229, cap. I, < variæ sunt theologorum opiniones, qui ct diverso modo loquuntur. » El Suarez, disp. 55, sect. 5: < Aliqui putant sacrificium missæ non esse aliquod opus, quod *ex opere operato* liberare possit animas defunctorum ab illis pœnis lege cerlà ct infallibili. » Relege circà tria quæ suprâ diximus. 4° Nec remissionem hanc quæ fit, fieri per applicationem satisfactionum nostrarum animabas purgatorii. Primo quia nihil habet Tridenlmum. 2" Variant doctores. Suarez, disp. 38, sed. 5: < Prima Sententia, inquit, generaliter affirmat hunc modum, *scilicet* per modum impetrationis *suffragia prodesse defunctis*, non solùm esse possibilem, sed cliam nullum alium posse nos exhibere animabus purgatorii, ad hunc effectum oblinendum. Hoc à fortiori tenent illi theologi, qui inter viventes nullum admittunt alium modum satisfactionis unius pro alio. Nam hoc principium apud omnes certum est, non posse nostra suffragia esse clficaciora ad remittendam pœnam defundis, quàmaliis viventibus. »

§ 6. *De legum humanarum obligatione in consctentiâ.*

Professio fidei nostræ hoc habet : *Ecclesiæ observationes ct constitutiones firmissimi admitto ct amplector. Deceptos el approbatos Ecclesiæ calholicæ ritus in omnium sacramentorum solemn! administrations recipio et admitto. Ilomano pontifici veram obedientiam spondeo ac iuro ꝑcætca item omnia à sacris canonibus et crcumenicis conciliis tradita recipio.* El Trid. sess. G, can. 20: < Si quis hominem justificatum dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Ecclesiæ , anathema sil. » El sess. 7, can. 8 : < Si quisdixerit baptízalos liberos esse ab omnibus S. Ecclesiæ præceptis, Uà ut ca observare non teneantur, nisi se suà sponte illis submittere volucrinl, anathema sil. i Denique, sess. 25, til. de delectu librorum, jejuniis, cl diebus festis, hortatur sancta synodus ct pastores omnes obtestatur. < ut lanquàin boni milites illa omnia quæ sancta romana Ecclesia statuit, neenon ca quæ tam in hoc concilio quam in aliis œcumenicis statuta sint, quibuscumque fidelibus sedulo commendent, omnique diligcnliA utantur, ul illis omnibus, cl iis praecipui sint obsequentes, qux ad mortificandam carnem conducunt, ul librorum

di lectus et jejunia, vel etiam quæ faciunt ad pietatem augendam, ut dierum festorum devota et religiosa celebratio, admonentes populos crebro obedire præpositis suis, quos qui audiunt, Deum remuneratorem audient, qui vero contemnunt, Deum ipsorum ultorem sentient. > Hactenus concilium, nec plura. En ergo docti in a fidei catholicæ, quia proposita à concilio universali.

Ex quo à contrario sequitur: 1* *Non esse de fide, Ecclesiam seu ejus leges, aut à fortiori leges principum secularium posse obligare, aut de facto obligare conscientias sub peccato mortali*, sed ut utamur terminis Confessionis novantium, ari. 24, *ita ut imponant jugum conscientiis*. Hoc, inquam, non est de fide, præsertim catholica; *noe proinde hæreticum* est quod habetur in Confessione (leviorum, art. 24: « Rejicimus inventiones humanas, quæ imponunt jugum conscientiis. » Et ari. 55: « Excludimus omnes inventiones humanas, et omnes leges quibus quis vellet ligare conscientias. » Et in confessione Augustani, ari. 27: (Collocant Romanenses in novo Testamento peccatum in cibis, in diebus, in vestitu et similibus rebus; hinc sane illa onera, quod certi cibi polluant conscientiam, quod horas canonicas omittere sit mortale peccatum; unde habent jus episcopi, has traditiones imponendi Ecclesiis ad gravandas conscientias, » etc. ?

Probatur illud corollarium, primum quia non habetur in professione nostra aut in Tridentino, quod Ecclesia aut magistratus civiles habeant talem potestatem obligandi sub peccato mortali, nec quod leges notata*, aut quævis aliæ ecclesiasticæ aut civiles obligent ini de facto sub pœnâ inferni, ut patet in relatis. 2* Cum tot doctissimi theologi concilio interfuerint, nec ignorent quid Augustana confessio sentiret, quàm etiam varie scholastici loquerentur, siluit lamen de hoc re; quo silentio tacite declarasse videtur, non esse *here* de fide. 5": « Solus et Castro, inquit, Vasquez, pari. 2, disp. 154, cap. I, referunt fuisse sententiam Gersonis, nulla lege humana clàm ecclesiasticæ decerni aliquid posse aut juberi sub reatu cuij, quod aliqui lege divinè præceptum non sit; sed jus humanum, etiam ecclesiasticum solum possit declarare jus divinum. Alii recentiores pergunt ulterius, et non solum dicunt Gersonis opinionem fuisse, nullam legem humanam, clàm ecclesiasticam, fieri posse de aliqua re, quæ nec jure divino, nec naturali fuerit præcepta, quinimò in eam sententiam referunt Almainum. » Nec tamen seu Vasquez seu alius doctor damnat hærescos hanc doctrinam. 4* Verum quidem est sequi cerè hanc veritatem ex principio aliquo revelato, seu mediale, ut mox dicemus; sed suprâ demonstravimus, non esse de fide catholici, quod sequitur ex una vel duabus præmissis revelatis; nec item de fide est ob similem rationem quod sequitur ex definitione Ecclesiæ, sed non est expressè ab eò propositum. At, ut ostendimus, illud non est ab Ecclesia expresse propositum; ergo ex duplici capite non est de Eide.

2* Quinimò probabilior mihi videtur Gersonis sententia, qualem eam referunt Almainus, Medina, Dricdo, Adrianos, Castro, relator Vasquez, 2-2,

disp. 158, cap. I, « legem humanam, sive ecclesiasticam, sive civilem, quatenus humana est et à solâ potestate humanò profecta, non posse ad culpam mortalem obligare; idemque Gersonem sensisse de lege naturali quod de humanò autumant prædicti auctores. Proliatur autem hæc sententia, 1* quia lex humana et naturalis non attingit cognitione sua finem supernaturalem; ergo non attingunt æteream pœnam vel præmium, quæ ad finem supernaturalem, et plus quàm humanum spectant. Deinde nullus legislator potest lege sua ad eam pœnam obligare, quam ipse non potest infligere in suo tribunali. »

5* *Non potest tege humana homo obligari ad actas omnino internos, eò quod non potat de illis in suo tribunali ullo modo judicare; atqui neque ullus humanas legislator ecclesiasticus aut civilis, neque natura potest ætemam pœnam infligere; ergo nec obligare ad culpam, quæ homines reos talis pœnæ constituat.*

4* Ex hypothesi tamen legis humanæ, seu posito quod lex humana ecclesiastica, aut civilis aliquid præceperit ex intentione præcipiendi, et non solum dirigendi, aut ordinandi, per modum concilii, *supervenit lex divina*, jubens obedire superioribus ecclesiasticis et politicis, parentibus et dominis; quæ *lex divina* superveniens *obligare potest et obligat ad peccatum, etiam mortale* et ad pœnam æternam, seu ejus transgressio reos nos facit pœnæ æternæ. Quod lex divina obliget ad obediendum i* potestati ecclesiasticæ patet ex Scriptura: *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit*; Luc. 10, 16. *Obedite præpositis vestris*, etc. Hebr. 13, 17; 2* civili: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt; necessitale subditi estote, non soli propter iram, sed etiam propter conscientiam*. Rom. 13, 5. 5* Parentibus: *Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim justum est. Honora patrem tuum et matrem tuam, quod est mandatum primum in promissionibus*, Eph. 6, 1. Denique dominis: *Servi, obedite dominis carnalibus, ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo*, ibid. 6. Et sane, « natura ipsa docet, inquit bene Vasquez, d. 158, parentibus et superioribus non obedire, si notabilis materia est, scelus esse: est enim contrit rectam rationem, majoribus non obedire. » Naturaliter consequitur ut idem, disp. 132, cap. 5: « Dignitatem capitis in aliqua congregatione, ut ei omnes parere et obedire debeant. Alioquin si justum esset contrit illius præceptum operari, magna esset in manibus, et in ipsa congregatione confusio. Quis autem gentiliū hactenus dixit, inhonestum non esse majoribus non obedire? » Quod verò lex divina obliget, clàm ad mortale et pœnam inferni, patet sæpe sæpius ex Scripturâ, sicut et Deus in tribunali suo potest laicos pœnas infligere; *et sane quod dissonat rationi in gravi materia, Deo graviter displicere, ac proinde ejus amicitiam eorum nos dissolvi, et ex se pœnam (vitem) mereri*. Hoc modo itaque SCU *mediati*, lex ecclesiastica et civilis, et præcepta *parentum et dominorum* obligare possunt ad peccatum etiam mortale, et sub pœnâ inferni, non est seipsis, sed ob divinam

legem supervenientem, el hâc raliione, ncc alias, obstringere possunt conscientias.

5* Porro, sic explicata potestate humanâ, sen obligatione legis humanæ, Protestantes cam ncc negant, ncc n̄ gare possimi. Nam admittunt Ecclesiam et reges potestatem habere leges condendi, cl varia præcipiendi, sicut et parentes, cl domini aliqua possunt præcipere, suln̄ilosqiic debere obedire illis. 1 Scripturâ jam aliata, el ratiione ipsâ hoc dictante. 2 Nostrorum divorum disciplina phirimiim præcipit, caque sub pœnis el censuris suspensionis à cœnâ et excommunicationis, l̄ capita continet, el artículos 251, hoc est, fen* totidem ordinationes, precepto, leges. Cap. 5, art. Id, habetur : *Rebelles consistorio, suspensione à cœnâ punientur*; cap 10, art. 3, jejunia certis diebus indicuntur, ari. 5 : *Non fiait eleemosyna: publica: in funeribus*. Cap. 11, art. 27 : *Qui choreas ducunt, rd eis assistunt, excommunicabuntur*. Ari. 29 : *Qui chartis ludent, censura afficientur*. Varia prohibent connubio, cap. 13, ari. 13, *cum cà, cum quâ adulterium vir commineraì vivente uxore*, etc.; art. 12, *cum viduâ fratris uxoris sua**, etc.; cap. 5, art. 51 : *Qui synodi nationalis resolutioni noluerit acquiescere, abscindetur ab Ecclesia*. Ari. 8 : *Ecclesiæ gubernatio regulabitur cx disciplinti in synodis nalionalibus statuta*. Cap. 14, ari. 53 : *Non erit in potestate ministrorum aut synodorum provincialium quidquam addere, mutare, imminuere, in articulis disciplina*, absque consensu synodi nationalis*. Potest vero ista synodus quæ voluerit statuere, et in Conf., art. 52 : *Possunt esse ordinationes particularis cujusque loci, seu Ecclesiæ*. Art. 35 : *Recipimus qua* sunt apta nutrienda: concordia; et unoquoque in officio suo continendo; in quo debemus sequi quod Dominus declaravit, quantum ad excommunicationem, quam approbamus et fatemur esse necessariam, cum omnibus suis circumstantiis*. Et de potestate civili, ari. 59 : *Credimus vette Deum mundum gubernari legibus regum*. El ari. 40 : *Oportet ergo obedire eorum legibus et statutis*.

Nec eliam negant lege divinâ præceptum esse, obedire prepositis spiritualibus, regibus, magistralibus, parentibus. Nec inficiantur transgressionem legis di-Mnæ, esse peccatimi, cl sæpè mortale. Imo, < ubi est transgressio legis Domini, docet Calvinus Instil. lib. 2, cap. 8, § 58, 59, ibi parala est maledictio Dei. Omne peccatum csl morale, cùm sil rebellio contra voluntatem Dei, quæ necessario provocai iram ejus, cùm sil transgressio legis, in quam denunciata est mors æterna, sine exceptione ullâ. > In quò ergò potest esse dissentio Protestantes inter et Catholicos, cùm Protestantes negare nequeant præceptum illud divinum, sic obligans, ncc nos alio qn̄im ex precepto illo divino, seu *m hati*. leges humanas obligare posse ad peccatum inoriate dicamus?

En ergò in hoc, hallucinatione semota, par *coalita*. Qui* jMirrò leges humanæ veré precipiaiit, cl quæ veré sint præcepta, quæ autem sini solimi instar consiliorum cl ordinationum, seu directionum, quæque eliam obligent, solim ad pœnam temporalem, quæ dicuntur *I sothm mrnnles*. nemici hoc cx intentione snperio»

ris, et terminis legis, seu precepti, quod non est controversiarum spectantium fidem. Ncc porro dicimus superiores ecclesiasticos, aut civiles, parentes, seu dominos posse quodiibel præcipere. Sed < paresi ritió, inquit bene Vasquez, disp. 154, cap. 3, ferendi novas leges in Ecclesiâ, aut republic:!, cl in religione» seu statu religioso, quod allinet ad hoc, ul nihil novi statuatur, quod non pertineat ad pristinum statum cujuscumque conservandum. Quare qui leges prudenter ferunt in republic:! vel Ecclesiâ, hæc observare debent, ul id quod precipitur, illiusque observatio ad finem cujusque pertineat. At pro libito ferre legem, certe non licet. Non est lamen *subditorum* judicare de injusliliâ, aut inconvenientiâ legis, nisi manifesta esset ejus iniquitas, aut inutilitas; inierim enim pro legislatore presumendoli! est. > A quibus nec dissentiunt Protestantes, ut palei ex confessione nostrorum deviorum, ari. 52 et 53, supra relatis, ubi habetur : < Qui in regimen eliguntur, videant quem modum servare debeant, toti corpori regendo, ncc declinent Lamen ullo modo ab ordinalis à Christo, > etc. Idem dicimus de restrictione harum potestatum. Sic in hâc maieriâ facile consentimus distinctione illâ adhibita, *mediate* vel *immediati*. Si non obstante illâ discutiunt adversi, manifeste sibi ipsi contradicunt, ul palet cx dictis.

0 Non est de fide, de ullo precepto pure humano, illud obligare ad peccatum mortale, v. g., esse obliigationem audiendi missam in diebus Dominicis, vel communicandi in paschale, etc. Diximus *purè humano*, quia non loquimur de preceptis aposlolicis, nec enim devii disceptant multimi de iis. Probatur facile 1' quia Ecclesia nullum proponit tanquam revelatum in verbo Dei. 2' lloc ipso quod sic humanum est, non est revelatum à Deo; quomodò ergo posset divinâ fide credi? 5° Necpiidem revelatum est à Dco, quòd exstet tale præceptum, multò miniis quòd obliget sub peccato mortali. Quis ergò non videi, non esse in verbo Dei : Audienda est missa diebus Dominicis, etc.? Verissimum tamen est cl mnnireslmn, I" exstare talia precepto humana. 2' Esse potestatem in Ecclesiâ talia ferendi sub obligatione peccati mortalis *mediati*, ut ostendimus, si cx intentione vere precipiendi Ecclesia hæc sanciat. 5° Constat ex sensu communi cl interpretatione, Ecclesiam habere intentionem veré precipiendi. Patet itaque *jejunia Ecclesiæ*; v. g., obligare ad peccatum mortale *ex communi interpretatione*. Addit Cajctanus verbo *jejunium*, loquendo de jejunio : c Hoc ergo non audeo cx jure scripto asserere, quia nullibi scio scriptum esse præceptum obligans ad mortale non jejunantem; cl proptercà quantum est cx jure scripto, nullum cognosco intervenire peccatum mortale, in fracione jejunii Ecclesiæ, si desit contemptus. Aperta f.dsilas est, inquit Vasquez, disp. 151, cap. 2, in cà esse opinione, ul observatio jejunii quadragesimalis aliaque pontificia decreta sub reatu culpæ mortalis non obligent. > El idem de aliis communibus preceptis Ecclesiæ dicendum, confitendi semel in anno, communicandi in paschale, sanctificandi dies festos. Ncc possunt advehi nrobare ullo Scriptura loco, conçiliorum

aut Patrum testimonio, aut ratione, ea quæ præcipiuntur Immanis legibus, manere adiaphora seu indifferentia. Nos probavimus contrarium eliam *cx praxepto divino* obediendi prepositis. Quæ porrò, cl quot leges, el præccepta humana in specie, sen in particulari, sint verè leges el præccepta et non simplices ordinationes, el instar consiliorum ad nihil obligantes; quæ cliarn sini leges *purè poenales*, id est, obligantes solimi ad Mimam; quæ denique obligantes ad peccatum eliam mortale, ut pendei ex intentione legislatoris; ita colligendum est ex verbis legis, malcriù præcepti, qualitate et similibus, quæ theologi moralis est examinare, non nostri hic instituti, qui soliim quæ sunt credenda proponimus; quæ autem ità sunlde facto, non possunt esse de fide. Soliim addemus duo, ne conquerantur devii de onere hinc gravi manente in Catholicos, cl pi optereà refugiant in ejus castra transire. Io Quod babel Cajetanus, in Summà, verbo *Transgressio præcepti* : « Legis ecclesiasticæ intentio esi, non injicere laicos animabus, sed ad ædificationem corporis Christi mystici promovere : cl hinc (it, ut non lām Lite multitudo præcceptorum obligantium ad mortale, jure interpretanda sil, ne laqueus multiplicatus contra animas censeatur. 2" Hinc etiam fit universalis regula, quòd in iis, quæ sunt positivi juris, si absque contemptu, ex ignorantia pura (id est non crassi nec supinà), aut ex apparente sibi excusatione transgressio liat ab eo qui animum habet nullo pacto consentiendi contrà præceptum obligans ad mortale, non incurritur mortale peccatum, quando non est intentio piæ ac juste matris Ecclesiæ bonas ejusmodi animas illaqueare lām hostili vinculo; et proptereà tales apud Deum non incurrere excommunicationem, seu ul habet Vasquez 1-2, disp. 158, cap. C, facile excusantur à mortali transgressorps. quanl dabsque contemptu, ex ignorantia non crassà nec supinà, ani ex apparente aliquà ratione cl excusatione legem non observant, qui alias parati (rant ex animo illam observare, si scirent eam lām obligare. Neque præceptum jejunii, aut audiendi missam ila obligat, ut nulla causa excuset; qui verò bonà GJe putaverit causam similem esso, excusabitur à mortali, ul docet Cajetanus. » Hæc Vasque/. Sed de his pluribus theologi morales, seu casuistæ doctiores.

Dicio consensui faciliiori placet adjicere istud : lugei unii dentidem adversi, discordiæ ferendæ causà, el in odium Iraducendæ religionis calholicæ, Tridentinum concilium prohibere Catholicis lectionem Scripturæ* vulgari idiomate. Sed hæc mera calumnia est; hæc enim, nec aliud habet Tridentinum, sess. 18, titulo, *Decretum de librorum delectu* : « Cùm synodus adverterit, hoc tempore, suspectorum et perniciosorum librorum, quibus doctrina impura continetur, et longè laièque diffunditur, numerum nimis excrevisse; censuit ut delecti ad hanc dispositionem Patres, de censuris librisque, quid facto opus esset diligenter considerarent, atque eliam ad eandem S. synodum suo tempore referrent, quòd faciliùs, ipsa possit varias et peregrinas doctrinas tanquàm zizania à christianæ veritatis tritico separare, deque his commodius deliberare

et stalliere. » Numquid ibi ulla vel levis mentio prohibitionis Bibitorum idiomate vulgari? Nec regula 4 *Indicis* volgali, quam falsò adscribì! Molinæus clalii Tridentino, ex ullo modo Tridentini concilii. Nec unquàm diam fuit accepta in Gallià; quarè in eà non obligat : « Est enim verissimum, inquit bene Vasquez, disp. 56, cap. 5, tunc legem non obligare, quandò non est promulgata, cl non recipitur à populo, connivente cl consentiente legislatore. Adde quòd in eodem indice habetur regula G : libri vulgari idiomate de controversiis inter Catholicos et hærelcos nostri temporis disserentes non passim permittantur, sed idem de iis «erretur, quod de Bibliis vulgari lingua scriptis, statutum est. » At certissimum est regulam hanc 6, non obligare in Gallià; ergò nec4, quanquàm nec illa quarta prohibetur absolute hæc lectio. *Sed judicio*, inquit, *episcopi stetur ul cum consilio parochi, vel confessorii lectionem eis concedere possint, quos intellexerunt indè non domnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse.* Variant leges humanæ pro conditione locorum et perbonarum, sed quidquid sit, nihil ad nos, cùm regula il'a nec sit concilii, nec promulgata, nec recepta in Gallià, ac proindè non obligat, nec plures alte.

7* Nec etiam ullus obligatur, quini sit catholicus, legibus ullis confraternalum, nec eis subscribere. Rosarii, Cinguli S. Francisci, S. Monicæ, Scapularis Carmelitarum, eorumque Bullæ quæ vocatur sabbalina; uno verlio, *nihil horum in professione fidei calholicæ, aut in Tridentino* habetur. Haud ergi) propter hæc morentur devii fidei calholicæ stibscribere, nec Molinæum audiant loties in hæc blaterantem; sophisten hoc est agere, *fallacia ignorationis elenchi.*

§ 7. De invocatione sanctorum.

Constanter teneo sanctos unit cum Christo regnantes, venerandos atque invocandos esse, cosque orationes pro nobis offerre. Ità babel professio fidei noslræ. Et concilium Tridentinum, sess. 25, fusius el explicates : « Mandat S. synodus omnibus docendi munus susipientibus, ut desinuntionim intercessionem el invocationem fideles diligenter instruant, docentes ens, sanctos unacum Christo regnantes, orationes suas Deo pro hominibus offerre; *bonum* atque utile esse suppliciter cos invocare, cl ad beneficia impetranda à Deo per filium ejus Jesu Christum, qui solus noster Redemptor et Salvator est, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugere; illos verò qui negant sanctos ætentiâ felicitate in rodo fruentes, invocandos esse, aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, ut pro nobis etiam singulis orent, invocationem esse idololatricam, vel pugnare cum verbo Dei, adversarique honori unius im'diatoris Dei et hominum Jesu Christi, vel stultum esse in cælo regnantibus voce vel mente supplicare, impiè sentire. » Ità concilium. En ergò doctrina fidei, quin à concilio generali proposita.

A contrario sequitur T non esse de fide sanctos in coelo audire preces, quæ illis fiunt à viventibus. Probatur i^a quia nec professio nostra, nec Tridentinum id habet, seu id non proponit, saltem expresso cre-

dcendum. 2 Cùm doctissimi theologi concilio interfuerint, nec ignoraverint Protestantes hujus seculi, sanctis hanc cognitionem inficiari!; quin et ideò damnare invocationem, quòd beati preces vivorum in terris non audiant, abstinuit nihilominus synodus, in ipso *decreto de invocatione*, ab hac definitione, scilicet *sanctos audire preces nostras*. Nunc tale silentium in inii occasione, argumentum etiam positivum videtur, consuisse id non esse de fide? 5° Esto; sequatur necessario ex eo quòd sunl invocandi, seu *bonum atque utile sit eos invocare*; jam suprii diximus, non esse de fide quæ sequuntur per necessariam consequentiam ex verbo Dei revelato, aut ex propositione ab Ecclesia Dei faciò; ergò, licet EoJesia proposuerit *credendum sanctos esse invocandos*, seu *bonum atque utile esse eos invocare*, el ex illò propositione sequatur necessariò illos audire; non propterea eadem Ecclesia proposuit, *fide credendum ipsos audire*. Item licet in verbo revelato, saltem tradito sit, invocandos esse sanctos, et deindè sequatur *ipsos audire*, non propterea revelatum est, nec de fide ipsos audire. 4* Quinimo, Augustinus, lib. de Curò pro mortuis, cap. 16, minimè agnovit, hanc consequentiam esse veram; et quod plus est, dubius videtur fuisse, *an sancti audiunt preces nostras*, qui tamen certus erat, el decet eodem libro, cap. 4, *invocandos esse illos*. Multò minus probal hanc auditionem *esse de fide praxis Ecclesie*, tùm quia ex invocatione non sequitur necessariò auditio precum, ut diximus, lùm quia praxes Ecclesie possunt aliquæ fundari in opinione probabili, ul fusiùs relatum. Verum tamen est sanctos de faciò audire preces nostras, Deo illas illis revelante, et aliis modis explicatis ab Augustino et Gregario Magno. Quòd autem dubius fuerit in hòc re Augustinus, inde manavit, quòd dubitaverit an beatorum animæ sint incælo, el fritantur riarò visione Dei ante resurrectionem, scit diem judicii, quod definitum jamdiù fuit ab Ecclesia, in concilii Florentini definitione; el quod admittunt adversarii, licè Calvinus contrarium senserit, Inslit. lib. 3, cap. 25, § 6. Idem tamen Augustinus docet, et probat inultos sanctos, postquam codo recepti fuerint, et beati Visione Dei felices fuerint, *videre omnia, etiam unde sunt absentes, cùm Deus erit omnia in omnibus*, lib. 22 de Civit. Dei, cap. 29.

2° Sequitur non esse de fide, sanctos esse mediatores nostròs, et non solum Christum. Probatur T, quia id non habetur in nostrà professione, nec in Tridentino. 2° Variant in hoc Patres et doctores nostri, prout diversimode nomen *mediatoris* accipiunt. Chrysostomus, boni. 7 in Epist. ad Tim., accipit pro eo, qui *ambarum naturarum particeps est, divinæ et humanæ*; Augustinus contra Parin, lib. 2, cap. 8, accipit pro eo pro quo nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, et sic uterque solum Christum mediatorem esse docet; el optime alii laliis pro quolibet mediante vel intercedente, et sic lùm viventes, lùm sanctos in cælo dicunt esse mediatores pro omnibus pro quibus orant, sicut el Paulus, *in manu mediatoris*, scilicet Moysis, legem esse à Deo datam dicit ad Galat. 3, 19.

3° Mera et impudentissima est calumnia Molinæi,

dicentis in novitate, lib. 7, cap. 12 : *In Litanis dicitur. Sancte Petre, ora pro nobis; sed II. Virgini non dicitur. Sancta Virgo, ora pro nobis, sicut nec Christo*. Alia autem leni calumnia : *Qui orant sanctos, non solim petiunt ipsos Deum orare pro nobis; sed creditur S. Xicolaum posse placare mare*, etc. Plenus est his calumniis in omnibus lere, materiis controversis, quò avertat populum à doctrinò calholicò. Absit ut hæc fide credamus; imo abominamur. Et, ul ait Augustinus aliò occasione contra Faustum Manichamm, lib. 20, cap. 21 : < Alin < est disciplina Christianorum, alia error infimiorum; < et quisquis in errorem dilabilur, corripitur persanctam doctrinam, sive ut corrigatur, sive ut caveatur. > Alia subtilior calumnia csl ejusdem Molinæi dicentis *jussos* nos invocare sanctos. Falsum id est, ut palet ex relatis ex Tridentino, docente solùm *bonum atque utile esse sanctos invocare*, nulla mentione precepti faciò; quampiam peccaret, qui dubitaret *an licitum sit eos invocare*, el hoc sensu *an sint invocandi*, el propterea ab invocatione abstineret; quanquam etiam ex particulari officio teneantur aliqui ex præcepto, v.g., beneficiarii aliquando recitare Litanias sanctorum.

4° Sequitur non esse de fide, sanctorum canonizationem, seu sanctos quos invocamus, esse sanctos et beatos, v.g., Laurentium, Vincentium, Gervasium, etc., Biasimo, Chrysostomum, Ambrosium, Dominicum, Franciscan), etc., iis exceptis qui tales in Scripturà nobis exhibentur, v.g., Slephano, de quo dictum est, *obdormivit in Domino*. Aci. c. 7, v. 59. Probatur Io, quia id non habetur in professione lidei nostræ, nec in Tridentino. 2° Nihil habetur in verbo revelato, seu scripto sive iradito, ul patet, cùm nati fuerint hi sancti longè post verbum scriptum, et Iraditiones aposlolicas. 5° Quinimo nec de fide esi, hos homines exstitisse, multò miniis sancte vixisse, sicut nec canonizalos fuisse, ul patet; certè hæc omnia sunt quæstiones facti, non juris, iieyidens csl. Canonizantur maxime ex miraculis factis post tempora Apostolorum, quorum miraculorum plenæ sunl vilæ sanctorum, tùm in vitò, tum post mortem ab eis editorum. At nullum talium miraculorum est revelatum in verbo Dei, proinde nullum est de fide divina; quomodò ergo canonizatio ex illis facta, seu judicium Ecclesie quòd sini sancti, esset fide divinò credendum? Nullæ ergò Bullæ cationi/alionum, quæ ferè omnes sunt romanorum pontificum, el continent quaestionem, seu doctrinam *facti*, scilicet hunc vel illum esse sanctum, facient rem de fide. Ex quo rursiis dicimus, ne quidem *infallibilem esse* in bis canonizationibus papam aut concilia etiam generalia. Probatur ex dictis in regulò fulci, ubi asserimus : *Conveniunt omnes Catholici posse pontificem et generale concilium errare in controversiis facti particularibus, quæ ex informatione testinioniisque hominum præcipuè pendent*; el probavimus ex Bellarmino ipso, concedente cour, generale 6 enasse in damnatione Honorii papa* tanquam hæretici, ex falsò informatione; ergò multò magis errare possunt pontifices ex informatione falsò. Gravissima tamen est auctoritas ex hòc canonizations, et temerarius omninò foret et plectendus, qui post ta-

km canonizationem, quæ ex informatione exactissimi miraculorum et vilæ præcllæ sancti iit, negaret cano* pizatum illum esse sanctum, ani de eo dubitaret; sicut siiprh diximus, gravis esse auctoritatis, quod i pontifice romano ex calhedrà definitur in doctriné, et gravioris, quod delinitur ab eo in concilio provinciali, præscribim cùm loti Ecclesiæ proponit aliquid tenendum doctrinam spectans, sicut toti Ecclesiæ proponit in canonizatione, lume vel illum esse sanctum. Nec proptercà non csl honestum, invocare sanctum illum, pravisque Ecclesiæ illum invocandi posi talem canonizationem, csl culpanda, aut est incerta; quia praxes plencqiie Ecclesiæ etiam universalis *possunt fundari in opinione solimi probabili*; (pianò magis in canonizatione quæ rem reddit certam, v. g., Franciscum esse sanctum el beatum, licitum est, ut utar verbis Tridentini, *bonum atque mile sanctum illuni invocare!* Et qui aliunde tenerentur ad invocationem, v. g., beneficiarii ad recitandas aliquandò Litanias sanctorum, tenerentur ad illum invocandum, nec sufficiens forci illis excusandis ab invocatione talis sancti, obtendere non esse de fide, illum esse sanctum; quia praxes et præcepta, etiam ex opinione probabili, possimi manere et habere suam vim ad obligandum.

§ 8. De Imaginibus,

Professio fidei nosiræ hoc habet, nec aliud : *Firmissime assero Imagines Christi ac Deiparae semper Virginis, necnon aliorum sanctorum habendas et retinendas esse; atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam* El Tridentinmn, sess. 25, statuit : Imagines Christi, Deipara*, Virginis,elaborino sanctorum in templis præscribim habendas el relinendas, cisque debitum honorem el venerationem impertiendam; non quòd credatur inesse aliqua in iis divinitas vel virtus, propter quam sint colombe, 'el quòd ab eis sil aliquid (H'tendum, vel quòd fiducia in Imaginibus sil figenda, velili olim fiebat à gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos qui exhibetur, refertur ad prototypa quæ illa repraesentant, ut per Imagines quas osculamur el coram quibus caput aperimus, el procumbimus, Christum adoremus, el sanctos, quoi uni illa similitudinem gerunt, veneremur, id quod conciliorum, præscribim verò S. 2 Nycænæ synodi decretis contra Imaginum oppugnatores est sancitum. Quòd si aliquandò hisloriascl narrationes sacræ Scripluræ cùm id indociæ plebi expediet, exprimid figurari contigerit, doceatur populus non proplercà divinitatem figurari, «piasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possil.» Hæc concilium- unde palet Imaginum cultum esse de fide, quia propositum ab Ecclesia universali.

Illa à contrario sequitur T non esse de fide, SS. Trinitatis, aut Patris, aul Spirilùs sancti separatim, Imagines habendas aul relinendas esse, atipie cis honorem ac venerationem impertiendam. Probatur I', quia non proponitur in professione nostrà, nec in Tridentino, ubi solùm habetur, *si figurari contigerit, doceatur populus non propterva divinitatem figurari, quasi cor-*

porcis oculis conspici vel figuris exprimi possit, quod longe cslaliud à definitione, *cas habendas, et venerationem impertiendam*. Nec praxis frequens in Ecclesià, habendi huiusmodi Imagines, et venerandi, scu Deum per ens adorandi, sufficit statuendo articulo fidei; quia, ul dictum csl saprà, *non omnes praxes Ecclesia etiam universalis sunt suffidentes fundando articulo fidei catholic/?*, sed possunt inniti opinione etiam solùm probabili, ul ibidein demonstravimus.^{2*} NecScriplurà, nec traditio apostolica id habet; imò probabile est Deum vetuisse Judæis in Dccalago, pnecepto illo : *Non facies tibi sculptile*, Exod. 20,4 : expressius vero : *Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Illoreb de medio ignis. ne forte decepti, faceretis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel feminat*, Deui. 4, 15,5» Licet in Tridentino fuerint doctissimi theologi, cl litis molæ à Proleslanlibus de quibusvis imaginibus haud ignari, cl etiam consuerint doctores aliqui catholici, quos mox referemus, id non esse licitum; lamen abstinuit stnodus ab hædoclrinà definienda, cl solùm dixit imagines Christi et Deipare Virginis, cl aliorum sauciorum in templis præscribim habendas, clc. Nonne silentium Tridentini in Uli circumstanlià videtur testimonium positivum quo probatur, hanc doctrinam excludendam esse à fide? 4 Aliqui Catholici, inquit Vasqtiez, parte5, disp. 105, c. 5, Heiiricus, Abulensis, Durandus, Martinus de AyalA, affirmant non liccre ullo modo Trinitati, sed solùm Deo in humanitate, quam assumpsit, imaginem effingere. Alia opinio quanquain non adeò certa csl, ut lanquam fidei dogma sil amplectenda, multò tamen verior mihi videtur, et quæ sine temeritate contra communem Ecclesiæ usum negari non potest, in universum asserit Trinitatem depingere ex naturi rei licitum osse, cl imaginem Spirilùs sancti in specie coluinbæ. • Quod probal nullis. < El confirmatur, inquit, usu Ecclesiæ frequentissimo eadem sententia; quæ passim Ro iit el aliis in locis Trinitatis imaginem adorandam (scu venerandam) populo proponit. Quamvis autem concilium Tridentinum eo capite nihil certi statuatur et definiatur, præcipil tamen ut si quando historias sacræ Scripluræ contingat describi (intelligit in quibus eliam Deus depingendus csl; id quod nec damnatur nec tam serio, quàm sanctorum hominum el Christi imagines approbat) explicetur populo id non fieri, quia Deitas oculis corporeis videri possit, sed ut indé humano inore in cognitionem virtutis ipsius incorporea* veniamus. > Hæc Vasquez, cui subscribimus.

2' Non solùm non est de fide, sed nequidem certum csl Deum non vetuisse Judæis omnem usum Imaginum. < Non pauci auctores, inquit Vasquez, disp. 104, cap. 2, quorum opinio mihi multò probabilior semper visa est, diami Judiéis non solùm adorationem illam gentilium, <piæ naturali jure prohibita est, veriim etiam quemlibet usum imaginum et statuarum, præceptn Dim positivo, Exodi 20, etc., fuisse interdictum. Sententia csl Alexandri, Alberti, Bonaventuræ, Ricbardi, ele. Ex quibus Alexander, Allærtus, Bonaventura, Marci- bus, Xbiilensis de imagine Dei solùm dicunt illi populo

omninò vetitam fuisse, «eteri autem absolute de omni in universum loquuntur. Ex iis autem solus est Abulensis, qui putat jure naturali non esse permissum Dei imaginem cōfīng'rc; «eteri vero videntur docere solū antiqua lege usimī illius fuisse sublatum. » El cap. 6: < Quòd verò circa latera Arcæ duæ figura Cherubino- rum pobitæ fuerunt, respondere quis posset cum Calibrino, eas omnes figuris seu imagines factas fuisse jussu Dei, qui precepto suo omninò, aul ex parle derogare potuit; ani respondeo, lege veteri non fuisse vetitam omnem similitudinem, aul effigiem quomodo- cumque, sed omnem cultum ct adorationem ipsius, atque adeò omnem quoque imaginem scu effigiem modo accommodato adorationi erectam aut constitutam; quare nec Cherubinis, nec aliis figuris in templo factis, aliquem cultum fuisse delatum. Modus autem accommodatus adorationi est, cūm imago depicta a t sculpta est perse, non veluli appendix ct additamentum ahe- fītis rei, in ornatum illius. »

3' Quod ad cultum spec tat, longé longius est à fide, *adorandam esse imaginem* ne quidem Christi, multò miniis sanctorum, quin ne quidem adorationis mentio csl in professione nostri, aul in Tridentino, nec proinde in Nicæno, quia Tridentinmn sequitur illud, nec adorationis meminit. Quòd ergo cultus ille nominetur aliquandò *adorado*, quæstio est de nomine. Certe populus ;nielligli *adorationis* nomine *cultum latriæ absolutum*; iste aulem sine dubio non redditur, nisi soli Deo, et blasphemum esset illum reddere *ulli* imagini. Cumque dicimus *nos adorare crucem*, sensus patet ex iis quæ retulimus ex Tridentino, scilicet *per illuni quam osculamur, et coràm qua caput aperimus, ct procumbimus, Christum adoramus*.

4' Nec de fide est, cultum delatum imaginibus esse *religiosum*: cūm nec de tūie sit, cultum delatum sanctis ipsis, esse religiosum, ul pauló post dicemus.

5' Longe longiùs abest à fide catholicâ, cui calumniose id adscribit Molinæus ct alii, *adorandas latria imagines Dei*, el eadem quâ adoratur Deus, sen *cadcm veneratione cum exemplari imagines honorari*. Probatur I quia id non halietur in professione nostra, nec in concilio Tridentino ant alio universali. 2" Quia varia buut piaciLa problematica theologorum, relata à \usque*, disp. 108, cap. I, circa hanc quæstionem, sou modum cultûs. < Prima sententia est, inquit, imagines ul terminum proximum cl integrum adoratione quadam ipsis peculiari, qua exemplar non comprehenditur, adorari, etiamsi in ipsis exemplaria quoque adorentur, camque adorationem inferiorem el distinctam esse ab adoratione exemplariâ, quam ipsi honorariam appellant. Secunda sententia fatetur cum prima, quoties imagines per se adorantur ab exemplari diviste, inferiori quAdam adoratione coli, etiamsi illa propter exemplar tribuatur; cūm vero adorantur per accidens, conjunct!! scilicet prototype, tanquàm aliquid illius, cMem adoratione latrie cum ipso per accidens adorari. Tertia sententia, quam ego veram existimo, est, motum adorationis in imaginem, ilà in ejus prolotypon et cienti lar transire, ct utnnnque sub eadem vene-

rationem cadere, ut nec solò cognitione imago per se, ritte illo, vel ab eo separata, adorari possit; non solū quia necesse est propter exemplar, tanquàm propter rationem remotam, sicut legatum propter regem, imaginem coli, sed quia qui imaginem adorat, in eà quoque et per eam, exemplar ul terminum el materiam proximam adorationis necessario venerari debet; ilà Alexander, Cajclanus, Bonaventura, etc., cl In non solū docent imaginem cum suo exemplari eodem motu adorationis posse adorari, veróni etiam ipsam perse nisi exemplar contineat et cum eo conjungatur, non esse alicujus venerationis cl adorationis capacem, ac proinde non nisi cum exemplari, cum quo integrum ct proximum terminum adorationis constituit, esse colendam.) Quam ultimam s ntentiam fus? probat, cap. 4,5, 6, conciliis, Patribus cl rationibus. Addit, ct bene, cap. I!, < eodem modo atipie imagines, nomen Jrsrcs, ct alias r*s sacras esse adorandas; i <np. 12 : < Idem modus in sacramento Eucharistia:, seu signorum adoratione servandus est. » Eldisp. 109, cap. I : < Major, inquit, crucem adorant lati;A per accidens: Corduba, adoratione latriæ analogica; Durandus solū adorari rememorativo; Alexander solū asserit imaginem esse materiam adorationis latriæ. Ilencricus dicit, imaginem Christi hyperduliæ adoratione osse colendam. » ha varii variò cl sentiunt ct loquuntur de modo ct specie cultûs imaginum. Tridentimtm, ul palet, se ahiis omnibus abstrahit, seu silet, diirn prudenter, nec aliud docet, *cis debitum honorem ct venerationem impertiendam*. Quarè nihil prædictonmi est de fide; proindè intra septas cholasica sola contineantur; nulli horum subscribere, quò Catholicus sis, teneris. Subscribe Tridentino, ct sufficit.

6° Hàc secretionem faelà, Daillæum Calholicmn esse in cultu imaginum, aperte demonstrari potest.

§9. De *Ilcliquiis sanctorum, ct carum veneratione*.

Professio nostra hæc habet : *Constanter teneo sanctorum Reliquias esse venerandas*, nec aliud. Tridentinum, sess. 25 : < Mandat synodus episcopis et Cæteris, ut de reliquiarum sanctorum honore fideles instruant, docentes cos sanctorum martyrum ct aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quæ Niva membra fuerunt Christi, el lempnim Spirilus sancti, I Cor 5, v. 17, ab ipso ad æternam vitam suscitanda ct glorificanda, à fidelibus veneranda esse; per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstanlur; ita ut affirmantes sanctorum Beliquiis venerationem atipie honorem non deberi, vol cas, aliaqiic sacra monumenta, à fidelibus inutiliter venerari, omninò damnandos esse, prout jam pridem cos damnavit, el nunc etiam damnat Ecclesia. » Hæc ibi, nec plura. Qtiarò ul hæc sunl fide credenda, quia proposita à concilio universali, ilà à contrario non sunt de fide, quia non proposita à concilio, sicut suprâ diximus de imaginibus: I Adorandas esse Reliquias, ne quidem Christi, multò minus B. Virginis, aul sanctorum. 2 Nec de fide esse, venerandas esse cultu, qui sit cl dicatur *reclujiosus*, potius quàm duli.e, observanliæ, aut alio speciali nomine»

3* Longé etiam abesse a fide eas eâdem veneratione cum exemplari honorari, non autem aliâ, sicut nec venerationem istam esse, aul vocandsftn esse *per se*, vel *per accidens*, *venerationem analogicam secundariam*, ele., sicut diximus de imaginum veneratione. Probatur i', quia nihil illorum determinate, vel in specie, habetur in Tridentino, nec in professione nostrâ. 2' Quia varia sunl placida problematica theologorum in his qumtionebus, relata à Vasquez, parte 3, disp. 113, ubi recte, cap. 2 : < Eodem prorsus modo <le Reliquiis, atque de imaginibus universim esse dicendum ; eas videlicet secundum se honorari non posse, sed solùm conjunctas cogitatione cum eo cujus reliquæ sunl, cum in ipsis apprehendendo, sicut imagines sine exemplari venerari nullo modo licci : > quod fusissime probal, præserlim < quia res inanimæ, quales sunl Reliquia, secundum se nonsunl capaces contumelia; ergò nec honoris, > etc. Affirmant nihilominus aliqui, Reliquiis secundum se, sine eo cujus sunt, cultum posse deferri animo; nullum alium modum eas colendi constituunt. Alii vero non nisi conjunctas colimi, ele., ul supra de imaginibus. Eamdem esse rationem cullûs Reliquiarum cl imaginum suprajam ostendimus. Missahæc omnia faciamus, tanquàm extrâ septa fidei.

2' Longe longiis abest à fide has vel illas Reliquias, quæ in hoc vel illo templo *coluntur*, esse hujus vel illius sancii, cujus tanquàm Reliquia proponuntur colenda. Probatur Io, quia nihil horum habetur in professione nostrâ, aniTridentino. 2" Quia sunl questione* facti, ex informatione aul aliis capitibus pendentes. *In controversiis autem facti particularibus, quæ ex informatione testimonii hominum precipue pendent*, etiam *Papam et concilium generale posse errare, conveniunt omnes Catholici*; multò magis Ecclesia' particulares falli in his possimi. 5* Diximus *praxes Ecclesiæ etiam universalis*, quandoque posse fundari in opinionesolùm probabili; quanlo magis praxes particulares hujus vel illius Ecclesia, has vel illas Reliquias proponentis publice colendas, cl de facio colentis? et cùm regula praxeos sil prudens judicium, sufficit honestando cultui hujus vel illius Reliquia, quòd prudenter ex variis testimoniis scu probationibus judicetur esse Reliquiam hujus vel illius Sancii, et si contingeret de facio non esse illius, aul nullius, nihil proplereà decederet sanctitati cullûs illius particularis, ut suprâ dictum de canonizatione sanctorum. El bene Vasquez, disp. i 12, c. 8 : < Quòd apud aliquos incerta aliquandò Reliquia sint, non obesi quominus eas, quas humanis conjecturis, et rationibus certas habemus, reverenter colere debeamus. Itaque, si quis putans aliquam esse particulam sancti, <| æ reverá non csl, merito sua devotionis non caret. IT tamen publice colenda proponantur, prudens diligentia adiutori detot, caque major, quàm cùm privarimi, quod licitum est, eas deferimus cl colimus. > Placel el illud aliud addere ex eodem doctore, disp. 113, cap. i : < Qui Rosariis cl aliis rebus pretiosis, Reliquias Christi aul marlyrum tangunt, el secum servant, non detoni existimare ex contactu illo virtutem r. limiam aut excellentiam, imò nec corporalem, in res

ipsas ex Reliquiis derivari, sed inde manare respectum rationis ad ipsas, ratione cujus memoriam ipsius Christi cl sanctorum in nobis excitant, cl ad eorum venerationem affectum movent, atque hâc solâ ratione non superstitiosum, sed pietatis el Christiani cullûs opus censerì debet. >

Hac secretione facta, patet, i* inaniter blaterare Molinam in Reliquias varias, quas non esse sanctorum, quorum habentur, inimice more suo disputat. 2* Consentire Daillæum in cultu Reliquiarum, ul supra ostendimus.

§ 10. De cultu et honore sanctorum.

Professio nostra habet : *Constanter feneo sanctos una cum Christo regnandos esse*. Et Tridentinum, sess. 25 : *Christum adoramus et sanctos veneramur*; nec plura. Quarè sequitur non esse de fide, honorem illum esse, et vocandum *religiosum*, scu quovis alio specifico imine. Probatur I', quia nihil horum habetur in professione nostri!, cl Trid. 2' Quia varia sunt doctorum sententia, quas fusé referi Vasquez cl excutit, pari. 3, disp. 93, 99, 130. < Mnsilius existimat, inquit, disp. 98, cap. 1, eamdem virtutem reipsâ esse Iatriam, quam dixit versari circa cultum Dei, et duliarn arca cultum et honorem sanctorum, solùm autem diff» rre per diversa connotata. Vera tamen sententia est duliarn peculiarem esse virtutem, à Iatriâ, aut religione distinctam, quâ sancio cultum exhibemus. Atque adee religionem circa cultum solius Dei versari ; sic tradunt Albert., Durand., Bonavent., ele. An verò sit una el eadem virtus, quæ sanctis et omnibus in dignitate civili constitutis honorem adhibet, non salis convenit inter doctores. Aliqui videntur sentire, unam et eamdem esse virtutem; sic Bonavent., Albert., Gab. > Qua Lreviùs alibi diximus cl deduximus.

HAc secretione palet, Protestantes non dissentire nec posse dissentire à doctrinæ catholicâ ; nec enim venerationem omnem negant sanctis debitam in cœlis, cùm hominibus piè viventibus agnoscant reddendam, cl reddant in terris. Quin cl Dndincurtius libello hâc de re scripto honorem religiosum B. Virgini deferendum sentiat. Plus ergo credit quàm opus sil, quò sil in hâc malcriâ Catholicus.

§ 11. De Clristi precsentiâ in Eucharistia.

Ita habetur in professione fidei nostra : *Profiteor in sanctissimo Eucharistia* sacramento esse vere, rcaliter, el substantialiter corpus et sanguinem, una cum aninui et divinitate Domini nostri Jesu Christi*. El in Trid. sess. 13, can. 1 : < Si quis negaverit in sanctissima Eucharistia sacramento (sen sub specio rerum sensibilium, nt exprimit in illius cap. 1, *mox referam*) contineri vere, rcaliter, et substantialiter corpus cl sanguinem unâ cum animâ el dirimiale Domini nostri Jesu Christi, ac proindè tutum Christum, sed dixerit tantummodò esse in eo ut in signo, vel figura aut virtute, anathema sil. < El ibidem, cap. 1, cùm dixisset : < Principio docet sancta synodus, in Eucharistia sacramento, Christum vere, rcaliter, ac substantialiter sub sj»ccie illarum rerum sensibilium (panis et vini) contineri, > addit et

docci : < Nec enim hæc iuler se pugnant, ut ipse Salvalor nosier semper ad dexteram Patris in ca lis .as-sideat juxtà modum existendi naturalem , cl ut multis nihilominus aliis in locis sncrementaliler præsens •uà substantia nobis adsit, eà existendi ratione, qnam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo cogitatione per jidem ilhtslralf, assequi possumus, el constantissime credere debemus. > Hæc ibi concilium.

Quarèrcalis presentía ita expressa, id est, *sacramentaliter*, sub speciebas, est de fide; quippè proposita est ab universali concilio; sed nihil aliud csl de fide, nec aliter de realitate istius presentías, quia nihil alimi propositum à concilio. Itaque, hæc dicamus, facilitando deviis doctrinæ fldei nostre in hac omnium gravissima materni, cl captu difficillima.

4* Cimi Paulus dicat, I Cor. 15, 4, de corporibus gloriosis in resurrectione ; *Seminatur corpus animale, turget corpus spirituale; si est corpus animale, est et spirituale, sicut scriptum est : Factus est primus hemo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum tivificantem; sed non priiis quod spiritale est, sed quod animale*, Corpus Christi sub symbolis Eucharisliæ potest dici corpus *spirituale*, el *non corpus animale*, et ipsemet ibi existons, potest dici *spiritus* vivificans, cl *non In animam viventem*. I' Patet ex se, ex Paulo. 2° < Christi corpus est in parvA quantitate, lotum in loto, el lotum in quavis parte, ac si ossei Spiritus, > inquit benê Vasque/., pari. 5, disp. 187, cap. 2. Hinc Cyrillus Iberos. Cal. 5, *vocalspiritualem victimam*, quam offert sacerdos in lilurgià, Christum.

2° Non sohim corpus Christi sub symbolis potest dici *spirituale*, el ipsemetChrisli *Spiritus*, sedctiamsubsyniboli *spirituali mado*, seu *spirilualiler*, et *non animali*, *ncc corporali modo*, seu *corporaliter*, seu *carnaliter*. Probatur I', quia csl ibi ad modum spiritus multipliciter; scilicet sicul Angelus csl hic vel ibi invisibilis, impatibilis; el tolus in toto, cl lotus in quàlibet parte; csl enim indivisibilis, et non frangibilis ; ità corpus Christi, seu Christus, csl sub symbolis *invisibilis, impatibilis, et tolus in toto, et totus sub qualibet parte*, quia ibi esi indivisibilis, et non frangibilis. Modus vero existendi corporalis, seu corporaliter, el carnaliter exislcre, csl existere visibiliter, palihililer secundum extensionem ad totum, seu lotum in tolo, cl pariem in parte, cl frangibiliter; ergo corpus Christi, seu Christus, est in symbolis *spirituali modo seu spirilualiler*, cl *non corporali seu carnali, nec corporaliter, seu carnaliter* in dicto sensu. Probatur 2' : horret animus dicere Christum esse natum de Virgine Matre, *carnali modo*, seu *carnaliter*, licèi vere ex ef natus sil. Cur non el negabimus Christum esse sub vpcciebus carnaliter, licèi vere sub illis sit ? Probatur 6 : Trident, profitetur, sess. 15, cap. i, < Christum temper ad dexteram Patris in cadis assidere, juxtà modum existendi naturalem, cl multis nihilominus aliis m locis sacramentaliter présentent nobis suà substantif adesse, cf existendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustralà assequi possumus, cl omvtanli^imè credere debemus. > Cur non cl profite-

bimnr < Christum semper ad dexteram Patris in cœlis assidere juxtà modum existendi corporalem, carnalem, corporaliter, carnaliter? ikrc enim naturalem illuni modum existendi sequuntur, > et nullis nihilominus aliis in locis spiriluali(cr presentimi suà substantif nobis adesse eà existendi ratione, etc.?

5* Totum quod diximus de arporc *spirituali* cl modo illo *spirituali* existendi sub speciebus, potest etiam ob id dici de receptione el manducatione, scilicet *Christum manducari*, ut sncrementaliler ex concilio, ità *spiritualiler, et spiritali modo, et non carnaliter*, seu *carnati modo*, ore tamen eprporis. Patent lurcet se ex dictis, et applicari hic facile possunt. Manducaro Corporali modo et carnali, seu *corporaliter et carnaliter*, est manducare ad modum, quo manducamus carnes alias, scilicet masticando, cl dividendo camcm in ore, palato gustando ejus saporem, etc. Non sic manducamus Christum ; ergò nec *corporaliter*, nec *carnaliter*, nec *corporati cl carnali modo, sed spiritali cl spirituali* hr*. Adde etiam effectum manducationis *corporalis et corporaliter*, esse nutrilionem corporis; al verò effectum manducationis Christi esse *gratiam per modum refectionis animæ*, id est, vegetantem cl roborantem animam, in operationibusvit:espiritualis, et sic esserefectionem et nutrilionem animæ nostræ, quæ est spiritus; ergi) eliam inde, scilicet ex effectu, potest dici *manducatio spiritalis et non corporalis*, seu non *carnalis*, seu non carnaliter cl corporaliter in dicio sensu. Sed redeamus ad corpus sub speciebus.

A* *Non est de fide*, imò falsum est, corpus Christi contentum sub symbolis, esse aul dicendum esse *sedens, jacens, rectum, æquale, ani inacquale alteri corpori vel loco, aul sibi ipsi sedenti in cado, aut ità grande, crassum, longum, latum sicut in cruce; aul esse ia si/nh bolis*, sen *contineri in illis tanquam in loco*. Et ne quidem de fide est, esse quantum sub symbolis, aul habere suam quantitatem. Probatur i' quia nihil honnn habetur in professione nostrà aut in Tridentino. 2° Positivè ex verbis allatis Tridentini, cap. 4, scilicet Christi corpus sub speciebus, *esse præsens quidem suâ substantia*, sed *sacramentaliter solimi*, nec *juxtà modum existendi naturalem*, neutiquàm juxtà modum existendi sacramentaliler. Ergò. Probatur, 5', quia spiritus, v. g., Angelus præsens suà substantif alicubi, aul anima nostra præsens corpori, non est *sedens, jacens, æqualis aut invqualis loco vel corpori*, nec *proindè est ibi commensuralus loco vel corpori*. At Corpus Christi, seu Christus sub speciebus est, cl dici potest esse *spiritus*, ut diximus; ergò nec illi quidquam supradiclorum convenit.

5° Probatur et explicatur ex Vasquez, part. 5, disp. 187, cap. 2 : < Inter alias proprietates quantitatis, hæc tanquàm precipua recensetur, ut secundum illam, unumquodque acquale vel inæquale dicatur, quoti sanè provenit ex quantitate, quatenus babel modum illum seu proprietatem, si(luidem ratione illius subditur mesure, sine quà acquale et inæquale nihil dicitur. Licèi verò quantitas Christi, secundum essentiam cl modnm ipsius sit cum Christo in cœlo, nihilominus in Eucharistif solum est secundum 0b*

sentiam, non aulem secundum modum. Hinc ea quæ sum in Christo aul alio corpore absolute sine respectu, aul sine proximo fundamento hujus respectus ad locum, ubique cum illo debent esse; caverò quæ proxime habent ordinem ad locum, qualis csl modus ille, aut sunt fundamentum distendi in loco, qualis est passio quantitatis, secundum quam res æquales et inæquales loco contineri cl circumscribi dicuntur, non item; et hac ratione, cum Christus retineat in Eucharistia quantitatis essentiam, quæ csl absoluta à loco, tamen modum illum quantitatis, secundum quem æquatur ei continetur a loco Eucharistia, non habet. > Hæc ibi Vasquez qui indù bene explicat, quo pacto corpus Christi cum sil quantum, non occupet locum, cl intra parvam quantitatem specicrum panis esse possit totum in loto, cl lotum in qualibet parte, quia non habet dictum modum quantitatis, cl csl ibi sicut *spiritus*, seu *Angelus et anima*, quæ est lota in loto corpore, cl lota in qualibet parte ejus. Ex dictis saltem patet, quod sufficit nobis, nihil prædiclorum esse de fide. Quin imo refert ibidem Vasquez, cap. i, quosdam theologos docere, *Corpus Christi in Eucharistia non esse quantum*, licci suam habeat quantitatem, cl alios diam docuisse *esse ibi sine quantitate suà*; quæ falsa quidem sunt, sed sufficiunt ad probandum nihil prædiclorum esse de fide; id est, non esse de fide, Christi Corpus sub speciebus, *esse jacens*, (*equatè, grande, crassum, longum, latum*, sicut in cruce, etc., cum hæc omnia sequantur quantitatem, cl modum ejus supradictum. Sane sumpto saltem leonino, *lati, longi, grossi*, ul populi communiter concipiunt, pro habente extensionem in ordine ad locum, quis non videt Christi corpus sub speciebus, nec esse grande, nec latum, aul saltem nihil horum esse de fide? Quare frustra blaterant adversi de combustione hostiæ, etc., de quibus Vasquez, disp. 191, v. g., si comburatur hostia, aul pedibus conculcetur, non propterea quidquam pænæ patitur corpus Christi, nec comburitur, nec pedibus calcatur, liccè sub symbolis contineatur; sicut noe ex eo quòd divinitas sit ubique substantialiter præsens, sequitur cum quid comburitur aul calcatur, divinitatem comburi, aul pedibus calcari. Item ex eo quòd divinitas sil in pane, quem mus aul canis comedit, non sequitur divinitatem manducari à mure aut cane; ita nec ex eo quòd forte mus aut canis rodat aut manducet hostiam seu symbola, et symbola manducemur, sequitur eos manducare corpus Christi. Et sicut non est indignum divinitatem esse præsentem substantialiter in mure, cane, imò et luto el sordibus, ita nec corpus Christi esse in tali casu comestionis seu corrosionis symbolorum, præsens substantialiter muri aut cani, et ventri eorum. transmissione per guttur symbolorum; sicut etiam proportionem servata, nec est indignum esse substantialiter præsens in pìxide, altari ani arcò inanimalis. Etsiculista non manducant corpus, liccè contineant, ita nec canis dicendus foret manducare proprii corpus Christi, licet manducaret symbola, et per illa sil præsentia substantialis, sicut est in ventre et omnibus ielms præsentia divinitatis substantialis; manducatur enim ab homine corpus Christi, quia recipitur ul stemmi, seu ut

causa gratta»; quomodo non csl in pìxide, nec furet in ventre canis; quare à cane non dicendum foret *propnè* manducari, ni manducatur ab homine; nec mirum etiam adversariis, si canis manducet frustum panis cænæ ipsorum, non propterea manducat sacramentum, quia non manducat quàm signum est. Imaginatio nescio quem horrorem facessit in bis conspiciendis. Sed missa hæc omnia, cum sint extra fidem, quia extra Confessionem nostram cl Tridentinum sunt, facienda.

C* Idem Vasquez, disp. 190, refert aliquos theologos docere, *Christum esse in hoc sacramento tanquam in loco per se*; alios Christum in hoc sacramento non esse tanquam in loco, neque habere proprium *ubi* el distantiam, sicut nec Angelus, cum est prasens alicui corpori, in quo csl, seu loquitur, quod ipse probabilius existimat.

7* Extra fidem, cl intra septa scholastica confitendæ sunt hæc aliæ quæstiones : 1\ An Christus prout existens in hoc sacramento, videri possit ab oculo corporeo, non naturali sed supernaturali virtute? Affirmat Vasquez el probat, neque agere, neque pati posse corpus Christi, prout est in hoc sacramento, corporei actione, neque passione. 2* An ex utentia corporis Christi in sacramento < pendeat ab existentia naturali extra sacramentum. > Et : < An quæcumque imprimuntur corpori Christi ex lrii sacramentum, necessariò comitentur ipsum in sacramento. > De quo disp. 192, cap. 5, longius amandandum, < an corpus Christi possit esse simul in pluribus locis visibili modo et secundum extensionem, seu circumscriptive; » c. 1, et adhuc longius, (an aliud corpus a Christo possit esse in diversis locis simul, idque non tanliim invisibili modo *et definitivo*, sed etiam secundum extensionem, > de quo disp. 189, in quo censet nequidem corpus Christi, posse esso (in diversis locis simul secundum extensionem, etc. >

8' Longe longius est à fide, imò falsum puto, *Christi corpus produci de novo aut conservari* in Eucharistie per consecrationem, quod jamdiù productum fuerit in utero Virginis, cl conservetur ælernum in cælis; falsum etiam quòd cò adducatur, falsissimum quòd descendat è cælo ad altare, quasi relinquens columnam et transiens per medium acrem. Commenta hæc tamen fere omnia deludendis populis, ministri falsò doctrinæ fidei catholicæ adseribunt; quæque theologi aliquot in his materiis tenent, sohim *ut opinionem probabilem*, fidei Ecclesiæ catholicæ, ul cui soli subscribere sufficit, hallucinati aul potius malitiose imponunt ministri, secessioni, ex quâ vivunt, fovendæ in damnum maximum animarum, el pacis Ecclesiæ ac imperii. Solimi dicimus corpus Christi esse *præscens sub symbolis*, virtute divinò; quia *impossibile est mentiri Deum*. Hebr. C, 18, seu, ut utamur termino Confessionis deviorum, art. 4G, *fit hoc virtute secreta et incomprehensibili Spiritu Dei*, seu per ejus omnipotentiam.

9 Secretione hòc faciò, vix est difficultas ulla, vel ad speciem, quàm moli dissideant à nobis adversi : quia habet articulus 26 Confessionis eorum : < « redimus quòd virtute seeretâ et incomprehensibili nutrii nos cl vivificat substantiam corporis sui. > Si substantiam hanc

præsentem animæ substantialiter, quod necessarium est nutritioni! quocumque modo fiat etiam per fidem, tenent indubitanter; quid præpedil eam cognoscere sub symbolis et corpori nostro? Præsertim cum ex eo quod anima nostra sit præsens corpori nostro, substantia Corporis Christi nequeat esse vere præsens animæ nostras, quin sit ei corpori. Et parcs sunt turn numero, timi pondere ulriusque præsentia substantialis, seu substantia, difficultates solvenda, si momentis suis æque codemque pondere exalé librentur. Sed utcumque sit, < Lutheranorum opinio, inquit Daillæus Apoi. cap. 7, qui statuunt corpus Domini esse realiter præsens in pane Eucharistiæ, nullum habet venenum, non præjudicial piclâti. > El : < Non praejudicat eorum saluti, ei multò minus nostra. > (liquid ergo tot turbas excitant? cur non credunt quod creditum ab ipsis *non praejudicaret eorum saluti*, ex eorum principiis, non creditum aulcm devolvit cos ad tartara, ex nostris principiis? Quod securius est amplectantur; Daillæo præsertim ipso generaliter pronuntiante, epist. ad Monglaliu, credentem posse suam operari salutem in Ecclesiâ romana, ei tamen viventem extrâ ejus communionem nec bonum Christianum, nec ferendum civem, nec hominem sensatum haberi posse. > Al ex eodem Daillæo possunt suam operari salutem, credentes *corpus Domini esse realiter* præsens sub symbolis Eucharisticis seu hoc credere non *præjudicat* eorum saluti; credant ergò.

§ 12. De Transubstantiatione.

De hac ila professio nostra: *Profiteor in SS. Eucharistia sacramento fieri conversionem totius substantia panis in corpus, et totius substantial vini in sanguinem; quam conversionem catholica Ecclesia Transubstantiationem appellat*. Et Trident, sess. 15, can. 2: < Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiae sacramento, remanere substantiam panis et vini unâ cum corpore et sanguine Christi, negaveritque mirabilem illam ei singularem conversionem totius substantia panis in corpus, ei lotius substantia vini in sanguinem, manentibus dunlaxal speciebus panis ei vini, quam quidem conversionem catholica Ecclesia aptissime transubstantiationem appellat, anathema sit. > El cap. 3, quod inscribitur, *de Transubstantiatione*: < Quoniam Christus corpus suum id quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit, ideò persuasion in Ecclesiâ Dei semper fuit, idque nunc denudò. Hæc synodus declarat, per consecrationem panis ei vini conversionem fieri totius substantia panis, in substantiam corporis Christi, et lotius substantia vini in substantiam sanguinis ejus, quæ conversio convenienter ei proprie à sanctâ catholicâ Ecclesiâ Transubstantiatione est appellata. Hæc ibi concilium, nec plura. Quare ul h it sunl de fide, quia hæc sunl in professione nostrâ, b.rc proposita à concilio generali; ilà à contrario, nulla alia doctrina de Transubstantiatione est de fide catholici, quia nec in professione nostrâ, nec in concilio Tridentino, aut alio generali, licèi fovendæ discissioni, ex quâ vivimi, frequenissimè varias, ei plcrasque partim valdé exosas populis, parlum blasphemias fidei calholicæ describant ministri ei imponam. Explicatius bæc dica-

mus. Quarò l', *nun est de fide*, imò blasphemum. in hoc mysterio trnnsubstantiari panem in corpus Christi, sicut panem quem comedimus transubstantiatur in corpus nostrum; aul *per transubstantiationem fieri, ut materia panis incipiat esse sub formi corporis Christi*, sicut cimi panem comedimus, materia panis per nutritionem incipit esse sub formò corporis nostri. Probatur Ie, quia non habetur id in Tridentino; imò contrarium; si enim id fieret, non fieret conversio lotius substantia panis in corpus Christi; sed materia illius dunlaxai transmutaretur, sicut in nutritione nostri ordinarie fit. 2° Quia si ita esset, Christus esset corruptibilis, augeretur, minueretur, ut fit cimi panem comedimus, et mutatur in corpus nostrum. 2' Nec de fide est, *Transubstantiationem fieri ex eo, quod de novo producat corpus Christi, aut conservetur*; etiam suprà diximus corpus Christi in Eucharistiâ nec produci de novo, nec conservari de novo; *aut saltem per illum modum substantialem aut accidentalem produci*, quæ productio, conservatio, aut modus substantialis, aut accidentalis, aut per quæ sit impossibile corpus Christi, aul sanguis cum substantia panis, aut vini, ei perillam impossibilitatem eam expellat, sicque et hæc ratione Transubstantialio fiat. Imò Corpus Christi, ei substantia panis, non sunl ex se impossibiles.

Probatur 1°, quia nihil horum habetur in professione nostrâ, aul Tridentino. 2' Quia Vasquez ei cum eo plurimi, falsa esse hæc omnia ei singula variorum scholasticorum placita demonstrat. Falsum, impiam, esse nullis probal, disp. 181, cap. 5: < Transubstantiationem formaliter esse actionem, perquam modus aliquis substantialis producat. > El cap. 4 et 5: < Transubstantiationem esse conversionem ipsius Christi, seu productionem novam. > El cap. 5: < Transubstantiationem esse novam *conversionem* Corporis ei Sanguinis Christi in Eucharistiâ. > El cap. 9, < Prædictum modum conversionis, cum supervacaneum esse ex veritate verborum consecrationis, ei ex fine sacramenti ostenditur. > Quæ sil horum opinionum verior, qianquàm falsâs has omnes esse arbitremur cum doctissimo Vasquez, non est nostrum hic discutere; sufficit inde probari, longe bæc esse à fide, ex doctorum omnium nostrorum sententiâ, (piorum nec unus somniavit ali(luid horum esse de fide. Quàm ergo calumniose ministri hæcet similia fidei calholicæ imponunt!

5° Nec est de fido, *panem et vinum per consecrationem annihilari*. Probatur 1* quia neutrum habetur in Tridentino. 2° Controversia vocationis et non rerum est, inquit bene Vasquez, disp. 183, cap. I; qui addit: Nonnulli scholastici veram Transubstantiationem concedentes, docent panem et vinum, quæ dicuntur converti, ilà desinere, ut vere annihilentur; in hæc sententiâ est Scotus, Okam, Gabriel, Major, qui inquit: < Neque de hæc re nimifim contendendum est, sed unicuique liberum relinqui debet, hoc aul illo modo loqui. > — < Perantiqua Limen, habet Vasquez, cap. 2, scholasticorum sententia, quam lilænter amplector, est dici non posse panem et vinum in hoc sacramento annihilari. > In cujus probatione fusus est, cap. 2 et 3.

4* Longé longitis à fuie Mini hæ aliæ qtiæstionfcs, quia eliam sunl cxli ù Transubslatitiationem particularem in Chrisli corpus de quà solà agimus, proposita:cl discussa: à Vasquez, qui hæc ludici : Primó, disp. 82, < an corpus Chrisli præsens fieri p-ducrit buie sacra- inculo absque conversione panis in ipsum , varia: sunl scholasticorum scnlentiaē > quas fusé refert. 2\ disp. i S i, an quælibet res in quamlibet aliam converti possit, varix scholasticorum sentendo*. Probatur ex regulis datis nihil horum esse de fide.

5 Quid ergo esi, et in quo consistit bæc Transubslandatio? Non discedendum à verbis Trid. cap. 4, citatis, et ibi hæcndum, *ncc sapiendum plus quam oportet i sapere, sed sapere ad sobrietatem*. Addam lamen quæ conformiler huic capiti habet Vasquez, non quòd statuamus quæ infert de fide esse; sed sufficit, quò quis sil Catholicus, Transiibstantiationi hoc modo, aliis si placet refutatis, acquiescere : porrò facillimum erit cuivis subscribere; nullam enim prorsiis difficultatem habet doctrina Transubstantialionis sic docte explicata: : < Explosis, inquit, disp. illa 18, cap. II, aliorum opinionibus, superest, ul nostram sententiam, (piam antiquorum scholasticorum sine controversià esse censemus, in medium proferamus. >

< Ea vero est, rationem formalem Transubstantiatio is, neque esse mutationem, neque productionem alicujus rei, sed relationem quamdam ordinis, inter substantiam quæ desinit, el eam in quam desinire dicitur, cx quo fil, ut bæc conversio scu Transubslantialio, nulli alii mutationi aut actioni omninò assimilelur. > El cap. 12: < Memorandum quod suprà diximus, talem esse significationem verborum consecrationis, ut vi significationis ipsorum, non solim fiat corpus el sanguis Christi præsens reipsà sub speciebus, sed etiam desinat substantia panis et vini; quia ciim sint à Christo instituta, el nomine illius proferantur, vera esse debent; vera autem esse non possunt, nisi efficiant corpus et sanguinem Chrisli presenten! sub speciebus, et destruant panem. Potuit adductio corporis Chrisli, et desilio panis à Christo fieri alia forma verborum, cujus aiterà parte significaretur præsenlia corporis et sanguinis Christi, altera verò desilio panis el Vini, etsi Christus aut Sacerdos nomine Christi diceret: *Hic sil corpus meum et amplius non sil panis*; vel contra: *lite non sil panis, cl sit corpus meum*; et de sanguine similiter. Quamvis aulcm tunc idem effectus fieret, qui nunc fit, quod attinet ad desitionem panis, et presentian: corporis el sanguinis Christi, tamen non fieret eodem modo; neque enim tunc Christus aut sacerdos diceretur, adducendo corpus Christi, destruere panem, aut destruendo panem, adducere corpus Chrisli; sed diceretur simul adducere el destruere; quia eodem modo desitio el adductio in re ipsà se haberent, sicut etiam in significatione verborum, in significatione autem ità se haberent, ul significatio unius, non esset causa significationis alterius; neque, ad suam veritatem illam ul quid consequens necessariò, postulant, sed simul tantim se invicem comitarentur, el per accidens seu cointanter, ut dicitur, se haberent, sicut in tà

formé verborum apparet; al verò in formé quà nunc utimur ad consecrandum, illa duo sic se habent, ul unum tantim significetur, nempe, corpus, aut sanguis Christi præsens (neque enim vertm consecrationis significant desitionem panis et vini, ut palet), ità tamen iit veni significatio corporis et sanguinis Christi præsentis, nccessariò postulet desitionem panisel vini, ac proinde desilio nccessariò consequatur corpus Christi præsens, prout illis verbis significatur; quo fimi sacerdos utens illis verbis, vere dicatur efficere præsens corpus el sanguinem Chrisli. et ipso corpore presente veré significato destruere panem. >

Nam docci bene idem, disp. 180, cap. 4 : < Accidentia primarie saltem indicant propriam substantiam quandiii ibi est, non aulcm alienam, cl ità ostendens quodlibet corpus in quo Deus reipsà est, nemo veré enuntiare potest : *Hoc esi Deus* ;cl si Angelus esset in aliquo corpore, nemo ostendens corpus illud veré el proprie dicere posset: *Hoc est Deus; hoc est Angelus*; sed ul veré enuntiet, dicere debet : *Hic est Angelus, et hic est Deus*; hoc est, in hoc locoaul corpore. Cùm enim pronomen *hoc* demonstrativum, directum ad accidentia quæ sentiuntur, non demonstret illa, sed substantiam sub illis, el propria hæc substantia primarie, iuò solùm demonstretur; efficitur ut presente proprià substantià aliena nequeat demonstrari. E contrario verò si propria substantia sub accidentibus suis non sit, sed aliena, rectè etiam, imò nccessariò, aliena demonstratur. Cùm igitur Christus, postquam accepit panem, veré enuntiaverit illud, quod sub speciebus offerebat, esse corpus suum ; el accepto calice cum vino, illud quod sub speciebus illis offerebat, esse sanguinem suum, neque vere bæc verba enuntiare potuerit de ipsà substantià panis et vini, ut palet, neque de suo corpore el sanguine naturali, si cum substantif panis cl vini sub propriis accidentibus illis simul manerent, ul probatum est, necessario fieri debuit, ul substantia panis cl vini desineret, el sola substantia corporis el sanguinis Christi sub illis accidentibus maneret. Predicla ratio, quod attinet ad destructionem substanliæ panis el vini, de quà hic solim disserimus (nam de presentia reali satis diximus), efficacissima est. > Vno verbo, imnsulislanlianio nihil addit præsentia corporis Christi, *nisi desitionem panis* virtute significationis verborum, seu quò verta Christi sint vera, et nomine transubstantialionis, nihil aliud csl intelligendum, ut palei ex didis. < Conversio formaliler, inquit Vasquez, disp. LSI, cap. 12, est denominatio quædmn ordinis, in eo quod desinit relata ad id, quod fuit causa desilionis in loc sacramento, *quo verba sint vera*; cl nihil aliud esse potest preler denominationem ordinis, el quidem cxlrinsecam et solius rationis, scu preler relationem el quidem non realcm, > sed rationis solius. Saltem certissimum est, tenere sic transubstantiationem, sufficere quò sis Catholicus. quidquid sil de variis opinionibus quorundam Scholasticorum rejectis à nobissuprii. — Ilogamus te, qua: difficultas, posito quòd credalur *Corpus Chrisli realiter esse præsens in pane*, scu sub symbolis *Euchari* siite*, credendi Transubstantiationem hanc ? nulla sanè«

(T Aut saltem doctrina Transubstantiationis sic exposita, non est legitima causa secessionis, seu (tosilo ex Iküllæo, Apol. cap. 7, quòd credere < Coquis Domini esse præsens in pane Eucharistiae, nullum habeat venenum, nec praejudicet pietati, nec saluti ne quidem credentis id, dicendum certo Transubstantiationem nullum continere venenum, nec praejudicare pietati seu saluti credentis illam ; » cum ipsa nihil addat reipsa praesentiae nisi *desilitionem panis*, quòd verba Christi sint vera; quæ desilio non potest, nisi ab emotæ mentis homine censeretur *perjudicare pietati* seu *saluti*, posito quòd credere praesentiam illam non *praejudicet*. t n lê rursus ex alio Daillæi principio supra relato sequitur: *Nec bonum Christianum, nec ferendum civem, nec hominem sensatum haberi posse* in imperio, qui non credit transubstantiationem ut jam explicatam.

§ 15. *De adoratione Eucharistiae*.*.

Professio nostra nihil habet distincte de hac adoratione, quod sequatur ex praesentia Christi sub symbolis. Tridentinum autem de eâ expresse sic sess. 15, can. G: < Si quis dixerit in sacramento Eucharistico sacramento Christum non esse cultu laetiae cliam externo adorandum, ideoque nec festivâ peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus secundum laudabilem et universalem Ecclesiae sanctas ritum et consuetudinem solemniter circumgestandum, vel non publicò, ul adoretur, populo proponendum, et ejus adoratores esse idololatrias, anathema sit. • Et cap. 5, postquam, cap. 5, assertum est, < verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem, sub panis et vini specie, una cum ipsius animò et divinitate, existere; » et Transubstantiatione, cap. 4, stabilità, docci inferendo, cap. 5: < Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles, pro more in Ecclesia catholica semper recepto, laetiae cultum, qui vero Deo debetur, huic sanctissimo sacramento in veneratione exhibeant. Neque enim ideo minus est adorandoti, quòd fuerit à Christo Domino ut sumatur institutum; nam illum cumdem Deum praesentem in eo adesse credimus, quem Pater aeternus introducens in orbem terrarum dicit : *El adorent enim omnes Angeli ejus*, Psal. 96, 8; Ilcbr. I, G. Quem *magi procidentes adoraverunt*, Matt. 27. Quem denique in Galilæa ab Apostolis adoratum fuisse Scriptura testatur, Mali. 8, 15. > Hoc ergo est de fide, quia propositum in concilio universali. Unde è contrario sequitur nihil aliud de adoratione hâcesse de fide. Sequitur ilaque :

Primo, non esse < de fide, imò meram puramque calumniam, camque gravissimam, quod imponit Daillæus doctrinae Ecclesiae catholicae, còque majori poenâ dignum crimen, quòd doctrinam hanc nobis impositam statui Unquam principem discessionis in religione et proindeurbationi lùm Ecclesia', tum imperii, in Apolog. cap. 9, subscripta ab aliis ministris Masrezalio, DrclinCurlio, et Auberlino, et in epist. ad Monglatum his verbis: < Qnæsio est, inquit, non quòd oporteat adorare corpus Christi in Eucharistie, sed quòd oporteat adorare Eucharistiam ipsam, ul inclamo et pro-

testor in titulo, principio, et medio, et fine, cap. 9 Apol. At magnum discrimen est inter has duas adorationes. Hæc ultima deferretur certo cuidam objecto subsistenti in loco quo dirigitur, scilicet substantia? vel à Le ab accidentibus panis et vini; quo lit ut praesupposito quòd hæc substantia sit quædam creatura, (alis adoratio ei exhibita, erit necessarii) servitium illicitum et prohibitum a Deo; cum lamen prima adoratio sit solim vana et inutilis, et cadat, ul sic dicam, in nihilum, errans, non quòd deferatur objecto non adorabili, sicut facit alia, sed in hoc solim, quòd errore quærat cum, et putet se complecti ibi, ubi non est. > Ila Daillæus, ultimam istam adorationem distinctam, et aliam à primò, seu duas adorationes objectorum subsistentium sub symbolis, quod horremus, nobis affingens. Sed quòd talis adoratio *non sit de fide*, patet I°, quia non habetur in Tridentino. 2° Nullus nostrorum doctorum finxit duplicem illam adorationem sic relatam à Daillæo, duorum objectorum subsistentium, seu ultimam scilicet, *delatam certo cuidam objecto* subsistenti in loco quo dirigitur, nempe substantiae velalæ sub accidentibus panis et vini, praecler adorationem primam delatam ipsi Christo. Quis Catholicorum, dico, hæc objecta adorationis sub speciebus somniavit? nullus sane: et pestifere somniaret; nec adoramus *aliquid subsistens indefiniti, quidquid illud sit*, sub speciebus, sed solum Christum creditum ibi esse; ergo calumniose id nobis astringit Daillæus. Probatur 5U, ex responso doctissimæ Facultatis theologicæ Parisiensis in hæc verba : Petitur a DD. doctoribus, respondeant: < An factum contentum in pag. 65, epist. I). Daillæi, ad D. Munglath. anni 1654, sit verum. Subsignati doctores theologicæ Facultatis Parisiensis respondent quòd factum est falsum, et impositum Ecclesiae catholicae, quæ adorando sanctam Eucharistiam, non credit ibi adorare aliud subsistens velatum ab accidentibus panis et vini, quàm Jesum Christum, dicit anathema iis, qui ibi vellent adorare aliam quamcumque substantiam. Et falsò supponitur ab auctore plus esse periculi in adoratione Catholici, quàm Lutherani, quòd Catholicus deferret adorationem suam objecto non adorabili, et proinde ejus servitium necessario illicitum esse et prohibitum à Deo; cum verum sit, objectum quod Catholicus ibi adorat, esse Jesum Christum, adorabilem ubicumque est, et proinde in Eucharistia, in qua Ecclesia catholica, post consecrationem, non agnoscit nec recognoscit aliam substantiam, quàm Jesum Christum; quare nec aliam ibi adorat, nec potest adorare. Et si ex inconsideratione aut aliter, loco Eucharistiae, propositus foret panis non consecratus, Catholicus non intendit, nec credit adorare, nec posse adorare dictum panem, nec vult cum adorare, nec aliud subsistens quàm Jesum Christum, 18 aprilis 1643. Subsignati in originali; Jacobus Hennequin, Emmeretz, Perrere, du Fresne, de Minie, Chapelas, M. Cantal, Brousse, Judas, A. de Mauliy. > Quis vel deviorum feral ministros doctrinam falsam catholicis imponentes, et ei imposturi scissionem foventes tim noxiam Ecclesiam, saluti animarum et imperio ?...

Haud longé dissimilis calumnia est, cimi idem Daillæus præler adorationem Christi sub speciebus lingit, Apol. pag. 45, 4G, GG, nos *adorare Sacramentum latrtà absoluta*. Quis Catholicorum *figit duas adorationes* «l'scin/as, unam *Christi in Eucharistia*, aliam *Eucharistia* ipsius, sive *subsistentis* licti à Daillæo? El cùm dicimus nos *adorare adoratione absoluta sacramentum*, iilelliginius Christum ipsum sub speciebus, quem sæpè *rem sacramenti et sacramentum*, quod ibi sil tanquàm causa gratiæ, solemus nuncupare; alias absit ut sacramentum adoratione *absolutd*, quod sine idololatria non possemus, adoremus. Veneratio Symbolorum, de quâ poslcà ut distinctorum à Christo, csl omnium nostrorum scnlentià solùm *relativa*, non absoluta. En aliam itaque vel similem precedenti imposturam.

3' Non est de fide, imo nec verum, duas adorationes poni à Trid., sess. 13, cap. 5, alteram *Christi*, alleram *sacramenti*, ut supponit Daillæus. F Quia Trident, non habet esse duas. 2? Recte Vasquez, disp. 109, cap. 3: < Cùm, inquit, Tridenlinum de adoratione sacramenti Eueharistiæ loquitur, atque affirmat lalriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic sacramento in veneratione esse exhibendum, de Christo sub speciebus contento, vel de ipsis ul Christum continentibus loquitur; nam cl ipsum Christum ad rationem sacramenti pertinere multi recte arbitrantur; imo cùm ipse sit res sacramenti, sacramentum etiam dicitur; aut saltem species non dicuntur sacramentum, nisi quatenits sub se corpus el sanguinem Christi rcipsa continent. > Ilæc recte Vasquez. 5 Probat, quia habet Tridenlinum, *latria* cultum, qui vero Deo debetur, huic sacramento in veneratione exhiberi*. At certum csl cultum illum lalriæ esse *absolutum*, et certum etiam absolutum non deberi nisi Christo, non aulem speciebus. 4' Quia addit Tridenlinum *cultum illum delatum à magis*, etc. Quis aulem non videt cultum illum fuisse absolutum Christi ipsius, nec alium? 5° Inferi illum *cx præsentia Christi*, adorabilis ubicumque sit. Ergo nulla ibi mentio adorationis symbolorum. Quare sacramenti nomine adorandi *latrili absolutd*, Christus ipse sub symbolis intelligitur, (pii sub illis etiam sacramentum a nostris sæpè dicitur, quòd sil ibi significans et dans gratiam, uti jam diximus.-Saltem quæ dicimus, à nemine Catholicorum habentur ul opposita fidei catholicæ; ergò saltem falsum est, *de fide esse, duas* adorationes poni à Tridentino, *Christi et sacramenti*, tanquàm distinctas, seu ul duas; una cl eadem varié et vario modo exprimitur.

4' De veneratione symbolorum, quæ sine dubio, *relativti* est, non *absoluta*, non foret quod quidquam diceremus; de illà enim nihil dixit Daillæus, nec ulla est peculiaris difficultas. Vasquez, pari. 5, disp. 118, cap. 12, docet pluribus: (cumdem modum in sacramenti Eueharistiæ adoratione servandum, quem in imaginum cultu; scilicet corpus Christi in Eucharistie dignum esse adoratione lalriæ. > Quod pluribus probat, cap. 12. Quornodò verò, addit ibidem, species ipsæ Sacramenti *adorentur, seu veneratione digna* sint*, inter scholasticos dissensio csl; omnes enim eodem modo de speciebus sacramenti, quod de imaginibus Christi, *philoi*

iih i.

sophari debent, ciim sit utrobique terminus idem formalis *Christus scilicet adoratus*; non csl tamen lām fervens affectus reverentia erga Christum in imagine, quàm in sacramento, *ob ejus in isto praesentiam*, et aliquo signo exteriori majorem hanc reverentiam erga Christum in sacramento, quàm in imagine indicamus. *Spe** *cies* sacramentales, inquit idem ibidem, sunt res inanima, cl secundum se capaces non sunl culiùs el honoris, nisi qualcnùs conjuncta cum Christo quem continent. Quarè adoratio nullâ ratione in exterioribus accidentibus sistere potest, sed ad intima penetrare debet, nec adorantur accidentia, sed Christus contentus sub illis. > Relege quæ diximus de imaginum cultu, cl hic applica eodem omninò modo, sicut ibi diximus, non esse de fide imaginem ne quid» m Christi *adorari*, multò miniis *latria*, imò vel cultu *religioso* coli, multò miniis *eodem cultu* quo prololypon, ita dicimus non esse de fide species sacramentales seu symbola *adorari*, multò minus cultu *latria* coli, vel cultu *religioso*, vel eodem cultu quo Christus; nec proinde sacramentum Eueharistiæsumptum, utsæpèsumisolet, pro symbolis, signis el spccicbus.

Nec Catholicus ullus intendit sic adorare albedineni et rotunditatem quam cernit oculis, sed solum Christum quem non videt, credit tamen ibi contentum; symbola Lamen, sicut vestem regis, veneratur. < Recentiores aliqui putant, inquit Vasquez, cap. illo 12, Gabrielem in ei fuisse scnlentià, ut diceret sacramentum hoc, id csl, spectes sacramentales, per figurant synecdochen, hoc est, ratione Christi subeo contenti, non aulem proprie, adorari; > quod ipsemet Vasquez consci non improbandum.

5* Placet etiam ob multi alia conjuncto, addere istud ex Vasquez, disp. 109, cap. 4: < Ex affectu lalriæ, qui dicitur adoralio, el circa exemplar primo versatur, derivatur nota exterior submissionis, quæ communi modo loquendi dicitur honor, cultus et adoratio ejus, quod corporaliter contingit, aul coram quo Cl; ilà ul per illud in prololypon transmiliatur; at opus externum laudis, quo laudamus exemplaris excellentiam, opus etiam orationis, el sacrificii, soliim dicitur communiter aul laus, aul oratio, aul sacrificium ad exemplar relatum, non ad imagines; et ideò communiter nec ad imagines, nec ad res inanimatos et adhuc per accidens hæc omnia referri, sed coram illis fieri dicuntur. Idem quod de imaginibus hactenus diximus, de speciebus et accidentibus sacramentolibus dicendum arbitror, ob camdem prorsùs rationem. Dati operò dixi, de spccicbus seu accidentibus sacramentolibus; nam si de sacramento loquamur, cum aliquid illius sil Christus ipse, ul supra notovimus, sicut absolute dicimus ipsi latriam in spiritu exhiberi, sic etiam cl orationem, et laudem divinam, cl sacrificium, ad ipsum posse referri hòc de causò fatendum csl. >

G' Uno verbo, ul eodem honore regio, non duplici aul diverso, honoratur rex sine pallio el cum pallio, aul rhedà tectus; ridendumque se aulicis el prudentibus exhiberet, qui regi absque pallio honorem redderet regium, pallialo aut rhedà tecto denegaret; ex

stultus omninò judicaretur, si hinc à regia rebellis lugeret, ne palliatum aul rheda tectum colere cogeretur: ità ridendos, ne dicam stultos, se exhibent devii, diim *Eucharistiam ipsam adorare*, idololatria» incusant, seu Christum vel ut palliatum cl tectum symbolis (quomodo propositum Christum sub speciebus *Eucharistiam*, cl sacramentum *Eucharistia*: nuncupamus) horrent adorare, cl proplcreà scissionem ab Ecclesiâ facilini, neutiquàm faciendam licité, seu non esse idololatriam, *si non adoretur corpus Christi in Eucharistia*, seu si Christus cxlrà sacramentum, seu etiam in sacramento adoretur; ut habetur in episl. ad Mungimi, pag. 65, jam relata. O singularem stultitiam in hoc præcipuê schisma facere ab Ecclesiâ romanà, quod lamen ex ministris in hoc maxime fundatur, ul ex Apologià cl episl. ad Munglatl. suprà chatis retulimus! Sane Christus seu nudus in presepi, aut cruce, seu tectus vestibus, seu opertus cœlo aul symbolis (quo in slalu Christum ipsum sacramentum Eucharistiæ nuncupamus, et hoc sensu, nec alio sacramentum hoc latriæ adoramus) eodem prorsiis cultu adoratur. Riderem devios, doctoresque nostros aulici, si quis luce regio honore applicala discuteret, et quali honore pallium regis operiens regem, aut in vestiario repositum, honorandum foret, nullis clamoribus digladiaretur.

7 *Spectatum admissi risum teneatis amici!* Devios acriter, et limi nullis decertantes *quali honore* seu *species sacramentales*, qnæ sunl pallii seu opertorii instar, seu *sacramentum*, id esl, species tegentes Christum, el ul includentes Christum, seu Christus sic tectus sil colendus, cl an duplex sil honor, cl prælereà alius sil relativus specierum, cl qualis.

Vereor et ne aulici, cùm ista tot subtilitatibus in scholis nostris involvimus, Incili subsannent nos; nec forsàn immeriti), cùm non sine risu exciperentur applicita honori regio, in quo tamen est eadem omninò ratio,' el similes prorsus formari circa illum possint difficultatescl moveri lites.

8* A llamen saltem, *si credere Christum esse realiter pnvsentem sub symbolis Eucharistiæ, ejusque corpus sub fis creditum adorare in Eucharistia, nullum habet venenum. nec pnrjudicat saluti* illud credentis, el sic ndu- l iniis, nemo same mentis polcsl dicere *perjudicare s duii, mu venenum aliquod habere*, sacramenti seu Eucharistiæ adoratio, et quidem *latriæ absoluti? et summa'*, modo à nobis explicato. Unde rursus sequitur, *nec bonum Christianum, nec ferendum civem, nec hominem sensatum haberi posse*, qui dictam refugit *adorationem lacrrjnento seu Eucharistiæ* exhibere, ut palet ex dictis.

J ii. De sacrificio Missa:.

Sic habet professio nostra : *Profiteor in Missa offerri Deo verum, proprium et propitiatorum sacrificium pro viris cl defunctis.* El Tri.l. sess. 22, can. I : < Si quis dixerit in Missà non offeri Deo verum cl pni priiun sacrilicium, aut quod oiïerri non sit aliud, quàm nobis Christum ad manducandum dari, anathema sil. > Et can. 5 : < Si quis dixerit Missa*. sacrificium tantum laudes el gratiarum actiones, aul nudam comme-

morationem sacrificii in croce peracti , non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti, neque pro vivis et defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, cl aliis necessitatibus offeri debere, anathema sil. i Hæc ibi de lido , quia proposita à concilio universalis; à contrario nihil sequentium esl de fide.

Primó, itaque de fide non est, sacrificium Miss# esse sacrificium absolutum, et non tantummodo commemorativum, seu relativum , verumtamen verum et proprium; sed cl quæ sequuntur, in quibus nutant doctores, ulreferam, non sunl de fide. Probatur l*. quia Tridentinum nil.il de his rebus statuii, in quo non deerant viri doctissimi, qui scirent hæc controversa esse in scholis. Probatur itaque :

2° Quia hæc controvertuntur etiam inter doctores scholasticos, referente Vasquez, disp. 222, cujus vel soli capitum tituli sufficiunt nostro intento his verbis: < Oblationem illam quæ quibusdam verbis fil à sacerdote ad rationem sacrificii nullo modo perlinere , > cap. i. < Neque fractionem, neque distributionem hujus sacramenti ad essentiam sacrificii spectare, > cap. 2. < De consumptione hujus sacramenti comparatà cum sacrificio variæ scnlcnliæ, > cap. 5. < Essentiam hujus sacrificii in sola consumptione non consistere, neque eam aptam esse ul ad aliquid horum à Christo institueretur, > cap. 4. < In sofà consecratione hujus sacramenti lotam essentiam hujus sacrificii positam esse in universum probatur, » cap. 5.

< Vera ratio sacrificii in consecratione posita, varie exponitur à theologis, > cap. G. c Ealenùs solimi in consecratione rationem hujus sacrificii positam esse, quatenus sacrificium enicis eo repræscnlalur, testimoniis Pnlrum ostenditur, > cap. 7. < Essentia hujus sacrificii ex solà mortis Christi repræscnlatione, optimà ratione colligitur, > cap. 8. < Diluuntur objecta adversariorum, > cap. 9. Ila varii varió sentiunt; proinde nihil horum est de fide. Summa sententia Vasquez habetur cap. 8 : < Ratio sacrificii in significatione omnipotentiae Dei auctoris vitæ et mortis formaliter posita est; ac proinde si sil oblatio aliqua per quam absque rei oblalæ immutatione vcrà et reali, Deus auctor vitæ et mortis denotari el coli possit, vere et proprie sacrificium dici debet. Hujusmodi autem est consecratio corporis cl sanguinis Christi absque reali immutatione ipsius Christi, ob solam repra'sentationem mortis ejus ; illa igitur vere et proprie sacrificium erit. Porrò autem per solam representationem muriis Christi in consecratione, ilà lignificali Deum auctorem xilæ cl mortis, sicut per ipsam cruentam morlem Christi, manifestum est ; nam commemoratio mortis Christi représentât, ei (piasi présentent) eam facit, denotai Deum, auctorem vilæcl mortis, ac si Itine Christus in honorem Dei reipsà occideretur, atque adeò ad essentiam sacrificii in universum immutatio rei ublaku non requiritur, quia *commemoratirum* sacrificium, sine illà esse potest, tametsi ad essentiam sacrificii *absoluti* necessaria sit.eó quòd ratio formalis sacrificii, quæ esl significatio non in verbis, sed in rebus, qua denotatur Deus auctor vitæ cl mortis, fine tali

immutatione in sacrificio commemorativo reperitur.

Est lamen valile observandum, ad sacrificium commemorativum, quod verè et proprie sacrificium dicitur, non satis esse si solum sit signum nudum mortis alicujus rei nullo modo continens in se rem ipsam cujus mors repræsentatur; sic enim non diceretur res illa cujus mors repræsentatur, in sacrificium offerri, neque vere commemorative sacrificium, quin potius signum lanium et larva sacrificii esset, sed necessario requiritur ut res ipsa cujus mors repræsentatur, sit signum mortis sui ipsius; v. g., si vera esset sententia hæreticorum, qui negant sub speciebus panis et vini corpus et sanguinem Christi, et substantia panis et vini ibi esset, repræsentari quidem posset mors Christi, ut ipsi hæretici etiam concedimus, ai Christus in sacrificium non vere et recipiatur sed tantum in figurâ offerretur. Nam epto pacto vere et reipsa in sacrificium offerri dici potest id, circa quod actio sacerdotis offerentis non nupta, sed tantum similitudine quiddam, et in figurâ versatur? « Cæterum, cum ipsemet Christus sit sub speciebus panis et vini, et circa illum actio sacerdotis offerentis ipsa ita versetur, ut ipsemet per species panis et vini, ex modo peculiari quo à sacerdote consecratur, repræsentet cruentam et realem mortem sui ipsius, et ea representatione denotet Deum auctorem vilæ et mortis, quamvis non dicatur recipiatur et vere, sed in sola figura et similitudine, occidi et mori, lamen verè et recipiatur immolari, et in sacrificium offerri dicitur. » Hæc Vasquez. Quid facilius creditur *sacrificio vero et proprio*, solum tamen *commemorativo*, non autem *oblationis*, sic explicato?

2^a Aul saltem, posito quod *credere corpus Christi esse reale sub symbolis panis, nec habeat venenum, nec præjudicet salutem credentis*, ex Apol. cap. 7, quis non dicet, *credere sacrificium verum et proprium*, sed *commemorativum*, ut explicatum, *non habere venenum, nec perjudicare salutem*? ex quo rursus deducet, *nec bonum Christianum, nec ferendum civem, nec hominem sensatum haberi posse* in imperio, qui non credit tale *sacrificium*: (piod sufficit quod quis sit Catholicus, ut supra diximas in simili.

De *propitiatione*; præterquam reſeruntur ex Tridentino, addendum in explicationem ex eodem, quod habet, sess. illa 22, cap. 2: « Et quoniam in divino hoc sacri-fleto quod in Missâ peragitur, idem ille Christus continetur, et inenſente immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruentò obſtulit, docet sancta et nodus sacrificium istud, verè propitiatorium esse, per ipsumque fieri ut si cuñ vero corde et recta fide, cuñ metu et reverentia contriti ac pœnitescentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur et gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippè oblatione placatus Dominus gratiam et donum pœnitentiæ concedens, crimina et jæccala etiam ingentia dimittit; una enim cadrmque est hostia, idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, solò offerendi ratione diverrà; cujus quidem oblationis cruento, inquam, fructus per hanc uberrimè percipiuntur, tantum abest ut illi per hanc quovis modo derogetur. Quart non solum pro fidelium vivorum

peccatis, pœnitentibus, satisfactionibus, et aliis necessitatibus, sed pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite juxta Apostolorum traditionem offertur. » Hæc ibi. Quarè ut hæc sunt de fide, ita nec plura sunt fide credenda. Sicque quæ blaterant adversarii contra *propitiationem* facile diluuntur, itaque longe abest ut sacrificium Missæ sit *propitiatorium*, sicut sacrificium cœnæ. Nam istud meritorium fuit redemptionis, seu remissionis peccatorum et gratiarum omnium, quæ nobis conferuntur, et omne meritum Christi in eo fuit consummatum, et hoc sensu fuit *propitiatorium*; illud vertesse voluit Christus, *vetuli instrumentum*, inquit bene Vasquez, disp. 229, cap. 2, *quo meritum passionis suæ nobis applicaretur*, ut et applicatur per sacramenta, per fidem, et per bona opera; et hoc sensu *propitiatorium* est, quomodo etiam fides, et pleraque sunt propitiatoria. Quid facilius creditur tali *propitiatione*? et quæ ibi derogatio propitiationi sacrificii crucis?

2^a Non nisi per *impetrationem* hoc conferre, et proinde non nisi « per impetrationem et mediatè esse propitiatorium, docet benè Vasquez, disp. 128, cap. 2 et 5, ubi probat hoc sacrificium non habere vim instar Sacramenti Pœnitentiæ, scilicet immediatè non modo remittendi mortalia, sed nec venialia, vel conferendi gratias justificationis augmentum, sed tantum mediale, seu vim impetrandi gratiæ auxilium, quod et à mortalibus à venialibus justificari, et in justificatione sua homo crescere possit, seu impetrandi spiritum pœnitentiæ et contritionis, per quam peccata nobis remittuntur, » aut alios sanctos motus animi, per quos homo possit crescere in justificatione. Hoc modo, scilicet per *impetrationem*, sunt propitiatoriæ fides, contritio, etc., sed istæ ex parte et honestate operantis. Illud virtute rei oblatiæ seu justificationis Christi; eodem modo, scilicet per *impetrationem*, bona etiam temporalia, *salus corporis, liberatio ab ægrotudine aliquâ, (nec tunc tunc, et id genus alii effectus sunt hujus sacrificii*, quæ etiam oratio impetrat. Quæ ergo difficultas credenda talis *propitiationis*, et obtentionis talium effectuum?

5ª Non semper cœrlè lege, inquit idem Vasquez, cAd. disp. cap. I, « sed aliquandò virtute hujus sacrificii obtineri auxilium gratiæ ad justificationem cibona temporalia experimento compertum est. » Et ibidem addit idem: « Nam non semper remittit peccata eo modo, quo supradictum est per ipsum remitti, neque semper virtute ipsius conferuntur alia auxilia spiritualia, neque semper bona temporalia intuitu illius à Deo impetramus. »

4^a « Oblatione hujus sacrificii proximè, seu immediate, et semper certoque remitti pœnam temporalium viventium, seu debitam eorum peccatis, et hoc etiam modo propitiatorium esse provivis, nullà ratione negari potest, » inquit Vasquez ibidem, et probat, quia cum sit causa particularis, per quam nobis applicatur meritum universale Passionis Christi, ut ex Tridentino retulimus, opus est ut illi aliquem effectum sicut etiam sacramentis, certo tribuamus, lametsi jà deal ex dispositione eius, pro pio offertur; nullus autem ei tri-

Imi coinmodiis potest, quàm remissio pœnæ, si quidem reliquos non semper confert (ul jam ex ipso retulimus). › Reliquum igilur csl ul effectus quem certà lege hoc sacrificium semper operatur, sit remissio pœnæ jam in viventibus, juxta cujusque dispositionem, < el hoc cliam nomine csl *propitiatorium* pro vivis et defunctis. » Addit Lamen : *Quancquàm ab Ecclesia definitum non sit*. Hoc ergo quòd *cerio semper, seu certà lege*, pœna hæc temporalis remittatur, non csl de fide.

5° Disputat Vasquez, disp. 229, utriim omnes effectus hujus sacrificii, *tàm pro viris quàm pro defunctis*, dicendi sint ex opere operato, an non. < Tametsi, inquit, scholastici omnes, quod allinet ad rem ipsam, eodem modo sentiant, diverso Lamen modo loquuntur, › variasquo theologorum opiniones refert, cap. 1 : < Nec csl idem, inquit, aliquid nobis donari virtute sacrificii ex opere operato et certà lege conferri. › Non itaque est de fide, sacrificium hoc prædicla operari ex opere operato ; nam Tridentinum nihil habet de hoc, el theologi diversimode hunc modum loquendi exponunt, de quo ibi fusè Vasquez.

6 De propitiatione ejusdem sacrificii *erga defunctos*, hæc specialiter notanda, 1° ex Vasquez, disp. 218, cap. 4 : < Defunctis sacrificium istud nullo alio modo prodesse potest, quàm remittendo pœnam temporalem, ut palet. › 2° Quod jam notavimus suprà, *aliquos putare specialiter* de sacrificio Missæ oblato pro defunctis, *non habere tantam efficaciam ut infallibiliter acceptetur, neque esse aliquod opus, quod ex opere operato liberare possit animas defuncturum à panis lege certa et infallibili*; el Vasquez ibidem, cap. 4. < Solus, inquit, Canus el Corduba censent, sacrificium Missæ civià vivos certà lege semper operari remissionem pœnæ ; circa defunctos verò existentes in purgatorio, non item, sed illis solùm ad hunc effectum valere per modum suffragii; vocant autem per modum suffragii, quod solùm prosit prout Deo placuerit illud acceptare, neque certà lege statuerit propter illud, defunctorum panas remittere; sic arbitrantur enectum sacrificii Missæ circa defunctos non esse ilà certum, sicut circa vivos. ›

7° Longissime est à fide, valorem hujus sacrificii esse infinitum, ile quo Vasquez, disp. 150, cujus caput 4 inscribitur, valorem el virtutem hujus sacrificii limitam esse, non pauci theologi autumant.

8 Hæc secretionem faelà, doctrinæ fidei ab eà quæ non csl de fide, quàm facile csl credere *sacrificium Misurasse* pronilialorium pro vivis et defunctis ! Patri etiam ex eà, quàm multa ministri affingant falsò doctrinæ fidei catholicæ, schismatici el divisioni, ex quo vivunt, fovendo.

9* Sed cslo, difficultas aliqua mancai; saltem doctrina lîee fidei sieexposita *nullum Imbel venenum, nec prajudicat piviali d saluti credentis illam*, posito quod (reden* *corpus* Christi esse ridililer præsens in panis symbolis. nullum habeat venenum. Undè rursus sequitur *nec bonum Christianum, nec ferendum civem, nec hominem sensatum haberi posse* m imperio, qui huic doctrina? non subscribiL

§ 15. De Popa, ejus primatu et auctoritate.

Confessio nostra hoc solum habet : *Sanctam Catholicam et Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrem et magistram agnosco ; Ilomanoque Pontifici, B. Petri Apostolorum principis successori, ac Jesu Christi vicario, veram obedienciam spondeo ac juro*. Ex Tridentino sumptum, sess. 25, in quo nec plura : < Sancta synodus pastores omnes obtestatur, ul illa omnia, quæ saucia romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum mater el magistra statuit, quibuscunque fidelibus sedulo commendent, mimique diligentia utantur ut illis omnibus sint obsequentes. › Et in singulis forò sessionibus habetur : < In Tridentinà synodo præsentibus tribus apostolice Sedis legalis. ›

Sed explicatius in concilio Florentino, in definitione synodi : « Definimus sanctam apostolicam Sedem, el romanum pontificem in universum orbem tenere primatum, el ipsum pontificem romanum successorem esse Beati Petri, principis Apostolorum et verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, el omnium Christianorum patrem el doctorem) existere, et ipsi in B. Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam à Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum conciliorum, et in sacris canonibus continetur. › Hoc ergò est de fide, quia propositum à concilio universali; sed nihil aliud est de fide, nec aliter, quia neitiquàm propositum à concilio universali, hoc præserlim in quo Græci et Latini consederunt, el exactissime potestas hæc fuit à Græcis præserlim discussa.

Quare 1°, non csl de fide, pontificem romanum docentem aliquid, sive in concilio particulari, sive in synodo provinciali, etiam cùm alloquitur totam Ecclesiam, scu cùm ex cathedra, ut aiunt, loquitur, dùm exlrà universale concilium doceat, esse *judicem supremum controversiarum*, aut esse infallibilem ; noe quòd sic definitum foret, esse de fide, nisi aliundè Ecclesiæ lolius sensus constaret. Probalur 1**, quia id non habetur in Tridentino, aul Florentino, aul in ullo concilio universali: quinimò, in professione nostra, et in Tridentino, sess. 4, de sola Ecclesia diciui : « Cujus csl judicare de vero sensu, el inlcrprctatione sanctarum Scripturarum. › 2° Quia nullus doctorum hucusque nec ipse Bellarminus id esse de fide catholicà sensit. 7° Quia inter doctores catholicos varii varia sentinæ, ul relatum suprà etiam ex Bellarmino, loin. 1 de Rom. Pontif. lib. 1, cap. 2. < 1 bi. inquit, secunda opinio csl pontificem, etiam ut pontificem, posse esse hæreticum el docere hæresim, si absque generali concilio definiat, et de facio aliquando accidisse. Hanc opinionem secuti sunt aliqui Parisienses, ul Gerson et Ahnain, Castro et Adrianos XI Papa. Qui omnes non in pontifice, sed Ecclesià, sive in concilio generali tantum constituunt infallibilem judicium, in rebus fidei. » Et hæc opinio, addit ipse Bellarminus, *non est proprie hæretica; nam adhuc videmus ab Ecclesia tolerari qui illam scut.mentiam sequuntur*. Quod autem ipse durus censor subijcit, *tamen videtur omninò errare, et hæc*:-

resi *proxima*, non salii firmo fundamento dicit; sed ;Mitins probabilis est illa opinio, lùm oh auctoritatem tantorum doctorum, cliam Adriani \ l Papa: (nondum tamen provecti ad illam Sedem, cùm hæcscrispsit) qui rexit Ecclesiam pauló ante Tridenlinum ; lùm quia in Tridentino nihil de hác re dictum. Denique si quid rationes Bellarmini valerent, probarent papam , etiamsi aliquid *solus* definiat, aut *solimi opinionem suam declaret aliis*, aul *particularibus solùm, non toti Ecclesia?* respondeat, infallibilem esse, queque sic docens pronuntiat, *esse de fide* ; quæ tamen ipsemet Bellarniinus negat, el concedit papam in his casibus *posse errare* , el *de facto errasse*, ul retulimus supra. Quia testimonia allata à Bellarmino loquuntur universaliter , ut patet ex eorum relationecliam ul facta à Bellarmino; ergo bi quid probarent, contra Bellarmjnm probarent.

Quæret forsán aliquis, quid in hác quæstione probabilius censeam ? llespondeo quæslionem banc, diversioiiem esse à proposito nostro; nec proinde mihi illi respondendum esse. Doctoren) solùm ago catholicum; non scholasticum. Cínn itaque nihil de hác re doceat Ecclesia, nec ego debeo qtiidquam docere, nec devius, quðcatholicus liat, quidquam scire; abstrahat ab his qtiæsliionibus, seu ignoret hæc; sufficit illi, quo sit catholicus. Addo tamen ex abundanti, liberum illi esse utramvis, prout placuerit, quippe nullo iidei prejudicio, sententiam sequi, nipote probabilem ulramquc. Sed utcumque sit, verissimum est, id quod manat à Sede lanlæ auctoritatis, esse cum magna veneratione suscipiendum.Fuse hæcjam diximusetstatum mssuprà.

2' Non est de fide, papam esse supra concilium universale, seu suprà Ecclesiam totam reliquam, seu ipso capite semoto; sicut nec etiam concilium aul totam Ecclesiam reliquam esse supra papam, seu quocumque mpdo quæsiio benè proponatur. Probatu r i', quia nihil horum habetur in professione nostra, nec in conciliis universalibus Ttid., Flor, aul aliis. 2* Concedit id expresse Bellarmius ipse, jam suprà relatus. < Non sunt, impiil , tom. ! de Concil. lib. 2, cap. 17, proprie hærelici, qui sentiunt Pontificem non esse supra omnia concilia el suprà Ecclesiam universam, ila ul nullum in terris supra se iudicium agnoscat ; > el fatetur < dubium saltem osso, quòd Lateranense ultimum concilium, sub Leone X, sess. II, id definierit proprie ul decretum fide catholica tenendum. » 5 Probatu r el explicatur magis. Quia varia* hácde resimi doctorum sententiæ, etiam referente Bellarmino, tomo I de Concil., lib. 2, cap. II, quod vel solimi sufficit, probando id non esse de fide caiholicà, cui soli pellicien-dis deviis scribimus. Sic itaque babel Bellarmius, cap. illo 14 : De propositó quæstione lres invenio doctorum sententias. Prima csl , concilium esse suprà pontificem. Id quod asserunt cardinalis CamCraccensis, Joannes Gerson .Jacobus Alniainus, et alii nonnulli, in suis tractatibus de potest. Eccles. Item Nicolaus Cosanus, Panormitanus el magister ejus , cardinalis Florentinus. Item Abulensis, et quidam alii (locis à Bellarmino relatis). Ut autem hæc sententia intelli-

gitur, notandum est duo esse fu» damenta nujus opinionis. Primum est papam non esse proprie caput Ecclesiæ universa: simul congregala:. Idquod non eodem modo inlelliguiii hærelici, el alii nucieres; hæretiri enim volunt papam nullo modo esse capul Ecclesiæ totius, sed tantiim episcopum suæ Ecclesiæparticularis, et ad summum patriarcham occidentis. At alii auctores docent papam esse capul el pastorem singulorum Christianorum, el singularum Ecclesiarum, si seorsim sumantur, non autem totius Ecclesiæ simul congregata* in concilio generali; tunc enim Ecclesia accipit quasi formam corporis, et lota potestas quæ erat sparsa in variis membris, ibi unitur ; ilà ul comparare papam cum cæteris Christianis seorsim sumptis, sil comparare membrum nobilissimum cum minus nobili ; al comparare papam cum concilio, sit comparare partem cum suo toto, el proinde minus cum majore. Et ne dicamus concilium sine papà uon esso totum perfectum, sed corpus sine capite; addunt secundum fundamentum, quod est supremam ecclesiasticam potestatem esse tàm in concilio, quàm in papà; sed in concilio principalius, immediatius el immobilius. Dicunt enim Christum immediate omnem potestatem solvendi clligandi tribuisse Ecclesiæ, claim Ecclesia semper duret, immobiliter in cà semper manere hanc potestatem perse, instituit Christus summum pontificem tanquàm instrumentum generale ad omnes actiones Ecclesiæ, et in co posuit hanc potestatem summam, ut eam exerceat nomine Ecclesiæ. Diflerunl quidem inter se hi auctores ; quòd aliqui ponant hanc potestatem formaliter et subjective in solo pontifice, in Ecclesià autem ponunt eam ut in fine, quia est propter Ecclesiam; et ut in regulante, quia Ecclesiæ es! regulare et dirigere papam, cùm ipsa non possit errare, *papa autem possit*; ac denique ut in supplente, quia deficiente papà propter mortem naturalem aul civilem, Ecclesia, supplet ejus officium. Alii verò volunt esse formaliter et subjectivè, principaliter in Ecclesia, inslnimentaliter in pontifice; conveniunt tamen in eo omnes,ul doceant hanc potestatem immediate in Ecclesià; et proinde mortuo papà, vel deposito, vel nolente adesse concilio, concilium non proplcreà esse corpus imperfectum, sed perfectum, el habere potestatem papalcu definiendi de fide, sancienti leges, dandi indulgentias, etc. Ex quibus deducunt concilium esse suprà papam, et posso ipsum judicare el punire ; et idem esse quærere, an papà sit major concilio, ac si qu ereretur an pars sit major suo loto. Denique \olunt papam esso in Ecclesia id (puni est dux Vciclclai uni in republicà Vcnelà; vel Magister generalis in aliqttâ religione; constat enim ducem Venetum esse suprà singulos magistratus et esse suprà singulos senatores el civitates Venetas, non tamen suprà totum senatum simul collectum ; et quandò moritur dux, certum est lotam auctoritatem, etiam ducalem, esse in senatu. Quomodò etiam Magister generalis est suprà singulos religiosos, etiam priores et provinciales, tamen non est suprà congregationem generalem, cùm ci parere debeat non imperare. 2* Opinio est aliquorum canonislarum qui vtr

mnt quidem papam esse supra concilium, cl à nemine judicari posse invitum ; tamen posse ipsum sese subji- cere concilio, ctdare illi supra se potestatem; et si hoc fecerit, acquiescere debere scnlentia concilii, etiamsi de ipsius depositione ageretur. Ultima sententia est feré communis; quòd videlicet papa adeò sit supra concilium, ut non possit etiam se subijcere ejus sententia», si proprie de sententià coactivà agatur. Ilà Turrcro- nata, Cajetanus, Ferrariensis, Turrianus, Sanders, ele. Hæc Bellarminus. Quarè nihil horum esl de fide, noe ipso quòd varii varia sentiunt, nullo hæreseos in- simulante dissidentes à propriàsui sententià. < Quæ- slio hæc, inquit Bellarminus, de Concil. lib. 2, e. 15, exorta esi tempore concilii Pisani, Constantiensis el Risileensis ; cœperunt patres quærere, an tenerentur pbedire pontifici; an pontifex poliiis teneretur obedire ipsis, id esl, generali concilio; lùm jdurimi in eam sententiam iverunt, ul concilium esset supra pontifi- cem ; usque ad hanc diem, quæslio superesl etiam inter Calholicos. > 2° Quòd omnes hæ opiniones, el prima etiam, sint probabiles, el proinde cuivis liberum sit, etiam nunc absque ulla censuri), quam velit sequi, cl proinde amplecti, si vult, primam. Probalur i° ex auctoritate tam gravium doctorum, qui eam secuti sunl, Gersonis, Almaini, ele. 2° Ipsamcl suis librata ponderibus, ul audivimus expositam, referente ipso Bellarmino, per se salis prudens apparet, cl nalurà corporis cl capitis fundatur. Ergò probabilitate non caret. El bene Yasquez 1-2 , disp. 62 , cap. 4 : < Quandò videmus fundamenta omnia cl rationes, do- ctore oppositæ scnlentia videri el consideràsse, cl ad eas aliquo modo respondisse, nec eis convictos fuisse probabilem manere sententiam illam judicare debemus. > 3° Ex exemplo Magistri generalis , quod clarum esl ; nec enim referi à quo papa habeat po- testatem tanquàm à causò efficiente ; nam causa alli- ciens non mutai rationem formalem capitis comparali cum corpore. 4° Nihil habet Bellarminus, quod facile solvi non possit. Nam nec testimonia conciliorum, ne quidem verba Lateranensis ultimi, sess. 11 , relata à Bellarmino, nec patrum quos producit, quidquam so- nant expresse contradictorium primæ illi scnlentia, ul ex lectione palei. Omnia cl singula solùm probant quod de fide est, et habetur in fide concilii Florentini, *papam esse caput Ecclesiæ*; nec quidquam de contentis in primi sententiæ damnai, nisi ad summum per con- sequentias deductas inde à Bellarmino, quæ non sunt conciliorum aul Patrum, cl facile est emviscas negare. Sané necconcilia nec Patres, a<l hoc vcl ul juris apices unquàm descenderunt. 5° Vel solùm synodi Florentina ei Tridenlina super has difficultates non ignotas epi- scopis et theologis , silentium , testimonium videtur positivum probabilitatis retinendæ pro illa prima sen- tentià Cur enim post tot hòc de re motas quæstiones in conciliis Constanliensiet Basileensi siluerunt? Quare sine fundamento sufficiente pronuntiavit Bellarminus, à temeritate *maqná rrcuwi nun posse qui primam illam Unenl* opinionem, cl contortamene (*erède fide*; el ejus censura poties censuri digna foret, qui sic tali audet

censura notare doctores tam graves, quos ipsemet pro primà illà sententia citavit, cardinalem Camernccn- sem, Almainum cl Patres omnes concilii Constanlien- sis el Basileensis, etiamsi specientur ul particulares do- ctiores ; cùm præsertim post hæc tempora, nullum concilium generale contrarium pronuntiaverit, ul jam diximus. In concil. Constanliensi, toni. 5, pag. 819, sess. 4, sic habetur : < Déclarai synodus quòd ipsa synodus generale concilium faciens, Ecclesiam catho- licam militantem représentons, potestatem à Christo immediate habet, cui quilibet cujuscumque stabis vcl dignitatis, etiamsi papali existat, obedire tenetur in bis quæ pertinent ad fidem, et exlirpationem schisma- tis, et reformationem generalem Ecclesiæ Dei in ca- pite cl in membris. > Idem in Basileensi, sess. 32 ei 38, habetur. Nùm tot Patrum cl Basiliensium auctori- tas stfiliat fundanda! huic doctrinæ saltem probabili- ter? Equidem Vasquez cl omnes fere theologi, do- cent *probabilem* eam opinionem dici et esse, *quæ suos habet* auctores el patronos doctos cl prudentes, qui eam ul probabilem amplectuntur, 1-2, disp. 62, cap. 4.

Quòd si quis quærat, quid mihi videatur probabilius? respondeo ut respondi in simili de infallibilitate pa- pæ; sed neutram harum quaestionum pluribus licet agere.

1° Longè longius abest à fide, potestas indirecta pa- pe in temporalia, seu pontificem ut pontificem (etsi non habeat ullam mere temporalem potestatem), ta- men habere, in ordine ad bonum spiritalc, summam potestatem disponendi de temporalibus rebus omnium Christianorum, et proindé posse mutare regna, et uni auferre, et alteri conferre, tanquàm summum princi- pem spiritualem, si id judicet ad salutem animarum necessarium, aul posse abrogare leges principum aul condere. Probatur I°, quia nihil horum habetur in professione nostri, aul Tridentino, aut alio universali. 2° Nullus doctorum id dicil esse de fide, ne quidem Bellarminus. 3° Ignota hæc fuisse omnia Patribus cl conciliis primorum secutorum, evidens est; nec enim papié Liberius Constantium, Damasus Valentem, el nec idem Liberius Julianum etiam apostatam, regno deponere vcl cogitârunt. 4° Ne quidem omnes praxes Ecclesiæ universalis sufficientes sunl fundando articu- lo fidei, ul suprâ diximus, quod releget lector, cl his applicabit: nullò minus praxes rccenlionmi aliquot pontificum sufficit pravi quòd fundetur in opinione probabili ex judicio sic agentis, cl aliorum inultorum, ut ibidem adnotavimus. Hinc conlrà hanc praxim pos- simi esse opiniones probabiles. Sané in liac maleria præslaret silentium loquacitati, cò præsertim quòd cùm occurreret occasio, parùm ad rem referret dis- cusso hujus quæstionis speculativa», cùm fucilé foret solùm *minorem propositionem discutere*, scilicet depo- sito contendente Ine el mine non esse sufficientem causam depositioni, quidquid sil degenerali BIA pole- state; certum enim inter omnes est, saltem non nisi ex gravissimi et iustissimi causò, depnsiliones has esse allentando ; cl qui in tali casti non uræstaret

annis, lite de facio cadérci intenlaià; cl meo quidem jiidicio, crimini deberel esse parlicubribtis, de bis statuendo quidquam pmnuniarc, cùm sil semina discordiarum inter Papam cl reges bene consentientes spargerc. Obquas cliam vcl simifcs rationes prestat, nec de duabus præcedenlibusquæslionibusagere. Saliuscsl sequi concilium Tridenlinum, quod de bis omnibus siluit; *non plut sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*, Paulo id prudenter admonente, Hom 12,3.

§ 16. *De judice controversiarum.*

Sic habet professio nostra : < Sacram Scripturam < juxlà cum sensum quem tenuit, cl lend S. Mater < Ecclesia, cujus est *judicare de* vero sensu el inler- < prelatione sacrarum Scripturarum, admitto; nec < eam unquam nisi juxta unanimem consensum P.i- < truin accipiam cl interpretabor. • El Tridentinum» sess. 4: < Decernit synodus, ul nemo suæ prudentia! innixus, in rebus fidei cl morum ad ædificationem doctrinæ christianæ perlinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorqueat, contra cum sensum quem tenuit el lend S. Mater Ecclesia, 'cujus csl *judicare de* vero sensu el interpretatione Scripturarum sanctarum, aul cliam contra unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam sacram interpretari audeat. > Hæc nec plura concilium. Quare ul doctrina his contenta csl de fide, el quod ibi proscribitur sequendum, quia pronositum à concilio universali; ilà à contrario nihil aliud esi de fide in h&c malcrió, nec oportet plus sapere, quàm sapuit concilium. Itaque I', ul concilium abstinit à termino *infallibilitatis in Ecclesia*, cliam universali, in doctrina fidei cimorum, ita licitimi cuique abeo abstinere. Quintino ut utile esi uti hoc termino, quippe apprime significativo, tùm in scholis, lùm in concionibus erudiendo populo, ita prostat abstinere in collationibus cum deviis. 2 Quia terminus iste non est *conciliaris*, non enim in ullo concilio reperitili*, ul nec in Scriptura; cur ergo eo, præsertim exoso adversis, utemur? Difficiliorem eis reditum ad Ecclesiam sic reddemus, cl probationem ejus quod injecerimus? *Transubstantiationis* nomine utitur Tridentina Synodus, sess. 13, can. I ctcap. 4. Eo itaque nobis utendum, cl non solùm res eo significata credenda : at non usa est termino *infaUibiUtatis*; nec nos ergò utamur, nec sapientiores in litici rebus siiims concilio. El si devius quid sentiendum sciscitetur, respondeamus sufficere illi obvolvero id silentio, cl ignorare id posse quod Tridentinum non docuit.

5 lies significala per ipsum terminum esi de fide, dummodò nihil aliud co termino significetur, nisi quod habet Tridentinum, *Ecclesia' esse judicare de vero sensu Scripturarum*, ct de qualibet mota controversi'*, cique assenlicndum, el ejus sensum admittendum, quæ nunquam errai ob assibtenliam Spirilùs sancii, ei promissam, Joan. cap. II, IG, 26, ct cap. 16, <5, qui errare non polesl; nam *impossibile est mentiri Dcum*, llebr. 6, 18. Si quid aliud scholasticus nomine *infallibilitatis* significet, ut sæpè Sæprùs ingerit subtiliter, *non erit de fide*⁹ quidquid illud sit, sive certissimum.

she probabile. cl subtilitatis scbni.c proprium, nec shnpheilati fidei apioin, sciolis deifiquecontinendum, neutiquàm deviis in castra catholica reducendis proponendum; cl si quærunt illi, *quid in hâc re iit itlis sentiendum, quo fiant Catholici*, respondendum, silenlem de iis Ecclesiam debere imitari, cl sine prejudicio fidei hæc posse ignorari; *non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*, Hom. IS, 3. Nos Ecclesiæ nomine nihil debere docere, nisi quod docuit; cùm in castra catholica transient devius, nos ilhim, si sequi libuerit, in scholas ducturos cl subtiliora esse docturos. Sane similis, vcl ferè similis csl hæc quæslion, illi scholastics, *an prædestinatus possit damnari, ct reprobis salvari*, Iñ enim Ecclesia non est Ecclesia, nisi habeat assistentium Spirilùs sancti, qiiicslm/a//tïi/ü, cl proinde Ecclesia per ipsum csl *infallibilis*; ità prædestinalus non est prædestinatus, nis; cum *prædestinatione*; ¡laquesicut, posilà illà, seu ul loquimur in scholis, *in sensu composito*, quia Deus non polesl non perducere ad cflecluìn quod statuii, *non potest dmnnari*; *in sensu tamen dii iso*, ul loquuntur noslræ scholæ, *potest* damnari; ilà Ecclesia *in sensu dii iso*, pesscl errare, sed in tali casu non lorei Ecclesia, sicut in simili casu non forci *prædestinatus*; *in sensu ieri*) *comoosilo non potest errare*. Sed quis non videi hæc nimis subtilia, esse extra septa fidei, seu non esse de fide mixtis his subtilitatibus, cl proinde continenda inter scholas! Contineamus ergò nos intra tenuinas Tiidenlmos, me aliud tanquàm de fide proponamus. Eacillima sanò erit probatio dogmatis nostri sic propositi, cl el facile dexius subscribet. Cur viam reditùs sentibus cl dunur tis obsidemus, ne facilis sil reditus?

4“ Non est de fide, Deum vcl Scripturas non esse *judicem controversiarum*, sed *Ecclesimn solam*; ù\ò proclamandum, quod pellicit devios ad nos, *Deum ase primum cl summum judicem, ct Scripturam cwejudicem* el quidem *poliorem* EcclesiA; quippe cùm illa contineat verbum Dei, hujus locutio sil humana seu hominum. Probatur T, quia nec Professio nostra, nec Tridentiniutn denegai Deo, vcl Scripluræ hanc dignitatem judicis. Imò Christus, Joan. 12, ¡S : *Sermo quem locus sum, ille judicabit eum in narissimo die; ut ct Joan. 7, 5 : Lcx nostra judicat hominem*, etc. El benò Suarez, trad, de Eide, di>p.5, sect. 2 : < Regula Odel csl rei inanimis, vel viva animata; prior csl Scriptura cl traditio; riva et loquenscs Ecclesia, concilium generale, cl episcopus lomanus; el ilà resultant quinque regnlæ. > Idem rcpclil sæpiùs, sect. 5, 4, 5,6, i,8. Ibi, lùm alibi, indiscrimiualim Scripluræ sen terbo Dei, cl Ecclesiæ, judicium de controversiis ascribit, deum co alii theologi post Augustinum, lib. de Unit. Eccl. cap. 2, cl alios Patres frequenter. 5* lo more positum est dicere liligaulibus : *1.er judici.tik* Quidni ergò idem dicemus de Scriptura? 4* Quod subtilius dicimus in scholis, legem osse *regulam*, c\ quà *judcxjudicat*, legem aulem propriè non judicare, quia non potest audiro contententes, unàquàque parte ad se eam attrahente; ità Scripturam : (Mæxlrà simplicililcm fidei, cl proinde non csl cum illà subtilitate

de fide. sed inlri sepia lheologiæ coercendum.

5* Non esi de fide, ul jam diximus, papam extrà concilium generale, esse*judicem* summum conIrover- surum : nec etiam extri illud *esse infallibilem in judicio ferendo de rebus fidei, aut morum*. Palet quia nec cs{

in professione nostra, nec in Tridentino, et hæc jam ostendimus. Atque Inec salis *de reguló fidei, et secre- tione ex ea doctrina fidei catholica!* à scholastica, quibit* *vis opinionibus, ct popularibus erroribus, in pnuituf controversiis hoc seculo mutis.*

MONITUM.

Mulli equidem de *nolis theologicis* scrtpsôre, inter quos Melchior Canus in opere superitis edito. Vcrùm Montanini sequens libellus materiem hancce gravissimam plenius luculentiisque absolvit. Quod si tamen in re lām salebrosú quædam occurrant quorum sensus a supradiclis dissonare videatur, in *theologico Cursu*, prout sedabit occasio, smgulatim annotationibus illustrabuntur.

Monlagnii vitam vide tractatui de Gralià præfixam, tom. X. Tlicol. Curs. Complet.

DE CENSURIS, SEU NOTIS THEOLOGICUS, ET DE SENSU PROPOSITIONUM.

Virum theologum minime decet ignorare varia dogmaticarum propositionum venena; vulnus siquidem h vulnere secernere debet, ne miniis cauta morborum cognitio remedia confundat, ut imperitus medicus, dùm animum curare voluerit, ipsum de facto exulceret. Non abs re itaque erit hic agere de Censuris, seu notis theologi* 'is, circiquas quæremus I" De naturi nol.e seu censure thcologicæ; 2° de divisione note theologica;; "> de quilibet objecto; 4* de morio ferendi censuras theologicas; 5'denique de auctoritate necessaria ad ferendas hujusmodi censuras.

ARTICULUS PRIMUS.

D< rviti'ni itntir wu rensitrir t/isologiar.

I t tiara et accurata habeatur uotæ sen censura*

thcologicæ notio, tria hic veniunt expendenda : i" Qua sit legitima censure thcologicæ definitio; 2' qui dogmatici Ecclesia judicii, quo ipsa fertur censura, ge-

iiiiii characteres; 5* quodnam sit discrimen iudicium illud dogmaticum inter et legem disciplina, ne mcram propositionum ant librorum prohibitionem ad tempus.

§ 1. *Quæ sit legitima censura theologica definitio.*

Censura theologica redé definiri potest : *Judicium seu sententia, quii nota prava et maligna cuidam inuritur doctrina, tanquàm fidei aliquo modo nociva.* Ita Cardinalis Cajclanus, Melchior Canus, et post ipsos Antonius de Panormo in erudito opere cui titulus : *Scrutinium doctrinarum*; cap. 1, art. 2, n. G. Dicitur, *Judicium seu sententia*, quia censura tradit quid sit sentiendum de doctrinè circà quam versatur. Additur, *quA nota pravact maligna*; semper enim in malam partem usurpatur censum, et exponit quale nocumentum inferat fidei perversa bocece doctrina. Subjungitur, *cuidam inuritur doctrina*; etenim non imitò verba cl propositionis terminos attingit censura, sed potissimum eorum sensum atque doctrinam iis enuntiatam. Tandem dicitur, *tanquàm fidei aliquo modo nociva*. Scilicet non fertur censura nisi in ordine ad depositum fidei custodiendum : undé opiniones mere philosophica, quaque fidei ncc mediate nec indirecte adversantur, quantumvis falsa, censura theologicæ non subjiciuntur. Accuratam esse hanc definitionem constat : T Ex auctoribus mox citatis; 2* ex dicendis articulo sequenti, ubi singulas sigillatili! nolas seu censuras theologicas expendendo, patebit nullam ex iis esse, cui non competat præfata theologica nola definitio; 5* ex genuinis dogmatici Ecclesia iudicii, quo doctrina nola inuritur, jam recensendis characteribus.

§ 2. *Dogmatici Ecclesia iudicii, quo theologica fertur censura, genuini characteres.*

Dogmaticum Ecclesia iudicium gencralhn definitur : *Judicium de rebus credendis* ; vel a' ilcr : *Judicium veritates credendas et errores proscribendos proponens* ; vel pauló fusius : *Judicium dc rebus à Deo revelatis, vel cum iis certi) et indivulse connexis*, vel denique : *Judicium internos fidelium sensus et fidem ordinans ac dirigens circa ca omnia qua ab Ecclesia aut credenda aut proscribenda fidelibus proponuntur.*

Ex his iudicii dogmatici definitionibus quas Laurea, Panormo, Suarez, Natalis Alexander, alique passim theologi tradunt, palet : !" Dogmaticum Ecclesiae iudicium non modò circà veritates immediate revelatas versari, sed etiam ad veritates mediate duntaxat revelatas, necnon ad ca omnia qua cum iis connexa sunl, extendi; 2' iudicia hujusmodi internum el absolutum exigere mentis assensum; 5 non nihil discriminis esse iudicium dogmaticum inter et regulam fidei strictè sumptam : omnis siquidem regula fidei stride sumpta iudicium est dogmaticum, sed non vice versa; illa enim necessario versatur circa veritates immediate revelatas, vel eas in scipsis credendas proponendo, uti in symbolis, aut proscribendo errores ipsis oppositos, sicuti in canonibus el analbemalisms; iudicium vero dormalicum extenditur insuper ad veritates aut errores» fide vel hæresi inferiores; est enim iudicium <lo-

gmaticim valuti genus respectu regula fidei stricti sumpta, qua se habet quasi illius species.

Igitur cum Ecclesia quasdam propositiones, uti h@> retiens, aut etiam erroneas, vel temerarias, scandalosas, etc., sive spedalini, sive generalità cl *in globa* damnat; iudicia hujusmodi vere sunl dogmatica, et tenetur unusquisque persuasum habere, nullam esse ex iis nolam qua in proscriptas propositiones meritò non cadat; cl insuper si agatur de censurò generali el in *globo*, nullam esse ex damnatis propositionibus quæ aliquam ex enumeratis nolis non mereatur.

✠ Illud manifestò demonstrant Bulla Leonis X, adversus Lulherum; Pii V, adversus Bainm; Innocentii XI, adversus Molinos; Innocenta XII, in propositiones 23, excerptas è libro cui titulus : *Les maximes des Saints*, etc. In his omnibus decretis damnantur propositiones, non solùm sub nota horcseos aut erroris, sed etiam tanquàm scandalosa, temeraria, eie. Quis autem dixerit fideles non teneri prædiclas propositiones inlùs el ex animo proscribere sub iis nolis quibus diffamata sunt, cùm diserte lesieniur prosilies Gallicani, quorum declaratio refertur ad calcem Comitiorum anni 1705, prædictis constitutionibus nullam ex requisitis ad astringendam universam Ecclesiam conditionibus desiderari?

Idem colligitur ex fonnulà à Martino V, sacro approdante concilio Constantiensi lalù, in qua propositis Widoli, Joannis Hus cl Hieronymi de Pragò articulis, (piorum aliqui non ul bardici, sed ul erronei duntalaxal, aul scandalosi, temerarii, ele., proscripti fuerant, iulk't summus pontifex quoslibet fideles de his articulis suspectos interrogandos esse, < ulrùm credant quòd condemnationes hormncc articulorum.... per sacrum generale Conslanlicnsc Concilium fuerint rile et justò facta, cl à quolibet catholico pro talibus tenenda ac firmiter asserenda. > Quod autem spectat litteratos, pnnepit summus pontifex ut sub hòc formò interrogentur : < Ulrùm credant sententiam sacri concilii Constanliensis super 45 Joannis Wiclef, cl Joannis Ilus 30 articulis superiùs descriptis latam, fore veram cl catholicam; scilicet quòd supradicli articuli 45 Joannis Wiclef, et Joannis Ilus 30, non sunl catholici, sed quidam ex eis sunl notorie bardici, quidam erronei, alii temerarii et seditiosi, alii piarum aurium offensivi. > Propositiones ergò dainnaUe, etiam sub aliis nolis quàm erroris aut libresco docente concilio Constantiensi non sunt catholica, cl iudicia quibus illa configuntur veré sunl dogmatica, atque ad assensum internum adslringimt fideles.

Et verò còdcrn sess. 45, declarat S. P. Martinus V, qua» à concilio centrò Wiclef! articulos statuta fuerant, totidem fuisse *determinationes, conclusiones* cl *decreta in materiá fidei*. Ipsum cliam conc. sess. 7 el 8, damnationem articulorum Wiclefi, quorum aliqui tamen duntaxat notantur ut scandalosi, temerarii, dc., non autem ut erronei aut hæretici, appellat *determinationes in materia fidei*. Teste ergo concilio Constantiensi, iudicia quibus propositiones perstringuntur aliò ratione

quæ ut erronea' ani li. eretica!, verè sunt ac dici debent judicia dogmatica.

2' Id etiam evincitur ex communi ac constanti theologorum doctrinâ; nonnullos ex insignioribus hic recensere M. tis sit.

Doctufimus Meldensimn episcopus in secundo scripto adversus illustriss. archipraesulem Cambracensem, apertè supponit judicia quibus Ecclesia sub quibuscumque nolis doctrinam proscribit, vere esse dogmatica, ciun asserit huiusmodi judiciis nascentes bæreses plerumque lethali telo transfodi. Sic habet pag. 45, Lodali mox scripti : e Les condamnations générales < sont utilement pratiquées dans l'Eglise pour donner < comme un premier coup aux erreurs naissantes, et < souvent même le dernier, suivant l'exigence du cas, i el le degré d'obstination qu'on trouve dans les es- (pries. >

Non alia est Palavicini doctrina, lib. 1 Hist. con. Triti, cap. 21, ubi diluens Suavis argumenta adversus Leonis X pontificium diploma, quo erronea Lutheri dogmata percelluntur, sic loquitur: < Eli aliquis articulus lanquàm fidei dogma statuatur, el summa necessitas urgeat oportet, el exactissime trutinè examinetur; cum huiusmodi declaratio imperet hominum mentibus, rem maxime omnium quam Christiana lex habet arduam, id est, ul res obscuras citra omnem dubitationem credamus, quapropter Ecclesia, quantum licuit, ab eo semper abstinuit. Jam verò quia multa: doctrinæ homines inclinant in hæresim, aliaque infligunt incommoda, par est cas é linguis ac paginis relegare; atque ad id necesse non est ut illa certo Dei verbis repugnent; salis est si aut gravia exstent huius repugnantia: indicia, eo quòd adversentur seu communi scholæ consensui, scii veteribus Ecclesiæ usibus, seu sanctorum Patrum auctoritati; aut deprehendantur ut semina operum quæ officiant Christian® reipublic®, ac proinde mereantur aliquam ex suprâ memoratis censuris (temerariam scilicet, scandalosam, etc.), quæ- < unique tandem ea sit. > Id familiari exemplo ibidem illustrat eminentissimus auctor his verbis : < Vi ab aliquo oppido excludatur advena, non semper necesse est ut peste correptus aut perduellis in aperto sil; sufficit pestilenti® aut perduellionis suspicio. Non igitur pontifex (Leo X) habuit in animo, per huiusmodi diploma (adversus Lulherum) dubitationem omnem tollere (nimirum circi specialem malitia: ac notæ theologiae gradum, unicuique Lutheri articulo inurendum, ut paulo post observat Palavicinus); quibus dubitationibus libitum csl Deo oppiotam esse penè omnem huius vili: scientiam, ac potissime theologiam, quippè cui obscuriora observantur themata, aliùsque nostram intelligentiam supergressa; illi solimi consilium fuit ul certi heberemus quintimi satis erat; nimirum declaravit eas omnes propositiones perniciosas esse. si tradantur; periculosas si credantur. Cælcrmn innumere MHilenli e sunt quæ communi consensione h theologis reject®. id iuc m incerto sunl, el ignoratur quali mi slacciali noia sint conligendæ; cùm alii hærellicas existiment, alii erroneas, alii solimi temerarias seu

improbabiles. > Integrum hunc eminentissimi jiiixLì ac doctissimi ancioris textum exscripsimus, ex quo manifestò palet, Ecclesiæ decreta quibus propositiones velà scandalosa:, temerari®, suspect®, ele., configuntur, vera esso dogmatica judicia, quæ ad internum el firimum animi assensum singulos fideles adstringunt; quampiam, cùm huiusmodi judicia varias in globo propositiones sub variis respectivò notis configunt, in incerto relinquunt, quænam sigillatim nota cuilibet spedalini propositioni sil assignanda.

Eandem doctrinam saqiùs inculcat celeberrimus Ekus adversus Lulherum disputans, præserlim verò disputatione sextà Julii, ubi ait omnes articulos a concilio Conslantiensi proscriptos, pro heterodoxis ac legitime damnatis habendos esse à quolibet fidei : < Sacrosancta Synodus Conslamiensis, inquit Ekfas, articulos illos (Joannis Wiclef) damnavit el reprobavit; ideòque à quolibet bono Christiano pro condemnatis el reprobatis habendi sunt. > Rursus notat ibidem Linquam quid horrendum, < Lulherum ausum fuisse asserere aliquos articulos Joannis Wiclef, per sacrum concilium Conslantiense reprobatos, esse christianissimos et evangélicos. > Idem passim docent ac probant celebriores theologi, de Lugo disp. 20, sect. 5; Mailleras 2-2, quæst. 11, membro 5; Suarez de Eide disp. 19, sect. 2; Turrianus, disp. 55, dub. 5; Laurea, Antonius de Panormo in Scrutinio doctrinarum et alii. Listar omnium hic sufficiat referre Bannesium 2-2, quæst. 11, ari. 2 : < Sine dubio, inquit, gravius csl asserere quòd Ecclesia polésl errare in ejusmodi rebus definiendis (nimirum aliquam propositionem esse malò sonantem, ani scandalosam, etc.), quàm asserere ipsasmet propositiones male sonantes et ollénsivas. Halio est, (quia talis assertio magis accedit ad contumaciam, quàm assertio ipsarum propositionum. > El paulò post: < Error est asstrere quod Ecclesia in ejusmodi censuris possit errare. Probatur, quia cùm Ecclesia sil regula infallibilis proponendi veritates fidei, necessario sequitur ul non possit falli in confessione fidei.... Ex quo rursus sequitur, quòd non possit falli in iudicando verba contraria el miniis legitima ac dissonantia veritatibus catholicis significandis. > Atque hinc concludit : Quòd si quis condemnaretur ut revocarci aliquam propositionem inalò sonantem aut sapientem hæresim, et ille nollet retractare, puniretur ul hærellicus. >

3ª Denique ea omnia Scripliir®, Patrum ac rationum momenta quibus demonstratur decreta Ecclesiæ* propositiones quasdam velul hærellicas < liifamantis, vera esse judicia dogmatica, infallibilia, quæque internum ac Annum fidelium assensum exigunt; idem proportionem sorvolò evincunt de aliis omnibus decretis quibus propositiones tanquàm male sonantes, scandalosa*, aliisqñ huiusmodi censuris proscribuntur. El vero, ut sæpiùs observat illustrissimus Bossuet, in utroque suo documento pastorali circa Ecclesiam, ea Scripturæ testimonia, Erre r/jo vobiscum stun usque nd cotuimnuitionem seruit. Porta: inferi non prannlebunt ndt ersùs earn, et alia huiusmodi universalia sunl, nh-

solutio ei independent!»: ne proinde etiam Ecclesiae decreto extendi debent, quibus doctrina fidelibus reprobanda proponitur sub aliis nolis quàm erroris nut ha*reseos.

Atque hinc non mirum si doctissimus præstil mox citatus, in relatione damnationis libri cui titulus: *plication des maximes des Saints*, loquens de decreto Ir.nocentii XII, quo plures propositiones ex prædicto libro extraclæ configuntur sub variis respective nolis, inter quas non reperitur nota hæreseos, non mirum, inquam, si de eo decreto loquens, asserat, approbanti-bus Comitibus, uti refertur in Actis verbalibus Cleri Gallic, an. 1700, pag. 271, 272, 285, 288, decretum illud latum fuisse *circii materiam ad fidem spectantem, cum revelatione connexam; in eo ferendo spectandam fuisse Scripturam et traditionem*, etc. Et rursus illud appellat censuram *accuratam, summa auctoritatis, Scri-ptura et sanctorum Patrum traditioni conformem*, etc. Quæ quidem omnia totidem sunt iudicii dogmatici ad assensum internum adstringentis genuini cha-racteres.

Idem clare tradunt præsenles Gallicani in suâ percelebri ad regem Epistola an. 1728, his verbis: « Ces sortes de jugements (*inglobo*) nous règlent dans l'ordre de la loi, parce que c'est pour la conservation de la pun te de la foi que l'Eglise les prononce, et parce qu'ils servent à garantir la foi des fidèles, en les menant en garde contre des propositions qui enseignent, qui favorisent on qui insinuent l'erreur. » Et paulopost, ut istud confirment, subdunt iidem præsules: « Il n'y a qu'à lire les professions que Marlin Y dressa à la lin du concile de Constance..., on y verra clairement que ce pape regardait des censures portées sous des qualifications respectives comme appartenantes au dogme, et comme servant à diriger les fidèles dans l'ordre de la foi. » Iudicia ergò quibus etiam respec-tive et *in globo* damnantur propositiones, etsi infra hæresim, vere sunt dogmatica, ac proinde ad assensum internum singulos fideles obligant.

Quinque sunt dogmatici Ecclesiae iudicii precipui ac essentielles characteres: 1° Regula est assensus interni, veritates intus et ex animo credendas, aut errores proscribendos proponens. Is est primus et exi-mius dogmatici Ecclesiae iudicii character, aliorum omnium fons, radix et origo; et quo essentialiter discrepat à lege disciplinæ, quæ per se exteriores dun-laxat actiones vel certos quosdam usus præscribit aut prohibet. 2° IrreJbrmabilis est nec mutationi obnoxium: sicut enim teste Apostolo Eplic. 4, *una fides* et immu-tabilis; ita et, falenlibus omnibus, iudicium dogmati-cum quod versatur circa veritates revelatas, aut cum iis certo et indivulse connexas, irreformabile esse de-bet et prorsus immutabile. 3° Universale est. Scilicet, ubi semel latum est dogmaticum Ecclesiae iudicium, omnia perinde respicit loca, tempora, omnes obligat ubique sparsos fideles; hinc celebre illud Vincenlii Lirinensis pronuntiatum: *Quod ab omnibus, quod sem-per, quod ubique*, V Dogmaticum Ecclesiae iudicium labet pro objecto, non meras voces mcrosque termi-

nos quibus exprimitur propositio, sed ipsam mei do-gmatis substantiam, camqnc si perversa sit, sub debiù nolâ ei qualificatione perstringit; quæ quidem nota per se et immediate cadit, non in ipsam personam (quem-admodum in iudicio disciplinæ, uti mox videbimus), sed in malum sensum et perversam doctrinam propo-sitione enuntiatam. 5° Tandem dogmaticum Ecclesiae iudicium propugnari nequit aut impugnari, nisi ad Scripturam, traditionem, aut ad ea quæ cum iis con-nexa sunt, recurrendo, alque ostendendo prædictis regulis illud adversari aut consentire; atque in eo dif-fert à lege disciplinæ, cujus æquitas aliundè vindicatur, ut mox expendemus.

§ 5. Quodnam sit discrimen iudicium dogmaticum inter et legem disciplina.

Accurata hæc est legis disciplinæ notio: Decretum quod fertur de rebus agendis, nec intrinsecò bonis, nec intrinsece malis; undè res illa» pro variis locis, temporibus, et Ecclesiarum consuetudinibus aliquam subire possunt mutationem; immutantur quippe pro libitu Ecclesiae, ubi opportunum dijudicatur; aut pe-nitus obliernntur.

Disciplina porrò generatim duplex distinguitur: Apo-stolica, quæ originem ducit ab Apostolis; et ecclesia-stica, quæ initium sumit à successoribus Apostolorum. Rursus ecclesiastica alia est universalis, quæ nimirum ubique viget; et particularis, certis quibusdam deter-minate locis affixa. Iterum universalis, alia est quæ jam ab antiquo ubique viget; alia, quæ de novo introducitur.

Denique disciplina tribus modis spectari potest: 1°, stricte, et est simpliciter de rebus agendis; dicitur mera disciplina; talis erat quæstio de celebratione Paschalis, agitata Polycratem inter et Victorem, sum-mum pontificem; 2°, lalè, et respicit itidem agenda, sed alicui dogmati connexa: huiusmodi erat, juxta nonnullos, SS. Cypriani et Stephani de Baptismate controversia; 3°, tandem, latissime et valde improprio sensu, rosea dicitur disciplinæ, quæ licet in scad do-gma pertineat, nondum lamen expresse ab Ecclesià definita fuit; undè in alterutram sententiam abire pos-sunt theologi. De his omnibus disciplinæ speciebus alitti erit dicendi locus.

Mene autem disciplinæ, de quâ hic potissimum quæ-stio, tres sunt præcipuæ proprietates. Prima, varietas in praxi. Secunda, libertas sentiendi. Tertia, inter dissidentes communionis vinculum. Id palet discur-rendo sigillatim circa singula mene disciplinæ capita.

His præsuppositis, iudicii dogmatici à disciplina lege discrimen ex quinque potissimum capitibus reperitur T Lex disciplina» per m exteriores diintaxat actiones pncipit aut prohibet; quod si feratur de propositio-nibus in controversiam adductis, unice silentium im-peral, meras voces mcrosque terminos removet dis-putationi locum prælænles; sed doctrinam ipsam ipsumque dogma minime perstringit: c contra verò iudicium dogmaticum, uti antea diximus. 2° Mutatur pro mutatis circumstantiis; c contra iudicium dogma-licum immutabile est ac irreformabile. 3° Non omnes

æque obligat, sed eas solimi regiones quarum usibus congruit, cl in quibus illius viget acceptatio; è contra vero cùm iudicium dogmaticum feratur ad dirigendos fideles in ordino fidei ; quemadmodum una est omnium fides, ita cl iudicium dogmaticum omnes indiscriminallm fideles respicit, atque ad omnia loca cl tempora extenditur. 4* Lex disciplinæ pœnam transgressoribus infligit, diim eorum doctrinam non infamat; e contra in iudicio dogmatico proscribitur doctrina sub aliquà è notis in damnandis propositionibus ab Ecclesia adhiberi solitis. Discrimen istud aperte patebit conferendo ex iinà parle stallila synodalia quæ versantur circa disciplinam, cum pastoralibus episcoporum mandatis quibus libros aul propositiones è libris extractas dogmatice perstringunt. 5" Demum, legis disciplinæ de novo introducendæ, vindicatur aut impugnatur æquitas, non quidem recurrendo nd immolas fidei nostro regulas, Scripturam cl traditionem ; sed unice demonstrando novum illud statutum consentire aul adversari antiquis ac receptis usibus, moribus ac consuetudinibus regionum; at ubi agitur de iudicio dogmatico res omninò aliter se babel, uti supra videre est.

Ex dictis in duobus procedentibus paragraphe inferes nullim esse discriminis, intercensuram seu damnationem absolutam propositionum, et meram iisdem utendi prohibitionem.

Absoluta propositionum damnatio verum csl iudicium dogmaticum, cui proinde citali antea characteres competunt; scilicet perversam habet pro directo et immediato objecto propositionis sensum ac doctrinam, internum animi assensum exigit; et si ab Ecclesià lata fuerit hæc damnatio, infallibilis est, omnes æquè fideles obligans, perpetua cl invariabilis, quamdiu scilicet immutatus manebit propositionis sensus.

Nuda autem certis quibusdam propositionibus utendi prohibitio, mera est disciplinæ lex quæ non perversam impositionis doctrinam respicit, sed illius duntaxat usum quem prohibet; innoxias perinde ac vitiosas propositiones spectare potest, cùm ulrisque quis abuti possit» Ila, sicuti suo loco variis adductis exemplis evincemus, Sabelliani, Ariani, Pelagiam, Nesloriani, Eutichiani, Scripturo el Patrum propositionibus in suorum errorem patrociniū usi sunl; Eulychiani, V. g., istà saneli Cyrilli propositione : *Una natura Verbi Dà incarnata*. Præleren, mera usùs propositionum prohibitio (nisi ex circumstantiis temporis auctorisve conjiciatur, simul prohiberi doctrinam propositione expressam) nullatenus per se ad credendum adstringit, sed solum importat silentium, atque interdici» propositionis non usum.

Denique, meni vocis aut propositionis interdictio propter imminentes abusos, aul ne motus cl dissensiones excitentur, nuda csl politi», æconomix cl cautionis lex ad tempus, quæ cessante abusu et sedatis molibus animisque pacalis desinit obligare; ac proinde tunc eandem propositionem defendere licet cèque uti.

ARTICULUS II.

De divirionc itolæ seu censura! theolojitco.

Vari» passim recensentur damnabilium propositio num censuro. Alia nimirum est propositio hærelica, alia erronea, alia lucrosi proxima, sapiens hæresim, hærescos suspecta; alia proxima errori, sapiens errorem, suspecta erroris; alia impia, alia blasphema, alia periculosa in fide cl moribus; aha scandalosa, male sonans, piarum aurium offensiva; alia captiosa, temeraria; alia denique schismatico, seditiosa, ecclesiastic» hierarchiæ eversiva, falsa, improbabilis, ele. Pracipuas ex recensitis mox censurarum speciebus reperire csl in concilio Constantiensi, scss. 8cl 11, ubi enumeratis Wiclefi articulis, do his sic pronuntiat synodus : < Quibus articulis examinatis fuit repertum (prout in veritate est) aliquos cl plures ex istis fuisse cl esse notorio hærelicos, et à pluribus sanctis Patribus reprobatos; alios non catholicos, sed erroneos; alios scandalosos cl blasphemos; quosdam piarum aurium offensivos; nonnullos eorum temerarios cl seditiosos, et proptereū in nomine Domini nostri Jesu Christi hæc sancta synodus predictos articulos cl eorum quemlibet hoc perpetuo decreto reprobai el condemnat, inhibens omnibus et singulis catholicis sub anathematis interminatione, ne de cælcro dictos articulos, aul ipsorum aliquem audeat predicare, dogmatizare, offerre vel tenere. > Synodum Constanliensem secuti sunt posteriores summi pontifices Leo X, Pius V, Gregorius XIII, Innocentius X, Alexander VII, Clemens X, Innocentius XI, Alexander VIII, Innocentius XII, etc., nec nonet Comitia Cleri Gallicani plerumque c sacra Facultas Parisiensis.

De variis illis propositionum censuris ex professo disserunt S. Antoninus parle 2 Summæ cTheol. titulo 12, cap. 5; Turrecremata, in Summâ de Ecclesià lib. 4, parte 2 cap. 8 cl sequent.; Castro, lib. 1 de Ilæret. punitione, cap. 5 et seq.; Sylvester, verbo hæresis, qu. 1; Canus, lib. 12 de Locis Theologicis, à cap. 8; Gerson, lib. cui titulus : *Declaratio veritatum quæ credi debent*; Cajetanus 2-2, q. 11, art. 1 et 2; Bannes, ibidem; Lorca, disp. 40; Suarez de fide disp. 19, sect. 2; Ripalda, torn. 3 de ente supernator., dispul. 1, sect. 7 et 8, etc.; cl è recentioribus cminenlissimus de Laureò, disp. 9 de fide; Antonius de Panormo integro volumine cui titulus : *Scrutinium doctrinarum*. De his cliam paucis quidem sed docte, ut assolet, disseruit illustrissimus Bossuet, cap. 15, lib. 2, et cap. 15 libri 3 Defensionis Declarat. Cleri Gallicani. Hos omnes auctores indicasse non abs re erit, qui consuli poterunt si vacat, aut necessitas urgeat. Inierim siqira recensitas consutarum species sigillarmi cl obiler referemus ac exponemus.

§ I. De propositione lurretica.

Dissentiunt inter se theologi in assignanda legitimó notione propositionis hæreticæ. i' Nonnulli arbitrantur propositionem hærelicam eam esse, quæ opponitur fidei cum pertinacià; adeò ut eadem propositio si cum

hinc linaciò et animo hæreticò proferatur, ciii hærellica, non vero si ex ignorantià ani bonò fide. Ita sensit Canus citata mox «piasi. li, ari. 1, huncque sequitur Canus citato etiam mox loco.

Refellitur hæc opinio, 1°, quia unanimi aliorum theologorum doctrinæ adversatur; 2°, propositio potest esse hærellica absque pertinacià; siquidem pertinacia non pertinet ad qualitatem propositionis secundum se, sed ad qualitatem proferentis; censura ameni lúcreseos directe afficit ipsam propositionem atque doctrinam propositione enuntiata; 3°, propositio secundum se scorsili) à pertinaci^ continet gradum oppositionis cum fide supremum et proprium à cæteris distinctum, quem sibi vindicai, ul mox constabit; ergò, etc.

2° Alii existimant propositionem hæreticam esse quæ repugnat objecto fidei, seu doctrinæ revelatæ. Refelluntur. Nam propositio potest repugnare objecto fidei et doctrinæ revelatæ, quin jure censeatur hærellica; talis est propositio erronea, quæ, uti postea dicemus, constituitur in ratione erroneæ per oppositionem mediatam cum doctrinâ divinitus revelata.

5 Alii addimi propositionem hærellicam eam esse quæ contradicit objecto immediate revelato. Refelluntur adducto innox argumento. Etenim potest propositio repugnare objecto immediate revelato, quin jure censeatur hærellica; nimirum cum aliquis dissentii doctrinæ in Scripturis immediate contentæ, quæ tamen non est ab Ecclesia declarata, ul dari virtutes infusas, antequam Ecclesia eam veritatem declarasset. Item si quis dissemini objecto privalem alicui personæ immediate revelato, is certe dissensus hærellicus non est.

4° Alii propositionem hæreticam eam esse definiunt, quæ adversatur aut expresso hec verbo, aut expressæ definitioni Ecclesiæ. Refelluntur. Ul aliquid sit de fide divinò catholico, nec expressum Dei verbum sine expressâ Ecclesiæ definitione; nec vicissim expressa Ecclesiæ definitio, sine expresso Dei verbo sufficiunt, sed iilumquo requiritur, uti mox dicemus, idque variis exemplis illustrari potest; ergò à pari, ul propositio vere dici possit hærellica, necessum est ut revelationi accessorii expressa Ecclesiæ definitio. *

5° Denique alii, quibus subscribimus, asserunt propositionem hærellicam eam esse, *quæ directe et immediate opponitur veritati catholice*. Veritas autem catholica ea dicitur, quæ cum sit revelata, ab Ecclesiâ quoque proponitur de fide tenenda. Vel aliter, propositio hærellica ea est, *quæ directe et immediati adversatur doctrina? à Deo revelatæ et per Ecclesiam proposita?*. Ista proportionis hærellicæ notio, inquit sæpiùs citatus auctor *Scrutini doctrinarum*, cap. 2, art. I, n. 6, communis est apud theologos et canonistas, cum Scolo in 3 disi. 73, quæst. unicâ, et Suariorum, de Eide disp. 19, secl. I, et colligitur ex cap. *Ad abolendam*, et passim ex toto titulo, *De Haereticis*.

Dicitur 1°, propositio hærellica quæ *directe* opponitur veritati fidei, seu veritati a Deo revelatæ, seu veritati catholice; nam propositiones quæ indirecta tantum et per consequens veritatibus fidei catholicæ reperi-

gnant (cuiusmodi sunt propositiones conclusionibus theologicis contrarie) non hærescos notò, sed alterius sperici censura, de qua paulo post, afficiuntur.

Dicitur 2°, quæ *immediate* opponitur; propositio enim hærellica in suo esse essentialiter constituitur, aliquid à propositione erronei formaliter distinguitur per illam immediatam oppositionem cum veritate revelata; ut enim ait auctor *Scrutini* Antonius de Panormo loco mox laudato, «sicul non omnis propositio vera, etiam in malcriò religionis spectat ad fidem catholicam; ita non omnis falsa est hærellica, etiamsi fuerit in malcriò religionis et morum: hinc ista propositio, *Christus non est risibilis*, est omninò falsa et in malcriò religionis; et tamen hærellica non est, sed erronea, quia quamvis aliquam mediatam et indirectam habeat oppositionem cum malcriò fidei catholicæ, quia tamen non est immediata aliquid directa, non est hærellica. Innumera alia possent adduci exempla propositionum falsarum in materia religionis et morum, quæ quidem falsæ sunt ac censurabiles aliis speciebus censurarum; nihilominus quia directa et immediata non habent oppositionem cum malcriò fidei catholicæ, hæreticæ non possunt dici; sicul è contra propositio vera in materia religionis, non semper est de fide immediata ac directa, ul palei in omni propositione theologicò deductò ex unâ de fide, et alterâ naturali lumine nola, qualis est sequens, *Christus est risibilis*, quæ est conclusio theologica; ergo), concludit præfatus auctor, sola oppositio directa et immediata cum malcriò fidei divinæ constituit propositionem hærellicam. »

Aliquid hinc idem auctor, cap. 5, ari. 5, expresso asserit, «propositionem oppositam alteri contentæ in sacro Scripturâ in tenninis illative æquipoDentibus, non esse propriè hærellicam. » Verum de his innox ubi de propositione erronea.

Dicitur 5°, *quæ ul talis ab Ecclesiâ proponitur*; quia ad propositionem hærellicam requiritur ul revelatio divina, non quocumque modo, sed infallibili Ecclesiæ auctoritate proposita sit, quo scilicet certo constare possit veritatem propositam in verbo Dei, sive scripto sive tradito esse contentam.

Sic exposita circa notionem propositionis hærellicæ hòc ultimò sententiò, illius veritas isto argumento demonstratur: Ea propositio merita dicitur hærellica, quæ contradictoria est veniali catholice; siquidem ideò hæc propositio: *Verbum divinum non est consubstantiale Patri*, est hærellica, quòd isti catholice ventili: *Verbum divinum est Patri consubstantiale*, sit contradictoria; atqui propositio quæ directa adversatur veritati à Deo immediata revelatæ et per Ecclesiam proposita?, manifesta est contradictoria catholice veritati; veritas enim catholica definitur, ea quæ à Deo directe et immediata revelata est. quæque ab Ecclesiâ fidelibus credenda proponitur; ergò, etc.

Tres ergo ad propositionem hærellicam requiruntur conditiones. Prima, ut directa ac immediate adverteatur veritati revelatæ: ul enim jam advertimus, propositiones quæ indirecta dunlaxat et per consequentiam veritatibus a Deo revelatis opponuntur, non hærescos

alterius speciei censura notò inuruntur. Secunda, ul veritas cui directe et immediate adversatur propositio hæretica, ipsa sil in se, directe ac immediate rendila ; alias non hæretica. sed erronea duntaxat dicenda forei propositio ; per hanc enim oppositipneni directam et immediatam veritati à Deo immediate revelate, propositio hæretica essentialiter diflert à propositione erronei quæ per se et immediate adversatur veritati à Deo mediate duntaxat revelate, id est, conclusioni theologicæ. Ità auctor *Scrutini doctrinarum*, qui cap. 5, art. 5, n. II, pro hoc sententiæ citat Alplmnsu à Castro, Valdensem, Canum, Molinam, Valentiam, Murtadum, Tanncrum, Ouvieduin, Loream, et Thomislas communiter. « Et vero, inquit ibidem, propositionem hæreticam constitui per oppositionem immediatam propositionibus immediate revelatis, inde constat, quòd cum Ecclesia non habeat auctoritatem condendi novos fidei articulos novaque dogmata, casolimi posse ul talia declarare, et consequenter proscribere tanquam hæretica ipsis opposita, de quibus revelatio divina immediati est habita ; nam si id faceret per novam revelationem, jam de novo conderet dogmata.....et catonius Angelicus docens definita ab Ecclesià ad habitum fidei pertinere, notas Ecclesiam in suis definitionibus procedere immediate ex veritate primò. » El numero sequenti subjungit : « Quod quamvis in definitionibus Ecclesiæ præcedant theologici discursus et disputationes diligentissimæ, quæ per consequentias et illationes fiunt, sicut Apostoli, Act. 16, ad definiendum legalia non esse observanda, magnam conquisitionem fecerunt ; cum lamen venit ad definiendum, discursus ipse et disputatio more humano habita, non sunt ratio definiendi et credendi, nec ponuntur in decreto definitionis, sed quia visum est Spiritui sancio, qui illam veritatem primò dixit, et postea aperuit immediate contineri in Scripturà vel traditione, non per novam revelationem, sed per novam manifestationem immediato revelationis anici facto, et deinde Ecclesiæ ipsi, et toti dominico gregi infallibiliter proponeret, communicate. » Hactenus insignis ille Congregationum indicis consultor, nec non romanæ Inquisitionis qualificator.

Tertia laudem conditio ad propositionem propriæ hæreticæ requisita, est, ul veritas cui adversatur, fidelibus ab Ecclesià proposita sit, lanquam de fide divina credenda. Unde S. Augustinus, lib. 4 de Baptismo contrit Donatista?, cap. 4, sic habet : « Istum nondum hæreticum dico, nisi inanifestatà sibi doctrina catholice fidei resistere maluerit, et illud quod tenebat elegerit. » El lib. contra Epist. fundamenti, cap. 5, expressi asserit S. doctor : « Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoveret anciorilas. »

Dices i* : Ad hoc ul quid sii de fide divinò, salis est ul sii in verbo Dei scripto vel tradito revelatum ; ergò necessum non est ul sii per Ecclesiam propositum ; ac per consequens ad propositionem hæreticam non requiritur, ul sil contradictoria veritati revelate per Ecclesiam proposita.

Resp. T, cum Syl io, 2-2. qu. L art. I, quæsilio I,

distinguendo antecedens ; ut sit de fide divina *quoad simpliciter et absolute*, concedo ; ut sit de fide divinò quoad nos et catholicà, omnes sub pœnà hiéreseos nec credendum obligante, nego. Batió est, quia ul quid sit de fide catholica, omnes sub pœnà hærescos ad credendum obligante, debet omnibus certò et infallibilio constare, quòd sit in verbo Dei scripto vel tradito revelatum. « Porro, inquit ibidem Sylvius, Ecclesiæ propositio vel declaratio medium est ordinarium à Deo institutum ut certo sciamus quænam ipse revelaverit et à fidelibus credenda voluerit. » Huic doctrinæ consentiunt Patres. S. Irenæus, lib 5, cap. 4 : « Non oportet, inquit, quærere capud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesià sumere, cum Apostoli, quasi in depositarium dives, plenissime in eam contulerint omnia quæ sunt veritatis. » Tertullianus, lib. de Praescriptionibus, cap. 1 : « Quid autem prædicaverint (Apostoli), id est quid illis Christus revelaverit, non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias quas ipsi Apostoli condiderunt. » Sanctus Ambrosius, lib. 6 in Lucam : « Fides Ecclesiæ imprimis quærenda mandatur. » Atque hinc doctor Angelicus 2-2, quæst. 5, art. 5, loquens de objecto formali fidei diserte asserit, « quòd formale objectum fidei est veritas prima secundum quod manifestatur in Scripturis sacris et doctrinò Ecclesiæ. » Quod quidem non ille intelligendum est, inquit Sylvius, loco laudato, (pasi fide divinò credi non possint quæ Deus revelat, etsi Ecclesia non ea proponat credenda ; sed quia veritates quæ revelantur quidem à Deo, et non manifestantur in Scripturis, neque in doctrinò Ecclesiæ, non pertinent ad fidem catholicam, tanquam scilicet articuli ab omnibus credendi ; pertinent tamen ul veritates ab aliquibus credende.

Resp. 2º, cum Suarez, de Fide dispul. 5, sect. 10, paulò aliter distinguendo antecedens ; ut quid sit de fide divinò *theologica*, salis est quòd sii in verbo Dei scripto vel tradito, concedo ; ut sii de fide *catholicà*, nego. « Auctores soient distinguere, inquit Suarez ibidem, inter fidem catholicam et fidem theologicam seu infusam.....Fides catholica dicitur doctrina illa quæ toti Ecclesiæ universali credenda proponitur ; idem enim est doctrina catholica, quod doctrina universalis....; fides autem theologica continet quidquid à Deo revelatum fuerit, etiamsi ad communem Ecclesiarum doctrinam non pertineat. » Equidem ul aliquid sil de fide divinò *theologica*, satis est quòd sil in verbo Dei scripto vel tradito ; ast ut aliquid sil de fide divinò *catholica*, insuper requiritur publica Ecclesiæ propositio* Hinc S. Thomas, loco mox laudato, et qu. 2, de Verit. art. 15, ad 6, docet, « objectum formale fidei (catholicæ) esse primam veritatem, ul manifestatur in sacro Scripturà et doctrinò Ecclesiæ. » El Magister Sentent, in 5 disi. 23, asserit, « fidem catholicam esse de his quæ ab omnibus fidelibus communiter creduntur. »

Observai autem citato mox loco Suaresius, fidem catholicam et theologicam non essentialiter sed accidentaliter duntaxat distingui. Scilicet, inquit, (idea supernaturalis infusa una tantum est secundum habitum ; hæc autem dicitur fides *catholica*, quatenus

/rrsatur circa ea quæ ab Ecclesiâ fidelibus credenda proponuntur; dicitur verb *theologica*, quatenus respicit ea omnia quæ à Deo revelata sunt, etiamsi ad communem Ecclesiæ doctrinam non pertineant; seu, ut loquitur idem Suarez, < *fides theologica significat credulitatem propter auctoritatem Dei testificantis in quâcunque materia et in quocumque modo.* > Rem pauló aliter videtur explicare Sylvius loco antea laudato, quod tamen in idem reiprò coincidit : < Tides nobis infusa, inquit, ideò vocatur catholica, quin per earn assenlinur illi quod tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia, quod semper, quod ab omnibus creditum est; hoc est enim verè proprièque osse catholicum, ait Vineonlinus Lirinensis, cap. 5 lib. contrà hæreses. Cum « pio non pugnat nos per eandem fidem assentili aliquibus veritatibus à Deo particulariter revelatis (et sic specula fules appellatur *theologica*). Nam fidos, porgit Sylvius, catholica non dicitur ab aliquo quòd pertineat ad rationem sui objecti formalis, sed à qualitate sui principalis et ordinarii objecti materialis. »

Dices 2^a : Qui veritatem aliquam negat in Scripturis, vel traditione contentam, eo ipso hæreticus est ; ergò ul aliquid sil de Ade calholicà sub pœnà lúcreseos omnes ad credendum obligante, necessaria non est publica Ecclesiæ propositio, sed salis et ul illud sil in verbo Dei scripto vel tradito revelatum.

Besp. distinguendo ani. si talis veritas clare et evidenter sit expressa in Scripturis vel traditione, et insuper ex parte negantis adsit pertinacia, concedo ; si obscurè duntaxat et implicite jaccat in Scripturis vel traditione, nego. Equidem hæreticus osi qui veritatem clarè et aperte in Scriplurà aul traditione revelatam negat cum pertinaciâ, id esi, postquam sufficienter illi et ostensum prædictam veritatem in his fidei nostre regulis contineri : < Talis enim, inquit Sylvius 2-2, q. 11, art. I, sciens et volens vult repugnare illi quod Ecclesia proponit; quæ et hæreliconum malitia. > Verùm tunc adest sufficiens Ecclesiæ propositio; namque cum Scripturam et traditionem nobis proponat Ecclesia, censetur etiam sufficienter nobis proponere quæ in iisdem clare et manifestè continentur. Ità docci cardinalis de Lugo dispul. 20, de Virtute fidei sect. 2, his verbis : < Si Constai sufficienter de revelatione Dei in Scriplurà contentò, constai etiam sufficienter de propositione Ecclesiæ, atque adeò non pelosi excusari dissensus ab bæresi ex defectu solùm propositionis, seu applicationis ab Ecclesiâ faciendæ.... Nam Ecclesia clarè et manifeste proponit credendam Scripturam, et omnia et singula in eà contenta ; si ergo manifestè constai aliquid in Scriplurà contineri, æquè manifestè constare debet id ab Ecclesiâ nobis credendum proponi. > Al vero si negata veritas non sil darò expressa in Scriplurà vel traditione, sed in iis obsettrè duntaxat et implicite jaceat; tunc non corlò constat veritatem hanc esse revelatam, nec consequenter et de fide catholica omnes ad credendum obligante; ac proludè nondum hærelicus esset, qui bonà fide illam negaret, quia non resisterei Ecclesiæ iudicio, nec esset pertinax, quâ in pertinaciâ ac contumaci resislenliâ, potia-

simùm sita est bæresis ratio ac malitia; juxta illjpr*.unirò laudatum S. Augustini, lib. 4 contrà Donatum, cap. te, ubi loqueos da errante circi veritatem chrislianam, sic habet : < Istud nondùm hærelicum dico, nisi manifestata sibi dottrinò calholicæ fidei resistere maluerit, et illud quod I-nebat elegerit. > Et lib. 3 de Animò, cap. ultimo : < Isla si pertinaciter singula defendantur, tot hæreses facere possunt, quot opiniones, numerantur. » Vide doctore Angelicum locis antea laudatis, et qu. 8, de Sialo, art. 1 ad 7.

Observai autem mox citato loco cardinalis de Luge, < posse contingere quòd aliquibus sit de fide aliquid in Scriplurà contentum, quibus manifestum est id in Scriplurà contineri, quod tamen non omnibus sil de fide, quia non ità clarè Scriptura loquitur, ul id possit ab omnibus animadverti. » L'ndè ibidem subjungit, et eos quibus Scripluræ sensus manifestus est, ita ut non possint prudenter de eo dubitare vel formidare, esto alii catholici dubitent, quibus non ilà manifestes est, DOn solùm peccare graviter contra fidem, si dissentiant, sed etiam committere peccatum bæresis, et esse vere et propriè hærelicos, si communiter fideles cum Scripluræ sensum manifestè percipiant et indubitanter credant, licet aliqui rudiores eum non percipiant. Si nutem, pergil cminenlissimus auctor, communiter in Ecclesiâ dubitetur, vel saltem non habeatur pro cerio et indubitato, licet aliqui cum manifeste percipiant, ita ul prudenter formidare non tmssint, et ideò dissentiendo peccent graviter contra fidem, non tamen credo eos esse propriè et stridè hærelicos; > hoc est, ut pauló post explicat, < non incurrere pœnas specialiter ab Ecclesiâ statutas contrà hæreticos, id et contrà eos qui contra communem Ecclesiæ sensum aliter credunt ac à Deo revelatum sil. » Batió autem (pam eò loci affert, hæc est: bæresis esi divisio et hærelicus dicitur quia dividii unitatem Ecclesiæ; porro in casu proposilo non dividitur Ecclesiæ unitas, nec judicatur contra communem et indubitatum Ecclesiæ sensum ; ergò, etc.

Quod dictum est de re in Scriplurà contenta, idem proportionem servata dicendum esse de veritate aliquà quæ conservatur in Ecclesiâ per sufficientem traditionem. asserit ibidem cminenlissimus cardinalis. Et verò sicut Ecclesia proponit nobis universam Scripturam et omnia in eà contenta, tanquàm objecta fidei ; ita proponit nobis traditiones, tanquàm sufficientes ad dogmata lidci credenda, ut constai ex Apostolo, i ad Corinth. 11, dicente : *Ego enim accepi à Domino quod et tradidi vobis*; et I ad Thessal. 2 : *Tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Idem colligitur ex concilio Tridentino, sess. 4, in decreto de canonicis Scripturis promulgato : ante 5. Basilius, lib. de Spiritu sancto, cap. 7, loqueos de Scriplurà et traditione : < Utraque, inquit, parem vim habent ad pietatem. >

Dices 5^a : Juxta communem theologorum sententiam, revelatio confusa per quam plura simul in uno obscurè revelantur, v. g. : *In omni hostia rite consecrata adest Christus*, sufficit ad assensum lidci circi objectum sin-

guiare; qui enim cenò scit *hanc numero hostiam ritè esse consecratam*, potest elicere netum fldei circa reatleni Christi præsentiā in tali hostiā; atqui revelatio illa confusa nonnisi virtualis dici potest ac mediata circa objecta singularia; ergò ad fidem sufficit mediata revelatio, ac proindè ad propositionem hæreticā non requiritur directā oppositio cum veritate immediate revelatā.

Rexp. cum Suaresio, disput. 3, de Fide sect. 11, cardinali de Logo, de Virtute fidei divinæ disput. I, sect. 15, parag. I et 3, Gregor. Major. Cajet, cl aliis, negando antecedens; multum siquidem discriminis intercedit revelationem virtualem inter et revelationem confusam. Revelatio virtualis sen mediata est de iis, *quæ non continentur ullo modo formaliter in re revelata, sed tantum in radice, quemadmodum proprietates in essentia; risibilitatè, v. g., in rationalitate cl similibus*. Revelatio vero confusa est de iis, *quæ formaliter, licet confusi, continentur in re revelatū*, ul patet in exemplo mox alio; unde confusa revelatio meritò dici potest formalis cl immediata; manifestai enim, licet confuse*, omnia formaliter contenta in re revelata. Verim de his iterim in responsione ad objectionem 5 et 6.

Dices **r**: Revelatio implicita sufficit ad fidem; undè propositio opposita alteri implicite revelato ac posito in sacra Scriptura, meritò dicitur hæreica; atqui revelatio implicita eadem omnino est ac revelatio mediata; ergo, etc. Hinc S. Thomas, qu. 14 de Verit. art. 11, in corp, explicans quid sil *impliciti* vcl *explicitè* credere, sic babel: (Quando aliqua nulla, virtute continentur in aliquo uno, dicuntur esse in illo implicite, sicut conclusiones in principiis; explicitè autem in aliquo continentur, quod in eo actu existit; undè ille qui cognoscit aliqua principia universalia, habet implicitam cognitionem de omnibus conclusionibus particularibus; qui autem conclusiones actu considerat, dicitur ea explicitè cognoscere; undè cl explicitè dicimur aliqua credere, quandò eis actu cogitatis adheremus; implicite vero, quandò adhæremus quibusdam, in quibus sicut in principiis universalibus ista continentur; sicut qui credit fidem Ecclesiæ esse veram, in hoc quasi implicite credit singula quæ sublide Ecclesiæ* continentur.

Resp. cum cardinali de Laurea, disput. 9 de Fide art. 5, cl Antonio in *Scrutinio*, cap. 3, art. 7, cl cap. 5, art. 2, variis modis propositionem aliquam dici posse revelatam, seu in Scripturis et traditione contentam: 1*, implicitè* *quoad se*, qualenùs nempe in aliò propositione in se immediatò revelata continetur, tanquam conclusio in principiis aut proprietas in essentia; 2", dici potest propositio implicite revelata *quoad nos* distincta, in quantum scilicet immediate quidem in se, sed obscuri* admodum delitescit ac latitat in Scripturis; undè nonnisi accedente Ecclesiæ declaratione cerio cognosci potest eam fuisse revelatam. Melius diceretur propositio huiusmodi explicite revelata *quoad se*, implicite vero *quoad nos*; 5 tandem, dici potest propositio explicitè revelata, tum *quoad se*, linn *quoad nos*, tum ormpè iū fuit à Deo revelata, ut insuper vcl per

ipsius in sacris litteris designationem, aut decursu temporis per publicum Ecclesiæ decretum nobis credenda aporté proponitur.

Propositio implicite revelata primo sensu non est proprie de fide, inquit Panormo, defectu revelationis immediata* ad fidem essentialiter requisito, sed est mera conclusio theologica; adeòque propositio ipsi contradictoria, non hæretica, sed erronea est distincta. Propositiones autem explicitè revelato *quoad se*, implicite verò *quoad nos*, de fide sunt, subjungit idem nudo; *quoad nos* distincta, non autem respectu nostri, defectu nimirum propositionis Ecclesiæ; atque propositiones bis contradictoria) hæreticæ sunt mere materialiter, non formaliter. *Quoad se* verò cl *quoad nos* de fide sunt omnes illæ veritates quæ fuerunt à Deo revelatæ et ab Ecclesia ad credendum propositæ; atque propositiones iis veritatibus oppositæ tum materialiter tum formaliter sunt hæreticæ. Ex his patet revelationem implicitam quæ concidit cum virtuali, per quam unum in alio tanquam conclusio in principiis, aut proprietas in essentia revelatur, non sufficere ad assensum fidei; adeòque propositionem revelationi virtuali directe adversam, proprie hæreticam non esse, sed erroneam.

Observat aulem loco mox laudato idem Antonius de Panormo, inter veritates à Deo revelatas cl per Ecclesiam propositas quæque ideò sunt de fide, linn *quoad se*, linn *quoad nos*; observat, inquam, ex his veritatibus quasdam esse de fide *quoad omnes*, alias aulem *quoad aliquos*, seu *quoad sapientes*; quia quandoque sive ipsa revelatio, per quam ad fidem ea pertinent, sive ipsa Ecclesiæ definitio, sunt ita expressæ, ul ab omnibus credendo» explicitè veniant, cuiusmodi sunt mysteria SS. Trinitatis et Incarnationis; quandoque vero, etsi revelatio clara sil aut aperta Ecclesiæ definitio, hæc tamen nota non est omnibus cl singulis, sed maioribus cl sapientioribus, respectu quorum proinde dicuntur esse de fide *explicita*, cum respectu aliorum non sint nisi de fide *implicita*.

Quod autem spectat adductum doctoris Angelici testimonium qu. 14 de Verit. art. H, ne vcl minimum sententiam nostram de necessitate immediato revelationis ad fidem impetit; loquitur enim S. doctor, de fide ex parte actu seu ex parte credentis spectat, atque asserit, quod ullò fatemur, < nos dici explicitè aliqua credere, quandò eis actu cogitatis adheremus; implicite veri), (piando adhæremus quibusdam, in quibus sicut in principiis universalibus ista continentur. » Al non loquitur de fide ex parte objecti considerate, nec ullatenùs affirmat revelationem virtualem seu mediatam sufficere ul res aliqua fide divinò credatur. Imò contrarium non obscure innuit exemplum quod ibidem subjungit de eo *qui credit fidem Ecclesiæ esse veram*, quique eo ipso *quasi impliciti credit singula quæ sub fide Ecclesiæ continentur*, quo iu exemplo, istud *impliciti* idem est ac *obscure*, cl opponitur cognitioni clara» et distincto, non aulem objecto in se immedialè revelato. Verbo dicam, *qui credit fidem Ecclesiæ esse veram* eo ipso credit *implicitè*, id est, *obscure*, quæcumque

credit ac profitetur Ecclesia, quæ omnia in verbo Dei scripto vel indito *explicite* quoad se continentur, *implicitè* vero et *obscurè* quoad nos. Quod fit ut licet veritates illæ explicitè et immediate in Scripturis jaceant, attamen antequam ad publicam Ecclesiam declarationem sortiri et absque errandi formidine detegi nequeant.

Atque hinc est quod S. Thomas et alii post ipsum theologum communiter doceant nihil de novo revelari; nihil nos credere, quod per anteriores doctores Patres ad nos usque non pervenerit, quodque Apostoli explicitè non cognoverint: juxta illud Joan. 16: *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, vos docebit omnem veritatem*. Et Ephes. 1: *Secundum divitias gratiae ejus, quae superabundavit in nobis in omni sapientia et prudentia*. Illud ipsum docuit Tertullianus, lib. de Proscriptionibus cap. 32. S. Augustinus, lib. 5 de Baptismo contra Donatistas, cap. 26, S. Gregorius, Humilia IG, in Ezechielem, et alii. Unde Vincentius Lirinensis contra hæreses cap. 16: <Preiosam, inquit, divini dogmatis gemmam excipere, fideliter coaptari, adornari sapienter, ut intelligatur illustrius quod antea obscurius credebatur. >

Dices 5º: Conclusio theologica est de fide, adeoque propositio ipsi contradictorie opposita est hæretica; aliquid propositio contradictorie opposita conclusioni theologicae, non immediata, sed mediate duntaxat revelationi adversatur; ergo, etc.

Minor certa est; in hoc enim assertio theologica essentialiter differt a placito fidei, quod istud immediate, altera vero mediate duntaxat verbo Dei sive scripto sive tradito, atque adeo revelatione innititur. Major autem constat, 1º quia illa omnia pertinent ad fidem, quæ creduntur propter motivum testimonii divini, sive mediale, sive immediate; sicut omnia amantur ex charitate, quæ amantur propter Deum sive mediale, sive immediate; atque conclusiones theologicae creduntur mediale saltem propter testimonium divinum; credimus, v. g., Christum esse risibilem, quia est homo, et credimus esse hominem, quia est revelatum à Deo; ergo, etc. 2º illud pertinet ad fidem quod *per se* fluit ex revelatione, atque cum eà necessario connexum est; porro conclusiones theologicae, etc.; ergo, etc. 3a Propositiones istae, *Christus est homo; ergo est risibilis*. — *Christus est homo; ergo habet animam immortalem*. — *Christus unus est naturæ cum Patre; ergo est ei consubstantialis*. — *Christus mortuus est pro omnibus; ergo mortuus est pro Petro*. Vel: *(quicumque baptizatus non fuerit salvus non erit; ergo infans ille in utero materno sine percepto baptismo extinctus, salvus non erit)*, etc. Illæ, inquam, propositiones sunt totidem conclusiones theologicae; porro nemo dixerit eas ad fidem non pertinere; ergo, etc.

Ille, non esse hujus loci intricatam hanc de conclusionibus theologis controversiam, an nimirum sint de fide, fusius et ex professo expendere: ne tamen protèrmissa omnino videatur et insoluta maneat precipua hæc ac palmaris objectio quæ potissimum nituntur illi quos hic habemus adversarios, de qua nonnulla

paucis dicemus, quæ ut clarius pateant, observandum est quid sit conclusio theologica. Conclusio theologica exacte definitur: *Consectarium scilicet propositio quae non est in se immediate revelata, sed ex uno aut pluribus fidei placitis, hoc est veritatibus à Deo in ipsis praeclaris revelatis, certo et evidenter eruitur*.

Dicitur triplex conditio requiritur ad conclusionem theologiam proprie dictam. Prima est, ut non sit per se et immediate revelata; si enim foret per se et immediate revelata, etsi ex aliis fidei decretis elici posset, jam non esset, accurate loquendo, conclusio theologica, sed verum fidei placitum. Sic, v. g., Christum duplici voluntate proditum esse, certo eruitur ex eo quod sit simul Deus et homo; verum quia illud quoque per se revelatum est, atque adeo olim ab Ecclesia definitum, hinc ista propositio, Christus duplici constat voluntate, non nisi improprie diceretur conclusio theologica. Secunda, ut ex una aut pluribus fidei placitis, non per meram ac simplicem expositionem, sed perscrutam ac proprie dictam illationem reipsa deducatur. Itaque autem unum ex alio verè ac proprie cum censeatur, necessum est ut virtualiter saltem distinguatur ab eo ex quo deducitur; unde conclusiones quæ aliis duntaxat verbis exponerem aliquod fidei principium, aut explicatius Latine evolverent quod in eo clare, et, ut aiunt, formaliter continetur; ut si quis colligeret Christipressens consubstantialitatem Patri, quia est unus cum ipso; Christum constare ex corpore et animà sibi invicem unitis, quia verus est homo; parvulos in utero materno eximelios, gloriæ cælestis participes non fore, quia quicumque baptizatus non fuerit, salvus non erit; hæc, inquam, conclusiones, utpote mero aliarum propositionum in quibus tum identico, tum formaliter continentur, expositiones aut declarationes, vere ac proprie dici non possunt theologicae conclusiones. Tertia demum conditio ad theologiam conclusionem requisita, est, ut ex fidei principiis clare ac evidenter eruatur: si enim probabiliter tantum deduceretur, osse equidem opinio, sed non conclusio theologica.

Observandum 26, multiplicis esse generis conclusiones theologicas: 1º Aliæ sunt quæ licet clare et distincte in seipsis immediate revelate non sint, tamen immediate revelate sunt obscure et confuse; tales sunt propositiones quæ in Scripturis non leguntur expressis terminis, sed terminis formaliter æquivalentibus, ut, v. g., hæc propositio: *Christus est consubstantialis Patri*, quæ propositio mera est expositio horum Christi verborum Joan. 10: *Ego et Pater unum sumus*. Tales sunt etiam propositiones particulares et singulares quæ in universalibus revelatis formaliter includuntur. v. g., ista propositio singularis: *Hic infans in utero materno extinctus, regnum aviorum non obtinet*, formaliter continetur in hac propositione immediate revelata: *Nisi qui renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Propositiones hujusmodi immediate licet obscure et confuse revelate, vero non sunt ac proprie dicte conclusiones theologicae, sed mero expositiones ac declarationes aliarum propositionum quæ in se immediate, clare ac distincte reve-

lata* sunt. Aliæ sunt conclusiones lileologicæ quæ nec daré nec obscurè reveíate sunl immédiate, ul hæc : (*Jaistus est risibilis*, quæ lamen revelala csl mediate in islà : *Christus csl homo*. 2' Conclusionum theologicarum alis deducuntur ex duplici propositione de fide ul in isto syllogismo : *Omnis homo habet animam immortalem; Christus est homo; ergo habet animam immortalem*. Aliæ eruuntur ex unà præmiste de fide, cl alierà naturali, v. g. : *Omnis homo est risibilis; Christus csl homo; ergo Christus est risibilis*. 3° Conclusiones theologiae aliæ sunl quæ habent connexionem intrinsecam ann fidei principio, ul in vulgari exemplo : *Aristus est homo; ergo est risibilis*. Aliæ sunt quæ extrinseeam dunlaxat connexionem habent.

Observandum 5°, conclusiones theologicas immediate non reveíalas, sive ex unà aul duabus fidei præmissis emantur, dupliciter posse spectari : 1 formaliter, ut sunl conclusiones lileologicæ, cl quatenus ex ccllA promissarum cl terminorum connexionem deducuntur; 2' materialiter, qialcniis sunl simplices propositiones, el sine dependent^ à terminis cl promissis ià connexis. Nempé, quemadmodum advertit Suarez, dispai. 3 de Fide sect, il, n.5, 7 cl 10, duobus modis potest aliquis uti discursu ad assenliendum conclusioni; uno modo tanquàm ratione formali assenlicndi, et proprià ac per se causà assensùs; alio modo non ul formali ralionc assenlicndi, sed duntaxat tanquàm proponente et explicante quid contineatur cl quomodò, sub divinà revelatione, quæ postea csl unica ratio formalis ti causa per se assensùs qui exhibetur illatæ conclusioni : < Isii duo modi assenlicndi cuidam conclusioni, inquit citato loco Suarez, possibiles sunl, ut per se constai, cl pendent ex voluntate hominis, cl illos recte distinxit Vasques, cl alii non contradicunt >

Si discursus se habeat ad conclusionem priori modo speciatam, tanquàm molivum formale, cl causa per se assensùs, tunc conclusio spectatur *formaliter*; si autem discursus se habeat duntaxat per modum conditionis proponentis vel explicantis revelationem in præmissis contentam, tunc revelatio consideratur *materialiter*.

Observandum 4°, triplicem hic sedulo distinguendam revelationis speciem : i" Alia csl revelatio formalis, immediata, clara, distincte et explicita, per quam nimirum res darò et distincte in seipso immediate revelala est; telis csl ca revelatio quà constat Christum esse hominem. 2' Alia csl revelatio formalis et immediata, sed confusa, obscura el quasi implicita, per quam, clsi quidpiam clare cl distinct^ in seipso immediate revelatum non sil, temen immediate csl revelatum obscure et confuse; < quod quidem contingit dupliciter, inquit mox citatus Suarez, L, «piando fit generalis revelatio distributiva, ul in isto exemplo : *Sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem*; vel: *In omni hostici rite consecrata adest Christus*; in illà enim universali omnes singulares formaliter continentur, quamvis confute. Alio modo contingit hoc in deUniliene et partibus ejus respectu definiti; nam co-

gnitio definiti confusa est respectu definitionis, cl nihilominus omnes paries definitionis in definito fonnaliter continentur; cl ilà cum revelatur nobis Christum esse hominem, satis formaliter revelatur esse animal rationale^ vel habere corpus cl animam humanam, licet hoc explicité non dicatur. 1 3* Tandem, alia est revelatio virtualis, mediata et vere implicita, quà res nec claré nec obscure reveíala csl immediate, sed mediale dunlaxat cl in radice : sic hæc propositio *Christus est risibilis*, virtualiter cl mediate reveíala esi in isti: *Christus est homo*; vel, ul aiunt cardinales Laurea el dc Lugo, locis supra citatis, revelatio virtualis cl mediata est de iis quæ nullo modo *formaliter* continemur in re inimedialé revclatà, sed lanlùm in radice, siculi conclusiones in principiis, proprietates in essenlià.

Observandum 5°, cl quidem diligenter, quod omnibus fermé quæ in præsenli controversi^ occurrunt solvendis difficultatibus sufficit, unum in alio, unam propositionem in aiterà revelata contineri posse variis modis, tribus potissimum : 1. identico; 2. formaliter; 5. virtualiter, scu, ut aiunt, causaliter cl æquivalenter.

1. Illud continetur, in alio *identice*, inquit Suarez dispul. 19, de Fide, seel. 2, n. 10, quod continetur in ipso tanquàm in re omninò càdem ; sic in divinis intellectus cl voluntas, justitia cl misericordia, paternitas et natura sunl quid unum et idem *realiter et identici*'.

2. Illud continetur in alio *formaliter*, quod continetur in ipso non solum penes identitatem *realem*, sed etiam penes identitatem *formalem* scu conceptuum; vel darius, illud continetur in alio *formaliter*, quod cumdem habet cum ipso conceptum, licet ulrumque diversis vocibus exprimatur; hæcque identitas vel csl totalis et adæquala, vel partialis et inadæquata. Sic definitimi in definitione formaliter adæquaté continentur: v. g., cùm dicitur : *Christus est homo; ergò est animal rationale*, vel : *Christus est unus in naturà cum Patre; ergo est ei consubstantialis*. Sic etiam pars essentialis in loto actuali, v. g. : *Christus est homo; ergo habet animam rationalem*; vel pars quælibet subjectiva in toto potentiali, siugulare nimirum in universali, v. g. : *Christus mortuus est pro omnibus; ergo mortuus est pro me; formaliter inadæquate continentur*. Sic denique formaliter adæquate, clsi confuse in explicito continetur implicitum verbis grammaticaliter aut saltem quoad sensum æquisalentibus expressum ; v. g. : *Christus est unus in naturò cum Patre; ergo est ipsi consubstantialis*.

Totum istud solide evolvit ac explicat eruditus *Scrufinii* auctor cap. 5, ari. 4, his verbis : c Formalem æqiiivalcntiam in præsenli nediim vocamus eam, qua. intervenit, quoties eadem omninò res vocibus synonymis significatur, sive id contingat in uno codcmque idiomalc, sive ratione diversi idiomalis, dummodò idem omninò immediate importetur conceptus; sed etiam eam quæ habetur, qnoties voces quidem sunt diversos, sed idem csl significatum, non quidem sola identitate *reali*, sed vera cl rigorosà identitate *formali*. esto non æquè claré exprimatur sub una ac sub aiterà.

Cujus generis censentur definitio et definitum, ut *homo* et *animal rationale*, quibus cadmi corresponde! hominis essentia ac quidditas, sed illa, ut per *homo* importetur modo quodam implicito; explicito verò per *animal rationale*. < Hæc aulem æquivalentia, pergit idem anclor, potest esse totalis, qualis est producta, et partialis, quoties videlicet non integer conceptos, (qui comprehendebatur sub una voce, comprehenditur et sub altera, sed pars lanlummodò ipsius, ul si diceretur *homo* et *rationale*, quod non totaliter constituit hominem, sed ul pars discretiva hominis ab omni non ipso; et hujusmodi quoque sunt omnes propositiones particulares vel singulares, quæ sub universali aliqua continentur; v. g. : *Dens vult Judam salvum fieri*, includitur tanquam pars constitutiva in alia universali revelata : *Deus vult omnes homines salvos fieri*. >

L'ndè cap. 2, ari. 8, notat predictus auctor, < propositionem particularem ac singularem, respectu universalis revelate comparandam esse tanquam quid *formaliter æquivalens*, etsi non totaliter; propositionem vero explicantem proprietatem, effectum, etc., respectu propositionis exprimentis essentiam, etc., se habere solummodo tanquam quid *virtualiter* et *illativi* æquivalens. >

5. Unum in alio contineri potest *virtualiter*, seu *causaliter et æquivalenter*; sic conclusiones in principiis, proprietates in essentiis, effectus in causis continentur. Postremum hunc continendi modum exponunt card, de Laureà disput. 16, de Fide, art. 2, parag. i; Dominicus Gravina, lib. 1 Calli, proscript. Salmalicenses disput. 19 de Infidelitate dub. 4, sed proscriptum Antonius de Panormo citato jam cap. 5, art. 5, ubi quærens *quid sit propositionem aliquam contineri in sacra Scriptura in terminis illativi*, id est virtualiter (*æquivalentibus*, sic habet : < Dicitur propositio æquivalens illative, quæ non eundem cum alient exprimit *formulam*? objectivum conceptum significatum, sed aliud *formaliter* diversum ; quia vero res, aut formaliter percipitur, sed verius per ejus terminos importata, realiter importat identitatem cum re aut formaliter, seu cum significato alterius, inde sequitur ex hac illam inferri ; et vice versa, et catonius *illativi* æquivalentiæ denominationem desumit, cujusmodi ad invicem se habent essentia et proprietates rerum quæ reciprocam suscipiunt illationem; hoc discrimine, quòd ex essentiis ad proprietates illatio est à priori, et tanquam à quasi causa ad effectum; à proprietatibus verò ad essentiam illatio est à posteriori, et velini à quasi effectum ad suam causam, i

Idipsum clarius aperit, ibidem, n. 4, ubi exponens discrimen quod occurrit inter terminos ad invicem *formaliter*, et alios *virtualiter* dunlaxat, seu, ul ipse loquitur, *illativi* æquivalentes, observat, < quòd in illis tota consistat varietas in modo significandi eundem prorsus conceptum objectivum, idemque formale significatum, non in reipsa significant, quæ formalissime non distinguitur, ul patet in *homo*, et *animal rationale*, quibus æquè eadem formalissima essentia corresponde!; esto per *homo* importata confuse et im-

plicitè, per *animal rationale* clarè et explicitè. • Ai vero in terminis virtualiter dunlaxat et illativi æquivalentibus pergit idem auctor : < Discrimen non est, vel in solis vocibus, vel in modo significandi idem formale significatum, sed in ipsa re significatà, quæ est pro statu reali identico sit eadem, non lamen ut formaliter per dictos terminos designata. Unde siculi licet in se essentia sit eadem cum proprietatibus, adhuc tamen non potest dici : risibilis, v. g., est hominis essentia, ad eum modum, quo dicitur de rationalitate; illa ex identitate eadem non valet enuntiari, ut eodem modo ac immediate sit exclata risibilitas, etiam ex hypothesi, quòd sit immediatè revelata rationalitas. »

Illis omnibus prosuppositis facilis negotio diini poterit propositi objectio, simul et expediri ardua admodum ac intricala quæstio, an conclusiones theologicæ sint de fide, ac proinde an propositiones iis contradictoriae sint hæreticæ. Itaque resp. Ie conclusiones theologicas *formaliter* sumptas non esse de fide. Illic in parte consentire videntur omnes theologi, nequidem exceptis Cano, Vega et Vasquesio. < Hoc modo procedendo et intelligendo assertionem, inquit Suarez, disp. 5 de fide seel. 11, illam etiam admittit Vasques, et existimat non negari à Cano et Vega. > Et veri in fide tota et adacquata assensendi ratio est formalis et immediata revelatio (aut saltem revelatio imminens) per Ecclesiam proposita; al in conclusione illogicà formaliter sumptà assensendi ratio est ejus cum ratione connexio rationis usu manifestata; seu, ul aiunt, revelatio virtualiter mediata, id est, applicata per discursum ; quæ duo quantum distent, nemo non videt. Resp. 2^a, conclusiones theologicas *materialiter* sumptas quæ sunt in se immediatè revdatae, licet et aliis fidei capitibus legitimè deducantur, siculi cimi Christus probat resurrectionem mortuorum excoquini in Scripturà dicatur Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob ; vel quæ sunt mera expositiones propositionum revelatarum, v. g., cum dicitur, *Christus est homo: erige et animal rationale*; vel : *Christus est unus in natura cum Patre: ergo est ei consubstantialis*; respondeo, inquam, conclusiones hujusmodi esse de fide, adeoque propositiones iis contradictorias vere esse hæreticas. Ratio est, quia illæ propositiones sunt fidei divinæ, quæ in se immediate revdatae sunt, quæque continent et exprimunt veniales à Deo revelatas; atqui tales sunt conclusiones de quibus nunc agitur; ergò, etc., hanc etiam responsionem omnes admittunt. Resp. 3ª conclusiones theologicas *materialiter sumptas*, quæ licet clare et distincte in scriptis immediate revelata non sunt, lamen immediate revdatae sunt obscure et confuse, v. g. : *Christus est homo; ergò constat anima et corpore* ; vel : *Omnis homo habet animam immortalem; ergò habeo animam immortalem* ; vel : *Omnis homo rii? baptizatus sine obice gratiam justificantem consequitur; ergò talis infans rii? baptizatus gratiam justificantem consecutus est*. Has, inquam, conclusiones vere esse de fide, ac proinde hæreticas esse propositiones quæ iis adversantur. Ratio est, quia hæc omnia (ut attendent facile uatebil) immediate licet obscurè ac confuse reve-

lata sunl in propositione universali; porrò formalis cl immediata revelatio, ctsi confusa sil, siiftic.it ad objectam formate linci, et consequenter ad assenliendum de fide particularibus contentis sub tali revelatione. El verò, uli post Suarez ratiocinatur Scrutimi auctor ait 7, cap. 2, in Deo non csl cognitio confusa, sed distinctió judicial de omnibus, quæ revehi etiamsi nulla uno verbo complectatur; confusio ergò et obscuritas se tenet djulaxal ex parie nostri, et in modo apprehendendi rem revelatam; ac proindè si revelatio sufficienter applicetur, id est, ut ait Suarez citalò disp. 5 de fide, sect. Ii, < si certo cl indubitanter constet hoc, quod in particulari el expresse proponitur, iu propositione universali revelalò contineri, revelatio illa universalis de se sufficit ad distincte assenliendum ex fide particularibus, quæ sub illa universalitate continentur. > Atque in hoccliam facile conveniunt theologi: ex quo gravissimi momenti colliguntur consecutaria, quæ hic advertere operan prolium esi.

I Quando revelatur totum quoddam *actuale*, id est totum quod habet paries *in se*, ul Petrus habet *in se* corpus cl animam; revelantur cliam *immediate*, licèi non ila distincte, omnia illius attributa essentialia, omnes partes essentielles, sive physicæ, sive metaphysical Kalio est, inquit cardinalis de Lugo, dispul. I, soci. 15, parag. 5, quia res nec esse nec concipi polesi sine attributis essentialibus; unde Deus revelans *Christum esse hominem*, eo ipso immediate revelat *Christum habere corpus et animam*. Quod autem spectat voluntatem, intellectum, risibililalem, jdiasque tùm physicas, linn mclaphysicasproprietates, nonnisi *mediate consentit* revclalæ, siquidem primarium hominis conceptum non ingrediuntur, sed ex illius essentia necessario fluunt.

2 Cùm revelatur lotum *potentiate*, id csl, totum quod habet non *in se*, sed *sub se* paries, quas vocant *subjectivas*, qualia sunl gemis respectu spccicnnn, species respectu individuorum, cl quælibet propositiones universales respectu propositionum singularium, lùm revelalæ sunl *immediate*, licèi confuse respectu nostri, omnes partes *subjectiva*: quibus essentialiter constat totum illud *potentiate*. Igiiur propositione universali revelati, omnes singulares sub cò contenta*, sunl quoque in ca *immediate*, licet mimis distincte, revelalæ; V. g., quia de tide csl el immediate revelatum, *omnem hominem habere animam rationalem, el resurrecturum esse*; de fide quoque csl cl *immediate*, etsi confusi?, revelatum *quemlibet determinati hominem habere animam immortalem, el resurrecturum esse*. Pariter in his universalibus propositionibus de fide: *Sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem*, vel: *in omni hostia rilé consecrata adesi Christus*, etc., omnes propositiones singulares immediate cisconfusé, revelalæ sunt; adeòque propositiones ipsis conradicloriæ bærtica; sunl. Ratio est, qma, quemadmodum ratiocinantur de Lugo el Paaonno locis mox citatis, propositiones singulares continentur in universali, eamque essentialiter constituunt: ergo qui révélaí universale, révélaí ibi omnia singularia, quæ sunl quasi partes essentielles componentes collectionem universalem; ergo

Deus revelans propositionem universalem, v. g., *infantes omnes rite baptízalos justificari*, revelat etiam immediate, quamvis confuse, *hunc et illum infantem rilé baptizatum justificari*. Ita sentiunt Cano, Vega, Sahnaficenses, Vasques, de Lugo, card, de Laureò, Suarez et alii communiter. Porro revelatà propositione universali, ul quis debeat nui possit Iule divinò credere propositionem singularem, neressiun est, ut antea vidimus ex Suarcsio, quod cliam docent do Lugo, Salinalicenses cl alii, accessing, inquam, est, < *ut certi et indubitanter constet individuum comprehensum fuisse sub propositione universali à Deo revelata*. >

Nempó certitudo triplex est: I° Alia physica, quò res vel in se ipsà cognoscitur, vel per media quibuscum naturalem connexionem habet; ita certitudo physica est quà per essentiam proprietas, v. g., per rationalitatem visibilitas; vel causa per effectum à se necessari) dependentem cognoscitur; 2° altera moralis, quò res nec cognoscitur in se, neque per aliquid ci naturaliter connexum, sed per extrínseca testimonia tot ac tanta, ul pariant moralem evidentiam, quæ non sinat nos, moraliler loquendo, non solimi dubitare, sed etiam nec formidare de opposito; talis est certitudo quà credimus esse urbem Romam; 5° tandem alia csl certitudo moralis, quæ non csl conjuncta cum istà morali evidentià, quæque licèi caveat actuali dubitatione, tamen non excludit omnem moralem facultatem dubitandi de opposito, qualiscsl certitudoharumee propositionum: *Hæc hostia consecrata est. — Hic puer ritè baptízalas est. — Hic homo valide consecratus est in sacerdotem*.

Certitudo physica sufficit, sed non requiritur ul propositio singularis contenta sub universali revelalò, fide divinò credatur; in co consentiunt theologi.

Certitudo moralis quæ non est conjuncta cum evidentià, sive quæ non excludit omnem moralem facultatem dubitandi de opposito, non sufficit. Kalio est, inquit cardinalis de Lugo, dispul. I, de Fide, sect. 15, parag. 5, < quia nimiriim assensus fidei ex imperio voluntatis et piæ affectionis elicitur talis, el tam firmus, ut excludat omnem prorsis formidinem circa suum objectum; non polesl autem voluntas prudenter imperare talem assensum excludentem omnem formidinem, quando circa objectum illud posset intellectus prudenter formidare; imprudenter enim prohiberetur formidare, ubi prudenter formidare posset; ergo ut voluntas possit prudenter imperare assensum talem, excludentem Udem formidinem, debet objectum proponi tale, ul de eo non possit prudenter formidari. > Hinc Concilium Tridentinum, sess. fi, cap. 9, negat posse aliquem de fide credere se esse in statu gratia», his verbis: *Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque sacramentorum virtute et efficaci dubitare debet; sic quilibet dum seipsum suainque infirmitatem cl indisposilionem respicit, de suà gratia formidare et timere potest, cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non polesl subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum*. I hi concilium ex eo quòd quilibet prudenter formidare possit ciiea propriam jttslificationein, mferl eam non posse fide divinò creili. Prærequiritur

ergo ad assensum fidei coi Illudo moralis juncia cum evidenti[^], quòd Deus de hoc singulari in prqiusilione universali revelatò locus inerii. lime cliam islæ propositiones: *Ilæc liostiu rite est consécrala*. — *Hic veré baptízalas estel justificatus*. — *Hic homo valide consécralas est in sacerdotem*, eie., non sunl de fide; jlà Cajetanus 2-2, q. I, art. 5, in respons. Turrocremala, lib. 4 Saminiⁱ*, pari. 2, cap. 9, ad finem, Bannes 2-2, q. f, ari. 10, dub. 2 ad 2. Balio csl, quia clsl nulla sit de xcrilaic harumee propositionum actualis formido, non deesl lamen moralis formidandi facultas, propter varias cl occullas circumstantias à quibus dependent. l nde Suarez, citala disp. 3, de fide seel. 11. < In aliis exemplis, inquit, non habet locum similis assensus de fide ul quòd in hac hostia sii præsens Christus, vel quòd mihi remissa sint jleccala, quia applicatio universalis principii fidei non sufficienter lit ad hæc particularia, quia de illis non esi sufficiens certitudo propter nullas cl occullas circumstantias à quibus pendent. >

Equidem si vera sit in se propositio singularis, licet non evidenter constet eam contineri in propositione universali, v. g., si de facio rilé consecrata sit bæc hostia, crii de fide *objective* et ratione sui, Christum sub tali hostia realiter præsentem adesse; non erit tamen de *ildefornuditercl* ra(ione assensùs, quia non habet omnem ceilibidinem formalem el infalibilitatis quam postulat fides; hoc csl, talem certitudinem quæ non solum omnem actualem dubitationem excludat, sed cliam omnem moralem facultatem dubitandi de opposito.

Observat aulem cardinalis de Lugo, loco mox laudato, simpliciter el absolute adorandam esse Eucharistiam, etsi de fide non sil Christum realiter praisen-tem esse sub udi numero hostia. Kalio csl, inquit, quia ut absolute adoretur hostia, salis est certitudo moralis absque evidenti[^], quòd hostia rilé consacrata sit; at veri» fides, nipote prudens cl certissima, exigit certitudinem moralem quæ adjunctam habeat exidenliam, quæque excludat mrnem prorsus formidinem de opposito; unde non creditur fide divinò Christum realiter esse præsentem sub tali numero hostia quæ proponitor adoranda ¶ nisi et hypolbesi quod rilé consecrata iuerii. lia colligitur ex doctore Angelico 2-2, qu. I, ari. 5, ad 4. < *Fides credentis*, inquit, *non refertur ad has species, vel illas, sed ad hoc quod verum Christi corpus sit sub speciebus panis sensibilis, quando recte luerit consecratum; unde si non sil recte consecratum, fidei nor suberit propter hoc falsum*. > Non longé absimili ratione idem explicat Sylvius 2-2, q. l» ari. 5 ad I, his verbis : < Ciim fides habeat pro objecto veritatem speculativam ei praciicam, perficit intellectum quoad ulramqite veritatem, cl proploreæ non polesl inclinare ad falsum, neque speculative neque practice. Prudentia verò ciim non habet pro objecto verum speculativum, sed practicuim, non perficit intellectum nisi quoad veritatem praciicam... El propterea quamvis non inclinaret nisi ad verum practico, quale est hostiam adorandam esse quæ in sacrificio Missæ exhibetur, iir adoranda, includere tamen polesl cognitionem speculative falsam, licei ad eam non inclino!. sed up

ponat pollili; inclinaret enim prudentia ad hostiam illam adorandam, cò quòd supponatur probabile iudicium quòd sit consecrata; hoc autem iudicium est speculali! mn, neque perlinet ad habitum prudentiæ. Brevius dici potest, non csmi prudentiam infusam quæ inclinaret ad hanc hostiam quæ præsentatur ul consécrala adorandam, sed prudentiam quæ putatur infusa, cùm roveri solimi sil humana. > Haciente Sylvius.

Requiritur ergò el sufficit ad credendum fide divinò objectum singulare, certitudo moralis juncia cum epidemia, quæ constet objectum illud in propositione universali immediate revelata contineri.

Quòd saltem requiratur huiusmodi monilis certitudo, abundé constat ex mox dictis. Quòd aulem pariter «ufficiat, probatur !*, quia sequitur etiam ex dictis; si enim ad assensum fidet necessaria sit certitudo circa applicationem revelationis ad objectum singulare, nec aliunde requiratur certitudo physica, profectò sufficit certitudo moralis juncta cimi evidentiæ; 2 certitudo huiusmodi fere tam firmum assensum parit ac certitudo physica; v. g., jærindè quis assenlitur huic propositioni : *Exislit urbs Itonia*, atque isti : *Jùùtirni corpora extra nos posita*; 5 sufficiens proponitur aliquid credendum fide divinò per miracula, de quorum veritate dubitari moraliter loquendo non polesl; ergo à pari, etc. Sic, inquit cardinales Belbrminus el de Lugo, quibus cnsentiunt Syhius el Suarez, quoniam certum csl certitudine morali quæ adjunctam habeat evidentium. l ridenlinum concilium legitime esso congregatum, de fide est Tridenlinum concilium in fide non pfsse errare. Idem dicendum de similibus propositionibus. linque revdalu loto actuali, tunc cliam reveála? sunl omnes ejus partes e sembles, sive physicæ, sive melaphysicæ, sine quibus res nec esse nec concipi polesl : pariter revelata propositione universali, quod csl lotum, ul vocant, potentiate, revelata quoque censetur propositio singularis sub universali contenta; atque fide divinò credi potest, si cerio cl indubitanter constet propositionem hanc singularem in universali contineri.

5* E duobus revelatis imo reveálo, alterum quoque revelatum censeretur debet; v. g., quoniam Manli. 3, revelatum esi Ehrislum esse filium Dei Patris; hoc ipso revelatum csl Deum Patrem esse patrem Christi. Kalio est, inquit anclor *Scruliuii*, quia revelata sunt siami naturi et cognitione.

L Kevclatò affirmatione unius contradictoriorum, rescitur negatio alterius, quia idem non polesl simul esso et non osso; et. ul ait mox citatus *Scrutinii* auctor r.ip. 5, an. 5 : < In causis pnecisis, sicut affirmatio est causa affirmationis; ità et negatio negationis. » Et \crò < adeni lides <piæ inclinaret ad credendum aliquam propositionem esse veram, iclinaret ad credendum oppositam esse falsam.

ò Proposilio est de fide (adcòqtie hærelica csl huic contradictoria) quando est revelata, aul expressis et conceptis, aul synonymis terminis, aul saltem æquivaleniihiis quoad sensum. Kalio CSC aperta, quia, qiicinadniodiun ratiocinatur Antonius de Panormo . nr! l citati mox capitis 3, c duo sunt ponderanda in

quòlibet propositione» termini videlicet, seu verba materialiter sumpta; et sensus seu vis significativa, ac objectivus conceptus per verba expressus. > Porro, pergit idem auctor, eadem lunc omnino est propositio revelata quoad reum et conceptum objectivum, proindeque ejusdem infallibilis, auctoritatis et virtutis, quoties terminis synonymis, aut saltem quoad sensum æquivalentibus exprimitur.

Resp. : Conclusiones theologicas deductas ex duobus fidei placitis, seu ex duabus promissis immediate revelatis, esse de fide, dummodo *materialiter* spectentur. Ita cardinalis de Lugo, Suarez, de Laureò, Dominicus Gravina, Antonius de Panormo, et alii ante citati. Ratio est, quia revelatio formalis immediata, etiamsi confusa sit, sufficit ad objectum formale fidei; atque objectum conclusionis theologicae ex duobus fidei placitis evidenter deductæ, formaliter et immediati, licet minus clare, revelatum est, ergo, etc. Major constat ex dictis et probatis supra ex Suarez, atque ex sese manifestò patet; Deus enim nunc summa veritas, quocumque tandem modo locus fuerit, summam fidem meretur, ubi primum constat ipsum locum fuisse. Minor autem videtur evidens; siquidem omnis conclusio in tantum bene infertur ex suis promissis, in quantum ejus objectum identificatur cum objecto præmissarum, atque in iis continetur; fundatur enim tota vis syllogistica in hoc principio: *Una præmissarum contineat conclusionem, altera contentam declaret*. Cum ergo placita fidei sint in se formaliter immediate revelata, conclusio materialiter sumpta, quæ in promissis reipsa, etsi minus clare continetur, atque cum iis identificatur, pariter dici debet formaliter et immediate, licet minus clare revelata, hi variis exemplis illustrari potest: v. g. : *Omnis homo habet animam immortalem; Christus est homo; ergo Christus habet animam immortalem*; vel : *Omnia Sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem; atque Baptismus est sacramentum*, ergo, etc., vel : *Omnes Apostoli acceperunt Spiritum sanctum : S. Matthæus fuit unus ex Apostolis; ergo S. Mattheus accepit Spiritum sanctum*. In his et similibus exemplis conclusio continetur in promissis, tanquam in aliquo cum quo realiter identificatur: non tam deducitur, quam ostenditur esse inclusa in promissis, seu, ut illa loquar, est ratiocinium in verbis, non verò in mente; sic v. g., cum asseritur S. Mattheum accepisse Spiritum sanctum, idem est, saltem inadæquale, ac si diceretur omnes Apostolos (quorum unus erat S. Mattheus), accepisse Spiritum sanctum; non enim potest aliquis affirmare totum, quin affirmet prius ex quibus intrinsece illud constat, propter scilicet identitatem partium cum toto. Hoc eodem argumento utitur Suarez dicto disp. 5, sect. 11, n. 6: < Revelatio propositionis universalis, inquit, immediate cadit in illa omnia quæ sub propositione universali continentur; ergo sufficit de se ad fidem circa singularia, si sufficienter proponatur; > porro in conclusionibus deductis ex duabus promissis de fide, certo et evidenter applicatur universalis revelatio circi obiecti singularia; ergo, etc. Sic v. g., cum revelatur

omnem hominem habere animam immortalem; sacramenta conferre gratiam non ponentibus obicem; omnes Apostolos accepisse gratiam; eo ipso immediatò quòque, licet minus clare, revelatum censetur. Inquam pars illa, et minus explicitum in magis explicito, *Christum habere animam immortalem, Baptismum conferre gratiam*; idem dicendum de similibus propositionibus. Illis adde, nullum posse afferri exemplum conclusionis theologicae ex duabus promissis revelatis evidenter deductæ, quæ si materialiter consideretur, non sit in se immediata, saltem confuse revelata, ac proinde de fide; unde proprie et accurate loquendo conclusiones hujusmodi non sunt vere theologicae.

Dixi conclusiones *materialiter* spectatas; si enim spectentur *formaliter* et *reduplicativi*, quatenus ex duabus promissis revelatis deductæ, jam non sunt de fide, ut supra diximus, responsione 1. Ita Cajelanus, Brancatus de Laureò, Lorea, Valentia et al.; El ver), uti ratiocinatur de Panormo, *Scrutinii* cap. 5, art. 19: < Conclusionibus sic consideratis assensum præbemus, non precise propter divinam veritatem dicentem, sed etiam propter connexionem conclusionis cum promissis lumine naturali cognitam, quam mixtionem excludit fides. > Scilicet in fide, propria et adequata asserendi ratiocinatio sola formalis et immediata Dei revelatio per Ecclesiam proposita; in conclusione autem theologici formaliter sumpta assensendi motivum, est ejus cum revelatione connexio, rationis usu manifestata; ergo, etc.

Resp. 5º : Conclusiones mere et vere theologicas ex duabus promissis, quarum una est de fide, altera vero lumine naturali nota, certo et evidenter deductas, non esse de fide, ac proinde propositiones bis conclusionibus oppositæ proprie non sunt bærelia. Iti Gregorius, Major, Gabriel, Cajelanus et Thomiste, Salmalicensis, cardinalis de Lugo, Lorca, Valentia, Molina, Antonius de Panormo, et alii passim, quos refert et sequitur Suarez, disput. 3 de Fide seel. 11, n. 5, 7 et 10.

Probatur ratiocinio quo utitur cardinalis de Lugo disput. 1 de Fide, seel. 13, n. 271. < Non potest esse de fide id quod non creditur quia revelatum et testificatum est à Deo; sed objectum ejusmodi conclusionum non dicitur à Deo, sed aliud ex quo partialiter illud infertur; ergo non potest hoc credi ex fide, cum non participet rationem formalem et motum proprium fidei. > El vero fides et conclusio theologica materialiter sumpta discrepant ratione objecti, motivi et medii. Namque 1º objectum fidei est aliquid à Deo immediate revelatum; objectum autem conclusionis theologicae materialiter spectata; est aliquid non immediate revelatum, sed ex revelato consequens; 2º motivum fidei est divina revelatio formalis ut immediata; motivum autem theologicae conclusionis est revelatio virtualis et mediata, seu ipsius cum revelatione connexio; 3º, in fide, medium quo cognoscitur revelatio, est ipsa Ecclesiae definitio; in conclusione vero theologici medium quo innotescit ipsius cum revelatione necessitudo, est ipsa ratio seu discursus et evidentia; ergo fidei ac conclusionis materialiter sumpta discrepant penes

jccium» motivum et medium, ac proinde conclusiones illogicae non possunt dici de fide.

Dixi, conclusiones mere et vere theologicæ, id est, conclusiones quæ non sunt mera: expositiones propositionum immediate revelatarum, in quibus tanquam hingiari in universali, vel minus explicite in magis explicite, formaliter et necessario, etsi minus clare continentur, sed illas quæ ex præmissis à quibus virtualiter saltem distinguuntur, per veram ac sUlogisticam illationem reipsa educuntur. Brevius, agitur de iis conclusionibus quæ non sunt mere expositive, sed vere illative*, sen, ut loquitur de Panormo, art. 18 capitis 5, quæstio 1 de conclusionibus in quibus « permixta non revelata verè influit in propositionem illatam, per aliquod predicatum, aut formalitatem quæ nec sit revelata, nec soli explicationi præmissæ revelatæ inserviat, » id est, ut paulo post exponit, « quæ non sit mere explicativa divina: revelationis, quæ immediate afficiat ipsam propositionem deductam. » Quod quidem contingit, mi observat Suarez, citatè seel. 11, dispul. 5, « cum fil generalis revelatio distributiva, ut in isto exemplo : *Sacramenta conferunt gratiam non ponentibus quolibet*; in ista enim universali omnes singulares formaliter continentur, licet confuse; vel in definitione respectu definiti. Nam.... cum revelatur nobis Christum esse hominem, salis formaliter revelatur esse animal rationale, vel habere corpus et animam humanam, licet hoc non explicitè dicatur. » Vide quæ supra diximus, corollario I et 2, ad tertiam responsionem.

Dices G\ cum cardinali de Laureo et auctore *Scrutini doctrinarum*, cap. 2, art. 8 : Illæ conclusiones: *Deus vult omnes salvos fieri; ergo Deus vult Judam salvum fieri. — Christus mortuus est pro omnibus; ergo mortuus est pro Petro. — Omnes romani pontifices riti et canonici electi habent jure divino primatum non solum honoris, sed etiam jurisdictionis in universa Ecclesia; ergo talis romanus pontifex riti et canonice electus*, etc. — *Omnis infans rite baptizatus est justificatus; ergo et talis infans*, etc.; bæ, inquam, et similes conclusiones in quibus propositio singularis eruitur ex universali immediate revelatæ, sunt de fide; atque propositiones iis contradiCTORIÆ hæreticæ sunt; ergo idem dicendum erit de iis conclusionibus in quibus proprietas eruitur ex essentiâ; v.g. : *Omnis homo est risibilis; atque Christus est homo; ergo est risibilis*. Porro propositiones hujusmodi veræ sunt conclusiones theologicæ ex præmissis unè revelatæ, alterè naturali deductæ; ergo, etc. Et verò, inquit citato loco Smm'iauctor, « non minus continetur in ista propositione: *Christus est homo*; hæc altera: *Christus est risibilis*; quum in universali illa: *Deus vult omnes homines salvos fieri*, particularis altera: *Deus vult Judam salvum facere*. In re namque siculi Judas identificatur tanquam pars cum toto, cum collectione, *omnes homines*; ita et risibilitas identificatur tanquam proprietas cura *humanitate seu rationalitate*, quæ est hominis consilium.... unde eodem modo quo valet illatio: *Christus est homo; ergo est risibilis*, valet quoque et alia: *Deus vult omnes homines salvos fieri*; igitur *vult Judam salvum fieri*. Vel itaque ulrumque illatum erit theo-

logicum, et consequenter utraque propositio utriusque illato contraria, erit *erronea*, vel si posterius, *de salute Judæ, erit* de fide, pari iter de fide tenendum et prius: *Christus est risibilis*, ut plenè doctrina Cûliæ real. »

Ille sp. concordans omnino non esse theologos circa propositiones singulares et facta particularia, ex propositionibus universalibus immediate revelatis, in quibus tanquam partes in toto proxime continentur, certo deducta. I Aliqui censent propositiones singulares seu facto particularia in propositionibus universalibus contenta, nec in se clare et distincte revelata, non esse de fide divinè, ut Turcicremnto, lib. 4 Summæ, parte 2, cap. 9; Cajelanus 2-2, qu. I, art. 5, in corp.; Bannes 2, 2, qu. 1, art. 10 dub. 2 ad 2, et alii. Docent illi certum non esse certitudine fidei diurne, *lume hominem*, v. g., *esse verum supremum pontificem*; quia, inquiunt, nusquam Deus id immediate revelavit; cl aliud res est humana et contingens pendens ex testimoniis humanis, et ex multis aliis occultis circumstantiis, ut an sit baptizatus, an sit ordinatus, etc. idem proportionem servati asserunt de lièe propositione singulari: *Concilium Tridentinum fuit legitimum*. Addunt aulem facta hujusmodi, etsi fide divinè certa non sint, attamen certa esse certitudine morali; quo fit ut concilio et romano pontifici debitam teneamur exhibere obedienciam.

Juxta hanc sententiam plana est ac facilis responsio objectioni proposita*; scilicet propositiones illæ singulares de facili particularibus, quæque ex propositionibus universalibus immediate revelatis deducuntur, non sunt de fide; ergo à fortiori nec etiam conclusiones ex unarevelatæ et alterè naturali deductæ, in quibus proprietas ex essentiâ emitur.

2 Alii, quemadmodum observat Panormo cap. 5, duplicis generis distinguunt propositiones universales in se immediate revelatas. Nimirum, aliæ revelantur propter particulares, ut cum « revelatur, quod *omnis homo sit à Deo redemptus*; talis revelatio est propter has singulares: *Petrus est redemptus; Paulus est redemptus*; et hujus generis esso existimant universalem illam: *Omnis canonice electus in romanum Pontificem est Christi vicarius et Petri successor*, non ob alium finem revelatam, nisi ut hic vel ille Pontifex, Clemens XII, v. g., pro vero Christi vicario habeatur, ipsique debita exhibeatur obediencia. Aliæ vero sunt propositiones universales, inquiunt, quæ non censentur revelatæ propter particulares aut singulares, cujusmodi est ista: *Omnis infans rite baptizatus, est à peccato originali immunis*; non enim revelata est ut credamus hunc numen) infantem esse immune in à peccato originali; sed ut Baptismatis virtus, ac peccati originalis, quo totum genus humanum infectum est, veritas confirmetur.

Asserunt aulem iidem auctores, in propositionibus universalibus primi generis verificari equidem quod revelati aliqui propositione universali, revelatæ haberi debeant et particulares, aut singulares universalem constituentes; non autem in propositionibus universalibus posterioris generis, quæ non censentur revelatæ propter particulares: « Ex quo consequens est

juxta illos, inquit, *Scrutini* auctor loco mox citato, quòd etiamsi constet hunc numero infantem rilcel validé taplizatum esse, ul constare forte potest ministro conferenti baptismum, adhuc de fide non sit, quòd ille infans sit ab originali peccato immunis.» Ita sentire videntur cminenlissirrus de Laureò, disput. 16 de Fide art. 2, paragT. 1, n. 38, Dominicus à SS. Trinitate, lib. 2 Dibliol. Thcol. sect. 5, cap. 2; Dominicus Gravina, lib. i. Calée, prescript. 6, art. 5, etc.

5* Alii iterum distinguunt propositiones universales immediate revelatas duplicis generis. Nempe aliæ sunt quarum propositiones singulares, sub universalibus contente, talis sunt naturæ, ul absque respectu ad has vcl illas extrinsecas circumstantias, certo cognoscantur contineri sub universalibus revelatis; in exemplum solet afferri propositio ista particularis : *Deus vult Petrum salvum fieri*, respectu istius universalis: *Deus vult omnes homines salvos fieri*. Asserunt autem illas propositiones singulares cum universalibus revelatis comparandas esse, vclul paries cum tolo, atque revelationem non solùm immediate afficere universalem propositionem exprimentem *salutem omnium hominum*, v. g., sed et quaslibet singulares quæ universalem cfibrinanl ac constituunt, inter quas csl ista, *de salute Petri*; unde, inquino, propositiones hujusmodi singulares eredi debent fide divinò, perinde ac universales.

Aliæ vcrò sunl propositiones singulares quas in universali revelata non includi certi» constat, nisi expendendo varias extrinsecas cl contingentes circumstantias à (jilibus dependent; talis csl ista propositio particularis de infante rite baptizato; licet namque verissime sub universali : *Onmis infans*, clc., contineatur quilibet in particulari, qui sit rilé baptízalos; non tunen de tali vcl tali determinale infanti, quòd sil rilé baptízalos, certo constai vi universalis propositionis applicate immediate huic vcl illi individuo, sed vi universalis applicata?, media fallibili cognitione de validitate malerbe, de inlentione ministri, clc. « Illud aulem, inquit Panormo cap. 3, ari. 5, n. 1 i, in quo concurrit fallibililas (idem proportionaliter die de medio infallibili quidem in fallibilità te proprià scientiæ, sed inferioris ordinis in fallihililale propria fidei) applicationis vel medii, palei non posse contineri in universali ul revelata, tanquàm ipsius partem constitutivam, nisi cesset fallibililas medii el applicationis ob concursus alterius superioris causæ, quæ ex Spiritala sancti operetur instinctu, ac infallibilitatis privilegio gaudeat; utevenil in casu particularis, seu singularis: *ilic numero romanas pontifex*, etc.; quæ licèi pendeal à noliliâ canonica? electionis, quæ sul natura fallibili! est, si tamen accedat Ecclesiæ acceptatio, quæ ex Spirilùs sancti instinctu ad eam dirigitur, non impeditur quin in concreto sil singularis immedialé revelata in illh universali : *Omnis rornantis pontifex*. etc., etiam ul revelata, tanquàm pars constitutiva illius in esse talis, i Juxta banc sententiam videtur propositiones singulares facta singulari i exprimentes, (pias sub universalibus revelatis contineri certo non constat. nisi habito respectu ad varias extrinsecas cir-

cumstanlias à quibus pendent; udetur, inquam, hujusmodi propositiones singulares non posse credi fide divinò, nisi accedat Ecclesiæ icceptatio; seu, ut loquitur de Panormo, « concursus alterius superioris causæ, quæ ex Spirilùs sancii operetur instinctu, ac infallibilitatis privilegio gaudeat, utevenil In casu singularis : » *Dic numero romanas pontifex*, etc.

In hòc et priori senlenlià manifesté palei, nullam instituendam esse comparisonem inter istas conclusiones : *Deus vult omnes homines salvos fieri; ergo vult Petrum, Paulum, Judam, etc., salvos facere.*— *Omnis romanas pontifex canonicé electus, est Christi vicarius ac Petri successor; ergo talis numero, Clemens XII*, v. g., eie., et istas alias in quibus proprietas ex essenti^a eruitur : *Christus est homo; ergo est risibilis*. Primi generis conclusiones, non tam conclusiones sunt, quàm expositiones et evolutiones propositionis universalis, quas proinde directe et immedialé afficit revelatio universalis; non ilà est de cis conclusionibus in quibus proprietas ex essenlià colligitur. Stando ergo præcedentibus opinionibus, ruit proposita objectio.

4° Panormo citato loco rurstis distinguit, aul polite pauló alilcr explicat mox expositam ;francali de Laureò distinctionem « Non renuimus, inquit, admittere aliquas veritates \ id est, propositiones) universales esse quæ revelantur , vel propter solas particulares in ipsis comprehensas, vcl ad miniis cliam in ordine ad ipsas: alias vero, quæ sui naturò nullalc misrespiciunt particulares, quod evenire dicimus, quatenus prioris generis propositiones tendunt ad Ecclesia? regimen, nedùmin suà universalitate sumplæ, sed cliam in singulis particularibus sub ipsis inclusis, cujusmodi est universalis : *Omnis romanas pontifex*, ele..... Posterioris veri» generis est universalis : *Omnis infans ritè baptizatus*, etc., quæ in sui universalitate csl fidei dogma, per quod nobis revelata est baptismi virtus , cunlirmataque seritas peccati originalis, quo lotum in fretum est genus humanum; at quòd hic numero infans sil veré baptizatus, non respicit Ecclesiæ directionem in materia fidei; nulla namque ad hujus conservationem necessitas, quòd fide divinò teucali r liic» vel alter infans rilé et validé baptizatus, cl proinde immunis ab originali peccato. » Atque hanc ibidem tradit regulam idem auctor ad dignoscendum quando nam seu in quibus casibus debita sit Ecclesiæ ex disino promissione Spirilùs sanili assistentia ad eruendas ex universalibus revelatis, particulares in ipsis contentas, ul habeantur tanquàm fidei dogmata et objecta : « Quoties videlicet, inquit, universales sunl primi generis, spectantes tùm in se ipsis, tùm in suis particularibus ad Ecclesiæ directionem, ad fidei conservationem, ac proinde loti Ecclesiæ utroque modo proponibile*, ul credantur fide divinò: non veri» quoties sunt secundi generis, quarum particulares nusquam erunt de fide diviiià habendæ, quia nonnisi per fallibile, nut saltern non infallibile infallibilitate fidei, medium, agnita ipsorum continentia in universalibus revelatis. »

5* Canus, lib. 6 de Locis Theologicis, cap. ultimo, Vega, lib 0, Trident cap. 59, card. <lc Lugo, d: put.

! de Fide, sect. 13, Valentia, tomo 3, dispul. I quæst i, ctalii quos refert et sequitur Suarez, dispul. 3 de Fide, sect. 11, docent objectum aliquod singulare in universali propositione immediatè revelata contentum, dummodo id cenò constet perlinere ad fidem. Haliò est, inquit, de Lugo posi Suarez, loco mux citato t quia revelatio universalis immediate, elsi confuse, cadit in ea omnia quæ sub universali continentur; sufficit ergò de se ad fidem singularem, si sufficienter, id est, cerio cl evidenter constet, illa sub universali propositione contineri. Netnpè, siculi habet Panormo, ratiocinium Suarcsii contrahens, in *Scrutinio*, cap. 2, art. 8, n. 16, c per illam revelationem qua nobis innotescit *Deum velle omnes homines salvos fieri*, significatur verum iudicium, quod Detis babel de adequato objecto ejusdem revelationis; illud enim iudicium csl fundamentum testimonii divini, in Deo autem non csl cogitatio confusa, sed distincte iudical de omnibus quæ* revelat, quamvis nulla unico comprehendat verbo; confusio idcirco se lend ex parie nostri, ulpolè qui audientes *Deum velle omnes homines salvos fieri*, non illico habeamus notitiam singularem omnium hominum qui sunt objectum divini illius iudicii, ac propterea confusione huiusmodi subfala, habilàque cognitione, quòd in dicio divini iudicii objecto fuerit comprehensus Judas, sequitur quòd sicut respectu divini iudicii, idem prorsus est, nedum in re, sed m ratione ipsa formali: *Salus omnium hominum*, ac *salus Juda Petri, Pauli, et cæterorum*, de quibus fieri valeat sufficienter inductio ac distributio; ilà el respectu nostri revelatio *immediate*, nediim afficiat universalem exprimentem *salutem omnium hominum*, sed el quaslibet singulares quæ universalem effectuant ac constituunt, inter quas est præfata *de salute Judo**.

Stando huic postrema* sentential, conformità* ad ea quæ antea diximus responsione lertiA ad precedeos argumentum,

Despondeo negando consequ. cl parit.; multimi siquidem discriminis csl inter conclusiones in quibus propositio singularis ex iVivergli eruitur; et conclusiones in quibus proprietas ex essentiA, effectus ex causò, etc., infertur; primi generis illationes, veri nominis conclusiones non sunl, sed mera expositiones, evolutiones atti enumerationes partium: propositiones enim singulares respectu propositionis universalis, sunl voluti totidem partes ex quibus illa intrinsece constituitur (hinc apud philosophos, genus lotum est *jotientiale*, individua veru sub ipso contenta partossid»-*jeetivtr*}, undè revclalA aliqua propositione universali, revelata per se formalilcr cl immediate haberi delict quælibet particularis universalem constituens; at ita non csl de conclusionibus in quibus proprietates ex essentiA deducuntur; proprietas enim supponit rem essentialiter constitutam, à quà saltem virtualiter distinguitur, vere finit ex differenti^, cl vere ex illa infertur; ac proinde revelata essentiA, non censetur formalilcr cl immediate revelata proprietas; neper consequens, conclusio in qua proprietas ex essentia deducitur, v. g.: *Christus est homo; crab est risibilis*, de

fide esse nequii, defcelu scilicet revelationis immediate ad fidem necessariò prerequisite.

Verlio dicam, propositio singularis formalilcr cl immediate continetur in universali revclalA, Unquam pars in tolo; est ergo de fide, cl contradictoria csl hæretica; c contra verò propositio ista: *Christus est risibilis* *jn* hac alierà revclalà, *Christus est homo*, non formalilcr cl immediate continetur, sed virtualiter duntaxat el Unquam effectus in causò; adeòque non csl de fide, sed mera conclusio theologica, cl ipsi opposita, limnetica dici nequit, seti dimlaiaterronea. Et, ul loquitur Card, de Lugo, < propositio ista: *Christus csl risibilis*, sc habet ad hanc alleram propositionem: *Christus est homo*, non ut particularis sub universali aliqua revelata, sed ul particularis connexa cum alia particulari revelata, connexa, inquam, non connexione immediate revclalA, sed naturali ratiocinio eruta ex humanitate Christi, quæ sola immediate csl revelata. > Non itaque, ut aculé observat Panormo, cap. 2, ari. 8, ratio, cur propositio singularis contenta in universali revelata, sit de fide, fundatur insolò identitate *reali*, quæ intercedit propositionem singularem inter cl universalem; sic namque valeret objectio proposita, cl dicendum foret conclusionem in quâ proprietas emitur ex essenliò, pariter esse de fide; cùm proprietas periodò idenlificetur cum essenlià, ac propositio singularis cum universali, sed fundatur in identitate *formali* seu conceptuum <piæ occurrit propositionem universalem inter cl particularem sub ipsa contentam, cùm r contri proprietas ab essenliò xiituahler seu penes conceptus distinguatur, Iude ibidem Panormo: < Propositionis particularis ac singularis, inquit, respectu universalis revelat e, comparanda est tanquàm quid *formaliter* *juivalens*, *clsi* non totaliter; propositio vtrò explicans proprietatem, effectum, tic., respectu propositionis exprimentis essentiam, etc., sc habere sohimmodò tanquàm quid *virtualiter* et *illative* æquivalens. > Ac per hoc palet rospo, sio ad id quod in objectione opponitur ex eodem Panormo.

Dices 7°: Qui pertinaciter negarci propositionem celiò el evidenter deductam ex placito fidei, v. g., (*Christum* fuisse *risibilem*, haberetur ul hæreticus; creò conclusio theologica pertinet ad fidem, ac proinde hæretica est propositio huic contradictoria.

Despondeo cum cardinali de Lugo, dispai. I de Fide, sed. 13, parag. I, < illum presumi hæreticum, quia non prasumilur negare principium evidens naturale, quòd homo sit risibilis; sed principium obscurum revelatum, quixl Deus sit homo. Si tamen ipse non negaret (*Christum* esse hominem, sed solimi negarci hominem esse risibilem, non esset verè hæreticus collòni Deo. > ha cum aliis Suarez, disput. 5 de Fide, sect. 11. Pergit idem cardinalis: < Addit beni* Hurlado, dispul. 12, parag. 27, neipie cliam in foro externo puniendum ut hæreticum, si esset homo rudis, qui fucilò errare posset in principio evidenti philosophico. »

Dices ultimò: Saltem accedente Ecclesial definitione, conclusio theologica ex imò revelata cl allora naturali evidenter deducía, evnd'cl de fide divinò; adeò ut furet

j
f
il

lixrecticiis qui scienter bricco conclusioni jam definito obluctaretur; ergi» revelatio formalis et immediata non requiritur ad fidem, nec proinde propositio hærellica formaliter constituitur per oppositionem directam et immediatam veritati à Deo immediate revelate. Consequentia videtur certi; probatur autem antecedens ex Ecclesiæ ac conciliorum praxi, quæ multoties fidei dogmata definire ob solam immediatam cum revelatis connexionem, ul videre etiam inter alia in sexta (ecumenici synodo, in quâ adversus Monothelitas definitum etiam duas esse in Christo voluntates, quæ propositio duntaxat revelata fuerat in isti : *Christus est Deus et homo*; ergò, etc.

Respondeo, circa conclusiones theologicas Ecclesiæ iudicio fidelibus ad credendum propositas, duplicem potissimum esse theologorum sententiam. Prima etiam Suaresii, quem hæc in parte secuti sunt cardinales de Lugo, de Laurea et alii; asserunt illi cum Suarez, disput. 5, secl. II, n. II, < conclusionem theologicam, quæ prius lanium virtute continebatur in rebus revelatis, postquam per Ecclesiam definitur, esse formaliter et propriissime de fide, non mediale tantum, sed immediate; quia jam non habetur illa veritas, tantum ul virtute et mediatè revelata, sed ul revelata formaliter et in se. > Batió eorum qui stant pro hæc sententia, hæc etiam : < Quia quod Ecclesia definit, inquit Suarez, Deus per Ecclesiam testificatur; Ecclesia autem definit talem veritatem in se ac formaliter; ergò jam Deus illam in se ac formaliter testificatur; ergo eo ipso etiam constituta sufficienter sub objecto formali fidei. > Affirmat ibidem Suarez opinionem hanc sibi < certam videri, et haberi ex communi consensu theologicorum; > imo addit se non invenisse < theologum contradicentem. > Veròni immeritò, complures quippe theologi prædictæ opinioni adversantur. Etenim altera sententia docet meram conclusionem theologicam nusquam posse evadere placitum fidei, etiamsi accedat Ecclesiæ definitio; adeòque propositionem prius erroneam duntaxat, deinde ob supervenientem Ecclesiæ definitionem, nunquam fieri hærellicam. Sententiam hanc exponit etiam probat *Scrutinii* auctor cap. 3, art. 5, n. 19, 20, 21, 22, etiam pro hæc citat Valdenses, Alphonsum à Castro, Lotam, Canum et Thomam Uscommuni-ler, Molinam, Valentiam, Hurtadum, Tannerum, etc.

In hanc sententiam coincidi! opinio illustrissimi Tutelensis episcopi, in suo de elementis theologis tractatu, ubi docet, < id nunquam committere posse Ecclesiam, ul meras conclusiones theologicas, Unquam ad fidem catholicam pertineant, declare. >

Arridet magis secunda hæc auctoris *Scrutinii* sententia, I" quia, ut docet theologi post sanctum Thomam. Ecclesia non habet auctoritatem condendi novos fidei articulos, novaque dogmata; mera ergo conclusio theologica non potest evadere placitum fidei ob supervenientem Ecclesiæ definitionem ; 2* prædicts Suaresii sententia non videtur satis sibi coherens; docet siquidem Suaresius, meras conclusiones theologicas nullatenus esse de fide, antequam definiantur ab Ecclesiâ : jam verò si illa sit, qui fieri po-

terit ul subsequens Ecclesiæ definitio, hasce conclusiones ad dignitatem dogmatis fidei promoveat? Certe Ecclesia nihil facit esse de fide quod antea de fide non fuerit; sed duntaxat expensis Scripturæ et traditione, iuridicè declarat ac proponit id esse revelatum et credendum, de quo prius non constabat an contineretur in Scriptura et traditione, etiam an divinæ fide credendum foret. < Erat quidem fidei, inquit Sylvius 2-2, q. I, art. 70, priusquam definiretur ab Ecclesiâ; et consequenter, oppositum tenentes jam limi errabant in fide, sed inculpabiliter : quia non errabant in fide definita et declarata; > 3° inefficax videtur Suaresii ratiocinium. Equidem Deus assistit Ecclesiæ: suæ in omnibus suis dogmaticis definitionibus, ne in iis erret proponendo aliquid falsum; at exindè minime sequitur solemne Ecclesiæ iudicium semper satis esse, ut veritas aliqua definita sub objecto formali fidei sufficienter constituatur ; siquidem aliud etiam, quod definitur ab Ecclesiâ, assistente Spiritu Sancto esse verum; et aliud, id esse de fide; etenim assistentia, ul omnes norunt, longe discrepat à revelatione ad objectum fidei omninò necessariam.

Et verò si prædictæ conclusiones essent de fide post Ecclesiæ definitionem, id fleret vel vi revelationis, vel vi assistentiæ; sed neutrum dici potest. Non primum, quæ enim erat aule Ecclesiæ definitionem revelatio non sufficiebat ad fidem; accedente autem hæc definitione, non nova accessit revelatio; ergò, etc. Non secundum, uti enim demonstrabimus articulo 5, et ipse etiam fatetur Suarez, Ecclesia infallibilis etiam assistente ei Spiritu Sancto, in omnibus suis dogmaticis definitionibus: atqui certum est, nec etiam diffinitur idem Suarez, omnia dogmaticarum Ecclesiæ definitionum objecta non esse de fide: ul patet in factis dogmaticis non revelatis; in nolis *temerarii, scandalosi*, et aliis infra hæresim, et generalim in rebus certis quidem ac tenendis, sed certitudine infra fidem; ergò, etc.

Juxta secundam hanc quam amplectitur auctor *Scrutinii* sententiam, patet solutio ad argumentum propositum; negandum scilicet, ob rationes mox adductas, conclusionem mere theologicam, accedente Ecclesiæ definitione, esse propriam ac formaliter de fide. Neque id probat adductum ex synodo sexta œcumenicæ argumentum ; contendimus enim cum citato mox *Scrutinii* auctore, antequam ad concilium sextum œcumenicum, hæreticum fuisse Monothetarum dogma. Id quippe clarè demonstrant Scripturæ et SS. Patrum testimonia, quibus duas in Christo voluntates probant sextæ synodi Patres : *Non mea, sed tua voluntas fiat*, Lucæ 22, 21. *Non sicut ego volo, sed sicut tu*, Matth. 26, 59, unde in Epist. synodice Agathonis ad præfatam synodum directa habetur : < Juxta quod Propheta olim de Christo, et ipse nos erudit, et sanctorum Patrum nobis tradidit Symbolum, duas naturales voluntates in eo, et duas naturales operationes prædicamus. >

Quod autem additur, hæreticum fore qui scienter et cum pertinaciâ conclusioni theologicæ post Ecclesiæ definitionem adversaretur, non eodem modo inle-

gennl theologi : T fatentur omnes illum fore pnrsimip-
i/vè hærclicum, qui theologian conclusioni jam defi-
nita obluctaretur; imò et aule definitionem, si con-
clusio ità sil clara et aperta, ul ipsius cum revelatis
connexio ab omnibus cliam rudioribus facile percipi
tossii, qualis csl ista : *Christus est homo; ergo est ri-*
sibilis» 2" Suarez, de Lugo et qui cum iis censent con-
clusiones theologicas post Ecclesiæ definitionem esse
formaliter et proprie de fide; ii consequenter existi-
mant non solùm *praesumptive*, sed cl *formaliter* hære-
ticiun fore qui scienter iis reluctaretur. 5' Qui autem
cum auctore *Scrutini*i iudicant predicias conclusiones
non esse de fide, qui cas negant, non *hæreticos* foc-
maliter, sed *erroneos* habendos esse putant.

Si quis autem non solùm definitam conclusionem
theologicam negaret, sed el infallibilitatem Ecclesiæ
in dicta definitione condenda. < is formaliter foret
ii.ercliciis, inquit Panormo, cap. 3, ari. 18, quia ne-
garet objectum fidei immediate revelatum, quale pu-
lamus esse infallibilitatem Ecclesiæ, nedum in rebus
tanquàm de fide habendis definitis, sed et in ipsismet
definitionibus rerum infra fidem tenendis. > De Lugo
tamen cum aliis quibusdam hanc sententiam tempe-
rat; docet siquidem non *hærclicunt*, sed *erroneum*, vel
errori proximum esse, negare infallibilem esse Ecclesiam
dùm qualification! bærescos inferiores nolas applicat.

Undè hic obiter observa partim inter se invicem
consentire theologos hâc in prascnli quæstione, et
partim à se invicem dissentire.

1' Consentunt omnes fide divinà credendam esse
ûifallibililatem Ecclesiæ in definiendis tanquàm de
fide, aut improbandis tanquàm hærclicis, certis qui-
busdam propositionibus; adeòque formaliter hære-
ticum fore qui predictam infallibilitatem negarci.
2" Quod ex precedenti sequitur, consentunt pariter,
bærelicum formaliter fore qui veritatem tanquàm
dogma fidei definitam amplecti, aul propositionem
vehit hæresim proscriptam damnare contumaciter re-
cusaret. 3" Quod special ad conclusiones mere theo-
logicas materialiter sumptas, fatentur omnes, ul mox
vidimus, *pnrsump/vè fore* hærclicum qui eis post Ec-
clesia; definitionem adversaretur. 4* Quod special an
negantes hujusmodi definitas conclusiones habendi
sint tanquàm *formaliter* hærclici, dissentunt inter se
theologi; affirmat Suarez cum suis sequacibus; negat
verò Panormo cum i immistis communiter, cujus sen-
tentiam, nipote magis colliærenlem amplexi sumus.

Observat idem Panormo loco mox citato, quòd si
Ecclesia definiret conclusionem theologicam, v. g.,
Christum esse risibilem, precisò ex revelatione mediate
et virtuali; qui negaret conclusionem illam theologi-
cam habendus foret *erroneus*, non *hæreticus*; qui ta-
men inficiarelur Ecclesiæ infallibililatem in tali defi-
nitione fercndà, formaliter esset hæreticus; quia hic
negarci fidei objectum immediate revelatum, qualis
est, inquit, infallibilis Ecclesia*, mm lanlùm in de-
finitionibus fidei, sed el in ipsismet definitis veritati-
bus infrà fidem tenendis. An autem mere conclusio-
nes theologica tanquàm de fide divinà credenda

definiri possint» iterum in diversas abeunt partes theo-
logi. Suarez affirmantem, Panormo verò negantem
sententiam propugnat, et quidem apposite ad prin-
cipia ex eodem auctore superius stabilita; nihil sci-
licet tanquàm de fide divinà credendum definiri posse,
nisi quod in se cl immediaté revelatum est.

5* Tandem, consentiunt theologi, negari non posse
absque aliquft nolà Ecclesiæ infallibilitatem in pro-
positionibus approbandis, aut improbandis, etiam infra
fidei qualificationem aut hæresis notam.

Veriim rursus discordes sunl in assignandi precise
nota quam mereretur is qui predictam infallibililatem
rejiceret. Bannes 2-2, quæst. II, art. 2, cardinalis
de Lugo, disput. 20 de Fide, sect. 15, n. IOi; Jlal-
derus, ibidem, membro 5; Turrianus, dispul. 55,
dubio 5; Conineb, disput. 18, dubio 8; Panormo,
cap. 3, art. 18, advertunt, < gravius errare, qui dicit
Ecclesiam errare posse, vel errare in iis censuris,
quàm qui solùm assereret veras esse propositiones
illas ab Ecclesia iudicatas *temerarios, offensiva**, etc. >
Malderus, Pannano el alii affirmant id esse hærclic-
cum; Bannes, Turrianus, etc., erroneum aut errori
proximum, < Qui dicit, inquit de Lugo, loco laudato,
Ecclesiam in censuris infrà hæresùn err&sse, incurrit
hæresim in aliquorum sententià, et in sententia alio-
rum incurrit, vel errorem, vel aliquid errori proxi-
mum. > Asl de iis fusius ari. 5, ubi de auctoritate ro-
quisitâ ad ferendas censuras theologicas.

Ex dictis hûc usque circa propositionem Iwen ticam,
colliges i*, ex Panormo, in *Scrutinio*, cap. 2, art. 1,
n. G, hæresim seu propositionem hærelicam, < essen-
tialiter consistere in oppositione directâ cl immediati
cum doctrinâ fidei divinæ; > undè cum eodem Pa-
normo, Sylvio, Cano, etc., describi potest hæresis :
Error veritati fidei :atholicæ directe et immediate re-
pugnans, in eo qui fidem Christi professus est; quæ po-
steriora verba adduntur ul hæresis à cæleris infide-
litis speciebus distinguatur; ut enim, inquit sanctus
Thomas, 2-2, q. 11, art. I, < hæresis csl infidelita-
tis species ad eos pertinens, qui fidem Christi professi
sunl, el ejus dogmata corrumpunt. » Colliges 2\ du-
plicem vulgo distingui à theologis hæresim (idem di-
cendum de propositione hærelicâ); altera dicitur
materialis, allora *formalis*. Hæresis *materialis* cl im-
proprie dicta, esl error veritati fidei directe el im-
mediate oppositus, sed absque perlinaciâ assertus.
Hæresis *formalis* cl proprie sumpta, csl error fidei
calholicæ directe et immediate repugnans, cum per-
linaciâ assertus ab eo qui fidem Christi professus est.
Porri) pertinacia ad hæresim *formalem* fateritibiis om-
nibus essentialiter requisita, < consistit in iudicio,
inquit Sylvius, 2-2, q. II, art. I, quo aliquis post
manifestatam sibi sufficienter vqritalem fidei, sciens
el volens ei repugnat. > Colliges?»0, hærclicum consti-
tuere ac denominare, hæresim formalem, non verò ma-
terialem; suadent id verba Aposl. I ad I; moth, fi : *Siquis*
aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus... super-
bus est, nihil sciens, etc. Et vero sanctus August, episl.
43, alias IG2 : < Qui sententiam suam, inquit, quamvis

falsam atque perversam nullà pertinaci animositate defendunt... nequaquam sunl inter hærclicos depu- tandi. > Et lib. 18 de Civit. Dei, cap. 51 : < Qui ergo in Ecclesià Christi morbidum aliquid pravumque sapiunt, si correpti ut sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera et mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hærelici fiunt, et foras exeuntes habentur in exercen- tibus inimicis. > Idem liquet ex conciliis Lateran. sui» Innoc. III celebratis cap. 2, item ex Clementinà unica *De stimmi Trinitate*; et ex Clementinà *Ex gravi*, de Usuris. Videri etiam potest S. Thomas quæst. 8, art. 1 ad 7, in caput 1 f, 1 ad Cor. lect. 4, et leel. 2 in caput 5 ad Titum. Colliges 4*, ad hæreaiin *formalem* cl pro- positionem *formaliter* hærclicam constituendam, tres potissimum ex parte objecti requiri conditiones : Prima, ut directe cl immediate opponatur veritati reveiàla?. Secunda, ul veritas revelata cui adversatur propositio hærclica, sit direcclèac immediate in scipsà revelata. Tertia tandem est, ul veritas immediate revelata cui direcclèadversatur hærclica propositio, ipsa sil Ecclesiæ auctoritate omnibus fidelibus ad credendum proposila.

Tres istas conditiones ad hærcsim formalem et hærci- cum constituendum desiderari, abundé constat ex dictis, precipue in solutione ad propositas mox objectiones.

Colliges 5°, tres insuper ex parte subjecti requiri con- ditiones ad hærcsim cl propositionem formaliter hærc- licam.

Prima conditio est, ut is qui errat, fidem Christi professus sit; atque adeò baptismo fuerit initiatus. Ilà expresse sanctus Augustinus, citato cap. 51 lib. 18 de Civit. Dei, ubi dicit hærelicum esse, qui sub no- mine Christiano falsa dogmata in fide Christi docet, vel sequitur. Idem expressé asserit doctor Angelicus, 2-2, quæst. 11, ari. 2. Consentiant Turrecremnlm, Cajetanus, Cano, Castro, Azor, etc. El ratio est, quia in hoc potissimum differt hærcsis ab aliis speciebus infidelitatis; elliaerelieus à Judæo et pagano.

Alien conditio est, ut is qui errat, non in tota fidei vnsterià, sed in ejus dunlaxat parte inalò sentiat. Con- ditionem hanc exigunt Ttirrecreniala in Summà de Eccles, lib. I, p. 2, cap. 15; Cano, lib. 12 de Locis Theol. cap. 9; Suarez disput. 19, de fide seel. 5, n. 10, libi alios refert qui idem sentiunt. Et ratio est, quia illo est hærcsls subjectum, qui aliquo modo se Chri- stianum profitetur; asi ut aliquis se Christianum pro- fiteatur iiccessum est ul aliquo modo in Chrislm credat; ergò consequenter neccsse estui non totam ejus fidem abneget, sed pariem dunlaxat corrumpat.

Tertia demum el quidem precipua ex parte subjecti ad hæresim formalem requisita conditio est pertinacia. De hoc consentiunt Cajetanus, Bannes, Cano, Suarcz, Lugo, Sylvius, alique passim theologi. Idque sequitur ex di- ctis supràcorollario 5, quibus adde istud S. Augustini, lib. 4 contra Donat. cap. 1<>, ubi loquens de errante circa veritatem christianarn : < Istum, inquit, nondum hære- ticum dico, nisi manifestata? sibi docirinæ catholicæ fi- dei resistere maluerit, et illud quod tenebat elegerit. »

Veriim, quid sit et in quo precisé posita sit perti-

micia illa ad hæresim requisita, non ilà facile est de- finire. Panormo in *Scrutin.* cap. I, art. 8, docet post Suarez, disput. 19, sect. 5, pertinaciam duo essen- tialiter involvere : alterum præsuppositivè ex parte intelclclús, cognitionem videlicet scu notitiam suffi- cientem auctoritatis Ecclesiæ, et quòd doceat scu proponat veritatem illam contri quam aliquis emit. Alterum *formaliter* ex parte voluntatis, actum ñonqui quo quis velit resistere catholicæ docirinæ, seu Ec- clesia» illam docenti, nec subdere iudicium suum au- ctoritati Ecclesiæ. Hàc in voluntate formaliter con- sistit pertinacia; hique duo actus, asserit ibidem Panormo, perpetuò significantur quoties in sacris ca- nonibus liærclici ex *pertinacia* designantur dignoscendi, ul videre est cap. *Damnamus, de summi Trinit.* ubi ex- posito abbatis Joachim errore, ipsius persona ab hæ- resi excusatur, quòd < scripta sua assignari manda- verit apostolica? Sedis iudicio approbanda scu cliam corrigenda. > Idem legere est in aliis aposlolicis aul conciliorum sanctionibus passim. Porrò, inquit Suarez loco mox citato, sufficiens auctoritatis cl propositionis Ecclesiæ cognitio requisita ul quis censeatur ac vero sil pertinax, est illa, < per quam ilà proponitur Ec- clesiæ auctoritas, ul obliget hominem ad credendum, et ipsam esse veram Ecclesiam, cl veram esse doctrinam quæ docetur; el eodem saltem modo necessaria est notitia definitionis Ecclesiæ; quia esto quis habeat suf- ficientem propositionem ejus, potest nolle credere esse definitionem, cl nihilominiiscree pertinax, quia jam Ita- lici sufficientem notitiam, quæ illum obliget ad creden- dum talem propositionem esse ab Ecclesià definitam. >

El pauló post advertit idem Suarcz, quoties circà latam Ecclesia; definitionem sufficiens præcessit in- structio el admonitio, id est. talis quæ obliget, nl ve- rum esse credatur quod proponitur; ila ul cl aucto- ritas Ecclesiæ, et definitio ejus circii talem materiam sufficienter proponantur, tanquàm evidenter credibi- les; sine dubio pertinacem fore et hærcicum qui re- stiterit, etiamsi dicat, se non credere talem propo- sitionem, quia non credit esse definitam ab Ecclesia; etenim in hoc ipso pertinax est, cimi illud sufficienter proponatur: < Alias, inquit Suarcz, loco jam laudato, nullus esset hærclicus pertinax, qun omnes negant veritates contrarias suis erroribus, esse definitas à verà Ecclesia... Sicut ergò respectu Dei, ad perlina- ciani non est necessarium, ul aliquis credat aliquid esse dictum à Deo, el nihilominiis esse falsimi; sed satis est nl credat esse falsum, quod sibi sufficienter proponitur ut «dictum a Deo; ita dicendum est respectu Ecclesiæ qua; in hoc negotio habet vicem Dei, el scipsam sufficienter proponit, elui veram E< elegiam, el in hoc, vel illud definientem. >

Atque ex his quæ de pertinacia diximus sequitur, ad hæresim formalem non satis esse voluntarium *om- ninò* indirectum, sed necessarium esse voluntarium *aliquo modo* directum, quo aliquis amplectatur errorem contra auctoritatem cl definitionem Ecclesiæ *sufi- dentar* propositam, ac proinde quamlibet ignoran- tiam, cliam crassam et affectatam, dummodò non rir

concomitans, excusaro ab hæresi cl hæreticonim pœnis. «Hæc csl, inquit dictó sect. 5, dispul. 19, Suarez, sententia communis theologorum cl canonistaruin, expresse S. Thomæ 1-2, quæst. 11, art. 2 ad 3, ubi optimò Cajetanus el alii.....Idem S. Thomas, parte I, quæst. 52, art. 4, quatenus dicit, non minore hæresim qui errat priusquam advertat, vel sciai contrarium esse ab Ecclesia definitum; idem fere habet l ad (or. 11, lecl. 4, el ad Tilnm 5, Ieri. 5.) Eadem sententiam propugnant Panormo, cap. i, ari. 7, cl de Lugo, dispul. 16 de Tide, sect. 6, ubi referi Hannes, Azor, Aragonium, Coiincli el alios.

El verò, uti ratiocinatur Suarcz, voluntarium ex certa scientiâ scu notitia sufficiente. csl aliquo modo directum; atqui ex didis pertinacia ad hæresim formalem requisita supponit sufficientem cognitionem propositionis Ecclesiæ; quæ sufficiens cognitio quamlibet excludit ignorantiam; ergò, ele. Equidem ad hæresim formalem non csl necessarium formaliter et explicite intendere contradicere Ecclesiam; nihilominus tamen necesse csl materialiter directe velle illam contradictionem, sicut is qui vull accedere ad unum terminum, sciens id non posse facere, nisi recedat ab alio, salis directe vull recedere à tali termino, quamvis id formaliter non intendat.

Dixi quamlibet ignorantiam, *modo non sit concomitans*, excusare ab hæresi; quia, quemadmodum post a*. Th. 1-2, q. 6, art. 6, in corp, ratiocinatur Panormo, cap. 4, ari. 7, ignorantia concomitans tails est, ul secuin admittat, imo requirat voluntatem non mutandi sententiam, etiamsi constet Ecclesiam aliud docere; nam ab hac voluntate habet ignorantia illa, quòd sil concomitans; et consequenter non escausu errandi, nec excludit pertinaciam: «Quod adeò verum esi, inquit Suarez citato loco, ut habeat locum, etiamsi illa ignorantia sil involuntaria; quia etiamsi talis sil, non csl causa errandi, nec excludit modum assentitici pertnaciter contra Ecclesiæ auctoritatem. liide à fortiori hoc verum csl in quàlibet aliâ ignorantiâ culpabili; quin potius licèi contingat opinionem esse veram, si cum eo affectu teneatur persistendi in HIA, etiamsi Ecclesia contrarium definiat, incidetur in hæresim propter talem affectum.» Cæterinn (quod observa), sex enumerata; huc el precedenti corollario conditiones requiruntur ad hæresim formalem, et hærelicum simul constituendum, lùm in foro Dei cl quoad culpam, him in foro Ecclesiæ el quoad pumas «eclesiásticas in hærelicos latas. Scilicet, inquit Suarez, dictó disput. 19, sect. 5, n. 11, sedulò distinguenda sunl ista duo: 1' hæresis quoad culpam el in foro Dei; 2' hæresis in foro externo el quoad pœnas ecclesiasticas. Ad primum requiritur csl sufficit *voluntaria cl pertinax resistentia revelationi divinai sufficienter proposita; etiamsi privata sit*; quia revelatio sufficit ad obligandum, ul id quod proponimi cortó fide credatur; ac proindè eadem sufficit, ul contrarius dissensus sil hærelicus; contrariorum enim eadem est ratio. Ad alterum verò sufficit et requiritur *et pertinax error in materiâ fidei catholicæ*

contrarili. in homine ehristiano, id est, liaptizalo.

Dixi 1, *in materiâ fidei catholica;* dissentiens enim privata; revelationi, etsi in foro Dei et quoad culpam sil hærelicus, attamen non incurrit pœnas ecclesiæ* stiers huTctis impositas. Ita Cajetanus, Bannes, Suarcz, de Lugo, alique passim theologi adversus Sanchez, qui contrarium sentit. Et verò nusquàm Ecclesia declaravit aut punivit tanquàm hæreticum, cum qui privatam revelationem non credidisset, sed eiusmodi peccata divino iudicio relinquit.

Dixi 2, *in homine christiano id est baptizato*, li enim habetur in concil. Trid., sess. 11, cap. 2, «Ecclesia in neminem iudicium exercet, qui non prius in ipsam per baptismi januam fuerit ingressus. *Quid enim mihi*, inquit Apostolus, *de his qui fons sunt iudicare?*

Colliges (T, illud omneet solum esse de fide catholica censendum, cui lres isti competunt clnraclercs: 1' quòd sil revelatum in verbo Dei scripto vel tradito; 2' quòd sil revelatum *in se immediate*, non vero per meram consequentiam, etsi evidentem; 5" quini sil ab Ecclesiâ propositum. Ex quo generalizo sequitur, primò, nullam fidei veritatem de novo definiri, quæ non fuerit ab Apostolis cognita; adeòque non crevisse à temporibus Apostolorum propositiones fidei. Ita Sylvius 2-2, q. I, ari. 7. Inde concil. Trid. sess. 4, disertò docci, omnem salutarem veritatem «contineri in libris scriptis, el sine scripto traditionibus, quæ ex ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aul ab ipsis Apostolis Spiritu sancto dictante, quasi per tornus traditæ, ad nos usque pervenerunt.» Secundò, Ecclesiam, quando vel definit vel credendum proponit aliquod dogma fidei, non condere articulum omninò novum, sed parlim declarare quid vel in Scripturâ, vel in aposolicis traditionibus contineatur; parlim definire ac pncipere ila esse credendum, quomodò antea non passim ilà credebatur explicitè, quia nondiim constabat an containeretur in Scripturâ vel traditionibus. «Erat quidem fidei, inquit Sylvius loco antea citato, priusquàm definiretur ab Ecclesiâ, et consequenter oppositum tenentes jam timi errabant in fide, sed inculpabiliter; quia non errabant in fide definiLt et declaralâ.» Tertio, nihil esse de fide divina catholica ex iis omnibus quæ novimus per privatas quascunque revelationes post A;K>storum tempora factas, cliam quibuscumque viris sanctis. Balio est, quia «fides ideò vocatur catholica, inquit idem Sylvius 2-2, q. 1, ari. I, quòd per eam assenliamur illi quod lota per orbem terrarum confitetur Ecclesia, quod seni per, quod ab omnibus creditum csl; hoc csl enim vere proprièque esse catholicum, ail Viucenlius Lirinensis, cap. 5; » atqui prædicli characteres non competunt iis quæ noscuntur per privatas revelationes post Apostolorum tempora factas; ergò, etc. Quarto, nihil ex iis quæ perdiscursum ex revelatis inferuntur, seu nullam conclusionem verè theologicam, id est, ex unâ revelata et aiterà naturali certo et evidenter deductam, esse formaliter de fide catholicâ, et ratio est, quia nulla conclusio theologica, formaliter el *iniinrdialè* revelata est in verbo Dei scripto vel tradito, sed ex revelatis illata. Quintò,

facia quotidiana notatenniis in se immediate revelata , non posse proponi tanquàm fide divinò credenda.

Dixi, *nullatenus in se immediate revelata*; revelatio enim universalis, uti antea vidimus ex card. <lc Lau- rei, de Lugo, Suarez, Panormo, etc., sufficit ad cre- enda singularia quæ certo et indubitanter constat contineri tanquàm partes in toto, in propositionibus universalibus in se *immediati* revelatis. Sic, v. g. , inquit Grandin, disput. I , sect. 2, punct. 8, <quòd concilium Tridentinum non erraverit in fide , crede- bant Apostoli in bàc universali : *Nullam concilium ge- nerale legitimum errai e potest in fide*. > Idem dicendum de similibus propositionibus. Sexlò, illud omne esse de fide catholicà , quod nobis de fide credendum pro- ponit Ecclesia. Ratio est, quia nihil de fide credendum proponit Ecclesia, nisi sit in Dei verbo scripto vel tradito revelatum. Septimò tandem sequitur, proposi- tionem bærelitam eam esse quæ enuntiat hæresim ; sive quæ directe adversatur veritati à Deo immediate revelate, el per Ecclesiam propositæ ; et talis propo- sitio, quantum csl de se, idonea est constituere hærc- ticum, ac etiam constituet si cælra adsint. At si hærclica vocetur propositio quæ de facto constituit hæreticum, hærclica non csl nisi el fidei divinæ ca- tholicæ manifeste repugnet, el pertinaciter asseratur ab eo qui fidem Christi professus est.

Ad completam inteHigenliam eorum quæ dicta sunt circi propositionem bæreticam, unum aut alterum supercsl investigandum.

Quæres ilaque Io, an omne dogma catholicum sit fidei dogma. Anlcquàm respondeam , observa dogma catholicum tribus modis dici posse : Io genricè el late ; el sic nihil aliud est, quàm doctrina quæ licite et citra censuram in catholici docetur Ecclesià ; talis est doctrina de futuro vel non futuro Chrisli adventu, si Adam non peccàsset ; de admittendi vel negandi prædterminalione physici ; de admittendi vel non admittendi distinctione thomisticà virtuali, inter at- tributa divina, etc. ; 2' miniis late, pro doclrinà quæ sil cunctis fidelibus proposita cum obligatione cre- dendi, sed non tanquàm de fide divini. Ita meræ con- clusiones thologicæ in nostri sententià. Ilà cliam propositiones omnes doctrinales ab Ecclesià appro- bate infrà gradum fidei divinæ , aul proscripto» infra gradino hiéreseos. Sic propositiones damnate tan- quàm fidei proxiinæ , erroneæ, male sonantes, etc. 3 Dogma catholicum propriè dictum, veritas est fidei divinæ quæ cunctis fidelibus ul talis credenda propo- nitur, v. g., quòd Deus sit unus in cscnlià; quòd sit irinus in personis; quòd duæ sint in Christo volun- tates, etc.

His positis, Resp. dogma catholicum hoc posteriori dunUxat, non autem primo aut secundo sensu sum- ptum, coincidere cum lidei dogmate. Id ex sese el ex supra dictis manifesté liquet.

Quæres 2' an omne fidei dogma, seu omnis veritas Odei divinæ el catholicæ sil articulus fidei.

Antequam respondeam , obsona, nonnihil descri-

minis intercedere inter tria ista, symbolum fulci, ar- ticulum fidei, propositionem de fide.

Symbolum fidei apud Calholicos, inquit Sylvius 2-2, q. 1, art 9, est *t* sumina articulorum fidei, qui om- nibus credendi proponuntur.) Vel, ul ait Suarez, < Symbolum signifiailt quamdam brevem summam seu regulam fidei ex variis articulis fidei collectam, et fidelibus propositam tanquàm signum professionis suæ. > Articulus fidei, inquit ibidem Sylvius, art. G, est < propositio catholica primariò ad fidem pertineas, el specialem habens ad credendum difficultatem. > Propositio de fide simpliciter, ea est quæ exprimit ve- ritatem à Deo revelatam, sive veritas illa perlinent ad communem Ecclesiæ doctrinam , sive non pertineat ; si primum, propositio dicitur, inquit Suarez, loco mox laudato, *fidei divinæ catholicæ*; si secundum, propo- sitio dicitur esse *de fide divina theologica*. Undè a «serit ibidem , fidem theologiam el catholicam se habere tanquàm includens el memsum ; fides theologica uni- versalior csl el includit catholicam ; fides theologica complectitur quidquid à Deo revelatum est, sive per- tineat sive non ad communem Ecclesiæ doctrinam ; fides autem catholica est de iis duntaxat quæ Ecclesiæ universali proponuntur.

Rursus nonnulli distinguunt inter propositionem de fide, et propositionem ad fidem pertinentem, vel in ordine fidei positam. Propositio de fide ea est quæ in se *immediate* revelata est; propositio ad fidem perli- nens, ea est quæ proxime el evidenter sequitur ex unà præmissà naturili et alierà revclalà; denique propo- sitio in ordine fidei posita dicitur illa quæ cum imme- diate revelatis quocumque tandem modo connexa est. His præsuppositis obvia est ac facilis ad quæsituin responsio. Itaque, respondeo 1°, non omnem propo- sitionem ad fidem pertinentem, sen cx unà revelatà et alierà naturali evidenter deductam , esse de fide. Ratio csl, quia , ul sæpiùs diximus, revelatio imme- diata ad fidem necessaria est. Idem dicendum de pro- positione in ordine fidei posita. Resp. 2°, non omnem propositionem de fide dici posse (idei dogma, seu ve- ritatem fidei divinæ el catholicæ; sequitur cx discri- mine mox assignato, fidem catholicam inter el fidem theologiam. Resp. 5* non omnia fidei dogmata seu non omnes catholicas fidei veritates, sed solas princi- pales el primarias esse articulos fidei propriè dictos. Ità expresse S. Thomas 2-2, q. 1, art. 6, idquecolli- gitur ex allatà mox cx Sylvio articulorum fidei notione. Porrò primarie el principales fidei veritates cæ sunt, inquit ibidem doctor Angelicus , < quæ directe nos or- dinant ad vitam æternam : sicut très personæ omni- potentis Dei, mysterium Incarnationis et alia hujus- modi, > sive quorum visione inæternà vitft pciTniemtir, et per quæ ducimur ad vitam æternam , juxlà illud Joan. 17, v. g. : *Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum , et quem misisti, Jesum Christum*. Quæ verba sic explicat S. Cyrilhis, ul priora referat ad notitiam SS. Trinitatis; posteriora verò ad notitiam Incarnationis quasi medium æternæ vitæ consequendæ. Quæres 5', uiríun hæresis sil asscric aliquid esse

de fide, quod nullatenus est de fide ; vel aliquid esse haeticum, quod reipsa haeticum non est. An videlicet enuntians t v. g., de lido esse Verbum fore incarnandum, si Adam non peccasset; aul è conrà, *harcim esse Verbum fore incarnandum, si Adam non peccasset*, formel propositionem haeticam.

Resp. K, dignam profecto esse ceisurà propositionem, quæ inique aliam notaret. Idipsum constat, I' ex S. Augustino, lib. 5 Confess, et in I super Genes, id lilt. : < Multimi autem, inquit, nocent talia quæ ad pietatis doctrinam non spectant, vel asserere, vel negare, (piasi perlinentia ad sacram doctrinam. > 2 Idem ipsissimis S. Augustini verbis docet Angelicus doctor, Opuse. 10, in Prologo. 3e Durandus a S. Porliano præfat. Comment, in sent. : < Mensura lidei, inquit, in duobus consistit ; videlicet, ut non subtrabatur fidei quod sub fide est, nec attribatur fidei illud quod sub fide non est. Utroque enim modo à mensurò fidei exceditur, et à continenti! sacne Scripluræ, quæ lidei mensuram exprimit, deviat. > 4* Suarez, disput. 19 de Fide sect. 2, n. 21, expresse asserii et probat, non solùm simplices propositiones, si theologice falsæ sint ac viliosæ, censuram mereri ; sed etiam propositiones modales quæ indebitam quibusdam aliis propositionibus nolam inurunt. < Et ratio est manifesta, inquit, quia etiam illa propositio modalis habet suam propriam veritatem, vel falsitatem, perlinentem ad sacram et theologiam doctrinam ; et ideò assertionem vel attributionem talis censure, potest esse non minor excessus, quàm in simplici propositione; imo laies censura! sine discretionem prolata scandalum generant, et injuriosae sunt, quia et infamiam inurunt, et interdillo inducunt alia incommoda et detrimenta, et ideò prudens theologus ac timoratus diligentissime observare debet ut has censuras sine magno iudicio non efficiat. > 5° Idem docent Castro, Lorea, Panormo et de Lugo de Fide dispul. 20, seel. 3, n. 105, ubi observat, quòd < si propositio de fide afficiatur censurò, jam propositio illa reflexa esset haetica, cùm negaret et damnaret propositionem de fide. Similiter si conclusio theologica afficeretur censurà, propositio illa reflexa esset erronea, cimi reprobareret conclusionem illam theologiam, et sic de aliis. >

Resp. 2°, reprehensione pariter dignam esse propositionem quæ affirmat de fide esse, quod ad fidem non attinet. Istud evincunt auctores et momenta mox adducta ; quibus adde quod annotat Lorea 2-2, q. 11, art. 2, dispul. 59 : < Quemadmodum, inquit, conrà veritatem errat non solùm qui falsa pro veris, sed etiam vera pro falsis (estimat, et non solùm qui certa pro incertis, sed etiam qui incerta pro certis tradit, sic errat conrà fidem, non solùm qui ea, quæ fidei sunt, non esse de fide, sed etiam, qui ea quæ non sunt de fide, de fide esse existimat. Hic tamen error, si desit pertinacia, non est suo genere gravis culpa. > Hinc sapienter omninò post cardinalem de Lugo et Suarez, non semel observat illustrissimus Bossuolius, cautum ac prudentem debere esse theologum in censuris ferendis, quia < plerumque contingit, ut propositio quæ

simpliciter prolata vera est, ratione censure adjecta falsa sit, et ipsa censuram mereatur. >

Resp. 3*, cum iisdem de Lugo et Suarez, certis quibusdam in circumstantiis (videlicet, si adsit pertinacia) contingere posse ut haesis sit asserere aliquid esse de fide, an è conrà haeticum esse, quod reipsa nec de fide est, nec haeticum. < Hoc potest contingere, inquit Suarez, citat! disput. 19 de Fide, sect. G, n. G, in eo qui tam firmiter crederet opinionem aliquam, etiam veram, ut haberet animum deliberatum, non credendi contrarium, etiamsi Ecclesia id definiret; illa vero haesis consistit..... in pertinaci! haetica, et in iudicio quod includit, vel supponit, conrà infallibilitatem Ecclesiae. Item posset in hoc haesis contingere, si Ecclesia de aliqua re definiisset non esse certam, et nihilominus aliquis sentiret et affirmaret esse certam.....ut enim S. Augustinus dicit in Enchir. cap. 17 et 19, < habere incerta pro certis error est. Unde si sit in materia definit!', saltem quoad illum modum, erit error haeticus. >

< Extrà hos casus, pergit Suarez, nullum est periculum haesis in hoc modo, seu excessu affirmandi vel certum, quod incertum est ; aliquid tamen peccatum in eo committitur, quia licet propositio simplex fortasse vera sit, nihilominus modalis quæ ex illo assentiendi modo, vel formaliter, vel virtute consurgit, falsa est, et ilà in illius affirmatione, vel mendacium, vel aliquid peius committi potest. > Subdit ibidem, quod diligenter attendere debent viri theologi: «Existimo et moneo posse periculis graviter in hac materia, exaggerando proprias opiniones, et contrarias censuris sine delectu afficiendo..... et ideò in hoc negotio magna moderatio et prudentia servanda est. > Eadem asserunt Major, Lorea et alii. < Non est minus haesis, inquit Major in sentent. 5, dis. 57, qu. 26, asserere (si adsit pertinacia) aliquid esse de fide, quod nullatenus est de fide, quàm negare aliquid de fide quod est de fide. > Consentit Lorea, loco mox citato, « asserere de fide esse, quod ad fidem non attinet, si sit pertinacia, grave peccatum erit, critique luresis; quia Ecclesia contemnitur, et negatur esse universalis fidei regula. >

Hic enim obiter observandum est, nos potissimum fuisse loculos de propositionibus in se precisè spectatis; ubi quippe accessit Ecclesiae definitio, qui scienter improbatam etiam infra haesim propositionem approbaret, aut intra fidem approbatam reprobareret, is aliquam juxta omnes censuram, secundum plurimos ipsammet haesim notam mereretur et incurreret, propter negatam scilicet Ecclesiae in ferendis huiusmodi censuris auctoritatem et infallibilitatem. Ac cùm de his alibi.

Quæres 4°, ulrimi credi possit aul debeat quoti probabiliter duntaxat videtur revelatum, ac proinde an propositio opposita, quæ probabiliter tantum revelata est, sit haetica. Respondet cardinalis de Lugo, disput. I de Fide, seel. 13, parag. 4, n. 523, aliud care objectum aliquid secundum se et in alastrarlo. seu objective et ratione sui esse de fide; aliud vero esso

nobis de fili*, sen posse ac dolere à nobis credi fide divinò; seu quod idem est, esse de fide fonn.diler et raionc assensùs. Primum dunlaxal volunt, qui asserunt objectum solum probabiliter revelatum esse de fide, non posterius; cl ratio discriminis esi, inquit eminentissimus auctor, «quia cùm omne divinitus revelatum pertineat ad objectum materiale Culei, eo iiso, quòd objectum aliquod sit *probabiliter* revelatum, *probabiliter* etiam debet inter objecta fidei connumerari. I t tamen posset aliquid hic cintine à nobis per fidem credi, necesse est quini non possimus prudenter formidare, prout prudenter possumus, quoties pro habile supponitur non esse a Deo revelatum. Hinc etiam est, pergit idem auctor, eos qui probabiliter docent aliquid esse de fide, sohim loqui per se, cl quantum est ex parte objecti revelati; non tamen negant, quòd suppositò probabilitate sentiendi® contrari® cl *per accidens*, fides hic el nunc non possit extendi ad illud objectum, quia per accidens propter probabilitatem contrariam non potest prudenter prohiberi omnis formido circa talem revelationem. »

Lnmdem sententiam diserte approbat Panormo in Scrutin, cap. 5, art. 21, cl in ejusdem doctrinæ confirmationem ibidem adducit censuram propositionis 21, inter 65 ab Innocentio XI damnatas: *Assensus fidei supernaturalis ac utilis ad salutem stat cum notitid soliim probabili revelationis, imo cum formidine (imi quis formidet, ne non locutus til Deus*, quam propositionem pariter proscripsit clerus Gallicanus in Comitii an. 1700. Porri), inquit cò loci Panormo, prædicta propositio non ob aliud inolivum videtur damnata, quàm quòd neget necessitatem certitudinis revelationis, quæ ad fidam divinam essentialis est ac necessaria. Imo ibidem expresse asserit idem auctor, «in materia fidei omne* convenire, quòd ul objectum aliquod sil simpliciter de lido, et contrarium hærcsis, excludere penitus debeat quamlibet *probabilitatem* in oppositum, adeò ut ipsemel qui sustinet *probabilius* esse de fide, si tamen reverá pro *probabili* habet opinionem contrariam, non potest in sensu composito iudicii de hòc *probabilitate*, vigore *probabilioritalis* propri® opinionis, elicere actum qui sil fidei divinæ circa illud objectum. » El paulò post: «Aclus fidei elici dunlaxal potest ab eo, qui ilà firmus est in iudicio quòd aliquod objectum sil revelatum, ul non censeat *probabile* verá saltem *probrbilitate* oppositum. » Undè concludit, quod mox ex de Lugo audivimus, quoties catholici doctores asserunt aliquod esse fide tenendum, cl contrarium hæresitu, scientes quòd à picrisque aliis, id esse de fide, et contrarium bxreticum, omnino negetur, ipsos non loqui de fule *formali* ac proprie dicta, quasi contrarium semientes in rigore sint hæretici, pænisque hærtiirorui subjecti: «Si enim sic loquerentur, inquit, rei forUssis cfiiccrniur inobedienti® cl transgressionis praecepti apostolico! Sedis... quia nota hærcsis inurerent, quod ca inurendum adhuc non determinavit Li cinia, permittens potiùs, ul pro libilo sustineatur hæresim illud non esse. Loquuntur itaque, pergit, de «to» ut e*i in M?, seu veriùs, prout ipsi existimant

in se esse, conficientes inde propositionem non omninò absolutam, sed inodalem, quæ significetur *probabiliter* hoc vel illud objectum esse à Deo revelatum, et contrarium divinæ revelationi repugnans. » Ex his palet solutio ad quæsitum. Dicimus nempe, quod est *probabiliter* dunlaxal, im<> *probabilius* revelatum, non posse credi fide divinò, si major illa probabilitas quamlibet in oppositum probabilitatem non excludit; idque in confesso esse apud omnes, conceptis verbis docet mox citatus *Scrutini* anclor. Et ratio est, quia fides divina, nipote prudens et certissima, divinæ revelationis certitudinem necessario el essentialiter exigit. Unde propositio opposita alteri quæ non corló, sed probabiliter dunlaxal est revelata, non potest dici proprie et in rigore hærellica. «Et propositio sil hærellica, inquit Suarez, disput. 19 de fide sect. 2, n. 15, duo requiruntur: unum est, ut propositio contraria sit cerlissimè et indubitanter de fide; aliud est, ut allora propositio certissimo et indubitanter illi repugnet. »

Quæres 5°, utrùm nota hærcsis sit censura unius Speciei infiin® vel subaltern®; seu an nota hærcsis sub se habeat plures gradus, non quidem solo numero distinctos secundum maiorem ani minorem gravitatem, petitam ab articulo magis ac miniis necessario, de quo omnes conveniunt, sed específicos et quoad gradum falsitatis; seu an gradus hærcsis et propositionis hæretic® sit unus el simplex, vel sub illo quoad falsiilem, piores distinguendi sint gradus. Examen huiusce quæstionis, inquit Scrutini auctor cap. 2. ari. 8, videtur moré speculativum ac nullius roboris: «Ast à vero aberrat, pergil idem auctor, quicumque sic iudicat, cùm reverá omninò necessarium sil, ulex eo resolvatur, » an propositio mediale seu indirecte aul virtualiter reveíala, sil hærellica, an lautum erronea.

Resp. nolum hærcsis esse speciem infimam, seu non habentem sub se plures gradus speciei diversos. Ilà Bannes, Salmalicenses, <lc Laureò, Suarez, aliquo communiter theologi adversiis Tnrccrcmata, Canum el Cordubam.

Suadetur responsio; I' quia eodem modo proportionem servalñ ratiocinandum est de propositione hæreticà, sicut de propositione de fide; atqui fidei habitus est unus speciei infima, sub se non habens nisi individuos habitus fidei pro multiplicitate subjectorum; ergò pariter nota hærcsis non habet sub sonisi gradus individuales sine distinctione formali cl specificò habituum aut propositionum hærellicannn. 2a Omnispropositio de fide, quatentis talis est, æquè certa est, quia innititurprimæ veritati, quæ et in maximis clin mininis æquè verax esl; el ideò æquè reddit hominem certum de omnibus quæ affirmari, quæcumque illa sint, diiminodò revelatio æquè cadat in singula; ergò el propositio hærellica quæ aim pertinacia credila sufficit, ut omnes fatentur, ad corruptionem totius fidei, ejusdem esl gradus erroris el falsitatis. 5* Idem constat ex dicendis mox impugnando opinionem Turrccrcmata circa notionem propositionis erroneæ.

Ilaque propositio hæretica stridè et proprii sumpta, prout hominem constituit hæreticum, pœnisque hæreticorum obnoxium, est *error fidei divinæ cl catholica: cœrlò et indubitanter repugnans, pertinaciter assertus ab eo qui fidem Christi professus est*. Ila passim theologi, duce Angelico doctore 2-2, q. 11, art. 1.

Hucusque de oensurâ hæreseos, quæ cùm sit omnium gravissima, ex càuquæterarum notioquadam lcnùs pendeat, de ejus naturi, objecto, subjecto, aliisque proprietatibus, paulò fusius disserere opportunum judicavimus; alias censurarum species compendiosius pertractabimus.

§ 2. De propositione erroneâ.

Erroris vox variis modis sumi potest : 1° latissime, pro quâvis assertionem falsa in quilibet materia. Juxta hanc acceptionem S. Augustinus, in Enchirid. cap. 17, et contra Academicos cap. 4 : *Errare*, inquit, *nihil aliud est, quàm vera pro falsis, aut falsa pro veris probare*. 2° Late, pro assertionem quovis modo nocivi fidei, comprehendente hærelitam et alias propositiones damnabiles, quo sensu Leo X, in Bulli contra Lutherum, recensitis variis Lutheri articulis, inter quos plurimi erant hærelitici, eos universim vocal *errores* lus verbis : *Præfals omnes articulos seu errores.....damnamus.....* 5° Pressius sumitur error *theologicæ*, prout distinguitur ab hæresi, et nolum continet hæresi proximam et inferiorem.

Quæritur in quo præcisè posita sit erronea propositionis hoc posteriori sensu sumptæ natura ; circi quod auctores in diversas abeunt sententias. F Aliqui curii Turcremalâ non distinguunt inter propositionem erroneam et hærelitam, nisi sicut inter genus et speciem. Hæc in sententia, omnis propositio damnabilis potest dici error, licet non omnis sit hærelita; omnis propositio hærelita est erronea, sed non vice versa.

Refellitur hæc opinio, quia concilium Constanliense (tannando Wiclefi et Joan. Ilus propositiones; pontifices Pius V et Gregorius XIII, in suis adversus Baium Constitutionibus, et theologi communiter de propositione erronea et hærelita, tanquàm de duobus membris ex sequo distinctis loquuntur. Unde observat Suarez, *prædictam Turcremalæ sententiam à Cano et aliis theologis merito impugnari*.

2° S. Antoninus, parte 2, titulo 12, cap. 4, et Cajetanus, volunt propositionem erroneam eam esse quæ directe repugnat fidei *absque pertinaciâ*; accedente autem pertinaciâ fieri hærelitam.

Refellitur : Liqueat siquidem ex mox et supra dictis, erroneam propositionem non esse hæreticâ distinguendam ex qualitate subjecti, sed ex qualitate objecti, et secundum se. Et verò nolæ theologicæ primo et per se spectant et afficiunt noxias propositiones, non earum auctores.

5° Canus, lib. 12 de Locis Theologicis, cap. 11, Corduba, à quibus non longe recedit Lorea, docent propositionem erroneam eam esse quæ veritates destruit, quibus subversis, non evertitur quidem, sed tamen

quæritur fides : ast quæ sint hæ veritates variis modis explicant Canus et alii.

Primus modus est, veritates illas eas esse quæ adversantur doctrinæ, quæ licet non sit expresse revelata aut definita, ita tamen communi Ecclesiæ consensu recepta est, ut nullus pius ac vere docius de eâ dubitare audeat propter intimam scilicet ipsius cum doctrinâ fidei connexionem. Et tunc, inquiunt, propositio iis veritatibus contraria est erronea, non tamen hæretica, quia non est contraria expressam fidem; est ta-

est, universalem.

Exemplum esse potest, inquit Suarez dispai. 49 de Fide, sect. 2, n. 13, in propositione negante Beatissimam Virginem resurrexisse, seu in corpore et animi esse assumptam ; nam contraria veritas non reperitur expresse revelata aut definita, cùm tamen sit sufficienter catholica. > Aliud exemplum ibidem referi his verbis : < Simile erat antè concilium Tridentinum de hac propositione : *Peata Virgo nunquam peccavit venialiter*; nam semper fuit catholica in dicto sensu, etiamsi non esset expresse definita, et ideò contraria erat erronea, non tamen in rigore hærelita. > Alter modus rem hanc explicandi est, quia ut propositio sit hærelita duo requiruntur: unum est, ut propositio contradictoria sit certissime et indubitanter de fide; aliud est, ut altera propositio certissime et indubitanter illi repugnet. Unde fit, ut deficiente certitudine in altero ex his duobus, propositio hærelita non sit, sed erronea duntaxat. Ità diserte explicat Lorca dispai. 40, n. 7, ubi propositionem erroneam definit eam, quæ opponitur quidem fidei veritati, sed oppositione non omninò certâ et indubitati. < Exemplum secundum opinionem aliquorum, inquit ibidem Suarez, adhiberi potest in illo dogmate (quod dantur habitus gratiæ per se infusi); quamvis enim probabilius sit illud esse de fide, fortasse hoc non est ita certum, ut contrarium sit hæresis; erit tamen error. >

Refellitur tertia illa Cani sententia cum variis eam exponendi modis, hoc unico argumento quo utitur Suarez, loco laudato ; licet enim isti modi satis distinguant propositionem erroneam ab hærelita, nihilominus non videntur salis illam distinguere à propositione sapiente hæresim, proxima hæresi, lemerariâ, et aliis postea exponendis, ut constabit ex his quæ mox dicemus.

4° Alii existimant propositionem erroneam eam esse quæ opponitur cuilibet conclusioni theologicæ, etiam deductæ ex duplici præmissâ de fide. Refelluntur ex dictis supra responsione quartâ ad quintam objectionem, ubi conclusiones theologicas ex duobus fidei placitis deductas, de fide esse, nullis probavimus.

5° Tandem, Bannes 2-2, quæst. II, art. 2; de Lugo, disput. 20 de fide, sect. 5, n. 79; Suarez dispul. 20 de fide, sect. 2, n. 14, Castro, Turianus, Panormo ahique communiter theologi censent propositionem erroneam formaliter constitui per oppositionem *mediatam* cum doctrinâ divinitus revelatâ, camque esse definiti quæ opponitur veritati certâ theologicâ certi-

todine, id est, ventali quæ non sit in se immediatè revelata, sed ex uno fidai placito et altero naturali certò et evidenter eruitur. Undè sicut hæresis directè et immediatè opponitur fidei, ita et error propriè ac theologicè sumptus, directè et immediatè adversatur conclusioni theologicæ. Arridet hæc sententia.

Probat: 4° colligitur ex refutatione aliarum hæc de re opinionum; 2° sequitur ex dictis de propositione hæreticâ, ubi probavimus eam formaliter constitui per oppositionem immediatam cum veritate immediatè revelatè: 3° involuto admodum sunt ac intricato supra recensito circa erroneam propositionis notionem sententiæ: ea vero quam hic tradimus obvia est, plana ac facilis; propositio hæretica directè et immediatè adversatur placito fidei, id est, veritati immediate revelato; propositio erronea opponitur directe et immediate conclusioni theologicæ, id est, veritati mediate duntaxat revelato. 4° Uti post Gersonium, tract. de Vitæ spirituali, loci. 3, ratiocinatur Suarez, loco citato, veri nominis conclusio theologica non attingit gradum certitudinis fidei, quia nullo modo est immediate revelata; ergo propositio tali conclusioni opposita non attingit gradum propositionis hæreticæ; quia non habet summam oppositionem cum propositione fidei, qualis est immediata. Superest ergo ut predicta propositio sit et dicatur erronea, quia post hæreticam propositionem, habet summam repugnantiam cum veritate fidei, scilicet mediatam, per evidentem illationem.

Pressius proponitur istud ratiocinium: Repugnantia mediatam veritati revelato est gradus oppositionis immediato proximior, et proinde constituens propositionem censuræ notandam qualibet aliâ hæresi magis affini; porro non est propositio quæ magis accedat ad hæreticam quàm erronea; ergo, etc.

Se Per hanc mediatam cum fide oppositionem erronea propositio sufficienter distinguitur, nedum ab hæreticâ, de cujus ratione est oppositio immediata cum revelatis, sed et ab aliis quibuslibet censuris, quæ oppositionem huiusmodi in suo conceptu nequaquam involvunt, ut manifestum erit expendendo mox singulas sigillarim censuras; ast idem est alicujus rei constitutum, et ipsius distinctivum.

Dices 4°: Concilium Constantiense, sess. 45, hunc articulum: *Quilibet tyrannus potest et debet licitè et meritorii occidi per quemcumque cassatum suum*, variis censurarum gradibus in hanc formam conceptis, perstringit: *« Declarat et definit sancta synodus, huiusmodi doctrinam erroneam esse in fide et in moribus, ipsamque Unquam hæreticam.... reprobatur et condemnat; declarat insuper et decernit quod pertinaciter doctrinam hanc perniciosissimam asserentes, sunt hæretici, et tanquam tales juxta canonicas sanctiones puniendi. »* Ex hoc concilii decreto liquet propositionem erroneam dividi, inquam in duo membra ex æquo distincta: in eam quæ est erronea in fide, et in eam quæ est erronea in moribus; jam verò si valeretur nostra sententia, quælibet propositio erronea essentialiter importaret mediatam cum placito fidei oppositionem; ac proin-

dè quælibet esset erronea in fide, et per consequens non admittenda forci erronea in moribus, ut membrum ab erronei in fide diversum, quemadmodum in recensiti articuli censuræ supponitur.

Resp. 4°: Concilium Constantiense per particulas *rilas, erroneum in fide et erroneum in moribus*, non diversum censura gradum indicasset, sed eundem distinctius et explicatius evolvisse, designando nimirum damnato propositionis errorem in eo versori, quod dogmaticæ simul et morali veritati à Deo immediate revelato adversaretur. Siculi enim objecta revelata, alia sunt quæ perse manifestantur, potissimum ut credantur, cujusmodi est SS. Trinitatis mysterium; alia verò quæ primò et per se revelantur, ut sint regula agendorum, quale est, v. g., mendacium esse illicitum; illa et propositiones dici possunt *erroneum in fide*, si objecta revelata quibus adversantur sint primò et per se de rebus credendis; *erroneum verò in moribus*, si sint primò et per se de rebus agendis. Verum discrimen istud non inducit diversitatem gradus censura, quæ semper eadem est per oppositionem mediatam cum revelatis constituta, sive revelata ea sint, eo potissimum fine ut credantur, sive ut lex eis nostra operationes dirigantur; quod lotum accidentale et quiddam latius censura propositionis erronea, quæ in oppositione mediatam cum revelatis precisè posita est. Responsionem hanc nobis subministrat cardinal, de Laureo dispul. 16 de personis et doctrinis de hæresi suspectis ari. 2, par. 1, n. 44, ubi loquens de damnato in concilio Constantiensi articulo in objectum, propositio, sic habet: *« Patet autem quod erroneitas huius doctrinæ in alio non consistit, nisi in hoc, quod de fide est nulli privato licere occidere, juxta divinum præceptum. Minor autem est naturaliter evidens, quod vassalli et subditi sunt privati. Item ex alio capite, quod de fide est, nulli licere perjurium; et minor est naturaliter nota, si subditi aut vassalli juraverint fidelitatem principi; igitur tenens licere occisionem tyranni, contradicit conclusioni theologicæ, et ideo est erroneus. »* Porro juxta primam hanc responsionem, siculi admittitur propositio erronea, illa etiam admitti potest, hæretica in fide et moribus, secundum diversitatem materiam circa quam versatur; ita tamen ut erronea aut hæretica in moribus, semper esse debeat erronea aut hæretica in fide, quia semper opponitur immediatè aut mediate revelatis, non tamen è contrariè; quia potest dari propositio hæretica erronea in fide, quæ per se saltem ad agibilia non dirigatur; undè hæretica aut erronea in moribus non denominatur.

Resp. 2°: Concilium Constantiense definiens predictam doctrinam erroneam esse in fide et in moribus, non sumere particulam hanc, erroneam, sicut et proprie, prout designat gradum censura in fide hæresim, quem admodum nunc de propositione erronea agimus, sed latiori duntaxat et generico sensu loquitur; atque id unum significare intendit, in eâ doctrinâ contineri errores in maliciâ fidei et in moribus; eo ferè modo quo Leo X, in Bullâ quæ incipit: *Exsurge, Domine*, post damnata Lutheri dogmata, eaque diversis nolis pro-

scripta, hæc eadem subindè errores gencratlm appellat, *præfatos omnes articulos seu errores*.

Responsionem hanc ceu verisimiliorem amplectitur auctor *Scrutini* cap. 4, art. 5, hneque ex eo confirmat, quòd < ex contextu salis eluceat, inquit, concilium damnationem voluti gencricam de doctrinò ferre priùs voluisse, dein per gradus específicos explicandam; el proinde primò vocat per modum solius enuntiationis errorem, secundo definitive pronuntiat *erroneam in fide moribus; tertio tanquàm hccrclicam, scandalosam, el ad fraudes, mendacia, perjuria vias dantem reprobat;condemnat*. In quibus censurarum gradibus, pergit idem auctor, signanter est advertendum, *erroneilatam* non reperiri; quæ certe repetenda erat, si de cà ul ad gradum specificum censura spectante, laetus immediati fuisset sermo, cùm praserúm inter posteriores el precedentes particulas sil conjunctiva dictio, *ipsainque*, per quam explicatio generalis definitionis tradilæ indicatur. >

Dices 2' : Revelationes private ad objectum formale fidei minime perlinent. Ità contra Calharinum docent Cajelanus, Bannes, Canus, etc. Nituntur celebri S. Augustini pronuntiato in *Enchir.* cap. 9, et contra Episl. fundamenti cap. 5. < Ego verò, inquit, Evangelio non crederem, nisi me calholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas. > El Angelici doctoris testimonio p. 1, q. 1, art. 8, in corp, asserentis, fidem nostram inniti < revelationi Apostolis el Prophetis faclæ, qui canonicos libros scripserunt, non autem revelationi; si quæ fuit aliis ductoribus facta. > Ergò propositiones contradictori® dictis privatis revelationibus non sunl *hæreticæ*, utpolè quæ haudquaquàm contrariai sint fidei objectis; ergò saltem dicend® sunl *erronea*, cùm nola erroris præ aliis ad liærcsim accedat, ac per consequens propositio *erronea* non formaliter et adacquale constituitur per solam oppositionem *mediatam* revelatis; sed eliam per *immediatam* oppositionem revelationibus privatis.

Resp. circà privatas revelationes, tres esse potissimum theologorum sententias.

Prima docet privatas revelationes non sufficere ad objectum formale fidei; ideòque nec hæreticum proprie, nec hærelorum poenis obnoxium fore qui privatis revelationibus, eliam sufficienter propositis, dissentiretur. Ita auctores mox citati, quibus adde Solo, Valentia, Lorea, Cúmel el alio?.

Secunda sententia, longé communior, existimat omnem revelationem divinam sufficienter propositam sive publica sit, sive privata, sive de communi doctrinò, sive de rc aliqui particulari, ad objectum formale fidei sufficere; atque hæreticum fore qui ei pertinaciter reluctaretur. Ità Scotus, Vega, Salmalicenses, Suarez, Corduba, Bellarminus, de Laureò, Vasques, Azor, Coninoli el alii, quos refert de Lugo disput. 1 de Fide, Sect. 11, n. 226, ubi notat Catharinum Apolpg. contri Solum cap. ultimo, ul icslem oculatum asserere < sententiam hanc quam Pater Laincz, genendis prepositus Societatis, contra Solum acriter in Tridentino probavit, communi concilii approbatione fuisse susceptam. > An autem nedum hæreticus sil, sed et pœnai ecclesiasticas hærelis impositas incurrat, privat® re-

velationi dissentiens, non conveniunt auctores citati.

Affirmant Sanchez, Coninch; negant verò Suarez, Azor, de Lugo el alii: < Nisi tamen constet, inquit auctor *Scrutini*, cap. 3, ari. 21, n. 8, ipsum pertinaciter defendere oppositum ei quod certe credit esse revelatum, quia in isto casu, ut omninò hæreticum eliam in facie Ecclesiæ habendum crederem; non quia sensas communis Ecclesiæ sit, objectum illud esse revelatum, el contrarium hæreticum; sed quòd certus communisque Ecclesiæ sensus sil, universaliter fide divinò tenendum esse quod certò revelturn putatur, habendumque hæreticum qui ei contradicit; quia etsi materialiter non contradicat revelationi divin®, quæ sit, vel quæ communiter credatur talis, formalilernihilominus sese opponit primæ veritati revelanti; contrariunì propugnans ei quod certò tenet primam veritatem revclasse. >

Tertia tandem sententia quà, ut observai Suarez, dispul. 5, de Fide sect. 10, utcumque in concordiam adduci possunt auctores appellati, distinguit inter fidem catholicam, et fidem theologicam, seu infusam; seu, ut alii loquuntur, inter fidem divinam catholicam, el fidem divinam simpliciter; quæ duo membra, inquit ibid. Suarez, se babent lanquàm includens et inclusum; omnis fides catholica stricte dicta est divina; sed non vice versò. Asserunt hi qui pro hac sententià stant, revelationes privatas non pertinere ad objectum formale fidei divin® calholicæ; benè verò ad objectum fidei theologicæ, seu divin® simpliciter.

Ex variis hisce sententiis, secunda (à quà solis vocibus discrepat tertia opinio) præ cæteris arridet; caque efficacissime probatur.

I* Ut innumera alia Scripture testimonia sileam, ex cap. 11 Epistolæ ad Hob., in quo fides mullorum commendatur; quæ tamen non erat nisi revelationibus privatis innixa.

2' Eam sententiam non obscurè videtur indicare conc. Trid. sess. 6, cap. 12, et can. 15, ubi anathemate feriuntur qui de suà salute absolutà el infallibili certitudine statuunt. Rationem subnectunt Patres: < Quia nonnisi ex speciali revelatione sciri potest quos Deus sibi elegerit. > Supponunt ergò ex speciali revelatione posse ideertà et infallibili fide credi; quam fuisse Patrum mentem, Calharinus qui eidem concilio adffiit testatur loco jam Inudato.

5* Quemadmodum post S. Thomam ratiocinatur Sylvius, 2-2, q. 1, art. 1, unicum molivum credendi per fidem est prima veritas ejusque auctoritas; hæc autem ejusdem rationis est et æqualis prorsùs infallibilitatis sive de unù, sive de aliò re loquatur, et sive per Ecclesiam, sive per qucmcunq; alium, et sive privato sive publicò; ergò in pristis revelationibus continetur sufficienter objectum formale fidei.

VTum Angeli tum homines primi, ac deinde Prophet® per fidem assentiebShtur illis mysteriis quæ Deus revelaverat; et similiter Apostoli et Magdalena, illis qu® dicebantur à Christo.

5* Tandem, ne vel minimùm officiunt SS. Augustini et stinli Ct præscrtlm Thomæ textus quibus potissimùui

nituntur adversarii; cum enim doctor Angelicus affirmat objectum formale < fidei esse primam veritatem, secundum quod manifestatur in •Scripturis sacris, et doctrinam Ecclesie; et rursus, fidem nostram non inniti revelationibus privatis, sed solum revelationi Apostolicis et Prophetis facto, > loquitur S. doctor de fide divini catholici quæ versatur circa articulos ab omnibus credendos; Ecclesia enim est medium ordinarium in Deo institutum, ut sciamus quænam ipse revelaverit et in fidelibus credi voluerit; non autem loquitur de fide divini simpliciter et absolute; enimverò, 2-2, qu. 1, art. 1, *pro objecto formali sufficiente, seu adæquato, assignat primam veritatem testificantem, nulli fadâ mentione Ecclesiæ, vel revelationis, aut doctrinæ publicæ. Simili prorsus modo solvendus est S. Augustini textus in objectione laudatus. Adde quod nulla facta fuerat Augustino Evangelii revelatio; merito ergo asserii se non crediturum Evangelio, nisi Ecclesia proponeret.*

His præsuppositis nullo negotio diluitur proposita obiectio, quæ palmaris quibusdam videtur. Itaque dicimus Io, revelationes privatas, si sufficienter proposito sint, sufficere ad objectum formale fidei, non quidem calholicæ quæ universos fideles obliget, sed theologice et infusæ, seu divinæ simpliciter. Dicimus 2o, propositiones dictis privatis revelationibus oppositas, non mere erroneas esse, sed verè hæreticas; non quidem *stricti*, prout hæresis opponitur fidei calholicæ; sed *propriè*, prout opponitur fidei divinæ simpliciter. Dicimus 3a, cum qui dissentit privato revelationi sufficienter proposito, eo ipso amittere habitum fidei infusæ; illa Suarez, de Lugo, alique passim theologi adversus unum forò Hurladum. Et ratio est, quia fides infusa deperditur quolibet peccato mortali, quod sit peccatum hæresis aut infidelitatis; istud dare colligitur ex cap. 15, sess. 6 concilii Tridentini; atqui dissensus revelationi privato sufficienter proposito, grave est hæresis aut saltem infidelitatis peccatum; ergò, etc. Dicimus 4a, verè ac propriè hæreticum esse quoad culpam et in foro Dei, qui pertinaciter resistit revelationi privato sufficienter proposito. Illa Suarez, Panormo et alii adversus cardinalem de Lugo, qui existimat sic dissentientem fore infidelem, non verè et propriè hæreticum. Balio autem illorum etiam, quia contrariorum eadem etiam ratio; atqui ex dictis revelatio privata sufficienter proposita, satis etiam ad obligandum, vel quod proponitur etiam fidei credatur; ergò eadem sufficit, ut contrarius dissensus sit hæresis, atque ut tali dissensu Christianus constituatur hæreticus. Dicimus 5°, dissentientem ejusmodi privato revelationi non esse hæreticum in foro Ecclesiæ, nec incurrero pamas ecclesiasticas hæreticis impositas. Ita omnes auctores supra citati pro secundi sententiæ, exceptis Sanchez et Conninch. < Ratio etiam, inquit Suarez, disput. 19, sect. 5, n. 12, quod Ecclesia tantum punit apostatas à sui fide, id est, à doctrinâ per ipsam Ecclesiam propositi, quam propter universalitatem catholicam vocamus. Neque Ecclesia judicat de internis et privatis revelationibus, sed interdum eas examinai.

an falsæ sint, vel recipiunt sunt, quoties à catholicis doctrinâ discrepant; si vero non discrepant, liberum relinquitur, vel per conjecturas examinentur quales sint. * Unum tamen excipit ibidem Suarez his verbis: < Si quis autem exterius doceret, vel Deum posse mentiri per privatam revelationem, vel non illi esse credendum, etiamsi illam sufficienter proponat, jam erraret in doctrinâ catholici, et illi erroris exteriori exprimens, pœnas hæreliconum incurreret. > *

Dices 3°: Concilium Constantiense, sess. 8, propositiones erroneas non omnino distinguit ab hæreticis, sed solummodo à notorie hæreticis; sic enim habet dicta sess. 8, in qui 45 Wiclefi articuli proscribuntur: < Hæc sancta synodus præfatos articulos quadraginta quinque examinari fecit.....quibus articulis examinatis fuit repertum (prout in veritate est) aliquos et plures ex ipsis fuisse et esse notorie hæreticos.... alios non catholicos, sed erroneos; alios scandalosos et blasphemos; quosdam piarum aurium offensives; nonnullos eorum temerarios et seditiosos. > Idem ferme legitur sess. 15 contra 30 Joan. Illos articulos, cum Bulla Martini V, quæ à concilio fuit approbata.

Ex his inferunt nonnulli propositionem erroneam equidem distingui à propositione notorie hæreticâ, non verò ab hæretici simpliciter; adeoque sustineri potest, inquiunt, propositionem erroneam illam esse quæ veritatibus non quidem explicitè et clare, sed implicite tantum et obscure, etsi immediate revelatis opponitur. Ita nonnulli quos refert ac refellit Saura in suo volo Platonis prælud. 5.

Resp. nullius planè roboris esse adductum mox argumentum; neque enim concilium Constantiense particulam, *notorii*, addidit propositionibus hæreticis ad illas à morè erroneis distinguendas; sed duplici alii de causi, ut advertit de Lugo disp. 20 de Viri, fidei, sect. 3. Primò, quod hæreses Wiclefi nulli poterant tergiversatione excusari. Secundo, quod de illis nullum esset apud doctores dubium an essent hæreticæ necne, sicut in plerisque aliis propositionibus contingere plerumque solet, quæ ab aliquibus existimantur hæreticæ, ab aliis verò hæreticas esse negatur. < Propositiones damnato contra Wiclef., inquit eruditus ex Ordine Dominicanorum theologus Ferre, tract. 2 de Oppositis fidei quæst. 10, paragr. 2, sic ex terminis suis *hæresim* significabant, quod eas proferentes celare vel occultare non poterant se *hæreses* proferre; et ideo concilium Constantiense diu casum damnet, dicit esse *notorie et manifestè* hæreses. >

Et verò in aliis conciliorum et pontificum diplomatis contra propositiones consimiles editis, non reperitur particula, *notoriè*, non obstante quod de hæreticis ac erroneis fiat mentio, tanquam de distinctis censurarum speciebus. Sic Pius V, in celebri Bulla contra Baium: < Quas quidem sententias, inquit, stricto coram nobis examine ponderatas.... *haereticas, erroneas, suspectas, temerarias, etc.*, damnamus. > Alexander VII in suo decreto edito die 7 decembris 1690, unam supra triginta propositiones tanquam *temerarias, erroneas, haereticas, respectivè* damnat et prebi-

bel. Sic etiam Innocentius XI propositiones Molinos proscripsit *tanquam Inveritaticas, erroneas, scandalosas, blasphemias*, etc.

Dices 4* : Concilium Constanciense citatis locis maxime verò laudati sess. 8, erroneos Wiclefi articulos explicat particulis illis, *alii non catholici, sed erronei*; qui loquendi catione non obscurè innuit synodus erroneum confundi cum non catholico; ergò propositio erronea non formaliter constituitur, inquit Laurea, per oppositionem mediatam cum revelatis, sed per oppositionem veritatibus communiter in Ecclesià receptis, quamvis expressi non revelatis nec delinitis, ut fide divini tenendis.

Resp. Cùm synodus Constanciensis erroneos Wiclefi articulos explicat particulis illis : *alii non catholici, sed erronei*; hac voce, *non catholici*, non exprimit gradum specificum quo constituatur formaliter propositio erronea, sed genericum duntaxat propositionum damnabilium gradum; ità ul non catholicum, idem sit ac heterodoxum; quod quidem constat, 1° ex contextu; non enim simpliciter asserit Wiclefi articulos esse *non catholicos, sed erroneos*, verum protinus addit, alios scandalosos et blasphemiosos.....quosdam temerarios et seditiosos, etc. Sumitur ergò hæc *non catholici* vox, genericè et quatenus non soli propositioni *erroneæ* propria, sed etiam prout temerariis, scandalosis, etc., propositionibus communis. 2° Idem clariùs liquet ex sess. 15, in quà primo concilium quasi generalim triginta Joannis Ilus articulos tanquam *non catholicos* damnat; dein immediate subjungit : < Sed ex his plures esse erroneos, alios scandalosos, aliquos piarum aurium offensivos, pluresque eorum esse temerarios et seditiosos, et nonnullos eorundem esse notorie hæreticos. > 5° In Bulli Martini V, sacro approbante concilio edili, damnatur articulus 25 Joannis Ilus, his verbis conceptus : < Condemnatio 45 articulorum Joannis Wiclefi est iniqua.... et ficta est causa doctorum allegata, videlicet, quòd nullus eorum sit catholicus, sed quilibet eorum aut est hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus. > Item in eidem Bullà statuitur ut quilibet specialiter litteratus interrogetur, utrius credat sententiam sacri Constanciensis concilii super 45 Joannis Wiclefi, et Joannis Ilus 50 articulis, fore veram et catholicam; scilicet quòd supradicti articuli.... non sunt catholici, sed quidam ex eis sunt notariè hæretici, quidam erronei, alii temerarii et seditiosi, alii piarum aurium offensivi. Ibi cènè particula, *non catholici*, late sumitur pro eo omni quod heterodoxum est, et prout complectitur supradictas notas, cisque adaptari potest, non sub aliqui limitatione per quam reddatur propria et constitutiva propositionis erroneæ.

4° (Quod observa), concilium, sess. 8, undè desumitur objectio, non ait : *Non catholici, scilicet erronei* / verum sic habet : *Non catholici, sed erronei*, per adverbium *sed* innuens non omnimodum identitatem se velle significare inter *non catholicum* et *erroneum*, sumpto, *catholicum*, in totà suà latitudine.

5° Concilium de censurà hæresis loquens, partie*

lam, *notorie*, non adhibuit, ut discrimen assignaret hæresis ab aliis censuris, ut in responsione ad præcedentem objectionem demonstravimus; sed ul exprimeret hæresum Wiclefi qualitatem, quæ jà manifeste erant ut nullà tergiversatione celari poterant; ita à pari synodus apponens vocem, *non catholici*, minime intendit designare prædicalum propositionis erroneæ specificativum ac distinctivum, sed quòd ipsi competere præ aliis omnibus notis infra hæresim.

Adde quòd juxta cardinalem de Laurei, propositio erronea constituitur per oppositionem veritatibus catholicis; porrò ex dictis suprà, veritates calholicæ, præsertim si stricte sumantur, immediate sunt à Deo revelate, atque fidelibus ad credendum propositæ, ergo, etc.

Dices 5° : Propositio hæc : *Beata Virgo venialiter peccavit*, antè concilium Tridentinum (scu fortè veniis antè Claromontanum sub Urbano II, ul refert Vega, lib. 14 in Trid., cap. 18,) habebatur tantum erronea; nunc vero post definitionem concilii Tridentini, sess. 6 de Justific., can. 25, formaliter est hæretica: atqui hujusce discriminis ratio non alia assignari potest, quàm quòd ante Tridentini aut Claromontani concilii definitionem opponebatur veritatibus probabiliter solùm existimatis de fide; nunc verò opponatur veritatibus certò revelatis et definitis ul fide tenendis; ergò propositio erronea non constituitur formaliter per oppositionem mediatam veritatibus revelatis, sed generari per quamcumque oppositionem veritatibus probabiliter solùm existimatis de fide.

Resp. propositionem allatam semper fuisse in se et objectivè hæreticam, nupote directè oppositam veritati immediate revelatæ. Neque enim concilium Tridentinum loco citato novum dogma statuit, sed antiquam Ecclesiæ fidem explicates ac distinctius proposuit, ut aperte indicant ista concilii verba sess. 6, can. 25 : < Si quis hominem semel justificatum dixerit.... posse in totà viti peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beati Virginis Mariæ tenet Ecclesia, anathema sit. > Attamen qui hanc B. Virginis ab omni veniali peccato immunitatem ante concilii Tridentini aut saltem Claromontani definitionem negasset, non hæreticus, sed erroneus tantum fuisset habitus, quia, inquit Sylvius, loco antei citato, non errasset in fide definita et declarata; nam Ecclesia nondum proposuerat illud dogma tanquam fide catholica tenendum.

Porrò ante illa tempora, adducta propositio habebatur erronea, non præcisè, inquit card. de Lugo disput. 20 de Fide sect. 3, n. 76, quia opponebatur doctrinæ calholicæ, late hoc sumpto vocabulo, pro quolibet doctrinà in Ecclesià communiter receptà, quamvis expresse non revelata nec definita, sic enim propositio erronea non salis distingueretur à propositione temerarià, scandalosa, etc.; sed ideò censebatur erronea, quia apud Catholicos communi sensu judicabatur mediatam habere oppositionem cum placito fidei, malcrinitate scilicet divini; ut enim advertit doctor Angelicus ex eo quòd B. Virgo fuerit vera mater Dei, quod

est certissimum fidei mysterium, sequitur illam non fuisse unquam peccati actualis ream, quod in Dei matre maximam indecentiam argueret. Non fuisset, inquit S. doctor partes, qu. 27, an. 4, in corp., idonea mater Dei, si peccasset aliquandò, etc.

Quæres T, quæ conditiones requirantur ad propositionem erroneam.

Resp. tres requiri conditiones, ut constat ex dictis, proportionem servati, de conditionibus ad propositionem hæreticam requisitis. Prima, ut directe opponatur veritati mediate revdata, id est, conclusioni theologicae. Secunda, ul propositio cui opponitur sit cenò et indubitanter mediate revelata. Tertia tandem, ul huic certissime cl indubitanter adversetur.

Dixi, certo cl indubitanter, quia, siculi observat cardinalis de Laureò, citata disput. 16, de personis et doctrinis de hæres. suspectis ari. 2, versus finem : « Hæc stabiliri potest pro generali regulà doctrinæ erroneæ, ut dicatur deus tantum quæ contradicit conclusioni theologicae ex unâ de fide, et aliò naturaliter notò, necessariò lamen illata, cl non sufficit si solùm probabiliter inferatur. »

Quod spedalini de propositione erronea docet de Laureò, non sufficere probabilem, sed requiri certam cum veritate mediate revelatà oppositionem, illud idem anteo universalioribus terminis qui ad alias censurarum species, proportionem servata, extendi possunt, generatili tradiderat in suo Platonis vpto eruditus Saura integro preludio tertio, in quo sequentem thesim probandam sumpsit ; « Non sufficit ad condemnandam doctrinam probabilis illatio ex Scripturis, conciliis, decretalibus, et unanimi sensu Patrum, vel scholasticorum, si non sit evidens, vel necessaria, vel manifesta consequentia. » Hanc autem sic demonstrat : « Hæc doctrina recepta est ab omnibus; non solùm sapientibus, sed etiam mediocriter eruditis; n in varia » cl contrariæ opiniones sæpissimè à sacris expositoribus, theologis probabiliter deducuntur ex Scripturis, conciliis, jure canonico, cl unanimi sensu Patrum cl scholasticorum, quarum singulae sunt probabiles, etiamsi contrariæ aut contradictoriæ sint; ergo illatio quæ convincatur propositionem aliquam esse contra Scripturam, concilia, jus canonicum, aut unanimem sensum Patrum, debet esse manifesta et evidens.... ex quo fit ad condemnandum propositiones.... non sufficere illationem probabilem contra ipsas ex Scripturis, conciliis, jure canonico, unanimi sensu theorum vel scholasticorum, nisi illa sit necessaria, aut efflens, cl quæ à viro mediocriter docto, nec à lapieitissimis negari queat. »

Advertit aulem *Scrutinii* auctor, cap. 5, ari. 4, n. <9, predictam cardinalis de Laureò cl Antonii Saura doctrinam locum duntaxat habere, ubi agitur de propositione quæ erroris aut alterius censure notò certò et indubitanter inuritur ; non autem quando propositio erroris aut alii quilibet notò probabiliter tantum afficitur. « Nam, inquit, siculi, cùm apud doctores quæstio aliqua instituitur, utrum hoc vel illud objectum sit fide divinò credendum ; consequens fit ut

qui partem affirmativam sustinent, pro hæreticâ probabiliter habeant propositionem oppositam; ita cl si quæstio esset de connexionem alicujus predica!! cum fidei objecto, utrum videlicet ab hoc ad illud sustineatur illatio, qui tuentur admittendam connexionem, et idcirco efficacem esse indicatam illationem, cohærenter ad hanc opinionem, probabiliter erroneam autumant propositionem predicato cum fidei objecto repugnantem. »

ibidem subdit idem auctor : « Asserere probabiliter M* quam propositionem erroneam, imò et hæreticam, non est, nisi propriam aperire sententiam propositi!® quæstioni respondentem, nullatenus exclusà probabilitate sententiæ oppositi®... neque enim privatum iudicium esse potest sufficiens regula ad excludendum oppositum, quod graves doctores gravi fundamento censent innixum. »

Quæres 2", quot modis certò constare possit propositionem directe adversari alteri mediatè revelat®.

Resp. tribus polissimum modis istud constare : 1* evidentia, cùm scilicet lumine naturali clarè percipitur aliquam propositionem alteri opponi quæ connectitur cum aliò immediate revelatà. Sic clarè percipitur propositionem hanc : *Christus non est risibilis*, dircele opponi alteri mediatè revelat®; adeoque erroneam esse; 2° *concordi theologorum consensu*; cenò etenim erronea habenda est propositio, quæ unanimi theologorum consensu ut erronea existimatur. Quanti enim sit ponderis in rebus fidei aut cum fide connexis, concors ac constans theologorum sententia nemo nescit; de quo legendi sunt Canus de Locis Theologicis lib. 8; Bannes, 2-2, q. i, ari. 8; Salmaticenses, Laureæ, ele. « Nemo qui inter Catholicos habeatur, inquit (canus loco citato, omnes sine discrimine Ihcologos explosil. » Et verò synodus ipsa Viennensis, cap. 1 *De summi Trinitate*, ex receptoribus Scholarum decretis argumenta ducit.

Monet aulem hanc in rem auctor *Scrutinii*, loco Laudalo : « Cùm de connexionem objecti alterius cum allero divinitus revelatò agitur, quæ evidenter minime eluceat, nec sit physica, sed moralis, inspiciendus attentè est modus, quo de eà discurrunt theologi, an videlicet reventi unanimes sint ac concordés, an loquantur cum trepidatione et formidine, opinantes potiùs quàm docentes; an absque prudenti hæsitacione in contrarium, ul inde inferri valeat propositionem revera habendam certo vel probabiliter erroneam. » Paulò antea dixerat, certissimum esse « Deum non permissurum quòd circa propositiones quas vel amplecti obstringantur fideles, tanquàm de fide aut fidei proximas, et ad fidei munimen conducentes, vel eas rejicere ut fidei noxias cl adversantes, decipiantur à theologis, quoties hi unanimes omnes sint, sive in asserendo propositionem aliquà, tanquàm de fide aut fidei affini, sive in rejiciendà aliò, tanquàm hæreticà, erronei, » etc.

5" Tandem ipsa cl Ecclesiæ definitione certissimè constat propositionem aliquam mediatam habere com doctrinò divinitus revelatò oppositionem; atque adeò

celiò cl indubitanter «roncain esse, cùm scilicet idipsum Ecclesia déclarai ac credendum iidelftus proponit.

Quærcs 3\ nùm accedente Ecclesiæ definitione propositio erronea evadat hærelica. Resp. negative. quod claré sequitur et aperte patet ex dictis, ubi de propositione hærelicà in responsione ad ultimam objectionem, ubi probavimus conclusiones theologicas ob supervenientem Ecclesiæ definitionem, nusquam posse evadere placitum fidei. Utrùm aulem dicendus esset hærelicus, an erroneus dunlaxat qui posi Ecclesia; definitionem erroneam propositionem pertinaciter propugnaret, constat ex dictis ibidem, quæ consuli poterunt.

Quærcs 4", an eadem propositio possit esse simul hærelica et erronea. Resp. affirmativé, T quia lucre-sis et error simul stare possunt cum aliis censurarum speciebus; sic in concilio Conslanliensi, sess. 15, propositio licilæ occisionis tyranni proscripta fuit sub variis censuris hæresis, scandali, etc. < Sancta synodus, inquiunt Patres, huiusmodi doctrinam... tanquàm hærelicam, scandalosa!»! et ad fraudes, deceptiones, mendacia, prodiones, perjuriam vias dantem, reprobai et condemnat. > Sic etiam in concilio Basileensi, sect. 22, ista propositio : *Christus quotidie peccat*, declaratur erronea, scandalosa, piarum aurium offensiva, etc. Porro, non apparet ulla discriminis ratio, vi cuius non miniis hæresis ac erroneas simul jungi possint, quàm cum aliis censurarum gradibus; ergo, etc. Imo synodus Constantiensis loco laudato videtur expressé hæresim eum errore conjungere; sic enim habet pauló ante verba mox adducta : < Adversus hunc errorem (licilæ occisionis tyranni) satagens sancta synodus exurgere et ipsum funditus tollere, declarat et delinit huiusmodi doctrinam erroneam esse in fide et in moribus, ipsamque tanquàm hærelicam, scandalosam, etc... reprobai. Declarat insuper, quòd pertinaciter doctrinam hanc perniciosissimam asserentes, sunl hærelici. Ubi Patres Constantienses propositionem licilæ occisionis tyranni, expresse erroneam et hærelicam appellant.

2° Si quæ esset causa cur hæresis et error non possent simul jungi, potissimum illa quam indicat Suarez, disput. 19 de Fide, sect. 2, n. 21, ubi in oppositam opinionem inclinans sic discurret : < Illæ duæ censure, *hæresis et erroris*, non possunt eidem propositioni attribui, quia includunt oppositionem ad fidem cum certitudine (si nimirum sit hæresis) vel cum aliqui in-cerlitudinc (si sit error) quæ duo non possunt esse simul. > At hæc profecti ratio nullius prorsus est momenti, et pugnat manifestò cum principiis quæ ibidem Statuit Suarez, scilicet : Error opponitur veritati certæ certitudine theologicâ; asi positiva Incertitudo incom-patibilis est cum certitudine theologicâ.

5° Eadem propositio sub diverso respectu potest esse cecia certitudine fidei simul, et certitudine theologi; adeoque simul esse placitum fidei et conclusio theologica, ut patet in isti propositione : *In Christo sunl duæ voluntates*⁹ quæ, ut antè probavimus, in se

immediate revelata est, Lucæ 22 : *Aon tma, ted tua voluntas fiat. Son sicut ego volo, sed sicut tu*, Mallh. 26. Aliundè verò claré et evidenter sequitur ex ista fide veritate, quà constat Christum verum esse Deum et hominem; ergo pariter eadem propositio sub diverse respectu potest esse simul erronea et hærelica. Monet autem *Scrutinii* auctor cap. 5, art. 5, quòd etiam eadem propositio possit esse simul hæretica et erronea, nihilominus non solent concilia ac romani Pontifices in propositionum proscriptione conjungere prædiclis duas censurarum species, hæresis et erroneitas, licet sæpiùs non minus hæresis quam erroneitas nolas conjungant cum aliis plerisque; < cuius potissima ratio esse potest, inquit idem auctor citò loco, quòd itraque *hæresis* et *erroneitas* censura ad eandem lineam non durn spectent, sed per oppositionem ad fidem constituentur: inde enim sequitur quòd repertàinaliquà propositione, oppositione *immediata* cum fide, minime attendenda sit oppositio longe inferior, ac *mediata*; habitòque præ oculis *immediatà* oppositione cum divinò revelatione, inutilis apparel syllogismi efformatio, per quam propositio revelata disponatur tónquàm conclusio theologica, ut hæc ratione propositio opposita denominari queat *erronea*. >

Quærcs 5*, quæ cautio adhibenda sit in configendis propositionibus, seu hærvlicà, erroneà, aul quavis aliò notò.

Resp. cum auctore *Scrutinii* variis in locis ac præsertim cap. 5, art. 4, in scholasticis concertationibus, ac etiam in operibus edendis (ubi agitur de opinionibus inter catholicos controversis) summam adhibendam esse cautionem, ne unius sententiæ patroni præjudicium vel leve inferant oppositum propugnantibus.

Ac i* < quidem, inquit citato loco idem auctor, si quæstio non sit utrùm hæc vel illa propositio sit hæretica, erronea, aut aliò quavis notò digna, tunc omnino à prædiclis censuris abstinendum, quolibet non obstante modo locutionis probabilitatem exprimente. > Istud illustrat exemplo deducto ex quæstione Thomislæ inter et Scolislæ agitali, *an Verbum divinum Adamo non peccante incarnatum fuisset?* Thomistæ existimant negativam optime colbgi ex Scripturæ et traditionis textibus quibus indicatur Verbum divinum carnem assumpsisse ad redimendos homines à peccato; non ideò affirmativam, quam unanimi consensu tuentur Scolislæ, affirmare debent aul sunt erroneam nec è contrà.

< Scilicet aliud omninò est, inquit ibidem, uti Scripturæ testimoniis ad adstruendam probabiliter sententiam et oppositam rejiciendam; aliud verò uti iisdem textibus ad eam certò et indubitanter evincendam, tanquàm veram conclusionem theologicam, et oppositam tónquàm erroneam explodendam; primum præstant, non autem alterum Thomistæ aliique communiter theologi, cùm quæstiones in scholis ulriquo disputólas, adductis Scripturæ et Patrum textibus, probare aul refellere conantur. >

2J Si quagliò coniroverlalur in scholis, an assertio aliquæ hæretica sit, erronea, etc., necne : potest equi*

dem ihcologuà earn quæ sibi probabilior videbitur
chgere opinionem, sicque hanc vel illam propositio-
nem hærcsis, erroris, aul aliò notò probabiliter ar-
guere : < Ita tamen ut, inquit citatus *Scrutinii* auctor,
ex hujusmodi probabili assertione, censura eadem
nullo pacto extendatur ad opinionem ipsam quæ pro-
babiliter sustinet predictam propositionem non esse
hærelicam. > Sic, v. g., quærunl theologi, an vide-
licet propositio opposita alteri deducto ex duabus pr.e-
missis de fide sil hærclica. Jam verò qui affirmativam
sententiam cum cardinalibus de Lugo, de Laureò et
aliis propugnant, non possimi quin tanquam probabi-
liter hærclicas non damnent propositiones oppositas
iis quæ ex duabus revelatis deducuntur ; attamen non
possunt baresi aul aliò notò configere opinionem quæ
ab iliis cruditis theologis innoxie defenditur, quæ scili-
cet asserit propositiones hujusmodi non esse hærclicas.

3* Tandem meminisse debent theologi, verborum
Jnnocnlii XI, qui jure meritò damnans 65 proposi-
tiones, paci et charitati consulens, < in virtute sancta
Obediencia pncipit, ut tùm in libris imprimendis ac
manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus ac
prædicationibus caveant ab omni censura et noli,
necnon à quibuscumque conviciis contra eas proposi-
tiones quæ adhuc inter Catholicos hinc inde contro-
vertuntur, donec a S. Sede recognita, super eisdem
propositionibus judicium proferalur. >

Ex dictis in presentì paragraphe colliges proposi-
tionem erroneam formaliter constitui per oppositio-
nem mediatam cum doctrinò divinitus revelata; adeò
ul propositio erronea ea sil quæ opponitur conclusioni
theologicæ; siculi propositio hærclica adversatur pla-
cito fidei.

Si certo opponatur, erit cenò erronea ; si probabi-
liter lanlùm. erit quoque probabiliter duntaxat erro-
nea; quoa idem dicendum de baresi.

§ 3. *De propositionibus hæresi proximâ, sapiente hære-
sim et túrreseos suspectû.*

Ila nota a nonnullis promiscuè sumuntur, aliqua-
tenus lamen distinguuntur. Scilicet, i° propositio ba-
resi proxima est ea quam major et sanior theologorum
pars ex Scriplurà aul traditione judicial esse hærelicam,
elsi tamen non audeat absolute ac simpliciter eam
pronuntiare hærelicam, quòd aliqui graves theologi
contendant ipsi censuram hujusmodi inuri non debere.
Ità card, de Lugo, disput. 20 de Fide seel. 5, quam
ordinalis doctrinam exscripsisse videtur Dominicus à
SS. Trinit., lib. 2. Biblioth. Theol. sect. 7, cap 3.
Paulò aliter propositionem baresi proximam explicat
auctor *Scrutinii*, cap G, ari. 1, n. 12, 13, ac proscr-
ita n. 18, asserit eam esse quæ ex consensu omnium
fere theologorum dircelè et immediate adversatur do-
ctrina reveiàla, paucis duntaxat ex adverso dissen-
tientibus theologis levi ductis motivo. < Triplex ni-
mirum, inquit ibidem hic auctor, n. 18, distingui
poiesl certitudinis gradus, quo possumus judicare
propositionem hærelicam (idem debitò proportionem
dicendum de erronei) : primus, quoties evidenter et

clare elucet oppositio ipsius *jinmediata* cum revelatis,
sive quòd aperta exstet in sacris litteris contraria pro-
positionis testificatio, quòd sil divinitus manifesta;
sive quòd de cà habeatur explicita definitio ac bcclara-
tio apostolico Sedis ; sive etiam... quòd omnes Patres
aut theologi unanimes concordent in cà asserendi in-
dubie hæreticA. Secundus, quoties non omnes in dicti
assertione, sed fere omnes conveniunt paucis dissen-
tientibus levi ductis motivo. Tertius, quoties diversi
inter se ità reperiuntur theologi, ut veré probabilis
utraque opinio, timi videlicet affirmans aliquam pro-
positionem esse *hæretieam*, tùm illam negans, repu-
tetur. Primus autem ex his ccritudinisgradibus, pergit
idem auctor, inservit propositionibus inter *hærclicas*
absolute et simpliciter annumerandis. Secundus, pro-
positionibus quibus adaptari potest nota *hæresi próxi-
ma*. Tertius, propositionibus quæ *hærelicæ* denomi-
nari non valent, nisi cum addito *probabiliter*. > Hactenùs
insignis ille propositionum qualificatory Ex quibus col-
liges T, cum card, de Lugo, adversos Loream, Suare-
sium et alios, propositionem baresi proximam cum
erronei minimè esse confundendam; hæc conclusioni
theologicæ, illa placito lidei ex communi ac ferè om-
nium theologorum consensu, paucis ex adverso
dissentientibus levi ductis fundamento, adversatur.

Et vero in decreto Alexandri Vili, quo 31 proposi-
tiones à variis desumpta, pluribus configuntur cen-
suris, erronea et proxima hærcsi recensentur tanquam
duæ censurarum species omninò diversa : c Supradic-
tas propositiones, inquit summus Pontifex, tanquam
temerarias, scandalosa*... hæresi proximas, erroneas.••
damnamus; > ergo, etc.

Colliges 2°, cum eodem eminentissimo auctore t
posse aliquandò eamdem propositionem esse ratione
sui hæresim, et tamen affici islA censuri et judicari
baresi proxima. Ratio est, quia propositio hærcsi
proxima ex dictis ea est quam omnes ferò theologi
existimant directe opponi veritati fidei, seu imme-
diate revelata ; porrò opinio qua talis ab omnibus
fere theologis judicatur, profecto plerimque directò
adversatur verilati fidei, adeòque csl hærclica ;
ergo, etc.

Colliges 3°, censuram erroris graviolem esse noti
proxima baresi. Ratio est, inquit auctor *Scrnlinii*, quia
negans conclusionem theologicam cogitur necessarid,
quantum est ex parte objecti, negare et præmissam do
fide; cum tamen sustinens propositionem hærcsi proxi-
mam, possit non esse hæreticus ; quatentis opinio as-
serens illam propositionem hæretieam falsa esse pos-
sit, et proindè inteream et hæresim non sil necessaria
connexio. Undè, inquit de Lugo, propositio erronea
obstinate propugnala inducit in foro externo vehe-
mentem de hærcsi præsumptionem, et mullò majorem
quàm inferat propositio hærcsi proxima.

Colliges 4e, cum eodem *Scrutinii* auctore, eo ipso,
quòd aliqua propositio hærcsi proxima declaratur,
omni prorsus necesse est probabilitate ipsam desti-
tui ; < alias, inquit, si in cà ulla probabilitas maneret,
absolute hærcsi proxima minimè declararetur. > Quod

adhuc clarius innotescet, pergīt idem auctor, si attendamus, quòd nota *proximi turriti*, pronuntiata, ut vidimus, sibi à romanis iuxta illis, qui nunquam censurè inurunt propositiones, quæ probabiles exstant apud doctores, eas relinquendo in suà probabilitate quam habebant. >

Colliges 5J, cum iisdem, propositionem modalem non esse proximam hæresi, ex eo quòd propositio simplex et absoluta sit proxima hæresi; exemplum affert de Lugo in ista propositione: *Parvuli non habent justitiam inhærentem*, quam asserit proximam bæresi, < quia, inquit, multi communiter dicunt in concilio definitam esse justitiam inhærentem universaliter de omnibus; non tamen cū proxima hæresi propositio modalis dicens: *Non est de fide, nec definitum, quod parvuli habeant justitiam inhærentem*; quia hæc non negat objectum proximum fidei, nempe justitiam inhærentem parvulorum, sed solum gradum certitudinis illius veritatis; qui gradus potest esse sub opinionibus, licet objectum ipsum directum non possit in dubium revocari.

Proponit et aliam explicandæ propositionis hæresi proximæ rationem citatus *Scrutini* auctor, cap. 6, art. 1, n. 19, quam appellat expeditiorem et in praxi tutiorem, ul nempe ea propositio dicenda sit hæresi proxima, quæ est in ultimo aut ferè ultimo constituta difflinibilitatis gradu, ut declaretur hæretica; seu in quâ concurrunt omnes conditiones quæ requiruntur, ul declarari valeat hæretica propositio, uti proponendum evenire si in aliquâ propositione omnes omnino Patres aut theologi unanimi consensu illam haberent hæreticam.

In hac hypothesi, inquit, eadem propositio simpliciter hæretica est simul et hæresi proxima; nempe inspecta oppositione immediata quam importat cum fide, est simpliciter hæretica; inspecto autem modo quo dictam oppositionem immediatam cognoscimus, non est ex eo precise simpliciter hæretica, sed hæresi proxima, quatenus medium, quo nobis nota est dicta contradictio, non est in seipso regula fidei, sed potius signum regulæ fidei. Sicque censura proximæ hæresi procul dubio gravior cū erronea, quia simpliciter hæretica est, et ceterò talis, certitudine ad definitionem sufficiente, quæque æquivalens dici potest certitudini, quam habemus de mediata oppositione, seu de conclusione theologicâ. < Hanc viam tutiorem innuimus, ait Panormo, quia percam præcluditur scopolus in quem possent privati doctores incidere juxta aliam, pro communi habentes opinionem asserentes aliquam propositionem esse *hæreticam*, quæ revera communis non sit, leveque judicando motivum putantium *hæreticam* non esse, quod fortassis sit grave; et proinde notare ul *hæresi proximam* propositionem, quæ tantam non contineat pravitatem. An aulem revera hæc præ aliis absolutè ineunda sit via, æqui doctique lectores determinent. > Hæc Panormo.

2° Quod spectat propositionem quæ hæresim sapiat, illustrissimus Bossuet, indefens. Declarat, cleri Gallic, part. I, lib. 2, cap. 15, post Gersonium, eo in libro

cui titulus: *Declaratio veritatum quæredi debeant*, et Gabriel in 4 disi. 13, q. 5, dub. 1, existimant eam rite exacte definiri posse: *Propositio ex cujus concessione, coassumpto aliquo quod non potest rationabiliter negari, sequitur hæresis*. Talis esse videretur, inquit doctissimus præsul, hæc propositio: *Gregorius magnus non fuit Christi vicarius*; assumpto enim, quod non fide quidem sed aliunde certissimum est, Gregorius magnus in summum pontificem est electus, sequeretur eum qui in romanum pontificem canonice sit electus, non esse Christi vicarium, quod est hæreticum; unde existit illud sapiens hæresim in eâ propositione: *Gregorius magnus non fuit Christi vicarius*, quam definitionem a Gabriele Biel Gerson deprompsit integram. Hæc illustrissimus antistes. Eandem sententiam propugnari Turrescramala.

Verum non satis accurata videtur adducta propositionis hæresim sapientis notio; hæcenim semel posita, inquiunt card. Laurea et Suarez, coincideret propositio hæresim sapiens cum propositione erronea. Namque ea propositio < ex cujus concessione, coassumpto aliquo quod certissimum est et evidens, sequitur hæresis, > opponitur conclusioni theologicæ, adeoque erronea est; attamen in conciliis et SS. Pontificum decretis, imprimis vero in censuris concilii Constantinensis adversus Wiclefum et Joan. Hus, Pii V, adversus Baium, Innocentii XI, contra Molinos, etc., propositio erronea et sapiens hæresim veluti distinctæ notæ passim memorantur; ergo, etc.

Suarez, disp. 19, de Fide sect. 2, n. 17, propositionem hæresim sapientem paulo aliter explicat: < Propositio illa dicitur hæresim sapere, inquit, ex quâ, coassumptis aliis principiis, sequitur hæresis, quando vel illa principia non sunt omnino certa, licet in Ecclesiâ sint valde recepta, *el ferè certa*; vel etiam illatio non est *evidens*, cū tamen probabilissima sit et communiter probata. > Asserit ibidem Suarez, hanc esse Gersonis, Biol et aliorum plurimorum mentem; additane hunc modum, predicam censuram exponendi facilem esse et expeditum. Propositio, inquit, ideò dicitur sapere hæresim, quia licet earn formaliter non contineat, ex ea tamen sequi potest; non potest autem consecutio certa requiri, nam hoc perlinet ad gradum erroneam propositionis; ergo sufficit illatio probabilissima et communiter recepta.

Non placet etiam is modus explicandi propositionem quæ hæresim sapiat. Ex dictis etenim supra, quoties aliqua propositio eruitur ex principiis revelatis, de quorum revelatione non omnino constat, vel si constet, illatio non omnino clara et evidens habetur, sed solem probabilis aut probabilissima, toties dicend: est propositio hæretica aut erronea (prout principii mediate aut immediate revelata sunt) sed cum addit *probabilissime*, vel *ferè certo*, vel *certo moraliter*, vel illo simili. Unde card. de Lugo prædictam Suarezii sententiam refellens, quam propositionem appellat. Suarez, *sapientem hæresim*, eam potius *hæresi proximam* censuit appellandam.

Cardinalis de Laureo disput. 16 de personis ac de

dritte de hærcs. suspectis, art. 2, parag. 2, n. 53, Castro et alii, dlcunl propositionem, quæ sopii bære-Bîtn, cam esse quæ primà specie et ex solis terminis spedala hæresim pre se fert, quamvis intimius considerala et piè explicata, catholicum sensum habere possit. Ita etiam censet suprà citatus Antonius Saura in suo Platonis volo.

Asl, inquit Siftrez loco citato, propositio hujusmodi magis videtur perlinere ad haTcsim aul ad errorem, quàm ad hunc censurarum gradum sapientis hæresim : idque confirmat exemplo concilii Basilecn-sis, sess. 22, hanc propositionem: *Christus quotidie peccat*, tanquàm erroneam damnanlis, quia in proprio sensu falsa est cl conlrà fidem, cl solum in metapho-rico ab errore liberatur, intelligendo Christum non in sc, sed in suis membris quotidie peccare.

Cardinalis de Lugo, disput. 20 de Virtute fidei sect. 3, n. 88, existimat propositionem quæ sapiat hæresim eam esse, quæ sive propter verba, sive propter materiam, sive propter locum, tempus, personam loquenlis el alias circumstantias, (ale prtabet fundamentum, ul probabiliterjudicari possit aliquam hærc-siin esse in auctore, ex quà hæc assertio procedat; quod si fundamentum non sufficiat ad id judicandum, sed duntaxat ad id suspicandum; propositio, inquit, poterit appellari, non quidem sapiens hæresim , sed de hæresi suspecta.

Omni ex parte non arridet adhuc ista eminentissimi auctoris sententia, preserüm quatenus videtur supponere ex solis exlrinsecis loci, temporis, etc., circumstantiis, propositionem, quæ ex sese nonnisi catholicum sensum exprimit, talem reddi posse qua; hæresim sapiat; adeoquo censuram sapientis hæresim, non ex natura propositionis, sed ex ipsius causa, qualitatibus proferentis, aliisque circumstantiis unice esse desumendam ; quod ex dicendis mox cl articulo sequenti falsum esse constabit.

Tandem auctor *Scrutini*, cujus sentcnliæ inhærcnduii ducimus, articulis 1, 2 el 5 capitis G, nonnihil ex variis supra recensitis opinionibus seligens, naturam propositionis quæ hæresim sapiat, in his Iribus reponit.

Censet I^o, ad rationem propositionis hæresim sapientis essentialiter requiri ul sil capax duplicis sensus , hærelici el catholici, quorum quilibet non mclaphoricc et improprie, sed cum aliquà proprietate ipsi competat: < Propositio hæresim sapiens, inquit mox cilalua auctor, constituitur per sensùs, quem continet, duplicitàtem, > catholici videlicet et hære-tici.

Censet 2° quòd, etsi utriusque sensùs, sani cl pravi, capax esse debeat dicta propositio, attamen sensum pravum prævalentem involvere debet, sive ratione suf, sive ratione circumstantiarum ; id est, sive quòd verba ex sese naia sint majori cum proprietate exprimere sensum pravum quàm sanum ; sive ob extrínsecas circumstantias » præcUâ proferentium conditione, ut patet in propositione : *Unus de Trinitate crucifixus est*, quèc, cùm vigeret error Severiauoruu), passioni divini*

talem tribuentium sapiebat hæresim non precise quòa prolata esset à Severiano, sed simpliciter quia sic passim à Severianis explicabatur, qui eam in perversum cl erroneum sensum , quem niinimè excludebat, detorquere conabantur; sive tandem habita ratione proferentis : ut enim mox dicemus ex Cano, eadem propositio : *Pater major me est*, qui in Scripturis sapii modestiam, in Arii libros transfusa sapiebat hæresim.

Censet 5* quòd si gravis sit ac vehemens suspicio de hæresi, quam ingerit dicta propositio, tunc dicitur hæresim sapiens; si autem levis sitae modica, suspecta de hæresi appellatur» Gravis autem suspicio ca est, inquit de Lugo loco antea citato, quæ sufficiens prabet fundamentum ad probabile judicium ferendum, quod auctor sil hærelicus; levis vero ac modica quæ non sufficit ad ila judicandum, sed solimi ad id suspi-candum.

Juxtà hanc sententiam propositio hæresim sapiens ca est quæ utriusque sensùs sani el pravi proprie capax est; attamen sensum pravum, sive ratione sui, sive ratione circumstantiarum loci, temporis personarum, etc., prævalentem involvit, vi cujus nata est gravem de hæresi suspicionem ingerere. Hic modus explicandi censuram hæresim sapientis, facilis est cl expeditus, atque ilà propositio sapiens Ineresim à nolà hæescos, erroris, aliisque facile ac sufficienter se-cernitur.

Dixi, qtiæ sensum pravum, sive ratione sui, sive ratione circumskintiarum prævalentem involvit; propositiones enim mere æquivoca, quæ sive attentis vocibus ex quibus constant, sive consideratis omnibus circumslanliis, catholicum perinde ac hclcrodoxuim sensum exprimunt, tanquàm hæresim sapientes damnari non possunt. At propositio quæ specialis duntaxat quibus constat vocibus, ad bonum cl malum sensum indifferens est, ex adjunctis circumstantiis, auctoris polissimium, ad helerodoxum sensum detorqueri, sicque ut sapiens hæresim proscribi potest.

Id eleganter docet ac variis adductis exemplis comprobatur Melchior Canus, lib. 12 de Locis Theologici*, cap. 9, his verbis: < Quid hæresim sapiat, quid non sapiat, non tàm definitione et argumentatione speculatricis disciplina, quàm sensu quodam gusluque judicatur; > hoc est, non precisò ex propositione absolute sumpta, sed cliam relative ad proferentem spectari debet. < Expediam brevi rem hanc, pergit Canus, cl planam exemplo uno faciam. Leges illam propositionem : *Pata major me est* in Evangelio; habes illius doclrinæ auctorem cognitum et perspectum; anteo-dehtia cl consequentia in Evangelio verba diligenter attendis, ejus doclrinæ principia reliqua memorià tenes. Jam exportare, nisi habes humore aliquo malo affectum gustum, propositionem illam : *Pater major me est*, non hæresim tibi sapore, sed modestiam. Legebat eamdem in Arianorum libris Athanasius; auctores intus cl in cute noverat ; Ariana disciplina causas cl offecla, principia cl connexa perspexerat, cl quæ in Evangelio dulcis eral super mcl et favum, eadem propositio in Arii libros transfusa sapicba|

hæresim, cralquo ejus gustui vel amarissima. Atque ut idem vinum ex vaste uno sapii picem, ex altero non sapii..., sic una cl eadem oratio ex uno corde ct ore odorem spirat jucundissimum, ex altero telcrrinuui, ex uno saporem suavem sénat, ex altero insuavem. > Sic demum concludit insignis ille theologus : < Non itaque è rerum ipsarum orationumque naturò, sapor odoricc omnis existimandus csl; sed turn res, lùm orationes ipsæ à Venis aliquandò ct viis per quas permeant, saporem cl odorem accipiunt., quocirca quæ propositio hæresim sapiat, quæ contra non sapiat, non theologi quivis, sed prudentes solimi atque experientes poterunt judicare. > Hactenus Canus, qui eam quam hic exprimit doctrinam ex Angelico doctore desumpsit pari. 3, qu. 16, art. 8 in corp., ubi S. doctor mox citatam propositionem, *Christus csl minor Paire*, suspectam esse indicat, quia licèi in rigore verum contineat sensum, prævaleltamen in ipsis hærelicus ob Arianorum dogma quo Christus, etiam secundum divinitatem, minor Patre constituitur. < Respondeo dicendum, inquit, quòd sicut Hieronymus dicit, ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis, undè cum hærelidis nec nomina debemus habere communia, ne eorum errori favere videamur; Ariani aulem hærelici Christum dixerunt esse., minorem Patre, non solum ratione humana» nature, sed etiam divin@ persone. El ideò non est absolute dicendum quòd Christus sil minor Patre, sed cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. > Hæc S. doctor de propositionibus suspectis et quæ sapiant hæresim. Quid autem dicendum sil de propositionibus mere æquivoois, an et quà ratione proscribi possint, mox exponemus articulo sequenti.

5° Quod spectat propositiones de hæresi suspectas, Suarez supponere videtur propositiones hujusmodi esse quid omninò idem cum propositionibus hæresim sapientibus, hl ex eo colligitur, quòd disput. 19 de Fide, seel. 2, in quà enumerai species scu gradus censurarum quibus propositiones damnari soient, tertio loco recenset propositionem quæ sapii hæresim, nullà prorsùs faclà mentione de propositione suspecta de hæresi.

Antonins Saura è conlrà in suo Platonis volo non obscurè indicat duas prædiclas censuras specificò esse distinguendas; asserit enim propositionem quæ hæresim sapii, < primà verborum facie sensum hærelicum offerre audientibus; > propositionem autem suspectam de hæresi, necessarie bonum cl malum sensum involvere, atque ad alterutrum ex adjunctis circumstantiis determinari. At si ita csl, nemo non videt duas prædiclas censuras specificò distingui. Cardinalis de Lugo, auctor *Scrutinii*, cl alii mediam viam ineunt. Scilicci docent non quidem specificè, sed per gradus distingui propositionem hæresim sapientem, cl de lucrosi suspectam; prior sufficiens pr.rbet fundamentum ul ex eo probabile sequi valeat iudicium de hæresi quam sustineat hujusmodi propositionis auctor; posterior vcrò non sufficit ad id iudicandum, sed solùm ad suspicionem el limorum aliquem de eo concipiendum. •

Arridet hæc ultima sententia, quæ ex dictis mox de propositione hæresim sapiente salis patet.

Itaque propositio de hæresi suspecta ea esi, quæ ex sese utriusque sensùs, catholici el heterodoxi, capax est, quæque sive ratione sui, sive ratione circumstantiarum, sufficiens præbet fundamentum, non quidem ad probabile iudicium ferendum, quM auctor sil Ikerclicus, sed solùm ad suspicionem el timorem aliquem absque temeritate de eo concipiendum. Ila cardinalis de Lugo, auctor *Scrutinii*, ele.

§ 4. *De propositionibus proximá errori, inviente errorem, suspend de errore.*

De his tribus notis eodem prorsiw modo iudicandum, servati proportionem, siculi diximus de propositione hæresi proxima, sapiente hæresim, cl suspesu de hæresi.

Ilà Suarez, de Lugo, Laurea* ele. < Sicut, inquit de Lugo dtspul. 20 de \irlule fidei, sed. 3, n. 90, dalur propositio sapiens hæresim, vel suspecta de hæresi, quia fundamentum prestai majus vel minus iudicandi vel suspicandi, quòd auctor habeat aliquam incordo hæresim, licet propositio non sit hæretica; sic dalur propositio quæ sapiat errorem, vel sil suspecta de errore, quatenus cum proportionem prestai fundamentum majus vel mimis iudicandi vel suspicandi quòd auctor in corde habeat aliquem errorem, nempe aliquod dogma contrarium conclusioni theologiae. > Pauló antea, n. 81, dixerat : < Sicut ergò si quis uegat propositionem quæ plerisque (vel fere omnibus, ut antea diximus ex auctore *Scrutinii*), videtur esse de fide, nec posse sine hæresi negari, propositio negans dicitur hæresi proxima; sic quandò negatur propositio qu® plerisque videtur esse conclusio theologica, nec posse sine errore negari, propositio negans erit errone proxima, cum eadem omninò sit cum proportionem raliò. Quarè hoc eodem modo el cuín iisdem observationibus cum debini proportionem applicatis intelligendum erit, sicut diximus de propositione hæresi proximà. >

§ 5. *De propositionibus nsalè sonarne, et piarum aurium offennà.*

Hæc utraque censura à nonnullis, quorum meminit Suarez, dictà disput. 19 de Fide, sect. 2, cum hæresim sapiente confunditur. In quam opinionem inclinat illustrissimus Bossuet, citati Defensione cleri Gallic* part. I, lib. 2, cap. 13 : < Male sonans in fide, inquit, quanlùm capio, haud facilè secernas ab eo quod sapit hæresim sive errorem; sed ut id quod sapit errorem ad gustum quemdam, ità id quod malè sonat magis refertur ad aures; quod cùm subtiliter apud te pensitaveris, in idem recidere facilè compones. > Verum, inquit de Lugo, loco antea citato, hæc sententia non potest admitti, quòd prediche censure in Consilicnsi concilio ct in Bullis Pii V et Gregorii XIII conirà Baium, tanquàm distincts et divers@ enumerentur. Et vero, uti observat auctor *Scrutinii* cap. 7, art* 3, n. 6, voces illæ divisivæ quibus utitur concilium, WL cieli el Joannis Hus articulos damnans, plures, alios^ quosdam, nonnullos, unmimodam censurarum quaf

recenset distinctionem manifesté indicant. Atque hoc eodem argumento refelli possunt qui cum Lorei censent predictas censuras cum scandalosi esse confundendas. Alii censent utramque hanc censuram, tum à sapiente hæresim, scandalosi, cælerisqtie theologicis notis, tùm à sese invicem specificè distingui. Ità de Lugo, Hurtado, etc. Alii tandem existimant notam male sonantis et piarum aurium oflensivæ equidem ab aliis censuris distingui, ut mox vidimus, sed non i sese invicem, ha Canus, lib. 12 de Locis Theologicis, cap. 11; Laurea dispuL 16 de Hieres., art. 2, parag. 5; Tiirrecremata, Castro, Panormo, aliique graves auctores.

Probabilior nobis videtur hæc ultima sententia, 1' quia concilium Conslantiense ex quo precipue desumenda est notitia quiddilalis et distinctionis censurarum theologicarum, plerosque ex articulis Wiclefl et Joannis Ilus ut piarum aurium offensives damnat, nulla prorsus habité mentione de nulé sonantibus; pariter neque de his loquuntur Pius V et Gregorius XIII, in damnatione articulorum Baii, quorum nonnullos notant tanquàm in pias aures offensionem immittentes; ex quo claré colligitur, nec concilium nec SS. pontifices discrimen agnovisse propositiones malé sonantes inter et piarum aurium offensives.

2' Non solùm synodus Constanlicensis et SS. pontifices Pius V et Gregorius XIII, sed et generatili! quæcumque alia concilia, quilibet pontifices et Patres, quoties male sonantis notam exprimunt, toties de alterà piarum aurium offensivA silent, et vice versft; quo certé nihil efficacius adduci potest ad probandam utriusque censura identitatem. Hoc duplici argumento perinde evinci potest sapientis hæresim et de hæresi suspectæ censuras specificè non distingui.

3* Nihil assignari valet malé sonans, quod pias aures non offendat, et vicisslm, ergô, etc.

Quæres in quo precisé posita sit propositionis male sonantis et piarum aurium offensiva; notio ac natura. Resp. non unam esse hAcde re theologorum sententiam. Prima docet propositionem male sonantem eam esse quæ in aliquo sensu proprio est hæretica, et in aliquo etiam proprio est catholica. Ità adversus cardinalem de Laurea nuper scripsit Dandinus, de hæresi sect. 2. Sic sumpta propositio male sonans coinciderci cum æquivocA, à quâ tamen discrepare communiter censent theologi.

Secunda asserit propositionem male sonantem seu piarum aurium offensivam eam esse quæ potest admittere sensum catholicum, sed plus sonat et exhibet non catholicum Ilà Lorca 2-2, q. 11, disp. 40; Ripalda de Ente supemat. disput. 1, sec. 9; Corninch, disp. 18 de Fide, dub. 8.

Tertia eslSylvii, qui 2-2, q. 11, art. i, propositionem malé sonantem aut piarum aurium offensivam eam vocat, quæ licet bonum sensum habere possit, tamen lùm male proponitur ul offendat; vel quæ habet congruentem sensum fidei, verba aulem incongrua.

Quarta est cardinalis de Lugo, dicté dispul. 20, n. 92 : < Propositio malé sonans dicitur illa solùm quæ non dal fundamentum audientibus judicandi vel suspl-

candi quòd proferens habeat in corde suo hæresim, vol errorem aliquem circa fidem, sed solùm peccat in abusu vocum diversarum ab usu communi quo solent à fidelibus usurpari. >

Quinta tandem sententia, quæ videtur magis cohaerens iis quæ suprâ diximus de propositione sapiente hæresim (quamque ideò amplectimur) est auctoris *Scrutinii*, cap. 7, ari. 5, n. 7. Contendit auctor ille, propositionis male sonantis seu piarum aurium offensivæ naturam in eo consistere, quòd ità formetur, ut quamvis in bonum sensum exponi queat, nihilominus pravus ipsius sensus, sive ex intrinseca naturò, sive ex circumstantiis exlrinsecis, sano et catholico prevaleos ac praponderans, pias aures offendat, malumque sensum præ se feral. Undé de bée utrâque propositione eo fere modo dicendum, quo de propositione sapiente hæresim aut suspecté de hæresi locuti sumus; hoc solo discrimine in presenti causé diligenter observando, quòd scilicet propositio hæresim sapiens aut de hæresi suspecta respiciat credenda, circa quæ sensus prævalens sil omninò hærelicus; male sonans verò aut piarum aurium offensiva respicit agenda, vel, si credenda, non ità ut sensus prevaleos sit penitus hærelicus, sed aliquA infrâ hæresim pravitate infectus; et hoc cerlè sufficit ut male sonantem inter et sapientem hæresim propositionem vera admittatur distinctio. Porrò, ut observant Suarez et Laurea, propositio inalò sonans aut piarum aurium offensiva (idem dicendum de propositione sapiente hæresim et de hæresi suspecté) alia dicitur talis ab intrinseco, alia verd ab extrínseco. Malé sonans ab intrinseco ea est quæ ex sese præcisis exlrinsecis circumstantiis, pravum sensum praevalentem involvit; unde propositiones hujusmodi ex sese et intrinsecA naturò aures pias offendunt, malumque sensum præ se ferunt.

Duo hanc in rem exempla ex pontificis diplomatis deprompta profert auctor *Scrutinii*. Primum petitur ex trigesima propositione inter damnatas ab Alexandro Vili, his verbis conceptà : *Confesiones apud religiosos factæ, pleræque vel sacrilega? sunt, vel invalida?*; quæ propositio, inquit citatus auctor, malé profectò sonat offenditque haud dubie pias aures, dùm sacrilegium et invaliditas confessionum refundi videtur in ipsos religiosos, ac si earumdem radix sit unicè, quòd non fiant apud sacerdotes seculares.

Alterum exemplum desumitur ex vigesimo quinti inter articulos proscriptos à Constantiensi concilio, sess. 8 contrâ Wiclefum : *Onines sunt simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus*; quæ propositio posset ad sanum sensum trahi, si de temporalibus subventionibus intelligalur, quæ dantur in pretium orationis; nihilominus dicta propositio in suà universalitate aures pias offendit; utpoté quæ avertit fideles à piis operibus, ne videlicet divites indigentibus subveniant, indigentes verò ad orandum pro beneficientibus sese obligent, etiamsi non per modum pretii ista subventio habeatur, sed per modum eleemosyna», vel ciam stipendii.

Malé sonans ab extrínseco vocatur propositio, quando pravus ipsius sensus non ex propositione nudi

suioptó, sed cum circumstantiis personas, loci aut temporis oritur; ul hæc propositio : *Fides justificat*, alio-lute pronuntiata, nunc obortis hærcibus præponde-ranlein sensum pravum involvit, quem olim nondum enatis erroribus non involvebat; cl similiter prolata à personó suspecta, multò pejus sonai quàm prolata à personó de cujus doctrinó cl catholici fide constaqlcem de hòc propositione : *Unus è Trinitate passus est*, et aliis similibus, proportionem servali, dicendum ; quæ quidem, inquit Laurea cl auctor *Scrutini*, pro foro externo nullum observanda sunt.

Quod si alicui arrideat male sonantes propositiones à piarum aurium oflensivis distinguere, in eo videtur, forte non improbabiler, reponenda ista distinctio, quòd inalò sonantes universaliorẽ importent extensionem, quàm piarum aurium offensivæ, quæ videntur aliquid speciale superaddere in ordine ad religionem. Nam specialiter offendit pias aures, quando aliquid indecens vel indignum in malcrió religionis sentitur vel profertur. Ilà Suarez el de Lugo locis antea citatis. Undè in eà sententiá, omnis propositio piarum aurium offensiva, csl quidem male sonans, sed non vice versa. Hic autem nomine piarum aurium intelligendæ sunt, inquit Melchior Canus, lib. 12 de Locis Theologicis, cap. II, aures calholicæ, prudentes ttdoclæ; nam imprudentes, imperitos et malevolos offendit aliquandò propositio, quæ doctos, prudentes cl benevolos non offendit, cl hæc proprie non meretur censuram, nec potest dici per se piarum aurium offensiva. Monet ibidem Canus ad discernendas male sonantes cl piarum aurium offensivas propositiones ab iis quæ hasce notas non merentur, < non esse habendam rationem vulgi promiscui, imbecilli, perturbati, imprudentis, sed prudentis, sinceri, pii, incorrupti. Nec theologia modò requirenda est, sed pietas cl prudentia sine quó nullæ aures possunt consentaneos sonos, abhorrentesque discernere. > Vide quæ modò dicemus ubi de propositionibus scandalosi.

De iisdem propositionibus piarum aurium oflensivis in etndem sensum hæc habet illustrissimus Bossctius, citali Defens. cleri Gallic, parte 1, lib. 3, cap. 15 : < Vera pietas non cæco affectu, sed majorum auctoritate ac traditionis reguló ducitur; quæ ah his aberrant finibus, sine fine modoque crescunt, verainque pietatem falsis et alienis ex arbitrarii pietate superstructis obscurant el offuscant. > Rursiis ibidem : < Vera pictas cum veritate et traditione conjuncta est.....certum nobis csl nullam pietatem agnoscere, nisi cum veritate et traditione conjunctam. >

§ 6. De propositionibus, temerariis, scandalosis cl seditionis.

Propositio temeraria apud censores theologosea est, quæ in materiis theologicis sine sufficienti fundamento vel auctoritatis vel rationis asseritur; vel aliter ca est quæ communi SS. Patrum doctrinæ adversatur, aut quæ constanti theologorum sententiæ contradicit absque gravi rationis vel auctoritatis fundamento. Ex quo obiter observa, propositiones temerarias, utpotè

auctoritate el ratione destitutas, in se vitiosas esse, nec usquàm sanas evadere posse.

Hanc esse veram ac genuinam temerariæ propositionis notionem tradunt celebriores theologi.

S. Antoninus, parte 2 Summæ Theol titulo 12, cap. 5 : < Temerarium est asserere, inquit, tanquàm certum, illud quod non potest ratione vel auctoritate probari efficaciter; sicut asserere quòd mundus terminetur post centum vel ducentos annos. Quamvis enim hoc possit esse verum, tamen hoc asserere tanquàm certum, est temerarium ; quia ad hoc nec auctoritas nec ratio efficax habetur. > Turrecremata, parte 2, lib. 4, cap. 11 : < Propositio temeraria est propositio asserens aliquid Linquam certum, quod non possit efficaciter probari ratione vel auctoritate. > Bannes 2-2, q. 1 i. ari. 2 : < Propositio temeraria est, quandò aliquis asserit quidpiam contra communem Ecclesiæ aut theologorum opinionem sine auctoritate in re gravi. >

Cardinalis de Laureó, dispul. 16 de Doctrin. de Hærcs. susp., art. 2, n. 15 et 14 : < Dicenda est, inquit, temeraria propositio, quó in materiis theologicis sine fundamento vel auctoritatis vel rationis arbitrarie asseritur; uti,.....si quis annum vel diem finis mundi seu iudicii certum doceret; si gradum gloriæ aut gramine alicui sancio assignaret, el alia his affinia proferret, quæ nullus antea dixerit. >

Non alia est có de re sententia Silvestri V, Hærcs. n. 5; Card. de Lugo, Suarez, Ripaid. auctoris Sminuii, etc.

Tandem idem clarè docet illustrissimus Bossuet, citaló Defens. declarat. cleri Gallic, parte 1, lib. 5, cap. 5, his verbis : < Temerarium passim definiunt theologi, quod novè, insolenter eiaudaciler nullâ doctorum auctoritate dicitur. >

Porrò Suarez, de Lugo, de Laureó, auctor *Scrutini*, alique non pauci hic advertunt propositionem duobus modis dici posse temerariam, *positivè* scilicet, et *negativè*. Propositio dicitur temeraria *positivè*, inquit Suarez, disput. 19 de Fide, sect. 2. n. 20, < quandò pugnat contrà receptam sententiam, vel Patrum, vel scholasticorum, ita ul omnes vel fere omnes in illi convenient, etiamsi non asserant, esse fide divinó certam, sed omninò probabiliorem aut simpliciter veram, quia tunc..... non potest contraria propositio efficaci ratione nili; unde Cimi etiam destituatur auctoritate el tot doctoribus opponatur, temeraria *positivè* cl *contrarie* censetur. *Privativè* autem temeraria dicitur propositio illa quæ solo proprio iudicio sine sufficienti auctoritate vel cogente ratione excogitata csl. > Utramque hanc propositionem dignam esse censura asserit ibidem Suarez, licet mitiori quæ est solimi *privativè* temeraria, quàm quæ est cliam *positivè*. Ideò aulem propositio cliam *privativè* temeraria meretur censuram, < quia, inquit, deficit à reetó reguló rationis, cl aliquid haliel præsumptionis, ac proinde in malcrió theologicó cl supernatural non caret temeritate. > Ilà etiam sentiunt de Lugo, de Laureó el auctor *Scrutini* adversùs Ilurladum, qui asserit,

disput. 81 de Fide sect. 7, parag. 41, notam temeritatis non competere propositioni *privativi* duntaxat temeraria}. Observat aulem do Lugo, dictó dispul. 20 de Fide sect. 5, lias proposiliones fere < semper aliquid involvere de positivo gradu, licet in hoc differant ab aliis, quòd Patres et doctores de iis, quæ dicuntur *privativi* temeraria*, non explicite et in communi, sicut de aliis, sed explicité duntaxat et in particulari locuti fuerint. >

Quæres i°, utrum omnis propositio hæretica aut erronea sit temeraria. Resp. affinnalivè. Ita S. Antoninus, Silvester, Turrecremata, locis anteo citaiis. <Omne h.creiiicum et omne erroneum, inquit S. Antoninus, est temerarium; at non è contri. > Et veru non major est temeritas quàm expressæ Dei revelationi per Ecclesiam propositæ, aut conclusioni theologicæ, id est, quæ certo et evidenter deducitur ex revelatis, adversari; atqui propositio formaliter hæretica adversatur revelationi per Ecclesiam propositæ; propositio vero erronea conclusioni theologicæ directè opponitur; ergò, etc.

Imò auctor *Scrutini*, cap. 7, art. 5, n. 6, asserit, <temeritatis notam quibuslibet generatilo propositionibus adaptari posse, quæ sub aliò quavis censura prohibentur. Neque enim contingere potest, inquit, quòd doctrina aliqua sit hæretica, erronea, etc., quæ simul non sit temeraria, si (attendantur hæc verba) in seipsò consideretur; esto ex parte proferentis possit fortè quandoque talis non dici, quòd ignorans deliquerit, putando in ejus discussione se adhibuisse media necessaria ad optimam efformandam resolutionem, quæ revera nequaquam investigavit. > Itaque in sententiâ præfati auctoris, temeritas adaptari potest omnibus generalibus propositionibus, quæ sub aliò quavis censurè prohibentur.

Quæres 2°, an omnis propositio temeraria sit hæretica aut erronea, etc. Resp. negativè, quod aperte colligitur ex laudato mox S. Antonini textu. Et certe propositio temeraria ex dictis etiam quæ in materiis theologicis aliquid asserit sine sufficienti rationis vel auctoritatis fundamento; at talis propositio non est semper hæretica aut erronea; imò < propositio si sit mere temeraria, inquit de Lugo, diciò disput. 20 de Fide, sect. 3, n. 97, non negat (idem nec conclusionem theologicam; nō aliam temerè et imprudenter aliquid ad theologicam materiam spectans, et ad doctrinam communem circa res quæ spectant ad pietatem et salutem. > Hic aulem nomine materię theologicæ non etiam duntaxat intelliguntur quæ sunt in se immediate revelata, aut cum revelatis necessario et evidenter connexa; < verum, inquit auctor *Scrutini*, cap. 7, art. 5, n. 4, ut aliquid sit materia theologica, sufficit quælibet connexio cum mysteriis fidei, nec non et quælibet de eà in sacris litteris mentio, vel probabilis ex eis illatio et deductio, per quam non amplius consideratur ut ad philosophiam duntaxat spectans, sed ut a Spiritu sancto ad supernaturalem finem intenta. > Hæc enim omnia, inquit card. de Lugo, toto mox laudato, < sunt quasi antemuralia quæ doc-

trinam fidei muniunt, quibus ablatis, facilior palei aditus ad fidem ipsam, vel alia dogmata fidei proxima oppugnanda; quart propter connexionem aliquam, licet non necessariam nec evidentem, quam cum fido habent, exigunt peculiarem reverentiam, ne facile et temerè contemnantur. > Quin observat ibidem laudatus mox *Scrutini* auctor, materiam theologicam reflexe dici posse eam, quæ tanquàm materia theologica pertractatur, licet etiam naturali talis non sit, nec de ei quidpiam appareat in sacra Scriptura. Qua in hypothesis potest censura theologicæ fieri capax materia huiusmodi non in seipsa, sed in modo quo propugnatur ac defenditur; adeò ut si inseratur certè certitudine aut fidei aut theologicæ, etc., vel rejiciatur tanquàm fidei ac theologicæ conclusioni repugnans, modus huiusmodi assertionis aut impugnationis proscribendus veniat, opinione ipsa, in re non theologicà, intacti remanente.

Idipsum docet S. Thomas, Opuscul. 10. Scilicet sanctus doctor, interrogatus à Joanne Vercellensi super articulis 42, eorum resolutioni protestationem præmisit, < quòd plures horum articulorum ad fidei doctrinam non pertinent, sed magis ad philosophorum dogmata. > Subdit deinde, nocere plurimum placita philosophica, < quæ ad pietatis doctrinam non spectant, vel asserere, vel negare, quasi pertinentia ad sacram doctrinam; > citatque hanc in rem disertum S. Augustini testimonium, lib. 1 de Genes, ad litter, cap. 9, ac demum concludit his verbis: < Unde mihi videtur tutius esse, ut hæc quæ philosophi communes senserunt, et nostra fidei non repugnant, neque sic esse asserenda ut dogmata fidei, licet aliquandò sub nomine philosophorum introducantur, neque sic esse neganda tanquàm fidei contraria, ne sapientibus huius mundi contemnendi doctrinam fidei occasio prebeat. >

Insigne nobis subministrat etiam de hoc exemplum concilium Conslauliense, sess. 19, in qua cimi Hieronymus de Praga probabilem quamdam philosophicam opinionem circi universalia temere non assenset, camquo vehit fidei inimicam infamasset, coactus fuit à Patribus Conslanliensibus illam censuram voluti calholicæ religioni summopere noxiam ejurare his verbis: < Item ego Hieronymus de Praga, quia in noivniullis actibus scholasticis ad persuadendam opinionem de universalibus rebus, et quòd una communis generis essentia specificasset plura ejusdem speciei supposita, et quodlibet eorum, ut Ambrosius, Hieronymus, Augustinus et sic de singulis, et ad hoc inducendū vehit exemplo sensibili descripsi quamdam triangularem figuram, quam scutum fidei nominavi, ideò ad excludendum intellectum erroneum et scandalosum, quem fortassis aliqui ex hoc accipere potuerunt, dico, assero et declaro, quòd dictam figuram non feci, nec eam nominavi *scutum fidei*, et intentione, quòd vellem dictam opinionem de universalibus extollere super opinionem contrariam, sic quasi esset *scutum fidei*. quòd sine ejus positione non posset fides aut catholica Veritas protegi et defendi; cum nec dictæ position*

vvlm pertinaciter aflhærere. propterçà cognoscens veruni catholicam Eçclesiam, et apostolica») iidctn, anathematizo omnem *liæruim*, precipue cam de quà hactenus intimatus fui. ›

Quærcs 3*, an nota temeritatis possit sola reperiri in aliquA propositione, seu andari possit propositio cui sola competat temeritatis nola. Kesp. cum Panormo cap. 7, art. 5, n. 40, difficillimum videri quòd sola temeritatis nota in aliquà propositione inlencniat. › Cùm enim, inquit, propositio temeraria per oppositionem ad receptam Patrum aul theologorum doctrinam constituatur, semper prasupponit motivum aliquod, quo Patres et theologi inducti sint ad illam impugnandam, sive expresse, sive in causò, quatenus ex doctrinò ab iisdem concorditer stabilità inferatur ejus rejectio; consequens indé fit, ut aliquft sit pravitate infecta, ob quam aliquà aliò juxtà materiæ qualitatem notanda venial censurò; etsi quandoque manifesta ea non sil, sed inferri queat, vel ex ipsà unanimi Pairtun aut theologorum ipsi contradicentium mente, qn» sicut fundata haberi debet in aliquà ex fidei vel morum regulis, ità et sufficiens est ad temeritatem ei infingendam, quæ per dictum nd eosdem respectum, proprium censuré gradum perficit a cæleris quibuscumqio se-junctim. ›

Quærcs P, an quælibet propositio temeraria semper in sc vitiosa sit nc falsa.

Resp. i", semper esse vitiosam; manifesté sequitur ex dictis. Namque propositio quæ nove, insolenter, audacter, absque ullo gravi auctoritatis vel rationis fundamento pronuntiat circa ca quæ fidem, mores et religionem spectant, ca, inquam, propositio procul dubio mala est in sc ac intrinsece; porrò ex eitalis celebriorum theologorum, ac præsertim illustrissimi Bossuclii testimoniis, propositio temeraria csl hujusmodi; ergo, etc.

Resp. 2', propositionem temerariam semper esse falsam; ad hoc enim satis est T quòd temeritas sit nota theologica; 2a, quòd nota theologica non cadat nisi in propo itiones falsas. Atqui utrumque constat; primum ex dictis clex consensu omnium theologorum; alterum verò ex dicendis articulo sequenti, asseri. 4 et 5, in «piibus demonstrare conabimur propositiones veras, imò ncc cliam merè jequivocas, simpliciter cl absolute damnari posse; ergo, etc.

Quærcs 5°, an quælibet propositio temeraria ita falsa sii ac vitiosa, ut nusquòd evadere possit sana ac vera. Antequòd respondeam, observa F, propositionem duobus modis dici posse temerariam, *positivi* scilicet, ct *privativi*; exactam utriusque notionem mox exhibuimus ex Suarez el de Laureó; 2', rursus propositio dici potest temeraria, ut anteó cum auctore *Scrutinii* obstrfvavimus, vel ex parte objecti, scu in scipsà considerala, cùm scilicet nullo in segnivi nititur fundamento, vel ex parte subjecti, scu ex parte proferentis; cùm pompò, etsi forte sint gravia momenta ad rem afflrmandam, ignorantur tamen ab eo qui propositionem profert; 3° tandem, spectari potesl propositio aul ra-

tionc dicti scu rei quam enuntiat, vel ratione modj quo exprimitur id quod enuntiat propositio.

His præsuppositis, resp. F, propositionem temerariam mere prirn/rrAct ratione subjecti, posse quandoque evadere veram. Ratio est, quia propositio cx parte subjecti merè *pritalive* temeraria ca est, quæ sine sufficienti auctoritate vel legitimó ratione auctori cogniti profertur; porri) propositiones hujusmodi possunt esse vera, si nempe reipsà in se gravibus nitantur fundamentis; ergo, etc.

Resp. 2', propositionem *positivi* ct in sc, scu ratione objecti temerariam, ità osse falsam, ut nusquòd possit evadere vera. Ratio est. quia propositio qnæ, ut loquitur doctissimus Bossuet, *nové, insolenter et audacter*, scu, ulasscrilcard.de Laureó, quæ c in materiis theologicis sine fundamento vel auctoritatis vel rationis arbitrarie profertur, › nec est, ncc usqnàm potest esse vera. Et verò ca propositio ncc est net esse potest vera, quæ nullo in se nititur fundamento; jam verò cx definitione, propositio positive cl in sc temeraria nullo, etc.; ergò, etc.

Resp. 5\ propositionem *positivi* temerariam, quandoque posse esse veram ratione dicti, scu precise spectando id quod enuntiat; non aulem ratione dicti simul et modi. Utraque assertionis p?rs claré colligitur ex S. Antonino, Turrecrematà, Laureò. Bossuet cl aliis anteó citatis: (Temerarium est, inquitS. Antoninus, p. 2 Summæ, iit. 12, cap. 5, asserere tanquàm certum illud quod non potest ratione vel auctoritate probari efficaciter; sicut asserere quòd mundus terminetur post centum vel ducentos annos; quamvis enim hoc possit esse verum, tamen hoc asserere Linquam certum, csl temerarium, quia ad hoc ncc auctoritas ncc ratio efficax habetur. › Ex quibus patet propositiones hujusmodi, etsi veras quandoque ratione dicti, merito tamen damnari ratione modi in quo vitiantur.

C.Tleriim, quidquid sit de veritate aut fakitnte propositionis temerariæ, certe, quod rei caput est, in his quinque conveniunt theologi: 1* nolam temeritatis veri nominis esse censuram theologiam; 2' temeritatis nolam cadere directe in perversam ac vitiosam propositionis doctrinam, sive sil proprium censura objectum, aut tantiim ipsius motivum; 3° unumquemque fidelem, ubi propositiones tanquàm temerariæ ab Ecclesia proscripta' sunl, teneri sincerò clex animo persuasum habere dictas propositiones noxias esse cl meritò proscriptas; 4* unumquemque debore ita animo affectum ac comparatum esse, quamdiù immutatus manet propositionis sensus, quantùmeumque alhindd extrínsecas mutantur circumstanti@; 5* tandem, judicia quibus Ecclesia propositiones velat temerarias dif famat, non moras esse disciplina; leges, quibus earum usus unicè prohibetur; sed vera ac proprie dicta judicia dogmatica, quibus malus propositionum sensus ac perversa carum doctrina proscribuntur.

Quod autem hic diximus de temeritatis notó, id proportionem señaló dicendum de aliis omnibus theologicis nolis infrà hæresim, de quo consule quæ dicta

•uni, ari. 1, parag. 2, cl dicenda postmodum, ari. 3 el 5.

Unum pene exciderat quod hic objici posset advér-
ate ca quæ diximus circa propositiones temerarias;
nempe, propositio temeraria ca est quæ adversatur
doctrinæ majoris theologorum partis; atqui manife-
stum est, cl variis exemplis constat propositiones hu-
jusmodi posse in se veras esse ac sanas; ergò, etc. Et
verò, ubi agitur de meris opinionibus theologicis, quæ
cerio tempore videntur singulares cl minus usitatæ,
cædem mutatis temporibus possunt evadere vulgares
ac pervulgate, et tunc desinunt esse lemerariæ; er-
gò, ele.

Resp. negando maj. Ex dictis enim patet proposi-
tionem temerariam non cam esse precise quæ adver-
satur scienliæ majoris theologorum partis, sed quæ
*nové, insolenter, audacter, nulla doctorum auctoritate
dicitur. Ità definitur ab illustri. Bossuet. Ycl, ul lo-
quitur card. de Laureó, ea est, quæ aliquid sine funda-
mento auctoritalis vel rationis arbitrarii asseritur; vel
denique, ul ait Suarez, disp. 19, antea citati, ea est,
quæ pugnat contra receptam Patrum vel scholasticorum
sententiam, ita ut omnes vel fere omnes in illa convenient.*
Addunt de Lugo et auctor *Scrutinii, paucis ex adverso
dissentientibus, levi ductis fundamento. Porro videtur
extrà controversiam, propositiones quibus competunt
prædicti characteres in se malas esse ac vitiosas, atque
quemdam pravitatis gradum in seipsis intrinsecò in-
volvere, quò fil ul peipctuo noxiæ sint ac damnandæ,
nisi mutetur earum sensus; ergo, etc.*

El cœlê omnes Joannis Wiclefi el Joan. Ilus articuli
damnati sunl tanquàm non catholici; constat id ex
Bulla Martini V, tom. 12 Cone. Labb., pag. 269, à
concilio Constanliensi approbate, in quà jubet < ul lit-
terati interrogentur utrum credant..... quòd supradicti
quadraginta quinque articuli Joannis Wiclefi, cl Joan-
nis Ilus triginta non sunt catholici, sed quidam ex eis
•uninotorie hæretici, quidam erronei, alii temerarii
et sediliosi, alii piarum aurium offensivi. > Idem cliam
constat ex sessione 15 ejusdem concilii, ibidem pag.
269, in quà Patres Constanlienses configunt vigesimam
quintam Joan. Hus propositionem, quæ asserebat ini-
quum esse cl irrationabile dicere, < quòd nullus arti-
culorum Wiclefi sit catholicus, sed quilibet eorum aut
est hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus. »

Ex his sic licet argumentari : Omnes Joan. Wiclefi
21 Joan. Ilus articuli proscripti sunt tanquàm non ca-
tholici constat id ex citatis textibus concilii ; porro ex
iisdem testimoniis patet plures ex iis articulis fuisse
temerarios, scandalosos, cl aliis nolis infrà hæresim
confixos; ergò articuli scu propositiones lemerariæ,
scandalosa», etc., sunt noncalholicæ; quisauem dicere
ausi! propositiones non catholicas sanas esse, veras cl
orthodoxas, aul tales evadere posse, immutato manente
carumdem sensu? Jam nonnulla dicenda sunl de pro-
positione seaudalusà.

Propositio scandalosa, juxtà communem theologo-
rum sententiam, ea est quæ dal occasionem ruinæ spi-
ritualis, inclinando ad peccata, xcl avertendo à virilt-

tum exercitio. Ilà Sylvius, de Lugo cl alii. Porro, quod
impræscnliarum summopere observandum, duplicis
generis sunl propositiones scandalosa; aliæ active cl
per se, quæ sui naturò et ex sese habent generare spi-
ritualem ruinam in proximum ; aliæ verò passivè et
per accidens, ex quibus proximus per accidens ob
propriam fragilitatem, potest desumere occasionem
spiritualis ruinæ.

Divisionem hanc proponit, et adducit ex Angelico
doctore scandali notione, dilucidò explicat auctor *Scru-
tinii* cap. 7, art. 2, n. 5. Hujus auctoris verba hic ex-
scribere non abs re erit, cùm præsensem materiam
plurimum illustrent. < Notissima est scandali divisio,
inquit, in activum cl passivum : ut enim docet S. Tho-
mas 2-2, quæst. 43, art. 1 ad 4, dictum vel factum
alterius potest esse dupliciter alteri causa peccandi,
uno modo *per se*, alio modo *per accidens*; per se qui-
dem, quandò aliquis suo malo verbo vel facto intendit
alium ad peccandum inducere, vel etiam si hoc ipse
non intendat, el ipsum factum est tale quòd de sui ra-
tione habet quod sit inductivum ad peccandum.....
per accidens autem aliquod verbum vel facium unius
est alteri causa peccandi, quandò etiam præter inten-
tionem operantis, cl præter conditionem operis aliquis
male dispositus ex hujusmodi opere inducitur ad pec-
candum. » Postmodum subdit idem auctor : « Juxta
hanc scandali divisionem considerando pariter propo-
sitiones ac doctrinas, possunt et istæ *scandalosa*: in
Scribi *activè* cl *passive*; per scandalosas *active* sumendo
cas, quæ sui naturò et per se habent generare spi-
ritualem ruinam in proximum; per scandalosas verò
passive, eas ex quibus proximus per accidens ob pro-
priam fragilitatem quæ causal scandalum, quod dicitur
pusillorum, aul malitiam quæ gignit scandalum Pha-
risæorum, potest desumere occasionem spiritualis
ruinæ. > Advertit ibidem, n. 6, < nonnisi primi generis
propositionibus competere dicta nola denominatio-
nem, in quibus reverá residet pravitas, quæ in *passivè*
scandalosis in rigore non exstat. > Rursum n. 7 : < Ex
quo itidem patet, inquit, censuram scandali *proprie* et
per se non competere nisi propositionibus ac doctrinis
spiritualem proximorum ruinam *activè* promoventibus
ac inducentibus. > Etsi autem asserat præfatus auctor
censuram scandali *proprie* non cadere nisi in propo-
•itiones *activè* et *per se* scandalosas, fatetur tamen
propositiones *passive* duntaxat cl *per accidens* scanda-
losas interdici posse, coranique usum prohiberi, dum-
modo id liai cum debitò cautione : < Non inficiamur,
inquit ibid., n. 10, posse quandoque interdici propo-
sitiones cl doctrinas ob scandalum mere passivum,
dummodo id fiat cum debitò circumspectione. > Deni-
que ibidem, n. 20, sic concludit : < Ex acriori et im-
prudenti defensione doctrinæ, quæ alias probabilis sil,
nulliusque capax censura, scandala oriuntur, ad quæ
cavenda doctrina ipsa prohibetur, scu veritis suspen-
ditur ne saltem publice doceatur, imprimatur, aul
disputetur, quin ulla in ipsam in se inspectam censu-
ra nota resultet. » Eadem prorsus est illustrissimi Bos-
suetii circa propositiones scandalosas doctrina, citato
cap. 15, lib. 5 Defens. Declarat, cleri Gallic. Ibi asserit

codent modo de propositionibus scandalosis ac de propositionibus piarum aurium offensivi!» judicandum esse; addit, *rerum pietatem cimi veritate et traditione esse conjunctam*; adeòque procul abesse scandali aul offense pietatis suspicionem ab eo quod verum est et traditioni conforme.

Atque ex his colligitur, quod postea fusius demonstrabimus, propositiones veras non posse tanquam caudalosas notari; limi quia vera pietas; quæ scandalo esse nequit, semper est cum veritate conjuncta, ul mox vidimus ex illustrissimo Bossuet; lùm quia, ut docet citatus *Scrutini* auctor, censura scandali proprie et per se non competit nisi propositionibus et doctrinis spiritualem proximi ruinam activè et perse promoventibus; at nemo dixerit veritatem active et per se ruinam proximi inducere; tiun denique quia alias, quod vel etiam cogitare nefas, plura Genesis, Cantici canticorum, Epistolarum S. Pauli capita proscribere liceret, cùm iis abusi fuerint impii et hærelici, atipie ex iis per accidens et ob propriam malitiam spiritualis ruinæ occasionem sumpserint. Verum de his alibi data opera.

Neque his adversatur Melchior Canus, qui lue passim solet objici. Equidem docet, lib. 42 de Locis Theologicis cap. 11, non soiiim falsas, sed aliquando etiam veras propositiones posse jiasivè et per accidens nonnullis privatis scandalo et offensionem esse, et tunc Ecclesiam posse carum usum prohibere, atque in refregantes pœnis canonicis animadvertere; at nusquam asseruit, quod quam sit absurdum nemo non videt, propositiones exacte veras posse esse ex sese et active scandalosa. Porro, ut mox vidimus ex illustrissimo Bossuet et auctore *Scrutini*, quibus consentiunt de Laureò, de Lugo et alii: «Censura scandali propriè et per se non competit nisi propositionibus et doctrinis spiritualem proximorum ruinam activè et perse promoventibus ac inducentibus.» Adde quòd in propositionibus scandalosi, quemadmodum diximus de temerariis, duo sunt spectanda, dictum scilicet, seu id quod enuntiat propositio, et modus seu ratio qui propositio rem ipsam exprimit. Jam verò fieri potest ul propositio ratione dicti verissima, noxia sitae vitiosa ratione modi; quatenus nempe rem verissimam exprimit improbo, incongruenti, inconsiderato prorsus modo, quique multis scandalo et offensionem esse possit; et tunc nihil obstat quin illa propositio censura notari possit, non quidem ratione dicti in quo verissima supponitur ac sana, sed ratione modi in quo intrinseci vitiosa est ac noxia; unde tunc objectum et motivum censura est ipsum intrinsecum propositionis vitium, in quod iinice cadit censura, non ipsa propositionis veritas, seu potius id veri quod in ipsa propositione supponitur.

Egregium habemus ei de re exemplum apud S. Augustinum, lib. de Bono persever. cap. 22, ubi rejectis simpliciter et absolute variis circa doctrinam predestinationis propositionibus, istam circa divinam præscentiam proponit: «Et si qui obeditis, si præscenti estis rejiciendi, obedite cessabitis. i Continuò subdit

S. doctor: i Nempe hoc verissimum est; » addit Lamen ibidem, productum modum proponendi veram hanc in se precise propositionem, improbum esse, incongruentem, inconsideratum, adeòque merito damnandum: «Ille sanè, inquit S. doctor, sed improbissimum, importunissimum, incongruentissimum; non falso eloquio, sed non salubriter valetudini humane infirmitatis appposito; » id est, eloquio vero ratione dicti, falso autem ratione modi.

Itaque ubi agitur de propositione verà ratione dicti, vitiosa autem ratione modi, censuram cadere non iudicatum propositionis, sed in ejus modum in quo supponitur vitiosa, inconsiderationem nempe, acerbitatem, etc., in confesso debet esse apud omnes. Ast an eo vitio, non solum intrinsece vitiosa reddatur propositio, an insuper simpliciter et absolute falsa necne; istud est quod à nonnullis in dubium revocari videtur, et quò recidit celebris illa controversia an damnari propositiones simpliciter »era. Verum, ut jam dixi, de his alibi ex professo.

§ 7. *be propositionibus schismaticis et seditiosis.*

Productas propositiones unico duximus comprehendendas titulo, quòd quamdam inter se affinitatem habeant, uti ex dicendis patebit.

Quod spectat ad propositionem schismaticam, 4to cardinalis de Lugo, dispul. 20 de Fide sect. 5, n. 103, propositionem schismaticam definit: «quæ sine lucrosi promovet schisma, vel illud generare potest, vel ad illud inducere.»

Verum nun omnino videtur accurata prædicta definitio; lùm quia non satis clarè explicat naturam et constitutum specificum propositionis schismaticæ, lùm quia non exponit ejusdem propositionis schismaticæ ab hæreticis separabilitatem, præcisamque rationem cur absque hæresi illa consistere valeat.

2* Card. de Laureò, disput. 16 de Doctr. de hæres. siisp. art. 2, n. 70 et sequent., schismaticas propositionis nolam iu eo consistere existimat, «quòd aliquid insinuet, quod possit in Christianis recessum a populo obedientiam ac subiectionem moliri.»

Hanc schismaticæ propositionis notionem et rationem et exemplis evincere conatur.

Ratio desumitur ex causis 21, q. 1, c. 33, *schisma*, ex Pelagio 1, Epistol. 13, ubi dicitur quòd schisma gradini nomen sit scissuram sonans; et ealenus doctrina schismatica, inquit, ea esse debet «piæ ad dictam censuram viam parat.

Exempla vero deducit ex variis propositionibus damnatis contra Wiclef, octavo videlicet: «Si papa sit malus, non habet auctoritatem super fideles.» Nomi: «Post Urbanum VI nullus recipiendus est in papam, sed vivendum est more Græcorum sub legibus propriis; » Et vigesima septima contra Joan. Hus: «Non est scintilla apparentis, quòd oportet esse unum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum ipsa militanti Ecclesiâ conversetur et consenatur.» Quibus exemplis adductis merito subjungit eminentissimus auctor eas propositiones hæreticas esse, quatenus negant romano »ontifici, beati Petri »apo-

sololorum principis successori ac Jesu Chrisli vicario, debitam ab omnibus Christianis obedientiam; schismaticas autem, quatenus reddunt caput Ecclesiae odiosum et inutile ad regimen ejus.

Nec etiam ista schismaticae propositionis notio videtur satis accurata; recurrit enim hic quod adversariis mox laudatam cardinalis de Lugo definitionem divinius; scilicet praecisam rationem non exponit, unde fiat quod proposito schismatica ab haeretica separari possit, et absque illa consistere. Adde quod, ut mox dicemus ex S. Thomae, non solim in dicendi sunt schismatici « qui subesse renunt summo pontifici, sed et qui membris Ecclesiae ei subjectis communicare recusant. » Non est itaque adaequata propositionis schismaticae notio adducta ab eminentissimo Laureo, dum asserit schismaticam propositionem eam esse quae « recessum à papae obedientia molitur. »

5^a Auctor *Scrutini*, qui de natura et proprietatibus propositionis schismaticae plenissime disputat, statim observat, cap. fi, art. 15, n. 3, propositiones schismaticas ab ipsius schismate longè secernendas esse, licet per respectum et ordinem ad schisma earumdem notura et quidditas dignoscenda.

Schisma autem ex S. Thomae 2-2, q. 59, art. 1, est voluntaria sui ipsius separatio ab Ecclesiae unitate: « Ecclesiae autem unitas, inquit ibidem S. doctor, in duobus attenditur, scilicet connexione membrorum Ecclesiae ad invicem, seu communicatione, et iterum in ordine omnium membrorum Ecclesiae ad unum caput..... Hoc autem caput est ipse Christus, cujus vices in Ecclesia gerit summus pontifex, et ideo schismatici dicuntur qui subesse renunt summo pontifici, et qui membris Ecclesiae ei subjectis communicare recusant. » Et in respons. ad primum, coherenter ad traditam doctrinam schisma et haeresim distinguenda esse asserit: « Nam haeresis per se opponitur unitati; schisma autem per se opponitur unitati ecclesiasticae charitatis, et ideo sicut fides est charitas sunt diversae virtutes, quamvis quicunque caret fide, carcat charitatem; illa etiam schisma et haeresis sunt diversa vicia, quamvis quicumque est haereticus sit etiam schismaticus; sed non convertitur; et hoc est quod Hieronimus dicit in Epistola ad Galatas. » Inter schisma et haeresim hoc interesse arbitror, quod haeresis perversum dogma habet, schisma ab Ecclesia separat. Uaculens doctor Angelicus. Ex qua S. doctoris doctrina colligit Sylvius 2-2, q. 59, art. 1, tribus modis contingere posse schisma: 1° cum aliquis seipsum à capite separat, etiamsi non expresse à reliquis membris; v. g., qui cum rebellionem et pertinaciam, vel loquitur S. Thomas hic ad 2, renuit obedire praeceptis vel romanae Ecclesiae, vel romani pontificis, et iudicium ejus subire recusat. Si nimirum, addit Sylvius, ea rebellio exerceatur circa romanam Ecclesiam vel romanum pontificem vel talem, nolendo illam agnoscere matrem, vel istum patrem, Christique vicarium. • Quod addo, pergit ibidem, quia si quis nolit etiam cum pertinacia et contemptu obedire mandato pontificis, jubentis restitutionem aut cessationem à bello,

aut quidpiam simile.....non est necesse quod sit schismaticus, quia cum ejusmodi inobedientia stare potest quod recognoscat pontificem ut superiorem, neque se à membris Ecclesiae separet. » Subdit idem Sylvius: « Et similiter absque vitio schismatis fieri potest, quod quispiam recuset iudicium papae propter ipsius personae qualitatem, non propter officium quod gerit; vel si personam ejus habeat suspectam, agnoscat tamen ut Chrisli vicarium, vel ut illi subesse quantum ad definitiones fidei et morum. »

Eadem est Cajelani doctrina quam late explicat 2-2, q. 59, in respons. ad 2, his verbis: « Adverte diligenter, quod recusatio praeceptum vel iudicium papae contingit tripliciter: 1^a ex parte rei iudicatae seu praecepti; 2^a ex parte personae iudicantis; 3^a ex parte officii ipsius iudicis. Si quis enim, pergit, etiam pertinaciter contemnat sententiam papae, quia scilicet non vult exequi quod mandavit, puta abstinere a (ali bello, restituere talem statum, etc., licet gravissimi erret, non tamen est ex hoc schismaticus. Contingit namque et saepe, nolle exequi praecepto superioris, retentis tamen recognitione ipsius in superiorem, et addit ibidem: « Si quis vero personam papae suspectam rationabiliter habet, et propterea immediatum ejus iudicium recusat, paratus ad non suspectos iudices ab eodem suscipiendos, nec schismatis, nec alterius vitii crimen incurrit.....Cum quis nutem papae praeceptum vel iudicium ex parte sui officii recusat, non recognoscens cum vel superiorem, quamvis hoc credat, tunc proprie schismaticus est. » Concludit tandem communissimus auctor his verbis, quod diligenter sunt attendenda: « Inobedientia quantumcumque pertinax, non constituit schismaticum, nisi si rebellio ad officium papae vel Ecclesiae; ita vel renuat illi subesse, illum recognoscere vel superiorem, » etc.

Ex his patet, in sententia Cajelani et Sylvi, non ut quis sit schismaticus non requiri ut superioris iudicium pontificis aut auctoritatem Ecclesiae neget; jam enim is esset haereticus; sed requiri et sufficere, « vel cum rebellionem et pertinaciam renuat obedire Ecclesiae vel papae ex parte sui officii; » id est, vel loquitur Sylvius, « quantum ad definitiones fidei et morum; seu quantum ad ea quae sunt fidei aut religionis Christianae. » Quae quidem quatenus spectant respiciunt summum pontificem, vera sunt, suppositis semper conditionibus, de quibus ubi de Ecclesia.

2 Inquit ibidem Sylvius: Potest accidere schisma, si quis separet se à membris Ecclesiae, non autem expresse à capite; ut si quis nolit communicare cum Gallis vel Hispanis quantum ad ea quae sunt fidei aut religionis Christianae; dicitur *expresse*, quia, ut observat Sylvius, « is qui facile se separat à membris, facile vel consequenter separet se etiam à capite, et contrarium. » Cum enim membra et caput sint inter se connexa et subordinata, consequens est vel qui à membris divisus est, etiam si à capite divisus, et viceversa. »

3^a Accidit schisma quando receditur à capite et membris; ut cum is qui separet se à romano pontifice, nolens ei tanquam capiti subesse, se etiam sepa-

ral h communione eorum qui cum ul verum pontificem sequuntur.

Ilis tribus modis recensitis, quibus contingere potest schisma, sic prosequitur Sylvius : < Non est autem existimandum schisma tunc solùm accidere, quandò aliquis separat se expressa intentione vel à capite, vel à membris ; sed etiam tunc incurritur quando aliquis mavult voluntatem suam seu opus implere, quam servare unitatem ecclesiasticam ; sicut Ciam ille incurrit homicidii reatum, qui etsi non intendat occidere, vult tamen illud opus prosequi unde mors sequi nata est, et de facto sequitur.

Totum istud pressius docet illustrissimus Bossuet, citata sæpiùs hefens. cleri Gallic, part, i, lib. 2, cap. 15, ubi censuram ab episcopo Slrigonicnsi occasione Declarat, an. 1682, clero Gallicano inustam refellens, sic habet : < Schisma separationem sonat; quare schismatis nomen sponte corrui, ubi nulla separatio est ; atqui clerus Gallicanus, neque se à quoquam, neque quemquam à se separat ; ergò schismatis nomen, ipsa nominis significatione staltin vacat. >

Porro ex assignata huc usque schismatis notione facile deducitur dari posse schisma absque hæresi, quatenus, ul mox ex doctore Angelico audivimus, qui se ab Ecclesiæ unitate separat, integram fidem retinere potest, cùm nempè, ul ait loco laudato *Scrutinii* auctor, separatio non ex mentis deceptione, sed ex alta qualibet turpi occasione pravoque quovis motivo initium sumit; quemadmodum, ut pleraque alia exempla sileam, contigit in Melelio, quem S. Epiphanius, hæ. 68, rectæ fidei dixit : < Non est immutata, inquit, fides ipsius in aliquo tempore à sancta catholici Ecclesiæ ; > quamvis tamen indubitanter esset schismaticus, quòd propriam congregationem faciens ab obedientia Petri Alexandrini discessisset; asl, pergit idem auctor, non eadem videtur esse facilitas in se jungendis schismaticis propositionibus ab hæreticis.

Quod ut explicet, observat schismaticos propositiones quibus insinuat recessus ab unitate Ecclesiæ, duobus modis exprimi posse, vel modaliter, vel absolute.

Modaliter concipiuntur quoties per eas honestum et laudabile supponitur, Ecclesiæ et summo pontifici obedientiam negare, ab eisque sese separare; vel romanum pontificem non esse tenendum fidelium patrem, beati Petri Apostolorum principis successorem ac Jesu Christi vicarium; vel ad minis potestatem in eo non adesse ferendi leges, quibus, positis ponendis, obtemperare debeant fideles. Et huiusmodi propositiones schismatico-hæreticæ inscribendæ sunt, sicut supra adducte Joannis Aylmeri et Joannis lins propositiones. Absolute verò exprimuntur quoties per eas Ecclesiæ et summo pontifici denegatur obedientia, ejusque legibus observantia, absque explicita mentione exclusivæ potestatis à Christo ipsis concessæ. Et lune, inquit idem auctor, multiplici distinctione et maturo examine opus est.

Namque si propositiones illæ, etsi absoluta formate equivalens modalis, quatenus ingerunt evidens næ.

judicium exclusæ auctoritatis in Ecclesiæ et romano pontifice, ul videre est in propositionibus 8 et 9 Wiclefi 12, 13, 20, 24, 27, Joan. l. 12; lune de ipsis discurrendum æquè ac de modalibus, scilicet schismatico-hæreticæ inscribendæ.

Si vero in iis non appareat evidens negata auctoritatis prejudicium, adirne considerari debet, pergit idem Panormo, an ita sint inductiva inobedientiæ debili Christi vicario, ul eluceat eas ortum ducere vel ex prout intellectas iudicio, vel expressæ voluntatis passione, aut saltem si dubium adsit de huiusmodi origine; et juxta varietatem earundem resolvendum respectivè erit eas esse schismatico-hæreticas, vel sapientes aut suspectas de hæresi, juxta ea quæ antea diximus.

Ex his sequitur, propositionem schismaticam eam esse quæ viam scissioni unitatis ecclesiastica aperit, dum scilicet fideles ab obedientia superioribus ecclesiasticis debita, ac precipue romano pontifici, qui est lotius unitatis ecclesiasticæ centrum, removet ac retrahit; vel negando ipsum esse caput Ecclesiæ et Christi vicarium, eique inesse potestatem ferendi leges ecclesiasticas; vel simpliciter ipsi denegando obedientiam ejusque legibus observantiam, absque ullâ prorsus exclusione auctoritatis ipsi à Christo concessit; posteriori casu propositio est simpliciter schismatica; prioribus verò propositiones sunt schismatico-hæreticæ, quia et schisma per se movet et indubiam hæresim continent. Romanis enim pontificibus, inquit illustrissimus Bossuet, cap. 1, lib. 1 Defens. Declarat, cleri Gallic., ab omnibus Christianis debitam esse obedientiam fide constat, nec de eo ulla inter Catholicos controversia esse potest.

Ad eorum quæ diximus circa propositionem schismaticam coronidem, observantia quæ à theologis tradi solei schismaticorum distinctio.

T Aliqui pertinaciter negant caput in Ecclesiæ militanti visibile cui ab omnibus Christianis obedientia debita sit. et isti non solùm sunt formales schismatici, sed et formales hæretici, ul constat ex concilio Constantinensi, damnanter 41 Wiclefi articulum : *Non est de necessitate salutis credere, eie.*, et ex Bulla Martini V, ab eodem concilio approbata.

2 Alii confitentes supremum visibile Ecclesiæ caput, cui omnes ac singuli fideles obedire teneantur, in casibus nihilominus particularibus debitam obedientiam ei prestare pervicaciter detractant, leges ab eo in bonum Ecclesiæ latis cum rebellionem quâdam et pertinaciter contemnentes; et hi schismatici quidem in re sunt, ac hostes unitatis ecclesiasticæ, non tamen formales hæretici, quamdiù fidei integritatem sonant, confitentes apostolicam Christi vicarii auctoritatem, legitimamque beati Petri in supremo Ecclesiæ regimine successionem.

5* Denique alii romani pontificis primatum, et ipsi jure divino debitam obedientiam confitentur, sed bona fide errant in dignoscendū particulari persona in qua auctoritas illa resideat; bique non formaliter, sed materialiter duntaxat schismatici dicendi sunt, quatenus

nempè nondùm habitó communi Ecclesiæ acceptatione plenè non constat quinam sii præfrendus ex bis qui de supremo pontificatu coutendum ; Catholicorum aliquibus alterum venerantibus, alterum aliis, ul contigit in magno Occidentis schismate ; quo tempore licet evidens in Ecclesia schisma esset, non tamen, saltem antè concilia Pisanum cl Constanlicnsc, constabat, quinam dicendi essent formaliter schismatici, cimi certum non esset cuinam absolute deberetur obedientia, quod necessarium est ul quis censeatur formaliter schismaticus in facio Ecclesiæ ; dico *in facie Ecclesiæ*, quia coram Deo esset formaliter schismaticus, qui aliquem ex dubiis pontificibus, ulcertum indubitanter tenens, adhuc obedientiam ei pertinaciter negaret.

Quod spedai ad propositiones seditiosas, iis, cum debita proportionē accommodari possunt, quæ in schismaticis diximus ; solùm inter eas propositiones hic assignandum discrimen, non aliunde certe desumendum, quam ex natura ipsiusmcl seditionis et schismatis : < Seditio autem ex Angelico doctore 2-2, q. 42, art. 2 ad 2, differt à schismate in duobus : Primó quidem, quia schisma opponitur spirituali unitati n altitudinis, scilicet unitati Ecclesiastic® ; seditio autem opponitur temporali vel secolari multitudinis unitati, puta civitatis vel regni. Secundó, quia schisma non importat aliquam præparationem ad pugnam corporalem, sed solùm importat dissensionem spiritualem ; seditio autem importat præparationem ad pugnam corporalem. >

Ex his facile palet seditiosæ propositionis quidditas, ipsiusque a schismaticA discrimen. Ulraque tendit ad destructionem unitatis ; schismatica pugnat adversus unitatem ecclesiasticam ; seditiosa veru adversus secllarem vel temporalem ; illa non importat ex sese nisi solam dissensionem spiritualem ; hæc verò dirigitur ad pneparandam etiam corporalem pugnam in civitatis vel regni a'icujus ruinam.

Igilur definiri potest propositio seditiosa, *ca quæ ab obedientid principibus civilibus debita retrahit, aut ad tumultus in república excitandos conducit*. Ilà de Lugo, de Laureó, auctor *Scrutinii* cl alii ; hanc definitionem accuratam esse constat ex notione seditionis à doctore Angelico mox allalù.

Existimant nonnulli, quibus ex parle accedit de Lugo, propositiones seditiosas, nisi aliunde opponantur docirinæ fidei, non videri dignas censuró iheologica, licèi Ecclesia propositiones hujusmodi meritu prohibere possit.

Veriim, inquit auctor *Scrutini* cap. G, ari. 15, n. 20, præterquam quòd prædicta limitatio ad doctrinam (idei magis restricta videatur, quasi censuræ théologie® propositionibus ad mores spectantibus adaptari non possent ; certum esi in concilii Eonslanliensis «*leritii*. adversus Joan. Wicleli cl Joan. Ilus articulos, * t in pluribus SS. pontificum censuris in quibus protKtoiliones sub variis nolis configuntur, certum est, inquam, in his decretis uno el eodem tenore cum aliis nui pr, pne ditiis scandalo*® r.iiam reperiri ! ; quod

aperto argumento est hanc esse veram ac proprii dictam theologiam notam. Indù in instructione quæ legitur ad calcem concilii Tridentini, quæque servanda proponitur iis, < qui libris tino prohibendis, lùm expurgandis, lùm cliam imprimendis diligentem ac fidelem (ut par sil) operam sunl daiuri, > de notó seditiosæ æquéc de aliis fil mentio, dùm expiirgandæ proscribuntur propositiones hæreticæ, erroneæ, hæresim sapientes, scandaloso», piarum aurium offensiva», temerari®, schismatic®, seditiosæ, biasphomæ, etc.

Porrò, n. 23, observai idem *Scrutinii* auctor, propositionibus seditiosis jure adaptari posse quæ de scandalosis dicta sunt ; scilicet ali® sunl seditiosa» suaple naturò cl objective, quæ nempè ex sese seditionem promovent ; ali® vero sunl quæ seditiosæ inscribuntur, non ex intrinseca ipsarum naturò, sed ex circumstantiis extrinsecis ; id est, vel ex proferentium sediosè sc gerentium qualitatibus, vel ab effectibus. Sic Act. 15, v. I, docentibus quibusdam fratribus de Judæâ descendentibus, *quia nisi circumcidamini sccondimi morem Moysis, non potestis salvari* ; mola mox seditio narratur : *Facta ergo seditione non minima Pauloct Bamabte adversiis illos* ; unde doctrina illa potuit seditiosa inscribi, non quòd designaret aul promoneret ex sese seditionem, sed quòd ejus occasione orta revera seditio fuerit. Addit ibidem Panormo : < quandoque esse posse propositiones quæ attento tenore nulla cssenl afficiend® censuró theologica, el nihilominus proscribend® veniunt, scu veritis suspendend®, quòd contentiones et seditiones earum prætexlu futur® pr> videantur. > Quod autem spectat propositiones qu® sui naturò seditionem promovent, eas censura theologica affici posse, tanquàm à veris morum regulis aberrantes, asserit et probat pnefatus auctor momentis mox adductis.

Pro completò schismatic® el seditiosæ propositionum notitia nonnulla supersunt observanda. Primum, propositionem rebellem de quafi quandoque incutio fil in censuris theologis, in co differre à schismalirâ propositione, quòd hæc ecclesiastic® fidelium unitati adversetur, nipote quæ populos removeat ab obedientià suorum pastorum, cl præscriim romani pontificis, cui omnes Christiani jure divino parere tenentur, illa vcrò adversus secularem unitatem pugnei, quaternis ab obedientià civilibus principibus debitó retrahit ; iu (jno precisò posita est rebellio, jñixlà illud l Esdixe4, 19 : *Civitas illa diebus antiquis adversus reges rebellat*. El 2 cap. 2, 19 : *Quæ est hæc res quam facitis? Numquid contrit regem vos rebellatis?* Alterum, non nihil discriminis esse propositionem rebellem inter el seditiosam. Equidem ulraque, ul observat doctor Angelicus, *adversatur temporali vel secutori multitudinis unitati* ; veriim rebellis semper respicit discordiam cl scissuram in ordine ad obedientiam principibus secllaribus debitam, quemadmodum schismatica importat ordinem ad inobedienliam in pastores Ecclesiæ, et pnecipuè in romanum pontificem ; seditiosa vero in suo conceptu temporalem dunlaxal scissuram civium à

concivibus involvit, non spectato inobedientiæ erga principes motivo. Teitinnì, eamdem propositionem posse simul esse seditiosam et rebellem, v. g., si promoveret inobedientiam in principes, simul et disponen- t ac excitaret ad pugnam corporalem inter unam pariem multitudinis et alteram, uti Numcr. 26, v. 9, conti- gisse legimus : *Datan et Abiron, qui surrexerunt contrit Moysen in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt*. Quartum, eamdem pariter propositionem posse simul esse seditiosam et schismaticam, quoties nimirum illa promoveretur inobedientia in romanum pontificem, ut pariter excitaretur temporale dissidium inter hæc et illa membra : v. g., si quis diceret posse fideles se à communione fidelium separare ra- tione obedientiæ quam ubi præslant romano pontifici existendi in statu peccati Iohannis, etiam ineundo pu- gnam in ipsos, > propositionem schismaticam profer- ret, inobedientiam in Christi vicarium promovendo ; et etiam seditiosam, quia excitaret ad pugnam inter unam et alteram multitudinis partem. Quod enim di- cit doctor Angelicus, < schisma spirituali unitati mul- titudinis, scilicet unitati ecclesiasticæ, seditionem au- tem temporali vel seculari multitudinis unitati civitatis vel regni opponi, > non est intelligendum exclusive; ita ut ubi occurrit repugnantia cum spirituali unitate ha- beri nequeat seditio ; et ubi intervenit scissura tempo- ralis unitatis, interesse non valeat schisma ; sed quòd schisma per repugnantiam et contrarietatem cum spi- rituali unitate constituatur ; sedilio verò per repugnan- tiam cum temporali ; quæ oppositiones si simul conve- niant, et schisma haberi poterit et seditio. Qua forte de causò Card. de Laurei dispul. 16 de Doctr. de turres, susp. ari. 2, parag. 5, schismaticas ac seditiosas pro- positiones tanquam synonymas recenset. Quintum tan- dem quòd Inc veni observandum, istud est, nempe propositiones schismaticas non omnino coincidere cum propositionibus illusoriis jurisdictionis ecclesiasticæ. Illusoria propositio ea est, inquit auctor *Scrutini* c. (>, art. 15, quæ potestatem et auctoritatem Ecclesiæ pro- priam infringit vel imminuit, in laicas personas sub- fucatis præsertim ac artificiosis prætextibus eam trans- ferens, vel ipsis communem efficiens. Tales fuere, te- sto illustrissimo Bossuet, lib. 7 Variat., assertiones quibus in Anglicano schismate, rex supremum Eccle- siæ caput constitutus est, ipsique plenitudo auctoritatis ecclesiasticæ concessa. Unde inquit loco citato, n. 21, *Scrutini* auctor, < omnis propositio illusoria in se est schismatica, sive explicitè et formaliter, sive ut mini- mum virtualiter et illative ; non tamen omnis schisma- tica est illusoria, quia non omnis inobedientiæ in pa- stores ecclesiasticos excitatio importat translationem jurisdictionis ecclesiasticæ in laicos, in quâ sita est illusoria propositionis quidditas. >

§ 8. De propositionibus blasphema et impiâ.

I^a Propositio blasphema ea est quæ contri Deum, vel contra Deiparam, aut sanctos, aut res sacras con- vicium continet, illis debitas detrahendo perfectiones, vel indebitos affingendo nanos, aut ipsis desiderando

aut imprecando malum aliquod vel carctiliam allctfns boni. Sic blasphemias esset is qui videns malos bonis affluere omnibus, Deum injustum «liceret. Pressius de- finire potest juxta doctrinam doctoris Angelici 2-2, q. 15, art. 1, propositio blasphema, ea quæ convicium et Irreverentiam contra Deum continet; maledictio enim et contumelia in sanctos aut res sacras, non nisi quia in Deum terminatur, blasphemia rationem sus- cipit. «Sicut Deus, inquit S. doctor, in sanctis suis Inudatur, in quantum laudantur opera, quæ Deus in sanctis efficit; illi et blasphemia quæ fit in sanctos, ex consequenti in Deum redundat. > Et 2-2, q. 76, art. 2. conclusionem hanc statuit : « Creatoris irratio- nalibus maledicere, ut Dei creatura sunt ad rationa- lem creaturam ordinata, Blasphemia est; eis autem maledicere vel in seipsis sunt, illicitum est, cum sit hoc otiosum et vanum. > Propositio autem blasphema, inquit de Lugo, citatâ disput. 28 de fide, sect. 5, n. 100, alia est hæreticalis, altera simplex. Uentica- lis illa dicitur, inquit nudor *Scrutini* cap. 6, art. G, quæ hæresim exprimit nul significat, qualis est quali- tas blasphemia quæ vel affirmatur de Deo, quoti ipsi repugnare, vel negatur aut in dubium revocatur, quod ipsi convenire fide constat; sic, v. g., qui Deum esse omniscium, justum, providum, rie., negaret. Sic prima è quinque famosis propositionibus ab Innocen- tio X proscriptis : *Aliqua Dei præcepta hominibus jn- stis volentibus et eonantibus secundum présentes quas habent vires sunt impossibilia; deest quoque illis gratia quæ possibilia fiant*, blasphemiam hæreticalem conti- net; scilicet Deum esse injustum legislatorem, qui præcipiat quæ volentibus et eonantibus sunt impossi- bilia; unde tanquam blasphema et hæretica demum fuit. Quemadmodum autem blasphemia dicitur hære- ticalis si includat hæresim, illa erit erronea si erre- rem contineat; suspecta si sapiens hæresim, si sus- picionem aut saporem hæresis continent, et sic de aliis censurarum gradibus.

Simplex verò seu non hæreticalis, inquit idem au- ctor, ea est quæ etsi aliqualem contineat falsitatem quæ sit contra fidem, non tamen cam expresse et di- stincte enuntial. Varia cæ de re exempla profert Pa- normo loco citato. Porro propositio hæretica et blas- phema hæreticalis specio distinguuntur; licet enim omnis blasphemia hæreticalis sit hæresis, non idèò tamen omnis hæresis est blasphemia hæreticalis; sic ista propositio, *Sullum Sacramentum Ecclesia: impri- mit characterem*, est hæretica, quòd directe oppona- tur definitioni Tridentini concilii, sess. 7, de Sacra- mentis, can. 7, non tamen est blasphema, sicut hæc alia : *Deus non est misericors dum punit aientis ciucia- tibiis momentaneam delectationem* quæ est hæretica- liter blasphema.

Balio à priori distinctionis utriusque propositionis hæc est, quòd scilicet blasphemia hæreticalis quid- ditas ex ratione formali convicii in Deum sit desu- menda; hæresis verò ex præcisè oppositione cum re- velatis, quæ formaliter non importat injuriam et convicium, licet illative et virtualiter illud conlineat

Monet *Scrutini* acetor blasphemant propositionem non esse secernendam ab eà quæ dicitur divinæ pietati derogans. Nempe, inquit, blasphemix quiddilas in eo sito jst, quòd doctrina sic affecto *importet*, ut loquitur S. Thomas, 2-2, q. 15, art. i, in corp., quamdam *derogationem alicujus excellentis bonitatis, et precipui divinæ*; propositio ergo blasphema non debet specie distingui ab eà quæ derogativa est divinæ pietatis.

Nec obstat quòd in censura quinta propositionis Jansenianæ, notæ islæ, blasphema et divinæ pietati derogans enumerentur tanquàm dislinclæ notæ. Namque cùm per notam blasphemix essentialiter exprimitur derogatio in divinam bonitatem, ut mox vidimus ex doctore Angelico, consequens est, ut cùm in hac Jansenii propositione post blasphemam additur esse pietati divinæ derogantem, nihil aliud intendatur quàm explicatio derogationis in divinam bonitatem, et hæc ad particulare Dei attributum, pietatem scilicet divinam, applicatur; non novus ergò gradus censura denotatur, sed idem ad determinatam materiam adaptatur.

El vero nota blasphemix est derogatio divinæ bonitatis per eam designata per accidens omnino se habet, sive impetat divinam justitiam, vel divinam intencsitatem, vel etiam pietatem, quæ una cum cæteris cujuslibet generis attributis sub divinà bonitate comprehenduntur; ergo diversi illi respectus specificam ac formalem distinctionem inducere non possunt; aliàs propositio derogativa in derogativam divinæ justitiæ, sapientiæ, omnipotentia, immensitatis, etc., tanquàm in varias species esset subdividenda, quod patet esse falsum.

2. Quod spectat propositionem impiam, propositio ac doctrina impia, quatenus proprium censura gradum constituit, ea est, inquit Cardinalis de Lauro, dicta disput. 16 de Pers., et Doct. de Lucres, siisp. art. 2, parag. 5, n. 89 et seq., quæ pietatis opera deprimit ac deprecat, debitum scilicet cultum Deo, vel supremo omnium nostrum patri; honorem parentibus et consanguineis, superioribus et benefactoribus obsequia et debitam gratitudinem aufert aut imminuit. Aptum habemus præ reliquis impiæ doctrinæ exemplum in eà falsà Phariseorum traditione quæ refertur Matth. 15, quæ nempe, vel obsonat sanctus Thomas 2-2, q. 101, art. 2, Pharisei *impediebant filios ne potentibus sustentationem exhiberent*; ideòque ibidem à Christo redarguti his verbis: *Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Dens dixit: Honora patrem et matrem.... Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri vel matri: Munus quodeumque est ex me, tibi proderit, et non honorificabit patrem aut matrem suam, et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.*

Ex his patet contrà nonnullos, maximè ex recentioribus, propositionem impiam distingui à blasphemia præscrüm hæreticali. Id constat: 1.º ex allatà mox utriusque propositionis definitione; 2.º ex eo quòd propositio impia non semper involvat hæresim; aut si

involvit, illam non respiciat tanquàm sui constituti-vani; è contrà verò blasphemia hæreticalis necessariò continet hæresim; 5.º blasphemia hæreticalis ad quodlibet divinum attributum sese extendit: vel per negationem ejus quod ipsi competit, vel per ejus affirmationem quod repugnat; impia verò propositio respicit Deum dunlaxat sub ratione divinæ paternitatis, ac beneficiorum ex eà nobis provenientium. Unde etsi qualibet propositio hæretica de divinis attributis formata blasphema sit, spectata sub ratione convicii, per quod affirmatur aliquid ipsi repugnans, vel negatur ipsi competens, non tamen qualibet dici potest proprie impia, sed illa sola quæ debitum Deo supremo omnium patri obsequium imminuit ac lædit in præjudicium divinæ erga nos paternitatis, de quo conqueritur Dominus Malach. 1, 6: *Si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? V* Dari potest propositio blasphema, quæ specificè impia minimè dici nequit. Sic, v. g., impia non videtur propositio Græcorum negantium processionem Spiritus sancti à Filio; per eam enim minime negatur Deo debitum obsequium, debitamque gratitudinem ob paternum erga nos amorem quem habet, et ob beneficia quæ in dies prestat, vel misericors Pater; blasphema nihilominus est, utpote cūm neget Filio rationem principii respectu Spiritus sancti; neget Patri communicare omnia Filio præter esse Patris; neget tandem Spiritui sancio, respicere Patrem et Filium, tanquàm unicum sui principium. 5.º Demum in variis censuris duæ illæ notæ tanquàm re dislinclæ recensentur. Sic, l. c. 5, quinque famosis propositionibus seu impiæ simul et blasphemix proscribuntur.

Præter propositionem impiam, quæ est stricte loquendo censura theologica, admittunt nonnulli propositionem non piam, quæ proprie censura theologica non sit, sed eo exprimitur vocabulo, ob repugnantiam quam involvit cum opposita, cujus veritas quantumvis minime revelata, nec censuræ theologice illata, nec absoluti: est simpliciter ac absque formidine à Catholicis asserta, est tamen ex quodam pietatis instinctu habita ut vera, et proinde dicitur pie credita, quæ pietate minime gaudens contraria, non pia quodammodo asserti potest, saltem relative ad illam, quin tamen ullam in eà impietatem, quæ ad censuram sufficiat, contineri quisquam asserere possit.

Talis est imprimis ista propositio quam luetur Suarez, loin. 2 in pari, dispul. 19, secl. 4, nempe, *piè ac probabiliter credi posse li. Virginem in hac vità interdum elevatam [tunc ad vultum clare divinam essentiam brevi tempore].* Quam eandem opinionem propugnant sanctus Antoninus parte 4, titulo 15, cap. 17 parag. 1; sanctus Bernardus, b. omil. 4 in *Missus est*; Gerso, alfab. 15, titulo 8, et alfab. 88, titulo 9, etc. Negare ergò prædictum B. Virgini privilegium videri potest non pium, cum illud appareat ex pietate in B. Virginem non ab uno, vel altero, sed à picrisque gravissimis theologis creditum et assertum; attamen sicut nec istud revelatum divinitus est, nec certitudine theologica illatum, nec absque ulla in oppositum formidine propugnatum; illa nec ullam censuram theo-

logicam meretur propositio contraria, sed soliim diri potest non pia, seu non innixa pietati quæ probabiliter Deipare potest exhiberi.

§ 9. *De quibusdam aliis propositionum censuris.*

Iticiisq; celebriores propositionum censuras fusiis prosecuti sumus; jam nonnulla quæ miniis precipua) sunl ac usitata, compendiosius sunt pertractando). Primó, propositio injuriosa seu contumeliosa ca est quæ alicui vel personæ vel statui injuriam infert; dixi *persona! vel statui* nam si sil in Deum, est blasphema. Ad injuriosam autem revocantur juxta auctorem *Scrutini* cap. 7, ari. 4, propositio maledica, deiractiva cl satyrica. Monet ibidem profatus auctor, non omnes propositiones quæ convicia continent, injurias, contumeliosas, satyricas (quatenus his nominibus censura theologica designatur), esse inscribendas; nisi predicta convicia *rel injustam honoris vel fama læsionem involvant; vel aliquo modo bonis moribus et citrisliana! disciplinæ sint contraria.*

Secundó, propositio captiosa est propositio quæ sub specie quãdam unitatis aut pietatis in errorem inducit, qualis csl ista: *Non est impendendus cultus religionis sanctis, sicut Deo.* In censuró Santarelli versus an. 1629.

Tertio, propositio verbo Dei contraria dicitur, quæ opponitur verilati revclatæ quidem, sed nondum ut tali supremo Ecclesiæ judicio definiti; usurpata fuit læc nota primùm à sacra facultate Partsiensi, posthac à clero Gallicano in variis censuris.

Quarto, propositio improbabilis est ca quæ nullo Scripturo ani traditionis testimonio, aul nulli theologicæ ratione nititur.

An autem improbabilius sit species censuro quæ à temeritate distincta sil, alii affirmant, alii negant, alii denique cum Panormo, quorum sententia magis aridet, contendunt propositionem improbabilem coincidere cum propositione privalivò temerarii, de qiã supra diximus. Hujus postrema) opinionis veritas, ex utriusque propositionis, improbabilis scilicet cl private temeraria) definitionibus manifeste putei.

Quintó, propositio falsa à nonnullis dicitur illa quæ est objecto suo dissentiens, sed dissensione fidei nociva.

Pauló aliter propositionem falsam definit auctor *Scrutini* cap. 7, art. IO, n. 31; asserit nempò eam esse, quæ identitatem, propinquitatem, aul necessariam connexionem dicil cum propositione expresse damnatâ, quantunque tandem sii censura quã inuritur dicta propositio; et in hoc ditiori *h* notó erronei-latis quæ necessariam connexionem dicil cum propositione expresse damnata ul hærellica. Si prior admittatur definitio, falsilas non erit nota theologica à cæteris specificò distincta; sed, ul advertit Suarez, dispul. 19 de Fide, seel. 2, n. I, falsilas sic sumpta se babel permodum generis respectu omnium propositionum quibus aliqua inuritur censura; idq; colligitur ex notione censuro quæ gcnoralm definitur: *Nota prava ct maligna doctrinam immediate afficiens.* Si autem altera, quæ csl Panormi cl aliorum seligatur

definitio, jam falsila* non crii nota generica, sed specialise! à cæteris distincta.

De hòc fallitale quæ sil nola theologica hæc habet auctor *Scrutini* pag. 555, quæ ccrié sunl annotanda: < Patet autem quod sic sumpta *falsitas*, generica quædam censenda veniat nota, cunctis videlicet illis propositionibus adaptanda, quæ ex damnatis inferuntur et cum ipsis connexionem important, sive damnatæ illæ sint ut hærellicæ, sive ul erroneæ, aul sub alio censuro gradu..... idque absque prejudicio alterius notæ specificæ, quæ alicui ex ejusmodi connexis propositionibus potest competere, ut patet in propositiono opposita alteri deductæ ex majori de fide, el alteró naturaliter notó, quam erroneam diximus inscribendam. » Et pauló post idem auctor, exponens cur pontifices in propositionum damnatione, quæ aliquandò æquè sunl faisæ, non de omnibus æquè exprimant falsitatem, sic babel: < Quanquam vero falsa declarari queat aliqua propositio, non irdè sequitur quòd semper ea denominatio sit ei tribuenda, quoties ipsius csl propositionis capax. Cùm cnim finis primarius apostòlici) Sedis in proscribendis pravis assertionibus sit, raruindem pravitatem sufficienter patefacere, ad ipsius assecutionem minime necessarium csl omnes formalistes ejusdem pravitatis expendere ac exponere; sed quandoque una assignatur, quandoque plures ob aliquod rationabile tunc vicens molivum, vi cujus tamen inferri non valeat, *falsam* non esse habendam propositionem, quæ falsa non definitur, quòd possit propositio alias cum damnatâ connexa, proscribi ut *hærellica, erronea*, etc., absque predictæ connexionis expressione. » Verinn de falsitntc damnatarum propositionum dicemus articulo sequenti.

Nonnulli addunt propositionem damnabilem, quam definiunt, *quæ prohiberi debet, abstrahendo à speciali censuræ nota quã affici potest.* Tribus autem de causis, inquiunt, propositio diti potest damnabilis: I quoties adest fundamentum ei inurendi aliquam ex supra recensitis censuris; 2' cùm certam inurit censuram allori propositioni, quæ licci sil falsa, non meretur tamen talem censuram; 5e, cùm oppositam propositionem licet falsam rejicit nimis injuriose.

Sunt cl aliæ quædam notæ diversis in censuris expressæ, ut quòd propositio sit arrogans, aspera, aversa ó fide, superstitiosa, etc. Ycrùm cùm illæ sint miniis usitata, el ad suprâ recensitas commode revocari possint, carumquo notio nullam ferme patiatul dillculialem, ab ampliori enumeratione el expositione libenter abstinebimus. Non inutile tamen erit nec forte injucundum, prospectum alphabeticum hic exhibere omnium ferine censurarum quæ ó conciliis, SS. Pontificibus, nec non ó theologicis Facultatibus fuerunt usurpane. Eas ex auctore *Scrutini* extrahemus.

1. Abrogata. 2. Acerba. 5. ^Equivoca. 4. Ambigua. 5. Amphibologica. 6. Antiquata. 7. Apocrypha. «8. Arrogans. 9. Aspera. 10. Avcrsiva àfide, à suscipiendó religionechristianó. 11. Anxia. 12. Blasphema. 13. Captiosa. i i. Contumeliosa. 15. Damnata. 16. Decolora* tiva candoris Ecclesiæ- 17. Deducta ex censuralibus

18. Denigrativa puritatis fidei. <9. Derogativa pietatis divinae. 20. Detrattiva. 21. Diversiva à susceptiō religionis Christianae. 22. Dubia. 25. Erronea. 21. Eversiva regnorum. 25. Falsa. 26. Hæretica. 27. Idololatrica. 28. Illusoria jurisdictioni ecclesiastice. 29. Impia. 30. Improbabilis. 51. Imprudens. 52. Infidelis. 55. Infideliter allegans verba sacrae Scripturae. 31. Insana. 55. Injuriosa. 56. Irreverens. 57. Magica. 58. Maledicta. 59. Male sonans. 40. Minis probabilis. 41. Miscens sacra prophanis. 42. Nova. 45. Obscura. 44. Offensiva piarum aurium. 45. Periculosa in fide. 46. Periculosa in moribus. 47. Perniciosa. 48. Præsumptuosa. 49. Prava. 50. Proxima hæresi. 51. Rebellis. 52. Restrictiva mentaliter. 53. Sapiens hæresim. 54. Satirica. 55. Scandalosa. 56. Schismatica. 57. Scrupulosa. 58. Sediliosa. 59. Seductiva. 60. Siinulativa sacramentorum. 61. Sortilega. 62. Stulta. 65. Subsannativa religionis christianae. 61. Superstitiosa. 65. Suspecta de hæresi. 66. Suspensiva gravis resolutionis. 67. Temeraria. 68. Tentativa Dei. 69. Verbo Dei contraria.

Celebriores et magis usitatas harum censurarum species exposuimus; aliarum verò si quo modo potest esse utilis earum notitia, ex sola vocum interpellatione haberi potest. Satis sit hic observasse ex his postremis nonnullas esse quæ vix aut ullatenus sint in usu; alias verò quæ, ut advertit Lorca, 2-2, q. 11, art. 12, disput. 40, 21, < si redè attendantur, polius continent nolam criminis circa mores, quàm nolam erroris circa veritatem, et propiciè secundum se non videntur ad iudicium et censuram fidei pertinere.....sed utcumque sit, illud est certum, nunquàm has notas considerari separatas à præcedentibus, quæ ad qualilalem falsilalis spectant; semper enim assertio quæ aliqua ex his censuris digna est, alia simul habet ex parte erroris; et istæ sunt quasi circumstantiæ aggravantes.

ARTICULUS III.

Ve objecto censure theologies.

Quæ presemi articulo et subsequenlibus expendenda veniunt, hæc ad tractatum de Ecclesiâ jure pertinent, quæque ibi ex professo evolvemus; verini! cimi hæc eadem exactam Ingredientur censure theologicæ notionem, à brevi clarâque principiorum expositione hic abstinere nolumus. Itaque, circa objectum censure theologicæ quinque expendemus: Ioan censura theologica cadat in ipsos præcisè propositionis terminos et in ipsa verba quorum usum mere prohibeat; an vero minimissimum afficiat sensum atque doctrinam verbis expressam quam damnet ac configat; 2° an damnari possint propositiones quæ in Scripturis verbis expressæ aut saltem æquivalentibus roperiuntur; 3° an proscribi possint propositiones quas ad nos usque transmisit veneranda Patrum traditio; 4° an damnari possit propositio vera in sensu proprio et naturali; 5° tandem an propositiones merè æquivocæ, quæque catholicum perinde ac heterodoxum sensum exhibent, simpliciter (et absolute configi possint. Hæc totidem assertionibus quibilibet aliter vicinis.

primò in pie et censuram theologiam non cadere in

ipsos præcisè propositionis terminos ipsaque verba, quorum usum merè removeat; ac afficere potissimum propositionum sensum, et doctrinam verbis expressam quam configit ac diffamat.

Probatur 1° ex constanti SS. Patrum doctrinæ, unum aut alterum eorum testimonium hic laudasse satis sit. S. Hilarius, lib. 4 de Trinit., n. 14 : < Intelligentia dictorum, inquit, ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus. > Et S. Ambrosius, lib. de Fide: < Littera errorem non habet, apices sine crimine sunt, sensus in crimine. > Sensus ergo propositionis verbis ipsis expressus, præcipuum est censure theologicæ objectum, quæ proinde doctrinam diffamat, nec in merè terminorum prohibitionem consistit.

Probatur 2° ex ipsâ singularum notarum notione quæ constat eas in sensum et doctrinam cadere. Vide quæ hanc in rem articulo 1 et 2 diximus. Id ipsum constanter docent theologi : < Censura theologica, inquit auctor *Scrutinii*, est nola prava et maligna quæ immediate tribuitur doctrinæ. > Lorca 2-2, q. 11, disput. 40: < Notissimum est à theologis notari propositiones et dogmata quædam, quæ præter id quod falsæ sunt, habent aliquid censura dignum, eò quod aliquatenus sanæ doctrinæ adversantur. > Addilibid. Lorca: < Id usu sancti Inquisitionis, et longè antè ex praxi concilii Consilientis, sess. 8, receptum est. > Ripalda, disput. 1 de ente supernaturali, sic habet : < Censura theologica damnat doctrinam... et in falsitate quam supponit nobis documentum doctrinæ ad pietatem pertinentis. > Idem tradunt Cajetanus, Salmalicenses et alii supra citati.

Probatur 3° ex lato discrimine quod intercedit absolutam propositionum damnationem inter et nudam iisdem utendi prohibitionem. Primum, verum est iudicium dogmaticum quod perversam propositionis doctrinam diffamai; alterum vero, mera est disciplinæ lex quæ non ipsam propositionis doctrinam respicit, sed illius duntaxat usum prohibet. De quo consule quæ dicta sunt parag. 2 et 5 articuli 1. Dixi in assertionem, censuram non cadere in ipsos præcisè terminos, in ipsa præcisè verba : nemini enim dubium quin censura cadat, etsi minis præcipue, in ipsa propositionis verba; siquidem, ut habet tritum illud quod ex S. Hieronymo in epist. ad Damasum refert Magister in 4 dist. 15, et communis sententia : *Ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis*. Unde Apostolus et ad Timoth. 6, 20, in personâ Timothei singulos alloquens episcopos, sic habet : *Depositum custodi, devitans profanas vocum novitates*. Et rursus 2 ad Timoth. cap. 1 : *Formam habes sanorum verborum*.

Dico 2° damnari non debere propositiones verbo ad verbum ex Scripturis expressas. Alled videtur evidens ista veritas, ut in eâ probandâ dimitis immorari superfluum foret: luce quippe reverentia debetur Spiritui sancto, qui Scriptura propositiones usurpando perpetuum determinavit earum sensum. Rejiciatur ergo venenosa doctrina, at sacrata Dei afflato verba illiusa maneant. Equidem cum Novatores certis qui

busdam Scripturæ vocibus nul propositionibus abutuntur, carum usu, nui absolute nd tempus, nut nisi quasdam adhibeant modificationes, prout opportunum iudicaverit, fideles interdicere potest Ecclesia, asi voces illas simpliciter et absolute neutiquàm damnat. Sic ferverne Arianorum hæresi, nolebat S. Hilarius ea usurpari Scriptura verba : *Christus natus ex Mariâ Virgine*, nisi simul adderentur et ista : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum*. Sic habet S. doctor, lib. de Synodis n. 70 : « Nemo itaque à nobis unam substantiam negari putet, cujus idcirco ratio ostenditur, ne negetur... Non enim audio : *Christus ex Maria natus est*, nisi audiam : *In principio erat Verbum*.... Non audiam : *Sitivit*, nisi audiam : *Qui biberit de aqua quam dederò ei, non sitiet in æternum*... Non audiam : *Christus mortuus est*, nisi audiam : *Resurrexit*. Nihil solitarium ex divinis sacramentis ad suspicionem audientium et ad occasionem blasphemantium proferamus.... Non est una Patris et Filii neganda substantia, sed nec irrationabiliter prædicanda. »

Quod autem diximus de propositionibus totidem verbis ex Scripturis extractis, id, proportionem servat, dicendum videtur de aliis propositionibus, quas constat omnino synonymis, aut quoad sensum æquivalentibus verbis ex Scripturâ expressas esse. An autem verba illa vere sint synonyma et quoad sensum æquivalentia, penes est Ecclesiam iudicare. Dico 5º damari etiam non debere propositiones seu terminos quos ad nos usque velut tesseram fidei transmisit veneranda Patrum traditio. Promptum esset istud Scriptura, concilionum, SS. Patrum testimoniis, multipliciter ratione theologica comprobare, nisi res per sese palerei. Satis si* hic retulisse egregium cæ de re S. Agatimnis testimonium, quod habetur torn. 6 Conci!, pag. 668: « Sanctorum Patrum testimoniis, inquit sanctus ille Pontifex, in epistola ad Leonem imperatorem, Unquam radiis spiritualibus Ecclesiæ catholicæ atque apostolice doctrina illustrata est. » Et rursus, in eidem epistola, paulo antea dixerat : « Enimvero ex Patribus orthodoxis fidei veritas claruit. »

Eximium et illud est S. Athanasii, lib. de Synod, pag. 908, ubi venerandam Patrum auctoritatem eleganter commendat, simul et quæ adversus eam ex abusu et scandalo hæreliconum opponi solent, nervose Miggillat : « Hic enim dicunt, inquit, vocabula ex substantiâ et consubstantialia sibi non placere, et illas voces quosdam scandalizasse, et mullos conturbasse .. Quod si Ariani sunt quibus ista offensio nascitur, quid mirum si indignantur iis qui eorum hæresim de medio tollunt? quibus verbo non scandalum sed dolorem affermit, quoniam in iis (prophæum decorum hæresi statuitur. Desinite igitur istiusmodi causificationibus contra Patres grunnire; alioquin restat vel etiam cruci Domini obmurmuretis, quoniam a Judæis scandalum est... Cæteriim, quemadmodum crux mala non est, ita quoque Patrum verba mala non sunt, sed utilia iis qui legitime ea perlegunt, vimque in se continent omnis hæresis exlinguendæ, etiamsi Ariani inde rumpan- tur. » Quibus verbis nihil ad propositum nostrum (lici

potest expressius. His germana sunt illa S. Hilarii, lib. de synodis novæ edit. pag. 1205. Idem disertè astruunt patres concilii XV Toletani, quorum verba referuntur in G. Cone., pag. 1303.

Alque hinc colliges, voces, *homoousion*, *theotocos*, aliasque similes (idem dicendum de propositionibus) Ecclesiæ usu ac constanti Patrum traditione consecratas, ab omni prorsus notâ eximi debere.

Dixi (quod observa) constanti Patrum traditione consecratas; neque enim apparens aut etiam vera propositionis ab aliquo recentiore assertore consonantia cum terminis ac vocibus unius aut alterius SS. Patribus sufficit ad propositionem ab omni censura eximendam. Idipsum constanter iradunt SS. Patres; salis sil hic unum aut alterum eâ de re exscribere testimonium. S. Augustinus, Pelagianos Patrum græcorum, ac præsertim S. Chrysostomi textibus abolentes, sic revincit, lib. 1 contra Julianum, cap. 6, n. 22 : « Disputans (Chrysostomus) in Ecclesiâ catholicâ, non se aliter intelligi arbitrabatur; tali questione nullus pulsabatur, vobis nondum litigantibus securius loquebatur. » Et n. 25. compellens S. Chrysostomum de cuius auctoritate gloriabatur Julianus, sic ait : « Opus est tua maxime sententiâ, quoniam in tuis litteris iste juvenis (Julianus) invenisse se putat, unde tot tantumque concipiscoponim tuorum se arbitrat percellere et evacuare sententias. Quod si verè tale aliquid invenisset, et quod ipse sentit, te sentire claruisset, nunquam te unum, pace tuâ dixerim, tot et talibus proferre in eâ causâ possemus, de qua nunquam fides Christiana et Ecclesia catholica variavit.

Vincenlius Lirinensis, Commonit. 1, declarans quibus conditionibus amplectendæ sint SS. doctorum sententiæ, sic habet : « Eorum duntaxat Patrum sententiæ conferenda sunt, qui in fide et communione catholicâ.....mori feliciter meruerunt. Quibus tamen hæc lege credendum est, ut quidquid vel plures vel omnes, uno eodemque sensu manifestè, frequenter, perseveranter, velut quodam sibi consentiente magistrorum concilio, accipiendo, lenendo, tradendo firmaverint, id pro indubitato, certo ratiocinandum; quidquid vero quamvis ille sanctus et doctus, quamvis episcopus, quamvis confessor et martyr, præder omnes, aut etiam contra omnes senserit, id inter proprias et occultas et privatas opiniunculas, et communis, publicæ et genendis sententiæ auctoritate secretum, nec cum summo æternæ salutis periculo, juxta sacrilegam hæreliconum et schismaticorum consuetudinem, universalis dogmatis antiquitate dēnissâ unius hominis novum sectemur auctorem. »

Non ergo consensus cum uno aut altero c sanctis Patribus certum est veritatis argumentum, nec ipsa semper sufficit ad propositionem à censurâ vindicandam ; ad id requiritur ut consensus ille manifestum sil, frequens, perseverans, omnium vel plurium, « velut quidam dominus consentiente sihi magistrorum concilio firmatus; » quod lotum paucis his verbis ibidem complexus est Vincenlius Lirinensis : « Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus. »

Et verò, quemadmodum cap. II Corninomi. L ad-
vertit idem Vincenlius, moris semper fuit apud haere-
ticos, auctoritate et involutis nonnullorum SS. Patrum
verbis, avulsis é serie operis, et in sensum alienum de-
tortis, suam stabilire doctrinam. Scilicet Patres, inquit
S. Hieronymus, lib. 2 Apolog. contra Ruff. pag. 109 et
seq. novæ edit., ante exortas hæreses quandoque mi-
niis caule loquebantur, et Catholici in Ecclesiâ calho-
licû inteUigebantur; verûm hæretici, assumptis verbis,
mutato sensu, propositiones in speciem Patrum propo-
sitionibus simillimas proferunt; ul ergò confodiatur
perversino dogma, Ecclesia propositiones nonnullis
Patrum propositionibus quoad verborum texturam
æquivalentes damnat, ne Patrum doctrinam amittat.
Ità inter cæteros illustrissimus Bossuet, Præfationcin
Mandatum pastorale archiepiscopi Cameracensis, sect.
II, pag. 176, ubi sic habet doctissimus præsul: < Il
< doit avant toutes choses poser comme un principe
< incontestable, que quelque honneur que rende l'Eglise
< aux Saints canonisés, c'est toujours une fausse règle,
< qu'on n'oserait condamner ce qu'on trouve dans leurs
< écrits.....l'Église, en les canonisant, n'a pas pré-
< tendu adopter ni garantir tous leurs sentiments.....
< on a condamné dans Baïus des expressions expresses
< de S. Augustin dont il abusait. > Eas scilicet propo-
sitiones in sensus extraneos, atque à mente S. doctoris
prorsus alienos detorquendo, quo fiebat ul propositio-
nes in scriptis S. Augustini verissima!, mutato naturali
earum sensu ex circumstantiis locorum, temporum,
personarum, nec non ex antecedentibus et consequen-
tibus in libris Novatorum evaderent falsæ ac censura
dignæ. Ibidem concludit illustrissimus auctor his ver-
bis: < En ces occasions, on se donne la respectueuse
i liberté de préférer aux saints, non pas ses sentiments
< particuliers, mais ceux d'autres saints, où la vérité
t s'est plus purement conservée. >

Et rursus in scripto cui titulus: *Ecrit de feu M. Pus-
iueu intitulé: Les passages éclaircis contre JI. de Cambrai*,
sic liabet: < Les doctes savent que les Ariens avaient
i des passages des siècles précédant le concile de Nicée,
< contre la divinité du Fils de Dieu, aussi apparents et
< en aussi grand nombre que ceux que l'on nous ob-
c jecte. Mais sans s'étonner ni de leurs expressions, ni
< de leur sainteté, ni de leur nombre, l'Eglise a su distin-
< gner le fond <pii a toujours été constant, d'avec les
< expressions qui n'ont pas toujours été également pré-
< cautionnées.....Avant les disputes on peut dire beau-
< coup moins précautionné que depuis qu'elles sou-
i emues. >

Vera itaque ac omnimoda propositionum conso-
nantia quoad texturam ac seriem verborum, imo etiam
quoad sensum, cum propositionibus unius nul alterius
c SS. Patribus, non semper obstat quin dicte propo-
sitiones falsæ sinici censuræ dignæ; ul ergò præfala
propositionum confonnitas cerium sil carum veritatis
argumentum, casque à censuræ absolvere possit, re-
quiruntur insuper nonnulla conditiones, quas hic ad-
V* riere summoperè necessarium est. Requiritur i°, ut
non in transcurso duntaxat et quasi aliud agendo, aut

ex aliorum sententia et opinative tantum, sed ex pro-
fesso et datò operò, atipie asscrivè ex propriâ mente
ac doctrinâ, rem ipsam pertractarint. Prima huiusce
conditionis necessitas ex scsc palet, camque expresse
laudani quicumque de criticis regulis egere. Requiritur
2°, ut certum sit in presenti materia non ordisse
Patres illos quorum auctoritate et testimonio firman-
tur dicte propositiones. Isla constant ex adductis mox
Vincentii Lirinensis et S. Augustini testimoniis. Id
etiam colligitur ex Concilio V generali, cujus verba
referuntur sess. 5 Concilii Lateranensis sub Martino I,
tom. 6 cone. Labb. pag. 271: < Super his autem, in-
quiunt Paires, in omnibus sequimur sânelos Paires
doctoresque Ecclesiæ, Alhanasium, Hilarium, Basi-
lium, Gregorium theologum, ele....; suscipimus au-
tem et alios sanctos et orthodoxos Patres qui in san-
cta Dei Ecclesiâ rectam fidem irreprehensibilem usque
in finem prædicaverunt. Requiritur 5°, ul horum
patrum doctrina laudata fuerit et approbata ab Ec-
clesiâ, iique constanter habili ut strenui fidei defen-
sores circi materiam de quâ agitur. Hujus generis
fuêr anathematis S. Cyrilli adversus Nestorium
in concilio Ephesino approbati; dogmatica S. Leonis
epistola in concilio Chalcedonensi confirmata; SS. Atli-
nasii, Hilarii, Basilii, ulriusque Gregorii, Ambrosii,
Augustini opera, in causâ Origenis et trium Capitulo-
rum, à Concilio V generali comprobata. Citrà specia-
lem banc Ecclesiæ approbationem nullus est, etiam
è ductoribus et sanctioribus Ecclesiæ Patribus, qui,
pro humanâ conditione, errare non potuerit; nullus
de quo cum S. Augustino epist. 82 ad S. Hierony-
mum, alias 19, n. 15, dici non possit ac debeat: < Ego
enim fateor charitali tua*, solis eis Scripturarum li-
bris, qui canonici appellantur, didici lume timorem
honoremque deferre, ul nullum eorum auctorem scri-
bendo aliquid errasse firmissime credam. Aesi aliquid
in eis offendero litteris, quod contrarium videatur
veritali; nihil aliud quam vel mendosum esse codi-
cem, vel me minime intellexisse, non ambigam. Alios
autem ità lego, ut quantolibet sanctitate doctrinâque
præpolleant, non idè verum putem, quia ipsi ità
senserunt, sed quia mihi vel per illos auctores cano-
nicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhor-
reat, persuadere potuerunt. > Hinc concilium Triden-
linum, sess. I, tradit, non ex unius aut alterius, sed
ex unanimi duntaxat SS. Patri uni testimonio, certum
ac indubitatum erui argumentum ad stabiliendum
dogma, aut errorem impugnandum.

Requiritur r°, ul propositiones aut verba ex Patri-
bus extracta eo ipso intelligantur sensu quo à Patri-
bus usurpata fuerunt. Conditionem hanc exigit S. Hie-
ronymus, lib. 2 Apolog. jam citate contra Rufinim,
pag. 409 et III novæ edit., câquo ratione sancto»
Patres qui ante Arianorum tempora scripserant, et
quorum testimoniis abutebantur Ariani, vindicat S
Doctor: < Fieri enim potest, inquit, ul vel simpliciter
erraverint, vel alio sensu scripserint, vel à librariis
imperitis eorum paulatim scripta corrupta sint, ve

rieriè antequàm in Alexandria tanquàm dæinonium meridianum Arius nasceretur, innocenter quædam el minus caule loculi sint, cl quæ non possint perversorum hominum calumniam declinare. ›

Requiritur tandem 5', ut dictarum propositionum tensio ex circumstantiis locorum, temporum, personarum, eie., aul ex antecedentibus cl consequentibus immutatus non fuerit : exceptis enim verbis el propositionibus venerandi Scripturarum auctoritate, aul constanti Patrum traditione consecratis, in quibus Scripluræ cl traditionis usus superior csl, at proinde cuilibet alteri in Ins quæ religionem spectant, prevalere debet; alia verba, aliæ propositiones, ul mox dicemus, usu constanti cl universali, qui csl summa acceptionis terminorum regula, quoad sensum mutari possunt; sicque certe quædam propositiones à SS. Patribus innoxie ac catholice assertæ, postmodum usu constanti ad parvum sensum deductæ, falsæ evadere possunt ac censuræ dignæ; luncque ab Ecclesiâ merito damnantur; in proscribendis enim propositionibus, non ad cum quem olim sensum habuerint propositiones, attendit Ecclesia, sed ad eum quem hic et nunc oblinent. Verum (quod observa) non eadem tunc remanet, ut supra diximus, propositio formaliter, seu quoad sensum, sed materialiter duntaxat, seu mere quoad ipsos terminos ipsaque verba.

Quod autem exceptis propositionibus Scripluræ usu aul constanti Patrum traditione consecratis, alia* quoad sensum mutari possint, universali scilicet usu, atque adeo ex sanis et catholicis evadere possint falsæ et heterodoxæ*, constat 1º variis exemplis ex historiâ ecclesiasticâ petitis, quibus palei certas quasdam propositiones variis temporibus diversam sortem tulisse; adeo ul uno tempore approbate?, allero vero improbare ac rejicere. Salis sit hic indicasse voces istas, *homo deifer*, *humo deificatili*^ *homo dominicus*º à SS. Aihaiiasio, Gregorio Nazianzeno, Augustino, etc., ante exortam Nestori! hæresim innoxie ac catholice non semel usurpatas; jam vero periculosæ essent cl censura dignæ, quod Nestorianum errorem aul involvant, aul non salis excludant. Quin el ipse S. Augustinus voces istas, *homo dominicus*, quibus quandoque usus fuerat, postmodum in libris Retractationum dalinaï ac rejicit.

Constat 2º ex sacræ facultate Parisiens!, quæ an. 1696 quatuor proscripsit propositiones extractas ex lib. cui titulus : *La mystique Cité de Dieu*, etc., in quibus asse-rebatur Angelos ctsantos beatam Virginem adorasse : in eo autem precipue fundatur dicta censura, quod licci adorationis nomen quandoque in Scripturis el nonnullis SS. Patribus usurpetur pro honore creaturis debito, jam tamen ex Ecclesiæ usu terminus illo usurpatur ad significandum supremum cultum soli Deo debitum. En censura Parisiensis verba : c Licet adorationis nomen æquivocè sumatur, cl aliquandò in Scripturis cl nonnullis SS. Patribus pro honore laturis debito usurpetur, tamen cum ex Ecclesiæ usu terminus ille usurpari debeat ad significandum supremum cultum soli Deo debitum, nec possit sine pe-

riculo scandali creaturis communicari; hæ propositiones, quaternis eodem adorationis termino cultum exprimunt exhibitum vel exhibendum Bealissimæ Virginis, quo ipsi Deo exhibitus ab auctore exprimitur, scambiosæ sunt cl in errorem inducentes : quatenus autem sanctissimam Virginem adoratam ab Angelis statim ut ipsi creali sunt, cl statim atque ipsa naia est, lum etiam adoratam in throno Altissimi, respective temeraria* sunt el falsæ. › Judicet ergo sacræ Faculté Parisiens!, vox ex sese ad varios sensus indifferens, ad unum præ alio ex Ecclesiæ usu determinari potest.

Constat 3º, quia proprius ac naturalis propositionum sensus plurimum dependet ex constanti ac generali usu, qui est summa acceptionis terminorum regula, juxta illud poctæ : *Quem penes arbitrium* « r, *et juit ct norma loquendi*; ergo in his propositionibus quæ ne Scripluræ, nec traditionis auctoritate firmate sunt, proprius carum sensus communi ac diulumo usu mutari potest, et ad significandam rem omnino oppositam transferri. Eandem veritatem tradunt plerique è recentioribus; instar omnium salis sil hic retulisse testimonium ancioris libri cui titulus : *De la Perpétuité de la foi*, tom. 3, pag. 29, ubi hæc habentur : < A < quoi pense M. Claude quand il a mis au rang de ses < principes preuves contre la présence réelle, lare- < marque qu'il lait que les Pères nous disent que ce < soni des lypes, des images, des figures?... Car comme < il y a de ces mois que l'hérésie des Sacramentaires < a rendus odieux, c'est une espece d'infidélité de < rendre un mot qui n'était point odieux du temps < des Pères, cl qui excitait l'idée entière de tout ce qui < est contenu dans ce mystère, par un mot qui n'ayant < que le même sens selon le son, n'est plus le même < selon le sens. › Immutatis ergo ipsis propositionis terminis, mutari potest pro diversitate circumstantiarum ipsius sensus.

Ex (licis itaque patet pnvtnsam propositionum consonantiam quoad verba, imò quoad sensum, cum propositionibus unius aul alterius è SS. Patribus, mm) posse semper eam à censuræ eximere.

Dico igitur nullatenus posse damnari propositionem in sensu proprio et naturali veram, nec ullo affectam vitio intrinseco.

Antequam probetur assertio, observa 1º terminorum ac propositionum sensum ex triplici potissimum capite colligi: 1º ex usu constanti el universali; ipse enim, ut mox diximus, summa csl acceptionis terminorum regula; 2º ex antecedentibus cl consequentibus; namque licet termini frequenti usu ad certam significationem determinantur, attamen dum sibi adherent varias patiuntur notiones, diversosque sensus exhibere possunt; ad unum autem præ cæteris determinantur per antecedentia cl consequentia; 3º ex intentione auctoris notò cl constanti; etenim termini ita ab ipsis dependent, ut tamen libera auctoris acceptioni subjici possint; undè fit, ut tradit S. Ambrosius, Epist. 48, < quod sermonem dubium mens non dubia obumbret el defendat à lapsu. › El ut habetur cap. *Intelligentia*, extra, de verborum significatione : < › verba

sunt intelligenda, non secundum quod sonant, sed secundum mentem proferentis. »

Observe 2^a ex his sequi duplicem posse distinguere propositionis cujuslibet sensum; grammaticalem nempe seu rigorosità), et proprium, id est, naturalem. Sensus grammaticalis seu rigorosos, quem nonnulli absolutum appellant, repetitur ex terminis in se sumptis, abstrahendo à quolibet alio respectu; et hic sensus proprius et naturalis non raro planè diversus est; sensus proprius et naturalis, quique dicitur relativus et obvius, deducitur ex tribus mox recensitis, scilicet: 1^a ex valore, seu vi et significatione terminorum communi et ordinario usu determinati; 2^a ex antecedentibus et consequentibus; 5^a ex noli ac manifesti auctoris intentione, seu, quod idem est. sensus proprius et naturalis verborum dijudicatur ex circumstantiis loci, temporis, causa», antecedentium et consequentium, alque scopi quem auctor sibi proponit, diurn hæc verba usurpat.

Observe 5^a, in propositionibus modalibus duo sedulo esse distinguenda, dictum scilicet, et modum; dictum, est id quod enuntiat propositio; modus autem est ipsa ratio seu modus quo aliquid enuntiatur, porrò, ut antea advertimus ubi de propositione temeraria, fieri potest ut propositio vera ratione dicti, falsa sit ac vitiosa ratione modi ac proinde censura obnoxia.

Illis pramissis probatur 1ª assertio ex constanti ac perpetuo Ecclesiæ usu, quo manifestè patet propositiones in sensu obvio, proprio et naturali veras ac sanas nusquam proscriptas fuisse, et si abuterentur Novatores; unde S. Aug., lib. 2 de lib. Arb., cap. 16: « Manifestum est, inquit, non rem ullam, cuiuscunque quisque male utitur, sed ipsum inale utentem esse arguendum. » El Serin. 50, alias de diversis 15: « Dementia est, crimen male utentium, in res ipsas transferre. » Quod si tamen Novatorum abusus eo usque procederet, ut tandem perverteretur propositionum sensus (quod nusquam posse contingere in propositionibus Scripturæ aut traditionis usu consecratis, saprà diximus) equidem possent damnari prædictæ propositiones; verum tunc essent equidem eadem materialiter, sed formaliter diversæ.

2ª Idem probatur ex egregiis illis ac magnificis verbis quibus SS. Patres, præsertim verò sanctus Augustinus honorem, obsequium, reverentiam, aliaque officia veritati debita prosequuntur: « Quisquis bonus venisque Christianus est, inquit S. doctor, lib. 2 de Doctrinâ christ., cap. 18, dominii sui esse intelligat, ubicumque invenerit veritatem. » Et in Epist. ad Galat., n. 1: « Veritas propter seipsam diligenda est, non propter hominem. » Rursus, ibid. n. 6: « Quidquid veritatis invenitur in homine, non est ab nomine, sed a Deo. » Et lib. de Mendaciis, cap. 7: « Aut si est bonum aliquod æternum quod non complectatur veritas, non erit verum; et ideo nec bonum erit, quia falsum erit. Illi autem animus corpori, illa etiam veritas ipsi animo præponenda est, ut eam non solum magis quam corporis, sed etiam magis quam se ipsum appetat animi » » Ast quæ ratione live stare possent, si propo-

Sitio in sensu obvio, proprio et naturali vera ac sana, proscribi posset ac diffamari?

5^a Idem colligitur ex communi theologorum doctrinâ. Suarez, dispul. 11 de Eide, secl. 2, n. 1: « Damnabilis propositio, inquit, in theologiâ dicitur, quæ non solum falsa est in latitudine humanæ opinionis, sed etiam aliqua speciali censurâ.....digna est. Nam propositio vera, ut perse notum est, non potest esse damnabilis; omnis ergo propositio damnabilis falsa esse supponitur, et aliquid additur ultra communem gradum falsitatis; nam idcirco specialiter damnabilis esse dicitur. Anetor *Scrutimi*, cap. 7, art. 10, n. 18, sic habet: « Discrimen est inter propositionem damnatam, et prohibitam, quod hæc possit esse vera, licet sit velutum illam propugnare ob aliquam rationabilem causam, non autem illa, cujus falsitas ex ipsa damnatione absque aliâ expressione innotescit. » Et paulò post: « Damnatio pronuntiat falsitatem doctrinæ nocivam fidei..., quæ nullo tempore in Ecclesiâ admitti debet. » Rursus, ibid., n. 27, loquens de propositionibus Baii, sic habet: « Eò ipso quod unaquæque carum damnetur simul ac prohibeatur, non damnatio, quæ per se falsitatem supponit..., ex prohibitione limitari debet, quæ indifferenter adaptari valet ad propositiones, quæ omnino ut falsa», et quæ interduntur, ut sub aliquo preponderant! sensu falsa, esto sub aliquo possint sanè interpretari ac intelligi; sed è contrà prohibitio ex damnatione debet indifferentia determinationem desumere. Steyaert, disquisitioni. brevi quæ reperitur inter Opuscula, tom. 1, pag. 179, querit « an propositiones damnatæ à summis pontificibus in Lulhero, vel Baio, item Molinos, aliisque..., possint non obstante hac damnatione adhuc esse vera. » Respondet negative, idque multis probat; demòni concludit, « maximi periculi futurum esse, si invaluerit hæc opinio, posse propositionum veritatem consistere cum damnatione supradictâ; non enim agitur de raris quibusdam, et forte non magnopere perniciosis; de omnibus idem est quantum ad censuram pontificum allinet. Cum enim hæc non determinet, quænam sit ex omnibus hærelica, quænam erronea, quænam tantum scandalosa, temeraria, aut piarum aurium offensiva, liberum est (quantum est ex vi istius censura) de qualibet iure particulari credere, tantum esse scandalosam, temerariam, etc. » alque illà, si credatur simul talis censura non excludere veritatem, de quolibet credere licebit veram esse, neque ex ullâ licebit in theologiâ argumentari ad veritatem aliquam catholicam astruendam, vel falsitatem convincendam. Argumentum frivolum erit quod sic instituatur contrà thesiam aliquam. Ex thesi istâ sequeretur veritas talis propositionis Lulhemnæ, Raianæ, vel Molinosisticæ; ergo thesis non est vera. Idemque, ut ostensum fuit, usu veniet propositionibus moralibus condemnatis. Quæ omnia quantæ perniciæ fuliira sint in scholâ catholicâ, imo Ecclesiâ, nemo cordatus non videt, imo horrei. » Hæc Steyaert, quibus eruditos ille theologus non solum docet, sed et invicto probat absurdum esse simul et summè pericul-

clousum asserere, damnari posse pro oppositiones exacte veras. Du Pin, in opere cui titulus : *Traité de la doctrine chrétienne*, lib. I, cap. 22, pag. 711, expressi asserit: « Toutes les notes supposent la fausseté de la proposition • sitimi censurée... La fausseté des propositions contraires à la religion est assez désignée par les autres qualifications qui supposent la fausseté. »

Denique, ut cæteros sileam, idem sæpius variis in locis inculcat illustrissimus Bossuet, praesertim verò citate Defens, cirri Gallic, part. 1, lib. 3, cap. 15, ubi diserte docet nolas etiam *temerarii, mali tonanti*, piarum aurium offendivi, etc.*, non posse cum veritate consistere; quia scilicet, inquit, vera pietas cum veritate et traditione conjuncta est; ac proinde procul abest scandali aut offensa* pietatis suspicio, ab eadem doctrina quæ vera est ac traditioni conformis.

4* Iñ indicai Steyaert loco mox laudato, eodem molo ratiocinandum de veritate in ordine ad censuram, ac de falsitate in ordine ad approbationem : at qui millo in casu, nullà de causâ falsitatem laudare ac approbare liceat; ergo pariter nulla de causa licitum est veritatem diffamare ac note configere, quantumtuncque gravis sit ac immanis novatorum abusus.

It" Iñ ibidem affirmat idem Steyaert, « nemo non videi (pianiti periculi sit futurum, si semel invaluerit hæc opinio. » Varia sequerentur incommoda ; satis sit istud, quod sanè gravissimum est, retulisse. Sequeretur nempe pro diversitate temporum varias ac contradictorias condi posse definitiones; nimirum certo tempore approbaretur propositio, quæ postmodum, immutato ejus sensu, ob abusus aliaque vilia mere intrinseca notaretur, diffamaretur; at istud quàm sit absurdum nemo non intelligit, quo semel (toto infirmum omnino redderetur ac nullius planè roboris invictum istud illustrissimi Bossuetii adversus Lullieranos et Calvinistas argumentum, ex variis eorum ac pugnantibus inter se fidei definitionibus deductum.

G Natura, objectum est finis constine illeologica aperte demonstrant, propositiones in sensu proprio et naturali exacte veras non potesse censurâ conligi. Natura censura*. Siquidem ex didis et probatis articulo 1, est alibi passim, censura theologica, est *nota intula malas doctrinæ quæ aut aliquo modo fidei nociva*; non ergo cadere potest in propositiones exacte veras. Idem demonstrant quæ diximus de singulis sigillatim notis. Objectum censurae. Namque censura illeologica objectum est propositionis sensus; igitur notate propositione verâ, veritas notaretur, diffamaretur, damnetur; at quis usquàm illa desipuerit ul asserat, veritatem, quæ à Deo est, est in Deum Ordinatur, notari posse, diffamari, damnari? Finis tandem censura. Censura etenim essentialiter ordinatur ad depositum fidei custodiendum, ad tuendam veritatem, confodiendum errorem ; verbo dicam, eu uniet* lendit censura, ul vincatur error, triumphet veritas, scu, quod idem est, ul veritas errori praevaleat; quâ porro ratione finem illum posset assequi censura, si vera ac sana perstringeretur propositio?

7* Tandem idem demonstrat iudicii quo theologica

fertur censura, à mera terminorum prohibitione, discrepantia, in eo scilicet precipuè posite, ul mox ex Panormo advertimus, quod illa, non iste, falsitatem per se supponat, unde res etiam optima quandoque ad tempus prohiberi, nusquam aulem absolute damnari possunt.

Nec à nostri, nisi voce tenus, differunt sententia quidam theologi, qui propositionem veram damnationi videntur subicere. Scilicet eorum nonnulli, ut Vasquesius, loquuntur de propositione quæ dum veritatem exprimeret, acerbioris contrariam opinionem damnant. Sit in exemplum hæc propositio, quam in modum adducit ipsemet Vasquesius : scilicet agianum est dicere Christum mortuum esse pro omnibus hominibus. Etenim votum esset Christum mortuum non esse pro omnibus hominibus, nihilominus tamen injuste ut hæresis traduceretur contraria opinio; igitur cum acerbior hæc nola propositionem ingrediatur, et ad illius sensum pertineat, eam inter fabas recensere cogit, legitimo: que probet censura fundamentum. Cæteri, tantum abest ul nubis adversetur Vasquez, quoniam potius nostra* sententiæ omnino favet ; expressé enim docet 2-2, disput. 190, « non licere asserere sententias communes et veras à pontificibus fuisse damnatas. » Eadem ratione solvi debet quod ex card. Toletò à nonnullis objici solet ; asserit enim ibidem Vasquez, « sensum hujus damnationis cum cardinali Toletò contulisse..... cumque sensum productum cardinalem probasse. »

Alii, ut Gersonius, agunt de propositione apparenter et in grammaticali verborum sensu dunlaxat verâ, cum tamen falsa sit in proprio et naturali sensu, dum attenditur ad certam auctoris intentionem, ad antecedentia et consequentia, etc. Sic islaXViclefi propositio : Ecclesia una est, sicut unus est predestinatorum cælus; hæc quippe vera est si solis in hæc reanms terminis, qui unice similitudinem et comparisonem exprimunt ; ast habite ratione illius defensorum propositus hærelia est, cum Ecclesiam ex solis predestinatis constare velint. Crieri, ul Canus, contendunt quasdam propositiones in se veras sed durius expressas, idiotis et simplicibus quandoque scandalum afferre, ac proinde legitime potesse damnari. Verum miniis apposite ad sua principia loquitur Canus ; vult enim ad censuram infligendam ul habeatur ratio aurium perilarum et prudentium ; notem aulem talibus propositionibus inuri posse concedit eo quod infirmis et idiotis scandalum parerent. Igitur veritas illæsa semper manere debet ; ast, ipsa in luto, legitime carpitur imprudentia proferentis propositionem incongruam, odiosam, et durius expressam.

Adde Canum equidem contendere quasdam propositiones in se veras posse scandalum parere : « ipsa veritas, inquit Melchior Canus, lib. 12 de Locis Theol. cap. II, quandoque affert scandalum idiotis et simplicibus ; at nullibi asserit auctor ille propositioni hujusmodi posse iudicio dogmatico damnari ; ul enim tali iudicio notari possent, necessum fore ipsas per se et ex natura sua scandalum creare ; porro, ut maxime ex illustrissimo Bossuet vidimus, et ex se patet

verius, per se scandalum parere nequii, et verò, ut ratiocinatur Steyaert, loco in quo citato, < veritas nusquam scandalosa et in praxi perniciose erit (ex sese), nisi cum falsitas est contra in praxi salutaris, et, ut illa dicam, edificativa fuerit. >

Quaeres an propositiones mere æquivocæ damnari possint. Resp. 1^a, cum Suarez, propositiones improprie æquivocas, quod scilicet proprius, qui solus est attendendus, carum sensus pravus aperte sit, licet improprie sanus sit, merito damnari posse. Accommodatum habemus de hac propositione exemplum: *Christus quotidie peccat*, quam, uti supra advertimus, concilium Basileense, sess. 22, ut erroneam damnat quia in proprio sensu falsa est, et soli in metaphysico vera, intelligendo Christum non in se, sed in suis membris quotidie peccare.

Resp. 2^a, cum Panormo, cap. 7 *Scrutini*, art. 2° n. 9, propositiones æquivocas, quæ duplicem involvunt sensum, quorum quilibet ita sit proprius, ut neuter alteri sit præferendus, et quidem nedum in seipsis specialis, sed etiam attento earumdem usu, ac etiam omnibus consideratis circumstantiis, respondeo, inquam, huiusmodi propositiones non esse in rigore damnandas, nisi ex proferentium, vel operum, aut librorum in quibus exstant, qualitatibus, innotescat eas in pravo sensu prolatas aut scriptas. Id ipsum manifesti indicat censura theologicæ notio, quæ non nisi in pravam doctrinæ sensum cadere potest.

Resp. 5^a, cum eodem Panormo, censura theologica notari posse propositiones æquivocas, quæ etsi proprie capaces sint ulriusque sensus, sani et pravi, attamen sensum pravam prævalentem involvunt; sive quod verba earumdem majori cum proprietate exprimant sensum pravam quam sanum, sive ob extrinsecas circumstantias, præcisi proferentium conditione, ut patet in propositione: *Deum de Trinitate esse crucifixum*.

ARTICULUS IV.

De modo ferendi censuras theologicas.

Triplici modo damnari possunt dogmaticæ propositiones. Primus est cum propositiones sigillatim referuntur, iisque singulis debita apponitur censura. Plura exstant huiusmodi damnationis exempla, in conciliis, decretis summorum Pontificum, actis cleri Gallicani, etc. Sufficiat Bulla adversus quinque Jansenii propositiones, ab Innocentio X lata; hæc enim seorsim note innotant singulis propositionibus. Porro hic modus propositiones damnandi, est sane clarior, sed et difficilior; operosa enim est discussio et determinatio gradus erroris quem quælibet meretur propositio. Secundus modus censuram ferendi theologicam, est cum, nulli relato propositione, integer damnatur liber ut venenosus, atque Christianis nocivus. Itaque synodus Nicæni liberum Arii, qui inscribitur *Thalia*, prohibuit.

Tertius modus, inter duos præcedentes medius, propositiones quidem sigillatim refert, atque nolas singulis non applicat, sed in unum congestas, propositio-

nibus *respective* convenire asserit. Ille modus multoties usurpatus fuit in Ecclesiâ; sic in concilio V generali errores Origenis, Nestorianorum et Eutychianorum; propositiones Abælardi in Suessionensi synodo, in Rhemensi Gilberti dogmata, in Constantiensi concilio Aviclarum et Joannis Ilus sententia in *globo* et respective proscribuntur; sic etiam varias propositiones à summis pontificibus in *globo* damnatæ in Luthero, Baio, Molinos, etc., eadem propositiones generatim configendi ratio à Clero Gallicano, et sacro Facultate Parisiensis passim observata fuit. Ille modus propositiones profligandi est frequentior est, quod facilius, diu scopum damnationis attingit; vult enim Ecclesia notando propositiones, fideles avertere à venenosis fontibus unde possint virus incaute propinare; atque diu in globo et respective damnantur propositiones, certo novit quisque fidelis eas esse perniciosas, fidei aliquo modo nocivas, quod sufficit ut eas aversetur, nec ullam ex iis admittat.

Id ipsum presules Gallicani in sua ad regem epistola an. 1728, luculenter docent his verbis: < La censure générale (*inglobo*) n'est ni vague, ni ambiguë, ni équivoque... Ce jugement est clair jusqu'à un certain degré; il apprend clairement... et il assure les fidèles que les propositions condamnées sont dangereuses dans la foi, qu'elles renferment quelque venin, qu'elles s'écartent en quelque chose de la vérité catholique... Cette lumière est suffisante pour le clergé... lien qui est docile. > Nihil certe expressius, liane in rem adducunt idem præsules disertum doctissimi Bossuetii textum lib. 15 Variarum, n. 158, idque rursus confirmant egregio S. Augustini testimonio lib. de heresib. cap. 88: < Quid contra ista sentiat Ecclesia catholica... superfluo quaeritur. Cum propitius hoc scire sufficiat Ecclesiam contra ista sentire, nec aliquid horum in fidem quicquam debere recipere... nullum adjuvat cor fidele, nosse quid credendum non sit. >

Particula autem, *respectu*, quæ reperitur in decretis in quibus propositiones in globo damnantur, duo significat. Primum, nullam esse notam ex assignatis quæ non alicui saltem competat propositioni; est enim Spiritus qui dogmaticis Ecclesiæ judiciis præest, est, inquam, Spiritus, et prudentiæ, quæ poenam non infligit vanam et inanem; et iustitia, quæ modum poenæ nec minuere nec excedere debet. Secundum, nullam esse ex propositionibus quæ aliquam non meretur nolam, quia idem Spiritus veritatem tuetur, nec immunem ab omni labe propositionem cum reis, foedis et perniciosis miscere potest aut sinit. Illa ergo duo certa manent vi decreti dogmatici; hæc duo definit Ecclesia tali decreto; hæc duo quisque firmiter tenere debet. Tertium autem, nempe quæ nola singulis competat propositionibus, obscurum est, sed nec absolute requisitum ut sana servetur doctrina, perversaque vitetur.

ARTICULUS V.

De auctoritate necessarii ad ferendam censuram theologicam.

Diutius distingui potest et debet sententia theolo-

irei

ET DE SENSU PROPOSITIONUM.

<2Î

rirai» ¶rens censuram, ima quæ doctrinali, dicitur, H est eorum qui licèi nullà fruanlur auctoritate ea li- liis sibi commisi ad servandam fldei integritatem, nihiloininiis tamen varias notant propositiones, qua- rum virus discernunt cò fatuis, quò peritiores ha- bentur cl sunl. Talis sententia doctrinalis à ducto- ribus theologis profertur; elucet aulem maxime in censuris à sacris Facultatibus latis, cimi emanet è cœtu peritorum mutuo sibi lumine inuluâque pru- denlià faventium.

Alierà, quæ propositionibus theologicas inurit nolas sententia, judicialis appellatur; ipsius auctores epi- scopi, quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, cl dedit fidelibus pastores el dociores, ul non circumferantur omni vento doctrinæ; undè ipsis pro munere competit depositimi fidei servare, veritatem lucri, errores profligare.

Censuras aulem theologicas pro jure suo ferunt episcopi, sive in conciliis, sive extra concilium, sive conjunctim, sive'divisim, el unusquisque in suà dioe- cesi; at infallibilis non est eorum sententia, nisi ema- net à corpore episcoporum congregato aul disperso; quia soli praesulum collegio promissa legitur Spiritùs

veritatis assistentia; veriim luce alias, dùm scilicet tractatum de Ecclesià aggrediemur. Supersunt adhuc quædam gravissinlæ difficultates ehicidandæ circa naturam, objectum cl proprietates censurarum theo- logicarum; præsertim si illæ ferantur *in globo*, aut notas inurant hæresi inferiores; veriim ad talium solutionem nodorum principia passim in iis quæ diximus, et maxime paragraphes 2 el 10 articuli primi occurrunt; cælcræ ex tractatu deEcclesià repe- tenda venient. Hic quippe data operà, cogente scili- cet quæslionum ordine, quæ tenenda sunt trademus.

Cælerùm hic annotare liceat, fusiores nos ultra propositum fuisse non vanà scribendi pnirigine, sed quòd brevitatem utilitati cedere decebat; etenim non sola quædam, caque jejuna, ad interrogationes res- ponsa candidalis offerre animus eral, sed quæ per to- tum vite curriculum, et animos jucundo occupare possent studio, cl Ecclesiæ ministros ad alios eru- diendos idoneos efficere.

Si qui<l aulem incautis nobis et imprudentibus foro» excidit Ecclesiæ doctrinæ minus congruens, istud pro non dicio el revocatum libentissime habemus.

INDEX.

	Columnà.		
Varia de Melcbiore Cano testimonia.	5	Capul. VI. De dotibus viri Theologi.	50
IN CURSUM THEOLOGIE COMPLETUM PRO-		Pars II. De Locis theologicis.	57
LEGOMENA.	9	MELCHIORIS CAM VITA.	<i>Ibid.</i>
Pars prima.	<i>Ibid.</i>	Proœmium.	59
Quæstiones præambulæ de Theologià.	<i>Ibid.</i>	Pe Locis theologicis liber primus.	<i>Ibid.</i>
Caput primum. De nomine, natari!, objecto, fine		Capul I. De lotius operis partitione.	<i>Ibid.</i>
ac divisione lheologiæ.	<i>Ibid.</i>	Capul II. De duobus generibus argumentorum,	
Art. primus. De nomine cl naturò lheologiæ, ubi		quibus omnis disputatio transigitur.	61
jam aliqua de methodo.	<i>Ibid.</i>	Caput III. De Locorum theologicorum numero at-	
An. II. De objecto cl fine lheologiæ.	11	que online.	62
Art. III. De divisione lheologiæ.	ii	Liber II Proœmium.	65
Capul II. De certitudine lheologiæ, alque de con-		Caput primum. De sacrarum litterarum soli-	
clusionibus theologicis.	i3	dissimo firmamento, et quatuor machinis qui-	
Art. I. De certitudineTheologiæ.	<i>Ibid.</i>	bus illud impetitur.	65
Art. II. De conclusionibus theologicis.	ii	Caput II Ubi argumenta referuntur suadere vo-	
Caput III. De præstantià lheologiæ turn absolute		lentium, quòd Deus fallere aliquando potest.	67
speclatâ, tùm relative ad culeras alias scien-		Caput III. Ostendit Deum, ncc per se ncc per	
tias, nempe naturales.	23	aliud fallere unquàm posse.	63
Caput IV. De necessitate et militate lheologiæ.		Capul IV. Ubi argumenta capitis II diluuntur.	72
— Ubi de poliori methodo theologiam tra-		Capul V. Ubi quatuordecim libri è sacris Bibliis	
ctandi.	26	numerantur, quos quidam vel ambigunt esto	
Capul V. Desludio theologiæ. Hujus studii histo-		canonicos, vel certe à canone rejiciunt.	S3
ria nectitur à D. Liebermann. — De studiis		Caput VI. Continet argumenta eorum, qui sua-	
thcol. Art. I. Brevisstudii theologici historia.	51	dere conantur Scripturam sacram non egere	
Epocha I. Ab exordio generis humani usque ad		Ecclesiæ approbatione.	» 81
Christum.	<i>Ibid.</i>	Capul VII Docet ad cujus auctoritatem spectat	
Epocha II. A Christo ad secuhnu XL	36	de libris canonicis judicare.	86
Epocha III. A scculo XI ad seculum XV.	38	Caput Vili. Ubi confutantur argumenta capitis	
Epocha IV. A scculo XV ad tempora nostra.	40	sexti.	93
Art. II. De studiis tlæologicis.	41	Capul IX. Ostendit, illos libros, de quibus erat	

INDEX.		122>
	Gul.	Col.
controversia, habendos esse sine dubio pro canonicis.	i 04	
Capul X. Conlinei argumentationes adversarium conlrà ea quæ capile superiori definita sunt.	108	
Capul XI. Ibi confutantur argumenta capile nunc proximo posita.	114	
Caput XII. Ibi eorum argumenta ponuntur, qui suadere volunt, in sacrarum intelligeniâ Scripturarum, ad fontes hebraicum cl grecum recurrendum.	133	
Capul XIII. In quo veleris vulgate editionis auctoritas demonstratur, et quòd non csl nunc ad Hebreos Gracosve recurrendum.	157	
Caput XIV. In quo argumenta capitis XII refutantur.	146	
Capul XV. De linguarum hebraicæel græcæ utilibile.	136	
Caput XVI. Ibi ponuntur argumenta eorum qui sunl opinati, sacros auctores in libris canonicis non semper divino Spiritu fuisse locutos.	165	
Caput XVII. Ibi ostenditur, singulas particulas librorum canonicorum, Spiritu sancto assistente, scriptas fuisse.	166	
Capul XVIII. Ubi refelluntur argumenta capitis 16.	168	
De traditionibus apostolicis, quæ 2º loco positæ sunl, liber III.	183	
Caput primum. Ubi eorum argumenta referuntur, qui apostólicas traditiones impugnarunt.	<i>Ibid.</i>	
Capul II. Supervacaneam videri cum LutheraniS non de hoc solum loco, sed de quibusque aliis disputationem.	ISG	
Caput III. In quo i fundamenta ponuntur, ad traditiones Christi cl Apostolorum constituendas.	190	
Capul IV. Ubi sternuntur vîæ ad traditiones Christi cl Apostolorum investigandas.	197	
Capul V. Dc variis generibus traditionum apostolicanim.	201	
Caput VI. Dc firmitate ct certitudine traditionum apostolicarum.	202	
Caput MI. In quo refelluntur argumenta capitis primi.	206	
De Ecclesiae Catholicæ auctoritate, quæ Iertio loco continetur, liber IV.	215	
Caput primum. Quibus argumentis Ecclesiæ auctoritas impugnetur.	<i>Ibid.</i>	
Caput II. Quid Ecclesiæ voce significetur.	225	
Capul III. Quinam sint fideles illi, è quibus veré cl proprie Ecclesia conflatur.	227	
Capul IV. Quænam sil Ecclesiæ catholicæ in fidei dogmate auctoritas.	252	
Capul V. Adversiis banc postremam conclusionem objectiones quirdam.	2 j 1	
Capul M In quo argumenta primi capitis confutantur.	2-17	
Dc auctoritate Conciliorum, quæ quarto loco csl posila, líber V.	267	
Capul I. Argumenta cominci, quibus hærelici utuntur ad hujus loci auctoritatem labefactandam.		<i>Ibid.</i>
Caput II. Docet quidnam nomen aul Synodi, aul Concilii hoc sané loco significet.		271
Caput III. In quo synodorum varia genera ponuntur.		275
Caput IV. Ubi conclusiones ponuntur, quibus loci hujus auctoritas continetur.		277
Caput V. Ubi nodi quidam solvuntur, quibus interdum homines etiam docti illigari solent.		285
Caput M. In quo refelluntur argumenta capitis I.		508
De Ecclesiæ romanæ auctoritate, quæ quinto loco continetur, liber VI.		323
Caput primum. Ubi ponuntur argumenta, quibus hujus loci auctoritas impugnatur.	>*	<i>Ibid</i> ⁹
Capul II. In quo redditur causa, cur Sedes apostolica quintum locum obtineat.		526
Caput III. Tria pronuntiata continet, quibus efficitur, Petri in fide firmitatem ad successores quoque derivari.		527
Capul IV. In quo ostenditur, quòd romanus Episcopus ille sit qui Petro, cl in fidei firmitate, cl in componendis religionis controversiis, divino jure succedat.		351
Capul V. Ubi conclusio eadem ostenditur sanctorum veterum testimoniis manifestis.		538
Caput VI. Ubi conciliorum clarissima testimonia referuntur, quibus Ecclesiæ romanæ vis cl auctoritas comprobatur.		54f
Capul VII. Dationibus Theologiæ probal romanum pontificem in fidei controversiis finiendis errare non posse.		x— 5 <3
Capul VIH. Ubi argumenta capitis primi refutantur.		318
De sanctorum auctoritate, quæ sexto loco continetur, liber VII.		369
Caput primum. Argumenta complectitur, quibus sanctorum Patrum auctoritas impugnatur.		<i>Ibid.</i>
Capul II. Varios modos exponit, quibus de sanctorum Patrum auctoritate potest disputari.		366
Caput III. Certis conclusionibus Patrum auctoritatem definit atque defendit, simulqíie satisfacit argumentis capitis primi.		568
Capul IV. Nonnullos Osiandri ct Cajetani scrupulos eximit.		589
De auctoritate Doctorum scholasticorum, quæ septimo loco posita, est, liber Vili.		395
Capul primum. Lulheranorum in theologiam furor ; quinam veri nominis theologi censendi.		<i>Ibid.</i>
Capul II. Multiplex lheologiæ scholaslicæ munus exponit.		596
Capul IH. Precipua Lulheranorum in scholæ auctoritatem argumenta complectitur.		598
Capul IV. Scholæ auctoritatem certis finibus circumscriptam luetur aique defendit.		599
Capul V. Despondei argumentis capilis lenii;		

1225	INDEX RERUM, rrc.	<226
docet quo quid de variis theologorum placitis statuendum.	403	471
Caput I. De auctoritate juris pontificii prudentium.	413	I>IC ,
Caput II. Quis usus juris canonici in Theologicâ facultate.	418	
De octavo loco qui rationis naturalis argumenta continet, liber IX.	421	Ô14
Caput primum. Primus error in hujus loci usu vitandus, ne plus æquo in re theologicâ rationi naturali tribuatur.	<i>Ibid.</i>	5H
Caput II. Extremum aliorum errorem percenset, quia nature rationibus prorsus abhorrent, quorum etiam argumenta proponit.	425	<i>Ibid.</i>
Caput III. Memorati erroris architectos ac sectatores percenset.	425	549
Caput IV. In quo recensitus error refellitur.	426	555
Caput V. Philosophiam theologo necessariam ostendit.	429	565
Caput VI. Apostolos aliosque sanctos viros nature etiam rationibus usos evincit.	431	Caput IV. Quæ sunt quæstiones, seu conclusiones theologiæ.
Caput VII. Extrema quorundam theologorum vitia in usu philosophia castigantur.	455	571
Caput VIII. Quæ sit hujus loci firmitas in theologicâ disciplinâ.	455	Caput V. Quibus notis quæstiones fidei dijudicari possint.
Caput IX. Satisfacit argumentis capite secundo propositis.	456	579
De Philosophorum naturam ducem sequentium auctoritate, quæ nono loco posita est, liber X.	443	Caput VI. De variis errorum gradibus primumque, de hæresi et hæreticâ propositione.
Caput primum. Hujus loci pertractandi necessitatem exponit.	<i>Ibid.</i>	589
Caput II. Ubi argumenta proponuntur, quibus philosophorum auctoritas elevatur.	445	Caput VII. Cohrâ hæresis definitionem argumenta quædam.
Caput III. Qui philosophi sint theologis utiles.	446	593
Caput IV. Quam habeat in re theologicâ certitudinem philosophorum auctoritas.	419	Caput VIII. Regula tres, ad quas fidei extrema judicia dirigenda sunt.
Caput V. Quibus finibus Aristotelis auctoritas circumscribenda.	452	CI i
Caput VI. Ubi satisfit argumentis capite secundo positis.	456	Caput IX. De propositione erroneâ, sapiente barem, piarum aurium offensivâ, et temerariâ, et scandalosa.
Caput VII. De juris civilis in theologicis controversiis auctoritate. Quibus impetratur argumentis.	457	CiJ
Caput VIII. Juris civilis studium theologo utilissimum probat.	<i>Ibid.</i>	Caput X. Quemadmodum argumenta theologiæ inveniendâ, atque é locis ducendâ sint.
Caput IX. Quæ vis ac potestas argumenti ex jure civili desumpti.	459	622
De historiæ humanæ auctoritate, quæ postremo loco est posita, liber XI.	461	Caput XI. Exemplum primum, ubi principium theologiæ in quæstionem vertitur.
Caput primum. Nuntius de morte parentis vix dum finito superiori libro allatus enarratur.	<i>Ibid.</i>	G55
Caput II. De historiæ humanæ in theologiam utilitate.	<i>Ibid.</i>	Caput XII. Exemplum secundum, ubi theologiæ conclusio in quæstionem vertitur.
Caput III. Argumenta continet, quibus auctoritas humanæ historiæ impugnatur.	465	GSt
Caput IV. Quod auctoritas humanæ historiæ aliquandò probabilis, quandoque etiam certa sit.	471	Caput XIII. In quo ea quæstio vocatur in dubium, quæ cum naturalis sit, tum etiam ad finem pertinet.
Caput V. Ubi respondetur argumentis capitis		702
		Ad lectorem.
		715
		VINCENTII LIRINENSIS VITA.
		717
		Vincenlii Lirincnsis Commonitorium.
		<i>Ibid.</i>
		Commonitorium secundum interlapsum est, neque ex eo amplius quicquam quàm postrema particula remansit, id est, sola recapitulatio, quæ et subjecta est.
		757
		TERTULLIANI VITA.
		765
		Argumentum, auctore Jacobo Parodio.
		<i>Ibid.</i>
		Q. Septimii F. Tertulliani de Proscriptionibus adversiis hæreticos liber.
		769
		FRATRUM A WALENBURGH VITA.
		797
		De controversiis tractatus generales.
		799
		Tractatus L Examen principiorum fidei.
		<i>Ibid.</i>
		Introductio.
		<i>Ibid.</i>
		Examen primum. § I. Protestantes docent, articulos necessarios ex solâ Scripturâ esse probandos.
		<i>Ibid.</i>
		§ 2. Quomodo Protestantes doceant, articulos necessarios esse in S. Scripturâ.
		<i>Ibid.</i>
		§ 3. Ex primo Protestantium principio prædudiam ad omnes controversias.
		8CJ
		§ 4. Ex primo Protestantium principio prædudiam

1217	INDEX RERUM, etc.	<224
viam ad singulas controversias.	<i>Ibid.</i>	Patrum. 822
§ 5. Ex primo principio Protestantium destrui omnes controversias.	<i>Ibid.</i>	§2. De consensu SS. Patrum in explicatione S. Scripture. 823
§ 6. Ex T princip. Protestantium destrui singulas controversias.	<i>Ibid.</i>	§ 3. De consensu SS. Patrum in rebus fidei et morum. 824
§ 7. Ex I* Protestantium principio precludi viam, ut destrui omnes et singulas controversias, quas terminis negativis proponimi. — § 8.		Tractatus II. Methodus Angustiniana. — Pars prima. 825-821
< Protestantes sitò praxi subvertere suam doctrinam. *	802	Pars II. 825-826
Examen II. De 2e Protestantium principio. Dari veram Scripture interpretationem ab probandam fidem. — § i. De interprete S. Scripture, et iudice controversiarum.	<i>Ibid.</i>	Pars III. 835-831
5 2. De interpretatione S. Scripture. 803		Tractatus III. De articulis necessariis. — Sectio 1. — De articulis necessariis in genere. 837-858
5 3. Quotuplex sit quæstio Theologica seu fidei. 801		Sectio II.—Agendum de necessariis ex necessitate praecepti. — Sectio III. — Protestantes non posse determinare articulos necesarios ex solò S. Scripturi. <i>Ibid.</i>
§ 4. Quomodo dicte quæstiones sint probandæ. <i>Ibid.</i>		Sectio IV. — Protestantes absurde determinare, quorum respectu necessaria in S. Bibliis sint clara. 839
§ 5. Reformati docent Ie propositiones universales à ratione, quoad materiale, esse in Scripturi. 805		Scelio V. Fundamenta Protestantium 1* tollere disciplinam ecclesiasticam. 840
§ 6. Reformati docent 2* propositiones a ratione, esse tantum instrumenta, non principia. 807		Sectio VI.— Fundamenta Protestantium 2° absolute omnes schismaticos. <i>Ibid.</i>
§ 7. Reformati docent 3° se adhibere principia rationis secundum ductum Scripture. 808		Sectio VII. — Precipuos Protestantium 5* vergere ad libertatem credendi. 841
§ 8. Reformatos non stare promissis de interpretatione Scripture per Scripturam. — § 9. Declaratio sententiæ Lutherianorum. 809		Sectio VIII. — Nullum esse modum 4° terminandi schismata Protestantium. 842
§ 10. Quæ sit difficultas cum Lutheranis de interpretationes. Scripture, et consequentiis. 810		Scelio IX. — Per principia Protestantium 5° non posse venire ad veram Ecclesiam, 845
§ 11. Quas probationes admittant controversia terminis negativis proposita!. <i>Ibid.</i>		Sectio X. — Per principia Protestantium 6* universas Ecclesias, iis utentes, esse veras. 841
§ 12. Quas probationes promiserint Protestantes pro suis articulis negativis. 811		Sectio XI.—Juxta praxim Protestantium 7' universas Ecclesias, ea utentes, esse falsas. 845
Examen III. De principio catholico : Verbum Dei ab Ecclesia propositum. — § I. De Verbo Dei. — § 2. De Verbo Dei Scripto. <i>Ibid.</i>		Sectio XII. — Romanam Ecclesiam 8" esse veram juxta prima Protestantium fundamenta. 847
§ 3. De consequentiis à scripturi deductis. — § 4. De Verbo Dei non scripto. — § 5. De Ecclesià, quæ proponit verbum Dei. 813		Sectio XIII. — Ecclesiam romanam 9' esse veram, juxta praxim Protestantium. 848
6. Fideles ante et post concilium Tridentinum habuisse eandem fidem. <i>Ibid.</i>		Sectio XIV. — Romanam Ecclesiam esse veram i" juxta Protestantium doctrinam de articulis necessariis. 849
5 7. De propositione Ecclesiæ. 814		Sectio XV. — Romanam Ecclesiam esse veram 11' ex comparatione errorum. 850
§ 8. De Articulis morum, ab Ecclesià catholica propositis. 815		Sectio XVI. — De necessitate verbi Dei non scripti, ad cognoscendos articulos necesarios. 851
§ 9. Ulterior declaratio ex sententiis Protestantium. 816		Scelio XVII. — Ecclesiam catholicam proponere omnia necessaria. 852
5 10. De distinctione articulorum necessariorum. 817		Sectio XVIII. — Comparatio voluntatis Catholicorum et Protestantium circa articulos necesarios. <i>Ibid.</i>
§ 11. Quinam articuli sint omnibus et singulis necessariis. 818		Scelio XIX. — Calchismus Catholicis proponere omnia necessaria. 855
§ 12. Quot sint precepto fidei. — § 13. De assensu catholico et resolutione fidei. 819		Sectio XX. — Non omnes, qui consentiunt in verbis symboli, convenire in sensu symboli. 854
§ 11. De iis quæ requiruntur ad probandum articulum fidei. 820		Sectio XXL — De erroribus privantibus salute, juxta S. Scripturam. <i>Ibid.</i>
§ 15. De fide impliciti. 821		Sectio XXII. De erroribus privantibus salute, ex antiquitate. 856
Examen IV. — De principio communi doctrinam Christianam primorum seculorum, quæ in libris SS. Patrum et antiquorum conciliorum reperitur, esse incorruptam, saltem quoad articulos salutis necesarios. — § I. Sintertia		Scelio XXIII. — De erroribus privantibus salute, ex doctrinâ Reformatum. 860
		Sectio XXIV. — Resumptio, 861

1229	IXDIX HERÜ!I, FTC.	<230
• Tractatus IV.		
De instrumentis prubandæ fidei, sen discussio		
Bibliofili!!vulgatorum. Sectio L — Jíxpiciatio		
vocum.	861-802	
PAKS PIUMA.		
Modus defensivos. — Sectio I. — Observationes		
generales.	H/rf.	
Sectio II. — De statu quaestionis. — Sectio III.		
— Catholici csl priore loco defendere.	8C3	
Sectio IV. — Protestantes nullum ex Scripturi,		
vel antiquitate adferre fundamentum mutatio-		
nis, terminis expressis.	861	
S.ctio V. — Protestantes nullam adferre pro		
suà mutatione ex S Scripturá vel antiquitate		
consequentiam sufficientem ad dogma fidei.	libi	
Sectio V!. — Protestatile; communi populo		
persuadere non posse rationabiliter, ventio-		
nem suam esse magis conformem originali		
textui quam nostram.	865	
Sectio YII. — Occurritur effugio Protestanlium.	866	
PAKS IL		
Modus probativus cl offensus. — Scelio I. —		
Observationes generales, ul probetur versio		
Vulgato Catholicorum.	865-866	
Rîdio II. — De skilu qir.eslionis.— Sectio III.		
— Probatio editionis Vulgato calholicæ quoad		
lotum, et paries, cx principio catholico. —		
Sectio IV. — Probatio editioni> Vulgato in		
locis controversis, per Scripturam cx princi-		
pio communi.	867	
Sectio V. — De modo offensivo.	868	
Sectio VI. — Praxis modi offensivi.	869	
PAKS IIf.		
Scelio I. — Kalio ordinis servandi. — Sectio		
II. — De mutationibus temerariis S. Scriptu-		
r.e Cahinianurnnn gennanix*. — § 1. — An		
sola Udes justificet.	869-870	
§ 2. — De sacerdotio nori Testamenti.	871	
§ 3. — De presb)teris novi Testamenti.	// d.	
Sectio III. — De ignorantia mutatione Lulhera-		
norum Bibliis insertiti	872	
s I. — An sola fides,justificait.	Ibid.	
§ 2. Au justificatio tollat peccala. — § 3. An		
epistola S. Jacobi sil canonica.	873	
Scelio IV. — De erroribus Hollandorum Bibliis		
insertis. — J I. — Au sanguis Domini sil in		
Calice.	871	
§ 2. — An in Eucharistià mancai substantia pa.		
»»*•	875	
§ 3. — An traditiones sinl miles.	^76	
Sectio V. — De falsificationibus Bibliomm gal-		
lo-calvinistarum. — § I. — An sola fides ju-		
stificet-	Ibid.	
¿ 2. — An sit velitum faccre images, ul ser-		
viatur Deo.	877	
§ 5. — Au quis possil excidere a fide.	878	
PAKS IV.		
Destruuntur omnia Proleslanlimn Biblia Vulga-		
ru vvrsioms, simui cl separalhn sumpta.	// </.	
Sectio I. — De insufficient^ bibliorum Protc-		
stantium.	879	
Scelio II. — Protestantes non posse provocare		
ad textum græctim, languum authenticum.	Ibid	
Sectio KL — Protestantes non posse provocare		
ad textum hcbæum, tanquàm authenticum.	881	
Stelio IV. — Communis consideratio ex præce-		
dcnlibns.	883	
Tractatus V. — De perpeluà probatione fidei		
per testes. — Sectio I.	Ibid	
Sectio II. — Fundamentum Christianismi refer-		
tur.	Ibid.	
Sectio III. — Christum Jesum miraculis cl testi-		
bus fidem meruisse,	885	
Sectio IV. — Quibus Christus voluerit predi-		
cari fidem.	88C	
Sectio V. — Christum voluisse predicavi fidem		
per testes.	Ibix	
Scclio M. — De testibus ex Scierà Scripturá.	88\	
Sectio \ II. — Per lestes inchoatam fidem, per		
lestes fuisse continuatam.	883	
Sectio VIH. — Fundamentum faciendx inquisi-		
tionis.	889	
Sectio IX. — Modus inquirendi.	8! ü	
Sectio X. Testibus adhibendam esse fidem.	Ibid.	
Sectio XL — Cur testibus adhibenda fides.	8fi3	
S.ctioXIL — An homues inveniri possint,qui>		
bus sit credendum.	891	
Sectio XIII. — Primó quarendam esse verita-		
tem apud Romanos Catholicos.	89'»	
Scelio XIV.— De viris apostolicis per Europam.	81 7	
§ I. De virisapostolicis prrGermaniam. .	IbiJ.	
§ 2. De viris aj (Molitis per Iuliam. — § 3. De		
viris apostolicis per Galliam.	• 898	
§ I. De viris apostolicis per Hispaniam. — An-		
gliain.	899	
S elio XV. — Concilium Nicænum processisse		
per testes.	Ibid.	
Sectio XVI. — Concilium Ephesinum proccs&isse		
per lestes.	Ibid.	
Sectio XVH. — Comparatio Concilii Trider.lii.i		
el Synodorum Proleslantium.	9L0	
Sectio X\UL — Sanctos Patres processisse jkt		
(ostes.	901	
Scelio XIX. — FruslrhculpariCalliolicos, qobd		
flilanl Ecclesiæ testimonio.	905	
Sectio XX. Qui S. Scripturam admittit, secure		
adluerel testimonio Ecclesia*.	90	
Sectio XXL — Nccessariòadmittendam esso au-		
ctoritatem ducentis infallibilem.	ÜC6	
Sectio XXII. — Adhortatio ex pnvccdeniibus.	007	
Tractatus \ I. De testimoniis scu traditionibus non		
scriptis. — Sectio I. — Explicatio vocum.	911-91	
Sectio IL De participatione traditionum»	Ibid.	
Sectio HL Status quæslionis.	Ibid.	
Sectio IV.— Status quæstioz.is juxta particula-		
rium sententias.	Ibid.	
Sectio V. — Doctrinam catholicam de tiaditio-		
mbusj non esso justam causam schismatis.	91 (	

<831	INDEX RERUM, etc.	1252
Pars prior.—Probaciones Protestantium. 915-916	Scelio XII. — De episcopatu primorum Reformationum, et orientalium. <i>Ibid.</i>	
Pars posterior. — Probationes Catholicorum. 917-918	Scelio XIII. — De extraordinaria missione Protestantium. 943	
Tractatus VII.— De proscriptionibus catholicis.	Sectio XIV. — Sententia, Reformationum de sua extraordinaria missione. <i>Ibid.</i>	
— Sectio I. — De naturi proscriptionis. —	Sectio XV. — Sententia Lutheranorum de sua extraordinaria missione. 919	
Sectio II. — Quid sit proscriptio apud Tertullianum. — Sectio III. — Prospectio adversus Protestantes, quia sunt actores inimici. 925-924.	Sectio XVI. — Considerantur probationes Protestantium. 950	
Scelio IV. — Prospectio adversus Protestantes, quia sunt actores excommunicati. 925	Sectio XVII. — De provocatione Protestantium ad doctrinam puritatem. 953	
Sectio V.— Prospectio catholica adversus Protestantes, quia sunt actores rerum ignari. <i>Ibid.</i>	Scelio XVIII. — De provocatione Protestantium ad ordinationem populi. 959	
Sectio VI.— Prospectio adversus Protestantes, quia sunt actores illegitimi. 926	Sectio XIX. — De provocatione Protestantium ad officium fidelium. 957	
Sectio VII.— Prospectio adversus Protestantes, ex parte instrumentorum abolitorum. 927	Sectio XX. — De provocatione Protestantium ad exempla. 958	
Sectio VIII. — Prospectio adversus Protestantes, ex mutatione instrumentorum. 928	Sectio XXI. — De vocatione in casu necessitatis. 960	
Sectio IX. — Prospectio adversus Protestantes, ex instrumentis auctoritate destitutis. 929	Sectio XXII. — Expenduntur sententiae Protestantium. 962	
Sectio X. — Prospectio adversus Protestantes, ex rejectione iudicis ecclesiastici. 950	Sectio XXIII. — Declaratur necessitas missionis. 965	
Sectio XI. — Prospectio adversus Protestantes, ex defectu iudicis exhibiti. 952	Scelio XXIV. — Probatio S. Augustini perpetua. 964	
Scelio XII. — Prospectio, quaeque fundamentalis, probativa religionis catholicae adversus Protestantes. — § 1. Status quaestionis. 955	Scelio XXV. — Sententia S. Cypriani. 965	
§ 2. Resolvitur quaestio pro Catholicis contra Protestantes. <i>Ibid.</i>	Tractatus IX. — De unitate Ecclesiae et schismate.— Caput primum.— Explicatio vocum. 965-966.	
§ 3. Urgetur resoluta quaestio adversus Protestantes. 955	Caput II. — Quaxiam supposita. 967	
§ 4. Quid incumbat Protestantibus, proscriptionem catholicam impugnaturis. 957	Caput III. — Quanti facienda sit imitatio Ecclesiae. <i>Ibid.</i>	
§ 5. Ulterior declaratio proscriptionis catholicae, ex prioritate possessionis. 958	Caput IV. — Quantum malum sit schisma. 968	
§ 6. Ulterior declaratio ejusdem proscriptionis adversus Protestantes, ex ratione posterioritatis. P 959	Caput V. — Non esse introducendum schisma propter mores in Ecclesia corruptos. 969	
Tractatus VIII. — De Missione Protestantium. — Scelio I. — A missione recte fieri initium inquisitionis. — Sectio II. — Quid sit missio, seu vocatio. 959-940	Caput VI. — Non esse introducendum schisma propter ritus et ceremonias. 970	
Sectio III. — In quibus sit consensus. — Sectio IV. Sententia Protestantium de suorum inquisitione. 940	Caput VII. — Non esse introducendum schisma propter errorem in articulis non fundamentalibus seu non necessariis. 971	
Scelio V. — De ordinaria Protestantium missione. <i>Ibid.</i>	Caput VIII. — Non esse introducendum schisma propter reversionem fundamentum per se solam consequentiam. <i>Ibid.</i>	
Scelio VI. Ordinariam Protestantium missionem carere auctoritate. 941	Caput IX. — Quaestio separationis Protestantium ab Ecclesia catholica. 972	
Sectio VII. — Calvinum, et alios in Ecclesia catholicam baptizatos non fuisse capaces missionis, si Reformationis fides. <i>Ibid.</i>	Caput X.— Protestantes ab unitate Catholica recessisse, fatentur Protestantes. 975	
Sectio VIII. — Contradictiones reformationum. Jil	Caput XI.— Protestantium ad excommunicationem provocatio discutitur. <i>Ibid.</i>	
Sectio IX. — Si primi Protestantes habuissent missionem, fuisset ablata. <i>Ibid.</i>	Caput XII.— Excommunicatos posse esse schismaticos. 976	
Sectio X. — Ad quae loca primi Reformatores fuerint missi. 945	Caput XIII. De officio injusto excommunicatorum. 978	
Sectio XI.— Sacerdotium et doctrinam primorum Reformationum non sufficere ad auctoritatem missionis. 946	Caput XIV. — De Protestantium ad Ecclesiam groecam aliosque orientales provocatione. 979	
	Caput XV. — De excusationibus simpliciorum 989	
	Caput XVI. — De efligiis doctiorum. 981	
	Caput XVII. — Nullo jure faciam esse divisionem Protestantium ab Ecclesia catholica, probatur ex confessione Protestantium 98-2	
	Caput XVIII. — Nullo jure factam esse divisionem	

1253	INDEX REILM. etc.	1231
nem Protestantium ab Ecclesia catholica, probatur 2' ex unitate Ecclesia}. 983	libidine. 1009	
Caput XIX. — Nullo jure factam esse divisionem Protestantium ab Ecclesia catholica, probatur 3* ex sanctitate Ecclesiae. 981	XXM. Traditiones apostolicas esse admitiendo. 1010	
Caput XX. — Nullo jure factam esse divisionem Protestantium ab Ecclesia catholica, probatur 4* ex diffusione Ecclesiae. <i>Ibid.</i>	XXML Leges Ecclesiae obligare conscientiam. 1011	
Caput XXI. — Discutitur provocatio Protestantum ad Ecclesias Waldensium, etc. 985	XXMII. Scripturam esse interpretandam juxta sensum Ecclesiae. 1012	
Caput XXII. — Nullo jure factam esse divisionem Protestantium ab Ecclesia catholica, probatur 5' ex successione Ecclesiae. 986	XXM. Ecclesiae competere judicium de vero sensu et interpretatione S. Scripture. 1013	
Caput XXIII. — Nullo jure faciam esse divisionem Protestantium ab Ecclesia catholica, probatur 6* ex necessitate communionis. 988	XXX. S. Scripturam esse interpretandam juxta unanimem consensum Patrum. <i>Ibid.</i>	
Caput XXIV. — Nullo jure factam esse divisionem Protestantium ab Ecclesia catholica, probatur <i>Tex</i> defectu legitimi judicii. <i>Ibid.</i>	XXXI. Non esse liberum credere quot sint sacramenti. 1015	
Caput XXV. — Nullo jure faciam esse divisionem Protestantium ab Ecclesia catholica, etiamsi haec errasset in articulo necessario. 990	XXXII. Baptismum esse necessarium ad salutem. — XXXIII. Administrationem Baptismi à laicis factam, esse validam. — XXXIV. Confirmationem esse Sacramentum. 1016	
Caput XXVL — De objecta tyrannide corporali. 992	XXXV. Confessionem peccatorum esse faciendam. 1017	
Caput XXVII. — De objecta tyrannide spirituali. 993	XXX\ L Sacerdotes vere remittere peccata. 1018	
Caput XXVIII. — Qua via invenienda sit unitas Ecclesiae. <i>Ibid.</i>	XXXMI. Extremam unctionem esse sacramentum. <i>Ibid.</i>	
Professio fidei catholicae. — I. Deum non esse auctorem peccati. — II. Deum non facere iniquitatem. — III. Deum non tentare ad matum. 995-996	XXXVIII. Ordinem esse sacramentum. 1019	
IV. Filium Dei esse à Patre. — V. Christum esse omniscium. — VI. Christum esse legislatorem. — VII. Christum ingressum esse ad Discipulos januis clausis. <i>Ibid.</i>	XXXIX. Matrimonium esse sacramentum. <i>Ibid.</i>	
MU. Christum voluntarie esse passum. — IX. Christum non desperasse. — X. Christum etiam pro impiis esse mortuum. — XI. Christum per passionem suam acquisivisse gloriam. — XII. Christi animam descendisse ad inferos post mortem. 999	XL. Sacramenta gratiam conferre. 1020	
III. Prædicationem Evangelii! esse perpetuam. loot	XLL Hilus Ecclesiae esse observandos. <i>Ibid.</i>	
IV. Administrationem Sacramentorum esse perpetuam. — XV. Confessionem fidei esse perpetuam. — XVI. Ecclesiam semper esse visibilem. 1092	XLIL In Baptismo tolli peccatum originale. 1021	
XVII. Ecclesiae promissum esse ut non erret. 1005	XI III. Homines justificari justitia inhærente. 1022	
XVIII. Doeloribus Ecclesiae sive Conciliis Generalibus promissum esse ut non errent. 1004	XLIV. Fideles verè mereri coronam gloria?. 1025	
MX. Unitatem esse nolam veræ Ecclesiae. <i>Ibid.</i>	XLV. Missam fundam in S. Scriptura et antiquitate. 1025	
XX. Miracula esse nolas veræ Ecclesiae. 1086	XLVI. In Missa o. Terri Deo veram, proprium et propitiatorium sacrificium, pro vivis et defunctis. 1023	
XXL Diffusionem esse uniam veræ Ecclesiae. <i>Ibid.</i>	XLMI. Christum in SS. Eucharistia? sacramento esse verè, realiter et substantialiter. 1027	
XXII Perpetuam doctorum successionem esse notam veræ Ecclesiae. 1007	XI.MIL Christum esse præsentem in SS. Eucharistia per transsubstantiationem. <i>Ibid.</i>	
X MIL Baptismum ab hærelis collatum esse validum. 1007	XLIX. Purgatorium esse. 1028	
XXIV. Baptismum conferri in remissionem peccatorum. — XXV. Sanctos nos esse in bea-	L. Animas in Purgatorio fidelium suffragiis juvari. 1030	
	LI. Sanctis cum Christo regnantibus licite impendi venerationem. 1031	
	LII Sanctos licite à nobis invocari. <i>Ibid.</i>	
	LUI. Sanctorum reliquias esse venerandas, 1032	
	LIV. Licitas esse in Ecclesiis imagines Christi, Deipara? virginis et sanctorum. <i>Ibid.</i>	
	LV. Venerationem imaginibus Christi, et Sanctorum licite deferri. 1033	
	LM. Indulgentiarum potestatem à Christo in Ecclesia traditam. <i>Ibid.</i>	
	LMI. S. Petrum fuisse Apostolorum principem. 1034	
	LVHI. Konianmn Pontificem esse B. Petri successorem. 1055	
	VEKO.NII VITA. 1055-1036	
	Monitum. <i>Ibid.</i>	
	Franciscos Voronins, illo Begula fidei catholicae seu de fide catholica — Caput L — § I. Uccida fidei. 1057-1038	

4<3'j*í	INDEX KEiLJI, i.t c.	1250
§ 2. Declaratio regulas	JML	notæ seu censuræ theologia?. <i>Ibid.</i>
J 5. Deducta ex regulâ dcllaratA	<i>Ibid.</i>	§ I. Quæ sit legitima constine thcologicaæ defini- tio.— §2. Dogmatici Ecclesiæ judicii, quo theologica fertur censura, genuini charac- teres. 1113
§ 4. Connexa cx defectu propositionis, et quan- doque simul revelationis, secluduntur.	1052	§ 5. Quodnam sil discrimen judicium dogmati- cum inter et legem disciplino?. 11fs
Caput II. Secretio doctrinæ (idei a quAvis alià in particularibus materiis controversis.	1050	Articulus II. Do divisione notæ seu censuræ dico- logica?. 1120
§ 1. De meritisgrniæ ctgloriæ.	<i>Ibid.</i>	§ 1. De propositione hærticA. <i>Ibid.</i>
§ 2. De Justificatione.	1055	§ 2. De propositione erronea. 1161
§ 5. De Satisfactione.	1057	§ 5. De propositionibus hæresi proximà, sapiente hæresim cl hærcseos suspectA. 1175
§ 4. De Indulgentiis.	1001	§ 4. De propositionibus proxima errori, sapiente errorem, suspectâ de errore. lisi
§ 5. De purgatorio et suffragiispro defunctis.	1070	§ 5. De propositionibus male sonante, et piarum aurium ofiensiVA. <i>Ibid.</i>
§0. De legum humanarum obligatione in con- scientià.	1072	§6. De propositionibus, temerari^, scandalosi et seditiosà. 1185
§ 7. De invocatione Sanctorum.	1078	§ 7. De propositionibus schismaticá et sedi- tiosA. 1191
§ 8. De Imaginibus.	1081	§ 8. De propositionibus blasphema cl impià. 1201
§9. De reliquiis sanctorum, cl carum venera- tione. i	1084	§ 9. De quibusdam aliis propositionum cen- suris. 1205
§ 10. De cultuel honore sanctorum.	10SG	Articulus III. De objecto censuræ thcologicaæ. 1207
§11. De Christi Præsentia in Eucharistia.	<i>Ibid.</i>	Articulus IV. De modo ferendi censuras theolo- gicas. 1210
§ 12. De Transubstantiatione.	1091	
§ 13. De Adoratione Eucharisliæ.	1095	
§14. De sacrificio Missæ.	1099	
§ 15. De Tapi, ejus primatu et auctoritate.	1 ;01	
J IG. De judice controversiarum.	Î109	
Mo x it I m.	1111-1112	
Da Censuris scu notis theologicis cl de sensu propositionum. Articulus primus. — De Naturi		

